
3 1761 08116934 4

LUMÍR.

Týdenník zábavný a poučný.

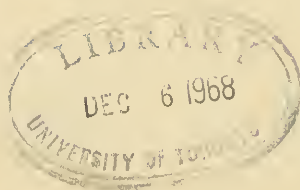
Redaktoři:
Svatopluk Čech. Dr. Otakar Hostinský.

Vydavatelé:
Dr. Servác B. Heller. Josef V. Sládek.

ROČNÍK I.

1873.

V PRAZE.
Tiskem dr. Edvarda Grégra.

LIBRARY
DEC 6 1968
UNIVERSITY OF TO

OBSAH.

Stránka

Básně.

Povídky, novely, humoresky, obrázky ze života, báchorky.

Články poučné a zábavné, pojednání, studie, náčrtky vědecké, cestopisné a dopisy.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, budtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. — **1873.** — **Číslo 1.**

Svatý Xaverius.

Pražské romanetto od *J. Arbesa.*

„Jako jest břemenu nesoucímu vždy těžší, čím déle je nese, tak bude také stále přibývati utrpení lidstva a vědomí lidské bídy, až posléze lidstvo v bolestném zarmutku pochopí veškerou nicotu svého snažení.“ *Německý filosof.*

„Nestarejte se více o vědu, v jejímž jméně by Vás rádi spoutali! Úřadní tato věda musí zahynouti se světem, který ji zastupuje a obsluhuje, a na jejím místě vznikne věda nová, rozumná a živá“ . . .
Bakunin r. 1869 k mládeži ruské.

Nevím sice, co bych odpověděl, kdyby mne dnes někdo vyzval, abych mu nakreslil a vymaloval růžové poupě; ale tolik vím na jisto, že bych nyní již ani pouhou konturu nedovedl, ačkoli ještě před několika lety platil jsem u mnohých, zejmena u svých učitelů v kreslení za „nepopíratelný talent“. Tenkráte naléháno na mne, abych se oddal malířství a sice výlučně květinářství, ano jeden z učitelů mých dodával mi odvahy slovy: „Mineš se cílem života, zvolíš-li jinou dráhu!“

Minouti se cílem života! Jak hluboký to zdroj klamů, bludů a utrpení a přece jak nesčíslný počet lidí přechází přes něj hravě a s úsměvem, aniž by zkoumal hluboký a osudný význam těchto několika slov! Náležím k tisícům těchto lidí . . . Nedbal jsem napomenutí učitelova, ba ze vzdoru, že mne chtěl někdo k něčemu nutit, oddal jsem se s horlivostí studiu věd realních, aniž bych byl hrubě dbal, že zbyla mi neodolatelná příchylnost k malířství vůbec. Téměř nevědomky počal jsem vedle svých studií znenáhla konati studia esthetická, zejmena studia o české malbě. Nemaje příležitosti k cestování, nedospěl jsem ovšem v studiích těch z příčin na snadě ležících příliš daleko, neboť veškeré mé vědomosti bylo možno redukovati na povrchní známost některých, více méně zdařilých rytin dle obrazů slavných mistrů, pak na známost pražské obrazárny a některých ze vzorných maleb v pražských chrámech.

Jaký tudíž div, že nebylo mi nepříjemno, když mne navštívil přítel a příbuzný, malíř-krajinář zvučného jména, kterýž byl z Vídně výhradně jen za tím účelem zavítal do Prahy, aby se zde z vlastního názoru seznámil s nejlepšími pracemi českých malířů? Nabídl jsem se příteli za průvodce a již druhého dne časně z rána vydali jsme se na cestu. Najmuvše si povoz sjezdili jsme Prahu ve třech dnech a navštívili tak skoro všechny chrámy a kostelíčky, o nichž jsem věděl, že nalézá se v nich nějaká důležitější malba, starobylostí nebo výtečností pozornost zasluhující.

Tři dny jsme projezdili, od kostela šla cesta do kostela, začali jsme s Vyšehradem a odpůldne třetího dne odebrali jsme se do nejbohatšího, nejnádhernějšího a nejimposantnějšího chrámu pražského, u sv. Mikuláše na Malé Straně. Z obrazů poutaly pozornost naši nejvíce sv. Michal od neapolského malíře Solimeny, sv. Barbora od Ludvíka Kohla, Spasitel na kříži od Skrety a vedle fresek v úplně kulaté kopuli a třech apsidách od Frant. X. Balka, nejvýtečnější dílo tohoto umělce na jednom z pobočních oltářů: umírající svatý Xaverius.

V chrámě svatomikulášském, v němž jsme skončili svou uměleckou pouť, zdrželi jsme se delší čas. Poměrně nejdéle stáli jsme před Balkovým svatým Xaveriem. Bylo odpoledne a sluneční paprsky vnikajíce do chrámu od jihozápadu, byly příčinou, že k západu obrácený obraz nalézal se v nejlepším světle. Dlouho díval se přítel pátravým zrakem na obraz, já stál mlčky podle přítele; posléze tento, jako by se nemohl jaksi upamatovati, otázal se:

„Byl Balko Čech?“

„Nebyl,“ dím, „narodil se ve Vratislavi; v Praze, kde strávil poslední dobu svého života, zemřel. Otec jeho byl malíř, on sám vzdělal se dle italské školy a byl učitelem svého syna, kterýž se taktéž oddal malířství, ačkoli práce jeho tak nevynikají jako otcovy.“

„Již vím, již vím,“ praví přítel; „cosi však mne přece na tomto obraze mýlí. Pozoruju sice nepatrné stopy italské školy, původnost koncepce a veškerého provedení nelze upříti a nepatrné reminiscence v technické části nepadají zde ani na váhu; ale čím déle se na obraz dívám, tím více pozoruju na něm cosi ztuhlého v kontuře, co pozoroval jsem na obrazích malířů školy německé, ba zdá se mi, jako by byla zde tato ztuhlost a dřevěnost úmyslna“ . . . .

Zdvojnásobil jsem sice svou pozornost při dívání se na obraz, nezkušené oko mé však na něm nevypátralo nic zvláště nápadného; ale přítel, jehož oko bylo daleko zkušenější a bystřejší, setrval na svém tvrzení, i když jsem byl své vlastní mínění pronesl, že na obraze ničeho nepozoruju.

Tím skončili jsme svou cestu a opustivše chrám, jeli jsme k domovu. Na cestě přítel podotknul:

„Ani jsem se nenadál, že je v pražských chrámech tolik bohatství; žel jen, že skoro všechny tyto poklady umění malířského jsou více méně zanedbány, že větší část obrazů nalézá se v nejšpatnějším světle a že jsou po tolika kostelích roztroušeny. Nebylo by možno, veškeré nebo aspoň nejvýtečnější obrazy umístit v jednom neb ve dvou z nejsvětlejších chrámů a obrátiti tak na české umění malířské všeobecnou pozornost?“

„Pochybuju, že by to bylo možno,“ odvětil jsem s jistotou; „za prvé neznám nikoho, jenž by se myšlénky té ujal a měl také dosti prostředků i energie k jejímu provedení, za druhé

zbudila by myslénka ta velmi tuhý odpor, neboť tolik je jisto, že by ani jediný z chrámů pražských nevzdal se bez protestu vzácné památky umělecké na okrasu nebo na prospěch některého jiného chrámu."

„Něco se ale přece musí stát, nemá-li české umění malířské starší doby zůstat i na dále tak nevšímáno jako až dosud," namítá přítel. „Vezmi kterýkoli umělecký lexikon německý, francouzský neb anglický, vezmi kteroukoli knihu o historii malířství v některém cizím jazyku, vezmi kterýkoli cizojazyčný seznam a shledáš, že o českých malířích vůbec, ba ani o Skretovi a Brandlovi není tam buď ani zmínky anebo pranepatrná poznámka, nic neznamenající. Zdá se, ano jest jisto, že je v tomto nevšímání sobě českého umění system. Němečtí naši sousedé žijíce od pravěku v nepřátelství s národem českým, tupili vše, co bylo českého a co nemohli přímo tupiti, aspoň systematicky ignorovali; národové francouzský, anglický a jiní jsou pak příliš vzdáleni, aby si byli dříve malé zemičky české všímali a čerpali vědomosti své o ní ze spisů nejbližších našich sousedů, Němců. Pravda sice, že nelze mluviti v přísném slova smyslu o jakési zvláštní české škole malířské, avšak malířství české může se honositi dosti četnými, v každém ohledu originalními pracemi, že nezůstalo by zajisté bez blahodárného vlivu, kdyby aspoň nejvýtečnější malby české přišly u všeobecnější známost jak umělcův tak laikův. A proto, jak jsem již připomenul, něco se státi musí."

„Pravda, že by bylo záhodno, aby se něco stalo, ' odvětím, slovy přítelovými jsa přesvědčen, „jedná se toliko o spůsob, jakým by to bylo lze nejsnáze provésti."

„Něco bychom mohli prozatím již my učinit," dí přítel; „vydejme sbírku nejvýtečnějších českých obrazů v barvotisku."

„Souhlasím; ale kdo převezme tak velký náklad na věc, o které se naprosto nedá určiti, zda-li se vyplatí?"

„Toť moje starost," praví soudruh. „Sdělím návrh četným svým přátelům a budou-li s ním souhlasiti, je podniknutí zabezpečeno. Každý z nich vzal by si jeden nebo dva obrazy na starost a při příležitosti by shotovil zdařilé kopie; posléze postarali bychom se také subskripcí o potřebný kapitál k vydání první sbírky, která by dle okolností mohla obsahovati třeba jen dvě nebo tři kopie. Text, jenž by se musil přidati v jazyku českém, ruském, vlašském, francouzském a anglickém, musil bys obstarat sám a prosím také, abys v tom směru konal další studia a snažil se také mezi svými přáteli získat přízniveců pro tuto myšlénku."

S návrhem byl jsem sice spokojen, ale uznal jsem přece za dobré podotknouti, že asi sotva budu moci spoluúčinkovati při věci, ku které je potřebí dlouholetých připravních studií. Přítel odtušil:

„Neboj se, že bude tvých služeb již letos potřebí. Jsem jist, že při nejlepší vůli a energii mohlo by se teprv za několiko roků započít s vydáváním a žádám tě tedy jen o tolik, abys v tom směru konal další studia, jež i v případu nezdaření se našeho plánu nemohou ti býti na škodu."

Nemoha již z pouhé slušnosti odporovati, slíbil jsem, že učiním, jak si přítel přeje, a upřímně řečeno, po dlouhou dobu byl jsem myšlénkou tou tak zaujat, že téměř na nic jiného jsem nemyslil.

Ještě téhož dne večer rozloučil jsem se s přítelem. Jel nazpět do Vídně a na cestě zastavil se jen na krátkou dobu v Kutné Hoře, aby si tam prohlédl některé malby Brandlovy, zejmena téhož Krista na kříži v nedalekém chrámě sedleckém. —

Od té doby uplynulo několik roků, aniž bych byl přítele svého více spatřil. Dopisovali jsme si sice, leč zřídka a vždy jen několik slov, tak že jeden o druhém téměř pranic jsme nevěděli. O společném plánu v listech svých nikdy jsme se nezmínili. Nemoha se ve věci té uchopiti iniciativy, čekal jsem na vyzvání přítelovo, ale tento o plánu mlčel; možná, že svěřiv se s ním svým přátelům, nenalezl u nich podpory....

Mimo to staly se i v soukromém životě našem dosti podstatné změny. Přítel stav se učitelem kreslení korunního prince Rudolfa a arcivévodkyně Gisely a chtěje vedle toho ještě i tvůrčímu duchu svému zadost učiniti, byl pracemi příliš zahrnut, já pak stav se z bezstarostného studentiska člověkem odkázaným na sama sebe, musil jsem se vzdáti prozatím všech dalších esthetických studií a poohlédnouti se po zaměstnání praktickém. Městská rada rodného mého města nechtěla mě za diurnistu, okresní jedno zastupitelstvo nechtělo mne za svého sluhu a tak stal jsem se nejdříve diletujícím spisovatelem a později žurnalistou, čímž plán stran vydání nejkrasších obrazů českých malířů v barvotiscích když snad právě ne navždy, aspoň na dlouhá leta odročen.

* * *

Mnohá myslénka zapustí často kořeny své tak hluboko, že člověku přes všechno vzpírání se i po letech ještě se vrací, jako by chtěla upomenout, že rozechvěvši kdysi mozkové nervy, byla uznána za schopnu života a přece nebyla zrealisována. Podobně dělo se i mně. Ještě po letech, když jsem již byl pozbyl veškeré naděje na její uskutečnění, vracela se osudná myšlénka o vydání nejvýtečnějších maleb českých v barvotiscích s takovou houževnatostí a neustupností, že mnohdy i proti mé vůli vehnala mne do některého chrámu nebo knihovny, abych se připravoval k úloze, kterou jsem měl při uskutečnění myslénky té převziti. A tak se stalo, že kdysi za krásného letního odpůldne vstoupil jsem do malostranského chrámu u sv. Mikuláše a zastavil se před Balkovým obrazem umírajícího svatého Xaveria.

Bylo právě „požehnání", ale chrám byl skoro prázný. Nevšímal jsem si kněze u oltáře, ani lidí v chrámě, poněvadž v známém mi kostele kromě obrazu sv. Xaveria, před kterýmž jsem právě stál, v okamžení tom pranic mne nezajímalo. Bylo to asi v tutéž dobu, jako když jsem obraz ten poprvé spatřil ve společnosti přítelově. Nalézal se opět v nejlepším světle; sluneční paprsky padajíce oknem nad oltář odrážely se od protější stěny a padaly pak zas na oltářní obraz tak, že nemohl jsem si přáti lepšího osvětlení vzácné této malby.

Čím déle jsem se však na obraz díval, tím více poutal moji pozornost. Znal jsem sice krasší malby v pražských chrámech, leč právě tento obraz působil tenkráte na moji obrazotvornost neodolatelným jakýmsi kouzlem.

A přece není nic prostšího tohoto obrazu! Umírající člověk! Kolik milionů lidí již umíralo a zemřelo zajímavěji, poetičtěji než tento muž, jejž zovou svatým Xaveriem! Avšak dívajícímu se na obraz nenapadlo mi, čím muž ten byl a čím prospěl nebo uškodil pokroku lidstva; viděl jsem v něm pouze umírajícího člověka skálopevné víry, v kteréž byl nalezl svou spásu.

Obraz má v celku ráz pošmurný, jako by byl malíř světlejších barev použil pouze k zvýšení dojmu barev temných. Na pustém břehu mořském umírá o samotě muž v černém řeholním oděvu. Pololeže odpočívá na improvisovaném loži, na hrubé rohošce, jsa zády opřen o skalisko, nad nímž je z hrubých kmenů, prken a jižních travin na rychlo sdělán jakýsi druh střechy, mající umírajícího chrániti aspoň před nejnesnesitelnějšími úpaly plamenného slunce

indického. Černé řeholní roucho je na prsou poněkud rozhaleno; dolení část těla je pokryta hrubou houní, z pod které je vidět jen obnažené kostnaté nohy zsinalé barvy. V levici drží umírající dřevěný kříž s Kristem, pravice pak v lokti ohnutá visí bez vlády s lože. Druhdy energii a sílu, nyní pak již jen resignaci a úplné oddání se v neodvratný osud jevící hlava je poněkud na zad nachýlena; zsinalý, krátkým vousem zarostlý obličej, jehož mocně vyvinuté lícní kosti, hluboko zapadlé oči a vůbec všechny tahy jeví muže druhdy neobyčejně prudkého, vášnivého, ba fanatického, je obrácen k nebesům směrem k moři, jako by se zrak umírajícího stápěl v lesku slunce, jehož žlutavá záplava v pozadí obrazu nasvědčuje, že slunce buď teprvé vyjde anebo že bylo právě zapadlo . . . .

Toť prostý obraz, pokud se naň ještě po letech pamatuju. Výraz zsinalého obličeje, ale zvláště hluboko v důlkách zapadlých a do neurčitého prázna upřených očí nelze mi popsati. V okamžicích, když jsem se díval na obraz, neviděl jsem v obličeji umírajícího výraz mnišského fanatismu, sřeknuvšího se veškerých světských rozkoší a pracovavšího jen za klamnou vidinu, nýbrž nejvyšší bolest, zmírněnou toliko pevnou nadějí v spasení, přesvědčující pevnost víry a vtělenou důvěru v myšlénku, kteráž, byť o ni i tisícové pochybovali, přece může býti člověku, zůstane-li jí věren, kotvou a konečně i spásou.

Chtěje se pohodlněji dívati na obraz, otevřel jsem naproti oltáři se nalézající zpovědnici a usednul jsem do ní. V chrámě, jak již připomenuto, nebylo téměř nikoho a zdá se, že i kněz u oltáře dle toho se řídil: odbylť církevní obřady daleko dříve než bývá v obyčeji. Kněz odešel od oltáře, zbožní lidé, na větším díle žebračky, vykonavše svou pobožnost počali opouštěti chrám. Za chvíli přibatolil se ze zákristie kostelník se svazkem klíčů v ruce a řinče jimi po zvyku svých kolegů na znamení, že opozdivší se mají už svrchovaný čas, aby svou pobožnost skončili a chrám opustili, ubíral se loudavě od hlavního oltáře ku vchodu chrámovému. Sedě ve zpovědnici viděl jsem vše, co dělo se asi v třetině lodi chrámové, aniž bych byl pozorován, a již jsem chtěl také chrám opustit, když cosi zvláštního mimo nadání mou pozornost upoutalo.

K postrannímu oltáři, na němž se nalézá obraz svatého Xaveria, přistoupil volným krokem mladý bledý muž v černém elegantním obleku a kleknuv na klekátko před oltářem sklonil hlavu do obou dlaní.

Mezi tím byl kostelník došel až ku vchodu chrámu. Za nedlouho slyšel jsem rachotit zámek; nebylo pochybnosti, že kostelník vyčkav, až poslední lidé opustili chrám, zavřel hlavní vchod. A opět za několik okamžiků viděl jsem kostelníka jíti nazpět od vchodu chrámu k hlavnímu oltáři a do zákristie, slyšel jsem rachotit klíče a zamykat dvéře, načež nastalo v chrámě hrobové ticho, rušené jen přitlumeným lomozem z ulice. Byl jsem tedy s neznámým, několik kroků přede mnou, před oltářem klečícím mužem v prostranném chrámě o samotě. Místo na obraz sv. Xaveria zadíval jsem se nyní na neznámého, jehož přítomnost v chrámě nemohl jsem si nikterak vysvětlit. Bylo mi jaksi nevolno, že neopustiv chrám, dokud byl čas, dal jsem se s neznámým člověkem, jehož úmyslů jsem neznal, zavříti do chrámu, v kterémž je tolik bohatství nahromaděno. Jak snadno mohlo na mne padnouti nejhrubší podezření, kdybych byl býval v chrámě dopaden, neboť tolik je jisto, že by mi nebyl nikdo uvěřil, že opozdil jsem se v svatyni jsa zahloubán v myšlénky před obrazem sv. Xaveria jako zbožný křesťan, jenž na modlitbách zapomíná na vše, co se kolem něho děje. Chtěl jsem tedy pospíšit za kostelníkem, jehož hlas bylo ještě ze zákristie slyšet; v okamžiku však, když jsem povstal, vzpřímil se také přede mnou klečící neznámý muž a překazil tak můj úmysl. Několikráte přešel zamyšlen před oltářem a postaviv se pak proti oknu, zadíval se na oltářní obraz. Stál mezi mnou a obrazem, kterýž, jak se zdálo, poutal veškerou jeho pozornost. Dlouho stál nepohnutě, a jelikož byl obličej jeho obrácen k obrazu, viděl jsem jen polovici tváře; avšak vždy, kdykoli jen poněkud se pohnul nebo zraků svých s obrazu odvrátil, shledl jsem tvář jeho v profilu. Pozornost, kterou věnoval obrazu, byla velmi nápadna; nedívalť se naň pouze s bedlivostí a jistotou znalce, jenž byl obraz už nesčíslněkráte viděl, nýbrž tak zkoumavě, jako by chtěl vypátrati nejtajnější motiv malířův.

Vida neobyčejnou pozornost, kterou neznámý muž věnoval mistrovskému dílu Balkovu, umínil jsem si, setrvati na svém místě a vyčkati, co se bude dále díti. Mladý muž počal po chvíli opět přecházeti před oltářem; čas od času přejel si rukou čelo, jako by chtěl trapnou jakousi myšlénku zaplašit, brzo svěsil hlavu, brzo ji zase vzpřímil. Z počátku přecházel před oltářem volným krokem, později však vždy prudčeji, až posléze náhle se zastaviv pohledl zběžně na obraz a prudce ke mně se obrátiv, svěsil hlavu k prsoum a zadíval se upřeně před sebe k zemi. Viděl jsem mu nyní přímo do tváře, tak že kdyby byl jen oči pozvedl, byl by mne musil shlednouti. Neznámý však stál dlouho nepohnutě. Učinil jsem po jeho příkladu toliko s tím rozdílem, že jsem s něho očí nespustil. Jenom jednou zaletl zrak můj na obraz umírajícího sv. Xaveria a ihned svezl se zase na neznámého, leč v okamžiku tom se mi zdálo, jako by mě byl zklamal zrak: tvář Xaveriova byla tatáž jako tvář přede mnou v myšlénkách pohříženého neznámého muže; totéž nízké čelo, tentýž nos, tatáž brada, tytéž rty, slovem celý výraz obličeje, jako by byl muž ten malíři obrazu sloužil za vzor. Zkoumal jsem podobnost tu bedlivěji; čím déle však jsem se díval s obrazu na muže a s muže na obraz, tím nápadnější byla mi podobnost obou tváří. Spočívaloť v obou cosi nevýslovně trpkého a přece zase cosi neodolatelně přesvědčujícího, že nelze nabyti klidu a dojíti spasení jinak kromě skalopevnou vírou, že myšlénka, kterou se zanášíme a která je nám vším, posléze přece stane se skutkem, byť byla i lživou a klamnou . . . .

Nápadná tato podobnost svatého Xaveria s neznámým mužem učinila na mne v pustém chrámě zvláštní dojem. Byloť mi již dříve jaksi nevolno; nyní počala nevolnost přecházeti v jakousi nevysvětlitelnou úzkost. Vzdor úplné střízlivosti mé duše zdálo se mi, jako by obrovským prostranstvím chrámu mihaly se tajemné stíny a přes to vše, že dobře jsem si přelud ten vykládal do chrámu vnikajícími paprsky slunce, křižujícími se s paprsky, vycházejícími z několika různobarevných věčných lamp, nebyl jsem přece s to, abych se ubránil neobyčejnému rozčilení, a není pochybnosti, že zmahající se úzkost má byla by znenáhla přešla v nejpodivnější druh bázně, kdyby náhodou neznámý muž nebyl opět výhradně moji pozornost upoutal.

Obrátilť se opět k oltáři, sáhnul za záňadří, vytáhl svitek papírů, rozložil je po oltáři a pátravě počal do nich nahlížeti. Jednání neznámého bylo mi čím dále tím podivnější a již již počínal jsem pochybovati o zdravých jeho smyslech, když znenadání muž ten jako jaguar jedním

skokem vyskočil na oltář a vystoupil na malé dřevěné stupátko na něm. Stoje těsně u oltářního obrazu poněkud se nachýlil a jal se s největší pozorností prohlížeti pravé rámé sv. Xaveria. Hned na to ale sebou nápadným spůsobem pohnul a v pravici jeho, která byla s rychlostí blesku sáhla do postranní kapsy v kabátě, zalesklo se cosi jako dýka nebo břitký nůž.

Mimoděk projela mou hlavou myšlénka, že neznámý jsa na mysli pomaten, chce snad vzácný obraz rozříznout a zničit. V mžiknutí oka vyrazil jsem dvířka u zpovědnice a vzkřiknuv tak mocným hlasem, že výkřik v několikerém ohlasu odrazil se od klenby chrámové, vyskočil jsem ze svého úkrytu a učiniv několik kroků ku předu, stanul jsem před dřevěným klekátkem, na kterém před nedavnem neznámý byl klečel. Podivný muž na oltáři zaslechnuv můj výkřik a šramot, prudce se obrátil; přižloutlá jeho tvář zbrunatěla, oči rozjiskřily se hněvem a v témže okamžiku, co stanul jsem před klekátkem, skočil neznámý s oltáře přímo přede mne na druhou stranu klekátka a drže svůj ostrý nástroj v pravici, natáhl druhou ruku po mém hrdle. Pozoruje však každé jeho hnutí, odrazil jsem pravou rukou jeho levici a uchopiv jeho za hrdlo stiskl jsem. Neznámý zaúpěl a zavrávoral. Jelikož jsme ale stáli každý na jedné straně klekátka, převrhlo se zavrávoráním neznámého klekátko, na něž klekalo se od mé strany, ku straně neznámého, a srazilo nás oba k zemi. (Pokračování.)

Česká opera v Americe.

Od *Anonyma.*

Okno bubnovalo, vzdor tomu, že bylo mechem dobře ocpáno, venku žalovaly kmeny pralesu a vichor hučel divoký, divoký žalm, a letěl lesem dál, aby donesl ohlušivý štěkot vln michiganského jezera až do širé prerie. A nám při tom bylo volno — bože, tak poeticky volno!

Seděli jsme pod pevnou střechou srubu. Na hliněném ohništi praskalo vesele hořící dříví. Na stole hořela malá petrolejová svítilna a klokotal poznovu samovárek. Popíjeli jsme čaje a přikusovali koláčky z javorového cukru.

Jen ta cigara aby byla lepší! Člověk si musí již před zapálením urobit dlouhý špejl a každou chvilku aby jej do cigara vrazil! „Domácí výrobek,“ říká arci starý farmář Daniel, „není lepšího tabáku na světě,“ ale když obru Danielovi na dobré svinování scházejí dva prsty u pravice! Scházejí mu od té doby, co po něm a po matce střelil nezdara syn oknem do farmy a je div divoucí, že moravský helveta, kmet již stříbrovlasý, sedmdesátiletý, přece se ze svých ran vykřísal a zas je jako skála. Nu — my kouříme ta jeho cigara! Za prvé ho to těší, za druhé nám dává jeho žena denně mléka a javorových koláčků, za třetí nemáme jiných.

Tedy, zde uvnitř v srubu čaj a teplo, mládí a sny, vzpomínky na vlast a šlehavé plány do budoucnosti — venku prales, řev jezera, divoká hudba vzduchová — co nám schází do dojmu poetického!?

Avšak snad je již čas, aby se čtenář na nás podíval, kdo jsme a co jsme. Tedy: není místa na světě, povídám, které by se nehonosilo aspoň jednou znamenitostí; města a místa americká ale, povídám dále, mají alespoň hned po dvou. Boston vyniká svými učenci a ševci, Newyork má nejbohatší obchodníky a nejzručnější zloděje, Chicago svou nevinnost a vepřovinu, a česká osada Kaledonie svého kantora a pastora. Bohužel, že pobyt jednoho z těchto znamenitých mužů v Americe náleží již historii, a nutno se mi tedy k dosvědčení historické pravdy poopraviti v ten smysl, že milé to hnízdečko na michiganském jezeře slynulo svým kantorem a pastorem a to koncem r. 1868 a počátkem roku následujícího. Kantorem jsem byl já, jenž to povídám.

Ještě dříve, než jsem ujal se vlády nad pětmecítmem dětí pralesa a prerie, za měsíční poplatek 50 „centů“ od kusu, byl mne mladý pastor — jmenujme ho Pollux, ne? — přátelsky živil, a já mu tedy nebýt zas přítelem, Castorem? Den co den jsme byli na večer pohromadě, vždycky u přítele pastora, byloť u něho bytelněji. Spal sice na zemi jako já, ale jeho ohniště bylo lepší, jeho z hrubých prken sbitý stůl byl větší, jeho samovárek byl v celé Kaledonii — jediný, a přítel Pollux měl také dvě židle, které byly dost slušny. Mimo to, on měl i něco civilisovaného ve své jizbě, harmonium! —

Představili jsme se a můžem nyní čaj pít dál. Brzy jsme byli jím rozebřáti a řečmi začaly prošlehovat myšlénky o nesmrtelnosti, humanitě, práci a t. p.

„Jaké to okolí,“ volám, „takřka prapůda a pralidé!“

„A my tu tak sedíme, takměř bez programu!“

„Pojídajíce ovoce práce těchto pralidí,“ zas já, a polknu poslední koláček. Nastalo vážné přemýšlení o tom, na jaké pole se vrhnem. Prapůda byla trochu těžká, i uznáno k obapolnému uspokojení, že se k práci na ní nehodíme. Zbývali tedy jen pralidé a vrhli jsme se na ty. „Uchovat, aspoň pokud možná, v té mládeži kousek českého srdce!“ vyhrkl můj přítel. Viděliť jsme kolem sebe vyrůstat tu českou krev, jako by již z půdy ssála do sebe cizí mízu se všemi dobrými i zlými vlastnostmi. Mluvili česky s námi a s rodiči, kteří neuměli jinak, ale mezi sebou již jen jazykem cizím. Narodili se zde a domov byl jim kresbou na mapě, k níž cítili méně náklonosti než k Arizoně neb Oregonu. A co člověka nejvíce bolívalo, byly — ty cizí jich písně. Z luhů českých nezaletlo sem ani jedno šveholné ptáče, a které přeneseno, uchřádalo zvolna tísní a steskem po domovu.

„Mám myšlénku,“ zvolal pojednou můj pastor. To byla ovšem věc pranová, neboť v jeho kázaních jsem tu slabost dosud nikdy nebyl spozoroval. Dříve ale, než jsem se ze svého ustrnutí probrati mohl, seděl Pollux již u harmonia. Bylť zuřivý muzikant a kdo byl tak nešťasten, že slyšel kdy tuto třídu umělců mluvit, odpustí i mému příteli jeho kázaní i mně mé ustrnutí.

Na pravo, na levo, proti sobě, od sebe a přes sebe lítaly ruce pastorovy a stále rychlej a rychlej a potom zase zvolna, jako když se orkán utišuje v táhlý snivý vánek. Již při bouři slyšel jsem těžké hluboké oddychování a když se zvuky ukolébaly v melodii, oddychoval můj přítel jako kůň při dostizích.

„Pro bůh, ustaň,“ zabědúju.

„I ne!“ odhovoří usmívavě, „to jsou jen ty měchy dole u harmonia už trochu děravy.“

Děl a stál vítězoslavně uprostřed síně. „Ouvertura!“ zvolal. — „„K čemu a odkud?““ — „Ouvertura k mé nové opeře, k mé a — tvé!“

Sklesl jsem nazpět do židle. Myšlenka mého přítele byla děsná, zoufalá! Už jen jako v mrákotě slyšel jsem svého Polluxe tančit po síni a potom zastavil se přede mnou. Zdálo se mi, jako by tu upír stál a mluvil hlasem hrobovým: **„Hus“.** Velká romantická opera se zpěvy od *** (mé ubohé jméno). Hudbu složil *** (jmeno jeho) Opus 1.“

To ještě scházelo! Vzpřímiv se, jako když vjede do mrtvoly proud elektrického stroje Rumkorffova, potácel jsem se domů.

Svěží večerní vzduch mne ochladil, ale „ouvertura“ zvučela mi stále v hlavě. Ten motiv zdál se mi teprv nyní trochu znám — hodně znám — směšně znám — teď to mám! Vždyť on hrál co ouverturu k „Husovi“ — naši vánoční — „Nesem vám noviny“!

* * *

Druhého dne na večer navštívil jsem zase svého Polluxe. Včerejší událost vymizela mi z hlavy jako všechny úmysly, které si činíváme před spaním. Na neštěstí ale měl Pollux zcela zvláštní touhu po nesmrtelnosti! Mimo tu měl ale také kousek dobré vůle, prospěti někomu, a — to mne zničilo. Mámť taktéž dobré srdce! Organická vada, spůsobila mi v životě již mnoho nepříjemností, ale jedněch konců jsem se přece nenadál: učinila mne českým libretistou! Naši soucitní skladatelé i zívající obecenstvo vědí, co to je!

„Napíšeš libreto!“ usoudil Pollux.

„Nuž dobře, napíšu,“ vypravil jsem ze sebe se smrtelným potem na čele, „ale ta hudba?“ — Ano ta hudba!

Bylo to kus práce, než jsme se sjednotili na směru. Věc byla vážná a meč kritiky visel nad námi. Předně bylo jisto, že jsme chtěli psát pro lidi. Celá naše obec byla tedy probrána. Osoba po osobě prozkoumávána, zdali nemá kousek „muzikantské žíly“, té pravé, rozumí se, umělecké, vytříbené. Bohužel ale byl to samý nevzdělaný lid, jemuž šla hudba ušima do srdce a nikoliv jako matematická formule do mozku. Zvolili jsme tedy cestu čistě národní.

A byli jsme ukrutně národní! Od ouvertury počínaje až do nejposlednější noty ani jsme z národních písní nevyšli. Skladatel můj měl každý večer již haldu hudebního materiálu po ruce, k němuž jsem já napsal ihned slova, a jaká, no! Drželi jsme se zachycené jednou myšlénky tak houževnatě, že pojednou nastal vážný spor, nemáme-li místo „opera“ dát nějaký jiný tytul, na př. „quodlibet“ svému na všechen spůsob nesmrtelnému dílu. Ale ctižádost zvítězila a konečně — vždyť by přec bylo skromností až dětinskou, obětovat pouhým slovíčkářským rozpakům slávu, že jsme napsali první českou operu v Americe! Jen do toho, my věděli, že přec jen dovedem něčeho hrozně originálního. A povedlo se nám to spojenými silami v skutku! Důmysl, s jakým drancoval můj přítel nápěvy našich národních písní, byl obdivuhodný a neméně zázračný talent jevil jsem já u skládání textu.

Vylíčit děj opery je snad zbytečno, jak? Ouverturu jsme jako měli. Předmět libretta také: Husa. Teď bylo jen na uvážení, máli Hus vůbec osobně na jeviště vystoupit, a vystoupili už jednou, nemáli zas zpívat od počátku prvního jednání až do konce třetího. Udělalo se to takhle:

Ouvertura se odzpívá. Na jevisti se objeví Hus. Chvilku dumá před biblí, pak se jme zpívat důtklivá slova dle nápěvu:

A já pořád co mne
má hlavička pobolívá —

Ku konci písně té zazní najednou za kulisami rovněž dojemná sloka s nápěvem:

Jede, jede
Hořovskej pan hrabě
jede, jede
Hořovskej pán —

To je posel z Kostnice a nese obsilku před soud. Hus se diví a kroutí hlavou podlé: „Jede mladík na svém koni“; pak si jde ven pro poslův list. Vrátí se, čte a spustí nějakou podlé:

A já tu nebudu
já odtud pryč pudu —

Složí si bibli a několik košil do vaku a jde — kam, to po dnes nevím. Jen to je jisto, že ho osobně nespatříme až zas v Kostnici.

Druhé jednání je pluo pražských studentů. Feš chlapci, zpívají veselou podlé:

Já řezník, ty řezník,
oba řezníci,
pudeme za Prahu
pro jalovici —

Náhle se zarazí a rozsmutní. Obrátí se ke kulise a zpívají dlouho, tuze dlouho podlé noty: „Kam jdeš, Jene, kam pospícháš?“ Nejspíš vidí, jak tam tudy někam kudy jde Hus do Kostnice. A on za kulisou zpívá zas tu svou „a já tu nebudu“ —

Třetí akt — ten nás stál nějaké práce! Protáh' se nám, že jsme o tom neměli ani vzdechu. Zde totiž mimo Husovu družinu vystupovali hojní církevní otcové podlé noty:

Nýčko nám nastaly
pěkny časy:
přivezli munďuru
na dva vozy;
na druhým kabáty,
patrontaše,
na jednom kaškety
a palaše —

a rovněž hojné občanky kostnické podlé noty:

Ta Máňa krejčojic
velká parádnice,
dala si vyšívat
na zádech zajíce —

Ona ale ta hojnost ještě stále rostla, to bylo to! Co bylo v celém okolí českých mladíků a děvčat, všechno se přihlásilo k spoluoučinkování. Skorem každý den přibyl ještě někdo, zrovna při hlavní zkoušce musili jsme vřadit ještě dva církevní otce a jednu kostnickou matku — vpisuj pořád nové úlohy! Kdyby člověk nebyl právě velkým talentem, ani by toho nedoveď! Konečně jsme se musili rozhodnout k připsáuí celého jednání čtvrtého. Vyndali jsme tedy z třetího patnáct církevních otců a patnáct Kostničanek a dali je do čtvrtého. Zde bylo jako loučení se s Kostnicí a východ, což se zpívalo vše podlé: „O Velvary.“

* * *

Kaledonie jest obec malá. Jednotlivé farmy jsou roztroušeny na břehu jezerním, tu v lese, tu až na prérii.

Dům, kde bydlel pastor, ležel as uprostřed tohoto českého okolí.

Byla krutá zima, když jsme se zkouškami začali; ale nikdy nescházela ani jedna hlava! Až na hodinu vzdálenosti brodili se ti čeští hoši i dívky sněhem, aby po své denní práci nezameškali toho kousku večerní a jediné zábavy. A zábavou milou bylo to nám i jim. V teplé světnici sejít se tak z blízka z dáli dohromady, zazpívat si napřed českou píseň se slovy původními a učit se potom k témuž nápěvu něčemu, co byť i slabé, bylo přece skrz na skrz vřelé, učit je slovům, do nichž vloženo z českých dějin vše, co jen dobrého nalezeno, budit v nich těmi slovy také kousek české hrdosti, bylo zajisté také prací záslužnou. Za tu zimu prošli jsme s nimi nejskvělejší stránky českého dějepisu a byť i byli zapomněli roucho, v kterém jim mnohé podáváno, rozhovor a vysvětlení, kterým vše provázeno, zůstalo jim v paměti a také ty původní české národní písně slýchali jsme pak tu českou mládež zpívat. Toť úspěch práce o sobě na pohled dětinské.

* * *

A co jsme měli slávy z provozování! Prosté jeviště bylo upraveno v našem kostelíčku — nu ano, Hus! A nikdy nebyli zde tak pobožni, jako tentokráte, naše opera jim byla nejvznešenějším oratoriem. Byli u vyjevení, rty se všem mimovolně chvěly, oči vlhly.

A pak, to objímání! Starý farmář Daniel dal mně dva a třicet cigar najednou — „Domácí výrobek, není lepšího tabáku na světě!"

* * *

Ale — libretto spáchat špatné, třeba sebe menší, je vždy tuze veliký hřích! Proto také trestu neujdeš, skryj se kraj světa!

Odejel jsem zas do Evropy. Žiju, jak myslím, milý bohu i lidem. Tu dostanu jednou několik čísel amerického „Pokroku" do rukou. Odevru — celé mé libretto otištěno — čtu všechny své hříchy a k těm ještě jiné, které mně tam za okeánem bůh ví kdo přidělal!

Sláva naší skladby rozlítla se totiž americkým českým světem. Opera — běda! — dožila se opakování. Cedar Rapids jmenovalo se to druhé divadelní místo. „Pokrok" měl zde tuze mnoho abonentů, dvanáct, k vůli těm, atd.

Umínil jsem si, že vykonám raději generální zpověď. Zde je. Snad bude teď mému trápení

konec.

Z Heydukova cyklu „Ze Slovenska."

I. Báťův dar.

Sobáš [1]) slavil mladý gazda,
přišlo hostí mnoho set,
mladí, staří ze všech končin
a na dvorci hlučno hned.

Krčmář přines' darem víno,
kutou valašku [2]) dal brat,
žid pálenky plné hordo, [3])
huslař přišel husle hrat.

Rychtář přines' rejstřík k daním,
pekař pěkný pletenec,
na oštěpky, [4]) homolečky,
dřevorubce novou klec.

Vinař hrozno, [5]) lekvár teta,
rektor pěkný obrázek
a pan farář modlitbičku
„za šťastný a dlouhý věk."

Ženy daly zlaté sponky,
gorubíky [6]) malá sběř,
rybák velké, hladké pstruhy,
myslivec dal „černou zvěř."

Valach „jebně malované,"
koňar hříbě, pastuch sýr,
množství darů není paru, [7])
o tom půjde večný chýr. [8]) —

A co přines' starý báťa,
co uchystal na sobáš?
„Píseň!" Hola, pěkná? „Pěkná!"
Zpívej tehdy, báťo náš!

A on zpíval samé zlato,
samé zvonky, samý květ,
šumot křídel sokolových,
když se s Tater nesou v let. —

Pěnkavice vedle v sadě,
ba i stromů letorosť,
pěly s ním vždy víc a více
a k poslednu každý host.

A při zpěvu každý mané
koloval a hajdučil, [9])
kdo neuměl, porozuměl,
skákal, až se naučil. —

Dávno konec veselení!
Prázdny mísy, hordó, sud,
jenom báti malá píseň
zní v těch krajích doposud.

Z nevěsty už skrslá babka,
ženich o berlích i svat,
a kol kolem drobná bída
dětí, vnuků, pravnoučat.

A ty dary? Kdež jsou dary!
Děti pohrdaly vším,
jen ta píseň báti bude
večným rodu dědictvím.

II. Milosrdní páni.

Domů spěchal gazda, [10]) v hlavě trochu,
spěchal od Prešpurka,
do haleny s větrem déšť se vzpíral,
střelná honila ho búrka. [11])

Velkou chuďas platil pošelščinu, [12])
s prázdným domů klusá,
i zahřešil na Budínské pány,
na soudce a na „fiškusa."

Zvěděli to — chytli ubožáka —
do koby ho dali,
a že se mu ruce, nohy třásly,
k špalku mu je ukovali.

A syn prosil: „Mějte srdce, páni,
šetřte šedé hlavy,
vysmahne vám, vetché má už kosti!"
Odvětili: „To se spraví!"

A že byl tak suchý, vetchý báča,
děli jsou mu: „Chlape,
abys nevysmahnul, půjdeš ke zdi,
s té na lebku voda kape."

A syn prosil: „Mějte srdce, páni,
vždyť mu plesnivina
růsti bude na temeni hlavy!"
Řekli: „Aha, to je jiná!"

A že byl tak plesniv vetchý báča,
Pověděli: „Nynčko,
aby uschnul synáčkovi k vůli,
pověsme ho na sluníčko!" —

[1]) svatba, [2]) sekerka, [3]) nádoba na kořalku, [4]) ovčí syrce, [5]) hrozny suché, [6]) půlkulové knoflíky, [7]) nic se nevyrovná [8]) pověsť, [9]) na jednom místě samoten tancovat.
[10]) gazda = hospodář, [11]) střelná búrka tolik co bleskuplná bouře, [12]) daň rolnická.

Prasvět v kamnech.

Napsal *O. Feistmantel.*

Prosím o dvacet krejcarů na uhlí!"

„Už zas? Toť aby člověk chodil na sebe zrovna žebrat! Předevčírem teprv jsem dal dva šestáky, bylo za ně uhlí $29^{27}/_{37}$ liber, a dnes —"

„Dnes je ho ještě tolik," a klade s úsměvem veškerou zásobu uhlí přede mne na psací stůl — kus velký jako náprstek.

Jakáž pomoc! Beztoho letos vlažno dost dlouho dodrželo, teprv před čtyrmi nedělmi zahrozil mrazík. Ihned jsem co opatrný správce svého domu zakoupil zásobu uhlí, ve zmíměném již obnosu — ale zas ulevilo a chodil jsem dost dlouho kolem své, v malém plecháči vkusně umístěné zásoby a zlobil se, že jsem již opět s nějakým kapitálem zajel do mrtva. —

Jak se ten konsek přede mnou leskne! Černý démant! Lepší než démant! Lepší, užitečnější, a nevděčné lidstvo váží sobě ho jen proto méně než jeho bratra, démantu, že je ho víc než tohoto, ba že je ho velmi mnoho. Tedy proto, co je vlastně lidstva štěstím! —

Kus uhle položil jsem na dlaň svou
a mžikem byl jsem u pradávných let,
kdy uhel ten v zeleném lese květ' —

Žil's, kvetl's? vypravuj nám něco ze svého života a o tom světě, jaký tenkrát byl! Mnoho nám můžeš povědít, škoda že ne všechno! Nejsi nezkušeným jen mladíkem, nikdo ti zajisté nemůže vyčíst mléko na bradě, ale jak pak jsi přec jen stár — sto tisíc let? čtvrt milionu? půl? — třeba celý a třeba dva, přec jen jsi „poměrně" mlád a nedovedeš ani rozhodnout, vyvinulali se naše země z vody, nebo z ohně, a naši učenci zůstanou tedy tím čím byli a vulkanisté s neptunisty budou se dále prát. Nejhezčeji to vlastně rozhodli básníci. Že prý byla naše planeta podána furiím ohně. Ty měly velkou nádheru, nesmírnou sílu lesku, chtěly z planety naší mít druhé slunce a jako slunce první chtěly třpyt hvězd nebeských všemohoucně potlačit. Avšak duchové vod se spolčili; dlouho byli kroužili v dáli kolem pyšné té koule ohnivé, nyní začal boj a duchové vrhli se s dešťovými svými voji na plameny. Byli hravě co pára odraženi, ale vrhali se znovu, vždy zas znovu, válka byla tisícůletá a bitvy den co den — vodní voje stále se stávaly četnějšími a mocnějšími, jako hadi vrhaly se na nepřítele — konečně oheň ochabnul a po celém povrchu zemském zahučelo vítězství vod. Se zázračnou rychlostí vzbudoval vítěz skalní klenutí kolem přemoženého, zapevnil je vždy víc a víc, a tam dole, v samý střed země, jsou nyní furie ty stlačeny a upoutány k žulám.

Rozmanité mělo osudy to klenutí, ta kůra zemská, z níž my lidští červíci nyní vyměřujem měsíce, slunce a celé světy. Oheň vždy znovu zas vzpínal sílu svou, vzpíná ji posud, až se města boří a celé země otřásají. Jen pomalu, krok za krokem směla příroda na povrchu zemském vyvolávat kouzla svá. Stavěla a bořila, stavěla a bořila zas, až konečně upravila naši zemi tak, že jsme se mohli objevit na ní i my lidé, kteříž po dlouhém duševním bloudění konečně naučili jsme se zpytovat tu matku přírodu, v zanícení synovské lásky klečíme před ní a zbožně hledíme do její krásných, ach tak krásných očí!

Příroda bořila, však jen proto, by dílem svým třeba krásným sama ještě neupokojena, nahradila je dílem novým, krásnějším. A sama co nejsvědomitěji zaznamenávala všechny ty převraty a změny i doložila vše očitými svědky, a kdo velkou knihu dějin její rozevřeš a písmo čísti umíš, seznáš sdokonalování to dopodrobna. Řásnatý slojíř se odhrnuje, hledí na nás obličej vznešený, slyšíme obrovitou, svatou píseň pravěku!

Ve vrstvách zemských zachované zbytky dávných tvarů, jak rostlinných tak zvířecích, jichž zkoumání palaeontologii připadá, svědčí nám o tom postupném vývoji v přírodě. Bedlivým pěstováním zbytků těchto podařilo se již dosti dokonale květenu a zvířenu dávných dob seznati, a ačkoliv, čím dále zpět, vývoj tím nedokonalejší se osvědčuje, přec má velkou zajímavost zvláštním svým rázem u porovnání s dnešními, již nám obvyklými tvary, to tím spíše, že většina těchto předběžných, na nízkém a nižším stupni vývoje se nalezajících forem, po všechny následující doby až do dnešního času analogickými tvary je spojeno. „Pro myslivé poutníky zůstavil prasvět, v hloubi hor a údolí, zkamenělé své sny," jak Lenau praví. „Prohledáváme odložená roucha přírody." Tenkrát člověk sice nežil —

naše bydliště je bývalé dno mořské,
a co tenkrát světlo slunce pilo,
dávno na dno mořské již se potopilo —

přec, jako by byl tenkrát žil, dovede člověk popsat i květinu i zvíře dob předvěkých, a ví, že z větší části v řádech a dílem i v rodech s nynějšími jsou spojeny. Zastavme se tedy u doby kamenouhelné, předveďme obraz květeny, jaká tenkráte otčinu naši, Čechy, co nejhojněji pokrývala.

Kde dnes dobývání minerálního paliva, kamenného uhle, tisícům lidí výživy poskytuje, od severních dolů horských na úpatí hor krkonošských až do jižních podšumavských krajů za Plzní, tam všude vypadalo to v dávném tom čase, kdy drahocenná hmota uhelná ukládati se počala, zcela jinak. Tenkráte tu bujněla nejtučnější květena, základ nynějšího našeho blahobytu. Poutala zajímavostí svou již dosti záhy pozornost zpytatelů jako Kašpara Šternberka, Cordy, Presla a j.

Čechy byly tenkráte z většího dílu nad povrch hladiny mořské vyzdviženy, nenacházímeť nikde ve své vlasti uhlovápenných vrstev se zbytky mořských živočichů. Ostrov, ku kterému Čechy náležely, zaujímal asi celou vysočinu prahorní, břidliční a devonskou v Čechách, na Moravě, v Rakousích, Bavorsku a Sasku. Na ostrově tomto táhlo se v části nyní naší mělké údolí od posledních výběžků Šumavy u Merklína směrem severovýchodním, krajinou, kde nyní stojí města Plzeň, Radnice, Rakovník, Kladno, Slané, Mladá Boleslav, Jičín, Trutnov, Šaclíř, Broumov a Waldenburg ve Slezsku. V mělkém tom údolí nacházela se rozsáhlá jezera s plochými, k jedné straně v hloubi padajícími břehy; ty byly při každém, dosti skrovném vystoupení vod v jezeru přelévány, čímž tvořily se na pobřeží jezer, až do jisté, někdy značné vzdálenosti močály, v nichž bujněla květena tučná a hustá. A tato květena zachovala se nám až po naši dobu, a sice v slojích uhelných, přeměněna již lučebně, a dílem ve vrstvách tyto sloje provázejících; zachovala se co tak zvané otisky, jichž studium květenu tu dosti jasně poznati a v celkovitý obraz sestaviti naučilo. Však k vytvoření často ohromně mocných sloji uhelných musila květena zvláště bujeti a zvláště se ukládati. Nejbližší vysvětlení máme v úkazu, jejž nám podnes příroda poskytuje, v ukládání se rašelin, a slezský palaeontolog botanický, stařičký Goeppert, dokázal v díle svém korunovaném

v skutku jasně, že „sloje kamenouhelné pocházejí vesměs z rašelin pravěkých.“ Vzrůst těchto pravěkých rašelin nedděl se ale jen z nižších travin a křovin jako za dob dnešních, nýbrž větším dílem z rostlin stromových; rašelina se tvořila zpráchnivěním a setlíváním ohromných lesů, jimž arci plným právem jmeno pralesů přísluší. Byly těmi pralesy před tolika věky, zkameněly co pralesy, nejsou jimi více — ruka lidská se jich již pro užitek svůj dotknula.

„Mysleme si,“ praví Šternberk ve svém velkém díle o floře předvěké, „prales za času, kdy ještě nebylo ani lidí ani zvířat, rostlin požívajících, a mysleme si jej v teplém, vlhkém podnebí, kde neustále v plné bujnosti vzrůstá; nechme všecky odpadky, jako suky, součky, listy, semena, plody a zahynulé kmeny k zemi se vráceti, a představme si, jak vždy na těchto zbytcích staré vegetace opět nová se zrodí, a že toto po několik tisíc roků bezpřetrženě se opakuje: tu povstane pak hrozně mocná vrstva kypré půdy, skládající se z dříví, z kůry, ze semen a plodů, z listů a celého družstva menších rostlin, na niž také ještě nesmírný počet jiných rostlin bují, jichž vzrůst pak opětovným vystupováním vod přes mělká pobřeží tím více podporován a udržován jest. Přimyslime-li si k tomu po jistém čase velký převrat zemský, kde vichr ještě živoucí stromy a větší rostliny zkácí, a přívalem — bahnem a pískem přeplněným — celý tento sklad zabalí, máme pak věrný obraz úkazu, jak se s ním při dolování na zhynulou tuto květenu uhelnou setkáváme.“

Pozůstatky pralesů, imposantní té okrasy přírody, nalezáme bohužel nyní v Evropě již jen na velmi málo místech; tak se nachází ještě kus pralesa v Šumavě a sice nejznamenitější na Kubani, na němž zvláštním ustanovením majitele jistá prostora pralesa zachovati se má, by i potomci kráse předešlé přírody ve své otčině se obdivovati mohli; pak našel r. 1858 prof. Goeppert kus pralesa na tak zvaném „Frommbergu“ v Slezsku, na panství Glacském, ve výši 3500′. — V jiných zemích ale, jako v Americe, Australii a v Africe nacházíme takové pralesy ve větší míře, hlavně pak na ostrovech velkého okeanu v teplém pásmě. Zde jsou všecky podmínky, jež ku zdaru bujné a hojné květeny přispívají: teplý, vlhký vzduch, výpary mořskými neustále nasycován, vlhká, rašelinná půda, v níž se odpadky ukládají a setlíváním v tučnou mrvu ji proměňují, tím pak vzrůst jen ještě podporují. Zde dosahují i ony rostliny, jež u nás jen v zakrnělých formách se objevují, nadobyčejné velikosti a nevšedního vývoje, tak že bys skorem v nich ani příbuznosti s těmi našimi nehledal.

A podobné asi poměry panovaly za doby naší kamenouhelné. — Vzduch ostrovu, k němuž naše země náležela, byl naplněn výpary obklopujícího jej moře, k čemuž ještě přispívaly výpary z rozsáhlých plochých jezer na ostrově samém. Půda byla, jak jsme již dříve naznačili, močálovitá a častým vystupováním vod přes břehy v stavu tomto udržována. Za podmínek takových dařilo se květeně tehdejší arci nad míru dobře a rodila se s bujností nyní neznámou, která daleko převyšovala i vzrůst nynější květeny na spomenutých ostrovech velkého okeánu — tak že i formy, které se nám na těchto ostrovech obrovské proti našim tvarům zdají, proti tehdejším jen co zakrnělé se osvědčují.

Většina zbytků české květeny staré jest již v tak dokonalých kusech známa, že můžeme podle seznaných tvarů rostlinných podobu tehdejších lesů, rašeliny tvořících, poněkud vyobraziti. V celku skládaly se lesy jen ze samých nekvětoucích stromů, jichž jediná zdoba záležela v pěkně rýhované a jizvované kůře, aneb v krásně ozdobném listí. Nepřesahovaly sice stromy doby tehdejší v celku rozsáhlost stromů nynějších pralesů, ale žeť náležely k řádům, jichž zástupci tvoří za nynějších časů jen nízké, dílem plazivé rostlinky, jevily lesy kamenouhelné zcela zvláštní, přírodě nynější cizí ráz, měly vzezření nám neobvyklé. — Hlavní vzrost tvořily rostliny z řádu plavunovitých (Lycopodiaceí); avšak, kdežto naše plavuně tvoří jen mechovité, plazící se formy, třebať v teplejších krajinách jednotlivé výše keřů dosahují, dostupovaly tehdejší zcela jiného vývoje, jak již ony kmeny, vidličnatě se dělící, jež v průchodě pražského domu musejního postaveny jsou, dosvědčují. S těmito zápasily stromy řádu jiného, ale předešlému zblíženého, tak zvaných Sigillarií, jež dnes svých zástupců více nemají. Krása a nádhera jejich záležela v jizvách, souměrně buď v spirálách neb v kolmých rýhách urovnaných, jež pak opět dle rodů u druhů zvláštně zdobeny jsou. — Hojné vrstvy zkácených a odumřelých těchto stromů tvořily hlavní látku k vytvoření se uhlí.

S těmito zároveň vypínaly se obrovští předchůdci přeslic našich, nebetyčné, štíhlé Kalamity, jež co jednotlivci mezi dříve uvedenými k strašné výšce vystupovaly, ale pak pobřeží blíž samostatně hlavního vývoje svého dosahovaly; o hojnosti jich svědčí zbytky, s kterými se často na některých místech setkáváme a z nichž opět velmi lehce celou rostlinu seznat můžeme. Na pobřeží, v bahně, bujněla pak silně plazivá Stigmarie, jíž hojně dělící se větve v hustou rašelinnou plsť se splítaly a takto zároveň s předešlými, s Kalamity, úkol prvějších valně podporovaly; místy působila Stigmarie sama a výhradně při tvoření se uhlí. Co hojný podrost pokrývaly ostatní menší přeslice a celé množství kapradin půdu pod uvedenými nyní lesními rostlinami, jež v nesmírné hustotě se rodily a častěji zas odumíraly.

Než se ještě ukládání rašelin kamenouhelných ukončilo, staly se na tehdejší pevnině náhlé změny, jimiž rašeliny pod hladiny jezerní se dostaly a takto bahnem a pískem, i těmi rostlinami, jež na vodách bujněly, zahaleny byly. Však nezhynul tím na žádný spůsob zárodek k opětování se květeny staré; na zachovaných březích opakovalo se vyvinování rašelin, však jen z menších, zachovaných rostlin, z kapradí a drobnějších přeslic, které nemohly více tak mocné vrstvy rašeliny nahromaďovati — čímž pak zase se vykládá menší mocnost svrchních uhelných slojí.

Země ty pralesy pohltila — a spaly. Oud tuhnul za oudem, kmen kameněl, vše srostlo v mrtvou skálu a slilo se s pevnými žebry matky země. Jen když se vody prolomily až k nim, nebo když oheň ve vnitř spoutaný zalomcoval svým vězením a chytil zemi za skalní její žebra, bylo i v těch nočních slojích hybno. —

„Tak — dobře tak — jen tam do kamen naložte řádný kus prasvěta, alespoň několik liber těch zčernalých, zkamenělých mumií, a podpalte dobře, ať je jim teplo jak jim za živa bývalo!“

Snad jimi probleskne jiskra dávno utuhlého vědomí o bývalé kráse a pýše! V těch pralesích, vypadajících naprosto jinak než naše, musilo být nesmírné kouzlo! Nemáme ani pocitu o té imposantní, vznešené jednotvárnosti tehdejší přírody. Člověk by sám rad zkameněl, jen být svědkem takové, nyní nepochopitelné krásy!

Vlhká, bahnitá půda, vlhký, výpary přeplněný vzd . z čehož pak husté, oblohu skoro neustále zahalující oblaky. Krajina je smutná, příšerná. Ráno a večer dlouhé mrákoty,

den a noc nejsou ještě daleko od sebe odděleny. Elektřinou sytý vzduch rodí bouře a strašné blesky třískají do kmenů a do vod. V dálce hřímá a chrlí své rudé plameny celé kolo obrovitých sopek a oblaka se stále otřásají, až sem zalehá hrom stále rozbouřeného, dnem nocí divoce řvoucího okeánu.

A prales v hlubokém zadumání, němý, tichý. V zelených jeho větvích ani ptáčete, v kypré jeho půdě žádná stopa zvěře — tak daleko nebyla příroda ještě postoupila. Jen ve vlhkých místech na pokraji jezer sdržuje se, velmi ale po různu, něco jednotlivých obyvatelů z řádu pavoukovitých, a ve vodě, na mělčích místech, žijí as dva druhy z řádu rakovitých. Nad vodou poletuje pak jednotlivá kobylka, marně hledajíc soudruhy z rodu svého.

Planeta naše byla ještě ohnivým mladíčkem — chce se mu jen do stálého boje, láskou opovrhuje — nač slavík, nač růže!

Do člověka bylo ještě nesmírně daleko, a země byla šťastna, nikdo tu, kdo by „dřel řemeny ze zad své matky," jak Goethe praví. Krásný ten výrok Goethův právě není.

FEUILLETON.

Skotské ballady z dávných dob.

I. Zahradník.

Kdys děvčátko stálo před komůrkou svou,
kol zahradník mládenec šel,
to děvče tak štíhlé jak vrbový prut,
a hoch v ruce růži měl. —

„Ó rcete, zdali jste svobodna,
ó, rcete, zda chcete mne vzít?
já dám vám všecky květiny své,
šat skvostný z nich budete mít."

„Já miluju kvítí," děvče dí,
„však vás si nechci vzít!
neb v panenství žádám žíti si
a s panenským vínkem mřít."

„Ba, nedobře volíte, panenský stav,
to raděj si mne račte vzít!
a věru, že ze všech květin svých
šat skvostný vám dovedu svít.

Květ lilie bude košilkou vám,
ta ozdobí nejlépe vás,
a slzičky jemnou kadeř tu
a ňadra růže zas.

A sukynka vaše ze zvonků buď,
váš živůtek z heřmánku pak,
nechť z routy vaše punčošky jsou,
váš střevíček z rozmarin však.

Máť ze měsíčku již na rukou vám
dvé rukavic lesklých se skvět,
a bodrá chrpa prokvetej z nich,
ten modravý souvratě květ."

„Ty's opatřil, hochu, mně pro leto šat,
kdy rozkvetá louka i stráň,
já na vzájem oblek tobě chci dát
to pro zimu, pro déšť zaň.

Buď košilkou vaší bílý sníh,
ten pěkně vám s tilka se blešť,
a východní vítr ve váš vlas,
a za ňadra čistý déšť.

A koněm, na němž by letmo jel,
tím rychlý budiž vám blesk,
a ten severní vítr vám uzdou buď
a ostruhou krup bude třesk.

A klobouk, jenž vaši by hlavu kryl
to budiž šedý mrak,
a jestli mně přijdete na oči,
přát budu si: Vezmi tě šlak!"

II. Modrá a žlutá se květ.*)

‚Ó, Willie, můj synu, co schází ti jen? —‘
Plá v údolí sluněčka hled —
„Jsem láskou k děvčeti nemocen!"
— a v něm modrá i žlutá se květ.

‚Zda dědičkou jest neb vznešenou tak,
že k tobě by snížiti nechtěla zrak?

‚Ó, Willie, můj synu, slyš tuto lest,
jíž snadno ti bude děvče splést.

‚Již zvoníku trojník pošli a kaž,
by svolával k mrtvole tvojí stráž.‘

„Zde, zvoníku, tento trojník máš
a svolávej k mrtvole mojí stráž."

Jak zaslechlo děvče ten truchlivý hlas,
tvář slza jí polila za slzou zas.

I přišla a pravila ku otci:
„Jít na chvíli k mrtvole na stráž chci."

„Hleď s sebou však bratra Jana vzít,
neb neradno dívce tam samé jít."

‚Aj, nechciť já s sebou bratra vzít,
chci ráda tam sama a sama jít.‘

Když přišla jest před bránu Willieovu,
všech sedm, hle, bratrů stálo tu.

Ti vedli ji do vnitř ve síň svou,
tam veselí truchlící seděli jsou.

I pozdvihla příkrov červený pak
a na hocha mrtvého upřela zrak.

On vyskočil z lůžka a v náruč ji jal
„Zde zůstaň, má děvuško, zanechej žal!"

„Ó, nech mne, ó, nech mne, ó, nech mne jít,
ó, nech mne, co děvče se navrátit."

„A kdyby stál před domem celý tvůj kmen,
co děvče tě nepustím nikdy ven.

Ty sama a bez druže přišla jsi sem,
však vrátíš se s ořem a komonstvem.

Co rozmilé děvčátko přišla jsi k nám,"
plá v údolí sluněčka hled —
„co ženuška vdaná vrátíš se k vám —"
a v něm modrá a žlutá se květ.

L. H.

*) Refrain: Plá v údolí sluněčka hled
a v něm modrá i žlutá se květ
je ovšem při každé sloce; vynecháváme jej jen k vůli úspoře místa.

Vyvrženci Poker-Flatští. Povídka od *Bret Harta.**) — Když pan John Oakhurst, svého řemesla hráč, vstupoval z rána dne dvacátého třetího listopadu 1850 do hlavní ulice Poker-Flatské, znamenal, že se stala v mravní její povětrnosti od předešlého večera jakási změna. Dva neb tři mužové stojící u vážném hovoru umlkli, když se blížil a pohlíželi na sebe významně. Viselo tak něco nedělního ve vzduchu a právě to zdálo se v osadě, nedělní vůni jinak nezvyklé, věcí osudnou.

Páně Oakhurstova klidná, krásná tvář jevila málo překvapení nad těmito znameními. Zdali si byl vědom něčeho, co oprávňovalo jakési vnitřní neblahé tušení, jest ovšem jiná otázka. „Počítám, že po někom pasou," rozumoval, „a bezpochyby jsem to já." I vstrčiv opět kapesní šátek, jímž si byl otřepal červený prach Poker-Flatský se svých šviháckých botek, do kapsy, sprostil zcela pokojně svou hlavu všelikých dalších domyslů.

Nuž a chceme-li pravdu dít, Poker-Flat „pásl po někom." Bylť právě utrpěl ztrátu několika tisíc dolarů, dvou drahocenných koní a jednoho vynikajícího občana, i ucítil následkem toho ve svých utrobách touhu po návratu k cnosti, právě tak bezzákonnou a nezřízenou, jako skutky, které ji spůsobily. Tajný výbor se usnesl, sprostit osadu všech podezřelých osob. To stalo se s dvěma muži, kteří právě viseli s platany na zákopu, na trvalo, a mělo se stát na dočas s jinými obecné důvěry nepožívajícími osobami vypovězením. Lituji velice, že některé z těchto byly dámy. Ale povinná celému pohlaví zdvořilost žádá, abych doložil, že neslušnost těchto shledávána v jich řemesle a že Poker-Flat odvažoval se býti soudcem jen v takovémto spůsobu viny.

Pan Oakhurst domníval se právem, že také on náleží do této družiny. Několik členů výboru stálo mermomocí na tom, aby byl oběšen na příklad a výstrahu, a také pro to, že byla tato procedura nejjistější cestou k opětnému z jeho kapes dobytí peněz, které byl na nich vyhrál. „Jest to rouhání se spravedlnosti," pravil Jim Wheeler, „necháme-li tohoto mladíčka z Roaring Campu — holý to cizinec — odnést naše peníze." Ale jakýsi neurčitý právní pocit v prsou těch, kdož náhodou obehráli pana Oakhursta sami, převládl nad tímto obmezenějším místním předsudkem.

Pan Oakhurst vyslechl svůj ortel s poklidem filosofa a tím chladněji, čím bystřeji byl pozoroval nerozhodnost svých soudců. Bylť příliš mnoho hráčem, než aby se byl vzpíral osudu. Jemu byl život na nejvíce nejistou hrou i odstupoval lhostejně obyčejná procenta tomu, kdo „dával".

Četa ozbrojených mužů doprovodila „mrzkost" Poker-Flatskou na hranice osady. Kromě pana Oakhursta, jenž byl pověstný co chladný, zoufale odvážný muž, a na jehož zastrašení ozbrojenci vysláni, sestávala vyděděná družina z mladé ženštiny známé všeobecné co „Vévodkyně", jiné, která dobyla si titule „Matka Shiptonová" a ze „strýce Billy", jenž byl v podezření zlodějství a naprosto známý opilec. Průvod nevyzýval diváky k úštěpkům a také ozbrojenci nehlesli ani slovem. Teprvé, když dojeli k zákopu, jenž naznačoval nejkrajnější hranice Poker-Flatské, promluvil vůdce zkrátka a řízně. Vypovězencům zakázáno vrátiti se pod ztrátou života.

Když se četa vzdálila, vypukly jejich stísněné city v několika křečovitých slzách „Vévodkyně," v několika nadávkách matky Shiptonovy a v celém proudu proklínání u strýce Billy. Jediný filosofický Oakhurst zůstal tich, naslouchaje pokojně přání matky Shiptonovy, vytrhnout někomu srdce z těla, neustálému dokládání se Vévodkyně, že umře na cestě, a úžasnému proklínání, které se ze strýce Billy, jak jel, jen sypalo. S lehkou dobrosrdečností, která bývá v povaze této třídy lidí, nabízel Vévodkyni znov a znovu svého koně „Tive Spota" za jejího smutného mezka. Ale ani to družinu nesblížilo. Mladá ženština urovnávala svůj trochu pomačkaný šat s nádechem uvadlé koketnosti, matka Shiptonova pošilhávala zlomyslně na majetníka „Tive Spota" a strýc Billy zahrnoval je všechny v jedinou hlučnou kletbu.

Cesta do Sandy-Baru, osady, která ještě nepocítila cnostného hnutí Poker-Flatského a proto vyhuance lákala, vedla přes příkré pásmo hor. Osada ta byla vzdálena na celý den ostré jízdy. V této pokročilé roční době vystoupila družina brzo z vlhkého, mírného podnebí chlumů na úpatí horstva do suchého, pronikavého vzduchu Sier. Stezka byla úzka a obtížna. O polednách skutálela se pojednou Vévodkyně se sedla na zem a prohlásila rozhodně, že nepůjde dále. Následkem toho družina zastavila.

Místo bylo nad míru divoké a spůsobilo mocný dojem. Lesnatá stupňovitá hráz vypínala se v polokruhu a nad ní strměly na třech stranách srázné útesy nahého granitu. Hráz ta přecházela zvolna až k pokraji sráze jiné, která vypínala se nad údolím. Místo bylo k táboru jako stvořené, kdyby vůbec rozbít tábor bylo bývalo radno. Ale pan Oakhurst věděl, že mají sotva polovic cesty do Sandy-Baru za sebou, a že nejsou opatřeni potravou na delší prodlení i upozornil zdvořile své soudruhy na tuto okolnost, objasniv zároveň pošetilost toho, kdo zahazuje karty, než hra „dohrává". Však měli kořalku, a ta jim v tomto případě nahražovala potravu, palivo, spánek i opatrnost. Na vzdor domluvám pana Oakhursta ocitili se za nedlouho všichni více neb méně pod vlivem lihoviny. Strýc Billy překotil se s rychlostí nevšední ze stavu bojovnosti do tupoty, Vévodkyně dostala mrákoty a matka Shiptonova již jen mručela. Jediný Oakhurst zůstal na nohou a opíraje se o balvan, pozoroval klidně ostatní.

Pan Oakhurst nepil. Nesrovnávalť se to s jeho řemeslem, které žádalo chladnost, lhostejnost a přítomnost ducha a také „mu to nevynášelo", jak sám říkával. A když tak hleděl na své podlehající soudruhy u vyhnanství, počala ho osamělost jeho, k níž byl odsouzen svým opovrženým řemeslem, a jeho spůsob života ba i samé jeho hříchy tísnit ponejprv a do opravdy. I vzchopiv se oprášil si svůj černý šat, umyl si ruce i obličej, učinil na svém zevnějšku ještě jiná opatření, jakým se za příčinou svých pečlivě uhlazených spůsobů věnovával, a zapomněl na okamžik svého nepokoje. Myšlénka, aby opustil své slabší a více politování hodné soudruhy, snad mu ani nenapadla. Však přece nemohl se ubránit pocitu, že mu schází ono veselé naladění mysli, které mívalo u něho podivným spůsobem v zápětí tu klidnou duševní rovnováhu, jíž se stal pověstným. Rozhledl se kolem po těch zasmušilých stěnách. které se vypínaly na tisíc stop nad polokruhem sosen; rozhledl se po nebi osudnými oblaky pokrytém a po údolí dole šeřícím se již v stíny a když tak činil, zaslechl náhle své vlastní jmeno.

Po stezce bral se zvolna jezdec. V svěží upřímné tváři příchozího poznal pan Oakhurst Toma Simsona, známého jinak co „Nevině" Sandy-Barské. Bylť se s ním setkal před několika měsíci při „maličké partii" a obehrál toho nevinného mladíka o celé jeho jmění, o něco kolem čtyřiceti dolarů. Po skončené hře vyvedl pan Oakhurst mladistvého špekulanta za dvéře a promluvil k němu v tato slova: „Tommy, ty's hodný chlapec, ale tvá hra nestojí za haléř. Hleď, abys to nezkusil znovu." Po té vrátil mu peníze, vystrčil ho útle z jizby a učinil si tak z Toma Simsona svého nejoddanějšího otroka.

V chlapeckém a nadšeném tonu, kterým pozdravoval Tom Simson pana Oakhursta, jevila se upomínka na tuto událost z minulosti. Byl vyjel, jak pravil, do Poker-Flatu, aby se tam pokusil o své štěstí. „Sám?" Ne zcela sám, neboť chceme-li pravdu dít, — Tom Simson přiznal se k tomu se stydlavým úsměvem — utíkal ze Sandy-Baru s Piney Woodsovou. Což se pan Oakhurst na Piney nepamatoval, na tu, která posluhovávala v hostinci u stolu? Měli se již dlouho rádi, ale starý Jake Woods odporoval a tak utekli a jeli do Poker-Flat, kde se chtěli nechat oddat, a byli zde. Oba byli unaveni a jaké to tedy štěstí, že nalezli místo k odpočinku a společnost. Vše to vypravilo „Nevině" ze sebe jako jedním proudem. Zatím objevila se Piney, statná pěkná dívka as patnácti let, ze sosen, kde se rděla až dosud neviděna, i popojela po bok svého milence.

Pan Oakhurst se málo kdy starával o pocity a ještě méně o majetek, ale měl jakési neurčité tušení, že nejsou poměry zcela příznivy. Avšak zachoval tolik přítomnosti ducha, že kopl strýce Billy, jenž chtěl právě něco říci a byl ještě dosti střízliv, že uznal v páně Oakhurstově kopnutí velkou nadvládu, s kterou nebylo lze žertovat. Potom jal se Tomu Simsonovi zrazovat další prodlení, ale nadarmo. Ba i na to upozornil, že nemají potravin a ničeho, čeho jest třeba k rozbití táboru. Na neštěstí vyvrátilo „Nevině" tuto námitku, ujišťujíc družinu, že vede s sebou zvláštního mezka s potravinami, a že viděl nedaleko odtud poblíže cesty jakousi dřevěnou boudu. „Piney nechť zůstane s paní Oakhurstovou," řeklo „Nevině", ukazujíc na Vévodkyni, „a já budu sám pro sebe."

Jediné upomínající noha páně Oakhurstova zamezila, že nevypukl strýc Billy v hlasitý smích. Za takých poměrů uznal za dobré, odstranit se na tak dlouho, dokud by opět nenabyl své vážnosti. Tu svěřoval celý celou svou veselost štíhlým sosnám

*) Bret Harte jest toho času nejvýtečnějším americkým novelistou a nejoriginálnějším básníkem. Jeho hluboký názor do pravdy života a lidského srdce, a skrz na skrz přesný, co možná krátký spůsob psaní, získaly mu nejneličenějšího uznání samého mistra Dickensa. Bret Harte béře látku svou nejvíce ze života amerických pionérů civilisace na pustě, v pralese i v zlatých dolech. Dějištěm velké části jeho novell je Kalifornie. Líčeni lidské povahy se všemi cnostmi i hříchy, vypravování událostí a popis dějiště ostrým perem, řekli bychom tužkou mistrného kresliče, jest největší umění Hartovo. Následující novelletka děje se mezi dvěma tábory čili osadami zlatotepců, které povstávají a zanikají objevením se a rozemletím zlatonosného křemene. Jako ty osady, jsou lidé, kteří je obývají.

dupotem, úšklebky a celou svou obyčejnou nevázaností. Vrátiv se opět k družině, nalezl ji sedící kolem ohně — neboť vzduch nápadně přituhnul a oblaky zhoustly — a pohrouženou v hovor jak se zdálo velmi přátelský. Piney zajisté mluvila štěbetavým, dívčím spůsobem k Vévodkyni, která naslouchala s napnutostí a účastenstvím, jaké byla již dlouho neprojevila. „Nevině“ drželo se, jak se zdálo se stejným úspěchem pana Oakhursta a matky Shiptonovy, která se dostala na nejlepší cestu k přívětivosti. „Jsou to zde proklatí výletníci,“ řekl strýc Billy s vnitřním opovržením, když pohlížel na tu lesní skupinu, hárající oheň a svázaná zvířata v popředí. Náhle zableskla jakási myšlénka lihovými výpary, které znepokojovaly jeho mozek. Patrně byla to myšlénka rázu velmi veselého, neboť strýc Billy viděl se puzena k opětnému zatřepání nohama a k vstrčení skorem celé pěstě do úst.

Stíny střádaly se zvolna s hor a táhlý větřík rozhoupal vrcholy sosen. Napolo sesutá chata, byvši pokryta klestím, ponechána damám. Když se milenci loučili, dali si po hubičce tak počestné a upřímné, že mohla být slyšána i tam nad klátícími se sosnami. Bretská vévodkyně a zlomyslná matka Shiptonova byly bezpochyby tak užasly nad touto zjevnou prostotou, že se uchýlily beze slova do chatrče. Na oheň naloženo, mužové ulehli si přede dveřmi a za několik minut všechno usnulo.

Pan Oakhurst měl lehké spaní; probudil se z rána jako opojený a celý skřehlý. Ostrý vítr zavál mu do tváře něco, co mu okamžikem krev z ní vyhnalo — sníh. Poskočil na nohy, aby zbudil spáče, neboť nebylo času nazbyt; ale když se obrátil tam, kde byl ulehl strýc Billy, viděl místo prázdné. Podezření vyrazilo mu k mozku a kletba na rty. Pádil tam, kde byli mezci uvázáni; nebyli tu více. Stopy mizely již rychle ve sněhu.

Okamžité rozčilení opustilo zase pana Oakhursta tak náhle, jako se ho zmocnilo, i vrátil se s obyčejným svým poklidem k ohni. Nezbudil spící. „Nevině“ dřímalo pokojně s úsměvem na dobrosrdečné pihovité tváři; panna Piney spala po boku svých zkušenějších sester tak sladce, jako by ji hlídali nebeští strážcové, a pan Oakhurst stáhnuv svůj plaid přes ramena, hladil si kníry a čekal, až se rozední. Dnilo se zvolna, a v té vířivé mlze sněhová chumelice zrak oslepovala a omavovala. Co viděno v okolí, jevilo se změněné jako kouzlem. Rozhledl se po údolí a shrnul celou přítomnost i budoucnost v jediném slově: zasněžení.

Pečlivé prohlednutí potravin, které byly na štěstí složeny v baráku a unikly tak lotrovským rukoum strýce Billy, objevilo, že budou-li spořivi a opatrni, vydrží ještě deset dní. „To jest,“ pošeptal pan Oakhurst „Neviněti“, „chceš-li nás stravovat. Nechceš-li — a učinil bys lépe — počkáš, až se navrátí strýc Billy s potravinami.“ Z jakýchsi tajných důvodů nemohl pan Oakhurst přenésti přes srdce, aby zjevil lotrovství strýce Billy a tak kojil je domněnkou, že opustil ležení a zvířata jen zahnal. Vévodkyni a matku Shiptonovu, které ovšem znaly do podrobna celou poctivost svého soudruha, umlčel pokynem. „Však dozvědí se pravdu o nás všech, naleznou-li něco,“ doložil významně, „a není potřeba děsit je nyní.“

Tom Simson odevzdal celou svou zásobu tohoto světa do vůle pana Oakhursta, ba zdál se být potěšen výhlídkou na tak nucené odloučení od ostatního světa. „Máme dobré ležení na celý týden, sníh do těch dob roztaje a pak vrátíme se všichni spolu.“ Utěšená veselost mladíkova a poklid páně Oakhurstův ovládly ostatní. „Nevině“ urobilo z větví něco jako střechu nad otevřeným barákem a Vévodkyně vedla Piney při zřizování vnitra s takým vkusem a dovedností, že se ty modré oči venkovské dívky otvíraly do kořán. „Myslím, že jste byly uvykly v Poker Flatu na slušný a pohodlný život,“ děla Piney. Vévodkyně odvrátila se nápadně náhle, aby ukryla, že zbarvily se její tváře, a matka Shiptonova žádala Piney, aby „neštěbetela“. Když se pan Oakhurst vracel z unavného hledání cesty, zaslechl, jak zdravý, šťastný smích odrážel se od skal. Stanul jaksi polekán a jeho myšlénky padly přirozeným během na kořalku, kterou byl opatrně ukryl. „A přece to není jako po kořalce,“ řekl hráč. Teprvé když spatřil oheň stále ještě v oslepující chumelici plápolající a skupinu kolem rozloženou, upokojil se přesvědčen, že je to „pouhá“ veselost.

Zdali uschoval pan Oakhurst s kořalkou také své karty, co věc do nové obce nepřipustnou, nemohu říci. Bylo jisto, — abych užil slov matky Shiptonovy — že po celý ten večer „o kartách ani nepisk'.“ Na štěstí ubíhal čas lépe při harmonice, kterou vytáhl Tom Simson trochu okázale ze svého vaku. Navzdor některým nesnázím, které se objevily při užívání tohoto nástroje, podařilo se přece Piney Woodsové vylouditi z něho několik svéhlavých melodií, které provázelo „Nevině“ kastagnetami. Ale korunou slavnostního večera byla drsná hymna, jakou zpívávali v leženích a kterou nyní milenci, vzavše se za ruce, prozpěvovali s velkou vážností i hlasitostí. Obávám se, že spíše jakýsi vzdorný ton, provívající písní, než vlastnosti její pobožné, nakazily rychle ostatní tak, že vpadli všichni v refrain:

„Já s pýchou trvám v službě Páně,
a v jeho vojště umru rád.“

Jedle se rozhoupaly, chumelice kroužila a vířila nad tou bídnou, nešťastnou skupinou a plameny jich oltáře poskočily k nebi jako na znamení jejich slibu.

K půlnoci chumelice ulevila, valící se mraky se rozdělily a hvězdy rozjiskřily se ostře nad spícím táborem. Pan Oakhurst, jenž si byl při svém řemesle uvykl žíti v spánku co nejvíce možná krátkém, rozdělil se s Tomem Simsonem o stráž, ale vzal větší část povinnosti té na sebe. Omlouval se „Nevinětí“ řka, že často nespal celý týden. — „Proč?“ — „Hrabal jsem zlato,“ odpověděl Oakhurst, „přijde-li člověk na kousek štěstí, — skrblického štěstí! — neunaví se.“ „Štěstí,“ pokračoval hráč zamyšleně, „je mocná svéhlavá věc. Od té doby, co opustili jsme Poker Flat, uhodili jsme na špatné štěstí — ty přijdeš a připojíš se k nám. Dovedeš-li udržet karty až do posledku, dobrá; neboť“ — dodal hráč s veselou nemístností —:

„Já s pýchou trvám v službě Páně,
a v jeho vojště umru rád.“

Třetí den nastal a slunce rozhlížejíc se po údolí, bílou záclonou zastřeném, spatřilo vyvržence rozdělovat své zvolna ubývající zásoby k snídani. Při zvláštnosti tohoto horského podnebí rozlévalo se svými paprslky utěšené teplo nad zimní krajinou jako na slitování nad tím, co se stalo. Ale paprslky ty ukazovaly také závěj nad závějí nakupenou kolem chaty. Zázračně jasným vzduchem vystupoval dým ze vzdáleného na míle Poker Flatu. Matka Shiptonova jej postřehla a vyrazila s výše své skalnaté tvrze směrem tímto své poslední zlořečení. Byl to její poslední pokus a proto snad měl do sebe jakýsi nádech slavnostní. Učinilo jí to dobře, jak se soukromě svěřila Vévodkyni. „Jen jdi a podívej se.“ Potom jala se bavit „to děcko“, jak ona i Vévodkyně rády nazývaly Piney. Piney nebyla kuře, ale neklela a nebyla neslušnou a to bylo oběma těmto ženám vrcholem dětinnosti.

Když se opět noc vyhrnula z údolí, dmuly se a tišily zahrublé tóny harmoniky jako v návalu mdloby dlouhým těžkým dechem u mihotavého ohně. Ale hudba nestačila k doplnění bolestné prázdnoty, spůsobené nedostatkem potravy a Piney navrhla jinou zábavu: — povídání. Poněvadž neměl ani pan Oakhurst ani obě jeho společnice chuť k vypravování svých osobních zkušeností, býval by se tento plán zmařil, ale bylo tu „Nevině“. Před několika měsíci dostal se k bludnému výtisku Popeova výtečného překladu Iliady, i nabídl se nyní, že bude vypravovat hlavní děje této básně — byltě se plně zmocnil obsahu, ale zapomněl slova — v běžném dialektu Sandy-Barském. A tak sestoupili v ostatku této noci Homerovi polobozi opět na zem. Trojanští hrdinové i prohnaní Řeci zápasili ve větru a velké sosny v údolí zdály se sklánět své hlavy před hněvem Peleovců. Pan Oakhurst naslouchal s pokojným zadostučiněním. Zvláště poutal ho osud „Ash-heela“, jak nazývalo „Nevině“ zarputile rychlonohého Achilla.

Tak minul při málu potravy a množství Homera a zvuků harmoniky ještě týden nad hlavami vyvrženců. Slunce na ně opět zapomnělo a zase sypaly se na zem sněhy s olověné oblohy. Co den sviral se úž a úže kolem nich sněžný kruh, až hleděli konečně ze svého vězení na naváté, oslňující, bílé stěny, které vystupovaly kol a kolem na dvacet stop. A přece nikdo nenaříkal. Milenci odvrátili se od hrozné budoucnosti, hleděli si do očí a byli šťastni. Pan Oakhurst smířil se chladně s prohranou snad již hrou. Vévodkyně, veselejší než kdy jindy, pečovala o Piney.

Jediná matka Shiptonova — druhdy nejsilnější ze všech — zdála se chořit a chřadnout. V desátý den po půl noci zavolala Oakhursta. „Já jdu,“ děla hlasem hašteřivé slabosti, „ale neříkejte nic. Nebuďte ta kůzlata. Otevřte ten uzlík pod mou hlavou.“ Pan Oakhurst tak učinil. Byltě v něm podíly potravy matky Shiptonovy za celý týden a netknuty. „Dejte to tomu dítěti,“ řekla ukazujíc na spící Piney. „Vy jste se umořila hladem,“ řekl hráč. „Tak nějak tomu říkají,“ utrhla se žena, lehajíc zase i obrátivši tvář ku zdi, odešla pokojně.

Harmonika i kastagnety odloženy v ten večer, i Homer zapomenut. Když bylo tělo matky Shiptonovy odevzdáno sněhu, vzal pan Oakhurst „Nevině“ stranou a ukázal mu pár sněžin,*) které byl urobil ze starého sedla. „Jest ještě jediná karta z celé hry,“ pravil ukazuje na Piney, „kterou ji možno zachránit, ale ta je tam,“ dodal ukazuje k Poker-Flatu. „Dostaneš-li se tam

*) Střevice do sněhu třeba sypkého, pomocí nichž možno v zimě cestovat.

za dva dni, je zachráněna.“ — „A ty?“ tázal se Tom Simson. „Já zůstanu,“ zněla krátká odpověď.

Milenci se rozloučili dlouhým obejmutím. „Odcházíte také?“ děla Vévodkyně vidouc, že pan Oakhurst doprovází Toma. „Jen ku konci údolí,“ odpověděl. Potom se náhle obrátil a políbil Vévodkyni, zanechávaje její bledou tvář jako v ohni a její chvějící se nohy utuhlé ustrnutím.

Noc přišla, ale pan Oakhurst nepřišel. Noc přinesla zase vichřici a chumelici. Potom spozorovala Vévodkyně, nakládajíc na oheň, že nakupil někdo z ticha vedle chaty palivo na několik dalších dní. Slze vstoupily jí do očí, ale potlačila je před Piney.

Ženštiny spaly jen málo. Ráno, popatřivše jedna druhé do očí, četly svůj osud. Žádná nepromluvila; ale Piney, majíc se za silnější, přiblížila se a ovinula ruku kolem pasu Vévodkyně. Zůstaly tak po celý ostatní den. V tu noc dosáhla bouře největší divokosti; sporážela chránící sosny a vrazila do samé chaty.

K ránu shledaly se již příliš slabými, aby přiložily na oheň, který zvolna odumíral. Jak uhly zvolna černaly, přitulila se Vévodkyně těsněji k Piney a přerušila dlouhé mlčení. „Piney, umíš se modlit?“ „Neumím, drahá,“ řekla Piney. Vévodkyně, aniž věděla proč, cítila, že se jí ulevilo a složivši hlavu na rameno Piney nepromluvila více. A tak když byla mladší a čistší ustlala hlavě své poskvrněné sestry na svých panenských prsou, usnuly.

Vítr ševelil, jako by se bál, že je zbudí. Jako pírka poletoval sníh setřásaný s dlouhých větví sosnových, poletoval jako bělokřídlá ptáčata a usedal na nich, jak spaly. Měsíc pohlížel roztrhanými oblaky na to, co bylo táborem. Ale každá lidská skvrna, každá známka lidské práce byla skryta pod bezeskvrným pláštěm, svrženým milostivě shora.

Spaly po celý den a zase den a nezbudily se, když hlasy a kroky ticho v ležení přerušily. A když smétaly milosrdné prsty sníh s jejích bledých obličejů, byl by sotva kdo z toho stejného míru, jenž spočíval na nich, poznal, která byla ta, jež hřešila. Sám zákon Poker-Flatský to uznával a odvrátil se zanechav je sevřené vzájemně ve svých náručích. Ale na konci údolí, na jedné z největších sosen, nalezli křížkové eso přibito do kůry širokým nožem. Na něm bylo napsáno tužkou a pevnou rukou:

✢

Pod tímto stromem
leží tělo
JOHNA OAKHURSTA,
jenž uhodil na špatné štěstí
dne 3. listopadu 1850
a
složil své karty
dne 7. prosince 1850

✢

A beze hnutí a studený, s revolverem po boku a s kulí v srdci, stejně klidný jako v životě, ležel pod sněhem ten, jenž byl někdy nejsilnější a přece nejslabší z vyvrženců Poker-Flatských.

Přeložil *J. V. Sládek.*

Několik ruských bájí. — Svatá to pravda, že ničím nevstoupíme tak bezpečně až do samé svatyně srdce kteréhokoliv národa, jako vezmeme-li sobě za průvodčí písně, báje, pověsti, pohádky jeho. Pravda, jež za celé výklady filosofů váží, zahraje si tu před námi s naivní tváří dítěte: pošetilosti, k nimž klíčů bychom hledali jen s velkým namáháním, samy se nám rozvírají, samy se rozlušťují; cnost, hrdinnost, otužilost národa přirozenou svou jeví postať teprva na těchto základech. Můžeme říci směle, že národové teprv od těch dob počínají se milovati, co svoje báje znají; můžeme říci dále, že kdyby mezi dvěma národy vše bylo nepřátelské: písně, pověsti, báje atd. jejich vždy jsou s to, aby mezi nimi překlenuly zase zlaté mosty dorozumění.

Tuto několik zrnek z bohaté úrody národa ruského.

1. Jak povstalo zrcadlo? Byl jeden poustevník a žil na poušti; když čítal v bibli, četl: „Proste a bude vám dáno“ — a tu myslil, že to není pravda. Šel tedy k caru a pravil: „Prosím tě, dej mi svou dceru za ženu.“

Této prosbě car velmi se podivil, a rovněž jeho dcera. Ale dcera řekla: „Prosba to neobyčejná, ale stanu se jeho ženou, jestli že vykoná také věc neobyčejnou. Ať mi přinese darem, v čem bych se viděla celá.“

Tenkrát totiž neznali ještě zrcadel. Na to šel poustevník a hledal. Přišel zase do poustevny a ta byla prázna. Volal, zda-li kdo tu? A tu z konve ozval se hlas: „Ach, jsem tu již mnoho let, poustevník mne sem zavřel; vysvoboď mne a já vše ti vykonám.“ Tu poustevník: „Přineseš-li mi zrcadlo, vysvobodím tě.“

V té konvi totiž zavřen byl čert a ten slíbil, že zrcadlo přinese. A přinesl. Tu poustevník celý se v něm uviděl, nesl je k caru a k carevně, ti také viděli celé svoje podoby — a tu dcera carova měla se státi chotí poustevníka. Avšak poustevník více si jí za choť nežádal, jen když věděl, že jest pravda, že „začkoliv prositi budete, bude vám dáno.“ —

Na základě této pověsti ruští rozkolníci vyloučili zrcadlo ze svých domovů, žádný nesmí se podívati do zrcadla, jež jest čertovým darem.

2. Jak povstala maceška? Tu nazývají [illegible]sové „Ivan a Marie“, aneb „bratr a sestra.“

Byl jeden mladík, ten dlouho bloudil v cizině, pak si zamiloval hezké děvčátko a pojal je za choť. Ale potom se dověděl, že to jeho sestra. Avšak milovali se tak, že se přece rozloučiti nechtěli, i proměnili se v květinu, které my říkáme maceška: bratr kvetl temnomodře, sestřička žlutě.

3. Jaké bývaly druhdy klasy? To už žádný nepamatuje, kdy to bylo: tenkrát každé stéblo mělo plno klasů z dola až nahoru a každý klas byl plný, plničký. A proč dnes nemá žito takové klasy? Proto[illegible] to ženské zkazily, protože je svět samý hřích.

Šly jedno[illegible]ešti ženy na pole žít žito. Žito mělo zrna jako písku, ale [illegible]bylo ještě dost proschlé, nechtělo se jim do práce. A tu poča[illegible] jedna přes druhou proklínat.

„Že bys bylo zpejchlo, mizerné žito!“ pravila jedna.

„Žes musilo vzejít a uzrát!“ druhá.

„Proklaté žito se všemi zrny od dola až nahoru!“ třetí.

Tohle poslední se líbilo všem ženám a zvolaly: „Proklaté žito se všemi zrny od dola až nahoru!“

Tu zrovna šel kolem pán bůh, poslouchal, jak klejou a počal trhati klasy jeden po druhém, až už zbyl nahoře jen jeden, a sice chudý, polo prázný. Tu teprv ženy poznaly, jak hřešily, i počaly pána boha prosit, aby alespoň ten jeden klásek ponechal. Pán bůh ho ponechal a od těch dob jest žito jen s jedním klasem.

4. Žíznivý ptáček. Když je sucho, lítá jeden ptáček stále kol sadů a volá neustále: „Pít, pít!“

A to se stalo tak. Když bůh stvořil zemi a potřeboval moře, jezera a řeky, seslal veliký lijak, svolal všecky ptáky a poručil, aby vodu roznášeli tam, kam patří. Všickni ptáci poslechli, jen ten jeden prál: „A co, já se napiju kdekoliv, třebas z malého důlku v kamenu.“

Na to se pán bůh tak rozhněval, že od těch dob nesmí ten pták ani který z jeho potomkův píti z řeky, potoka; musí se napíti z toho, co zbude po dešti na kamenech. Od té doby ptáček ten lítá a žaluje lidem „Pít, pít!“

Hádejte, který jest to ptáček?

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: V Přírodě. Od Vítězslava Hálka. Řada první. Druhé vydání. V Praze. V komisi knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla. 1872.

Knihy veršů od Jana Nerudy. Vydání druhé. V Praze. Nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla. 1873.

Slavín, sešit 9. Sbírka podobizen, autografů a životopisů předních mužů československých. V Praze. Nákladem F. Bartla dřevoryteckého ústavu. 1872.

Klepy z cest. Napsal Josef Štolba. V Praze. Tiskem a nákladem knihtiskárny: J. Otto. 1873.

P. A. H. v P. — Máš ještě více „Milosrdných pánů“? — Stran druhé věci není lze rozhodnout, pokud jí neseznáme.

N. v N. — Tón i forma zcela uspokojivy. Avšak verše musí být ještě obsažnější. Posílejte dál.

a + b v B. — Rádi. Jen že po některá čísla, k vůli již hotovému jich programu, musíme vyčkat.

B. H. v K. — O nečteném nemůžem ani slova pronest.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek* o *čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. — 1873. — Číslo 2.

Svatý Xaverius.

Pražské romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Prudkým odporem a nenadálým pádem na zem zdál se býti neznámý překvapen a dle všeho také smyslů zbaven; zůstalť aspoň na zemi ležet nečině žádného pokusu k obraně, aniž k výboji. Vida ho takto úplně ve své moci poněkud jsem mu uvolnil a odstraniv klekátko, jež bylo mezi nás padlo, dával jsem pozor, zda-li snad neznámý bude chtít svůj útok obnoviti. Týž však ležel jako poloomráčen, a já pohlednuv nyní z blízka a klidněji v jeho tvář, shledal jsem vzdor její brunatnosti nápadnou podobnost, ano téměř identičnost s tváří sv. Xaveria nad námi na oltáři. Neznámý ani sebou nehýbaje, ležel několik minut na zemi se zamhouřenýma očima; poklekl jsem tudíž k němu a poohledl jsem se kolem sebe. Asi dva kroky opodál spatřil jsem ostrý nástroj, jenž byl neznámému z ruky vypadnul, a k nemalému svému podivení shledal jsem, že nebyla to ani dýka, ani nůž, nýbrž zcela obyčejné — kružítko.

V tom otevřel neznámý oči a upřel na mne zrak svůj s nevýslovnou trpkostí a výčitkou. Rychle sáhnul jsem po kružítku a zmocniv se takto jediné zbraně neznámého, povstal jsem ze země s otázkou: „Probůh, co to?“

Na zemi ležící muž nespouštěje se mne očí, vztáhl ke mně pravici a zaúpěl: „Nehněvejte se, chtěl-li jsem vám ublížit; pomozte mi však a vše vám vysvětlím.“

Slova ta pronešena s nejpřátelštější důvěrou; mimovolně podal jsem mu ruku a mladík s namaháním povstal. Sotva že cítil pevnou půdu pod nohama, přejel si rukou čelo a jako by se byl na něco upamatoval, rychle a s patrným nepokojem se tázal: „Kde jsou mé papíry?“ Pohlednuv ale současně na oltář, kde „papíry“ jeho ležely rozloženy, a spatřiv, že se jich nikdo nebyl dotknul, dodal: „Odpusťte; nevím sice doposud, co se se mnou děje; ale měl jsem s počátku za to, že mi chcete odciziti mé nejdražší . . .“

„Ty papíry snad na oltáři?“ usmál jsem se.

„Ne, ne — nemyslil jsem ani, že mi chcete něco odcizit; ale když jsem vás slyšel z nenadání divoce vzkřiknout, když ohlednuv se spatřil jsem pod sebou před oltářem neznámého člověka s hrozivým pohledem, zavířilo mojí duší cosi, z čeho se nejen nyní, nýbrž snad nikdy nebudu moci zodpovědít ani před sebou, ani před kýmkoli jiným. Jsem ve vaší moci; naložte se mnou dle libosti.“

„Doposud pranic nechápu,“ dím. „Dle všeho padá vina na mne a na mně jest, abych vás žádal za prominutí. Spatře vás vyskočiti na oltář a vytáhnouti cosi noži neb dýce podobného, měl jsem za to, že chcete v návalu šílenosti obraz zničit.“

Neznámý trpce se usmál a zadívav se pronikavě do mých očí pravil: „Možná, že díte pravdu, že jsem šílen; avšak obraz ten nechtěl jsem zničit . . . .“

„Co jste tedy, probůh, dělal na oltáři?“

„Měřil jsem si některé důležitější rozměry na obraze za příčinou revise své kresby.“

„Vy tedy obraz kreslíte?“ tážu se. „K čemu ale měřit pomocí kružítka? Jste-li aspoň poněkud obratný kreslič, nepotřebujete žádné takové pomůcky, která bývá časem i na překážku.“

„Já ale pomůcky té potřeboval nevyhnutelně,“ opáčil neznámý; „zde vizte mé náčrtky!“ Při tom vzal několik listů na oltáři rozložených a ukázal mi je. Místo výkresu spatřil jsem na nich pouhé body a přímé čáry, jež jen tu a tam byly spojeny několika křivkami.

„To přec není žádný výkres,“ dím.

„Pravda,“ vece neznámý; „výkres mám za oltářem, zde jsou pouze, avšak co možná nejpřesněji, naznačeny zredukované rozměry obrazu.“

Vše to bylo mi čím dále tím podivnější.

„Ukažte mi tedy, možno-li, výkres.“

Neznámý odešel za oltář, přinesl prkno a na něm napjatý výkres obrazu; leč první pohled na výkres mne přesvědčil, že původce výkresu je snad vším, jen ne výborným kresličem. K tak prostřední, ba chatrné práci nikdy nebylo třeba tolik píle, pečlivosti a tolik vyměřování, jako jí byl neznámý muž dle všeho věnoval, a proto vzniklo ve mně přes všechnu okamžitou důvěru znova podezření, že za tím vším skrývá se cosi nepoctivého.

Vzpřímiv se a připraviv se k možnému útoku se strany neznámého, pravil jsem přísně: „Pane, zde kuje se cosi podezřelého. Vy nejste v chrámě, abyste tento obraz pouze kreslil, vy máte zcela jiný úmysl a jak se zdá“ . . . .

„Ano, pane,“ vpadl mi neznámý pevným a taktéž přísným hlasem do řeči, „máte pravdu, mám zde zcela jiný úmysl.“

„Nuže tedy?“ pravím ještě přísněji.

„Netřeba se mi zpovídat,“ odtuší neznámý rozhodně a příkře. „Teď je na mně řada, abych se optal vás, co vlastně zde v prázném a zavřeném chrámě zamýšlíte. Překvapil jste mne poprvé v mém životě, když jsem stál na oltáři, vícekráte však mne nepřekvapíte ničím.“ Při tom chystal se neznámý dle všeho nejen k obraně, nýbrž i k útoku.

Stoje asi tři kroky od něho vzdálen, nespouštěl jsem s něho očí; na slova jeho však jsem neodpověděl.

„Nuže?“ dí po chvíli tajemný muž, „opětuju jen vaše slova.“

Mlčel jsem dále.

„Přerušme trapnou tuto situaci, pane,“ ujal se po chvíli neznámý slova klidně a vážně. „Jsme v chrámě tom o samotě a kdybychom přišli do krvavého sporu, nikdo by žádnému z nás nepřispěl ku pomoci; rozejdém se tedy v míru. Pozoruju na vás, že nepřišel jste do chrámu za žádným špatným úmyslem a zdá se mi, že jste ani mne nechtěl z mé práce vyrušit. Odejděte tedy a nebo,“ dodal sebevědomě a skoro výhrůžně, „je-li vám libo, pokusme se, kdo s koho.“

Neznámý stál přede mnou klidně sice, ale hrozivě. Uznal jsem za dobré, nečiniti žádného odporu více a rozejíti se s ním v přátelství.

„Pozoruju, že vám v jakési tajemné práci překážím,“ dím na to, „a milerád bych se odstranil, kdyby nebyl chrám zavřen; nemohu odtud právě tak jako vy.“

„Naopak, pane,“ dí muž; „já odtud mohu, kdykoli mi libo, ale vy odtud bez mého přispění neodejdete.“

„Jak to?“

„Mám klíč od sakristie,“ praví a ukazuje mi jej.

„Čím dále tím méně vše chápu,“ pravím jaksi mimochodem, jako bych si nemohl vysvětliti, jakým spůsobem dostal se klíč neznámému, ačkoli jsem byl v okamžiku tom přesvědčen, že je klíč padělán a muž přede mnou člověk zločinec.

„A přece nic snažšího k pochopení! Viděl-li jste kostelníka, když zamykal chrám, musil jste také pozorovat, že jda skrze chrám, byl by mne musil vidět zde před oltářem klečet, slovem, mám klíč od něho a mohu chrám ten dle libosti navštěvovat.“

Zadíval jsem se mluvícímu do tváře. Pohled můj musil však býti jaksi nedůvěřivý, neboť neznámý podotknul:

„Nejsem přítelem rozvláčných řečí; pozoruju, že mi nevěříte ani nyní a proto, dovolíte-li, doprovodím vás z chrámu a zvu vás, abyste pak na vzájem doprovodil mne až do mého bytu.“

Situace, v jaké jsem se nalézal, počínala mi býti poněkud nepříjemnou a proto přijal jsem s ochotou jeho vyzvání.

Neznámý sebrav své papíry na oltáři, svinul je a zastrčil do kapsy v záňadří; na to odnesl prkno s výkresem opět za oltář a vrátiv se, přívětivě mne požádal, abych mu vrátil kružítko, jež jsem po celou tu dobu držel v ruce. Vrátil jsem je, a neznámý vrhnuv ještě jednou zběžný pohled na obraz sv. Xaveria, šel napřed k sakristii a já ho následoval.

Průvodce můj byl dle všeho s místnostmi chrámu i sakristie úplně obeznámen; za několik okamžiků byli jsme v průjezdě budovy ku chrámu přiléhající a po několika krocích na malostranském náměstí.

„Teď jsme na volném vzduchu mezi lidmi,“ dí neznámý, „a dostačí vám jediné pokynutí — tamo právě jde policejní strážník“ . . . .

Poznámka ta skoro mne urazila, ale přece jsem podotknul: „Dovolte, abych vás směl doprovodit.“

„Pojďme!“ dí tento.

Mlčky šli jsme volně podle sebe Ostruhovou ulicí až k Svatojanskému vršku; sešedše s vršku a držíce se po levé straně vešli jsme do jednopatrového domu, zahýbajícího do umrlčí Uličky. Dům byl starý, průjezd úzký a temný, schody dosti neschůdné. Přišedše na starodávnou dřevěnou pavlač, zahnuli jsme do temné, úzké chodbičky. Průvodčí můj otevřel dvéře; prošli jsme skrze malou předsíňku, v které nebylo téměř žádného nábytku, a octli jsme se v nízkém pokojíčku o dvou úzkých a malých oknech. Jelikož se bylo již valně sešeřilo, nemohl jsem v bytu hned předměty rozeznat; ale přece jsem rozeznal množství kněh v skříních a po různu po zemi a po stolcch rozházených.

„Jsme na místě,“ vece neznámý můj soudruh podávaje mi ruku. „Nyní víte, kde bydlím a zaplašíte-li někdy podezření, které ke mně chováte, prosím, navštivte mne příležitě.“

Slova ta byla zároveň vyzváním, abych se odstranil. Učinil jsem tedy, ač nerad, dle přání neznámého a odešel jsem.

Na schodech potkal jsem jakousi stařenku a otázal jsem se na neznámého.

„Ah, ten morous,“ dí stařena, „dejte mi s ním pokoj, tenť nikoho ani nepozdraví.“

„Nevíte, jak se jmenuje a čím je?“

„Nevím, panečku, nevím,“ vece stařena, ale „nikoho nepozdraví,“ a belhá se po schodech nahoru.

Neuspokojen opustil jsem dům, v němž bydlil neznámý muž, s kterýmž jsem se byl tak podivným spůsobem sešel.

* * *

Od prvního mého setkání se s neznámým mužem před Balkovým obrazem sv. Xaveria uplynulo několik neděl. Z počátku neměl jsem vůbec ani chuti, uposlechnouti pozvání jeho k návštěvě, poněvadž spůsob, jakým jsme se byli rozešli, zdál se mi býti bezohledný, ba urážlivý; nicméně později, když uražená samolibost poněkud ustoupila chladné rozvaze a k této ještě jistý druh zvědavosti se přidružil, odhodlal jsem se k návštěvě přece. Již první návštěvy však jsem nelitoval. Postihl jsem neznámého při studiu Lagrangeova spisu: „Théorie des fonctions analytique.“ Přijal mne sice vlídně, ale chladně, a jak se zdálo, nebyla mu moje návštěva obzvláště vhod. Zprvu byla naše rozmluva jednotvárná a vlažná, ale později, když neznámý shledal, že nejsem v zamilované jeho vědě právě ignorantem, rozhovořili jsme se o mathematice, pokud bylo možno mezi dvěma lidmi, kteří nedůvěřujíce jeden druhému, přes všechno své úsilí nemohli zameziti, aby nedůvěra ta nezůstala bez vlivu i na rozmluvu zcela objektivní. Dle všeho musil jsem na neznámého učiniti dojem dosti příznivý; pozvalť mne totiž, když jsem odcházel, poznovu, abych ho navštívil, a já pozvání toho také uposlechl. Scházeli jsme se od té doby dosti často, a neznámý shledav za nedlouho, že nejsem člověk, kterýž by chtěl z podivného, na něho tak podezřelé světlo vrhajícího výstupu v chrámě svatomikulášském jakkoliv na jeho neprospěch kořistiti, přilnul ke mně s veškerou vřelostí, které chladný a vypočítavý duch jeho vůbec byl schopen.

Stali jsme se přáteli. Nedůvěra jeho ke mně úplně vymizela; mystické šero, v jaké byl pro mne na počátku zahalen, rozplynulo se a přede mnou objevil se na pohled prostičký, ale jinak neobyčejně vzdělaný a obzvláštním ostrovtipem a důmyslem vynikající „třicetizlatový c. k. úředníček“.

Byl rozený Pražan. Rodičů více neměl; byliť chudí a věnovali na jeho studie poslední groš, jejž byli v potu tváře vymozolovali; synovi nezbylo nežli asi dvacet zlatých úroků měsíčně, jež brala rodina jeho z jakési jistiny, která byla před léty jeho babičce odkázána. V době, kdy jsem se s ním seznámil, byl už přes třicet roků stár, ačkoli dle drobné, poněkud vychrtlé klidné tváře každý by mu byl hádal o několik roků méně. Jinak na pohled téměř praničím

nevynikal. Stoupenec imaginární vědy lavatrovské ovšem by byl při bedlivějším zkoumání jeho hlavy přišel do nemalých rozpaků. Dle lavatrovského učení nasvědčoval dlouhý krk ochablosti, plochá, poněkud vyhloubená lebka obmezenosti: když se pousmál, značily vrásky na hořejší části čela zpozdilost a když se z plna srdce rozesmál, jevil obličej jeho nepopíratelné lavatrovské známky brutálnosti a zvířecké ukrutnosti. V pravdě však — a v krátké době musil se člověk o tom úplně přesvědčiti, — nebyl muž ten ani na duchu ochablý, tím méně obmezen, a místo zpozdilosti, brutálnosti a zvířecké ukrutnosti shledal's u něho vlastnosti zcela opačné. Byltě mírný, klidný a dobrý; téměř s nikým neobcoval a žil toliko svému zamilovanému studiu, jež mu bylo náhradou za vše, co mu nepříliš skvělé a v celku beznadějné poměry v životě odpíraly. Nevšímal si, jak se zdálo, kolem sebe skoro ničeho, miloval samotu a přemýšlení.

V kanceláři dle všeho nemusil býti považován za žádnou kapacitu, a zdá se, že upotřebovali ho jen k pracím nejpodřízenějšího druhu. V jakém oboru byl zaměstnán, nevím; on sám nikdy se o tom nezmínil, leda že časem prohodil nějaké uštěpačné slovo o „plesnivé byrokracii“ nebo o duchamorném týrání „ubožákův, kteří jsou odsouzeni byrokratovat“. Zpočátku považoval jsem ho sám za povahu zcela apathickou s ledovou duší; ale byly okamžiky, ovšem že řídké, kdy jsem se přesvědčil, že hloubavý duch jeho vedle své bystrozrakosti a takřka železné logičnosti vyniká neobyčejnou vřelostí a obrazotvorností, jež by ni básníku nebyly k necti sloužily. Mluvíval klidně a rozvážně, každé slovo zdálo se býti vypočítané; časem však se rozhovořil tak ohnivě a dovedl i z nejsuchopárnějších látek vylouditi tak příjemnou stránku, že sledovával jsem s napnutím jeho vypravování. Tak vypravoval mi kdysi s největší podrobností o učeném sporu, jejž vedli časem svým Leibnitz a Newton, když byl Leibnitz Newtonovi popřel právo k jeho vynálezu o počtu diferencialním, s takovým ohněm, že zdálo se mi, jako bych byl naslouchal duchaplné, poutavé erotické povídce. Jinak býval málomluvný.

Byl-li přítel můj na pohled člověk zcela nepatrný a zdánlivě i apathický, zajímal tím více svými, mnohdy bizarními názory, jež mi připravily často velmi příjemné i zábavné chvíle. V době, když jsme se seznámili, zabýval se zcela opravdově řešením „problemu náhody“ a výroky i kombinace jeho opírajíce se o vymoženosti vědy, měly vždy neobyčejnou přesvědčující sílu, kdežto zase smělé hypothesy a konkluse jeho právě jen pro svou neobyčejnou smělost zdály se náležeti buď mezi výtvory mozku na útraty soudnosti obrazotvorností rozpáleného nebo občasnou chorobou trpícího.

Takový byl můj soud o novém příteli, a náhled můj nezměnil se ani po měsících. A právě proto nemohl jsem si také nikterak vysvětliti první naše tajemné setkání se. Kdykoli jsem, byť jen slovem, připomenul Balkův obraz nebo jen chrám svatomikulášský, zamlčel se přítel náhle třeba v proudu řeči, a kdybych se byl pak sebe více namáhal, aby se opět rozhovořil, nepřiměl jsem ho nikdy více nežli k odměřeným odpovědém, tak že vždy v takových případech rozloučili jsme se neobyčejně záhy a jako ze vzdoru potom třeba týden nebo déle jeden druhého jsme nenavštívili.

Okolnost ta ale tím více moji zvědavost dráždila. Pozoruje však, že by dotíravost má snadno mohla přítele rozhněvat, což by mi nebylo bývalo příjemno, nezmínil jsem se později o záhadné záležitosti té ani slovem více. Kdysi, když jsme byli po delší dobu o rozličných věcech hovořili, pronesl se přítel náhodou nebo v zapomenutí poprvé, co jsem ho znal, větu: „jako Balkův svatý Xaverius“ a já, upotřebiv příhodného okamžiku, prohodil jsem jako mimochodem: „Zdaž ale víš, že jsi Balkovu svatému Xaveriovi podoben, jako bys byl malíři sloužil za vzor?“

„Vím to, vím,“ vece přítel rychle, jako by se byl slov mých ulekl, a mimo svůj obyčej neodmlčel se, nýbrž dodal: „A nejen že to vím, já doposud ještě velmi dobře se pamatuju na podivný dojem, jaký to na mne učinilo, když jsem to poprvé spozoroval.“

„Je tomu dávno?“ tážu se opět jen mimochodem.

„Asi patnácte roků,“ odpovídá přítel. „Byltě jsem obraz již dříve nesčíslněkráte viděl, ale nikdy mi nic podobného nenapadlo a také napadnouti nemohlo. Vždyť víš, že člověk nemůže si v duchu nikdy představiti svou vlastní podobu, byť svou obrazotvornost sebe více namáhal; kdežto podobu cizí, byťs ji byl třeba jen jednou spatřil, podržíš dle jakosti své paměti mnohdy i po letech v mysli. Kdysi však, když co mládeneček klekal jsem k modlitbě před oltářem, vypadla mi z kapsy vlastní moje fotografie. Zvedám ji a pohlédnu náhodou na obraz a s obrazu na fotografii. Vědomí, že tvář umírajícího svatého je skoro totožná s mojí podobou, působilo na mne, jako bych byl mimo nadání za temné noci kdesi na osamělém místě sáhl na mrtvolu. Nemohl jsem se pohnouti, krev se mi hrnula k mozku, oči se mi zakalily a nohy se mi počaly třásti. Zavrávoral jsem a byl bych také klesl na zem, kdybych se nebyl náhodou zachytil klekátka. Dlouho stál jsem pak před oltářem, nevěda, co se se mnou děje. Ba ještě nyní po letech, když připomenu si osudnou tuto podobnost, bývá mi jako člověku, když o samotě prozpytovav své malicherné snahy a ještě malichernější skutky, zahloubá se v myšlénky a pokud možná nejživěji si připomene poslední svůj zápas s životem, jejž bude muset podniknouti.“

„Jak ale možno tuto podobnost vysvětlit!“ podotknul jsem opět jen tak jako pro sebe, abych příteli nepředloženě nepřipomenul, že vypravuje bez vybídnutí o něčem, o čemž by byl druhdy i k nejnaléhavějším prosbám jen tvrdošíjně mlčel.

„Vysvětlení toho druhu, jako je vědecký důkaz, ovšem nelze podati,“ odpovídá přítel důvěrně; „ale chceš-li mne vyslechnout, sdělím ti aspoň cosi jakémusi vysvětlení záhadné této věci podobného.“ A nečekaje ani na mou odpověď, počal vypravovati:

„Trvám, že jsem ti časem svým již připomenul, že pocházím z rodiny velmi nábožné; dodávám nyní, že rodina ta byla nejen pouze nábožná, nýbrž v pravém slova smyslu bigotní, tak že babička i matka má strávily větší část svého života v chrámě a na modlitbách. Příčinou bigotnosti té byla, jak se zdá, vážná událost, jejíž očitou svědkyní a účastnicí byla moje babička, matka mé matky. Babička má narodila se v Praze r. 1750 z chudých rodičů a bydlila s nimi v témž domě, co slavný nyní malíř Balko, když se byl z Italie odebral do Čech a v Praze usadil. Již co dítě chodívala babička k rodině malířově a když povyrostla, v ledačem tam místo služky vypomáhala. O Balkovi samém vypravovala babička, kterou jsem, mimochodem řečeno, osobně neznal, matce mé a tato zase později mně mnohé podrobnosti. Líčívala ho co člověka na pohled nepříliš nápadného, přece ale dosti podivného, zvláště když ani netušil, že ho někdo pozoruje. V poslední době svého života býval prý často velmi zamyšlen a malomluvný; také nespokojenost a jak se zdá, nespokojenost hluboko zakořeněnou, babička má

u něho pozorovala. Ve své pracovně pracovával mnohdy velmi podivným spůsobem; často stával před holým plátnem nebo započatým obrazem v hlubokých myšlénkách po kolik hodin nepohnutě, jako přimrazen, na to pak skoro vždy mrštil štětcem a paletou mruče mezi zuby: „Marnost, samá marnost“, nebo „K čemu to? Není to vše než pro oko; člověk se podívá a odvrátí a jde zas po svých.“ Ano kdysi zaslechla prý při podobné příležitosti babička slova: „Však bych byl spokojen, kdybych tě byl poslechl, Eleazare; nebyl bych se minul cílem života . . .“ (Pokračování.)

Perun na nebi a praotec Přemysl na zemi.

Z mythologie novověké napsal *Primus Sobotka.*

I.

Bývali to časové, kdykoliv přišel krajánek na nocleh! Tehdy jsme my děti hned po večeři okolo něho se shrnuly škemrajíce: „Krajánku, povídejte nám pohádku.“ A dobromyslný krajánek uhostil se na lavici u kamen, zapálil si dýmku a promluvil: „Nu, ale jakou? Když jsem je už všecky zapomněl.“ Však nezapomněl; uměl jich na kopy a nikdy se nevyčerpal, nikdy se neoctnul na rozpacích. A jak uměl vyprávět, že byla radost poslouchat! My lpěli na jeho ústech očima i ušima chytajíce každé slovo, které z nich vyšlo a když maminka zavolala: „Děti, jděte spat, je už pozdě,“ ozvalo se ze všech hrdel jedním hlasem: „Maminko, nám se ještě nechce!“

A nechtělo se nám spáti, byť byla pohádka sebe delší; a byla-li krátká, tahali a prosili jsme ho tak dlouho, až začal povídat druhou a třetí a čtvrtou.

Bohu buďiž žalováno, že není paměť lidská jako desky kovové, na nichž co jednou vyryto, nikdy nemůže býti shlazeno! Ta léta věku dětského minula jako krásný sen, a ty půvabné pohádky rozplynuly se v obrazy mlhavé. —

Jako jednotlivec, mělo i veškero lidstvo svůj dětský věk, plný naivnosti, plný poesie. Tehdáž v něm kypěl život bujarý, na jemnou, čilou mysl působil každý úkaz v přírodě dojem hluboký a trvalý, živá a bujná fantasie tvořila nejsmělejší obrazy. V tomto věku dětském byl ještě c i t jediným člověčenstva vodítkem; člověk jen dojmy přijímal, a vše co činil a mluvil, bylo jen bezpostředním těchto dojmův následkem. A právě v té době, dokud člověk ještě z citu k samostatnému se neprobral přemyšlování, dokud jednal pod vlivem mohutných dojmův přírody, v té době vzniklo zároveň s mluvou lidskou nejvíce bájeslovných pomyslův a obrazův, které napotom sosnovány byvše v děje, dochovaly se v podobě bájí, pohádek, pověstí a t. d. po celá tisíciletí až do našich dob. Povstavše za mládí člověčenstva těší se podnes největší oblibě u mládeže, poněvadž mladistvé mysli nejlépe svědčí a vyhovují. Nejsou pouze jalovou hříčkou přebujnělé fantasie, jak až do našeho věku učený svět se domníval, odbývaje jich s pohrdou a nevšímáním, nebrž vzácnými památkami dávnověkosti, drahocennými zbytky prvotního duševního života člověčenstva. S tohoto stanoviska sluší na ně pohlížeti, a takto je posuzujíce porozumíme jich významu. Dětský věk, dětská mluva bude nám při tom vodítkem.

Dítě nezná rozdílu mezi neživou věcí a živou bytostí. Jemu jest všecko živým. Když trklo hlavou do stolu a bolí je to, bije do něho. Tomu bití naučilo se ovšem od chůvy nebo od rodičův, ale pochybuju, že by to činilo, kdyby vědělo, že ten stůl toho necítí. Jezdíc na holi jako na koníčku považuje skutečně hůl za živého koně aspoň tak dlouho, dokud si s ní hraje. Matka či chůva ukazujíce k nebesům namluvily mu, že „nahoře jest pánbíček“; i zeptej se ho, kde že jest pánbíček, ukáže ti na měsíc, jejž považuje za skutečnou osobu.

Tak bylo i s děckem-lidstvem. Za onoho času, když se počínala tvořiti mluva lidská, bylo ještě veškero člověčenstvo dítětem, jež neznalo rozdílu mezi životem a bezživotím. Vše, co kolem sebe viděl a znamenal, bylo mu živé, nadané týmiž city co on. Jeho matkou i chůvou byla příroda: na její ňadrech byl odkojen, od ní přijímal první dojmy, k ní přilnul celou duší svou: ona mu skýtala vezdejší potravu, usmívala a hněvala se naň, lahodila mu i trestala jej. Všecky totiž city, které v jeho nitru vznikaly, vkládal prvotní člověk též do předmětův jej obklopujících, do přírody; tak že v tomto stadiu lidstva zajisté nejlépe se hodí propovědění Protagorovo: *πάντων ῥημάτων μέτρον ἄνθρωπος*, že člověk všech věcí je mírou.

Pravili jsme svrchu, že báje vznikaly zároveň s jazykem, tedy v oné době, kdy lidstvo trávilo ještě dětský věk. Zde dodáváme, že báje vznikaly a se vyvinovaly týmž spůsobem, jako vzniknula a se vyvinula mluva lidská.

A jak že vzniknula mluva? Promluvíme o tom co nejstručněji. Chceme-li pochopiti vznik mluvy lidské, musíme si mysliti, že prvotní člověk byl nadán citem mnohem útlejším nežli jsme my, otrlí potomkové. Každý předmět působil naň tak mocně, že mu vynutil z hrdla jisté zvuky artikulované (prvotně nejspíše jednoslabičné), přiměřené dojmu, jejž byl učinil na jeho nervy zrakové neb sluchové.

Příklady nejlépe nám to vysvětlí. Dejme tomu, že člověk uslyšel býka; ten hlas zněl jako b ů nebo v ů, a nápodobě tento zvuk pojmenoval člověk býká (nebo vola): *βοῦς*, v ů l, tolik co b u č í c í. Také povstaly následkem s l u c h o v ý c h dojmův výrazy o n o m a t o p o e t i c k é: hrom, foukati, syčeti, drktati, a j. Jinaký postup dál se při dojmech z r a k o v ý c h. Člověk na př. spatřil ponejprv letícího ptáka a při tom pohledu mimovolně mu vyklouzlo zvolání: p a t; t. j. dojem, jejž učinil zjev ptáka na jeho nervy zrakové (sensitivní), přenesl se i na jeho mluvidla (nervy motorické), a tato pronesla bezděky slovo p a t. S tímto slovem p a t sloučil člověk pojem l é t á n í a nazýval pak všeliké létadlo p a t-a k = p t á k (srv. *πέτομαι* = litám, kuro-patva = kuroptev).

Cosi podobného, ač nikoli v té míře, děje se nám podnes. Když z nenadání vyskočí před tebou zajíc, zarazíš se a zvoláš: „zajíc!“ anebo když uzříš oheň na střeše, vykřikneš bezděky: „hoří!“ A což jest to jiného, nežli reflex dojmu nervů sensitivních na nervy motorické? Čili jinými slovy, nepůsobí-liž zde spatření předmětu na tvoje mluvidla tak mocně, že chtěj nechtěj musíš pronésti slovo nějaké?*)

*) Velmi zajímavý to psychologický postup, jejž trefně přirovnávají k telegrafu. Telegrafickým drátem jsou nervy, hlavní stanicí duše, čili vědomí, venkovskými stanicemi konečky nervů. Dojem, jejž spůsobí zevnitřní předmět na orgány smyslové, tedy na konečky nervů, ihned se telegrafuje duši: duše pak telegrafuje po nervech motorických udílejíc rozkazy, co se má díti. Příklad: když se spálíš do prstu, ihned letí depeše po nervu sensitivním do duše: duše pak telegrafuje nazpět po nervu motorickém: „uškubnout“, aneb „zatřepat prstem“, anebo: „vyskočit“, anebo docela: „uškubnuut a vykřikoout.“

Avšak tímto pochodem není věc ještě odbyta. Pravili jsme, že prvotný člověk uslyšev býka zvolal: *bů* a uviděv ptáka zvolal: *pat*. Nuže, při tom událo se ještě něco pozoruhodného. Slova *bů* a *pat* zalehla do jeho uší a tudíž dostala se mu do duše, do vědomí; v duši pak zůstala takřka jako na skladě. Člověku tedy utkvěla v duši dvojí představa; předně zraková představa toho předmětu, tedy představa býka a ptáka, a za druhé sluchová představa slova *bů* a *pat*. Tyto dvě představy přilnuly pak k sobě tak těsně, že kdykoliv jedna z nich se mu vyskytla na mysli, přidružila se k ní též druhá. Když tedy člověk po druhé uslyšel býka anebo uzřel ptáka, napadlo mu hned při tom slovo, které byl promluvil tenkráte, když jej uzřel ponejprv; a naopak: kdykoliv uslyšel anebo mu napadlo slovo *býk* nebo *pták*, ihned vzpomněl sobě, jak ten vůl nebo pták vyhlíží.*) Tak se význam slova ustálil. Přirozená to věc, že nejdříve pojmenoval si člověk ty předměty, které mu byly nejbližší a s kterými se nejčastěji stýkal. Dále pochopitelno, že prvotní mluva obsahovala jenom názvy činností a věcí konkretních, a že abstraktní pojmy dovedl pojmenovati teprvé člověk vyvinutého myšlení, při čemž ovšem zhusta užíval výrazův konkretních ve smyslu přeneseném.

Vraťme se k bájím a pověstem. Kterak ty vznikají? Pravili jsme, že vznikaly zároveň s mluvou, t. j. v dětském onom věku člověčenstva, a týmž způsobem jako ona, jen že člověk při tom netvořil nových slov, nýbrž že pojímal nové představy, které přenášel na jiné, sobě už známé a běžné. Příklad: Člověk spatřiv slunce hledal mezi těmi představami, které už měl, něco podobného; i přišla mu na mysl podoba *kola*: jestiť slunce kulaté jako kolo a také se pohybuje jako kolo. I představoval si tedy slunce jakožto kolo. *Kolo stalo se symbolem slunce.* Avšak to kolo, které znal z všedního života, nepohybuje se samo sebou ani samo o sobě, nebrž jest připojeno k vozu, a táhnou je koně nebo voli. Z toho tedy soudil člověk, že ani kolo sluneční nepohybuje se samo sebou a samo o sobě, nebrž že jest částí vozu slunečního, do kterého jsou zapřaženi koně. Dále hledal podobnost pro sluneční paprsky; a což tu bylo více na snadě, než aby slunečním ořům přisoudil *zlatou hřívu* co *symbol paprskův*! Dokud považoval veškeru přírodu za životnou, mohl se domnívati, že to kolo i ten vůz samy se pohybují; ale později, když začal rozeznávati živé od neživého, a pozoroval, že každý pohyb závisí na jeho vůli a přičinění, že chce-li, aby se kámen pohnul, musí do něho strčiti; tu nezbývalo mu, než přimysliti si k tělesu slunečnímu osobu, která je pohání, která s něho sesílá teplo i světlo: člověk abstrahoval od tělesa slunečního slunce co osobu. Ta osoba buď jezdí se slunečním povozem po obloze, anebo *vychází* na nebe, *putuje* po něm a *zachází* — zcela jako člověk. Konečně postoupil ještě dále. Poznalť ze zkušenosti, že působení slunce jest mocnější než člověk sám, že jeho vlivu nelze odolati, že slunce úpalem svým zapuzuje člověka do stinných slují a do chladu atd. Slunce tedy bylo mocnější člověka — stalo se *bohem*.

Velmi zhusta dostačila *jediná* shodná či podobná vlastnost, aby člověk v předmětech jinak zcela k sobě nepodobných shledával podobnost a kladl jeden za druhý. Na př. *had* a *blesk* mají tu jedinou shodnou vlastnost, že oba se pohybují klikatě; to dostačilo, aby prvotní člověk stotožnil hada s bleskem, a *had se stal symbolem blesku*. Nám ovšem nyní bývá těžko vypátrati, jak ten neb onen symbol vznikl. Komu nyní napadne shledávati podobnost mezi kohoutem a bleskem? nebo ohněm? A přece jest *kohout symbolem blesku a ohně*. Podnět k tomu zavdal *červený jeho hřebínek*, jenž barvou svojí upomíná na barvu blesku a ohně. Kohoutí pak kokrhání stalo se symbolem hromu.

Ubývající a přibývající měsíc měl v obrazivosti prvotního člověka podobu rohův. Ale poněvadž rohy samy o sobě nevyskytují se v přírodě, nebrž na hlavě krávy, přimyslil si k nim krávu, a *kráva stala se symbolem měsíce*, její pak mléko symbolem světla měsíčného.

Nebo představme si ještě tento úkaz přírodní. Povstane černé, husté mračno a zastíní slunce. V mračně počne rachotit hrom, pak kmitne blesk, hrom udeří, na zem spustí se liják. Bouře doburácí, mračna se rozptýlí a s nebes zírá opět jasné sluníčko. A nyní vizme, v jaké obrazy, v jaké symboly prvotní člověk oděl celý tento děj. Slunce bylo mu krásnou princeznou; husté, tmavé mračno, to byla lítá saň čili děsný drak, který ji chtěl pozřiti. V tom se ozve rachot hromu, což to jiného než hrčení vozu? A vůz přece nepojede sám, někdo musí na něm sedět; i sedí na něm Perun, jenž hromovou palicí nebo mečem (bleskem) poráží draka. Z draka teče krev = dešť na zem kanoucí. Drak jest zabit, princezna osvobozena, mrak jest rozptýlen, a sluníčko opět svítí na obloze.*)

Tady už máme báj. Zárodkem báje tedy jsou *symboly*, jak jsme viděli, a *děj ze symbolů sosnovaný čili na nich založený jesti báj*.

V tomto smyslu sluší rozuměti pohádkám a pověstem národním, jež jsou vesměs obsahu mythologického. Jich výklad jest předmětem novověké mythologie, kterážto nejmladší z věd připravuje se teprv ku svému rozvoji. Více o té věci nebudeme se zde šířiti a přikročíme hned ku druhé části svého pojednání, k výkladu báje o Přemyslu oráči.

II.

Báje o Přemyslu jest vůbec známa, že netřeba ji opakovati. Přemysl orá úlehli čili pole, doorává; přicházejí poslové od kněžny Libuše, jež vede její kůň, žádajíce ho, aby se s nimi odebral a pojal jich kněžnu za manželku. Přemysl nechá orání, zatkne do země lísku nebo otku, z níž vyroste několik ratolestí, odpřahne svoje voly, a tito vznesše se do povětří odletí do blízké skály, kdež se ukryjí. Z hory podnes vytéká kalná voda.

Výklad této báje?

A což to samá báj? otáže se čtenář. Což není Přemysl historickou osobou? Vždyť celý rod Přemyslovcův odvozuje od něho svůj původ, a ti přece musili míti historické faktum za základ.

Odpovídáme: neupíráme, že by byl Přemysl historickou osobností, ale s jeho osobou spojeno tolik starých bájí, že

*) Proto nyní, když uvidíš zajíce, zvoláš: *zajíc!* neboť představa zajíce splynula už v mysli tvé s představou slova „zajíc“ tak, že kdykoliv jedna z těchto představ se vyskytne v tvém vědomí, přitáhne s sebou zároveň druhou. Ale prvotní člověk, když poprvé uhlídal zajíce a tudíž ještě neměl představu slova „zajíc“, mohl pronésti slovo kterékoliv, třebas „lagós“. Pak představa tohoto slova „lagós“ splynula s představou zajíce (poněvadž vznikly současně), a když uviděl zajíce podruhé, vyskytla se mu ve vědomí zároveň představa slova „lagós“, a slova ta stala se názvem zajíce.

*) Slovník naučný ovšem jinak soudí o dracích. „Snad“, prý „možno v nich poznati *zvířata předpotopní*, která se ve velikých bahnech po různu zachovala až do časův historických“. Dle našeho zdání možno v těchto slovech poznati *náhled předpotopní*, který se v některých hlavách po různu zachoval až do našich dob. Mythologové však jsou o dracích dvojího mínění: jedni totiž považují draka za personifikaci *mračna*, jiní zase shledávají v něm personifikaci *zimy*. My se držíme onoho náhledu, jak svrchu patrno. Ti pak, kdož mají draka za zimu, vykládají takto: Lítá saň drží princeznu v zajetí t. j. krutá *zima* poutá *zemi* i přírodu. I přijde sličný kralevic, vysvobodí princeznu a zasnoubí se s ní, t. j. kralevic, jarní *slunce* porazí zimu a zasnoubí se s okřálou zemí. Tenť jest rozdíl mezi theorií *meteorologickou* a *solární*, že onano vykládá báje z úkazův *povětrných*, tato pak ze *slunečních* fasí a ročních počasův.

historická fakta stenčena až na nejmenší míru. Neníť to nic neobyčejného. Bájeplodná mysl velmi zhusta užívá historických osobností za podklad svých výtvorů, při čemž mnohdy veškera historická fakta bývají odstrčena tak, že nezbývá než pouhé jmeno rekovo. A cosi podobného událo se i zde. Jediné snad historické faktum jest, že Přemysl stal se manželem Libušiným, ač není-li Libuše sama pouhou mythickou osobou.

Nuž tedy rozeberme si tuto báj a vizme, kterak ji vyložiti.

Přemysl orá pole. Jaký v tom mythologický význam? Pole jest symbolem oblohy. Doklady toho netřeba podávati. Dostačí, když povíme, že člověk porovnávaje všecky úkazy přírodní s nejbližším svým okolím, jež mu bylo pro všecko měřítkem, přenesl báječné své děje s nebes na zem a všecky výjevy, které se dály na obloze, líčil tak, jakoby se byly staly na zemi. Tudíž znamená šíré pole nebo siné moře v bájích a pohádkách vesměs oblohu, hory; skály a lesy jsou symbolem mraků atd.

Báječní rekové putují po zemi, ač mají vlastně putovati po nebi, jsouce personifikací úkazů nebeských.

Pojem orání obsahuje v sobě dvojí činnost: předně pohyb, druhé prorývání půdy. Přeneseno tedy na oblohu, bude orání znamenati pohybování po obloze a prorývání buď mračen (hrud) aneb oblohy. K orbě však nutně potřebí jest pluhu. Jaký symbolický význam má asi pluh? I bude pluh bezpochyby symbolem něčeho, co se pohybuje po obloze a prorývá buď mraky nebo oblohu. Nuže co je to? To může býti slunce, nebo měsíc, anebo konečně blesk. Pluh tedy může býti symbolem slunce, měsíce nebo blesku. Pak by symbolický výraz: „Přemysl orá pole“ mohl znamenati buď: „Slunce (bůh sluneční) pohybuje se po obloze a prorývá mračna“, anebo: „Blesk (bůh hromovládce) mračna proráží.“ Běží o to, rozhodnouti, co jest zde pravdě podobnější.

Ohledněme se po jiných podobných bájích. O sv. Prokopu vypravuje legenda, že zapřahnuv čerty do pluhu oral jimi pole. My pak vědouce, že v mluvě májeslovné jsou čerti, ježíbaby a saně personifikací mračen, snadno si báji tuto vysvětlíme. Dle toho bude sv. Prokop tolik co hromovládce Perun, jenž mračna prohání. Pluh pak v této báji nemůže býti slunce, nebrž blesk. Že čerti jsou personifikací bouřlivých mračen, tomu nasvědčuje podnes názor našeho lidu. Když se strhne vichřice a metelice, říká lid, že se „čerti žení“, aneb že se „čerti melou“.

Místo čerta vyskytá se v ruské pohádce saň, jež stíhala kraleviče. Kralevič utekl se do kovárny, kde svatí Gleb a Boris kuli první pluh pro člověka. Saň třikráte líznula do dveří, až je prolízla. Tehdy Boris a Gleb chytili jí jazyk do kleští, zapřáhli ji do pluhu a vyorali brázdu, kteráž podnes slove „dračím valem“. Takové dračí valy nacházejí se na mnoha místech v Slovanstvě. Také brázda, kterou sv. Prokop s čerty vyoral, podnes se ukazuje. Totéž, co o Glebovi a Borisovi, vypravuje se o sv. Kosmě a Damianu, že totiž chytili draka kleštěmi za jazyk, zapřáhli do pluhu a vyorali s ním brázdu od moře do moře.

Uznáme-li tedy, že čert jest personifikací mraku, vysvitne nám ze všech těchto pohádek, že pluh jest nejspíše symbolem blesku.*)

Přemysl neorá ani s čerty ani draky, nebrž s býky nebo voly. Nuže máme toho důkazy, že též býci, voli a krávy jsou personifikací mračen bouřku i deště v sobě nesoucích.

*) Sem patří též řecká báje o Jasonovi, jenž býky oheň soptícími zoral pole neorané, zasil dračí zuby a železné muže, kteří z nich vyrostli, pohubil. Smysl této báje uhádne čtenář sám po přečtení tohoto článku.

Burácení těchto mračen porovnával zajisté prvotní člověk k bučení býků a volů, a dešť z nich se lijící byl mu buď plodivým semenem býka, anebo mlékem dojných krav. Na tento mythologický význam upomíná bezpochyby posud pastevská píseň:

Hou hou, krávy jdou,
nesou mléko pod vodou.

V nejstarších písemních památkách indických velmi zhusta děje se zmínka o černých kravách — dešťových tučích. Indra (bůh hromovládce) je vyhání, dojí svou hromovou palicí (bleskem vyvádí z nich dešť), prolévá jich mléko na zem atd.

Vizme ještě jednu pohádku srbskou (vlastně charvatskou *). Kárala matka Marka kralevice: „Proč nejsi živ jako jiní lidé? máš voly, jdi do hory zelené, orej pustiny a lada a pečuj o výživu své staré matky.“ Marek poslechl, vzal voly a šel; ale nešel orat pustin a lad, nebrž oral cařské silnice. Když Turci to spatřili, přišli na Marka, tři sta vybraných junáků, řkouce: „Proč ořeš, Marku, cařské silnice? však máš pustiny a lada.“ I chtěli jej zabiti. Marek to vida a nemaje při sobě ani šavle ani palice, popadl pluh a potloukl jím ty všecky Turky. Potom pobral jim zlato, vypřáhl voly a pustil je po hoře zelené, řka: „Jděte, volečky, po hoře zelené, tam se paste i klaťte se od jedle do jedle tak jako ta sivá žežhulka.“

Kdož zde nespatřuje podobnosti s bájí o našem Přemyslu a sv. Prokopu? Turci jsou zde totéž co čerti, jimiž sv. Prokop orá, a jako voli Přemyslovi, tak i Markovi puštěni byvše ztrácejí se do hor. K tomu zbývá nám jen doložiti, že též kralevic Marko (jako Ilja Muromec, Ilja prorok a jiní rekové národních pohádek a pověstí) jest Perun hromovládce, jenž svým buzdovanem (hromovým klínem) pobijí Turky (mračna).

Skála, do které se ukryli voli Přemyslovi (i Markovi), jesti hora oblaková, a voda, jež z ní vytéká, symbol deště. O horách oblakových zachovalo se mnoho místních pověstí. Připomínáme pouze Blaník**), v němž ukryti rytíři i s koni, na němž stojí dub (symbol mraku jakožto strom světový) a z něhož podobně jako z hory stadické vytéká voda (symbol deště). Rytíři v Blaníku ukrytí nejsou nic jiného než bohové bouřky, ozbrojení meči (blesky), jich ořové větry a vichřice; ržání ořův ohlas hromu. Dupotem svých kopyt vyvádějí z oblakové hory potoky vod, jako Pegasus. Ten kůň rychloletý přenáší reka svého v mžiku na sta mil (sv. kůň Ilje Muromce, Markův Šarac, v sloven. pohádkách Tátoš a j.). Tak i kůň, kterého poslala Libuše k Přemyslovi, jest personifikací větru nebo rychloletého mračna, a poslové, kteří jdou s ním, jsou nejspíše totožni s pocestnými mnichy („kalika perechožie“), kteří přišli k Iljovi Muromci = putující obláčky.

Líska, jíž Přemysl voly pohání a kterou zaráží pak do země, jest vedle pluhu druhým symbolem blesku (jako vůbec prut, palice, meč, buzdovan atd.); vyrostající z ní ratolesti budou asi znamenati, že příroda po bouřce opět se osvěžuje a rostlinstvo roste bujněji.

*) Viz Erbenovy „Vybrané báje a pověsti“ v Matici lidu, 1869 str. 120.

**) U Němců jest nejznámější pověst o Kiffhäusern, v němž prý sedí Fridrich Barbarossa maje bradu kolem stolu prorostlou a čekaje, až bude na světě zle, aby přišel lidem na pomoc. Rudý jeho vous jest patrně symbol blesku — Poláci pak vypravují o starém zámku Krakově, že prý hluboko pod ním jest druhý zámek, podobný k tomuto, ale skvělejší a nádhernější; v něm prý jest veliká síň, a v té plno zbraně, mečův, štítův a praporův; uprostřed síně stojí stůl a okolo stolu sedí všichni dávní králové v hávu korunovačním. Jednou do roka slýchati prý lidé hluk a ržání koní, vřavu a troubení, a tehdy jeden z nich, nejspíše Boleslav Chabrý, vychází o půl noci z hlubokého hradu a ubírá se železným krokem dlouhými chodbami zámku, a na ramení svítí mu meč. — Tito králové v horách a zámcích jeví se zde co personifikace hromovníka v mračně; hluk a troubení jest rachot hromu, meč symbol blesku.

Zbývá nám rozluštiti otázku, co znamená Libuše? Jest zde dvojí možnost: buď jest Libuše personifikace slunce (jako v pohádkách krásná princezna), anebo žena oblaková. Nám zdá se tento výklad býti přiměřenějším. Dle národních názorův honí se Perun z jara za oblačnými děvami a dohoniv jich zasnubuje se s nimi. Jeho sémě jest zúrodňující dešť, který působí zrůst bylinstva. Je-li tudíž Přemysl personifikací Peruna (jakož, trváme, svrchu jsme dokázali), pak bude Libuše nejspíše personifikací oblačné děvy, s kterou se Přemysl zasnubuje, zorav zde nebesa svým pluhem-bleskem a zahnav býky mračna do hory oblakové.

Přemysl oral pole, ale nedooral. I pravil poslům Libušiným, kdyby byli přišli o něco později, a on pole dooral, že by země česká vždycky měla plodin dostatek, obilí hojnost, ale teď že časem nastane neúroda, žízeň a hlad. Chceme-li i v tomto (bezpochyby pozdějším) dodatku hledati význam mythologický, mohli bychom si jej vyložiti v ten smysl: Přemysl nedooral pole a tedy ho nemohl také ositi, neboť teprv po zorání následuje setí. Nuže, dle našeho výkladu znamená orání tolik co blýskání (proražení mračen bleskem); což tedy přirozenějšího, než že setí bude znamenati dešť? Po orání následuje setba = po blýskání a hřímání následuje dešť. Že prvotní člověk shledával velikou podobnost mezi pršením (deštěm) a rozsíváním semene, toť na snadně a nepotřebuje dokladův. Jako zaseté obilí, tak i dešť dává vznik úrodě. Přemysl oral, ale nezasíval = hřímalo a blýskalo, ale nepršelo, anebo aspoň nepršelo mnoho; toť jednoduchý naší báje výklad.

Konečně i ty lískové ořechy, jež rostly na poli stadickém, nasvědčují našemu výkladu. Ořechy totiž byly zasvěceny Perunu hřímateli. Podnět k tomu zavdalo bezpochyby řehtání ořechův, jež upomíná na hrčení hromu. Přemysl jest Perun, a dle všeho byla krajina stadická sídlem bohoslužby Perunovy. Lískový prut jest symbol blesku, jak už svrchu podotknuto.

O kupletu — slovo v čas?

Dle *Hugona Muellera* od *Anonyma druhého.*

Jsme v divadle. Dává se nějaká fraška a obecenstvo neposlouchá, či vlastně: poslouchá jen roztržitě. Povídá si, poklepává, pozoruje, kam míří oči. Nahoře na jevišti hraje komik nějakou prapitomou úlohu, člověka, s něhož hloupost zrovna kape. Právě by se mělo dle rozvoje kusu v scéně něco dít, v tom, pánbůh ví proč, zavrtí sebou kapelník v orchestru a zaklepe. Orchestrem to trhne, obecenstvo utichne jako v kostele a nahoře — stal se zázrak. Ideální hlupec má náhle zcela jiný, prachytrý výraz ve své tváři, dříve do kolma rozevřená ústa jdou teď rozmarně do široka, oko je zchytrale staženo. Jen to, co mluví teď, je ještě hloupější než dřív, ba nemá to ani žádné souvislosti vůbec, jako by mluvil šílenec. Komik začal někde od stvoření světa, promluvil nějakých dvacet různých slov, končí slovy „žádná růže bez trní“ — v tom vpadne orchestr, komik začne zpívat, zpívá sloku o Cislajtánii — „žádná růže bez trní“ — o Bismarkovi, o papeži, o starých pannách, o nouzi co do bytů, každá sloka má vtip, kterého by se byl nikdo do té dřívější figury komikovy nenadál, má třeba i mnoho filosofie a každá má refrain o té růži, obecenstvo aplauduje, komik přidává sloku po sloce, až pak sdělí slokou poslední, že — již žádné víc neumí. Je zas jako dřív po divadle, ševel, nepokoj. A komik? Snad Janus s dvěma obličeji? Šidil snad osoby v provozovaném kuse? Je snad tajený chytrák? Bůh zachraň; hraje hlupáka dál až do konce! Jsme v blázinci?

Byl to kuplet! Slovo francouzského původu, přišlé k nám i s věcí samou z Paříže. Jen že v Paříži zpívá se kuplet jen v kavárnách a restauracích, nejmizernější pařížské jeviště předměstské by jej odkoplo — a my jej hejčkáme i ve frašce „národní“! Žádný rozumný nebude chtít zpěv, zvlášť zpěv humoristický, vypudit z jeviště, ale zpěv ten musí patřit k celku, vyrůst z něho přirozeně, nesmí děj přervat, nýbrž musí jej sprostředkovat. Co je to za rozum, za divadelní kus, za dramatičnost, může-li orchestr zasáhnout kde chce — a nezrušit dojem! Francouzský vaudeville má ve svých zpěvích rozmysl, v Kalischových starších berlínských fraškách zpívají „Stullmueller“ a „Bullrich“ právě tak, jak „Stullmueller“ a „Bullrich“ jedině myslit dovedou, v Raimundově nepřekonatelném „Marnotratníku“ a jiných téhož mistra hrách je píseň jako „kytička na klobouku“, také Tyl dovedl ještě sem tam zahradničit dle přírody — ale to ostatní!

Snad se nám někdo vysměje: chtít vnášet aesthetiku do frašky! Musíme mu především říci, že nejsme idealisté. Předně ale nenáležíme k těm, kteří chtějí mít z divadla školu ve všem všudy a jeviště co náhradu za kazatelnu. „Školou mravů“ divadlo nebude nikdy, „slepci nepomůžeš ani teleskopem nejlepším“ — a pak, kdyby mohla být škola, musila by se snad přec nejprv a vždy osvědčit na hercích samých!? My ale víme, že „své opilce hrají střízliví“ a mnohý své nadšené hrdiny mravní také střízliv. Ale pokud lidé budem, bude také divadlo, a my učiníme nejlíp, učínímeli z něho, čím může být — školu aesthetiky. A když už fraška je, pravíme přímo, že kuplet je úhlavním nepřítelem aesthetiky fraškovní, s nim že nám fraška nebude nikdy něčím platným!

Fraška německá strhla nás do nesmyslu toho. Do roku 1848 byly zpěvy, byl kuplet tím, čím býti má — přišly politické převraty, politika a rozháraný život společenský zmocnily se kupletu a z milé okrasy stal se tyran bezsmyslný. Kus sám je teď věcí vedlejší, kuplet věcí hlavní. „Mám kuplet — jen kdybych měl kus k němu,“ volá nyní spisovatel. Divadelní ředitel zas myslí: „Co je to za spisovatele — ani kupletu nedovede!“ — dovedeli dobrý kus napsat, po tom se neptá. A komik, dostaneli úlohu novou, přečte si nejdřív kuplety a hned má chuť nebo nechuť. Konečně — obecenstvo? Dialog je baví málokdy, pozornost se budí vůbec teprv pak, když kapelník taktovku vzdvihne. Nikoho tu nenapadne, že ho kuplet ten uráží, že ho má za hotového blázna, nechá-li zazpívati podomka náhle o vysoké politice, o toleranci náboženské, nebo kuchařku o George Sandové a t. d.; a pamatujeli si divák jediný podařený refrain a dovedeli si ho zabručet pak ještě v hospodě, je „fraška dobra“. Vzdělané obecenstvo!

Kuplet je úhlavním nepřítelem frašky, hlavně frašky české! Chcemeli mít skutečně jednou frašku českou, národní — a stále si po ní stýskáme — musí ona vyrůst ze základu skutečně národního, tedy přirozeného, a tu především pryč

s tím kupletem nečeským! Ať si jde do kruhů nedivadelních, do hostinců, ke „kupletním společnostem“! Kuplet škodí obecenstvu, herci i básníkovi. Obecenstvu se jeví co pravý extrakt frašky, vždyť herec i spisovatel kladou naň sami váhu hlavní! Jaký je kus, na tom nezáleží, sic by se u nás nemohlo ani provozovat tolik kusů až bolestně hloupých! Jinde by snad tedy divadelní ředitel měl právo říci: „Musím dávat, co se obecenstvu líbí, sic jsem peněžitě zničen!“ Mohl by tak mluvit ředitel divadla pouze frašky pěstujícího, takových divadel posud však u nás není, ani peněžitá ta výmluva není u nás možna. V Praze máme stálé divadlo jen jedno a to má operu, operetku, činohru, veselohru, frašku, pěstováním aesthetického a dramatického rozumu ve frašce neublíží se kase ani dost málo. A též venkovské společnosti naše mají a musí mít repertoire smíšený. Oblíbený kuplet není tedy bohudíky u nás „otázkou existence“, až pak budem mít také své samostatné divadlo fraškové, bude — už bohudíky po kupletu. Rozežere jej čas sám, ale pomáhejme mu, ve jménu českého básnictví!

Kuplet, řekli jsme, škodí herci. Míníme tak všeobecně, to se rozumí. Ale kdybychom i specielně mínili! Máme v Praze dva komiky výborné: Mošnu a Frankovského. Osvědčili se již i co výborní herci charakterní — a člověka bolí srdce, když je vidí protrmácet se takovou pitomou fraškou až k blbým těm kupletům! Ale což komikové menšího druhu, mnozí komikové venkovští! Obecenstvo sobě komika takového nevšimne po celý večer, pro všeobecný třeba jeho nedostatek humóru a talentu. Najednou přijde kuplet — komik má alespoň dobrou vokalisaci, obecenstvo jeho slokám rozumí, několik dobrých veršů, časové narážky, aplaus! Klam začíná. Herec, to se rozumí, nikdy nevěří, že potlesk platil veršům, ne jemu. Nemoha hrou ničeho svést, nestará se více o úlohu, učí se nadál jen kupletu. Dialog odříká za přátelské pomoci nápovědy (obyčejně si tykají), o charakteristice není ani slechu — ale když zazní hudební akord, nadme se „komik“ jako ropucha a vemlátí veškeré vtipy kupletu jako by klínem ve sluch obecenstva. On je umělcem, „umíť přednášet kuplety“. Mělli ještě nějaké nadání, ubije se takto zcela. Snad jsme tím spůsobem přišli již o mnohý talent!

A trpí básník. Básníkem je, nebo může být spisovatel frašky v plném slova smyslu, třeba sobě kritika právě na něm nejvíce a nejraději pochutnávala. Spisovatel truchlohry špatné nebo aspoň fádní zažije milostného poučení nebo se o něm pansky mlčí; spisovatel frašky, právě tak jako šaškové v středověku, je za fádní práci ihned vymrskán. Přece je prostřední fraška rozhodně působivější, tedy pro zábavu lepší, než truchlohra „uvařená z vody“. Ale přikročili spisovatel k ní, má na nohou těžký řetěz s koulí — ten kuplet! V obecenstvu jsou politické a společenské strany, spisovatel nerad by vyzval kteroukoli stranu proti sobě. Učinil-li v prvním verši na př. pernou narážku na Riegra, musí učinit hned v druhém rovněž pernou na Sladkovského atd. Zkrátka, spisovatel musí šlapat po svém vlastním přesvědčení, jeho kuplet musí být kam vítr tam plášť, podřídit se zcela choutkám massy a dne. Jeho kuplet musí bičovat vše, musí obsahovat všestranný posměch — člověka bez přesvědčení. Kupletem mu vzato přesvědčení, proto že mu vzata jím poezie.

Je ale pomoc! Obecenstvo musí věnovat větší pozornost samému kusu, musí od něho mnohem víc požadovat než posud a nesmí snést celý kus špatný pro kuplet dobrý! Herec musí celou úlohu klást výš než kuplet a nabádat tím spisovatele k hlubšímu propracování povah. Spisovatel konečně musí kuplet již co do počtu obmezit, musí z něho učinit to, čím jedině býti může, illustraci, musí jako k básni k němu vynalezat myšlénky nové a jednotné, a smí herce nechat zpívat jen to, co dle povahy představované zpívat může.

Ostatní učiní a musí již učinit hlodavý čas. A již se počíná zahlodávat do kupletu, do nahého toho dítěte posměšné naší doby, do ohyzdného toho miláčka rozežrané naší společnosti. Učil spůsobem svým žíravým, ostrým, všemu na světě se bezcitně posmívajícím měšťáky naše, aby vrchol blaha nalézali ve vtipu ostrém, aby je největší neštěstí národa zajímalo as tak půl hodiny — pokud někdo na neštěstí to podařený „vtip neudělá!“ Stálým výsměchem vedeni nepozorovali, že pozbyli povahy!

Humór má zajisté velké své právo a satyra má úkol k závidění krásný. Avšak v poezii musí obé na určité místo své, musí na stanovisko přirozené. Nevyháníme satyry ani humóru ze svého dramatického umění, ale beřem bič a — ven s kupletem, ven s tím gaminem, kam patří — do hospody!

FEUILLETON.

arie Szécsi.*) Napsal *M. Tompa.* Z maď. přel. *Fr. Brábek.*

Slavné kdys, Muráni, jmeno tvé bývalo,
hrdé tvoje čelo k nebi se vzpínalo,
přec jsi dnes rozbořen, povalen pod vrahy,
lpít kletba na tobě — zrušené přísahy!

Což ni tam nahoře, čistý vzduch kde vane,
nebylo posvátným slovo jednou dané?
Nebylo! vždyť ona, jíž byla svěřena
péče o Muráňsko, byla — byla — žena.

Byly to zlé časy, rok klidný nepřešel,
mnohý rek zrodil se, mnohý rek odešel,
též Franěk Vešeléň zbraní se uchopil
a pevnost Muráňskou mužstvem svým obklopil.

Strmí hrad na skále tvrdé, nedostupné,
muži v něm udatní, rekovní na zpupné,
vůli své vůdkyně v mocný klín sepjatí,
Franěk-li zvítězí — draze to zaplatí!

Leč posel přichází, bujarý mládenec,
by v dobrém vyžádal nepřízně za konec.
„Od vůdce pozdravy v záruku pokoje,
a chce, bys vzdala mu pevnost tu bez boje.“

Byl to hled mládencův, neb jí řeč pohnula,
že líce Marjina v ruměnec zplanula?
Jakkoliv v ústech se slova jí zachvěla,
odpověď hotova na místě zazněla.

„Nuž vyřiď vůdci zas, hradu že nevzdáme,
dokud zde jedinou záštitu chováme,
dokud zde poslední srdce nedobije . . . .
Ostatně pozdravuj vůdce od Marije.“

*) Děj tento opěval též Petöfi ve své básni „Szécsi Maria“, známé nám v čes. překl. z II. svazku „Světové Poesie“ (vyd. r. 1871) a oba básníci zaslali své práce uherské akademii k posouzení. Soudcové pak přiřkli cenu básni Tompově, chválíce epičtější ráz nežli jaký shledali v básni Petöfiově. Tompa sám se pokládá nyní po Petöfim a po Aranyi za nejlepšího básníka maďarského.

Tak zněla odpověď, tak měla zazněti,
tak byla napsána v Rákózce závěti,
a tomu složila Marije přísahu,
že potře každičkou nepřátel nástrahu.

Sotva však brána se za poslem zavřela,
paní má poslův list, ruka se zachvěla —
jakmile Marije do lístku pohlédne,
jak růže zčervená, jak stěna pobledne.

Pak se do nejzazší komnaty zavřela,
stokrát list složila, stokrát otevřela —
„On to byl . . . Vešeléň . . . a ten rek miluje?
O lásku žádá mne, lásku mi slibuje!“

Přechází komnatou, tiskne ruce obě
k tlukoucímu srdci — neví rady sobě.
„Láska má — přísaha, hrozné to spolčení —
Jaká jsme ženy my přeslabá stvoření!“

Sedla si Marije, lístek hned napsala,
pak si na hejtmana hradního zvolala,
na hradě nikoho nad něho necení —
„Farkaši, s lístkem jdi ihned do ležení!“

Farkaš byl starý muž, drsnost, led ve tváři,
z očí však udatnost, věrnost mu zazáří,
pro pána došel by do pekel na muka
a jest též Marii ta pravá záruka.

I bylo v hradě mu ledacos svoleno;
sotva teď k odchodu sehnul své koleno:
„Paní má divná je — inu nevídáno,
přece se podívám, co v lístku napsáno.“

Sotva v list nahlédl, zvolá: „Ha, prorada!“
Dále čte: „Vydám hrad . . . . srdci to záhada . . .
Na okno severní žebřík dám z provazů,
ke mně se dostaneš bez všeho dotazu.“

„Raděj bych oslepl, než bych list odevzdal,“
kapitán zahučel a lístek roztrhal.
„Počkejte, však já vám . . . !“ sám lístek sestavil
a s ním se v ležení ze hradu vypravil.

„Četl to? co zkázal? nenech mne čekati!
Přijde již? Pověz kdy? Chci mu vstříc spěchati,
můj dobrý Farkaši, viď, že mi odpoví?“
Farkaš jen zahučel: „Dojista odpoví!“

Sotva že slova ta z úst jeho věděla,
divná věc Muráňem střelhbitě zachvěla.
Střelbou z děl zatřásla hradba se kamenná,
Marie zsinala — „Ha! co to znamená?!“

„To jeho odpověď — chce-li má paní číst!“
„„Člověče, člověče, kams dodal ten můj list?““
„Na prášek roztrhal — a vůdci sám jsem psal,
by si dřív Muráňsko, pak teprv Marji vzal.“

Hřmí děla, Farkaš tak vesele poskočil,
jako lev, když se k své oběti zatočil.
Ale ta radost mu na dlouho netrvá....
Se hradu praporec bílý si vzduchem hrá.

Dvakráte ještě jen děla se ozvala,
nepřátel střelba pak docela ustala;
na to dá Marije Farkaše zavolat:
„Jak jsi se odvážil paní své vzdorovat?“

„„Paní má! jednal jsem s úplnou rozvahou,
nevíš, že's vázána přesvatou přísahou?
A teď chceš, bychom jen pro tvé milkování
byli i s Muráňskem vrahům těm vydáni?““

„„Jen kdyby Szécsi žil! — o zvrácený světe —
jestliže tě tvoje vdovství již tak hněte,
sama jdi! — nenech však zradu tu ulpěti
na lásce, na vroucím manželském objetí.““

„„Za to však ručím ti — dáli bůh mi zdraví —
že si Franěk zde své hnízdo nevystaví!
Dej mi vytít jazyk, buď si po mně veta,
kdo však slib svůj ruší, přebídný jest sketa.““

A jak lev zuřivý vyrazil ze dveří,
paní uražená skoro v mdlobách leží;
ale když po chvíli zas v komnatu vešel,
nejprudčí hněv byl ho přece jen již přešel:

„Ty's mne dnes rozhněval, velkou máš provinu,
přec ti vše za jednou výminkou prominu:
pospíšíšli s tímto novým listem z hradu,
a dášli jej vůdci, ihned, bez odkladu!“

„„Odevzdám, odevzdám a nechci vícekrát
službu i poslušnost takto ti zapírat.““
Ale kdo dobře se znal jemu ve tváři,
tenkrát již zvolat moh': „Prolhaný šprýmaři!““

„Zda mne však miluje? Nechce mne obelstít?
Lásku snad předstírá a chce jen pevnost mít!
Zda-li mou horoucí lásku též ocení,
když se mu vzdávám tak bez všeho nucení?“

Podobné myšlenky vůdcem též zmítají:
což jest-li Marije v prsou jen lest tají?
Zda-li mnou nezhrdne, když místo do boje
nabízím srdce své, jež prahne úkoje?

Nedůvěra jako pavouk vlákno zapředla,
od srdce jednoho v druhé je dovedla,
sem tam pak po vlákně běhala, těkala,
brzy zde, brzy tam zuby své zaťala.

Slunce se konečně sklonilo k večeru,
„Farkaši, měj si dnes plnou mou důvěru,
krom tebe ve hradě nikdo nic netuší,
počkej zde na vůdce — mně se to nesluší.“

Farkaš dnes rád čekal. Sotva se šeřilo,
již k oknu známému oko zamířilo. —
Aj tu Vešeléni — aniž se čeho bál,
skočil do komnaty —: „Je tu tvé paní sál?“

„Pojď za mnou, pane můj, hned tě k ní dovedu.“
Šli přes tři komnaty — k hroznému pohledu!
Popraviště to, před ním se zastaví —
Farkaš se usmívá, pohled jej pobaví.

Franěk se zarazí, rozhled' se kol sebe . . .
„Chladno tu, pane můj, aneb tě nezebe?
Slyšel's již vyprávět o tom lvím doupěti?
Chceš-li, rád přispěju slabé tvé paměti.“

„Kde jsem?“ zuří Franěk. „Což mne Marje klame?“
„„Jenom na svém místě stojíš zde, můj pane!
Hleď jak nevěsta tvá se ti v oči zubí,
takové ženichy zvláště ona lubí.““

„„Zastyď se před sebou, chlape ty zbabělá,
zapomněls na vojsko, zapomněls na děla?
Za reka velkého hrdě se pokládáš,
a přece jako pes dirou se přikrádáš!““

„Kdo jsi ty, bídníče? Paní-li na hradu?
Prokleta, jednáš-li tak její na radu!“
„„Nuž rychle k dílu jen, hodina odbíje,
a věz, že jednám tak na rozkaz Marije . . . !““

„V hrdlo lžeš, v hrdlo, troupe ty!“ a vstoupí Marije.
„Odpusť mi, vítězi — nejsem zrádná zmije!“
„„Buď pokojna!““ — „O jak nešťastna jsem, pane —
cos mi to učinil, hříšný ty katane?“

„Katan já? proto že hodlal jsem předjíti,
by si nemusila hanbou kdys zajíti?
O bože, bože, bych smyslem se pominul,
proč že jsem se starým Szécsym již nezhynul?“

„Co, paní, vyziskáš s takovým hrdinou,
jenž k tobě plazí se jak liška škulinou?
Jaká to žena by, pane, ti přibyla,
jež věrnost slibujíc, věrnost již zrušila?“

„Dobře se hodíte jeden ku druhému,
na vzájem k potupě, k posměchu ku svému,
jen aby bůh na vás trestu nedopustil! . .“
Farkaš starý zaklel — rychle síň opustil.

Chvíle pomlčení, dlouhá i přemilá.
„Drahý můj vítězi!“ — „„Ženo ty spanilá!““
Tak v prvním lásky své děli si úchvatu,
rychle opustivše osudnou komnatu.

A pak se ku prsoum prsa jen vinula
a srdce na srdci horoucně planula;
na dvoře hluk náhlý: „Kletba té proradě!
Do zbraní! do zbraní! vyzvědač ve hradě!“ —

„Zítra zas sejdem se v místě tom v úkrytě,
teď však, drahoušku můj, prchni již střelhbitě.“
Sotva však Franěk že na žebřík vykročil,
hradní do komnaty jako vlk přiskočil.

Břitký nůž vytasil, ve kmitu, ve mžiku
přeťal jednu stranu lněného žebříku,
a již i na druhý řez hotov přehbitě,
v tom Marje vrhne se v ruce mu křečitě.

Tuhý tu zápas byl; žoldnéři přiběhnou,
oč se tu jedná? A rychle se rozhlédnou:
Farkaš tu s nožem — kdo Marije ubrání?
Okamžik — skolen! To Farkaš v skonání!

„„Farkaši!““ — „Paní má, život již na krátce,
přece je dobře mi, nemru jak prorádce,
pokojně umírám, ještě tu radost mám,
že se té zítřejší hanby již nedočkám.“

Mrtvolu odnesli — lid sobě pošeptal:
„Co se to děje dnes? Co s námi bude dál?“
Dnes Szésci Marie dobrou noc neměla,
děsnou noc Marie, přetěžkou, probděla.

Skřípají brány hradu muráňského,
hned se otevřely jitra již druhého;
k slavnosti houknul si nepřítel na děla,
přec se ni jedna tvář radostí nerděla.

Byla zasmušilá, bledá je Marije,
vůdci tvář barvou se hanby zas pokryje —
rek v tváři poškrábán — v jaké to ve shodě?
Což se pral Vešeléň včera kde v hospodě?

„I aby do toho sto láter zajelo,“
tak jeho vojsko si mrzutě hučelo.
I hoši muránští v špatném jsou rozmaru,
„To jsme se dočkali pěkného nezdaru!“

V objetí leží si noví již manželé,
ale to štěstí jich — kterak jest necelé!
Takové, jak když se květina zlomila,
po barvě nejkrašší — vůni však ztratila.

Muráň se uložil, spí také Marije,
její však památka v lidu vždy ožije —
mnoho let přešlo již od svatby podivné,
dávno spí hrad, a jen v pověsti ožívne.

Abraham. Arabeska od *Bohdana Jelínka.* — Měl jsem rád starého Abrahama. Byl žid, ale dobrý žid. Chudému studentu když se namane v nouzi přítel, chopí se ho oběma rukama a tak se dálo i mně, Abraham byl mně přítelem a mohu říci, dosti dobrým přítelem. Několik krejcarův úroků, to bylo vše. A poctivý žid říkal: „Jestliže by pak byl člověk chudý, nebudeš spáti s základem jeho; bez prodlévání navrátíš jemu zastavenou věc jeho při západu slunce, aby leže v šatech svých dobrořečil tobě; a budeť to spravedlnost před hospodinem bohem tvým.“

Škoda je ho, že už hnije; vidím ho posud, sedával u okna svého malého pokojíka, suchými dlouhými prsty bílou bradu probíraje, pod orlím nosem oholen a velké okuláry maje na čelo pošoupnuty. Před ním líhala bible. Zdálo se mi, podle tloušťky listů, že vždy totéž místo čítává. Vešel-li jsem, sňal okuláry, hodil je do knihy a zavřel ji prudce. Zvedl se, dlouhý, suchý, poopravil šedivé kudrny vlasů svých u uší, pošoupl malou vykrojenou čepičku a podával mi ruku: „Co chcete, synáčku? Máte nouzi, to je zlá, zlá věc, ale horší rány sešle hospodin, když zalíbí se jemu — posaďte se“ — a polovážně, polousmívavě podával mi židli. Netrval nikdy dlouho náš rozhovor, odcházel jsem obyčejně spokojen se starým židem.

Ale jednou, a to už chýlilo se to s ním ku konci, zdálo se, že by si mne rád u sebe déle podržel. Přišel jsem mu dluh splácet. Abraham počal být tak hovorným, taková dobrota hleděla mu z tváří, že — že nevypadal ubohý stařeček ani jako žid. Dávám mu peníze; mávl rukou, jako by chtěl cosi nepříjemného odehnat. „Vždyť je dobře, už toho nebudu potřebovat,“ usmál se, „a příbuzných nemám.“ Potom se opět zasmušil, posadil se zvolna do pohovky proti oknu a přitáhl mne k sobě.

„Je vám to divno,“ počal po chvilce tak dobrácky, tak pohnutě, „je vám to divno, synáčku, jak si dnes počínám, ale stáří má své vrtochy a pak,“ vzdychl si, „nechci vzít tu bolest sám tak do hrobu, aby mne tam netížila;“ a starý Abraham si přejel dlaní čelo, vyvstalť mu pot na něm.“ —

„Dnes je tomu třicet let, co zmizela,“ zamumlal pro sebe.

„Někomu se musím svěřit,“ počal pak rozčileně, „někomu musím, vy jste mladý, neztropíte si ze starého žida smích, vím to, vím a povím vám to.“ A starý Abraham se zvolna, s jakýmsi ještě odporem zvedl, vztáhl ruku po bibli, otevřel ji tam, kde obyčejně otevřena před ním ležela, oddechl si a počal: „Měl jsem bratra; bydleli jsme spolu; je tomu již dávno. Tenkrát jsem byl mladé, horké krve jako vy a prudkého rozumu. Bratr, bůh buď mu milostiv, že neposlouchal jeho slov: „A váhu spravedlivou míti budeš;“ on nebál se hospodina boha svého a nepamatoval, co učinil Amelech na cestě, když Israel šel z Egypta!“ A Abraham sklonil starou hlavu k prsoum, zdálo se, že upadá do těžkých myšlének. — „Což platno,“ zašeptal zas, „bůh je spravedliv, podělil nás oba a moje hříchy ztrestány s hříchy jeho. Daniel byl starší, měl promyšlivost, mne strhla vášeň do svého proudu. Byl jsem, jak prach poušté Zif. — Pamatuji se, dobře se na to pamatuji, byla krásná noc; hvězda mudrcův prokmitla polotmou a světlo její slabě, sotva se zdálo, pohybovalo se po aetherických vlnách vůně, která z květnatých ňader země prýštila, živná, sílící, jako mléko matky. — Tam naproti — vidíte ten velký dům? Rodina, které patřil, vymřela.“ — A Abraham se celý udýchal, zamlčel se. — „Musel jsem si oddechnout,“ pravil na to, „nedivte se, synáčku, nedivte, mějte jen strpení. — Z rodiny té tehdy živ byl ještě majetník, dědeček, dobrý starověrec a jeho dcera Irma. — Honosil se Israel dcerami svými a hospodin upotřeboval vnad jejich k pokoření nepřátel jeho! — Ale s Irmou usoudil jinak hospodin. Miloval jsem ji, toužil jsem po ní jako unavený po stínu olivy a ona zase milovala otce svého.“ —

„Bylo to za oné pěkné noci; otec její churavý odpočíval v lenošce svého pokojíka — teď tam je tma, ale tehdy hořely lampy při něm na stolku, záclony nebyly spuštěny, a Irma, dcera jeho, klonila se k němu přítulně, usmívajíc se jako anděl, jenž Abrahamu zvěstoval, že přestálá je zkouška jeho. My ji viděli, já a bratr můj Daniel, odtud — odtud — právě z tohoto místa,“ — a Abraham mi stiskl křečovitě ruku. Vzdechl si, přejel si čelo a jako by si byl zase vzpomněl, vypravoval dál: „Můj bratr přecházel tady, zastavil se pojednou přede mnou, ukázal na dům tam a pravil: „Co říkáš tomu, bude náš a — — ona také,“ dodal po chvíli a úsměv pohrál mu kolem rtů. — Ona? — oči se mi ztřeštily, nevěděl jsem, slyšel-li jsem dobře. „Ona také,“ dodal bratr lhostejně, „dnes jsem se smluvil s otcem jejím, nevyhasne za to jméno firmy jeho.“ Po tom započal jednotvárnou procházku svou zase.

Jak mně bylo, pán bůh sám ví, posud mi při vzpomínce oudy ledovatí,“ a Abraham si podepřel čelo o dlaň, slza, veliká slza ukápla za široký rukáv jeho taláru.

„Vyběhl jsem do noci,“ šeptal pak, „ó, že jsem tenkráte neumřel! Nebe bylo modré, jasné, měsíc plný, tak jako světluška v lese modřínovém, a moje hlava — —.“ Abraham se počal třásti. „Bojím se, synáčku, bojím se, že mně to špatně poslouží, počkejte, přesednu, abych neměl stále ten dům na očích“ — a šedé brvy

jeho byly staženy; vstal, opřel se o mé rameno, přitáhnul si židli a usadil se naproti mně.

„Vidíte," pravil, „tyhle moje prsty," a oči jeho svítily hrozebně, „ty chtěly tenkrát starce udusit a ji — ji vtáhnouti do mé náručí." — A starý Abraham sepjal ruce a obrátil oči své k nebi. „Třetího dne zemřel její otec, a ji uvedl bratr pod střechu naši. Zmýlil se, ubohý bratr, zmýlil se, dům přišel do prodeje, ani krejcaru nepřipadlo mu z jmění, starý byl prodlužen a Irma manželkou chudého žida. Bylo to radosti u nás, synáčku, bylo to radosti," a Abraham se bolestně usmíval. „S věnem odpadla bratrovi láska a s ženou přišly k nám různice. Týral to dítě chudobě nezvyklé, týral ji a mne, že jsem se jí zastával. A ona, ona by tak ráda byla měla teplé povětří! — Poprvé jsem k ní mluvil o lásce, pohrdla mnou, pro jeho surovost nás nenáviděla oba — podivné dítě, hospodin ví, mohl-liž jsem za to, že jsem byl jeho bratrem! — Brzy na to zemřel Daniel a mysli mé se zmocnilo málomocenství." —

„A Irma?"

Místo odpovědi podal mi Abraham třesoucí se rukou otevřenou bibli.

Byla v ní podobizna mladé ženy. Černý, rozpuštěný vlas padal na plná, rozhalená ňadra, zdálo se, že ňadra dýchají a že hedbávné nitě vlasův se rozechvívají. Bůh ví, co dodávalo obrazu tomu života, zdali to velké, pěkné, černé oko, anebo ty svůdné, jako by dechem rozkoše pootevřené rty. Nad čelem sepnuty byly vlasy sponkou, v jejímž zlatě perle tvořily vysázením svým jméno Irma. —

„Irma?" a upřel jsem tázavý pohled na něho.

Kývl rukou mrzutě, přisvědčil hlavou: „Počkejte!" Nastala chvíle pomlčení, zdálo se mi, že starý Abraham všechnu mravní sílu sbírá; po chvíli vzal mi bibli z ruky a ukázal ke mně se nachýliv pod podobiznu. Zlatým písmem stálo tam: Když by bratři spolu bydleli, a umřel by jeden z nich, nemaje syna, nevdáť se ven žena toho mrtvého za jiného muže; bratr vejdeť k ní a vezme ji k sobě za manželku a právem švagrovství přiženi se k ní!

„A stalo se tak?" —

Abraham zavrtěl hlavou: „Nehodnou stala se dcera Israele, teplejší hledala povětří. Málo měkké bylo jí moje lůžko a jednou večer jsem jí nenašel. — Ujela s mužem bohatým."

A starý žid vstal, přešel několikkráte dlouhými kroky pokojík, přeložil ruce na zad, zastavil se u okna, hleděl dlouho, dlouho ven, pak se rychle obrátil: „Dobrou noc, synáčku, budete-li v nouzi, jen mne zase navštivte, já si lehnu nyní, jsem unaven."

Ten dobrý starý Abraham, škoda je ho, že už hnije!

Kavárny v literatuře. Bylo to v některém z prvních desítiletí našeho století a bylo to v některé pražské kavárně. „Kdyby na nás spadnul strop," pravil tam kdosi, „bylo by po české literatuře."

Tenkrát tedy byla celá česká literatura v kavárně. Dle jedněch bylo spisovatelů deset, dle jiných třicet.

Tato anekdota (kterou jsem slyšel od tolika lidí — arciť byl každý přítomen — že by byli, když ne strop, alespoň podlahu promáčkli) mluví jasně, kde se apoštolové naší literatury scházeli. I bylo by žádoucno, žije-li ještě kdo z těch, kteří v kavárně té opravdu byli, aby nám udal: kde to bylo a kdo tam byl. Byla by to místnost pro nás všecky zajímavá, byla by to více než obyčejná anglická kuriosita, kdybychom na ni mohli poukázati: zde před tolika lety byla celá česká literatura pohromadě. I v příštích stoletích by k ni poukazovali. Jisto jest, že kdyby Angličané podobnou kavárnou se mohli vykázati, všem národům by ji ukazovali.

Že ta naše literární kavárna byla po betlemsku skrovna, rozumí se proto, že naše nynější skvělé kavárny počínají teprve po roku 1848. Od tohoto roku máme sály, salóny, do tohoto roku malé učouzené prostůrky, v nichž viselo něco novin. Nynější kavárníci ohlížejí se k tam těm asi jako ku ztracenému ráji. Malou síň, jednoho sklepníka, něco těch novin — jak snadno bylo tenkrát, státi se kavárníkem! A nyní! Celá poschodí se přestaví, sklepníků tolik co stolů, novin do set — jak těžko býti kavárníkem!

Ale literatura se v nich pěstovala a pěstuje povždy. Kdo chtěl svého času najíti Tyla, věděl kdy ho najde v které kavárně. Kdo hledal Máchu, našel ho v určitou dobu, kdo hledal Čelakovského, Havlíčka, věděl, kam se pro ně zastavit. Mikovec svého „Lumíra" redigoval často v kavárně, dle kaváren organisovaly se literární strany, v kavárnách mladí adepti s mnohými poklonami a s velikou stydlivostí došeptali se známosti se staršími. V kavárnách při dopoledním zátiší pážata Apollinova pouštěla se nejednou do vzletu po stopách a rýmech, v kavárnách našich odbývala se svého času jediná kritika.

Na nejedno z těchto míst dali by Němci pamětní desky, a kdyby kavárny ty náležely Angličanům, hleděli by je zachovati neporušené v tom stavu, s týmiž stěnami, stoly, židlicemi, v jakém byly za návštěv osob literárně důležitých.

Angličané si zachovali podobné kavárny. Jak známo, jsou londýnské kavárny nejstarší celého světa — odtud teprv se rozprostřely po pevninách a rozličných zemích, až nyní zavládly celému světu. Mělyť kavárny a mají podnes svůj význam kulturní. V 17. století, kdy počaly, chválí sobě spisovatelé, že ubývá nemírné pití — lidé stávají se střídmějšími. Ovšem že tenkrát hostince vypověděly jim válku na život a na smrt, vždyť hostincům ubývalo vůčihledě návštěvovatelů. Navštěvovat kavárnu, bylo tenkrát znamením jemnějších mravů, bylo jaksi heslem stran pokročilých; hostince náležely konservativním. A ti konservativní posmívali se pokročilým, že prý děti těch, kdož pijou kávu, budou podobny opicím a pygméům. Pane bože, co by bylo nyní opic! Ale to víme všichni, že se nyní jen v hostincích opice loví, do kaváren jdou již s nimi.

Leč k věci. Mezi kavárnami, na něž Angličan poukazuje s hrdostí pro literární jich zajímavost, jest v popředí stará „The Mitre" na Fleetstreet, kde večer co večer sedával lexikograf Johnson. Angličan ví, že přicházíval sem o deváté hodině večerní, že tu sedal až do dvou, do tří do rána a že se tu živě bavil se spisovateli a učenci. Zde se seznámil se skotským šlechticem, který stal se nadšeným životopiscem jeho.

V staromódní kavárně „The Cheshire Cheese" jest dosud zachován nizounký pokoj, kde sedával slavný Oliver Goldsmith, spisovatel znamenitého „Vikáře Wakefieldského". Posud jsou tam okna do tmavé uličky, posud sypou podlahu drtinami, posud jsou tam dřevěné lavice, posud tam ukazují kout, v němž se svými přáteli sedával tento muž srdce nad jiná vřelého.

Jedna z nejstarších kaváren londýnských jest „Kohout" — „The Cock", a anglický laureát, Alfred Tennyson, z této kavárny zvěčnil sklepníka, Willa Waterproofa. Stalo se to ještě v dobách, kdy Tennyson sem chodil na oběd. A tenkrát posýpali podlahu drtinami, ano sypou ji podnes, jako ji sypali již za dob anglického kronisty Pepysa.

Ale nejslavnější stala se v literatuře kavárna Dickova, „Dicks Coffee-House", založená již roku 1680 za Karla II. Sláva její datuje se z minulého století, kolem roku 1740. Sem scházeli se advokáti co denní hosté a humorista James Miller obral si je, jakož i paní hospodskou a její dcerušku za předmět veselohry, která na divadle Drury-Lane dávána s nesmírným úspěchem. Kus ten, jakožto duchaplná satyra, poutá až po dnešní den, i myslím, že čtenář nebude litovati, seznámíme-li se s jeho obsahem. Uvidíme tu věrně kreslený život, jaký býval v kavárnách před sto lety.

V prvních scénách sedí paní hostinská v „stolici", kolem ní jsou nádoby na punč, sklenice; ona koketuje s dvěma hosty. U jednoho stolu hádají se dva hráči. U druhého sedí poeta a žmolí verše. U jiného hádají se politikové o Turecku asi jako měšťané v Goethově „Faustu". U jiného chrápe myslivec. Pak vstane host, s nímž koketovala hostinská, jde k zrcadlu, češe se a kleje na svého frisera. Soudruh jeho si stěžuje, že opera propustila znamenitého zpěváka, aniž by měla náhradu v jiném. Politik si naříká, že do kavárny chodí také herci — Šimanovský, Šamberk, Kolár a j. patrně tenkrát zle by se byli měli. Avšak ctihodná hostinská se jich ujala.

„Co?" praví. „Přijdete sem a koukáte celou hodinu do novin, týráte hosti politikou, pořád chcete pero, inkoust a papír, prosíte o fajfku tabáku, spálíte půl svíčky, sníte půl libry cukru a pak odejdete a zaplatíte dva pence za šálek kávy! Však vám ukážu dvěře, jen co sem přijdou hosté lepší."

Jeden z těch, s nimiž koketovala hospodská, volá: „Vykuřte ho, vykuřte ho!"

Myslivec probudí se, zívne a chlubí se, že od rána až do večera pil. Vypil prý s přáteli dvacet pět láhví a teď chce ty „vypary trochu zahnat". Musí prý také kráčeti s časem, ač prý by raději ještě pil víno.

Zatím hostinská odejde ze „stolice" a na její místo zasedne dceruška Kitty. Dcera tu náramně ráda sedá. „Jaká to radost, vidět tolik pánův, každý něco povídá, každý něco hezkého. To věřím, to matinka si tu ráda posedí. — Tomáši, jest všecko v pořádku? Pánové přijdou hned. Uvař čerstvou kávu a hrnec jemného čaje, jaký pije matinka. Hle, tu již se scházejí. — Služebnice, sir,

služebnice, gentlemen. Co račte píti, pánové — čerstvou kávu, čaj, čokoládu, aneb něco ostrého, jen poroučejte, pánové“

„Madam, lihoviny nesmíme prodávat,“ namítá sklepník Tomáš.

„Drž hubu, hlupáku,“ praví Kitty; „chci-li, prodám třeba jed.“

Tu přijde poeta a mluví: „Slečno, vy vženete do mé tváře tisícerou červeň, vidím-li tyto krásné ruce, kterých by se mělo upotřebiti jen při svatých obřadech, tak sníženy, že nám nalévají kávu.“

Pak přijde jeden z mladíků, s nímž koketovala matinka a žádá šňupec tabáku. Kitty přinese tabák, mladík ji políbí, ona poděkuje mu poklonou zcela do opravdy.

Potom vypravuje důstojník Gaywood o svých nočních dobrodružstvích. S přáteli svými mlátil lucerny a rozbíjel hlavy, pak se za nimi hnalo množství ponocných, ale utekli jim do hospody. Ponocní za nimi, ale tu jim dávají důstojníci pít, až je opijou a ti nevědí, proč tu vlastně jsou. Počnou se ptát mezi sebou, načež konstabl, který je nejvíce opilý, je zavře do věže.

Pak vystoupí herec Cibber, plný rozmaru, neboť vyhrál sto liber na notáři. Ale notář běží za ním, tasí meč, herec jest raněn.

„Nosítka, nosítka!“ volají.

Cibbera dají na nosítka, přijde konstabl a kavárnu úředně zavře. To však právě chce Kitty, neboť vše to jest její plán, aby pohnula matku, by svolila k jejímu sňatku. Matka svolí, milenec se objeví a vše skončí šťastně. —

Tedy v kuse tom vylíčeni byli hosté denní a ti se Millerovi pomstili — zažalovali ho. Kavárna pohání spisovatele před soud! Miller ovšem se bránil, že byl asi před desíti roky jedinkrát v kavárně Dickově. Avšak na neštěstí vyšla jeho veselohra tiskem a — Dickova kavárna jakožto vignetta vykreslena na titulu; každé dítě ji poznalo. Denní hosté Dickovy kavárny tak se rozlítili na vtipného satyrika, že od té doby netroufal se podepsati na nové spisy své; psal příště anonymně.

K také slávě ovšem nedospěla snad žádná z našich kaváren pražských, aby ji spisovatel přivedl na jeviště, aneb aby ji vůbec učinil předmětem své produkce, aneb aby národ hleděl, by byla zachována ve své původnosti. Naše pokolení již naprosto nezná ty předbřeznové místnosti. Naše pokolení by do nich nechodilo — Angličané si je zachovají po celá století. Ovšem naše kavárny jen hostily spisovatele; tito pak trávívali v nich chvíle velmi bezpečné, poněvadž vždycky mohli býti jisti, že je střeží nějaké to tajně placené c. k. oko. Když měl ten strop spadnout, snad toto oko dávalo pozor, aby nespadnul — což by se v Londýně nepřihodilo.

Literární a jiné aforismy.

Od *V. H.* — Dokud Koubek žil, české obecenstvo spílalo mu až běda, že nic nepíše. Když Koubek zemřel, vyšly čtyry svazky jeho literární produkce, porejvíce básní, a zůstaly ležet na skladě, proto že české obecenstvo se nedostavilo, aby četlo. Ejhle naše literární obecenstvo!

— Napsal jsem pro sebe před mnohými lety a dnes to pravím veřejně: U nás jest spisovatelů mnoho, čtenářů málo, kritiků nejvíc, kritika žádná.

— Doba nikdy pěvce nevytvoří. Doba může jen pěvce n e u m l č e t i a to jest pak její záslnha; aneb jej může umlčeti, a to jest pak její moc. Chce-li doba, aby slavík zpíval jako všichni její vrabci, slavík umlkne, ale štilipat nebude.

— Jděte nám s těmi vašimi záslnhami a nemluvte pořád o nich! Starým invalidům, kteří neustále se vychloubají, kterak bojovali za Napoleona, se smějem. Věru nevím, co bychom jiného s vámi.

— Časová poesie — hezká věc! Když nejdražší poklady lidstva a lidství jsou v nebezpečí a celý národ do boje táhne, musí pěvci býti mezi prvními, a špatný chlap, který svou zbabělost omlouvá esthetikou. A však jedné takové písně jest dost, s druhou nám dejte již pokoj.

— Jaktěživo snad nepodařilo se národu, píseň časovou a příležitostnou tak zvrhnouti na šerednou karikaturu, jako právě Němcům a to snad jest jediná positivní vymoženost jejich servilismu, jejž jmenujou nadšením. Řecký Apollo — jaký to bůh! Nynější němečtí Apollinové — jací to tahouni! Jen jediného lituji: že jest i Geibel mezi nimi.

— Často jako balvany to na mne padá, že přec jen mrhám časem, jenž nikdy se nevrátí, a co vše bych moh' časem tím vyvest. Ale v tom číhající mefisto praví: A co konečně s tím, i kdybys vyvedl vše? Čas strávil větších poetův, než jsou ti, kteří nám zbyli. Pěvce „Rukopisu kralodvorského“ neznáme, Lomnického známe.

— Stal jsem se k lidem šetrnějším, časem jsem se také více uhladil; to jest pravda a mohlo by se zdáti, že jsem změnil něco ze své podstaty. Nikoliv. Miluju, co jsem kdy miloval, nenávidím, co jsem kdy nenáviděl, s touže prudkostí, jako jindy. Toliko si myslím, že jest to pouze moje věc, a proto k ostatním jsem zdvořilejším, t. j. lhostejnějším.

— Hloubku člověka poznám při nedorozumění. Čemu při nedorozumění porozuměl, to si vybral instinktivně; je-li to, co si vybral, mělké, vyměřil nikoliv mne, nýbrž sebe, je-li to sprosté, odsoudil nikoliv mne, nýbrž sebe. Je-li předmětem nedorozumění hloubka, vyjdou při tom všecky jeho mělčiny na jevo; těmi chce nahraditi hloubku.

— Naše obecenstvo myslí, když přečtlo Máchův „Máj“ aneb když aspoň ví, že Mácha napsal „Máj“, že splatilo všecky své literární dluhy. Milé, zlaté obecenstvo! Až jednou požádáš za účet, ty se lekneš, jak strašně jsi zadluženo!

— Nejlacinější věc jest, radit; v každé literatuře ujali se „literární radové“. Slýchal jsem i, kterak zbabělý radil udatnému; ale směšnější jest, když literární radové radí, co kdo má psát, aby byl čten. Já vám povím, co byste mohli nám všem raditi s prospěchem: zdravou mysl a pravé slovo.

— Obecenstvo stále jako ten žabí chór: „Věci časové, věci časové!“ Neupírám času práva — ale prosím vás: ty vaše časové potřeby! Co to nejčastěji jiného než volání o omáčku? Co jest v ní, to vám jedno. Ale chcete-li to mermomocí, dobré chutnání a spisovateli třeba troje vydání!

— Časová píseň! Vidíme ji často, onať povstává na ulici, slyšíme ji pak u každého domu, na každém rohu. Hoši se potkají a jeden od druha si ji vypůjčí, jako si vypůjčíme oheň jeden od druha pro svůj doutník. Za den ji slyšíme na všech rtech. Děti, píšťaly, kolovraty — všecko jedna píseň a ta milá pitomost jest tak nákažliva, že myšlenky se před ní ukrývají, jakoby venku házeli kamenim. A zejtra? Píseň již jest zbytkem dokouřeného doutníku, jejž nikdo nezvedne, a nám se zasteskne po slavíku a háji.

— Ptáci nemajíce rukou, zobákem se čistí, češou atd. Plazi potřebují ústa tak široká, jako jest jich tělo. Býk, slon musí míti tlamu, že nemá rukou. Člověk by nemohl míti krásnou souměrnost úst, kdyby neměl rukou. Z rozšířených rtů staly se mu ruce. A protož ruce jsou rozšířená ústa. Ale i ve smyslu duševním. Oněmnou-li nám rty, mluvíme rukama. Rukou (t. j. písmem) pověděl člověk více než ústy, ruka krásnějších řečí namluvila než nejkrásnější ústa. Vidím-li krásná ústa — krásná ruka k nim náleží, pak jsou ústa dokonalá. Lidem nejmilejším líbáme ústa a ruce, což jedno jest. Řeč ruky bývá rozdílna. Surové doby mluví kyjem, ušlechtilé doby perem — jak ohromný to pokrok!

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané*): G r a z i e l l a. Napsal A. de Lamartine. Z frančiny přeložila Josefina Brdlíková. V Praze. Nakladatel Theodor Mourek.

Z r u c h u. Básně Ladislava Quise. V Praze. Nákladem vydavatelovým. 1873.

L i b u š a. Zpěvy dívek československých. Upravil Fr. V. Janoušek. Díl prvý. (Zpěvy jedno- a dvojhlasé). V Praze. 1873. Nakladatel Fr. A. Urbánek.

T e t í n. Ženský kalendář. Podává V. Lužická. V Praze. Nakladatel F. A. Urbánek.

Č e c h o s l o v a n. Prostonárodní kalendář zábavný a poučný. Podává Fr. A. Urbánek.

*) Neoznamujem knih, které se pěkného písemnictví nijakým spůsobem nedotýkají.

B. Sch. v Římě. — Obdrželi. Pomýšlejte stále na obohacení našeho listu.

V. L. v Kl. — Ovšem že můžete! A snad najdete v nejbližším svém okolí popud na př. k dobrým, n o v ý m povídkám.

a + b. v B. — Čekáme.

L. K. v P. — Romance o Dembinském výborně se — Vám povedla, ale upozorňujeme Vás, že podpis se zmýlil a že má pod romancí stát jmeno Adolf Friedrich von Schack.

G. K. — Překládáme z původního. Snad nám něčím jiným prospějete.

V. Z. — Dokazujete, že máte poetický názor. Avšak lyrika to příliš subjektivní! Epičnosti nám třeba, objektivnosti, síly!

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro *Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 3.

Ballada o nebohém ďáblu.

Napsal *Lad. Quis.*

Kdykoliv jen vrznou dudy,
v krčmách Káču vídati,
pětadvacet roků všudy
kouty, kamna hlídati. —

Tancovali rejdovačku,
vrtáka i hulána,
hoch však žádný nevzal Kačku
od večera do rána.

To se ranti, to se fanti
po lecjakém fértochu —
„Solo — solo, muzikanti!“ —
Káča plna vrtochů.

Jak to lítá, jak to skáče,
sukně, copy, fábory,
jakoby tě smutné Káče
na truci a na vzdory.

„Jenom jednou, jednou v kolo,
duši svoji za to dám,
jenom jedno, jedno solo,
čert byť pro mne přišel sám!“

A ty dudy a ty trudy
a ten tanec dál a dál. —
Z nenadání, v tváři rudý,
myslivec před Káčou stál.

Upejpavě zavdala si,
zlatník cinkl — solo zní;
prázné kolo, tajné hlasy,
tajné smíchy: „Kdo to asi,
z které chasy tančí s ní?“

A ta Káča, ta si vede
do kolečka, do kola;
tmavší ještě tváře smědé,
větrem vlasy pološedé
lítají a sukně hnědé
do kolečka, do kola.

Káča v nebi do pola!
Dechu sotva ústa stačí,
ňádra se jí opět dmou;
ruku tiskne, v bok se tlačí —
kol vše v pustý vír se stáčí —
kde je hudba s hospodou?
„Kam to, švarný mládenečku,“
šeptá Káča myslivečku,
„kam to spěcháš s Káčou svou?“

Otvírá se žhavá brána,
smůla svítí na cestu —
„Hleďme bratra Uriana,
už si nese nevěstu.“ —

„Vládce pekel, tuto pannu . . .“
„Kde ji máš?“ — „Pusť, Káčo, už! . .“
Ta však v týle Urianu,
vždyť to její první muž!

A nechť hrozí a nechť prosí,
nechť se válí, skáče, rve —
Káču stále v týle nosí,
svrhnout nemůž’ břímě své.

Lucifer se chvěje smíchy,
smíchy celé peklo s ním,
i ty duše, jež za hříchy
pykají tu trápením.

Bez slov kyne kníže brachu,
prudčeji mu kyne zas,
a už s Káčou v smutném strachu
z pekel vyhnán letí ďas. —

S Káčou v peklo zpět nemůže,
ta však má jej za rohy:
Šťastná Káčo! ty máš muže,
ale čert je nebohý!

Svatý Xaverius.

Pražské romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Co vše to mělo znamenat a jaká byla příčina Balkovy nespokojenosti, babička má ani tenkráte, ani později se nedověděla, ačkoli s ní Balko sám častěji než s kýmkoli jiným se rozhovořil, poněvadž prý jevila dosti značné nadání k příjemnému vypravování událostí třeba sebe nepatrnějších. Roku 1767 však přestala babička má u Balka posluhovat. „Pán“, jak babička Balka nazývala, byl se téhož roku vrátil z malého výletu po Čechách do Prahy a počal si naříkati, že je mu jaksi nevolno, potom zase že ho tu a tam pobolívá a za nedlouho že místo pobolívání cítí již píchání a konečně ulehnul. Babička má, které bylo tenkráte asi sedmnácte roků, ho ošetřovala a probděla mnohou noc u jeho lože.“

Zde přítel na několik okamžiků se odmlčel. Potom přejev rukou obličej podotknul: „Mimovolně přišel jsem ku konci do vypravovacího tonu babiččina; budu tedy vypravovat slovy babiččinými, jak jsem byl událost tu mnohokráte z úst matčiných slyšel.“

„Pán“ byl nevrlý a mrzutý. Nějaký čas chodil ještě aspoň několik hodin denně po pokoji, ale na to uleh’ a více nepovstal. V noci vždycky jsem sedávala u jeho lože, a poněvadž nemoh’ spát, musila jsem mu vypravovat, co jsem uměla: tu něco o sobě, jak jsem si co dítě zlámala ruku a pískala bolestí, jindy zas o otci a matce, jak protloukají se životem, potom zas o podivném zlatém a stříbrném broučku, kterého jsem našla a pilně v malé skřínce se skleněným víčkem střežila, až mi ho kočka zadávila, ba i pohádky poslouchal a vzdor bolesti, na kterou si stěžoval, smával se často z plna srdce. Jednou v noci však nechtěl nic poslouchat a sám také ani nehlesnul. Seděla jsem tedy u lůžka mlčky a bylo mi jaksi teskno a smutno. Venku bylo bouřlivo; nebe bylo skoro stále v plamenu a hřmění ani nepřestávalo. Vítr šuměl a hučel, časem zaskučel jako když dítě pláče. Bylo mi úzko, ba jakási hrůza mne obcházela. „Pán“ těžce dýchal, někdy také zaúpěl, až mi to kostmi projelo. Často

jsem vyskočila, ale on vždycky jen rukou mlčky pokynul, abych si zas sedla. Tak probděla jsem několik hodin; slyšela jsem ještě bíti půlnoc, ale potom se mi víčka znenáhla počala zavírati. Seděla jsem na nízoučké stoličce a byla jsem zády o zeď opřena a tak jsem také usnula. Z nenadání jsem ale procitla; zdálo se mi, jako by mi byl někdo proutkem lehce přejel přes obličej. Nikdo ale u mne nestál a mimo mne a nemocného na loži nebyl nikdo v komnatě. Rozhledla jsem se kolem. Světlo vesele plápolalo, a nemocný pololeže a polosedě byl vztýčen na loži. Byl bledý jako stěna; nohy mu vykukovaly zpod podušky a kalné oči byly upřeny ku stropu. Za chvíli otočil hlavu, jako by někoho hledal a pravil slabým hlasem:

„Jsi u mne, Boženko?"

„Jsem, pane," pravím.

„Jsi dobrá?" ptá se pán.

„Jsem, pane," dím udivena nad otázkou.

„Jsi poctiva?" ptá se pán dále.

„Jsem, pane," odpovídám.

„Buď tedy vždycky dobrá a poctiva a více nepotřebuješ," pokračuje pán. „Až se ale někdy provdáš a budeš mít syna nebo dceru, nepřekážej jim nikdy — slyšíš? — nikdy!"

„Nebudu, pane; proč a v čem bych jim také překážela?"

Pán neodpověděl; svěsil hlavu a za chvíli mluvil polohlasitě sám k sobě: „Mně ale také nepřekáželi a přece, přece .... Tys měl pravdu, Eleazare! když jsi mne varoval, že se minu cílem života .... Tenkrát ale už bylo pozdě k nastoupení jiné dráhy života ...."

Nemocný opět umlknul a nějakou chvíli bylo v světnici mrtvé ticho jako v hrobě; jen vichr, který se byl poněkud utišil, časem venku zaúpěl jako vždy víc a více se vzdalující stenání. Za nedlouho nemocný poznovu pohnul hlavou, a dutým hlasem se otázal:

„Jsi tu ještě, Boženko?"

„Jsem, pane," odpovídám tiše.

„Pojď tedy ke mně blíže," pokračuje nemocný, „sem těsně k loži si usedni a vyslechni mne."

Učinila jsem, jak si přál a on počal s nemalým namaháním:

„Poslední zápas člověka mého stáří, mých svalů a nervů je tuhý, houževnatý; ale zdá se mi, že se již přiblížil a že dřív nebo později .... Buďsi ale! Není tu nikoho, komu bych mohl svěřiti poslední své tajemství; svěřím je tedy tobě. Máš dobrou paměť, Boženko?"

„Mám, pane," dím nemohouc se ubrániti jakémusi děsnému pocitu. Sedělať jsem tak těsně u lože, že mne ovíval horký dech nemocného, jenž na mne upíral kalné své oči, jako by chtěl mé nejtajnější myšlénky vypátrati.

„Však ne, ne!" zvolal z nenadání nemocný. „Nespoléhej se na paměť! Tamo na stole je náčiní k psaní; jdi a napiš si, co ti sdělím."

Hlas nemocného zněl tak velitelsky, že jsem mlčky uposlechla. Když jsem usedla za stůl, otázal se poznovu jako v myšlénkách:

„Znáš ale také můj obraz svatého Xaveria, jejž jsem maloval pro chrám svatomikulášský?"

Když jsem odvětila, že obraz znám, pravil: „Piš tedy!" a diktoval potom vážně a klidně následující:

„Obraz umírajícího svatého Xaveria nebyl malován pouze pro oko a pro povznešení mysli zbožných křesťanů; je v něm více nežli bývá v obrazech největších mistrů, je v něm cosi, nad čímž by tisícové s pohrdáním pokrčili ramenoma, z čehož však by přece mohla vzejíti spása milionům ...

Kdo dovede třeba po léta stávat před obrazem tím, kdo upne veškeron svou mysl na obraz, aby tajemství v obrazu skryté vypátral a komu se podaří tajemství to vypátrati, nemůže zůstati pro lidstvo bez ceny, neboť duch jeho nabude oné síly a průpravy, jaké je potřebí k obrovskému dílu na prospěch veškerého lidstva.

Jediné však věci je především třeba: Vytrvalosti a železné vůle. Kdo těmito obrněn, bude před obrazem dlíti, aby vypátral tajemství obrazu, tomu svatý Xaverius zjeví neocenitelný poklad."

Když jsem slova ta dopsala, sklesl nemocný vysílen jako po velkém namahání na lože. Složivši a uschovavši lístek pospíšila jsem k loži. Nemocný ležel na znak, maje oči upřeny ku stropu. Dlouho ležel nepohnutě; potom obrátil oči ke mně a ústa jeho cosi nesrozumitelného šeptala. Poslouchala jsem sice dost pozorně, ale nerozuměla jsem ani slovu. Na to nemocný opět, jako by se byl zpamatoval, pokoušel se o vztýčení se v loži, klesl však zase vždy do podušek. Za nedlouho maje stále oči na mne upřeny zašeptal přece srozumitelně: „Což pak mne neslyšíš, — což mi víc nerozumíš — Boženko?" Mlčky zavrtěla jsem hlavou a on zastenal.... Na to obrátil se obličejem ku stěně, zamhouřil oči a za několik okamžiků jsem pozorovala, že usnul.

Když jsem sedala zase na stoličku, bily právě dvě hodiny po půlnoci. Na polo v dřímotě strávila jsem zbytek noci, až probudil mne z rána lékař, kterýž tentokráte neobyčejně záhy přišel.

„Jak je?" táže se lékař již ve dveřích.

„Nevím, pán spí," odpovídám, „ale bojím se, že snad již zemřel."

Lékař rychle přistoupil k loži, aby nemocnému ohledal tepnu; sotva však sáhl na ruku, pravil: „Máte pravdu, je mrtev," a po chvíli dodal: „Musí být mrtev už několik hodin."

Zachvěla jsem se; bylať jsem asi po tři hodiny seděla podle vychládající mrtvoly" ....

„Potud vypravování mé babičky," končil přítel. „Mnoho-li a co snad babička z vlastní fantasie přidala, nevím; slyšel jsem však událost tu tak častokráte vypravovat od své matky, která ji taktéž nesčíslněkráte slyšela zase od babičky, že mohu ji kdykoli vypravovati skoro doslovně, jak ji babička vypravovávala. Též dokument k historce té se vztahující nalézá se v mých rukou."

Po té přítel vstal a vyňal z malé skřínky ve stolu, ve vybledlém kusu růžového atlasu zaobalený složený papír a podal mi jej. Papír byl stářím již skoro úplně žlutý a od častého čtení celý ušpiněn. Mystická slova, jež byl umírající Balko přítelově babičce diktoval, byla psána švabachem; rukopis byl poněkud nečitelný, gramatické nesprávnosti a vůbec veškerý charakter písma nasvědčoval tomu, že byla slova umírajícího psána ženštinou, nehrubě v psaní obeznalou.

Prohlédnuv rukopis vrátil jsem jej příteli a tento u vypravování svém pokračoval:

„Po smrti Balkově shledáno v poslední vůli jeho, že odkázal mé babičce a potomkům jejím až do vymření rodu úroky z nevelké jistiny; úroky ty brala babička, potom matka má a nyní je beru já.

Babička provdala se teprvé asi po dvaceti letech po smrti Balkově. Však po celou tu dobu až do smrti nemohla zapomenouti na poslední okamžiky „pánovy", hlavně na tajemná slova, jež jí byl diktoval, a ve své prostnosti a zbožnosti chtěla se sama pokusiti o vypátrání tajemství obrazu svatého Xaveria v chrámě mikulášském. Celé dny a vůbec každý okamžik, jejž mohla utrhnouti, strávila před

posvátným jí obrazem, kterýž jí bez přestání tanul na mysli a o němž jen s největší úctou se zmiňovala. Tuto svou příchylnost k tajemnému obsahu obrazu přenesla potom na svou jedinou dceru, kterouž již co dítě vodívala do chrámu mikolášského, neustávajíc jí téměř vypravovati o divotvorné moci obrazu. Matka má provdala se ještě později nežli babička a sice r. 1830 v stáří 42 roků. Rok na to v měsíci červenci jsem se narodil já a k výslovnému přání babiččinu, která za několik dní po mém narození asi v 80tém roce zemřela, dáno mi na křtu jmeno Xaverius. Matka má arci již neměla tak neobyčejnou úctu a důvěru v divotvornost obrazu sv. Xaveria, ale přece byla pieta k obrazu v rodině naší neobyčejna, tak že směle mohu říci, že i matka má, jako druhdy babička, dobrou třetinu svého života strávila před Balkovým mistrovským dílem na modlitbách a v zbožném rozjímání. Ba ještě co dítě se pamatuju, že matka, nejspíše po příkladu babiččinu, vždy, kdykoli pronesla jmeno svatý Xaverius, požehnala se křížem, a byla-li doma, že skoro nikdy neopomenula přistoupiti ku kropence a pokropiti se svěcenou vodou. Později, když jsem dorůstal a kárající mne za příčinou nezbednosti mé matka když často musila bráti moje, t. j. jmeno Xaveria nadarmo, až přestala se již pomalu křižovati a svěcenou vodou kropiti, přece vždy, kdykoli jen poněkud mohla, pospíšila buď sama nebo se mnou do chrámu svatomikulášského, aby tam vykonala svou pobožnost. Slepé toto zbožňování podivuhodného obrazu dosáhlo u mé matky nejvyššího stupně dle všeho v posledních letech před jejím provdáním se a obzvláště v době, když nosila mne pod srdcem; neboť později mi častěji vypravovala, že v tu dobu z chrámu mikulášského téměř ani nevycházela, ba že několik dní přede dnem, kdy spatřil jsem po prvé denní světlo, jsouc před obrazem sv. Xaveria v zbožné myšlénky pohřížena ani nepozorovala, že chrám již zavřeli, a musila potom celou noc v největších úzkostech stráviti v chrámě, z něhož ji ráno skřehlou a skoro polomrtvou domů odnesli.

Taková byla moje rodina, takovou moje matka a za takových poměrů jsem se narodil. Nápadná moje podobnost s tváří Balkova umírajícího svatého Xaveria nedá se sice vědecky vysvětlit, však cosi vysvětlení podobného, zdá se mi, že podal jsem ti svým vypravováním."

Přítel skončil. Prosté vypravování jeho vzbudilo ve mně celou řadu myšlenek; ale přece jsem se ani slovem na nic netázal, co zdálo se mi býti podivným nebo o čem bych si byl přál nějakého objasnění. Připomenuv sobě po tomto vypravování podivné naše setkání se v mikulášském chrámu, o němž přítel tak houževnatě mlčíval, nemohl jsem jinak než za to míti, že přítel, pocházející z rodiny, fixní myšlenkou zaujaté, sám jest nyní fixní myšlenkou zaujat, slovem že jeví se u něho známky choroby mozku. Věda však, že pro podobnou chorobu, není-li již v stadiu nezhojitelnosti, satyra a ironie jsou často výbornými léky, pravil jsem s patrným úsměškem:

„Výklad a vysvětlení o tvé nápadné podobnosti s tváří Balkova svatého Xaveria tedy šťastně máme; ale jedná se ještě o něco důležitějšího."

„Nuže?" dí přítel netuše ani, kam mířím.

„Abychom se teď pokusili o výklad, proč asi rozumný člověk tvé rozvahy a vzdělanosti následuje příkladu své bigotní a fixní jakous myšlenkou zaujaté babičky a matky, a kreslením i vyměřováním Balkova nesmrtelného díla maří čas a sílu. Či chtěl jsi snad svatého Xaveria na Balkovu obraze kružidlem přinutit, aby vystoupil z obrazu a prstem ti ukázal, kde je „neocenitelný poklad" zakopán?"

Přítel nečekaje, až skončím, prudce vstal se stolice a sáhnuv po klobouku pravil klidně, avšak velitelsky:

„Dosti! Buď zůstaneš zde ty, nebo půjdu sám."

Pozoruje, že se můj lék minul úplně účinkem a nemaje jiného hned v zásobě, podotknul jsem s úsměvem, dívaje se na hodinky:

„Však je již také čas, abych šel, nechci-li tu zůstat do rána; jsou právě tři hodiny s půlnoci."

Vzav na to klobouk odcházím. Ve dveřích volám ještě „S bohem!", přítel však neodpovídá; cynická má otázka byla ho skutečně urazila.

* * *

Přítelův hněv trval několik dní. Potkali jsme se náhodou několikráte na ulici, ale přítel vždy vzdorovitě ode mne se odvrátil. Nemaje v tu dobu žádné obzvláštní příčiny, abych se mu vtíral, čekal jsem klidně, až pobouřené vlny jeho citlivosti poněkud se utiší. Věděltě jsem, že přátelství naše jest takového druhu, že nelze je pouhou, byť sebe cyničtější urážkou, nýbrž jen skutečnou zradou na přátelství samém zničiti. Že tomu bylo skutečně tak, dokazuje okolnost, že přítel za několik dní sám vrazil do mého bytu a s ironickým jásotem: „Viktoria! Viktoria! Teď je světu pomoženo!" počal se ke mně chovati, jako bychom se nebyli až dosud ani v nejmenším pohněvali. Příčinou návštěvy té byl přítelův nejnovější nález; byltě vypátral novou učenou brožurku jakéhosi německého profesora, jenž se v ní s nejvážnější tváří chlubí, že podařilo se mu rozluštiti záhadný problem kvadratury kruhu a k chloubě své připojuje také své „vědecké" důvody.

„Nemáme-liž nyní vyhráno?" pokračuje přítel strkaje mi brožurku. „Konečně po tolikerém namahání vystupuje člověk, jenž nalézl způsob, jak možno nesourodé předměty porovnávat, jak možno křivku měřit přímkou, kdežto až dosud mělo se všeobecně za to, že možno porovnat jen předměty stejnorodé! Od tohoto okamžiku je všem svízelům odpomoženo. Možno-li křivku měřit přímkou, proč medle nebylo by možno měřit talent a práci zlatem nebo bankovkami? Až po dnešní den nebylo možno duševní práci nikdy spravedlivě odměnit, poněvadž se dala měřit zase jen prací duševní a nikdy nestejnorodými hodnostmi, vyznamenáním, pochvalou, slávou a penězi. Teď, teď je svět umělců, vědatorů a podobných spasen" . . . .

Přítel by byl zajisté ve své řeči pokračoval, kdybych ho nebyl nevrle přerušil, aby mi místo slov raději dovolil brožurku přečíst, bych mohl o ní pronesti svůj soud.

Rozumí se samo sebou, že jsem brožurku dostal a také přečetl. A od té doby žili jsme s přítelem zase v nejlepší shodě. Opět jsme se scházívali, opět jsme debatovali o nejrůznějších věcech spůsobem vážným i lehkomyslným, opět jsme se hádávali a přeli, jako to vůbec bývá u lidí mladších, u nichž názory doposud ještě nejsou úplně vykrystalisovány. Z nenadání pozoroval jsem však u přítele zvláštní změnu. Vážnost povahy jeho byla se téměř přes noc přeměnila v zasmušilost hypochondra. Byl-li jindy málomluvný, vydržel nyní v mé společnosti třeba několik hodin, aniž by slova pronesl a bychť byl začínal hovor o věci pro něho sebe zajímavější. Kdykoli potom přece něco pronesl, byl výrok jeho jen důkazem, že myšlénky jeho bůh ví kde bloudily. Současně se zasmušilostí ducha dostavila se také chorobná citlivost, tak že i obcování s ním bylo v době té nehrubě příjemné, poněvadž při každé příležitosti spatřil jsem buď pohrdlivý pohled, sarkastický úsměv neb úšklebné

skřivení úst, anebo jsem byl odbyt i příkrým, odpuzujícím, ano i hrubým nějakým výrokem. Všechny symptomy od kalného mdlého oka a stále zakaboněného čela až po ono trapné a soustrast budící vzezření lidí, trápených nezhojitelnou jakous chorobou, nasvědčovaly tomu, že s přítelem stala se změna povážlivá: buď že ochuravěl nebezpečně tělesně, nebo že duševní neduh, jehož prvopočáteční známky domníval jsem se již dříve dosti často pozorovati, zhoršil se v takové míře, že bylo nutně potřebí lékařské pomoci. Marné však bylo mé naléhání, aby přítel poradil se s lékařem; vždy, kdykoli jsem se mu o tom zmínil, odbyl mne nevrle, že lékaře nepotřebuje; ano když jsem později sám lékaře do bytu poslal, ukázal tomuto zcela zdvořile dvéře a plížíval se dále ulicemi pražskými se svěšenou hlavou, zakaboněným čelem, zamyšlen, bled a vysílen, jako člověk, nosící jistou smrt ve svých prsou.

Kromě toho přestal se zabývati svými zamilovanými studiemi a mimo svůj obyčej zřídka kdy zdržoval se doma, tak že jsem často několikrát musil do bytu, nežli jsem ho zastihnul. Kam chodil a za jakým účelem, nezvěděl jsem, aniž jsem vůbec mohl vypátrati příčinu nápadné změny, která se s ním byla tak z nenadání stala.

Tak uplynulo několik měsíců. Minula zima, minulo jaro a nastalo léto; povážlivý stav přítelův se neměnil a již jsem měl za to, že není žádné pomoci, když právě tak náhle, jako se byla změna stala, dověděl jsem se příčinu. Navštíviv kdysi za krásného letního odpůldne přítele, zastihnul jsem ho u stolu v zadumání nad starým sitnačním plánem Prahy a okolí. Když jsem vstoupil, obrátil přítel ke mně zažloutlý obličej a poznav mne, vyskočil se stolice s takovou rychlostí, jakou jsem u něho po kolik měsíců nebyl spozoroval a padnuv mi kolem krku počal mne líbati, jako by se byl po letech setkal s milenkou horoucně milovanou a nikoli s přítelem, kterého mohl spatřit každý den.

„Co se stalo?“ tážu se udiven, bráně se neočekávanému a mezi mnou i přítelem zcela nezvyklému líbání.

„Konečně! Konečně!“ odpovídá přítel s nelíčenou radostí.

„Tak přece mluv!“ pravím netrpělivě, a přítel upřev na mne pronikavý pohled dí:

„Konečně se mi podařilo, vypátrat tajemství Balkova obrazu svatého Xaveria.“

„Šílíš?!“ vzkřiknul jsem mimovolně; neboť právě tak jako mne byla neuadálá jarost a svěžost přítelova mile překvapila, zalekla mne neočekávaná poslední jeho slova, jako když ze záhonku fialek, v němž domníváš se nalézti ptáče hnízdo své poprvé opustivší, zasyčí na tebe jedovatá zmije.

Přítel odstoupil však několik kroků ode mne a s ledovou chladností pravil:

„Nikoli, hochu drahý, nešílím! Promiň, že v prvním návalu radosti, když jsem tě spatřil, nechoval jsem se, jak se sluší na člověka mého rázu. Co však jsem řekl, na tom setrvám; tajemství je šťastně rozluštěno a libo-li ti, můžeš dnes v noci se mnou vyzvednout poklad.“

Nedůvěřivě pohlížel jsem mlčky na přítele a tento popošed ku stolu pravil, jeda prstem po situačním plánu:

„Zde je už správně a určitě naznačena cesta k pokladu. Není pochybnosti, že je pravá. Bude-li ale také poklad za obrovskou tu práci stát, ovšem ještě nelze udati.“

Po té přítel nedbaje hrubě mé přítomnosti, počal zcela klidně přecházeti po komnatě. Neobyčejný jeho poklid nemálo mne mýlil, neboť právě takovým býval v dobách, kdy pokládal jsem ho duševně i tělesně za úplně zdravého.

(Pokračování.)

Dvě města slovanská.

Kreslí *Servác Heller*.

I. Varšava.

Přirovnávám rád velká města k něčemu charakteristickému, typickému, poněvadž, podaří-li se podobenství, jím nejlépe už vyjádřen jest celkový dojem města. Rozpomínám-li se tudíž na dojem, jejž na mne učinila, přirovnávám Varšavu k polské dámě, mladé ovšem, jako Varšava co metropole polská mladá jest. Tedy co polská dáma v plném rozkvětu připadá mi Varšava: krásná, půvabná, bujná, svůdná, letorou veselá, ale co pravá Polka elegicky truchlá, schudlá ale přec nádherná, zlomená a přec hrdá, snivá a přec rozkoši milovná. O všech ctnostech i nectnostech dala by se tu provést paralella, však není mým obyčejem mluviti o dámách bez povinné šetrnosti. Varšava zůstavila ve mně památku jako mnohá polská dáma: nechtěl bych k ní svůj život upoutat, a přec ji miluju, přec na ni rád myslím; jest v nich jakýsi dualismus: jedna část vábí, druhá stejně silně odpuzuje, a poněvadž přes obě je rozestřen zevnějšek rozhodně imposantní, zvýšuje odpor onen tím více osobní interes.

Nynější podobu jala se Varšava na se bráti teprv r. 1569, když Sigmund III. z Krakova sídlo své do ní byl přenesl. Do té doby byla sídlem vojvodů Mazovských. Varšava má se tudíž ku Krakovu, jako Petrohrad k Moskvě; Krakov je staré historické město polských králů, Varšava skvělé jeviště novější doby. A jako Petrohrad Moskvu nádherou a moderním leskem překonal, povznesla se Varšava nad Krakov co světové město novověkého slohu. Jako Petrohrad má i Varšava co do zevnějšku ráz spíše francouzský než slovanský, a také život v nich vzdálil se od národního života naprosto. Však v společenském ohledu podobá se Varšava spíše k Moskvé než k Petrohradu: v Moskvě zůstal panujícím tón kmenovního ruského bojárstva, a Varšava zůstala do té chvíle hlavním sídlem polské šlechty. Co druhý typický faktor jeví se v Moskvě ruské kupectvo, ve Varšave polské židovstvo; mezi oběma sprostředkuje tu i tam slabě vyvinuté měšťanstvo a řemeslnictvo. Kdybych tudíž allegorický obraz Varšavy měl nakreslit, namaloval bych polskou šlechtičnu, blondýnu s nádherným zlatým vlasem a rozkošným modrým okem, ana kyprým ramenem objímá šerednou, cárovitou židovku. Tato kontrastující dvojakost podoby nedá se s obrazu Varšavy setříti: židovská cára jest nádherné blondýny tak nerozlučným přívěskem, jako rybí ocas u mořské panny, s tím ovšem podstatným rozdílem, že není ústrojnou částí její ani přirostlým bližencem, nýbrž toliko pasořitným přímětkem a nahodilým příznakem, na obraze tedy stafaží, před kterouž polská krása tím jasněji vyniká. Na mém obraze Varšavy byla by tudíž ucáraná židovka nahodilým, ale charakteristickým příznakem as jako vůl při svatém Lukáši, tak že by se Varšava přece jen v podobě krásné Polky jevila.

Varšava je město rozhodně krásné, věčná škoda, že není tím, čím by býti mohla: mohla by být srdcem Slovanstva, střediskem slovanského kulturního života, naším centrem. Kdyby chtěla, budou jí holdovat všechna města slovanská, budou jí holdovat bez závisti, bez řevnivosti, ale s láskou. Máť jediná Varšava k tomu všechny přírodní i mravní podmínky. Petrohrad, Moskva, Bělehrad a Praha leží takřka na periferii slovanského světa a nejsou k takové úloze dosti neutrální. Varšava má pěknou centrální polohu, a půda její, půda nešťastné Polsky, je v Slovanstvu tak neutrální a sympatická, že by zajisté žádné město slovanské na kulturní prvenství Varšavy nebylo žárlivo. Slovanstvo získalo by tím neutrální a sympatickou půdu, na kteréž by se jeho společné mravní důležitosti bez žárlivosti mohly stýkat a soustřeďovat, a polský živel došel by kulturním prvenstvím své metropole jakési náhrady za ztracenou politickou samostatnost. Varšava byla by slovanskými Athénami a zároveň naší Athénou, krásnou modrookou Athénou.

Varšava je město imposantní a veselé, a přec jeví se i v její velkolepých partiích a veselých ulicích zvláštní jakási měkkost a melancholická jemnost, v níž i cizinec jako pod jižním sluncem měkne, a je-li vnímavý, do jisté míry se i rozplývá. Není to romantická illuse citu, vyplývající snad jen z obvyklého názoru o polských věcech a z polských upomínek: jest to prostý a pravdivý effekt zevnějšku Varšavy, v jehož částech i celku zajisté vyjádřeny jsou národní ráz a všechen polský romantismus, k čemuž ovšem také svůj dojem přičiňují historické upomínky a živá neblahá přítomnost. Kdyby tohoto zvláštního, specificky varšavského dojmu nebylo, nazval bych Varšavu sestrou Oděsy, k níž co do výstavnosti a vzezření, pokud vím, největší má podobnost.

Varšava je město světové; všechno v ní a na ní je velkoměstské; lidé i jich život, nádhera i bída, mrav i nemrav, ctnost i neřesť. Nemá už vlastního krále, a přec zůstala městem královským; neuhošťuje už svého vladaře, a přec je residencí každým coulem. Hrdý duch královské republiky nevystěhoval se dosud ze stěn varšavských jakož i židovská víra, že statisíce polských šlechticů na polích u Woly zase voliti budou krále Polsky v největších rozměrech obnovené. Tato hrdost a víra, jakož i opružnjící živel ruský nedopustily, aby Varšava zakrněla v tak maloměstské mravy, názory a rozměry veřejného i společenského života, do kterýchž na př. klesla naše „královská“ Praha. Kdybych měl rozdíl mezi oběma drasticky znázornit, řekl bych: že je Varšava pávice a Praha slepice. — Jakož pak dovedla Varšava zachovati svůj velkoměstský charakter, zůstala navzdor všem pohromám i v ohledu osvěty polskou Paříží: v literatuře a umění tvoří sama k neporovnání více než celá Halič i s Poznanskem. Jen politický život jí schází — však nebude zajisté scházet vždycky.

* * *

Varšava rozkládá se nepravidelným polokruhem na levém, čtyřicet stop vysokém břehu Visly a má přes dvě míle objemu. Na protějším břehu stojí malé, ale světoznámé, krví prosáklé město Praga. S Varšavou je Praga spojena velkolepým železným, 1580 stop dlouhým mostem. Obehnána je Praga náspy, Varšava zdmi a příkopy. Varšava sama čítá asi 5000 domů a dělí se na Staré město, Nové město, Nowolipie, Wielopole, Leczzno, Grzybow, Marszalkowskie, Przedmiescie krakowskie, Nowy swiat, Szelec a Marieville. Má 10 bran, 12 náměstí a celkem asi 250 ulic. Na okrajích města jsou ulice, ba celé čtvrti tak zvanými parkány jen vyznačeny; jest to přísně vyměřený a vyhražený plán pro vzrůstání města: ulice, jež místo domů tvoří vysoké prkenné stěny. V tom obrazci a ne jinak smí se město dále šířit. Jest prazvláštní pohled na tyto prkenné ulice: v některé není ještě ani jediného domu, v některé je už tu a tam nějaký dům, v některé už celé pořadí domů a naproti ještě panenská prkenná zeď; ale ve všech je báječná síla prachu, a když sprchne, celá povodeň bláta. Odtud rozvíjí se postupně město: Ulice na obrubě Varšavy jsou na mnoze velice neúhledné: baráky vedle vysokých činžáků, strašné chodníky, podél chodníků tak zvané vrchní kanály, t. j. prkny pokrytá koryta, do nichž z domů špína vytéká, a ostatek dlažba, z jejíhož pohledu už se na nohou dělají krvavé puchýře. Však netrvá dlouho, a chodec octne se v ulicích pěkných, krásných, nádherných, a pak na náměstích, za něž by se ani Petrohrad styděti nemohl.

Snad v žádném evropském městě není poměrně tolik a tak nádherných paláců velkého slohu jako ve Varšavě, a mimo tyto paláce v nejužším smyslu jest veliké množství monumentálních budov a takových domů, kterýmž se směle také paláce říkat může. Mimo šedesát královských budov čítá se ve Varšavě přes sto soukromých paláců velkého slohu, nejpatrnější důkaz, jakým ohromným bohatstvím polská šlechta od věků vládla a většinou dosud vládne. Paláce tyto mají z pravidla velkolepé a ušlechtilé rozměry, čistý sloh a přiměřené bohatství architektonických okras. Polská šlechta milovala okázalou nádheru, a v té nádheře byl vybroušený vkus; není tudíž divu, že dovedla sestrojit takové ulice a taková náměstí. Každý zajisté bohatý šlechtic, jenž nebyl konservativním Krakovanem, vynasnažil se, aby měl v sídelním městě dům co možná nádherný, a tím spůsobem vzrostly ulice: Krakovské předměstí, Nový Svět, Dlouhá, Senátorská, Královská, Maršálská, Medová, Leszczynská a t. d., pak náměstí Saské, Staroměstské, Sigmundovo, Krasińské, Bursovní, Divadelní, Marievillské a t. d. Ulice tyto vesměs rozsáhlé, dlouhé a jasné, mají krásnou železnou dlažbu prolomené práce (husté mřížoví), vyvýšené široké chodníky kamenné, asfaltové nebo betonové, a tu i tam stromořadí; na náměstích pomníky, parky, vodomety a p. Však nejen polská šlechta, i nenáviděná ruská vláda přispěla nesmírně mnoho k okrášlení Varšavy: její jest především zásluhou, že zmizela z varšavských ulic pověstná nečistota, že mají hlavní ulice opravdu skvostnou železnou dlažbu a postranní (uvnitř města) alespoň slušnou kamennou, že dokonce zmizely mizerné baráky s doškovými střechami, jež prý dříve i vedle nejnádhernějších paláců stávaly, že má město pěkné plynnové osvětlení a t. d. V tom ohledu netěší se (mimo Petrohrad) žádné ruské město takové přízni, jako Varšava. Jen jednu okrasu neměla dát vláda Varšavě: velkolepý pomník „Polákům, kteří 29. listopadu 1830 ruskému caru věrni zůstali.“ Tato mohutná železná pyramida na žulovém podstavci, kterouž čtyři obrovští bronzoví lvové střehou, jest předmětem obecné nenávisti a zlosti, ovšem velmi nemoudré, ačkoliv zcela pochopitelné. Za to těší se tím větší přízni starý pomník Sigmunda III. na náměstí téhož jmena: socha Sigmundova je bronzová, pozlacená a stojí na 26 stop vysokém sloupu z karpatského mramoru. Však nejsympatičtější jest každému jízdecká socha Josefa Poniatowského, mistrovské dílo Thorwaldsenovo na Krakovském předměstí.

Z královských paláců jsou nejznamenitější: „Zamek krolewski“, saský palác a zámek Lazienki. Královský zámek stojí na severním konci města na vysokém břehu Visly.

Jest to monumentální palác o dvou poschodích s nádhernými sály a pokoji: stěny trůnního, audienčního a mramorového sálu září zlatem bohatých okras, skvostné obrazy vypravují všude o nejslavnějších událostech polských dějin, jejichž reky trefné podobizny a mramorová poprsí ukazují. Celé nitro tohoto znamenitého zámku dýše starou slávu polskou, a cizinec tím dechem povznešen, ztápí cit i mysl do těch krásných a přec smutných upomínek. Že nešly děje Polsky jinou dráhou! Že se roztrhání té mocné říše muselo státi politickou nutností! Sigmund III. založil tento zámek, a teprv poslední král polský, Stanislav August Poniatowski jej dokončil. Trpce pravdivý jest tudíž vtip varšavský, že byl královský zámek dostaven, když už nebylo králů. Ze zámku jest rozkošná vyhlídka na rozsáhlé sady, kteréž se odsud až k břehu Visly prostírají, pak na krásnou hladinu řeky, po níž roje lodic a kocábek se prohánějí, dále na Pragu a žírné roviny pravého břehu. — Neméně velkolepý jest palác Saský, uprostřed města. Kolem něho rozložen veliký a nádherný park, zamilované místo Varšavanů. Zde scházejí se v každý čas letní doby zástupcové všech tříd a vrstev varšavských, nejvíce ovšem lidé tak zvaného elegantního světa. Augustové saští nemohli se zajisté Varšavě ničím více zavděčit, než tím zámkem a tím parkem. Které město má ve svém středu tak líbeznou zahradu? A který park přijímá a občerstvuje ustavičně tolik a takových krasavic? Mně zdálo se, že všechny nehezké ženy zahradě saské se vyhýbají, jako by nad jejím vchodem četly Dantův nápis: „Lasciate ogni speranza!“ Kdybych byl pověrčivý, věřil bych, že měli Augustové kouzelníka, který jim do parku nasadil nestárnoucí plémě rusálek. Dle starého chvalitebného obyčeje hledám a počítám všude „spanilá děťátka“, v saské zahradě musel jsem hledat, a mohu říci marně hledal děvy ošklivé. Snad dělo se tak náhodou, ale věřím v pravidelnost. Při takových okolnostech pochopuju, že má Saský park více, než kouzlo pouhé zahrady. — Minulého léta vystavěli v něm kryté letní divadlo. Rozumí se, že divadlo, kteréž se ku svému okolí hodí, to jest: lehké, elegantní a ozdobné. Nedaleko vchodu stojí veliký umělý vodomet; proti dešti, který ze špice a z tlam hořejší mísy dolů se řine, chrlí ze spodního vodojemu asi dvanácte bronzových delfínů vodu vzhůru do hořejší mísy. Práškovitá, rosová prška chladí kolem vzduch: nechť očistí si zrak ti, kdož vcházejí, a nechť ochladí si srdce ti, kdož odcházejí.

Nesmírně líbezný je letní zámek Stanislava Augusta Poniatowského, jemuž se říká Lazienki. Kolem rozsáhlá zahrada anglického spůsobu, a zámek sám na ostrůvku u prostřed umělého jezírka, po němž labutě zvolna se projíždějí. Zámek malý, ale k pomilování; sloh čistě italský a uvnitř nádhera vskutku královská. Něžnounké, skoro žensky krásné komnaty zdobí statue všech polských králů, skvostné obrazy, sochy a sloupy. Celé zřízení a vyzdobení komnat má důslednou tendenci: dráždění a lichocení smyslnosti. Zde nebydlel zajisté žádný rek, řekne cizinec na první pohled, ten příbytek zřídila si nějaká dáma mužského pohlaví, Sybarita a velmož, jehož nervy ustavičnou něhou se chvěly. Všechno je pěkné, skvostné, ale drobných rozměrů a rázu veskrz ženského, řekl bych sardanapalského. Člověku zdá se, že cítí ze všech úhlů drahé voňavky, a že slyší všude šustit ženský hedbáv. Za zámkem je zřízena aréna dle řeckého spůsobu, antické divadélko zcela pod šírým nebem: několik amfitheatrálně vystupujících řad sedadel a naproti nim otevřené jeviště s umělými troskami sloupů, s stromy a skutečnou akustickou skálou. Padělané tyto klasické trosky hodí se k zámku ještě lépe, než pěst na oko. Park kolem Lazienek je tichý, poněvadž v obyčejné dni málo navštěvován; ležíť mimo město a proto zacházejí k němu jen, kdož delší procházku dělají a pak ti, kteří svou lásku do samoty rádi zanášejí. Mají tudíž i Lazienki své lesní panny, ale krotké.

K doplnění obrazu Varšavy dlužno ještě uvésti některá, arci už známá statistická dáta. Jest obecně známo, že byla Polska obzvláštním pařeništěm jesuitů a zemí katoličtější než sám katolicismus; z toho vyvinula se téměř co národní charakter rozhlášená polská bigoterie, kteráž především mnoho kostelů potřebovala. Proto nepřekvapuje ve Varšavě ani dost málo počet a nádhera kostelů: 36 katolických chrámů není konečně na tak katolické obyvatelstvo města příliš mnoho, aniž 18 klášterů na tolik náboženských výstředníků. Přiměřený je také počet ostatních křesťanských kostelů: pravoslavní mají 6 chrámů, evangelíci 2 a sjednocení Řekové jeden; ale za to porazí každého, kdo Varšavu nezná, množství židovských církví: jeť ve Varšavě nic více a nic méně, než 91 židovských synagog a modlitebnic! Již z toho může každý usoudit, jakým faktorem je Israel v metropoli vislanské. Avšak jakkoliv značný je počet budov bohoslužebných, řada vzdělávacích a dobročinných ústavů daleko jej převyšuje, a v tom jeví se jedna z předních charakteristických známek ruského vladaření. Pustil bych mimo se podrobná dáta, jichž beztoho v každé statistice Polsky se lze dočísti, kdyby se mi uvedení jich nezdálo vysvětlujícím dokladem k mnohému, co z předu bylo řečeno, a kdyby nepovzbuzovalo k zajímavému porovnání Varšavy — n. př. s Prahou. Varšava má tedy universitu, katolickou duchovní akademii, seminář, 5 gymnasií a 4 progymnasia, 2 gymnasia a 1 progymnasium pro dívky, 31 městských elementárních škol, obchodní akademii, 29 škol řemeslnických, 3 krajské školy, konservatoř hudby, technickou školu kreslířskou, školu ranhojičskou, skotolékařskou, ústav pro hluchoněmé a slepé, 14 ženských škol nedělních, 13 bezplatných čitáren a mimo to 111 soukromých vyučovacích ústavů, 7 nemocnic, sirotčinec, 16 vychovávacích domů pro děti chudých rodičů, 3 domy útulku pro děti od 6 neděl do 3 let stáří, ústav pro starce a mrzáky, spořitelny pro chudinu a p. K těmto cifrám dlužno hned připojit počet obyvatelstva: varšavská populace páčí se okrouhlým číslem na 250.000 duší, mezi nimiž je asi 80.000 židů.

* * *

A život ve Varšavě? Hlučný, veselý. Na ulicích od časného rána hemžení co nejpestřejší: roje soukromých kočárů a nájemných párových drožek prohánějí se městem, jako by nikde neměly cíle, nikde stání, a přec nepůsobí v hlavních ulicích ono známé pronikavé rachocení, z něhož by jinde člověk o rozum mohl přijíti: tichounce nesou se i nejtěžší kočáry po pěkné železné dlažbě, kteráž pod jejich kolesy jen slabounce a přidušeně hrčí. V postranních ulicích, kde takové dlažby není, rozléhá se ovšem rachocení někdy až pekelné. A lidu všude jako much, pracovního, elegantního a venkovského. Na každých pět kroků tři židé známého typu. Dobrá třetina lidu vězí v uniformách; škoda, že se nenosí také kroj národní: byl by rozkošný pohled na to pružné hemžení davů! Na místo národního kroje nastoupila všude co možná skvostná francouzská toileta, kteréž obzvláště dámy polské výborně rozumějí; strojíť se tak elegantně a vkusně, že milerád odpouštíš všemu nesmyslu módy, poněvadž je krásný a delikatní. Co se jinde, na př. v Berlíně

přímo hnusí, má zde kouzlo půvabu; i úprava obchodních krámů a výloh líbí se mi ve Varšavě lépe než kdekoliv jinde. Luxus je ve Varšavě poměrně zrovna tak velký, ne-li ještě větší než v Petrohradě, ale ovšem také opak jeho: nouze a nedbalost. Snad dlužno obé připsati na vrub polské lehkomyslnosti a chlubnosti, ale nejspíše převaze šlechty nádhery milovné, jejíž mravy ostatní společnost co možná nápodobuje. Skoro nedovedu si ani představit luxus a veřejnou nádheru varšavskou v době, kdy šlechta polská byla v zenithu přepychu a zbujnosti. Dosud čítá ruské Polsko asi 300.000 zemanů, z nichž velká část ohromným bohatstvím vládne, a snad nemenší část nepřiměřeným přepychem na mizinu přichází. Druhdy bylo šlechty ještě více a přepych její byl téměř báječný. Letopisy nemají ani barev, aby vylíčily lesk a nádheru na př. někdejších slavných sněmů u Woly blíže Varšavy, kdež zemanstvo krále si volilo; bylať to dle jejich svědectví nejskvělejší shromáždění světa. Zašla ovšem bývalá sláva a nádhera polské šlechty, ale náklonnosti a mravy její zůstaly, ba vnikly i do stavů měšťanských. Tím nabyla společnost varšavská v zámožnějších vrstvách zvláštního, šlechtického a opravdu ušlechtilého rázu. Polský lid je bez odporu krásný, obzvláště tam, kde živobytím ušlechťován; proto je varšavské obyvatelstvo z pravidla zevnějšku rozhodně příjemného; v jeho žilách koluje lehká krev, v celém těle je pružná ohebnost a v každém pohybu uhlazenost. Obzvláště graciósní, namnoze vskutku nevýslovně líbezný je zjev varšavských žen a dívek — však na tom přestává většinou všechna jejich přednost. Třeba-li nejsou Poláci slovanskými Francouzy, jsou Polky dozajista slovanské Francouzky.

Varšava má skvěle vyvinutý život salónní, ale tím netrpí přec ani dost malé ujmy život veřejný, řekl bych flámovský. V Moskvě je všechna lepší společnost výhradně odkázána na život rodinný a salónní, v Praze téměř výhradně na život hospodský; Varšava vyrovná se v tom ohledu Moskvě a nezůstává za Prahou. Ba stojí ještě vysoko nad ní. Zdáť se, jako by zlý duch Lumpácivagabundus ve Varšavě měl ne-li ústřední, tedy první filiální residenci. Jako druhdy polští sedláci vesměs říkali: „My nemáme nic, než co propijem!“ zpívá snad polovice varšavského lidu: „Co vyděláme, do hrdla dáme!“ a všichni užívají a všichni pijou, až Venuši a Bacchovi srdce usedají. Se slunce západem rozproudí se městem bezstarostná bujarost, a ulice varšavské jsou daleko přes půlnoc oživeny. Užívat, ale užívat švarně, jest nočním heslem, jehož, kdo jen může, je poslušen, zeman i žebrák. Kdyby se rázem do Visly vlilo všechno pivo, všechen čaj a všechna kořalka, jež za noc se vypijou, rozvodnila by se; neboť je množství hostinců slavné a počet kořalen — legie, a všude plno a všude ustavičně veselo. Všechen, i tak zvaný hrubý požitek podává a užívá se po francouzsku, to jest způsobem co nejvíce uhlazeným a proto také svůdným. Varšava je v noci rozmarná, pikantní bachantka, plná ohně a lásky, nepoznal bys v ní město polského smutku, tím méně pak jeptišku víře a modlitbě zcela oddanou, jakouž se za dne a obzvláště v některých výročních dobách (na př. v postě) jeví. „Modli se a užívej!“ ponouká polský instinkt, — práce bez toho neuteče.

Jediný živel, který snad rozkoší nezná a nic neužívá, jsou polští židé, Merkur Varšavy. Víra a mamon jsou jejich pravidlem životním, nevkus a špína jejich odznakem zevnějším. Jako rtuť prolezli město i zemi, jako klíště se všude zachytili a jako pijavice se do všeho zakousali. Jsou na pohled pariové polské metropole, a přec vlastně její páni, kal města a přec jeho nejúčinnějším kvasem. V jejich rukou je skoro všechen obchod, průmysl a kapitál; vyssávají, kde jaká je šťáva, těží z lehkokrevnosti Poláků, a přec je mezi nimi tolik nešvary, ano i bídy, a přec zůstávají zevně tím, čím jsou cikáni měst mohamedánských. Však je židovstvo ve Varšavě a v Polsce živel tak důležitý, že zasluhuje, aby se o něm pojednalo zvláště. Jeť třetí spolumajitel metropole i země. Mohlo by se tedy říci, že patří Varšava politicky Rusům a obchodně židům, ale společensky a národně Polákům a jen Polákům!

Můj přítel Mulat.

Od *Anonyma.*

Bylo to na břehu mississipském v dobrém městě Novém Orleansu, kde jsem poznal, že jsem hlup.

A stalo se tak jednoho krásného podzimního dne roku 1869. Stál jsem na zmíněném břehu před zvěřincem, vedlé mne můj přítel Mulat. Drahý příteli, podnes na tebe zpomínám! Bez velké náhody bych se byl s Tebou ani nesešel!

Bloudilť jsem po březích mississipských sám a sám, hledaje loď k přeplavení se do St. Louis. Před sebou měl jsem cestu dvanácti set mil, na niž se mi bylo vydat za každou cenu, a v kapse jsem měl celých šest dolarů a deset „centů“. To dostačí sice k vyexpedování se i na známou „nejdelší cestu“, ale po parníku ani ne na dvanáct mil.

Chodím sem tam nábřežím. A pozoruju, že jsem pozorován. O žok bavlny stojí tu opřen Mulat. Dívá se na mé kroky a studuje mé myšlénky. Pak se ke mně přidruží a rozhovoříme se. Nabyl jsem již v útlém mládí studováním lidských povah hlubokou jich znalost a zároveň jsem se naučil zvláště oceňovat nesobeckost. Poznal jsem proto také hned na první pohled — a jaktěživ jsem se v lidech nezmýlil — že Mulat je lidumil, že se samovolně vrhá v podezření neplodného lelkování, jen aby byl svým nešťastným spolubratřím, kteří mají šest dolarů a deset centů v kapse a před sebou cestu dvanácti set mil, co nejochotněji nápomocen. Po otci Evropanu a matce mouřenínce sdědil patrně dobré vlastnosti obou plemen, mně pak byl v skutku andělem spásy; neboť mne ujistil, že vyhledá loď, na které se přeplavím za pět dolarů. Zbude dolar a deset centů — koupím tucet sucharů, tři libry sladkých zemáků a čtvrt libry pálené kávy!

Také jsme my Čechové přátelé romantiky, vedlé toho velcí ctitelé lepších kabátů. Můj ochránce byl hezký, mladý Mulat příjemné tváře, jiskrných očí, kadeřavých tmavohnědých vlasů; jen co do pleti vypadl svým pánům rodičům trochu žlutě. Měl pěkný kabát, šviháckě malé botky, čistou košili, široký, z brusu nový klobouk, pěknou rákosku, a já — já měl kabát ošumělý, zapjatý až pod krkem na jediném zbývajícím ještě knoflíku, ukrutně velké boty, proto že bez podešvů, klobouk, jenž zapadal schlíplou svou střechou melancholicky hluboko přes mé uši, a co jediný zbytek zavazadel hůl ulomenou v lese.

„Můj drahý, milý příteli z Čech,“ pravil můj Mulat,

„na loď jest ještě příliš časně, projdem se trochu po městě, ukážu vám některé znamenitosti, abyste měl doma co vypravovat; potom zastavíme se v písárně lodí a odjeďte s pánem bohem.“ Jsou přece na světě dobří lidé, dím pro sebe. Jakými pošetilci jsou oba ti láskyplní opovrhovatelé novověkého lidstva, Byron a Swift! Ať se jdou doučit sem, na nábřeží!

Chodili jsme dlouho, teď jsme stáli u zvěřince. „Nepodíváme se?“ ptá se přítel. „Ach ne,“ odpovídám mdle a prohlížím opovržlivě velké, na plátně malované obrazy. Aligátor — několik kroků odtud viděl jsem jich v Mississippi na sta; jaguar — viděl jsem už v Praze na Dobytčím trhu; chřestějš — zabili jsme jednoho pohrabáčem; ochočené mosquito s košíkem na zlopověstném, krvelačném nose — to je již něco; několik francouzských potentátů také s nosem, ale bez košíku — v Americe věc vzácná, vypadající však smutně; osel s krásnýma, dlouhýma, jako by hedbávnýma ušima — a ty duchaplné tklivé oči upírají se na mne tak snivě, tak —

„Eh tedy pojďme,“ zvolal můj přítel, uhodnuv nejspíš můj dozrávající úmysl, drknul silně do mne a já letěl přes práh.

„Jak neslušně to vcházíte, pane — god damm!“ přivítal mne někdo, jenž klopýtajícího mne zachytil do náruče. Cítil jsem, jak jeho pravá ruka zvláště přátelsky sahá k mému srdci. Zvednu hlavu — stříbrovlasý stařec — a jaká to vážná, důstojná tvář! Drsné přivítání mne nezmátlo, chrániť v Americe i šakal své domácí právo. Ale nebohý můj přítel Mulat je všecek poděšen svým činem! Ohledává mé nohy, neutrpělyli, a ruce jeho prodlely náhodou o nějaký okamžik déle při mých kapsách. Stařec nyní na mne pobliží s blahosklonností zrovna otcovskou, byl jsem mimovolně dojat. Opakuju: na světě jsou přec ještě dobří lidé!

Vyhrknuv ctihodnému starci několik omluv ze svého mimovolně nezdvořilého vstoupení, rozhledl jsem se kolem po zvířatech. K velkému svému úžasu viděl jsem kromě svých dvou přátel jen zas čtyry plátěné stěny. Otcovský stařec znamenal mou zvědavost a rozhrnuv záclonu uvedl mne do oddělení jiného. „Zde je všechno tak, jak jste to viděl venku!“ A vskutku! Byl tu předně aligátor, jakého jsem nikdy neviděl v Mississippi, byl jaguar, byl chřestějš, jejž bylo i nejodvážnějšímu mladíku nesmírně těžko zabit pohrabáčem, a byl tu mosquito s košíčkem a potentáti bez košíčku, všechno jako venku — jen že zas jen namalováno!

„Ale“ .... odvažuji se namítat.

„Pane,“ přerušil mne otcovský stařec s pohledem přísným, „nezapomínejte, že jste v Americe, a že jest Amerikánům ze všech hříchů nejprotivnější lež! Pravil jsem „jako venku — zde to máte!“

Měl pravdu. Pravdomluvní jsou vždy a také vážní a důstojní. I když tě okradou, činí to důstojně. Jest v tom velká útěcha.

Vzpamatoval jsem se.

„Ctěný, dobrý pane, nechte mne domluvit, skutečně neměl jsem v úmyslu urazit vás — ale ten osel!?“

„Uvidíte“, chlácholil mne přítel Mulat, usmáv se z lehounka na otcovského starce. Ten odhrnul záclonu jinou a vstoupili jsme těžkými dveřmi do oddělení jiného, které, jak mne Mulat ujišťoval, chovalo nejvzácnější část tohoto poučného závodu. Zase čtyry stěny, ale prkenné, i ten strop byl sbit z těžkých fošen. Můj přítel zavřel zdvořile za mnou dvéře sám a hezky přirazil.

Kol do kola nic, jen v popředí malý stolek, nad ním čoudila petrolejová svítilna. Začalo mi býti trochu těsno v tom horkém vzduchu. Také s tváře starcovy jako by byla zmizela pojednou všechna otcovská blahosklonnost — či snad že tím vinno nepříjemné osvětlení? Uchopil jsem svého přítele Mulata za ruku. „Pojďte, pane, bude čas do písárny.“ — „Počkejte trochu na mne,“ odhovořil laskavě a přitáhl mne ku stolku, za nějž postavil se stařec.

Na stolku byla skříň se skleněným víkem; ve skříni různé věci: prstýnky, hodinky, knoflíky, bezcenné hračky, drahocenné jehlice a vedlé těch celá hromada zlatých pětidolarů, u každé věci byla číslice. Celkem bylo jich šest a třicet. U třicítky šestky bylo výbrou to zlato. Stařec vytáhl ze stolku šest kostek. Zachřestil a vrhl je na skleněné víko; všechny šestkou vzhůru! Druhý vrh padlo třicet, číslo drahých remontoirek, třetí vrh dvacet čtyry, démantová jehlice.

„Nechcete se pokusit o štěstí?“ pravil Mulat. — „ „Nehraju.“ “

„Nuž tedy učiním to sám.“ Vsadil a vyhrál bezcenný prstýnek. Starý vzal jej nazpět „za dva vrhy“, při druhém však že budou míti výhru na polovic. Při prvním padlo „36“ a Mulat shráb’ zlaťáky do kapsy, při druhém padly remontoirky. „Zaplaťte mi laskavě polovic ceny hodinek,“ pravil starý, jejž prohra pranic nerozčilila. Mulat vytáhl tobolku a prohlédna všechna oddělení obrátil se ke mně. „Nemohl byste mi zapůjčit?“ — „ „Vždyť máte zlato?“ “ — „Toho potřebuji,“ odpověděl nahlas, šeptem pak ke mně: „Nač strkat tomu starému bláznu zlato, když máme papíry! Jak vyjdem, vyměním si pětidolary a dostanete své.“ Upokoje se sáhl jsem do vesty a doručil Mulatovi svých šest dolarů a 10 centů. „Více nemáte?“ — „ „Nemám.“ “

„ „Goddamm,“ “ spustil nyní starý, „ „tak nás chceš ošidit?“ “ Tón, jakým slova ta pronesl, slýchával jsem skutečně jen v menažerii. Zachvěl jsem se, bylo po romantice, jako by ji odfouk’!

Ach kéž mohu psát nyní as následovně dále: „Na tato slova šedivého šejdíře jsem se vzpřímil a vrhl mu do tváře celou zásobu opovržení. Na to chopil jsem se Mulata jednou a starce druhou rukou a jedním okamžikem leželi na zemi. Stůl se překotil, rozbitá petrolejka shasla a ve tmě rozzuřil se zápas na život a na smrt. Jak dlouho to trvalo, nevím; vím jen, že když jsem procitnul, sklánělo se nade mnou dvé útrpných očí v přívětivém pokojíku deerky jednoho novoorleanského plantážníka. Znamenajíc, že se navracím k vědomí, vzkřikla radostně a usednuvši ke mně, rozložila veliký denní časopis „New-Orleans Picayonne“ a čtla usmívavě takto: „Andy Hangingworth, majitel zvěřince poblíže Jackson Square, a José Carramba, jeho náhončí, byli dnes pro oloupení nevinného mladistvého cizince, jenž podnikal právě vědecký výskum v údolí mississipském, veřejně popraveni.“ A dále čtla: „Mlle Adelaide Rougenez a M** (já) budou dne 15. listopadu 1869 v biskupské kathedrale oddáni, k čemuž uctivě zvou.“ —

Náhodou ach! stalo se jinak! Za krk chopili ctění moji přátelé mne, na zemi ležel jsem já a když se byli prohledáním dostatečně přesvědčili, že nemám víc, než co jsem dal, vystrčili mne hezky zhurta dubovými dveřmi do malované menažerie, a odtud, když mi byli při denním světle ukázali zcela zdarma revolver, zhurta do předsíně a zcela polehounku ven na jemný orleanský vzduch.

Odcházeje od boudy, pohlédl jsem ještě jednou žalostně na obraz osla s hedbávnýma ušima. — Že ho uvnitř neměli?

Jeremia.

Od *Antala Staška.*

I.

Bezsilný, jak písek v poušti,
jest tvůj lid, můj mocný Pane;
kudy houkne vichr světa,
tam s ním letí, tam s ním vane.

Jako uprostřed vln loďka
zmítán, vržen v bouřné časy
úpí, stená, hledí v nebe,
by tam našel hvězdu spásy.

Otrokův jak stádo bídné
jest tvůj lid, můj mocný Pane;
v poutech srdce, mysl, rámě,
s očí slza smutku kane.

Jako žebrák v hadrech lid můj —
svět si posměch z něho tropí;
rozedrán a nuzen, uštván,
potem, krví zemi kropí.

Duchu mocný, věčná sílo,
žebrákův chceš bohem býti,
a v svém krásném, lepém světě
zotročilý národ míti?

Či snad dříměš na svém trůně?
Pak ti uzmu blesky tvoje,
a než probudíš se ze sna,
zkončím lidu svého znoje.

II.

Mníte, že zpěv můj mým jest jen želem,
jenž se mně leskne ve zraku?
Pravím vám, jestiť řeřavým uhlem,
který vám shůry se mraků
na hlavy deštěm metati budu,
do srdcí jeho vrhati pal,
sypati žhavý na cesty, dráhy,
aby vás bodal, zvukem svým žhal:
v zajetí lid, vrah šlape mu v šíji,
v okovech národ v prachu se svíjí,
rozkotán Sion, boží hrad.

Spánek-li v chládku oči tvé zmdlelé
zastíní křídlem lepých něh,
šeptati bude rozkoši báje,
ovane tebe slastí dech —
nasypu ti ho na víčka, v brvy,
vmetám jej žárem v květných snů pel;
zaplašiť z duše postavy vábné,
zašumí v tobě bolestí žel:
v zajetí lid, vrah šlape mu v šíji,
v okovech národ v prachu se svíjí,
rozkotán Sion, boží hrad.

A když své milky, utkané z květů,
prodchnuté vánkem vůní všech,
uprostřed luhův bujaré vesny
budeš ssát vonný, luzný dech,
přivineš k sobě — políbíš ale
řeřavé uhlí na její rtech,
a z keřův růží na její tváři
zasyčí had, a uštkne tvůj slech:
v zajetí lid, vrah šlape mu v šíji,
v okovech národ v prachu se svíjí,
rozkotán Sion, boží hrad.

Plašit vám budu sny vaše v noci,
zastru vám každé slasti svit,
poklid a pokoj vyštvu vám z duše,
vypudím z ňader něžný cit;
do vína vsypu rmutu a jedu,
nebude perlí vířivých v něm,
na místě jejich bujného skoku
zašumí, vzkypí, bodne jich tem:
v zajetí lid, vrah šlape mu v šíji,
v okovech národ v prachu se svíjí,
rozkotán Sion, boží hrad.

Není můj žel jen pouhou mou slzou,
jež se mně leskne ve zraku,
pravím vám, jestiť řeřavým uhlím,
jež na vás vmetám se mraků;
sprovázet jako svědomí zlého
výčitka krutá bude vždy vás,
a vaše oko, kamkoli hledne,
uzří mne, an můj rachotí hlas:
v zajetí lid, vrah šlape mu v šíji,
v okovech národ v prachu se svíjí,
rozkotán Sion, boží hrad.

FEUILLETON.

Stuartské oči. *) — Londýn zaleskl se v záři jarního slunce. Paprskové jeho prodravše se sivými mráčky, rozlili své zlato po celém okolí a odrážejíce se od četných oken nádherného chrámu svatopavelského vnikli úzkým, zimostrázem okrášleným okénkem protějšího domu do malé jizby, kde ozářili čarokrásnou tvář mladistvé, zlatovlasé dívky, vnučky to starého, učeného hudebníka a organisty chrámu svatopavelského. V obličeji jejím značilo se nepokojné očekávání, ba rozčilení. Často přistoupila k oknu, vyhledla na ulici a zase jako by v naději zklamána usedla opodál okna a v zadumání upřela snivé své oči k zemi.

Za nedlouho nastal na ulici zvláštní ruch. Lidu vždy více přibývalo, až hnuly se celé davy takřka proudem podle domku. Rozčilení dívčino rostlo. Mimo nadání však kdosi zaklepal a do jizby vstoupil štíhlý, bledý mladík.

Dívka ohlednuvši se poznala sousedova syna, s kterýmž byla vyrostla. „Dobře, že přicházíš,“ pravila vesele, „král hnedle pojede podle domu.“

„Přišel jsem se rozloučit,“ dí mladík podávaje dívce polorozvitou růži; „vždyť víš, Ello, že zejtra časně z rána musím do Cambridge na universitu.“

Dívka vzavši růži prohodila: „A vrátíš se jistě co učenec — leč viz! tamo již přichází královský průvod.“ Na to podepřevši se útlou ručkou s růží o okno, nahnula se z něho; nepokoj svůj nemohla však skrýti, ruka její se chvěla a oko zvláštním svým leskem prozradilo více nežli nejvýmluvnější slova.

„Budeš si na mne zpomínat, až budu vzdálen?“ táže se mladík nedbaje, že přijíždí právě mladý král, jehož příchod byl dívku tak rozechvěl. Dívka neodpovídá.

„Což až se vrátím?“ táže se mladík poznovu; dívka však místo odpovědi vzkřikla: „Král!“

Trouby zazněly, královský průvod bral se právě podle domu. Obklopen rytířstvem a komonstvem, jel mladý král Karel I. koňmo po boku svého miláčka Strafforda. Bledý zadumčivý obličej jeho obrátil se k domku, z něhož se sličná vnučka organistova dívala, a tajuplné oči stuartské, o jichž kouzelném lesku a neodolatelném výrazu kolovalo tolik pověstí, zabloudily do okénka a setkaly se se snivým zrakem zlatovlasé dívky. Růže vypadla z chvějící se ruky její a koňská kopyta královského průvodu ji rozdupala . . . .

Průvod přešel. Dívka a mladík se rozloučili. Nemluvili mnoho; ve vzájemném stisknutí ruky a prostém slově „Nezapomeň“ bylo vše, co si dovedli říci.

Druhého dne mladík opustil Londýn a nevrátil se až po dlouhých letech, pilných svědomitých studií přípravních. V době té často, ba častěji nežli se byl sám nadál, připomínal sobě veselou zlatovlasou vnučku starého organisty, kteráž již za útlého mládí se zjevnou něžností tulívala se k mladickému příteli, kterýž, ač určen k studiu theologie, vášnivě miloval hudbu a každou práznou chvíli strávil u starého organisty, uče se hudbě a nebo vyučuje zlatovlasou Ellu čtení a psaní. Sličná Ella ovšem nečinila v čtení a psaní obzvláštních pokroků: toliko dějiny vlasti a z těchto zase dějiny rodu Stuartův nejvíce ji zajímaly. Osud sličné nešťastné královny skotské tanul jí bez přestání na mysli a přečasto musil jí mladistvý přítel vypravovati i nejnepatrnější podrobnosti, vztahující se k rodu stuartskému a obzvláště ku krásným, tajuplným očím, jakýmiž členové rodu toho slynuli. V tu dobu byl mladý přítel sličné Elly nevýslovně šťasten. Již tenkráte zanášel se velkými plány; neodolatelná touha hnala ho do světa, chtěl pracovat s napnutím veškerých svých sil a vrátit se z ciziny proslaven

*) Ukázka z většího českého spisu: „Milenky a ženy básníků.“

a bohat, aby vše to mohl složit k nožkám své zbožňované Elly. Nikdo ani netušil, že je mu Ella vším, že mu nahražuje matku i mladičkou sestřičku, jež mu byl záhy nelitostný osud odňal a toliko první jeho verše, platící zlatým kadeřím Elliným, svědčily o vroucí jeho tajné lásce. Avšak ani Ella, jak se zdá, netušila, čím byla svému příteli. Často sedávala klidně podle něho naslouchajíc s napnutím vážnému jeho vypravování nebo mu něco z nějaké knihy předčítajíc; ale ani tenkráte, když znenadání vypravování jeho přerušila nebo zavírajíc náhle knihu zašeptala: „Již dosti, teď mi vypravuj o stuartských očích,“ Ella netušila, že mladistvý přítel vypravuje opět a opět některou z nesčíslných pověstí o tajuplných těchto očích, ničí tím nepozorovaně vlastní své blaho, že sobě srdce i mysl Ellinu odcizuje pro krásné oči stuartské . . .

V Cambridge mladý student často si také připamatoval osudný okamžik, kdy vedl svou Ellu, aby se podívala na korunovaci krále Karla I., okamžik, kdy Ella poprvé spatřila čarokrásné oči stuartské, o nichž tak ráda a tak často slýchala vypravovat, okamžik, v kterém rozhodnut osud Ellin i jejího přítele, aniž by se byl někdo z nich nadál, že bude krutým pro oba . . . .

Po letech vrátil se student z Cambridge do Londýna a spatřil svou Ellu opět. Spatřil ji v nádherné lodi, plovoucí k Toweru, v němž tenkráte panoval ještě veselý život. Byla doposud ještě neobyčejně sličná; bohatý šat a četné perle a démanty zvyšovaly její krásu; obličej její však nejevil více dřívější veselost a bezstarostnost, snivě dívala se do vln, jako by v nich hledala ztracené blaho. Podlé ní stál král Karel. Čelo jeho bylo zakaboněno a pověstné oči stuartské měly obzvláště zádumčivý výraz. Šťastným nebyl; štěstí jevilo se toliko v tvářích osob krále a jeho milenku provázejících.

Mladý muž rozlitostněn v hlubinách své duše. Nevýslovná bolest, značící se nyní v tak veselém druhdy obličeji sličné Elly, zůstavila také v srdci přítelově nevýslovnou trpkost; miloval ji posud, snad vášnivěji nežli dříve, když ještě šťasten dlíval po jejím boku. Viděl ji naposledy ve svém životě; naposledy pozdravil ubohou dívku, jejíž krásný sen tak záhy se rozplynul v pouhé upomínky na šťastné okamžiky, které se nikdy více nevrátí. Král Karel opustil Ellu nestaraje se, kdy a kde krásná tato růže uvadne . . . .

Ella zemřela opuštěna. Na jejím hrobě zaplakal jen dávný její přítel; se slzami jeho splynula však se rtů také přitlumená přísaha pomsty. — —

Po letech objevil se podle démonické postavy Cromwellovy muž přísných zásad a mravů co soukromý jeho sekretář, co jeho rádce a věrný přítel. Jmeno jeho bylo John Milton. Zpráva o vypuknutí občanské války v Anglii stihla Miltona na cestách v Italii; bez odkladu pospíšil do vlasti. Bouře, jež zmítaly Anglií v době, kdy Cromwell zahájil boj proti králi Karlu I., jsou známy. Král Karel I. obžalován ze zrády na národu anglickém, poněvadž vedl válku proti parlamentu i národu. Přivedli jej do Londýna a postavili před soud, jenž trval po tři dny, načež nad králem vynešen rozsudek znějící v ten smysl, že král uznán vinným a odsouzen k smrti. Dne 30. ledna 1649 byl král Karel popraven a na lešení sám se přiznal, že trest smrti zasloužil.

Sličná Ella byla pomstěna . . . .

Po smrti Karlově, když strana Miltonova dostala se k moci, Milton rychle postupoval. Vláda mu svěřila vypracování spisu k ospravedlnění popravy Karla I. Milton pracuje o spisu tom ve dne v noci oslepl; leč i tu ještě zastával úřad sekretáře zahraničných záležitostí diktuje buď svým tajemníkům nebo dcerám. Po smrti Cromwellově marně usiloval o to, aby národ anglický podržel republikánské zřízení; po restauraci uchýlil se do života soukromého a r. 1666 diktoval své dceři nesmrtelnou svou báseň „The lost Paradise“ (Ztracený ráj.) Líčí v ní děj biblický a vyslovuje poetickým spůsobem tehdejší náhledy republikánsko-puritánské strany o náboženství a světu, o státu a společnosti; ale kdo dovede čísti mezi řádkami, nalezne v čarokrásné básni té zřejmé stopy po ztraceném ráji srdce Miltonova, stopy po nešťastné lásce k zlatovlasé Elle . . . .

Z věčného města. Řím je přec jen zvláštní město! Neznám aspoň žádné jiné, které by takový dojem spůsobilo na každého, kdo nějaký čas v něm se byl pozdržel. Dojem roste, čím déle se tu zdržíš, dlouhý ještě čas po návratu každý na ně vzpomíná a po něm touží. Náš Levý do posledního okamžiku připomínal si dob v Římě zažitých; váženému starci, výtečnému architektu Krannerovi, třásl se hlas, vstoupla slza do oka, když já louče se s ním opět živě jsem mu Řím připomněl — vždyť neměl už naděje, že vrátí se tam, kde nejšťastnějším byl.

Ani Neapol ani Florenc nezůstaví tak hlubokého dojmu. Na první pohled arci o mnoho více uspokojí a překvapí Florenc polohou, paláci svými a umístěnými na potkání takřka poklady skulptury; Neapol malebným rozložením, čilým životem. Ale pyšná Roma skvosty své jen tomu ocenit dovolí, kdo si je vyhledá. Teprvé když navštíviš ohromné rozvaliny věků zašlých, nad míru bohatá musea a galerie projdeš, na Monte Pinciu a v jiných sadech čarovných, dříve papežských se poohledneš, v prvním chrámu křesťanstva buď bohu svému, buď geniu umění se pokoříš a jiné památnosti privatní i veřejné prohledneš: potom teprvé poznáš, čím Řím byl a čím jest.

Florenc přirovnal bych k ženě krásné, trochu koketní, jež zoubky ukazuje, proto že krásny jsou; vědoma svých vnad, s nimi se neskrývá. Roma oněm dumným, hlubokým povahám se podobá, které čím lépe poznány, tím větším kouzlem jímají a jichž nikdy úplně neproskoumáme. Ano, zvláštním jakýms kouzlem vyznamenává se Řím před jinými městy, kteréžto kouzlo vysvětlit neumím; já to nechápu, čím vlastně velký duch nesmrtelného Buonarottiho v dílech svých nade všecko nás jímá.

Čím jest Řím světu uměleckému, o tom svědčí důmyslný, již 300 let starý obyčej, dle něhož umělec, jenž odcestovat hodlá, v předvečer od přátel svých k fontaně Trevi doprovázen bývá, kdež napiv se naposled se zřídla čistého, bajok (nyní soldo = 2 kr.) veň uvrhne na záruku svého návratu; pak objav soudruhy, po řadě s nimi se loučí. O jiných městech není mi známo, že by odcházející svůj návrat zvláštním spůsobem pojistit si hleděl.

Popis Říma obstarala ode dávna již celá literatura a z novějších prací od Baedekra až po dílo Platena, Bunsena a j., jež 6—7 svazků velkého oktávu po 5—600 str. obsahuje, jest celá řada dobrých i prostředních děl, sáhajících asi do dobytí Říma Viktorem Emanuelem.

Od té doby mnoho nového se objevilo. Vládou podporované vykopávání vrstev staletých, spočívajících na obrovských podnicích mocných těch předchůdců křesťanstva, pokračuje velmi zdárně. V září as objeveny dva velké dvojité reliefy na forum Romanum, jež velkým obohacením archeologie nazvati možno. Blízko brány Septimia Severa a chrámu Antonina a Faustiny, pod základy jakés věže, jež v středověkých bojích za úkryt jakéhos velmože-lotra sloužila, nalezeny ve výměře asi 400 cm. délky, 150 výšky a 50 tloušťky. I představují oba tyto výtvory z dob asi Trajanových na jedné straně po jednom býku, jednom beranu a jedné svini k oběti vybraných, na druhé velmi interesantní reliefy figuralní. Podzdívky obou, as na 2½ metru vzdálenosti souběžně běžící, jakož i ozdoba plastická z obou stran dokazují, že označovaly jakýs druh chodby svobodné; bohatý, meandrem na nich zdobený říms připouští i možnost, že to byla klenba jakás, aneb druh attiky.

Dle mínění některých, vždy nesvorných archeologů, objeven tu zvláště a důmyslně vyznačený příchod k řečništi (rostra), jež v skutku v těchto místech dle starých autorů se nalezalo a sice byla strana zvířaty označená uvnitř, reliefy figurální na zevnější straně. Zvířata k oběti ubraná jdou směrem k rostře, jež povýšena a po schodech dostupna byla. O formě této nemáme posud jasného ponětí, jen to víme, že byla kulata a nosy lodí označena. Reliefy u vnitř hlavní poutají k sobě pozornost; obsahujíť dva důležité momenty řečnického působení, totiž řečníka v záležitostech zahraničních a v záležitostech života politického, domácího. První, dle krojů, předvádí nám vyslance cizí, z nichž jeden se senátem vyjednává buď o tribut povinný (dle otroka s pytlem) aneb o smlouvu nebo o jiné záležitosti. Na druhém znázorněny jsou volby: řečník snad co kandidát se odporoučí; jsou tu voličové, kteří volební listiny mezi dvěma deskama svázané odevzdávají. Jeden už odevzdal hlas a vzdaluje se, druhý právě desku na hromadu klade, jiný už schýlen čeká na vzdálení se předešlého atd. Postupem tu vyjádřeno velmi krásně odevzdávání hlasů. Vůbec celá volba látky i její charakteristické provedení značí umělce, který promyslil, co podat chtěl a jak vidno, dostál úloze své. Nález tento náleží mezi nejinteresantnější, jakéž po dlouhé časy učiněny.

Náhled tento, jenž i mně nejrozumnější se býti zdá, není však jediný. Ale o těchto reliefech šíře se rozepisovat, náhledy vyvracet a doplňovat — k tomu třeba síly zkušené a mnoho papíru. Snad v brzku nějaký učenec celé folianty o tom vyplní.

Blízko kostela Nero e Arhille, na cestě k bráně sv. Sebestiana, vykopává přívátník, jakýs Guidi, antické pokoje s malbami, kdež i sochy, terracotty, sloupy a j. se nalézají. Již jest hezky materialu pohromadě a za krátký čas nové budem míti museum. Často věci vykopávané přiléhají přesně k thermám Karakallovým, tak že se za to má, že k nim náležely; jen že leží 4—5 sáhů

pod niveau podlahy těchto lázní, tak že by buď jen přístavky jakés, aneb byty personálu značily. Kousky maleb, které posud sestaveny nejsou, rovnají se nejlepším pompejanským; mosaika jedné komnaty pak úplně mosaice v atriu Karakallových therem. S prací teprvé nedávno počato, lze tudíž ještě krásných nálezů se nadíti.

Maličkostí všelikých vykopáno, hlavně též přičiněním obce, velké množství. V brzku má se na Kapitolu zříditi výstava všech v posledním čase získaných nálezů; mezi nimi bude i prsten zlatý s drahokamem neobyčejné posud ceny.

Prozatím není mi o nových výskumech starého Říma nic důležitého známo; ponechávaje si volnou ruku pro příští zprávy, seznámím laskavého čtenáře ještě s několika maličkostmi moderního Říma.

O palácu Venezia jen mimochodem. Jak známo vystaven r. 1455 Giulianem da Majano pro rodinu Borgiů. Papež Pius IV. daroval jej r. 1560 republice benátské, touto dostal se Rakousku a je nyní sídlem obou vyslanců Cis- i Translajtánie. Pro umělce, hlavně stipendisty, zřízeno tu 10—12 studií (atelier), v nichž i naši Levý, Manes, Šimek, Šulz, Machytka, Schmoranz, Zeyer a j. studia svá konali — pro národní blaho, což snad nejplatnějším upotřebením velmi rozsáhlého paláce toho nazvati lze. Před několika léty přestavováno tu v prvním poschodí; po odstranění podlahy nalezeny kostry lidské mezi klenbou a cihlovou podlahou. Podlaha ta nerušena od dob původních a komnaty zmíněné náležely prý — Lukrezii Borgii. Snad nějaký ten příspěveček k poznání cností oné ženy?

Divadel tu máme mnoho, ale dobrých málo. Jest tu Apollo, velmi drahé, lóže až po 50 fr., Copranica, Argentina, Valle, Metastasio, Quirino, Valletto; v letě ještě Politeama, Corea (Mausoleum Augusta) a Sferisterio. Představení jsou tak vlašská, někdy dobrá, ale málo kdy, většinou ošumělá. Dává se tu vše od tragedie a velké opery, všechny druhy veseloher, též s národním Pulčinelem až po hry marionet. V divadlech obyčejných jsou ceny po 8—10 soldech (parter), tedy 16—20 kr., ostatní poměrně dle toho; obecenstvo v celku o mnoho usedlejší, řekl bych evropštější než v severní Italii. Ostatně přál bych Praze tolik divadelního obecenstva, jako tu ve všech divadlech bývá, hlavně uváží-li se, že obyčejně bývají dvě představení stejná o 6 a o ½9 hodině. Že balet tu hraje velkou úlohu, viděti z toho, že i marionetty (ve Valletto) tančí balet a sice až po 30 najednou. Vůbec bývají ty marionetty mnohdy interesantnější než mnozí umělci z masa a kostí anebo kostí a kůže, jak kdo chce. Jednou dávali tam potopu světa (l'orribile diluvio): Noah se svými syny ve vysoko tragickém tónu káže morálku, pak se objeví Jehova originálním způsobem. Nejdřív hřmění a blýskot, pak oblak, ten se při srdcelomné lamentaci čtyr fagotů a jednoho klarinetu otevře a skroušenému obecenstvu objeví se „otec všehomíra“ co — oko v trojhranu. Nedosti na tom; oko to mluví, odsuzuje hříšné člověčenstvo atd. Děj jde dále, staví se archa, zvířatka po páru do ní lezou, pak rodina Noemova. Ku konci hřmění, blesky, špagátový dešť, papírové vlny a jiné experimenty z organické lučby. Po tom balet se všemi možnými i nemožnými efekty, koně, kozy, lvi, draci, husy, žáby, mouchy, netopýři; však nemohu jmenovat celý systém zoologie, podotýkám jen, že vše to se děje na jevišti, kde už jsem viděl od živých herců provozovat „Židovku.“ Viděl jsem už provozovat balety v nové opeře ve Vídni a jiné, ale tolik špásu mi žádný neudělal. Ano myslím, že vlastně tu by byl domov pro balet.

Vánocemi počal všude repertoir karnevalní; francouzská společnost z Valle odcestovala, Apollo znova otevřen Afrikánkou, v Argentina je nyní cirkus Ciniselli, všude, kde dříve byla tragedie a drama, vládne nyní pulcinello a všechny druhy frašky.

B. Schnirch.

Historické karikatury že bývají doplňkem události vážných a velikých velmi zajímavým, objevuje se již nyní při karikaturách, kteréž zůstavila válka francouzská. Tak právě čteme, že si Bismark zakoupil jich za 2600 franků, a Athenaeum praví, že to cena velmi mírná. Třeba jen povážiti, že obě poslední čísla „Journal oficiel“, jejž vydávala komuna, nyní již prodávají se za 100 franků, úplný exemplář tohoto žurnálu že stojí 550 franků. Asi podobné ceny mají všecky listy tehdejší doby. Bismark koupil svou sbírku v Londýně od pana Dulau. Tato firma měla ještě dva jiné exempláry, z nichž jeden dala britskému museu a druhý ještě chová sama. Exemplár ten záleží ze tří svazků; v prvním vylíčeny jsou dnové před bitvou u Sedanu, v druhém vylíčen život obležené Paříže a v třetím doba komuny. V prvním svazku představen jest Napoleon výtečně v rozličných obrazích: co páv, který na hromadě francouzských daní chlubí se svým ocasem, pak zase vedle svého strýce, který ho tahá za ucho a volá „paňáco!“ Syn jeho utíká před husou, která ho chce kousnouti do lejtka a nápis zní: „Udatný jako papínek.“ Ve svazku tom jest také obraz papežův, který stěhuje se z Říma a ducha svatého nese v kleci na zádech. Bazaine vystupuje v mnišském hábitu, maje na krku řád čestné legie, avšak stužka vypadá jako provaz. V druhém svazku vystupuje nejprvé hrobař, který dojista měl mnoho práce. Další karikatury líčí hlad a zimu. „Poslední dnové odsouzencovi“ jest podepsáno pod obrazem, na němž pán pronásleduje svého kocoura na střeše. Pod jiným obrazem táže se choť manžela, proč si připjal falešné břicho. „Aby nebylo vidět, že máme hlad.“ Ovšem jest v tomto druhu humoru cítiti něco vzduchu šibeničného. Na jiném obraze Jindřich IV. hledí s bolestí na svého kamenného koně, jejž vedou na jatky, aby z něho nasekali masa. Na jiném obraze vylíčeno jest stržení sloupu vendomského. Jindřich IV., Ludvík XIV. a archanděl Michal přišli jakožto deputace ke Courbetovi, aby se přimluvili za sochy. Courbet na chvíli přestal kouřit a praví, že si to musí rozmysliti. Jiné obrazy vedou nás do sklepů. Mnoho lidí za bombardování uteklo se sem, tu však pozorují, že skulinou sem padá dříví, i volají: „Pro umučení boží, pekař chce své dříví zachrániti ve sklepě.“ V jiném sklepě sedí svatební párek při lojové svíčce, která právě dohořívá. Že i Thiersovi dostalo se těmito karikaturami mnohého portretování, rozumí se samo sebou.

Domácí a cizí umění. — K tisku se nyní připravuje spis pro literární historii naši důležitý: korrespondence prvního romanopisce našeho Prokopa Chocholouška. Myslíme, že po listech Jungmanna a Čelakovského není listů pro nás důležitějších než jsou zbylé ty listy po Chocholouškovi, jehož bystrozrak byl obdivuhodný. Nejzajímavější jsou ovšem z oné doby, kdy z Polsky byl Ch. násilně do Prahy dopraven a odtud hned, „ve 24 hodinách,“ do rodinného svého Sedlce k několikaleté internaci odebrati se musil. Čtrnáct let je tomu teprv, krátkých čtrnáct let, a tenkráte mohl první náš romanopisec v listu k bratrovi do daleké Polsky ještě zvěstovati: „Z peněz, jež jsem v Sędziszowě obdržel, mám již jen čtyřicet krejcarů. Výdělků zde nemám žádných, avšak, mimo na papír a na tabák, také žádných výdajů — u svých známých se přece najím!“ — Ze dnů tehdejších napadá nám tu zajímavá a významná jedna událost. Chocholoušek přibyv do Prahy, neměl pražádných pomůcek subsistenčních. Jiný, rovněž ale chudý vlastenec doporučil ho jistému pražskému redaktoru, smýšlení vždy rozhodně německého. Redaktor byl v rozpacích, slyše však, že Chocholoušek také ještě na jistou kapacitu národní, nyní často jmenovanou, žádost svou vnésti hodlá, rozhodnul se ochotně: „Dám dvakrát tolik, co pán ten.“ A pán ten, bohatá ta kapacita, dala Chocholouškovi — stříbrný desetník!

— Za krátko vyjdou epické zpěvy Svatopluka Čecha. Mladý to pěvec, první vydá knihu samostatnou, a již nyní je rozhodnuto, že bude kniha jeho náležeti k nejlepším spisům české literatury básnické.

— Snad as dvě leta je tomu, kdy přinesly časopisy české zprávu, že Eliška Krásnohorská zaputovala si na Šumavu. Byli jsme všichni žádostiví, jaký as dojem velebná příroda tamější učiní na básnířku naši lyrickou. Odpověď k nevyslovené tehdáž naší otázce podala nám nyní Eliška v nevelké, ale veskrz původní a pěkné veršované knize „Ze Šumavy.“ Hluboký prales a divoká skála, nebetyčný vrch se svými bouřemi a zapadlý hvozd se svým příšerným tichem nezachvátily lyrickou mysl, nýbrž osvěžily, zesílily, povznesly ji majestátem svým. To je zcela jiná, nová básnířka již nyní před námi, než jakou byla ještě ve spisku „Z máje žití,“ a řekněm, že nepoměrně již zajímavější. „Ze Šumavy“ je spisek zcela samostatný, lyrika subjektivní v něm mizí, lyrika objektivní vítězí. Zůstává ale stále lyrikou, čistou, stříbrojasnou. Ano i verš vykračuje sobě jinak, jako by byl po těch stezkách horních hravému srnčímu kroku se naučil, a sloka nabyla rozmanitosti, jako by se jí byla naučila od samé malebné, rozmanité přírody. K tomu je vše provanuto tak vřelým dechem českým. Šumava, bašta česká, zrcadlí se co bašta ta i v uvědomělých písních Eliščiných, a myslíme, že ani z mužských prsou nevyšlo mnoho ráznějších slov, než jaká jsou tu na př. v písni „Chodské“:

Kdyby vám, vy hory a vy mocné skály,
pánbůh nebul kázal, habyste tu stály,
buli bychom vstali, pro vás putovali
ha vás, jak jste těžky, na ramena vzali,
nesli vás kraj světa, složili vás tady
ha pak řekli: Stůjte, české země hrady!

Chraň ji vaše výška, mocnota i šiřka,
ha kde pánbůh nechal mezi vámi dvířka,
nastavme své hlavy, tvrdé jako žula,
haby na sto zámků huzavřina bula.

„Chodská“ zahajuje sbírku a dobrý je v tom takt, že zvoleno k ní také nářečí chodské čili buláčtina, jíž Boženou Němcovou šťastně užitá.

Mateří květe koření
na horách v našem bůčí;
těžké to, těžké lúčení,
s matičkou kdo se lúčí.

Na světě jen to nejchudší
hať si tu roste kvítí,
nedáme my se z náručí
mateří zemi vzíti —

zvoní hned po „Chodské“ „Taky chodská“ tónem jemným. Každý milovník české poezie zajisté sobě knížku tu přečte, každý pozná sám, jak věrnou je ozvěnou velkolepých kras šumavské přírody a jak že lyrika popisná jí obohacena. Přec ještě podotýkáme, že se nám nejvíc líbí „Kříž v lese“, „Děvče z hor“, „Pytlák“ a cyklus „Prales“ že nám připadá přímo jako modlitba.

— List jediný svého druhu jest snad časopis „The silent world“, jenž vychází ve Washingtoně. Jest to časopis výhradně pro hluchoněmé psaný a vydávaný — krásné to svědectví, jak pěkných cest dovede vynacházeti humanita na ulevení neštěstí!

Theatralia.*) Nejnovější akt české směšnohry: „Motání se našeho divadla“ je dohrán! Míníme záležitost Smetanovu. Mluvilo se o ní mnoho, příliš mnoho, všude jinde by se nebylo o ní mluvilo pranic, protože by byla ani povstat nesměla. Smetana „zůstane prvním kapelníkem, Ad. Čech bude nadál hlavní jeho podporou,“ id est: bude nadál kapelníkem druhým, zní to rozluštění — a nám se naprosto nelíbí. Myslíme, že mu rozumíme příliš dobře, a bolí nás, upřímně řečeno. Kde že jsou činy k těm krásným slovům, jež proneslo veřejně samo družstvo, že mu jde totiž o to, aby byl Smetana hmotně i jinak líp postaven než potud!? Předně prý aby dostal postavení, „v němž by skladatelský duch jeho bujně rozkvest mohl“, řeklo se. A místo toho ponechána mu celá tíže prvního kapelnictví, ano přidáno i „právo“ vypovídání a engažování, složena veškerá odpovědnost na jeho ramena za operu celou! V tom vidíme jen nové obtíže, metané mezi mistrovy nohy. Každý věcí a osob znalý myslil sobě věc as následovně: Smetanovi odebeře se část hmotných prací, Čechovi uloží se část ta a jemu na pomoc dá se nějaká další síla výborná, na př. náš Hřímalý a půjde vše jako na jaře. V skutku by byl každý s domácími našimi silami takto naložiti musil, kdo by byl vůbec jasně prohlídal. Avšak Smetanovi přitíženo, Čech obmezen, o Hřímalém posud nerozhodnuto, režisér, o kterého žádáme teprv několik let, nejmenován, nejmenován také opakující ředitel pro sbor — a za rok, bojíme se, bude se k všeobecné nevoli opakovat hra letošní, řekne se posměšně „Smetana neobstál!“ — Avšak nyní již Smetana sám bude na stráži, bude energický, bude bedliv svých práv v každém případě jednotlivém.

— Pro zimní saisonu letošní, snad z opatrnosti, slibováno letos jen málo — také se tomu slibu dle pohodlí vyhovuje. Hraje se sice při vždy naplněném, přečasto vyprodaném domě v skutku pečlivě, ano často výtečně (uvádíme jen poslední „Stuartovnu“, v níž paní Malá vynikla nad všechny nám známé i mimočeské zastupitelky úlohy té), avšak repertoir sám snne se velmi loudavě dál. Bozděch přivolil teprv k provedení jednoho ze svých čtyr nových kusů, pro Pulduv příjem oznámena Zákrejsova veselohra „Dvé krásných očí,“ ale není ještě zadána, Štolbův kus zapovězen, z překladů dostanem prý nějaký francouzský „Zatykač“ a nějakého německého „Vychovatele“, pak Shakespearova „Jana III.“ — „poprvé“ (byl ale již před několika lety dáván), zkrátka, žijem skoro tak jen od slibů a každý zkušený ví, jak sytny jsou ty sliby českého repertoiru. Je jakás pohodlnost ve všem, jako bychom sídleli již někde na ostrově blažených. Arci, plno je v divadle přec!

*) Počínaje příštím číslem bude Lumír přinášeti také kritiku divadelní.

— Z nových oper uslyšíme během letošní zimy ještě Skuherského „Rekruta“, Dvořákova „Uhlíře“ a francouzskou „Javotte“ (Popelku).

— Bavoři u výtvarnictví sochařském libují sobě v kolosech. Známa jest „Bavaria“ u Mnichova. V témž slohu a skoro v téže velikosti bude postaveno na návrší u Horního Amergauu (Oberammergau), kdež odbývají se známé hry pašijové, kolosální skupení ukřižování Krista. Každá z figur váží čtyřicet centův; figura Kristova s křížem bude tesána z jednoho kusu a kus ten váží nyní čtrnáct set centův. Výška celého skupení bude obnášeti čtyřicet stop. Bavarií postavili sobě Bavoři „jediný pahorek“ kolem Mnichova, skupení u Amergauu bude k vůli imposantnosti kopců imposantním.

Literární a jiné aforismy. Od *V. H.* — Jsme národ poetický. Naši poetové nekončí samovraždou, nýbrž filologií. Na místě city a myšlenkami obírati se jen jich zříceninami, slovy, a býti při tom živ a zdráv — pane bože, chraň mne i můj národ smrti takové!

— Nic není hroznějšího, než pročísti básně začátečníkův i nezačátečníkův netalentovaných. Bývám po takové práci velice smutný, skoro zoufalý a nejvíce nakloněn, rozdávati almužny. Psychologové si tuto náklonnost mou vysvětlí.

— Když vítr po léta opírá se o strom, připraví jej o rovnost, nahne ho k jedné straně. Málo kdo z nás je duševně tak rovně rostlý, aby nebyl bouřemi nakloněn k jedné straně.

— Což jest nám v mládí o směr! Deset směrů za jeden. Což jest nám o píseň! Mladá duše jest jako plný orchestr, zahraje všecko. Ale stáří jde již jen směrem jediným, a i ten jest roztrhaný a přervaný. Stáři, to již jen jako kolovrátek: zůstala v něm jedna písnička a ta ještě přeskakuje.

— A přece má každá píseň svoji dobu. Snad se pamatujete za Bacha na píseň o nosu. Tenkrát vstoupil-li kdo do veřejné místnosti a měl větší nos: celá společnost spustila píseň o nosu. Často se stalo, že opěvaný rozhněván odcházel, ale u zpěvu nikdo neustál. Na nosy sobě ukazovali jako posedlí a nebylo místa, kde bys tuto píseň nebyl slyšel. Tenkrát jakoby byli nabyli nový smysl, dívati se sobě po nosech. Ale nasytili se jí. Zazpívejte ji nyní, nikdo sebou ani nehne, píseň ztratila barvu, zvadla, nežije víc. Probuďte tytéž zvuky, tatáž slova — lidé jsou jiní, nebudou tomu více rozumět.

— Pravil mi kdysi jeden ze starších spisovatelů: „U nás musí býti člověk vším, básníkem, vědátorem,“ a pak toho najmenoval ještě mnoho, čím musí býti. Můj ty bože, myslil jsem si, já vědátorem nejsem, tím ostatním také ne — co ze mne bude? Nedlouho na to slyšel jsem na chóru venkovského chrámu kantora, ten zpíval alt, diskant, bas, všecko dle potřeby. Bylo to nad míru směšné, ale bylo to dle theorie onoho staršího spisovatele na vlas.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Ze Šumavy. Básně Elišky Krásnohorské. (ženské bibliotéky svazek 15.) Tiskem a nákladem knihtiskárny: J. Otto v Praze.

Muž z lidu. Román ze života dělnického od Em. Erckmanna a Al. Chatriana. Dle francouzského vzdělal Louis Schmidt. V Praze. Nákladem výboru pro vydávání „Dělnických Listů“. 1872.

R. E. J. — V příštím čísle dáme odpověď.

J. K. — Obé již přeloženo.

E. B. v Ch. — Dosti máte obrazotvornosti, ale neumíte ještě plasticky formovat. Zkoušejte se dál.

H. R. — Myslíme, že míníte následující dva epigramy Goethovy:

I.

Kratký že epigram k tomu, by od srdce něco mi řekl?
Kratší jest, milenče můj, srdečný políbek přec?!

II.

Tato jen pravá jest láska, jež vždycky a vždycky je stejna,
všeckoli dáno jí jest, všeckoli odňato jí.

Sdělujem vám je tedy hned po česku, v překladu Ladislava Quise.

Z. V. — Vyhovujem vícestranné té žádosti již v nynějším čísle.

S. Ch. — Dobře jste sám naznačil, že tu jen všední příběh.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímame jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 4.**

Svatý Xaverius.

Pražské romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

„Doposud ničemu nerozumím, vlastně nic nechápu, Xaverie,“ přerušuju po chvíli mlčení. „Možno-li ti podat vysvětlení, ukojíš nejen mou zvědavost, ale zaplašíš i palčivé pochybnosti mé o tvém duševním stavu.“

Přítel útrpně se pousmál; v úsměvu jeho spočívala však jistota muže, kterýž jest si vědom, že závisí jen na jeho vůli, aby v několika okamžicích zaplašil veškeré pochybnosti.

„Buď bez starosti o mé mozkové nervy,“ dí po chvíli, „konajíť nyní právě tak solidně a klidně „svou práci“ jako kdykoli jindy, leda že v tomto okamžiku nejsou snad tak příliš napnuty a rozechvěny jako v poslední době, kdy jsouce téměř bez přestání mou vůlí mrskány ku práci, nedovedly zroditi než pochybnost, nepokoj a nespokojenost, ba beznadějnost. Doba, kdy bylo třeba mysliti a pracovati, již minula, nyní možno též o práci promluviti a libo-li ti, sdělím ti, co . . . .“

„Vypravuj tedy,“ přerušuju přítelovu řeč a tento usednuv proti mně za stůl, jal se vypravovati v tento smysl:

„Trvám, že doposud ještě se pamatuješ na tajemná slova, jež byl malíř Balko několik okamžiků před svou smrtí mé babičce diktoval. Rovněž tak jest ti známo, jaký účinek měla mystická slova umírajícího na naivní mysl nejen mé babičky, nýbrž i po letech ještě na mysl mé matky a snadno můžeš si tedy představiti, jaký účinek asi měla posvátná úcta mé matky k obrazu, ku kterémuž se mystická slova ta vztahovala, na mne, když jsem v průvodu matčině celé dny trávíval před obrazem umírajícího svatého Xaveria, o němž upřímně řečeno, po dnes nevím více podstatného nežli že náležel mezi stoupence pověstného Ignáce z Loyoly, že nadšen pro víru křesťanskou působil v Indii s bezpříkladným sebezapíráním nejen co kněz, nýbrž i co voják, že však svým přísným životem a vzorným příkladem daleko více mezi obyvatelstvem působil na prospěch víry křesťanské nežli zbraní, a že slávy, kterou mu po jeho smrti, jež ho stihla na cestě do města Goa, církev katolická prokazuje, vším právem zasluhuje. Matka má ovšem znala celou řadu rozličných legend a životopisů podivuhodného tohoto muže, nicméně vzdor tomu, že mi je nesčíslněkráte vypravovala, nepřiměl by mne nyní nikdo ani nejbolestnějším mučením k tomu, abych jen jednu z nich znova vypravoval.“

„Kam to ale zabíháš?“ přerušuju vypravujícího. „Proti svému obyčeji počínáš zcela nelogicky; jak se zdá, chtěl's vypravovat o účinku matčiny úcty k obrazu a vůbec veškerého tohoto tajemnůstkářství na svou mladistvou mysl a odbočuješ k věcem, jež s tím na prosto nesouvisí. Co je mi v tu chvíli po životopise nebo legendách katolického misionáře v Indii?“

Přítel neuznav mé vyrušení z proudu řeči ani za hodna nejnepatrnější omluvy nebo poznámky, pokračoval ve svém vypravování:

„Co dítě, co hoch, ano ještě co mladík stával nebo klečíval jsem po boku své matky před Balkovým obrazem v oné zbožné bezmyšlenkovitosti, z kteréž rodívá se buď náboženský fanatismus, když je člověk duševně čilý, anebo onen druh otupělosti a otrlosti duševní, kterouž „zbožný lid“ nazývá „oddání se do vůle boží“, když je člověk na duchu obmezen. Na štěstí pro mne vznikla ve mně zvláštní jakás pochybnost. Nevím sice, kdy, kde a jak vzala původ, však existence její dosti záhy se přihlásila o své právo: Počal jsem pochybovati. Z počátku týkaly se pochybnosti věcí nepatrných, později vždy důležitějších, až posléze nebylo skoro ani jediné věci, ku které bych nebyl připsal znamení otázky na tak dlouho, dokud jsem nenabyl o ní úplného přesvědčení; slovem, počal jsem mysliti a souditi. Byl jsem, jak ti známo, vychován v nejpřísnějších zásadách neboli předsudcích bigotnosti. Myšlénkový boj za jich vykořenění byl tudíž tuhý a houževnatý; ale posléze přece vykořeněny úplně, tak že nadešli dnové, kdy klečíval jsem v chrámě svatomikulášském po boku své zbožné matky s myšlénkami zcela profaními a to pouze z té příčiny, abych dobrou a v mnohém ohledu převýbornou matku, která mimo svou zbožnost a víru neměla jiných duševních a mravních opor, svou negací posvátných tradic v hloubi duše neurazil a tak nevýslovně nešťastnou neučinil.

Duševní tento převrat děl se u mne velmi pomalu; bez přísných studií a bez mnohé nahodilé neb nenahodilé pomůcky vědecké, které jsem se instinktivně nebo za přispění jiných domohl, nebyl by se zajisté převrat ten stal ani tak rychle, ani tak úplně. Jako na podzim opadává se stromu jeden lístek po druhém, až zůstane holá peň s větvemi, tak opadával znenáhla u mne ve filosofické výhni pochybnosti jeden lístek zbožnosti a pouhé víry bez přesvědčení po druhém, až zbyl holý peň a několik větví: zásady a zásadečky víry a chorobný kořen: předpojatá mysl, z které byly vypučely. Avšak i tento kmen i větve, ano i kořen znenáhla ztrouchnivěly a zbyl jen zárodek nového duševního života. Tento ale počal z nenadání klíčiti a vypučel z něho zdravý kořen nový: nepředpojatá mysl; v duši mé vznikly myšlénky

nové, svěží a z těchto vykrystalisovaly se nové zásady, jež vrcholily v neobsáhlém dosud a nejrozličněji definovaném pojmu: bůh. „Co je bůh?“ ozývalo se v mé duši v tisícerém ohlase. A v době té byl jsem duševně dospěl tak daleko, že nemohl jsem jinak odpověditi nežli: „Bůh je resultující všech přírodních sil.“

„Výborně!“ zvolal jsem mimovolně; přítel však nedbaje opět mého vyrušení, pokračoval klidně dále:

„A na tomto základě, ať již pravém neb klamném, započal jsem svou nevděčnou práci: přemýšleti o tajemství Balkova obrazu svatého Xaveria. Nelze mi ovšem ani nejhlavnější výkony klopotné, a často zdánlivě úplně beznadějné mé duševní práce sledovati a proto naznačím ti ji jen v nejhrubších obrysech. První otázka, která se mi naskytla, byla: „Je-li v obraze skutečně nějaké tajemství skryto, jakým způsobem a jakými prostředky je možno, odvážiti se k jeho odhalení?“ Přemýšleje o této otázce, shledal jsem, že k odhalení jakéhokoliv tajemství vůbec a tudíž i tohoto možno se odvážiti jen s nejpřísnější logikou a za nejvhodnější prostředky výpomocné uznal jsem mathematiku a vědy přírodní. K resultátu tomuto dospěl jsem asi před dvanácti léty a od té doby věnoval jsem každý volný okamžik přísným studiím jmenovaných věd. Však čím hlouběji jsem se zabíral do studia, tím více jevila se mi bezpodstatnost posledních slov umírajícího Balka, jež byl mé babičce diktoval, a po mnohém přemýšlení zavrhl jsem vše co pouhou halucinaci umírajícího, tudíž duševně již nepříčetného člověka. Je-li skutečně jakého tajemství v obrazu, proč medle umírající Balko nenaznačil aspoň jeho podstatu nebo aspoň zdaleka způsob jeho odhalení? Proč pravil ku konci, že kdo vytrvalostí a železnou vůlí obrněn, bude před obrazem dliti, tomu že svatý Xaverius zjeví neocenitelný poklad? Což nedlely babička a matka má „vytrvalostí a železnou vůlí obrněny“ před obrazem po mnoho let, což neupnul jsem já sám veškerou svou mysl na obraz, abych vypátral v něm skryté tajemství, a přece svatý Xaverius nejednal dle Balkova slibu a neocenitelný poklad nám nezjevil! Posléze v rozmrzelosti nad marným mudrováním, kladením sobě otázek a jich často i pošetilým zodpovídáním pohodil jsem pyšně hlavou a pevně jsem si předsevzal, že nebudu se více obírati záležitostí, která po zralém uvážení nezdála se mi býti než fantasmagorickým výtvorem mozku ve své pravidelné funkci již přerušeného. Předsevzetí mé bylo sice pevné, nicméně provedení velmi nesnadné, neboť uvážíš-li, v jakých poměrech jsem byl vychován, že obraz a jeho domnělé tajemství co den, ba téměř každou hodinu uváděny mi na mysl, přisvědčíš mi, když dím, že vzdor největšímu namáhání a skutečně násilnému zapuzování myšlénky na Balkův obraz nemohl jsem se jí zbaviti a že mne pronásledovala s houževnatostí palčivé zpomínky na starý jakýs poklesek, jehož jsme se byli z mládí dopustili a jejž ještě před svou smrtí musíme napraviti. Pevné vůli mé arci se poněkud podařilo odpuditi osudnou myšlénku aspoň potud, že nestala se nikdy na delší čas předmětem pravidelného hlubšího přemítání.

V době té zemřela má matka náhle, byvši raněna mrtvicí právě, když z rána odcházela jako obyčejně z chrámu svatomikulášského. V den po jejím pohřbu seděl jsem doma o samotě zasmušen a rozlítostněn, probíraje se v listinách úředních i soukromých, jež byly po matce zbyly a kteréž ona u vzácné vážnosti chovala buď co upomínky nebo co listiny potřebné a nutné. Osudnou náhodou nalezl jsem lístek, jejž byl Balko před svou smrtí babičce mé diktoval a o němž mi byla matka až dosud jen vyprávěla, aniž by mi jej byla kdy ukázala. Pohled na zpukřelý papír a nepravidelný kostrbatý švabach babiččin oživil v mé duši veškeré upomínky a od toho okamžiku mělo mne tajemství Balkova obrazu opět ve svých tenatech. Marně jsem se přemlouval, marně jsem se bránil, myšlénka na mystická slova lístku pronásledovala mne ve dne v noci, až dozrálo ve mně předsevzetí, že poznovu pokusím se o rozluštění záhadného a více než pochybného tajemství.

Počal jsem práci poznovu. Především jal jsem se zkoumati, zdali Balko v posledních svých okamžicích mé babičce diktoval cosi aspoň částečně podstatného, nebo nalézaje se již v nepříčetném stavu duševním cosi naprosto nebo z části smyšleného, a jaký byl při tom asi jeho zámysl. Z chaosu myšlének, zpomínek a jednotlivých dát vybíral jsem přede vším ony, z nichž mohl jsem seznati povahu Balkovu a dospěl jsem po dlouhém přemítání k poznání, že povaha jeho nebyla by se srovnávala se lží, ať již skutečnou neb žertovnou.

V posledním jeho diktandu zdála se tedy přece spočívati pravda, ovšem že zabalená v mystické roucho temného výrazu. Ale jak přijíti k jádru, jak nalézti aspoň zásvit, jenž by třeba na okamžik osvítil dráhu, po které by bylo možno, třeba jen o krok přiblížiti se k tajemnému cíli? Přemýšlel a zkoumal jsem dále a snažil jsem se, odpověděti zcela přesně na tisíceré otázky, z nichž nyní ovšem jen některé mohu zde uvésti. Konečný resultát všeho: zjevení „neocenitelného pokladu“, ponechal jsem prozatím stranou a tázal jsem se sama sebe: „Kdo uložil tajemství v obraz?“ Odpověď naskytla se prostě sama sebou: „Kdož jiný než Balko, jenž tvrdí, že „obraz nebyl malován pouze pro oko a pro povznešení mysli zbožných křesťanů,“ nýbrž že „je v něm více nežli bývá v obrazech největších mistrů, cosi, nad čímž by tisícové s pohrdáním pokrčili ramenoma, z čehož však by přece m o h l a vzejíti spása milionům.“ Mluvil-li zde Balko promyšleně a zcela přesně logicky, spočívalo tedy tajemství v malbě samé, a přece bylo tak zvláštním, že neshledáváme cosi podobného ani v malbách největších mistrů; bylo tudíž dle všeho, abych tak řekl „nemalířským“, netýkalo se a nezakládalo se v u m ě n í m a l í ř s k é m, nýbrž v čemsi, čímž Balko i nad největší mistry vynikal. Tím přesunuly se myšlénky mé opět na Balka co člověka. Opět zkoumal jsem jeho povahu, život a snahy a vybíral pouze ony stránky a známky, jež mohly býti v jakém takém styku s věcí, o kterou se jednalo. Probrav všechny upomínky na četné podrobnosti z matčina vypravování, neboť nic jiného neměl jsem k disposici, vylovil jsem následující drobty, jež zdály se míti pro můj účel nějaké ceny: Balko byl nespokojen se svým osudem, často si stěžovával, že minul se cílem života; vedle svého umění miloval samotu, vážné přemítání a studie přírodovědecké, byl člověk lidumilný a zanášel se myšlenkami reformačními. To bylo vše, o čem jsem věděl, že se tím Balko lišil co člověk i umělec od jiných malířů. V jaké souvislosti bylo to ale s tajemstvím obrazu? Myšlénky mé počaly se opět rozbíhati; probíral jsem jednu po druhé, však žádná nehodila se mi k první důležitější vymoženosti mého bádání, že tajemství obrazu nezakládá se v u m ě n í malířském. Logické zkoumání mé zůstalo úplně bez úspěchu. V průběhu dalšího přemýšlení uznal jsem za nutné, zkoumati opět malbu samu, k čemuž mne hlavně také přiměla diktovaná slova Balkova: „Kdo dovede třeba po léta stávat před obrazem tím, kdo upne veškerou svou mysl na obraz, aby tajemství vypátral atd.“ Učinil jsem tedy dle slov těch a zkoumaje stával jsem před obrazem, kdykoli se mi k tomu

naskytla příležitost. V první době nepozoroval jsem jako dříve nic zvláštního, leda že jakýsi druh ztuhlosti v postavě svatého Xaveria budil moji pozornost, kterou jsem následkem toho zdvoj- ba ztrojnásobil. Nicméně ani zbystřená pozornost má nevedla k nižádnému cíli. Svatý Xaverius díval se na obraze s týmž bolestným výrazem v oku tak klidně a přece zas tak trpce v neurčité prázno, že mi bývalo mnohdy až úzko, když po mnoho hodin nespustil jsem zraku s obličeje svatého, a po celou tu dobu nic jiného jsem nepozoroval nežli děsný výraz blízké smrti, jejž byl malíř v obličeji tom tak mistrně vyznačil. Pochybnosti mé počaly se poznovu množiti a jsem jist, že bych se byl opět na čas vzdal všeho dalšího zkoumání, kdybych byl náhodou nepřišel na další důležité známky. Opozdiv se jednou odpoledne v chrámě, shledal jsem, když jsem chtěl chrám opustit, že stalo se mi jako kdysi mé matce; chrám byl zavřen a já v něm o samotě. Z počátku jsem tomu byl povděčen; byltě jsem až dosud Balkův obraz zkoumal jen ze zdálí, nyní se mi naskytla příležitost ku zkoumání z bezprostředního blízka. Nerozmýšleje se dlouho, vyskočil jsem na oltář a jal jsem se prohlížeti obraz. Započal jsem zkoumání po svém zvyku systematicky postupně od hlavy svatého, leč ani z bezprostředního blízka nebylo možno nic vypátrati. Z nenadání ale utkvěl zrak můj na jistém místě na prsou a cosi jako blesk radosti prolítlo mou duší. Místo, na němž byl zrak můj utkvěl, mělo zvláštní ráz. Nebyl to bod, nebyla to čára a přece se tam zrak můj zastavil, přece jsem poznal, že místo to má zvláštní nějaký účel. Bylo to jakési mimovolné zatrhnutí štětcem, když byl obraz malován. Když jsem pak napnul svou pozornost, nalezl jsem v místě tom také jistý bod, zcela určitě naznačený střed.

„Co ale znamená tato známka? Je osamělá nebo je jich více na obraze? byly první mé myšlénky a bez odkladu počal jsem své pozorování poznovu od hlavy pečlivěji a bedlivěji než poprvé. K nemalému překvapení nalezl jsem na čele podobnou známku jako na prsou, pak třetí na rameně a čtvrtou na palci levé ruky. Více podobných známek nemohl jsem vypátrati; spokojil jsem se však úplně s tímto resultátem, poněvadž nebylo již žádné pochybnosti více, že známky ty jsou zúmyslné, slovem že mohou vésti k vypátrání tajemství obrazu. V radosti nad neočekávavým tímto odhalením ani jsem nepozoroval hlavní příčinu, pro kterou jsem při největší pozornosti naprosto nemohl nalézti více známek na obraze, že se bylo totiž již valně setmělo. Skočiv s oltáře teprv jsem seznal, že je již téměř tma a věda, že tentokráte není žádné pomoci, že musím noc ztráviti v chrámě, hledal jsem nejpohodlnější místo k přenocování a nalezl jsem je ve zpovědnici naproti oltáři sv. Xaveria. Usednuv v ní, opřel jsem hlavu v dlaně. Mozkem mým vířily myšlénky, mysl byla rozjařena a krev neobyčejně rozproudéna; nalézalť jsem se v zcela mimořádném stavu, asi jako člověk, jenž byl po dlouholetém otročení pozbyl již veškerou naději na uvolnění a jemuž z nenadání byli zvěstovali, že je úplné svobodným. O řádném a pravidelném přemítání ovšem nemohlo býti ani řeči; zadumal jsem se a teprv když byl myšlénkový proud poněkud pozbyl své prudkosti, přešlo zadumání znenáhla v polosnění.“

Přítel se po té odmlčel a vstav, přešel několikráte mlčky po komnatce. Zdálo se, jako by si chtěl pooddechnouti nebo zaplašiti chmurnou jakousi zpomínku. Byl zamyšlen a dojat; nevyrušil jsem ho tedy a vyčkal jsem, až za delší chvíli, usednuv si opět naproti mně, bez vybídnutí započal zase své vypravování.

„Hrobové ticho a noční chlad působily na mé rozechvěné nervy velmi konejšivě; ale nemohl jsem přece usnouti, aniž se probrati z polosnění. Několik hodin minulo. Z nenadání se mi zdá, jako bych slyšel temné jakési ťapání, jako by velký pes běžel od hlavního oltáře ku vchodu chrámu, pak jako by se byl obrátil a běžel zas ve směru opačném k hlavnímu oltáři, načež jako by se byl v nejprudším běhu v prostřed chrámu zastavil. Za několik okamžiků spatřil jsem velkého černého kocoura, plížícího se z lodě chrámové k prostřednímu oltáři, před nímž jsem se nalézal. Vůkol panovalo opět hrobové ticho. Kocour svítě příšerně očima, plížil se tiše a opatrně k oltáři, jako by se připravoval ku skoku na lup, a doplíživ se až k stupním oltářním, zastavil se, zamňoukal a v mžiknutí oka byl na oltáři. V následujícím okamžiku spatřil jsem však na oltáři místo kocoura příšernou jakous postavu. Byl to zcela nahý mužík malinkého, útlounkého tělíčka s obrovskou hlavou; seděl na oltáři nepohnutě, se svěšenou hlavou, nohy visely mu dolů, jako když posadíš trpaslíka na velký stůl. Nežli však jsem mohl pitvorného mužíka prohlednouti, zaslechl jsem z lodě chrámové dvoje lehké lidské kročeje; jedny přicházely od hlavního oltáře, druhé od vchodu chrámového a za chvíli spatřil jsem dvé ženských postav v smutečním šatu. Přicházely volným krokem se svěšenou hlavou, jako by byly v zbožné rozjímání pohrouženy; u oltáře sv. Xaveria se zastavily a pokleknuvše těsně podle sebe, sepjaly ruce k modlitbě. Pitvorný mužík na oltáři seděl tiše; ale z nenadání počal kejklati nohama, roztáhl vodorovně ruce a vymrštil sebou prudce do výše tak obratně, že v mžiknutí stál na oltáři vzpřímen, nepohnutě jako socha. Před oltářem klečící ženštiny povstaly a zahleděly se upřeně na netvora, jenž dutým hlasem jal se mluviti: „Víte, co je blázen? Dovedete rozeznat blázna od moudrého? Dovedla bys to, Boženko, kdyby to byl tvůj vnuk? Dovedla bys to i ty, Kateřino, kdyby to byl vlastní tvůj syn? — Vizte ho tamo!“ A při tom ukázal prstem na mne. Obě ženštiny se obrátily. V jedné z nich poznal jsem svou matku s výrazem nevýslovné bolesti v starostlivé bledé tváři, v druhé zdálo se mi, že poznávám dle matčina popisu babičku, v trpaslíku na oltáři pak Balka . . . . Chtěl jsem vzkřiknouti, leč současně vzniklo v mé duši přesvědčení, že vše, co vidím, jest pouhý sen; procitnul jsem.

Jasná zář měsíce padala oknem na Balkův oltářní obraz, a poslední zápas, značící se v tváři svatého Xaveria, nabyl v osvětlení tom rázu téměř demonického. Před oltářem nebylo nikoho, kolem panovalo hrobové ticho; ale bylo mi přece jako člověku, jenž se byl mimo nadání dotknul tuhnoucí mrtvoly. Procitnuv zachvěl jsem se; počalo mi býti teskno a úzko, studený pot mi vyvstal na čele, mrazilo mne. Vzpřímiv se setřel jsem skoro bázlivě pot s čela a vystoupil jsem ze zpovědnice. Byl jsem si sice úplně vědom, kde a proč se tam nalézám, byl jsem si vědom, že nemám ani nejmenší příčiny k úzkosti nebo snad docela k bázni, a přece jsem se nemohl ubrániti nejděsnějším pocitům, jaké kdy mou duši byly rozechvěly.

Vystoupiv ze zpovědnice, počal jsem z počátku volně, pak vždy prudčeji přecházeti před Balkovým obrazem. Obrovský chrám byl takřka kouzelně osvětlen. Několika okny padala do vnitř bledá zář měsíce; zde táhla se po stěně, z části přes obraz, pak po zemi, daleko do vnitř chrámu, kde u protější stěny ve výši osvítila bílou sochu vážného starce; tam postříbřila temné řezbářské práce na portálu oltáře, přelétla jak charý stín oltář a vniknuvši hlouběji do chrámu, zanikla v několika pramenech mezi lavicemi temné kaple. Onde

vniknulo jen několik paprsků na pěkný oltářní obraz Madonny, jenž skvěl se jako v stříbrné mlze, tamo zase celý proud padá na ohyzdnou postavu s děsným výrazem v tváři a hrozivě vyzdviženou pravicí, kdežto opodál ozařuje týž proud něžné andílky se zlatýma křídloma a dodává sladkému úsměvu v jich tvářích děsného výrazu, poněvadž zde s bledou září měsíce zápasí z blízké kaple vycházející kmitavé červené světlo věčné lampy; zde paprsky měsíce krášlí a mírní, tam zas, zvláště kde tvoří s věčnými lampami dvojsvětlí, hyzdí až k děsnosti; jinde pak, kde temno paprsky přemahá, anebo kam vůbec ani zář, ani reflex paprsků měsíčních nevniká, zívá hrozné, temné prázno.

Úzkost má nepochopitelným spůsobem se zmáhala. Bránil jsem se jí sice důvody rozumu a rozvahy; úsilí mé zůstalo ale marným. Byl jsem v nejvyšší míře rozčilen a rozechvěn, a poprvé v životě svém jsem pochopil velebnou hrůzu, jakou působí umění katolického náboženství na prostý lid; neboť když již u mne, u člověka mladého, zdravého, jenž se byl vyzul takřka ze všech předsudků a skoro pro vše, co kolem něho zdálo se býti děsivým, měl rozumový důvod, nebyly důvody, kterýmiž se bránil proti neobyčejnému, příšernému dojmu, téměř nic platny: jaká duševní muka musela asi vytrpěti prostá moje matka, když jako já probděla dlouhou noc v pustém chrámě . . . .

Nepokoj a rozčilení vypudily mne od oltáře sv. Xaveria; rychlým krokem popošel jsem do prostřed chrámu a mimovolně hledal jsem místo, kde bych postál nebo usednul. Marně! V celém chrámě nenalezl jsem žádného; všade jsem se cítil nevolným, všady mne doprovázela nevýslovná úzkost, všade mne mrazilo. Prudkým krokem přecházel jsem po chrámě; kroky mé v dutém ohlase odrážely se od klenby chrámové, ba zdálo se, jako by za hrobového ticha i dychání mé bylo slyšet až na konci chrámu . . . .

Konečně po několika trapných hodinách, z nichž každá zdála se mi býti věčností, vnikl jitřní zásvit do chrámu, a zápase krátký čas s plavým již svitem měsíce, rozsypal posléze své jemné růže po celém chrámě, tak že vše kolem mne lesklo a třpytilo se v nejsvěžejší čarokráse spanilého letního jitra.

Minulo ale přece ještě drahně času, nežli jsem byl vysvobozen z trapné situace; zemdlen a skoro k smrti unaven rozčilením, vrátil jsem se domů a nejlepším dokladem, že jsem oné noci skutečně prožil nejděsnější okamžiky svého života, byla horečka, která mnou po několik dní lomcovala.“

(Pokračování.)

Padlí andělé slavných německých dramatiků: Lessinga, Göthea, Schillera.

Studie *Em. Bozděcha.*

Sebe mocnější genius básnický nečerpá naskrz ze sebe; každý podléhá vlivu předchůdců i vrstevníků, proudu časovému, přijímaje za své myšlénky bloudící vzduchem. Buď jim otevře brány ducha sám, buď se jimi vkradou, aby přetvořeny v nové obdobě a kráse je zase opustily. Díla básnická z jedné doby mívají některé rysy společné; jisté základy, spory a obraty bývají jeden druhému podobny, jisté povahy jedna druhé příbuzny. Někdy lze přímo naznačiti u různých básníků tétéž doby aneb v různých dílech jednoho básníka postavy, které jsou v poměru téměř genealogickém.

Mezi r. 1755 a 1787, během tedy asi dvaatřiceti let, obohatili tři nejslavnější němečtí dramatikové: Lessing, Göthe a Schiller literaturu světovou celou řadou nesmrtelných plodů, ve kterých se dají velmi snadno osoby příbuzenství takřka pokrevného vytknouti. Nejsou Marwood v „Miss Sarah Sampson“ a hraběnka Orsina v „Emilia Galotti“ rodnými sestrami? A neporodila onano Adelheidu v ,,Götzu“ a Julii hraběnku Imperiali ve ,,Fiesku“ jako tato Lady Milfordovou v ,,Úkladech a láska“ a knéžnu Eboli v ,,Donu Carlosu“? By se to nahlédlo, bude potřebí zmíniti se o poměru vyznačených postav k ostatním osobám a k ději her jmenovaných.

Déle desíti let Marwood,*) mladá vdova z dobré rodiny, byla žila v poměrech nejdůvěrnějších s hýřivým a lehkovážným Mellefontem, pohltila velkou část jeho jmění a porodila mu dcerušku Arabellu. Příčinou, že se nebyli vzali, byl odkaz, učiněný Mellefontovi, jen s tou podmínkou, ožení-li se s jistou příbuznou. Vrtkavý milovník však zamiloval se zatím do krásné Sary Sampsonovy, dívky bezúhonné a netroufav si otce Sampsona žádati za její ruku ji unesl. Marwood uprchlíky stíhala, vypátrala a na Mellefontovi rozmluvu sobě vyžádala.

Na tuto se připravujíc jeví: prohnané pokrytství, zevrubnou znalost Mellefontovy povahy v základech šlechetné ale slabé, chytré vypočtení spoléhající na otcovskou lásku k Arabelle a mistrovství v přetvářce. Nevítá Mellefonta výčitkami, nýbrž tváří se mírnou i shovívavou a lásku milencovu k Saře na roveň stavíc s láskou k ní, onu chytrým spůsobem snižuje. Hraje si na nezištnou, působí na jeho šlechetnost, připomíná mu požitky lásky, budí jeho smyslnost a dělá ze sebe slabou milující ženu, jmenujíc Mellefonta tvůrcem, sebe tvorem. Užívajíc co posledního prostředku otcovské lásky, působí dítětem na otce a ukazuje mu zadní dvířka, která pro něho připravila, by z poměru se Sarou mohl vyváznouti. Byla totiž panu Sampsonovi dala vědomost, kde dcera jeho se nalézá.

Mellefont podlehnuv se vzdálí. Zbavena jeho přítomnosti, Marwood ukazuje pravou tvář a v ní: hrdost, kterou mrzí, že vítězství bylo tak perné a že je vykoupila ponížením; podlost, která sama smích si tropí ze své líčené nezištnosti, a příkrost k dítěti.

Přišed na jiné myšlénky, vrtkavý Mellefont se vrací, oznamuje, že se Sary nespustí, a chce Arabellu odvésti s sebou. Podrážděná Marwood přetvářky zanechává. Jízlivá uštěpačnost u ní se teď střídá s divokou zuřivostí. Lituje více, že dobré pověsti nežli že cnosti pozbyla. Ohrožuje život Arabellin a tasí na nevěrného milence dýku, by odzbrojena se přenechala zdánlivé zoufalosti a lítosti i přešla k lstivě strojené povolnosti. Žádá pouze, by setkati se směla se Sarou.

Dosáhnuvši svolení Mellefontova po jeho odchodu nelituje toho, co chtěla učiniti, nýbrž že to nemohla provésti. Co Lady Solmesova, Mellefontova příbuzná, Saru navštíví a úlisnou zdvořilostí zahrnuje. Chce na ni působiti upomínkou na spor s otcem a vzbuzením touhy po smíření se s ním. Prozrazení obydlí dceřina mělo však u Sampsona výsledek neočekávaný a milující otec byl sám laskavým listem milovanému dítěti nabídnul odpuštění a smír. Obrat tak neočekávaný na Marwood tou měrou působí, že jinde mistryně v přetvářce, musí se vzdáliti.

*) V „Miss Sara Sampson“ z r. 1755.

Přišedší opět do bytu Mellefontova předstírá klid, uznání půvabu Sařina i úmysl, odříci se a zapomenouti. Strojenou nezištností dary Mellefontovy chce přenésti na Arabellu, čím právě Mellefonta pohne, by je matce pojistil. Skrz spoustu licoměrnosti probleskne na okamžik jakási hrdá upřímnost, když odmítá díky Mellefontovy za to, že prozradila Sampsonovi obydlí Sařino.

Mellefontem na chvíli o samotě zanechána, roušku pokrytství shodí. Nenávidí je ne proto, že by milovala upřímnost, nýbrž co nejmizernější útočiště málomocné mstivosti. Rozebírá svůj lstivý úmysl a slyšíc, že Mellefont se Sarou přichází, opět ku přetvářce se vrací.

Předstírá přátelství k Saře a když ji Mellefont, jehož kdosi jejím návodem z domu láká, vybízí, by s ním odešla, dělá, jako by chtěla vybídnutí uposlechnouti. Sara sama však ji zdržuje. Sama se Sarou hledí v této vzbuditi nedůvěru k Mellefontovi a omlouvá sebe (Marwood), by vina tím spíše padla na svůdce nevěrného. Upozorňuje ji na jeho odpor proti závazkům manželským a věští jí, že i tenkráte, když se s ním zasnoubí, nebude jeho srdcem jista. Radí jí, by se ve prospěch Marwoodin odřekla s výtkou, že by to Marwood zajisté učinila. Když sklíčená Sara k nohoum jí klesá, hrdost nedopouštějíc, by nepoznána slavila vítězství, má ji k tomu, by se jmenovala. Sara, polekána dříve jistým snem, v duchu již vidí, jak Marwood „pěstí vražednou“ na ni doráží a prchá. Avšak právě slova její budí v zuřivé sokyni myšlénky záhubné. Chce použíti času, než Mellefont se vrátí, by působila na Saru hrozbami. Kdyby Mellefont se opíral, má pro sebe jed. Pro sebe a snad i pro — —. S tou myšlenkou kvapí za Sarou a otráví ji. —

Drahně let (asi sedmnácte) později duch Lessingův opět v podobné poměry se ponořil a postavu utvořil, zlé Marwood podobnou, avšak rysů daleko ušlechtilejších: svedenou, opuštěnou, hrdou a mstivou hraběnku Orsini v „Emilia Galotti“.*) Podlost, zištnost a licoměrnost, tyto ohavné skvrny na povaze Marwoodině vadící soucitu, jemněji pracující ruka zkušeného básníka vyhladila a tím dojemněji vylíčila zrazenou lásku, uraženou hrdost, která pohanění chce mstíti smrtí svůdcovou a útěchy nalézti smrtí vlastní.

Svůdcem byl sám zeměpán: Hettore Gonzaga, kníže Guastallský. Miloval ji, ale — miloval a měsíc asi již uplynul, co vášeň jeho sobě vyhlídla nový předmět: Emilii, přísně vychovanou dceru plukovníka Odoarda Galotti. Hraběnka žádala knížete za schůzi na zámku Dosalo, kníže list sice ani nečetl, přece však na Dosalo se odebral k radě zchytralého komořího markéza Marinelliho, by se zde shledal s milovanou Emilií. Orsina uslyševši, že kníže na letohrádek odjel, měla schůzi za povolenou a následovala ho. Vchází a již hrdost její uražena; kníže jí nevítá. Bolestnou upomínkou na doby minulé prochvívá hrozebný tón temných záмyslů a uštěpačným pohrdáním, jaké jeví k markézovi, uraženost, že se knížeti nezlíbilo jí odpověděti. Včera ještě nebyla chtěla setkati se s nevěrníkem; přes noc však změnila svůj úmysl. Žárlivost jí napovídá, že knížete zdržuje ženská, a ráznost ji pudí, by sama se přesvědčila. Hrdá šlechtična za neslušné má, klábositi v předsíni s Marinellim, když vladař na ni čeká; tím hloub jest uražena, tím bolestněji dojata dověděvši se, že její list ani nečetl. Urážející útěchu Marinelliovu, že kníže tak nečinil z pohrdání, odráží hrdostí; nemůže však se ubrániti stesku, že není více milována. Ten se rychle střídá s úštěpačností a blouznivostí hloubajícího mozku; hledá příčinu, z které kníže jí pohrdá, trpce touží na podřízené postavení ženských, rozumuje o náhodě a prozřetelnosti božské. Rychlost, s jakou naladění mysli se střídá, jeví předrážděnost a rozčilenost a ubohá sama cítí, že rozum se jí mate. Knížecím svůdcem jako žebrák odbytá, vyzývá ve své bolesti Marinelliho, aby lhal, a jeví soucit s osudem neznámé ji posud nevěsty zavražděného hraběte Appianiho. Uslyševši však její jmeno, události na oko sobě cizí rychle pojí, demonické radosti nad zločinem od knížete spáchaným se podává a rádce knížecího nejpernějším sarkasmem tepe. Setkavši se s Galottim, na vzdory Marinellimu na své vůli trvá, nedadouc se odstraniti, jeví soucit s nešťastným otcem, touhu po srdci otcovském, znalost povahy Marinellovy v domněnce, že plukovníkovi něco namluvil, a cítí blížící se šílenost, což jí však nevadí v chytrém vypočtení a obratném stupňování, když Odoardovi neblahé zprávy sděluje. Jich účinek ji plní radostí demonickou a ona rychle užívá příhodného okamžiku, by nastrojila pomstu, tisknouc Odoardovi dýku do ruky. Jed ponechává pro sebe.

Skoro současně*) s „Emilií Galotti“ Götheův „Götz“ a se svedenou hraběnkou Orsinou svádějící Adelheida Walldorfská se objevily. Tento výkvět vilnosti vypučel z kmene frejířské Marwood, předčí však tuto tak svůdným půvabem, tak ničemnou zkažeností.

Krásná siréna byla přišla ke dvoru biskupa Bamberského, by pomocí biskupa a předního z rytířů při jeho dvoře žijících, Adelberta Veislingenského, provedla jistou věc, týkající se její statkův. Tento však zajat odpůrcem biskupovým Götzem, přítelem z mládí, zatím se Bamberskému odcizil, s Götzem v dobrou vůli vstoupil a s jeho sestrou Marií se zasnoubil. Lákají vrtkavého muže nazpět na hrad Bamberský a svůdná vdova Walldorfská má úkol, by ho znova připoutala. Živá, duchaplná, vtipem a koketstvím jen sršící, v moc svých vnad úplně důvěřující žena úlohu ochotně provádí, již k vůli svým statkům a zajímavé osobnosti statného odpadlíka. Lehkovážně s jinými (Liebetrautem) žertujíc, Adelberta ne bez pohnutí očekává.

Pobyv spanilé vdově, která mu již není lhostejnou, na blízku Veislingenský chce odejeti; tato však, ačkoli ho nemiluje, přece by ráda, aby zůstal a ačkoli by ho nechtěla za muže, mohla by přece — jak praví — s ním žíti.

Vzdor churavosti s Veislingenským se loučí. Hněvá se s ním a hraje si na povrženou. Vytýká mu odpor jeho lichotivých slov a příkrých činů a snaží se zviklati jeho přesvědčení o platnosti přísahy i zaujmouti ho proti Götzovi, lichotíc při tom jeho samolibosti. Dráždí jeho hrdost věštíc mu, že se stane Götzovým podruhem a vítězí náhlým přechodem z vřelého účastenství chladnou lhostejností k zdánlivému hněvu. Veislingenský zůstane.

Roznítivši jeho vášeň, dělá omrzelou. Podněcuje jeho ctižádost, by ho dohnala k činnosti proti Götzovi. Především ho do Augšpurku posílá, by tam získal císaře a pakli on to vykoná, na polo k jeho žádosti svoluje.

Za jeho nepřítomnosti pojala náklonnost k sličnému panoši Františkovi, jenž ode dávna již horoucí náruživostí pro ni plane, a dává zamilovanému hochu na srozuměnou, že zná jeho lásku. By tuto ještě více roznítila, střídá zdánlivou lhostejnost s blahosklonností a starostlivostí o jeho blaho.

Stavši se chotí Veislingenského, ctižádostivá žena zraky obrací ke vnuku a nástupci císařovu: princi Karlovi, a prozrazuje k němu náklonnost. Manžel jeví žárlivost a přál by si, aby Adelheida dvůr opustila; tato však možnost popírá a ku své manželské lásce se odvolává, ačkoli má

*) R. 1772.

*) R. 1773.

úmysl, Karla stůj co stůj k sobě připoutati, a chotě, pakli by překážel, z cesty ukliditi.

Prostřednictvím Františkovým s Karlem si dopisuje a strojeným hněvem výbuchy panošovy žárlivosti krotí, jakož i výčitky jeho svědomí zapuzuje. Milkujíc s náruživým jinochem, jeho vášeň podněcuje a všechno mu slibuje. Když manžel po zradném panoši jí poslal rozkaz, aby dvůr opustila a na jeho hrad se odebrala, jest odhodlána chotě předejíti. Milánovi si stěžuje, že by se stala obětí Veislingenského, pakli by se dala zavleci na jeho hrad, neb žárlivý manžel by ji zavřel do kláštera. Láskou šíleného mladíka se táže, zda-li ji chce zachrániti a tak ho připravivši, dává mu pro pána s listem plným pokory lahvičku plnou jedu. Ta má zjednati jí a — jak praví — milenci úplnou volnost. Krásná hříšnice propadla tím tajnému soudu.

O deset let později*) vstoupila na německé jeviště co pravá družka vilné Adelheidy třetí travička: Julia, ovdovělá hraběnka Imperiali, v republikánské truchlohře „Fiesko“.

Schiller, tvůrce její, sám ji popisuje co dámu 25 let, vzrůstu vysokého, plného, hrdou koketu, krásu zkaženou bizarností, oslňující, avšak nelíbící se, s výrazem zlým a posměšným ve tváři.

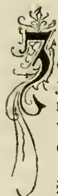
Tak Schiller ji chtěl vylíčiti, nakreslil však rysy tak ostré a užil barev tak křiklavých, že se mu karaktér pod rukou proměnil v karikaturu. Hned při prvním vystoupení Julie odpuzuje téměř ne hrdostí, nýbrž nadutostí, ne koketstvím, nýbrž nestoudností, ne bizarností, nýbrž vychloubavou marnivostí, která přesahuje všechny meze v té míře, že si neť Dóriova nemůže stěžovati na křivdu, jmenuje-li ji Bourgognino „bláznem“ a Leonora „frejířkou“. Myslí, že si s krásným a duchaplným Fieskem zahrává jako s otrokem a jest mu zatím pouhým nástrojem, by zdánlivou lehkovážností oklamal Dóriovce. Jsouc, jak myslí, láskou hraběte Lavagny jistá, chová se k jeho choti s nezdvořilostí schválnou, hrubou, ano přímo urážející a mstí se za pouhý pokus obrany kousavými sarkasmy. Vzplanuvši k Fieskovi horoucí vášní, chce sokyni odstraniti jedem. Koketství ustoupí, když zchytralý milán na ni doráží, bezuzdné a proto i upřímné náruživosti, kterou propadá nastrojenému již pohanění. Nadarmo soptí, nemá jiné pomsty než zlou věštbu.

(Dokončení.)

*) R. 1783.

Kytice bálová.

Botanický rej od *Fr. Brábka.*

Země stuhla, sporý sníh kvičí mi úpěnlivě pod nohama, jakoby prosil, abych po něm nešlapal, lusky akátové na Františkově nábřeží již dávno opadaly, a na suchých větvích třpytí se tam ve světle kandelabrů miliony drobných démantů.

To vše mne ale dnes nebaví — spěchám do sálu žofínského.

Hudba zavzněla, šaty dam se rozšustěly, rej započal. Postavil jsem se do koutka a založiv ruce, díval jsem se na páry kolem mne podlé taktu se pohybující. Co tu tváří, co tu srdcí! V každém jiná tužba, jiná naděje.

Teď letí kolem mne jeden pár — dámě vypadla kytice z ruky; nemohla se však dáma pro ni sehnouti, tanečník letěl v chvatu dál. Zdvihl jsem kytici rychle sám a čekal na příležitost, abych ji dámě odevzdal. Kytice byla jako všechny ty moderní bálové a divadelní kytice nevkusné formy polštářovité — zrovna tak, jak sobě toho příroda sama nepřeje nikdy. Kde jsou ty staré formy přirozené!

První tanec byl skončen a jakmile se udělal poněkud volný průchod, nastoupil jsem svou pouť po sále, hledaje dámu, jíž byla kytice z ruky vypadla.

„Ó jsem vám velmi vděčná,“ — ozval se pojednou vedle mne zvonkový hlásek — „že jste zachránil moje milé kytičky před ušlapáním.“

„Byl jsem povinen vám i této kytici,“ — odpovídám dvorně — „dle radosti vaší pozoruju, že jste zvláštní milovnice květin, a dle uspořádání kytice této bych skoro soudil, že se zabýváte neli celou botanikou, tož aspoň nejpoetičtější její stránkou, totiž květinářstvím; vidím zde v milé společnosti kamelie, hyacinthy, eriky, fialky i vzácné azaley; z jak různých a dalekých krajin sešli se tito hosté a v jak ladný celek jste je dovedla všecky sloučiti.“

„Jsou sice všecky moje staré, dobré známé,“ — odpovídá dáma — „těším se jimi mnohokráte, dosud však mi nepřišlo nikdy na mysl, abych byla po jich vlasti, neb po jich bližších vlastnostech a zvláštnostech bedlivěji pátrala; vím, že jest fialka obrazem skromnosti i věrnosti, hyacinth obrazem přátelství, kamelie výrazem jakési hrdosti atd., zabývám se botanikou více v srdci než v hlavě.“

„A smím vám je představit tedy blíž? — jsou to moje přítelkyně!“

„O prosím — aspoň bude rozprava jiná než obyčejně bálová!“

„Zde tedy přítelkyně kamelie! Zavítaly k nám z Číny, z Japánu a z východní Indie a patří nyní k nejkrásnějším květinám našich zahrad i skleníků. Listy jejich bývají lesklé vždy zelené, květy skoro voskové, barvy karmínové, růžové, bílé, žlutavé, mnohdy bílé neb červeně pruhované. Japonská kultura vyvodila během času nesčíslné jich odrůdy. První je přivezl do Evropy asi v prostředku minulého století z Brna rodilý jesuita Josef Jiří Camelli, jenž byl poslán jako misionář na ostrovy Filipínské, jichž květenu důmyslně proskoumal a popsal; veliký Linné pak nazval květinu tuto dle Camelliho *Camellia japonica.* Původně jest kamelie rostlinou lesní, roste v Japonsku i v Číně keřovitě a miluje půdu kyprou a místa stinná, jichž se dotýká jen slunce večerní neb ranní. Nejbližším jejím příbuzným jest čajovník čínský (Thea chinensis), jehož vonné listy zajisté dobře znáte.“

V tom zazněla hudba k druhému tanci a moji dámu unášel za chvilku tanečník do nového reje — ve svém botanickém horlení jsem zapomněl požádati ji sám o tanec. Rozmrzev se, že jsem se provinil proti etiketě, zasedl jsem do koutka a počal jsem v mysli sbírati vše, co jsem věděl o hyacinthech, abych po tanci u milovnice květin provinění svoje aspoň poněkud napravil. Vím, že je hyacinth kvítkem Orientu a že pochází z rodiny lilijovitých. Jaksi otcem všech nesčíslných odrůd hyacinthových jest známý nám hyacinth zahradní (*Hyacinthus orientalis*), jenž má kulovatou, zevnitř černohnědou cibuli, kteráž vyhání 5 až 8 šťavnatých listů, mezi nimiž ční do výše oblý stvol nesoucí na vrcholku svém hroznovitý květ, skládající se z 10 až 18 jednotlivých

kvítků. Tato jsou nálevkovitá, do polovičky šestiklasná a barev přerozmanitých. Šest krátkých tyčinek jest vrostlých do vnitř okvětí. Pěstováním hyacinthů proslulo téměř po celém světě nizozemské město Haarlem a ceny haarlemských umělých odrůd, zejmena odrůd plných, bývaly často až k neuvěření vysoké, zvláště do té doby, dokud nepočali berlínští květináři s haarlemskými šťastně závoditi.

Stará báje řecká vypravuje o „krásném Hyacinthovi," synu spartánského krále Amykla. Byl si ho Apollo náruživě oblíbil. I Zefýr, syn Astraiův a Aurořin, zamiloval si jej, nebyv však v lásce své od Hyacintha vyslyšen, proměnil lásku v prudkou nenávisť a když jedenkráte Apollo cvičil svého miláčka v bázení diskem, sřítil se Zefýr s Taigetu a vrhl Apollinem vymrštěný diskus Hyacinthovi do čela, tak že tento mrtev k zemi sklesl. Apollo marně užil všech svých léků, aby pak aspoň památku miláčkovu zachoval, dal vyrůsti z krve, z čela Hyacinthova vypryskle, libovonnému, bílému kvítku — ejhle hyacinth.

Tanec byl skončen, spěchám ku své dámě, abych jí pověděl vše, co jsem si byl právě o hyacinthu v hlavě sestavil.

„O hyacinthy já znám dokonale, i to vím, co o nich vypravuje latinský váš básník, tušim, že se jmenuje Ovid, ano Ovid je to a týž pěje o sličném králeviči Hyacinthu ve svých „Proměnách". Neznáte to místo, pane, podrobněji?"

„Přivádíte mne do rozpaků, ctěná dámo, čítal jsem sice kdysi velmi rád Ovidia, nyní se mi však již vytratilo velmi mnoho z hlavy."

„Zde — azaley jsou mi však méně známy!"

„Jsouť to, ctěná dámo, květiny původem, domovem, i vlastnostmi svými podivné. Libují si v podobě nízkých keřů na skalách evropských Alp právě tak jako v polárních zemích Evropy, Asie i Ameriky, mají květy obyčejně pětilaločné s pěti prášníky, jsou příbuzny s rhododendry a novější botanikové je vřadili do rodiny vřesovitých (Ericaceae). Nevěřte jim však docela, zejmena se mějte pilně na pozoru před asijskou odrůdou, nazvanou azelea pontica, jejíž kopinaté listy a krásné žluté, hroznovitě seřaděné květy zajisté dobře znáte. Z kalichu jejího vybírají včely omamující šťávu, jejíž škodné účinky již řecký vojevůdce a dějepisec Xenofon na své výpravě do Asie byl seznal a popsal. Z ostatních odrůd vám připomínám ještě azaleu indickou (*a. indica*), s jednotlivými, ne hroznovitými květy a kalichem jemnými vlásky porostlým, jež kvete v Číně. V severní Americe vyskytují se nejvíce *azalea nudiflora*, *a. viscosa*, *a. arborescens*, nejkrásnější to strom v Pennsylvanii, vyznačující se hladkými listy a velkou, překrásnou květu korunou, kteráž jest zbarvena růžově.

Též plamenné květy azaley severoamerické, nazvané *a. calendulacea*, kteráž jest nejpěknějším keřem v celé sev. Americe, bývají na našich masopustních plesech častými hostmi, neb květou jako všecky azaley již velmi časně v únoru a dají se v našich sklennících neb zahradách velmi snadno přechovati. Nejbližší příbuzná azaleí jest erika, jejichž několik pěkných odrůd jsem již během dnešního večera zde zpozoroval. Víte, že eriky byly ještě před nedávnem nezbytnými květinami našich skleníkův; jedna z nich, totiž erika růžová (*erica carnea*), jest i v naší Šumavě domovem, kdež si zejmena libuje v místech rašelinných. Ostatně pocházejí eriky z větší části z předhoří Dobré Naděje, mají listy suché, jehlovité, koruny zvonkovité, různobarevné, jeden pestík a obyčejně 8 tyčinek. Barvy jejich bývají často nádherné."

„Podívejte se, tam ta brunetka má krásnou theu ve vlasech" — skončila pojednou moje dáma rozpravu o erikách.

„Ano jest to vzácný zjev, ta východoindická růže; Sweet ji nazval *rosa odoratissima* (růže nejvonnější) a nemohl zvoliti lepšího jmena. Libá vůně růže stolisté a čajovníku slučuje se v ní v jeden lahodně vonný dech, jest pravá *rose à odeur de thé.*"

„Podivno, což kvete thea i v době masopustní?"

„Ovšem že kvete v našich sklennících, ba stává se nezřídka, že po celý rok z květu ani nevychází."

Hudba zazněla znova; tentokráte jsem si ovšem již nedal ujíti příležitost, abych dámu svou také několikkráte v kole provedl. Tančili jsme oba s plnou duší, jako bychom byli měli oba duše plné květů.

„A nyní mi dovolte, bych se vzdálil," pravil jsem k dámě, když jsme byli dotančili — „obávám se, že vás již počínám svou botanikou nuditi, botanika a jen zase samá botanika a pak vás snad zdržuju od společnosti milejší..."

„Prosím, prosím, jen zůstaňte, viděla jsem tu dnes ještě fialky, konvalinky, narcísky, tazety, ano i primulky jsem zahlédla, povídejte mi o nich."

„Což vám mám vypravovati o fialkách — kdožby je neznal, ta něžná, skromná kvítka našich lesů i záhonů; oddenkem a listy svými tulí se jako malá děťátka k ňádrům matky země a modrýma očkama obracejí se v polostudu a v poloradosti k otci slunci, nemohu si mysliti na soustavnou, vědeckou botaniku, když mluvím o fialkách. Když však tomu již tak chcete, povím vám, že tvoří fialky pro sebe svou vlastní čeleď violkovitých (*Violaceae*) a že rozeznáváme violku vonnou (viola odorata), označující se šikmým oddenkem, srdčitými listy a jednotlivými modrými, zřídka bílými květy na stopkách. Květy tyto mají kalich pětilistý a nepravidelnou pětilistou korunu; jeden z lístků korunních končí v dutou ostruhu. Prášníků v koruně jest pět na krátkých nitkách a stejně k sobě skloněných. Jedna odrůda fialek nevoní a ta se zove violka psí (*viola canina*). Též fialka trojbarevná čili macečka patří do této čeledi, jest oblíbenou zahradní květinou a rozeznává se od předešlé, že má lodyhu vystoupavou, listy vejčité a kořen vřetenovitý, jednoroční. Violky vonné květou již časně z jara a udržují se nezřídka až do pozdní zimy.

I konvalinka vonná (*convallaria majalis*) jest vám zajisté dobře známa. Jest vlastní sestřenice hyacinthu, patřící do čeledi liliovitých, má bělavý, kroužkovaný oddenek, dva elipsovité listy a na konci stvolu malé zvonkovité kvítky, bílé a v hrozeň sestavené. Tyto jsou šestizubé, libovonné a ze semeníků jejich vyrůstají později červené bobule. Konvalinka miluje zejmena stinné lesy, leč i na ňadrech sličných dám ráda spočine, jakž toho vidím důkaz právě u vás."

„Rád žertujete," odvětila poněkud v uzardění moje dáma, „avšak pohleďte, právě se seřadují páry k čtverylce..."

„Směl bych snad . . ."

„Prosím. . ."

Tančili jsme spolu čtverylku. Když byl tanec u konce, odebrali jsme se do jídelny, a usedli za stůl, abychom přijali něco potravy. Dostalo se nám tučného zajíce.

„Víte, ctěná dámo," ozvu se konečně po delším mlčení, „že byl Narcissus lovcem?"

„I při zajíci přivedete konečně rozpravu na botaniku! Vidím, že jste sem přišel se zvláštním úmyslem — nuž dobře, vypravujte tedy o Narcissovi."

„Pokud se z knih pamatuju, byl Narcissus sličným synem Cefisovým a Leiriapiným. Matka tázala se věštce

Tiresia na budoucí osud svého dítěte a ten jí odvětil, že sestárne a seschne, jakmile vlastní svou podobu uzří. Nymfa Echo se zamilovala náruživě do mladého lovce, — neb tím byl později Narcissus — když on však láskou její pohrdal, soužila se tak dlouho, až z ní nezbylo nic, než jenom její hlas. Hlas ten volal k bohům o pomstu. Bohové jej uslyšeli, neb když jednou se naklonil Narcissus, zemdlen lovem, k čistému prameni, aby se vody napil, zahlédl v hladině vody svou vlastní podobu a zamiloval se do ní. Cíle svých tužeb tudíž nemohl ovšem dosíci i soužil se tak dlouho, až sesechl a se proměnil v kvítko — ejhle *narcissus poeticus!*"

„To vypravoval dojista také Ovid."

„Ano, Ovid to byl, jenž o báji této tak pohnutlivě pěl — vidíte, že se podobá osud narcise v mnohém osudu hyacinthovu. Jsou také oba spolu spřízněni — oba řadí věda do čeledi lilijovitých. Narcísek má též vejčiton, zevnitř černohnědou cibuli a svazek přímých, až stopu dloubých listů. Jednokvětý stvol je zdélí listů a nese na svém konci vonný nakloněný květ — jako by dosud byl pohřížen v touhu své beznadějné lásky. Jižní Evropa a severní Afrika jest jeho původní domovinou, po našich zahradách jest však nyní již roztroušeno přes 114 rozličných různě zbarvených a vonných odrůd. I tazetky (*Narcissus Tazetta*), tyto nejkrásnější z čeledi narcisků, vyznačující se svými žlutavými neb bílými květy, jsem zde dnes pozoroval."

„Skoro bychom byli zapomněli, že jsou zde dnes i prvosenky."

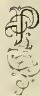
„Ano, viděl jsem je též, ty zvěstovatelky jara a zdálo se mi, jakoby sem byly nerády zabloudily, dýchají sice libou vůní, ale vadnou brzy; nemýlím-li se, jsou prvosenky jedny z nejstarších okras lidských zahrad, neb již po mnoha století se v nich pěstují.

Čítá se jich mnoho odrůd a z těch jest nejskvostnější prvosenka čínská (*primula chinensis*), má velké, s počátku jasně fialové, později růžové koruny, jichž spodní vnitřek je žlutavý jako zlato. I tento skvost zabloudil sem dnes do vzácné společnosti."

„Abych se vám ale odměnil za vaši shovívavost," pokračuju, „jakou jste dnes laskavě moji těkavou rozpravu sledovala, pokusím se o to, bych pro vás uvinul do budoucího plesu kytici ze všech kytek, o nichž jsme dnes mluvili."

„Těším se, úloha vaše však nebude snadnou, budeteli chtít uvinouti celek opravdu harmonický. Dobrou noc!"

FEUILLETON.

Příšerný oráč. (Povest moravská.)

Ký oheň u Zavořic šlehá
z té tůně prudce tam i sem,
že vlna syčí, stoupá, lehá
a znova dme se plamenem?
Hle v nový přízrak vlna pne se,
pluh žhavý z tůně oráč nese,
doň zapřáh' se a za ním skočí
dav příšerný a kol se točí,
a v pluhu místo oře
pan Zavořický oře.

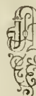
Obuškem za ním, popohání
druž černá pána, strašný zjev,
a v každou brázdu při orání
svou oráč zaorává krev.
Čím více zpírá se a psotí,
tím rychleji se brázdy hrotí,
tím více krve do nich prýskne,
čím více družstvo pluh mu tiskne —
až po pás v tůň se boře,
pan Zavořický oře.

„Jen orej," zní ty děsné ryky,
„toť horké naše slze jsou,
tak orával jsi s robotníky,
teď orání ti odplatou.
Jen chutě, dobrý hnát i nehty
vod překonají zhoubné klechty,
včil chlap jsi ty a my jsme páni,
tož zaoř naše proklínání —"
a duši ku pokoře
pan Zavořický oře.

A opět zakmitnul se v šeře
pan Zavořický, v jarmu vaz;
za brázdou brázdu pluhem beře
teď ku břehu, teď zpátky v hráz,
prut za prutem, kde oral, hoří,
tu sotva počal, tam se boří:
on bezduchý jak přístroj z kovu,
vždy počne starou práci znovu,
však voda kyprá spoře, —
pan Zavořický oře.

Čím více dílo na skon spěchá,
tím více roste také pluh,
a za ním družstvo s bičem jechá,
by v práci pilné neutuh'.
Však neustal a neustane:
pot žhavý v horké brázdy kane,
druž černá postáti mu nedá,
a padne-li, ho bičem zvedá —
oj, těžce jako v svoře
pan Zavořický oře.

A tak noc každou, v bouři, ledu,
ten oráč proklet v hrozný chvat,
však do půlnočních hodin sledu
ten rybník nemoh' doorat —
pokaždé schvácený tou prací,
bez konce, se vším v tůň se vrací,
s ním děsná četa, bič i pluh.
Kdy doorá, to ví jen bůh;
nebť znikue trest a hoře,
až všecku vodu zoře. — *Adolf Heyduk.*

Nalezenec. Od *Josefa Radostova.*

Na pahorku šibenice,
na ní visí oběšenec;
kolem lidu na tisíce,
mezi nimi nalezenec.

Vážný muž je vedle něho,
přísně praví svému synu:
„Jako hada jedového
chraň se vždycky zlého činu."

Matka hladíc jemu líce
z půle kárá, z půle prosí:
„Nerozhněváš matku více?"
a již oko slzou rosí.

Za ruku vzal otec dítě,
matka, co jí stačí síla,
s druhé strany křečovitě
jeho ruku uchopila.

Na pahorek plachým okem
ještě zpátky pohlédnuli,
a již odtud rychlým krokem
spějí celí ustrnuli.

Nalezenci zrak se mění,
neb se v jeho srdci shluklo
tolik citů v okamžení,
že se mu div nerozpuklo.

Za rodinou smutně zírá,
volně — volněj za ní kráčí;
a pak stanuv slzu stírá,
která jeho líce máčí.

„Matko, neplál v prsou tvojich
nejmocnější lásky plamen?
či ty, otče, v prsou svojich
místo srdce měl jsi kámen?“ —

Divý křik a zlořečení
přerušily jeho žaly;
ozbrojenci rozhořčení
mezi lidem ženu jali.

Nepravostmi jako zpilá
potácí se vzdorně žena;
vedle šibenice byla
při krádeži postižena.

Pohled její jedovatý —
hříchy páše pouhým okem;
nalezenec hrůzou jatý
rychlým od ní prchá krokem.

Nešťasten — však mnohem více
přec jen šťasten nalezenec;
matkou hle — ta poběhlice,
otcem — tam ten oběšenec!

Zdar Tábora Řvavých *). Od *Bret Hartea.* — V Táboře Řvavých bylo hlučno. Rvačka nemohla být toho příčinou, neboť r. 1850 nebyla událost taková dosti novou, aby se k vůli ní shlukla celá osada. Dnes nebyly jenom šachty a zlatokopecké podíly opuštěny, ale i „Tuttleova krčma“ přispěla všemi svými hráči, kteří si jak známo, vedli vzadu ve své hře klidně dále i v den, když se francouzský Pete a Kanaka Joe zastřelili do smrti přes prodávacský pult v předním pokoji. Celá osada byla shromážděna před bídným barákem na nejzazším kraji mýtiny. Hovor veden hlasem utlumeným a jenom jméno jakési ženštiny bylo často opakováno. Bylo to jméno v táboru dosti známé: „Cherokiská Sal.“

Snad je tím líp, čím méně o ní povídám. Byla to surová, i obávám se, že velmi hříšná žena. Ale toho času byla jediná ženština v Táboře Řvavých a ležela právě nyní v onom trapném stavu, kde jí bylo pomoci jejího vlastního pohlaví nejvíce potřeba. Daremná, bídná i nenapravitelná, jak byla, snášela přec ta muka, která jsouce dosti trapna, i když zastřena závojem soucitného ženství, byla nyní hrozná v té její opuštěnosti. Prvotní kletba sestoupila k ní v té původní osamělosti, která učinila as trest prvního hříchu tak děsným. Snad bylo částí pokání za její hříchy, že se potkávala v okamžiku, kdy postrádala nejvíce starostlivé něžnosti a péče svého pohlaví, jen s napolo opovržlivými tvářemi svých mužských soudruhů. Ale myslím, že bylo několik diváků přece dojato jejím utrpením. Sandy Tipton mínil, „že to Sal hrubě chytlo“ a zadumav se o jejím stavě, povznesl se na okamžik i nad blahé vědomí, že má jedno eso a dvě dočky v rukávě.

Uvidíme také, že byly tyto poměry novy. Smrt nebyla v Táboře Řvoucích nikterak nevšední, ale porod byl věcí naprosto novou. Lidé bývali z Tábora vypravováni ven důkladně, na dobro a bez možnosti návratu, ale tentokráte sběhlo se ponejprv, že byl někdo uváděn ab initio. Proto takové rozčilení.

„Ty vejdi tam, Stumpy,“ řekl vynikající občan známý pod jménem Kentuck, oslovuje jednoho z pobudů. „Vejdi tam a podívej se, co můžeš učinit. Máš zkušenost v takových věcech.“

Snad že byla to volba vhodná. Stumpy býval v jiných krajích hlavou, o kterou vedly spor hned dvě rodiny najednou a v pravdě stalo se jenom následkem jakési zákonité nesprávnosti u věci této, že mu vděčil Tábor — ochranná osada utečenců — za jeho společnost. Zástup schválil volbu a Stumpy, jsa moudrý dost, podal se většině. Dvéře se zavřely za nahodilým ranhojičem a babou a Tábor Řvoucích usadil se venku, pokuřoval a čekal na výsledek.

Shromáždění čítalo as na sto mužů. Jeden nebo dva z nich byli skutečné utečenci před rukou spravedlnosti, někteří byli zločinci a chasa zbujná. Tělesně nejevili ani známky svého předešlého způsobu života i povahy. Největší dareba měl tvář Rafaelovskou s překypující hojností plavých kadeří; Oakhurst, hráč, měl zádumčivý obličej a hlubokou roztržitost Hamletovu; nejchladnější a nejodvážnější muž, byl sotva na pět stop vysoký, měl útlý hlas a rozpačité, bojácné způsoby. Název „chlapi“ užit o nich, býval by spíše poklonou než přesnou definicí. Na menších podrobnostech, jakož jsou prsty, palce, uši atd. neměl snad Tábor nadbytek, ale tyto nepatrné nedostatky neubíraly mu síly celkovité. Největší silák měl jen tři prsty u pravé ruky a nejlepší střelec byl jednooký. Takové bylo tělesné vzezření mužů rozložených kolem baráku.

Tábor ležel v trojúhlém údolí mezi dvěma pahorky a řekou. Jediný odtud východ byla příkrá stezka přes vrchol pahorku před barákem, osvícená nyní vycházejícím měsícem. Trpící žena snad že viděla se svého lože stezku tu vinout se jako stříbrnou nit vzhůru, až se ztrácela ve hvězdách tam nahoře.

Oheň, živený chrastím, dodával shromáždění družnosti. Znenáhla vracela se přirozená lehkomyslnost Řvavých Táboritů. Jako by nic nabízeny a přijímány sázky o výsledek. Tři proti pěti, „že se z toho Sal vykřeše“; že zůstane dítě na živu, ba po straně činěny sázky o pohlaví a pleti přicházejícího cizince. Uprostřed ohnivého rokování zazněl výkřik těch, kdož byli dveřím nejbližší a Tábor stanul v naslouchání. Nad šumot a kvílení jedlí, nad bystrý hukot řeky a nad praskot ohně vznikl pronikavý, žalostný křik — křik zcela nepodobný každému, jenž kdy před tím v Táboru slyšán. Jedle došuměly, řeka dohučela, oheň dopraskal. Zdálo se, jako by příroda stanula a také naslouchala.

Tábor poskočil na nohy jako jeden muž. Učiněn návrh na vypálení soudku prachu, ale po uvážení stavu matky uspokojeno se jen několika výstřely z revolverů; neboť ať již tím vinno původní ranhojičství osadnické, ať příčina jiná, Cherokiská Sal slabla rychle. Za hodinu slezla, jak již věci byly, tu drsnou stezku vinoucí se ku hvězdám a vyšla tak z Táboru Řvavých, jeho hříchů i hanby navždy. „Vydrží teď?“ tázáno se Stumpyho. Odpověď byla pochybná. Jediná jiná bytost pohlaví ženského a také v mateřství byla v celé osadě oslice. Po nějaký čas rokováno, zdali tato kojná stačí, ale pokus byl učiněn. Byl méně problematický než vyživení Romula a Rema a patrně téhož úspěchu. Když tyto maličkosti dokonány, čímž strávena zase hodina, otevřeny dvéře a úzkostný dav mužů, kteří se byli již sestavili v průvod, vstupoval po jednom v řadě do jizby. Vedle nízké palandy, na níž se pod šatem vyznačovala ostře tuhá postava matčina, stál chvojový stůl. Na ten položena krabice od svíček a v té, zabalen do křiklavě červené vlněné látky, ležel nejnovější příchozí do Tábora. Vedle krabice umístěn klobouk. Účel jeho brzo naznačen. „Pánové,“ pravil Stumpy se zvláštním výrazem, v němž jevilo se zároveň hodnostářství i úřadní blahosklonnost, „pánové, račte vcházet předními dveřmi kolem stolu a zadními dveřmi ven. Těm, kdož chtějí něčím přispět sirotku, bude klobouk po ruce.“ První muž vešel s kloboukem na hlavě, ale rozhlednuv se kolem, smeknul a dal tak nevědomky příklad nejbližšímu. V takových obcích zapalují dobré i zlé činy. Jak průvod přecházel, slyšány poznámky — kritika mířena snad spíše na Stumpyho v hodnosti ukazovatele — „To je on?“ „zpropadeně malá sorta;“ „trochu červený;“ „není to větší než revolver.“ Příspěvky byli zvláštní. Stříbrná tabatěrka; dublon; námořnický revolver kovaný stříbrem; kousek zlata; velmi krásně vroubený dámský šátek (od hráče Oakhursta); démantová jehlice; démantový prsten, (přivolaný jehlicí s poznámkou dárcovou, že jehlici viděl a dává o dva démanty více); prak s dvěma kovovými kulemi; bible, (dárce neznámý); zlatá ostruha; stříbrná čajová lžička (lituji, že nenáležely vyryté začáteční písmeny jménu dárcovu); ranhojičské nůžky; lanceta; anglická bankovka 5 Lb. a kolem 200 dolarů v rozličné zlaté a stříbrné mince. Po celou dobu

---

*) Obraz tento jest první číslo z Harteových „Povídek o Argonautech“, do kterých náleží co číslo druhé novelatka „Vyvrženci Pokar-Flatští“ (Viz 1. č. „Lumíra“). Původní titul jest: „The Lock of Roaring Camp“ — „Štěstí, zdar Řvavého Táboru.“ Obyvateli osady té jsou zlatokopci a jeden z nich, „filosofický Oakhurst“, meškal tu před ukončením své pozemské pouti u „Poker-Flatu.“ — První povídka Harteova, kterou jsme sdělili, líbila se zvláštní romantikou tak všeobecně, že jsme byli z mnoha stran vyzváni k sdělení povídek dalších. Znenáhla budem tedy pokračovat. — *Red.*

sbírky byl Stumpy tak tichým a bez hnutí, jako ta mrtvá po jeho levici; vážnost to, za kterou tak málo mohl, jako novorozeně po jeho pravici. Jednou jen přerušena jednotvárnost tohoto zvláštního průvodu. Když se Kentuck naklonil nad truhlici polo zvědavě, obrátilo se dítě, chopilo se v návalu bolesti jeho hmatajícího prstu a drželo se ho po nějaký okamžik. Kentuck stal se poplašeným a rozpačitým. Něco jako zardění pokoušelo se o jeho ovětralou tvář. „To proklaté kotě,“ pravil osvobuzuje svůj prst s větší snad něžností a starostlivostí, než by se byl kdo do něho nadál. Odcházeje držel ten prst trochu vzdálený od druhých a prohlížel jej zvědavě. Prohlídka měla v zápětí zase poznámku, již byl učinil o dítěti a věru zdálo se, že ji s potěšením opakuje. „Ono mne zatahalo za prst,“ prohodil k Tiptonovi, pozvedaje tuto část ruky, „to proklaté kotě.“

Teprvé o čtvrté hodině hledal Tábor odpočinek. Světlo hořelo v jizbě, kde „chůvy“ seděly, neboť Stumpy nezahmouřil této noci ani oka. Také Kentuck nespal. Pil zcela vesele a vypravoval s velkou zálibou, co se mu stalo, konče nezvratně známým již prokletím nového příchozího. Zdálo se, že se tím ohražuje proti nějakému nespravedlivému nařknutí jej z citlivosti. Když se už všichni odebrali spat, vyšel dolů k řece a zamyšleně si tu pohvizdoval. Pak popošel zas vzhůru údolím, obrátil se kolem baráku a hvízdal s demonstrativní lhostejností. Potom zastavil se u velkého sandalového stromu, obrátil se a opět přešel kolem baráku. Na půl cestě k řece stanul zas, vrátil se, a zaklepal na dvéře. Stumpy otevřel. „Jak se vede?“ řekl Kentuck pohlížeje mimo Stumpyho na svíčkovou krabici. „„Všechno veselo,““ odpověděl Stumpy. „Nic zvláštního?“ „„Nic.““ Nastala přestávka, plna rozpaků. Stumpy držel stále ještě dvéře. Kentuck utekl se ku svému prstu a zvednul jej k Stumpymu. „Zatahalo, to proklaté kůzle,“ pravil a odešel.

Druhého dne měla Chirokiská Sal tak jednoduchý pohřeb, jaký jen Tábor Řvavých mohl poskytnout. Když bylo tělo její odevzdáno úbočí pahorku, nastala pravidelná porada Tábora o tom, co se má dít s dítětem. Resoluce, aby bylo vzato za vlastní, přijata jednohlasně a nadšeně. Ale živé rokování nastalo o spůsobě a možnosti, jak se postarat o jeho potřeby, které se tak z čista jasna objevily. Pozoruhodno bylo, že se nedostalo rokování do těch zpurných poznámek osobních, které bývaly v poradách Tábora nezbytny. Tipton navrhoval, aby poslali dítě do Red-Dog — osady vzdálené asi čtyřicet mil — kde mu možno zaopatřit ženskou posluhu. Ale tato nešťastná předloha potkala se se vzdorným, jednomyslným odporem. Bylo patrno, že není ani řeči o přijetí návrhu, který by třeba jen zdáli naznačoval rozloučení se osady s novým přírůstkem. „Konečně,“ řekl Tom Ryder, „by nám ti chlapi v Red-Dog ještě něco podložili a poslali by nám za naše jiné.“ Panovalať v Táboře Řvavých, jako jinde, zázračná nedůvěra v poctivost táborů jiných.

Také přivedení ženské chůvy do Tábora potkalo se s námitkami. Dovozováno, že by se slušná ženština neodhodlala sem a řečník podotknul se zvláštním důrazem, „že už nechtějí nic toho jiného druhu.“ Tato nejemná narážka na nebožku matku, jakkoliv se zdá drsnou, byla prvním návalem počestnosti, — první známkou znovuzrození Tábora. Stumpy nenavrhoval nic. Snad jaksi cítil, že by bylo neslušno míchati se do volby nějakého nástupce jeho v úřadě. Ale byv otázán, odpověděl pevně, že se on a Jinny — svrchu uvedená oslice — postarají o vychování děcka. V úmyslu tom bylo něco tak původního, neodvislého a hrdinského, že se celému Táboru zalíbil Stumpy byl „podržen“. Pro některé nezbytné maličkosti posláno do Sacramento. „Dej pozor,“ pravil pokladník tiskna váček zlatého prachu poslu do rukou, „nejlepší co lze dostat, krajky, víš, a vyšívané límečky; vem ďas, co to bude stát!“

Podivno; děcko prospívalo. Snad že mu bylo silné podnebí horského Tábora náhradou za nedostatky podstatné. Příroda přivinula nalezence ku svým širším prsoum. Snad že nalezla v tom vzácném vzduchu pahorků pod-Sierrských, sytém balšámovou vůní, uzdravujícím i osvěžujícím, potravu aneb něco, co měnilo mléko oslice ve vápno a kostík. Stumpy klonil se k náhledu poslednímu. To a příkladné pěstování. „Já a ta oslice,“ byl by řekl, „byli jsme otcem a matkou. Ať si na nás nikdy nestěžuješ,“ pokračoval obrácen k ubohému červíku.

Zatím dospěl hošík věku jednoho měsíce a potřeba dáti mu jméno stala se palčivou. Nazývali jej všeobecně „kůzle“, „kotě“, „Stumpyův hoch“, „papoušek“ (narážka na schopnosti jeho hlasu), ba i po příkladu Kentuckově drahým jmenem „proklaté kotě“. Ale všeobecně cítěno, že jsou tato jména neurčitá a nedostatečná, a že by se od nich konečně za jiných okolností upustilo. Hráči a dobrodruzi jsou obyčejně pověrčiví a Oakhurst prohlásil jednoho dne, že přineslo děcko Táboru Řvavých zdar. Jisto bylo, že se jim v posledním čase dobře dařilo. „Zdar“ bylo tedy jmeno, na němž se usnešeno a „Tommy“ položeno před ně k větší pohodlnosti. Na matku neučiněna narážka a otec neznán. „Bude líp,“ pravil filosofický Oakhurst a rozdal karty na novo. „Nazvete jej Zdar a vyhoďte dobře.“ Následkem toho určen den ku křtu. Co pod tímto obřadem rozuměno, představí si čtenář, jenž nabyl již nějaké ponětí o nezřízené bohaprázdnosti Tábora. Prvním obřadníkem volán jeden „Bostoňák“, známý šašek, a příležitost zdála se slibovat největší veselí. Tento nadaný satyrik strávil dva dny připravováním se ku komedii na účet bohoslužby s oprávněnými místními citaty. Sbor byl patřičně vycvičen a Sandy Tipton měl být kmotrem. Ale když došel průvod s hudbou a prapory do háje a dítě položeno před oltář, vystoupil Stumpy před očekávající zástup. „Nemám ve zvyku kazit žert, hoši,“ pravil, „ale napadá mi, že ta věc zde není na místě. Je to velmi všetečná hra, tropit si úsměch z toho malého děcka zde, když jmenu nerozumí. A pakli má být někdo zde z kola kmotrem, to bych rád věděl, kdo má k tomu více práva než já sám.“ Nastalo ticho po Stumpyově řeči. Ke cti všech humoristů budiž řečeno, že první, jenž uznával neoprávněnost svého počínání, byl „Bostoňák“ a ustal. „Ale,“ doložil Stumpy rychle, těše se ze svého prospěchu, „jsme zde k vůli křtu a budeme jej mít. Prohlašuji tě za Tomáše Zdara po zákonech Spojených obcí a státu Kalifornie. Tak mi pomáhej bůh.“ Bylo to ponejprv, co vyřknuto v Táboru Řvavých jmeno božství jinak než v rouhání. Spůsob křestu byl snad směšnější, než si jej „Bostoňák“ představoval sám, ale podivno dost, nikdo si toho nebyl vědom, a nikdo se nesmál. Tommy byl pokřtěn tak vážně jako pod křesťanskou střechou a křičel a byl tišen zrovna tak pravověrným spůsobem.

A tak počalo dílo znovuzrození v Táboře Řvavých. Skorem netušeně nastávala v osadě změna. V chatě zůstavené pro Tomma Zdara aneb „Zdar“, pak jej nazývali častěji, jevily se první známky zlepšení. Byla chována co nejpečlivěji čista i obílena. Potom dána tam prkna, koberec a tapety. Kolébka z růžového dřeva, přinešená mezkem na osmdesát mil z dáli, musela „se stydět v společnosti ostatního nábytku,“ jak říkal Stumpy, a tak se stalo nutností, aby byl domek novým nábytkem opatřen. Mužové, kteří se obyčejně u Stumpyho zastavovali na poptávku, jak se „Zdaru vede“, zdáli se tuto změnu oceňovat, a toliko v sebeobrané vzmužila se „Tuttleova krčma“, jíž vyrost' soupeř, k zakoupení koberce a zrcadla. Tento nový zjev v Táboře Řvavých spůsobil uhlazenější zvyky a větší osobní čistotnost. A potom ukládal Stumpy jakýsi druh karantény všem, kdož se snažili po cti a výsadě „Zdara“ na chvíli „podržet“. Kentucka, jenž byl již v zvycích pohraničného života začal považovat šatstvo co druhou kůži, která se jako u hada svlékla časem sama, — Kentucka stálo to kruté přemáhání, viděti se z jistých ohledů opatrnosti vyhostěným z této výsady. Ale taký byl vliv novotářského rozkazu, že se objevoval na dále každé odpoledne v čisté košili a s tváří ještě svitící od samého umývání. Také mravních a společenských zdravotních zákonů nezanedbáváno. Tommy, o němž se mělo za to, že tráví své celé živobytí neustálou náklonností k spánku, nesměl býti hlukem vyrušován. Řvaní a křik, kterými si osada dobyla své osudné jmeno, nebylo dovoleno na doslech od Stumpyovy chalupy.

Mužové hovořili šeptem, aneb pokuřovali s indianskou vážností. Nevázaných řečí zřeknuto se mlčky v tomto posvátném obvodu a obecných druhdy výrazů táborských: „prokleté štěstí!“ a „proklety zdar!“ zanecháno, any měly nyní také význam osobní. Zpěv nezapovězen, následkem přisuzování mu vlastností uspávajících a konejšících, a jedna píseň, zpívaná „Man-o'-War-Jackem“, anglickým to námořníkem z Jejího Veličenstva osad australských, do konce zobecněla co ukolébavka. Bylo to velmi truchlivé líčení výpravy lodě Arethusy, zpívané utlumeným basem a končící při každém verši táhlým, mroucím spádem: „Na pa-a-a-alubě Arethusy“. Byl to rozkošný pohled na Jacka, držícího „Zdara“ v rukou, kolébajícího jej z jedné strany na druhou jako na lodi a odzpívávajícího tuto námořnickou „zamilovanou“. Nevím, zdali následkem zvláštního houpání aneb délky písně — měla devadesát veršů a byla odzpívávána s nejsvědomitější pečlivostí až do hořkého konce — zkrátka ukolébavka měla žádoucí úspěch vždy. Zatím, co se tak dálo, ulehávali mužové, jak byli dlouzí, pod stromy v jemném letním soumraku, pokuřovali a popíjeli při tomto melodickém zpěvu. Neurčitý pojem, že jest toto pravé pastýřské štěstí, začal se zmáhat v Táboru. „Ten život zde,“ pravil Cockney Simmons, opíraje se zamyšlen o loket, „je nebeský.“ Připomínal si Greenwich.

Za dlouhých letních dnů nosíván Zdar obyčejně do údolí, kde dohývány zlaté poklady Tábora. Zde líhal v šatu, zavěšeném na jedlových větvích a mužové pracovali dole v příkopech. Později učiněn, zprvu trochu nejapný, pokus o okrášlení Zdarovy chaloupky květinami a vonnými bylinami a někdo přinesl mu obyčejně kytici z bezu, azalei nebo barvitých květů Mariposy. Mužové se náhle

probudili k vědomí, že jest krása i význam v těchto maličkostech, které šlapávali tak dlouho bezstarostně nohama. Kousek lesknavé slídy, pestrého křemele, lesklý oblázek z potoka staly se krásnými očím takto vyjasněným a posilněným, i byly položeny stranou pro „Zdara“. Bylo až ku podivu, co všechno nedával ten les a ty pahorky, co by se pro „Zdara“ hodilo. Jsa obklopen hračkami, jaké as nemělo děcko nikdy před tím ani v říši vil, doufám, že byl Tommy spokojen. Zajisté zdál se být šťasten, ačkoliv byla tak děcká vážnost při něm a tak soudná zář v jeho kulatých šedých očích, že Stumpyho časem až tísnily. Byl vždy povolným a tichým a bylo vypravováno, jak jednou přepadnuv přes zábradlí z jedlových větvic i s knůtkami, kterými bylo jeho lůžko ovroubeno, na břeh do kypré země, zůstal se zamotanýma nohama viset v tomto postavení celých pět minut s nepřekonatelnou vážností. Vyprostili jej a nehlesnul. Váhám podati ještě jiné a mnohé příklady jeho moudrosti, které se na neštěstí zakládají na vypravování předpojatých přátel. Některé z nich nebyly bez nádechu pověrčivosti. „Vylez' jsem na břeh právě nyní,“ pravil jednou Kentuck, celý bezdechy rozčilením, „a vsadím svou kůži, nemluvil-li se sojkou, která mu seděla na klínu. Tak vám tam byli tak důvěrní přátelé, jak jen což a zívali na sebe zrovna jako dvě straky.“ Ale nechť tomu jakkoliv, ať lezl přes klestí, ať ležel líně na znaku a mrkal na listí nad sebou, jemu ptáci pěli, jemu veverka luskala, jemu se květy rozvíjely. Příroda byla mu chůvou i družkou ve hře. Pro něho propouštěla listím zlaté oštěpy slunečného světla, které mu sklouzalo zrovna do ruček; jemu posílalo ševelný větřík s vůní balšámovou a pryskeřičnou; jemu rozkývala se jedle družně i uspávavě; čmeláci vzučeli a mandelíci je doprovázeli snivým krákoráním.

Takové bylo zlaté léto v Táboře Řvavých. Byla to doba přiboje a zdar byl s ním. Kovkopecké podíly vynášely nesmírně. Tábor stal se žárlivým na své výsady a výhody a hleděl k cizincům s podezřením. Přistěhovalství nepovzbuzováno, i aby byla odloučenost dokonalejší, zabral Tábor pozemky na obou stranách horské stěny, která jej obklopovala. To jakož i pověst o zvláštní zručnosti v střelbě s revolverem udrželo právo Tábora. Jízdní posel, jediný to článek, jenž pojil je se světem ostatním, povídával divné věci o Řvavých. Říkal: „Tam v Roaring mají ulici, které by se žádná v Red Dog nepostavila. Mají tam révy a květiny kolem domů, a myjou se dvakrát za den. Ale jsou to hrozní podivíni a klanějí se nějakému indianskému dítěti.“

S prospíváním osady vzešla touha po dalším zdokonalení. Učiněn návrh na vystavení hostince příštího jara a na pozvání tam jedné neb dvou slušných rodin, „k vůli Zdaru“, který snad by společností ženskou získal.

Oběť, kterou přinesli připuštěním druhého pohlaví mužové naprosto skeptičtí vzhledem k jeho všeobecným cnostem i užitečnosti, může být přičítána toliko jejich lásce k Tommymu. Několik se jich ještě protivilo; ale poněvadž nemohl být úmysl ten uskutečněn aspoň do tří měsíců, podala se menšina svorně, kojíc se nadějí, že se do těch dob něco stane, co tomu zabrání. A stalo se.

Na zimu z r. 1851 bude v podsierrských pahorcích dlouho pamatováno. Sníh ležel hluboko na Sierrách a z každého potoka stala se řeka a z každé řeky jezero. Každý průsmyk a údolí staly se dravou bystřinou, jež se řítila s úbočí hor a vyvracela obrovské stromy a rozestýlala vývraty po planině. Red-Dog byl dvakrát pod vodou a Tábor Řvavých byl varován. „Voda přinese zlato do údolí,“ řekl Stumpy. „Byla tu jednou, a bude tu zas.“ A té noci poskočil potok z břehů a zaplavil trojúhlé údolí táborské.

V zmatku hučících vod, praskajících stromů a lomících se dřev, a ve tmě, která zdála se, že se valí s vodou a zastírá krásné údolí, mohlo být jen málo učiněno na pomoc v rozptýleném Táboře. Když ráno vzešlo, nebylo tu nejbližší potoku chalupy Stumpyovy. Trochu výše nalezli tělo jejího nešťastného majetníka; ale pýcha, naděje a radost, Zdar Tábora, zmizel. Vráceli se s těžkým srdcem, když je výkřik na břehu zavolal nazpět.

Byl to pomocný člun tam dole od řeky. Vytáhli, jak pravili, muže a dítě, skorem vysílené, as dvě míle dole. Zná je někdo a patří sem?

Jen pohledu bylo potřeba i poznali Kentucka, ležícího v člunu, zhmožděného a potlučeného, ale držícího stále ještě Zdar Táborský ve svém náručí. — Když se shrnuli k tomuto napohled tak cizímu páru, shledali, že je dítě chladné a tepny jeho bez hnutí. „Mrtev,“ pravil jeden. Kentuck otevřel oči. „„Mrtev?““ opakoval slabě. „Ano, brachu, a ty umíráš.“ Úsměv zableskl na víčkách mroucího Kentucka. „Umírám,“ opakoval. „On mne beře s sebou, — řekněte hochům, že mám nyní Zdara s sebou.“ A mohutný ten muž připjav se k slabému děcku jako prý tonoucí k stéblu slámy, nesl se do té širé řeky, která se proudí věčně do moře neznámého.

Přel. *J. V. Sládek.*

Burnsova Mary. — Okolí osady Mossgiel v skotských horách zalesklo se v záři zapadajícího slunce. S vysoké, skalnaté a řídkým lesíkem porostlé stráně, která romantickému okolí tomu na mnoho mil panuje, byl čarokrásný pohled. Osada leží v divokrásném údolí, jímž vine se stříbropěnná říčka Ayr; v dáli leskne se hladina horského jezera a po pahrbcích jsou po různu domky utěšené vísky Tarbolton. Vesnička je obklopena hustým lesíkem, jenž táhne se hlavně po pravém břehu říčky a za kterýmž nad smrkovím a borovím vypíná se na vršině zámek coilsfieldský, v jehož nečetných oknech odráží se právě plamenné paprsky zapadajícího slunce.

Je právě májová neděle, a na stráni, s které byl tak čarokrásný pohled na divoromantickou krajinu, sešli se pod košatým bukem dva mladí lidé, aby se rozloučili. Bylo to zamilované jejich místečko, na kterém byli zažili nejsladších okamžiků svého života, místečko, kde po trudné mozolovité denní práci aspoň poněkud se zotavili a v čarokráse přírody se pokochali. Byli to dva milenci, oba dobří a tiší, oba chudí a nešťastní, a přece zas nevýslovně šťastní ve své lásce. Oba byli z lidu, z nejnižší vrstvy. On byl synem prachudičké matky, kterou byla po smrti otcově bída z rodné vísky vyhnala do světa, aby si jinde hledala štěstí. Dobrý syn pracoval s matkou a ještě jedním bratrem v potu tváři, štěstí však se na ně přece ani neusmálo; dvouletá neúroda byla je i mimo rodnou vísku v čarokrásném údolí Mossgielu uvrhla v největší bídu. Ona pak nebyla bohatší svého miláčka; sloužilať v zámku coilsfieldském, kde obsluhovala krávy a prodávala mléko. Neměli nežli svá srdce. A přece když mladík vyslovil své chudičké matce přání, že chce za družku svého života pojmouti dívku zrovna tak chudičkou jako byl sám, požehnala jim matka a vyzvala je, aby si ustanovili den sňatku.

Mary Campbellova neměla rodičů; měla toliko vzdálené příbuzné, bydlící asi dvě míle cesty od Tarboltonu, od kterýchž chtěla si ještě vyprositi požehnání, nežli kněz navždy spojí ji s milovaným Robertem. A proto sešli se milenci ještě jednou na zamilovaném svém místě, aby se rozloučili. Usedli pod košatým bukem do měkkého mechu. Vůkol panovalo posvátné ticho a jenom časem zašelestilo listí osamělé osyky nebo břízy. Dlouho, dlouho seděli podle sebe mlčky; Mary sklonila znenáhla svou hlavinku na věrná prsa Robertova a usnula.... Když slunce zapadlo, procitla.... Milenci rozhledli se ještě jednou po okolí a ruku v ruce ubírali se po úzké stezičce do údolí k říčce Ayr. U potůčku, ústícího do říčky zastavili se; vstoupivše na velké, z temné vody vyčnívající kameny ponořili své ruce do vody, dotkli se dvěma prsty pravé ruky bible, kterou Mary stále u sebe měla, a přísahali si věčnou lásku a věrnost. Ještě jedno vroucí políbení, ještě jedno stisknutí ruky, a milenci se rozešli....

Mary odešla ku svým příbuzným, Robert ku své matičce. Marně však čekal návratu své milenky, nepřicházela a místo milenky došla zvěst, že Mary po krátké chorobě — zemřela. Robert nestál u jejího smrtelného lože, neviděl ji umírat, nezatlačil jí krásných očí, ba ani nevěděl, kdy bílé její tělo ukládali v temný hrob k zetlení.... Pověděli mu jen, že milenka umírajíc odevzdala svým příbuzným bibli, v které byla zlatá kadeř a že s chvějícím se hlasem žádala: „Dejte, prosím, kadeř tu i bibli mému Robertovi na památku.“

Robert přijal na památku kadeř i bibli, poklid a štěstí jeho byly však navždy zničeny. Nikde neměl stání, všude myslil jen na svou Mary, na svou tak záhy shaslou hvězdu. V šťastnější budoucnost vůbec ani nevěřil; bolest a žalost hnala ho z vlasti, chtěl do širého světa, aby ve víru života aspoň na čas na své hoře pozapomněl. Nežli však opustil svou vlast, dal v městečku Kilmernock vytisknouti svazeček svých básní, jež byl sepsal, když byl ještě šťasten, když toužil po své Mary, když tisknul drahou její ruku a líbával ji v sladkém zanícení. Dal básně tisknouti, aby měl něco peněz na cestu do Východní Indie a sám se ani nenadál, že takřka přes noc stane se nejslavnějším lyrickým básníkem skotským. Jméno Roberta Burnse, kterýž doposud ještě doma chodil za pluhem, vyslovováno od té doby v nejvznešenějších společnostech a v učených literárních kruzích s uznáním a obdivem. Ze všech stran docházely ho listy a raděno mu, aby zůstal ve vlasti. Burns odebral se do Edinburku a sláva jeho rozšířila se rychlostí blesku i po Anglii, kde citupIné písně jeho došly zaslouženého uznání.

Čím však byla Burnsovi sláva bez Marie?....

Druhé vydání básní vyneslo mu tolik, že si mohl ve svém rodišti zařídit slušné hospodářství. Oženil se sice pojav za choť Johanu Armourovu, ctil a vážil si manželky, miloval vroucně, ba

vášnivě své dítky, zejmena svou jedinou dceru; úplně šťastným však bez Marie nebyl. O své hospodářství nehrubě se staral, ponechav péči o ně výhradně své choti, která však v krásné sice, ale neúrodné krajině přes všechno své úsilí nemohla hospodářství přivésti k rozkvětu.

Mysl Burnsova počala se znenáhla zachmuřovati, zvláště od doby, kdy mu byla neúprosná smrt odňala nejsladší jeho klenot, jedinou tu zbožňovanou dceru. V té době často vyměnil knihu a pluh za veselou, hýřivou společnost a pohár měl mu poskytnouti náhrady za ztracené štěstí. Mysl jeho více se nevyjasnila; býval tich, zádumčiv a málomluven; plížíval se v pustinách, po lesích a horách samoten v trudné myšlénky a zpomínky pohroužen. — Kdysi za chladné listopadové noci, právě ve výroční den úmrtí nezapomenutelné Marie, příbuzní marně ho dlouho hledali mimo dům, až ho posléze nalezli poloskřehlého pod širým nebem na slámě. Oči měl upřeny k jasné jedné hvězdě na západě, v ztuhlé pravici tužku, v levici kousek zmačkaného papíru a na něm svou poslední, zároveň ale také skoro nejtklivější a nejdojemnější píseň o zemřelé Marii.

Odnesli ho domu a pečovali oň, jak mohli. Chudoba a starost hlodaly však na jeho zdraví; za nedlouho počal šíliti a v červenci 1796 skonal. Poslední slovo jeho bylo: „Mary."

Domácí a cizí umění. — Rukopis kralodvorský dožil již mnoha vydání tiskem, úplného a důstojného vydání illustrovaného však posud nemáme, také ještě ne vydání úplně kritického, opatřeného pro větší obecenstvo úvodem a průvodem zcela dostačujícím. Co do illustrování učiněn arci počátek skvělý. Bellmann vydal — již asi před patnácti lety — sešit první a kresby v něm byly od Josefa Manesa. Čím ten umělec nám byl, posud plně nevysloveno. Že se rovná přísnou uměleckostí zcela Genellimu, jenž „danteskami" svými po celém světě proslul, že je při tom rovněž svůj, původní a geniální jako Schwind nebo i Kaulbach, o tom se skoro ani nemluví. Bylť Manes — Čechem. Nad ním jako nad námi všemi v těch českých chatách pnul se jen strop nízký, okénkem malým nevyniklo jeho světlo do dáli a cizí svět kráčí kolem, nemaje příčiny, proč by sám nahlédnul dovnitř. Vždyť ani ve vlastním domově nedošel Manes pravé oslavy! První ten sešit kralodvorský vyšel, něco exemplářů se rozdalo, několik (avšak velmi málo) prodalo, na druhý sešit, nedivíme se, neměl nakladatel více chuti. Obecenstvo české sobě toho skvělého díla ani nepovšimlo. Tenkráte bylo hůř než teď, a ještě teď, nechť máme vynikajícího básníka či hudebníka či malíře, ten český svět jen jakoby to „bral u vědomost", dále nic. Nevíme, mnoholi měl Manes k celému rukopisu vypracováno a dal-li by se z pozůstalosti jeho vydat spis ten nyní úplně illustrován; něco kreseb přinesly později illustrované české listy, něco jich prý přešlo právě v majetek dra. Frant. Skrejšovského. Na všechen spůsob by bylo podnikem nesmírně vítaným, vydat „Manesův Rukopis" tak, jak jest. Jeť to ryze česká práce a bude nám na čest tím větší, i když se uskuteční jiné illustrované vydání, k němuž právě vynikající jistý mecenáš český přípravy koná. Rukopis má vyjít v několika jazycích a illustrován — Gustavem Dorém.

— Spisy Jana z Hvězdy konečně dočkaly se nového vzkříšení a sice v Koberově „Národní bibliotece". Na Janu z Hvězdy české nakladatelstvo velice se prohřešilo, pozbavivši ho liknavostí svou o populárnost, které se mohl vedle Tyla a j. těšiti vším právem. Jeho spisy mohly býti již několikráte rozebrány a novelistický talent jeho, který byl znamenitý, mohl býti znám v obecenstvu nejširším. Nuž není ještě vše ztraceno. „Jarohněv z Hrádku" a „Mastičkář" dosud nezastarali — Jan z Hvězdy rychle dohoní svou cenou to, čeho pozbýval vinou jiných!

— Škoda, ale věru není lze začít s kritikou divadelní teď, v té době nečinnosti. Myslíme, že mnoholi členů naší artistické správy, tolik též je sinekur u našeho divadla. Ti pánové jsou vesměs po obědě, v křesle a příjemné dřímotě. Kolečka, jednou spuštěná, jdou sama dál; hrát se musí, tedy se hraje. Především nepozorujeme pražádné pečlivosti v repertoire, pražádné vypočítavosti do budoucnosti, o jakou již po léta česká kritika volá, a bez systému svede se jen málo tam, kde jako u nás třeba ze světového repertoiru ještě tak mnohé dohánět. Jediné, co přec ještě vábí, je hra jednotlivců. Máme síly výtečné a dají sobě záležet na úloze každé. Tím více nás rozmrzí, seznáme-li na př. tak všeobecnou rozklíženost, jakou jsme spatřili tyto dny při provedení Mikovcovy „Záhuba rodu přemyslovského". Bůh ví, co hru v ten večer tížilo! Jednotlivci dali sobě dosti záležet, přec jen málo kterému se dařilo. — Z novinek nemůžem zaznamenat praničeho.

— Mluví se o zajímavém pokusu. Jak známo, ni Meyerbeerovi „Hugenotti" ni Rossiniho „Tell" nedávají se u nás úplně. Aby obecenstvo velká ta díla poznalo celá a zároveň délkou jich se nepřenavilo, má se tedy každá ta hra dávat rozdělena na dva večery po sobě jdoucí. Za pokus to stojí.

— Slyšíme, že letos v letě nebudou české hry v Novoměstském divadle. Pak by opeře naší nastaly nutné prázdniny čtyr až pěti měsíců, vůbec by opera sklesla jen na saisonní. Ty pěkné zkoušky na každou maličkost pak zas v měsících zimních.

— Plzeň bude mít nyní divadlo stálé po celý rok. Zamýšlí město postavit vedle divadla krytého také letní arénu.

— Vojtěch Hřímalý, skladatel „Zakletého prince", opouští od Velkonoc české divadlo a jde — co druhý kapelník k pražskému divadlu německému; smlouvu již podepsal. To jsou výsledky zhoubného, ve své podstatě tak blbého učení, že „umění je kosmopolitické," ale hudba uměním již nejkosmopoličtějším! Vynašli to učení lidé bez národního přesvědčení, kteří se k nám jen proto přidávali, že doufali alespoň něčím být v poměrech našich chudších, ale přec nechtěli sobě uvázat ruce pro budoucnost svou — a učení jich zmátlo i mysli takové, jichž zdravý a vřelejší cit nebyl by sám nikdy podobného scestí našel. Ovšem nemůžem jediným divadlem svým poutat veškeré síly české, ale je věru pro české umělce smutně významné, že kdokoliv z lepších od divadla našeho se odloupne, přímo jde k pražskému divadlu německému, s námi konkurujícímu, divadlo české dusícímu. Je uznáno, že kdyby nebylo českých přeběhlých sil, dávno by na př. opera německá ani nesměla pomyslit na konkurenci s operou českou! Ředitel Wirsing té věci rozumí. Kde jen může, uzme sílu českou a obecenstvo německé přirozeně vždy zajásá a je se svým ředitelem spokojeno. Nyní mu nastala velká nouze o operetty; kdy co dával vídeňského či pařížského, vždy mu to propadlo; ohlídl se tedy a usoudil, že Hřímalého operetty nebudou propadat, za prvé poněvadž Hřímalý skutečně je talent rozhodný, umělec pečlivý a obratný, za druhé že Němcům již z demonstrace se bude vše líbit. A Hřímalý šel k němu beze všech vážnějších příčin, i bez pomýšlení, že ubere nám osobou svou také zas naši, jedinou v skutku pěknou sílu pro operetty i veselé opery. Aby takhle ve všech oborech českých, kde máme obyčejně vždy jen sílu jedinou, nastala podobná bezohlednost k prospěchům národním! Právě u Hřímalého, jehož první plod české divadlo a obecenstvo přijalo tak krásně, a v jehož pravý cit jsme vždy skalopevně důvěřovali, budí se u nás lítost — u mnohého jiného bychom pokrčili ramenama a řekli: „Inu, český kosmopolitický hudebník!" Snad si myslí, že německé kapelnictví zdejší nebude mu na závadu co skladateli českému? Myslí-li, nechť se nezmýlí, my známe již ty cesty, kam vedou. O Vánocích si lehne Hřimalý k našim mrtvým, bohužel že — za zeď českého hřbitova.

E. T. — Velice pěkná myšlenečka, škoda, že nemáte formu ještě ve své moci! Smíme dle své chuti předělat?

K. E. — Nikoli, milý pane — raděj nic než něco prostředního!

R. R. — Zcela pěkné. Otisknem.

A. M. — Snadno najdete v seznamech německého knihkupectva.

V. L. v — né. Přijato. Mějte jen laskavé strpení, při nově se rozvinujícím časopise není lze určit, kdy která práce menší se otiskne. Jednáť se především o rozvoj celého programu.

F. B. III—9. — Obdržíte zpět, ač se nemůžem zdržovat retournováním rukopisů. Jednotlivé myšlénky ölchají dosti důmyslně, avšak lyrický monolog v próze žádá velkého množství myšlének co nejzávažnějších.

J. V. H. P. — Pěkná, lehká forma; potřebujem ale příspěvků jiného druhu. Nemáte chuti do překladu něčeho výpravného ve verších?

R. D. — Zajisté že bychom mohli, jen že nechcem! Cíl náš není malicherný, hodláme podat list, který se vyrovná všem podobným listům zahraničným. Nevisí to ovšem jen na nás, nýbrž na veškerém spisovatelstvu i obecenstvu českém.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 5.**

V přírodě.

Od *V. Hálka.*

I.

Vy lidé moudří, co to díte,
že doby pohádek ty tam?
Tyť teprv počnou — a já dvéře
až do kořán jim zotvírám.

To vyjde v děvic vonném reji
nejkrasší jara královna,
má plná růže, prostřed květů,
že jí jen máj se vyrovná.

Pak vyjde ve průvodu skvělém
nejspanilejší jara rek,
můj švarný máj, jak měsíc mladý,
kdy ještě chmur se nedotek'.

Pak zavzní na zvonění slavné
malých i velkých kvítků zvon,
pak udeří na harfy zlaté,
kde který napjat v lese tón.

Pak budou svatby, budou hody
po celý měsíc, ještě dýl —
kus srdce jen, a máte vstupné
na všeho světa kratochvíl!

II.

Od modravých hor závrati
tak snadno již se nevrátí,
kdo na nich k světla zdroji
rozpínal duši svoji.

Kdo křídla duše v šíř i dél
hvězd zlatým stříbrem posázel,
a pak přes prostor světů
se pustil v světlém letu —

Kdo z červánkových rubínů
si utkal duše hlubinu,
a nadšen, Titan velký
šel přes všech věků délky —

Kdo s mladým jitrem tam si hrál,
když den se noci z lože bral
a shlížel v němém žasu
na země matky krásu —

Kdo z všeho míru prameně
tam v srdce našel znavené
dávného dětství ladno —
ten nevrátí se snadno.

III.

Noční scéna. Rybník hladký,
stromy v klenbu pojí se,
měsíček se pod ně rozlil,
jako víno po míse.

Bylo hned jak v sále živo,
voda v stříbro omladla,
paprsky jdou, usednou si
v leknínová sedadla.

S jedné větve slavík hude,
jak to v jeho povaze,
dva paprsky tančí čardáš
na stříbrné podlaze.

Lekníny se v člunky mění,
tanečníky obklopí,
a teď všecko v jednom tanci,
kde kdo koho uchopí.

Hladká voda prohýbá se,
měsíc sám se rozhoupá,
i mé srdce z těla skáče,
div se s nimi neskoupá.

IV.

Žeť ztráta drobných radovánek
tak velkou klá mne žalostí!
Vždyť ztratím jednou mnohem více,
až hrob mne zcela uhostí.

Tam nikdo nebude se ptáti,
co jsem tu ještě neztratil,
tam jenom zamknou mi dvě víčka —
a celý svět jsem utratil.

A budu bez přítele, dívky,
bez lásky — a co horší jest,
že ze všeho, co dát jim musím,
mně nezbude ni na bolest.

Ni na naděj, ni na myšlénku,
ni na zvuk, na vzdech jediný —
ó, jaký pak to budu obr,
a jaký teď jsem dětinný!

Svatý Xaverius.

Pražské romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Přítel opět se odmlčel, jako by ho bylo vypravování o osudné noci unavilo; za několik okamžiků však pohodil hlavou, jakž míval ve zvyku, kdykoli se mu vtíraly nepříjemné a odporné myšlénky, a pokračoval:

„Promiň, že jsem se poněkud odchýlil od podstaty věci, od vylíčení duševní své práce, čelící k vypátrání záhadného tajemství. První tato noc, strávená v chrámě svatomikulášském, nebyla poslední. Jakmile jsem se pozdravil a mohl opět pravidelně a klidně přemýšleti, bylo první mou starostí, nalézti spůsob, jak bych mohl o samotě a nevyrušován ve svém zkoumání Balkova obrazu pokračovati, neboť čtyry známky, jež jsem byl na něm nalezl, nasvědčovaly zcela zřejmě, že k odhalení tajemství obrazu jest třeba, abych nyní především nastoupil cestu mechanickou, obraz co možná nejbedlivěji zkoumal a teprv po té na základě svých výskumů dále kombinoval. Dát se vždy k tomu cíli v chrámě přes noc uzavříti, nebylo mi jednak po chuti již pro nepříjemnost, které jsem měl již první noci do syta, jednak zase nebylo zcela bezpečným, poněvadž jsem mohl býti v chrámě náhodou postižen, což by bylo snadno mohlo míti za následek, že by se mi byly podkládaly nejzločinnější úmysly. Za tou příčinou snažil jsem se dosáhnouti k navštěvo-

vání chrámu v nepřítomnosti jiných lidí dovolení a sice od osoby v té věci všemohoucí, od kostelníka. Stálo mne to však dosti namáhání. Po čtvrt roku navštěvoval jsem co den hostinec, do kterého chodil také kostelník, po čtvrt roku jsem co možná nejopatrněji konal přípravy, abych nevzbudil u dobrého a poctivého muže ani nejmenšího podezření a teprv když jsem se s ním úplně seznámil, když byl přesvědčen, že jsem sice člověk poněkud divný, ale poctivý, odvážil jsem se mu sděliti, že bych si velmi rád udělal kopii Balkova obrazu, nicméně že nejsa malířem, nýbrž jen kresličem, stydím se práci tu podniknout před lidmi. Dobrý muž s největší ochotou se mi nabídnul, že mi zapůjčí jeden ze svých dvou klíčů od sakristie, abych mohl třeba každý den a kdykoli mi bude libo, do chrámu ku své práci. Připravil jsem si tedy vše, čeho bylo potřebí ku kreslení obrazu a zůstávaje vždy, kdykoli jsem měl pokdy, po odpoledních službách božích sám v chrámě, kreslil jsem obraz; avšak vždy věnoval jsem buď všechen čas nebo aspoň největší jeho část svému skoumání obrazu. Takto pracoval jsem asi po půl roku a konal práci tu s neobyčejnou zálibou a horlivostí, ježto tajuplné a pro každého jiného snad úplně neviditelné známky na obraze se množily, tak že jsem jich v době té nalezl sedmatřicet. Při mechanické této práci však mozek můj nezahálel a dříve ještě, nežli jsem byl všechny známky vypátral, byl jsem takřka úplně přesvědčen, že známky ty nemohou býti ničím jiným, nežli jednotlivými body plánu cesty, vedoucí k místu, kde je poklad ukryt. Spojeni bodů a naznačení tak celého plánu nezdálo se mi býti věcí příliš těžkou; avšak jak nalézti střed nebo vůbec onen bod, kterým plán počíná nebo končí? Rozumoval jsem všelijak, až posléze uznal jsem za pravdě nejpodobnější následující kombinaci: Skryl-li Balko v obrazu svém plán cesty k pokladu tak výborným způsobem, že jen logickou kombinací mohl býti vypátrán, a jednal-li sám při tom přísně logicky, nemohl jinak nežli hlavní, k celému plánu klíč tvořící bod umístiti jinam nežli tam, kde dle všeobecné domněnky sídlí rozum, na čelo. Shledav pak mimo to, že i pro mne téměř neviditelná známka na čele sv. Xaveria nalézá se zrovna v prostřed čela, nemohl jsem jinak nežli bod v prostřed čele považovati za bod hlavní, za východiště plánu. Nyní jednalo se mi o přesné přenešení nalezených bodů na papír. Přikročil jsem k práci té s největší svědomitostí a odměřiv co nejpečlivěji všechny vzdálenosti jednotlivých bodů, přenesl jsem je na papír a spojiv pak od hlavního bodu počínaje ostatní body přímkami, obdržel jsem lomenou čáru, dle mého náhledu plán cesty k pokladu.

Plánu jsem se tedy šťastně dopracoval. Jak ho ale upotrebit? Co znamená hlavní bod, co body ostatní? V jakém poměru je plán ke skutečné cestě? Kde je hlavní bod ve skutečnosti, t. j. kde počíná cesta k pokladu a jakým směrem nutno pak plán upotřebit, když není ničím více nežli lomenou čárou? Takové a podobné otázky poskytly mi nyní dostatečné látky k opětnému přemýšlení a kombinování. Dopracovav se již některých výsledků, zahloubal jsem se do svých kombinac s oživenou nadějí v konečný šťastný výsledek. Balko žil a umřel v Praze. Skryl-li někde nebo věděl-li o nějakém pokladu, ku kterémuž ve svém obraze zcela mathematicky naznačil cestu, kdež medle mohl by poklad býti nežli v Praze nebo v jejím okolí, a jakž jinak možno jej vypátrati nežli pomocí situačního plánu Prahy s upotřebením plánu v obraze sv. Xaveria ukrytém? Takový byl nejbližší resultat mého přemýšlení. Bez odkladu jal jsem se skoumati všechny možné situační plány Prahy, jichž jsem se vůbec mohl dopíditi. V první řadě jednalo se mi o východiště v plánu Prahy. V prvním okamžiku jsem soudil, že musí to býti chrám sv. Mikuláše, vlastně bod na zemi v chrámě tom, jejž bychom obdrželi, kdybychom vedli kolmou čáru od středu čela sv. Xaveria. Což ale kdyby obraz nebyl teď více na místě, kde byl původně umístěn? Balko musil také předvídati, že může býti obraz přenešen a nesměl tudíž také pohyblivý bod ustanoviti za východiště. Takto uvažuje zavrhl jsem původní svůj náhled úplně a ustanovil pak východiště v plánu Prahy zcela analogicky, jako jsem byl stanovil východiště na plánu v obraze, hledal jsem střed. Považuje hradbami ohraničenou Prahu za nepravidelný polygon stanovil jsem jeho těžiště a že jsem se v kombinaci své nemýlil, v tom mne potvrzovala okolnost, že těžiště padlo právě do domu, v němž dle vypravování mé babičky vznikla v Balkovi myšlénka k obrazu sv. Xaveria. Měl jsem tedy východiště nejen v plánu, nýbrž i ve skutečnosti; cesta k pokladu vedla tudíž od domu, v němž byla v Balkovi vznikla myšlénka k obrazu sv. Xaveria. „Kterým ale směrem, kterými ulicemi?“ byla první otázka, kterou jsem si musil hned na to položit. Po krátkém přemýšlení nebylo pro mne již žádné pochybnosti, že plán cesty k pokladu byl v Balkově obrazu sv. Xaveria zcela přesně naznačen dle některého situačního plánu Prahy a okolí.

Mám ti snad dále líčit, jak skoupil jsem všechny starší situační plány Prahy, poněvadž mohl Balko jen dle nějakého staršího plánu svůj bizární plán v nesmrtelném svém obraze provésti, mám ti snad vypravovat, jak jsem porovnával odhalený mnou plán obrazu s rozličnými situačními plány Prahy, jak jsem měřil a opět a opět přemýšlel a kombinoval, až dospěl jsem ku konečnému resultátu, že lomená čára plánu obrazu úplně souhlasí s ulicemi v jednom situačním plánu Prahy a sice od domu, v němž byla v Balkovi vznikla myšlénka k obrazu sv. Xaveria až — k Oujezdské bráně!? Položiv pak plán obrazu na situační plán Prahy tak, že východiště prvního krylo východiště druhého a prvních několik přímek plánu obrazu bylo kongruentní s tolika též ulicemi plánu Prahy až k Oujezdské bráně, shledal jsem, že plán obrazu sahá dále až za Smíchov a sice až na vinici Malvazinka zvanou. Tam tedy musí býti poklad.“

Přítel dokončil. — Musím vyznati, že vypravování, vlastně logická jeho analysa učinila na mne obzvláštní dojem. Zpočátku naslouchal jsem s nedůvěrou; čím podrobněji ale přítel své myšlénky rozvinoval, čím hlouběji nechával mne nahlédnouti v tajuplnou duševní svou dílnu při práci nejen tak nevděčné, ale i po zralém uvážení vždy ještě téměř beznadějné, tím pozorněji jsem naslouchal, tím více nabýval jsem přesvědčení, že nenalézám se ve společnosti pouze člověka neobyčejně nadaného a bystrozrakého, jak jsem byl o něm až dosud soudil, nýbrž že přítel můj náleží mezi onen druh řídkých lidí, kteří se mohou vším právem a s nadějí na úspěch pokusiti o řešení nejtěžších a nejzáhadnějších problemů vůbec. Pravda sice, že v přítomném případu jediná falešná hypothesa zbortila celou skvělou stavbu duševní; nicméně právě touto svou bystrozrakou kombinací, právě tímto svým upotřebením všech možných prostředků a vyhledáváním oněch, jež dle všeho pravdě nejpodobněji mohly sloužiti za základ dalšího bádání a skoumání, osvědčil přítel nepopíratelně, že má nejen vzácné nadání, nýbrž i také řídkou propravu, jichž je k řešení záhadných problemů druhu jakéhokoli nevyhnutelně potřebí. Byltě se osvědčil tak zručným, že i v případu, kdyby nynější jeho kombinace za

příčinou nějaké falešné hypothesy nebo konkluse nevedla k cíli, byl bych mu musil přiřknouti palmu vítězství.

Následkem těchto svých úvah povstal jsem, když skončil, a podav mu s nelíčenou radostí ruku, vřele jsem ji tiskl řka: „Jsem úplně spokojen; ale jedná se ještě jen o to, zdali se ti podařilo, nalézti dle plánu na výšině u Malvazinek místo, kde jest poklad ukryt.“

„Buď bez starosti,“ odpovídá přítel s jistotou, „všechno je v pořádku; neboť kdybych nebyl se svou prací u konce a jist výsledkem, věř, že bych ti nebyl o své práci ani slovem hlesnul. Býval mi častokráte dosti líto, když jsi pátrával po příčině, za kterou jsem v den našeho prvního setkání se v chrámě svatomikulášském vyskočil na oltář k obrazu sv. Xaveria a tam před tvýma očima pokračoval ve své tajemné práci, nicméně nemohl jsem se přece zpronevěřiti svým zásadám a sděliti ti něco, dokud jsem nebyl úplné jistoty nabyl. Již v době, když jsme se seznámili, byl jsem s prací svou skoro úplně hotov; avšak později naskytly se některé nesprávnosti v mé kresbě plánu, že musil jsem předsevzíti nejpřísnější kontrolu. Ano ještě před několika měsíci přišel jsem na velkou jednu chybu, která by mne byla bez mála přivedla k zoufalství. Trapný tento duševní můj stav trval, jak ti dobře známo, až do nedávna. Nyní však je vše šťastně skončeno, a libo-li ti, můžeš jít dnes se mnou poklad vyzvednout.“

„Nyní v noci?“ tážu se udiven.

„Kdy pak jindy?“ opačí přítel. „Což myslíš, že můžem se v okolí Prahy, byť i na nejodlehlejším místě, pustit ve dne do kopání, aby nás lidé mohli při práci překvapit? A kdož ostatně ví, jak je poklad hluboko, jak dlouho budeme muset kopat?“

„A máš také nástroje ku kopání?“

„Jakž se můžeš tázat?“ odpovídá. „Když jsem vypátral místo, postaral jsem se také o vše, čeho je třeba k vyzdvižení pokladu. Chceš-li mne tedy doprovodit . . . .“

„S radostí,“ pravím. „Což ale, jdeme-li přece marně?“ dodávám poněkud nedůvěřivě.

„Marně?“ zvolal přítel. „Nikoli! Přesvědčím tě bez odkladu.“

„Jsem věru dychtiv, zdali mne přesvědčíš,“ připomínám klada důraz na poslední slovo.

Přítel mlčky vstav otevřel skříň u okna a vyndav cosi z malé krabičky přistoupil zase ku stolu.

„Znáš to?“ táže se podávaje mi jakýsi kámen do ruky.

Vzav kámen a pohlednuv naň poznal jsem, že je to jasně žlutý topas. Mlčky kývnul jsem hlavou, že kámen znám.

„A tento?“ ptá se přítel, podávaje mi jiný kámen.

„Ametist,“ dím, aniž bych byl kámen vzal do ruky.

„A což tento kámen?“ dotírá na mne přítel, položiv třetí část svého důkazu na stůl, modrý průhledný kamínek.

„Safír,“ odpovídám poznav drahokam na první pohled.

„A všechny tyto kameny,“ praví přítel, „nalezl jsem na místě, kde budeme kopat, hned první den, když jsem byl holí něco země odrýpal. Jsem tudíž zcela jist, že nepůjdem marně.“

„Pojďme tedy,“ dím na to rozhodně.

Za nedlouho byli jsme připraveni na cestu. Bylo již asi deset hodin večer a ačkoli jasně měsíc svítil, vzal přítel přece pro možný případ noční lucernu s sebou. Ozbrojivše se mimo to tlustými holemi vyšli jsme z bytu přítelova.

Noc byla nad míru klidná, teplá a jasná. Měsíc byl téměř v úplnku, obloha skoro bez mráčku a jenom tu a tam na obloze stál zdánlivě nepohnutě sněhobílý mráček, jehož okraje leskly se v stříbrném svitu luny, jako drahocenný hermelín kolem labutí dívčí šíje.

V ulicích pražských bylo již skoro úplně pusto; z Umrlčí ulice až k Oujezdské bráně potkali jsme jen několik jednotlivých osob a policejní hlídku; ještě pustěji bylo na Smíchově, kde mimo malého hocha nikoho jsme nepotkali. Mlčky šli jsme podle sebe; přítel byl, jak se zdálo, poněkud již unaven a příliš zaujat svými myšlénkami, aby byl měl velké chuti do hovoru, já pak nechtě ho vyrušovat, mlčel jsem z přátelské šetrnosti. Došedše po hlavní silnici k smíchovskému parnímu mlýnu, dali jsme se směrem k západu až k vršině, známé pod jmenem Skalka, načež obrátivše se opět ve směru jižním, šli jsme volným krokem skrze nepatrné kaštanové stromořadí podle úbočí vršiny Skalky k západu se sklánějícího až k vinici Šontrška. Odtud počíná jít cesta do kopce. Nejprvé musili jsme skrze hluboký úvoz, jehož obě stráně jsou porostlé hustým křovím a vysokými stromy, jichž koruny vysoko nad ouvozem splývají, tvoříce takto jakýsi druh zeleného baldachýnu. Skoro v zenithu se nalézající měsíc vrhal sice veškerou svou záři přímo do úvozu, nicméně pro husté koruny stromů vnikalo do vnitř jen tu a tam několik paprsků, jež postříbřivše zde dutinu prohnilého jasanu, tam zas mechem porostlý kmen agatu, nebo zachvívajíce se na listech osyky, neb proniknuvše až na zem, tvořily na temné půdě místy buď úplné jasné nebo šeré křivolaké a pitvorné pohyblivé prouhy a jiné oválovité neb hranaté a nejrozmanitějším způsobem stočené a propletené silhuetty, čímž tmavý úvoz nabyl tak zvláštního rázu, že by se byl výborně hodil za stafáž k některému z Doréových kouzelných obrazů.

Prošedše úvozem přišli jsme ku vchodu do vinice Březinka. Neznaje další cesty k pokladu, zůstal jsem státi; přítel mlčky pokynul, abych ho následoval a poposed ještě několik kroků po vozové cestě vedoucí k Malvazinkám, dal se pak jižním směrem po křivolaké, úzké stezičce vzhůru do nepatrného kopečku, porostlého travou, křovím i stromy. Následoval jsem ho a za několik vteřin octnuli jsme se na vršině. Poznovu jsem se zastavil, abych se kolem rozhlédl. Býval jsem na místě tom druhdy za dne dosti často; však za tiché lunojasné noci byl s vršiny kouzelný pohled. Vzduch byl čistý a průzračný jak křišťál a jenom v dáli zdálo se, jako by stříbrná mlha počínala se rozkládati nad obzorem. Na západ na vršině bylo vidět bílé domky Malvazinek, na sever část bělohorského bojiště, kamenné lomy, zasmušilý Petřín a část Malé strany, na severovýchod pak ostatní Prahu, na východ vyčníval v dáli nad vršinu jen vyšehradský kostelík a na jih bylo viděti stráň vršiny, na které nalézá se židovský hřbitůvek, jehož bílé kameny v lesku měsíce podobaly se z dáli zkamenělému stádu stříbrných ovcí.

Sotva jsem byl postál několik okamžiků, připomenul mi přítel, že máme na kvap; následoval jsem ho tedy. Přítel pošel asi dvacet kroků směrem západním a přišed k živému plotu, dal se směrem jižním těsně podle plotu, až jsme přišli k rokline kolkolem hustým hložím a šípkem obrostlé, u jejíhož vchodu stál starý ořech s dutým kmenem. Od této rokle dali jsme se k západu a asi po čtyřiceti krocích přítel se zastavil. Byliť jsme posléze šli širší, kyprou travou porostlou cestou, jejíž obě strany byly bezovými keřy porostlé a zastavili jsme se před žitným polem na svahu vršiny k jihu.

„Hnedle jsme na místě,“ praví přítel; „teď musíme skrze žito. Abychom je ale příliš nezcuchali, a tak jiné

lidi neupozornili, že tudy někdo šel, učiň, prosím, po mém příkladu."

Po té přítel rozběhnuv se, skočil do pole asi šest kroků od meze, načež opatrně klasy odhrňuje kráčel skrze žito dále. Učinil jsem jako on a za několik okamžiků byli jsme u jiné, bezovými keři obklopené rokle. Prodravše se skrze keře sběhli jsme po úzké stezičce do rokle, kde mne zarazila neobyčejně silná vůně mateřídoušky, divizny, heřmánku a podobných, na osamělých stráních rostoucích rostlin. Ješto byl měsíc právě v zenithu a rokle na jižním svahu vršiny, padaly paprsky měsíce skoro kolmo do rokle, tak že kromě nepatrných stínů, jež vrhalo několik malých, v rokli rostoucích švestkových a třešňových stromků, nebylo v rokli místečka, kde by nebylo bývalo úplně jasno.

Přítel, kterýž byl jevil vždy větší nepokoj, čím více jsme se blížili místu, nemohl ukryti své rozčilení, když octnuvše se v rokli, zastavili jsme. Bylo patrno, že je v nejvyšší míře nedočkav na konečný výsledek naší dobrodružné výpravy.

„Kde máš nástroje a kde je místo, kde máme kopat?" pravím k příteli, jenž vyhodiv z kapsy noční lampu na zem do trávy, hledal cosi v houští.

„Zde je motyka a lopata," dí přítel vytahuje obé z křoví; „přinesl jsem je sem dnes dopoledne po jednotlivých kusech pod kabátem, aby to nikdo nepozoroval.

„Kde počnem svou práci?" táži se dále.

„Právě na místě, kde stojíš," zní odpověď.

Stál jsem zrovna v prostřed rokle a bera přítelem mi podávanou motyku, otázal jsem se ještě: „Jak jsi ale vypátral toto místo? Nalézl jsi zde snad drahokamy dříve než . . ."

„Nikoli," přerušuje mi přítel otázku. „Analogicky jako při stanovení východiště na plánu z obrazu a na situačním plánu Prahy hledal jsem zde střed a teprv po té, když jsem zde půdu zkoumal a shledal, že je právě v středu rokle půda sypká, kdežto všade jinde je pevnější, rýpal jsem zde holí a nalézl kameny. Že tomu tak, snadno tě přesvědčím. Buď tich a poslouchej!" Po té udeřil lopatou na plocho několik kroků opodál a otázal se: „Jaký slyšíš zvuk?"

„Nesnadno říci," dím.

„Udeřím jinde ještě jednou, dej pozor," praví přítel a udeřil na jiném místě. „Slyšel's?" táže se.

„Slyšel," odpovídám, „avšak i tu je nesnadno říci, jaký to zvuk."

„Možná tedy, že porovnáním poznáš aspoň rozdíl. Udeřím na místě, kde stojím."

Udeřiv, otázal se: „Je to týž zvuk, jako dříve?"

Musil jsem vyznati, že není.

„A jaký rozdíl je mezi nimi?" táže se přítel.

„Ani to nemohu udati."

„Nezdál se ti býti první zvuk jako když udeříme na půdu masnou, hustou a tvrdou, kdežto druhý podobal se úplně zvuku jako po udeření na půdu sypkou a písčitou?"

„Vskutku, právě tak jak pravíš," dím, když mi byl přítel svým vysvětlením přispěl ku pomoci.

„Teď ale do práce!" zvolal přítel nedočkavě; „jinak nás překvapí jitro u prostřed práce."

„Do práce tedy," dím zvedaje motyku, abych započal.

„Dřív ale odhrab přec suchou trávu, kterou jsem byl natrhal a rozházel na místě, kde jsem holí rýpal," připomíná přítel a nečekaje, až tak učiním, shybl se a oběma rukama shrábnuv slunečným vedrem vyschlou trávu odhodil ji na hromadu stranou, kde ležela pohozená svítilna.

Po té dali jsme se do práce. Já kopal a přítel odhazoval vykopanou hlínu stranou a sice v ten spůsob, že nabrané s lopaty co možná nejpozorněji sesypával, aby mu nic neuklouzlo, co by mohlo míti nějaké ceny. Práce šla dosti rychle. Půda byla skutečně sypká a písčitá. Když jsem byl dle přítelova naznačení asi osm čtverečních stop půdy as na stopu do hloubky odkopal, počala býti půda ještě sypčí; přišli jsme na kusy cihel a opukového kamene, pak také na zvětralou, hlínou a pískem smíchanou maltu, slovem na starý rum, jenž sem musil býti před lety zanešen. Na to počal jsem kopati do hloubky a pracoval jsem tak rychle, že přítel nestačil při svém opatrném odhazování vykopanou zemi odhazovat. Práce naše trvala již skoro hodinu, aniž bychom byli něco nalezli nebo aspoň něčemu přišli na stopu. Pot řinul se mi s čela a unaven ustal jsem na okamžik od práce.

„Proč pak přestáváš?" napomíná přítel, spatřiv mne ustávati od kopání.

„Již mne to mrzí," odpovídám nevrle.

„Jen dál, jen dál," volá přítel, neustávaje ani na okamžik od své práce; „vždyť pak přec musíme . . . ."

Nedořekl však. Jako tygr na svůj lup vrhl se na malý kamínek, jejž byl právě z lopaty sesypal a kterýž v měsíční záři jaksi se byl zaleskl. Popadnuv kamínek, pozorně jej prohlíží a nemoha radostí téměř ani slova ze sebe vypraviti, podává mi jej.

Vzav kamínek a pohlednuv naň, poznal jsem vzdor klamné měsíční záři, že to jak brčál zelený smaragd a vrátiv jej zase příteli, počal jsem kopati s dvojnásobnou horlivostí a chutí.

„Prosím, kopej teď na místě, kde's vykopal smaragd," připomíná přítel.

Uposlechl jsem a za několik okamžiků vykopl jsem jako pěst velký zazelenalý kámen.

„Zas něco," zvolám a nežli jsem dořekl, měl již přítel kámen v ruce.

„Neznám jej," praví soudruh podávaje mi kámen, „ty se v tom vyznáš lépe."

„Malachitová ruda," pravím po prohlédnutí kamene a dodav: „Nestojí za schování," odhodil jsem jej.

A opět jsme se dali do práce a asi po třetím kopnutí vyvalilo se z rumu vedle několika opukových kamenů také několik kamenů jasně růžové barvy. Přítel vrhnul se na ně ještě prudčeji nežli na první nalezený smaragd a já zvednuv jeden z nich, poznal jsem po delším prohlížení, že jsou to kusy realgaru.

„Zase nestojí za zvednutí," pravím odhodiv kámen na hromadu vykopaného rumu, kdežto přítel, jenž byl mezi tím všechny ostatní vybral, hodil je směrem k opodal ležící lampě, tak že několik z nich padlo na suchou trávu, kterou tam byl přítel odhrabal.

Sotva však jsme počali opět pracovati, přelétl lehký mráček měsíc a hned po té měsíc ukryl se za hustý mrak.

„Proklatě!" zvolal přítel shledav, že z nenadání octli jsme se téměř v čiré tmě. „Dobře však, že jsem vzal lucerničku." A střelhbitě letí k místu, kde leží lucerna a rozsvěcuje v ní svíčku. Rozčilení přítelovo musilo již dosáhnouti neobyčejně vysokého stupně; chvěltě se na celém těle, tak že mu nebylo naprosto možno, svíčku rozsvítit. Musil jsem to učiniti místo něho. Postaviv pak rozsvícenou lucerničku na suchou trávu opodál, vrátil jsem se zase ku své práci a počal jsem kopati poněkud volněji, poněvadž přítel za příčinou nedostatečného osvětlení musil pracovati obezřeleji

a nestačil mi. Netrvalo však ani pět minut, od lopaty přítelovy se zajiskřilo. Přítelova ruka jako blesk sahá po jiskřičce a přítel sám letí k lucerničce.

„Rubín! Rubín!“ volá po chvíli a hlas jeho se chvěje, „kopej, kopej dále!“

Mezi tím, co jsem se zase dal do práce, sedí přítel u lucerny nemoha se nasytiti leskem nejnovějšího nálezu. Několikráte kopnu a z nenadání slyším divný jakýs zvuk, jako by byla motyka zavadila o nějaký kov. Přítel jej slyšel jako já a vzchopiv se letí ke mně. V chvatu převrhl lucerničku, jejíhož světla však jsme již nepotřebovali, poněvadž se byl právě v tom okamžiku měsíc vyhoupnul z mraku. Nahlédnuv do jámy, kterou jsem byl již vykopal, vidím tam cosi jako kus zlata. Zvednu je a potěžkávám; má tíži kovu. Přikvapivší přítel vyrval mi však kov z ruky a já kopnul do země ještě jedenkráte. Opět zvuk, jako když kov zavadí o kov, a jako blesk shýbá se přítel k zemi a vytahuje asi střevíc dlouhou, čtvrt stopy širokou a rovněž tak vysokou silně rezovitou a na mnohých místech rezem již prožranou plechovou krabičku.

V tom ale měsíc opět se skryl za mrak a my octnuli se zase ve tmě. Věda, že přítel v rozčilení svém není již téměř žádné práce schopen, hledám lucerničku, abych rozsvítil. Marné však hledání; byltě ji přítel kamsi odkopnul. Rozsvěcuji tedy sirku; hlavička však odlítnuvši padla do suché trávy a skoro v mžiknutí tráva se vzňala, čímž rokle osvětlena rudým plamenem. První můj pohled padl na přítele. Stál jako ztrnulý u vykopané jámy, v jedné ruce krabičku a v druhé lesknoucí se žlutý kov. Zrak měl upřený do prázna a chvěl se na celém těle jako osyka.

Však co to? Klame mne zrak? Rudá záře, v které byla rokle od hořící trávy splanula, počíná blednouti a mění se v záři příšerně bledě žlutou. Přítel stojící doposud nepohnutě jako socha vyhlíží v žlutavé té záři děsně. Z nenadání sebou trhne, jako by ho byla zmíje uštknula a upřev svůj zrak do zažloutlého ohně, vyrazí ze sebe:

„Ha, co tam? Však rozumím, rozumím! — O nech mne, nech! Nedívej se na mne tak přísně, tak děsně, tak příšerně . . . .“

Nevěda ani sám, jak si vše to vysvětliti, spěchám k příteli, jejž vidím vrávorati.

„Pro bůh, co se to s tebou děje, Xaverie?“ táží se s úzkostí.

„Xaverie? Xaverie?“ odpovídá přítel dutým hrobovým hlasem. „Což pak tam nevidíš v tom žlutém plamenu umírajícího svatého Xaveria, jak se vztyčuje, jak hrozivě zvedá ruku a jak mi kyne, abych uprchl! — Pryč, pryč!“ volá přítel, a nežli jsem se nadál, vyrazil skrze křoví z rokle a pádil úprkem dolů s vršiny.

V tom vyhoupnul se měsíc ze mraku a rozlil své stříbro po rokli. Hořící tráva již shasínala a děsná žlutá zář přemožena stříbrem luny; vše bylo kolem mne jako dříve, leda že bylo cítit sirnatý zápach.

S úzkostí, aby se příteli nic nepřihodilo, spěchám za ním. Dostav se skrze křoví na pokraj rokle, vidím již jen, kterak dole pod vršinou vlní se žito, slyším štěkot psa a zdá se mi, jako bych slyšel, že někdo skočil ze zdi.

Spěchám týmž směrem, s vršiny dolů k jihu, ku silnici vedoucí od vinice Roulové k Radlicům; však nežli jsem se dostal až na silnici, viděl jsem, jak kdosi na protější vršině utíká, seč mu síly stačí, do vrchu směrem k židovskému hřbitovu. Pro vzdálenost nemohl jsem sice rozeznati, zdali to skutečně přítel čili nic; nebylo však o tom žádné pochybnosti . . . .

Z počátku chtěl jsem přítele následovati; ale vida ho bez přestání klusati do vrchu, seznal jsem, že bych ho nedohonil, i kdybych napnul veškeré své síly, a rozhodl jsem se, že vrátím se domů.

Na zpáteční cestě po silnici od Radlic k vinici Roulové viděl jsem přítele, jak dospěl až ku zdi židovského hřbitova, kde se mým zrakům ztratil . . . .

Nyní po letech, když událost tu vypravuju, ovšem se z klidného a objektivního vypravování zdá, jako bych byl co účastník právě sdělených podivných scén zachoval největší chladnokrevnost. Musím se však upřímně vyznati, že jsem byl tenkráte v nejvyšší míře rozčilen. Duševně i tělesně uštván i unaven dovlékl jsem se domů; mým mozkem vířily tisíceré myšlénky a po celou noc — vlastně po několik hodin, jež ještě scházely do rána — nemohl jsem rozčilením ani oka zamhouřiti . . . .

(Pokračování.)

Padlí andělé slavných německých dramatiků: Lessinga, Göthea, Schillera.

Studie *Em. Bozděcha.*

(Dokončení.)

Již ušlechtilejšího rázu, ačkoli též ještě na vlnách nepřirozeného pathosu se zmítající jest Lady Milfordová v „Úklady a láska“.*) Známá jest prostopášnost, s jakou v minulém století žili malí němečtí vladaři, opičící se po čtrnáctém a patnáctém Ludvíkovi. U jejich dvorů a dvůrků jen se hemžilo dobrodružkami ze všech končin světa, k vůli kterým laskaví zeměpánové vyhazovali ohromné sumy peněz, vydřené na ubohých poddaných. Postava milostnice knížecí jest proto u spisovatelů z oné doby veleoblíbenou a dospěla „na polo frejířka a na polo anděl, na polo hříšnice a na polo mučednice“ ve dvou různých směrech k ideální výši u Lessinga co zrazená ve svém ponížení Orsina, u Schillera co pohrdající zevnějším leskem Milfordová.**)

Z rodu vznešeného, avšak z vlasti vypuzena a majetku zbavena, byla se krásná Angličanka vévodovi podala z touhy po lásce. Měla v úmyslu užívati svého ponížení, by přítrž učinila dalšímu prznění nevinných dítek a cnostných manželek i vyssávání země cizími kráskami. Zahořela láskou k majorovi Ferdinandovi z Valterů, a by se sňatkem s milovaným mužem vyprostila z dosavadních poměrů, klame vévodu, presidenta, maršálka a celý svět předstírajíc, že jest ono spojení nejvhodnějším prostředkem, by se vévodovi zachovala.

President jí byl přislíbil návštěvu Ferdinandovu a ona majora očekává s neklidem a touhou. Pohrdání lidskou chasou ji naplňuje; ona cítí se v přepychu a lesku nešťastnou, postrádajíc srdce, které by se rovnalo jejímu velkému ohni-

*) R. 1784.

**) Vliv, který měla Lessingova „Emilia Galotti“ na Schillera, když psal svou občanskou truchlohru, jest nepopíratelný; jeví se dokonce i v stejném znění jistých frásí a obratů řečnických. Tak praví Odoardo k Orsině: „Ha Frau, das ist wider die Abrede,“ a Ferdinand k Milfordové: „Zu viel! zu viel! das ist wider die Abrede, Lady.“

vému srdci. Neb to si zachovala prodavši čest. Hrůza ji pojímá, když se od komorníka knížecího dovídá, za jak krvavý peníz kupovány bývají dary zeměpánovy. Neměla tušení o utiskování podobném a jeví soucit s útrapami lidu, kterému chce dobročinností ulevití. Láska zmítá zkušenou dámou jako nevinnou dívkou, když Ferdinand přichází a rozpačitost milující ženské naproti milovanému mužskému stupňuje se k úzkosti a bolesti, když odvážný mladík trpké výčitky jí metá v tvář. S mírností a důstojností výčitku od sebe odmítá, že hubí zemi, svěřuje svému žalobníkovi pohnutky, z nichž na milostnici vladařovu se snížila, a horoucí její láska překonává i její hrdost. Tím hlubší cítí bolest, když Ferdinanad z lásky k Luise se vyznává, avšak z falešné hrdosti a bázně před úsudkem světa stojí na svém, že se musí státi majorovou chotí.

Objednala sokyni k sobě, má strach před jejím zjevem a zvědavě pátrá, jak Luisa při pozvání se chovala. Vystrojila se co nejnádherněji, by chudé dívce imponovala, a hněvá se, že komorná Žofie tomu porozuměla.

S líčenou vznešeností Luisu vítá, pak pozorujíc zjev děvčete, vlídnější se stává. Zprvu tváři se blahosklonnou, pak uslyševši, že Luise je teprv čtrnácte let, jest v pravdě laskavou, neb má Luisinu lásku za mladistvý sen, jenž brzy pomine. Když Luisa to popírá, v hrdé dámě hněv se probouzí; znalá, však v přetvářce obratná žena snaží se vzbuditi v nezkušené dívce nedůvěru v trvalost krásy a v lichocení milovníkovo, až konečně podrážděná pevným odporem Luisy, která se o lásku Ferdinandovu opírá, se žárlivou prchlostí v hrozbu vypukne, že nemohouc sama okusiti blaha, zničí též blaho Luisino. Důstojnou odpovědí dívčinou přichází k sobě a hledí sokyni uprositi, uplatiti, by se majora odřekla. Pohrdavé odříkání-se a hrozba sebevraždy se strany Luisiny ji hluboce dojímá a šlechetná hrdost se budí. Chce též odříci se a odříkání ji povznáší. Pohrdá maršálkem, dvořeníny, vévodou, jemuž svou ctí zaplatila za dobrodiní a věrolomství vytýká, neb se mu byla podala jen s tou podmínkou, že ulehčí zemi. Laskavě se loučí se svými služebnými a odhodlána prací se očistit ze své minulosti odstupuje s jeviště.

S měšťanskou truchlohrou „Úklady a láska“ Schiller si odbyl první dobu svého tvoření, dobu to překypující síly, mladistvého blouznění, přepjatého pathosu, jenž neznaje míry někdy až do směšných krajností zabíhal. Veden historií, věrnou to učitelkou, bral se Donem Carlosem k ideální výši, na které vznešená myšlenka se souladem poetického ducha plodí ryze umělecké výtvory trvalé krásy. Vkus jeho se zjemnil, pravá míra se dostavila a karakteristika zvláště postav ženských jeví zřejmé známky tak blahodárného pokroku Jako v onom obrazu ze života, zasahuje i v této dramatické básni milostnice panovníkova činně do děje, avšak jaký to rozdíl mezi Lady Milfordovou a kněžnou Eboli! Tato nehází sice tak zvučnými slovy a nestaví se na špalíčky, aby čelem se dotýkala nebe, cítí však a mluví přirozeněji, tvář její jest lidštější, celá bytost ženštější.

Zaslepena láskou ku kraleviči Carlosovi, vztahovala jisté známky, jimiž se jeví láska tohoto ku královně, k sobě a myslí, že princi není lhostejnou. Má se dle vůle králové, která si ji za milostnici vyhlídla, zasnoubiti s mužem nemilovaným a na kolenou královnu prosí, by takou oběti byla ušetřena. Na otázku královninu, z jakých důvodů ty vdavky zamítá, rychle sice odpovídá, že z tisícera, nejmenuje však ani jednoho. Pravý důvod arci prokmitnul při pouhé zmínce o Carlosovi. Vrátivši se z Aranjuezu se dvorem do Madridu posílá kraleviči po pážeti klíč a list psaný s podávající se láskou. Carlos poslání přičítá královně, netuše, že kněžna ho s touženbností očekává. Nedočkavě chce tato na vrativším se pážeti všechno najednou věděti a stěžuje si na jeho zdlouhavost. Zprávami poslíčkovými sklamána myslí, že Carlos o zámyslech králových ví, a že mu láska zostřila zrak. Netrpělivost, že princ nepřichází, dospívá až k nevrlosti na páže a k nespokojenosti s princem, jemuž vytýká, že v lásce se nezná. Když princ přichází, zpívá, staví se překvapenou a koketně ho upozorňuje, že jsou sami. Majíc lže a výmluvy prince v očekávání zklamaného za pomůcky, by jí zardění ušetřil, na srozumenou mu dává, že ho chápe, zdánlivě nesmělému zmužilosti dodává a jej zdržuje. Začíná o lásce. Jeví vřelé účastenství s jinochovým hořem a vyzývá ho k veselému užívání. Vynáší jeho přednosti, líčí dojem, jaký činí na ženské, a netají, že i ji podmanil. Žasne nad jeho roztržitostí a když on chce odkvapiti, ona ho zdržuje. Konejší a táže se ho, zdali by žádná z dam u dvora nebyla s to jej vyléčiti, jemu porozuměti? Radostně se chápe slova roztržitosti jeho uklouznuvšího, že by snad kněžna Eboli.... Carlos ji žádá za odporučení u krále, poněvadž ona prý u tohoto mnoho platí; kněžna však se domnívá, že toto podezření mlčení mu ukládá. Když se Carlos zmiňuje, že by chtěl do Brabantu, pokrytstvím ho viní, co důkaz, že on nesní pouze o činech rytířských, stužku mu ukazuje, kterou on nosí na ňádrech a překvapenému princi jiné události připomíná, při kterých prý mu porozuměla. Polekaný princ jí to vymlouvá. Tu kněžna posledního prostředku se chápe, sdělujíc mu zámysly královy a co důkaz mu Filipův list podává. S hrdostí šlechetnou jeho podezření odmítá, že padla — neb láska jen za lásku se dává. Komu kněžna Eboli se podá, tomu se podá celá. Dávno by dvůr byla opustila, kdyby ji nevázalo jedno pouto: láska k muži, jenž ji nemiluje. Carlos dojat přísahá, že jest milována a kněžna myslíc, že se jí z lásky vyznává, jest unešena. Nelíčená její vřelost na princi upřímné vyznání vynutí, že miluje a ona mu činí výčitky, že si s ní zahrával ano dokonce i klíč zapíral. Carlos nyní vše chápe; Eboli aspoň že to není ona, již princ miluje. Ten se omlouvá, ona však ho nechce slyšet a žádá, by se vzdálil navrátiv jí psaní i klíč, pak též list „od krále“. Ten však nyní teprv dosah úmyslů králových chápe a list na důkaz si podrží.

Po jeho odchodu kněžna nejdříve si zoufá, majíc se za povrženou princem, pak poznává, že jest pouze vytisknuta sokyní a přemýšlí, kdo by ta sokyně byla. Jisto, že kralevič miluje, kde by milovati neměl, že se bojí odkrytí, že se strachuje krále, že se radoval, dověděv se o zámyslech Filipových s ní. Co z toho má — táže se — pakli král královnu — tu se jí rozbřeskne; poznává stužku králové a vzpomíná si, že Alžběta a Carlos se milovali, než Filip onu si vzal. Zuří, že královna jest milována, kde ona se měla za milovanou a že sokyni slabost svou vyzradila. Nemůže věřiti, že princ by bez naděje miloval, již z ješitnosti ne, která nepřipouští, že by jí pak odolal. Vzpomíná si, jak ohnivě ji líbal, k srdci tisknul! Uvažuje, že přijal klíč jako od královny, že v tento krok lásky věřil, že přišel! To by nemohl — myslí — kdyby zkušenost mu nedávala odvahy. Jest tedy vyslyšen, královna ho miluje. Připomíná si, jak vznešeně cnostnou královna se zdála býti. A to by jen zdáním bývalo? Myšlénka, že by královna na oko bezúhonná zároveň okusiti chtěla rozkoše prostopášnosti, hněvem ji naplňuje. A to by mělo zůstati bez pomsty? Chce vše odkryti králi, ale aby ji vyslyšel, odhodlá se svoliti k jeho žádosti.

Domingem, jenž jí byl krále namlouval, tomuto vzkazuje, že ho očekává. Nečiní to — jak tvrdí — ani k vůli Domingovi ani k vůli církvi, nýbrž proto, že nemá více královnu za věrnou, krále za šťastného. S Domingem a s Albou spikne se na záhubu Alžběty a dostává za úkol, by Filipovi všechno vyzradila a královně listy infantovy odcizila.

Když to však vykonala a záhuba na hlavu princovu se sřítila, lítost se jí zmocní. Sama královnu infantovi na pomoc volá a vrhnuvši se sokyni k nohoum ze všeho se vyznává. Uraženou velitelkou ke klášteru odsouzená, králi chce vyjeviti, jak byl oklamán, přichází však pozdě.

Všechny tyto svůdné a smyslnosti mužské nebezpečné postavy oplývají silnou vůlí i rázností, s jakou touží po muži, jenž buď jinou miluje, buď jiné náleží. Marwood a Orsina rády by se opět zmocnily milovníků, jenž je k vůli Saře a Emilii opustili; Adelheida k sobě vábí ženicha Marie jak ze sobectví (k vůli svým statkům a by se biskupovi zavděčila) tak z koketství, samolibosti a smyslnosti, ku kterým pohnutkám se při Julii odluzující manžela Eleonoře druží opravdivá vášeň. Ta jest zušlechtěna u Milfordové v upřímnou lásku k milenci Luisinu a stupňována u kněžny Eboli na bezohlednou náruživost pro infanta, zbožňujícího potají královnu. Nepřihlížíme-li ke staršímu právu milenek opuštěných (Marwood, Orsina), jeví se nám láska krásné Španělky zajisté býti nejoprávněnější, neb zamilovala se do Carlosa nevědouc, že srdce jeho již zadáno. Jest od něho — jak myslí — odloučena pouze korunou, překážkou to, která od jakživa v očích milujících neměla váhy.

Tři se podaly mužům povahy slabší. Marwood nespolehlivému vrtkavému Mellefontovi smyslnosti a zisku k vůli; Orsina záletnému rozkošnému knížeti z náruživosti upřímné a snad také z hrdosti ukojené; Adelheida si vzala věrolomného Veislingenského z pohnutek již naznačených a milkuje s jeho panošem z důvodů rovněž nekalých, při čem ctižádost její již po třetím milánu, princi Karlovi, šilhá. Jak postavám Lessingovým tak i Adelheidě se dostalo lásky v hojné míře.

Stejného blaha nedožily postavy Schillerovy, ačkoli aneb snad spíše právě proto, že lnou k mužským rázu šlechetnějšího. Vášnivá Julie jest pouhým nástrojem v rukou zebytralého Fieska; hrdá Milfordová musí se milovaného muže odříci k vůli chudému děvčeti a láskou planoucí Eboli pyká za krátký okamžik lichotivého sebeklamu žhavou mukou prozrazené a neopětované milosti. Není to poklonou pro pohlaví mužské, že právě nejhanebnější ze všech, smilná a cizoložná Adelheida u mužských má nejvíce štěstí; k vůli ní jeden nevěstě a nejlepšímu příteli věrnost a slovo ruší, druhý laskavého pána úkladně vraždí. Nezní to jako z některého francouzského dramatu naší doby? V pravdě má sličná vdova Valldorfská rysy francouzské ve tváři lahodně se usmívající a zná krýti hnilobu zkaženosti lesklým pláštikem svůdné půvabnosti. Zajímavé jest porovnati Adelheidu s Julií nejblíže jí příbuznou. Když Göthe a Schiller je tvořili, bylo oběma tvůrcům asi 24 roků — avšak jaký to rozdíl v karakteristice výtvorů!

U básníka „Götza" jest jemná, mírná, takřka lakonicky provedená — u otce „Spiknutí v Janově" křiklavá, přehnaná až do karikatury ve spouště zvučných a bombastických frásí sobě libující. „Ein feiner lauernder Zug um Mund und Wange," praví panoš František vypisuje Veislingenskému vnady Adelheidiny; „im Gesicht ein böser moquarter Charakter," zmiňuje se Schiller vypodobňuje zjev Juliin. Proto nás půvabný démon Veislingenského poutá, nafouklá loutka hraběte Lavagny odpuzuje, ačkoliv onen v zločinnosti jest mnohem pokročilejší. V travičství se zná tak dobře jako paní hraběnka Imperiali, v cizoložství však a ve věrolomnosti mnohem lépe a nemá pro sebe ani omluvy horoucí vášně, jsouc i ve smilství chladnou a vypočítavou. Věru těžko bylo by odporovati, kdyby se některá fille de marbre nejnovější literatury francouzské odvolala ku klasické Adelheidě co ku svému vzoru. Palmu ničemnosti Vlaška tedy musí přenechati Němkyni; stěžovati by si arci mohla, že jest jen na polo provedena; schází její pomsta. S jedem zacházeti obě se nepochybně naučily od mstivé Marwood, která jako hraběnka Orsini, sestra její v Lessingu, bez dýky a jedu ani z domu nevychází, jako jiné dámy bez vějíře a voňavky. Žákyně však vynikly nad učitelku; jsou aspoň praktičtější. Marwood vraždí sokyni, jen aby se pomstila, nemyslíc, že by si Mellefonta opět mohla získati; Adelheida a Julie, posílajíce obětem svým jedu, mají na zřeteli praktický účel: volnost a spojení s milovaným mužem. Jest to zcela psychologické, že se tyto tři povahy, jimžto přimíšeno podlosti, stýkají se v travičství, a humorista by mohl všelicos vyvésti z okolnosti, že jsou všechny tři — vdovami.

Budí naše opovržení, kdežto třem ostatním, zachovavším i ve skleslosti ráz ušlechtilejší, nemůžeme odepříti své soustrasti. Jak Orsina tak Milfordová a Eboliova mohou být omluveny; první z pádu upřímnou láskou ke svůdci a z pomsty nevěrností svůdcovou; druhá dobrým úmyslem, v jakém se vévodovi podala, hlavně však povznešením se z kalu; třetí aspoň lítostí. Všem třem budiž mnoho odpuštěno, poněvadž mnoho milovaly; všechny tři jsou milostnicemi vladařů, což by na rtech satyrických opět úsměch vzbuditi mohlo. Odpuštění nejspíše zasluhuje Orsina. Klesla, poněvadž milovala; čím přirozenější hřích, tím snadnější prominutí. Ne tak snadno lze chápati pád Milfordové z touhy po lásce vůbec, a nešťastným dlužno nazvati spůsob, jakým Schiller hrdou Angličanku chtěl idealisovati. Jest milostnicí vévody, jímž pohrdá proto, aby tento neprznil dcery a manželky svých poddaných. Věru težko věřiti v možnost podobného hromosvodu, jenž k sobě táhne zkaženost panovníkovu, aby se ta nemohla šířiti po zemi. K víře podobněji odůvodněn jest poklesek kněžny Eboli mstivostí ženy zklamané v naději na lásku a závidící šťastnější sokyni, u které právě ta milost jest zločinem. By snížila královou a se vymstila za úctu, s kterou se jí posud co ideálu cnosti kořila, kněžna zahazuje samu sebe. Není to krásné ani rozumné, jest to však možné aspoň u náruživé ženy. Jako jest Eboliova dle času poslední, tak jest i dle spůsobu své pomsty nejpokročilejší, takřka nejmodernější. Nemíchá sokyni jedu jako Marwood, netiskne muži svůdcem jejím uraženému dýku v pěsť křečovitě zaťatou jako Orsina, nýbrž hrozné osočení krutému samovládci napovídá. Nezabíjí fysicky ale morálně a zasluhuje co zuřivá erinnys místo první. Prodělala arci dobrou školu; žije u dvora fanatického ukrutníka a rádci i spojenci jejími jsou mnich Domingo a voják Alba.

Ze základů povah a pohnutek poklesků s důsledností a nutností téměř přirozenou jde konec, ku kterému se naše tři milostnice berou. Zrazená v lásce a opuštěná Vlaška Orsina ztratila obsah svého života a poznavši nevěru knížete, má pouze jedinou myšlénku: pomstu. Jí nezbývá než šílenost a smrť. Hrdá a odhodlaná Angličanka Milfordová sama ruší svazek s vévodou, jenž nebyl dostál slovu, že zemi uleví a chápe se práce, by se očistila z minulosti. V náruživé Španělce Eboliově po spáchaných zločinech

svědomí se budí a horlivá katolička, která má zálibu v upalování kacířů za odznak dobré křesťanky, nemohouc napraviti, co zkazila, bude se káti. Ji očekává klášter. Jest nápadná shoda těchto osudů s rázem národností pouhou náhodou? Podobně odpovídají osudy travicek míře viny. Marwood jest podrážděna věrolomností muže, jenž byv jejím milencem, jest otcem jejího dítěte a ji zavrhuje k vůli jiné. Jed má u sebe k vůli sobě; příležitost teprv ji má k tomu, by ho dala sokyni. Pak prchá do širého světa s ostnem v srdci. Julie plane vášní ku krásnému Fieskovi a by ho měla pro sebe, chce choti jeho namíchati. Nejhlubším pokořením před touto pyká za zločinný úmysl. Adelheida s úplnou chladností milána svádí ku vraždění manžela, sluhu k ukládání o život pánův, přiostřujíc jeden zločin druhým. Ji soudí tajný soud co travičku a cizoložnici.

Všem konečně co rodinný ráz jest společný záhubný vliv na osudy jiných osob. Od Marwood bezprostředně vychází záhuba Sařina a tou smrt Mellefontova i smrtný los osamělého starce Sampsona. Dýkou Orsininovou, která arci určena byla pro knížete, Odoardo Galotti přeřízne nit života dceřina a v lahvičce, kterou Adelheida svěřuje panoši, skrývá se vražda, rodící zoufalost vrahovu. Julie má aspoň úmysl otráviti Leonoru, kdežto Mildorfová zase bez viny jest první příčinou záhuby Luisiny a Ferdinandovy, a se sladkých rtů kněžny Eboli, dotýkajících se ucha králova, těžké hoře se řine pro rodinu druhého Filipa.

FEUILLETON.

Židé v Polsce. — Nikde nenabylo židovstvo takové společenské důležitosti, nikde nezakotvilo se tak pevně a hromadně a nikde nezachovalo ráz svůj tak trvale a úplně jako v někdejším království polském, obzvláště pak v nynějším ruském Polsku a v některých krajích ruských, jež druhdy dočasně k němu náležely. Polské aneb rusko-polské židovstvo je už zcela něco jiného, než židovstvo v ostatních zemích evropských. Tam zůstalo národním originálem, zde přetvořilo se pod tlakem vše nivellující západní kultury, připodobnilo se zevnějškem, mravem i životem ku svému okolí, ba zapírá i svůj původ asijský a plemenný ráz národní, prohlašujíc se toliko za zvláštní společnost náboženskou, ačkoliv každému jde na rozum, že pouhé náboženství nikterak nedovede nosy ohýbat a vůbec lidi tělesně tak znamenat, aby již na první pohled ode všech jinověrců se odlišovali. Však o tom nebudiž zde řeči. Polské židovstvo zachovalo se vším možným konservatismem co národ, a proto lze směle říci, že se země někdejší Polsky staly druhou zaslíbenou zemí židovskou, jakož jedna náboženská píseň jeho začíná slovy: „Polsko, zemi královská, v kteréž jsme bez starosti a v míru žili od věků!“

Že pak se židé v někdejších polských zemích tak úžasně nahromadili, stalo se spůsobem zcela přirozeným: středověká západní a střední Evropa je stíhala a vypouzela, ale na východě otevřel jim r. 1264 polský vévoda Boleslav bránu dokořán; nastal tudíž židovský příval na východ, který však na hranicích starého Velkoruska se opět zarazil. Velkorusko bylo vždy nepřítelem židovstva, a zůstalo až do dnešního dne židů téměř prosto a prázno; jen v zemích, které dočasně k Polsku náležely, převzalo Rusko židy co polské dědictví. Židé byli starému Polsku skutečnou potřebou, ba nutností: měloť ve své společnosti nesnesitelnou mezeru, úplný nedostatek středního stavu; šlechta byla hrdá a výlučná, rolnictvo pak samý zanedbaný a utýraný nevolník. Když se pak vnitřní život Polsky rozvinul a složitějším stal, nebylo lidu, kterýž by potřebám jeho byl mohl vyhověti a co střední stav prostředníkem býti mezi zemanstvem a nevolnictvem. Tu mezeru vyplnili židé, a proto dostaly se obchod, správa šlechtických statků, státních celnic, daní, průmysl a řemesla, zkrátka všechna práce, výkony a výhody středního stavu do jejich rukou. Tím prokázali židé arci zpočátku polské společnosti nemalou službu, ale překazili za to vývoj a rozvoj polského středního stavu, který dosud je slabý a nedostatečný. Za služby, kteréž polské společnosti prokazovali, bylo jim zákonem vyhraženo zvláštní, výjimečné postavení, v kterémž zákon a právo, mrav i obyčej jen z talmudu vyvozovali, samostatné obce tvořili, své vlastní soudnictví měli a takto hebrejskou zdí se obehnali, v jejíž obradě se talmudské židovství jejich a národní ráz přirozenou měrou přes celé věky bez porušení zachovaly. S Polskou bylo pak rozděleno i židovstvo, kteréž v Prusku a v Rakousku záhy začalo podléhat modernímu vlivu; největší část a jádro jeho zůstaly Rusku, kdež také do dnešního dne co specialita se zachovala.

Vypravuje o rusko-polských židech, mám především na zřeteli tři města: polskou Varšavu, litevský Vitebsk (kde židé přes polovici obyvatelstva tvoří) a námořní Oděsu, v níž ovšem židovstvo více už do pozadí ustupuje. V těchto, obzvláště v obou prvních městech rozvětvili se židé tak v společenském životě, že by zajisté ani v Palestýně rozmanitější věci nemohli provozovat. Prodávají v bazárech, ve zvláštních krámech, na ulicích i po domech všechno možné: drůbež, ryby, zeleninu, veteš a nové čepice, staré železo, staré sklo, kosti, hadry, mýdlo, ovoce, kramářské zboží, kůže, med, sýry, dříví, seno, slámu, papír, knihy, kořalku atd. Ale každý prodává toliko jeden druh zboží a věci co možná stejné. Na ulicích a trzích uvidíš je sedět za malými stolky, na nichž peníze k měnění ve sloupcích jsou urovnány: větší stříbrné mince jsou pod drátěnými poklopy, měď a drobotina jen tak na vzduchu. Kdo potřebuje drobných, zastaví se a žid mu s nějakou srážkou rozmění. Ze skrovné zásoby peněz usoudíš ihned, že obchod ten as málo vynáší, proto zastavají jej namnoze stařeny a kluci. Méně exaktní obchodníci přejímají všeliké zakázky a cokoliv se jim k obstarání uloží; žádná zakázka není jim špinavá, žádná příliš nepatrná. Zeman prodává prostřednictvím žida vlnu, obilí, dříví a dobytek, žid pak obstarává mu zboží městské, najímá mu čeleď, vychovatele a vychovatelku pro děti, a je-li svobodný, „vychovatelku“ pro něj sama. Žid spachtuje všechno: kořalnu, pivovár, mýta, kovárny, ano i štólu kněžskou a učitelův sobotáles, vtírá se všude za správce, prostředníka i dohazovače a pracuje všude se ziskem, ať si je jakýkoliv, jen když zisk. Pro cizince jsou větší sekaturou, než na jihu moskito: kde ho dopadnou, vrhnou se na něj dotíravěji než komáři; ani ve svém pokoji v hostinci nemáš od nich pokoje, nejsi-li v hôtelu první třídy. Jako na trhu přicházejí a odcházejí: ten chce to, ten přináší ono, něco mu dát musíš, buď za zboží nebo co almužnu. Přijde židáček komisionář: chce ti obstarat koně, lístky do divadla, do koncertu, chce tě provádět městem, ukázat nejlepší restaurace a obchody. „Nic nechcete? Něco přec: seznámím vás s krásnou damou! Máte rád brunety nebo blondýny, chcete Italiánku, Rusku, Polku nebo Židovku, chcete paničku nebo slečinku?“ Odpovíš třeba opět: „Abys šel, nic jiného nechci!“ A žid na konec: „Tak tedy nějakou starou košili nebo vestu mi darujte!“ Pak abys už měl v ruce jen karabáč. — Ale na těch a podobných věcech není ještě dosti: často uvidíš celou karavánu židovských povozů s koni a voly, uvidíš židy co samostatné vozky, co najaté kočí a koňáky, co sedláky, ani venkovské plodiny do města odvážejí, co rolníky, kteří nemajíce ani koně ani vola, pouze s kolečkem na polích pracují a v malých ručních vozících nářadí nebo sklizeň domů odvlácejí, ba uvidíš také žida, který na silnici kamení tluče a hromádky dělá. Jdi do židovských ulic města a shledáš žida co řemeslníka: tam šije boty, zde dělá stůl, onde zasazuje tabuli do okna. Však řemeslo není povoláním Israele, který nerad tělesnou sílu příliš a trvale napíná; volíť raději zaměstnání, při němž se mnoho musí mluvit, handrkovat, běhat, a v tom je pak zajisté nedostižitelný. Bylo mi mnohých židů až líto, vidoucímu, kterak bez klidu a oddechu s neunavným chvatem od rána do večera městem běhají, každý sám sebou se obíraje, mlčky chodě a bez proměny v témž jednotvárném kruhu se pohybuje. Hbitost a pohyblivost rusko-polských židů nemá příkladu, a jejich houževnatost, ohebnost a vytrvalost je svého druhu jediná. Vejdi do židovského krámu. Věc, kterou chceš koupit, nemají, ale z krámu tě přec nepustí. „Kdo ví, kde byste to dostal! Počkejte zde, a za chvíli to máme!“ Židovka vyběhne ven a chytne žida souseda; soused věc také nemá, ale teď táží se oba dále, za chvíli hledá deset, dvacet, třicet židů, a za čtvrt hodiny máš, čeho jsi žádostiv. Podobným spůsobem můžeš se všeho dovědět, můžeš si u židů všechno opatřit.

Mamou jest modlou polského židovstva a hlavní pružinou

jejich činnosti, ale přec není jejich nejvyšším cílem a koncem, nýbrž spíše prostředkem, kterýmž dle svého náboženského názoru před bohem zásluhy si dobývají a před lidmi potřebné vážnosti. Ti pak, kteří mamonem zbohatli, jsou velice dobročinní konajíce hojnost skutků milosrdných. V městech udržují správně zřízené ústavy k výživě chudiny, k zaopatřování sirotků, spolky k podporování studujících, k vybavování chudých nevěst, nemocnice a spolky pohřební. Ale tato dobročinnost nevyplývá z pouhé humanity, nýbrž jeví se z valné části jen co špekulace na onen svět. Dle talmudských názorů a podání dobývá se těmito skutky odpuštění hříchů, a židé vykupují se takto pro lůno Abrahamovo. — Pozorujeme-li neunavnou činnost polských židů a jejich střídmost i střízlivost, zdá se nám téměř nepochopitelným, že jest přece mezi nimi tolik a takové bídy; vejděte do židovského kvartálu ve Varšavě a vizte v přečetných rodinách obraz bídy, k jehož vypsání slova nestačí. V jediné světnici třeba pět šest rodin: po zemi a kde jen jaké prázné místečko, válejí se jako štěňata nahé děti, vzduch je horký, těžký a plný smradu, všude samý cár a se všeho kape špína. Na ulici bys arci neřekl, že ten neb onen v takovém pelechu život tráví, neboť jsou všichni městští židé toho dbalí, aby měli oblek co možná slušný. Venkovští a cestující židé, kteří ustavičně semo tamo se potloukají, jsou za to dokonalí rozervanci: dlouhý až téměř na kotníky sahající kabát jejich je z pravidla zcela bezbarvý, spodem samé bláto a vrchem samá díra; však co vadí těm praktickým lidem trocha špíny a hadrů, když je za ňadry tobolka plná rublů? Celý týden shání se žid po výtěžku, snáší neřest, dobrovolnou nouzi a psotu, ale před šábesem jde dvakrát do horké koupele, smyje se sebe všechen kal, obleče sváteční roucho, zasedne k úpravné tabuli a hoví si. V ten den je Ahasverus zcela jiný, jako omlazen: má učesaný vous a namaštěné oba pejsy čili obě kučery, jež od skrání přes tvář mu splývají, a jako tlustí červi ustavičně se skrčují a natahují. Stereotypní, uniformovaný kroj jejich je světoznámý; brady nesmí se břitva dotknouti, neboť židovi, který by se oholil, budou na onom světě černí voli rvát zneuctěné vousy; který žid by na krk šat uvázal nebo kšandy nosil, je kacíř a odpadlík, a všichni, i zámožní lidé, kteří ještě víry se drží, mají za to, že by zákon porušili, kdyby si boty nebo střevíce leštili. Jako muži nosí i ženy a dívky vesměs národní stejnokroj, od něhož jen dámy odpadlíků upustily; děvčata nosí dlouhý pletenec vlasů, ale vdané ženy nemají nikdy vlas svůj cizím zrakům ukazovat.

Co do tělesného vzezření jsou polští židé, jako všichni jejich kmenovci, již od narození zvláštními ostrými rysy cejchovaní, a sice dvojím plemenným charakterem. Jedna odrůda má pravidelnou tvář, ostrý orlí nos, jemnou pleť a měkkou červenavou a slabě promodralou barvu; mladé pokolení tohoto plemene má zjev ušlechtilý, děvčata rozhodně sličný a vyzývavý, jaký as měla Esther nebo Judita. Však tato krása netrvá dlouho a převrací se v pokročilém věku, obzvláště tam, kde život je plný lopoty a starosti, v šerednost až ohavnou. — Druhá odrůda má tvar obličeje mongolomouřenínský, tlustý ploský nos, ploché, jako sválcované uši, hrubou pleť, do šeda hnědou barvu, sprosté rysy, tlusté skoro siné pysky a na hlavě vlnité žíně. Že u tohoto plemene o nějaké kráse ani řeči nemůž býti, rozumí se samo sebou; židovka z tohoto rodu nesvedla by zajisté ani paviána. Skorem všichni židé mají moudré, co rtuť pohyblivé a na mnoze i duchaplné oči, kteréž obzvláštním leskem svítí, když majitel jich nějaký obchod uzavírá. — Rusko-polské židovstvo je národ rozhodně náboženský a nábožný, ale nikoliv stejnověrný: jeť rozštěpeno na dvě různé církevní strany, Chasidim a Misnagdim, vedle nichž ještě zvláštní sekta tak zvaných Karaimů stojí, jež nyní hlavní sídlo má v Oděse. Chasidim jsou mystikové a pietisté, Misnagdim sledují více směr pravověrecký; onino uznávají vedle Talmudu také Sohar, tito zanedbávají Talmud a zavrhují tajemná učení Soharu. Ale všichni plní s největší přísností náboženské výkony a šetří s podivuhodnou úzkostlivostí předpisů své víry, považují se vespolek za jednu rodinu a jeden, rozumí se, „vyvolený“ národ. Tato náboženská přísnost působí přirozeným spůsobem také na život rodinný, jehož základem je patriarchální vláda otce, a zásadou puritánská přísnost i kázeň. U přítomnosti rodičů jsou děti němy jako ryby a neodporují nikdy rozkazům svých starých; nemajíce vůči nim vlastní vůle, jsou vůle rodičů naprosto poslušny. Lásku k dětem podřizuje otec lásce k zděděné víře: odpadne-li tudíž syn od víry, je vyděděn a z rodiny vyvržen, kteráž za něj, jako za zemřelého sedm dní truchlí. Jen z náboženského ohledu, t. j. aby je „hříchu těla“ uvarovali, žení rodičové co nejdříve syny a provdávají skoro ještě nedospělé dcery, kteréhož chvatu přečastým následkem bývají nepodařená a nešťastná manželství. Však proti tomu je pomoc: muž může ženu propustit, kdy se mu líbí, jen když jí vyhotoví zcela správný odřekací list a když jí vrátí o třetinu rozmnožené její věno. Manželství není tudíž u nich svazkem posvátným ani idealním, a žena není ničím jiným, než roditelkou.

Kdo v rusko-polských krajinách cestuje, má již na železnici příležitost seznati valnou část života polských židů a jejich spůsobů. Převeliká většina jich cestuje toliko třetí třídou, a běda cizinci, který třeba jen ze zvědavosti třetí třídu vzal a mezi ně se usadil. Třetí třída je na ruských dráhách již sama sebou pravzor vší mizerie, což teprv židy naplněná! Cestující židé nejsou ani u nás společníci dvakrát libezní, ale naši židé jsou u porovnání s polskými praví kavalíři a gentlemani; pravda: osobně polští židé odporni nejsou, ale tím více zjevem svým a mravem. Představte si vagón třetí třídy, veskrz otevřený a nabitý jako ovčinec: kam ze podíváte, samá židovská tvář, nečesaná, nemytá, na bradě vous jako rozcuchaná hříva, často plný smetí a slámy, a na skráních ty proklelé kučery, jako živé a často oživené, že se až žaludek zvedá; oděv všude stereopytní, všude zamazaný a zedřený, všechno přetěká kalem a špínou, na dřevěných, jen krátkými opěradly opatřených lavicích žid vedle žida, jako by jich konduktoři palicemi byli natloukli, nad hlavami, pod nohami, mezi nohami a všude, kde jen místečko zůstalo, nastrkáno a nacpáno režných pytlů, a skoro každý má ještě příruční pytlík na klíně. Smačkaní synové Israela, čím více jsou stěsnáni, tím neposedněji sebou vrtí, a každý brebencuje, jako by se mu v hubě včely rojily; mezi tím jí se pilně a neunavně se kouří: z režných pytlíků vyndavají režné chlebíky, sýr, česnek, pomeranče a placaté sušené ryby, jeden béře druhému z pytlíku, z ruky, z huby; jedni si na vzájem přejí, druzí se ze žertu nebo do opravdy perou a mezi tím ozývá se pravidelné tlaskání, chrupání česneku a krkání. Kdo právě nejí, kouří; všichni mají knížečky hrubého cigaretového papíru a krabice sprostého „tureckého“ tabáku, ukroutí si v prstech papirosy, oslintají je a kouří. Běda čichu! Od úst dělí se jim kouř: z papíru a z tabáku; onen smrdí, jako kdyby se pálily kosti, tento jako by doutnaly na hlavách ty promaštěné čepice, oba puchy doplňují pak penetrantní zápach z česneku a výpar tělesný, který ještě více kousá a čpí, než pot a výpar z afrických zaklínačů hadů. Povětří je ve vagonu nesnesitelně těžké, člověk myslí, že je v oblacích někde nad jícnem sirkovité sopky a ti židé, kteří u oken sedí, bojí se průvanu! K tomu ke všemu mluví se zvláštním židovsko-německým žargónem, a nikomu nechce huba umdlet; každý má co povídat, a jak některý nějakou historii začne vypravovat, vstávají všichni kolem, tlačí se k němu a natahují krky jako žirafy, tak že je ustavičně hemžení jako v pouliční tlačenici. Na stanici pak skáčou ven a pijou z připravených zelených kadeček teplou (v zimě ovšem ledovou) vodu, aby česnek a kouř zapili. Chce-li některý dělat útratu, jde do restaurace a vypije sklenici prostého čaje, neboť ten nemusí být „košer“ a nemůže být „trejfe“. — Při každém zastavení vlaku vystupuje řada židů, a pak vidíš jich celé procesí, s ohromnými pytly na zádech, polní cestou kráčet k nejbližší vesnici; na jejich místa nastupují ovšem jiní, ale čím více k ruským krajinám vlak se blíží, tím více ubývá židů a tím méně nových přibývá, až se konečně povětří zcela vyčistí.

Rozumí se, že většina toho, co zde vypravováno, jen velké massy polsko-ruského židovstva se týče a nikoliv městské židovské „honorace“, která na bursovnictví a velký obchod se vyšinula a dle toho i spůsob života si zušlechtila. Kterak rolnictvo a drobné zemanstvo polské dosud úplně je v rukou židovských, netřeba zde ještě blíže vykládat, tolikéž netřeba líčit ony stránky národních a náboženských mravů, jež polskému a našemu židovstvu jsou společné; dostačiť, když ještě jednou se připomene, že všechny národní a náboženské zvláštnosti u polsko-ruských židů mnohem zachovalejší, přesnější a přísnější jsou, než kdekoliv jinde.

S. Heller.

Udlicská skála — přirozený pomník Jungmannův.

— „Tam na té naší Udlicské skalce, kde jsem se učil z modra nebes skládat vřelost v srdce své!“

Znal jsem ta slova dávno a skalku ještě dýl. Avšak, ačkoliv jsem „silničkářem“, jak mne pro geologická má studia nazývají moji někdejší kollegové, na skálu Udlickou díval jsem se vždy zrakem jiným než jen chladně skumným. Kosmopolitická věda při pohledu tom vždy náhle zmizela, bůh ví kam, a stál tu pohnutý, chcem-li „naivní“ Čecháček se zaroseným zrakem. Zde, na skalce té, kvetly Mladoňovi první sny a první hry, odtud hleděl daleko do krásného, českého kraje, netuše, čím že se kraji tomu jednou stane!

Než — chci se přemoci a mluvit chladně a suše, třeba co nejsušeji, dle povinnosti své.

„Udlicská skála“ je tímto jmenem v celém okolí známa, nepřikládám jí jmeno z vlastního výmyslu. Beřešli se od Králova Dvora (u Berouna) silnicí směrem severozápadním ku Křivoklátu vedoucí, a vystupuješli již z údolí na temeno, uzříš na nejbližší obzorní čáře, na západní straně vesnice Udlice vystupovat dosti příkrou, kostrbatou skalku. Stojí za posledními vesnickými domky, v levo pak od silnice. Nemá o sobě velkou absolutní výši, nachází se ale na dosti již vysokém terrainu a poskytuje tím rozhled po sousední krajině. Rozhled není příliš objemný, za to je tím malebnější. Na sever vystupuje dosti vysoké pohoří — „Krušné Hory,“ v němž uložena jsou bohatá lože rudy železné, z níž pak vysoké pece, roztroušené po okolí, taví velké množství železa. Na východ a severovýchod zdvihá se pohoří před a za Berounkou: pohoří ležící k Unhošti, Plešivec berounský, Ptakské vrchy (u Berouna), vrch Lísek. Na jih pohoří s vrchem Dědem (severně Berouna), pak (jižně Berouna) s Damilem, Konkolovou horou; dále jiný Plešivec u Hostomic a v pozadí „Les brdský“. Na západ jde pohoří k Hořovicům, stojí vršík „u Svaté“, pak vrch Veliš a dále to velké pohoří porfyrované v křivokladských lesích, jež až k Radnicím se táhne.

Krásna je ta výhlídka se skály Udlicské, nejkrásnějši, když bouřné mraky se hrnou po obloze a sluneční lesk jen jednotlivými pruhy hřebeny vrchů zlatí a kyprá údolí osvětluje, pak když slunce zachází. Tu pak jednotlivá pohoří vyznačují se co nejjasněji, nejbližší má kontury ostré, nejdalšímu jako by mlhavé barevné vlasy s temene splývaly. Kraj jako by byl pokryt nejrůznějšími, obrovitými koberci, nad nimiž vzduch skví se zlatý, zeleně modrý — až zas fialový. Po nebi plno zlatých, purpurových a růžových obláčků, a ty v radostném spěchu letí za sluncem. —

Co do geologického náleží skála Udlicská soustavě vrstev silurských (a sice oddílu zpodního) a jest jedním z ostrůvků, jež se od Prahy (Ďablická hora, Podbaba, Šarecké skály atd. — od severovýchodu k jihozápadu) až k Plzni táhnou. Co do hmoty skládá se z křemelové břidlice čili tak zvaného buližníku (tmavošedomodré barvy), jenž prošlehán je žilkami bílého čistého křemene. Kdož, alespoň z Pražanů, nezná malebná skupení skal „Divoké Šárky“! A z téže látky je skála Udlicská Výtečný by byl z hmoty té štěrk, ale obyvatelstvo skálu šetří, zub času sám vyhlodává měkčí části a činí ji takto kostrbatější a malebnější. Skála je pýchou obyvatelstva udlického, je jeho parkem. Drobná mládež klade sem své hry, dorůstající své procházky a milostná svá dostaveníčka. Hezky s vysoka pohlížejí na lid dole se po silnici plahočící a pyšně hedí do kraje, jako by orlem vznášeli se nad ním. Udlicská skála je často překrásna. Za večerní doby, když slunce již zapadá, září ještě její témě světlem a leskem, je jako by majákem nad zešedlým mořem okolních vrchů. Za noční doby, když měsíc se do středu oblohy vyhoupne, je plna stříbrného světla, zázračný skleněný vrch pohádek českých. Za podzimních mlh, když mlhy ty po polích se válí a lesy až k nejvyšším snětím dusivým kouřem naplňují, je skála klidně jasná, jako tvář zkušeného starce, jenž přestál již příliš mnoho zkoušek, než aby ho zachmuřila lehká nepohoda několika dnů.

Udlicská skála není vysoka, přec tě vítá již z daleka a daleko, daleko hledí za tebou. Je skromným, ale přec předním strážcem svému kraji. Jako nám Čechům všem skromný, velký odchovanec její, Jungmann!

„Tam na té naší Udlicské skalce, kde jsem se učil z modra nebes skládat vřelost v srdce své!“ —

Otakar Feistmantel.

Skotské ballady z dávných dob.

III. Žena Uschers-Brunnská.

Tam bydlela žena, kde Uschers-Brunn,
ji osud bohatství přál,
a měla zmužilých synů tre,
ty přes moře poslala v dál.

Jen týden tomu, co vzdálili se,
jen týden jediný dnes,
kdy došla ženu o nich zvěst,
že na dnu jsou mořském kdes.

„Kéž nemají větrove poklidu dřív,
ni vlny ty mořských vod,
to pokavád v pozemském těle svém
se nevrátí ke mně můj rod.“

V čas martinských hodů to bylo, kdy noc
už chladne a trvá dél,
kdy synové její vrátili se,
a každému s klobouku máj se chvěl.

Ten nevyrosť véru, kde potok neb zdroj,
neb omšena příkopu kraj,
než na krásné bříze, jež stála tam,
kde brána, vedoucí v ráj.

„Přiložte na oheň, děvušky mé,
a vodu necht ze studně mám,
že v zdraví se vrátilo synů mých tré
hod na noc vystrojím vám.“

A sama ustlala lože jim,
to měkce a dobře tak,
svým nádherným pláštěm, jeť vlastní to krev,
je ve spolek pokryla pak.

Již zapěl kohout rudý,
pak kohout sivák zas;
tu nejstarši k třetímu takto děl:
„Již, zdá se mi, k odchodu čas.“

Ten kohout zazpíval jednou jen
a rozpjatá křídla zveď;
tu nejstarší k třetímu takto děl:
„Čas, bratře, jest vrátit se zpět.“

„Už kohout pěl a den se rděl
červ v rakvi hlodá sám,
a kdyby kdo věděl, že jsme zde,
pak zle by se vedlo nám.“

„„Lež klidně, klidně, ach chvílenku zde,
ó, lež ještě hodinku jen,
má matka-li, procitnouc, nenajde nás,
snad zšílí, než nastane den!““

I vzali jsou matčin nádherný plášť,
jej dali zas, odkud byl vzat:
„Ó, matčin plášti, než krýt budeš nás,
tu dlouho se navisíš snad.

Měj dobře se, rozmilá mamičko má,
ó, mějte se dobře, vy statky
a dobře se, krásné ty děvče, měj,
co hledíš si krbu mé matky!“

IV. Krásné břehy Fordie-ské.

Tři byly jsou sestry a sdílely byt,
to Markéta, Anna i Marie jsou —
i chtěly kdys do háje na kvítí jít,
tam kde krásné se Fordie-ské břehy pnou. *)

Jen jediný kviteček utrhly však,
tu staví se psanec jim před plachý zrak.

On nejstarši za ruku jal, plnou vnad,
a držel, by před ním zůstala stát.

„Ó, rcete, zda chcete, by lupič váš muž,
neb aby vás zavraždil tento můj nůž?“ —

„„Ba věru, že nechci, by lupič můj muž,
to raděj ať vraždí mne tento váš nůž.““

On hoď ji a v hájový mech ji stlal,
té červené růži ji za družku dal.

*) 2. a 4. verš je opět refrainem každé sloky.

A druhou pak za ruku jal, plnou vnad,
a držel, by před ním zůstala stát.

„Ó, rcete, zda chcete, by lupič váš muž,
neb aby vás zavraždil tento můj nůž?“ —

„„Ba věru, že nechci, by lupič můj muž,
to raděj' ať vraždí mne tento váš nůž.““

On bodˋ ji a v hájový mech ji stlal,
tě červené růži ji za družku dal.

Pak nejmladší za ruku jal, plnou vnad,
a držel, by před ním zůstala stát.

„Ó, rcete, zda chcete, by lupič váš muž,
či aby vás zavraždil tento můj nůž?“ —

„„Ba věru, že nechci, by lupič můj muž,
ni aby mne zavraždil tento váš nůž.

Neb bratra mám já za mořem tím,
a tebou-li zahynu, zahyneš jím.““

„Jak ale jmenuje bratr se tvůj?“ —
„„Věz, „hochem“ jen zove se bratr můj.““

„Ó sestro, sestro, běda mně již,
ach, což jsem ti na srdce uvalil tíž!

A když jsem tak hrozný skutek sveďˋ,
tož nechci, bych lepších časů shleďˋ.“

On vytasil, on nůž svůj jal —
to Markéta, Anna i Marie jsou —
a hluboko nůž si do srdce vklál,
tam kde krásné se Fordie-ské břehy pnou. *L. H.*

Adamité v Americe. — Módy na světě se opakujou, náboženství se opakujou, náboženské hračky se opakujou. Naši Adamité z husitských dob vyskytli se nyní v Americe, založili si tam obec, mají své náboženské i obecní zřízení, mají svůj obecní kostym, a kostym jest při náboženství novém vždy věc důležitá. Však pouze tímto kostymem rozeznávají se od našich Adamitův, kteří jak známo, plátnem a suknem neplýtvali, protože vzor jich v ráji, když vyšel z rukou božích, jimi také neplýtval. Ale američtí Adamité přijali plátno a sukno do své víry za dogma; ostatní dogmata asi srovnávají se s dogmaty našich někdejších krajanův na vlas, jak uvidíme.

V novoyorkském státě jest malá obec, jmenem Lenox. Rozprostírá se v stínech zelených stromův pralesa, a tam založil pastor Noyes svůj „chrám volné lásky“. Chrám tento má mnohé krásné, velké, čisté pokoje, v nichž bydlí Noyes s vynikajícími členy společnosti. V přízemí jest písárna, kdež dámy, oděny jsouce v nevkusnou míchaninu oděvu mužského u ženského (více kalhot, méně sukní) píšou, knihy vedou, korespondence obstarávají a p. Kolem „chrámu“ jsou dosti velká stavení dřevěná; v těch jsou kuchyně, jídelny, školy. Za těmito budovami jest obecní továrna, skladiště, kůlny. Mimo to má obec ještě asi 100 malých domků dřevěných, v nichž bydlí kacíři — to jest, lidé jako my, kteří se k volné lásce nepřiznávají.

A nyní jaká jsou ta jejich dogmata?

Kdo chce býti přijat, zřekne se všeho. Má-li ženu, zřekne se jí, má-li děti, zřekne se jich, má-li jmění, zřekne se ho — a dá ho obci. I svého těla se zřekne — a dá je obci. Přestává býti volným člověkem, stává se nástrojem, smysly a smyslnost jeho náleží obci.

Nový člen musí prodělati jakýsi noviciát, který po žádosti též může býti skrácen. Za doby noviciátu bývá v tajemství volné lásky zasvěcen, při čemž ovšem mnoho se modlí, zpívá a p., neboť na to obec Lenox drží.

Na to stal se, on či ona, majetkem obecním. Jedí pospolu, čtou pospolu, pracují společně, baví se společně. A co se týče společné „zábavy“, nikdo nesmí říci „ne“ — kteréžto slovo jest zakázáno, poněvadž by na něm mohly se rozraziti veškeré f u n d a m e n t á l n í zásady této obce. Ostatní můžeme si domysliti. Přeje-li si stařec, aby mladice s ním šla procházkou na fialky, nesmí mu to odepřít, leč by byla churava aneb-li již slíbila jinému, že s ním půjde na fialky do lesa. Rovněž přeje-li si stařena, aby mladík vzal na se krásy řecké antiky, mladík nesmí říci „ne“, poněvadž jest majetkem obecným. Manželství s příměsky lásky a věrnosti jest v Lenoxu věcí zastaralou. Děti jako ve staré Spartě, stávají se rovněž majetkem obce, obec pečuje o jich vychování, při čemž na vyvinutí tělesné a duševní mnoho péče se vynakládá.

Stal-li by se kdo sentimentálním, totiž zamiloval-li by se do opravdy do některého toho kusu obecního majetku, s nímž by se spojiti chtěl trvale a přiměl-li onen kus k podobné sentimentálnosti: on i ona to obci oznámí, která pak slavnostně o tom hlasuje, má-li jim býti povoleno, čili nic. V tomto případě jest dovoleno říci „ne“, i říkávají skoro všichni „ne“ — nač pak by se obec vzdávala tak pro trochu té sentimentálnosti obecného majetku?

Nuže, to přece pochopí každý, že rozdíl mezi našimi českými a americkými Adamity nezáleží leč v těch několika loktech hadrů, jimiž ti američtí se přece odívají. Americké listy jsou plny ohně a hněvu proti této obci; v dlouhých článcích vypisují tamější hříšný život, v mnohých obrazích jej ilustrují. Avšak co to pomáhá? Že již druhá kolonie moderních Adamitův se usadila v Michigansku, v Grand Rapid. Panu Noyesovi tím dělají jen reklamu. Kdyby nechali nesmysl býti nesmyslem, sám v sobě by se zvrátil. Ilustrace amerických listův zvláště jsou takové, jakoby do Lenoxu chtěly spíše lákati než odtamtud odpuzovati.

I tragika hraje v Lenoxu svou úlohu. Irčan Patrick Mc. Finningan nastřádal si něco jmění, a poněvadž v žurnálech neustále četl o Lenoxu, zdálo se mu, že by tam mohl býti laciněji živ, než v Novém Yorku. Šel tam, líbilo se mu tam a zvláště jedno irské děvče se mu líbilo — stal se členem obce. Ona také byla členem obce. A pak pojali k sobě náklonnost takou, že se chtěli vzíti na vždy. A tu musili říci svá jmena, a tu se objevilo — že jsou bratr a sestra. Bylo brzy rozhodnuto. Patrick se zastřelil, Brigitta druhého dne oběsila se na půdě.

Domácí a cizí umění. — „C e s t a k o l e m s v ě t a — z a o s m d e s á t d n í“. Román od Jules Vernea. (Dle „Pr.“) — Šest gentlemanů, „čisté krve anglické“, sedělo ve středu dne 2. října roku 1872 ve skvělých jizbách londynského klubu reformního při whistu. Mezi hrou mluvili jen málo. Několik dní před tím bylo prvnímu kasírovi anglické banky zrovna v okamžiku, kdy zapisoval příjem tři shillingů a šest pencí, ukraden balík bankovek za 55.000 liber šterlinků; smělá krádež, již policie na stopu přijíti nemohla, byla obecenstvu zajímava, i mlčeliví členové klubu reformního byli jí trochu dotknuti. — „Však on se zloděj někam uschová,“ mínil Sir Ralph, „země jest veliká.“ — „Bývala,“ odtušil Phileas Fogg, muž to, který jakživ nepromluvil slova zbytečného, vtělená mathematika, mající místo srdce chronometr v těle. — „Je pravda,“ podotknul Andrew Stuart, „země se zmalila tím, že ji objedem desetkrát rychleji než před sto lety; nyní je potřebí na cestu kolem země tří měsíců“. . . . — „Osmdesáti dnů“ . . . opravil ho Phileas Fogg. — „Osmdesát tedy dnů . . . počítáme-li překážky, nepohodu na moři, bouře atd.“ — „I to vše již vpočítaje.“ — „Nemožno!“ zvolalo pět gentlemanů unisono. „Vsadím se s každým jednotlivým o čtyry tisíce liber, že m n ě to možno!“ — „Přijato . . . a kdy odjedete?“ — „Nejbližším rychlovlakem, v 10 hodin 35 minut . . . je právě 9 hodin . . . nejsemli dne 21. prosince na večer v 10 hodin 35 minut zde v saloně reformního klubu zase zpět, patří těch 20.000 liber Vám. Zde je v obnosu tom směnka na Baring Brothers . . . Na shledanou, pánové!“ — Za půl hodiny byl Phileas Fogg doma: „Za deset minut pocestujem,“ sdělil svému sluhovi, rodilému Francouzovi, jenž těšil se přezdívce Passepartout. — „Cestujem?“ zvolal tento patrně nemile překvapen. — „Kolem světa!“ dodal pán, . . . „vezměte dvě vlněné košile, tři páry punčoch a cestovní pokrývku pro mne, totéž pro sebe, a dojděte pak pro drožku . . .“ O 10 hodinách 30 minutách seděli oba v železničním coupé, Passepartout v nejistotě, není-li to pouhý sen, Phileas Fogg přemítaje, co bude stát cesta, na niž sobě byl s sebou vzal 20.000 liber, druhou to polovici svého jmění. Jeli na Paříž, Marsilii, Sues. —

Z Londýna v Suesu má být za 7 dní, odtud do Bombaje 13, dál do Calcutty za 3 (drahou), odtud do Hongkongu za 12, z Hongkongu do Yokohama za 6, dál do San Francisca za 22, odtud do New-Yorku za 7 a do Londýna pak za 10 — dohromady 80 dnů, „vpočítaje překážky!“ A ty překážky věru nejsou malicherny! Již u Suesu připne se k nim anglický policejní agent, mající Fogga

za zloděje oněch 55.000 liber št. Hledí, aby je ještě na anglické půdě, to v Indii, zatknout mohl, a telegrafuje na všechny strany. Zatykač dostane se mu do rukou, když už jsou mimo anglickou půdu, avšak on jich neopouští. Mezi tím byli musili již přemoci mnoho překážek. K vůli nedostavené železnici musili velký kus cesty na slonu draze koupeném vykonat. Takto setkali se s průvodem, vedoucím mladou vdovu k pagodě pillajiské, kde měla být s mrtvolou muže svého upálena. Osvobodili ji lstí, ale ztrátou mnoha hodin. V Calcuttě jsou pro nějakou pračku Passepartoutovu odsouzeni do vězení, sluha na 14, pán na 8 dní. Fogg podá 2000 liber kauce a může na loď. Je nepohoda, bouřky sdržují, vinou sluhovou také se loď další promešká, Fogg draze najme galoettu vlastní a jede dál — s ním nepoznaný policejní agent. Na železné dráze Amerikou mají příhody co nejrozmanitější, také duel uvnitř vagonu, přepadení vlaku tlupou indiánskou, vysvobození odnešeného Passepartouta z rukou těch divochů — zmeškají loď do Liverpoolu vypravenou. Fogg najme zase loď vlastní — na cestě dojde zásoba uhlí, Fogg koupí celou loď a dá topit nářadím, poraženými stežni atd. Jakmile však vystupují na břeh, zatýká je agent „ve jmenu královny". Za tři hodiny jsou zase na svobodě, bylť pravý zloděj mezi cestou jich již dostižen, Fogg najal vlastní vlak — běda, o den se opozdili!

. . . Pět známých nám gentlemanů reformního klubu sešlo se na večer dne 21. prosince k whistu jak obyčejně. „Svůj podíl v sázce, těch 4000 liber, nedal bych za 3999 liber," pravil Andrew Stuart, ukazuje s úsměvem na hodiny, na nichž bylo právě 10 hodin 32 minut. — „A nyní", podotknul Sir Ralph po chvilce, již „nastala 35. minuta!" Ustáli ve hře, nemohli se bez jakéhosi rozechvění zadívat na ubíhající sekundovou rafiji. Je 57. sekunda, dvéře salónu se odevrou, Phileas Fogg vchází a pozdravuje chladně: „Dobrý večer, pánové!" — Přec se nebyl opozdil. Když cestoval kolem světa stále na východ, proti slunci, získal právě tím celého jednoho dne — na to jediné byl zapomněl ctěný Sir Phileas Fogg!

Není to krásný obsah románu? A vypravuje jej Jules Verne, jehož zajímavý, nad míru poutavý a veskrz původní spůsob zná české čtenářstvo z převedeného k nám románu „Cesta do měsíce," vydaného „Maticí lidu". Tenkrát jsme doufali, že Matice lidu alespoň několik ještě vydá románů Vernových, tak poučných i zábavných, zejmena snad jeho „Cestu k středu země," „Pět neděl v ballónu", „Příběh tří Angličanů a tří Rusů na africkém jihu" atd.; posud však se touze naší nevyhovělo.

— Paní Malá, věrna své zásadě co beneficiantka, uvedla opět nový kus na naše jeviště, čímž schřadlý náš repertoir aspoň nějakou známku života osvědčil. Jest nám však věcí téměř nemožnou, psáti s jakousi chutí o kuse, jenž nazývá se „Nad propastí" (Le chemin retrouvé) a jenž za původce má dva otce, což u Francouzů i při duševních plodech jest obyčejné a charakteristické, kteříž se nazývají L. Leroy a Regnier. Nelze nám proto psáti s chutí, že jsme již poněkud přes sytost nabaženi těmi Magdalenami a Magdalenkami, které jsou všecky na jednu míru, jen že snad v rozličných poněkud polohách. Přijdeme-li do drážďanské galerie a uvidíme-li tam jednu Magdalenu výtečnou, rádi při ní setrváme a i veškerý její bol s ní proděláme; ale kdyby tam visely samé Magdaleny, utíkali bychom odtamtud, duševní soustrasti pak již bychom neměli naprosto pro ty ostatní. Ani výstavu samých madon nechtěli bychom viděti a kdyby ty madony byly v nejrozličnější slávě a v nejrozličnější bolesti. Ale Francouzové nám ty Magdaleny zrovna od kusu dodávají; látka vždy jedna a tatáž; nového už při ní nic nezbývá; už jenom větší umělost situace může vykřesati něco jisker našeho interesu, už jenom skoro Sardou jest možný, Sardou přepepřený . . . . „Nad propastí" má však přece něco nového, tam se jedna Magdalena obrátí a druhou, která jest nad propastí, státi se rovněž Magdalenou, od toho odvrátí. Zavzní tu v skutku některé pravdy u probírání rodinných škál, ale jest v tom zároveň mnoho komedianství, nepřirozenosti, čehož ovšem nutno, aby byl effekt. A do effektu pracovali společně otcové Leroy a Regnier; ne sice z počátku, nýbrž ekonomicky, poněkud v druhém, hlavně však v jednání třetím, které rozhodne nad výsledkem. Jinak kus „Nad propastí" ničím nevyniká individuálním, aby se v mysl posluchačovu dobyl rysem nějakým nesmazatelným. Vidíme — vidíme, slyšíme — slyšíme, za nějaký čas budeme se ptáti: co jsme to viděli, co jsme to slyšeli? A nebudem se moci upamatovati. Jen si řekneme: Technika při tom byla dobrá, francouzská. A tedy jinak nic zvláštního. Kus ještě několikrát se sehraje, což zasluhuje k vůli výtečné hře hlavních representantek, ale repertoirním kusem nebude. — Sl. Skálová musí se snažiti k nenucenějšímu držení těla, zvláště hlavy. Paní Hynková nemusila by přeháněti tak oděvem. Že naší výtečné Malé přízeň obecenstva projevila se spůsobem slavnostním, rozumí se samo sebou.

— Osobní zprávy. Praví se, že choroba naší primadonny paní Blažkové povážlivě se zhoršila. Taktéž paní Kolárová, naše někdejší heroina, vlastně naše jediná někdejší herečka dobrá, prý se těžce roznemohla. — Ředitelem orchestru při českém divadle, na místě odstupujícího p. Hřímalého, stane se p. Ševčík, posavadní ředitel orchestru při divadle solnohradském. P. Ševčík je pražskému obecenstvu znám co výtečný koncertista; sám mistr Laub vyslovil se o něm co nejlichotivěji.

— Není na světě nesmyslu, jehož by se nedržela veškerá žurnalistika německá, jen když týká se Čechův. Před týdnem propadl v Praze na německém divadle Grillparzerův „Bruderzwist" a z českých žurnálův ani jediný si toho nepovšimnul — nač také? Ale německé listy píšou unisono, že česká žurnalistika skandálu toho použila, aby Grillparzera prohlásila za prostředního básníka — a nesmysl ten koluje až po dnes celou žurnalistikou německou! Kdyby žurnalistika česká chtěla si Grillparzra dobírati, mohla to učiniti lacině už dávno s zvukem jeho jmena: co totiž snadněji vysloviti, zdali „strč prst skrz krk" aneb „Grillparzr". Avšak české žurnalistice pokud víme, i to bylo lhostejné.

— Přílišná historičnost kusu divadelního často zle se mstí, i měli by seznati podle toho historičtí puritáni, až pokud jejich volání jest oprávněno, a zároveň básníci, až pokud smějí přísnou historii bráti na pomoc. Na divadle londýnském Queen dávána tragedie „Kromwell" od Richarda. Tragedie ta má mnohé přednosti a byla by se líbila, ale hlavní vada její jest přílišná historičnost. Kromwell před bitvou kouří z hliněné dýmky, pak ji vyklepe o pancíř nejbližšího vojáka; jest to historické, ale obecenstvo se smálo.

— Vídeňští milionáři, stavíce z rychle nabytých svých peněz paláce a zařizujíce sobě v nich bohaté obrazárny, jsou nyní v plné honbě za pracemi našeho výtečného Jaroslava Čermáka. Každá skizza jeho vysoce se platí a šťasten jest, kdo může dobyt obrazu provedeného. Známo, že na př. majitelem Čermákova obrazu „Po bitvě bělohorské", jejž vydala Umělecká beseda naše nyní co premii, je Zang, bývalý majitel vídeňské „Presse". Jiný zas boháč vídeňský zamluvil sobě nyní, aby mu Čermák v oleji vyvedl dávnou skizzu svou „Husité před Naumburkem". Ačkoli objednavatel podává 25.000 zl., vymínil sobě Čermák přec ještě, že později může obraz ten provést sobě ještě jednou, a sice v rozměrech větších, než jaké nyní smluveny byly.

— Konkurencím, zvláště modelovým, jaksi se nedaří. Jsou tomu asi dva roky, co vypsán v Bělehradě konkurs asi 600 dukátů na pomník Michalův — a nesešla se ani jediná konkurenční práce. V týž čas vypsána cena na pomník Tegetthofův ve Vídni, prací sešlo se až hrůza, ale také vypadají až hrůza, tak že prý ni jediné upotřebiti nelze. Samé svícny to prý, samá kamna, samé majáky, a konkurovali Němci rakouští i berlínští, Francouzi a j. Nyní prý budou veškeré modely konkurentům vráceny a zhotovení pomníku svěřeno bude některému osvědčenému mistrovi. Podle našeho náhledu — jediná to moudrá cesta.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Časopis matice moravské. Redaktor: Václav Royt. Ročník IV., sešit 3. Obsah: Svatý Ota, biskup bamberský, apoštol Pomořanů. (V. Royt.) — Síla ve zjevech přírody. (Dr. Em. Kusý.) — Výpravy k severní točně. (J. Lorenz.)

Matice lidu. Ročník VI. č. 6. O povětrnosti. Vykládá Dr. Fr. J. Studnička.

A. H. v P. — Zašli, prosíme, k nahlédnutí; o další lze se pak postarat.

a + b. v B. — Žádáme za krátké ještě strpení.

L. M. — O zpěvy Firdusiho je již postaráno, a sice se překládá za pomoci muže originálu znalého. Překladatel nežije však v Čechách.

M. M. v B. — Vaše uznání nás těší. Doufáme, že vyhrajem.

P. J. — Netroufali bychom sobě tvrdit, že sbírka Vašich veršů bude mít úspěch.

J. M. P. H. — Po velkých změnách! Chcete?

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro *Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“. Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 6.**

Pekelný žaltář.

Napsal *Ladislav Quis.*

Hoši, hoši, vesele,
dnes je boží neděle.
Po chorých se otec shání,
matka šla už na kázaní;
hoši, jenom vesele,
dnes je boží neděle!“ —
„„Co to ukrýváš? —
ukaž, bratře, jen;
pověz, co to máš,
odkud klíček ten?““ —
„Zůstal otci ve stole,
když byl volán přes pole,
já to zřel a šup
do kapsy mně hup'! —
Děti, jednou jako skokem
mrsknul jsem tam kradmo okem,
tam vám toho, div a div!
nevíš, po čem hledět dřív.
Po chorých se otec shání,
matka šla už na kázaní;
hoši, hoši! pospolu,
koukněme se do stolu.“

„„To tu toho! Pane bože!
klíšťky, pilky, divné nože.““ —
„Nehraj si s tím zavírákem,
hoň se radš' tam za čtverákem,
láhvičku by vrátil zas;
kdo ví, jaký jed v ní as.“ —
„„Co's to našel? — V sviňské kůži,
v každém rohu zlatou růži,
na hřbetě ten divný znak,
těžké spony z předu pak;
kniha, jako celý svět,
kdo by tak v té knize čet'!““ —
„Což je o to, znám to taky. —
Aj, aj, hoši, to jsou háky! —
Ba, ty nejsou v slabikáři.“
„„Ani v bibli, ve žaltáři.““
„Vždyť to žaltář. Ano, ano,
zde to stojí zřejmě psáno,
každý tah mi zřetelný,
čti jen: „Žaltář pekelný.“ —
Bych jej zavřel? — Kam se děje? —
teď mi teprv štěstí přeje!
To jest ona černá kniha,
o níž se mi v hlavě míhá
babiččino povídání,
že prý duchy pekel shání,
opustit jim káže noc,
v čtoucího je dává moc.
Po chorých se otec shání,
matka šla už na kázaní —
Hoši! to vám bude švanda,
až sem přijde pekel banda
a já, jako mocný vládce
k své je nechám skákat krátce;*)

*) zábava.

lavice ze školy brát,
kantorovi metlou dát,
hlídačovi hrušky střásti,
na hodinách rafij zmásti,
hospodyni na faře
z hrnců hnát vše u vaře! —
Bojíte se? — Ale děti,
mou jen vůlí vše se sletí,
mou vše vůlí zmizí zas,
nezkřiví vám ani vlas.
Hoši, jenom vesele,
dnes, ba dnes je neděle;
po chorých se otec shání,
matka šla už na kázaní
a my sami na cele;
vesele jen, vesele! —

Hoch už chtivě chýlí hlavu
ku pestrému písmen davu —
divná slova skládá z nich;
i ten červ tam v trámu ztich'.
„„Vidíš? — myš a ptáka s pola —
šedý to pan netopýr —
jak se motá v divná kola? —
Na bidle-li zříš jej tkvěti?
zříš, jak jemu ve zápětí
oknem tiše šumí výr?““ —
„„„Pěkně vítám, pane sejčku,
vítám, kmotře kulichu!
Nebude vám horko, strejčku,
na peci v tom kožichu?“““ —
„„A ty myšky, ještěřice,
hoši, hoši, to je shon!
Tu zas hmyzu na tisíce
ze všech skulin do světnice!““

„Což je po tom, já chci více,
chci a chci, by stál tu on!“ —

Jak to praská pod pekelcem!
kamna div se nezboří,
světlo tam a nehoří —
kachel klesá před vetřelcem,
za hlavou se pakozelcem
černý pes z nich vynoří.
Žhavé oči z hlavy svítí,
s hrdla visí řetěz žhavý. —
Venku vše se v slunci třpytí,
a zde náhle noci dés. —

Vypukly v pláč usedavý
a pak tiše v koutek tmavý
schoulily se děti kdes,
k jejich nohoum uleh' pes. —

Noc a děsné ticho vládne. — —

Přede dveřmi kroky pádné
a už stěžej zastená.
„Tatínku!“ —
Dál ticho vládne,
v dveřích socha kamenná.

Žaltář tam — zde stíny noci,
děti jeho v pekel moci.
Ztraceny! tak duše kvílí.
Zachraň je! zní v srdci hlas. —
Spěchej, otče, kvapí čas!
— — — —
„Moje děti!“ —
Ale tělo beze síly —
pusto v duši bez myšlénky,
hrozno v srdci bez naděje! —

Slyš, tu zvuk se s věže chvěje,
v duši bodá cinkot tenký
a co blesk to myslí letí
a co bouř to srdcem věje:
Dokud mši že svatou světí
před oltářem božím kněz,
nemá moci pekel děs;
a než dočte u oltáře,
zde-li otec ze žaltáře
to, co čteno, přečte zpět,
aniž vázl, neb se plet',
zachráněny děti jsou.
Vrátilo se v ondy žití;
skok — vždyť nesmí déle dlíti —
a už schýlen nad knihou.

Jak se divně písmo rojí,
každá čárka rarach sám,
brzo skáče, brzo stojí,
teď zas proti druhé v boji,
tu zas jako had se svíjí —
vše se plete, smysl míjí,
vše hned tu, hned zase tam,
pekel mam vše, pekel klam.
„Pomoz, pomoz, pane, nám!“ —
A jak žehná křížem knihu,
zavíří vše v divém mihu —
mrtvé, klidné písmo zas.

Spěchej, spěchej, kvapí čas! —

První, druhá, třetí řádka.
Aj, teď počla teprv krátka!
Bzukot, hukot ze všech stran,
sykot, vykot neslýchán.
Běh to koňů dupotavý,
skok to kozlů klopotavý,
jásot to lovců a hasot to fen
a v to bouře a blesky a vichrový sten.
Otec čte klidně beze zmatků,
slovo k slovu, k řádce řádku.

Spěchej, spěchej, kvapí čas!

Jaké nové hrůzy zas? —
Z koutu skřek a výkřik náhlý.
V duši otci hlasy sáhly,
v čelo ženou chladný pot.
„Otče, otče!“ — tak to volá,
každý výkřik v srdce hrot;
běda, jestli neodolá!
„Otče, pomoz!“ a zvuk zesne,
jako mukou zadušen —
ještě jeden, slabý sten
a pak ticho smrti děsné.
Otec dál čte bez ustání,
čte a nedbá naříkání,
ještě Bůh mu děti chrání!

Spěchej, spěchej, kvapí čas! —

Nové hrůzy strojí ďas.
Temný praskot, kouř a žáry,
rudá záře požáru,
dravec lačný rozpjal spáry,
žhoucí spáry ku zmaru.
Se všech stran se plamen valí,
ohně žár už tělo pálí —
ale srdce neupálí!
dým už v hrdle dechy dusí —
ale vůli neudusí,
spasit děti otec musí! —
Dále, dále! — řádku ještě,
již jen slůvko zří tu stát.
Běda! — v tom ze jisker deště
zahřměl stěn i krovu pád...
Otci noc už zraky halí,
v prach a žár se tělo valí,
rty však ještě zašeptaly
spásné slovo poslední!

— — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

Jasné slunko polední
v poklidnou se jizbu směje.
Zvonu zvuk se s věže chvěje,
kolem otce dítek shon.
Anděl páně! Anděl páně!
klidně zní to v širé pláně,
spásu hlásá lidem zvon;
spásu v stuhlé srdce hučí,
v strnulou tak duši zvučí —
a už se rtů zazněl ston,
a už oči otevírá,
v náruč otec děti svírá,
ve smavé jim tváře zírá —
a pak ve žár uhelný
vrhá žaltář pekelný.

Svatý Xaverius.

Pražské romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Od šťastné noci, v které jsme s přítelem nalezli poklad, jehož vypátrání bylo spojeno s tak bezpříkladným duševním namáháním, uplynuly asi tři leta, aniž bych se byl o nenadále zmizelém příteli čeho dověděl. Byltě zmizel nezůstaviv po sobě ani nejmenší stopy.

Maje z počátku za to, že stihla ho nějaká nehoda, pátral jsem po něm v prvních dnech po jeho zmizení s horlivostí starostlivého přítele. Kolegové jeho v úřadě odpověděli mi na mé otázky, že ode dne, kdy mi vypravoval, jak vypátral poklad, v úřadě více se neukázal; sousedé v domě, v němž bydlil, sdělili mi, že den na to asi k polednímu přišli do přítelova bytu neznámí dva muži a že vše, co v bytu se nalezalo, naložili na vůz a odjeli. Kam jeli, nikdo nevěděl a také se po tom nepídil; přítele samého nikdo více nespatřil. Poslednější okolnost aspoň poněkud nasvědčovala tomu, že přítele nestihlo žádné neštěstí, nýbrž že nejspíše se svým pokladem tajně odejel, aby snad nemusil z jeho nalezení nikomu skládati účty; přes to vše nemohl jsem sobě tajemné zmizení jeho vysvětliti hlavně proto, že znaje jeho povahu jakož i vřelé, upřímné přátelství ke mně, nemohl jsem nalézti příčiny, pro kterou by byl zmizel, aniž by byl o tom něco sdělil mně, před kterýmž nemusil míti a po sdělení odkrytého tajemství Balkova obrazu dle všeho také žádného tajemství více neměl. Veškeré mé pátrání po příteli, jakož i po příčinách jeho zmizení zůstalo však marno.

V době té nastal i v mém vlastním životě důležitý obrat. Byltě jsem až dosud žil bezstarostně svým studiím a přípravám k praktickému životu, z nenadání však mne neuprositelné poměry přinutily, abych hledal místečka, kde bych, sebe bídněji, svou existenci mohl zakotviti. Nenalezna, jak jsem již na počátku tohoto vypravování připomenul, žádného podobného místa, musil jsem se chopiti zaměstnání, ku kterémuž není sice potřebí žádných vysvědčení, žádné protekce a žádného doprošování se, při kterémž ale také ani nejvirtuosnější reklama aspoň na delší dobu nepomáhá: spisovatelství, a stal jsem se, jak již za našich literárních poměrů vůbec jinak býti nemůže, za nedlouho žurnalistou.

V několika měsících pocítil jsem již ale také příjemnosti stavu, jejž jsem si byl zvolil. Nadešly známé časy. V Praze prohlášen „výminečný stav“, a několik dní po té stal jsem se odpovědným redaktorem oposičního politického denníku t. j. jinými slovy stal jsem se „beránkem“, jenž snímal „hříchy“ svých kolegů, s kterými byl dříve beztrestně páchal podobné „hříchy“, za které jiný kolega již pykal v pusté, osamělé cele novoměstské nebo svatováclavské trestnice. V krátké době napáchali jsme tolik nepromijitelných „hříchů“, že trest doživotního žaláře byl by býval pro mne trestem mírným; na štěstí však jsem byl jen jednou odsouzen do žaláře na dobu čtyr měsíců a po upotřebení všech možných opravních prostředků právních byl jsem konečně přinucen, trest svůj v novoměstské trestnici nastoupiti. Jelikož státní návladnictvo pražské při dvou porotních soudech mých, v kterýchž jsem byl za nevinna prohlášen, provedlo zmateční stížnost, ustanovena byla v záležitostí té veřejná řízení před nejvyšším soudním dvorem ve Vídni. Za tou příčinou byl jsem v průvodu c. k. zřízence z pražské trestnice dopraven do kriminálu vídeňského a tam na několik dní „ubytován i pohostěn“. Nežli však jsem do Vídně odejel, napsal jsem ještě příteli malíři, s kterým jsem byl před lety ukul plán stran vydání nejvýtečnějších českých maleb v barvotiscích, že „navštívím“ Vídeň, a jelikož se byly i politické poměry poněkud změnily a tu a tam již také se proslýchalo, že bude vydána amnestie pro politická provinění, vyslovil jsem naději, že naskytne se mu snad příležitost, aby mi ciceronskou službu, kterou jsem mu před lety v Praze prokázal, mohl prokázati ve Vídni. List došel a přítel mne očekával.

Bylo mi popřáno, navštíviti přítele malíře aspoň na několik hodin. Byl jsem přijat vlídně a srdečně a při sklence výborného vína připomenuli jsme si s přítelem také exkursi po pražských chrámech.

„A na plán, vydati české malby v barvotiscích, jsi nezapomněl?“ tážu se přítele.

„Nezapomněl,“ dí tento, „provedení však je nejen nesnadné, nýbrž pro mne zde ve Vídni nyní naprosto nemožné. Politické vlny jdou příliš vysoko a jak víš, za takové doby nedaří se umění, zvláště českému uměleckému podniku, kdyby při něm měli býti vídeňští umělci jakýmkoli spůsobem súčastněni. Ostatně nevzdávám se ještě myšlénky té, ačkoli jsem přesvědčen, že nelze ji provésti, dokud nevyjde iniciativa výhradně jen z českých kruhů a dokud čeští umělci nezasadí se o její s realisování. Čechům není již třeba, žádati

za cizí pomoc; mají již dosti sil i prostředků, jen vůli a něco odhodlanosti“ . . .

Musil jsem slovům přítelovým přisvědčiti.

„Kopii jednoho obrazu však musím míti ještě dříve, nežli někdo pomyslí na provedení našeho plánu,“ pokračoval přítel, „a zjednám si ji, jakmile zavítám do Prahy.“

„Který obraz tě tak zajímá?“ tážu se.

„Balkův umírající svatý Xaverius v chrámě svatomikulášském.“

Odpověď ta vzbudila ve mně celou řadu upomínek na jiného přítele a věda nyní, že přítel malíř obzvláště se interesuje o mistrovský obraz Balkův, vypravoval jsem mu vše, od prvního setkání se s přítetem Xaveriem před Balkovým obrazem až po jeho zmizení po nalezení pokladu.

S napnutím malíř naslouchal a když jsem skončil, byl by mne otázkami zasypal; neměl jsem však naprosto více času a nebylo tudíž jiné pomoci, nežli se rozloučiti. Slíbiv, že ho navštívím, jakmile opustím vězení, rozloučil jsem se s ním.

„A'propos!“ volá přítel, když jsem byl již mezi dveřmi. „Nezapomeň, kdybys něco potřeboval, že budu od zejtřejšího dne v Schönbrunu. Ostatně budeš uvězněn toliko do soboty a dnes je již čtvrtek; amnestie je podepsána. Na shledanou tedy!“

„Na shledanou!“ opakuju a ubírám se k budově c. k. zemského co trestního soudu, kam jsem asi po třetí hodině odpoledne dorazil. „Přijali“ mne tam sice dle předpisu, avšak „vlídně“, ba skoro až „přátelsky“, ale přece mi vzali klobouk i peníze a vůbec vše, čím bych si byl mohl ublížiti neb co by některý z „kolegův“ mohl ukradnouti a nebo čím bych se byl vůbec mohl prohřešit proti domácímu řádu. Hned v prvních okamžicích jsem se přesvědčil, že ve vídeňském kriminále není všechno tak ryze německé, jak by se bylo zdálo. Žalářník Čech, rodák od Chrudimi, duchovní správce Moravan od Jihlavy, ba i dva „dozorci chodeb“ lámali češtinu tvrdíce, že byli co vojáci před lety v Čechách posádkou, že by si přáli, aspoň ještě jednou Prahu spatřit, že však to již sotva bude možno, poněvadž „služba nedovolí“ a kdyby i dovolila, že nestačí příjmy téměř ani na ukonejšení hladu, tím méně aby zbylo na cestu do Prahy pro pouhou zábavu. Dvou výhod, jichž jsem co politický vězeň ve vídeňském kriminále požíval a kterých nám v pražských trestnicích na prosto odepřeli: čtení politických časopisů všech odstínů a úplně volné procházení se na čerstvém vzduchu ve dvoře třeba po celý den — použil jsem s nemalým potěšením. Prolítnův několiv večerních listů, jež jsem si byl objednal, vyšel jsem na dvůr.

Bylo nad míru příjemné dubnové odpůldne. Obloha byla skoro po celý den úplně bez mraků a jarní slunce hřálo již jako v červnu. Dvůr tvořil pravidelný čtverec, jehož každá strana byla asi třicet sáhů dlouhá. Asi šestá část dvora byla ohražena a nalézaly se v ní záhonky s klíčícími již zeleninami. Ostatní část byla vydlážděna, tu a tam nalézal se nějaký strom a uprostřed byla z latí sbitá besídka, obroubená vysokými bezovými keři, na nichž počínaly již drobné lístečky vyrážeti. Dvůr byl pustý a jenom čtyři strážníci, každý v jednom rohu dvora, procházeli se s nasazenými na puškách bodáky volným krokem na vykázaných místech. Časem přeběhl přes dvůr nějaký trestník v průvodu dozorce, nebo jej přešla známým loudavým krokem nějaká osoba úřadní.

Několikráte přešel jsem přes dvůr po jedné straně a obešed pak uprostřed dvora nalézající se besídku, byl bych ve své promenadě pokračoval, kdyby nebylo cosi zvláštního moji pozornost tak upoutalo, že mimovolně jsem se zastavil. Podle besídky jen několik kroků přede mnou ležel na zemi na kusu slámy natažen velký vychrtlý muž v trestnickém oděvu; hlavu měl opřenou o svou ruku, v pravici držel steblo slámy a pohyboval rukou, jako by do země mezi dlaždicemi vrýval pravidelné jakés figury.

Za chvíli popošel jsem několik kroků ku předu a na zemi ležící muž, jenž byl, jak se zdálo, do své hříčky tak zahloubán, že si ničeho nevšimal, co se kolem něho dělo, pozvedl poněkud hlavu a lhostejně na mne se podíval.

„Xaverie!“ vzkřikl jsem, poznav v muži přítele, jehož jsem byl skoro tři leta neviděl.

Tento poznal i mne na první pohled a napolo se vztýčiv, podával mi mlčky ruku.

„Pro bůh. jaké to shledání!“ pravím tiskna příteli ruku. „Kde jsme se to po letech shledali?“

„V kriminále,“ odpovídá přítel chladně, jako by se jednalo o ustanovení místa, kde se o příštím výletu do okolí setkáme.

„Jak to ale možno?“ táži se.

„Zcela prostě,“ odtuší s nejklidnější tváří a polosarkastickým úsměvem přítel; „byl jsem obžalován a odsouzen; za dva nebo za tři dni budu dopraven na Kufštejn.“

„Jsi už dlouho uvězněn?“

„Přes rok trvala vyšetřovací vazba, asi čtvrt leta uplynulo, nežli nabyl rozsudek právní platnosti a na Kufštejně mám stráviti sedm roků.“

„Sedm roků!“ zvolal jsem v pohnutí.

„Sedm roků,“ opakoval monotoně přítel.

„A pro jaký zločin jsi byl odsouzen?“

„Pro krádež,“ dí přítel chladně.

Odpověď ta působila na mne jako zdrcující zpráva o smrti nejdražšího přítele; odmlčel jsem se.

„Pro zločin sprosté krádeže,“ opakoval přítel temně.

„Není možná!“ vyrazil jsem ze sebe.

„A přece faktum, na kterém se nedá nic více změnit,“ odtuší přítel a dodává: „Leč nemohu si až dosud naříkati; chovali se ke mně po celou dobu, co zde meškám, dosti přívětivě. Jakmile jsem byl odsouzen, dali mne k „písařům“, t. j. mezi vzdělanější trestníky, kteří opisují soudní akta za trochu lepší stravu, a když jsem později povážlivěji počal churavěti, učinili mi trudný můj stav v nemocnici trestnice dle možnosti příjemným.“

Teprv nyní jsem si povšimnul pozorněji přítelovy tváře. Nebyla se sice příliš změnila, známky choroby však byly patrny; zažloutlá druhdy pleť byla již nahnědlá a jemnými žilinami protkána, oko hlouběji zapadlé a skoro již bez ohně a bez výrazu, úzké rty pak svadlé a zmodralé, slovem, výraz obličeje jevil člověka nevýslovně trpícího.

„Již dlouho churavíš?“ táži se soucitně, ačkoli jsem byl po prvním bedlivějším pohledu poznal známky plicního neduhu, jenž již po mnoho měsíců konal svou zhoubnou práci, proti které není žádného léku.

„Skoro tak dlouho, co jsem zde.“

„A necítíš žádného ulehčení?“

„Časem; ale nedávám se ničím, ba ani příznivými a potěšnými výroky lékaře másti. Vím příliš mnoho, než abych neznal podstatu a průběh své choroby; vím, že blížící se rozklad, jemuž prostě říkají umírání, nedá na sebe již dlouho čekat a očekávám jej klidně, abych jej mohl podrobiti ještě analyse . . . .“

Tak mluvil přítel, ležící přede mnou na zemi bez naděje

a bez útěchy. A jakou útěchu mohl jsem mu dáti? Duch tak samostatný, který dle všeho i nyní ještě — když už jen takřka nitkou souvisel se schřadlým tělem, od něhož každým okamžikem mohl se odtrhnouti, aniž k tomu bylo potřebí nějakého násilí, — nebyl pozbyl své síly; duch, který doposud ještě měl úplnou vládu nad hmotou, od které závisel, a který vzdor tomu, že počal již osudný rozklad hmoty, přece ještě vítězoslavně stál nad ruinou těla, nelekaje se ani dost málo, že s tělem navždy zanikne, — takový duch nepotřeboval útěchy a byl by jí hrdě povrhnul.

Mlčel jsem tedy. I přítel se zamlčel a teprv po chvíli, jako by chtěl rozmluvu převésti na jiný předmět, podotknul:

„Nikdy bych se byl nenadál, že zde se setkáme. Věděl jsem sice, že sem na několik dní přibude český žurnalista, že bys to byl ale ty, ani ve snu mi nenapadlo. Jak se ti stále vedlo?“

V několika minutách sdělil jsem příteli vše, co si přál vědět a skončil jsem otázkou, jak se vedlo jemu; leč v témže okamžiku, co jsem otázku pronesl, probleskla mým mozkem myšlénka a dodal jsem:

„Teď teprvé se mi zdá, že pochopuju příčinu, pro kterou se s tebou setkávám na tomto místě. Jsemť jist, že poklad, jejž jsme spolu nalézli, byl hlavní příčinou. Nalézli u tebe drahokamy a když jsi se nemohl vykázati, jak jsi jich nabyl, padlo na tebe podezření krádeže. Není-liž pravda?“

„Nikoli!“ odtušil přítel s úsměvem člověka, znajícího záhadnou jakous záležitost, o kteréž mu někdo sděluje naivní výklad. „Drahokamů u mne nenalezeno a nemohlo tudíž z té příčiny na mne padnouti žádné podezření, leč zajímá-li tě ještě osud člověka, jakým jsem já, sdělím ti několika slovy, čeho je třeba k objasnění situace.“

Po té přítel, kterýž byl stále na zemi polo vztýčen ležel, vstal a usedl na nedalekou dřevěnou lavičku před besídkou. Když jsem byl mlčky následoval jeho příkladu, počal vypravovati v tento smysl:

„Jako děsný sen připomínám si poslední dobu svého pobytu v Praze, kdy končil jsem svou dlouholetou namáhavou duševní práci: odhalení tajemství Balkova obrazu sv. Xaveria. Jsem jist, že se ještě dobře pamatuješ, jaký život jsem vedl a že jsi se domyslil, v jakém duševním stavu jsem asi byl, když dokončiv šťastně svou práci, nalézl jsem některé drahokamy, tak že jsem tě směle mohl vyzvati, abys mne doprovázel na dobrodružné výpravě. Nyní, když jsem už nabyl úplného poklidu, zdá se mi, že bylo vše pouhý sen. Bezpříkladně namahavou duševní prací byl jsem již tak zemdlen, ba až k smrti unaven, že ani radost nad šťastným výsledkem nemohla více ochablé mé nervy osvěžiti. Obzvláště v poslední době, když nenabyl jsem ještě úplné jistoty, býval jsem tak rozechvěn a rozčilen, že jsem po celé noci téměř ani oka nezamhuřoval; unaven kladl jsem se na lože, a vstával jsem ještě unavenější, neboť nejistota, která mé nitro rozchvívala, udržovala mne stále v zimničném rozčilení. Bylť jsem přes míru pracoval a přes míru se namáhal; duševní můj stav podobal se pokraji šílenosti. V dobu tu padá také naše dobrodružná výprava. Vím sice, že zdál jsem se býti dosti klidným, když jsme se spolu za lunojasné noci vypravili ku kopání pokladu, leč vnitřní rozčilení mé bylo tak ohromné, že jsem jen s napnutím veškerých svých sil zachoval aspoň zdánlivě poklid ducha. Čím více jsme se blížili k osudnému místu čím déle jsme v práci pokračovali a neomylných důkazů nalézali, že dlouholetá duševní má práce nebyla marna, tím více rostlo mé rozčilení. A možno se tudiž diviti, že dostoupilo největší výše, když jsi konečně vykopal třpytící se kov a kovovou krabici? Možno se diviti, že zůstal jsem ztrnulý rozčilením a radostí, že počínal jsem si jako smyslů zbavený, zvláště v tajemném okamžiku, když měsíc vybounpnuv se ze mraků osvítil na několik okamžiků náš nález a zase se ukryl za mrak, když hned po té suchá tráva se vzňala a rudý její plamen proměnil se nevysvětlitelným spůsobem v bledězlutý, a celou rokli příšerně osvěcoval? Možno se diviti, že v okamžiku tom připamatoval jsem si v rychlosti blesku nejdůležitější momenty, které předcházely, že zdálo se mi, jako by svatý Xaverius, jehož obraz jsem si byl tak hluboko v paměť vštípil, z nenadání se objevil v žlutém plamenu, že se vztýčil a hrozivě pozvednuv ruku kynul mi, abych uprchl! Vše to bylo přeludem, nicméně nervy mého mozku byly v tu dobu tak rozechvěny, že nemohl jsem míti jiné představy kromě přeludu. Chvěl jsem se na celém těle, nevýslovná úzkost se mne zmocnila a nevěda, co činím, letěl jsem jako furiemi hnán beze cíle z rokle. Nevím, zdali jsi mne následoval a zdali víš, co se dále se mnou dělo; nevěděltʼ jsem, co děje se kolem mne a pamatuju se jen, že letěl jsem skrze pole, že sekočil jsem se zdi, s kterouž bylo úbočí vršiny s jedné strany v stejné výši, že jsem kvapil skrze zahradu a pak do vrchu, neohlížeje se ani v pravo, ani v levo, tím méně na zad, odkud jsem byl tak mimořádným spůsobem vypuzen a dále hnán. Drže křečovitě v jedné ruce lesklý kov, v druhé těžkou plechovou krabici stoupal jsem skrze pole do výše. Asi v polovici vršiny jsem cítil, že mne opouštějí síly; nemohl jsem už krabici unésti, ale přece jsem se vlekl dále ku předu do výše, až posléze sklesl jsem vysílen na zem u jakési zdi . . . . Na více se nepamatuju, aniž vím, jak dlouho jsem beze smyslů ležel na zemi. Ranní chladý vítr a oslňující zář vyšedšího slunce byly příčinou, že jsem procitnul z mrákot jako z těžkého sna. Otevra oči shledal jsem, že ležím pod šírým nebem židovského hřbitova smíchovského; slunce bylo již asi hodinu nad obzorem a celá krajina leskla se v zlatých jeho paprscích jako v zarůžovělé skvoucí mlze. Čarokrása letního jitra však mi byla lhostejnou, neboť první mou myšlénkou byla krabice s drahokamy. Rozhlížeje se kolem sebe pátrám po krabici; marně však, krabice i kov byly zmizely.“

„Ukradeny?!“ zvolal jsem přerušiv přítele.

„Nikoli!“ odpovídá tento. „Jako blesk vyskočím se země a div že jsem radostí nezajásal: krabice ležela několik kroků ode mne u mezi, opodál pak leskl se v slunci žlutý kov. Téměř v mžiknutí oka měl jsem kov v ruce; však místo zlata, jež jsem se domníval míti, držel jsem v ruce kus sirníku železitého. Upustiv jej na zem sáhl jsem střelhbitě do kapsy po kamenech, jež jsme byli po různu nalezli a shledal jsem, že to skutečně smaragd a rubín, čímž poznovu oživena ve mně naděje. Nezkoumaje dlouho kameny ty, vrhl jsem se na krabici. Byla místy rezem již tak rozežrána, že mohly jednotlivé kameny vypadnout; nepokusil jsem se tedy v chvatu ani o její otevření, nýbrž vysypal jsem obsah její na mez. Bylo v ní asi čtyřicet kamenů nejrůznějšího druhu, tvaru i hodnoty, spatřil jsem chalcedon, ametist, jaspis, opal, chrysolit, turmalin, topas, několik granátů, chrysokeril, mezi tím však také křemen, opuku, ano i několik odrůd uhlí.

Leč již při prvním pohledu na vysypané z krabice kameny zůstal jsem jako omráčen, neboť místo „neocenitelného pokladu“, jejž jsem hledal a o jehož existenci jsem byl úplně přesvědčen, ležely přede mnou kameny bez ceny.“

„Jak to?“ přerušuji přítele. „Vždyť pak aspoň kameny, jež jsem měl v ruce, nebyly bez ceny; či nebyly pravé?“

„Ovšem že nebyly zcela bez ceny, ovšem že byly pravé,“

odhovoří přítel; „avšak místo neocenitelného, tedy při nejmenším drahocenného pokladu měl jsem před sebou pouze sbírku mineralií, jejíž cenu jsem úhrnem páčil asi na tři sta zlatých, poněvadž jednotlivé drahokamy nebyly hlazeny a vůbec byly takového druhu, že jich naprosto nebylo možno použíti k něčemu jinému leda do sbírky mineralií."

„Jak ale přišly na místo, jež jsi po dlouholeté duševní práci tak namáhavým spůsobem naznačil co místo, na kterém musí býti poklad, o němž se byl umírající Balko tak tajemným spůsobem před tvou babičkou zmínil? Či byla snad jen tato krabička s mineraliemi tím pokladem?"

„Nikoli," vece přítel a pokračuje klidně ve svém vypravování: „Když jsem se poněkud ze svého nemilého udivení zpamatoval, vysvětlil jsem si vše, od nalezení prvního drahokamu až po tajemné osvětlení rokle, když jsme v ní krabici nalezli. Krabice nedostala se do rokle jinak nežli náhodou, právě tak jako jsem tam já náhodou nalezl první tři drahokamy. Zajisté se ještě pamatuješ, že kopali jsme na místě, kde byla půda sypká a že jsme přišli za nedlouho na celou vrstvu rumu. Rum ten byl do rokle dle všeho před lety navežen a s rumem tím dostala se tam také krabice s mineraliemi. Krabice musila však již před tím mnoho let ležeti v rumu, bylať rezem tak rozežrána, že měla na několika místech větší i menší průlomy. Kameny, jež jsme po různu v rumu nalezli, dostaly se tam dle všeho jen tím spůsobem, že při nakládání a skládání rumu některým z větších, rezem rozežraných otvorů krabice vypadly. Když jsme krabici vykopali, viděli jsme sice, že je rezem rozežrána a já sám se pamatuji, že mi z ní, když jsem z rokle prchal, několik kamenů vypadlo. Kdyby nebylo býválo osudného osvětlení rokle, kterýmž rozčilení mé nabylo tehda rázu šilenosti, bylo by se nám vše již na místě vyjasnilo." (Dokončení.)

Pátek pražských právníků.

Od *Doktora.*

Je pátek, jak již tytul náš povídá. Je okolo deváté hodiny ranní a na Příkopech obyčejný ruch. Přihlídnem-li ale bedlivěji, pozorujeme, že mnozí, které tu jindy vídáme jen tak se loudat krokem lenivým, s někým požvatlávat a se pousmívat, dnes mají krok bystrý a tvář opravdovou. Pod paždím nesou svitek akt a všichni spěchají směrem jedním, k Ovocnému trhu. Samý to advokátní koncipient nebo sám advokát — bůh nás rač milostivě chránit!

Přec nás to vábí za nimi, jako každá příšerná moc. Ale nespěchejme, není toho potřebí. Právníci, kteří nás předešli, jsou samí začátečníci, mají ještě oheň, cítí ještě tíži „odpovědnosti" — ano můžem i říci, že mají ještě poezii. Je jim jako rytířům, radostně jdou do turnaje, aby se zastali „vdov a sirotků". Právní boj, h l e d á n í pravdy jde jim nade vše, i nad výhru samu; nejkrásnější pocit právě mají, když rozebírají právní takovou pravdu, a „blížili by se jí věčně, jako hyperbole asymptotě" — kdyby pan chef dovolil. Jinak už nějaký právník, jak říkáme „obehraný" — totiž který už mnoho procesů prohrál a vyhrál. Ten kráčí pomaleji, teprv, když už devátá dávno odbila, vystupuje ze své kavárny. Vidíte, teď zrovna vystoupil jeden takový od Loetsche tamhle! Postavil se, oklepává cigaro, prohlíží si kolemjdoucí. Příjemný pocit bezpečnosti proudí jeho žilami. Mladší kollega z jeho kanceláře už je zajisté u soudu, bude-li některá z jich „stran" vyvolána, on se ozve mladší kollega, také má mladší kollega všechny soudní spisy s sebou, pro staršího by se ani neslušelo, aby je nesl.

Konečně se líně pohnul a kráčí také k Ovocnému trhu. Zde vstupujem za ním do bývalého generálního kommanda, kde se nyní nalézají veškeré civilní soudy pražské, vyjma malostranský soud okresní. Vystupujem po schodech do druhého patra, kde na pravo nalézá se bureau naznačené římskou V a nápisem „Síň pro strany". Síň to pro s o u d o b c h o d n í a pátek je den veškerých stání.

Hluk jako v židovně nebo jako na burse, můžem si porovnání vybrat. Židů tu také dost jako na burse, zůstaňme tedy při té. Někdy vynikne ode dveří ze síně dále vedoucích nad všechen hluk provolání soudního sluhy; zazní jméno, zazní odpověď, hluk jde dál a je ti, jako když za mořské bouře stojíš na palubě a do vřavy vln náhle nad hlavou tvou zakýhal pták bouřlivák. Mimo stůl a několik židlic v prostředku není tu žádného nábytku, jen lavice v pravo ode dveří, na níž sedí nejvíce obžalovaní, a sice chudší, kteří nemohou zaplatit advokáta, aby za ně sem šel. Několik venkovanek prostých — těm je tu patrně ouzko, několik pražských obchodnic židovských — ty jsou tu jako doma, atd.

Náš „obehraný" právník jde klidně ku dveřům druhým. „Strany", které se tam nashromáždily, ochotně ustupují. Na dveřích visí nařízení nějaké, týkající se advokátů a jich koncipientů. Právník pokrčí rameny a jde dál — už zde bylo těch nařízení tolik a žádného se neposlechlo! A před námi odvírá se síň velká, pravý sál.

U prostřed se nalézá ohromný, zeleným suknem potažený stůl vejčité formy. Do dvou jeho třetin sedí právní zástupci, jeden co nejtěsněji vedlé druhého; na hořejším konci sedí soudní komise: několik radů, několik adjunktů a soudních praktikantů. Před nimi leží nakupeny soudní spisy. Zde se vydávají stranám spisy ku projednání potřebné, zde se právníků jen hemží. A všichni ti chtějí z dnešních soudů alespoň dnes a zítra být živi — ach jak je ta špetka spravedlnosti draha, tuze draha! Přemnoho tváří zde má typ rozhodně hebrejský — od té doby, co má spravedlnost dle německého epigramatisty zavázány ne jen oči, nýbrž také ruce, nemůže se jim nejspíš ubránit. Ostatně — obřezávání přivykla spravedlnost v celém světě již dost.

„Jerišáků" říkají zde židovským těm právníkům. A právě přistupuje líbezně mladičký jeden Jerišák k starému radovi a žádá, aby mu byly vydány ty a ty spisy. Rada ho udiven prohlíží, pak zavrtí hlavou: „Vykažte se křestním listem, že jste zletilý!"

Vedlé sedící, druhý rada se patrně potí. Za ním stojí advokát, starší pán. Probírá se ve svých spisech — „Číslo 21.321, pane rado, prosím!"

Hledá pan rada, hledá adjunkt, hledá praktikant — šukají, ptají se — nadarmo, je tu mnoho set čísel, ale číslo 21.321 zde není. Nic naplat, praktikant musí někam do registratury nebo kam.

„Tedy č. 14.222, pane rado."

Hledá pan rada, hledá adjunkt —- vše jako dříve, č. 14.222 také tu nikde na stole. A rovněž ne č. 35.642 a ne 12.466 a ještě jiná čísla ne, která jmenuje advokát —

jenž při skrovné své praxi nemá zde sice co dělat, ale přece každého pátku s balíkem akt přijde a úřadníky souží.

Stálé vyvolávání čísel a jen čísel, lidé zde u toho stolu nemají ceny, mají jako trestníci v kriminále jen čísla, podlé akt svého procesu. Za to zní ode dveří do předsině stálé, monotonní vyvolávání jmen. Zvláštním sluhou dávají tu advokáti vyvolávat strany ku projednání. Většina se nehlásí; věc jejich je ztracena, proč by chodili ještě k soudu! Advokát zaznamená si na soudní spisy kolky ku rozsudkům potřebné a je také spokojen.

Právník, jehož jsme byli již na ulici sledovali, zmizel zatím dveřmi v pozadí sálu se nalézajícími. Jdem za ním a přicházíme do sálu druhého. Je s prvním stejně velký. Ale uprostřed je stůl již menší, se soudní komisí, s akty, atd., za to stojí podél oken řada stolků malých pro píšící právníky. Ve dveřích máme co dělat, abychom něčeho neutržili. Hnalť se ze sálu ven nějaký pan doktor, nesoucí sobě sedadlo, a hnal se do sálu zpět jiný doktor, jenž byl jen na chvilku vyběhl. Tento myslí, že onen mu sedadlo uzmul, chytil sedadlo i pána a co větší a silnější žene oba zpět — „až se přesvědčím!“ — Sedadlo náleží v tomto sále, kde pře se tedy projednávají, přímo k trofeím, as desetina dobude si ho, ostatní množství píše stojíc. Tři tu stojí u rohu malého stolku a píší na tom rohu svorně, ačkoli jsou pro dnes odpůrci. Ani kalamáře nemají, jen na stole malou loužku vylitého ingoustu — Kolumbovo vejce! — a vedlé loužky hromádku písku. Jejich práce je jednoducha. Vyzdvihli sobě žalobu odpůrcovu, určili si nové stání u věci té po osmi dnech, kdy pak zas „odpůrce“ vyzdvihne si odpověď, přilepili kolky a podepsali. Ale k vůli tomu podpisu je třeba více místa, pan odpůrce má široká záda, dobrá, na ně s tím aktem, a odpůrce drží jako velbloud.

„Pane doktore, račte se nás v té věci ujmout, vždyť je to svatá věc,“ prosí skoro úpěnlivě stařičký venkovan, klada své prosté, rovněž stařičké ženě vedlé ruku na rameno, jako by chtěl říci: aspoň k vůli té nebohé stařeně!

„Podepsali jste tu směnku?“ ptá se mladý advokát, k němuž se venkované teprv zde v soudní síni obrátili.

„Podepsali, prosím, oba dva, ale on nás žid žaluje na všechno a ono to už nedělá 250 zlatých. Dvě stovky jsme již uplatili, a sice o letošním posvícení, můžem to odpřísáhnout!“

„Tedy podepište mi plnou moc a nepotřebujete se zdržovat, opatřím vše za Vás.“

„To bude těžko, neumíme psát.“

„Pěkný rozdíl mezi pravdou v procesu a v životě,“ usmívá se advokát a předkládá jim blanket plné moci, aby jej třemi křížky znamenali.

„Cože — ten bohatý Němec na mizině?“ táže se starší z kolemjdoucích dvou advokátů mladšího.

„Důkladně!“

„A já myslil, že nemá ani krejcaru dluhu!“

„Každý Němec může mít dluhy! „Die schuld hat raum in jedes menschen brust!“ řekněte to jinak než po německu, dovedete-li!“ —

„Vždyť ho mám chlapa jako v síti, kam pak se mi hne? Takový darebák se musí zamotat!“ rozhorluje se elegantní čtyřicátník na zcela mladického koncipienta.

„Dejte pozor, pane,“ odpírá mladý muž buclaté, upřímné tváře, a pošoupnul si zlaté své okuláry, „ta soudní síť bývá obrácená síť, právě ty větší ryby proklouznou! Když Vám nabízí takový smír, přijměte jej!“

„Ale právo je přec na mé straně!“

„Je, ale bude-li také rozsudek!“

„I to je jedno — a kdybych se měl soudit do soudního dne!“ a procesu milý pán, snad nějaký alchymista, odchází.

„Budeš pak stát na levo, mezi berany,“ bručí mladý koncipient nespokojen a rovná si své spisy.

Patrně ještě muž ideální — aby ho byl ale takhle slyšel nějaký „obehraný“. Takový „obehraný“ je jako obehraný billiár: jen když se pořád pomocí jeho hraje, ať už co chce a jak chce. A kapes má ještě o šest víc než billiár!

„Jsem zde poprvé a věru že se stydím,“ praví nějaký muž, jehož vede advokát pod ramenem.

„I proč pak byste se styděl! Za našich dnů, víte, nemít dluhů, to je víc milost boží než zásluha člověka!“

V levo od nás hovoří německý advokát starší lámanou řečí s několika českými venkovany. Byl je žaloval a poněvadž nedošli zastoupení od soudu — proč? snad pro pohodlnost! — diktuje advokát se zvláštní ochotou nejen výroky své, nýbrž i jejich!

Avšak, teprv je tři čtvrtě na desátou, a již tu v sále není ani pětina víc těch, kteří zde dříve vířili a hlučili. Parou sobě odbyli procesy své a nač by se pak sdržovali? Advokáti spěchají domů, aby doma zbylí koncipienti snad nelenošili. Koncipienti ale neodvážejí se podobně kontrolovat své pány a jdou ještě „někam na snídani“, na tu druhou.

Také ten „náš“ právník již se pohodlně zapíná a hotuje se k odchodu. Vyjděm zase s ním. Točíme se v levo chodbou, na pravo je „okresní soud na schůdkách“, jak obecní mluva okresnímu tomu očistci říká k vůli dvěma schůdkům, které vedou s chodby k dveřům dolů. Zašustí hedvábný šat — „o jak opojný je šelest roucha hedvábného!“ — a naproti nám kráčí dáma. Velká, kyprá i štíhlá, elegantní. Poněkud brunatná pleť leskne se jako bronz, černé oko svítí, dlouhé tmavé řasy jako by byly poroseny. Moderní šat z černého aksamitu a hedvábu sluší pyšné té postavě výborně.

„Má úcta, milostivá paní!“ a právník usmívá se co nejlahodněji.

„Ach — Vy zde, a pan doktor X. ne?“ a dáma, patrně v rozpacích, nutí se do úsměvu.

„Nejspíš že můj chef již čeká u soudce. Šťastné pořízení, jemnost paní, dejte jen pana M. odsoudit, toho hanebníka — můj chef se Vás dobře zastane!“

„Viďte, pane doktore, je to hanebnost, vypravovat takovou lež o mně a o sobě! Dobře, že ho můj muž žaloval — ale, mého muže jste také neviděl?“

„Neviděl, nejspíš že také již čeká.“

„Ach, Vy nevíte, jak se toho soudu bojím,“ a brdá hlava se sklání.

„Proč? — vždyť se Vám nemůže nic stát!“

„Ten skandál — veřejné přelíčení — a bůh ví co všechno ten utrhač nebude chtít povídat!“

„Nebojte se, jemnost paní,“ a právníkův hlas se přitlumuje, „v takovém případě nepřipouští zákon důkazu pravdy!“

„Ah! —“ vymkne se radostný povzdech ze stísněných prsou paniččiných.

Právník se poroučí. — Ubohý manžel!

Mohli bychom se ještě v prvním patře zastavit, v síni číslo II. Zde se vykonávají přísahy, někdy šedesát za půl dne. Tabulka nade dveřmi visí na křivo.

Ale co bychom tam viděli! Kulatý stůl uprostřed, na něm spisy, krucifix, dvě svíčky. Je to sice mela, když se přísahy konají tak po mandelích, ale pan B., adjunkt okresního soudu u nás venku, ten to teprv uměl! „Můžete odpřísáhnout,“ a již vstával za stolem, „že jste žalujícímu

pohledávku dvou set zlatých zaplatil? Přísahou," pokračoval, nečekaje ani odpovědi, „voláme boha" — sirka škrtla o zeď — „za svědka, následky" — již chytla pravá svíčka — „jsou Vám známy a trestá se křivá přísaha" — chytla druhá — „až i doživotním žalářem. Přisáhejte! Přisáhám k bohu všemohoucímu a vševědoucímu, že jest pravda, že jsem zaplatil žalujícímu 200 zl. r. č. K tomu mně dopomáhej bůh — jděte si pro šestatřicetikrejcarový kolek a podepište protokol!" —

Život na našich rybnících.

Obrázek ze zátiší. Podává *R. E. Jamot.*

Je krásné odpoledne červencové. Nebe bez mráčků, třeba ne modré tak jako v horkém jihu je vídati uvykli, tož přece velmi příjemně zbarvené, slunce přikloněno již hezky k západu, ruch po polích i po lukách a vůbec veškerý život v přírodě kolem se prostírající má takové nesmytelné známky svěžesti, že daleko volněji oddychují si prsa naše než za nejskvělejší zábavy velkoměstské. I ten horský vzduch tak důvěrně naši líc schlazuje, že bychom se domnívali býti někde v krajinách jižního Tyrolska, kdesi kolem Meránu, kdyby ta stará přívětivá Šumava nám nesvědčila, že jsme na pomezí českém a ne u hor alpských.

Doufám, že mi laskavý čtenář nezazlí, pakliže ho povedu k některému z velikých rybníků, tam na pokraji lesa se prostírajících. Cesta je dosti zajímava. Louky, jimiž kráčíme, hojně posety jsou žlutými pryskyřníky, modravými šišáky, nachovými kohoutky i leskle bílým zaperníkem, jež se vesměs tak vkusně v zeleň luční mísí, že bychom se mile rádi zastavili a u květinek těch třeba celé hodiny pouhým se díváním strávili. Avšak nespouštějme se svého cíle, snad nám příští okamžiky hojněji nahradí to, co jsme zde ztratili. Pomálu prošli jsme již cestu lukami, jdeme nyní suchopárem, v němž hojnost rdících se slziček nás vítá. Trháme je mimochodem, vážeme je v kytku, kterouž opět zahazujem, spatřivše nové a krásnější slzičky a tak nám cesta ubíhá, že než jsme se nadáli, jsme již u rybníku.

Je zajisté málo tak krásných pohledů jako na tento horský rybník. Modrá hladina je tak průzračna jako bystřina a roubena kolem do kola, ba na jižním konci až i zcela pokryta tisícerými lekníny, jež ploché své listy líně po hladině prostírají. Tu i tam zvedá nad hladinu některý polorozvitý květ svou sněhobílou hlavu a dodává tak celku podstatného rázu. Zdá se nám, jako bychom byli někde u moře v říši liliputánské, listy leknínu zdají se přecházet v člunky a květy v pestré lodníky, jen ještě nějaké souhlasné zvuky a budeme se zajisté domnívat, že jsme v kraji začarovaném.

I ti okounci pohrávají si na výsluní ve vodě tak volně, že nás skorem až touha pojme po takovém životě.

Jdeme po břehu, rákosím sedm i osm stop vysokým hojně roubeném, dále k lesu, k němuž se západní část rybníku přiklání. Kolem je takové ticho, že slyším hluboko z lesa až sem veselé zvuky sýkor či horňáků, jak jim zde říkají, jež kdesi po borovicích si skotačí. Zadíváme se mimovolně na hladinu, na níž ani vlnka se nezvedá .... avšak co to? Slyšíme z malé zátoky zvuky jako by malých kachňátek, jdeme blíže, krademe se vždy tišeji a hle! vidíme několik potápek patrně ještě mladých, jak si se svou matkou na vodě pohrávají. Plovou při tom tak elegantně, tak nenuceně, svým krčkem si pokyvujíce, že na ně pohlížíme upjatě, až ani okolního světa si nevšímáme. Melancholičtí to ptáci! Vždy mne dojmou bolestně pro svůj smutný osud. Neboť jsou tak špatní letouni, že sotva hodinu cesty uletěti mohou. Proto živi jsou po celý život i s rodinou na jediném mnohdy rybníku, stávajíce se posloupně buď obětí libovůle některého ze střeleckých nedouků, jenž vítaný terč pro svou pušku v nich nachází, aneb luňáků a vůbec podobných jiných dravců opeřených, kteří neopominou každodenně upjatou prohlídku odbývati po rybnících. Díváme se na ně útrpně, jak bezstarostně krčkem svým si pokyvují, zvedáme hlavu vždy zvědavěji, avšak v tom zašplouhá voda a celá rodina zmizí, jako by byl kámen někdo do hlubiny zahodil.

Vždyť nás nemohli vidět, tvrdíme s jistotou, ohlížejíce se po příčině, která je as vyplašiti mohla, leč marně, kolem vše v tomže klidu jako dříve. Tak to trvá hezky dlouho, až nás z hledání našeho vyruší pronikavý hvizd ve výši nad námi. Vzhlédneme mimovolně vzhůru a vidíme kroužiti jestřába ve značné výši nad výstupkem pevné půdy nedaleko nás. Co pak ten tam asi má, povídáme si, a jdeme houštinou lesní pozorně k místu tomu, nad nímž poletuje.

Co to je? Dva modrošedí ptáci, menší o něco než čáp, s černou chocholí, po krku splývající, nacházejí se na břehu. Jeden chodí v trávě a ohlíží se pozorně na vše strany, druhý však stojí nad vodou maje zobák kolmo vzhůru tak, že jednu čáru s krkem tvoří, při tom však šilhá pozorně do vody, v níž plove jelec na samém skoro krajíčku. Toť jsou volavky, díme k sobě, pozorujíce oba opeřence. V tom však se ona, která u břehu stála, vzchopí, vrhne se střelhbitě do vody a již odlétá pryč, nesouc si uloveného jelce. Druhá, která pozor dávala — taký jest totiž obyčej jejich — zvedne se, za ní letí, letí, pak se sníží a již sedí obě na druhé straně, pochutnávajíce si na ulovené rybě. Byl to nepochybně párek.

„Tak na volavky jsi měl chuť," díme a ohlížíme se po jestřábovi do vzduchu, avšak marně. Tenť již odletěl, necenichaje jistě bezpečný vzduch pro sebe více.

A skutečně nemýlil se.

Několik čejek letí pomálu od luk svým volným kolébavým letem. Některá z nich si zasteskne usedavě, vždyť jim marně „starých panen" nepředzdívají; vidíme tmavá křídla jich i bílé tělo, avšak již sedají do mokrých bažin u rybníku.

Na lukách zahřmí rána z pušky. Ach, to je tedy vyhnalo, povídáme, dívajíce se v onu stranu, kde rána padla, kdo as přichází. Tři myslivci a pes, jenž napřed běží, berou se lukami a vyplašili tedy i čejky i jestřába. Jdou pomálu. Pes však jich se nedrží, předhonil je již o hodně a stojí u sítiny, čenichaje nepochybně nějakou zvěř. Netrvá to dlouho, co tak stojí, ze sítiny vyrazilo cosi černého a ubíhá vstříc proti myslivcům. Je to černá veverka. Chudák byla se napít a teď ji pes vyplašil. Celá jsouc pomatena hledá útočiště před psem a vyskočí jednomu z myslivců na nohu. Hned však spozorovala svůj omyl, a již uhání dále po trávě, leč marně. Pes již ji dohonil, uchopil tlamou i přináší ji pánu svému.

„Co to jen máš za hloupý nápad," slyšíme se tohoto vadit nyní s psem, „je teď plna blech, kdo pak by se s ní chtěl nosit, hned jí pusť!" Pes uposlechnul a již vidíme se

veverku čcrnat travou k lesu. Jdou dále, všichni sundavají však již pušky s ramen a hotoví se k ráně. Netrvá dlouho, co tak jdou, a pes stojí opětně nad čímsi. V tom vyletí malá bekasina, zachraptí svým nepříjemným hlasem a spěchá dále, dělajíc v letu své obvyklé kotrmelce. Dvě rány na ni padly, leč marně. Bekasina již odletěla a raduje se ze svého života, skrývajíc se kdesi v sítině.

Konečně jsou již u samého rybníku. Zastavili se a mají nepochybně válečnou radu. Výsledek jest ten, že jeden jde směrem k nám na tuto stranu, druzí dva zůstali stát. Trvá to hodnou chvíli, než přijde do rovnoběžného směru s druhýma dvěma. Konečně však již přece toho dostihl, i sundává nyní pušku a nabíjí vystřelenou hlaveň. Již je hotov, béře pušku s nataženým kohoutkem pod páži a pokračuje podél břehu k nám. Náhle se však zastaví, vezme pušku k líci, míří, míří, v tom padne rána, po hladině to zahřímá jako po ohromném kotli a již viděti ve vzduchu veslovat pět divokých kachen.

Teď počali také s druhé strany střílet. Padly čtyry rány za sebou; avšak úspěch není valný, jen na jediné kachně je znát, že je poraněna. Trhla sebou po jedné ráně, oddělila se od ostatních a již padá na vedlejší rybník. Ty druhé však letí v ohromném oblouku na jiné, odtud as tři čtvrtě hodiny vzdálené rybníky.

„Však ty přijdou zítra zas," dí myslivec, jenž na naší straně se nachází. „Půjdu sem zítra časně ráno a aspoň jednu zase dostanu." Majíť totiž všechny divoké kachny zvyk, že vždy dvé míst k svému obývání si volí. Během dne pak navštíví obé, přeletujíce z jednoho na druhé.

Mezi tím však slyšíme našeho myslivce neustále psa vyzývati, aby do vody šel. Hází mu tam kameny, lichotí mu, poroučí, avšak nadarmo, pes kničí na břehu, ale do vody nejde. „Což tam něco máte?" tážeme se. „Ano!" odpovídá myslivec, „vidíte toho kačera nataženého před leknínem? Střelil jsem ho ještě dokud seděly, avšak pes tam nechce jít, byl zde jednou v místnostech těchto bit pro to, že nechtěl jít taktéž pro kachnu, a od toho času přináší věc z tohoto rybníku jen na velké doléhání. — Přines pěkně, Turine, přines," dí na to na psa a hodí mu kámen oním směrem, kde střelená kachna zůstala ležet. Pes zvedne se, jde do rybníku, plove, avšak nešťastnou náhodou zaplete se mezi dlouhé stonky leknínu a nemůže dál. Kničí, namáhá se, aby doplul na určené místo, avšak nadarmo, musí se vrátit. Nastane nové nucení a domlouvání, tak že se vzdáváme již naděje, že bychom kachnu do rukou našich dostati mohli, než konečně vzchopí se pes ještě jednou, zakničí a již plove tam, kam mu myslivec kamenem směr naznačuje. — Trvá to hezkou chvíli, než kachnu nalezl, konečně však již přece ji má a uchopiv ji plove s ní ku břehu. Už ji držíme v rukou, je to pěkný kus, kačer, jakých málo. Zelená, proměnlivě lesklá hlava mu krvácí, byltě do ní střelen a proto okamžitě zůstal ležet. Ostatní šedohnědé peří je však bez poskvrny.

„To je již třetí kus z tohoto hejna, který jsem během tohoto téhodne zastřelil," libuje si myslivec a ukládá kačera v torbu, „však já ty ostatní také postřílím, ty mi neujdou." Nabíjí pušku poznovu a jde dál kolem rybníku. Avšak hledá darmo. Jenom některá ta vodní slípka plove po rybníce. Tu i tam vylétne nějaký jespák, zapiská svým flétnovým hlasem a letí dále; než taková havěť pravému myslivci za ránu nestojí a proto i náš se jich nevšímá.

„Co pak si s tou postřelenou, co padla na vedlejší rybník. počnete?" tážeme se ho, an se vrací. „S kterou?" namítá on. „Nu s tou, co padla během střelby z druhé strany," míníme my. „Ó tu dostanem," ujišťuje nás „a nemáte-li nic důležitějšího na práci, pojďte se mnou, snad uhlídáme později něco zajímavého."

Na chvíli nám nesejde, proč bychom také nešli, snad sem beztoho tak brzy nepřijdem. I jdeme tedy zpět ku rybníku vedlejšímu. Ti druzí dva střelci, kteří také u rybníku byli, podívají se někam dále, jedna kachna za to nestojí. — Teprvé teď všímáme si vegetace lesní; neboť kolem nás je taková hojnost brslének, borůvek, plavuně a podobných jiných rostlin, že jsme cosi podobného posud nikdy neviděli. Samo sebou se rozumí, že neustáli jsme v trhání zralých borůvek, až jsme došli na místo vytknuté. — Jsme as v prostřed kraje druhého, ne menšího rybníku. „Tady nezůstanem," dí k nám myslivec, „musíme ukrýti se v houštině, jinak bychom asi velmi málo pořídili," a vede nás k lískám, asi dvacet kroků od břehu vzdáleným.

Leháme na zem a čekáme trpělivě, co se as díti bude. Čas již byl mezi tím valně pokročil. Poslední paprsky slunce rudnou za sosnami na hřebenu horském. Kolem vše v největším klidu. Slyšíme bzučet komáry nad vodou létající. Tu a tam zašveholí ještě laštovka, která posledního brouka polapila a zase ticho. Tu vylétne z lesa divoký holub doupňák, přeletí jak střela rybník a míří k polím, náhle však se obrací a již sedí na kameni u piščitého břehu. Nahýbá se k vodě a pije. Již se napil, prochází se několik kroků po písku a opět se zvedá i letí přes rybník směrem tím, kde my jsme, k lesu. — „Střelte po něm," vybízíme myslivce. — „Uchovej bůh," brání se tento, „škoda rány, která by bez toho vše pokazila; jen se chovejte tiše a uhlídáte, že nemluvil jsem marně." Díváme se tedy, umlknuvše, a mysl naše mimovolně těká v minulosti. Jsme tak nečinní již po hezkou chvíli, a pořád vše v největším klidu, až konečně vidíme, že rákosí na břehu počíná se rozhrnovat. Voda se vlní, rákosí chrastí pořád víc, až konečně vyplynula ven raněná kachna. Je na ní vidět, že jí není volno. Levé křídlo, do něhož byla střelena, vleče se žalostně po vodě. Ubohá nemohla bolesti vydržet na vodě a plove proto ku břehu, kde snad hledá útočiště před palčivou ranou. Kolikrát vytrvá taková raněná kachna i dvanáct hodin u břehu, než se opět vrátí zpět. Snad jí dá teď smrtelnou ránu, pomyslíme si, aby se tak dlouho netrápila, a díváme se zvědavě na myslivce. Ten však sedí na bobku, drží v ruce nataženou ručnici a pohlíží opatrně na všechny strany. — Trváme hodnou chvíli v takové situaci. Kachna neviděvši žádného nebezpečí, je již na břehu, čistí si zobákem peří, brzy jde do vody, kde si umývá raněné křídlo, brzy zas jde ku břehu, a tak se to opakuje několikrát po sobě. — Najednou však zachrastí houština vedlé nás na pravé straně. Kachna se ulekla a pohlíží zvědavě v onu stranu. V tom však se mihne okolo něco červeného, kachna skočí do vody — dvě rány zahlaholí po hladině, a než vidíme jasně, co se stalo, zvedá již myslivec se země střelenou lišku. „Ta si pospíšila," dí obrácen k nám, „měla jistě hlad; jindy nevyšla před desátou, ač jsem zde celé večery probděl. Šelma ví dobře, co se děje. Neboť jakmile v doupěti svém zaslechne střelbu u rybníků, již dává pozor a jakmile nastane ticho, již ubírá se sem vědouc dobře, že raněný pták nezůstane na vodě. Nu však již zlobit více nebude! Ale to se setmělo," diví se dívaje se na hodinky. „Tři čtvrtě na deset!" „Tolik již?" zvoláme, „toť již čas, abychom šli. Buďte s bohem," díme k myslivci, „přijměte naše díky," a jdeme k domovu. Chvíli slyšíme ještě jeho kroky šelestit v lese, ale pak zaznívají již jen naše kroky po trávě hojně porosené . . . .

FEUILLETON.

Trubka. Napsal *Pedro A. de Alarcon.* — I. „Prosím, Don Basilio, zahrajte na trubku, rádi bychom tančili.“ — „Ano, ano, Don Basilio: zahrajte na trubku!“ — „Přineste Donu Basiliovi trubku, na které se Joaquin učí!“ — „Nestojí za mnoho! Chcete na ni zahrat, Don Basilio?!“ — „Ne.“ — „Proč ne?“ — „Ne, povídám.“ — „Ale proč ne?“ — „Poněvadž neumím.“ — „Že neumí! Viděli jste někdy podobného pokrytce?“ — „Nejspíš že chce, abychom mu lichotili!“ — „Jděte! Jako bychom nevěděli, že jste byl kapelníkem u pěchoty!“ — „A že nikdo na trubku tak neuměl, jako Vy.“ — „A že jste musil hrát u dvora.“ — „A že máte výslužbu.“ — „Tedy s chutí, Don Basilio!“ — „Nu ano, je pravda. Hrál jsem na trubku; byl jsem jakous zvláštností — jak povídáte. Ale rovněž je jisto, že před dvanácti lety daroval jsem trubku svou jakémus žebráku a od té doby že jsem si ani jednou nezahrál.“ — „Škoda!“ — „Druhý Rossini!“ — „Ach proto musíte dnešního odpůldne přece trochu zahrát!“ — „Zde na venkově!“ — „A dnes, kdy je můj svátek.“ — „Ať žije! Zde je již trubka!“ — „Ano, on musí hrát!“ — „Valčík!“ — „Ne, polku!“ — „Žádnou polku, fandango, tanec národní!“ — „Je mně líto, děti, ale já hrát neumím.“ — „A přec býváte tak hodný —“ — „Tak úslužný —“. — „Prosím, já, Vaše vnouče —“. — „A Vaše neť!“ — „Pane bože, tedy již mne nechte! Již jsem řekl, že nezahraju.“ — „Ale proč?“ — „Proto že jsem se zapřisáhl.“ — „Komu?“ — „Mně samému, jistému mrtvému a tvé nebohé matce, dcero moje.“ — Všechny obličeje se náhle rozsmutnily při posledních slovech Dona Basilia. „O kdybyste věděli, jak jsem se trubce byl přiučil!“ dodal stařec. — „Povídejte, povídejte,“ volali mladí, „vypravujte nám to!“ — „Je to vskutku malá povídka,“ odtušil Don Basilio. „Poslyšte tedy!“ A usednuv pod strom, obklopen zvědavým hejnem mladých lidí, vypravoval, jak že se učil trubce. Právě tak vypravoval Mazeppa, hrdina Byronův, kdysi za noci Karlu Dvanáctému děsnou historii, jak se jízdě učil. Poslyšme si Dona Basilia.

II. „Je tomu právě sedmnácte let, co ve Španělích vypukla občanská válka. Karel a Isabella rvali se o korunu, a Španělé, rozděleni na dva tábory, prolévali krev svou v bratrovražedném boji. Měl jsem přítele, mysliveckého poručíka v témž temu, nejdokonalejšího muže, jakého jsem kdy poznal. Byli jsme spolu odchováni, spolu jsme vyšli ze škol, podlé sebe jsme bojovali, na stokrát, spolu jsme sobě přáli zemřít za svobodu — on byl, možnoli, ještě nadšenější pro svobodu než já. Avšak, přihodilo se něco. Skutek nespravedlivý, jehož se představený náš proti příteli Ramonovi dopustil, zvláštní případ zneužití úřadní moci, jaký může člověku znechutit i povolání nejčestnější, přiměl poručíka k tomu, aby opustil armádu; přítele, aby se odloučil od přítele; nadšence pro svobodu, aby dal se k její protivníkům; důstojníka podřízeného, aby plukovníku svému přisáhl smrt. Ramon byl nesmírně citliv. Mé domlouvání nespomohlo, on se byl rozhodnul, že vymění čáko za čapku Baskův, třeba povstalce nenáviděl k smrti. Tenkrát nalézali jsme se v Principado (Asturie), nedaleko nepřítele. Nastala noc, za níž Ramon přejíti měl; deštivá a studená, temná a smutná, noc před bojem. O půlnoci vstoupil Ramon do mého bytu. Spal jsem. „Basilio,“ zašeptal mně do ucha. „Kdo je zde?“ — „Já. S bohem!“ — „Jdeš již?“ — „Ano. S bohem!“ a chopil se mé ruky. „Poslyš,“ pokračoval, „strhne-li se zítra bitva a my se setkáme —“. — „Vím již; jsme přátelé.“ — „Dobrá; obejmem se a zabojujem si dál. Zítra nejspíš umru, neboť neopustím bojiště, prv bych byl plukovníka nezabil. Co se tebe týče, Basilio, nedávej se v šanc! Sláva je pouhý dým.“ — „A život?“ — „Máš pravdu: staň se velitelem, gáže není dýmem, a rum, tabák a děvčata také ne. Ach, to vše pro mne již přestalo!“ — „Kriste pane,“ stavěl jsem se důvěřivým, „jaká to myšlénka; zítra přečkáme bitvu oba.“ — „Tedy sobě smluvme pak dostaveníčko.“ — „Kam?“ — „Do poustevny svatého Mikuláše, o jedné s půlnoci. Kdo nepřijde, padl v boji. Jeli pravda?“ — „Dobře tak. Tedy s bohem!“ — „S bohem!“ Obejmuli jsme se vřele a Ramon zmizel v černé noci.“ —

III. „Jak jsme se obávali či doufali, stalo se, druhého dne napadli nás povstalci. Boj byl nesmírně krvavý a trval od třetí hodiny odpolední až do noci. Ramona jsem spatřil jedinkráte. Měl na hlavě širokou čapku karlistskou. Již se tam stal velitelem, a v skutku zabil našeho plukovníka. Já nebyl tak šťasten. Povstalci mne zajali.“

IV. „Byla jedna s půlnoci, hodina, jižto jsem si s Ramonem určil. Byl jsem u vězení. Ptal jsem se po Ramonu a řekli mně: „O, to muž udatný; zabil plukovníka. Ale nejspíš zahynul.“ — „Jak?“ — „Ano, nevrátil se z bojiště.“ Co jsem vystál za oné noci! Ještě mně zbývala naděje jediná: že Ramon očekává mne v poustevně a proto že se nevrátil. Jak velice ho zabolí, že se nedostavím. Bude mne mít za mrtvého. A což nejsem skoro již mrtev? Povstalci zastřelují zajaté své vždy! Zítra umru. Avšak Roman se dříve vrátí. Padl-li ale dnes? Bože, vyrvi mne z té nejistoty! — Tak jsem proběděl až do rána. Do mého žaláře vstoupl vojenský kněz. Všichni moji soudruhové v neštěstí ještě spali. „Umřít?“ zvolal jsem spatřiv kněze. „Ano,“ odvětil mírně. „Hned nyní?“ — „Ne, za tři hodiny.“ Mojí soudruhové se vzbudili. Kolem vězení zavířil křik, pláč a kletba.“

V. „Člověk, který již umřít má, rád se zachytí myšlénky nějaké a nespustí se jí více. Byla to jakás můra, či zimnice, či šílenost — ale stalo se mně totéž. Myšlénka na Ramona, na Ramona co živého, co mrtvého, v nebi, v poustevně smocnila se mne tak, že jsem byl bez života, zhlbělý. Nechali mně můj kapitánský oděv, dali vojenskou čapku a zavěsili na rameno vojenský plášť. Tak jsem kráčel k smrti s dvaceti svými soudruhy. Jediný odešel zas z popraviště — že byl muzikantem. Muzikantům darovali totiž Karlisté život, poněvadž jim v bitvě nebyli spůsobili škody a pak že pro své temy také kapell potřebovali.“ — „A byl jste muzikantem, Don Basilio? Zachoval jste se tím?“ tázali se všichni mladí lidé kolem najednou. — „Nikoli, dítky,“ odpověděl veterán; „nebyl jsem; neznal jsem jediné noty. — Sestavili čtverhran a postavili nás do prostřed. Byl jsem číslem desátým, totiž měl jsem umřít desátý. Zpomněl jsem si na svou ženu a svou dceru; na tebe a matku tvou, dítě! Rány začaly. Připravily mne o mé smysly. Jelikož jsem měl oči zavázány, neviděl jsem svých soudruhů. Chtěl jsem počítat výstřely, abych věděl okamžik před smrtí, že přijde rána má. Ale ještě před třetím výstřelem byl jsem hotov s počtem. O, ty rány věčně budou nade mnou hučet! Hned jsem myslil, že jsou tisíc mil vzdáleny, hned zas, jako by se spouštěly v hlavě mé. A opět zase se vystřelilo. Nyní, myslím si. A výstřel zazněl a já žil. „Ta teď!“ . . . . pravil jsem k sobě posléz. A cítil jsem, jak mne chytli za ramena a mnou třásli a do uší mně volali. Padl jsem. Víc jsem nemyslil ničeho. Tenkráte jsem se domníval, že jsem zastřelen.“

VI. „Později mně bylo, jako bych ležel na loži natažen, u vězení svém. Neviděl jsem ničeho. Vzdvihl jsem ruku, abych opasek sňal, a sáhl jsem si na oči — byly odevřeny, dokořán. Neboť ve vězení bylo tma. Slyšel jsem vyzvánění a zachvěl jsem se. Bylo to vyzvánění noční. Devět hodin, pomyslím si; ale kterého dne? Stín, tmavší než noc mého vězení, sklonil se nade mnou. Zdálo se mně, že to člověk. A ostatní? Ostatních dvacet? Všichni byli zastřeleni. A já? Já žil, nebo jsem v hrobě svém snil sny šílené. Mé rty mimovolně zašeptly jmeno, ono jmeno, jež mne jako můra tížilo. Ramon! — „Co chceš?“ odpověděl stín. Omrazilo mne. „Bože, jsem v jiném světě? — „Nikoli.“ — „Ramone, žiješ?“ — „Ano.“ — „A já?“ — „Také.“ — „Kde jsem? Je to poustevna sv. Mikuláše? Nejsem zajat? Zdálo se mi vše?“ — „Nikoli, Basilio, pranic se ti nezdálo. Poslyš!“

VII. „Včera jsem plukovníka zabil v bitvě . . . pomstil jsem se! — Pak jsem oslepl vztekem a vraždil dál . . . až nastala noc . . . až nebylo jediného Kristina více na bojišti! Byl jsem velice zemdlen, když měsíc vycházel. Myslil jsem jen na tebe. A zamířil jsem k poustevně, abych tě tam očekával. Byla desátá, do určité námi doby scházely tři hodiny . . . usnul jsem. Když odbila jedna, vykřikl jsem a vzbudil se — bylo se mně zdálo, že jsi mrtev. Ohlídl jsem se a byl jsem samoten. A ty? Bila druhá . . . třetí . . . čtvrtá . . . jak teskná noc! Ty's nepřicházel. Bez pochyby jsi byl mrtev? Myšlénka ta mne nesmírně rozechvěla. Rozednívalo se. I opustil jsem poustevnu a šel jsem k místu svého voje. Došel jsem za slunce východu. Všichni byli myslili, že jsem mrtev. A když mne spatřili, objímali mne, přáli mně štěstí a sdělovali, že právě zastřeluje se jedenmecitma zajatých. Mou duší šlehlo tušení. Což není Basilio mezi nimi? Pospíšil jsem na popraviště. Již stál čtverhran, slyším rány . . . zastřelování již započalo. Napnul jsem zrak; ale neviděl jsem ničeho. Zrak byl úzkostí zeslablý; točila se mně hlava. Konečně jsem tě poznal. Ještě dvě oběti, pak ty . . . Co mám dělat? Pozbyl jsem smyslů; vykřikl jsem, chopil jsem tě do své náruče a plným, pronikavým, rozechvělým hlasem jsem zvolal: „Toho ne! Toho ne, generále!“ — „A proč ne? Je muzikant?“ — „Muzikant? . . . ano . . . ano . . . generále; on je muzikant; a velký muzikant!“ Ty's ležel bez sebe. „Na jaký nástroj hraje?“ „Hraje

na . . . na . . . na . . . ano, nyní si vzpomínám: na trubku.“ — „Potřebujem někoho pro trubku?“ tázal se generál obrácen ke kapelle. Pět sekund, pět věků nezněla odpověď. „Ano, generále, jednoho,“ odvětil kapelník. — „Tedy toho odneste a poprava nechť jde dál!“ Zdvihl jsem tě a donesl sem do vězení.“

VIII. „Sotva byl Ramon domluvil, vzpřímil jsem se, a s pláčem, se smíchem, objímaje ho, rozechvívaje se — sám ani nevím, jak mi bylo — pravil jsem: „Tobě děkuju za život svůj!“ — „Ne zcela,“ odvětil Ramon. — „Jak to?“ volám. — „Umíš hrát na trubku?“ — „Ne.“ — „Pak skončí věc špatně.“ — V skutku, děti, mráz mnou zalomcoval. „A hudbu?“ tázal se Ramon. „Znáš něco?“ — „Tuze málo; víš, čemu jsme se naučili ve své škole. — „Ničemu! Umřeš, bez milosrdenství, a já též, co zrádce. „Za čtrnáct dní má být kapella, ku které tě přidělili, sestavena!“ — Za čtrnáct dní!“ — „Ano, a nestane-li se tedy nějaký zázrak boží, zastřelí nás beze vší milosti oba!“ — „Tebe zastřelit! Tebe! a pro mne! pro mne, jemuž jsi daroval život! Nikoli, tomu nebe nepřipustí. Za čtrnáct dní rozumím hudbě a umím na trubku hrát!“ Ramon se rozesmál.“

IX. „Co vám mám dále vyprávět, děti? Za čtrnáct dní — jaká to síla vůle! za čtrnáct dní a čtrnáct nocí (půl měsíce jsem nespal a neodpočinul si ani na okamžik) — ano, divíte se právem! — za čtrnáct dní jsem se přiučil trubce. Jaké to byly dny! Vycházeli jsme, Ramon a já, do polí a strávili celý den s hudebníkem, jenž přicházel z blízkého místa, aby mne vyučoval. Měl jsem utéci? Myslíte? Nebylo možno. Byl jsem zajat a střežili mne. A Ramon beze mne se vzdálit nechtěl. Nemluvil jsem ničeho, nemyslil ničeho, nejedl ničeho. Byl jsem jako v šílenství. Mou stálou myšlénkou byla hudba; trubka. Chtěl jsem se naučit a naučil jsem se. A kdybych byl býval němý, byl bych se naučil mluvit; belhavý, chodit; slepý, byl bych prohlídl . . . že jsem chtěl. Ach, vůle má strašnou sílu. Vůle je moc. Chtěl jsem: zde máte to slovo velké. Chtěl jsem . . . . a povedlo se. Děti, pamatujte si tu pravdu velkou. — Tak jsem si zachoval život. Ale zbláznil jsem se při tom; mým bláznovstvím bylo umění. Po tři leta nedal jsem trubku z ruky. Ut-re-mi-fa-sol-la-si: v tom byl můj celý svět. Ramon se ode mne neodloučil. Šel jsem s ním do Francie, a ve Francii hrál jsem na trubku dále. Zpíval jsem, maje trubku na rtech. Byl jsem šílenec jako Donizetti. Lidé, obyvatelstvo, velcí umělci hrnuli se, aby mne slyšeli. Stal jsem se znamenitostí, zázrakem. Trubka byla v mých rukou živa; bědovala, plakala, jásala, hřměla! byla ptákem, dravcem, plačícím člověkem. A mé plíce byly železny. Tak jsem žil další dvě leta. A pak Ramon umřel. — Pohled na jeho mrtvolu navrátil mně rozum. Vzal jsem trubku do ruky — ale nedovedl jsem víc na ni zahrát! — — Chcete ještě, abych vám hrál k tanci?“

Báje a pravdy o Shakespearovi. — Každý biograf Shakespearův počne tím, že vlastně o Shakespearovi ničeho nevíme, leč že žil v těch a v těch letech a že napsal nesmrtelná díla. Jest toho vlastně dost. Jest to věta nad míru závažná a tak mocná, že se může jen velmi málo lidí hlásiti k ní. Jenom opravdový velikán takovou větu unese, aniž by ho sehnula, umačkala, rozdrtila aneb dokonce v směšnosti pohřbila.

Avšak právě že to výrok tak lapidárním slohem do desk dějepisných vytesaný, neuspokojil ono malicherné plemeno, jež nazýváme obecenstvem píšícím a čtoucím. To daleko nedostačilo tomu hladovému, nenasytnému krutovládci, který nezná nijakého slitování k tomu, kdož ho zajímá. Celé literatury povstaly o mužích vynikajících; takové literatury, že na příklad již nyní nestačil by život lidský, aby jeden člověk přečetl to, co napsáno o Göthovi. Až už i do jeho pradelníku jdou ti literární parasiti, každé sebe menší konto Mozartovo, každá pohozená poznámka Beethovenova jest jim velikánskou zemí zaslíbenou, kamž se svolávají na vzájem, na duševní pastvu. Smysl pro malichernost stal se tu zvláštním smyslem, smysl pro velikost při tom otupěl; nečtou Tassona, ale čtou všecko, co o něm psáno.

A když literární malichernost stala se literární módou: jakž by jí byl mohl ujíti Shakespeare? Celé spousty pohádek a bájí zavěšeno na jmeno to a vynalézavost mohla tu slaviti zrovna orgie, proto že skutečnost, nahá pravda v ničem jí překážeti nemohla. A slavila je.

Teprva novější skoumání, založené na praktickém probádání doby, poměrů, osob atd., vynáší na světlo mnohé věci, jimiž stará udání podstatně se opravují, ne-li vyvracují, nové pak známosti nabývají podstaty.

Tak bájeno o Shakespearovi, že když přišel do Londýna, jeho postavení společenské bylo velmi podřízené, že byl divadelním sluhou, že držel u divadla koně a p. Avšak my víme, že Shakespeare přišel do Londýna r. 1856 a že již roku 1857 dáván jeho „Titus Andronicus“ s velikým úspěchem a že tím básník došel veliké vážnosti. Kdy tedy vlastně byl by tím sluhou?

Bájeno o Shakespearovi, že jeho život byl nezřízený. Nechceme Shakespeara hájiti co puritané, ale chceme o něm mluviti na základě pravdy. A tu naopak se shledává, že byl život Shakespearův velmi spořádaný, že byl náš poeta krok za krokem zámožnějším, posléze až i zámožným. Ano shledáváme, že společnostem svých opravdu spustlých současníků, jako Greene a Marlowe, vyhýbal se nejen z úmyslu, ale i nuceně, poněvadž tito nakynulí pánové, kteří měli předepsané universitní vzdělání a všecka vysvědčení universitní: s patra velmi vysokého dívali se na tohoto příběhlíka ze Stratfordu, který tak opovážlivě vzal věnce na svou hlavu, po nichž oni již sáhali. Tito literární pijáni vypustili všechen málomocný svůj jed na Shakespeara; z jejich úst rozlila se malá povodeň pomluv o něm a všecka ta povodeň prýštila se z jediného pramene: z literární zášti, z nestejného výsledku. A dokázáno jest, že kdežto tito pánové genialně čas probíjeli a propíjeli, že Shakespeare rok od roku nabývá plnosti a umělecké jeho pokroky že budí obdiv; dokázáno jest, že s vytrvalou, neunavnou pilností pracoval, že s časem právě tak ekonomicky si počínal jako s svými uměleckými prostředky — ano že vedle spisovatele veleplodného byl hercem, ředitelem divadelním. Marlowe i Green podlehli rozervanosti svých povah a svého žití, kdežto Shakespeare s veškerou energií svého talentu uvědoměle a bezpečně spěje k nejvyšším cílům svého umění.

Shakespeare tedy i v životě společenském šel svou vlastní cestou, docela rozdílnou od té, jaká byla tehdejším spisovatelům s vědomím universitním obyčejnou. Možná, že jedinkrát byl pohromadě s Greenem, ale jak si ho vážil, vysvítá z toho, co napsal o jeho červeném nosu, pravzoru to k nosu Bardolfovu „na němž vypadala blecha jako černá duše v plamenu pekelném.“ Jisto jest, že obzvláště rád obcoval s Ben Jonsonem, na nějž rád spouštěl lehké střely svého vtipu, proti nimž Ben Jonson bránil se nemotorně svou vysokou učeností. To bývalo v hostinci „Mermaid“, kamž se scházeli krásní duchové z celého Londýna, kdež vládnul i vtip i esthetická zábava, spůsob to docela rozdílný od zábav Greenových, kdež byly kostky, karty, víno věcí hlavní.

Jisto jest dále, že Shakespeare velice dbal na svou čest a že na ni ani poskvrny nedopustil. Když Henry Chettle uveřejnil satirické šprýmy Greenovy, které se i Shakespeara týkaly: Shakespeare žádal za odvolání. Satirami těmi byl také dotknut Marlowe a ten také žádal, aby mu učiněno zadost. Ale jak různě pochodili oba básníci. Již roku 1592 Chettle ve svém „Kind Hart's Dream“ úplně odvolává, co se Shakespeara týče. Neznal prý osobně ani Marlowa, ani Shakespeare, jichž se insulty Greenovy týkají, aniž prý mu na tom záleží, aby Marlowa kdy poznal. Co se však týče Shakespeara, musí prý se vyznati, že lituje, že byl tak málo ušetřen, a všecka vina že spadá na Greena. „Od těch dob sám jsem viděl,“ praví Chettle, „že Shakespeare jest u svém obcování právě tak vzdělaný, jako ve svém povolání výtečný. Mimo to ujistili mne vysoce vážení mužové o přímosti jeho povahy, což jest důkazem takové počestnosti, jako jest duchaplný půvab psaní svědectvím jeho umění.“ Z tohoto vyjádření, které klade Chettle na počátku své knihy, seznáváme zároveň, že tehdáž Shakespeare obcoval s Southamptonem, jedním z nejskvělejších, a s Raleighem, jedním z nejznamenitějších mužův oné doby. A tenkrát byl Shakespeare dvacet osm roků stár. Kdy že tedy byl by býval divadelním sluhou?

Máme o tom důkazy nezvratné, že Shakespearovo jmeno již brzy za jeho živobytí neseno bylo slávou. V plném rozkvětu mužných sil, v plném pocitu těchto sil pracoval s neunavenou pílí na dráze, kterou sám sobě byl zvolil a kteráž mu vynesla slávu i — zámožnost. V té době již má v Stratfordě pěkný majetek, kamž každého roku podniká cestu, aby tam žil zcela neodvisle a bez starosti. Avšak duch jeho směřuje neustále k novým a mohutným plodům. Zrovna jako by si byl předsevzal, vtěliti všecky vášně života, vylíčiti život ve všech stupních, od tragiky až po jeho komiku. A každý výsledek pobádá ho výše. Roku 1596 ztratil Shakespeare svého syna Hamneta; a téhož roku vyšla „Venuše a Adonis“ již v třetím vydání, „Lucretia“ v druhém — ovšem že obě básně potom ještě množstvíkráte vydány. Roku následujícího vyšla „Romeo a Julie,“ když byla již častěji provozována a srdce všech posluchačů si byla již podmanila.

Co se týče Shakespearových básní výpravních a sonet, jest věc velmi zajímavá. Dramata totiž nepokládána tenkrát ještě za

plody literární; byla psána pouze pro jeviště a málo které vyšlo také tiskem. Dramatický básník nepovažován tudíž vlastně za básníka ve smyslu tehdejších esthetických imperatórův od pera, ano na spisovatele dramatického uvalována z veliké části ještě ona puritanská neváženost, jakou stiháni hercové a jež jest dosud na živě u šosákův našich malých i velkých měst. A tu dramatický básník Shakespeare, aby mohl také náležeti k cechu básnickému, musil se také vykázati něčím, co jest skutečnou básní a čímž dle jich náhledu nebylo drama. Nuž posloužil jim, napsal „Venuše a Adonis", napsal „Lucretii". Žeť i těmito (dle jich názoru) vlastně poetickými produkcemi jmenu svému u svých současníků přispěl a mnoho neváženosti, jež platila herci a dramatikovi, se sebe sňal, vidíme z výsledků, jakých se tyto básně rychle dodělaly.

To a mnohé ještě jiné jest výsledkem nynějšího bádání, jímž ovšem báje o Shakespearovi se v nivec rozpadají. Avšak kdyby se i steré věci nové prodraly na světlo, nám nikdy nebudou tak důležitými, jako tato jediná věta: Shakespeare žil a psal díla nesmrtelná!

V **„diamantových polích"** jižní Afriky sešli se dva čeští rodáci: Čeněk Paclt a dr. Emil Holub; starý zkušený orel, a na cestách sotva že opeřený sokolík. Teď sedají pod večer pospolu a starý orel cvičí sokolíka v cestovatelství velkého slohu. Má z něho radost, ač neví sám ještě, bude-li z toho káněte sokol nebo orel; ale tolik už ví, že se mu bystří zrak, že mu rostou křídla, a že mu utěšeně tuhne zobák. Paclt zná už tak skoro celý svět: Prodával české granáty a kozákovské drahokamy v Rusku, procestoval skoro celou Ameriku, Asii a Australii, rýžoval zlato v Kalifornii a v Australii, dobýval diamanty v Brasilii a v Indii, a hledá je nyní v jižní Africe. Holub vylítl loňského roku poprvé do světa a zamířil hned na diamantová ložiska jihoafrická. Vavříny Livingstonovy nedaly mu spáti, příklad Pacltův dodával mu odvahy a nedávno objevená ložiska „kapských diamantů" vytknula výletu jeho první pevný a nadějný cíl. „Praxe lékařská mne uživí," — myslil sobě — „diamanty dají prostředky k dalším výpravám, a co by ještě scházelo, nahradí smělost." Medicina, diamanty a smělost — čeho potřebuje člověk, a nota bene: mladý člověk více, aby mohl prolézti Afriku od Kapského města až do Kahýry? Medicina a smělost by už byly, ale diamanty se teprv hledají. Však štěstí mu patrně přeje: našelť v tom hledání mistra Paclta, drahokamů již od kolébky znalého. Paclt hledal již co chlapec české drahokamy na Kozákově a Jizerské louce, v závodě svého otce naučil se je brousit, cenit a prodávat, a nyní je prý hledat jako lanýže — po čichu. Že Paclt diamanty v Africe hledá a nikoliv doma, považuje se za nepřímý důkaz, že Čechy věru jen žádných diamantů nemají, navzdor jednomu před málo roky objevenému kousku, o němž zlí jazykové tvrdí, že byl nalezen ve škatulce.

Zkrátka: Paclt a Holub jsou nyní diggry na řece Válu, onen zároveň obchodníkem, tento spolu lékařem. Paclt rozbil svůj stan v diggerském táboře „New-Rush," Holub na Bultfonteinu čili v plátěném městě „Du Foits pan," nemají tudíž k sobě daleko. Paclt je už kozák: zůstává v plechovém stanu, je kompaňonem p. Teicha a vlastníkem claimu, t. j. má svůj pozemek, na němž diamantů dobývá. Že pak už také hezky po domácku je zařízen, vysvítá z události, když k němu Holub ku konci srpna přišel, že mu mohl měkce ustlat na prodávacím pultě. Holub se u něho poprvé v diamantových polích pořádně vyspal a můžem směle dodat: poprvé také pořádně navečeřel. Kdežto tedy Paclt už usedlým diamantovým tr-anem jest, začíná Holub teprv svou robinsonádu. Je už po druhé „domácím pánem", jak říká, a kdykoliv zaburácí známý kapský jihovýchodní vítr, má naději, že bude domácím pánem poznovu. Proč, povím ihned. Nejprv najal si za měsíční plat asi 40 zl. plátěný stan tři sáhy dlouhý, něco přes sáh široký a asi půl druhého sáhu vysoký. Převzal jej v stavu ohavném: bylť samá štěrbina a samá díra, tak že spodem všechna zemská neřest, vrchem pak všechen vítr a prach volný měly přístup. Co se naplácal hlinou a naflikoval, nežli si stan k obývání upravil; a za několik dní, když se v bouřlivém větru z lékařské náštěvy domů ubíral, shledal všechny tajnosti svého příbytku pod širým nebem, a žádný stan. „Před chvílí jej vítr odnesl," vypravovali sousedé; „letěl v celosti jako balón, a tam někde dole jej zachytili v kusech." Holub usedl si na děravý plechový kbelík jako Jeremiáš na zříceniny své pevnosti, a přemýšlel, jak že tak všechny věci jsou pomíjející. Nyní má už zase zařízený stan, za nějž platí měsíčně 37 zlatých. Zařídil se v něm takto v prvním: barevná plátěná opona dělí ložnici od přijímacího „salónu", plátěné stěny jsou strašnou mosaikou skvrn a rudým prachem zbarveny a nesčíslnými záplatami zjizveny. Nábytek rozmanitý a co možná úpravný: v předním oddělení místo stolu červeně pokrytý špalek, na něm psací náčiní, trochu lahviček a krabiček a pouzdro s lékařskými nástroji; vedle stolu hrubá rozvrzaná židle; na zemi, která podlahy nikdy nepocítila, lis na rostliny, elektrický aparát a všelijaké nástroje; na jedné stěně police s knihami a nasbíranými přírodninami, na ostatních stěnách z novin vystříhané obrázky, nějaké mapy, barometr a teploměr; — v druhém oddělení čili v ložnici houpací postel na čtyřech rahnech, na ní dvě pokrývky a půl koženého kufru co poduška; na stěně puška s loveckým nářadím, několik kusů šatstva a kabela na drobné věci, jako jsou: hřeben, kartáče, na šaty, na boty a na zuby atd.; na zemi na jedné straně plechový kbelík s vodou, velký plechový hrnec s potravinami a několik beden kamení s plechovým umyvadlem; na druhé straně koště, motyka, lopata, kladivo, hromada kostí a starého papíru. — Holub, jako každý svobodný „domácí" v táboře diggrů, musí si dělat všechno sám: uklízet, spravovat, prát i vařit. S vařením to dopadá nejhůře; však i v tom ohledu jest mu přítel Paclt strážným geniem. Každý den, jakmile pátá hodina udeří, putuje Holub do New-Rushu — k tabuli. Předejděme jej tam.

Přítel Paclt vypral již poslední hrst křemenové kopaniny ve dvou volských kožích, jež na čtyřech koncích k bidlům zavěšeny, nejprimitivnější necky tvoří, rozdělal uprostřed plechového stanu oheň a chystá večeři, nebo oběd, chcete-li. Zavěsil nad oheň kotlík a přistrčil do rozhořelého sušeného kravského hnoje přikrytou pánev, tvaru tak asi předpotopního. Co zatím zvířecí palivo na ohništi jako výheň šumí, chvilkami pak jako rozehřáté kaštany bouchá, a jiskry, jež z něho proskakují, učazený kotlík laškovně olizují, shledává pečlivý kuchař koření a přísady. Shledal všechno, připraví také bílý, ale trolivý chléb a rozřezal dva sladké melouny. „Hrome, cukru nemám!" volá v rozpacích, „zda-li pak tomu doktůrčeti napadlo, aby vzal s sebou trochu cukru nebo nějakou lahvičku svého likéru? No, ňák to přece snime!" — V kotlíku to hubuje, v pánvi syčí, slunce se chýlí k západu, a doktor ještě nepřichází. Kuchař vychází každou chvíli před stan, kouká skrz pěst do dálky, ale nic nevidí. Na celém obzoru pozvedl se, jako mlha, narudlý prach, že sotva slunce co granátové kolo jím proniká; prachem naplněná atmosféra zbarvila se čtyrmi barvitými pruhy: dole je špinavě narudlá, výše co krev červená, ještě výše oranžová, a nejvýše žlutě-šedá. „Zas bude nějaké proklaté povětří," zlobí se Paclt, „a ten hošík ještě nejde! Zatím se strhne vichřice, a všechno jídlo se vysuší." V tom objevila se v zaprášeném vzduchu, jako stín nebo silhoueta na zásloně, podoba myslivce. „Konečně!" volá dobrosrdečný Paclt, „ale jak to dítě dnes přichází, — s puškou!" Jako by oblak před sebou rozháněl, vystoupil z prachové atmosféry dr. Holub. „Na zdar, Paclte!" — „Servus, holoubě! Kde pak's tak dlouho vězelo?" — „Šel jsem z ostra, ale ten prach a to horko! Však nevídáno půl hodiny; za to jsem střelil kus zvěřiny, tady je!" Paclt: „Co pak je to?" Holub: „Pták, jak vidíš!" — P. „Ale jaký pták?" — H. „Já ho neznám." — P. „Já ho také neznám. Dáme to psu, anebo ne: upečem to v hlíně, snad se to dá snist." — H. „Souhlasím!" — P. „Tak jdi a udělej kus hlíny; tam ve volovinách je špína s diamantů, které teprv najdu." — Za chvíli vrací se Holub s hlinou a Paclt už prostírá — na zem. Holub: „Tatíku, co pak bude dnes dobrého?" Paclt: „Náramná tabule: v kotlíku se vaří telecí moula, tady v pánvi se škvaří kolosální skopový ocas, a tam mám ještě v hlíně zadělaný kus zvěřiny — z krávy; k zakousnutí pšeničný chléb, náramná vzácnost, a pak dva melouny. Ale zda-li pak si přinesl trochu cukru, nebo nějaký likér?" Holub: „Ani to ani ono! Ale láhev znamenitého kapského Xeresu; dostal jsem ji od búra za vyléčení zimnice. Ale prosím tě, co to, že strojíš takovou hostinu?" Paclt: „Hochu, mně se dnes zdálo, že naši v Čechách vyhráli, a to se musí oslavit, i kdyby to jen pouhý sen bylo!" — Zasedli k jídlu: výborná telecí polívka s rejži, a ještě lepší moula s hořkým salátem. Holub: „Kde pak jsi vzal teletinu, vždyť zde nikdo tele nezabíjí?" Paclt: „Stal se zázrak: jeden búr si přec zabil, protože zlámalo nohu. Počkej jen, zejtra bude ledvinová, mám krásný kousek!" Pak pojedli tučný skopový ohon, a zatím upekl se v hlíně rostbeef; z přepychu dali potom ještě do ohně neznámého hlinou obaleného ptáka, a když jej okusili, shledali, že byl lepší, než všechno ostatní. Na konec přišly pražené kobylky a meloun s vínem.

Po jídle zapálili si o smolné dračky (velký luxus) dýmky. Paclt kouří po hotentotsku, t. j. z provrtaného hnátu, Holub po hollandsku, z dřevěnky. „Co pak máš dnes nového, holoubku?" táže se Paclt a štárá motykou v ohni. „Velkou událost, milý Vincku! Nedaleko mého hradu rozbourali ze země splácaný svinský chlívek

a našli v něm čtyři krásné diamanty; celý Du Toits pan je vzhůru, bude z toho proces.“ Paclt: „Hm, hm; u vás rozbourají chlívek a mají diamanty, a my kopáme tak hluboko, a co z toho? Samé „kočičí oči“ a trochu mizerných opálů. Najde-li se diamant, je malý a stačí sotva na útratu. Ale houby, však my to ještě popadnem! Nu, a co víš ještě? My nemáme dnes nic zvláštního.“ Holub: „Přirazili u nás na vodu: od dneška budem platit za láhev 10 kr., musím vynajít nějakou lacinou kořalku, anebo budu vařit ruský kvas. Královská Praho, co dělají tvoje pivováry a tvé plzeňky!“ — Paclt: „Nerouhej se velikému duchu Hotentotů! Přijde sucho a budem místo po diamantech kopat jako Křováci po šťavnatých bambolech. Proto jez a pij, co kraj ti podává, a nevzdychej!“ — Holub: „Poslouchej, já si vyskočím tuhle na „stůl“, mně se zdá, že mne teď právě kousla modrá štěnice.“ Paclt: „Vyskoč si, kam chceš, ale nevídáno kousnutí: mně vykousal dnes ve spaní žlutý pavouk na hlavě tolik vlasů, že zůstala pleš jako krejcar. Teď pak přece vypravuj, co ti píšou z Prahy; pravil's tuším, že jsi dostal psaní od Novákovic!“ — Doktor čte, a pak vypravují si oba přátelé široce o tom, čeho se právě dověděli, zapomínají na všechno, i na spaní.

Venku zatím rozzuřil se vichr, že všechny skulinky až hvízdají a stan se chvěje. „Holoubku,“ praví Paclt, „domů nemůžeš, bude brzy dvanáct hodin, a čert se žení. Budeš zase spát na pultě!“ — „Ovšem že zůstanu,“ odpovídá s resignací doktor; „až přijdu domů, bude bez toho stánek můj v povětří. Jak jsi šťastný, Paclte, že máš tak pevný Sion! A teď dobrou noc!“ — Dobrou noc!

oderní „poezie“.

Věda mne opouští — v lásce.

Psychologem jsem já býval,
psychologem duše svojí,
sledoval jsem vášní příval,
zkoumal vše u citův roji,
i vzal v rozbor trpkost muk,
jako chemik prvků shluk.

Svoje „čití,“ „představ“ druhy,
„pudy“, „chtiče“, k „činům spruhy“,
všechny duše svojí zjevy
stopoval jsem bez úlevy; —
neušla mně změna žádná.

A teď? — kde jsi, vědo chladná,
největší že srdce krise
zůstává bez analyse?!?

Filosofický amant.

(Z blízka.)

Já: Co jest „zjev“ ten, jejž zvu „Mína“?
Moderní filosof: Odraz světla, vzduchu vlny,
pohyb nervů tajuplný,
pouhá v mozku — elektřina.

(Z dáli.)

Býval, býval, — a už není
z Míny popud k rozvlnění;
daleké nás dělí kraje.
Čivy mé již nerozhraje,
odraz světla její líci:
nezřím víc tu krasavici.

Nezřím okem, — zřím však duší;
a jak jí to hezky sluší?!
Jaký div, že kol ní bledne
v mysli vše, jak hvězdy ve dne.

Proč však zřím ji, když tu není?
proč mám v mozku totéž chvění,
proč ta vlnka oslněná
jak by ze sna probuzena
bez Míny se v mozku zjeví? —
— Žádný neví, — žádný neví!

pigramy. Od *Augusta Nevšímala.*

Nová pravda!

„Stará láska nezrzaví!“
Svět se tomu nediví:
dokázalať věda právě,
že i baba šediví.

Filosofie života.

V přírodě jsou divné zvyky:
někde světlo, někde tmí se,
někdo hledí k ní jak k nebi,
někdo jako k velké míse.

Spravedlnost.

Bumbal schuď a šenkýř stlousť,
že starali se o sud;
by se opak přihodil,
to nestalo se dosud.

Daleká cesta — marné volání.

Darmo, ty má vlasti, hledáš
drobet přízně „jasných rodů“;
čím výš pnou se skalné hory,
tím míň na nich krásných plodů.

Vždycky doma.

K Andulince s jistotou
vždycky já si zajdu:
„kam ji ráno postavím,
tam ji večer najdu.“

Roma vincit!

Sláva, bratři z oposice!
Darwin má už na kahánku:
z hlíny jsme a ne z opice,
proto lneme k bratru džbánku.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Voltairovy sp… Překládá prof. Rob. Krejč. V Rakovníku, nákladem knihkup… Jana Fialy. (I. Romány. Sešit 2. a 3.: „Zadik“. — „Kandid“)

O velikém hvězdáři Kopernikovi. Sepsal dr. J… Durdík. V Praze, Tiskem a nákladem knihtiskárny: J. Otto. 1…

Osud a nadání. Román od Žofie Podlipské. (Že… bibliotéka. Svazek 13.) — Sešit 6.

„Z let probuzení.“ (Ženská bibliotéka. Svazek 14. Sešit 5.

J. H. — Mohlo by se někdy později teprv otisknout.

F. J. S. — Pravíte, že chcete jen úsudek, že nedbáte toho, aby byly Vaše tištěny. Máte tedy dobře, že nedbáte.

Proch. — Příliš duchaplné, než abychom mohli troufat, že jim porozum… obecenstvo širší. Sami jsme jim neporozuměli.

V. J. — Že se Vám nelíbí Bret Harte? Jste v tom na všechen způsob orig…

L. K. — Formu! Formu! Formu!

Man. — Jakož že věru nevíme, čeho sobě vlastně přejete!

B. S. — Přijato! Máte myšlénky, dovolte, abychom Vám řekli, že jste o…

O. B. v L. — Přijato a otiskne se brzy. Stran honoráru prosíme, aby si… každý nejdéle čtyry neděle po vytištění odebral.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem **dra. Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek* o *čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. — **1873.** — **Číslo 7.**

Z Heydukova cyklu „Ze Slovenska“.

Na dobré planetě.

Slovensko, Slovensko,
kdy tě zem počala?
„Když modrá obluha
na zemi spočala.“

Slovensko, Slovensko,
kdy jsi se zrodilo?
„Když zlaté sluníčko
po zemi chodilo.“

Slovensko, Slovensko,
kdo byla kmotřička?
„Kdož jiný než ona
ranajša zornička.“[1]

Slovensko, Slovensko,
kdo že byli hosté?
„To hejno kuřátek,
co při ránu roste.“

Slovensko, Slovensko,
co ti zavázali?[2]
„Zpěvánky a krásu
do křižmičky[3] dali.“

Jaj! moje Slovensko,
na krásu těch darů
po celičkém světě
není tobě páru.[4]

Modrá krev.

„Tót nem ember!“ hřešil Maďar pyšný,
však když se chtěl zaligotať světu,
Slováka vzal chytro za hajduka,
před tím strapáka[5]) měl z Kečkemetu.

Vyjel Maďar, ale jaký Maďar!
ne zakrslý, černý — siluý, hlaný,
že by páru darmo jemu hledal
mezi všemi maďarskými pány.

Vyjel k Pešti, kalpak s bílým peřím
a pod zlatem mentík z karmasínu,[6]
šablu ale jasno vykládanou
jako milku líně choval v klínu.

Čtyry sivky[7]) v koči, husar v zadu,
na kozlíku kočíš, hajduk vedle,
ale jaký hajduk, milo k zření,
plných oudů, rostlý jako jedle.

Koč[8]) kdo vidí, stokrát obrátí se,
hajduk v pánu překrásno se zračí,
však kdo hezčí z obou, těžko říci,
oba rázem každému se páčí.[9]

Kudy jeli, ženky stavěly se,
poloočkem pozíraly roby:
„Pěkné koně, pěkný pán i hajdúch
a jak si jdú ti dva do podoby!“

Slyší pán to, potutelným smíškem
hledí k sluhy driečnému[10]) tělu:
„Slyšíš, Jožko, nebyla tvá mamka
služavkou u apky na kaštělu?“[11])

„„Na kaštělu — mamka, Vaša milosť?
Veru ně, to dojisté jsem měnky,
však můj otec, poníženě se klonim,
hajdúchem byl Vašej paňmaměnky.““

Přímluvčí.

Aja, jsme už bědni
jako Talafús,[12])
my ovesný chlebík,
žid a Němec hus,
a od naší milučičké řeči
vzal si Maďar kus.

Tu my modlitebník,
tu patřičky zas,[13])
tu Vojtěšskou píseň:
„Pomiluj a spas!“
div že nám ten ohník v důvěrnosti
v srdci neuhas'.

Ach, ty svatý Jano,
v prostřed dědiny,
viz, ta naše bída
má už šediny,
nebo nezná v nebi po slovensku
ani jediný?

Kdybys, Janko, písal
všecku onu zmař,
co nám v příkoř zrobil
zbojník pletichář,
dosť by nebyl jako ono Blatno[14])
velký kalamář!

Náš jsi podlé krve,
tedy pozor dej,
pánbožku to všecko
pěkně pošuškej,[15])
ten-li pro nás jednou něco zrobí,
potom bude hej!

[1]) Jitřenka, [2]) dali do vínku, [3]) peřinka, [4]) nic se ti nevyrovná. [5]) šeredného člověka, [6]) kabátec z rudé látky se zlatými portami, [7]) sivé koně, [8]) kočár, [9]) líbí, [10]) orostlému pěkně, [11]) u otce na zámku, [12]) příslovi na Slovensku, vzniklo porážkou českého vojevůdce Talafúsa z Ostrova, který prý potom žebral. (Musejník 186).) [13]) modlitby a růženec, [14]) Blatenské jezero, [15]) pošeptej.

Poldík rumař.

Křídová kresba od *Vítězslava Hálka.*

I.

„Hi! hista!“ volal Poldík na koně; on totiž jezdil s povozem do Podskalí, odtamtud rozvážel do města v letě písek, v zimě led.

Byla to cesta po léto, po celou zimu, po mnohé roky stejná, jednotvarná. V letě vozil písek k staveništi a když byl dům vystavěn, vozil k staveništi snad v jiný konec města — ta změna udála se v letě. V zimě, když zásobil sklepy sládka jednoho, rozvážel led třeba k sládkovi sousedu, někdy o ulici dál — ta proměna udála se v zimě. Jinak, nechť zboží vltavské, písek a led, rozvážel kamkoliv, pouť jeho k Vltavě vždy se ústila k ulici Myslíkově, tehdáž Žitné, šla kolem Šípkových mlýnů, až ho dovedla k Náplavce.

Když povoz jeho došel do těchto ulic, mohl si Poldík sednout do vozu a mohl usnout: koně jeho byli by našli cestu, jak říkáme, slepě. Neznalit skoro jiné cesty. Byli

jako ten okov u studně: jednou ho spustíme dolů, pak ho touže cestou táhnem nahoru, ani o píď jinak, vždy stejně. A kdyby se byli ráno zbudili v některé z těch ulic, Poldík ani by byl nemusil hnouti rtem; byli by jako automati šli směrem, který měli před sebou: buďto k Náplavce, aneb od Náplavky k staveništi. Tak důkladně znali tu cestu, že věděli již sami, kde jest hospoda, kde jest kovárna, kde jest hokynář a kde Poldík kupuje tabák.

Velmi často u hospody zastavili bez vybídnutí Poldíkova; teprv když pán jich trhnul oprati, pokřiknul aneb zaklel, strkali se s povozem dále. Ale velmi často se také stávalo, že pán netrhnul oprati, že nekřiknul a nezaklel; volně uvázal oprati k vozu a loudavým krokem zahnul do hostince. Totéž dálo se u kovárny; tu obyčejně zastavili sami na jisto, poněvadž když ztratili podkovu, Poldík klel už dříve a to bylo znamením, že v kovárně dostanou jinou. Co se týče hokyně, v skutku Poldík teprva na jich zastavení někdy se zpamatoval, zabočil do krámku a u dveří zvolal: „Za dva!“ To mělo rozličný význam dle saisony roční: buď za dva krejcary višně, buď hrušky, švestky, jablka — aneb když nic podobného již na krámku nebylo: za dva krejcary hořké. Tu snad již nemusím k vůli důkladnosti doplňovat, kterak se to dálo s tabákem. Ale nejednou Poldík tam ve krámku nacpal si čerstvého, zapálil si a pak se mu zdálo, že svět jest o fajfku tabáku lepší.

Nechci se míchati v koňské svědomí; ale i koně Poldíkovi po takové zástavce viděli svět lepším, proto že si na chvíli odpočinuli. Znali ť ty skromné štace, kde jako by mohli sobě říci: Tamhle to zase zkusíme, půjde-li to.

Nakreslím ty koně, ačkoliv jste je viděli stokrát; ale k seznání mého reka jsou nevyhnutelni, ačkoliv i jeho jste viděli stokrát. Životopis jejich neznám, bývali-li v ekvipáži, snad ve válce, snad vítěznými s reky, snad na útěku. Nyní byli koňmi, proto že je pan bůh koňmi stvořil. Jinak byli více skelet, jen tak pro jmeno potažený koňskou koží; a kdyby u zvířat bylo jako u lidí, že na večer vysvleknou se ze svého šatu: v stáji vždy byli by přenocovali jakožto dvě kostry, na nichž mohl učenec vykládati vědu. Jinak za dne koňský kožich nic nevadil u počítání žeber. Na vlas mohl's udati, kde začínají a přestávají, kde by mělo aneb mohlo býti břicho, kde jsou kyčle a podobné věci, jež i malíř hledí přioditi masem.

Byli tedy kost a kůže, jen že i toto porovnání není pravé. Kůže jejich na mnohých místech byla odřena, zejmena na žebrech a kyčlích, kudy se táhly řemeny, na místech i rozedřena, což platí o krku, kde seděl chomout. Časem tato rozedraná kůže vyzývala fantasii k rozličným porovnáním. Vypadalať jako proseděná pohovka starého venkovského faráře a scházelo jen, aby z ní koukaly žíně aneb to, čím pohovka byla vycpána. Též vypadala jako starý štucel z minulého století, který by v tomto století již nebral, proto že si nezachoval chlupů.

Byli to tedy koňové od pravzoru Pegasa velice vzdáleni, asi jako pomahač od stavitele, jako v orkestru bubeník od skladatele. Těmto tvorům Poldíkovým kdyby byl připjal sám Apollo křídla, a sice originál křídel poetův — za celý svět by jimi nepřeletěli ani Myslíkovu ulici, neřku-li aby se byli pustili do letu nad ni. Když stáli a Poldík vyzval je mlasknutím a bičem, aby se hnuli, mohl's napočítati hezký počet sekund, nežli jejich chtění sdělilo se všemu náčiní, než postraňky se natáhly, než o tom zvěděla přední kola, než vůz zaskřípal a pobídl i kola zadní, a než všecko to se hnulo: koně, vůz a Poldík.

A když se hnuli, byl jejich krok nad míru vážný. Snad ani kolečka v hodinách nejdou tak docela stejně, neboť vídáme na hodinách, že buď předbíhají aneb se pozdí. Poldíkovi koně nepředběhli by za celý rok ani o minutu, ale k jejich chvále musím dodati, že by se byli také ani o minutu neopozdili. Pomalý, stejný, rozvážný krok stal se jim vlastností tak mocnou, že ani Poldíkův bič, ani zaklení v tom nic nezměnilo. Poldíkův bič zdál se jim nutností jako ten vážný krok; kdyby ho byli v jistých rozměrech neucítili a kdyby byli v týchž rozměrech nezaslechli jeho zaklení, byli by dozajista, po lidsku mluvíce, zvolali: Proč už zase nezaprásknul, proč už zase nezaklel?

Na jejich stejném kroku, vždy loudavém, mohl anatom se popásti, které to svaly kterou nohu napínají; času byl by měl k tomu dosti.

Tím pravidelným pohybem nebyli sami vinni. Píce dostávali zrovna tolik, aby se mohli udržeti v kůži a ta je držela tak pohromadě, že Poldík přece se časem i kamarádům chlubil, že táhnou „jako šrouby“. Snad kdyby byli dostali píce víc, byli by táhli jako namazané šrouby; ale neudála se nikdy taká příležitost, aby byli mohli jí o něco více v krev a maso proměniti; proto můžeme mysliti i to, že o více píce nestáli, i kdyby jim byla bývala předložena.

Krokům těch zapřažených koní velice se podobal krok Poldíkův. Byl už tak podle toho povozu vycvičen na krok rovněž zdlouhavý, pomalý, váhavý. Ani v neděli, když za povozem nešel, neudělal krok čerstvější, bystřejší. Měl to jejich tempo zrovna ve svém těle a byl rovněž pravidelný. jako kolečko v hodinách. Ale že obyčejný krok lidský jest o hodně čerstvější, než krok rumařských koní, stal se i Poldíkův krok jaksi jednotvárně klátivým: při každém vykročení nohou vrchní tělo učinilo totiž pohyb, jakoby chtělo o půl kroku na zad. Klátivá chůze stala se vůbec chůzí jeho; i v neděli, když se trošku naparádil, klátil se vrchním tělem, jakoby jím dohražovati chtěl pomálost kroku skutečného.

Stávalo se arciť také, že Poldík musil udělati kroky čerstvější, když se koni zapletly oprati aneb postraňky pod nohy, když kůň ztratil podkovu aneb cos podobného-li se přihodilo. Ale jakmile věc spravil a povoz se hnul, zůstal státi a vyčkal, až povoz dojel tak daleko, že Poldík zase šel na svém místě. Pak mu bylo, jakoby se byl namohl a teď že zase v kroku pravidelném musí sobě odpočinouti. A odpočinul si.

Někdy se stávalo, že s tím, kdo jel za ním, promluviti chtěl důvěrné aneb nutné slovo; tu nechal povoz jeti napřed, zastavil se a počkal, až tam ten ho dojel. Když promluvili, musil Poldík své koně doháněti, a to byla ovšem distance asi třiceti kroků. Takovéto momenty nutně rozproudily i jeho krev i jeho krok, i měl na několik třicítek kroků látku k přemýšlení, kterak se opozdil, kterak se namohl a stálo-li to za to.

Často se takové zastávky aneb opozdění nepřihodily. Neměl ť jich Poldík třeba. Nebyl jen krok jeho odměřený, váhavý a kolibavý, stalať se odměřenou, váhavou a kolibavou celá jeho povaha, veškeré jeho myšlení a smyšlení, počínání a konání. To již musilo býti cos nad míru důležitého, v skutku nutného, jest-li že Poldík se zastavil, aby svého následníka s povozem vyčkal a do rozmluvy s ním se pustil.

Obyčejně, co chtěl věděti od některého kamaráda, dověděl se pouhým pohledem, tak že k slovu ani nedošlo. Pouhými pohledy vyměnili si, jedouce kolem sebe aneb za sebou, celé dialogy. Tak v sobotu šimla kamarádova pokulhávala. V pondělí uviděl ji Poldík a šimla již nekulhala. Podíval se na toho, kdo s šimlou jel, a ten pohled znamenal: „Šimla z toho brzy vyšla." Tam ten se podíval na Poldíka, přimísil do pohledu něco spokojenosti a pohled ten znamenal: „Už nekulhá." Anebo viděl dopoledne šimlu, ana nemá podkovu a když ji potkal odpoledne, neměla ji ještě. Tu Poldík podíval se na vozku, a ten pohled znamenal: „Ještě nemá podkovu!" Ten, jehož se týkalo, rovněž odpověděl pohledem a Poldík v tom slyšel aneb viděl tato slova: „Máme dnes na kvap, ještě jsem neměl kdy."

Pravidelnost Poldíkova jevila se i v tom, kdy ku svým koním promluvil. Jako by byl počtář počítal dvacet Poldíkových kroků: po tomto rozměru trhnul opratí, zapráskuul bičem a zvolal: „Hi!" Na to mohl vzíti každý jed, že se to nestane ani o krok dříve ani o krok později. Jen některé doby musím vyjmouti. V pondělí, když koně po odpočinku zapřáhnul, zvolal při prvních dvacíti krocích snad dvacetkrát: „Hi!" — to jakoby chtěl jim nahraditi, co v neděli promeškal. A to jediné jest mi důkazem, že slovo to nevolal také ve spaní vůbec a v odpočinku. Rovněž častěji se pokřik ten ozýval každého dne z rána při prvních krocích a potom odpoledne, po obědě.

V tomto Poldíkově „hi" spočíval celý slovník. Obyčejně bylo jen přinavyklým pobízením, majíc zvuk čistý, jadrný. Ale když Poldíka něco dojímalo, zlobilo, mrzelo: dojista i koně to zvěděli, neboť jim to Poldíkovo „hi" povědělo přízvukem úsečným, násilně vyraženým. Rovněž těšil-li se na něco aneb měl-li kus radosti za sebou, zvěděli to koně, neboť tenkrát sotva bylo to „hi" slyšet; jako by je jen šeptal, jako by bylo jen jeho monologem. V takých dobách se stávalo, že se stavěli koně u hospody sami. Ale neobyčejného cosi musilo lomcovati duší Poldíkovou, jest-li že „hi" prodloužil a udělal z něho „hista"; tu koně sebou trhli, udělali i několik rychlejších kroků a jen tenkrát bychom mohli o nich říci, porovnávajíce je k hodinám, že se o něco předběhli. Však tyto nepravidelné úkazy byly tak řídkými, že se v délkách roků téměř ztrácely. Jenom nám, jakožto biografům Poldíkovým, jsou i tyto nepravidelnosti věcmi důležitými, jak později uvidíme.

II.

A přišla doba, že Poldíkovy nepravidelnosti málem se staly pravidlem.

V poledne stavěl se s povozem nedaleko Náplavky v stínu vysoké zdi; on i koně slavili chvíli polední. Koním uvázal na huby pytlíky s ovsem, sám pak čekal, až přijde Málka.

Nosilať za ním oběd sousedčina Málka, z téhož domu, kde bydlel Poldík, aneb vlastně kde jen s koňmi přenocoval. Totiž vařívala a nosívala oběd dříve sousedka sama, ale když se rozstonala, nosila jej dcera a tu si teprvé povšimnul Poldík, že má sousedka dceru. Pak sousedka umřela a Málka přinesla oběd plačíc. Poldík byl by plakal s ní, neboť při vší zdánlivé ztvrdlosti byl srdce měkkého. A tenkrát přivedl to na tato slova: „Chudák." Tím myslil zemřelou matku. Ale když Málka plakala ještě víc, podíval se na ni a řekl: „Chudáku, už neplačte, odbyla si to."

Když odpoledne vyjel s pískem, pořád jakoby měl Málčiny slzy na svém srdci; někdy po dvacátém kroku stáhlo se mu hrdlo a „hi" zůstalo jen jako záměrem: uvázlo v hrdle a jako by je měl říci s pláčem. Praskání dálo se neurčitě, bič byl svislý jako prapor, když se vzdává čest. Klení bylo takové, že si z něho koně pranic nevybrali, stavěli se pořadem i u hospody, i u kovárny, i u hokyně, i u tabáčnice.

Když šla Málka druhého dne s obědem, Poldík díval se již z daleka, zdali ještě pláče. Neplakala a za to, když přišla, Poldík se trochu usmál. Chutnalo mu a když poobědval, řekl: „Málko, vy dobře vaříte." Na to i Málka se trochu pousmála a Poldík přidal koním ovsa. Odpoledne na to bylo slyšeti Poldíkovo „hi" od jednoho konce ulice až na druhý, práskal, jako by vyháněl o sv. Janě čarodějnice, a klel jakoby více jen z žertu, tak že si z toho koně také nevzali mnoho. Bylo mu i do čerstvějšího kroku, tak že předbíhal povoz až do polovic koní, načež se zastavil a s jakýmsi úsměvem vyčkal, až ho povoz dohonil.

Už nikdy více Málka neplakala přinášejíc oběd, ale přece Poldík vždy díval se jí vstříc, aby viděl, kterak se tváří. Málka usmála se někdy již z daleka a na to zdálo se Poldíkovi, že vaří ještě jednou tak dobře a že mu oběd chutnal výborně. Neříkal to sice mnohými slovy, ale bylo to na něm vidět; když skládal první talíř do košíku, usmál se, usmál se i po druhém jídle a na konec dodal: „Vy jste výborná kuchařka, Málko." I Málka se usmála, ale sklopila oči; když odcházela, podal jí Poldík ruku a dosti dlouho dával ji s bohem. Tenkrát přidal koním hodně ovsa.

Odpoledne na to mohl každý na něm ty nepravidelnosti viděti z daleka. Tvář jeho vypadala, jakoby pořád ještě obědval a chválil Málku, jaká jest kuchařka. Pomlaskával si, i „hi" vyměnil často za mlasknutí a když zapráskl, bylo to jen jako na označení, že jest rád, že si umí zapráskuout Zaklel s takou tváří, jakoby si byl řekl: „Ani nevím, k čemu člověk kleje!" A tu déle zaměstnával se v mysli Málkou než čímkoliv jiným. Stávala se jaksi majetkem jeho vědomí a Poldík si liboval, že má čtverácké oči, že má ve tvářích důlky, když se zasměje, že jest v tváři červená, zdravá, že jest hezky rostlá a vůbec že jest děvče, které stojí za to, aby za ním se ohlednul.

Potom se stávalo, že mu nebylo dosti, aby jí podával ruku na dlouhé s bohem. Vítal ji také ruky podáním, když přinesla oběd, pousmál se při obědě častěji a říkal: „Tak, tak, Málko, to je hezky!" Potom vždy koním přidal a přidával, tak že nyní již ani jediný kamarád nešel kolem nich, aby je byl pohledem svým nezměřil a pak týmž pohledem nehodil Poldíkovi asi tato slova: „Hleďme, chce míti z herek ještě koně!" A bylo tomu tak. Táhli sic ještě jako herky, ale byli by mohli již také všude zaklusat jako koně.

Jednou, nevím jakou náhodou, opozdil se na své jízdě k polednímu odpočinku. Dosud totiž vždy býval dříve na poledním místě s vozem, dal koním ovsa a pak teprva přicházela Málka. Ale při tom opozdění stalo se, že Málku cestou dohonil a sice ještě několik ulic před Náplavkou. Když ji dohonil, řekl: „Málko, svezte se s obědem!" To povídal s jakousi pýchou, neboť nemůže každý říci: „Málko, svezte se!" Vzal jí oběd z ruky, postavil do vozu, pak pomáhal Málce, aby tam vylezla, ukázal jí, jak se má posadit, pak vylezl sám a stoje řídil povoz.

Pane bože, jelo se to! Poldíkovi, držícímu opratě,

pořád bylo, že drží Málku a že jí pomáhá do vozu. Tvář mu zrovna hrála, oči mu zrovna zářily. Tenkrát pletl „hi“ i „hista“, práskal jakoby jel na posvícení, klel jenom tak že musil. Potom vždy s úsměvem ohledl se na Málku, jako by se ptal: „Nu, kterak se to jede?“ Bylo mu tuze milo, že se Málka rovněž usmívá odpovídajíc: „Hezky, Poldíčku, hezky!“ Tu ovšem mohl si již Poldík také něco dovolit; pobídnul koně, zamlasknul jim takovým spůsobem, že si zpomněli na mladá léta, že z pomálého kroku udělali krok čerstvější, že si místy i poskočili, že vůz drnčel po dláždění, až Poldík musil s noby přeskakovati na nohu, až Málka se bála nevědouc, má-li držeti více košík s obědem aneb má-li sebe držeti rukama vozu. Toť ovšem líbilo se Poldíkovi nade vše, tento strach, který jest zároveň smíchem. Nevím, co všecko mlaskáním svým přisliboval koním; ale rozuměli mu a po tuto jízdu setřásli se sebe několik let. Však i Poldík stal se mladším; sotva by se dovedl upamatovat, kdy byl tak mladým, jako dnes.

Nu, a když pak se zastavil nedaleko Náplavky, ve stínu vysoké zdi! Zrovna s vozu seskočil a když se podíval na Málku, a na tváři zbyl jí jen smích a důlky a ona povídala: „To jsem se svezla!“ — tu bylo mu, jakoby zrovna zejtra měl býti svátek. Teď jí dokonce také pomáhal s vozu, Málka se chopila jeho ruky s velikou upřímností, druhou rukou podepřela se o jeho rameno a seskakujíc dala se jím snésti. Poldík byl sám s sebou tuze spokojen; ani by si byl jakživ nepomyslil, že se dovede k děvčeti takto míti.

Co stalo se dnes náhodou, stalo se zejtra opět, pak pozejtří a pak po mnoho dní. Náhodou vždy dohonil o polednách Málku v některé ulici, vysadil ji na vůz, ujížděl s ní, usmíval se na ni, mlaskal na koně, až drnčel vůz po dláždění a pak ji zase sundal s vozu a obědval. Tenkrát koně Poldíkovi měli se tuze dobře, tak že jim už nebylo ani o nějaký ten rychlejší krok. Patrně bohatli i rychlostí i zásobou životní a dávali to na jevo.

V tyto doby, to pochopíte, měl i Poldíkův krok cosi bystřejšího i určitějšího do sebe. Byl jako na rozhraní k něčemu lepšímu, byl trochu jako do šviháčka, do světa, ač ovšem každý na první pohled poznal při něm původní jednotvárnost a těžkost.

V tyto doby stalo se, že když jednou Poldík pomáhal Málce s vozu, jakýs jeho soudruh jeda okolo, potutelně usmál se i na něho i na ni a ptal se; „Nu tak, kdy pak z vás bude párek?“ Na tuto otázku měl Poldík odpovědít nějak žertem a Málka mlčením. Ale stalo se, že Málka odpovídala smíchem, až řehtavým smíchem, a Poldík že byl jakoby ho polil krví, že neodpověděl ani slovem, že se zarazil, jakoby byl vinen číms špatným.

Možná, že některá čiperná čtenářka tuto jeho nesmělost již odsoudila a pravým jmenem pojmenovala; já ovšem ničeho nenamítám a jen tolik dodávám, že mi nenapadlo, abych stavěl jeho vlastnosti ve světlo příznivější, než v jaké staví se samy.

Ale pravda jest, že ač na tuto otázku se zarazil a začervenal, že mu otázka přece uvázla v hlavě. „Kdy pak z vás bude párek?“ neustále mu bzučelo v mysli a každé „hi“, každé „hista“ bylo jako otázky této výrazem, každé zaklení bylo jako odmítání všech překážek, každé zaprásknutí jakoby dotvrzením, že může býti z nich párek. Ba ještě více. Kdykoliv od té chvíle Poldík podíval se na Málku, vždy viděl na ní tento smích, který jakoby vždy byl původcem otázky: „Kdy pak z nás bude párek?“

Tak se věci vyvíjejí samy ze sebe.

V ty doby řídčeji stavíval se v hospodě a u hokyně. Měl sice doma ustřádaný a uložený leckterýs groš, ale zdálo se mu přece, že musí teď k tomu, co má nastřádáno, přikládat nové drobty, aby měli jmění do prvních počátků. A přikládal a střádal a v duchu si vypočítal, kdy by to as tak mohlo býti. Málka se mu líbila, o tom nebyl více spor.

V neděli mu nosívala oběd do stáje ke koňům a tu jednou povídal Poldík: „A snad bychom mohli, Málko, obědvat v neděli u vás, pospolu.“ Myslil, že tím řekl velmi mnoho a že jest to jaksi výsledek té otázky mnoho probírané, kdy z nich bude párek. Ale každý, kdo jen poněkud zná se ve výrazech myšlenek, poznal se mnou již na první slovo, že řekl velmi málo.

Tak asi to také posuzovala Málka a smějíc se odpovídala mu na to: „Co vás napadá, Poldíčku, pokud jsme jen takto. Co by tomu řekli lidé!“

Málka řekla mnohem více než prvé Poldík; ano vedla ho o značný kus dále k cíli, snad i dále, než na dívku se slušelo. Ale žeť byl Poldík vlastně jen myšlení těžkého, váhavého, kolísavého, netušil ani, že tak daleko ho posunula, aby on ještě řekl slovo a pak aby byli u cíle. Poldík z její odpovědi jen tolik vyrozuměl, že ho od svého stolu, tedy od společného stolu, zamítá a nic více na to nepověděl. „Prozatím tedy ještě ne,“ myslil si a potom dále rozvažoval, kdy to bude možné. Ač byl tenkrát oběd nedělní a ač si Málka dala na něm záležeti, přece Poldík málo se usmíval a málo kuchařku chválil.

Když se naobědval, řekla Málka: „A což Poldíčku, nechodíte v neděli odpoledne nikam?“

Tu zase Poldík se usmál, neboť tomuto bližšímu projektu snadněji porozuměl. „Málko, chtěla byste?“ řekl.

„Mohli bychom se podívat do Nuslí aneb na Lišku — budu hned přistrojena.“

Poldíkovi už zase zdál se svět o celou neděli hezčí. Vida, na to také nikdy nepomyslil a teď ho k tomu Málka vybízí sama. S jednou věcí ho odmítla, ale za to k druhé svoluje a skoro se mu zdálo, že to druhé má větší ceny. Co oběd? Trvá chvilku. Ale když si s ní vyjde, trvá to celé odpoledne, až do večera.

Pak přišla Málka a byla nastrojena, co mohla nejlépe. Až se Poldíkovi srdce zasmálo, jak jí to slušelo, až myslil, že nad Málku není. Až byl pyšný, když s ní si po ulicích vykračoval, až mu bylo do mladictví po jejím boku, až téměř zapomínal na zdlouhavý, kolíbavý krok a vykračoval si, jakoby ani nechodíval vedle rumařského povozu, za svými koňmi. Ani nemyslil, že jest takové svěžesti schopen. Byl tomu rád, když to poznal a měl za to Málku ještě radší.

Po tom došli do některé zahrady, zasedli k stolu a Poldík Málku častoval. Bylo mu to nad míru milé, že má vedle sebe bytost, která ráda s ním sedí a která si libuje, že si vyšli a že jsou tu pospolu. Poldík se usmíval na ni jako na obrázek a po toto odpoledne bylo mu, jakoby jí pořád měl říkat, jak ji má rád. Ale neřekl to, nýbrž vše, nač se zmohl, bylo: „Tak tedy, Málko, kdy pak z nás bude párek?“

„To vy musíte vědět, Poldíčku,“ odpověděla Málka. A tu Poldík myslil, že ví už vše a že mu není třeba ničeho více.

(Pokračování.)

Svatý Xaverius.

Pražské romanetto od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Jaké příčině přičítáš ale příšerné bleděžluté osvětlení rokle a sirnatý zápach?" tážu se.

„Příčině zcela přirozené," odtuší přítel, „Pamatuješ se ještě, že jsme vykopali tenkráte také několik kusů realgaru?"

„Pamatuju se," dím.

„Já však se pamatuju ještě na více, neboť vzdor své bezpříkladné rozčilenosti dával jsem nejbedlivější pozor na vše, co jsme konali a co se kolem nás dělo a vím, že's tenkráte několik kusů realgarů pohodil stranou a že některé z nich padly na suchou trávu opodál. Když pak se tráva od odlítnuté hlavičky sirky vzňala, vzňaly se a hořely také kusy realgaru, čímž plamen nabyl tak příšerné, bleděžluté barvy, jako by v osamělé rokli dělo se cosi nepřirozeného."

„Dle toho tedy rozpadá se konsekventně veškerá tvá kombinace v nivec," pravím, „dle toho tedy byla veškerá tvá duševní práce marna a tajemství Balkova obrazu sv. Xaveria i „neocenitelný poklad" pouhý klam!"

„Možná a možná také, že ne!" odtuší k mému podivení klidně přítel.

„Ty bys snad po takové zkušenosti ještě věřil?"

„Nevěřím ničemu," praví přítel, „pouhá víra je mi tolik co pouhý sen; přemýšlím ale, soudím a kombinuju. Jedno ovšem je již jisto, že poklad, o který se jedná, není na onom místě, jež jsem naznačil. Avšak vylučuje to již existenci pokladu vůbec?"

„Což pak se nemůžeš zbavit šílené té myšlénky?"

„Nemohu, naprosto nemohu a kdybych dnes byl na svobodě, bez odkladu bych započal opět svou práci."

„A co tě medle k tomu oprávňuje?"

„Podstata věci samé," pokračuje přítel. „Dvě věci jsou zde možny: buď diktoval umírající Balko mé babičce cosi zcela bezpodstatného a pak jest ovšem vše pouhý klam, a nebo diktoval věc podstatnou a pak netřeba se ještě vzdávati veškeré naděje, když nezdařila se kombinace a cíle nedosaženo při prvním pokuse. Pro obé ovšem nemám žádných důkazů, avšak kdybych veškerou svou dosavadní kombinaci musil uznat za mylnou, kdybych i téměř neviditelné známky na obraze, z kterých jsem si byl sestavil plán cesty k pokladu, musil pokládati za imaginární, o jedné věci nelze mi přece pochybovati."

„A ta je?"

„Že mnou sestavený plán obrazu, když jsem jej dle své kombinace kladl na situační plány Prahy, na jednom z plánů těch úplně souhlasil s klikatými ulicemi a to od domu, v němž v Balkovi vznikla první myšlénka k obrazu, až k oujezdské bráně . . ."

„A nemohlo by to býti náhodou?" namítám, „a sice právě tak, jako se krabice s mineraliemi náhodou dostala do rokle a jako jsi tam sám náhodou nalezl první drahokamy?"

„Náhodou!?" vzkřikl přítel a pokračoval: „Nevěřím v náhodu, pro mne náhoda neexistuje! Což nevíš už, že zabýval jsem se, ovšem že doposud marně, řešením „problemu náhody"? A teď bych měl ustati, teď bych měl opomenout příležitost ku zkoumání náhod, o nichž doposud ještě nemohu udati, náležejí-li mezi onen druh, pro který již známe také zákony, dle kterých se řídí, anebo mezi ony, jež dosud nutno vřaditi mezi nerozřešitelné, poněvadž nejsou známy jich zákony? Dosud ještě nejsem přesvědčen o možnosti ani o nemožnosti nalezení pokladu, a dokud myslící člověk nebyl přesvědčen, dotud nemá a nesmí se vzdávati naděje, dotud je jeho povinností, pokračovati v práci. A což medle, kdyby byl Balko několik okamžiků před svou smrtí mluvil jen obrazně? Kdyby byl tajemně poukázal k pokladu jen proto, aby byl někdo povzbuzen k hlubokému a vytrvalému přemýšlení, ku kombinaci, která i v případu, kdyby byla falešnou a mylnou, musila by bystrost jeho ducha zvýšiti? Či nepovídá Balko ve svém posledním diktandu do slova: „A komu se podaří tajemství to vypátrati, nemůže zůstati pro lidstvo bez ceny, neboť duch jeho nabude oné síly a průpravy, jaké je potřebí k obrovskému dílu na prospěch veškerého lidstva?" A nestálo by to za to, kdyby si člověk při této práci zjednal tolik průpravy a síly, aby aspoň protivenství světa snášel s resignací muže nezoufajícího ani v okamžicích zdánlivě beznadějných, kdyby tím nabyl oné duševní síly a pružnosti, bez kterých tolik životů tak záhy klesá v prach a kterými i člověk v nejtrudnějších dobách, byť i klesl a krvácel, poznovu z prachu se zvedá a třeba poháněn, pokořen, v hlubinách duše uražen a ze sterých ran krváceje přece nikdy nespouští svůj ideál se zřetele?"

Přítel na několik okamžiků se odmlčel, načež pokračoval:

„Teprv několik týhodnů před svým zatčením nalezl jsem v jedné z četných modlitebních knížek, jež jsem byl po matce a babičce sdědil a nikdy neotevřel, vzácnou listinu, koncept Balkova jednoho dopisu k jakémusi příteli. List byl psán v jazyku italském. Pisatel uvádí na počátku některé úryvky ze svých mladších let a zmiňuje se o jakémsi starci Eleazarovi, s kterýmž se byl v Italii setkal a jenž příkladem i slovy tradicionelní názory Balkovy podkopav, zůstavil jej bez rady a bez pomoci v pochybnostech, což však nezůstalo na dlouho bez vlivu na Balkova ducha. Balko počal hlouběji přemýšleti. Vlastní jeho zkušenosti mu dokázaly nicotu nejlepších lidských úmyslů, dokázaly mu, jak klamné jsou naše naděje, jak často bývá v životě opovrhováno zásluhou, nadáním, duchem a cností a jak často zase slabost, zbabělost a ničemnost slavívá své triumfy. Nejděsnější beznadějnost vžírala se v jeho ducha. Často se mu zdálo, že stav se malířem, minul se cílem svého života, že měl se státi vědátorem, aby na základě vědy pokusil se o rozluštění děsné této hádanky a zasadil se pak o reformu. Pokusil se o to, však tehdejší věda, tehdejší vzdělanost a osvěta neposkytly mu pražádné opory. „Poskytuje ti vzdělanost poklidu a míru?" táže se Balko ve svém listě; „chrání tě před klamy a bludy, před malomyslností a zbabělostí, před vášněmi a náruživostmi, před mravním úpadkem, před padoušstvím? Nikoliv! Jinak by nebylo tolik nešťastných, sklamaných, malomyslných, zbabělých, vášnivých a náruživých mezi vzdělanci, ba nebylo by mezi nimi také tolik padouchů. Jak ale možno býti jinak! Kdyby chlebařští nedouci nevtloukali odpadky úřadní vědy do mládeže, aby z ní učinili skoro výhradně jen chlebaře takového kalibru jako jsou sami, bylo by ovšem aspoň poněkud jinak. Rozhledni se ale kolem sebe, zkoumej a zpytuj, a zhrozíš se té bezedné prázdnoty a pustoty, která na tě zírá. V trudných okamžicích, když

jsem přemýšlel o nicotě lidského snažení, vznikla ve mně myšlénka, že člověk aspoň poměrně může dosáhnouti štěstí neoblomnou, skalopevnou důvěrou v myšlénku, byť sebe klamnější, a snažil jsem se myšlénku svou vtěliti v tazích umírajícího sv. Xaveria . . . .“

„Potud Balko ve svém dopisu, psaném před více nežli sto lety,“ pokračuje přítel po krátké přestávce. „Rozhlédni se nyní po stu letech kolem sebe a rci, zda a pokud se co změnilo? Po stu letech! Jaké to změny, co tu vynálezů, co tu zdokonalení! Po velké francouzské revoluci, po tisícerých nových vymoženostech věd a jich popularisování, po staletém obrovském namáhání tisíců poctivců, zdaž nemusíš s Balkem zvolati, že ani nynější osvěta neochrání před mravním úpadkem a padoušstvím, před bludy a vášněmi a nebo aspoň, když jsi se všeho toho uvaroval, před malomyslností a zbabělostí, slovem, že ani nynější osvěta neblaží, nesílí a neuspokojuje? Pochopuju, že jako před sto lety i nyní pouhá úřadní věda musí tě uvésti na scestí a nemůže míti jiných následků kromě zmalátnělosti, že život musí se státi břemenem vždy nesnesitelnějším, břemenem, pod jehož tíží konečně klesneme bez útěchy, bez naděje. Avšak jako byl Balko ve své beznadějnosti nalezl útěchu v pevné, skalopevné naději v myšlénku, právě tak jsem přesvědčen, že nynější stav nemůže potrvati, že nynější osvěta, která neblaží, nesílí a neuspokojuje, musí zaniknouti, aby na její troskách vznikla osvěta nová, osvěta ryzé lidskosti.“

Přítel dokončiv svěsil hlavu a zadumal se. Nerušil jsem ho; spočívalť v jeho vzezření tolik zádumčivosti, jako ve vzezření člověka, kterýž se byl naposledy ještě vzmužil, aby pak navždy sklesl v agonii ducha. Poznal jsem sice přítele, jakým býval druhdy, avšak síla jeho byla již zlomena, oko vyhaslé a poslední slova jeho byla také posledním vzplanutím ducha.

Po chvíli zvedl hlavu a podávaje mi ruku pravil: „Měj se dobře; tamo přichází dozorce mé chodby, musím jíti, ana doba mé vycházky již minula.“

A vskutku mezi vraty byl se objevil dozorce. An tam ale zůstal státi a se strážníkem se rozhovořil, pravil jsem k příteli:

„Na něco jsme ještě zapomněli; doposud jsi mi nesdělil, z jaké příčiny jsi byl uvězněn, možno-li ti tedy, prosím . . .“

„Máš pravdu,“ přerušuje mne přítel, „byl bych skutečně zapomenul; ale budu v několika okamžicích hotov. Když po osudné noci, v které jsme kopali poklad, posléze jsem nabyl přesvědčení o svém klamu, zmocnila se mne nevýslovná lítost. Styděl jsem se před tebou, před světem, ba sám před sebou a rozhodl jsem se, že odjedu do Vídně, aniž bych o tom komu dal zprávu. Úmysl svůj jsem také provedl a ubytovav se ve Vídni v malé komůrce, žil jsem nějaký čas bídně z nepatrného svého důchodku. Leč kdysi po půlnoci poctila mne policie svou návštěvou a zatknula mne pro podezření krádeže. Byl jsem dopraven do vyšetřovací vazby a při prvním výslechu dověděl jsem se příčinu. V době, když jsem ještě meškal v Praze, udála se v svatomikulášském chrámě zvláštní krádež: z drahocenné monstrance na oltáři sv. Xaveria byly vyloupány všechny drahokamy. Zavedeno tudíž vyšetřování a poctivý kostelník chrámu při výslechu stvrdil přísahou, že odpůldne před nocí, v které se krádež udála, zastavil se náhodou, když chrám zamykal, před oltářem sv. Xaveria a viděl tam monstranci neporušenou, kdežto druhého dne ráno, když chrám otevřel, krádež sám spozoroval. Udání to ovšem by nebylo vedlo k žádnému výsledku, kdyby nebyl poctivý a dobrý muž ten později v jakési společnosti mimochodem pronesl, že klíč od sakristie měl jsem v tu dobu také já. Připomenutí jeho udáno u soudu a ve vyšetřování pokračováno. Kostelník musil co svědek udati vše, co věděl a ačkoli sám ujišťoval, že mne nemá v pražádném podezření, neměl na to vyšetřující soudce žádného ohledu, nýbrž dal po mně pátrati. Nenadálé mé zmizení z Prahy bylo hlavní příčinou, že podezření, jež na mne padlo, zůstalo na mně lpěti. Byl jsem stíhán zatykačem a jelikož jsem se ve Vídni neskrýval, byl jsem také v brzku vypátrán a zatčen, načež celá záležitost odstoupena trestnímu soudu ve Vídni. Krádež byla dle všeho spáchána v osudnou dobu, kdy jsem právě končil svou namáhavou práci, a nalézal se v tak bezpříkladném rozčilení, že jsem téměř ani nevěděl, co se kolem mne děje. A tím se také stalo, že po dnešní den nemohl jsem se upamatovati, kde jsem se nalézal, když byla krádež spáchána. Důkazů pro svou nevinu jsem neměl a nemám žádných, okolností podezřívajících a přitěžujících bylo takové množství, že nemohl jsem po provedeném přelíčení, když jsem byl odsouzen, ani slova ku svému ospravedlnění pronésti.“

„Proklatě! Balkův svatý Xaverius tedy je příčinou tvého uvěznění!“ pravím.

„Ano,“ vece přítel; „leč na tom není ještě dosti; osudný obraz ten je také příčinou mé choroby.“

„Jak to?“

„Od oné noci, kdy jsme společně kopali poklad, cítím svou chorobu. Zimničně rozechvěn a rozpálen sklesl jsem tenkráte u zdi hřbitova a zůstal jsem tam v chladu nočním několik hodin beze smyslů ležeti. Od té doby . . .“

„Pamatuješ se snad aspoň na datum, kdy byla krádež spáchána?“ přerušuju přítele nechtěje, aby se šířil o nejtrapnější pro něho záležitosti.

„Ovšem že,“ odpovídá tento a udává mi den i rok.

„Nemýlíš se!“ vzkřikl jsem překvapen. „Je to skutečně den a rok . . .“

„Tak aspoň je udáno v aktách.“

„A nemůžeš se nikterak upamatovati, kde jsi v tu dobu byl?“

„Nemohu,“ zní odpověď dutým hlasem pronešená.

„Za to se pamatuju já,“ pravím; „v tu dobu jsme společně kopali poklad.“

Přítel nedůvěřivě na mne upřel své vyhaslé oko.

„Není možno!“ dí.

„Nejen možno, je to jisto,“ odvětím; „neboť nejen že mám datum to zabezpečeno, a ve svých zápiskách pod tímto datem celou podivnou událost podrobně zaznamenánu, já o tom později také vypravoval několika přátelům, z nichž každý pravdivost mého udání dosvědčí.“

Přítel, kterýž byl již před delší chvílí povstal z lavičky, stál přede mnou nepohnutě.

„Konečně tedy bude přece podán důkaz o mé nevině,“ dí po chvíli chvějícím se hlasem.

„Ještě dnes učiním přiměřená opatření a v několika dnech jsi na svobodě.“

„Já na svobodě? já?“ vzkřikl přítel klesaje mi do náručí.

V tom přikvapil dozorce a připomenul nám, že je již čas k opuštění dvora a k vrácení se do cel.

Rozloučiv se s přítelem díval jsem se, jak o dozorce se opíraje ubírá se matným krokem k chodbě, vedoucí

k nemocnici a odebrav se pak do „své“ cely, učinil jsem bez odkladu, jak jsem byl příteli přislíbil. Nechtěje se sám chopiti iniciativy napsal jsem v noci příteli malíři list, a sděliv mu v podstatě, co jsem právě vypravoval, žádal jsem ho, aby v té věci učinil přiměřené kroky, by nevinně uvězněný přítel pokud možná nejdříve mohl dosíci svobody.

Druhého dne dopoledne, když jsem se ubíral v průvodu c. k. strážníka z trestnice k nejvyššímu soudu, vhodil jsem list do nejbližší skříně na dopisy, kolem které jsme se ubírali a byl jsem jist, že jakmile přítel malíř můj list obdrží, nebude přítel Xaverius dlouho ve vězení dlíti, poněvadž důkaz jeho neviny byl tak jasný, že nedalo se nic jiného očekávati nežli bezodkladné propuštění na svobodu.

Po odbytém řízení u nejvyššího soudu odebral jsem se opět v průvodu c. k. zřízence do trestnice. Přítele Xaveria nespatřil jsem však již ani téhož, aniž následujícího dne, a když jsem se tázal po příčině, odpověděno mi, že choroba jeho poněkud se zhoršila, tak že mu nelze opustiti lože.

Třetího dne asi k čtvrté hodině odpolední byl jsem z nenadání zavolán do žalářníkovy kanceláře a sděleno mi tam, že byla udělena amnestie ve věcech tiskových; přečetli mi ještě dotýčný dokument, dali mi jej podepsat a sdělili pak, že jsem na svobodě. Vrátil jsem se do své cely, sebral své věci a doprovázen dozorcem spěchal jsem chodbou k východu. U vrat, vedoucích do dvora, v němž jsem se byl procházíval, pohledl jsem sběžně do dvora a mimovolně jsem se zastavil. U besídky, u které jsem se byl s přítelem Xaveriem setkal, ležel tento na nosítkách. Chtěl jsem zabočiti do dvora, abych se s přítelem rozloučil: avsak strážník u vrat stojící vida mne s malým příručním kufříkem v ruce na odchodě, sklonil svou zbraň a pravil: „Dále na dvůr nesmíte; jste na svobodě; nemám tudíž práva, vás tam pustit.“

„Rozhlednout se snad ale mohu?“ táži se.

„Můžete,“ dí strážník.

Popošed tudíž několik kroků až na prah vrat, rozhlednul jsem se po dvoře, jenž v zlatých paprscích k západu se chýlícího jarního slunce zvláštního byl nabyl rázu, tak že se zdálo, jako by pošmurnost jeho aspoň na několik okamžiků byla z něho vypuzena. Pololeže a polosedě odpočíval přítel Xaverius na hrubé houni na nosítkách. Byl oblečen v trestnický šat, jenž byl na prsou poněkud rozhalen. Dolejší část těla byla přikryta starým pláštěm, zpod kterého vyčnívaly obnažené nohy. Hlava přítelova byla poněkud na zad nachýlena; na smrt bledý, ba zsinalý obličej byl obrácen k modré jasné obloze. Levá ruka přítelova spočívala na jeho prsou, pravice, v lokti ohnutá, visela k zemi. Za hlavou jeho pak bylo vidět z hrubých latí shotovenou besídku . . .

Dlouho jsem stál nepohnutě, nemoha odvrátit zraků od trpícího muže; neboť v okamžicích těch se mi zdálo, že nevidím několik kroků před sebou přítele, s kterým jsem byl před časem tak důvěrně obcoval, nýbrž muže dle podoby sice známého, avšak vším ostatním úplně cizího, slovem, že vidím před sebou — umírajícího svatého Xaveria . . .

Poslední okamžiky, jež jsem strávil na blízku přítele, ztrpčila mi nevýslovná lítost . . . Rozloučil jsem se s přítelem bez stisknutí ruky, beze slova . . . Nežli jsem ale opustil trestnici, zastavil jsem se ještě u žalářníka. Požádav ho, aby přítele mého, malíře v Schönbrunnu, uvědomil, kdyby se něco důležitého příteli Xaveriovi přihodilo, byl jsem za několik minut na svobodě a opět za několik minut ujížděl jsem již v první drožce, kterou jsem prázdnou potkal, k Schönbrunnu.

Doptal jsem se na přítele malíře velmi snadno a zastal jsem ho v elegantním pokojíku na pohovce na pohled vážného, ba skoro smutného.

„Obdržel jsi můj list z trestnice?“ byla má první slova.

„Obdržel a učinil jsem vše, co jsi sobě přál, avšak . . .“

„Nuže?“ dím s největší netrpělivostí.

„Už je pozdě!“

„Není možno! Proces musí býti znova proveden, neboť při tak zjevných důkazech neviny, jež podám, není možno, aby soud odpíral obnovení procesu. Nešťastný přítel Xaverius musí opět nabyti svobody . . .“

„Již je svoboden!“ dí přítel, „a nepotřebuje se domáhat žádné spravedlnosti více; zde viz!“ po té podává mi telegram.

Sotva však jsem do telegramu nahlédl, zachvěl jsem se; žalářník vídeňské trestnice zvěstuje k mé žádosti, že přítel Xaverius několik minut po mém odchodu z trestnice na dvoře, kam ho byli na nosítkách na čerstvý vzduch vynesli, — zemřel . . .

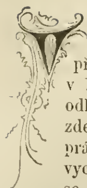
Nepromluvil jsem ani slova . . . . Nežádal jsem více od přítele, aby mi prokázal ve Vídni podobnou ciceronskou službu, jakou jsem mu byl před lety v Praze prokázal, rozloučil jsem se s ním a on sám, cítě, co asi v mé duši se děje, nezdržoval mne. Za nedlouho byl jsem na nádraží a druhého dne časně z rána již v Praze.

Od smrti přítele Xaveria uplynuly již skoro tři roky a po celou tu dobu nemohl jsem se odhodlati k návštěvě svatomikulášského chrámu, abych se po letech opět jednou podíval na osudný a tajemný Balkův obraz svatého Xaveria. Kdykoli jsem si připomenul osud přítelův nebo tajemný obraz, jenž byl osudu toho příčinou, zmocnila se mne vždy podivná úzkost, přecházející časem skoro až v nepochopitelnou bázeň. Jsem přesvědčen, že kdyby plán stran vydávání nejvýtečnějších maleb českých měl býti někdy srealisován a já měl při tom spolupůsobiti, nemohl bych se nikdy odvážiti k popisu obrazu, který mne nejvíce zajímal, poněvadž jej nikdy více v životě svém nespatřím . . . .

Před nedávnem, když jsem počal psáti toto vypravování, chtěl jsem podivuhodné Balkovo dílo aspoň ještě jednou vidět; přemohl jsem takořka násilně svůj odpor a odebral se jednou odpůldne do chrámu svatomikulášského. Chrám byl náhodou úplně prázný. Sotva však jsem přistoupil před obraz a na umírajícího mnicha pohledl, zavířily mou duší tisíceré zpomínky; připomenul jsem si okamžik, když jsem před oltářem tím poprvé setkal se s přítelem Xaveriem, připomenul jsem si jeho tajuplnou podobnost s tváří umírajícího svatého na obraze, připomenul jsem si bezpříkladně namáhavou duševní jeho práci při šíleném odhalování tajemství Balkova mistrovského díla, připomenul jsem si přítelův osud a poslední jeho okamžiky, a v duši mé vzkypělo cosi jako nevýslovná lítost a nevýslovný hněv. Bylo mi jako člověku, u něhož počínají se jeviti symptony šílenosti. Nevím už ani, jak se to stalo, avšak na to se pamatuju zcela dobře, že z nenadání octnul se v mé ruce otevřený kapesní nůž a že mžiknutím oka letěl po svatém Xaveriovi na obraze . . . . Na štěstí však se nůž zarazil do dřevěného sloupu oltářního . . . Nemohu a nesmím tudíž nikdy více spatřit Balkovo nesmrtelné dílo, jež bylo příčinou smrti muže, kterýž byl i ve svém poblouznění genialnější, nežli sám původce umírajícího sv. Xaveria.

„Moták".

Obrázek z novoměstské trestnice. Od *Karla Pudila.*

přijimací kanceláři c. k. zemského co trestního soudu v Praze chystají se k odchodu. „Úřadní hodina" odbije sice teprv asi za půl hodiny, nicméně byli zde až asi před hodinou téměř úplně ustali od „úřadní práce". Jenom tu a tam mechanicky pohne se na stole vychrtlá ruka, držící vypelichané brkové pero, nebo se ozve temný ohlas líně po podlaze se vlekoucích erárních bot, či pohne se i hlava, starostí již prošedivělá, a z obličeje, nedostatkem a beznadějností zmučeného, rozhlédne se kolem po jizbě dvé kalných očí v úplné bezmyšlénkovitosti.

Nikdo nemluví, nikdo nepracuje, ale každý se tváří, jako by pracoval. Z nenadání kdosi venku slabě a ostýchavě zazvonil. V nízké, temné předsíňce podřimující strážník, v trestnici posměšně „bachař" zvaný, líně vstává a ještě líněji a s netajenou mrzutostí otvírá těžké, železem pobité mřížové dvéře.

„Mohla bych promluvit s milost panem „kerkemajstrem" ? táže se v průjezdě jasný, stříbrozvuký hlásek dívčí.

„Jděte jen dál!" mručí bachař nevrle do vousu. Vejde dosti slušně oblečená, asi osmnáctiletá dívka snědé pleti; na první pohled poznáš v ní cikánku. Bachař bouchne dveřmi, klíč zarachotí a cikánka prošedši rychlým krokem předsíň, vstupuje do prvního pokoje „přijimací kanceláře". Černé jiskrné oko její v mžiknutí prolítlo místnost a jediný pohled dostačí k rozeznání, kdo tu „vládne". Hbitě jako veveřice popojde mladá cikánka k žalářníkovi, jenž stoje před svým pultem, dívá se se založenýma rukama oknem na ulici, a ještě hbitěji shýbá se po jeho ruce, aby ji políbila.

Žalářník škubnuv sebou, změřil nehrubě přívětivě poněkud ošklivé děvče cikánské. Dívka však nedbajíc přísného pohledu políbí ruku přece a počne švitořivě a prosebně mluvit: „Prosím na stotisíckrát za odpuštění, milost pane kerkemajster, že se opovažuju až sem . . . ."

„Mluvte přec, co chcete!" praví velitelsky žalářník.

„Přišla jsem, milostivý pane — vlastně jdu s hora, od jemnost pana vyšetřovacího soudce, který mne posílá sem . . . . Můj milý je tu v inkvisici, nesu mu pár oříšků — a on je tak rád jídá, že by se bez nich snad usoužil . . . . Byla jsem u slavného c. k. kriminálu a odtamtud mne poslali sem . . . ."

„Dobře, dobře," vece žalářník obraceje se k opodál zevlujícímu bachaři: „Vemte to od ní a dobře prohlídněte, Váňo!"

Strážník dav si lískové oříšky od cikánky vsypat do čepice hrábnul do nich a bere pak jeden po druhém do ruky, jako by je prohlížel; neboť z bureau vyšetřovacího soudce inkvisity, jemuž měly být oříšky dodány, byl došel přísný rozkaz, aby se všechny věci z venku zaslané co nejbedlivěji prohlížely.

„Prosím poníženě, oříšků je šest a padesát," připomíná po chvíli švitořivě cikánka, „a milost pán vyšetřovací soudce mi řek', abych to udala, aby se žádný neztratil."

„I jděte k ďasu," odbývá nevrle žalářník dívku; „nemám času k dlouhým řečem."

Cikánka několik okamžiků váhá; vidouc ale, že strážník s ořechy chystá se k odchodu rychle, kvapí ven.

„Dejte mi na ořechy pozor, ať se žádný neztratí, ať nemáme mrzutost!" napomíná žalářník odcházejícího bachaře, jenž tentokráte ihned odchází, aby oříšky dodal. „Na každou hloupost aby člověk dával pozor," bručí žalářník mrzutě před sebe; „teď už mi sem posílají i odpočítané oříšky, zejtra snad přinesou odpočítaný hrách nebo odpočítané jahly . . ."

* * *

V separaci, v níž se nalézá cigán, jsou pouze dvě postele. Na jedné leží na znaku mladý, na nejvýš dvacetiletý muž výrazné snědé tváře, havranních vlasů a jak noc černých očí. Snivá, zádumčivá tvář cigánova byla by ve večerním zarůžovělém pološeru skutečně poetickou, kdyby se v ní nejevila tak nevýslovně dlouhá chvíle a kdyby cigán právě v tu dobu, nejspíše z nedostatku lepšího zaměstnání, bez přestání tak nepoeticky do stropu neplival. Cigán nalézá se ve vyšetřovací vazbě. Všickni dozorci mají nejpřísnější rozkaz, aby ho střežili co nejsvědomitěji, by se nemohl s nikým dorozuměti. Proto dán k němu do cely také kumpán zvláštního druhu, vyzvědač. Cigán však není tak hlup, aby před každým své srdce otvíral, tím méně, aby se něčím svěřil člověku, o němž neví, proč se k němu tak úlisně chová, proč na všechno, ovšem že velmi opatrně se vyptává, ano i své služby k dorozumění se s venkovem nabízí.

Již šestý měsíc tráví cigán v jedné separaci se soudruhem vyzvědačem, aniž by se bylo tomuto podařilo, vypátrati jen stín něčeho, co by stálo za nějaký raport. A právě teď — sedě při tom na druhé posteli — poznovu dotírá úlisným způsobem na cigána, aby na něm něco vyzvěděl. Namáhá se sice, seč je; cigán však neodpovídá, nýbrž bez ustání plivá do stropu.

„Aby tě čert vzal s tím pliváním," vzkřikne konečně soudruh vida, že obnovená práce jeho zůstane i dnes zase nejspíše bez výsledku.

V tom otevře se okénko ve dveřích separace a drsný hlas volá: „Kde je cigán, má tu od milé oříšky."

Jako blesk slítl cigán s postele. V mžiknutí oka je u dveří a již má oříšky v hrsti.

„Mně snad také ňákej dáš?" žebroní soudruh rozsvěcuje tenkou lojovou svíčku.

Cigán mlčky hodí několik oříšků soudruhovi na postel a vstrčiv ostatní do kapsy počne volným krokem přecházeti po separaci. Soudruh dal se bez odkladu do louskání. Louská první, druhý, ba louská již asi desátý oříšek; z nenadání však zvolá: „Co to?", vyndavá cosi z úst a sahá jednou rukou po svíčce, aby si posvítil. V jednom z rozlousknutých oříšků byl na místě obezřele vyvrtaného a vydroleného jádra uměle stočený lístek pro cigána nebo — jak v trestnici tajným listům přezděli — „moták".

„Koukej, mám tvůj moták," praví neprozřetelně soudruh k cigánovi nemoha radost svou skoro ani zatajiti a ukazuje mu v dlani rozlousknutý oříšek i svinutý dosud ještě lístek. Sotva však dořekl, již byl „moták" v rukou cigánových. Bylť se ho jedním skokem zmocnil a přelítnuv lístek přistrčil jej k svíčce a spálil.

Soudruh hubuje a kleje; nic však naplat, cigán klidně odpovídá: „Vždyť je můj; co je tobě po něm!“

„I nic, já tě chtěl jen trochu poškádlit a byl bych ti jej bez toho dal,“ zní chlácholivá odpověď soudruhova, jenž se již těší na příznivý výsledek svého pátrání. Cigán dostal zprávu z venku a jistě na ni odpoví; nutno tedy dávat pozor a nespat třeba celou noc. Nějaký čas mluví ještě soudruh-vyzvědač zúmyslně o věcech cigánu co nejlhostejnějších, pak se natáhne na loži a za nedlouho již se tváří, jako by tvrdě spal. Cigán zaslechnuv slabé chrápání soudruhovo počne šramotit a hřmotit; když ale ani dosti velkým lomozem spícího nezbudil, domnívá se, že je jist a bezpečen a počíná svou noční práci: píše na „moták“ odpověď. Píše ji, vlastně ji čmárá na malý kousek papíru, v němž si byl před nějakým časem od lékaře trestnice, u něhož si byl naříkal na velké bolení hlavy, šumicí prášky přinesl; „pero“ má upravené z tvrdého stébla slámy a „inkoust“ z ohořelého knotu lojové svíčky. Skončiv svou čmáranici, béře svíčku do ruky a po špičkách blíží se k loži soudruhovu. Tento musil nyní oči úplně zamhouřiti, neboť cigán držel mu jednou rukou svíčku přímo u obličeje a přinutiv tak soudruha k úplnému zamhouření očí, podstrčil druhou rukou zcela pohodlně právě napsaný „moták“ pod jednu, poněkud odloupnutnou vrstvu vápna na stěně, zrovna nad soudruhovou hlavou, kde si byl již dříve důvtipným způsobem upravil prozatímnou „schránku na dopisy“.

Soudruh věděl jistě jen tolik, že je „moták“ napsán a že je tudíž čas, aby se dostavila „šťárka“, t. j. komise za příčinou prohlídky. Z rána, když vešel do separace „fotr“ (dozorce chodby), dal mu cigánův soudruh umluvené znamení a asi za půl hodiny zabručel již cigán polohlasitě: „Hrome! šťárka!“

Do separace vstoupil vyšetřovací soudce, zapisovatel a dva „bachaři“; „fotr“ zůstal mezi dveřmi na chodbě. Vážně a důstojně vyzývá vyšetřovací soudce uvězněné, aby dobrovolně vydali, co dle „domácího řádu“ nesmějí míti a vypočítává, co by vše mohli vydat, kdyby to měli a nebo kdyby to také vydati chtěli. Oba odpovídají, že nemají nic tomu podobného a obzvláště cigánův soudruh se dušuje, že mu nikdy nenapadlo, něco podobného přechovávati a jak se může slavný soud něčeho takového domýšlet atd., atd. Počne tedy k rozkazu vyšetřovacího soudce přísná prohlídka separace. Bachaři odstavují a rozkládají postele, prohledávají všechny kouty; slamníky vynesou na dvůr, kde z nich po prohlídce v separaci vysypou u přítomnosti vyšetřovacího soudce slámu a pečlivě ji prohlednou. V separaci samé konají svou práci s největší svědomitostí a obezřelostí. Oba uvěznění musí se sebe svléknouti všechny šaty; strážníci prohlížejí i nahá těla, koukají do úst, za nehty, pod paží, vjedou rukou do vlasů atd. atd., slovem prohlížejí vše, kde by mohlo býti něco uschováno, neboť něco nalezeno býti musi, ponévadž by nebylo bývalo dáno znamení k dostavení se komise. Marně však; „šťárka“ se vykoná, aniž by se bylo čeho nalezlo.

Vyšetřovací soudce je mrzut a komise musí odejít s nepořízenou. „Fotr“ zavírá dvéře separace a uvěznění oblékají se do nových šatů trestnických.

„Dobře, že's nenapsal ještě odpověď na „moták,“ dí soudruh, „už by ji byli měli; čert aby je za to vzal“ . . .

„Vždyť pak ji mám,“ vece cigán naivně, maje za to, že soudruh skutečně nic neví a chtěje se před ním pochlubiti svou chytrostí.

„A kam's ji schoval, že ji „hlaváč“ (rada zemského soudu) nenašel?“

„Tuhle!“ volá vítězoslavně cigán a odloupnuv vrstvu vápna nad ložem soudruhovým, vytahuje z improvisované „schránky na listy“ odpověď na „moták“.

„Ukaž přec!“

„I ne!“ odpovídá cigán polo v žertu, polo opravdově, „až někdy zejtra nebo pozejtří,“ a při tom stáčí papírek, aby co možná nejmenší místo zaujal, a učiniv tak, strčí jej do kapsy.

„Jak ale dostaneš „moták“ odtud?“

„Nelam si moji hlavu, toť přec jen moje starost,“ odtuší cigán a koná při tom již přípravy k expedování svého listu: zaobaluje v kapse stočený lísteček do kousku bavlnky, kterou si byl před několika dny vyžebral od vyšetřovacího soudce, jemuž byl předstíral, jak nesmírně ho píchá v uších. A nežli se soudruh nadál, byl již „moták“ i s bavlnkou v cigánově uchu. Však co to? Dveře do separace otvírají se poznovu, „šťárka“ se vrací; dle všeho musila komise přede dveřmi slyšet hovor uvězněných. Prohlídka počne poznovu, není však již tak přísna, neboť „bachaři“, kteří byli již poprvé marně pracovali, jsou nyní již mrzuti a liknavi; prohlídka zůstává tedy opět bez výsledku. Vyšetřovací soudce je mrzut, tváří se ale přívětivým a když odchází, praví k cigánovi: „Máte na hoře návštěvu, svou milou — můžete jít hned se mnou.“

Cigán radostí vykřikl. Vyšetřovací soudce odchází. Za ním jde cigán, maje po každé straně jednoho bachaře, vzadu pak jde písař. Jdou skrze chodbu na „panskou chodbu“ (na chodbu zemského soudu): nikdo však z nich na cestě ze separace až k bureau vyšetřovacího soudce nepozoroval, že cigánovi z ucha zmizela bavlnka.

Vešli do kanceláře. Mladá cigánka očekávající v koutku kanceláře netrpělivě svého miláčka, pohne sebou náruživě, jako by mu chtěla letět do náručí; z nenadání však, jako by se byla ulekla, zastaví se a bázlivě na soudce se dívajíc táže se ostýchavě: „Smím mu, milostivý pane, dát aspoň jedinkou hubičku?“

„I pro mne!“ usmívá se soudce a dívka letí cigánovi do náručí. Obejmuvši ho, tiskne ho vášnivě k srdci a dlouhé plamenné políbení následuje. Vyšetřovací soudce stojí těsně podle milenců, nespouští z nich oka, pátravému zkušenému pohledu jeho neujde ani nejmenší hnutí v jich tvářích; přes to ale přece nemá ani zdání o tom, že byl „moták“ cigánův expedován, t. j. že byl z úst cigánových sklouzl do úst cigánčiných . . . .

Asi čtvrt hodiny naslouchá ještě vyšetřovací soudce naivnímu žvatlaní milenců, ale pak připomíná, že je čas k rozejíti se.

Milenci se tedy rozejdou; cigán jde v průvodu „bachaře“ co nejpřísněji ho střežícího do své separace, cigánka pak s „motákem“ — mezi „své“. . . .

Od té doby cigánka více se k vyšetřovacímu soudci nedostavila, aniž žádala, aby bylo něco milému dodáno, nikdo ji více nespatřil. Ve vyšetřování pokračováno: předvolána a vyslechnuta celá řada cigánův a za několik dní po ukončeném vyšetřování byl cigán — na svobodě.

FEUILLETON.

Nevěrnice. — Napsal *Arnošt Eckstein.*

Ó dni, kdy naposled ještě jsem
měl v kapse stříbro a měď!
má paměť jest nejlepší v světě:
byl odkaz to po mojí tetě, —
vím na vlas to ještě teď! .

Já se druhy ve sklepě seděl jsem
a perlivé víno pil,
tu z hliněných džbánků šmahem
si každý mohutným tahem
mok v žíznivé hrdlo lil.

A večer v zahradě u jedle zas
tu v kolo jsem Mařku vzal,
můj kabát byl čistý a hladký,
s bot, křídlených láskou, pak sladký
a čarovný leskost mi plál. —

Tu humry a ústřice přinest jsem dal,
a červené rýnské k těm;
a pás panenky objal jsem tenký,
a tři než jsme vypili sklenky,
již Mařence tykal jsem.

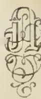
Už z pokladů zlatých mně nezbylo nic,
vždyť musí vše za své tu brát.
Že „marnost vše“ — cit v duši vtoupil . . .
a za slední dukáty koupil
jsem pro jaré dítě to šat. —

Teď hedbávím šustíc jde kolem mne,
a na tváři úšklibek jest,
a s vysoka na mne se dívá,
nos v šáteček cudný si skrývá
a kašle: že „nemá tu čest“.

Ať dělá ta husička si co chce,
já z toho nemám žel.
Proud klesá a vstoupá zase,
já obracím mlčky v tom čase
své kapsy — kde zlato jsem měl.

Jen někdy v mužnou mysl maně
se tajný žel mi vkrad':
nic nechci již od nebe míti,
než ještě jednou bych v žití
měl peníze — jedenkrát!

L. H.

Na čekání! Od *Bohdana Jelínka.* — U nás je pěkně! Malé bílé domky táhnou se jako stromořadí podle silnice. Za městečkem, kousek stranou, zelená se kotlina; býval to rybník, veliký rybník, pamatuji se rád, když plašíval jsem kachny, čejky, racky a sluky v jeho rákosí. Starý Bzůra míval ze mne radost. Již jak táhli špačkové, přišel a řekl: „Hochu pojď“ a já šel: když pak hejno jich zahučelo do rákosí a rána padla a my celý mandel jich nasbírali, jako bychom to byli se starým Bzůrou mandel medvědů pobili.

Pod rybníkem je mlýn, starý mlýn, kola spukřelá, vymleto kolem, zvětralé všecko, šediví to jako člověk. Slyšel jsem o něm podivné vypravovat. Jednou, když jsme já a starý Bzůra chozením po lese se unavili, usedli jsme na jeho kraj. Před námi ležela pascka, malá skalka stála na jejím prostředku a kameník tloukl pod ní kámen. Dvě břízy houpaly se lehounce na temenu jejím a hlavy jejich polévalo růžově zapadající slunce. Po vsích zvonili klekání, kameník ustal od práce. Byli jsme sami. Zdálo se, jakoby Bzůra dnes na čekání do opravdy nemyslil, pořád se vrtěl, zapaloval; brokovnice ležela mu u nohou, jindy ji choval na klíně, dnes si jí nevšímal. „Bzůro,“ povídám chtěje ho přiměti k řeči, „dnes nic nestřelíme.“ — „I střelíme,“ a Bzůra si bafnul, „střelíme,“ usmál se a zas mlčel. — „Tak něco povídejte,“ pravím, „sice půjdu domů!“

„I nepůjdeš, nepůjdeš,“ usmíval se Bzůra, „je ti dlouhá chvíle, viď? No sedni, povím ti něco.“ — A Bzůra přitisknul tabák v dýmce, zatáhnul několikráte a pravil:

Bývalo tu hlasitěji před lety. Hučela smrčina a dole pod rybníkem v to klapal mlýn. Starý mlýn klapal jako spokojeně předoucí kocour. A byla v něm spokojenost. Táta Kropenka, jak mu říkali, bylo-li kolem sucho, míval vždy vodu; nikdy nebylo ho viděti s tváří starostlivou u stavidel; věděl, jeho kola že se nepřestanou točit.

Pán Bůh mu přál, nebylo mu třeba, dohlížeti na prsty sešedivělého stárka, lidé byli spokojeni, on také.

Ale co Kropenku nejvíce blažilo, byla jeho schovanka. Jako ta břízka tam, jako veveřice, oči jí svítily a tváře hořely. I starému Kropenkovi se zalíbily.

„Byla to holka“ — při tom si Bzůra mlasknul, „vidíš hochu“ — a vzal dýmku z úst — „já byl tenkrát mladý, chytlavý jako prach, byl bych Lidku při muzice samou rozkoší umačkal: ale čert ví, nepřála žádnému z nás a já, vidíš“ — při tom vstrčil opět dýmku do úst — „já nebyl přece špatný chlapík.“

Však co má přijít, přijde. Zdálo se, jakoby ta holka jenom vděčnost k starému „tátovi“ znala, více nic. —

Kropenka seděl za stolem a připíjel si se sousedy; přišla-li k němu, aby ji dal se napít (nebo z chlapců nepřipila žádnému), pohladil ji upocené čelo, políbil ji — „Jen se vyrejdi, holka, vyrejdi se“ — a při tom se usmíval. „Starý blázen!“ říkali, ale více říci nemohli.

Jednou kde se namátl tu se namátl starému Kropenkovi mládek: přijal ho. Chlapík jako borovice, ale oči jeho se hned z počátku starému mlynáři nelíbily.

Netrvalo dlouho, každé děvče po městečku mluvilo o zlých očích mládkových.

Na mne se tenkrát rozhněval správec. Hnal jsem mu z roboty na pastvu dobytek. Hnalo nás více, byly s námi holky, my skotačili — ty ještě nevíš, jak to bývá.

Kráva správcova zaběhla mi do mladého jetele, nadmula se a zdechla. My ji mačkali jak lehla, ale nic na plat, správec přišel o ni.

Mne proto odvedli. Když jsem přišel po letech domů na dovolenou, staly se ve mlýně za ten čas divné věci. Mládek Lidce udělal. Chodila jako pomatená. — „Holka co ti je?“ ptával se Kropenka často. „I nic, nic táto,“ a při tom ho chytla okolo krku a líbala ho, že by se byl chudák stará samou radostí rozplakal.

„Jaký jsem to blond! myslíval si pak, „to se jen tak domýšlím; starost mi dělá strašáky, holka je zdráva.“

Konečně osud tomu chtěl, měl přece starý Kropenka přijíti na stopu jejího zármutku.

Napadl ji u rybníka, tam pod širokým dubem na hrázi, co je obraz rodičky boží na něm a co do něho dvakráte boží posel uhodil. Měla bílou zástěrku nadzdviženou a pravou rukou ji tiskla na dubový peň. Byla snad ta kůra příliš drsná na tvář, proto sklonila hlavu na tu bílou podušku; oči upřela na nepokojnou vodu a plakala.

Tu se octnul za ní mlynář, až se lekla.

Vzal její hezkou hlavu do obou svých starých dlaní. — „Počkej kuřátko, teď jsem tě dopadl, však se mi přiznáš!“ A usmíval se starostlivě. — „No pověz, pověz, beruško,“ a hladil ji, „co ti přece schází?!“

Lidka vrtěla hlavou. „Tak ty starému tátovi nepovíš?!“ počal mlynář, ale přestal. Lidka zbledla v tu chvíli možno-li ještě více, hleděla upřeně v jednu stranu, kolena se jí třásla. Musila se Kropenky zachytit, aby nepadla.

„No, no, co pak to?“ zabručel mlynář. — „Pane otče, přijeli mleči a ptají se po vás.“ Za mlynářem stál mládek a zlé oči jeho upíraly se na Lidku. Kropenka se naň podíval — „jdu již, jdu,“ pravil nevrle a obrátil se. — „Tatínku mám jít s vámi?“ ozvala se Lidka a chopila se jeho pravice. — „Jak chceš, dítě“ — hlas se starému mlynáři chvěl. — „Půjdu,“ a zavěsila se na jeho ruku. Neohlédla se cestou, věděla, že ji stíhají ty zlé oči.

Tu Bzůra přestal, dohaslo mu: nacpal si znova, vážně zapálil, a povídal dále:

Přišel večer, byla hned noc; takovou noc málo kdo z lidí pamatuje!

Byl ještě den, vyvstanou na západě mraky a letí k nám. Srdce tlouklo každému úzkostí, když visely skoro nad samou zemí, těžky, šedivy; jen spadnout, všecko by byly umačkaly. Pod

nimi byla noc. Tu to náhle zahučí, kus mračna se hnulo sem k lesu a tu to praskalo, tlouklo o sebe, kácelo se, až kusy země od kořenů do povětří litaly. Po chvíli kráply řidce velké krupěje, pak hustě bily do oken jako když se sype zrní. Slavil to běs veselku tu noc. Pojednou se blýskne, uhodilo právě do rybníka. Starý mlynář seděl ve světnici a modlil se při hromnici na starých modlitbách nebožky ženy. Udělal kříž, jak ránu uslyšel, rozžhal svítilnu od vozu a šel se podívat ven. Mlýn bručel svoji starou povídačku; na dvoře vyl pes.

„Zachovej nás pán bůh; to je noc, v níž lidé, kteří se hněvu božího nebojí, své řemeslo provádějí — podívám se trochu po mlýně.“ A chtěl jíti. — „Ale jak pak asi Liduška,“ pomyslil si, „půjdu dříve k ní.“ Upnul si šosatý kabát, přitáhl pomoučenou placku a bral se po dřevěných schůdkách nahoru. V polovici cesty však se zarazil. Stará kolena pod ním klesala, zbledl, pot na něm vyvstal, musil se uchopili dřevěného zábradlí; slyšel zřetelně z komory hlasy, Lidka nespala.

„To mi nenamluviš, že ten starý jako se svým dítětem s tebou zachází, znám takové lidi: vylíhne-li se jim v plesnivém srdci oheň, buď je spálí, nebo omlazuje. Je toho již plné městečko, o rok až budeš starší, povede si tě ten dědek k oltáři!“ To byl hlas mládkův.

„Antoníne, pro bůh tě prosím,“ a pláč dusil Lidce hlas, „nespílej mému starému, dobrému otci!“

„Otci? zamilovanému pěstounovi; vždyť jsi nalezenkou!“ smál se mládek. „Tvůj otec kdo ví kudy chodí a pán bůh se o tebe postaral, svěřil tě dobrým rukoum!“

„Antoníne, nerouhej se!“ Byl to výkřik bolestný.

Kropenka sevřel rukou zábradlí, byl by je snad utrhl a jím se hříchu dopustil, ale nemohl se hnouti. Nastalo mlčení; mládek prudce po komůrce přecházel, Lidka štkala. Mládek se zastavil:

„Proč jsi odešla dnes od dubu?!“

„U rodičky boží tě prosím, Antoníne, netrap mne; nemohu svému dobrodinci ztrpčovat poslední chvíle života!“

Mládek se drsně zasmál: „Teď mi řekni,“ a hlas jeho zněl přidušeně, „půjdeš se mnou odtud, nebo ne!?“

„Ježíš Marja!“ Bylo slyšet, jako by byla Lidka moci na kolena stržena. „Nepůjdeš!?“ — „Ne!“ — „Tedy s bohem, hezká schovanko!“ a kroky se blížily ku dveřím.

„Antoníne!“ — „Podívám se na tvou svatbu s panem otcem,“ ozval se smích. — „Nikdy! Nikdy!“ — „Nikdy? Přísahej!“ — „Přísahám!“

Slabě to dolitlo k uchu starého mlynáře, jako vyrvané z prsou umírajícího; utřel si studený pot s čela. „To byla moje poslední cesta,“ pomyslil si, shasil svítilnu a usedl. Chtěl se dočkat konce. Zdálo se, jako by se v komoře mládek změnil; byl tam tich, za to Liduščin pláč prorýval se ještě ven — snad ho dusila na prsou Antonínových. Po chvíli se otevřely dvéře komory, mládek políbil Lidku — „Dobrou noc, pamatuj!“ a kráčel po schůdkách dolů, aniž by byl starého mlynáře spozoroval. Lidka zastrčila závoru a klekla. Kropenka ji slyšel, modlila se „Zdrávas královno“!

„Jen ještě mě doneste, staré nohy — to je můj poslední úkol!“ Doplížil se, jindy tak čerstvý stařec sotva do světnice, jakoby byl za tu chvilku o deset let sestárnul.

Ve světnici hořela ještě hromnice. Sedl k stolu. „Tak, teď se připravím;“ otevřel modlitby na místě, kde stálo: „Modlitba těžce nemocného“ a modlil se dlouho. Pak vstal, vzal papír, péro a psal. — „Vidíš hochu, tady mám opis,“ při tom vytáhl Bzůra koženou velikou tobolku, v níž „obšíd“ choval. Vyňal ho, rozbalil, a z něho mi podal kousek papíru. „To psal Kropenka“.

Četl jsem: „Poslední vůle a odkaz Václava Kropenky Antonínu Šeborovi, mládku a Lidušce Kropenkové, kteráž léta Páně 1815 pod velkým dubem na hrázi u mlýna co nemluvně pohozené nalezena a od Václava Kropenky a ženy jeho Barbory za vlastní přijata jest. — Drahé děti! Neměl jsem daleko k hrobu, ale také jsem naň nepomyslil. Ulehl jsem večer a spal jsem spokojeně až k ránu; nikdo neproklínal hlavu mou, nikomu jsem nebyl v cestě. Moje dobrá žena, ta tam již hnije, a já měl dávno po ní zatoužiti. Dnes stalo se to poprvé. Opouštím vás! — Lidunko! Tys pečovala až dosud o moje šediny, tobě odkazuji vše. Tak jsme to umluvili s nebožkou na smrtelném loži, když ty's již vyrůstala, a když ona viděla upřímnou tvou přítulnost k starému jejímu Václavovi. Byla to dobrá žena, těším se, že ji zas uhlídám. Aby však hospodářství v ničem újmu neutrpělo a starý mlýn na své dobré pověsti, radím ti, abys muže si zvolila, který by řemeslu našemu rozuměl a po boku tvém je spravedlivě vedl. Přál bych si, kdyby volba tvoje padla na nynějšího mládka mého, Antonína Šebora, a aby stálému štěstí tvému a k spokojenosti tvé, jest-li to s tvojí vůlí souhlasí, ti sloužila. To jsou poslední slova starého přítele, tvého otce. V dalším životě vypomáhej ti Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý, Amen! † † †.“

Tak zněl kšaft mlynáře Kropenky. Když jsem přečetl, schoval jej Bzůra zase do kožené tobolky a povídal: Když starý Kropenka dopsal, složil arch a položil jej do modliteb, právě na tu stránku, z níž se modlil. „Tak, teď jsem se o tě postaral a nebudu ti v cestě; ještě poslechnu, jak klape mlýn.“ Poslouchal, shasl hromničku, vyšel ze světnice, zamknul dveře na klíč, prošel mlejnicí a ven. — Po chvíli neklapal mlýn. —

Co bych ti dále vypravoval; je již pozdě, povím to krátce. Ráno vytáhli pod koly rozmačkaného Kropenku, zastavil je. Pochovali ho a Lidka splnila poslední vůli jeho. Ale mlýn se krajem neozýval; nemohla ho slyšet a brzy se pod jeho střechou utrápila na smrt.

Z Antonína nebylo také nic dobrého; pil, říkal, že nemůže střízliv tu svou smutnou ženu vidět. Když mu umřela, odešel někam do světa. Od těch dob to všecko kolem mlýna stárne. Tak vidíš, kam často vede velká dobrota!

A Bzůra zvednuv se se země, sebral brokovnici a pravil: „Pojďme, dnes máme po čekání!“

Z námořníka romanopisec. Moře mohlo by si stěžovat, že jest v literaturách zanedbáváno. Dvakrát tolik prostory zaujímá na té naší planetě než pevnina, za to v literatuře, v povídkách, románech nemůže se s pevninou ani porovnati. Naše romány museji se odehrávati v pohodlném, teplém pokoji, na pohovkách, v siních ministrů a knížat. Ale do síní toho veleknížete, jakým jest moře, do jeho krás a hrůz, do jeho velikánských rozmarů a vášní málokterý román nás uvede. Ano, nejstarší romány — Iliada, Odyssea, to bylo něco jiného; ty to dovedly, ty uměly zjednati pevnině i moři rovnováhu a to z té příčiny, že názor jejich objímal stejně zemi i moře, třeba vědecké světlo nesvítilo jim ještě tak intensivně jako nám. Ale později škrtnuto moře ze scenerie vypravování téměř docela; hrouda zemská slavila úplné vítězství.

Tato nespravedlnost člověka byla cítěna, moře musilo zase jednou hlásiti se o své právo. A hlásilo se v první polovici našeho století kapitánem Marryatem s výsledkem velmi šťastným; Marryatův román dovedl po Skottovi upoutati veškeré čtenářstvo, poutal je po celé desítiletí, ano genre Marryatův výhradně po tu dobu panoval, i musilo přijíti pero Dumasovo a j., aby pozornost čtoucího obecenstva uvedlo zase na dráhy jiné.

O znamenitém romanopisci Marryatovi vědělo se dosud málo, leda jaksi všeobecně, že byl také znamenitým námořníkem. Podivným způsobem stalo se, že perem jinak hovorní Angličané Marryata se nedotkli. Až nyní teprv vydala jeho dcera životopis i korrespondenci Marryatovu a tuť vychází na jevo, že i život našeho romanopisce jest nejzajímavějším románem — na moři.

Kapitán Marryat narodil se r. 1792. Ve škole nevedlo se mu valně, učitelé prohlásili ho za hlupáka a mladý Marryat utekl šestkrát ze školy na moře. Na jednom útěku otec ho dohonil, naložil na vůz a poslal zase do školy. Vůz ke škole dojel, ale Marryat byl již zase tentam. Pak jej našli za několik dní v divadle, seděl v loži, kterou si najal s bratrem za peníze, jež měl odevzdati ve škole.

Marryat vstoupil za námořníka za válek napoleonských, kdež bylo námořních bitev a bitek značné množství. První plavba zůstala mu v živé paměti neshladitelným písmem zapsána. Surový velitel kázal, aby loď bez prodlení, nejsouc ani připravena, ani zásobena, vydala se na moře. Kázal tak proto, že se mu to líbilo a že na tom stál. Loď vyploula v noci, ve zmatku zapomněli vedle dralky hromadu železa, železo se líbalo s dralkou, dralka ukazovala špatně cestu, loď zbloudila, a za nejstrašnější bouře, za nejhroznější tmy noci listopadové dostala se na úskalí mezi Ushnutem a pobřežím. Do nejdelší smrti pamatoval sobě Marryat, jak se běduje o pomoc, jak spodek chrastí na skalinách, jakými ranami celá loď se otřásá, jak vybíhají na palubu polonazí matrosové, jak se vlny valí přes loď a jak konečně loď ze všeho vyvázne. A to všecko zakusili, že je připitomělý admirál svévolně do noci vyhnal — a poslušnost vojenská nesmí rozumovati. Pak loď jejich neustále se musila potýkati s loděmi nepřátelskými. Bývaly takové šarvátky, že prach se jim vpálil tak do tváří, že teprv po mnohých letech stopy jeho zmizely; že neměli ani času spát a často padali ne kulemi nepřítele, ale ospalosti.

Po tři léta byl Marryat na této lodi, jež jmenovala se Imperieuse a za ta tři léta ve více než v padesáti bitvách. Při jedné

z těchto bitev byl připočten mezi mrtvé. Měli tenkrát napadnouti francouzskou loď a teprv po nesmírných ztrátách mohli se jí zmocniti. Již ji stékali. Důstojník jejich byl při tom zastřelen, padl na Marryata a porazil ho. Marryat ležel pod ním. Matrosové chtěli se pomstít za důstojníka, hrnuli se přes mrtvolu důstojníkovu — a tím také přes živého Marryata. Měli oba za mrtvé a s Marryatem nakládali jako s mrtvolou: celé mužstvo kráčelo přes něj. „Tu jsem ležel jako ve mdlobách a na polo udušen krví chrabrého důstojníka, jež se na mne řinula. Jen ruce položil jsem si na hlavu, abych alespoň hlavu zachránil rozmačkání. Pokud jsem měl jen jiskru vědomí, nemohl jsem se ubrániti myšlénce, že snad se mi přece tak zle nedaří, abych musil chtíti odtud. Po desíti minutách věc byla rozhodnuta. Zatím jsem upadl docela ve mdloby. Připočetli mne k padlým a položili mne mezi dvě děla k důstojníkovi a k jiným. Čerstvý vítr zavál a ten mne poněkud vzkřísil, ale byl jsem ještě tak slabý a mdlý, že jsem sebou nemohl ani pohnout. Hlava má byla tak pomatena, že jsem se neuměl na nic upamatovati, byl jsem zcela tuhý jako v křeči — až teprvé vítězné výkřiky soudruhův mne docela probudily. Přišel lékař se svými pomocníky. Jeden z nich kopnul mne nohou a pravil: „Tu je také kohout, který už dokokrhal. Chlapík ten připravil šibenici o výdělek.“ Byl to hlas člověka, jehož Marryat nenáviděl na smrt. Kdyby ho byl v hrobě uslyšel, by prý by se jím probudil. „Lžete!“ vykřikl Marryat ze všech sil, a tím ovšem všecko vypuklo v smích. Odnesli ho, pustili mu žilou, ale odstonal to delší nemocí.

Když odešel z Imperieuse, obdržel nejskvělejší vysvědčení. Čtyry lidi zachránil utonutí, mezi nimi též úhlavního svého nepřítele, dvakrát skočil do moře, když loď ploula s napjatými plachtami.

Když byl třicet sedm roků stár, při plavbě do západní Indie napsal první svůj román „Frank Mildmay,“ za nějž obdržel honoráru 4000 zl. Na to vystoupil z námořní služby a těšil se z velké přízně královy. Jednou na královském plesu choť Marryatova byla ospalá. „Proč pak neodejdete?“ ptal se král. „Milosti, víte, že nikdo nesmí odejíti, pokud Vy jste přítomen.“ — „Pojďte,“ pravil král, „já Vás propašuju ven.“ Ale přízeň králova brzy proměnila se v nepřízeň, když Marryat psal proti týrání matrosův. Za svůj „Codex signalův na moři“, jenž byl zaveden u veškeré mariny, dostal Marryat řád čestné legie a námořní ministr žádal krále, aby kapitán směl řád ten nositi. „Marryat, Marryat?“ pravil král, jako by se rozmýšlel; „není to týž člověk, který psal proti týrání matrosův?“ — „Tentýž, Sire,“ odpověděl ministr. — „Pak řád nositi nesmí a vůbec ať mne nikdy o nic více nežádá.“

Avšak ve svém soukromém životě neměl nikde poklidu. Neustále ho to pudilo na cestu, na moře, aneb dělal doma podivínské plány. Tak chtěl ve vší opravdivosti na tři roky jíti na poušť a vydělati si tam velkého jmění, a byl celý bez sebe, když bratr jeho s ním tam nechtěl se vydati a řekl, že to pouhé bláznovství.

Jeho byt byl vyozdoben samou kořistí válečnou. Ve válce s Birmou tamější obyvatelé uschovávali si svoje klenoty v ten spůsob, že si udělali do těla řez, klenot dali do rány, až v těle zarostl. Marryat o tom věděl a po každé bitce rukou hledal na těle padlého místo povypuklé. Kde je cítil, zařízl tam nožem a vzal drahokamy v těle uschované. Marryat měl na ten spůsob přes dvě stě nejvzácnějších drahokamů — avšak rozdal všecko. Rodina jeho má nyní na památku jediný diamant.

Marryat zemřel r. 1848. Poslední léta strávil na svém majetku v hrabství norfolkském. I tu míval nápady podivínské. Tak pojednou veškeré polnosti své potopil pod vodu, poněvadž prý chce si vystřeliti na kachny. Vskutku dostavilo se divokých kachen veliké množství, načež Marryat vodu zase s polí svedl. Až do posledního okamžiku miloval karafiáty a růže, jinak jeho náklonnost neustále se měnila. I děti miloval velice, ačkoliv drsný jeho spůsob na poprvé děti spíše odháněl než přivábil.

Moře bylo jeho živlem — jakž by román jeho rovněž nebyl prosycen mořem?

Domácí a cizí umění. — Výtečný „Vesnický román“ od Karoliny Světlé překládá se do němčiny. Objednalať sobě překlad ten vydavatelstvo sbírky „Bibliothek ausländischer klassiker“, sídlící v Hildburghausenu. — Eliška Krásnohorská vypracovala opět dvě libretta, jedno podlé Shakespearova díla „Sebestian a Viola,“ druhé podlé novelly „Hubička“, uveřejněné v loňské „Osvětě“.

— Básně Preradovičovy nebyly posud úplně vydány, ač Preradovič byl jeden z prvních poetův horvatských, ač zemřel v stáří poměrně dosti vysokém. Tuto zanedbanou povinnost k svému přednímu pěvci chce nyní národ horvatský napraviti tím, že se postará o souhrnné vydání všeho, co z jeho pera vyšlo, co jest však dosud roztroušeno aneb pouhým rukopisem. V Záhřebě sestoupil se zvláštní komitét za příčinou vydání Preradovičových spisů, sestávající z pp. dra Račkiho, O. Utješonoviče, J. Trnskeho, M. Krešiče, A. Šenoy, dra Markoviče a dra Dežmana. Výbor ten právě napsal provolání k horvatskému národu, v němž vyzývá k dobrovolným, vydatným příspěvkům na vydání děl pěvcových, i naděje se příspěvkův tím hojnějších, an čistý výtěžek určen jest na zaopatření pozůstalých sirotkův, v nedostatku žijících. Přejeme zdaru nejlepšího, přejeme, aby při té příležitosti zvěděli Horvaté i o nás Češích!

— Naše česká města slynula někdy tím, že umění zejmena výtvarné docházelo v nich mocné podpory, a to sice ne snad jen umění výhradně náboženské, ač toto mívalo velkou převahu. Naše česká města nynější, ani Prahu nevyjímaje, mohla by slynouti, že o umění, zejmena výtvarném, nevědí ničeho. Praha kromě toho, že dala před lety Manesovi malovati hodiny, o umění ani nezavadila. Kterak jiná města v té věci ne snad smýšlejí, nýbrž k činům se mají, o tom svědčiti může usnešení městské rady mnichovské, která věnovala na umělecké vyozdobení své zasedací síně 50.000 zlatých, vyzvavši výtečného Pilotyho, aby za to namaloval historii Mnichova. A my máme v Praze radnici jako ratejnu a pustou jako stodolu. A když před dvěma roky byla rada naše vyzvána, aby si tam dala aspoň vymalovat Jiřího Poděbrada: neměla jeho podobu. Ovšem na vymalování dějin Prahy sotva kdy dospějeme vůbec — kdež pak bychom našli k vylíčení jich historické podoby!

— Nový obraz Holmana Hunta, „Stín smrti“, budí právě obdiv veškeré kritiky anglické. Představuje Krista a Marii v Betlemě v Josefově tesařské dílně, v níž vidíme stolici s nářadím a zem pokrytou třístkami, hoblinami a p. Marie klečí u otevřeného kufru, jenž obsahuje dary tří králův, vztahující se k budoucí velikosti synově. Kristus stojí vzpřímen, ruce maje k nebi pozdvižené, a jak slunce plným paprskem padá do dílny, dostává vržený na stěnu Kristův stín docela podobu člověka ukřižovaného. Tento „stín smrti“ Marie při poobrácení se zahlédla a jest polekána. Ačkoliv nevidíme její tahy, seznáme dopodrobna proudy jejích citův z držení těla a z rukou, křečovitě se chytajících postranice kufru. Kritika praví, že jest to jedno z mistrovských děl moderního umění. Co do lesku barev, co do síly výrazu jest obraz znamenitý. Zvláště pak se chválí, že zejmena lišení se osob od pozadí tak mocné jest, že jest efekt přímo jako stereoskopický.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Národní pohádky, písně, hry a obyčeje. Vydává péčí komise pro sbírání národních pohádek atd. literární řečnický spolek „Slavia“ v Praze. Svazeček 1. V Praze. J. R. Vilímek. 1873.

Náhodou opomenuto v č. 6. dát pod oddíl „Poezie moderní“ jmeno spisovatelovo: Václav Carda.

A. H. v P. — Napsali jsme list.

V. Z. — Pěkné myšlénky i pěkná forma. Ale proč nehledíte pravdy vyslovené doličit příkladem konkretním, na př. novelkou?

F. W. — Trochu anekdotní. Co se týče počátku — četl jste pozorně Herodota?

E. B. v Č. — Tak rychle věc nejde. Jednoduchosti je třeba a tu lze studovati na vzorech, jakéž máme v balladní literatuře české již v počtu čestném. Na soukromé dopisy, odpustíte, věru se nám nedostává času.

L. T. — Sledujem také chování se českého časopisectva naproti nám. Že některé listy „Lumíra“ ani neoznamují, je nám, kteří známe nezdravotu jistých poměrů českých, pochopitelno. Jistým pánům záleží na rozvoji celého národního hnutí právě jen tolik, mnoholi slouží osobním jich prospěchům.

B. L. — Myslím, že byste mohl být rád, že alespoň čeští spisovatelé něco dělají. Je u nás takto beztoho dost bluchoty a bezmyšlénkové mizerie.

A. T. — Redaktor V. H. bydlí v Praze, č. 256—II. (Sítkové mlýny) — redaktor J. N. pak v Konviktské ulici, č. 28.

Č. J. — Nebuďte tak neopatrný! Zasíláte, jak nám sdělujete, verše své po všech redakcích — někde by Vám mohli náhodou něco otisknout a máte maler!

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra.** v Praze, 1873.

Předplácí se pro *Prahu*.
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpoledni.

Ročník I. 1873. **Číslo 8.**

Poldík rumař.

Křídová kresba od *Vítězslava Hálka.*

(Pokračování.)

III.

Od té chvíle považoval se Poldík jako zaslíbeným, jako zavázaným slovem. Vše, co konal pro domácnost, neslo se již směrem tím, už na sebe nepomyslil, aby v myšlenkách také nebyla Málka; však víte, jak se to myslí v podobných případech.

Stalo se jednou o polednách a později ještě několikráte, že ze stínu vysoké zdi Poldík musil na poledne zajeti asi o sto kroků dále, až k řece, na Náplavku, na břeh. Měl z toho radost, když Málka jej na starém místě hledala s obědem, ale nenašla; a Málka měla radost, když jej přece našla u samého břehu. Zde se to líbilo Málce; řekla Poldíkovi, aby zde stával častěji v poledne, tu pod stínem vysoké topole; tu že jest lépe než tam u zdi.

A bylo zde lépe. U břehu stálo lodí s pískem, co se jich tam vešlo; kolem nich kroužily loďky menší, na nichž plavili se pískaři. Co dále bylo vidět na vodě, vše bylo lepší, než tam u té pusté, vysoké zdi.

Málku tu znali jakožto Poldíkovu nevěstu a dle toho s oběma žertovali, když Poldík bral Málce z košíku oběd.

Druhého dne Málka již sama nesla oběd až ku břehu. A ještě více se jí zde líbilo než včera. Nevím, kam musil Poldík na chvíli odejíti; ale za jeho nepřítomnosti přiblížila se Málka až k samé vodě a povídala jako pro sebe: „Hned bych se chtěla převážet na vodě!“

Byla-li tato slova pouhou samomluvou, také nevím; ale zachytil se jich jeden z pískařů a pravil: „Tu sedněte na loďku a převážejme se trochu.“

Málka se na něho podívala a neodpovídala. Snad že považovala celou věc za žert. Ale pískař tomu rozuměl do opravdy. „Jenom na chvíli,“ pravil, „než se Poldík vrátí, jsme zase u břehu.“

Než se nadála, již stála menší lodice zrovna u břehu, u Málčiných nohou; potřebovala jen jednu nohu zvednouti a byla na lodici. Ten mladík pískař stál uchystán, jakoby s křídly a jakoby celá jeho postava byla vtělenými slovy: „Pojď a poletíme!“ Byl jako vtělený úsměv, jako vtělený žert. Vše na něm hrálo, vše mělo se k veselí, jemuž těžko bylo odolat. Oči samý šprým, slova jako veselá písnička — Málka se ani nenadála a již seděla na jeho loďce.

Loďka dostala křídla; několik rázů a byla u prostřed řeky. Řeka se usmívala, nebe se usmívalo; když se Málka podívala na mladého přívozníka, usmíval se též. Vše se usmívalo, Málka také se usmívala.

A teď se dívali z prostřed řeky, kdy se Poldík vrátí ku břehu.

„Ale což,“ pravil mladý přívozník, „než se vrátí, to ještě můžeme se někam podívat.“ A opět vesloval, jakoby letěli: jako hračkou byli v Podskalí, nedaleko Vyšehradu, a jako hračkou byli zase nazpět. Zastavili se opět uprostřed řeky a tu Poldík vracel se právě k povozu svému ke břehu.

Když sem přišel, pokřikovali na něho ostatní pískaři: „Nevěsta odjela, Poldíku, tam hle ti ji unesl Frantík.“ A smáli se.

Poldík se podíval, kam ukazovali pískaři; tam z lodky na něho se smáli Frantík a Málka. A sice Frantík volal: „Už ti vzkazuje, že o tě nestojí!“ A Málka volala ku břehu: „Počkejte, Poldíčku, hned jsem tam!“

Poldík asi také se smál, všichni se smáli a žertovali a takž mohli bychom říci, že tam na břehu měli veselé poledne.

Chvíli Poldík čekal na Málku; ale když Frantík stále jen byl s ní uprostřed řeky, zavolal na ně: „Málko, už musím jet!“

„My také!“ volal z řeky na břeh Frantík, smál se a než se kdo nadál, již zase plul s Málkou proti řece; loďka brzy se skryla za větší lodě, zmizela zrakům a snad již zase byla někde pod Vyšehradem.

Poldík ještě stále čekal na Málku, že snad brzy se vrátí. Ale nevracela se a pískaři počali se Poldíkovi posmívat do pravdy.

„Šla trochu na cesty,“ pravil jeden, „chce ještě užiti svobody.“

„Frantík ji ukáže svět,“ řekl druhý.

„Co škodí, Frantík zná svět, a umí ho ukázat,“ zas jiný.

Asi toho spůsobu bylo i ostatní posměšné poznamenání. Tu Poldík náhle obrátil povoz, naložil písek a více nečekal. Když vyjížděl, bylo jeho první slovo „Hista!“ Koně dostali po silných ranách, až vyhazovali zadními kopyty a mimo to Poldík klel jako do zásoby. Ale tu jakoby se byl vydal z té zásoby. Pak přešlo hodný kus cesty, několik ulic minulo, a Poldík ani nepokřiknul, ani nezaklel, ani nezapráskal. Shlížel stále na dláždění, jako by na něm něco byl ztratil a nyní to hledal.

Byl již dávno ten tam, když Frantík vrátil se s lodicí, na níž byl převážel Málku. „Zejtra můžete se zase převážet,“ pravil mladý přívozník Málce, když vystupovala na břeh.

„Poldík už vám odjel!“ povídali pískaři.

„Že vám to napíše na vrub,“ podotkli jiní.

A smáli se, Málka také se smála. Málka myslila, že Poldíka potká, že se omluví; ale nepotkala ho.

Den na to zůstal Poldík na poledne zase jen u vysoké zdi a tam čekal, až Málka přijde s obědem. Vlastně ohlížel se již cestou, jde-li za ním, aby ji svezl. Ale neuviděl ji a hezky dlouho trvalo, co na ni čekal. Jinak nebylo na něm vidět mrzutosti; snad že z toho včerejšího již se vychodil a vyspal.

Přivítali se a když Málka vyndala z košíku oběd, pravila: „Já se zatím na chvilku podívám k vodě.“ A odešla.

Tu měl Poldík jako po obědě. Jedl, nejedl, sám to nevěděl; ale brzy se sebral i s koňmi, aniž by čekal, až se dostatečně nasytí, hodil košík i se zbytky oběda do vozu, zajel ku břehu pro písek a ptal se jen jako mimochodem: „Kde je?“

„To se zeptej Frantíka, až se s ní vrátí,“ řekl některý z těch pískařů, kteří nakládali na jeho vůz.

Poldík již se neptal, aniž čeho promluvil. Jen, když vyjížděl, dal košík Málčin i s nádobím na loď, na níž byl složen písek a pravil jako ke všem, kdož na lodi byli: „Až se Málka vrátí, řekněte, že zejtra nebudu obědvat.“

Tato řeč zdála se pískařům poněkud příliš opravdivou, aby ještě mohla býti považována za žert. A za žert dosud měli všichni to, co se tu před nimi dálo.

„Ale, ale,“ počali chlácholit někteří, „kdo pak to bude brát hned tak do opravdy!“

Ale Poldík již málo dbal o to, co povídají — zmizel s povozem svým tak rychle, jako prvé Frantík s loďkou, na níž převážel Málku.

A tenkrát opravdu dlouho se nevracela Málka s Frantíkem. Musili zajeti někam až za Vyšehrad aneb kam, odevšad mohli býti již zpátky. Poldík již zde byl po druhé pro písek, když pískaři volali: „Tam hle jedou.“

Poldík se neohlížel, kdo jede a kde jedou; jenom spěchal, aby byl dříve s nakládáním hotov, než loďka sem přistane. A byl hotov právě, když přistávali, když smějící se Málka vystupovala z loďky, na níž zbyl smějící se švarný převozník. Leč jakkoliv Málka rychle vystupovala z loďky, tak rychle přece nesla, aby mohla stačiti Poldíkovi, který tenkráte zrovna ujížděl, sypaje na koně všecko klení a praskání, jako krupobití.

Když si Málka brala nádobí i se zbytky nedojedeného oběda, pravili někteří z těch, co nákladali písek: „Poldík vám vzkazuje, že zejtra nebude obědvat.“

Málka na tato slova trochu se zarazila, ale zpamatovala se, když ten její převozník pověděl: „I jen přineste oběd, zejtra se zase svezeme.“

Tenkrát snažila se, aby Poldíka ještě dohonila; snad cítila, že jest povinna omluviti se, ne-li dokonce vyvleci se z podezření. Ale Poldík jakoby tenkrát ani byl neměl rumařské koně, sám jakoby byl neměl rumařský krok — zmizel a nebylo po něm stopy.

Když večer Poldík přišel domů, Málka se chystala navštíviti ho u koní, tam domluviti to, co vlastně ještě nepočala. Ale Poldík sotva že koním zasypal, zmizel ze stáje a z domu, tak že rovněž po něm nezůstalo stopy a Málka se ho nedočkala.

A když nesla na to druhý den oběd za Poldíkem, nenašla ho ani u vysoké zdi, ani na Náplavce na břehu. Čekal tam sice již švarný převozník s loďkou a vybízel ji pohledem i kýváním i slovy i smíchem, aby sedla, že už čeká; ale Málka se obrátila a šla ulicemi nazpět, kudy myslila, že Poldíka potká. Nepotkala ho, ale uvidévši jeho povoz u hospody, u níž nejednou stával a v níž často popíjeli soudruhové jeho: vešla za ním a na stůl před něj stavěla oběd.

„Co pak tu chcete?“ pravil zhurta Poldík, jako když chce zaklít na své koně.

„Nesu za vámi oběd, Poldíčku,“ pravila Málka a chtěla úsměvem všecko udobřiti.

„Do hospody se nenosí oběd,“ odpovídal Poldík.

Ale Málka nedbala této námitky, přece postavila oběd na stůl a vybízela Poldíka, aby jedl.

„Do hospody se nenosí oběd,“ řekl Poldík opět zhurta a při těch slovech vše, co stálo na stole, shodil, tak že na zemi mezi střepy válel se všechen boží dárek pomíchaný.

Na to Málka se dala do pláče a v slzách mluvila, to že nezasluhuje, aby si to pamatoval a že jí udělal hanbu přede všemi tu v hospodě. Pro trošku toho vození se na vodě že dělá takový rámus, ona že bez toho celý rok nikam nepřijde a teď že se trochu projela. A podobně mluvila. Pak dodala, že schvalně teď zase půjde na vodu a Poldík že nezasluhoval, že se tak o něho starala.

Ale Poldík dnes nebyl žádnému důkazu přístupen; když Málka řekla, že zase půjde na vodu a nešla, vstal a pravil: „A to hned jdi, sice z tebe nadělám střepy jako z tvého obědu!“ A to mluvil každé slovo, jakoby bylo kamenem. Víme, že Poldík málo kdy mluvil, a že nikdy neřekl o slovo víc, spíše o několik slov méně. Když tedy vyřknul slova ta s takou určitostí, nezbývalo než míti je za pravdu. Málka dala se do pláče ještě většího, ale již nemluvila a odešla. Ostatní, kdo zbyli v hospodě, i s hospodským, postavili se kolem Poldíka, jehož vesměs si vážili jako člověka nad míru řádného a domlouvali mu vlídnými slovy, aby se udobřil. Než se vyspí, že bude všecko zase v pořádku, někdy že se podobné věci přihodí, ale člověk že to nesmí tak brát, že kam by došel atd.

Poldík seděl u svého stolu a zakrýval si obličej oběma mozolovitýma rukama a ani se nehnul. Poslouchal-li, co ostatní, sdílejíce poněkud osud jeho, k němu mluví, nevím; ale když mluviti přestali, Poldík neodpovídal, ani sebou nehnul, tak že po ukončení oněch dobře míněných slov nastalo v hospodě mlčení, jemuž jsme navykli říkati „trapná pausa“. A po té pause začali ti ostatní mluviti mezi sebou věci lhostejné, jež se týkaly buď zaměstnání, buď práce jejich; ale při svých lhostejných rozmluvách všichni měli oči upřeny na Poldíka, tak že každý jen dost málo lidských obyčejův znalý, kdo by sem právě teď byl vstoupil, byl by musil uhodnouti, že rozmluvy tam těch jen proto jsou tak bezvýznamny, že chtějí šetřiti toho, jenž má tvář pohříženu ve dlaních. Rozmluvy jejich chodily jako po špičkách, aby nevzbouřily to, co nedávno vypuklo velmi prudce.

Do těchto rozmluv mírných udeřil Poldík náhle touto samomluvou: „Mamlasové, lháři! Tu nám kážou, že bůh hledí na srdce! Nic nehledí na srdce! Kdo má srdce, nechá mu ho dráti, škubati po kusech a pak ta lidská rota se těm kusům směje jako ukřižovanému Ježíši. Ano, hleď na srdce, jak mi ho derou, ale nech ho dráti! — Všecko povídání nestojí ani za to, abych to napsal na papír a papírem zapálil si fajfku!“

Na tato slova všichni přítomní hleděli jeden na druha, ukazujíce sobě po čelech, jakoby mluvili: „Přeskočilo mu.“

IV.

Málka tenkrát přece šla zase k vodě, když ji Poldík tak nemilosrdně od sebe zahnal. Šla tam s úmyslem, že

snad Poldík brzy sám tam přijde a že bude s ním u vody pořízení snadnější než v hospodě. Ale Poldík nepřijížděl, aspoň nepřijížděl tak rychle, jak si Málka myslila. A když přijel, nebylo tu již Málky — byla již s Františkem na loďce a s loďkou bůh ví kde.

Tedy nedohodli se již.

A musíme říci, že se Málka na vodě zpamatovala brzy. Vůbec se jí život na vodě líbil mnohem lépe než život na ulici. Také až dosavad se jí líbil život s Františkem lépe než s Poldíkem.

Na ulici jednotvárné vození písku, nehybné, líné, klátivé — zde na vodě život v skutku dostal křídla, rychlá, letná, rozmanitá. A jako ulice byl Poldík, a jako voda byl Františk. Než u Poldíka myšlénka stala se slovem, potřebovalo to času. U Františka bylo slov co pohledů, mohl mluviti bez ustání a pořád ještě nedomluvil. Než Poldík se rozhoupal, aby jí řekl, že ji má rád! Františk jí to řekl hned, bez rozpaků, řekl jí to každou chvíli a opakoval to neustále. K čemu Poldík skoro stonal, Františk odbyl to jako hračkou. Než jí řekl Poldík, že z nich bude párek! A tu hle švarný přívozník řekl, když poprvé sedala na jeho loďku: „Škoda, že už mne Poldík předešel, z nás byl by párek!“

I dnes to opakoval Františk, když Málka vstoupila na loďku.

„Však už z nás nebude párek,“ odpovídala Málka, a tu ovšem myslila, z ní a z Poldíka že nebude párek.

„Je-li možná!“ divil se Františk.

A na to Málka vypravovala, co se přihodilo.

Františk ovšem místo jedné útěchy měl útěch deset a každá byla taková, že sama o sobě mohla dostačiti. Když toho dne se rozcházeli Františk s Málkou, podali si ruce, Málka musila slíbiti, že v neděli hned z rána přijde na břeh, pak že s loďkou pojedou někam na celý den. Málka slíbila, těšila se na neděli nesmírně a když neděle přišla, ještě před umluvenou hodinou stála na břehu na určitém místě.

Na to přišel Františk, lehký, obratný jako ta jeho loďka, samý úsměv, vyfintěný po spůsobu pražských šviháků, jež pozná každý na první pohled. A zrovna taková byla dnes jeho loďka. Lehká, obratná, vyfintěná, měla fábory, vlajky, — šátky byla oděna a rozličnými květinami — loďka švihák jako on. Málka byla by nemusila míti oko, ani trochu gusta, aby se jí tato věc nebyla ihned zalíbila. Neboť k vůli komu jest toto vyšňoření? Málka nebyla z těch, které by to bylo nedojalo.

Pánové a dámy! Jest-li že již někdo z vás odsoudil Františka co člověka lehkovážného, snad i svůdníka a podobným spůsobem Málku, snad co svedenou — prosím, abyste se neukvapili.

Jest to věc nade vše pomyšlení přirozená, že Málce ihned se zalíbila více živá, proudivá Vltava, než zdlouhavé, jednotvárné ulice. A Poldík byl tou vtělenou pražskou ulicí, a Františk byl tou vtělenou vodou vltavskou. Tedy zápasili tu téměř dva živlové podstatně různí: usedlost, odměřenost, pravidelnost ulice, po níž se svou károu s odřenými koňmi pohybuje se loudavým krokem Poldík, těžký jako jeho písek, s něhož kape voda; a tuto lehkost, pružnost, zrovna vzletnost vltavské hladiny, po níž jako myšlénka poletuje Františk, lehký, průhledný, jemný, veselý jako ta voda, která tu přes písek plave.

Jest tedy odvracování se Málky od Poldíka a nachylování se její k Františkovi pochodem tak přirozeným, že nevím, kolik děvčat by se zde bylo osvědčilo stálejšími, aby byly nešly Málčiným krokem. Námořníkům ženské srdce pravidelně zrovna letí vstříc, nenámořníkům jen jde vstříc, ale krokem zcela volným. Považujme Františka za kus námořníka, ovšem pokud naše Vltava při tomto přirovnání obstojí. Arciť že snadnost, získati si srdce ženské, má také slabou stránku svoji: že ho snadno pozbudem. Ale i ona váhavá pravidelnost pobřežní má takou stránku: že se k ní máló hodí mysl ženská, a že muž při ní často jest jako opuštěn, sám, při vší stálosti i povahy i zaměstnání.

Málce se na vodě líbilo nesmírně. Kudy plouli, lidé na březích se zastavovali dívajíce se na vyšperkovanou loďku a ptajíce se druh druha, kdo asi ten párek. Bylo jasno na nebi i na vodě; břehy stály v plné zeleni, po březích procházeli se s děvčaty hoši v nedělním oděvu a v nedělním rozmaru. Kde Málka chtěla, loďka se zastavila, kde chtěla, letěla jen mimo. Obědvali spolu v zahradě, pod širým nebem, a tu již Málka vyznala sama sobě, že s Poldíkem neužila po celý čas tolik, co tuto s Františkem za jediné dopoledne.

Odpoledne se jí líbilo teprva. Plouli dále proti vodě a úsměv celého světa jakoby se byl snášel na ně. V pobřežních vesnicích hrály hudby, zvuky jich doletovaly až sem na vodu. Hoši, kteří se procházeli po březích, poznali Františka, poněvadž tu byl vůbec známý, a z daleka již volali na něho pozdravem, mávali čepicemi a šátky. U jedné vesnice pobřežní dokonce odvázali loďky, jeli jemu vstříc, pozvali ho k sobě, ano vyhrožovali, že dále ho nepustí, nevystoupí-li s nimi na břeh a nedovolí-li, aby si s tou „jeho“ u muziky každý aspoň jednu písničku zatančil.

Františk i Málka byli ochotni, vystoupili na břeh a zašli k hudbě, provázeni vesnickými mladíky. U hudby jakmile se Františk objevil, zavzněly zrovna intrády, celá společnost k němu se obracela, s Málkou tančili a oběma prokazována pocta neobyčejná. Až do večera tu setrvali a večer ploul Františk s Málkou na zpět. Až k loďce provázela je hudba a hoši zpívali veselé písně. A když plouli, Františk rozžal světel rozličných na lodi, že vypadala jako ovita růžemi, zařícími do modrotemného večera. A uprostřed růží v úsměvu dleli Františk s Málkou, nad nimi v úsměvu se klenulo s hvězdami nesmírné nebe a před nimi ploula v úsměvu jasná hladina Vltavy. Přívozník, proto že plouli po vodě, nemusil ani hnouti veslem; voda sama je nesla, Františk s Málkou mohli se jen držeti za ruce, mohli se dívati na sebe a na svůj úsměv.

Málce bylo, že jaktěživa nic tak krásného neužila, jako tento večer na vodě; možná, že měla pravdu. Vyslovila si to šeptem, proto že nahlas by to bylo vyznání odvážné: že by tu na vodě chtěla zůstati tak dlouho, dokud svítí měsíček na nebi. A měsíc svítil jako dvojnásobně; bylo ho viděti na hoře a odrážel se z Vltavy a na vodě byla jeho zář jako vylité stříbro. Kam Františk uhodil veslem, zář ta že rozstříkla jako na stříbrné třepení, jako na jiskry a na stříbrné kapky a k tomu vlnky žblunkaly hudbou šeptanou a přece dojemně jasnou.

Měly-li pro Málku břehy za dne mnoho půvabu, měly ho za takového večera ještě mnohem více. Na březích bylo pološero, z něhož zvedaly se domy, kopce a vůbec všecky předměty bělavým leskem. Zrak to pološero neprohledl, a přece se oko nechtělo od něho odvrátiti, jakoby tam bylo viděti vše, co kdy duši a mysli táhlo.

Tento den a tento večer měly taký dojem na Málku, že vytiskly z její duše snadno obraz Poldíkův načisto, který, jak jsme pozorovali, bez toho tam byl zavěšen jen jako ze

zvyku a nikoliv z nutnosti duše, jež by se ho zachytila veškerou bytostí svou. Ba nebylo třeba než ještě několik podobných dní a večerův a Málka se odvracela od Poldíka jako od čehosi škaredého, jakoby utíkala z polosesutého sklepení, ověšeného pavučinami; i obracela se k Františkovi jako k světlému místu, které z tohoto šera ji chtělo vyvésti.

Netajím se tím, že poměr Málčin k Františkovi byl velmi nebezpečný a že bych tu mohl upadnouti v pokušení, zaplésti romantickou historii. Neboť nitky, které tak lehce se svážou, jako náklonnost Málčina a Františkova, obyčejně zrovna tak lehce se rozvážou, jen že následuje na jedné straně k tomu omrzelost, na druhé dokonce zklamání, ne-li úplné roztříštění všech nadějí, jimiž děvče zachytá se za život.

Avšak takovéto romantiky není nám třeba, a v tomto případě nebyla by pravdiva. Františk stokrát opakoval již Málce, že budou spolu párkem, mužem a ženou, a Málka stokrát při tom tiskla mu ruku jako na znamení souhlasu. A pak si to říkali pohledem a políbením, a pak už ani pohled a políbení nemusily to říkat: bylo to mezi nimi již tak pevné, že to viděli, jako tu cestu, po níž společně kráčejí.

Tak se tedy stalo, že v Podskalí chystali se pískaři a loďkáři k Málčině a Františkově svatbě. Po celý týden u Náplavky o tom se mluvilo, po celý týden se umlouvali, kterak svatbu tu oslavit. Neboť byl Františk vždy jako jejich duší — v letě na loďce a na lodi, v zimě na ledě, kde vyhledával, upravoval a opatroval kluziště, na nichž pak sám jezdil jako ten vítr po poli a po rybníku. K tomu Františkovi po léta prorokovali, že se neožení jaktěživ, že jest k tomu příliš lehkomyslný, do větru a mnoho nestálý, s ním že by žena prodělala pravou křížovou cestu. A Františk se nyní ženil!

Tedy shlukli se všichni pískaři a loďkáři a umlouvali se, jaký mu ustrojí svatební večer. O přípravách k tomuto večeru bylo slyšeti na břehu, na vodě, kde vůbec lidé byli zaměstnáni; jen když Františk přišel na břeh, umlkali vykládáním o přípravách.

Ale Poldík přece to slyšel, co vše se chystá. Bylo mu to ovšem již jako cizí věc, tak se tvářil; ale škubalo ho to do srdce i v srdci, byl přece jen, jakoby mu k prsoum sáhal žhavým železem. Podle svých zásad byl by ovšem nedal za Františka fajfku tabáku; ale Františk přece jen byl s něho; jinak dovedl se míti k Málce, jinak dovedl ji k sobě připoutati a u sebe udržeti — to snad ho rmoutilo nejvíc, že byl Františk dovednější.

Tak přiblížil se den, kdy byl Františk s Málkou oddáni, přiblížil se večer, kdy jim na počest uchystána na hoření Vltavě slavnost neobyčejná, málo kdy vídaná.

Jako tenkrát, když poprvé v neděli vyploul s Málkou Františk, byla jeho loď vyparáděna po švihácku a večer na to leskla se v různých světlech jako růžemi: tak byly dnes vyfintěný loďky, co jich bylo v Podskalí a ty vesměs čekaly, až večer k nim se dostaví svatební párek. A sotva že snesly se nad vodu první stíny, zaplály všecky loďky jako jedním ohněm, rozděleným na nejrůznější částky. Záplava šířila se daleko na břehy, zajala celou hladinu Vltavskou, metala rozličné lesky až ku hvězdnatému nebi.

A uprostřed seděli Františk a Málka, mladí snoubenci.

Loďky jakoby byly jedinou velkou lodí, těsně pohybovaly se vzhůru až k Vyšehradu, až i ty staré stěny, až i ta stará skála nakazila se záplavou a vypadala jako vážná tvář s mladým úsměvem. Hned na to souvislé toto tělo lodic rozpadlo se, každá loďka jezdila o sobě, všecky kroužily kolem nejozdobnější loďky snoubencův, na některých spustila hudba, na jiných vystřídal se s hudbou zpěv, na všech panoval jasot, na všech výskali, zapalovali pochodně, mávali jimi — Vltava byla tak oživena, tak vyfintěna, že nebyla ani sobě podobna. A to vše, že se ženil Františk s Málkou.

Břehy byly téměř obstoupeny zástupy zevlujících diváků, kteří oči své napájeli pěkným divadlem. I Poldík byl mezi nimi, uschován a nepoznán. A chvílemi bylo mu, že by nejlépe bylo, kdyby svoje srdce něčím prohnal, pak zase, kdyby prohnal něčím to srdce tam těch, kdož se veselí, a pak dokonce zdálo se mu, že zaslouží toho posměchu, v němž tuto souhlasí lidé, Vltava a klenoucí se nad nimi nebe, a pak mu dokonce bylo, že by zasluhoval ještě mnohem horších věcí, než toho posměchu, za jakýž si vykládal tuto slavnost: že by měli všichni vesměs vyzvednouti ho a ukazovati na něho a volati: „Tepejte ho, že ani neví, co jest život! Tepejte ho, neboť ani nezaslouží, aby žil!" A pak zas ty příčiny viděl tam v těch ostatních, a domů se potácel jako by byl vejpůl. (Dokončení.)

Nemoc písařská.

Dle *S. B.* od dra. Fr. *Zůny.*

emíním tytulem svým onu nemoc, která pudí tak mnohé spisovatele, aby víc psali než myslili, pět knih ročně hodili na nevinnou hlavu obecenstva atd., zkrátka onu nemoc duševní, která vyvolává hyperprodukci spisovatelskou a již bychom mohli směle nazvat „chorobou německou". Míním křeč, která se zmocňuje ruky píšícího často tak, že musí ihned ustat v psaní. Nebozí diurnisté v úřadech a mnohem více ještě ubozí Jakubové Malí v literaturách mně rozumějí.

„Křeč písařská je ohromným rozechvěním čivů, jež ovládají svaly palce, ukazováče a prstu prostředního, a objevuje se, chcem-li psát. Péro pak nejde žádoucím směrem, zajíždí na všechny strany a místo písma vidíme škrábaninu. Čím více chorobou tou stížený do psaní se nutí, tím malomocnějším stává se naproti péru svému, a ku křečím v prstech druží se často i další křeče v ruce celé až do ramena."

Teď máme popis. A přidáme-li k němu dodatek, že vypsané právě „známky přestanou, jakmile ustanem v pokusech o psaní a ruka že je schopna ihned každé práce jiné", zdá se věru, že dobrotivá příroda dala nám nemoc tu co bolestný sice, ale radikální prostředek proti oné horší nemoci duševní, pudící k psaní přílišnému, a jsme přírodě ještě vděčni za tu křeč písařskou.

Křeč písařská náleží mezi tak zvané nemoci poctivé. Totiž mezi nemoci takové, při kterých my lékaři zcela poctivě řekneme, že nevíme o nich pranic. Posud byla pozorována skoro jen u mužských, u ženských velmi zřídka. Až budou ženské emancipovány, až také z nich budou úřadní a literární diurnisté, přijde také na ně. Příčina choroby se nezná. Mnozí myslí, že leží v ocelových perech, před užíváním těch jí nebylo, a přijdou-li zase husy ke cti, že zmizí! Ano, ano, Homér jí neměl, a neměl Plato a neměl

Shakespeare. To je to, že tenkrát nepsalo se pro makulaturu a také ne za peníze. Ale napsal-li tenkrát někdo knihu, měl se za to dobře od národa až do smrti, a napíše-li český spisovatel dobrých kněh deset, nedostane za ně za všechny dohromady ani tolik, aby mohl být živ jediný rok. Český spisovatel vlastně nikdy neví, učinil-li něco kloudného, nemá měřítka: uznán není, a tedy neposoudí sílu svého mozku dle své slávy, a placen není a tedy také neposoudí ani píli svého mozku dle plného žaludku. Jaktěživo prý lidstvo nevynalezlo nic většího a vznešenějšího než je písmo, řekl Biernacki, my se nehádejme o to — s českým čtenářstvem! „Líp být nádenníkem než českým spisovatelem," řekl zas Tyl; „ale kdybych se narodil znovu, stal bych se zas jen českým spisovatelem."

Mimo ocelovým perům — pro jich tvrdost? pro jich látku? — přičítá se vina také papíru. Snad je něco na tom. Víme, z čeho se papír vyrábí, a každý také ze života ví, že, má-li s lumpy co dělat, ruka se mu vždy začne podezřele třást. Zdá se ale, že křeč písařská má hlavní svůj původ ve zvláštním položení a skrčení prstů.

Prostředky udávají se rozličny. Jeden chce, aby se ruka koupala, šplýchala a třela ve vodě, druhý, aby v líhu. Třetí odporučuje Gaštejn, Teplice, Sedmihorky. Čtvrtý kaučukové držadlo beze všeho kovu. Pátý míní, že pomůže i zde jen elektřina, přední to medium moderního světa. Šestý je chirurgem a odporučuje tenotomii. Totiž operaci, při níž se chorobné svaly proříznou pod koží. Těžká věc, někdy něco pomůže a zas nepomůže nikdy nic. Jistý prostředek uvítali by nejen písaři, ale také pianisté, neboť i ti trpívají tou chorobou. Ano, křeč písařská objevila se již i — u kovářů, jak Romberg vypravuje. Jistý kovář — stáří: 37 let; náboženství: protestantského; očkován; ženat — jakmile chopil se toporu a vyšvihl kladivo, ihned dostal silné bolesti do ruky a svaly mu stuhly jako provazy. Musil se vzdát svého řemesla a stal se lakýrníkem a měl pokoj. Když už lakýrníkem, mohl se stát také německým journalistou a lakýrovat na př. Vídeň z Prahy.

I bandáže zvláštní vynalezeny proti křeči písařské a ty „prý také pomohou". Nejrozumnější zdá se mně být rada, když usídlí se křeč v pravici, psát levicí, a když se usídlí i zde, tedy střídat ruce.

Já, pro svou osobu, bych radil všem, kdož již psáti musí a křečí písařskou trpí, upřímně, aby se dlouho nerozmýšleli a honem vyhráli velký los. Pak mohou si vždy sekretáře svého zavolat dveřmi, nebo jednou pro vždy kalamář svůj vyhodit oknem. Jen spolupracovníkům „Lumíra" to neradím: za prvé k vůli „Lumíru" a za druhé — copak by to byl za pořádek, aby již i český spisovatel mohl vyhrát velký los.

Z básní Bohdana Jelínka.

Písně.

I.

Slunce šlehlo do Vltavy
prvním zlata pramínkem
a mně béře z mladé hlavy
sny růžovým ramínkem.

Slunce boží! Tolik krásy
v lesku Tvém se třepetá! —
Se sny mými ráno hráš si —
krásně sejdou se světa! —

II.

Rád — rád bych se zas procházel,
tak jednou se svou milou. —
Bůh sám ví, jak bych ujal ji
dnes za tu ruku bílou!

To slunce je tak veselé
v paprsků každé strunce;
přec raději bych děvče měl,
než celé zlaté slunce!

Romance.

„Tak čtveračivé líčko máte —
má doňo krásná — bílou šíji —
a sladce-li se usmíváte
jste krásna — krašší nad liliji!"
I usmívá se krásná doňa:
„Jak dvorný! Až se téměř hněvám! —
Tu démantová moje spona
mé komnaty dnes otevře vám;
jen služce dejte ji." —
A v hloží
od trnu k trnu tma se snuje,
když s doňou krásnou v bílém loži
Don Rubertino podřimuje.
I usmívá se krásná doňa,
však Rubertino čelo mračí:
„Hoj! Démantová vaše spona,
mou touhu skojit špatně stačí. —
Ó bláhova jste, doňo, byla,
jak všechny samolibé deerky,
mne málo krása zavábila,
však více drahé vaše šperky!
Sem tvrdé perle s bílé šíje —
pás drahý s ňader — nadnáší je —
líp když je volna taká vnada,
— ach každý šperk je velká vada!
Tak — a teď ještě klíček malý,
tam od skříně! — Ký poklad v skrytu!
Hoj, doňo, kýž by zaplakaly
vám krásné oči pro banditu!
Tak ale plá v nich pomsta planě,
za to je zlíbám — a teď vzhůru. —
S bohem, má doňo! — Po pavláně! —
Chcete-li, přijďte do Asturu!"

K vůli hladu.

Zimní obrázek od *R. E. Jamota.*

Po stráních šumavských leží již od několika neděl sníh. Přitáhl jedné noci tak neočekávaně, tak tiše, že za jitra na to procitnuvše protější svah horský spatřili jsme v novém tomto rouše již se bělat. A od doby, co změnilo údolí naše svůj zevnějšek, nabylo také zcela jiného tónu, jeť tiché, ba až hrobové. Dříve přec ještě časem aspoň ty chvoje blízkého lesa pod večer svou dutou píseň zazvučely, ale teď je konec všemu. Nahnědlé větve jich prohýbají se pod tíží sněhovou a mlčí jako mučenníci, jako by byly světu na vždy odumřely.

Stojíme právě na mezi, na níž nám cestičku jen několik šlepějí spoře naznačuje. Je zase ticho jako v hodině duchů; ani drzý, jindy tak hustý pokřik vrabců nikde se neozývá, zalezli si nepochybně někam pod krov některé stodoly a choulí se před prudkým, neobyčejně ostrým mrazem. Jen na silnici po protější stráni se vinoucí zazní zvonek některého povozu, zní však jen chvíli jasně, pak slabne, zaniká vždy více a více, až konečně v dáli hasne... Jako ve snu zadumáme se, rozhlížejíce se maně po oblacích a myšlénky naše roztoužily se v upomínkách, avšak leč na

okamžik, neboť již za chvíli vyrušuje nás ze zadumání našeho krákot několika vran. V pravdě prosaické ukončení našich snů, horlíme v mysli, pohlížejíce na vrány, které od lesa k nám se přibližují. Zdá se, že měly odměřeno v pouti své. Neboť všech sedm sedá po chvíli na blízký topol, po jehož větvích úzké vrstvy sněhu se bělají. Sedly téměř na samém vrcholku. Pružné větve se rozhoupaly, a již vidíme sypati se zmrzlý sníh s výši, lesknoucí se jak rosa démantová v paprscích odpoledního slunce.

Podivno! jindy bývají vrány přec tak ostražity, že na padesát i více kroků před člověkem uletují, a dnes jako by byly z kořene přeměněny, jsouť skorem až dotíravy — lámeť hlad všechny meze ostražitosti i plachosti.

Za to však teď sedí pokojně na vrcholku a pohlížejí jak se zdá dychtivě na pole, pod nimi se rozkládající. Jeť na něm jakýsi druh boudy, sestavené z chvojových větvic do jehlanu nahromaděných. Určena je ku krmení koroptví. Než ta bouda je patrně nezajímá, jsouť zkušenější, než aby se odtud utišení hladu nadály; ležíť před boudou mimo to jakýsi temný předmět, jehož rysy nám ostře rozeznati nelze, a ten právě podle všeho poutá pozornost našich vran, které nyní již po drahně okamžiků na drsných větvích topolů si hoví.

Konečně však přece rozhoupne se ona, jež seděla na samičkém vrcholku, zaveslujc několikrát vzduchem svými nemotornými křídly, v nichž i brky nám počítati lze, a bác! již sedí před boudou. Ji následuje druhá, třetí, znenáhla všech šest, tak že než bychom deset dovedli napočítat, již celé družstvo k boudě se slétlo. Udělaly několik neomalených kroků k onomu temnému předmětu, a již klofou zvolna ale statečně. Našly podle všeho něco k snědku. Díváme se tedy víc mimovolně než z určitého úmyslu, po hodnou chvíli, avšak ani jedna dosud se nehnula, na nejvýš snad některá povyskočila, aby se lepšího sousta domohla. Zdá se, že jsou nenasyty.

Co to as nalezly? ptáme se v duchu, a kráčíme ze zvědavosti blíže. Jsme jim již nyní hodně na blízku, avšak ony dosud nic, jako by nás ani neviděly. Teprvé když několikráte po nich sněhem jsme hodili, zvedá se jedna a uletá. Ale letí podivně! Vylétla do náramné výše, jako by chtěla zžírající bolesti nějaké uniknouti a místo, co by odletěti měla, klesá po několika vteřinách bez vlády k zemi. Dopadla, ale ani se nepostavila, je patrně mrtva. Podobně vede se ale též jejím družkám, tři z nich vyletěly taktéž do veliké výšky a spadly mrtvy, ostatní tři sice se zvedly, avšak letí jako opily. Kolísají se, dělají kotrmelce, až konečně mezi špičkami chvojí, v blízkém lese zmizely. Zdá se však, že sotva na životě zůstaly, ten let jejich aspoň tomu nenasvědčoval. Divná událost, pomyslíme si, pokročivše blíže, abychom se pravé příčiny dověděli.

A hle, tajemným tím předmětem, jenž zároveň vranám příčinu k smrti zavdal, není nic jiného, než černá kočka, s vyklinutými vnitřnostmi, do nichž nasypáno nepochybně jedu. Myslivec, k jehož revíru zdejší honby patří, nalíčil jistě celou věc, aby se laciným spůsobem hojného zástřelného domohl. Platíť mu na lesním úřadě za jeden pár vraních noh, jako trofeu přinešených, asi sedm krejcarů!

Ubohé vrány! Nejsme jim sice nikdy příznivi, avšak tragický osud jich naši mysl přece poněkud s nimi usmířil, tak že nechtějíce s mrtvými ve styku déle prodleti, neodkladně s místa tohoto odcházíme. Než sotva že jsme několik kroků učinili, zaslechneme za sebou hovor dvou lidí. Podle všeho jde to myslivec s honcem pro vrány, a také je skutečně již honec do velikého pytle ukládá.

„Dvě stě dvanáct jich až dosud bylo," počítá hlasitě myslivec, „teď čtyry — to je šestnáct; nu na půl třetího . . ." nedomluvil, nýbrž zavrávoral a probořil se do sněhu, před boudou. Je v něm až po pas. Některý ferina z blízké vísky, vykopal nepochybně na podzim, kdy boudy se staví, před touto hlubokou jámu, pokryl ji klestím a teď, když napadl sníh, ukrylo se všechno beze stopy. Šelma myslivec na koroptve pilně nedohlíží, to je patrné, sic by již dávno se byl musel probořit.

„Aby ďas vzal všechno darebáctví," durdí se nyní, „však já najdu toho kloub; ale co naplat, musíme pospíšit si k lesu na srnéí." — K lesu? opětujem si. Toť myšléuka nová, navštívit v zimě les; dovedem si ovšem mnoho blouznivého vyprávět o lese za doby letní, avšak v zimě jsme ho ještě neviděli. Pojďme zvolna za nimi.

Přešli jsme na stezku ušlapanější, kterou vidíme táhnouti se přes malý potok, kol sadů malé sousední vesničky, a pak lukami rovně ku cíli.

Prohlížíme si cestou maně okolí. Asi třicet kroků před námi vine se ten malý potok, jejž máme překročiti. Na březích jeho ční hojnost vrbových prutů, jichž do pomerančové barvy padající kůra příjemně od lesklého, namrzlého sněhu se odráží. Ostatně ale silná kůra ledu pokryla hladinu jeho a utlumila i poslední důvěrný šepot, jenž nás za letní noci nejednou ke snu byl kolébal.

Jdeme právě přes malou lávku na druhý břeh. Několik malých mřenek, jež na samém břehu do ledu zamrzly, jsou vše, co vidíme. Ostatní hladina je posypána sněhem, ptačími kroky hojně zbrozděným. Avšak sotva že jsme přešli, vyletí z malé olšiny nevelký pták, i bere se těsně nad ledem vzhůru proti vodě. Uvidíme temně modrá křídélka jeho i zelenavý, jako hedvábný hřbet, několik okamžiků mihal se nad sněhem, ale pak zapadl, beze vší stopy; ledňáček to, který na zdejších potocích rád svůj život trávívá. Je to pták samotář, sedává klidně pod břehem, zasteskne si, přelétne o několik kroků dále, zase se vrátí, a celá historie jeho života je téměř vyčerpána.

Znenáhla jsme již u samých sadů vísky. — Zde však není život tak klidný jako v poli, ba naopak, čilejší než kdy jindy, zaměniliť rolníci nářadí polní za pušku. Nedaleko nás na jedné zahradě zarazili smrčinu, již dříve skoro až na vrcholek byli větví sprostili a na to řeřabinami ovázali. A celá léč jejich platí kvíčalám, jimž nemožno pod sněhem modré bobule jalovcové více vyhledávati; řeřabiny pak na všech možných stromech jim ořezali, tak že ubožáci chtěj nechtěj v smrt uvrhnouti se jsou přinuceny.

Právě jich několik letí od lesa, k němuž se přibližujem. Některá z nich zalká hlasem temným, jako by se řeklo: Te, te, te, te, a již sedají jedná po druhé na zrádnou smrčinu. Asi tři rány padnou, protější stráň lesní je v ozvěně opakuje a dvé kvíčal padá k zemi, kdežto ostatní o překot k lesu uletují. Za plotem na to vyskočili tři střelci a ženou se po kvíčalách, bělostný sníh svou krví barvících. Každý chce tomu, že jednu zastřelil; avšak jsou tři, kvíčaly ale dvě; kdo pak by tak neplodnou hádku chtěl poslouchat. Jděme.

Celkem ale i po ostatních sadech je živo. Přitáhliť s výšin ptáci, kteří jen hosty jsou v nížinách. Tu hejno

plachých jikavců, tlačících se na jediné hruši, tam stehlíci, jimž i to hluché bodláčí s potravou selhalo; tam opět celé zástupy popelavých čečátek, které náramně živě v novém obydlí si vedou. Sedly právě na lysý javor, snad aby se přesvědčily, zdali v penízkovitých semenech stromu tohoto jim náhrada za semena stromů jiných dána nebyla. Mládež je sice pronásleduje, leč musí to jíti již hodně do živého, než odletí. Názvem „hloupých“ jim neukřivděno. I některého hedvábníka s rezavou chocholkou a s krásným pestrým peřím vidíme na stromech. Mnoho jich pohromadě není, čtyři, pět, to je všechno. Než to ale již něco znamená, přitáhnou-li hedbávníci do údolí; říkává se, že sotva jednou za osm let tak se stane. Proto je také pronásledují staří, mladí, kde jen mohou, ač prospěch z kořisti není valný; že by některý vydržel týden v zajetí, stane se sotva. Obešli jsme tak znenáhla celou vísku a les, k němuž kroky naše směřují, je nevalně jen vzdálen. Asi dvě horských luk nás vzdaluje ještě od cíle.

Cesta sama je vždy osamělejší, tu a tam vidíme stopu zajíce, značící se tím, že šlépěje jednoho páru noh vždy v šikmé přímce leží, zde zas je stopa tchoře, jenž vždy dvěma malýma nožkama najednou poskočí, jako by se houpal, tam opět koroptví a podobně. Můžeme dělat studie v pravdě indianské, neboť naučit se rozeznávat jednotlivé druhy šlépějí, není věcí nesnadnou. Jinak je ale jmenovitě vegetace pod vrstvou sněhovou ukryta jako pod hladinou nehybnou. Jen na některých místech svál vítr poněkud sypký sníh s bujného mechu, který nyní vyčnívá s hlavičkou dosud bílou a se stonky zmrzlými a hojnou korou ledovou obalenými. Jinde opět rozlila se voda na šíř i na dél, mráz z ní utvořil kůru ledovou, a tak se nám mihá průzračná krajina její jako kalejdoskop se skupinami trav před našima očima. Ani mysl naše sílu jich pojmouti nedovede. Několik jen ještě kroků, a již nad námi se klenou rozložité větve mocných kmenů. Tu křivě poněkud rostlá bříza s visutým hustým proutovím, bílá její kůra zdá se splývati v jedno s neporušenou vrstvou sněhovou na zemi. Kdyby nežloutla s pod rozpuklin na některých místech kmenu druhá kůra, snadno bychom uvěřili, že vichr zahrával si se sněhem a utvořil si maně obraz hravý. Vedle ní pne se smrčina s neladně uspořádanými větvemi, jež ještě mimo to pod tíží sněhu, na nich spočívajícího, nad míru prohnuty jsou. Na střevíc dlouhé, bledé zelené lišejníky po ose splývající tvoří ze smrčiny spíše starce než mladíka, k němuž bychom břízu raději přirovnali. Smrčiny ostatně valně převládají. Shledáme se s ohromnými kmeny, které by dva muži co obejmouti měli, a výše, do níž takový statečný stařec se pne, je neobyčejná. U některého vypadala země mezi silnými, teprvé ve značné výši se spojujícími kořeny během času, a tak se pne takový velikán jako na třínožce k modrým oblakům. Obraz to stromu, jedině kamenitým stráním šumavským přináležejícího.

Zde klesla, snad před stoletími již, veliká jedle, snad v době, kdy ještě žádný krok lidský neduněl v posvátném tichu lesa. Během let kmen zpráchnivěl na dobro, větřík zanesl v zříceniny jeho semeno buku, které zde vyklíčilo a v mohutný již stromek vzrostlo.

Divné myšlénky při pohledu takovém v mysl naši se řinou. Kdož dovede obsáhnouti veškerý ten život říše bylinné, který nikým nepozorován po tolik století zde bujil! Až hrůza tajemná mysl naši pojímá.

Kolem nás žádná šlépěj lidská, ani stopa zvířete, vše nepohnuté; jen časem zakrouží z výše žlutý list buku a snese se jemně na sníh, téměř se ho nedotýkaje. A k tomu všemu to ticho, až děsné. — Veškerá zvěř i ptactvo opustilo dřívější pramen výživy své, opustilo kolébku svou, opustilo obydlí rodné, jedině všem společný a hrozný pocit hladu je vyplašil. — Jako po tají vkrádají se v mysl naši slova: Ejhle chrám přírody!

Před námi rozkládá se prořídlá kamenitá stráň. Některý jen jalovec, sněhem pokrytý, zvedá se nad hladinu sněhovou. Zakrslá smrčina neb chvoj jsou jedinými družkami jeho v tomto osamotnění, tak že keře kalinové s hojnými červenými bobulemi, po obrazu tak tajemném, s pravou radostí vítáme. Oko na červené barvě bobulí téměř okřeje. Kaliny a některý červený bez na této stráni jsou ale také jedinými keři z celého lesa, jež jsou oživeny. Červení hejlové je zde vynašli, i zvolili za svůj prozatímní pobyt a nepříjemný hvízd jich nás vítá již na několik kroků. Ostatně, mimo peří pěkně zbarvené je hejl dost nemotorným zjevem. Když je hladov, dal by se polapit rukou.

Konečně slyšíme přec na blízku lidské hlasy; ohlídnem se a vidíme myslivce s honcem, již nás byli předešli. Honec vyndavá právě z pytle, do něhož dříve byl vrány naházel, také ještě malou těsně svázanou otýpku sena, rozvazuje a roztřásá je. Je to místo ke krmení srnek určené. Zvěř tato ovšem žije raději na výšinách, avšak jakmile napadne sníh, s nímž i výživa jejich zmizí, sběhnou se do dolin, kde se nejednou až ku stodolám do vsi odváží.

Leč jakmile myslivec vypátrá jich stopu, kudy častěji chodívají, je po nouzi, zasype se jim několikrát v místo ono něco k snědku, ony na to pak navyknou, a chodí sem pravidelně každý den.

Jsme již u myslivce, který právě s honcem o cestě k nejbližší myslivně hovoří. Má prý se tam sejít, a kdesi cosi, zkrátka pospíchá za chvíli s honcem po sněhu, v němž hojnost šlépějí srnčích nám znamenati lze. Již zmizeli v blízké mýti.

Stojíme chvíli nerozhodni co dělat, pohlížíme vzhůru po stráni, až nás v tom hlas myslivcův z mýti na cosi nenadálého upozorní. Jdeme po hlase asi sto kroků a již vidíme oba. Stojí, jak se zdá, u nějakého mrtvého, dosti velikého zvířete. Z blízka vidíme, že to krásný mladý srnec, který zaběhl do silného drátěného oka a zde se uškrtil. Padl za oběť lsti pytláka. Vyzvíť takový lépe a spíše než myslivec cestu, kudy zvíře chodívá, uváže k povyrostlejšímu stromku silné oko drátěné a čeká několik dní na výsledek.

Událi se náhoda jako zde, že skutečně srnčí v oko zaběhne, je celý průběh krátký, zvíře se sice namáhá několika skoky, aby se osvobodilo, ale tím spíše se zardousí . . .

Útrpně pohlížíme na bolestný výraz oka zardoušeného srnce, honec jej již naložil na záda a odchází s myslivcem hustou mýtinou. Chvíli ještě mihají se mezi mladým stromovím, ale pak již zmizeli v černu vysokého lesa . . .

Ani nám na mysl nepřipadá, pokračovati dále v cestě naší, chvátáme zpět s myslí nespokojenou, vší harmonie práznou; a lehký větřík mrazivý zanáší v dáli skřípění zmrzlého sněhu pod nohama našima . . . .

FEUILLETON.

ngborgin postesk. Esaias Tegnér: „Frithiofssaga“ IX.*) Přeložil *Fr. Doucha.*

Jest podzimek,
hruď moře dme se, hoeřit jeho jek;
ach, přec má duše sedat ráda
zde venku žádá!

Jáť hleděla,
jak plachta v západ proudem letěla:
ta šťastná, vlnou postupuje,
kde Frithiof pluje.

Ty nekypiž
tak, vlno modrá: jde až rychle již; —
vy hvězdy, v cestu lejte záři
tam ku vesláři!

Až v jarní čas
se vrátí, nepůjde mu milka zas
ach v ústřety, ni v jizby kruhu,
ni v dolním luhu:

Dlí ve prachu
co chladná, zbledlá v lásky přístrachu,
či, kvilíc, na krev ran svých patří
co oběť bratří! —

Zde zanechán,
buď, sokole, v mou něžnou péči dán:
chci život lovce křídlatého
pro pána jeho.

Na ruce hraj
ty jeho, vetkán v toho roucha kraj:
měj stříbro v křídlech, přebohaté
i spáry zlaté!

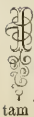
Sokolský let
za dávných nesl dob i Freju v svět,
když Óder — v jih i sever celý —
byl hledán skvělý.

I kdybysi
mně půjčil křídla, neponesla by;
svou smrtí pouze nabyt mohu
já křídel bohů.

V plec usedni
mně, krásný lovče; k moři pohledni:
ach toužíme, tam zírajíce;
přec nejde více!

Až umru já,
on přijde; zpomeň pak, co řeč jest má:
zjev pozdravů mých časté slasti
Frithiofu v strasti!

*) Nejprvnější vydání švédského originálu: „Frithiofssaga af Esaias Tegnér. Stockholm 1825. Tryckt hos Direct. H. A. Nordström.“ 8°. — Ve kladeném zde IX. zpěvu („Nu ar det höst“) vede spanilá Ingborg nářek pro vzdálení mileného Frithiofa, odplatím jí udervaného. — Óder, Freja. Dle staroseverského bájesloví jest Óder, jinak též Oden, bůh světla co symbol skvělého slunce (jako i Tegnér v 1. zpěvu dí: „Du knapp pa Odens kungastol, | du verldens öga, gyllne sol!“ Ty hlavice na Odenově královském stolci, | ty světa oko, zlaté slunce!). Óderova první choť byla Freja; když tato stárla, opustil ji Óder (po unešení krásné Iduny), a nevracel se. Marně ho Freja hledala po dalekých prostorách světa na svém vozíku se zápřeží sokolův; nenalézajíc ho, truchliva zlaté slzy prolévala.

dyla z Červeného údolí. Od *Bret Hartea.* — Sandy byl velmi opilý. Byl natažen pod azaleovým keřem skoro zrovna tak, jak byl upadl před několika hodinami. Jak dlouho tam již ležel, nemohl říci a bylo mu to také jedno; jak dlouho tam ještě ležet bude, bylo věcí zrovna tak neurčitou a neuvažovanou. Tichá filosofie, mající původ v jeho fysickém stavu, polila a nasytila bytnost jeho mravní.

Podívání na opilého muže, a tohoto muže opilého zvlášť, nebylo, ač s litostí to pravím, v Červeném údolí novinkou tak vážnou, aby budila pozornost. Časně z rána postavil jakýsi místní vtipkář u hlavy Sandyovy dočasný náhrobek s nápisem: „Účinky Mc. Corkleovy kořalky — zabijí na půl míle“ a s ručičkou ukazující k Mc. Corkleově krčmě. Ale toto byla, myslím, jak většina místních vtipů, narážka jen osobní a spíše úvaha o slabosti pijácké než výklad o neslušnosti následků. Kromě této zlomyslné výminky zůstal Sandy neobtěžován. Bludný mezek, osvobozený od svého nákladu, ožíral sporou trávu kolem něho a očmuchával zvědavě nataženého muže; pes poběhlík olízal s oním hlubokým účastenstvím, které chová psí rodina k opilým lidem, uprášené boty, schoulil se u jeho nohou, a ležel tu mrkaje jedním okem v sluneční záři. Nápodohoval ve svém mlčelivě pohnutlivém lichocení se k bezvědomému muži sám také ludráctví důmyslné i psovsky.

Zatím se stíny smrků zvolna otáčely, až se svinuly přes cestu a jejich kmeny mřížily otevřenou lučinu obrovskými černými a žlutými souběžnicemi. Malé kotouče červeného prachu, zdvihající se pod bořícími se kopyty kolem jdoucích spřežení, snášely se jako nelitostná prška na ležícího muže. Slunce klesalo níž a níže; a Sandy se ještě nehýbal. A tu byl poklid tohoto filosofa vyrušen, jak stalo se již také filosofům jiným, nepovolaným objevením se nefilosofického pohlaví.

„Miss Mary“, jak byla známa malému stádci, jež byla právě propustila ze srubové školní budovy tam za smrčinou, vydala se na svou odpolední procházku. Spozorovavši neobyčejně krásný chocholík květů na protější azalei, přešla přes cestu — našlapujíc v červený prach, nikoliv bez jistých vzdorných známek nechuti, a některých kočičích okolků. A tu vrazila náhle na Sandyho.

Netřeba dokládati, že vydala kratičký „staccato“-výkřik svého pohlaví. Ale když byla takto učinila za dost své fysické slabosti, zmužněla nad míru a stanula na okamžik — aspoň na šest stop od tohoto nataženého netvora, jsouc hotova k útěku, a držela své bílé sukně sebrané v ruce. Ale ani hlas, ani hnutí neozvalo se z křoví a ona porazivši svou malou nožkou satyrickou náhrobní desku u hlavy, pošeptala polohlasně: „Zvěř!“ — název to, jenž se dle všeho zdání hodil jí v tomto okamžiku k patřičnému označení veškerého mužského obyvatelstva Červeného údolí. Neboť Miss Mary, posuzujíc přísně své vlastní pohlaví, neocenila snad dostatečně okázalou galantnost, pro kterou bývá Kalifořňan právem tak oslavován svými krajany Kalifořňany, a získala si a zasloužila, co nedávno teprvé přibylá obyvatelka, pověst dívky nepřístupné.

Jak tu stála, spozorovala také, že rozehřívají kosmé sluneční paprsky hlavu Sandyho snad až na stupeň, jejž považovala za teplotu nezdravou, a že klobouk jeho leží nadarmo po jeho boku. Zvednouti jej a pokrytí jím jeho tvář, bylo dílo, vyžadující trochu odvahy, zvláště proto, že byly jeho oči otevřeny. Navzdor tomu učinila tak a provedla také velmi uspokojivě svůj pochod zpáteční. Nicméně poplašila se trochu, když ohlednuvši se, spatřila klobouk zase shrnutý a Sandyho sedícího a mumlajícího něco.

Pravda jest, že byl Sandy v klidné hloubi své mysli přesvědčen o blahodárnosti a zdravotě slunečních paprsků, že mu bylo již od dětství ulehání v klobouku protivné, a že měl on sám nepopiratelné právo nakládati se svým kloboukem, jak mu libo. Toť obraz jeho myšlenek uvnitř, který se ale jevil na zevnějšek velmi neurčitě, jsa celý zahrnut v opakování následující formule: „Slunce, dobrá!“

Miss Mary stanula a dodavši si se své vzdálenosti odvahy, tázala se, zda-li něco chce?

„Slunce, dobrá!“ pokračoval Sandy hlasem vysoko stupňovaným.

„Vstaňte, vy hrozný člověče!“ řekla Miss Mary, teď již celá podrážděná, „vstaňte a jděte domů!“

Sandy zavrávoral na nohy. Byl šest stop vysoký a Miss Mary se chvěla. Zapotácel se na několik kroků v před a potom stanul.

„Domů?“ tázal se náhle s velikou vážností.

„Jděte a vykoupejte se,“ odpověděla Miss Mary, měříc jeho hroznou osobu s velkou nelibostí.

K jejímu nekonečnému zděšení jal se Sandy náhle svlékat kabát a vestu, hodil je na zem, odkopl boty a rozběhnuv se divoce ku předu, pádil střemhlav se svahu zrovna k řece.

„Milostivé nebe! — ten člověk se utopí," zvolala Miss Mary a jsouc věrná ženské slabosti, utekla nazpět do školy a zastrčila se.

V ten večer, když seděla se svou stravovatelkou, kovářkou, u večeře, napadlo Miss Mary tázati se pokorně, zdali se její muž kdy opil. „Abner," odpověděla Mrs. Stidger zamyšleně, „počkejme, Abner nebyl střízliv od posledních voleb." Miss Mary bývala by se ráda otázala, zdali uléhává při takých příležitostech rád do slunce, a zdali by mu snad studená koupel neublížila, ale otázka ta byla by měla v zápětí žádost o vysvětlení, na které neměla právě nyní náhodou chuti. Protož spokojila se otevřením do kořán svých šedých očí na rudotvárnou Mrs. Stidger — krásnou to odrůdu jihozápadního lidského květu — a nechala věci té docela. Druhého dne psala své nejdražší přítelkyni v Bostonu: „Myslím, že nalézám opilou část této obce nejméně odpornou. Myslím tím muže, drahá, netřeba dokládat. Nepoznala jsem ničeho, co by činilo ženské snesitelnými."

Neuplynul ani týden a Miss Mary zapomněla na tuto událost; jediné, co činila, bylo, že vycházela od té doby na své odpolední procházky skorem nevědomky jinam. Nicméně jí neušlo, že se objevovala pravidelně každého rána kytice z květoucích azaleí mezi ostatními květinami na jejím stolku ve škole. Ostatně nebylo na tom nic nápadného, poněvadž znamenalo mladé stádce její zálibu v květinách a okrašlovalo její stůl každodenně také anemonkami, jasmínem a vlčiucem; ale když se jich tázala, o azaleích nevěděl nikdo. Za několik dní potom byl mladý pan Johnny Stidger — jehož místo bylo nejblíže okna, náhle uchvácen návalem patrně velmi příjemného smíchu, jenž ohrožoval kázeň ve škole. Vše, co z něho Miss Mary mohla dostat, bylo, že se někdo díval oknem. Popuzena a uražena vyběhla ze svého oulu, aby se s vetřelcem potýkala. Zabočivši kolem rohu školní budovy vrazila nenadále na „někdy"-opilce — nyní úplně střízlivého a hledícího nevýslovně pitomě a jako usvědčený zločinec.

Však toho sobě nepovšimla Miss Mary v rozmaru, v jakém byla. Nicméně přece zarazilo ji trochu pozorování, že vypadalo „zvíře" navzdor několika mdlým známkám minulé rozmařilosti velmi mile — věru byl to jakýsi plavý Samson, jehož jako kukuřice barvený hedvábný vous, dle všeho zdání, se ještě neseznámil ani s břitvou holičovou, ani s nůžkami Delily.

Tak stalo se, že jí ostrá řeč, která se již na jazyku chvěla, uvázla na rtech, a že se spokojila přijetím jeho zajíkavé omluvy s hrdě staženými brvami a s rukou, sbírající záhyby svých čistounkých sukní. Když vstoupila opět do školy, padly její zraky na azaley a v hlavě se jí rozbřesklo. Dala se do smíchu a za ní celý ten malý nárůdek, a byli všichni bez odporu velmi šťastni.

Nedlouho potom, za horkého dne, stalo se dvěma krátkonohým hochům neštěstí, že o práh školy převrhly okovec vody, kterou byli až sem pracně přinesli od studánky, tak že Miss Mary uchopila se z útrpnosti okovce a vyšla k studánce sama. Na úpatí pahorku nahnul se jakýs stín přes stezku a modrý jakýs rukáv osvobodil jí dovedně ale útle od jejího břemene. Miss Mary ucítila i rozpaky i hněv. „Kdybyste si odnes' raděj více pro sebe," řekla opovržlivě k modrému rukávu, aniž se jí uzdálo pozvednout zraky k jeho majetníku, „učinil byste lépe." Za pokorného ticha, které potom následovalo, litovala svých slov a děkovala mu u dveří tak sladce, že klopýtnul, nad čímž vypukly děti v nový smích a Miss Mary se s nimi smála a smála — až jí vstoupil nádech ruménce do bledých tváří. Druhého dne stál jako zázrakem u dveří soudek a právě tak zázračně byl naplněn čerstvou vodou každého rána.

Mladá učitelka těšila se znenáhla také jiným malým pozornostem. „Světák Bill", vozka při poště Slumgullionské, známý v novinách daleko široko svou „galantností", poněvadž nabízel pravidelně místo na kozlíku vedle sebe krásnému pohlaví, činil se svou pozorností při Miss Mary výminku, poněvadž měl, jak pravil, velkou úctu k osobám učeným, a vyhrażoval půl kočáru jí samé. Jack Hamlin, hráč, který s ní jednou jel v tomtéž voze, nepromluvil po celou cestu ani slova a hodil potom jednomu ze svých soudruhů sklenici na hlavu, proto že byl vyslovil její jmeno v hospodě. Vždy až přestrojená matka jistého žáka, o jehož otci panovala pochybnost, tékávala často kolem chrámu této Vestálky, neodvažujíc se nikdy vkročit za posvátnou hradbu a jsouc spokojena vzýváním kněžky z dáli.

Za takých tichých událostí přešel zvolna jednotvárný průvod modré oblohy, lesknavého slunečna, krátkých soumraků a hvězdné záře noční přes Červené údolí. Miss Mary oblíbila si procházky v tichém, světlém lese. Snad myslila s Mrs. Stidgerovou, že balšámová vůně chvoje „činí dobře jejím prsoum", neboť jisto jest, že její slabý kašel ochaboval a její krok se stával pevnějším; snad také se naučila rozumět nekonečné nauce, kterou šepotaly tklivému, dětinnému sluchu ty trpělivé chvoje, a tak vystrojila jednoho dne výlet na Buckney Hill a vzala všechny děti s sebou. Vyjít z těch prachu plných cest, rozptýlených chát, žlutých příkopů, z hluku bezklidných strojů, laciných okras v oknech, dílen a krámů, z hlubšího bleskotu fermeže a barevného skla, a z tenkého pažení, v kterém si barbarství v takových místech libuje — jak nekonečnou jim to bylo úlevou! Poslední halda rozbité skály a prachu překročena, poslední propast zmizela a před nimi otvíraly lesy své milé, širé náručí. Jak se ty děti — snad proto, že neodrostly ještě zcela od prsou dobrotivé matky přírody — vrhaly tvářemi na její hnědou hruď s laskáním a smíchem, jenž se v dál a v šíř vzduchem rozléhal; a jak ta Miss Mary — třeba si ve své kočičí čistotnosti sebe více zakládala na bezeskvrných sukních, sněhobílém nákrčníku a rukávcích: jak zapomněla všeho a pobíhala jako křepelka s chocholíkem před svými mláďaty; až uřícena, udýchána, usmána, s rozpuštěnými kadeřemi hnědých vlasů, s kloboučkem visícím zauzlenou stužkou na hrdle, vrazila náhle a prudce, v samém srdci lesa na — nešťastného Sandy.

Vysvětlování, omluvy a nepříliš moudrý hovor, jenž následoval, není třeba vypisovat zde. Nicméně zdálo se skorem, že se Miss Mary zas jaksi seznámila s tímto „druhdy-opilcem". Dost na tom, že byl bez rozpaků přijat do družiny, že poznaly v něm děti tím náhlým pudem, jímž nadala prozřetelnost tvory slabé, svého přítele a hrály si s jeho plavým vousem a dlouhými hedvábnými kníry i dovolovaly si jiné ještě nevázanosti. A když jim rozdělal oheň u stromu a ukázal jim všechny tajemnosti lesa, neměl jejich obdiv konce. Po dvou takých problázněných, nečinných šťastných hodinách viděl se ležet u nohou učitelky a hleděl snivě v její tvář. Seděla na svahu pahrbku, svíjíc věnec z lavřínu a jasmínu. On ležel skorem v té samé poloze, jako když se setkali ponejprv. Není to podobenství nucené. Slabost lehké, citlivé povahy, která byla nalézala dříve snivé rozčilení v lihovině, nalézala nyní, jak se obávám, opojení v lásce.

Myslím, že si toho byl Sandy jaksi temně vědom. Vím, že práhnul, aby mohl něco činit — zabít medvěda, skalpovat divocha, obětovat se jakkoliv pro tuto bledolící, šedookou učitelku. Jakkoliv bych jej velmi rád vylíčil v takovém hrdinném postavení, sdržuji, ač s velikým sebepřemáháním, v tomto okamžiku ruku svou a neuvádím čtenáře v událost takovou, poněvadž jsem pevně přesvědčen, že se takové události za takových dob obyčejně nedějí. A mám také pevnou důvěru, že mi i nejkrásnější čtenářka toto opomenutí odpustí, uváží-li, že bývá v skutečné krisi vysvoboditelem vždy nějaký k celé věci lhostejný cizinec a neb neromantický policista.

Tak tu seděli nerušeni; nad nimi kvikali datlíci a z údolí zaznívaly milé hlasy dětské. Na tom, co mluvili, záleží málo. Co myslili — a to bylo by zajisté zajímavější — nejevilo se na nich. Datlíci se jenom dověděli, že jest Miss Mary sirotek; jak opustila dům svého strýce a odjela do Kalifornie hledat zdraví a neodvislost; dále že Sandy byl také sirotek; přišel do Kalifornie hledat rozčilení: žil život divoký a teď se snažil polepšit se; a jiné podrobnosti, které se z hlediště datlího zajisté zdály pošetilým a marným zabíjením času. Ale i těmito nepatrnostmi stráveno odpuldne a když se děti opět shlukly a Sandy s jemnocitem, jemuž učitelka velmi dobře rozuměla, se na pokraji osady rozloučil, zdál se jí tento den nejkratším v jejím únavném žití.

Když dlouhé léto do kořenů vysychalo, „vyschla také", abych užil běžného tu výrazu, školní doba v Červeném údolí. Ještě několik dní, a Miss Mary byla volna, a Červené údolí nemělo ji aspoň po čas práznin více vidět. Seděla samotna ve škole, opírajíc tvář o dlaň a bloudíc se zrakem polozavřeným v ouěch denních snech, v nichž se Miss Mary v poslední době — lze se obávat — na škodu školní kázně tak často ztrácela. Její klín byl plný mechu, kapradí a jiných památek z lesa. Byla do nich a do svých vlastních myšlének tak zahloubána, nezpozorovala ani lehké klepání na dvéře, aneb je snad vpředla ve své sny jak dlobání dalekého datla. Když se konečně klepání určitěji opakovalo, vstala s tváří zruměnělou a otevřela dvéře. Na prahu stála ženština, jejíž vyzývavě okázalý šat byl ve zvláště nápadném odporu s jejím bojácným, nesmělým se chováním.

Miss Mary poznala v ní na první pohled pochybnou matku svého bezejmenného žáka. Snad že byla nemile dojata, snad že hrda, pravda jest, že když ji chladně vyzvala, aby šla dále, upravovala polo nevědomky svůj bílý nákrčník a rukávky a své čisté suknice. Snad proto právě, vidouc to, zanechala rozpačitá cizinka po krátkém váhání svůj veliký slunečník rozepjatý v prachu u dveří a pak si usedla na nejzazším kraji dlouhé lavice. Její hlas byl sípavý, když začala.

„Slyšela jsem, že odjedete zejtra dolů k zálivu a nemohla

jsem vás nechat jít, aniž bych vám přišla poděkovat se za vaši laskavost k mému Tommymu.“

Tommy, řekla Miss Mary, že byl hodný hoch a zasluhuje více než kousek té ubohé pozornosti, kterou mu věnovala ona.

„Děkuji vám, slečno, děkuji vám!“ zvolala cizí zbarvivši se i skrz nádech, jejž znalo Červené údolí co její „barvu válečnou“ a snažíc se ve svých rozpacích přitáhnouti dlouhou lavici blíže k učitelce. „Děkuji vám, slečno, za to, a jsem-li jeho matka, není sladšího, dražšího, lepšího hocha na celém světě. A nejsem-li — jak mnoho říkají, není sladší, dražší, andělštější učitelky na světě nad tu, kterou měl on.“

Miss Mary, která seděla až dosud za svým stolkem, s pravítkem na rameně, otevřela své šedé oči široce, ale neřekla nic.

„Není to pro vás, dostávati poklony od takové, jakou jsem já, vím,“ pokračovala rychle. „Nesluší mně přicházeti sem za jasného dne, vím; ale přicházím s prosbou ne pro sebe, slečno, ne pro sebe, ale pro toho drahého hocha.“

Povzbuzena pohledem mladé učitelky a složivši své ruce se zelenými rukavičkami, s prsty dolů mezi kolena, pokračovala hlasem tichým:

„Vidíte, slečno, ten ubohý hoch nemá na světě nikoho mimo mne a já nejsem taká, abych jej mohla slušně vychovat. Myslila jsem loni poslat jej do školy v San Francisco, ale když mluvili, že sem zaopatří učitelku, čekala jsem, až vás uvidím a potom věděla jsem, že je vše dobře a že budu moci zde nechat trochu déle svého hocha. Slečno, my vás máme tak rádi, a kdybyste ho slyšela mluvit o sobě, tak jak to umí, a kdyby on vás mohl prosit, oč prosím teď já, vy byste nemohla odepřít.“

„Je přirozeno,“ pokračovala letem a hlasem, jenž se divně chvěl mezi pýchou a pokorou — „je přirozeno, že tíhne k vám, neboť jeho otec, když jsem jej poznala, byl pán — a hoch mne musí zapomenout dříve nebo později — a tak nebudu naříkat k vůli tomu. Přicházímť vás prosit, abyste vzala mého Tommy — bůh mu žehnej, tomu nejlepšímu, nejsladšímu chlapci na světě — abyste — — jej — vzala — s sebou.“

Vzchopila se a vzala ruku děvčete v ruce své a padla před ní na kolena.

„Mám dost peněz, jsou všechny vaše a jeho. Dejte jej do nějaké dobré školy, kam časem musíte dohlednout a pomoci mu — zapomenout na jeho matku. Učiňte s ním, co chcete. Nejhorší, co mu učiníte, bude laskavé v porovnání k tomu, čemu naučil by se u mne. Jen jej odveďte z tohoto prostopášného života, tohoto hrozného místa, tohoto domova hanby a zármutku. Vezmete, vidte, vezmete, ano? Vezmete, vy nesmíte, nemůžete říci: ne! Učiníte jej tak čistého, tak šťastného, jako jste vy; až vzroste, řekněte mu jmeno jeho otce — jmeno, které nevyšlo z mých rtů po celá leta — jmeno Alexandra Mortona, kterému zde říkají — Sandy! Miss Mary, neodtahujte svou ruku, Miss Mary, promluvte ke mně! Vezmete mého hocha? Neodvracejte svou tvář ode mne. Vím, že vám nesluší popatřit na takovou, jako jsem já. Miss Mary — můj bože, buď milostiv! — ona odchází ode mne!“

Miss Mary povstala a houstnoucím soumrakem dotápala se k oknu. Stanula tam, opírajíc se o výklenek, a upírala zraky na poslední růžový nádech, jenž se skrádal s oblohy západní. Ještě trochu toho světla obráželo se o její čisté mladé čelo, o její bílý nákrčník, o její sepjaté bílé ruce; zmíralo zvolna. Prosící žena dovlékla se, stále ještě na kolenou, k ní.

„Vím, že to třeba uvážit. Budu čekat celou noc, ale nemohu odejít, dokud nepromluvíte. Neodejdu nyní. Vy — vidím to ve vaší sladké tváři, takové tváři, jakou jsem vídala ve svých snech, vidím to ve vašich očích, Miss Mary, — vy vezmete mého hocha s sebou!“

Poslední rudý paprslek vyšinul se výš, naplnil oči Miss Maryiny částí svého lesku, zachvěl se, splynul a pominul. Slunce zapadlo nad Červeným údolím. Soumrakem a tichem zněl hlas Miss Maryin útle.

„Vezmu hocha. Pošlete jej ke mně večer.“

Šťastná matka přitiskla lem šatů Miss Maryiných ku svým rtům. Byla by pohřbila svou tvář v panenských záhybech šatu toho, ale neodvážila se. Povstala.

„Ví — ten muž — o vašem úmyslu?“ tázala se Miss Mary náhle.

„Neví, nedbá, ba nikdy dítě neviděl tak, aby je poznal.“

„Jděte k němu hned, dnes večer, nyní! Řekněte mu, co jste učinila. Řekněte mu, že jsem přijala jeho dítě a řekněte mu, že nesmí spatřit — spatřit — to dítě víc. Ať je kde koliv, nesmí přijít, ať je vezmu kamkoliv, nesmí za ním. Paní, jděte nyní, — jsem unavena a mám mnoho co dělat.“

Vyšly spolu ku dveřím. Na prahu se ženština obrátila.

„Dobrou noc.“

Byla by klesla Miss Mary k nohoum; ale v tom samém okamžiku rozpjala dívka své náručí a přivinula hříšnou ženu ku svým vlastním čistým ňádrům na okamžik a pak zavřela a zastrčila dveře.

* * *

S vědomím velké zodpovědnosti bral „Světák Bill“ druhého rána uzdy Slumgullionské pošty do rukou, neboť učitelka byla jednou z jeho cestujících. Když vyjel na silnici, poslechl laskavého hlasu z vnitra povozu, zatáhl uzdy koňům a čekal uctivě. Z vozu vyskočil k rozkazu Miss Maryinu „Tommy“.

„Ne, ten keř, Tommy, ten nejbližší.“

Tommy vyňal svůj nový kapesní nůž a uříznuv větvici ze štíhlého azaleového křoví, vrátil se k Miss Mary.

„Vše v pořádku nyní?“

„V pořádku!“

A dvéře pošty se zavřely za idylou z Červeného údolí.

Přel. *J. V. Sládek.*

Čertovina. Napsal *Arnošt Eckstein.*

Jest ďábel věru výborný kos!
vznes' duši mou, bolem kdy slábla;
on přátelsky pečoval o můj los;
jak možno jen v zášti mít ďábla?

Již na šerém pobřeží moře splál
i poslední pablesk v temně;
tu do ruky dlouhou dýmku vzal,
a přišel v světnici ke mně.

Slz bylo plno v oku mém,
na mou čest, mně to hanba v té době!
Já naproti šel mu a pravil jsem,
by ráčil sednout sobě.

Že miluje srdce mé tebe, jsem řek',
jsouc šíleno horoucím žárem,
až sprachniví lebka má za mnohý věk
tam v písku hřbitova charém.

A všecko jsem děl mu, štkaním jat,
čím na mně zhřešila jsi,
jak moříval úsměvu tvého mne chlad,
co zkusil jsem po vše ty časy.

Tam venku tak dutě vítr vál,
v dál mračna hnal kalného nebe:
já v duchu zřel lesklý ten z mramoru sál,
v něm s jiným se líbati tebe.

A stenaje v náruč jsem ďáblovi pad',
a hořem přál jsem si zhynout —
čert zaplakal trpkým bolem jsa jat;
zřel jasně ty slze jsem plynout.

On ruku mi vážně a přátelsky dal,
a s mužným klidem pravil:
„O, hochu! kéž rozum bys do hrstě vzal
a v život se konečně vpravil.

Ba, dokud se drží ten zhmožděný stroj,
jsou slze jen ničemná fatka!
„Se odříkat!“ heslo, jež svět vede v boj,
vás k bídě zrodila matka.“

On smál se a potom jako by v žert:
„Buď vůle tvá, pane!“ si vzdychl;
pak na srdce bouřné sáh' rukou mi čert:
tu pojednou nářek tam stichl.

Pak vytáhl láhev, v níž pěnil se mok,
a srkal z ní s velikou chutí:
Nuž, zavdej si, hochu! dá sílu ti lok,
bys snášel, co žití nést nutí.

Já pil jsem a pil, zněl kloktavý zvuk,
„Buď zdráv!“ přál vnuk čertovy babky,
já pil jsem a pil — a prost jsem byl muk.
To byly ty pekelné kapky!

Vzdal díky jsem čertovi za vzácný lék,
a čaj jsem pak připravil čínský.
Čtli spolu jsme glagolský úryvek
a mluvili flámsky a finsky.

Pak hovor jsme vedli, proč u víře zhyn,
též jaká jest v pokání pernost,
co Pavel, co Petr, co otec a syn,
a přisáhli věčnou si věrnost.

On o Riegru mluvil, o Sladkovském
a že smíření stran není šalba,
pak louče se na pamět chvílím těm
dal obraz svůj do mého alba.

Však dole tam v luninu svitu z vrat
se ptal ještě, smích hledě skrýti:
„Já tobě bych se zavděčil rád;
rci upřímně: mám ji vzíti?“ —

„Ó, ďáble, můj druhu, až hanbím se! — Věz,
jsou pod bezem vždy v tomto čase...
však přisáhám tobě, když vemeš ji dnes,
že zítra mu vrátíš ji zase!“ *L. H.*

Puškinova „černá madonna“. — Psalo se roku 1837. Residencí ruských cařů šuměl masopust s veškerou svou nenucenou i nucenou veselostí. Každý večer rozjížděl se všemi směry velkolepého města nesčíslný počet saní a saněk k rozličným plesům; skoro všechny paláce petrohradské aristokracie byly každý den co nejskvěleji osvětleny, všude panovalo, jak se zdálo, nezkalené veselí, jako by se měly za caře Alexandra I. vrátiti doby carové Kateřiny II., kdy smyslná rozkoš slavívala své orgie. Toliko v jednom domě, jenž býval druhdy téměř co den shromaždištěm nejpřednějších a nejduchaplnějších osobností, bylo dne 5. února (26. ledna st. sl.) pošmurno a neveselo, jako by byla zádumčivost dům ten zahalila v nevlídný svůj hav. V prostranné, elegantní komnatě, v níž záře svou duchaplností a oslňujíc často svým vtipem, bavíval se druhdy květ petrohradské aristokracie ducha i rodu, hořela tentokráte na mahagonovém stolku jen jediná argandická lampa a po drahocenných indických kobercích přecházel prudce v největším rozčilení asi 40letý malý, nepříliš sličný muž, jenž živě a z větší části nesouvisle k sobě mluvil. Husté, více hnědé než černé kudrnaté vlasy, široký tupý nos, sivé jiskrné oči, vášnivé pohyby, slovem vše na muži tom připomínalo původ mouřeninský. Z jednotlivých nesouvislých slov a pohybů bylo patrno, že v duši jeho vzkypěla prudká vášeň.

Dlouho přecházel v největší netrpělivosti, až posléze zdánlivě na duchu i na těle zemdlen, sklesl na pohovku a zastřev si obličej oběma rukama, hluboko se zamyslil. Skoro v témž okamžiku otevřely se z lehka postranní tapetové dvéře a do komnaty vstoupila nepozorovaně sličná dáma hnědé pleti a jiskrných očí v sněhobílém nočním oděvu. Tiše přiblížila se k muži na pohovce sedícímu a po nějaký čas mlčky na něho pohlížela, načež jemně zašveholila: „Puškine!“

Muž vztýčiv hlavu upřel své sivé oči na dámu a odvětil: „Ah, to jsi ty, Natalie? — Dobře, že's ještě přišla. — Prosím, posaď se podle mne, drahoušku; rád bych s tebou ještě o něčem pohovořil.“

Natalie uposlechla a Puškin pokračoval: „Jak jsme se již dohodli, Natalie, opustíme hlučný Petrohrad. Trvám, že se ti dostane i jinde za zdejší radovánky náhrady a jsem jist, že budeš i jinde spokojena. Abychom ale již zejtra časně z rána odejeli, jak si přeješ, je naprosto nemožno; musímť zde ještě důležitou záležitost vyrovnat, avšak hned po té ustanovíme definitivně den odjezdu.“

Natalie byla spokojena. —

A dlouho ještě bavil se Puškin se svou „černou madonnou“, jak žinku svou nazýval a upřímná přátelská slova její zkrotila v něm aspoň na čas prudkou duševní bouři. Konečně se rozloučili. Natalie opustila komnatu a Puškin sklesl opět na pohovku a zabral se znova do chmurných spomínek, jež duši jeho mrskaly žhavými metlami.

Za nedlouho byl znova vytržen z myšlének. Vstoupilť do komnaty, taktéž neohlášen, jako před chvílí jeho choť, dávný přítel. Zdálo se, že jej Puškin netrpělivě očekával, neboť spatřiv jej vyskočil z pohovky a chvátal mu vstříc.

„Již jsem se domníval, Konstantine, že se nedostavíš,“ dí Puškin; „jeť skoro půlnoc a záležitost, o kterou se jedná, musí býti zejtra vyřízena.“

„Konstantin Danzas dostál slovu vždy,“ odpověděl vážně příchozí, „a dostojí mu zajisté, když se jedná o důležitou záležitost přítelovu. Rci, čeho si přeješ?“

„Žádám tě, aby's byl zejtra mým sekundantem.“

„Ty se chceš bít?“ vzřikl Danzas. „A s kým?“

„S člověkem, jejž jsem byl dříve sám na souboj vyzval a kterýž nyní vyzval mne — s baronem d'Anthesem.“

„S tím prostopášným hejskem, jehož kasárnický vtip budí v člověku spíše útrpnost a opovržení nežli hněv, aby vybízel žádati zadostučinění zbraní?! Nebij se s ním! Pro takové ničemy je nejlepší lék opovržení.“

„Nemohu jinak,“ dí Puškin. „Přijal jsem vyzvání a nemohu tudíž zbaběle ustoupit.“

„A příčina?“ táže se přítel.

Puškin přejev si rukou obličej, počal prudce přecházeti po komnatě a na polo sám k sobě, na polo k příteli počal mluviti:

„Vnitřního poklidu a blaha, jakému jsem se těšil po svém sňatku a jejž jsem byl jen slabě nastínil v známém ti sonetě „Madonně“, popřál mi krutý osud jen na krátkou dobu. Od okamžiku, co d'Anthes přibyl z Francie do Petrohradu, aby zde hledal štěstí u vojště, od okamžiku, co nemanželský tento syn holandského vyslance barona Heckera počal navštěvovati můj dům, zmizel můj poklid navždy. D'Anthes dovedl si svým příjemným zevnějškem a intrikami získati přízeň dám a jelikož svými vítězstvími u krásné plcti se vychloubal, není divu, že návštěvy jeho v mém domě zavdaly příčinu k utrhačným pomluvám o mé Natalii. Jsem sice přesvědčen, že je Natalie nevinna, ba že i žvatlavého dandyho nehrubě návidí, však přece musil jsem si zakázati d'Anthesovy návštěvy. Poklidu jsem tím ale nenabyl. Nejdrzejší, nejnestoudnější dopisy anonymní bez přestání mne docházely rozpalujíce moji obrazotvorност téměř k šílenosti, a v jednom z těchto nejrozčilenějších okamžiků vyzval jsem d'Anthesa na souboj. Tento vyzvání přijal. Jak ti ale známo, docílili přátelé moji vyrovnání tím spůsobem, že snažili se, aby mne přesvědčili, že d'Anthes dvořil se mé Natalii pouze proto, poněvadž se chtěl ucházet o ruku její sestry Kateřiny Gončarovny. Nebil jsem se sice s d'Anthesem, nenáviděl jsem ho, ale od té doby z hlubin své duše, ano i od loňského roku, kdy skutečně pojal sestru mé ženy za manželku, zůstaly všechny pokusy mých přátel, aby mne s ním smířili, marny. Pomstylačnost mých nepřátel však neleníla; neustále jsem byl soužen a trápen anonymními i podepsanými listy, v nichž nejjizlivějším spůsobem podezřívána a hanobena čest mé ženy. Věda zcela dobře, kdo a proč je toho hlavní příčinou, žádal jsem těchto dnů zadostučinění od D'Anthesova otce. Přišlo k prudkému výstupu, jehož následek byl, že vyzval tentokráte d'Anthes na souboj mne a za takových okolností, jak sám uznáš, musím se bíti, abych“...

Puškin na chvíli umlknul, načež oba přátelé dohodli se o posledních krocích a přípravách. —

Druhého dne ku čtvrté hodině odpolední vyjel z Puškinova domu elegantní kočár, v němž seděl Puškin se svým přítelem Danzasem. Sotva že projeli několika ulicemi, zvolal Puškin: „Viz! tamo přijíždí kočár mé Natalie, právě nám jede naproti,“ a při tom se nahnul z povozu.

„Zadrž! Nedívej se ven, pozná tě a zmaří souboj,“ napomíná přítel.

„Buď bez starosti!“ vece Puškin, „černá má madonna“ je krátkozraká.“

A vskutku letěl přijíždějící kočár podle povozu Puškinova, aniž byla Natalie poznala svého chotě, kterýž nahnuv se z povozu díval se za kočárem své Natalie, až zahnul do nejbližší ulice. —

Za nedlouho byl Puškin se svým přítelem na místě a mlčky konány přípravy k souboji. Soupeř Puškinův d'Anthes dal první ránu a Puškin sklesl na zem. Oba sekundanti i d'Anthes spěchají k raněnému, jenž vztýčiv se podotknul: „Cítím se dosti silným, abych dal také svou ránu.“ Odpůrcové postavili se opět proti sobě a Puškin vypálil. „Jsem na smrt raněn,“ zvolal d'Anthes a sklesl na zem. Lhal však. Vyhnuv se dobře mířené ráně odpůrcově byl pouze lehce raněn do ramene, kdežto Puškin poraněn v kyčli smrtelně. — Puškin žil ještě tři dni a skonal v nejstrašnějších bolestech za čest své „černé madonny“.

Domácí a cizí umění. — Vypsání subskripce na vydání děl Preradovičových, o němž jsme se zmínili předešle, má úspěch velmi krásný: za několik dní sešlo se přes 1200 zl. V čele ovšem stojí ďakovský biskup Strossmajer (500 zl.) a pak následují rozliční magnati horvatští. Aby tomu naši čeští čtenáři rozuměli, musíme doložiti, že horvatští magnati jsou trochu jiní, než magnati naši, o nichž jest známo, že mnozí ani nevědí, že jest také jakás literatura česká. Někteří z našich magnatův snad ani neměli jaktěživi českou knihu v ruce, ano jest známo o mnohých, že mají své knihovny ve správě tak znamenité, že bibliotékaři ani jedinou českou knihu nepustí do knížecích a hraběcích skříní. Nesmírně znamenitý to materiál na národní mecenáty.

— České divadlo naše živí se za poslední doby stravou velmi chudou, tak chudou, že trudno o tom povídati. Repertoir náš jest neustále chudinská polévka, na niž tak někdy jen vyplave některé to tučnější oko, aby illustrovalo tu chudobu ještě křiklavěji. Takým okem byl za poslední doby Mikovcův „Dimitrij Ivanovič“, po tolik let již bezprávně z repertoiru vyloučený. Avšak když jsme ho spatřili opět, věru, že nevěděli jsme, máme-li mu přáti dalšího poklidu, aneb si ještě vyžádati několikerých galvanických jeho trhnutí. Ty scény z lidu — to jediná nepřetržená běda; nikdo ani tak dalece v nich neobstojí, aby obecenstvo i jen přestalo se smáti — a toť věru kritika velmi ostrá. Až se divíme, kterak kdysi „Dimitrij“ tak velice se mohl líbiti, když nyní celé akty vinou nedostatečného personálu propadnou bezohledným posměchem. Čítáme velmi často falešnou tu větu: „drama není pro čtení, nýbrž pro provozování“; jděte se podívat na „Dimitra“ a potom mluvte, nač je drama. Tedy suma všeho jest, že „Dimitra“ v menších úlohách nemůžeme obsadit ani nejmenšími silami, ačkoliv jsme celou činohru i zpěvohru měli na nohou. Avšak i naši přední herci nesou viny velkou část, že tragedie u nás jen výminkou dosáhne svého účele. Před lety měli naši tragičtí hrdinové navyklý jakýsi deklamační pathos, nepravý, všudy prázný; ale ten deklamační pathos přece strhnul aspoň velké obecenstvo. Nyní ten pathos odložili a upadli v chybu protivnou — do tragédie zavádějí tón konversační, a tím se stává tragedie zrovna ospalou. Jedna i druhá věc jest chybou, jedna i druhá cesta stejně vzdálena od cesty pravé a ta jest: bez všeliké naučené šablóny jíti na samo jádro básníka a toto jádro jest nejlepším pokynem, kterak má býti obecenstvu ztlumočeno, aby mělo pravý účinek. Tento efekt jakési ospalosti pozorovali jsme při obou dramatech Mikovcových, při „Záhubě Přemyslovců“ i při „Dimitrovi“, kterážto dramata rychle po sobě sice se objevila, ale provedení jim nijak neposloužilo. Arciť že bychom mohli jmenovati ty ony, kteří čestně jaksi vynikali; ale což do toho, kdy celek nehřeje, když všude viděti, kterak jest hra rozkližená — až to unaví. A tak můžeme říci, že výrazem posledního „Dimitra“ nebyla leč mdloba. — Všechen ostatní repertoir nezavdává nám příležitost, abychom se jen slovem o něm rozepsali, leda bychom chtěli bědovati. Avšak jest masopust, bojíme se bědovati v nepravý čas, aby se nemyslilo, že snad bědujeme z žertu.

— Skladatel p. Rozkošný má dohotoveny dvě nové opery, jednu tříaktovou, druhou jednoaktovou. Nechce však dle doslechu zadat nyní k provedení. Snad nás ten strike nezabije!

— Nemravnost žurnalistiky německé jeví se nejzřejměji v časopisech divadelních toho národa. Herci skoro všech divadel jsou otroky těchto listův, kteréž opět jsou majetkem nejtriviálnějších agentův divadelních. Herec často majetkem i postavením svým jest na nich závislý, reklama umělecká jest u nich tak zákupná jako každá prodajná věc na světě. I nejgeniálnější herci nemohou se těchto pijavic sprostiti docela, protože jsou pevnou, organisovanou masou, rozestřenou po všech městech, v nichž divadla se nacházejí. Mnohý herec zrovna krvavým poplatkem těmto listům jest zavázán a běda tomu, který by nebyl aspoň těch hlavních odběratelem! Zajímavo jest, že právě tyto dni norymberský soud odmítl takého agenta s požadavkem, jaký měl k jistému tenoristovi, prý za jeho engažování. Tento soudní rozsudek ve prospěch hercův jest snad prvním krokem na vybavení umělcův dramatických z otročnictví podobného.

bájek Julia Sturma.

Lev a jeho komoří.

Lvův komoří byl a tak mluvil op:
„Řeč tajnou trousí v lidu šakál rob,
tvé vítězství že čin jen vůdců tvých.“
Lev odvětil: „Já zvolil je!“ a ztich’.

Také náhled.

Kdys před záhonem plným růží stál —
jež květly právě — osel a tak prál:
„Jak pustošíte tuto krásnou zem!
Což asi bodláčí by dařilo se v něm.“

Přece.

Zhlíď’ křepel, jak se skřivan vznáší,
a zvolal: „Což tě neodstraší
nic volně těkat pod nebem? —
Jak snadno sokol tě tu schvátí,
tenť volným písním nechce přáti,
pojď, se mnou skrč se v brázdu sem!“

Však jásavě zněl nade skrýší
zpěv skřivanův tam v modré výši,
ou s radostnou tam myslí pěl:
„A byť mne orli oblétali,
pět volnosti přec musím chvály,
jíž nadšen duch se rozechvěl.“

Beránek a hloh.

„Proč vlnu škubeš mně? či snad
z ní robit hodláš sobě šat?“
beránek plísnil hloh.
Ten děl: „Z ní hnízdo postavit
chce lašťovka; mám pozdravit.“
— Jakž děl se hněvat moh’?

B. B. v B. — Báseň třetí je ze všech nejpružnější, ale k tisku nehodí se posud žádná. Překlad, o němž mluvíte, ovšem by se nám již nehodil také.

L. K. — Mýlíte se, přisuzuje nám taký nerozum. Neobratnost nebo netalentovanost nepostavíme nikdy posměšně na pranýř, vždyť může ten, kdo špatné verše dělá, přemnohé jiné věci dělat výtečně! Ale netalentovanost a neskromnost zároveň, pane, to spřežení je velmi protivné!

R. B. — Nenalezáte-li list náš ve veřejných místnostech pražských, kdo tím vinen: náš list nebo naše obecenstvo? Kavárník nebo hostinský objednává vždy as jen to, čeho se výslovně žádá.

A. C. v P. — Vaše písmo dokazuje, že máte výborného učitele krasopisu. Pozdravujte ho od nás.

T. R. — Povídka? román? novela? Nestarejte se přec o to slovesnostní škatulkování! Podejte jen něco uměleckého — s bližším určováním nechť sobě jiní lámou hlavu!

A. v K. u S. — Lyrika Vaše je ještě nejasna a tendenční epice schází závažnější pointa. Pokračujte ale a za delší čas pošlete nám zase něco.

Ing. v Pl. — Zašlete něco jiného! Co se první básně Vaší týče, upozorňujem Vás na faktickou jednu nemožnost. „Děsný okeán“, koráb, „ten kolos, jako lístek potácí se“ a — „na palubě jinoch smutný, bledý, on hrozivé si spousty nevšímá, že’s na rozpacích, zdali nedřímá“! Také „šroub parní“ nehodí se příliš do lyriky, nemyslíte sám? Jakž nějakou pikantní prózu z cest?

Tr. ve V. — Jsme Vám povděčni za upozornění, že „v zevnějšku člověka víc se jeví rozumu než v zevnějšku kteréhokoli zvířete“. Sdělujem pravdu Vámi nalezenou dychtivému světu na tomto místě.

V. Z. — Článek nebude vytištěn.

B. H. — Obdržíte písemní dorozumění.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předpláci se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na pûl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na pûl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, budtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 9.

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.**)

Zpěv první.

Drahný čas mi v uchu zazníval
přitlumený rachot bojů dalných,
a roj duchů zápasících, valných
listí vírem leb mi ovíval.
Šumněji se vlna bitvy vznesla,
válečný již obklopil mne hluk
a v něm známá zaslechl jsem hesla,
známé písně, známých bubnů zvuk.
Poznal jsem ty zanícené zraky,
bledých tváří děsné výrazy,
zbraně jasné, rudé štítů znaky,
praporů těch pestré obrazy.
Zdálo se mi, sám že pevnou dlaní
prapor nesu, bráním, klesám v dol,
zapadaje v tísni mrtvol, zbraní,
kopyt koňských, valících se kol.

Než tu v náruč anděl nadšení
zachytil mne, bílé na peruti
vynesl z těch vírů, zemské rmuti,
nad člověckých myslí kvašení
v písně výši, nedostupnou bludu,
vášní reji, člověčenství trudu!

Ostrove! jak snící pachole
v Nežárčině odpočíváš lůně,
plný květů, šveholu a vůně
zelené svých stromů vrchole
obzíraje v modru hluboko —
ó, jak's ladný, tichý na oko!

Ale v nitru tvém, kde stromů tlupy
srážejí se v hustý, stinný háj,
postavy se divotvárné kupí —
Eden's hříchu, vyvrženců ráj!
Tamo na balvany mechem kryté
pod zápletí větví mohutných
sebrali se pestře Adamité.
Mužové tu hledů urputných,
opření o hrubé štíty, kýje,
vynášejí svalovité šíje,
čela hrdá, s nichž se vlasů mrak
k ramenoum i na široký znak,
po brunátné nahých ňáder pleti
rozestýlá v divé, pusté změti.
Údy žula, ocel každá žíla!
K nim se vinou přisnědlá i bílá
ženská těla, jejichž lepé tvary
pohrdají roucha třísní, cáry,
derouce se volně na světlo.
Dvé tu ňáder, z mladičké co plece
kalinami právě rozkvetlo,
jak dvé hrdliček se z roucha klece
dobývá. Tu v mohutnější hrudi
nádherné dvě vlny obdiv budí.
Slunce políbení plamenná
žehají tu dívky šíji kalou,
lýtko půvabné a nožku malou,
sněhobílá, útlá ramena,
onde k bujaré se loudí ženě
s nahým mečem nahém na koleně.
Ale v žen i dívek obličeji
stíny bujných rozkoší se chvějí
a jich ústa svěží vlnou svou,
slastí zpitá, k nové slasti zvou.

Lilito! jen ve tvé líci malé,
v milounéžné tvojí postavě
panenství se kouzlo neskonalé
ubránilo vášní náplavě.
Oblakem ti řasné roucha bělo
obestýlá štíhlé, pružné tělo.
Z kalu smyslnosti, chtíčů divých
jako čistá lilie tu čniš
a jak ptáče v rozvalinách sivých
o zeleni, o blankytu sníš.
Polo's dítě, polo panna již!
Dosud neseznali hoši, muži,
že se poupě proklobává v růži,
dosud žárem očí plamenných
neroztál tvé nevinnosti sníh.
Zítra snad — než vari pomyšlení!
Usmívá se sněžná Lilita,
oko její černé v libém snění
pod heboučkou řasou prokmitá.

Tamo Samson — na paveze sedě,
z pod obočí svislých mračně hledě —
obrovitým tělem trčí z davu.
O koleno jeho opřev hlavu
hošík bledý svislou kučerou
vzírá k němu s dětskou důvěrou.
Vedle Jubal — věčný smíšek ten —
spoléhaje ověnčenou skráni
na klín dívky, jež se k němu sklání,
širokým jej stínic lupenem,
štíhloboká, plná jarní vnady —
okazuje bílých zubů řady.

Peřestý ten obraz doplňují
starci šeří, jejichž suchá těla
přímo strmí dosud, jejichž čela
rozoraná suěby ovlňují
stínice ty tváře zvětralé,
oči přísné, vilné, zchytralé.

Pod balvany háje na mýtině
z kůpy větví oheň praskavý
rudě šlehá, kouř se valí sině;
nad ním tři se chvějí postavy.
Uprostřed tu Mojžíš, vůdce davu,
vznáší sluncem ozářenou hlavu,
s nížto k šíji, po ramenou plných,
s vousem hustým po kožený pas
ve vlnkách se zlatých, nesčíslných
čeří krásný, přebohatý vlas.
Smyslnosti přepych, velké snahy,
nadšení i něhu, temný vzdor
vyrážejí líci směrné tahy,
temný, vlahý, pronikavý zor,
kyprý ret, vypouklé čela žíly —
obraz mužné lepoty a síly!
Na pravo a v levo dívka luzná, —
večera i jitra vnada různá!
Jedné světlá kadeř ostýlá
líce rozmarné a jasné cele,
z nichž dvé očí tmavomodrých směle
do světa své blesky vysílá,
řadou perel ústek svěží vlna
v rozmařilém blýská úsměvu,
hrdě týčí postava se plná
v bujných ňáder jemném zachvěvu.
Štíhlejší je dívka po levici,
báječná jak luny princezna,
zasnoubená noci králevici —
snivě bledá, temně líbezná.
Černý mrak jí spánky obestírá,
líce vábný obletuje sen,
onde v důlku šeřivém se sbírá,
v růži rtů je tuto zapředen,
v řase stinné zamyká se tejně
a zas vylétá co hvězdy kmit.
Krásou různé jsou, než vábné stejně
Ada rusá, černá Sulamit!

U nohou jich bez ladu a skladu
strmí kůpa věcí dobytých
z chrámů hořících a ssutých hradů,
s mužů padlých, děvic ubitých.
Přílby křídlaté tu, panské hávy,
pergamény s vybledlými právy,
štíty pestré, meče, třemeny,
náušnice, skříňky, prsteny,
kalichy tu dřevěné i zlaté,
obrovské i mísy, poháry,
obrazy a sochy, kříže svaté,
lampy, bible, kněžské taláry
rozedrané, blátem ukálené,
krví zbrocené a popálené. —

Mojžíš
(zdvihaje bibli).

„Hle, tu kniha, nad níž svými blesky
strašil židů zamračený bůh,
hle, tu kniha, v jejíž vetché desky
uvěznil se člověčenstva duch.

*) Vyjde ve sbírce epických zpěvů Čechových nákladem Fr. A. Urbánka.

V této knize srdce lidstva zprahlé
stověkou se plísní pokrylo,
a z ní bludů pásmo neobsáhlé
nad světem se temně rozvilo.

Sponka tato věkem zrezavělá
zamykala člověčenstvu ráj,
za ní zima pověčná se tměla,
venku věčný usmíval se máj.

Tato bájka velká o Jehově
myriády duchů uspala,
tak že v těla člověčího krově
božství jiskra zhasla bezmála.

Až tu člověk jeden — Ježíš jmenem —
na trůn dávný boha-člověka
opět zvýšil, na rtu zaníceném
slova pravdy nesa pověká.

Než on zbloudil, nedověřil sobě,
smrti stín mu duši zakalil,
satan-člověk potupil jej v hrobě
a naň kámen bludu přivalil.

Však duch božský, skrytý ve člověku,
v nás se dočkal nové obrody
ve své síle, neskonalém vděku,
co král světa, vládce přírody.

Není boha kdesi ve prostoře,
v nás je bůh, my sami bozi jsme,
v prsou našich celé božství moře
vlnou šumnou, velebnou se dme.

Bez nás v pustý hrob se vesmír hloubí,
mrákotou se šíří, slep i hluch,
námi jediné se pojí, snoubí
s mrtvolem tím velkým živý duch.

Bez nás vesmír beztvárný a divý
příšerný co chaos prasvěta,
naše vůle mohutnými kyvy
křídel svých veň duši třepetá.

Našim okem svět se v sobě shlíží,
našim srdcem cítí jedině,
naší myslí v bezdna svá se hříží
a se sloní ve své výšině.

Věčni jsme! Zda plitka kovu zruší,
jedu krůpěj, padající strom
srdce to, jež za svět celý buší,
myšlénku-li božskou v mozku tom?

Věčni jsme — a věčni v tomto těle,
země ta jen duchů živný peň,
nad námi se síná pára stele,
dole bezdná šklebí prohlubeň.

Kromě nás ve světa výši, důle
nebytuje zlý ni dobrý ruch,
nevěvodí zlá ni dobrá vůle —
člověk, člověk sám je satan, bůh!

V něm zdroj všeho — peklo, nebe
otvírá se v duši člověka,
ve svých démonech se děsí sebe,
před sebou se koří, pokleká.

Však my víme, zde že božství schrána,
biblí jedinou že tato hruď.
Tož ta kniha rukou lidskou psána
rukou lidskou utracena buď!"

(Vrhá bibli do ohně.)

Adamité.

„V jiskrách umírají bludu slova,
dýmem prchá stvůra satanova.
Není boha zde ni nad hvězdami —
v nás je bůh a my jsme bozi sami!"

Ada
(vrhá prsten do ohně).

„Život náš — noc svatební
božská, nekonečná,
v jejíž stínech rozkoše
lampa hoří věčná.

Studu jsme a věrnosti
cetkám výhost daly,
pásy s boků strhaly
ňádra rozpoutaly.

Volně jako meteór
světa hloubí, šíří
láska naše plamenná
v bujném letu víří.

Boží jsme my nevěsty,
věčně mladé, krásné,
v oku vášně jiskra nám
nikdy neuhasne.

Vnada naše svěžestí
nikdy nepozbude,
na rtu sladký polibek
věčně pláti bude.

Naše lůžko svatební
květů pestrá tiseň,
nad ní větve mrkavé,
slavičí v nich píseň,

tu a tamo prokmitá
blankyt převysoko,
listí jemným soumrakem
kolouší plá oko,

motýl svatební nám šperk
do kadeří sází,
les nám snubní komnatou,
ženichem kdo vchází . . .

Život náš — noc svatební
božská, nekonečná,
v jejíž stínech rozkoše
lampa hoří věčná!"

Sulamit
(vrhá evangelium do ohně).

„Bez lásky co svět? — Oj, bledý trup,
nad nímž nebe vznáší se co sup
přeohromný, věčně hladový,
nad nímž vane zápach hrobový.

Láska jen tu spoustu mrákotnou
prochvacuje silou životnou,
ouať k zemi touhou planoucí
slastí pláče hvězdy kanoucí.

Bez lásky — co život člověka?
Mrtvou pouští cesta daleká.
Taký život — nudu jedinou —
směnila bych hrobu tišinou.

Věčnost bez lásky — to věčný skon,
nebe bez lásky — to nudy trůn,
božství bez lásky — to smutná báj,
láska jen mé božství, věčný ráj.

Širošírý svět mi lásky chrám,
lásky víru krásnou vyznávám,
věčně tisknu k zaníceným rtům
sladké lásky evangelium!"

Adamitky.

„Nevěsty jsme boží, věčně ladné,
mládí květ nám v líci neuvadne,
k nechladnoucím přivíjíme rtům
sladké lásky evangelium."

Mojžíš
(stáčeje vetchý pergamén).

„Hle! tu člověk drzý, loupeživý
v lidské krvi omočiv svůj spár
zákon vespal pochmurný a divý
na oslící kůže bídný cár.
Sobě vavřínů a révy sklizeň,
trní bratrům ve vlas zavíjel,
neuhasiv bitvou krve žízeň,
práva mečem lidi zabíjel.
Vejdi do plamenů, pekla bullo!
s tebou vše, co zákonem kdy slulo!
Nad knihami řádů, pergamény,
nad pečetí, znaků titěrou
z lidské hrudi zákon bezezměnný
neúmornou září literou.
Pronikajíť věčné jeho blesky
řízy soudcovské i práva desky,
jimiž bláhovec jej zastínil.
Běda tomu, kdo se proviuil
proti svatým jeho přikázáním!
Z každé slépěje za jeho mez
vylíhly se hlízy s moru váním,
chorob hejno, lítý smrti běs.
Než, kdo věrnou pravicí jej svírá,
věčně blažen, nikdy neumírá!
Jak to roucho, jež mi bedra tíží,
odvrhuju lichý mrav a stud;
nad zlomenou řádu, práva mříží
rozepni svá křídla božský pud.
Co ten velí, právo jest a svato,
jím se v Eden proměňuje svět
člověčenství dechem jeho vzňato
v tisícerý rozvíjí se květ.
Bludu dílo zasvětíme zkáze:
víru lichou, mravy, zákony,
majetek — ty mrzké lupu hráze —
okov rabů, stavů přepony.
Přes oltáře, trůny zapálené,
vymýtěný modloslužby háj,
společnosti sloupy povalené —
vrátíme se v dávný lidstva ráj.
Jako fénix nad popelem věků
vzplaue člověk ve prvotním vděku!
Nebude ni rabů, ani pánů,
bohatých ni chudých údělů,
nebude ni vlastních, cizích lánů,
nebude ni chotí, manželů.
Bratří, sestry! rozzvučí se kolem
lásky hymnem blahým, pověčným,
svět nás všechněch velkým bude stolem
i též ložem bude společným!"

Adamité, Adamitky
(líbajíce se vespolek).

„Bratří, sestry! ozývej se kolem
přeradostným hymnem, pověčným,
celý svět nám společným buď stolem,
milosti buď ložem společným!"

Mojžíš.

„Ale bludný svět — ten černý voj —
na hrudi své modly, skřítky nesa
pod křídloma povzteklého běsa
proti nám se sbírá v divý boj.
Brzy uslyšíte branný hluk,
koňů ržání, vozů, bubnů zvuk.
Papeženci, husité se spojí
k zoufalému proti pravdě boji.
Jako v patách skály úporných
smečka vln se vzteká potvorných,
takto kolem hradu světla, dobra
zaburácí vášeň bludu obra.
Však my smrt, jež v málomocném vzteku
jatá u našich se choulí nohou,
rozpoutáme; v divém hrůzy jeku
srp obrovský bleskne pod oblohou
k žatvě bohaté; mrak supů, kání,
rozestře se nad krvavou plání.
Slepi, bratři! budeme i hluši:
něžný zrak ni šíje bělostná
dětský úsměv, prosba žalostná
milosrdím neuchvátí duši.
Bijme! hubme! — celé bludu plémě
vyhlazeno budiž s vrchu země!"

Slova tato duši bojechtivou
vnesla v kůpu Adamitů snivou:
z balvanů se mocné postavy
do večerní týčí záplavy,
prsa dmou se, oči divě koulí,
zvučí luky, plné chřestí touly,
meče, kyje míhají se vzduchem
a hlas jeden proniká tím ruchem:
„Očisti se krví země celá,
vyvraťme, co stojí, od kořene,
nad chrámy a trůny rozbořené
světla korouhev se vypni skvělá!"

Ale Mojžíš — rukou vážně kyna —
slovem poklidným tu bouři tiší:
„Zítra hubme Šatanova syna,
pro dnes rozkoše se chopme číší!
Na kobercích květů, v libém šeru
objímejme vábnou boží dceru;
blaha zdroj, co ze rtů sladkých prýští,
rokytím se stinné řasy blýští,
v ňáder lahodném se vlní vděku —
pijme dnes i zítra — věčně věků!"

Poldík rumař.

Křídová kresba od *Vítězslava Hálka.*

(Dokončení.)

V.

Koňům Poldíkovým vedlo se nejlépe, když láska jejich pána k Málce rostla, až dostoupala svého vrcholu. Tu se Poldík rád s nimi pozdržel, přál jim na ulici i doma, proto že chtěl, aby se jimi mohl pochlubiti co majetkem, hlavně, aby si s nimi mohl pozaklusat, když si Málka sedne k němu na vůz. Tenkrát Poldíkovi koně byli na cestě pretvořiti se. Žebra počala se přiodívati lehkým masem, uši si někdy zastřihly, podkova si zahrabala. Kamarádi, kteří potkávali Poldíka, dívali se na něho očima, v kterých stála tato slova: „Poldík umí býti koňařem."

Tuto musíme podotknouti, že Poldík časem koňařstvím se zaměstnával, a že když vzal si s koněm práci, obyčejně se mu to dařilo.

Totiž tak. Vedlo-li se rumařské herce bídně, že ji pán chtěl již vésti k pohodnému, napadlo mu ještě: „A což abych ji dovedl k Poldíkovi?" Od Poldíka pak vedla cesta dvojí: buď herku spravil na obstojného koně a pak si pán opět svůj majetek odvedl, aneb ji nespravil a pak si pro ni přišel pohodný. „Spravovalť" koně Poldík obyčejně ráno a večer, pokud byl doma; v neděli, kde míval celý den pro sebe, vyváděl ty komoně na dvůr, aby se přesvědčil, co s nimi dále.

To bývala podívaná na toto komoňstvo, které by se docela bylo hodilo k vojínům Falstaffovým, kdyby totiž z těchto pěšáků měli státi se jízdní. Některý kůň byl v samém plátně, jiný měl celou stranu namazanou jakýmsi mazem, blátem, jiný měl v tomto mazu jen prsa, jiný přední nohy, jiný pouze jednu nohu. Podobalo se, jakoby sochař byl si z hlíny vytvořil modele koní a modele ty jakoby se měnily na živé vzory své: těžkoť bylo rozeznati, zda-li více hlíny, zda-li více koniny jest před námi.

Toto nedělní provádění po dvoře mívalo dosti diváků. Sešliť se majetníci zvířat, jimž Poldík prodlužoval život a snad i trápení, za druhé obecenstva, pravých to divákův, bývalo dosti. Jim předváděl Poldík svou nemocnici jako předvádí v jízdárně mistr své vycvičené vzory. Arciť takové divy rekonvalescenti Poldíkovi nedělali, jako zdraví jich druhové v jízdárně, ale poměrně přece divy a snad i mnohem větší. Neboť jest-li že před týdnem sotva se dokulhal kůň sem, a šel-li za týden, za dvě neděle krokem, někdy krokem bystrým, třebať ještě bylo pozorovati, na které nohy pokulhával: učinil poměrně za ten týden přece jen nad míru mnoho, tolik, že už i našel své obecenstvo, které se mu obdivovalo.

Ale toto zaméstnání bylo Poldíkovi jen zcela vedlejším. Oddal se mu jen s uměleckým posvěcením, to jest, když měl právě chuti. A tu stávalo se také, že pán svou herku vedl sice k Poldíkovi, ale že potom přece zase ji odvedl přímo k pohodnému, a to z té příčiny, že Poldík koně nepřijal. „Já teď žádného koně nepřijímám," říkal Poldík; „kdo pak by teď přijal koně?" A někdy zase přijímal vše, co přišlo, prováděl po dvoře, jak se to uzdravovalo a pak uzdravené odváděl do jejich domovů.

Když Poldíkovi se Málka zpronevěřila, ty tam byly zlaté časy jeho koní. Ta špetka bystrosti, kterou tak pracně nabyli, byla huedle zmařena — z koní opět stávaly se herky. Poldík neměl se již komu jimi pochlubiti, hněval se, že vůbec kdy byl tak pošetilý a dal si s nimi práce. Byla to opět ta odměřená chůze po pražských ulicích, již nic nevyrušilo ze všední rovnováhy.

Ale když se Málka s takou okázalostí provdala za Františka, Poldík nemohl již ty koně a vůz ani viděti. Měl tolik jasného názoru, že viděl, kterak nestejný zápas podnikl on co rumař s Františkem pískařem. Nebyla tím jeho mysl vinna, že prohrál, ale ta všední loudavost, kterou byl sám tak prosáknut. Zdálo se mu, že není nic opovržlivějšího nad toto zaměstnání jeho — vždyť sám jím opovrhoval. A tenkrát kdyby ten svůj vůz byl mohl zavésti i s těmi koňmi někam na horoucí skálu, aby po všem nezůstala ani památka, byl by to udělal bez rozmyšlení.

Tenkrát sám v sobě ztratil všecku podstatu a jistotu; nebyl to on. Koně musili býti jím jako popleteni. Počal dle methody zcela jiné a kdo znal methodu jeho dřívější, musil říci, že to není methoda pražádná. Co mu bylo teď dvacet kroků? Co mu bylo „hi", „hista", co mu bylo zamlasknutí, pokřiknutí, šlehnutí bičem, zaklení? Míchal a pletl to všecko jedno do druhého; klel, kde měl říci „hista", bičoval, kde měl zaklíti, mlaskal, kde koně se nadáli biče. Zastaviti už docela se nesměli podle chuti, neboť pak spustil na ně pojednou spoustu všeho toho, co měl jako v zásobě, jako když přijde vítr, hromobití a kroupy pohromadě na

jednou. Koně už pak chodili kolem hospody, kolem tabáčnice, kolem hokyně, kolem ostatních ctihodných firem v těchto končinách jako vrtohlaví — odvykli se zastavovati a byli rádi, jen když tak zhola ještě se dostali dále.

Tu opět již znatel neznatel mohl na nich počítati žebra, podle srsti mohl udati, co zavinilo řemení a co zavinil chomout. Poldík snad to ani neviděl, kam ty jeho koně spěchají a že by je mohl sám vésti k pohodnému.

Jednou ho na to kdosi z jeho soudruhův upozornil. Jeda kolem něho zastavil se a pravil určitými slovy: „Už nejsou jako byli.“

Poldík se na ně podíval a skoro se zarazil. „Už nejsou jako byli,“ řekl sám, a to mu jich bylo od srdce líto.

Kdyby sám nebyl Poldíkem, byl by je vedl k němu, k sobě; nyní uvažoval, nemá-li je vésti k pohodnému a to bylo tolik, jako celým tím svým živobytím praštit.

Vedl je k sobě. Přestal být rumařem a stal se koňařem. Jakmile se rozneslo, že Poldík zase spravuje necelé koně na celé, měl návštěvy od rána do večera, vodili mu pacienty a Poldík přijímal je tak dlouho, dokud mu stačily stáje. Tenkrát mohl se zrovna státi boháčem, kdyby se byl vrhl pouze na toto zaměstnání — a přece Poldík cítil se při něm nešťastným. Přicházel jím tak docela ze svého návyku, ze svého kroku a chodu, ze svého způsobu, i byl dlouho na váhách, nemá-li zase se toho vzdáti a chytiti se zase rumaření.

Ale zůstal již při spravování koní, a to proto, že když ty svoje brzy spravil na koně důstojnější, náhodou rychle a dobře je prodal a to již jako by byl prodal sebe. Než by navykal koním jiným a než by ty jiné naučil navykati sobě: raději ani nechtěl se viděti na světě. A mysliti na to, že by musil dojížděti na Náplavku, mezi pískaře, mezi nimi že by mohl se objeviti Frantík a vedle něho Málka a že by mohl uviděti úšklebek na jejich tvářích: to byl přece zase rád, že tam již nemusí a tu hned jako doktor navštívil všecky svoje svěřence, cítil se novým člověkem, a byl tomu rád.

Pravili jsme, že v tomto pěstování koní Poldík pracoval jen když měl chuť. Nyní mu ta chuť ani neustávala a byl tudíž skoro umělcem pravým. Za rok za dvě léta vedlo se mu tak znamenitě, že žádný rumař se nemohl s ním porovnati; Poldík co rumař jaktěživ byl by to na taký stupeň nedotáhnul.

Tedy když se mu počalo nad očekávání dařiti, počalo se mu také stýskati. Kam se podíval, viděl božího požehnání; ale býti při tom samoten, zastesklo se mu.

Tuť by arci mnohý nezkušený čtenář mohl nyní říci: aha, spisovatel mu hledá novou nevěstu! Nehledá, moji milí — myšlenkám na nevěsty dal už Poldík výhost na vždy. To by se byl raději probodl prvním nožem, který mu do ruky přišel, než by ještě některé ženské řekl: „Kdy pak z nás bude párek?“ Z této strany byl již vyhojen jako ti jeho koně, kterých více neměl. Kdyby byli potřebovali do kalendáře nového svatého a kdyby tím svatým měl se státi jen ten, kdo na ženskou už ani se nepodívá: Poldík se mohl hlásiti a byl by se tím svatým stal.

Ale posedlo ho cosi jiného, podivínského a tím se přestal cítit samotným, opuštěným. Vyprošoval si totiž rumařské děti, hochy. Když znal rumaře, že má syna, který už s otcem počíná procházeti se podle koní, došel Poldík k otci a řekl: „Čím chceš míti syna?“

Řekl-li rumař: ‚Čím by byl? Rumařem bude.“ — „Dobrá,“ řekl Poldík; „ale mohl bys mi ho svěřiti na čas, aby se naučil rozumět koním.“

A dostal hocha, neboť který rumař byl by se vzpíral, aby syn mohl se přiučiti vědomostem tak vzácným, jakými byly vědomosti Poldíkovy? A jakmile ho Poldík dostal, říkal sám sobě: „Vyhráno!“

Ovšem že každého toho hocha svědomitě cvičil v poznání koní a v léčení jich. Ale neméně, a snad hlavně cvičil je v tom, aby jim rumaření zošklivil a na místě toho aby jim vštípil lásku k pískaření. To bylo jako jeho evangelium. Když usedli ve stáji, pravil k hochu: „Chceš ještě býti rumařem?“

„Nechtěl bych, ale budu muset,“ říkal hoch.

„Muset! Nebudeš muset. Muset býti tím nejhorším! Jezdit ve všech slotách pořád jednou cestou a býti všem lidem na posměch! Podívají se ti na koně — smějou se, podívají se na tebe — smějou se. Herka kůň, herka ty — co jest k rumařskému vozu zapřaženo, všecko jest herka. A kdybys se chtěl ženit, ani ti nedají dceru. Jakoby ji zapřahali do tvého vozu — tak jim bude. — Pískař, to jest mi něco jiného! Vyjede si na vodu, celý svět směje se na něho. Pískařem buď!“

A druhého dne zase se ptal: „Chceš ještě býti rumařem?“

„I což o to,“ řekl hoch, „já bych chtěl býti radši pískařem, ale nemám loďku, a rodiče mi ji nedají.“

„Což, loďku! Lidé loďky prodávají a já ti koupím loďku, i vše, co ještě potřebuješ.“

Pak se zas ptal třetího dne: „Chceš ještě býti rumařem?“

„Ne, jest-li že dostanu loďku, budu jen pískařem.“

„Dostaneš ji; ale kdybys měl přestat býti pískařem, loďka jest moje.“

„A, kdož by přestal býti pískařem, když má loďku?“

Na to řekl Poldík rodičům, že hoch ku podivu brzy se naučil koním rozumět. Hoch pak dodal, že půjde zejtra pískařit a když Poldík vyložil co a jak, obyčejně dostal také svolení rodičův.

A tu pak Poldík vedl příštího dne mladíka mezi pískaře a bylo mu, jakoby ho vedl na svatbu. Šel krokem zrovna mladickým, oči se mu leskly, tvář se mu leskla, slova se mu leskla. Slova vybíral jako dvacetníky z drobných a bylo vidět, že byl s těmi vybranými spokojen. A když hoch dostal loďku a zarejdoval s ní a Poldík uviděl na tváři jeho radost: tu mu až slzami se oči zalily a radostí byl by se dal do zpěvu. Srdce mu bušilo, nohy málem poskakovaly i říkal si jako v radostném vzlyku: „Svět se bude na tebe smát, kamkoliv se podíváš. Najdeš si snadno nějakou Málku, žádná tebou nepovrhne. Vyrval jsem ti duši, rumařské řemeslo!“

Hned na to hledal Poldík novou duši, kterou by vyrval rumařskému řemeslu a dělal s ní na vlas jako s tam tou. Měl jich tam již tolik, že nechť šel na procházku v kterou chtěl stranu, odevšad se k němu hlásili mladí pískaři jako k otci, tak že někdy sám sobě notoval: „Nejsem-li já také pískařem, když tam mám tolik dětí?“

VI.

Byla to tvrdá slupka, drsná, ten Poldík; ale je-li srdce jádrem našim: bylo v té slupce jádro vzácné.

Mnoho let přešlo. Poldík už se koňaření nevzdal, ano byl vyhlášen již i co autorita ve svém oboru, byl volán

ke koním jako lékař, měl práce, sotva stačil. Jmění jeho rostlo velmi pěkně, mohl si již i udělati svátek, kteréhokoliv dne by se mu zachtělo. Mohl si i vyjížděti a vyjížděl si, neboť dostával do správy také koně vyššího druhu, jenž bývali zapřaženi ke kočárům: ty pak Poldík, uzdravovali-li se, tím zkoušel, že je zapřahoval do kočáru svého, jejž si schválně k tomu pořídil. A vyjel si, aby lidé viděli, co dovede za tolik a tolik neděl, dní — mělť se čím chlubiti.

Vyjel si jako pán, jenž má i svého kočího. Kočím býval vždy některý ten hoch, jehož přijal k sobě, aby ho uzdravil „z rumaření na pískaření".

Co se těch hochů týče, přivedl se tím Poldík v pověst dobrodince; bylť to pěkné, šlechetné, že ujímal se dětí chudých a že je zaopatřoval vším, čehokoliv potřebovali. Ale nesmíme utajiti, že za podivína platil také, a sice právě pro tyto svoje pěkné skutky. Bralť k sobě jen rumařské chlapce a předělával je jen na pískařské. To už pak na něm viselo jako zvláštní příznak a lidé chválíce jeho skutky přidávali také: „Což Poldík! Kdyby k němu přišla od rumaře německá myš a prosila ho, že by se chtěla dát mezi pískařské, Poldík by se jí ujal." Jiní dodávali: „Jeho by mohl ošiditi, kdo by chtěl. První fláma přijít a říct: nerad jsem rumařem, raději byl bych pískařem — Poldík mu otevře dům i srdce." Ale pak zase všichni končili tyto rozhovory takto: „Jen že kdo pak by ho šidil! Kdo pak by byl takový dareba chlap!"

V těch letech stalo se, že Frantík zemřel. Srazil se kdesi s vory, přišel pod ně, vyplaval sice, ale nastudil se tak, že více nepovstal. Málce zbyl chlapec asi sedmiletý. Byla to rána pro Málku ukrutná. Tam na vodě, kterou nejvíce milovala, kde i muže svého našla, tam jí muž zahynul! A když se poohledla, ani na pohřeb jí nezbylo po té nenadálé ráně.

Tenkrát to byla pro Poldíka zkouška nesmírně těžká. Pudilo ho to k ní, a pak zase to v něm mluvilo: „Což, ona tě zničila s chladnou myslí — ať také zkouší! Nač pak mít srdce? Nemám srdce!" Ale přemohl se, šel k ní a pravil: „Máte mnoho smutku a starosti, Málko, já vám zaopatřím pohřeb a potom se vyrovnáme. Lidé by vás šidili, jste ženská, mužský se tak snadno nedá."

Byl to těžký kámen, který mu po těch slovech spadnul se srdce. A zaopatřil pohřeb velmi slušný, postaral se, že se ho súčastnili všickni, kdo písek na Vltavě přivážejí ke břehu a kdo odvážejí jej od břehu.

Když Poldík po pohřbu přišel domů, říkal si: „Nebohá Málka, nikde ničeho nic, hocha na starosti! Kam pak do práce! Co na plat!" a chtěl se rozběhnouti a říci Málce, aby mu toho hocha dala, že si ho vezme jako jiné hochy a že jí ubude starosti. Byl by šel, ale pak si zase pravil: „Co s klukem! Bude po tátovi, o rumaření ani slyšet a jenom být na vodě! Jaká to zásluha chtít někoho uzdravit z rumaření, který rumařem být nechce!" A jen proto, že si tuto věc nemohl a neuměl srovnati v mysli, otálel a pro hocha si nešel.

Ale jednou se k němu doneslo, že Málka churaví a že se neví, jak to dopadne. Tu již Poldík šel rovnou cestou k Málce a řekl: „Málko, dejte mi toho hocha; mně může dělat dobré služby a vám ubude starosti. Hoch bude jako můj."

Na to řekla Málka: „Děkuju vám, Poldíčku, za vaše laskavé nabídnutí; ale hocha k vám nedám."

Uhodit vedle Poldíka z čista jasna a uslyšet tuto odpověď, bylo asi stejno. Tedy ještě i nyní tak jím opovrhovala, že ani dítě nechtěla mu svěřit, ačkoliv churavěla a byla v nouzi.

Možná, že každý jiný byl by sáhnul po klobouku a ihned byl by odešel. Chtěl i Poldík odejíti, avšak srdce jeho dostoupilo o značný krok výše; přemohl se a pravil: „Nu, Málko, a což, kdybych ho chtěl přece?" Myslil si u sebe: „Což pak jest možná, aby mně ho nesvěřila?"

Na to řekla Málka: „Já vám ho přece nedám."

Pak již Poldík opravdu sáhnul po klobouku a odcházel; jen ještě na místě s bohem! řekl: „Nemyslil jsem si to."

A tu pohleděla k němu Málka skoro s bolestí a řekla: „Nemějte mi za zlé, Poldíčku. Ale vidíte, vy chcete mít z každého hocha pískaře."

„Nu, a je to neštěstí?" pravil s urputností Poldík a jako by v tom bylo i kus výčitky k Málce.

„A já z něho nechci míti pískaře," řekla Málka.

„Váš hoch nemá býti pískařem?" tázal se Poldík a bylo mu, jako když je se vší svou latinou hotov. „A čím pak?" dodal.

„Otec jeho na vodě zahynul; ani bez pláče se již na vodu podívat nemohu. Já bych to odstonala každý den, kdy by moje dítě mělo býti po celý den na vodě."

To byla příčina, s kterou i Poldík musil souhlasiti, měla do sebe platnosti Odložil zase klobouk a pravil: „Nu arciť, máte pravdu. A čím pak má býti?"

„Rumařem, Poldíčku, rumařem," odpovídala skoro s vroucností Málka. „Nuž a tu poznáte, že ho k vám dáti nemohu."

Rumařem! Vedle Poldíka uhodilo podruhé a snad ještě prudčeji než poprvé.

„Snad o někom ale víte," pokračovala Málka, „který by ho vzal k sobě; však já bych pracovala dvojnásob, abych se mu odměnila."

„Pracovala by dvojnásob a nemůže pracovati za jednu!" s povzdechem pomyslil sobě Poldík.

A tu v něm vznikla myšlénka obrovská, ba možná, že i obr byl by se cítil pod ní slabým. Poldíkovi šla při ní hlava kolem a jakoby veliká tíže byla mu schvátila i nohy i ruce, ano i jazyk a slova. Věděl, co by říci mohl, ale v tom okamžiku myslil, že to ani říci nelze. Bylť toho dnes na něho příliš mnoho; krok za krokem šel výše, ale nyní zároveň cítil, že dostoupne-li ještě výše, zavrávorá a snad spadne.

Dostoupil té výše, zavrávoral, ale nespadnul.

„Vím o takovém," pravil; „já jsem takový, já vám z něho udělám rumaře."

Když tato slova Poldík vyřknul, bylo mu, jakoby byl vyřknul svolení k zločinu a přece zase cítil, že se v něm hnulo cosi, co mu dodalo křídla, jakoby s ozářenou loďkou se plavil po Vltavě a jakoby měl ze všeho nesmírnou radost. Málka na něho hleděla jako na člověka zcela nového, jakoby to nebyl Poldík a pravila: „Dělali vám křivdu, Poldíčku; povídali o vás, že jste podivín, že nikoho nechcete míti rumařem — hle, jakou křivdu vám dělali."

Tato slova utvrdila Poldíka v tom, že dostal křídla, ač mu také pravila, že podniká cosi, co jest docela proti jeho spůsobům.

Nu a tak se stal Poldík zase rumařem a myslím, tím že dostoupil nejvyššího vrchole, jakého u vzletu svém dosíci mohl. K vůli krásnému skutku: postarati se o dítě opuštěné, o dítě z otce nenáviděného a matky rovněž nenáviděné — k vůli skutku tak krásnému rozlámati a odházeti veškerou theorii osobní choutky, nenávisti a nechuti: jmenujte mně něco vznešenějšího, šlechetnějšího, já to neznám. A nechť si vaši rekové na parketách dodeklamují se nevím

jak daleko do uznání vašeho — Poldík rumař může se vedle každého postaviti směle, a i s těmi nejpřednějšími stojí na rovni.

Nenáviděl rumaření až do nejhlubší duše a nyní vodil Františkova syna, jmenem rovněž Františka, zase podle vozu s pískem, štěpoval mu lásku k povolání, k němuž lásky neměl, poukazoval mu k výhodám, z nichž neuznával nižádnou a zamlčel mu nehody, z nichž znal číslo tak veliké.

Ale vpravil se do toho zase. Koňaření provozoval dále, ne však v těch rozměrech, nýbrž zase jen jako umělec, když totiž měl k tomu chuť. Ale s malým Františkem nyní den co den probíral podle povozu „hi!“ „hista,“ měl radost, když se to v něm ujalo, učil ho zamlasknout si, pokřiknout a měl radost náramnou, když Františk si poprvé zaklel, ovšem docela ve slohu Poldíkově. Rumaření již zase počalo ho těšit.

Koně jich již zase se zastavovali u hospody, u kovárny, u hokyně i u tabáčnice, jen že to byli koně jiní, o něco bystřejší než ti tam a pak že v hospodě byl jiný hospodský, v kovárně jiný kovář, u Náplavky skorem také jiní pískaři — jeho to odchovanci. Že na všech těch štacích nastalo divení nesmírné, když se objevil Poldík se svým povozem, ačkoliv mohl jezditi s kočárem, můžeme sobě pomysliti.

Teď lidé dokonce nevěděli, je-li podivínem, aneb-li jím není a v hospodě mohli jsme několikrát do týdnu zachytiti tyto rozmluvy:

„Pořád povídali, že Poldík z rumařů dělá pískaře, a tu to máte, rumaří a k tomu s pískařským chlapcem.“

„To je to, že s pískařským chlapcem. Je to Málčin hoch, a nevíte, že ji Poldík chtěl mít za ženu?“

„Pleskačky. Cizí chlapce učil by na pískařství a rumaření střádal by jen na —? Dejte si pokoj, pleskačky!“

Ale i jinak dávné časy se poněkud obnovily. Málka když se uzdravila, přinášela zase za nimi oběd, nejprvé ovšem jen za synem, ale brzy i za Poldíkem, proto že Poldík jednou povídal: „Když spolu jezdíme, musíme také spolu obědvat.“ Někdy si na Málku, šla-li s obědem, počkali, naložili ji na vůz a pak s ní ujížděli; jen že tenkrát musil koně vésti malý Františk, aby matka na své oči viděla, jak daleko dospěl. Tu se Poldík při každém jeho pokřiknutí, zaprasknutí pozasmál a vypadal velmi spokojeně. Jen jedno mu vadilo. Františk totiž před matkou bál se zaklít. Tento nedostatek čehosi, co náleželo k celku, nemohl Poldík zamlčet a proto říkal: „Málko, umí už mnoho, ale ještě mu schází trochu kuráže.“ A to vlastně znamenalo: kdyby zaklel, bylo by dobře.

Pak Františk povyrostl a tu mu Poldík svěřil koně a povoz docela. Sám již nerumařil více, oddal se ponze pěstování koní. Byl již stár, nemohl už tak dobře vedle povozu, „hi“, „hista“ nešlo mu již od plic a koně poslouchali lépe, když to řekl Františk. „Ať tedy Františk převezme po mně všecko,“ řekl Poldík a tu mu na vždy odevzdal svoje někdejší zaměstnání.

Když Poldík slabnul stářím, Málka se k nim přistěhovala a ošetřovala ho jako otce a když zhasnul, dcera a syn nemohli pro otce zaplakat srdečněji, než Málka a Františk. A neznám tak snadno pohřbu, jehož by se účastnilo tolik lidí, mezi nimiž tak velký počet mohl říci a říkal slzami i slovy: Byl naším otcem.

A večer po pohřbu — což to bylo na Vltavě? Celá Vltava pokryta lodicemi, na nich světla všech barev, pochodně, na lodicích smuteční písně, smuteční hudba — velká to panychida, nejupřímnější, nejsrdečnější.

Tak žil a zemřel Poldík, rumař.

Dvě města slovanská.

Kreslí *Servác Heller.*

II. Oděsa.

Bylo krásné jitro minulého léta, když se před námi daleko z Černého moře jal vynořovat vysoký břeh besarabský. Moře po pravidelné noční vzteklici velice bylo ochablé, mdlé, málomocné; dlouhé hubené vlny šouraly se směrem větru po něm jako vláčivé vrásky kůže na těle kvapně přepadlém, a loď naše rozhrnovala vodu, nedávno ještě odbojnou a hrozivou, tak klidně a lehounce jako labuť na umělém jezírku anglického parku. Vzduch byl čistý křišťál, moře tekutý smaragd a lesk slunce — záře ohnivého zlata. A větřík vanul tak svěžím teplem kolem skrání, jako dech milenky v horoucím zanícení. Kdož mohl by se nadíti břehu jiného, než bujně porostlého vavřínem a cypříší, malebného, velebného? Ale místo obrazu, jakémuž na jižním krymském pobřeží jsem uvykl, vystupoval z vody tak krásně zbarvené břeh sice strmý, ale beztvarný a bezbarvý, suchý a bledý okraj stepi, nad níž oblaky věčného prachu se vznášejí. Bylo mi skoro líto, že musím vystoupit s pěkné, veselé vody na tu šerednou smutnou poušť; však v tom změnil se obraz a s obrazem také pocit. Objevily se v zátoce na pravo tři přístavy, tři lesy stožárů, a nad nimi co Vyšehrad obloukem rozložená řada paláců — námořní čelo Oděsy. V poutníku, z Krymu idylicky naladěném, procitl rázem zase městský Adam, a jako sumec do bahna když rejduje, cítil jsem, že přicházím do svého živlu, jehož v theorii nenávidím. Přicházeje z nejlíbeznějšího vzduchu, měl jsem radost, že cítím zase těžký kouř města — taková jest síla kontrastu a moc starého zvyku.

Oděsa presentuje se už z daleka co město obchodní, moderní, světové. Oděsa je na Černém moři tím, čím jsou Petrohrad a Riga na moři Baltickém; vším právem říká se jí tudíž: černomořská Marsilie. S Petrohradem má mnoho společných vztahů, s Varšavou největší podobnost. Petrohrad je severní, Oděsa jižní námořní bašta ruské říše a ruského obchodu; Petrohrad musel být založen, aby se Rusko stalo námořní mocí na Baltu, Oděsa musela se vystavět, aby se černomořský obchod soustředil v rukou ruských. Petrohrad a Oděsa jsou nejmladší světová města; obě vzrostla s úžasnou rychlostí, obě mají mimo moře smutná okolí a pod svými základy velmi křehkou půdu. Oděsa je tak mláda, že rozeznáš na ní jednotlivé kruhy a letorosty. Jako Petrohrad, ovšem že v míře skrovnější, vzbudila i Oděsa úchvatným vzrůstem svým úžas Evropy a vyšinula se záhy na takový stupeň zámožnosti a blahobytu, jakýmž jen nejstarší obchodní města vykázati se mohou.

Jak dlouho tomu, co stojí Oděsa? Na jejím místě stála druhdy stará řecká osada Istrion, a když tato zanikla, ruská osada Kačuba, kteréž v patnáctém věku krymští Tataři dobyli, a dobyvše po svém spůsobu ji přestavili a Hadži-bej

nazvali. Ještě několik let před počátkem nynějšího století vídali ruští mořeplavci na předhoří, kdež nyní pevnost oděsská stojí a velkolepé budovy lazaretu hrdě se rozkládají, malou tureckou pevnost Hadži-bej, kteráž nad mořem jako orlí hnízdo v písku seděla a okolní poušti vévodila. Tou dobou dobýval kníže Potemkin okolní kraje, jež nyní „novorossijskými“ se zovou, a nařídil r. 1791 admirálu de Ribasovi, aby také Hadži-beje se zmocnil. Na ochranu nových hranic rozkázala Kateřina II., aby se zřídilo několik pevností, a takž zbudovány Ovidiopol na záštitu ústí Dunaje, Tiraspol na ochranu ústí Dněstru a mezi oběma nová pevnost na místě starého Hadži-beje. Současně vzrostly tyto tři pevnosti r. 1794, a sotva že rok minul, rozložil se kolem de Ribasovy pevnosti silný tábor kolonistů a kupců, jádro příštího města. Carevna Kateřina nazvala nové město Oděsou, na památku staré řecké osady Odysseos čili Ordessos, kteráž před věky nedaleko odtud se nalézala. Don Jose de Ribas zasazoval se všemi silami a prostředky, aby se Oděsa co možná rychle povznášela, a úspěch jeho úsilí byl takový, že čítala Oděsa rok po svém založení již 2300 mužů a 1600 žen. Roku 1796 zařízena zde bursa, nejlepší důkaz, jak rychle se oděsský obchod rozvíjel, a záhy na to zarazil de Ribas obchodní plaveckou akademii. Také car Pavel podporoval vydatně vzrůst nového města a ještě více Alexandr I., kterýž, aby novou pustou provincii rychle oživil a zalidnil, osadníky tam svolával a Oděse všechny možné výhody a výsady udílel. Osvobodil obyvatelstvo na 25 let ode všech daní a poplatků, dal stavět kasárny, aby lid ubytováním vojska nebyl obtěžován, daroval městu rozsáhlé okolní pozemky, vyhradil desetinu celních důchodů k stavbám na přístavu atd. Však nejrychlejším tempem začala se Oděsa zvelebovat r. 1801, když vévoda Richelieu oděsským gubernátorem byl jmenován. Město naplnilo se řemeslníky a průmyslníky všeho druhu, obchod vyšvihnul se na výši světové konkurence, jako o překot zakládaly se nové nádherné třídy a velkolepé budovy, stromořadí a boulevardy. Jména vévody z Richelieu a admirála de Ribasa žijí a potrvají vždy u vděčné paměti Oděsy, kteráž dle nich také nazvala dvě z nejkrásnějších svých ulic.

Co do výstavnosti má Oděsa ráz kosmopolitický, a domy její jsou směs všech možných stavebných slohů; však plán města a celá jeho úprava jeví stereotypní formy všech mladých měst ruských. Široké pravidelné ulice protínají se na kolmo a rozbíhají se paprskovitě do všech konců města. Většina jich má podél chodníků akátová stromořadí a z pravidla domy krásné a přívětivé. Obzvláště velkolepá jest ona část města, která k moři přiléhá: jako by attrakcí vody vábeny, soustředily se směrem k přístavu všechno bohatství a všechna nádhera, tak že se přímořské pásmo Oděsy v každém ohledu po bok postaviti může nejskvělejším pasážím prvních měst evropských. K přístavu snesla kněžna Černého moře všechno bohatství a všechnu nádheru, aby co nejskvěleji vystrojila vysoký břeh svůj, k jehož patám vlny asijské dorážejí. Osmdesát stop nad mořem a přístavem vine se hlavní boulevard oděsský, velkolepé nábřeží, rozkošná promenáda: zde vane svěží vzduch mořský, a prach vnitřního města nemá sem přístupu; odsud je zcela volný a překrásný pohled na přístav, zátoku a do širého moře, a odvrátíš-li se od moře, uvidíš, co obrubu města, nepřetržitou řadu velkolepých budov. Palác vedle paláce, jeden skvostnější než druhý, a všechny imposantní. Však imposantní netoliko vzezřením, nýbrž i prací a nákladem: římsy u oken z kararského mramoru nebo porfyru nejsou žádnou vzácností a sněhobílé mramorové schody jsou zde pravidlem. Klidně stojí tu vedle sebe ty domy nádherné a mlčelivé, co dokonalý obraz tichého bohatství a bezstarostného blahobytu; krásný betonový a mramorový chodník podél nich zvoní jen občas pod kročeji jednotlivého chodce, a chvilkami zastavuje se před některými vraty objednaný kočárek s arabským hřebcem. Jak závidím obyvatelům těchto domů, nikoliv bohatství a nádheru příbytků, nýbrž vyhlídku na oživené stromořadí boulevardu a přes ně na moře! Mimo ranní slunce mají celý den chlad — chodil jsem o polednách na boulevard, abych se ochladil stínem a vzezřením těchto chladných budov, z jejichž chodeb studený vzduch vane jako z lednice. Na boulevardu samém, dokud slunce do něho pere, se člověk neochladí; písečné cesty jeho jsou sice široké, stromy a záhony vroubené a sedadly opatřené, ale písek pálí skrze podešve, a ty chudinky akáty a cypřiše jsou tak zakrnělé, hubené a spoře olistěné, že o nějakém stínu ani řeči nemůž býti; záhony jsou bez květin, samá ukoralá hlína, a sedadla pod stromy pálí jako žhavé lože Záhořovo. Teprv když slunce s kulminace sestupuje a paláce boulevard stínem obestrou, jest možno se procházet a v pohledu na moře kochat. Z rána tedy jen a odpoledne je v letě boulevard přístupný, večer pak obzvláště rozkošný. Nejimposantnější je střed boulevardu: rohové domy ulice, která sem ústí, dva zcela souměrně do páru zbudované státní paláce, vykrojeny jsou do oblouku tak, že s otvorem ulice pravidelný polokruh tvoří; boulevard rozstupuje se tedy zde v polokruhové náměstí, a u prostřed promenády stojí bronzová socha vévody z Richelieu, již město svému přednímu zvelebiteli z vděčnosti postavilo. Od podnoží pomníku sestupují až dolů k moři, či vlastně k ulici, kteráž dole na břehu s vysokým boulevardem rovnoběžně se vine, kolosální, několik sáhů dlouhé schody, asi deset poschodí po dvaceti stupních. Velkolepějších schodů neviděl jsem nikdy; od pomníku dolů i od pobřežní ulice nahorů je pohled stejně úchvatný: s hora vidíš v pobřežní ulici komické hemžení trpaslíků, a z dola jeví se ti lidé nahoře kolem pomníku co skrčená nedochůdčata. Zábradlím jest na obou stranách nízká, asi dvaceti tarasy sestupující zeď, tak široká a pohodlná, že na ni lidé vystupují, aby měli s rozličných míst pohodlnější rozhled, ba mnozí sestupují po ní dolů místo po schodech. Pokud jsem pozoroval, chodí dámy nerady po těchto schodech nahoru, poněvadž je mužští za nimi každou chvíli dostati mohou do takové perspektivy, kteráž tajnostem ženské toiletty velice jest nebezpečna. Klenutí, na němž tyto schody spočívají, tvoří tunel, kterýmž nákladní vozy a ekypáže zcela volně projíždějí. — Nedaleko pomníku stojí na boulevardu elegantní kavárna v podobě velkého kiosku, a kolem ní rozestaveny jsou řady lehounkých železných stolků a sedadel. Zde sedá již z rána četná elegantní společnost, pije čaj nebo minerální vody a čte noviny z celého světa. Ale všichni čtou roztržitě, neboť bezděčně přesmeká se zrak s potištěného papíru dolů na zátoku a přístavy, kdež velké parníky z hluboka oddychují, kolem stožárového lesu malinké parníčky vesele se proháněji nebo k obtěžkaným pramicím připraženy, co moršti koníci namáhavě náklad tahají, kde o něco dále po krásné, temně zelené hladině zátoky vkusné lodice se sněhobílými plachtami jako holubice volně poletují, kde z daleka hřbet širého moře leskem ranního slunce se skví a záře jeho v třaslavém mihání tak odráží, že se zdá, jako by moře samo tím leskem sálalo, a ta záplava světla jako by z vlastních útrob jeho vzhůru k obloze sršela. — Věru,

krásnější polohy nemůže si žádná kavárna přáti. Ale když pak slunce výše vystoupí a žhavým dechem všechnu hmotu rozpalovati se jme, vyprázní se kavárna i její okolí naprosto, a oživne teprv zase na večer. Po slunce západu jest pak na boulevardu život největší: u kavárny ani místečka prázného a promenádou valí se nahoru i dolů ustavičně pestré zástupy lidu; dámy přicházejí v nádherné toiletté, parfum, jímž hedbáv jejich dýše, zápolí s impertinentním zápachem nesčíslných cigaret, a štěbetání jejich přehlušuje opravdu babybonský zmatek všech evropských jazyků. Chodil jsem nejraději na přímořský boulevard po jedenácté hodině večer. Tou dobou začalo se obecenstvo prosývat, a z toho, co zbylo, tvořily se samé párky. Mne vábil tam noční obraz zátoky, její svěží vzduch a ty ve tmách sálající majáky; ostatní mimo to i láska. S jakým zápalem se tu miluje: v každém rohu lavice jeden párek, nepřekážejí si, nevytrhují se, a když jsem zlomyslně mezi nimi se usadil, ani si toho hrubě nepovšimli. Noční víly, černé ve tmách a tudíž krásné, poletovaly od místa k místu letem tichým a měkkým jako báchorkoví motýlové, sotva že slyšet bylo šumění jejich aksamitových křídel — nikdo jich nestíhal, nikdo nechytal.

Nejnádhernější ulice odésské jsou: Richelieuvskaja, Deribasovskaja, Jekaterininskaja, Policejskaja a Grečeskaja. Richelieuvskaja jest v Oděse tím, čím jsou v Petrohradě Něvskij prospekt, v Moskvě Kuznějckij most, v Berlíně třída „pod lipami“, ve Varšavě Krakovské předměstí a v Praze Příkopy; od rána až skoro zase do rána hemží se tam tisíce lidu všeho druhu a kočárů prohání se tu jako lašťovic. Vzorná žulová dlažba, vyvýšené, neobyčejně široké a jak tabule rovné chodníky, podél chodníků akátové stromy a vesměs velkolepé domy. Richelieuvská třída jest sídlem bursy a prvních bankéřů a tudíž hlavní tepnou obchodnické Oděsy. Dům od domu nalézají se skvostné obchodnické krámy, sklady a výlohy, a při nich vývěsky i nápisy ve všech evropshých jazycích. Však i ostatní hlavní třídy a ulice jsou imposantní a konkurují na mnoze velmi směle s ulicí nezapomenutelného vévody, obzvláště třída De Ribasova a Kateřiny II., kteréž se jí bez mála vyrovnají; ale čím dále od moře a čím blíže ku kraji města, tím kvapněji ubývá nádhery, výstavností a úpravnosti, tak že poslední pásma již poušť hlásají a ráz tak asi debreczinský mají. Vnitřní části mají, jak už řečeno, ráz moderní a kosmopolitický, oficielně pak representuje se Oděsa co město rusko-italské tím, že jsou jmena ulic psána rusky a italsky; celkem převládá rozhodně typ ruský, ale některé partie jsou skoro veskrz italské nebo řecké. V společenském životě mají vrch živlové ruský a francouzský, v obchodě převládají italština a řečtina, na burse v peněžnictví, v drobném obchodě a podomním šachru židovstvo, a v průmyslu Němci. Turci a Arménové jsou zde živlem zcela podřízeným. Hôtely, restaurace, kavárny a podobné závody jsou zřízeny co speciality pro jednotlivé národnosti; všechny vrstvy a národní živly mají svá veřejná střediska, v nichž zcela svým způsobem odpočinku užívají a zábavu pěstují. Nápisy nad takovýmito místnostmi svolávají už příslušným jazykem, někdý ovšem velice zmaltretovaným, své obecenstvo; na př. „Hôtel slavjanskij“, „Restaurant français“, „Cantina con diversi vini, bira e cettera,“ „*Κοφεεῖον*“, „Čajnyj fontán“, „Bir und Zubeisz“, „Erholung“, firmy židovské, arménské atd.

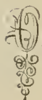
Nejvíce překvapuje cizince první dni v Oděse židovstvo; mně samému zdálo se z počátku, že je Oděsa město židovské a tento první a klamný dojem trval několik dní. Přijelť jsem do Oděsy ráno, a první má cesta byla na hlavní poštu: na poště byli dobré dvě třetiny všeho lidu židé. Odtud, žádostiv seznat brzy nejzajímavější část města, spěchal jsem do hlavních tříd, jež nádherou zároveň i obchodem nad ostatní vynikají, a ku svému ustrnutí seznal jsem, že byly zde alespoň čtyři pětiny lidí, mravenčím chvatem sem a tam se hemžících, židé v protivných, až na zem sáhajících kaftanech, s hnusnými pejsy na skráních a s výrazem nejžravějšího mamonu na tvářích. Město samo, pokud jsem je v prvních hodinách mohl přehlednout, učinilo na mne dojem velmi lahodný, a obzvláště krásnými zdály se mi jmenované hlavní třídy; ale tento lahodný dojem kazilo mi šeredné židáctvo spůsobem tak odporným, že mi žluč vztekle vřela, a já ustavičně židy, židy, zase židy a věčně jen židy potkávaje, všecek už rozčilen, židovstvo až do praotce Abrahama jsem proklínal. Teprv později vysvětlilo se mi, že Oděsa není tak židovská, jak se mi byla zjevila. Jeť v Oděse pravidlem, jež podnebí samo diktuje, že se všechny pohyblivější, zejmena obchodní záležitosti vyřizují co možná v ranních hodinách; odpolední čas je dobou odpočinku a teprv na večer začíná pravý bezstarostný život na ulicích. Z rána tedy vychrlí Oděsa všechno své židáctvo až do posledního kluka na ulici, a není divu, že se tento eminentně obchodní živel ihned sbíhá kolem bursy a velkého obchodu, tedy v hlavních třídách města. Po polednách ustupuje výbojné vojsko Merkurovo do svých brloh, a město přichází zase do své pravé podoby. Když jsem pak k večeru na balkónech tak krásná, patriarchální zjevení stříbrovousých židovských starců viděl a na ulici svěží a bujná děvčata židovská potkával s pohledem tak vyzývavým a úsměvem tak neskonale svůdným, bylo mi líto, že jsem ráno židovstvo vůbec proklínal. Že nejsou všichni židé mladými židovkami: jak bychom ten národ velebili!

Oděsa je město rozhodně příjemné, ale jsou doby, kdy klimatické poměry skoro všechnu radost života kazí, obzvláště v letě. Bez záštity vysoko nad mořem ležíc, je město v šanc vydáno větrům, jež rozrývajíce písek okolní pusté vysočiny s ohromnými spoustami prachu do jeho ulic se valí. Každý paprsek sluneční je žhavá jehla a pozemní vítr nezřídka jako dech horoucího pekla; a když na té straně vítr ulehne, rozfoukají se větrové od moře, sbírají prach proti srsti a proháněji jej opačným směrem ulicemi, jako by jej nazpět do stepí chtěli vyklidit, odkudž včera byl přinešen. Slunce a ustavičné větry vysušují město i okolní krajiny tak, že jest naprosto nemožno vypěstovat někde hájek pořádný nebo zahradu. Letohrádky kolem Oděsy a sady uvnitř města jsou toho smutným důkazem; nic neodolá suchému povětří a žáru slunce: hlinitá zem tvrdne, že bys o ni křesat mohl, praská a trhá se od kořenů, listí a lupení smahne a kořeny nemají šťávy. V celé Oděse a v celém okolí nenajdeš ani jediného poctivého stromu, ani kousek šťavnatého trávníku. Městské zahrady a sady na boulevardech jsou obrazy největší rostlinné mizerie, satyra na přírodu, karrikatury vegetace. Ve velkém městském sadu na př. nenajdeš nic, než hubené kostry a vyšeptalé stíny stromů, bůh ví jakým kouzelným uměním do výšky vyhnaných, pod stromy — jako na posměch, že dávají stín jen v noci — zelené lavice, na cestách drobné kropenaté kamení z moře, poněvadž by tu písek před větrem neobstál, v ohražených záhonech hroudy jako škváry z vypálené železné rudy, nikde ani kvítečka, ba ani štětičky zelené trávy. Boulevard Alexandrovského prospektu je teprv strašné zjevení: jeden sad je do čtverhranu železným mřížovím obehnán, a dvéře jsou zazděny; kolem ohrady upěchované cesty, tvrdší než betonový chodník, uvnitř ohrady

pak trochu mladých neopeřených akátů a holé hroudy. Druhý sad je otevřený, poněvadž se už před lety podařilo několik řad akátů do výšky vyhnat, ale lavic tu není, nepochybně proto, že by je obecenstvo zlostí rozbilo. — Kdo tedy co živ někdy skutečný strom a trochu trávy viděl, prchá před těmito sady zdaleka; ještě nejlepší agáty jsou v ulicích, kde pod dlažbou půda tak nevysýchá a domy stín dávají, a na přímořském boulevardu, jejž skutečně jako míšenské jablíčko ošetřují.

Prach je v Oděse největší sekaturou, neboť vniká se vzduchem i do nejvnitřnějších útrob domů a kazí všechno. Proto je ve všech krámech a skladech všechno jemnější zboží bílými nebo červenými závoji zastřeno, v bytech pak i zrcadla a vzácnější obrazy. K vůli prachu a vedru nosí také mužští v Oděse veliké bílé deštníky, kolem slaměných klobouků, pro případ potřeby, velké bílé závoje, a dámy vycházejí velmi rády v sněhobílých řízách. Ostatně kdo nemusí, nevychází z domu, než ráno a večer. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Odarka. Z maloruského pí. *Markovičkové.*

I.

Nebožtík pán náš nedobrý byl člověk. Neměli bychom zlým naň vzpomínati, avšak dobrým nemáme čím.

U nás za řekou ve lhotě žili volní kozáci; i ti báli se našeho pána více než živého ohně: neboť také jim silně ubližoval. A což teprvé my nebozí nevolníci musili strpěti od něho . . . Zachraň bůh každého člověka před takovou nehodou! Uvidíš-li ho zdaleka, utíkáš rychle, jen abys se s ním nepotkal. Nejvíce bála se ho děvčata . . . Zhubiltě nejeden dívčí veselý věk. A co mu můžeš udělati? Chodíval po návsi zamračený, rozhořčený, pohlížel kolem sebe jako vlk dravý.

Sedíme my tak jednou ve světnici, mluvíme o něm (ovšem, že dobrým naň nevzpomínáme), — když tu z nenadání zatluče, zabouří někdo v síni . . . Ohledneme se — sám on ve dveřích po přísloví: Řeč o vlku a vlk za humny!

Vešel a ptá se: „Kde je tvá dcera Odarka?“

Bratr můj měl dceru. Bože ty můj, jaká to byla dívčina! Celý dvůr obveseluje ona sama, hvězdička naše jasná! Neznáté žádného hoře, ničeho nezkouší, běhá a směje se, jakoby na stříbrné zvonky zvonil.

Jak se zeptal na Odarku, zůstali jsme jako by nás k zemi přimrazil. A v tom tu Odarka vchází do dveří. Pán ji shlédl, — oči mu zasvitly a povídá jí: „Pojď se mnou do dvora, děvčátko!“

Odarka skočila k matce, postavila se vedle ní a stojí chudáček celá bez dechu

„Sotva jí patnáctý rok minul; je ještě dítě,“ povídá otec: a matka pláče.

„Ty ještě budeš odmlouvati, darebo! já tě naučím!“ vykřikl hlasem hrozným pán a sám mluví zase k Odarce: „Rychle, rychle, Odarko, pojďme!“

Ona pořád stojí, ani se nehýbá.

„Pospěš!“

Nejde, stojí jakoby stuhla.

Popadl ji za ruku a vyvedl ji ven.

A nám jakoby slunce zapadlo! Ve světnici bylo pusto — mrtvo.

II.

Mučili jsme se až do večera. Večer nevěsta zajela do panského dvora, aby zvěděla, co Odarka dělá, však brzy se vrátila.

„Nepustili mne k Odarce,“ povídá, „a z dáli jsem jí neviděla, ani hlasu její neslyšela!“

A sama pláče, pláče!

Dlouho neuzřeli jsme svého dítěte. Nepustili k ní ni otce, ni matky, ni mne. Přišel jsi tam, postál jsi u panských vrat a vrátil se zase domů. Člověk by se raději viděl se světa. Zeptáš se děvčat ze dvora: „Nevíme,“ odpovědí, „nevíme. Dítě vaše jakoby za zlatými hlídali dveřmi, ani ji člověk okem nespatří.“

A jiné se smějou, jakoby je bůh byl rozumu zbavil. „Co se s vaší Odarkou stane?“ říkají. „Též, co i s námi. A co na tom? Znamenitá panna, ta vaše Odarka, není-li pravda? A my snad nemáme otce? nás snad matka nemilovala, nelitovala, netěšila? Bylyť jsme i my jednou krásny, dobry, počestny, však stalo se — a přece na světě žijeme a pojídáme chleba!“

Chodíme tam každý den: „Snad,“ myslíme si, „ji přece uvidíme!“ Už začíná třetí týden. V neděli večer nevěsta se vrátila v slzách. „Neviděla jsem jí,“ praví, „lidé ve dvoře se mně jen vysmáli, odpusť jim to bůh!“

III.

Jednou sedíme mlčky — ticho a smutno je ve světnici! Slyšíš jen, jak nevěsta pláče a bratr jak těžce vzdychá. Najednou něco zašelestělo; dvéře vrzly a vešla naše Odarka. Jak jsme se na ni podívali, tu jakobychom stuhli: bledá tu stojí a celá zmučená! A ona, nebožáček, poklonila se a zůstala na prahu stát, jakoby cizí; stojí, ani očí nezvedne.

„Vidíš, ženo,“ povídá bratr, „uviděli jsme své dítě! Jak je hezká!“

Řekl a zaplakal. V živobytí jeho viděla jsem jej poprvé plakat. Chraň mne rodička boží, abych toho neuzřela podruhé!

Posadili jsme svou Odarku na lavici; nevěsta se jí ptá: „Dcero má! má hrdličko! už tě propustili!“

„Přišla jsem, maminko, potají. Do dvora přijeli hosté, mladý pán s paní.“

„Pověz nám, Odaročko dušičko, co tě tam potkalo?“ povídám já.

„Ano pověz, pověz jim to! ať to slyší,“ pověděl bratr a odešel ze světnice, jako by jej někdo vřelou vodou polil.

Odarka hořce zaplakala a začala povídati všecko: jak ji zavírali samotnou na noc do pokoje, jak jí hrozili a bili, a jak ji v záhubu přivedli.

„Snad kdybysi, dceruško má, paní poprosila: snad by tě ona zachovala . . . . nerozumné mé děťátko!“

„Maminko, maminko! jak pak paní pomůže. Všickni před ním prchají jako holubi před jestřábem. Paní nepomůže! Paní a slečinky se na mne zlobí, jakobych já byla vinna. Jdou-li okolo mne, tu se na mne mračí a hrozí mně?“

Truchlíme a pláčeme, pláčeme a truchlíme . . . A než si vzpomeneme, je už venku temná noc.

„Mně není dobře, matičko,“ povídá Odarka. „Zůstanu u vás aspoň na jednu noc. Ve dvoře mají hosti, nemají kdy, aby mne stíhali.“ —

IV.

Zůstala doma spát. Ještě ale ani očí nezavřela a už pro ni přiběhli z panského dvora sluhové: „Pospěš, pospěš.“ Jak je prosila, ach, jak plakala! „Nechte mne u otce.“ Bylo jí opravdu zle.

„Ne, nesmíme,“ odpovídají. „A nepůjdeš-li po dobrém, máme tě přivésti po zlém! — Ještě z večera hledali tě slečinky a paní, jež přijela.“

„Kdo ví, co na tebe ještě čeká,“ povídá nevěsta.

„Nedej bůh,“ ozval se bratr. „Kdyby byla raději po narození zemřela. Nadarmo Odarko pláčeš, nadarmo prosíš! — oni se neslitují, vždyť ani nemohou.“

„Nemůžeme,“ odpovídají sluhové (i oni ji litují.) „Ach starý,“ povídají, „kdybychom tak mohli!“

Rozumujeme, co to as bude, nevíme, máme-li jíti do panského dvora, anebo doma očekávati hoře. Tu přichází okolo oběda Odarka.

„Buďte zdráva, maminko, s bohem!“

My k ní: „Co to znamená?“

„Dali mne mladým pánům,“ povídá; „tento týden mne odvezou. A vás také vezmou, tetičko! V neděli máme se vypraviti.“

Mne jako by u srdce píchlo. Ačkoliv netrávila jsem v rozkoši život, žila jsem přece mezi svými, ve své chatě — a teď mne dají cizím lidem, v cizí kraj, nevíš proč Bylo mně tak trudno, dala jsem se do pláče. A nevěsta boha chválí, že její Odarka nejede samotna v daleký kraj.

Náš starší panic (mladý pán) oženil se s Polkou a žil v městě; k otci nepřijel asi po čtyři léta: hněvali se na sebe. Stařec zlobil se na syna, že si vzal Polku a odpustil mu teprv pak, když mu bůh dal vnoučata. Přijížděli pak častěji. Polka jakoby byla starému učarovala: tak ji poslouchal, ba i peníze jí dával . . . a byl jinak velmi skoupý!

Ledva přijela Polka, paní se slečinkami začala ji přemlouvati: „Vypros si Odarku!“ Chtěli, aby nebohou dívku daleko od pána zavezli. A když začala Polka pána prosit, pán také dal. Tak tedy poručili nám vypraviti se v neděli a sami napřed odjeli.

V.

Dočkali jsme se neděle; sešli se přátelé, aby nás vyprovodili a rozloučili se s námi. Odarka naposledy poklonila se matce, máť objala ji, skropila slzami a tiše štká: „Dítě mé, dítě mé jediné!“ Bylať ubohá tak sklíčena, že by se i kamenné srdce ustrnulo. A Odarka jakoby stuhla, ani nepláče. Poklonila se otci. Otec ji požehnal slovy: „Ochraňuj tě rodička boží, má dceruško!“

Přivedli nás do panského dvora. Vozy jsou již zapřaženy. Vyšla paní se slečnami, poroučí, abychom věrně a správně sloužily novým pánům. Vyšel i starý pán.

„Jeď!“ povídá vozkovi. „O čem tu přemýšleti? Budou-li si páni na vás stěžovati,“ pohrozil nám, „pak zvíte, zač toho loket! Jeď!“

My vyjeli.

Jedeme den, jedeme druhý. Ptám se Odarky, jak se má? Je-li zdráva?

„Zdráva jsem,“ odpovídá, „jen u srdce mně je těžko, ach tak těžko!“

A pořád je zamyšlena, pořád se jí stýská — vždyť se rozloučila s otcem a matkou.

Čtvrtého dne přijeli jsme do panského dvora. Všickni se na nás dívají a měří nás: nikdo však nepromluví ani slova. Měšťáci jsou neupřímní, vysmívaví.

Uvedli nás do pokojů. Vyšla paní. Snad jste viděli již někdy ty Polky? Všecky jsou tak živy a vesely, od řeči, žvastavy; a tato byla zrovna taková. Jak začala, mluvila všecko za sebe a za nás odpověděla. A tak obratně a hbitě! Byla už v letech; ale kadeře na spánku se stužkami — dávaly jí mladší vzezření.

Vyšel pán. Sličný to člověk, dobře vzrostlý, pyšný a vypínavý. Podíval-li se na člověka, tak pouze jedním okem — povržlivě. Zeptal se, nemáme-li psaní naň od otce a odešel. Vyběhly i děti podívat se na nás. Paní jim praví: „Dejte si políbiti od těchto nevolnic ruce!“ Natáhly ručičky: „Líbejte!“

VI.

Poručili, abych předla, Odarka měla vyšívati. Vyšívá slečinkám šatečky, a každý večer nosí to na ukázku paní. Paní někdy je dobrá — vyhubuje jí pouze, jest-li něco nedobře udělala — jindy ale ničím se jí nezavděčíš. Pak běda všem! jakoby vodu na mlýnský kámen pustil.

Neoblíbila si nás — ani ne tak mne, jako Odarku — byla jí, čím je rez železu.

Jednou jí povídá: „Tancuj, Odarko!“ Poručila, aby ji vyvedli do prostřed pokoje: „Tancuj!“ Nebohá začne tancovat, smekla se jí noha — upadla a páni se smějou. „Přetvařuje se,“ povídají si, „přetvařuje se!“ Takové je hoře!

Vidím já — schází má Odarka, jako vosková svíčka. Sedí někdy celý boží den a nepromluví ani slovíčka. Ať si paní na ni jak chce dolehá — ona mlčí: jen někdy pohledne na ni klidným svým zrakem. A děti sápají se na ni: „Ty jsi hloupá! celé tvé plémě je hloupé! No, zatancuj!“ Strkají ji, škrábou, štípou. Ona se na ně jen podívá. — Paní se někdy i rozhněvá a říká: „To je nějaké kamenné děvče!“

VII.

Dal bůh vesnu. My kopáme v sadu, zasíváme a Odarka ani přes práh nevyšla. „Ta by tu mnoho udělala!“ říká paní. „Ať radši sedí a vyšívá!“

Jednoho dne jsme po práci, jdeme ze sadu a paní praví: „Jistě že Odarka nevyšívá, ale že buď spí, anebo že zívá!“

„To máš pravdu, mama, že nevyšívá,“ dodala starší slečinka. „Já už vím.“

„Tiše!“ povídá paní. „Podíváme se, co dělá.“

Šly tiše, vešly. Odarka leží, ruce pod hlavou, celá bledá, jen oči se lesknou: leží a nepohnuté hledí na nás. Sama paní se zarazila a neřekla ani slova. Já jsem ji přenesla do komůrky, položila na lavici . . . ona již nevstala.

Pořád mne prosívala: „Milá tetičko! otevřte okno a dvéře: ať se podívám na boží svět, ať se aspoň podívám, kde rodný můj kraj.“

Páni se poradili mezi sebou, poslali pro bábu lékařku. Přišla bába — taková stařičká, celá již bílá; vyptala se, podívala se a potřásla hlavou: „Nešťastné mé dítě!“ praví, „zatlapali tě jako vonný květ! Bodejž se v životě dobře nevedlo těm, kdož se toho na tobě dopustili! Už tu nebudeš dlouho.“ Udělala dívce kříž, zaplakala a odešla.

VIII.

Pak poručila paní, aby Odarku odvezli do nemocnice.

„Pusťte mne, paní,“ prosím ji já; „budu ošetřovati Odarku. Budu i pracovati, vše udělám, co poručíte, a na ni pozor dám.“

„Ještě nějakou hloupost,“ povídá paní. „Tam aby spíše dávali pozor na tebe!“

A nepustila.

V neděli jsem nějak uklouzla a běžím se podívat, jak se má. Vejdu a vidím — leží naproti oknu a okno otevřeno.

„Vaše dívčina prosila a žádala,“ povídá mně stará služka, jež nemocným posluhovala, „abych ji položila naproti oknu — musela jsem jí býti po vůli.“

„Jak je ti, Odaročko?“ ptám se jí.

Ona se na mne podívá a povídá: „Milá teto, u nás teď kvetou višně a třešně a tam brzy i mák začervená — a otec a matka — žádných zpráv?“

„Ještě žádných, dušičko.“

Ona umlkla.

„Já pak k tobě hned přiběhnu. Nechceš, Odarko?“

„Ne, tetičko, nechci ničeho. — Jen ať mne od okna nevyhánějí.“

IX.

V neděli jsem byla u ní, a ve čtvrtek slyším, že zemřela. Běžím tam; ona už leží na márách. Svíčka hoří a nikoho tu není. A jak byla krásna, jako andílek boží.

Přišla stará posluhovačka. „Ach,“ povídá, „poplakala jsem si já nad vaším dítětem! Jak byla tichá a pokorná! Neviděla jsem ve svém životě tak dobré duše. Přišla jsem k ní včera večer, ona se škrábe k oknu. „Co to děláš, děvčátko?“ — „Nechte mne, nechte mne, babičko! Podívám se tam naposledy . . . . Tam žije můj otec a má matička.“ Tak plačtivě, jako když ptáček cvrliká: „Pusťte mne!“ Já ji nechala. Podržela jsem ji, ona se dívá upnutě do dálky a slzy jako perličky sypou se mně na ruku — vřelé, vřelé . . . Slunce právě zacházelo. Uhlídala višni kvetoucí v sadu. „Přineste mně, babičko, višňový květ, přineste, babičko!“ Vyjdu a přinesu jí ho. Vzala jej a praví: „Ach, jak je vonný a svěží! Zaplať vám to bůh, babičko!“ Lehla si a kvítek položila vedle sebe. „Hle již je sluněčko nízko!“ povídá a zase začala vzpomínati otce a matky; pořád je volala, pořád s nimi mluvila: „Otče můj, tatínku! proč jste mne opustili! Maminko! vemte si mě! Ach! opustili mne, samotnou . . . Matko! . . . otče! . . . přátelé milí! . . .“ Bůh ji přijmi do říše své, mou holubičku! Ach, jak jsem si poplakala k stáru.“

V pátek ji pochovali. Když spouštěli rakev do hrobu, kroužili nad hrobem samí bílí holubi. Slunce jasně svítilo, rozsypalo se téměř po zemi zlatými paprsky. Jitro bylo tak jasné a tuhé, větříček nezavěje, mráček se neukáže . . . Spravedlivá duše přešla!

Chudoba.

ěsíc v názorech národních. „Podívej se, jak je dnes měsíc krásný, jak pěkně svítí; zda-li pak tam vidíš sv. Davida?“ — „Nevidím, matinko.“ — „Nu jen se dobře podívej, musíš ho tam vidět, vždyť tam je. Vidíš, tam v pravo sedí a hraje na harfu, ta harfa je v levo.“ — „Už vidím, matinko. Ale je to svatý David a hraje opravdu na harfu? Vždyť ničeho neslyším.“ — „A což by to bylo, kdyby nehrál na harfu? Neslyšíš, proto že je to tuze daleko. Ale býti blíže, slyšel bys.“

Tak vypravuje česká matka svému dítěti, a dle těchto názorů měli bychom hudbu sférickou téměř rozluštěnu; hraje-li se v měsíci na harfu, může se hráti v ostatních tělech nebeských na nástroje jiné, a koncert světový jest skutkem. Hudba v záři měsíčné — že názor český jest poetický, krásný, nelze upříti.

U jiných slovanských národů jest v měsíci veliký obr, který pracuje na poli, kopá, tluče hroudy. Slovanský to ryze ná-

zor — co Slovan, to rolník; jakž by nebyl rolník také na měsíci! V některých pohádkách přišli lidé do měsíce a zrovna to viděli, jak obr pracoval na poli.

U Angličanů jest v měsíci lovec. Znáte ty rozkošné scény ze „Svatojanské noci snu“, jak Shakespeare zrovna plasticky názor anglický vylíčil.

Kdoulička. Ale jsou tu ještě tvrdé dva oříšky: a sice, kterak dostat měsíček do pokoje; víte, že Pyramus a Thisbe sejdou se při měsíčku.

Rypák. Svítí měsíc tu noc, když budeme náš kus dávat?

Klubko. Kalendář sem, kalendář! podívejme se, kdy jaká čtvrt; hledejte, kdy je měsíček, měsíček!

Kdoulička. Ano, svítí tu noc.

Klubko. Nu, toť necháte otevřenou jednu okenici při okně v tom velkém pokoji, kde hrajem a tou okenicí může měsíček svítit.

Kdoulička. Arci že; jináč by musel některý přijít s otýpkou roští a s lucernou a povědít, že přichází potvořit či představovat osobu měsíčka.

Na to také později dojde, neboť víme, že *Řečník* vzácné společnosti jej pak představuje:

„Zde mužem, při kterém lucerna, křoví, pes,
měsíček představen; neb činím známo vám,
že při měsíčku tom si přišli v lásky ples,
kde Ninův náhrobek přál touhy zábavám.“

Konečně pak sám měsíček se představuje: „Lucerna rohatý měsíček znamená; já muž jsem v měsíci: ať vám to rozum dá! — Co bych vám ještě měl povědít, je jen to, že ta lucerna jest měsíček, já že jsem muž v měsíci, toto chrastí že je moje chrastí a ten pes že je můj pes.“ — A již ve 14. století líčí Chaucer měsíc jakožto Cynthii, na jejíž prsou vymalován jest mužík, který nese roští na ramenou.

Podobně jako Angličané představují si měsíc také Němci: muže, který nese dříví.

Italský názor, o němž také Dante se zmiňuje, sáhá až ku Kainovi. Když Kain s Abelem obětovali, byly plodiny polní prokleté, pole mělo roditi jen bodláčí a trní: muž v měsíci jest tudíž Kain, nesoucí otýpku trní na ramenou, aby je obětoval.

I středověká tendenční legenda zmocnila se měsíce a snažila se, státi se populární. Dle ní byla lunou Maří Magdalena a skvrny na měsíci jsou prý slze, které za své hříchy prolévá.

Zvláštním spůsobem představují sobě měsíc Groňané. Bůh měsíc Aningut měl sestru Malinu, která byla sluncem. Když ještě byli dětmi, hráli sobě po tmě a tu prý měsíc sestře své chtěl ublížiti. Ale sestra slunce natřela si ruce sazemi, vjela jimi bratru měsíci do tváři a pravila: „Však já tě při světle poznám!“ A poznala ho, neboť od té doby byl měsíc umouněný.

Staronordická pověst v Eddě zachovaná praví, že v měsíci jsou bratr a sestra; ti prý jednou ze studně vážili vodu a chtěli ji odnésti na tyčce; měsíc je vzal k sobě a dosud prý viděti, kterak nesou vodu.

Indové mají za to, že v měsíci jest zajíc. Když Budha chodil světem jako žebrák, zabloudil jednou v lese; tu potkal zajíce a ten mu ukázal cestu. „Jsem chudý a mám hlad, nemohu se ti ani odměniti,“ pravil Budha. „Jsi-li hladový, udělej si oheň, zabij mne, upeč si mne a sněs.“ Budha udělal oheň a zajíc sám do něho skočil, aby se upekl. Tato obětavost tak dojala Budhu, že zajíce vytrhl z ohně a dal ho do nebe; od té chvíle jest v měsíci zajíce vidět každé noci.

I u Hotentotů souvisí zajíc s měsícem, jen že u nich vyvedl hloupost, špatně vyřídiv poselství měsícovo k lidem. Za to měsíc praštil ho polínkem do pysku a rozštípnul mu je; za to pak zase zajíc poškrábal měsíčka v tváři a od té doby má to; dosud se mu to nezhojilo.

List zápisek. — Byla to bouřná noc. Vichry a mraky, blesky a hromy nezuřily — ale my, my neživlové rozpoutali jsme se vínem ohnivým, které pěnilo krev naši a kladlo v srdce rozechvění a na jazyk píseň.

Ve vojanském Sisku, kam se horvatský oposiční list „Branik“ právě ze Záhřeba byl utekl, ve středu šatných hraničárů, vysokých, osmahlých hochů, seděl jsem s přítelem V. Brateljem, známým z Prahy, toho času redaktorem „Branika“, co milý host z Prahy, z Čech a připíjel jsem na časté přípitky na vzájem až do bílého rána.

Vesele zněla bandura, vesele zvonili sklenicemi i jataganу hraničáři, nejveselejší byl však stařeček nízké postavy: s okem ohnivým, se šedou hlavou a bílými kníraini, s dobrosrdečným výrazem v pravidelné slovanské tváři, připíjel neustále na zdraví Jelačiće Bana. Pokaždé přelétlo jako blesk přes jeho tvář bolestně-sladké trhnutí, když jméno banovo vyslovil, pokaždé zarosilo se oko a všichni soudruzi vždy znova naslouchali se zářícíma zrakoma přikyvujíce jeho vypravování, jaký to byl ten Jelačić ban muž, jak znal tepat Maďary a Šváby, před kterými tisíckráte jej zachránil Stefo Jokić, jeho hajduk, chráně ho všelikých nástrah, směřujících o jeho bezživotí.

Arci byl tenkráte jinší junák, teď je již stár, sivý jak holoubek a nemůže s ohněm vroucí příchylnosti a nenávisti proti vrahům zvolati: „Bane, dok je na meni glava, i tvoja je živa!“ — vždyť není více bana, vrací se stařec právě jako každý rok z requiem, které slaví se za bana v nedalekých Nových Dvorech. Však dosavade stojí ban před duší jeho i soudruhů, a oko se jim rosí. —

Jak jsem byl pak hrd na čestnou stráž ozbrojených hraničárů s dlouhou puškou v ruce, kteří mne doprovázeli na paroloď na řece se lehce houpající a připravenou k odplutí do Bělehradu! Srdečné a těžké loučení to s přáteli od několika hodin! Ještě s břehu dlouho kývali za námi.

Na lodi bylo živo. Různých lidí, různého zboží. Rakouské území minulo letem. Blíž k hranicím Bosny rostla vždy více společnost. Na třetí třídě mezi rozloženým zbožím všeliká špinavá chamraď, většinou z rakouského břehu na turecký se převážející, Bosňák i umouněný Turek, na sešlém a ušpiněném koberci svůj čibuk kouřící, a mezitím kotouče silných lan, kotva a lodníci sem tam přebíhající — díval jsem se na tu směs pozorným okem. Zajímala. V tom za hlavou zazní mi rána; rána silná, za ní druhá, a ještě dvě, tři, čtyry — což se strhl boj? — Uleknut prudce se obracím. Noví příchozí. Kapitán odňal jim dlouhé pušky a velké pistole a vystřelil je právě do výšky. Prvý, mohutná postava, široký v plecích, tvář ostrá, ďubkovitá, snad od neštovic, krok jistý a pánovitý, druhý za ním v slušné vzdálenosti, vysoký, štíhlý, hladká mladá líc i brada. Oba v srbském kroji, chování pánovitého. Vlasů nemají; hlavy dočista jsou oholeny, jen vzadu na temeni zbyl chumáč hrubých, dlouhých pačesů. V pasu zastrčen ostrý handžar, připiata stříbrná schránka na náboj, a na řetízku visí kulaté, placaté pouzdro ze stříbra, as jako vdolek utvořené — to jsou hodinky. Dlouhý čibuk s krásnou višňovou tryskou houpe se mezi prsty pána i sluhy. Jest to spahija čili beg, poturčenec z Bosny, se svým sluhou.

Převážejí se na turecký břeh; jsou z Banjaluky. Často se stávalo, že se na lodi z hádek strhly rvačky, z rvaček pak krvavý boj — proto nyní každému, kdo na loď vstoupí, odejme a vystřelí se zbraň; když vystupuje, vrátí se mu.

Pozírám na Bosnu. Krajina divoká, blízko břehů pohoří porostlá lesíky, nad nimiž ve výši krouží orel, sup, jestřáb a jiná divočina, chaloupky nikde, nikde lidské stopy. Jako bůh ví kde v Americe. A přece kypí úroda zrovna ze země — není, komu by prospěla.

Vyskytne se rovina. Na ní trochu lidí, stáda koní a dobytka, na polích sem tam se pracuje, — panuje zde život, však v jakém to poměru k té ohromné prostoře, jež před námi leží! Tu a tam zrovna u břehu na čtyrech sloupech nějaký kurník — nikoli, to turecká strážnice ze dřeva, na sloupech jako posada postavená, kolkolem pavlač, na níž kráčí turecký voják s puškou na rameně. Bezpochyby že k vůli povodním lezou tak vysoko. Snad i jiného se bojí . . . Pozoruju a nedbám Pomořáka pruského, který neustále do mne hučí, jak toho úrodného a bohatého kraje škoda, že neleží v Pomoří, že se nemůže Prusko sem přestěhovati — dívám se bedlivě do dálky kukátkem, bych podrobně vše zahlédl a nic mi neušlo.

V tom dotkne se těžká ruka mého ramene. Utrhnu se, ohlédnu — ďubkovitý beg stojí za mnou, v jedné ruce čibuk, z kterého pouští hustý dým, druhou pak ukazuje na mé kukátko.

„Kako to?“ ptá se klidně a suše bera mi je hned z ruky.

Nechám ho. Nasadí to k očím, přistrkuje a odstrkuje, kloní a zvedá — nevidí nic. Zakroutí hlavou — je mu to divné. Proč tím koukám — není tím nic vidět! Vrátí mi kukátka — dívá se bedlivěji na mne. Ukáže mi na nos. Chytnu se za nos — — aha! chce mé brejle. Podám mu je ochotně. Sáhne po nich a vezme do dlaně jako svůj čibuk, až se mi srdce zachvěje v těle o nejdražší můj poklad, který z očí mých zahání mhu oku neozbrojenému vše závojem halící, narazí si je, jako by byly od kořáe, kouká zase — a nevidí zase nic. Začnou se mu dělati mžitky před očima — sokolí jeho zrak nesnese „deváté číslo“. Jako by si vlčí mhu stíral přejede oči, sundá nelítostně širokou rukou mé brejle a bez slova mi je vrací. Jenom divně se na mne dívá — chce míti hádanku rozluštěnou. Ale nepromluví. Protřu a nasadím si brejle, abych ho přece viděl. Roztočím kukátko co nejvýše a

podám mu je znova. Nyní teprvé jím viděl. Radostné překvapení rozjelo se mu po tváři. Viděl do dálky tak jasně, jako kdyby byl na samém místě — a patrně se mu to líbilo. Díval se nahoru do nebe, po zemi, po horách, do Sávy a nemohl se vynadívat. Konečné mi kukátko vrátil. Nebylo více podivu v jeho vzezření, mlčky a pánovitě mi je vracel, pyšně jako beg zvyklý rozkazovati ráji, z které pošel, se slovy na rtech stuhlými: však to známe! Před cizím, giaurem nesměl se zdáti udiveným, žádnou slabost! Jeho sluha nebyl tak zvědav. Křížem nohy seděl a klidně z čibuku dýmal. Zhaslo mu, vyklepal popel do Sávy a odešel do kajuty. Na palubě bylo příliš horko. Široce a klidně plynula Sáva, tiché zrcadlo vodní zářilo v slunečném lesku, v rákosí a vrboví pobřežním sem tam mihla se divoká kachna — ostatně mrtvo a horko. Bylo okolo druhé hodiny s poledne. Chtěl jsem se též ochladit. Sejdu dolů, otevru všechna okénka a chci se natáhnouti na svůj plaid. Hledám šátek, hledám svrchník, nikde nic. Bosňák natažen na červené-sametové lavici chrupe jako v půlnoci. Kouknu se naň — běda! Můj svrchník do uzlu svinutý má pod hlavou, v mém plaidu má zahrabány nohy.

To mne bolelo. Svrchník pěkný, nedávno nový, který mi má sloužit v městech při dešti a chladu, do visit jest nyní poduškou hlavy, která třeba není zcela v pořádku. Což kdyby seskákaly z bidýlek a položily se mi ve svrchníku táborem? A můj plaid má býti utěrákem zamazaných a potících se nohou?

Zatahám jej zvolna za gunjac (kožíšek srbský). Ono nic. Zatáhnu silněji. Zas nic. Zatřepu jím opatrně. Škubne sebou, sáhne po handžaru, zabručí a přehodí se na druhou stranu; chrupe dál. Chlap dlouhý jako chmelová tyčka a ruce má jako větrný mlýn křídla. Měl bych jednoho plácnutí dost a on sáhá hned po jataganu. Nemám kuráže burcovat jej dále — chvíli přecházím — však nedá mi to přec.

„Příteli! slyšte, to je mé," mluvím mu do ucha a vezmu jej za rameno.

„Što je!" koukne na mne chlap, zvedne se prudce, vyvalí na mne divoké oči — —

„Oprostite" zakoktám — dále nevím.

Vidí, že mu nic neublížím, svalí se zas a skoro jsem rád. Zůstal na mém svrchníku a v mém plaidu už na noc.

Bylo mi v noci notně chladno; ale ďas aby si na toho chlapa zalezl. — Ráno jsem vytřepával pečlivě svrchník i plaid. Nenechal mi nic na památku a nerozloučil se ani on ani jeho beg, když vystupovali ráno na bosenský břeh. — Vsedli na čekající koně a zmizeli nám za krátko z očí. *Miroslav Krajník.*

Domácí a cizí umění. — České divadlo. Výběr ruských kusův. které až dosud dodány byly našemu divadlu, nemůžeme nazvati šťastným. Kromě „Revisora" Gogolova mají skoro všecky ty kusy zajímavost pouze ethnografickou. U Rusův, tak zdá se, jako by román chtěl výhradně opanovati uměleckou produkci literární; každý z kusův nám dosud předvedených stává se v dalším průběhu románem, novelou s důsledností nemilosrdnou. Do toho druhu také náleží Čerňavského „Občanský sňatek", který dáván poprvé ve prospěch pana Kolara ml. Vyznáváme se, že nám toho kusu bylo líto, proto že prvním jednáním zjednal si u velké míře našich sympathií. Ale sympathie brzy počne klesat a než dojde věc na poslední jednání, nezbývá nám leč pokrčení ramenem, místy něco úsměšku a na konec skoro i ošklivost. Disharmonie jest úplná. A přece musíme přiznati, že předmět jest moderní, velmi obsažný a jak nám jej exposice předvádí, zajímavý. Avšak autor docela upustil od požadavkův dramatických, místo hrdinův, rekův, osob jednajících dal do kusu osoby pasivné, novelistické a tím rozviklán všecko. Proud děje následkem toho se vleče a na konec místo živého proudu už jen vidíme močál. Také nelze upříti, že v kuse u rozvinu povah jest mnohá pěkná psychologická podrobnost, která prozrazuje poetické oko; ale zase jinde vidíme s psychologií nakládat, jako když se do lesa pustí drvoštěp — nesrovnalost, násilí. Dívka, která byla metresou, z nedostatku průvodních listů dostává se do rozličných „ústavů", jest považována za anděla, odmítá sňatek se starším pánem, provdá se pak ještě z lásky a na konec mře — že má chyceny oboje plíce. Toť ukrutné. Scházelo by jen ještě, aby nás básník pozval k její sekci, neboť až na ústav pathologický šťastně jsme dospěli. Při tomto úplném nedostatku dramatickém jinak musíme se zase přiznati, že v kuse tom jsou některé postavy velmi šťastně zachycené, zajímavé, které, nehledíme-li k jejich průvodnímu listu, že totiž vystupovati mají v dramatě, zrovna osvěžují svou bezprostřední pravdivostí. Tak by se nám Čerňavský jevil spíše co šťastný portretista, než co komponista obrazův s dojmem celkovitým. — U příležitosti té měli bychom snažnou prosbu k našim překladatelům ze slovanských jazykův: aby nám překládali v skutku jen to, co u toho onoho kmene slovanského platí za výtečné. Naši překladatelé jako by to výtečné zrovna ani neznali aneb schválně přehlíželi. Následek toho jest, že obecenstvo naše stává se předpojatým vůči dramatům slovanským a že do každého nového kusu vchází s oprávněnou již nedůvěrou. Při tom nemůžeme jim zamlčeti, že dosavadní bezúspěšnost kusův slovanských na našem jevišti právem i neprávem odvracuje rozhodující kruhy divadelní od repertoiru slovanského — mámeť ze všech dosud provedených kusův ruských jediný kus repertoirní: Revisora. Vybíráním kusův nevybraných však překladatelé naši jen živí tuto nepřízeň u nás, kdežto přeložením kusův výtečných by ji buď vyvrátili docela, aneb alespoň v kruzích vzdělaných napomáhali k tomu, aby se soud o dramatě ruském ustálil na základech pravdivějších, než na jakých stojí doposud. A doposud u nás panuje zmatek. My viděli doposud jen věci prostřední aneb slabé a z toho máme se namáhati k úsudku: že to, co jsme neviděli, jest lepší!

— Polští malíři v Mnichově obracejí k sobě pozornost uměleckých kruhův u veliké míře. V popředí stojí Brandt, který velkým historickým obrazem svým „Bitva s Turky u Vídně" zrovna elektrisoval. K němu se řadí Gierynski, který sice ohrává sobě motivy jen proste, ale dojem, jehož jimi dosahuje, jest trvalý. Domaloval tři nové obrazy, z nichž zvláště „Noc" velice chválí. Selský dvorec stojí u silnice, o samotě; měsíc jest v úplňku, k dvorci blíží se opozdilý povoz. Zář měsíčná nikdy prý nemalována s větší pravdivostí jako tuto. W. Wolecki dokončil dva obrazy „Okolí král zámku v Krakově", obraz s krásnou náladou za ranní záře a „Motiv z okolí Krakova," dřevěné domky na širých pastvinách s překrásným vzduchem.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Sborník vědecký musea království českého. (Odbor historický, atd.) V.: Úvahy o Nové radě pana Smila Flašky z Pardubic a o Radě Zvířat skladatele neznámého s úvodem o báji zvířecké. Sepsal dr. J. Gebauer.

Čechoslovan. Prostonárodní kalendář zábavný a poučný na rok 1873. Podává Fr. A. Urbánek. (Články u dobrém výběru.)

Vesmír. Časopis pro šíření vědy přírodní, země a národopisné. Redaktoři: Č. Kotal a F. Nekut. Vydavatel: V. Kumpošt. (Jediný náš list přírodopisný.)

Z několika již stran vysloveno přání, abychom nyní jako v někdejším „Lumíru" pěstovali také část historickou. Milerádi, také je již od počátku o to staráno, abychom dostali výborné historické články, povídky atd. a přijde na ně záhy řada. Avšak na ponhá kalendaria a na tak zvané historické drobnosti nemůžem se nyní odvažovat, leda by drobnosti takové byly velice zajímavy, což je ovšem věc zna řídká. Někdejší „Lumír" byl svého času jediným listem českým, nyní máme i pro historii již dva časopisy odborné a nám sluší zasahovat do kruhu toho jen dle práva listu bellestrického. Má-li ostatně někdo něco dobrého, nechť jen zašle, otiskneme rádi.

L. K. — Děkujem za Vaši snahu ve prospěch našeho listu.

M. M. — Přijato

H. R. — Nikoli, hádanek nechcem!

R. D. L. — Tak hezounká myšlénka a tak flámovaká suknice na ni! Předělej rychle a uvedem ji pak do společnosti.

E. B. v Ch. — Pravili jsme již, že není lze tak rychle pokrok dokázat. Zašlete zas něco, ale teprv po čase, až sám spozorujete na sobě, že již dozráváte. K Vašemu dotazu odpovídáme: Erben!

L. U. — Zdá se, že mnoho sobě zakládáte na tom cyklu „Hračky". My si ale už nehrajem! Také jsme si přečetli, co jste napsal „Na našeho kanára". Prosíme Vás, jakým pak právem píšete Vy verše na našeho kanára?! — Snad se Vám bude zdáti tato odpověd naše zbytečně sarkastickou, je to ale odpověď k Vaší nemírné sebechvále!

T. H. M. — Vaši pověst teprv nyní budem moci čísti a posouditi. Příště dáme zprávu.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 10.

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.*

Zpěv druhý.

(Hvězdnatá noc.)

Henoch. Adam.

(setkavše se v háji).

Henoch.

Dávno-li, co's vrcholů těch šumy
oblibil si, tichou samotu,
dávno-li, co hnízdí tvoje dumy
v nejdivočším větví zámotu?
Slyš a viz! Tam v dáli plesné zpěvy,
kolem ohňů mihají se děvy.
Což můj Adam švarný, veselý
zošklivil si lahodné ty zjevy,
rusalčích těch sborů ševely?
Což ni Judita, ni Lea smavá,
Ada rusá, Sulamit ni tmavá,
což ni jedna z božských krásavic
vděkem svým tě neupoutá víc?

Adam.

Nevábí mne více řasy stínem
žhoucí oko, bujných roje vnad,
pohár vášně ověnčený blínem
pod nohy jim vrhám — navždy snad!
Duše má se z kalu toho hrouží,
střásá nízký rmut a výše touží!

Henoch.

Aj, tvá noha překročila mez,
již ti naznačil náš velký kněz.
Víš-li pak, že's zrádcem hotovým
víry Mojžíšovy?

Adam.

Vím to, vím!

Henoch.

Však ty rovně víš, že ani ve mně
nevzklíčilo Mojžíšovo sémě.
Nezbožňuju více láskou zpitý
děvy zrak ni bílé, pružné ňádro;
nejsmeť, nebyli jsme Adamity —
a přec Adamitů jsme my jádro.
Co já pracně, volným postupem,
zmařeného žití výkupem
vymyslil a zkusil, našel, zbádal,
proč jsem zašel v dálnou cizinu
a jak pavouk v pergamén se vpřádal,
co jsem koupil za svou mizinu,
co jsem vyčetl z té bible velké,
jejíž písmo hvězda, kámen, květ,
jejíž vazba nekonečný svět,
za čím probředl jsem šíře mělké
lidské nauky k pravdy hlubinám,
nad čím vpadla, zvraštěla má líc,
až ji objal sněhů časných rám —
všeho výsledek: to velké nic,
v němž se uzavírá pravda celá,
blesk ten žhavý, děsně svítící,
vybýčkaný v mracích mého čela,
jím jsem zbudil bludu lítici,
zbouřil divý Adamitů pluk.
Mojžíš učeň můj — však nedouk!
On se k nauce mojí nepovznesl,
k sobě snížil ji a sebou sklíčil,
prostoty své rysy do ní vnesl
a blud nový proti bludům vztýčil.
Hle, já dětské obraznosti stvůry,
boha, nebe, okřídlenců kůry
a ten celý nadpozemský pych —
všechno, všechno strhal k nohoum jich,
vyvrátil tu báji nesmrtnosti,
věčné odplaty a hříchu, cnosti;
roztrhal ty liché záclony,
které halí věčné zákony
hýbající světem, říši duchů
v pravidelném odměřeném ruchu,
rozkotal ty modly, kterým po věk
klaněli se v mrzké porobě,
z hvězdného by bludiště se člověk
v sebe vrátil — přestal na sobě —:
duše jejich ve tmách pokleslá
přejasnou tu záři nesnesla.
Oni cetkami té vetše staré
zaclonili její blesky jaré.
Tak lid — ve své nedůvěřiv nohy —
utíká se k staré, zvyklé holi!
Zboř kol kolem všechny jeho bohy,
on si za boha sám sebe zvolí:
před sebou se klaní, v čelo bije,
koří se své síle, lepotě,
mysli hloubce, vzletu fantasie,
vášni prudké, klidné lopotě,
a když nemá ani stínu cnosti,
klaní se své čiré ničemnosti!

Adam.

Pravda, Henochu, že mlhy plitké,
do nichž podání mne zavilo,
rozptylil jsi sluncem nauky břitké —
než to slunce poušť mi zjevilo!
Ve tvých očí pronikavých žáru
kněží báj se rozplynula v páru.
Veden tebou navždy opustil jsem
dětské víry divuplnou říš,
vírem prudkých vášní zašustil jsem,
na dno rozkoše vychýlil číš.
Mrákotou se duch můj obestírá —
však ta chmura v podoby se sbírá.
Přeludy, jež zažehnal jsi kdysi,
naděje a snové mladých let,
v bývalé se odívají rysy,
v duši malátnou se vrací zpět!
Zřícena tvé nauky ohrada,
odevšad mne tísní záhada.
Onať časem v době požitku
z řasy hebké, velkých dívky očí
meteórem vstříc mi povyskočí,
třepetá se rosou na kvítku,
šeptá hájem, bouří hlučí temně.
Zdá se mi, že příroda se chví,
okem blýská, rtoma hýbá jemně,
jak by zjevit chtěla tajemství, —
však to slovo velké, všezvýrazné
na jazyku ztrnutém jí vázne.
Jako loďka po neznámém moři
potácím se, pochybností míč,
vše, co stálo, nade mnou se boří,
k novým základům kde zatkne rýč?
Nuže, mistře, ty mi rozřešení
záhad těchto dej a pravdy zvěst,
dosti dlouho říkal's, čeho není,
za to nyní povídej, co jest!
Upevni mi půdu kolísavou —
tážu se — ty věčně vrtíš hlavou!

Henoch.

Netaž se! Toť pravá odpověď,
nemudruj a života si hleď!
Otázka tvá odpovědi nemá,
k ní i prorocká jsou ústa němá,
rozešli ji hromem v širý svět,
ohlasem ji vesmír zahřmí zpět!
Kdyby člověk myriády let
nad ní šedivěl a hlavu chýlil
a duch jeho stárnutím se sílil,
prohluboval, k nebi vyrůstal:
on by stejnou odpověď ti dal
jako robě, jehož rtové malí
první slůvko maní zašeptali.
Rovný bláhovec, kdo s němou, hluchou
přírodou se dává v porady,
onať k tuše odpovídá tuchou,
na záhady věží záhady.

Zadívej se v jarní kvítko její:
ústka jeho něžná, líbezná
sladkými se zjeveními chvějí —
významu jich nikdo nesezná.
Nikdy z kolébky své vonné, stinné
douška líbezná se nevyšine,
aby zašeptala v ucho tvoje
divukrásný, nevinný svůj sen,
tajemství by svěřila ti svoje,
tiché kouzlo, něžný půvab ten.
Po kamzičích stezkách vystup vzhůru
tam, kde obr skalní proráží
sněžným diademem sivou chmuru —
na trůn oblak, nebe zapraží.
Vystup tam, kdy burných vichrů vztekem
vrchole se sosen spínají
nad propastmi, vzduch se plní jekem —:
nesestoupí bůh ti k Sinai,
nevrýje ti bouře svými blesky
pravdy zákon na kamenné desky!
Nadarmo i hádáš, co ti píše
hvězdnou literou ta modrá výše.
Kdo ty hvězdy — světů zlatých davy —
v nesčíslném, krásném výboru
rozhodil tam ve vír kolotavý
do bezdného světa prostoru?
Z praducha-li velebného náhle
myšlénky co božské vysršely,
aneb z hmoty věčné, neobsáhlé
ohnivým se deštěm rozpršely?
Všemocná-li vůle ustálila
jejich letů širé obvody
aneb se jich spousta skutálila
v siné bezdno z lůna náhody?
Snad že obrovské ty koule hostí
duchy jiné v jiné podobě
v nekonečné změně, rozličnosti,
v neobsáhlé věčné období.
Snad ty možnosti, jež sobě vkládá
ve známého člověk mezery,
z nichžto sen svůj pestrý vějíř skládá,
muky, slasti, krásy, příšery,
ďáblů reje, cherubínů zpěvy —
všechno, všechno tam se skutkem jeví.
Snad že tyto světy veškery
v řebříku jsou články Jakubově
po nichž duch se v stálé poobnově
jako motýl s květů na květy
se světů se nese na světy —
krásnější vždy rozpínaje křídla —
do velkého slunce — všeho zřídla.
Snad i nekonečná světů říše,
kterouž vládne zákon jediný,
ma svou mez a vůkol níže, výše
jiných říší strou se tajiny
bez prostoru, bez času a ruchu
nepřístupné člověckému duchu.
Snad a snad — než veškeré ty snady
nevyváží šedý chlup mé brady!

Adam.

Něž co na té hroudě, neprůzračnou
obklopené mlhou kolkolem,
nasytiti může duši lačnou —?
důstojným-li žití úkolem
jísti, píti, stavěti a bořit
a své bídy dědice si tvořit?
nudu snášet, hanbu, bolesti,
utonouti po té v nezvěsti?
Krůpějí tu hasit moře žízeň,
lapat blaha stín, jenž z pola trýzeň?
K čemu nám ta křídla přeohromná,
které duch náš k letu rozpřahá,
když je pouta víží nerozlomná,
v důl je noří těžká závaha?
setřásti je moha ruky hnutím
nač tím bytí břemenem se smutím?

Henoch.

Úkol života! Tenť prostě: žíti!
bráti vše, co podává ti svět
a byť málo — málem za vděk vzíti,
trhati, kde jaký vábí květ.
Uprav si tu pobyt vděčný, blahý —
požitek buď cílem každé snahy.
Ve veliké skříni přírody
dosti dřímá utěšených vděků,
hříček něžných, truchlivosti léků,
velebnosti, krásy, lahody,
vybírej ty dary ve skromnosti —
pro věk lidský jich tam věru dosti!
Nevysílej zrak svůj v dol ni vzhůru
v nezbádanou kol do kola chmůru,
uskrovni se ve světlém tom kruhu,
chudé gloriole života;
než se rozhlédneš v tom světla pruhu,
snad tě věčná shltí temnota!
Hleď, ty's pravý Adamity rub!
Mojžíše tak mocným víže vděkem
ve své valy těsný země srub,
že tu hodlá žíti věků věkem,
že i na smrt rukávy si kasá,
slabá bedra nesmrtností pásá.
Bláhovec! Kam koli ucho skloní,
odevšudy zmaru srp mu zvoní.
Život světa věčné umírání!
Obr zmaru hrozným kladivem
máchá tamo po nebeské báni,
že mrou světy v dešti ohnivém;
smrt se v hebké pavučině spřádá
větrem vane, sedlá vlny záda
červem hryže, v něžném květu čihá,
bleskem rudým v temnotě se míhá.
Hyne vše, co roste a co pučí,
barvami se šatí, hýbe, zvučí,
a jak vůně z květu vyvane,
tak i duch tvůj býti přestane!

Adam.

Slovo tvé mne, starče, nepřesvědčí!
V utrobě mé jakýs tajný hlas
bez ustání jiné vede řeči
a byť tlumen, vždy se zdvihá zas.
Praví mi, že hvězdu z této hlavy
pronikavým leskem zářící
ve vír světů temný, kolotavý —
neuhasí doba mařící.
Praví mi, ta peruť myšlénky,
která rozpíná se světa šíři
jejíž let až k nejvyššímu míří,
nesvěsí se v hrobu výklenky.
Praví mi, že toto vědomí,
jímž se člověk v sebe sama hříží,
ve své vlastní bytosti se shlíží,
neutuchne dechem pohromy.
Praví mi, že toto hnízdo ducha,
v němž se rodí nesmrtnosti tucha,
všebořící vichr nerozcuchá.
Praví mi, že vede smrti stín
v převelebný nesmrtnosti týn,
že tam zesládne, co tady mučí,
utiší se citů vlnění,
každý pak tam v růži plnou vzpučí,
každá touha dojde splnění.
Usmíváš se. — Nedobře-li sluší
nesmrtnosti zář mým kadeřím,
nu, já sám hlas tento tlumím v duši,
věřím časem — časem nevěřím!
Než v tom stálém pochybností víru
tvou již, starče, rukou pohrdám, —
neskytáť mi útěchy a míru, —
duch můj temnem potácej se sám!
Jižtě vidím, propast bezedná
že nás oba do hrobu až dělí,
nikdy duch můj s tvým se nespřátelí,
nauka tvá mi rmutna, šeredna.
V oku tvém jsem hledal maják stálý,
hvězdu vůdčí, duše kvasné mír,
teď ty oči do duše mne pálí,
a zpět klesám v pochybností vír.
Dobojuju sám své hrudi boj,
nechať zvítězím, nech složím zbroj!
Kráčej cestou svou — byť pohodlně —
já se pustím po bouřlivé vlně
ve poznání přístav daleký —
dlaně ty se loučí na věky!

(Odchází.)

Henoch

(s úsměvem hledí za ním).

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

I.

V první třídě. Sestřenice à la strýc.

V které třídě jsi přijel?" byla první otázka tety při mém příchodu, „a v které pojedeš?" tázala se mne den před odjezdem. „V té, v které jsem přijel;" zněla má odpověď.

„V třetí!" zvolala paní teta s úžasem. Úžas její zrůstal v stejné míře, v jakové si připomínala skandál, kdyby náhodou při mém příjezdu která z přítelkyň mne byla viděla vycházet z třetí třídy. Synovec paní ředitelové, vdovy po titulárním hospodářském radovi, pýcha hlavy V . . . eckého ženského pohlaví, a třetí třída! „Aspoň v druhé kdybys byl přijel," děla mi první den, „v které jezdíval též nebožtík rada a v níž ondy odjížděl mladý Krach, nadporučík a syn paní majorky — ale v třetí!" A navzdor mému úsměvu vyšlo několikráte s nevolí z úst paní radové: „V třetí!"

Ještě téhož dne zařekla se, že nepojedu v druhé, jako nadporučík a nebožtík rada, ani v třetí na ustrnutí jejích přítelkyň; ale v první, na důkaz vznešenosti našeho domu.

Mohu říci ostatně, že jsem se pranic nedivil tomuto pečlivému bažení po okázalosti. Obdivovali se mi po tři neděle v malém tom městečku, teta představovala mne co nadaného mladého muže, doktora práv, budoucího poslance, ministra a bůh ví co ještě, ovšem že hlavně protekcí její vysoce postaveného příbuzenstva. Přísná etiketa několika pensionovaných a několika hodnostek v tom malém městě žijících, konečně má vlastní samolibost a ješitnost způsobily, že jsem považoval za čtrnácte dní takřka sám za potřebné, abych zaujal na dráze nejméně místo, jako nadporučík a nebožtík rada — na druhém místě. Celá inteligence dam z úcty k tetě uvolila se mne až na nádraží vyprovodit, mezi nimi radová, jež příležitě pošeptala mi, jaký by to byl skandál, odjížděti v třetí třídě; i byla dvojnásob hrda, že před zrakoma všechněch v první třídě odjedu. I mně to bylo vhod; vždyť zde byla slečna Flori, dcera paní důchodňové: má tajná láska. Její blankytné oko stále na mne zarosené zíralo, její ručka byla by nejspíše po mé ruce se vztáhla, kdyby nás nebylo dělilo kus osudu: paní majorka.

Vlak přijel. Pronikavý hvizd zalechtal celou společnost v uši. Teta vykročila napřed a hrdě po společnosti zírajíc, zastavila se u vozu první třídy. Nastalo loučení. Ve voze jsem teprv rovnal si záda od shýbání a klanění se zmučená. Paní majorka první nastrčila mohutnou ruku a já nechtěje ji vyrušovati z polohy sehnul jsem se, bych pohroužil své rty v masitý útvar. Přišla řada na druhé dámy. Nejzáze stála Florina, již nebyla nedovedla matinka pošinouti blíže; oči její byly uslzeny, šátek umáčen. S vysokým povolením tety, při blahosklonném úsměvu paní důchodňové, vtiskl jsem polibek na její rtíky: „vždyť jsem jako syn její přítelkyně,“ omlouvala své svolení důchodňové a já myslil: in spe poslanec, ministr. Pošeptal jsem jí několik sladkých slovíček o vzpomínce, shledání, stiskl jsem jí ruku, šátek mi zůstal v ruce a vzdychnuv z hloubi srdce, abych již seděl ve voze, skočil jsem na stupátko. Již doufám býti od nich oddělen; v tom utkví oko mé na okně: „Pro nekuřáky“, stálo tam v samospasitelné řeči. Zarazil jsem se — dobré doutníky mne v kapse pálily. Skočil jsem dolů a vrhl se opětně v náruč slzící tetinky, i vletěl jsem do jiného vozu, jehož okno nehrozilo rovnoprávným nápisem. Ještě několik poklon, posmeknutí kloboukem, vlak odjížděl. Zhluboka jsem si oddychl.

Tak jsem se dostal do první třídy.

Mohu říci, že jsem byl tetě povděčen za tu péči o pověst rodiny. Spokojeně rozložil jsem se v měkké sedadlo. Obrovské těleso ubíhalo k východu rozkošnými luhy naší vlasti. Myšlénka myšlénku stíhala, oko ztápělo se v půvabech měnící se krajiny, již růžolící lesk ranního slunka v ladnou jasnost halil, až konečně umdlené se zavřelo. A jako prchající vlak mihal se před očima krajiny, mihaly se postavy Floriny, tety radové, honorátů a honorátek před mým zrakem až k unavení. Chtěje zapudit slzavé i usměvavé ty obličeje, otevřel jsem opět oči. Zrak můj spočinul (doufám, že netřeba se mi omlouvat) hned na dámě sedící naproti mně, ale bezděčně se uhnul na přímé mé vis à vis, nemile dotknut neostýchavým pohledem, s jakým se setkal u dámy. Muž vedle ní sedící nepřekážel mé prohlídce. Zaujat dle zdání vábnou krajinou, nevšímal si dámy, kteráž mu bezpochyby byla neznáma. Viděl jsem skrovnou postavu prostřední síly v elegantním obleku, jejíž hlava, pokud jsem dle prošedivělých vlasů mohl posuzovati, přežila již více než padesáte jar. Jeho negalantní sezení nedalo, abych pohlednul mu v tvář. Levá ruka, plna prstenů, pohrávala nevrle holí, druhá se pyšnila hedbávným šátkem, odhanějíc dým z vozu se valící. Usmál jsem se útrpně. Týž muž, jehož kadeře již bělaly, chtěl ukázati aspoň, co za našich dnů mladost nahražuje — bohatství. Hleděl jsem v poučném rozjímání na něho. Jeho zdánlivě nevrlé pohrávání skvostnou holí zrůstalo, což mně vždy více úsměvu vyluzovalo; nejspíše byl mrzut, že nikdo si nevšímá jeho skvostů.

Rád bych byl uzřel jeho obličej. Toť musel být originál titěrnosti; leč on důsledně neustával obdivovati se krajině a fofrovati šátkem na valící se dým. Bezděky obrátily se mé oči za původem dýmu. Uvítal mne bujný smích. Opět onen neostýchavý pohled a v zápětí příval kouře. Smích mne rozzlobil; měl jsem za to, že já jsem předmětem jeho, an na vyzývavý hled vždy mé oko se odvrátilo, jako ostýchavého školáka. Pohledl jsem na dámu.

Tvář její, dle mého úsudku nejvýše pětadvacet let jevící, hrála bujností. Kol úst jí pohrával úsměv, jenž s vyzývavým pohledem charakterisoval dámu. Bohatý černý vlas, bujně načesaný, dodával jí vzhledu mladšího, čehož vědoma si byla; neb každý vlas, každá ozdoba na hlavě, i každý její tah svědčil, že podroben jest neobmezeně vůli její, kteráž používala všeho výtečně na ušlechtění své vnadné tváře. Má dřívější domněnka, že dáma jest cizí titěrnému pánu, objevila se býti již jejím sezením bezpodstatnou. Jedna noha její spočívala na noze sousedově, a kdežto pán sevřen byl v koutě, ležela spíše než seděla dáma na sedadle. Doutník v ústech držíc, pohlížela týmž okem na mne, jako dříve. Nebyl jsem více uražen; seznal jsem, že to obyčejný její pohled. Pouklonil jsem se. Neopětujíc poklonu, jak se zdálo, zabloudila okem opět k pánu u okna a vypustíc kotouč dýmu, rozpustile se zasmála. Sleduje její zraky, uzřel jsem vzrůstající nevrlost pánovu, šátek jeho se zvětšenou pílí kouř odháněl.

Teď teprv mi bylo jasno jeho počínání a tím všecky mé úvahy byly bezdůvodny, o čemž jsem se hned blíže přesvědčil.

Sousedka jeho, poslední dým odfouknuvši, nahnula se a vyhodila dohořívající doutník oknem. Pán se obrátil a zakašlal.

Místo titěrného obličeje spatřil jsem tvář, jakáž se mne nemile dotkla, že jsem byl povděčen dámě za týrání neznámého. Silně končitý nos, vyzáblá tvář s anglickým vousem; nestálé oko zhlíželo na dámu.

„Budete ještě kouřit?“ tázal se.

„Ne!“ zasmála se.

Pán na ni tázavě pohlížel: „Máte ještě doutník?“

„Bohužel nemám.“

„Teď vám věřím,“ řekl ironicky.

Bylo opět po hovoru. Dým se znenáhla vytratil a pán se volně usadil. Několikrát sebou zakroutiv, chtěl se nemilé mu nohy sprostiti; ale dáma pozorujíc to, položila ještě i druhou na ohyb. Musil jsem si vyznati, že tak ladných nožek jest málo. To bylo na jeho rozmar přes příliš. Z úst jeho zavznělo cosi, z čehož jsem porozuměl dvěma slovům, ostatního jsem se domyslil.

„Heleno,“ řekl, „přestaň již vyváděti komedie!“

„Víš, strýče, že nerozumím francouzsky,“ odvětila ona.

„Neseď tak neesteticky!“ sípěl polohlasitě, zanechav franštiny. „Nejsme sami.“

„Ah,“ smála se mu drze do očí, „onen pán mně nepřekáží.“

Strýc se hněvivě zarděl: „U čerta!“ řekl.

Vlak se zastavil. „Stanice Český Brod!“ znělo v samospasitelné řeči k nám. Strýc zabručev vyhledl z okna; já též.

Nejel jsem posud nikdy touto krajinou. Teď poprvé mne unášel vlak zdejším obchodním krajem k mému cíli, kdež jsem měl započít praktickou dráhu svého života. Byl jsem právě „upečený“ doktor práv, o čemž svědčily mé z brusu nové navštívenky; prozatím nezaměstnán. Na dolehání tetino odhodlal jsem se vstoupiti do státní služby v kanceláři přítele nebožtíka rady, který po nějaký čas dlel na svém statku v čáslavském kraji. Byl prý velmi proslulý a velmi bohat. Musím se pokárati, že po celou dobu mých universitních studií a po čas mé předběžné praxe jsem si nepovšiml jména jeho; snad jsem je ani neslyšel. Byl prý též nejlepším přítelem jednoho z tehdejších pánů ministrů a oblíben u vyšších kruhů. Jeho přízní měla mi být pojištěna skvělá dráha v státní službě. Přiznám se, že jsem velmi lhostejně hleděl na svou šťastnou budoucnost. Mne bavila spíše má nynější společnost.

Konduktér otevřel dvéře.

„Račte, prosím, zde.“

„Zde tedy jest mi volno kouřit?“ zazněl pruský dialekt.

„K službám.“

Plný malý pán valil se do vozu. Konduktér odešel. „Má úcta, pánové! Služebník madame! Dovolte!“ znělo jako jedním tokem. Strýc něco zabručel, Helena se uklonila, já se posunul dále a octnul se tak přímo proti ní. Mžikem sesunuly se nožky její se své dřívější podložky a již se kolena naše dotýkala.

„Já jí nepřekážel; pán ten jí překáží!“ pomyslil jsem si samolibě, a pohodlně složil jsem se do kouta.

Vstoupivší pán vytáhl skvostnou tobolku. „Madame nekouří?“ tázal se Heleny.

„Ó, o tom by vám mohl dát zde strýc bližší zprávu,“ zasmála se graciósně berouc doutník.

„Poroučíte?“ obrátil se pruský gentleman ke mně.

„Děkuji, mám své,“ pravil jsem.

Strýc záporně kyna, obrátil se k dřívější své vyhlídce a hedbávný šátek zároveň s rozžatou sirkou počal opět svou práci.

„Škoda, škoda, bude vám to nepříjemné; ale nemohu jinak, jsem urputný kuřák!“ smál se pruský dialekt. „A není divu, výtečné havana by mne přimělo ku krádeži. Všechna čest havanským, není-li pravda, pane?“ doložil ke mně se obrátiv.

„Jak pozorujete, nekouřím je,“ odvětil jsem, „ani teď, ani kdy jindy.“

„Neškodí, neškodí! Libo-li, pane, šňupec,“ obrátil se k strýci Heleninu, „činí to snadnějším lykání kouře.“ Oslovený si vzal, nechtěje bezpochyby se omlouvati. „Jak vidno, šňupám i kouřím,“ hovořil dialekt, schovávaje tabačenku, „třeba mi krásné pohlaví zazlívalo. Užívám všeho, všeho bez výminky. K čemu by si člověk odpíral jaký požitek? hloupost! Jsme na krátko živi, tak na krátko, že je to skandál; horším se na to co den; proč bychom tedy neužívali? Nesouhlasíte se mnou, madame?“

„Zcela, pane! My bychom se výborně shodli!“ zněla odpověď. „Totéž i moje mínění, a dnes jsme se zrovna se strýcem o tom předmětu hašteřili. K čemu sobě odpírat? děla jsem já, on záporně mi odvětil. Trpí tím prý mimo jiné zdraví.“

„Ah zdraví, toť zvláštní. Zdraví je pro mne, ne já pro zdraví; užívám-li více, tím se mu jen zavděčím, je-li užívání schopno; ne-li, marně rozkošemi skrbiti. Tuť si chválím své zdraví. Pan strýc jest nepochybně doktor?“ tázal se.

„Doktor kapes!“ zasmála se Helena. On sebou nevrle pohnul.

„Aj toť výborné! Jsem také částečně cos podobného. Ani jsem se ctěné společnosti neoznámil. Jsem peněžník, Gotthard Rýdesel, posud sice začátečník, což ale neškodí; za to mé jmeno je již známo. Kmen můj pochází z rodiny, jež čítá v své členy barony Rýdeselské; zajisté že rodina ta bude vám povědoma, aspoň z dějin — ano, ano, z dějin! Jeden z té rodiny byl vyslancem u dvora vídeňského, slavný to muž, na mou čest, vyslancem největšího světa krále!“ chvástal Prušák. „I mne vítr zanesl v ty končiny, jakož i mého bratra, byl též při našem vyslanectvu před mnohými lety, ne sice již tak slavný, ale také Rýdesel, třeba ne baron — ne sice již tak slavného krále podaný, ale stroj, třeba automat druhého Richelieua — hehehe! dobře jsem řekl Richelieua . . . Cestuji k jakémusi panu Leonhardimu do Brna v peněžité záležitosti, pouze v peněžité!“ a sbíral rozsypaný tabák; „laciná to věc a na budoucí stanici k dostání, tam až bez něho vydržím!“

Neposlouchal jsem dále mluvku. Nohy mé začaly mému protějšku překážet.

„Ah, odpusťte,“ jala se Helena omlouvat, pozorujíc mé uhýbání; „sedím zde nepohodlně. Sedadla jsou tak stěsnána, že bych se s tisícerou chutí na Vašnost opřela.“ Smíchem provázela svá slova. „Jsem uvykla na strýcovy podložky, že se bez nich ani obejíti nemohu.“

Nabídl jsem se galantně zastati jeho místo, ačkoli její ručka, neočekávaně na mém koleně spočívající, mne v nemalé přiváděla rozpaky.

„Mohu zvědět účel vaší cesty, pane?“ tázala se odkládajíc klobouk a havraní vlas si čechrajíc. Hlava její dosahovala vzdálenosti, jakáž mne mohla přivést v rozpaky, mladého pak enthusiasistu, kdyby nebylo kouře z doutníku, mohla přivést k domněnce, že její dech rozžehne v něm zápal blouznivý. Nechtělo se mi ven s pravdou. Mladý doktor práv, bez zaměstnání, jedoucí do nové takřka praxe — to bylo příliš chudé. „Jedu k tetě na venek!“ odvětil jsem, zpomenuv si na svou návštěvu.

„Hahaha!“ vycenila pravidelné zoubky, kteréž se věru nemohly chlubit zvláštní bělostí. „Teta à la můj strýc!“ A v rozpustilém smíchu vrhla sebou na sedadlo hlouběji, ve své zvláštní volné posici.

Mé nohy jí počaly opět překážet. Doutník z jejích úst zmizel.

„Teta, strýc, to je nudné,“ pokračovala v přervané rozmluvě; „jako nudna celá to cesta. Pohleďte jen, pane,“ a ruka její pojala mou, „tam starý strýc, a ten mluvka jak z komínu dýmající, to je štrašná společnost. Bohudík, že jste se aspoň vy zde octnul, umřela bych dlouhou chvílí.“ Ruka její vřele tiskla mou.

Ač se mi nezdálo, že by jí cos podobného k umření přivedlo, přec mi to zalichotilo, aniž jsem však dal na jevo jakýs souhlas opětující její stisknutí.

„Co soudíte o té krajině?“ řekla; „není-li krásná? Tam ty bujné lučiny, zde příjemná ta víska“ — a otázkou touto přinutila mne pohlížeti z okna. Pocítil jsem teplou její ruku jako bezděky na šíji své, bujný její vlas dotýkal se tváře mé, druhá ruka její vlála vějířem z okna. Nevím, proč jsem počal horovat o kráse krajiny, ačkoli v těch místech se mi zdála beze všeho přídechu romantiky.

„Je pravda, slečno,“ souhlasil jsem, „tu příjemno by bylo žíti: v onom údolí, vroubeném zelenou vršinou, opodál listnaté to stromoví; na rybníku jak ty potápky, (mimo-

chodem — neviděl jsem žádných) plouti na loďce a blouzniti o vesnické idyle. Žíti přítomnosti, pouze té, kteráž nejvíce úkoje mladému člověku dopřává, žíti těm, jenž nám drazí jsou, našemu srdci, vzývati přírodu, velebiti lásku a zapomínati na budoucnost!“ — „Ano,“ řekla ona v zadumání, „vytvořil by si tam člověk stánek, v stánku tom ráj poklidu — třeba v mysli své — — — Želané to zátiší, po němž množství touží, snad i já!“ A řeč její zněla tak opravdově, slova její byla plna citu, že jsem nevěřil nedávné rozpustilosti a dle slov svých věřil jsem jen přítomnosti. Tvář má zahořela dotknouc se náhodou její.

„Leč vše to jen tiché přání!“ mluvila. „Vizte jen, jak mizí kol nás ten ráj v mysli námi zbudovaný . . . V nadšení trháme květy, jichž jsme ve skutečnosti ani nezřeli; ó při tomto pomnění jímá mne žal takový, že s divokou rozkoší, s zrakem v ona místa upnutým, vrhla bych se ven, bychť i měla zhoubu před sebou; vždyť bych jí dosáhla pro mír želaný!“

A tvář její se odvrátila od mé, ruka její se mi zdála zimničně se chvěti, její temné oko planulo, černý vlas v smutný celek vše halil — mimovolně objal jsem tílko její volnou rukou, obávaje se hrozné skutečnosti; má nejapnost či ostýchavost zmizela. Ona se ke mně těsně přivinula.

„Byl to jen sen, zbožné přání, leč i za to vám děkuji!“ šeptla a její tmavé obrví zakrylo smutný pohled, jako pohrobní závoj plačící duši.

„Zbožné přání, slečno? By studená ta prsť sloužit měla za podlož vašemu zmrtvělému tělu, jest vaším přáním?“

„Snad. Leč ne; ač zakrývám pravdivější cit divokým veselím, utlumiti jej se snažíc, přec doufám . . . Žijme skutečnosti! Děkuji vám, pane, opětně za smutný ale krásný okamžik!“

„Za ten jsem povinen já děkovat.“

Stiskla mi jemně ruku. „Hle, jsme pozorováni,“ pravila. Nebylo to pravda; snad mi již dosti vyjevila, snad dosti dosáhla, aspoň to poslední vidělo se mi býti později pravděpodobnějším. Strýc i pruský dialekt neměli kdy nás pozorovat. Divil jsem se, že strýc nešetřil teď svých prsou. Šátek ležel na podlaze, ústa jeho horlila, ačkoli dialekt dýmal jako o závod. Strýc Helenin byl rozčilen. Posuzoval jakousi záležitost s velkou pílí. Nos jeho jakoby byl ještě více špičatěl, tváře se ještě více propadaly, ruce pracovaly za dva.

„Důkaz jest podán, zločin jeho potvrzen!“ horlil. „Já se stanoviska svého to považuji za hanebnost. Loyalita jest podmínkou pořádku, úcta k řídící hlavě jest svata, proto musí být Baravský odsouzen!“

Baravský! Jmeno to mne zaujalo. Četl jsem v časopisech as troje zprávy, týkající se jeho. Byl z velezrády obviněn a přelíčení mělo se odbývat včera. Studoval na polytechnickém ústavu, dosti bídně se protloukaje, a teď měl padnout zákonu za oběť? Ubožák! Však: „Zákon užívá svého práva, žádá trest!“ řečnil dále strýc.

Nevšímal jsem si více své blouznivé společnice, ačkoli jsem pozoroval nevrlý tlak její nohy.

„Ano, ano,“ přizvukoval Prušak, „zákon je zákon! A k čemu také podobnými věcmi se zabývati. Co se mne týče, mým zákonem jest obchod, projekty, špekulace; právem mé tělo. Onoho se strachuji, mám se před ním na pozoru, o toto opět pečuji, pěstuji je. Podobných nespokojenců neradno trpěti!“

„A je-li mu zákonem jeho svědomí, vnitřní presvědčení?“ vpletl jsem se do rozmluvy.

„Hahaha!“ chechtal se dialekt. „Svědomí!“

„Svědomí!“ opakoval hněvivě strýc. „Jaké nároky může mladík dělat na svědomí? Mladé, nezkušené hlavě nesmí svědomí vévodit ani vnitřní přesvědčení! A co jest svědomí jednotlivce? Nechť se řídí dle svědomí společnosti lidské, toť pravé, platné svědomí!“

„Ó pane, široké to svědomí společenstva; v něm se stěsná vedle nejsvětější idei i největší zločin.“

Obličej mého odpůrce se zakabonil. „Odpusťte, pane,“ řekl, „nechci vás urážet, leč vaše úvahy zabíhají daleko.“

„Tak jako v úzkém kruhu se vaše pohybují. Začátek i konec pohybuje se v mezích zákonníku, zákonník jest vaše alfa a „zákonník“ voláte a končíte s omega. — Mladíku nepřiznán vlastní úsudek! Snad namítnete, že může být nepravým. Připouštím; leč je-li to úsudek i mnoha zkušených, nemladých, dle vašich slov hlav, úsudek snad daleký, jak daleké meze má společenské svědomí? Nemluvím o věci tak lechtivé jako jest velezráda, naopak ponechávám zákonu svrchované právo nad podobným přečinem, který se počíná myšlením a končí, dejme tomu, pouze slovy. Jsme příliš loyální, bychom vylučovali cos podobného z právomocnosti soudu. Zde hájím pouze vlastní svobodu myšlení, posuzování, zavrhuji bezmezné svědomí společnosti a zastávám volný cit každého člověka; kéž bychom dokona přežili dobu všakého obmezování! Ostatně kdo ví, zdaž se vše tak má; snad bude Baravský nevinen, aspoň pokud já ho znám, není tak horkokrevný, by pronášel slova bezúčelná a jeho svobodu ohrožující.“

„On jest vinen!“ tvrdil urputně strýc Helenin, „on musí být vinen!“ — zarazil se — „svědkové vše dokázali a trest jeho bude vyměřen dle ohrožení posvátného citu úcty k panovníku.“

„Ohrožení to bude asi slabé,“ odvětil jsem; „neb mám za to, že úcty cit, vznešenost idei, rovněž jako vznešenost jednotlivce nelze ohrozit potupením. Ostatně výsledek rozhodne. Je-li vinen, podrobuju se výroku zákona; vyhražuji si toliko soucit s ním a vlastní svůj úsudek.“ Mohu říci, že neuznával jsem za hodnu odpornou mi tvář úsměvu, jenž poslední má slova provázel.

„Ten si podržte, ponechám vám jej s radostí pane, já opět podržím mínění své.“

Ukončil jsem rozmluvu, nemoha se svobodně a bez obávání o předmětu pronésti. Mohu říci, že mluvím nejraději o krajinách, jež neznám, o plesích, které mne nezajímají, o kráskách, jež znám jenom z pověsti; vůbec přeju kritice, kteráž se musí obmezit na zívání a poslouchání. Naopak, mluviti o věcech lechtivých, jež nás zajímají, jimž rozumíme, kárat je, že nesouhlasíme s nimi, jest pravšední u mne. Mlčeti o věcech, jež znám, jež nás hnětou, zatínati ruce v kapsách, učeně se rozhovořiti o ničem, hájiti myšlénku někoho, o níž nemáme ponětí, posuzovati něco, co za řeč nestojí — to mne baví, to jest má zamilovaná zásada, jen že podivným spůsobem stávám se jí obyčejně nevěrným...

Pruský dialekt seděl již jako na „šídlech“, nebavě se naší debatou. Helena se tlačila s významnými posunky k strýci, snad nechtěla, by mezi námi povstala roztržka, snad že měla péči o něj. Vzbudila tím nechuť ve mně, že jsem obrátil se k oknu. Tak útlý ženský cit, blouznivá duše ta, měla dle mého mínění cítit rovněž se mnou, míti soucit pro ubohého Baravského. Ona dala přednost ujci. Má zaujatost pro ní mizela, ustupujíc trpkosti.

Ona se nevšímala mé nevrlosti; myslím, že jsem ji dával příliš na jevo; že spojivši ji s mým předešlým chováním, pokládala ji za žehravost. Započala rozmluvu s pe-

něžníkem. Všední věci byly jim látkou. Dialekt jevil opět chvástavost, strýc odháněl opět dým, obdivuje se krajině. Byl jsem mrzut. Snad hádkou a napjatosti svých soucestovníků. Zavřel jsem oči. Představoval jsem si svůj budoucí domov: Statný muž, můj představený, obklopen vlídnou rodinou, vítal mne na příjemném statečku, i „rodina jeho bude rodinou mou“ řekne mi, představaje mně svou kvetoucí choť a dvě poupata, rozkvetající dívky — Flora, Helena, — hučící lokomotiva mne ukolébala. Usnul jsem.

Pronikavé hvizdnutí mne zbudilo. Vlak zůstal státi. Rozespalý ponechal jsem zavřené oči a prodlužoval si takto příjemný sen. Viděl jsem opět Floru, Florinu, jíž jsem svým odchodem tolik slzí vynutil, sám zůstávaje lhostejným; nedělal jsem si však žádných výčitek, byl to okamžitý poměr jako jiný; slze ty — to povrchní ženský cit jako množství jiných u ženštin; jako veselost, blouznění —

„Heleno!“ zarazil mne v tom výkřik starého pána; zdál se být rozhořčen. „Kdyby to ten mladík slyšel!“

„Neuslyší, vždyť spí — a byť i nespal, chci dosíci co žádám, chci odměnu za své služby, bych je nemusila povědět zvědavému světu. Dej mi, co chci a nemusíš se obávat slyšení!“

„Heleno,“ sípěl strýc, „tys bezedná! Dlouho-li tomu, co jsme se zúplna vyrovnali a teď již zas.“

„Zas! již zas! Pravda, teprv tomu osm let, co mi byla poslední lhůta vyplacena; ba právě, toť tak krátký čas pro tebe! Já jej ale pocítila. Víš, co jsem byla před osmi lety? Děvče kvetoucí, nepotřebující nejmenší ozdůbky na zakrytí zmizelé třicítky.“

„Jsem špatný znalec,“ pomyslil jsem si, „třicítka — toť přece trochu mnoho; ale jest posud vnadna.“

„Děvče nepotřebující líčidla, nucené veselosti. Osm let! Myslíš, když jsi tyl z mé oddanosti, že měla já skrbiti? čítati po krejcaru, by má odměna se nescvrkla? Ne, lhala jsem pravíc, že mám již málo; nemám ničeho více a teď požaduji na tobě, kterému jsem opět byla nástrojem. Jeden padl tvou podvodnou hrou, druhého držím já v šachu; k pádu prvního jsem ti dopomohla; myslíš že darmo? Druhým vládnu, hrozím mu svou převahou; myslíš že darmo? Nikoli! chci mít nahraženu obětavost svou, svou oddanost od zámožného muže!“

„Obětavost! Snad žes obětovala sebe tomu, jehož jsi milovala?“

„Hahaha! Milovala! Jako tebe, jako tohoto mladíka, jako více jiných: na okamžik, na krátkou dobu. Okamžik ten trvá však již třinácte roků. Jsem poutána, musím se poutat v prospěchu naší věci. O tom ty nevíš, nechceš věděti. Ale já to vím! Nemysli, že budu plakati, prositi — to neumím před muži tvého druhu, neb marně před takými hrát komedii. V pravdě chci se jen veseliti a hroziti, hroziti — rozumíš?“

„A skutek?“

„I skutku jsem schopna! Hle, již třetí den mne klameš, dnes však mne již přešla trpělivost. Chci rozhodné slovo, neb rozhodnu sama. Zbraň mám v rukou, to si pamatuj, tu nejostřejší!“ Při posledních slovech zvýšila hlas vykročivši z dušeného tónu, jímž celá rozmluva byla vedena. Nechtěl jsem se vkrádat v jejich tajemství, kteréž mi bylo nemilé. Vyvozoval jsem z posavadní řeči nějaký tajný, nejspíše milostný poměr mezi nimi, neb jeho následky.

Divil jsem se své nezkušenosti u posuzování lidí; zpomněl jsem na blouznění Heleny, srovnal jsem její jednání; teď mi teprv napadla její slova: „Teta jako můj strýc.“ Durdil jsem se nad svou blbostí. Skoro bych byl na pomstu za to klamání vyslechl jejich rozmluvu až na konec, tím bych je potrestal; leč bylo pozdě, již jsem sebou hnul. Slyšel jsem stisk ruky a šepot: „Probůh, mlč! Obdržíš!“

„Uhlídám!“ odvětila chladně a přitiskla se do kouta. Otevřel jsem oči.

Helena mne uvítala smíchem; než pozoroval jsem zbytky rozčilení v hlasu. Smíchem tím vzbudila můj soucit. „Ubohá,“ myslil jsem, „jak se přetvařuje, jest přec jen nešťastna — a je tak vnadna!“ doložil jsem nechtě. Věřil jsem posud pravdivosti scény u okna.

„Vy jste se výborně vyspal; jsme již v Hoře.“

„V zapomenutí nejlépe žijeme!“ usmál jsem se v odpověď a oko mé zabloudilo k strýci. Jeho tvář byla rozčilením zarudla, šátek s zimničnou rychlostí se pohyboval, ač zde nebylo nejmenšího dýmu. Ohlédl jsem se po dialektu: byl pryč; než jsem se mohl po něm ptáti, vstupoval opět, v ruce maje naplněnou tabačenku, do vozu.

„Skandál! skandál!“ hovořil jako pro sebe. Na to se obrátil k nám a podával šňupec. „Zde jest náhrada za rozsypané, račte okusit.“ Nikdo však nepoužil nabídnutí: strýc byl příliš rozčilen a ani se neodvrátil od okna, Helena kynula záporně rukou, já mrzut děkoval; za to šňupal dialekt za všecky Nevšímaje si všeobecného rozechvění započal dle motta, jehož použil vstupuje sem: „Ba skandál! skandál!“ Na tato slova hleděl po přítomných; ale pozorovav, že se nikdo netáže po příčině jeho výkřiku, pokračoval sám: „Zda-li pak víte, že jsem pozoroval cestující ve vozích? Jaká to rozmanitost, ba více než rozmanitost! Pozastavil jsem se u čtvrté třídy. Hrůza! Jaká to cházka! Cestující tovaryši, baby, děti, i drotaře jsem uzřel, nádenníci, floutkové, a bůh ví co ještě v té směsici; ba věru, člověku úzko mezi ně vstoupit, nebyl by tam jist svým majetkem. A ta drzost! Nahlížel jsem do otevřeného vozu, tu do mne vrazí jakýs nádenník: „he, panáčku, netrubme, jest-li chceme vstoupit!“ omlouval se. Štěstí či neštěstí, že té zdejší řeči trochu rozumím. Já vstoupit mezi ně, mráz po mně šel. Otevřel jsem naň ústa. Ale není divu, mne mít za schopna toho se odvážit, do smrti raděj se neuzřím na dráze.“

„Ano, ani po smrti!“ vpadl strýc. Rozdurděn dřívější rozmluvou mohl si teď ulehčit na chuďasích. „Ano, ani po smrti bych nevolil jeti ve čtvrté třídě; jednou jen omylem jsem tam vstoupil a naposled. Bez úcty chová se ten lid k muži solidnímu, když se mezi ně zamíchá.“

„Aj a proč by choval více úcty k zabloudivšímu tam, než ten na jevo dává jemu?“ použil jsem nastalé přestávky. „I v utrobě chuďasa dlí jakýsi cit hrdosti, spíše bych řekl hořkosti, z níž odvozuje drzost svou, když se setká mezi svými s člověkem vyšší třídy. Neúcta ta jest pouze jakýsi druh pomsty v malém. — Ostatně té hrozné hrubosti jest pořídku, to jste musili mít, pánové, neštěstí, že zrovna s takovými jste se setkali. Já bych se hrubě nestrachoval!“

„Hm, vyť jste stálý oponent, snad ze záliby, a vaše pojmy jsou podivné, zvláštní. Zde zase jest vám široké svědomí, široký kruh společnosti v hod; toť v každém poměru se obkličte zvláštním kruhem, širším neb užším, byste posléze nebyl s to, abyste se z nich vypletl!“ odvětil strýc, kdežto peněžník jako prvé zanechal pole nám. Zdál se pozbývati půdy maje zápoliti o věci; za to tím častěji udával tón.

„Nikoli, pane,“ hájil jsem se; „doufám, že kruhy ty dají se souměrně zříditi, by mně nepřekážely. Ačkoliv jsem

se ujal té třídy společnosti lidské pouze proto, že snad nevinně obviňujem, neznajíce příčiny jich drzosti. Na tomto místě by se snad jiný živel v nich ozval.“

„Jiný? toť jste špatný znalec. Podobná třída musí být, ta jest neschopna snažení vyššího. Máme příklady,“ a při tom zrak jeho utkvěl na Heleně, ven se dívající, „že dosáhnuv taký člen nízkého lidu lesklého nátěru, zůstal tím čím byl, toliko pozlátkem zastíněn, okrášlen; a nuceni-li jsme jej vedle sebe trpět, shledáme teprv, jakou obtíž působí.“

„Ale nátěr není ještě jádrem, skořepina jest bezcenná!“

„Nemá i jádra, rcete! Lid demoralisován veskrze a i ten zbytek úcty k zákonům a vrchnostem, který v něm pozůstal, chtějí vykořenit.“

Usmál jsem se na ta slova.

„Avšak darmo mluvíme; opakuji, že ani po smrti nechci jeti v také společnosti!“

„Ano, ano, já do smrti ne: zůstanu si důsledným!“ ponechal si dialekt poslední slovo.

Vlak přibližoval se k stanici.

(Pokračování.)

Dvě města slovanská.

Kreslí *Servác Heller.*

II. Oděsa.

(Dokončení.)

Kdekoliv se co o cizích zemích nebo městech píše, nikde nesmí aneb vlastně nemá scházet aspoň krátká poznámka o děvčatech, poněvadž otázka o nich všem čtenářům a posluchačům na rtech visí a vypravovatel tudíž povinen jest jim ode rtů ji uříznout. Škoda jen, že podobné črty hlavně píší muži, kteříž v soudu nad damami jsou porotci rozhodně předpojatí, a tudíž z pravidla jen chválí; dámy, obzvláště ta odrůda jejich, kteréž se říká emancipovaná, byly by v tom ohledu nepředpojaté, jako kterákoliv delegovaná porota, a nacházely by všude jen děvčata šeredná, nemotorná, koketní. To bylo by mně, co „vyloženému“ nepříteli tak zvaného krásného pohlaví, kterýž opět a opět tvrdím, že jsou v celé přírodě krásnějším pohlavím samci, velikým zadostučiněním; neboť i mně děje se jako skoro všem členům mužského, krásného a vůči dámám slabého pohlaví, že se mi děvčata — ovšem více méně — všude líbila, jen Čuvašky na moskevských výstavách a jistý druh polských židovek nedovedly mne nikterak nadchnout. Proto nejsem in puncto svědek věrohodný a proto zase předeslal jsem v německé manýře tento dlouhý úvod, abych mohl krátce říci, že jsou v Oděse děvčata celkem hezčí a půvabnější než v ostatní Rusi. Oděsské dívky jsou jako mořské panny: sličné, pružné, hbité a svůdné, člověk věří jim, jako krásné báchorce a dochází na konec k přesvědčení, že jsou to po pás skutečné děvy, od pasu pak studené ryby. Ale ryby, že by se z nich dalo sestavit akvarium čarokrásné. Rysy jejich tváří postrádají sice určitého národního typu, ale jsou tím intresantnější co výsledek několika plemenných charakterů a co výraz krve smíšené. Originály nalézají se nejvíce v mosaikových třídách pracovních a ještě nezámožných.

Zámožnost jest i průměrem v Oděse veliká, a kde zámožnost sídlí, je také přepych a rozkošnictví domovem. Oděsa je místo snadného a rychlého výdělku a proto také městem radovánek a rozkoší. Obchod a spekulace jsou zde životní zásadou a kategorickým imperativem pro všechny; proto honí se všechno za bohatstvím a spekuluje na rychlý výtěžek. Kdo obchodu si nehledí, může na břehu mořském sedat a hvízdat na delfíny. Obchod vábí tam množství různoplemenného lidu a odvádí je zase; v obyvatelstvu tedy, kteréž zlatého rouna teprv dobývá, jeví se ustavičná fluktuace, a převládající směr obchodní rodí smysl kosmopolitický. Národnosti snášejí se velmi dobře; jen k židům jeví se všude veliká nechuť — viz velkolepé velikonoční protižidovské revoluce.

Nad míru zajímava jest návštěva velikého ustavičného trhu a bazaru; však kdo tam vchází, nechť si obrní všechny smysly dle Horáce trojím ocelovým krunýřem. Obzvláště na vetešnické tržiště ať nechodí nikdo, nemá-li velmi dobrý žaludek. „Všivé trhy“ v Petrohradě a v Moskvě mají zde takového soupeře, že bych věru byl na rozpacích, kterému z nich dáti jablko hesperidek. Sem uchylují se v poslední instanci svlečky celého města, zde odkládá obnošenou kůži šídlo i chřestějš, sem zanáší šachr věci, které dávno již hnojišti propadly. Strašný obraz! V boudách, na krámech, na holé dlažbě i na velikých tabulích pod širým nebem kupy nejrozmanitější veteše a nejhojnější výběr světových hadrů a cárů. Kusy rozedraného špinavého prádla mužského i ženského pohlaví, nesouvislé údy kabátů, jednotlivé nohavice, zhýralé boty, jež do páru se nehodí, podřezané kravaty, obřezané klobouky, prosezené čepice, zvětralé červotočivé vesty, prokousané podvazky, rozhárané punčochy, nevyprané pleny, vypelichané vlásenky, hmyzem schvácené olezlé kožešiny atd., všechno v malebném nepořádku na hromadách. A při každé hromadě vetešník nebo baba s tisícerou špínou na rukou a tváři, v obleku skrz na skrz prosypaném perským práškem, pepřem a prachem s koní vyčesaným, a s hubou neunavnou jako větrní mlýn na hoře Araratu. S olympickým klidem přebírají ty odpadky města, protřásají jednotlivé cáry, až se diváku žaludek obrací, a loví ze zaneřáděných hadrů kousky celé a souvislé. — Jdi dále a octneš se v starém železe: kam oko dopadá, všude jen kusy a zlomky železných věcí, plné rezu a bláta, v boudách i na hromadách pod sluncem, pod nímž prý není nic nového; pomiň tržiště starého i nového porculánu, řady sklenářů a uměleckých hrnčířů, občerstvi pak oko v oddělení zahradníků a zelinářů a jsi na trhu drůbežním. Zde je přec život: město krotkého ptactva, na němž oko labužníkovo s potěšením prodlévá, všechno je živé a veselé, všechno vdáká, kokrhá, vrká, štěbetá, frká, píská a bezbožně páchne. Z ohromných, třeba dvěma, třemi řadami na sebe postavených posad a klecí sestrojeny tu pravidelné ulice, vedle posad a krosen stojí dokonalé, drátěnou sítí uzavřené kurníky, holubníky, bažantníky, klece na celá hejna kapounů a kuřat, na krocany, krůty, perličky a pávy, na širších prostranstvích hejna kachen, husí atd. Puch je v tomto městě ptačích vězení nesmírný, a navštěvovatel bezděky se ošívá, jako by už byl plný čmelíků. Za drůbežním trhem ihned rozkládají se na zemi stáda vepřů, ovcí a koz hrubou vlnou porostlých, a od těch přichází chodec mezi pyramidy ovoce: velkolepé hromady obrovských pomorančů, kupy citrónů, melounů, jablek, hrušek, broskví, meruněk a fíků. Po ovoci následuje trh na rákosí, na seno a slámu: bez ustání pří-

jíždějí a odjíždějí rozmanité povozy s koni, voly, mezky a někdy také s velbloudy, přivážejí zboží a odvážejí, mostové váhy a huby neunavně pracují, seno koření vzduch svým opojným dechem a vítr stará se, aby byl vždy dostatek prachu.

Když tě pak trhy omrzí, navštiv velký bazar kamenný, k němuž přiléhají, a viz palác a tržnici kramářů. Pomysli, nač jen chceš a můžeš, všechno je tam na skladě a za cenu nepoměrně levnější, než jinde v krámech. Bazarové budovy mají zevnitř sloupořadí a kolkolem vyvýšené chodníky; zde pod kolonádou sedí ševci a pracují. V okolí bazaru je na tisíc kořalen, a vzduch tudíž libovými výpary nasycen; nemáš-li co dělat, můžeš se zde nějakou hodinu bavit pozorováním dramatického života v kořalnách a všelijakými jeho katastrofami. —

Městské divadlo v Oděse před nedávnem shořelo; není ho vlastně škoda, město postaví si alespoň divadlo důstojné. Jest zajisté uznání hodno řízení osudu, že stará divadla popelem lehají, neboť z jejich rumu vyrůstají chrámy Thalie velkolepé. Oděsské velké čili městské divadlo nestálo v skutku za nic, neboť bylo nepravidelné a zcela nemotorně založené. Mělo ve čtyrech pořadích dohromady 73 lóže, jednu galerii a přízemí se sedadly. K stání nebylo ani místečka, sedadla vycpaná, nízká a úzká, tak že obecenstvo v přízemí jako v kozelcích sedělo. Lóže byly na průčelích číslované, dekorace veskrz jednoduchá ale mezerná. Žádné karyatydy, žádné arabesky, a vnitřek lóží potažen temněčervenými, nahnědlými čalouny se zlatými kostkami! Jeviště bylo nesmírně vysoké, snad proto, aby obecenstvo dámám na scéně pořádně na nohy vidělo, a sedadla přízemku přiléhala až k samým lóžím, kteréž v spodní řadě tak nízké byly, že si obecenstvo zcela pohodlně z lóží do parterru odpovídalo a naopak. Opona byla skutečná, červená a strašně zaprášená záclona ve dvou kusech, a vyhrnovala se na obou polovicích jako baldachýn.

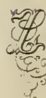
Vešel jsem poprvé do Oděsského divadla, když byla co novinka oznámena Offenbachova opereta „La Perichol“ pod názvem „Ptički pěvčija“ a Turbinova blueta „Kartinka s natury“. Divadelní cedule ohlašovala „pořádek představení“ zcela obrácený; obecenstvo bylo z toho velice pohoršeno, ale mne nikterak to nepřekvapilo, poněvadž je týž spůsob na českém divadle v Praze „chvalitebným“ obyčejem. Začátek určen byl na půl devátou hodinu, a v skutku začal se o půl deváté ladit orkestr. Seladili nástroje a všechno zase utichlo; jen starý klarinestista krátil si dlouhý čas všelijakým sólovým dudáním. Obecenstvo dlouhé čekání omrzelo: začalo nevrlé dupání a bubnování po všech prostorách divadla, kteréž od sekundy k sekundě se stupňovalo, až posléz v ohlušující bouři propuklo. Všechno dupalo, bubnovalo, tlouklo holemi a volalo: „múzyka! múzyka!“ Seděl jsem u samého orkestru, zrovna za stolicí kapelníkovou. Kapelník vyskočil dopálen na židli a pravil hlasitě: „Počkejte, já vám dám muziku!“ Dal rozkaz a orkestr spustil předehru k Rossiniho opeře „Popelka,“ ale dřel ji tak hanebně, že bylo s těží rozeznat, je-li to veselá skladba Rossiniho anebo nějaká masopustní kočičina. Dohrálo se a nastala zase dlouhá přestávka; ale obecenstvo přešla už všechna chuť na „múzyku“: sedělo tiše ještě celou čtvrt hodiny v trapném očekávání věcí, kteréž přijíti měly. Konečně o 9. hodině zazvonilo se na altový zvonec a režisér za jevištěm zapískal, jako když železniční vlak se rozjíždí, na znamení, aby se opona rozhrnula. Stalo se, a několik dosti dobrých herců sehrálo tak obstojně svrchu jmenovanou bluetu. Zvláštního nestalo se nic, leda to, že obecenstvo hlučně aplaudovalo, když se milenci (mimochodem řečeno: velmi hezký párek) s největším gustem mlaskavě líbali, a že konečně v nadšené jásání propuklo, když novomanžel na stehno si plácl, a ženuška k tomuto znamení, jako doma, na klín mu sedla a vášnivě kolem krku mu padla. Po této scéně nezbývalo už nic, než aby — opona spadla, což se také stalo. Po půl desáté začala dvouaktová opereta „La Pericol“ a líbila se nesmírně obzvláště pro velmi vtipné zpracování libreta. Pericholu hrála paní Korbiel-Michajlovskaja, dáma mladá, kyprá a navzdor šilhavým očím velmi sličná, routinovaná subreta a ve hře koketa vyššího slohu. Když byla vystoupila, strhl se v polovici obecenstva ohromný potlesk, kdežto druhá, ale patrně menší polovice demonstrativně syčela a pískala, a mezi tím, co obě strany skandalósně o vítězství zapasily nesli tři silní chlapi ulicí mezi sedadly přes celý parterre obrovskou, asi půl druhého centu těžkou kytici z nejvzácnějších květin, kterouž na jeviště, k nohoum oslavené a zároveň vyhvízdané zpěvačky složili. Skandál trval asi dvacet minut; tleskači zvítězili, pak hrálo se dále, a obecenstvu vrátil se záhy zase starý rozmar, tak že bez ohledu na sporné stanovisko, modří i zelení zároveň se zpěváky si prozpěvovali a do taktu dupali, jak obyčejem jest v Italii a ve Španělích. Na konec byla pí. Michajlovskaja čtyřikrát vyhvízdána a posléz šestkráte jednohlasným potleskem vyvolána. V přestávkách proklínal a nadával ředitel za spuštěnou oponou, a obecenstvo mělo z toho velkou švandu — jako někdy u nás. Představení skončilo se v jednu hodinu s půl noci.

V kolik hodin chodíváte tak obyčejně z divadla? tázal jsem se mladého muže. „Jak kdy“ — odpověděl mi; „někdy ve dvanáct, někdy v jednu, někdy v půl druhé.“ A co děláte pak? smím-li se ptát. — „Spozdilá otázka: jdem nebo jedem domů a večeříme.“ Ach ano! začínám chápat, vy tedy večeříte z rána. Ale co byste poradil, abych nyní udělal já, smutný cizinec, jenž hladov a žíznív z divadla do pustých ulic vychází, nevěda kudy kam? „Pojďte se mnou a povečeřte u nás; společnost bude četná, pobavíte se dobře!“ Děkuju za pozvání, ale raději bych zvěděl o nějaké dobré restauraci. „To je něco jiného: vy jste tedy krčmář, který miluje kouř, pivo a špatné jídlo! Prosím vás: šetřte si žaludek! Ale chcete-li si jej mermomocí zkazit, jděte tamhle do podzemní německé kantiny, ale nezamilujte se mi! Zejtra sejdem se v jizdárně, zachovám vám místo ve čtvrté lóži na pravo. Bůh s vámi!“ — Jdu tedy, ale nikoliv ještě přímo do krčmy; jeť noční vzduch tak krásný, a kdo několik hodin v divadle strávil, rád se ho trochu nadýchá. Ulice jsou slabě osvětleny a z daleka rachotí ještě kočáry; v tmavých koutech mihají se podezřelé postavy a o policii nikde ani potuchy. Na širokém chodníku leží každých několik kroků člověk, roztažen, s obnaženou hlavou a rozhalenou hrudí: spí anebo bdí? Chci jej opatrně překročit. „Dejte pozor, ať mi nešlápnete na ruku!“ volá flegmaticky roztažené těleso. Nespí, je to hlídač domu. Ale nedaleko odsud vyspává námořník pozemskou opici, a na protějším chodníku leskne se v záři několika svítilen plachtový krám s obrovskými pomeranči. Prodavač urovnává na vrch ty nejhorší a zpívá si k tomu Orsínskou hymnu; kdo kolem kráčí, koupí si několik balónů a vykrojiv do každého díru, srká z nich sladkou studenou šťávu. S hora přijíždí volným krokem jezdec, na čepici chvost z žíní a v ústech nejtlustší cigaretu, rozhořelou jako délostřelecký doutnák — jest to žandarm. Uprostřed ulice zastavil koně, sklání se přes jeho hlavu a

pátrá skoumavým zrakem po všech úhlech a koutech; zahodil cigaretu, vytáhl tiše lesklou šavli, šeptá valachovi něco do ucha a slízá opatrně na zem. Co to as bude? Přitlačil jsem se do stínu, abych nepozorován vše mohl pozorovat. Žandarm kráčel po špičkách s vytasenou šavlí přes ulici, skrčil se ještě jednou, vyskočil na chodník k pomerančové boudě, napíchl jedním bodem čtyři pomeranče na šavli, hodil stříbrný peníz do košíku a utíkal nazpět ku svému komoni. —

Přišel jsem ke kamenným schůdkům, jež dolů do německé krčmy vedou. Z krčmy valí se oblaky kouře a zaznívá ožralé hulákání s muzikou. Vešel jsem. Dali mně pivo — bylo teplé a husté, jako vůbec v Oděse; přinesli mi šunky a kaviaru — nebyly k jídlu. Pes sousedův to laskavé za mne shltal. Předmětem obecné pozornosti bylo osm nakadeřených děvčat: orkestr německých slečen. Když nehrály, dováděly po různu s mužskými. Najednou dala první houslistka znamení, slečny se sběhly a stojíce začaly hrát „Wacht am Rhein.“ Indiánská vřava rozlehla se podzemní krčmou, nikdo neznal slov písně, ale všichni přece řvali. Dořvali; ve mně pak vznikla božská myšlénka. Jdu ke kapelnici: „Slečno, směl bych prosit, abyste zahrály ruskou hymnu? Zde je pět rublů na kalafunu!“ — „Za pět rublů?“ rozmýšlí se slečna; — „třebas, ale musíte mi ještě říci, kde bydlíte!“ Dal jsem jí bez rozpaků lístek s adresou, a slečny spustily. Ale sotva že první dva takty přehrály, propukla revoluce. „Kdo si to dal hrát? Kde je ten chlap? Vyhoďte jej!“ a podobně voláno kříž na kříž se všech stran, a než jsem se nadál, byl jsem zase na zdravém vzduchu. Pak už jsem se nesmál nikdy lidem, jež z krčmy vyhazovali.

FEUILLETON.

Heineových písní. Přeložil *Ervin Špindler.*

Nadarmo ptám se a trudím.

Nadarmo ptám se a trudím,
proč jsem tak zasmušen;
pohádka z dávných časů
mi nechce z mysli ven.

Vzduch chladne a již se šeří
a tiše plyne Rýn;
hor temena se noří
v červánků třpytný klín.

Tam nahoře nejkrásnější
dlí panna čarných krás,
šperk její zlatý stkví se
a zlatý češe si vlas.

Jej zlatým hřebenem češe
a píseň pěje si,
že bájný, mocný nápěv
zadouvá za lesy.

Bol divoký pojme mládce,
jenž s loďkou pluje sem,
on nezří útesy skalní,
on zří jen vzhůru něm.

Ó běda, vlny jej zhltí,
člun s plavcem schýlen v kraj,
a tím jen čarozpěvná
je vinna Loreley.

Sedíce u rybárny.

Sedíce u rybárny
v tůň moře vnořeni,
mlh závoj spatřili jsme
v tajemném šeření!

Majáku bílá světla
se rdíti počala
a v dáli na vlnách se
loď ještě houpala.

Hned o bouřích a plavcích
se v kole hovoří,
jak teskno jim a zas volno
v tvář nebes na moři.

Pak o dalekých březích
tam na sever a v jih
a o podivných lidech
a mravech všelikých.

Jak Ganges v záři a vůni
pod stínem obrů tkve
a krásně tiché lidi
květ lotosový zve.

Lapouců ploskolebých
jak špinavý, malý rod
se s řvaním k ohni choulí
a rybí peče hod.

Děvušky poslouchaly,
až zmlkla ústa všech;
loď ztratila se s očí
a noční zavál dech.

Na saních. Od *Koncipienta.* — Hostinec ve Veleticích mohu každému odporučit. Přijel jsem tam železnou drahou, na večer, zmrzlý jako zajíc. To víte, co takový nebohý koncipient pražský zkusí! „Stání“ určí se při nějaké soudní při někde ve venkovském městečku. — „Jeďte tam, pane!“ řekne pan chef, a zabalí se do županu.

Ostatně, tentokrát jsem jel rád. Krajinu tu jsem ještě neznal, a pak — pak — jen toho pronikavého mrazu aby nebylo ve vagónu bývalo! Ale Veletice to spravily! „Mohu zde zůstat přes noc?“ ptám se. — „Třeba hned několikkrát na jednou.“ — „A k večeři — co k večeři?“ — „Co budete poroučet.“

V hostinské jizbě jako by se všechno na člověka smálo. Stěny bílé co sníh, podlaha čistá, stoly pokryty zrovna jako v Praze, obrazy v lesklých rámcích, zrcadlo samý jas, na petrolejových svítilnách ani prášku a v celé prostoře tak krásně, tak příjemně teplo! Brzy jsem roztál. „Pane hostinský, potřebuju ráno povoz do M. Jak je tam daleko?“ — „S dobrými koňmi půl druhé hodinky.“ — „A dostanu dobré koně?“ — „Ovšem, a také dobré saně; hned se o ně postarám.“ A také již šel. Milo věru pobýt u těch lidí; všichni samý přívětivý úsměv, hostinský i hostinská i hostinské, totiž děvče, dcerka jejich čtrnáctiletá.

Za chvíli přišel hostinský s nějakým mužem. Cena mužem vyslovená byla velmi mírna — to je pravda, v Čechách ještě nedřají. „V sedm hodin vyjedem tedy,“ pravím, „musím být o deváté v M., mám tam stání. Pojedete vy sám?“ — „Ne, můj čeledín.“ — „Tedy o třech čtvrtích na sedmou ať jsou saně před domem, mám rád přísný pořádek, slyšíte?“ — „Ano!“ — Již byla také večeře na stole. Kuře jako zlato, bramborový salát jako nejlepší brunelly, a na talířku pod sklem kousek másla a švýcký sýr. Nápoj lehký, jen venkovské pivo, ale dobře vyleželé — byl jsem spokojen.

Brzy tu také byla společnost. Úředníci z nějakého cukrovaru a pak ze železniční stanice. Hostinský jim byl řekl, že jsem doktor z Prahy a že jedu k stání do M.; přisedli tedy k mému a k vedlejšímu stolu. Rozpředl se hovor. Z mé strany ovšem co nejnucenější, jsemť obratný velkoměšťák, a pak jsem byl právě ve výborném rozmaru, vtipy mně sršely z každého vousu. „Ten jim zítra u soudu dá, — to věřím!" zašeptal sousedu soused v levo, náhodou trochu hlasitěji. I do anekdot jsem se dal, společnost smíchy stále jen plakala; všechno se líbilo, i nejstarší anekdota, o kterou bych v Praze již ani zavadit nesměl. Mám jej rád, ten prostý, bystrý lid náš venkovský.

Konečně šel jsem spat. Spací můj pokoj byl pěkný, o dvou oknech. Prádlo na posteli čisté a bělostné, až vonělo. S gustem jsem si lehl a spal jako sysel. Ráno o šesté přišel si podomek pro šaty a zatopil. O čtvrt hodinku později již jsem se oblékal.

Sejdu dolů do hostinské jizby. Káva byla připravena — víte, taková ta výborná káva, jižto někdy na venkově píváme, vonná jako celé jaro. „Jsou už saně zde?" ptám se a přikročím k oknu. Před hostincem stojí povozů několikero. „Ano, tamhle ty s tím černým šimlem." — „A s tím hnědoušem?" — „Ano — mám dát kožich a žok vynest na saně?" — „Učiňte tak," a dívám se na hodinky. Schází ještě deset minut do sedmi, nebudu příliš pospíchat. Za půl druhé hodiny jsem tedy v M., a ono beztoho není dobře přicházet příliš brzy! Přijít na kolbiště v pravý tak čas, bodnout a odvrátit se od nepřítele jako by nic, to dělá dojem! Instrukcí beztoho nepotřebuju, znám celý proces z paměti; jedná se o občanstvo proti panstvu. Představenému M.-skému nesmírně záleží na výhře — vyhraje, má mne! — a pak —

„Sklenička chartreusy nebude škodit do toho mrazu, pane doktore," míní hostinský a nalívá již.

„Dobrá?"

„Od Švertásků."

„Tedy ještě jednu — výborná! A teď, prosím, na saně!" Hostinský mne doprovází. „Znáte cestu?" ptám se vozky, oblékaje se na selských saních svých do kožichu. — „Ó prosím — dvacet let již tudy jezdím," a vozka sáhnul na huňatou svou, podvázanou čepici. „Tedy jeďte!" Zahvizdnul bič, poskočili si koníci, rozzvonily se rolničky a již saně letí a sviští, jako by si vesele oddychovaly.

Vyjeli jsme již na silnici. Bavím se skoky a frkotem bujných koní. Jsou věru dobří koníci! Černý šiml! Teď prý v Australii našli také bílé uhlí — to by se náš kominík o to uhlí tedy zamazal! Zase vtip!

Je mně teplo, veselo, volno. Mysl má je jasna jako ten sníh po polích, a co po něm třpytných bodů, tolik v mysli mé jasavých myšlének. A v srdci si usedla bezstarostnost a v každém údu cítím síly, že bych skály lámal. Také, jaký pak trud! Lehkomyslný jsem dost, aby mne bavil jen dnešek, a dnešek — ten je můj, dnešní proces vyhraju! Což na procesu — ale záleží na něm M.-skému představenému, a pak —

Můj bože, proč pak bych si to neřekl přímo a prostě, když mluvím v sobě samém sám se sebou?! O ž e n i t s e c h c i — nu tak! Přednosta má dceru, já ji chci, a on mně ji dá, když uvidí takového právníka — eh co, to se rozumí, že mně ji dá!

Zkouším zapálit si cigaro. — Již hoří, zaobaluju se tedy znova a pevněj do kožichu, a myslím dál.

To se rozumí, co pak je to taková hanba, když se člověk žení? Třeba by to byl starý, vlastně jen starší mládenec! — A je-li v tom nějaká vina, dobře, mně se může ještě odpustit, páchám ji poprvé. — Ostatně, vždyť povídají, že oženit se je zrovna povinností! Nu já z povinnosti — kdo pak dělá dnešního dne něco z povinnosti — — vlastně ale — z čeho pak já to dělám?

Z lás — ne, z lásky ne! Ačkoli se mně ten černooký bucek líbí, to mohu říct! — Jak dobré to bylo, že jsem šel na Národní besedu! Jediný bál, na který Márinka přijela do Prahy! A myslím, že jsem učinil dojem! — Také je možno -- ne, ne, já se do ní ani později nezamiluju — není toho třeba. Včelka sedá také sice na růži, ale ne aby z ní ssála med, nýbrž aby, když již nese domů med z květů jiných, sobě odpočinula. Já jsem včelka — hm! — Nu ano, milování mám už dost, teď to zkusím tedy se ženěním. Po namáhavém témdni chci mít neděli!

Že mne snad nebude chtít? Doktora z Prahy? K smíchu! To to nějak zvoní: „Doktor z Prahy!" Ono to sice není nic, ale —! Nebo že už má snad jiného? To budem brzy vidět! Márinka nemá líčidla ani na obličeji ani na duši a my —

„Překážek neznáme, neznáme!" spustím při tom zcela nahlas nejhlubším svým basem, jejž by mně mohl Smetanův Kecal závidět.

Vozkou to škublo. Pomalu se obrátil ke mně.

„Ráčili něco poroučet?"

„Ne, můj drahý!"

On neví, že veze ženicha!

Cesta je ale rozkošna. Chvíli jde silnice volným polem, chvíli zas smrčinami; hned skála tu, hned hluboký údol a na všem sníh a na sněhu sluuce. Rozkošná cesta. A přec jsem hned zas ve svých myšlénkách.

Představený mne pozve k obědu a po obědě — začnu boj — ať třeba padnu, padlý hrdina je také hrdinou! „Und wer rasch ist und verwegen" — praví Goethe s nějakým a tak dále. — Myslím, že Márinka — ba, copy umí uplest Márinka, a také věnce, a také vánočky, ale košík, p r o m n e košík, to ne, to neumí! — Skákej, černý šimličku, skákej, Alexandry a Napoleony také šimlové nesli k vítězstvím!

Já se nepotřebuju praničeho bát, ani námluv, ani ženitby — a ženitby už docela ne! Je-li v našem případě vůbec nějaké nebezpečí, je na straně její, ne na mé. Ona se může arci napálit — totiž —

Abych řekl zcela upřímně, proč se žením — z fadessy je to, ano, z fadessy! Už se nudím, abych tak řekl. Nedostačuju si jaksi víc. Nevím, co se sebou počít. — Moje jáství je nějak už vyšeptalé, musím k svému já ještě něco připoutat nového, rozšířit to své já! —

Možno, že bude hubatá! — No! — Hádky jsou i v nejlepších manželstvích! A pak, lepší hádka nežli fadessa! — Chce se mně ho, toho kyselého jablíčka rozbroje; nic platno, již sobě je do své světnice zavěsím! — Je tak zelené a tak kyselé — sliny se mně sbíhají v ústech! —

Mně se ale věru zdá, že moji koníčkové už popouštějí. Je také pravda, už jedem nějak dlouho. Kolik pak máme hodin? — Hned tři čtvrtě na devět, ten čas utekl! Ale v půl deváté — ano, vždyť řekli za půl druhé hodiny! — měli jsme být v M.! Co je to!

Nahýbám se a právě chci se zeptat vozky, v tom však spatřím před námi, na pěkném svahu, výstavné městečko! Ah, tedy M., zaraduju se. Patrně tam máme ještě malou čtvrt hodinku, ale přijedem tak zrovna v čas, soud nebude beze mne! — Krásně leží to M., to je pravda. Na jaře zde musí být ráj — každé jaro se sem podíváme aspoň na čtrnáct dní! — Zda-li pak Márince teď už srdíčko buší!

Zaklepu vozkovi na rameno. „Až přijedem do M., zastavíte zrovna u představeného!"

Vozka neodpovídá. Takový člověk nemluvívá nikdy mnoho. Ty's řekl, on porozuměl, a je dobře.

Koně jdou pomalu do vrchu. Mám čas promyslit si ještě jednou svůj proces.

Po chvilce obrací se však vozka sám ke mně.

„Co prvé povídali?"

„Nu, abyste, až přijedem do M., zastavil u bytu pana představeného."

Vozka švihnul do koní. Po chvilce obrací se ale zas.

„Prosím, já nejedu do M., já jedu do Rousinova."

„Ale já tam jedu — co pak je mi po tom, kam vy chcete pak jet. Já jedu jen sem do M."

Vozka zase švihnul po koních. Avšak již se obrací po třetí.

„Jak pak jedou do M.?! To by byli musili se dát od Veletic po silnici v pravo a my jsme jeli sem v levo, do Rousinova."

„Pro Krista pána — tohle že je Rousinov, to není M.?"

„Není. Dvacet let sem jezdím, já ani jinam jet neumím než do Rousinova."

„Vždyť jsem si vás ale, prokletá duše, najal do M.!"

„To mně můj hospodář neřek'!"

Vyskočím z vozu do sněhu. „Stůjte!" — Teď se jedná o to neztratit hlavu, zůstat chladnokrevným, nezabit nevinného vozku!

„Jak jsme tedy daleko od M.?"

„Tak snad asi čtyry hodinky — kdyby byli koně zcela čerství."

Je po všem!

U soudu in absentia! U Márinky —

Márinko — Márinko!

Hlava mně sklesla na prsa.

Inteligentní oko vozkovo upřelo se na mne. Ústa jeho pomalu se odvírají a měkkým zvukem plynou z nich slova, slova plná porozumění: „Milost pane — tady v Rousinově je také dobrá hospoda!" —

Umělecký průmysl Bulharův. Aniž by tím bylo něco řečeno na úkor ostatních Slovanův jižních, jisto jest, že Bulhaři jsou v každém spůsobu nejdůmyslnějším, nejčilejším, nejpodnikavějším, ač nutno hned doložiti: i nejzanedbanějším národem. Jejich spůsob zahradnictví, svého druhu jediný, jest vůbec známý. Jejich mechanická vynalézavost zejmena co do vodovodů každého překvapí. Nemají vzdělání, nemají škol a smysl jejich pro rozličná odvětví uměleckého průmyslu zrovna budí obdiv. Což kdyby krásná tato jiskra byla pěstována až na ušlechtilý plapol, což kdyby pečlivá ruka dovedla toto původní nadání až k uvědomění, až k zralosti!

Jest známo, že moderní svět, je-li mu zle o nový střih, zajde sobě k Bulharům a Srbům, více ještě k Bulharkám a Srbkám a pojednou všemi salony projde oděv pod jmenem vynálezu — francouzského. A zatím dívka bulharská jej vymyslila, bulharský důmysl pracoval o něm. Potřebuju jmenovati z novější doby pouze — bašlík; balkánské okolí jest jeho kolébkou.

Bulhaři jako by byli zdědili po starých Řecích smysl pro plastickost. Od pokolení na pokolení, od věku na věk dědí se při nich umělost jakási, smysl pro ozdobnost, kterou bychom marně hledali u prostého lidu národův jiných. Každá domácnost jest v té věci kusem originálu. Nekopiruje jedna druhou; nikoliv — každá vymýšlí a vymyslí a takž můžeme říci, že ozdobnost bulharského šatu skoro nikdy se neopakuje, na každém novém šatě vidíme nový vzor, na každém důmysl nový.

Kolem Balkánu najdeme městečka a vesnice s uměleckým průmyslem docela zvláštním, jemuž nikde není rovno. Jest to fabrikace bulharských koberců, při nichž formální spůsobnost, jakýsi vrozený rytmus, smysl pro harmonii barev, prostota linie neobyčejně vyniká. Jak známo, koberec jest Turkům i křesťanům na balkánském poloostrově věcí nevyhnutelnou; i v nejchudší chatrči najdem koberce, ježto rozestírají po podlaze, po zemi. Turek se jinak nemodlí, leč že prostře sobě koberec a na něj si klekne. Jest tedy spotřeba koberců na poloostrově veliká a dle toho i produkce znamenitě bohata. Pod Balkánem jsou celé kraje jako jediná továrna na koberce a zejmena okolí pirotské a ciporovické má co domů, tolik továren. Mužové a ženy dělí se tu o práci, rozdělují, předou a barví vlnu. Tkaní obstarávají výhradně ženy. O větším koberci pracuje zároveň třeba šest žen a dívek. Děvčata často nejútlejšího mládí pracují, jako by dorostlé, s neobyčejnou zručností, vytrvalostí a silou. Nemají před sebou nijakého vzorku, nižádného „mustru“; a přece z jakési polouvědomělé tradice vyvádějí na předivu svém geometrické figury a ozdoby, které na poslední výstavě pařížské vzbudily všeobecný obdiv; takový obdiv, že potom první závody vídenské, berlínské a j. teprva potom počaly Bulhary v tom napodobit!

Avšak toto odvětví není samojediné, jímž Bulhar vyniká. Kdo si zajde do okolí Vidinu, podiví se jinému spůsobu tkaní — zlatým a stříbrným drátem, nití, tak zvané filigranní práci. Nejkrásnější výrobky toho druhu se tam zhotovují a sice nástroji tak jednoduchými, že i ty jsou předmětem našeho obdivu. Všude vidíme nejjemnější cit pro formu, nejkrásnější arabesky, květiny, hvězdice povstávají jako hračkou. Z těchto filigranních prací hlavně berou se ozdoby na cigarničky, na táce, na nichž presentují ovoce v harémech, i jsou tyto ozdoby zrovna chloubou harémů a bohatých domácností vůbec.

Leč i pro domácnost svou vlastní jest Bulhar a Bulharka myslícím umělcem. Každá mužská i ženská košile, každá pokrývka na hlavu, každý vrchní šat, pás, ano každá punčocha o tom svědčí. A nikde se tu neopakuje jeden vzor. Jeť to zrovna čestnou záležitostí každého děvčete bulharského, aby plátno sama upředla a aby je ozdobila ozdobami, jež si sama vymyslila.

O menším průmyslu uměleckém Bulharův ovšem světový trh neví, ale na domácích trzích najdeme ještě mnohé články nad míru zajímavé. Jest to především vyrábění nožův, s jichž rukověti, střenkou mají píli veleumělou. Na trhu velmi těžce sobě vybrati, vynikáť každý nůž v té věci a pobrali bychom snadno všecky. Mimo to však mají nože a ozdoby na nich pro každý téměř stav, pro každé řemeslo. Rolník, řezník, koželuh, švec —, každý najde zvláštní svůj druh nožův i s přiměřenou ozdobou.

K těmto výrobkům ještě se druží vyrábění rozličných ozdob z kovu, přesek, pásův, pak i mnohých předmětův k obřadům náboženským, jako dyptich, křížův, růžencův, rámův na obrazy a p. Tato poslední práce ovšem více usídlila se v klášteřích, a i v té věci vynikají klášterníci bulharští nad srbské své kolegy, kteří hlavně se zaměstnávají — lenoští, kdežto každý bulharský klášter jest zároveň malým atelierem uměleckým, v němž se i kreslí i maluje. Vždyť pověst vypravuje již i o Cyrillu a Methodějovi, že z těchto krajin roznášeli i počátky slovanského umění!

Zločinci mezi zvířaty. — Chci míti dnes obhajovací řeč. Důkazy své však nebudu tentokráte hledati v zaprášených zákonnících, nýbrž otevru jen listy živé knihy přírody a pokusím se očistiti před tváří člověka několik živoucích tvorů, na které předpojatý mnohdy „pán přírody“ pečet zločinnosti byl vytiskl.

Čím více zvířectvo pozorujeme, tím většího nabýváme přesvědčení, že mnohá zvířata, která člověk za škůdná prohlásil, jsou tvory nevinnými — nevinnějšími mnohdy, než jejich panští osočovatelé sami. Úloha má není tak snadnou, jak by se mnohému zdála. Pomysleme si jen, že by se nějaký potřeštěný přírodozpytec odvážil vzíti v ochranu svou na př. hada, tohoto „škůdce od počátku“, jenž se neostýchal poskytnouti v těle svém příbytek ďáblu a svésti ve spolku s ním pramatku naši Evu ku hříšnému kousnutí!

Odvaha tato byla by věru pošetilou. Had svedl Evu, had také kouše, když naň šlápne noha člověka — proto anathema sit!

Had jest tedy obligátním lotrem zvířectva, úlisným, svůdným, egoistou, krátce — Mefistem a nezbývá mu nic než čekati, až přijde žena a potře hlavu jeho. A přece se říká o mnohé dívce: „Ta je krásná jako hádě“ — leč ta nechť si jde hledat jiného advokáta, já přišel dnes hájit hady němé a budu míti úlohu snadnější.

Z čeho obviňujeme hady? O jedovatých říkáme, že uštknutím usmrcují a o nejedovatých — inu, že jsou ohyzdní. A přece není paměti, že by byl had jakýsi člověka uštkl, nebyl-li od něho dříve úmyslně, neb někdy ovšem i bez úmyslu podrážděn. Vůbec pak jsou případy, že by had člověka uštkl, velmi řídké; pomysleme však s druhé strany na onen nespočetný užitek, jakýž dávají hadi požíráním škodného hmyzu, neb v krajinách tropických požíráním hlodavců, kteříž by jinak následkem své ohromné plodnosti za málo let celou zeměkouli zaplaviti musili — a smiřme se s plazem, byť i byl v kvalifikačních listinách církevních otců a biskupů černě zapsán.

Učme se především poznávati, že zvířata, byliny i nerosty nejsou zde vždy pro bezprostředný užitek nebo bezprostřednou škodu člověka, nýbrž že jsou jednotlivými články v ekonomii přírody, že jich bytí, jakož i jich výkony jsou nezbytnými pro udržení rovnováhy v této přírodě a že by vypadnutím jen jedinkého článku rovnováha tato neblaze porušena býti musila.

Všickni tvorové organičtí i neorganičtí mají tudíž nezvratné právo své existence a tudíž i své dobré určení, neboť svět hmotný jest dobrý, tak jak jest, a vytrhněme jen jedinkou hvězdu z všehomíru — a celá budova se sřítí! Zasahování jednotlivých článků přírody do sebe jest však tak neskonale spletité, že rozum lidský není s to je vyšetřiti, že není s to o užitku neb škodě toho kterého člena platný úsudek pronésti a že tudíž není oprávněn zasednouti na soudnou stolici dříve, dokud nevnikl v nejtajnější dílny celé přírody.

V kulturních svých snahách zastavuje člověk zhusta rukou nezkušenou, neumělou volný pochod přírody a dochází pak výsledků opačných, než jaké si byl žádal. Což nerozmnožuje často polní hospodář škodlivé myši, chrousty, kobylky a j. tím, že pronásleduje dravé ptáky, lišky, ježky, krtky a jiné „domnělé zločince“? Užiteční vrabci, sovy, jestřáby, vrány a j. jsou téměř ve všech krajinách nerozumem lidským pronásledováni a hubeni a přece jsou veskrz největšími dobrodinci hospodáře i lesníka. Sezobá-li demokratický vrabec zahradníkovi několik třešní neb uzme-li hospodáři několik zrnek žita ze stodoly, jest prohlášen za psance a každý hošík činí na něm první pokusy své hrdinnosti, aniž by považil, že právě tento vrabec jest největším dobrodincem zahrad i polí, že sbírá housenky bez nucení a bez denní mzdy, a jaká jej očekává za to odměna? Není jist životem svým ani na dvoře ani za humny — nevděčný svět!

Mnohé zvíře nevyhoví sobeckému člověku nikdy. Je-li rolníku užitečným, zanevře naň mnohdy myslivec, hoví-li choutkám tohoto, nastávají mu boje jinde. Medvěd pytlačí — budiž vyhlazen; liška a tchoř konají návštěvy své hospodyni a její drůbeži — buďtež vyhlazeni; krtek dělá rolníku a zahradníku hromádky — budiž vyhlazen; ohyzdné žáby odvažují se večer vylézati na břeh a rušiti poklid veřejný — buďtež vyhlazeny a tak to jde dále a dále.

Příroda staví již sama hráze přespřílišnému se rozmnožování toho neb onoho opravdu škodného tvora. Darwinův „boj o život“

jest palladiem věčného souladu v tvorstvu — proč sáhá ještě člověk rukou nezasvěcenou v onen stroj, kterýž nedovede naladiti, za to však tím spíše rozladiti?

Veškeré mluvení o užitku neb o škodlivosti toho kterého zvířete jest tudíž jak vidíme — pouhým mluvením a zakládá se jen na neznalosti oněch jemnějších strun v přírodě, z nichž každá přispívá k dovršení vzácné harmonie, kterouž pochopiti může jen srdce dobré, srdce vnímavé.

Hlašme i v přírodě evangelium lásky, nezapomínejme, že mnohonásobný náš styk se zvířaty nám též ukládá mnohou právní povinnost k nim, nevyháněјme ropuchu jen proto, že jest na pohled ohyzdnou, z její bažin, dokud se nepřesvědčíme, jaké služby koná v hospodářství přírody, přejme v křovinách a na pláních vedle slavíka i krkavci a vráně místa, neboť právě tak jako jest slavík prvním tenoristou, jest krkavec jedním z vyšších hodnostů ve zdravotní policii; každý má svůj úřad, každý má své povolání a každý jest na místě svém nutný. Budeme-li pak pohlížeti vždy jen s tohoto stanoviska na přírodu a její články, nebudeme více hledati zločince mezi — zvířaty. *Fr. Brábek.*

Čínská píseň o kormoranu.*) Od *Su-Tong-Po.*

Samoten a bez pohnutí
na břehu řeky dumá
kormoran.
Sleduje klidným okem
proudění jednotvárné
kormoran.
Jenom když někdo kráčí
po břehu, vytratí se
kormoran.
V rákose ukryt čihá,
až zase poutník zajde,
kormoran.
Proudění jednotvárné
vídati stále touží
kormoran.
Za noci při měsíčku
ve vodě stoje dumá
kormoran.

Tak ten, kdo v srdci skrytou
velikou chová lásku,
sleduje neustále
jen jedinou myšlénku.

*) Kormoran jest pták z rodu pelikánův, jehož užívají Číňané k lovení ryb.

Domácí a cizí umění. — České divadlo. V posledním týdnu dostal se repertoir do proudu poněkud solidnějšího, ačkoliv novinkami nikterak neosvěženého. Paní Hynková obrala sobě Goethova „Fausta" za příjem, a tu ovšem záleživá všechen zdar na tom, jak bývá náš Mefisto disponován. Tenkrát bylo na panu Kolarovi st., který po celou zimu sobě odpočinul, viděti mnoho dobré píle a jakousi chuť, pročež můžeme zaznamenati výsledek velmi dobrý. Při Kolarovi st. zdálo se nám tenkrát, jakoby orgán jeho neměl dosti pružnosti, tak že nejedna ostrost na tomto nedostatku se zlomila; avšak nadějeme se, že to bylo jen okamžité. Znamenitou ovšem byla paní Malá, která převzala opět Markétku, jíž neměla býti nikdy zbavena. Všecku čest pro sl. Horskou, ale její dosavadní Markéty přece byly jen pokusy, a tu nenahlížíme, proč by na několika těch pokusích nemělo býti dosti, proč by úloha tak důležitá neměla se po nich opět vrátiti té herečce, která jest v ní mistryní? Sl. Horská ovšem prý soudí o věci té jinak, ale přílišná citlivost po našem zdání není na místě v zápasu uměleckém, kdež konečně přece jen rozhoduje zdar. Co bychom ještě o „Faustu" říci mohli, jest asi tolik, že s Kolarem st. asi nadobro zmizí s repertoiru našeho; na ten čas alespoň neznáme toho, kdo by byl Mefistem. — Že opakován opět a opět „Manželský sňatek", schvalujeme; máť kus ten přes všecky výtky něco do sebe, co vzbuzuje z velké části naši sympatii a mimo to považiti dlužno, že hra i souhra našich herců v tomto kuse jest zrovna výtečná. Zejmena paní Malá podává jakožto Lubov některé scény, které dosahují přímo k vrcholům dramatického umění, což hlavně platí o němé hře, když pozná celou propast, do které byla událostmi stržena.

— Smetanovu „Prodanou nevěstu" mají sice v Záhřebě v divadelní knihovně, ale dále se s ní nedostali. „Vienac" trpce to vytýká správě divadelní, že neustále odkládá tuto operu českou. Zajímavá jest příčina tohoto odkládání. Jakási paní neb slečna, rozumí se zpěvačka, vyslovila se prý: „Nač pak bychom tuto operu dávali, když ji neznáme; kdo ví, jest-li by se líbila?" A to jsou esthetické a národní principy horvatského divadla záhřebského.

— Pouze k vůli kuriositě podotýkáme, že v milanských koncertech vystupuje tenorista Shakespeare. Jaký jest krajan, posud nevíme.

— O anglických veselohrách nynějších vyslovuje se Athenaeum v taký smysl, že bychom mutatis mutandis mohli to rozšířiti na nynější veselohry vůbec. Nepíšou prý se již skoro ani veselohry, nýbrž frašky. Pokud jsou vtipy takého kusu čerstvy, pokud na komických scenách a povahách lpí půvab novoty, potud bývá celek přijat příznivě. Ale brzy na kusy ty zapomínáme, za krátký čas nemluvíme o nich, proto že nám za řeč nestojí. To vědí i básníci velmi dobře a dle toho také podnikají svou práci. Ale básník má vždycky podati to, co v něm jest nejlepšího. Lehký kus nemusil by býti proto též nepatrným, v pouhé skizzi může se jeviti tatáž genialní síla, jako v obraze provedeném. Bohužel prý schází moderním básníkům veseloherním — trpělivost. Na jeden kus kdyby vynaložili tolik práce, mnoho-li vynakládají na kusy tři, měli bychom rovněž věci výtečné.

— Z Alma Tademových nových obrazů, jež přijdou na výstavu londýnskou, se zvláštním interesem rozepisujou se listy o umírajícím synu Faraonově. Scéna představuje vnitřek chrámu, král sedí u sloupu, maje umírajícího syna na klíně — Mojžíš byl pohrozil smrtí všemu prvorozenému. Královna a lékař klečí u královice, kněží se kupí v polokruh, svíčky hoří vedle kněží a spůsobují rozličné světlové dojmy. Krajina mimo chrám skví se plným světlem měsíčným, v bráně objevují se Mojžíš a Aron žádajíce, by král propustil Israel.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Dějepis všeobecný. Dějiny vzdělaných národů starověkých. Sepsal prof. Fr. Sembera. Díl první. Sešit III. V Č. Budějovicích. Nákladem J. K. Procházky.

Časopis musea království českého. 1872. Redaktor: J. Emler. (Obsah čtvrtého, právě vyšlého svazku je velice bohatý.)

Osvěta číslo 3.: Jan Blahoslav a čeští bratří (Fr. A. Slavík), Návrat emigrace české r. 1631 (J. Čelakovský), O nesmrtelnosti (dr. G. A. Lindner), Pokroky ve fysice molekulární (M. Pokorný), V přírodě (V. Hálek), Rozptýlené kapitoly (A. V. Šmilovský), Ruské básnictví a Turgeněv (A. Stašek), Rozhledy literární (Fr. Zákrejs).

Rocambolo. Román od Ponsona du Terrail. V Praze. Nákladem H. Militkého. — Sešit 1. a 2.

Život chudoby a bohatství. Sociální román. Překladem Jana Vl. Kurtina. Nákladem Jana Bednáře, starosty a rolníka ve Štěpánově. V Olomouci, v komisi knihkupectví Vladimíra Žákovského. Sešit 1. a 2.

Komenský. Sbírka spisů pro mládež. Svazek první: Setník Jaromír Lipský aneb dobré vychování nejlepší dědictví. Povídka. Sepsal Jan Pillich. Svazek druhý: Myslivna v Habři. Povídka. Sepsal týž. — V Olomouci. V komisi knihkupectví Vlad. Žákovského. Nákladem knihtiskárny Kramáře a Procházky. (Odporučujem dobré povídky ty.)

Pokladnice povídek a románů. V Slaném a Lounech: Nakladatel Fr. Neubert. Díl II., sešit 1. (Začátek původního humoristicko-politického románu „Budiž jasno mezi námi aneb jak vše jde někde nyní" — od R. K.)

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu.
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, budtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 11.

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.*

Zpěv třetí.

Obrovského dubu na mrtvole,
v mechovém co stlívá rubáši,
Mojžíš sedě jako na prestole
hrdostně své čelo povznáší.
Věnec lepých, polonahých žen
kol do kola pestře rozložen,
v oku sen a na rtech úsměv líný;
v pozadí se kmetů šeří stíny.
Stranou Adam o mohutný kmen
opřev čelo, v lesní kořání
dumavé své zraky uklání.

Náhle vznesl je. Neb háje lem
oživil se různým ševelem,
zvuky cimbálů a vřavou plesnou;
již se tlupou veledubů těsnou
Adamitů noří postavy —
vracejít se z ranní výpravy.
Zdar jim sálá z očí; čela, kyje
věnčí zeleň; přebohatý plen
mužů tíží plece, bedra, šíje,
sklání hlavy prostovlasých žen.

Ale kořist nejkrásnější sobě
obr Samson k ňádru přivíjí:
dívku krásnou ve hluboké mdlobě
chová v loktech — bledou lilii.
Pružná vnada štíhlounkého těla
zlatohlavem zaskvívá se celá,
jehož květů kalich plamenný
drahými se třpytí kameny.
Roucho těsné objevuje plně
údů vděk a v něžné, zlaté vlně
nastiňuje ňáder jemný ruch.
Kolem hlavinky se zlatý kruh
posázený drobných perel jasem
prosmyká jak hádě světlým vlasem.
Muka nedávná své stíny stele
v líci malou do sněžného pele,
v očka brvou hebce zastřená,
v ústa jemně pootevřená.
Ve střevíčku zlatém svislá pata
omdlelé se třpytí děvice,
k zemi volně ze třepení zlata
sněhobílá visí levice,
pravice pak mimoděk ovíjí
nachýlenou Samsonovu šíji.

Dvojnásob ten půvab dívky něžný,
světlost kadeře, běl tváře sněžný,
zlaté roucho, z jehož stinné řasy
kmitají se perel bílé jasy,
drahokamů záře všeliká
v zarostlé a zahalené koží
Samsonově hrudi vyniká;
vousů jeho noc zář její množí;
jako zábřesk slunce v mrakavé
v pochmurné se třpytí postavě,
jež k ní čelo rozorané chýlí
zdýmajíc vypuklé své žíly,
svěšeného mračně z pod obočí
velké, zarudlé k ní sklání oči.

Teď ji k noze Mojžíšově skládá;
povstal Mojžíš — vysvětlení žádá.

Samson.

Pod horami, v temném borů věnci,
na blankytném ňádru jezera,
před kacířským cepem papeženci
do ssutého prchli kláštera.
Hrstka rytířů a kněží, mniši
výrů, sov se stali tovaryši,
upravili v oltář černé rumy
mísili své žalmy s lesa šumy.
Vyslídili jsme to doupě bludu,
přikradli se jako vlci v stáj —
rázem všechny bez námahy, trudu
v kýžený jsme dopravili ráj.

Adamita.

V ústrety nám — zraky výše k nebi —
nahrbený k zemi tíží let,
s poletavým sněhem kolem lebi
vynořil se z chrámu suchý kmet.
Svátosti on kolísavý třpyt
nesl před sebou co jasný štít.
Rozmáchl se Samson kyjem svým,
zatřásl se rázem hromovým
širý chrám. Kněz jako blesku ranou
na podlahu pestře vykládanou
poklesl; leb sněhem zdobená
zarděla se krví; roucho zlaté
s ramenou se svezlo rozepjaté;
svátost roztříštěná, zdrobená,
v pádu třesknėm na podlahu chrámu
zapršela deštěm drahokamů . . .

Jiný.

Přes mrtvolu vyzáblého kmeta
vkypěli jsme horskou bystřinou;
rytířů tam blýskala se četa
ocelovou hrudí šupinou,
přilbic křídloma i štítů znaky,
mečů ježí, plamennými zraky.
Však jen krátko třpytiva ta hráze
na krvavé stavila nás dráze.
Přes hromadu obrněných trupů
k oltáři jsme již se prodrali,
kde se v pestrou, uděšenou kůpu
ženy, dívky, starci sebrali.
Jako vichr ve kvetoucím sadě,
bouřili jsme v půvabů tom skladě
oj, což svistěl vesele náš kyj
na leb vlnivý a hladkou šíj!

Kain.

Na kamenné desce, mnichů hrobě
mladistvá se matka choulila,
k ňádru krásné přivíjejíc robě
ustrašené zraky poulila.
Chvíli zřel jsem pěkné na skupení —
matka zděšená své robátko
šatem zastřela jak pod lupení
ukrývá své růže poupátko —
zafičel můj cep a rudou vlnou
zbrodil poupátko i růži plnou.

První Adamitka.

Na oltáře stupni v plné zbroji
obdán září oken barvitých
k nerovnému hotovil se boji
zbylý vůdce branců pobitých.
Z pod vysoké přílby, ostnaté
nořil pohled vzdorný, vyzývavý
do vražedné kolem sebe vřavy;
s mečem nahým v ruce kostnaté
postavil se za štít svojí dceři,
která za ním hrůzou zmrtvělá
bledší na oltáři anděla
vzírala světlou pod kadeří.
Hle! tu leží strachem omdlelá!
Opodál ní svižný, štíhlounký
panoš čapku sešinuv si v čelo,
nad níž péro strakaté se chvělo,
jako dívka něžný, bělounký
klidně zřel, jak vražda kolem hýří,
jak by sám byl kouzlem obrněn,
na rtu první bělalo se chmýří,
v oku svítal první lásky sen.
Místo zbraně loutna po boku
zvonila mu. Moje dýka břitká
utkvěla mu v srdci hluboku;
k zemi klesl v krve potoku.
Však se vypjal ještě na posledy,
upřel na dívku tu mroucí hledy,
sáhl v bok a rudá srdce kvítka
uvil na mramoru v závěť: „Jitka.“

Tuto loutnu z tuhé náruči
vydrala jsem bláhovému junu:
záhy prst můj kvílivou tu strunu
veselosti zvukům přiučí!

Druhá Adamitka.

Za kněžicí stará, pitvorná
choulila se strachem komorná.
Pocuchaný vlas jak suchý len
kolem skrání zapadlých se spřádal,
v přepodivné záhyby ji skládal
úchvat hrůzy tváří pergamen.
Její ústa zvadlá, bezzubá
vysílala modlitbiček davy
o strážného k nebi cheruba.
Při tom vějíř pestrý, třepetavý
z návyku své paní nad hlavou
rozvívala dlaní třesavou.
Ukrátila jsem ji chvíli zlou,
sprostila té tíže ruku mdlou.

Adamita.

S vůdcem papeženců tuhý boj
Samson svedl, vítěznou než ztopil
patu v krve odpůrcovy zdroj.

Kain.

Já tu dcerky omdlelé se chopil,
abych rozškubal ten pekla květ;
ale Samson odstrčil mne zpět
prudce tak, že div jsem neklesl.
„Tato dívka," zpurně zablesl,
„bude perlou v Adamitek sboru!" —
Nuž ty, Mojžíši, buď soudcem sporu!

Shrnuly se divé postavy
nad libezným papeženky vděkem,
jedněch obdivem, a jiných vztekem
zrak se rozplamenil bádavý.
Ženy, děvy s němou závistí
obzírají nevídanou vnadu,
starci vilní, hladíce si bradu,
kochají se hledů kořistí.
Jinochů a mužů do kola
žasem zor a touhou plápolá.

Na mžik dívka k síle životné
probrala se z mdloby mrákotné.
Divukrásně z poubledlé líce
kadeří těch světlých pod oblaky
zamihly se temné, vlahé zraky,
povybleskly z víček v jasném letu
jako poslové dva jiných světů ...
našedše jen hrůzy chvatně zas
do hedbávných utekly se řas.

První Adamitka.

Panic švárný v záři luny
v sadě zatmělém
rozvíval ty zlaté struny
touhy ševelem.

Zpíval o hvězdnaté báni,
růži, motýlu,
o dvou srdcí milování
v temnou mohylu.

Nudná je ta píseň stará,
lepší umím já,
kterouž dýše vánek jara,
jitřní slunko plá:

Že ta láska polním květem
pučí, odkvetá,
do srdéčka ptačím letem
vniká, odlétá;

že ta láska stárne, mládne,
lační po chuti,
do klece ji chtění žádné
po věk nevnutí;

že jsou zvuky, črty holé
cnota s věrností,
blázen, při plničkém stole
kdo se uposti.

Až si, kněžko, těmi slovy
duši rozhudeš,
nudné loutny panošovy
navždy zabudeš.

Druhá Adamitka.

Spi, mé dítě krásne, zlaté!
vějíř pestrý se skrání,
s tvářičky ti boubelaté
žár i mušky zahání.

Chůvička tvá dlouho bděla,
k andělům šla nyní spat,
však tu vějíř zapomněla
proklínaný tisíckrát.

Vějířem tím trudno kývat
v líněm hodin posuně,
za to sladko pod ním snívat
o hubinkách, o luně ...

Býti urozenou paní,
cnostně ubíjeti čas
krašší je, než scvrklou dlaní
mušky honit s líných řas.

Sni, že's pyšná, cudná kníní, —
nebudeš ji nikdy víc,
nikdy víc ti neostíní
pestrý vějíř snivou líc!

Samson
(k Mojžíšovi).

Přijmi dívku v Adamitek sbor!

Kain.

S mečem v ruce rozhodni ten spor.

Mojžíš
(pozíraje k zajaté).

Nemůž' příšerný stín hrobový
zatemniti půvab takový.
Hvězda božství nad čelem jí září,
božský vděk se zapřádá v té tváři,
božský dech tu rozvlňuje hruď —
bohů sestrou dívenka ta buď!
bohů sdílej rájské úděly!

Adam
(poklekaje, šeptem).

Věřím, nebe, ve tvé anděly!

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

(Pokračování.)

Umínil jsem si nespouštěti se do řeči, v níž jsem nešťastnou náhodou tvořil vždy oposici. Moji dva souccstovníci naopak vždy spolu harmonovali, ač rozdílných byli letor. Onen saugvinickou myslí dotýkal se předmětů, stačilo mu povrchní poznání. Nepřipouštěl sobě namáhavé úvahy o věcech, jež nesluly požitky tělesného života, jež neposkytovaly hmotných výhod, spíše nepříjemnosti. To nebylo zábavné, byla to zbytečnost. Myšlénka o věcech těch urážela jeho ducha, druhého pak popuzovala.

Předsudek, snad poměry, pánovitost byly toho příčinou a v té souhlasili oba. Setkávají se mnohdy povahy, jinak rozdílné, v jediné vlastnosti, z níž potom vyplývá u obou harmonie povšechná, kterouž, byť i někdy rozrušili, pojidlem stejné, pospolné vlastnosti opět smiřují. — Dialekt se bavil již zase s Helenou, kteráž rovnala na sobě oděv, hotovíc se k odchodu. Sírýc à la teta seděl v obvyklé posici, nevyrušen jejím oblekáním. Helena byla v rozpacích.

„Strýče," pravila nepříliš laskavě, „ty nevystoupíš?"

Oslovený neměl mnoho chuti odpovědít, leč donucen naší přítomností, mlčky hotovil se k odchodu nevrle, toliko kyna hlavou. Byl jsem mile i nemile dotknut.

„Slečna již nás opustí?" tázal jsem se.

Nemohl jsem se posud zbýti milého citu, jakýmž na mne působila onou zádumčivostí, ačkoli jsem věděl, že vše byla lež. Její ručka ještě se mi zdála chvěti se na šíji, proud jejích vlasů cítil jsem posud na tváři, její oko tkvělo teď týmž výrazem na mém obličeji. Mimovolně stala se má otázka vroucnější. „Bohužel musím; N. je můj cíl," řekla a její pohled spočinul rovnoprávně na mně i na Prušáku. Prušák líbal jí ruku galantními průpověďmi házeje. Tušil jsem její pohled, její stisknutí ruky a chladně jsem pravil:

„Blahořečím náhodě; též já zde vystoupím. Ani jsem netušil že jsem tak blízek cíle.“ Byl jsem skutečně překvapen a má nevědomost nebyla líčena.

Po těchto slovech zmizela Helenina přívětivost k Prušáku. „A, toť výborné!“ zvolala a jala mne za ruku. „Strýče, pán ten sestoupí rovněž zde.“

Ale strýc nesdílel radost její, rychle se obrátil a oko jeho utkvělo bádavě na mně. Těkavý pohled na mne nepříjemně působil. Jeho zasmušilost ustoupla napjaté zvědavosti. „Račte také do N . . . cestovat?“ tázal se kvapně. „Nikoli přímo,“ zněla má odpověď. Čelo jeho se kabonilo. „Pojedu ještě, tuším, as dvě hodiny dále.“

Rozjitření jeho vzrůstalo; aniž mne uznal za hodna odpovědi, vytáhl tobolku a rozevřev ji hleděl do jakéhos listu. Překvapeni patřili jsme na jeho jednání. Ústa jeho se změnila v tenounké proužky bledě červene, nos jeho bral na se úžasně končitý útvar. List zmizel smáčknut v jeho ruce. „Jedete do Lesiny, ne-li,“ obrátil se ke mně, při čemž obličej jeho bral na se výraz nejistoty a hněvu.

Viděl jsem zřejmě jeho rozpaky, že cesta moje, jenž jsem byl svědkem chování se Heleny, a jeho snad v totéž místo směřuje. Ač jsem nemyslil použít známky jejich důvěrnosti, byl jsem přece rád, že se protivného mi obličeje nemile dotknu, pročež jsem s největší ochotou odpovídal: „Tak jest, pane!“

„K majiteli tamějšího statku?“

Překvapen tou určitostí, upřel jsem na něho oči.

„Prosím, nehoršte se,“ pokračoval, „že se odvažuji — uhodl jsem?“ Jeho zrak zdál se mne pohlcovati.

„V skutku.“

Ze sevřené ruky vypadl dopis. Hled nevýslovného hněvu padl na Helenu, němě krátkou rozmluvu poslouchající; však jen okamžení. Chtěl ještě něco říci mně, ale rozmysliv se jinak, slézal s vozu. Vlak se již zastavil. Na pozdrav Prušákův neodvětil, Helena pokynuvši přívětivě rukou následovala jej. Též já. Při výstupu padl mi do očí upadlý list, zdvihl jsem a nechtěje zůstati pozadu, schoval jsem jej a pospíchal za zvláštními příbuznými, kteří mne o několik kroků předcházeli. Strýc rozhorlen cos mluvil, k čemuž Helena chladně odvětila; ohlédla se při tom. Uzřevši mne upozornila strýce. Zaslechl jsem násilně tajeným hlasem prosloviti: „Tvé chování tím vinno, ničemná ženo!“ Octnul jsem se u párku. Strýc si mne nevšímal, jeho zamračený obličej mne odpuzoval; byla mu přítomnost má nemilá, já chtěl se vzdálit, když mne zadržela jeho ruka. Pozbýval vůčihledě svého rozladění, k čemusi se rozhodnuv. Starou zasmušilou tvář i k úsměvu hleděl přinutiti.

„Byl jste naším soucestovníkem až posud, pane, buďte jím do konce!“ pravil.

„Jak to?“

„Přijměte místo v mém povoze. Jedeme též do Lesiny.“

„Díky. S největší radostí.“

„Výborně!“ zvolala Helena; další slova však jí přerušil strýcův pohled. Než jako by se jinak rozmyslil, ozval se po chvíli: „Chtělas, má drahá, projeviti radost z náhody, jež nás poutá k tomu pánu, není-li pravda? Nebudu překážet, pak-li to vašnosti nebude na obtíž!“ obrátil se ke mně se zvláštním úsměvem, či spíše větším zakončením ostrého nosu.

„Hřešil bych již na lepém pohlaví, kdybych toho se odvážil, neřku na slečně.“

Starý pán odstoupil spokojen a již mi visela Helena, abych tak děl, na krku. Nevím, zda s ochotou či s nechutí nabídl jsem se zbaviti ji některých maličkostí.

„Uspořím Vašnosti práce,“ pravila klonic se, „zde čeká již vůz.“

Pěkný uzavřený kočár (dle pozdějšího mého úsudku byla uzavřenost koníčkem strýcovým), v němž dvé bujných koní bylo zapřaženo, stál před námi. Kočí s podivením hledě na mne a což mne v mém podezření utvrdilo, též na Helenu, otevřel dvířka, oslovuje strýce „milostpane“. Milostpánová neť skočila hbitě do kočáru, nečekajíc pomoci, okamžitě seděl jsem proti ní. Starý pán venku pravil cos kočímu, na což tento podivně se usmívaje, uklonil se a na mne popatřil. Vložil jsem se do kouta, „strýc milostpán“ sedl vedle mne.

Helena počínala opět starý manévr s koleny, což strýc, utrhnuv kus papíru z tobolky, na němž psal, překazil oslovením. „Má drahá, schovej mi tuto poznámku, bych na ni nezapomněl; doma mi ji odevzdáš!“ pravil očima významně mrkaje. „Jsem totiž velmi zapomnětlivý;“ obrátil se ke mně. „V tobolce nosím mnohdy důležité poznámky, na kteréž si zpomínám až již pozdě. Tak se mi stalo také dnes.“

Mimochodem řečeno, připadl mi na paměť papír v železničném voze upuštěný, který nebyl nic jiného, jak jsem se příležitě přesvědčil, než můj vlastní dopis. Rozpustilá neť schovala zatím lístek, aniž jsem si všiml, zda-li jej přečetla.

Rozmluva vázla až umlkla.

Helena po několika ledabylo prohozených slovech zaujala ve velmi lákavé poloze celý protějšek. Rachocení vozu ukolébalo ji v spánek spravedlivých . . . Ne bez zalíbení hleděl jsem (vzdor vyznané třicítce) na obličej plný svůdných, lákavých údob, na černé ty brvy, tmavé oči zakrývající. Jemné modro, pod očima se táhnoucí, nebylo, jako obyčejně, na ujmu lícím, nýbrž zvyšovalo vnadnost obličeje a měl-li pozorovatel v paměti melancholický výstup onen na dráze, zdálo se pouze následkem býti trudu, mnohých smutných nocí; a žeť mám zvyk vždy lepší stránku člověka si kresliti před oči, viděl jsem pouze trpitelku, jež mnoho protivenství snášela, jichž původem byl strýc. Vždyť i rozmluva, již jsem tajně vyslechl, zůstavila stopy více bolu, než nevázané veselosti. Oči mé zabloudily k mučiteli tohoto posud tak hezkého tvora.

Nevím, proč vždy jsem se setkal s jeho zrakem, aby mne pozlobil. Teď opět pozoroval mne; oči mé setkaly se s očima jeho: zdál se býti spokojen s mým chováním. Nestálý jeho pohled jevil spokojenost.

„Tuším, že pozorujete mou neť?“ tázal se mne s úsměvem.

„Přiznávám se,“ řekl jsem mrzut. „Ostatně zdá se mi, že jste ráčil obdivovat se mému skoumání.“

„Nepírám; doufám, že jste byl spokojen,“ odvětil pořád s úsměvem, přehledna zároveň svůdné položení Heleny, že se mi až krev hnala ku tvářím.

„Pane!“ — Nevím, co jsem chtěl říci, když mi položil svou ruku na mou.

„Neračte ji zbudit. Chci vám něco nabídnouti a tu ji není prozatím potřebí!“

„Mně?“

„Chci žádat o jakousi službu.“

„Mne?“ pravil jsem udiven.

„Tak jest! Nežádám ničeho darmo — Sečkejte!“ i položil mi ruku na rámě, pozoruje mé nevrlé pohnutí. „Opakuji, že nežádám ničeho darmo. Ostatně jest to vše maličkost, kteráž vám nespůsobí nepříjemnosti; o to se postarám!“ podotkl s důrazem. „Vašnosti jmeno jest Vratislav R . . ., je-li pravda?“

„Račte mne znát?“

Usmál se. „Chcete znáti obsah mé žádosti?“

„Mluvte!“

„Vyplníte ji?“

„Mluvte!“ opakoval jsem.

Týž úsměv se objevil na jeho rtech, zdál se být jist vyplněním. „Přijměte Helenu na tři dni za svou sestru nebo sestřenici!“

Podivil jsem se. „Sestřenici?“

On vytáhl tobolku a podal mi navštivenku. Stálo tam: „Josef Kalnitzky, doktor práv, c. k. místodržitelský rada.“ Ustrnut přijal jsem nabídnutou ruku, kterouž můj chef upřímně potřásl.

„Náhoda nás svedla, jako by k většímu zblížení se pobádala. Na cestě byl jste vždy mým odpůrcem. Tehdy jsme se neznali. Teď nám nastává působit na jednom poli, kdež se můžem podporovat s prospěchem obapolným; vy změníte toliko svou úlohu. Tuším, že mne dle pověsti poněkud znáte. Přispěte mi na první setkání a já vám budu již tonto malou službou zavázán a vaše budoucnost bude pojištěna. O příčině mé žádosti nebudu se zmiňovati, zvíte ji později. Poměr můj k Heleně není tak strašný, jak by se vám mohl zdáti; chci toliko, aby zatím nevystupoval u veřejnost zvláště před mou chotí. Za tři dni zbavím vás té úlohy, jež není obtížna. Nuže volte! Zasvěťte počátek našeho přátelství vyplněním mé žádosti! Chcete?“

„Přátelství to jest mi vítané, jest mi dobrou hvězdou vstupujícímu do domu vašeho, leč“ —

Byl jsem neočekávaným návrhem, náhle setkav se s tím, na nějž v celé důvěře co na strůjce své budoucnosti byl jsem poukázán, v rozpacích.

„Leč?“ tázal se.

„Vašnosti rodině vědomo, že nemám sestru!“

„Nuže sestřenici!“ a úsměv objevil se na jeho tváři. „Vždyť tak mnoho na světě sestřenic.“

„A la strýc!“ pomyslil jsem si. „Ale ona,“ vymlouval jsem se, „její svolení!“

„Jest jisté!“ odvětil, „ačkoliv nemá o celé té rozmluvě tušení, poslechne a ráda se stane vaší sestřenicí!“

Zraky mé zabloudily na ni, kterouž jsem měl po svém boku. S jejího obličeje, jenž byl již polovítězně se opřel mé kritice, zabloudil jsem na plná ňadra, jež nepohodlnou posicí se mocně vlnila, na ruce, nožky — „Bez vady!“ pravil jsem k sobě.

„Nuže?“ promluvil rada sleduje můj pohled.

„Svoluji!“ odvětil jsem. Vřelé stisknutí ruky bylo odpovědí. Myšlénky o tomto novém poměru křížily se mi mozkem, otázka otázku stíhala, aniž jsem posud jednu projevil. Pohledl jsem na radu.

„Chcete se bezpochyby tázat, jak možno uvésti sestřenici do mého domu, ne-li?“

„Skutečně!“ divil jsem se.

„Toť lehké,“ pravil. „Na dráze, kde zároveň vaše sestřenice jela do Brna, třeba k rodičům, seznali jsme se. Vyzval jsem vás, byste ji přinutil, by poctila dům můj, ana jej má na cestě. Jste spokojen?“

„Jsem.“

„Nechcete se více tázat?“

„Nikoli . . .“

V podáli kynul nám statek radův. Rada vzbudil Helenu. Na jeho vyzvání jsme slezli a šli pěšky. Zůstal jsem pozadu.

Když sestupovala s vozu Helena, upadl na zem lístek. Zvedl jsem jej. „Spi!“ stálo na něm. Poznal jsem radovu poznámku. . . . Nepravý strýc vysvětloval zatím své neteři umluvený poměr. Přiblížil jsem se k nim.

„Nuže Heleno,“ řekl; rty jeho změnily se v tenké proužky, končitý nos jeho se prodloužil.

„Můj drahý bratránku!“ zvolala tato a již jsem cítil její ret pláti na rtu svém.

„Bohpomozi!“ vzdychl jsem, nehorše se pranic na svou melancholicko-rozpustilou sestřenici.

Rada si mnul ruce. „Výborně! Výborně!“ tleskal.

„Konečně mám příbuzného!“ jásala Helena, poskakujíc vesele, že jsem ochotně na její třicítku zapomenul. — Já měl sestřenici!

Kočí přijížděje k zámečku zároveň s námi děkoval mi za zpropitné, mžouraje potutelně po Heleně. Pochopil jsem jeho úsměv. Rada, jist výsledkem, byl nás již před ním spříznil. Usmál jsem se rovněž jako kočí.

Sestřenice à la strýc!

II.

Komik. — Růžena. — Temno. — Letní večer. Svitá.

Rada nabídl své rámě Heleně. V krátké rozmluvě jí nařizoval, by aspoň na ten čas zanechala své výstřednosti. Ona ochotně slíbila; myslím, že jakživa nic neodepřela; zdaž i vyplnila, pochyboval bych. Já nenapomínal k ničemu, bylo mi lhostejno, co radova žádost na mne uvalí: „Však on si to zodpoví;“ myslil jsem.

Panské obydlí stálo o samotě na vršině, malé čtvrt hodiny od příjemného městečka, jakéž se mohlo mnohému malému městu v jižnějších Čechách přirovnat. Hospodářská stavení rozkládala se po levé straně dolů, oddělena jsouce rozkošnou zahradou od obydlí pánů. Plné, zelenavé trávníky, nejuměleji vybrané i vkusně sestavené záhony květin, šelestící skupení keřů, stinná, vážná lípa roztomilý soulad jevily, rovněž jako pečlivou ruku a píli o zdokonalení zahrady. Tato obklopovala se tří stran budovu jednopatrovou, vzadu v údolinu se sklánějíc, kde se končila dosti velkým rybníkem. K průčelí budovy, kteráž nemohla nejmenší stavitelskou zvláštností oko znalce poutati, šla cesta stinnými kaštany.

Kočár zahnul k hospodářským stavením. My vešli do panské budovy. Kolkolem panovalo ticho. Stoupali jsme po schodech. Očekával jsem radostné uvítání rady, jak mi sdělil, již týden vzdáleného; však marně. Kráčeli jsme dlouhou chodbou, jejíž temná stavba mně uváděla na mysl bývalý klášter. Z menší postranní chodby zavznívalo z některých dveří slabé klinkání na piano.

„Má dcera se cvičí,“ podotkl rada.

Z pokoje, kam rada cílil, vyšel sluha.

„Jest paní doma?“ tázal se.

Sluha se mlčky uklonil.

„Že žádám, by přišla do společenského pokoje s Anjelikou.“

Sluha kloně se odešel. Vstoupili jsme do úpravného salónku.

„Jsme doma, pane R . . .,“ pravil ke mně rada odkládaje vrchní šat; „pohovte si! V okamžiku budete mít příležitost i se slečnou, seznat moji rodinu.“

Helena stála již před zrcadlem. Já se posadil patře, kam bych odložil cestovní vak.

„Jen kamkoliv," řekl domácí pán; „sluha vše později odnese do vašich pokojů. Neočekávejte zde přísnou etiketu, jsem toho rozhodným nepřítelem, ač má paní v některých částech ji zachovává. Heleno!" obrátil se nevrle k této, jež posud před zrcadlem se upravovala, „poslouchej přec! — pardon! pardon!" usmál se. „Račte, slečno, poslechnout, baví-li vás popis mé domácnosti."

„Poslouchám, pane rado!" odvětila ona a poslušně se posadila.

„Ostatní seznáte později. V celé budově naleznete pouze čtyry služebné duchy, ostatně užívám čeládky ze dvora. Přistoupíme k vašemu poměru. Slečna Hořínova sezná částečně vaše rodinné poměry u večer, kteréž laskavě jí sdělíte; jest toho třeba, což sám uznáte. Nakreslíte je, pokud za dobré uznáte."

„S radostí," odvětil jsem, „slečna —"

„Helena! Helena!" opravoval mne rada.

„Nuže: má vnadná sestřenka," pokračoval jsem.

„Děkuji za poklonu, pane bratránku."

„— musí mi za to sdělit poměry tetiny, strýcovy rodiny."

„Doufám, že to bude zbytečné, milý Vratislava!" smála se ona.

„Má paní!" přerušil nás rada.

Dvéře se otevřely a paní příjemné tváře vkročila do pokoje. Za ní vklouzla devítiletá Anjelika. Představování a poklony. Rada vysvětlil paní nahodilý příchod Helenin; mne již očekávali.

„Buďte srdečně vítán v mém domě!" pravila, dříve již přivítavši Helenu, a podala mi ruku, jíž jsem uctivě políbil. Obrátila se k Heleně. „Škoda, že není přítomna Růžena," litovala, „jak by jí byla vítána společnice na jednotvárném venkově."

„Ach odpusťte," omlouval se rada, „zapomněl jsem podotknout, že starší má dcera jest vzdálena; do týdnu se navrátí. Toť škoda, že slečna již zde nebude."

„Tak záhy byste nás chtěla opustit?" tázala se radova.

„Co se mne týče," odvětila tázaná, přátelíc se s naivní Anjelikou, „s radostí bych prodloužila pobyt v domě, jenž při mém příchodu tak milý dojem na mne učinil."

Strýc na ni hněvivě pohlédl; leč ona usmála se bezstarostně a nevšímavě a chtěla pokračovat.

Bylo mi vhod, zavděčiti se mu. „Avšak domácnost mé sestřenky tomu nedovoluje!" doložil jsem.

„Škoda, jak by to bylo krásné, abyste oživovala naši samotu!" vzdychla si radová; mezi tím mi šeptala Helena: „Za ten doklad vám věru nejsem povděčna, pane bratranče."

Pokrčil jsem rameny.

Vkročivší sluha oznamoval, že je prostřeno.

Uvedli nás do jídelny.

Mezi malým obědem, jenž nás očekával, bavila se Helena s Anjelikou, já s radovou. Jak jsem pozoroval, byla etiketa společenského života tuto vyhoštěna, tím více však zakořenila se v rodiném poměru — mezi manžely. Pan rada pojídal pokrmy s nemalou chutí, za to paní radová omlouvajíc se, že již dříve obědvala (byly již tři hodiny) nejedla skorem ničeho. Rozmluva mezi manžely obmezovala se na několik slov. Radová se mne tázala na pražský život; nepozdržela se již do více roků déle v Praze, ačkoliv asi před třinácti roky, jak mi sdělila, tam skoro zdomácněla. Bylo to v době, kdy stížena jsouc stálou chorobou, nucena byla zdržovat se poblíž výtečných lékařů, na jichž umění závisel tehdy její život. Byltě rada v tom čase usídlen co člen okresního úřadu na slezských hranicích v nepatrném městě, kdež všeho, čeho bylo jí potřebí, byla by postrádala. Odloučenost tuto přikázali jí i lékaři. Přebývala tenkráte v Praze po celé dva roky.

Líče tamější život, zabloudil jsem až k stanovisku národnímu, jež tvoří teď namnoze podstatnou část domácího i společenského života, udávajíc jaksi tón. Viděl jsem, jak se rada kaboní při mém stranném líčení; ale za to radová dvojnásob pozorně poslouchala. Nedbajíc nevrlosti mužovy a zanedbávajíc Helenu, jež s Anjelikou velmi dobře se bavila, jídelnu smíchem naplňujíc, překypovala otázkami, jež mne vždy více v nemilý radovi hovor zaváděly. Přišli jsme i na vynikající osobnosti, když rada přeje dobrého zažití vstal a navrhnul procházku do zahrady. S ochotou jsme vyzvání přijali, jen radová naň nevlídně pohlédla.

Rada nabídl Heleně rámě. Tato se zamračila omlouvajíc se, že půjde s Anjelikou. Stiskl jí prudce ruku a doložil sladkým hlasem: „Doufám, slečno, že mi neodepřete zodpovídání některých otázek. Chci se pobavit vaším veselím. Anjelika doprovodí matku." Helena se mlčky zavěsila na jeho rámě. Sešli jsme do zahrady.

Rada vysvětloval po cestě něco Heleně, k čemu ona nejdříve hněvivě, později však ustavičným smíchem odpovídala. Podotknu, že pozdější rozmluva jednala o mně.

Já se zatím marně snažil upoutat hovor na nějaký předmět, čímž jsem upadl v směšnost. Konečně jsem byl zbaven otázkou Anjeliky nemilých rozpaků. Tázala se mne na soustavu a jmena některých květin, což jsem se snažil, pokud mé vědomosti stačily, zodpověditi.

„A proč se nazývá tato Jiřina?" ptala se poskočíc a přinášejíc mi utrhnuté kvítko.

„Snad proto," řekl jsem usmívaje se otázce, kterou jsem nevěděl jak zodpovědít, „že některý pěstitel květin na počest či k upomínce na divokou dobrou dívčinu, třeba jako jste vy, nazval kvítko jejím jmenem."

„Ach, to jistě na počest naší matinky!" smála se malá rozpusta.

Radová se jemně usmála. Slula Jiřina.

„To sotva, milé dítě;" pravila.

„A já tomu věřím!" zvolala tato. „A kdyby mi to i tento pán vyvracel, budu tomu věřiti. Od dnešního dne si dám každé ráno jednu do svého pokojíka a budu zpomínat při tom na matinku."

„A až nebudou?"

„Pak? — Pak budu hledět na tebe, matinko, a budu mít před očima něžnou Jiřinu."

Radová ji mlčky políbila a odlesk nevýslovného blaha přelétl vážnou její tvář. V té chvíli jsem souhlasil s Anjelikou, zře před sebou něžnou, blaženou Jiřinu. Obrátila se ke mně. „Víte-li, pane R..., že zde máme dnes divadlo!"

„Zde v tomto městečku?"

„Ano. Potulná společnost. Ostatně přijímáme zde tím za vděk; co se mne týče, jsem milovnicí divadla i v malém rozměru. Též zábava."

„Půjdeme, matinko?" škubala ji Anjelika.

„Půjdeme, půjdeme," odvětil místo ní rada až k nám se přiblíživ. „Co pak hrají dnes?" tázal se nepřímo choti.

„Nevím, nečetla jsem program. Leží na stole v předním pokoji."

„Toť si jej musím přečíst!" zvolala Helena. „Čí to společnost, to mne zajímá." Rada na ni vrhl pohled, jenž kázal mlčeti.

„Půjdu s vámi, slečno," řekla radová; „ukážu vám zároveň váš pokoj. Slečna bude bydlet v předním poho-

stinském pokoji?" tázala se jaksi kysele chotě, hledíc při tom na Helenu.

„Nikoli," odvětil rada, „tam by se slečně stýskalo: Vedle ženských pokojů proti postranní chodbě; pana R... pokoj je připraven v téže chodbě. Tamo by měla slečna nepříjemného souseda" — usmíval se. Byly tam jeho komnaty. Radová změnila svůj sarkastický tón, byla s volbou spokojena.

„Ona žárliva?" pomyslil jsem si. Hleděl jsem za ni, ona odcházela vlídně s Helenou rozmlouvajíc, a více jsem na to nezpomněl. Napadlo mi též, proč as mne rada s mou pseudo-sestřenkou bytem sbližuje. „Ah, vždyť jsme spřízněni!" odpověděl jsem si. Kráčel jsem po boku radově k besídce. „Nuže, bojíte se," pravil, když jsme se posadili, „že vám vyplnění mé žádosti učiní jakých nepříjemností?" Sdělil jsem mu své rozpaky, následek to obávání, aby radová podvod nepozorovala. On se usmál.

„Neobávejte se, vždyť v tom není nic zvláštního; jest to ta nejobyčejnější věc na světě. Vám zajisté paní má uvěří a mne nepodezřívá: znáť, že jsem nebyl nikdy náruživým ctitelem vnad a zvláště cizích, zapovězených pro manžela;" dodal s úsměvem. „Můžete být jist, že nemá nejmenšího tušení o celé komedii. — Chtěl jsem mluvit s vámi o vašem zatímném zaměstnání. Posoudíte sám, že pokud dlíme na venkově, nenastává nám žádná trvalá práce. Měsíc ještě zde zůstaneme, než uplyne má dovolená a pak se odebeřeme do města. Poslal bych vás tam napřed, ale bylo by to zbytečné: jak víte, jsem na mou žádost přesazen do Plzně, neznám tedy sám tamější poměry aniž budoucí pracovníky pod mým dozorem. Nechci, abyste byl na nemilých rozpacích neznaje posud svých povinností; odebeřeme se tam zároveň. Prozatím budete zaměstnán neurčitě. Přicházejte každého dopoledne ke mně do kanceláře, ostatního času jste pánem. Jak vidíte, jest to neurčité zaměstnání, kteréž bude ještě častým mým odchodem rušeno a uvěříte tedy, že jsem vás vyzval již teď pouze proto, že již k vůli svému zemřelému příteli, vašemu ujci, chci vás považovat více za člena rodiny. Též vás musím, pane R..., upozornit na vaše politické smýšlení. Doufám, že jsou to pozůstatky ze studií. Pomněte, že nastupujete nyní dráhu praktickou v státní službě. Ostatně jste právníkem," konejšil mne, nikoli s velkou ochotou, „mužem tedy, jenž důsledně jde za svým cílem a moudře šetří svou existenci. Možno vám sice podržeti své přesvědčení, pokud chladnější duch vám je nevezme, leč skromně, ačkoli druhé by mi bylo milejším."

Moudré přísloví praví: „Čí chleb jíš, toho píseň zpívej." Pocítil jsem pravdu těch slov a byl bych mu vřele poděkoval, kdyby jeho přátelská rada nezdála se mi býti ceny prostou: bylť ještě poután nedohranou komedií. — V duši mé ozvalo se cosi a jakás sklíčenost pojala mne, sklíčenost, upomínající mne na vyměřené koleje „závislosti". Přede mnou stála chladná postava „paragrafu". Líčenou srdečností vynutil jsem ze sebe několik slov na vyznačení díků.

Jeho oko se ani nepozastavilo na mých rysech, nevšímavě hleděl před se, ačkoliv sevřená ústa, zvláštnost to jemu vlastní, svědčila, že tuší mé myšlénky. Na mé děkování povstal a podávaje mi ruku nabídl se, že ukáže mi můj pokoj...

Otevřeným oknem v prvním patře zanášel k nám větřík příjemný zpěv z opery „Romeo a Julie", provázený průvodem piana. Stanul jsem, poslouchaje úchvatné Gounodovy tóny. Radův nos měnil se v končitější tvar.

„Líbí se vám zpěv vaší sestřenky?" tázal se.

„To ona zpívá?" řekl jsem mile dojat.

„Zvučný to orgán, ne-li?"

Zůstal jsem odpověď dlužen. „Račte dovolit — kdo ji provází?"

„Učitel Anjeliky."

„Ah, vychovatel?"

„Nikoli. Pan Obraz byl nějaký čas chovancem pražské konservatoře; ale následkem úmrtí otce byl nucen opustiti ústav a převzíti hospodářství. Stal se špatným hospodářem a obstojným diletantem v hudbě — zvolil jsem ho za učitele hudby pro Anjeliku. Představím vám jej, půjde též s námi do divadla." Vešli jsme do domu. Zavolaný sluha přinesl klíče. Octli jsme se v pokoji pro mne určeném. Elegantní, jednoduchá komnata mi příjemně kynula. Zde jsem měl tedy strávit nejzábavnější měsíc, jakýž venkov poskytuje. Se zalíbením bloudilo mé oko po pokoji; jen mé věci ještě scházely, abych se v něm necítil cizím. Ustanovil jsem, že ještě dnes sám dojedu pro ně do N..., kde musily již býti. Sdělil jsem to radovi.

„Jak libo," odpověděl, „jeďte s omnibusem aneb si vezměte povoz ze dvora. Tím byste však nemohl být přítomen divadelnímu představení, neb koně v tom čase upracované (pro zvláštní zábavu žádných nedržím, jest to zbytečné) mají později třeba oddechu. Můžete v devět vyjeti zároveň s omnibusem, o dvanácté jste zpět."

„Budiž, vyjedu zároveň. V osm je začátek představení, dočkám tam deváté a pak pojedu. Souhlasíte, pane rado?"

„Úplně. Prozatím s bohem!" zůstavil mne...

„Pan Obraz nám proklestí cestu, ne-li?" pravil rada k lesinskému hudebnímu talentu, s námi do divadla jdoucímu ukazuje na shluk mládeže, cestu ke vchodu do divadelní místnosti nám zabraňující. „K službám —" zněla odpověď. Nebylo však třeba klestiti cestu, smeť lesinská, zříc pány ze zámku, ochotně ustupovala. (Pokračování.)

Za honby na horách.

Podává *R. E. Jamot.*

Malý větřík kutálí po vadnoucí trávě černavý, uschlý lupen hruše, zašumí, ale jen jakoby zašeptal, mezi stonky listů nahoře v korunė stromu, a již dokonal. Dotknul se sotva čela, vedrem slunečním rozpáleného, ani dost málo neprospěv.

Divné je to počasí, jaké teď máme. Již více než před čtrnácti dny zavál vítr po ovesných strništích a byl to chladný vítr půlnoční, ale teď jakoby dokonávající léto chtělo na sklonku svém ještě jednou oživnout. Slepice si zase vykutily pod stromy jamku, a popelí se v paprscích slunečních, jež hojně na ně ze strany dopadají. Jindy si odpoledne vyšly na louku, ale teď si snad myslí, že se léto vrátí zase, a proto nepochybně přispůsobují se okolnostem. Pes je natažen v stínu, má růžový jazyk svůj vypláznutý a oddychuje jako parou. Podobá se, jakoby byl ospalým. A nedivme se mu; člověk sám neví, jak by ty polední marné hodiny nejsnáze ukrátil, neřkuli zvíře. Líháme obyčejně v trávě až do tří hodin, s knihou

sice před sebou, ale myšlénky — ty bůh ví, kde se toulají. A jak by také ne, oči se beztoho sotva spaní ubrání.

Pohlížtme právě tak na hřeben protější střechy, po němž několik holubů se prochází, an tu vrznou dvířka u zahrady; ohlédnem se, a aj, naše stará družina, s níž jsme již tolikrát okolí naše probrozdili, přichází za hlučného hovoru. Všichni mají pušky; také pes je provází. To je nesmysl, v takovém vedru snad přec nechtějí na honbu.

Aby je ďas, již nás shlédli a volají: „Čerstvě, běžte pro pušku, půjdem.“ — „A kam?“ — „Na koroptve za horu, jak jsme se byli včera umluvili.“ — „A což to horko?“ — „Přestane než přejdem les, budeme beztoho honit za horou.“

Co naplat, slovo je dáno! Jdem si tedy pro starou brokovnici, nastrkáme asi tucet patron do kapes a připojujeme se k družině.

Kráčíme, ale ta chůze, ta je! Stoupáme jako raci, jako bychom se na každý krok rozmýšleli, a přec se horku ubránit nedovedem. Slunce se opírá o naše záda jako o hráz, a hřeje jako pec; a k tomu všemu máme po chvíli honiti se po koroptvích.

Leč nač naříkáme? stoupejme raději statečněji, abychom byli již v lese, chvoje jeho mají dost husté větve, aby nás před sluncem ochránily, jinak nám ani ta nejkrásnější slova od horka nepomohou. Jdeme tedy ostřeji po ušlapané pěšině lukami. Jindy bývají zde pravé kaluže, tak jsou louky mokry! ale teď málo schází a tráva místy vyhoří. Jsou to ostatně drsné louky. Samá ostřice, samý mech, některá sítina, to budou zde divné otavy. Jenom po různu vypíná se jednotlivý oranžový květ arniky na dlouhém stonku svém nad ostatní travou. Je zde na lukách jich domov. Avšak jiného květu neshlédnete, vegetace je zde velmi jednotvárna. Patrně nepřišli jsme na šťastnou partii; jsouť jinde stráně, oplývající množstvím květin vzácných.

Ah, konečně jsme v lese! To je úleva! Chvoje prostírají nad námi své větve opravdu mateřsky, ačkoliv i zde stopy horka naleznete. Jeť země vyschlá, až do tvrda; a žlutavé špendličí chvojové dělá ji tak kluzkou, že neustále musíme se mít na pozoru, abychom neupadli, a toho si nepřejme. Mechem pokryté kamenyční tak zrádně nad povrch země, že by bližší styk s nimi nenáležel právě k příjemnostem. Ostatně ale ani zde není říše rostlinná hojněji zastoupena, než tam na lukách. Přestupničky s bledě zelenými bobulemi, některé vraní oko, mezi jehož čtyřmi listy jahůdka již počíná modrat, jednotlivá locyka se sirkovým květem, a jsme u konce s vypočítáváním.

Až dosud šli jsme tiše, každý omezil mysl svou výhradně na vedro sluneční, ale příjemný chlad počíná rozvazovat jazyky družiny naší.

„Bude to žert,“ přerušuje mlčení jeden. „Jen aby se nehněval,“ namítá druhý. — „To, to, vždyť rozumí žertu, jinak bychom toho nebyli udělali.“ — „Ale o čem mluvíte,“ tážeme se nejsouce zasvěceni v jich rozpravu. — „A to ještě nevíte!“ volají všichni, „to se zasmějete. Ten písař z města, vždyť ho znáte, ten co tak rád střílí, čeká na nás na konci lesa, a půjde s námi na honbu. Objednal si již dříve pušku, kterou mu nesem. My mu ji ale nabili peřím, a až vystřelí, ten se bude divit!“ Všichni se rozesmáli. —

Nemáme nyní již víc daleko ku konci lesa. Místy počíná prosvitovat obloha mezi kmeny; a pak cesta ubíhá, každý vypráví, co již kdy komu za žert byl vyvedl, i trvá to malou jen chvíli a jsme z lesa venku. Několik kroků od cesty sedí na kameni náš písař. „No. že už jdete,“ slyšíme ho se durdit; „čekám téměř hodinu na vás.“ — „Ale jdeme přec,“ dí mu kdosi z nás, „buďte spokojen; zde máte pušku.“

„A kam teď se dáme?“ tážeme se starého myslivce, jenž celou výpravu řídí. — „Hned v levo,“ dí, „včera jsem zde napadnul jedno hejno, to zde bude někde na blízku. Ale to vám povídám, ať mi po zajících nestřílíte; nepotřebujeme ani jediného, a tak na licho je střílet byla by škoda.“ — Rozstupujem se tedy v řadu, jeden od druhého asi za patnáct kroků a kráčíme zvolna skrz brambory. Pušku s nataženým kohoutkem máme pod paží. Sledujem zrakem svým psa, pole obezřele prohledávajícího. V tom zvolá někdo na pravém kraji: „Zajíc, nestřílejte.“ Rozhlédnem se, aha, asi padesát kroků před námi ubíhá něco červeného mezi řádkami bramborů. „Totě divný zajíc,“ prohodíme si, „snad ho horko opálilo.“ — „Hlouposti, liška je to, jen střílejte,“ volá starý myslivec a již vypálil. Ran padá jako máku, ale kdo pak ji mohl na takovou dálku, kde již nyní je, koroptvími broky uškodit. Ale hle, teď se obrátila a běží šikmo. Kdo je na levém kraji, může ji dostat. Podíváme se v onu stranu, vem to ďas. Tam je písař. Neví, co naň čeká. Chystá se právě k ráně, beře pušku k líci a míří velmi pozorně. Bác, bác, ozvou se za chvíli dvě jeho rány, a kolem něho rozlétl se celý mrak peří. „Má ji,“ prohodí kdosi za všeobecného smíchu, „podívejte se, co jí ustřelil srsti!“ Chudák písař dívá se bolestně za liškou, nyní volně k lesu uhánějící, a pak se ohlídá na nás, kteří bez přetržení smíchem za břicho se popadáme. „Co z toho máte,“ dí rozmrzele, „kdybyste nebyli tropili žerty, mohli jsme lišku mít, a teď nám zrovna před nosem utekla.“ Však co na plat? Nechce-li utržit ještě většího posměchu, musí se tvářit tak, jako by se nebylo pranic přihodilo.

„Ale nechte přec jednou těch žertů,“ vybízí nás starý myslivec, „dejte přec trochu pozor, vždyť vidíte, že stojí pes nad koroptvemi.“ Skutečně. V bramborách stojí pes nepohnutě, je nahnut do předu, a vrtí ocasem. Všichni rychle nabíjíme vystřelené hlavně, ale již je pozdě. Ještě než jsme hotovi zvedají se koroptve, zakdákají uděšeně, a frr! letí vzhůru k hoře před námi zvolna do výše se pnoucí. Nějaká rána padla sice za nimi, ale pozdě, jsou příliš daleko. Díváme se, kam zapadnou. Letí rovnoběžně s půdou vzhůru k hoře. Sedají pak na strništi dost vysoko nad námi. I nedbáme více horka a chvátáme oním směrem, kam zapadly. A jsme již téměř v oněch místech, kam dle mínění našeho zapadnouti mohly. Chodíme okolo, dupáme, ale kde nic tu nic. Strniště je prázné. Snad přeběhly na vedlejší pole. Pes sám běhá již dlouho bez výsledku, až konečně jen několik kroků před ním zvedne se jedna a odletí. Za ní jde druhá, ale zase sama. Potom několik a zas několik, zkrátka vylétly tak rozstříkaně, že ani poctivé rány po nich dát nám možno není. Sotva jedna z nich klesla k zemi. Ostatní letí do výše. Ale teď se rozehřály, letí vysoko proti hoře, pak se dají stranou a sedají v pravo v mladém lese březovém. Prožluklá věc, horšíme se, ale jsme již jednou v proudu, teď jim úpadu více nedáme. Spěcháme do výše za nimi. Přešli jsme již veškerá pole a jdeme nyní tvrdou, pustou půdou. Před námi na je blízku les, na jehož kraji někde koroptve zapadly.

Avšak sotva že uděláme několik kroků, cítíme, že jednotlivé krupěje deště počínají šlehat nám do tváře. Podíváme se, a hle proti nám od východní strany valí se temně sivý mrak.

„A co! pro několik krůpějí deště neustanem od koroptví.“ dí starý myslivec, vida, že chceme se po útulku ohlédnouti, „jen dále.“ Ale je to divné pokračování, déšť stává se vždy hustším a také slyšíme časem z dáli hluboké zadunění hromu Staneme a uvažujem stav věcí — podle všeho koroptví již as necháme. Neboť více než polovice nebe potažena je již mraky. Jsme asi dva tisíce stop vysoko a hora, po níž koroptve pronásledujem, je osamělý jehlan bez souseda. Na západní straně rozkládají se modravé stráně šumavské, roubící malé podlouhlé údolí. Na východ je krajina plochá jak . stůl, máme rozhled nejméně na šest mil do okolí. Na konci obzoru, zdá se nám, že vystupují mraky přímo ze země; táhnou vždy rychleji a rychleji, a krajina, přes níž se již pnou, spočívá v tajemném šeru. Bílé věže jednotlivých kostelíčků veských obrážejí se ostrými rysy v tomto temnu. Tu a tam vidět je také některou červenou taškovou střechu, ostatní ale, ponejvíce střechy doškové, téměř ztrácejí se v hustých sadech.

Z dáli i z blízka, z různých stran proniká až sem táhlý hlas zvonků, slyšíme dobře, jak zvuky ty vlnivě narážejí až na mraky. Zvonít na všech stranách proti bouřce. Časem vmísí se mezi zvuky ty také pronikavé táhlé troubení, je to zvuk, jaký slýcháme vyluzovat na veliké lastury. Jistě mají ještě někde na blízku velikou závitkovitou lasturu, snad po staletí již uschovávanou, a troubí na ni proti bouřce dle odvěkého zvyku. Divně se zamýšlíme při těchto zvucích. Mnoho-li uloženo v ty pověry a děsné nevědomosti!

Veškerá příroda se na chvíli odmlčela a dusné ticho obkličuje celé okolí, je to ticho před bouří. Vidíme ještě některého divokého holuba, jak jako střela letí k mateřskému lesu; zavesluje zřídka, ale prudce, tak že se zdá, jako by jen padal. Již zmizel v lese. A zase je onen klid, jako by celá příroda s úzkostí tklivou očekávala cosi děsného.

Nepomýšlíme více na své koroptve, zmocnila se nás jen jedna snaha, — kam se ukrýt. Ale dobrá rada je drahá, vrchol hory je sice pokryt lesem, ale březovým a k tomu tak řídkým, že vzdálenost jednotlivých stromů od sebe nědky i více než patnáct kroků obnáší. Rozhlížíme se na vše strany a sláva! asi sto kroků od nás je houština; jak se zdá, jsou to lísky a jednotlivé hlohy, mezi to zalezem. Uháníme tedy, seč jsme, k houštině, i mine sotva pět minut a ležíme již na kamenité půdě v houšti. Vyhledali jsme si každý dle možnosti nejlepší místo, položili se na břicho, podepřeli rukama bradu a teď vyhlížíme ven z houšti jako syslové. Pušky jsme ukryli a čekáme, co teď se bude dít.

Bouře není více daleko, sotva dvě hodiny. Ale zdá se, že bude mohutna, blesk se tam mihá na blesk a hrom v to zvučí, až se vše otřásá. Také kolem nás rodí se známky, že bouře není daleka. Dusné ticho již ustalo, a v okolí počíná se vichr opírat o větve jednotlivých stromů. V dole, v nížině vidíme po bělající se silnici zvedati se celé oblaky prachu. Podle všeho je tam vítr silnější než zde nahoře. Také mračna stahují vždy těsněji a těsněji obzor, a modrá obloha již dávno ukryla se za hrady oblaků bouřných. Jak podivně ty mraky hučí! Skorem až děsně! Jsou to mraky, jež krupobití přinášívají; štěstí pro krajinu, že je po žních, jinak běda obilí.

Již klepou jednotlivé kroupy mezi deštěm, nejsou veliky, as jako lískový ořech, také nepadají hustě, snad z části ustanou na dobro; ale v dole na jižní straně musí být zle. Tam se nám zdá, že celé bílé mraky krup na zem se sypou. I krůpěje dešťové počínají být hustějšími. Pleskají v jedné řadě na listy lískové nad námi. List se vždy prohne, voda steče na jiný list a z toho opět na nás. Přišli jsme opravdově z deště pod okap.

Blesky se již nyní klikatí bez ustání. Vidíme jasně, jak každý s nebe se mihne. Jeden udeří v zem, druhý jede zas po oblacích, až náhle zanikne. Chvílemi také zahřmí, jde to z hluboka a opravdově. Počítáme, kolikrát tepna udeří mezi tím, co blesk se zakmitne, a než zvuk hromu k uším našim dojde. Dosud ještě osm i devětkrát, je tedy bouřka od nás dosud ještě asi šest tisíc stop aneb půl hodiny cesty vzdálena. Avšak počet udeření tepny vždy se menší. Jeť již sotva třikrát, za chvíli jen dvakrát a pořád to jde ještě blíže. Hrom duní mezi to vždy silněji, tak že nyní již přehlušuje všechny jiné zvuky. Také náš dosavadní výhled počíná se nám kazit. Byl beztoho každým okamžikem menší; leč nyní i bezprostředně v okolí našem počíná se usazovat mlha. Vidíme ji, jak se valí v proudech, jak opřádá okolní stromy, i jak se zrakům našim v cestu staví. Vidíme již jen as třicet kroků jasně před sebe a pořád ještě houstne mlha. Ba nedovedem již sotva na patnáct kroků jasně předměty rozeznat.

Dostali jsme se znenáhla v prostřed bouřky samé. Také to ostatně poznáváme podlé dunění hromu. Již není víc ani chvilku ticho. Zablesknout se vidíme pro hustou mlhu sice jen zřídka kdy, ale vzdor tomu zaduní to každou chvíli v nejbližším našem okolí tak mohutně, že nám jde již hlava kolem. Z kraje se hřmění rozléhá vždy jako rachocení ohromného povozu po kostrbaté silnici, ale pak se vlny zvukové roztáhnou přes údolí, nabývají tím resonance, a rozléhají se v tónu náramně hlubokém. Také již přestáváme rozeznávat jednotlivé krůpěje deště, voda leje se z oblak jedním proudem. A naladění mysli při tom celém je nad míru sklíčené, chceme volat, ale hrom nás přehluší, chcem vylézt, ale proudy vody nás zaženou, ne, něco podobného nechtějmež zažít dvakrát.

Náhle se osvítí celé okolí, fialový proud světla zableskne se, současně zahřímá, ale tak silně, řekli bychom tak hranatě, že ztrácíme téměř své vědomí. Víme jen, že někde na blízku muselo uhodit, víme, že trvala bouře ještě dlouhou chvíli, ale pak že jsme vylezli z houštiny a že byl konec. Mlha již zmizela, hrom zaznívá vždy slaběji, déšť se již tak neleje, zkrátka celá bouře táhne dál k protějším stráním, podél nichž se pak dále k severu ubírá. Čekáme ještě okamžik, ale bouře nevrací se víc. Všichni se protahujem, střásáme déšť a slova naše jsou jediný stesk na přestálou hrůzu. „A kam to uhodilo před chvílí?“ tážem se. — „Tuhle do jedliny, vidíte ji,“ skutečně je téměř rozštípena; polámané větve její žalostně kloní se k zemi . . . .

Uvěříte, že jsme se více neradili, co počít. Běžíme s hory dolů jako na povel, jen starý myslivec cestou prohodil, že kdo prý na Šumavě nezmoknul, ten že nebyl nikdy mokrým. Poklepal se chudák při tom na svá mokrá záda.

FEUILLETON.

Čáry. Z maloruského pí. *Markovičkové.*

I.

Je tomu dávno, a zdá se, jako by to bylo včera ... ach, ta mladá léta! Co v mládí uvidíš neb uslyšíš, můžeš si až do konce života živě představovati. Povídávala nám někdy stará babička, sedíc u kolovrátku a my děvčata, ledva dýšeme: posloucháme, aby nám ani slovíčka neušlo, abychom aspoň jedním okem se podívaly v divné ty časy, kdy na bílém světě tak rozmanité se dály divy.

Žil jednou starý kozák Zadorožko se svou ženou — vypravovala babička. — Dal jim pán bůh, že si vychovali syna sokola. Stal se z něho ku podivu švarný kozák — ať sedí na koni, ať pěšky jde, ať pozdravuje, ať rozmlouvá, při všem je krása a jaká! A jak hodný byl i v domácím rodinném životě! Vážil si otce a matky a ctil je nade všecko. Rodiče třásli se radostí, pohlížejíce na svého miláčka a děkovali bohu.

Dožil svůj věk starý Zadorožko, vzal si ho pán bůh k sobě. Požehnal před smrtí syna i ženu, poroučel, aby po něm netruchlili, aby jej slušně pochovali a usnul na věky.

„Proč plakati, matičko," domlouvá Timoš staré matce. „Tím jen pána boha hněváte!"

„Dítě mé drahé! Jak mám udržeti slzy, jestli neustále z očí se roní. Strávila jsem s ním v lásce a míru svůj veselý mladý věk a teď k stáru jsem osiřela! Kam ve světnici se podívám, kam po zahrádce se obrátím, stále naň vzpomínám."

„Musím již do práce, maminko," povídá Timoš. „Já půjdu a dovedu vás při tom k sousedce Haně. Jděte raději k ní, než abyste se zde trápila a plakala hluchým stěnám."

„Dobře, dobře, můj jasný sokole! Pojďme k Haně, pojď, mé srdečko!"

A ta Hana byla jako i ona vdova, a také jí jediné dítě bůh nadělil, dceru jmenem Chimu.

Krásná byla dívčice ta Chima, jasnooká, svěží jako kvítek. Vyrostla Chima s Timošem jako bratr se sestrou; spolu hráli, spolu i plakali, vše dělali spolu a tak i vyrostli a měli se rádi. Neuviděl-li někdy Timoš dívčiny, bylo mu divně a ona si může oči vyplakati vyhlížejíc svého černobrvého kozáka, jenž se opozdil. Staří pozorovali vzájemnou jich náklonnost! „Ať se mládež těší," říkali — „snad je pán bůh svede též pod věnec! My budeme svaty!"

A myslíte vy si, že snad málo hochů chodilo za Chimou? Jako by jim učaroval! Jestli jen za vraty se ukáže, už jich tu je celý dav, jako by ze země rostli. Ale hrdá dívčina projde mimo a nepodívá se ani na jednoho. Jí vězí v mysli jen Timoš černobrvý, jej vyhlíží, jej očekává ráno i večer. Nepřijde-li, pak je zamyšlena a smutna; viděla-li ho, je jí volně, veselo — a na božím světě dobře se žije.

II.

Bez neštěstí, bez bídy, říká se, na světě člověk neprožije: i Chimě nastaly trpké časy. Timoš nejde jeden večer — nejde druhý, ani třetí. Chima nespí, chodí po zahrádce, chodí a tlape vonné květy, jež sama nasázela a pěstovala: nic jí netěší, pro ni vše ceny pozbylo a vnadu ztratilo, proto že veliký smutek horoucí a teskný zachvátil její bouřné, ohnivé srdce.

Začíná svítati. Jde Timoš po ulici, veselý, jde mimo, — přímo ku své chatě — domů.

Vyběhla ona a zastavila jej.

„Promluv ke mně, miláčku, jen slovíčko! jen jedno slovíčko! Včera jsi u nás nebyl, předevčírem také ne! Jestli na mne zapomínáš, tak mně už pověz pravdu!"

„O Chimo, Chimo!" povídá Timoš, „jaký jsi ty mně tou svou láskou spůsobila bol! Musím ti sděliti trpkou pro tebe zprávu: Z nás nebude párek, my nebudeme spolu žíti."

„Nebude párek, nebudem spolu žíti? Snad jsi našel druhou... lepší mne? A miluje tě ona tak jako já, tak ... tak ... více než duši svou? Řekni mně, kdo je to? Pro ni se hubí mladý můj věk, tak aspoň ať ji znám, ať se podívám, jaká je?"

„Nehněvej se na ni, Chimo, vše nadarmo; je to dobrá a mírná dívčina. — A není ze šťastných, je sirota."

„Tak je to Helena Bondarivna? Ta! Tak ty k ní každý večer chodíš? Já jsem si oči vyplakala, mne svět omrzel a ty se s ní objímáš! Oba jste šťastni! Oba se radujete! O hoře mé! O neočekávaná nehodo! Však co z toho? Či myslíš snad ji pojmouti za ženu?"

„Pošlu k ní v neděli svaty."

„Proč tak pospícháš, proč tak kvapně? Co člověk řekne, to tak neváže, jako co se napíše!"

„Bodej by sama neměla poklidu za takové proroctví, duše nedobrá!"

„Slyš, Timoši, opusť mou sokyni! Opusť ji, nechceš-li za to po celý život pykati! Budeš litovati, ale pomoci nebude."

„Abych Helenu opustil? Slova tvá padají, jako by hrách na stěnu házel. Nezradím já Helenu, pokud živ budu, pokud slunce svítí!"

„Neopustíš ji? Rozvaž to dobře, Timoši, a řekni naposled: nechceš ji nechati?"

„Ať se mně oči horoucím pískem zasypou, jestli ji opustím."

„Uhlídáme!"

Po těch slovech skryla se v chatě.

„Zlá to dívčina!" povídá si Timoš a těžce se zamyslil. Hned však přišla mu na mysl Helena, že je krásná jako zoře nebeská, tichá a pokorná jako holubice. Živě si ji připomněl, živě si ji představil, ano vzkřikl i hlasitě:

„Ať mne zem pohltí, jestli tě opustím, má drahá hrdličko!"

III.

I odhodlal se hned první neděli poslati svaty a zatím radí se s matkou.

„Matičko," praví, „oblíbil jsem si dívčici a chci si ji vzíti; dejte mně své požehnání!"

„Žehnej ti bůh, dítě mé milé, ožeň se, můj sokolo, ožeň se! A ke komu svaty pošleš? K Chimě?"

„Ne, matičko, k Heleně Bondarovně!"

„K Heleně! A já pořád myslila, že si Chimu vezmeš. Je to krásná, hodná dívčina a mne si tak váží a ctí. Však nač o tom mluviti: jest-li Helena přišla ti do srdce, vezmi si Helenu, a mně každá nevěsta bude milá, jen když tebe bude milovati, mého druha srdečného."

Poslali svaty, vzali ručníky a obručili mladých.

Slyší o tom stará Hana a praví dceři: „Neměli jste, dceruško, žíti s Timošem v párku! A já v to pevně věřila. Myslila jsem, že vás letos z jara ověnčím!"

„A co je věrného na světě, matičko?" drsně a zamračeně odpovídá jí Chima.

„Netrap se, dceruško! Najde se pro tebe lepší ženich než Timoš! Vždyť jsi, sláva bohu, jako jahoda červená: mladá a hezká!"

Večer jde Timoš k nevěstě; veselo i volno je mu u srdce, svět zdá se mu býti krásný a život milý nad míru; tu najednou před ním jako stín, jako zjevení: stojí Chima bledá, zamračená a ptá se ho: „Opustíš, či ne?"

On se vzpamatoval a praví: „Bůh s tebou, zmatená dívčino! Či nevíš, že jsem už obručen?"

„Neopustíš, ptám se?"

„Raději ať zde hned umru, než bych bez ní žil!"

„Poslední je to slovo?"

„Poslední, — neopustím!"

IV.

Druhého dne povídá Chima matce: „Matičko, půjdu já tetu navštívit." (A teta žila v druhé vesnici, nedaleko od nich asi na pět verst.)

„Jdi, dceruško, jdi," odpovídá stařenka, „snad tím zapudíš trochu svůj zármutek a polehčíš poněkud srdci svému."

A sama ji vyprovodila za les.

Nešla Chima k tetě, ale šla do divokého boru. Stál tento bor jako by za stěnami nepřístupnými: nikdo tam nepřišel. Každý se podívá a pomyslí: „U, jak se černá a šumí!" a k dobrému svému ubírá se dále cestou svou. Neměl tento bor dobrou pověst, divné věci se o něm vyprávěly. Bájili lidé, že se tam dějou čáry a kouzla a že tam bydlí nečistí duchové. Zvláště prý tam žila znamenitá čarodějka: k té šla Chima — mělať jí nyní nešťastná dívčice potřebí.

Vyšla Chima za ves — dvě se cesty vinou. Pohledla kolem, nevidí živé duše, jen vrby šumí a slyší hukot vody u mlýna; podívala se kruhem a dá se cestou do boru. Jde, jde přes kamenné hory, přes zelené luby. Slunce ji pálí; bílé nohy po kamení se

kloužou; dlouhé vlasy zůstávají viseti na nízkých větvích — jde a ničeho si nevšímá.

Když přecházela most tam přes čistou bystrou říčku, pohledla maně do vody a nepoznávajíc sebe, zůstala udiveně státi: To jsem já? Kam se děla krása má? A k čemu mně je nyní ta krása? Ať prchne! Ať vše se propadne, jen když ho dostanu!

A před ní je les. Vešla — zelený a hustý — že jím neprobledneš; temno a ticho je v něm. Ohlídla se a slunce je už nízko; nebe se začíná rdíti, jako by plamen se po něm šířil.

Jde ona borem a naslouchá: tu něco po straně zašelestí, tu se bříza pohne, tu někdo volá: „Chimo! Chimo!“ a ohlas nese se po celé houštině — a huká a ozývá se dále.

Nevím, jak dlouho šla, když tu pojednou vidí dva převysoké duby a mezi nimi sedí stařena, stará, přestará, že až mechem obrostla. Chimě se až dělají před očima mžitky a čarodějka se ptá: „Proč jsi sem přišla, milá děvuško? Proč jsi přišla tak mladá a hezká?“

„K vám jsem přišla, babičko, pomozte!“

A povídá jí svou bídu a zármutek.

Čarodějka poslouchá, přemýšlí, zamrká očima a praví:

„Chceš-li, naučím tě, jak si máš od hoře pomoci.“

„Naučte,“ prosí Chima.

„Natáhni ruku!“ povídá stará čarodějka.

Chima natáhla obě ruce tak rychle, že se až babice zasmála. Nepřestávajíc se smáti, vzala Chimu za třesoucí se, vřelou ruku, vzala z trávy, jako by ze skříně, ani se nedívajíc, lesklý, tenký nožík a pomalu začala vybírati místečko, kde by řízla, při čemž říkala: „Za svým úmyslem jdi po úskalí zrovna tak, jako bys šla po rovné, hladké stezičce; pro vyplnění svého přání kýženého prolívej svou krev nemocnou, jako vodu cizí studenou; pro věc žádanou neber míry dobré ani zlé, pro milou svou lásku nestraň se bolesti, ni rány nižádné. . . .“

A při tom stále se usmívajíc, dotkla se ostřím dívčiny ruky, — červená krev horoucí vyprýskla jako šumící víno.

„O vy přání svá, svá vůle, svá věci žádaná, svá milá lásko! S vámi hořeti na hranici není horko a v zemi se zarývati, není dusno!“ pověděla stará baba a upřeně pohledla na Chimu.

Chima stála před ní s hořícím zrakem, s pobledlými rty. Krev vyprysknuvši přestala téci a jen skvrna růžová značila se na její ruce, natažené jako prvé bez bázně a v naději.

Začala se stará čarodějka zase usmívati, spokojeně kývá hlavou a říká: „Teď jdi, kam chceš. Co se ti zlíbí, budeš moci každému z nepřátel udělati! Budeš-li chtíti prospěti přátelům, prospěješ! Čáry mé se povedly. Zaříkání mé prospělo! Buď zdráva, dívčice! Neocenitelné je mé umění — není škoda práce, ni platu zaň!“

A stará čarodějka zmizela, jako by se do země propadla. Nadarmo hledá ji Chima — ni stopy po ní nezbylo — stejná zeleň větví odevšad, jedna spoušť trávy dokola.

V.

Vychází Chima z boru a slunce se klade již.

Co je to vše? To, co bylo, je sen, či zjevení? Pravda či lež? Ona v sobě cítí jakousi nadpřirozenou sílu; nějaká strašná moc u ní se jeví. Na čem jen ji zkusiti? Státi se laštovkou a zaletěti tam, kam tlukoucí srdce ji táhne, srdce rozervané řevnivými a bouřnými mukami. A hle! teď zdá se jí, že jí rostou křídla, že ji zdvihají a nesou bystrým větrem. Tak bystře, až jí hlava přechází a zrak pomíjí.

Před ní, hle, vesnice. Už se stmívá. Teď snad aby se proměnila ve starou bábu a došla v takové změně.

A už je starou babou a stojí před okny nevěsty.

Vidí — sedí Helena mezi družkami a jak je krásna sama sebou a jak je okrášlena květinami! Jak je veselo a klidno okolo ní. Vypadá tak spokojeně, tak šťastně. Družky její bzučí okolo ní jako zlaté včelky; kolik laskavých tváří se na ni dívá, kolik slov laskavých se jí dostává!

Podívala se Chima, až se jí skoro srdce převrátilo. „Ach, právě se sešly,“ povídá. „Tak jsem se tedy neopozdila.“

Vešla v chatu, přivítaly ji, trochu se podivily a umlkly, jako to vždy bývá při přátelské rozmluvě, když někdo cizí, neznámý se ukáže. Srdce její kypělo jízlivostí. „Ani mne nepoznaly, neuhodly, že to jsem já! Šťastní lidé se ničeho nebojí! Šťastných nikdo nezarmoutí!“

Pořád stála a dívala se na veselý roj dívek, na šťastnou nevěstu. Už je začal rmoutiti ten palčivý, upjatý pohled: utichly a tulily se jedna k druhé.

„A přece štěstí nevydrželo pohled můj,“ pomyslila si s jakousi úlevou, trpkou a zároveň radostnou. „O, jak se tulí dohromady! Jako ptáčata před jestřábem! Ať tedy jsou na vždy ptáčky a šťastná nevěsta ať je vodí!“

Zlobná jakási radost zmocnila se duše její. Přiskočila k oknu, otevřela je docela a zvolala:

„Leť, leť, nevěsto, ptáčkem a vy družky za ní! Létati a štěbetati budete na vždy pod oblohou!“

Sotva vyřkla čarovná ta slova, stala se hned před jejíma očima nevěsta malým šerým ptáčkem a vyletěla oknem se slabým, ještě lidským výkřikem úžasu a podivení. Za ní nesl se houf družek, bojácně třepetajících křídloma. Po chatě začaly skákati modrá světélka, dusivý dým vycházel ze všech koutů; s hůry bylo slyšeti zlověstný třesk; podlaha tak klesala, že se sotva Chima udržela na nohou. Bylo jí dušno, jako by se měla zalknouti. Dovlekla se k otevřenému oknu, oknem po chvílích bylo skrze husté kotouče dýmu viděti svěží a kvetoucí boží svět. Dovlekla se, ale neměla více síly a padla beze smyslů na zem s myšlénkou: „Já umírám!“

VI.

Co tu bylo pláče, nářku a úžasu po vesnici. Nejsou tu dívčiny. Zmizely, jako by je zem pohltila! Jeden naříká pro dceru, druhý pro sestru pláče, jeden pro dítě truchlí, druhý pro toho, kdo milejší je všeho. Nezůstalo z chaloupky než hromádky popele.

Timoš chodí jako pomatený — hořem, neočekávaným neštěstím je celý ztrápen; na nic nemůže mysliti; nikde nemá pokoje. Chodí z jedné ulice do druhé, bez účelu, bez cíle, v tom z nenadání padnou oči jeho na Chimu — ona stojí u vrat své chaty a hledí na něho. Vzpomněl si na její proroctví.

„Zlá dívčino,“ vyrazil ze sebe, ledva hněvem dýchaje. „Věštila jsi mně to neštěstí! Kéž by se i ty nedočkala v celém svém životě veselé chvíle!“

Jak nepřátelsky leskly se jeho oči, jak nesmiřitelně se odvrátil a odešel.

Ona se za ním podívala, bylo jí ho líto a usmála se. „Uvidíme!“ pověděla pak tiše.

VII.

Minul rok. Prosí Timoše stará máti: „Synáčku můj drahý! Ožeň se, holoubku! Proč bysi nadarmo se trápil a vadnul. Ať lituješ, jak chceš, ztracené se nevrátí. Potěš mne, stařenku! Ať až na konec trávím život v radosti, chválíc boha za milost a tebe za lásku, za poklid. Ožeň se, holoubku můj, ožeň se, ožeň!“

„Těžko je mně ženiti se, matičko,“ odpovídá Timoš. „Nenajdu já si více takové družky, jako jsem jednou našel.“

„Vezmi si Chimu, synáčku, je to dobrá dívčina! A mne si tak váží! Ať jí to bůh nahradí štěstím a radostí. A tebe ona má náramně ráda, Timoši!“

„Chimu si mám vzíti, matičko?“ ptá se Timoš, třesa se podivením a nevolí. „Co jste to řekla! Ano, Chima je můj první nepřítel! Ona mně předpověděla mé neštěstí, ona mně zvěstovala bědu!“

„Ach, dítě mé! Proč myslíš na takový nerozum! Ve všem je vůle boží. Co dívka v hoři řekne, z toho se ničehe nestane. Nebylo ti to souzeno, toť celá hádanka!“

Tak začala, tu se slzami, tu s laskavostí, tak jej prosila a přemlouvala, až řekl, že si vezme Chimu. Říká se, že voda i kamen promílá, tak i zde: pořád slyšeti, jak jen den boží nastává: „Ožeň se, ožeň, slituj se nad starou matkou — matka své zdraví obětovala, starajíc se o tebe a dohlédajíc za tebou!“ Kozák posléze souhlasil, poslal k Chimě svaty a ověnčil se s ní.

Dočkala se stařena kýžené nevěsty. A jak je pokorná, jak srdečná! Poslouží, přitulí se, dělá vše po vůli, zrovna jako vlastní dítě! A jak se točí okolo Timoše. Jak k němu lne. Očí s něho nespouští, ač Timoš je zamračen a nelaskav. Ona nedbá, že se mračí; přichází k němu, jako milovanému dítěti, dělá mu po vůli a je mírná. A dočká-li se, že Timoš a byť jen málo, jen smutně se usměje, bože ty můj! pak jako by ji plodné sluněčko více zahřívalo: i oči se jí zaleskuou a tváře zahoří!

VIII.

Sedí jednou Timoš doma v zahrádce a žena u něho, sedí mlčky. Ona se mu dívá do očí a on hlavu sklonil, truchlí. Najednou slyší oba takové švebolení! — Pohlednou nahoru a vidí nad hlavami celý houf ptáčků, z nichž jeden níže všech se spouští a jak se snáší a krouží a třepetá nad hlavou Timoše. On cítí, jak mu věje v tvář lehkýma šerýma křídélkama.

Žena popadla jej za ruku. „Zastřel toho ptáka, Timoši!“ povídá mu a sama zbledla jako smrt.

„A proč bych jej střílel?“ ptá se on udiven.
„Zastřel, Timoši! zastřel, můj milý, zastřel!“
„Nezastřelím, nadarmo mne prosíš.“
„Nezastřelíš? Tobě na tom nezáleží, že tě žena prosí, poněvadž nemáš ženu rád!“ Povídá to a slzy s očí její skanuly mu na ruku a spálily, opálily ji jako by živým ohněm.
„Ach, ženo,“ povídá Timoš, „ty máš nějaké ohnivé slzy.“
„Jsou vřelé, Timoši! A málo jsem jich snad prolila!“
A opět jej prosí, aby ptáčka zastřelil.
„Odejdi ode mne,“ pověděl on, „odejdi, duše nedobrá! Ať se na tebe nemusím dívati, ženo bezcitná!“
Ona vyskočila a vyběhla ze sadu.

IX.

A ptáček níže a níže se snáší a krouží nad jeho hlavou; a jemu je tak milý ten malý štěbetálek, že by s něho ani oči nespustil, že by se ani nemohl dosti naposlouchati tichého, milého jeho šveholení. Z nenadání bylo mu tak teskno, stýskalo se mu po nepocítěném štěstí. Slzy mu vyhrkly z očí. Padl na zem a zrosil ji slzami. — Slyší, že něco ve výši šumí. Pohleděl tam, je to černý havran. Už rozbil těsný houfec, s křikem a šumem rozlétají se ptáčata a havran se žene za tím štěbetavým. Ten letí jako střela, avšak havran ho dohání, již přikrývá jej černým křídlem, jako mračnem. Vyskočil Timoš, neví co se s ním děje, běží do chaty, popadl ručnici a střelil po černém havranu. Rozlehl se po sadě křik a těžce dopadlo tělo na trávu nedaleko něho mezi keře bezu a šeříku. Dívá se Timoš, není to havran, ale je to jeho mladá žena, pod levou rukou prýští se jí krev a upřeně dívají se oči její na něho, s hněvem i s láskou.
„Čáry vy lidské!“ vyřkla pak, „nestojíte vy za dobré slovo!“ A zakryla si oči, jako by jí svět nebyl milý, však otevřela je zase hned a počala zase: „Já jsem zahubila tvého ptáčka a ty jsi zabil mne. Co se díváš? Já umírám a ty jsi se poděsil, vzpomněl jsi na ni? Chceš, já ti ji ukážu.“
Zbledlými, téměř již stuhlými prsty dotkla se jeho očí, a on uviděl před sebou ztracenou nevěstu, jako by živou, uviděl ji ve vší bývalé kráse a radosti, jako tehda, kdy loučil se s ní naposledy.
„Nedívej se tak dlouho!“ povídá mu žena a zase dotkla se chladnoucími prsty jeho očí. Dotknutím tím vše zmizelo, Timoš byl celý bez sebe těžkým smutkem a ona se zasmála a zase pravila: „O čáry, vy čáry!“ A zavřela oči.
On se k ní naklonil a podíval se na její tvář. Podivné zdálo se mu nyní její líce, vždy tak proměnlivé a živé, jak nyní každým okamžikem pozbývalo barvy a pohybu, jak bledlo, až ztuhlo bezdušně k beztvarné nepodobnosti.
Timoš nechodil dlouho po světě; zvláštní, čarami spůsobená touha jej utrápila. Chata se rozvalila, dvůr zarostl buřeni, sad uschnul a hluboka studnice se zbořila a zasypala kamením — vše zarostlo mechem a prachem se pokrylo. *Chudoba.*

Čínské písně.

Vějíř.

Snivě sedí mladá paní
ve svatební vonné síni,
v níž byl její manžel vkročil
teprv včera prvníkráte.
Její ruka zahrává si
s novým vějířem. Jsou psána
slova na něm důmyslná:

„Když i tichý větřík usne,
a když moří vedro dusné,
tu mne každý bere rád,
bych mu vanul čerstvý chlad.

Jakmile se vítr zvedne
a tvář země stuhlá zbledne,
když ji mrazík upoutá: —
zahodí mne do kouta.“

Čtouc ta slova na mladého
chotě myslí s duší tesknou — —
z ňader tichý vzdech se dere,
v očích se jí slzy lesknou. *Tan-Jo-Su.*

Lístek jívový.

Já nemiluju paní mladou,
jež u okénka prodlívá,
že pěkný dům má se zahradou,
pod nímž se řeka rozlívá.

Však miluju tu mladou paní,
že vědouc, kdo jej vyloví,
do bystrých vlnek jako maní
hodila lístek jívový.

I nemiluju vlažný vánek,
že na lehýnkých perutech
mně přinášívá v tichý stánek
broskvových květů libodech.

Však miluju ten vánek pružný,
že do lodičky, v níž jsem plul,
jak posliček mi přeúslužný
jívový lístek přivanul.

I nemiluju lístek z jívy,
že bezpečnou nám dává zvěst,
když vesna šatíc háje, nivy
už opět v kraji hostem jest.

Však musím lístek v lásce míti,
že ostrou jehlou její lest
dovedla na něm jméno vrýti,
a toto jméno — mé že jest. *Čan-Tin-Lin.*

Pošta na pobřežích mořských. Což bývá našim českým čtenářům zle, nedojdou-li jednoho dne noviny, aneb dodají-li se o půl dne později. Ale což na moři, na ostrovech, kam poštovní parník dostaví se za tři dni, ano jednou za týden, možná dokonce za čtrnáct dní jednou, ovšem nestihne-li ho cestou nehoda, neboť pak nepřistaví dokonce.

Za to když blíží se den pošty, celé pobřeží pojednou oživne až k rozčilení, jako by se bylo nadýchalo nejčerstvějšího kysliku. Mladí staří hrnou se k přístavu a jakmile parník objeví se na obzoru mořském, jako by elektrická jiskra proletěla vším obecenstvem. Což pak vyniká-li ostrov takový průmyslem, obchodem a tvoří-li tu přijíždějící a odjíždějící pošta jediný most, po kterém docházejí zprávy světa ostatního, rovněž průmyslného! Tuť bývá taký den všem ostrovanům příčinou rozčilení tak značného, že jest, jako by každý byl požil opojného nápoje v značné míře — až i k vytržení přicházejí.

Jsme v Tichém oceánu, na ostrově Quaiře, kdež se usadili rýžovníci zlata. Parník přichází ze San Franciska a již ráno všechno obyvatelstvo jde jedním směrem, k přístavu. Na hotelích, na domech obchodních i na domech soukromníkův vytaženy jsou vlajky, na přístavišti ozývá se křik, klení, — pošta je tu, to jest obsah všeho hovoru, to jest příčina živosti tak zvýšené.

Ani nasnídat se dnes nemůže nikdo, nemá času a nechce se jíst. Dnes i každý lenoch se pohne, stane se člověkem čilým; kdo po celý čas jen se povaloval, dnes jest rychlonohým nosičem, nakládá kufry, skříně, pytle na bedra svá a se vším tím kvapí k domu poštovnímu.

A v tomto domě poštovním již největší tíseň. Kupci, jich zástupcové platí již určitý peníz, aby se v takých případech dostali na přednější, výhodnější místo a nyní volá každý, křičí každý svoje jméno, žádá zásylku svou. Za těmi v pozadí stojí velké obecenstvo, které si nemůže zaplatiti vstupné, a to čeká trpělivě, až na ně řada dojde. Beze hluku staví se tu muž k muži do řady, řada roste, a posléze stojí obecenstvo z domu poštovního až po přístav. Mnohé hodiny uběhnou, než poslední z této řady dostane svou zásylku. A i tomuto obecenstvu, které nerado platí vstupné do domu poštovního, bývá tak krušno čekati, že nejeden zaplatí tomu, kdo před ním stojí, deset a více dolarův, aby mu místo své popustil.

Aby dnes vydávali přišlé noviny, na to již dokonce není času. A přece se v prostranní síni shromáždili dnes všichni, kdož chtějí do novin alespoň nahlednout. Na noviny tu padnou jako dravci — vše jedno, komu listy náleží; kdo co uloví, to v rukou podrží a možná také odnese — pravý majetník nechť se hlásí, však se

dlouho hlásit nebude, když mu pak na poště řeknou, že tu nic pro něho není. Při prohlídce časopisu nikdo k tomu nehledí, jaké jméno jest na pasce — „kdo uloví, bude pánem“.

A nyní ovšem nastává práce rovněž tak kvapná a rozčilující — na listy, na zprávy musí býti napsána odpověď, pokud loď ještě v přístavu trvá. Tuť ovšem v taký den nikdo ani nemyslí na nápoje jinak oblíbené, hostince jsou prázdny, kolonialní úřady neodbývají dnes schůze, přelíčení se přerušují — pošta je tu, teď nutno psáti odpověď.

Jsou také takoví, kteří místo odpovědi chtějí poslati sebe: jsou totiž zadluženi a kdyby se jim poštěstilo, dostati se na parník, dostali by se odtud do ostatního světa, kde věřitel nepotkává každý den, kde nehrozí. A ti v nejrozličnějším přestrojení potloukají se na pobřeží, aby vhodné chvíle vyčkali, za které by se dostali na parník. Ale i věřitelové sem se dostaví, rovněž přestrojeni a nyní nastává znamenitá hra na schovávanou, dlužníkův i věřitelův, která nejednou končí tím, že věřitel pana dlužníka vezme za límec a odvádí ho za posměchu ostatního obecenstva.

Největší však „šrum“ panuje dnešního dne v redakcích novin. Noviny musejí na ostrově vycházeti a dnes — přišla jim pošta! Dnes tedy každá redakce musí dáti zvláštní přílohu, a v té příloze musejí býti „z první vody“ všecky důležitější zprávy z ciziny. A tyto zvláštní přílohy musejí býti co nejdříve v rukou lačného, nedočkavého obecenstva — pomysleme si ten pospěch v redakci, než noviny přehlednou, než zprávy vyberou, napíšou, a pomysleme si ten pospěch v tiskárně, aby všecky důležité zprávy dostaly se v čas do listu!

Jak pravím, tohoto dne probírají noviny svět jenom z první vody; podrobnější líčení ponechávají si na zejtři, na pozejtří — na všecky ty ostatní dni, v kterých jsou bez pošty. Došlé dnes noviny jsou jim zásobou potravy na dlouhou dobu.

A nyní si mysleme, že parník už chce odplouti! Rozčilení stává se už chorobným, celé město potácí se v této chorobě, i jest, jako by za hodinu měl nastati soudný den. Tu loučení, tu vzkazování, tu ženy, tu mužové běží s psaním, kdo zameškal, prosí některého cestovatele, aby vzal s sebou list. Najednou začne komín hustěji kouřit, zazní rána, kola se pohnou a v tom okamžiku jest celé město jako jediná napjatá tětiva; parník se pohne, napjetí ochabne — obecenstvo počíná teprv zaměstnávati se obyčejným zaměstnáním. Jenom v redakcích a tiskárnách trvá ta choroba dále, vždyť musí za několik hodin popsati všechen ostatní svět!

Domácí a cizí umění.

— Nové vydání Čengić Agy, proslavené básně Mažuranićovy, chystá se v Záhřebě, a sice bude tím se lišiti od ostatních, že mu bude přidána esthetická rozprava z pera dra Franja Markoviće.

— Náš „Hlahol“ osvědčil se posledním svým vokalním a instrumentálním koncertem na vyšší svého snažení, která nás může naplniti opravdovou radostí, ano hrdostí. Kdežto u mnohých spolků spatřujeme během času patrné chabnutí, vidíme při „Hlaholu“ v druhém desítiletí jeho trvání jen pružnost, snažení opravdivé, a to jest věno nejkrásnější. Takým koncertem může se již život náš hudební pochlubiti.

— Přebíhání Čechů k německé opeře pražské děje se již v takých rozměrech, že je až úžasno. Šel Večko, šel Šebesta, šel Hřímalý, jde Dobš, a nyní přistoupil tam také ještě bývalý náš tenorista Grund; pomáhal při opeře štrasburské po nějaký čas Němcům proti Francouzům, nyní bude Němcům v Praze pomáhat proti Čechům. Marně bychom o věci te pronášeli opět a opět svůj soud, řeknem krátce, že nad míru nás bolí, že není více statečnosti a více bezohledného, obětovného citu národního v srdcích těch českých! A tím horší je věc, že ještě nalézáme sílu také lidí, kteří takové počínání si „českých“ umělců omlouvají, ano i zastávají. „Proč by tam nešli, když tam dostanou víc“ — a tou frásí, tím grošem je každý omluven, pravíme, že pak každý, komukoliv se a v jakémkoli oboru zalíbí sloužit Němcům naproti nám! Vídenské listy potřebují poukázat k jediné této frási, prováděné prakticky, a mají pak palčivou pravdu, mluví-li, že je v našich řadách velmi mnoho „čechactví strojeného“ („gemachtes czechenthum“). — Mimo to mohou každou operu stihnout ob čas trapné nehody na př. ochuravěním hlavních členů (jako právě letos opeři naší), a v obou případech je vypomoc a náhrada velmi těžká, často nemožná, již proto, že mimo pražský a plzeňský nemáme jiných operních komplexů českých. Tomu musí se již nějak odpomoci a pan kapelník Smetana podal divadelnímu družstvu výborný plán, k němuž dal mu podnět delší jeho pobyt ve Švédsku a Dánsku, kde poměry taktéž menších jen národů vyvolaly protilék, jenž se již osvědčil. Je to *operní divadelní škola*. Věc je příliš důležitá, než abychom sobě o ní zde nepromluvili.

Operní škola skládati se bude ze tří ročníků. Do prvního přijmou se jen žáci, kteří zpěvu se již učili. Již po prvním pololetí budou všichni propuštěni, kteří neobjeví dostatečného nadání pro zpěv dramatický. Vyučování díti se má vždy odpůldne as od 3—6 hodin a zahrne v sobě: studium malých úloh operních, zpěv sborový, obeznamování se s operními úlohami v jich souvislosti, dále deklamaci, mimiku, tanec a šerm. Žáci mají povinnost, pomáhat beze vší odměny v komparserii oněch oper i dramat co statisté, aby se navykli na jevišti.

V druhém ročníku bude se pokračovati ve všech předmětech ročníku prvního, vyjma zpěv sborový. Dále budou se učit žáci již úloham větším a na jevišti budou vystupovat již v úlohách menších samostatně.

V třetím ročníku dokoná se studium všech úloh zákovu oboru náležících a přivede se žák k vytříbenosti co možná nejvyšší. Žákové tohoto ročníku musí vždy být připraveni, aby v případu churavosti operního člena pro večer ten ihned ho na jevišti nahradili a všechny úlohy provedli, které jsou z jich oboru.

Ročně dají se na jevišti veřejně dvě opery, obsazené výhradně žáky naší školy. Žák, který naučil se tolikou oper, kolik jich ředitelstvo předepíše, přidělí se buď k opeře pražské buď se doporučí divadlům jiným. Školné vypočteno na 100 zl. ročně a má se čtvrtletně platit anticipando.

Myšlénka je zajisté velice pěkná i praktická. Výborných učitelských sil má české divadlo hojně a nejlepším zajisté ředitelem bude náš Smetana sám. Zbývá jen vysloviti přání, aby důležitý ústav ten byl srealisován co nejdřív. Záležitost celá spočívá v rukou doktora Čížka, jsme tedy i v tom ohledu upokojeni.

— Ne každý hodí se ku všemu. Vrchní intendant carských ruských divadel právě odcestoval do Paříže, aby tam pro novou feerii od knížete Korsakova engažoval 200 dám; z ruských dam nebylo lze počet tento sestaviti; ruské dámy nechtěly se dát tím způsobem ukazovat — pařížské prý méně se budou zdráhat.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané. Laciná knihovna národní. Vydává: J. Otto. Nejnovější sešity obsahují: Z doby komety. Původní humoristická povídka z moravské vesnice od A. H. Sokola. — Jan Švehla. Historická pověst od Václava Vlčka. — Na statku a v chaloupce. Povídka od Vítězslava Hálka. — Ztracený život. Román od Gustava Pf. Moravského.)

Osvěta lidu. Bibliotéka prostonárodních přednášek. Vydává Jan Otto. Pořádá Jos. Barák. Číslo 9. a 10. Cestování po světě. Sepsal dr. Fil. St. Kodym.

Ženská bibliotéka. Č. 10. Osud a nadání. Román od Žofie Podlipské.

Praktické tabulky k vypočítávání úroků z jistiny od 1 až 10.000 zl. Sestavil František Suchánek, učitel na dívčí škole v Pardubicích.

Thyr. S. — Nadějeme se, že se Vám v lehkém genru něco podaří; tuto zásylku odkládáme těšíce se na jiné.

J. H. H. — Poněkud rozvlečeno a přec nejasně podáno, neotisknem.

a u. — Jste v nejprvnějších počátcích, není nám lze posoudit báseň Vaši.

+ y + — Dobře myšleno i plynně psáno, avšak pouhé líčení událostí politické nehodí se nám.

M. v K. — Milostná píseň musila by za našich dob být již výtečná, aby zasloužila uveřejnění. Pěknému Vašemu verši zdaří se věci jiné.

L. D. — Je naší zásadou, nedávat pražádných exemplářů zdarma.

F. S. — Děkujem za Vaou přátelskou ochotu, přišlo vhod!

„Na Corfu.“ — Kresby Vaše jsme odevzdali. Neznáme jiného poštovního spojení než přes Terst, a také nebude kratšího ani pak, až bude dostavena železnice.

A. M. — Známe toho pána dobře. Zásilka Vaše nehodí se nám.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt léta . . . 1 zl. 50 kr.
na půl léta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.

Se zásilkou po poště
na čtvrt léta . . . 1 zl. 78 kr.
na půl léta . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

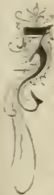
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. — 1873. — Číslo 12.

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.*

Zpěv čtvrtý.

Zelenavým háje soumrakem
Adam bloudí. Darmo letem bzučе
kolem něho brouk se kmitá ruče
zlatoskvoucím křídel povlakem,
hruš naň divoká své květy hází,
za roucho jej hbité chytá mlází,
nadarmo i z dálky plesné šumy
vábivé mu obletují sluch:
nevyruší z hluboké jej dumy
lidská vřava, háje tichý ruch!

Však tu razem u nohy mu pravé
zavzněl cimbál ve vysoké trávě,
zvonků jeho zamihl se třpyt. —
Vzhlédl Adam — před ním Sulamit.

V bujném poskoku co svižná laň
štíhlé boky z pasy vymykajíc,
cimbálem se půdy dotýkajíc
vznáší k němu lichotivě dlaň.
Ňádra její bouřlivě se dmou:
kolem hlavy něžně, pochýlené
tmavorudé květy rozptýlené
prozírají vábně vlasů tmou.
Oka záblesk, řasou přitmělý,
pontkvívá na něm touhy plný,
a rtů ladné, chvějící se vlny
za povzdechů svůdně ševelí.

„Již tě mám! Teď neuklouzneš více!
Čekajíť již tebe krasavice.
Pojď již, pojď! Ten věnec kusý, zvadlý
svěžími ti květy nahradím,
hubinkou ret suchý, povychladlý,
k úsměvu a písni naladím!
V kole vířivém, kde cimbál zvoní,
poletíme těsně objati,
jako vichrem, že v má ňadra skloní
hlava tvá se sladkou závrati.
Ach, ty mlčíš, v líci mrak a led —
odvracíš svůj obličej i hled!
Což se náhle rozprchly mé vnady:
retů libá svěžest, oka pal,
dlouhá řasa, stinný důlek brady,
jejž si vděků skrýší nazýval?
Což mi noc ta kadeř obílila,
rozorala pluhem strasti líc,
ztepilé mi tělo nachýlila —
což již nejsem Sulamita víc?
Sulamita, již jsi nazývával
andělem svým černým, perlou děv,
nad níž zrak tvůj meteorem zplával
a ret šuměl věčný chvalozpěv?
Sulamita, kterou's noci hýře
ve vášnivém často vybuchu,
v lokte jímal, do kola s ní víře
vysoko ji vznášel do vzduchu,
hubinek jí deštěm ohnivých
roztavuje hrdla, ňader sníh
že až v sladké poklesala mdloby —“

Adam.

Nevrátí se více tyto doby!
Tvář ta krásná nemá pro mne vnady,
černá kadeř tvá mi sněhu sloj,
z řasy hedvábné a z důlku brady
rozprchl se pro mne vděků roj!
Ni tvých sester nární, pohled žhavý
led mých ňader více neroztaví!
Vrať se, Sulamito, v plesný ruch,
oblažuj tam hochy, silné reky,
kteří plně ocení tvoje vděky,
lichotami opojí tvůj sluch.
Pospěš tam a nemař chvíli drahou
lichým slovem, neuko jnou snahou!

Sulamit.

Nuže slyš, můj milče bývalý,
všechno, vše ti ret můj odhalí!
Věz to již: že sboru Adamitů
srdce mého žádný nedobyl,
tys jen bledou, truchlou Sulamitu
svatozáří lásky ozdobil.
Což jsi neviděl, jak v mužů kruhu
tebe jen mé oko hledalo,
u nohou tvých něžnou za posluhu
vzdorovité děvče sedalo?
Ty kdes nebyl, hynula jsem nudou:
bez tebe mi zeleň v suchou klesť,
květný dol se měnil v rokli chudou
a cimbálu zvuky v pustý chřesť.
Líbala mne ovšem ústa mnohá,
však jen tvůj jsem cítívala ret,
s mnohým v tanci vířila má noha,
však jen s tebou opouštěla svět.
Tvým jen snem bývala jsem za dne,
o tobě jsem snila každou noc,
a teď z veselí v ty stíny chladné
zvábila mne k tobě lásky moc!

Adam.

Mýlíš se — to lásky plápol není:
Vrtoch to, jenž do rána se mění.
Však jej brzy obraz mužů jiných
ve vrtkavé duši zacloní,
vyplaší jej úsměv z vtipů stinných
že srdce jej cimbál vyzvoní.
Brzy jiní vylíbají rtové
s čela ti mých políbení sled —
brzy opojí tě kouzlo nové,
různých květů stejně sladký med!

Sulamit.

Nikdy! nikdy! ni slov takých jed
od tebe mne nikdy nezapudí!
O, již vím, proč Sulamit tě nudí!
Pranová tě oslnila vnada —
ona knežka studem omdlelá! —
Jablko tě vábí arcihada
z ručky líčeného anděla.
Nasytil jsi se růží plných, pyšných,
nevinnou teď hledáš sněženku,
zanášíš své chtíče z komnat hříšných
do tichého cnostu přístěnku.

Adam.

Neposkvrňuj čistý obraz její
rtoma, v nichž jen vášní stopy lpějí.
Pravím ti, že toužení tvé plané
neskonní ma ústa nikdy víc
na ty rety, každým zulíbané,
na tu smavou pro každého líc.
Zpět se ponoř, rusalko ty kalu, —
kolem ohně výskej při cimbálu!
Plnou hrstí laciné své dary
rozhazuj kol kolem do světa — —
Anděli můj černý, vari, vari!
Bílý anděl skraň mi obletá.

Od hlavy až k patě zachvěla se
Sulamit, jak vichrem štíhlý kmen:
prsty v bujném ztopily se vlase
nad poklesłým čelem: v temné řase
zrak se koulí divě vytřeštěn,
smrtná bledost pokrývá jí líce,
a ret siný zimničně se chví, —
s šíleným teď smíchem sahá k dýce
za pasem co kořeným jí tkví.

V duté hrudi stařičkého dubu
útulny si vyvolivše byt
dítky dvé jak z bezpečného srubu
vyzírají v háje stín a svit.
V černé skráni hlavinky dvě něžné
k sobě kloní se co zvonky sněžné

Starý dub jim v tiché zálibě
v omšeném svých ňáder záhybě
jizbičku tu zdobí květů lemem
a hub štíhlých trpasličím snĕmem,
k otvoru svou větev ukláni
vnímaje jich dětské žvatláni.

Lilita.

Viděl's, Jiříku, tu knĕžku jatou,
kterou do jeskyně vnesli tam?

Jiřík.

Stěží jen — neb roucha vlnou zlatou
oslnil mne sterý drahokam!
Bledá sic, než krásna byla přec.

Lilita.

Kněžkou být — ó, což to pěkná věc!
Spáti v nebes zlatotkaných stíně,
ve zlatý se ráno střevíček
sechvěti a ze zlaté si skříně
vybírati skvosty, mávat líně
vějířem si snění do víček,
naslouchati pěvcům kleci zlatých,
kochati se v sadech přebohatých,
služek pestrý ovládati dav,
strojiti se v perly, zlatohlav!

Jiřík.

Nemluv tak! Ty's krásna bez šperku.
Pohleď ven! V ty zelenavé síně,
stromů vrchole, jež ve svém stíně
čtveračivou hostí veverku.
Což tu není krásno? Kleci tiseň
nekali tu ptáčků jasnou píseň.
Což ti háj své květy, lesklé peří
nepodává za šperk do kadeří?
Nešťastná je ve svém zlatě kněžka:
pohroma jí klíčí náhlá, těžká,
Kainův hrozný, nelitostný kyj
málem útlou nezlomil jí šíj.

Lilita.

Ó, ten zlý! Kdy koli na mne jen
padá oko ryšavého Kaina,
úzkost srdce sevírá mi tajná.
Poslyš dnešní podivný můj sen!
Zdálo se mi, že co motýl bílý
květů ssaju libovonný dech
nad nimi se v blahé nesu píli
oči velké majíc na křídlech.
A ty oči — ó což divem žasly!
tráva kolem hrčálový les,
jehož kmeny průsvitné se třásly
klasů chomáč pnouce do nebes.
Přeslička z nich nejkrásnější byla:
věž co štíhlá trčíc v zeleni,
kolem nížto zubatá se vila
zelenavá řadou brlení.
Zelenavým stínem lupení
propínaly růžové se žíly
a jak pestré, stinné lože víly
vlnilo se květů třepení.
V lunu většil měsíček se hebký,
pantoflíčky zlaté v obří trepky.
Slunéčko, to květu na korunce
v zářivé se rozšířilo slunce.
Ba, i tichý, luční koník ten
válečný co komoň v plné slávě
červenavým okem blýskal v trávě,
zelenými pláty obrněn.
Ó, jak velkolepé všecko bylo,
co teď nízko chví se pode mnou —
srdce mé se mocně rozšířilo
obdivem a slastí tajemnou.
Bělostná jsem rozepjala křídla —
však tu Kaina nad sebou jsem zhlídla.
V obří podobě se skláněl celý;
divně blýskaly ty oči zlé;
jako hroty na bradě mu čněly
chuchvalce ty vousů narudlé.
Hrůzou ztrnulá jsem v kolébku
květnou poklesla; on drsným hmatem
bílá křídla rozedral mi chvatem,
v jizlivém se vypjal úsklebku . .

Samsonův tu probudil mne hlas.
Opodál se s Kainem prudce hádal.
Pohled divný časem povykrádal
z Kainových se přichlípených řas
přímo na mé líce — pohled taký,
že mé jedva prohlednuvši zraky
studem, bázní zavřely se zas.

Jiřík
(po chvíli mlčení).

A což o mně, Lilito, má sestro,
dnešní noc ni málo, pramálo
nezdálo se ti, kdy snove pestro
táhly před tebou —?

Lilita.

Ne, nezdálo.

— — — — — — — — — —

Umlklo již dětské žvatlání.
Starý dub k nim větev uklání,
uvadlou tou větví v tiché dumě
pohroužil se v krásu mladých let,
vrcholem kdy plným sladko šumě
rozhlížel se hrdě v širý svět.

Na koberci mechu v divém reji
žen i mužů postavy se chvějí.
V tom aj! bratr mezi nimi stanul
na výzvědy ráno vyslaný,
prach jej halil, pot mu s čela kanul,
a ret věstil chvatem zdýchaný:

S velikou se vracím novinou!
Již již cep nám Taboritů hrozí,
již již temné, železné jich vozy
burácejí semo rovinou,
ve praporu nad vozovou zdí
kalich velký krvavě se rdí.
Bořek z Klatova je hetman voje!

Mojžíš.

Budiž vítána, ty zvěsti boje!
Dávno již jsem k zemi přikláněl
ucho své, zda duní hromem války,
a své oko, pátrající v dálky,
nedočkavě dlaní zacláněl.
V moři krvavém a zbraní lese
nevadnoucí míru květ se vznese.
Nech se vozů tiseň přivalí,
meč ať blyskne, luk se napne křepký,
kyj náš zdrtí šílené ty lebky,
mechový je šišák obalí!
A byť celý svět své vyslal pluky
národů všech přivalil se vztek,
a byť vynášel se těmi shluky
maličký jen pravdy ostrůvek,
a byť jediná tu čněla hlava
pod praporem božské myšlénky —:
rozprchneť se veškerá ta vřava
před zábleskem její čelenky.
Zvítězíme — holou třeba dlaní —
bez příprav jsme k boji přichystaní!
Protož veselej ať znějí zpěvy,
jasněji nech cimbál zazvučí,
radostněji nebeské ty děvy
objímejme vřelou náručí!

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

(Pokračování.)

Helena stála první před vchodem, kde se pokladna s tlustou ředitelkou nacházela. Zvědavé upnouc na ni oči, obrátila se k dosedšímu zatím radovi a šeptla mu do ucha: „Neznám“. Rada kývl spokojeně hlavou. Ředitelka, obdrževší trojnásob zaplacené vstupné, opustila s množstvím poklon kasu, přírůstkem tím okrášlenou, a sama otevřevši dvéře uváděla nás na místa. Sál byl naplněn, jenom sedadla hladově zela na vůkol stojící; my zaujali místo v druhém pořadí. Sedl jsem si na kraj, abych o deváté mohl pohodlně odejít. Vedle mne seděl pan Obraz, velký v diletantismu, malý v umění hudebním; byl unesen Helenou. Z úst jeho vycházely stálé chvalořeči o jejím božském zpěvu, o laškovném jejím humoru: chvěl se před jejím pohledem, toužil po otevření jejich rtíků, a vše to poloostýchavě, tichým hlasem. Helena s úsměvem na rtech ponechávala mu slovo, neb neposlouchala. Prostudovavši vše, co prostora sálu v sobě obsahovala, a nenalezši nikoho, jehož by bez ostychu mohla vydati v terč

svému ostrému jazejčku a snaživši se marně přes pana Obraze se mnou rozmluvu zapřísti — pak teprv věnovala svému sousedu pozornost.

Zdálo se, že se výborně baví, že jsem počal být netrpěliv dlouhou chvílí — myslím.

Seděl jsem osamotněn, po boku maje rozblouzněného hudebníka, s druhé strany obličeji cizími, namnoze nevábnými obmezen. Rada se bavil jako já. Seděl zasmušilý; radová hovořila s nějakou paničkou dosti živě. Pozoroval jsem, že není rada u lesinských obyvatelů velmi oblíben, obrácelť se každý s pozdravem ponze k jeho choti, kteráž naopak byla u všech oblíbena. Čekal netrpělivě na začátek jako já. Bylo mi, jako bych v něm neviděl manžela a „strýce“; tuto manželka, zde neť — k oné nebyl váben přítulností, mrzelo ho snad více, kdyby s ní rozmlouval a raději se nudil; ona nezdála se toužit po něm. K Heleně dle rozmluvy na dráze poutal jej podobný lásky cit.

Místnost byla již tak naplněna, že pro výpar musela být otevřena okna.

Opona šla vzhůru.

Nepamatuji se na titul, vím pouze, že bylo obecenstvo nadšeno již po prvním aktu frašky se zpěvy. Rada nepozoroval průběh hry; za to Helena ničila zlomyslnou kritikou hrající osoby; já se nudil. Druhé jednání nezajímalo již mou pseudo-sestřenku; bavila se s lesinským konservatorním hospodářem. Týž vida všeobecnou pozornost na průběh hry upjatou, rozčilen dvojmyslnými, dráždivými pohledy a slovy Heleninými, odvrhl všelikou rozvahu a s planoucími tvářemi, chvějícím se tělem kreslil jí výbuch sopky — srdce to venkovského zapomenutého genia v kraji suchopárném, nezřícího po celý dlouhý čas krásné vzdělané povahy, konsek ideální tváře!

„Ubohy Obrázku!“ politoval jsem ho.

Helena se usmívala a opřena o ruku na sedadle spočívající, poslouchala jeho šepot. Nenadále zmizel jí úsměv se rtů. Za kulisami zněla první sloka písně. Hlava její, pohodlně v ruce spočívající, rychle se zdvihla, čtveračivost očí ustoupila překvapení, napjatosti.

„Co bludný světa cestovník
já kráčím dál a dál,
svým novomódním varitem
bych písně lásky hrál;
však lidé chtí politikou
bych Musy věnčil chlum:
Já tedy zpěvy provodě
Zahudu didldum, zahudu didldum!“

zněla píseň.

Píseň ta byla jí známá, známý i onen hlas! Ucho k jevišti nakloněné zdálo se, že ssaje ze rtů zpívajícího každičký zvuk. Zpěvák vstoupil na jeviště. Oko její, dříve napjatost jevící, zdálo se z hlavy vystupovat; uleknutí, v zápětí pak nesmírný hněv, s obáváním spojený, zakryl dřívější pohnutí. Ústa její se třásla, zbledlá barva obličeje zdála se býti vyluzena ohromným namáháním, aby neřekla slovo, jež by zákryt její osoby mohlo poodhalit.

Zpěvák, patrně komik společnosti, v nejlepším naladění vystupoval na jeviště. Jeho nos nákladem diachole se potící, jeho natřené tváře, rezavá vlásenka s přílepkem ohromného obočí dávaly vysvědčení oboru jeho úlohy. Byl oblečen v ošumělý frak, jehož kapsa byla naplněna haldou listin; na hlavě měl pomačkaný klobouk, v ruce kolovrátek. Z úst jeho linuly se zvuky, slova podotknutého popěvku. Právě končil druhou sloku refrainem: „didldum!“ . . . Zarazil se, nevýslovné zděšení zíralo mu z očí, zraky jeho setkaly se s hrozivou postavou Heleny; hudebníci skončovali dohru, již hráli předehru k třetí sloce, již třetí sloku, on posud stál, oči v totéž místo upíraje, svaly ve tváři podivně sebou škubaly. Sledoval jsem jeho pohled. Helena seděla posud tak, držíc se pevně sedadla; pojednou jak by přetrhla se síla jejího sebezapírání, pozdvihla ruku a hrozebně zaťatou pěstí pohrozivši vykřikla: „Pse!“ což zaniklo v skřeku komikově. Chtěla se vztýčit, pádná radova ruka však udržela ji v téže posici. Nikdo nepozoroval její pohnutí kromě rady, učitele Anjeliky a mne, nikdo netušil, odkud pocházel onen chraplavý výkřik: umlkl v následujícím zvolání.

Jiný herec, představující zamilovaného soucestovníka komikova, vida rozpaky jeho a maje po písni vyjít, vyšel hned a položil mu ruku na rameno. Tázal se ho něco; chtěl tak ukryti nepříjemnou pausu. V témž momentu se ozval v parteru Helenin hlas: komik se otřásl pod rukou kolegovou a opakuje po Heleně v pronikavém skřeku: „Pse! Pse!“ mrštil hercem, aniž se na něho podíval, v kulisy. Novomódní varito roztříštěno dokonalo na podlaze. Vztekle na to skočil na basistu a vyraziv mu nástroj z ruky, klestil si cestu přes mrtvolu kolovrátku, přes uděšeného hudce, středem lomozícího obecenstva. Všechni herci, herečky, v čele s obtloustlou ředitelkou octli se na jevišti, obecenstvo ve zmatku tlačilo se ze dveří, vystupovalo na lavice, z pozadí sálu někteří, jimž nebyla známa příčina zmatku, volali úzkostlivě „hoří!“ — „Stráž! stráž!“ bylo slyseti jiné hlasy a mezi tím ještě skřek prchajícího: „Pse! pse!“ Komik — bludný cestovník — zmizel oknem.

Helena seděla posud bleda pod dozorem radovým a v péči učitelové.

„Pane doktor, vůz stojí připraven!“ zalétalo k mému uchu volání kočího. Útrpně jsem hleděl na ni. Byla zajímava v tomto okamžiku. „Pane doktor, vůz —!“

Šel jsem. Neuznával jsem za potřebné poroučeti se.

„Ubohá Helena!“ dumal jsem ujížděje v bryčce k nádraží N...skému. „Byla tak vnadna jako v onom okamžiku na dráze; ale teď, bez přetvářky, objevilo se mi to oko příšerně planoucí při předmětu své zášti. Jaký as poměr tajil se mezi radou a ní? co as dohnalo k takovému výstupu ji a komika? jaká mezi nimi souvislost?“ . . . . Její zbledlá tvář nechtěla mi z mysli, pozapomněl jsem již na obraz ten; veselý duch, vším zhrdající a opět ničím nepohrdající, mne poněkud odpudil; teď jsem litoval, že jsem musil od své sestřenky — „Proklatý kočí! Aspoň čtvrt hodiny měl počkat! Kdo měl větší důvody zůstat než já, větší nároky na její blízkost než její bratránek? Proč mi to nenapadlo dříve? Neměl jsem odcházet; byla tak vábná!“ . . . .

Černý stín mihl se ze stoky podél silnice, zachytil se bryčky a mžiknutím seděl ve voze.

Vozka se křižoval chvěje se, též já se uleknul.

Stín v temnou postavu se změnivší tiskl se do kouta proti mně. Měl jsem za to, že se třese. Zima nebylo, musil se tedy chvěti strachem; a báti se jeden druhého, to by bylo bláznovství, myslil jsem, a znova jsem pohledl na postavu nezvaného hosta. Byl malé postavy. Usmál jsem se: „Zde u městečka, dva proti jednomu mužíkovi!“ Upokojil jsem se.

Kočí práskal do koní, strachem ani se neohlížeje. Postava seděla tiše skrčena. Čekal jsem, že se snad omluví — marně; rozsvítil jsem sirku, zapaloval si doutník, bych uzřel její tvář, ta však se ukrývala v kabátu, zakryla se širákem na oči staženým. Pouze mohutný nos jsem spatřil.

Oslovil jsem jej mírně se tázaje, kam cestuje a dodal jsem, že může bezstarostně jeti se mnou.

„Dále! dále!“ zněla tichá odpověď.

Vložil jsem se do kouta. „Kazit si vnadné myšlénky na Helenu pro nějakého mezka,“ zamručel jsem; „však se poděkuji na nádraží za jeho zdvořilost.“ Byl bych ho s chutí schnal; leč již jsem mu slíbil svezení. — Nebyl jsem s to, abych vpravil se znova do dřívějšího dumání, stále jsem zabíhal jinam.

Z dáli zaburácel hrom. Tmavá oblaka, táhnoucí se nad námi, zakrývala měsíc, který jen polo osvěcoval krajinu. Než jsem dojel do N . . ., byla čirá tma. Můj neznámý setrval v téže posici jako při vstoupení, ob čas cosi pro sebe mumlaje. Nebyl mi pranic obtížný.

Přijeli jsme na nádraží. Tam již čekal vlak ku Praze.

„Pojedete s vlakem?“ tázal jsem se postavy.

Žádná odpověď.

„Jedete nejspíše z Lesiny?“ otázal jsem se netrpělivě po druhé! Cizí se zalekl. „Ne! ne!“ zvolal úzkostně.

Zvolání to bylo mi povědomo. „Škoda!“ řekl jsem a byl jsem rád, že přec čtyry slova jsem z něho vylákal. „Přál bych vám, byste byl viděl ten malér v divadle!“

Hrom právě uhodil. „Prrr!“ křikl kočí, krotě plašící se koně. Blesk ozářil krajinu. „Stůj! stůj!“ opětoval onen.

Neznámý se vzchopil a s pronikavým výkřikem skočil s vozu, jako v šileném chvatu utíkal k vlaku. Užaslý patřil jsem za ním; vozka se křižoval při opětném blesku, utíkající se obrátil, zář padla na jeho obličej. Zahledl jsem náklad diacholu, červené tváře, ohromné obočí, frak se širákem.

Komik zmizel ve voze . . . .

Na zpáteční cestě zastihla nás bouře plnou silou. Obávaje se deště, vypůjčil jsem si od chefa stanice, v hostinci meškajícího, nepromokavý plášť. Slyše, že jedu na Lesinský zámek, byl mi hned k službám.

Dešť se valil po mých skráních a chladil mé čivy, divokou obrazností roznícené. Myslil jsem opět na Helenu. Blesk stíhal blesk, hromu rachot po zetmělé krajině znějící příjemně zachvíval mou bytostí. Malá ta revoluce přírodní, či spíše krise, bavila mne; kočí nepřestával se křižovat a já se nestačil obdivovat! Plnými plicemi lykal jsem čerstvý vzduch, naslouchal jsem s rozkoší tajnému chvění zděšených stromů, nezbednému pleskání deště; hleděl jsem na zamračenou oblohu, kterak při zděšení, rachotem, řvaním hromu spůsobeném, u vědomí své moci se ozářilo ohromné to čelo majestátním jasnem, před kterýmž se zachvíval dvojnásobnou úctou každý tvor, každá bylina, všechna příroda. Příšerná tma, opět jasno, ticho a zase lomoz hromu, šum, úzkostlivé frkání koňů, sténání půdy pod jich kopyty, příšerný rachot vozu, zbabělost kočího — a já sám, jako jediný pán, král toho okamžiku, bez bázně, upokojen, rozblouzněn rozkoší, ujížděl jsem středem trnoucí krajiny! . . . .

Přijeli jsme k zámku.

Vyskočil jsem s vozu, kočí mi podal jakési papíry ve voze ležící; strčil jsem je do kapsy. Nenařídiv mu ničeho stran přivezených věcí, zapomenuv dáti mu zpropitné, shodil jsem vypůjčený plášť a s vlasy plnými vody, rozechvěn, s rozpáleným čelem, stoupal jsem rychle po schodech. Tmavá chodba, již dvé mdlých svítilen jasnilo, dělila mne od bytu. Jako naschvál zhasla jedna z nich; já spěchal tmou. Pojednou slyším lehké kroky — zastavil jsem se. „Helena!“ bouřilo to vzpomínkou na ni v rozladěné duši. A „Helena!“ znělo z mých rtů.

„Ano, Helena!“ šeptala postava, planoucí své rty na mé přikládajíc. „Ano, Vratislave!“ šeptala mi na šíji, „obávala jsem se o tebe, nespala jsem.“

„Pro mne?“

„Pro tebe! pro tebe!“ a čelo mé hořelo pod jejíma rtoma.

Zapomněl jsem na výstup na dráze, na divadlo, na vše. Smutná ta chodba zdála se mne vybízet, abych jí veselostí vzdoroval a já cítil posud onen okamžik na voze — svit blesku, rachot hromu, vše to jsem zasléchal posud, i šuměli její rtové, má bytost se chvěla, sténání polibků: já bez bázně, pán, král okamžiku!!

„Pane bratranče,“ přetrhla Helena posléze žertovně mé nadšení, „chci vyplnění tvého slova!“

„Mluv, vše vyplním!“

„Oh, nehoruj! Vysvětlíš mi poměry své rodiny.“

Radův chladný obličej se mi mihl před očima, přivábený jeho příkazem.

„Tak pozdě?“

„Nikoli pozdě. Ve dne není času příhodného, rada chce tak — pojď!“

Vedla mne do svého pokoje. Otevřeným oknem vstupoval sem voňavý výpar zahradních kvítků. Utichlá bouře ustoupla lákavému míru v přírodě. Ona se posadila vedle mne na pohovku. Zmínil jsem se několika slovy o svých příbuzných a přešel jsem k svým rodičům.

„Tak sám!“ děla útrpně, když jsem ukončil, ruku kol mého hrdla obtočivši. „Neznáte tedy bratra ni sestry, upřímné sestry, jež by sdílela citů vašich, jež by žila šťastna u vašem blahu? Ó, chtěla bych jí býti!“ pravila nadšeně, tisknouc se ke mně, „jsem též osiřelá, samotna — ano samotnější, osiřelejší než vy, stojím v širém tom světě bez sester, bratrů, rodičů —! Vám dopřáno aspoň matky, já nemám nikoho!“ Ano, v upomínce té byla sklíčenost její pravdiva; došla ve své úloze mimovolně tak daleko, že zasáhla až sebe: vylíčila nechtíc osiřelost svou, kteráž v té chvíli ji snad pevně dojala. Sklonila hlavu.

„A onen mladík v divadle?“ tázal jsem se, chtěje ukojit svou zvědavost; myslil jsem, že doba příhodná.

„Onen mladík? Mohla bych vám vypravovat historii svého žití, snad byste ustrnul a zachvěl se jako já nyní. Mladík!? Ne, jest mi cizí, cizí a přec jsem k němu poutána tak úzce, že jiným přetržené pouto to mohlo by přivodit mé zakrvácení. Jsem jeho paní, neobmezená paní, a přec on jest více než mým pánem, aniž to tuší; on jest mými okovy, jako jeho já! A teď se opovážil je přetrhnouti, chtěl svrhnout jařmo mé, jehož bych ho ráda zbavila, kdybych mohla! Oh ne! nikoli!“ děla s hněvivým zápalem; „jeden již odstraněn, druhému vládnu já, jsem jeho velitelkou, on“ — Zpamatovala se. Přetrhla výbuch své vášně. „Odpusťte,“ pravila, vinouc se ke mně a veškeren trud, všecka rozčilenost zmizela s její opět usměvavé tváře, „bláznila jsem zpomněnkou na onu osamělost — leč mám ještě vás, bratránka, nejsem osamělá,“ a ret její se dotknul mého. „Mám právo k vašim ústům, není-li pravda, jsem sestřenka!“

Kyvnul jsem. Poslouchal jsem jen z části; její samomluva, jejíž smyslu nepřikládala důležitosti, mne zajímala. Spojil jsem slova její: „Jeden odstraněn, druhému vládnu já, jsem jeho velitelkou“ — s podobným výrokem na dráze. — Jeden odstraněn pomocí její, rukou radovou, druhý pod vlivem jejím — jaká as mezi oběma spojitost? Proč jsou předmětem pronásledování rady, Heleny? Toť as minulost,

před níž bych ustrnul! Jak slovou jejich jmena? přemýšlel jsem.

„Nač pak myslíte, Vratislave?“ tázala se nepravá sestřenka pohlížejíc na mne.

Byl jsem v rozpacích. „Ach, tuším, že jste mi nezodpověděla otázku stran komika; myslil jsem naň, zajímá mne, jel se mnou do N . . .“

Totéž postavení, s přídavkem však většího zděšení, jako při vystoupení komika, se mi objevilo. Helena se zbledlou tváří, okem z hlavy povystouplým, chvějící se, zírala na mne. Ruka její sevřela mou. „Co vám pravil, co povídal?“ tázala se, odpověď z očí vyčísti se snažíc.

„Dál — ne!“ usmál jsem se bezdečně.

„Více! více!“

Vyprávěl jsem setkání se s ním, rozmluvu a jeho zmizení.

„Kam jel onen vlak?“ tázala se kvapně.

„Ku Praze, tuším.“

Zděsení její za mého líčení zcela zmizelo, ustoupivši nesmírnému hněvu. „Ku Praze! ku Praze! Děkuji vám, děkuji! Bídník! bídník — Oh!“ Vyskočila, jakás myšlénka ji napadla. „S bohem!“ Odkvapila.

V udivení jsem za ní hleděl. Slyšel jsem kroky spěšně přes chodbu se ozývající. Vrzly dvéře. Zůstal jsem samoten v jejím pokoji. Nevím, s jakou rozkoší byl bych druhdy použil samoty v dívčím pokoji; teď jsem stál s hlavou nahnutou, naslouchaje, brzo-li se co ozve na chodbě. Nečekal jsem dlouho. Zaslechl jsem tytéž dvéře se otevříti, rozčilené hlasy, radův a Helenin, blížily se k pokoji. Nechtěl jsem býti zde překvapen, příliš vhodný okamžik to k podezření: půlnoc, pokoj Helenin — nenapadlo mi, že tato ve své rozmluvě musí se o přítomnosti mé zmínit. Spěchal jsem ze dveří. Vrazil jsem do rady, jenž vcházel. „Zapomněl jste si klobouk!“ pravil uhodna příčinu spěchu. Byl jsem zahanben, došel jsem proň. „Nikoli, nechtěl jsem vám ani okamžik překážet!“

Odešel jsem.

Po čtvrt hodině zaklepáno u mé komnaty.

„Dále!“ zvolal jsem bez váhání, ač jsem ležel již v posteli; kdo po půl noci mne navštěvoval, musil být na to připraven.

Vstoupil rada. Kyna mi, bych se nenamáhal, přistoupil k posteli. „Pane R . . .,“ pravil, „zvědavá paní má bude se ráno tázat po vaší sestřence. Helena odjela v noci do N . . ., kamž jí přijel otec vstříc nevěda, že se u nás míní pozdržet. Vy jste se setkal s ním na nádraží, kdež náhodou sešel do restaurace, a vzkaz ten od něho přinesl; nechtěla mou choť budit, jde však dříve ještě do Prahy s otcem. Doufám, že co starostlivý bratranec sestřenku omluvíte! Odpusťte, že jsem vytrhoval — Dobrou noc!“

Helena tedy odjela! Proč tak spěšně? a do Prahy, kamž jel i komik —! Bezpochyby souvisela cesta ta s mým vypravováním . . .

Jaký podivný, záhadný děj slučoval všecky ty osoby? Marně jsem přemýšlel. Umínil jsem si zvěděti zejtra jmeno komika . . . . . .

Druhý den panovalo na venkovském sídle pana Kalnického větší ticho než obyčejně. Rada odjel s dvěma pány z okolí, kteří jej hned z rána navštívili; dověděl jsem se to teprvé u radové, když služebník oznamoval odjezd pánův. Radová přijala zprávu tu chladným: „Tak?“ Vždyť beztoho pobyt manželův na statku býval pokaždé krátký. Více byla překvapena odjezdem Heleny. Ale po mém vysvětlení se upokojila. „Škoda!“ pravila, „dnešek jest zůstaven nám zcela; kdyby oživovala vaše sestřenka svým humorem dům, mohli jsme se výtečně bavit. Je-li pravda, pane Obraze?“ obrátila se k učiteli, jenž s námi stoloval. Zářila spokojeností.

„Zcela, milostpaní!“ odvětil oslovený. „Pouze slečna nám schází. Tolik tichých zábav poskytuje zámek a zdejší krajinka, leč schází vůdce, by nás naučil užívati jich.“

Usmál jsem se, tuše, po jakém vůdci učitel Anjeliky touží, a dodal jsem: „Ano pouze vůdce, souhlasím s panem Obrazem; leč aby se vynašel, jest těžká věc. Ale tvrdím, že netřeba vůdce, překypujícího rozmarem; jen pojidlo jakési, k němuž by duše naše všestranně lnuly, a tiché toto obydlí oživí se samo sebou. Bez hluku, bez společnosti, toliko blaženstvím pospolným, jež bude co tichá harmonie rozkládati zvuky spokojenosti kolem nás — odpusťte, milostivá paní, že čítám nás vespolně!“

Tato mírně pokynula hlavou.

„Utěšeně kreslíte, pánové, rysy, základy oné radosti, onoho blaženství,“ pravila: „jen bohužel, že nám nepříno společenského pouta, o němž mluvíte.“

„Hledejme, milostivá paní,“ řekl jsem. „Obmezíme-li se na úzký náš kruh, račte sama vyslovit své mínění — vždyť mnohý vznešený, světější obor, cíl, chvěje se v podálí a slouží za úděl všem, kteří po něm sáhnou. Chopme se některého s pevným úmyslem a on rozproudí se v tisíce odlesků, citů, pramenů, rozzvučí se v nesčíslné melodické zvuky, jež rozechvějí bytosti naše v harmonii společně ladnou. Původ její končí se opětně v jednotném jen bodu, následovně tvoří již pouto ono, cíl, kterýž v jednom směru k sobě poutaje, společnou radost činí. — Račte zajisté znát některý —“

„Rozumím vám,“ řekla usměvavě, „myslíte lásku!“

Poklonil jsem se. „Směr to, jehož nejdříve vždy použije žena. Vyslovte se však, milostpaní, k čemu?“

„Ne, nežádám přednost!“ zvolala rdíc se. „Vyslovte se sám, já setrvám pouze na posavadním výroku: láska!“

„Ano láska všech k jedinému předmětu!“ ujal jsem se slova. „Láska k životu, k umění, láska k národu, k člověčenstvu; toť páska, kteráž bezvýminečně pojí vespolek pěstitele své. Toť pouto, jež tvoří mezi nimi nezištný soulad, vznešenou harmonii, sebemilování u vyšším snažení: Láska k životu nutí nás žíti v plném znění slova, nutí nás se bavit, hledat mimo mělké zřídlo tělesné zábavy jinou hlubší mezeru v nás: jest sice ještě prosaická, leč ta nás prvé žene v obor duchovitý, vábí nás k umění: láska k umění šlechtí nás, tvoří člověka v zlepšeném vydání — láska k národu posvěcuje nás, činí nás vznešenými: onať to, jež nutí nás k pěstování, ctění uměny od národní počínajíc až k povšechné světové. Rozšiřujíc obor našeho vědění rozpoutává i náš cit, lásku naši v okruh bezmezný: lásky to k člověčenstvu! Ona jest převodem k této, jež tvoří vrchol dokonalosti člověka! — Pěstujme tu, kteráž nám nejbližší, našich sil nejdůstojnější a bude nám pojidlem nejkrásnějším!“ — —

Nikdo nepozoroval, že na začátku mé řeči otevřely se potichu dvéře a tam se objevila dívka, nás poslouchající; oči všech byly upřeny na mne; radová s vlhkým zrakem poslouchala.

„Souhlasím,“ řekla po chvilce, „s vámi úplně. O kéž možno nalézti podobného souladu v rodině! Věřte, jsem šťastna a přec nemohu ocenit štěstí větší, světější: to, o kterém jsem blouznívala v tiché domácnosti, k němuž mne pobádala každá má myšlénka. Vy jste mi teď ukázal možnost vyplnění. Ano, toužila jsem po harmonii, která schází v tomto domě; tať byla, posud jest nemožna!“

Zpomněl jsem si na radu. „A proč, čeho vám nepřáno úplně, nepoužijete z části?“

„Máte pravdu!“ zvolala a její obličej se vyjasnil, „má to vina; budu ji hledět napravit.“ Obrátila se k učiteli hudby. „Což pan Obraz nepodá nám svůj úsudek?“ tázala se ho.

„Mé mlčení přijměte za souhlas, milostpaní!“ odpověděl. „Jediné mohu panu R... namítat: zapomněl na lásku k muži, k ženě.“

„Láska k ženě! láska pohlavní! Pravda, zapomněl jsem; než dobrovolně, z libovůle. Neřadím ji k té lásce, jež může více lidí poutat svorně. I láska k životu jest sobecká, leč toliko v odchylkách, v čistém smyslu slova nikoli. Milujte ženu; nechť veškeré atomy žití vašeho lnou k ní, budete milovat soka? Dech jeho bude vám otravujícím, pohled její na něho bude vás bouřit, láska jeho v zběsilost vás uvede, pak-li předmět milovaný bude mu příznivý — ... Budete nenávidět muže, nesoucího se s vámi za láskou k národu, budete mu závidět, jestli genius Uměny ovívá více jeho nežli vás? Pak byste byl šíleným. Pohled jeho, označující lásku k matce vlasti, nebude vás bouřit leda k stejnému nadšení, milování jeho bude vám posvátné; a štěstím bude-li odměněn, vy upokojíte se s údělem svým! O, láska k umění, vlasti, k člověčenstvu, pravá ta láska jest nekonečná, nevyčerpatelná, bezmezná! ona jest přebohata blahým pocitem vnitřním, jejž můžete nazvat odměnou, splacením, poněvadž láska podobná nežádá více: jest to láska odříkání, obětovnosti, souboru cností! A žena? muž?!“

Mezi námi se octla poslouchající dívka.

„Růženo!“ byla radostně oslovena Anjelikou. Radová odvrátila oči ode mne a již spočívala v náručí své dcery. Vzchopil jsem se zároveň s učitelem. (Pokračování.)

Slovo a báj.

Studie jazykozpytná. Napsal *Primus Sobotka.*

Hrajou bulku.

„Kape!“ zvolá jeden vynášeje eso.

„Co že kape?“ tážu se.

„Kape se střech,“ zní lakonická odpověď.

„Teď toho vím!“ myslím sobě — ale mlčím vyčkávaje, jak asi hra dopadne. A vida! hráč, u kterého „kapalo“, měl tři esa. Teprvé po dalším vyptávání jsem se dověděl, že hráč, má-li tři esa, jakmile jedno z nich vynáší, musí je oznámit. Oznámení toto dálo se původně nejspíše slovy: „ze třech“, to jest, jako by řekl: vynáším jedno ze tří (třech) es, jež mám. Tomuto pak výrazu „ze třech“ rozuměl někdo, jako by zněl „se střech“, a to zavdalo podnět ku frasi: „kape se střech“, anebo pouze: „kape“, anebo dokonce „mám kapání“.

Tu jsme se octli u svého předmětu. Chceme totiž promluviti o tom, kterak ku slovu, jehož původní význam přišel v zapomenutí, přilnul prodlením času význam nový, od prvotního naprosto rozdílný. Jesti to úkaz velice zajímavý, jehož vyšetření vede k výsledkům překvapujícím.

Na jiném místě *) podali jsme některé toho doklady, že z podobnosti jmena vzniká v národních písních a podáních význam symbolický. Laskavec působí lásku, dívky se koupají v libečku, aby se hochům líbily, kdo si utrhne vratičku, ten se šťastně s cesty vrátí, odolenem ženské odolávají mužským atd. Opakujeme zde v té příčině zvláště zajímavou píseň srbskou, kterou zpívají družičky o svatbě:

Na ponesi svome sudjeniku (ženichovi)
sitnu kitu mirisli cvijetja (drobnou kytku vonných kvítků):
miloducha, da se milujete,
karamfila, da se ne karate,
ljubičice, da te često ljubi,
da te ljubi, kad god se probudi.

Gramatikáři nazvou tyto příklady „slovními hříčkami“, a my nemáme proti tomu co namítat. I zajisté jsou to jen slovní hříčky, řekne-li někdo, že „honí davida“, že „pán bůh peče oplatky“, že „máš mnoho povidel“ a že „jsi člověk od stavu“. Podobných hříček slovních najdeš v národních pořekadlech hojnost a namnoze snadno jim porozumíš. Ale což vidíš-li psáno: „honil Davida“ a nevzpomena na slovo „dáviti“ myslíš, že honil krále Davida? anebo představuješ-li si pána boha, jak stoje u krbu peče z těsta oplatky? Z takového nedorozumění vzniká báj. My ovšem rozumíme, co to znamená: „ten má opici.“ Znamená to, že se opil. Ale jak tomu má rozuměti Němec, když vidí obrázek, na kterém vymalován člověk, an si nese na zádech opici? anebo když mu řeknu: er hat den affen? Zde přestává porozumění, a na jeho místo nastupuje — báj.

Nepozastavujte se nad tím slovem. Neboť což jest báj? Nechme učených výkladův a povězme si to příkladem. Čteme-li v starém rukopise, že „Dažbog byl syn Svarohův“, tu zajisté řekne každý hned, že jest to báj; budeť si nejspíše mysliti Dažboga i Svaroha jakožto lidi, jako muže, a v tom jej utvrdí ještě týž rukopis, an dí, že „Dažbog byl muž silný“. Ale přihledněmež k této báji trochu blíže. Kdybychom mohli vypátrati, co ta slova „Dažbog“ a „Svaroh“ původně znamenala, snadno bychom se dovtípili smyslu této báje. A tu dovídáme se z téže zprávy, že Dažbog jest Slunce-car, t. j. slunce zosobněné jakožto kralevič. Na štěstí slovu „slunce“ podnes rozumíme a tedy polovičku výkladu bychom už měli. Avšak co znamená „Svaroh“? Tu musíme poohlednouti se v srovnavacím jazykozpytu po kořenu tohoto slova. I nalézáme v sanskritě kořen sur čili svar, což znamená svítiti, a svarga t. j. svaroh znamená jasné nebe. Ajta, *εὕρηκα!* už to máme: Dažbog syn Svarohův znamená v naší mluvě nynější: Slunce jest syn nebe. Ovšem i zde musili bychom si mysliti slunce jakožto osobu a kdybychom i od té personifikace chtěli upustiti, řekli bychom prostě: slunce pohybuje se po nebi.

Jako slovanský Svaroh, tak i řecký Zeus a římský Jupiter byli původně jasné nebe, o čemž zde netřeba šíře vykládati. Kořen těchto jmen jest sanskritě dju — stkvíti se, odkudž djaus — Zeus — Ju-piter.

Na tomto příkladě tedy přesvědčili jsme se, že když původní smysl slova se zatemní a zapomene, zavdává snadno podnět k báji. Avšak nechceme nikoliv tvrditi, že by báje vesměs tímto spůsobem se vyvinovaly; naopak: jen velmi skrovná jich část povstala takovým pochodem. Ale jisto jest, že bychom mnohé báje snadno dovedli sobě vyložiti, kdybychom věděli na jisto, co jmena pohanských bohův a bohyň původně znamenala. Kdybychom bezpečně věděli,

*) Viz Osvětu ročník II. str. 64.

zdali slovo „Perun“ pochodí z kořene práti, ferire, že tedy značí původně asi tolik co práč, pak ovšem hravě bychom si vysvětlili všecky báje o něm: jak se pere s mračny-draky, jak do nich pere mlatem a oštipem, hromem a bleskem atd. Ale kdož nám vyloží původní význam slov Veles, Radhost, Rugevit, Vila a jiných? Posud jich nevyložil nikdo, pročež o těchto božstvech také nic bezpečného tvrditi nelze.

Národ sám cítí toho potřebu, aby znal původ slov. Nejpatrnějším toho důkazem jest jeho snaha, vysvětliti sobě původ místních jmen. Snad není obce v Čechách, jejíž jméno by nebylo zavdalo příčinu k nějaké báji nebo pověsti. V Hájkově kronice nalezneš plno takových případův. Praha prý nazvaná od prahu (ten výklad nalézáme už u Kosmy), Kouřim od kouře; Peruc nazvána prý odtud, že tam nalezl kníže Oldřich dceru Kresinovu Boženu perúcí. Ba Postoloprty mají prý docela jméno odtud, že tam postoly prtují! (Postoly jsou prý škorně, a prtati tolik co prtačiti, přistipkovati, odkudž prták, přištipkář). Se stanoviska českého byla by ostatně tato etymologie docela správná; ale náhodou víme, že jméno Postoloprty není původu českého, nýbrž že povstalo z latinského: Apostolorum portae, to jest brána apoštolův.*)

Napadá nám právě v tu chvíli směšná historka, při níž také apoštolé hráli hlavní úlohu. Vypravuje se totiž o jednom městě českém (jehož jméno ze šetrnosti zamlčíme), že jeho občané vedli s jiným městem jakousi právní při. Nemohouce ji dlouho k žádnému přivésti konci, vznesli její rozhodnutí k nejvyššímu purkrabí zemskému. Odpověděno jim, že zapomněli apoštoly, aby je tedy co nejdříve dodali do Prahy. Apoštoly vyrozumíváno tehdáž přílohy k úředním spisům. Naši však bodří měšťané vyrozumívali tím opravdovské apoštoly. I nastal po městě veliký shon; kde kdo měl sochu některého apoštola musel ji vydati, a pak hajdy s nimi do Prahy. Přišli k purkrabímu oznamujíce, že už jsou zde s těmi apoštoly a na důkaz toho přinesli jich několik nahoru. Purkrabí vida jich omyl zvolal: „Ale kde pak jste nechali Filipa!“ — „I ten je ještě dole na voze!“ ozvali se ochotní měšťáci.

Tato anekdota jesti pro náš účel velice význanna. Naskytá se nám tu dvojí nedorozumění: jednak se slovem apoštoly (jež jsouc původu řeckého znamená buď posla nebo vůbec vše, co se posílá), a pak se slovem Filip, jež upomínajíc zvukem svým na vtip znamená ve smyslu přeneseném důvtip, důmysl. Říkáme: ten má Filipa, to jest vtip.

Sem náleží bezpochyby též pověst o dívčí válce v Čechách. Tať sosnována nejspíše na podobnosti jmen Děvín a děvy. Nebyltě český hrad Děvín naproti Vyšehradu toho jména jediným. Stávaloť město a hrad Děvín blízko Velehradu na Moravě (Šaf. Star. II. 516); stávalť hrad Děvín a posud stojí městys téhož jména v Uhrách při vtoku řeky Moravy do Dunaje (něm. sluje Theben, maď. Dévény); jiný Děvín v Čechách byl hrad v Boleslavště; Děvín nacházíme i v Goricku nad mořem Zaderským (ital. Duino, něm. Tybein). Z toho soudíme, že český Děvín naproti Vyšehradu sotva byl vystaven od dívek, nýbrž že bujná fantasie národa našeho na základě jeho jména utvořila

*) Proto u vykládání místních jmen opatrně sluší počínati sobě; vždyť zhusta ani nevíme, od kterého národa které místní jméno pochází. Kdo vykládá Postoloprty z českého původu, počíná si právě tak omylně jak ten, kdo by někdejší hrádek, nyní myslivnu *Žižkenschloss* u Holan v okresu Česko-Lipském odvozoval od *Žižky*. Hrádek ten slul původně *Vřísek*, a tamější Němci překřtili jej podle své výslovnosti na *Rzieschken-schloss* (místo *Wrischken-schloss*), z čehož povstalo *Schischkenschloss*, a lid pak přibájil hned mnohé pověsti o *Žižkovi*, že prý ten hrádek vystavěl a v něm bydlel.

báj o hradě dívčím, a poněvadž národ rád si vykládá i příčiny všelikých úkazův, namanula se mu bezděky otázka: proč ten hrad se nazývá hradem dívčím? Odpověď zněla: protože v něm bydlely dívky. Tu pak vyskytla se druhá otázka: proč pak v něm bydlely jen dívky a proč ne také mužové? Odpověď: nepohodly se dívky s mužskými, vystavěly si svůj hrad a válčily s nimi.

My ovšem podnes nevíme, co jméno Děvín původně mělo za význam. I má do sebe mnoho pravděpodobnosti Hanušova domněnka, že jméno to dáváno hradům na počest nejspíše jasné bohyně Děvy čili Děvany.*)

O chlubivém člověku říkáme, že „Chlumeckým prachem střílí.“ Jaký v tom smysl? Prach chlumecký sotva pochází od Chlumu, nýbrž od chlubení, a jest to tedy vlastně prach chlubecký. Prodlením času však zapomnělo se na původ tohoto pořekadla a říkáno pouze: má „mnoho prachu“ (rozuměj: chlumeckého), aneb: „lže, až se mu od huby práší.“

Když si student přinese na prázdniny domů martinskou, tatík po čertech šeredně ho přivítá. Kdo tomu chce rozuměti, musí především věděti, že martinská jest husa, kterouž nazývají Němci martinsvogel, protože na sv. Martina se zabíjejí husy. „O svatém Martině husa nejpěkněji zpívá,“ dí české pořekadlo, t. j. o sv. Martině jídají se husy. A proč právě o sv. Martině (dne 11. listopadu)? Protože dle obyčejné pranostiky na svatého Martina padává první sníh, čili, jak dí opět pořekadlo: „svatý Martin přijíždí na bílém koni.“ Husa pak svým bílým peřím rovněž upomíná na sníh a tudíž stala se ptákem sv. Martina. Nuž dobrá. Vraťme se k našemu studentovi. Proč pak se ten jeho tatík stuchá, když mu synáček přinese domů tučnou husičku? Hlupák, měl by míti z toho radost a honem s ní na pekáč. Inu, ono se řekne, na pekáč — ale když není husa jako husa: studentská husa jest prapodivný pták. Kdybychom nevěděli, že páni profesoři zaznamenávajíce sobě známky žákův pro stručnost psávají místo slov číslice, tedy ku př. místo „dobře“ že psávají 1, místo „nedostatečně“ 2. a místo „špatně“ 3, ani bychom si tu husu nedovedli vysvětliti. Husa totiž v studentské mluvě znamená nedostatečnou třídu čili dvojku, a ta dvojka zapsána jsouc v profesorově katalogu takto vypadá: *2*. Není-liž to veritábl husa? Nahoře zobák, pak dlouhý zahnutý krk a dole tlusté tělo.

Hle! takovými oklikami bylo nám se bráti za vysvětlením studentské husy. Za to však jsme se něčemu přiučili: podoba číslice dvojky zavdala podnět k báji o studentské huse. Zdaž se nyní ještě někdo bude diviti, že naši předkové, jichž fantasie byla mnohem živější než naše, na př. v podobě slunečních paprskův spatřovali zlaté vlasy a v slunci samém zlatovlasou pannu? že černé mračno, jež zahalilo slunce, považovali za lítou saň, kteráž tu pannu uchvátila a odnesla?

Ale pojďme ještě o krok dále. Se studentem, který si přinese husu, není ještě tak zle jako s tím, který si přinese krocana. Krocan znamená trojku čili známku docela špatnou. Kde nabral toho významu? Vždyť ani podoba jména ani podoba trojky nikterakž k tomu nevedla. Zde působila logická souvislost. Husa čili dvojka jest už hodně špatná známka čili dosti hodné nadělení — ale trojka je přece ještě větší. A je-li dvojka husou, čím pak bude trojka? Zajisté ptákem větším než husa. A větší husy jesti krocan — tedy krocan se stal symbolem trojky.

Hvězda večernice, jíž hvězdářové zovou krasopaní (Venus),

*) Viz J. I. Hanuš: Děva, zlatovlasá bohyně pohanských Slovanův, str. 14.

jmenuje se též zvířetnice. Odkud ten název? Od zvířete sotva, poněvadž ani v žádné řeči není po zvířeti nazvána, ani nemá zvířecí podoby jako některá souhvězdí. Krom toho nelze sobě pomysliti, aby určitá hvězda byla pojmenována všeobecným apelativem, spíše by ji byli nazvali podle určitého zvířete. I dávám našim filologům na uváženou, není-li kořen toho slova skrt. svar — svítiti? Hvězda tato vyniká zajisté silným světlem svým i mohla býti nazvána co svítící κατ᾽ ἐξοχήν mezi hvězdami; ovšem pak by slula vlastně svířenice. Ale když slovu „svířenice“ už nikdo nerozuměl, jali se hledati jeho kořen a tu naskytl se jim podobného zvuku kořen „zvíře“, i přezděli té hvězdě zvířetnice.

Jest slovenské pořekadlo: Najieš sa karovej polievky t. j. nedostaneš nic. Vydavatelé sborníka slovenských nár. piesní, povestí atd. odvozují slovo karová od karu čili tryzny (pohřebních hodů), jakž patrno z jich poznámky: „Na kar, vraj, aspoň za dávna, polievku nevarievali.“ Avšak také dost možná, že karová polievka znamená totéž co naše houbová polívka, a že tudíž slovenské pořekadlo vzniklo z podobnosti slov kar a kárati, jako naše z podobnosti slov huba, hubovati a houby.

Krajinská báj vypravuje, že člověk povstal z potu, který bohu s čela ukápnul; z toho pak dovozuje se, že člověk není stvořen k rozkošem, než k tomu, aby se trudil a potil. Chcete-li, můžete považovati tuto báj za důmyslný výklad lidského osudu: proč se člověk jen trudí a potí? — protože povstal z potu božího. Ale všimneme-li si této báje bedlivěji, shledáme, že vznikla jedině z podobnosti slov čelo a člověk, čelověk. Národ domnívaje se, že ve slově čelověk obsaženo jest slovo čelo, začal bájiti, že člověk povstal z čela. A tu ovšem se naskytla otázka: jak pak z čela? snad z něho nevyskočil tak, jako vyskočila Pallas Athéné z hlavy Zeusovy? Na čele vyvstává pot — tedy z potu povstal člověk, a proto že z potu povstal, jest trud a pot jeho údělem. Slováci zas v okolí Báňské Bystřice vypravují, že „keď raz chodil Pán Kristus so svätým Petrom po poli o poludní, velmo uhrial sa a hojný pot kvapkal mu z čela. Petor prerickol: Pane, škoda i tvojmu potu tratiť sa! Pán Kristus urobil teda Petrovi po vôli a z každej kvapky potu jeho vzletela čela (t. j. včela).“ *)

*) Pavel Dobšinský: Úvahy o slovenských povestiach str. 40.

Na konec stůjtež zde ještě dva zajímavé příklady, jež podává duchaplný jazykozpytec Max Müller.*) V sanskritě znamená rikša tolik co lesknoucí se, lesklý. Přirozená to věc, že jméno to dáno hvězdám, lesknoucím se v noci na temné obloze. Než náhodou stalo se, že také medvěd nazván jest týmž jménem buď podle své lesklehnědé srsti anebo podle svých lesknoucích se očí anebo z kterékoliv jiné příčiny. Rikša tedy znamenalo původně hvězdu i medvěda, v množném pak čísle znamenalo rikšas hvězdy vůbec a slova toho užíváno zvláště o tom souhvězdí, jež my velkým vozem nazýváme. Avšak prodlením času zapomenuto na původní význam slova rikša co hvězda a v pozdější sanskritě užíváno ho pouze ku pojmenování medvěda; tento význam přešel potom i do řečtiny a latiny: ἄρκτος a ursa (m. urcsa) = medvěd. Ale i souhvězdí velkého vozu podrželo původní název rikša, ἄρκτος a ursa. Tak stalo se, že Řekové opustivše společnou vlast asijskou mluvili o tomto souhvězdí jako o medvědu, nejsouce sobě už vědomi původního významu. V témž smyslu brali to i Římané a po nich Němci a Slované, říkajíce tomu souhvězdí ursa, bär a medvěd. Konečně udělali dva medvědy, velkého a malého a přidali k nim i medvědáře (ἀρκτοῦρος). Nyní mluvíme o velkém a malém medvědu, ačkoliv souhvězdí ta s podobou medvěda nemají pranic společného. Podobu velkého a malého vozu ovšem každý spíše v nich uvidí.

Druhý příklad, jejž Max Müller podává, jest tento: U Grenoblu v Dauphiné nalézá se věž zvaná la tour sans venin, t. j. věž bez jedu. Vypravuje se o ní, že jedovatá zvířata, která se k ní přiblíží, zahynou. Ačkoliv pokusy učiněné vždy selhaly, přece lid pevně věří v čarovnou té věže moc, odvolávaje se k její jménu la tour sans venin. Avšak pravé jméno té věže i kapličky vedle ní stojící jest San Verena (sv. Verena) čili Saint Vrain, z čehož povstalo san veneno a konečně sans venin (bez jedu).

Podobných příkladův, kde buď podobnost slova, nebo slovo překroucené a zpotvořené, anebo konečně zapomenutý původní význam slova zavdaly příčinu k bájím a pověstem, nalezlo by se zajisté v lidu našem více, a sběratelé zjednali by si o jazykozpyt nemalých zásluh, kdyby si těchto zjevů všímali a je u všeobecnou známost uváděli.

*) Ve spise: Lectures on the science of language; díl II. čtení VIII.

FEUILLETON.

Miggles. Od *Bret Hartea.* — Bylo nás osm i s vozkou. Nepromluvili jsme ani slova za celých posledních šest mil cesty, to jest od toho okamžiku, co přerušilo zadrkotání těžkého povozu na kostrbatící se cestě poslední poetický výlev sudího. Vytáhlý muž vedle sudího usnul, provlíknuv ruku klátícím se řemenem a složiv hlavu na ni — celkem ubohý, bezmocný tvor, jenž vypadal, jako by se byl oběsil a byl uříznut příliš pozdě. Francouzská dáma na sedadle v pozadí usnula také, ale v polobdělém, slušném postavení, což se jevilo i v úpravě kapesního šátku, o nějž si opírala čelo z pola jen zakrývajíc tvář. Dáma z Virginia City, cestující se svým mužem, byla již dávno ztratila všechen osobní ráz v divoké směsici stužek, závojů, kožešin a šátků. Nebylo tu blesu kromě drkotání kol a krápání deště na střechu. Náhle pošta zastavila a my, jsouce na polo v mrákotě, slyšeli hlasy. Vozka byl patrně v ohnivém hovoru s někým na cestě, v hovoru, z něhož zlomky jako: „most stržen“, „dvacet stop vody“, „přechod nemožný“ vynikaly tu a tam nad bouří. Potom nastala uspávající přestávka a za ní ozval se tajemný hlas z cesty na rozloučenou:

„Zkus to u Miggles.“

Zachytili jsme zrakem svého vozku, jak se povoz zvolna otáčel, a jezdce, mizícího v dešti. Patrně zabočili jsme k Miggles.

Kdo a kde byl Miggles? Sudí, naše autorita, nepamatoval se na to jméno a znal krajinu přec skrz na skrz. Cestující washoeský myslil, že má Miggles beze vší pochyby hostinec. My věděli toliko, že jsme obklíčeni z předu i se zadu povodní a že jest nám Miggles skalinou útulku. As po deset minut trvajícím šplouchání se zarostlou pobočni cestou, která sotva poště stačila, stanuli jsme u vrat v rozsáhlé kamené, as osm stop vysoké hradbě. Vrata měla závoru a byla prkny zabita.

Patrně jsme u Miggles a patrně nemá Miggles hostinec.

Vozka seskočil a pokoušel se o vrata. Byla pevně zavřena.

„Miggles! Ó Miggles!“ — Žádná odpověď.

„Migg-ells! Hej, Miggles!“ pokračoval vozka s rostoucí zuřivostí.

„Migglesy!“ vpadal průvodčí lichotivě. „Ó Miggy! Mig!“

Ale žádná odpověď nepřicházela od bezesmyslého patrně Miggles.

Sudí, jenž se zatím dostal k oknu, vystrčil hlavu, ptal se celou řadu otázek, které, kdyby řádně zodpovězeny, bývaly by zajisté objasnily celé tajemství, čemuž se ale vozka vyhnul řka, že nechcem-li zůstat ve voze sedět celou noc, učinili bychom lépe, kdybychom vystoupili a zpívali po Miggles.

Tak vystoupili jsme a volali na Miggles napřed sborem a potom jednotlivě. A když jsme skončili, zavolal soudruh cestující z Hibernie na střeše: „Maygells!“ což vzbudilo povšechný hlasitý smích. „Št“ přerušil nás vozka.

Naslouchali jsme. K svému nekonečnému úžasu zaslechli jsme celý chor o „Miggles“, zazníval od protější stěny až do konečného dodatku „Maygells!“

„Nadmíru zvláštní ozvěna,“ řekl sudí.

„Nadmíru prokleté otroctví!“ zařval vozka opovržlivě. „Vyjděte ven, Miggles, a ukažte se! Buďte mužem, Miggles! Neskrývejte se v temnotě; já bych tak nečinil, kdybych byl vámi, Miggles!“ pokračoval Yuba Bill, skotače nyní ve své zuřivosti, která dosáhla vrchole.

„Miggles!“ odpovídal hlas, „Ó Miggles!“

„Můj dobrý muži! Pane Mighail!“ spustil zase sudí zjemňuje drsnost jmena jak jen možná. „Považte nepohostinnost, odepření útulku bezpomocným ženám před slotou počasí. Vskutku, můj drahý pane —“ Ale hlas jeho zaniknul v nové řadě samých „Miggles“ a v hlasitém smíchu.

Yuba Bill déle neváhal. Uchopiv se těžkého kamene z cesty, uhodil do vrat a vstoupil s průvodčím do ohrady. Následovali jsme. Nikdo se neobjevil. V houstnoucí temnotě bylo vše, co jsme znamenali, že jsme v zahradě — soudili jsme tak z růžových keřů, jichž mokré listy na nás vyšustěly pršku rosy — a pak že jsme před dlouhým dřevěným roubem.

„Znáte toho Miggles?“ tázal se sudí Yuby Billa.

„Neznám a není mi toho třeba,“ odsekl Bill, jenž viděl poštovní společnost pohaněnu ve své osobě od nemodlence Miggles.

„Ale můj drahý pane,“ vykládal sudí pomýšleje na vylomená vrata.

„Hleďte,“ odhovořil Yuba Bill s jemnou ironií, „nebylo by líp, kdybyste se vrátil do vozu a čekal, až budete uveden? Já půjdu dál,“ i vyrazil dvéře budovy.

Dlouhá jizba osvícena jen žhavými uhly ohně, jenž dohárával na velkém krbu v nejzazším konci. Stěny byly divně polepeny a vyjímaly se v mlhotavé záři ohně prazvláštně; někdo seděl ve velké pohovce u krbu. Vše to spatřili jsme hrnouce se do síně za vozkou a průvodčím.

„Hallo! Jste vy Miggles?“ zvolal Yuba Bill k osamělému obyvateli. — Postava ani nehlesla, ani se nepohnula. Yuba Bill přikročil k ní hněvivě a obrátil sklo své lucerny na její tvář. Byla to tvář muže, předčasně ustaralá a vráskovitá, s velmi velikýma očima, v kterých byl výraz tak zvláštní bezvolné vážnosti, jaký vídal jsem často v oku sovím. Velké oči bloudily s Billovy tváře na svítilnu i zůstaly konečně upřeny na tomto světlém předmětě bez další známky zvědavosti. — Bill krotil se namáháním.

„Miggles! Jste hluchý? Němý aspoň nejste, to víte:“ a Yuba Bill chopil bezsmyslnou postavu za rameno a zatřásl jí. — K našemu velkému sklamání sklesl ctihodný cizinec, když odtáhl Bill svou ruku, sám do sebe — sklesl na poloviční svou velikost, tak že byl jako nerozeznatelná hromádka šatů.

„Teď mne svlečte z kůže!“ řekl Bill hledě na nás, a ustupuje z beznadějného zápasu.

Sudí postoupil nyní v před i zvedly jsme tajemný bezobratný žok do původního postavení. Bill vyslán se svítilnou, aby se ohledl venku, neboť z málomocnosti tohoto osamělého muže bylo zjevno, že má někoho na pomoc; my ostatní sedli jsme si k ohni. Sudí, jenž nabyl svůj úřadní ráz a nepozbyl nikdy své rozmilosti v hovoru, stál před námi obrácen zády k ohništi a oslovil nás jako byl by před porotou jak následuje:

„Jest nade vši pochybnost, že náš úctyhodný přítel zde dospěl onoho stavu, jenž líčen jest Shakespearem „co svadlý žlutý list“ aneb utrpěl předčasnou pohromu na svých duševních i tělesných schopnostech. Zdali jest skutečně Miggles —“

Zde byl přerušen novým „Miggles! O Miggles! Migglesy! Mig!“ a věru celým sborem Migglesů v té samé tonině, v jaké jsme je dříve byli zanotovali.

Pohledli jsme jeden na druhého na okamžik s jakýmsi úžasem. Zvláště sudí uprázdnil hbitě své dosavadní místo, ano zdálo se, že mu hlas přichází zrovna s nadplecí. Ale příčina byla brzo objevena ve velké strace, která seděla na skřínce nad krbem a ihned byla zase hrobově ticha po své prostořekosti dřívější. Byl to patrně stračin hlas, jejž jsme slyšeli z cesty a náš přítel v lenošce nebyl za tuto nezdvořilost zodpověden. Yuba Bill, vrátiv se po marném hledání do síně, váhal přijmouti toto vysvětlení a pohlížel ještě s podezřením na málomocnou postavu.

Byl nalezl pro koně přístřeší a vracel se celý promočený a v rozmaru skeptickém. „Není tu nikoho na deset mil v okolí kromě toho zde, a to je proklatě málo.“ Ale objevilo se, že spočívá domněnka většiny na pevných základech; neboť sotva přestal Bill mručet, zaslechli jsme rychlý krok u dveří, šustot mokrých sukní, dvéře se rozlétly a leskem bílých zubů, se září tmavých očí a zcela bez okolků vstoupila mladá ženština; a přirazila dvéře a opřela se, oddychujíc si, o ně.

„O prosím, já jsem Miggles!“

A to tedy Miggles! tato jasnozraká dívka s plným hrdlem, jejíž mokrý šat z hrubé modré látky nemohl zakrýt krásu ženských oblostí, k nimž byl přilnul; od jejíž kaštanových kadeří, pokrytých mužským kloboukem, jak nosí jej mužští na jihozápadu, až k malé nožce a kotníkům skrývajícím se kdesi v odlehlých prostorách chlapeckých polobotek, vše bylo půvabné; to tedy Miggles a usmívající se na nás k tomu nejupřímnějším, nejnenucenějším spůsobem na světě.

„Vidíte, hoši,“ děla ještě celá bezdechá a kladouc jednu malou ručku v bok a nedbajíc němého úžasu naší družiny aniž úplného zničení Yuby Billa, jehož tvář se roztávala ve výraz mimovolné, málomocné veselosti — „vidíte, hoši, já byla dnes dvě míle odtud, když jste jeli cestou. Myslila jsem, že tu zastavíte a běžela jsem celou cestou vědouc, že nebude nikoho doma kromě Jima a – a —“ nemohla dech popadnout — „tím to je!“ A zde sňala Miggles svůj mokrý klobouk s hlavy a mávla jím zlomyslně, tak že nás jako prškou pokropila; i pokoušela se o shrnutí svých kadeří na zpět; upustila v tom pokusu dvě vlasničky, smála se a usedla vedle Yuby Billa, složivši lehce ruce do klínu.

Sudí vzpamatoval se nejdříve i učinil náběh k úžasné pokloně.

„Budu vás prosit o tu vlasničku,“ řekla Miggles vážně a půl tuctu rukou se vztáhlo; scházející vlasnička byla navrácena krásné majitelce; a Miggles přešedši síň pohledla ostře do očí nemocného. Ty slavnostní oči zahleděly se do očí jejích s výrazem, o němž jsme dříve neměli tušení. Zdálo se, že se život a duše vtírají zase do té spustošené tváře. Miggles se zasmála zas, — byl to drsný, výmluvný smích a obrátila k nám poznovu své tmavé oči a bílé zuby.

„Tato nemocná osoba jest“ — — — váhal sudí.

„Jim,“ řekla Miggles.

„Váš otec?“

„Ne.“

„Bratr?“

„Ne.“

„Muž?“

Miggles změřila střelhbitým, polovzdorným pohledem obě ženské cestující, které nebraly, jak jsem pozoroval, podílu ve všeobecném obdivování se Miggles se strany světa mužského, a řekla vážně: „Ne; je to Jim.“ Nastala tíživá přestávka. Ženské přisedly blíže k sobě; manžel washoeský hleděl roztržitě do ohně; vytáhlý muž obrátil patrně své zraky do sebe, hledaje podporu v této nesnázi. Ale Migglesin smích, jenž byl velmi nákažlivý, přerušil ticho. „Pojďte!“ pravila náhle, „jste zajisté velmi hladovi. Kdo mi pomůže připravovat čaj?“

Nemohla si stěžovat na nedostatek ochotníků. Za několik okamžiků byl Yuba Bill v práci, snášeje jako Kalibán dříví pro tuto Mirandu; průvodčí mlel kávu na besídce; mně samému usouzena nadšená práce řezati slaninu; a sudí uděloval každému svou dobromyslnou a výmluvnou radu. A když rozložila Miggles za přispění sudího a našeho Hibernického „cestujícího na palubě“ všechno náčiní, které bylo v domě, rozveselili jsme se navzdor dešti, jenž bubnoval do oken, a větru, jenž hučel komínem, a dvěma damám, které si cos šeptaly v koutě, i strace, která si činila u své skříně k jejich rozmluvě uštěpačné poznámky. V světlé záři plápolajícího nyní ohně viděli jsme, že jsou stěny polepeny výstřižky z obrázkových časopisů, seřaděnými ženským vkusem a výběrem. Nábytek byl upraven dle možnosti a chuti z krabic na svíčky a jiných beden a pokryt pestrým kartounem neb kožemi. Lenoška ubohého Jima byla pouhým důmyslným přetvořením moučného sudu. Vše bylo úpravné, ba panoval i vkus pro malebnost v té dlouhé nízké světnici.

Večeře byla labužnická; ba více ještě, byla vítězstvím společenským, myslím totiž co do vzácného taktu Migglesina v rozpřádání hovoru; činilať všechny otázky sama, a přece počínala si s takou upřímností, že mizela každá domněnka o tajivosti s její strany, a tak mluvily jsme o sobě samých, o svých úmyslech a nadějích, o své cestě, o počasí, jeden o druhém, — o všem, jen ne o svém hostiteli a hostitelce. Nutno doložiti, že nebyl hovor

Migglesin nikdy elegantní, málokdy gramatický, a že užívala časem výrazů, kterých užívat jest výsadou přiřknutou všeobecné pohlaví našemu. Ale hovor ten byl provázen takým svitem zubů a očí a končil obyčejně takým smíchem — jen Miggles uměla se tak smát — a byl tak přímý a počestný, že se zdál vzdušní obor přímo vyčisťovat. Jen jednou za celý čas večera byli jsme vyrušeni jako třením se mocného těla o zevnější stěnu budovy. Hned na to následovalo škrábání a čmuchání na dvéře. „To je Joaquin," řekla Miggles k našim tázavým pohledům; „chcete jej vidět?" Dříve, než jsme mohli odpovědít, otevřela dvéře a v těch objevil se na polo vyrostlý medvěd, jenž se ihned posadil na zadní nohy a svěsil přední, jak by žebral, a hleděl pln obdivu na Miggles, podobaje se tak velice a zvláště Yubě Billovi. „To je můj pes," vysvětlovala Miggles. „O, on nekouše," dodala vidouc, jak se dvě ženské pocestné schoulily do kouta. „Kouše, starý Toppy?" (Tato slova náležela přímo moudrému Joaquinovi). „Něco vám řeknu, hoši," pokračovala Miggles, když byla medvídě nakrmila a zavřela dvéře za touto „Ursa minor". „Měli jste velké štěstí, že se Joaquin nepotloukal kolem, když jste sem dnes večer padli." — „Kde byl?" tázal se sudí. — „Se mnou," řekla Miggles. „Bůh vám buď milostiv! — on se toulá se mnou v noci jako člověk."

Utichli jsme na několik minut naslouchajíce větru. Snad měli jsme všichni ten samý obraz před sebou — Miggles jdoucí lesem se svým divokým strážcem po boku. Sudí, pokud se pamatuji, prohodil něco o Uně a jejím lvu; ale Miggles přijala tuto poklonu jako jiné s klidnou vážností. Zdali si nebyla ani vědoma obdivu, jejž vzbuzovala — jinak by si sotva byla nepovšimla koření se Yuby Billa — nevím; ale její přímost stavěla se mužům na roveň, což bylo velmi hrubě ponižující pro mladší členy naší družiny.

Objevení se medvěda na denním pořádku nepřičinilo pranic na prospěch Migglesin v očích přítomných družek její. V skutku tak vyzařoval po večeři z obou pocestných ženských chlad, jejž ani borové suky, přinešené Yubou Billem a vrhané jako děti na ohniště, nemohly zcela překonat. Miggles to cítila, i prohodivši náhle, že jest čas, doložila, že ukáže damám jejich postele v sousedním pokojíku. „Vy hoši, slehněte se zde u ohně, jak můžete," dodala, „neboť nemám zde než jeden pokoj."

Naše pohlaví bývá obyčejně ušetřeno výčitky, že je zvědavo a že miluje klepy. Ale jest mi přece nutno říci, že jsme se, sotva dvéře zapadly za Miggles, shlukli dohromady a šeptali a pokašlávali a usmívali se, a sdíleli si vzájemně své podezření a domněnky a tisíc domyslů o své krásné hostitelce a jejím podivném soudruhu. Bojím se, že jsme i rameny krčili nad tím málomocným ubožákem, jenž seděl jako němý Memnon uprostřed nás a hleděl s jasnou netečností ve svých beznáruživých očích na naši úradu. V samém vrcholi ohnivého rokování otevřely se zas dvéře a Miggles vstoupila. — Ale nebyla to tatáž Miggles, která na nás vpadla před několika hodinami jako blesk. Její oči byly sklopeny i váhala na okamžik na prahu, s pokrývkou na ruce, i zdálo se, že pozbyla té prosté bezbázlivosti, kterou nás před chvilkou okouzlovala. Popošedši do jizby přitáhla nízkou židli k lenošce ochromeného, usedla, i stáhnuvši pokrývku přes ramena řekla: „Není-li vám proti vůli, hoši, poněvadž nás tu mnoho na tak málo místa, zůstanu zde přes noc." Při tom vzala ruku nemocného do své a zahleděla se do shasínajícího ohně. Tušení, že jsou tato slova jen úvodem sdělení důvěrnějšího a snad také zastydení se nad naší dřívější zvědavostí, přiměly nás k mlčení. Dešť ještě bubnoval na střechu, občasné zavanutí větru rozhárávalo uhlí v chvilkovitou jasnost. V této uspávavé hře živlů zvedla Miggles náhle hlavu, a přehodivši kadeře přes ramena rozhledla se po skupině řkouc:

„Jest tu někdo, kdo mne zná?" — Žádná odpověď.

„Přemýšlejte! Já žila v Marysville r. 53. Každý mne znal a každý měl právo mne znát. Já měla hostinec, až jsme se sešli s Jimem. Jest tomu šest let. Snad jsem se trochu změnila."

Že ji nikdo nepoznal, snad ji trochu rozladilo. Obrátila se hlavou zase k ohni a uplynulo několik okamžiků, než začala zase, ale rychleji: „Dobře, vidíte, myslila jsem, že mne někdo zná. Ostatně na tom mnoho nezáleží. Co jsem chtěla říci, jest toto: „Jim zde" — uchopila jeho ruku do obou dlaní, když mluvila — „mne znával, když vy ne, a utratil se mnou mnoho peněz. Myslím, že utratil vše, co měl. A jednoho dne — bylo tomu šest let letos v zimě — přišel Jim do mé světničky, usedl na mé pohovce, jak vidíte jej zde na té židli, a nikdy víc se nepohnul bez cizí pomoci. Byl raněn náhle mrtvicí a zdá se, že potom nikdy nevěděl, co ho bolí. Lékaři přišli a řekli, že to způsobeno jeho dřívějším životem — Jim býval hrozně nevázaný a divoký — a že nikdy nebude lépe, a že dlouho nevydrží. Radili mi, abych ho poslala do San Francisco do nemocnice, neboť že není k ničemu a že zůstane jako nemluvně po celý svůj život. Snad bylo tak něco v Jimových očích, snad proto, že jsem neměla nikdy děcko sama, řekla jsem „Ne". Byla jsem tenkráte bohata, neboť byla jsem oblíbena — pánové jako vy, pane, přicházeli mne navštívit — a já prodala svůj závod a koupila toto místo zde, protože je trochu s cesty, jak vidíte, a přinesla jsem si své děcko sem."

Při svém bystrém ženském taktu a poetičnosti pošinula se během rozmluvy tak, že měla němou postavu zničeného muže mezi sebou a svým posluchačstvem, kryjíc se v stínu za ním, jako by měl být mlčelivou omluvou její skutků. Němý a bezvýrazný, mluvil přece za ni; bezpomocný, schvácený a dotknutý božským perunem, ovíjel přece neviditelnou páži kolem ní.

Ukryta v temnu, ale stále držíc jeho ruku, pokračovala:

„Trvalo to dlouho, než jsem tu zdomácněla, neboť bývala jsem uvyklá společnosti a zábavám. Ženštinu nemohla jsem dostat na pomoc a vzít mužského nemohla jsem se odvážit; ale s přispěním Indiánů zde kolem, kteří konají pro mne často podivné práce, a tím, že nám posíláno všechno z North Forku, protlonkli jsme se, Jim a já. Jednou za čas přijížděl lékař ze Sacramento. Chtěl vidět „Migglesino děcko," jak nazýval Jima, a když odjížděl, říkával: „Miggles, máte vybráno — bůh vás potěš," a já necítila se tak osaměla potom. Ale posledně, když tu byl, řekl, když otvíral dvéře na odchod: „Víte, Miggless, že bude vaše děcko ještě muž a na čest své matky? ale ne zde, Miggles, ne zde!" A zdá se mi, že odcházel smuten — a —" a zde i hlas i hlava Migglesina ztratily se úplně v stínu.

„Lidé zde kolem jsou velmi laskavi," pokračovala Miggles po přestávce, vystupujíc pak trochu do světla. „Mužští potloukávali se tu kolem, ač seznali, že jich není potřeba a ženské jsou laskavy — nepřicházejí. Bylo mi dosti smutno, než jsem našla Joaquina tam v lese jednoho dne. Nebyl ještě s polo tak velký a já naučila jej prosit o svůj oběd. A pak je tu Polly — straka tam — ta neví ani kdy přestat se svými kousky a činí mi večer zcela družný svou řečí, a tak je mi jako bych zde ani nebyla jediným živoucím tvorem. A Jim zde," řekla Miggles, vystupujíc se svým známým smíchem do záře ohně, „Jim — divili byste se, hoši, jak mnoho umí na člověka jako on. Někdy mu přinesu květiny a on hledí na ně tak přirozeně, jako by je znal; a časem, když sedíme sami, čítám mu tamty věci na stěně. Můj bože!" pokračovala s upřímným smíchem, „minulou zimu přečetla jsem mu celou tuto stranu domu. Nebylo nikdy člověka, jenž více přečetl než Jim."

„Proč," tázal se sudí, „proč si nevezmete tohoto muže, jemuž věnovala jste svůj mladistvý život?"

„Vidíte," pravila Miggles, „byl by to nemilosrdný žert s Jimem, těžiti z jeho bezpomocnosti. A pak také, kdybychom byli muž a žena, věděli bychom oba, že jsem povinna činit, co činím nyní ze své vlastní vůle."

„Ale jste ještě mladá i půvabná" —

„Je pozdě," řekla Miggles vážně, „spěte raději. Dobrou noc, hoši." a přehodivši si pokrývku přes hlavu ulehla Miggles vedle židle Jimovy, opřela hlavu o stoličku, na níž spočívaly jeho nohy a nerozmlouvala více. Na krbu oheň zvolna uhasínal a každý zavinul se mlčky do své pokrývky. Za několik okamžiků nebylo v dlouhé síni hlasu mimo krápání deště na střechu a těžké oddychování spících.

Bylo skorem ráno, když jsem se probudil z nepokojného snu. Bouře byla přešla, hvězdy svitily a nezacloněným oknem, vystupuje nad vážnými borovicemi, hleděl měsíc do síně. Rozléval kolem osamělé postavy na lenošce neskonalou útrpnost a zdál se, že svitným proudem křtí hlavu ženy, jejíž vlas jako v sladké pohádce omýval nohy toho, jehož milovala. Ba dodával i jakousi milou poetičnost drsným obrysům Yuby Billa, jenž leže na polo opřen o svůj loket, mezi ním a svými cestujícími měl stráž svým divoce trpělivým zrakem. A pak jsem usnul zase a probudil se v jasném dni. Nade mnou stál Yuba a hřímal mi do uší: „Vše vzhůru."

Káva stála již na stole, ale Miggles tu nebyla. Hledali jsme po celém domě a otáleli dlouho i když byli již koně připřaženi, ale nevracela se. Bylo zjevno, že se chce vyhnout formálnosti loučení i že si přeje, abychom odešli, jak jsme přišli. Když jsme byli pomohli damám do vozu, vrátili jsme se do domu a potřásli slavnostně ruku ochromenému Jimovi, kladouce jej zrovna tak slavnostně po každém potřesení do dřívější polohy. Rozhlednuvše se po tom ještě jednou po nízké světnici a židli, na které byla Miggles seděla, usedli jsme zvolna do čekajícího povozu. Bič zapráskal a dům byl za námi.

Ale když jsme zajížděli na silnici, trhla pojednou dovedná Billova ruka koňmi tak, že se jich všech šest octnulo na zadních

nohách, a povoz stanul jedním nárazem. Na malé vyvýšenině vedle cesty stála tu Miggles s vlajícím vlasem, s jiskřícíma očima kynouc bílým šátkem a volajíc poslední „s bohem“. Zamávali jsme na vzájem svými klobouky. Potom práskl Yuba Bill, jako by se děsil dalšího pokušení, zuřivě do koní a my klesli nazpět do sedadel. Nepromluvili jsme ani slova po celou cestu do North Forku, kde zajel vůz k hostinci. Zde vstoupili jsme se sudím v čele do jizby a zaujali mlčky svá místa u pultu.

„Jsou vaše sklenky naplněny, pánové?“ řekl sudí smekaje vážně svůj bílý klobouk. — Byly.

„Dobrá, tedy na zdraví Miggles! Bůh ji potěš!“

Snad potěšil. Kdož ví? Přeložil *J. V. Sládek.*

Zvěstování P. Marie. Prostonárodní legenda španělská. *)

Když se Věčný hodlal v dětském zjevit tělu,
promluvil jest velmi sladce k archandělu:
„Jdi mi, Gabrieli, jdi do Galileje,
nalezneš tam vísku, které pán bůh přeje.
Nazaret se zove milostný ten koutek;
u jednoho domu spatříš v květu proutek,
vedle domu svěží ratoléstka zkvétá,
v domě bydlí dívka as patnáctiletá.
Dala tesařovi svatební své sliby,
je sic velmi chudá, ale mně se líbí.
Řekni jí, že bydlet v ní by se mi chtělo,
v životě že jejím vzal bych krev a tělo.“ —
Vyletěl jest anděl s rozpjatými křídly,
a když chudičkému přilít' ku obydlí,
a když viděl krásu, sotva věřil zraku,
vyřídil, co pán bůh vzkázal, bez rozpaku:
„Bůh tě pozdrav,“ pravil s velkou veselostí,
„bůh tě pozdrav, Marje, paní na vysosti;
Pán jest s tebou, budeš ze všech vyvolena,
budeš požehnána jako žádná žena,
požehnaný bude plod, jejž sama střežíš:
nebes král i země vykupitel Ježíš.“ *J. V. Sládek.*

*) Podáváme andaluskou legendu tuto co příklad milounké naivnosti v poezii prostonárodní.

Letošní karneval v Římě.

— Dne 15. února o půl druhé s poledne uslyšel jsem velebný hlas zvonu kapitolského. Jen jednou v roce promluví kmet ten kovový, v středověku kořistí z Viterba přivežený: počátkem karnevalu. Mimo to jen, když papež zemře.

Tím okamžikem počal zde karneval, zvuky ty vážné rozpoutaly přísný jinak mrav pyšných Římanů, staly se heslem radosti, do všech vrstev společnosti sáhající. Dumná Roma počíná šibřinky své mohutným akordem.

V brzku naplnilo se korso lidem maskovaným i nemaskovaným, balkóny a krámy, v lóže přeměněné, obsazeny výkvětem spanilých dívek — co do krásy vynikají Římanky nad obyvatelkami mnohých měst — a povozy ozdobené pohybujíce se nepřetržitou řadou vzhůru i dolů, takřka zasypávány byly všeho druhu confety a kyticemi, což vše statečně opětováno. Confetacci (kuličky sádrové), mouka, popel, coriandoli, cukrátka v papíru i bez papiru, kytice a všeho druhu bonbony v množství ohromném litá s balkónův, oken, z ulice, se všech stran, všemi směry, mezi rozjařeným, v pravdě veselícím se lidem tím. Od královské rodiny, která co den se účastní, až na posledního cídiče bot — vše se tu vespolek bombarduje.

Krátce před západem slunce zavzní rána dělová, vozy se vyklidí z korsa, lid jakž tak rozstoupne se na obě strany; nové tři rány a šest až dvanáct neosedlaných koní v divém úprku žene se uprostřed nesčíslného lidu po korsu půl hodiny dlouhém, druh druha předstihnouti se snaže, až u palazzo Venezia, kde senát s balkonu výsledek dostihu pozoruje, pochytáni bývají. Velké, přes ulici natažené plátno zastaví jim běh a hned za nimi z postraní ulice karabinieři zpáteční útěk jim zamezí. Vítěz u vítězoslávě dekorován, městem prováděn bývá.

Vše to co den se opakuje, vyjma pátek, neděli, a pak dny, kdy zapovězeno moukou a sádrou házet, by elegantnější masky nebraly škodu.

Letos karneval skvěleji jiných let se vydařil, k čemuž hlavně neobyčejně krásné počasí a pak společnost Pasquino přispěly. Pasquino nazývá se fragment skupiny antické, torso Menelaa zdvihajícího Patrokla, jehož replika v Uffiziích ve Florencii se nalézá a který v středověku na rohu palazzo Broschi zazděn byl. Jmeno to má od krejčího, za času onoho satirika nad míru vtipného, který vždy psané narážky své na sochu tu připevňoval. Od oněch dob Pasquino satirický význam má jako u nás asi Paleček; společnost pak, jež po vzoru Milána, Florence, Ženevy a j. měst tu se sestoupila na organisování karnevalu, jmeno to si přivlastnila. Král karneval letos pod jmenem Pasquino I., (na přesrok II. atd.) s četným komonstvem na koních a vozích projíždí denně korso, aranžuje plesy, udílí odměny a řády nejlepším maskám atd.

Však krátká jest vláda jeho; v masopustní úterý, o půl noci, za 14 dní života svého už jsa sestárlý, v smutečním průvodu na Piazza del Popolo bývá dovežen, i skoná tu na hranici spálen, ale co novorozeňátko jako Fénix z plamenů opět vynesen a prvním rádcům říše k vychování na příští rok bývá odevzdán.

Společnost Pasquino mnoho karnevalu prospěla. Mimo obohacení průvodů na korsu, aranžovala velký ples v Politeama, jiný při nesčíslných lampionech a bengálech na ohromném Circo agonale, nyní Piazza Navona, náměstí jako polovic našeho Václavského, při čemž slyšíme dvojí hudbu, vidíme trh v letohrádcích skvostně ozdobených, při lampionech a jiném osvětlení, prodavače všechny v skvostných maskách; dále velký ohňostroj na Popolo atd.

Nejživějším, nejpodařenějším byl úterek masopustní. Odpůldne nejvíc se házelo, lidu množství ohromné, od dvou hodin odpoledne až do půl čtvrté z rána takřka nabito, až do pěti velmi živo. Po obvyklém dostihu vrátily se vozy na korso, každý rozsvítí si svíčičku, moccollo, a tu nyní jeden druhému hleděl shasit. Balkóny damami obsazené dobývány, na vozy se vylezalo, vřava a skřek všude „Ecco moccollo!“ „Senza moccollo!“ — smích, ryk atd.

Na dlouhých tyčích upevněné šátky a vějíře shasínaly světla až v druhém poschodí a na balkonech, odtud zase dolů, neb přes ulici atd. Až do desíti hodin trvalo to vzájemné shasínání svící, načež na Piazza del Popolo velkolepý ohňostroj. Později obecenstvo zapovědělo vozům po korsu jezdit, tropilo pak bez nepohodlí své hlouposti. Na 80—100.000 lidí možno páčit počet lidu přítomného, mezi nimiž 20—30.000 maškar. Mimo stereotypní pulčinelly, arlekýny, marinaje a j. všechny druhy nejskvostnější a nejjednodušší střídaly se tu bez ustání, při čemž mnohé co doktor, senátor, advokát neb učitel žertovnými výklady, prosou i veršem poučovaly. Improvisované průvody a při zvuku tamburiny kolo nahodile sestouplé k tarantelle, tvořily, se zmíněnými již improvisatory, nesčíslná vedlejší ohniska, okolo nichž četné zástupy se kupily. Později balkony i okna se vyprázdnila a vše se soustředilo na ulici.

Charakteristické jest, jakým spůsobem mnohý žert se aranžuje. Tak o půl třetí z rána dvě ženštiny z balkonu ještě se dívaly v pestrou směs lidu, an tu jeden zočiv je křiknul: „A' letto!“ (do postele!) Okolo stojící vzali si jej za příklad a za několik okamžiků byl tu zástup ohromný, všichni divým rykem totéž křičí, až u všech opuštěných oken ta obecenstva část, která již na odpočinku trvala, se objevila ustrašená, v nočním oděvu. Velmi jest se divit, že při takém množství lidu rozjařeného, veselého, ba polo bláznivého, nebylo pozorovat ani jediného opilého, jako by pili pouhou vodu; konát tu lid sám službu policie, a hned vymítí každého, kdo přebral.

V popeleční středu jako kouzlem celá fysiognomie města byla změněna; před několika hodinami ještě polostřeštilý lid ten vzal na se tvářnost zase přísnou, pyšnou, a jen polo rozebrané tribuny upomínaly na zašlou vládu karnevalu. Včera ještě tak dováděvé, s kýmkoli se bavící, po korsu poletující krásky Říma, staly se opět tak nepřístupnými, chladnými jako dříve. *B. Schnirch.*

Čínské písně.

Rybák.

Rybák s klidné loďky hází
síť svou v jasné vody zrcadlo,
nedbaje, žeť roztříštěno
na tisíc se kusův rozpadlo.

Myslí na tu, kteráž doma zbyla
jako vlaštovička chránic svoje sídlo,
kterouž uzří zas, až jako vlaštovička
přinese jí ulovené jídlo. *Li-Tai-Pe.*

Perly.

Šum doubravy stichnul z večera
a klidného kolem jezera
panička jela krásná:
svítila luna jasná.

Tu s hrdla jí náhle, sponky prost,
se rozsypal drahých perel skvost;
i sbírá je člověk cizí
a sesbírav rychle zmizí.

Já nezvedal perel, já jen stál
a na její tvář se zadíval,
jež krásou smála se luně —
teď srdce mi touhou stůně.

Čan-Tin-Lin.

Domácí a cizí umění. — O Zákrejsově nové veselohře „Dvé krásných očí“ promluvíme až příště. Prozatím podotýkáme, že byl výsledek jen tak slušný. Kus sám zdá se nám lpěti nerozhodností mezi činohrou a veselohrou. Pokrokem tato veselohra v činnosti Zákrejsově není.

— Bezmála 200.000 zl. činí dohromady veškeré subvence peštského divadla národního a přece vedou se nářky na špatné úpravy. Aby těmto stížnostem bylo odpomoženo, vypravili nad míru skvěle nový kus N. Horvathův „Někdejší velcí páni.“ Dekorace i šat byly nad míru skvělé. Ale kus propadl — rozhodný to malheur.

— V Paříži zařídí dne 4. května slavnost Moliérovu a sice na celý oktáv. Bude to slavnost nad míru důstojna. Průmyslový palác, jehož použito roku 1855 k výstavě, bude schválně proměněn v divadlo a v něm budou po osm dní představení kusův Moliérových. Vedle toho budou provedeny z kusův básníkových živé obrazy a konečně vystaveny budou všecky předměty, jež mají jakýsi vztah k Moliérovi aneb docela od něho pocházejí.

— Jaké pečlivosti těší se divadelní dekorativní malba u Angličanů, jest známo. Avšak nyní již i nejpřednější mistři bývají engažováni k tomuto druhu malby a nezhrdají tím. K představení „Koriolana“ v Manchestru získán na vymalování nových a historicky věrných dekorací slavný Alma Tadema. I vůbec všecko nářadí, náčiní atd. ke kusu tomu potřebné bude upraveno dle jeho nákresův a on bude osobně přítomen všem zkouškám pouze co dekoratér a archeolog.

— Černínská galerie, kteráž jak známo, přestěhována bude z Vídně do Prahy, byla vedle Esterhazyovské nejznamenitější privátní sbírkou ve Vídni. Esterhazyovská galerie před nedávnem přestěhována do Pešti, Černínská přestěhuje se do Prahy, zbude tudíž jen ještě Lichtenšteinská, která má nějakého významu. Že tato stěhování Vídeňákům nejsou dvakrát milá, snadno si pomysliti.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Příručný slovník všeobecných vědomostí. Redaktor Josef Rank. Sešit 2. (Amaranthus-Argentoratum). V Praze. Náklad. knihkupectví F. Kytky. 1873.

Všeobecná knihovna. Redaktor: František Zákrejs. Svazek I.: Dvé krásných očí. Veselohra od Frant. Zákrejse. V Praze. Nakladatel: knihkupectví I. L. Kober. 1873.

J. H. — Pouhé počátky. Druhá je ještě nejprovedenější.

E. Š. — Pročpak nic výpravného?

A. F. S. v M. B. — Obstaráno.

L. D. — S takovým pokosem musíme ještě sečkat. Posud činí přátelé velmi málo pro časopis náš. Zvítězíme ale.

B. B. — Vaše „Jeptiška“ je až příliš něžna. Bojíme se, že se již rozplývá, že se jí chce „lepšího“ již života — nepřinutíme jí tedy k pouti slzavým naším údolím.

A. V. — Pěkně vypravováno, avšak zakončení naprosto neuspokojuje. Přemýšlejte o tom.

A. K. v P. — Na balladu celá ta věc nestačí. Do dvou třetin se Vám dařilo, konec však nemá žádné plastiky více.

A. H. — Obdržíš list.

L. D. — Ach, my tušili, že se strhne nyní liják „jarních písní!“ Jsme deštníkem, chránícím obecenstvo před pohromou, právem jste tedy adresoval své písně na nás. Obecenstvu nestane se nic, buďte ubezpečen: neotisknem ani jedinou.

S. V. — Tvrdíte, že Váš přítel má velký talent, a zasíláte tak malou, tak chudičkou básničku na důkaz toho!

ϱ + ϱ Jen jiné zakončení a povídka Vaše byla by dobra.

K. B. — Pěkné, ale příliš obšírné pro nás. Trvalo by půl roku, než bychom byli s otisknutím hotovi. Něco kratšího, žádáme Vás za to!

Listárna administrace. K více stížnostem stejného obsahu činíme mimopražské pp. odběratele „Lumíra“ pozorny, že si musí donáško do bytu *u místního poštovního úřadu vždy čtvrtletně na před vyjednati.* Za řádnou výpravu čísel z Prahy ručíme všem pp. předplatitelům.

Českému obecenstvu.

Číslem třináctým končí se první kvartál našeho „Lumíra“. Jsme již v plném proudu, každému lze posouditi, dovedem-li dostát slovu, jakýmž jsme se zavázali, vydávajíce na konci minulého roku program. Řekli jsme: „Lumír náš má se vyrovnati *nejlepším* časopisům cizím.“ Kdož znáš belletristické časopisectvo cizí, suďiž! Povedlo se nám získat sil výtečných a byli jsme tedy s to dostát úplně slibu svému.

Literární síly ty zůstanou nám věrny. Druhý však i každý kvartál další uvede čtenářstvu mnohé zas přispěvatele nové, jižto jen pro nedostatek místa posud nebyli uvedeni. „Lumír“ tak as v jednom, ve dvou letech podá již nejpestřejší, nejvybranější kytici českého literárního umění, jeho cena bude trvalá, vymykající se z efemérnosti časopisecké. Naše vůle a píle zůstane stejna a neochabla; naší literatuře je „Lumíra“ potřebí, víme to a řídíme se dle toho.

Posud nás ve snaze naší podporovala jen menší část českého časopisectva. Nechcem zde rozebírati věc tu, také jí ani úplně nerozumíme. Příčiny mohly by býti toliko osobní a ty snad nemají přec nadváhy nad cit pro věc národní a dobrou! Kdo nás ale upřímně podporoval, tomu upřímné naše díky.

Vřelejší sympathii nalézáme v obecenstvu samém. Ne sice tak vydatnou, aby „Lumír“ byl již předplatiteli svými zabezpečen, avšak — vždyť jsme ještě skoro v počátcích! Jsme přesvědčeni, že proniknout musíme, a opakujem slova svá: „Hleďte, aby se „Lumír“ dostal všude, kde vře a žije mysl pro zábavu ušlechtilou, sdělujte zprávu o něm všem! Časopis musí míti hojnost odběratelů, aby vždy víc a více rozkvétal, při liknavosti obecenstva zakrsává i podnik začatý třeba velmi nadějně, podporovaný silami a vedený péčí vzornou!“ —

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra,** v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

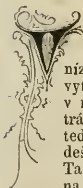
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 13.**

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.*

Zpěv pátý.

V nízké skále širou jeskyni
vytesali starci dětinní,
v modlitbách a zbožném rozjímání
trávili tam zimu života;
teď tam v chomáč Adamity shání
deště příval, větrů běsnota.
Tam i papeženku vězní jatou
na nohou i rukou tuze spjatou:
Mojžíšovo zítra objetí
v kochanku ji bohů zasvětí.

Procitnuvši tamo z těžké mdloby
dívka kyprém ležíc na mechu
v nedávné se pohřížila doby
v usedavém pláči, povzdechu,
až ji spánek trudný, nepokojný,
víčkem zahradil tok slzí hojný.

Ve štěrbině skalní hořící
smolná louč ji ozařuje celou:
něžné tílko, vlnu rozechvělou
ze zlaté se hrudi nořící,
chorou červeň v malém obličeji,
ústka, jimiž děsný škubá sen,
v bílém čele krůpěj za krůpějí,
řasy krov, jenž slzou ověšen.

Náhle v jeskyně se východu
Adam zjevil. Přikradl se k spící,
klekl k ní a zraky pálající
v nebeskou tu ztápěl lahodu.
Nad ní schýlen dlouho, dlouho tak
v líc jí skláněl vytržený zrak,
až se z ňáder, ze hluboka duše
vzdech mu vyrval, ticho vůkol ruše.

A jak ohlas ze rtů dívčiných
povzdech vynořil se; řasy clona
pozdvihla se; ve snů mlze tona
vzešel blankyt očí nevinných.
Chvíli děva se sny ve zápase
k jinochu své zraky vzpínala
a pak s bázní zastřela je zase
odvrátivši líčka zsinalá.

Adam.

Nelekej se, holubinko čistá,
nejsem jestřáb, jenž ti zhoubu chystá!
Hleď mi v oko, duše vroucí zvěst —
tam ti spásy kyne ratolest!

Jitka.

A kdo jsi? Co vede sem tvou nohu?
Nepatříš-li k chase neznabohů?
Jsi-li Římu věren — Táboru?

Adam.

Se všemi jsem, drahá! ve sporu.
V duši týrán pochybnosti bičem
otázka co živá bloudím světem.
Jako Kain, jenž nemá pohovy,
člověčenství vleku okovy.
Hledím k nebi — pro mne hvězdy nemá,
k zemi skláním ucho — země němá;
netážu se kněh, ni lidí víc —
a přec děsí mne to strašné nic!

Jitka.

Oj, co díš? Tvá slova srdce děsí!
Ty že nevěříš, tam nad nebesy
že bůh dobrý, všeho bytí zdroj,
stvořil země kruh i hvězdný roj?
Jeho věčný dech že rovně živí
ducha lidského i kvítko nivy?
z jeho ňáder lásky paprsky
pronikají světa okrsky?
že k nám v lásce nesmírné se sklání,
mluvil k nám, svá vepsal přikázání
v desky kamenné i v srdcí skrýš?
všemu tomu že ty nevěříš,
prorockému šumu z hloubi časů,
sborům andělských i lidských hlasů!
Že bůh věčný v Kristu Ježíši
vešel v Marii, kvítko nejtišší,
hlavu skloniv na golgotském kříži
sňal s nás hříchu dědičného tíži?
že náš úkol zemský životný
s hříchem zápas stálý, klopotný,
odevšad že Satan okem blýská —
však i stráž nám křídlatá vždy blízká?
Za hrobem že přichystána jest
cnostem odměna a hříchu trest,
že tam ve velikém slunci lásky
slzy vyschnou, uhladí se vrásky,
dobrým lidem v rájském koření
přeradostné kyne shledání?

Adam.

Věřím již, co zahlédl jsem tebe!
Ve tvém oku zasvitlo mi nebe,
prolétla's jak anděl ducha noc,
zjevila mi dobra, cnosti moc.
Volal jsem: vše liché jest a klamné,
tu jsi zašeptala: pohleď na mne!
Povznesla's mne nade vášní změť —
ó, můj anděli, dál se mnou leť!
Slyš teď záměr můj! — prv s ruky krásné,
s nohy sejímám ti vazby tíž;
volna's teď! — až oheň v háji zhasne,
opustíme pospolu tu skrýš.
Pod záštitou rozložitých dubů
unesu tě výspy po obrubu
a člun mihna ptákem po vodě,
navrátí tě žití, svobodě!

Jitka.

Žití? svoboda? co platny bídné
sirotě, jíž ze tmy kolkolem
nezáří ni jedno oko vlídné
z líce známé lásky plápolem.
Matička má dávno v zemi dřímá,
teď i otce smrti náruč jímá,
zahynuly družky mladých let
i ta chůva bělovlasá, milá,
jež mi první v ústa položila
tiché slůvko, první v ruku květ — —
všichni, všichni spočívají v hrobě!
Nepřál osud, dušičku bych měla,
s níž bych o svých mrtvých rozprávěla,
zpomínala, pozasteskla sobě.
Ba ni hrad ten, s jehož pyšné výše
poprvé jsem shlédla boží svět,
z jehož každé skuliny a skrýše
upomínky blahé pučí květ,
nepotrval — klesl v ssutiny,
netopýr mu obletuje hlavu
a had syčí z oken dutiny.
V cizých lidí nesoucitném davu
kam se poděju? Klín vlasti širý
pln je nepřátel mé krve, víry,
a svět vrahů mého národa —
Což mi platny žití, svoboda?

Adam.

Viz ten pádný meč — on prostý hany,
ač se boji přemnohými chlubí
a běs války cení v něm své zuby,
dokud mým je, krev mi v žilách hraje,
hlavy tvé se netkne záhuba,
jím chci hájit brány svého ráje
plamenným jak mečem cheruba.

Však tě v láně vzdáleného bora
ukryju před tísní lidských zorů!
Vše, co v klíně svém a tajných skrýších
nashromáždil stařičký si les,
vše, co zvěšel jedlích po nejvyšších
vše, co ukryl v divých květů směs,
balvanů co tíží příklopil,
i co na dno vod svých potopil,
nad nimiž se větví soumrak šeřil,
dubům kotlavým co tajně svěřil:
listí kropenaté, vlahou prsť,
srny měkkou, lesknoucí se srsť,
kukačky a doušku, anemonky,
svlačců lehce rozvěšené zvonky,
peří různé, lastur podoby
divokrásné, břehů ozdoby,
vše tam k těše, pohodlí ti snesu —
že tam zazáříš co kněžka lesu...
Kořisť lovu, svěží lesa plody,
denně v skromné přinesu ti hody.
Jedinou mi bude odměnou
vědomí, že těchže větví clonou
noc k nám zírá hvězdou blakosklonnou
a den mrká záři ruměnou,
jedno slovíčko tvých sladkých úst,
lehký krok tvůj, roucha tvého šust,
pohled na tvé tílko něžné, malé
z něhož dýše kouzlo neskonalé,
nad nímž bdí má péče ochranná!

Jitka.

V moci tvé jsem — děva bezbranná!

Vyšel Adam. Z hloubi jeskyně
mladá kněžka vysílá své hledy
do háje, jenž smutně naposledy
v ozlacených větví pokyně
slunce pozdravuje mroucí.
Stínové se kmenů příšerní
stelou po mechu; již u blednoucí
zeleň klesá soumrak večerní.

Také v dívky něžném obličeji
stínů, světel obráží se boj,
s muším tancem nad hlavinkou její
myšlének se divných točí roj,
jakýs nový, sladkobolný cit
dme jí ňádra, na rtu kolébá se,
slzy smutku zavěšuje v řase,
v oku zžíhá blaženosti svit.

Náhle vykřikla. Neb v otvoru
jeskyně, jak ze země by vstala,
postava se ženská vypínala
s dýkou v ruce, v divném úboru:
mroucí den jí svitem obrubuje
černou kadeř svislou dokola,
s níž se rudých květů zasnubuje
věnec kusý, sprchlý odpola.
Ostatek je v šero zahalen —
z šera divně probleskují jen
na širokém páse perly drobné
pod obočím svislým oči zlobné.
Chvíli zjev ten v otvoru se tyčí,
k dívce zděšené pak zlobně syčí:

Sulamit.

Utiš se, můj zlatý obrázku,
zodpovím tvých líček otázku.
Kdo že jsem? Co chci? Nu, věz to cele:
Jsem-tě Sulamit, jsem noci dceř,
noc mám v duši, hanby skvrnu v čele,
černější ach! skvrnu nad kadeř!
Jsemtě nevěstka, jež mladá léta
prohýřivši v hanby objetí
ze rtů hříchem otrávených metá
v lidi, svět i sebe prokletí.
Křiviš ústa hnusem, ošklivostí:
nuže věz: té hanby není dosti!
V těchto ňádrech, vilnosti tom stanu,
v této duši rmutem kanoucí,
jako jiskra dřímal na kahanu
jeden cit — teď sluncem planoucí:
láska k Adamovi! A čím více
vlastní bytost jsem si hnusila,
tím ty žáry výše šlehajíce
vzrůstaly — ó, co jsem zkusila!
Tušíš-li, co žárlivosti muka?
Ach, ty nevíš — nikdy nezkusíš,
neb tě za chvíli má sešle ruka
v pověčného míru, chladu říš.
O, což muka, jež ten břitký kov
chová v sobě, proti bolů roji,
jaké rozrývaly duši moji
při každém z těch láskyplných slov,
jimiž nedávno tvé plnil stuchy.
Ty's jen, ty's mi v duši zbouřila
pekelné ty žárlivosti duchy!
Poklidně jsem druhdy mhouřila
oko smavé, kdy se Adam shýbal
k jiným tvářím, jiných ústa líbal:
Vždyť jsem věděla, že z těchto květů
nižádný mu křídlo neschvátí,
že můj motýl v toužebném se letu
na hruď toužebnou mi navrátí,
a byť tužší rozpředl se boj —
v ruce cítila jsem rovnou zbroj!
Tu se vynořil tvůj obraz bílý,
cnosti svatozáříkem zlacený —
dlaň má klesla bez odvahy, síly,
boj můj navždy, navždy ztracený!
Vždyť já sama jako před světicí
poklekla bych ve prach před tebou,
před andělským úsměvem těch lící
s nevinností tichou velebou.
Stojím před tvou krásou svrchovanou,
před ráje co ztraceného branou:
vidí tam mé oko zmámené
zeleň stinnou, květy plamenné,
jejichž zlatokřídlí motýlové
bývali též mého dětství snové;
opájí mne šum těch blaha řek,
v nichž i můj kdys obrážel se věk.
Ale darmo rozestírám ruce:
neboť mečů cherubínských plam
zahání mne nazpět k hanby muce —
nikdy, nikdy nevrátím se tam!
Avšak slyš! mně pekelnou by trýzní
byla myšlénka, že v ráji tom
k blaha zdroji — co já hynu žízní —
Adam sedá pod nejkrašší strom,
že tě celuje, svou chotí zove,
tebe jeho obletují snové,
že v těch oček azurovém svitu
navždy, navždy pohřbil Sulamitu,
že se mu ni ve snu nezamihne
její smutná, zavržená tvář...
nikoli — ten los mne nezastihne —
vzhůru dýko! zmař mu nebe, zmař!

Zableskla se dýka — Jitka klesla.
Sulamit se řítí z jeskyně.
Mezi kmeny čirá noc se snesla
a háj dřímá v hlubé tišině.

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

(Pokračování.)

Příchozí se vyvinula z náručí matky, vtiskla polibek na čelo malé Anjeliky a mlčky se obrátila, bádavě mi do očí pohlédnouc. Pohled ten mne zarazil; byl zvláštní: obdivující se. Beze slova uchopil jsem ruku, již mi dívka podávala, ještě než jsem jí byl představen; chtěl jsem políbit hladkou rukavičku, v níž byla oblečena, ona však pozorujíc to, vytrhla mně ji obracejíc se k Anjelice.

„Aj, Růženo, což za ten krátký čas vyšel ti pan Obraz z paměti?“ tázala se radová pozorujíc nevšímavost její.

„Pan Obraz?“ zaznělo zvonivým hlasem z jejích rtů. „Odpusťte, pane učiteli,“ a dala mu ruku k políbení, „byla jsem překvapena utěšenou společností, že jsem zapomněla. Odpusťte!“ a přidala druhou ručku.

„Neškodí! neškodí!“ usmíval se pan Obraz, „na staré známé jest vždy dosti času.“

„O, naopak!“ odporovala. „Těch máme uvítat nejprvé!“ a zarděla se, plachým pohlednuvši okem na mne, kterýž jsem byl příčinou její zapomnělivosti.

Usedla mezi nás. Zodpovídala několik otázek radové stran příbuzných a tázala se po otci.

„Ráno odjel,“ zněla odpověď radové, „přijede však dnes; ale ještě někdo snad také dnes přijede — co myslíš, kdo?“

„Páně R...ova sestřenka!“ zvolala prostořeká Anjela.

Růžena na ni tázavě pohlédla.

„Slečna Helena!“ doplnilo dítě.

„Helena?“

„Tak jest; Růženo. Otec setkav se na dráze s panem

R . . . a jeho sestřenkou, doléhal na ni, by nás navštívila. Včera v noci odjela; divím se, že zkrátila návštěvu beztoho tak krátkou!“ vysvětlila radová. „Nemyslíte podobně, pane R . . .?“

Byl jsem v rozpacích. Jak mohla teď radová na Helenu zpomenout, myslil jsem, teď, když bych se byl právě nejraději ukolébal v domnence, že nepřijde, že ji ani neznám. Proto zněla též moje odpověď velmi divně, že tázavši se na mne v udivení pohledla. Byl bych s chutí celou svou nevrlost nad vylhaným příbuzenstvím dal na jevo . . Byl jsem tak měnivé, těkavé letory, aneb ztrácel nepřítomný křišťál lesku před objevivším se démantem! — Zpozorovav dojem, jakýž jsem svou nevhodnou odpovědí spůsobil, snažil jsem se chybu svou napraviti.

Růžena vyprávěla ještě, proč přijela dříve; popisovala roztomile stesk svůj po domově.

Pan Obraz se vzchopil a ubíral se s Anjelikou k pianu. Poroučel jsem se také, udávaje za příčinu neodkladný dopis.

Přišed do svého pokoje, vzal jsem péro do ruky a chystal se skutečně psáti příteli. Již před třemi týdny obdržel jsem list od něho, aniž jsem posud odpověděl. Psal, že obdržel protekcí vyšší osoby místo za podlékaře v městském blázinci a líčil mi tamní smutný život uprostřed pomatenců. Nakreslil mi dovedně několik typů pomatených a slíbil, že v příštím dopisu bude pokračovat. Porovnával jsem svůj nynější pobyt v roztomilé krajině na klidném zámečku s jeho bydlištěm: strašná to protiva! Připomenul jsem si posledně minulé dny — Helenu! Nemohl bych zvětšit počet bláznů pod jeho dozorem? Tato slova jsem napsal na začátku listu. Přečta je chtěl jsem papír změnit a přec se mi to zdálo tak pravdivým, že jsem psal dále. Marné bylo mé snažení, sestaviti něco kloudného; myšlenky mé se bleskem střídaly a neponechávaly mi času přenésti je na papír. Unaven přemítáním, napsal jsem krátkou omluvu, že pozdě odpovídám, a přidal jsem několik otázek po jeho spokojenosti a žádal o brzkou odpověď — „Tvůj věrný přítel!“ skončil jsem.

Zpomněl jsem na dnešní horování, na lživou omluvu na papíře, ke lži té ironické „věrný přítel“.

„Vše co konám, jest lež, klam a vždy kontrast,“ přemýšlel jsem.

„Horování mé o lásce k národu, srdce mé co chvíli samo sebe klamající — národ, státní služba; radův poručence a neodvislost; láska a Helena — lež! klam! A Růžena?“ . . . .

Třetího dne teprv přijela Helena. Po celý ten čas její nepřítomnosti byl jsem spokojen, nebyl jsem nucen klamat, zvláště teď, Růženu.

Přijela.

Zase jsem byl nucen lhát, zase klamat! Blamování, nepřízeň svého protektora budoucího; následky samovolné výzrady; zříti odpuzující a donucující obličej radův a snášeti důvěrnost Heleninu, kteráž teprv vedle Růženy zdála se mi hroznou třicítku ukazovat.

Já blouznil po Růženě! Helena, jejíž divoká povaha účinkovala na mne dříve úchvatně, byla bezmocna. Její pohled vzbuzoval ve mně žár vášně, stisknutí ruky, dotknutí bujných údob jejích účinkovalo na mne elektricky. Leč vše to bývalo dříve. Teď zde byl hromosvod, jenž činil její sílu slabou, otupoval ji, a k této chránící moci přilnul jsem celou bytostí. Žár oka Helenina zdál se mi býti zničující proti oživujícímu palu modra Růženina. Divoká povaha, rychle účinkující, postrádala síly před Růženou zvolna vábící, jejíž příjemná, tichá a přece jará duše poutala k sobě každý příbuzný pocit duše mé. I Helena pozorovala mou chladnost a popuzena jí, stávala se mi hroznou svým laskáním výhradně u přítomnosti Růženy, kteráž v podobném okamžiku chladně se odvracela k nejbližšímu předmětu, jak by ničeho nepozorovala, aneb jako by při oprávněném miliskování nechtěla být svedkyní. Zahledl jsem však jednou uzardění její, jež snažila se ukryti, sklánějíc se ku kvítku podél cesty rostoucímu. Bylo to v zahradě.

Snad jí bylo protivno laskání to, či tušila, co ušlo i bystrému zraku radové: nepravý náš poměr?

Byl jsem rozmrzelý a nevrle jsem se zbavil ruky Heleniny, jež obtočena kolem mé šíje, vydávala v její libovůli můj obličej.

„Aj, vy jste divoký jak bujný oř, pane bratranče,“ pravila úštěpačně na mne i Růženu pohlížejíc, „jehož uzda spočívá v krásných rukou.“

„Nevím, jak byste to mohla odůvodnit,“ řekl jsem v předešlém rozmaru. „Snad tím, že nemilo mi ustavičně podléhati vaší rozpustilosti.“

„A od kterého času jest vám rozpustilost má nemilou?“ podotkla zlobivě.

„Hm, to bych musil čítat na hodiny, neb poznání naše se datuje teprv od několika dní.“

„A naše příbuzenství?“

„To žilo arci v ústech našich,“ — opravoval jsem svůj neopatrný výrok — „dobře však má rozpustilá sestřenka ví, že má nepřítomnost doma jakož i vzdálenost našich bydlišť překážela dřívějšímu seznání našemu.“

„K mé radosti!“

„I k mé.“

Mrštila po mně hněvivým okem a pokračovala lehkým názvukem: „Oh, s vámi je těžko zápolit s nadějí ve vítězství, jen tehdáž snad, kdy byste podlehal mé nadvládě. Škoda, že nás poutá příbuzenství rodinné, zasadila bych se. podřídit vás mému jhu.“

„A myslíte, že má vůle by spočívala na přání vašem? že bych se stal automatem vaší vůle? Vy přeceňujete se, sestřenko!“

„O nikoli.“ řekla zlomyslně, „chtěla bych být jen pánem vaší moci, byste nemohl lhát!“

Růžena se sklonila k jiné květině. Já zahořel zášti m.

Její slova, poukazující na první noc zde strávenou, vehnala mi ruměn do tváře, jen přítomnost Růženy zabránila výbuchu nevrlosti již déle tlumené. „Jest to přáním nedobrých,“ zněla má odpověď. „V noci i bídník opanuje, světlo však osvítí-li jeho škrabošku, nahotu svou objevuje, kterou zakrývalo líčidlo — nejasné tmy.“

Nyní opět Helena zbledla. Viděla, že neustoupím, ano že dotýkaje se již její tváře, jsem s to, abych projevil i více.

Utrhl jsem s keře bílou rozkvétající růži.

„Vizte,“ pokračoval jsem, „čistý lesk mírnosti, pel neviny; těmi lze jho trvalé na nás uvalit, ty nás poutají k sobě, jemně, zvolna: ale na vždy!“

„Růže!“ ozvalo se sarkasticky z jejích rtů. Shýbnutá Růžena se při tom obrátila k nám. „Ach, myslila jste, slečinko, že jsem volala na vás? Nikoli, pan R . . . toliko chvalořečil kvítku, jehož jméno vy náhodou máte.“

„Mýlíte se,“ zarděla se Růžena; „znala jsem obsah řeči, zdvihla jsem se mimovolně. Ostatně,“ podotkla důrazněji, „netoužila bych míti přednosti růže, bych uvalila jho na šíji mužovu.“

„Raději byste je snášela sama?"

„Snad!"

V pocitu velikého rozdílu mezi oběma ženštinami utkvělo mé oko uctivě na Růženě. Tušil jsem, že rozuměla, komu náležela má chvalořeč. Má trpkost proti Heleně zmizela, zbyla jen útrpnost. Oznámil jsem jí, vzdoruje možným nepříjemnostem, tíhu, jakou ve mně vzbuzoval vylhaný poměr.

Stanuli jsme u rybníka, jehož čistá hladina probleskovala houštinou nábřežní, jako světélko v středu klidné rodiny, zvoucí k sobě bloudícího ve tmách. Loďky na hřbetě vln spokojeně se houpající vábily nás ve své lůno.

Na mé vybídnutí vstoupily slečny na jednu z nich. Vesla mnou pohřížena v tichou vodu, rušila její klid a hněvivě vrhaly krůpěje rozprchávající se, svitem slunečním ozařené, hynoucí zrak na rušitele míru. Povděčen namahání, jež omlouvalo mé mlčení, rozrýval jsem vesly hladinu. Loďka ploula rychle po rybníce. Mžikem jsem přejel ostrůvek, jenž by byl mohl vzbuditi žádost dam, že tam vystoupí; na nejisté vodě byl jsem poukázán pečovati o bezpečí jich, tam byla by opět povinnost má, pečovati o zábavu. Pot se lil po mém čele. Znenáhla rozhovořily se slečny; rozmluva zdála se závoditi s živostí pohybu loďky; bylo mi to vhod. Helena i Růžena zdály se zapomínat na mne, či vpravily se v myšlénku, že jsem jim pouhým veslařem? Ruka má vší silou pohroužila veslo do vody; loď se prudce pohnula. Růžena vzkřikla a zachytila se Heleny, tato obrátila se a čtouc na mé tváři, co se as uvnitř dělo, pousmála se spokojeně. Teď teprv překypovala veselostí a unesla i sousedku svým rozmarem.

Živý hovor, provázený stále hlučným smíchem, jehož zvonivý třepot rozléhal se po jasné hladině, obrazil nitro dívek, mým rozladěním nikterak neznepokojené. Prsty potápěly se v zelenavé vodě, kteráž vinula se v blaženství k spanilým útvarům. Ve stálém kolébání vyloudily se zvuky Heleniina pěkného orgánu v melodicky-rozpustilém divadelním popěvku.

Jedna sloka písně končící:

„Mně se zdá, mně se zdá,
že mne láska za frak má!"

naplňovala mne vztekem. Helenina tvář, komickými posuňky změněná, vrhala při oněch slovech úsměvačný pohled na mne. Upozornila tím i Růženu, která se dle jejího pohledu též na mne koukala. Sklonil jsem se jako u větším namahání, abych nezřel obě úsměvačné tváře. K hlasu mé nepravé sestřenky připojil se i Růženin a v dvojzpěvu dvojil se i můj hněv.

„Mně se zdá, mně se zdá, že mne láska za frak má," znělo opět. „Da capo! da capo!" smála se Růžena.

Pozdvihl jsem oči, obě smějíce se patřily na mne, ruka má veslem vší silou pohnula; loďka vrazila do ostrůvku.

Vzkřik a obě dámy potopily se ve vodě.

Nevěděl jsem, mám-li se smát, či na sebe se horšit. Podal jsem ruce Růženě, jejíž leknutím zbledlé líce mne dojaly; ona mne objala kol krku a vymrštila se na loď. Bylo to v místech mělkých. Loďka se zakolotala, ona se těsněji ke mně přivinula; já blahořečil v tom okamžení své nešikovnosti. Mlčel jsem, nechtěje rušit blahou pro mne chvíli. Konečně se svezly její ruce s mé šíje.

„Slečno," řekl jsem vroucně, „odpustíte mi, že jsem vinen touto nehodou?"

Ona na mne pohledla blankytem svého oka a usmála se. „Svádíte cizí vinu na sebe;" pravila; „odpusťte vy mně, vím, že má — naše uštěpačnost vás popudila k onomu pohybu."

„Díky, slečno, díky!" Slíbal jsem mokř na ručce její. Vytrhla mi ruku zardělá a plaše kol pohleděla: „Byl to jen trest za — vizte, na vaši sestřenku jsme zapomněli."

Sklopil jsem hlavu před okem jejím. „Trest! sestřenka" — měla ona tušení? Polibky mé nepravé sestřenice pálily mne jako rozžhavená ocel. Doví-li se vše, zdaž pak uvěří mé nevině, a uvěří-li, co řekne oné důvěrnosti? Oh, kéž bych byl vše, co z toho poměru vyplývalo, mohl pokládati za pouhý sen.

„Ale pane R . . ., vyť veslujete od ostrůvku; snad tam nezanecháme slečnu Helenu?"

„Smím vědět, slečno, čím jsem zavinil onen trest?" otázal jsem se pomíjeje její slova.

„Čím? Až jindy." — Odvrátila se.

„A odpustíte mi pak vše, vše?" řekl jsem vroucně.

„Vše? dříve bych musila slyšet zpověď, pak teprv lze dáti absoluci. Či myslíte, že sleduji vaše kroky?"

Poklonil jsem se a hněval jsem se na svou domnívavost a několikerým pohybem vesel připloul jsem k ostrůvku. Helena marně na mé přispění čekajíc a vedle ostrova na mělčině se nalézajíc, vystoupla na sucho. Vtipkujíc o mé šikovnosti, sedla do loďky. Nedbal jsem vtipů, zabýval jsem se slovy Růženy. „Trest!" Trest mne naplňoval bázní a přec radostí. Snad tušila pravdu; leč snad — Kdo ví? Chceme-li kárati, trestati někoho, zajisté že nás zajímá, jsme mu nejspíše nakloněni; a pak — inu pak se též rádo odpouští!

V zahradě nám přišla vstříc radová, hleděla na vše z okna. Helena sice v žertu snažila se vše na mne svésti, leč Růženin jazejček obrátil vinu na neopatrné chování se na vodě. Obě rosíce vyprahlé stezky, s smíchem kvapily k domovu; radová když viděla, že malé to dobrodružství dobře se skončilo, následovala je uspokojena, naléhajíc jen na rychlé převleknutí.

I já odešel do svého pokoje. Ač můj kabát byl pomokřelý přitisknutím Růženiným, nesvlékl jsem jej i zdálo se mi, že blahý pocit onoho okamžiku by zmizel, kdybych jej odložil.

Po čtvrt hodině jsem vyšel na chodbu. Helena rozčilená vběhla mi v ústrety, posud nepřevlečena.

„Neviděl jste radu?" tázala se kvapně.

„Tuším, že se posud nevrátil."

„Nevrátil!" vzkřikla zaražena. Máchla rukou v další odpověď a spěchala dále a tázala se služebníka jí potkavšího.

„Právě přijel," odvětil.

„Přec!" zvolala a zmizela.

Udiven jsem hleděl za ní. Po chvíli vyšla s radou ze salónu. I on byl dojat, velmi dojat. Ruce jeho zimničně zapínaly a rozpínaly kabát, s napnutím poslouchal vypravování Heleny. Ustoupil jsem do postranní chodby k mé komnatě.

„Je pryč — pryč!" slyšel jsem mluviti Helenu. „Náhodou hledajíc šaty k převlečení, zpomenu na listinu; nacházela se vždy v přihrádce mého vaku uzamčena. Vyhodím všecky papíry, prohledala jsem všecky věci: marně. Oh, bídník! on ji má, on ji musí mít! pozorovala jsem, že tam cizí ruka sáhla, vše bylo v nepořádku!"

„Ničemná ženo!" sípěl rada, „tím jsi ty vinna! Ty mne, sebe zkazíš! proč jsi si nebezpečnou tu listinu ponechala!"

Ona vzkřikla; nejspíše jí stiskl ruku

„Ponechala jsem si zbraň!" děla. Zašli do jejího pokoje.

Musím podotknout, že věci, o nichž byla řeč, byly přinešeny po navrácení se Heleny z Prahy, z bytu komikova.

Vstoupil jsem opět do své komnaty.

„Co as skrývá tato listina?“ přemýšlel jsem, „že dostačuje oba tak postrašit? Mezi nimi musí být podivné tajemství, což abych je vyskoumal? Jsem svým povoláním oprávněn, míchat se do cizích záležitostí, aspoň poněkud. Prameny onoho tajemství jsou zde v domě, snad mi toto pojistí přízeň radovu, snad mi proklestí dráhu do budoucnosti! Zpomněl jsem na všechny řeči obou; zdály se mi býti závažnějšími než z počátku i zlobil jsem se sám na sebe, že jsem se posud nezeptal na jméno komika. „A kdo as je onen druhý?“ přemítal jsem.

Sluha přetrhl pásmo mých myšlének. Měl jsem přijít do salónu. Celá radova rodina tam byla shromážděna.

Rada byl velmi rozčilen. Jeho obličej byl pošmurný. Helena byla rozechvěna; nejistě omlouvala náhlý odjezd, donucovala ji prý nenadálá zpráva jakási. Byla přichystána zcela na cestu. Rada pozbyv své chladnokrevnosti, nutil k rychlému rozloučení, nedbaje na udivené pohledy choti. Pseudo-sestřenka rozloučila se polibkem s radovic a podala mi ruku, nazývajíc mne pouze panem R . . . Její na polibky štědrá ústa pro rozčilení zapomněla drahému bratranci poskytnout při odchodu jeden. Byl jsem jí vděčen za to. Neměla více přijít, rada poručil snésti věci její — komikovy — do vozu. Jásal jsem; konečně jsem byl prost nepravého příbuzenství. Již odcházela ze dveří. Rada pojednou zvolal na ni: „Sečkej, Heleno!“

Radová překvapena pohleděla na muže. Ulekl jsem se. On ničeho nepozoroval.

„Pojedu také!“ pravil. Vzal klobouk, sluha mu přinesl pouze svrchník, hůl a s jednoduchým: „S bohem!“ zmizeli oba. . . .

Několik minut na to bylo slyšet odjíždějící vůz. . .

„Toť se něco divného událo!“ pravila radová, a mně se zdálo, že slova ta se vztahovala na nejbližší minulost i na trochu pozdější.

„Helena — sestřenka!“ zašumělo v mé hlavě. Pokrčil jsem rameny.

„Proč as rada tykal vaší sestřence a oslovil ji Heleno?“ tázala se mne, by to nikdo neslyšel. V okamžení tom zdála se přec chovati část podezření.

„Snad toho příčinou spěch a jeho původ!“ odvětil jsem.

Upřela na mne oko. „Zajisté!“ řekla dvojsmyslně a vyšla z pokoje. Anjelika odběhla za ní; Růžena přistoupla ke mně.

„Proč otec tak náhle odjel?“ tázala se.

„Není mi známo, slečno.“

„Aj, vždyť přec pracujete v jeho kanceláři, znáte nejspíše pohnutky?“

„Neznám, slečno!“

„Vy jste ošklivý!“ pravila durdivě, a ruka její se dotkla lehce mé tváře. Odešla.

Jindy bych byl zachytil ručku; teď jsem byl příliš rozechvěn.

Vždyť jsem tolik viděl, tolik slyšel, a byl jsem zbaven sestřenky. . . .

Byl večer! Krásný večer, jakých málo a mnoho pro člověka v naší otčině. Pravím pro člověka. Dosti jich pro veškeré obyvatele a málo pro jednotlivce.

Kdy s jasem hledíme v tichou, bledým měsíce svitem ozářenou krajinu, kdy plnými plicemi dýšeme oživující vzduch letní, vůni podvečerní, rostlinnou, kdy odhalíme hlavu, by laškovný milý větérek dýchal občerstvivě na teplou naši tvář, by pohrával vlasem, čtveračivě v obličej jej házeje: kdy bychom objali svět, vznesli v rajské nadzemí člověčenstvo, zapomínajíce, odpouštějíce; — tenkráte čítáme večer mezi ty, které já mínil a taký byl pro mne dnes.

Posud jsem nezažil takové volnosti v domě tom. Večer příchodu mého byl příjemný; však byla to příjemnost na okamžik vykouzlená, vzbuzena vášní a dnes byl druhý, však krásnější! Já se vymanil z pout Heleniných! Nestrašil mne, nezaháněl v meze zasmušilý radův obličej — byl jsem svoboden!

Svoboden i šťasten! Nepřeháním! I ten jest šťasten, kdo ze žaláře vystoupil, byť měl ještě ticícero nesnází přetrpěti! Žije okamžitému vybavení, plesá v chvilkovém blahu! I já byl blažen! . . .

Vstoupil jsem do zahrady. Vstříc mi přicházely dvě postavy. Menší, Anjelika, přiskočila poznavši mne. „Ach to je krásné, že pan R . . . zde; aspoň netřeba matince samotné čekati. Zavolám ještě Jana. Jene! Jene!“ ozývalo se volání na sluhu.

Zůstavila mne s Růženou.

Vzduch zdál se mi být pojednou horký, cítil jsem, jak nach rozestřel se po líci mé, vzbuzený žárem vnitřním.

„Jsem k službám paní radové — Kde se nalézá? Či smím se těšit vaším průvodem?“

„Ano, půjdu s vámi.“

Nabídl jsem jí ruku a cítil jsem blahou rozkoš tiskna k sobě spanilé rámě. Počala se mne opět zmocňovati ostýchavost, ale statně jsem se jí zbavil; protivilo se mi, býti citlivůstkářem. Zamčřovali jsme cestkou k besídce.

„Hle slečno, ještě odpoledne chtěla jste být spíš trpitelkou než tyrankou a již vstupujete ve způsob těchto. Za to já se mohu honosit, že oddaně vás sleduju a na cíl se netážu!“ započal jsem, ano mi nic moudřejšího nenapadlo.

„Aj a proč?“

„Vedete mne, aniž vím kam!“

„Což mi nedůvěřujete?“

„Vám, slečno? Zakryjte oči mé, nechte mne vsadit do uzavřeného vozu a vezte mne kraj světa, třeba jako ondy v divadle vedli onoho zamilovaného světoběžce do lesnaté pustiny — všemu se podrobím s radostí, budete-li vy přítomna.“

„Hahaha! pane R . . ., vy se ve svou oddanost nutíte. Věřím, že byste se nehoršil na původce tajného únosu, když, jak onoho na jevišti, by vás uvedl ku krásné dívce, jejíž láska by vám byla díkem.“

„Mejlíte se, nežádal bych nikdy podobnou odměnu; byla by mi trestem!“

„Není možna!“

„Věřte!“

„Oh, vy hajiteli lásky světější, nezištné. Arci, pravda-li, co ústa vaše hlásají, musila bych vám uvěřiti! Je-li vaším ideálem láska — leč láska k ženě není u vás hodna, by byla vřaděna k těm, jichž jste ctitelem — pak arci vám nemožno, abyste se prohřešil proti své zásadě. Potom souhlasím, že co jsem řekla, bylo by trestem pro vás, že jste jednoduše nepřítelem našeho pohlaví!“

Hleděl jsem na ni udiven. „Slečno, která zlá ústa mne takto vám vylíčila?“

Ona se zasmála. „Vaše ústa, pane R . . .!“

„Má?“ — Zpomněl jsem si na den, kdy přijela; tehdy jsem cos podobného povídal, ale věru že v té chvíli jsem sotva obsah toho znal. Věděl jsem, že byla předmětem mého horování láska k umění, k národu, k člověčenstvu, i o ženě jsem se zmínil; leč abych se byl stavěl nepřítelem žen, tomu jsem nevěřil, to mi ani ve snu nenapadlo, vždyť by to bylo pyramidalní lží. Jako nelpím přísně na svých zá-

sadách, tak jest i možno, že jsem trochu víc mluvil než jsem promyslil; leč v té chvíli byl bych zavrhl cos podobného s největší upřímností. Já nepřítelem žen — a to mé ubohé srdce letělo právě vstříc nové lásce trvalejší, vroucnější, poněvadž i šlechetnější.

„Proč pak jste se tak zamyslil, pane R . . .?“

„Vy byste tomu věřila?“

„Vždyť jste to sám řekl, neupírejte! Stála jsem ve dveřích, když jste líčil vše tak skvěle. Neznala jsem vás, neviděla jsem vám v tvář, ale celá duše má chvěla se rozkoší při vznešených těch zásadách. Já mínila, že za vaší pomoci budeme pěstovat aspoň některou lásku tu, že vy budete učitelem a ona pojítkem naším; ale vy jste se rozhovořil pak o jiné, zištné, prý sobecké lásce a já umínila si, pomstít se vám za to líčení — škoda, že se to nezdařilo. Avšak ještě jste u nás!“

Růžena polo v žertu, polo rozhorlena vyhlížela rozkošně. Přisáhala pomstu a její blankytné oko mluvilo o odpuštění. Ruku svou byla vymanila z mé ruky. Já byl nadšen! Její bytostí jsem byl nadšen, pro onu skvělou (dle jejích slov) řeč, byl jsem nadšen i pro obsah její i pro Růženu.

Pojal jsem hrozící ručku do své. „Ne, slečno, vy se nepomstíte! já se napravím, to vám přisáhám! Všech svých zásad se odřeknu!“

„O, pak nejste mužem!“

„Vždyť musím se odříci!“ odvětil jsem, ruku její na srdce tiskna.

Ona mi ruku vytrhla. „Vy jste ještě mokrý!“ řekla s pečlivostí, zasáhnuvši mokrý šat. „Ještě z loďky; můžete nastydnout — proč jste se nepřevlékl?“

„Nechtěl jsem!“

„Smím vědět proč?“

„Zajisté!“

„Nuže?“

„Nuže, slečno, na tomto místě spočívala jste vy; tamto na loďce!“ Ona sebou trhla, já pokračoval: „V tom okamžiku byl jsem šťasten, blahořečil jsem své nešikovnosti. Když loďka se pak náhlým vstoupením zakolébala a vy úzkostlivěji ke mně jste se přivinula, ó jak jsem toužil, by všecka voda vystoupla ze svých mezí, bych na loďce té byl samojediný s vámi, jež objímá v bázni šíji mou: byl bych vydal v největší nebezpečí život za prodloužení toho okamžení. V té době jsem nepamatoval na své zásady, okamžikem tím zmizely na vždy; pamatoval jsem pouze na vás, na sladké to břímě, a v pocitu nevýslovného blaha stal jsem se člověkem, jakým jsem vždy pohrdal: sobeckým, zištným! Vaši ruku, pohled, slovo záviděl jsem jiným, zdálo se mi, že vše to skytáte hojně každému, ke mně jen se chovajíc cize, a jiní přec tak chladně vše přijímali, po čem já toužil jsem vroucně!“

Ona odvrátila hlavinku, cítil jsem chvění ruky, na její zardělou tvář vrhal měsíc zrádný svit.

„Přišed domů, nesvlékl jsem se, uchoval jsem upomínku, jež mi přiváděla na mysl blahý okamžik. — Tato však jest pomíjející — slečno, nesmím nikdy — aspoň doufati — v okamžik, jenž by k onomu se družil?“ . . ,

Po pěšině ozývaly se kroky a volání: „Růženo! Růženo!“ Byla to Anjelika, provázena sluhou. Nešťastná Anjelika!

Přál bych si byl v té chvíli, abych ji mohl zničit.

„Pojďte!“ pravila tiše Růžena.

Anjelika se divila naší dlouhé cestě a pozorujíc mraky na mém čele, tázala se po příčině jich. Nechtěje, aby se před matkou o mé nevrlosti rozhovořila, stavěl jsem se veselým a žertoval jsem s ní.

Sotva jsme přišli do besídky, již padla Růžena matce kolem krku. „Ty se asi divíš, matinko, že tak pozdě jdeme, ne-li? Ale vinna tím naše rozmluva. Jest-li pak víš, že pan R . . . odvolal již svůj výrok, jejž jsem vyslechla při mém příjezdu.“

„A! Který?“

„Ten poslední!“ rděla se Růžena, nechtíc se jasněji vyjádřit.

„O lásce k ženě — je to pravda, pane R . . .?“ obrátila se ke mně radová.

„Skutečně! Slečna mne týrala úštipky tak dlouho, až jsem, poněvadž více dobrých vlastností zastiňuje špatné, vše co jsem řekl odvolal, pokud odvolati lze!“

„Vy máte vždy výmluvu. I když haníte i když chválíte, vás těžko překonat. Růženo, můžeš se panu R . . . poděkovat, že dobrovolně ustoupil s bojiště — tuším, že to učinil z galantnosti.“

A Růžena, poslušna matky, poděkovala mi vroucím pohledem, povděčna nikoliv za můj ústup, nýbrž za obratné omluvení výstupu. Sluha prostřel. Radová chtěla dnes večeřeti v zahradě.

„Některý den budoucího týdnu bude dávat společnost v Lesině Narcise,“ pravila po jídle; „nezatoužil byste podívat se?“

„Nikoli!“ odvětil jsem. „Nerad bych ničil pěknou upomínku na tento kus; neb se mi zdá, že návštěva naše nepodá nám nijaké zábavy. Jedenkráte byla již nepochopitelnou nehodou pokažena, teď by mohlo snad provedení kusu nás nemile dojmouti.“

„Jedenkráte! Ano to bylo podivné. Neslyšel jste nic podrobnějšího, co toho příčinou?“

„Nikoli, milostivá paní. Soudil bych však, že herec byl pomaten, aspoň neumím si to jinak vysvětlit.“

„Možná. Ale hleděl přímo, kde naše společnost seděla, myslím, na vaši sestřenku.“

„Zdá se mi. Pravdě podobno, že právě při pohledu tom nějaká zpomínka z minulosti byla v něm zbuzena, trpká snad zpomínka a pak sledoval výbuch.“

„Ubohý, snad že je nešťastný!“ politovala ho Růžena.

„Tím jest dojista,“ pravila radová; „buď utrpením, či nemocí svou. Snad nemoc utrpením vzbuzena. Tím spíše půjdeme do divadla, poptáme se na něho.“

„A nevěříte v možnost neblahého dojmu i budoucně?“ tázal jsem se, nevím proč předpojat proti návštěvě divadla.

„Nikoli! Vy byste nás chtěl od každé zábavy odstrašit. Vy jste pessimista!“

„Já žádala sama matinku,“ vmísila se Růžena do rozmluvy, „abychom tam šli, doufám že nás doprovodíte; můžete aspoň z děje vyvodit přídavek k vašemu ošklivému líčení lásky!“

„Když vy si to přejete, slečno, jsem k službám!“ odvětil jsem patře na ni. „Musil bych být nevděčníkem nespláceje aspoň z části za péči o větší mou zkušenost, ačkoliv nedím právě, že tam jdu s bázní. Nevím, co ji u mne vzbuzuje. Hrozím se opět nové nehody!“

„Haha! Co by se mohlo státi — snad není celá společnost bláznivá?“ smála se radová.

„O, pan R . . . se stává melancholickým!“

„Nikoli. Nikdy jsem jím nebyl, a ani teď jím nejsem; což dokážu.“

„Tím, že svolujete?“

„Ještě víc.“

„Dobře; a pravil jste dříve, že pečuji o vaši zkušenost k šerednému líčení lásky. Já vám však zakazuji pěstovati lásku. Vyjádření své jste odvolal, následovně nesmíte se domýšlet, že má to péče, byste slovu nedostál.“

„Budu poslušen!

Hle hle! kde pak jsi ulovila tak poslušného žáka?“ usmála se radová.

Tato se zapýřila a pokračovala durdivě: „Nikoli, matinko, pan R... není tak poslušný, jak se domníváš; on celou duší lpí na zásadách, jež mám za překrásné, božské, jim chce skýtat celou svou lásku; ale o ženách se nevlídně vyslovil, že ho až nenávidím!“ A ruměn na jejích tvářích mluvil opak, což mne rozkoší naplňovalo. Její oči dlely s takým výrazem na mně, že jsem četl v nich nejkrasší touhy své splněny.

„A jaké jsou ty zásady?“

„Láska k umění, vlasti, člověčenstvu! Tři vznešené cnosti, tytéž, o kterých jsem již dříve mluvila, když jsem je slyšela při mém příchodu, aniž kdo tušil, že poslouchám a že jsem jimi nadsena!“

„A jsi posud!“

„O ano, jsem nadšena! Neb jest vznešené, o čem on mluvil, vznešené až k zbožňování! A přec se mne trpký zmocnil pocit, když veškerou lásku jim určoval na oltář, jen pro ubohou ženu nic nezůstaviv, ano ještě ji zavrhnuv. On sice to odvolal, ale tys sama řekla, že z galantnosti a to mne zlobí; chci, aby pouze k vůli mně, z přesvědčení zbavil se svého mínění! On nemyslil do opravdy, když odvolával, a jakž také, když tré tak vznešených předmětů ho poutá: tyť spotřebují každý o sobě již celé zřídlo lásky! A více než pro jiného nemá, nechce mít pro nás, chce milovat všecky a mezi nimi žádného — ach matinko!“ A naivní ten anděl ukryl planoucí tvář, zaslzené oko v rukou matčiných.

Tato na mne pohledla zpytavě a pozdvihši hlavu dívčinu v čelo ji políbila. „Má drahá, mýlíš se!“ řekla konejšivě. „Láska k nim jest čistá, nezištná, láska ta neodnímá jiným vše; tať se stává naopak původem, zřídlem, by z něho mohl čerpat člověk pro veškerenstvo. Čím více srdce miluje, tím více lásky v něm.

„Myslíš, matinko?“

„Ubohá duše má,“ usmála se jemně radová, „sama sebe klameš. Toužíš více po ideálech, jež jsi tak skvěle líčit slyšela, než abys se horšila na poslední výrok. Pane R...,“ obrátila se ke mně, „poděkujte se svému talentu; vizte, v jak dobrou půdu vržena byla vaše slova. — Pouze jich třeba pěstovat a vzrostou v netušené míře!“

Cítil jsem jemný hrot. Nechtěla připustit Růženu k poznání, že cítí ke mně náklonnost, doufajíc vštípit jí domněnku, že jest vše zaujatost pro výtečnou řeč, pro vznešený obsah řeči; a obdiv i touha že spočinuly na mně nevědomky, jasnějšího cíle neznajíce. Já měl zase poznati, čemu mám jenom děkovati za přenáhlená slova dívky. Ale bylo pozdě, já ji již předešel. Zajisté! Růženina ústa nebyla s to, aby utlumený pocit déle zadržela a co jí nebylo lze vysloviti před půl hodinou, to projevila mimovolně teď; ne sice zřejmě, ale dosti jasně, abych se uklonil radové v pocitu svého vítězství. Ona povstala.

„Kéž harmonie vaše nerozladí ještě více náš dům!“ zalétlo tiše k mému uchu.

Byl jsem dojat.

„Pojď, Růženo!“ pobízela k navrácení se do domu. Poprvé jsem nebyl průvodcem jejím. Pojal jsem za ruku spící Anjeliku, vzbudil jsem ji a mlčky jsem následoval obě dámy.

(Pokračování.)

Fialka.

Napsal *Karel Klenka.*

Náhle u nového
člověk jara stojí,
neví, proč se třese,
neví, proč se bojí.

A stojíme právě zas u něho, u toho jara nového, a v žilách našich mladne krev a v prsa zalehla nám jarní tíseň i jarní blaženost! Prapodivný je tento cit jarní, není lze jej popsat, je pln radosti a zas pln tesknoty, je nevýslovně sladký a zas nevýslovně úzkostný! Tisíceré myšlénky kmitají se třepetavě myslí každého — ba myslím že **každého**! Nikdo se neubrání březnovému teplu a březnové vláze, kdo jak živ žádnou knihu nepsal, v březnu sobě jich mysli a cítí aspoň několik! Je nám, jako by náhle v nás propukaly nové myšlénkové světy, jako by kynulo stero nových životů, a zas je nám tak teskno při všem tom, jako té vlaštovce venku, která úzkostlivě lítá sem tam a pronikavým zaštěbetáním se ptá, zda nepřišla přes moře snad příliš záhy. Básníci věnovali pocitu tomu verše své, a vedle citovaných již veršů českých mohli bychom citovat tisíceré ještě verše české i německé.

Im lenz, gieb acht!
So ist der dinge lauf:
blumen und wunden
brechen im fruehling auf.

Řekl jsem schválně „české i německé“. Neboť nikde nemá jaro toho znenáhlého rozvoje, pravil bych toho pomalého, milého propukávání se, toho velkého a trvalého půvabu jako v střední Evropě.

Ještě jednou musím opakovat, že člověk s jara dostává se do zvláštního rozechvění, jako by somnambulního, mezi bděním a dřímotou. A tu pak vyrazíme z tísnících nás zdí městských ven do širé přírody, abychom buď pocitu toho se sprostili, buď blažší jeho půli přivedli k celému rozkvětu.

Brzy nás také svěží jara dech ukonejší, avšak tělo jako by při tom mdlelo, zasednem si někde na kámen. Již jsme celi opředeni jarem, jsme ve vazbě jeho. Třpytivý, lesklý vzduch ovívá naše skráně, s daleké výše snáší se k nám jubilující píseň ptáka, jehož náš zrak nikde dostihnouti nemůže, a odněkud tu z blízka vane k nám dech tak jemně vonný, tak ambrový! My jej poznáváme. Již jsme zas na nohou, zrak náš pátrá a pátrá — ach zde, zde těch několik širokých, svěže zelených lístků! Odhrnem je opatrně — krásná snivá **fialka** hledí na nás jako modré, bojácné oko dítěte. Šťastné a veselé nové jaro, děťátko!

Utrhnem fialku? Snad bychom ji mohli dát nějakému krásnému děvčeti a děvče by si k vůli ní připnulo drobnou lahvičku k prsoum, aby fialka co možná dlouho nesvadla. Ale zde, na ňadrech přírody, bude fialka kvést mnohem

délé — nespácháme zločinu! Jak milá je ta typická jarní dcerka matičky přírody! Podle srbské písně:

fialka jest sama řekla,
že jest první kvítko léta —*)

ale první v každém ohledu, pravím. Nechť jiní velebí „rytíře Jaro s růží v štítě“, mně je fialka heroldickým znakem jara!

Fialce rozumí poetický Slovák a pěje si:

Tô kopčanské pole trním, šípom kvitne:
to moje srdenko k nemu neprivykne.
Ej ale to gbelské s modrou fialenkou,
to mi zavoňalo k mojemu srdenku.

Ano, fialka se líbeznou vůní svou vkradla do lidského srdce a bohdá ji odtamtud více nevyrvem! Fialka, chcem-li užít výrazu smělého, má cos lidského pro sebe, s lidmi zároveň objevila se na zemi, s nimi kvete, s nimi jednou zahyne. Člověk a fialka náležejí k sobě. Probírej se korou zemskou, marně hledáš ve světech vymřelých podobnou jí jarní květinku. Marně prohlížíš listy velkého herbáře, jejž sobě příroda sama složila, nikde po fialce ani stopy. Teprvé když člověk přišel, přišla také ona.

Snad ani nebylo druhdy tak oddělených ročních počasí, snad ani nebylo žádného jara. Proměny byly skrovné, pomalé. V jednotlivých vrstvách zemských vidíme vývoj kůry zemské dle postupu času, vidíme v nich tvory nejnižší, pak dokonalejší, ale s květnou rostlinou v našem smyslu nesetkáme se nikde. Boussingault, Goeppert, Sternberg, Unger a jiní učenci probrali se již velepilně herbářem tím, jejž příroda uložila do břidlic uhelných, do jantaru, hlíny a pískovce: rostlin nalezli dost, květinu žádnou. Podívejme se do vrstev v moře uložených, do útvaru silurského. Jen se tu hemží nejrozmanitější tvary zvířecí, jež na mělčinách po kraji mořském reje své tropily. Květena, tať zde velmi chuda — vyjma některé chaluhy nesplozeno více. Otázku stáří vrstev rozluští oko badatelovo, marně však by se rozhlíželo po nějakém poslu jara.

Po čase zaběhly se vody. Na plochém pobřeží jezer vyvstala květena zvláštní, dřívějšímu světu neznámá. Rychle se množila, ze zanikající starší vzrůstala již zase mladší, tak asi jak v našich rašelinách. Avšak byly to opět rostliny bezkvětné, přeslice, kapraď, plavuně — bylo tenkrát již jaro? Páry vznášely se nad močály — slunko zřídka kdy prosvitlo —

Postupem času následují pak rozličné změny, vystupují pak zneenáhla formy vyšší. Nalézáme vyšší kapradě, traviny, sosnovité a listné stromy, rozličné vodní rostliny. Mohl již také vyrazit kalíšek jarní fialky? Převládající všude tvary ukazují, že až do nejposlednějšího velkého obratu žádné v částech svých tak vyvinuté rostliny věru nebylo.

A přišel obrat ten. Slunko konečně protrhlo mraky, roztoužené políbilo zemi a rozkvětlo jaro, fialka, člověk.

Nezapomněli jsme stejného početí svého. Milujem se. Fialka, jara dítko, lásky je nám kvítko. Na ni se těší nedočkavá dívka, jížto hoch byl zapěl potěšné, slibné:

Počkej až do jara,
až bude fiala,
pak budeš má!

S jarem probouzí se láska a kvítko jara musí býti ovšem i kvítkem lásky. Proto v Rukopise kralodvorském posílá jinoch dívce po vodě kytici vonnou z viol a růží. Proto pletou Malorusové svatební věnce z fialek. Proto znamená fialka Srbům líbání a milování a k významu tomu vedlo už samo její jméno srbské: ljubica, ljubičica. Ve svatebních písních srbských daruje ženich nevěstě kytici fialek na znamení milování:

Daću (dám) ti kitu ljubice,
ljubiću (budu líbati) tebe u lice;

a družky dávají nevěstě, aby ji ženich často pomiloval,

ljubičice, da (ať) te često ljubi,
da te ljubi, kad god (kdykoli) se probudi.

A ta libá vůně fialky Slovan má pro ni nejpoetičtější význam, srovnal ji s panenstvím. Hoch v písni srbské táže se dívky, co to z její ňader líbezným tak dechem voní, zdali fialka či bazalička? Ona jemu odpovídá, že to není jarní fialinka, nebrž

panenská to duše moje,
ta tak voní líbezně.

U Malorusů proto dívka, která svůj věneček již utratila, nesmí se o svatbě své vínkem z fialek více ověnčiti.

V jiné písni srbské posílá děvče miláčkovi kytku, v níž nejvíce jest fialek a vykládá význam kytky takto:

Fialka je kvítí přelíbezné,
přelíbezné, ale nedůtklivé.
Dostane-li dárkem se ho komu,
tiše šeptá snažnou prosbu tomu:
„Neradno do slunce se mnou chodit,
po návsi ne mnoho s družbou vodit;
ale uschovat mne v tichém chladnu,
před časem ať aspoň neuvadnu.“

Ba, nedůtklivé to kvítko! Milé, vonné, skromné — ale pozor na ně! Sic má pravdu ta lehkomyslná píseň česká:

Modrá fialinka
co pávové peří:
každá holka blázen,
která chlapci věří!

*) U Němců bývalo obyčejem, že kdo nalezl z jara první fialku, pospíšil oznámit to celé dědině, načež se celá ves sběhla na ono místo, všichni jásali a zpívali veselé písně, čemuž říkali „nalézti léto“.

FEUILLETON.

Pražská trafikantka. Studie *Stroupežnického*. — Sedí tam v budce na rohu té a té ulice, a prodává tabák i doutníky. Je hezka. Má světlé kudrnaté vlasy, tmavé modré oči a červenou kazajku; mimo to opravdu pěkný profil, a říkají jí Karolina; řekne-li jí někdo Karolinka, má velikou radost, zvláště neopomenul-li také dodati, že je hezka.

Narodila se — — ano, opravdu se narodila a sice v — e! pardon! To je právě to, co ona neví! Ví toliko, že se narodila as před dvaceti lety. Kde? Tím si ještě nikdy hlavu nelámala. — Otec její byl — však tu opět těžko říci něco určitého. Kdo a co byl její otec, to ona sama neví, a nač by si tím vůbec hlavu lámala. Dědit po něm beztoho nebude — to ví jistě. Matku svoji taktéž nikdy neviděla. Byli však přec na světě lidé, kteří věděli, kde se narodila. V porodnici. Temná, neurčitá jakás pověst jí kdys zvěstovala, že prý pochází z lepšího rodu — bývalať prý matka její — komornou. — Spokojila se tím. Prožila již téměř dvacet let, a nepřekáželo jí to, že nezná svých rodičů.

Dětská léta prožila v malé vesnici, kdež byla vychována co „pražátko“. Nezkusila mnoho. Jedla černý chleb a brambory, pila vodu, ostatní čas pásla husy a vyjma zimu, chodila vždy bosa. — Později postoupila; chovala děti; sloužila. Konečně šla do Prahy a sloužila zase. Mimo to naučila se drobet šít, švitorně hovořit

a koketovat. — Vzdor tomu, že byla jenom na práci poukázána, byla vždy vesela. Neklesla hloub, než že měla v dvacátém roce věku svého teprvé čtyry milovníky. Není to na Praha mnoho, zvláště vzhledem k okolnosti, že děvče bylo hezké. Ostatně měla po každém ze svých milovníků nějakou památku. První jí dal prstýnek, který měla na prstu — to jest, neměla-li ho právě v zastavárně. Druhý jí koupil zlaté náušnice, které se však as za týden samy prozradily, že jsou vlastně jen mosazny; zčernaly. Milý dostal za to výhost. Třetí ji vzal jednou s sebou do divadla. Líbilo se jí tam; často si na to vzpomínala. Čtvrtý a toho času poslední jí koupil drdol. Měla radost, drdol byl právě v módě. Proč se s posledním rozešla, neví se; tolik je jisto, že neměla jednou as týden již žádného milovníka. Rozvážíme-li to, je to opravdu podivuhodné. Vždyť byla hezka!

Konečně ji služba omrzela, opustila službu. Představila se pánu jisté trafiky, stojící na rohu té a té ulice, a žádala ho za místo. Tento se jí tázal vážným tónem, má-li jaká vysvědčení, kde dříve sloužila. Vysmála se mu do očí! „Což pak nejsem snad dost hezka?“ tázala se vesele. On byl zahanben; uznal pádnost tohoto důvodu, této živé přílohy k žádosti, a přijal ji. Chtěl bez toho své staré boudě pomoci k nové slávě; jakýž tedy lepší prostředek, než posadit tam hezké děvče?!

Několikátý den na to seděla již v boudě na rohu té a té ulice, a prodávala kouřícímu člověčenstvu pražskému krátká po dvou, dlouhá po půldruhém a tak dále, dle předepsané taxy. Sluší jí to tam, proč by ne? Vždyť je hezka, kudrnata, má pěkný profil a červenou kazajku; ostatně je za sklem jako obrázek a neprášísenani.

Časně s rána jde si tam sednout; čas jí není dlouhý, vždyť se má pořáde s kým baviti. Pozorujme ji chvilku, jak švitorně s každým promluví; má již mnoho známostí Začněme s ránem.

Sotva že se ve své residenci usadila, přišel každodenní kupec. Noční korrektor novin, který si každého rána zajde pro doutníky. „Dobré jitro, slečinko,“ oslovil ji „Vyberte mi, prosím, nějaké dobré na lačný život.“ — „S radostí — tu jsou. — Jak jste se vyspal, pane?“ — „Já spím teprvé za dne.“ — „A co děláte v noci?“ — „Korriguji noviny.“ — „Noviny?“ táže se ona vesele. „Prosím Vás, dejte mne jednou do těch novin, že se chci vdávat.“ — „Dám, andílku, dám. S bohem.“ - „Pa!“ Posílala za ním hubičky, až za rohem zmizel.

Druhý kupec byl usmolený, rozježený ševcovský učeník. S bravurou hodil kožený pytlík do krámku a řekl: „Za čtyry.“ Hvízdal si pak a třepetal se zimou. Ještě nesnídal; to ho sice nemrzelo, ale více ho zlobilo, že byl už od mistra bit. Z pomsty za to koupil mu tabáku jen za čtyry — pátý si nechal od cesty. Mezi tím, co ona tabák vážila, řekl ševčík: „Dělejte brzy, mne zebe!“ — A ona, podávajíc mu tabák, úsměšně naň pohlédla a řekla pichlavě: „Však on mráz kopřivu nespálí!“ Kluk něco zabučel a táhl. Udělal místo několika dělníkům. Ti nepromluvili ani slova; koupili, zaplatili a šli.— Chvilku pauza; dlouho ne. „Krátké.“ — „Dlouhé.“ — „Lot rapé.“ — „Sirky.“ — „Hned prosím, hned — krátká — dlouhá — rapé — sirky.“ A tak to šlo as půl hodiny.

Pak přišel student — kvartán. Ubohý zamiloval se předvčírem do hezké trafikantky ze vší síly své. Vybíral si jedno krátké a mezi tím vyznával jí svoji lásku. Hlas se mu při tom třásl; patrně byl v umění tom ještě nováčkem. A ona? Vyslechla ho pozorně, pak řekla: „Zapalte si, pane,“ a podávala mu hořící papírek! Ubohý kvartán zapálil si a — šel. V přednášce pak místo matematiky skládal — básničku.

Po něm přišel obstarlý tělnatý pán, se stojatým límcem a olyselou hlavou. „Dobré jitro přeji, slečinko.“ — „Děkuji, pane Hruško; jaká ráčíte?“ — „Jako obyčejně.“ — „Tu je šest britanika.“ — „No a jakž slečinko; rozmyslila jste si to? Půjdete ke mně za hospodyni?“ — „Rozmyslila, šla bych, ale pod jednou výminkou.“ — „Ta bude zajisté snesitelna.“ — „Mám totiž ode včírka milovníka.“ — „Aj?“ řekl táhlým vážným tonem pan Hruška. „Milovníka?“ — „Ovšem; a s tou výminkou půjdu k vám za hospodyni, že bude on míti volný přístup do domu, kdy se mu zlíbí.“ — „To nemůže být! Vidíte, slečinko, já jsem ještě mládenec —“ — „S polehčujícími okolnostmi.“ — „Nešpičkovala, šelmičko. Mluvme vážně. Já jsem sice v nejlepších letech, držím však přec na dobrou pověst svého domu; vidíte, já nemohu vystát —“ — „Za šest sprostého,“ přetrhl řeč páně Hruškovu jakýs blatošlap. — „Tu je.“ Odešel. „Řekl jsem tedy, že nemohu vystát —“ „Za tři rapé a jedno za půl druhého,“ poručil si zametač ulic a doložil obrátiv se k panu Hruškovi: „Kouřím i šňupám.“ — Že pije také kořalku, neřekl; bylo ji beztoho cítit. Dostal, nač měl chuť a peníze, načež odešel. — „Kde pak jsem přestal,“ začal zase pan Hruška, „ano — řekl jsem, že nemohu vystát, když někdo — ale nechme toho. Což pak nemůžete, slečinko, od té podmínky ustoupit? Nemůžete být bez milovníka?“ „Ne, to nemohu; od této podmínky neustoupím,“ odpověděla trafikantka s důrazem. — „No — pomalu, holoubku, snad by se to dalo nějak spraviti. Na příklad: kdybych já — inu vždyť jsem v nejlepších letech — —“ „A! na zdar, koťátko — dvě viržinky; a jak se máme — moje zlato?“

Tak přetrhl opět páně Hruškův výklad kdosi. Byl to mladík elegantní od paty k hlavě; beze všeho pak ohledu k panu Hruškovi štípl hezkou trafikantku do tváře, proti čemuž tato nic nenamítala, nýbrž podávajíc mu doutníky, řekla vesele: „Děkuji, mladý pane, mám se dobře; tu jsou dvě viržinky.“ — „Tak, moje zlato — no a což abychom šli zítra spolu do reduty? Zašel bych pro ni. Půjde?“ — „Bohužel nemohu, musím zde do jedenácti sedět.“ — „Tedy adieu, jezulátko.“ Opět ji štípl do tváře a šel dále — aby — aby tuto komedii opakoval u nejbližší trafiky. — „Je to hejsek!“ ulevil hněvu svému a snad i žárlivosti pan Hruška. — „Ano, je to roztomilý mladý pán; jak je galantní.“ — „Pravda; ale což pak nejsem já také galantní jako —“ — „Balík tříkrálového a za deset sprostého,“ poručil si suchý jakýs kantor. Brzy shrábl svůj tabák, zaplatil a šel. — „Musím také,“ řekl nenadále pan Hruška; „tři dni vám nechám ještě na rozmyšlenou. Za tím buďte s bohem, slečinko.“ Odešel. A ona? Dělala si do zásoby kornoutky.

Tak se to střídalo celý den. K večeru přišel zase zamilovaný kvartán. Mám ho snad popsat? Ne, bylo by zbytečno, vždyť každý ví, jak vypadá zamilovaný kvartán, který místo matematiky básně dělá; každý ví, že má dlouhé, rozcuchané vlasy, a krátké úzké kalhoty; drobet pohmožděný klobouk a letní kabátec v lednu, pak drobet ošlapané podpatky; srdce plné lásky, žaludek prázný, ergo hlad atd. Náš kvartán byl nešťastný snílek. Byl složil ve škole básničku, kterou nyní vážně, s důvěrou hezké trafikantce presentoval. Ta ji přečetla a řekla: „Jakou má, mladý pane, ta písnička notu?“ Kvartánek zbledl. Trafikantka pokračovala ve své kritice dále: „I to jsou veršíky jak z cukrátek! Viďte, mladý pane, že to chyba, že se také na balíčky tabáku nenalepují veršíky — hleďte, bylo by to hezké.“ Mezi touto řečí srovnala několik balíčku „tříkrálového“ do řady, přestřihávala básničku, a každý verš přilepila na jeden balíček! Ubohému básníkovi pukalo srdce!

Smutně šeptal: „S bohem na vždy,“ a již pádil ulicí k domovu. Možno, že ještě téhož večera spáchal nějakou srdcelomnou elegii. —

Hned po kvartánovi přišel mladý uhlazený panáček, držící v jedné ruce rukavičku, v druhé jezdecký bičík. „Bon jour, mamselko,“ oslovil trafikantku. „Už jsem to pánovi jednou řekla, že se nejmenuju mamselka, nýbrž Karolina.“ — „A pardon, už to více neřeknu. — Tedy, má zlatá Karolinko, v kolik hodin chodíváte domů z tohoto tabákového chrámku?“ — „Já chodívám z krámku k jedenácté.“ — „Bon, dnes večer k jedenácté sem přijdu a doprovodím Vás domů — dovolíte?“ — „I proč ne? Jenom přijďte, mladý pane.“ — „Tedy jistě přijdu; mějte se zatím dobře, slečinko.“ Odešel.

Ten se jí líbil; byl to onen, o kterém se panu Hruškovi byla zmínila. A vůbec, proč by se jí byl nelíbil? Vždyť měl zlaté prsteny, hodinky a tak dále — a nebyl právě ošklivý.

Ostatně hezká trafikantka, která má kudrnaté vlasy, modré oči, hezký profil a červenou kazajku, má dojista také — nejmírněji řečeno — citlivé srdce. O tom nelze ani pochybovat.

U boudy zastavili se dva pánové; chtěli portorika. „Víte-li pak, slečinko, kdo je onen mladý pán, který tu před námi byl?“ tázal se jeden.

„Ne; tu jsou portorika.“

„To je mladý hrabě En.“

„Hrabě?“ tázala se udivená trafikantka. —

„Ano. — Tu je osmnáct krejcarů; adieu.“ Odešli.

To je tedy hrabě; opakovala si trafikantka v duchu; slíbil mi, že mne večer vyprovodí — přijde-li pak?

* * *

Na novoměstské radnici bila desátá — bila čtvrt na jedenáct, odbila půl a mladý hrabě zároveň s posledním udeřením se dostavil. „Přicházím, abych vás doprovodil domů, mamselko.“ — „Už zase?“ „Pardon — Karolinko; ale dovolíte?“ — „Pod jednou výminkou.“ — „A ta je?“ — „Že mi pomůžete zavříti boudu.“ — „Pomohu.“

„Dobrá; přiražte tedy, nejprvé levé křídlo, ale hodně, aby dobře zapadlo.“ Hrabě uposlechl. „Teď zase pravé.“ Hrabě bouchl vší silou křídlem pravým. „Výborně! Nyní zavru dvéře a půjdem.“

Zavřela boudu klíčem, zavěsila se bez okolku na jeho rámě a šli — — Hrabě ze starého rodu, který čítal as padesát předků, vyprovázel trafikantku, která ani svých nejposlednějších předků

neznala. Kam? Neví se to — Ostatně jest to záležitost, týkající se pouze osob dvou; jinému po tom nic není.

* * *

Viděli jsme jeden den ze života pražské trafikantky. Podobně uplynulo ještě dni několik. Jednou k večeru zastavil se u boudy premovaný lokaj a tázal se hezké trafikantky, nechtěla-li by jíti za komornou k hraběnce En. Byla tím vyzváním překvapena. „Mileráda půjdu, nemohu však až od patnáctého.“ „Dobře, tedy od patnáctého,“ odvětil premovaný; „služby tolik a tolik.“ „Vyjednáno.“ Premovaný zmizel.

Měla zase jednou velikou radost. Státi se komornou hraběnky, to přesahovalo veškeré její tužby, její naděje. Patnáctého ledna rozloučila se s boudou, a nastoupila v službu u hraběnky En.

* * *

Mohla zůstat v Praze; líbilo se jí v tom hraběcím paláci. Byla tam již as deset dní. Jednou šla sama chodbou; potkal ji starý hrabě, štípl ji blahosklonně v tvář — a sice právě tak, jak ji štípával — mladý hrabě, jeho syn. „Řekni mi, děvče, proč jsi tak velmi mé vlastní dceři podobna?“ tázal se jí. A bývalá trafikantka z rohu ulice té a té odsekla vesele: „To bude, milosti, nepochybně tím, že bývala moje matka někdy také komornou.“ „A tak“ — řekl hrabě a — vlepil jí vzdor svým pětapadesáti letům tak ráznou hubičku, že ji až ozvěna starého paláce dále nesla. V témže okamžiku vyšla jedněmi dveřmi na chodbu — paní hraběnka, a viděla vše. Vrátila se honem zpět, neřekla nic. Bylo by to také sprosté, něco říci. Hrabě uznal za vhodné, aby zmizel. Komorná zůstala na chodbě sama, ne však dlouho.

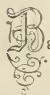
Brzy vyskytl se tu mladý hrabě. Byl to tentýž, který jí pomáhal boudu zavírati, který ji domů doprovázel.

„Ale, Charloto, ty modré šaty ti roztomile sluší,“ oslovil ji; „věř mi, ty's spanilá. O! jak jsem šťasten, že jsem tě dostal za komornou k své matce!“ — Současně přitočil se mladý hrabě ke komorné, a vzdor svým teprvé sedmnácti letům a pěti měsícům vlepil jí tak ráznou hubičku, že ji až ozvěna starého paláce dále nesla! — Opět — proč, to bůh milý ví — vyšla hraběnka na chodbu, a jako prvé svého muže, tak nyní syna viděla líbati hezkou komornou. I mladý hrabě uznal za vhodné, aby právě tak rychle zmizel jako jeho papínek. Nyní šla hraběnka sama ke komorné — ne snad, aby jí také hubičku vlepila — chraň bůh — to ne, ale pro to, aby ji okamžitě z domu vyhnala!

* * *

Prvního února seděla bývalá komorná Charlota, nyní opět Karolína, na svém předešlém místě na rohu ulice té a té, a prodávala zase kouřícímu človíčenstvu pražskému krátká po dvou a dlouhá po půl druhém a tak dále, dle předepsané taxy.

Jak se časy mění! Narodila se, pásla husy, sloužila — pak šla do Prahy — sloužila zase — potom byla trafikantkou, na to komornou, pak zase trafikantkou — a čím stane se ještě ve víru velkoměstském? — Je jí teprvé dvacet let.

Ballada o slepém králi. Dle *Edmunda Hahna.*

Tam před svým hradem seděl slepý král,
lesk slunka hasna pod ním v dolu plál,
dech jarní brál si s starce šedinami;
on v čarný, zlatý mladé lásky čas
a v jeho bol i slast i v dávné štěstí zas
se v sladkém snění nesl myšlénkami.

Děl ku panoši svému: „Rci mi, Edgaře,
zda nelže vánek vonný o jaře?
zda kolem květ a modrá-li se výše?“ —
A panoš líčí jarní luh i les,
květ pestrý kolem, líčí stráň i mez.
„Dík, věrná přírodo!“ — král před se praví tiše.

„Tak, drahá vlasti, jsem tě druhdy zřel,
hled matky věrné nade mnou kdy bděl,
tak kvetla jsi, kdy vytrhl jsem k boji;
a na tisíce růží zdobilo tvůj šat,
kdy vítězně se vrátiv, láskou jat,
jsem ku oltáři královnu veď' svoji.

Bůh na mé oči vložil temný šlář,
však jako v mládí zřím ten květ, tu zář,
hrad otcovský, pláň žírnou, splavnou řeku.
Slyš, věrný obraz choti též chci mít,
s níž spojil mne kdys volný srdce cit,
bych, prohlednuv, ji znal jak v mladém věku.“

Dí panoš na to: „Ona králová,
na čele vznešenosť i vráska žalová,
a nad ním stříbrem prokvetají vlasy;
jeť stále vážný, volný její krok,
již pružnost těla zlomil mnohý rok
a líce vpadly nade hrobem krásy.“

Král v dlani kryje tváře zarmoucen,
vždyť prchl jemu nejkrásnější sen!
a slze dí: „Již odříkám se světla,
pryč s lékařem! co slunce, hvězd mi svit,
když nemohu v tom světle na ni zřít,
jak zíral jsem, kdy božskou krásou kvetla!“ *L. H.*

Rudá pleť. Poslední poselství Grantovo dalo celému jednomu kmenu pokolení lidského poslední, můžeme říci „šibeniční“ lhůtu: buď že Indiané musejí se s pokrokem nynějším smířit, čili vzdělati se, buď že na to musejí býti připraveni, že je Grant vyhladí. A Grant jest znám co humanista; musejí to tedy býti velice závažné příčiny, pomýšlí-li na vyhlazení jich úplné. Avšak že dává jim lhůtu, dává tím na jevo, že má ještě naději; ale že hrozí, dává tím na jevo, že má odůvodněnou odhodlanost.

Podívejme se na tento zajímavý kmen, jak nám jej líčí cestovatelé z vlastního názoru, abychom posouditi mohli, pokud jest Grantova naděje podstatna a zase pokud jest třeba, aby vyslovil hrozbu tak nade všecko závažnou.

Lichá ta naděje Grantova není, neboť Indiané mohou smířiti se s moderním pokrokem, proto že jsou toho schopni. Jsouť velmi učeliví, bystří, neboť skoro každý z nich mluví trojím jazykem aneb aspoň tolikerým jazykům rozumí: mimo vlastní jazyk znajíť mluviti po španělsku a po anglicku. Ovšem že Indian zase stěží přivyká domácnosti po názoru našem, i když dítky jeho naším spůsobem vychováme. Máť Indian cosi cikánského do sebe — najednou to na něho přijde, on se musí toulat.

Že jsou Indiané družební, ano že i pravé přátelství může vzniknouti v jich srdcích, rozumí se přátelství k „pleti bílé“, o tom rovněž vypravují cestovatelé. Tak navyknou, že cizince nazvou i jmenem bratra a pak to nebývá nikdy snad jenom fráse. Děti chovají k rodičům neobyčejnou vřelou úctu, takou úctu, že děti civilisovaných rodičů v tom je ztěží překonají. Ale i u Indianů najdeme příklady, že rodiče dítky své rozmazlí, velice rozmazlí a tím ovšem dosvědčují, že dovedou se i přecivilisovat.

Arciť záleží velmi mnoho na tom, jakým spůsobem se jim civilisace hlásá, neboť ty spůsoby, jaké až doposud byly v obyčeji, do nejdelší smrti nepřesvědčí Indiana, že jest vzdělanost jakýmsi dobrodiním. My Čechové to snadno pochopíme, neboť nám od počátku křesťanství až na doby, kdy se tomu říká kultura, dobrodiní ta udílena s úmyslem velice nestejným, vždy více surovým, násilným, než humaním.

Dále jest pravda, že tělesná spůsobilost, jakási smyslová schopnost jest u Indianů až ku podivu vyvinuta. Známa jest jejich obezřelost, lest, kterak dovedou vyčkati nepřítele svého, až se toho nejméně naděje a protož stalo se pravidlem „pleti bílé“, že se třeba míti nejvíce na pozoru před přepadnutím, když toto přepadnutí nejméně hrozí, když ani stopa nezdá se k tomu poukazovati.

Co se týče jejich spůsobilosti k jízdě, žádný čikoš na pustách jim se nevyrovná. Každý Indian jest výtečný jezdec; třebať seděl opilý na koni, tak že by co pěší nemohl ani odvážiti se na cestu: na koni jest úplně bezpečný, jako by byl střízlivý. Jejich největší umělost jízdecká záleží v tom, když vpadnou do nepřátelského ležení: všecky koně a mezky tam poplaší, že se od svých provazů utrhnou a na útěk dají. Za večerního času aneb na úsvitě jako bouře přiletí do ležení, ryčí a křičí, vypalují pistole a lomoz ten vyplaší koně i mezka. Jedouce na koni, pouze jednou nohou drží se na hřbetě, ostatním tělem svým k té či oné straně koně se kloníce, tak že jest téměř nemožno, dostati Indiana na mušku. Za šera takého bývá, jako by pouze divocí koně byli vtrhli do tábora, člověka na nich nebývá ani vidět.

Poznamenati dlužno, že pes, který jest vychován u bílých, Indiana cítí na velikou vzdálenost. Ještě podivnější věc, že i mula, mezek jej větří. Na anglickou míli vzdálenosti mula stává se nepokojnou, tak že ji musejí držet; uši se jí chvějí, nohy se jí třesou, dokud Indiani jsou na blízku.

Také jest pravda, že Indiani často vypadnou na rodiny bílých, kteří ničím jim neublížili a řádění jejich bývá hrozné. Ale neméně jest pravda, že „bílí“ učinili sobě zrovna pravidlem, řáditi v kmenu indianském způsoby nejsurovějšími. Nejsou tedy Indiani v té věci o nic horší než civilisovaní bělochové, vraždí jako tito, mstí se za vraždy na sobě páchané a to ovšem činí-li Indian, jest hřích bezpříkladný, činí-li to vzdělaný běloch, jest to jen věc nutná. Nebude to tedy asi snadné, učiniti z Indianů apoštoly moderního pokroku, když tento pokrok znamenal dosud tolik jako: vybladiti a nic než vyhladiti.

Charakteristický příklad jejich nenávisti k pokroku uvedeme tento. Krajinami jejich položen telegraf, o němž bělochové povídali, že jest velkým dobrodiním. „Ale komu?“ myslili sobě Indiané. „Dojista jen bělochům, a proto jest nám jen na škodu.“ A protož se usnesli, že tyče, na nichž dráty jsou zavěšeny, skolí a tím že telegraf stane se nemožným. Ale toho, který první tal do tyče, náhodou zabil blesk — Indiani v tom viděli vůli bohův a telegraf dostal pardon.

„Výstrahu“ tedy dostal tento kmen hroznou. Těžko na ten čas udati, bude-li za deset, za dvacet let vzdělaný svět k členům svým počítati také kmen s rudou pletí, aneb-li se již bude o něm psáti, že sice byl, ale že ho více není na povrchu zemském. Avšak doufejme, že humanista Grant bude rovněž tak veliký, jakým byl vojevůdce Grant; vyhladit že bylo by snadné, avšak Grant že podnikne to, co jest obtížnější a — čestné.

Čínské písně.

Domek v srdci.

Můj domek oheň strávil,
jak když ho rozmetá;
já na lodičce zlaté
jsem vyjel do světa.

A tichou nocí zazněl
můj žaluplný zpěv: —
a měsíc skryl se v mračnech
mou písní zasmutněv.

I obrátil jsem k horám
své loďky vratký běh,
by neuzřel mne víckrát
mé vlasti rodný břeh.

Tatam jest moje radost,
ach kam se poděla?
jakoby byla všechna
v mém domku shořela.

Shořela radost moje
a rozpadla se v prach; —
já naklonil se k moři
smrt ždaje ve vlnách.

V tom okolo mne plula
na lodi děvice,
já mnil, že na hladině
to obraz měsíce.

Ach, kdyby nachýlila
se ke mně s loďky blíž —
já bych si v jejím srdci
vystavěl novou chýš!

Thu-Su.

Domácí a cizí umění. — Zákrejsova veselohra „Dvé krásných očí“ jest jakési kolísání mezi činohrou a veselohrou a z této neshody, zdá se nám, že plynou snad veškeré její vady. Spisovatel chtěl psáti veselohru, vzal však k tomu motivy činoherní, s nimiž setkáváme se od počátku až do konce a tím se výstřel minul cíle. Intence tak vážné, jaké shledáváme v Zákrejsově nejnovějším kuse, nehodí se naprosto k naladění spisovatelem zamýšlenému. Spolek mezi Čechy a Francií, „velkého národa“ s „velkým národem“ jest napjato příliš vysoko, než aby z toho vyplynula komika a vůbec to, co veselohru činí veselohrou. Podle intence spisovatelovy měla to býti veselohra situační, a jaké shledáváme situace? Velkou převahou vážné a proto se nám zdají ty, jež mají býti komické, zase o několik stupňův nižšími, až naivními. Kde se provede únos dívky, na němž troje jednání se zakládá, přestává již disposice naše k lehkému naladění — toť v této spůsobě věc čistě činoherní. Tedy situační veselohra spisovateli zmizela pod rukou a co pak vidíme, zdá se nám vše nedokreslené, nedocítěné, nedodělané. Nemůžeme tu nevysloviti své podivení, že se nám zdá býti Zákrejs v této své práci velice chvatným a velkému obecenstvu musí se zdáti povrchním, ač z dřívějších prací spisovatelových pravý toho shledáváme opak. Naskytují se v průběhu děje tohoto kusu věci, jež ani nemůžeme pochopiti, kterak se jich mohl dopustiti Zákrejs. Sem náleží ono vbíhání lidu do královských komnat, jako by to byla místnost veřejná. Sem náleží ono familiární zrovna rozmlouvání králové s ženami o poměrech domácích. Sem náleží věc velice nemožná, kterak mohla býti unešena Bohuše ze síně audienční — ano, tento únos jest pro diváka nejosudnějším. Sem připočísti dlužno také činoherní napjetí pážete Jaroslava, že musí vykonati pěkný čin, zatím však činu nijakého se nedočkáme; až na konci máme vzíti za vděk s činem, že chce čest Bohuše zastávati, která byla unešena, svůdce své omlouvá, a o niž vůbec divák více ví a tuší než Jaroslav. Tuť již nezbývá leč pokrčiti ramenem a mysliti si, že spisovatel svým lidem důvěřuje příliš. — Kalamita, jež „Dvé krásných očí“ potkala, nemusí spisovatele ostatně zaraziti, ano myslíme, že mu bude jen ku prospěchu, aby se svým talentem vešel v poradu přátelskou a upřímnou. Staloť se cos podobného sterým spisovatelům a stalo se velmi často, že se tím vzmužili k dílům, k nimž by se byli jinak snad nevyšinuli. Nám věru není třeba, abychom nad nedožilým kusem slavili hody huronské; nám z interesu literatury jediná myšlénka tane na mysli a ta jest: Vzmužení k činům lepším!

— Krajan náš Jan Strašiřípka, v uměleckém světě jmenem Canon známější, vystavil právě v Štýrském Hradci velký obraz „Z rybího trhu v Benátkách“, a určil zaň cenu 10.000 zl. Kritika přisuzuje mu plně cenu tu, ale také ještě cenu jinou: staví ho mezi nejpřednější koloristy naší doby. Vždy pohlíženo, hlavně ve Vídni, kdež jsa žákem Rahlovým dlouhou dobu žil, na Canona-Strašiřípku co na umělce geniálního, jemuž jen snad někdy scházela dobrá vůle na vyvedení věcí závažných. Nyní usadil se v Badensku, v Karlsruhe, a studiem starých mistrů, hlavně Rubense, již se ustálil. Práce jeho je v koncepci smělá, v barvě výtečná. Kritik hradecký píše: „Barvy mají sílu, že bys jich světlem mohl smutek celé galerie moderních obrazů ozářiti.“ Některé postavy obrazu prý připomínají nejlepší postavy z obrazů Tizianových, aniž by v čemkoli snesly výtku nápodobení. „Obraz Canonův“, píše citovaný již kritik dále, „je obraz genrový, držený spůsobem Giorgionovým, s figurami provedenými po kolena. Flamánská síla a benátský spůsob i barvitost jsou zde spojeny v celek velice zajímavý. Musíme přímo vyzvati každého, aby sobě popílil s prostudováním obrazu toho. Nechte žár obrazu toho plně na sebe působiti, a mimo velký požitek vlastní budete míti také přesvědčení, že Canon, jako nikdo jiný, je oprávněn, aby vůči velkým benátským koloristům 16. věku pyšně zvolal: „anch' io son pittore!“

— Umělecký život v Římě. Na Piazza del Popolo odbývá se právě výstava společnosti umělců a přátel umění. Kdo by však podle ní život umělecký Říma posuzovati chtěl, zle by pochodil. Jestiť v poměru k počtu a ceně meškajících zde umělců tak nepatrná, ba bídná, že sotva kde nalezneme příkladu podobného. Příčina jest na snadě. Každý ze známějších umělců dle dávného zvyku zařídil si své „studio“ hlavně pro obecenstvo, kde má svou zvláštní výstavu, sám pak pracuje v dosti neúhledné a nepřístupné jizbě. Ateliery ty bývají mnohdy s velkou nádherou upraveny. Malíř Ventunni ku př., velmi dovedný a všestranný krajinář, zařídil si pět sálů, jeden podle druhého, kde z jednoho

do druhého lze vidět celým pořadím, čalouny, skvostným nářadím, starožitnostmi a j. přebohatě vyozdobeným, a v každém z nich nalézá se několik velmi zdařených obrazů z ruky jeho. Kde je nabere, nevím. I sekretáře má, který cizince vítá, provádí a jmena jejich ve zláštní knihu zanáší. Takým spůsobem mnozí jiní jsou zařízeni. Sochaři podobně si vedou. Sám pracuje v nejzazším pokojíčku, ale má 10—20 i více pomocníků, kteří práce jeho v mramoru provádějí, a sice ne snad jednou, ale dvacetkrát, třicetkrát za sebou. Mnohý model je už 50 let starý a stále ještě se punktuje, někdy dva- i třikráte současně, v rozličné velkosti a takž v sále, kam cizinci bývají uváděni, stálé množství dokonaných prací se nalézá. Sotva jedna prodána, již druhá na místo její se postaví. Největší část kupují Angličané a Amerikáni. Zařízení a vydržování takých studií vyžaduje velkých peněz; kdo však takým spůsobem vystupovat nemůže, nepochodí. Velká síla je tu umělců více méně známých, studií malířských vykazuje seznam přes 160, sochařů přes 80. Jsou tu Vlaši, Francouzi, Španělové, Rusové, Poláci, Angličané, Amerikáni, Němci a mezi nimi mnohá umělkyně. Nesčíslný je počet kopistů a kopistek, kteří pracují v různých galeriích. Při větších galeriích má kustos obyčejně sklad kopií na prodej, ovšem že většinou špatných. Vzdor takové síle bydlících zde umělců život pospolitý u nich málo se jeví. Jsou tu sice dvě společnosti pro uspořádání výstav, avšak (jak již podotknuto) s malým úspěchem. Druhá totiž nalézá se na Monte Pincio. Mimo to je tu mezinárodní spolek umělců se směrem společenským, který co rok na jaře kostumní výlet k jeskyním Cervara podniká, a spolek Němců, který co rok více zaniká. Mimo to život umělecký málo se jeví. Každý stará se, aby mu obchod šel co nejlépe, jiného si takřka nevšimne V celku možná říci, že jsou si tu umělci aspoň nyní dosti cizí. Změna vlády tuším i v kruzích uměleckých mnohé stopy zanechala a takž snad, jakož doufám, popisuju jakés provisorium, které časem novým, plodnějším řádem nahraženo bude. Němců jest tu velká síla. Kdyby krajané naši jen v tom poměru jako Němci cestovali, jistě že bych tu nebyl se sochařem Dvořákem, nedávno ze severní Italie přibylým, již od půl roku sám. Ale ačkoliv všude, v hostincích, v kavarnách i na ulici s Němci se potkáváš, v životě společenském nevalně se jim daří. Spolek stále schází; čítárna nově založená po dvou měsících se rozpadla a skromný svůj majetek postoupila nově založené mezinárodní čítárně: „Circolo archeologico“, o níž příště promluvím. S časopisem, „Römische Blätter,“ který v prosinci minulého roku ob den vycházeti počal, podobně se stalo. Jistý bohatý prý jihoněmec, očekávaje zisku, založil jej jistou sumou, avšak krátce, nadělav dluhů, odplaval a časopis s ním. I jiné společnosti umělců, kteří v Caffé Greco, u Caliona a jinde se scházívali, zanikly. „Einiges“ tu jaksi přijímá formy z bývalého bundu obvyklé. Ohlášená výstava vykopaných na kapitolu starožitností posud se neodbývala, aniž bych mohl o době otevření jejího něco sdělit. V divadlech zatím opět společnosti se změnily, ale jich směr se nezměnil. Veselohry v dialektech, toskánském, neapolském a benátském, zdají se tvořit jádro repertoiru postního. Ve Valle velmi se líbí komedie Ferrariho: „Goldoni a jeho 16 komedií,“ o čemž snad příště. Na konci dovolil bych si poradit spanilomyslnému čtenářstvu, aby místo mnohého co do účinku často dost nepatrného vyražení malou cestu do Říma si dopřálo, jistě že by nelitovalo. A já, bože! půl roku nemoci promluvit v jazyku mateřském! Jak rád bych tu spanilé krajanky na neskonalé ty krásy Říma upozorňoval a leckdes malým vysvětlením přispěl!

B. Schnirch.

V. H. v D. — Pěkná, plynná forma, avšak vše to bylo již bezpočtukráte zpíváno!

J. V. H. — Ballada nemá plastičnosti. Písně jsou bravy, ale ještě nerozkvětly zcela.

E. P. — Přijato. Změníme konec, totiž zkrátíme ho, ano?

A. V. — „Mým třem ženuškám“ neotiskneme; mohl byste mít opletání s úřady.

R. D. — Ráčil jste opsat Krolmusa a pravíte, že nás hodláte také nadál podobně „podporovat“. My podobné podpory nejsme milovníci.

A. M. — To by bylo smutné, aby bohatší obsah a dokonalejší, ušlechtilejší forma byly již „něco vyššího, velkému obecenstvu nepřístupného“. Což pak je „velkému obecenstvu“ přístupna jen duševní prázdnota a forma co možná neobrahaná?

x. y. z. — Navštivte nás, chcemeť něco z Vaší zprávy otisknout, avšak rádi bychom Vás dříve na některé důležité pro úspěch věci upozornili.

D. F. — Podařilo se Vám.

Někteří p. předplatitelé, kteří s počátku hned na dél než na čtvrtle byli předplatili, upozorňují nás nyní na to předplacení své, nejspíš že následkem zvlášť přikládaného našeho připomenutí, že kvartál první skončen. Naše tištěné připomenutí přikládáno všem exemplářům bez rozdílu. Kdož má předplaceno dál, je zaznamenán správně.

Listárna administrace. K více stížnostem stejného obsahu činíme mimopražské pp. odběratele „Lumíra“ pozorny, že si musejí donášku do bytu *u místního poštovního úřadu vždy čtvrtletně na před vyjednati.* Za řádnou výpravu čísel z Prahy ručíme všem pp. předplatitelům.

Českému obecenstvu.

Číslem třináctým končí se první kvartál našeho „Lumíra“. Jsme již v plném proudu, každému lze posoudit, dovedem-li dostát slovu, jakýmž jsme se zavázali, vydávajíce na konci minulého roku program. Řekli jsme: „Lumír náš má se vyrovnat i *nejlepším* časopisům cizím.“ Kdož znáš belletristické časopisectvo cizí, suď! Povedlo se nám získat sil výtečných a byli jsme tedy s to dostát úplně slibu svému.

Literární síly ty zůstanou nám věrny. Druhý však i každý kvartál další uvede čtenářstvu mnohé zas přispěvatele nové, jižto jen pro nedostatek místa posud nebyli uvedeni. „Lumír“ tak as v jednom, ve dvou letech podá již nejpestřejší, nejvybranější kytic českého literárního umění, jeho cena bude trvalá, vymykající se z efemérnosti časopisecké. Naše vůle a píle zůstane stejna a neochabla; naší literatuře je „Lumíra“ potřebí, víme to a řídíme se dle toho.

Posud nás ve snaze naší podporovala jen menší část českého časopisectva. Nechcem zde rozebírati věc tu, také jí ani úplně nerozumíme. Příčiny mohly by býti toliko osobní a ty snad nemají přec nadváhy nad cit pro věc národní a dobrou! Kdo nás ale upřímně podporoval, tomu upřímné naše díky.

Vřelejší sympathii nalézáme v obecenstvu samém. Ne sice tak výdatnou, aby „Lumír“ byl již předplatiteli svými zabezpečen, avšak — vždyť jsme ještě skoro v počátcích! Jsme přesvědčeni, že proniknout musíme, a opakujem slova svá: „Hleďte, aby se „Lumír“ dostal všude, kde vře a žije mysl pro zábavu ušlechtilou, sdělujte zprávu o něm všem! Časopis musí míti hojnost odběratelů, aby vždy víc a více rozkvétal, při liknavosti obecenstva zakrsává i podnik začatý třeba velmi nadějně, podporovaný silami a vedený péčí vzornou!“ —

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra,** v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMIRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. — 1873. — Číslo 14.

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.*

Zpěv šestý.

Temnou nocí zloba letí kvačná:
koles obrovských se valí tíž,
temnou nocí temnější co mračna
vozy Táborů se nesou blíž,
a v nich zvučí zbraně, pavezy,
svistí bič a zvoní řetězy.

Před ostrovem Adamitů již
v černé chlumy, v nedobytné hrady
sbírají se vozů těsné řady.

Ohně vyšlehly. Jich světlem rudí
zjevili se branci zákona;
kalichy jim září s pavez, hrudí.
V čela padá vlasů záclona;
viděti tu tváře opálené,
rameno a plece rozhalené,
bílou plenu v ženské vrkoči,
vousy pusté, svislá obočí,
pod nimiž se hněvně, žhoucí zraky
upírají v hustých větví mraky.

Vysoko tam oheň plápolá.
Při cimbálu v divém, chlipném reji
nazí muži, nahé ženy chvějí
jako přišery se do kola.

Aj! tu Bořek hněvnou vzkypěl řečí,
ruku schýliv k obrovskému meči:
„Pohleďte, jak tamo zhovadilí
kolem ohně víří Naháči,
nabobtnalí kalem, hříchem zpilí
v ohavném se tísní chomáči!
Sodoma-li, Gomora-li zřela
chlípnosti tak bujná skupení? —
Obloha své hvězdy pozastřela
a kol háje rdí se lupení.
Žluč mi kypí, meč se z pochvy dere,
nesnesu víc toho pohledu!
ještě dnes ať do nich palcát pere,
v ďábelskou tu zahrá besedu!
Nedopustím, aby o noc déle
hanobili této země klín,
po níž záře svatosti se stele,
nad níž Husův zachvívá se stín!
Vzhůru na ně! pochutnejte mlaty!
Bijte, hubte je co lítou zvěř!
Zítra nech klín české země svatý
neprzní ni stínem svým ta sběř!“

V háje stíny, přes nehlubou řeku
houfy Táborů se řítily,
však již naproti nim v záští, vzteku
Adamitů zraky svítily.

Příšerné co stíny mezi duby
sbírají se nahé postavy
mužů, žen — kyj hrbolatý, hrubý,
větev, kámen vznesše nad hlavy.
Rozzuřil se boj, boj strašný, děsný
v čiré temnotě. To zvuků směs
bouřlivá: tam výkřik táhlý, plesný,
onde chechtot, zaúpění kdes,
tětiv svistění a sykot střel,
větví praskot, třesky kyjů, mlatů,
štítů zvonění a přilbic, plátů,
temný lomoz padajících těl. . . .

Jitřní slunce lesky metá zlaté
v čelo Mojžíšovo, hrdě vzpjaté.
O kyj opírá se, za podnoží
noha jeho sobě zvolila
bratra Bořka, vůdce čety boží,
do prachu jejž ruka skolila.
A kol trupy Táboritů bledé
spočívají v lesním kořání,
a tam v dáli po rovině šedé
spousta vozů temných uhání.

Hýří vítězové. Na bojišti
víří děvy v bujném poskoku,
vlas jich poletá, jich oči blyští,
a šat slední klesá od boku.
Po trupech, jež rozestlány různo
sklenné oči vytřešťují hrůzno,
v prsou, skráních rány hlubé jeví,
mihají se bílé nohy děví.
Z víru toho nízký, zavalitý
před Mojžíšem Kain se vynořil,
jeho zrak, co z pochvy vydobytý
meč se zableskl, ret hovořil:

„Oj, my všichni chrabře, do únavy
válčili jsme dnes; než jedné hlavy
nedotkl se naší půtky ruch:
Adam lepší vyvolil si stránku:
přikloniv se k bělu teplých spánků
lichotami plnil dívčí sluch.
V náručí tam papeženky zlatém
spočívaje, oko slastí mhouře,
naslouchal, jak mlat se sráží s mlatem,
jako z teplé jizby hlasům bouře!
Poslyš, Mojžíši! již vyrvi jej
z loktů třpytných andělské té krásky,
nech i my jí pohladíme vlásky,
zulíbáme bledý obličej!“

Adamité

Dobře díš! Zde nový půvab kyne
plesu našemu — buď naše již!
Z líci zardělých a řasy stinné
stud jí vylíbáme, smutku tíž.

Samson.

Popřejte jí, by se zotavila
po nedávné ráně!

Henoch.

Až jí líce
růží zkvetou, potěší vás více.
Chorá, smutná vás by nebavila!

Adamité.

Nikoli! té mdloby, slzy vděk
kouzlem novým zvýší požitek!
Vyveď ji!

Mojžíš.

Nuž vaší děva buď!
K hrudi něžné první vášně příboj,
vděků nedotknutých sladký výboj
osvěž bojem unavenou hruď!

Zajásala tlupa. Převesele
k jeskyni se zdvihla — Mojžíš v čele.

Slunce ranní v otvor jeskyně
záři vylévá. Tam Adam sedě,
povyhaslým okem před se hledě
jatou kněžku chová na klíně.
Něžné tílko její obestýlá
drahé látky zlaté lupení,
květy smaragdové; ručka bílá
ze zlatého visí třepení.
V líci na zad kleslé, mramorové
prostírá se hluhý stín a klid,
perly jeví porozsmeklí rtové
víčko polovpadlé siný kmit.
A hle! pod vlnou té hrudi cudné
krve potokem háv zlatý rudne —

Zarazil se Mojžíš — tlupa celá;
kyj upouští Samsonova pěst;
vázne noha jak by zkamenělá,
rtové šepotají: „Mrtva jest!“

Adam.

Ano, mrtva jest! Ty krásné líce
neoživí láska, hrozba, lest,
smrti jestřáb nevrátí vám více
holubici čistou — mrtva jest!
Mojžíši, — tu leží na mém lůně
božství tvého květ aj! uvadlý —
kam se děla nebeská ta vůně,
kde pel života, duch jeho dlí?
Ulétl-liž anděl do hvězdiček,
či se tamo za oblaka skryl,
který vyzíral z těch jemných víček
a rty těmi sladce ševelil?
který hvězdou na čelence svojí
ozářil mé duše hlubou noc,
a ve trapném pochybností boji
přiletl mi s hůry na pomoc?
Pohleďte! ti rtové mrtví, bledí
zachvěli se němou odpovědí:
věř, ó věř, že krátký lásky sen
za hrobem ti bude vyplněn,
že ten zábřesk nesmírného blaha,
co ti vysvitnul z mé zřenice,
k němuž vzlétla veškerá tvá snaha,
věčného byl štěstí dennice!
Věřím ti, ty těšitelko vlídná,
ssaju rtů tvých sladké rozpravy
a ten polibek má ústa bídná
očistí jak uhel řeřavý.
Není více Adama, řku vám,
ve prach nauku vaši povrhám!
Ovlékejte krátkou žití šňůru
falešnými těmi korály
nízkých požitků — já letím vzhůru
tam, kde věčné znějí chorály.
Pohřižte se v blátivou tu kůru,
vmudrujte se celí v zemský prach,
v něm si libujte — mne vzhůru, vzhůru
křídel obrovských unáší vzmach.
Co mi život ten, jenž plný sporu,
bojiště, kde křivda vítězí,
krajina ta chudá bez obzoru,
nad níž duch se zmítá v bezmezí?
Žijte dále po svém: pijte, jezte,
vtiskejte si s květem bodláčí
v prsa chtivá rozkoše — však vězte,
mně ten bídný život nestačí.
V něm-li vše a za ním nicu bezdna,
člověka pak nedůstojným jest,
lží pak drzou mluva nebes hvězdná
i ta v duši psaná tajná zvěst.
Co mně svět, kdy splnění v něm není
horoucích mých tužeb, krásných snění?
Však mně víra blahým údělem,
nesoucí mne z prachu v jasnou výši
v neskonalé krásy, dobra říši,
za uletlým tímto andělem!
Není více Adama, řku vám,
ve prach vaši nauku povrhám!

Vytýčil se Mojžíš — zmije siná
po čele mu jedem naběhla,
bouřlivá pak brvy, líce tmina
z očí, ze rtů bleskem vyšlehla:

„Zahyň, odpadlíku pravdy, světla,
zbabělče, jenž's klesl v pekla moc,
zaleť tam, kam světice tvá vzlétla,
v nicu říši, bezehvězdnou noc!
Upalme jej! Nech ta jeho duše
na plamenném oři za ní kluše!“

Zjev tu divý, pestrým vlaje cárem,
tlupou prolétl co blesku svit:
na smrt bledá, s děsným v oku žárem
před Mojžíšem stojí Sulamit.

„Postůj!“ — volá — „vynes ortel druhý!
Také já ti vrhám pod noby,
šílený ten cimbál, květy, stuhy,
služby mé plať bídný, nemnohý!
Kéž bych mohla rovně se rtů, tváří
políbení vaše strhati,
a z té hanby v nevinnosti záři
z děsného jak snění povstati!
Marná slova — nepovstanu více!
nevrátí, co urval, nikdo z vás,
úsměv blaha do pochmúrné líce,
studu kouzlo do nestoudných řas.
Smějte se! aj, duše nevěstčiny
prut se dotkl lásky čarovný,
a jak motýly tam se květiny
vztřepal čarokrásné blaha sny.
Ty tam jsou! — Mé touhy s nimi hynou,
zhnusil se mi dávno vlastní zor,
nechci mřít jak jiskra nad bařinou,
doplanout chci jako meteór!“

Mojžíš.

Hoj! buď splněno to zbožné přání,
s Adamem dva vzlétnou andělé.
Ha, již stroj se, Kaine, bez meškání!
Budeš družbou svatby veselé.

Dub se týčí, bleskem porozrytý,
v předu ostrova jak háje pán;
k němu Adam vedle Sulamity
Kainovou byl rukou připoután,
a již ku hranici z jeho dlaní
pochodeň se smrtonosná sklání.

Adam.

Zapal, Kaine! Chutě měj se k dílu!
Však i tvá hraň brzy zahoří.
Snad již zítra slavnou za mohylu
celý háj vám zažhou Táboři.

Mojžíš.

Zadrž, Kaine! Vím, že záhy vrátí
Táboři se ku své porážce;
nuž ať prorok falešný se klátí
do té doby tuto na vážce!
Pak ať teprv na plamenném loži
objímá svou krásnou nevěstu,
a svou smrtí zbité chase boží
vesele ať svítí na cestu!

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

(Pokračování.)

Měsíc posud tak jasně, usměvavě shlížel s modré, čisté oblohy. Paprsky jeho smáčely se ve vodě stříbrem posévajíce hladinu; objímajíce vonnou zahradní zeleň spadaly na cestky, po nichž jsme kráčeli; bílý písek až do sněhu barvíce, měnily mlčelivé postavy v nádvoří v temné stíny.

Na chodbě poroučely se ženštiny v protější dvéře. Na mne osamělého rozlil měsíc nyní veškerou jasnost svou. Zádumčiv pohlížel jsem za zmizevšími dámami. Pojednou vrzly dvéře, tytéž, jež se před chvílí zavřely; štíhlá postava tiše octla se u mne. Zraky její zářily.

„Tušila jsem, že jste posud zde,“ pravila s úsměvem na rtech, oko horoucně na mě upírajíc, „a nesklamala jsem se. Zde má odpověď, kterou jsem vám zůstala dlužna.“ Podala mi obě ručky a nastavila čelo k políbení. Byl jsem nadšen. Ústa má zaplála na bělostném čele a bezděky schýlil jsem se na koleno tiskna náruživě obě krásné ručky na své rty.

„Smí se družit okamžik ten k onomu, jehož opětování jste si přál?“ zašeptala rdíc se blaženě.

„Díky, Růženo! díky!“

Sklonila se ke mně. Přivinul jsem ji na zbouřená nádra. „Dobrou noc!“ zašeptla.

„Dobrou noc!“ odvětil jsem jako ve snu. Zmizela.

Měsíc se skryl. Byl spokojen?

Krásný to večer, jakých málo! . . . . .

Seděl jsem právě v pokoji radové.

Bylo to po několika dnech, které mi budou vždy blahou zpomínkou. Radová bystrým zrakem pozorujíc, že útlé srdéčko Růženino nedá si ničeho namluviti a jen za milým cílem spěje, upustila od záměru dřívějšího, a s resignací jí přirozenou nechala jednati čas, sama vpravivši se do nutnosti. Obmezila se na pouhou opatrnost, která je matkám vlastní.

Vedle spanilé postavy Růženiny bylo vždy zříti mírné tahy její ušlechtilé tváře, kteráž tichou zábavou nabývala upřímnosti a laskavosti, blahý klid v úzkém kruhu rozšiřujíc. Rada se posud nenavrátil, což však bylo příliš obyčejné, než aby vzbuzovalo obávání; ano budilo to spíše uspokojení: dostačovali jsme sobě . . .

Pan Obraz místo dnešního cvičení Anjeliky zasedl k nám, rovněž jako my přichystán do divadla. Na žádost radové předčítal. To se častěji stávalo v nepřítomnosti rady, kterýž nebyl přítelem zábavného čtení vůbec a českého zvláště. Teď byl na řadě román „Na poušti". Malá Anjelika hlavu majíc na klíně matčině, poslouchala s řídkou u dětí trpělivostí. Růženě a mně ponechány pohledy; těmi však ponecháno nám dosti. Kolik takých pohledů oblažilo mne, kolikero ruky stisknutí, polibků v ústraní povznášelo mne v ráj a kolikrát za několik těch dnů! Zapomněl jsem na Helenu, radu, na komika, na všecko a žil jsem přítomnosti, netuše, že v budoucnosti může se vyskytnouti překážka, kteráž mne probudí! A ta přišla!

Byly čtyry hodiny. Sluha přinášel dopisy a časopisy z pošty; dvě psaní náležela mně. Růžena, dříve než mně mohly do rukou přijít, čtveračivě je zachytila a přečetla adresy. Na to mi je s laskavým úsměvem podala. „Nic velezrádného!" pravila. Usmál jsem se její chytrosti a stiskl jsem ruku, kteráž pod záminkou dodání listu k témuž účelu mi byla podána. Pohledl jsem na nadpisy. Oba byly mi známy. Jeden list jsem mrzutě zmačkal, byl to již triplikát v tomto měsíci, začínající s obvyklým: „jelikož", a zakončující s nepříjemným: „tedy". Druhý byl od mého přítele. Nebylo mně třeba se dovolovat, radová i učitel byli zabráni v denní zprávy, Růžena nechtíc překážet uchopila též jeden časopis. Otevřel jsem psaní a četl:

„Na zdar! Drahý Vratislave! — Četl jsem včera list, jenž začínal s pobožným pozdravem křesťanův; ale žeť víš, že náležím k novomódním kacířům, nemohoucím se zbýti opičení se po starších kacířích i nekacířích, nápodobím pozdrav blahopřáním, obvyklejším teď než patriarchálním: „Pochválen!" Tuším, že začínám tak chytře (dejme tomu), jako Ty v posledním dopisu, jehož opozdění Ti laskavě prominu. „Nemohl bych zvětšiti počet bláznů pod Tvým dozorem?" zní tvé motto — však kde podstata jeho? Kde nic tu nic! — Ostatně jest to „nic" obsah celého dopisu, že bych s ochotou uvěřil první řádce. Jakási omluva, poptávka, pozdrav, žádost o brzkou odpověď a konec; nač bych Ti měl tedy odpovědít? Rozvaž si to, ale brzy, doktore, ať Tě nemusím upomenout — tuším, žes byl tenkráte špatně naladěn, proto Ti odpouštím. Přál bych si, abys mi vysvětlil onu řádku, která z celého dopisu jest jedině pravá, pravdivá; tudíž z hloubi srdce, hlavy, ruky, péra a kalamáře na papír se řinoucí. Tedy —!

Mé okolí, můj život zde jsem Ti popsal předešle, přistoupím tedy k slíbenému líčení. Mohl bych dát titul a roztáhnout to na archy; ale neudělám to. Pozoruj, jak šetřím Tvého pohodlí! Jest tomu více než týden, co byl do mého oddělení dodán jeden chorobný; kapitální to figura, soudil bych, že utekl nebožtíku Kopeckému z tátrum. Malá outlá postava, věčné šermování rukama, bojácný pohled a při tom ustavičné do sebe mumlání — jediná to přednost před Kopeckého personálem, kterýž vzdorně mlčíval, když jsem si co hoch přával nějaký zvuk z malých těch úst slyšeti. Provázen byl vnadnou dámou. Příteli! kdyby toho smutku na tváři její nebylo, řekl bych, že sídlí v ní tisíc čertíků, kteří každého uchvátí a s sebou v rej strhnou — nediv se mé kresbě, známo Ti, že jsem s pílí studovával fysiognomie. — Starý pán s ní přišedší, nepříliš příjemný (růže není bez trní), podal mi list od doktora B . . . ., oznamující přijmutí pomatence do ústavu, ale neměl jsem času si ho povšimnout, vždyť tu stál krásný smutný diblík. A ty její oči! Odstranil jsem ubožáka do prozatimní separace, spěšně jsem napsal potřebné věci — vždyť tu stála ona a doktor B . . . . již vše potvrdil — doprovodil jsem ji k fiakru, políbil podanou ručku a — bylo u nás o dva blázny více! Pardon! druhý den již jen o jednoho. Bylo to okamžité rozčilení. Nevím, čím je dáma u mne spůsobila; ale jak rychle přišlo, tak i pominulo. Teď se bavím s pomatencem. Jest to zvláštní blázen. U přítomnosti dámy nezdráhal se pranic, nechat se uzavříti; jakmile však od ní byl vzdálen, zuřil; ale když jsem hrozil dojít pro dámu, stal se tichým. Ubožák! před vnadným tím tvorem se třese, před jmenem jejím trne, bezpochyby to jeho fixní idea. Teď jest zcela spokojen; nepovídá ničeho o svém dřívějším žití a netouží ani ven ze zdí blázince; řekl mi kdysi: tam že by byl trýzněn Helenou. Jenom, že jest herec, se pochlubil; ač jsme to již dříve pozorovali, neb jeho deklamace několika set figur komických zřejmě poukazovala na komika.

Ondy jsem se musil srdečně smáti. Daroval jsem mu pět sešitů „Divadelní biblioteky". Když jsem tam za tři dni přišel, žádal mne o dovolení, aby směl dát ochotnické představení; chtěl sice, abych dovolil několika jeho kolegům hráti, leč doktor B . . . . to zapověděl, „nadělalo prý by to mnoho hluku, i noviny že by na to upozornily." Je mi divno, proč nechce, aby časopisy se povšimly našeho pořadatele divadelních představení.

Nesvolil jsem tedy k jeho žádosti, ale připustil jsem, by měl všecky mírné nemocné mého oddělení za posluchače. Byl jsem též přítomen. Ubožák! Naučil se jakési frašce nazpamět, dvé postelí v té hře nutných dal do prostřed separace a hrál sám obě osoby v té frašce zaměstnané. Posluchači byli nadšeni a já hodil kytici našemu novému lékaři; neb jsem pozoroval, že představení účinkovalo blahodárně na mé nemocné.

Prozatím dosti o něm, podruhé více, neb zajisté bude Tě můj komik bavit, rovněž jako mne.

Mimochodem, jest mi divno, že sem byl odevzdán; neb vyjma onen výbuch zlosti při odevzdání do separace, jest zcela tich a spokojen. Jediné jest u něho divné: jeho přísné mlčení o minulosti a náklonnost k divadlu — poslední ostatně může být věcí přirozenou; jest to vášeň herecká a dlouhá chvíle. Nechť jest i pomaten, myslím, že prohřešil se ten, kdo ho sem dodal. Neškodným jest na každý spůsob a takým lidem má se dopřáti aspoň svobody tělesné, duševní-li postrádají.

Poměrně k Tvému listu jsem napsal dosti, a proto končím atd. Na zdar! A. Háj.

„Dobré srdce!" pomyslil jsem si. „Tolik humoru a přec ta nejvážnější mysl dýše z každé řádky. Zadumal jsem se. Dojem, jejž učinilo psaní na mne, byl nesmírný. Znal jsem svého přítele! Co podotkl mimochodem a o čem se zmiňoval jako o prosté věci, bylo mu nesnesitelným, nemohl to utajit. Nemoha se jinému svěřit, sdělil to mně a psal mimochodem — mimovolně měl spíše napsat. Mimovolně napsala ruka, co hlavu trápilo: neštěstí člověka!

Helena! rada! Vylíčil je dostatečně; tytéž vlastnosti shledal na první pohled, jež jsem já teprv po více dnech spozoroval.

Ubohý komik! Jim padl za oběť! Proč as? — Do blázince! Toť strašlivé! A já mohl jen na okamžik přilnout k ženě tak bídné, já se podvolil podvodu k vůli přátelství takého muže? Pravdu jsi děl, příteli: prohřešil se, kdož jest původcem jeho nynějšího bydliště, byť i byl pomaten. Leč on není pomaten a je-li — oni to zavinili; oni, kteří

dle slov vlastních nad ním despoticky vládli. — Snad i nejsou vinni jeho pomatením? Snad! — Ale z nekalých pohnutek jej uvedli do blázince a to též jest hanebnost; oni se prohřešili na chuďasu; ne snad že by chtěli zbavit zuřivce společnost lidskou: beránka k výstřednosti dohnaného, jemuž širý svět a v oblíbeném zaměstnání spokojená budoucnost kynula, vyrvali životu, k dlouhému umírání jej odsoudili. „A bez trestu?“ Myšlénka tato byla mi nesnesitelna, uváděla mne v rozlícení. Sklenice trhnutím ruky se stolu shozená rozbila se ve sto kusů. Pohlížel jsem tupě na ni. Přítomní na mne v udivení pohledli.

„Pane R. . . ., co jest vám?“ tázala se radová.

Zrak můj spočinul na její tváři a pak opět hleděl na střepy. „Nic! Ona byla jeho ženou!“

„Vy jste churav. Či to psaní jest toho příčinou?“

Zpamatoval jsem se, nebyl jsem však s to, abych zcela setřel dojem, jejž na mne dopis učinil.

„Z části!“ odpověděl jsem. „Přítel mi líčí život jednoho pomatence, to mne pohnulo k soustrasti. Příčina jeho neštěstí jsou známí lidé. Zahořel jsem záštím k nim! Jsou tak bídní a nebe jim dalo andělů za průvodce života — ubožák snad nevinen a jest nešťasten, zničen! Proč jednomu tak málo poskytnuto blaha, druhému tak mnoho? A nezaslouženě! Utrpením o rozum jest připraven a zločinec jest blažený, bez trestu!“

„Bez trestu? toť nespravedlivé!“ zvolala Růžena.

Pohledl jsem útrpně na ni. „Ano nespravedlivé!“ Byl bych mohl se pokusit dosíci spravedlnosti, ale byl jsem sláb co do prostředků i co do vůle. Osvobození to bylo by teprv počátkem boje, cítil jsem to a boj jsem nebyl s to podniknout, třebať bych se i odhodlal. A pak Růžena!

Mlčky jsem přijal vyzvání do divadla.

Šel jsem s Růženou a trpké myšlénky se rozprchávaly: zapomínal jsem! Nešťastný dopis byl pečlivě ukryt v kapse, tam se odstěhovala i většina mého spravedlivého rozhorlení. „Proč se ho neujal přítel můj?“ myslil jsem. „Je lékař, jenž zván mnohdy spasitelem, utěšitelem a co já jsem? Právník, necitelný, ohebný paragraf! Lékař vniká do rodin a do jich srdcí. — Právník?“ Zdařilo se mi utlumiti cit pro právo, k čemuž hojně přispívala společnost Růženina; vzrůstající láska byla mocnější. V tom mne z rozmluvy vytrhla otázka radové. Nezapomněla na komika a použivši příležitosti setkání se se starostovou, vyptávala se na něho. Odpověď vzbouřila veškerou mou bytost.

„Jeho jmeno?“ ptala se.

„Baravský!“ zněla odpověď starostové k nám se připojivší.

„Baravský!“ zvolal jsem zděšen. Druzí na mne pohledli.

„Pane R. . . ., vy jste dnes nemocen.“

„Ano, ano! odpusťte, milost paní, promiňte, slečno! musím se zotavit.“ Uklonil jsem se a spěchal jsem k zámku.

Na schodech jsem vrazil do sluhy. Vstoupil jsem do pokoje. Zdálo se mi býti dusno. Otevřel jsem okna a nechal na se vanouti chladný vzduch. Opět jsem přecházel rychlými kroky po komnatě. Ruka má přejela vlhké čelo.

„Ano,“ pravil jsem, „již vím, proč jsem se obával divadla! Jest rozhodnuto! Byl bych bídníkem, kdybych ještě teď se rozmýšlel. Baravský komik, Baravský technik, tedy oni dva! Jeden padl radou, ona přiložila pomocnou ruku — pochopuji: usvědčili ho. Proto to hájení zákona, kaceřování ubohého — já to tušil — on velezrádce! „Jeden padl tvou podvodnou hrou, druhého držím já v šachu; k pádu prvního jsem ti pomohla, druhým vládnu, hrozím mu svou převahou!“ opakoval jsem si slova Helenina a bezděky jako tehdáž zavřel jsem oči. Přede mnou se objevila prosebná tvář radové, vnadná tvář Růženy — prohlédl jsem, prsa má se bolestně sevřela. „A pak?“ zašeptal jsem, „pak jest Růžena pro mne ztracena.“ Zřel jsem, ana jak onehdy podává mi ruce s díkuplným úsměvem, chýlíc se ke mně, tiskne ke rtům mým růžová ústka svá, dmoucí se ňádra k mým a šeptá: „Ondy jsi děkoval mně, teď mnohonásob děkuju tobě; tys mi dal lásku, ponechal mi čest!“ Čest? Jak by ona mohla tím ztratit čest? — „Mohla bych vám vypravovat historii a vy byste ustrnul —“ pravila Helena. Ustrnul bych, oh, já tomu rozumím! Toť ono, co původem zločinů těch, nutné následky spáchaného zla. Ona listina! — Pozastavil jsem se. Ano ta listina vše vysvětlí — a on prý ji má, komik ji má! Pravím tak jako Helena: „on ji musí mít.“ Nit to, po níž lze dopátrati se klubka — té musím dosíci! Bez ní marné namáhání, domoci se spravedlnosti! Jsem sláb, neznámý, proti mně zkušený zápasník se stranou, kteráž bude se chtít ubránit v nynější době skandálu. — A já jim přec odolám! Jen listinu a vítězství mé je pojištěno! Kladu v oběť klidnou, pojištěnou budoucnost, přízeň, bohaté příbuzné — ještě více, kladu v oběť mladou svou lásku, ale zachráním čest! Cítím, že dlí ve mně cit pro právo, pravdu, spravedlnost! Cítím, že jsem pevnější ve svých zásadách, než jsem se domníval, že jsem šlechetnější, než jsem myslil! — Do Prahy!“

III.

Osudná listina. — Ze dnů minulých.

Seznal jsem původ následků pro Baravské tak smutných. Seznal jsem částečně „historii, nad níž bych ustrnul“, seznal jsem ničemnost Heleny, rady . . . .

Dlouho jsem marně žádal, sliboval, vyhrožoval komikovi, konečně přítel můj sám se chopil slova, slibuje mu, že mnou bude na vždy zbaven Heleny, že bude dán na svobodu.

Můj slib, že mu bude přilepšeno, přijal slovy: „Nepotřebuju ničeho“; slova má, že bude prost svého nynějšího bydliště, odmrštil řka: „Jsem zde spokojen.“ Nevěřil mně. Připomenul jsem mu jízdu v mém voze, on se zarazil a více neodpovídal. Však slova přítele, jenž si získal svým laskavým jednáním jeho důvěry, sliby, že bude zbaven Heleny i na svobodě, rozpoutaly mu jazyk.

„Jí budu prost! budu moci opět k divadlu?“ zajásal komik.

„To vám slibujeme —“ řekl přítel. Já mlčky pokývl hlavou.

„Vy mi to slibujete, ale zdaž také vyplníte? Byl jsem již tolikráte sklamán — já vám nevěřím!“ řekl náhle.

„Nebuďte bláhový a vypravujte!“ chlácholil ho lékař.

On zavrtěl hlavou. „Nebudu. Ona by mne pak ještě více trýznila.“

Pohledl jsem na přítele, přítel mi porozuměl.

„Helena?“ lhal, „té se neobávejte, nemá více moci k vám; jest zatknuta a ve vyšetřování pro zločin.“

„Helena?“

„Helena.“

„Ó, ona jej spáchala, spáchala, pánové!“ tvrdil kvapně komik. „Nevěřte jí, co bude lháti, ona jest had — já vždy tušil, že je čehos podobného schopna, mně věřte, mně!“

„Proto sem přicházíme,“ ujal se slova přítel Háj; „rádi bychom se na minulý život její vyptali, ten jest nám rouškou zahalen.“

„Nuže, já ji odkryju,“ řekl komik. „Leč budu pak jíst před ní?“ Pochyboval.

„Což jste seznal ve mně člověka, toužícího po vaší záhubě?“

Komik díkuplně naň pohlednuv, zavrtěl hlavou a vyprávěl . . . .

„Trpký, bolný to život, plný útrap a svízelů!“ myslil jsem, útrpně patře naň, když vypravoval, a „trpký, bolný!“ vzdychl jsem, když dokončil.

Poznal jsem bídnost Heleny; všecka útrpnost byla ta tam. Ale rada? I on byl vinníkem, větším vinníkem, to jsem tušil, věděl; leč jak se dopátrat jeho viny? Slyšel jsem pouze životopis mladého muže, to mně nepostačovalo; slyšel jsem jeho utrpení, popisovat hanebnou povahu mé pseudosestřenky, viděl jsem v rozvinujícím se ději vystupovat radovu osobu, avšak počátek všeho toho, původ jsem neznal. Tma, čírá tma obklopovala zločin sám.

Jen dvakráte probleskło světlo as jako bleskem. Byla to slova, jež umírající otec komikův vyslovil: „O vás je postaráno, zde můj přítel Kalnický — —“

Slova ta obsahovala mnoho. „O vás je postaráno!“

Jak by to bylo lze říci Baravskému, když viděl, že statek jest prodlužen, že nezbývá ani tolik, aby věřitelé byli uspokojeni? Aby se byl na Kalnického spoléhal, tomu jsem nevěřil. Jak by byl mohl celou budoucnost nedospělých, nemajetných dítek vložit na bedra člověka, jenž byl bez jmění, vázán na skrovné služné, jemuž nikdy neprokázal službu, kteráž by byla odůvodnila zvláštní odkaz? Znalť ho sotva jediný rok!

Kdyby snad byl ztrácel již duševní sílu? Nikoli. Měl zdravé smysly do posledního dechnutí, řeč, chování se jeho to dosvědčovalo, vypravovatel zajisté nelhal.

Proč tedy neřekl vše? Byl dojat, sláb, nebyl s to! A kol něho stáli nezasvěcenci: hořekující Helena, služka s malým Štěpánem, komnata se plnila domácími. Mimo to byl Stanislav — tak slul komik — příliš mlád, aby se odvážil otec tak důležitou věc svěřiti jemu. Snad v pocitu šlechetném byl by dal věřitelům, co jim náleželo, neuvážil by, že tím se stane žebrákem i s bratrem; a to otec nechtěl, nemohl dopustit. Láska jeho k osiřelým synům byla mocnější než víra v spravedlnost, čest! Jedno i druhé obětoval, nechtěl tedy, by sebezapření, dlouhý zápas byly bez prospěchu. Svěřil se důvěrným přátelům; onomu Poláku důvěřoval zajisté; byl ten rovněž podlý? Kam zmizel? Snad přišel o život na dobrodružné cestě své. Leč Kalnický? Jen k tomu umírající poukázal; dobrodružnému krajanu nemohl svěřit peníze — musil pod dozorem mít dědičné, utajené jmění, to jest jisté! přemítal jsem. Proč jinak ta slova? Jak jinak vysvětlit náhlé zbohatnutí jeho, Heleny? A jakým způsobem byla tato zasvěcena v tajemství? Snad důvěrný poměr ke Kalnickému; možná, že poměru toho následky přinutily ženatého muže k tomu, aby poskytoval jí peněz.

Leč bylo druhé vodítko v neproniknutelnou tmu; slova Heleny k Stanislavu: „Viz kouzlo, kteréž nových vyvábí pramenů!“ a listina, kterou při tom ukazovala. Již jsem nepochyboval. Nižádný milostný poměr nepoutal Kalnického, Helenu; jedině obapolná vina.

Vstal jsem rozčilen.

Listinu, o níž jsem slyšel mluvit na chodbě, komik dle Heleniny domněnky měl. „Chtěla mít zbraň!“ řekla tenkráte. Strašný dojem, jejž zmizení její na oba učinilo — musila být strašná tato zbraň!

„Vy máte tu listinu!“ zvolal jsem prudce na komika. On se ulekl. Přítel na mne udiven pohledl. „Listinu, listinu, kterou jste Heleně vzal ze skříně! Rychle sem s ní,“ pokračoval jsem s chvatem, „ta vás zachrání, obohatí, je zahubí!“

„Co jest ti?“ tázal se mne Háj starostlivě.

„Nic, nic!“ odvětil jsem, ruku svou z jeho vytrhnuv. „Heleně se ztratila listina, Stanislav ji odnesl; odkrývala celý zločin, tu musím obdržeti!“

Komik na mne bázlivě patřil. „Nemám žádnou, pane,“ pravil, „pan lékař zde ví, nepřinesl jsem ničeho, jen několik starých divadelních úloh.“ Přítel přisvědčil.

„Ale ona tvrdila, že vy jste ji odnesl! Zpomínejte si, jedná se o vás;“ doléhal jsem úzkostlivě.

On svěsil smutně hlavu. „Nevím o žádné!“

„Ale já vím!“

„Ty?“ obrátil jsem se v podivení k příteli.

„Ne o listině,“ pokračoval, „leč o čemsi, co se týká té věci. — Předevčírem přišla ta dáma, kteráž sem našeho Stanislava uvedla, opět provázena starším pánem, na pohled jejím otcem. Obou tvář jevila vnitřní rozechvění. On přistoupil ke mně. „Doktor B . . . . dovolil, bychom mohli navštívit pomatence v čísle 8. Doufám, že nás nebudete zdržovat.“

„Prosím!“ doložila jemně dáma.

„Jsem k službám!“ odvětil jsem. „Leč ten, kterého hledáte, jest v zahradě na procházce.“

„O, tím lépe, račte nás uvést do separace.“

Vstoupli jsme. Dáma kvapně přistoupila k oknu, na němž byly rozloženy divadelní knihy, můj to dar a více papírů. „Zde?“ pravila tázavě. Přisvědčil jsem. Prohledala s průvodcem vše s bedlivostí; marně. Oba byli možno-li u větších rozpacích.

„Neračte vědět, měl-li pomatený u sebe nějaké papíry?“

Vzal jsem s okna tři archové sešitky. — „Tyto!“

Ona je prohlížela. „Všecky jakékoliv papíry byly v hromadě. Snad ji sebral s jinými a nepovšimnuta přišla k zničení,“ šeptala dáma k průvodci. On vytáhl tobolku.

„Ručíte svou ctí, pane, že neměl při sobě jiné listiny?“ tázal se a v ruce jeho, již mně podával, zahlédl jsem stozlatovou bankovku.

Uklonil jsem se a kynul záporně. „Svou ctí!“

„Račte přijmout,“ nutil mne s podivným úsměvem, „sice bychom neuvěřili; jest to za obtěžování.“ Položil bankovku na okno.

„A ty?“ tázal jsem se já.

„Poroučel jsem se jim — oni spokojeni odešli. Zde mám posud odměnu.“

Mé čelo se zachmuřilo.

„Nedurdi se!“ řekl s úsměvem. „Jest to našemu ubohému příteli dar, až vystoupí z tohoto domu.“ Stiskl jsem mu ruku. „A tuto jest jmeno dámy!“ dodal.

Chopil jsem se podávané navštivenky. „Helena Hořínova, herečka,“ četl jsem.

„Bytem prozatím u Štěpána, čís. 3., druhé poschodí.“

Vstrčil jsem navštivenku do kapsy a uchopil klobouk.

„Kam jdeš?“ tázal se přítel Háj.

„K Štěpánu . . . .“

Letěl jsem. „Nyní já budu hrát komedii,“ pravil jsem k sobě, „a snad budu hrát s úspěchem —! splatíme si.“

„Mohu mluvit se slečnou Hořínovou?" tázal jsem se v hostinci panské.

„V kterém čísle?"

„Tři, druhé poschodí."

„Slečna dnes ráno odešla."

Celý můj plán se ničil. „Nevíte kam?"

„Nevím —"

Zdlouha jsem kráčel po Václavském náměstí. Zmalátněl jsem. Teď, když jsem byl nejvíce zaujat pro svého klienta, hotov pustiti se v boj proti tyranům komika, pronásledovníkům Štěpána — velezrádce — kdy jsem byl nejvíce naladěn hráti komedii .... Mrzut spěchal jsem dále. V tom jsem byl vytrhnut zvoláním: „Aj, pan bratranec!"

Ohledl jsem se, přede mnou stála Helena s neznámým pánem. „Pan Hodina, úřadník —" představila svého průvodce. „Pan Vratislav R ...., doktor práv." Poklonili jsme se vzájemně.

„Divíte se, že se zde setkáváme, ne-li, pane R ....? Z nudného venkova octla jsem se v zábavné Praze. Mé povaze není příznivý tichý život, zde ve velkoměstském ruchu teprv žiju. Ale vy mne též navštívíte?"

„Zajisté, proto jsem přijel —"

„Aj!"

„Odeberu se s vaším dovolením, milá sestřenko, hned do vašeho bytu."

„Ale já nemám kdy, vás doprovodit!"

„Neškodí!" usmál jsem se; viděl jsem příčinu. „Žádám pouze o adresu a dovolení —"

„K čemu?"

Naklonil jsem se k jejímu uchu. „Řada mne odeslal v záležitostech listiny —"

„Vy víte?"

„Vždyť jsem z rodiny."

Ona se zasmála. „Ale vždyť jsem hledala já i on, což vlastním zrakům nevěří?"

„Rozmar." Pokrčil jsem rameny.

„Nuže, zde klíč a hospodařte si po vůli v mém pokoji. Příbuzným musíme důvěřovat!" smála se okouzlujícím úsměvem. „Ostatně," doložila polohlasně, „můžete posečkat do mého příchodu, bych se přesvědčila, zdaž jste mne neoloupil. Rozumíte? — S bohem!" Podala mi ruku, již jsem se skroušenou tváří políbil. Ona mne lehce udeřila vějířem. „Podvodníku!" pravila, „již jste zapomněl na Růženu?" Pokynula mi odcházejíc.

Já zamáchal kloboukem vítězně a zahnul jsem do Jindřišské ulice. Byl jsem pánem listiny bez namáhání.

Kdyby byla tušila, že její čtveračivá slova tak hluboký měla význam, že spěchám ji oloupit! Však nemíním dočkat jejího příchodu, mně již nevítaného, co jsem počal blouznit po Růženě! „Ach ano, Růžena!!"

Klíč Helenin mne tížil váhou zločinu — jím jsem měl dosíci osudného papíru a ztratiti Růženu! Ach! kéž bych byl mohl jej odvrci! Nemohl jsem. Hlubší, starší cit mi zbraňoval. — Já spěchal rychlým krokem v před, vkročil jsem do domu, octnul jsem se v bytu Heleny a vrhl se na první papíry. Hledal jsem ji, přehledal jsem vše, přeházel jsem všecky věci: marně! hledal jsem znova: nadarmo! Bylo to možno — listina zmizela! Zmizel nástroj k potrestání vinníků, k dovolání se práva. — Snad ji posud skrývala Helena; snad že byla navždy pryč! Listina ztracena a já svoboden! Svoboden! A Růžena?

Jásal jsem nad svým sklamáním. — Vytáhl jsem navštivenku a napsal: „Hledáno marně. Lituju, že nemožno se mi zdržet. Váš bratranec!" I ten titul jsem si ponechal v záchvatu štěstí. Teď jsem mohl žíti své lásce! ....

Přijel jsem opět do Lesiny. S jakou nadějí jsem líbal milou ručku laskavé dívky, s jakou důvěrou, úctou matčinu; a jak bez ostychu jsem hleděl v odporný obličej rady, který po marném po listině pátrání na zámek se opět vrátil. Byl jsem jist, že pouze vím-li o tom, třeba bez důkazů, dostačí, bych si získal jeho svolení. —

Přijel jsem s týmž vlakem co prvního dne, odpoledne. Vstoupiv do své komnaty, převlekl jsem se rychle; mělo se jít do divadla. Společnost opakovala „Narcise" v jakési aréně na rychlo zřízené; začátek byl dříve. Náhodou vzal jsem i kabát, který jsem měl prvního dne na sobě — neměl jsem ho od té doby.

Růžena kráčela po mém boku, učitel před námi laškoval s Anjelikou, rada šel napřed s chotí. Růžena mně vypravěla o předešlém představení tak humoristicky, že jsem nevycházel ze smíchu. Přede mnou smějící se Anjelika, vedle mne rozmaru plná Růžena — mně se zdálo vše tak divně veselé, tak krásné, zpomínal jsem, jaký to rozdíl mezi nynější a předvčerejší chůzí na „Narcise".

A v divadle! Narcis pro mne nehrál, vždyť seděla vedle mne Růžena; její ruka dlela v mé a když náhodou zalétlo cos o lásce s jeviště k nám, tu jsme četli jeden druhému z očí tatáž slova.

Narcis horoval po Pompadource, já pohledl na dívku. Její oči soustrastně se zalily slzami; slzy ty zdály se mi démanty, byl bych je slíbal s krásného zřídla, byl bych přitiskl bouřlivě milenku na prsa svá; leč okolí toho nepřipouštělo. Bylo to jen zbožné přání, kteréž jevila ruka má, její ruku vřele na srdce přitisknuvší. Cosi zachrastilo v náprsní kapse. Růženu zajímala scéna, použil jsem toho a sáhl do kabátu. Držel jsem dva papíry v ruce.

Pohlednu na jeden. Půlarch, jakási menší divadelní úloha. Zahodil jsem ji Otevru druhou složenou listinu. Mé oči utkvěly na pěkném písmu — poznal jsem radovu ruku. Zběžně jsem přehlédl první řádky: „Mým synům Vladislavu a Štěpánu! Duch můj na věčnosti — dvě stě tisíc — Baravski — Kalnický — Za —." Písmeny se mi mihaly před očima.

„Co je vám, pane R ....?" slyšel jsem zvonivý hlas Růženin. Nebyl jsem s to, abych z ustrnutí se probral.

„Co je vám?" znělo od druhých! ....

V tom jsem uzřel obličej, chladný, posupný obličej, do listiny, kteráž mne tak ulekla, nahlížející; a obličej ten se rychle příšernou bledostí oblil, oči co dvě ohnivé koule zářily a z úst toho obličeje vyšel podivný, sípavý zvuk, z plných prsou a sevřeného hrdla. Ruka radova se vztáhla po listině.

Jako šílený jsem se vzchopil, ze rtů mých se ozval výkřik, jako matce, když milené dítko k usmrcení od prsu ji berou, trhají; ruka má s papírem se posunula zpět, hrozivě stál jsem tu proti radovi. Zuřivec proti zuřivci.

Já držel v ruce rozsudek svůj, rozluku svou s bytostí milenou; s nebe jsem spadl v peklo, v peklo tím hroznější, čím neočekávanější: a já kryl rozsudek, ortel ten s mateřskou pečlivostí na prsou svých, hotov bránit jej proti tomu, jenž zde vztahoval ruku svou po štěstí, bohatství svém, po své cti, životu, po všem! S divokou tváří nejdříve, pak zdrcený — polomrtev, bezvládný. Kol mne uděšení, pláč, já nic necítil; v tom okamžiku jsem pozbyl citu, z ráje jsem padl v klamný svět — a já chtěl vykonat v něm svou úlohu čestně ....

(Pokračování.)

Prohráli jsme Bavory.

Od *V. H.*

Lokomotiva nesla nás od Tokáje k Debrecínu. V levo táhly se tokajské kopce, na nich mihala se ušlechtilá réva v plných zralých hroznech; potom kopce mizely, pak zmizely docela a před námi a kolem nás střela se puszta nepřehledná, nekonečná.

Rovina hladká jako stůl; mravenčí kopec, krtčí hromádka hlíny byla by už vyvýšeninou. Rovina jako moře; na obzoru jen nebe se jí smí dotýkat, jako se dotýká moře — jen že moře má koráby a loďky a tuto nebylo viděti ničeho než širou, nepřehlednou pusztu.

Hladina jak moře klidná,
hle, tak puszta bezelidná;
vůz jen skvostný širou pláni
vichru letem dál uhání.

Od stanice k stanici více než půl hodiny rychlé jízdy a mezi stanicemi ni vesničky, ni chatrče, ni boudy. Jsme tím na první pohled překvapeni, v širokém tom rozhledu šíří se i naše mysl, ale brzy převládá pocit jednotvárnosti, jsme unaveni. I na těch stanicích života tak málo. Málo kdo z vozů vystoupí, málo kdo přistoupí — jednotvárnost, unavení. I vlak náš jest poloprázdný, všecky vozy za námi neobsahují živé duše, my dva, přítel a já jsme jedinými cestovateli v celém vagóně, puszta jest i ve vlaku — jednotvárnost, unavení.

„Škoda," pravím, „i jediná romantika puszty jest moderní lokomotivou zničena: ani loupežník nás nemůže již přepadnout."

Však za červánků když se utišují,
a širou pusztou mhy se rozvěšují —
tu v dálce zakmitá
postava střelhbitá:
to **betár** s koněm letí záplavou,
v patách mu vlk a havran nad hlavou!

A zpomínal jsem si na balady Petőfiho, na ty beťary, kteří kradou koně, protože dcera koňařova ukradla jim srdce, kteří zastaví povozy, nasadí bambitky a vyznají se z lásky, kteří potom jako vítr uhánějí s kořistí po planině nepřehledné, nekonečné.

Leč betár směle pobodne vraníka,
že rázem cesty kus je od vlastníka.
Pak otočí se s koněm upěněným
a takto zvolá hlasem rozechvěným:
„Co? Vám je líto koně jediného?
A máte tolik koňstva výborného!
Já měl jen **jedno** srdce v prsou vřelé,
a to mi vaše dcera vzala **celé**."

Podívám se z okna: nikde živé duše; vlakem vyzráli i na beťara, ani loupežník nás nemůže přepadnout — škoda!

Na to vytáhne přítel sáček a počne počítat stříbrné zlatníky, tolary a něco zlata.

„Podívej se," praví, „chtěl jsem tě překvapit. Z Vídně nepojedem zrovna do Prahy; odskočíme si do Bavor, ovšem jen na několik dní — proto jsem skoupil něco zlata a stříbra."

Těšil jsem se na těch několik dní do Bavor a pomáhal jsem příteli počítat. Bavory byly celé, sáček náš byl ve stavu skvělém. Přítel sáček pohladil a pak jej zastrčil.

A zase jsme si vypravovali o loupežnících a o tom, kterak taká rovina skryje i loupežníka bezpečněji než nedostupné hory. Petőfiho balady opět tančily v lehkých jambech před námi a kolem nás puszta bez loupežníků, jednotvárná, unavující — škoda!

Zastavili jsme se na nové stanici — všeho všudy tři noví pasažeři; nestojí to ani za to, aby se člověk podíval oknem. Přisedli do našeho vagónu, dva zrovna k nám, jeden do sousedního kupé vedle nás.

Všimnul jsem si pouze jednoho z těch dvou, kteří přisedli k nám. Měl vlasy jako havran, oči jako havran, obočí husté, pod nosem černé kníry, ostatní vous neviděl již delší čas břitvu, ač bylo patrno, že pán jeho nemá v úmyslu nechat jej na plný vous.

V této temnotě tváře a očí překvapil mne mdlý očí výraz, čelo svraštělé — na první pohled zdál se mi to býti člověk nešťastný. Tvář jevila omrzelost, jakousi uzavřenost, nesdílnost. Ale zajímala mne tato tvář, nehleděl jsem více na pusztu, hleděl jsem jen do té tváře.

Lokomotiva ujela hodný kus cesty a ještě nikdo z přibylých nepromluvil. Tu praví ten, který seděl vedle toho havrana u nás: „E, vyndej ještě, nechci tvou škodu."

Havran neslyšel, ani sebou nepohnul; ten, který promluvil, také dále nemluvil.

„Vyndej, vem to čert, nechci vyhrát," pravil náhle ten, který seděl od nás oddělen; pravil to tak určitě, jako by dlouho byl rozvažoval, až nyní nezvratně se byl rozhodnul.

Havran seděl proti nám; s úplnou lhostejností sáhnul do kapsy, vytáhl karty, vybral z nich tři, ukázal červeného krále, řekl: „Tu jest Garibaldi," zamíchal a rozkládal, opět ukazoval červeného krále, pak to všecko položil vedle sebe a tázal se: „Kde jest Garibaldi?"

Viděli jsme na první pohled, že jest to naše „Ta červená ta platí", jen že ji tu jmenovali „Garibaldi".

Povídáme sobě s přítelem po česku: „Ta prostřední", a ten, co seděl za námi, sadil na ni několik zlatých; havran ji odkryl a — prohrál. Vyplatil; v tváři jeho rozložila se apathie možná-li o pět stupňů větší než prvé. Neštěstí bylo jediným výrazem této tváře, bylo mně jí líto. Tam ten, jenž byl vyhrál, usednul si a smál se. Měl jsem na něho zlost, že se tak těší z cizí prohry.

„Pětku," praví ten, jenž seděl u nás vedle havrana; držel pětku v ruce a havran, jakoby mu bylo více do spaní než do hry, počal opět míchati Garibaldiho, až zamíchal a řekl: „Kde jest Garibaldi?" Soused sadil na kartu krajní. — „Je to ta," pravíme sobě po česku. Byla to ta. Havran vyplatil pětku. Na to se schoulil do kouta, jakoby o celém světě již nechtěl slyšeti. Vypadal jako umučený na kříži, očím bylo jako do pláče — nám počalo býti jasno.

„Hráli, prohrál všecko," pravil přítel; a v skutku, může-li ten, kdo celé jmění prohrál, jeviti sklíčenost — v této tváři byla sklíčenost nejvyšší, byla zdrcenost; ten člověk snad dělal poslední svou vůli.

„Jaktěživ jsem neviděl tak nešikovně míchat karty," pravil jsem. A já si za svého mládí sám leckdys přisadil na „tu červenou", ano já sám uměl dost dobře míchat a poněkud jsem si na tom zakládal. „Hlupák," dodal jsem.

Havran jakoby těmto mým slovům rozuměl; podíval se na mne, jakoby mi děkoval za soustrast a jakoby mne prosil, abych se ho ujal.

Nebylo mně ho více líto. „Dobře mu tak," pravím, „proč se pouští do hry, když jí nerozumí."

Soused náš ani nezastrčil pětky, které byl vyhrál; držel je v ruce, jako by je havranu ukazoval: „Podívej se, nechci vyhrát."

Havran znova zadělal „Garibaldiho", soused na něho sadil ty dvě pětky — vyhrál. To bylo přes příliš. „Člověče", pravíme k havranu, „vyť nemáte ani pojmu o takové hře a pouštíte se do ní. Vyť prohrajete kabát! Dejte si svatý pokoj, vždyť se ani nelze na to dívat!" Tak jsme pravili plni rozhorlení, v zlosti, že se dá tak odírat. „Nemotora!" pravili jsme k sobě. A ten havran na to naše peskování díval se na nás tak skroušeně a s takou vděčností, jakoby říkal: „Jen mne peskujte, zasluhuju toho; kopáte mne, ale kopejte, zasluhuju toho." Zrovna jakoby se nás bál. Výraz jeho tváře byl výrazem podlízavé bojácnosti a oko jeho mluvilo: „Hleďte, jaký jsem já nešťastný!"

Druzí dva soudruhové, kteří vyhráli, smáli se hlasitě té jeho nesnázi; skorem nám přizvukovali, že jest havran nemotora, zrovna jakoby někde se byl napil nápoje, aby připitoměl.

Opět sadili, malými částkami tenkrát, zlatkami, sadili oba. Havran míchal s velikou opatrností, dlouho míchal, pořád ukazoval „Garibaldiho", zase ho smíchal, jakoby tenkrát chtěl vyvésti mistrný kousek. Až se naše oči unavily, ačkoliv jsme kartu neustále sledovali; posléze míchání se zastavilo — „kde jest Garibaldi?"

Oba hráči uhádli, vyhráli, i my jsme uhádli. Rozhorlení naše dostoupilo nejvyššího stupně. „Ať se neopovážíte pokračovati ve hře," pravili jsme, „aspoň ne před námi! Nelze se na to více dívat! To raději vyndejte tobolku a vyplaťte tomu napřed, kdo s vámi hraje. Vždyť nemáte ani pojmu o tom, co děláte! Toť nestydatě pošetilé." A podobně jsme mu vyčinili — nebylof možná na toto skutečné olupování sama sebe dívati se chladně.

Výraz tváře havranovy na tato naše slova nelze vypsati. Jako pes, když ho bičem zaženeme do kouta a on dalších čeká ran — tak vypadal.

„Schovejte ty karty, ať je déle u vás nevidíme," pravím.

Neschoval je. Ale tvář jeho dávala nám za pravdu. Jakoby prosil: „Jenom houšť, já toho zasluhuju." Čelo se složilo ve všecky možné vrásky, oči byly nyní vytřeštěny; člověk ve svém neštěstí tu přestával, tu se mi zdálo seděti zvíře a míti ku kartám neskrocenou vášeň. Tento člověk by dovedl prohrát statky, rodinu, ženu; dejte mu na jednu dlaň všecky poklady světa, do druhé ruky karty — on všecky ty poklady sadí na jedinou kartu a že prohraje po každé, o tom nemohlo býti více pochyby. To jest kartářský opilec; opíjí se hrou v karty a prohrává.

Pak jsme mu ještě spílali mezi sebou, ve svém jazyku, ale tak, že nemohl býti v nejistotě, jakými jmeny ho častujeme. A neustále se díval na nás a jakoby nám nasadil záda a prosil: „Jenom bijte mne houšť, zasluhuju mnohem více."

Neschoval karty. Za chvíli začal míchat bez vyzvání sám, pln bázně, spleteně, slova zrovna blábolil.

„Jest-li pak nezaslouží takový člověk, aby se vrhnul někde pod kola lokomotivy?" pravil můj přítel. Ale hned na to dodal: „Počkej, já tě naučím hrát Garibaldiho!" A když havran karty rozložil, vsadil přítel na domnělou červenou stříbrný tolar. I ostatní dva hráči vsadili na tutéž kartu, jeden pětku, jeden desítku. Tam ti se již napřed posmívali, abychom to viděli, jakoby mu dávali na jevo: „Teď to teprv poznáš, jdeme tři."

Odkryli kartu — nebyla to červená; prohráli, přítel prohrál tolar.

Nyní havran, když byl shrábnul, ani neudělal pausu. Bylo to přirozené; poprvé vyhrál, jakž by nedostal kuráže na další hru? „Garibaldi" počal znova lítat, hráči přisazovali, přítel přisadil dva tolary. Rozumí se, že vyndal sáček, v kterém jsme měli nastřádané stříbro a zlato na cestu do Bavor. Odkryl kartu, nebyl to „Garibaldi", prohráli jsme.

Tvář havranova dostávala jiný výraz; výraz jistoty, posměchu; posmíval se **nám**.

„Jakž pak to možné?" pravil přítel, „to jsme nedávali pozor. Ale počkej, chlapíku, však ti vytřeme zrak." A sázel znova a dával bedlivý pozor a když Garibaldi byl položen, sadil na něho tři tolary. Odkryli kartu — nebyla to červená; prohráli jsme opět.

Goethe dobře udělal, že dal Mefistu vyloupnouti se z pudla. Náš havran už docela se sebe sloupnul onen podlízavý, zalízavý výraz; nyní dravec, posupný dravec z něho hleděl, který si byl jist kořisti své.

My byli vystoupili proti němu příliš sebevědomě, my ho speskovali, my ho snížili, my teď nemohli ustoupiti, když jsme prohrávali — toť bychom byli všecku zbraň obrátili sami na sebe. Byli jsme v proudu.

„Šest tolarů," pravil přítel a vyndal je ze sáčku. Zrovna tolik přisazovali druzí dva společníci, jen že v papírech a vždycky na tutéž kartu, na kterou my. Prohráli jsme. Havran se pojednou vyměnil; ruka jeho byla jiná ruka, ale i oko naše bylo jiným okem — přítel vzal mu karty z ruky, je-li mezi nimi červená, nepodvrhnul-li karty. Byla tam červená, nepodvrhnul je.

Sázení šlo dále. My si úlohy vyměnili: nyní havran měl se pustiti do nás, vždyť jsme nebyli ani o vlas lepší než on před malou chvílí. Ale havran vůčihledě bral na se výraz zrovna ďábelský; čelo jeho se vyhladilo, oči zrovna žíhaly, kolem rtů posměch, suverení posměch, jejž každý nevydrží. Zrovna jakoby ta žíhadla a ten posměch měl někde v tobolce a teď jedno nasadil na oči, druhé na ústa.

„Dvanáct tolarů!" pravil přítel a vsadil je. Sáček se tenčil, dlouho to nemohlo trvat — jen ještě několikrát opakovat a sáček se vyprázdnil. Brzy přišla řada na zlato a poněvadž jsme byli v ráži, nemohli jsme již couvnout. Už nebylo jinak, my byli v „Robertu ďáblu"; ďábel seděl naproti nám, s plným nelíčeným, netajeným výrazem, s výrazem, který se pase nyní na vášni naší — my byli tím Robertem.

Dlouho ta věc nemohla trvat, sáček měl dno a my byli na dně, již i zlato bylo to tam — sáček byl prázný, Bavory byly ty tam.

Havran jakoby zrovna věděl, mnoho-li prohráti můžeme; když letěl ze sáčku poslední zlatý peníz, jeho výraz byl zlý, posupný; až tam nás chtěl mít a měl nás. My to měli cítit, jak se třepe nebohá duše v jeho spárech, my to pocítili.

V tom lokomotiva zahvízdla, vlak se zastavoval; byli jsme po dlouhé půlhodině opět na stanici. Vlak se zastavil: naši tři průvodčí vystoupili z vozu, všichni zároveň. A co nyní nastalo, bylo to nejhezčí. Pod naším oknem postavili se, havran uprostřed; jeden i druhý nastrčili ruku a havran počal se s nimi dělit: každému jeden díl, sobě třetí stejný. Nejprvé dělil se s nimi o bankovky, pak o naše stříbro a zlato, o **naše Bavory**!

A když to všecko mezi sebou rozdělili, havran s úšklebkem největšího opovržení podíval se na nás. Lokomotiva hvízdla, vlak se pohnul, před námi, kolem nás puszta, nepřehledná, nekonečná.

A opět nám na mysli v jambech tančili Petöfiho beťarové, kteří kradou koně, kteří zastavují povozy, vyznají se z lásky, jako vítr uhánějí —

. . . Puszty syn se zjevil náhle,
stál a velel, hvízdnul táhle,
volných plání král to smělý,
zbojníka vzdor zosobnělý,
ze záňadří pistol vybavil . . .
nu a proto vůz se zastavil.

„Nezdá se ti, že seděl právě u nás?“ praví přítel s úsměvem.

„Dobře, žes mne chtěl překvapit skokem do Bavor,“ pravím dívaje se na prázný sáček, jejž přítel posud držel v ruce a jenž byl před chvílí tak naplněn, že ho mohl ukazovati Figaro při popěvku „Cinkání zlata a stříbra bude dosti.“ — „Jsem překvapen,“ dodal jsem.

Přítel vyhodil prázný sáček oknem. „Uviděli jsme, co bychom v Bavořích nenašli.“

Lokomotiva nezkrátila beťary o řemeslo, postarala se toliko o jich pohodlí; i my je viděli pohodlné a v originále, zaplatili výkupné a to dobrovolné.

A tam ti tři? Čekali na nejbližší vlak, aby se v něm opět podělili o nějakého cestovatele a jeho Bavory. Hráli mistrně.

FEUILLETON.

Skotský královič. Dle *Alfreda Mutha.*

To není jitřní zoře svit,
co stirlingskou polévá pláň,
ryk hlaholí kolem i zbraní třesk,
až chvěje se nebeská báň.

Tu sedláci s králem, tam se šlechtou syn,
ten dlouho již vládnout si přál,
jíž dlouho mu slibuje šlechta trůn
a dnes svržen být selský má král.

Boj rozhodný zuří, a kde jeho střed
král Jakub tam s družinou svou,
ten král hudec dnes ostrý smyčec má
a rytířům hraje jim zlou.

Tu staví se před něho vlastní syn —
jakž vraždil by beder svých plod?
Král ustrnuv váhá i chvátí jej bol —
v tom srdce mu proklál hrot.

Spí v stirlingském klášteře na marách král,
syn rozloučit přišel se sem:
„O synu, již vzal jsi mi korunu mou,
teď strhaný vavřín si vem.“

Však vítěz tu stojí jat hrůzou a bled
a na duši lítost i stesk,
on svraštěné čelo kloní v dlaň,
proň shasl již koruny lesk.

„Již, opate, celi mně v klášteře dej,
bych skončil tu život svůj;
chci modlit a kát se. — Ty's přemohl mne,
ó, mrtvý otče můj!“

L. H.

Moderní láska. — Jeť příliš pravdě podobna ta historka moje, než abych zvláště teprv čtenáře ubezpečovati musil, že skutečně se přihodila. Jenom jmena jsem změnil. A začínám tedy bez další předmluvy: Jindřich z Mezihoří velmi často již byl sobě řekl: „Vidiš, mohl bys si přece baronku vzít!“ Líbila se mu. Když byla ještě děvčetem, chtěl se již o ni ucházeti. Avšak důležitá cesta obchodní, trvající po několik měsíců, zabránila mu v tom. Když pak zase se do hlavního města byl navrátil, dověděl se ihned, že Emilie již se provdala. Lhal bych, kdybych tvrdil, že Jindřich proto se přílišně trápil. Avšak ovdověla zas po manželství vzorném a Jindřich pomýšlel opět na to, že by si ji vzíti mohl.

Jak jí to ale říci? Nevycházela a nepřijímala také návštěv; neboť soudila zcela správně, že pánové, kteří by u ní čaje popíjeli, zároveň by se jí kořili a tomu právě chtěla se vyhnout. Jindřich spatřil ji za celé léto jen jednou v jistém moderním místě lázeňském, pak dva či třikráte u plukovníkové, přítelkyně to jeho nebožky matky.

Jednoho dne dodal sobě srdce, došel k plukovníkové a prosil ji, aby ve vhodné chvíli baronce sdělila, že on je také mezi těmi, kteří by sobě ji vzali. „Myslíte,“ ptal se pak, „že pomýšlí na nové zas vdavky?“ — „Ty můj bože, pořád myslíme, že se neprovdáme a na konec to učiníme přec.“ A plukovníková mohla o tom rozhodovat, mělať zrovna třetího muže. — „Nemluvila jste nikdy o tom s ní?“ — „Nikdy; vždyť se o takových věcech ani nemluví. Kdož pak bude mluvit o nějaké hlouposti, kterou připravujem nebo již provésti chcem. Emilie smýšlí as podobně. Když byla před několika dny u mne, měla šedou stužku a šedé rukavičky; to je vše, co mohu vám vzhledem k té věci říci.“ — „Ale . . . .“ — „Ano, to je vše; ještě ji vidím před sebou, měla šedou stužku pod bradou.“ A plukovníková, nahlížejíc, že začla již sama mluvit příliš opravdově o věci takové, spustila o jiném. Jindřich nahlídl, že se zde ničeho vážného více nedoví, a odešel po několika žertovných poznámkách. Když jí tisknul ruku, přece ji ale ještě poprosil, aby ho jmenovala mezi ženichy.

Baronka náhodou téhož dne přišla také k plukovníkové a vypravovala jí, že musí na svůj venkovský zámeček, k vůli několika procesům. Plukovníková jí vpadla do řeči: „Počkejte, drahá, musím vám něco říci, než se rozhovoříte o svých procesích, nejspíš že bych později na to zapomněla! As před hodinou byl zde jeden z vašich ctitelů — snědý, bohatý, konal velké cesty — žádal mne, abych s vámi promluvila.“ — „Prosím,“ odvětila Emilie pohoršena, „nemluvme o tom. Přicházím k vám plna důvěry, a vy mně zde vyvádíte takové kousky! Budete-li mně ho jmenovat, rozhněvám se pro vždy.“ — „Ale dítě, vždyť mně na tom nezáleží! Myslila jsem, že k vůli těm procesům, a pak — vždyť nosíte šedou stužku.“ — Emilie se nemohla zdržet smíchu. — „Nu ano, drahá,“ pokračovala zas plukovníková, „dokud vdova nosí hladce přičesané vlasy a černé rukavice, nesmí se ovšem nikdo přiblížit; ale jakmile sáhne k šedým rukavičkám —.“ — „To jsem nevěděla. Avšak, já přišla, bych se s vámi rozloučila.“ — „Tak? Ale počkejte, musím vám povědět něco o našich přítelkyních R. a V.! Byly včera v divadle. R. měla na hlavě klobouček, tak pro nějaké děvčátko; slušel jí rozkošně protivně. Když vycházely, řekla V. k svému průvodci: „Takový klobouk v takovém stáří, toť přec příliš mladistvé.“ R. se obrátila a odsekla: „Ještě milenec a v takovém stáří, toť přec ještě mladistvější!“ Nebylo to dobré?“ — „Toť je mně přec velká moje ves milejší než vaše posměšné město! Ačkoli — teď se mně tam nepovede příliš dobře! Chtějí mlýnu mému vody odebrat, pak také mně chtějí k vůli železnici vzít některé pozemky.“ — „Dejte to advokátům.“ — „Ne, zastanu se sama.“ —

Ale přece šla Emilie k advokátům. První byl muž veselý. „Jakž,“ zvolal, „proces a s takovým obličejem!“ — „Nikoli s mým obličejem,“ odsekla Emilie podrážděna, „nýbrž se sousedním cukrovarem.“ A k vůli té železnici šla pak k advokátu jinému. Ale ten byl zas protivně učený, tak moudrý, že mu ani nerozuměla. Jaké to starosti pro ženu, když je samotna! Sotva ale byla zas na svém milém zámečku, přec musila sobě přiznat, že provedení procesů stojí jí za to! Jaké má pro nás kouzlo místo to, kde

stávala kdys kolébka naše! Trávník, po němž jsme skotačili; temný lesa kout, kde jsme se chvěli; stromy, na něž nám zavěsili naši houpačku; jezírko, na němž za kocábkou naši labutě se honily; kaplička, v níž nás kněz požehnal — —

Železniční podnikatelé byli přes barončin pozemek vyměřili dvě cesty. Jedna usekla jen nepatrnou částku parku, druhá — jen s hrůzou lze si to domyslit — rozdělila majetek přímo na dva díly. To nebyli ani lidé! Na štěstí nebyl tak ohavný zločin ani možný!

Mezi tím zvěděl Jindřich od plukovníkové, že nepochodil. „Pomyslete si, ani vyslechnout mne nechtěla!“ — „Opravdu?“ — „Divíte se, vy samolibý? Ne, nechtěla!“ — Jindřichovi zdálo se to nemožné. Nemohl baronce odpustit. Roznese-li se věc ta, je ponížen! Chtěl se zlobit, a cítil, že se stává jen zamilovanějším. — „Pomyslete si, pane z Mezihoří, že má baronka k tomu také ještě procesy. Jeden je se železničním podnikatelstvem a nejspíš, že dráha nová odřízne zámek barončin od parku!“

V Jindřichově hlavě zakmitla se myšlénka. Šel ihned k jednomu z předních členů zmíněného podnikatelstva a nabídl se, že převezme značný počet akcií, přenechají-li mu vyvazování pozemků. — „Chcete nejspíš pozemky své dobře prodati?“ usmál se bursovník. — „Nikoli. ale chci někomu něco vyvést.“ — „A proto chcete za zimy opustit hlavní město?“ Jindřich stál na svém, a poněvadž akcie jen mdle se kupovaly a jméno bohatého Jindřicha z Mezihoří podniku mohlo prospěti. smluvena věc záhy.

Jindřich vybral se na venek. Hned po první rozmluvě s předními vesničany, kteří byli k vůli cukrovaru svému proces s baronkou začali, psal baronce list administrační, v němž sdělil jí hodinu první rozmluvy a litoval, že ji musí k rozmluvě té zaprosit. „Přijdu,“ napsala zpět.

V určitou hodinu dostavil se Jindřich v průvodu osoby soudní, ingenieura a všech předních vesničanů. Nikdy nebylo tolik osob v komisi pro věc takovou. Baronka dosti nejasně sobě připomínala, že Jindřicha byla kdesi již spatřila. Jindřich však choval se zcela ouřadně a zdálo se, že vidí jen akta svá. Když byl nesčíslné množství popsaných archů vyndal a rozložil, musila k žádosti jeho baronka vše možné mu vysvětliti. Předložila mu řadu sežloutlých listin, z nichž ovanul ho omamující dech růží a ambry. On ale, jakoby baronky více nebylo, kladl nyní otázky ingenieurovi, jenž byl zde v krajině té vykonal dotyčné výskumy. Všechny osoby mluvily, každá měla dlouhé rozumy; mluvilo se o vápenicích a pískovcích, ano i o trilobitech, mastodontech a jiných předpotopních zvířatech, a baronce šla již hlava kolem. A konečně rozhodnuto jasně, že dráha musí jít také ještě přímo přes rybník!

Baronce se chvěly nohy; bylo jí, jako by předkové její v tom okamžiku ji proklínali, že není dost statečna, aby uchránila dědictví svého.

Teprv když komise se sebrala k odchodu, vzpamatovala se Emilie tak dalece, že nasazujíc zbytek síly své, poprosila Jindřicha za rozmluvu tajnou. On byl patrně příliš zabrán povinností svou a svolil jen nerad.

Emilie té noci neusnula. Když Jindřich následujícího dne se dostavil mnohem dříve, než baronka očekávala, řekla mu zcela přímo: „Pane, včera jsem nechtěla před všemi těmi lidmi ukázat zármutek svůj, ale vězte, zoufám sobě. Zde stála kolébka moje, tyto stromy před okny — říkáme jim „dvanácte apoštolů“ — kryly stínem svým první mé hry a tance. Zde jsem byla vždy šťastna, a sem přicházívám, abych se sprostila smutku svého. Rozumíte mně, je-li pravda? Jste zástupcem svého podnikatelstva a vím, že jste mu odpověden. Když ale jedná se o směry dva, proč rozhodujete se právě pro směr ten, kterým majetek můj se rozpolťuje? Nechcete-li mne schválně pronásledovat, nerozumím vám.“

Jindřich mlčel.

„Prokázala jsem zdejším obyvatelům některá dobrodiní,“ pokračovala Emilie, aby ho pohnula, „snad mne milují. Musila bych místo to opustit. A pak, rozvažte jen, že nikoho nemám, kdo by mně pomohl.“

A velké oči barončiny naplnily se slzami.

Jindřich mlčel tvrdošíjně.

„Zdá se, pane, že chcete, abych zkoušela. Snad vám toho bude líto, až se dovíte, že jsem jakživa neublížila nikomu. Proč mne pronásledujete?“

„Ano, uhodla jste, paní. Budu vás pronásledovat až do smrti!“

„Velký bože — proč?“

„Proč — proč!“ a Jindřich chodil dlouhým krokem po pokoji.

Baronka nespustila s něho očí a vzdor své rozhorlenosti pozorovala, že jeho tvář je ušlechtilá, jeho chování elegantní.

„Nerozumím, pane! — Vysvětlete . . .“

„Toť zcela jednoduché,“ řekl konečně Jindřich, zastaviv se před ní. „Chci si vás vzít, paní!“

„Mne si vzít? Co to znamená? Kdo jste?“

„Miluju vás dávno a chtěl jsem se již dávno o vás ucházet! Velká cesta . . .“

„Neřekl vám nikdo, že nemíním více se provdat?“

„Paničko, zaprosil jsem společnou naši přítelkyni, plukovníkovou, aby vám sdělila žádost mou, nechtěla jste ani jména mého vyslyšet. Jednám nyní, jak mohu . . . studuju geologii, železné dráhy . . . Vyslyšíte-li mne, vyhne se dráha uctivě našemu sídlu; ne-li, je po vašem majetku.“

Baronka začala přemýšlet.

On mluví skutečně rozechvěn, pravila k sobě. Chce-li být kdo poklidné na zámku paní, musí mít pána. A pak, takový rozhodný muž zabil by spíš celé okolí, než by připustil, aby se mně ublížilo . . .

Jindřich chvěl se úzkostí.

„Pravíte, že jste nikomu neublížila? Netušíte tedy mé roztoužení? Odpovězte přec!“

„Vždyť ale nevím ani, jak se jmenujete.“

„Jindřich z Mezihoří.“

„Přítel plukovníkové?“

„Ach ano!“

— — — — — - — — — —

„Vezmu si Vás,“ řekla konečně, „ale jen k vůli svému zámku.“

„Dobře; já ale budu zámek ten milovat tak, že vy mne budete nejspíš milovat zas k vůli němu.“

„No — uvidíme!“ *U. L.*

Keplerova první choť. Dne 3. července 1611 zemřela v Praze první choť Keplerova po čtrnáctiletém, velmi neutěšeném svazku manželském. Byla rozená Müllerova ze Štyrska nedaleko Hradce, kdež měl otec její značné statky. Barbora se jmenovala a ačkoliv byla již po druhé vdovou, když se Kepler o ni ucházel, byla ještě mladá a hezká — nebyla stará přes 24 roky.

Nelze říci, že by byla o Keplera, když se o ni ucházel, příliš stála: ano rodičové její, zvláště otec, až nepřátelsky chovali se k nastávajícímu ženichovi. Byltě starý Müller člověkem velice zámožným a Keppler — profesorem matematiky s dvěma sty roční gáže. Byl tedy Kepler pravým chuďasem a otec Barbořin opovrhoval každým chuďasem, proto že dle jeho názoru bylo hanbou, býti chudým a o Barboru ucházeli se i nyní lidé bohatí. Již dvakrát provdal otec dceru za muže bohaté a dcera vždy ochotně po jeho vůli podávala ruku svou — nenáviděl Keplera žebráka.

Leč Kepler měl výmluvné a mocné přátele a ti konečně starého Müllera a jeho dceru Barboru k tomu přiměli, aby mladému profesoru s dvěma sty roční gáže se zaslíbila. Prozatím jen zaslíbila; se sňatkem nespěchali, protože Kepler musil ještě na několik měsíců odcestovati do Německa, aby hledal nakladatele pro své první dílo matematické. Odjel pouze na dva měsíce, ale že věci nedařily se tak rychle, z dvou měsíců stalo se sedm, a když se pak Kepler do Hradce navrátil, ani rodiče nevěstini, ani nevěsta nechtěli o Keplerovi slyšet — jakoby se byl nikdy o ni neucházel. Otec již vyhledal jiného ženicha pro ni a Barbora ničeho nenamítala.

Ale na přímluvu Keplerových známých přece stalo se, že mu Barboru dali a Barbora že si ho vzala. Stalo se tak dne 27. dubna 1597 v bytu bohatého Müllera; hostinu, která při tom odbývána, zaplatiti musil chudý Kepler — tak se ještě nyní na svém zeti mstil surový tchán.

Manželství z počátku ještě jakž takž bylo šťastné, Kepler aspoň si nestěžoval. Ale velice ranila ho smrt prvních dvou dítek, jež zemřely brzy po narození svém. Dále počínala domácnost jeho býti velice nesnadnou. Z těch dvou set zlatých, jež dostával za svou profesuru, domácnost udržeti nemohl a otec Müller nechtěl přispěti ničím; ani svůj podíl nemohla Barbora dostati, ani to nechtěli jí vydati, co měla po svých prvních dvou manželích. A když Kepler na to naléhal, aby vyplatili, co vyplatiti měli, bitím mu hrozili.

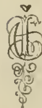
Jiná rána ho čekala. R. 1598 počalo pronásledování protestantů a Kepler byl protestant. Roku 1600 vypovězen Kepler a čtyřicet měšťanů štyrsko-hradeckých; za šest nedél a za tři dni měli býti z města. Z Prahy došlo Keplera pozvání Tychona de Brahe — Kepler uposlechl, vyvolil si Prahu za nový domov svůj, avšak manželka Barbora nechtěla z Hradce, nechtěla za ním!

Přistěhovali se přece do Prahy, a však tu vypil Kepler plný kalich trpkosti života manželského. Náhodou stalo se, že Keplerovi v Praze po několik měsíců nevypláceno služné a že ubohý manžel byl v největších nesnázích, v největší potřebě. A co paní Barbora? Ani na jedinou stříbrnou lžíci nesměl jí sáhnout, aby ji snad zastavil a z nouze sobě i manželce své pomohl. Ani nejmenšího penízu neposkytla mu z velkého jmění svého, aby mu starostí poněkud ulehčila, leda že ho častovala nejtrpčími výčitkami, že ji udělal nešťastnou. A když ještě nějaký čas Keplerovi nevypláceno služné, upadla v melancholii, ztrácela naději v lepší časy, ano bála se, že musí státi se žebračkou — a měla přece takové jmění!

Kepler byl dráždivý vůči trpkým slovům své choti, jichž nijak nezasluhoval; ale paní Barbora byla vzorem nesnášelivosti, netrpělivosti — u ní ani služka žádná vydržeti nemohla, služka služce tam podávala dvéře.

V Praze musil Kepler co hvězdář často mnohé noci tráviti mimo domov, musil doma počítati celé dni; tu jeho choť za nejtěžších prací rušila ho nejmalichernějšími starostmi a otázkami, tak že ani pracovati nemohl. Odpovědi jeho nedostačovaly jí, tázala se více, tázala se stále; posléze Kepler neznal jiného prostředku, leč že neodpovídal jí vůbec na nic, nač se ho tázala.

Avšak paní Barbora byla na konec svého života nešťastna. Duch její upadl v šílenost, mnoho let vadla, a po celý ten čas ošetřoval ji Kepler s největší něžností, s největší láskou. Byl zrovna zdrcen, když mu choť zemřela a v listech ku svým přátelům nejvice žaluje na sebe, že jí kdy jakým slovem ublížil!

ínské písně.

Pes vítězův.

Hoj byl to boj, když pod praporem černým
jsme pustili se pro vlast v krutou seč!
já mnohou těžkou utržil jsem ránu,
však mnoho vrahů též můj skolil meč.

Pak tuhém krváceje po zápase
sám přes bojiště pusté jsem se bral,
s se mnou věrný pes, jenž po mém boku
jak vojín statný s vrahy byl se rval.

I ukázav mu mrtvol tiché kupy
dím jemu: Trhej, trhej jako lev!
zde nasyť pomstu svou, a jsi-li žízniv,
nuž z kalužin těch chleptej jejich krev.“

Než ušlechtilý tvor se štítil dotknout
těch přemoženců hanbou krytých těl
a vzhůru vzepjal se až na má prsa,
jak by jich čerstvou ránu zlíbat chtěl.

Oj žíznil ovšem druh můj přeudatný,
však žíznil vítězné jen krve mé,
jež čerstvým, teplým řinula se tokem
z mé rány jako z číše červené.

Thu-Su.

oltairova „božská Emilie“. — „Nevrátím se více do Paříže, abych se vystavil zuřivosti pověry a závisti. Umru v Cirey nebo v některé svobodné zemi . . . Nemámť jiného přání, nežli zemřít zapomenut v horách cireyských.“ Tak psal r. 1733 Voltaire jednomu ze svých přátel z malého, pustého a napolo již sesutého zámku na hranicích mezi Champagni a Lotrinskem, kam se byl po svém návratu z Londýna uchýlil.

Voltaire byl devětatřicet roků stár a jmeno jeho mělo již zvuk evropský. Bouře života byla se ho již častokráte dotkla velmi citelně. Dosáhnuv bezpříkladného úspěchu svou truchlohrou „Oedipus“, byl dvakráte nespravedlivě uvržen do vězení: poprvé co domnělý spisovatel hanlivé básně o zemřelém králi Ludvíku XIV., po druhé pro vyzvání na souboj „vysoce urozeného“ šlechtice Rohana, jenž byl jeden Voltairův vtip „odměnil“ tak urozeným způsobem, že dal svým sluhům rozkaz, aby Voltairovi prostě a pokud možná citelně vypráskali. Byv propuštěn z vězení, byl Voltaire zároveň vypovězen z Francie. Uchýliv se tedy do svobodné Anglie, se zimniční horlivostí jal se bojovati proti násilnictví státu i církve na prospěch lidstva a lidskosti. Spisy jeho byly několikkráte v Paříži, Ženevě a v Berlíně veřejně rukou katovou spáleny; nepřátel a odpůrců mu přibývalo a pronásledovali jej s bezpříkladnou zarputilostí a nenávistí. Na štěstí vyzískal v Londýně subskripcí na svou „Henriadu“ několik tisíc liber sterlingů a těmito zas, ovšem že ne vždy kalou špekulací, tak značného jmění, že měl ročně 80.000, dle jiných docela 150.000 livrů příjmů pojištěno, čímž stal se neodvislým a mohl se úplně oddati svým studiím a pracím.

Čím ale se stalo, že nepokojný a bouřlivý duch Voltairův z nenadání nalezl poklidu a štěstí? Polozbořený zámek Cirey, ačkoli se nalézal v přeutěšeném údolí, kterýmž bublal stříbrný potůček, ovšem té kouzelné moci neměl, nýbrž „královna zámku“ toho, „božská Emilie“, která byla v letě roku 1733 s Voltairem uzavřela „věčné přátelství“ a od té doby také skutečně zůstala po patnácte roků věrnou družkou jeho života, sdílíc s ním veškeré radosti i strasti.

„Božská Emilie“, jinak Emilie de Breteuil, byla právě sedmadvacet roků stará a provdána za markyze du Châtelet. Byla druhdy velmi chudičká a provdala se za markýze nevědouc ani, proč se provdává. Manžel její ji nemiloval, ona nemilovala zas svého manžela, ale přece žili spolu, vlastně každý zvlášť, v míru a pokoji, jak toho „dobrý tón“ tehdejší doby vyžadoval. Markyz mohl se chlubiti četnými, více méně obyčejnými milostnými avanturami, Emilie pak dobrodružstvím zvláštním, láskou, kterou k ní vzplanul vévoda Richelieu.

Markyzka du Chatelet byla damou učenou; vyznala se výborně v jazyku latinském a zabývala se s nevšední horlivostí filosofií, matematikou a přírodními vědami, ano překládala i některé spisy Newtonovy na jazyk francouzský. Byla štíhlá, velká, poněkud vychrtlá; obličej její byl podlouhlý a bledý, oči měly zvláštní výraz neobyčejné chladnosti. K Voltairovi lnula se vší možnou vroucností a byla mu věrnou, oddanou přítelkyní, působíc na nestálého, prudkého ducha jeho velmi úspěšně. Voltaire ji miloval, ovšem že ne vroucně, poněvadž vroucí lásky vůbec nebyl schopen; ale byl jí dobrým a upřímným přítelem.

Značné důchody Voltairovy umožnily těmto dvěma lidem, že si polozbořený zámek upravili dle svého vkusu. Tři čtvrtiny zámku ovšem už nebylo možno obývati; ale v části, kterou Voltaire a markýzka obývali, vše nádherou a bohatstvím v pravém slova smyslu oslepovalo.

Oba žili v největším poklidu a neunavné práci a pracovali obyčejně až pozdě do noci; „božská Emilie“ zabývala se skoro výhradně řešením problémů geometrických, Voltaire pracemi literárními; tragedie „Alziere“ a „Mahomed“ sepsány v přeutěšeném tomto zákoutí a vším právem možno říci, že Voltaire v polorozbořeném zámku uprostřed divokrásné přírody sepsal nejpoetičtější svá díla.

„Pozemský ráj“, jejž byl Voltaire, jak se zdálo, v Cirey nalezl, arci nebyl vždy „ryze rajským“. Emilie nemilovala poesii a historii, následkem čehož přišlo často mezi milenci k prudkým sporům a nemilým výstupům.

„Nedívej se na mne tak upřeně svýma šilhavýma očima,“ rozkřikl se kdysi rozhněvaný Voltaire svým temným, hrobovým hlasem a „božská Emilie“ v návalu vzteku chopila se — nože.... Ano i talíře lítávaly při podobné příležitosti dost často se stolu.... Vzdor těmto domácím bouřím žili podivní tito dva lidé pospolu přece po patnácte roků . . . .

Část roku 1747 a 1748 strávil Voltaire se svou Emilií v Commercy a Lunnevillu u dvora bývalého krále polského Stanislava a tam přátelství obou — „uvadlo“.

„Božská Emilie“ byla již přes čtyřicet roků stará a vzdor svému stáří, vzdor „věčnému“ přátelství, jež byla proslavenému filosofu přísahala, zamilovala si stoická tato filosofka a ctitelka geometrie chladného, duchem neobyčejně obmezeného šlechtice Saint-Lamberta.... Nová tato láska byla pro ni záhubnou. Markýzka du Châtelet, kterouž byl Voltaire druhdy „svou božskou Emilií“ nazýval, zemřela dne 10. září 1749 v Lunnevillu, šest dní po porodu . . . .

Voltaire dověděv se o její smrti hořce se rozplakal. Za několik dní však hledal lék proti svému zármutku a hoři. Hledal markýzčin prsten, v němž byla umístěna miniaturní podobizna jeho; prsten šťastně nalezl, leč místo vlastního obrazu spatřil v něm podobiznu — Saint-Lambertovu . . . .

„Já vypudil Richelieu-a, Saint-Lambert vypudil mne; klín klínem se vyráží,“ zvolal Voltaire a v hlubinách duše uražen a rozlítostněn chtěl se uchýliti do kláštera a věnovati se vědám. Odebral se ale do Paříže a „v zoufalosti své nalezl útočiště u citu-plného srdce — markýzky Dudeffandové . . . .“

Domácí a cizí umění. — „Na rozcestí“ od Zdeňka hraběte Kolovrata Krakovského jest asi v genru Gruberova „Faráře“, jen že Gruber počíná sobě směleji i živěji. Při Kolovratovi poněkud unavuje délka téhož motivu (druhé jednání a polovice třetího) a pak charakteristika osob z života venkovského ne dosti ostrá, místy moderními spůsoby (aspoň do výrazův mluvy) pomíchaná. Též jakási přílišná naivnost v názorech, u dramatika nejméně přípustná, v kuse tom co nemilý přídavek se jeví, ano některé odchody jsou až přílišným té naivnosti projevem. Přece však kus ten jest nám milejší než všelijaké vídeňské zboží, a zvláště odpolednímu obecenstvu mohl by býti s úspěchem i vícekrát opakován, neboť i abonentnímu diváctvu se líbil, zvláště že hercům a herečkám poskytuje vděčných příležitosti, aby vynikli.

— „Rektor a generál“, komická opera od F. Z. Skuherského u porovnání s dřívějšími téhož skladatele pracemi velmi mile překvapila. Jakási pravdivá živost, prostá vší fráse, jeví se v této skladbě a mnohá čísla rozehřejou bezprostředním teplem, což zejmena platí o prvních dvou jednáních. Třetí jednání již unavuje, jednak proto, že děj jest druhým aktem u konce, za druhé pak, že tento akt, který v sobě neobsahuje vlastně ničeho dramatického, v skutku jaksi nechce míti konce. Tolik lze již nyní říci na určito, že komickou operou „Rektor a generál“ náš repertoir získal.

— Sl. Boubínova, ustanovená za nástupkyni sl. Horské, představila se nám v „Robinovi“ co nadějný talent s pěkným smyslem pro deklamaci, s pravým citem, s překrásným hlasem a pěknou postavou — pěkné to dojista véno pro divadlo. Hra ovšem jest ještě v nejprvnějších počátcích, však myslíme, že nebude slečně za těžko při náležité snaze na jevišti sdomácněti.

— Dovede-li spisovatel v kuse třikrát věšet a obecenstvo snese-li to tak zdrávo, že poslední věšení se musí ještě opakovat, toť přece již tolik, že nelze sobě mysliti více. Stalo se v Chicagu. V prvním aktu na šibenici objeví se nevina a odsouzence odříznou; pak v několika aktech pravý zločinec páše hrozné věci, svádí, loupí, vraždí; pak jej vedou k popravě a svedené, ošizení atd. jej tam s velkou radostí doprovázejí. Atd.

— Polští malíři školy mnichovské jsou nyní jaksi na denním pořádku v světě uměleckém, na velkou čest svého talentu. Tak právě s velkou pochvalou se setkává L. Kurela svou partií z Visly. Převážejí se na prámu, který jest naplněn lidmi, zvířaty, kárami, vozejky. Přívozník právě od břehu odstrčil a několik opozdilých kyne mu z dálky, aby počkal; avšak nepočká. Na prámu štěbetavé ženy ve svých krojích, sedláci, rozličná zvířata — vše to prý plno charakteristického půvabu, aniž by obraz snad stával se na újmu svou pestrým; naopak, jednotná myšlenka činí dojem rozhodný. — Kozakiewicz vystavil invalidu žebrajícího s dceruškou a rovněž osvědčil se dobrým umělcem. — J. Kosak z Krakova zhotovil pro vídeňskou výstavu akvarel „Stanislava Potockého“, an se vrací z války turecké a sedlák dává mu maršálskou hůl, kterou byl právě na poli vyoral. Co do komposice i techniky vyrovná prý se obraz ten nejslavnějším akvarelám anglickým.

Epigramy. Napsal *Justus Dorn.*

Teď malířům se zlatem platí,
mát rozkoš očí velkou cenu;
stříbrné tolary hudec chvátí,
že ucho lehtal, za odměnu;
jak jindy básníka nouze hlodá,
vždyť za myšlénky peněz škoda!

Jsouť výtvarníci k dvorům zváni,
vždyť neškodí to státu páni;
i muzikářům dán tu díl,
z nich vládu žádný nešidil.
Vstup básník nemá ani jeden —
lid moh' by býti jimi sveden.

Co v divadle se hraje, tančí, zpívá,
to množstvím darů ctěno od jakživa,
však básníkovi teprv potom přáno —
ó levné cti! — kdy už mu v hrobě stláno.

„Část lepší“ boháčů by nebyla sucha,
což víno jim ve sklepech sládne!
Knihovny -- sklepy to ducha —
nemají žádné.

Teď opera — pro hudební hlupce —
a balet — pro jiné trubce —
vždy plní domy a kasy.
Však drama — pro chytré — v ty časy
jest prázno. Více zde hlupců a trubců
než chytrých asi.

Šampaňského po desíti
pití,
tratit zlato v mihu
v kartech po celou noc —
výborné! Však koupit knihu,
na to zlatky je moc!

L.

Knihy nové, „Lumiru“ zaslané: Ženské bibliotéky svazek 16. („Osud a nadání“. Román od Žofie Podlipské. Sešit 7.) a 17. („O podstatě díla uměleckého“. Vyložil H. Taine. Upravil dr. Miroslav Tyrš). — Tiskem a nákladem J. Otta v Praze.

Laciná knihovna národní. Číslo 29. („Ztracený život“. Román od Gustava Pf. Moravského. II.) — V Praze u J. Otta.

Osvěty, listů pro rozhled v umění, vědě a politice, roč. III. číslo 4. — Redaktor a vydavatel Václav Vlček.

Věstník kritický a bibliografický. Odpovědný redaktor a vydavatel: Dr. Otakar Hostinský. — Nákladem Vilímka a Urbánka.

Bibliotéky klassických spisů cizojazyčných i původních románů sešit 38., 39. a 40. („Waverley“ od Waltera Scotta. Překládají Dora Hanušova a Paulina Králova. — „Tom Jones“ od Fieldinga. Přeložil Primus Sobotka). Nakladatel Theod. Mourek.

Antonína Lišky theoretická i praktická mluvnice vlaského jazyka. Nakladatel Theodor Mourek.

Sternberk, lázeňské místo v Čechách a jeho okolí. V Slaném. Nákladem Alojsa Friče.

Besedník. Časopis věnovaný divadlu, hudbě a společenské zábavě. Redaktor: Jos. Mikuláš Boleslavský.

Homérova Odysseja. Šestiměrem epickým na česko převádí Hynek J. Mejsnar. V Táboře, tiskem a nákladem Jana Nedvídka. (Překlad velmi zajímavý a jasný.)

Paleček. List humoristický. Sedm již sešitů. Redaktor: Jos. Stolba. Nakladatel a vydavatel J. Otto.

Dějiny všeobecné a rakouské v přehledu synchronistickém. Sestavil Václav Křížek. Vydání druhé. Nakladatel: I. L. Kober.

E. M. v O. — Přijato. Musíte však několik aspoň neděl vyčkat, jakož asi sám již jste uvážil.

V. B. — Odpověděli jsme již písemně.

M. H. — Ano, máte pravdu. Také Hermann Lingg psal o tom verše a také nepovedené.

Du. — Co pak si máme s Vaší fotografií počít? Máme ji posoudit? schovat si na památku? ukazovat?

A. K. — Nehodí se.

K. R. zde. — Slabounké.

A. v K. — Jako dříve.

F. Ch. — Takové obrázky jsou skutečně plany. — Reflexivní Vaše verše nejsou jasny.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra,** v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

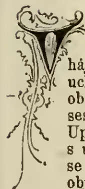
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 15.**

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.*

Zpěv sedmý.

V háje stíny z palčivého vedra
uchýlil se Adamitů sbor;
obnaživše snědá prsa, bedra
sesedli se v líný rozhovor.
Uprostřed nich Mojžíš sedí něm;
s úsměvem se Ada k němu vine,
se zábleskem touhy v řase stinné
objímá jej bílým ramenem;
avšak po velebném jeho čele
duma vážná, hluboká se stele.

Onde v stínu růžového keře
Jubal v loktech dívku chovaje,
ztápěje jí prsty do kadeře
usmívá se, ticho zpívaje:

Směj se, dívko! — úsměv jarý
sluší krásným děvy rtům,
jako motýl sinokřídlý
pestrým háje kalichům.

Se mnou směj se, dívko milá,
mravenci, jenž vleče tu
výdělek svůj — lesklé mouše,
jež tam bzučí v přeletu;

Mojžíši, jenž tamo dumá
o svém božském úkolu,
Adě, jež se k němu tulí
v mocném lásky plápolu;

Henochu, jenž sivou bradu
probírá si v oblibě,
moudrost nevystihlou chová
v každém čela záhybě.

Samsonu, jenž tamo strmí
v čiré ohromnosti své,
Kainovi, co ve zlé dumě
ryšavé si fousy rve.

Směj se světa velehroudě,
na níž člověk drobný lpí,
praduchu, jenž nad ní kdesi
v mlze neprůzračné spí.

Směj se mně, jenž tobě praví:
rolničky že hravý chřest
ku kratičké žití sloce
nápěv nejkrásnější jest.

První Adamita.

Oj, ký smělec tamo přichází
dubů stínem?

Druhý Adamita.

Vychloubá se skráně
hrdým povznešením, že jej Páně
nevidomý anděl provází.

První Adamita.

Přímo k nám si kráčí vážně, směle —
ve lví jámu krokem Daniele!
Oko plane — bledost tváří, čela,
vlasů, fousů zvyšuje se tmou —
kolem pyšně strmícího těla
černé řízy záhyby se dmou.
V taláru tom na široké hrudi
kalich velký, vyšitý se rudí,
kalich zlatý v ruce plápolá.

Druhý Adamita.

Táboritů kněz! Slov božských kuši
namíří v ty naše hříšné uši,
zšíliv pobožností. Zbrojte duši,
bleskům zákona nech odolá!

Husitský kněz.

Chaso Bálova, tvé konec slávě,
dovršila's míru strašných vin,
Jehova ti bleskem po mrakavě
„Mene, tekel“ — píše — „ufarsin!“

Zákon boží šlapala jsi nohou,
plila's na kříž, jímž tě zvýšil Syn —
Hospodin teď hromem pod oblohou
„Mene, tekel“ — volá — „ufarsin!“

Obraz boží zohavila's v sobě,
zotvírala's hříchu tisíc bran,
v těla svého obíleném hrobě
upravila's Beliálu stan!

Sprznila jsi krásnou českou zemi
mučenníků krví zbrocenou,
vyvýšenou bohem nad zeměmi,
mistra Jana krokem svěcenou.

Manželství jsi svatou strhla pásku,
otrávila lidstva kolébku,
cnost a pravdu, právo, čistou lásku
povrhla jsi v pustém úsklebku!

Kalem zpitá, rozbujnělá v hříše,
hrstka rmutu jsouc a dým a puch
v satanské jsi zařičela pýše
do prostory světů: Kde tvůj bůh?

Slyšíš? slyšíš? V rachotu tam hromu,
v jeku vichřice zní v širý lán,
ve stověkých dubů děsném lomu:
„Já tvůj bůh, já strašné pomsty pán!“

Kaj se v prachu, skuhrej: slitování!
nadešla ti soudu hodina,
jižť tam bouří po zatmělé pláni
bratr Žižka, boží hrdina.

Již vůz rachotí a komoň supá,
zvučí cep a píseň pomsty zní:
z vilné mrákoty té, chaso tupá,
zbudí houfnic chorál pohřební.

Oj vy ztřeštěnci, jenž sílu boží
cítili jste v sobě, smrti vzdor,
brzičko tu vaši slávu složí
malé děcko dlaně na prostor.

Oj vy nevěstky, vy marné, chlípné,
na rtu zahořkne vám hříchu slad,
brzy místo smíchu pozasípne
z dásně bezzubé vám slizký had.

Havran již vám skráně obletuje!
Satan číhá, do bezdné by sluje
vmetal duše vaše. Gehenny
obklopí vás věčné plameny!

Mojžíš
(povaliv ho kyjem):

Vyřiď bohu svému nad hvězdami,
moudrými by posly mluvil s námi.

Ada
(vstupujíc na hruď zabitému):

Šlapu ten kalich trpkosti,
šlapu ten kalich rudý,
šlapu s ním víru pochmurnou,
odvěké lidstva trudy.
Nový zákon písmem růží
v kadeře mi psán,
nový zákon na mých ňádrech
sněhem rozestlán,
ze skloněné brvy kmitá
jeho božská zář,
jeho přikázání vryta
důlky v lepou tvář.
Zákon to věčné rozkoše,
kněžky my jeho ladné,
v čele nám kvítí Edenu
na věky neuvadne!

Jubal
(zdvihaje kalich knězem upuštěný).

Vznáším tu hněvu nádobu,
vznáším ten kalich žluči,
nechať se růžím zasnoubí,
veselí nech se učí.

V rozložitých dubů stínu
ruče kolem choď
v líce červeň, v oko blesky
a smích na rty voď.

Hlásej, kazateli švarný,
celý svět že dým,
z něhož velký šašek čouhá
nosem řeřavým.

Rolnička, pravý božství znak,
s čela mi jasně zvoní —
na dlani číše, na rtu pak
úsměv mi věčný tróní.

V dálce hřímá; obzor temno halí.
Po pláni vůz těžký za vozem
obrovskými kolesy se valí
s divou písní, zbraní hlomozem.
Chvátáť Žižka, by se pomstil slavně
za neslavnou svého Bořka smrť,
saň by hříchu vzpychlou přeohavně
mocnou pěstí rozbil na padrť.
Přichvátal a k útoku již velí
houtům seřaděným záz a záz
na břeh ostrova, kde svými těly
živou staví Adamité hráz. — —

Na vysokém voze slepá, suchá
Táborka se choulí; nad čelem
sněhobílý vlas jí vítr cuchá;
v obličeji žlutém, zvraštělém,
jako slunce lesa nad kořeny,
zápal kmitá rysem uvadlým,
hustá obočí jak chumle pěny
sklánějí se k víčkům zapadlým.

Její ruka žlutá, kostrbatá
uklání se do měkkého zlata
volných kadeří, jež husto předou
visuté své, jasné prstence
nad štíhlého chlapce lící snědou,
okrášlenou dechem ruměnce.
Na kolenou jeho bible jeví
palců sledy na pokraji blán
při místech, kde Izraele hněvy
potíraly mečem Kanaan . . . .

Rci, můj hochu — stařena se táže —
teče-li již neznabohů krev?
zdaž jim okazují našich páže
Hospodinův neukrotný hněv?

Hoch.

Za řekou tam na zvýšeném břehu
naháčů se tlupa šeredných
stísnila. Tam v slunce planou žehu
muži brunatní, žen nezbedných
bělají se těla. Líce, zory
vyrážejí pohrdání, vzdory,
s potupnými posuňky a křiky
vyčkávají naše bouřné šiky;
ba, své štíty na zad v báje mech
odvrhují — jako na posměch.
Uprostřed nich jako hejtmanční
velký muž; tisíce vlnek zlatých
kolem jeho skrání hrdě vzpjatých
bleskotá se v záři sluneční.

Kolem rtů mu bujný úsměv hraje,
klidně vznáší osloněnou líc,
o kyj skloněný dlaň opíraje
pohrdavě naším hledí vstříc.
K němu žena mladistvá se tulí,
za plášť majíc husto rozplynulý
jasný vlas; pleť údů bílá
probírá se rouchem strakatým,
jež jí vlajíc boky obestýlá.
Nahá její prsa; kulatým
obličejem smích jí zachvívá,
posuňky hněv našich vyzývá.

Táboritka.

Smrť té kuběně! Již sáhni k luku —
požehnám šíp ostrý na cestu —
frčí tětiva, ó, krásný zvuku
zasnub ďáblu čistou nevěstu!

Hoch.

Trefil jsem! šíp smrtný zarazil
pod nahým se ňádrem ve hruď právě,
zatřásl jí od paty až k hlavě,
na tváři jí úsměv pomrazil.
Kolísá se — padá — její ruce
chytají se za širokou řasu
šatu mužova i jeho pasu,
oči k němu vznášejí se v muce — —

Táboritka.

Utužil bůh mladý dětský sval,
ohavnost by mrzkou potrestal!

Ada
(klesajíc).

Běda, Mojžíši! smrť sahá na mne —
šíp mi plní žárem utrobu —
umírám — což učení tvé klamné! —
nedej klesnouti mi do hrobu!
Ach, mně všim ta čarokrásná země,
celičké mé srdce na ní lpí,
tisíc žádostí se hýbá ve mně
tisíce jich v duši mladé spí.
Má-liž duše ta, co v žití jaru
ke slunci svá vznáší poupata,
obětí se státi nicu, zmaru,
pověčným být mrazem objata?
Vždyť já pro tebe se boha zřekla,
pohrdla vším kněžským učením;
uvěřím-li teď — tož jenom pekla
věčným obklopím se mučením!
Ba, i nebe jejich, v němžto nezní
polibek ni píseň veselá,
cnost kde ledová své sluby vězní
na věky, mně hnusno docela!
Pomoz, Mojžíši! dech smrti ledný
ovívá mne, svět se vůkol tmí,
zadrž milenku svou, nad bezedny
ramenem ji silným obejmi!
Oj, ty mlčíš! Chladně zíráš na mne
u tvých nohou mroucí — nuže věz:
slova tvá jen bubliny jsou klamné,
falešný's ty prorok, mamu kněz!
K srpu dorůstá jen žití setba —
však i tebe schvátí smrti sluj,
a pak, svůdče můj, má slední kletba
chladnoucí ti skráně obletuj!
(Umírá.)

Mojžíš.

Sláb jest ženy duch! Jej stejně zvrátí
cetka blýštivá i hrůzy nůž —
za myšlénkou velkou pevně státi,
při ní setrvat zná pouze muž.

Sláb jest ženy duch! kdy bouře změť
obklíčí jej, chabě vzdá se vesla. —
Hle tu nedůvěrou v sebe klesla
žena nejkrasší co zprahlá sněť.
Již-tě vidím, že můž' muži jen
pravdy praporec být uhájen!
Plémě titěrné, jež hrůze v oči
patřiti se bojí, ustup již!
Zemský květ si rovnej ve vrkoči,
božství diadem ti drtná tíž!
Jím vy muži opněte svá čela,
jež by nával světů nesklonil,
od nich odrazil se, jak ta střela,
jejíž hrot mi o pás zazvonil!
Dolů šate! O ta prsa nahá
stejně vrahů rozbije se snaha!

Slepá Táboritka.

Rci, kam boj se schýlil?

Hoch.

Již se bijí
bratři s Naháči. Ti jako ďasi
mlátí v naše palicemi, kyji,
nejvíce jich hejtman zlatovlasý.

Táboritka.

Na novo, mé bože, chop se luku!
Nechať zhyne původ mrzkých vin;
modlitba má posilní ti ruku,
požehná tvé střele Hospodin!

Mojžíš.

Ha, co to? Zkud červený ty moku? —
bolestné tu cítím uštknutí —
hle! to šíp se zarazil mi v boku,
Morana kol šustla perutí . . . .

Adamité
(padajíce kolem něho).

Jako klasy smrť nás kosí bledá,
umíráme všichni, všichni — běda!
Již i Mojžíšova rdí se hruď.
Kde ten život věčný, o němž's kázal — ?
teď i tobě kostlivec již svázal
jazyk mamu plný — proklet buď!

Mojžíš
(vztyčuje se):

Nikoli! to lehký mráček jen
přelétl mi čelo. Ven již, ven,
štiplavá ty moucho z kůže zdravé!
Létadlo ty bídné, pelichavé,
tebou že by mohl hošíka
slabý palec, zahrávaje kuší,
zahubiti hrdou lidskou duši,
jejíž křídlo hvězd se dotýká?
Kdo mne porazí? Či onen kdosi,
jenž prý tamo hromem hovoří?
Nebojím se věru jeho kosy —
jemu slaboch ať se pokoří.
Duch-li on, i mou duch tyčí skráň —
vůle, myšlénka nám stejná zbraň.
Zmaru kladivo ať všechny zdrtí,
nicotu nech pozře nicota:
já tu zůstanu a v moři smrti
obstojím jak ostrov života!

(Dokončení.)

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

(Pokračování.)

Tisíc myšlének nejvábnějších, nejhroznějších mihalo se mi mozkem, když jsem se octl ve svém bytu; já si kreslil v rozechvělé obraznosti všecky možné následky mého činu .... Viděl jsem ožebračenou, zhanobenou, zbídnčlou rodinu v šírý odcházeti kraj; tu dobrou paní, jak pod zmírající Anjelikou klesá na kolena; zřel jsem ji, ana klne původci jich neštěstí. Spatřil jsem Růženu, to krásné, milované dítě, ana spíná ke mně ručky své, jež jsem tolikráte s nadšením líbával, bledý zaslzený obličej, prosící o smilování — a já se odvrátil! A ona luzou štvána prchala za matkou, za sestrou v dál, mizela zrakům mým — hle objevila se opět rozpustilá, divoká, ruce zhýřilého chlapa obtáčely se kol šíje její, prsa jeho dlela na jejích uvadlých poloodkrytých ňadrech .... a ona se smála vilným, strašným smíchem, vyhublá tvář zdála se ke mně mluvit těmi vpadlými, zvířeckou rozkoší zmrtvělými zraky: „Tys toho původce!"

Klesl jsem na postel a plakal jsem bolestí.

Vše to měl jsem já učinit, jenž bych tak rád byl odpustil, jim, kteří mi ničím neublížily, které byly tak nevinny. „Můj bože! můj bože!" lkala ústa má, ruka svírala horké čelo, obličej můj se zarýval do peřin — a já tiskl osudný papír na prsou s péčí mateřskou. Přede mnou stála dívka milená — máť blaho kýžící pojila ruce naše, kajicného vinníka ruka dlela žehnajíc na hlavách schýlených posvátným dojmutím: ve všech očích zřel jsem vroucí dík náležící mně — já plakal a ruka má přec úzkostlivě skrývala listinu. —

Přešel jsem těžkým krokem pokoj, mysl má se stávala chladnější; vytáhl jsem listinu a chvěje se četl jsem —

„Mým synům Stanislavu a Štěpánu!

Duch můj na věčnosti dlící vdechne polibek na Vás, když toto čísti budete a žehnání mé bude spočívat na Vás i na jmění nepravně Vám zanechaném; neb pro lásku k dětem mým bude mi odpuštěno. Odpustíte i Vy mně, že jsem Vám nezůstavil neposkvrněné jmeno, až zvíte veškerý zápas, jejž mne stálo rozhodnutí se k nekalé věci.

Jednalo se o Vaši budoucnost, o život Váš příští a zpomínka na to naklonila mne, že přijal jsem radu věrného přítele. Ten byl i nadále Vaším ochrancem — neb mnohá léta uplynou po smrti mé, než toto čísti budete. Ty, Stanislave, budeš již dospělým, staneš se mužem, a i já se k Tobě obracím, zře tě v onen den, kdy položeny budou jmění i budoucnost tvého bratra touto listinou v ruce tvé.

Umíraje zanechal jsem 200.000 zlatých rakouských pod mocí Josefa Kalnického, doktora práv, kterých dvě stě tisíc zlatých rakouských v bance francouzské se nalézalo. Muž ten určen byl, aby ujal se peněz těch, proto že druhý přítel můj, Kazimír Záviša, měšťan varšavský, jsa vypovězen z vlasti a činným údem revolučního polského výboru, nebyl s to, aby správu dědictví převzal. Peníze ty povinen jest Ti vydati pan Josef Kalnický doktor práv v den 24tých tvých narozenin čili roku tisíc osm set šedesátého druhého — 25tého února; o čež se výše jmenovaný Kazimír Záviša, měšťan varšavský, postará, nebo dočasný majitel sám. Jeho péče nezištná jest zaručena vřelým přátelstvím k otci Vašemu.

Příloha tato k mé závěti nalézá se ve dvou exemplárech. Jeden jest majetkem pana Kazimíra Záviše, vyhostěného měšťana varšavského, druhý pana Josefa Kalnického, doktora práv a cís. úřadníka v Ústí. U veřejnost nesměla smlouva vstoupit; neboť sto a osmdesát tisíc zlatých jest ještě požadavkem věřitelů, jichž jmena jakož i jednotlivých dlužních částek v příloze se dotýkám.

Vinu tu jsem převzal na se nechtě, by rod můj stal se bídným, an vyhostěn z otčiny určen jest podporovati všecky na osvobození její směřující podniky, což od Vás obou, že splníte, očekávám. Vedle toho ještě jest úkol Váš, všemožně věřitelům peníze ztracené nahradit a tak očistit památku otce Vašeho. —

Bůh žehnej Vám, drazí synové, buďtež šťastnějšími než byl otec Váš!

Na Úpě, dne 6. září 1856.

Štěpán Buravski, polský šlechtic,
pán na úpickém velkostatku.

Kazimír Záviša, sídlem v Ženevě a Londýně, co svědek.

Josef Kalnický, doktor práv, cís. úřadník sídlem v Ústí,
co svědek."

Závěť byla psána rukou Kalnického, rukou muže, kterého pojilo vřelé přátelství k zemřelému. „O, přátelství!" zvolal jsem provinění seznav, o jakémž jsem neměl ani tušení, „jak mnoho hřešeno na tvé jmeno! Ubohý, zklamaný Poláku!"

Kroky na chodbě daly jiný směr mým myšlénkám Schoval jsem rychle listinu. Dvéře mého pokoje se zvolna otevřely, jimi vkročil rada. Zalekl jsem se, když jsem spatřil jeho obličej. Bledá, křečovitě sebou škubající tvář, ztrhané zraky pod zvraštělým čelem, zcuchaným vlasem na mne pohlížely. Rada vší silou se snažil udržeti chladný, nepříjemný vlastní svůj vzhled; však marně. Mlčky stanul přede mnou. Chvěl jsem se pod hledem jeho oka; vždyť byl nešťasten a já původce jeho neštěstí — však ne, ne já; nýbrž on, pouze on! Jeho rukou byli ožebračeni oba Baravští, jich život byl zničen; po letech utrpení plných uvrhl ještě jednoho do žaláře, druhého do blázince. A teď zde stál stižen osudem, jehož nástrojem jsem byl já — a já měl ustoupit, měl jsem zapomenout na všecky hříchy spáchané na synech oklamaného přítele, měl jsem nechati bez trestu zločince tak bídného? — — —

„Pane R...., víte, proč sem přicházím!" započal temným hlasem.

Neodvětil jsem.

„Chci tu listinu!" Oči jeho byly na mne upřeny.

„Nevydám ji."

„Obdržíte dvacet tisíc."

Zvraštil jsem čelo. Snad se domníval, že jest mi to málo. „Třicet, čtyřicet, padesát vám dám!" a při tom studenou ruku na mou položil. Obličej jeho křečovitě sebou trhal. Neodpovídal jsem.

„Je vám to ještě málo?" řekl. „Vím, že milujete Růženu, obdržíte ji! vraťte mi listinu!"

Já se zachvěl. „Obdržíte ji!" projelo celou mou bytostí. Ona má! Růžena mojí!

„Svolujete?"

Obrátil jsem se k němu. Lákadlo pozbylo síly; viděl jsem před sebou lichváře, kupčícího i dcerou svou.

„Nikdy!“ odvětil jsem pevně. „Nikdy nepřijmu peněz, za podobnou cenu nežádám vaši dceru — žádám vás, pane, abyste se vzdálil. Měl bych se státi spoluvinníkem za cenu bohatství, okamžitého blaha? Zničiti celý budoucí život svůj, uvésti jej v nepokoj, v stálé nebezpečí prozrady — pozůstaviti nespravedlivě nabyté, nepožehnané jmění, tisícerými bolnými snad vzdechy prokleté, dětem svým; zhanobiti i jejich čest, své jmeno; zprzniti památku otce, matky své, zapomenouti na poctivost, spravedlnost, na právo svaté za cenu vámi nabízenou? Nikdy! nikdy!“

Slabý, ale hrozný výkřik uklouzl jeho rtům; on stál přede mnou zničen. Chvěl se; musil se opříti o stůl; cítil jsem křečovité škubání jeho svalů — plakal! Za kolik let poprvé? — Plakal. „Máte pravdu!“ šeptal a ruka jeho tiskla mou jako kleštěmi. „Odpusťte mi, jsem bídník — přílišný bídník, než abych se mohl, směl omlouvati! A já vše to zavinil, vše, o čem vy jste mluvil! Zapomněl jsem na čest svou, své rodiny, zničil jsem sebe i je. Ubohé, ubohé dítky! O pane, slitujte se, ne nade mnou, ale nad nimi!“ prosil, rose horkými slzami ruku mou. „Slitování!“

„Nemohu!“

Zakryl si tvář. Po chvíli se vzchopil odhodlán. Podal mi ruku. „S bohem, pane, jednejte, jak za dobré uznáte!“ pravil tiše. „Kéž by mohlo mé dítě vám náležet, oblažil byste je, jste šlecheten.“ Obrátil se k odchodu.

Zadržel jsem ho.

„A odpustíte mi?“ tázal jsem se dojat.

On na mne pohledl podivným, směsici citů vyjadřujícím okem, plným mírnosti, jemné výčitky a odhodlanosti. Usmál se trudně.... Osaměl jsem.

* * *

Na zámku úpickém bylo ticho, smutno. Nevynikal sice nikdy bouřlivým veselím, obvyklým u šlechticů; ano šlechtic Baravski nebyl ani šlechticem; pěstovalť jiné věci než honby, plesy, hostiny. Jeho zvraštělé čelo zabývalo se jinými myšlénkami, jiné vznešenější snahy vyplňovaly mezeru, kteráž tak bohatě zeje u šlechticů pod jmenem „dlouhá chvíle“. Jeho nepokojný duch zanášel se vedle rodiny výhradně otčinou — Polskou. Pan Baravski byl polský emigrant.

Jen někdy, před známými lety polských povstání oživoval se zámek na pohraničních mezích rakouského Slezska a Polska neznámými ponejvíce hostmi, kteří obyčejně tak rychle a tajemně odcházeli jako přicházeli. Tenkráte ožil též majitel a jeho malá, živá postava pluila zámek, pluila okolí, soustřeďovala kol sebe tajemný živel.

Dnes však nebylo viděti pohyblivou postavu pána statku, dnes nebyl oživen zámek, nebylo zde obyčejné ticho — bylo zde dusno.

Pan Baravski byl těžce nemocen; pravilo se, že umírá.... Vedle lože v polotemné komnatě, na němž těžce oddychoval chorobný, stál statný muž; na jeho obličeji bylo viděti upřímnou soustrast s nemocným. Podál, u okna při stolku, na němž se nalézalo množství papírů, seděl muž jiný, jehož oko důsledně patřilo na přítomné, časem bloudíc na papíry na stole. Jeho nejistý zrak zdál se pocházeti od nějaké neustálené myšlénky.

Ten, jenž u lože stál, slul Kazimír Záviša. K popsání jeho osoby třeba málo slov. Byl emigrant, přítel pana Baravského již z gymnasia varšavského; je poutal od prvního seznámení jeden cíl, jenž slul jim nejvyšším blahem: láska, osvobození vlasti. Byl jeden z nejčinnějších horlitelů Polsky Byl na cestě do bývalé kongresovky poslán od výboru povstaleckého, aby agitoval pro věc revoluce. Cesta jeho byla nebezpečna, sledována od tří států; co jeden z nejčinnějších byl zaznamenán jakožto nebezpečný i u rakouských úřadů. Hledal útulek u přítele a zastihl ho na smrt nemocného; nastávalo jim loučení — rozloučení ještě před smrtí.

Muž druhý byl Josef Kalnický, od nedávna právní přítel rodiny Baravských. Právě obdržel list, následkem jehož nalehal na okamžitý odchod pana Záviše. Byl v státní službě a tajný přívrženec polské věci, z nejlepších přátel pána statku. Ten ctil ho pro svobodomyslné smýšlení, pro stejné cítění s polskými vlastenci, což bylo tím vzácnější, čím méně samostatný byl Kalnický sám. Baravski složil v něj veškerou důvěru, Kalnický znal veškeré jeho poměry a částečně i záměry, ačkoli sotva rok mu byl znám.

Teď se opět osvědčil co šlechetný muž, oddaný přítel, zradiv úřední tajnost, což ho mohlo zničit. Baravski mu věřil, vždyť byl tak šlecheten. V jeho a Závišovy ruce vložil budoucnost svých dítek, leč Záviša byl psancem, mohl být pouze zasvěcencem, kdežto Kalnický byl určen za vykonavatele. Teď stáli oba u smrtelného lože; mimo ně mladík, starší syn Baravského, kterýž byl teprv včera telegramem z Prahy povolán. U dveří seděla služebná dívka polospící.

Muž u lože pozoroval nemocného, jenž spal; nemocný náhle sebou trhl.

„Ty slzíš, Kazimíre?“ šeptal probudiv se z lehké dřímoty; slza z oka přítelova porosila bledé jeho čelo.

„Slzím. Jsem na odchodu, a ty?“ Zakryl si tvář.

„A já?“ usmál se truchle nemocný.

„Též!“ doložil prvější.

„Chceš tedy přece jít?“ tázal se umírající. „Chceš mne opustit v poslední době? Tam jíti, kde ti nebezpečí hrozí, jíti trpkou cestou nejistoty a naděje? Naděje!“ šeptal; „kolikráte byli jsme již sklamáni a přece doufáme! Ach! proč pořád jen doufáme a nic více? Nic více!“

Kazimír sklonil trudně hlavu. I on pozbýval naděje v dlouhém, beznadějném boji za svobodu otčiny, i on se tázal sama sebe: „proč pořád, pořád jen doufáme?“ A doufal přec: „Vždyť tak krásna jest naděje!“

„Nekloň se tak málomyslně,“ pokračoval s namaháním nemocný — „nesmíš pozbývati mysli. Mně arci to dovoleno, vždyť stojím nad hrobem, tam se uzavře tolikero nadějí, jež ve mně dlely, jež mne sklamaly — nesmím ničeho více doufati. Ty ještě žiješ! budeš žíti pro tu, pro niž já ani umřít nemohu, v jejíž prsti ani tělo mé dlíti nebude — a proto mohu již zoufati. Poslyš však, Kazimíre,“ řekl, chopiv se jeho ruky, „zdá se mi, že cesta, po níž jsme kráčeli, není pravá k osvobození naší vlasti, aspoň teď více ne, já to tuším. Snad že jsem sláb na duši, umíraje, snad že duch věčnosti, mne ovívající, mi to našeptává. Mysli o tom!“

„Není pravá!“ odvětil Kazimír. „Snad! leč my již tak dlouho krváceli, přežili jsme slibnou minulost, temná budoucnost nám jenom zbývá. Naděje naše klesají! pravil jsi ty, jeden z nejpodnikavějších vlastimilů — takové podpory umírají; nezištní, zkušení druzi a nás hrstka ještě: tať k poslednímu se zdvihá odporu! Jest to odpor zoufalý!.... Krvácejme, až dokrvácíme!“ zalkal.

„Ne tak, příteli! Žijte, žijte společné vlasti. Ne smrť, život váš jí prospěje!“

Muž u stolku sedící se vzchopil, byl již netrpěliv.

„Pane Závišo,“ pravil, položiv ruku na rámě Kazimírovo, „nechtějte, aby přítel na úmrtním loži, aby přátelé živoucí viděli vás co vězně — neváhejte již. Neztrpčujte poslední okamžik tomuto, nedopusťte, by želeli tito ztrátu muže šlechetného, podnikavého. Ještě jest čas, za půl hodiny snad bude pozdě!“

Oslovený sebou trhl a kdežto nemocný k němu prosebně vzhlížel a k odchodu jej pohledem vybízel, zaplálo jeho oko divoce a ruka hrozebně se zdvihla.

„O tyranové!“ zvolal, „i od úmrtního lože přítelova nás odpuzují!“

Na to klesl na kolena a udušuje štkání ze zbouřených prsou bolestně se valící, šeptal, líbaje v čelo nemocného: „S bohem! s bohem, příteli — ty do věčnosti, já do Polsky!“

„A pozdrav, pozdrav ji ode mne ubohou!“ prosil tento.

„O, pozdravím od šlechetného syna jejího! pozdravím, ač zalká opuštěná ta matka.“ — Rty jeho se křečovitě sevřely. Podal Kalnickému ruku a přistoupiv spěšně k mladíku u nohou nemocného v pláči stojícímu, políbil jej: „Stanislave,“ pravil, „sleduj otce svého — vždy, vždy! S bohem vespolek!“ Obrátil se ku dveřím.

Leč ještě jednou, jakoby nemohl se odpoutati, vrhl se k umírajícímu. Ústa jejich se dotkla. „S bohem navždy — na shledanou! Tuším to, my se brzy shledáme — nahoře!“

„Ne! nikoli!“ vzkřikl bolestně nemocný vší silou.

Kazimír však již zmizel.

Přítomní přiskočili k nemocnému. Byl bez sebe. Poslední slzy rosily jeho obličej. Láska k vlasti je vynutila, láska, jež se zhrozila, že opět jeden z horlitelů obětovných měl by jej sledovati.

Mladík, nazvaný Stanislavem, líbal hořekuje ruku otcovu. Z postranních dveří vyběhl osmiletý chlapec, bratr jeho, provázen vychovatelkou, a s pláčem vrhl se k posteli. Dívka u dveří zakryla si šátkem oči. Muž u stolku přikročil k zmlklému a těkavý jeho zrak trudným výjevem rozechvěn zdál se jako po přestálé krisi se stáliti. „Zavolejte lékaře!“ velel dívce. „Pan Záviša již odjel, netřeba se více obávati zrady.“

Lékař vstoupil. „Ještě dýchá!“ vyslovil se.

Po chvíli otevřel umírající oči.

„Stanislave,“ pravil slabě, „buď vždy bratrem Štěpánovým a nezapomeň pro otce svého na Polsku!“

Po chvíli oddechu pokračoval přerývaným hlasem: „Žehnám vás, dítky mé!“ Ruce nebyly s to již, aby se pozdvihly. Obrátil oči k doktoru. „O vás je postaráno, zde můj přítel Kalnický.“ — Trhl sebou bolestně. „Pečuj o ně!“ zašeptal, „slituj se!“ —

Ještě něco šeptal, nenáleželo to však přítomným, slova ta platila dálné krajině — ubohé, trpící vlasti.

Byl mrtev.

Třetího dne byl pochován. Na pohřeb sjeli se též vzdálení hosté; při otevření závěti byli přítomni. Rozhorlení vzdálili se opět; byli to věřitelové. Z poslední vůle bylo zřejmo, že veškerá majetnost pana Baravského byla prodlužena; ano suma dluhů přesahovala cenu statku o 180.000.

Zemřelý podporováním chudších emigrantů a obětováním peněz na potřeby povstalců přivedl se na mizinu. Věřitelové hrozili úřadní žalobou. Doktor Josef Kalnický, vykonavatel poslední vůle, chladně však odmítl jich hrozbu. „Vezměte, pánové, co jest,“ pravil, „jiné volby není. Chcete-li se s nedospělými syny soudit, dovoluji; avšak nevím, oč se budete soudit; aniž se mi zdá, že naleznete jakého zástupce zchudlých pozůstalých — doufám, že jsem se dosti osvědčil přítelem zesnulého, vyřídiv jeho záležitost zdarma. Hájit pozůstalé bylo by věru směšné!“

Tím bylo vše skončeno. Pozůstalost po panu Baravském byla prodána. O emigrantovy děti bylo postaráno Josefem Kalnickým. Stanislav odjel den po pohřbu, by se vícekráte nenavrátil na bývalý rodinný zámek; pan Kalnický zaplatil za něho obětavě na rok.

Osmiletý Štěpán octnul se o třinácte roků později, jak nám známo, v žaláři co velezrádce; své vychování děkoval úpickému faráři . . . .

Zámek byl dán v prodej. Služebnictvo mělo v levém křídle uprázněné byty, kdež mělo čekat budoucího pána. Komnata, kde pan Baravski skonal, byla zotvírána, vedlejší též.

Doktor Kalnický vstoupil do prázného pokoje a stanul před posledním ložení zemřelého. Chtěl zříti ještě místo, kde dýchal naposledy přítel? —

„Mrtev! mrtev!“ zamručel a slova ta podivným názvukem pronešena, zněla dutě v prázné komnatě jako hlas hrobního bydlitele. Kalnický se zachvěl. Oko zděšeně utkvělo na nejbližších předmětech. Vše bylo ticho; i on utichl. Zamyšlen posadil se na postel. Seděl několik okamžiků. Jeho obličej až posud měnlivý, v každé chvíli jiného výrazu, nabýval ustálenosti. Prudce vstal. Rty jeho posud pevně sevřené se odloučily.

„Necouvnu!“ pravil pevně. „Necouvnu! Nač dlouhý čas jsem klamal, k jakému cíli směřovaly všecky mé kroky.“ — Zamlčel se, oko se zajiskřilo, bledá tvář se zaruměnila, ústa se vítězně otevřela. „Výhra jest má!“ zašeptal spokojeně a obrátil se k odchodu; zaražen však se zastavil.

Dívka, již jsme již dříve viděli v tomto pokoji, stála před ním.

Byla to roztomilá postava té vnadné Heleny Hořínovy, štíhlého těla s vlnícími se ňádry; ač teprv sedmnáctiletá, ohnivého oka, bílého čela, věnčeného havraním vlasem, krásného, úhobného obličeje. Nikdo by neřekl, žeť pouhou služkou, spíše že to dcera zemřelého pána zámku; i to oko mluvilo: „Já chci, já musím býti, čím se zdám, aspoň z části!“ A oko to neklamalo, jako její ústa mohla klamati.

Kalnický stál zaražen. Slyšela ho? Vždyť neřekl nic, co by ho v nebezpečí uvádělo, nic podobného; proč ztratil svou jistotu?

Dívka byla již dvé roků na zámku; byla nejmilejší služkou pána svého, byla nejdůvěrnější z celého služebnictva, i v nemoci směla jen ona pánu posluhovati. Ale co Kalnickému do toho? On se ulekl mluvy jejího oka a mluva ta byla odůvodněna.

„Co jste mluvil, pane doktore?“ tázala se, jak by věděla, nač se táže.

Kalnický nabyl hned duchapřítomnosti. „A záleží vám, andílku, na tom?“ řekl s přívětivostí, která hrála velkou úlohu v jeho vypočítavosti.

„Záleží!“ odvětila ona hlasem, kterýž ho opět pomátl.

„A nepovím-li?“

„Pak řeknu to sama!“

„Vy jste slyšela?“ pravil trochu zaleklý.

„Nic, pranic jsem neslyšela; ale řeknu vám to přec, chcete-li poslouchat.“ On mlčel.

„Doufám, že vás to bude zajímat, co povím, pane Kalnický!“ pokračovala. „Vy jste byl přítelem zemřelého pána, není-li pravda?“

On se zarděl. „Co tím chcete?“

„Nic. Tázala jsem se mimochodem. Zároveň jste byl právním přítelem jeho; ráda bych věděla, co mi nebožtík pán odkázal za mé věrné služby?“

„Ah!“ usmál se doktor. „Toť podivné. — Tuším, že víte, andílku, že vše jest zabaveno, jelikož dluhy daleko přesahují cenu statku.“

„Toť podivné! Hahaha! podivné!“ zasmála se ona zlostně.

„A dluhy že jsou větší jmění? Lžete!“ zvolala, „slyšíte, doktore, vy lžete!“

Doktor zbledl.

„Já vím vše a nenechám se odmrštit tam, kde statisíce jsou uschovány!“

„Probůh!“ vpadl doktor. „Probůh! Heleno — slečno! Zapřisáhám vás!“ a ruce jeho mimovolně sepnuty před ní se vznesly.

Dívka se vítězně usmála a přistoupla k němu. „Vidíte, že mne nesklamete, já vím vše a chci svou mzdu — tu mi nesmíte vzíti!“

Kalnický posud co stěna bled, oblédl se a nepozoruje nikoho, kdož by je byl poslouchal, ujal ji za ruku. „Pojďte,“ pravil, „zde můžeme být slyšáni.“ Zavřel dvéře předního pokoje i toho, kde se nalézali, a uvedl ji do vedlejší komnaty, která byla taktéž zotvírána. Uzavřel okna i dvéře. Ona se vrhla na pozůstalou tam pohovku, on sedl vedle ní.

„Slyšte, Kalnický,“ pravila, „mzdu, odměnu svou budu si teď sama předpisovat. Doufám, že mi nezazlíte: obětovala jsem dva nejkrásnější roky tomuto hloupému, nudnému zámku, byla jsem nejvěrnější služebnou v domě, vykonávala jsem, co jsem nebožtíku na očích četla, pečovala jsem o všecko — a teď mám být odstrčena!“

Doktor pohledl na dívku. Poznal, že nemá sprostou služku před sebou — tušil, že mu jest jednati se zkušenou a byl tomu povděčen. „Chtěla svou krásou, lichocením dosíci, by všecko to svým nazývala!“ pomyslil si. — „Bude boj se ztrátou, ale pro mne vítězný. Kdyby byla méně vášniva, ctižádostiva, odhodlána, všecky mé plány byly by zničeny.“

„A co chce tedy můj andílek?“ tázal se, rukou tílko útvarné obejmuv a usměvavě na ni patře.

Ona pokračovala, ponechavši ho: „Vyhnali jste mne ze dveří, aby kromě Poláka, pána a vás nikdo nezvěděl, co se tam díti bude. Zapomněli jste však, že věrná služebnice má právo na vše — já poslouchala za dveřmi, mně neušlo jediné slovo z přílohy k poslední vůli, již jste tam zrobili. Tak jsem se bez vašeho souhlasu dověděla o všem!“

Poslouchající se kousal do rtů; ale hnedle zas sladce se usmíval. „Výtečně!“ zvolal. „Vás bych s chutí nazval svou chotí! Vy byste byla hodna, býti ženou právníkovou!“

Zdálo se, že tato myšlénka jest jí nova, nikoliv nevítaná. Pohledla naň žádostivě. Doktor byl spokojen s účinkem svých slov. „Vzala by za vděk mnou,“ pravil si v duchu, „byl bych jí slušnou náhradou.“ A nadšeně doložil nahlas: „Vaše methoda myšlenek jest výborná!“ A ruka jeho těsněji vinula její vnadné tílko. Helena očekávala jiná slova.

Po chvíli pokračovala: „Vy máte pod mocí dvě stě tisíc zlatých! Ty náleží věřitelům. — Uhodla jsem?“

On mlčky, pomaten určitostí, která jej překvapovala, přisvědčil.

„Obdržím z nich třicet tisíc!“

Kalnický bezděky sebou trhl a hlava jeho se ku předu posunula. Nevěřil svému sluchu.

„Třicet tisíc, rozumíte? Více nežádám, méně nepřijmu. Neobdržím-li je, půjdu k věřitelům, povím vše a učiním dobrý skutek, nezatajujíc podvod a oblouzení poctivých lidí. Nemyslete, že chci snad sirotky zničiti, nikoli, mně by jich bylo líto; ale neobdržím-li zde, obdržím odměnu zajisté tam.“

Kalnický musil sebrat veškeru svou chladnost. „Oh, výborně! Opět tatáž logika, má krásná doktorko — odpusťte, jest-li obdivem se stávám nešetrným!“ jásal a přivinul Helenu na svá prsa, tiskna jí polibek na rty. „Vy mne překonáváte!“ mluvil. „Po boku mém byste se stala výtečnicí!“ Jeho oči planuly divným žárem, jenž měl značit obdiv, lásku, a značil nenávist.

Helena trpěla jeho polibky a objímání, jí lichotil obdiv a nezakrytá již touha, by ona se stala jeho ženou. Nechtěla nechat si ujít tak dobrou příležitost. Její ruka spočinula kol jeho hrdla a s jiskřícíma očima smějíc se řekla: „Zajisté, a věno by bylo tuším dostatečné!“

Kalnický ji opět políbil. „Leč,“ pravil smuten, „nesvolí-li dědicové, oni mají plnou moc; a i tu třeba čekat dlouhých šest roků, pak teprv Stanislav bude moci rozhodnout. Já jsem pouze vykonavatelem vůle jejich, ne však pánem.“

Ona se zarazila. „Což nemožno to jinak učinit?“

On se tvářil, jakoby přemýšlel.

„Možno! Synové aniž kdo jiný ví o penězích — Polák onen více se nevrátí! —“

„Nuže?“

„Musím si přivlastnit celý odkaz!“

„Dvakrátstotisíc!“

„Dvakrátstotisíc! tak jest!“ Jeho oči divoce plály.

„A mně?“

„Což jsem neřekl již dosti?!“ zvolal a strhl ji na svá prsa . . . .

Zapomněl jsem podotknout, že tehdy Kalnický, přítel zemřelého Baravského, byl ne sice krásný, leč ještě mladý osmatřicetiletý muž . . . .

Helena byla u Kalnického v domě. Pravilo se, že vstoupila k němu do služby.

Helena si prvně zahrála na paní — byla spokojena. Když s pohovky rozhlížela se jiskrným okem po všem, co ji obklopovalo, a pomyslila si, že má nároky na vše to, že má nároky na vlastníka toho, netoužila více dosíci až na jediné. To oko její žárem planoucí svědčilo o vnitřní té touze, neukojné vášni, které nebyl chladný, vypočítavý Kalnický ničím. Chtěla užívat; vždyť měla teď prostředky; píti z plné číše opojujícího nektaru. Její duch po neodvislosti, bohatství bažící poutal ji na Kalnického, jemu se podala tak jako jinému by učinila, ne z lásky, z divoké vášně. Bohatství, obapolný přečin — toť bylo stálejším pojitkem . . . .

Bystré doktorovo oko proskoumalo Helenu; on stal se spokojeným, chladným, nevšímavým, nemusil se přetvařovati, a čekal, brzo-li se jí zbaví. Teď byl právě vzdálen, byla ponechána svým vlastním myšlénkám.

Vrátil se. Odložil pohodlně svrchník a přisedl vedle ní. Ona hleděla žádostivě na jeho chladný usměvavý obličej; on pozdvihl skloněnou hlavu.

„Víš-li, Heleno, že již tré týdnů se zde nalézáš?“ ptal se jí. Ona přisvědčila. Kalnický se zamlčel. Opět pohledl jí v obličej, ale nezamlčel se více.

Vypravoval jí o lidech, o podezřívavém světě, plném pomluv, plném domněnek; vyobrazil jí podezření, v jaké pospolným přebýváním upadali; nesnažil se více zdáti se

rozechvěným, truchlým; mluvil o nebezpečí, které oběma hrozilo zamýšleným sňatkem, líčil jen živě možné následky nepředloženého skutku. Předkládal jí otázky, jakéž kolovati budou v ústech podezřívavých lidí. „Proč si vzal chudou dívku, bývalou panskou, důvěrnou služku zemřelého Baravského? Proč pečlivý o rodinu nebožtík nesnažil se zachovati ničeho nedospělým dítkám, by vydány nebyly v šanc neuprosné bídě? Proč se snažil on, Kalnický, o prozatímní zaopatření jejich předstíraje, že to činí z přátelství k muži, jemuž ničím nebyl zavázán, povinován?“ Sobecký lid neuvěřil by jeho nezištnosti — znali jej příliš dobře, než aby ho měli za lepšího pro přátelství k zemřelému.

A ono manželství, zasnoubení se s Helenou mohlo být osudným poukazem, jenž by mohl vésti k vypátrání příčiny, proč k sobě přilnuli. Neuvěřili by lásce, kteráž se dříve nejevila — nevěřil jí on sám. — A zrak jeho spočinul na ní.

Přemýšlela. Oko dlelo na rtech mluvícího upřeně, však bezvýznamně — poslouchala a přemýšlela.

On pokračoval. Obrátil řeč na její samostatnost. Pravil, jak nemožným jest sňatek, tak nemožné že jest i okamžité zbohatnutí, a poukazoval k tomu, aby se odebrali v jiný kraj. On nesměl vzbudit podezření, on musil ještě setrvat; leč ona: ve světě plném rozkoše, kdes v hlavním městě, ještě lépe u venkovského divadla, kde stálá změna, kde plno žití, pravého žití, po jakémž ona toužila; ukryta, chráněna množstvím — neboť stálým cestováním mohla zmizeti a užívati. Líčil nejskvělejšími barvami nezávislost, úplnou samostatnost v bohatství, mladosti . . . .!

A ona se pohřížila v myšlénky, její oko nedlelo více na jeho rtech, nezdála se poslouchati; přemýšlela, volila. On si byl jist vítězstvím, věděl, že pilně poslouchá a pokračoval.

Jeho promyšlená řeč dotkla se jiného předmětu. Zpomněl na staršího syna Baravského, kreslil svůdnými barvami jeho neurčitou, chorobnou povahu. Poukázal na nebezpečí, jakéž hrozilo oběma s jeho strany: dříve či později, když nebude pod dozorem jednoho z nich.

Zachvěl celou bytostí dívčiny, předpovídal následky možné výzrady, které by zničily celou mnohoslibnou budoucnost, mladý život její. Obrátil zřetel na vnadnou tvář nevinného mladíka, neznajícího posud vášně, horujícího po ideálu; na jeho nevyvinutou povahu, slabou i vnímavou, podlehající dojmům. Ukázal jí skvělými slovy obraz ve skutečnosti možný, kde nezávisíc na nikom, vládla by nad slabým jinochem, jenž by ji zbožňoval. Přestal by býti jim nebezpečným; ona by vládla jemu jsouc bohata a používajíc bohatství k své libovůli.

Jeho usměvavá tvář hleděla na ni, její oko zřelo chladný, vypočítavý obličej, pohodlně založené ruce — takou protivu proti jejím planoucím zrakům. Ano, ona teprv teď si zpomněla na vnadného Stanislava a rozhodla se. Povstala a její tvář, roznícena obrazy, jakéž si malovala v mysli, obrátila se k mluvícímu.

„Nebudu vaší ženou, vy jste mne klamal onoho dne. — Mně jest vhod; nechci jí býti! Vyplaťte mne, chci, aby byl Stanislav mým!“

On ji radostně objal. Ale neoplatila vášnivé tisknutí jako onoho dne; před jejíma zrakoma dlel již Stanislav.

„Bude mým milencem!“ pravila si v duchu. „Peníze ty budu aspoň po právu užívat s ním!“ Ukonejšila svědomí.

Podivná logika. Dobře měl Kalnický. Její svědomí bylo zvláštní . . . . (Dokončení.)

Ze života českého kantůrčete.

Reminiscence *J. Arbesa.*

K charakteristice skoro již zapomenutého českého humoristy cituju bez poznámky několik úryvků z přátelských dopisů.

V Blovicích, 5. října 1861.

. . . . Den po obdržení tvého listu došlo mne písemné vyzvání, abych se bez odkladu odebral do Blovic. Kdož byl radší mne! Dal jsem se tedy do vyjednávání, pořádání, běhání atd. V pátek jsem byl v největším dešti v Břeskovicích, v sobotu jsem zase lítal v Merklíně a dával hubičky na rozloučenou, jednal vozku, platil dluhy a pozdě na večer šel jsem s dvěma přáteli do „hvozdu“, abychom se ještě naposledy pospolu napili a naposled si zazpívali.... Ale nešlo to.... Byl jsem v hlubinách duše roztruchlen....

— Druhého dne odpoledne byl jsem v Blovicích ....

— — — — — — — — —

Nesměj se mi, že ti svěřím vše, co činím. Já plakal, když jsem odcházel z Merklína. Ty dobré duše v zámku — však je znáš tak dobře jako já — věděly mnoho, ba přemnoho. Tušily, co podrývá zdraví mé, co plaší spánek s přivírajících se víček, co stírá mi živou barvu s lící — a měly se mnou útrpnost. Vždyť je tak málo srdcí ve světě, jež dovedou s bližním cítit radost i strast, ba já jich až posud velmi, velmi málo poznal. Svěř se někomu; ukaž mu zkrvácené, rozedrané srdce; dovol mu, aby nahlédl, jak jedovatá zmije zapouštějíc jed svůj až do nejhlubších záhybů srdce tvého, povlovně ti je užírá; pověz někomu přímo a upřímně, jak zlý a falešný přítel, na oči se sice stavě, jako by srdce s tebou rozděliti chtěl, po straně tvé nejsvětější city, tvé nejdobromyslnější snahy a tužby uráží a przní, jak tě mravně zabíjí, ano i životu tvému léčky strojí — pověz, vylič vše nejpravdivějšími barvami někomu a můžeš býti jist, že pokrčí na nejvýš rameny a prohodí: „Svět je zlý.“ A takový je mezi tisícem sotva jeden; devadesátdevět jich řekne: „Pěkná to povídačka, zajímavá —“ a devět set se jich dá do svéřepého, bezcitného smíchu . . . .

Neřekl jsem sice ani v Merklíně nikomu, co mne tíží a trápí; ale dík těm několika dobrým duším za to, že se aspoň nerouhají citům mým a bolu mému. Nesvěřil jsem se ještě nikomu a také se nikdy nikomu nesvěřím; dostačím sám svému bolu a hodlám jej nésti ku konci cesty své . . . .

Vidíš, já mám také srdce, jež umí cítit a plakat; nejsem vždy posměváček. Ale to jen někdy tak na chvíli sám sobě se navrátím a bývá to obyčejně večer. Ba i tento list má ráz bláznovský: kus je žertem, kus „achichem“ psán; co za dne psáno, je světlejší, veselejší barvy, co pod večer, je černé, smutné. Ve dne a ve společnosti nikdo mne nepozná; umímť se násilně přemoci. A když je mi nejsmutněji, nejzbožněji, dám se do vejskání a hřešení . . . . Co

je komu po tom? Do hlubin duše mi nikdo nevidí a lidé řeknou, že jsem — veselý chlapíček . . . .

— — — — — — — —

Od lonských práznin, co jsem se vrátil z cest po Šumavě, jsem jako vyměněn. Nejsem s to, abych napsal pořádný řádek, neřku-li něco většího. Co jsem si cestou nadělal poznámek a plánů! A teď nemám k ničemu ani chuti, ani vtipu, ani vůle . . . .

A poníženě prosím, odpusť mi, že tak podivně píšu, páté přes deváté; já píšu, jak myslím a cítím, a poněvadž cítím i myslím bez ladu a skladu, nemůže být v mém listě žádného pořádku . . . . Tvůj

Vojtěch.

11. ledna 1862.

— — Kdo ti řekl, že jsem byl v Merklíně? — Byl jsem tam a navštívil jsem ty dobré duše . . . . Věř mi, jsou to vzácna srdce . . . . Já jim vykázal příbytek v srdci svém hned vedle tebe. Trvám, že toho zasluhují. — Ba, to mé srdce v tak malém těle! A přec tak velké, že by v něm měl místa celý svět, kdyby tam chtěl totiž vlézt a potom pokoj dát. Ale také dobře, že se mu tam nechce! Mám aspoň vždycky několik bytů prázných pro — příhodu, a nikdo mi tam nebuší, nikdo mne neznepokojuje. O každého nájemníka ostatně také nestojím; mohlo by se snadno stát, že by mi dali z vlastního srdce výpověď. A kde bych se pak octnul? Jistě někde na smetišti . . . . Prosím tě, je-li pak to pravda: „přátelství je prý jako student, vždy si najme byt s několika dohromady, aby jim bylo veseleji; láska prý ale bydlívá nejraději sama jako stará panna, aby se nemusila stydět a červenat, když honí blešky milostných upomínek . . . .“

Ty se jistě divíš tomu podivnému neladu v mých listech. Ba, div se jen, div! Já sám už se neznám. Víš ale, co to je, dojíti za své dobré poctivé snahy, za veškeré namáhání a lopocení zneuznání? — A pak — věz si o mně všecko — když člověka sžírá neukojitelná touha, když člověk žádá, čeho mu osud nikdy neposkytne, ba když se bojí vlastních myšlenek, aby se mu ve snu nevtělily a neodhalily světu v hlubinách srdce hárající plamen, — jemuž bezuadějná láska říkají — věř, že potom člověk často ztrácívá sama sebe . . . . Býval jsem veselé mysli; nyní však je mysl má pravý harlekýn a srdce se zavřelo jako při ferblu: pas — cu — unt — špunt . . . . Přemáhám se, abych byl vesel, a bývá mi k pláči. Z toho ta neshoda v mém nitru, ten kontrast mezi mým skutečným a zdánlivým „já“. Mnohdy rozveselím celou společnost; všickni se smějí a jedině mně při tom srdce úzkostně bije, jako bych byl svým vtipem spáchal nějaký hřích. Nu a v mých listech máš toho doklad jakýs a to je celičký šprým . . . .

— — — — — — — —

V příštím listě ti budu psát, jak bych se byl tady mohl bez mála zamilovat . . . . Tvůj

Vojtěch.

V dopisu z dne 22. ledna 1862 sdělil mi přítel skutečně začátek svého milostného dobrodružství. Opakuju zde prostičkou historku tu z části jeho vlastními slovy, z části pak u nejstručnějším výtahu.

Kdysi v neděli zastavil se přítel pozdě na večer v hospůdce. Zde právě tančeno, a zasedl mezi přátele a známé. Po nějakém čase začali hrát „volenou“ a neznámá jakás dívka požádala ho za tanec. Přítel neodepřel. „Dívka byla lepá, švitorná, vkusně oblečena,“ praví přítel ve svém listě, „a tančila jako letmo. Jářku, Vojto, do půlnoci domů už nepůjdeš! A proč bys také chodil! Vždyť je masopust; budeš tančit dále. — Tancem a hovorem bavil jsem se tedy s dívčinou asi hodinu; pak mne to ale omrzelo, neboť ač tělesně krásná, byla přec duševně spustlá — jak se totiž dle pohledů, pohybů, řeči a dle celého jejího chování domýšlím. Pak jsem si zased' opět k svým starým známým.“ —

Přítel se sice tázal svých známých, odkud dívka je; nikdo však ji neznal.

Úsudek přítelův o neznámé dívce byl přísný, snad přísnější, než-li zasluhovala. Z počátku měl za to, že je koketkou; leč upřímnost a vřelost její káraly úsudek ten ze lži, kdežto zas smělá, u české dívky neobyčejná žádost její, aby ji přítel vyprovodil, potvrzovala ho v úsudku nejpřísnějším. Nedoprovodil ji tedy jednak proto, poněvadž co kantůrče musil dbáti sousedův, jednak z osobní nechuti k ní. Vrátiv se však domů a ulehnuv nemohl usnouti. Přemýšlel a zpomínal si, a konečný úsudek zněl: „Je koketa.“

V listě z dne 5. května vypravuje přítel, že druhého dne po prvním setkání se s neznámou dívkou navštívili ho v bytu dva mladíci — přestrojené to dívky. Mrzut, že je vytrhován, chtěl je již vyzvat, aby ho neobtěžovaly, když v jedné poznal „dotíravou“ tanečnici z předešlého dne. Vybídnul je, aby si sedly; hovořeno o věcech lhostejných.

„Za nedlouho položila mi Anna ruku na rameno,“ vypravuje přítel, „a upírajíc své šedé oči na mne tak pronikavě, že jsem se zachvěl, počala mluvit důvěrněji o včerejším večeru. Její pohledy byly šípy, její slova byla vřelá a každé hnutí svědčilo o vášni. Mně bylo úzko v její společnosti . . . .“

Na štěstí vysvobodil přítele z trapné situace kdosi, jenž ho byl právě navštívil. Dívky uleknuvše se, kvapně odešly. — — —

Den na to, když opouštěl přítel v kostele kruchtu, spatřil Annu seděti v stolici zamyšlenou nad modlitební knihou. Pozdravil ji skoro nahlas. Vztýčila se a pospíšivši za ním u kropenky chrámu ho dohonila a zašeptla, aby na večer přišel ku kříži nad Boušovem.

Přítel uposlechl. Den byl pošmurný a večer tak mlhavý, že bylo sotva na pět kroků vidět. Přítel dohonil dívku na pěšince vedoucí ku kříži, u něhož se měli sejíti. Dívka byla málomluvna a on měl „samé mravokárné myšlénky v kotrbě“. Vzdor nepohodě zdrželi se u kříže přes hodinu a přítel, jak se na pravého kantora sluší, „četl dívce dobře míněné levity“. Řekl jí, že — ač ji nezná než od vidění — přece je jí nakloněn, aniž by věděl proč; řekl jí upřímně, že bezohledné její počínání si učinilo na něho divný dojem, že se mu zdá býti buď nezkušenou dívkou a tu že ji musí — varovat, aby nebyla svedena ku své škodě a hanbě, anebo koketkou a tu že by ji musil — litovat a skončil, že jí bude vždy přítelem, radou i skutkem nápomocným.

„Dobře míněné levity“ kantůrčete musily na dívku učinit dojem zdrcující; odmlčela se a samo kantůrče počalo se omlouvati odskočujíc v řeči k předmětům lhostejnějším. Dívka odpovídala jednoslabičně, chladně; leč když na mostě se loučili a přítel jí podával ruku, uchopila ji vášnivě, vrhla se na přítelova prsa a dala se do pláče. Však ani tu nezapomněl přítel na svou kantorskou misi. Počal dívku chlácholit, že jí nechtěl způsobit bolest a lítost, nýbrž že si jen přeje, aby si vzala slova jeho k srdci a učinila je pravidlem života. Dívka odpověděla, že je mu za ně povděčna a — rozešli se. —

Od té doby vídal ji každý den v kostele, když hrával

na varhany; více však s ní nemluvil. Asi za týden vrátiv se odkudsi domů, nalezl v komnatce své lístek, jejž tam byl kdosi otevřeným oknem vhodil. Na lístku stála slova: „Přijďte dnes večer na známé Vám místo. Zejtra odjedu. — Anna."

Přítel měl sice pevný úmysl, dostaviti se na „známé místo": chumelice a vichr, jež se k večeru nad okolím rozbouřely, byly však příčinou, že se nedostavil. A v neděli na to byl mu dodán jakousi dívčinou lístek následujícího znění: „Milý Vojtěše! Vy jste mne velmi příkře posuzoval a velmi jste se ve mně mýlil. Ale ohromující Vaše slova stala se mi pravidlem života. Snad se ještě někdy v životě spatříme. S bohem! — Č. K. T. B. — Anna."

Od té doby přítel Annu více nespatřil, aniž se dověděl, odkud a kým je. Rovněž tak nemohl si vysvětliti, co by znamenala písmenka, kterými byl poslední Anin lístek ukončen. Z listu jeho však je patrno, že ani po měsících na Annu nezapomněl. Ještě 1. května, když dostavil se do besedy plzenecké, domníval se, že poznal Annu mezi dívkami rokycanskými; leč když s ní chtěl promluvit, nemohl ji více nalézti, a když se po ní ptal, nikdo mu nemohl nic určitého říci.

List přítelův končí: „Ona mne musila vidět! — Mnohdy mi jde nad tím hlava kolem a zamyslím se často tak, že ani nevím, co se kolem mne děje a když se z toho proberu, musím se namáhat, abych se vpravil v přesvědčení, že to není sen, nýbrž skutečnost. Ne snad proto, že bych ji miloval, nikoli! Ale interesuje mne nad míru a nechtě stal jsem se jí d o b r ý m." — —

„Kdy pak as vyjde „Beseduík"? Já tam také něco poslal a posud ničeho nevím, jak a co s tím . . . ."

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Po letech. Obrázek z hor od *Aloise Jiráska.* — Takovou zimu, jaká naše hory navštívila, nepamatovala ani stará Habrová a ta měla pravnučku na vdávání. Byla to zima! Dobře že chaloupky pokryly stěny své až po střechu otepěmi roští, ledový vítr nedostal se přece tak snadno do světnic. Všecko bylo zaváto sněhem, při každém kroku zapadali tkalci až po pás. Chudáci, zkusili!

A přece musili s kopců dolů do městečka, k židovi, jenž bavlnu vydával, aby na kopce těch několik krejcarů vydělali. Ovázali si hlavu ženinou loktuškou a boty hadry a tak šli „kocournicí". Pomoz pánbůh! Vichrové proháněli se lesem a metali tkalcům celé kusy sněhu do očí.

Lépe je na kopci nad lesem, u Kosinků. Víšek nade dveřmi třepetá se v studeném větru, jakoby zval kolem jdoucího, aby se zastavil. A nezval nadarmo. Přede dveřmi vidíte široké saně s korbou. Po sněhu kolem je roztroušeno seno a zrní, a rozcuchaní vrabci slétují se v hejnu, aby po dlouhém čase zase jednou si pochutnali.

Vejděme do hospody. K černému, krví natřenému stropu vznáší se kouř z několika dýmek. V jednom koutě sedí za stolem dva koňští handlíři ze Žabokrk a vedle starý Valášek, jejich příruči, s lysou hlavou, pan kmotr Zima ze Zlička, jejich oběť. Jsou to bratří Volšáci, dobře známí po okolí. Jeli z Mochova, kde ničeho nepořídili, a vracejíce se zastavili se u Kosinků; tu našli Zimu, jenž z městečka se vracel. Starší, Honzík jest čtyřicetiletý, posud mládenec a statný. Kol silného těla vine se mu široký opasek, na němž jméno jeho pávím brkem jest vyšito. Obličej a pokud viděti krk jsou zardělé; malé, šedé oči sotva je vidět. Má velký modrý burnus a na něm na zádech přišit divně kroucený květ z černé lemovky. Zrovna tak oděn jest mladší bratr Josef. Ten jest hubený; oženil se, má pěkný statek dole v Žabokrkách, ale je více na trzích, ve světě, než u ženy a při hospodářství

„No, kmotře Zimo, plácneme si?" volal Honzík a nastavoval mohutnou, tlustou pravici.

„Slevte, slevte."

„Ať se zpropadnu, jestliže není hnědák takový, jak povídám. Neceníme," dušoval se Josef.

„Dvacet let jezdím do Chrudimi a pánbůh ví, takového koně jsme neměli. Člověk by mohl pro něj mračit," přemlouval starý, lysý Valášek.

„Kosinko, ještě sklenku!" ozval se drsný hlas za kamny. Seděl tam kdosi v starém vojanském plášti, s čapkou na ucho naraženou. Rukama byl opřen o stůl. Dosud byl spal a nikdo si ho nevšimnul.

„Máš peníze?" tázal se hospodský.

„Eh — peníze! Však já zaplatím. No, ještě na cestu." A hospodský práznou skleničku vzal a plnou nepřinášel.

Muž v plášti vstal a vrávoral k hospodskému: „Kmotře, jen jednu, je dnes taková zima — na cestu."

„Nedám, máš dost!"

Starý voják zaklel a rozhlížel se po světnici.

„A pozdrav bůh, Valášku!" a podával ruku Valáškovi, jenž cpal sobě dýmku. „Dávno jsme se neviděli. Nu, dej mně zavdanou. Tak. Ah, kmotr Zima, dej pán bůh!" a nazdvihoval čapku.

Zima smlouvaje s Olšáky, neslyšel. „Nech je," domlouval Valášek. Ale Tondík hlásil se k Zimovi.

„Co tu chceš?" rozkřikl se Josef, jenž dosud dělal, jakoby vojáka neviděl.

„Od tebe nic!"

„Tedy táhni!"

Tondík zakroutil si vousy, postrčil čapku a začal pohybovati rukama, jakoby tloukl na buben. Ústa chtěla nápodobit zvuk bubnu, však těžký jazyk nestačil rukoum.

„Jedna — dvě, jedna, dvě! Ano — tak jsem bubnoval, když jsme byli v ohni. Jedna — dvě!" mluvil drsně Tondík.

Mladší Olšák uhodil pěstí do stolu, neboť věděl, to že mu dělá starý voják naschvál. Křikl na hospodského, aby Tondíkovi nalil. „Napij se a jdi!"

Cinklo to na podlaze, kořalka tekla po ní.

„Myslíš, Jozko, že se tě prosím o kapku kořalky? Ty mně chceš zaplatit? Za celých šestnáct let skleničku kořalky? To one se ti to zunká, ty pýcho — ale šestnácte let mlátit na buben! Tvuj tata nebyl hloupý, na mou —" A Tondík přistoupil ku stolu.

„Mlč!" zvolal mladší Olšák a vstal zlostí zardělý, „anebo —!"

„Hoho. Olšáku, pomalu. Víš, nebál jsem se za svobody ani tebe ani tvých pomahačů, když jste se na mne umlavili —"

„Klid se!"

Hospodský přiskočil a chtěl Tondíka za límec vyvést. Nesměl mu tak dobrého hosta obtěžovat.

Starý tambor odhodil od sebe hospodského: „Nerad slyšíš tu kroniku, viď? Dobře se o mne postaral tvůj otec, ten starý pletichář! Na vojně —" Nedomluvil. Shrnuli se na něho a starý tambor podlehl.

Vrzly dveře, mráz do světnice nadýchal a dech jeho táhl se po podlaze jako mlha. Když dech ten zmizel, seděli zase všichni u stolu.

Pak ještě se ozvalo bouchání na dveře a Tondíkův hlas, pak utichlo vše a pak již jen lomcoval prudký vítr, přinášeje s sebou bělostné mraky sněhu. — Dveře zapadly a starý voják stál sám ve sněhu. Vrabci polekaní uletěli na blízký strom. Z lesa divoký vítr zahvízdal, až to starým tamborem projelo. V tom pocítil teplo na tváři, sáhl po hlavě — měl ruku zbarvenou krví.

Chytlo ho to ještě, jako litý hnal se na dveře, znova buše a křiče. Však ticho bylo uvnitř, kroky na síni se neozvaly.

Sňav čapku, bídným šátkem si podvazoval hlavu. Vítr mu vjel do vlasů, chatrný plášť zavlál ve větru, rána zabolela. Zaklel a pak kráčel dále. Hučelo mu v hlavě; ke všemu ještě ránu, krev. — Zaťal zkřehlé pěstě.

V předu před Tondíkem jevily se temné obrysy lesa „kocournice" jako mlhavý voj obrů.

Pod kocournicí v údolí jest jeho rodná ves. Tam zaměřil. Mráz obarvil mu řasy i hustý pod nosem vous na bílo. Chvěl se a hučel stále něco o prodání a o odplatě. — Vystál již mnoho, mnoho v životě. Tak se mu vše krásné podobalo za mladosti. Měl

dědit pěknou chalupu a něco pole, za hospodyni chtěl uvést k sobě Verunku Hanušovu. Chtěli se; ale což platno, nebyli si souzeni.

Kdo by se byl nadál, že Josef Olšáků to opravdu s Verunkou myslí. Myslilo se, že jen tak tam chodí, ale on ji měl v srdci a byl ze statku.

Starému Hanušovi lahodilo, že se dcera má dostat do statku a zapověděl Tondíkovi chodit k Verunce. Ale když s ní nemohl mluvit na sadě nebo u okna, mluvil s ní u kříže, na stráni, nad vesnicí. Až pak ty schůzky přestaly na vždycky.

Přišel odvod. Tondík sice utekl do Vítových dolů, ale dostali ho, musil na zámek a dali mu místo Verunky šavli. Však si o tom dost napovídali, že starý Olšák není nadarmo rychtářem. Tehdy pořídil člověk za několik dvacetníků mnoho. Šestnáct let!

Smutno je na vojně a trvalo dlouho, než si Tondík přivykl. Ale pak to šlo. Viděl to u ostatních, zkusil a našel úlevy. Pil. A pak když mu matka zemřela, neměl již nikoho a ničeho ve světě. Šestnáct let!

Chaloupky se nachýlily, staří byli pod drnem a ta, jež kvetoucí dívkou byla, stala se ženou a matkou několika dětí.

Pustá byla Tondíkova chalupa. Člověku přicházejí divné myšlénky na místech, kde býval šťasten, a pak se divte, že Tondík neodvykl pití ani doma. Chodil k muzikám a dával si hrát písně, které mu hrávali, když ještě chodil za Verunkou. Pil, až mu chalupu prodali a on se stal žebrákem. Sestárnul, nebyl k práci. Vytáhl z truhly starý vojanský plášť a potloukal se ode vsi ke vsi. Když se napil, obveseloval lidi. Vypravoval o vojnách, kolikráte byl v ohni a jak tloukl na buben.

Takový jindy hoch, jako kytka a teď — starý voják, opilec. Politovali někdy starého tambora ti, kdo znali Tondíka Lipeckých. —

U Kosinků se nesmluvili. Zima vstal, aby odešel. „Dáte tak hnědku?" tázal se ještě u dveří. — „Neceníme." — Zima odešel.

Připozdívalo se. Hospodský rozsvítil lampu.

„Pojedeme. Zapřáhejte, Valášku."

Valášek již chvíli byl zapřáhl a čekal přešlapávaje u saní. Mladšího Olšáka nemohl bratr dostat od sklenice. Konečně vyrazili ze dveří a Josef usedl na kozlík. „Já pojedu. Dohoním, co jsme zameškali."

Odmlouval Valášek, byl již večer, kol mlhavo, cesta zavátá. Odstrčil rozjařený Olšák starého koňaře do saní k staršímu bratrovi, zkřiknul na koně a práskl do nich bičem. Hříbata se zepjala, pak uháněla cválem. Saně letěly šípkou, až zmizely v mlze u „kocournice". Zvonek bylo ještě chvíli slyšeti. — — — —

Zvolna kráčel Tondík „kocournicí". Cesta mu byla obtížná. Zapadl ve výmol, jakýchž na horské cestě, po níž z jara voda jako bystřina se žene, a chvíle ušla, nežli se zase vyhrabal. Oudy mu zkřehly, zemdlenost jej přemáhala. Darmo se ohlížel po nějakém obydlí, kde by odpočinul. Ještě kus cesty bylo do údolí, kde světla rodné vsi jako bludičky prokmitovala. Přišel pod kocournicí na úzkou cestu. Po pravé ruce vypínala se vysoká stráň jako stěna, po levici byl hluboký oupad. Zde sklouzl se starý tambor a již spočíval ve sněhu. Darmo se namáhal, aby vstal. Hlava jako olověná klesala mu k prsoum. Teď vztyčil hlavu, poslouchal. Z lesa zazníval zvuk zvonce, jenž stával se vždy jasnějším. Od „kocournice" vyjely saně, tažené rychlými koňmi. Tondík namáhal se, aby vstal. Zableskla mu naděje — dostane se do vsi. Hlas zvonku blížil se. Již byli nedaleko. Tondík vzepjal ruce a zvolal: „Zastavte, zastavte!"

Bujná hříbata lekla se temné postavy v sněhu a náhlého hlasu, vzepjala se a nechtěla s místa, Josef bil do nich bičem a klel.

„Zastavte, zastavte!"

Josef poznal hlas, povstal a prudkou ranou donutil koně k běhu.

„Tys to, opilče! Počkej!"

Tondík poznal teď teprvé svého nepřítele, že chce jeti kol, nedbaje, zdali ležícího v sněhu zajede čili nic; viděl, že ruku napřáhá, aby ho bičem ťal. — Veškerá síla, nenávist, lítost probudily se v něm. Koně k němu dojížděli. Bleskem vytrhl se ze sněhu, koně vzepjali se a couvali. Josef klel a mrskal je bičem.

„Zadržte, hospodáři, je zle!" volal Valášek.

Saně byly na kraji silnice, nad oupadem; již byly by sletěly i s koňmi, kdyby Valášek nebyl vyskočil, koně zachytil a silným trhnutím na silnici je neuvedl. Ale Josef, jenž dosud stál a bičem se oháněl, při silném tom trhnutí pustil otěže a vyletěl . . . .

Narazil hlavou o kmen staré, o samotě stojící borovice a zapadl do sněhu.

Mezitím stál Tondík zpřímen, jako v bitvě. „Jedna, dvě!" Ve větru vlál jeho vetchý plášť. Když Josa sletěl s kozlíku, máchnul rukou: „Jedna, dvě!" Pak dodal jakoby si oddychl: „Přece jednou!"

Starší Olšák slezl pro bratra. Nesa ho v náručí, pracně probrodil se sněhem nahoru. Když ho položil do saní, obrátil se k Tondíkovi, jenž výše zpřímen stál a zahrozil mu pěstí. „Však se ještě shledáme!"

Tondík odpověděl: „Jedna, dvě!"

Saně odjely, v dálce zanikl zvuk zvonce.

Ráno našli tkalci, jdoucí s kusy do městečka, u kříže zmrzlého tambora. Až tam se dovlekl. Chtěl si odpočinout. —

Bylo to leknutí u Olšáků, když přinesli hospodáře mrtvého. Takový pohřeb, jaký měl bohatý sedlák, na čas již nebyl v okolí. Pan farář s kaplanem, učitel se zpěváky přijeli až do vsi, odkudž nesli mrtvého v slavném průvodu na hřbitov. Muzikanti hráli smuteční, v městečku zvonili všemi.

Za průvodem na saních vezli chudě sbitou truhlu, v níž odpočíval bývalý Olšákův sok, Antonín Lipeckých.

Zazpívali nad hrobem sedlákovým, vyzváněli; bez hluku vložili starého vojáka do hrobu u obruby.

Olšáková hořce plakala. A kdyby slze její mohly padat, jako padá sníh, nejeden kousek by zaletěl k chudičké rakvi. A když tam chodila v letě, kdyby v svatojanské mušky mohly se proměnit, nejedna by poletovala tam nad nízkým, opuštěným hrobem; neboť ona klekala jen u toho hrobu s nádherným pomníkem.

Jarní kráska. — První vlaštovky, první fialky — i vyschlé srdce zmladne na okamžik, spatří-li je, ty skromné posly jara, zapadlé oko se vyjasní, starostí sbledlou tvář polije lehký ruměnec, prsa stísněná se otevrou a z nich vylítnou do světa ještě jednou všechny ty dávno již pohřbené naděje, aby si snad zemdleny po krátkém letu v srdci opět k dlouhému spánku ulehly. Některé z nich se ani nevrátí více, „přijde osud střelec a sestřelí je." Člověk však nezoufá, vždyť přijde zase jaro a s ním nové vzkříšení.

Vyšel jsem si do lesa, abych se nadýchal čistého vzduchu a byl bych se stal málem sentimentálním. Máme právě duben, země ještě není pestrá jako roucho Šalamounovo, ale za to nejsme ještě tak lhostejnými k polnímu kvítí, jako budeme v červnu, v červenci, až si ovineme růže kolem skrání a až jejich omamující dech nás ukolébá k „blahé nečinnosti". Pak evoe Bacche!

V dubnu však jest tlukot našich tepen ještě rychlejší, oko nedívá se líně do předu, nýbrž vyhledává ještě každou skrytou fialku, každou bílou, hvězdnatou hladověnku, nepohrdá ani modrým rozrazilem a setká-li se někde v hluboké rokli lesní s vonnou konvalinkou, vyjasní se, jako by bylo našlo poklad dražší démantů.

Leč co mluvím o konvalinkách; i obyčejný mechový drn, po němž později bezbožně šlapeme, má pro nás v dubnu ještě tolik půvabu, že bychom dovedli o něm i verše skládati.

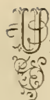
Pohlížím právě na jeden takový drn, však ejhle není tak prostým a jednotvárným, jak se mi z daleka byl zdál. Ze smaragdového lůna jeho dere se na světlo několik plamenných kalíšků, velikých jako zvonky lilie, některé z nich jsou ještě zavřene jako poupata růže a několik jich skrývá ještě hlavičku na polo pod mechem, jako by se bály denního světla.

Zevnější povrch kalíšků těchto pokrývá světle růžová plsť, okraje jsou rozeklané, barvy oranžové, vnitřek však jest polit temným šarlatem; pohled na svůdnou tuto krásku jarní přírody zapudí z mysli pojednou rozrazilky a konvalinky, i něžné fialce se staneme na okamžik nevěrnými.

A kdo jest ta, jež se odvažuje závoditi takto se slavenými primadonnami jara?

Neomdlete, něžné květinky, povím vám to ihned.

Tato kráska není ani ze šlechtického rodu květin, jest dítě selské, prostá jen — houba! Na křtu jí dali botanikové jméno Peziza aurantiaca (kustřebka zářová), příbuzní její jsou vesměs nízkého původu; živí se z práchnivicích stromů a jest přes všecku krásu svoji tak skromná, že některý rok ani z mechu se nevynoří; přijde-li však někdy na jaře, hraje si na denním světle jen několik dní a pak se schová zase na celý rok. Jest velmi skromna, nezáviďte jí tudíž její krásu. O vás, fialky, konvalinky a všecky vy ostatní ušlechtilé dámy, psalo již mnoho básníků, chvalozpěvy o vás zaznívají v každém jaře na novo, dopřejte tedy jednou také malý pomníček selské kustřebce.

Ukázka z „Romancí bělohorských" od *B. P.*

Martin Fruwein z Podolí.*)

Je v bílé věži uvězněn
svobody přítel dávný,
pan Martin Fruwein z Podolí,
pan prokurátor slavný.

Již přestál hrozné výslechy,
již ortel očekává,
a stráž, by katu neušel,
naň pilně pozor dává.

Noc celou nespal, nemoh' spát,
strážníci hulákali,
a rány znova zjitřené
usnouti nedávaly.

Myšlénky hrozné, krvavé
mu mozkem probíhají;
již cítí, jak mu sekerou
leb, ruku utínají.

A na justici vysoko
je vbitá stará hlava,
a mozek třebou havrani
a oči vrána dravá.

Své tělo vidí čtvrcené
s bran městských krváceti,
a tam zas — hladem zmořené
žebrají jeho děti.

A v dáli šeré vidí vlasť,
vlasť milou zuboženou,
jak koně pijou z kalicha,
a kalich przní pěnou;

jak klesá národ s výše své
hluboké do propasti,
z níž nevychází spásy den
již nikdy milé vlasti.

„Ó vlasti má! ó kalichu!
Ó ženo, dítky moje!
Podejte svatou biblí sem,
bych zahnal smutkův roje.

Což nenalezáš, ženo má,
té písně potěšení?
Slabosti, Pane, ducha zbav,
dej duši ulehčení!"

Než hlucho, temno ve věži,
jen stráž se vězňu směje:
„Hle, starý pikhardt prokletý
jak před smrtí se chvěje!"

„Otevřte okno, strážníci,
duch čerstvý ať sem vletí!
Ó vlasti má! ó kalichu!
Ó ženo, moje děti."

„Odešla dávno žena tvá,"
ze strážcův jeden praví;
„ta píseň z bible utekla,
a smutku tě nezbaví."

„Otevři okno, strážníku,
by puch mne neudusil!"
a strážník okno otvírá
řka: „Pane, mnoho's zkusil.

Jsi moudrý pán, a neznám já
výmluvnějšího pána.
Mně zbavil's výmluvností svou
od špalku, od katana.

Buď tichý, pane Martine!
Pohledni z okna kolem!
Nad Žižkovem se šeří již,
duch ranní táhne dolem!

Nemůžeš, starče, nahoru?
Nu, já pomohu tobě.
Klid ducha budeš brzy mít,
až budeš spáti v hrobě."

Pan Fruwein k oknu vystoupil
a zíral divým okem.
Pod věží potok klokotal
v údolí přehlubokém.

„Ó zbav mne, pane," vzdychá kmet,
„všech běd a muk a bolů!" —
v tom strážník, který za ním stál,
jej svrhnul s věže dolů. —

A na mrtvole zlomené —
že ušla katanovi —
na Bílé hoře vykonán
byl ortel mezi rovy.

*) *Fruweinove z Podolí,* rodina erbovní z hořejšího Falcu za času císaře Rudolfa II. do Čech přišlá. *Martin* a *Benjamin* F. stali se na začátku XVII. století prokuratory při dskách zemských na hradě pražském, čímž nabyli v krátkém čase znamenitého jmění a vážnosti, pročež přijati byli roku 1613 i se syny svými za obyvatele království českého. Martin zvolen v bouřích stavovských r. 1618 v Čechách vzešlých za jednoho z 30 direktorů, Benjamin jmenován sekretářem při direkci té; po bitvě bělohorské vzat jest Martin s jinými direktory do vězení a odsouzen hrdla, ctí a statku svého; ale dříve nežli rozsudek smrti na něm byl vykonán — —. Čti o tom hořejší balladu!

Baron James Rothschild. — Světová banka je sice úřadní mocí svou zase určitého dne „beře z oběhu", velké muže totiž, ale mužové ti obíhají přec pak ještě po staletí co anekdotní drobné dál. Do lidu nevniká to, co na nich bylo skutečně velkého v ohledu politickém, uměleckém či finančním, nýbrž vniká jen detail co možná nepatrný. Mnohý Pařížan ví dnešního dne pramálo o velkém působení Jamesa Rothschilda ve směru národo-hospodářském, za to odříkává celou řadu malých anekdot o něm, hbitě jako jeptiška otčenáš. Dejme několik z těch pravých pařížských „faites divers" českému čtenářstvu na ochutnání. A začněm již!

James Rothschild měl mnohou půtku s pařížskými journály; ale nic ho tak nevyrušilo, jako jednou jistá noticka ve „Figaru", kterouž tento byl připojil k zprávě vyňaté z „Constitutionnelu." Noticka zněla: „Pan James Rothschild, slavný bankéř, odevzdal zdejšímu spolku dobročinnému sumu pěti set franků." — A „Figaro" k tomu byl připojil: „Časopisectvo je nyní protivně stranické. Spanilou mysl a dobré srdce jednoho staví veřejně na odiv, u druhého ubíjí čin mnohem skvělejší zase mlčením. Jeden z našich redaktorů vykonal něco mnohem většího než pan Rothschild, uvážíme-li jmění obou: dal včera slepému žebráku u mostu des Arts pět sous." — Rothschild se z té noticky rozstonal a musil tři dny strávit v posteli.

Rothschild byl vůbec znám pro své grešličkářství a často i od přátel svých stržil posměchu. Kdysi byl při skvělé hostině. Mladá jedna krásná dáma vybírala příspěvky pro vdovu chudého dělníka. Když přiblížila se s talířem k Rothschildovi, hodil také tento napoleondor na talíř; ale náhodou hleděla dáma právě jinam. „Prosím, pane barone," pravila pak zase lichotivě, „prosím o nějakou maličkost." Rothschild se rozzlobil. „Vždyť jsem již dal něco!" zvolal. — „Ach odpusťte, věřím ráda, jen že jsem to nespatřila." — „A já," zvolal mladý jeden diplomat, „spatřil jsem, ale nevěřím!" —

Kdosi vypravoval zas jednoho dne slavnému básníku veseloher Scribeovi, že Rothschild prohrál při čaji dvě stě franků „a nestěžoval sobě." — „Již Sofokles praví," odtušil Scribe, „že velký bol je němý."

Komické měl Rothschild neštěstí s třemi broskvemi, jež byl zahradník Parquet ve svém velkém skleníku vypěstoval. Bylo to v lednu. Celá Paříž se tam scházela, aby se broskvím obdivovala. Také Rothschild přišel. „Vskutku, monsieur Parquet, vaše umění

je vzácné," chválil nasytiv zrak svůj pohledem na krásné to ovoce. „Co za ty tři broskve chcete?" — „Patnáct set franků." — „Patnáct set! Vy jste blázen, milý monsieur Parquet!" — „Nemohu je dát laciněji." — „Patnáct set! A kdo mně stojí za to, že nejsou kysely jako ocet. . . ." — „Dovolíte — dokážu vám, že nejsou!" Utrhl nejkrásnější broskvi, rozřízl ji vejpůl a dal jednu polovici bohatci, kdežto sám vstrčil si druhou do úst. „Nuže?" — „Výborny," pomlaskával si Rothschild, „vskutku výborny!" — „Nikdy nebylo lepších — a v ledna!" — „Tedy — co stojí ty dva kousky?" — „Patnáct set franků!" — „Jak to! Vždyť jsou již jen dvě!" — „To neškodí, pro vás jsou za patnáct set. Jsou-li vám ale drahy, dobrá, těším se, že jsem vám posloužil za 250 franků tak vzácným dessertem. Jste přec již po snídani?" — Rothschild konečně pochopil, že nezbývá než aby ty dvě broskve zastrčil. —

James byl znám také obrovskou hrubostí svou. Ve foyeru velké opery setkal se s ním člen zákonodárného sboru. „Dobrý večer, pane barone, jak se máte?" — „Jen tak tak," odvětil Rothschild zívaje. — „A vaše paní." — „Co pak je vám do mé paní, starejte se o svou!" —

Na konec ještě něco Heineovského. Jindřich Heine seděl s Rothschildem u oběda a srkal drahé víno Lacrymae Christi. „Jaké je to přec divné jmeno," mínil James, prohlížeje etiketu na lahvi. „Lacrymae Christi? Proč to?" — „Prajednoduché," odpověděl Heine. „Jen si to přeložte! Lacrymae Christi: slzy Kristovy" — „Nu ano, ale nerozumím . . ." — „Jste krátkozraký, milý barone. Víno to má jmeno své, že Kristus se v nebi vždy rozpláče, když ti protivní židé pijí tak božský nápoj!" — Heine byl jediným spisovatelem, jenž beztrestně směl si s bohatcem tím žerty své provádět. Rothschild bál se ho nesmírně. Znalť jeho řízné, nemilosrdné péro. Proto s ním zacházel . . . velmi „familliónárně", jakž Heineův známý Calembourg v „Revue des deux Mondes" ujišťuje. *Jules Duroy.*

Domácí a cizí umění. — P. J. J. Stankovský dokončil právě překlad Lenauových „Albingenských". Podáme z nich ukázku.

— Dalemil na Vyšehradě. Probošt vyšehradský, p. V. Štulc, píše veršovanou kroniku českou. Nebohé dějiny české!

— Kupec Benátský proveden v obsazení částečně novém, poněkud šťastnějším, než jak se obsazení u nás děje, kde k vůli starému šlendrianu ponechávají se velké úlohy v rukou slabých, ač máme pro ně síly velmi dobré. A vedle toho šlendrianu máme zrovna taký v obsazování, ať tak povím, dekoračním anebo scenickém. Kterak za Benátky se hodí jakési horní španělské město, to bohové vědí, a toto jakési horní španělské město představuje Benátky už po léta s tvrdošíjností obdivuhodnou, ač, nemýlíme-li se, mají mimo dožův palác jinou partii z Benátek v „Kryšpínu", kterou by tedy do „Kupce" pouze komandovati mobli. Podotýkáme to zde proto, abychom konstatovali, že při příštím provozování „Kupce" budou Benátky „představeny" opět — jakýmsi horním městem španělským.

— Weilenova „Edda" přeložena jest na jazyk slovinský a bude provozována v Lublani. Německé noviny se tomu diví, poněvadž prý v Lublani každý člověk umí německy. Když už i Němci tomu se diví, proč překládáme z jazyka jejich na jazyky slovanské, měli bychom si to věru odvyknout a nechati Němcům, což jejich jest, úplně.

— Německá divadla v hlavních městech množí se úžasně. Ve Vídni skoro každý měsíc slyšíme, že buď některá společnost se uchází o povolení na stavbu nového divadla, buď že povolení to již obdržela. Ale nad Vídeň velice vyniká Berlín. U městské rady berlínské podáno jest dvacet sedm žádostí za povolení, by směla býti vystavena nová divadla.

— Opět Strašiřípka. Ve Štutgartě vystaven jest obraz „Lože sv. Jana" od Strašiřípky, vulgo Canona, a dochází rovněž pochvaly hlasův veřejných. Obraz ten představuje alegorickou oslavu myšlénky, že musí býti založeno evangelium lásky a že hodnostové všech vyznání musejí vzdáti se svých hodností vůči tomuto evangelium. Myšlénka ta provedena jest s nadšením, jasnost a prostota forem jest prý až imposantní, mimo to harmonie barev činí dojem velice milý. Při obraze tomto chválí se i rámec jakožto dílo umělecké.

— Socha Afrodity pomalovaná nalezena v Pompeji. Nahé části sochy té, která jest z mramoru, nejsou pomalovány. Vlasy jsou žluty, obočí a brvy černy, šat, který visí přes levé rámě a nohy pokrývá, jest žlutý s červenými stužkami. Levice drží jablko a podpírá se o menší figuru, jejíž roucho jest žluté, černé a zelené. Nalezená socha jest dobře zachovalá, scházejí pouze dva prsty pravé ruky.

Vězeň. Napsal *N. Oharev.*

Noc tichá! Sčítej minuty!
Jak zdě ty kruto vládnou,
když brány z tuha umknuty
do stěžejí svých padnou.
Pak sotva v jizbu mříží tuhou
že strážný oheň zakmitne,
pak dozvuk ostruh za ostruhou
sem k vězni sotva dolitne. —

„Stráž, stráž!" — „„Což, pane, třeba as?""
„Sem pospěš rychlým krokem —
zde nikoho, leč snad v ten čas
stín vidět na zdi okem. —
Kraj rodný vábí takou mocí —
ach, žínku obejmul bych rád!
pak kles' bych v sladké lesů noci,
a zvolna sen by v oči pad'."

„„Jak pane, pomoh' bych vám rád —
však sadím číši na to! —
bych kulky nemusil se bát,
neb svižných prutů za to!
Bych v hluku nemusil pak tiše
ulicí dlouhou běhat v trest,
kde do hřbetu prut krví píše —
pokud na ránu místa jest! —""

Šept umlknul. — A zase noc — — —
zda milost v žalář spěje?
či odvlekla již krutá moc
ztad vězně na galeje? — — —
Však pouta nepovolí k letu,
pokud zde hrůzovlády den —
jen míti nůž — jen pistoletu! —
Tu žádná smrt — tu život jen! —

Rud. Pokorný.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Karel Havlíček před porotou pražskou dne 13. dubna 1849. Na oslavení pětadvacetileté památky roku 1848. Vydal J. K. Javor. V Praze. Nakladatel: I. L. Kober.

Výbor písní školních pro mládež škol obecných i občanských. Sestavil Jos. A. Bergmann a Ferd. Drůbek. Sešit první. Nákladem vlastním.

L. M. E. — Doufáme, slečinko, že jste mnohem krásnější než jsou verše Vaše.

N. S. — Mnoho jste zajisté přemýšlel a mnoho i básnil, třeba že ničeho nenapsal; ale právě toto nyní na Vás se mstí! Forma je úplně nešťastna.

C. H. — Ano, každý abonant aby získal zas jen jednoho abonenta!

E. N. — „Mrtvému dítěti" je bezoucké. Zdáte se být druhý Emil Edel — znáte ho? Nemáte více podobných perliček?

S. O. — Chcete, aby se Vaše povídka „každému líbila". Škoda pro nás, že nejsme „každý".

F. R. — Rádi.

G. S. — Podáme také.

n. n. — „Pod jedlemi, pode smrky — hezky se to leží." Co je to? Báseň?

Lip. Formu máte dosti hladkou, ale názor Vašich psaní jest málo samostatný.

F. H. M. Vaše vypravování jest mnoho začátečnické. Račte sobě přečísti tyto věty: „Co vítr vesku burácel, chtěje zlost svou na přírodu vylíti, v selském statku pod vysokou strání u Dvoreckých jiné věci se děly." A pak: „Oslazoj a chraň i matku tvou, v stáří jejím, by na tobě dostatečnou náhradu nalezla."

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“. Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 16.

Adamité.

Báseň *Svatopluka Čecha.*

Zpěv sedmý.

(Dokončení.)

Henoch.

Divadlo to velkolepé! Zdá se,
příroda jak spolu s člověkem
zjeviti by chtěla v hrozné kráse
smrti triumf v boji odvěkém.
Hle tam letí zhouba mnohohlavá
nad přívalem koles drtícím,
nad nimi pak spousta mraků tmavá
hromem straší, bleskem smrtícím.
Ještě slunce svatovínek zlatý
s adamitských neztratil se skrání,
pozdvižené kameny a mlaty
ovíjí — ach, nadarmo se brání!
Hle, již Táborů se příboj děsný
vepřel do slabé té hráze. Zbroje
setkaly se; zápas divý, těsný
v chomáč úžasný dva serval voje.
Hlav tu vlnění, těl šerá tíseň,
páží rozmachy, blesk očí zlých,
střely kmitavé, vlající tříseň,
sražení se štítů velikých,
koňských nozder dým a hřívy vlání,
cepů tepot, mrtvol upadání . . .
Setmělo se teď; již bouře kněžka
vmísila se lidských do sporů,
nad vojem se mračna valí těžká,
vichřice se choulí v praporu,
nad bojištěm zápasící tlupy
do chomáčů příšerných se kupí,
časem ozařuje blesku jas
hromady ty do sebe se troucí,
rány strašné, obličeje mroucí,
vymrštěné za třpytivý pas
tělo Tábora, jejž shůry v řeku
Adamita vrhá v lítém vzteku — —
Hromu zvučí rachot, vichru jek,
lomoz vozů, zbraní, sykot střel,
zpěvy válečné, žen divý skřek,
koňstva ržání, hukot velkých děl,
vůdců povely a boje vřava,
radosti a vzteku bouře pravá,
vzúpění, až kosti proniká —
velkolepá smrti muzika!

Chvěješ se, ha! chvěješ, třtino chabá,
jež si říká „zeměkruhu pán!“
čistý's pán to: dechem svého raba
teteliš se, strachem osedlán.
Tento hřmot, jenž div tě neohluší,
v bouři všehomíra — bzukot muší!
Jak bys obstál tam, kde do světů
perlíkem svým věčný kovář buší,
v ohnivém že srší rozletu
do prostory jisker myriádou,
ba, jak, slabochu ty, obstál bys
onou živlů velkolepou vádou,
z níž se rodil této země rys,
ve vod, ohně potýkavém ruchu —
sláb ach! sláb jsi bídný lidský duchu!
Jako krůpěj v okeánu bezdném
písek jeden v poušti bez obzoru,
tak se ztrácí v nekonečnu hvězdném
ve světů těch nesčíslném sboru
tato koule drobná, mizivá
jež se v posměch světem nazývá,
s titěrných těch postav hemžením,
jež se nad ní — málo stébla výše —
vypínají ve pitvorné pýše -
zovouce se prvním stvořením,
kteréž hlavu — o píď vyšší nohy —
obtíživše cetkou ze zlata,
na bohy si hrají, polobohy,
na papeže, krále, knížata,
ve mravenčích kopkách semo tam
pospíchají k lichým robotám
se zbožím se pachtí, o ně rvou se —
velikých pak dějů tvůrci zvou se!
Co duch lidský? lichá bublina,
v níž se světa obraz pozaskvěje
a již vánek v nivec rozevěje.
Zmate-li se žilka jediná
v mozku tom — již konec ducha slávy!
Ba, vzlet jeho na tom závisí,
den-li jasný, žaludek-li tráví.
V chudičké je zaklet obrysy,
darmo v důl i výš se vzpíná, vine,
z tísnivých se mezí nevyšine.
Jeho myšlénka jen hroudou páchne,
nikdy výš svých křídel nerozmáchne!
I to nejvyšší, co sobě tvoří,
nač se vydal celý, celičký,
co všech cností diadémem šňoří,
že až sám své smyšlénce se koří
i bůh jeho — jakté maličký!
Jakté maličký ten stařec velký,
z jehož roucha siných záhybů
světy litají co zlaté včelky
v jeho rozkoš, v jeho zálibu;
marnivý co tyran vznáší hlavu
ve křídlatých pochlebníků davu,
raduje se vlastní výsotě
a svých tvorů bídě, nicotě,
namučiv se lidí v životě
po mléčné je v nebe vodí stezce —
plamenem své protivníky tresce . . .

Hle! již konec Adamitské slávě:
již se Mojžíš raněn potácí
a jak vlna po skáceném stavě
Táborů již řada burácí
rozdrceným šikem nepřátel
přes hromady mrtvých, živých těl.
Všechno ženou smrti do náruče —
jejich bůh jim v buben hromu tluče.
Nuže, Henochu! již naposled
zamudroval's sobě — po všem veta!
Nelítostný palcát s toho světa
smete rázem bytosti tvé sled.
Zhasnu, zmizím — jak by nebylo
nikdy se mé čelo zdobilo
myšlénky tu skvostem — poklesnu
do věčného spánku beze snů.
Nu, co škodí! Jsem již zemdlen, věru.
Užil jsem té země do syta;
co mne zdrží? — Bílou na kučeru
málo květů život poskytá,
hrobem pak má touha přestává.
Zahynu. Jen lebka bělavá
po mně zůstane — ta stejně prázná
závěť mudrce i závěť blázna —
myšlénku dnes, zítra červa schrání.
Odkopne ji pravnuk v pohrdání,
o kámen že temně zazvoní —
a v ní slzu květ jen uroní!

Vůdce čety Táborské.

Bijte napořád, ať vzhůru kouří
v oběť libou neznabohů krev
Pánu zástupů, jenž tamo v bouři
hromem, bleskem zvěstuje svůj hněv!
Hle! tam stařec usadil se v důle,
vlají větrem jeho šediny;
zajměte jej! — z Žižkovy on vůle
ušetřen buď smrtí jediný,
by se vyzpovídal v ucho jeho
ze strašného bludu, hříchu svého.

Henoch.

Zvěst má bude vám co větví šumy —
pravnuk váš jí teprv porozumí!

V dutých ňádrech obrovského stromu
naslouchaje zvukům bitky, hromu
přitoulí se k sobě dítek pár;
časem jejich tílka něžná, bílá,
vzájemně jež ručka obestýlá,
ozařuje náhlý blesku žár.

Lilita.

Rachotem kraj duní hromovým,
ohromného jak by kola vozu
valíce se strašném ve hlomozu
otřásala půdou, stromovím.
Burácení, div nás neohluší!
Ráz a ráz — již zacpat musím uši.

Jiřík.

Blesk se s bleskem v temnu potkává,
časem nebe v ohni zaplává,
tmy teď závojem si skráně sepne,
a zas blesk — div člověk neoslepne!
Hrozná bude noc! — Kéž skončen boj,
v Samsonově bych se schoulil v klíně,
v jeho ňádrech, v jeho fousů stíně
opouští mne bázeň, nepokoj.

(Volání v háji:)

Lilito! Lilito!

Lilita.

Běda, Kainův hlas! Ach, nemám síly
k útěku... sem stul se tiše, tiš',
veta po mně, hlásek vyzradí-li,
blesku náhlý zážeh naši skrýš!

Kain.

Již tě držím, holubičko má!
vzdej se, netřepetej křídloma!
Mech nám bude měkkou poduškou,
staneš se mou sladkou ženuškou!

Samson
(vynořiv se z temnoty).

Kam ji unášíš?

Kain.

Kam život kyne;
nech, kdo chce, si v Edenu tom zhyne,
já se spasím do zatmělých plání — —

Samson.

Líp jí smrt, než tvoje objímání!
(Poráží jej kyjem.)

Dítky.

Vezmi s sebou nás!

A Samson zdvihl
dítky v náruč, ku břehu se vrátil.
Blesk se rudý po obloze mihl
postavu svým světlem obechvátil
obrovskou, jež silným ramenem
povznáší dvě dítky bílé, něžné,
jejichž hlavinky co zvonky sněžné
k sobě sklání láska nevinná.
Proti nim se čeří, vypíná
vlna boje děsném ve příboji
a v ní Samson s něžným břemenem
navždy pohřbil strašnou sílu svoji.

Mojžíš.

Smrť se v oko, smrť mi v ucho dere:
kol do kola mrtvol kůpy šeré,
vrahů skřeky, mroucích slabý ston.
Ve příšerných postavách se plíží
vůkol temnem rozestřeným skon,
zbraní mávaje se ke mně blíží.
Již svým štítem černým temnota
jediná mne chrání. Ba, již v boku
smrť se uhostila — v líném toku
uniká mi vlna života.
Ztuhly sval mi službu vypovídá
mysl chabne, prchá krásný sen,
lidstva celá skličuje mne bída,
umírám — ach! Mojžíš přemožen.
Kým, ha! kým? Zda mrtvým železem,
tětivou, již napjal klučík hravý. —
Nikoli! vždyť rozum jasně praví:
duch že jenom ducha vítězem.
Mocnější jen vůle vůli zlomí!
Nuž, kdo vraždí mne?

(Zahřmění.)

Ha, svými hromy
odpovídáš, arcivrahu tam,
mečů svých mi okazuješ plam!
Ba, ty jsi! — již poznávám to jasně,
učení mé bylo sebeklam —
škoda, škoda vznešené té básně!
Viděl jsem, že hmota malátná
bez ducha by byla neplatná,
prosta významu a bez účele;
však já srdce její citlivé
ve svém ňádru hledal, ve svém čele
všehomíra dumy zářivé.
Poznávám, že kdesi nade mnou
mlhou neprůzračnou, tajemnou
bytost mocnější se vynáší,
která velí veškerenstva ruchu,
otroky si chová — volných duchů
v ohromné své říši nesnáší!

(Táhlý rachot hromu.)

Nech si tyran v bubny svoje buší, —
poslední mi slovo nepřehluší!
Přemohl's mne! Však mi vůle dosud
hýbá rtoma, bych ti díky své
ve tvář vmetal za truchlivý osud,
k němuž stvořily mne ruce tvé.
Což ta říše tvoje nesmírná
nežli velká duchů mučírna,
v níž je trýzníš tisícerou mukou,
rojem záhad trapných, úporných,
v níž si křídla do krvava tlukou
o pruty svých klecí nezborných,
až pak náhle nicu do padrtí
nelítostná tvoje pěsť je drtí.
(Umírá.)

Táboři
(s pochodněmi, vedouce Henocha):

Oj, co tamo na dubu se bělá?
Nastojte! — dvě živá lidská těla.
Jinoch, děvice! — Jim v úpatí
dříví v chytlavém se kupí věnci —
kdož jsou Naháčů ti odsouzenci?

Henoch.

Husité to námi zajatí.

Adam.

Děkuju ti za přátelskou snahu,
dobrý Henochu! však marná jest:
nekoupím si na věčnosti práhu
žití bídu za nehodnou lesť!
Jitka hvězdovým již kyne věncem.
Slyšte, muži: nejsem papežencem,
Adamníkem ani Husitou.

Táboři.

Divná řeč! — Nuž pověz, čím jsi tedy?
Jaká víra tvá?

Adam.

Oj, vznáším hledy
ve tvář prabytosti zavitou.
Jak ji nazovu, v niž moje víra,
onu bytost světem vanoucí,
nevystihlou duši všehomíra,
velemoře světla planoucí?
Kterak nazovu tu bytost tajnou,
jejíž lůno jediný jest kout,
v němž duch lidský světa změřiv krajnou
šíř i výš — můž' umdlen spočinout?
Jížto vše, co tuší, čeho strádá,
do útroby všeobsáhlé vkládá,
jejíž rysy bleskem obepřádá
svrchované krásy, veleby;
jížto za pás hvězdný zavěšuje
záhad klíč, jež v zemi, na nebi
po staletí marně rozřešuje;
v nížto hledá všeho bytí důvod,
duchů vzchodiště i světa původ.
Která se své výše od věků
sestupuje v srdce člověku,
jevila se mu a denně jeví:
světem jdoucím siné po dáli
jako slzou, po tváři co děví
do bílých se ňáder kutálí,
statným hrdinou i děckem něžným,
drobným kvítkem, velikánem sněžným;
která k němu věčně hovoří
vánkem háje, bouří na moři,
zpěvem volnosti i strunou zlatou
loutny milostně i harfou svatou,
vichřicí, bubláním potoka,
nadšenými ústy proroka;
jež i z toho jiskrou vyzírá
očí chmurných, kdo ji popírá,
nad prostor se pnoucí vlnu času —
všeobsáhlý, neobsáhlý duch,
před nímž člověk v obdivu a žasu
na kolenou zahlaholil: Bůh!
Ano, bohem zvu jej mluvou dědů;
však jej netkám dědů do šatu:
není Jehova to hrozných hledů,
trojice ni divná dogmatu;
bůh to dobrý, čiré lásky moře,
snů mých nejkrásnějších jasný král,
v jehož říši nerodí se hoře,
jehož ruka nerozsévá žal.
Jenž i tu, kde smrti strojí muky,
ptáče hubí, sklání liliji,
o světy kdy světy rozbíjí,
všechno v konec řídí blahostný,
zdánlivé ty žití nesouzvuky
sladí v hymnus věčný radostný!

Vůdce tlupy.

Muž ten boha každým dechem tupí,
Adamitů horší bludař jest,
přichystána hranice se kupí —
plamenný nech zastihne jej trest!

Adam.

Vzhůru šlehej, jazyku ty žhavý,
vzhůru, kouři dusivý, se chvěj!
Z plamenů i dýmu libě smavý
andělský mne vábí obličej,
vznáším se, prach zemský s nohou střásám,
a vstříc blahu pověčnému jásám!

Sulamit
(umírajíc sklání hlavu v jeho ňádra).

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

(Pokračování.)

Stanislav se rozloučil se svým pokojíkem.

Doktor Kalnický ho navštívil. „Vyměnil jsem vám byt, Stanislave," řekl mu, „pohodlnější, kdež byste byl svým pánem. Zde vás vytrhují ze studií. Vše již uspořádáno, zbývá toliko, abyste se rozloučil s posavadními spolubydliteli."

Stanislav jej následoval. Rozloučil se s ním, teď byl samoten. Pln radosti se rozhlížel po vkusně zařízeném pokoji; příjemná vůně, milé teplo v sychravém listopadu lahodilo mu. V duchu děkoval Kalnickému. Zde bylo milo bydleti. Sedl na židli a sklonil hlavu do hebkých rukou.

Stanislav byl slušný jinoch, malé sice postavy, za to tím jemnějších tvarů; jeho ruka mohla se rovnati ruce kterékoli vznešené dámy, kteráž nepřipouští slunce ani větru na neoděné prsty. Kadeřavý vlas hrdě vyvstával nad bledým čelem, tvář byla obestřena chorobnou bledostí, kterou zvyšovalo dvé temných skel na modrých, mdlých a přece pěkných očích. Celé jeho ústrojí bylo slabé, příliš podlehalo dojmům, byl nervosní. Oči jeho na rozkaz lékařův musily míti skla, by sluneční světlo přímo nemohlo účinkovat na chorobnou hlavu. Skla a chorobné rysy činily ho starším o tři roky, což však jej nečinilo méně zajímavým. Seděl bez úsměvu, kliden; pohlížel oknem v úzkou uličku. Oko jeho se zalilo, cítil se osiřelým.

Náhle se schýlila vnadná hlavinka přes jeho rameno, tváře obou se setkaly. Stanislav lehce zkřiknuv se obrátil. Uzřel před sebou usměvavou, známou tvář a líce jeho se radostí zaruměnily.

„Tos ty, Heleno?" zvolal a tiskl její ruce; „ty, o níž Kalnický mluvil?"

„Ano, já! Jste překvapen, není-li pravda, že jsem přeletla sem ze zámku úpického?"

Slzy v oku, náhlým příchodem jejím zastavené, rozlily se při slovech těch po jeho tváři. Klesl zpět na židli. Zpomněl na otce.

„Ze zámku, z otcova zámku! A otec již nežije, mrtev, s ním mrtev i zámek. Co do zámku — ale on! Tys přišla odtamtud, ach! jsi trpkou upomínkou. Nepřipomínej mi ničeho, chvěju se při zpomínce na poslední jeho hodinku. Strašná chvíle, strašný to okamžik! On nám odňal otce, učinil nás žebráky, mého malého bratra —!" Ruce jeho křečovitě sebou pohnuly, hlava klesla na křeslo.

Helena se zhrozila účinku, jakýž učinila zpomínka, hleděla naň v úzkosti, nevědouc co si počít. Leč on se opět zpamatoval, byla to ochablost po velkém duševním namáhání.

„Kde jest bratr?" tázal se.

„Na faře, buďte bez starosti o něho," konejšila jej a zároveň toužila zkrátiti rozmluvu nepříjemnou; „jest dobře zaopatřen. Je vesel, zdráv a posýlá vám nejsladší políbení, jež já mám dátl za něho."

On byl na okamžik uspokojen Heleninou odpovědí; opět však se stal smutným. „Heleno!" řekl, „jsem chud, chudší snad tebe — nejsem více synem pána statku, tykej mi jako já tobě."

„S radostí!" zaplesala, „drahý, drahý Stanislave!" a objala jej vřele — nelíčeně, v pravdě; vždyť byl tak zajímavý. Její oči od počátku dlely na něm, pásly se na jemných tvarech bledého, spanilého jinocha, na krásné té protivě Kalnického a všech, jež znala. Divila se sobě, že ji již dříve nedojal, však dříve neměla času všímati si mladého pána; jiný cíl tanul jí na mysli. A pak vzdálen byl po celý rok, vyjma několik dnů na zámku strávených. Za to teď byl jí na blízku; tak mlád, nevinen, krásný, hluboce vnímavý, a ona s ním zde měla dlíti samotna! Ona jej vřele tiskla na ňádra; již jí náležel, tím byla jista, i ona jemu: on toho zasluhoval. V té chvíli chtěla mu náležet cela . . . na jak dlouho?

On opřel hlavu na její kulaté rámě a v mladé důvěrnosti se vyptával: poslouchal její zvonivý hlas, veselý smích, ústa se usmívala, on oživoval. Oko v oku tom žhavém maje ztopené, dýchal posilující veselost Heleny, vinul se s bratrskou neostýchavostí k své hospodyňce, Kalnickým určené.

„Jsem ti něco dlužna," pravila, „nač jsi zapomněl."

On na ni tázavě pohledl.

„Políbení od malého Štěpána."

„Ano, od malého Štěpána. — Ubohý klouček! A on je vesel, pravilas?"

„Tak vesel jako já, a s takou láskou, s takou radostí tiskl políbení na ústa má, s jakou já ti je vrátím."

„Nnže vrať. Já zavru oči a budu myslit, že malý bratr mne líbá."

Sevřela ho ve svou náruč, horká ústa její zaplála na rtech jeho v dlouhém políbení.

On se zachvěl neznámým pocitem.

Či vřelá láska jeho k bratru vykouzlila zachvění to? Vždyť pravil, že bude v okamžiku tom myslit na malého Štěpána. Myslil?

Tvář jeho zalila se ruměnem, jako pod mámivým kouzlem vinul se v její objetí, neschopen je skončiti.

Od okamžiku toho Helena byla paní jeho.

Sama jej pustila z náruče, věděla, že byť i na chvilku, na vždy se z ní nevymaní; věděla, že zvítězila nad slabým jinochem a nechtěla zbytečně neviňátko zdivočit. „Hleď!" pravila hrajíc si s jeho kučerami, „jak tě bratr tvůj miluje, jak vroucí byla hubička od něho!"

„On mne miluje!" zašeptal Stanislav snivě; „i já jej chci takto milovat!"

Ona se pousmála. Stanislav netušil, že slova ta náležela jí.

„A co bys dal mně, která se ti chci obětovat, učinit tě blaženým?"

„Nerozumím ti!" zavrtěl hlavou.

„Však ty porozumíš!"

„Pak ti též odpovím." Pojal ji za ruku. „Heleno," řekl, „já jsem blažen, žes ty zde — můj smutek zmizí; nejsem více osamělý, mám někoho, kdo mi bude nahražovati domov."

„Ó, já jej nahradím — budu tě milovat!"

„Pak i já tebe."

„Ty musíš!" zvolala.

On na ni pohledl týmž nevědomým okem. Přistoupil pak k ní a vložil jí malou ruku na rameno. „A ty budeš mou hospodyňkou?" tázal se s radostným obličejem.

„Budu, Stanislave."

„Ó, jak děkuji Kalnickému!"

Ona sebou trhla.

„On nás bude podporovat —“

„Ne, nebude!“ vpadla Helena horlivě do řeči. — Opět se přemlouvala, že koná dobré, a nechtěla, by i Kalnický měl v tom podílu. — „Nebude nás podporovat. My budeme nezávislí na něm; mám dosti pro nás oba, abychom mohli žíti spokojeni, šťastni. Hleď, budeme-li se vespolně milovat, žíti v ustavičné, stálé lásce, nepřipouštějíce nikoho cizího v krnh naší malé domácnosti: budeme míti dost, netoužíme po jiném, vystačíme s málem.“

I ona tomu snad věřila, ona, jejíž letora byla ohromná protiva k řeči, kterou láska vyloudila. Helena jí věřila v této chvíli jako Stanislav, jenž pozorně poslouchal. Spokojenost mu zářila z očí.

„Ach! ty mluvíš krásně, Heleno;“ pravil nadšeně; „pak bychom byli sobě rodinou!“

Zasmála se. Rodina! To ji ve snu nenapadlo; věděla, že Stanislav nebeře to v takém smyslu jako ona — ale rodina! Její, jejich rodina!

Zarazila se při té myšlénce, hnedle však ustoupla vážnost většímu ještě smíchu. „Ano, Stanislávku!“ smála se rozpustile, v čelo jej líbajíc. „Pak bychom byli rodinou. Než pak bych nesměla zapomínati na naši domácnost, musila bych být pilnější a to nechci! Chci jen tebe, ničeho více! Ničeho!“

Odhodila vrchní šat, k čemuž neměla posud příležitost a stála ve volném obleku, jenž zvyšoval ladnost jejích údob; hopkujíc zmizela ve vedlejším pokojíku a pak v kuchyni.

Stanislav za ní snivě hleděl . . .

A tak plynuli jim dnové.

Stanislav již rozuměl řečem Heleny, rozuměl jejím polibkům, spláceí obejmutí; se zálibou naslouchal řečem, toužil po polibcích a žil těmto. On ji zbožňoval, jak Kalnický předpovídal, ona jej milovala posud. Ona byla paní, plnila úpravný pokojík smíchem, rozmarem; on byl tich, blažen. Ona neupotřebila ještě své koketnosti, zkušenosti, svých lákadel, neměla jich potřebí — vždyť on ji zbožňoval; a tenkráte dostačí pouhá láska k nadvládě. Helena jej posud milovala. Stanislav nebyl již tím, co býval před měsícem. Byl tichý, stával se však méně ostýchavým — byl skromný, uměl však již žádati. Nevšímal si života v praksi a vzdor tomu stával se praktičnějším. . . .

Kdysi, snad poprvé ve svém životě, se tázal Heleny: „Řekni mi, kdes dosáhla jmění, že nám možno skvěle žíti, ana jsi byla přece služkou?“

„Ale teď mám zděděné peníze a budu tvou ženou!“ odvětila tázaná a polibky zabránila mu další otázky.

Byl spokojen — netázal se více.

Jindy pravil: „Dostačí ti příjmy, o nichž jsi prvního dne mluvila?“

Ona právě hledala cos v skříni, kdež byly obsaženy výhradně její věci a které se z té příčiny Stanislav nikdy nedotekl. Na otázku jeho sehnula se hloub a vyňavši z dolní přihrádky jakýsi papír, zamáchla jím. „Viz!“ pravila vítězně a s důvěrným pohledem; „zde kouzlo, jež vyvábí nové, až staré prameny vyschnou!“ Na to papír opět schovala.

„Smlouva jakás“ — pomyslil si a více netoužil zvěděti.

Byla to listina, kterou jsem o mnoho let později nalezl v kabátu, příloha k poslední vůli — soukromý odkaz Baravského synům.

V prvních dnech za svého pobytu u Kalnického uzřela ji neopatrně pohozenu v stolku doktorovu. Dovolil jí přečísti spis, který znala od slyšení; ona po přečtení jej smáčkla zároveň s jinou listinou a schovavši kvapně odkaz za ňádra, spálila listinu nad svíčkou.

„Tak je to lépe!“ pravila.

Doktor souhlasil. Nepřesvědčil se a to byla jeho záhuba. Helena chtěla mít zbraň! —

Minul měsíc.

Jak krátká doba a jak dlouhá, trávíme-li ji jednotvárně, žijíce jedinému jen předmětu a využitkujíce jej do přesycení! Helena milovala Stanislava ještě. Pravila jednoho dne k němu: „Slyš, miláčku, ty již nebudeš studovat.“

On přisvědčil, bez toho nenavštěvoval přednášky již čtrnácte dní. „A co počnu?“ tázal se.

Helena použila svého talentu k přemlouvání — netěžká to při Stanislavu práce; podařila se jí.

Dali se k divadlu.

Již více dnů přemítala Helena o tom, zpomínala na slova Kalnického. Přežila se jí Praha, domácí, obmezený život; zvolila širý, měnlivý svět!

Byli u malé venkovské společnosti. Zde mohla hrát na velkou dámu nezávisíc od gáže, zde krásou mohla imponovat na jevišti i mimo ně; požadavky umělectví byly tu skromny. To přecházení z města do města, vždy do cizího, neznámého, kde mohla pokojně užívat svého bohatství jsouc neznáma, za krátký čas zase jinde — to bylo příliš výhodné. Lid nepozastavoval se nad mládím obou nemanželů; vždyť to u potulných společností obyčejné. A půvabný život — plný neladu, divokosti, plný půvabu, krásy, oplývající láskou, svobodou — byl příliš milý Heleně, aby si v něm zasteskla.

A Stanislav? Co Helena chtěla, vykonal; byla šťastna, on byl tedy spokojen.

Leč dnové tichého souhlasu minuli, zlehka, netušeně, ale navždy.

Helena byla příliš nepokojné, bujné povahy, aby byla spokojena v posavadním žití. Stanislav hrál na jevišti sentimentální milovníčky, ona obor lokální; on zastával obor sentimentální i mimo jeviště, Helena svůj též. Když dumával doma, ona bavívala se v společnostech; po divadle, kdy sedíval on tiše u večeře, hlaholila ona bujarým veselím. Nejdříve se mu tím vysmívala, on mlčel; později se toho již nevšimla a hledala živého společníka v jiném. On mlčel a stával se nevrlým. Ona tušila jeho nepokoj, kdykoli koketovala se svým sousedem. Pak jako mimovolně položila ruku na jeho, unavenou smíchem hlavu na rámě jeho; ji bavila povstávající u něho žárlivost. Ona koketovala s každým hezkým a všem se vysmála v náručí Stanislava; tu i on se smával — ubožák — nejsa schopen jasným prohlednouti okem.

Koketnost ji unavovala, začala milkovati.

Hrdina společnůstky, hezký hejsek, statné postavy, rozmařilý, plný nezakryté vášně jako Helena, prodléval často v jejich „rodině“, jak se smávala milenka Stanislavova, a kdežto Stanislav sedával s knihou, ona zpívala, štěbetala o závod s mladíkem; za trest nechala si líbat ruce, a její pohledy mučily Stanislava.

Pospolité vycházky, jejich veřejné lnutí k sobě, posměšné, uštěpačné řeči členů společnosti, přiváděly mladíka k výstřednostem. Kdysi se objevil hrdina v novém, elegantním šatu. Nebyla to slabá jeho stránka, velké peníze na šat obětovat, každý to věděl; mluvilo se veřejně, že byly koupeny Helenou. Stanislav, jenž lnul k Heleně povždy láskou vroucí, poutající slabého k ráznějšímu, láskou podajného, osiřelého srdce, jež nabylo předmětu, k němuž se

upoutalo veškerou silou milosti i vděku — byl uchvácen divokostí, jakouž vyloudilo sklamání.

Tázal se jí, zdaž pravda, co se povídá, jest-li koupila ten oděv.

„Co ti do toho,“ odvětila, „stalo-li se to? Stalo se za peníze mé!“

On zuřil — ona se zlobila, pak smála se; on plakal, zapřisáhal ji, prosil — ona odešla radujíc se ze své moci nad ním.

Plakal to po jejich seznání se poprvé — ne slastí, ale hořem.

Podobné výstupy se opakovaly pro známost druhou s jakýmsi důstojníkem. Zuřival, ona se již nezlobila; odcházela chladně, nebo se smála jeho vášni; on přestal zuřiti, hrozíval svým odchodem. Helena se z počátku ulekla, ale pak u vědomí své moci ještě ho pobízela, a on znova zuřil, plakal, zoufal a končíval prošením.

Jeho několikatýdenním štěstím, blahem poněkud ustálená tělesná organisace dvojnásob byla teď ničena. Čivy jeho podlehaly sebe menšímu rozčilení, rozechvění; denně bývaly poměrem jeho k Heleně drážděny.

A on nebyl s to, aby se vymanil z jejího područí dříve, teď — později byl již odsouzen.

Kdysi ve svém rozčilení, zapomena na lásku svou k nevěrnici, udeřil ji ve tvář; hned však klesnul na židlici a dal se do usedavého pláče. Přechod taký při jeho nervosní povaze byl zcela obyčejný, tenkráte však byl vyvozen lítostí.

Než Helena nevšimla si jeho slzí, podobala se v té chvíli lítici. Záštím nevýslovným planoucí oko, zsinalá tvář hleděly na plačícího. V zápětí však přiskočila a malá ručka její mnohonásob splácela ránu. Jeho oči zdály se vystupovat z důlků, jeho rty se křečovitě sevřely, údy zimničně pracovaly — omdlel. — Udeřila ho nohou.

„Kéž se tě zbavím!“ zasípěla, „pak nebudu muset bdíti nad tebou, býti strážcem tvým; nebudu ničím vázána, budu svobodna! Ó kéž bys nevstal více!“ Nesnažila se mu přispěti, odešla.

Minula léta a s nimi i pozůstatek energie Stanislavovy, bylo-li lze kdy nazývati cos u něho energií. Jeho zádumčivost zmizela, na místo ní nastoupila plachost, bojácnost, poníženost; nebyl více s to, aby jen slovem opřel se Heleninu militkování; ano, on byl terčem její nevrlosti, kdykoli překazily se její choutky. Neopovážil se více vztáhnouti na ni ruku — trpělivě, bázlivě snášel všecko trýznění duševní i tělesné. Ano tělesné; tíha, jež Heleně zbraňovala v letu, pouto, jež ji odlučovalo od úplné svobody; chorobný, nejapný, duševně mrtvý Stanislav, jenž nebyl schopen odporu, samostatného jednání; otrok její libovůle, musil snášeti i rány. — Rány!

„Ona byla jemná, vnadná, zbožňovaná žena! On byl silný muž! — On žil z jejího jmění,“ vyčítávala mu. — „On byl pod její ochranou, děkuje své žití jediné její péči!“ říkávala.

Poslušně věřil. Stal se komikem. Ztratil hloubku citu, ztratil srdce, nemohl být již z něho milovník. Jediné divadlo bylo, k čemu posud lásku cítil, které ho poutalo, co ho činívalo tvořivým, samostatným. . . .

Uplynula mnohá léta.

Helena zvěděla, že Kalnický byl již dříve ženat, když jí nabízel ruku svou. Choť jeho dlela churava u rodičů s dítkem v Praze. — Nedivila se své nevědomosti. Na zámku velmi málo nahodila se řeč o doktorovi, dokonce o jeho choti, o kteréž tam nevěděli. Ji nezajímal tehdáž úřadníček, aby se vyptávala na jeho poměry.

Teď byl přesídlen v jiný kraj; byl několikráte povýšen, užíval svého bohatství, udržoval spojení s Helenou; Stanislav mu nedal zapomenouti na ni. Jedenkráte obdržela od něho opět dopis. Přečetši vzchopila se a ještě téhož dne odjela.

Tehdy jela do Prahy. Bylo to v čas, kdy Štěpán byl zatknut na udání vážené osoby co velezrádce.

Bylo třeba svědků. „Zbavíme se nebezpečného člověka!“ řekl rada Heleně a ona byla na to nejzávažnějším svědkem.

Na cestě z Prahy setkal jsem se s nimi já. Bylo po předběžném vyšetřování, líčení pře bylo odloženo. Za odměnu „své práce“ žádala Helena nových deset tisíc, „že by neměli z čeho žít“; poukazovala na nestejné rozdělení, hrozila Stanislavem a listinou, kterouž známe. Kalnický se uvolil, vydá-li listinu, že je vyplatí.

Stanislav byl vyrušen z dlouhého snu.

Heleně nepodařilo se lapiti jistého mladíka, do něhož byla svým spůsobem zamilována; v den jejího odjezdu seznala, že uklouzl jiné v náruč, a její vášeň zrostla v divoký hněv. Mněla, že opět on jest toho původcem, on, pouto její, otrok a spolu žalářník — sic kdož by odolal jejím půvabům ač již klesajícím? Ne, k tomu nechtěla se přiznat, myšlénka, že její krása mizí, uváděla ji v zuřivost.

Komik uleknuv se jejího láni zvrhl sklenici, a nesl trpělivě rány, povrhování, schýlen kdes v koutě; ona byla opět furií: ta malá, hravá subreta na jevišti, ten čtveračivý šotek ve společnosti.

Odjela a komik se vztyčil.

Ne vnitřní síla, energie, poznání; jakési neznámé vodítko, temná touha po svobodě učinila jej odhodlaným. Odhodlal se svrhnouti jařmo.

Sebral své věci a posluha odnesl i Heleniny; on se toho nevšímal. Neměl kdy zabývat se jimi; vsedl do vozu a ujížděl v jiný kraj. Sotvą že octl se ve voze, ztratil odhodlanost, odvahu; byl opět co před půl hodinou: slabý, bázlivý. Úzkostlivě hleděl kolem, při každé zastávce se chvěl, že ona stojí u vozu. Přijel k jiné společnosti. Byl svým pánem; posud to nepochopil, pouze tušil. Minul týden — dva; on i pochopoval, učil se užívati své svobody, jeho duch znova ožil, vždyť nestála u něho tyranka, již více nemiloval, jíž se hrozil, které podlehal. Aby nenáviděl, nebyl posud s to; byl ještě sláb, nesamostaten.

Když prohlížel věci — přivlastnil si je s dobrým svědomím, aniž věděl proč — a viděl, že vše teď je jeho, tu s vnitřní rozkoší přebíral se ve všem. Když přišel na vlastní věci Heleniny, zachvěl se, jako by cítil v nich její přítomnost; leč i úzkost ta minula a on se usmíval, že ji více neuzří. Tak dlouho ho nevyhledala: neobával se již. Netušil, že neví o jeho prchnutí.

Společnost se octla v Lesině.

V den osudného představení vstrčil listinu, již ve voze později upustil, s jinými papíry do kapsy fraku, jejž večer vzal na jeviště. Potřeboval ve své úloze papíry a při své pilnosti přichystal si vždy sám co potřeboval, nečekaje na rekvisitáře.

Listina ta nenalézala se již dle domnění Helenina v oné skříni. Co byl Stanislav pánem svým, spořádal vše dle svého vkusu a tím spůsobem dostal se důležitý spis mezi staré divadelní úlohy, cedule a podobné, odkud zase byl vzat.

Komik ukolébal se úplně v myšlénku, že neuzří více Helenu.

A on ji uzřel: po boku Kalnického, jenž byl příčinou, že se dostal pod jho její; spatřil ji v okamžiku, kdy žil

pouze své úloze, kdy vžil se v charakter bezstarostný směšné figury, když se domníval být na vždy prostým její tyranie.

Uzřel ji s tou starou zášti, s pohledem litice, hotovu rozsápat jej, sepnout v nové tužší okovy. Strašný kontrast k jeho rozpoložení mysli; příliš překvapující pro nervosního, chorého komika. Zde smích, rozkoš, bezstarostnost, svoboda — onde žal, utrpení, jařmo, tyranství!

Ruka spoluhercova se ho dotkla — to ruka její, ona již naň sahá. Ani okamžik se nerozmýšlel. Mrštil tou rukou a zmizel oknem. Místnost byla v přízemí. Dotekl se pouze kypré půdy, neohlednul se. Hluk slyšel, zmatené hlasy obecenstva, křik; uháněl, jako by mu bylo sto běsů v zápětí. Před očima mihal se mu obraz Heleny, radův; její pozdvižená pěsť, jeho chladný obličej — on prchal vždy dále! Unaven klesl u silnice.

Zuby jeho jektaly strachem, studený pot se mu lil po tváři, ruce se křečovitě svíraly. Náhle zalehl k jeho uším rachot ujíždějícího vozu. Chtěl prchati, nemohl; vůz se blížil: rozeznával dvě mužské osoby. Z chaosu myšlének probleskla jediná jasná: „Jedou ku dráze, i ty tam pojedeš.“ Vůz se přiblížil. Mžikem se octnul v něm. Myšlénka šíleného prchání zmizela, hledal ochrany k útěku. Schoulil se do kouta a opět u zpomínce na nedávný výstup utonula každá jasnější myšlénka. Obával se promluviti, sotva viděl, co se ho ve voze táží.

Vjížděli na nádraží; pán — já — se zmínil o výstupu v divadle —: pán ten tam byl, vše viděl! — již se mu zdálo, že ruka jeho jej drží, k té se pojila ruka rady Heleny — — Vykřiknuv, vzchopil se v divoké bázni a skočil dolů. Blesk, hrom, celý dům divadelní, zdálo se mu, že po něm vztahují rámě, on se ohledl. Klamal se. Nejbližší vůz jej skryl. Nevěděl, kam vstoupil, kam pojede, co se s ním díti bude. Choulil se na měkkých polštářích druhé třídy . . . Přišel konduktér. Komik neměl lístek; na nejbližší stanici měl zaplatit: neměl peněz. Počínal si tak podivně, že ho pokládali za pomateného nebo za podvodníka.

Byl odveden do obecní šatlavy.

Helena, na mé vyprávění v zápětí za ním jedoucí, tázala se na stanici. Pravili jí o něm. Dala si jej ukázat. Byl to, kterého hledala. On zuřil, zpouzel se . . . Octnul se v blázinci . . .

Zbývá ještě dodati, že Polák Záviša, dostoupiv sotva ruské půdy, byl zatknut a dopraven do Sibíře. Téhož ještě roku zemřel. Podivno bylo, jak rychle zvěděla ruská policie o jeho příchodu. — — —

V papírech ruské policejní správy bývalé kongresovky nalezl nově nastouplý policejní rada Z. podrobné udání, týkající se člena revolučního výboru Kazimíra Záviše. Prozrada ta byla bez podpisu.

„K nezaplacení — laciné,“ pomyslil si rada, usmav se. „Mnoho-li as schoval zemřelý kolega na konto udavače?“ Škoda.“ Myslil tím na sebe.

Písmo zrádného udání bylo úžasně podobno rukopisu Kalnického.

(Dokončení.)

Ze života českého kantůrčete.

Reminiscence *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Pinuly asi čtyry roky.

Ostrý, pronikavý vítr lednový, jenž mi byl skoro přes čtvrt hodiny přímo šlehal do tváře, počal znenáhla pozbývati své ostrosti, až posléze ustoupil zdánlivě úplnému bezvětří. Stál jsem na pokraji lesa. Ve vrcholcích vysokých sosen a smrků hučel v dáli vichr temně a jednotvárně svou basovou píseň, z lesa zazníval vrzot a praskot ohybajících se nebo kácejících se stromů, nade mnou mrskal vichr jednotlivé mraky, jež každým okamžikem zahalovaly měsíc skoro v zenithu se nalézající, tak že celá krajina téměř bez přestání zahalena byla v čirou tmu — a já tu stál poprvé ve svém životě za bouřlivého lednového večera před temným, skoro úplně neznámým lesem, kterým jsem projíti musil.

Pravda sice, že jsem se mohl ještě pohodlně vrátit do Přeštic, odkud jsem byl asi před čtvrt hodinou vyšel, pravda také, že jsem nemusil býti ještě téže noci v Merklíně, jenž je od Přeštic přes dvě hodiny cesty vzdálen; avšak v Merklíně bylo právě v tu dobu v jedné z nejmilejších mi chatrčí hlučno a veselo: dávný jeden přítel slavil právě svůj sňatek. Věděl jsem, že mne očekávají, ano že jsou jisti mým příjezdem; nicméně náhodou, pranepatrným pozapomenutím byl bych bez mála své přátele v nejšťastnějších okamžicích vůbec ani nespatřil Byltě jsem vyjel z Prahy ráno po dráze a kombinoval jsem zcela prostě a správně, že budu po poledni v Merklíně, avšak teprv na cestě jsem se dověděl, že upotřebil jsem vlaku, jenž jezdí pouze do Plzně. Musil jsem tedy jeti z Plzně poštou do Přeštic a přibyv tam již k večeru, vydal jsem se pěšky sám dále k Merklínu. — Octnuv se před lesem, zůstal jsem chvíli státi. Vzdor svému pevnému úmyslu, že do Merklína doraziti musím, byl jsem přece ještě na rozpacích. Temný hukot, zaznívající z hloubi lesa jakoby mne varoval; dobrodružnost a romantičnost cesty však mne vábily, a myšlénka, že jsem očekáván a že spůsobím svým příchodem milým přátelům radostné překvapení, překonala posléze i podivný jakýs pocit polouvědomělé předtuchy nějakého neštěstí, jenž se mne byl zmocnil.

Vstoupil jsem do lesa. Na několik kroků přede mnou šeřila se klikatá stezička, po které jsem dosti rychle kráčel ku předu. Šel jsem asi půl hodiny, aniž bych si byl hrubě povšimnul, že vždy hlubším vnikáním do lesa počíná se šerá stezička měniti v stezku vždy tmavější, že počíná splývati s hnědou půdou, slovem, že v lesním temnu znenáhla úplně zaniká. Z nenadání zavanul vichr naobyčejně prudce; vrchole stromů naklonily se hlouběji k zemi a stezička, kterou jsem přece ještě viděl před sebou se šeřit, ztratila se mi takměř před očima. Zůstal jsem státi; byl jsem skoro v čiré tmě. Vichr vanul stále prudce a teprv za několik minut, když větve stromů nad mojí hlavou poněkud se rozstoupily, zdálo se mi, že vidím šerou stezičku před sebou znova. Učinil jsem tedy několik kroků ku předu; leč znova nastalá čirá tma přinutila mne opět k zastavení se. Rozhledl jsem se opatrně kolem sebe; po stezičce nebylo ani památky. Pohlednul jsem do výše k obloze: i nade mnou byla čirá tma a nebylo pochybnosti, že větší nějaký mrak měsíc úplně byl zahalil. Nezbylo mi než vyčkati, až

vichr mrak ten přežene. Opřev se zády o kmen nejbližšího stromu čekal jsem, až prudký vichr, jenž mi byl až dosud v nejvyšší míře odporen, prokáže mi rozehnáním mraků službu přátelskou.

Čekání na laskavost vichru nebylo hrubě příjemné. Čekal jsem skoro půl hodiny, aniž by se byla stala nějaká změna. Kolem mne byla čirá tma, a půda pod nohama tak zvlhlá, že na nějaké, byť sebe nepohodlnější usednutí nebylo lze ani pomysliti. Musil jsem zůstat stát a trpělivě naslouchati hukotu a skučení vichru, jenž každou chvíli rozhrnul větve stromů nad mojí hlavou a dovolil dešti, aby mi chladným proudem připomenul, že čím déle budu vzdorovitě otáleti s další cestou, tím nepříjemnější že bude prodlení v lese.

Čekal jsem s trpělivostí jobovskou přes půl hodiny. Když však nepříjemná situace se neměnila, rozhodl jsem se k další cestě v čiré tmě. Stezičky ovšem jsem nemohl dbáti; dal jsem se tedy v témže směru, který jsem byl až dosud sledoval, jsa jist, že v českém lese dříve nebo později přece budu muset přijít do polí nebo na nějakou cestu. Chůze byla svízelna; šeltě jsem zvolna a opatrně hmataje před sebou rukama, však přece jsem každou chvíli vrazil do některého stromu nebo klopýtl přes nějaký pahejl, ano několikráte jsem i padl. Dobrodružná cesta, které jsem se byl zpočátku jen smál, posléze přece počínala býti vždy nepříjemnější, neboť k svízelům zevním přidružil se v takových případech host nejnepříjemnější: úzkost. Příčiny ovšem jsem si nebyl svědom. Lupiči, duchové a strašidla v pustém lese za bouřlivé lednové noci arci nebudili úzkost chudého studentíka, leč obklopující mne noční divokrása přírody s rozpoutanými živly působila na mne tak neodolatelně, že úzkost má počínala býti vždy trapnější, až posléze přešla v bázeň. A jen tato dodávala mi síly, když asi po půlhodinném potácení se lesem počal jsem již umdlívati a skoro klesati, když již již jsem cítil, že nezbude mi než usednouti nebo klesnouti a pak snad — usnouti . . . . Bázeň hnala mne ku předu, mrskala mne jako žhavými metlami . . . . až posléze téměř z nenadání spozoroval jsem skrze čirou tmu několik šerých kolmých pruh a po několika krocích jsem seznal, že les — řidne. Rychle kráčel jsem ku předu a za nedlouho stál jsem opět na pokraji lesa, u silnice vedoucí nepříliš hlubokým úvozem. A téměř v témže okamžiku, co vystoupil jsem z lesa, vyhoupl se měsíc ze mraků a plavé jeho světlo rozechvělo se po stráni, cestě a zvlhlém jehličí stromů a vše kolem mne zalesklo se v jasném, skoro oslňujícím stříbře. Úzkost a bázeň však přece mne neopustily. S rychlostí blesku sběhl jsem se stráně do úvozu a na zdař bůh dal jsem se úvozem na další cestu.

U porovnání s cestou polmi a lesem byla cesta úvozem přes všechnu kluzkost půdy dosti pohodlná. Vichr vanul vysoko nad mojí hlavou a jen časem, když změniv směr zabloudil do úvozu a hnal se tímto přímo proti mně, bylo mi, jakoby mi byl neviditelný obr zastoupil cestu. Marně snažil jsem se odolati vichru, kterýž mne často přinutil ku zastavení se, ano mnohdy mne i nazpět srazil, tak že jsem jen s napnutím veškerých sil mohl zvolna postupovati. Na štěstí zabloudil vichr do úvozu zřídka a nikdy ne na dlouho; mnohem vytrvaleji burácel mi nad hlavou, vana šikmo přes úvoz mezi stromy, jež vrzajíce a praskajíce doplňovaly děsnou noční píseň.

Dlouho šel jsem úvozem zvolna a opatrně. Znenadání však jsem se mimovolně zastavil. Nademnou hučel sice vichr a z lesa ozýval se vrzot a praskot jako dříve, leč přece zdálo se mi, jakoby bylo přede mnou v úvoze cosi slabě jako ptáče zatíklo, a hned zas jakoby byla útlá ručka sáhla do basových strun harfy . . . .

Silnice úvozem šla právě poněkud do vršku. Po obou stranách táhly se téměř kolmé, ač nevysoké stráně, na kterýchž kývaly se vysoké sosny a smrky; deštěm zvlhlá cesta přede mnou leskla se v záři měsíce jako široký proud roztaveného stříbra a splývala asi dvě stě kroků přede mnou s šedým obzorem, tvoříc tam skoro vodorovnou čáru, ohraničenou po obou stranách sosnami zdánlivě nebetyčnými.

Několik okamžiků hučel nade mnou toliko hluboký bas vichru a teprv když se poněkud utišil, zdálo se mi při pozornějším naslouchání, jakoby tajemný zvuk se opětoval, ba jakoby se zvuky ty v dáli množily a vždy blíž a blíže přicházely. V následujícím okamžiku zahučel ale zas vichr a neslyšel jsem opět nic, než úpění a kvílení. Učiniv několik kroků ku předu zůstal jsem státi znova. Na vršině přede mnou vyhouplo se cosi temného nad obzor. Zpočátku byla to pouhá skvrna, však již v několika okamžicích rozeznal jsem hlavu a trup a za nedlouho stála přede mnou na vršině hrozivě obrovská postava, držící v ruce cosi kyji podobného. Postava zůstala státi v prostřed cestě nepohnutě, jako by se rozpakovala, má-li jíti dále nebo má-li vyčkati, až dojdu já. Nebylo pomoci, musil jsem podle podivného zjevu toho. Nedbaje úzkosti, která se mne byla zmocnila, dal jsem se na další cestu, nespouštěje s tajemně hrozivé postavy oka. Postava stála nepohnutě na vršině; leč čím více jsem se blížil, tím menší se mi zdála a když jsem se přiblížil asi na dvacet kroků, viděl jsem před sebou místo obrovské postavy mužíka skoro trpaslického.

„Kdo zde?“ zahouknul jsem mocným hlasem.

Postava cosi zamumlala, ale nepohnula se; neviděl jsem jí sice do obličeje, ale zdálo se mi, že upřeně se na mne dívá.

Učiniv několik kroků do předu, zvolal jsem znova: „Kdo to?“

A jako z hrobu zazněla temně odpověď:

„Vy mne po tak krátkém času
neznáte už podle hlasu!“

Tento citát ze známé básně překvapil mne více, nežli kdyby byl neznámý na mne revolvér namířil.

„Milá vašeho jsem syna,
jeho smrtí jsem já vinna.
Život jsem mu otrávila,
o mladost ho připravila —“

citovala postava hrobovým hlasem dále, aniž by se byla pohnula.

Učiniv ještě několik kroků ku předu, došel jsem neznámého muže, kterýž se byl právě tak obrátil, že paprsky měsíce padly se strany aspoň částečně na jeho tvář.

„Probůh! Jsi ty to skutečně, Vojtěše?“ zvolal jsem překvapen.

„Ovšem že,“ zní odpověď a přítel podává mi ruku. „Ký ďas tě sem ale zavál! Toť bych se byl spíše smrti nadál, nežli že se zde s tebou dnes sejdu v lese,“ pokračoval, „co tě sem vede?“

„Jdu do Merklína na svatbu.“

„A já jdu právě ze svatby,“ zní odpověď, a přítel zalusknuv prsty vesele poskočil, „a aby se mi po cestě nestýskalo, krátím si čas šumařením.“

Teprv nyní jsem pozoroval, že má přítel pod pážím housle, na něž byl nejspíše před chvílí hrál.

„S houslemi se svatby?“ ptám se.

„Není nic prostšího!“ vece Vojtěch. „Jeden z mých známých kantorů má dnes svatbu; slíbil jsem mu, že se mu postarám o ryze kantorskou muziku. Sehnal jsem sextet a hráli jsme — ale teď už jich hraje jen pět; utek' jsem jim a ubírám se pohodlně domů.“

„Pohodlná cesta to právě není,“ dím, „učinil bys lépe, kdybys šel se mnou do Merklína.“

„Jsem tam také zván; ale nepůjdu. Jeť mi tak podivno, že musím se vyhýbat společnosti, aby se mi prsa nerozskočila bolestí. Viděl jsem dnes po letech Annu, nebo se mi aspoň zdálo, že ji vidím, ale zmizela mi jako vždy.... Leč, což na tom!“ praví přítel s nádechem trpkosti; zalusknuv pak znova prsty poskočil a mumlal polohlasitě před sebe:

„Milá vašeho jsem syna,
jeho smrtí budu vinna....“

„A mluvil jsi s ní?“ tážu se.

„Nemluvil. Je tomu několik hodin, co jsem ji spatřil. Hráli jsme z večera polku; z nenadání objeví se mezi dveřmi — Anna. Chvíli se na mne upřeně dívá, pak se trpce usměje a zmizí . . . . Přestanu hrát, popadnu vedle mne ležící klobouk a s houslemi v ruce letím za Annou ven. Marné však bylo mé pátrání a ptaní; nikdo o ní nevěděl, nikdo ji nebyl ani spozoroval.... Vrátil jsem se sice ještě jednou do hostince a rozveselil za nedlouho celou společnost. Smáli se a vejskali a jedině mně bylo nevýslovně úzko. A hodiv pak poslední svůj dukát — vždyť pak přece víš, že mi byla za deklamaci „Basa a žena“ přiřknuta první cena několika dukátů — před nevěstu na stůl, vyrazil jsem z krčmy. Tak jsem se zbavil společnosti a octnul se v lese.“

„V takové nepohodě ale přec nemůžeš dál,“ připomínám, „vždyť máš odtud do Blovic nejméně čtyry hodiny cesty.“

„Pravda; ale čím dál, tím líp. Ostatně bloudím už přes tři hodiny pod širým nebem; kdo ví, kam ještě zabloudím.“ —

Marně jsem ho přemlouval, aby šel se mnou. Zasmušen stál přede mnou chvíli se svěšenou hlavou, jakoby se rozmýšlel, pak ale vztýčiv se pravil temně a odhodlaně: „Teď ještě nemohu!“

Rozloučili jsme se.

Pevným krokem ubíral se přítel úvozem s vršiny, na které jsme se byli setkali. Já musil jíti v opačném směru a zůstal jsem chvíli stát dívaje se za přítelem. Zpočátku šel volně se svěšenou hlavou, ale pak vždy rychleji, až zdálo se mi, že se dal na útěk. Čím více a rychleji se ode mne vzdaloval, tím menší a neznalejší stávala se drobná jeho postava. Znenadání vztýčil přítel hlavu a zmírnil krok a hned na to zaslechl jsem z dáli zvuky houslí. Vždy víc a více mizela postava přítelova, jako by ji znenáhla mlha zahalovala v šerý hav, a smutná píseň, kterou počal hrát, přecházela v píseň vždy zádumčivější a bolestnější, až zaznívaly ke mně jen tóny nejtrpčí zoufalosti . . . .

Náhle vzdmul se vichr, jenž se byl na nějaký čas poněkud utišil; z hloubi lesa zazněl vrzot a praskot jako úzkostlivé úpění a v témže okamžiku zaslechl jsem z dáli místo zádumčivých tonů zvuky veselé: přítel počal hrát bujnou píseň radosti a hrál, až vichr vždy zběsileji burácející píseň přehlušil . . . .

Prudce jsem se obrátil a chvátal k Merklínu, kam jsem asi po hodině zemdlen dorazil. Přišel jsem neočekávaně; byl jsem tudíž uvítán s jásotem . . . .

Svatba přítelova byla chudičká; ký div, že po půlnoci vytratili se všickni hosté a že zbyl jsem v chatrči sám s novomanžely. Rozhovořili jsme se důvěrně jako přátelé, kteří se nebyli po léta viděli; připomenuli jsme si mnohý šťastný i trudný okamžik života . . . . Z nenadání však nás z důvěrného hovoru vyrušily slabé zvuky houslí; kdosi před chatrčí počal hráti elegickou píseň.

„Kdo to?“ táže se překvapená nevěsta.

„Bělohrobský,“ dím s jistotou a shasiv světlo odhrnu poněkud záclonu v okně.

Před chatrčí stál skutečně přítel Bělohrobský. V plavé záři měsíce měla útloučká, malá postava s vychrtlou, bezvousou tváří, hluboko zapadlýma očima a dlouhým, ve větru vlajícím tmavým vlasem ráz příšerný, démonický.

„Mám ho zavolat?“ ptá se nevěsta vstávajíc.

„Nikoli,“ dím, spouštěje opět záclonu; „znám ho příliš dobře, nešel by.“

Ztichnuvše naslouchali jsme. Dlouho Bělohrobský nehrál, tklivá píseň jeho počala doznívati, až znenáhla dozněla.

Vyšel jsem před chatrč. Viděl jsem ještě, jak přítelova skoro trpaslická postava plíží se schoulená s houslemi pod pažím po hrázi rybníka směrem k Ptenínu. Díval jsem se za ním, až mi zmizel z očí . . . . Od té doby jsem ho více nespatřil . . . .

* * *

Minulo opět několik roků. —

„Prosím, uprav tuto literární zprávu pro list,“ pravil ke mně dne 2. srpna 1869 pozdě na večer kolega jeden v redakci „Národních Listů“.

Mlčky vzal jsem podávaný mi proužek papíru a počnu čísti. Byla to asi třicetiřádková zpráva, že mladý, nadaný humorista český, Vojtěch Bělohrobský (Vejškrab), jemuž byla kdys přiřknuta první cena za deklamaci „Basa a žena“, ku konci července v Blovicích, kde byl učitelem — zemřel. Nepodepsaný dopisovatel uvedl v největší stručnosti některá životopisná dáta a končil zprávu těmito slovy:

„Před dvěma lety však chrlením krve onemocněl a nemohl již více službu školní zastávat. Žil tedy na odpočinku s několika krejcary denně až do smrti své.“

Poslední slova učinila na mne dojem nevýslovně trpký. Když pak jsem kladl zprávu na místo, kam kladou se pro tisk upravené rukopisy, chvěla se mi ruka a slza skanula mi na rukopis. Tanuloť mi na mysli, že přítel Bělohrobský nebyl první a nebude poslední český spisovatel, o němž se napíše, že „žil s několika krejcary denně až do dne úmrtí svého“.

FEUILLETON.

Stará píseň. Obrázek z venkovského zátiší od *Em. Züngla.* — Každá z těch našich milých vsí má jinou tvářnost a měl-li bych je s čím porovnávat, porovnal bych je s ženskými, s těmi, jaké v nich bydlí. Či ptám se, nevypadá mnohá ves tak staře a sešle, jako tamhle ta stařenka, jež s roštím na zádech k své chaloupce se belhá? A jiná mladistvě a čerstvě jako ona dívka, jež prozpěvujíc si k tanci se strojí? Nedívá se tam ta vesnička pod skalou smutně, jako ta opuštěná vdova, již starosti o děti tíží; kdežto tam na zeleném návrší v bujné zeleni zahrad a sadů bělá se vesnička bezstarostně do světa, jako to děcko v košilce, jež v trávě s kvítky si hrá?

Jdéme dále! Zde ta všetečka, div že si nevyběbla na silnici, aby zvěděla, co se děje; onano ustupuje a zakrývá si zeleným fěrtochem tvář, aby jí nikdo neuhranul. Ta zde oděna je po venkovsku prostě a přec půvabně, tam ta fiflena po městsku chce vypadat a — neumí to!

A nyní pohleďme na všecky tu kolem. Jedna je hezká, druhá je škaredá, jedna bohata, druhá chuda, jedna přívětiva, druhá nevlídna, jedna jako dobrá hospodyňka, druhá jako žena darebná, jedna vábivá, že člověk zdaleka k ní spěchá, druhá tak podezřele odporná, že od ní utiká, boje se čehos zlého. Právě jako ty ženské!

Málo pak bude tak hezkých a přívětivých, jako ta, o níž budu vypravovat.

Malý úhledný kostelíček, jako dobrý stařeček si povyšel k rozcestí, vítá pocestné a zve je dále do vsi, slibuje jim pohostění. Trochu dále za ním pěkné a bohaté statky, kolem kostelíčku nevysoká zeď hřbitovní, za ní v zelené trávě mezi nízkým stromovím bílé kameny a kříže dřevěné, hlásající, že již mnozí si tu byli ulehli k odpočinku po práci a strasti. Za statky poněkud do vrchu roztroušeny jsou chaloupky chudé a skromné, a přec čistotné a spořádané. V pozadí, jako zelené plátno za obrazem, rozprostírá se hustý les, majetek to nevelké této obce, již dejme jmeno „Lesín". V jedné z chaloupek u samého lesa žije vdova Tichá s dcerou Marií, nejhezčí to a milování nejhodnější dívkou z celého okolí. Pravý to div! Vlas jako zlato, oči blankyt, tělo padlý sníh. Říkaji jí proto: „lilie lesinská".

Také matka její byla svým časem nejkrásnější mezi krásnými. Nejeden bohatý synek ucházel se o její ruku, ona však dala přednost chudému chalupníku, Josefu Tichému, který sloužil na tak zvaném „panském" statku v Lesíně. Statek ten náležel nyní Pýchovým a jejich dceři Barboře měl později připadnouti věnem. Barbora nebyla hezká a byla pyšná a domyšlivá, myslila, že k vůli věnu přijede někdo v zlatém kočáře. Že pak byl čeledín Josef hoch jako panna a líbil se jí z kostela, kdež zpíval nade všecky pěkné píseň „Bože před tvou velebností", usmyslila si, že musí být její a jak náleží se do něho sfantila.

Ale Josef obrátil se k panskému statku zády a zašel si na námluvy do chaloupky, v níž bydlela osiřelá dívka. — Vzali se a byli šťastni.

Rozumí se, že panna Barbora zahořela nenávistí nejen proti Josefu, ale hlavně proti té „krásné žebračce", jak ji přezdívala — té „královně v hadrech", jak by ji byl nazval, kdo ji viděl s Josefem u oltáře. Ano, nebyla by dala štěstí své za celé království.

Manželství jich požehnáno bylo jediným květem — byla to „lilie lesinská".

Po desíti letech zemřel otec Mariin a vdova jeho se více neprovdala. Barbora provdala se později přec a žila s mužem na panském statku v sváru, proto že se nemohl jeden do druhého zamilovat. Muž ten, Tomáš Spurný, oddal se později pití a leží také již tam u nohou starce kostelíčka, nedaleko chalupníka Tichého.

Marii Tiché jest osmnácte let; Tomáši Spurnému, synu a dědici panského statku, dvaadvacet. Navzdor zášti obou matek k sobě děti při hře se seznámily a nebylo lepšího přátelství než mezi malým Tomášem a malou Marií. Podobného cos bylo již tisíckráte a tisíckráte ještě bude.

Tomáš se vrátil letos ze studií v Praze a setkav se s Marií, užasnul nad její krásou; tak hezkou se mu nikdy nezdála.

„Jak jsi hezka, Marie!" pravil k ní. „A veliká jsi! Zdaliž pak se ještě pamatuješ, kterak jsme spolu hrávali? Co myslíš? Budem si spolu ještě hrávat?" tázal se družky svého mládí.

„Ne!" odpověděla Marie a pohlédla naň velikým modrým okem vážně a opravdově. Stála před ním panna — v celé své kráse, v celé tajuplné vznešenosti!

Nebylo divu, že zavrávoral.

* * *

V neděli a ve svátek bývá v kostelíčku lesínském i vůkol něho živo. Je-li kostelíček přeplněn, stávají ti, co později přišli, na hřbitově a baví se hovorem a naslouchají velebným zvukům varhan a staré písně: „Bože před tvou velebností", kteráž se v našich kostelích zpívá.

U vnitř blíže oltáře stává Marie a za ní Tomáš a nahlíží jí přes rameno do modliteb a z nich oba spolu tuto píseň zpívají. Hlasy jejich vynikají mezi všemi; všecko říká, že jsou nejlepší v kostele zpěváci a nejhezčí v okolí párek.

Tomáš stojí-li u ní, lépe se mu zpívá, lépe v kostele líbí, a když počíná sloka: „serafíni lásky plní s nebe dolů stupujte" — zdá se mu, jako by jeden z těch serafínů před ním stál a otvíral mu ráj. —

Jest jaro.

Aj ty divuplné, milostné jaro! Ty křísíš k životu božkou přírodu, ty v srdci nešťastném křísíš zvadlou naději, ty křísíš v duši zoufající víru v nehynoucí život, u věčné jaro, u věčnou lásku!....

Jednou po mši doprovázel Tomáš Marii po úzké pěšince podél hlubokého ouvozu k lesu. „Mohla bys někde sklouznouti", pravil k Marii, „půjdu vedle tebe." Mlčky kráčeli podle sebe, pokud úzká pěšina dovolovala. Na jednom místě, kde byl kraj mnohem sráznější, musili jít jeden za druhým. Za nimi šla jiná děvčata. Jedna z nich se rozběhne kolem Tomáše a vrazí naschvál do Marie a zvolá posměšně: „Vari, slečno, nemám času, abych se za tebou vlekla." Marie zavrávorala a byla by padla do ouvozu, kdyby ji nebyl Tomáš zachytil. Poprvé spočívala v jeho náručí, na jeho srdci a když se mu po té odměnila vděčným pohledem, nebylo šťastnějšího člověka na božím světě!

Ale neušla Marie pomluvám a posměchu jazyků, kteréž si druhého dne povídaly, že prý to učinila naschvál, aby vzbudila soucit Tomášův, že si naň myslí, že ho chce k sobě připoutat a tomu podobné.

„Po lidských žlabech kalná voda teče!"

V tom čase přihlásil se pro Marii ženich.

Přišel odněkud z třetí vsi, kdež měl pěknou usedlost, ač byla-li bez dluhů. Byl vdovcem bez dětí a měl už skoro pátý křížek. Byl vzezření nevlídného, vypadal, jako by se byl právě sepral a pověst jeho nebyla nejlepší. Říkalo se, že prý nebožku týral.

Matce byl ovšem ženich vítaným hostem; myslila, že provdá dceru na poctivý chleb. Proto se divila, že Marii zpráva ta rmoutí. Když pak jednoho dne zase přišel milý ženich, pravila k dceři: „Dělej, jak uznáváš. Bůh chraň, abych tě nutila! Ale já tu již asi dlouho nebudu a vybírat si také nesmíš, protože jsi chuda; můžeš s ním rozumně porozprávět. Za řeči poznáme, co v kom vězí."

I pravila k ženichovi: Moje dcera má svobodnou vůli, bude-li chtít, řekne s radostí „amen"; načež vyšla si do zahrádky, kdež naschvál lecos šukala.

Když pak vracela se do sednice, potkala na prahu odcházejícího ženicha, kterýž ani si jí nevšimnuv, mrzutě odcházel.

I ptala se dcery: „Márinko, tys ho poslala odtud?"

„Ano, milá paňmámo, nemohla jsem jinak — bůh je mým svědkem!"

„To nebylo dobře! Slyšela jsem, když odcházel, klení! Kdož ví, zdalis nevyhnala štěstí z naší chaloupky!"

A vskutku se zdálo, jakoby s člověkem tím bylo odešlo štěstí. Krátce na to proskočila dědinou zpráva, že pojede Tomáš za nevěstou do Prahy. Seznala prý jej, když tam studoval a chce si ho vzít. Jest prý bohata a hezka a matka Spurná prý tomu chce.

Jako kleštěmi sevřelo to srdce Mariino; zlá předtucha rozlila se do útrob její duše a otrávila blaho mladistvé její lásky. Otázka strašlivá: „Což má být láska moje k němu mým neštěstím?" — otázka ta visela jako děsivý mrak před zrakem její duše a stíhala ji za každým krokem a nedala jí spáti.

Jako stín chodila bledá a skormoucená, jako by byla měla „lilie lesínská" náhle uvadnouti.

S hrůzou pozorovala to matka Mariina, i nalehala na ni otázkami.

„Není mi nic!" odpovídala dívka — „upokoj se, maminko!"

Že pak neštěstí nikdy nepřichází samo, matka Mariina ulehla, aby více nepovstala. Neduh z dřívějších dob podporován litostí její nad žalem a zármutkem dceřiným, zachvátil ji tak prudce, že v několika dnech nalézala se pokraj hrobu.

Tomáš odejel, aniž by se byl přišel rozloučiti, a matka chřadla vůčihledě. Když pak předvídajíc blízký konec svůj nalehala na Marii, aby jí příčinu zármutku svého vyjevila, nemohla tato déle se tajiti i svěřila jí s pláčem, že Tomáše miluje.

„Nešťastné dítě!“ zvolala matka v ustrnutí — „tyť miluješ syna mé úhlavní nepřítelky!“ A tu vyprávěla, co se bylo mezi ní a matkou Tomášovou kdys událo, i dodala hlasem kleslým: „Spurná nesvolí, aby si vzal tebe, dceru hezké žebračky, jak mne nazývala. Proto dítě, vypusť si tu nešťastnou lásku s mysli a neklam se marnou nadějí. Tomáš ostatně o tebe nestojí, an odejel, aniž by s tebou promluvil. Proto poslechni rady své matky a podej ruky své řádnému muži, který té zaprosit přijde a budeš šťastna. S bohem, milé, dobré dítě, žehnám tě s veškerou láskou svou mateřskou! Neplač — neplač — opět se shledáme!“ Skonala dceři své v náručí.

Bylo to poprvé v životě, co dobrá ta matka dítě své zarmoutila a bylo to — naposled.

* * *

Před Marií otvíraly se dva čertvé hroby: do jednoho měla pochovati matku a do druhého svou lásku.

Uzavřela se do komůrky a upadla do dlouhé nemoci.

Byla by snad ve svém opuštění zahynula, kdyby se jí nebyly milosrdné sousedky ujaly, které ji střídavé ošetřovaly.

Když pak se zotavila, že mohla vyjíti, byla první cesta její do kostela, kdež poklekla na témž místě, na kterém s Tomášem tolikráte stávala; nyní byla samotna, osiřelá, s pustým srdcem!

Kdož by se byl podíval na tu bledou, utrápenou dívku, na tu zlomenou lilii v slzách, byl by myslil, že tu pláče anděl nad bídou člověčenstva!

A tak chodíc do kostela vyplakat se před oltář, se srdcem poklidnějším vracela se pokaždé do chaloupky.

A opět přišlo jaro.

V Mariině duši byl se uhostil posléze onen mír, jakýž následuje po utrpení, když se bolestné rány hojit počínají.

O Tomáši nebylo po celou zimu ani slechu, z čehož v Lesíně soudili, že se v Praze dobře má, a že se mu nestýská. Také se za to mělo, že se bez nevěsty nenavrátí.

Jednoho jitra nedělního vyšla Marie do kostela o něco dříve, jakási touha poháněla ji na místo, kdež rodičové její odpočívali, jako by hlas matčin slyšela: „Přijď nás dnes navštívit.“

I spěchala na hřbitov, šla od hrobu otcova k hrobu matčinu, jako by se ptala: „Co mne očekává? Co znamená ten nepokoj v mém ňádru?“

A usednuvši na matčin hrob, pohřížila se v zpomínky, až ji vytrhl hlas zvonku, že v chrámu započíná svatý obřad. I zdvihla se a všla a postavila se na své místo před oltářem.

„Dnes budu moci zpívat,“ pravila sama k sobě, modlitby své otvírajíc.

A již rozzvučely se mohutné ty zvuky velikolepého nástroje, jenž jakoby ani nebyl dílem rukou lidských, dovede unášeti mysl k nadpozemským výšinám.

A již již počínají slova staré písně: „Bože před tvou velebností!“ an tu zazní před oltářem vzkřiknutí a Marie klesá bez sebe k zemi. Jaké to bylo překvapení! Počínajíc zpívati, zaslechne tu za sebou známý hlas, pozná, že za ní stojí ten, jejž tak vroucně miluje!

Vynesli ji a položili na hrob její matky; když pak na jarním vzduchu ze mdlob procitla, byla v náručí Tomášově, a ten nejsladšími slovy volal ji k životu. Tam pak na hrobě matčině spojily se jich hlasy k svatému slibu lásky, tam spojila se jich srdce i duše jich . . . .

„Už ti vedu nevěstu, matko,“ pravil Tomáš, když přiváděl Marii do statku; „ale není z Prahy, mám ji od srdce rád a budu s ní šťasten!“

„Nu vezmi si ji s pánem bohem!“ odvětila Spurná. „Co s tebou, když jinak nechceš!“ A vzavši Marii za ruku, vedla ji do sednice.

„Jakže, panímámo,“ ptala se Marie, „vy dáváte svolení? Ale moje nebožka matka —“

„Tvoje nebožka mi těžce ublížila, ale smrt všecko vyrovnává!“ pravila.

Když pak po velikonocích kráčela za nimi co starosvatka k oltáři, a když zaslechla z kostelíčka ty dojemné zvuky staré písně, pohledla na oba snoubence a řekla: „Pořád ta stará píseň!“

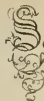
Z historii „ztracených“ depeší. I. — Ztracený milostný lístek — nediskretně pootevřené šuplátko šicího stolku — získaná potutelná panská — spočítej mi kdo ty dramatické hračky, jež byly z této látky už vyřezány a vysoustruhovány! „Tuze otřepané!“ bručí můj blaseovaný přítel recensent. — Jako vašnosti blaseovanost, odtušim se smíchem, a vtělená vaše oposice od jakživa! dám vám na to své čestné slovo, kdyby mi někdy šotek nedal dobře dělat a péro se mi smeklo ditto na nějakou tu „dramatickou drobnost“ (čehož ostatně bůh uvaruj!), že nesáhnu nikam, ale nikam jinam, než zcela klidně opět do některého z nejtajnějších šuplátek vážené paní — h i s t o r i e a uzmu odtamtud zrovna to nejšikovněji — ukradené psaníčko. Neboť mluvte si co mluvte, a kaboňte se jak sami chcete — otřepáno, neotřepáno: pokud ten „zkažený“ svět světem a lidé lidmi, nepřestanou již t a j n á ta šuplátka „táhnout“ a „ztracené“ lístky, dechiffrované depeše, zbloudilé telegramy, porušené pečeti budou na parketovaném i dlážděném podiu toho „velkého“, ale šlakovitě málo „důstojného“ a ještě méně „národního“ divadla hráti věčné věkův náramně interesantní úlohu! Račte se projít kamkoliv libo. Ku „velebnému“ Louvru nebo ku „věčnému“ Vatikánu — do suchoparného Berlína nebo do rozkošné Neapole, navštivte prázný Escurial nebo zamračený Towr, smutnou Varšavu nebo hýřící Vídeň — nepotřebujete nikde konat teprv dlouhých namáhavých studií archiválních, všude vám toho napovídají z paměti, všude najdete přebohatou ještě t r a d i c i. Kradloť se všude a za všech dob „in politicis“ i „ecclesiasticis“, až se hory zelenaly. Jest-li již za Římanů, nevím. Ale starý Cicero asi nepouštěl své blesky nadarmo proti „rušitelům tajemství“ a v těch utěšených dobách tyranovlády, které nám líčí mistr Tacitus, nebyla tuším také ani sebe závažnější pečet dostatečnou zárukou, že ten svitek papyrusu nebude otevřen s podobnou — opatrností, jako je dnes po dvou tisíci létech otevírají v neapolském „Museo borbonico“.

Nicméně rád připouštím, že byli „staří“ v tom „umění“ ušlechtilém vždy ještě pouhými začátečníky. Předně vůbec tolik nepsali jako my, za druhé nebylo ještě poštovnictví tak vyvinuto, za třetí obešel se ten starý svět — slyšte! — i bez diplomacie a tajné policie, a podivuhodnou shodou příčin a účinkův i — beze strachu před národy. Na vše to vyzrála teprv pozdější civilisace a tou měrou, jakou „zrála“, padaly i l i s t y se stromu lidských tužeb a zájmů čím dále pořád hustěji — do rukou nepovolaných. Již na počátku šestnáctého století shledáváme při dvorech velmocí i bezmocí evropských kradení listin a depeší vypěstováno — na důležitý výhonek vysoké politiky — na s y s t é m. Již téměř každý „bohabojný“ dvůr má svůj — černý kabinet a poctiví otcové řádu Ježíšova neobmezují se na pouhou inkvisici, pracující mučírnou a hranicí, ale stíhají pilně i myšlénky složené pod pečetí, — vše jedno, ať jsou to myšlénky králův, knížat nebo poddaných. Již vláda Karla V. týmž spůsobem bohulibým vypátrala téměř veškeré důležitější úmluvy stavův protestantských a roku 1539 bezmála bylo by přišlo ku válce mezi lantkrabím hessenským Filipem a Jindřichem mladším, vévodou brunšvicko-lüneburským, pro ukradenou tomuto depeši. Pan lantkrabí tehda sice sám přiznával, že je to věc „neslušná a nedovolená“, chytati a čísti cizí listy, omlouval se ale tím, že prý se tomu on, protestant, naučil toliko od papeženců. Měl pravdu. O deset let později klečel chudák sám v Halle u nohou „nejmocnějšího křesťanského vladaře“ Karla V, aniž by sobě uměl vysvětlit všechna ta osidla zrady, jež přivodila jeho porážku. Teprv u večer osudného dne (19. června 1547) po večeři u vévody A l b y zvěděl všeho. Seděl tu v domnění, že dosáhl od císaře-vítěze plného odpuštění, s lehčím srdcem při šumícím poháru po boku Morice saského a kurfiřta brandenburského. K půlnoci povstal zamračený hostitel „katan nizozemský“ a hostina byla skončena. Všickni se měli k odchodu, ovšem i Filip hessenský. Však tu zastoupí mu Alba cestu a se slovy: „Pane lantkrabí, vy jste mým zajatcem,“ ukáže mu svitek listin. Lantkrabí zbledl. B y l y ť t o l i s t i n y j e h o, jež psával svým spojencům a v nichž ovšem Karlu V. nikterak nelichotíval. Kterak těch listin Karel V. se zmocnil, lantkrabí ovšem nezvěděl, ale mstivosti císařovy zakusil plnou měrou. Pykal déle pěti let v žaláři za svou neopatrnost.

V časích šmalkaldského spolku jezovité a Španělé přivedli umění to na značný stupeň. Dovednost ruky, mechaniky, lučby zápolily vespolek. Otevřené listy přepisovány, a jiné podvrhovány, z kterých adresat pravý opak zvěděl než zvěděti měl — podpisy i pečeté nápodobovány s podivuhodnou smělostí a obratností.

Když Sigmundem Augustem vymřel mužský kmen Jagellonů (1572) a politikové vídeňští starali se o to, kdo že dosáhne koruny polské, dostal vrchní německý poštmistr Thurn Taxis rozkaz,

aby zachycoval listy velmožům polským zasýlané a zejmena, aby se zmocnil papírů papežského legáta kardinála Moroniho. Poněvadž ale pan kardinál, jeda sám poštou, ty papíry důležité choval při sobě, nezbývalo ovšem nic jiného nežli s depešemi uzmout také pana kardinála. Stalo se vskutku, a to dosti hrubým spůsobem. Lidé vrchního poštmistra sami přepadli poštu, pana kardinála zadrželi a z papírů obrali. Ale nikdo nebyl valně jejich obsahem potěšen.

Sestra ukrutnice. (Ballada staroskotská.)

Dvě sestry v komnaté pospolu,
  Binnorie, o Binnorie —
k nim přikvapil záletník do dvoru,
  tam pod krásnou hrází u Binnorie.

On zdaleka západu k nim až spěl,
rád obě dvě, víc však mladší měl.

On před starší meč svůj i prsten klad',
však mladší měl nade vše v světě rád.

On starší meč i sponu přál,
té mladší však svoje srdce dal.

Tu v starší strach se zmoh' a vzrost',
a na mladší jala ji závist i zlost.

I počala sestru k tomu mít,
by spolu šly otcovy lodě zřít.

I vzala ji za ruku plnou neh
a vedla ji na samý proudu břeh.

Teď na kámen mladší nesl krok,
tu starší k ní spěchá a sráží ji v tok.

Již objala její štíhlý pás
a vrhla ji u vln šumný sráz.

„Ó sestro, ó sestro své ruky mi přej,
půl království mého za to měj."

„Ó sestro já nepodám ruky ti své
a mít budu celé království tvé."

„Ó, hauba té ruce, k níž nadarmo zřím,
jež rozvésti chce mne s miláčkem mým.

Ó sestro dej chopit mně rukavic jen
a William můj tvým budiž v tento den."

„Ni ruky, ni rukavic nemáš mít,
máť William mně jistěji milým být.

Tvé růžené pro tváře, pro zlatý vlas
bych zůstala pannou na věčný čas."

A tonula, ploula a tonula zas
až voda ji zanesla pod mlýnskou hráz.

„Mlýn, pane otče, zastavte jen!
Tam labuť neb jedna z mořských žen."

I zarazil mlynář kola hned
tu k sobě plout mrtvolu ženinu shled'.

Zřít její vám nebylo rusý vlas,
to pro sama zlata i perel jas.

A nebylo útlý ten bok vám zřít
to pro pasu široka zlatý svit.

Ba nebylo zřít její nožky vám,
vždyť třepení zlaté se třpytilo tam.

A starý tu pěvec s harfou šel,
ten na dvoře královë čarovně pěl.

Zřel do bledých, sladkých tváří těch,
a hořce si nad ní pozavzdech'.

Pak z kostí její si harfu sbil,
a kamenným srdcem hnul její kvil.

On ze zlatých vlasů těch struny jí dal,
kdo zvuk její uslyšel, pocítil žal.

On před síň královu nes' harfu svou,
tam slečny a rytíři pospolu jsou.

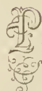
On harfu tu na kámen blízký klad',
i jala se sama sebou hned hrát.

„Ó tam sedí otec můj, královský rek
a tam moje máti královi vděk.

A bratr můj Hugo stojí tam
a u něho věrný můj William sám."

Však posledním zvukem harfa lká:
  „Binnorie, ó, Binnorie —
ó běda ti, falešná sestro má!" —
  tam pod krásnou hrází u Binnorie.

L. H.

Před prvním provozováním. — Kdyby dramatický básník vylíčil vše, co před kusu prvním provozováním jeho duchem se zmítá, jaké smrtelné úzkosti pocítí o dítko své, než před lampami dokáže sílu životní, vůbec po jakých škálách smíšení citové jeho se pohybují — od té hloubky zoufalé, která z propasti na něho zeje až k té výši nadějné, která oslněný věnec jemu podává: kdyby pravím dramatický básník vše to vylíčil, psychologie měla by látky nové, zajímavé, měla by v čem se probírat a neprobrala by to tak snadno.

Ale básníci dramatičtí obyčejně nám o tom nevypravují a na jejich kusech není to viděti. Jenom náhodou dostanou se nám některé sporé zprávy a ty vypravují vesměs, že v dobu prvního provozování jsou prsa básnikova rozdrásána, že draví supové pasou se na vnitřnostech jeho, jako na vnitřnostech Prometheových.

Kdož by to věřil, že Sardou do dnešního dne každý svůj kus odstůně, že hořečka jím lomcuje, že ani nesmí býti prvnímu představení přítomen, že v posteli leže při heřmánku poslouchá zprávy o výsledku každého aktu!

Do „Café de Gymnase" před lety přicházel výtečný komik Lesueur; jednoho dne přišel s ním mladý muž, asi třicetiletý a byl komikovým známým představen co Victorien Sardou. Neměl vousu, vypadal jako kandidát theologie a činil dojem velké rozpačitosti, skoro obmezenosti. „Autor našeho nového kusu," pravil Lesueur, „povídám, budete se koukat, náš mladý Scribe."

Sardou se usmál nesměle, jako když děkuje za poklonu. „Do opravdy," povídal Lesueur, „není to na něm vidět, ale je vám to chlapík — il a le diable au corps — však se podivíte!" Bylo to roku 1861, Sardouovo jmeno ještě nikdo neznal a ten, kdo byl tu představen, věru nevypadal podle toho, jakoby měl šotka. První jeho kus před léty na Odeonu propadl a jmeno nešťastného spisovatele bylo již dávno zapomenuto. Nedávno provozována na nejmenším divadle pařížském „Dejazet" jakási jeho fraškovitá komedie s výsledkem — ale což to znamenalo? Známí tudíž mnoho nevšímali si slov Lesueurových; věděliť, že na úsudek herců vůbec nelze se spolehnouti nikdy a mimo to byl Sardou již čtvrtý „mladý Scribe", jehož jim Lesueur představil.

Tenkrát byly zkoušky na jeho „Les pattes de mouche", také na českém divadle, ačkoliv nevím již pod jakým jmenem, známé. Čím dále šly zkoušky, tím více rostlo zimničné rozčilení Sardou-ovo, který poprvé hlásil se před rozhodné a rozhodující obecenstvo. A když se blížil večer prvního provozování, bralo rozčilení spisovatelovo na se rozměry takové, že nelze to vyličiti, proto že by tomu nikdo nevěřil. Až ho musilo býti každému líto, kdo by si ho byl povšimnul; měl momenty až i úplné nevědomosti, zrovna zpitomělosti. Na poslední zkoušce nechtěl chytiti fidibus, jenž jest složen z osudného listu a na listu tom, vlastně na fidibu, závisí průběh celé veselohry. Sardou byl bez sebe. „Nechytí-li dnes

večer fidibus, jest kus můj ztracen," vzdychal neustále. Byl tak předrážděn, byl tak úzkostliv, že byl až nemocen. Posléze až otupěl. A fidibus při prvním provozování chytil, kus se líbil rozhodně; avšak i když již jméno jeho neslo se k první slávě, Sardou ještě se nezpamatoval.

Na podobné nepatrnosti závisel výsledek prvního provozování Brachvoglova „Narcise". V meziaktí rekvisitář šťouchnul do pagody, pagoda se potácela, padala, ale šťastnou náhodou ještě byla zachycena. Brachvogel byl bez sebe. Znamení již bylo dáno, neměli duplikát, v ten čas již všecky krámy byly zavřeny, nebylo lze nikde dostati pagodu novou. A bez pagody byl třetí akt nemožný, a bez třetího aktu bylo by po „Narcisu". Ovšem při příštích provozováních měli celý tucet pagod v zásobě, ale poprvé na zásobu nepomyslili.

Když Alexandr Dumas starší přišel poprvé do Paříže, dostal od vévody Orleanského malý úřad, s ním dvanáct set franků ročně. Najal si v čtvrtém patře malý pokojíček s alkovnou, platil 120 franků ročně a instaloval se jako dramatický básník. De Leuben byl jeho spolupracovníkem. Po dlouhý čas opětovala se při nich stará historie. Kamkoli zadali kus, byl jim vrácen. Došlo to tak daleko, že se musili umluviti se spisovatelem zcela podřízeným, ale poněkud již známým, který měl s divadly značné spojení. Ten jim půjčil pouze jméno, nepracoval ničeho, pil a jedl — ale s jeho jménem byly posléze kusy přijaty. Ovšem na divadlech druhu nejnižšího, tak že dostal za Dumas každé představení čtyry franky honoráru a dvě celá místa, kteráž prodal obchodníkům za padesát franků.

To byly první krůpěje zlatého deště, který později Dumasa zaplavoval. Avšak při tom dostal důtku od úřadníků vévodových, že píše pro divadla předměstská, nechť prý píše kusy aspoň jako Casimir Delavigne. „Než bych takové kusy psal," odvětil Dumas, „raději ani perem nehnu."

Tu napsal Dumas „Christinu" a ta byla přijata k provozování na hlavním divadle. Avšak Soulié zpracoval tutéž látku, zpracoval ji dříve, osoboval si tudíž přednost a Dumasovi kus vrácen. První chvíle byl Dumas nešťasten, byl jako bez sebe. Ale pak sedl k stolu a napsal jako jedním dechem „Jindřicha III." Když kus ten psal, zanedbal úřad svůj, hrozili mu, že ho sesadí. Ale Dumas odpověděl na to tím, že vévodu Orleanského osobně pozval k prvnímu představení. Vévoda ovšem podivil se žádosti spisovatele posud nepatrného a pravil, že na zejtří pozval k obědu asi třicet osob, mezi jinými ty a ty prince. Avšak to byla Dumasovi maličkost. „Račte všecky pány hosti vzíti s sebou do divadla." To se sice vévodovi zalíbilo, totiž taká ducha přítomnost. „Ale obědváme až o šesté a v sedm jest divadlo." „Račte obědvati o hodinu dříve, a divadlo počne o hodinu později," pravil Dumas.

A stalo se tak.

„Jindřich III." dáván v únoru 1829. Divadlo bylo přeplněno. Za lóže podáváno z druhé ruky ohromné peníze. Kus slavil pravé triumfy, potlesk rozléhal se po každém aktu, dámy prolévaly slzy, Malibranka klonila se z lóže a tleskala ze všech sil. Po kuse volán básník, vévoda, jehož úřadníkem byl Dumas, povstal na znamení svého uznání. A druhého dne poslal baron Broval, který včera hrozil Dumasovi vyhnáním z úřadu, básníkovi gratulaci s těmito slovy: že nemohl usnouti, aniž by mu psal, jak vysoce si ho váží a jak srdečného podílu běře na jeho výsledku.

Jaký to rozdíl: den před prvním provozováním a den po něm!

A ten byl počátek příští skvělé dráhy Dumasovy, s níž on na konec života svého ovšem zase tak hluboko klesl, jak vysoko se byl povznesl.

Domácí a cizí umění. — Slč. Veverkova vystoupila o svou benefici poprvé v titulní úloze „Panny Orleanské" a vydobila si uznání velmi čestného. Osvědčila opět svůj pěkný talent a v jeho prospěch musíme naléhati na to, aby byl častěji než dosud zaměstnán. Co do pojmutí Johanny zdál se nám býti základní ton příliš měkký, řekneme zrovna sentimentální, což se nesrovnává s nadšením prorockým, za nímž vojínové slepě jdou do boje. Co dále vadí volnému rozvoji pěkného talentu slč. Veverkovy, jest jakási naučená deklamační vlna, která vždy opět a opět se vrací, nechť smysl deklamovaného jest jakýkoliv; tím trpí výkon umělecký v té míře, že upadá v monotonii a později vyvinula by se z toho manýra velmi záhubná. Věc a jedině věc musí umělci dramatickému býti vodítkem, jaký má uhoditi ton; jen pro bůh nic školáckého, naučeného nevnášet tam, kde musí se vynášet, totiž pravý smysl vynášet. Dramatický herec musí býti básníkovi interpretem nejvydatnějším; z básníka musí tedy najíti si methodu, jak ho vykládati, ale nikoliv s methodou přijíti ku básníku, aby básník se jí podati musil. Onano jest jediná cesta pravého umění a nesklamala nikoho; tato sklame každého.

— Sardou dochází v Americe posouzení velmi příkrého. Jak známo, dává se tam „Strýc Sam", v Paříži zapovězený. Sardou prý Ameriku nezná, nezná prý ani její jazyk, pročež jsou prý jeho figury samá pitvornost, karikatura, pravdivá snad jen pro jeho mozek, pro nějž svět za pařížským Boulevardem přestává. Děj že jest nepatrný, dialog mělký a vtip prý se jeví pouze v místech, jež zpracoval Daly (americký zpracovatel), od kteréhož pocházejí celé scény, v kterých se líčí politický život newyorský do nejmenší podrobnosti. Sardou prý jest s poměry americkými tak málo obeznámen, že dá hráti první akt na parníku „mezi Novým Yorkem a Chicagem", což prý asi tolik má smyslu, jakoby nechal plouti parník mezi Kolínem a Drážďany.

— Mužští oplatili ženám úlohy mužské. Může-li žena hráti Romea, Hamleta, proč by muž nemohl na sebe hoditi sukni a hráti Julii, Ofelii? Jakýsi Richard Ricardo zlomil tento předsudek a vystoupil co panna Orleanská, co Marie Stuartka a co Adrienne Lecouvreur. Prozatím ho vysyčeli a vypískali. Tak se časy mění; tak se nám zdá nyní nemožnou věc ta a přece ještě za doby Shakespearovy a i později Julii hrál jen muž, a žena neměla na jeviště přístupu. Čemu tak velice se směje galerie i parter, když Frankovský s Mošnou vyjdou v ženském šatě (Chňap, Lap), bylo za dřívějších dob věcí zcela obyčejnou.

— O Correggiovi cokoliv dosud se mluvilo a psalo, bylo skorem vesměs sbájeno a smyšleno, čemuž studie učeného Itala Quirina Bigiho učinily nyní přítrž. Není pravda, že Correggio byl velice chudý, že jeho umění nedocházelo dostatečného uznání u surových současníků. Velký malíř ten nepocházel z rodiny chudé, aniž neznámé, ano těšil se i takému blahobytu, že jím nabýval dosti volného času, aby se vzdělal na umělce velikého. Ani současníci jeho nebyli tak surovi, neboť v Correggio byla škola malířská v znamenitém květu, tak že i náš Antonio Allegri mnohému se v ní přiučil. Není pravda, co se o něm praví, že byl žákem Montagnovým, ani že sedal u nohou Rafaelových aneb Michel Angelových v Římě, ani že po dlouhý čas obcoval s Tizianem v Benátkách. Correggio nikdy neměl učitele jiného leč Antonia Bartolottiho; v jeho dílně pracoval a jeho nejlepší obrazy sloužily mu za vzory.

O. E. — Přijato.

S. T. — Podobné články hodí se jen do listu denního. Souhlasíte-li, odevzdáme redakci „Národních Listů".

E. R. — Najdete ve Vilímkově „Besedníku".

mh. zde. — Poslední dva verše básničky „V červáncích" obsahují zcela krásnou pointu; celek ale není propracován. Ostatní je slabší.

K. O. — Ano.

J. J. — Posud tak neučinil.

A. St. v B. Ml. — Mělo vztah k žádanému exempláři.

B. H. v St. — Ano.

L. D. — Vaše povídka kdyby byla o dvě třetiny tak kratší!

R. H. — „Ballad" neužijem.

V. V. — Jste spokojen s námi? Vyhovíme také dalšímu ještě přání.

J. B. — Ano — a těžce nemocen.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek* o *čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. — 1873. — Číslo 17.

Hanuša.

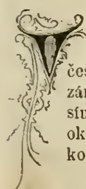
Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

Milým přátelům v Boskovicích na Moravě!

Co mi našeptaly Vaše hory, lesy, skály, jeskyně, Váš hrad a útulné město, složila jsem do skříně povídky. V ní posílám to nazpět k Vám, nejpředněji do váženého kruhu Vašeho.

Kéž najde má pohádka u milých čtenářů toho pohostinství, jakého jsem poznala mezi Vámi na sesterské Moravě.

I.

V česko-moravském pohoří, na výšině drahanské, nalézáme celý svět staveb i zřícenin staveb, rozsáhlých sluí podzemních, druhdy vodou zatopených, nyní okouzlujících příchozího velebnou klenbou s krapníkovou ozdobou.

Vyjdeme-li z těchto jeskyní na světlo denní, zacházíme do úzkých žlebů, dlouhověkým působením vody hluboce vyrytých. Příkře a vysoko vystupují skalní stěny jednoho z těchto žlebů, který slove údolím ponikevským. Výši skal kryje les. Bujné kapradí, mech a dlouhé traviny visí se srázů. Místy úží se údolí tak, že polední slunce nedosahuje hlubiny a cestovatel ubíraje se tudy za jasného dne, náhle v stínu a chladu večera se ocituje. V pravo, v levo z pod keřů a kapradin zejí jeskyně a doupata. Skoro myslíš, že z nich vlk, medvěd, jako druhdy, chlupatou hlavu s svítícíma se očima vystrčí.

Nenadále zahýbá se údolí, že nelze východu dohlednout. Místy zdá se, že k průchodu tě očekávají přirozené brány skalou utvořené, svěžími bylinami věnčené, jako by zbytky vítězných oblouků, průčelí s portálem dávného chrámu. I myslíš, že půjdeš veskrz, jinudy že nelze projít. Přistoupíš a hle, vše rozstoupilo se jinak, než se jevilo; skalní brána pošinula se na nepřístupné místo bývalého koryta vodního, jdeš svou cestou a divé rusalky kdesi za skaliskem smějí se ti, potřásajíce ověnčenými hlavami, kapradí z jich věnců škádlivě se klátí. Nebe viděti jen proužkem jako okrouhlé malé jezírko. Místy skrývá se nebe za skalami i lesem, který tvoří obzor toho spanilého úkrytu.

Na jednom místě, kde obrovská ruka v divé vášni rozmetala hrubé kamení, které stromoví obrůstá a měkkounký mech postýlá a smíří svět rostlinstva v nejbujnější kráse rány a jízvy rozryté země mírní: otvírá skála nitro své jako klenutou bránu a z dálných hlubin prýští se říčka chladná, průhledná, občerstvující co pravý skalní pramen. Zdravá, barvy měnivé usmívá se zpočátku, plyne liknavé, pak bystře podle skály mezi zelenými břehy.

Je to Punkva, správněji Ponikva neb Ponikev.

Nejen ty, člověče, máš romantické povahy, lidi dobrodružných osudů a tajuplných skutků; hle tuto říčku — její běh učiněný román.

Ona prýští z boskovských hor, proplétá se skalami, jeskyněmi, úžlabinami, propadlinami drahanské výšiny, přijímá odtamtud všecky vody, prorývající podzemní tento svět, skrývá a objevuje se pozorovateli nenadále, až po výtoku svém v ponikevském údolí u Blanska do Svitavky se vlévá.

To jest: po romantickém blouznění, po mnohých dobrodružstvích zasnoubí se pořádně a veřejně, vzdá se jmena i povahy své, stane se praktickou hospodyňkou, žene mlýny a hamry. A pak je také konec její okouzlující kráse.

Ponikva nenosí korábů od města k městu, nevodí vodstvo kolikerých vlastí ku světovému moři. Není daleko věhlasná v politickém žití národů. Nikdy nevedla se o ni válka do vyhubení. Malá, domácí to říčka, avšak za krátkého běhu odehrává velký román vnitřního žití v zákoutí domácím. Vynikajíc, ponikajíc podněcuje pátrání trpělivého učence, řídí kroky jeho v temném nitru skalním, škádlí jej. On tím více stopuje a odkrývá v zápětí jejím zbytky pradávné pozemské minulosti. Básník sklání se nad ní v úžasu a naslouchá divným bájím, jež se jí řinou bez počtu z vlnek. Malíř krajinář cítí, jako by naň kynula ze svěžího luna jejího víla na světě nejsvůdnější. Nelze na ni a na její hádanky zapomenout; člověk touží po ní zdáli, pozapomíná pro ni na Rýn i na Dunaj.

II.

V jeseni roku 1685 blížily se dvě pocestné údolí ponikevskému.

Byly v kroji moravských venkovanek a jakkoliv se nezdály chudobné, cestovaly bez ochrany. Každá nesla velký uzel na zádech.

Cesta tímto údolím byla pověstna co do nebezpečí, i bylo neobyčejné, aby tamtudy ženská sama se odvážila. Naše pocestné byly by mohly cestovati dobrou bezpečnou cestou a zacházely si tudy; měly tedy příčinu, proč tak činily. Den chýlil se k večeru.

„Teto, podívej se, jak jsou ty skály hrozné a jak mezi nimi se tmí,“ řekla mladší, „kde to jsme?“

„Nic se neboj, Hanuško, najdeme zde přítele a přes noc odpočinek.“

Šly podle vody modravě zelenavé, kolem svěžích lučin, nad nimiž skály, jak Hanušce se zdálo, rostly. Čím dále,

tím úžeji sestupovaly, vrhaly obrovité stíny, cestovatelkám zatmívala se cesta.

Teta kráčela na oko lhostejně stejným krokem ku předu, Hanuška vedle ní, za ní, ohlížejíc se nepokojně.

„Teto!“ vzkřikla a zas chytla se jí za rukáv.

„Co zas?“ teta na to; „ty skály stojí od pradávna tak, k vůli tobě jiné nebudou. Jen pojď, ať se nám nesetmí.“

„Myslím, že zde straší,“ šeptala Hanuška, „jakživa jsem takovou vodu neviděla.“

Ponikva, proti jejímuž proudu se ubíraly, zmizela náhle ve skále a sotva že popošly, zas již tu byla. To opakovalo se cestou několikráte. Hanuška viděla, že voda v polotmě příšerně se leskne a že stená, je-li pod skalou. A skály sestupovaly se ještě úžeji, vypínaly se příkřeji i výše.

Teta odpověděla pobouřenému děvčátku: „Tys toho už také viděla jakživa! Nevyšla jsi z Předklášteří Tišnovského a mezi jeptiškami v klášteře stala jsi se bázlivou.“

Podala jí ruku, ale když přišly k nádhernému výtoku Ponikvy z nitra skalního, křikla dívka: „O můj bože, tato voda prýští se snad z pekel; hle ten tmavý východ, oh! jak to zeje!“

„Pošetilá! spletu si ještě cestu pro tvé strachy a zde již to musí býti na blízku,“ řekla teta, rozhlížejíc se pozorně. Pohlížela k vrcholům skal, popošla, hledala, ale zříceniny hradu blanského, jež hledala, byly lesem zakryty. Čím více se otáčela, tím více popletla se; již viděla, že nezná cestu.

„Nuže, pojďme tudy.“ řekla a stoupaly do vrchu na zdařbůh.

Z hustého křoví čouhaly omšené balvany; pod nimi zely sluje; vysoké jedle tvořily hustý les a v lese úzká, málo schůdná pěšinka. Sem tam ležel polosetlelý kmen přes cestu.

Teta pozastavovala se; bylo tomu přece již mnoho let, co zde byla s nebožtíkem manželem. Byloť odvážné, že sem se vydala s bázlivým děvčetem; avšak slíbila to choti na úmrtním loži.

Nyní, když noc se blížila velkými kroky a stínové ustoupili stínu jedinému, vševládnoucímu; když nepochybovala více, že cestou se minula: znepokojovala se tak, že déle to tajit nemohla před děvčetem. Modlila se nahlas: „Hospodine vševládče, ty znáš cesty veškeré, tobě žádná skryta není, znáš smýšlení i skutky mé. Řiď ty sám mé kroky, ó hospodine!“

Hanuška poznávajíc po modlení své tety, že jest v nebezpečí, setřásla pojednou pověrčivý strach.

Vystupovaly do vrchu. „Tys mne sem vyslal, Šimone,“ oslovila teta Madlena svého zemřelého chotě, „nyní seznal jsi světlo pravdy a vidíš mne snad, svou sirou vdovu, jak bloudím v pozemských stínech, jak hledám tu cestu pravou. Dlouhá léta hledali jsme ji spolu. Pomoz mi dále, osvěť mi ji. Modli se se mnou k hospodinu, jak jindy jsme se modlívali pospolu.“

Hanuša naslouchajíc úpěnlivým slovům tetiným zamyslila se. „Aj, zdaliž nehledá teta přímluvy svého manžela, jako hledají katolíci přímluvy svatých?“ Nesdělila však svou námitku stísněné tetě; tomu byla zvyklá, aby opatrně soudila. Také nevyčítala jí, co učinila, vždyť též ji povznášela zpomínka na spravedlivého ujce a viděl-li své milé s výšin oněch světů: jak bylo možno, aby bohu jsa blízko, modlitbu k modlitbě jejich nepojil?

Otvírala-li jí obraznost před tím říši zlých duchů, ozářila ji nyní obratem myšlenek víra skalopevná v milost a lásku boží.

Nevěděla ničeho o svých rodičích. Nepamatovala, kdy přišla k Šimonu a Madleně. Byla by myslila, že jest dítětem jejich, kdyby ji byli učili dávati jim jmeno rodičů. Tázala-li se po rodičích, odpovídáno jí, že se doví o nich.

Naučena jsouc držeti zvědavost na uzdě, uměla se uspokojiti i v této věci. Dávala pak sama sebou pěstounům jmena otce i matky a když Šimon zemřel, oplakávala v něm otce.

Patrno, že byla Hanuša pečlivě vychována a sice v jiném učení, než jaké směla veřejně v oné době vyznávat.

Navštěvovala, jak se vyžadovalo, veřejně se svými pěstouny starobylý chrám Tišnovického Předklášteří; tam provozoval Šimon řemeslo tkalcovské. Hanuška byla miláčkem jeptišek tamějších, učila se u nich překrásným umělým pracím, čtení a psaní. V psaní vynikala. Bylať opsala stařičké velebné matce Voršile pěkné modlitby v latinském jazyku s písmeny začátečními, plnými lilií a andělských hlaviček. Jeptišky nemohly se vynadivit, co vše dovedla v písmu. Též otci Šimonu opsala zpěvník ještě krásněji, s ozdobami důmyslnými. Umělosti tohoto zpěvníku neobdivoval se však mimo něho a Madlenu nikdo, an obsahoval zpěvy kacířské a v tajném úkrytu s knihami veřejně zapovězenými se choval. Ani před jeptiškami, ani před dětmi, s nimiž druhdy si hrávala, nesměla se podříci, že v úkrytu domácím, při zandaných oknech a zavřených dveřích, ba později i ve sklepě, bohoslužbu bratrskou vykonávala.

Nepodřekla se nikdy. Vědomí, že jest víra její pronásledována, srostlo v ní tak, že se nemohla nikdy zapomenout, jako se nemýlíváme v užívání pravé neb levé ruky.

Nedivila se tomu, jsouc k tajení se záhy naučena. V klášteře slýchala ovšem proti tomu bludařství horliti, proklínati je, líčiti pekelná muka kacířů. To působívalo jí zlé noci. Byla by chtěla pěstounům zamlčeti, co ji trápívalo, ale byla přece jen dítětem. Pověděla, co v klášteře slýchala, načež uslyšela od Šimona, že klášterní panny v bludech tonou. Litovala pak jeptišek i družek svých a obávala se o jich věčnou spásu. Plakala pro ně.

Šimon řekl tenkráte slavně: „Ničeho se neboj a důvěřuj toliko v boha svého. Pekla a věčných muk není, bůh by toho nestrpěl.“

„Šimone,“ zvolala žena, „kam se to chýlíš; to není dle učení našeho. Tak učili ti, kteří popírali, že Kristus byl synem božím.“

Šimon na to obrátil řeč a Hanuška zůstala na polocestě rozřešené. Jakkoliv víra její vždy vítězila, zanechávaly zápasy v tak mladém věku děsné obrazy v duchu jejím.

Jeptišky rády s ní rozmlouvaly. Velebná matka mnoho pamatovala, slýchala a vypravovávala o osudech kláštera. Její vypravování vyloupávalo se obyčejně z nějakého napomenutí neb malého kázání. Znala důtklivě domluvit a končívala svoje domluvy podotknutím: „Jen kdyby vás viděla zesnulá v Pánu velebná matička Maria Anna Skrymiřská, moje slavná předchůdkyně, ta by vás jinak spořádala.“

Jak zavznělo to jmeno, oddechnul si sbor panen, pokáraná utřela si slze. Některá z nich tázala se, jak to chodívalo za velebné matky Marie Anny, a abatyše ráda odpovídala: „Bylať jsem já mezi těmi málo věrnými, které vytrvaly na hradě Pernštýnském, když nás povstalci r. 1619 odtud zahnali a klášter spustošili. Nedávno jsem tehdáž slib řeholní složila a hned jsem se dočkala tak hrozných věcí.“

Takto ráda se rozpomínala abatyše Voršila. Sestry a jejich žačky pobádávaly ji k pokračování.

A pak slyšely vděčné posluchačky o hrůzách třicetileté války, kterak bývaly v klášteře přepadány, kterak skvosty klášterní loupeny; pak slyšely všecky podrobnosti o úmrtí a pohřbu Marie Anny, o klášter velezasloužilé; po té o volbě matky Voršily.

„Po onom povstání opustily tedy některé panny řád?“ šeptala mladá novicka, jež by byla ráda slyšela více.

Voršila se rozhorlila. „Oh! To byly dívky bezbožné,“ zvolala. „Tajně byly kacířstvím nasáklé, s kacíři mívaly spojení, ke kacířům uprchly, snad s nimi ze země se vystěhovaly, snad bídně zahynuly ve vlasti. Však dobře se jim nevedlo. V nich zbýval ještě odbojný duch, který dříve v této řeholi panoval. Vždyť byly zde abatyše, které odepřely biskupům poslušenství a pikhartským kazatelům nadržovaly. Taková byla Alžběta Březanská. Jednalo-li se o volbu abatyše, volily sestry vždy proti vůli biskupa. Abatyše Anežka Kutinská z Kutné nedávala si dokonce rozkazovat od představených svaté církve, povolalať si opata ze Zbraslavi, aby ji bránil proti opatu velehradskému, až císař sám do toho se vložil. Byla sesazena a do Slezska vyobcována. My ubohé, jež jsme zůstaly církvi svaté věrnými, musily jsme trpěti boží trest za ty zprovinilé. Vytrpěly jsme a bůh nám zase požehnal.“

Věděla také o husitských válkách, kterak tehdáž již byl klášter téměř v nivec uveden, jak po letech byl obnoven a zřízen za krále Albrechta.

Budovy a překrásný chrám zbyly dosud co pomník výkvětu umění, založený Konstancií, druhou chotí Přemysla Otakara I. Od ní byl nazván Nebeskou bránou, „Porta coeli“. Velký umělec, jenž myšlénku brány nebeské provedl, vložil veškerou poetickou víru do vyozdobení portálu. Vchod ten střeží dvanáct apoštolů na podstavcích sloupoví půvabně propleteného. Ornamentika ušlechtilá klene se co vysoké loubí v hluboký oblouk a objímá polovypouklý obraz žehnajícího spasitele. Zakladatelka a syn Václav klečí před jeho trůnem, jako by čelem země se dotýkali. Za nimi stojí žehnajíce postavy v klášterní roucho oděné, snad Anežka a markrabě Přemysl. —

Hanušce bývalo zotavením, líčila-li Voršila zbožnou královnu Konstancii a její duchaplnou dceru Anežku, příchylnost pak Konstancie ku své nebeské bráně.

„Bylo-li tehda již kacířů?“ myslila si dívka, aniž troufala si otázku pronésti nahlas. Vždyť sama k nim náležela. Ale myslila, že nebylo odpadlíků od církve, církev že tehdáž v ničem nebloudila, že bývalo vše jako za Krista prosté a pravdivé.

Myslila, že bývali časové míru v šeré minulosti, která se rozkládá našim zrakům ve vzdálenosti jako obloha s hvězdami, na pohled míruplnými, kdežto víří v nich a bouří života vznik, zápas a rozklad.

Nebeská brána bývala jí útěchou a útočištěm ve zmatcích dvojí víry, v níž vyrůstala. Rozloučila se s klášterem, s nebeskou branou, s krásným údolím tišnovským. Teta jí řekla, nyní že se doví o svých rodičích, dříve však že sezná muže moudrého a šlechetného, bratra Ctibora, k němuž nebožtík Šimon do roka dvakráte byl putovával. A jeho hledali právě v té lesní pustině. —

Divné zvuky, neslýchaný ryk ozýval se lesem.

„Co to?“ tázaly se Hanuška a Madlena, držíce se za ruce. A obě neodpovídajíce věděly, to že není leč vytí lité zvěře. Přicházelo to blíže, zatřáslo vzduchem i slabými ženštinami. Již odpovídalo to samo.

Byly to zvuky divého hladu, strašlivých pudů, hrubé síly, ani pomyšlení na slitování. Oh! jak to zuřilo tichým šumným lesem. Tak zuřilo to tehdejším stoletím, tak slídila divoká surovost po své kořisti, tak otvíral fanatismus krví zbrocené dásně.

Naše pocestné slyšely to šustit křovinami, prolamovat větve, dupat po měkkém mechu, drápat se kamením a kamení sesouvati se pod tíží hrozných lesních obyvatelů. Při tom se opakovalo vytí jako ve sboru s hlasy, jež se braly od jektavé výše, padajíce ve zlozvucích, naplňujících hrůzou sluch ptáčků lesních, až v hloubce zařvaly s hromem širých nebes o závod.

Čekaly bez hnutí, co díti se bude. V tom strachu nemohly ani rozeznat, odkud vlastně to přichází; zdálo se jim, že je obklopuje nebezpečí se všech stran, hluku přibývalo, patrně blížilo se to stále.

Byl to jakýsi divý lov o kořist prchající, o kterou nyní již vytím vedli mezi sebou zápas. V zaslepené vášni ušlo šelmám, že na blízku jiná kořist se skrývá. Tak hnalo se to kolem; cestovatelky rozeznávaly, že se to prehání, vzdaluje, až z dáli jen ryk a šum se ozývaly.

„Chvála bohu, teto, můžeme jíti,“ řekla Hanuša.

„Pojďme,“ odvece teta, jako ve snu, vždyť nevěděla dokonce, kam se ubírají.

Přece šly bystře po přestálém strachu, naslouchajíce jen, nepřibližší-li se zas ten divý rej.

Stoupaly do vrchu po příkré stráni. Hanuša již pouštěla všecky obavy, chtěla býti srdnata. A tu ji oblétalo snění bezděčné, rozmanité, jí ku podivu, kde se vzalo.

Jak se drala divým lesem nocí černou, představil se jí v duchu tišnovský klášter, jeho utěšená zahrada, tiché chodby; slyšela zvuk varhan a „nebeská brána“ vypínala se jako do samých nebes. Zdála se jí zářící, průsvitná, krásná.

Přejela si dlaní čelo. Ale nic naplat; nebeská brána sice zmizela, avšak ona octla se v duchu na louce pod horou Květnicou. Kosila tam trávu s děvčaty. Bylo veselo, zeleno; údolí Svratcavou protékané lesklo se v jasném sluněčku a Hanuška slyšela tu milou písničku, jež začíná: „Hanuško, děvuško!“

Obraz takové šťastné chvíle krutě se odrážel od nesnází skutečnosti. Nadarmo přetírala si čelo, pořád slyšela tu písničku: „Hanuško, děvuško!“

„Snad odtud ani nevyvázneme,“ ozývala se v ní malomyslnost. Tetě rovněž klesala mysl. Zdálo se, že nelze dosíci temene, na němž doufaly, že cíle dojdou.

Byly však temeni blíže, než se nadály a po nějakém namáhavém vystupování octly se na lesnatém vrcholi, který byl ozářen vycházejícím měsícem.

„Jsme zachráněny!“ zvolala Hanuša, okouzlena jsouc čarovným osvětlením, náhle se objevivším nad děsnou tmou, jež byla dole rozhostěna, nyní pak zvolna ustupovala níž a níže.

Madlena obcházela v horečném napnutí celou plochu vrchole; doufala, že nalezne hrad kdesi za stromovím.

Všude bylo pusto a ona náhle křikla: „Ani krok dále, Hanušo, jsme nad propastí; již vím, že jsme opravdu zabloudily.“

Jim u nohou otevírala se obrovská, bezedná díra, jako do lůna země vevrtaná. Jest to propadlina, jež bývala druhdy rozsáhlou jeskyní. Kdysi v dávnověku sesula se klenba její

do hlubiny a nitro druhdy podzemní, temné, neúrodné zírá nyní z hlubin nepřístupných k nebesům, ssaje z nich světlo a zelená se bujným rostlinstvem.

Propast, nad níž stanuly Madlena a Hanuša jest známá, mnoho navštěvovaná „Macocha". Toto jmeno později povstalo. V době našeho vypravování říkalo se jen Propast. Značilo dost a každé dítě v okolí znalo aspoň dle doslechu nebezpečné to místo.

Hanuša blížila se klečíc a po rukou šoupajíc se Propasti, více ze zvědavosti než z bázně. Měsíce chvějící se svit nořil se do její husté tmy, jež naproti němu jako by náruč napřahovala. Cosi rojilo a zachvívalo se v nočním slabém světle a jí se zdálo, že sbíhají se pitvorné postavy bez počtu do hltavého bezedna.

Hanuša chytivši se tety kolem krku pobádala ji, aby odtud se klidily. Byla však nyní zlá rada. Teta bála se zajíti v kteroukoliv stranu. Nedůvěřovala pod svýma nohama půdě, jež v těchto horách nenadále se otevírá, sesypává, kterou podrývá, podemílá tajuplné vodstvo v základech. Věděla nyní, že je dělí od hradu blanského nebezpečné údolí ponikevské, do něhož měsíce svit posud nevnikal. Okamžik tohoto nerozhodnutí u Madleny a pověrčivého strachu u Hanušy byl oběma vrcholem úzkosti.

Vlasy div nenježily se jim, když zaslechly znova šumot, chrastění, blížiti se cosi živého, až konečně rozeznávaly neurčitě hlas. Ačkoli nepoznaly, kdo neb co jej vydává, utišily se nevědouce, odkud se jim vnuklo přesvědčení, že nebezpečí více nehrozí. S bázlivou nadějí naslouchaly blížícím se zvukům, málo pronikavým a neskonale utěšeným.

Rozeznaly zpěv a sice povědomý, posvátný, píseň bratrskou.

Madlena uvrhla se na kolena. „Šimone, voláš li ty nás k sobě?" blouznila strachem přestálým pomatena. Hanuša dobyvši více přítomnosti ducha, zavolala hlasem zvučně mladistvým.

Píseň umlkla a hlas zavolal v odpověď.

„Sem, sem, zde jsme!" řídila Hanuša jasným voláním příchozího.

Ten vystoupil ze stínu černavých stromů do záře měsíčné. Byl to kmet s vlajícím bílým vousem.

Madlena vykřikla: „Jsi ty to. bratře Ctibore? Hle, přece nás řídila ruka hospodinova tímto bludištěm." (Pokračování.)

Lesní kvítí.*)

I.

Velkonoce, z mrtvých vstání,
slyšíš z dálky onen hlas?
divné, čaromocné zvuky —
bílá blánka padá z ruky,
slze na tu blánku zas.

Z mrtvých vstání, velkonoce,
dobo přetajemných sil;
země v ňádra sílu sbírá,
však mně bolest srdce svírá,
zvonů hlas v ně tesknost lil.

O má vlasti, kdy svou silou
zmámíš svého hrobu stráž?
kdy s nebeským ohněm v líci,
v ruce pravdy korouhvici
povstaneš co Mesiáš?

II.

Zachraň, lese, stěnou mlází
u příkopu bílý hloh,
pohleď, květe na pochváty,
jako krásný — kostrbatý,
sedraný cigánský hoch.

Tolik květu, bože milý!
šatných listů ale prost,
nevíť, čím víc rozkvítne se,
tím že více trpkých snese
plodů jeho chvátavost.

Ale chraň jej, chraň jej přece,
ty i tvoje kyprá mláz,
aby aspoň v dálném světě
plné štěstí poznal v květě,
potom žebrákem je zas.

III.

Máj. — Vše kolem obětuje
a strom z nitra bujných sil,
statisíce živých svící —
outlých stonků na větvici —
v žlutý plamen rozsvítil.

Ony kouzlaplné krásy,
lesní chráme, znám je, znám,
šeptem stromů srdce hřejí
a tvých svatyň u veřejí
písněmi se modlívám.

Ach já toužím vyprositi
perlu zázračných těch kras;
přálť bych všemu světu míti,
aby píseň přešla v žití
a to žití v píseň zas.

IV.

Všude mír a všude ticho,
že bys jako v chrámě klek',
na krůpěje rosy padá
a zde v barvy se rozkládá
zlatý slunka paprslek.

Vlny dne se utišily
lidské práce odlivem,
však, co v srdci spočívalo,
do tuhé se práce dalo
vždy bušícím kladivem.

Nitro hoří vzpomínkami,
věrná slzo, has je, has,
a ty, starý kováříku,
nechej tepání a křiku,
vždyť je venku jaro zas.

Země slaví z mrtvých vstání,
v lesním chrámě je dnes pouť,
nu a při takovém svátku
nesmíš aspoň na záchvatku
svoje vlastní pouta kouť.

V.

Zpívá táhle v lesa krytu
jarní touhu svoji drozd,
a při jeho písni prosté
lidské srdce v prsou roste,
kypří mech a šumí hvozd.

Každý tón je kvítek jeden,
jimi pučí ňader luh —
či jsou kvítka píseň svěží,
která v srdci země leží
k jaru skrytá? — to ví bůh.

Jedno druhým doplněno,
proč se po ostatním ptáš?
budiž rád, že v těžké chvíli
krásy rozmanité síly
k hojení svých strastí máš.

VI.

Lesní třešně v bukovině,
a na třešni bílý květ,
zlatý prášek v nitru nesa
po lístečku dolů klesá,
prolétaje jarní svět.

Les když nadšen silnovětý
šumí bohatýrský zpěv,
hází třešně z bujna květů
do té básně plné vzletu
v kapkách vůně svoji krev.

Viz, jak stojí v šatě bílém,
jako kněžka bílých vil,
jak v skořápce perla svitná,
jak z dob lásky plnocitná
píseň v epu, jež jsi žil!

*) Ukázka ze samostatného cyklu lyrických písní, jež vyjdou nákladem Grégra a Dattla. Jmeno spisovatelovo zatím zamlčujem.

Na dráze.

Novela od *Bohumila Havlasy.*

(Dokončení.)

IV.

Dvě mrtvoly. — Třetí třída.

Procházel jsem se na nádraží čekaje na vlak.

Čtyry týdny minuly od mého posledního pobytu v lesinském zámečku. Kolik slzí se vyronilo od jeho obyvatelů v tom čase, kolik vzdechů? A včera, dnes? Zachvěl jsem se děsnou zpomínkou. Včerejší den, co jim opět přinesl? Ubohá Růženo! A tím jsem já vinen . . . Já? Nikoli, vyšší řízení, vyšší soud a on vinník, nebožtík!

Ano, nebožtík! Rada byl mrtev. Pře, k níž jsem vynaložil všecku ráznost, jež mne největšího namáhání, sebezapření stála, abych odolal slibům, dolehání, překážkám kladeným mně od strany, již záleželo na utajení skandálního procesu, byla odložena.

Včera byl nalezen rada mrtev — otrávil se.

Dlouho odkládal; snad nedůvěřoval mé ráznosti, snad se spolehal na vliv s hůry, žil posud naději, marně. Včera mělo být rozhodnuto; rada věděl, že pád jeho jest pojištěn — osvobodil se.

A pozůstalí? — Zpráva o jeho smrti mne zasmušila, zpomínka na pozůstalé mne dojala. Ubozí! Ještě však jsem jim mohl prospěti. Jeho jsem zahubil, osvoboditi ho nepřipouštěla má čest, mé svědomí; ale nevinnou, nešťastnou rodinu mohl jsem ušetřiti skandálního přelíčení. Aspoň od veřejného kompromisu mohl jsem uchránit jich čest, jmeno!

S tím úmyslem přišel jsem také v tato místa. A pak — „Vždyť ještě možno, by Růžena . . .“ Nedomyslil jsem; zsinalý radův obličej mihl se mi před očima . . .

Vlak byl zde. S hlubokým povzdechem vstoupil jsem do vozu. Mé oči zíraly oknem, aniž by rozeznávaly předmětu . . . „Ano, pro Růženu chtěl jsem přinésti oběť.“

A Baravští?

Prsa má se úžila. Baravští, pro něž jsem vše podnikl? „Jsou oba svobodni!“ odpovídal jsem si; „Štěpán propuštěn pro nedostatek důkazů, či spíše pro ušetření většího skandálu, komik též na svobodě. Co chtěli více, neučinil jsem dosti?“

A jejich jmění — Helena . . . .

To ta spravedlnost, poctivost, čest, právo, o nichž jsem horoval tenkráte před radou, že chci teď sám oloupiti ty, jichž jsem se zastal, nepotrestané propustiti vinníky — a proč? Pro vášeň, které jsem tak dlouho vzdoroval.

Byl jsem obětivý k trpitelům, jednal jsem šlechetně krásně! Arci: vždyť jsem jim vrátil svobodu, již by beze mne byli snad též dosáhli, svobodu, kteráž jim náležela tak jako ono jmění, jež jest podmínkou jejich budoucího žití. Jeden jest bez určitého zaměstnání, polochorý, druhý bez podpory k přerušeným studiím; a tam užívá se toho, co jim náleží!

Činil jsem si snad naděje, že přec bude Růžena mou a tím i bohatství? Nikoli, to bylo nemožné, nás oba dělil hrob. Proč tedy chtěl jsem se prohřešiti? Svěsil jsem unavenou hlavu.

Či snad jsem se mohl omluvit, že jsou dosti nešťastni, otec — vinník že potrestán, že chci dobrý čin prokázat? Že snad větší jest dobro, oloupiti majetníky, nechati bídně je živořiti v nouzi a ponechati lup v rukou těch, kteří po dlouhá léta ho užívali a dopustili, by oprávnění majitelé žili v bídě, v utrpení? Nikoli! Marné omlouvání — seznal jsem, že můj záměr jest nešlecheten. Pro pouhou vášeň chtěl jsem to učinit, pro zisk; lačnil jsem po díku Růženy!

A za to byl bych žil po celé čtyry týdny v násilném sebezapírání, byl bych nechal zavražditi dříve muže, kterýž na jediné mé slovo byl by slíbil, dosáhl vyproštění obou bratrů? Což já více nehodlal učinit? Vždyť bych toho byl docílil bez utrpení, bez zápasu, byl bych zachoval život člověka a za vděk byl bych obdržel ruku Růženinu, jmění její.

A nesvolil jsem! Arci chtěl jsem více — byl jsem silnější než teď, vzdor takým výhodám, a teď, kdy jsem za přesvědčení své, za právo překročil i mrtvolu, měl jsem ustoupit za slůvko díků? Nikoli — vytrvám!“

„A za to budu šťasten!“ šeptal mi vnitřní pocit, „šťasten u vědomí své šlechetnosti; vážen, neb pře má proklesti mi dráhu u obecenstva; pře, která spůsobí nesmírný hluk, kteráž bude vítána protivládní straně. Ta pojistí mou budoucnost na přízni lidu a na mé poctivosti budovanou. Na Růženu pak zapomenu jako na každou jinou.“

„Vrátím se!“ rozhodl jsem se.

Pozvedl jsem hlavu. Mráz projel mým tělem. Spatřil jsem radovou. V smutkový šat oděna, seděla přímo proti mně, bledý, truchlý obličej upírajíc na mne. Sklonil jsem hlavu. Její pohled mne bodal. Roj myšlenek prolétal mi hlavou a já byl bez myšlénky! Seděl jsem tu nevinen a přece vinník!

Zapomněl jsem na nejbližší stanici vystoupit. Teprv volání: „Kolín!“ mne zpamatovalo. „Prvně s radou, teď s jeho chotí se nalézám na této stanici,“ pomyslil jsem; „mohl jsem tehdáž tušiti, že budu pro oba tak osudným?“

Cizí ruka se dotkla mého ramene. Zachvěl jsem se tuše, čí to. „Prosím, byste mi dopřál vymčřený nám čas, pane R . . . .“ pravila radová. „Doufám, že mi neodepřete mou žádost!“

Uklonil jsem se. Následoval jsem ji do restaurace.

Hostinský uvedl nás do pokoje. Byli jsme samotni.

Po okamžité přestávce počala radová, přísně oči na mne upírajíc: „Manžel můj jest mrtev!“

„Vím, milostpaní —“ odvětil jsem tiše.

„Učinil jste svou povinnost!“ pokračovala. „Teď vás žádám, prosím, byste osvědčil přízeň, již jste druhdy k nám choval.“

„A chovám posud —“

Ona se trpce usmála. „Vydejte mi osudnou listinu!“ pravila určitě.

Ustrnul jsem. „Listinu?“

„Ano, žádám nešťastný papír, nebudete tím zkrácen.“

„Podivno!“ řekl jsem uražen, „že ráčíte mít domněnku, že jednání mé bylo zištné, ana jste snad zvěděla o mé rozmluvě s panem radou.“

Radová se zarděla. „Odpusťte!“ řekla kvapně, „odpusťte mi! Jsem nesmyslná takto mluvíc; nevšímejte si mých slov a prosím, dejte mi listinu, spěchám, nesmím se odloučit od mrtvoly.“

Přeslechl jsem poslední slova. „Nemohu, milostpaní!“

„Což jste nás neučinil dosti nešťastnými; chcete nás zcela zhanobit? Mne, děti mé — Růženu!“

Zachvěl jsem se před tím jmenem a rty mé slabě zašeptaly: „Nesmím.“

„A kdo vám v tom brání?“

„Čest! spravedlnost!“

„Spravedlost však pomstěna!“

„Není —“

„A co ještě žádáte, zlověstče?“ vzkřikla zděšena.

„Jmění Baravských!“

„A více ničeho?“

„Ničeho.“

„Díky bohu! pak jest listina má!“ zvolala a vytáhla malou tobolku. „Znáte rukopis mladšího Baravského?“ tázala se.

„Znám.“

„Čtěte!“ Podala mi dopis.

„Ctěná paní! Neslzte, hoře vaše, pokud ještě možno, bude skráceno. Uzřel jsem Růženu a celá duše má náleží pouze jí. Jen vůle její a já svoluji! Svoluji v štěstí, v blaženství, v jakém již nyní líbám Vašnostinu ruku s vřelými slovy: „Drahá matinko!“ — Vy budete jí nám oběma, a otcové naši budou smířeni. Štěpán Baravski.“

Patřil jsem tázavě v její vítězné zraky, zdráhaje se porozumět.

„Posud vám nejasno? Nuže čtěte!“ Podala mi vkusný lístek.

„K svému zasnoubení v den 1. listopadu zvou: Růžena Kalnická, Štěpán Baravski —“ četl jsem a přede mnou se tmělo. „Tedy za měsíc —“

„Ano za měsíc; až vymizí poněkud zpomínka na včerejší nešťastný den. Smlouva již podepsána. Spěchala jsem, bych použila vhodného okamžiku a zachránila od většího znectění chotě a pojistila existenci dítkám. Nedivte se mé zištnosti, jsem matka!“ pravila s truchlým, jemným úsměvem. „Ode dne podepsání smlouvy stal se mladší Baravski pánem všeho jmění a teď — Ale probůh! co jest vám?“ zkřikla zděšena, povšimnouc si teprv teď mého dojmutí.

„Nic —, nic!“ odvětil jsem. „Lehká mdloba. Zde milostpaní, zde vezměte osudný list, nosil jsem jej vždy s sebou — vezměte, a prosím, zanechte mne!“

Ona zaštkala. „O nikoli! nikoli!“ zvolala. „Odpusťte, v radosti zapomněla jsem na vás; vy jste ji miloval, já to tušila. Byla by šťastna s vámi, choť můj to pravil ještě před smrtí; odpusťte nám: byl to osud!“

Zpamatoval jsem se. „Je pravda, milostpaní,“ řekl jsem trpce, „byl to osud!“

Její slza skanula na ruku mou. „A nemám ničeho vyříditi Růženě?“ tázala se, pro mou bolest na svůj žal zapomínajíc.

Sehnul jsem se: Na podlaze ležela nešťastná, mnou upuštěná listina, již radová zapomněla zvednout. „Hle, milostpaní!“ řekl jsem, „žádaný papír leží na podlaze.“

Neměl jsem v záchvatu bolu, trpkého sklamání ni slzy, ni žádoucího slova; hořkost plnila celou mou duši proti celému světu.

Ona na mne pohlédla útrpným, jemně vyčítavým okem, v němž jsem četl tolik soustrasti i lásky, že jsem doložil: „Nuže, řekněte jí, milostpaní, až jí listinu tu podáte, že to má sláva právnická jí na oltář svatební obětována!“

„Toť příliš chladné. Proč jste pln sarkasmu proti mně?“

Venku vyzýval zvonek poprvé k odjezdu.

„Milostpaní, zvoní!“ řekl jsem.

Radová se obrátila k odchodu. „Vy jste neuprosný, nespravedlivý!“

„Nikoli, toliko nešťastný!“

Přistoupla ke mně. Rty její se dotkly mého čela, zřel jsem slzy po tvářích jí kanoucí. „Odpuštění obapolné!“ zašeptala.

Políbil jsem její ruku. „S bohem!“ řekl jsem.

„S bohem!“ Odešla. Mlčky jsem ji sledoval. Trpký pocit posud mne ovládal, žal nebyl s to, aby nad ním zvítězil. Slza neumenšila bol můj; hleděl jsem udolat jej trapnější ještě trpkostí. „Baravski! proto jsem pro tebe pracoval,“ dumal jsem, „abys mi ji odvedl! Podivno!“ Zahledl jsem ještě ruku radové kynoucí mně.

„Ta paní veze mrtvolu svého manžela,“ pravil konduktor druhému na ni ukazuje.

Zvonek podruhé zazněl. Vlak sebou hnul.

Dojat hleděl jsem za mizícími vozy. „Mrtvolu jeho,“ vzdychl jsem, „a mrtvolu mé mladé lásky! . . . .“

„Ach! služebník! má úcta!“ zašvitořil jakýs muž malé, obtloustlé postavy vedle mne. Uklonil jsem se chladně. „Aj, aj! zdá se, že mne již neračte znát — hehehe! co čas nedělá!“ smál se — „Rýdesel! Rýdesel! aha, již se račte pamatovat!“

V udivení hleděl jsem na peněžníkův ošumělý oděv.

„Divíte se mé změně, není-li pravda? hehehe! vidíte, co čas nedělá! Neškodí! Nehoda, chybná špekulace, však se všecko zase změní . . . . čas to udělá! hehehe!“

„Pánové, vlak ku Praze!“ volalo se.

„Odpusťte,“ řek' jsem, „nemám ještě lístek.“

„Ah, to pojedeme opět spolu!“ štěbetal Prušák, provázeje mne k pokladně. „Či pardon! pardon! vyť jedete aspoň v druhé třídě, a já hehe! jsem tomu již odvykl — co čas nedělá!“ doložil svým oblíbeným pořekadlem.

„Vy tedy jedete —“

„Ve čtvrté! ve čtvrté jsem jel; odsud žádná čtvrtá nejede, tedy v třetí. Škoda peněz!“

„Hm! je-li vám libo, změňme jízdní lístky.“

„O, prosím, snad byste nejel v tak sprosté —“

„Já se nezdrábal v ní jeti, ale vy, když jsme se prvně setkali, jste pravil, že byste ve čtvrté třídě nejel do smrti!“

„A druhý pán: ani po smrti.“

Zarazil jsem se při té připomínce. „Pravda. Vizte onen odjíždějící vlak — tam jede mrtev — a ne ve čtvrté třídě!“

„Jakže?“

„A vy jste jel a pojedete v ní ještě množstvíkráte —“

„Nejspíš, nejspíš!“ škrábal se Prušák ve vlasech, poněkud mou zprávou dojat.

„A vizte, oba jste se zařekli, že mezi tu luzu nevstoupíte!“ řekl jsem, pln zlomyslnosti ve svém bolu. „Vezměte!“ Podal jsem mu svůj lístek, on mně svůj. „Svezete se ještě jednou.“

„Hm, však ne naposled — čas vše mění!“ těšil se a kvapil k vozu.

Sotva jsem vstoupil do nejbližšího coupée a již vlak odjížděl. Vstříc mi radostně přiskočil komik.

„Pane doktore! pane doktore! kde jste se zde octnul?“ Spokojenost mu zářila z očí.

„Vy jste nyní šťasten?“

„O zajisté! zajisté! A to mám děkovat pouze vám a panu lékaři Háji — poděkujte mu opětně za mne, prosím! Pomocí bratrovou převzal jsem společnost ředitele Sošky — snad obdržím později i svou koncesi.“

„A netoužíte po penězích, které vlastně vám náleží?“

„Nechci jich: neoblažily by mne!“

Pohledl jsem s obdivem na něho. „Blažený!“ vzdychl jsem, a smuten přistoupil jsem k oknu.

Přede mnou míjel plodný kraj; dál ubíhal důkaz moci, velikosti člověka a důkaz maličkosti, málomocnosti člověka dlel v tomto vynálezu . . . .

„A ona mohla být mou — mohl jsem ssát se rtů jejich blaho kýžené. — Mohl! Ó ano, já mohl! Já — podlé sobectví!“

„Zmizelo. A nastoupla myšlenka odříkání se. Odříkání se a v něm štěstí: chladné, ledové to štěstí s trpkým na rtech úsměvem, bolným pohrdáním v srdci, za útěchu majíc poctivost, k pýše čest — vedle pak laškující, plesající svět na troskách těch a také šťasten!“

Komik přistoupil ke mně. „Helena?“ zašeptal. Porozuměl jsem. V předtuše její budoucnosti řekl jsem: „V žaláři.“

U potoka.

Od *R. E. Jamota.*

Najdém si na našich potulech také na kraj lesa, kde malá bystřina hovorně ve vlhkou, travnatou louku vtéká. V okolí hlučno až příliš, jeť málem polovice srpna a po našich stráních žnou nejpilněji. Na všech stranách hovor ženců, ruch vozů žebřinových pro obilí jedoucích a zase zpěv mládeže po pastvách; všude hluku tolik, že to postačí, abychom vyhledávali místa osamělá.

Tak mi vždy připadá, jako by o žních přírodu odstrojovali; neboť jakmile po prvním žitném strništi zachrastí vítr, jsme s letem u konce, za dveřmi již nepřívětivý podzimek se svými dešti i mlhami po horách. Proto také pohlížím v dobách těch na samotu lesní jako by na klidný útulek, v němž uchována svěžest ještě do dob pozdních, v němž o smrti kolem se loudající není ani pohádky.

Snad mi čtenář za zlé nevyloží, vyzvu-li jej, aby mne doprovodil v klidné to místo lesní nad potokem. Máť ono tolik půvabu i ryzosti v sobě, že zde déle vytrváte, než byste si původně snad umínili. Kdybyste desetkrát tichý ten kout byli seznali, i po jedenácté se vděkem ve stínu prastarých jedlí si spočiuete. Jako by ta klidná voda potoka kouzelně na vás působila, ba zdá se, že každým okamžikem připlyne po ní nový obrat do života osobní vegetace. A vegetace, věřte, je zde zvláštní. Nesetká se zde ovšem oko vaše s nádhernými květy exotickými, ani s pyšnými barvami alpských bylin; najdete zde prosté, snad i ošklivé druhy, nicméně lpí mysl naše na nich tolika upomínkami, že s radostí patříme na doby, kdy jako děti s děkuplnými tajnostmi přírody naší jsme se seznamovali.

Chudé byliny ty na mnoze spřátelily se tak těsně s tuhými břeby potoka, že zřídka kdy lze jim od břehů těch se odděliti, aniž by spojena s tím nebyla smrt stonku se loučícího.

Vidíme na nevelkém výběžku blátivém celou kupu r d e s n o v i t ý c h rostlin. Jako hoši zvali jsme je žabincem, jinde prý jim říkají pepř. Měli jsme je vždy na paměti. Zkušenější dávali jich tmavě zelené, nahnědle proužkované listy okoušet méně zběhlým. A jakou jsme mívali radost, pakli že palčivá chuť listů těch, daleko ostřejší samého pepře, ošizeným soudruhům slzu vyloudila! Dosud vidím, jak si mnohý nehty škrábal jazyk, aby si v bolesti ulevil. Podál bylin těch stojí v samé vodě několik p u š k v o r c ů. Celá řada upomínek vyřine se nám v mysl naši. Řezávali jsme úzké listy jejich na plavadla; udělali jsme z nich dva svazky, spojili je provázkem a položili na vodu. Na to jsme lehli na provázek, že se nám plavadla křížila na zádech, rozháněli jsme se rukama i nohama po rybníce — zvali jsme to plováním.

Starý kostelník náš řezával listy puškvorcové vždy v svatvečer před božím tělem a pokryl jimi kamenou půdu malého kostelíčka našeho — bývala to pro nás slavnost veliká . . . . Z mladších pochvovitých listů dělávali jsme píšťaly, na kterýchž jsme ssáním pískavé zvuky vyluzovali. Nejmladší dužnatý list jsme obzvláště hledávali, pojídali jsme jej, zvouce ho masíčkem z tulipan — tak se u nás puškvorci do dneška říká.

Na břehu samém je několik kopců č e r n o b ý l u. Vždy jsme mívali rostlinu tu ve vážnosti. Říkávali nám, kde černobýl na břehu, tam dobře se koupat, poněvadž vodník, (či mužíček, jak my jej zvali) nemá pak nižádné moci. Zde ovšem nejsou exempláře veliké, ale dále v dole pod vsí jsou z nich celé křoviny. Snad se tonoucí někdy silného prutu jich u břehu zachytil, tím se zachránil, a odtud ta pověra.

Mezi travou na břehu modrají se n e z a b u d k y, jsou zde neobyčejně veliké a obzvláště ostře zbarvené. Kdož by je neznal!? Chodívali jsme na ně — říkali jsme na k o č i č í m ý d l o — (takzovou Chadové nezabudky), srovnávali jsme je do věnce, který pak ve vodě na talíři dlouho nezvadnul . . . .

Jinak je břeh sám porostlý ponejvíce v r b a m i. Potočnice, jívy a vůbec skorem všechny druhy vrb jsou zde hojně zastoupeny. Některá olšina roste sice také mezi nimi, ale je obyčejně zakrslá, spíše křovina než strom. Podobně nacházíme zde některý topol, osamělou osyku. Jsou to vesměs křoviny nad míru bohaté na brouky; nejednoho zlatozeleného tesaře pižmového, i nažloutlého tesaře topolového jsme zde polapili. Leč mimo to zajímavy jsou nám křoviny ty ještě hojností lilku, jehož stonky se mezi kořeny vrb zaplétají. Zřídka kdy modrá se jeho květ, podobný květu bramborovému; namnoze zakládají se již bobule.

Mnohokrát jsme jako hoši sem zaběhli nařezat si dřevnatých větviček vrbic, jak u nás lilku říkáme. Vážili jsme si jí velice; platilať nám za sladké dřevo a to není málo. Třeba zpočátku chutnala hořce, změní se po chvíli chuť její ve sladkou. Ale červených jedovatých bobulí jsme se střežili, třeba nás krásná barva jejich nejednou lákala . . . .

Než nemyslete sobě, že když jsme si místo to za útulek vyvolili, je zde ticho hrobové. Nastáváť znenáhla podzimní tah opeřenců a tu vedle stálých obyvatelů křovin těch setkáte se s mnohým vzácným ptákem. Tak zde vidíte již m o d ř e n k y. Celý rok je u nás nepostihnete až v měsících srpnu a září, kde jako přední stráže stěhujícího se ptactva poprvé na potoky zavítají.

Právě sedla jedna blízko nás na vrbu. Pružný proutek dosud se ještě houpe pod ní. Je to krásný pták, i hlasu

dost příjemného. Blankytně modrá prsa lesknou se jako hedbáví, pak přijde proužek červenavý, po něm zas bílý. Ostatní peří je přirezavělé až do hněda. Je to patrně sameček — samičky nejsou tak silně zbarveny. Pohvizduje si zticha, jako by šeptal, avšak sotva že jsme sebou pohnuli, ulétá — jeť plachá neobyčejně.

Chvíli je ticho, ale hned na to ozve se z blízka nějaký pták, jako by dvěma mincemi o sebe tloukl. Napodobíme hlas ten tím, že jazykem o zuby zvuk vyluzujem, a za chvíli přiskáče tu po zemi červenka. Má bříško jako plamen, ptáčník z profese by řekl, že je žlutá jako olej. Myslila nepochybně, že tu družka některá a proto přihopkovala. Pohlíží na nás moudrým jasným očkem, ale pak rozběhne se za muškou, jež jí právě kolem zobáku letěla — a chňap! má ji. Co pravda, je pravda, hmyz chytá virtuosně, však ji u nás proto tak rádi chytají; v letě nenajdete po vsích téměř ani světničky, kde by ji neměli; kde kdo může, chytá ji; a óna ostatně neodolá nástrahám úlisným; musíť na ni pohlížet sváb, jejž na špendlík dávají do poklopu, nad míru vábně.

I střízlíka zde uvidíte. Hřmotí někde mezi vrbami hlasem dost hlubokým, tak že byste myslili, kdo ví co to bude, a on tu vylítne rezavý ptáček, malý, že ho sotva vidět, s ocáskem vzhůru — jako slepice. Daleko nejde, jsouť potoky jeho výhradným domovem i obydlím.

Zadíváme se na potok. Právě dopadá na hladinu jeho několik paprsků slunečních. Hojnost malých mušek je vyhledalo, vyhřívají se v světlých těch vrstvách vzduchu. Vydávají při tom zvláštní, pronikavý hlas, na který jsme si v samotě lesní za dnů horkých již tak uvykli. — Teď přilétlo mezi ně tmavě modré šídlo, avšak to není nakloněno hře, šelestí mezi listy puškvorce, a pak ulétá dále svým nehezkým potácivým letem.

S malé větvičky rozlétne se rehek. Seděl již hezkou chvíli na větvičce a díval se toužebně za šídlem. Ale zmýlil se, právě že šídlo v letu svém tak se potácí, nedostal je. Teď se zase vrátil na dřívější místo a jak se zdá, z nepodařené výpravy ani dost málo se nehorší, snad že je na takové věci zvyklý. Zahvizdne si a po každém hvizdu jako by řekl: „Tak, tak!“ Při tom se nakloní tak, že vidíme pěkný červený ocásek vždy prosvitnout mezi křídly.

Bavíme se tak po několik okamžiků, dívajíce se na něj. V tom přilítne jak střela jakýsi větší modrošedý pták, a než se rehek může nadít, již je v pazourech modrošedého dravce — tuhýka či masojeda, jak jej také zovou. Ubohý rehek trhá sebou, píští, leč nadarmo; masojed jej klofl několikrát do hlavy, že mu krvácí; teď mu škube zobákem peří z prsou a chystá se k hodům.

Leč mnoho z hodů těch nepoužil, náhle přiletí se strany oblázek a plesk! oba ptáky srazil do trávy.

„To bylo dobře míreno,“ díme v duchu a díváme se, odkud kámen přiletěl.

„I jak by ne!“ Stranou od nás, na blízku, stojí známý ptáčník a rybář ze vsi. V chytání ryb a ptáků se mu na míle nikdo nevyrovná, a jak má ruku trefnou, vidíme, jak mistrně srazil oba ptáky s vrby. Teď přeskočil potok, a již zvedá oba ptáky se země. Usmívá se samolibě, jakoby chtěl říci: „Já ho naučím!“ Již nás spatřil a pozdravuje. Zná nás dobře, byli jsme mnohokráte s ním i na rybách i na ptácích.

Že ani teď na prázdno nejde, je patrné. Ba právě, má dlouhý lískový prut a kolem něho ovinutou šňůru; jde na ryby.

„A kam dnes?“ tážem se. „I postihl jsem,“ dí, „pod splavem v dole úhoře, ale utek' mi; tak jsem poslal hochy pro nádobí a vylejem tůni, on bezpochyby dál nešel. Ale zatím než hoši přijdou, vzal jsem udici a podívám se po nějakých pstruzích.“

Ukazuje nám udici. Je zavěšena na žíněném vláknu, to prý je nejlepší; dole u samé udice je kousek stříbrné struny z houslí, to aby pstruh ostrými zuby žíni nepřekousl a neodplaval. Ale nejdivnější jest, že místo vnadidla má modré lesknoucí se kolečko, vystřihnuté z velikého péra pávího.

„Kde pak jste na to přišel, chytat pstruhy na paví pero?“ tážem se nedůvěřivě.

„To nevíte? To je přec staré, že na páví pero jde pstruh raději než na moučného červa; třeba mu jím ve vodě trochu zahrát, aby je zhlédl, pak je jistě chapne.“

„No, na to se podíváme,“ díme nedůvěřujíce, i kráčíme několik kroků s ním.

Za nízkou vrbinou jsme se usadili tak, abychom sice na vodu viděli, ale od pstruhů viděni nebyli. Jsouť ostražitější než sama liška; jen vidět cosi podezřelého na břehu a do nejdelší smrti se jich nedočkáte.

Rybář upravuje zatím udici, a my díváme se na vodu. Potok je malý, sotva dva kroky široký, téměř bez kaménku. Na dně je samý písek, jen některý lístek slídy zaleskne se, pakli naň náhodou paprslek sluneční dopadne. Ryb není mnoho vidět! Asi dvě neb tři namodralé lesklé střevlíčky plavou zdlouhavě po kraji, některá mřenka válí se v písku. Však teď připlynulo shora několik rybek větších. Jsou rychlé jako vítr, jen se mihly před našima očima a již stanuly pod kořeny vrbovými. Jsou to pstruzi, ačkoli jsme ani hnědý hřbet ani červené skvrny rozeznati nedovedli; vždyť tu v lese bez toho jiné ryby téměř ani nejsou.

Náš rybář je již hotov s ustrojováním udice. Hodil ji do vody, a pohrává s ní, že nás časem odražený paprslek v oči téměř až oslňuje. Pstruhy to přilákalo. Připluli ku břehu, kde udice jest, a hledí. Než najednou se rozžene jeden a již má péro v ústech; však sotva že se mohl spamatovati, škubnul rybář prutem a pstruh třepe se již po trávě. Veliký není, u porovnání na příklad s kaprem, ale na pstruha dost veliký, je těžký přes čtvrt libry. Má břicho lesklé do běla, hřbet tmavý, skorem olivový, a na něm červené skvrny. Musí se ihned „trhnout“; je tak choulostivý, že ani v jiné vodě nedovede žíti, za krátkou dobu lekne; neřku-li aby vydržel ve vlhkém pytli rybářově. Již je vyvrhnut; rybář sotva že s tím hotov, hází již na novo udici do potoka. Jde to s chytáním rychle; za několik minut vyhodil druhého na trávu, brzy na to třetího — trvá to sotva půl hodiny a již leží deset pstruhů v režném pytli.

Stali jsme se tou hojnou kořistí mlsni; což abychom se také pokusili? — Myšlénka stala se skutkem. Rybář nám ochotně zapůjčil udici a my tedy hodili také do vody. Díváme se chvíli, hrajeme pérem, a hle, pstruh přišel, popadl péro, tahá se s ním ve vodě, my vyšvihnem prut, a ona je udice prázná; zkoušíme to po druhé, po třetí, ale marně. K tomu musí být umění.

Rybář se nám směje: „Ono taky nejde všecko tak snadně jak se zdá.“ Rozmrzelí pokoušíme se ještě jednou, ale s týmž výsledkem. Nevrle odkládáme udici. Rybář ji skládá a chystá se k odchodu.

„Co, již půjdete?“ — „Ano, hoši budou čekat u splavu, a já bych rád toho úhoře dostal.“

Jdeme tedy s ním, vždyť jsme podobným spůsobem ryby chytat ještě neviděli.

Asi tři sta kroků od nás je splav, s něhož možno po okolních lukách vodu rozváděti. Pod ním je tůně, a v té ryb, jako nikde jinde.

„Chytal jsem ho," dí rybář cestou o úhoři, „rukama, poškrábal jsem ho po těle, ale přece mi uprchnul. Bylo tam trochu mnoho vody, a já nevzpomněl vzít si hned do ruky písek, abych ho mohl snáze udržet. Chytám ho již ten týden po třetí, ale dnes ho nepustím, kdybych měl vylejt celý potok až ke vsi."

Jsme u místa. Na malé lávce sedí dva hoši a stranou nachází se různé nářadí: lopata, motyka, vědro, veliká pletená košinka, jaké užívají k nošení sena. Na ponejprv se jistě usmějete tak podivnému náčiní rybářskému, ale jsou to prostředky na chytání ryb nad míru radikální.

Rybář zandal splav tak, že voda po lukách se rozlévá; tam kde tůně přestává, udělal hráz z drnoví, vzal košinku do ruky a postavil se u břehu. Starší hoch přeskočil na druhou stranu, i vstoupil zároveň s otcem do vody. Každý chytil se košinky jednou rukou, a teď počínají nabírat. Polovice vody skoro vždy uteče, ale oni nabírají i přelévají tak zrychla, že se zdá, jako by jedním proudem se to lilo. Menší hoch pomáhá vědrem.

Namáhají se asi dvacet minut a vody ubylo víc než polovic. Lejou ještě chvíli, pak přenechal starý vylévání hochům docela a sám prohledává tůni. Pod kameny i pod břehy ryb hojnost! Okouni půlliberní, jeden nažloutlý a nahnědlý lín, čtyři mníci v tmavě strakaté kůži a několik jelců třepou se již ve vědře.

Po úhoři ani stopy. Rybář již každý kámen, každý podmol prozkoumal, i pod prahem splavu hledal, ale nadarmo; po úhoři nikde stopy. Rybář kleje, ale vadí se marně; chce-li úhoře dostat, bude muset nepochybně také druhou tůni prohledat. Dělají podobné přípravy jako prvé, opakují týž manévr, uplyne asi čtvrt hodiny a jsou hotovi, jeť tůně menší než první. Ale chytání je zas bez výsledku. Ryb všelikých hojnost, ale po úhoři ani čichu. Rybář již soptí; a v zlosti chystá se vyliti třetí tůni.

Nás to již více nebaví, pořád totéž, a ta váda k tomu — nač bychom zde prodlévali. Půjdem zpátky k lesu, a pak pokraji, okruhem domů.

Jdeme tedy zvolna zpět, i prohlížíme si ještě druhou tůni, již právě vylili. Některá malá bělička sice tam ještě je, ale ve zčistěné již vodě po ničem více ani památky. Jdeme již kolem prvé tůně. Zde opět prázno. Veliké špinavé kameny čouhají nad ten krapet vody, ostatně ničeho viděti nelze. Leč náhle nás zastaví zvláštní zvuk, vycházející z hlubiny samého břehu. Tak se zdá, jako by někdo ve vodě se šplýchal. „Snad že to bude vodní krysa," pomyslíme si, i čekáme, co přijde. Čekáme chvíli, zvuk zdá se že každým okamžikem jde blíže.

Náhle se objeví v malém otvoru u břehu, hezky vysoko nad vodou, cosi tmavého, vylézá to víc a více a hle! před divícím se zrakem naším sklouznul úhor z díry po blátě do vody. Šelma proklatá, to on dobře cítil, když vody ubývalo, že nebude mu volno, a zalezl do břehu. Teď však tam již nemohl nepochybně bez vody vydržet a vylezl zase zpět.

Voláme na rybáře; ale tomu se nechce, je namáháním celý uřícen. Když však volání jsme opětovali, přiběhl přec. Vykládat jsme mu nepotřebovali, co se stalo. Sotva že viděl úhoře ve vodě se mihati jako černý stín, již popadnul lopatu a pleskl ho několikrát do hlavy, na to sešel do vody a v okamžiku vynáší úhoře asi čtyry stopy dlouhého.

„Nu je to ten, nebo není?" táže se vítězoslavně, ukazuje při tom na rány, jež mu byl před tím nehty zasadil. Jinak je úhoř neporušený; rány lopatou ho sice omráčily, avšak neporanily.

Že rybář ostatní tůně již nevylėval, tuším netřeba dokládati; odcházejíce slyšíme ho ještě hodnou chvíli hochům vykládati o úhoři tom.

FEUILLETON.

Na naši udici. Středověká legenda. — Kostelní hodiny v Praze odbíjely desátou. Ďábel, jenž letěl toho večera přes město, právě usedl na střeše garnisonního kostela na rohu ulice Celetné. Každý ví zajisté již z vlastní zkušenosti, že obecná víra, jakoby se ďábel vyhýbal posvátným budovám a zmizel, jak mile zazní Credo neb Pater noster, již dávno vybuchla do povětří. Ba novověký skeptismus tvrdí ve vší opravdivosti, že nejsou ďáblu ani nemilá ta pravověrná kázaní, která týkají se skorem výlučně jeho samého i uznávají jaksi jeho vlastní moc a důležitost.

Však co moci samé se týče, myslím, že zvolil ďábel místo své k vůli sousední ulici Hybernácké, lidstvem zvláště v čas bursy přečetně navštěvované.

Když se byl ďábel pohodlně usadil, jal se vytahovat kousky malé hůlky, již držel v ruce, a která, jak se ihned ukázalo, nebyla ničím jiným, než nad míru dlouhým rybářským prutem, složeným jako dalekohled, tak že jej bylo možno protáhnout do délky až zázračné. Připevniv k prutu provazec, vybral z malé krabičky, již přinesl s sebou, mouchu vzácného druhu i hodil dovedným pohybem udici do samého středu živého proudu, jenž dral se a valil ulicí Celetnou.

Na neštěstí byl lid toho večera buď příliš cnostný, aneb vnadidlo spíš málo lákavé. Nadarmo bičoval ďábel proud, pět minut uběhlo a nebylo ani mrknutí. „Můj bože," povzdechl si ďábel, „toť věc velmi podivná; a přece mám nejoblíbenější mušku; na Františku nebo v Zlaté uličce hradčanské by se pro ni ubili. Nuž zkusíme to s jinou." I navleknuv jinou mouchu ze své dobře naplněné krabice, hodil půvabným pohybem vlas znova. — Již za několik okamžiků byla naděje na dobrou zábavu. Vlasem trhalo to neustále a mrkání prutu bylo patrné i potěšitelné. Jednou nebo dvakrát bylo vnadidlo zrovna pohlceno i odnešeno kamsi do domů k pohodlnému strávení. V okamžicích takových byla by řemeslná zručnost, s jakovou ďábel udici zacházel, rozohnila i srdce Isaka Waltone*) Ale všechno namáhání bylo marné; vnadidlo odnášeno, aniž se kořist nabodla, a ďábel ztratil konečně trpělivost. „Slýchal jsem o těchto Pražanech," mumlal. „Počkáme, až dostanem aspoň jednoho; to dostačí!" dodal zlomyslně, navlékaje novou mušku. Mocné trhnutí a švihání následovalo v zápětí na tento nový pokus a ďábel vznesl konečně, nikoliv bez značného namáhání, statného, as dvě stě liberního kramáře na střechu kostelní.

„Pojď," pravil omrzele, když byl stiskl kramáře kolem pasu, „nech toho kvilení a skomírání. Nelichoť si, že jsi vůbec nějaká kořist. Že tebe dostanu, byl jsem jist; bylo to jen otázkou času."

„Nejde o to, můj pane; to mne netrýzní," stěnal nešťastný ubožák, kroutě bolestně hlavou, „ale že jsem byl lapen na tak mizerné vnadidlo. Což o mně řeknou tam ti dole? nechat tučnější sousta minout kolem sebe a chytit se na tak bídnou hračku!" doložil, pošilhávaje se vzlykotem na mouchu, kterou ďábel zase pečlivě upravoval. „To — odpusťte, můj pane — to mne žere!"

„Tak," řekl ďábel filosoficky. „Jakživ jsem žádného nechytil, jenž by se byl takto nevymlouval; ale řekni mi, necnostníte vy tam trochu dole? Zde jest jedna z mých nejoblíbenějších much,

*) Pověstný anglický rybák.

bankovka," pokračoval, vyjímaje jako smaragd zelený hmyz z krabičky. „Této, ačkoliv bývá považována v dobách volebních za výtečnou, ani se netknuli. Snad že tvá moudrost, o níž nikomu nelze pochybovat," dodal ďábel se svou líbeznou, obyčejnou zdvořilostí, „snad že mi tvá moudrost podá vysvětlení, aneb poradí jiné vnadidlo za náhradu."

Kramář pohledl na obsah krabice s opovržlivým úsměvem. „Příliš staromódní, můj pane — již dlouho dohrálo. Ale," doložil s výrazem důležitosti na tváři, „snad bych mohl něco nabídnout — hm — jen tak na zkoušku — co by snad toto haraburdí zde nahradilo. Dejte mi," pokračoval úsečným, obchodnickým tonem, „dejte mi skromná procenta a něco na ruku, a já jsem váš."

„Bližší podmínky?" pravil ďábel vážně.

„Jsem svoboden a dostanu procenta ze všeho, co lapíte, a věc je ujednána."

Ďábel hladil po několik okamžiků zamyšleně svou oháňku. Kramář byl si patrně jist a on, ďábel, odvažoval se věci nepatrné. „Dobrá!" pravil.

„Počkejte na okamžik," řekl obezřelý kramář. „Jsou jisté dodatky. Dejte mi udici a dovolte, abych navlekl vnadidlo sám; jest tu třeba ruky dovedné a sama vaše světoznámá zručnost by se snad se špatnou potázala. Zanechte mne na půl hodiny o samotě a budete-li míti příčiny k stížnosti na mne, zříkám se nároků na svůj vklad, t. j. na svou svobodu."

Ďábel svolil k této žádosti a ukloniv se, zmizel. Sestoupiv půvabně na Příkopy, vstoupil do šatního skladu firmy „Jakub Rothberger" a vystrojiv se tu podle módy, vyšel si za svou osobní zábavou. Jsa odhodlán sprostiti se na okamžik své obyčejné povahy, vmísil se do proudu lidského života, ve vír a hluk a zimničnost lidskou, jen k vůli esthetické zábavě, ne k vůli obchodu. Co činil v ten večer, nenáleží do naší povídky. Vrátíme se ku kramáři, jejž nechali jsme na střeše.

Když se byl ujistil, že ďábel skutečně již odešel, vyňal z kapsy pečlivě podlouhlou čtvrtku papíru a připevnil ji k udici. Sotva se vlasec dotknul proudu, již ucítěna kořist. Udice byla pohlcena. Vytáhnout oběť, odháčkovat ji i upravit udici znovu, odbyto v okamžiku. — Jiná kořist a týž výsledek. — Jiná a zase jiná. Za několik minut byla střecha pokryta těžce oddechujícím a svíjejícím se lovem. Kramář sám viděl, že jsou mnozí z lapených osobní jeho přátelé, ba v některých poznal velmi časté navštěvovatele budovy, u které nyní tak bídně zahynuli. O tom, že kramář byl zcela uspokojen, že on sám se přičinil k tomuto ošálení svých soudruhů, nebude žádný znalec lidské přirozenosti pochybovat. Ale nepoměrně mocnější náhlé zatrhnutí vlascem vyrušilo jej, aby nasadil veškerou sílu a umělost. Čarovný prut se ohnul jako bičiště. Kramář držel pevně a cimbuř kostela byla mu oporou. Znovu a poznovu byl mu vlasec skorem z ruky vytrhnut; znovu a poznovu povytáhl zvolna kus napnutého provazce. Konečně vyzvedl s nasazením všech sil na střechu svíjející se předmět. Zavytí, jako celého pekla, rozlehlo se vzduchem a kramář šťastně ku svým nohoum položil — ď á b l a s a m é h o.

Oba hleděli divoce na sebe. Kramář pamětliv snad toho, jak s ním dříve nakládáno, nechvátal příliš mnoho s vymknutím udice z čelisti svého soupeře. Učiniv tak konečně, tázal se, zdali je ďábel s ním a celým zatímním lovem spokojen. Ale tento pán zdál se být již zabrán v hluboké rozjímání o vnadidle, které mu bylo právě vytaženo z úst. „Jsem spokojen!" pravil konečně, „a odpouštím ti; ale co je zde to?"

„Sehněte se," odpověděl kramář zapínaje kabát na odchod. Ďábel naklonil ucho. „Jsou to bursovní papíry," zašeptal kramář a nahnul hlavu k lehkému pozdravu. Dle *Hartea.*

Duchové a moderní fysiologie. Jan Čermák, bratr slavného našeho malíře Jaroslava Čermáka, profesor v Lipsku a fysiolog nyní již na slovo vzatý, velikou budí pozornost ve světě učeném svými fysiologickými experimenty, jimiž mrská, ano zabíjí veškerý ten humbug, jenž pod jmeny magnetismu, magnetického spaní, pod jmenem mluvících a píšících duchů bláhové i prohnané duše strašívá.

V nejnovějším čase přibylo k tomu ještě i fotografování duchů! Duchové zemřelých, dáme-li se fotografovati, náhle postaví se za nás, otec, matka, bratr, sestra dají se fotografovati s námi, ovšem aniž by se ohlásili dříve u fotografa, a aniž by za svůj portrét se poděkovali.

Jan Čermák dělí spiritisty a spiritualisty na troji druh. Předně jsou to lidé, kteří ze zázraků dělají obchod a po řemeslnicku s duchy obcují. Ty jednoduše pojmenoval darebáky a dále se s nimi neobíral. K druhé sortě náleží lidé poctiví, s dobrým úmyslem a s opravdivou snahou, avšak nemají přírodního vzdělání a vůbec přírodovědecké methody; těm jest Čermák tou radou, aby vůbec takých a podobných věcí zanechali, poněvadž jsouce bez náležitého vzdělání, jaktěživi k cíli by nepřišli. Největších ran však dostalo se sortě třetí, tak zvaným vědátorům, lidem třeba na výši své vědy stojícím, kteří neostýchají se jednak se spiritisty se spolčovati, jednak činiti jim ústupky, muže vědeckého naprosto nedůstojné. O těch praví, že se tím sami již vylučují z republiky pravých učenců.

Arciť nic nemůže sprovoditi humbug, třebať si vědecké roucho oblékal, jistěji se světa, než pravá věda, a tuto zase nic nemůže působiti převraty důkladnější, než experiment. Vždyť i ty tak zvané zázraky nejsou leč experimentem více méně zdařilým; jen že svědčí o obratnosti těch, kdož podváději a pak o lehkováznosti těch, kdož podváděti se dají. A experimenty fysiologické tytéž zázraky podnikají, jen že cestou vědeckou, přirozenou, při čemž výtěžek jest ten, že na místo podvodu a klamu nastoupí jistota, pravda, vědění.

Jak vděčnou látkou všem zázračníkům bylo až dosud magnetické spaní! A Čermák ukázal cestou zcela jednoduchou, za kterými podmínkami tak zvané magnetické spaní nastoupiti musí u každého, bez zázraku, asi tak jako musí se probuditi ze spaní, kdo jest z něho silně burcován. Třeba totiž pouze na jeden předmět, lépe na jeden bod předmětu některého upříti neodvratně svůj zrak — i netrvá to ani deset minut: zrak zemdlí, ospalost se dostaví a krátce na to i spaní. Tomu mohl se z obecenstva podrobiti kdokoliv; kdo vůbec chtěl se přesvědčiti, mohl to zkusiti na sobě samu, mimo shromáždění, doma, aniž by bylo třeba osoby druhé, která by ho ve spánek magnetický uvedla. Ze čtrnácti osob, které se tomu podrobily, že upřeně dívaly se na jeden bod, v desíti minutách d v a n á c t usnulo úplně, že ani neslyšely zvuku ani jmena svého, a dvě usnuly o málo později. A jest po zázraku. S fysiologického stanoviska tedy jest asi jedno, dívá-li se oko po 12—16 hodin na předměty různé aneb po deset minut na předmět jediný: oko zemdlí a pak musí nastoupiti spánek.

Avšak i při zvířatech m u s í nastoupiti za jistými podmínkami, podstatně podobnými, spaní okamžité, tedy podle spiritistův magnetické — jest to také zázrak? Podle týchže zákonů usne r a k, k u ř e, s l e p i c e, ž á b a: stal se s rakem, kuřetem, slepicí, žabou zázrak? A toto usínání Čermák ve svých výkladech ukázal. Arciť nemohl raku, kuřeti, slepici, žábě poručiti, aby se dívaly na jeden bod, jako to mohl žádati na člověku; ale jinými cestami, zase jim přirozenými, došel k týmž výsledům.

Avšak projděme sobě tyto experimenty po řadě.

Minulého roku chtěl Čermákovi jakýsi pán, jinak vzdělaný, leč v přírodních vědách laik, dolíčovati, kterak lze r a k y magneticky uspati: třeba prý je postaviti hlavou dolů, ocasem vzhůru a v jakési vzdálenosti od těla jezditi rukou shora dolů. Avšak Čermák ukázal, kterak naprosto není třeba natírati zvíře rukou, abychom je uspali — dostačí, jen když raka postavíme na hlavu a v tomto postavení nějakou chvíli jej ponecháme; usne vždy a usne každý. Čermák tedy uspal raka, postaviv ho na hlavu, velmi brzy, beze všech kejklí; k tomuto usnulému rytíři přidružil týmž spůsobem druhého; třetího raka dokonce pověsil za nit a dále se ho ani netknul — rozumí se, že usnul.

Podobné experimenty prováděl s k u ř a t y. Přinesli mladé divoké kuře, které velmi hlasitě dávalo svou nevoli na jevo. Čermák přitisknul je na stůl a udělal mu křídou čáru od zobáku ku hlavě, což jest známo již od r. 1645; kuře bylo stále tišší, pak utichlo docela, pak ani nepíplo, ani sebou nepohnulo, i když je Čermák pustil z ruky. Pak je kladl i na záda, kuře zůstalo v téže poloze, v jaké bylo usnulo. Avšak Čermák ukázal, že ani není křídy třeba. Dostačí, abychom kuře tělem i hlavou těsně přitlačili ke stolu, abychom je v této poloze po nějakou chvíli jemným násilím udrželi — kuře usne.

Ještě snadněji jest uspati ž á b u — nic snadnějšího než to. Z jemných nitek uděláme žábě na nohy kroužky, jako nitěný náramek. Tyto kroužky jsou tak lehké, že by mohla žába skákati s nimi jako bez nich. Avšak věc ta ochromí žábu tak, že ani sebou nepohne a s úplnou resignací všemu se podrobí, cokoliv s ní počíti chceme. Teprv až těchto pout jí zbavíme, život zase se dostaví, žába počne skákati.

My ovšem tuto jen jsme p o u k á z a l i k Čermákovým experimentům, aniž bychom jen poněkud věc vyčerpali. A experimenty vědy fysiologické se množí — a což zázraky? Či myslí ti, jimž zázraky dělají tak dobře, že s nimi vědě stačí? Nechať sebe i jiné neklamou!

en pohan Číňan. *) Od *Bret Hartea.*

Což podotknout chci, jest —
a mluvím přímo rád,
že pro temno svých cest
a mnohý kluzký spád
jest pohan Číňan horší nad jiné;
což uabízím se tímto dokázat.

Zlo-Čin se nazýval
a vzhledem k tomu též
bych nerád zapíral,
že jmeno bylo lež;
však úsměv měl tak vážný, dětinný,
že Nye'ovi **) jsem řekl: „Co víc chceš?“

Byl v srpnu třetí den,
tož vlídný, mráčku prost,
a Zlo-Čin, řeknėm jen,
byl vlídný víc než dost;
však spůsob, jakým se mnou a s Nye'em
v ten den si zahrál, budí ošklivost.

To jest, my měli hru,
a Zlo-Čin přišed k nám
o „Jůkru“; ***) na to mru,
že neměl zdání vám;
však usmíval se, když u hry sedėl,
jak dítě vlídné, jak vám povídám.

Leč mícháno tu dnes —
až cit si ohaví! —
a byl bych v mdlobu kles'
nad Nye'a rukávy,
jež byly jsou plny es a doček —
bůh sám tu počestnou hru napraví!

Však jak ten čínský chlap
dnes činil „výhazy“,
a jak v svůj hrabal žlab —
až hrůza obchází!
ba na konec nám nese dočku,
jež — také v mé se ruce nachází.

Já k Nye-i pohléd' jsem,
on na mne popohlid'
a povstal s povzdechem
a řekl: „Můž' to být?
Tou čínskou prací budem žebráky,“
a začal ihned do pohana mlít.

V ten výstup neblahý
já nevmíchal se sám,
však prkna podlahy
jak listím byla tam
kartami kryta, jež byl Zlo-Čin kryl
v hře, o níž zdání neměl, přísahám.

V svých rukávech, ač snad
jest mnohému to div,
měl karet celý sklad
a — to má velký vliv!
Ba nalezli jsme pod jeho nehty —
jak voskovými — vosk též, jak jsem živ!

A proto říct mi jest —
a mluvím přímo rád —
že pro temno svých cest
a mnohý kluzký spád
jest pohan Číňan horší nad jiné,
což vždy a všude říct chci na svou čest!

*) Amerikáné, zvláště v státech západních, jsou lidė velice prohnaní („smart“); avšak Číňané, u valném počtu zvláště v Kalifornii se usazující, vyzrávají ještě nad ně.
**) Nye — čti Naj. Jmeno to jistého amerického plukovníka, pověstného svou zálibou v karbanu.
***) Jůkr („euchre“) — po Americe velmi rozšířená hra.

šachtě. Od *téhož.*

Co že? Kdo byl
Tom Flynn z Virginie?
byl tu tak dlouho přec! —
Hleďme toť divná věc —
kde jste to žil?

Zde v této šachtě
Flynu byl můj soudruh;
ten Tomáš Flynn
v lopotě, slotě,
v společné psotě
byl jak můj stín.

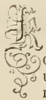
Neví, kdo Flynn!
Aj to je špás!
Nu je to psiua,
myslet na Flynna,
veselého Toma,
v šachtě jako doma;
nuž, hleďte tam!

Tam před tou dérou,
tam u stėny,
Flynn držel trámy
již sborceny;
pak slyším v znaku
v tmu volat čirou:
„Utíkej, Jaku!
milo-li žít,
milá-li žena —
mne tu nech být!“

A to je všechno,
co tenkrát jsem slyšel,
od Toma Flynna,
Flynna z Virginie.

A to je všechno
o Tomu Flynnu. —
Nejsem v své míře
v té vlhké díře — —
není tu světla —
z lampy mi saze
do oka vlétla —
nu — to je všechno!

Leč jestli, pane,
kdy se vám stane,
že hlupec ňáký
bude se ptát
po Tomu Flynnu
jako vy taky:
řekněte doma,
že znal jste Toma
a zde — tu hlínu.

historii „ztracených“ depeší. II. — Výsada, které se od počátku těšila rodina bavorských Thurnů a Taxisů, značně usnadňovala ty praktiky. Obstarávalať pod záštitou nejmocnějších vlád pošty po celé střední Evropě. Kurýři Thurn Taxisští klusali od pobřeží baltického až po Terst, od Ostendy až daleko za Moskvu.

Ferdinand II. povýšil privilegované ty poštmistry do stavu hraběcího, Filip II. španělský obdařil je charakteristickým příjmím: „vezdy věrných“. Thurn Taxisové střádali miliony a vlády vídeňská a španělská — kopie důležitých tajných depeší. . . . V Řezné, v Augšpurku, ve Frankfurtě nad Mohanem, v Norimberce i v Lutychu pracovaly tajné — „černé kabinety“ dnem nocí — a veškeré ty lóže byly neustále v dobrém „obchodním“ spojení s černým kabinetem vídeňským. Poštovnictví v zemích rakouských neměli sice Thurn Taxisové, obstarávalať je až do časův Karla VI. hraběcí rodina Paarovská; však černý kabinet ve Vídni zůstal svěřen

zkušenějším i dovednějším rukoum úředníkův Thurn Taxisových a Hormayer i Vehse podávají nám rozkošné podrobnosti o jeho tajnostech. Důstojný úřad otvíračův listin býval dědičný. Syn po otci, vnuk po dědu jej dědil.

Vyvinula se tak zvláštní aristokracie a potomci všelikých těch Eggardů, Appelmanů, Pollaurů a Eberlů mohli by si právem nejlepším do svých znakův přidati — rozlomenou pečeť. Rodina Eberlova zvláště se vyznamenávala horlivostí a dovedností. Pracovala v Štokeravě od časův Rudolfových až do Josefa II. „Velký" Friedrich pruský nikdy se nedověděl, že kníže Kounic znával jeho depeše pravidelně vždy o několik hodin dříve než vlastní jeho vyslanec; a tehdejší vyslanec francouzský ve Vídni princ Rohan přesvědčil se na veliké udivení své jednoho dne, že kabinet vídeňský má opisy veškerých tajných depeší dvora francouzského, třebas tyto byly asi desaterými chifframi psávány. Na vzájem ale zase píše touž dobou rakouský vyslanec v Petrohradě, pan de Mercy, knížeti Kounicovi, že není jinak možno, nežli že má francouzský vyslanec ve Vídni zrovna klíče od tajných šuplat císařského kabinetu, ješto v Paříži znají doslova obsah všech diplomatických instrukcí rakouských. Nebylo by bývalo ostatně pranic zvláštního. Francouzové nezůstávali za ostatní „civilizací" nikdy a v ničem ještě pozadu. Ludvík XIV. neznal vlastně ani na stará kolena milejší zábavy nežli čísti „ztracené" listy a poctivý Necker vypočetl nám obromné ty sumy, které stála tato zvědavost rozmařilého despotismu, aniž opomenul ukázati, jak špatně vyplatil se králům francouzským tento jejich „příliš hluboko slídící zrak". Pověstný ministr Louvois povýšil ušlechtilé řemeslo to takměř na veřejný státní úřad, — anať přece ta „Commission inquisitoriale des postes" nebyla ničím jiným než nejvlastnějším, velkolepým černým kabinetem.

A jako v Německu Thurnové a Taxisové, tak zde opět hobatli oni Pajotové a Romilléové, i jak se všickni ti „vezdy věrní" pachtýři francouzských pošt zvali. Bezpečnost osoby i vlastnictví byla rozrušena. Jediné slovo, a k tomu nejčastěji ještě zúmyslně překroucené, dostačilo, aby uvrhlo v bídu a neštěstí občany nejlepší, aby mučeny byly hořem celé rodiny. Řečený Louvois hrál si prostředkem zachycených těch listův s králem jako s míčem. Chtěl-li někoho zničit, podvrhnul toliko na poštu list, kompromitující tu kterou oběť, Ludvík XIV. jej dostal a cíl byl dosažen. Nešťastník, do včerejška obsypávaný milostí královou, dnes propadl neuprosnému hněvu tyrana.

První revoluce francouzská vynesla z tajných skříní tuilleriiských mimo jiné i podobný účet francouzského vyslance ve Vídni, maršálka vévody z Richelieu. Jest z roku 1726 a vykazuje rubriky: Důvěrníku za zprávy o listech a depeších.... Měsíční plat rozluštovateli chiffer při rakouském kabinetu.... Témuž za chiffry císařského ministra.... Vojenskému sekretáři za zprávy o vojsku rakouském.... Nájemné z malého bytu za městem, v němž scházejí se otvírači listů a rozluštovatelé chiffer."

Od velkých pánův učili se pak půlpáni. Starší Moser vypravuje nám ve svém „evropském mezinárodním právu" z téže doby dvě roztomilé historky ze života menších dvorův německých. Jistý francouzský vyslanec, pověřený při dvoře německého knížete...., obdržel od vlády své depeše. Již chce rozevřít, když tu zrak jeho upadne na pečeť a on k nevyslovnému ustrnutí svému shledá, že depeše zapečetěna jest — pečetí německého dvora, při němž jest pověřen. Krev se mu zbouří, on běží na prvního ministra a ukazuje mu pečeť. Tento se na ni podívá, zavrtí hlavou a usměje se: „Skutečně! Jsou to hlupáci! To se stalo přehmatem v kanceláři." — Jiný vyslanec francouzský, jenž s podobnou stížností přišel, dostal za odpověď: „Víte, my tu nemáme ještě tak dovedných padělatelů pečetí, jako jsou v Paříži!"

Domácí a cizí umění. — Oslava Koperníkova, při níž se ovšem přihlíželo také k památkám s oslavencem souvisícím, má i ten důležitý výsled praktický, že v Toruni nalezen Koperníkův rukopis, 81 stránky silný, jenž obsahuje mnohé prý velmi zajímavé věci.

— Otilie Malá slaví počátkem příštího měsíce svůj desítiletý pobyt při našem divadle českém. Otilie Malá českému obecenstvu za těch deset let připravila mnohý svátek umělecký — jisto jest, že den benefice Otilie Malé bude i českému obecenstvu divadelnímu svátkem. Kéž by každý umělec mohl se ohlednouti s podobným vědomím na prvních svých deset let!

— Sl. Helena Vávrova při své poslední benefici (Effie v „Sládku prestonském") objevila se ve všem půvabu své roztomilé povahy umělecké, směřující rychlým pochodem na samu výši uměleckého rozvinu. S takovými silami rádi účtujem; bylať by slečna Vávrova dobrou akvisicí každému divadlu, jest jí tím více nám, kteří na své oči stopujeme pokroky tak opravdivě utěšené.

— Hamleta po španělsku zpracoval mladý dramatický básník Coells. Totiž Hamleta v překladě Španělové mají několikerého, ale Coellsovo zpracování jest velmi samostatné a nad míru prý se líbí.

— Kéž je to u nás! V Římě bude zřízeno tak zvané vzorné divadlo. Řízení jeho povede pět členův, které vláda bude jmenovati. Tento výbor pěti vyzve všecky herce italské ke konkursu a z nejlepších sestaví společnost, jim divadlo přenecháno bude bezplatně, ano dostane se jim ještě subvence. Členové takto sestavení zvolí sobě uměleckého ředitele, který co do repertoiru a rozdělování úloh bude vázán svolením řečené pětky. Překlady jsou od provozování vyloučeny, leda děl v pravém slova smyslu mistrných; za to musí býti dáván třikrát měsíčně klasický kus italský. O přijetí kusů rozhoduje výbor pěti, ředitel má hlas poradný. Každého měsíce musejí býti vypraveny nejméně dva kusy nové. Každého roku hraje se po osm měsíců. Za nejlepší kus minulé saisony vyplatí se čestná cena. — Škoda, že to až v Římě!

— Rafael narodil se 6. dubna a zemřel 6. dubna. Tento den slaven letos obzvláště v Urbině, rodišti Rafaelově. Slavnost měla i ten pěkný výsledek, že sebráno 30.000 lirů na zakoupení a úplné restaurování rodného domu.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Brus českého jazyka. Sepsal profesor J. Javůrek. V Praze. Nakladatel Theodor Mourek.

Dějepis všeobecný. Dějiny vzdělaných národů starověkých. Sepsal prof. Fr. Šembera. Díl první. Sešit IV. V Č. Budějovicích. Nákladem J. K. Procházky.

Květomluva. Z národních písní slovanských vybral Rudolf Pokorný. V Praze u Theodora Mourka.

V. D. — Bylo již často spracováno a lp.

N. O. — Tak dlouhých překladů v próze nesmíme přinášet.

M. M. — Prohlídněte si první čtvrtletí!

Thyr. S. — Račte zaslat; nemůžeme o ničem soudit, pokud jsme nečetli.

M. T. T. — Prósa i obsahem i formou příliš drsná, verše nehodí se.

R. — Musili bychom míti zvláštní sklady, kdybychom zachovávaly všecky nepřijaté básně a vůbec drobnější příspěvky.

E. B. v Ch. — Vadí poněkud neobsaženost a radíme, abyste k vůli tomu článek nechal prostě ležet. Sloh je ale plynný a svěží.

V. H. v D. — Obdržíte odpověď v příštím čísle.

V. M. — Napsal jste: „Hoďte vše do koše, když se Vám to nebude líbit." Vyhověli jsme Vašemu přání.

B. D. — Jednu píseň otiskneme.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem **dra. Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMIRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 18.**

Z básní Josefa Sládka.

Písař.

Čas již půlnoc zahučela s věži
a on ještě píše, škrtá, čísli;
ruka mdlá, i oko hledí stěží;
píše, mysli — písař nic nemysli!

Psaní — psaní — bez ustání:
o večeři dnem se hmoží,
v noci píše o snídani,
a když chorá hlava přec se složí,
píše ve snu dlouhé účty boží.

Pak to pero ryje jako dýka. —
Teď jen cítí, den proč, noc tak krátká,
a ten život tak se vleče, smýká,
skrapla slza — škoda posejpátka!

Konečně to pero stranou klade;
v srdci kletba, ale rty se vzpouzí;
zticha, zticha k posteli se krade:
„Ať se žena s dětmi neprobouzí!“

Dcerky.

„Již ta tvá myrta dorůstá
a ženich má tě rád,
pojď, vpletu ti ji do vlasů,
již čas, dcerko, se vdát.“ —

„Matičko, matko, pro boha,
když už mne chcete vdát,
ten vínek dejte do vlasů
a mne — s ním pochovat.“

Co od oltáře spolu šli —
let šestnáct tomu dnes —
před nimi stojí nevěsta,
to dcerka, samý ples.

A matka vplétá s úsměvem
jí vínek myrtový
a co ten úsměv znamená —
muž ví — však nepoví.

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

III.

Hrad Blansko, jehož zříceniny lze posud navštívit na skalnaté výši ponikevského údolí, byl pobořen Prokopem Velkým a zoufale hájen rytířem Janem ze Studnic.

Od té doby zůstal neobydlený, ač některé části mohly ještě přístřeší poskytnouti. Lid vyhýbal se mu pro zlé pověsti, které o někdejších obyvatelích se vypravovaly. Těm přičítala se mnohá nespravedlnost, útisk i loupež páchaná na cestujících, kteří těsným průsmykem se ubírávali.

Větší díl tohoto podání vešel v zapomenutí. Přece udržela se v památce jeho podnes pověst o zbožném poustevníku, který v jedné jeskyni nedaleko hradu přebýval, až jej hradu pán ve slepé vášni zavraždil.

Věřilo se dlouho, že poustevník v údolí pocestným se zjevuje a zbloudilým cestu ukazuje, rytíř že kvíle obchází sbořený hrad. Kdo by se odvážil ve zříceninách nocovat, že dojde osudu poustevníkova. Přízrak poustevníka lze až podnes spatřit. Za vlhkého počasí rozplizávajíc se voda po skále, některým místům se vyhýbá; ta bílá zůstanou, kdežto mokrá místa zčernají. Tím tvořívá se podoba mnicha, bílým provazem opásaného. Nyní tomu říká lid: „Kapucín je venku.“

Bratr Ctibor nebál se stínu poustevníkova vraha; přistěhovav se před patnácti as lety z ciziny do vlasti, usídlil se ve zříceninách blanských. Nikdo mu nepřekážel a bylo-li viděti kmitavé světélko jeho, bývalo snad přičítáno strašidlu rytířovu.

Tak hrál Ctibor úlohu tohoto strašidla, ale zároveň poustevníkova ducha: přispíval zbloudilým pocestným. Tak spatřil Madlenu a Hanušu s výše hradní, a divil se, že se tak pozdě do údolí odvažují, odkud do Sloupu dobré dvě hodiny cesty se počítá. Sledoval je zdaleka, podivil se, že zabočily cestou ku Propasti.

Šel dále za nimi, ztratil pak jich stopu a hledaje zbloudilé zpíval, aby ho uslyšely. Nebál se ani zpěvu toho, který všude přísně stíhán býval. Byl zde svobodným, neodvislým, nikým nepoznán.

Když Madlena k němu se hlásila, neupamatoval se hned. Změnila se za kolik roků více než on. Řekla mu, kdo je, jmenovala Hanušku a oznámila úmrtí Šimonovo a že ji sem k němu vyslal. Tato zpráva naň mocně účinkovala. „Tedy poslední, poslední!“ šeptal sepnuv ruce. Díval se chvíli vzhůru na noční oblohu jemně zářící.

Pak vzal obě ženské za ruce a vyzval je, aby jej sledovaly. „Dokonal svou pouť, proto jej Pán povolal,“ těšil je hlasem, jehož zvuk vydával ještě více útěchy než slova. „Nám zbývá ještě, putovati dále. Však přijde také náš čas. Hleďme zatím na cestu svou, řiďme své kroky dle spravedlivosti nepovolné míry; nepovolme sobě, jiným pak vždy jen s rozumem. Kdo pochopil dobře zápas se světem, ten nalézá v něm takového zaměstnání, že nezbývá mu chvíle na stesk a nudy, ten netáže se nikdy rouhavě: „Bože můj, proč jsi mne na svět dal.“ Ten, i když mu nejmilejší odňato jest, uzavře se ve své samotě a pachtí se zmužile po příkré stezce k cnosti. Dle toho můžete se zkoumat.“

Co takto mluvil, obcházeli jícen propasti, i nebylo zbytečné, že poustevník je za ruce vedl, cesta byla závratná. Sešli k místu, odkud znova a ještě hloub bylo zírati do klína propasti. Ani stopa průsmyku nevede do hrozné propadliny, jež za dne se usmívá v zeleni rostlinstva a spíše láká než odpuzuje. Teprv sluch pojímá hroznou hloubku; shozený dolů kámen neozývá se, jako by byl kdesi ve vzduchu zmizel, až pak zdá se, jako by s třeskotem vzdáleným ohlasy podzemní jeskyně budil.

S místa, ku kterému sledujeme poustevníka a jeho hosti, sbíhají kolmé ty stěny dolů až k jeskyni, jež na dně černé nitro otevírá. Podestýlá je travnatý koberec, jemuž rovného není co do lahody zeleně. Jako temné zrcadlo leskne se za ním povrch vody, sotva lišící se barvou od trávníku. Zpytatelé po lanech vniknuli do vnitř jeskyně a nalezli tam dva rybníky a řeku, bezpochyby Ponikvu, vynikající a ponikající, aniž by dále stopovati se dala. Z jeskyně vede podzemní průchod, zdobený krapníky nevídané krásy, příkře do výše. Končí se na slepo, zasypán jsa kamením.

Před lety žil starec, který pamatoval, kterak dle vypravování býval průchod ten druhdy otevřen, tak že byla propast skrze něj přístupna. Stálé proměny útvaru tohoto horstva dějí se na očích pamětníků, a za našich dnů není více stopy po otvoru skalním, před nímž stanul Ctibor se svými průvodkyněmi za onoho večera.

Nebylo ho snadno najít; bylo třeba prodrati se hustým stromovím, proplétati se hrubými skalisky. Za balvanem, klonícím se k hlubině, jako by co nevidět sřítiti se měl, našli bránu rozklenutou v oblouk okrouhle lomený, do něhož dešť a slunce vryly ozdoby práce kamenické. Svit měsíce vystupujícího na obloze sjížděl po skalinách k dolině a ozařoval dílo přírody kouzelnou září.

Přišed ke bráně rozkřesával Ctibor, snaže se rozžíti velký kus louče. Madlena zatím posadila se na balvan. Hanuša dívala se na podivuhodnou bránu.

Porovnávala ji se svou branou nebeskou, tázala se sama sebe, není-li to snad ta brána do pekel, kterou v tomto údolí všude viděti se domnívala. Jeť člověk dítětem toliko povrchu země. Zpola jen zemi, zpola slunci a širému všemumíru náleží. Jakási důvěra láká jej do výše, dolů do země nahlíží s úzkostí, s temnou zvědavostí. Přece však jej pudívá touha dobrodružná do tmy podzemní. V podzemí hledá stíny zemřelých, stvůry podivné, na zemi nevídané, všemu žití nepříznivé; tam očekává tresty za svá provinění, tam klade žhavou obrazností svou pekelné hrůzy. Nitro země podporuje hru jeho obraznosti.

Louč byla rozžata. Kmet kráčel napřed: „Tudy, milé sestry,“ pobízel je.

Madlena mlčky šla za ním. Hanuška byla by se chytila nedávno ještě rukávu tetina v dětském strachu; nyní toho více neučinila. Šla poslední, ale s jakým pocitem. Prošla tou zející klenutou branou, podobnou bráně nebeské, jen že to byl útvar méně hladký, méně pravidelný, méně úmyslný než umělecké dílo člověka. A přec jaká to krása v té divokosti! Hanuška ji poprvé cítila. Ráda věřila zesnulému strýci, že pekla není, ač na tom nestál. Jen mimě přilétlo mu to přesvědčení. Ráda věřila, že bloudí víra katolická zatracujíc kacíře. Přece zachvívala se možností, že není tomu tak, že vítězící církev snad pravdu má. Nebyla by odpadla proto přece od víry své ani za cenu spásy, milovala ji ještě více, než byla o ní přesvědčena. To přinášel s sebou mladý věk, pak věk, ve kterém žila a jenž vychovávaje ji tvořil její osobnost.

Hanuša šla za nimi polosrdnatě, poloďůvěřivě. Čím dále, tím bylo jí podivněji. Louč osvětlovala jen málo velkou síň podzemní. Tato byla o stěnách zčernalých, s pozadím hrozným, a tomu šly vstříc.

Tento prostor snad sloužil po mnohá století uprchlíkům nešťastným za bezpečnou skrýš a hospodu, jako se dovídáme, že se skrývali moravští obyvatelé v jeskyni Býčí skály za vpádu Tatarů do Moravy.

Kdyby byla bývala Hanuša chladnou pozorovatelkou, byla by musila souditi, že byla jeskyně nedávno ještě obydlena dle zbytků ohně, pohozených nádob a klenby čerstvě začazené.

Co viděla, zdálo se jí ve shodě se vším podáním o vchodu do podzemní říše věčných muk. Kráčeli pomalu. Všetečné balvany stavěly se jim v cestu, jako obrovské hlavy s otevřenými tlamami. Z černých stěn vystupovaly neb z nich visely bělavě šedé krapníky ve fantastických útvarech.

Tu viděla Hanuša jednu příšeru za druhou, jakých užil stavitel k vyozdobení chrámových okras a které bývají líčeny od básníků co pekelné stvůry. Ano, poznávala i zvuky, o nichž se vypravuje: to úpěnlivé kvílení podzemních vod, pištění netopýrů a děsný hukot slabé rány, třeskot kamenů do hlubin se řítících, které dopadati nemohouce, jakýsi pojem věčného padání dávají.

Patrně nalézaly se hlubiny pod půdou, po níž se ubírali. Ctibor varoval je před nimi, házel do nich kamení, jež na cestě nalézal, aby je odklidil. Ohlas hluku tím způsobeného vracel se jako proklínání, vyhrožování, jako váda, jako zběsilý smích.

Dotkl-li se Ctibor holí dutého krapníku, zazvonilo to jako hlas anděla, zavítavšího mezi zatracence. Celá symfonie zvuků nikde neslýchaných byla tu tajemně složena.

Hanuška přemáhala se dlouho, konečně zakvílela:

„Kam to jdeme?“ a její hlas rozléhaje se žalostně, vracel se co ozvěna.

Ctibor starostlivě se zastavil. „Chtěl jsem vám zde útulek na noc poskytnout, jako mnohým pronásledovaným neb zbloudilým,“ řekl jemně; „bojí-li se děvčátko, dovedu vás jinam, na hrad, vždyť jste tam chtěly. Je to dosti daleko odtud a snad se tam bude Hanuša také bát.“

Ona ale že odtud jen chce. Vlídně povolil starý vůdce, avšak podotknul, že bude lépe, projdou-li celou jeskyní, která má východ ještě jeden do údolí, než aby se vraceli opět na vrch. „Snad se ti zde dokonce zalíbí, až přijdeme dále,“ pousmál se; „uvidíš, jaké krásy pod zemí se skrývají. Čeho také se bát, nejsme-liž všude v rukou Páně a hle, toť jeho dílo, skála nad skalou tak vystupuje z nitra země jako stupně ku věčné pravdě a člověk dera se po nich, hledá její světlo. Časem vrací se člověk do svého vlastního nitra, skoumá jeho temnotu, snaží se poznat sebe, aby pravdě se přiblížil. Tak spouštíme se do hlubin země, abychom seznali půdu, která nás zrodila a z níž jsme vyrostli. Čím pilněji tak činíme, tím jasněji známe, že země žije jako každý z nás, že v ní dýše vřelé žití, že se podobají její hlubiny hlubinám srdce našeho, v kterém lze snáze zabloudit, než v těchto jeskyních. Pak učíme se milovat a ctít tu drahou část, jíž vlastí zveme a jejíž přítažlivost vyhnanec v plné míře poznává.“

Hanuša nerozuměla té řeči poustevníkově a Madlena se jí podivila. Nebylať v duchu náboženském, v jakém svou mysl pěstovala. Pozorovávala často podobné odchylky u muže svého. I myslívala, že u Ctibora upevnění u víře lze dojíti. Jinak byla si poustevníka představovala.

Zatím dovedl je k nízkému průchodu, jímž se musily provléknouti skoro lezouce. Když opět se vztýčily a Ctibor velký plamen na louči rozdmychal, užasly.

Byly v jiné síni, plné nevídané a neslýchané krásy, pravý křišťálový palác to na pohled. Krapníky bílé skláněly se se stropu jako mohutné třepení; obrazy chrámů, vodotrysků, zamrzlých sopek, postav v řasnatá roucha zahalených zdobily stěny a sama půda byla pokryta překrásnými útvary těmi.

Hanuša vykřikla a zdvihala ruce. Nyní teprva slyšela dozvuk starcových slov ve svém duchu a tento jí odhalil smysl jejich.

Všecken strach již jako by s ní byl spadl. Ne, v té velebné kráse nemohlo býti sídlo věčných muk, to nemohla býti ani předsíň k němu. Přece tedy to byla „Nebeská brána“, kterou prošla. Tu tanuly jí zase na mysli pohádky o pokladech podzemních, o ohnivých kamenech, o hořícím zlatě a stříbře, o divech neslýchaných, skalními duchy střežených.

Její povolná obraznost uchylujíc se od obav minulých, již jí zase představovala velebného Ctibora co krále skalních duchů, jenž podobou tetu Madlenu toliko šálí. Tak klátila se ta dívčí mysl mladá a ohebná brzo sem, brzo tam. Vyrůstalať v bouřném víru náboženských protiv.

Prošly síní, z níž vybíhala srázná chodba skoro kolmo kamsi do hloubky, odkud slyšely tajemné šumění vody. Kolem bylo tak ticho, jak na povrchu země býti nemůže. Každý pohyb těla působil hluk, každé promluvení zahlaholilo. Maně upustila Hanuša hůl, kterou si byla v lese ulomila. Hůl spěla dolů, jako by s ledového vrchu; zapištělo to pod ní a dopadavši vzbudila dole hlasy, jako by to byla mluva, otázky, odpovědi z mnohých stran; divný to, skrytý, spící a probouzející se život!

„Tam dole je Propast,“ řekl Ctibor, odváděje ženské jinou schůdnější, neméně krásnou chodbou. Mlčky a dosti pohodlně kráčely tou cestou, až se súžila, snížila; za chvíli vyšly ven do lesnatého údolí.

Sama Madlena, která byla slýchala o těch jeskyních, oddychla si, jakž teprv mladá Hanuša. Jak povědomé, domácí vše bylo venku, jaká to svoboda na volném vzduchu! Měsíce svit zdál se jí jasnější, vše vůkol jako by se bylo odělo jarní krásou. Jako kůzle běžela nahoru do vrchu po naznačené stezce, po níž Madlena stěží sledovala ji a poustevníka.

Nahoře posadila se do vysokého vřesu a očekávala Madlenu. Bylo tam vidět na sousední lesnaté chlumy, jež v modravých vlnách měsíčného světla jako by kamsi do nekonečna plovaly.

Zatím přišla Madlena a Ctibor pravil: „Hle, zde je hrad.“

Hanuša se ohlédla. Vypadal, jako by jej byl přenesl skalní duch z jeskyně. Kulaté věže a pobořené zdi bělaly se jako kusy krapníků v houštinách.

Vešli zticha. V jedné věži byla posud krytá jizba dveřmi opatřena. Tyto dvéře byly jen proti zvěři neb nepohodě; člověk nepovolaný nepřišel rušit osamělého starce v tom příbytku lesním.

Za chvíli vyšlehnul plamen na začazeném krbu a pohltil svit měsíce, který zamříženým obloukovitým oknem do síně padaje, vrhal podobu okna toho na kamennou podlahu. Plamen vyšlehl, zapraskal, zmenšil se a doutnaje obklopil velké větve.

Hrubé nářadí poustevníkem zhotovené bylo jen pro jednu osobu zřízeno. Madlena usadila se ne bez povinného zdráhání na křeslo z latí, poustevník na kámen vedle krbu vytesaný, Hanuška uvrhla se na velkou kupu sušeného kapradí, v němž mateří douška voněla.

Všecky přestálé nehody, strasti a příšery obrazily se jí v paměti nyní již jako pohádky, na spůsob toho okna měsícem na zem kresleného, lehce a vzdušně. Poustevník nebyl více nešťastný bludař neb kouzelník, ale dobrý přítel, kterého cestou seznala. Měla důvěru v něho, byla by chtěla třeba u něho zůstat v té lesnaté poušti. Tak poseděli všickni tři; teta Madlena podělila je večeří ze svého vaku, poustevník přispěl vodou ze skalního pramene.

Madlena vypravovala, že se stěhuje s neteří do Boskovic, do svého rodiště, odkud se se Šimonem byla přesídlila do Tišnovic, když nynější pán na Boskovicích přísně byl přihlížel, aby nikde tajné služby boží bratrské se neodbývaly. Šimon věda, že jest nařknut, klidil se a daly se do ochrany kláštera tišnovického. Tehdáž žila ještě mezi jeptiškami stará teta jeho, která tajně lnula k bratrskému učení. Její přímluvou mohl Šimon v Předklášteří se usadit a klidné žíti ve své tajné víře.

Malou Hanušku tehdá již manželé do Tišnovic si přinesli, ač v Boskovicích nikdo u nich ji nebyl viděl.

Ctibor, zdálo se, že věděl o těch poměrech; divil se návratu do Boskovic, míníl v tom vidět nebezpečí. Nesouhlasil, aby byla Hanuša s příbuznými svými seznámena. Lépe prý bude bohu a pravdě sloužiti ve skromných poměrech nynějších.

Ale Šimon to tak určil; přál si prý, aby Hanuša svému dědu byla předvedena. Madlena toužíc co vdova po svém rodišti, dvojnásobně s tím byla srozuměna. Připouštěla, že tam as nenajde obřady svého náboženství, za to doufala, že bude moci Hanuša pro tu věc někdy účinkovat. Do té doby mínila sama ve skrytosti čítati v písmě a v knihách po muži zděděných a tužiti se v zásadách, v kterých posud žila.

Ač neurčitě naznačovala tyto plány, dobře jim Ctibor rozuměl; méně Hanuša, jež cítíc se unavena více na své sny a hru obraznosti pozor dávala než na budoucí osud a vážný úkol, který jí byl přisuzován Šimonem i Madlenou.

Poslouchala, slyšela, neslyšela. Ostatně věděla, že v Boskovicích snad žije otec neb matka, dozajista její děd. Mlhavě neurčitá ta vyhlídka dostačovala jí. Vnikalyť do ní růžové paprsky mladistvých nadějí a čím více mlhy, tím růžovější odráží se v ní světlo. Slyšela dnes poprvé, že se jí naskytne příležitost zastati se víry své. Bude-li to možné a jakým spůsobem to se stane, zdálo se jí vedlejší věcí.

Uhnízdila se jako ptáče na kapradí a náhle jí připadalo, jako by kapradím, ano celou věží někdo zakolébal. Hlavinka zatočila, oči zamhouřily se jí. Slyšela zpívat neviditelné sbory: „Hanuško, děvuško“; skryté praménky bublaly jakýsi pochod podzemní. Bůžkové snu houpali ji v loktech vylezše ze svých čarovných jeskyň, i vyváželi z podzemí divné zvonící krapníky a steré krásy neurčité barvitosti ve klamném osvětlení.

Ctibor a Madlena rozhovořili se nyní bez obalu o jejím osudu. Jan Bohuše ze Zástřizl, pán na Boskovicích, měl syna z tajného manželství, jenž byl vychován v prostotě učení bratrského, řemeslem se živil a oženiv se s dívkou bratrského vyznání, zemřel zároveň se svou chotí za velkého moru. Šimon a jeho žena bezdětni jsouce, přijali sirotka, malou Hanušku, jež po nich zůstala, za svého, jak mezi

bratry samo sebou se rozumělo. Pomáhalť zámožný chudšímu, bezdětný přijímal dítky osiřelé neb z rodin přečetných.

Manželé Šimonovi dověděvše se od umírající matky Hanuščiny o původu a rodu dítěte, mívali porady o její budoucnosti. Oba nevzdávali se naděje v novuzrození bratrské víry. Odbývali s ostatními schůze tajně ve sklepích neb v lesích a cítili se silnými i nepřemožitelnými.

Hanuščin děd vynikal nad jiné šlechtice pobožnůstkářstvím. On pronásledoval zbytky tajné bohoslužby bratrské způsobem krutým. Týral poddané, o nichž se domníval, že by lnuli ku staré víře. K vůli němu odstěhoval se Šimon z Boskovic

A přece vysýlal Šimon svou ženu a schovanku do Boskovic nazpět! Pán ze Zástřizl byl nyní starý, jeho choť byla proslula mírností, dobročinností a též štědrostí k církvi katolické. Oba želeli, že jsou bezdětni. Madleně a Šimonovi zdálo se, že by uvítali s radostí Hanušu.

Ona by musila zpočátku tajiti se s pravým smýšlením, vždyť bez toho tak činila. Kdyby jí však připadlo velké dědictví, které právem jí příslušelo, mohla někdy aspoň úkrytu a ochrany poskytnouti rozptyleným bratřím.

Ctibor měl radit, pomáhat, býti jediným důvěrníkem. „Tedy si to nedal Šimon vyvrátit?“ divil se Ctibor smutně. A netajil se, že nesouhlasí, že neočekává zdaru z těchto úmyslů.

IV.

Pak přešli na pole náboženské. To poskytovalo tolik látky, bylo Madleně tak důležité a zajímavé, že nepomyslila na odpočinek, jakkoliv byla unavena. Vždyť věděla, že jí dlouho se nenaskytne příležitost, poučiti se. A přece jí vyplňovala tato myšlénka celé žití.

Je známo, jaké podivení způsobil značný počet evangelíků, když se směli hlásit veřejně ku své víře po tolerančním patentu Josefa II. Od pokolení na pokolení v tajnosti a nebezpečenství účastnil se hynoucí již národ díla reformace. Každý dopracovával se s namáháním zpráv z ciziny a poučení od těch, kteří učení pronikli.

Za doby bratří osměloval se každý o náboženství přemítat a náhledy nové vysloviti, byť i zašel za meze své sekty. Tento velký vzlet ku pravdě byl potlačen; mezi tím učení reformatorů uznáno, ustáleno, přijato, aniž se dále pokračovalo. Každý nový pokrok byl již zase novým kacířstvím. Takových kacířů však přibývalo za útlaku náboženského více, než bylo možno v zemích, kde ustálené a obmezené vyznání evangelické veřejně svou platnost mělo.

Madlena divila se znova smělým výrokům Ctiborovým. Šimon šetříval její víry, Ctibor nebál se na své poušti silných ni slabých. Smrt byla mu přechodem z proměny v druhou, pro utrpení byl se otužil školou života bouřlivě dobrodružného a asketismem poustevnickým. Lnul láskou vlasteneckou k památce českých bratří, láskou synovskou ke Komenskému, po jehož smrti na Moravu se byl obrátil. Zásady Chelčického nejen přijímal, ale znova vymýšlel. Samostatně tvořil si víru v boha všudybytného, neosobního, v bytost, v níž všecko tvorstvo obsaženo jest. Do této myšlénky nořil se s blažeností, v ní žil ustavičně, ona mu rozluštovala všecky záhady, v ní zapomínal na čas i na prostor, i na sebe sama. Slastí byla mu samota, radostí, mohl-li bližnímu posloužiti, jediným posledním přítelem byl mu Šimon. „Poslední!“ zvolal, dověděv se o jeho smrti.

Brzo však zmocnila se ho vznešená lhostejnost, že necítil útrapy, nevěděl, jak dni a měsíce plynou, netoužil ani po smrti, ani se jí nebál. „Nesetrvá-li moje myšlénka, setrvá myšlénka světa. Který mozek ji v sobě pojme, aby v něm jak v zrcadélku se zahlédla, jest lhostejno.“ Tak rozjímával a jednoduchou tu větu měl na zřeteli dnem i nocí, díval-li se na chlumy a do doliny, k nebesům aneb do propasti.

Byl by vydržel nečinně trávit celé dni, ale vydržel zároveň konati práce nezbytné, hrubé, drobné, vyžadující trpělivost. Zdar ho těšil, nezdar vylákal mu úsměv.

Hladu, nepohodě a zvěři bránil se lhostejně, jako by byl obrem a přece se ubránil ku podivu snadno, ačkoliv stářím slably mu síly. I tomu se usmíval. „Andělem strážným je nevšímavost v nebezpečí,“ myslíval si: „anděla strážného vidíme u dětí, u odvážlivců a . . . . u mne.“

Madlena odporovala někdy, on pak utichnul, aniž pozbyl přívětivosti. Nevnucoval své smýšlení, ale nečinil také ústupků.

Tak minula noc. Okénko měsícem na zem kreslené scvrkalo se, zmizelo; svit z krbu metal slabé pruhy světla do síně. Pak svitalo a nad mlhami lesními vycházelo mladé jitro oděno ve skvosty světla, o něž tolik milionů bytostí se dělí.

Madlena budila Hanušku a chystala se na cestu. Děvčátko setřáslo se sebe síti a kapradí s mateří douškou a dívalo se jasnýma očima do kola.

Včerejší hrůzy byly jí nyní směšny, styděla se za své strachy, byla jiná než večer. Nechtělo se jí odtud, vyběhla z věže, probíhala se po trávníku venku.

Byla by ráda ještě jednou viděla jeskyni, chtělo se jí proběhnouti tou příkrou chodbou do Propasti, vyptávala se Ctibora na zvláštnosti její. On ukazoval jí kosti zvířat dávno zašlých, jakých tehdáž už bývalo v jeskyních nalezeno, o nichž mnozí se domnívali, že náleží obrům, drakům neb jiným báječným bytostem a které se prodávaly draze co léky na rozličné nemoci.

Ctibor skoumal ty předměty a schránil je; jeho vzdělání dosahovalo celou výši jeho doby a žádný náboženský předsudek nebránil mu, aby radostně nepřijímal výzpyty, zabíhající tou dobou již na širé dráhy.

Šimon býval mu jediným poslem světa zevnějšího a ačkoliv byl muž prostinký, přece dovedl pověditi mu o událostech nových, pokud co zaslechl. Poustevníkovi stačilo to na dlouho. Trpělivě vybíral si z událostí další následky a čerpal poskrovnu ze svých knih. Uvykl mysliti i bez knih, bez lidí, bez nových vědomostí.

Širošírá ležela před ním myšlénka hlavní. Zapomněl při ní tázati se na hemžící se vývin lidstva, na jeho bludy, snahy, pochybnosti, zapomněl tázati se, bylo-li by možno, zaběhnouti dále ještě za tento cíl.

Nyní byl sám, od druhých oddělen, smířen se všemi, vzdálen jsa od nich, smířen s přírodou, které oddával se s celou bytostí. Daroval Hanušce jednu z divných kostí těch a mnoho pěkných kamenů. Oba seznamovali se jako dítě s dědouškem. Nebylo však nic platno, musila odtud a sice hned po ránu. Neboť za jasného dne neukazoval se poustevník na cestách a přece chtěl své hosti provoditi.

Hanuška loučila se s pohnutím, Ctibor neméně. Starcovo srdce roztávalo z poklidu velkolepého, skoro pohrobního, nepokoj dávno nepoznaný pamatoval jej, že mezi živoucí posud náleží.

To bláhové staré srdce bylo by chtělo to mladé děvče po otcovsku milovat, ty staré oči byly by se chtěly kochat

v pohledu na to mladé žití kvítku podobné, v jeho zahrádce s láskou poustevničí pěstovanému. Ctibor litoval bolestně, že se žene ta svěží bytost dobrodružnému osudu vstříc. A ona se usmívala nevinně a ničeho netušíc.

O, zdali bude obětí neznámých převratů budoucnosti!

Ctibor nesl břímě jednoho z nejhroznějších století na bedrách svých a nesl je lehce, odloučiv se od světa. Vida však to mladé stvoření do života pádit, zachvěl se. Zpomněl si, že neviděl tak dávno dítě a měl pocit jako nemocný, zatouží-li po prvním kvítku jarním. Žehnal Hanušce, musil ji pustit.

Sestoupiv s ní a s Madlenou do údolí, naznačil jim cestu, načež zmizel, jako by jej byla země pohltila, jako by byl opravdu duchem zavražděného poustevníka. Bylať tam někde snad jeskyně jemu povědoma. —

Když se narodil, tiskl jej otec pevně k prsoum. K lásce otcovské pojilo se nadšení náboženské. Dítě bylo otci posvátnou zástavou, pokladem k rozmnožení sboru bratrského. Velké sliby vysýlal otec k nebesům, matka patřila na své novorozeňátko pohledem matky boží, s úctou k budoucímu člověku, s předtuchou utrpení za pravdu, s přesvědčením, že jest té pravdě zasvěcen.

Takové vážné city, liché roztržitosti prosté, žily v rodinách bratrských.

Frivolní hravost velkosvětského Říma přeťata původním prostým křesťanstvím. V rozpustilou surovost středověkou, v apatii mnišského náboženství zasahovaly pokusy reformace, snaha lidstva, neúmorná po pravdivosti citu a víry. Bratři stáli na roli této práce jako rolník, jenž před východem slunce se dostaví, aby do noci setrval a tu ještě ostražitě vybíhá, aby svou setbu chránil.

Lidstvo bylo křehké na požadavky té mravnosti, jaká u bratří se jevila. Prostota mravů, nehledaná spravedlnost, vážný upřímný cit a povznešení k myšlénce, zdokonalování se — toť nebylo lze přijmouti tehdejšímu světu. Musilo to býti zbraní potřeno, ohněm vypleněno, možno-li s kořenem vypleto, aby to nevítězilo samo beze zbraně. Bratři dobře cítili, že jejich myšlénce není třeba krve prolití, že jest věčna jako přirozenost lidská.

Tato myšlénka rodí se vždy znova od věků k věkům. Ona jde před vývinem člověka; ale člověk, podivně složený tvor, ji pronásleduje a ubíjí. Snad brání se v něm minulost zvířecí, ješto dávný pravěk ji tušil? A přece rozprostírá týž člověk po té myšlénce náruč a úpěje hledá a modlí se za spásu věčnou z útrap nedůsledností svých.

Mnozí pozorovatelé tvrdí, že v člověku nalézáme všecky typy zvířecí vynikati buď jednotlivě anebo ve smíšení podivuhodném. Je to soustředění forem, pudů, síly, divokosti, libovůle a vášně, aby z toho vycházela nejvyšší pravá snaha lidská.

Úkaz bratří českých můžeme nazvat ve zjevu celého lidstva vzácnou chvílí, kde sebe nalézajíc obětovati se dovedlo. Ctibor byl vychován v kruhu takové rodiny do desíti let.

Nezaslechnul ani proklínání, ani vády manželské neb s čeládkou; na místě toho zbožný zpěv, výklad, rozumné rozmluvy. Z učení bratrského vyplývaly samy sebou zásady vychovatelské.

Chceš-li vychovati jiného, vychovávej sebe. Toto pravidlo nalézalo se u lidí, z nichž každý opravdu o svém vychování do smrti pracoval. Proto byla ukončena velká epopeja jich působení důstojně životem posledního bratra a prvního vychovatele Komenského.

Národové zavrhše učení bratří, přece z pokladnice ctností a umění vedoucích k ctnostem vybrali si učení vychovatelské z rukou starce vyhnance Komenského. Duch času staví z toho dědictví základ trvalý k budoucím reformám. To, bratři čeští; to, otcové naši, vykonali jste!

Když dosáhl Ctibor věku desíti let, zbrojila se vlast českomoravská k odboji proti Ferdinandu II. Otec Ctiborův, čeledínové, ženy a děti táhli s sebou do boje.

Vítězství nebylo více na straně jejich. Ta vzácná chvíle, pokud jevila se ve smýšlení bratrském, byla rušena zmatkem citů, vášní stavů, okolím celého poloostrova evropského, ba mísil se do toho snad i osud odkryté Ameriky, zaplavené a hubené plameny burácející Evropy. Násilně vtírala se hrubost, násilí, surovost modlářská v ňádra té bytosti, kterou tvoří pokolení jedné doby.

Bitva bělohorská rozhodla. Hlas lidskosti měl umlknouti.

Vojsko prchalo v divém útěku. Nad jednou mrtvolou klečela žena pološílená s chlapečkem zoufalým. Prchající strhli ženu s sebou, Ctiborovu to matku, on běžel s ní.

Celý ten útěk jevil se mu v pozdním věku co divý sen. Posud nebýval s to, aby promyslil a vzpomínal vše to, co tehdáž viděl, trpěl a později pamatoval.

Matka i dítě vrátily se na Moravu. Vlekla se bídná, snášela týrání nesnesitelného žití, jen aby dítěti zbyla, aby v něm znova vychovala myšlénku, za kterou ona a všickni žili i umírali. Cestou majíc nohy krvavé, slzy v očích, bývala plna radosti, pohledla-li na hošíka. Ona myslila snad jako někdy Maria: „Tento spasí svůj rod."

A přece zemřela; zůstal bez ní v dědině rozprchané. Kde byla ta velká myšlénka, jež zářila při jeho narození?

Vlídný muž přistoupil k chlapci, který od čerstvého rovu matčina odtrhnouti se nechtěl. Byl to kněz, který vykonával smuteční obřad.

Bratrských kněží nebylo již v místě, katolického kněze také sem nebyli posud dosadili. Dědina byla liduprázna, trvala bez služeb božích. Z okolí dohlednul někdy kněz k obci a k okolním a při tom vykonával přísnou dohlídku po zbytcích kacířů.

Tuto dohlídku měl tenkráte vlídný muž, který Ctiborovi matku pochoval. Vzal dítě za ruku, zdvihnul je otcovsky laskavě, domlouval mu a odvedl je ku svému koni a ujížděl s ním z rodiště jeho.

Jeli k Olomúci; zastavili u domu tovaryšstva Ježíšova, sestoupili a Ctibor byl přijat do školy.

Bratři Jesuité proslavili se nemálo uměním vychovatelským. Odkud naučili se mu?

Pater Isidor, který Ctibora takměř unesl, sotva byl uslyšel od sousedů, jaká škoda chlapce mravného, cvičeného, zbožného: již byl odhodlán a vzal jej s sebou. Chlapec nebránil se slyše, že přijde do školy, že se bude učit, že najde v učitelích přátele. A tak octnul se dětsky nevědomky mezi těmi, proti kterým otec v boji zemřel, pro něž matka hořem zahynula, kteří se jali obracet celou bytost mravní jeho na ruby.

Jesuita opatrně zamlčel jméno řádu, netknul se v ničem náboženských otázek. Mluvil jen o bohu, o milosti jeho. Věděl tedy dobře, že je přesnadno, aby se lidé srozuměli u víře jediné. Věděl to, ale nepřál si toho.

Ctibor začal míti podezření, že je na nepravém místě. Pozoroval náboženské obřady s hrůzou, rozeznával tuto víru, viděl, že se zpronevěřuje sám sobě. Umínil si, že uteče.

Pater Isidor vše předvídal i hledal zvláštní zásluhu

v tom, aby získal církvi právě tuto bludnou ovečku. Sprostil jej zpočátku všech povinností katolického náboženství, s nimiž mladý jinověrec nesouhlasil a tak ukonejšil jeho svědomí.

Tak bylo možno, že Ctibor uvyknul ve škole jesuitské, že si ji i oblíbil. Krok za krokem děla se pak jeho proměna z českého bratra na chovance Jesuitův. Nikdo, ani on sám, nevěděl, zdali a jak hluboce sáhá tato proměna. Vracela-li se mu však upomínka na otce, matku, na bývalé učení, znova chtěl utíkat.

Bylo by snad došlo přece k tomu, kdyby nebyl pojal náhle mládeneckým zápalem myšlénku rekovnou, myšlénku, skvělým příkladem vzniklou, vypěstovanou nebezpečným učením jesuitským. Proti obřadům ohražoval se zajatý jeho duch, proti duchu tohoto učení neměl než temný cit, a ten se dal přehlušit vojenským rykem, hrdinskou slávou, vzrůstající divokostí onoho času.

V.

Co Hanuša s pěstounkou se vesele ubírala ponikevským údolím ke Sloupu za jitra mile slunečného, vracel se poustevník po cestách toliko jemu povědomých ku staré věži ve sbořeném hradě.

Vracel se i v upomínkách. Hanušino mládí, Madleniny plány pamatovaly ho na mládí vlastní, na vlastní úmysly, tak odvážné, že se mu zdály nyní pošetilými. Umínil si totiž jednoho dne, že se zastane svých bratří pro víru trpících s mečem v ruce, že pokoří armádu císařskou.

Když vstoupil do jesuitské školy, slýchal o Albrechtu Valdštejnovi, jenž byl též tam několik roků na vychování a nyní bezohlednou bravurou vojanskou na Moravě byl proslul. Právě byl zvítězil nad Betlenem Gáborem. Ctibor více tušil než věděl, že potřel stranu evangelíků, avšak bratr Isidor uměl chovance šetřiti; nepřipouštěl, aby před ním na kacíře se lálo, snažil se zakrytí veřejné události a povzbuzoval jen takový hovor, kde se líčila vynikající osobnost někdejšího mladíka Valdštejna.

Tu vypravováno o něm, co tropíval, jak nezkrocený býval a pln přítomnosti ducha, jak dovedl si získati lásku učitelů, jak k němu spolužáci lnuli. Ti dávali se prý dobrovolně pod jeho velitelství, prováděli jeho kousky s ním a snášeli pak radostně zaň i tresty.

Pateři Jesuité byli hrdi na tohoto žáka, jeho činy nespouštěli s očí. Očekávali cosi velkého. Zdálo se, že jsou v plány vojevůdcovy hluboce zasvěceni.

Ctiborovi bylo sedmnáct roků, když vtrhl Valdštejn do Slezska a vítězství za vítězstvím dobýval. Ctiborova krev se hnula; mládež obrací v každé době zraky k takovým současným vzorům.

K umělůstkám patera Isidora náleželo, že poukazoval často, kterak byl Valdštejn také sirotkem, také dříve v bratrské víře, později pak v tomto místě vychován.

Mezi povahou Albrechtovou a Ctiborovou byl ovšem velký rozdíl. Ctibor byl dítě bádavé, tiché, samotářské, vynikající v učení. A přece lákalo jej cosi do divého víru za Valdštejnem, jehož za nepřítele uznával, proti němuž postaviti se mínil a kterýž jej dobrodružnými osudy vlastně okouzloval.

Den sv. Ignace Loyoly r. 1627 byl oslavou neobyčejnou. Bylť prohlášen mandát, nařizující úplnou jednotu náboženství v Čechách a na Moravě. Pateři i žáci jejich za dlouhé mše vzdávali díky bohu za to vítězství církve.

Ctibor stál v řadách žáků s hlavou schýlenou. Uměl již také skrývat své smýšlení. A téhož dne svěřil se Isidorovi, že se dá naverbovati k Valdštejnovu vojsku.

Ctibor byl propuštěn ze školy s mnohým naučením, s listy doporučovacími, s nadějemi řádu v tohoto nadaného chovance.

Vystoupiv z koleje, nenalézal po celé vlasti přátelské duše. Nevěděl, komu náleží. Zdálo se mu někdy, že lne k učení svého dětství. A bez válečné té myšlénky, jíž více se nespustil, byl by snad docela odvykl tomu, co bylo za útlého dětství s vroucím zápalem do něho štěpováno.

Kdo by byl Ctibora viděl odívati se ve vojanský šat, pásati se mečem, spěchati s družinou, ze všech končin sběhlou za dobrodružným velitelem, nebyl by hádal, že se v něm znova a mocněji než jindy probouzí protestant.

Byl tichým pozorovatelem uprostřed hluku, který táhl na bojiště, aby tam k vojsku se připojil. O náboženství nebylo mezi nimi řeči, nikdo na ně ani nemyslil.

Mladý muž, jenž byl ssál náboženské zásady s mlékem mateřským a ve škole se živil rozjímáním, protíral si oči. Nevěděl, je-li oslepen neb oslněn, je-li to temnota anebo svoboda, do čeho náhle upadl.

Všickni soudruhové jeho měli jen jediný cíl: aby se dostali hodně do živého, aby si kořisti nabrali a možno-li slávy, vyznamenání dosáhli.

S úžasem seznal Ctibor některé protestanty z jiných zemí mezi vojáky. Ti smáli se mu, divícímu se, že jdou bojovat proti bratřím u víře. „Což je nám po víře," pravil jeden, „prohráli jste vy Čechové všecko, co vám víra pomohla? Odložili jste ji, i my odložíme ji kdykoliv. Avšak velký generál nezdržuje se s tou maličkostí." Jiný vysvětloval Ctiborovi, že se tu nejedná o víru, nýbrž o rozšíření císařovy moci. A třetí smál se i tomu. Všickni byli okouzleni slávou: Valdštejn byl jich sluncem, jich bohem viditelným, vše hrnulo se za jeho štěstím.

I Ctibor. Někdy byl sám sobě záhadou a zdálo se mu, že šálí vlastní svědomí nemožnými zámysly; ale v hlubinách srdce že není jiný než hrubá jeho družina.

Zachvěl se, když vojevůdce spatřiti měl. Cítil, že bude hleděti do očí člověku, který vzal běh událostí celého vzdělaného světa na svůj vrub.

Ctibor byl mu odporučen. Generál přečetl list Isidorův a lhostejně jej zastrčil. Patrně nepamatoval na své vychovatele, jako oni naň. Jich svěřenec nebyl mu zvláště vítaný. Několik divých rozpustilých chlapů zdálo se mu povšimnutí hodnějších.

Ctibor byl odkázán, aby se vřadil k ostatním. Cítil se tím pokořen. Jeho soudruhové po celou cestu jakž takž mu byli prokazovali úctu; nyní dali mu znát okamžitě, že si z něho nic nedělají.

A než se mohl usnést, jakým způsobem provede svůj zámysl, zda prchne k nepříteli neb sáhne na život nelítostného hubitele jeho vlasti; byl s jinými stržen ku práci.

Již bylo Německo v rukou Valdštejnových, již byl pánem baltického i severního moře. Jeho vojsko opanovalo půdu, z níž byli slovanské kmeny v dávnověku vyhubeny. Jaký divoký to rej! Bylo to české vojsko jmenem německé vlády, zrádným vůdcem vedené na potlačení svaté jiskry ducha slovanského. Se smíchem, s oplzlými žerty, lehkovážně a bez myšlénky dupalo vojsko to půdu sténající.

Dříve než se nadál, stál Ctibor v ohni s Valdštejnovým vojskem, sledovalať bitka za bitkou. Přesvědčil se hned ponejprv, že má dar statečnosti.

(Pokračování.)

Otilie Malá.

Umělecká upomínka.

Bylo roku 1861. Za příjemného dne červencového umluvil se hlouček českých rodin ve Vídni, že si vyběhnou kamsi do okolí. Kdo mohli, odjeli z Vídně hned ráno, a mohli skoro všichni. Kdo nemohl ráno, jel odpoledne, a to jsem byl já a přítel.

Když jsme sedali do omnibusu, přisedl k nám pán jakýs v prostředních letech a mladá slečinka, asi patnáctiletá. Sedli do jiného kupé, a já jenom tolik si pamatoval, že má slečinka pěkné, výrazné oko. Jinak myslil jsem, že to vídeňská Němka, ač řečí svou nezavdala k domněnce mé příčinu.

Vystoupili jsme tam, kde vídenští Češi měli odpolední shromaždiště; s námi vystoupil i onen pán i ona slečinka a někteří z těch, kteří nás uvítali, představili nám je co pana Malého a slečnu Otilii Malou, jeho dceru.

Krásné, výrazné oko!

Pak jsme vplynuli v proud zábavy a ztratili se v něm jako kapky.

Zpáteční cestu do Vídně večer nastoupila celá společnost pěšky, aby to bylo veselejší. Pak jsme cestou přišli k jakémus pivovaru, jenž měl zahradní hostinec.

Společnost naše obsadila skoro celou zahradu. A u stolu našeho, kdež seděla Ludmila, dcera pěvce „Slávy dcery“, seděla také slečinka s tím krásným, výrazným okem — Otilka jí říkali.

Ačkoliv jsme již dříve s ní mluvili několik slov, přece se mně zdálo, tu že ji slyším mluvit poprvé. A to stalo se tak. V mysli mé utkvělo její krásné, výrazné oko, a když jsme tu usedli, poznal jsem, že jest to oko něžné, jako snivé, tak jak říkáme, blouznivé. Avšak když promluvila první věty, zaslechl jsem hlas neobyčejně hluboký, energický, jak se mně zdálo, více mužský než ženský, aspoň na věk té dívky neobyčejný. Zarazil jsem se. K tomu oku měkkému očekával jsem hlas zrovna etherický, zrovna zpěv ptačí. A on to zatím hlas silného altu. Smím-li tak říci: to sopranové oko a ten altový hlas nešel mi z mysli, nemohl jsem si to srovnat.

Když jsem pak šel s přítelem domů, ptal jsem se ho: „Viděls kdy tak měkké oko a slyšels k němu tak hluboký hlas u mladinkého děvčete?“

A ještě mnoho později vždy jsem si na to zpomínal.

Uplynul asi rok — Otilka se svým otcem objevili se v Praze a já slyšel, že se Otilka připravuje k divadlu. Vídal jsem ji i otce jejího v zadních řadách našeho parketu a myslil jsem si: „Půjde k divadlu; jsem žádostiv — to měkké oko, ten hluboký hlas.“ Pak jsem s ní nejednou mluvil, ana se svým otcem odcházela z divadla a ptal se ji, jak se jí líbila hra. „Berou to jaksi málo do opravdy,“ říkala.

„Jest přísna,“ myslil jsem si. „Vystoupí co nevidět, jsem žádostiv, co svede ona.“

A vystoupila dne 3. května 1863. Napnutí v obecenstvu nebylo přílišné. Vystupovalť tenkrát aspirantek dosti a všecko, až na slečnu Libickou, s úspěchem nevalným. Jedna uměla hrát a neuměla česky, jiná uměla česky a neuměla hrát. Obecenstvo bylo jaksi prochladlé, o slečně Malé mluvilo se sice již tu a tam příznivě, ale obecenstvo v té věci nerádo věří, a má pravdu; až uslyší.

A vystoupila poprvé v „Panně Orleanské.“ Já pro svou osobu byl velice dychtiv, jak to dopadne. To měkké oko, ten hluboký hlas, přísna k jiným!

Nuž a jak to dopadlo? Když se loučila se svými lučinami a lesy — jaká tu zavzněla v divadle našem zvučnost slova, jaká lahoda mluvy! Tak ještě ústa ženská na českém jevišti nepromluvila; povznášelo to, rozohnilo to, zvonilo to! Tu jsem poznal ten orgán altový, ale v jaké ohebnosti, v jaké pružnosti, v jakém toku harmonickém! To byl mluvený zpěv, to zrovna kouzlo bylo v hlasu tom — to byly v něm ty oči, s tou svou měkkostí, s tou výrazností, s tou lahodou. Tu jsem poznal ten orgán altový a celou tu jeho škálu pro city vážné až tam na horu pro extasi, pro horování a zase ruky obratem až tam do nejjemnějšího se zachvění, až tam do těch tónův, které vycházejí bezprostředně ze sama srdce.

Tedy vypadlo to dobře. Divadlo se otřásalo potleskem nekonečným již po první scéně. Divadelní gurmanové, kteří tak snadno nedají se strhnouti zápalnou mládeží, byli zrovna unešeni a tleskali více než mládež. Obecenstvo bylo elektrisováno pravou jiskrou umění, kritika odkládala pitevní nože a vzala nadšené pero — „Máme tragickou rekyni, jaké jsme dosud neměli.“ tak mluvilo i obecenstvo i kritika, jednohlasně, v té jednohlasnosti nebylo ni jediného zvuku křivého.

Byl to pravý triumf, jejž slavila novicka Otilie Malá a byla to radost, jež všecky kruhy nakazila, že máme Otilii Malou.

Od chvíle té uplynulo deset let. Ty sopranové oči a ten altový hlas naplnily nás již podivením nesčíslným. My od té doby poznali celé to perlení jejího hlasu v Julii, my poznali její tón až dětsky naivní v Markétce, my poznali pravý pel poesie v Ofelii, v Desdemoně, my poznali to nejkrásnější dvojče — Sebastiana a Violu — ach, co my všecko poznali! Ode dne 3. května 1863 až do dnešního vystoupila na našem jevišti osm set čtyřicet devětkrát ve dvou stech čtyrech úlohách!

To jsme poznali: pro každou úlohu píli a svědomitost největší, v každé úloze propracovanost až do nejjemnějších podrobností, v každé úloze sloh, styl zrovna vznešeně ušlechtilý, v každé úloze pravdivost ne snad po náhodě přidělanou, nýbrž ze sama básníka až do nejhlubší hloubky vyčerpanou a vyváženou, poznali jsme po všechny chvíle směr k výšinám idealním, kouzlo ženskosti v nejpěknější mluvě své, v nejpěknějším výrazu svém — to poznali jsme.

Avšak k čemu povídám, co každý zná? Vraťme se opět k věcem méně známým.

Na podzim roku 1862 připravovali na Josefském divadle ve Vídni Raupachův kus „Duch času“ v překladu českém. Dáma, která měla hráti Miladu, ochuravěla, i vyhledána tudy sl. Otilie Malá, aby Miladu převzala. Převzala ji, ale proto že ještě nikdy na jevišti nebyla, dovedli ji k vídeňské herečce paní Altové, aby jí na rychlo pověděla to, čeho by bylo nejvíce třeba. Ale zle pochodila. S pláčem vrátila se Otilka od herečky — nemohlať se živou mocí vpraviti v tón veseloherní.

S velikou úzkostí dostavila se ke zkoušce; arciť nejraději byla by odřekla své spolupůsobení vůbec, avšak tím

by byla zvrátila celé představení; obětovala se tedy. Stalo se, že ji přece chválili, a sice aranžér Rosa a pak jakýs německý herec, který jí pravil, že sice nerozumí slovům, avšak mimika její že jest tak výrazná, že by jí radil, aby se věnovala divadlu, a sice oboru tragickému.

Pak vystoupila v této hře pod jmenem Svobodova dne 11. října 1862.

Tou dobou stála na rozcestí své budoucnosti. Matka byla již léta mrtva, otec churav, do výslužby dán s nepatrnou pensí, bratr byl na školách. Nabízely se jí několikeré skvělé partie k sňatku — zamítla. Tou dobou dostavěno české prozatímní divadlo; to znamenalo: vymanění se divadla českého z podruží německého. Až do Vídně rozlily se vlny této radosti a v Otilce vzbudilo to pravé nadšení. „Půjdu do Prahy k divadlu českému!“ tak se rozhodla.

Odstěhovali se do Prahy a počátkem roku 1863 svěřil otec dceru uměleckému navádění paní E. Peškové.

Avšak vyučování špatně se dařilo. Již měly dvacet lekcí za sebou a učitelka ztrácela naději, a sl. Malá ztrácela ji taktéž. Paní Pešková myslila, že všecko vyučování jest zmařeno a žačka myslila, že marně se učí. Mělať mladá novicka tu zvláštnost do sebe, že s největší úzkostí skrývala svůj cit vždy a všude, že nejmenší projevení citu byla by měla za profanaci citu, a takž hrála bez citu, aspoň v hlase se ten cit nejevil a hlas — to jest herec. Však jsem již pověděl o zvláštnosti toho hlasu. I podle obcování zdálo se, že citu nemá. Buď byla příliš zamyšlena, buď byla příliš vesela; byla děvče.

Když tedy nastala dvacátá a první lekce, řekla jí paní Pešková, buď že bude hrát s citem, buď že to jest poslední lekce. Otilie Malá odříkávala úlohu Magelóny a šlo to tenkrát trochu lépe. V momentu, kde pozná, že Mageloně ukradeno děcko, dodala tváři své tak pravdivě dojemného, mocného výrazu, výkřik byl tak úchvatný, že sama učitelka žasla a pochvalou ji obsypala. Tímto momentem vlastně se v mladé hlavě rozbřesklo, odtud datuje se úplný převrat, pokrok. Dvacet dalších lekcí dovršilo průpravu a na to Otilie Malá engažována.

A poněvadž skvělou její dráhu obecenstvo zná, sledujme ji zase cestou, kterou obecenstvo nezná, sledujme její boje s nedostatkem a bídou, sledujme v nich osud českého umělce.

Když otec s dcerou přišel do Prahy, byly skromné jeho úspory již věnovány na vychování dítek, pense pak sotva stačila na byt. Otilie byla sice již engažována k divadlu, avšak poněvadž české poměry nejsou na celém světě, nedostala ani tolik platu, aby měla na rukavice. Na engažování vystoupila čtyrykrát — ovšem bez honoráru. Pak jí nabídnuto smlouvou padesát zl. měsíčně, avšak teprvé od 1. září. Do té doby musila hráti za honorář jednoho vystoupení, který od 3. května do 1. září obnášel dohromady 40 zl.! Ano vy, kteří vidíte hráti, nevíte, jak se to hraje!

A tu ovšem viděli otec i dcera s ustrnutím, že i při bezpříkladné pilnosti, že při pokroku neobyčejně rychlém, při uznalosti obecenstva i kritiky nemůže sobě dcera vymoci postavení, aby se jen poněkud mohla uživit. Otec trpěl mnohdy při největším nedostatku, aby to dceři nemusil dáti na jevo, a dcera, aby otci ubrala starostí, jež znala sotva s polovice, odhodlala se vedle činnosti své činoherní ještě k studování zpěvu operního. Zamýšlela, že časem přestoupí k zpěvohře a tak svoje postavení zlepší, k čemuž při činohře byly vyhlídky tak slabé.

Po roce, když odešla od divadla sl. Libická, přidáno gáže sl. Malé a sice z 50 zl. měsíčných postoupila na 61 zl. 66²/₃ kr. a na dvouzlatový honorář, garantovaný osmdesátkrát do roka. Tím arciť přibylo jí úloh v té míře, že se cvičení ve zpěvu musila vzdáti na prosto.

Avšak tvoření úloh nebylo Otilii Malé tak snadným, jak se nám na první pohled zdá. Zní to dost podivně, ale jest to do slova pravda: před rokem 1863 neviděla naše Malá žádnou tragedii ani žádnou činohru na jevišti — nemělať tedy ni jediný vzor, ani dobrý ani špatný. Pouze asi co jedenáctileté děvče viděla jednou provozovat Essexe a při tom tak se rozplakala a rozčilila, že otec z příčin zdravotních dovoloval jí později toliko do frašky a do veselohry. Musilať tedy každou jakoukoliv úlohu tvořiti jaksi sama ze sebe, a to mnoho znamená.

V září 1865 nastoupil nový ředitel a ten zvýšil Malé měsíční plat na 70 zl.; při tom vlastnoručním přípisem jí oznámil, že jest to nejvyšší plat, jaký se herečce při českém divadle vyplatiti může. Byla to řeč co do budoucna velmi srozumitelná. A s úlohami nejrůznějšími rostla potřeba garderoby. A aby byla míra dovršena, roznemohl se bratr Otiliin dlouhou nemocí na smrt, nemoc strávila vše, co otci a dceři zbývalo. Nedostatek vtíral se do příbytku dveřmi i okny, síly její počaly klesati, chřadla a lékařové vyslovovali největší obavy. A ani otec ani dcera nesvěřili se svým přátelům, jichž měli v Praze již počet valný.

Vlastním přičiněním chtěla sobě pomoci. Předsevzala si, že pohostinskými hrami v cizině získá sobě prostředků, by nemusila opustiti ten skromničký engažement na divadle českém. Učila se jazyku ruskému a zároveň všecky velké úlohy studovala po německu.

To bylo roku 1866. Otilie Malá, místo do Němec, odkud měla nejskvělejší nabídnutí, uchýlila se do Vídně (byloť to za invase pruské) a hrála po česku Deboru s úspěchem nejskvělejším. A když se z Vídně vrátila, uslyšela, že ředitel divadlo české opustil, přes sto členův že zanechal bez zaměstnání, bez gáže. Aby byla zahájena čest divadla českého, sestoupil se výbor z členův divadelních a herci hráli na vlastní svůj řád.

V ten čas dostávalo se Malé skvělých nabídnutí do Výmaru, do Mohuče, do Řezna a j. A co ona? Odpověděla takto: „Stran engažementu do Řezna musím uctivě odpovědít, že v nynějším okamžiku, kde na českém divadle za vedení českého herectva se hraje, a kde členové nejsou sice vázáni smlouvami, za to tím více mravným svazkem kolegialnosti: já toto divadlo neopustím.“

Toť byla její slova. A v té době přislibováno jí, že pobude-li u kteréhokoliv divadla německého jediný rok, na jisto bude engažována k dvornímu divadlu ve Vídni!

To podotýkáme ne snad na újmu jiných, rovněž zasloužilých o naše dramatické umění hercův, ale proto, že Malá nevyrostla mezi námi, a že přece srdce její jest naše a že zůstalo naším.

A naší jest nyní po celé desítiletí; první to desítiletí, tedy ne poslední!

FEUILLETON.

a stráži.

Zachází slunce za hory,
rudě dva planou tábory,
dřív než vyjde s druhé strany,
jináče se zardí stany;
krev leje slunce na meče,
zítra však jiná poteče.

Zatmělé nebe vysoko,
otčina moje daleko;
však ta hvězda, již tam zříti,
také nad mou vlastí svítí.
Jedno nás nebe pokrývá,
sterá však zášť nás rozrývá.

Samoten stojím na stráži,
hlahol sem dvojí doráží:
tam od ohně zářivého
slyším píseň lidu svého,
družných pak zpěvů hučení
z nepřátel zvučí ležení.

V jediný splývá dvojí zvuk,
rozkoše plný, plný muk,
v náruč píseň písni letí,
vždyť jsou jedné matky děti;
sestry se v pláči spojují,
bratři že spolu bojují.

Matičko drahá, písně tvé
každý syn zavřel v srdce své,
ale žaly tam je dusí,
až z těch prsou spěti musí,
v která snad ruka bratrova
vražednou ocel pochová.

L.

ýž to kozel! Humoreska *Jana Jurkoviče.*

I.

Nezdají se vám ta slova jako vržené kostky? Ta osudná slova často jsem slýchal a co znamenají, těžko uhodnouti. Ale, já to vím: je to jen kratší výraz pro nestálost štěstí, zrádnost osudu; a proto jsem je vybral za název své povídky.

Že osud má divné vrtochy, každého dne vidíme; že co vážné a co směšné, dělí často jen krok, můžeme se přesvědčiti rovněž denně. Nejsvětější okamžiky, nejvážnější případy, které si ubohý člověk dlouhou prací upravuje, poráží na znak humor života, ten úkladník, ten líbezný ničema, který každou děrkou se provleče, ten neposedný klučík, kterému celý svět je kaleidoskop, hračka, kterou bez ustání otáčí, tvoře si z korun vladařů čapky bláznů, z palaší magnátů metly bajazzů a z nachových plášťů harlekýnské baleny.

Leč na tuláka toho, který s plným pytlem rolniček chodí po světě a číhá, komu by je přivěsil, sotva kdo by si mohl vésti větší stížnost, než veleučený Oktavian Pecirep. —

Ano! Divné je to jmeno! Řekl bych, že si náhoda s mužem tak vážným právě tehda již zahrála, když mu jmeno to přisoudila.*) A Oktavian Pecirep sotva by byl odpustil jmeno to dárci svého života, kdyby se k němu nebylo družilo — jaká to zloba ve světě! — dědictvím staré šlechtictví a k tomu opět nevýnosný sice, ale dle zvuku dosti blahozvučný predikát „de Černoluk“.

A co se týče křestného jmena: kdo jej křtil, kdo mu je dal, neznámo. Jenom tolik víme, že by bylo prospěšno, aby lidé, kteří to mají v moci, jsouce pozváni za kmotry, pilně přihlíželi k tomu, by novorozeným členům našeho pokolení, nevinným těm světoobčánkům nenakládali hned na první kroky do života břímě, které je velmi často až ku hrobu tlačí. Je to podivná věc s těmi křestnými jmeny! Některá jsou bojarská, jiná městská, jiná selská. Některá se hodí jen k určitým stavům a směšným se stává, jiný-li je nosí. Tak ku př. jmeno „Caesar“ bez odporu dobře se hodí i beze vší jiné zásluhy vojínu. Jmeno „Dominik“ může s hrdostí nositi klášterník; ostatně u nás je v jistém okrsku jmeno to obyčejno mezi rolníky a tam je dávala libůstka jediného člověka, což mnohému celý život ztrpčilo. To připomínám proto, že ani jmeno Oktavian není mezi užívanými a kdo je slyší poprvé, nejprvé významně na Oktaviana pohledne a pak špatně utají posměch.

Jest to zvědavost dosti oprávněná, potkáme-li se s kým neznámým, že především přejeme si věděti, kdo je a co je; proto ze všech zákonů obcování lidského není ani jeden lidské přirozenosti přiměřenější, než vzájemné seznámení se, čili, jak se již technickým výrazem zove: představování.

Proto je oprávněna netrpělivost mých čtenářů — i nebožtík Oktavian Pecirep by mi to za zlé měl — že zdržuju se již tak dlouho u jeho, jak pozorujete, důležité osoby a že dosud jsem vám jej nepředstavil.

To nyní učiním tím spůsobem, jako on by to byl učinil, pokud „mezi mrtvými“ nebydlel: „Oktavian Pecirep de Černoluk, král. gramaticalium profesor, na odpočinku.“ On by byl řekl „emeritus“ a podle všeho byl by dodal „publicus, ordinarius“, a ten titul byl by podporoval těla držením a pohledem, který popisovati nikterak nechceme.

Jak se to stalo, že vyměnil náš Oktavian, bývalý šlechtic, a k tomu s predikátem, a to za oné doby, palaš pradědů za knihu, soudcovská rostra za učitelskou katedru, corpus juris za slovník: o tom nemůžeme dáti spolehlivých zpráv; ale rádi mu to připisujeme za zásluhu, ačkoliv i v tom nalézáme nějaký úklad osudu.

Oktavian Pecirep byl dobrý člověk a obcoval s malým hloučkem přátel, ale ti ho pilně vyhledávali a rádi viděli. Byl pečlivý strážce vlastní i cizí cti i v tom nejmenším. Jsa přesvědčen, že zachovávání společenských forem jest nejlepším ochrancem trvalého přátelství a dobré vůle, držel se svědomitě onoho chování, co se „decorum“ zove. Jako od každého svůj titul přísně žádal, tak nikomu na titulu ani slovíčkem neuškodil. Ani jednu návštěvu nezůstal dlužen, poklony nikomu neodepřel, ale na chlup, kolikrátkoli a kdekoli koho potkal, každého uctíval. Ano obyvatelé malého města za onoho času, přátelé a známí jeho obojího pohlaví, jistě ochotně, kdyby mohli, dosvědčili by mi, že se nedožili ani jedněch jmenovin, narozenin, ani jednoho nového roku, nebo kteréhokoli případu, kde by nebyl dle svého kalendáře jim své přání složil; ba kdokoli z nich v jeho přítomnosti kejchnul, zda mohl by říci, že on dle dávného obyčeje neřekl: „Ať slouží —“

Vedle úcty byla vážnost hlavním rysem jeho důstojnosti. K žertu nerozpakoval se usmáti vážně; ale aby sám zažertoval, považoval za věc nedůstojnou, a kdyby i byl k tomu měl příležitost, nikdy to neučinil na svůj vrub, nýbrž našel si prostředníka v některém starém klasiku, kterými se dle stavu a náklonnosti mnoho zanášel.

Však není to žert — tolik zloby svět v sobě chová! — nazývati se jmenem tak směšným, nemá-li opory v důstojnosti stavu, ve vážnosti osobní. Ochsenstiernem, Rindskopfem nemůže se bez nebezpečí jmenovati, kdo není ministrem, nebo předsedou sněmu; Budalina*) Tala — a jaký to byl hrdina! — ani jmeno nemohlo uchrániti před zlobnými úsměšky; Kobasica**) a Pecirep též jsou jmena, která mohou nositi beze škody jenom lidé, jakými jiní nejsou, aspoň důkladně vážní občané.

Vypravuje se, že v řečeném městě přihodila se velmi nemilá nehoda: že se jisté vysoké osobě, kráčející ve svátečním kabátě a v plném sebevědomí přes náměstí do radnice, nenadále pes mezi nohy zapletl a div ji na zem neporazil. Náš profesor jsa svědkem této události, přemýšlel o významu a následcích komických situací, a tehda řekl a později často opětoval: „že by raději chtěl býti zločincem, nežli člověkem směšným.“ Ale to prý uslyšel nepřítel humoru a ustanovil se na tom, že se mu pomstí.

Byl od nepaměti samotářem. Smrt své nejdražší polovice velmi hořce oplakal; ale v bolu velikou mu bylo útěchou, že ji jak se patří a sluší, s městskou bandou, s prapory a se všemi cechy pohřbil a kamenný pomník jí postavil. Po ní zdědil psíka, jemuž dal klasické jmeno trojanského hrdiny Hektora a ten je mu věrným soudruhem a společníkem v samotě. Poněvadž to tehda bylo obyčejem, nosil Hektor košík, neboť to se sluší; a aby se

*) Pecirep = pečený ocas.

*) Budalina = hlupák.
**) Kobasica = klobásek.

jinak rozeznával od svých plebejských soudruhů, měl okolo krku červený pásek a na něm malý zvonek; to bylo důstojno.

O jeho zevnějšku — a jest to věc velmi důležitá, — sluší připomenouti, že hlavu od čela až do týla pokrývala vlásenka, které měl dva exempláře. Eufemisticky řečeno: vichr času roznesl bohaté a bujné plavé kadeře profesorovy, třebať vichr času nebyl jako zub času, vždy vinen vším, co na jeho vrub se čítá. Dosti na tom, že poškozený si nahradil přirozenou okrasu dosti věrnou kopií. Neboť kdož by počítal šediny, při kterých ruka umělcova nemohla si počínati s důsledností mathematickou? A není toho třeba; neboť příroda, vyplní-li úkol svůj, lehce může postoupiti místo umění a může i něco odpustiti nezkušenému mistrovství, nemusí se báti, že by to, co má býti na temeni, snad se objevilo na líci, že by nebylo zrazeno, co ona s nemilostivou přísností porušila.

Co čas s hlavy odfoukal, břitva s líce smetla a tedy si musíte představiti Oktaviana Pecirepa co člověka hladko oholeného; neboť podle jeho pojmů i to jest požadavkem slušnosti zvláště u lidí, kteří šňupají jako on. K té podobizně přidejte vysoké límce, které jako pevné hradby podporu poskytují kolébající se hlavě; potom poněkud pobleskující, ale čistotný oděv. Připamatujte si bílé pleti suché tváře, na nich mezi očima dlouhý rovný nos. Zuby ještě beze skvrny, ale na hanbu jim jest suché tělo. To asi postačí k osobní charakteristice: a jest-li se čeho nedostává k úplnosti podobizny, dodejme: „de communi professorum — non pontificum.“

Již tomu hezká řada let, co žije Oktavian s malou pensí v svatém pokoji. Život jeho jest jednotvárný, denní pořádek pevně ustanovený v pátek i ve svátek. Jeho den počíná mší ve farním kostele, kde má své privilegované klekátko a v něm důkladnou modlitební knihu; večer pak končí partií tarok, kteréž hry byl velikým milovníkem, neboť zábava ta slušná a složitá. Dle toho jak se chová na konec hry, zkušené oko lehce pozná, jak mu štěstí přálo; neboť „pagat ultimo“ jemu tak byl prospěšný, jako vojevůdci rozložené dle plánu vojsko.

II.

Tento muž sedí večer dne 23. prosince roku 18 . . ve své komnatě, kouří dýmku a obrací listy staré knihy, když na dveře zaklepal a vešel sedlák s psaním od pana faráře.

„Jest-li ničeho nezanedbáš, bude mi ještě velmi milo, pakli štědrý večer strávíš se svým starým Antonínem.

P. S. Přijmeš-li pozvání, pošlu zejtra pro tě povoz.“

Ale musíme věděti, že dva ti starci byli přáteli od mladosti. Pravda, narodili se každý v jiném kraji, ale chodili po mnoho let spolu do školy, seděli jeden vedle druhého, v rozličných školských nepříjemnostech si vzájemně pomáhali, vždycky byli spolu za dobré, mimo školu byli nejlepšími přáteli, učívali se spolu, spolu si hrávali, spolu bydleli a při pověstné kuchyni staré Anny spolu vyrostli.

Školská přátelství znáte. Díval jsem se u našich starců na takový svazek s pohnutým srdcem, na svazek, pocházející z dob školáckých a s takou vytrvalostí a něžností pěstovaný, že nemohou ani známé „amicitiae Etonenses“ mladíků anglických býti vzorem lepším.

Co se rozešli a každý nastoupil svou dráhu, často se setkali a zpomínali v srdečné rozmluvě oné čisté doby, nevinných slastí malých a prostých, nikým nezáviděných, dětské bezstarostnosti a spokojenosti; zpomínali si na soudruhy a jich bujnost, na učitele a jich rozličné zvyky, vzájemné žerty a úklady.

Ale stáří je pohodlnější: oba, ač často se vzájemně zvali, již dlouho se neviděli.

Pomyslil si tedy náš Pecirep: „Hajdy, nebudu se rozmýšleti, neodřeknu;“ a chopiv se pera, odepsal, dal to sedláku i s malou odměnou.

Navrátiv se z partie, připravoval se na cestu. Nazejtří ráno přijel předpotopní kočár, jakých se vídalo ještě před dvaceti lety po dvorech farářů horvatských nebo malých statkářů a kterým já bych dal jmeno „hlemejžďů“.

V noci povstal severní vítr a napadlo sněhu. Vyptav se kočího, jak se jmenuje on a jeho koně, bojí-li se koně, jsou-li kola dobrá a jiné, jež znáti užitečno, zahalil se v plášť, skrčil se do kočáru, posadil si u nohou Hektora, zakřesal do troudu, zapálil si dýmku, pokřižoval se a „ve jmenu božím“ hajdy!

Jeli dvě hodiny silnicí, pak obrátili se v pravo, neuježdénou cestou a do vsi. Tu čekala poutníky již dobrá pomoc, dva silní voli, kteří v bratrském spřežení s koňmi převezli vůz přes výmoly a zmrzlé hrudy a za hodinu potom objevil se jim na vršku farářův dvorec.

III.

Hospodář očekával již hosta na prahu, pěkně se s ním políbil, uvedl jej do dvorce a vykázal mu příjemně vytopenou komnatu.

Když se převlekl, řekl mu hospodář: „Bratře! především bych tě prosil, abys tento dům úplně považoval za svůj. Vím, že člověk je zvyklý na zvláštní svůj pořádek, proto zůstavuji tobě, abys ustanovil, jak budem žíti, dokud tu budeš.“

Profesor se usmál a položiv příteli ruku na rameno, pravil: „Děkuji ti, bratře; jiný dům, jiný zákon; a pak ani za příčinou svátků nechci pořádek rušiti. Jak to máš zavedeno, tím se budu řiditi. Ale jedno vím, že učiníš. Večery jsou dlouhé; a my samotáři, staří páni, jak je máme zabit? S tím-li souhlasíš, navrhuji večer partii tarok; ale musím dodati, že rád hrám ve čtyrech. Tu jsou karty!“

Farář zamyšlen se zastavil a řekl: „Jsme tu jen tři, ty, já a učitel. Ale vím, vypomůžem si. Nedaleko, v první vsi odtud, je mladý polesný, ještě svobodný, který mne často navštěvuje; je to mladík povahy trochu živější, někdy i bujné, má jiné myšlénky, jiné účely, jiný vkus nežli my, ale v nouzi dobrý; toho sem dostaneme, ale jen po kom mu vzkáži?“

Ale jakoby mu blesk prolétl mozkem, pospíšil, zazvonil a tázal se: „Je tu polesného chrt?“

„Ano, pane! právě jsem jej viděl v kuchyni.“

„Dobrá,“ pravil farář a sedna ku stolku, napsal lístek a dal jej sluhovi.

Sluha odešel beze slova; ale kdo by byl vyšel ven, byl by viděl, jak lístek polesného psu na ocas nití pevně přivázal, jak potom jej od hlavy po ocas pořádně karabáčem přetáhl; pak jako blesk odběhla pošta a neohlížela se ani, pokud ji oko dostihnouti mohlo.

Když bylo po obědě k večeru, již tu byl polesný s puškou na rameni: vstoupiv do komnaty, pozdravil hospodáře, a ten mu představil svého hosta: „Veleučený pan Oktavian Pecirep de Černoluk“ atd.

Mladík živě se přiblížil a chtěl podati ruku profesoru, ale ten se odměřeně uklonil a lakonickým: „Je mi milo,“ překazil pokus intimnosti, kterým příchozí se pokusil naň učiniti útok.

Zatím přišel i učitel a klaněl se na všechny strany; byl již v letech, chování přiměřeného, ale v líci s výrazem pevného sebevědomí, jakého dává stav a které tím živěji cítil, jakmile se dověděl, že stojí před člověkem téhož stavu.

To nezůstalo tajno profesorova sokolího oka, pospíšil si tedy, aby zaujal „své postavení“. To považoval za nevyhnutelné, kdykoli jen přišel mezi lidi neznámé. Důstojnou tváří, vážným pohledem, odměřenou řečí, obraty plnými majestátu a pomocí několika improvisovaných výrazů latinských za několik okamžiků — bylo to za tehdejších časů — úplně dostal skroušeného učitele pod své žezlo. Ale u polesného, který ještě byl plný divokosti žáka, k tomu svobodný a neodvislý životem, ukázaly se všechny ty prostředky marnými. Polesný často vpadal do řeči, nezván sáhal do profesorovy tabatěrky, ba i několikrát se opovážil protiviti se jeho mínění: vše to ani za mák nebylo toho druhu, aby mladému Nimrodu náklonnost a spokojenost veterána mus získalo.

O štědrém večeru nebudu vypravovati. Jenom to připomenu, že profesora, dosti přístupného pověře, nemálo rozlítily svatvečerní svíčičky, z kterých první jeho uhasla a to — jak se mu zdálo — ne bez viny a úmyslného foukání onoho lesníka, vedle něho sedícího.

Už toho litoval, že se mu zachtělo sehráti ve čtyrech. Ale bylo pozdě; již po večeři sedli a hráli.

Lesník ve své ztřeštěnosti několikrát špatně rozdělil karty a to — jak se profesoru zdálo — na patrnou jeho škodu. Vedle toho měl obyčej, nesnesitelný pro pravého hráče, že neustále bleptal a každou hru komentárem provázel.

„Vy, jak se mi zdá, jste zvyklý hráti se ženskými,“ řekl profesor, nemoha více zadržeti hněv svůj.

Poněvadž se tolik nazlobil, nešla mu hra od ruky. Za tři hodiny a ještě nevyhrál! — Konečně se mu dostaly dobré karty. Přehlednuv válečné pole, vyjasnil tvář a hlasem triumfatora zvolá poprvé toho večera: pagat ultimo!

Dvanáct, patnáct mrtvol leželo na stole povražděných, nepohřbených, když pozoroval, že lesník na židli se kolébá, čímž i stůl poskakoval.

„Dovolte,“ pravil, „abych vám řekl, že vaše jednání, mladý pane, není slušné, neboť musíte vědět —“

Nedomluvil. Polesný — a toho se profesor obával — upadl na znak i se stolicí; padaje, stůl i se vším, co na něm se na-

cházelo, za sebou táhl, a ve zříceninách pohřbil i profesorův „pagat ultimo“.

„Dosti,“ řekl profesor; „hledejme si jinou zábavu;“ a při tom změřil mladíka od hlavy k patě.

Farář seděl jako na trni a pohlédl na hodiny.

„Skoro půlnoc. Kdo půjde do kostela, připrav se.“

„Já půjdu,“ řekl profesor.

„Já také,“ dodal polesný.

„Já musím,“ řekl učitel.

Před odchodem zavolal farář sluhu Damiana a poručil, aby zůstal doma. Svíčku v komnatě, kde večeřeli, nechali hořet, neboť tak jest obyčej noci svatvečerní: a Damian měl dohlížeti, aby se nepřihodilo neštěstí. (Dokonceni.)

Žaláře deportovaných pařížských komunistův. — Více než od dvacíti rokův posýlá vláda francouzská nepohodlné odsouzence politické i nepolitické do Nové Kaledonie a Nová Kaledonie jest také heslem vlády nynější.

Francouzové ovšem udávali vedle účelů politických také jakési národohospodářské: aby ostrovy Nové Kaledonie se kultivovaly, čímž by se staly schopnými, aby se na nich ujaly francouzské kolonie. Avšak tyto účely byly z dobré polovice liché — nedosaženoť tímto směrem až na naše dni téměř ničeho. Pravda, Nová Kaledonie jest k tomu nad míru uspůsobilá; krajiny jsou krásné, půda nad míru přízniva, úrodná; avšak nucení ti obyvatelé nevytěžili z ní ani tolik, aby to stačilo na jich výživu. Ba ani desátá část deportovaných nebyla by se uživila — desetkrát tolik musila vláda francouzská každého roku zasýlati do Kaledonie, co obnášel výtěžek všeho namáhání, a zasýlala to na pouhou stravu.

Novou Kaledonii našel roku 1774 James Cook a Francouzové vládnou tu od roku 1853. Francouzští misionáři vládli tu již o několik let dříve, aby obyvatelstvo upravovali na veliké dobrodiní. Ale nedařilo se to rovněž — rodáci kaledonští byli lidožrouty tehdáž a jsou jimi podnes. Misionáři získali sice náčelnika jich, že se dal pokřtít, avšak křest nesmyl s něho někdejší povahu, a na ostatní obyvatele nemělo to nijakého vplyvu. Tu a tam ulovili misionáři nějakou duši, ale tvářnost obyvatelstva nezměněna tím dokonce.

Ani moderní civilisace nikterakž ujmout se tam nechtěla. Tak na příklad zřízena tam roku 1859 nová osada Napoleonville a odtud k hlavnímu městu Numee zřízena pravidelná pošta, což z počátku i tamějšímu obyvatelstvu se líbilo. Kaledonci v plechových skříních sami odnášeli listy z Napoleonvillu do Numey. Ale roku 1860 stalo se, že v jakési vesnici, skrz kterou musili listonošové choditi, vypukla nákažlivá nemoc. Kdož toho příčinou, ne-li poštovní běhouni a odkud by nemoc ta pocházela ne-li z plechových skříní, jež nosili s sebou? To stačilo, že listonošové usmrceni, dle vlasteneckého zvyku upečeni a snědeni. Francouzové podnikli potom válečné tažení proti těmto lidem, avšak praví vinníci uprchli a ti ostatní nevěděli, kam uprchli.

S jakou tuhostí, neústupností Kaledonci brání se všemu civilisování, jest až k víře nepodobno. Jednou chtěli dobývati misí Vagap, avšak věc byla vyzrazena před časem a nezdařila se. Čtyři náčelníci, kteří vzpouru podnikali, uprchli, avšak vysazena cena na jejich hlavy. Tři dostavili se dobrovolně — myslilit, že aspoň život jim bude darován. Ale přepočetli se, byli odsouzeni k smrti a když se pokoušeli o útěk, stráž je postřílela. Ale hlavní vůdce, jmenem Onine, utekl do hor, kdež nebylo lze jej stihnouti. Zabavili tedy jeho jmění. A když později dostal milost, vrátil se do své vesnice. Avšak později byl ještě třikrát zatknut, třikrát uprchl, třikrát rozlámal svoje okovy. Pak ho odvedli do Numey a tu byl již velice sešly. Byl již pouhá kost a kůže a ještě se v žaláři namáhal, aby pouta rozlámal. Však při té hrozné práci sedřel sobě všecko maso s rukou, tak že když k němu přišli, ruka byla pouhý hnát a jinak již nemohl ani sebou pohnout. Chytila se ho zánět a zemřel.

Ostatně případy, kde osadníci francouzští byli přepadeni, zabijeni, pojídáni, jsou nesčíslny.

Kaledonci smějí vždy nositi zbraň a Francouz potká-li je, nikdy neví, v jakém úmyslu se přibližují. Tak kdysi blížili se s loďkou k francouzské lodi „La Fine“. Mužstvo na lodi domýšlelo se, že přicházejí co pouhá návštěva, pustili je tudíž na palubu. Byli právě na palubě mimo kapitána tři matrosové, čtvrtý spal. Náhle však počali Kaledonci vraždit. Dva matrosové padli ihned, kapitán bránil se co lev, ale rozsekán taktéž. Čtvrtý uhnul se ráně a rychle vyšplhal na stěžeň. Prosil o milost — marně: rána z pistole srazila ho. I pátý zavražděn a na to loď oloupena a mrtvoly k „hodům“ poděleny. A ušli trestu; těžko trestat — nedostali je.

Francouz Bérard r. 1859 kultivoval jakousi planinu; pracoval tam se svou dcerou a pak ještě s desíti bílými dělníky. Jednoho dne byli přepadeni při práci; pět jich padlo na místě, ostatní utekli se do jakési chýže a tam se zabarikadovali. Ale ač neměli s sebou nijaké zbraně, odhodlali se bránit až do posledního dechu. Posypali vchody sklem, ozbrojili se klacky a kamením. Avšak chýže stečena přece, dělníci pobiti a pouze Bérard a dcera jeho ušli. —

Taková jest země, takový jest lid, kamž dopravováni jsou nynější odsouzenci někdejší komuny pařížské. Avšak aby tito vězňové pokračovali v kultivování země, na to, zdá se, již nikdo nepomýšlí. Obývají pevnosti, při čemž požívají ještě jak tak svobodného pohybu; totiž smějí si vycházeti, jak jim libo, arciť pokud se to srovnává s všeobecným řádem a pokud není patrný úmysl, že by chtěli prchnouti. Ale příliš daleko asi nevycházejí sobě — neboť z pevnosti přijíti mezi opravdové lidojedi, není procházka asi tuze příjemnou.

A takž procházeje se tu, nejeden pařížský vězeň povzdychl si již dojista: „Pěkná to krajina!“

Poslední báseň Jana Kollára. *)

Ke dni 18. ledna 1851.

Moravičko, Moravo,
ty krajinko hezká!
Sestry tvé jsou země dvě,
slovenská i česká.

Jednu máme matičku,
jejíž jmeno Sláva,
jednou řeči mluvíme,
Praha naše hlava.

Dunaj pojme Vltavu
a Hron pojme Hanou,
budou svatbu národní
slavit nevídanou.

Ověnčíme ženichy,
spanilé nevěsty,
vonným kvítím posypem
zasnoubencům cesty.

Písně milé zapějem
k sňatku památnému,
Češky, Slávky, Moravky,
věrné rodu svému.

*) Tuto báseň složil pěvec Slávy Dcery na požádání k soukromé slavnosti výročního dne sňatku prof. A. Šembery se svou chotí, rozenou Moravankou, dne 18. ledna 1851 ve Vídni. Dceruška básníkova Ludmila, tehda 13letá, přednesla ji krom několika písní slovenských před hosty, mezi nimiž byli i pp. P. J. Šafařík a Fr. Palacký, té doby ve Vídni meškající. — *Poznamenání redakce:* Jak patrno, nemá báseň tato zvláštní ceny básnické, přece však se nám zdá, že slušno jí popřáti tuto místa; posud tištěna nebyla.

Z historií „ztracených“ depeší. III. — Velice zajímavé věci provozovaly se také v našem milém sousedstvu německém, v Sasích, za vlády pověstného ministra Brühla, jehož jmenem Drážďanští ozdobili svoji „terassu“. Jistý důkladný Němec napsal o tom celou knihu. Nám ale dostačí úplně, z čeho se v té příčině vyzpovídal — „vlastnoruční“ pan zloděj saský dvorní rada von Siepmann. Konal Brühlovi drahná léta služby nejodvážnější. Brühl ale byl nevděčník, špatně se mu odsloužil a Siepmann se pomstil veřejnou zpovědí. Vypravuje ve svých „pamětech“ mezi jiným, kterak z rozkazu dvora saského musil špehovat ubohou diplomacii ubohé Polsky, kterak za tou příčinou zakoupil vrchního poštmistra království polského, aby pomocí jeho chytal den co den veškeré listy a depeše šlechty polské

zejmena pak listy, svědčící přívržencům Stanislavovým. „Pracovávali jsme dnem nocí a někdy jsme ani za dvanáct hodin práci nezmohli. Po jistou dobu musil mi též poštmistr Lubliňský přenechati zvláštní pokoj, kdež jsem byl zaměstnán s jistým židem, který znal výborně padělávat pečeti. Však mnohdy přese všechnu svou dovednost jedva byl s úlohu svou, neboť některé ty pečeti velmožův polských bývaly velice umělé.“ Později jsem chytal diplomatickou korrespondenci mezi Berlínem a Varšavou. K tomu konci musel být podplacen tajemník, písař a kuchař vyslance pruského. Nebylo-li lze všecko ještě téhož dne opsat, přepsáno jednoduše na původní depeši dátum. U poštmistra v Grossenhajmu zase číhal na pruské depeše jistý baron Scheel. Ten zase uměl znamenitě nápodobit písmo; a vyslanec pruský při dvoře drážďanském dlouho nevěděl, že místo originálův dostává pouhé kopie. Konečně ale přece v Berlíně nějak se toho domakali, i počali tudíž dopisovat vyslancům svým v chiffrách. Však i tu uměl si Brühl pomoci. Koupil vyslancova komorníka, dvorní zámečník padělal klíč ku psacímu stolku pana vyslance a za nedlouho byl klíč k pruským chiffrám v rukou páně Brühlových.

Virtuos Scheel byl by býval mohl opět ve všem pohodlí čísti a opisovat pruské tajnosti dále, kdyby jednoho dne nebyl samého pana ministra jak se říká „hloupý štouch“. Rozmlouvaje s pruským vyslancem pan Brühl podřekl se tak nemotorně, že Prušák mžikem zrady se dovtípil. V Berlíně strhli hluk, a Brühl, aby si pomohl — vyhnal Scheela i Siepmanna, zmocniv se prvé ještě veškerých jejich papírů. Vůbec nebyl los těch nástrojů zvědavosti absolutismu nikde právě příjemný. Byli sice skvěle placeni, ale ustavičně pod policejní dohlídkou — a jak nám alespoň Hormayer život těch „pracovníků“ v černém kabinetu vídeňském líčí — takměř státními vězni. Nesměli do žádné cizí společnosti, nesměli s nikým pěstovat poměr přátelský — jsou špehováni ke každému kroku a policie věděla o každém, co které hodiny dělal, co jedl, kam vyšel, jak dlouho spal atd. Byli to nejvíce Francouzové a Vlaši. Nejeden z nich věčným tím rozčilením choulostivé a kvapné té práce přišel o rozum. Jakmile udeřila sedmá hodina večerní, vypravuje Hormayer, zavřela se hlavní pošta a vozy poštovní na pohled odjížděly. Zatím ale zajely pouze do jistého nádvoří císařského hradu, kdež ihned těžká vrata za nimi se zavřela. Tamtě nalezal se černý kabinet, — pověstný „Stallburg“. Vaky s psaními jsou zotvírány, listy roztříděny a všecka psaní, jež svědčila důležitějším osobám politickým — vyslancům, bankéřům, šlechticům etc. stranou uložena. Zvláště korrespondence s cizinou byla předmětem nejhorlivější péče. Pečeť s největší opatrností sňata, list přečten, nejdůležitější místa z něho vypsána, načež opět s touže dovedností a bedlivostí zapečetěn. Než, přese všechnu zručnost úřadnictva trvala mnohdy práce ta drahně přes půlnoc, a obyčejně teprv po hodině s půlnoci vozy poštovní hnuly se na cestu . . .“

Když roku 1805 Francouzové zmocnili se Vídně, byla tato tajemná dílna jedna z prvních „pamětihodností“, které si přál Talleyrand spatřit. Vyhověno mu a sestra kancléře Cobenzla, hraběnka Rombecková, prováděla lišáka diplomata těmi místnostmi, jež byly pro jeho morálku jako stvořeny.

Rozumí se pak samo sebou, že největší zřetel měl se vždy na korrespondenci sousedů nejnebezpečnějších: tudíž zejmena na Rusko a Prusko. Vídeňská diplomacie z doby jozefinské měla klíč ku všem tajným chiffrám pruských depeší. Policejní ředitel, dvorní rada Josef Beer, jsa zmocněn disponovat libovolně ohromnými fondy, podplatil všecky pruské kurýry až na dva, a depeše Fridricha pruského doznávaly odtud prapodivných osudův: při hranicích českých nedaleko Pirny, kudy bylo jeti pruskému kurýru z Berlína na Vídeň, stál nepatrný domek vroubený zahradou a zastíněný ovocným stromovím. Mohlo se mysliti, že to obydlí nějakého sadaře. Zatím ale přebývali tam lidé cizí, o nichž v celém okolí nikdo neuměl pověděti, kdo by byli. Některé noci mohli ale pozorovat, kterak z tichého toho domku vycházejí dva, až i tři muži a očekávají na silnici poštovní vůz. Smluvené znamení, vozka zastaví a podivní samotáři sedají do vozu — k zakoupenému kurýru. Ana pošta kvapem ujíždí, rozevírá se vak, rozpečeťují čtou a opisují se depeše pruského kabinetu. Cestou dělá se jen málo štací a to vždy jen velmi na krátko. Před poslední štací před Vídní nedaleko Langenzersdorfu kyne při silnici opět vlídný domek. Vůz se zastavuje a naši pracovníci vystupují. O tři hodiny později přijímá pruský vyslanec ve Vídni od kurýra depeše své vlády, nemaje ovšem tušení, že ministr rakouský Kounic má tou dobou již také opis jejich v rukou . . .

Originálním byl způsob, jakým se Fridrich II. za to mstil. Vydržovalť ve Vídni ustavičně několik hezkých, mladých Prušákův, kterým platil 500 tolarů na měsíc a kteří neměli jiného povolání než vydobývat si srdce ne-li dvorních dám, tedy alespoň jejich společnic a komorných. A neuvěřil byste, psal později pruský vyslanec rytíři Zimmermannovi, jakých služeb znamenitých takový hezký hoch může diplomacii prokázat Ti naši hoši dověděli se věci, které snad samým ministrům rakouským byly zahaleny neproniknutelnou rouškou tajemství. Čítal jsem jejich zprávy a žasnul jsem nad tím, čeho se může domakati sličný, čiperný chlapík, jenž vyzná se v umění rozehřáti ta která srdce ženská, a což nejvíce vydá: „získati si důvěru komorných.“

. . . .

Domácí a cizí umění. — Popularisování dobrých básní našich, totiž rozšiřovati je v kruhy nejširší za laciný peníz, jest myšlénka, která jest nám jako z duše vyňata. Neboť jinak sotva vypudíme z našich nejširších kruhů umělecké ty nestvůry z trhu jarmarečního: dejme lidem věci lepší a za týž peníz a lid se namlsá a bude vybíravý a počne míti uvědomělejší vkus. To asi byla vedoucí myšlénka podniku Vilímkova, jenž pod názvem „Pěkné čtení“ podává nejlepší naše balady u výboru za nejlacinější peníz. Na první „hod“ vydáno sedm básní druhu baladního: „V poledne“ (R. Mayer), „Kšaft“ (J. Kalina), „Spitihněv Spravedlivý“ (J. E. Vocel), „Cikánova píšťalka“ (L. Čelakovský), „Frajtr Kalina“ (V. Hálek), „Jan za chrta dán“ (K. S. Šnajdr) a „Lenora“ (Bürger). — Upozorňujeme vzdělané kruhy české, aby tomuto popularisování byly nápomocny.

— Ruských divadel jest dle statistiky sto čtyřicet a dvě; většina jich vystavěna jest ze dřeva. Na dvacet měst tedy jest pravidelně jedno divadlo, což jest dosti málo. Ani některá gubernská města nemají divadlo, kdežto nejedna vesnice divadlem se může pochlubit, a to jest úkaz dosti utěšený.

— Famincin dokončil operu „Sardanapal“. Úryvky z díla toho byly právě provedeny v koncertu filharmonické společnosti v Petrohradě a sice s úspěchem rozhodným.

— I Sardouův „Andrea“ jest po Sardouovsku anektován, v kteréžto věci, jak známo, Sardou není dokonce úzkostliv. První dva akty jsou skoro doslovním překladem birchpfeifferiády „Rodina“.

— Obrazy Vasila Verešagina, který roku 1868 doprovázeje ruské vojsko jakožto dobrovolník do Samarkandu, po čas polního tažení konal nejpilnější studie, vystaveny jsou nyní v křišťálovém paláci v Londýně. Jsou to olejové skizy představující krajiny uralské, sibiřské, čínské, bucharské, chivské a j. Verešagin, jak známo, náleží mezi nejoblíbenější kreslíře do novin ilustrovaných.

— Defregger náleží nyní k nejoblíbenějším genristům školy mnichovské a každý jeho nový obraz budí již pozornost všeobecnou. Nejnovější jeho práce „Cenou poctěný kůň“ náleží opět k nejzdařilejším tohoto mistra. Hlavní „osoba“ jest cenou poctěná herka, těžká, tlustá, dobře vykrmená; nohy majíc pořádně od sebe, stojí uprostřed dráhy a půl vesnice stojí kolem ní a obdivuje se jí. Má červené pentle za ozdobu a jest na ní vidět, že zná svou cenu. A rovněž tak sebevědomý jest jezdec, pacholek, rázný, urvalý, který nejpřednějším sedlákům vypravuje historii své jízdy a svého vítězství. Za tímto skupením jest řada dětí, chlapců a děvčat; ty vítěznému koni jsou čestným průvodem. Defregger v obraze tom více než v kterémkoli rozvinul bohatost na invenci povah vřele i pocítěných, i situací přiměřených.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Pohádky národní. Ze sbírek národních pohádek pro českou mládež vybral Jan K. Hraše. (Nová knihovna mládeže, pořádá Jos. Beran. Ročníku I. svazek 1.) Fr. A. Urbánek v Praze.

Popěvky, písně a sbory s nápěvy pro pořadatelé (sic) besedních zábav a divadelních představení. Pořádá J. Mikuláš Boleslavský. Sešit čtvrtý. Mikuláš a Knapp v Karlíně.

B. Hav.... — Račte navštíviti V. H. na Šipkových mlýnech 256.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 19.**

Páter Antonín.

Novelka *A. V. Šmilovského.*

I.

Roku 1848, v neděli 19. dne března bylo u nás město na nohou. Mladým i starým svítily oči a všichni přikládali u veselém chvatu ruce k práci, jíž nikdo do dlouhé smrti se nenadál. Mělať se večer oslaviti konstituce udělená králem Ferdinandem. Slavnost se povedla.

Sotva se stmívalo, šli do rozsáhlého dvora starožitného hradu, jenž od dob Marie Terezie obrácen byl v kasárny. Žlutá jako hlínou natřená vrata, omalovaná velikým orlem rakouským, otevřela se dnes pohostinně dokořán. Odjakživa bývala nepřístupnou hrází, po patnáctém březnu ty hráze se rozpadly.

Odbila sedmá hodina večerní. Zvony se rozzvučely a na Dubcích zaznělo hřímání z hmoždířů. V kasárnách hnul sebou spořádaný průvod a vystoupil z vrat do města osvětleného, chvojím, průsvitnými obrazy, branami a jehlanci okrášleného. V čele za praporem s českým lvem kráčela turecká hudba a za ní táhl průvod s pochodněmi, svítilnami, svícemi a praporci v nekonečném jásotu. V přední části průvodu šla honorace.

Když se sestavovali, pravili páni k malému muži v dlouhém černém kabátu s velikou kokardou na prsou: „Pojďte s námi, pátere Toníčku!“

„Jděte mi,“ odvětil ten s nevrlým přízvukem mávaje holí; „já půjdu s lidem.“ A připojil se k zástupu lidu, jenž průvod uzavíral.

„Hle, hle, velebníček!“ voláno, „on se drží nás!“

„Z lidu jsem vyšel, s lidem půjdu do smrti. Sláva národu,“ zvolal kněz.

Dvě měšťanky zavěsily se mu za ruce. „Dnes budete náš, velebný pane; komu je co do toho? Máme konstituci, máme svobodu!“

„Máte pravdu, matky,“ odpovídal kněz, „jsme bratří a sestry. Jeden duch, upřímnost nade všecko!“

Průvod vinul se hlavními náměstími a ulicemi, vystoupil pak za město a zahnul v levo v stromořadí, v poli vypálili ohněstroj. Po tom šel průvod jinou stranou do města a naposled stanul na náměstí. „Sláva, vivat, ať žije“ nemělo konce, neboť na náměstí měl se průvod končiti. Posléze se vlny hukotu utišily, nastalo na okamžik ticho.

Toho použil páter Antonín a vystoupiv na špičky a mávaje holí, zvolal srdečně a upřímně: „Bůh dej zdraví našemu králi, že nám dal konstituci!“

Sousedé vzali kněze na ramena.

„Slyšíte ho? To je páter Rulík,“ prohodil jeden pán v předu k svému sousedu.

„To je on, musí míti vždycky něco zvláštního.“

II.

Páter Rulík byl deficient a byl u nás na pensi. Vidím ho: malá, kostnatá postava, lebka významná, velké, sivé oči, zapadlé pod pěkně vyklenutým čelem. Od kořene nosu táhla se čelem nahoru hluboká rýha. Kdo nemyslí mnoho, nemívá té rýhy. Však nebyli by ho dali do pense! Nebo co zdraví se tkne, byl jako Rus. Vlasy byly krátce přistřiženy a poněkud šedivé, po obou stranách tváři vráskovitých byly krátké licousy. Co do věku, soudil bys na padesátku. Proč pátera Antonína dali do pense, nevím. Lidé povídali, že to z kaplana na faráře nepřivedl proto, že měl svou hlavu. Jinak rozpolčil se prý s rozumem a má prý jistě asi o půldruhého kolečka více. Tak povídali jedni.

„Páter Rulík stokrát více prodal, nežli mnohý jiný za celý svůj život koupí,“ říkávali jiní. „Pravda, podivný je, ale kde stojí, že musí býti jeden jako druhý!“

Páter Antonín měl své zvláštnosti. Nikdy se neusmál, byl zamyšlen, chodil rychlým, jako potrhlým krokem mávaje kolem sebe holí. Jedl-li, než se dal do jídla, dal kousek každého pokrmu stranou. Říkali, že ohání se holí před zlým duchem, a ten štipec od pokrmu že dává zlému duchu, aby nevstoupil mu jídlem do těla. Páter Antonín nikdy se nevyjádřil, proč to dělá, ač jej často tím zlobili. I spůsob života jeho byl neobyčejný. Zůstával u Kačerů pod podloubím. Kačerovic byli bohatí, neměli dětí. Oba rádi pili a co do nevymáchaných slov nebylo jim rovných. Purkmistra, za jehož dlouhého panování ani jednoho žida neodvedli, a slavný magistrát protřesával starý Kačer jako omlatky ve stodole.

Páni říkali: „Co počneš s ním? Blázen a opilec!“

A Kačer říkával: „Kancelářská kapsa, kachní žaludek. Nedokrmíš se. Umím střílet do nich stříbrnými a nechybím se!“

Kačerovi všecko prošlo. Byla doba předbřeznová, v níž i zámožní měšťané podle se klaněli. Starý Kačer docházel svou neohrožeností jisté slávy. Vyhýbali se mu, aby nedostali u slavných úřadův vroubek. Za nevím co nebyl by nikdo se přistěhoval do Kačerova domu.

A páter Rulík tam zůstával. Člověk takový nemohl býti při dobrém rozumu.

U Kačerů bydlela vdova Mikšová, měla v přízemí krám

a prodávala varečky, hrnky, mísy a dětské hračky. Měla dceru Bětušku. Bětušce bylo už dávno přes třicet a pošilhávala na pravé oko. Jinak byla pracovitá a přičinlivá, dobrého srdce, málomluvná a pobožná. Přisluhovala z ochoty nahoře páteru Antonínovi. Ale mnoho jí udělat nedal, udělal si vše nejraději sám a nepotřeboval nikoho.

Také prý to u něho vypadalo až hrůza! Chtěla-li Bětuška smýčiti, odbyl ji: „Pavouci mají tak právo k životu jako my lidé. Mně nepřekážejí.“

Vařil si sám. Velké práce mu to nedalo, neboť doma byl vegetariánem. Ale byl-li pozván k obědu, jedl také maso. Do pokojíka jeho těžko se bylo dostati. Buď k sobě nepustil, anebo byl-li kdo známý, vyšel ven a přijal ho v síni. Lidé říkali, že má doma černého kocoura, který po celý boží rok z příbytku nevyjde.

Bětuška byla Antonínovi pečlivou Martou. Zvykla si na způsob jeho a starala se oň jako matka. Páter Antonín nikdy ji nepochválil, ale v srdci byl jí vděčen. Když přišel z nějaké kněžské hostiny, přinášíval jí kornout s cukrovím. „Snězte to, Bětuško!“ To bylo celé jeho uznání.

Čas po udělení konstituce byl i u nás hybný a veselý. Lidé dostali jinou krev, rozdíly stavů zmizely a upřímnost, láska a svornost jevily se v jednání! V dešti, při hřmění a blýskání sestoupilo se jednoho dne obyvatelstvo na městské střelnici v národní gardu. Udělali čtyři setniny a zvolili důstojnictvo. Promoklí táhli v spořádaném šiku s tureckou hudbou do města. Byla to podívaná! Mezi důstojníky kráčel s holí přes rameno páter Antonín. Zvolili ho za polního kaplana.

Nastaly besedy se zpěvy a deklamacemi. Páter Antonín dovedl se ukázati. Jestliže panna Anna nabírala mužské deklamací o pivě, vystoupil na to páter Antonín a měl teplou řeč o kafíčku.

„Kdo by to hledal v našem polním páteru,“ říkali mužští. „Nemusíť on choditi k Rubešovi pro nápady, má jich sám dost!“

Začátkem dubna začaly z královských lázní vycházeti Havlíčkovy „Národní noviny.“ První, velké, samostatné noviny! Radost k nevypsání!

Chtěli, aby páter Antonín předčítal. On podíval se na žurnál a vložil jej do rukou krejčímu Kaňákovi, známému to čtenáři a vlastenci. Kaňák čte. Ticho jako v hrobě. Páter Antonín neodvrátil oka od novin a čtenáře. Jedva že mrknul. Proč nečetl sám? Pro to: „Národní noviny“ nebyly tištěny švabachem, místo zavřeného *v* stálo počátkem slov *ů*, spojka *i* nepsala se ypsylonem a po *c* atd. stálo *i* místo *y*. Proto páter Antonín nečetl.

III.

Čas ubíhá, přinášejí, odnášejí. Přinesli a odnesli. Bylo ráno, smáli jsme se, přikvačil večer, slzeli jsme. Čas odnesl krvavé Letnice pražské, odnesl slovanský sjezd, národní výbor i říšský sněm a všecky ty hrady českých nadějí. Rozum se zarmoutil a schoulil v koutek jen tím se těše: Co ty nedáváš, přinese čas.

Nadešli dnové temní a smutní. Podezřívalo se, internovalo se a zavíralo se.

Páteru Antonínovi šedivěly silně vlasy. Nemluvil, ba vyhýbal se každému a hledíval zamračeně. Celé dni nevycházel z příbytku a vyšel-li, vyhledával odlehlých míst, nejraději lesův. Tam sám s sebou vedl hlasité hovory, oháněl se holí více než jindy. Dělal v duchu maso; z koho, můžeme si pomysliti. — „Bídný čas, bídní lidé, nešťastný národ,“ volával, „a to že upustili od pokladu zděděného po praotcích, od švabachu a ypsylonu!“

Dostal psaní někde od Budějovic. Rozevřel je a aniž by četl odložil je. Bylo psáno latinkou. Když na to Bětuška mu přinášela vodu, požádal ji, aby mu to přečtla.

Podpis na psaní byl: Blažej Hák, právní na odpočinutí.

Hák byl kamarád pátera Antonína od dětských let. Byli krajané, bydleli v témž domě. Ač o dobrá léta starší, opozdil se Hák pro chorobu tak ve studiích, že asi o dvě léta jen Antonína předcházel. Co studenti kupovali české knihy a časopisy, oba vlastenčili, oba psávali básně o lásce a pásce, o vlasti a slasti. Povahami se různili: Antonín byl málomluvný, hloubavý, opravdivý, důkladný; Blažej nezavřel po celý den úst, život a svět bral s lehké stránky, vtipkoval rád a žertoval a déle nežli hodinu nikdy se nehněval. A přece se měli rádi! Když je život rozvedl za tím a jiným povoláním, přiznali se, že nemají nad sebe lepších přátel. Psali si dlouho, pak přestali, jak to bývá v životě a neviděli se leda jednou po mnohých letech.

Přítelovo psaní zbudilo v páteru Antonínovi radostnou revoluci. Hák psal, že oba syny má dobře zaopatřeny, že je kolik let vdovcem a že si myslí: lépe odpočinouti si doma, v rodišti, než v cizině. Dále žádal Antonína, by mu psal, jak draho u nás a aby mu vyhledal byt, že budou na stará kolena pospolu.

Vyhledav příhodný byt, napsal páter Antonín Hákovi důkladným perem list a připojil ku konci: „Přijď a neotálej. Co v poušti pramen chůzí zemdlenému, budeš ty srdci mému v těchto bídáckých dobách reakce.“

Asi pět neděl na to přišel skrovný nábytek právního Háka a čtyry dni na to přijel Hák sám, veliký, suchý, holohlavý se špičatou bradou, špičatým nosem. Kdyby byl měl kníry a brnění, a kdyby nebyl se tak vesele díval do světa, malířovi byl by mohl seděti za vzor k Don Quijotovi.

IV.

„Dovol, Antoníčku — odpustíš, že ti tak říkám, třeba tě osud zapsal do cechu těch černých ptákův — dovol, jak pak můžeš psáti ještě švabachem!“

Při tom vytáhl psaní Rulíkovo a rozbalil je.

Páter Antonín sebou trhl, jakoby naň vosa sedla. Strčil pravici za kabát a pravil vážně a důstojně: „Proč bych medle nepsal švabachem? Či je krásnější litery nad švabach?“

Hák se rozesmál: „Co ti má člověk na to odpovědít?“

„Nevidí se mi, že by v mých slovech něco bylo k smíchu,“ povídal páter Antonín vážně a důrazně.

„Všecko, kamaráde! Naposledy —“ při tom podíval se do psaní a smál se znova — „a na mou věru, černé na bílém: pět c*y*sařských s *y*, s*y*lnic s *y*. Deset pytlů do toho, ty píšeš *y*!“

„Posvěcený to zákon našeho krásného jazyka, svatého to dědictví po —“

„Jdi mně k šípku s takovým dědictvím! Podle všeho jsi ty poslední Mohykán ze staré gardy nebožtíka Nejedlého. Milý brachu, stojíš na ztracené vartě!“

Páter Antonín mával kolem sebe rukama.

„Ty od jakživa, Háku, nenecháš ani mrtvých na pokoji Nech Jana Nejedlého odpočívati v hrobě; byl to muž znamenitý, ctihodný!“

„A pobožný,“ převzal Hák slovo, „modlil se: Ve jménu

otce, ypsylon syna, ypsylon ducha svatého, Amen. Dejž to nebeský pánbůh! A ty se posud tak modlíš?"

„Lepší byl než všichni vy neznabohové nové literatury!"

„A ctihodný a znamenitý! Ptám se, co napsal znamenitého?"

„Což Hlasatel, což jeho gramatika, nad niž posud nemáme, co Numa Pompilius, co Kvílení? To je všecko nic, není-li pravda, pane —"

„A zapomněl jsi na „Vlastenšti zpěvové", za něž dostal profesuru, ten chytrák, a na knihy všeobecné, za něž dostal císařského radu, ten reakcionář!"

Páter Antonín vyskočil. Profesora, císařského radu, doktora veškerých práv a spisovatele Jana Nejedlého nazvati reakcionářem, slyšeti to z úst nejlepšího svého přítele! Páter Antonín stál omráčen a něm. Chtěl zahřímati do duše utrhačnému příteli, ale nebyl s to. Jazyk měl jako kus olova.

Hák pokračoval: „A tu jeho ctihodnost! Dokud byl Dobrovský živ, pěkně mlčel s ypsylonem, leda že si někdy za větrem ulehčil. Ale když nebylo se více báti duchaplného muže, tu spustil na celý pluh, pan profesor. Či v tom je ctihodnost? Pak se dal do Hanky jako tatík do chlapce, a když nemohl poříditi, na vrchnosti Hořeňovské vymáhal, aby Hanku co poběhlíka jali a na vojnu odvedli. Či v tom je ctihodnost? Ale habeat sibi, to bych mu prominul; ale že Jungmanna tajně u úřadu podezříval, u policie osočil a na svržení jeho s profesury pracoval: to mu neodpustím, nebo v tom není za mák ctihodnosti, v tom je plný pytel kalokrevné pýchy, ctižádosti a slávychtivosti, jež stála beztoho jen na jedné a k tomu chromé noze jako to jeho ypsylon!"

Páter Antonín celý vřel. Nikdy nelhal, proto se mu také nikdy dobře nevedlo a vyjma to *y*, připustil také každou pravdu, bez výminky, k srdci. Věděl, že Hák mluví pravdu, ale Nejedlý byl jenerálem ypsylonistů; mohl co člověk pobloudili, ale co ypsylonista nemohl býti špatným člověkem! Co milovník pravdy byl by tedy páter Antonín při slovích Hákových zamhouřil oko, ale to poslední o ypsylonu a jeho chromé noze rozpálilo jej k hněvu tak, že kasaje se proti Hákovi pravil: „Stál Veleslavína, stál Všehrd, stál Ctibor i Komenský o ypsylonu, proč my bychom o něm nestáli? V tom klíčí jádro všeho neštěstí našeho, že nerozumným chvatem odtrhujeme se od své minulosti, že boříme mosty za sebou a pouštíme se na vetchých člnech v rozčeřené vlny budoucnosti. Vidíme, kam docházíme. Jest ypsylon s tou svou nožičkou viditelné znamení naší bytnosti. V tom znamení zvítězíme přes všecky skvělé šplechty novotářů!"

„Tys, Antoníne, kus staré zříceniny v rozkvétající lučině naší národnosti," horlil Hák; „jádro našeho neštěstí nespočívá v zanechání ypsylonu, ono leží v tom, že spali jsme, když sousedé bděli, že probudili jsme se trochu pozdě a tuze dlouho protíráme si oči. Pryč se sny o minulosti a pryč s malichernými hříčkami! V rukou zbraň, v hlavě světlo vstupme na půdu skutečnosti. Leží-li třeba hory v cestě, však máme zdravé ruce, abychom je prokopali. To je moje slovo a znamení, při tom zůstanu. S pánem bohem."

Ani nepodal páter Antonín ruky odcházejícímu Hákovi.

(Dokončení.)

Jakub.

Veršovaná povídka. Od *Eman. Miřiovského.*

Co živ byl, snášel šlehy běd i psoty
a od pondělka dřel se do soboty.
Neděli prospal sem tam v šírém poli,
prál, tam že chudoba tak nezabolí.
Bylť Jakub chudobný: na těle hadrů pár
a za vsí chajdu bídnou, na cancár.

Neděle pěkná, první po provodu,
hle, celá příroda jak po obrodu!
Kam oko stočíš, podivíš se vnadě,
kam ucho skloníš, budou zvuky všade,
kam patou hneš se, zmladneš na těle
a duši písně zazní veselé!

Písničkou tichou, sotva slyšet je jí,
tvá ňadra měkce, sladce pozazněji,
tvá mysl bude jakby o peruti,
i nezeptá se více po zármutí,
a po tak mnohém strastném po letě
zas přece rád jen budeš na světě!

Nad rybníkem se houpá mlha jarní
a ve křovisku ptáci pějí švarní,
z hrud pučí bujně mladé oseníčko
a květů bude všude za kratičko;
snad, Jakube, i ty, tvé srdce též
jak tam ta růže znovu rozkveteš!

Jaká to slova? Těm as nerozumí,
jenž, zdá se, v hluboké se noří dumy,
zedraný Jakub; spí, či bdí, či obé?
Či přemýšlí as chuďas o chudobě?
To často činí; snad i v chvíli té,
neboť má oko slzou zalité.

Těch prostých slzí z ospalého oka
vybrklo hojně do celého roka,
že by z nich naskočila o poznání
rybníka pláň, by vycedil je na ni
a snad by pod stavidly v dolině
i kolečka šla rychlej ve mlýně.

A nejen kola v podrybnické stoce
i měkkost vřelou v srdci pana otce
by rozvlnila slz těch mocná vřava.
Než marná naděj; každá zapadává
jen na kazajku, chabě sešitou
a na dlaň snědou, prací rozrytou.

Však nevždy takto Jakub trávil chvíle.
Měl ještě paměť na dny blahé, milé,
kdy necítil ten balvan v srdci pádný,
kdy netížil jej žel i smutek žádný.
Jeť tomu dávno sic, však kdož by rád
zapomněl navždy toho, napořád?

On zpomínal a to vždy o neděli;
měl k tomu času celičký den, celý
a k tomu ještě kousek v každé noci
šel se zpomínkou strastem ku pomoci;
pak nastal den, s ním perná chudoba
a zpomínek mu došla zásoba.

Slyš! Pod stavidly mlýnek tepe, klepe
a v mlejně zlaté děvčátko spí lepé,
dvé holoubků tam vrká v pěkném dvoře
a v mlejně děvče pláče na komoře.
Před rokem ještě, bledý Jakube,
tam sedával jsi vesel na srubě!

„Vím, slyším, cítím, ještě mi to v hrudi
ten všecken žal i všecku radost budí!
To bylo jaro! Sotva letos znáti,
že v horách ještě sníh se s deštěm hatí;
však tenkrát po pás sněhu napadlo
a více prý jich v horách pochladlo.

Pak přišla odleva — můj bože milý!
V horách se sněhy v jednu řeku slily,
a rybník hráze protrh' nad dědinou
a s hlomozem hnal proudy údolinou,
že jako štěkot vlků zalkaly,
když o pobřežní bílý úskalí!

A křik a hluk a naříkání děsná
ves celou probudila z tuha ze sna;
já na šalandě spánku ve objetí
(neb tenkrát právě málo bylo mletí)
jsem tiše dřímal v lehkém dumání
a dole v mlejně všecko ve spaní.

Však tu cos hrozným rachocením klesne
před lůžko moje, ku mé hlavě těsně,
že zastavil se na čas běh mé krve
a umíral jsem tehdy ponejprvé:
teď tisíckrát umírám za chvíli
a dál musím vést život zpozdilý!

Strop spadnul. V rychlosti či větrem, bleskem
jsem skočil s lože, pozřím za zájezkem
a než jsem poznal, co se za ním bělá,
už už mne vlna odtud odnášela
a než jsem prvním dechem oživnul,
už jsem v tom víru jako lodka plul.

To hrůzná plavba! A tu z pěn těch šeda
jak postava by zaleskla se bledá:
teď stopila se, teď zas vlna znovu
ji jak by nésti chtěla k nebes krovu,
však marně blíž se pnou má ramena,
postava dále pluje, vzdálená!

Konečně přec! Od stěn mohutné skály
se ruce moje tam k ní rozepnaly
a jak bych lidské síly přetal meze,
nad živlem stavěl jsem se za vítěze
a nežli proti mně se živel osopil,
již jsem to drahé tělo uchopil!

Zde v této hrubé, porozryté dlani
mi její hlava dlela v umírání,
zde na těch prsou ku novému žití
se probrat mělo, co už chtělo mříti,
zde ten můj šeptavý hlas po tichu
měl život dáti mému Jerichu!

Anežko, vzbuď se, nebo s tebou zhynu!
I sklonil jsem se čelem na dívčinu,
k polibku zoufalému ret svůj smělý:
jak hvězdy její oči vycházely
v té bouři vln, v té proudů směsici
a já k svým prsoum tisknul dívčici!

Skok odvážný a oba teď jsme stáli,
víc umírali na pobřežním skálí;
tím dechem mladým zhříval jsem jí ruce
a modlitby zas šeptal k boží muce
a zase volal, šíji líbal zas
a nový otčenáš lkal na zdrávas!

Pak na svá vložil jsem ji zdraná bedra
a nesl v blízkou dědinu, kde štědrá
ji ruka péčí obsypala jemnou —
a byl jsem šťasten, blaho bylo se mnou.
Ten celý život, jejž jsem dosud žil,
já nechtěl vědět o tom, že kdy byl!

A když oživla v plné zase kráse,
když život zahoupal se na mladistvé řase,
tu pospolu jsme putovali domů.
Pan otec ještě zdiven na pohromu
pohlížel něm a plakal za dcerou,
když my tu přišli k mlýnu k večerou.

I bylo otázek a bylo povídání
a bylo pláče, bylo objímání:
a když Anežka s vděkuplným okem
mne ohlásila, že jsem s divým tokem
v boj vešel za ni, že jsem vítězem,
pan otec svým mne objal ramenem.

Ramenem objal, nazval hochem statným
a slovem vlídným vítal, blahodatným.
Ba slíbil vděky, slíbil peněz také
a lepší ještě věci všelijaké —
však o ty věci stál jsem pramálo,
když očí dvé se na mne usmálo.

A smávalo se těch dvé pěkných očí,
když jsem je líbal nad i pod obočí,
a leskly se ty zoubky pode rtoma,
na nichž ty moje byly jako doma
a plála líc a chvělo ňadro se
jak jarní kvítek ranní po rose.

Tak žil jsem šťastně; však pan otec časem,
se měnil tváří, činem, srdcem, hlasem;
nevěděl ovšem, že se srdce naše
oddala sobě ač bez otčenáše
i bez kněze, bez všeho veselí;
však lidé o tom přece zvěděli.

A lidé štvali. Po nějaké době
pan otec prohodil cos o chudobě,
ne, o žebrotě, o žebrácké luze,
a to mne zabolelo, též Anežku tuze.
Konečně nadhodil mi jednou pobudu:
že mládkovati dlouho nebudu.

Vím, slyším, cítím, na tváři to pálí,
jak s Anežkou jsme na zanášce stáli;
mrkaly hvězdy, smál se měsíc z lesa,
když jsme si šeptli, jak nám srdce plesá —
a z toho sna a z toho plesání
jak otcův hlas mne drze vyhání.

A vyštval, jak psa vyhnal z svého domu,
pobudou nazval, otrhancem k tomu,
že potácelo se mi náhle tělo,
div hněvem, lítostí mi nezmrtvělo,
a než jsem procit' těžké ze mdloby,
do náručí jsem padnul chudoby.

Ty chajdo moje, dědictví to matky,
jež dala mi ten život hořkosladký,
ty chajdo moje, mechem šperkovaná
a deštěm, sněhem, slzmi proklubaná
V tobě jsem chystal život k rozběhu —
ty chajdo moje, dáš mi noclehu?"

A Jakub líbal prah své chajdy bídné
sáh' sobě k srdci, zdaž mu nevystydne,
a sáh' si na tu hlavu rozpálenou,
či Anežka že bude jednou ženou.
Tu okolo šel po trávnaté pěšině
pan správec zvolna dolů k dědině.

A Jakub povstal, hnulo se v něm cosi,
co už tak dávno ve svých prsou nosí.
Nenosil darmo. Správce podél pláně
se k známé stočil pod rybníkem straně.
Teď zašel. Kam? Nu, zašel do mlýna.
A Jakub znovu v chajdě usíná.

Spí chuďas Jakub. Zase kolem očí
se cele minulý ten obraz točí:
on zase zápasí tam s živly v toku,
zas v Anežčině potápí se okn,
zas křísí mrtvou z šedých pěn
a opět probouzí se opuštěn.

Jeť věru trapná jemu ta neděle
a celé žití bídné, neveselé.
V pondělí zrána z lože se potácí
a protře oči a jde po své práci.
Jde do fabriky. Špatné výdělky —
to s těží bude něco z veselky!

A přece bude veselka tak slavná,
jak není paměť ve vsi starodávná,
a přece bude svatba na kostele,
ba lidé praví, příští do neděle.
Pan správčík z města, z mlejna Anežka,
kdo je chce vidět, ten ať nemešká!

I nezmeškalo ani duše jedné.
Jen Jakub zmeškal. Teď to žití bědné
mu v celé spoustě stálo před očima;
křížeček od ní s prsou sobě snímá,
modlí se v chajdě, pak ji obchází
a ze křoviska hůl si urazí.

Zatočil holí rozloučení znakem,
kde postřeh' průvod svatební svým zrakem;
i zahlédnul tam postavu tu něžnou
i vlas ten zlatý i tu šíji sněžnou,
jak ji kdys líbal mezi vlnami —
a na to zmizel mezi horami.

* * *

Čas nadešel. A ač jen chasník prostý
šel taky pěstit vlasti letorosty,
a místo chajdy rodné, milé, drahé
mu barrikada nocleh v noci blahé,
když místo šípů lásky do prsou
ty pušky vojáků posledním zvukem jsou.

A vydechnul tu pěknou duši svoji
a dobře bojoval v tom dvojím boji.
Ten jeden, Jakube, jsi vyhrál pro ni,
co ještě teď pro tebe slzy roní,
ten druhý pro nás, za vlasť za matku —
tou písní tobě psal jsem památku.

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Snad vrhal se v nebezpečí, ano viděl i rozkoš v tom zmatku, v tom burácení, v té líté seči. Kolovala v něm česká krev. Vojevůdce povšimnul si jeho smělosti: „Jsi rozený voják," řekl dotkna se jeho ramene. Pochválený nováček ucouvnul. Díval se nevlídně jemu do očí.

Valdštejn pamatoval si nyní jeho tvář a vyhledával ji často okem. Takový pohled jej zajímal. Zkoumaje hvězdy a osudný jich vplyv na činy své, hledával mezi nimi pohled ten. — Byla to výčitka, jež vycházela z útrob zničené vlasti. On nepřipustil si nikdy takovéto výčitky; ale z oka člověka jemu blízkého zasahovalo ho to září podivnou.

Kdysi poukazovalo Valdštejnovi zhvězdění, že jemu na blízku se zdržuje vrah a život jeho že je v nebezpečí. On myslil při tom na Ctibora a pozoroval jej. Dával jej tajně hlídati.

V příštích bitkách ochaboval oheň Ctiborův, jeho statečnost měnila se v netečnost, byl v zadních řadách, nebyl to více on jako na počátku. Prolévání krve rozrývalo mu srdce. Bylo to srdce české.

Valdštejn přistoupil k němu: „Hle, dnes jsi se mohl vyznamenat,“ pravil, „očekával jsem to.“

„Hvězdy řídí kroky mé,“ odvětil mladík, jenž lnul k astrologii jako vévoda.

„Ty umíš čísti v nich?“ zkoumal jej.

„Kdož by to uměl! Hvězdáři znají jejich běh, astrologie domýšlí se jich vplyvu na nás, ale každá hvězda klade nám otázky, jež nechápeme.“

A opět ten pohled.

Valdštejn cítil hrůzu a byl poután mladíkem, jehož temné oči divně a temně svítily pod svraštělým obočím. „Tys špatně bojoval, kladly ti to hvězdy za úkol?“ tázal se dychtivě, ne přísně.

„Pravil jsem již. Kdož by jim rozuměl! — Měl bych zdvihnout pravici, ale kam mám udeřit?“ A nyní zdál se Valdštejnovi šíleným.

Stáli proti sobě, kolem nich byl rozložen osvětlený tábor, před nimi ve vzdálenosti bylo bojiště, noc zahalovala jeho hrůzy, na obzoru rudá záře z požáru ku hvězdám prokmitávala.

Ctibor byl pološílený té chvíle. Jednou ranou mohl zasaditi smrt vůdci císařskému, aniž by mu byli mohli překážet. Avšak on věděl, že vévoda nosí neproniklý krunýř a pověděl nahlas, co si myslil a co jím zmítalo.

„Pamatuj si, že se nemá voják rozmýšlet; do nepřítele má udeřit, zasáhnout kam může,“ řekl přísně.

Jeho přísnosti nikdo neodolal, nejstatečnějšímu sklesla mysl před Valdštejnovými tresty, rychle odbytými, rychleji rozkázanými. Smrt byla hříčkou v ruce jeho, jak ve válce, tak při kázni.

Ctibor pousmál se; byla to hrozná ironie, slyšeti tato slova z úst vyhlednuté oběti.

Valdštejna překvapila jeho neohroženost. „Musím jej seznat a jeho záměry vyslídit,“ pomyslil si.

Ctibor byl bedlivěji hlídán, nenalézal se nikdy o samotě. Valdštejn však vyhledával s ním rozmluvy častější.

Někdy domníval se, že se mu vyvinuje ve Ctiboru soupeř anebo nástupce. Jeho úsudek a chladnokrevnost u věcech válečných, jeho rozhled překvapoval vévodu. Ctibor však nepřikládal ceny těmto věcem. Na soupeře zdál se málo ctižádostivým, nežádal si předností, zamítal vyznamenání.

„Je to šílenec,“ říkávali důstojníci.

„Nevím,“ odpovídal Valdštejn, který sám míval chvíle podivného ducha rozpoložení.

Ctibor zatím seznával velkého vojevůdce; byl překvapen jeho smýšlením náboženským na tehdejší dobu svobodným. Jeho nedostali jesuité úplně a navždy na svou stranu. Naučili ho toliko, jak vyzouti se z povinností náboženství každého a sledovat účel — vlastní moci a slávy. Dýka Ctiborova naň tasená zastavovala se sama sebou, nebylo by bývalo třeba více ho střežit.

Stál nyní sám na stráži.

Došlo k dobývání Stralsundu. Tenkráte div Valdštejn nešílel; musil tu pevnost mořskou míti, chtěl-li dobyti světovlády císaři a sobě vrchole slávy, po níž žíznil.

Ba více v ní viděl; dobytí její bylo mu symbolem, že se mu zdaří vše. Kladl v to dobytí otázku ku hvězdám: šťastným výsledkem byly by mu odpověděly, že jeho dráha vzhůru jej povede. Vídal ve snách ostrov ten vzdorovitý. Zápasil s duchem toho konska země, na němž slovanská ruka knížete Rujanského první základ opevnění položila. Kynula-li mu ruka ta t o velitelsky: „Nazpět?“

Tenkráte nastala Ctiborovi chvíle, kde mu bylo jednat. Odvážil se, předstoupil před rozlíceného velitele, jenž volal, že musí dobyti pevnosti a kdyby „řetězy k obloze byla přikována.“

Nikdo netroufal si promluviti v tom hrozném okamžiku. Ale Ctibor řekl: „Tato pevnost není řetězy, nýbrž hvězdami přikována k obloze. Dobude-li jí vaše milost, sřítí se hrozné osudy a nikdo neví, koho to pohřbí.“

Toto slovo bylo lékem unavenému Valdštejnovu duchu. Viděl to sám, že musí ustoupit. Nikdo ani vlastní rozum nebyl by ho však o tom přesvědčil, až tento výrok souhlasící s tajnými vidinami vévodovy obraznosti.

Přilnul náhle k záhadnému mladíku a považoval ho za pološíleného proroka.

Pověra, která je také druhem šílenosti, chápe zvláštní smysl v temných výrocích, jinému nepochopitelných.

Byl by chtěl podržeti Ctibora při své tělesné stráži, ale mladý podivín uměl se vyhnouti tomu vyznamenání. Valdštejn uzavřel mír s Dánskem. Zdálo se, že nezbývá protestantům v Němcích více naděje než v Čechách.

Ctibor podobal se v oné době lašťovce, která by oblétala kovový kolos. Kolos tíží a dusí okolní setbu svým hrozným tělesem; bystrý ptáček kolem něho švitoří, obletuje ho, až do něho vdechne jakýsi zvuk a zvukem tím pohne se tížící, hubící hmota.

Valdštejn pohnul se na podstavci svého tyranství a odhodil na dobro náboženský fanatismus. Žíznil po vládě neobmezené nad statkem a žitím národů, ale smýšlení, přesvědčení, svědomí jejich hodlal pustiti na svobodu.

Usnesl se o tom s Ctiborem a tento plesal tehdáž v srdci svém. Myslil si výsledky rozhodně spasitelné. Touže dobou plesali však též jesuité, též oni doufali v upevnění věčné světovlády.

Když byl Valdštejn od císaře propuštěn, zdálo se Ctiborovi, že věci zdárně pokračují. A Valdštejn vyslovil, jak kronikáři zaznamenali, že aspoň vybředne z velikého labyrintu. Ctibor však v tom labyrintu bloudil a chtěl se v něm vyznat . . . .

Myslil na to, nyní, po letech a usmíval se. Uvrhl se na kapradí ve staré věži.

Slunce pohrávalo vetchou rezovatou mříží, jež byla oknem té síně, jako prvé v noci měsíček.

Jako ten pablesk oknem, tak zmizela mladá Hanuša z poustevny a letěla co lašťovka k tížícímu kolosu.

Mohla-li jím pohnouti?

VI.

Pocestné blížily se ke sloupským jeskyním, procestovavše údolím ponikevským.

Před jeskyní zdvihá se osamělý, šedý sloup, balvan, známý Hřebenáč. Jest to sloup, který druhdy býval podporou rozsáhlé jeskyně, pradávno sbořené. Opět zřícenina přírodní, druhdy stavba podzemní, skrýš živoucích bytostí, jeviště jich hospodářství, později snad hrobka kolikera pokolení, vrstev, naplaveniny, kladoucí se písmem nejpůvodnějším na plochu země.

Znamenitosti této krajiny byly tehdáž již pozorovány a popsány.

Do času našeho vypravování padá již také vandálské oloupení proslulé jeskyně sloupské o okrasu krapnikovou,

když zakládán zázračný park lednický knížetem Lichtenštejnem na jihu Moravy, kde umělé jeskyně vypůjčeným šperkem se honosí.

Po celou cestu byla Hanuša plna veselosti a šprýmů, laškovala mezi skalisky, ve křoví a po stráních. Hledala jahody, které podzimním slunkem po druhé zrály, sbírala domnělé drahokamy v mechu ukryté, pozastavovala se při šperkách, jež tvořila bohatá rosa na malinkých síťkách pavučinových v trávě, mezi stébly, jako by stříbrné ozdoby přeumělé práce.

Madlena jsouc zamyšlena, uvažovala námitky a obavy poustevníkovy stran Hanušina osudu. Rozmlouvala v duchu se Šimonem, jak často činila.

Dokazovala jemu, že poustevník má pravdu; Šimon také svědčil, jak se jí zdálo.

Pravda bylo, že dobrodružné touhy stran Hanušy vlastně od ní vycházívaly, Šimon jen po ní je pojímal, ale pak se jich držel.

„Jak jsi veselá,“ řekla Madlena k Hanušce; „včeras mne mohla vyděsit.“

„Myslím pořád, milá teto, že se mi dnes něco přemilého naskytne, bůh ví co!“

„Dej ti to bůh,“ teta dořkla a tu slyšely řehtot koně, jenž byl u Hřebenáče přivázán. Pochutnával si na květnaté trávě.

„Aj ten krásný kůň, celý bílý jako mléko,“ zvolalo děvče, zacházejíc k vůli koni stranou ku Hřebenáči a pokukujíc tam.

Za Hřebenáčem klene se vchod do proslulé sloupské jeskyně. Ten nepřekvapil více cestovatelku s těmi slujemi již seznámenou.

Náhle objevil se v tmavém jeho pozadí muž.

Hanuša couvnuvši zahlédla jej. Byl krásný, vysoce urostlý, v šatech nádherných, samý aksamit a třepení. Byl jako princ v pohádce, jako dítě slunce, jako osvoboditel z tísně ledové přítomnosti, jako anděl přinášející poselství nesmírného blaha.

Kdyby bylo zaklokotalo všecko ptactvo na světě píseň jedinou, radosti plnou, nebylo by vyslovilo ten dojem lesku, ten zvuk jásotu, to zachvácení srdce Hanuščina. Očekávala velkou radost a ta na ni čekala. Hle, krásný princ usmál se na ni, jež se zardívala.

„Kam pak, panenko?“ oslovil ji vystoupiv z jeskyně.

Hanuška ani nedýchala. Kde se tu vzal ten nádherný mladík tak nenadále?

Už zase byl zmotán její sotva vyjasněný rozum. Ale žádná hrůza nemísila se v prostoduché bájení jejího tlukoucího srdce.

Byl to František Walter z Dietrichšteina, mladík as dvacetiletý. Byl určen ke stavu duchovnímu, ale nejevil zevnějškem nikterak vážnost neb zkroušenost toho stavu. Nedávno byl ubytován co domicilar v Olomouci, v klášteře jesuitů, kteří se snažili, aby mu učinili tamější pobyt co možná příjemným.

Vycházíval, cestoval, užíval světa dle své vůle. Byl na cestě do Boskovic, kde mu bylo cosi vyříditi v klášteře dominikánského arcibratrstva nejsvětějšího růžence, nedávno založeném.

Uchýliv se cestou prohlížel si znamenitosti jeskyně sloupské, když byl odbyl pouť v Marianském chrámu ve Křtinách, kdež vyslechnul stesky duchovních, jak bídně jest nadán a zřízen kostelíček tak posvátný, divotvorné panně Marii zasvěcený. V tom kostelíčku byl učinil včera slib, že dá vystavěti na témž místě nádherný chrám, dopomůže-li mu nejsvětější panna k velkému štěstí. Žíznil po takovém štěstí; jeho hlava byla touhou po štěstí naplněna, krev kypěla mu v jeho srdci, pomýšlel-li na velké povznesení ve společenstvu, na vládu nad jinými. Byly to bujné mladistvé sny a ozařovaly jeho krásnou tvář barvitostí skvělou, leskem modrých očí tak ohnivým, že div nežehly vše vůkol.

Modlil se vroucně k Marii panně, aby mu to štěstí dala. Povstav cítil se ukonejšen, jaksi přesvědčen; bylo mu, jako by mu byla něžná světice opravdu slíbila, čeho si žádal.

Časně ráno opustil krásné údolí křtinské, náležící k témuž skupení pohorskému, dal provázet se jeskyní sloupskou, v naladění jakési veselé činnosti. A vystoupiv z jeskyně a chtěje pak do Boskovic již k polednímu dorazit, zahlédnul prosté děvčátko.

Jemu nezdálať se Hanuša dítětem slunce, krásnou princeznou z pohádky; nemyslil, že by mohl dojíti pomocí její skvělého štěstí, které si byl vyžádal na světici nebeské. Ale z toho jasna jeho naději a tužeb zdála se mu býti přece utkána.

Bylo to první setkání po cestě obtížné, byla to dobrá zvěst; znamení, že se to vše zdaří tak, jak si horoucně přál.

Hle, tam za skalou stála obstarožní osoba, byla to Madlena; proč ta mu nevkročila první v cestu? Panna Maria vyslala mu vstříc krásné mladé děvče se spanilým vzezřením, jako by to byl odlesk nebeské ochrankyně jeho. Musil se usmát na ni a promluvit.

„Do Boskovic, s vaší milosti dovolením, putujeme,“ odpověděla Madlena na jeho otázku za Hanušu přízvukem poníženým.

Krásný mladík svraštil čelo, chtěl slyšet hlas panenky, svatou pannou vyslané. Pokynul sluhovi, aby za ním vedl koně a neváhal jíti cesty kus s novými známými.

„Jste poddané boskovické? Bydlíte tam? Máte tam příbuzné?“ tázal se; ale Hanuša nic a nic.

„Též já jdu do Boskovic, ovšem že vás předhoním, ale . . . .“

Díval se na Hanušu. Jaká to spanilost! Měla oči sklopené, na líci okrouhle podélné, kol jemných rtíků, po čistém čele, pod nímž obrví jako štětcem nastíněné se černalo, dlel jediný souzvuk pravé, věčně uznávané krásy.

„Ale . . . .“ pokračoval mladý kněz a myslil si, že by mu mohla býti ta dívka snad více než znamením, než pomíjitelným setkáním. „Uvidíme se tam,“ dodal prudce. Vysvihnul se na koně netrpělivě pohrabujícího. Aby jej udržel na uzdě, musil na něm se vztýčit. Vypadal pánovitě v tom postavení. kůň rychle krotnul, on ohlednul se ještě jednou.

Pak cválal úprkem kolem Sloupu k lesnatým kopcům. Děvčeti bylo, jako by měla před tím zjevem sklesnouti v prach. Ona, ten odlesk nebeské panny. Avšak i Maria byla pokorná před zvěstujícím andělem. —

„Jsemť dívka Páně.“ —

Poustevník nenašel pokoje ani odpočinku na svém kapradí. Obcházel v tiché samotě pustou zříceninu, ku které žádného cestovatele zvědavost nelákala.

Nebyliť cestující tehdejší našim všetečným výletníkům ani dost málo podobni. Ačkoli je pudila k výzpytům zvědavost i vědychtivost, touha po dobrodružství jako nás, ačkoli vzdělání jednotlivce vyznačovalo, přece očekávali naši předkové nadpřirozené příběhy zcela opravdově, viděli snadno

zázraky a nebezpečí z říše duchů a báje nikdy nesepsané, nyní již zapomenuté, zaznívaly k nim čerstvým ještě podáním, jehož každým stoletím ubývá jako ledu na slunci.

Ctibor rozjímal v samotářském bezpečí svého úkrytu volně a nepředpojaté o té dlouhé minulosti, kterou měl za sebou. Chtěl nyní odříkati se přítomnosti, nadarmo však. Otázky její naň naléhaly. Co má být dále s námi, s našimi nadějemi a myšlénkami? Vždyť jsou to přece jenom lidé, jenž tvoří osudy národů, ačkoliv lidé mocní. Avšak každý mezi námi mohl by státi se mocným. Mnohý ani nemá tušení o moci své. Druhdy, co mladík, přeceňoval Ctibor snad tuto moc. Co starý muž podceňoval ji snad, možná že podněcoval i to, co kladla vroucnost Madlenina Hanušce za úkol. —

Když Valdštejn, odstoupiv od velitelství císařské armády, na své nádherné panství se odebral, aby se kochal a hrabal v nastřádaných pokladech, aby se shlížel v díle svém sobeckém a potěšení v tom nenalézal: podíval se často po Ctiboru.

Nesnesitelný nepokoj svíral prsa velkého vojevůdce. Každý hluk činil mu nepokoj. Vyděšen patříval na knížecí nádheru svou.

Jen Ctibor byl by mu snad mohl říci nějaké slovo, které nadarmo hledal v tom labyrintu nitra svého, z něhož žádný císařský rozkaz sprostiti ho nemohl. Ctibor však byl zmizel.

Divoké nadání vojenské a velitelské dohnalo Valdštejna k prvním skutkům, které souhlasily s vychováním a vplyvem jesuitů. Odhodiv náboženskou nesnášelivost, předběhl svůj věk.

Byl to výsledek sobectví, bezohlednosti, neohroženosti válečné, ale z tohoto výsledku nevědomky učiněného pokroku přešinul se v nový tábor, utvořil jakousi stranu, která před ním ještě nebyla a jeho smrtí zašla, aby později zase znova se objevila.

Bylť odloučen od strany přísných katolíků a rozhořčen na nevděčnost jich, oddělil svůj prospěch konečně i od císaře. Tomuto zamýšlel druhdy světovlády dobyti; nyní musil pomýšleti, jaké vlády by si žádal tento svět, měl-li bez císaře se obejít.

Obcházel takto kolem osudu svého a národů, a při tom úžil se kruh jeho zámyslů, i blížil se jádru věci, ideám věků. Ba pravdu měl, že hledal kdesi ve hvězdách běh osudů, pravdu měl, že v prapodivném labyrintu bloudí. Nám, zdaleka již přihlížejícím, vyjasňuje se perspektiva do hloubi onech časů. Muži tomu osudnému, s osudem válčícímu, chápajícímu ve souvětlí temných ale bystrých pocitů velkou osudu moc — jemu zdávalo se, že pohlíží v jícen nedozírné nekonečnosti.

Odvracel se s hrůzou od toho divadla, obklopil se leskem přítomnosti, dvořanstvem, vyšňořeným komonstvem, oslňujícím zlatem, stříbrem, dával táhnouti se spřežením téměř okřídleným. Ale nenadále pomyslil na Ctibora, jemuž chtěl býti přítelem a který ho tak přísně pozoroval. Cítil, jak jej to pudí dále, dále na dráze životní. Chté nechtě musil tvořiti nové a nebezpečnější plány.

Valdštejnovo štěstí válečné zdálo se nyní, co odpočíval, vznášeti se nad Gustavem Adolfem, který potřel armádu Tillyho u Breitenfeldu. Valdštejn sbíral podrobnosti o tom vítězství a tu slyšel o smělosti a rozhodné odvaze mladého plukovníka, jehož jméno bylo nějak podivně zkrouceno. Přece však poznal v něm Ctibora, podivného toho člověka, před nímž svého smýšlení neutajoval a který jemu vždy jen hádankami odpovídal.

On sám byl jemu také hádankou. Věděl, že byl Ctiborův osud jako by dle jeho ósudu od dětství utvořen, věděl o něm vše, nač bylo lze se tázat, nepochyboval, že lne mladík k víře bratrské vroucněji než kdokoliv a přece zbývalo cosi nejasného, jakoby kouzelnického.

Objevení se jeho ve vojsku vítězného krále švédského zdálo se Valdštejnovi zjevením jakéhos ducha, věštícího o budoucnosti. Ctibor pomáhal raziti cestu své víře nazpět do vlasti.

Jak druhdy lákal Ctibora Valdštejn za sebou na pole válečné, nyní dělo se naopak.

Valdštejn jal se vyjednávati a zkazovat tajná poselství králi švédskému, kterýž zalekl se poselství toho. Úmluva nezdařila se, Gustav Adolf couval před spolkem tím, vzdálil se, Valdštejn nevěděl, zda Ctiborovým snad vplyvem. Domníval se, že pocítil Gustav Adolf téhož démonického kouzla mladého vojína. Zatím Ctibora král neznal. V armádě švédské byl považován Ctibor za dobrodruha a za užitečného vojáka.

Konečně zdálo se, že vítězí odhodlaná, neoblomná vůle národa a Ctibor jásal se slzami radosti a bolu, když v noci na 16. listopad čeští exulanti pomocí Sasův do Prahy vtrhli. Ctibor, jak samo sebou se rozumí, byl uchýlil se od vojska švédského k této výpravě, kterou byl pomáhal chystat a strojit, od níž v mladistvém zápalu očekával věci, na jaké každé nové pokolení s myslí neporušenou se chystává.

Stál nyní v Praze, odkud byl před jedenácti roky odehnán a u jejíhož prahu tehdáž zůstavil mrtvolu otce svého. Posvátná krev mučenníků vlasti byla zatím vykropila nešťastné město; potoky slzí ronily se ve starých zdech otčiny, a otčina stala se vězením, z něhož synové a dcery prchali.

VII.

Vše opakuje se, steré podobnosti prožíhávají život náš.

Madlena došla do Boskovic, odkud před patnácti roky byla s mužem svým prchala před fanatismem pana Jana Bohuše ze Zástřizl, kterémuž unášela vnučku, o niž nevěděl, že kdy se narodila. Nyní přiváděla ji starci nad hrobem skloněnému, trápícímu se v úzkostech před soudem věčným. Chtěla mu ji vrátit, odchovanou a hotovou, by zasáhla v dílo hrůzy a temnoty duševní, právem svazků pokrevních.

Slunce sklánělo se již k lesnatým chlumům. Radost i žel stísnily ňádra staré Moravance. Byl to rodný její kraj, v němž milovala i trpěla a do něhož bez nejdražšího přítele svého se vracela.

Kouzlo povědomé, dětství pozdravovalo a kynulo jí ze všech zdí a okolních hor. Jako by milá náruč teplým rouchem ji zahalovala. Nemohla jinak vysloviti, co cítila: „Hle, zde jsem doma,“ řekla.

Jiné kouzlo účinkovalo na sličnou Moravanku mladou. V tom krásném údolí, na lesnatém vrcholi, všude vůkol hledala „jeho“. On slíbil jí, že se s ní shledá. Stoupala jako do zaslíbené země.

Ušlechtilá stavba gotického velkého chrámu uvítala je u vchodu na náměstí, které do kopce vystupuje. Za náměstím vedla cesta vzhůru ke klášteru dominikánů, který byl na místě, kde nyní přívětivý nový zámek z lesnatých houštin nad městem se usmívá.

Vysoko na samém vrcholi jednoho chlumu toho pohorského hřbetu činí za našich dnů smutná zřícenina dojem hluboký.

Město i nový zámek mají cosi tak veselého, usmívavého. Krajina rozkládá se ladně kolem amfiteatru těchto budov, starožitná radnice s vysokou věží o pavlanech, daleko dozírná, nemá nic pošmurného.

Park listnatých stromů s bohatou oranžerií obklopuje zámek a hořejší část města. Nad parkem vystupuje temný jehličnatý les, pokrývající řetěz vysokých chlumů. Ty jako by se oddělovaly barvou a tvarem od dolejších částí obrazu, od pestré přítomnosti; jako by se odvracely ku hvězdám. Plovou snivě, zahalené v mrákotné závoje k oblakům.

Zřícenina starého hradu vyskytuje se v tom temném věnci hor jako smutná nezabudka na věnci temného vavřínu. Jakýsi žal, hořkost, výčitka jako by vystupovaly z opuštěného toho sídla výsosti.

Tak sama dlí tam ta stavba umělá, krásná, památná, jako koruna, prchající královnou s opovržením pohozená. Noční ptactvo oblétává její zdě, dumný oblak zastavuje se nad ní, jakoby ji, korunu, korunovati chtěl. Pak rozplyne se ve vzduchu, neb pluje dál. Zastavil se jen tak jako cestující, jenž cestou pomíjí.

Ba pomíjí vše; pobořený hrad žaluje to lesům a slujím, jako by těmto pomíjeti nebylo. On, jenž tolik přečkal, žaluje na pomíjejičnost! Žaluje právem, neb jinde sleduje život smrti v zápětí, ale on hyne a mijí bez potomků.

Hanuša viděla vznášeti se pyšný krásný hrad. Tenkráte nezdálo se, že se odděluje k oblakům do obrazu města. Panovalť posud nad ním mocí a nádherou na šedé skále s bílými štíhlými, vzdušnými věžemi, se zděmi vysoko vyhnanými, s hradbami kolem hradu úslužně se plížícími, s altanem velkým, okrouhlým, jehož báňovitou střechu štíhlé sloupoví neslo.

Hanuša hádala, kde as mešká krásný jezdec, zda na hradě či v klášteře.

Zdálo se jí, že cosi na altanu se kmitá. Kdož ví, jaké vidění by byla měla, kdyby nebyla teta s ní zahnula v levo do jevičské ulice.

Šly mezi zahradami kolem kostelíčka Všech Svatých. U nepatrného domu, vysokými stromy zastíněného, zastavila se teta.

Hanuša tázala se, je-li to domek tetin? Vypadal, jako by v něm strašilo; malými okénky sotva uvnitř svítalo. Vrata byla uzavřena, zaprášena, bylo znát, že je dávno nikdo neotevřel, ani jimi nechodil.

Nad nimi četla letopočet 1561 mezi těmito znaky*):

Madlena trvala v němém dojmutí. Za chvíli řekla: „To byla naše modlitebna, z té byl bratrský náš sbor do světa rozprášen. Odtud vycházely zpěvy, kterými chválili jsme Hospodina, zde utvrzovali jsme se ve spravedlnosti mezi sebou, sem vstupovali jsme všickni s pevnými úmysly, stávati se lepšími. O bože! Tys dopustil, abychom bloudili v cizině, v lesích a slujích se skrývali. Nebudeme zpytovati účely tvé, ale vytrváme na věky věkův."

Ohlédla se na Hanušu, na hrad, pod nímž klášter na návrší se rozkládal.

Necítila unavení více. Její drahá otčina, modlitebna, ty šumné lesy vůkol vtápěly se u večerní záři. Její úmysl s Hanušou opět zvítězil.

Co Šimon byl mrtev, neměla jeho vdova tak slavné chvíle. Mlčky šla mimo budovu opuštěnou, od níž nedaleko nalezly malou chýži Madleninu.

Ubytovaly se v ní. Zdomácněly brzo; noc nastala, lesy černaly se v její stínu a bílý hrad jako by vyzýval příchod měsíce. —

Poustevníkův den chýlil se také v upomínkách ku konci. Ani tato noc nenesla mu spánek. Než si mohl vydobýti svůj rozjímavý poklid, bylo mu přebřednouti znova celé spousty života, znova mu bylo procítit minulé naděje, trpká sklamání, znova odpočítati bludy své i jiných, aby mu zbyla svatá víra ve vítězství dobra.

Nyní, co přemýšlel stařec o té době, když kurfirst saský Prahu opanoval a Praha stísněná opět vydychla, když každý k víře a přesvědčení svému volně přihlásiti se mohl, připadalo mu, jako by byla prozřetelnost strápeným Čechům z velké milosti jen dopřála té chvíle, aby pohřbili surově na mostecké věži vztýčené hlavy mučenníků, aby rozloučili se naposled s otčinou věčně zelenou, aby odklidili barbarskou šibenici s jmeny šlechetných mužů, aby si vštípili do srdcí trpké hoře, události krvavé a vytrvalost při věci svaté. Neboť příštího května již opět prchali z vlasti před Valdštejnem.

Tento démon pustiv je z vlastní vůle do zdi města Prahy vztýčil se ze svého odpočinku, nepochopitelný tehdáž v jednání i úmyslech. I znova zahnal pokynem železné pěstě sotva navrácené syny vlasti. Znova pršely konfiskace, táhlo zděšení a zoufalství krajem. Na místě přesvědčení a nadšení náboženského klonilo šíje hnusné neštěstí hmotné. České ženy, druhdy vynikající bodrostí a bystrostí u věcech náboženských, chápaly se namnoze vášnivého modlářství. Uvěřilyť, že veškeré neštěstí jest trestem božím za kacířství Čechův. Snažily se napraviti je bezdušnou pokorou, plačtivou, neodbytnou modlitbou, pověrčivými sliby.

Ctibor přijda s českými exulanty do Prahy, působil tiše při všech činech této krátké doby zklamaných nadějí. Zaměstnával se tehdáž vyučováním dítek a požíval vzácného času k čítání kněh, k čemuž nebylo v táboře času ani příležitosti a které bývalo u jesuitů obmezeno kněžskou kázní. Nyní teprv se vzdělával v duchu svého vyznání, ku kterému lnul do té doby jen upomínkou dětskou a tím, co zpozoroval ve vojště švédském.

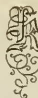
Když spoluvěrci opět z Prahy prchali, on vzdoroval osudu, Valdštýnovi. Neprchl z Prahy, přestěhoval se jen do jiné ulice a rozhorlen čekal na události.

Valdštejn postaviv se znova v čelo vojska císařského, jevil při tom všem smířlivého ducha k protestantům. Vtáhnuv do svého paláce v Praze, vzpomněl si, zda-li též Ctibora s vojskem saským byl zahnal; bylť přesvědčen, že s ním do Prahy přišel.

(Pokračování.)

*) Připomenutá budova je posud takto zachovalá.

FEUILLETON.

Kýž to kozel! Humoreska *Jana Jurkoviče.* (Dokončení.)

IV.

Oktaviane smutné postavy! Ve zlou chvíli usedl jsi ku kartám, v horší chvíli jsi vyšel na „půlnoční“! Osude, malý zákeřníku! Nikdo tě neslyší, nevidí — ale jsi tu! — Kdyby ani tvá rolnička, s kterou tě malují, nebyla tak proslulá, mnohý by se ti vyhnul, prchali by před tebou i velikáni, trpasliku silný!

Ani já jsem tě neviděl; ale jako Horácovu jezdci, který vyletěl do světa hledat spokojenosti a pokoje, za zády v témž sedle černá starost sedí: taktéž mohu říci, že jsi ty na témž „hlemejždi“ se koléhal a houpal, provázeje našeho poutníka!

Společnost, dokud byla v komnatě, málo o to se starala, co venku se děje. Ale již na práhu domu cítili „luctantes ventos, tempestatesque sonoras“.

Pod farářovým dvorcem byl kostel, a v kotlině popadly se větry všech čtyř úhlů světa do křížku, sníh vyházely a naplnily jím veškeré okolí jako prachem. Hlasy jejich se měnily od hukotu hromu až do hvizdu píšťaly; ve všech notách jevili se puštění vězňové Eolovi, kutálejíce se s lesnatých hor otevřenými dolinami a prodírajíce se průlomy i nejužšími puklinami. —

Hektore, Hektore! nešťastný psíku!

Pěkně jej zavili do šátku a na kraj peci položili ku spaní; ale v neobvyklém domě nechtělo se mu zůstati o samotě, on se vykradl z kouta a za nimi, nepozorován a necítěn na venek se vykradl.

Leč na dvoře farářově byl pes Lila — matka dvou šestinedělních štěňat — jména znamenitého, ale druhu úplně praktického, zevnějšku nejprostšího; němá tvář, bdící dnem i nocí, dobývající sobě chleba slušně a poctivě jako dřevoštěp nebo ponocný mezi lidmi.

Mezi tímto psíkem a mezi malým Hektorem se vyvinuly za ten krátký čas velmi nepřátelské poměry; ne dle oněch tajných antipatií, s jakými lidé často při prvním setkání bez všelikého důvodu se rozdurdí, ale že porovnali každý svoje postavení a osud. Možná že se srdce domácího strážce již nepříjemně dotknulo, když porovnal svou chundelatou, zaprášenou, od ležení nečistou srst, od nepřátelských zubů pořídlou, a když porovnal hedbávné vlásky hosta, asi jako se mezi lidmi hledí jinak na režnou halenu a jinak na samet.

Možná, že by byl lépe učinil, kdyby se byl díval na svou tučnou hlavu, okrouhlé tělo, na silné hnáty, a kdyby je byl porovnal s lasičí hlavičkou, průsvitnými žebry a kostmi onoho břichopáska; ale zdali i u lidí silná plece dělníkova, prací otužilá, nepohlíží s nenávistí na bídné, v rozkoších vychudlé tělo boháčovo? Možná, že domácí strážce pozoroval též pohodlné batolení se cizincovo v teplé komnatě, kdežto on musil se třásti v mrazu, směl sotva potajmu, když jej kuchařka neviděla, vplížiti se pod kolosální pec pod ohniště, dokud jej opět pohrabáčem nevyhnali.

Otevřenými dveřmi komnaty vyměnili oba psi již několik hledů; pohled přičinlivého venkovana byl hněvivý, pronikavý, plný zuřivosti a zlobné vyzývavosti, kdežto blaseovaný měšťák hleděl očima tukem zalitýma, jako by byl vodnatý, slabý do úpadu. Leč vztek hospodářův, již i proto silný, že byl dnes štědrý večer, postní den, vzrostl na nejvyšší stupeň, když hryza a obraceje v prackách na prahu starou kost, viděl, že ten darmošlap panský plnou hubou loká páchnoucí kávu a chroustá drahý cukr, kterým jej hospodář přes tu chvíli zásobuje.

Co potom stihne miláčka profesorova, jasně věstily bílé zuby Liliny, kterými již několikrát se hrozivě zasmála.

Ještě jednou: Oktaviane smutné postavy! Ty netušíš, že psí rozbroj bude míti zlé následky pro tebe.

Z farářova dvorce vede sněhem dvě pídě široká, spíše úzká stezka ke kostelu, a tu vyšlapali této noci lidé jdoucí na půlnoční a byla velmi skluzká. Po ní šámala naše společnost s návrší pomalu a pozorně při dvou lucernách — jednu nesl polesný, druhou učitel. Žeť vítr se všech stran silně dul, uhasil hnedle vírem svým pramen i toho kmitavého světla; i nemohlo se ani na krok dále, leda by se zastavili a počkali, držíce si pevně jednou rukou pláště, druhou čepice a klobouky.

V té nejmatnější chumelici zpozorovala Lila ze své boudky na dvoru Hektora a obě štěňata jako střely se pustily za ním. Kdyby bylo bývalo ticho, bylo by zdaleka slyšeti ten útok; ale za té vřavy, za šumu větrů ničeho nepozoroval, až celá smečka — Hektor jako zajíc napřed, ostatní tři za ním — v největším skoku proběhla profesoru mezi nohy a svalila jej do sněhu, daleko od stezky prošlapané. Ale o to by nebylo; sníh ležel vysoko, byl měkce nastlán jako z peřiny. Leč ta pravá bída nastala! Když padal za pekelného tance větrů do sněhu, větrové zároveň s kloboukem smetli mu paruku a obojí tento majetek nejprvé ve vzduchu několikrát prohnali a potom bez sledu daleko kamsi zanesli.

Profesor ani nevzpomněl na klobouk, ale v mžiku hmatal po hlavě, aby vlásenku spasil; leč vítr je rychlejší rukou a tak mu v nich zbyla pouhá lebka.

Když soudruhové přiběhli, aby jej opět na nohy postavili, on je hnal od sebe a volal z plných plic: „Mou vlásenku! nepusťte mou vlásenku!“ Jeden po druhém se vyptávali, zda se nepohmoždil, jak se to stalo; ale on ukazoval jen na Hektora, který se pln strachu zaň přitiskl a nebyl jiného slova mocen, než „Má vlásenka! hledejte mou vlásenku!“

Raněnému především se rána zaváže, a potom teprv se na ostatní pomýšlí; tak farář, plu strachu o svého přítele, nejprvé z kapsy vytáhl šátek, potom jím profesoru hlavu pečlivě otočil, aby se nenastudil a potom všickni se dali do hledání vlásenky.

Celé okolí prošli kříž na kříž, nikde jí nebylo. V tom zmatku a v hrozné té nejistotě pokusil se učitel aspoň paprskem osvítiti celou nehodu a učinil skromnou tu poznámku: že ji snad ukradly čarodějky.

A žeť bylo do kostela již na spěch, nechali dalšího hledání a hosté nazpět domů dovedli. Sami pak odešli do kostela a slíbili, že se co nejrychleji vrátí.

V.

Oktavian Pecirep, ucítiv se samotným v komnatě, kde byli nedávno večeřeli a bezděky vida svůj obraz v zrcadle, zamyslil se, jak nyní asi v takovém stavu tu déle vydrží a jak se vrátiti domů. Vedle toho neustále se držel svého dávného pořádku: otevřel vak, vzal z něho barevný župan, převlekl se a usedl na pohovce.

Přemítaje tak, jak by si měl vypomoci, a nenacházeje žádného prostředku, v zoufalosti ustanovil se na tom, že nebude čekati, až se společnost navrátí, ale že si co nejrychleji ulehne do postele.

Zapálil si svíčku a vstoupil do vedlejší komnaty. Otevřel dveře — co tu viděl! I starý Damian, vypiv jakožto o štědrý večer několik číší nad obyčejný normál, šel, aby si v tom pokoji trochu — jak se říká — zdřimnul: ale místo zdřimnutí, vínem tvrdě usnul.

Profesor se ulekl, vida náhle člověka. Ale i sluha, probudiv se jeho vstoupením a jsa rozespalý a napilý, vedle toho i pověrečný, a upamatovav se, co za den dnes a vida podivnou toilettu profesorovu: protřel si oči dvakrát, třikrát, vytřeštil je na ten zjev, poznamenal se křížem a podle pravidla se zeptal: „Chval každý duch Hospodina, kdo jsi?“

Strach je nákažliv. I profesora popadla zimnice, sama od sebe; ale pozoruje, že by to bylo horší, kdyby neupokojil ustrašeného, chtěl se přiblížiti. Leč sluha bráně se oběma rukama, aby k němu nemohl, opakoval podle všech pravidel zaříkávání ještě dvakrát otázku: „Chval každý —“ A když nedostal slova v odpověď, chytil někde troubel z dýmky a křičel: „Mluv, nebo začnu. Duch nejsi, poněvadž neodpovídáš a já —“

„Člověče,“ počal profesor, „já neříkám, že jsem duch, ale já jsem onen host, jenž přijel. Pamatuj se a nevyveď něco.“

Ale stařík nechtěl uvěřiti: „Co by tu host dělal, když host odešel do kostela? Jestli nejsi duch, přece jsi něco takového. Mluv, kdo jsi, anebo se hni odtud, jinak ti na mou věru hnáty přemlátím.“ Na to chystal se k útoku a kdož ví, co by bylo zbylo z profesora, zbaveného všech prostředků legitimace, kdyby v tu chvíli nebyli vstoupili, vracejíce se z kostela, farář, polesný a učitel.

Farář se pokoušel usmířiti rozkáceného hosta každým spůsobem, nabízel mu tisíc věcí, konečně i svou polovlásenku, která jen týmě zakrývala. K faráři se přidali ostatní z naší společnosti, ale sotva byli s to, aby přemluvili profesora, by s nimi dle obyčeje našeho pojedl studené pečené a vypil sklenici vína.

VI.

Kdo neví, že živé dojmy duševní, příjemné i nepříjemné, ve snu se zjevují a znova klesají? Pohořelý a cestovatel do hor by asi snili po přestálém strachu o hrůzách požáru a bouře; a Okta-

vian Pecirep, pro kterého ztráta paruky nebyla menším neštěstím nežli požár aneb slítnout se skály: o čem jiném mohl sníti, nežli o paruce?

Ba snové přicházejí jenom na chvíli, aneb na okamžik se jeví; ale včerejší nehoda zaujala celou duši jeho, celičkou noc mu tancovaly po hlavě vlásenky. Mezi jiným předvedla mu duše jeho, pravda, jenom jednou sladký ten okamžik před oči, kdy nebožka Bibiana krátko před svou smrtí na jeho jmenoviny ho obdařila novou parukou; ale za chvíli vystřídaly se jiné obrazy, skutečnosti přiměřenější; konečně větrná reprodukce včerejšího případu nešťastného, tak že probudiv se nepříjemně, chytal se opět oběma rukama za holou lebku. A jakkoli ošklivý to byl sen, ještě ošklivější byla skutečnost.

Již spáti nemohl a také se počínalo rozednívati. Zavázav si opět do šátku hlavu, zdvihl se, oblekl se v pohodlný župan, vzal opánky, přistoupil k oknu, položil ruce křížem na prsou, opět se zamyslil a pohlížel na dvůr. První, co uviděl, byla Lila, ležící před budkou: hlavu položila na přední nohy a hleděla chvílemi nahoru, nemajíc ani tušení o velikých starostech, jež byla tam nahoru uvalila. Pak obrátil oči na veselý obraz domácího života: jak mladé telátko vesele po dvorci poskakovalo; jak kočka, zaměstnaná ranní toiletou, sedí na kládě a okem po vrabci hází; jak drůbež si tam hraje a poskakujíc po smetišti, pere se o nalezená zrna.

Pak se ukázala na jevišti dvě štěňata — děti Liliny; ve velkém kruhu jedno se honilo za druhým a něco rvalo jedno druhému z tlamy. Když se dostihla, počal boj na novo, nový útok na vítěze a na kořist — pořád v témž kruhu. Tak to bylo stále, a divák již — zapomena na strast a bídu — ponořil se v idylické myšlénky, a jejich odlesk úsměv zahrál mu na líci. Leč to sluníčko rozblažené duše se brzy skrylo za nové mračno: svraštil čelo, otevřel do polou ústa, i pozoruje předmět, o který se psi tahali, pomocí své fantasie zvolna doplnil roztrhanou jeho podobu — pak zalomil rukama, pak zvolal: „Pro pána boha, to moje paruka!“ A jako blesk vylítl z komnaty na práh: „Damjane! Ružo! Kde jste kdo? Pomoc, na pomoc!“

Na tento válečný pokřik celý dům se sběhl, i farář s polesným vyběhli na dvůr. Vyrozuměvše spíše z posuňků než z řeči profesorovy, oč tu běží, všickni se pustili za psy a s velikým namáháním mučenici paruku vyrvali z tesáků.

Na štěstí měla štěňata teprv několik mladých zubů, a tak škoda nebyla značná.

Co bylo natrženo, kuchařka zašila, co bylo mokro, usušila u ohně, co bylo sucho, namazala olejem, hezky učesala a pak farář, polesný a učitel — který také byl přišel — profesora jí slavně opět korunovali.

Mnoho ztratila z své bývalé krásy, ano sem tam pozorována i nenadálá lysina; ale přece mohl v ní boží hod slušně, bez posměchu mezi lidmi stráviti.

A tak onen nepřítel, co dříve byl pokazil, dle své úlohy napravil; neboť jinak by to byl ukrutný světa tyran — a tím není!

VII.

Člověk je po nehodách velmi smířliv. I náš profesor odpustil polesnému, a za přičinění, kterým se o vlásenku vyznamenal, stiskl mu ruku, zároveň v otcovské péči o jeho zdar a prospěch, slíbil mu, že mu ihned po svém návratu pošle užitečné čtení, slavné dílo Kniggeovo „Obcování s lidmi“, učiteli pak na znamení uznání nabídl s velikou líbezností šňupec.

Společnost strávila celý ten den vesele a u večerní partie přálo štěstí profesoru; bez všeliké překážky učinil znamenité „pagat ultimo“, potom shrábl do kapsy hrsť dvaciášů a to stačilo na novou vlásenku.

Nazejtří profesor se na známém „hlemejždi“ vrátil domů. Při odchodu pozval jej hospodář na opětnou návštěvu při lepší pohodě a profesor s vážnou důstojností odpověděl: „Ale přinesu si obě vlásenky!“

Z horvatského *Jarosl. Tesař.*

Byronova poslední láska. — Počátkem dubna tohoto roku zvěstovaly časopisy lakonickou zprávu, že hraběnka Giucciollicová po dlouholeté chorobě zemřela ve Florencii. Kdož to byla? Byronova poslední láska. Markýz de Boissy, před sedmi lety zemřelý, jenž byl za Ludvíka Filipa pairem, za Napoleona III. senátorem francouzským, ale nikde a nijak nevynikal, náležel mezi nejúhlavnější nepřátele Anglie. Nenáviděl Albion a jeho obyvatele živé i mrtvé, a nic necharakterisuje ho lépe, než jízlivost, s kterou představovával přátelům a známým vlastní svou manželku „Paní markýzka de Boissy, moje žena a poslední milenka lorda Byrona,“ bývala jeho formulka a pohrdlivý úsměv pohrával kolem jeho úst.

Markyzka, dáma obstarožná, ale ještě dosti sličná, klopívala oči. Možná, že byla již uvykla manželově jízlivosti, možná, že jí byly zpomínky na první skutečnou lásku příliš drahé, než aby je byla slůvkem nevole neb odporu zneuctila: tolik je jisto, že lord Byron zůstal jí idealem muže po celý život.

Více nez před půl stoletím — na počátku roku 1818 — byla markýzka de Boissy, tenkráte šestnáctiletá hraběnka Teresa Gamba, poprvé předmětem všeobecného rozhovoru, ovšem že v užších kruzích aristokracie benátské. Byliť ji totiž proti vůli provdali za jednoho z nejbohatších statkářů v Romagni, za šedesátiletého, po druhé ovdovělého a vůbec velmi neoblíbeného hraběte Giucciolliho.

Neobyčejná sličnost a nehrubě příznivý osud mladistvé hraběnky, upoutané svazkem manželství k nemilovanému starci, přetřásány ve všech salonech a nejvíce zajímaly společnost, která se co den scházívala v salonech hraběnky Benzoniové a kam i proslavený básník „Childe Horolda“ dosti často docházíval.

Byron byl po druhé opustil svou vlast; neopustil jí co miláček lidu, nýbrž hanoben, kaceřován, proklínán jako padouch nejbídnějšího, nepodlejšího druhu. Rodinné neštěstí — choť jeho byla ho z příčin po dnešní den nevyjasněných opustila — pokládáno mu za poklesek nejhrubší, za urážku mravnosti, za hřích neprominutelný, spáchaný na celé společnosti. Jeho život, každý poklesek, každé pobloudení, každý klam, ať pravdivé neb tendenčně vymyšlené, vynešeny na veřejnost, i skvělých vlastností a šlechetných skutků jeho upotřebeno od nepřátel jedině k tomu, aby byla rozdmýchána mezi lidem nenávist proti genialnímu muži, kterýž se byl prohřešil tím, že v zázračně krátké době proslavil se jako žádný z jeho krajanů a že byl proto milován, zbožňován a — přeceňován. A v téže krátké době, jako se byl stal miláčkem lidu, stal se terčem urážek, předmětem opovržení a nenávisti. Kletba veřejného mínění, hněv a nenávist, splozené žárlivosti a závistí, pronásledovaly ho i ve vyhnanství.

Z vlasti vyštván usídlil se na pobřeží siného moře, v nejmalebnějším, nejzajímavějším městě, v Benátkách. Najal si nádherný palác a vrhl se v náručí rozkoše. Chtěje zapomenout na příkoří, jež mu byli krajané učinili, vedl život divoký, nezřízený. Uspokojení a pokliddu však nenalézal ni při plném poháru, ni v kruzích veselých přátel, ni v měkkých loktech čarokrásných, náruživých Italek. Po jeho boku vídána každou chvíli jiná milenka. Dvě z nich, Mariana Segati a Margarita Cogni, byly rozené Benátčanky a bydlily v Byronově paláci; ale vášnivá žárlivost těchto italských démonů s andělskými tvářemi nehrubě sladila trapné dny básníka po pokliddu prahnoucího a přece zas do víru vášní lehkomyslně se vrhajícího; ba možno říci, že připravovala mu často muka pekelná, neboť Byron mnohdy jen s napnutím veškerých sil ubránil se — dýkám těch svůdných furií. . . .

Z benátského harému vysýlal sice Byron doposud ještě do světa nesmrtelné básně, ale duch jeho byl již zmalátněn a zmalátněnost ta pozorována i na jeho verši, jenž počínal pozbývati původní lahody a jadrnosti.

Také zevnějšek Byronův, jehož popis nám z doby té zachoval básníkův přítel Leigh Hunt, byl se již valně změnil. Druhdy jeden z nejsličnějších mužů svého věků, jejž co do tělesné krásy bylo lze porovnati jen s belvederským Apolem, počínal nápadně tučněti, ač používal všech prostředků, aby to předešel. Jako nevrlost pro zmrzačenou nohu, strpčovala mu tichou myšlénka, že ohyzdně tloustne; nejídal často než ryby a salát s octem, přečasto ani neobjedvával a požíval jen čaj s praženou houskou. Tělesnou ochablost a slabost snažíval se pak osvěžiti častým a nemírným požíváním silného vína a prudkých lihovin. Divoký, nezřízený život, bezsenné noci, jež byl buď prohýřil nebo v namahavé duševní práci strávil, připravily ho záhy o krásný vlas; počínal šedivět a dosti patrný nedostatek vlasu nad krásně klenutým čelem byl valně na újmu podobnosti jeho s belvederským Apolem. Ale přece jevila se ještě tato podobnost v obličeji, hlavně v tazích kolem úst a brady, v překrásné ruce, jíž co do bělosti a hebkého atlasového lesku málo která ruka nejsličnější dívky se vyrovnala.

Byron byl přesycen a nespokojen v míře nejvyšší. Toužil po změně, leč dlouho nemohl se vybaviti z tísnících pout. K té tísni přidružil se ještě množící se nedostatek peněz, jenž tížil lorda „spořivosti“ neznajícího, ba marnotratného, snad více než rozličné, v tu dobu zhusta se opakující pohoršlivé výstupy, k nimž náruživé a žárlivé předměty jeho náklonnosti podnět zavdávaly.

Seznal, že nezbývá mu než vyrvati se násilně z nehodných pout a nedůstojných poměrů, i konal již přípravy k odjezdu. Nežli úmysl svůj provedl, setkal se proti vůli své s bytostí, která kouzlem své krásy úmysl jeho překazivši aspoň na čas z trapného duševního stavu ho vybavila. Chtěje se rozloučiti s některými známými, Byron navštívil v dubnu 1819 salon hraběnky Benzoniové a tam dověděl se o čarokrásné hraběnce Giucciolliové. Naléháno na něho, aby se jí dal představit, leč Byron odepřel to. Rovněž nechtěla hraběnka Giucciolliová, cítíc se nešťastnou, navštěvovat slavnosti, na počest jejího sňatku pořádané; žila z větší části odloučena od světa.

Proti vůli své navštívila přece jednou salon hraběnky Benzoniové a setkala se tam s Byronem; již první to setkání rozhodlo nad jejím i Byronovym osudem.

V rozkošně naivním listě popisuje hraběnka Giucciolliová, jak mocně na ni působilo kouzlo Byronovy osobnosti. Sličné, ušlechtilé tahy krásného, výrazného obličeje, mužný, poněkud přitlumený zvuk jasného hlasu, ušlechtilé spůsoby a líčená lhostejnost k ženštinám působily na ni neodolatelně. Líčení hraběnčino arci se nesrovnává úplně s popisem, jejž Leigh Hunt zachoval; leč Teresa spatřujíc v proslaveném básníku bytost vyššího druhu, zamilovala si ho s veškerou horoucností své ohnivé duše.

Podobný mocný dojem učinila Teresa na Byrona. Působila na něho neodolatelným kouzlem své mladosti a svěžesti, ale hlavně sličností u Itálek řídkou: bylať kyprá, modrooká blondýnka, plná ohně a vroucnosti, s výrazem nevýslovné dobroty a laskavosti v jemných čarokrásných tazích.

Od prvního setkání vídali se Byron a Teresa každý den, až když hraběnka byla přinucena Benátky opustit. Tak počínal se mezi oběma utkávati zvláštní milostný poměr, pro který u jiných národů arci není jiného výrazu než „sladký hřích“, který však v Benátkách a v Itálii vůbec nenáleží k řídkostem, ba dle tamějšího měřítka mravnosti bývá i cnostným zván. Teresa neznala jiné touhy než získati vliv na Byronovo básnění a Byron, jenž tenkráte psal „Don Juana“, skutečně k nalehavým žádostem Teresy mnohá místa změnil. . . .

Za nedlouho musila se Teresa odebrat s chotěm do Ravenny a tam nebezpečně ochuravěla. A příčinou choroby její byla vášnivá láska k Byronovi! Dopisovali si tajně, leč chladný list, byť sebe vřeleji psán, nemohl náruživé Italce nahradit přítomnost zbožňovaného miláčka. I naléhala na něho, aby přijel do Ravenny; Byron však znaje nebezpečnost takového kroku, nevyhověl naléhavým prosbám milenčiným, až když ho došla zpráva o nebezpečném průběhu choroby. Pod záminkou, že chce navštívit Danteův hrob a proslulý les pinií, odejel do Ravenny. Příbuzní přijali ho vlídně a přátelsky a dovoleno mu, prodlévati u lože na smrt nemocne Teresy, kde probděl v úzkosti i mnohou noc. Přítomnost Byronova působila na nemocnou zázračně; v poměrně krátké době úplně se pozdravila.

Byron, pozoruje vášeň vždy nebezpečněji se zmahající, naléhal, aby přetrhla pouta manželská a uprchla s ním z Ravenny. Bál se žárlivosti Teresina manžela a znaje Italii věděl, že může býti velmi snadno odstraněn dykou nebo jedem. Teresa žádost Byronovu zamítla; co Italka znala mravy své vlasti, kde nic nepokládá se za poklesek větší, jako když žena muže svého opustí, kdežto milostný poměr provdané nikomu nezavdává příčiny k pohoršení a obyčejně mlčením se pomíjí.

Obavy Byronovy byly bez důvodů. Starý Giucciolli věděl o jeho lásce, ale přece se k němu choval s přátelskou vlídností a prokazoval mu při každé příležitosti úctu neobmezenou. Bázeň milenců, že jim žárlivost jeho strpčí nejsladší okamžiky života, znenáhla ustoupila poklidu, když spozorovali, že jim ponechává největší volnost, jako by o milostném poměru ani nevěděl. Překvapení jejich bylo pak tím větší, když Giucciolli své choti dovolil, aby na jeho statku la Mira, na pobřeží mořském, po nemoci se zotavila, aby ji Byron doprovázel, ano s ní i pod jednou střechou bydlel a to v době, kdy manžel sám musil se odebrati na cesty.

Štěstí milenců bylo nevýslovné, netrvalo však dlouho. Trpělivost a shovívavost starého manžela přešla po několika týdnech. Reklamoval svá práva a žádal s důrazem a rozhodně, aby se Teresa rozhodla buď pro milence aneb pro něho. Byron znova naléhal na milenku, aby s ním prchla, leč tato v boji lásky s povinností rozhodla se pro legálního manžela a odejela v listopadu na kvap opět do Ravenny.

Uražen, rozhněván a roztrpčen vrátil se Byron do Benátek. Duševní jeho stav byl děsný. Byl nevrlý, nesdílný, citlivý v míře neslýchané; proklínal svůj osud, plakal jako malé dítě; s nikým neobcoval, ba ani s nejupřímnějšími přáteli svými nechtěl mluvit a přece-li promluvil, byla řeč jeho řečí trpkosti, kořeněnou jizlivými sarkasmy a úšklebky.

V době té, kdy o samotě a v hoři nejbolestněji cítil nicotu lidského snažení, nalezl útěchy opět u své staré přítelky, poesie. Strašné pochybnosti a nevýslovné hoře vtělil v temné, divoké, děsněkrásné básni, ve své bibli vzdoru, v „Kainu“. A teprv, když bylo dílo to ukončeno, svalena atlasová tíže s prsou jeho. Oddechl si a od té chvíle opět přemýšlel na sblížení se s Teresou, jejíž čarokrásný obraz nemohl mu nikdo z duše vyhladit. Osud Byronův byl rozhodnut, byl nerozlučný s osudem vášnivě milované a vášnivě milující ženy. . . .

Po celou tu dobu, co žil Byron odloučen od milenky, dopisovali si tajně; milostný poměr trval tedy vzdor odporu Teresina manžela. Náruživá žena ta nemohouc žíti bez miláčka, onemocněla znova tak nebezpečně, že sám otec její znaje zřídlo choroby, radil jejímu choti, aby byl shovívavým a nekladl lásce její překážek, jinak že žárlivosti své obětuje život manželky. Hrabě Giucciolli rady tchánovy uposlechl. Byron byv zvláštním přípisem vyzván, pospíšil na sklonku roku 1819 do Ravenny, kde byl uvítán s jásotem. Manžel pronajal mu ve vlastním paláci několik komnat a Byron žil nyní co uznaný a oprávněný cicisbeo Teresin pod jednou střechou s idolem srdce svého.

Za krátký čas počal však Giucciolli znova činiti nároky na svá práva, žádaje, aby Teresa žila jen jemu co legálnímu manželi a trval na své žádosti s takou neústupností, že pobouřil proti sobě i veškeré příbuzenstvo rodiny Gambův.

Prostý a za takových poměrů nezbytný následek rozhodné žádosti Giucciolliho byl, že Teresa odhodlala se ku kroku neméně rozhodnému: dala se s chotěm rozvésti.

Teresa Giucciolliová stala se ženou Byronovou bez kněze a bez jakékoli jiné ceremonie, toliko před bohem a svým otcem, a prožila s Byronem nejsladší okamžiky života. Divoká, neústupná povaha Byronova se mírnila, nejsmělejší sen, po jehož uskutečnění byl po celý svůj život práhnul, stal se skutkem. Byron byl šťasten: žel, že jen na krátko.

Žil s Teresou, s jejím otcem a bratrem. Tito však se súčastnili spiknutí karbonářův a byli z území papežského vypovězeni. Uchýlili se do Toskanska, leč ani tam nesměli prodlíti, byvše opět vypovězeni. Odebrali se tedy do Janova, kam je následoval s Teresou i Byron, kterýž se byl s nimi spiknutí súčastnil.

Tu počala láska Byronova chladnouti. Mysl jeho byla zachmuřena, byl nešťasten pro nezdar velkolepého plánu, o jehož provedení se v poslední době s napnutím veškerých sil zasazoval. Chtěltě se státi vůdcem literární strany, chtěl spůsobiti velký, netušený převrat v literatuře své vlasti a říditi jej ze svého zátiší v Italii. Založil nový časopis; leč vzdor své výtečné znalosti tehdejších poměrů literárních, vzdor svým skvělým vlastnostem a fenomenalnímu nadání svému musil ustoupiti s kolbiště. Podniknutí se nezdařilo.

Rozhořčen, pobouřen a nespokojen necítil se více tajuplným kouzlem lásky poután k půdě italské. Opustil Teresu a odejel roku 1823 po druhé do Recka, aby provedl poslední, nejšlechetnější plán svého života. Však nežli se mohl účastniti boje za volnost národa řeckého, zemřel, jak známo, dne 19. dubna 1824 v Missolunghi.

Po smrti svého legálního manžela provdala se hraběnka Teresa Giucciolliová po druhé za markýze de Boissy a žila od r. 1866 po jeho smrti, odloučena od hluku světa, v osadě Marly le Roi, nedaleko Paříže.

Tedy skoro půl století po smrti Byronově, v témž měsíci, kdy poprvé setkala se s Byronem v Benátkách, hraběnka Giucciolliová zemřela. Jediná bytost, která měla rozhodný, bezpříkladný vliv na neskroceného ducha Byronova, přečkala smrt milovaného muže o půl věku. Zajímavá jest pozůstalost hraběnčina. Obsahujeť její rukou sepsané dílo „Byronův pobyt v Italii“, pak mnoho nevydaných dosud listův, mnoho Byronových rukopisův (Marino Falieri, některé zpěvy Don Juana, Proroctví Danteovo a j.) a pak velmi obsáhlou korespondenci z r. 1820—1823. *J. Arbes.*

Princezna Tarakanová. — Není figury romantičtější než tato prý dcera carevny Eližběty, tedy vnučka Petra Velikého. Pověst přioděla ji rouchem jako pohádkovým, vyšperkovala ji leskem báječným a co nejnovější historické výskumy o ní vědí, neliší se mnoho od pověsti, toliko podrobnosti, ač nepodstatně, se různí.

Car nynější totiž dal historicky proskoumati tuto tajemnou událost a dovolil, aby výsledky tohoto výskumu byly dány na veřejnost, což se právě nyní stalo. A věru že pověst nepředstihovala příliš letem svým to, co historické skoumání objevilo: toliko v tom asi bude pověst a historie rozcházeti se, že dle pověsti carevnou byla, dle historických dokladů prý — nebyla; bylať prý dcerou hostinského z Pragy v Polsce.

Historická osobnost princezny této objevuje se roku 1722 v Paříži; krásou svou podmaňuje si každého, výmluvností okouzluje a tajemností svého původu ohromné sumy peněz dostává. Dle jedněch jest dcerou nesmírně bohatého šlechtice perského, rodilá v Kavkazu, dle jiných dcerou perského šacha, posléze carevnou ruskou. A ona závoj pověsti, jež si obrala její hlavu, netrhá, ona jest štíhlá, jest krásná, jest blondýna a žije po královsku.

Pak z Paříže mizí, když se peněz nedostává a objevuje se na dvoře německých potentátíčků, jejichž říši laštovka za čtvrt hodiny obletí. Ti se do ní zamilují, ohromné sumy peněz k jejím nohoum kladou, zadlužují se, na mizinu se přivádějí. A ona vidouc to opět odtud prchá dále, do Italie, potom do Dubrovníka a tu se jí poštěstí, shromážditi kolem sebe mocné zástupce emigrace polské (byloť to přímo po rozdělení Polsky), ohlásiti jim, ona že jest dědičkou ruského trůnu, činiti jim naděje na osvobození Polsky — a všichni Poláci holdují jí co své paní, co své královně. Kníže Radziwil jí píše: „Poznávám ve Vaší Výsosti zázrak prozřetelnosti, která nechtějíc naši nešťastnou vlast zahubiti, velkou hrdinku nám posýlá na pomoc.“

Diplomacie protiruská, tedy anglická, turecká se jí ujímá, vyslancové, konsulové k ní docházejí, sám papežský dvůr na její nastolení pomýšlí, jesuité v ní vidí vtělený naděje své — a ona vymáhá peníze a žije a chová se královsky.

Až posléze dověděl se o ní Aleksej Orlov, velitel ruského loďstva, tehdáž v Livorně, a upadlý v nemilost carové. Princezna Elžběta Tarakanová přišla z Dubrovníka do Říma — pro peníze. Dověděv se o tom Orlov, sám jí skrze bankéře vyplatil znamenité sumy, poslal k ní svého pobočníka s omluvou, že sám se nedostavil a s prosbou, aby přišla do Pisy, tam že mohou častěji se vídat a o dalších plánech promluvit. Šla, neboť spoléhala se na to, že Orlov jest v nemilosti a že bude chtít se pomstít. Poláci jí domlouvali, aby nešla. „Což jsem zvyklá, abych se kdy ptala o radu?“ řekla majestátně. „Jdu tam, kam mne osud volá. Bojíte-li se, zůstaňte zde.“

A šla. V Pise vykázáno jí skvělé obydlí. Na slavnostní uvítání chtěl Orlov v zátoce livornské provésti námořní bitvu. Byli pozváni největší notability, vyslancové velmocí, konsulové. Princezna a její přátelé, jakož i Orlov byli na jedné lodi, ostatní hosté na lodi druhé. A nyní počalo divadlo.

Princezna tak se dívala bedlivě na bitvu námořní, že nespozorovala, kterak její loď od sousední lodi se odděluje. Orlov se odstranil a princezna Eližběta obklíčena vojáky. Kapitán lodi předstoupil a řekl, že jest jeho zajatou. Její spisy v Pise skonfiskovány, její služebnictvo zatknuto.

A loď plula s ní do Kronštatu; k lodi přišel v noci kníže Galicin a odvedl zajatou do vězení. Ve vězení zpočátku zuřila. Pak se ztišila, leč upírala soudcům právo, že by ji směli vyslýchat. Ale posléze dala se i vyslýchat a vypravovala celý svůj život. Jen o dvou věcech nezmínila se až do své smrti: jakého jest skutečně rodu a jak přišla k listinám, patrně prý falešným. Týrali ji, oblekli ji v hadry, aby vyznání z ní vynutili; marně, ani lichocením toho nedosáhli. Když věděla, že umře, žádala za zpovědníka a i zpovědník chtěl ji přiměti k vyznání. „Modlete se modlitby umírajících,“ odpověděla mu. Dva dni později byla mrtva; mrtvola její pochována v tichosti, kdo byli při pohřbu, musili slíbiti mlčení.

Tolik tedy historické pátrání.

Pověst zde liší se v ten smysl, že jí Orlov lhal lásku, že ji požádal za ruku, a známý jakýs, přestrojen za kněze, že je oddal. Na to ji Orlov zavezl do Rus a zradil. Dále vykládá pověst, že ve vězení zemřela proto: vězení bylo hluboké poblíž vody; voda se rozvodnila, vězení zatopila a zajatou princeznu zalila.

Na všechen spůsob romantika to znamenitá, i dle historie, i dle pověsti. A dokázala-li historie, že přece nebyla dcerou carové Alžběty?

Osud. Od *Bret Hartea.*

Obloha mračná, nahé skal stěny,
vzduchem se bělí bouřlivé pěny,
po vlnách větrů krouží se smés —
a já na moře nepůjdu dnes.

Stezka je úzká, les bezezvuký,
pantr se choulí v sklenuté suky,
lvíčata hrají v houští si kdes —
a já nepůjdu na honbu dnes.

Ale loď statně přeplula vlny,
honec se vrátil veselí plný,
město však, které stálo na skalině,
otřasem země leží v rozvalině.

Domácí a cizí umění. — L. Leger připravuje do tisku dílo o jižním Slovanstvu; v jakém objemu, seznáme nejlépe z nápisů jednotlivých částí; budouť tu: Záhřeb a Horvati; jižní Slované a jejich literatura; Bělehrad; životopis biskupa J. J. Strossmeyera; nynější drama v Srbsku; počátky panslavismu a jiné.

— Klem. Hankiewicz vydal v Řešově po německu „Základy slovanské filosofie“ (druhé vydání); v knize té pojednává o filosofii u Poláků, Rusínů, Čechů, Srbů a Horvatů, posléze u Rusů. Z Čechů připomíná Fr. Palackého, dra. Fr. Čupra, dra. A. Dasticha. Mezi Srby jmenuje filosofy Dositia Obradoviče, Stojšiče, Filipoviče, Uroše Milankoviče, Kostu Brankoviče, M. Rističe, Milana Kujundžiče, což jest počet dosti značný. Za to přihodilo se spisovateli, že ač má v knize také nápis o filosofii horvatské, z horvatských filosofů nejmenuje ani jediného.

— Od Darwina vyjde co nejdříve nové dílo, kteréž má název „The Evil Effects of Interbreeding in the Vegetable Kingdom“.

— Vyhrabávání vzácných starožitností stalo se nyní již převydatným zřídlem k poznávání uměleckého i kulturního života někdejšího, i není vzdělance, který by s radostí nesledoval nové a důležité toho druhu nálezy. Nyní jsou to hroby u Corneta, které zejmena krásnými etruskými malbami vynikají. Tak nalezeno v jednom hrobě figury a skupení neobyčejné krásy, dva mladé vojíny, kteří připřahují koně k vozu, dva zápasníky a j. V jiném hrobu nalezena malba neobyčejné jemnosti: dva okřídlení geniové rozprostírají dlouhý závoj přes mrtvolu mladého děvčete; u hrobu sedí dvě ženy, jedna plete věnce, druhá hraje na loutnu. V jiném hrobě nalezeny scény honební, ze života rybářů a j.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Výroční zpráva Ženského výrobního spolku v Praze 1872. Nákladem spolku.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor V. Vlček. Číslo 5. Sešit květnový. Obsah: Pokroky v nauce o světle (M. Pokorný), Romance (Eliška Krásnohorská), Na vejminku (Vítězslav Hálek), Jednota dramatiků českých (Fr. Zákrejs), Jan Matejko a jeho „Bathory“ (dr. M. Tyrš), Z literárního ruchu ve Francii (L. Leger), Literární rozhledy.

E. B. — Neráčíte mi dobře na mysli, co jest forma.

A. A. 2,99 v — ně. — Práci Vaši jsme podložili, myslíme, že se Vám podaří lepší. Motiv jest příliš opotřebovaný, tón Váš jest dobrý.

F. B. v P. — Na tom, pane, málo záleží, stalo-li se skutečně, co vypravujete, nýbrž na tom, jak vypravujete. A to jak se Vám nepovedlo.

B. S. P. — Místy pěkné líčení, povaha babičky i Františka byly by dobré — ale — jak mohla býti babičkou, když neměla dětí?

α ω. — Nelze uveřejnit pro nepatrný obsah a slabou formu.

J. Z. V. — V nynější záplavě písní musí píseň opravdu vynikat, má-me-li k ní bráti zřetel. Vaše posud nevyniká.

J. S. P. zde. — Musíme čekat na ty zdařilejší. Na znělky to slabé.

A. H. G. — Tuze mnoho slabé. Do pamětní knihy dejte něco lepšího. O hře v šachy pojednati nelze.

M. S. — Není možná; mnoho neforemné.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA", buďtež adresovány: Časopis „Lumír" Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR" vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 20.

K ukázkám novější lyriky české.

V budoucím století.

List z památníku. Podává *Ervín Špindler.*

Snad kdysi vzpomeneš, že ten a ten . . .
se k tobě modlil v písni uslzené,
snad jméno mé již nebudeš pak znát —
jen upomínky, v mysli roztroušené.

Snad oko Tvé, zpět hledíc v minulost,
se znovu zaskví sladkosmavým svitem —
Tvůj přítel ale s srdcem umdleným
již dávno bude dřímat pod pažitem.

A lidé Ti tu zprávu přinesou:
že jsem kdes zemřel; snad i řeknou: „Škoda,
ten člověk mnohou vzbudil naději,
však žel, že žádná nebyla v něm shoda."

„Prosím Vás! snílek, honil ideal . . .
těch lidí druh, toť pravé zlo je světa;
z nich žádný nezná pevný žití cíl
a v marnostech jen ztrácí mladá léta."

Ty zakýváš tou hlavou šedivou
a řekneš snad svým jemným, měkkým hlasem:
„Ba věru, pane, zrovna tak i my
jsme bývali kdys přede dávným časem."

„Já jsem jej znala. Dobré srdce měl,
však cestou života se leccos najde;
tak mnohá naděj v ňadrech vyklíčí
a přemnohá zas oplakána zajde . . . ."

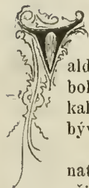
Viď, drahá duše, Ty zas odvoláš
tu kletbu, která jako ledu hroudy
se sype na rakev, když zemře muž
a nemůže již v odpor vznésti oudy.

Ty v ochranu mne vezmeš před světem;
ját — hrobu červ — se nedovedu bránit —
však až i Tebe vnesou do hrobu:
Tvé srdce budu před soudruhy chránit.

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Valdštejn byl změněn za dobu svého odpočinku a bolestného churavění. Při nečinnosti válečné se potýkali v jeho úrodné hlavě Ctibor z jedné strany a bývalý Valdštejn z druhé.

Trudomyslný vojevůdce mluvíval nahlas v komnatách, rozmlouval v duchu s tímto přítelem-nepřítelem, s tímto člověkem, ve světě nepatrným, nevyhledávajícím osobní slávy ani prospěchu.

Znal Ctibora jen z rozmluv dosti řídkých a přece jak podivno, vyhledával vždy jeho úsudek, ba přízeň jeho, dával často říditi se jediným slovem jím prohozeným, a měnil se až do útrob na život i na smrt zpomínkou naň.

Přece nebyl mezi nimi žádný ani přátelský ani jakýkoli svazek. Byl to vplyv vévodovi tajuplný, vykládal si to ze zhvězdění. Ano Ctibor byl k němu vyslán z věčných drah osudných hvězd.

Valdštejn procházel se ve své zahradě za palácem.

Krásný máj byl vyloudil na tisíce květů ze vzácných keřů, ze záhonů, obkličujících zázračné vodotrysky. Umělé jeskyně byly věnčeny něžnými řasami, labutě plynuly nádherně po rybníkách, kvetoucím bezem vroubených.

Tu slyšel kroky, stráž mu oznamuje cizince, a do zahrady vešel Ctibor. —

Noc přišla a zas odešla z ponikevského údolí, chladné jitro podzimní trhalo žloutnoucí listy se stromů. Poustevník vstav po bezesnné noci, šel dívat se na květiny ve dvořišti hradním, jež mu bylo domácí zahradou.

Posadiv se na drnovku, smáčenou studenou rosou, dále se rozzpomínal na onu chvíli v zahradě, kouzlem májových květů oplývající, duchem znova zrozeného a zpitvořeného umění přistřihovanou.

Valdštejn jej byl přijal se zápalem. V živé rozmluvě líčil mu svou moc na císaři znova vydobytou, líčil mu svou vůli, účinkovat ku snášelivosti náboženské, k uvolnění císařského despotismu.

Jak se usmívala čarovná zahrada!

Oba souhlasili, že se zdá až nepochopitelným náboženské to žárlení, že je nepřirozeno žádat na člověka, na lidu, aby přesvědčení, víru, své zásady na komando měnil. Prohlíželi, že za tím krveprolévaním pikle kněžské vězí.

Temný závoj, pokrývající osudy onoho století, odhaloval jim věci bolestně zmotané. Vojevůdce cítil nyní teprv, kterak právě velkost v jeho srdci vzrůstá.

Vévoda tázal se, žádá-li si Ctibor vstoupiti do jeho vojska a nabízel mu skvělého místa.

Ctibor odpověděl bledna, že se necítí více povolaným, aby zdvihnul ruky na svého bližního, na své bratry. Vždyť dobývaje Prahy to činil a nyní měl by přepadávati zas svoje souvěrce? Tím ochotněji nabízel své služby Valdštejnovi ve vyjednávání politickém.

Valdštejn byl tím znepokojen. Kdyby byl vedl Ctibora po svém boku do války, byl by cítil jistotu úspěchu.

Valdštejn nebyl s to, aby upoutal sobě na blízku podivného mladíka, jakkoliv jej lákal.

Podnikl znova válku, měřil se znova s Gustavem Adolfem, hnal se proti vojsku přísně protestantskému svou armádou beze všeho smýšlení, jež se zvala katolickým vojskem.

V jeho duchu děly se převraty náboženské, které předčily v jistém ohledu ustálené přesvědčení protestantův. Násilně vytrhoval se z oborů nových, zapomínal mocně na nového člověka, aby byl starým vítězícím Valdštejnem.

Nový směr jeho ducha probouzel v něm city velkomyslné. Byl by chtěl šetřiti, věci srovnati, železná nutnost hnala jej znova v oheň válečný.

Došlo k bitvě u Lützena a všecky vojenské vášně rozzuřily se v jeho prsou. Byl hrozným ve válce, trestal po válce co krvavý tyran. Nezapomínal na Ctibora v návalu šílené přísnosti. „Kdyby byl býval ve vojště a byl by mdle si počínal, strestal bych jej jako tyto,“ myslil si. A přece necouval v novém přesvědčení svém, že má být učiněn mír, a náboženská svoboda udílena.

Nebylo znát na něm kruté mstivosti více, když Ctibor po vojenské exekuci k němu se dostavil s týmž pohledem neohroženým, s týmž čelem přesmutným a s tahy jako z kamene.

Ctibor věděl, že nemůže vyčítat vojínovi prolitou krev, vladaři zneužití moci. Nesměl býti soudcem, musil přebroditi se s ideou svojí kalem a hrůzou události.

Ctibor utvrdil jej v úmyslech jeho Čechům příznivých.

Sešelť se rok s rokem, byl opět krásný máj a bylo započato vyjednávání se švédským kancléřem Ochsenstiernou, s Francií, s českými vystěhovalci ve prospěch těchto.

Opět vytáhl Valdštejn koncem května a sice do Slezska, aby ztracený kraj císaři vydobyl. Při té výpravě uzrála jeho povaha, dlouho a těžce se tvořící, docela. Nebyl více dobyvatelem pouhým, chápal jinou úlohu v dějinách. Prováděl ji s leskem zevnější nádhery, předpovídal tím dobu přepychu a vedle náboženské snášelivosti též dobu lhostejnosti nejen náboženské ale i mravní.

Na místě nové války, kterou císař od něho očekával, uzavřel příměří. I pokračoval ve svých záměrech a ve vyjednávání.

Jeho duch stoupal, přesahoval nyní o celou hlavu současníky, s nimiž na počátku své dráhy spěchal stejným směrem.

Nebylo mu porozuměno a on sám sebe vždy nechápal. Myslilť, že se žene za vlastní slávou a povýšením královským, zatím jej pobízelo vyšší jeho porozumění k věcem šlechetným. Ctibor mu k nim poukazoval, hvězdy řídily jeho smělé kroky. Čeho nemohl dobyti přes svou vůli Stralsundem, po tom sáhal nyní v myšlénce svobody náboženské a sice po vládě světové.

Náležel katolíkům jak protestantům, rozpoltěný svět mohl být jeho osobou zacelen.

Jeho velkost záležela v tom, že se nepodal vplyvu vychování jesuitů, že z dvojího vychování, bratrského i katolického, uměl sloučiti živel nový, vyrovnávající uprostřed hrozné války náboženské.

Švédsko i Španělsko bály se ho stejně, stejně mu nedůvěřovaly. A on sám, když Švédsko přes obavy a nedůvěru k němu se nachýlilo, on sám řekl: „Ještě nepřišel čas.“

Nepřišel tenkráte čas vzájemného smíření se. A kdo chtěl předejíti čas, byl jeho kolem rozdrcen.

Valdštejn padl vrahy císařovými, vinou vlastní nerozhodnosti, vinou hvězd, jež mu věstily, že nenadešel čas. Hvězdy nemínily jeho, nýbrž celek světový.

Kdo v nich čítá, nechať pamatuje, že nestarají se o naše osobní štěstí neb neštěstí, ale o osud náš tak dalece, na kolik souvisí s osudem všech.

Když Valdštejn padl, zdálo se Ctiborovi, že jest ztroskotán zároveň se všemi pod ssutinami sříceného velikána. Jak byl dříve se odřekl válečnictví, odříkal se nyní politického vyjednání, při němž byl Valdštejnovi do poslední chvíle sloužil.

VIII.

Řád jesuitův byl pomstěn na nevděčném, zpola jen zdařilém chovanci.

Jen pro národnost dovedli vychovatelé jesuitští navždy Valdštejna zaslepiti. Co do náboženské svobody otevřely mu válečné dějiny oči. Jesuité byli z něho učinili despotu, bažícího po jmění, moci a nádheře. Podněcovali jej k tomu ve škole rozdělováním cen, udělováním nadvlády jednoho nad druhými, slavnostmi školními, v nichž podávána příležitost, vyznamenat se.

Žáci ochutnávali sladkého jedu vypínavosti, seznávali pohnutí žárlivosti mezi sebou, nepřízně, učili se žíti jen své osobě a nikomu ničemu více.

Řád stavěl se pak mladým mužům co nejmocnější přítel po bok, lichotil jich chtíčům, aby z nich pro sebe kořistil. Králové, knížata, národové dávali se chytit obratným lovcům ve službě „Ježíšova srdce“.

Valdštejn byl z jiné látky utvořen, co by mu byl mohl řád opatřit, dovedl opatřiti si sám. Vyzul se z jeho poručenství, jako z nadvlády císařovy. Císař i jesuité spojivše se, zahubili jej.

Po jeho pádu měla v Čechách i na Moravě spojená moc tato volnou ruku. Poslední jiskra naděje ve svobodu klesla.

Ctibor byl skutečně jen co ta vlašťovka, oblétající tížící kolos. Kolos rozzvučil se ideou pokračujících věků, hnul se na tížícím podstavci skutečně; ale hnutí bylo mu nebezpečné, tím hnutím sřítil se a pohřbil setbu naděje, jež pod ním byla klíčila.

Jesuité plesali, vháněli znova lid do svých chrámů, odsuzovali, mučili, vydírali, brali matkám děti z náručí; prohlašovali, že jest lépe „zasnoubiti se s čertem, než se ženou luteranskou, proto že čerta svěcená voda zkrotí, ješto nad ženou nevěřící takové moci patrně nemá“.

Koleje jesuitské plnily se žákovstvem, kostely svěcenými předměty a divotvornými obrazy, poutě bývaly slaveny s velkou okázalostí, lid táhl v dlouhých procesích se zpěvem k takovým místům. Modlitba na růženci, odříkávání litanií, nesrozumitelných modliteb naplňovalo vzduch.

Rozjímání, volná myšlénka, pátrání po pravdě, zápal pro dobro v nelíčené podobě prchalo, prchalo. A přece neuprchlo. Mělať vlast lesy, jeskyně. Kde jindy, v pradávné době, lidstvo boha hledalo, tam hledali jej uštvaní Bratři zas.

Bývali sice stokrát vyslíděni, mučeni a usmrcováni. Tisíckráte zachovali přece svého tajemství.

Mnozí z pánův, kteří srdcem k víře bratrské lnuli, nebyli se účastnili povstání, předvídajíce jeho smutný konec. Tito nebyli vtrženi sice do všeobecného neštěstí, nebylo jim však jiné pomoci, leč zraditi svou věc nadobro přijmutím katolického náboženství.

V době, o niž jsme zavadili, byl pánem na Boskovicích Václav, nazvaný mladší ze Zástřizl, otec to Jana Bohuše, děda hrdinky našeho vypravování.

Václav ze Zástřizl byl oblíben u obyvatelů boskovských, uvolniltě jim v těžkých povinnostech poddanství, sdílel s nimi víru bratrskou při svém nastoupení. Později byl nucen obrátiti se na víru katolickou. Zůstal však srdcem nakloněn prvějším souvěrcům a nesl těžce stihání evangelíků, jež zasáhlo jeho příbuzenstvo.

Zemřel záhy své rodině, zanechav správu statků manželce, jež provdavši se podruhé, do Vídně se odstěhovala.

Smrtí otcovou byl osud sirotků rozhodnut určitěji než obrácením se jeho na víru jinou.

Jich poručníkem stal se pověstný kardinal Dietrichštejn. Nejstarší syn, Jan Bohuše, byl ostatně chovancem jesuitů olomúckých a někdy spolužákem Ctiborovým, s nímž ve stejných byl letech.

Bylo prvé již naznačeno, že skládali jesuité jakési velké naděje ve Ctibora. Jakkoliv nevyznamenával se slavným rodem, vyznamenávali jej ve škole před vysokorodými spolužáky. Bylo to podněcování jeho ctižádosti, z které doufali kořistit po známé své methodě.

Avšak i v tomto žáku sklamali se více než se mohli nadíti. Žádné vyznamenání nepohnulo tím dítětem, jemuž neštěstí dosti hluboce se vštípilo do duše neštěstím rodičů.

Velkému nadání bývá ostatně někdy vrozena nepřemožitelná lhostejnost. Vídáme často, jak tou lhostejností mnohé nadání hyne, na pravé místo se nedostane, neoceněno zůstane vlastní vinou. Vysmívát se takový člověk malicherné řevnivosti jiných, nestojí mu za to, vejíti s nimi v zápas, nezáleží mu na ničem, mát ráj svých myšlenek pro sebe a nestará-li se oň nikdo, netrápí se proto; cítí, že by potřebovali spíše jeho než on jich, zemře raději nepoznán, než by hnul prstem, aby k sobě pozornost jiných přilákal.

Komediantství jesuitského vychování, ať již vychází ze školy neb z domova, činí z něho zarputilce k sobě samu, podivína, neustupného samotáře, cosi věčně nerozluštěného, vzdaluje ho od lidí všech, jež miluje přece, nad nimiž se trápí, jimž nepoznán pomáhá. Avšak do smrti nedaří se mu seznámiti se s nimi. Že nemívá takovýto lásky hodný podivín žádného štěstí v lásce, že se neodhodlává ke sňatku manželskému, jakkoliv je mu účastenství lásky nad jiné potřebí, podotýkám jen mimochodem.

Ctibor náležel mezi takovéto povahy, jichž lze nalézti více než si myslíme.

Vyznamenávání ve škole hnusilo se mu. Přijímal je zasmušile, což zvýšilo závist ostatních, vykládajících mu to za nadutou pýchu.

Kdo docházíval nejméně vyznamenání, býval Jan Bohuše, mladý Zástřizl. Jeho nenávist k Ctiboru byla pravá žízeň pomsty. Byl obmezený, těžce chápavý, láska a pravá péče vychovatelská byla by z něho snad vylákala povahu mírnou, dobromyslnou při skrovném vzdělání.

Vychování jesuitů vyšroubovalo v něm jakousi zásobu vědomostí, kterých mohl ve státní službě zužitkovat, učinilo z něho fanatika, zuřivce co do víry náboženské, nevěrníka v lásce a nejhorlivějšího přívržence řádu.

Kterého páteři nejvíce hejčkali, ten jim uprchl do ciziny, přešel k protestantům, kul pikle proti státu s Valdštejnem, a to byl Ctibor.

Koho nevyznamenávali, nekladouce velké naděje v jeho obmezené schopnosti, ten zůstal jim věrným přítelem, toho později odprošovali, ten stal se jedním z pevných sloupů církve. A to byl Zástřizl. Vstoupiv do státní služby stal se později císařským radou a přísedícím královského tribunálu.

Hluboké tajemství zahalovalo jakýsi poměr jeho s dívkou šlechetnou, z dobrého rodu, ač chudobnou.

Mělť vůbec velké štěstí u krásného pohlaví. Nikdo nebyl by poznal v něm nejapného druhdy žáka. Vychování vybrousilo z něho světáka uhlazeného, obratného; věčně podněcovanou řevnivostí došel k výsledku, že ze sebe přece „něco udělal“. Mělť příčinu býti vychovatelům vděčným a uznával to velmi. Nepřístupný Ctibor viděl to v opačném světle.

Dívka, již mladý Zástřizl miloval, byla babičkou Hanušinou.

Zemřela, když porodila syna, Hanušina otce. Nenadálé úmrtí svedené dívky působilo v rodině nepokoj. Bylať to rodina tajně evangelická a vinila jesuity z náhlé smrti mladé ženy.

Ta byla svým plačícím rodičům přísahala, že jest tajně oddána s milencem. Pídili se tedy po důkazech, chtěli se dcery zastat. Náhle zemřela.

Rodiče musili se vystěhovat, nikdo o nich více nezvěděl. Jesuité snad věděli. Pakli věděli, nevěděli, že zůstalo děcko z tohoto svazku ve vlasti.

Bylot zůstaveno přátelům; rodiče zesnulé doufali, že jemu někdy bude nahraženo, v čem matce jeho ukřivděno.

Avšak pán ze Zástřizl oženil se skvěle a nabyl sňatkem velkého jmění i moci. Usadiv se pak v Boskovicích, bděl žárlivým okem nad poddanými, aby se nemohli oddávat tajné víře své.

Jím nepoznán vyrůstal mu mezi lidmi nízkého stavu syn, po němž v manželství druhém darmo toužil.

Jeho choť Zuzana Liborie přinesši mu velké věno statků, podávala mu též srdce nezkažené, láskyplné. Bylať od dětství u víře katolické vychována a lnula k ní láskou upřímnou. Byla to bytost, která by byla ve všech poměrech účinkovala láskou, důvěrou, něžností. Nebylať nakloněna rozjímání, bouřit se proti nespravedlnostem; klonila pokorně hlavu před tím, čemu moci přiznávala a snažila se činiti dobře všemu.

Též u ní měl Jan Bohuše štěstí; milovala jej upřímně, se zápalem, ano s vášní.

Měl štěstí, že vzbuzoval lásku; neštěstí však tohoto štěstí nesmírně větší a sice tím, že lásky té hoden nebyl.

Miloval jen sebe a zbožňoval všemohoucí řád jesuitů, později ještě ohnivěji arcibratrstvo nejsvětějšího růžence. Žárlivost milující manželky byla mu obtížna. Pravilo se, že ji nejednou zasluhoval.

Z jedné strany jest hrad boskovský zcela nepřístupný. Trůní tam na příkré, lesem pokryté stráni; u její paty okrouhlý rybník. Nyní nalezá se v tom zátiší pila ve vkusném slohu švejcarském. Jest to místo v údolí Bělé, od celého světa jako by odloučené, obklopeno horami a lesem, jenž zhlíží se v zrcadle rybníčka.

Tento klidný usmívavý rybník stal se, tak vypravoval lid, hrobem krásné mlynářovic dcerušky, rovněž oběti pána ze Zástřizl. Ona přála si umírajíc jen, aby musil svůdce pokaždé na ni zpomenout, kdykoli vyjde na altan hradu, kdykoli s vysokého okna do lesního zátiší pohledne.

Toto přání umírající dívky vyplnilo se. Nejen na ni, i na Hanušinu matku a na jiné oběti zpomínal si mocný pán.

Stal se trudnomyslným, nedůvěřivým, popudlivějším. Vyjednával neustále s pánem bohem, s pannou Marií a se všemi svatými, stal se členem bratrstva karmelitánův a

smýval viny své neustálým pronásledováním kacířstva. Za tou příčinou Šimon a Madlena Boskovice opustili.

Syn páně Bohušův nechtěl o otci slyšeti, tím méně hlásiti se k němu. Když zemřel, rozneslo se tajemství jeho původu, které bylo umírající ženě jeho vyklouzlo před všetečnou bábou. Vědělo se též, že zůstavil dcerušku, zdali tato s rodiči na morovou ránu zároveň zemřela, nebylo však zjištěno. Patrno jen bylo, že děcko zmizelo, jako by je byla země pohltila.

Tyto zprávy dodávaly slabému duchu posledního Zástřizla poslední ránu. Syn i vnučka byli v hrozných mukách pekelných mezi kacíři, aniž je před nimi zachránil. To, zdálo se mu, že jest prvním trestem za jeho zločiny. Nebesa odepřela mu potomků a dědiců manželsky uznaných.

Lásky plná jeho choť snášela poslední trest s ním zároveň a zajisté nevinně. Cítila jeho osten mnohem hloub a při tom všem snášela po dlouhá léta manželovu chladnost bez útěchy.

Stárnouce spojily se duše obou manželů v citu náboženském, k účelům církve, kterou zvali svou matkou a dědičkou. Zuzana Liborie stala se důvěrnicí hrozného pykání svého manžela, který se nevyšinul na pokryteckou nevěru svých vychovatelů, ale prostě a hrubě všecku pověru a víru přijímal.

Zuzana Liborie chovala se k němu co anděl. Jmenem jeho dávala almužnu, ošacovala chudé, navštěvovala nemocné, krášlila chrámy, stavěla oltáře a modlila se v pravdě pobožně. Při tom stavěla hříšného muže vždy ještě nad sebe, neboť zdálo se jí, že nedosahuje výše jeho zbožnosti, že je mnohem více než on vábena světskými věcmi.

Ji znepokojovalo, že nemohla se vzdáti touhy po opravdové lásce, že věčně želela chladnosti svého svazku manželského, který vroucí srdce její nebylo prohřálo, že neustále toužila po dítku mileném, aby k srdci je přitulila.

Při tom byla činná, laskavá, plna podnikavosti. Když jí zpovědník, vyšším snad návodem, vnuknul myšlénku, aby založila kostel ke cti sv. Dominika, k němu klášter arcibratrstva nejsvětějšího růžence, uchopila se radostně té myšlénky.

Putovala do Křtin, sdělila u nohou svaté panny svůj úmysl a žádala na výměnu milost a přímluvu u boha za svého manžela.

Klášter byl založen r. 1682 právě pod hradem. Paní Zuzana Liborie řídila stavbu, bděla nad ní z celé duše.

V té činnosti nalézala uspokojení, doufala spasiti svého chotě; při tom hluku práce zapomínala na smutné, neosvětlené žití svoje.

IX.

Klášter byl zasvěcen, mniši dominikáni přistěhovali se slavně, věřící celého okolí plesali nad rozmnožením slávy boží. Tajní evangelíci pozdvihovali temné pohledy na lesnatou výši, k níž se tulila nová stavba jako by k ňadrům hory.

Nad ním pnul se do oblak pevný krásný hrad, klášteru na ochranu.

Mladý Dietrichštejn vykonav v klášteře své poselství, které záleželo v tajných instrukcích řádu olomúckého stran dědictví Zástřizlů, což bylo otázkou veledůležitou, ješto zdraví starého Jana Bohuše valně se horšilo: obrátil se ku hradu co příbuzný kardinála, někdy poručníka pána ze Zástřizl.

Mladý frater Dominikan doprovázel nastávajícího jesuitu lesnatou pohodlnou cestou ku hradu. Frater vypravoval o štědré, dobromyslné a pečlivé zakladatelce kláštera.

Staralať se otcům a bratrům klášterním, kteří složili slib chudoby a zdrželivosti, o kuchyň a veškeré pohodlí.

Odříkali-li se masa čtvernožců a ptačího, opatřila jim chutnějších ryb. „Ryby žijí ve vodě, kterou bůh neproklel jako povětří a vše co v něm dýchá, proto mohou požívány býti,“ poučoval Dominikán světáka kněze, který málo o jeho řeči dbal.

Jeho byla ovanula chtivost po nádheře a výsosti dechem nákazy. Závodění školní a vyznamenávání jedněch před druhými mělo naň zvláštní účinek jiného zas druhu, než jaký jsme prvé sledovali u jiných osob.

Stal se pravým odleskem běžných zásad tehdejších beze hloubky, bez zápalu.

Přemýšlel o svém poselství, o bohatství pána i paní ze Zástřizl a kterak kněžské řády již nyní sobě je osobují, hašteříce se napřed již o bohatou kořist.

Hrad objevil se stoupajícím v ohromné velikosti a velkolepé slávě. Ostrý vzduch je ovanul, jako by byl také ve službě mocných pánů co přední stráž. Vyhlídka rozevírá se na lesnaté výšině daleko do kraje až za české hranice přes úžlabiny a lesnaté chlumy vlnící se kolem kol jako moře zkamenělé od pradávna odpočívající, živící tisíce stěžňů šťávnatou zelení.

Živá ozvěna nosí tu hlasy volajících přes lesy, přes vrchy a doliny kolem velebného hradu a tmavých borovic. Výsost slavného rodu mluvila ústy tohoto pomníku, ozvěna jí odpovídala z vrchů a dolin, z měst a četných klášterů.

Mladý Dietrichštejn rozuměl až příliš této mluvě. Její ohlas rozzvučel se mu v prsou. Hlas lidu byl oněměl s náboženstvím svobody, které vracejíc se k prvotním větám bible, k výrokům Ježíšovým, rovnost a bratrství bylo hlásalo.

S jasných hradů naší vlasti byli sestupovali mocní pánové, aby přijímali učení rovnosti a bratrství. Jevili tím opravdovou velkost, spěchali co žebráci do ciziny, anebo dokrváceli na popravišti, než by se byli vzdali této velkosti.

Věděli, že jest rovnost a bratrství na úkor šlechtické slávy, a měli tolik velkomyslnosti, že ji nasazovali, aby dobyli všem bratrům šlechtictví lidskosti, které se stalo znakem nehynoucím památky jejich. Padli i se svou ideou, vítězné násilí zaujalo sídla velkosti s pošmurným čelem, hledělo s pověrečnou hrůzou do budoucnosti, hájilo sebe zástupy mnichů, na šlechtictví lidu žárlivých.

Mladý Dietrichštejn vjížděje zdvihacím mostem do hradního nádvoří, četl nad vchodem nápis do kamene vytesaný: „Letha Panie 1568. Wsseczku swau wiecz panu Bohu porauczim. Jaross Morkowsky z Zastrzisl a na Bozkowiczych. Zdaliž maudrost newola a opatrnost newydawa hlasu sweho na wysokych wrssich stogiczy. V bran zamkowych mluwy rzkauczy: O Mužij k wamť wolam a hlas muoy k synuom lidskym srozumiegte prostij opatrnosti a nemaudrzij pozorugte.“

Mladý šlechtic pozastavil se před nápisem, snaže se přijíti na stopu myšlénce, kterou lze rozličně vyložit. Vyložil si ji po svém způsobu a když zahlaholila na uvítanou trouba hlásného, mříž u brány zavrzala a pod podkovami jeho bělouše most a dlažba v nádvoří zvučně zaduněla, myslil si: „Aj, kdybych zde byl pánem!“

Frater poroučel se s hlubokou úklonou a chtěl odejít; byl však zadržen služebným člověkem, který byl vyslán od paní Liborie hostu vstříc. Měl zadržeti mnicha, pohostiti a obdařiti jej, než by se vrátil do kláštera.

Dietrichštejnův kůň zatím odveden, a pan Valter pobízen do vysoké síně sloupovím nešené, odkudž vedly schody do vrchního patra.

Se schodů do síně přišla vítanému hostu hradní paní vstříc plna pohostinné vlídnosti. Omlouvala chotě svého, kterého choroba skličovala, že nečiní zadost slušnému mravu, načež uvedla pana Valtera do jízby, kde seděl nedaleko krbu blíže ohně vetchý, zimomřivý kmet.

V celém zámku bylo znát pečlivou úpravu ženské. Štědrá ruka bohatství byla rozsela všude vůkol pohodlí a okrasy.

„Býti zde pánem!“ opakovalo si žádostivé srdce Valterovo. I nebylo divu, že se vtírala myšlénka ta jemu, kterýž byl vysýlán od řehole k řeholi druhé z opatrnosti a lakoty, aby nic z tohoto vzácného dědictví neušlo. Což divu, namanula-li se mladíku mimoděk myšlénka, že by mohl přetít mistrným kouskem všecken kněžský spor a sám podržeti si hlavní podíl.

Kloně se k ruce páně Zástřizlově, aby ji políbil, myslil si dále: „Hle, ti staří litují prý, že nemají dětí. Jsem v rodině naší četné přespočetným, zbytečným synem druhorozeným, jsem posud knězem přespočetným, nevysvěceným, mám čekat na místo uprázněné, kdo ví jak dlouho. A zde je místečko, jako by pro mne u krbu přichystané. Nemohl-li bych zde státi se synem?“

Přisednul ke svému hostiteli, který oděn jsa v kněžský háv, držel v rukou růženec. Ledová chladnost byla výrazem jeho tváře druhdy velmi sličné, bezcitné oko polopřimhouřené upřelo se jen jako mimochodem o tvář hostovu. Pronesl obyčejné otázky a hned zas pohlížel pobožně kamsi na stěnu ke svatému obrazu a pohyboval rtoma a kuličkou růžence.

Tím hovornější byla paní Liborie. Byla posud statečna a bylo posud znát bývalou krásu.

Skromný, poloklášterní oděv přece odstrašoval. Plachetka na hlavě nepřikrývala celou hlavu, část vlasů krásně černých vroubila jí skráně. Z dlouhých úzkých rukávů až po prsty sáhajících bylo viděti hebounké malé ruce.

Vyptávala se hosta více zvědavě než obratně, co jej vedlo k Dominikánům. Tušila trochu řevnivost olomúckých pánů, narážela na to a Dietrichštejn nebyl by se příliš rozpakoval, nechat paní Zástřizlové uhodnout celou záležitost. Ale pan Jan Bohuše rozmluvou pohoršen, uťal ji mrzutým výrokem.

Bylo třeba vyhledat jiný předmět, který se našel snadno s veselým Valterem, jejž ochotně přijala paní Liborie, která si toho vážila, dočkala-li se vyražení jakého v nudném živobytí svém.

Pan Valter byl ochotně na zámku pohostěn, mluvil-li o odchodu, vlídně pozdržen. Nebylo daleko do slavnosti všech svatých a ješto se otáčelo veškeré žití domácí kolem církevních věcí a slavností, bylo přirozeno, že k poctění milého hosta taková příležitost též vítána byla.

Svolil po skromném zdráhání, že bude slaviti velký svátek všech svatých v kruhu Zástřizlovy rodiny. Jeho rozhodnutí znepokojilo velebné otce Dominikány a naopak těšili se z něho patres societatis Jesu v Olomúci. Zřetel jedněch i druhých byl opatrně k Zástřizlovskému dědictví obrácen a mladý Valter dojista nespouštěl je z očí.

Vystoupil-li na altán hradu, odkud vyhlídka na tolikero panství starých bezdětných manželů se rozestírala v malebné zádumčivé pestrosti podzimní, nabývala jeho žádostivost téměř křídel.

Ležíť dobývací pud v prsou lidských. Jeví se u Valdštejnů, Loyolů, u lidí všedních v podstatě stejné. Oslňuje své okolí, uchvacuje přátele, zastrašuje nepřátele, a jedná-li člověk tímto pudem štván, klamou se jeho vrstevníci a považují divokost chtíče za velkost.

Valter za pohostinství v zámku nezanedbával kláštera a mniši nabývali jakési úcty před jeho osobností.

Bylo všech svatých a nejvíce slavily se v malém kostelíčku, který jim byl zasvěcen.

Panstvo boskovické se svým hostem dostavilo se k hrubé mši. Kazatelna celá železná, pěkné práce, od jakéhosi Vlacha kostelu věnována, vzbuzovala pozornost Valterovu.

Byla postavena v témž kostelíčku na místě oné znesvěcené, s níž několik roků před povstáním proti Ferdinandu II. vášnivý kazatel Jan Sarkander, když proti bratrskému učení horlil, od lidu v kostele tom s kazatelny shozen byl.

Takový čin nebyl více-možný a kazatel, jejž poslouchal Valter ze sedadla červeným aksamitem ozdobeného, mohl bez bázně chrliti hněv a proklínání na hlavy kacířů, kteří se opovažují proti vyvolencům božím pozdvihovati hlasů, neuznávati jich moci na stupních trůnu otce nebeského.

Hlas mluvícího rozléhal se po pošmúrném kostelíčku. Drobný déšť padal na mlčelivé kolem kostela hroby, těžká mračna zahalovala hory i hrad, který zdá se býti jich synem.

Němá modlitebna bratrská měla podobu hrobky, topole klátily se nad její střechou, jako by chtěly uvíti věnec z mokrého listí.

Madlena a Hanuša blížily se kostelu. Nebyly by směly bydleti v osadě, byly by i trestu propadly, kdyby se nebyly podrobily obřadům náboženským.

Hanuša hledala očima hrad. Věděláť již, že mladý host tam mešká a kdo to je.

Oblaka halila hrad.

Také věděla již Hanuša čí je dítě, že nenalezne otcovského a mateřského srdce na zemi; tam na hradě však, že žije starý její děd.

Pohledla zase tam nahoru. Oblaka hradila se proti slunci, aby proniknouti nemohlo.

Na hřbitově našla Hanuša místečko, kde její rodiče spočívali. Bylo jí smutno, ale pláč nebyl trpký, vše bylo sladké kolem ní i smrt, na kterou se nepamatovala u rodičů.

Od Šimona a od Ctibora byla se odnaučila strachovat se pekla; věřila nyní jen v dobro a v boha milostivého, věřila že bude někdy vše dobře, vše vyrovnáno, každý bol zahlazen.

Její jemná tvář objevila se v kostelíčku, jako když zjeví se anděl míru.

K čemu došel Valdštejn po zkušenostech krvavé války, trpkého zápasení s kněžskou a císařskou mocí, k tomu došla tam ta dívka za tichého žití v upřímné snaze: k snášelivosti náboženské. Vstoupila v kostelíček pohnuta vlastním citem, nevšímajíc si nádhery kněžské.

Hroby Šimonův a rodičů, toť byly pomníky jejího náboženství. Naděje v budoucnost málo ji pobuřovaly, bylo jí, jako by se týkaly jiné osoby, těšily ji jako nás těší vyobrazení čehos krásného, aniž jsme toho ve skutečnosti účastni. A přece týkaly se ty naděje téhož cíle, který měl mladý Dietrichštejn a řehole mnichův na zřeteli.

Hanuša mínila nechat jednati tetu sama, kochala se ráda ve svém snění. Dobyvatelský pud mlčel posud v její povaze. Madlena za to tím více se chystala k útoku.

Bolestné upomínky pronásledování vlastního i souvěrců,

denní pohled na osiřelou modlitebnu, nyní ona kazatelna, svědkyně bouře náboženské — vše pobádalo ji, aby za Hanušu jednala.

Dominikánský klášter tam pod zámkem jevil se Madleně soupeřem nejen Hanušiným, nýbrž i žalostné modlitebny, která se stávala předmětem kultu staré evangeličky, tak že ji obcházela nemohouc vniknouti do vnitř.

„Tvůj děd,“ pošeptala Madlena Hanuše, když v kostelíčku poklekly. Hanuša pozdvihši oči, viděla křehkého starce, jemuž seděli dva kněží po boku.

Ještě po ukončeném kázaní mše započala, pracně se zdvihal, aby pokleknul. Bylo vidět, jak je mu to těžké, jaké bolesti cítí ve všech údech, jak sebe obětuje při oběti páně.

Hanuša dívala se naň po celou mši. „Ťak stařičký, tak ubohý!“ myslila si. „On zajisté je dobrý.“ Zapomněla, že vyštval Šimona a Madlenu z otčiny, že zavinil smrt její báby.

Zapomínalať pozvolna celé pokolení křivdy předkův; již přestávalo nenávidět a mnohé čisté duše jaly se milovat to, co se jim podávalo od uchvatitelův na místě těžce vytříbené pravdy. Jeť láska slepá, nepamětliva pomsty; proto může se tak pohodlně hřešit jmenem lásky.

Madlena a Hanuša přišedše poslední, opouštěly chrám mezi prvními. Řadily se na hřbitově mezi obcházející lid, který se tlačil, aby viděl odjezd panstva.

Shrbený stařeček veden oběma kněžími šel napřed, paní Liborii vedl statečný Valter. Paní Zástřizlová udílela almužnu na všecky strany. Hanuša dívala se na ni s obdivem, Liboriin laskavý pohled získal si srdce mladého děvčete tak snadno dobytného.

Valter rozhlížeje se spatřil milou tvář Hanušinu, na niž byl zcela zapomněl.

Touž chvílí všimla si též Liborie krásné dojemné dívky: „Pojď sem, mé dítě,“ kynula jí, „vidím tam ještě mnoho ubohých, kterých jsem nepodělila, jdi, poděl ty je jmenem mým.“ To řkouc podávala Hanuše sáček zlatem vyšívaný, jehož skvostná látka tíží peněz byla již protrhána. Hanuša políbila ruku, jež podávala pokladničku. Všickni: Liborie, Valter, Hanuša na sebe pohledli. Byla to jen chvíle.

Panstvo odjelo, Hanuša vykonala svědomitě úřad rozdávání almužny. Pak bylo vše jako jindy. První pablesk setkavších se vášní, křižujících se zájmů uhasnul. Nebylo ničeho více vidět, pablesk byl nenadálý, rozžehnuv se již shasnul. Byl předchůdcem toho, co sledovalo a příčiny k tomu, co sledovati mělo, klíčily, rostly, uzrávaly. (Pokračování.)

Páter Antonín.

Novelka *A. V. Šmilovského.*

(Dokončení.)

V.

Právnímu Hákovi se v rodišti jeho dobře líbilo. Mimo pátera Antonína našel tam ovšem málo známých z jasných dob mládí svého, ale to nevadilo; vždyť každý dům, každá ulice, každý starý strom byl takovým známým.

Veselou společnost našel tam také při víně i pivě a čas mu pěkně ucházel. Nejoblíbenější vinárna byla u paní Žochové, vzdělané to roztomilé paní, jež požívala pověsti první vlastenky v městě. U Žochů nalezl povždy společnost, tam scházely se denně klepy z města, a příchozí z okolí a cizinci odkudkoli přišlí. Paní Žochová měla vtip, mezi hosty nečinila rozdílu, v hovoru a zábavě jevila takt, byla docela podle chuti právního, jenž žert a zábavu miloval. Říkával: „Má zlatá paní Žochová,“ a ona jemu: „Zlatý pane.“ Poslední titul líbil se hostům a jmenovali jím brzy všeobecně právního. A zlatý pán nikdy nic nepokazil.

Od poslední rozmluvy s páterem Antonínem minulo několik neděl. Na blízku kdesi rozstonal se farář a poprosil Rulíka, aby ho zastal. Ochotný ypsylonista dlel několik neděl mimo město. Za ten čas nasbíral si Hák o svém příteli hromadu dát, jež zbudily v něm nepokoj.

„Nevím, nevím,“ prohodila paní Žochová, „jest-li vám odpustí. On si všecko dobře zapíše a kdo mu sáhne na ypsylon, dobře nepochodí.“

„Vždyť jsme staří kamarádi,“ namítal Hák, „co neprojde jinému, projde mně. Ostatně mne mrzí, že jsem se s ním pustil do hádky a spůsobil mu třeba hořkou chvíli.“

Jednou procházeje se spatřil Hák pátera Antonína na druhé straně náměstí. Zakýval naň a šel k němu. Páter se obrátil a šel domů. Nebylo pochyby, zpozoroval Háka a vyhýbal se mu. Háka to zamrzelo.

„Zlatá paní Žochová měla pravdu,“ zabručel si. „Zpropadené ypsylon! Kdybych to byl věděl, byl bych dal raději ústa na zámek!“

Na to přemítal, má-li k Antonínovi jíti a usnesl se na tom, že zejtra ho znenadání přepadne a stůj co stůj s ním se smíří.

Posilniv se u paní Žochové na pouť „k uraženému ypsylonu“, šel v dobrém humoru. Přítel náš ve svém pokojíku dlouho neotvíral. Ale Hák se nedal odbyti, posléze klapla závorka, dvéře se rozevřely.

„Pro pět ran!“ zvolal Hák, „tys uzavřen jako v zakletém zámku.“

„Před zlými lidmi,“ odvětil páter se zvláštním důrazem.

Právní se zarazil. Leč spolknuv pilulku uvítání vstoupil rázně do příbytku knězova a posadil se na stolici, nedbaje, že knihy a papíry na ní jsou rozloženy.

„Pověz, Antoníčku, proč jsi se mně včera vyhnul, když jsem k tobě šel?“

„Proto, že jsem nechtěl s tebou jíti,“ zněla odpověď.

„Tak! A proč jsi nechtěl?“

„Proto že jsi zlý člověk!“

„Podívejme se! Víš co, pusť se do mne, když mne tu máš a zatop mně!“

„Nemám chuti,“ odpovídal páter Antonín.

„Víš co, podejme si ruce a nechme hněvu. Neslušíť nám starým brachům. A pro takovou hloupost, pro chromé ypsylon.“

Páter Antonín nevolí zardělý prudce rozkládal: „Pravím tobě: ypsylon není žádná hloupost! Tisíce vašich titěrných *i* není ještě jedno vážné ypsylon. Ten jest náhled můj, jemuž věren budu do smrti a kdo směje se mému náhledu, ten směje se mně, mé osobě, mému rozumu, mé pravlastní bytosti a tomu já nepodám ruky.“

Hák se v duchu usmál; byl tomu rád, že dostal přítele do ohně.

„Odíváš barvou pravdy — ať dím s Veleslavínem — něco, co samo v sobě lichou parou,“ povídal právní nikoliv bez úmyslu. „Chci věřiti všecko, ať to psáno, nebo není, ale že by člověka pravlastní bytost ležeti mohla v ypsylonu, k té řeči jak živ neřeknu „credo“ a proto jsem tvou pravlastní ypsylonovou bytost nemohl uraziti!“

„Advokátské vytáčky! Známe je,“ horlil ypsylonista. „To vaše kredo! Slepičí vejce má lepší nežli vy. Což je vám ypsylon, což slavná minulost ctihodných předkův, což výplody ducha jich v literatuře pod znamením ypsylonu! Maluj si straky, komu chceš, mně jich nenamaluješ. Přesvědčení, jež vpustilo kořeny v duši mou, je přesvědčení svaté a úsměšky tvé, v nichž zavinutá zloba, k mému ypsylonu darmo hledají cesty.“

„A což nemůže se člověk zasmáti!“

„Směj se tomu, co smíchu hodno.“

„Smích má své právo.“

„K ypsylonu nemá.“

„A kdo mu je smí vzíti?“

„Bůh!“

„A Nejedlý a Jura Palkovič!“

„K čemu mne mučíš! Licoměrníku!“

V tom vstoupila Bětuška do pokoje, přinášejíc nějaký list. Oba muži pro chvíli umlkli. Přerušení hovoru bylo vítáno Hákovi. Chtělť rázem hovor obrátiti a pravil, když Bětuška odešla: „Co soudíš, Antoníne, o celibátu?“

Obrat ten byl pro Háka rozhodně nešťastný. Jako každý myslící kněz, byl i páter Rulík zřejmým nepřítelem bezženství; viděl v něm jen nástroj, jejž vymyslila římská politika, aby roztrhla odvěčný svazek, jenž kněze spojoval s občanskou společností, aby utvořila z kněží odloučenou kastu, jež dobře jí sloužiti může v boji proti panovníkům. Mělť jej za pouhý disciplinární zákon, jenž mnoho koukole a pýru zasel, zplodiv konkubinát a ještě horší věci. R. 1848 také páter Antonín slovem i písmem proti celibatu horlil z důvodův rozumových a lidumilných, nikoliv sobeckých. Kdyby byl Hák někdy jindy, maní, otázku tu pronesl, byl by zajisté Rulík pověděl docela upřímně, co o bezženství kněží smýšlí. Však Hák volil nejnevhodnější chvíli. I soudruzi v povolání zlobívali Rulika s Bětuškou a povždy jej tím rozmrzeli; ba, chtěl-li ho kdo známý nabírati a zavadil jen o ypsylon nebo Bětušku, byl oheň na střeše. Ubohý Hák nepomyslil na nic zlého, leč okolností stala se otázka ta jiskrou do prachárny.

Páter Antonín stanul před Hákem celý ustrnulý. Tváře mu zbledly, rtové zmodrali a oči zářily hněvem a lítostí. Jak v průvanu světlo třásl se a teprvé po hodné pomlčce vypravil ze sebe dutým hlasem, úryvkovitě, jako když kamení sype se se stráně: „Tys člověk do poslední žilky nešetrný a zlý. Čím ublížila tobě ta dobrá ženská, čím já, že házíš mi do očí potupu a nestoudné podezřívání?“

Hák se té odpovědi ulekl. „Snad nemyslíš, Antoníne,“ omlouval se zaražen, „že si myslím, jako bys něco měl s Bětuškou.“

„Ustaň,“ rozkřikl se páter Antonín; „dobře, až příliš dobře cítím, kam míříš svými hanebnými střelami. Škoda každého slova mezi námi!“

Na to šel k oknu a nepromluviv ani slova na chlácholícího jej Háka, hleděl dolů v údolí. Právnímu nezbylo, než aby odešel. Šel k „zlaté paní“ a pověděl jí všecko. Ulehčil si.

VI.

Téhož dne odpoledne potkal páter Antonín paní Žochovou.

„Jak pak je to, velebníčku, s tou vaší Bětuškou,“ zažertovala; „však mně pan právní všecko pověděl!“

Páter Antonín ani nepozdraviv šel na děkanství. Děkan nebyl doma, šel ke kaplanovi.

„Však já mu posvítím, já ho budu soudně žalovati a zjednám si zadostučinění!“ zvolal téměř bez sebe, vstupuje do dveří.

„Což pak se přihodilo?“ tázal se kaplan jaksi vesele.

„Vy to nevíte? Vždyť je toho plné město — o Bětušce.“

„A kdo to roztrousil?“

„Kdo? Právní Hák, ten bezbožník. Hned napíšu žalobu k soudu.“

„Co vás napadá, vždyť píšete švabachem a ti páni to ani nečtou.“

„Jen se smějte, holobrádku! A kdybych měl krk na to vsaditi, já . . . .“

Klepáno na dvéře, vstoupil Hák. Páter Antonín chtěl odejíti, kaplan mu zastoupil dvéře. Co zbylo než sednouti si a hleděti pod sebe. To páter Antonín učinil.

„Jak pak to je s Bětuškou?“ ptal se kaplan Háka posměšně.

Právní na místo odpovědi přistoupil k uraženému příteli a pravil upřímně: „Podej mně ruku, Antoníne. Už jsme dost staři a víme, že hněvání je hloupost. Odpusť mně a podej mi ruku.“

Pater Rulík zastrčil ruce na zad a neodpověděl.

„Starochu náš,“ doléhal naň právní, „nezatvrzuj se v srdci proti mně. Jsi člověk, křesťan, kněz, vlastenec! A já jsem ten starý mluvka Blažej. Což zlého na tom, ptám-li se, co soudíš o celibátu? Bůh ví, já nemyslil na tvoji Bětušku!“

Páter Antonín vyskočil a běžel ku dveřím, jež posud kaplanem byly střeženy.

„Pusťte mne, mladíku,“ volal, odstrkuje mladého kněze ode dveří; „za žádný svět ani chvilky nezůstanu mezi špatnými lidmi.“

„Zvolna,“ pravil kaplan, „což jsem já, nebo zlatý pán tuto špatný člověk?“

„Vy ne, ale on. Ať to ví celý svět, já to dokážu!“

„Já že špatný člověk?“ tázal se Hák.

„Tys špatný člověk!“

„Myslíš to opravdu?“

„Docela opravdu.“

Kaplan ustoupil, páter Antonín odešel. Hák se zakabonil.

VII.

Právní byl muž zkušený a rozumný, leč přes všechen humor a veselou mysl in puncto cti trochu útlý a citelný. Také posud se mu nepřihodilo, ač už dobrým byl šedesátníkem, aby byl někdo nešetrně sáhl na jeho čest. Pro pátera Antonína, a byť jej nazval špatným člověkem, měl v srdci svém sto výmluv, a kdyby se to bylo stalo mezi čtyřma očima, ne jedno, obě nad pohaněním byl by přimhouřil oči. Však ten „špatný člověk“ byl vysloven před svědkem, a to Háka hnětlo a přikalilo mu na více dní veselou mysl. Leč jaká rada! Stalo se, Hák musel urážku snášeti a snášel ji, ač netrpělivě. První dni čekal, že páter Antonín přijde sám a omluví se. Leč kdo nepřicházel, byl páter Antonín. Páter Rulík se v městě ani neukázal. Záhy ráno odčetl si

mši a ostatní čas trávil samotářsky mezi knihami a pavouky ve svém zataraseném příbytku. Leč netěšil se dlouho z klidu v svém zákoutí. Ještě v průběhu téhož dne zdrtila jej novina, jíž by se byl nenadál ani do nejdelší smrti: právního Háka ranila mrtvice a v hodině učinila konec jeho životu!

Věc měla se tak: Jeden z přátel Hákových povoláním dostal se do Prahy a u večer před odjezdem vystrojil hostinu, při níž zlatý pán nesměl chyběti. Ráno teprvé se rozcházeli a dva vedli zlatého pána domů, poněvadž by asi sám sotva byl došel. Před dveřmi příbytku najednou klesl v jejich náručí. Křísili ho, marno, přišel lékař, dělal prostředky, marno, asi za hodinu nebylo více naděje k životu.

Když Bětuška páteru Antonínovi tu zprávu přinesla, nechtěl jí uvěřiti; tak byl překvapen a ohromen. Ale když mu udala pramen, z něhož tu novinu má, sklesl na stolici a zakryv si oběma rukama obličej, dal se do bolestného vzlykání a plakal jako dítě.

A domníval se míti k tomu příčinu; neboť prostoduchý ten muž nepomyslil, že mrtvice byla nejspíše následkem hostiny, nýbrž bral za jisté, že Hák si vzal jeho hněv a urážku k srdci a že lítostí mu srdce puklo. Myslil, že on a nikdo jiný jest vrahem Hákovým!

Jedva se zpamatoval, vzal klobouk a šel na děkanství. Tam v chodbě potkal kaplana.

„Vidíte,“ pravil tento nic zlého nemysle, „páteře Antoníne, už je na prkně a vy jste ve středu mu nadal špatného člověka!“

Páter Antonín svěsil málomocně hlavu a pravil hlasem se chvějícím: „Jsem bídný člověk, zaslepenec, bůh mi odpusť.“

Vymlouvali mu, aby nemučil své svědomí. Marno, nedal si to vymluviti, že jest vinen smrtí Hákovou.

Po několika temných dnech a ještě temnějších nocích přisedl si k stolu a psal nejstaršímu synu zesnulého přítele dlouhý list in folio. Pracoval o něm přes dva dni. Jaké myšlénky list ten v sobě uzavíral, nevíme, ale tolik dostalo se později v obecnější známost, že syn Hákův příteli svého otce odpověděl dopisem velmi srdečným, plným opravdivé úcty k nejstaršímu příteli nebožtika otce, mluvícím lahodnou řečí smíru a útěchy.

List ten četl páter Antonín opět a opět a tiskl jej často k smutnému srdci svému co dar útěchy a odpuštění.

Však stálo v listu ještě něco jiného.

Syn právního žádal pátera Antonína, aby si vzal na starost postavení důstojného pomníku zemřelému právnímu.

„Nemohu se z úřadu odprázniti a pro ten čas hrob otcův navštíviti. Zašlu vám peníze, postarejte se o pěkný pomník a vhodný nápis. Jsem jist, že nikdo na světě lépe nemůže vyplniti žádost mou nežli Vy a že nikdo tak rád se jí nepodvolí jako Vy, drahý pane!“

Páter Antonín staral se o pomník s úzkostlivou pečlivostí. Vážil za tím účelem cestu do Prahy a na nápisu dal si velice záležeti. V potu tváře stlonkal ku verši verš, piloval, že jiskry sršely, až sám si musil dáti svědectví, že nápisu není rovného na celém hřbitově. V každém slově bylo aspoň jedno *s*, *c* a po něm *y*.

Pomník byl postaven a páter Antonín vedl u vítězoslávě k němu paní Žochovou.

„Věru, krásný to pomník,“ pravila zlatá paní; „čest vašemu gustu, velebníčku, kdyby zlatý pán ho viděl, líbil by se mu a přesvědčil by se, jak jste ho měl v lásce.“

„A co hlavní, matko,“ dodal páter Antonín s jiskřícíma očima; „dobře se podívejte na nápis. Z v ě č n i l j s e m š v a b a c h a y p s y l o n z l a t o u l i t e r o u č e s k é m v e m r a m o r u!“

Zrzavý Jirka.

Obrázek z venkovského zátiší. Podává *J. Brandejs.*

I.

Po svatém Václavu byly otavy všecky doma, a které na lukách zůstaly, těm nepomohla ani sebe větší bázeň před hospodářem. Neříká se darmo:

> Svatý Václav praví:
> Pusťte krávy do otavy!

Páslo se už celý den a byl to veselý čas. Kravičky pásly se, jak se říká, jako připínáci. My pasáci seděli obyčejně celý den v dolíku pod dubem, a před větrem chráněni křovinou, topili jsme oheň; mohlo být zima, nebo teplo, oheň hořet musel.

Však nám někdy práce dal, než jsme si k němu pomohli. S kouřem mívali jsme velký kříž; a bylo ho, neboť dříví bylo větším dílem syrové. Tu volali jsme naň:

> Kouřičku, kouřičku, oko'o!
> kdo krade homolky, na toho!

Šelma kouř často uhodl, pokouřil nás všecky. Na dříví chodilo se v řadě. Také kdokoli cizí přišel, musel za přisednutí dřívím zaplatiti, nechtěl-li, abychom naň volali:

> Telátko Markovo, Marků pes,
> nic na oheň nepřines'.

V ohni pekávali jsme si brambory. Také jsme se tu poprvé pokoušeli v kouření, ovšem bramborové natě. Dýmky kroutily se z rokyty. Nejlíp je kroutil Švejda.

Říkali jsme tak, nevím ani proč, nejsilnějšímu a největšímu ze skotáků. Ale nejmenoval se tak.

Jinak krátili jsme si čas střílením ze starých klíčů a Švejda někdy přinesl pistoli.

Zamilovaným nám bylo též pokřikovati na plavce, jedoucí kolem po vorách. Posud pamatuju si písničku, kterou jsme na ně zpívali:

> Plavci jedou po Labi;
> hrom jim bije do hlavy.

Rozdílu mezi řekami jsme nedělali. A snad, kdyby se nás byl někdo zeptal, jak se řeka, co kolem nás teče, jmenuje, nebyli bychom řekli. Plavci se zlobili, a my se smáli. Později přestalo se plaviti a my zas hromadili se kolem ohně.

Bylo jednou k večeru. Nedaleko nás do keře padne kámen.

„Aha, Druhostráci chtějí dobrou noc!“ zvolá Švejda. „Hoši, noste kamení!“ Druhostráky jmenovali jsme pasáky, kteří na druhé straně za řekou byli. — Rádi jsme je neměli a znali jsme je jen od vidění. Mostu mezi námi nebylo.

Jak to Švejda řekl, popadl několik kamenů a spěchá k řece. My rozběhli se po kamenech. Ale zatím křičeli jsme na ně, a co kdo nadávek věděl, všecky přeházeli jsme na druhý břeh. Ovšem že nám je oni osolené vraceli.

Také písničky jsme na ně zpívali, Švejda co týden nějakou novou pořídil.

Rozumí se, že i my ledacos strpět museli. Říkali nám Druhostráci na dolině, ale jen jednu si pamatuju písničku, byla to:

Druhostráci, kavalíři,
snědli mrchu na talíři.

Zatím co my menší bázlivější těmi písněmi jak by hudbou je provázeli, bojovali hrdinové naši skryti za keři. Řeku přehoditi nebylo těžkým, hůře bylo někoho trefit.

Z nás nejlépe házel Švejda, ale na druhé straně měli střelce ještě lepšího. Ten trefoval jak z flinty. Říkali mu Jirka a měl zrzavé vlasy, proto jsme ho také znali. Ten se obyčejně s Švejdou dostal do křížku. Radost byla na ně se podívat a my ostatní také jsme se raději dívali.

Ani ti dva nemlčeli, ale když po vyčerpání všech jmen Švejda křičel: „Hoří, hoří," rozpálil se Jirka, že byl v obličeji červenější než na hlavě. Tu Švejda najednou vzkříkne a převalí se k zemi.

Druhostráci utekli od řeky; a my — utekli také. Strachy jsme plakali. Za chvíli vrátili jsme se k němu, ležel bez sebe. Pravou tvář měl celou rozrytou, obličej krví zalitý. Pomalu se probral a k večeru už byl čerstvý.

Když pak jsme hnali domů, nescházel ani jeho hlas mezi volajícími jednotvárnou píseň: „Houhá. domů, houhá!"

Doma řekli jsme, že jej Straka potrkala, když ji odháněl.

II.

Švejda stal se zedníkem. Jirka tesařem. Nebo z naší strany každý zedničí a z druhé strany každý mužský je tesařem. Také obráceně říkalo se žertem: kdo je tesařem, je z druhé strany a kdo zedníkem, je od nás.

Podle toho byl Švejda zedníkem a Jirka tesařem.

Jednou stalo se, že stavěli oba na nové hospodě v sousedním městečku. Z lešení ozývala se píseň:

Stavěli zedníci, stavěli lešení,
kam jsi se podělo, mé potěšení. —

Ale nebylo to pravda, že stavěli, neboť chystali se již, že lešení podrazí. Ještě dnes dostaví do rovnosti; kytka kterou pak na zeď postaví, už hotová, leží v stínu. To bude pití! Však je to v hospodě.

Tesaři nedaleko hotoví krov.

K večeru hospodský přinese novou dávku zednické, ale tesaři také pijou. Švejdovi to nedá, musí si zazpívat:

My zedníci takto,
my děláme lehko,
nádenníci na lešení
přinesou nám všecko.

Vy tesaři jakž tak,
vy musíte sekat
sekyrami širokými,
až musíte hekat.

Zpíval ještě dále. Zedníci se smáli, tesaři se zlobili a nejvíce vztekal se Jirka.

„Že ti rozederu druhou tvář!" — byl už notně dopálen. Když zpěvák nepřestával, hodil naň odpadkem dřeva; Švejda nemlčel.

Jirka mrštil vzhůru celou cihlou.

Ale tíží svou nedopadla cíle svého, nýbrž padla pod lešení a porazila kozu, o něž lešení se opíralo. V okamžení bylo lešení dole a Švejda pod ním.

Na štěstí nebyl nikdo jiný na lešení.

První u toho byl Jirka, odhazoval prkna, odvaloval trámy. Pád nebyl vysoký, ale poranění musilo býti značné, Švejda ležel bez sebe. Když byl k sobě přiveden, stěžoval si na prsa, kašlal krev.

„Odpusť!" skuhral Jirka. Nemocný odpovědět nemohl.

III.

Jirka od té doby nevystřízlivěl. Inu, byl nedaleko od nás, a v naší krajině je zvláštní lid, dobrý lid. Také jej chválí každý, jen to mu má každý za zlé, že prý mnoho pije. Jako by to bylo něco zlého. Rmoutí-li mne něco, napiju se, lacině si k veselosti pomohu. Jsem-li vesel, udělám si dobrý den. Jdu-li v práci, piju, posilním se, z práce jdu-li, pitím napravím se. Je-li zima. kořalka mne zahřeje, a v letě není nad ni. Jsem-li nemocen, nejlacinějším lékem je kořalka.

A Jirka byl pořád nemocen. Nestonalo ovšem tělo jeho, o tom nejlépe svědčilo by dříví, které od té doby posekal a rozsekal.

Lidé říkali: „Nic po něm není," a litovali ho všickni.

Ale více litovali Švejdu. Pozdravil se a také pracoval, ale vždy po větším namáhání musil ulehnouti. Kašlal krev a jednou ulehl na dobro.

Jirka šel naší vesnicí z práce domů. Chodíval tudy málo kdy, raději se vyhnul. Ale dnes nebyl zase pánem sebe, šel tudy bezděky.

Po návsi mu najednou kráčí vstříc postava vyschlá, opírající se o hůl. Nejen ten, kdo ji dříve neznal, ale i ten, kdo ji lépe znal, nepoznal by ji nyní. Jirka vzhlédne na ni, v obličeji jizva — to Švejda. Pojednou vystřízliví a jak by před strašidlem obrací se na útěk.

„Stůj," pronese zjevení. A jak by přimrazen, Jirka se zastaví. Nemluví, třese se, očí pozvednout se bojí.

„I neboj se, byli jsme oba hodní hoši. — Byl jsem u souseda. Přes čtvrt roků připravuje se k smrti, ale jak vidím, ještě jej předejdu. Vím, že všecko toto naposledy vidím. Ale přijdeš mně asi za týden na funus, viď."

Neplakal, nemusel také. Vždyť slzy z očí Jirkových stačily za oba.

IV.

Sedm krátkých dní minulo, Švejda měl pohřeb.

Říkali, že v devět hodin musí býti na hřbitově. Kdy z domu vyjede, to se u nás neříká. Vyjedou až budou hotovi; však ten, kdo chce na pohřeb přijít, nezmešká, a zmešká-li, připojí se cestou.

Soused spřáhl se s druhým ve vůz, dal naň nová prkna, pomohl rakev do vozu vysadit, sedne na kobylu a jede k městečku. Mají na spěch, aby pan farář dlouho čekat nemusel. Sotva stačí jim lidé, zvláště zedníků je na pohřbu mnoho.

Byli už za vesnicí. Polní cestou za nimi utíkal zrzavý Jirka z druhé strany.

Když Švejdu spustili do dolíka, byly to nejtěžší hroudy, které Jirka hodil.

* * *

„Kdo ví, od koho ty stříbrňáky v oféře a v sáčku tvém?" ptá se pan farář kostelníka, když po mši v kapli počítali peníze.

Ale ten, chudák, nevěděl nic.

FEUILLETON.

dostavníku. Od *Stroupežnického*. — Dostavník znáte. Je to na čtyrech kolech truhlík, ve kterém se trýzní lidé, a který vlekou za sebou ztrýznění koně ku příkladu z Prahy do Písku anebo až do Vodňan. Býval čas, že nebýval než dostavník, jinak nemohlo se z Prahy do Písku, leda pěšky.

Jel jsem jednou s tím dostavníkem k nám. Ano k nám; kde to je, myslím, že není třeba povídati; ostatně najdete to na každé mapě. —

Na sv.-václavském náměstí sedl jsem do dostavníku. Po chvilce přisedlo jakés děvče. Jeli jsme. Na Smíchově přisedl žid: stálá figura v dostavníku. Jeli jsme zase.

Já ničil nudný čas kouřením, děvče vedle mne plakalo, žid naproti nám se usmíval. Byl ještě mladý; na kabátě měl peří, na rukou neměl mozoly a na nose měl bradavici a čpěl česnekem a taškářstvím. Měl do půlměsíce ohnutá ústa, koutkama vzhůru. —

Neušlo mi, že se drze dívá na děvče. Pozoroval jsem na té orientálské tváři pošklebně škodolibý tah vždy, kdykoli se žid na sousedku moji podíval. Pokaždé usmál se jízlivě, jedovatě.

To mne ponoukalo, abych se na děvče také podíval; dívám se vůbec rád na lidi. Bylo čistě oděno; nerozmýšlel jsem se však, vřaditi je do třídy služek, přišlých z venku do Prahy.

Plakala. Viděl jsem, že pláče s citem a ne na zakázku; vzdychala, vzlykala. Byla hezká; to jsem poznal prvním pohledem. Později jsem nabyl přesvědčení, že je vlastně velmi hezká.

Dobrý český typ; obličej jemný, pěkný oval, světlé vlasy; celek jevil ušlechtilejší povahu. Jedné nápadné okolnosti jsem si všiml. Ač jí nebylo více než osmnáct let, přece měla pleť její kol očí lehounký, zamodralý nádech, což bývá snad od pláče, snad od pití kávy, od nevyspání neb snad i od něčeho jiného.

Mohu říci, že se mi líbila. Když jsem si ji prohlédl, podíval jsem se na žida. Snad zdál se mu pohled můj otázkou. Upřel sivé zpod hustého obočí číhající oči znova na děvče. Sledoval jsem směr, kam pohledl; zraky mé vrátily se k děvčeti.

Vyjasnilo se mi. Poznal jsem, proč se žid tak zlomyslně usmíval. — Děvče jelo z Prahy a plakalo; jiná na jeho místě byla by spíše jela do Prahy.

Nyní jsem již rozuměl. Abyste i vy porozuměli, řeknu zkrátka — „klesla“ — jak říkají moralisté v spisech svých, ač ve skutečnosti časem sami k podobnému klesnutí napomahávají.

Proto se tedy žid tak škodolibě, posměšně, zlomyslně šklebil. Zlobil jsem se v duchu na něho; cítil jsem odpor proti té podlé jeho tváři s tahy Mefista.

Jí mně bylo líto, tím více, ješto stával se žid smělejším; chtěl ji zlomyslnými posměšky svými v prach sešlapati. Mluvil k ní brzy řeči drzé, urážlivé; vtipy nemotorné. Ona plakala pořád více. Cítil jsem, že se rychleji pohybuje krev v žilách mých. — Zatím těšil se žid z účinků zlomyslných posměšků a nabýval nové smělosti.

Mám své myšlenky srostlé se mnou. Proč urážeti někoho, kdo klesl? — Cítil jsem, že se déle nepřemohu.

Židovi jela posud huba stejně. Ubohé děvče hanbou jen hořelo. Urážel je hrubě. Vám, kteří jste snad cos podobného již slyšeli, nemusím to opakovat, a vy, kteří jste posud nic takového neslyšeli, buďte rádi a nepřejte si toho.

Struna trpělivosti mé praskla. — „Mlčte!“ houk jsem na žida. — Zarazil se zpočátku, děvče však pohledlo na mne vděčně; rozuměl jsem pohledu tomu, řekl mnoho.

Nyní počal žid posmívati se mně. „Pán zastává se uražené nevinnosti? To je mi divné; pán je přec také z Prahy,“ řekl. Valila se mi krev k hlavě; cítil jsem v celém těle jisté lechtání, které bývá posledním předchůdcem výbuchu. — —

Známí moji chválívali mé pěstě. Spolehl jsem se na to. Rychle stiskl jsem židovi levici ruce v sebe tak, že se mu až prsteny do kůže zarývaly — pravicí zmáčkl jsem mu současně chřtán.

Takového útoku se nenadál. Dodržel jsem ho na chvilku tak; nemohl se hnouti. Vytřeštil oči z důlků; hnusně vyhlížel ten obličej podlého žida; zdálo se mi, abych naň plil.

Chtěl něco mluviti, snad protestovat. Nemohlo mu to z krku ven; zůstalo to v mé pěsti, která mu jej svírala. Jakkoli to děvče dost urážel, ono mu přec také zasloužený trest nepřálo. Chopilo mne za ruku a prosilo mne pro boha, abych mu neubližoval tolik.

Byl jsem tím překvapen; těšilo mne, že netoužilo po odvetě. Nebylo mstivé; umělo odpouštět. To znamená mnoho. — Spokojil jsem se úplně. Pěstě moje se otevřely; žid si oddechl. Hučel sice něco, ne však mnoho; netroufal si na hlas slova říci, bál se; viděl jsem, že si druhého vydání nepřeje; měl toho jednou dost. —

Brzy přijeli jsme do městečka, kde dostavník zastavuje. Jak zastavil, vyklidil se žid z vozu; nikdy více jsem jej neviděl.

Střídali se koně i vůz. Pomohl jsem děvčeti z vozu a opět do vozu jiného, s kterým měli jsme jeti dále. Přisedl jsem k němu. Sami jeli jsme dále. Byla zatím noc.

Děkovala mi vřele, že jsem se jí ujal. Z těch několika slov, která řekla, seznal jsem, že není prosta všeho vzdělání; mluvila velmi spůsobně a jemně výrazy volenými a přec upřímně. Konečně mi řekla s pláčem, že je nevýslovně nešťastna. — —

Neumím nešťastné těšiti. Neumím omílati známou frási: „Pán bůh dá, a bude zase dobře.“ Obávám se, že by se nešťastný mohl domnívati, se se mu posmívám. Proto se o mně také říká, že nemám žádný cit; proto že mlčím. Není mým zvykem, z citů svých se zpovídati a proto že nebědují, myslí začasté, že necítím. — Pomohu, kde mohu, kde nebědují; pozoruji toliko.

Nevím již, jak se stalo, že mi to ubohé děvče vypravovalo svůj život a své příhody. Sdělím vám to. Netěšte se na žádný román, na žádnou romantiku; uslyšíte starou vyzpívanou písničku, která denně v novém a novém vydání vychází. — Vytrhnu jeden list z té velké knihy, která leží před vámi a dám vám ho přečíst.

Byl prý otec její kdesi skromným úředníkem; pro poctivost svoji nemohl výše.

Mohl prý dávno postoupiti, ale nechtěl prý vyšším pomáhati v taškářství. Po dvacetileté službě přišli páni k náhledu, že se vlastně ani k zastávání své práce nehodí; vyhnali jej. Napsal prý to ubohý muž křídou na dveře svého příbytku a připsal k tomu: „to se stalo v devatenáctém století.“

Dcera musela jít sloužit.

To ostatní zpívá se také známou notou.

O n a byla hezká, a o n byl také hezký; ona sice jen služkou, ale on synem pražského domácího pána. Ona upřímná, tichá, nezkušená; a on? Já ho neznám.

Povídala mi ovšem o něm, že je dobrý, upřímný, šlechetný a že ji vroucně miluje; já dělal, jako bych tomu věřil, t. j. mlčel jsem. Ujišťovala mne, že jej nade vše na světě miluje. Já jí to věřil. Byla přesvědčena, že ji bude milovati vždy. Já ji v tom utvrzoval; byl jsem však přesvědčen, že lhu. Známť více takových historií.

Matka jeho náhodou poměr jejich i následky poznala. Omlouvala syna; ji bila. Ona prý ho svedla. — Okazovala mi při jasném světle měsíce sotva že povrchem zavřenou ránu na tváři.

Udeřila ji dřevem tak, že dlouho krvácela. — Chvěla se při myšlence, že musí předstoupit před otce zahanbena. Věřila však pevně v věrnost svého milence; byla tím jista, že ji v brzku z postavení toho vysvobodí. — Konečně nemohla pro pláč více mluviti.

Dojeli jsme do malého městečka, kde jsme se rozešli. Ona šla k otci domů, já jel dále. Děkovala mi před odchodem ještě a tiskla mi upřímně ruku. Na to zmizela ve tmě. — — — —

Mám v mozku, v paměti archiv s odděleními. Vřaďuji tam lidské osudy, jak jsem je byl viděl. I osud této dívky vřadil jsem do patřičného oddělení k ostatním. Bylo tam podobných osudů již více. — Ostatně, řekne mnohý: je to zcela všední příběh. Ano, když se naň všedně dívá.

Odložil jsem to zatím ad acta. — Rychle míjel čas; někdy vzpomínal jsem však přec na děvče z dostavníku.

Jaký osud ji as dále stihl?

* * *

Nadešlo čtvrté jaro od této cesty. Byl jsem v Praze. Seděl jsem jednou odpoledne na lávce na baštách. Opodál seděla v trávě služka a opatrovala hošíka nejvýše čtyrletého, který si hrál na pěšince s obroučkou. Byl oděn v černý samet. Patrno, že nebyl rodičů chudých.

Pojednou odkoulela se obruč hochova až pod lávku, na které jsem seděl. Zaběhl si hošík ke mně. Podal jsem mu obruč, kterou jsem zatím zdvihl. Podíval se na mne; nebál se mne cizího. Upřel na mne modrá očka svá. — Mám děti rád. Cítil jsem tím okamžikem celé to štěstí býti dítětem, které nezná větší starosti, nežli hledati zakutálenou obruč.

Chvilku pohlížel hošík na mne, pak se tázal dětinně, c h c i - l i s i s n í m h r á t i — a když jsem řekl, že ano, byl šťasten. Sedl si naproti mně a kutáleli jsme si chvíli obroučkou. Náhle se hoch ohlédl a vzkřikl: „Maminka!“ Nechal obroučku ležeti a běžel

k mladé, sličné paní, která jej hned vřele líbala. Pak jí povídal, že si hraje se mnou, a vedl ji ke mně. Vstal jsem pozdraviv ji uctivě. Děkovala vlídně. Pohlédl jsem v sličný její obličej .... Tisícero myšlének projelo mi v tom okamžiku mozkem. — Zdálo se mi, že jsem ji již někdy viděl. Brzy se mi rozbřesklo. Myslím, že jsem zbledl; poznal jsem — — děvče z dostavníku. — —

Nechtěl jsem své překvapení prozradit; ona mne však také hned poznala. Byli jsme oba překvapeni; domluvili jsme se. Děkovala mi ještě. Pak pohledla na hošíka a slza zaleskla se v tom krásném oku jejím.

Sdělila mi krátce, že je šťastna. Neklamala se v svém milém; v brzku pro ni přijel. Stala se jeho chotí. Jsou šťastni. —

Sotva že dopověděla, vyšel naproti nám mladý elegantní pán se starou paní. Řekla mi, že to její muž a jeho matka. — Šla jim vstříc. Upřímně líbal ji muž i matka.

Pohlédl jsem na tu starou paní, když mladou paní vřele v tvář políbila. Právě na té tváři, kterou políbila, zahlédl jsem lehounkou jizvu. V tom okamžiku byl jsem šťasten, spokojen. Byla to krutá msta osudu!

Právě tu tvář, kterou kdys sama zranila až krvácela, právě tu tvář nyní líbala! Krutější mstu nemohl jsem si ani mysliti. Líbati tvář, kterou kdys z opovržení do krve zranila! — Skvělé zadostučinění! Výborně, osude! Výborně! — —

Jak se lidé ti tak sblížili, nevím. — — Viděl jsem toliko hotovou událost.

Představila mne co známého. Její muž snad o mně od ní něco slyšel; nepochybuji o tom. Musil jsem jim slíbit, že je navštívím. Hošíkovi musil jsem také slíbit, že přijdu zejtra zase hrát s obroučkou. — Odešli.

* * *

Vzácný to úkaz, co jsem viděl. Potěšil jsem se z štěstí děvčete z dostavníku. Přece jednou že jsem byl spokojen s osudem jednoho člověka. Nestalo se mi to už dávno.

Z gazel Hafisových.

Ten papoušek mých písní v kleci své
jak slavík zmámený,
všech smyslů zbavený,
třepoce křídlem, práhna neustále
po cukru lásky dívky milené.

Zříc ve snu stín té krásky ztepilé,
má duše zarděla se
a touhou zachvěla se,
jak vrba stříbrná po pinií,
po štíhlém vzrůstu dívky milené.

U spásy její duše! srdce své
na sousta rozdrobím,
a tomu předhodím,
kdo zvěst mi podá novou, utěšenou,
o sněžném ňádru dívky milené.

Za spropitné, ach, dal jsem s r d c e své,
ni stříbro, ani zlato,
a teď se stydím za to
že jen tak skromnou almužničku mám
pro štědrou lásku dívky milené.

Rozhodný den to byl pro žití mé!
Nedivte se, že práhnu
že spásy nedosáhnu:
v ten den, co los můj na vždy stanoven,
pil jsem z poháru dívky milené.

Větérku ranní, co za přeskvostné
mým očím líčidlo
a duši vnadidlo
přinášíš? Aj to z perel kohol *) černý:
prach z práhu totiž dívky milené.

A kdyby svět se vymknul z dráhy své,
nade mnou nebeská
nechť klenba popraská!
Ni okamžikem zrak svůj neodvrátím
od sličné stopy dívky milené.

Hvězdáři! stále vykládáte své
o slunci, měsíci,
a planet směsici
však nevíte, že rázem všecko stane
na pouhý pokyn dívky milené.

Nepřátel, pro ty bujné písně své,
máť H a f i s dost a dost,
však jediný ten skvost,
jímž omluvit a pochlubit se může:
toť přízeň jeho dívky milené! —

Jos. V. Frič.

*) Kohol — líčidlo pro brvy a obočí.

Papoušek v anekdotě a v historii. — I zvířata mají své „výtečníky". Historie světová obírajíc se výhradně s člověkem, „pánem tvorstva", bezděčně musí nejednou zavaditi o tvory, jichž jest člověk pánem. Jsou již historičtí koně, historie má své lvy, má i své osly, ač podivným způsobem těchto nejméně, má své hady, kteří svedli prvního člověka, uštkli Kleopatru, má své zvláštní ptáky, holubice Noemovy, holubice nad Jordánem — má i své papoušky. Papouška můžeme nazvati šaškem v historii — vždyť mluví; a kdož pak by se nesmál, když zvíře mluví, zvláště mluví-li moudře!

Nechť se tuto anekdota s historií poctivě podělí, vždyť jsou to vlastní sestry.

Náš císař Rudolf měl papouška, jemuž přezdívali „Janek smíšek". Když mu řekli: „Milý Janku, zasměj se mně," milý Janek vždy byl ochoten a zasmál se. Papoušek ten stál prý dvacet tisíc zlatých.

Francouzský skladatel Rameau měl papouška rovněž hudebníka; ten měl výborný sluch a uměl mnohá místa z Rameauových oper nazpamět. Když přišla zpěvačka na zkoušku a zpívala falešně, říkal Rameau: „Slečno, já vám půjčím papouška, ten vás naučí zpívati správně."

Poslyšme, co roku 1861 v Dublíně způsobil papoušek. Pan Davis měl papouška a pan Moore mu ho vzal, aspoň byl papoušek u pana Moora nalezen. Na to žaloval pan Davis a žádal, aby papoušek byl předvolán za svědka. Tomu arciť u soudu se smáli, ale soudce s tváří vážnou kázal, aby papoušek předstoupil co svědek.

Přinesli klec a v ní papouška a pan Davis povídá k soudcům, aby mu dovolili k papoušku několik otázek, dvě nebo tři. On že Moora neviní z krádeže, ale možná, že zloděj, který mu papouška odňal, prodal jej Moorovi, on že chce pouze dokázati, že papoušek jest jeho.

Na to obhájce obžalovaného ptá se posměšně, má-li papoušek-svědek býti vzat do přísahy co křesťan, co pohan anebo co Turek. Smích. „Jen strpění, miss Lucy, jen strpění," povídá na to, vlastně hvízdá svědek v kleci.

Na to obrátí se pan Davis k papouškovi a povídá: „Dej mi hubičku, papoušku." Pták jeví veselost a skrze mříže líbá pana Davisa. „To by udělal každému!" volá kdosi z obecenstva, byl to mladý hošík. „Prosím," praví pan Davis a hoch přistoupí ku kleci a přesladkým hlasem prosí, aby mu papoušek dal hubičku. Avšak papoušek velice se durdí, tluče křídloma a když hoch nastavuje tvář, klofne ho do nosu; hoch dal se do křiku a utekl. Smích všeobecný.

Na to praví advokát: „To jest sice hezké, ale nestačí to. Žádám, aby pan Davis dal svědkovi otázky, jak se byl nejprvé nabídnul."

„Dobrá," praví pan Davis. „Papoušku, jak pak dělá pes?" Papoušek počne štěkat, ne jako jeden pes, ale jako celá smečka psů. Soudce praví, tento důkaz že již stačí. Ale pan Davis povídá: „Papoušku, jak pak mňouká kočka?" A papoušek počne mňoukat jako nejzamilovanější kočka. Všecko se směje, i soudce se směje, pak si zandavají uši a soudce volá: „Už dost, už dost!" Pan Davis nabízí se ještě k jiným otázkám, avšak soud rozhoduje, to že dostačilo a že si může papouška ihned vzíti s sebou.

Pomysleme si tu radost, když si pan Davis odnáší ztraceného papouška! Ale papoušek ještě se poroučel obecenstvu těmi slovy: „Kdyby to šlo, šlo by, ale nejde to." —

Byla rodina, měla papouška a ten poslouchal také, co si večer povídají. Tu obyčejně přicházela návštěvou provdaná dcera a bezpochyby že matka a dcera obyčejně stejnými slovy se pozdravovaly, vítaly — papoušek si je pamatoval. Jednou přišla za večerního šera dcera do pokoje a domnívajíc se, že tam matka, mluví k ní, avšak matky tam nebylo. Za to papoušek, který znal dobře dceřin hlas, pozdravil za matku a vyptával se, jak se má, pak ještě měl k dceři dvě otázky, které zcela souvisely. Na to přišla matka se svičkou — nu, a pak byl konec.

Jiný papoušek slýchal, kterak služka, když se jí nenadále přihodilo něco nepříjemného, vždy volá: „Pro Krista pána!“ Stalo se, že papoušek ten vypadl z okna a padl do sněhu. Tam volal: „Pro Krista pána, pro Krista pána!“

Jako před malými dětmi musíš se míti na pozoru před papouškem — prozradí tě. Jeden pekař měl dvojí chleb: na oko dobrý a s pravou váhou a ten byl na krámě na odiv; druhý ve sklepě lehký a špatnější a ten prodával. Asi že často před papouškem říkal, kde je ten lehký chleb. A přinesl-li kdo chleba zpět, pekař říkal: „To není můj chleb, můj chleb vypadá zcela jinak — tu se podívejte, a má moje znamení.“ Tak odbyl každého. Až jednoho neodbyl a ten si hned přivedl s sebou stráž. Stráž váží chleb a každý má váhu, stráž již chce odejít. Tu zvolá papoušek: „Lehký chleb jest ve sklepě!“ A v skutku — jdou do sklepa, a to se vedlo pekařovi tuze špatně. Ale i papouškovi se vedlo špatně. Byl vyhozen na dešť, byl celý promoklý a naříkal si. Tu přišel k němu kocour, rovněž promoklý a papoušek se ptal, vida ho tak zohyzděným jako sebe: „Kocourku, ty také víš o tom chlebě?“

Domácí a cizí umění. — Letní saisona zahájena na hradbách fraškou „D. S.“, což vyšito na šátku anebo na šálu může znamenati Diviš Sokol, Dalemil Stránský, Drbohlav Suchánek, Dalibor Strunka a pak ještě mnohé jiné, na čemž spisovatel V. J. K. zakládá svoje „qui pro quo.“ „Není na tom nic,“ můžeme říci jedním slovem; přece však některé situace jsou dosti působivy, některé obraty v povahách (šafář Chroust) dosti prostonárodní, místy i jakýsi vtip, ač jinde zase vtip mnoho nucený, tak že fraška ta přece jakous takous povinnost vykoná. Kuplety v tom kuse jsou v pravdě předpotopní. — O divadle novoměstském můžeme říci, že sousedícími dráhami železnými jest naprosto zničeno. Při nejvážnějších scénách najednou lokomotiva hvízdne a jest po ilusi. Faust zpívá Markétce: „V oko tvé nebeské —“ lokomotiva hvízdne a obecenstvo se směje. Magelona počne šílet, lokomotiva hvízdne, jsme hotovi. V tomto divadle pokoušela se sl. Bílkova co Marketka získati si naše divadelní obecenstvo, ale pokus ten dopadl zcela nešťastně, poněvadž by slečna měla sice hlas, ale neumí zpívat, poněvadž dále měla by hru, ale neumí hrát. Pro Markétku pak docela nemá ani trochu poesie. Má-li slečna tolik osobní a umělecké síly, aby začala ještě zcela znova, možná, že by mohla ještě k něčemu dospět; jinak myslím, že jest budoucnost ztracena.

— Jakou plnou moc má kapelník Smetana při našem divadle, viděti nejlépe při vystoupení slečny Bílkovy. Přikáže se mu, aby ji nechal vystoupit a před obecenstvem se tomu říká, že má od družstva plnou moc.

— Jak fraška zabíjí divadelní, herecké umění, to jest stálé théma nynějších listův anglických. Angličané totiž asi před dvaceti roky vypověděli dobrou veselohru a chtěli frašku; nyní se jim fraška znechutila úplně a chtějí zase veselohru. Veselohra se jim dává — ale neumí nikdo v ní už hrát. Hrajou Shakespeara, hrajou Sheridana, hrajou veselohry z minulého století třeba dvousetkrát a vícekrát v jednom divadle za sebou při plných domech — ale hrajou tak, že kdyby prý divák z časů Keanových a Kembleových vstal z mrtvých a chtěl do divadla, ihned prý by odtamtud utekl. Příčinu již jsme naznačili. Angličané vyhnali veselohru, nyní se jim veselohra mstí. Neboť co se po ten čas dávalo veselohérního, bylo jen prostřední zboží špatně prováděné, tak že staré tradice zrovna náhlou smrtí zemřely. V celém Anglicku (dle Athen.) není jediné společnosti, která by mohla provésti dílo básnické, aniž by stala se směšnou a protivnou. — Račte sobě povšimnouti u nás!

Popěvky andaluzské.

Říkají, že srdce hravě
s milou se rozloučí,
řekni tomu, kdo tak pravil,
ať se jen rozloučí.

—

Ze svého okna v okno moje
tvá vrhla citrin ruka hravá,
ten citrín spadl do ulice
a v srdce moje trpká šťáva.

—

Ku všem svatým, když's tak v dáli
o jednu se modlím milost:
aby dali stálost tobě,
mně by dali — trpělivost.

—

Svěřila jsem se přítelkyni,
snad, myslím, potěšení dá mi;
však přítelkyně postonává
a můj bol, její — jest ten samý.

J. V. Sládek

Knihy nové, „Lumiru“ zaslané: Na statku a v chaloupce. Povídka od Vítězslava Hálka. V Praze. Knihtiskárna J. Otto.

Z doby komety. Původní humoristická povídka z moravské vesnice od A. H. Sokola. V Praze. Knihtiskárna J. Otto.

Věstník kritický a bibliografický. Redaktor Dr. Ot. Hostinský. Ročník V. Číslo III. Březen 1873. Obsah: Něco o povaze spisů zábavně-poučných, Literární přehled I., Eschenloer Historia Vratislavensis (Dr. Jaroslav Goll), Feuilleton: České divadlo, hudba, umění výtvarné, literatura, knihy učebné, časopisectvo, část bibliografická.

Lev a Tyček. Historická povídka pro mládež vypravuje E. F. Schmiedleichner. (Besedy pro mládež XLX.) Mikuláš a Knapp v Karlíně.

Česká hospodyně a kuchařka. Stručné atd. navedení k připravování chutných jídel atd. sepsala Ludmila Dobrovolná. Mikuláš a Knapp v Karlíně.

Laciná knihovna národní. Číslo 30—31. „Ztracený život“, román od Gustava Pf. Moravského. V Praze. Knihtiskárna J. Otto.

Dychánek. Zpěvník pro dům, školu a vycházky. Uspořádal a složil Alois Šveistyll. V Praze. Knihtiskárna J. Otto.

Zlatá domácí kniha. Nevyčerpatelná pokladnice, domác rádce atd. Spořádal a vydal zkušený hospodář. Díl I. Druhé vydání. Mikuláš a Knapp v Karlíně.

Dvorný společník. Pravidla slušného se chování, navedení i vzory k vyznání lásky atd. Uspořádal Frant. A. Hora. Třetí, rozmnožené vydání. Jarosl. Pospíšil.

Časopis Musea království českého 1873. Redaktor Jos. Emler. XLVII. ročník. Svazek 1. Nákladem musea království českého.

Bodlák a růže. Povídka pro mládež. Sepsal Josef Sokol. (Nová knihovna mládeže. Ročník I., čís. 2. a 3.) Fr. A. Urbánek.

Zdravotní čítanka pro lid. Sepsal dr. Julius Suchý. V Kroměříži. Nákladem spisovatele. Komisionář Fr. A. Urbánek.

Slavným spolkům sloužiž k vědomosti, že list svůj nižádným spůsobem nemůžeme dávati zdarma.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 21.**

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

X.

Hanuša seděla zamyšlena u okénka, teta řídila domácnost a malé hospodářství, děvče zaměstnávalo se ruční prací.

Držela v rukou sáček, z něhož byla rozdávala chudým na rozkaz paní z hradu. Sáček byl práce umělé. Po straně byly vyšity podle sebe erby Zástřizlů a Boskovských. První byl vyznačen bílou lilií v červeném poli, nad ním byl helm a pod ním pera pštrosová bílá a červená. Boskovský erb měl hřeben bílý o sedmi zubech, jak Velenovi byl udělen za službu knížeti prokázanou. Zástřizlové co držitelé Boskovic měli erb ten v uctivosti.

Madlena vyložila své chovance oba znaky: „Bude-li se dít po právu, budeš ty nositi tyto znaky. Tvůj děd byl, ač tajně, přece řádně oddán s tvou babičkou. Tento sáček je znamením, že se máš hlásit o své dědictví. Paní Liborie sama ti jej podala podivným řízením neznajíc tě.“

Teta odešla, Hanuša jala se sáček umělým stehem zacelovati a obnovovati.

Byl-li i v té práci symbol? Bylo-li jí souzeno povznésti osobou svojí rod vymírající?

Hanuša ustala v práci. Obrátivši sáček na druhou stranu, zahleděla se do znaků jiných. Zde bylo vyšívání mnohem nádhernější, nešetřeno stříbrem, zlatem a hedbávím. Byl to erb, jehož půda byla na černá a stříbrná břevna dělena. Zlatá lilie a palma byly kolem něho křížem složeny, v čele zářila zlatá hvězda prací vypuklou, pod ní byla kniha, na níž stojí pes s rozžatou pochodní v hubě, klada pazour na zeměkouli.

Tento erb Madlena nedovedla zvědavé Hanuše vyložit. Nejsouc dlouho v místě, neznala posud erb řádu dominikánského. Sáček byl bezpochyby darem z kláštera, práce byla též klášterní, znalkyně Hanuša hned to poznala.

Erb dominikánský osobil sobě patrně líc a odkazoval šlechtické erby na rub. Tím darem bylo vznešené paní řečeno, že vlastním znakem jejím a jejího jmění jest znak klášterní.

Hanuše bylo potěšením zacelovati umělým stehem a znalostí mistrnou porouchanou práci. Prohlížela ji zas. Tyto erby nemluvily jí k srdci, nemohla pojmout tetinu vroucnost, aby si je osvojila.

Přišel jí však do toho obraz krásného mladíka, na nějž zdaleka jen a něžně byla zpomínala a tváře pokryly se jí šarlatem, pomyslila-li, že by bylo možno, aby se stala chotí jeho co Zástřizlovna. Odhodivši práci, zastřela si rukama tvář.

Venku burácel vítr, ve světničce se stmívalo, v kostelíčku všech svatých zvonili klekání. Zvuk zvonu připamatoval roztoužené dívce náboženské poslání, které mělo býti spojeno s povýšením jejím ke stavu šlechtickému.

Sepjavši ruce hleděla k obloze, k horám, na nichž stál hrad. Mírně a svatě rozkládal se úkol její před ní láskou a šťastným spojením ozářený. Žádné překážky, žádné obtíže nezastiňovaly jí vyhlídku do budoucnosti.

„Ano, zasadím se o to!“ zvolala směle, když teta s kahanem vešla.

Hanuša ukázala jí dohotovenou práci a když ji spolu prohlížely, zas obešel podivný cit její srdce.

Nikoliv ku slávě a vznešenosti, jíž květy značily, cítila se lákána, ale mocněji ku spůsobilosti takých pěkných věcí, vytvořiti jiné mnohem krásnější; k životu tichému v náručí lásky, s myšlénkami šlechetnými. Napodobovala by krásné květy, na něž pohled srdcem jí býbával. Při tom blouznění zdálo se jí, že se naplnil vzduch kolem ní liliemi, palmami a sterým kvítím, které na ni dýchalo dechem lásky.

Vášnivé roztoužení ustoupilo těm milým obrazům. Srdce doufalo a milovalo, líce se usmívalo a obratná ručka vyšívala s úžasnou rychlostí jakési ozdoby na kus zlatohlavu.

Madlena napomínala, by oči sobě nekazila, ale mladým očím spát se nechtělo, bděly nad fialkami a polními liliemi, jež ruce vyšívaly, dlouho do noci.

Příštího dne bylo ještě větrněji; ale to nepřekáželo našim dvěma známým. Ubíraly se ke hradu, nikoliv cestou přímou, ale zabočivše ústraním, kde „u koníčků“ se říká. Pod nimi vinula se úžlabina Bělé, stromovím hustě pokryta; naproti strměla stráň s šedými balvany, kyticemi bujného kapradí vyšňořena. Nedošly takto přímo ku hradu, ale dostoupily staré bašty na sousedním chlumu, kdežto lid nyní „na sklípkách“ říká.

Jediný zděný oblouk zbývá po jakémsi hradě dávno pobořeném. Bývala to prý bašta k uhájení hradu.

Založení hradu boskovského jak této bašty mizí v šeru starověku. Zbytky valů obklopují rumiště nad malým sklípkem, který vypadá, jako by byl býval prohledán k vůli skrytým pokladům. Vysoké tmavé smrky rozvěšují věťve jako by na ochranu obcházejících duchů, jací rádi obývají zříceniny lidmi opuštěné.

Staré to hradisko je obrostlé travou a ta zarovnává něžným obalem příkré druhdy hražení. Okrouhlý vrchol ten zdvíhá se co dávná mohyla, na jejímž temeně obětiště v podobě kamenného oblouku k obřadům slavným by zvalo.

K tomu místu vedla Madlena Hanušu a žádala, aby zde poklekla. Bylo to místo pro ni posvátné; sem byl otec Hanušin Madlenu zavedl, když žena mu byla zemřela a on morovou nákazu v sobě již cítil, zde vůči domovu malé Hanušy, kam po právu by byla měla náležeti a odkud nesvědomitost dědova ji vylučovala, přísahala mu, že Hanušu co dítě vlastní vychová.

Nyní, kde mínila Madlena dovršiti povinnost svou, že vedla ji k domovu tomu, nyní žádala, aby dívka přísahala, že bude hájiti víru někdejších bratří, která se družila toho času k vyznání evangelickému.

Hanuša poklekla jako oběť krásná a mladá na obětišti. Slibovala z toho srdce, že se bude vždy přidržovati víry své a hájiti ji.

Pak umlkši a spínajíc ruce zamyslila se dlouho. Vítr nevnikal do svatyně lesní, věčný mír, ticho a vůně vládly zde na místě válečného druhdy ryku. Pnoucí se kmenové stromů, obrůstajíce stráně a hradby těžko dobytné, byli touž dobou jediným vojskem hrad obléhajícím, hnalif naň svěžím vzrůstem a vystrkovali vítězně zelené chochole svých vrcholů.

Madlena opírala zraky o měkké tahy mladého děvčete. Kdyby ji mohla odvahou obrnit! Hanuša zvolna vstala: „Ach! Jak se tu krásně modlí,“ řekla.

Obě odcházely, ticho po nich obcházelo co minulosti stráž.

Zpomínky minulosti kladly se znova v dřímotu. Hanušina modlitba kladla se k nim.

Celá vlast je naším Blaníkem, všude rozkládá se po drahých památkách voj dřímajících rytířů, i přibývá k nim z našich činů a úmyslů. Láska naše k vlasti stále je probouzí. Protírávají si oči, rozmlouvají s námi. Hoj! nastane-li den všeobecného probuzení a jásotu jarního?

XI.

František Valter Dietrichštejn meškal posud v Boskovicích, ačkoli týden již byl minul od všech svatých.

Nebyloť již jiné záminky, leč že tak činí po přání hostitelů. On odpovídal přítulně: toto přání že mu dostačuje. I zůstal. Z Olomúce nedoléhali na jeho návrat, Dominikáni nesměli projevit svou nechuť k jeho přítomnosti. Paní Zástřizlová říkala choti svému: „Jaký to hodný skromný mladík! Jak přidržuje se uctivě společnosti nás dvou starých lidí a není mu smutno mezi námi.“

Pan Zástřizl neslyšel neb dělal se, jako by neslyšel. Byltť vždy do jakéhos rozjímání pohřížen. Viděl Dietrichštejna ostatně rád pro jméno jeho a nevyhladitelnou úctu, kterou zachovával někdy strýci jeho kardinálu.

Valter krátil si čas na hradě; lichotil se k hostitelům a myslíval, že je tam doma, že je zde konečně pánem, on jenž k panství jsa zrozen, bratru majoratnímu dědici ustoupiti musil do temných řad kněžských. Vycházíval si na honbu do boskovských lesů, což se mu mnohem více líbilo, než ranní zpěvy v kostele.

Vraceje se z honby viděl s bašty Hanušu v průvodu Madleny sestupovat. Hle, tu byla zas ta lepá tvář, při jejímž pohledu se zachvíval, jež se mu zjevovala v nočním snění a kterou vyhledávat si netroufal, aby ničím nerušil dobrý dojem, který u hostitele působil.

Doděděv se, že Hanuša nese paní Zástřizlové sáček její, nabídnul se, že ji k ní dovede.

Sáček byl by se mohl třeba jen odevzdat, odměna za opravu jeho mohla býti Hanuše poslána ven, ale Madlena vyslovovala prosbu, by směla Hanuša osobně s milostivou paní promluvit; Hanuša mlčky jaksi naléhala a Dietrichštejna pobízelo srdce, pobuřující se proti opatrnému rozumu.

Kázal děvčeti, aby jej sledovalo. Madlena poodešla. Pak nechal ji čekat v síni, převlekl se rychle a dovedl ji k paní Liborii. Netroufal si při tom na milou tvář panenčinu podívat se, chvěl se pohnutím, jednal jako ve snu.

Když paní Liborie Hanuše pokynula, aby se přiblížila, posadil se on do arkýře téže komnaty a pohřížil se zdánlivě do jakéhosi čtení.

Liborie vzala sáček z rukou Hanušiných a zvolala překvapením. Myslilať, že se nedá více upravit a byla jej pohazovala. Vyptávala se dívky, kde se učila, kdo a co je; Hanuša odpovídala bezúhonně. Paní oceňovala umělost mladé pracovnice, která neznajíc přílišné zkroušenosti před vznešenými, odvážila se tázati na význam neznámého erbu. Liborie vykládala jí o něm.

Když sv. Dominik, zakladatel řádu Dominikánů, měl se naroditi, zdálo se matce jeho, že porodila psa s pochodní v tlamě. To bylo tehdáž považováno co zvěstování čehosi velkého. Jakási přítelka matky Dominikovy viděla pak zářiti na čele malého dítěte hvězdu.

Oboje vidění přijato později do znaku řádu, který proslul smutně horlivostí inkvisitorskou a násilným obracováním na víru samospasitelnou.

Na jednom praporu inkvisice nalézá se pes, který pochodní zeměkouli zapaluje. Nápis pod tím vykládá tento požár fanatismu: Misericordia et Justicia.

„Hle tento pejsek, milé dítě, to jest víra,“ zněla slova Liboriina, „hořící pochodeň je láska k bližnímu, obojí dobývá svět, jak na erbu tom vidíš a jak jsi krásně znova sestavila. A jak ráda se poučuješ! Hle, nesklamala mne tvá nevinná tvář, když hned jsem ti svěřila rozdávání almužny. Sáček chtěla jsem ti nechat, umínila jsem si nositi jiný se srdcem pána Ježíše vyšitým. Nuže, přijímám jej nyní jako nový od tebe a hle, to ti zaň dávám.“

„Vaše milosti, odpusťte, nevezmu-li peněz. Erby vašeho domu jsou mi drahé jako vám, odznak víry s plamenem lásky je jako odznakem mým, vyšívala jsem na něm s vírou i láskou,“ řekla Hanuša.

„Nuže, dej ty peníze chudým,“ promluvila Liborie, dívající se na dívku se zalíbením, „a chceš-li, navštiv mne zas, snad přijala bys práci jinou pro mne. Nedáš-li si platit za ni, odměním se ti něčím jiným; bylo by zle, aby si praničeho nepřálo tak mladé děvče.“

Hanuša potlačila vzdech. Čeho ona si přála, s tím nesměla brzo ven. Avšak jí zdálo se, že je blizoučko cíle. Co nejdříve mínila žádati, aby se otevřela modlitebna bratrská u kostelíčka všech svatých.

Přese všecku lehkověrnost byla ostražita, to bylo jí zcela jen vychováním dáno; příroda dala jí upřímnost a schopnost živého pojímání, hluboký souhlas s krásou a dobrem, ať se s ním setkala kdekolivěk.

Dietrichštejn dávno nečetl. Posud nebyl slyšel Hanušu promluvit. Proto dovedl se ubránit jejímu panenskému kouzlu.

Nyní viděl prýštiti se z kouzla toho živoucí pramen bystrého ducha a jaké srdce prosvítalo! Prosvítaloť jejími

slovy a zvukem hlasu jako nebeský blankyt mřížovím květnatého loubí. Ona odešla slíbivši radostně práci a brzký návrat.

Dietrichštejn byl očima opět v knize. Zapomněl na panství, na bohatství, na to velké štěstí, jež si žádal na panně Marii Krtinské.

Paní Liborie pohledla naň po odchodu dívčice. On byl tak zabrán ve čtení, nechtěla jej rušit.

Bylo ticho po světnici čalouny ověšené, jejíž okna zíraly daleko přes lesy a dědiny. Nikdo mlčení nerušil. Valter myslil, že musí být slyšet tlukot jeho srdce.

„Vaše milost odpustiž,“ pravil vyskočiv, „že zapomínám na vaši přítomnost, však co pravím, neodpouštějte, nýbrž trestejte mne za to milostivou rukou svojí.“

„Vás trestat?“ řekla měkce Liborie, „to bych trestala též sebe, nemohla bych vidět vaši bolest.“

„A přece budu cítit bolest nesmírnou, až budu musit opustit tento druhý opravdový domov,“ řekl vášnivě mladý muž.

Liborii vstoupily slzy do očí, podávajíc mu ruky řekla: „Vždyť nemusíte odtud spěchat, zůstaňte ještě.“

Valter políbil jí ruku, na níž byly utkvěly před chvíli čisté rtíky Hanušiny. Jaké to bylo políbení!

Liborie zastřela si zraky, jako by mohla city svoje zastřít, zastírá-li si světlo. Odešla do své ložnice, klekla na klekátko. Modlila se dlouho, ale nevěděla jasně, oč se modlí.

Přála si jíti ke zpovědi, ale poprvé jakživa nemohla se usnést, z čeho by se zpovídala!

Musila to odložit. Viděla Valtera každou chvíli, byla s ním mnoho o samotě, rozmlouvali spolu jako jindy. Ale jak jinak jej nyní viděla. Byl jí dříve přemilým hostem, nyní . . . . musila-liž to pojmenovat?

Její život byl do té doby vzorem počestnosti nejen před lidmi, ale věrně též před bohem. A nyní nad hrobem?

Do nedávna říkala s mužem svým, že stojí nad hrobem právě jako on; rovnala se vždy věrně k němu, ač byla mnohem mladší. Jemu k vůli tvářila se dávno co stařena. Považovala se za stařenu.

Její manžel spával v rakvi své, v níž mínil býti někdy pochován. Paní Liborie mluvívala o tom, že si dá též svou rakev shotoviti, aby jí co lůžka používala po příkladu manželově. Neměla však posud k tomu odvahy. Posud usmíval se na ni svět na výši osamělého hradu jejího. Raději rozdávala trojnásobně almužny, jen aby ji svědomí neupomínalo na tu rakev.

Měla to vysloviti, sobě se přiznati? Číhalo nyní v jejím věku na ni pokušení v podobě mladého Dietrichštejna? Pak musila z toho se zpovídat. Bránila se té povinnosti, trápila se několik dní.

Náhle vzchopivši se pravila sama k sobě: „Jak jsem bláhova; něco se mi jen zdálo a já hned myslím na pokušení. Mám tak přeútlé svědomí. Či neřekl mi takto při poslední zpovědi pater převor? Zpovídala jsem se mu, že jsem svou komornou přes ruku uhodila, proto že mi drze odpovídala.“

Liborie dala se do smíchu, podvedla sebe i zpovědníka. Avšak podvod té poctivé duše měl za následek velké opanování sebe. I podařilo se jí patřiti na mladého hosta jen okem mateřským. Tím však se jí znova rozproudily dávné tužby a srdce její znova se hlásilo o blaho lásky mateřské.

Valterovi dělo se podobně s Hanušou. Bránil se pocitu, který se mu vtíral v nečas, právě když se hnal za jiným účelem. Snažil se pevnou vůlí své srdce opanovat, dařilo se mu to pro tu chvíli; ale srdce procitnuvši žádalo si aspoň jiného útulku, ne-li v náručí milené dívky. Hledal-li dříve jen bohatství a velkou moc, zdálo se mu nyní žádoucno, spočinouti někdy na srdci přátelském.

Tak rozvíjely se city postrčené jak mohly a směly, hledaly a bloudily zamotávajíce labyrint srdce časem, až těžko bylo se vyznati v něm.

Dnové při tom plynuli jeden veselý, druhý trudný, třetí nevysvětlitelný; cosi mračivého zahalovalo některé hodiny jako listopadové nebe a někdy zdálo se Liborii, že se to nikdy více nevyjasní. Ale nebe aspoň povyjasnilo se a truchlivou krajinu pokryl stříbrolesklý sníh.

Tím sněhem vyšlapávaly cestičku malé nožky. Hanuša zas přišla do hradu. Nesla v šátek zahalenou práci, malou podušku pod modlitby.

Mezi sterým kvítím na podušce vyšitým proletovalo se pestré ptactvo, vše hemžilo se barvami a svěžestí, nad kvítím i ptactvem vznášela se stříbrem vyšitá holubice Noemova s ratolestí olivovou v ruměnném zobáčku. Duha smíření objímala v oblouk celý mistrný obrázek něžnými odstíny provedený.

Hanuša sama podobala se té holubičce. Oblétala s ratolestí míru tížící kolos, nalézala zvučný ohlas, srdce těch, kterým se blížila, jí neodolalo.

Paní Liborie okouzlena prací její, oblibovala si ji vždy více. Náhle jako by hlas jakýs jí pošeptal: „Hle, zde je dcera, kterou bůh ti posýlá. Je sirotkem, v městečku cizinkou, její vzácné schopnosti zasluhují ochrany.“

Měkce kladla dívčince ruku na hlavu, laskavě s ní rozmlouvala. S vyzváním, by brzo přišla, propustila ji.

Při té návštěvě nesetkala se Hanuša s Valterem. Proto odcházela s těžkým srdcem, obávala se, že snad již odjel do Olomúce, že se dá vysvětiti, že neodvolatelně v kněžský stav se uváže. Ona nepotlačovala lásku svou k němu, ji zdálo se, že vyrůstá přirozeně ze všech poměrů, že dá slončiti se krásně s celým posláním jejím.

Odcházejíc s kopce k městečku, zaslechla koňský dupot sněhem tlumený. Kůň byl již blíže než mohl sluch souditi, Hanuša uskočivši stranou viděla jeho, o němž přemítala, blížiti se na koni.

On jí neviděl, díval se upřeně na cestu a rozmýšlel snad, čí jsou drobounké šlépěje ve sněhu. Jel okolo ní, zmizel cestou, Hanuša za ním vysýlala pohled dlouhý, jako ohnivé políbení.

Bylť to krásný čas pro mladou Hanušu; trávila jej milou prací, lásky sněním, smělými nadějemi, jimž až posud vše zdálo se přáti.

Večer čítávaly s Madlenou při zavřených okenicích v knihách pod podlahou schovaných a duch zanášel se vážnými otázkami věku onoho, dílem též věků všech.

XII.

Paní Liborie modlila se horoucně. Přemítala o svém předsevzetí vzíti Hanušu do domu za schovanku svoji. Čím více na to myslila, tím více naskytovalo se jí důvodů. Hlavním, ač tajným důvodem bylo, aby tato lásky hodná dívka Valtera jí nahražovala.

Ubránivši se směšnému pokušení, přece cítila denně více, kterak zvyk a potřeba společenská jí ho činí nevyhnutelným. Přála si konečně již sama, aby dlouhou návštěvu svou ukončil, jevila se k němu chladnější.

K tomu přispíval nemálo vplyv zpovědníka převora dominikánův, který obratným spůsobem na Dietrichštejna sočil.

Valtera dojímala chladnost panina bolestně, ješto nevěděl, jak jí zasloužil. Býval vždy stejný, pln pozornosti, slušného chování. Vážil si pana Bohuše tím více, jenž nevšímaje si ho nikdy, mnoho sobě stejným zůstal.

K němu neměly přístupu malé kněžské klepy. Ve zpovědi měl jiné věci na starosti než osobní neb společenské poměry. Jeho zpověď unavovala zpovědníka, otáčelať se stále kolem jediné věci a sice kolem věčnosti, života posmrtného, kolem odměn a trestů. Jeho myšlénky otáčely se v neúprosném kruhu; čím blíže měl k smrti, tím byl kruh těsnější. Žádný sebe temnější mnišský názor nečinil jemu zadost. Celý den vyplňovaly mu modlitby a exercicie umrtvování těla, což hlavně k umrtvování ducha směřuje.

Dietrichštejn studoval starého Zástřizla. Co chovanec jesuitů jednal zcela důsledně. Zkusil to kořením se paní, ale vida, že v tom cosi překáží, hledal jiný přístup. Naskytla-li se mu tedy příležitost, kladl svému hostiteli otázky stran povolání kněžského. Stavěl se zkroušeným a obviňoval se, že se mu zdává, jakoby pravého povolání neměl.

Stařec dával se zpočátku nerad rušiti, odpovídal trpce, haníval jej bezohledně.

Když nastávající jesuita skroušeně odpovídával a druhý den tvrdíval, že se cítí domluvou Zástřizlovou znova povzbuzena: nabýval Valter větší důležitosti v očích starcových.

Poukazoval k povinnostem nejsvětějšího růžence, v němž neskonalá prý útěcha se skrývá. Došlo tak daleko, že navrhoval starý Bohuše Valterovi, aby změnil řád a k dominikánům vstoupil, kde by nemusil čekati na uprázněné místo.

„Tovaryšstvo Ježíšovo jest neocenitelné,“ pravil s hlubokou úklonou, znamenaje se křížem, „ale povolání tomu neporozumí každý všední duch. K němu náleží mysl obrněná stonásobným ocelem, aby odolala veškerému světskému pokušení. Je to řád, který nade vše jiné vyniká. Avšak vrtkavější, křehčí povahy nechať volí umrtvující přísný řád, mezi jakými řád sv. Dominika vyniká.“

Valter souhlasil, že to návrh v každém ohledu výtečný a nebylo mu třeba přetvařovati se, aby radost z něho projevil. Starý Bohuše souhlasil, že je tu rozmyšlení, ano i opatrnosti třeba a svěřil tajemství toliko zpovědníkovi pateru Aloisovi.

Zatím zpravila paní Liborie svého zpovědníka o úmyslu vzíti Hanušu do domu svého, neboť zpovědník byl první osobou; po něm teprv bylo slušno vzíti na potaz manžela a ve zpovědi bylo žádáno, aby každou podrobnost sdělila. Vždyť z nejmenších příčin prýštívají velké následky. Nemohlo tudíž jinak býti, leč že obětivý rádce svědomí každou maličkostí se zaměstnával.

Zpočátku zdálo se klášterníku dosti příjemnou věcí, dostati do revíru o krásné mladé dítě více. Avšak opatrnosti nezbývá. Věc byla vzata na poradu, bylo pátráno, kdo by ta Hanuša byla a v příští zpovědi uslyšela paní Liborie závažné zrazování, aby tento úmysl nepěstovala. Přišlo se na stopu, že bývalý pěstoun její druhdy za tajného evangelíka jmín byl a o jejím původu že nikdo neví. Možná tedy, že je Hanuša tajně kacířstvím nasáklá.

„Je-li tomu tak, tím nutnějším zdá se mi, abych se jí ujala a v pravé zbožnosti cvičiti dala,“ odvažovala se Liborie namítati.

„Nikoliv,“ zněla odpověď, „jedna prašivá ovce nakazí celé stádo. Vy jste naše nejmilejší ovečka v Kristu. Střežte se.“

Liborie musila umlknouti. Ale jak podivila se slyšíc velkou chválu o Valteru a domluvu, by vzácného bohumilého hosta si vážila, aby mu přijetím pobyt v Boskovicích příjemným učinila, že v tom mladém muži milost boží se zjevuje. Sklíčena, znepokojena, sama s sebou v neshodě vyšla Liborie ze zpovědi.

Páni jesuité v Olomouci netušili, jaké pikle za zády jim se kují od vlastního člena, o němž myslili, že věci jejich se zastává. Dominikáni věděli tím méně, v jakém úmyslu mladý jesuita k nim se kloní.

Paní Liborie poslechla rady zpovědníkovy tak dalece, že Hanušy k sobě nevzala; ale aby děvčete k sobě nepřipouštěla, s ním někdy se nepobavila, tomu nedala si brániti. Krásné práce Hanušiných obratných rukou byly pojidlem mezi těmito ženštinami.

Madlenina vůle byla pákou tohoto poměru zvolna jen pokračujícího.

„Jsem přesvědčena,“ říkávala Madlena, „že budu tak dlouho živa, až tebe, Hanušo, uvidím slečnou ze Zástřizl a na sídle vládnouti.“ Bolestně pak dodávala: „Dočká-li se toho jen stařičký Ctibor! Nemůže jinak být, leč že se věci zvolna vymotávají.“

Liboriina přízeň k Hanuše byla Madleně velevítána; avšak že Hanuša posud svého děda ani osloviti nemohla, popuzovalo energickou stařenu.

Valterovi bylo však brzo na jevě, že úloha, již nyní odehrával, mnohem truduěji se provozuje než prvější lichocení dobromyslné paní. Tato byla mu poskytovala zábavu, bylo mu na vzájem něžně lichoceno; nynější úloha zaváděla jej do rozmluv k smrti nudných, vyžadovala náboženské exercicie v uzavřeném pokoji, bránila mu honiti se po lese a ukazovati veselou přirozenou tvář.

„Ba pravdu má starý Bohuše,“ přál k sobě, „nejsem zrozen na jesuitu. Čert aby vydržel takovou přetvářku a kdo ví, povede-li to k cíli? Neboť dominikánem stanu se tak málo, jako zůstanu jesuitou. Toužím po neodvislosti, jsem pletich a ohledů právě syt. Chci býti sám dědicem a ne pomoci k dědictví tomu či jinému řádu. Kdož pak ale ví, pochopí-li starý, že se nehodím ani k těm jeho mnichům, nýbrž sem na pyšný vládnoucí hrad.“

Čemu prvé z opatrnosti snahy, aby se zavděčil, odolal, k tomu doháněla jej dlouhá chvíle nynějšího postavení.

Paní Liborie nevšímala si ho více; nuže, dovolil si nyní všímati sobě jejího miláčka, krásné Hanušy. V pátery dominikány nadál se, že mu malý poklesek prominou, vyzpovídá-li se z něho u nich.

Nyní setkávala se Hanuša s tím, jehož tak horoucně milovala, v něhož skládala něžné sny srdce dívčího, velmi často, ba pokaždé. Číhával na ni na cestě, doprovázel ji na hrad i nazpět. Odpočíval si od přetvářky, byl-li vedle ní. Nemusil lhát, že v ní vidí anděla.

Tak chodívali lesem spolu a šeptávali něžně. Seznámili se, Hanuša nevěděla jak.

Poprvé promluvili na sebe slovo, podruhé deset a po třetí nedala se už počítat. Hanuša potácela se takměř ve svém štěstí. Nemyslila, nepřemítala, mělať co činit, aby si opakovala slova a pohledy milencovy. Tím nenasytivši se nikdy, nebyla nikdy hotova.

K jinému nedošlo. Navštěvovala hrad nyní jen k vůli setkání se s Valterem a jenom Madlena musila pamatovati na hlavní účel.

Jednoho večera vrátila se Hanuša pobouřena. Její

tváře hořely, ruce se jí chvěly. Když tetu měla pozdravit, dala se do pláče.

„Co se ti stalo, Hanušo? Ublížili ti? Anebo pláčeš radostí? Mluvilas s dědem svým? Řeklas mu?“ Tak Madlena.

Hanuša vrtěla na všecko hlavou, chtěla býti tázána. Pak řekla: „Teto, mám někoho ráda a on mne, řekli jsme si to.“

„Tys upřímné dítě,“ řekla Madlena, berouc ji kolem šíje; „vím všecko, viděla jsem vás, chodím za tebou a hlídám si tě věrně. Nebráním ti, je to miláček děda tvého, on může ti pomoci u něho. Je ovšem katolíkem přísným, ale tobě, Hanušo, již není souzeno jinak, leč vstoupiti do středu těch modlářů, abys jednala za naši věc. Musíš být opatrna, dej tedy pozor, ať nic v nečas nevyzradíš.“

„Ty lásce mojí žehnáš?“ tázala se Hanuša několikráte vzlykajíc. A pozdě v noci usínajíc opakovala otázku v polosnění.

Tak přísně a svatě nepojímal Valter ovšem tuto lásku, avšak vášeň jeho nebyla méně opravdová.

Madlena dovolila, aby tajně k nim docházel. Vídal denně Hanušu ve skrovném okolí jejím. Nemohl již bez ní žíti.

(Pokračování.)

Z básní Jaroslava Vrchlického.

Vlčí stopa.

Temná noc a tichá — jako hrob step mlčí,
starý hetman v sněhu hledá stopu vlčí.

Od břehu, kde řeka pod ledem burácí
divně se ta stopa až v sad panský ztrácí.

Druhou noc již darmo hetman do svitání
tiše ponocuje sám s nabitou zbraní.

Kolem mlha, kam jen obzor sáhne širý ...
hetman v zamyšlení kroutí šedé kníry.

Čapku tlačí v čelo: „Sper to tisíc hromů
škoda noci, škoda, půjdu raděj domů!“

Aj v tom na sněhu se jasná záře kmitla,
hetmanovi hlavou myšlénka prolítla.

Hrozná tak a děsná, jako propast bezdná,
kam nevnikne luna ani záře hvězdná.

Za ní zástup jiných v vířivém muk kole —
hoj! tak supů stádo sletá ku mrtvole!

Slyš.. snad vlk to zavyl v dálce v mlze šeré,
či snad mrazný vichr do topolů pere?

Opět... zdaž to okno aneb vichr stená —
ďáble, za tím oknem dřímá jeho žena.

Jeho mladá žena — plná krásná růže,
kdož té bujné krvi, kdož jí věřit může?

Jeho mladá žena — holubice smavá,
hetman, oko v slzách, pušku ohledává.

Zas nový proud světla, v něm dva stíny hrají,
viz dvě bílé ruce okno otvírají.

Div se hetman zdrží ve šíleném bolu,
hle, stín jeden tmavý, jak se spouští dolů.

Druhý stín se kloní v jeho obejmutí,
slyš, těch palných retů sladké přižehnutí.

Co snad věčným bude toto políbení? —
hetman k líci pušku v divém tiskne chvění.

Houklá rána — výkřik... step i sněhy mlčí.
Hoj! dnes jistě hetman našel stopu vlčí!

Dědicové.

Byl na západě starý král
již slepý do pola,
ten dva měl jenom přátele,
tož psa a sokola.

Pes líhal jemu u nohou,
tím před vrahy byl jist,
pták přes hory a přes lesy
mu lítal pro kořist.

A když král starý umíral
tu dal jim odkazem
svůj z hermelínu starý plášť
a děr několik v něm.

Pes na plášť sobě ulehl
a žalem přemožen
vyl po tři noci bolestně
a zdechnul třetí den.

Leč sokol ostrý o kámen
si brousil pářata —
hoj králi, kde máš poklady
ze stříbra, ze zlata?

Tak málo jsi mi odkázal
a byls mi přítelem! —
však hle, tu bílé perly dvě
mu září pod čelem.

A v bělmo očí královských
spár zaťal poprvé
a slepé oči zalily
se králi do krve.

Aj, rubíny ty také máš
na hlavě stříbra dost?!
i maso tvé — to k jídlu jest,
tys celý jeden skvost!

Ó kdybych věděl příteli,
že ty se můžeš jíst;
nebyl bych lítal přes hory,
přes lesy pro kořist!

A v šedou lebku zatíná
spár králi, příteli,
a k němu jiní v půlnoci
se dravci sletěli.

A venku blesk a venku hrom,
pláč, kletby, duchů rej —
to stará, stará pohádka,
kdo čteš — však rozuměj!

Zlý Petr.

Arabeska. Napsal *Bohumil Havlasa.*

Také ho nazývali „Zrzkem“. Měl vlasy odporně ohnivé barvy, jimž lid přičítá zlomyslnost; drsnou tvář: byl šeredný.

Nikomu nic dobrého neudělal, byl ke všem nevážný, zlomyslný, urputný, ač každého potřeboval; bylť obecním pasákem. Ponechali mu důležitý úřad ten, že jiného proň nebylo. Smávali se mu, že barva jeho vlasů rovná se hřbetu červenavých vepřů. S drzostí vkročil do statku a za hrubství či za zlomyslnost desekráte vyhnán, vkročil tam opět s jistým pohrdáním a lidé mu nebránili: báli se ho. Jenom u nás jsem ho nikdy neviděl, aniž jsem věděl proč; nejspíše, že neměl u rodičů mnoho přízně. Matka se nerada o něm zmiňovala a otec na mé otázky odpovídal: „Dej pokoj s tím bláznem.“ Každý jej nazýval zlým, jen u nás platil za blázna.

My děti když jsme ho vídaly na návsi, an provázen

huňatým „lotrem“ — jak svého psa posměšně nazval, aby byl důstojným svého pána — oznamoval svůj příchod dlouhým bičem práskaje, až se to daleko rozlehalo: nebyly jsme téhož mínění co velcí, měly jsme ho za zlého, ale ne za blázna, nám se zdál býti důležitým. „Tak bouchat kdybych uměl!“ přával si můj malý kolega a „ten bič mít!“ vzdychával jiný. Když pak vzal svou vyřezávanou píšťalu a na vyzvání její když se stádo sbíhalo, což to bylo za radost nám drůbeži! Při jejím hvizdu pravil jsem často: „tak pískat umět!“ a naslouchal jsem vlnivé melodii. Což byla hudba našich šumařů proti zrzkovu „didlid-du-u-um“, ta nezněla tak pochopitelně dětskému srdci. Často jsem nevrle hochy okřikl, když jali se jej doprovázeti hlasy: „Vždyť to jiná!“ Oni se mi smáli: hraje prý každý den tutéž. Nevěřil jsem, poslouchal jsem pozorněji a přec někdy v tom kolébavém tónu tušil jsem změnu. Ano i v světnici neb na poli jsem se zastavil naslouchaje, sotva doslechl jsem píšťalu, a mou nejvřelejší touhou bylo, dotknouti se jednou zvláštního nástroje. Kdysi dokonce by se to bylo již stalo. Naši metali seno, já se v něm provaloval u nohou matčiných; pojednou se na návsi ozvaly zvuky zrzkovy píšťaly.

„Dnes ani nezapráskal,“ řekla starší děvečka; „a poslouchejte!“ dodala. Všicci se pozastavili, já zatajil dech.

„Ano dnes píská jinak,“ ozvala se matka.

„Přec jinak,“ pomyslil jsem.

Stával při tom zrovna proti našim vratům, já rozběhl se přímo k němu. Doběhnuv blíže, viděl jsem, že jeho oko vlídně zářilo i nedbal jsem volání matky: „Jeníku!“ Byl jsem pevné vůle, píšťaly dosíci. On však si zavolání matčina povšimnul, zamračil se a drsně zvolal: „Jeď, zmetku.“ Zarazil jsem se a dav se do pláče prchal jsem; matka mne hladíc tíšila — „Zrzek.“ — „Horší svého lotra!“ hubovaly děvečky matce se lichotíce. „A jak tam zas týrá tu zvěř!“ Skutečně ozývalo se bolestné skučení „lotra“ a kňučení vepřů, jež zrzek divoce tloukl . . . .

Největší radostí nás dětí bylo, když jsme viděly vracet se v divokém chvatu „školáky“ z pastvy, jak jsme čestně stádo nazývaly; běhávaliť naši hoši týmž kvapem ze školy, kamž mně posud nepopřáno vkročit, nebylo mi ještě plných pět let. Naplňujíce ves kvikáním, pádili do kopcovitého návrší jako o závod a tu my s nesmírnou rozkoší pobíhávali za nimi, a lapivše kterékoliv dobytče, uháněli jsme za ním. Při této zábavě bývali jsme často rušeni zlým Petrem; dosáhl-li koho jeho bič, pak nelítostně tancoval mu po zádech. Jenom mne se nikdy při tom nepovšimnul, nejvýš že křikl: „Jedeš, zmetku!“ Arciť tu pak jsme se rozutíkali do nejbližších statků a pak jsme křičeli: „Zrzku! zrzku!“ Nevím proč jsem vždy váhal podobně naň vykřiknout; jenom jednou — jak se pamatuji: všichni se před jeho bičem ochránili a od vrat začalo: „Zrzku!“ Rozjařen vykřikl jsem plným diskantem také: „Zrzku! zrzku!“ Zlý Petr nestál daleko, pohledl na mne divoce a pak hned tak, že jsem svého zvolání želel.

„I ten její!“ zahučel a bič zapraštěl pod jeho rukama. Hodil jej po mně.

Jozík sousedův vyskočil a co já za odcházejícím Petrem hleděl, jásaje zdvihnul toužený praskač se zlomeným bičištěm. Teprv křik hochů mne vytrhl, spozoroval jsem vše a vstoupil jsem mezi ně. „Józo,“ vykřikl jsem, „sem dej bič, je můj!“

„Není pravda, já ho zveď.“

„Po mně ho Petr hodil, můj je!“ Hoši se postavili na straun Józovu. „On ho zveď, jeho je;“ rozhodl největší. Má vyzývavost ustoupla. „Dobře tedy, přinesu ti peníze, dej mi ho,“ pravil jsem.

„Musí přinést!“ rozhodl opět největší, „a pak si koupíme cukroví.“

„Musí přinést!“ souhlasili druzí. „Tedy až přineseš,“ svolil Józa. Za okamžik jsem zde byl s výplatným a odnášel si za několik krejcarů bič. Na mou prosbu musel mi slíbit náš pasák, že mi přinese nejpěknější jalovcové bičiště, až pojedou v sobotu pro dříví.

Celé tři dni na to jsem pozoroval, že kdykoli šel zrzek okolo mne, hleděl do země, ač jindy nikdy mne neminul jeho uštěpačný pohled; a po tři dni vyvedl několik zlomyslných kousků; z nich poslední, že sbil rychtářova pohunka, až zůstal bez sebe, přivedl ho na dva týdny do vězení.

Zdálo se mi v těch čtrnácti dnech, jako by hojné nadávky zrzkovi v čase tom na můj vrub spadaly; nebyl jsem si vědom a přec jsem cítil, že nesu částečně vinu toho uvěznění. Proto s větší rozhodností, sotva jsem zaslechl s tlukoucím srdcem opět zvuky píšťaly zrzkovy, vzal jsem hozený po mně bič s novým ohebným bičištěm a sotva zmizelo stádo za vsí, spěchal jsem do hluboké cesty, kde na obecních pastvistkách pásával zlý Petr. Šel jsem kvapně, bez váhavosti; čím více však jsem se blížil hluboké cestě, tím více mizela má smělost. A jakmile jsem zahlédl kusy stáda, zmizela dokona. Bezděky jsem postál a svíral v ruce kluzké bičiště: byl jsem opět tichý nesmělý hoch. Zaštěknutí „lotra“ mne povzbudilo, zřel mne již z dálky zlý ten pes jako jeho pán. Zmužil jsem se a chtě zrzka dříve dosíci, než by ho pes na mne upozornil, pospíšil jsem. Udýchán stál jsem před zlým Petrem. Nepozoroval mne; ležel na znak na mezi, píšťalu v ruce, a vyvalenýma očima hleděl do slunce, jako by ve své vzdorovitosti se chtěl vzpírati i jeho oslňující záři.

Množstvíkráte po tom chtěl jsem i já to zkoušeti, v jisté vášni přirovnati se tomu zrzkovi a vzdorovati tomu žířícímu jasnu na obloze, vždy jsem však sklopil oči, jež se mi bolestí zalily.

I zrzkovi; pozoroval jsem, že je zavřel a když na to na mne pozřel, viděl jsem slzy.

Nepromluvil, byl překvapen, pohlížel na mne; snad jsem se mu zdál divný s planoucí tou tváří, bez čepice, kadeřavou rusou hlavu klopě. Pes chňapnutím po bičišti mne upamatoval. Natáhl jsem ruku s bičem, a podával mu jej: „Strejčku!“ řekl jsem nesměle a zarazil se. Zlý Petr zavzlýkal a vtlačil hlavu do trávy.

Nevím, jak to přišlo, že jsem mu řekl: „strejčku“. Od nikoho jsem neslyšel tak mu říci, jakž by mohl kdo zrzka nazvat strýčkem! Sám jsem jej po tu dobu neoslovil. Víc jsem nebyl s to, abych vypravil ze sebe; i ten „lotr“ čuměl jako udiven. Konečně se zlý Petr obrátil. Byl jako kdy jindy, i pes vycenil na mne zuby jako na každého. „Co chceš, zmetku?“ řekl urputně. Vztáhl jsem opět ruku s bičem koktaje: „Petře, nesu ti bič, ten co jsi ondy po mně hodil, dal jsem jiné bičiště.“ Hleděl na mne. „Nezlob se —“ dodal jsem. Vytrhl mi jej. „Proč's mi řekl prvé strejčku?“ — „Nevím,“ zašeptal jsem.

„Jako ona,“ zahučel, „jdi, jsi hodný.“

Snad to nikdy nikomu neřekl, nikdo by si byl také toho slova nevážil, ale já jsem poskočil radostí: „Ty také nejsi tak zlý,“ zvolal jsem. „Jako ona,“ opětoval, pak se zamračen obrátil a podával mi bič. „Na,“ řekl, „nechci ho, bič na mne tebou, jste hadí plemě.“ Hodil mi jej a odešel.

Má radost byla ta tam; byl přece zlý, ten zrzek...

Asi za týden na to odpískav na návsí, pokývl na mne. „Líbí se ti to? přijď na pastvu,“ řekl, ale provázel ta slova takým úsměvem, že mne mráz přeběhl. Nedobré věstil. Ale já přece šel, pudilo mne to, státi se společníkem člověka, jenž neobcoval se žádným velkým, neřku-li s „capartem“. A od té doby jsem šel častěji, kdykoli jsem se mohl z domu vykrást. Nesměl nikdo vědět o tom, Petr mi to zapověděl; i já tušil, že by mi bylo v tom zabráněno. A mně se nevýslovně líbilo u něho na zeleném drnoví poslouchat tu jeho píšťalu, neb divit se řezbám na ní, válet se s kolegiálním teď lotrem po trávě, neb štvát ho na líné vepře. Ačkoli zrzek sám mnoho řečí nenadělal, ano někdy mne i postrašil svým pohledem neb úsměvem. Byl tak měnlivý jako to nestálé počasí, kteréž mi mnohdy bránilo, že kolik dní nemohl jsem jíti k zrzkovi do „hluboké“. Jednoho krásného dne jsem s dvojnásobnou rozkoší spěl do hluboké cesty, „lotr“ po několikadenním nezření uvítal mne s radostným štěkotem, i Petr se rozhovořil neobvyklým vlídnějším spůsobem, ač zdál se mi být skoro nemocným, tak bídně vypadal. Seděl, neodvratně před sebe zíraje. Bavil jsem se s „lotrem“, váleje se s ním o závod po trávě.

Náhle jsem byl vyrušen neobyčejnými zvuky; Petr pískal. Píšťala jako když pláče, i „lotr“ poslouchal. „Dnes píská zase jinou!“ pravil jsem si a přistoupil jsem až k hudci, a dotekl jsem se ho.

Trhl sebou, píšťala mu vypadla — vzkřikl jsem: uchopil mne pádnou rukou a mrštil mnou několik kroků dále, mezi klidně rochající vepře. „Zmetku!“ zvolal. Více jsem nedoslech'. V divokém běhu prchal jsem od zlého Petra. Byl přec zlý ten zrzek.

Doma se však nikdo ničeho nedověděl a kolik dní na to kryl jsem hlavu do peřin, slyšel-li jsem svolávání zrzka. Zdálo se mi tak pronikavým, zlým. Později teprv vystrčil jsem opět hlavu ze vrat uslyše jeho pískání. A zrzek zdál se na to čekati; již první den zhlídnuv mne ve vratech pokývl mi: „Budu ti povídat!“ zvolal. Schoval jsem se; poprvé jsem neposlechl, nešel jsem.

Den na to šel schválně okolo našeho statku, seděl jsem na lávce. „Zlobíš se, zmetku?“ smál se. „Přijď!“

A sotva vyhnal za vesnici, vykradl jsem se zpolehounka ze statku. Chtěl mi povídat! Zrzek povídat — tomu jsem již nemohl odolat. Leč po celé cestě šel jsem loudavě a chtěl jsem se i vrátit, právě však v tom okamžení uzřel mne zlý Petr; hleděl ke vsi. Šel jsem. Posadil mne vedle sebe. „Hněváš se?“ tázal se. Kývl jsem záporně. Zamlčel se pohrávaje si s píšťalou; čekal jsem, on mlčel stále. Měl jsem za to, že zapomněl, ale já toužil po slibu — zrzek povídat: toť slovo, jakým překvapím soudruhy, těšil jsem se v pýše své; potáhl jsem ho za kazajku. „Slíbil's —“

Pohlédl na mne. „Vím; chceš, abych povídal?“ —

„Ano Petře.“

„O čem?“

„Nevím.“

„O píšťale?“

„Jen když budeš povídat.“

„Dobře.“ Ukázal na píšťalu. „Vidíš?“ tázal se.

„Panáky —“

„Lidi,“ opravil a pozastavil se hledě na ty lidi.

„Což žili?“ tázal jsem se nesměle.

„Žili; píšťala také.“

„Povídej Petře,“ žádal jsem. „Lidé na píšťale žili, píšťala také —“ myslil jsem. „Povídej!“

„Tedy... Bylo mnoho stromů, mezi nimi jeden nejkošatější; měl tolik mízy, že by byla stačila kolika stromům, a on to měl sám. Rozkládal větvice zelené, zdravé jako byl sám. To bylo hříchem a soudruzi jednou uradili se proti stromu. Sevřeli ho, že ho přivedou v pravidelnou míru. Hospodář ho oklestil z větví, což hubí stromy: zbyl trup, holý, neúhledný kmen. A on za to nemohl, člověk mu určil meze — rozumíš?“

Pohledl jsem naň. „Ne, ty nemůžeš rozumět,“ usmál se, že mně ho až líto bylo. Zahleděl se na píšťalu, pak pokračoval: „A z větví těch jest tato píšťala; lidé říkají, že strom je němý, mrtvý, proto nerozumí nikdo hlasu z ní.“

„Já —“ řekl jsem.

„Ty? hloupý's hoch.“ Opět se zamlčel.

„A ti lidé?“ tázal jsem se. Ukázal na neforemné řezby, jež nejspíše kdysi ve své fantasii vytvořil. Z kraje představovala řezba mužskou postavu před ženskou klečící, dále jak jiná dle klobouku a i oděvu rozdílná objímá tutéž ženštinu a opět dál hrozícího muže bylo rozeznati, nejspíš to onen první: něco držel v ruce. V dětinské své úvaze dodal jsem k poslední řezbě: „Tenhle hrozí, ten je zlý“ — „Petr!“ zachechtal se zrzek a zakryl to. „Dál nemusíš vidět, to se posud nestalo —“

„A což se to stane?“

„Stane“ — zahučel.

„Ale Petře,“ zašeptal jsem, „vždyť toho zde neosekali jako ten stromek a stromek nehrozil.“

„Že ne?“ vzkřikl divoce a jeho pohled stal se strašným. V témž okamžiku vyrazil ze sebe skřek. Ruka jeho se vztáhla proti vesnici: „U vás!“ zvolal. Sledoval jsem jeho pohled. Zadní část statku, která stála poněkud o samotě, byla v plamenu. Cítil jsem ještě, jak mne pojal zlý Petr do náruče a jak divokými skoky uháněl k vesnici. Zavřel jsem oči.

(Dokončení.)

Jarní hlasy.

Od *R. E. Jamota.*

Jako na kouzelné vyzvání přiletly v druhé polovici února přední stráže blížícího se roje ptačího. Byly to kapraté **l i n d u š k y**, jež první v temných hvozdech našich svým cituplným hláskem se ozvaly a daly tak počátek dlouhému stěhování se rodáků svých. Dlouhá, v pravdě dlouhá jest doba, než umístí se veškeři ti poutníci po obvyklých svých bytech! — Ještě teď, kdy po zahradách mezi zetlelými stonky i nejpozdnější pivoňky červené hlavičky své ze země vystrčily, kdy paprsky jarního slunce i na bledě zelených stoncích petrkliče jasně žluté kalíšky vyvolaly, a kdy sám ten poustevník lýkovec tak hustě se karminovými květy osypal, že málem bychom z pod nich neuzřeli tmavé dosud lysé haluze: neustalo ještě ono tažení z krajův cizích. Dosud pohřešiti lze několik těch vznešených zpěváků, jako velká pěnice, černohlávek, ba i sám ten choulostivý slavík!

Avšak proto že schází několik těch pravda znamenitých pěvců, neváznou ti ostatní v produkcích svých! Naopak, nikdy nezaslechneme tak hlučného zpěvu v přírodě, jako v dobu tu, asi kdy po lipách první pupeny rozvíjeti se počnou. Až černohlávek aneb velká pěnice v skvostnou melodii svou se rozezvučí, celé to ostatní družstvo již znenáhla umlkati bude. Svatý Jan Křtitel, jak pověst dí, utlumí zpěv, veškeré části zpěvných ptáků našich, většině zajisté.

Povedu vás do samotného domova veškerého ptactva našeho. Je to mladý, sotva dvanáctiletý lesík — směs všech možných stromů, jež kdy po našich stráních viděti možno. I javory a duby pnou se mezi mladým, sotva pučícím modřínem do výše. Jakž jinak možno, než aby si ptactvo útulek ten, již pro rozmanitost stromoví, co domov bylo oblíbilo?

Poloha vedle toho zvlášť je příhodná! V sedle pod velikou horou ukryt, nezažije lesík ten ani vichřic ani prudšího mrazu za doby jarní . . . . .

Cesta naše vede zuova kolem řady velikých topolů.

Ani nevím proč, ale topol je mi vždy nejnemilejším stromem ze všech, co jich znám. Je tak nehostinno pod ním, člověk nikdy klidu v koruně jeho neshledá, jako by měl zlé svědomí a větvemi neustále zachvíval! Však ani ptactvo si valně po sucích jeho nelibuje. V zimě oživí je na nejvýš čečatka, na jaře pak vedle špačků také časem jikavci svou chraptivou písní, zvláště kdy po horách osněžené hřebeny, aneb modravé vzdušno při západu slunce novou zimou vyhrožovati se strojí.

Ale špačkové, ti zde mají zorganisované sezení na jaře. Po šesté hodině večer, někdy ještě dříve, počíná schůze, trvá asi půl hodiny a pak se ubírá veškerá družina do lesa na nocleh.

Pohledněte vzhůru na druhý topol v řadě! Na samém vrcholku sedí jich asi šestnáct. Chvíli přelétne některý na jinou větev, ale se stromu se nevzdálí — to by bylo proti disciplině. Avšak ten rej, jaký během besedování svého vedou, je neslýchaný, žvavost špačka je sice všeobecně známá, ale v tyto doby jako by samy sebe předčiti chtěli.

Poslyšte! Teď jako by si vypravovali, čeho za celý den po lukách, po polích aneb po stromech se byli dověděli. Tu zaznívá chvíli kváčení kavky, jindy se posmívá některý po hrdličce, jednomu uvázl na mysli knikavý pokřik čejky, i krakot vrány zaslechneme. Jako by chtěl každý říci: Toho jsem dnes potkal, to a to jsem slyšel, tomu jsem se přiučil.

Teď letí zase dva k nim. Jako by všechny ostnem podpichnul, dají se ve sboru do ryku, jak by samé „ř“ z toho vyznívalo a vedou si v něm tak dlouho, až noví dva sobě usednou. Teď počíná štěbetání nového druhu. Snad se vyptávají nově přibylých po příčině tak dlouhého otálení.

Ještě chvíli zní štěbetání to, pak je ticho — na okamžik. Jsou již nepochybně kompetentní. V skutku. Najednou se zvedne párek, jenž na samém vrcholku seděl, za ním ostatní družina a již ubírají se k lesu.

Chvílemi ještě vidíme je se černat mezi zelenými vrcholky stromů, pak mizí jako duchové bez stopy za horou.

Pokud neuhnízdí se v budnicích po stromech, dělají tak celé jaro, později ovšem ustanou.

Týž směr, v jakém špačkové odletěli, určen také krokům našim. Travnatým úvozem mezi polmi jdeme asi deset minut a stojíme před naším mlázím. Půjdem úzkou pěšinou, vinoucí se po kraji nad malým potokem.

Leč teď postupujme beze všeho zbytečného hluku. Zpěváci mezi ptactvem nejsou podobni nám lidem, ti nestaví zpěv svůj na odiv, a jsouce pozorováni nevynášejí se nejvytříbenějšími zvuky svými, naopak, malá jen, suchá větvička může po svadlé trávě zachrastit poněkud podezřeleji, a veškeré prozpěvující družstvo umlká jako na povel

Hlučno na všech stranách dost, kam koliv jen pozornost svou obrátíme, to je pravda; ale nesnadno se v té směsici hlasů i zvuků vyznat. Nepochybně je několik strnadů u potoka a ti každou chvílí provolají svůj vrzavý nemazaný zvuk. Říkají u nás, že na jaře prý volá strnad: „Sedláče, sedláče, pojedeš sít;“ na podzim, kdy strniště již holá jsou: „Sedláče, sedláče, kdybysi scíp.“

Vedle strnadů ještě skřivani a pěnkavy znesnadňují nám rozeznávání některých jemných zvuků. Skřivan ovšem milým je nám vždy, kdybychom i stokráte jej byli slyšeli, ale pěnkava lesní tu zpívá svou známou, věčně se opakující větu mnohem hřmotněji než pěnkava zahradní, a sejde-li se jich ještě na kopy, jako zde v tomto mlází, tu nás hřmotný celek až omrzí. Štěstí že brzy přestanou; později, po západu slunce, v hlubším šeru, nebude více po jejich zpěvu ani hlesu.

Však poslechněte! Teď se ozval na blízku jiný hlásek. Je tak jasný, tak rozpoutaný a pohybuje se v tak drobných tónech, jako by se ptáku zpívajícímu šňůra perliček z úst vinula. Připadá to zrovna, jako by se útlé, asi tak šestileté děvčátko do zpěvu dalo. Zprvu jako by ptáček ten šeptal, jako by se ostýchal, pak jasněji a vždy jasněji, až konečně z nenadání hlásek jeho hasne, jako by se v slzách rozplýval.

Sotva byste poznali podle zvuků těchto červenku. Kdo zná ji jen na podzim, jak jedině v tmavých křovinách po zemi aneb jen v malé výšce sobě libuje, podiví se životu jejímu teď na jaře.

Vyletí si na nejvyšší samoslici (tak zovou leckde mladou borovici), zazpívá si a po každém zazpívání vyhupne se o větvičku výše. Čím výše pak poletuje, tím zřetelněji krásný hlásek její se rozléhá. Teď umlkla. Zpozorovala, že někdo se blíží, podívala se ještě jednou ohnivým okem po nás a již odletěla, vydavši známý, tlučení dvou minci o sebe podobný hlásek . . . .

A zase jen pěnkavy hlučnou píseň si vedou.

V tom ozve se na blízku nový hlásek; je tak plačtivý a pronikavý. . . . Začátek je podoben hlasu červenčinu, jen že nejsou jednotlivé zvuky tak drobné. Za to dotknou se tím více pro dojemný, truchlivý tón. Jako by si byl zpěvák ten vědom onoho temna, jež osud i účel veškerého tvorstva zahaluje.

Již vidíme ptáčka toho. Je tak veliký skoro jako střízlík, pírka má čistotná, popelavá; na zádech leskne se více přirezavělý nádech. Ale neposeda je k pohledání. Po mladém modřínu, jehož jemné jehličí v štětkách z pupenů vyrážeti počíná, skáče jako vítr s větvičky na větvičku. Teď vylétl přímo do povětří, zazpíval opětně a střemhlav obrátil se k jinému stromku.

Kdož by v ptáčku tom nepoznal malou pěničku? Přitáhne na jaře, okolo šestého dubna a započne pak za smutného zpěvu svého nepokojný život ten po haluzích stromků. To sestra její, prostřední pěnice, je mravů usedlejších. Poslyšte ji, je také na blízku; avšak po zpěvu nikdo nepoznal by sestry. Tato nemá zpěvu tak pronika-

vého — spíše šeptá, máť hlubší hlas, ba časem slyšíme ji, jako by dvěma oblázky o sebe křesal; než při tom všem vede si s citem. Sameček sedí tak klidně jako filosof, jako by se samičkou, která na blízku poletuje, o posledních věcech hovořil. Teď vylétli oba. Tmavší, zeleným nádechem se lesknoucí hřbet obou mihnul se před našima očima, a již zapadají. Sameček znova se ozval, ale teď trochu jinak než dříve — skončil hlučněji. Uťal týmiž zvuky, jakými červenoocasý r e h e k svou dusivou píseň započíná. Kdybychom nebyli přesvědčeni, že pěnice tak zazpívala, zajisté bychom se po rehkovi byli ohlíželi. Toho však zde nevidět. Tvořiť s vrabci kolem stavení ptačí proletariát. Sídlo za učazeným komínem na vrcholku střechy je mu stokrát vítanější, než nejneobmezenější svoboda ve vzdušném boru. To již mnoho znamená, zatoulá-li se po stromech až k vrbám potoka. Však mu beztoho lidé valně nepřejou pro jeho nehezkou choutku v usmrcování včel.

Bratr jeho bělohlavý rehek, jejž zovou d e v í t i h l á s k e m, je jiným chlapíkem. Ten nepohrdne stromovím. Na lysé větvi za kmenem se tule, zařinčí svou píseň jako koncertista. Ty hladké, vytříbené zvuky jeho řinou se mu z úst jako stříbrná bystřina, jako by je virtuos vyluzoval. Někdy ovšem zazní náhle v zvucích jeho dusivé ty pasáže, jež na zpěv bratra jeho proletáře upomínají, než celek zaznívá dojemně jako chorál . . . .

Zaslechli jste ty jemné jako z hedbáví spřádané zvuky? a zase nové — a, tam jsou ti ptáčkové na holém hloží blízko nad zemí. Jsou celí zeleni, bříško je světlejší, hřbet tmavší, kolem hlavy jsou popelavi, nad okem se jim vine černý pruh. Jsou velmi krotci, avšak co jsou zač? Aj, teď vyletěl jeden a nahnuv hlavičku, ukázal na temenu jejím jasně žlutá, jako by zlatem zbarvená pírka — jsou to z l a t o h l á v k o v é! Ten jejich hlásek zaznívá mezi ostatním tak nesměle, tak smutně, jako by byli přesvědčeni, že jsou nejslabšími mezi všemi.

Podivno! Nejednou vyčítají lidé básníkům, že výhradně v bolu si libují, a přec ty zvuky, jež v přírodě zaslechnouti lze, nejsou nijak téměř rozjařenými. Od zvuků štěbetavého kanára až k pustému krákotu vran, od jemných pasáží slavíkových až k urputnému zabučení skotu, vždy truchlivá rozsmutňující stránka převládá. Buď jsou naše pojmy o tónech veselých pochybenými, aneb pud a povšechný pocit donucujou živočicha k smutné náladě. Toto by ovšem nebylo nic tak přepodivného. Věčná nástraha od člověka i od zvířat silnějších, stálá svizel u vyhledávání potravy, malá bezpečnost mláďat, snadno dovedou náladu zvířete navždy zaměniti v truchlivou. Lze-li vůbec jakou váhu klásti na výraz tváře, tož fysiognomie zvířat slovům těm jen nasvědčuje. Zdaž nečteme v tváři opice, člověku třeba nejpodobnější, po nahlednutí jen povrchním, cosi ustrašeného, cosi hrozného....

Zpěv ptactva počíná zneenáhla umlkovat, jeť již hodnou chvíli po západu slunce. Jen nejvyšší části hor lesknou se ještě přižloutlé; lzeť jim dosud v paprscích slunce zapadajícího se zhlížeti. Hřebeny pak na západu, za nimiž slunce se ukrylo, lesknou se na obrubě jako zlatem lemované. Třpytí se však jen okamžik ještě a pak vždy větší a větší šero naléhá na krajinu.

Ze všech stran slétá se všecko k otcovskému lesu na nocleh. Pěnkavy ze zahrad, rozličné druhy sýkor, zelení zvonečkové a podobní jiní veslují mlčky přes louky a pole.

Zabloudíme zrakem stranou na blízké louky.

Rozlitá voda leskne se po nich jako zrcadlo, v němž obloha svou temně modrou tváří se shlíží. Po lukách skáče ještě několik, as tak jako holoubata velikých ptáků. Kdybychom dle velikosti nesoudili, že jsou to b r á v n í c i, sotva bychom v šeru poznali, co to za chlapíky. Kropenaté bříško jejich více rozeznati nelze. Jsou to samci. Po třetí hodině s poledne slétnou s velkého hnízda svého na louky, přepustivše samičkám sezení na vejcích až do rána k desáté hodině.

Hle i oni také se již vracejí. Letí ve vlnivé čáře k lesu vedlejšímu, sedají blízko u kraje lesa, na samém vrcholku některé z vysokých borovic. Hnízdo ze suché trávy složené a pracně uhnětené mají vždy na blízku od místa toho, kde sedí. Teď se dal jeden do zpěvu. Je to hlučný hvizd a přec se zdá, jako by pták ten zpíval beze všeho namáhání, však také tak brzy neustane. Kolikráte již hvězdy na nebi se lesknou a bravník dosud svou si vede. Pěkně nezpívá, to je pravda, ale tak hlučně, že ho každý pro neobyčejnost jeho časem rád poslechne. Na čtvrt hodiny za ticha večerního lze jej velmi snadno a zřetelně slyšeti. Mám bravníky rád, jsouť mezi lesními ptáky ti nejvěrnější. Neúrodnými stráněmi po horách kamenitých nikdy nepovrhnou. Jako otcové jejich tak i oni snášejí s námi drsnou tu pohodu v horách našich.

Pokrevenec jeho, d r o z d, je sice choulostivější, avšak je to náš nejlepší zpěvák a proto si ho vážíme. Slyšíte ty jemné zvuky, jak se vřele po vrcholcích stromu linou! Drozd si také rád pod večer zanotuje, ba snad zpívá ještě déle než bravník, v jehož sousedství žije.

S l a v í k a vynáší celý svět pro skvostné zvuky jeho, leč slavík není přece tím, čím drozd je v lesích našich. Slavík je výtečný virtuos, ale drozd nadaný komponista. Opičák mezi ptactvem, k o s, naučí se po slavíku tlouci, že hlasy jejich téměř ani rozeznati nelze, ale drozda nepostihne — ten je pro něj vždy originálním. Drozd je, abych tak řekl, hudebním geniem v miniatuře. Každé zašumění svadlého listu, každé zaskřípění úpící sosny novou pohnutku dá mu ku tvoření nové melodie.

Teď zakdákal, jako kdy slepice vejce snáší, jsou to prosté i drsné zvuky, ale poslyšte tu fantasii na ně. Kolísá svým stříbrným hlasem, vyluzuje s routinou hlasy jako by z opery, pak přebíhá v tón dojemný, smutný a hle, již zase základní tón kdáčení slepice, při němž komponovati započal, z celku vyznívá. Teď umlkl na chvíli.

Ve vsi počínají zvonit klekání. Lkavý, vážný hlas zvonku zní táhle po údolí a vlní se opět nazpět, odraziv se o blízké kamenité stráně. Mnoho-li upomínek pojí každý s dojemným hláskem zvonku večerního! Jako by se chtěly na novo v ňadrech probouzet ty blahé chvíle šťastně prožitého mládí.

Avšak co to! Poslyšte ty zvuky lesa. Na dvou stranách zní ptačí hlas, jako by i v lese na klekání zvonili. Zase je to drozd. Hlas klekání nadchnul ho k nové fantasii. Nové a nové zvuky vyznívají i z komposice této. Ano, ano, drozd je komponista.

A dlouho, dlouho zní ještě zvuky drozdů i bravníků z černého lesa. I z blízkých rybníků počínají se již skřehotavé zpěvy žab ozývati. Musí být již velmi pozdě, neboť i příšerná káně vrací se zvolna na temných perutích zpět z lupu, do klínu hostinného lesa. Též na nás bude čas. Jděmež.

FEUILLETON.

Z gazel Hafisových.

Dejte mi vína! Tenhle výtěžek
potu a píle světodílny boží,
přec něco vydá; málem bych tak řek',
že proti němu lehkých krásek zboží
nulou je pouhou.

Duše i tělo po rozkoši práhnou,
a proto pij! kdos hoden toho těla,
a pij! by také duše něco měla,
neb svého-li zde cíle nedosáhnou,
nulou jsou pouhou.

Ve víně štěstí, bez potu a krve,
zasedni, připij s králem, se žebrákem,
obejme tě, kdo tobě nepřál prvé
a svěří ti, že peklo s ďáblem, s drakem,
nulou jsou pouhou.

Jen pij! a nedbej, zda-li ti kdo laje;
víno i z popa dělá člověka,
osvícen vínem, zvolá: heureka!
a hned mu všecky ráje, všecky báje
nulou jsou pouhou.

Kdos žádostiv pravšecko zvěděti,
spěj k napilým se do učení dát:
zvíš, mudrc o čem nemá ponětí,
že snah i věd i tužeb resultát
nulou jsou pouhou.

Pravda, že Hafis slávu získal sobě
veršem i láskou — ale v očích mých
kumpánů, těch pijáků šlechetných,
což platí zásluhy ty vzácné obě?
nulou jsou pouhou!

Já mudrc opilý, motám se sám;
kam podělo se dobro, právo — kam?
že neznám rozdíl cesty sem a tam,
že stud i opilost nerozeznám?

Kam podělo se slovo boží, kam?
ta stará poustevna, kde vězí? — tam?
Toť krčma, ba můj starý krčmář sám,
jenž dobrý malvaz točí: blaze nám! —

Svou milku často provázel jsem sám,
když kutnu svou jsem složil — nevím kam;
však zášť i láska, to prý obé klam
a protož dím: Vrah nerozumí vám!

Kam zniklo shaslé světlo? prosím, kam
zmizela slunce zář? Vidíte, sám
jsem klopejtl, zře v milky důlek tam
a octnul jsem se v jámě! — Či to klam?

Jak vynořím se s těžkým srdcem — kam?
když věrnost, stálost milky nepoznám?
Pomůže trpělivost? Hafis vám
to poví, až jen zví, či bdí, či sní-li sám.

Kdo mnichům slouží, získá sobě chválu, čest;
jich komůrka — ta rájskou zahradou tu jest.

Posvátný nebeklíč k pokladům samoty
jen mnicha zbožný zrak vyzvednout v stavu jest.

Před jeho svatou září pyšnou korunu
svou samo slunce skládá, mnichu na počest.

Sám strážce přerozkošné klenby nebeské
před mnichův obydlím u věčném stínu jest.

Máť kámen mudrců, kdo s mnichem obcuje,
on hroudy v čiré zlato mění, na mou čest.

Nechť se všech stran jich svírá neznabohův lest,
konečné vítězství přec mnichům jisté jest.

Hledáš-li vládu, která věčně bude kvést,
a kdybys puk' — ta pouze v rukou mnichův jest.

Být mníš se bohatým, mníš slávu mít a čest,
dej pozor! — připraví tě o vše mnichův lest.

I do srdečných přání umí se ti plést,
buď sluhou jim, a hned ti láska bude kvést.

Já velvezíra času, sluha pokorný
jsem musel též to trpké mnichův jarmo nést.

Já Hafis! prahnoucí po zdroji života
jsem musel odhodit buď jarmo své — buď čest.

Nuž, odhodil jsem obé! jest mi kletbu nést — —
a přec mi v kletbě lépe než-li v kutně jest.

Jos. V. Frič.

Staré a moderní umění v Římě. — Roma roste! Probuzena ze sna, v němž po staletí udržována mocnými druhdy následníky Krista, uvolněna, rozpoutána, opět nabývá síly: teplý, jarý život počíná jí proudit tepnami, sebevědomí, pýcha vrací se a povznešena, vlastně znova nastolena co metropole Italie počíná zpomínat na dávnou rozsáhlost a již již se usasuje i v oněch dílech, které před patnácti stoletími vlastním jejím těžištěm byly, však krutým osudem v poušť jsou proměněny.

Takřka dvě třetiny bývalé arey věčného města do dneška jsou neobydleny; tam, kde pyšné arény, paláce, thermy, cirky světovládců, fora a basiliky lidu se pyšněly, podnes vily neb vinice a zahrady se nalézají, a teprvé posledního roku rostou budovy dle jednotného plánu založené v čtvrtích od dob starořímských neobydlených.

Dvorem italským a vším tím aparátem úředníků, vojáků, průmyslníků a kupců, kteří z Floreuce a Turina za dvorem přitáhli a jichž až na 70.000 se páčí, netušený posud život v Římě nastal. příčina to značného rozšíření města. Paláce i budovy činžovní takřka denně povstávají, mezi nimi palác finančního ministerstva u Porta Pia, jehož náklad na 8—12 milionů franků rozvržen. Na troskách těch minulým rokem zase několik velmi zajímavých nálezů se vyskytlo.

Naproti kostelíčku S. Cesareo (Via Appia) nalezena v červnu minulém porouchaná noha z řeckého mramoru, překrásné práce. Je to fragment kolosální vysoké sochy, dle domněnky Isidy. Se sandalem tyrhenským, jehož okraj rozkošným reliefem tritonů, delfínů a amorínů je obrouben, připomíná drahocenný nalez ten, jejž i Athenodoru z Rhodu připisují, velmi živě chryselefantinní práce, jakou Athene Parthenos byla, a to tím více, an zadní část nohy klínovitě přitesána a ty části, o nichž mysliti lze, že rouchem přikryty byly, pouze naznačeny jsou. Velmi pravdě podobno se mi zdá, že hlavně za Athenodora, (kdy, jak dr. Tyrš v „Osvětě“ byl dokázal, povstání Laokoona mysliti si dlužno) Římané na přepych co do materiálu zvyklí, na myšlénku připadli, sochu pravzoru Fidiašovu podobnou postaviti a k účelu tomu Isidu si vybrali. Takž možná, že nalezen tu poslední zbytek kolosální, dle vzoru řeckého ze zlata, slonové kosti, mramoru a z jiných drahých látek zhotovené sochy.

Velmi interesantní je mladý Herkules životní velikosti šestiaž osmiletý, nalezený zároveň se sochou Země na campo Verano z jara předešlého roku. Máť takřka úplně postavu farneského Herakla v Neapoli, toliko že jablka Hesperidek drží v levé ruce o kyj opřené, kdežto je farneský třímá v pravici za trupem položené; pak i pravice onoho v bok opřena jest. Kůže lví přednima tlapama

kolem krku mladistvého heroa svázaná, splývá volně po znaku, částečně okolo kyje pod pažím sevřeného, hlava lví na hlavě chlapce spočívá. I tato socha dobrou prací se vyznamenává, zvláště podařen jest úsměv, který sličnou práci tu oživuje.

Na témž místě mezi zděmi antickými vykopána sedící socha matky Země. Nacházela se ve výklenku oknu podobném a mříží opatřeném. Dle obou těchto soch soudí se, že dům, v němž nalezeny, buď měl účel náboženský aneb že za pohřebiště sloužil, při čemž usměvavý Herakles, přemožitel Cerbera, co útěcha duchů zemřelých v jich střed jest postaven. Obě tyto sochy až na maličkosti takřka úplně jsou zachovány a vyznamenávají se pěknou prací.

Nedávno před tím nalezen pěkný podstavec kandelábru trojstranný, každý roh místo nohy okřídlenou chimerou podepřený, čímž ode všech posud nalezených se liší. Mezi chimerami na každé straně hlava en face se nalézá. Tři stěny soklu tohoto ozdobeny jsou pěknými reliefy: Joviše, Herakla a Naděje, tedy representanty majestátu, síly a lahody. Všechny tyto antiky nalézají se nyní v museu kapitolském.

Bych řadu nálezů ukončil, podotýkám, že před krátkým časem vykopán na Esquilinu portrét Titův, kolosalní to hlava, jejíž obličej přes 1 metr je dlouhý. Zbytek to kolosální sochy tohoto césara.

A takž budujíce stavby pro moderní potřeby, stále jsou Římané ve styku se světem antickým; stále obnovují se jim reminiscence z dob prastarých, mohutných politickým životem, posvátných uměleckým snažením s takovou silou nepřekonaných děl uměleckých, že s napnutím nejživější fantasie posud nemožno nám jasný, neřku-li úplný obraz jich vytvořit. Kéž by ty reminiscence, ty pravzory antické, jako v zevnějším životě při každé příležitosti ochotně pěstovány bývají, také v praktickém ohledu onen užitek přinesly při výtvorech moderního umění, jak vysoká jich cena zasluhuje.

Veřejně Římané ochotně a rádi připomínají si doby klasické, jak tomu teprvé nedávno odbývaná slavnost nasvědčuje. Slavili 21. dubna b. r. 2626. narozeniny Říma. Dle kterého kalendáře tak přesně onen den určili, arci samo „Ufficio archeologico Municipale“ s těží mohlo by vyšetřit. Než co na tom! 21. dubna 753 roky před Kr. položil Romulus základní kámen na Palatinu a den ten se za nového krále slaví osvětlením kolosea a fora římského. Za krásného večera jarního při ohromné síle lidu (daleko přes 100.000) osvětleno koloseum dříve uvnitř, pak vně nesčíslnými bengály; pak postupem: vítězná brána Constantina, oblouk Titův, basilika Konstantinova, Palatin, chrám Antonina a Faustiny a konečně celé forum Romauum; mezi tím z věže kapitolu daleko do campagne sálala hvězda Italie. Dojem tohoto osvětlení nelze s ničím porovnat. Střídavé effekty barevných světel na troskách, jiż o sobě nad míru interesantních, jsou překvapující a právě k tomu spůsobilé, by velikost ohromných těch rozvalin výrázněji se manifestovala. Úchvacující divadlo poskytovalo koloseum, uvnitř rudým ohněm osvětlené, z jisté dálky: zdálo se, že vidím velkolepý oltář obětní, celý žhavý, z něhož obrovským proudem rudý dým vstupuje k nebesům — oběť to přinešená zaniklým pokolením, jichž snažení tak mnoho děkovati máme.

Podobné divadlo mělo by, ne-li celý lid aspoň umělce, dojmům krásným vždy přístupnější, pobádat k studování oněch zákonů uměleckých, které tuto, ještě v zříceninách, oslavy docházejí pro nehynoucí svou pravdu a duchaplnou přiměřenost.

Bohužel, neděje se tak! Moderní plastika i architektura vlaská beře se směrem chybným, aspoň ve veliké své většině. Ač plastika v Italii četné a velmi nadanými umělci pěstována, technickou dokonalostí práce, živým naturalismem a jistou elegancí nad jiné vyniká (jakož i na výstavě vídeňské se projevuje), nevyhovuje přece co do látky znázorněné i co do komposice nikterak úkolu svému. Předměty znázorněné jsou obyčejně prázné, nemístné, komposice nedrží se pravidel pro plastiku zvláště přísných. Velmi často hlavní váha na technické umělůstkářství se klade a vše ostatní jemu se podrobuje. Mnozí mimo to poušťějí se do úkolů, které vůbec ve výtvarném umění jakéhokoliv oboru znázornit nelze. Monteverde znázornil v mramoru ideu Franklinovu o hromosvodu: okřídlený genius chytil na hromosvodu blesk (práce ostatně velmi živá a krásně modelovauá). Jiný sochař obral si větu, ják praví, Koperníkovu: „Země se točí okolo slunce“ a zrobil globus, jejž genius jednou rukou otáčí, kdežto druhá do výše, kde snad slunce má být, ukazuje; při tom nohy úplně kolmo do výše trčí, jako by hlavou dolů letěl.

Když na takové scestí umělci se odchylují, báti se musíme následníků.

Architektura teprva smutně pěstována jest. Většinou nové stavby buď všeho slohu prázné jako kasárna vyhlížejí, nebo baroknosti propadají. Hrozné je nádraží Říma, hlavního města Italie. Při vši rozsáhlosti je tak malicherné, prázné a přec barokní, jako by ho byl truhlář stavěl. Výminku činí nový palác spořitelny na korsu v slohu florentinské renaisance postavený; ač i ten má vady. Jsem žádostiv, jak asi nové ministerské paláce, na něž ohromné sumy se vynaloží, dopadnou. Ostatní stavby ani nejskromnějším požadavkům esthetickým nestačí.

Co se malby týče, těžko jakousi charakteristiku podat. Vlaští malíři nemají tak vysloveného rázu, jsouce v stálém styku s malíři německými, francouzskými a jiných národností. Mimo to málo tu příležitosti utvořit si jednotný obraz malby, kde společné výstavy scházejí a většina obrazů do ciziny putuje. Ostatně mají tu všechny obory malby dobré representanty. *B. Schnirch.*

Žena indická. — Poesie indická postavila nám pravzor dívky a ženy v Sakuntale; takou totiž indická žena někdy byla, nyní už není. Nynějších dob Sakuntala nesměla by nezastřena choditi v posvátném háji, harém jest nyní jedinou jich posvátností, nesměla by Dušantovi psáti milostný lístek — hanbou jest nyní ženě indické, uměti psát.

Mohamedanský mrav již zastřel původní mrav indický. Mohamedané přinesli do Indie harém, s harémem zotročení žen, přinesli závoj a závojem vyloučili ženu ode všeho světa, ode všeho působení, zastřeli jí celý svět. Za starých dob večer procházely se krásně oděné panny v hájích, ženy navštěvovaly bez závoje chrámy, koupaly se v svatých řekách, vedly obchod na trzích, na ulicích; při audiencích královských bývala vždy královna přítomna a s ní její dámy, dcery baví se s muži, vznešené dámy cestují v průvodu po celé zemi — a ženy byly jemny a cnostny. Nyní vládne harém a závoj, a zeptej se, proč zavírá Ind své ženy? Protože prý by se teprv musily učit cnosti, kdyby je nezavíral.

Jaký to vznešený rozdíl mezi volností dávnou a zotročilostí nynější! Co tedy platno zavírání, když by se ženy teprva musily učiti cnosti?

Ovšem že i staří Indové byli jemnější než nynější potomkové jich a možná, že se neklamem, řekneme-li, že příčinou větší jemnosti mužův bylo vlídnější zacházení se ženou. Byliť staří Indové v skutku k ženě mírnější, jemnější, než Řekové a Římané. V Řecku nesměla žena vystoupiti na divadlo, v Indii směla. V Řecku nesměla žena do divadla, v Indii směla. Ano právě v dramatě indickém vidíme teprva volné postavení ženy v pravém světle. Sakuntala smí bez bázně k milenci se blížiti, může i s jinými muži mluviti, toliko k dobrému tónu náleží, aby dívka k cizím mužům byla více mlčeliva, pokud jest dívkou. Význámné jest pro jemnost Indův, a tím se značně liší od názorův moderních, že žena jiného muže nikdy nestává se předmětem dramatické intriky. Co by tomu řekli nynější Francouzové!

Ano u Indův, jak známo, jest již hříchem, uhoditi ženu třeba jen květinou, růží. A květiny otvírají své kalíšky, jakmile se jich dotkne noha ženy. „Meč není dělán pro ženu,“ praví jejich zákon.

Žena sice má muže za hlavu svou, avšak co matka používá největší pocty a indické epos obsahuje místa, jež líčí život rodinný v nejdojemnějších barvách.

Říká se, že vzdělání ženu kazí. Nuže žena starých Indův byla vzdělaná a jaká vznešenost jeví se nám v každém jejím slově; nynějších Indův žena jest surova, ani psát nesmí umět — a jaká vilnost, jaká titěrná smyslnost jeví se ve všem jejím chování!

Požívala-li choť a matka u starých Indův plné, ano vrchovaté úcty, byl osud vdov velice smutný. Veškerým názorem indickým táhne se věta, že opětným vdaním žena stává se bezecnou. Lós indické vdovy v každém spůsobě byl hrozný. Ovdověla-li a neměla dětí, byla v pravém opovržení, a měla-li děti, byla opuštěna i s dětmi. Básníci cítí s ní útrpnost. V Mahabaratě žaluje žena, že celý svět stíhá vdovu jako ptáci zrno po zemi roztroušené, mužům že není hříchem, mají-li více žen za sebou, ale ženám že jest hříchem, zapomenou-li muže prvního. Vdova indická jest jako kajícnice a musí žíti u veliké přísnosti. Nesmí ani vychovávati dítky své, ano pozdější doby, čím dál tím surovější, pozbavují vdovu vší právní ochrany, vší důstojnosti. Ani nesmí se v ozdobnější roucho šatiti, ani své vlasy nesmí mít — ejhle tonsura mnichův křesťanských! Athanasius výslovně žádal i na pannách,

aby si ostříhaly vlas a Hieronymus dokládá, že ten jest mrav v egyptských klášteřích při vdovách a sirotcích.

Jest věcí přirozenou, že, poněvadž vdovství platilo za největší neštěstí, choť manžela svého ošetřovala jako zřítelnici svou, a jest rovněž přirozeno, že v dobách pozdějších, než by se byla vydala v šanc neskonalým těm svízelům života, vdova indická raději s mužem umírala, až stalo se nucené umírání ženy s mužem zvykem v skutku nikoliv ušlechtilým.

Až dosud žena indická za mužem umírá a nic ji od toho neodvrátí. Pakli že jim to Angličané nedovolují doma, vdovy s mrtvolami svých mužův jdou do svobodných knížectví sousedních a tam se usmrcují. Třeba celé týdny cestují za tím účelem.

Na konec některé věty o životě ženy indické záletné. „Není-li příležitosti, vhodné doby a svůdce, jsou ženy cnostny. Lehkomyslny byly ženy vždy, i ženy bohův. Jako nádoba s olejem jest žena, jako žhavý uhel muž; moudrý nikdy nepostaví uhel k oleji. Ženy mají dvojí jídlo, čtverý rozum, šesterou vytrvalost a osmery náruživosti. Oheň nikdy nemá dosti dřeva, moře nikdy dosti vody, smrt nikdy dosti tvorstva; která má krásné oči, nikdy dosti milovníkův.“

Ještě tuto významnou větu: „Muž jest ozdobou ženy, třebať žena neměla ozdoby nijaké. Bez muže ani krásná krásnou není.“

Domácí a cizí umění. — Knihovnu Sobolevského, jednu z nejbohatších co do vzácností tiskové literatury, vezou právě v šedesáti velikých bednách z Moskvy do Lipska, aby ji prodali dražbou. Bratři Rusové tedy ku svým vzácným sbírkám nechovají se o nic lépe než my, zejmena ku knihovnám svých mužův vynikajících. Knihovna Erbenova přišla v ruce antikvárův, knihovna Wocelova rovněž, Purkyňova dosud světem bloudí, atd. — Sobolevski věnoval čtyřicet roků svého života nejpilnějšímu sbírání nejvzácnějších kněh po celé Evropě. Kamkoliv přišel do města, první návštěva platila knihovnám veřejným i soukromým, bibliofilům a antikvářům. Jeho znal každý a on znal každého z těchto oborův. Sobolevski byl bibliografem v nejvýtečnějším slova smyslu, jeho znalosti byly ohromné a proto jeho knihovna tak znamenitě vynikla svou úplností děl starých i nových, ze všech jazykův. Všecky knihy jsou výtečně zachovalé, vazba jich obstarána jest prvními knihaři londýnskými a pařížskými. Pouze seznam těch knih obnáší dvacet jeden tiskový arch. Prodávány budou v červenci. Soboleski zemřel před třemi roky v Moskvě, kdež se i narodil.

— Dáma s kameliemi od Dumasa mladšího, provedená poprvé ve prospěch paní Šamberkové, osvědčila se i u nás co drama theatrálně efektní, přece však již valně zastaralé, ano místy zdlouhavé, a poněvadž jsou základy vnitřní pravdy v kuse tomto valně rozviklány, nepřirozeně rafinované. „Dáma s kameliemi“ jest a zůstane rostlinou pařížského skleníku; vlastní síla, vlastní barva životní není vlastností této rostliny. Úspěchu však došla značného.

— O Gounodovi zvěstovaly německé listy, že sám uvede ve scénu novou svou operu „Polyeucte“ po čas světové výstavy ve Vídni. Zpráva ta byla pouhý humbug, protože opera ta není ani hotova, a protože pracuje o hudbě k tragedii „Jeanne d'Arc“ od Barbiera a na Vídeň ani nepomyslil.

— Národní divadlo, nejdůležitější a nejkrásnější naše stavba v Praze, statně nyní pokračuje v před a má se za jisto, že letos dospěje až po hlavní římsu, kdežto na přes rok pokryto by bylo střechou. Nyní jest hlavní věcí, aby nevyprahnul fond — a pročež rozumějte, kdo máte srdce česká!

— Národní divadlo naše stane se bezmála nyní středištěm veškerých našich snah uměleckých. Jak známo, před několika roky vypsány jsou ceny na nejlepší dramata a zpěvohry — zaměstnáni tu tedy spisovatelé a skladatelé. V loni vypsány jsou značné ceny na ozdoby sochařské, zaměstnána tu tedy jedna důležitá část umění výtvarného. Nyní pak co nevidět vypsány budou ceny na vyozdobení vnitřních místností malbou a tím bude celé umění výtvarné engažováno. Ceny ty jsou patera druhu. Předně vyozdobena bude loggia, která má pět kupliček a pět polokruhových polí, a sice bude vyozdobení vzato z klasické alegorie, pokud s divadlem souvisí. Druhá důležitá místnost jest boyer, v němž jsou na stropě tři hlavní velká pole, čtyry postranní velká pole a čtrnáct postranních polokruhových polí. Zde bude znázorněn mythus, píseň, život slovanský, pokud s divadlem souvisí. Na to přijde předsíň s osmi polemi a třemi kupličkami. Tu budou scény z nejlepších dosavadních českých tragedií, veselober, kusů prostonárodních, oper vážných a komických, mimo to představena bude ve třech polích česká hudba, moravský tanec a slovenská pohádka. Posléze uvnitř divadla strop s létacími alegorickými figurami, pokud divadelní umění jimi se vyjadřuje a opona, k níž předmět musí býti figurální, ostatní pak se ponechává úplné volnosti umělcové.

— Cavourův pomník hotov dovezen z Florence do Turína, kdež bude postaven. Dupré pracoval o něm sedm rokův, začež dostal od obce turinské půl milionu frankův — a pomník se nelíbí. Jest prý to servilním, nedůstojným lichocením Cavourovi a urážkou Italie, jest-li že postava Italie před Cavourem klečí. Z vedlejších postav nikdo prý nepozná Povinnost a Právo, což znázorňují dva muži na zemi roztažení. Genius revoluce s pochodní, kterého krotí silná dáma politika, není prý také myšlenkou šťastnou. Cavour vypadá směšně, an jakožto vznešený protektor kloní se k dámě polonahé, která představuje Italii. Přední dobrá vlastnost figury hlavní jest podobnost.

Popěvky andaluzské.

Bolestí a marnou touhou,
říkají, že neumírá nikdo;
já umru na schvál, abych zvěděla,
zdaž po mně umře někdo.

Po celý den jsem veselá;
však večer při modlení,
tu div že v mlýnský kámen se
mé srdce nepromění.

S tebou ani bez tebe
mi potěšení nelze najít:
u tebe, že mne zabiješ,
bez tebe — musím hořem zajít.

J. V. Sládek.

Knihy nové, „Lumiru“ zaslané: Učební knížka zeměpisu pro vyšší třídy obecních škol. Sepsal Antoň Tille. Část I. Úvod, Čechy, Morava a Slezsko. Fr. A. Urbánek.

Navedení k rozboru chemickému. Sepsal dr. J. Hlasivec, vydání české upravil Jiljí V. Jahn. Fr. A. Urbánek.

Faust. Báseň Mikuláše Lenaua. Přeložil Josef Jiří Stankovský. J. Otto.

Cesta kolem světa za osmdesáte dní. Cestopisný román od Julia Vernea. Z francouzského přeložil J. Drn. Matice lidu ročníku VII. číslo 2.

Skalák. Obrázek z hor. Od Karoliny Světlé. J. Otto.

Lamač a jeho dítě. Povídka od Karoliny Světlé. J. Otto.

Ztracený život. Román od Gust. Pfl. Moravského. Laciné knihovny číslo 32. J. Otto.

O úpadku národa českého. Sepsal František Dvorský. Jan Otto.

Voltairovy spisy. Překládá Rob. Krejč. Sešit 5. „L'ingenu“, „Muž čtyřicetitolarový“. Jan Fiala v Rakovníku.

J. V. — Podobné věci uveřejniti nelze.

— *ozza.* — Na zásylky anonymní neodpovídáme.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpoledni.

Ročník I. — 1873. — Číslo 22.

Z Heydukova cyklu „Ze Slovenska.“

Kéž by!

Od temene modrých Tater
až k zelené hoře,
po galánsku pružno, čilo
zlatou nožkou poskočilo
bělučičké zoře.

Sluněčko už „očkem střílí“,
pěknou dobu věstí,
už se nese na poledne,
o kéž bych se, nežli sedne,
k němu mohl vznésti.

Eja, kéž — by vůle moje
křídla na se vzala,
by s pernactvem v šumném choru
duška moje při obzoru
čilo zazpívala.

Obkroužil bych kraj Povážský,
pozíral bych dolů,
kde Kysúca,[1]) pěkná voda,
vlaží hnízda skálorodá
slovenských sokolů.

Poprosil bych já to slunko:
postůj věru málo,
jenom co bys z jasna oka
hrstku růží u domčoka
v sádek nasypalo.

Stůj, pokud bys v oblok robám
nesneslo proud krásy,
a nezžehlo jednou ranou
sílu v světě neslýchanou
v srdcích naší chasy.

Pokud bysi nezrobilo
pro slovenské ženky
plátno jemně zlatotkané,
na ručníky cifrované
i ty košulenky.

Pokud bysi v proudech ohně
nezrobilo meče
a svou nemetalo zlobu
na každého, kdo v porobu
Slovensko mi vleče.

Jen začátek!

Jsou Maďaři „pod šablami“,
dobře se jim daří,
my jsme však ti staří,
raby z dětí děláme si sami,
až bůh do pusta nás zmaří.

Rozum dáme za hrjaté,[2])
právo za číš vína,
za turáček [3]) syna,
jazyk za polovic — tu ho máte,
veď [4]) náš život samá psina. —

No, Parome, dolů na to;
ty-li Slovák starý,
zahlaholi: Vari!
Syp jim v hrdlo pěkné živé zlato,
máš ho dosti na podary.

Pusť tu smečku řvoucích hromů,
vzbuď jimi, kdo dřímá,
nač je ruka třímá?

„metej“ v setí, však ty víš už
komu;
podpal, ostatní se zdýmá!

[1]) Přítok Váho, [2]) medem připravovaná pálenka, [3]) dvougroš, [4]) vždyť.

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

Byl-li v zámku zdržen, že přijíti nemohl, div nešílel. Denně objevovaly se mu nové vnady milého děvčete, její láska k němu byla mu nová a neslýchaná, neměl pojmu o takové něžnosti, cudnosti, zároveň se silou přesvědčení.

Musil ji ctít jak ji miloval, ale ta úcta byla sladká, nezavazující o žádné hrany a ostré trní, byla vnuknuta zcela nevědomky, proto v ní bylo kouzlo lásce rovné.

Šetrnost při ní stávala se mu takovou slastí jako důvěrnost. Nalézal v její společnosti nevyčerpatelné zaměstnání. Nádech čistoty, spanilosti, rozmilé prostoty vznášel se kolem ní jako zdravý vzduch.

Jak uměla se tázat! Člověk cítil se poctěn, mohl-li odpovědít. Chtěla býti poučena a naslouchávala zbožně výkladům.

Jednalo-li se o náboženství, ovšem s ním Hanuša nesouhlasila, nesměla odporovat. Ona se jen tázala zas a zas a Valter odpovídaje zabíhal mimoděk v kacířství, nevěda kde se vzalo. Poopravoval se pak, ale již to nešlo.

On nebyl k tomu, aby si byl tím hlavu lámal. Jak to řekl, tak to řekl, vždyť jej neslyšel žádný kněz.

Madlena dívala se spokojeně do ohně, u něhož seděla, naslouchajíc těm rozmluvám. Viděla v duchu vítězící pravdu v dětských ústech, ve skromných Hanušiných otázkách, z nichž přirozeně vyplývaly odpovědi po pravdě.

Přišla pak doba, kde milenci oba vzdychávali, kde tlumíce slzy za ruce se držívali, hluboko do očí sobě pohlíželi a slovo žádné z ňader se nevydralo. Ale jednou zachvělo se vzdechem Valterovým: „Hanušo, buď mou na věky!“

Ona neodpovídajíc sklesla mu v náruč. Když pak odešel, řekla Madlena: „Poslyš, Hanušo, pověz mu nyní, čí jsi a že se můžeš státi chotí jeho.“

„Řeknu mu to, teto, jdu zejtra na hrad a potkám jej.“

XIII.

Nepotkala Valtera jdouc na hrad, ale vešedši do dvora zpozorovala nepokoj mezi služebnictvem. Tázajíc se, co se stalo, slyšela, že té chvíle pan Bohuše těžce se roznemohl. Zámek se hemžil kněžími, nemocný nechtěl vidět lékaře. „Mně jest lékaře duše, nikoliv těla, zapotřebí,“ pravil.

Na štěstí znal se jeden z dominikánů v léčení a zastával tedy úřad ten. Po jeho výroku zbývalo prý nemocnému již několik jen dní; z poblouzení duševního, v němž hrozným vidinám podlehal, nerozeznávaje skutečnost žádným spůsobem, již neměl se probrati.

Komorná paní Zástřizlové Hanuše tuto zprávu podala a pobízela ji do panina pokoje. Byla přesvědčena, že se bude paní těšit, uvidí-li ji zde. Jeť prý leknutím a žalem bez sebe.

Bratři dominikáni měli závěť v rukou i přáli si, aby nic více na ní změněno nebylo. Prostředkování Valtera z Dietrichštejna nevymohlo otcům olomúckým nic více než 100 zlatých. Že si s tím velkou práci nebral, je patrno.

Valter uslyšev o onemocnění pana Bohuše, zavřel se ve svém pokoji. Viděl, že mu nezbývá naděje na dědictví, spílal si bláznů, vysmíval se sobě. Avšak, uváživ vše, viděl, že mnoho neztratil. Ztrávil příjemně celou zimu, jedna naděje mu sklapla, nuž to bylo všecko; vždyť svět byl jinde otevřen a v něm naděje dost. Zde poutala jej jediná Hanuša. Hanuša, to sladké milé dítě. Pohřížil se v myšlení na ni a tu zpamatoval se, že jí byl slíbil přijíti vstříc.

Hodina byla již minula. Ona musila být buď v zámku neb opět odešla. Šel ji hledat a našel ji v pokoji, kde paní Liborie se zdržovávala. Hanuša plakala. Nemohla doufat více, že dědovi se poznat dá. On zemře a ona nejsouc jím uznána, nestane se hodnou Valtera. Vše zdálo se jí ztraceno. Komorná nechápala hlubokého bolu toho děvčete.

Mezi tím přivedl páter Alois klesající a omdlévající paní Liborii. Odevzdav ji komorné opět se vzdálil. Paní Liborie sklesnuvši do křesla a vidouc Hanušu i Valtera, podala každému ruku. Oba poklekli, Hanuša tulila se k ní jako k matce. Valterovi vstoupily slze pohnutí do očí, zapomněl té chvíle na sebe a všickni tři cítili se bolem, hrůzou ze smrti a jakýmsi tušením, že k sobě náleží, spojeni.

Paní Liborie se chvěla. „Můj bože,“ řekla, „jak to vydržet; povinnost volá mne k jeho lůžku, nemohla bych si prominout, kdybych mu nedosloužila, ale jak mi úzko!“

„Milostivá paní, vezměte mne s sebou, chci vytrvat s vámi,“ prosila Hanuša. Prosila, že Liborie neodolala.

Sotva se posilnila, dala se vyprovodit Hanušou.

V ložnici nemocného bylo ticho, modlitbami dvou mnichů rušené. Nemocný ležel co učiněná mrtvola, obličej nepohnutý jako z vosku. Vztyčoval se pomalu a zdálo se, jako kdyby mrtvola vstávala. Zpovídal se nahlas z činů hrozných, kterých snad ani nebyl spáchal. Oči příšerně se mu leskly. Kněží držíce jej modlili se hodně nahlas. On mluvil tím hlasitěji, byla to strašná směsice hlasů.

Hanuša hrůzou se třesouc, připomněla si podzemní hlasy v jeskyni ponikevského údolí. Držela Liboriiny ruce, sama klesala hrůzou tohoto dojmu. Nemocný jal se modliti litanie, v tom kněží mu nebránili.

Dlouho však nesloužila mu paměť a on přeskakoval, jmenoval jmena světských osob, jmena ďáblů, zvířat, volal skály, řeky, moře a zem na přímluvu u boha. Přerušovali-li jej kněží modlením, dopaloval se, rval se s nimi a řval. „Vím, že mne bůh nevyslyší, všickni svatí mi nepomohou, proč by se dali tak dlouho prosit, musím svolati všecky mocnosti nebe, země i podzemí!“

Hanuše bylo, jako kdyby se potácela s dědem svým přímo do propasti. Probděla s paní Liborií dlouhou strašnou noc u nemocného. Ráno zkázala Madleně, co se děje a že v zámku zůstane, dokud jí bude milostivé paní zapotřebí.

Madlena dala si služebníkem ze zámku vše dopodrobna vypravovat. I ji poděsila právem zpráva, že se pan Bohuše více zpamatovati nemá. Přemýšlejíc, jak by zakročila, či mohla-li by něco učinit, zavřela svůj domek a vydala se na cestu k Ctiboru, který jediný poraditi mohl.

Cesty byly špatné, sněhy tály, vody vystupovaly ze břehů. Madlena tenkráte již nebloudila a nedbajíc překážek našla cestu ke sbořeništi Ctiborovu.

Zatím co lidé tam dole se namáhali, aby trochu zlata a stříbra jeden druhému vyrvali, trávil starý poustevník svůj čas při bídné stravě, při hrubé práci o samotě a s nikým nejsa v rozbroji. Neprosil boha za nic, leč aby mu dopřál spokojenosti. Děkoval za každou příležitost, kde mohl pocestným posloužiti. Tuhá zima byla mu takové příležitosti dosti poskytla. Myslil někdy, že ji nepřečká, byl by velebil poslední hodinku. Avšak nikoli, předržel zimu, hlad, nepohodlí a byl tu ještě. „Také dobře,“ řekl, „však dočkám se konce a země je z jara tak krásná. Nadarmo neříká se o starcích, kteří přečkávajíce dlouhé doby a svízele jejich neumírají, že budou „hlídati svět“. Však bývá jim, jako by jej hlídali od „pokolení na pokolení“.

Vracel se upomínkou v minulost, bylo mu to zábavou jako čtení, jež je čerpáno z hlubin srdce. Vždycky nemohl se rozzpomínat, často myslíval jen na své práce, na dříví, na vodu, na úpravu své potravy ze sušených lesních plodů. Pamatoval též na Hanušu; vrtíval hlavou, vzdychal nad přítomností a hledal jakýsi klíč k budoucnosti vlasti.

Astrologii byl se později odnaučil, přiučiv se vědě astronomické. Pozoroval tedy běh hvězd z hradu svého a znamenal jej na stěnách.

Znal je všecky, kdy přicházejí, odcházejí, kudy putují. Tak znal pouť rostlinstva, rozkošnou dobu květů, vyvážel z jeskyň dávné zbytky zvířat předvěkých, skoumal běh vody a doby dešťů. Četl v přírodě, četl v minulosti i v knihách svých. H l í d a l s v ě t.

Když po pádu Valdštejnově činnosti se odříkal, neprchal z vlasti za jinými exulanty. Nikdo ho neznal, an při všem jednání vždy skromně pozdálečí trval. Vrátil se zas do Prahy do bídného příbytečku a hledal co učitel dítek nejskrovnější mzdu. Zdálo se mu, že jiného činiti mu nezbývá.

Uvažoval proudy událostí přítomných, znal ze zkušení obratnost vychovatelství jesuitského, pochopoval, co se díti má s celým národem a kterak od kořene smýšlení a směr vzletu duševního má zpřevraceti se, an kmeny nejvzdorovitější již vyrvány a skáceny byly. Všecek duch byl otravován, aby z něho nadání lidu sílu a zdravý úsudek čerpati nemohlo. Knihy, potrava ducha, upalovány, ničeny, pronásledovány jako živé tvory.

Vychováním mládeže dovršovalo se dílo zahubení národa, který vynikal bystrostí, jenž otevřel osvětě dráhy pověrou a špatností zatarasené.

Jako poustevník sedával Ctibor tenkráte již ve své komůrce uprostřed kamenné pouště, jež tehdáž slula také Prahou. Prahou, to jest hvězdou polární každého rodáka v Čechách i na Moravě. Přes jeho hlavu vlnila se povodeň vítězoslavné strany. Stavěly a ozdobovaly se kostely ke cti a slávě římsko-katolického náboženství. Panna Maria vítězná, oslavovaná již po porážce bělohorské, byla znova velebena, v hedbávné šaty, aksamitové pláštíčky odívána, korunkami a perlami velké ceny zdobena.

Tato zbožná práce připadala vznešeným katolickým dámám. Ženy středního stavu chodily se dívat na výstavu té Marianské nádhery v blbé prostotě. Ženy chudinstva plazily se po kolenou, žebroníce o nějaké to pohodlné teplé místečko v onom někdy světě.

Lidé stali se neskonale pokornými před pánem bohem i před vyššími. Titulů nemohli se ani nabažiti. Veškerý proud obraznosti, zdá se, že se vyčerpával u vymýšlení titulů a významů nejponíženější pokory. Rázný duch, otevřené slovo, svoboda myšlénky odstěhovala se z vlasti. Vymačká-li se šťáva z ovoce, zbývá suchá, bezživotná vláknina.

Nadutost pozdvihovala hlavu, pýcha stavů zrodila se znova po rozkladu, jemuž ji podrobovalo učení bratrské, po poctivé spravedlnosti, ku které snažili se vyznavači boží pravdy dospěti. Rodiny, které prv želely svých příbuzných a přátel ve vyhnanství neb zahubených, nemohše snésti nadutost druhých, odhodili poslední sympatie a tvářili se rovněž nadutě. Srdečnost byla vyobcována i od krbu rodinného. Poměr dětí k rodičům stával se nesnesitelným pro tyranii rodičův. Vlídného oka dítěti ukázat bylo slabostí, pocelovat mu milounkou tvář, rodičů nedůstojno. Mluvilo se k dětem tím přízvukem, jako nyní krotitel na psa promluví, ruce a nohy nastavovaly se jim k líbání.

Metla a hůl byly nevyhnutelnými nástroji při vychování. Byl to odlesk otcovského jednání vlády s národem, který se zračívá vždy ku podivu v zařízení rodinném. Studujeme-li žití rodinné kteréhos věku neb kteréhokoliv národa, vidíme vždy takovou analogii.

Tážeme se, co dělo se s Ctiborem v té povodni? Nestrhla-li jej s sebou buď v záhubu neb do souhrnu těch převratů? On obojímu odolal a tak odolali snad mnozí, o nichž dějinám ničeho poznamenat nebylo. Jeť úkolem krásným nás vypravovatelů pohádek, že se smíme rozhlížeti po osobnostech za nepatrné považovaných, že smíme paběrkovati v zápětí dějepisců a čeho oni nezavezli ve skladiště přísné vědy, která nepřijímá leč osvědčená fakta, že smíme uvažovati my a do svých herbářů ukládati.

Je dvě stě let od oněch dob. Díváme se do vzdálenosti té teleskopem dějepisu a stereoskopem rodinných poměrů, za nimiž nalézáme fotografie přenášené od jednoho pokolení na druhé. Seslabují-li se odliky přenášením, zachovávají přece typickou věrnost až úžasnou.

Ctibor byl postrkovaným informátorem. Býval-li ke stolu pozván, sedával na posledním místě, nejbídnější sousta bývala jemu udílena, vyučoval děti v čeledníku, aby se zachovala pozlacená okrasa pokojů, která nabývala vždy většího přepychu, přeplňujíc nářadí i přibytky.

Figurky, římsičky, malá šplátka a tisíceré hříčky vyháněly děti ze světnic do zvláštních pokojů, podobných čeledníkům, kam vnikalo nejméně světla, kde nebylo ani obrazů, kněh a jiných předmětů k poučení, kde vládlo přísné pravidlo školní. Kde tolik příležitosti neměli, aby dítkám zvláštní světnici vykázali, tam mohly po dvoře a po ulicích běhat, jen aby doma nic nezkazily. Zdivočily-li, byla k napravení metla.

Tento spůsob vychování nechceme psáti na vrub jesuitům co hlavním ředitelům tehdejšího vychovatelství; vyrůstal z ducha celé doby naší vlasti, z níž Komenský byl vyobcován a za kterou mezi tím téměř jediný myslil, pracoval a trpěl.

Ctibor hledal, kupoval a úzkostlivě skrýval knihy od jesuitů pronásledované. Nikdo u něho je netušil, on nemluvil o nich s nikým, mluvil vůbec málo a usmíval se jen na své žáky.

V rodinách, kde soukromě děti vyučoval, soudili takto o něm: „Je to užitečný člověk, děti něčemu se naučí, ovšem je na ně málo ostrý, za to je zase skromný v požadavcích."

Býval odporučen takto: „Je to vychovanec olomúckých páterů, dal se později na vojnu, tam ovšem nevyniknul a nyní je rád, že může učiti děti." Učiti děti, to náleželo mezi nejbídnější úřady.

Jindy bývalo o něm řečeno: „Ten člověk je vlastní vinou nešťastný (neb nešťastným zajisté se zdál), páteři jesuité chtěli jej přijmouti do své koleje za pomocníka, nabízeli mu, že by jej též do řádu přijali, on jenom za všecko děkuje. Ať tedy trpí."

„Snad má nešťastnou lásku," prohodil někdo jiný a se smíchem byl tento výrok co oblíbené vyražení přijat.

Ba ano, víme, že měl Ctibor jedinou a to hluboce nešťastnou lásku. Obyvatelé pražští oddávali se zas všelikému veselí. Domácí učitel býval zván a sloužíval za terč posměchu.

Každá doba mívá své šašky, tenkráte to začínalo, že se jimi stávali hlavně páni učitelé. To bylo za působení vyobcovaného Komenského, za vlády zdomácnělých jesuitů, kteří bývají co vychovatelé vychvalováni.

Ctiborovi minul mladý věk, ani o tom nevěděl, nevěděl, že postavením svým trpí; trpěl věcmi většími u větší míře. Co zlého zkoušel, splácel svým žákům trpělivostí. Co zlého kolem něho se dělo, hojil v duchu tajným zaměstnáním, knihami a pracnými studiemi.

XIV.

Po obléhání Prahy od Švédů, po uhájení jejím mládeží jesuity vypěstovanou, fanatisovanou, zdálo se Ctiboru náhle, že pobyl dosti dlouho v Praze. Byla to dlouhá řada let, hůře než na poušti strávených. V těchto letech toužíval často po opravdové poušti, snil o jakémsi úkrytu kdesi v lesích, kde by jen myšlénkám svým žíti mohl. Věděl, žeť to pouhý sen, kdož ale nenahražuje si smutnou skutečnost blahým sněním? Jeť umění krásným a blahým snem člověčenstva od věků trpícího. Jak rádi zapomínáme pro tyto sny na všecky smutky?

Ctibor byl dosti smutný, trochu méně jen smutný skutečností. Přestrojiv se za kramáře a nakoupiv za peníze perně vydělané a schráněné nějakého zboží, do něhož mu bylo možná ukryti milované knihy, cestoval na Moravu, kterou toužil po dlouhých letech zase spatřiti.

Cestoval z místa na místo, seznamoval se s krajany svými a vyslídil skryté evangelíky. Rozdával některé knihy, jinde podařilo se mu nějaké koupiti anebo zachrániti.

S tímto vzácným zbožím přecházíval zas přes hranice české a přiváděl knihy do oběhu. Byl to obchod nebezpečný i svědčilo to o obratné smělosti tohoto obchodníka, že mohl po léta jej provozovati. Nebyl úkolu svému učitelskému nevěren, vyučoval nyní v širších kruzích a nebyl více za šaška považován ani postrkován.

Známí jej vítávali se slzami, zasedával na první místo, vykládal jim o bratrské jednotě, o událostech minulých, oživoval smýšlení svobodné a bádání po pravdě. Dával návod, jak dítky vychovat, jak by měli z přesvědčení věrnými zůstat. Cítíval se poměrně šťastným, když kočoval se svým šedouškem, který malý vozík táhl z místa na místo. Tenkráte seznámil se i se Šimonem, u něhož míval hlavní sklad milovaných kněh.

Zráda naň číhala, jak jinak býti nemohlo při velké odvážnosti jeho. Olomúčtí páni jej lapili, stal se mučeníkem. Na mučení nepřiznal se, kde knihy má, ješto málo jich bylo u něho nalezeno, tím méně zradil přátele, po nichž pátráno.

Za mrtvého zůstal v mučírně ležet, oživna byl do žaláře dán, z něhož as po dvou letech uprchl. Vleknul se co žebrák Německem. Byl opět na poušti, mezi lidmi cizími, aniž věděl, kde krajany své hledat.

Často přespával kdesi v úvoze hladem umíraje. Přece hledal stopu s vytrvalostí neslýchanou, stopu velkého Komenského. Bylo to podruhé, co sledoval přítažlivostí puzen vůli nadlidskou, vůli, která nad současníky vyniká. Jak jinak dělo se však nyní, jak jinak tenkráte, když za Valdštejnem hřmotil!

Nyní cítil se již starcem co do těla, bída hlodala mu u srdce, žebrota jej skličovala, ale jak viděl mnohem jasněji, s jakým velkým vědomím putoval za vychovatelem vychovatelů, za vychovatelem lidstva! Nedoufal více pro sebe ani pro svůj věk, doufal jen v dobro a cítil tu svatou mohutnou povinnost, vychovati mladinké ty štěpy lidstva i tenkráte, zastírá-li nám smutné poznání i naděje i víru.

Láska zbývá z každého náboženství, proseje-li je čas na své neunavné řítici. Mládež tu lásku v sebe ssaje jako mladé osení skvostnou vláhu. Splácí pak důvěrou, splácí novými úkazy, svěžími pokroky a stará hlava přemýšlením mdlá klade se do země s touže důvěrou, s jakou kladli ti mladí zvědavé hlavy na prsa starce zkušeného.

Ctibor dožebral se ku starci Komenskému, jenž neodepíral přijímati dary lásky, náš bludný Odyssevs. Ctibor byl u cíle. Takového štěstí posud nebyl seznal, aby byl zaslechl slova moudrosti bez bázně a veřejně. Ale ta bolest, že to není doma, ta bolest, že viděl na vlastní oči denní klopot, zápas s nepřáteli, nedorozumění s přátely toho muže, jejž mezi bohy řadil!

Věrná prsa Ctiborova trpěla s sebou, ač on sám vždy skrovně jen mezi posledními meškal. Nyní však mohl volně se učit číst, seznat, kam věda veškerá dospěla a účastnit se některých prací její.

Pravili jsme již, že Ctibor po smrti Komenského na Moravu se vrátil. Měl opět skvostného zboží literního s sebou a znaje posud tajné cesty, průsmyky, pěšinky a jeskyně, jichž druhdy již také byl používal, dostal se až do hor drahanských, námi popsaných. Byl však již starý a sešlý, aby znova zkusil dřívější kramářství s ideou. Nikdo jej neznal více, mnozí byli zemřeli, jiným bál se ublížit; ušlť minule toliko jeho hrdinstvím sondu inkvisičnímu. Ubytoval se tedy co pravý poustevník v jeskyni na propasti. Odtamtud vycházíval opatrně s prázdnýma rukama co žebrák a hle, našel Šimona i některé jiné souvěrce.

Ale jak uleknul se, seznav, kterak vyznání evangelické od jeho vyhnanství se vytratilo, jak znova vše se změnilo! Málo, málo již bylo věrných, Šimon byl posledním jeho přítelem! Všickni přátelé radili mu, aby ze svých hor nevycházel, přicházeli k němu, slibili, že mu budou přivádět nové přívržence — nepřiváděli však a sami zřídka přicházeli.

Zpočátku naplňoval Ctibor žalem lesy a hory. Zvolna utišil se, až došel k uspokojení, v jakém jsme jej seznali.

Vyslídil si svou zříceninu, v které pak bydlel, seznal od pocestných, k nimž v podobě žebráka se družíval, pověry lidu a jmenem zavražděného poustevníka stal se dobrodincem pocestných. Již neměl příležitosti žádné, cvičiti mládež, poučovati lid. Učil se sám. Vychovával sebe ve stáří svém.

Tážeme se pro koho a k čemu? Snad ne pro věčnost, o níž přece nevěřil, že jeho osobnost zachová? Otázka: nač se učíme a pro koho, budeme-li toho či jiného potřebovati, jest nepřemožitelným úskalím, na němž se ztroskotávají denně pokusy vzdělání a útoky osvěty.

Na tuto otázku nelze nikdy odpovědít. Vždyť vidíme nevzdělané lidi, jak bývají šťastnými a všeho účastnými. Nač tedy vyššího vzdělání? Nač skoumal a učil se Ctibor, který nenáležel téměř ani mezi živoucí pokolení více, který očekával denně, že na věky usne v pobořené věži své? Nač tříbil posud svou povahu, bděl nad každým citem, těšil se, zdařil-li se mu dobrý skutek a dětinsky se radoval, dovedl-li něco nového pro domácnost urobit?

Nerozřešíme otázku na tomto místě, kdežto ji lidstvo v theorii posud nerozřešilo, řešíc ji tím lépe v praxi velkolepých věků.

Ctibor myslíval si: „Celý svět věčně se učí a skládá zkušenosti svoje co zříceniny v lůno minulosti. Budoucnost je nalézá a učí se dále. Hle, na nebi krásná luna, jež leskem svým nás vábí. Též ona prý je troskou někdejšího žití. Proto druží se její lesk tak vábně k stínům starých rozdrolených zdí a řítících se roklin. Z jejího pohledu vážíme nové domněnky o sřícení se někdy kvetoucích světů našich.“ Ctibor předbíhal svými domněnkami fakta objevů vědeckých. To však prý často se děje. A tento tichý domácí mudrc nepověděl své sny nikomu, tím méně napsal je.

Tušil snad, že přijdou bez toho někdy na jevo.

Pak myslíval si starý poustevník, mnoho-li takových zřícenin již naplňuje ty nedozírné, myšlénkou neobsáhlé prostory nebeské. Nebylo mu divu, že snil o zříceninách, sám jsa poslední ssutinou velké jednoty mravního i duševního pokroku a živ jsa mezi troskami přírody i lidských staveb, mezi zbytky pověry pohansko-křesťanské, rozpadávajícími se a udržovanými vítězným kněžstvem jako mrtvola mezi živoucími.

Zíraje do takového bludiště, vracel se s radostí vznešenou do souzvuku přírodního. Dokud člověk s přírodou souhlasí, dotud je blaženým. V tom souzvuku jen sluší hledat pravdu, v něm toliko cnost . . . .

Kdyby byl předstoupil před poustevníka skutečně duch vražedníka rytíře, jehož lid na hradě blanském si myslil,

nebyl by mohl tak zaraziti se, jako objevením se Madleny. Byl přes tu zimu hodně sestárnul a lidem více než před tím odvyknul. Již myslil každé chvíle, že s životem se rozžehná, myslil si, že je tomu snad dvacet roků již, co Hanuša s ním se rozžehnala. Pletl si čas v jednotvárné samotě své. Někdy myslil, že nedávno z Prahy byl odešel s knihami kramařit a jindy kladl měsícům délku roků.

Myslil mnoho minulé zimy a sice o těch zříceninách světových, v něž se vmýšlel, zanášeje své domněnky od hvězdy ku hvězdě a hledaje duchem ty hvězdy bez lesku vlastního, jež ze země nevidíme. I Ctibor byl hvězdou bez lesku a památka jeho beze jmena zmizela.

Hledajíc po obzoru dějin viděla jsem hvězdy zářící, ale hvězdu jeho našla jsem citem, jak on na nebi je hledával.

V tom myšlení ubíhal Ctiborovi čas, naplnil se však obsahem tak velice, že jej měřil dle jiného kalendáře, než jaký mu odstěhování se jedné zimy podalo.

Vedl Madlenu do věže. Ona se lekla jeho sešlosti a když on jako blouzniti začal a nemohl vyznati se v čase, pochybovala, že si vyšla o žádoucí radu a pomoc.

Upamatovala jej, jak věci se mají a jala se vykládati mu o Hanuše a o všem, co jsme sledovali. Stařec popadal se za hlavu, jako by tisíce šípů jej bodalo.

Odvyknuv rozmluvám, pojímal vypravování Madlenino, jakoby mu zvučel silný nástroj hudební do uší. To však brzo přešlo; nervy poustevníkovy byly cvičeny, pružny, neunaveny, všemu zvykajíce. Zvykly hučení tohoto vodopádu, jak v duchu Madleninu dlouhou řeč nazýval.

Když ona domluvila, musila mu znova vykládat, oč vlastně se jedná, že hrozí totiž Hanuše nebezpečí, nestat se dědičkou umírajícího Zástřizla a ztratit milence, aneb čest, aneb lásky štěstí, proto že by ji Valter za manželku nepojal, nebyla-li by za urozenou uznána.

Najednou pochopil poustevník všecko. Vstav hledal svou hůl poutnickou. „Děkuju ti, bože, žes mi poslal práci," řekl a chystal se k odchodu. Madlena bála se, že je chorý. Ale on pravil k její námitkám: „Vždyť dobře pochopuju všecko. Několik pocestných bloudíc touží dostati se k cíli. Mám jim pomoci, aby našli cestu. Toť je po drahná léta milým úkolem mým. Nemodlím se k bohu nikdy. Oč bych jej prosil? On ví, co se mnou činiti. Nač bych jej chválil, vždyť jsem jeho bytosti ani neporozuměl z obmezeného stanoviska svého žití. Kdybych jej chválil, měli by nešťastníci právo mu zlořečiti. Pozoruju tedy bez úsudku přenáhleného jeho svět a říkám bohu samému, že o něm nic nevím. Ale děkovati mu mohu, ať mne slyší neslyší, ať je neb není; vždyť děkujeme také mrtvým, vždyť děkujeme i slunci, které je hmotou ohnivou. A já mu děkuju po každé, nalézám-li příležitost ke skutku lásky."

Madlena co pravý člen někdejší velkodušné jednoty nedala zarážeti se filosofováním jeho; nemohla-li pochopiti plný smysl jeho mudrování, aspoň připouštěla svobodu myšlének jeho. Byl to u ní velký pokrok od doby, kde jsme ji seznali a vidíme, jak byla duševně čilá. Bylo to vůbec mnoho na onen věk při prosté ženě, která mnou není nikterak idealisována, jež pouze vyplývá důsledně z úkazů, které nám dějiny zachovaly.

Velmi byla Madlena pohnuta jeho posledním výrokem. Nesrovnávala-li se s ním ve smýšlení, vyhledávala-li jej proto jen, že nikoho na světě neměla, ke komu by se utekla, i poznala náhle v posledním jeho výroku pravý hlas bratrstva. Jmenem lásky úplně mu rozuměla, oddala mu ducha svého a důvěřovala mu z celé duše. (Pokračování.)

Zlý Petr.

Arabeska. Napsal *Bohumil Havlasa.*

(Dokončení.)

Upomínka na událost tu tkví mi posud v mysli do nejmenších podrobností, k čemuž hlavně to přispělo, že často bývala oživena pozdějším vyprávěním matčiným.

Zlý Petr kvapil přímo k hořícímu statku a zavřev za sebou domovní dvéře na závoru, vrazil do zadní světničky. Otevřel jsem oči. Matka posud neměla tušení o neštěstí, stála u skříně a pořádala prádlo. Byla sama doma; otec byl v městě na trhu, chasa na poli; nepozorovala mne, stála mžik bez slova před zrzkem, pak chvějícím se hlasem, v tušení zla zvolala: „Petr! — Co tebe sem přivádí?!"

„Po šesti letech," řekl on, avšak s takým výrazem, že matka zbledla.

„Zakázáno ti prahu našeho překročit."

„I když ti přináším tvé dítě?" Matka teprv teď si mne povšimla, ležícího v zrzkově náručí.

„Mé dítě!" vzkřikla. Sklouzl jsem k ní na zem; objala mne úzkostlivě: „Co ti je, Jeníku?" Zavrtěl jsem hlavou. „Proč jsi mi jej tedy přinesl?" zvolala k Petrovi. Přikročil rychle k oknu a vyrazil je. Matka sledujíc jeho pohyb, zalomila rukama. V několika těch okamžicích nastalého ticha jasně dolétal k nám praskot, šum požáru, křik sbíhajícího se lidu. Bylť Petr nejprvnější ve statku. Matka zaleklá příchodem Petrovým, za řečí nepovšimla si toho a hořící budova nalézala se právě v nedohledném ze světničky místě; teď však, any plameny zhoubnými jazyky uchvacovaly protější krov sejpky, a horkou svou náručí objaly dřevěnou budovu, zatarasivše tak přístup lidí k přístěnku, seznala celý dosah hrozícího nebezpečí, seznala příčinu příchodu Petra. Pohled ten byl jí odpovědí, strašnou odpovědí. Ze sevřených leknutím prsou zvolala: „hoří!" a v témž okamžiku sevřela mne v náruč. Nebál jsem se, byl jsem u matky. „A tys jej sem přinesl?" „Do domu zkázy."

„Petře!" Ve výkřiku tom byla obsažena všecka hrůza. Praskot, lomoz, křik s zdvojenou silou doletal k nám. Matka se vzchopila; s vynucenou nebezpečím srdnatostí vrhla se se mnou ku dveřím. Zrzek však dostřehnuv její pohyb zamknul, vytáhl klíč a vyhodil jej oknem. V chvíli té vyhlížel hrozně, říkávala později matka, a mně se přec zdál velikým; ni nejmenší změna neobjevila se na tváři jeho, jen lehký úsměšek, když odsoudil nás k strašné smrti. Za to matka klesla zničena. Chopil ji za ruku a polonásilně přitáhl k oknu: „Viz!" zvolal, „střecha nad námi již chytá!"

„Pomoc! pomoc!"

„Nuže, proč nevoláš víc?“ smál se, „nebráním ti, nech ti pomohou, kteří ti náleží, tvému dítěti.“

„Mé dítě!“ vzkřikla matka znova oživena, „mé dítě!“ opětovala jako pamatujíc se a přiskočivši k oknu zvolala vší silou: „Pomoc, pomoc mému dítěti!“ V odpověď zněl lomoz, praskot, křik. V zadní té části statku, kam okno čelilo, neukázal se nikdo, byltʼ příchod zamezen hořící sejpkou a od předu nikdo nepřicházel, snad již i tam hořel dům a lidé nalezše dvéře uzavírány, nestarali se příliš o vnitřek záhubou hrozící; měli za to, že nikdo z domácích není doma. Chopila zrzka za prsa a pohlížela mu v tvář — zdálo se, že se zachvěl. „Petře, probůh, propusť nás — aspoň Jeníka —“

„Tvé dítě? nikdy! Tebe ani je, nesmíte jemu více náležet.“

Matka zalkala. „Chceš nás zavraždit — Pomni na věčný soud!“

Zasmál se. „Což se ho hrozím?“ A jako v šílení pokračoval: „Věčný soud! za hodinu tuším budeme na něm všickni tři, pravda-li, co na kazatelně hlásí. Tam se mi konečně odlehčí, tam soudci vrhnu kletbu v tvář, povím tam, proč člověk je stvořen, jenž bídným plazem býti má, povrhelem zván kýmkoli? Poptám se, proč stvořen ten chuďas, jenž znamenán s blbou myslí, tupým rozumem, bez touhy, citu! Aby necítil co člověk jiný lásku opět k člověku: láska koruna prý blaha, cnosti, láska ta, jež tak čista byla, tak dobrá, věrná, věř, Kristo — ne, nikoli: ona vedla k zločinu! Šlechetnost i u ní zemřela!“ — Veškeré pocity, jež tuto řeč vyvodily, byly na tváři jeho obrazeny.

„Já tě prosím, ta, kterou jsi miloval.“

Tupě na ni pohledl. „Ta? to není více ta, též ne ten pilný, dobrý Petr: zlý zrzek stojí před tebou. Miloval!“ pokračoval, kdežto matka s rostoucí hrůzou pohlížela oknem, jímž se počal valit kouř — „bylo to tenkrát. Bylas tak dobra, med na jazyku, dobro v oku, já bral s chtivostí a chtivost stala se mi potřebou. Ten dobrý, hloupý Petr se mozolil, chtěl potem, krví dokázat, že ač chud hoden jest tebe. Nosili jste mne na rukou, pravda, a když jsem konečně prosil, toužil, žebral o přízeň, neuznáno mne za hodna odpovědi. Pak jsem slyšel pod košatým stromem, otcem mé píšťaly, šepty zamilované; přišel jsem co den a duše má se otravovala. Šel jsem k otci tvému, hospodáři, pro nějž tekl můj pot, žádal jsem o tvou ruku; vysmál se mi. . . . Pak byly námluvy, byla svatba: leč ne já ženichem!“ zasmál se. Obličej jeho nabyl až běsného výrazu.

„A víš, ten den,“ pokračoval, „první ta svatební noc, jak vyšlehl na střeše plamen? — chtěl jsem vám posvítit k libánkám. Uhasili to, uprchl jsem. Jen tys mne poznala, vím to: mlčela jsi. Tím chtělas mně snad zaplatit, mne se zbaviti — tím jsi se odsoudila. Nemohl jsem tě vidět s tím cnosti pohledem, ana znajíc velkou vinu nepříteli promíjí, staví se nad něho, chce se učiniti vznešenou. . . . Od té doby jsem čekal, kde budu moci říci: Hle, činem tím jsi mi chtěla ukázat útrpnou lásku tvou, čin ten byl tvou záhubou; já nechci býti vděčným, lepším, nechci zřít to oko promíjející, myslit na tvou útrpnou přízeň — a na důkaz toho stal jsem se zlým. Tvé dítě zde chtěl jsem si odchovat; nevíš, že skoro co den dlelo vedle mne, chtěl jsem vdýchati jed v jeho duši, bych tebe otrávil. Přišel však dnešní okamžik, mé plány byly ty tam, doba odplaty přišla dříve. Umřeš i dítě tvé, ve společnosti protivného zrzka! Viz! Plameny, budova jimi zachvácena, ty umřeš a poslední okamžik musíš zřít v mou tvář, jež bude jásat pro vykonanou pomstu —“

Matka štkala, těsně přivinula mou hlavu na prsa, jenž jsem bez slov, ano bez bázně, nerozumě slovům, pohlížel udiven na oba. Byl jsem u matky, co se mi mohlo stát? Kouř mne však tížil na prsou, zakašlal jsem. Matka se zachvěla. „Milosrdný bože!“ vzkřikla a vrhla se před zrzkem na kolena, „mé dítě umře strašnou smrtí! Petře, jen je pusť, je osvoboď, já ráda zahynu, snad jsem vinnou, přiznám se, jen dítě mé — neznáš, jak je miluji: láska to matky!“

„Matky —“ řekl, „neznám ovšem lásku tu, leč jinou; zdaž větší která nevěřím; ta, již znám, mne zničila, učinila mne: zlým zrzkem.“

„A bůh!“ —

„Jeho soudu se nebojím, spravedlnost jeho chci.“

„Spravedlnost beře se jinými cestkami. Klameš se!“

„Klamu? Ó já po celý život jsem se klamával. Nechť!“

Matka neprosila více, neposlouchala, přitiskla mne úže k prsoum a vzdychla: „Můj bože, můj bože!“ Kouř naplňoval již světnici, horko hrozilo úplným seslabením. „Umřeme,“ oddýchala těžce, „já i tvůj Jeník — s bohem, Václave!“

Blesk zběsilosti přeletěl tvář zrzkovu, když zaslechl jmeno mého otce. „I poslední vzdech chceš jemu věnovat?“ zvolal, „chceš mne mučit i nyní — toho ti nedopřeji!“ Chopil ji za ruku: „Ty zemřeš s výkřikem zděšení, ne s jeho jmenem.“ A vlekl bezvládnou matku k oknu, jímž šlehaly již plameny. Ohnivý jazyk zasáhl její tvář. Vzkřikla bolestí a procitla z polomdloby.

V tom okamžiku teprv jsem se zhrozil; seznal jsem, že zlý Petr matce chce ublížit, slabou silou svou udeřil jsem jej do ruky. Pustiv matku vyzdvihl mne a zasmál se hledě mi do tváře: „Hoj, klouče, již teď chceš kopati? tam mezi plameny skrotni!“ Děsný pohled byl mou spásou. Nevýskumnou veden mocí, pohledl jsem mu při tom, zapomenuv na vše předešlé, přímo do očí tím samým hledem, kterým jsem tak často obdivoval se hudci zrzkovi, jeho píšťale. Pustil mne a zaštkal. „To oko její z oné doby,“ zašeptal.

Neobrátil jsem se k matce, nevšiml jsem si kouře, vnikajících plamenů. Zatáhl jsem ho za oděv a jako kdysi nevědomky, řekl jsem známým tím jemným hláskem dětské vřelosti: „Strejčku, strejčku!“

Trhl sebou. Zrak jeho zaletěl k matce. Ta zdrcena bez slova hleděla k nám, každým dechem jevíc trpení. Zakryl si tvář.

„Odpusť,“ prosil jsem nevěda oč; tušil jsem jen v dětské své povaze, že mu bylo ublíženo a bral jsem část viny na sebe. „Odpusť, budeme opět hodni, budem tě mít rádi — odpustíš, strejčku?“

Zrak jeho okamžitým bojem, snad největším v jeho životě, zaletěl opět k matce. Ta tiše štkala jako kajicnice němě prosící.

„Pojď, matinko,“ přistoupil jsem k ní a vzal ji za ruku, „my můžeme odejít, strejček nebrání,“ a ve své nevinnosti táhl jsem ji ke dveřím. Ona jako by nevěříc, ale podlehajíc vůli mé, mne sledovala; zrak její spočíval na něm. U dveří stanula. „Jdi k strejčkovi,“ řekla slabě a pokynula mi rukou na Petra. Snad jsem porozuměl, přistoupil jsem a jeho ruku v úctě jsem políbil. Zaštkal. Pohledl na mne, na ni. Rozhodnul; vášeň podlehla. V tom právě spadl

hořící kus střechy s ohromným lomozem, čoud se vevalil do síncc a zahalil ji v polotemno. Spamatoval se. Nadlidskou silou vypáčil dvéře, pojal mne i matku v náruč a bez slova proběhl na všech stranách prohořívající již chodbu jako šílený, netknut, nezraněn a deštěm jisker z padajících hořících dřev vyrazil na nádvoří.

By se nešířil oheň, vypáčili hasiči již dříve uzavřené těžké dvéře domovní; jinak bychom byli padli za oběť.

Složil nás omdlelé mezi lid a rychlým obratem za děsného výkřiku zástupu vrhl se zpět do plamenů. . . . . Nevrátil se víc. . . .

„Chtěl vynášet nářadí," pravili — jak prosaicky! Ubohý zrzek — toť pověst, již zůstavil. . . .

Když jsem procítl, spočíval jsem v náručí otcově; matku pomateně mluvící odnesli k sousedovi. Ni v nejmenším nezastihl nás zhoubný plamen na nebezpečné cestě, jen matce na vždy zůstalo znamení na tváři, když ohnivý jazyk šlehl u okna v její tvář.

Svatební obyčejové Slezanů.

Podává *J. Z. Veselý.*

Na cestě přes horní a dolní Lužici zachtělo se mně podívati se do slovanských krajů Slezska; doufal jsem, že i tu mi bude popřáno seznati zvyky slovanské. Zabočil jsem do krajin, kde jazyk český smíšen jest s jazykem polským.

Hned u příchodu svém byl jsem přítomen slovanské svatbě v malé vesničce.

Slezané se brzy žení a vdávají, ač rodiče dříve dítko své nezasnoubí, dokud se o zámožnosti druhé strany nepřesvědčí. Tím přihází se nucené sňatky velmi zhusta, neboť rodiče se drží starého: „Však si zvyknou," a sňatek též obchodem nazvati se může.

Vždy se k tomu hledí, aby ženich i nevěsta byli z téhož místa. Obyčejně selský synek podá ruku selské dívce, jen málo kdy se stane, aby se vzali dítky sedlákovy a chalupníkovy.

Slezský sedlák se liší od chalupníka i oděvem i způsoby, i takto lidé mají se k sedlákovi s větší úctou. V hospodě hostinský nalil sedlákovi do sklenice s víčkem, chalupník obdržel sklenici špatnější a bez víčka.

Chce-li se mladík ženiti, koná návštěvy k děvčeti vždy k večeru, obyčejně k oknu komůrky své milenky, později teprv navštíví i dům své vyvolené.

Jest to nebezpečná cesta do domu dívky; neboť se chodívá tajně, nikoliv dveřmi, nýbrž za noci oknem.

Takové známosti přijdou pak u veřejnost tím, že při tanečních zábavách u učitele aneb u rychtáře mladík pouze se svou vyvolenou tančívá. I jest to starým zvykem, který i v Čechách panuje, že jiný mladík, který by chtěl tančiti s dívkou, která má již milence, jde žádat za dovolení, jinak po tanci se strhne nejdříve hádka a z ní mnohdy rvačka povstane.

Tu snadno pozná každý, kteří k sobě patří, kteří se milují. Milenec hodí několik grošů stříbrných na stůl muzikantům, otočí se prostřed světnice, skočí ku svému děvčeti a tančí s ním celou písničku.

Z přítomných nikdo nesmí tančiti s nimi zároveň. Až ustanou a hrají-li muzikanti dále, pak teprvé ostatní smějí do kola. —

Známost dříve tajená a přece veřejná na úplnou veřejnost tím se dá, že milenec pošle svého zástupce k rodičům milenky. To bývá člověk starší, kmotr milencův.

Ten jde k rodičům, i jest co možná pěkně a nápadně vystrojen. Líbí-li se jim milenec (z ohledů peněžitých nejvíce), bývá kmotr vlídně, radostně uvítán, neboť matky jsou rády, když se jim dcery brzo vdávají. Pak nenásleduje ihned zasnoubení, neboť k tomu jest zapotřebí důležitých příptav a ceremonií, faráře a požehnání.

Zámožný Slezan vždy k tomu hledí, aby zasnoubení okázale se provedlo, ačkoliv jinak jest vzorem spořivosti ba lakoty. Zasnoubení obyčejně v neděli odpoledne se stává buď na faře aneb v domě nevěsty.

Farář a družba pozvou příbuzné ženichovy i nevěstiny.

Nevěsta oblečena jest v skvostný šat jako později v den svatební. Okrasa hlavy není jako u nás věneček, nýbrž vysoká koruna ze samých stříbrných hvězdic pokrývá skorem celou hlavu; uprostřed poněkud do špičky výše vystupuje. Čím více má nevěsta postříbřených hvězd, tím více se líbí. Arciť u chudobných musí postačiti květinový vínek.

Oděv nevěstin jest jednoduchý: modrá neb červená jubka s dlouhými rozdvojenými, širokými rukávy, pod tou bílá jemná košilka, sukně bílá, černé neb bílé botky. Na krku při jubce veliká zlatá neb stříbrná brože a dlouhé starodávné náušnice. U bohatších i kolem krku stříbrný neb zlatý řetěz.

Oděv ženichův jest dlouhá čamara bez šňůr, kolem pasu přes čamaru černý řemen s velikou bílou přeskou, široké spodky až ku kolenu a vysoké lesknoucí se boty. Na hlavě černá pěkná beranice neb široký klobouk z černé plsti.

Největší úlohu při zasnoubení a svatbě hraje námluvčí. Bývá to učitel. Slezský sedlák, jinak přísný, jednotvárný i neotesaný, požaduje při svatbách hojnost zábavných vtipů a žertů, kteréž by ho k smíchu, vůbec k veselosti pobádaly: to vše jest dáno na starost námluvčímu. Nejprvé uvede ženicha a nevěstu k faráři v den zasnoubení, a dle slov bible: „On budiž pánem tvým," musí postaviti ženicha na pravou, nevěstu na levou stranu. O galantnost se při tom nestará.

Podobně stojí za snoubenci svědkové, rodiče, příbuzní a přátelé.

Na to započne obřad námluvčího, a tu bývá s titulováním velmi nehospodářským. Routinovaný námluvčí mívá dlouhé nastudované řeči. Čím většího vychloubání, tím více věc se líbí, ačkoliv jinak bez hlavy i paty bývá. Nejvíce se pozor dáti musí při oslovení ženicha, nevěsty, faráře; prvního titluje „ctihodný" neb „blahorodý", nevěstu „vysoce ctěná" neb „vysoce vážená", faráře „urozený", „velectihodný", „obzvláště vážený". Ku konci „vystrouhané" řeči jmenuje částku peněz, kterou ženich, pak-li by bez dědiců zemřel, upsal své nevěstě.

Po tom mluví farář, přeje snoubencům zdaru, štěstí a blaženosti, uchopí jich pravice, vloží je jednu v druhou a dá požehnání.

Pak následuje tučná hostina, a tu sedí u stolu: námluvčí na konci stolu proti „místu čestnému"; na místě

čestném farář, po pravé straně ženich, po levé nevěsta. U ženicha přátelé nevěstini, otec, pak příbuzní a družky. U nevěsty otec ženichův, matka atd., pak druhové ženicha.

Několik dnův po třetí ohlášce přináší nevěsta veškerou výbavu k ženichovi. Výbava bývá pak v domě ženichově vystavena, každý má přístup, může podívati se. Při tom námluvčí stojí mezi zástupem všecek nastrojen.

Než-li však byla k ženichovi dopravena, shromáždí se všichni příbuzní a ti, jakož i jiní zvědaví provázejí povozy s výbavou květinami okrášlené k domu ženichovu.

Každý povoz táhne dvé stejně barevných koní; obyčejně první povoz běloušì, ozdobení červenými a modrými stužkami na hřívě, v mnohé pletence upletené. Při prvním povoze kráčí námluvčí po pravé, družba po levé straně, oba za klobouky s velikou kytkou.

Svatba světí se v pondělí, v úterý a ve čtvrtek; jest to všeobecnou pověrou, že v ostatní dni bývají veselky nešťastny. Středa „není žádný den“, jest to střed týdnu; pátek jest obligátně nešťastný; sobota a neděle náleží toliko šlechtě.

Kdyby z příbuzenstva někdo k svatbě pozván nebyl, vzejde z toho mrzutost, i má se za to, že byl za vyloučena z příbuzenstva považován.

Při hodování svatebním slezský sedlák nešetří: „Vždyť jest to jen jednou!“

Den svatební jest pro nevěstu svátkem, ale nikoli dnem radosti, nýbrž dnem žalu. Již velmi trpí oblékáním, při kterém jí pomáhají, vlastně domlouvají bývalé družky. K oblekání ustanoveny jsou tři nejlepší přítelky nevěstiny. První nevěstu obuje, druhá obleče v šat, třetí učeše a posadí jí svatební korunu na hlavu.

První při obouvání zpívá:

„Teď jsi ještě naše,
drahá družko, naše;
choď pak, až se vdáš,
na cestě rovné,
na cestě zbožné,
k naší spokojenosti.“

A to opakuje tak dlouho, až je s obouváním hotova.

Druhá počne při oblékání:

„Již máš na sobě
ty šaty svatební,
ty šaty odchodu.
Buď vždycky dobrá,
laskavá, přívětivá
ke všem vždy ochotná,
na vše opatrná.“ Atd.

Třetí při česání a kladení koruny zpívá:

„Neboj se, neboj, drahá,
já vždy tobě radit budu,
a co budeš chtíti,
po vůli ti budu.
Buď poslušna muži svému,
ten tě povede k dobrému,
nezapomeň na rodiče,
nezapomeň na nás.“

Když se nevěsta obléká, přichází ženich s družbou, s mnohými přáteli. V čele houfec hudebníků. Bohatší jedou na vozích; na prvním voze hudba.

Na prahu nevěstina domu čeká námluvčí, osloví je a zve do světnice, kdež se nevěsta nalézá.

Zatím muzikanti postaví se do prostřed dvora a zahrajou, při čemž zvědavý lid si zatančí. Pak jde celý zástup do chrámu: nejdříve hudebníci, za nimi osm družiček v řadě, pak námluvčí s otcem a matkou nevěstinou, za nimi ženich s nevěstou, družba s rodiči ženichovými a svědky, pak příbuzní a přátelé ženicha i nevěsty.

Před chrámem muzikanti stranou odkročí a průvod vejde do kostela. Jakmile jest konec obřadu, pozve družba neb námluvčí faráře, aby se též účastnil svatební hostiny.

Svatební hostina započne k večeru o páté neb šesté hodině. Světnice již bývá ráno připravena. Nad stolem u stropu na drátu bývá připevněn bílý holub uměle zhotovený. Nevím co znamená: či ducha svatého, aneb že národ slovanský jest národem holubičím.

Při hodování stále hraje hudba; v přestávkách vezme první z hudebníků dva cínové talíře k sobě poklopené a jde vybírat ve prospěch farářův. Na to opět hraje několik tanců a zase týž hudebník vezme v kuchyni malý věchet, položí jej na talíř a vybírá ve prospěch čeledi v kuchyni zaměstnané. Opět hrají muzikanti; konečně jde týž hudebník po třetí vybírat ve prospěch svůj, hudebníkův, a tu položí piskoř klarinetu na hoření talíř cínový.

Jsou-li hody u konce, povstane na znamení námluvčího farář k modlitbě; nahlas se pouze farář modlí. Pak počne námluvčí nějakou národní píseň, ostatní přizvukují.

Po zpěvu námluvčí ve jmenu otce nevěstina poděkuje všem svatebníkům, že poctili novomanžele přítomností, obzvláště děkuje za obřady vykonané faráři, který napotom se vzdálí, kdežto svatebčané u veselosti pokračují.

Za noci se rozejdou; avšak hned druhý den dostaví se zase z rána a tu pokračuje se u veselostech, které trvají pak ještě i třetí den.

V třetí den veselky osloví námluvčí přítomné, krátkou, co možná komickou řečí vybízí obdarovati nové manžele, a to se vždy plní v míře hojné.

FEUILLETON.

Uvidíme se zas! Z dánského *Marie Žofie Schwarzové.* Přeložil *K. Chudoba.* — R. 1820 bylo v Upsale velmi mnoho studujících. Mezi nimi bylo mnoho nadaných, z nich však nejvíce vynikal Karel August Nicander.

Vědělo se o něm, že dobře básní, že má krásnou povahu a smysl pro vše, co krásné.

Karel August Nicander vzdal se hned od příchodu svého, z lásky k básnictví, všeho prospěchu, jež poskytuje bohatství.

Politicky známý a záhadnou smrtí svou pověstný zeman Lindsfeldt, u něhož byl Nicander vychovatelem, zamiloval si jej pro neobyčejné vlohy tak, že jej vybídl, aby zanechal studií, zasnoubil se s jeho dcerou, převzal majetek a po tchánově smrti dědil vše jmění.

Zda snad dcera se Nicandrovi nelíbila, aneb zda náklonnost jeho ku studiím byla větší než vyhlídka prospěchu, nelze určiti; dosti na tom, že nabídnutí nepřijal a pokračoval dále po obtížné dráze své.

Matka jeho, vdova, neměla ničeho, čím by uhradila výlohy za syna svého, musil se tedy vydržovati vlastním přičiněním a veřejnou podporou.

Roku 1820 byl Nicander v třetím roce. Upoutal již na sebe všeobecnou pozornost jako vzcházející hvězda na obzoru literárním, jejíž lesk předvídali, ale až dosud neznali.

Bylo to v prvních dnech máje, měsíci tom veselém, kde mládí slaví zpěvem svůj život, kde stromy kvetou a štěbetaví ptáci srdce poutají, stáří zapomíná nesnází, mládí množí své síly.

Několik veselých studentů vyšlo si do upsalského háje, kde vyprázdnili několik rohů ku poctě Odiua a druhých starých bohů a vraceli se u veselém naladění do Upsaly.

Se zpěvem šli nazpět ruku v ruce. První utvořili řadu po celé šíři ulice; za nimi šli tři, jenž neměli místa v první řadě a vedli se též.

Prostřední z nich byl přívětivého, geniálního vzezření. Zdálo se, že příroda sama obdařila tento obličej dobrotou a vlídností, aby jím každý na první pohled byl unešen.

Ač byl veselý jako druzí, neměla přece jeho veselost ráz divokosti a rozpustilosti jako u druhých. Veselost zírala z jeho bledu, smála se na jeho rtech, avšak nebouřila křikem a svévolností.

Už minuli statek Aernu a kráčeli vesele dále, když tu jeden z první řady navrhl, aby přinutili každého, koho potkají, by se buď vrátil, neb vjel do příkopu s koňmi i s vozem.

Návrh byl vesele přijat. Mohlif se zde nadáti rvačky buď rukama neb holí, což bylo tehdáž studentskou zábavou.

Náhodou nepotkali nikoho jiného, leč několik mlékařek. Ženy sedláků nechtěly se pustiti do hádky s pány studenty a zajely raději buď do příkopu, buď se vrátily.

Nebylo tedy žádného dobrodružství, výtržnosti, aneb pračky až skoro do samé Upsaly, když tu přicházel jim vstříc muž, nesoucí na hlavě na prkénku množství sádrových sošek. Jej provázelo malé děvčátko.

„Nechte muže s děvčetem projíti," zvolal prostřední z oněch tří, jenž šli pozadu. „Je to hříchem, nutiti jej, by se vrátil."

„Co ti napadá, Karle Auguste," zvolal Flam jeden z první řady. „Určili jsme, že nikdo neprojde, a kdyby to byl král sám. Tak tedy ku předu!"

Zpívajíce z plných hrdel, kráčeli veselí hoši vstříc muži, jenž se nenadál, co se stane. Posléze byli už blízko u sebe.

„Stůj!" zvolali studenti, „zde nikdo neprojde. Obrať se, a nebo do příkopu s tebou i s tvými soškami."

Muž se na okamžik zastavil, zaklel cizí řečí a pravil drsně po švédsku: „Pánové nezavrou cestu; pánové vidí, že se nemohu obrátiti."

„Co, že nemůžeš, a proč nemůžeš? Pojďme! v levo toč, pochod! odkud jsi přišel! Zde nikdo neprojde. Rozumíš?"

Muž se neobrátil. Oči jeho se zableskly a změřily mžikem celou řadu.

Malé děvče vzalo ho za ruku a promluvilo k němu několik slov, jež zněly velmi zpěvné; slova ta naň však neúčinkovala, neboť on vzal ji za ruku a pravil: „Pánové, já se neobrátím, nechte mne projíti."

„Nechte ho projíti, a já vám slibuju, že napíšu báseň ku cti toho, kdo jej propustí!" zvolal Nicander.

„Báseň ku cti toho, kdo ruší své slovo! to nelze, bratře Nicandře!" volali naň.

„Dále!" zpívala celá řada a šla v před. Vlach, který byl zajisté povahy ohnivé, podržel jednou rukou prkno na hlavě a v témž okamžiku, kdy dorazila naň spojená řada, zasadil nejbližšímu zaťatou pěstí ránu do obličeje a to tak prudce, až tento několik kroků nazpět odletěl.

Mžikem byl Vlach s děvčátkem obklíčen. Zaťaté pěstě padaly na jeho hlavu a v nejbližší chvíli ležel i se svými soškami v příkopě. Když mu byli ještě na rozloučenou dali několik ran holemi, spojili se zase v řad a brali se do Upsaly.

Na místě zůstal jen Nicander. Soucitně díval se na rozbité sošky Venuše, Heby, Milka a jak se všecky jmenovaly. Muž jen s těží zpamatoval se po ranách, jež byl dostal. Aniž by si všímal, že Nicander dosud stojí na cestě, pohlížel na své rozbité zboží, přikryl obličej rukama a bručel cosi; co to bylo, nemohl Nicander rozeznati, avšak podle zvuku soudil, že to bylo cosi bolestného.

Malá dívčina padla plačíc muži okolo krku a na chvíli se zdálo, že slzy silného muže splývají se slzami dítěte.

Nicander přiblížil se zarmouceným a pravil: „Druhové moji udělali vám velikou škodu — však oni vám to nahradí. Ohlednu se po pomoci," pokračoval po chvíli, „můžete se spolehnout, že se vám spůsobená škoda nahradí."

Mladé děvčátko zíralo naň velikýma výraznýma očima a šeptalo: „Pán pomůže tatínkovi; pán je dobrý, tatínku." Pak vzala otce okolo krku a mluvila k němu libozvučnou řečí mateřskou.

Po několika okamžicích usmířilo malé dítě otcův hněv a Nicander jej upokojil, že se mu dostane náhrady; tu však se teprv ukázalo, že se nemůže postaviti, bylť si pádem nohu zlomil.

Nicander běžel pro vůz, aby muže do města dopravil, kde by se mu dostalo pomoci.

* * *

Nastal večer.

Studenti sešli se do národního sálu k zábavě. Byli velmi veseli, nejvíce pak byli ti, kdož za dne putovali a na zpáteční cestě s Vlachem se setkali. Jeden měl také ještě naběhlý nos a hořejší pysk; to však mu nevadilo, aby nebyl vesel.

Nicander však nepřicházel u veselé to shromáždění; začínali si již stěžovati.

„Kde Nicander vězí," pravil jeden.

„Vždyť nám dnes chtěl předčítati novou báseň," dodal druhý.

„On vždy dá na sebe čekati," mínil třetí; „snad na nás zapomněl a sedí doma a ladí lyru."

Zatím plynuly hodiny a Nicander nepřicházel. Konečně o desáté vkročil básník. Hned voláno: Ura; tleskali, vítali jej a žádali slyšeti báseň.

Když se bouře byla utišila, začal Nicander: „Dnes nebudu předčítati. Události svázaly mi ruce a to tak silně, že básnická má žíla oslabla."

„Co to tlacháš?" volali naň. „Sem s básní; ty jsi slíbil, musíš dostáti."

Pak volali dlouho a obklíčili mladého básníka, který nemoha se dočkati konce šumu, vyskočil na stůl, kde stál polovypitý džbán a zvolal jasným, zvučným hlasem: „Chci míti ticho."

Mžikem vše kolem utichlo.

„Každý z vás, kdo chce v příští schůzi slyšeti mou novou báseň, musí položiti říšský tolar sem na stůl vedle džbánu; kdo více mohou, ať dají více — z těch pak kdo byli dnes na vycházce, dá každý tři."

„A k čemu bude ta sbírka?"

„Snad na vydání tvých básní?"

„Peníze ty dají se nebohému Vlachovi, jemuž několik veselých hochů zle posloužilo. Ubožák zlámal si při tom nohu, sošky jeho jsou rozbity a on je v největší bídě. Není nikoho mezi vámi, kdo dá říšský tolar tomu ubohému, jenž vše to utrpěl svévolností několika studentů?"

Nicander pohleděl kolem.

„Já to aspoň udělám," zvolal student s naběhlým nosem a položil dva říšské tolary na stůl. „Vidím, že jsem tomu chlapu zplatil svůj nos a nyní, přátelé, sem s penězi, nesmíme skrbliti."

Všichni dali a ku poctě jim budiž řečeno, že mnohý i poslední tolar. Aspoň měla se věc tak — u Nicandra.

* * *

Druhého dne odevzdala se Vlachovi Sugliovi částka peněz mnohem větší, než zač jeho sošky stály. Nahradila se mu nejen škoda, ale poskytla se mu i dceři jeho výživa, pokud byl nemocí poután na lůžko.

Po celou tu dobu navštěvoval jej Nicander denně a vyučoval zároveň malou Jacintu švédštině. Když se běh skončil, odcestoval Nicander z Upsaly. Když se loučil s otcem a dcerou, ptala se jej Jacinta se slzami v očích: „Cestuješ na vždy pryč a nikdy se už nevrátíš?"

„Odcestuji, malá Jacinto," odpověděl mladý básník, „avšak uvidíme se zas. — Zde máš něco na památku," a dal jí tvrdý tolar.

Když však se Nicander do Upsaly vrátil, byl Suglio s dcerou pryč. Nikdo nevěděl, kam se poděli. Upomínka na ně zmizela brzy z duše Nicandrovy. Mělť ve světě mnoho protivníků, jichž obraz byl silnější než dobro, jež učinil, a na něž zapomněl.

Léta míjela. R. 1823 byl Nicander dobrovolně v královské kanceláři, a o rok později byl v Upsale povýšen za doktora. R. 1826 dostalo se mu od švédské akademie ceny za jeho báseň „Tassova smrt" a následujícího roku nastoupil cestu do ciziny.

* * *

V srpnu r. 1827 vidíme Nicandra na cestě přes návrší u města Bingen. Lezl právě po úskalích ku zříceninám Rheinsteinu. Když byl již na hoře, bral se přímo k oknu v první síni rytířské. Zde se zastavil a zíral na krajinu před jeho zraky se prostírající.

Starý kastelan, jenž celé dni chodil kolem, blížil se k němu, aby si blíže prohlédl cizince, týž byl ale příliš zabrán pozorováním. Snad se viděl v duchu v těch dobách, kde síň ta byla plna rytířů a zvučela zpěvem a řinčením pohárů; snad vzpomínal pověstí, jež o hradě se vyprávěly.

Bolestný křik spojený s prosbami, jenž vycházel z vnitřku hradu, probudil jej z jeho zamyšlení. Nicander se náhle obrátil a uviděl před sebou kastelána, jejž prvé nepozoroval.

„Co je to — neděje se zde žádné násilí?" ptal se.

„To není nic, pane, to je děvče Vlachovo. Chcete snad prohlednouti hrad. — Jak vidíte, právě se opravuje. Korunní princ pruský dává jej opravovati, aby mohl ho použiti za lovčí hrádek."

Tu byl kastelán vyrušen děvčetem, jež prostovlasé přeběhlo sálem, nesouc zkrváceného bílého holuba.

„Kdo je to děvče?“ ptal se Nicander, jehož zrak ji sledoval.

„A! to je děvče sochaře,“ odpověděl lhostejně kastelán.

Hned na to upoutal pozornost Nicandrovu krátkým popisem Rheinšteinu, o pánech jeho, jenž vraždili a loupili, až posléze za mnohé ukrutnosti a hanebnosti spolkem Hanseatským byl hrad dobyt a spálen. Trefně líčil bídu a nářek pocestných, jenž zavřeni zde, musili vykoupiti se velikým výkupným. Líčil živě zpupnost jeho, až poslední z nich zhynul na šibenici rozkazem císaře Rudolfa.

Když byl kastelán vše, co znal, pověděl a co pamětihodného, ukázal, obdařil jej Nicander za lásku jeho a rozloučil se s ním. Šel pak okolo kaple svato-klimentské a začal zase lézti výše.

Po namáhavém vystupování přiblížil se posléze cíli pouti své, uviděl zříceniny Falkenburgu. Oči jeho zářily překvapením, když vkročil do zřícenin. Chodil mezi tlustými, mechem pokrytými hradbami a klenbami a zastavil se na trávníku u staré jedné zdi. Zde se položil a zíral na jasný blankyt nebeský, klenoucí se nad poetickým obrazem, jejž výhled takový utvořil.

Ptáci pěli na stromech, jež se pnuly kolem síně rytířské, večerní slunko zlatilo starou věž a melodický zvuk z neviditelných říší zdál se provázeti ptačí chor.

Co si zde myslil příchozí, nelze říci, pouze on mohl by nakresliti obrazy v duchu se tvořící; že však myšlénky ty a snění byly jasné a usmívavé, bylo viděti na jasném jeho čele, na němž Apollo sám svou pečeť vyryl.

Slunce s úsměvem loučilo se paprsky svými s hradem, ptáci tichli a mírný vzduch dne, jenž hrál si s divokým břečťanem zde se vinoucím, uspával jej večerním políbením, avšak mladý pěvec zůstal ještě ležeti, zíral, jak mizí denní čas a tma se snáší.

Z několika bujných růžových keřů, jež nalézaly se kolem rytířského sálu, bylo slyšeti žalostnou píseň. On ji neslyšel; když však následovalo ji vzlykání, probudil jej tento výlev bolesti z jeho snění. Šel pak k růžím a ohlížel se.

Skrčena v koutě seděla tam postava. Nicander zprvu nemohl ani rozeznati, je-li to člověk nebo zvíře.

Bylo to mladé děvče. Jak se zdá, polekal je Nicander svým příchodem, tak že se ukrylo do tmy, aby je nebylo viděti. Dívalo se naň velikýma jasnýma očima.

Nicander se chvíli díval na postavu, mající na sobě háv, jenž vypadal jako černý vlas. „To jsi ty křičela?“ ptal se jí švédsky.

„Ano,“ odpovědělo děvče a vzchopilo se. Postava její byla malá a nepatrná. Chvíli dívala se na Nicandra; pak se naň vrhla volajíc radostně: „Carlo Nicandre!“ zároveň uchopila jeho ruku a pravila lámanou švédštinou: „Madonna mne vyslyšela! Věřila jsem ti, že se uvidíme zas.“

Při pohybu, jejž učinila spěchajíc k Nicandrovi, upustila předmět, jejž prvé tiskla k svému srdci, do trávy. Byl to krví potřísněný bílý holub.

Nicander byl nemálo překvapen, slyše své jméno a jsa osloven svou mateřštinou. Díval se na děvče, pak na mrtvého holuba, jako by hleděl rozluštiti si tu hádanku.

Vzpomněl si sice na děvče, jež viděl v zříceninách hradních, avšak jak mohlo jej znáti a mluviti švédsky?

Děvče, jež s bolestným výrazem tisklo jeho ruku ku svým rtům, pohledlo naň a promluvilo: „Neznáš mě? Zapomněl jsi na Jacinthu Suglio?“

„Suglio!“ zvolal Nicander. „Ach, nyní se na tebe pamatuju. Jsi ty to skutečně,“ dodal s úsměvem. „Těší mne, že se vidíme zas, avšak lituju, že v smutné chvíli pro tebe; vždyť jsi plakala, když jsem tě našel.“

„Plakala jsem, nyní však nebudu více — uviděla jsem tebe zas a nyní . . . .“

„Jacinto,“ bylo slyšeti silný, drsný hlas na blízku.

„Zachraň mne; on mne chce bíti. O neopouštěj mne! mně je tak úzko.“ Oči její měly velmi úzkostlivý výraz.

„Jacinto,“ zněl hlas po druhé a to ještě blíže.

Děvče se třáslo jako osyka a proneslo několik nesrozumitelných slov. Nicander se k ní sklonil a pravil: „Neboj se, dítě mé, neopustím tě. Koho se to bojíš?“

„Toho, jenž mně bije od smrti otcovy — on mne chce bíti — avšak ty mi pomůžeš, jako jsi pomohl otci mému, když mu druzí ublížili.“

„Jacinto,“ ozval se hlas vedle nich a hned na to stál silný muž před Nicandrem. Jacinta skryla se za svého ochrance do růžového keře, nic nedbajíc, že trny ji pobodají.

Muž díval se na Nicandra, smekl klobouk a ptal se, neviděl-li děvče s dlouhými vlasy?

„Ano, viděl jsem,“ odpověděl Nicander, „avšak co jí chceš?“

Muž se shýbl a zvedl se země mrtvého holuba. — „A ty čertovo dítě, nebudeš daleko. Počkej, počkej, já tě vyplatím! Kde jen asi vězí?“ Ohlížel se, až posléze uviděl keř, v němž Jacinta byla se ukryla. Již šel k němu, když jej Nicander zastavil a ptal se, co zlého učinila.

„Co zlého učinila?“ opakoval muž. „Je to ničemnost; místo aby malovala sádru, zaběhne si sem. Má-li mně něco nésti aneb jen obrátiti, má hned krev v ústech a to vše naschvál, a já ji mám živiti! Tluku se s ní už tři léta, co jí otec umřel, světem a po celou tu dobu mne jen zlobila a tropila mně kousky.“

„Ale proč pak ji máš u sebe, když tě obtěžuje?“ začal Nicander. „Bylo by lépe, poslati ji do Italie; snad najde někoho ve své vlasti, kdo by se jí ujal.“

„To nevím, neboť její rodina je z Luccy — jen to vím, že ji po smrti otcově vodím s sebou. Je jí šestnácte let, a myslil bych, že by mně nyní mohla poněkud pomoci; ale ne, to se jí nechce. Bylo by lépe, kdybych ji zabil.“ Hnul při tom rukou, jako by ji chtěl vytáhnouti z keře. Nicander jej zadržel a nabídl mu, že se bude o Jacintu sám starati, aby se Vlach sřekl všech nároků k ní. Po nějakém rozmyšlení svolil muž onen, vzal několik tolarů náhrady, rozloučil se a odešel.

* * *

Když kroky jeho zanikly, vylezla Jacinta a pravila Nicandrovi: „Mohu nyní zůstati u tebe? Vezmeš mne s sebou do své vlasti, kde ty obýváš?“

Nyní teprv pohleděl Nicander na bytost, o niž se chtěl starati, on, který neměl ničeho leč nadání a podporu, jíž cestoval. Byl pouze uposlechl hlasu srdce, ujímati se opuštěných. Ale při hlase jejím si vzpomněl, jaké břímě nyní na se vzal.

„Sedni si, mé dítě,“ pravil a sedl si též do trávy, „a pověz, jest-li jsi byla od té doby, co jsme se neviděli, ve své vlasti?“

„Ano, rok před smrtí otcovou,“ pravila Jacinta.

„Nechtěla bys se tam vrátiti?“

„Nemohla-li bych tebe následovati, pak ano. — Často, když Lucián se mnou zle zacházel, myslila jsem na Luccu, avšak cesta byla daleká a já se bála. Kromě toho neměla jsem též jiných peněz, leč tento zde, s nímž se nemohu rozloučiti.“ Při těch slovech vytáhla ze záňadří švédský peníz, týž, jejž jí Nicander při svém odchodu byl daroval. „Dnes, když již jsem nemohla snésti jeho hrubé zacházení, chtěla jsem se vydati na cestu a tu mně madonna seslala tebe ku pomoci.“

„Nemáš přátele v Lucce?“ ptal se Nicander.

„Přátele?“ ptala se Jacinta s podivem a potřásla hlavou. „Otec mi zemřel a matka též, kdo bude přítelem Jacinty?“

„Ale proč chceš se vrátiti do Luccy?“

„Otec Ondřej by mne rád uviděl, avšak nyní nechci do Luccy, chci býti u tebe a budu dosti pracovati, když mne nikdo nebije a neutiskuje.“

Nicander chvíli mlčel, pak vstal, smrákalo se už. „Pojď,“ pravil, „máme ještě daleko a noc je na krku. Pojď!“

Mlčky přišli do Bing k „bílé labuti“. Hostinský, člověk přívětivý a lidumilný, přivítal Nicandra; ale když uviděl malé děvče, chtěl mu říci, aby odešlo, avšak Nicander požádal jej, aby se o ně postaral. „Jdi s tím pánem,“ pravil k Jacintě. „Zejtra se uvidíme zas.“

Jacinta odcházela, ač nerada, ale pak se ještě jednou obrátila a ptala se: „Ty mne ale neopustíš?“

Nicander ji ujistil, že se o ni postará. Pak teprvé odešla s hostinským, který se zase vrátil k Nicandrovi. Po dlouhé rozmluvě slíbil hostinský, že se postará o to, aby se Jacinta dostala do Říma. Nicander dal mu na to peníze a přidal k tomu ještě malou částku, aby Jacinta nemusila trpěti nouzi.

Když se hostinský byl zavázal, že Jacinta už druhého dne odjede, zašel Nicander k svým spolucestovníkům a bavil se s nimi dlouho do noci. Druhého dne ráno shledal, že stav jeho kasy se zhoršil. Když Jacinta s východem slunce se probudila, byl Nicander pryč. Už ji neuviděl, ale slibu svému, že ji do vlasti dopraví, dostál.

* * *

Nicander procestoval Švýcary a Italii, opěval vše krásné, co byl viděl, vyplnil své sny v zříceninách Říma a přiblížil se posléze Benátkám. Avšak cesta ta, jež obraznosti jeho tak hojné látky poskytla, přesvědčila jej též o trpké skutečnosti života. Zakusil totiž nedostatku a bídy v cizině.

Když ku konci března 1829 přišel do Benátek, kde usídlil se v čistém skrovném hostinci, byl bez peněz.

Básník, málo praktický, žijící jinému světu, dělal špatný rozpočet a tím se stalo, že peníze jeho se rozletěly dříve, než zavítal do krásných Benátek. Ale proto si nezoufal, očekávalť podporu ze Švédska.

Avšak dopis nepřicházel. Týden za druhým mijel a peněz nebylo. Stav Nicandrův byl trudný. Předsevzetí jeho klesalo víc a více. Než peníze přijdou, chtěl si pomoci. Obrátil se k bohatému Normandovi, jenž právě byl v Benátkách, a s nímž se byl v Římě seznámil, kde mu Nicander mnohou službu byl prokázal. Žádal jej, aby mu zapůjčil jen tolik, čím by hostinského a cestu do Vídně kryl.

To ale Normand mu odepřel a Nicander vrátil se zoufale do hostince. Když vstoupil do svého obydlí, nalezl kytici nejvzácnějších květin na stole, což se od jeho příchodu vždy stávalo. Čí to byla přátelská ruka, jež zdobila jeho obydlí, to nevěděl, viděl však, že byl jediným, jemuž v hostinci se věnovala pozornost.

Nicander nalezl často v těch květinách útěchu v době, kdy peníze očekával. Téhož dne, kdy se sklamal ve své naději, že mu bude pomoženo, byla mu kytice zase přítelkou těšící. Díval se zádumčivě na milé květy. Bylo mu, jako by dobrý anděl staral se oň.

Posluhové všickni věnovali mu velikou pozornost.

„Snad,“ myslil si Nicander, „najdu zde pomoci, jíž jsem darmo z vlasti očekával.“

Někdo klepal na dvéře. Dvéře se otevřely a vešel majitel hostince. Byl to muž v nejlepších letech s výrazným vlašským obličejem.

„Přichází zajisté pro peníze,“ myslil si Nicander.

„Snad jdu nevčas,“ začal poněkud zaražen hostinský. „Ale odpusťte, milý pane, že jsem se osmělil, rád bych vás za něco prosil.“

Dle toho soudil Nicander, že nepřišel hostinský s podobným úmyslem; požádal, aby si sedl a ujišťoval jej, že s radostí přání jeho vyhoví. Hostinský točil bílý klobouk v rukou a zdálo se, že má cosi těžkého na srdci.

„Není-li pravda, pane, vy si přejete vrátiti se do své vlasti,“ začal pomalu.

„Ano, to je pravda,“ odvětil Nicander.

„Ale čekal jste darmo peníze na cestu? či ne?“

„Ovšem, ovšem.“

„To vás zdržuje —“

„Zajisté.“

„Tím lépe, pane!“ zvolal hostinský a mnul si radostně ruce. „Snad mi tedy dovolíte, abych zaplatil vám svůj dluh.“

„Vy!“ zvolal Nicander, „a jaký?“

„Ano, já. Zní to snad podivně. Ale jsou to vaše peníze —“

„Tedy mně to aspoň vysvětlete . . .“

„Nezaplatil jste vy Jacintě výlohy za cestu z Bingen do Luccy?“

„Jacinta?“ zvolal Nicander, „jste snad její přítelem?“

„Jest již přes rok mou ženou, ale v posledních měsících zápasí se smrtí. Těžká práce a hrubé zacházení podryly zdraví její. Jacinta mi pověděla, že jste vy ji zbavil špatného zacházení Lucianova. Jest tedy mou povinností, abych vám nahradil, co jste mé choti dobrého prokázal. Jediné, zač vás prosím, jest, abyste před odjezdem svým navštívil Jacintu. Dnes, když vázala tuto kytici a posýlala vám, pravila k sobě, že neumře, pokud vás neuvidí. Vyplníte prosbu mou?“

O něco později večer vešel Nicander do síně hostinského. Na bílém loži ležela uslzena žena, ještě dítě podle let, avšak s barvou smrti v tvářích. Velké oči zalily se slzami, když shledla Nicandra. Vzala jeho ruku do rukou svých, zimničně se chvějících a pravila: „Věděla jsem, že mně Madonna popřeje štěstí, ještě vás viděti. Nyní umírám šťastna.“ Přitiskla ruku jeho k svým rtům.

Hluboce dojat sedl si Nicander vedle lože a strávil krátký čas u ní. Jacinta mu vyprávěla, jak se na své cestě do Luccy seznámila s chotěm svým, jak šli spolu z Říma do Luccy a pak jako manželé do Benátek. „Byla jsem mnoho šťastna, tak šťastna, jak jsem mohla,“ pravila s úsměvem; „úplně šťastna jsem však nemohla býti, srdce mé náleželo vám. Lépe tedy, že umru —“

Když jí Nicander přál dobrou noc, držel dlouho její ruku a pravil posléze: „Uvidíme se zas!“

* * *

Druhého dne vešel muž Jacintin k Nicandrovi; byl bled a obličej jevil bol. „Jacinta zemřela,“ promluvil.

Za několik dní opustil Nicander Benátky, jel s penězi, jež mu hostinský dal, do Vídně. Zdraví jeho bylo však též podryto dlouhým namáháním a dlouhým bojem s nutností života — octnul se hrobu blíže.

V noci 6. a 7. února 1839 zdálo se mu, že Jacinta přišla k jeho loži, podala mu ruku a pravila: „Uvidíme se zas!“

Skonal 7. února. Byl pochován na hřbitově Marianském vedle Stagnelia.

~~~

Jak dospěl Dumas mladší na „Dámu s kameliemi?“

O tom nám spisovatel sám podává velmi zajímavá dáta ve své předmluvě k nejnovější občanské tragedii své „Žena Claudiova“. Sledujme ho maličko na této zpovědi vlastního života.

„Když jsem se narodil, stál při mé kolébce jeden z oněch zákonův, na které časem dovoluju si hnáti útokem; i tížil mne celou svou váhou — mne, který jsem nijak po tom netoužil, abych se narodil, který jsem ničeho zlého neučinil a jenž jsem byl tak nevinný, jako všecky děti té hodiny narozené, nechť byly syny králův aneb vysokých úředníkův. Tento zákon, jenž mi ukládal všecky povinnosti lidí ostatních, aniž by mi dával jejich práva, dovoloval mému otci, aby mi dal život a dovoloval mu zároveň, aby mne úplně mému osudu ponechal. . . . Na štěstí byla moje matka hodná žena, která prací rukou svých dobývala všeho, čeho k mému vychování bylo třeba. Neboť otec můj měl tenkrát 300 tolarů ročních důchodův a tím musil ještě svou matku podporovati. Otec můj nechtěl vzíti následky předčasného otcovství úplně na svá bedra, ale nechtěl se z nich také dočista vyprostiti. A jakmile po prvních znamenitých výsledcích dramat svých mohl bezstarostně hleděti v budoucnost, uznal mne za syna a dal mi svoje jméno. To bylo mnoho! Zákon jej k tomu nenutil, a já mu byl za to tak povděčen, že jsem jméno to nosil se ctí.

Ale toto jméno nedostačilo druhým dětem manželským anebo aspoň v manželství narozeným. Já byl malý chlapec, když mne dali do velkého ústavu. Moji spolužáci spílali mi od rána do noci, snad měli radost, že slavné již otcovo jméno na mně mohli snižovati, kteréžto jméno však moje matka neměla. Ani dne neminulo, abych s některým z nich nebyl se popral. Tento hrozný stav, o němž jsem matce neřekl ničeho, abych ji nezarmoutil, trval pět šest rokův. Snad bych byl takto zaniknul. Já nerostl, mne nic na světě netěšilo, ani hraní ani práce. Já s nikým nemluvil, já pouze přemýšlel, reflexe k pozorování stávaly se mi zvykem, a to mně ovšem, když jsem zůstal na živu, prospělo.

Ale taký život byl mi nesnesitelný. Já prosil, aby mne dali do jiného ústavu; to se stalo, a v tom kruhu téměř rodinném, v němž jsem se nyní nalézal, vyvinul jsem se tělem i duchem jako jedním rázem — jako rostlina, kterou přesadili z těsného hrnce do nádoby volné a do zdravější hlíny. Tak jsem vyrostl a sesílil, že asi po třech letech, když jsem z pensionátu vystoupil a na boulevardu jsem potkal některého dřívějšího spolužáka svého a ten jako by chtěje velkomyslně odpustiti mi vše, čím mne kdy byl urazil, ruku na smíření mně podával — já jemu říci mohl: „Příteli obzvláště milý! Jsem nyní o celou hlavu vyšší než ty. Jest-li se ještě jednou opovážíš se mnou mluviti, roztřískám ti žebra na kusy.“

Kdo mého otce znal, rozpomene se na dobrý jeho humór, na neskalenou veselost, rozpomene se, jak plejtval penězi, talentem, silami i životem. Nedostatek zákonitého otcovství nahražoval srdcem; já stal se nejlepším jeho přítelem. Tento podivný člověk měl tu zvláštnost, že z jednoho unavení zotavoval se unavením jiného druhu, že pracoval-li přespříliš, tři čtyry dni na to byl na honbách aneb že tři čtyry noci tančil a že spal pouze ve voze, který jej vezl na honbu anebo z plesu.

Když mi bylo osmnáct rokův, já z mladosti i ze zvědavosti připojil se k tomuto divokému životu. Do světa, do společnosti, do všech společností! Shocking! — je-li pravda? Třeba! Ale všude jest pole pro pozorování a zkušenosti, a to, na kterém my se pohybovali, bylo snad úrodnější i vděčnější, než jakým bývá pole v knihách školní filosofie.

Co však mému otci, tomuto neunavnému dělníku, bylo rozptýlením, stalo se mně pro první dobu výhradním zaměstnáním. Nasytil jsem se smutku; já chtěl zvěděti, co jest život a mně se zdálo, že ve skříni u stolečku, u něhož velký můj přítel denně patnáct hodin psal, vždy najdu dosti peněz.

Žil jsem jako větroplach, ale — vyznávám se — nelíbil se mi život ten. Já mnoho pozoroval, já málo užíval. Zanedbané ty tvory, s nimiž jsem se setkával každým krokem, které jedněm radost prodávaly, druhým darovaly a sobě jen hanbu a pochybné jmění zachovaly, naladily mne hlubokým smutkem a já se ptal, odkud to? Poněvadž jsem neměl bohatého dědictví, jež bych byl s ženami prohejřil, přidal jsem k těm skrovným svým výlohám
~~~

něco soucitu. Byl jsem svědkem výstupů srdcelomných, mně se zpovídaly upřímně a já vídal uprostřed falešných radostí opravdové slzy. Ty, které se mi svěřily, byly mi povděčny, že jsem jim nesplácel posměchem.

„Dáma s kameliemi" byla prvním účinem těchto dojmů. Když jsem tuto práci psal, bylo mi dvacet jeden rok.

A však zcela čist nevyšel jsem z této společnosti. Já se pozoroval a obližel se. Vidi quod non erat bonum. Já si navyknul špatné návyky a udělal padesát tisíc franků dluhů. Já měl fixní ideu, že musím tyto dluhy zaplatiti. Zaplatiti a umříti, bylo mým nejvroucnějším přáním. Já svou prací zaplatil dluhy a já nezemřel. Já dosnil se nejvyššího štěstí, já poznal je a od 25 roků jsem bez dluhův.

„Dáma s kameliemi" osvobodila mne z otroctví dluhův i od společnosti, jíž děkuju i dluhy i úspěch svůj. Slíbil jsem si, že nikdy více se nezadlužím aniž povedu život hejřivý — a já držel slovo!"

Úryvek z Puškina. — Byli jsme v Dači u kněžny Dr. Rozmluva se dotkla madame de Stael. Baron D. vyprávěl v špatné francštině známou anekdotu — o její otázce k Napoleonovi, „kterou ženu má za první ve světě?" a o jeho odpovědi: „Tu, jež nejvíce dětí porodila — celle qui a fait le plus d'enfants."

„Jaký slavný epigram!" podotkl jeden z hostů.

„Dobře se jí stalo," pravila jedna dáma. „Jak se mohla tak neobratně doprošovati pochvaly."

„Též já tak myslím," pravil Sorochtin, jenž byl dřímal v křesle, „myslím též tak, že ani madame Stael nemyslila na madrigal, ani Napoleon na epigram. Tázala se toliko ze zvědavosti a Napoleon vyslovil opravdově svoje smýšlení. Ale vy nevěříte v prostosrdečnost genia."

Hosté se počali hádati, Sorochtin opět usnul.

„Avšak, řekněte opravdu," tázala se hostitelka, „kterou ženu máte za první ve světě?"

„Střežte se: doprošujete se pochvaly."

„Nikoliv, není to žert."

Bylo rozdílné souzeno: někteří jmenovali madame de Stael, jiní pannu Orleanskou, jiní Alžbětu, anglickou královnu, madame de Maintenon, madame Roland a j.

Mladík, stojící u krbu (proto že v Petrohradě krb není nikdy zbytečným), vmísil se po prvé do rozmluvy.

„Pro mne je podivunejhodnější ženou — Kleopatra."

„Kleopatra?" pravili hosté. „Proč pak?"

„Jest jedna črta v jejím životě, jež se tak zaryla do mé mysli, že nemohu pohlednouti na žádnou ženu, abych si ihned nepřipomněl Kleopatru."

„Jaká to črta?"

„Nemohu, nelze to vysloviti."

„Co, je to neslušné?"

„Ano, jako skorem vše, co živě líčí mravy starého věku."

„Ach, vypravujte, vypravujte."

„Nikoliv, nevypravujte," vpadla do řeči Volská, rozvedená vdova, klopíc stydlivě ohnivé oči.

„Dosti," pravila hostitelka. „Qui est ce donc que l'on trompe ici. Našli, čím by nás postrašili . . . . Přestaňte nás šiditi, Alekseji Ivanoviči! Nejste žurnalista . . . . Vypravujte, co víte o Kleopatře, avšak buďte slušným, je-li to možná . . . ."

Všichni se smáli.

„Při sám bůh," pravil mladík, „počínám být bázliv, jsem tak stydlivý, jako . . . . Nu, tak jest. Třeba věděti, že mezi latinskými historiky jest jistý Aurelius Victor, o němž jste snad nikdy neslyšeli."

„Aurelius Victor?" pravil Veršněv, jenž kdysi studoval u jezuitů. „Aurelius Victor — jest spisovatel IV. století . . . . Spisy jeho se připisují Corneliu Nepotu i Svetoniu. Napsal knihu: De viris illustribus, o znamenitých římských mužích. Znám jej!"

„Tak jest," pokračoval Aleksej Ivanovič; „knížka jeho jest dosti malicherná, ale v ní jsem nalezl o Kleopatře to, co mne tak dojalo . . . . a — co je pozoruhodné! Na tomto místě rovná se suchopárný a nudný Aurelius Victor co do síly výrazů Tacitu: Haec tantae libidinis fuit, ut saepe prostiterit: tantæ pulchritudinis, ut multi noctem illius morte emerint."

„Výborně!" zvolal Veršněv, „to mi připomíná Sallustia, pamatujete? Tantæ . . . ."

„Co pak jest to, pánové?" pravila hostitelka, „ráčite mluvit latinsky! Toť krásné!"

„Řekněte, co znamená vaše latinská fráse?"

„Řeč jest o tom, že Kleopatra vedla obchod svou krásou a že mnozí koupili její noci za cenu života."

„Toť strašné!" pravily dámy. „A co jste v tom nalezl podivného?"

„Jak, co? Zdá se mi, že Kleopatra nebyla ohyzdnou koketou . . . . zdá se mi, že jedině Kleopatře napadlo určiti za sebe takovou cenu . . . . Navrhl jsem Puškinovi, by o tom napsal báseň: on též započal, ale nechal toho."

„A dobře udělal," podotkla jedna dáma. „Co chtěl z toho vyvésti? Jaká jest hlavní myšlénka? Nepamatujete se?"

„Počíná popisem slavnosti v sadech egyptské královny. Kleopatra hostí své zbožňovatele . . . hudba zní . . . Eunuchové roznášejí vína . . . lid se tlačí na porfyrových stupních . . . pojednou se ona nad zlatou číší zamyslila. Sklonila divokrásnou hlavu . . . hody utichly . . . dřímají . . .*) *Fr. Mach.*

Domácí a cizí umění. — Ženské vousy v literatuře a v umění. V soustavě bájí mladší Eddy nacházíme také toto vypravování. Odin obávaje se potomstva Loki-ho, který, ač sám také bohem Asem, největším byl rouhačem a nejvíce nesnází bohům všem působil, dal tři děti jeho k sobě přivésti. Hada Jörmungandra hodil do moře, Helu omezil podsvětím, učiniv ji jeho královnou, a vlka Fenrise krmil u sebe. Když pak tento k velikému strachu bohů nesmírné síly nabýval, jednalo se jim o to, jak by jej upoutali. Všecky okovy byly slabé, všecky Fenris roztrhl. Tu kázal Odin trpaslíkům zhotoviti provaz řečený Gleipnir, a to ze zvuku chodu kočičího, ze ženského vousu, z kořene hory, z řeči rybí a ptačí sliny. — Pomocí lsti, při níž jeden z bohů o ruku přišel, podařilo se jim Fenrise svázati. — K báji té dodává její vypravovatel (Haz): Báji tu jsi třeba ještě nikdy neslyšel, poznati však můžeš, že na pravdě se zakládá, právě jako také jiné věci, které jsem ti vypravoval, nebo zvuku chodu kočičího, vousů ženských a ostatních věcí nenalezneš nikde. — Ale že pravidlo toto není bez výminky, víme my velmi dobře. I staří si toho byli vědomi. R. 1436 nalezen byl v Pompeji na místě zvaném: „Capelli colorati" obraz na stěně, představující Hermafrodita, před nímž ženská postava, ale v obličeji zarostlá, se zrcadlem v ruce stojí. Dlouho mělo se za to, že to otrok v šatě ženském, ale později se ukázalo, že to vousatá Venuše, která v Římě zvláště a na Cypru ctěna byla. Na Cypru, vypravuje Macrobius, byla socha ženy vousaté. Bylo to prý půl muže a půl ženy. Muži přinášeli jí oběti v šatech ženských, ženy v mužských. V Římě byla představována s hřebenem v ruce, a to prý, jak Suidas praví, od té doby, co některé Římanky při jakési nečisté nemoci vlasy si ostříhaly a hřebene tudíž neměly potřebí. Podobná bohyně ctěna byla v Pamfylii. V Pedase v Cilicii byla konečně také i Athena vousatá, obraz její na minci dosud zachován. Také kněžka její měla dle Herodota velké vousy. Podobně kněžky některých jiných bohů měly vousy; které neměly, připevňovaly si vousy umělé. Jinak považován už tenkráte (Aristoteles) ženský vous za zázrak a znamení. *J. Br—s.*

— Metskou kathedrálu, kterou Němci rozstříleli, budou zase nyní Němci restaurovati na útraty říšské. Práce svěřena architektu F. J. Schmittovi.

— Dva obrazy Murillovy zničeny za nedávné řezby latiníků a řeckých pravověrných v chrámě betlemském. Jsou to dva z nejznamenitějších obrazů slavného mistra: „Narození" a „Klanění se králův." Obrazy ty brzy po svém shotovení přišly do Betlema, jest tudíž oprávněna obava, že nikde nebyly kopírovány — a tudíž snad jsou zničeny na dobro.

*) Jak známo, počíná těmito slovy Puškinova nedokončená báseň: „Egyptské noci" nebo „Improvisator", v níž krásným spůsobem líčí Kleopatru a bohatýry, jenž jí svůj život zaprodali.

Redaktoři a vydavatelé: Vítězslav Hálek, Jan Neruda. — Tiskem dra. Ed. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek* o *čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 23.

Cikánův soud.

Od *Elišky Krásnohorské.*

„Já dlouho bděl, hej, nyní vstaň!“
  hlas drsný budí cikánku.
„Sem k ohni blíž! dbej dobře naň, —
a mrazu mi to mládě chraň!“
  Tak cikán lehá ku spánku.

Noc hluboká, noc jesenní, —
  chlad perný víčka přivírá;
les šumí kol jak ze snění, — —
spí cikánka, mláď vedle ní,
  a plamen zvolna umírá.

Hoj z divých snů se cikán vzpjal
  a mané do tmy sáhl v před;
cos pocítil, jak mrazu pal, —
pot zděšení mu v čele vstal:
  své mládě našel stuhlé v led.

Jak příšerno! tam oheň shas',
  a na popeli matka spí, —
jí teplo jest! ó vzteku kvas
tu překypěl mu v drsný hlas:
  „Spi, zaspi! však i to se mstí!“

A jiskerky hned rozvívá
  i na ohniště klade klest —
již oheň plá; ten zahřívá
mu děcka trup, — leč nevlívá
  veň žití více! pozdě jest!

Snad v plameni se rozžehá
  msta hrozným zrakem cikána,
jak stíhá žár, kam zašlehá,
zda cikánky již dosahá,
  jež peklem tvrdě uspána . . . .

Jest souzena! soud nezměnný!
  má spát, jak bídná lehla si!
ha, pnou se k ní již plameny,
ba — již! tu on, jak šílený,
  ji z ohně smyká za vlasy.

Jak hřmí ta hruď, ta prohlubeň!
  „Chceš zaspat smrt?“ z ní duje hlas.
„Jen třešti zrak tu na oheň:
buď vědoma se vrhni veň,
  buď oživ jím mé dítě zas!

A chceš-li žít i v poznání,
  žes vraždila svou vlastní krev:
žij v pekle tom, žij do přání, —
jen se mnou chraň se setkání!“
  A zmizel v šeru jako zjev.

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

XVI.

Zvonili u dominikánů pod hradem boskovským umíráčkem. Záchvaty pana Bohuše byly pořád prudší, po každém záchvatu omdléval dlouho, nemoha býti vzkříšen.

Paní Liborie klečela za jeho hlavou na klekátku v modlitby zabrána, úzkostí nad divadlem té hrozné smrti všecka strnulá. I jí bývalo, jako by omdlévati musila. Hanuša vytrvala u ní, klečíc na zemi a podporujíc ji, klesala-li jí mysl.

Trvalo to již několik dní. Páteři divně hleděli na přítomnost Hanušinu. Činili námitky, že je Hanuša mladá, aby probděla tolik nocí, že má paní Liborie jiných služebných, by u ní setrvaly: paní Liborie to neslyšela. Nebylo jí třeba služebných, ale dcery, aby ji potěšovala, hrůzu těch okamžiků s ní nesouc.

A dcerou bylo jí toto děvče, srdce její si ji zvolilo. Nikdy nebylo se jí podařilo schovanky najíti, Hanušu přijala do svého srdce hned od prvního spatření. Nejen u milenců bývá okamžik rozhodný, tak že oba seznávají svou lásku ku předmětu své důvěry a touhy; jiné poměry podléhají podobným pravidlům. Srdce si hledá svazky, spojence v radosti i žele a nalézá-li pravou osobu, promluví hlasitě.

Umíráček zvonil. Páter obsluhující nemocného, jehož z dlouhé mdloby nadarmo křísili, pohlednul významně na svého soudruha. Paní Liborie zdvihši se z klekátka, zachytila tento pohled a když oba kněží modlitbu za zemřelé odříkávati počínali, k níž dostavoval se znenáhla celý sbor klášterní, nemohla déle pochybovati.

Plačíc hlasitě, padla vedle lože na kolena. Rozžaté svíce plápolaly smutečně v jízbě tmavě vykládané, bílé postavy mnichů nahlas modlících se naplňovaly prostor.

Hanuša vrhla se na mrtvého, žalem a zoufalstvím přemožena. Z ňader jí vypadl podivný předmět a dotýkal se studené ruky mrtvoly. Tu zdvihala se domnělá mrtvola a otevřela vyhaslé oko na zástup kněží.

Tito ustali v modlení. Paní Liborie vzdychla těžce. Všickni očekávali ještě jeden zápas smrtelný. Nemocný zatínaje znova otevřené ruce stiskl Hanušin předmět v nich. Pak položil hlavu na podušku a mírně dýchaje usnul.

Modlitby byly obnoveny a jim umírnění nemoci přičítáno. Asi za hodinu odešli kněží vyjma oba věrné ošetřovatele, kteří žárlivě bděli, aby nad panem Bohušem nikdo nepříznivý vliv si nedovolil.

Jeden, pater Spiridion, všimnul si, že nemocný cosi v ruce drží. Chtěl mu to jemně odejmouti, ale pan Bohuše držel to pevně a bránil se při každém přiblížení. Byla to slujní kost, kterou Ctibor někdy Hanuši byl daroval s podotknutím, že se provozuje v lékárnách obchod s takovými kostmi a mnozí že jim přičítají léčivé síly.

Říkalo se jim: „Unicornu fossile“, „Ossifragos“, „Ebur fossile“ a podobně. Hanuša nosila ji kolem krku na šňůrce co památku na Ctibora a na onen dobrodružný večer.

Vědoucí, že Ctibor léčivé síly tomuto předmětu nepřičítá, nenapadlo jí, použiti ho u nemocného. Náhoda učinila to za ni a Hanuša vidouc podivuhodný účinek, strnula úžasem.

Modlíc se roztržitě vedle Liborie, Hanuša plesala radostí, zabíhala v sítě nové pověry, cítila se lékařkou a osvoboditelkou svého děda a jala se znova Ctibora za čarodějníka považovat.

Nyní přičítala té kosti oblibu, které došla jak u Valtera, tak u paní ze Zástřizl, i doufala, že ta kost ji nakloní děda, jako jej uzdravila.

Hanuša byla nyní ve hradbách boskovského zámku znova jata hrou náhody, neznámých zjevů, nevysvětlitelných událostí.

Bylo ku podivu, jak poklid se vracel starému rytíři svého rodu poslednímu, jak tiše spal, jak mizela olověná zsinalost jeho scvrklé tváře.

Též paní Liborie mínila míti svůj podíl při domnělém zázraku, to jest: jako dominikáni v účinek modlitby, Hanuša slujní kosti, tak věřila ona ve slib, jejž byla učinila nejsvětější panně Marii Křtinské. Slibilať vystavěti důstojný chrám, daruje-li jejímu choti ještě nejméně rok, aby se mohl modlitbou a bohulibými skutky na onen život připraviti. Ji děsil jeho strach, zlořečení a neuspokojené svědomí, jež v nemoci na jevo vyšlo. Vedle tohoto slibu učinila jiný v dlouhých modlitbách, jimž ve dne v noci se oddávala. Umínila si, že pojme Hanušu za svou dceru, avšak aby nepustila se zřetele námitky zpovědníkovy, umínila si založiti nový ženský klášter, v němž první jeptiškou Hanuša se stane a do něhož by se uchýlila po smrti svého chotě.

Ani si nevzpomněla, že by tím mohla Hanuše ublížit; slíbila to za ni, jako před ní množství vlastních matek děti své posud nenarozené bohu obětovalo.

Nemocný posud mírně spal. Kněží nočním bděním unavení sedíce jeden u hlavy, druhý u nohou, usnuli. Liborie usadivši se do křesla vedle klekátka, též usnula, Hanuša schoulivši se na stupni klekátka u nohou Liborie, sledovala příkladu ostatních.

Nemocný probudil se po několika hodinách. Bila půlnoc. On cítil se posilněna a nabyl jasného vědomí.

Při světle lampy, která zářila na místě úmrtních svící, rozhlížel se. Vida u sebe pátery, byl spokojen. Netroufal si býti bez nich ani hodinu, byl-li nemocen. Pamatoval se na strachy z pekelných trestů, které byly zhoršily nepatrnou jinak chorobu, tak že dostoupla malá horečka na stupeň šílenosti. Přírody milosrdná ruka uváděla jej nazpět do života přes duševní jeho útrapy.

Měl ještě něco síly nazbyt, to bylo vše a vysvětlovalo celý zázrak. Poslední tento, bázní sklesly rytíř, hledal růženec, aby se pomodlil. Na místě něho viděl, že drží bělavou kost podivného útvaru. Pamatoval se, že kdysi byl takové kosti viděl. Bylo mu tehdáž řečeno, že jsou to dračí kosti, věděl též o domněle léčivé jich síle. Mysle, že snad jeho choť neb páter některý dobře mu posloužili tím prostředkem, strčil jej pod podušku a hle, tam právě našel svůj růženec. Uloživ se spokojeně, počal se modliti. Nebylo mu dávno tak milo; hněv boží, zdálo se mu, že jest poněkud umírněn.

Palčivý oheň horečky, který byl považoval za předtuchu ohně pekelného, byl umírněn, ledové stuhnutí mdloby povolilo, byl navrácen střední temperatuře pozemského žití. Cítil se šťastným, neskonale vděčným za jakousi tu lhůtu, které mu nebes soudce k polepšení ještě popřával.

Cosi zašustilo, modlící se stařec rozhlížel se. Jeho duševní strážci tvrdě spali. Ale ó hrůza! Vedle jeho lože, jež bylo vlastně rakví, stál podivný, cizí muž. Byl oděn v habit jakýchsi žebravých mnichů, hlava byla nepokrytá, vousy splývaly mu po pás, oči jeho byly velké, černé a kdo je jednou viděl, stěží zapomněl.

Starý Zástřizl věděl, že tohoto muže kdysi znal, nemohl sice upamatovati se kdy a kde, ale věděl, že býval pobouřen a znepokojen jeho pohledem. Nyní, o půlnoční době, po této nemoci, po tom strachu chvěl se leknutím a hrůzou. Posadiv se ve své rakvi a vyvaliv na mnicha oči, byl by chtěl křičeti. Nemohl však zvuku vyrazit, chtěl říci: „Chval každý duch hospodina“, ale dásně bezzubé cvakaly v němých ústech. Díval se strašidlu do očí, které pozdvihši pravici jemu za hlavu ukázalo.

Zástřizl sledoval ten pokyn, viděl svou manželku spící, ana opírá hlavu o lem oděvu velké sochy panny Marie na klekátku stojící. Vedle klekátka stála dívka čarokrásná, podobna Marii panně, bledá jako čistý mramor sochy. I tuto musil míti chorý muž za zjevení.

Hanuša, která se byla probudila, poznávala Ctibora. Vstavši kameněla úžasem.

„Ta panenka je tvá, je to dcera syna tvého, nahraď jí, čím jsi se provinil, chceš-li mít lehké odpočinutí.“

Tak promluvil povýšeným hlasem uprostřed spících dominikánů neohrožený Ctibor.

Dominikáni probudili se, ale lampa nepochopitelným průvanem shasla, v jizbě nastala tma a než rozžehli, bylo zjevení zmizelo. Dominikáni slyšeli, viděli cosi a nevěděli co. Nemocný byl vztýčen na loži a sotva se rozhostilo světlo lampy, snažil se rozeznati, byla-li zde posud bledá dívka.

Paní Liborie ještě spala. Hanuša klečela opírajíc čelo o klekátko. Chvějící se, vyzáblou rukou ukázal Bohuš na ni: „Kdo je to?“ šeptaje.

„Tvé paní služka,“ zněla odpověď.

„Její milost, tvoje paní ji pořád má u sebe, jakkoliv jsme ji žádali, aby ji poslala pryč,“ dodal druhý kněz.

„Ať sem jde,“ kázal rytíř. Hanuša zdvihši se, přiblížila se starci.

On díval se dlouho, dlouho na ni. Hanuša stála před ním s výrazem neodolatelným. Nebyla ani prosba v jejím pohledu, aby ji přijal, ani bázeň, ni přílišná pokora. Snášela jeho pohled s hlavou sklopenou, po chvílkách jen pohlížela naň. Příroda hleděla na starce náboženstvím skřehlého z oka dítěte, z jeho krve vykvetlého. Ovanul jej čistý jara dech. Ale právě, jak ho pocítil, pokynul, by Hanuša odstoupila.

Již ho to přemáhalo. Bylo to oko někdejší milenky a vlastní jeho rysy, a přece — něco tak nového v celém zjevu, čím všickni rodiče bývají u svých dětí překvapeni. Poznávají v nich sebe, své předky, celou minulost, z které vyrostly, ale s podivením sledují zároveň cosi neznámého, nového, proti čemu se opírávají, co by rádi někdy vykořenili. Ale to právě je vlastnictvím nejvlastnějším dětí našich, to musíme v nich ctíti přede vším. Tím musejí si pomoci dále, až veškeré minulosti dědictví jim více nestačí.

Hanuša sklonila se, aby mu ruku pocelovala, on zpozorovav to, podal jí růženec. Hanuša, jako by toho si ne-

všimala, dotkla se něžným rtem jeho svadlé ruky a odešla rychle z pokoje.

Starý Bohuše žádal si zpovědi. Zpovídal se ze svého zjevení, z výhrůžky a z rozkazu strašidla i ze svého předsevzetí, uznati Hanušu za svou vnučku, prokáže-li se věrohodnými důkazy.

Zpovědník byl překvapen, udiven; musil sice se tvářiti, jako by věřil ve zjevení, nechtě rušiti svatou a výnosnou víru bohatého starce, avšak viděl tu tajné pletichy, obával se cizích vlivů i té dědičky a čenichal v tom cosi protikatolického.

Upozornil pana Bohuše, že to bylo snad ďábelské zjevení, že to bylo pokušení, aby bylo církvi dědictví zkráceno, že to může býti vnučka pana ze Zástřizl, ale těžko prý rozhodnouti, je-li to vůle boží a panny Marie, aby ji uznal. Neopomenul pověděti, že jsou Madlena i Hanuša v podezření kacířství, ne-li ony, že zajisté Šimon byl kacířem a úhrnem, že musí důležitá tato otázka v konventu na poradu vzata býti.

Pokorný sluha dominikánů, pán ze Zástřizl, svolil ke všemu, jak zpovědník určoval. Dával mu za pravdu, souhlasil s podezřením kacířství, vždyť Hanuša růženec v jeho ruce nepolíbila.

Též paní Liborie se zpovídala z každé myšlénky svých upřímných modliteb i ze slibu za Hanušu učiněného. Společně se svým manželem pak přijímala.

Dověděla se od něho o nočním zjevení; s pláčem zpovídal se jí Bohuše ze svého tajného sňatku, z něhož byl syna měl, kterého nikdy neseznal.

Paní Liborie dávno nežárlila, její jediným přáním bylo, aby zjednala trápené duši Bohušově aspoň po smrti pokoje. Řekla mu na vzájem, že to byl prst boží, který jí byl ukázal o všech svatých na Hanušu, tak že podala jí sáček s erbem rodu a hradu. Bylo to ve svátek památky zemřelých na samém hřbitově. Jak jinak mohlo to býti, leč vnuknutím Hanušiny báby, která se přimlouvala u své patronky.

Páteři podavše manželům večeře páně odešli, aby neprodleně opatovi důležité příběhy sdělili. Tak byli staří manželé na chvíli sami sobě ponecháni.

Pana Bohuše zajímalo vypravování jeho choti; její náhled, že je povinností jejich ujmouti se Hanušy právě proto, že snad je kacířstvím nasáklá, naplňoval jej úctou k bystrozraku jejímu.

Dověděv se o slibu Liboriinu, byl zcela utvrzen v žádosti, že učiní zadost rozkazu nadpozemskému.

Zatím co nad Hanušou takto se rozsuzovalo ve hradě i v klášteře, držel ji Valter v náručí a tisknul ji náruživě k srdci.

Po churavění Bohušově vídal ji po chvilkách, vyklouzla-li z ložnice nemocného. Tu nemohl nikdy odolat, aby jí slovo lásky nepošeptal, ač se obával, aby mu to neškodilo v plánech, za nimiž posud v rozličných formách a nadějích se nesl. Mysle, že pan Bohuše umírá, týral se myšlénkou zcela novou, jak státi se dědicem toho velkého bohatství a nakupení statků po kolika rodech zděděných. Myslil i na paní Liborii co na vdovu, bohatstvím nevšedním oplývající.

Z rána, jež sledovalo po zjevení Ctiborově, zaspal mladý hrabě jako obyčejně. Sluha přinášeje snídaní, donesl mu zprávu o náhlém, zázračném uzdravení se pana rytíře.

Pan Valter pousmál se sobě, že náhle o nevěstu přišel a vzkázav prozatím blahopřání paní i pánovi Zástřizlovým, vyšel si s jasnou myslí do lesů.

„Nějaké to bude, panna Maria Křtinská neopustí mne; nějak se dodělám velkého štěstí, chci býti šťasten, mocen, ctěn!“ tak mysle vyšel ze zdí na jarní vzduch.

Ptactvo ve stromech šveholilo, obloha pnula se modrojasná nad lesem. Cosi šelestilo, volalo za Valterem jako poletující ptáče. Byla to Hanuša. Zahlednul ji o samotě v tom krásném vzduchu fialkami páchnoucím.

„To ty jsi, má panenko zlatá?“ oslovil ji vroucně. „Řekni, kdes nabrala síly a trpělivosti, žes vytrvala u nemocného pána? Všickni služebníci divili se, žádný nemohl prý déle než hodinu strašné blouznění rytířovo poslouchat. Býval jsem tak šťasten, zahlédnul-li jsem tebe na chvíli. Věř, jen k vůli tobě meškal jsem na hradě. A ty? Myslila jsi na mne též?“ Lhal-li, nemyslil té chvíle, že to lež co k ní mluví. Zapomínal na vše jiné v pohledu té čisté krásy.

Hanuša byla jeho slovy dojata a divný, mocný pocit blaha vřel jí v srdci. S očima navlhlýma, s tváří jako z růže list šla podlé něho. Vešli dále do lesa, kde milá samota je střežila.

„Víš-li, mé dítě, že mně tě poslala panna Maria, když jsem se k ní byl modlil, aby mi blaho života dala?“ povídal jí.

„Opravdu?“ divila se blažená Hanuša a to blažené nebe nadpozemské obemklo ji na té trudné, na blaho skoupé zemi. Tisíce petrklíčů zlatookých stlalo se jí na cestu v kyprém mechu.

Valter jí vyštěbetal, jak se mu byla zjevila poprvé u jeskyne sloupské. Povídaje myslil si, že mu snad Maria panna pravé blaho v tom děvčeti zjeviti minila. Ó, věřte, že nelhal a všemu sám věřil, co mu láska vnukala.

Bývá velkou zábavou milenců, rozvzpomínati se o prvním shledání a postupně připomínati si vše, co a jak je blíže svádělo. K tomu být v lesní samotě z jara, kdy každá schopnost duše znova rodí se, a mladému člověku první zvuky symfonie citů táhle, toužebně, přesladce co úvod k celému žití zaznívají!

„Budeš má, ach má!“ toužil milenec, jemuž Hanuša odpověděla: „Doufám, že ano, to před bohem i lidmi!“

Tato odpověď slavným hlasem pronešená zazvněla ostře do snů Valterových a probudila jej z náměsíčnictví lásky na chladné světlo studené skutečnosti. Nač pomýšlela Hanuša? Nevěděla, že má býti jen částí mimotní blaha a štěstí jeho velkého? Snad nemyslila, aby jí obětoval slávu jmena, důstojnost rodu, výhlídku na jmění? Skoro chladně odvrátil se a spustil náruč s jejího štíhlého těla. Hanuša buď toho nepozorovala anebo pozorovati nechtěla. Nenapadlo jí býti mu na obtíž, překážeti mu v štěstí, býti příčinou jeho snížení a zármutku. Srdce její do nedávna dětské i dětinské, vypěstované v zapírání sebe, vyvinovalo se od nedávna mladě a jevilo denně mohutnější květ, tak že nikdo nevěděl, jaký div se rozloží, až bohatě pučící poupě celou hlubinu svého kalíšku odhalí.

„Mohu vám nyní říci, nejmilejší pane, jakého jsem rodu a co divného se událo,“ pravila zardívajíc se srdečnou radostí. „Mohu bez uzardění vyslyšeti vaši žádost, ano smím; mohu býti vaší, nemusím prchati od vás, abych se kryla před vaší láskou, abych o samotě oči si vyplakala. A tak bych přece jednat musila, kdybych nebyla rodem vám rovna. Mne neláká ta výše; jsem ráda mezi nízkými, nemám bažení po bohatství, miluju práci rukou svých, ale k vůli vám, pane, moje srdce nejdražší, k vůli vám děkuju bohu na kolenou za tento dar.“ I vyjevila mu svůj původ,

z části pak i noční výjev, v němž Bohuše za vnučku již skoro ji uznal.

„Je to pravda, Hanuško, není to sen?" tak opakoval Valter mezi tisícerým láskáním. Ona šla pak k Madleně, aby té mateřské přítelkyni radostnou zprávu donesla. Byla dychtiva dověděti se o Ctiboru a jakými cestami na hradě se objevil. Pochybovala, že by jí to mohla Madlena vysvětliti; snad byl Ctibor přece jen kouzelníkem; snad přivolala jej kouzelná kost, která bez jejího přičinění k nemocnému byla sklouzla!

Děvčeti šla hlava kolem tolikerým kouzlem, a lásky kouzlem nejvíce. Valter vyprovodiv ji na kraj lesa a dívaje se za ní v zanícení, dokud ji zahlédnouti mohl, sklesl v lese na kolena: „O panno nejsvětější, ty nade všecky svaté divotvorná, rozumím nyní tvé velké milosti. Ano, Hanuša je k mému štěstí stupeň, ta spanilá dívka, kterou tys ke mně vyslala, to srdce ze samého zlata. Její rukou dostane se mi moc a bohatství. O panno nebeská! ze všech chrámů nejskvostnější máš míti ty, ze všech ctitelů budeš míti mne nejvěrnějšího. Kdokoliv z kacířů tobě rouhati se opováží, nechať zhyne smrtí nejbolestnější."

Tak modlil se krásný Valter, vraceje se do hradu, kterého mínil dobýti bez oběti. Takové bylo náboženství, taková byla láska jeho.

XVII.

Jako vráska bolu prorývá lesy dol. Za deštivého počasí hrne se ručej průsmykem podobný proudům slzí; ty někdy vysychají, a pak z pramenů hlubokých znova se vyhrnou. I strhává časem kusy skal, kytice kapradí, podušky mechu, pustoší své ložisko, které hlouběji vyryje.

Kolem průsmyku vede úzká stezka, jež mizí někdy mezi balvany. Kdo tudy dostati se chce, přeleze, provlékne se skalami, přesmekne se kolem kraje zpola nad hlubinou. Tak dere se do úbočí jinde nepřístupného. Ledakdes je polosetlelý kmen přes průsmyk. Po tomto houpavém mostě přejde se na druhou stranu.

Hustý les kryje posud to úbočí, ač nejštíhlejší, nejvyšší kmeny ven ze svatyně se vyvážejí na stěžně. Tam mají vévoditi oceanu, tam dokonati snivě započatý život co svědkové a pomocníci zápasů člověka s prostorem a se živly.

Tímto nebezpečným průsmykem, v němž tehdáž ručej se pěnil, kde byli lesové hustší a místy neproniknutelní, odvažoval se Ctibor v noční chvíli.

Vracel se ze zámku tajnou chodbou, jež na konci průsmyku známý jemu východ měla. V době, kde dobrodružně po vlasti s knihami kacířskými křižoval, seznamoval se s mnohou tajnou skrýší.

Pronásledovaní všech dob utíkávali se do tajných brlohů, unikávali tajnými chodbami, zakládali si podzemní, odlehlý stát, tvořili svůj skrytý svět.

O tajné chodbě boskovického zámku ani Zástřizlův rod se nedověděl při koupi zámku. Byla ve spojení se studní ve dvoře, jak v mnohých jiných zámcích.

Bratři byli v její tajemství zasvěcení ještě z dob šlechetné ochranitelky jednoty, Marty Boskovické. Podáním udržela se zpráva o ní. Ctibor ji znal, prohledal ji se Šimonem. Madlena byla při této výpravě nápomocna. Vniknuvši na hrad u večer, aby po Hanuši se poptala, spustila nepozorovaně provaz do studně; stařec vyleza v noci z otvoru nad hladinou vodní, uměle do vyzdívky vpraveného, stoupal po jakýchsi vydlabaných, zdánlivě nahodilých průlomech vzhůru.

V chodbách nepotkal nikoho, vše zdařilo se, jak bylo žádoucno. Kdyby se nebylo zdařilo, neobával se ničeho a odvažoval se na všecko. Vždyť nevrhal se poprvé do víru nebezpečí osobního.

Když vykonal, co zamýšlel, šel touže cestou nepozorován nazpět. V chodbách a v síni nebyl vchod střežen, an hradby a zdvihací most obyvatelům zámku dosti bezpečí poskytovati se zdály.

Bez úrazu prošel všude i nedivil se tomu, ba nezdálo se mu, že by při tom cosi bylo zvláštního. Vystupuje průsmykem chválil si tuto cestu, s níž aspoň minouti se nelze. Dostoupil vrchole, po němž pláň se rozestírá. Slunce právě vyšlo. Mlhy třpytily se v dolinách, jako by zlatem protkaná roucha zahalovala jarní půvaby knížecím oděvem.

Nahoře bylo jasno, čisto; mladistvé slunko neoslňovalo zrak a dalo si pohlednout v božskou tvář.

Sloupoví kmenů obstupovalo paseku znova obrostlou, divočinu to, kam nikdo pěšinku nerazil. Na pokraji té paseky stála či rozpadávala se bouda z kůry stromové, bývalé to číhadlo na zvěř.

Za pana Bohuše střílívalo se jen, mnoho-li potřeba kázala. Řád Dominikánů, jehož pravidel též on se držel, zakazoval masitou potravu. Aspoň lesní zvěř měla tedy v těchto místech dobu oddechu a stíhaná zvěř lidská nalezla mezi ní neodkrytý útulek.

Ctibor tuto boudu znal rovněž z časů svého kramaření. Kdyby jí nebyl více našel, byl by se upamatoval na jiné skrýše. Lhostejně zalezl do boudy před ostrým vzduchem ranním na výši vanoucím, který protrhav mlhy, odhaloval krajinu lesnatou, pohorskou a pustou daleko široko. Nikde nebylo viděti dědiny ni pole. Vůkol samý les, vlny lesů, doliny, vrchole lesní.

Nad spanilou jednotvárností touto klenulo se nebe, zoubkovitý kruh značil obzor, modro a zeleň vyplňovaly obraz.

Madlena pečujíc o svého tajemného hosta, byla mu nastlala sena, které na pláň ze svého loubí vynesla; položila mu na příhrádku chleba a ovčího sýra a přirazila setlelou desku, která sloužila číhadlu za dvéře. Tato potrava byla poustevníkovi pochoutkou dávno nepoznanou. Snadno zahřál se ve skromném obydlíčku, jeho unavená hlava sklesla na prostě nastlané lože.

Zamhouřiv oči viděl v duchu Hanušu. Pokud moc jeho dosahovala, byl jí pomohl nalézti cestu v náruč vlastního děda, místečko ve vlastním domově. Přece však neblažila jej milá ta spokojenost, kterou pociťoval ve svém ponikevském údolí, sloužil-li pocestným za vůdce.

Což nebylo by pro Hanušu jiné cesty, jiné úlohy? Ta, v kterou se uvazovala, hrozila, že ji pohltí co bezbrannou oběť, aniž by bylo věcí jen hnuto. Hroznější nebezpečí jevilo se jejímu smyšlení. Bylo to děvče citlivé, obrazností snadno jaté, o její vychování bylo se dělilo náboženství obojí. Bylať katolickým obřadům zvykla, posud nebyla sama trpěla církví panující, v klášteře byla jen laskavosti užila.

Což přijde-li jí církev římská v podobě rodičů, mileného muže, lichotivých kněží vstříc? Odkud mělo dítě pevnosti, přesvědčení čerpati? Hudba, zpěv, obrazy, krásná stavba ve službě náboženství měly na ni vliv hluboký. Nebyla se tím tajila před ním. Do čeho ji to vháněly sudičky v podobě Madleny, kteréž on za rádce a pomocníka užíti se dal? Přece však, ačkoli stále činil námitky zjevné i tajné, musil uznávati, že sluší nasaditi něco, odvážiti se, bojovati do posledního zbytku síly. Nahledl, že Madlena jeví neoblomnost a odvahu. Zadumav se takto, měl v opo-

vržení úkol tajemný, který byl odehrál před Bohušem, zahrávaje si jeho pověrou. Viděl, že se musí snižovati co do povahy, kdykoliv mezi lidi vstoupil. Nikde nesměl svou poctivou tvář ukázat, své dobře míněné služby přímo nabízet. Samý podvod a rozumu mámení žádal si svět. Stýskávalo se mu, zavadil-li zdaleka o tento svět, v němž přívrženci mu vymírali a mládež po tomto světě více než po jeho starém srdci se tázala.

„O, Hanuša, ubohá Hanuša,“ vzdychal poustevník, „že nejsem jejím dědem raději já. Sestoupil bych se svého zakletého hradu k vůli ní, a spolu?... Co bychom podnikli spolu? Smutná otázka, žádná odpověď. Nuže bděl bych nad ní, cvičil bych tu drahou skvostnou duši a ona, mladistvá, zjevila by mi sama co podniknouti, kam se obrátiti, jakým spůsobem požehnání rozsévat. O, našli bychom to spolu. A já mu ji dávám, do jeho moci ji vháním,“ jal se naříkati, až ze všeho usnul.

Když se probudil po několika hodinách, viděl cosi se kmitat skulinami svého úkrytu. Slyšel i hlasy šeptat a hle, měl návštěvu; Hanuša to byla s Madlenou. Nesly mu potravu a něco ku pohodlí.

Slunce zatím mile prohřívalo. Malá společnost rozsadila se na prahu boudy. Zpovídal-li se pán i paní Zástřizlovi na hradě, otevřela též ona důvěrníkovi srdce svoje.

A samá láska ze srdce toho proudila. Madlena pamatovala ji na přísahu, již na staré baště byla složila a žádala, aby ji Ctibor varoval a domluvil, by láskou k pravé víře oslepiti se nedala.

Ctibor mlčel. Madlena doléhala. Hanuša dívajíc se naň očekávala domluvu. Tu vztýčiv se stařec a hledě v lesnatou dálku řekl: „Jednej, Hanušo, bez bázně! Bez bázně k nim, bez bázně k nám, bez bázně k tomu, kterého miluješ. Budeš-li šťastna láskou, staneš-li se ženou Valterovou, jednej s ním vždycky společně. Přesvědč jej láskou, že je jen jedno náboženství na světě, náboženství lásky. Snad nepřesvědčiš jej, nuže žádej aspoň, by trpěl jiné vyznání než je jeho. On bude musit být poslušen rozkazů své církve, hleď, ať je vykonává aspoň lidsky.“

Ctibor potřásaje hlavou vzdychnul si: „Dítě, toť je úloha!“

A ona opakovala: „Otče, jaká to úloha!“

On mluvil zoufale, ona samou nadějí povznešena.

„Ubohá Hanušo!“ pokračoval Ctibor, „ty je musíš všecky klamat a nepovědít, že náležíš mezi pikharty; ani tvůj muž to nebude smět tušit. Tomu pokrytectví jsi ovsem od dětství zvyklá, jsmeť tomu všickni zvykli.“

Hanuša hleděla před sebe na paseku jahodovým kvetem posetou. „Jeť to cos krutého, co zveme vírou,“ myslila si; „tak příkře dělí to srdce od srdce. Bylo by možná, že by mne Valter méně miloval, kdyby věděl, že nejsem srdcem katolička?“

Ale po krátkém přemítání odpustila mu napřed. Odpustilať mu dávno již, že by ji nebyl za ženu si žádal, kdyby šlechtičnou krví nebyla. Svým mravním přesvědčením bratrským také ani šlechtičnou nebyla, ale oblékla se ráda do toho šperku, jemu k vůli. I v náboženství mínila se tedy zakuklit. Kdy má přestati přetvářka, sama nevěděla.

Madlena byla netrpěliva pro spůsob a divný výklad Ctiborův. Vloživši se do toho, byla pohotově se zásadami a vysvětlivkami, které nebyly zcela nepodobné jesuitskému: „Účel posvěcuje prostředky.“

Tímto světoznámým výrokem nevytasil se jesuitismus ničím novým. Morálka nás všech chýlívá se někdy k těmto koncům. Třeba velký pozor dávat, abychom této pohodlné mince v běžném vydávání činů svých při horoucí lásce k účelu neužili. Jesuitismus má negativní zásluhu, že nám ukázal u velkých rozměrech, kam zavádí zásada, která v prvpočátku jen vroucně, ano i svatě se jeví.

Poustevníka hnětla slova Madlenina, bol mu svíral srdce. „Hanušo!“ pravil, „můžeš-li, buď pravdiva. Nechci a nesmím ti rozkazovat, nevím, jak ti naznačit chování v trudných poměrech, do kterých pomáhám tě vrhat; ale jednej prostě, bez úskoků. — A raději navrať se k nám,“ dodal hlasem hromovým, „než bys mínila sloužiti pravdě v zakuklení lži.“

„O, Ctibore,“ vyčítala mu Madlena, „můžeš-li to žádat? Nejednáme-li všickni v zakuklení lži? A nebylo-li by bývalo lépe, aby zástupy našich šlechetných rodáků raději posud mezi námi byli v témž zakuklení, než že vlast opustivše, v cizině utonuli?“

Ctibor zakryl si tvář; též on si byl vyčítal zakuklení dnešní noci. „Život je uměním a pravda cílem jeho,“ řekl zvolna. „Jak tu pravdu udržeti, jak ji vyvážeti z hlubin ňader, jak jí hodným býti? Jinak ne leč poznáváním, vytrvalostí, s myslí jen k tomu obrácenou.“

Hanuša rozloučivši se s ním řekla: „Slyšela jsem, cos řekl.“ A on jiného slibu si nepřál; žádal Madlenu, aby ji více netýrala.

„Ona mne slyšela, mohl bych umřít,“ myslil si vraceje se do číhadla, které jemu číhadlem myšlenek se stalo. Přál si usnouti na věky, když slunce při západu pohledy lásky a obdivu vyzývalo. Starý přítel zlatého světla denního kynul mu dobrou noc: „Ano, vidím ti do očí,“ pravil k němu. „Tak vidíme pravdě za dětství a na sklonku žití na chvíli do očí. Ba, vidím-li dnes jasně? Mohu-liž tedy jíti? Buď vůle tvá, ač nevím ke komu mluvím. Přece chci spojit vůli svou k té vůli všeobecné. Nechci ji složit co zbraň zajatého, ale naladit k harmonii veškerenstva.“ Tmělo se a hvězdy z hlubin světa tmou se rozežehly.

„Hvězdy, vy krásná znamení té harmonie nedostižné, nikdy duchu zcela, tím mohútněji citu objevené!“

(Pokračování.)

O Dublinském.

Lístek paní doktorové od *Bohdana Jelínka.*

I.

Juristé měli bál. Vkročili jsme s přítelem Dublinským do sálu, oko prolétlo řadami tanečníků k damaškovým sedadlům, jež se pod zemdlenými tanečnicemi prohupovala. Hudba přestala.

„Pokazili nám to,“ pravím. Šli párky kolem, nahlas hovořící, potichmo šeptající, potutelný smíšek, roztoužené oko. — „Pojď také.“

Dublinský se rozmýšlel; jako by úzkostlivě přelétl zrak jeho ještě jednou na druhou stranu sálu. „Pojďme,“ řekl a zavěsil se na mé rámě. Pojednou — k čemu se rozpisovati — přítel Dublinský zmizel od mého boku; kolem mne ustrnulého točila se sterá kouzla, na sta vnad a nade mnou zavířilo na sta zvukův.

„Prosím, račte z kola,“ — tu výbor mladík vzal mne za ruku a vyvedl mne z tohoto ráje. —

Z taneční síně vcházelo se obloukem z květin vyklenu-

tým do sálu, jenž byl upraven jako park. Myrtové keře rostly vysoko a nad ně vypínala se rozkvetlá oranže, pod ní kryla se socha Venušina; umělec pořádaje ty krásy uznal za nutné, občerstviti bohyni rozkoše chladem, který z vodotrysku vystupoval.

Tmavá sluj, nad jejíž vchodem se klonilo stínidlo lupenův „saxyfragy“, ukryla mne a mechem vykládané sedadlo. Tak — a byl bych usnul. —

„A, počkejte slečno, tady je roztomile, tak, zatím se usadíme, ochladíme, tu židle pro vás, pro mne; pro mou paní, mně se zdá, že se nedostává — však obslouží pan Dublinský — budou zde hned.“ Pán se usmál roztomile a pohazoval bílým šátkem: „Jenom srdéčku nedejte ochladnout, jenom tomu ne, můj drahoušku!“

Kdo to?! — Řeč o Dublinském?! —

„Doktore,“ slyším, „schovejme se tu do sluje, odtud milostpaní s panem Dublinským překvapíme — ha, ha, byl by to žert! O mé srdce se nemusíte báti, víte, že hřeje pořád, vy čtveráku, pořád stejně,“ a klepla ho vějířem.

Tenký hlásek, štíhlé tělo, černý vlas, bílá kamelie a atlasový šat.

V tom přišel Dublinský a paní doktorová. Drahoušek si zabryzl v pysky; zdálo se, jako by ho mrzelo, že se žert pokazil a pan doktor se obrátil: „Myslíme, že by se zde pěkně odpočinulo, rozmilá ženuško, dvě židle jsou tu, pro mne a pro slečnu Milli; pan Dublinský bude tak laskav a ohlédne se ještě po dvou, abychom zůstali pohromadě.“

„Prosím“ — přítel můj se uklonil a odkvapil.

„Myslila bych, že by bylo tvojí povinností, muži, postarat se o mé pohodlí, a ne pana Dublinského,“ prohodila doktorová.

„Nikoliv, dnes ne, milostivá paní, dnes je pan Dublinský vaším rytířem a pan doktor mu nesmí v jeho službách překážeti, viďte že ne, pane doktore?“

Paní neodpovídala. Dublinský přinesl židle, usadili se; hovor vázl. „Ah, ah,“ protáhl se pan doktor. „Zdá se, jako by tu teprv unavenost na člověka chtěla ulehnouti, achich, necítíte také tak?“ A zívnul. Nikdo neodpovídal. Slečna Milli otevírala a zavírala vějíř s jakousi prudkostí a pohlížela kradmo na paní doktorovou; paní doktorová pohřížila se pohledem do země — hledala snad démant. Dublinský snil; oči jeho poloumknuté spočívaly s výrazem zbožné úcty na bílé ruce mladé paničky a jeho úsměv — jak by jej vyhejčkala naděje. —

Zase doktor zívnul. Dublinský upřel oči na doktora a setkal se s milostpaninýma, když pravila netečně se usmívajíc: „Nudíš se s námi, muži, nejsi ve svém živlu. Snad by tě pan Dublinský pobavil.“

„Ne, ne, moje drahá,“ vyskočil rychle doktor, „a také jak bych mohl, kde něžnost neustále srdce zaměstnává, nechtěla moje ústa —“

„Zaháleti,“ vpadla zlomyslně slečna Milli, „a proto jste zíval! Ale doktore!“ — a zase ho udeřila vějířem. „Ach odpusťte, milostpaní,“ obrátila se, „já jsem někdy hrozně dětinská!“ a dala se do smíchu.

Mladé paní ušetřil valčík odpověď. Při prvním udeření na turecký buben vyskočil doktor: „Pojďme, slečno, pojďme, máme spolu první touru; — s bohem, drahoušku!“ — a ukloniv se Dublinskému odešel. Pokud mohla, vyprovázela je paní doktorová pohledem. Zašli a ona si vzdychla.

„Milostpaní, netrapte se tím, co nelze změnit,“ oslovil ji Dublinský a ujal ji za ruku přes lenoch svěšenou. Chtěl ji políbit; ona ji však odtáhla.

„A vy, pane Dublinský, nedoufejte v to, co by mohlo čest ženy poskvrnit a jednou kletbu vložit na rty jejího dítěte!“ Vstala a s pohledem vážným, smutným stála před ním.

„Pak vás musím opustit, milostpaní, opustit kancelář vašeho pána a vaše dítky, jež vyučuji; nemožno mi, abych na blízku vám jsa, vás nemiloval — ó smilujte se!“ A on před ní klekl. —

„Pamatujte se, pane Dublinský,“ ozval se hrdě hlas její, „nevíte, že jste na veřejném místě? Já jsem vám své mínění řekla, líp bude pro vás i pro vaši chudou matku, budete-li mysliti na svá studia — prosím vás za to — opusťte mne!“ A hlas doktorové zněl již dojemněji. „Opusťte mne!“ Dublinský se zvedl, ani slova mu nevyklouzlo přes chvějící se rty, uklonil se a odešel.

„Ubohý mladíku!“ zašeptala paní doktorová. Zakryla si obličej a mezi bílými prsty jejími probíhaly horké slze. „Ne, ne, nesmí to déle trvati, musila jsem tak jednati! Opustí nás, najdu jim jiného učitele, bude také hodný — ó děti, moje děti!“ Pozvedla hlavu. „Půjdu, podívám se k vám, je mně tu těsno, u vaší postýlky najdu radost, mladou radost svoji!“ Setřela slze, urovnala vlas a odběhla. —

Odpusťte, paní doktorová, já vás poslouchal a vy jste nepožádala ode mne čestné slovo, že budu mlčet, když po třech letech onu bílou ruku — ach, vy blednete? Ne nebojte se, o sobě povídat nebudu, píšu jen o Dublinském! —

Když jsem vešel do sálu, bylo po valčíku, paní doktorová se poroučela a Dublinský stál opodál. — „Ha, ha,“ zaslechl jsem slečnu Milli, když mladá paní muži svému dávala s bohem, „nerozumíte dobře milostpaní, jak pak by ji mohl pan Dublinský domů vyprovodit! Je vdaná, má děti, ty již něco pochytnou, ovšem jinak je to s pánem, a my, viďte doktore, my pojedeme spolu!“

S opovržením odvrátila se doktorová od muže. „S bohem, pane Dublinský!“ řekla zřetelně.

„S bohem, milostpaní!“ zašeptal on a — porozuměl jí.

„Nepůjdeš domů, příteli?“ přistoupil jsem k němu po chvíli, „mně se to již tady nelíbí!“

„Půjdu, mně také ne.“

„A co se ti tu prvé líbilo? Ta doktorka?“

Pohledl na mne prudce, skoro zlostně; ale hned se usmál. „Ta?“ a — „pojďme,“ dodal suše.

Tenkrát mne napadla myšlénka, milostpaní: „Nu, z toho bude někdy jurista!“

II.

A uplynulo několik měsíců. Byl tu máj; kaštan počínal rozpínati listí své, jako když dáma rozpíná paraplíčko, neb Číňan svůj vějíř. Ach byl to pěkný obrázek! Ale přišel mráz a obrázek ten tam.

Podepřen o stolek, s rukama založenýma díval jsem se ven, na náhle zasmušené nebe, na trousící se kousky sněhové a dolů na špinavé, mokré dláždění. Jak pak je asi u nás?! — A viděl jsem v duchu otce, jak s pohledem zamračeným prohlíží keř broskvový, včera ještě napájely zarůžnělé květy jeho mnohou včelu sladkostí a zasvěcovaly ji v tajnosti krás a dnes — zmrzlá leží včelička na odpadlém květu broskvovém, darmo ji otec zdvihá, nesebere se jako ten květ. —

„Tatínku, podívej se na mou azálku“ — a malá sestra se slzou v očích podává mu květinu. „Co je to?“

Otec ji béře, prohlíží, vrací. — „To je mráz, děvečko.“

A zase jsem vzpomněl na máj, na den, kdy teplým paprskem ovívalo slunce stonky květů. Hlavička spočívala tenkráte na mých prsou, hlavička s kadeří, jako ten paprsek slunce, jako ten májový vzduch. Teď? — sáhl jsem si na prsa — co je to? — „To je mráz," odpověděla myšlénka.

„Kolik je hodin?" vytrhl mne Dublinský.

„Nevím, příteli, ale myslím, že do dvanácté není daleko."

„Tak zase tři hodiny; co času jí ještě obětuju?!"

„Mnoho, ó mnoho, příteli," vpadl jsem, nabývaje svého rozmaru, „ars longa —"

„Mlč!" zakřikl mne, „a trop si šašky jinde!" Povstal, přešel světnici. „Odpusť," obrátil se pokojněji, „tys věděl dobře, že jsem knihu nemyslil, podívej se" — a usmál se bolestně. Kniha s paragrafy ležela otevřena na témž místě, na němž ji otevřel, když k ní před třemi hodinami zasedl; lístky prosákly krůpěje slzí. Zahleděl jsem se na knihu, jeho oči spočinuly na mně, nové slzy vyhrkly z nich. „S bohem!" vzal klobouk a odešel.

„Tu je mráz," pomyslil jsem si hledě za ním, ale hnedle mne napadl jeho úsměv, jeho suchá odpověď na bále juristů a — bůh sám ví, jak přišla mi nazpět myšlénka: „Nu, z toho bude někdy jurista!" —

Těšil jsem se tehdy, paní doktorová, na slávu svého přítele; vzpomněl jsem na vás, na vzornou matku, vzpomněl jsem na vaši radost, jakou pocítíte, až snad o výtečném výsledku zkoušky učitele dětí vašich uslyšíte. Ale odpusťte, ty slzy mého přítele mne pálily a já, paní doktorko — já bych vás byl při té vzpomínce ani neobejmul.

III.

A uplynuly zase tři měsíce. V naší světničce bylo ticho; úzkostlivě skrčen čekal jsem Dublinského od „státní". Dvéře se otevrou. „Nu, jak?"

„Propadl jsem," a hodil kloboukem na postel.

Ztrnul jsem. „Co teď?"

„Kdy myslíš, že je člověk nejšťastnějším?" vytrhl mne ze smutného přemýšlení. „Nevíš? Když pohrdá samým sebou a při tom se přece nejvýše miluje" — a dal se do smíchu. „Ode dneška se budu mít rád!"

A jak myslíte, že se počal mít rád? Znáte tu krčmu, milostpaní? Neznáte. Mdle čoudí lampa, v šedém koutě ukazuje starý ciferník půlnoc, prsty hrbatého dědečka třeští rozladěný klavír, až zvuky jeho odrážejí se od černého stropu, od špinavých stěn a dodrnčí v uších. — Vesele! vesele! A v koutě sedí Dublinský, pohlíží tupě po špinavých stěnách, od špinavých stěn do veselého kola a počíná se usmívat, počíná si hladit čelo a kolem něho to víří, jako jeho myšlénky, utrácí se krása, předsevzetí, mozolná mzda a — všecko vesele! — Oj! Což zbude ránu?! —

Ležel jsem v tvrdém spaní, když jsem po schodech klopejtání uslyšel. Vstanu, otevru dvéře a svítím. Byl to Dublinský; čelo jeho zkrvácené, šaty rozedrané, ruce špinavé. Padl mi okolo krku: „Příteli, já jsem opilý!" — a plakal.

To dělává myšlénka, paní doktorová!

IV.

Uplynula dvě léta. Dublinský se poněkud změnil. Knihy nedotknuty válely se v koutě, v prachu, jediné jeho šaty (co si také mohl poříditi za diurnum od okresního soudu, u něhož psal) visely za dne na rozpadnutí na suchém jeho těle, ale oko jeho, duše jeho byla pokojnější. Ach, on na vás trochu zapomněl! Nekaboňte čílko, přejte mu tu špetku pokoje!

V naší světnici počalo býti veselo. Římsu u okna zachumelila zima, o bílou, drahou záclonu postaral se mráz a v našich kamínkách praskal oheň, při němž jsme si chtěli hrneček snídaně uvařiti.

„Nemáš ještě sirku?" ptal se Dublinský, který dnes zatápěl a proto již z postele vylezl.

„Nemám," odpovím a ospale převrátím se.

„Rozsvítím si tedy od ohně." Otevřel dvířka u kamen, přistrčil svíčku a rozžal. — Světlo mi nedalo spáti. Sednu v posteli: „Tedy půjdeš přece — je tam zima."

„Půjdu," pravil pevně, „jistě stará matka má něco doslechla; ne-li, ó pak budu hleděť o to pečovati, aby nikdy nic nezvěděla!" Sklonil hlavu, slze se mu rozlily po řasách. — „Brala by jinak hroznou bolest do hrobu!"

„Příteli," pravím pokojně, „najdeš tam útěchy; svěř se jí raději, ta rána nebude taková, jako uslyší-li o tom od cizích."

„Pochybuju, že jim uvěří, již je příliš stará, tak stařičká! — A já byl skoro jejím náboženstvím!"

Smířil bych se s vámi, paní doktorová; vaše ruka utírá si slzu a vaše oko prodlévá déle na tomto místě. — Ó, věřím vám, milostivá paní, člověk neví, co se stane, račte jen vzývat milosrdenství osudu, neručím sice za to, neušklibne-li se; co však matka pro své dítě nestrpí?!

A vysoko, v hlubokosti nedozírna, jímž dýcháme, leželo slunce; uspávající větřík pálil tvář, pálil víčka a hnal prach sněhový po koře, již ledovou vrstvou potáhnul mráz. Stopy vran, koroptví a zajíců po polích, propleteny, jako růženečky, stromky závějemi o polovici pně skoro skráceny, všechno tiché, všude minulost. — Daleko za městem kráčel Dublinský. Zamyšlen nepozvedl oči. Na silnici strnadi vyplašení cvrlikajíce se zdvihli, aby kousek dále odlétli, chocholouš hvizdaje k nim se družil. Hloub a hloub ztrácely se za ním v dálce paláce a domy hlavního města, ouvoz se zatáčel, chýlil, šlo to s kopečku, bezděčný pud, aby neklouzl, vytrhl jej z myšlenek a hle — před ním v lesklé kotlině ležely zasněžené domky otčiny jeho. Komíny, každý čepičku, jako by z nejbělejší beránčí kůže nasazenou, pokuřovaly furiantsky, usměvavě, modře, a tam — tam matčina chýžka!

„Pochválen pán Ježíš!" pozdravil, třesoucí se rukou otevřev a zůstal na prahu.

Stará matička šukající u ohniště obrátila se po hlase, přimhouřila oči, popošla. „Pro Ježíše rány! Tos ty, Vojtěše?!" a již mu ležela na prsou vzlykajíc: „Tak přece jsi přišel! O, já myslila, že více nepřijdeš, že cizí budou muset staré matce tvojí oči zatlačit, a to mně bylo líto, že jsi na mne zapomněl!" A vyčítajíc mu, proč nepsal, ani nepřicházel, plakala stařenka radostí i lítostí. „Ale špatný to budeš mít oběd, hochu, dnes, vařím jenom „černého kubu", podívej se" — a ukazovala, majíc ještě slzy v očích, na hrneček krupek promíchaných houbami — „kdybych byla věděla, že přijdeš —"

„O to je pro mne vzácnost, matičko," mluvil jí Vojtěch, hladě jí s čela líbáním zcuchaný, šedivý vlas. „Teď, a ještě houby!"

„Inu, nasušila jsem jich trochu. Trochu pro sebe a trochu pro pana faráře. Dala jsem mu jich polovic, mluvili jsme často o tobě, hochu; říkával mi, teď že už asi budeš pánem, že budeš nejspíš přidán někde jinému pánovi, jako je náš pan sudí, že budeš mít mnoho práce a proto že nepíšeš, omlouval tě a slíbil mi, že se po tobě poptá. O, Voj-

tíšku, to je dobrý pán; kdybys byl nepřišel, věř mně, já bych se byla za tebou po jeho slově tím sněhem brodila, až bych tě byla našla, anebo až by mně mé staré nohy umrzly!“ A dala se znova do pláče. „Co ale pořád mám, bláhová,“ hubovala se a pozdvihla slzíc i usmívajíc se hlavu; „když jsi chtěl něčím být, musil jsi mne opustit, ty bys to byl beztoho jinak neudělal, za to jsi teď pánem a nebudeš mít takové klopotné živobytí jako já; ó já to vím, mé srdéčko, a ty mi uvěříš, jak tě mám ráda!“ A líbala ho. —

Vy se třesete paní doktorko?! Aj, snad to neděláte po mém příteli? Pohleďte, i on se třese v náruči matčině. — Ó, věřte na víc, než na pouhé svědomí! —

„A jakým jsi to pánem, synáčku, a kde?“ tázala se stará Dublinská. Ale syn byl zamyšlen, neodpovídal ani po druhé, až po třetí otázce, jako by vyplašený: „Kde jsem? U soudu jsem, matičko, nedaleko odtud v hlavním městě“ — a přejel si čelo i oči rukou.

„V městě!“ zvolala potěšena Dublinská; „no vidíš.“ Ale uhlídnuvši, jak Vojtěch čelo a oči rukou si utírá, myslila, že je syn unavením ospalý, zapomněla na chvíli, co chtěla říci a dodala: „Pojď, Vojtíšku, pojď, sněz kousek toho kuby a pak si zdřímneš.“

„Ani nemám najednou chuť,“ pravil zdvihaje se a když při těch slovech bral matku okolo krku, bylo mu, jako by ho druhé jeho „já“ tlouklo přes lokte.

A jaké to bylo jídlo! Stará matička samý hovor, samá láska, a Vojtěch — drobil vidličkou krupku od krupky a přemýšlel, jak matička ty houby do nich sušila, jak polovičku jich panu faráři donesla a pan farář o něm jak o velkém pánu asi již rozmlouval, jak se po něm poptá, jak ho shledá —

O ne! ne! to nesmí matka zvěděti! Vidlička břinkla o talíř a Vojtěch vyskočil. „Pro rány Ježíše, co je ti?!“ vykřikla stará Dublinská, „ty sesinavěls! — Pojď, synu,“ brala ho za ruku, co druhá k jeho šíji se vztahovala, „pojď, bolí tě hlava? Píchlo tě pod žebrama? Mám tu trochu lipového květu, heřmánku — bože, kdybych jen věděla, co by ti pomohlo!“

„Nic, nic mi není, matko,“ mluvil Dublinský a vnitřní boj se obrazil na jeho tváři. Po chvíli

Slyšela jste někdy, milostpaní, zoufalý výkřik bolesti: „Ach, není mi nic!“ a cítila jste, jak pálí na matčině šíji slze synovy? Vy blednete? Oh! stará Dublinská to již přestála, buďte bez starosti, teď už hnije!

Tehdy, když její Vojtěch téměř v horečce na posteli odpočíval, zasedla ona nevědouc, co jeho stav zavinilo, u jeho hlavy a hladila jeho čelo plna úzkosti a povídala mu, jak bude jednou ctěný, opakovala si: „Tak u soudu jsi, můj synáčku, u soudu, budeš jezdit, jako nás pan sudí v kočáře, budeš podávat si s naším panem farářem šňupec a —“

„A sebe proklínat!“ vykřikl Dublinský a omdlel.

„Ach bože můj! bože! Jakou fantaz si to ten hoch ulovil!?“ A polekaná skočila po vodě, požehnala jí třikrát křížem, smočila do ní bílý šat a jela jím synovi po skráních: „Matičko Kristova, nesesílej k stáru na mne ran takových!“

V.

Dnes právě je taková zima, jako byla tehdy. Myslím, že se u vás kouří ze samovaru, paní doktorová. Slečna Milli — doufám, že nesesla — odskočila právě nejspíše k pianu, aby nějakou arií pana doktora pobavila, chce vám nepochybně ukázati, že není divadelní zpěvačkou z profese a při tom si počíná tak dětinsky — vím, že máte radost z toho dětinského hosta. A podívejte se jen, jak si pan doktor v lenošce hoví, jak flegmaticky dává cigaro do úst, neobrátí sedadlo, ne; — obrátí oči, dívá se slečně Milli přes ramínka, nejspíše do not, a kouří. A vy — vy se ohlížíte? Váš synáček už nepochybně dorůstá, počíná studovat a, odpusťte, znáte požadavky nynějšího věku; přejte mu to, zaskočil někam a slečnu dceru zdrželo něco v ústavu. — Nemějte starost, přijdou! —

U nás se také před čtyrmi lety kouřilo, dechem. Byl to týden po návratu Dublinského z otčiny — neměli jsme na dříví. Zaobalili jsme si nohy do svrchnice, ach, byla chatrná! Polovičku peří jsme odsypali a prodali v letě, a teď nebylo nikoho, kdo by přisypal. Seděli jsme u stolku skrčeni naproti sobě, ruce v kapsách, bradu na prsou. „Proklatě,“ drkotal jsem, „už mne noha brní od sezení a pro zimu se nesmím hnout, nafučelo by nám hnedle pod peřinu; což není v posteli ani prkýnka?!“ — Dublinský zavrtěl pokojně hlavou a snášel s svatou trpělivostí dál. Já si vzdychnul.

„A jak, hlad bys neměl?“ pravím po chvilce. Dublinský hledě zasmušile na hranu stolu neodpověděl.

Stmívalo se, nebe se vyčistilo hlubokým leskem zimních nocí, hvězda vyskočila po hvězdě a nad usnulou zemí vyklenula se síň démantových snů. Ostrý větřík přejel střechy, svál drobný sníh, mrštil jím do okna, srazil kouř po domech do komínů a zasmáv se v nich, odletěl. A lidé hubovali na vítr venku, jím se v pokojích kouřilo; kouřilo se i nám v naší světničce, ale dechem.

Od božího rána do večera jsme nic nepojedli.

Odpusťte, milostivá paní, že se o tom zmiňuji; ale vidíte, kdyby nebylo ku příkladu dnes vašeho samovaru, slečna Milli zajisté by dříve od vás pospíchala, pan doktor upamatoval by se spíše na svou kancelář, a vy, milostivá paní, neměla-li byste nic lepšího na práci, mohla byste se v brzku oddat svým myšlénkám. Uznáváte důležitost jídel? —

Tma naplnila naši světnici. — „Nemáme světlo?“ — „Na kamnech snad“ — a Dublinský se po té odpovědi zase schoulil. Na studeném kachli nahmatal jsem kousek svíčky. Sotva jsem rozsvítil a světlo postavil na stůl, slyším po schodech zdlouhavý, namahavý krok. Blížil se; teď, jako by vzdechy. „Příteli neslyšíš?“ Dublinský neodpovídal, vztýčil se, sluch jeho byl napjatý, oko jeho vrylo se téměř do dveří a tělo nahnulo, jako by na ně chtělo padnouti.

„Matičko Kristova, posilň mne na té cestě trnité!“ za dveřma ozvalo se jako modlení. —

Škoda, že jste ho v tom okamžení neviděla! Každý sval se chvěl v bledém obličeji, jehož výraz kreslila láska k vám, každá žilka plnila se úprkem, bůh ví, kde se vzala všechna ta krev! Snad se k ní přidala i láska, ta velká láska jeho, a chtěla vám ustrojiti podívanou. Škoda, že jste při tom nebyla a nezaslechla ta slova: „Matičko Kristova, posilň mne na té cestě trnité!“

Dvéře naší světnice se otevřely a jimi, nesouc ranec na zádech a těžce oddychujíc, vkročila stařenka, v šátek jinovatkou potažený zachuchlaná. „Pochválen buď pan Ježíš!“

„Matka!“ Jediné slovo, jež ze sinavých rtův Dublinského vypadlo; nohy se mu třásly; pravice, jako by chtěla matičku odstrčiti; oko jako by bylo zledovatělo. Dublinská zůstala chvíli mlčky státi, dívala se bystře, okem matky na Vojtěcha, hnula pak sebou, jako by se smutně rozpomněla:

„Je, je to přece pravda, ubohý hochu!“ A slza se jí třásla s víček.

„Co — co je pravda?!“ drkotal Dublinský a studený zrak hleděl na matku.

„Upokoj se, dítě,“ a její ruka spočinula vážně na jeho čele, „tys mne nepřelhal; tys mne nepřelhal,“ opakovala, „jsi u soudu, škoda jen, že ten chleb trpčí, než jsem myslila a než-li chtěls ty. Míváš asi hladu, srdéčko; nu neplač, vidíš, tu jsem ti přinesla bochníček chleba, něco hrušek sušených a křížaly.“ — Pohladila ho. „Vejce nemám; ach, je to smutná věc, když je člověk jen tak malým pánem!“ — a slze matčiny padaly na raneček.

Teď snesl se anděl útěchy; dávno po pohřbu; úkol jeho, odtrhnouti živé od mrtvých, slzou vyprositi klid. — Dublinský zaryl zádumčivý pohled do země.

„A jak pak do chalupy ke mně nešel bys?“ obrátila se k němu stařenka. „Vydělám s pomocí boží na nás na oba, pokud budu živa a zdráva a až mně oči zatlačíš, pak můžeš chalupu prodat a teprva jít k těm pánům nahoře a říct jim: chci u vás psát. Měl bys to přece lepší. Ale teď jsi tak bledý, hochu, tak churavý!“ A plakala a hladila ho a on seděl a zdálo se, že necítí. — „A jediná peřina! Rodičko boží, sotva bych se já jí ukryla a vy jste dva! Děťátka! Děťátka! — Tu, tu máte můj šátek, obalte si jím nohy, pane, dejte tu peřinu jemu; ach vidíte, jak je nemocný!“ a stařenka sepjala ruce a pozvedla ke mně svůj slzící zrak. —

Ba! Co leží v té slze na řasách šedivých?!

Dost jsem jich viděl onoho večera, paní doktorová; skráply, setřásly se a já druhý den prohlížel podlahu naší světnice a — nebyla propálená; — pak ať mluví bolest o své velikosti! — Byl jsem už sám.

Stará Dublinská odcházela se synem ku své vesnici, rozkládala pilně a nebyla zasmušilá, vždyť měla k stáru společníka doma, podporu. A já se zaobalil do jejího šátku, přikrčil k židli, vzpomínal na její modlitbu a vzdechnul: „Matičko Kristova, posilň mne na té cestě trnité!“

A venku vyskočilo sluníčko, rozšlehlo zlatými paprsky a země byla studená. —

Ach, neozývejte se po mně paní doktorová: „Bože, jak se to skončí?!“ Den toho již ten tam. — Sotva rok pobyl Dublinský u matky a podporu její, společníka stáří jejího kladli na lože poslední. Byla to dlouhá nemoc, nejlíp oceníte její délku vy, byla to velká rána, dívati se jedinému dítěti do hrobu!

Však ho dlouho nepřečkala; a na hrob nasypali jim písku, zasadili u hlav křížek březový a ostrůvky vyrážející travičky poručili nebi.

Pomodlím se za ně kleče na stříšce nynější chaloupky jejich; ta stará tam, ta se sesypává, z jejího komína se zakouří, opře-li se vítr v jeho rum. — Ba tak se děje tu i živému! —

Odpusťte, pohnulo-li vás to k slzám; i na mém víčku visí slza, ale nehleďte dlouho, zavřete oči. A modlete se, paní doktorová; vaše dceruška dorůstá, váš syn mužní a pan doktor zapomíná posud na svou kancelář. O, modlete se! Matička Kristova nesešle na vás k stáru ran takových.

FEUILLETON.

Z denníka šílence. Z *M. Gogola.* Přeložil *Ant. Vl. Eck.*

3. října.

Dnes stalo se mi cosi zvláštního. Vstal jsem ráno dosti pozdě a když Marta podávala mi vycíděné boty, otázal jsem se jí „kolik hodin“; uslyšev, že již dávno desátá odbila, začal jsem se rychle oblékati. Přiznávám se, že věda již napřed, jakou kyselou tváří uvítá mne ředitel kanceláře, neměl jsem příliš velké chuti jíti do písárny. Beztoho mi pořáde domlouvá, že prý jsem příliš roztržitý. Ale šel jsem přece. Oblekl jsem starý plášť, vzal jsem deštník, neboť venku silně pršelo. Na ulici nebylo nikoho; viděl jsem toliko staré baby, kupce a posluhy; tu onde nějaký úředníček; když jsem ho potkal, pravil jsem sám k sobě: „Aha, drahoušku, ty nespěcháš do úřadu, ty jdeš za tou dívčinou, co kráčí napřed a obdivuješ se jejím nožkám.“ Když jsem se takovými myšlénkami obíral, spatřil jsem kočár, který se zastavil před domem M., okolo kterého já vždy chodím. Poznal jsem ho hned; byl to kočár našeho direktora. Ale on, hovořil jsem k sobě, přece nemá příčiny, proč by chodil do domu M., to bude jistě jeho dcera. Stoupil jsem ke zdi. Lokaj otevřel dvířka, a ona skočila z kočáru jako ptáček. Pohlédla na pravo i na levo, jako by někoho hledala . . . Bože můj, rád již bych zhynul! Ale proč vyjíždí v takový nečas? Mne nepoznala, neboť já se nechtěl ukázat; měl jsem na sobě starý plášť snad po dědovi; teď nosí pláště s dlouhým límcem, a já mám s krátkými, jeden na druhém; a pak zapomněl jsem ho kartáčem vyčistit. Pejsek její, nechtě s ní jíti do domu, počkal na ulici. Znám tu čubičku. Jmenuje se Medži. Ani chvilku jsem nečekal, a již jsem slyšel jemný hlásek volat: „Jak se máš, Medži.“ Co to jest? Kdo to mluví? Obrátil jsem se a spatřil jsem dvě dámy jdoucí pod deštníkem: stařenka jakás s mladou dámou. Avšak již zašly, když znova jsem slyšel mluvit: „Ale styď pak se, Medži.“ Co, u ďábla! viděl jsem, že Medži si hraje s pejskem, který přišel s dámami. I pomyslil jsem: „Snad nejsi opilý?“ Tak jsi se tedy přeslechl. Podivil jsem se však, jak mluvila Medži dále: „Ne, Fidelku! poslyš, já jsem byla, ham, ham, ham, nemocná, ham, ham, ano velmi nemocná.“ Proklatí psi! Z počátku jsem se velmi podivil, slyše je mluvit po lidsku, ale později, když jsem vše uvážil, přestal jsem se divit. Podobných případů událo se na světě již více! Povídají, že v Anglii vyploula ryba na břeh, která mluvila jen dvě slova a to v tak podivném jazyku, že učenci již po tři léta hledají etymologii a chtějí vyložit ta slova — ale dosud se jim to nezdařilo. Četl jsem též v novinách o dvou kravách, které samy vešly do krámu a chtěly si koupit libru sena. Leč ještě více jsem užasl, když Medži pravila: „Psala jsem ti, Fidelku, ale Cerber ti asi psaní nedodal.“ — Jak živ jsem neslyšel, že by psi uměli psát! To mne nejvyšším podivením naplnilo. Od nějakého času beztoho vidím a slyším takové věci, o kterých se mi nikdy ani nezdálo. Půjdu, pravil jsem k sobě, za tím psem a dovím se — vše ostatní. Rozprostřel jsem si deštník a šel jsem za těmi dámami. Prošly několik ulic, konečně zastavily se před velkým domem! Ten dům znám, pomyslil jsem si. Jaký to hluk? Kdo v něm bydlí? Kuchařky — cestující — úředníci, jeden sedí na druhém. Ano, bývá tam též jeden z mých přátel, ten hraje pěkně na trubku. Dámy šly až na pátou galerii. Dobře, teď zde nezůstanu, ale budoucně použiju této příležitosti.

4. října.

Dnes jest středa, byl jsem tedy u našeho direktora. Úmyslně přišel jsem časně; usedl jsem a opravil všecka péra. Náš ředitel jest asi velmi rozumný muž. Celý jeho kabinet je plný kněh. Četl jsem titule některých kněh; všecky jsou učené, tak učené, že velmi nesnadno jim porozumět, jsou buď francouzské neb německé. — Právě bilo půl jedné, když jsem ukončil svou práci. Starý dosud nevyšel z ložnice. Než po půl hodině — tedy o jedné — stalo se mi něco, co žádné péro nedovede vypsat. Dvéře se otevřely; myslil jsem, že to je direktor i povstal jsem z křesla, drže v rukou papíry; ale byla to — ona — ona sama. O, svatý pane! jak byla vkusně oblečena! Bílá sukně, bílá, jako prach labutí; ach, jak spanilá — pohlédla na mne — slunce, v pravdě — jako slunce vznešená! Uklonila se a pravila: „Papa zde není!“ Jaký to libezný hlas — věru jako kanárka! Chtěl jsem něco zdvořilého říci — ale nechť to čerti vezmou, jazyk se mi zapletl — a já sotva dovedl jsem odpovědít: „Ještě ne, slečno!“ Pohleděla na mne, na knihy a upustila šátek. Vzchopil jsem se na nohy — uklouzl jsem na proklaté podlaze — div že jsem si nos nerozbil. — Uchopil jsem šátek a podal jsem jí ho. O, světe! jaký to šátek! z nej-

jemnějšího batistu! Ambra — pravá ambra z něho z daleka voní. Poděkovala a usmála se tak, že cukrové její ruky se až zachvěly — potom odešla. Seděl jsem ještě asi hodinu, když náhle vešel lokaj a řekl: „Pane Josefe! můžete již jíti domů, pan direktor šel dnes za město a sem nepřijde.“ Vzal jsem čepici, plášť, který mi lokaj podal a odešel jsem. Doma lehl jsem si na lůžko. Večer šel jsem ven, zahaliv se do pláště a chodil jsem kol domu pana direktora. Čekal jsem dlouho, kdyby snad slečna jela v drožce; rád bych ji byl ještě jednou uzřel — ale ona nepřišla.

6. listopadu.

Náš dohližitel popudil mne dnes k zlosti. Když jsem přišel do písárny, zavolal mne k sobě a asi takto ke mně mluvil: „Nuže, povězte mi, můj drahý, co děláte?“ „Jak to? Nic nedělám,“ odpověděl jsem mu. „No, rozvažte vše, máte již čtyřicítku na zádech — je tedy na čase, abyste se stal již jednou moudrým; co děláte? Či myslíte, že já o vašich pletkách pranic nevím? Vy milujete dceru našeho direktora! Jen se podívejte na sebe, pomyslete si, kdo jste? co jste — ubohý červ! Nemáte mimo duši ani groše. A pak vemte zrcadlo, podívejte se na tu vaši tvář — co sobě pomyslíte?“ Ať mne čerti vezmou — on má tvář jako apatykář a na hlavě kupku vlasů zakroucených a napomádovaných, a teď myslí, že jen on je pánem! Vím dobře, vím, proč mne tak peskoval, mluví z něho závisť, snad že poznal, jak je mi dcera direktorova nakloněna.

Ostatně jsem teprvé dva a čtyřicet let stár — stáří to, kdy člověk stává se uspůsobilým k vyšším hodnostem. Konečně i teď, kdybych měl nový frak, hedbávnou kravatu, dělal bych pana. Nemám peněz — a to je celé mé neštěstí.

8. listopadu.

Byl jsem v divadle. Králi „Hlupáka Filatku.“ Velmi mnoho jsem se smál. Přidán byl vodvil se zábavnými písněmi.

Žiju pro divadlo. Jakmile mám něco peněz uspořených, nemohu se udržet, musím jít. Ti moji kolegové jsou ještě jako zvířata; nejdou do divadla, leda když dám některému lístek. Jedna herečka krásně zpívala. Vzpomněl jsem si na . . . . ho ticho — ticho — mlč . . .

9. listopadu.

O osmé šel jsem do kanceláře. Ředitel kanceláře se tak divně tvářil, jako by mne ani neviděl. Já přehlížel, zdali všecky archy všili do akt. Vyšel jsem o čtvrté. Chodil jsem kolem bytu direktorova, ale nikoho nebylo vidět. Po obědě ležel jsem na lůžku.

11. listopadu.

Dnes seděl jsem v kabinetu našeho direktora a opravoval jsem mu péra. Opravil jsem jich tři a dvacet.

Rád bych se podíval do vedlejšího salonu, jehož dvéře jsou otevřeny! Jak tam vše krásně měblováno! Jaký to krásný lustr a pak ten porcelán!

Chtěl bych ještě nahlédnout do ostatních pokojů, kde . . . ona . . . ! Oh, jak bych rád viděl, jak v jejím pokojíku vše jest umístěno, láhvičky, květiny, na které se člověk bojí dychnout, jak leží tam rozložené sukně, více oblakům než sukni podobné. Chtěl bych aspoň jedním okem pohlednout do její ložnice . . . . tam to teprvé musí býti rozkošné, tam, myslil bych, musí být ráj! O kdyby bylo možno spatřit onu lavičku, na kterou ona klade svou nožku, když vstává a se obouvá, obléká punčošku na tu nožku, bílou jak sníh, o! oh! . . . ticho — ticho — mlč.

Dnes připadla mi šťastná myšlenka. Vzpomněl jsem si na rozmluvu oněch psíků. Je třeba, abych dostal korrespondenci psíků do rukou — snad se něco dovím. Zavolal jsem Medži a pravil jsem k ní: „Slyš, Medži, jsme sami, a jestli chceš, aby nás nikdo neslyšel, tedy zavru dvéře; pověz mi vše, co víš o své slečně? Přísahám ti, že nikomu nic nepovím.“ Leč chytrá čuba, schulivši ohon, naježila se a utekla, jako by mne ani neslyšela. Již dávno měl jsem podezření, že jsou psi moudřejší než lidé; teď ale byl jsem tak zaražen, že jsem ani mluvit nemohl. Nechce nic prozradit, zachovává mlčení. Jsou to politikové; na všecko dají pozor, každý krok člověka posuzují. Tak, — ale zejtra za každou cenu musím dostat do rukou všecka psaní Medži i Fidélka.

12. listopadu.

O druhé po obědě vyšel jsem s tím úmyslem, abych vyhledal Fidélka. Vešel jsem do onoho vysokého domu, až do pátého poschodí, zazvonil jsem — vyšla služka a otevřela. Hned jsem ji poznal. Byla to táž, která šla ondyno s tou starou paní. Trochu se začervenala, a já jsem si v té chvíli pomyslil: „Mně se zdá, drahoušku, že bys chtěla ženicha.“ „Co si přejete?“ otázala se mne. „Chci mluvit s pejskem paniným.“ Děvče je strašně hloupé. Hned jsem to na ní poznal. V téže chvíli přiběhl Fidélek a začal na mne štěkat. Chtěl jsem ho chytit, ale proklatý pes, skoro by mne byl chytil za nos. Tu jsem spatřil v koutě košík, v kterém Fidélek spí. Přiblížil jsem se, slámu z něho vysypal a s nevýslovnou radostí popadl malý svazek papírů. Mizera pes hryzl mne za to do lejtka, a když viděl, že papíry schovávám do kapsy, začal kňučet a na mne skákat; já mu řekl: „S bohem, můj drahý, buď zdráv,“ a utekl jsem. Myslím, že mne ta služka musí míti za blázna, neboť byla nad míru přestrašena. Vrátiv se domů, chtěl jsem se dát do práce a číst ty papíry, neboť při svíčce špatně vidím. Ale Marta myla podlahu. Začal jsem tedy chodit po pokoji a přemýšlet o svém dobrodružství. Teď se dovím všecko. Ty listy mi vše povědí. O, tihle psi jsou národ rozumný; snad tam bude také něco o té, která . . . ticho, pst! . . . Večer jsem byl doma, a skoro pořád ležel na posteli.

13. listopadu.

Hle, podívme se: psaní dosti zřetelně psané; ale trochu připomíná na psa. Čteme ho: „Drahý Fidélku! Nikterak nemohu si navyknout na tvé měšťácké jméno. Jako by pro tebe nevěděli lepšího jména. Fidélku! Charmant — quel mauvais genre! Než zanechme toho. Jsem velkou radostí naplněna, že si na vzájem dopisovat budem.“ — Pravopis zcela dobrý. Písmeny samy, zvláště písmena *j* vždy na svém místě. Skutečně, ředitel našeho ústavu lépe by to nenapsal, ač, jak sám praví, byl kdesi na universitě. Pokračujme: „Pro mne, míti někoho, kdo by se mnou nejvřelejší city sdílel, komu bych mohla tajnosti svého srdce svěřit, to jest největším štěstím.“ Hm, to není špatné, ale myšlenka je vzata z německého jednoho díla — na titul si právě nevzpomenu. „Pravím to z přesvědčení, neboť nejsem taková, abych po světě se toulala, nebyla jsem dále než za branou našeho města; nevyhledávám známosti, jsem v domácnosti velmi šťastna. Moje paní, kterou papa jmenuje Julií, miluje mne nade všecko.“ Aj — aj . . . ticho . . . pst . . . „Papa mne velmi často hladí. Pije čaj a kávu se smetánkou. Ach, mon chere, musím ti sdělit, že pražádné pochoutky nenalézám na těch kostech, které náš Cerber žere v kuchyni.“ To ďábel ví, co to za troupstvo! Jako by nebylo předmětu vážnějšího. Obraťme stránku, snad tam bude něco zajímavějšího. „S radostí seznámím tě s poměry našeho domu. Již jsem se ti zmínila o nejpřednější osobě našeho domu, které říká Julie papa. To je ti podivín! . . . .“ Ah! přece! Tak, já jsem věděl, že psi jsou rozumný národ. Čteme, co dále: „. . . . to je ti podivín. Pořád jen mlčí. Mluví jen zřídka; než asi týden najednou se změnil. Vzal do jedné ruky papírek, v druhé neměl nic a pravil: „Dostal jsem to neb ne?“ Jistého dne přišel ke mně a ptal se: „Co myslíš, Medži, dostal jsem to, neb ne.“ Nemohla jsem mu porozumět, zavrčela jsem a odešla. Potom, mon chere, papa byl při obědě tak vesel, jak už nebyl dávno! Buď zdráv, spěchám — atd. Zejtra dokončím psaní. — Dobrý den! Mohu znova k Tobě psát. Dnes moje paní, slečna Julie . . . .“ A přece dobře, tedy Julie. Čteme dále: „Moje paní, slečna Julie, byla velmi zaměstnána. Strojila se do bálu; těšila jsem se, že v její nepřítomnosti mohu ti psát. Nechápu, mon chere, jaké slasti kynou v plesu. Julie vždy vrací se z plesu o šesté ráno, a z její bledé, vychudlé tváře povždy poznávám, že tam ubohé nic nedali jíst. Skutečně, já bych to nesnesla. Kdybych já neměla každý den pečené křídélko s omáčkou, neb něco podobného . . . já nevím, co by se se mnou stalo . . . .“ Sloh je náramně drsný, neuhlazený, hned je znáti, že to nepsal člověk. Začne, jak se sluší, a končí jako pes. Obraťme list — hle, zde cos delšího — ani to nemá dátum. „Ach, jak již je cítit blížící se vesnu. Srdce moje bije tak rychle, jako by čeho nadobyčejného očekávalo . . . V uších mi tak silně zní, že často schlípím uši — stojím několik minut u dveří a poslouchám, zda kdo mluví, ale neslyším nikoho . . . . Vyznám se ti, že mám velmi mnoho nápadníků. Často sedím u okna, a dívám se na ně. Ach, kdybys věděl, jací chlapíci jsou mezi nimi. Jakýsi britan, strašně hloupý, na čele má napsáno, že je hloupý, chodí vždy po ulici a vykračuje si, jako kdo ví co by byl zač, a myslí si, že se všichni na něho díváme. Já ale dělám vždy, jako bych ho ani neviděla. Dále jeden velký dog stává vždy pod mojím oknem! Kdyby stoupl na zadní nohy, bude mnohem vyšší než papa naší Julí, snad o celou hlavu. Ten obr je nad míru drzý. Zavrčela jsem na něho — ale kam pak — vyplázl jazyk, nastavil ohromné své uši, podíval se do okna — zkrátka je to nějaký neotesanec . . . . Ale kdybys viděl onoho jinocha, co vždy leží před parkánem sousedního domu — jmenuje se Trezor — ah, mon chere — mohl bys být žárlivým! . . . .“ Ale u kata! Jaké to hlupáctví! Jak možno psát takové klábosení! Já chci pokrm, sytý, sladký pro mou duši: a tu místo toho — nějaké psí romance . . . .

Obraťme stranu, snad najdu něco zajímavějšího:

„Julie seděla u stolku a šila. Já se dívala z okna, neboť

ráda si prohlížím okolojdoucí. Tu náhle vešel lokaj a pravil: „Pan Teplický.“ — „Nechť vejde,“ zvolala Julie a začala mne hladit. „Ach Medži, Medži! Kdybys věděla, kdo to je! Brunet, komoří, a jaké má oči černé, ohnivé!“ Julie odběhla do svého pokoje. Po chvíli vešel mladý komoří s černými malými vousisky; přiblížil se k zrcadlu, opravil si vlasy. Já zavrčela a seděla pořád na svém místě. Julie za nedlouho vyšla a vesele se uklonila; já jako bych si ničeho nevšímala, hleděla jsem pořád z okna; jen trochu nachýlila jsem ucho, abych slyšela, co mluví. Ah, mon chere! jaké hlouposti si povídali! Mluvili o tom, jak jedna dáma místo první figury tančila pátou. Dále, že jakýsi pán podobá se čápu, a div že se nepřevrátí, když chodí; že jakás Karolina myslí, že má modré oči a zatím že má zelené — a jiné více. Nechápu, co má na tom Teplickém?“ Mně samému se zdá, že není možná, aby Teplický ji tak okouzlil. Čtěmež dále: „Mně se zdá, že, jest-li se jí líbí ten Teplický, že za nedlouho bude se jí líbit též onen úředník, co někdy sedí u papa v kanceláři. Ach, mon chere, kdybys ho viděl, to je teprvé monstrum! . . . .“ Který to asi je úředník? „Jmeno jeho jest podivné. Vždy jen péra opravuje. Vlasy na hlavě má jako seno. Papa posýlá ho místo lokaje . . . .“ Mně se zdá, že ta mizerná čuba mluví o mně. Což mám vlasy jako seno? „Julie, když ho vidí, nemůže se zdržet smíchu.“ V hrdlo lžeš, proklatý pse! Jedovatý jazyku! Jen že, já vím, či to je dílo — je to dílo ředitele, který mi závidí! Přísahal, že mi bude škodit, jen ať škodí! Obrátím list — snad se něco lepšího dovím. „Mon chere Fidel! Odpusť mi, že tak dávno jsem ti nepsala. Byla jsem úplně zaměstnána. Dobře jakýs autor povídal, že láska jest druhý život. V našem domě staly se velké změny. Komoří bývá u nás každý den. Julie ho miluje až — hrůza. Papa je velmi veselý. Právě jsem slyšela od našeho Řehoře, který, vyklepávaje prach, mluvil sám s sebou, že prý za nedlouho bude svatba, neboť papa prý chce vidět dceru buď co paní jenerála, neb komořího, nejméně co plukovníkovou . . . .“ Nechť to ďábel vezme! O, kéž bych byl jenerálem, ne proto, abych její ruku dostal, ale proto, abych viděl, jak by se tvářili, když bych její rukou opovrhnul. O, strašno! Roztrhal jsem na kousky tu psí mazanici.

3. prosince.

To být nemůže! Klam to je, nebude žádná svatba. Což na tom, že on jest komořím! Je to sice důstojnost, ale žádná věc viditelná, která by se mohla vzít do ruky. Proto, že je on komořím, nepřibude mu ani třetí oko v hlavě, proto nebude jeho nos ani zlatý, ale takový, jako můj, jako každého; proto on přec jím dýchá a nejí, kýchá a nekašle. — Jen bych rád věděl, proč jsem já titulárním radou, a co to je — titulární rada?

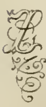
5. prosince.

Dnes celé ráno četl jsem noviny. Divné věci dějí se ve Španělsku. Nemohl jsem všemu dobře porozumět. Píšou, že prý trůn je uprázněný, a vláda v rukou prozatimních ministrů velmi trpí. Mně to je vše velmi podivné. Jak to může být, aby byl trůn uprázněn? Praví, že nějaká donna zaujme trůn. Donna ale přec nemůže panovat! Na trůně musí býti jen — král. Ale tvrdí se, že nemají krále. To nemůže byt, aby nebylo krále. Vláda bez krále není možna. Král je, ale snad někde uschován. Možná to věc, že někde se ukrývá a tají buď z rodinných příčin, aneb obává se sousedních mocnářů jako Francie a jiných. Proto tedy se schovává — ostatně mohou býti ještě jiné mnohé příčiny.

8. prosince.

Chtěl jsem jíti dnes do kanceláře — než rozličné příčiny a události mne zdržely. Nikterak mi nemohou vyjít z hlavy záležitosti španělské. Jak to může být, aby donnu zvolili za krále? Vždyť se to neschválí; hned Anglie — jistě tomu nedovolí. A pak — i jiné vlády politické celé Europy: císař rakouský . . . . Přiznám se, že události tyto tak zaujaly můj mozek, že celý den na něco jiného myslit nemohu. Marta dělala mi výčitky, že při stole bývám velmi roztržitý. V samé řeči, v zamyšlení rozbil jsem dva talíře, mrštiv jimi o zem. Po obědě vyšel jsem na procházku, ale nic do mne nebylo. Ostatní den ležel jsem na posteli a přemýšlel o zprávách španělských.

(Dokončení.)

gazel Hafisových.

Kdyžs ponejprv pohlédla na přítele
jak by naň požehnání padlo spasitele;
má duše blaha svého se víc nespustila.
Čis toho pamětliva, d u š e milá?

Mé srdce zvábené tvou uzardělou lící
se hnalo s motýlem po plamenné té svíci
a pohořelo! tys však je neopustila!
Čis toho pamětliva, d r u ž k o milá?

Náhle i hněvu tvého blesk se na mne snesl,
blesk s oka tvého, a já zděšen klesl
hned bez ducha! však tys mi ráda odpustila . .
Čis toho pamětliva, m u k o milá?

Čím víc mé srdce tebou bylo sužováno,
tím vřeleji tvé službě bylo věnováno,
až v moře touhy mé jsi kotvu zapustila.
Čis toho pamětliva, l o ď k o milá?

Procházel jsem se luhem tvým jak v ráji,
to peklo samoty mi zašlou bylo bájí,
v houšť samotná se noha má víc nepustila . . . .
Čis toho pamětliva, l a ň k o milá?

Kdyžs na růži v své kráse usmála se
a studem zachvěla i zardéla se,
hned z ňader krůpěj vůně vypustila —
Čis toho pamětliva, r ů ž e milá?

Nadešel okamžik, že octli jsme se sami
a padli jsme si v náruč! jenom bůh byl s námi,
jen on to zřel, čeho se láska dopustila . . . .
Čis toho pamětliva, m i l k o milá?

Ač vnad svých lahodu jsi rozpoutala,
přec u nohou tvých luna strážcem stála;
v tom pas i beder svých si popustila . . . .
Čis toho pamětliva, l u n o milá?

Jak měsíček svých mráčků pozbavený,
tak stálas' přede mnou: vzor čiré ženy
až náhle's proud svých vlasů rozpustila . . . .
Čis toho pamětliva, v í l o milá?

V tvém těle průzračném jsem srdce vroucí
zřel zaslouženou láskou pro mne tlouci;
můj dík! žes celá mi se naklonila . . . . .
Čis toho pamětliva, z í n k o milá?

Žes verš můj nejskvostnější odchovala,
žes perlím H a f i s o v ý m lesku dodávala,
než jsi jich z čarovných svých prstů propustila . . . .
Toho buď pamětliva, p e r l o milá! —

Jos. V. Frič.

lessandro Manzoni. — Nemůžeme ho pominouti na tomto místě, tohoto líbezného ducha, jenž svými „Snoubenci“ současníkům i pozdnějším více způsobil radostně vznešených chvil, než tucet „historických“ vladařů veškerým leskem svých dvorů a dvořanstva svého. Znám jest výrok Goetheův, dle něhož jsou „Snoubenci“ nejdokonalejším románem vůbec a nynější kritika i obecné mínění sotva že z výroku toho dost málo setřáslo.

Ano po dnešní den tvrdí přísná esthetika, že „Snoubenci“ mají veškerý svěží půvab Waltera Scottových historií, svědomitou věrnost A. de Vigny, Goethovskou modrost i jemně vznešený názor, Fieldingovu charakteristiku a jeho relief. Při tom všem není Manzoni nikdy nudným, neunavuje — a to jest první dobrá vlastnost každého románu, aneb aspoň má to býti vlastnosti první.

Nic není půvabnějšího, než ta roztomilá ironie, ta jemná vroucnost, jež celým románem „Promessi sposi“ se rozprostírá. Jeho osoby (Don Albondio, bázlivý ten venkovský kněz, jeho stará hospodyně, Renzo a Lucie ve své svěží, zdravé, přirozené naivnosti atd.) nejsou ovšem theatrálně uspůsobilé, jako figuriny Scottovy, které hrají výtečně své úlohy, znamenité nosí historický kostym, vesměs jako by byly herci; Mazoniho osoby jsou lidé skuteční, příroda i přirozenost sama, jsou to lidé hotoví, jak žili tam na pobřeží jezerním a v ulicích milánských. A při tom jaká scenerie přírodní, jaké líčení přírody, a jaký jazyk!

Ovšem na jazyk padli, když roku 1827 „Promessi sposi“ poprvé vyšli. Toskánští pedanti zuřili, jiní padali do mdlob nad smělostí básníka, který se opovážil psáti jak lidé mluví a ne jak nosí na mozku a v ústech šrouby, a který psal ne jak mluvili a psali v akademiích florentinských. A ku podivu, co napsal muž tři a čtyřicetiletý, to jal se nynější stařeček opravovat a — kazit: nedávno ještě překládal román svůj v toskánštinu a vydal jej tímto mrtvým nářečím.

Vedle „Promessi sposi“ anebo vlastně před nimi jest to báseň „Cinque Maggio“, psána na úmrtí Napoleona prvního (roku 1821), která jméno Manzoniho roznesla po evropském světě, i jest jisto a platí až po dnes, že kdyby nic jiného byl Manzoni nenapsal, jméno jeho bylo by nesmrtelným. Manzoni ptal se ve své básni o Napoleonu: „Fù vera gloria?“ (Byla to pravá sláva?) a nezodpovídal tuto otázku, snad sám o tom pochyboval, že to byla pravá sláva. Ale pod jméno Manzoniho dnes celý italský národ bez jakékoliv otázky, bez jakékoliv pochybnosti píše s plnou váhou: „Fù vera gloria!“ a píše pravdu.

Manzoni jest i co spisovatel skvělým úkazem italského patrioty. Pravé vlastenectví mluví v chórech jeho „Adelchi“ a „Hraběte Carmagnoly“ mluvou, jakou co do líbeznosti a síly neslycháno od časův Danteových. Ta řeč měla větší moc než steré meče, při ní se sladce umíralo, při ní Italie „vstávala z mrtvých.“

D' una terra son tutti: un linguaggio
parlan tutti: fratelli li dice
lo straniero: il comune lignaggio
a ognun d' essi dal volto traspar,
questa terra fù a tutti nudrice,
questa terra di sangue or intrisa,
che natura dall' altre ha divisa,
e ricinta con l' alpe e col mar.

To bylo jádro, v tom byla líbeznost! Manzoni jest živým protestem proti theoriím, které snaží se „vymaniti“ básníka a umělce z opravdivého vlastenectví na světoobčana.

Manzoniho musíme si mysliti as tak jako našeho Purkyni, bylit co do stáří skoro stejni, Manzoni o některý rok starší, narodilt se 1784. Ale jeden i druhý povaha bodrá, srdečná, prostá, hovorná. Zvláště Manzoni rád bavil sebe i jiné. Měl obrovskou paměť a paměť bývá výborným společníkem, zvláště mluví-li se s mladšími o dobách dávno minulých. Byl velice hovorný, ano platil za mistra povídání a toho, co nazvati bychom mohli „vzdělaným žvastem.“

Manzoniho navštěvovaly i hlavy korunované a jedna z nich se tím proslavila, že jej navštívila. Jest to brasilský vladař Dom Pedro, který louče se s Manzonim pověděl tu velikou pravdu: „Brzy nebude svět věděti, kdo byl Dom Pedro z Alcantary; o Manzonim budou mluviti příští pokolení, ne jen Italie.“ Aspoň tento výrok Doma Pedra zachová se i příštím pokolením s jménem Manzoniho.

Manzoni není u nás tak znám, jak toho zasluhuje. „Promessi sposi“ přeloženi byli sice Prokopem Ondrákem, ale nynější pokolení přece už je nezná z překladův českých. A to proto, že vydání české dávno a dávno jest rozebráno, a že naše „čiperné“ nakladatelské firmy dosud nepomyslily na vydání nové. A mohlo od těch dob býti již vydání i třetí i čtvrté a snad ještě o jedno víc. Ale nesmělo by to býti u nás.

Domácí a cizí umění. — Literární pozůstalost po Stuartu Millovi jest velmi značná. Předně zůstavil obšírnou autobiografii, která bude dle poslední jeho vůle neprodleně uveřejněna. Dále obsahuje pozůstalost pojednání o „přírodě“, o „theismu“, o „užitečnosti náboženství“; pojednání tato jsou vesměs k tisku upravena.

— Národní divadlo maďarské po mnohých a dlouholetých poradách šťastně dospělo k tomu, že vedení jeho děje se nyní docela dle byrokratické šablony dvorního divadla německého, ve všem více na zevnější nátěr, než na skutečné literární a umělecké nutnosti hledící. Jdouť všecka dvorní divadla touto cestou a jeť to přirozené. Divadlo nemá býti výbradním majetkem uniformy. Divadlo má býti to, co Petöfi žádá od poesie vůbec, má býti:

chrámem božím, vstoupiti tam smíš
i ve škorních, i s nohama bosýma.

Divadlo má býti — chrámem lidu veškerého. Ale kde ministr jmenuje intendanta, intendant ředitele, ředitelové dramaturgy, dramaturgové komisi znaleckou, komise básníky . . . to jest aparát dosti rozsáhlý. To my jsme jiní chlapíci. U nás všecko jde samým sebou, a co nejde samým sebou, jde to také. A ani se neradíme.

— Literární zákeřnictví u míře vrchovaté pěstuje literatura německá především tak zvaným spracováním povídek na dramata. Nyní již tak daleko došlo, že povídka ještě ani není celá na světě a už ji trhají na jeviště literární řemeslníci. Tak uveřejňuje „Gartenlaube“ povídku „Glück auf“ od E. Wernera; povídka ta ještě daleko není ukončena a již na jejím základě podána jsou rozličným divadlům trojí spracování dramatická a sice vesměs divadlům berlínským, rozumí se, každé spracování od jiného „autora“. Věc pak stává se ještě zajímavější, že, kdežto veškeré toto „spracování“ již na jevištích se připravuje k provozování, redakce „Gartenlaube“ nyní splnomocňuje pouze Krusemanna jakožto schopného, aby z povídky té udělal drama. Tedy k těmto třem „geniům“, kteří nenarozené ještě dítko napínají na skřipce dramatické, přibývá nový čtvrtý oprávněný. To spisovatel i spracovatel řečeným divadlům oznámil. A co divadla? Jako by nic. Budou dávati tam to s nejklidnější tváří.

Z Džámi-ho písní milostných.

Koruny když dosáhnouti
nelze, cedře rozložitý,
dovol aspoň u paty tvé
stínem mně se položiti.

Třeba na sta šípů vyšli
v srdce mé mi každé chvíle;
ulehčení nežádám si,
trápení mně více milé.

Rozloučením, tvá to vina,
mořím já se neustále.
Proto, blíž-li nechceš jíti,
nechoď aspoň, pro bůh, dále. *J. Brandejs.*

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Pan Roháč z Dubé. Historická povídka od V. Lipovského. V Táboře. Knihtiskárna Jana Nedvídka. Komise Fr. A. Urbánka.

Pes a jeho hlavní odrůdy. Obrázky přírodopisné s povídkami. Dle rozličných spisů pro dospělejší mládež vzdělal Jos. Beran. (Nové knihovny mládeže sv. 4.) Fr. A. Urbánek.

Časopis Matice Moravské. Redaktor Václav Royt. Ročník IV. Sešit čtvrtý. Náklad Matice Moravské.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Roč. III. číslo 6. Obsah: Německý pud na východ a Rusko (A. F. Balan), Na vejminku (V. Hálek), V dýmu (Em. Miřiovský), Racine (Fr. Zákrejs), Otilie Sklenářová Malá (V. Vlček), Zimní saisona na českém divadle (V. Novotný a V. Vlček), Literární rozhledy (F. Zákrejs.)

O podstatě díla uměleckého. Vyložil H. Taine, upravil dr. Miroslav Tyrš. (Ženská bibliotéka sv. 17.) J. Otto v Praze.

S v B. — Myšlénky poněkud by byly, ale jsou velmi nejasné. Forma až hrůza slabá.

V. N. v H. — Nic se nám „nebude hoditi“. Ponze z „Dudáka“ mohlo by něco být, kdyby měl formu.

F. B. v P. — Neforemné.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

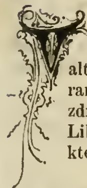
Ročník I. 1873. **Číslo 24.**

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

XVIII.

Valter navrátil se do zámku z opojující procházky ranní. Chtěl složit svou úctu a projevit radost z pozdravení pana Bohuše buď jemu neb aspoň paní Liborii. Uslyšel, že nikdo není puštěn k manželům, kteří trvají po zpovědi společně na modlitbách.

Zároveň dověděl se o důležité a náhle svolané poradě konventní. Valter mínil, že zná předmět té porady a sešel ihned do kláštera. Dal tázati se, nesmí-li poradě být přítomen. Byl však zdvořile odbyt a nezbývalo leč vyčkati průběh věcí.

Sešed do prázného refektáře a čekaje tam nevěda určitě nač a na koho, jal se přemýšleti s chladnou krví o nové zázračné pomoci, která se dostala jeho plánům. Až posud byl jaksi nešen ekstasou, kterou v modlitbách k panně Marii Křtinské vyslovoval. Z vypravování Hanušy věděl jen, kterak bylo kýmsi panu Bohušovi ohlášeno, že je Hanuša vnučkou jeho, což ona může každé chvíle stvrditi písemnými doklady i svědectvím některých osob. V první chvíli byla mlčky od Bohuše přijata, jak on dále jednati bude, mohlo skoro s jistotou se soudit. Zajisté nebylo pravdě podobno, že by odolal vlivu dominikánův, kteří as nebudou Hanuše přáti. Hanuša cosi o tom podotkla, nekladouc velké váhy na překážky, jež očekávala. Její srdce bylo plno radostí, že mohla milenci říci, „jsem tobě sourodá“, aniž by to mohl nyní, kde to vycházelo na jevo, za lstivou myšlénku považovat. O zjištění toho jednalo se jí hlavně, mnohem dále již nemyslila, mělať dosti myšlení o lásce samé.

Tím bedlivěji nyní Valter mínil co obhájce zastati se jí a stůj co stůj zvítěziti.

Zatím bylo v konventu živo. Hádáno na všecky strany, od koho mohl vyjíti obratný kousek a odkud zjevení se vzalo? Po vyslýchání stráží nebylo pochybnosti, že toliko tajným otvorem strašidlu bylo lze do zámku se dostati. Bylo nařízeno zámek proskoumat, otvor najíti. Tím nebyl však účinek zjevení zrušen a nový útok z jiné strany byl velmi možný.

Kdo ujímal se Hanušy, že byl pánem tak důležitého tajemství, jakým byla chodba pod zámkem, o jaké nikdo jiný nevěděl? Jeden z mladších otců se hlásil ke slovu. Mínilť zcela upřímně, že to byl duch Hanušina otce, který bez tajné chodby třeba klíční dírkou vniknouti mohl.

Trudnoť popsati, jak byl výrok tohoto muže přijat. Někteří z otců smáli se zlomyslně, jiní pohlíželi s opovržením na sprosťáka, opat a převor velitelsky se rozhlížejíce, vyzývali shromáždění mlčky, aby tento výrok ctili.

Opat donutil všecky, by vážně o tom rozmlouvali, za možnost to pokládali, na vše strany uvažovali, až konečně se to podařilo vyvrátit tím, že by byl duch, kdyby byl dobrým duchem býval, zajisté nejprvé se objevil otcům duchovním, kterým bůh bez toho svěřil řízení svědomí mocného a bohatého pána Zástřizla. Byl-li by to býval zlý duch, nebyl by měl moci přistoupiti k nemocnému tak výborně svátostmi umírajících zaopatřenému, jenž měl neustále svěcený růženec v ruce, dva otce z řádu po boku. Tím dokázáno tedy skvěle, že to nemohl býti ani dobrý ani zlý duch, ale něco mezi nimi, čím je ovšem člověk, jak duchovně i světsky vzdělaní mudrcové i lidé prostí uznávají.

Navrhl tedy jiný člen shromáždění, že by se mohly tyto důvody panu Bohušovi sděliti, aby byl upokojen a déle na věc nemyslil.

Jemu bylo namítáno, že se nezná v duchovní správě, mluví-li takto, že je velmi nebezpečno, rušiti laikům víru ve zjevy nadpřirozené. Pak prý snadno připadají na pochybnosti jiné kacířské, nejsouce obrněni a posilněni vysvěcením kněžským.

Po dlouhém lichém hádání takovém ozval se převor závažně: „Jest dokázáno, že býval pěstoun té dívky pikhartem, uprchl odtud, uměl se přilichotit v Tišnovicích, ale stojím na svém, že udržoval tajné spojení s exulanty a s roztroušenými proklatými kacíři v zemi. Pochybujete, bratři v Kristu, že to byl někdo z těch, kteří nám najednou neopatrně odhalili moc a vědomosti své? Nyní víme, že jsou zde, že nejsou zahlazeni, jak jsme doufali.“

Mlčení hluboké nastalo. Mladší otcové ohlíželi se bázlivě, jako by očekávali objevení se takovéhoto strašidla kacířského skrze klíční díru. Tu bylo ohlášeno, že hrabě Valter z Dietrichštejna se poptává, nemohl-li by býti poradě přítomen. Opat zaťal rty. Jaká to opovážlivost! Tento vyslanec jesuitů dovoloval si mnoho. Nevěděli posud, není-li sem na zvědy odeslán. Odpověď byla ovšem záporná. Ale jak se vrátil vrátný, jehož Valter byl vyslal do shromáždění, obrátila se pozornost od kacířů k jesuitům. Opat ukázal ke dveřím, čímž mínil Dietrichštejna a jeho posuněk zdál se praviti: „Odtamtud hrozí nebezpečí.“ Pak řekl: „Nebylo by lze to zjevení bez tajných otvorů si vysvětliti domácím strašidlem?“ Všickni vyskočili stejnou myšlénkou chycení.

Následovalo živé rokování, jeden nad druhého podával

zprávu o poměru hraběte k Hanuše. Ani ona, ani on neuměli se tak skrývat na svých procházkách, aby je z kláštera nebyli vyšpehovali. Nedivili se, neměli hraběti trochu milkování za zlé, vysvětlovali si dílem tím jeho prodloužený pobyt v Boskovicích. Páteři jesuité měli o tom též zprávu v Olomúci. Nikdo tehdáž si nepomyslil, že by se mohlo stát nepatrné to děvče osobou tak nebezpečnou.

Celý konvent hlasitě se pojil k domněnce opatově a převor, jenž krčil ramenoma, byl silně přehlasován. Žádné tajné chodby nebylo, pan Valter sám byl strašidlem minulé noci.

„Có tedy zde chtěl, co chtěl říci?“ volali náhle všickni najednou i posláno proň. Jak byl Valter překvapen uslyšev, z čeho je obviněn! Nevěděl ani o nějakém strašidle, Hanuša o něčem takovém se nebyla zmínila. Byl však dosti obratným hercem, aby své podivení nezjevil. Odmítal chladně obviňování, takovým však spůsobem, že to mohlo jako vytáčka vypadat. Zatím přemýšlel, jak toho všeho ve svůj prospěch užíti.

Když tak bez ladu a skladu se mluvilo, zvolal jeden z paterů, že vidí nosítka paní Liborie, v kterých do kláštera donášeti se dávala. Otcové běželi k oknu, jiní ke vratům. Přede všemi běžel k ní Valter, vyzdvihl ji první z nosítek, poklonil se až k zemi a donesl ji téměř na rukou do poradní síně, kam klášterníci ji sledovali. Tam byla umístěna na jakýsi malý trůn pod ukřižovaným spasitelem, po jehož obou stranách visely podobizny její a jejího chotě.

Poklekla před křížem, pak ohlásila, že se přišla do kostela pomodlit za svého chotě. Za chvíli šla zakladatelka kláštera do kostela klášterního v průvodu celé řehole, s Valterem po boku. Pobyla dlouho, plakala i činila pokání jmenem chotě svého. Upřímna jsouc u vykonávání té pobožnosti, cítila ulehčení a povznešení. Spokojeně zářila jí tvář, když povstavši kostel opouštěla. Rozhlížela se po zasvěceném prostoru, po zástupu kněží, jichž hlavním obřadem bylo uchystat manželu i jí cestu do nebeského království. Doufala, že bude hlásat klášter i kostel po mnohá století zbožný úmysl své zakladatelky. „Sám hrad bude pak již zbořen, ale dům páně bude panovat nad krajinou,“ tak zbožně doufala.

Zatím není dnes stopy, ba ani kaménku po klášteře, zrušeném právě sto let po našem vypravování.

Liborie myslila, že vykonala věrně všecky povinnosti k tomuto choti, který jí nikdy nebyl lásky projevil, který se s ní zasnoubil pro rozšíření statků svých. I nyní jej vyrvala smrti a mukám očistce slibem svým. Hle, vedle ní stál Valter, i k němu byla svou důstojnost zachovala. Vědomí toho všeho nečinilo tu dobrou duši hrdou; aniž propadla strojené pokoře náboženské. Naopak jsouc dobrá a hovíc tomu pudu viděla, kterak schopnost k dobru jí vzrůstá cvikem jako každá jiná. Měla svou Hanušu na zřeteli a časné i věčné blaho její. Bála se však začíti o ní rozpravu s velebnými otci, jež byla z porady vyrušila. Pročež poroučela se na rychlo žádajíc, aby dále rokovali i odešedši vzala si Valtera za průvodčího s sebou.

V síni i kuchyni klášterní zbyli po dobroditelce dobré a vzácné dary, ale v srdcích mnichů ni jedné vděčné myšlénky. S nepokojem a zášti dívali se za ni, doprovodívše ji ke vratům. Její dokonalé zbožnosti nemohlo se nic vytýkat leč že neměla příčiny ke zkroušenosti a že se nepohřižovala do temnot mysticismu, kterému unikala tak podivně a šťastně. Konvent byl tedy po tomto vyrušení zas pohromadě.

Opat skončil poradu, oznámil, že další opatření v užším kruhu ještě uváží. Načež byli páni páteři rádi, že k obědu tak dlouho odloženému se dostali.

Valter začal směle o Hanuši s Liborií mluviti, udávaje, že v klášteře o jejím poměru se dověděl. „Velební otcové jsou proti tomu, abychom za svou ji uznali,“ řekla Liborie, „doufám však, že nám toho nezakážou.“

„Jak že, vaše milost podrobuje se v takové míře řeholi, kterou sama založila a nad níž vládnouti jí přísluší?“ tázal se Valter.

„Nezapomínám nikdy, pane Valtere, že jsou na místě božím. Ale, jak vidím, vy nejste protivníkem Hanušy?“

„Klaním se vašemu srdci, milostivá paní, a přeju tomuto srdci radost mateřskou. Kdybych již knězem byl, což za krátko snad se stane, položil bych vám ji v náruč a bylo by to také na místě božím.“

„Valtere, mé dítě, jak jste dobrý. Řekněte, je v pravdě tomu tak, že přistoupíte k řádu dominikánskému, že zůstanete nám na blízku!“

„Ano,“ odpověděl on pevně, „chci zde zůstat.“

„Jaké to štěstí! Mně bude, jako by vlastní syn služebníkem božím, posvěcenou hlavou se byl stal.“

„Vaše milosti, jen to vám radím, buďte pevna ve svém úmyslu, myslete na to, jak znepokojeno by bylo vaše svědomí, kdybyste byla to děvče odstrčila.“

Tak rozmlouvali, ona z nosítek, on kráčeje vedle ní.

Nedlouho na to vrátila se do zámku Hanuša, jak byla ráno přislíbila. Posud byl Valter u paní Zástřizlové, když Hanuša k ní vstoupila.

Liborie spatřivši ji byla přemožena pohnutím. Zalíbení, přátelství mateřské, jež pro ni až posud byla cítila, proměnilo se v horoucí lásku, u vášeň mateřskou. Poprvé uchvátil ji taký hluboký pocit. Nadarmo byla bleděla si lásky manželovy vydobýti, nadarmo toužila po vlastním dítěti. Hledala nepokojným srdcem někoho, k němuž by zcela přilnula. Hledala dlouho, stáří ji při tom překvapilo. Nebyla dosti mystická, aby jí dostačovalo náboženství. Její náboženství nespouštělo se při všem návodu klášterním přirozených základů. Modlívala-li se k bohu, k rodičce boží i ke všem svatým, vždy cítila, že jí tito slibují útěchu a uspokojení, nemine-li se se zásadami cnosti. Ale útěchu tuto si myslila přirozeně skutečnou, nikoliv mlhavě po nekončeném nebi plující. Také dobročinnost těšila ji jinak než jak to mínil kněžský duch. Nemyslila při milosrdenství svém na žádnou odplatu nebeskou, ale radost to byla zcela pozemská, viděla-li šťastné tváře obdarovaných a jak děvčata si vykračují v nově darovaném oděvu, jak matky rosí slzami teplé kousky oděvu pro ta malá kuřátka, jak chutná hladovým z její štědré mísy. Dávala pak ještě a znova plnýma rukama i plnějším srdcem.

Upozorňoval-li ji zpovědník na jemný rozdíl mezi radostí takovou a tou pravou nebeskou, nemohla toho chápat a vinívala se, že prý vždy trudno se učívala, že již zůstane as do smrti co do ducha nemotorna. Kněz mlčel blahosklonně a vzdychal významně.

Paní Liborii to nermoutilo. Byla již jaká byla a cítíc, že se nepředělá, nenáležela k těm, kteří se užírají pro výčitky jiných, jest-li že se týkají duševních schopností. Vpravila se od jak živa do toho, býti prosta co do ducha. Ale právě proto nedala se říditi co do srdce.

To srdce bylo naopak schopností nadáno a nedalo se ani mystikou klamat.

Víme z církevních dějin, jak rozeznávalo kněžstvo nejmenší odstíny kacířství rozumu a jak účinlivě je pronásledovati dovedlo. O kacířství srdce neslýchali jsme nikdy, ale toto kacířství vytrvalo při útisku rozumovém a nedopouštějíc se v oboru pravověrnosti nejmenších poklesků, dovedlo hleděti jasně na věci v pravém světle, dovedlo milovati přirozeným pudem, vyvlékati se z lásky nadpozemské, z přemrštěného pobožnůstkářství a milovati boha, přírodu, lidi, děti, trpící ano i domácí zvířata citem zdravým a nezkaleným. Tento cit zůstal lidu i ženštinám prostšího ducha. Ti střežili to ohnisko v záplavě nerozumu a nepřirozenosti. Až tam nezasáhl důvtip inkvisitorů. V tomto kacířství, z něhož sama příroda se ozývala, nehledali nebezpečí.

Hnutí svobody odvolávalo se později na tyto skromné bytosti a poctivý badatel vyhledává svědomitě svědectví toho citu, který zachoval svou podstatu, ať dělo se kolem něho nesmyslu co se dělo.

„Hanušo, mé dítě drahé,“ pravila paní Liborie, „víš-li, oč se jedná s tebou?“

Hanuša sklesnuvši vedle ní na kolena, nemohla promluvit, vždyť byl také Valter přítomen.

„Tvůj děd tě uznává za vnučku svou,“ řekla paní Liborie, „podoba tvého líce mu to prý dosvědčila. To ti musí zatím dostačit. Co dále činiti hodlá, bude záležet na panech páteřích, kteří lépe rozumějí, co komu ku věčné spáse svědčí, než kterýkoli z nás.“

„Nežádám si ani více,“ zvolala blouznivá Hanuša s plným přesvědčením. Vždyť to slyšel Valter; co záleželo jí na ostatním.

„Nežádáš si více? Vím, že jsi skromné dítě. Ale povím ti ještě něco: „Mé srdce tě uznává za svou dceru.“

Hanuša pozdvihla hlavu. Mlčky pohlédla paní Liborii do očí láskavých. Zvolna jí vstoupila slza do lesklých zraků.

Cítila, že našla tisíckrát více než v uznání bázlivého děda, než v nabytí práva dědičného. Cítila to, ač toho nedovedla vyslovit leč pohledem, těmi slzami, tím políbením ruky, čemu Liborie rozuměla, jako by jiný v knize to četl.

Pan Valter přistoupiv k matce a dceři řekl s úsměvem: „Mohu tedy přáti štěstí urozené slečně Zástřizlovně?“

„Ještě ne,“ zvolala starostlivě paní Liborie, držíc ruku Hanušinu, jako by se bála, že ji té chvíle již ztratí.

„Ještě ne,“ šeptala zardívající se „slečna“ a netroufala sobě na Valtera pohlednout.

„Ano, ano, již nyní!“ odpověděl Valter, „dovolíte mi, abych byl vaším rytířem a vaši věc obhájil?“

Sklopené oči, zardělé tváře, chvějící se ruce nedávno povýšené slečny vyzývaly jej k té službě půvabem neskonalým.

Paní Liborie majíc Hanušu za nevěstu nebes, pana Valtera za nastávajícího kněze, měla nabídnutou službu za šlechticky důstojnou a křesťansky posvátnou. „Pane Valtere,“ řekla nelíčeně, jako vždy od srdce mluvívala, „přijímáme vaše služby. Váš hlas něco vydá v poradě konventu, k němuž snad budete náležet, nakloňte velebné otce mé Hanuše.“

V tu chvíli byla paní Liborie volána do velké síně, kde jeho velebnost pan opat na ni čekal.

XIX.

Co Valter nalezaje se o samotě s Hanušou, k němu již zcela povýšenou, vášnivou lásku jí projevil: sdělil opat paní ze Zástřizlové, na čem se usnesl. Hanuša měla se podrobiti zkoušce náboženské a neobstála-li by v ní, měla dána býti do kláštera, kdež by měla dříve nabyti ducha římsko-katolického, než by byla za Zástřizlovnu uznána. Tak byl převor navrhl, neboť on nesešel se svého podezření. Druzi svolili uvažujíce, že mají takto dívku každým spůsobem ve své moci.

Paní Liborie podrobila se tomuto výroku, načež sledovala opata ke svému choti.

Pan Bohuše byl již slyšel o tomto ustanovení i podroboval se mu mlčky. Přece však nemohl kázati své obraznosti, která jej opět strašiti počala, kdežto celý den klidně mu byl minul. Nyní měl přes tu chvíli skutečná zjevení.

Pohlížel nepokojně do kouta komnaty, za chvíli pak vzkřiknul: „Tam stojí ten okáč, ten hrozný soudce, ten satanáš.“ I modlil, modlil se drkotaje. Chtělť i z lůžka vyskočiti, aby kleče se modlil a zůstal ležeti jen, proto že ležel v rakvi své.

„Co chceš?“ volal náhle zas vytřeštiv zrak, „vždyť ničeho nemám, všecko jsem již církvi dal.“

Jeho manželka pohlédla skoro vyčítavě na opata. „Vaše velebnosti vidíte, jak jej svědomí pobádá.“

Vzala jej za ruku a domlouvala mu laskavě. On se jí vyškubnul a volal: „Moje vnučka chce mé požehnání, nyní mi to pošeptal ten hrozný soudce.“

„Vaše velebnosti, dovedeme Hanušu sem; rodičko boží, jakou noc bude míti můj manžel!“

„Což jej nedovede nikdo upokojit?“ řekl opat přísně, odvracel se od nemocného a pohlížel na pátery ošetřovatele.

„Je to horečka!“ šeptali oni.

Paní Liborie znepokojena o chotě prosila úpěnlivě: „Snad by mohla Hanuša hned zkoušku odbyti, aby jí požehnati mohl. Není to horečka, ale svědomí, jež ho pobádá.“

Opat kabonil čelo. Svědomím Bohušovým byl on. Také mýlila se Liborie; nebylo to svědomí, byla to bázeň před novým zjevením. Tato bázeň tvořila si nová zjevení a svědomí dávno samostatnosti zbavené dalo se říditi bázní, která vyrostla pěstitelům nad hlavy, stojíc samostatně nad Bohušem.

Liborie neustala prositi, musili vyhověti jí. Hanuša byla překvapena rozkazem, aby na rychlo ke zkoušce se dostavila. Byla nepřipravena, ale uměla katechismus římsko-katolický nazpaměť. Neděsila se ještě a předstoupila klidně před klášterní sbor.

Valter i Liborie byli po žádosti své přítomni zkoušce, která se odbývala v rytířské síni, jejíž nádherné zbytky posud ve zříceninách hradu spatřujeme.

Hanuša podobala se té chvíle rusálce, jež z říše vodních neb lesních duchů mezi pozemšťany zabloudila láskou jata k nevděčnému smrtelníkovi, jak v bájkách se vypravuje. Přicházela opravdu z říše volnosti pronásledované, avšak nesmrtelné. Přicházela do světa zjevného, v němž surová moc pěstní nad duševní snahou byla zvítězila. Jakýž měl býti úkol té něžné bytosti? Tu stála před tmavými, nelitostnými postavami soudců. Živý obraz té milostné madony, které se modlíce klaněli, již pronásledovali v jejím vtělení i v idei, zlořečíce pravému povolání ženinu a vlivu jejímu

na příkrost mužů, právu jejímu, aby láskou vládla, aby co člověk uznána byla. Vždyť činili taktéž synu té matky milosti a umrtvovali jeho učení.

Hanuša očekávala otázky s pohledem jasně pozorným, který napřed již věští vnuknutí v pravý čas. Nedala se zaplésti, znala učení, z kterého ji zkoušeli.

Liborie i Valter pohlíželi vítězně na zkoušející pokušitele. Bylo toho dost, více nemohli věru tázati se, nechtěli-li předpokládati v děvčeti doktora theologie.

Převor znal se však dobře v úřadu inkvisitorském. „Dobře, mé dítě, jsi odpovídala," řekl vstávaje, „nyní složíš na potvrzení toho, čemu jsi se naučila a dobře sobě pamatovala, přísahu, že jsi nikdy, ani v nejtajnějších hlubinách srdce k pikhartským bludům nelnula, ani lnouti nebudeš."

Hanuše bylo jako rusálce, kterou surový rybář do kruté sítě chytil.

K přísaze děly se slavnostní přípravy, velký krucifix, svíce, asistence kněží, vše bylo připraveno. Opat kynul a převor pomalu vstával, nepouštěje Hanušu z očí.

„Chceš přísahati?" tázal se slavně.

Mlčení panovalo ve vysoké síni, s níž řada podobizen pokolení velkého rodu na tento výjev patřila.

Hanuša odpověděla pevně: „Nebudu."

Pak přimhouřila oči, krev v ní vířila, neviděla, neslyšela. Rusálka byla lapena. Dokázán její nekřesťanský původ.

Převor dal shasiti svíce, odnésti krucifix a pravil: „Ona se přihlásila k pikhartství."

„Kdo to řekl?" vystoupil Valter, „ona jen přísahati nechtěla z přeútlého svědomí. Ona neví, co jest pikhartství, jsem o tom přesvědčen, a proto že to neví, myslí, že by mohla křivě přisáhnout. Ona ve zkoušce obstála, výminka je splněna, žádám co svědek a obhájce té dívky, aby byla k panu rytíři dovedena. Následky toho beru před jeho milostí panem biskupem na sebe."

Tak skončena schůze; kněží se rozešli, paní Liborie, Valter a Hanuša zůstali sami ve velké síni, do níž zapadající slunce rudá světla metalo. Tváře pánů i paní z Boskovic a ze Zástřizl na podobiznách svých se rozjasňovaly. Všickni, jako by vítali s otevřenou náručí poslední důstojnou dceru svou.

Liborie vypukla v pláč: „Hanušo, je to tedy pravda, že tajně k bludařství náležíš? Sotva jsem našla dceru, již musím doznat starost mateřskou a to starost nejhorší o spásu tvé duše?"

„Vždyť jsem to nepravila, milostivá paní máti, smím-li vám to jmeno dát," řekla Hanuša úzkostlivě, neb strachovala se o Madlenu.

„Vím, žes to nepravila, ale tvá matka táže se tě, odpověz."

„Moje matka?" řekla Hanuša s hlubokým citem, „moje matka ode mne vždycky pravdu uslyší. Musím však podotknout, že co vám svěřím, milostivá paní, týká se jen mne, jen ze sebe to mám, nikoho nečiňte za mne zodpovědným; přiznám se i před svým šlechetným obhájcem, před panem hrabětem. Věřím jen v jediného neviditelného boha, v žádné peklo ani očistec, věřím, že přijímáme tělo a krev páně Krista na památku a beze všeho zázraku. Bloudívám často, mívám i přízraky, pak zdá se mi, že slyším hlasy z pekel a že oživují stromy i potoky vílami, že se otvírají nebes brány, že ruka boží viditelně na nás dopadává; ale vždy, rozmýšlím-li, vracím se k prvnímu vyznání. Taková jsem, ó matko má, zavrhni, odežeň mne zas."

Liborie vrhla se vykřiknuvši do křesla, štkala a plakala hlasitě. Hanuša vzdálivši se od ní na několik kroků, opřela se o vysoký pilíř síně, nevěděla, má-li snad navždy hrad opustit, sepnula ruce, sklopila krásnou hlavu, s níž jí splývaly světlé vrkoče jako rusalce a první velké utrpení dorážело na ni hrotem kolikerým.

„To byla pravá zkouška," myslila, „musila jsem tak jednat a Valtera ztratila jsem na věky."

Též on však trpěl za ni poprvé a z utrpení rodila se jeho láska znova a silněji. Přiskočiv k ní a nedopouštěje, aby se vzdalovala, vzal ji za ruku. Stál mlčky před ní, přemožen krásou a výrazem jejím.

„Pro bůh, buď přece opatrnější," pošeptal jí a nahlas řekl: „Slečno, jděte svou matku ukonejšit; řekněte jí, že se dáte poučit, že za to nemůžete, strávila-li jste dětství mezi vyvrhelem lidstva. Hle, paní Liborie, vaše dítě; víte-li ještě, co v písmě stojí o ztracené ovečce?"

Liborie myslila si totéž, běžela sama k Hanuše a tiskla ji plačíc k srdci. „Slib mi, slib, že budeš poslušna církve svaté, že se dáš poučiti," prosila ji.

Hanuša neodpovídajíc stála se sklopenou hlavou před ní. Začala chápat, kam se dostala, co značí rozdíl víry, jaký to zápas. Byla sem na opravy vyslána a měla sama býti přetvořena. Jak jinak myslila si to na začátku!

Valter odpovídal za ni: „O, ano, ona to slibuje, mějte slitování s ubohou, vždyť ji milujete, již déle na ni nedorážejte, nechať se vzpamatuje!" Hanuša líbala ruku své laskavé protivnice, neslíbila ničeho, nechala Valtera mluviti.

Zatím rozkládal se soumrak v rytířské síni. Hanuša zachvěla se, bylo jí úzko.

Konečně promluvila tlumeným bolestným hlasem: „Milostivá paní, račte mne propustit; půjdu domů, nechci se vtírat svému dědovi, vím, že nebude tak shovívavým ke mně jako vy. Vzbudila jsem nespokojenost všech, jest mi toho líto, ale nemohla jsem tak hrozně lhát."

„Ne, Hanušo, nechoď, ty musíš u mne zůstat, tvůj děd ti požehná, nevydám tě v záhubu dokonalou."

„Prosím tedy, abyste ráčila držet ochrannou ruku nad mou pěstounkou, nechať na ni žádná vina moje nepadá." Liborie slibovala ještě, když komorník pana Bohuše vyděšený přiběhl žádat, by slečna Hanuša ku svému dědu neprodleně přišla.

On dověděv se, že je Hanuša z kacířství nařknuta, chtěl jí klnout. Sotva však otevřel ústa, měl strašné vidění, které mu smysly pomátlo. Tu nechtěl již ani otce dominikány viděti a při hrozném svíjení těla žádal si vidět vnučku. Hanuša vešla k němu vedena paní Liborií.

Pan Bohuše dal svolati všecky služebníky a před nimi všemi prohlásil Hanušu za dceru svého syna z manželství prvního tajného. Domluviv hleděl napnutě do prázdna, jako by tam někoho viděl, pak, jako by mu odpovídal, řekl: „Tedy ano, požehnám jí."

Hanuša poklekla, on vložil ruce na její hlavu, pak rychle kynul, aby všickni odešli. Na Hanušu ani více se nepodíval, Liborie přistoupila k němu a viděla, že usedavě pláče.

„Páteři budou mne plísnit," řekl vzlykaje, „a já jsem musil tak učinit, ty stvůry nebyly by odešly. Mně se zdá, moje milá paní, že ti páteři nemají přece nad peklem plnou moc," šeptal, ohlížeje se, žalostně.

Tuto noc chtěl býti hlídán jen od své manželky, kteráž mohla od něho jen odskočit, aby na Hanušu se podívavši, komnaty jí vykázala, své komorné nařídila, by o ni

pečovala a konečně Valterovi co nejlaskavěji zarmoucenou dívku odporučila.

Hanuša vystoupila po všech těch hrozných výjevech ven, na altan, který nad lesy vznášeti se zdál. Noc již byla nastala, byla to jarní dubnová noc, plna jarního tušení, plna blaha a krásy. Valter vyšel za ní. Oba pohlíželi do lesů a kolem kol do kvetoucího kraje.

„O, Valtere, jak smutná jsem!“ zalkala Hanuša. „Tak jsem si lásku a štěstí svoje nemyslila. Nyní víš, kdo jsem, schází k mému neštěstí jen, abys ty ode mne se odvrátil.“

On ji obejmul a dlouhým políbením ukojil ji v té obavě. „Jenom si dej říci,“ pravil, „že musíš toto blouznění odložit. Oni tě tak vychovali, či někde jsi to četla, ale pamatuj, že je to věc strašně stíhaná. Dlouho bych nesměl ujímati se tě jako dnes, byl bych pak stihán s tebou a za kacíře vyhlášen. Ty budeš musit před naším sňatkem, před konventem slavně přísahat, jak oni chtějí. A mně to již k vůli uděláš. Či ne?“

„Budu tedy muset,“ řekla a skrývala si hlavu na jeho prsou, neboť bez toho vyčítala si, že Madlenu vydala v šanc kněžskému podezřívání.

Byla to kalná doba a v kalném živlu dýchaly bytosti čisté po pravdě toužící. Ten krásný, vonný jara dech ovíval lásku, kolem níž lež jak hnusný plaz se vinula. Hanuša slibujíc takto zpola zoufale, upamatovala se na poslání svoje.

„A ty, můj rozmilý, v srdci mně tedy odpouštíš? A v nebezpečí za mne se vydáváš?“ tázala se ne více z čisté lásky, ale s úmyslem.

„Nedělám si ze zdejších dominikánů pranic, Hanušo, náležím slibem k řádu tovaryšstva Ježíšova. Mohu však vystoupiti nejsa vysvěcen, učiním to k vůli tobě a nemíním se dát kněžstvu nikdy opanovat jako tvůj děd a paní Liborie. Avšak na oko musím být jejich nejposlušnějším nástrojem, jinak mne zničit mohou.“

„Na oko, vše na oko!“ vzdychala dívka. „Na štěstí není naše láska na oko, ani víra v boha trojjediného.“

„I v pannu Marii, nezapomeň na ni, má krásná bludařko, jen se pamatuj, jak ona nás svedla. Hleď její plášť tam na nebi, plný hvězd a lesku nekonečného, její milost je nevyčerpatelná, i zločinci promíjí.“

„Jen jinověrce trestá hněvem,“ podotkla Hanuša trpce.

„Ale proč uchylují se od pravého učení? Jsou proti sobě, svatá církev musí je nutit ke vlastní spáse. Ty dáš se láskou přinutit, má drahá, však nahlédneš všecko.“

Tak rozebírali dětským rozumem, jaký zamilovaní jevívají, tyto otázky, které tak hrozně zatřásaly myslemi, jimž neodolával učenec ani sprosťák, o něž každý musil zavadit.

Schůzi tuto pod krásným nebes hvězdnatým krovem nestrpěly přece. Hanuša nutila se k opatrnosti a mírnosti, Valter měl na očích dědičku a oba milovali i při vedlejších ohledech. Čím déle spolu meškali na altaně, tím vznešenější city vzbuzovalo nebe, plné hvězd, v duši Hanušině, tím více vmýšlel se Valter ve sladké vědomí, že jest již pánem na Boskovicích, Morkovicích, Svatobořicích, Jezenci, Ochozi, Klužinkách a Malenovicích.

XX.

Rozešli se s přísahami věčné lásky. „Věčně“, toť oblíbené slovo milujících. Jak může jim stačiti neznámá lhůta „do smrti“?

Do smrti; toť může býti do zejtřka. Nemáme-liž zkušení, že smrt přepadává svou kořist nenadále, že může býti konec všemu vezdejšímu každé chvíle, že není ani jisto, domluvíme-li započatou větu, že nevíme ráno, budeme-li dozajista dýchati večer. Proto obracíme se k věčnosti, hledajíce v ní bezpečnější půdu, které nelze nabyti na kluzké života dráze.

„Věčně,“ myslíme si a vnášíme do zabezpečené té doby vše, co nás blaží, co je nám vzácné a důležité. Jen že si myslíme každý jinak tu stránku pohrobní, více méně tajuplně, až dochází na skeptiky, kteří ji zhola upírají.

Milenci stavívají až do její krajů smělou budovu svého stánku, jemuž základ dává přítomná slast, z něhož se vypíná minaret naděje a důvěry vysoko daleko až do věčnosti, bez konce, bez konce. Hrozné je pak, projeví-li se, že pojem věčnosti, stejným zápalem obou milujících kýžené, na dvě protivy se rozpadává, že hrozí i na věčnosti rozbroj a rozpadnutí, nevyplní-li každý kandidát onoho žití v životě vezdejším určité podmínky, za něž lze dosíci blaženosti věčné a pak-li se nestalo, věčné utracení.

Naše pochybující doba nemá již příkladu podobného duševního utrpení. Nejzbožnější člověk doby nové připouští si otázku, je-li tomu skutečně tak, jak se praví a námitku, že přece nikdo odtamtud se nevrátil. Zjevování se duchů z onoho světa, věštících jeho útrapy, ztratilo již přece veškerý kredit.

Jinak bylo v dobách svaté velké opravdové víry. Tenkráte pochyboval o přesvědčení náboženském jen opravdový mudrc myslitel, anebo davy podvodníků v zakuklení božích služebníků.

Když Hanuša a Valter se rozešli, cítili oba, že jim zbyl po celování lásky trpce ostrý osten v srdci. Nepřesvědčili jeden druhého. Tušili, že to nebude nikdy možné. Byli oba příliš bystrého ducha, aby se takovým zdáním klamali.

Valter náležel k církvi vítězné, slavné, panující, nebyl nakloněn přemýšlení, netonul v živlu lidských citů, jež skládajíce bytost zvláštní ve zjevu člověka, v říši věcí posud nepochopených jej uvádějí. Nebyl ani snivý, ani dobrodružný, že by vyhledával cosi nového neb jakous jinou slávu než mu naznačoval běh všedních věcí. Naopak vší silou a jedinou snahou hnal se za cílem obyčejným, blízkým, bez duševního namáhání dostižným. K čemu v náboženství změny? K jeho účelům hodilo se celé zařízení vládnoucích mocí. Hanuša byla krásným, lahodným, milovaným prostředkem k tomu; ale aby na ducha, na přesvědčení jeho mohla působit, ani mu nenapadlo, nepřičítalť jí ani té vůle. Nepozoroval její pokusy o to. Za to pozorovala ona, kterak on ani nepochybuje, že ona se stane katoličkou a všecko přesvědčení, přemýšlení, vše co v ní nastřádalo duševní utrpení od dětství, což počalo se nyní jevit v podobě dospělých zásad, vše vzbouřilo se, kypělo, bránilo se tomuto úmyslu.

Jakkoliv byli tito dva mladí lidé sobě nepodobni, měli mnohé stejné vlastnosti. Tak byli oba na onen věk velmi snášeliví co do náboženství. U Valtera bylo to následkem světského smýšlení, jeho jesuitského vychování, na zevnějšek věcí vedoucího, tak že jeho silná bohatýrská vůle na tom utkvěla. Jeho plány životní byly podobny velké lodní výpravě, jež má kolem světa plouti. Tak byla vypravila příroda jeho krásnou odhodlanou osobnost. Výprava doplavivši se kdesi blízko k rozkošnému ostrůvku uvázla,

spálila lodě a mužstvo odhodlalo se setrvati v pozemském ráji, poskytujícím ovoce, zvěře a pohodlného žití. Valter byl předchůdcem celé velké strany našeho moderního žití.

Hanuša byla pramáteří hlubokého hnutí v přítomnosti vzmáhajícího se. Též ona, jak již víme, klonila se ke snášelivosti náboženské, ku které tehdáž málo kdo se hlásil.

Oba následkem toho pochybovali: ona o pekle, Valter o nebi i o pekle. Jeho pochybnosti byly smělejší a méně trapné. Hanuša bála se uraziti boha spravedlivého, Valter věděl, že jej smíří skrze Křtinskou divotvornou svatou pannu. V ní věřil pevně, byť mnohou větu své víry za kejkle považoval.

Tak blížili se tito dva lidé přes odpuzování rozdílů víry i povahy. Neznali se naskrz jak vůbec člověk člověka nepronikᬠMilovali se, jak jen mohli.

Hanuša nezapomínala na starost svou o Madlenu ani v objetí milencově, i bylo se jí podařilo po složené zkoušce a po uznání svého rodu psaníčko jí poslati. Věděla, že uvedla ubohou pěstounku v nebezpečí a nesnáze.

Madlena obdrževši zprávu nemohla se dočkat, až posel odejde. Poklekla s výkřikem vítězoslávy ve své jízbě na zem. Vroucí modlitba vystoupila tu z hlubin věřícího velkého srdce. Odpouštěla Hanuše mileráda, že ji v nebezpečí uvedla, vždyť nabyla za to důvěry ve slabou dívku, viděla ji skutečně neohroženu ve středu nepřátel, doufala, že ji postavila na pravé místo do středu bojiště.

Byla to žena, jak slýcháme líčiti dávné kněžky pohanské, jež spěchávaly před vojem bojovníků bezbranné do seče, jež bránily za vojem mužům, aby před nepřítelem utíkati nemohli, vraždíce uprchlíky samy; jež bohům nejsličnější panny svého kmene jásajíce obětovaly; byla potomkyní mučennic, které své děti s úsměvem katům vydávaly; byla dcerou žen husitských, členem bratrské jednoty věrným a nezlomným. „Čím jsme, ó bože, platny, ubývajíce ve skrytosti, sloužíce tobě jen pro vlastní spásu?“ pravívala při bohoslužbě tajně konané. Neuspokojila se při své vytrvalosti, musila půdy dobývat svému přesvědčeuí, měla-li svým pojmům zadost učinit.

Pomýšlela po zprávě Hanušině s radostnou myslí na útěk z domova, do něhož s takovou slastí se byla vracela. Příštího rána chtěla prchnout. Bibli, zpěvníky, Labyrint světa a ráj srdce, Nedobytelný hrad jméno Hospodinovo a několik kněh podobného významu — toť byl poklad její nejdražší.

Hanuša oblékala se příštího dne do dlouhých, skvostných, řasnatých šatů svého pravého stavu. Již nenáležela Madleně, ani do malé chaty její. Bylo to pravda, hrad boskovský byl jejím domovem.

Umínila si, že navštíví starou pěstounku hned po ránu, pak každého dne. Cizota děsila ji v domově, v němž nebyla zrozena, ni vychována. Toužila po zpěvech, po modlitbě s Madlenou, po její domluvě a po divadle její skálopevné víry. Zdálo se jí, jako by byla dítětem, jež nedávno choditi se naučilo a kterého se spustila bezpečná ruka chůvina, aby je v cizím davu zanechala.

Spěchala se srdcem stísněným na altán, dívala se do lesů, modlila se. Rmoutila se však, že je tak roztržita při tom. Myslila na Valtera a jak s ním v noci zde stála pod věčnými hvězdami. Blažila i bodala ji ta vzpomínka. Tížila ji ta matná chvíle mladosti, která nám připomíná budoucí úkoly, jimž posud nerozumíme. Chcemeť z mládí milovat, lásce a radosti žít, doufali jsme nedávno v budoucnosti světlo ruměné; tu sestaví se vše zcela jinak. Ty vítězné brány, jež nám jako kynuly k průvodu jich slavným obloukem, byly perspektivním klamem, lepý útvar pošoupnul se nám z cesty a naše kamenitá stezka vede nás střízlivě dále bez vítězného oblouku.

Hanuša rozhlížela se po rozložené krajině; dívá se k Jevíčku, tam kde vede cesta kolem kostelíka všech svatých a kol němé bratrské modlitebny. Jaký to pohled! Zář vyšlehává z uhasínajících plamenů, dým valí se a z něho vyskakují jiskry.

Co hořelo? Ona chce běžet komnatami a z hradu ven bez průvodu k své pěstounce, jak ještě včera volně chodívala. Tu dopadá kámen jí k nohoum. Kámen pečlivě svinutý, by ji neporanil, kdyby selhala obratnost praku.

Kolem kamene pod šátečkem červeným, který druhdy nosila a u Madleny zanechala, byl proužek popsaný. Na něm stálo: „Mé dítě drahé! Bohu tě poroučím a jeho spravedlnosti. Buď požehnána, žes mne varovala. Byla jsem přichystána na útěk. Bylo v noci, já byla přistrojena, v oděvu skrývala jsem knihy a spisy některé. Ty velké svazovala jsem mezi šatstvo do uzlu. Najednou klepalo se na vrata. Chválila jsem hospodina, žes tam, kde býti máš; připravovala jsem se, že půjdu také, kam bůh mne volá. Ptám se, kdo klepá, ale vrata vypáčena rozlétla se již. Čtyři dominikáni vcházejí jmenem opata. Já stála bezbranná, moje knihy i já jsme byly ztraceny. Viděla jsem před sebou mučírnu i věčný žalář, smrt jen co anděla spásy. Vrhla jsem knihy do krbu, a za nimi svůj slamník. Plameny vyšlehly, házela jsem do ohně kde co chtělo hořet. Sama stála jsem při plamenu odhodlána jsouc, že raději shořím, než bych se zajmouti dala. Bůh chránil mne jako zázrakem; můj oděv nechytil a kněží opustili stavení, jež pak obklopili, abych ven nemohla. Viděla jsem to, pohlížejíc z prolomených vrat, z nichž kouř se valil proti služebníkům Belialovým. Já běžela po schodech do sklepa. Tam nevnikal oheň, železem pobité silné dvéře zavřela jsem za sebou. Nade mnou praskaly trámy, sesouvaly se zdě mé dědičné chaloupky. „Zde mne najdou přece,“ myslila jsem si, „jen co spáleniště vychladne.“ Připravovala jsem se k smrti. Tu objevila se záře, nevím zda nadpřirozená, aneb tím, že zahořelo cosi chytlavého před dírou u sklepa. Celý sklep byl jako v plamenu, bylo tam jasno jako na slunci. I vidím v koutě malá dvířka, kterých jsem nikdy před tím neviděla. Běžím k nim, zkouším: otvírají se. Ať vedou kam vedou, plížím se jich otvorem a zandavám je pečlivě zas pro všecky případy. Kam mne vedla nizká z nich chodba, bojím se ti povědít. Jsem zachráněna, nehledej mne, dvířek více nenajdou. Posud nemůže nikdo do plamenů mého stavení, ale já z podzemí vládnu jím ještě. Navštěvovavše vždy jen s malým kahánkem náš sklípek nemohly jsme dvířek před tím zpozorovat. Byly za tím prázným, velkým polámaným sudem, který jsme minule vyklidily a spálily, jak snad se pamatuješ. Ani ty, bystrozraká, jsi je nezahlédla, když jsme to dříví ze sudu vynášely. Neslýchala jsem o nich nikdy. Nyní jsou zasypány v rozvalinách, zapálila jsem tam, pobořila jsem klenby. Bůh mne divně sílil. Buď silná a obezřelá i ty.“

(Pokračování.)

Křest sopky.*)

Od *Jiljího V. Jahna.*

Nad jezerem sopka hrozí,
dumá v nezkroceném pychu
jako opuštění bozi,
jak nad rájem démon hříchu.

Lomcuje tou krásnou zemí,
kteráž plna požehnání
roucha bohatého lemy
do dvojího moře sklání;

kteráž jak most nad propastí
dvojí svět ten spojovala,
jenž rudého lidu vlastí,
než mu vlna pány dala.

Jsouť, ach, cizí páni krutí
jak žraloci z hlubin moře,
proto Masaja se smutí,
chrlí na vetřelce hoře.

Jak by hřímal s mračných výší,
že jsou dávní bozi živi,
sbírají naň pole mniši,
boje s peklem žádostiví.

Lidé s mnichem o praporu
s hudbou vesele se řítí,
chtějí nezkřišenou horu
křestem svatým ukrotiti.

Chtějí zaklít v tůň bezednou
toho arcisatanáše —
Indiané strnou, blednou,
zírají za nimi plaše.

Dospěl průvod na vrch hory,
tam se propasť otevírá,
soptí dým v ty smělé sbory
že hned den, hned tma zas čirá.

Ke srázu mnich kráčí šerem,
žehná, kropí, kříž tam staví —
mrak se trhá nad kraterem —
jaký pohled! — zázrak pravý!

V klikatých se stráních třpytí
rubínové, démantové,
vtěleni tu zří se býti
o Doradě skvělí snové.

A v propasti blesku svíce,
věčné prudké vlnobití,
hle, jak z hrozné pokladnice
živé stříbro, zlato svítí!

A ten dým, to plání, vření,
kouzlem opojily mnicha,
hřímať kletbu v vytržení
do nenadálého ticha:

„Masajo, ty hrozný běse,
zaklínám tě v jméno boží,
nechť tvůj poklad otevře se,
mnou se v lůno církve složí.

Církev svatá touto zbraní,
již pekelné kuly moci,
rozšíří svit víry ranní
v pověr bohopusté noci!“

Však Masaja nedbá kříže,
přibývá v něm děsné vření —
tu se mnich nakloní níže,
jako stržen ve šílení:

„Pokladnice nepřebraná
láká silou přehoroucí,
sneste řetězy a lana,
vyrvu zlato z výhně žhoucí!“

Po krateru stráni srázné
kvapem divým mnich se spouští,
jeho smělý krok nevázne,
ač dým jedový se houští.

Vědrem železným nabírá
zlatoskvoucího si toku:
„Zvítězila vroucí víra!“
a zpět kvapí v plesném skoku.

Překonána cesta kluzká:
„Strhňte, bratři!“ Okov zvedá,
ale bledne, neb jen struska
je v něm neúhledná, šedá.

„Marné pekla zpěčování!“
A již opět mnich se spouští,
zlata chtíč mu nedá stání,
ač dým jedový se houští.

Zas kameni prosté ceny,
výheň zakletá mu skýtá!
Zazuří mnich rozlícený:
„Skloň se pánu, zlobo litá!“

Však tu sopka zaburácí
strašně, jako peklo plesá;
zachvěje se v hloubi, kácí
se — a do jezera klesá.

Zakypí divoce toky —
tak snad nový svět se rodí —
strašný stén zní ve skal boky —
strašné ticho zavévodí.

Mnicha smělce se družinou,
s městem, s chrámy tůň zhltila,
a ze všeho nad hladinou
jediná jen troska zbyla.

Strmí jako socha černá —
v prach klesají Indiané,
jevíť se jim tvář příšerná
modly dávno ztroskotané!

*) V Nikaragua, v Americe střední, bývalo obyčejem slavné křtění sopek jmeny svatých, stavěly se na ně kříže a vyháněli se ďáblové z nich. O jednom průvodu toho druhu udál se výbuch, jímž vzali všichni za své. Španělové, svedení bájkou o Doradě (el Dorado), domýšleli se, že u vnitř sopek jest kapalné zlato a stříbro. Mnich Blas de Castillo spustil se do krateru sopky Masajy, nabral však z něho toliko — pemzy.

V nouzi.

Obrázek z hor od *Aloise Jiráska.*

Bledý host k nám přišel.

V zámožných statcích usadil se nezvaný a neopustil ani chalupy chudých tkalců. Divný host! Kam vkročil, prchl úsměv, utichly zpěvy, zbledly tváře, kde on byl, přišla za ním družka s rozervanou tváří, zoufalost. Hlad byl v horách.

Kdy to bylo, už dražská Lokvencka neví, ale zle bylo, tuze zle. Korec žita kupovali za sto zlatých a nemohli ho dostat. I když peníze měli, ničeho za ně nedostali. Ba, holečku, tenkráte se prali o placku z otrub a pak ani těch nebylo. Lidé smetali prach ve mlýnicích a u moučnic a myslili, že mají bábovky z běle, když si z toho poplamenic napekli. — Pak už nebylo ničeho a lidé trhali na polích jetelové hlávky, lebedu a jedli všechno. Ani kopřivy se neštítili. A to byla samá nezdravota. Lidé z toho nemocněli, opuchli a umírali. Hrobař nestačil hroby kopat, až po osmi lidech kladl do jámy.

Smutno bylo tenkrát u nás v horách! —

Matné světlo kahanu kmitalo nad postelí u bledé hlavy. Plamének někdy zašlehl a oblil žlutavým světlem zsinalou tvář, nevyrušil však zavřené oči ze spánku. Tvrdě spala ta utrápená žena na chudém loži. Už ji nikdo nezbudí. Vedle ní děcko jako poupě, na kterém červ hlodá. Nepokojný jeho spánek. Trhá to jím, žíly na spáncích jsou tak modré. Otec doploužil se před chvílí k oknu. Otevřel je pro duši své ženy. Sklesl na „lajc“, zmořený bolem a nouzí. Vyhaslé oko hledí ven, a tam je tmavá noc.

Olše na břehu černaly se ve tmě, zdálo se, že v jedno se slily; nebylo hvězd, jež by jako jindy jejich větvemi jako ta zářící rosa prokmitovaly. Z tmavé noci ozýval se hukot splavu, jako hluboké vzdechy.

Tak to hučelo Benešovi v hlavě. Už mu odešla ta jeho dobrá žena — a dobře jí, má to odbyto.

Vystála mnoho a všecku tu nouzi tak trpělivě snášela, o sobě ani nehlesla — jen o to dítě jí bylo. Beneš pozvedl hlavu — smutné divadlo! — Temná, prázná světnice,

jen tam v koutě světlo a v záři jeho — oh — umřela — opravdu již se nezbudí. Sotva se doplížil k loži, a tam sklesl na kolena. Uchopil kostnatou ruku své ženy, hleděl jí do ubledlé tváře, na oči, jež pod černými řasami navždy se zakryly. Můj bože! jak se člověk mění. To je Lenka, ta hezká Lenka ze mlýna!

Pálily ho oči, naklonil hlavu, ale nemohl zaplakat. — Dítě zaúpělo, a stenot vrýval se krvavými spáry do prsou vysíleného otce. Vzbudilo se a otvíralo malá ústa. Nyní přitulilo se k matce a vyschlé ručky hmataly po studených lících. Beneš vyskočil a mdlé oči ohlížely se po světnici. Všude prázno, všude pusto, ani skyvy, ani kapky mléka. Pohledl k oknu a viděl na protější břeh a mezi olšovím jevily se obrysy mlýna. Teď vzplanula v jeho oknech světla a záře jejich ztápěla se hluboko do temné vody. Zazněl klapot, spustili kola. Jako na posměch. Tam zasýpají, tam je chleb, však ne pro nás — ne pro nás! „Vyhnal mne mlynář od prahu, když jsem ho prosil, aby zachránil mou ženu — svou vlastní sestru. — A teď, kde pomoc, ne-li tam?“

„Nepros se ho — nemá srdce,“ řekla žena umírající. Slyš, děcko pláče a pláč vyschlým hrdélkem sotva se vydírá.

Beneš vzal dítě do náruče, hleděl na ně a bylo mu, že by s radostí uvítal smrt, kdyby pro oba přišla. Jak obrací ten červíček kalné oči k němu — bože! — Musí být zachráněno!

Vzal šátek po nebožce ženě a zahaliv dítě, pohleděl ještě jednou na nebožku ženu.

„Jen pro to dítě!“ šeptal. „Buď s námi!“ a kvapil ze dveří. Beneška osamotněla; světlo kmihalo nad ní. Jednotvárně hučel splav. —

Nad splavem, na trámě přes potok k mlýnu, stál Beneš s dítětem. Nachýlil hlavu a poslouchal hukot vod. Divné z nich se ozývaly hlasy, vábily k sobě, že ukonejší bol i hlad. Beneš klonil hlavu a dítě zaúpělo; zachvěl se, pohleděl k chaloupce a tam — v jejím okně — zsinalá hlava s černými vlasy a ty velké, kalné oči zrovna na něho se upírají. Přitiskl dítě k prsoum a chvátal ku mlýnu. —

* * *

„Mlynáři, máte přijít do světnice!“

„Kdo zas —“

„Je tam splavský Beneš a že vás tuze prosí, abyste s ním promluvil.“

„Ta žebrota!“ zahučel velký, přitloustlý mlynář a pod staženým obočím kmitaly hnědé oči. „Už jsem mu to jednou pověděl — nemám času — ať jde —“

„Švakře, pro boha tě prosím,“ zavzněl na schůdkách mlýnice Benešův hlas, „neodháněj mne tenkráte od sebe.“

„Tys vyhnal sebe sám! Co jsem ti povídal, když jsi Lenku přemluvil, že s tebou šla a já vám bídou hrozil, a tys pyšně se mne a celého rodu šřekl? Že ještě jednou rád k našemu prahu přilezeš!“ Oči mlynářovy svítily.

„Už jsem tady, nevzpomínej na to. To prosil jsem, abys zachoval Lenku. Byla v šestinedělích a byla taková nouze! Tys se nesmiloval —“

„A měl jsem mít útrpnost s tou, která se mne šřekla, aby mohla s tebou do bídné chalupy — ta — my jí byli ničím — a teprv až když bylo zle —“

„Nemluv dál — jest na pravdě boží.“ Hlas se Benešovi chvěl.

„Mrtva!“ zahučel mlynář a napřáhnutá ruka mu klesla. Po chvilce zas začal: „Co tedy chceš? Jdi si! Myslíš, že se nad tebou slituji, kterýs mně ji — tys ji svou nouzí zabil! Už dost, jdi!“

„Slyš mne, půjdu, ale tu hle to dítě!“ a odhodiv šátek vztáhl k mlynáři ruce, na nichž spočíval chlapeček.

Mlynářem to trhlo. „A ještě to plémě — jdi!“

„Mlynáři, pamatuj se!“ V hlase tom byla bolest, hrozba a svatý hněv.

„Hoho! Snad i hrozit? Bez řeči —“ a odcházel. —

„Mlynáři, což nevidíš? Podívej se na toho červa. Nemůže za nic, podej mu něco, ať neumře hlady.“ Dítě plakalo.

Mlynář se zastavil a podívav se na dítě, svěsil hlavu. Pak náhle se vztýčil a pravil: „Zachráním, ale nechám si je. Bude mé!“

Beneš se zachvěl v hlubinách duše. Jen to dítě měl po Lence a na vždy se ho šřeknout!

„Není možná,“ zašeptal.

„Tedy s bohem!“ a mlynář se obracel.

Beneš hleděl na dítě, to těžce dýchalo.

„Zahyne!“ A on ženě slíbil, že bude o dítě pečovat. Zahyne, jest-li se ho neodřekne! —

Chvilku tak stál a hleděl na děcko strnulým okem. Pak je náhle několikrát políbil a slza skanula dítěti na líčko.

„Dobře se o ně starej!“ pravil pak jako hlasem z hrobu.

„Je ode dneška mé!“

„Tvé —“ a Beneš se musil opřít o sloup.

Mlynář zavolal děvečku.

„Vezmi to dítě, ošetři je a dej splavskému se najíst.“

Beneš se probral jako ze snu.

„Co? mně se najíst? Teď? Teď neprosím se — —“ a běžel ven.

Mlynář se zamračil a kleje šel ku koši.

Po třetí šel Beneš ze mlýna. Poprvé si odváděl Lenku, sestru mlynářovu. Tenkráte se zařekl, že do domu pýchy nepůjde; a když žena stonala, když hlad uhostil se jim v chatrči, a neměl skyvy chleba, šel k jejímu bratrovi prosit. Však divně pochodil. Pak dnes — víckrát se tam nevrátí.

Světlo u mrtvé Benešky doplanulo, muž nešel. Šeřilo se a nízkým oknem zářily červánky do nízké světnice. Ticho bylo v chaloupce, nikdo nešel k mrtvé. — Za dne přišla sousedka a sháněla se po Benešovi. Nastal večer. Vyšlé hvězdy shlížely se v řece a hluboko na dně viděly bledou tvář Benešovu. —

Druhého dne ho pochovali vedle ženy. — — —

* * *

A mlynáři pojednou ušlo spaní. Sedával dlouho v hospodě, pil a pil. Dříve mluvíval málo, teď z něho byl nemluva, koukal podsoukale, bočil se a jen někdy tak něco pro sebe prohodil.

Hoch po splavském Benešovi spával v jeho komoře. Ale tu hle přišel mlynář domů a zahleděl se na kloučka. Pak začal něco hučet, čemu nerozuměli a v tu chvíli musili chlapci ustlat jinde.

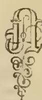
Mlynář ulehl s rozpálenou hlavou. Po chvíli letěl mládek po schodech ke komoře, slyšel tam křik. Mlynář stál u okna s vyděšenou tváří.

„Pořád mi nekoukej do okna!“ slyšel mládek.

„Splav mnoho hučí,“ povídal mlynář mládkovi. A vystěhoval se z komory, z které bylo vidět na splav, spal v světničce přistavené za mlýnem. —

Často ho viděli v noci bloudit po zahradě. I tam mu nedalo hučení splavu spát. Či že snad to slyšel jiný hlas?

FEUILLETON.

Na Křivoklátě.

Své sítě půlnoc rozpředla
a ponořila ve kouzlo —
můj bože! a to srdce mé
zas na ten hrad mi uklouzlo.

Do černých zdí, do tmavých zdí —
jen tam prý cítí šťastným se,
ať už se v sálích raduje
neb pláče staré na římse.

Ó srdce mé, ó srdce mé,
vymkni se kouzlu ze sítě —
ty trosky mohou padnouti,
a jest-li padnou, pohřbí tě.

Kam vede cesta pozdě tak?
jen kolem hradu, příteli,
ty oči mé tak rády by
Křivoklát spící viděly.

Je zima, zebe do rukou
a všady sněhu závěje —
zde nate doutník, vemte jen,
ten snad vás trochu zahřeje.

Náš Křivoklát už dávno spí
a mha se táhne po dolu:
jak bych se o něj báti měl —
pojďme ho střežit pospolu.

Já často říkal babičce,
když ještě byla na živé,
že každá troska, každý hrad
mně vždycky budou v protivě.

A teď? — Má zlatá babičko,
kdybysi z hrobu vyšla ven,
ty bysi sotva věřila,
že v srdci hrad mám vystaven.

Ty znáš jej — hrdý Křivoklát,
i mnohý jeho krásný děj —
ó babičko, vstaň z hrobu jen
a co víš o něm, povídej!

Přestaňte housti na chvíli,
vy ruce staré, umdlené —
až přejdu — tu je krejcárek —
až přejdu — ale dříve ne.

Já nechci, slepý stařečku,
za skrovný peníz odměny —
ó bože můj, už letí sem — —
nikoli zjeve vznešený!

A teď mne béře za ruku,
teď líbá bledé tváře mi —
o stařečku — tu krejcárek
a ustaň svými houslemi.

Pojď, drahá, lesík před mraky
nás ukryje, nás ukryje;
půjdeme kolem zřícenin —
vzduch teplý je, vzduch teplý je.

Kdyby snad tebe lekaly
ty černé zdi, ty černé zdi,
já každou zídku proměním
ve souhvězdí, ve souhvězdí.

A kdyby bouře stihala
tvé půvaby, tvé půvaby,
já bych tě přikryl srdcem svým
až přešla by, až přešla by.

U její oken zase už
se prochází ten mladý pán,
a mně je při tom teskno tak,
jak bych byl trny obsypán.

Oj myslivečku srdnatý,
nebliž se tomu dítěti —
tvá ručnice je nabita,
jdi do lesa si střileti.

Kdybys měl její srdéčko
tak poranit — „aj kdo pak ví“ —
já bych se žalem utrápil
a musel jíti za rakví.

Dnes — na den všechněch dušiček —
si na ten hřbitov zajdeme —
tam můžeme se pomodlit
a poplakat si, srdce mé.

A chceš-li, můžeš místečko
si někde v koutku nalézti —
ten hřbitov ještě ukryje
snad tvoje velké bolesti.

Snad nebe ještě pro tebe
má slze, mrtvý půvabe,
a snad i ňáký hrobař brouk
tě v chladnou hlínu zahrabe!

Noc příjemná, však bez světel,
tma přede mnou, v ní Křivoklát —
to pověrčivé srdce mé
šlo do tmy té si pro poklad.

A poklad ten, jenž hluboce
byl tajně ukryt pod zemí,
kopalo písní toužebnou,
hrabalo svými slzemi.

Noc příjemná, však bez světel,
tma přede mnou, v ní Křivoklát —
to pověrčivé srdce mé
šlo nadarmo si pro poklad. *Gustav Dörfl.*

Babička. Od *Bohdana Svobody.* — Jmenoval jsem ji „babičkou“, měla mně skutečně ráda jako svého vnuka, ač jsem jím nebyl; jmenoval jsem ji tak, že vyhlížela jako má již dávno zesnulá babička.

Častěji chodíval jsem okolo ní, byla tak přívětivá. Nu již ji pochovali chuděrku; vždy na mne tak smutně pohlížela, chopila se svadlou rukou kliky kolovrátku a zahrála mi smutnou. Často se mi vyloudila slza, zavzdechl jsem: „Babičko, to je smutná písnička, a proč pláčete?“ Pohledla na mne a usmála se: „Šťastné dítě!“ —

Byl večer. Šel jsem zas okolo, pohledl jsem v její oko, pohledl na tu bílou hlavu.

„Babičko, proč pláčete?“ šeptal jsem, „i mně chce se do pláče, když vás tak vidím, neplačte, udělejte mi to k vůli.“

„Nu, už tady dlouho nebudu, půjdu odtud ráda, Františku, mé robě!“ Chtěla se zdvihnout se země, nemohla; pomohl jsem jí, opřela se o mne a ruka se jí třásla. „To robátko, bůh mně těžce trestal!“ Odvedl jsem ji na trávník, bledý měsíc pohlížel na tvář časně sestárlou. „Tak svítil měsíc tenkráte,“ zašeptala.

Přitulil jsem se k ní, pojal ji za svadlou ruku a tiskl ji, porozuměla tomu dětskému tisknutí.

„Vidíš ho, děťátko, jak mi kyne, to je on, můj Františk, jak se usmívá, a mé drahé robě; přijdu, přijdu!“

Přivinula mne k sobě a vypravovala:

„Měla jsem tatíčka, dobrého, ale podivného, choval mne jako oko v hlavě, myslil si, že mu osladím život. Byla jsem hezká, z bohatého statku, hoši se o mne drali; usmála jsem se, zažertovala, ale mít někoho ráda, to mě nenapadlo. Zatím se slavily u nás hody, v hospodě rejdila chasa, přišli také pro mne, nutili mne, tatíček pobízel, šla jsem, a šla jsem si pro neštěstí.

Divní to byli tenkráte muzikanti; stařec s bílou hlavou a šedou bradou a ten bledý, mladý muzikant. Nemohla jsem se hnout, jako by mně udělal, všude jsem ho viděla, toho mladého, divně hleděly na mne ty jeho oči.

Vyšla jsem ven, udělala kříž, aby mě pán bůh ochránil ode všech hříchů, ale sotva jsem se obrátila, spatřila jsem Františka, toho mladého muzikanta.

Zůstal státi a podíval se na mne, vztáhl ruce, padla jsem v jeho náručí, přivinul mne k prsoum a políbil mne.

Učaroval mně: nemohla jsem bez něho být, zaháněl mně spánek, pudilo mne to k němu vší silou, bylo mi to souzeno.

František vstoupil k nám do služby za oráče; nepřinesl si nic jiného než starý kolovrátek, složil ho na půdě a jen někdy zahrál tu smutnou, tu mou. V neděli procházeli jsme se venku, poslouchali písně ptáků, hrčení potůčku, dívali jsme se na kvétinky, byli jsme šťastni.

„Slib mi, že budeš má,“ řekl František.

„Budu tvá,“ zašeptala jsem a on přivinul mne k prsoum. Však náhle zavzdechl, pustil mne. „My nebudem svoji, jsem tvé neštěstí.“

Ta dobrá duše; nechtěl mně uškodit, vzal si svůj kolovrátek a šel do světa, ani mně nedal s bohem. Byl mi souzen, nebo kam jsem se podívala, všude jsem jej viděla; nemohla jsem spáti, měla-li jsem žnout trávu, vypadl mi srp z ruky, bledla jsem, chřadla, byla bych se usoužila. Jedné noci vyšla jsem ze stavení, pudilo mne to zase ven, tam chtěla jsem složiti svůj zármutek. Němá kráčela jsem k malé kapličce, matičce boží chtěla jsem svěřiti svou bolest, vrhla jsem se před kapličkou na kolena a modlila se. U zdáli bylo slyšeti zvuky písně, ta píseň zdála se mi být známou, byla to Františkova píseň! Běžela jsem, odkud zvuky přicházely, „Františku, Maruško!“ a již byla jsem v jeho náručí.

„Maruško, odpusť, chtěl jsem tě naposledy spatřiti, naposledy chtěl jsem pohlednouti v tvé oči a pak jíti navždy do světa.“

Zaplakala jsem. „Neopustím tebe, půjdu s tebou, nemohu žíti bez tebe, vem mne s sebou, budu snášeti hlad, bídu, nouzi, jen mne vem s sebou, budu tvou ženou.“

„Maruško! nežádej toho, budou tebou lidé opovrhovati, budou tě vyháněti z prahů a já bych měl na to hleděti? Nikdy, s bohem, vzpomeň si někdy, Maruško, na šumaře Františka.“ —

Prosil mne, vymlouval mi to, nic naplat; opustila jsem tatíčka, opustila jsem ten statek, tu naši ves, chtěla jsem mu být ženou před bohem i před lidmi, měsíc osvětloval ten náš sňatek, bůh jej uznal.

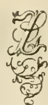
Zkusili jsme bídy a útrap, Františka to rmoutilo, bral si to k srdci, že mě z domu odvedl a já byla šťastna, že jsem byla s ním.

Narodilo se nám robátko. S blažeností otcovskou tiskl plod naší lásky k prsoum, viděl v něm obraz můj, usmál se, políbil jej, zamyslil se. — „Dítě, ty jsi zrozeno pro neštěstí,“ pravil a při tom vyronila se mu slza.

Při všem našem štěstí byl nešťasten. Chudák bral si k srdci, že mě z domu odvedl, a pro nás dnem i nocí pracoval, pro nás chřadl a truchlil. „Maruško, vrať se domů a vem to robě s sebou; mne tu nebude dlouho, ty zůstaneš samotna, odejdi, tatík tě přijme i to robě, bude mu otcem a ty matkou. Na mne zapomeň, byl jsem tvým neštěstím i neštěstím toho červíčka.“ Zaplakala jsem na jeho prsou, nepromluvila jsem, nemohla jsem se odtrhnouti od něho.

Chřadl a brzy vynesli ho na ten boží hřbitov. Neplakala jsem — nemohla jsem. K tatíčkovi nechtěla jsem, chopila jsem se tedy jediného dědictví, starého kolovrátku a vydělávala pro to robě — a to již také tam vedle tatíka odpočívá. Můj Františku, mé robě — přijdu!“ —

Škoda té babičky, již tam hnije, šla ze světa ráda!

Z denníka šílence. Z *M. Gogola.* Přeložil *Ant. Vl. Eck.*

(Dokončení.)

43. května 2000 roku.

Dnešní den — jest dnem velkého triumfu! V Španělsku jest král; našli ho; tím králem jsem — já! Dnes teprvé dověděl jsem se o tom. Přiznávám se, že mne náhle něco osvítilo jako blesk. Neví, jak jsem mohl myslit, že jsem titulárním radou? Jak jen mi mohla napadnout toková bláznovská myšlénka? Díky bohu, že se nikdo nedovtípil, aby mne zavřeli do blázince. Teď je mi již vše jasno, vidím vše, jako na dlani. Dříve jsem mnohému nerozuměl, leccos mi bylo jako mlhou zakryto. Nejprvé řekl jsem Martě, kdo jsem! Když uslyšela, že před ní stojí král španělský, spráskla ruce a div že nezemřela strachy. Ta oslice ještě nikdy neviděla španělského krále. Hleděl jsem, abych ji upokojil, pravě, že se ani trochu na ni nehněvám za to, že mi někdy špatně boty vycídila. Než ona je z chatry, a chatře té není možná o ideách mluviti. Ulekla se, neboť se domýšlí, že všici španělští králové musejí podobni býti Filipu II. Než já jsem jí vyložil, že mezi mnou a Filipem není žádného podobenství. Do kanceláře jsem nešel; a nač bych tam chodil? Ne, přátelé, teď už mne neuvidíte, už nebudu přepisovat vaše pomazané referáty!

Mezi dnem a nocí.

Dnes přišel sluha z kanceláře, abych prý tam přišel, že již tři neděle jsem v kanceláři nebyl. Z dlouhé chvíle jsem šel. Ředitel kanceláře čekal, že snad se mu pokloním a budu se omlouvat, ale já jsem si ho nevšiml a sedl jsem na své místo. Pohleděl jsem po kanceláři na tu chásku a myslil jsem si: „Kdybyste vy takhle věděli, kdo mezi vámi sedí .... O bože — co by tu bylo hluku! ....“

Položili mi jakési papíry, abych z nich dělal výtahy. Než já jsem se jich ani prstem netknul. Všecko bylo zticha. Najednou dáno znamení, že přichází vrchní ředitel kanceláře. Každý ten úřadníček hned vstal, zapínal se do fraku — — — jen já jsem seděl pokojně u svého stolku. Co na tom .... vrchní ředitel! Já bych měl před ním vstát — nikdy.

Nejlépe jsem se bavil, když mi podali papíry, abych je podpisoval. Oni si myslili, že se podepíšu někde hodně vzadu. Já ale v samém středu, kde obyčejně náš direktor se podpisuje, napsal jsem pérem: „Ferdinand VIII.“ Podivil jsem se, jaké ticho najednou povstalo, ale já jsem kývl rukou, pravě: „Nepřeju si nižádného výrazu, kterým byste mi čest prokázati chtěli“ a odešel jsem.

Rovným krokem šel jsem do bytu našeho ředitele. Lokaj mne zadržel; já jsem mu něco pošeptal do ucha, on se ulekl a rukama spráskl. Šel jsem přímo do garderoby. Ona seděla před zrcadlem, skočila s křesla a ustoupila přede mnou. Já jí to neřekl, že jsem králem španělským. Jen jsem jí řekl, že ji očekává velké štěstí, kterého se ona ani nenaděje. Více jsem jí nechtěl prozradit a proto jsem se vzdálil. Ale je to chytré stvoření — ta žena. Každá žena zamilována jest do — ďábla. Skutečně — bez žertů! Pod jazykem každé ženy je malý puchýřek — a tam vězí on.

Žádného dne. Nebylo dne.

Chodil jsem po ulicích incognito; nechtěl jsem se dáti poznat, že jsem králem španělským. Pokládám to za nevhodné, abych se ukazoval, dokud jsem se nepředstavil u dvora. Vzpomněl jsem si, že dosud nemám španělského národního kroje. Aspoň při nejmenším měl bych míti pláštík. Chtěl jsem jíti ku krejčímu — ale to jsou klinkáčkové — pranic nedbají o práci — získali si trochu dobré pověsti a teď brousí a hladí kameny. Rozhodl jsem se, že si dám ušit pláštík ze svého nového svrchníku, který jsem měl snad jen dvakráte na sobě. Než, aby mi neubrali sukna, tedy chci sám šíti — zavru dvéře, aby mne nikdo neviděl. Celý svrchník rozstříhám nůžkami na kousky — můj pláštík musí být z brusu nový.

Na den se nepamatuju. Měsíce — toho nebylo. — Bylo — těžko vědět — jakého.

Pláštík již jest hotov a ušit. Marta zkřiknula, když jsem se oblekl. Mimo to — nemohu ještě se představit u dvora. Dosud se ke mně nedostavila deputace ze Španělska. Bez deputace nepůjdu. Jest třeba, abych dokázal, že znám svoji důstojnost a že dám na sobě záležet. Očekávám deputaci každou chvíli.

Dne prvního.

Podivením mne naplňuje nedbalost vyslanců španělských. Co by je as mohlo zdržovat? Snad Francie? Ano, ta jest nám nejnepříznivější. Šel jsem dnes na poštu, abych se otázal, zda ne-

přijela, či aspoň není ohlášena deputace španělská. Ale poštovní, proklatý to hlupák, neví o ničem; pravil mi: „Není zde žádné deputace ze Španělska, ale libo-li napište psaní, vyplaťte porto, a my ho odešlem.“ Co psaní! psaní! Nač to tlachání! Psaní píší jen lékárníci.

V Madridu, 30. února.

Konečně jsem již v Španělsku, a to tak rychle se stalo, že tomu ani nemohu porozumět. Dnes ráno byli u mne vyslanci; hned s nimi sedl jsem do kočáru. Podivnou velice zdá se mi ona rychlost, spěchali jsme tak čerstvě, že za půl hodiny byli jsme na hranicích Španěl. Ale je to pravda, teď jdou po celé Evropě železné dráhy; železnice největší vzdálenosti proběhne v několika minutách. Divný to kraj, to Španělsko! Když jsme vešli do prvního sálu, spatřil jsem velké množství lidí s oholenými hlavami. Pomyslil jsem si, že to musí býti buď grandové, aneb aspoň žoldnéři; neboť jedni i druzí mívají holé hlavy. Nejvíce mne podivením naplnil spůsob a manýra panského či velkého prvního kancléře; vzal mne za ruku, dovedl k malým dvířkám, vehnal mě do nevelké seďničky a řekl: „Seď tu, a jest-li se budeš nazývat králem španělským, vypudím ti to z hlavy.“ Než já jsem věděl, že to vše jest jen zkouška; odpověděl jsem hrdě, a za to mne kancléř udeřil dvakráte svou lískovkou do zad tak silně, že jsem výkřik bolestný sotva zadržel; vzpomněl pak jsem si, že jest to spůsob rytířský, při nastupování velkých hodností dosud užívaný; v Španělsku dosud panují mnohé zvyky z doby střední. Když jsem byl sám, začal jsem pomýšlet na vedení vlády. Přišel jsem na to, že Čína a Španělsko jest jeden a týž kraj, a že toliko z nevědomosti považují to za dva rozličné kraje. Radím každému, aby napsal zúmyslně Španělsko, a bude pak jiný to číst — řekne Čína. Zarmucuje mne však něco, co se zejtra stane skutkem. Zejtra o sedmé hodině přijde něco strašného: země vsedne si na měsíc. Již o tom mnozí píší, též znamenitý chemik anglický Wellington. Přiznávám se, že mne velká nespokojenost opanovala, když jsem si představil něžnost a zároveň slabost měsíce. Arciť měsíc se dosud vyrábí jen v Hamburku — ale ještě dosti dobře. Divná věc, že si toho nepovšimne Anglie — dělala by dobré obchody.

Fabrikuje ho kulhavý bednář, ale je vidět, že ten osel nemá ani nejmenšího ponětí o měsíci; upotřebil lana lodního, to polil smolou a olejem, a proto jest docela přirozené, že taková vůně je na světě, člověk aby si nos zacpal. Mimo měsíc jest ještě jedna útlá planeta — tak útlá — že na ní lidé ani bydlet nemohou, a tedy zůstávají tam samé nosy. Proto také — a ta jest toho příčina — že nemůžeme vidět naše nosy — neboť všecky jsou teď právě na té planetě. Proto když jsem si pomyslil, že země — bože mne chraň — vsedne na měsíc, že roztluče na prášek naše nosy — tu opanovala mne v nejvyšším stupni nespokojenost; vzav punčochy a střevíce, běžel jsem nejprvé do sálu, kde zasedají grandové, abych mohl dáti policii rozkaz, aby nedovolila vsednout zemi na měsíc. Vyvolení grandové, kterých velké množství nalezl jsem v sále sněmovním, hned tomu nebezpečí porozuměli, a když jsem zvolal: „Pánové, zachraňme měsíc, neboť země chce na něj vsednout,“ všichni v jedné chvíli vzchopili se, aby mou panovnickou vůli vyplnili, a mnoho jich vylezlo až na strop, aby se dostali k měsíci. — Než tu vešel velký kancléř. Jakmile ho spatřili — všichni utekli. Já — jako král — jsem zůstal. Kancléř udeřil mě lískovkou a zahnal do mého pokoje. Tak se zachází s králem ve Španělsku?

V lednu téhož roku. — Leden připadl po únoru.

Dosud nemohu porozumět, jaký to podivný kraj to Španělsko? Obyčeje národní, etiketa dvorní jest zcela zvláštní. Nerozumím tomu — nerozumím, skutečně nerozumím. Dnes oholili mi hlavu, nehledíce na to, že jsem plným hrdlem křičel, že nechci býti mnichem. Nejsem zcela schopným, abych vypověděl, co se se mnou dělo, když začali mi na hlavu líti studenou vodu. Podobného pekla dosud jsem nezažil. Upadl jsem v takovou vzteklost, že mne sotva udrželi. Nerozumím docela nic tomu, co zvláštní zvyk ten znamená. Jest to zvyk hloupý a bezcitný! Proč králové jsou dosud tak málomocní, a vše to snášejí? Soudě podle všeho, přemítám u sebe: zda nepadnu časem v ruce inkvisice, a ten, kterého jsem si zvolil za prvního kancléře, zda časem nestane se velkým inkvisitorem? Ale zase nemohu pochopit, jak by mohl král padnout v ruce inkvisice? Snad jest to dílo Francie a zvláště P....! O ten P.... Přísahal mi, že až do hrobu mi bude škodit; a teď chce splnit svůj slib: než já vím, příteli, že tě Angličan vodí za nos. Angličan, ten velký politik, pracuje na všecky strany. Ostatně, všude jest vědomo — celému světu — že když Anglie tabák šňupe — Francie kýchá.

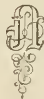
Dne 25.

Dnes přišel do mé komůrky velký inkvisitor, ale já, slyše zdaleka jeho kroky, schoval jsem se pod stůl. Když mne nikde neviděl, počal volati na mne mým jmenem — ale já se neozval; potom zvolal: „Pane Josefe! titulární rado“ — já mlčel. Konečně: „Ferdinande VIII., králi španělský.“ Chtěl jsem se již ukázat, ale pomyslil jsem si — ne, drahoušku — nedostaneš mne na lep — známe se — rád bys mi zase lil studenou vodu na hlavu. Avšak on mne našel, a lískovkou vyhnal mne z pod stola. — Jak nelitostně mne bijí! Než — já jsem si vše vynahradil — učinil jsem znamenitý nález; dověděl jsem se, že každý kohout má své vlastní Španělsko, a že tato krajina se nalézá pod jeho křídly. — Velký inkvisitor odešel rozhněván, pohroziv mi trestem.

Di 34 nu Mc rkuo. ɐɹou˥ 349.

Ne, nemám již více sil, abych vše déle snášel! Bože! Co se mnou dělají! Lejou mi na hlavu studenou vodu! Nemají se mnou útrpnosti, nevidí mne, neslyší mne. A co jsem jim udělal? Co chtějí ode mne, nešťastného? Co jim mohu dát? Já nemám ničeho. Nedostává se mi sil, nemohu dále snášet veškerá tato trápení; hlava mi hoří, kolem mne se všecko točí! Zachraňte mne! Vysvoboďte mne! Dejte mi spřežení rychlých koní, rychlých jako hvizdot větru, nechť mne unesou pryč z tohoto světa! V dáli — v dáli — až by nic nebylo vidět!...... Vidím jen nebe před sebou.... hvězda maličká blýská tam v dáli. Do lesů zasmušilých proniká měsíc, bělavá mlha rozprostírá se pod nohami.... slyším teď znění struny.... tu jest opět moře, tam Vlachy — a zde dále — chatrč mých rodičů. Vidím to v skutku rodný svůj domek tam v dáli? Sedí to matička má u okna? Matko! poceluj svého ubohého syna, uroň aspoň jednu slzu na hlavu jeho! Patř, jak ho zde mučí! Přitiskni na prsa svá bídného sirotu: pro něho není nikde útulku na světě! vše ho pronásleduje! — Matko! slituj se nad nešťastným svým synem. —

Či snad víte, pánové, že bejovi alžírskému vyrostla pod samým nosem bradavička?

Hovořecká národní píseň.

To on!

Večer — noc plyne v tichu hlubokém.
Ťuk, ťuk, ťuk: — „Pusťte do dveří mne, pusťte,
otevř zlatovlasá, otevř černooká!“
„Kdo to?“ — „To já, tvůj.“ — „Ho, ho, čtveráku!
Jak se jmenuješ?“ — „Ah, já to, já to,
co jsem ti nosil, pro tebe choval
nejsladší jablka, třešně, a za to
nejsladší ústa tvoje celoval.“
— „Ne, ne, filuto, pakli jen jsi týž,
popiš, kde dům je náš.“ — „Od ulice
hned sem jde brána, jabloň u brány,
při ní vinice: na té vinici
slaďounké hrozny; z nich také víno,
že když ho ústa dotknou se něči,
pije i kochá, kochá i pije,
i já z tvé dlaně pil je, dívčino!“
„Ty mne ošidit chceš, synku milý;
mohli ti říct to sousedé moji.
Popiš můj pokoj.“ „Ve tvé pokoje
z síně na pravo; v jednom z nich visí
lampa ze zlata: ta lampa svítí,
kdy se ty svlékáš, kdy vlas jak stužka
zlatá rozlévá po tvé se šíji,
široko plyna, až k patě sáhá.“
„To nedostačí; mohl kdo z bratří,
někdo ze známých vyzradit tobě;
leč, když jak pravíš, známe se spolu,
popiš mi rysy mojí postavy.“
— „Ba znám je, znám je, — buďme upřímní;
na tváři levé černou máš známku,
známku na šíji, ach, a též prsou....“
— „Dost, dost, rozmilý — otevru dveře.“

Ant. Vl. Eck.

Anekdota o lordu Byronovi. Od *A. S. Puškina.* — Neutěšený dojem činí na nás pozorování, že někteří kritikové do malicherných výčitek a klevet své nepřízně neb závisti k známému spisovateli míchají narážky na osobní jeho vlastnosti, jednání, z čehož pak podají obraz jeho myšlení a věření. Lidská duše jest schránka myšlének nepřístupna: jest-li je tají, ani lstivé oko nepřízně, ani varující pohled přátelství nemůže vniknouti do této schránky. A jak lze souditi o vlastnostech, o obraze mysli dle zevnějšího jednání? Může dle libovůle navlecí v přetvářce škrabošku mrzkosti, jakož i cnosti? Často pobádán jakýms svévolným přesvědčením rozumu, může vystaviti na odiv velkému množství netoliko nejlepší stránku svého mravního života; může často metati prach do očí obecenstva jediné svými zvláštnostmi. Anekdota o usečeném ohonu Alcibiadova psa jest ovšem známa; zvláštní pověsti, skoky a vytáčky Suvarovy jsou dosud v živé paměti každého Rusa.

Lorda Byrona často vinili z prostopášnosti, zištnosti, nesmírného egoismu a z nevěry: osobní nepřátelé znamenitého básníka, ženy, přetvářiví svatouškové a někteří blahosklonní journalisté bez ustání také o něm do světa zprávy roztrušovali, a jeden přísežný, věnčený básník (Southey, Poëte lauréat) nazval jeho poesii satanskou. Na první troje obvinění slouží za odpověď: zármutek šlechetného básníka po rozvedení se svéhlavou manželkou a po rozloučení s dcerou, nejednou jím osvědčen v rozmluvách s přáteli a v písních vysloven s neobyčejným citem v překrásné jeho elegii: „Fare well!" (S bohem buď!), v několika výmluvných stránkách „Childe Harolda", nezištné jeho obětování se ve prospěch Řecka, ano i ve prospěch falešných přátel a nevděčných knihkupců; dobrodiní prokázaná jím rozličným osobám v Italii a Turecku, jeho stálé přátelství s Shelleyem, Hobhousem a se smířlivým T. Moorem, konečně šlechetná, čistá jeho oběť, již přinesl trpícímu člověčenstvu: jeho smrt v stěnách obležené Missolunghii. Poslední obvinu (z nevěry) částečně sám odmítl v odpovědi k uvedenému již ověnčenému básníkovi. Zde chceme ale ještě uvésti anekdotu, poznanou teprv po smrti Byronově a sloužící mu k ochraně proti utrhačným vinitelům.

Lord Byron dlouho nosil na krku na stužce nějaký skvost. Kapitan Meduin měl za to, že to byla podobizna první jeho milenky. Známý orientalista G. Hammer uveřejnil v německých novinách, že to byl východní amulet. Tento amulet, praví Hammer, sestává z kousku papíru, darovaného jakýms dervišem: jest to opis úmluvy (dle mínění Mohamedánů) krále Šalomouna s ďáblem, v kterémž se ďábel zavazuje, nečiniti nijakého zla člověku, jenž bude při sobě nositi spis, obsahující pět modliteb: Adama, Noema, Jovy, Jony a Abrahama. Domněnky obou vyvracejí se následujícím vypravováním.

Za prvního přebývání v Atenách vzbudil lord Byron k sobě velkou přízeň jakéhos mnicha z francouzského kláštera, kde Byron bydlel. Mnich ten se nazýval Bernard. Když osvobození Řecka lákalo Byrona opustiti rozkošnou a veselou Italii, tehda rozhodnuv se k slavnému skutku, vypravoval svým přátelům o tomto mnichovi.

„Toť podivno," vypravoval lord Byron; „otec Bernard podávaje mi Krista, jehož sám nosil, pravil mi prorockým hlasem: „Ty budeš ochrancem křesťanů, vrátíš se do Řecka a potáhneš do boje za pravé dílo věřících . . . . ale já nebudu se radovati shledání se s tebou, neboť se obávám, že nedojdeš do Aten." Po těchto slovech pohroužil se lord Byron v hlubokon zádumčivost, již se nikdo neosmělil přerušiti, neboť byli tomu zvyklí, že býval někdy mlčelivý a jako by byl samotný mezi lidmi, když mu napadla vážná nebo smutná myšlenka — ano i u prostřed rozmluvy. Pak pokračoval následovně:

„Ani neuvěříte, že jsem se v žádném případě nemohl rozloučiti od tohoto křížku; jest však to skutečná pravda. Nikdy jsem jej nechtěl dáti ani matce, ani sestře, jež jej ode mne žádaly po mém návratu do Anglie; tento kříž jsem obdržel na památku od priora Františkánů, žijících ve věži Diogenově v Atenách. Dobrý tento mnich mne velice miloval, a když se dověděl, že se připravuju k odjezdu, velice se zarmoutil. „Nezapomeňte na mne, lorde," pravil při loučení: „vyberte si z celého mého skromného majetku to, co se vám líbí, a uschovejte to na památku na otce Bernarda." Ukázal jsem rukou na křížek, visící mu na krku, a tázal se, zdali mi ho dá? Dobrý prior tak se zaradoval z mé volby, že mu slze zalily oči. Byl člověk skutečně věřící. Od těch dob jsem ani na minutu neodložil tento křížek. Musím vám říci, že jednou, když se mi zdálo, že jsem ho ztratil, byl jsem velmi zarmoucen . . . . A hle, proroctví otce Bernarda se počíná plniti; musím jíti do Řecka atd."

Anekdota tato nalézá se v jedné zajímavé knížce o lordu Byronovi, vydané v Londyně G. de Salvo-em, jenž k ní připojuje, že byl tento křížek nalezen po smrti šlechetného lorda v jeho tobolce, ležící podle jeho smrtelného lože. Kníže Mauro Kordato poslal ho dědicům Byronovým s jeho album a písemnostmi. Nalézá se teď v rukou Johna Cam. Hobhousea. *Fr. Mach.*

Domácí a cizí umění. — Pozůstalost Manzoniho bude míti pro literaturu italskou skutečný význam. Nacházejí se v ní mnohé lyrické produkty, dobře uspořádané listy a pak historicko-kritické pojednání o době hrůzovlády ve Francii, což prý jest práce zvláště výtečná.

— Italský zpěvák Patierno opanoval na ten čas naši zpěvoherní saisonu jakožto tenorista neobyčejně sympathický, a nutno uznati, že i naše pěvecké síly podstupují umělecký zápas velmi čestně vítězný.

— Vybírání novinek pro divadlo na hradbách, jak letos již zase se děje, nerozumíme. Opět Vídeň a Berlín svým vykvětem a opět jen duševní suroviny z těchto fabrikací. S Kaiserovým „Rozkřičeným domem" věru nevíme, co by mohlo ještě závoditi. Jest to jakési pachtění se po „Fernandě", ale jak hrozné to pachtění! Vídeňák chce býti Franconzem a stává se tak sotva francouzským vozkou. Vídeňák chce po Francouzovi tančiti kankán a naučil se jen sprostým pohybům a posunkům. Ošklivo na to patřit, a přenáší-li se to dokonce k nám, jest z toho hnusno. Komu se tím chceme zavděčit? I na hradbách měli bychom cítiti trochu více, že jsme Čechové a nepřivážet sem z ciziny bláto.

Z Džámi-ho písní milostných.

Není cukrovinka nad tvá ústa sladší,
ani plod nad jablko tvé brady sladší.
Hryzeš pysky své, vždyť žádná cukrovinka
nad tvůj ret, ni tobě, nemůže být sladší.
V zrcadle máš doma růžový keř krásný;
nad to ovšem není chůze v sadě sladší.
Jako poupě skláníš hlavu v ňadra svoje;
jejich vůně nad jasmín a růži sladší. —

Dnes v nové opět kráse vidím tebe;
já krásnější, než byla's, vidím tebe.
Dřív jako poupě v kalich skryté,
co růži v závoji dnes vidím tebe.
Ač nechtěla jsi duší být v mém těle,
přec odcházeti s láskou vidím tebe.
A bys už dávno zmizela mým očím,
svým zrakem neustále vidím tebe. —
Však z jakého dnes pil jsem, Džámi, vína,
že všude jenom, hrdá, vidím tebe?

J. Brandejs.

Sdělujem ctěným svým odběratelům, že příštími čísly stane se „Lumír" již orgánem širšího kruhu českých literátův. Děje se tak za příčinou, aby časopisu našemu dostalo se ještě větší podpory duševní, aby živá součinnost všech literárních sil českých byla konečně docílena. Třeba se tedy stala u vydavatelství atd. některá změna, rozumí se přec samo sebou, že my podepsaní budem při „Lumíru", jejž jsme založili, také nadál činni dle plné síly své.

Vítězslav Hálek. **Jan Neruda.**

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra,** v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpoledni.

Ročník I. 1873. Číslo 25.

Z Heydukova cyklu „Ze Slovenska.“

Buďto, nebo.

Jaj! ten Maďar Miši [1])
první chce být v říši,
proto si dal na kučmici
forgóv [2]) loket zvýší.

A chce Maďar hloupý,
aby, když k nám vstoupí,
vyhnuly se před forgóvem
dvérce, strop i sloupy.

Milý Maďar Miši,
Slovák v této říši
má dvírečka u domčoku
o pár pěstí nižší.

Chceš-li do přístěnku,
obrať v jinou měnku!
sice zrobit musíme tě
nížej' o hlavěnku.

Rozdíl.

Jinak v horách, jinak v pláni,
v horách žebráci a dole páni,
a když bouř chce kraje postrašiti,
vystoupí si na temena strání
k divokému stenání a vytí.

Zapláčon-li v horách dívky sivé
u Peruna v práci otročivé
a snášejí po geletkách vodu,
hned se strachem malá chýška kýve,
s bystřinou že musí ku pochodu.

Jinak v pláni — tam jak v prostřed ráje
na rovinách samé zlato zraje,
tam vše rovno, jako v biblí řádky,
místo bouře větérec tam hraje
a tká slunko s vůní na pohádky.

V pláni-li se ženky mračné staví,
v bílou plenu zavijou si hlavy,
mladší ale, než se slunko zhasí,
krásných čelek [3]) pásek zlatoplavý
pokládají na bohaté vlasy.

Však zří-li to Parom, smračí skrání,
zamumrá a do práce je shání,
šlehna do nich na ráz žhavým bičem;
a ty odplavějí v zalívání,
co zrobila horská tuhosť rýčem.

Ženky nosí, pot se lije z líce,
záhonečku nemá pole více,
jeden za druhým sjel smutně dolů,
holy dočista jsou kopanice,
jako deska skloněného stolu.

Věru stolu, s něhož chleby spadly,
který zorat nelze ani rádly,
který vždy se k jedné straně páčí,
jako žebrák, hnát když pozbyl zvadlý
a dřevěnkou smutně k hrobu kráčí.

Jinak v horách, jinak v pláni,
v horách žebráci a dole páni;
snad až moře časů příboj chopí,
spatří Slovák s temeu oněch strání,
jak ty vlny hlavy vrahů sklopí. —

[1]) Tolik co u Angličanů John Bull, u Němců Michel atd., [2]) rovný chochol na kučmě, husarské to čapce, [3]) čelka také parta, ozdoba dívek, kterou ženy nositi nesmějí.

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Pokračování.)

XXI.

Hanuša zdvihši kámen s listem, nejprvé se ohlížela, odkud přiletěl. I viděla postavu Ctiborovu rychle zanikající mezi křovinami a balvany protější stráně.

Přečetši list myslila, že musí přece jen věřit v divy, v kouzelnou moc nad ní vládnoucí, v jakousi všemohoucnost starého poustevníka, který, jak mínila, Madlenu v nebezpečí zachránil. Tíže byla jí se srdce sňata, Madlena unikla knězskému stíhání, Ctibor ji chránil. Nemusila se o ni obávat, mohla volně jednat, neohroženě se pohybovat. Nestarala se tedy o vlastní bezpečí. Zdálo se jí té chvíle, že vlastně nic jiného ji neznepokojuje krom postavení Madleny, zapomínala na vše ostatní anebo toho nedbala.

Vrátila se z altanu do komnat a pomýšlela nyní teprv, aby se vyšňořila, nyní teprv byla zvědava, jak se zalíbí panu Valterovi v šlechtickém závoji. Chystala se ke svému dědovi, kde snad paní Liborie posud ještě hlídala.

Když právě chtěla tam se obrátit, setkala se ve dveřích se svou novou mateří, která pravila: „Řekla mi Zuzanka, tvé děvče, že chceš k tvému panu dědouškovi. On právě spí, mohla jsem se odprázdnit a jdu zrovna k tobě. Myslila jsem na tebe, dítě, celou noc.“

„Milostivá paní matinko, já též jsem zpomínala. Jaká to byla noc, jak spal pan děd?“

„Zpočátku dobře, byl spokojen, že já jsem u něho; nechtěl nikoho jiného u sebe míti. Bál se půlnoci. Ale když ta šťastně minula, chtěl míti zas pány pátery. Zpovídal se dnes ráno, plakal, přijímal. Konečně přemožen slabostí

usnul. Nyní pojď do jízby, posnídáme spolu a dáme zkázati panu Valterovi, aby také přišel. Poradíme se s ním o tvém náboženském vychování.“

Nemusily proň zkazovat. Čekal již na ně. Musil se přemáhat, aby neletěl krásné dívce vstříc. V tomto oděvu byla mu sblížena, rozuměl její kráse s jiného stanoviska, vykládal si nyní úctu, kterou vždy k ní byl zachoval tušením jejího vznešeného rodu.

Usadili se za stůl důvěrně a mile co rodinný blažený kruh. Jasný den probleskoval vysokými okny. Zelené stromoví odívalo se zlatem slunečním a světla do oken vnikající byla na vzájem jarní zelení jaksi napojena i opojena. Zachvívala se na barevném sklu jednoho okna a druhým oknem otevřeným lilo se světlo proudem do prostoru jizby, dralo se mezi shromážděnou společnost, chtělo být při tom, co se umlouvalo. Dávalo na srozuměnou, že je bratrem lásky a kde je láska, že též ono pobude.

Láska probleskovala všechněm z očí. Jak nemělo světlo rádo pobyti? Zhlíželo se v stříbře koflíků a lžiček, v zlatých talířích a drahokamy vykládaných střenkách, vyluzovalo barvu fialek z temného aksamitu Valterova kabátce, svou vlastní podobu z hebkých vlasů Hanušiných a celovalo jemně bělounké prsty paní Liborie, která je měla sepnuty.

Láska i starost střídaly se této v očích a chtěla-li míti starost převahu, vždy smísila se opět s láskou mateřskou. Starost tím vzrůstala, vždyť sama láska ji živila, podporovala, ale tím samým zušlechťovala ji. Starost je stínem lásky, zvyšuje její krásu v obraze žití našeho.

Paní Liborie měla radost ze své dcery, okamžik rodinného spolubytí byl půvabnou protivou nočním výjevům u lože churavého manžela. Léta byla trávila vedle jeho ducha pošmurného, ona sama klidná v srdci a jasné mysli. O, jak ji lákala mladost Hanušina, jak úsměv nesmělý z její rtů, jak každý pohyb! Kochala se v tom světle, bylo jí, jako by jí nové jaro do srdce táhlo. Již cítila, že by mohla mnoho, snad všecko na světě tomu děvčeti prominout za jediný úsměv, za stříbrozvuk jejího hlasu. Liborie byla matkou již z celé duše.

„Tvůj oblek pěkně ti sluší, ale přála-li bys sobě ještě jiný, než jaký se na rychlo poříditi dal, pověz. Jakou pak barvu máš ráda? Modrou? I já mám ráda modrou,“ tak porozmlouvala a brala pana Valtera na potaz. Byla to ta důležitá porada?

Stáhla si prsten s prstu, sňala zlatý kříž s krku, dávala obojí milé schovance. „Tu máš prozatím; posud nemáš šperku žádného, však ti nebude scházet.“ I kochala se znova v křížku, v prstenu, v ruměnci děvčete.

Pak napadlo ji, co by jí řekli páteři, kdyby tak ji viděli. Vzdychla si. „Milá Hanuško,“ řekla, „doufám, že učiníš po slibu svém, pustíš se znova do učení naší svaté víry, vynasnažíš se, abys se stala sloupem svaté církve. Do tvých rukou složí mocný náš rod svou budoucnost. Nechať vykvete znova ke cti a slávě boží. Musím ti říci, že pani páteři tvou bývalou pěstounku nejen za kacířku, nýbrž i za čarodějnici považují. Zmizela prý dnešní noci nepochopitelným způsobem. Bože, slituj se nad ní ty sám. Tím lépe, že zmizela, aspoň jsi ty, Hanušo, celá naše.“

Hanuša temně se zarděla, slze věšely se jí na řasy. „Neplač, Hanuško,“ pokračovala paní Liborie, „bůh to všecko řídí a bude to k tvému spasení. O tobě nechtějí velební pánové ani mluviti, mrzí je, že dědoušek přes jich vůli jednal, že já tebe miluju. Dokaž jim, žes naší lásky hodna, že jim budeš co někdejší paní na Boskovicích ještě více přáti než my staří.“

Hanuša zaryla si slzící tváře do dlaní. Valter díval se mlčky před sebe, pak setkaly se jeho zraky s pohledem paní Liborie. Ona kývala naň bolestně, plna starostí, ale Valter důvěřivě se usmíval.

„Nuže slečno,“ jal se slova, „proč tak smutně si počínáte? Nemluví-li k vám máti nejshovívavější? Čeho se obáváte? Včera slíbila jste, že se dáte lépe poučit. Nuže, žádejte si učitele náboženství, jenž by vás denně cvičil a poučoval.“

Smutně pohledla naň Hanuša. Byla tak krásná. „Považoval bych za štěstí, kdybyste přijala mne za toho učitele. Obíral bych se s vámi každý den, dlouho-li byste si žádala. Moji představení rádi mi dovolí, abych takto svému řádu sloužil. Dnes odejel časně ráno k Olomúci posel s mým psaním, v němž o slečně Zástřizlovně otcům velebným zprávu dávám.“

„Drahý, milý Valtere, jak jste předobrý!“ volala Liborie, „nic moudřejšího nemohl jste nabídnout. Vy rozumíte mé Hanušce a nejste tak přísný jako naši zdejší páni dominikáni. Myslíte tedy, že nemusím Hanušku nyní již do kláštera do cviku dáti?“ Valter ovšem dotvrzoval že nikoliv.

Hanuša dívala se vděčně s jednoho na druhého. Byla to samá láska, která ji obklopovaly, ale tíži její úlohy s ní nesňali. Její oči bloudily tesklivě oknem do hlubiny lesní. Tam někde v divočině byli Ctibor a Madlena. Též ti ji milovali a také oni jí kladli nepřemožitelnou úlohu.

Zas bylo jí jako víle lesní mezi smrtelníky z přírody volné zabloudilé. Ach, tam venku bylo tak krásně! Slunéčko samo lákalo ji tam. Jeho světlo je bratrem lásky, avšak milencem a věrným druhem svobody. Srdce Hanušino bylo zajaté, svoboda ta tam, láska tak tížící, sny o budoucnosti jindy růžové, nyní se odívaly v temné zakuklení.

Paní Liborie odešla spokojena do pokojů a nový učitel započal ihned sladký úřad svůj. Hanuška měla učiti se, kde sama přicházela poučovat!

Ale úvod byl snadný, ku podivu milý. Mluvili spolu předně o tom, co je zajímalo. Ubezpečování lásky zahajovalo jich schůzi. Valter vypravoval, co byl do Olomúce o Hanuše psal. Byl přesvědčen, že páteři jesuité ji proti dominikánům hájiti budou. Vždyť jich řádu měla jen malá částka připadnout, dominikánům celé snad jmění, kdyby též paní Liborie bez potomků zemřela. Valter vylíčil jim Hanušu co osobu důležitou, která by mohla časem více jich řádu se naklonit.

Zatím uzdravoval se pan Bohuše. Ukázal páterům slujní kost. Odkud byla? Neskrývalo se v ní kouzlo? Zámek byl vzhůru tímto nálezem. Hanuša byla dosti obezřelá, aby k ní se nehlásila a kost byla při zaříkání a zaklínání zlých duchů slavně upálena.

Pan Bohuše mohl za několik dní již vstávat a ačkoli si nežádal své vnučky viděti, trval přece na tom, že za svou ji uznává. Kouzlo slujní kosti účinkovalo ještě po jejím upálení. Ba nechtěl více ani dokladů, říkal, že ví až příliš dobře, jaké k ní má povinnosti. Zpovědník jej nepřesvědčil nižádným důvodem a když mu s tímto přišel, žádal si zpovědníka jiného, který si musil opatrněji počínati. Co týče se kosti, tu nechal pan Bohuše sice spálit, nicméně věřil v její účinek. Tak dovedl také trochu samostatně broditi se bařinou pověry. Ale pak podal vůdcům zase ruce, zase zamhouřil oči, nepřemýšlel a byl šťasten, umírnil-li se chorobný jeho strach.

Valter ujal se věci Hanušiny sám, doklady proskoumal a do archivu rodinného uložil a vyslýchal svědky. Nebylo více pochyby o správnosti nároků Hanušiných na jmeno a dědictví Zástřizlů.

U vyučování náboženském pokračoval horlivě a dominikáni měli na to nečinně hleděti? Proskoumavše spáleniště Madleniny chaloupky, nenašli ničeho, po kacířce ani stopy. Hledali tajné dvéře po celém zámku, ničeho nenalezli. Tajné východy ze studní našli za dnešních časů zkoumatelé ve zříceninách, jako nalézá anatom po smrti teprv důvody k příznakům nemoci. V dobách minulých zachovávalo se tajemství takové; kdo o něm věděl, měl výhodu a nechával si ji. Ani Madlena netušila, že se nalézá tajný východ z její chýže a dominikáni měli sice podezření, ale věc zdála se jim přece poněkud báječnou. Prohledávali i studni, avšak nepustili z ní vodu, neboť nevěděli ani o vodovodu zrušeném v lese, který byl Ctiborovi znám. Voda ve studni vystoupla o dvě stopy, aniž byly tou dobou velké deště. Nikdo si toho nevšímal, ale východ do podzemní chodby byl zaplaven.

To vše byl Ctibor druhdy seznal a v neklamné paměti zachoval. Konvent vysmál se konečně převorovi i zůstalo při tom, že ve všem jen pan Valter ruce má. Nevěřili mu v klášteře dávno, že by mínil opravdu k nim vstoupiti, i on přestal o tom mluviti a netajil se, co vlastně zamýšlí.

Jeho drzost popuzovala všecky členy. Neminulo dne, aby proti vyučování Hanušy Valterem nereptali buď u paní Liborie neb u pana Bohuše.

Paní Liborie kochala se však v té slabosti mateřské, které tak se přezdívá, i když je silou milujícího srdce. Sedávala s Hanušou na altanu, kde matka i dcera pěstovaly vzácné květiny, v naší vlasti tehdáž ještě nové. Altan byl prostorný a zastával dobře úkol zahrady; květinám dařilo se na něm, révy obtáčely sloupy, řasy a bujné větve visely s tohoto místa po šedé příkré skále. Byltě pohled na ten altan jako na Semiramidiny visuté zahrady.

Hanuša vracela se opět ke krásnému vyšívání, aneb přepisovala Liboriiny modlitby i ozdobovala je malbami drobounkými, svěžími, závodícími co do barev se všemi květy altanu.

Celé nebe jejího něžného srdce otvíralo se cestou její trpělivé, dechem božským oživené práce. Paní Liborie střádala a povzbuzovala tyto krásné práce a Valter přijímal jimi uznání svého namáhání co učitel.

Pan Bohuše, který již vstával ze své rakve, aby několik hodin u krbu poseděl, neb před pannou Marií vykléčel, nemohl pochopiti, proč by neměl pan Valter Hanušu v náboženství cvičiti. K němu nesměla ona sice vcházeti, ale její práce si k němu průchod proklestily.

Byla jemu otčenáš i zdrávas přepsala. I vložila do toho vroucnost takovou, že sama se podivila, odkud jí prýští. Kolem modlitby vykreslila růžová oblaka, z nichž zlaté paprsky nesly dary otce nebeského v podobě chleba vezdejšího, palmy míru, odpuštění v rukou neviditelných andělů. Pozdravení Mariino bylo jen obrazem matky boží mezi kvítím začátečními písmeny zdobeno. Ale jak se jí podařil výraz v obličeji!

Pan Zástřizl podivil se slyše, to že jeho vnučka psala a malovala. Bylo to zbožné a jak umělé! Starý, poslední potomek svého rodu rozpomínal se na někdejší pýchu a slávu jeho, v pokoře náboženské dávno pohřbené. Od dětství nebývalo mu lhostejno, že se mu nadání nedostávalo, rány jeho ctižádosti posud nevykrvácely v pokání dlouhém. Práce Hanušina jej těšila. „Ona bude ozdobou mého rodu,“ šeptal v něm hlas, který dávno v něm se nebyl ozýval. „Stane se abatyší nové řehole, bude proslulá, snad stane se světicí. Dlouho po její smrti budou ukazovati práce, která vnuknutím božím konala,“ snil o ní. „Ale pak bude konec, rod Zástřizlův vyhyne,“ zase divný hlas podotknouti si dovolil.

Nadarmo líhal v rakvi a umrtvoval veškerý pocit v dlouhých modlitbách. Přece v něm promluvil hlas lidského pokolení a vzbuzoval to staré krásné přání, aby potomci naši lépe vykonali a dokonali, nač život náš a naše schopnosti nestačily, aby dále se předla ta dlouhá pohádka lidských dějin s novými začátky, s novými proměnami, s látkou bohatší, s tendencí někdy zoufalou, za níž se usmívá nebeský genius dobra a krásy.

XXII.

Paní Liborie byla na modlitbách v kostele dominikánském.

Převracení Hanušino dělo se pomalu, dělo-li se vůbec. Nebylo aspoň mnoho znát. Byla něžná, opravdu laskavá k nové matce, ale nikoliv pokorná, jak tehdejší katolický mrav žádal. Často zapomínala užívati uctivých titulů v soukromí rodinném. Ráda volala na paní Liborii jmenem matky a nic jinak. Nikdy nepolíbila nohu, obrubu oděvu, ba ani k ruce se jí nesklonila, leč pudila-li ji láska a důvěra. Vše co nazývalo se etiketou, stávalo se jí protivné. A přece tak ušlechtile při tom si počínala, sladký a milý její hlas pronášel jmeno matky mnohem srdečněji než kohokoliv lichocení.

Posud nebyla ani velebným otcům, ani opatovi ruky políbila, což činila časem i paní Liborie. Hanuša byla přece vychována ve formě katolické, znala a konávala jindy předepsaný mrav, ale během událostí a pobytem na zámku počínala se cítiti protestantkou, pojímala přemýšlením podstatu svého učení a žíznila po knihách, jež druhdy byla čítala. Neměla je po ruce, neměla žádného souvěrce, ale tím mohutněji zakládala své vlastní smýšlení.

Po modlitbě žádal převor za slyšení. Paní Liborie vešla s ním do síně. „Zase žaloby na Valtera a na Hanušu,“ myslila. Ovšem, uhodla, ale jakého byly druhu! Zdaž možno uvěřit? Komu bylo by cos podobného napadlo? Převor upozornil ji, že se kují tajné pletichy nedovolené lásky. Proto prý nepokračuje náboženské vzdělání, proto počíná si ona tak pánovitě, proto je Valter tak úslužným.

Paní Liborie dostavši celou dávku jedu, vrátila se do zámku. Jaký to nepokoj v jejím srdci! Což jed neúčinkoval? Proč nehněvala se, proč neproklínala vzpurné dítě, proč netřásla se před božím hněvem, nesplní-li Hanuša slib, který Liborie za ni byla učinila? Proč naopak vše kolem ní se usmívalo na lesnaté výšině, proč dívala se tak významně na velebný hrad? Znova zdálo se jí, že oživují jeho skalnaté zdě, znova že se pnou pilíře i oblouky do modravé výše. A srdce její jásalo dceři vstříc. Valter byl jí tak milý, chtěla jej míti u sebe, svého statečného zetě, syna. Ach, syna! Což byla se naplakala, že nebe jí syna nedalo! Syn, syn na ni čekal v pustém hradě, jejími sirými slzami vykropeném. A znova to zabušilo v jejím srdci. Míti snad vnuky, státi se znova dítětem v kruhu dětí, malinkých, kvetoucích, které spotřebují tolik lásky, že ji nikdy nazbyt není!

O ti malí andílkové! Těm není nevhod, tkví-li na nich neustále oko lásky, ti neprchají před milujícím srdcem, ti nemají ho nikdy ani dost.

Samí andílkové v dětské podobě obskakovali paní Liborii, když branou svého hradu vcházela. Viděla je tak zřetelně, tak kolem sebe, že měla snad poprvé jak živa také vidění. Myslívala si, že je sprostá co do ducha, proto že nemívala předtuchy ani snů. Hle, přece byla i toho schopna!

Pobouřena a přece šťastna, a přece plna slastného očekávání vystoupila do pokojů. Bylo jí jako nevěstě před příchodem ženichovým a skoro ještě blaženěji, vždyť stála také na prahu nové budoucnosti, nové lásky, nových citů.

Paní Liborii bylo, jako by pomodlit se měla. Tázajíc se po Hanuše slyšela, že má posud vyučovací hodinu. Zachvěla se, byla polekána myšlenkou, že ti mladí lidé laškují na místě vážného rozjímání.

Pobouřena přešla svými pokoji až do úzké komnaty vedle jízby. V té stály velké skříně s nádobím stříbrným, s velkými džbány, poháry a mísami umělé práce. Malým okénkem v koutku bylo vidět do jízby pro dohled na služebnictvo.

Paní Liborie umístila se tam na zvědy. Chtěla přistihnout zprovinilé, aby jim rychle odpustila.

Za stolem seděli oba nařknutí vážně proti sobě, viděla na ně dobře. Mohlať i slyšet, neboť rozuměla každému slovu. Nadarmo však byly její obavy i roztoužené naděje. Ani slovo o lásce. Valter a Hanuša hašteřili se. On dokazoval jí věrouku katolickou, ona odporovala.

Tak dělo se již dlouho. Milující nevyhnuli se těm hádkám, které vězely ve vzduchu, v kterých se narodili, pro které tolik krve se bylo vycedilo.

Hanuša vidouc, že vše se daří, že překážky nevzrůstaly tak, aby je snadno nepřekročila ku svému sňatku, děsila se rozdílu náboženského. Nepovažovala za nutno skrývati své smýšlení před Valterem. Nebojíc se o Madlenu, nebála se také o sebe.

Ani Valter ani ona neměli tušení, že byla Hanuša klášteru zaslíbena. Odpověď z Olomúce přišla Valterovi tak příznivá, jak ji byl očekával. Páteři Jesuité slibovali, že budou chrániti Hanušu a že mu ji co žačku svěřují. Prohlíželi již jeho plán s mladou dívkou a souhlasili s ním. Upevňovaliť rádi svou moc ve světských kruzích. Znali v Olomúci smýšlení Valterovo; nebylo strachu, že by nedovedl vymluviti kacířské vrtochy své budoucí ženě.

Valter býval někdy již popuzován odporem Hanušiným, ale ona byla pořád krásnější, zajímavější, bohatství její rozestíralo se mu na očích kolem hradu do dálných vyhlídek. Bylať trochu svéhlavá, jak viděl, to mínil skrotit až po svatbě. Často rozplýval se láskou a trpěl všecko kacířství.

Toho dne připadlo Valterovi, že by bylo na čase učiniti již krok k uskutečnění jeho touhy. Řekl to Hanuše na počátku vyučování, jež započalo vášnivým objetím. Pak umlouvali jak a co zařídit, jak promluvit k paní Liborii, k dědovi.

Valter vytasil se s napomenutím, by Hanuša již se prohlásila za přesvědčenu a překonánu, by pokorně ke zpovědi se hlásila, ze všech bludů se vyzpovídala, což bylo vše nevyhnutelné před sňatkem.

Hanuša mlčela i měla pocit, jako by jí byla černá kápě přes hlavu i oči hozena. „Tedy, Hanušo, k vůli mně, ty drahé srdce moje,“ pravil Valter. „Učiň začátek, ať mohu pokračovat, ať jsme svoji.“

Chtěl ji obejmout, ona jej odstrčila. „Co se děje?“ zvolal on, „jsi ty to, má milená Hanuša?“

Ona lomila rukama zápasíc mlčky. „Popřej mi času,“ šeptala ze stísněných prsou.

„Ty váháš, nepospícháš leč takto, nemiluješ mne?“ pravil Valter a vrhl se na kolena.

„Můj Valtere, kdybys věděl, co trpím a jak tě miluju, že to snáším! Řekni, není východu z toho bludiště? Nemůžeš mne obhájit docela? O, s tebou se srozumím, ty rozumíš mé víře a mému smýšlení.“

„Mé děvče drahé, co je možno, pro tebe učiním, ano vím, že jsi zbožná, zbožnější snad než já. Ale věřit, věřit musíš, jinak nás církev nespojí.“

„Prosím tě, Valtere, posaď se mně naproti, tak, povíme si všecko,“ žádala Hanuša. On tak učinil a díval se na ni s vášnivým zalíbením. „Musím se podrobit, vím to,“ začala sama, „ale v srdci, příteli nejdražší, jsem ta, kterou jsem byla. Jakž bych mohla se změnit? Stojíť přede mnou co je pravda. Vždyť jsi mi mnohdy přisvědčil sám, že pravdu mám.“

„Milá, drahá duše, nech ty své srdce. Přiznej a podrob se, dále nedělej si zbytečných starostí.“

„Zpověď mne bude stát ukrutného přemáhání; dříve tomu tak nebývalo, zpovídávala jsem se povrchně, nyní žádáte, abych své přesvědčení bludem nazvala. Nuže budiž, vypiju ten kalich, budu se zpovídat, ale svého mistra Krista Ježíše nebudu urážet domněnkou o kouzlu, kterým prý jest jeho proměna v chleb a víno. Nejsem prosta bludů vašich, z kterých nechcete abych se zpovídala, věřím sama v kouzla a nadpřirozené divy, ale vždy zase se vracím k Ježíši a nemohu si jej mysliti co kouzelníka, jasnáť je jeho postava, slova pravdy jsou slova jeho.“

Valter musil se postaviti proti ní na zápasiště. Když byli v nejlepším, přikradla se paní Liborie k okénku, očekávajíc milostný výjev. Shledala dogmatickou hádku. Právě chtěl Valter učiniti rozmluvě konec, chtěl říci: „Zanech toho hloubání, miluj mne a věř, co církev ustanovila —“ když dvéře se otevřely a paní Liborie vešla.

„Tak pilni jste,“ pravila smutně a laskavě. „Hanuša tvrdě se učí, pan Valter má tuhou práci, ale vidím horlivost. Hle, jak vás nařkli,“ dodala, „říkají, že se neučíte, ale na světské věci pomýšlíte.“

Valter šťasten tím obratem, vedl paní Liborii šetrně ke křeslu. Rád byl její shovívavosti. Poklekl vedle paní Zástřizlové a pronesl dojmutým hlasem vyznání své lásky k Hanuše.

„Tedy přece, přece?“ Paní Liborie zápasila neméně než Hanuša. Obě bránily se přírody svěžímu hlasu. Jen že zápasila Liborie za přírodu proti náboženským mezím, ale mladá Hanuša povstala proti přírodě za náboženský pokrok. Vzlykajíc objevila paní Liborie milencům slib svůj panně Marii Křtinské učiněný. Valter postavil se před ni v mladistvé mohutné kráse. Byl méně polekán než hotov dále bojovati o svou vzácnou kořist. „A já jsem doufal, že vás matkou nazvu!“ naříkal. „Však víte-li, máti nejmilostivější, neb tou jste od té chvíle, co jsem vám srdce otevřel, že též já jsem učinil slib panně Marii Křtinské? Slíbil jsem panně Marii, štěstí-li mi velké dá, že jí vystavím nádherný, důstojný chrám. A ona mi vyslala Hanušu. Můj slib je starší vašeho, byl vyslyšen a Hanuša stala se dcerou vaší. Zaslíbení vašeho sprostí vás svatý otec. Sám to obstarám.“

Paní Liborii vyjasňoval se svět. Též ona slíbila panně Marii nový chrám. Nuže bude-li sproštěna jednoho slibu, vyplní tím důstojněji ten druhý s Valterem společně. Jako

zlatá bájka vyloupalo se jí žití ze šedé mlhy dosavadních útrap. Podávajíc bez další námitky ruku Valterovi, vypadala jako šťastná zářící nevěsta. Jinak bylo Hanuše! Nemohla pochopiti v evangelické mysli své podplacování a sliby a to jakési balamucení svatých prostředníků mezi bohem a lidmi. Mimoděk klonila se přece k panně Marii Křtinské, slýchala tak ráda o slibu Valterově, o setkání se s ním; poesie onoho jitra, první pocit lásky, ochrana milostné světice byly jí předrahou upomínkou, skvostem jejího života. Též panně Marii byla nyní co oběť slíbena a její přesvědčení zamítalo papežovo prostřednictví. Její přímá poctivost zamítala zatáčky Valterovy. Byla tedy znova obětována svou druhou pěstounkou. První ji zavřela do hradu, druhá dávala ji do kláštera. Kdož měl pro ni svobodu ducha i srdce?

XXIII.

Dvéře zvolna se otevřely a postava páně Bohušova jako zjevení ducha v ní se objevila. Nejprvé spatřila jej Hanuša a sklonila hlavu, jako by očekávala poslední ránu.

Pološílený stařec hrozně vypadal v hávu řeholním, s hlavou zakuklenou. Byla to první vycházka, kterou vylákala též zpráva o milostném poměru Hanušině. Jeho choť spatřivši jej přiskočila, aby ho posadila. On díval se na Hanušu, pořád na ni, jeho oči vpily se do její podoby.

„Slyšel jsem, co se děje," pravil k ní slabým hlasem, „ty se opovažuješ milovat sluhu páně. Kdo ti dovolil na lásku myslit? Nemělas ve svaté zpovědi z toho se vyznat? Ty nesmíš milovat, nesmíš. Do kláštera půjdeš, jinak nejsi mou dcerou!"

Vždyť věděla hned, že nad ní je napřažena poslední rána. Ale stařec náhle jako by se zalknul. Křeče jej chytily, oči byly v sloup, volal: „Tam, tam to vidím, ó bože slitovníče, netrestej mne, nevrhej mne do propasti. Tvoji sluhové mi rozkázali, abych tak činil, chci ji tobě zasvětit, ona má čistou, svatou být. Proč na mne vysýláš pekelné příšery?"

Zvolna se utišoval, Hanuša držela mu ruce. Stařec usnul, ale ona nad ním ještě stála. „Toť vaše náboženství," myslila si.

Stálať tu podle jediného příbuzného, kterého seznala a ten ji vrhal přímo v neštěstí. „Jen do hrobu, přímo do hrobu s ní."

Ale co bránilo všem? Co se to zjevovalo chorému kmetu?

Starému pobožnůstkáři musila zjevovati se příroda sama v podobě přízraku, jinak nebylo přístupu k citům jeho. Přirozené svědomí ozývalo se v něm samostatně a bralo tuto podobu na sebe, neb jinak již nemyslil, ani necítil ubohý ten muž.

Paní Liborie dala jej odnésti, uložiti, pak přišla k „dětem". Nevýslovný pohled sprovázel název ten ze všech nejkochanější.

„Jsem při vás, děti, i bůh je při vás, nic se nebojte, budete šťastni, a já s vámi," šeptala jim, načež zase k manželi spěchala.

Hanuša byla slabá až ke mdlobám. Valter tisknul ji k srdci, dával jí sladká jména: „Máme vyhráno, Hanušo, za krátko budeš má na věky. Pak necháme hádek a budeme blaženi. O nehledni, kam to hledíš? Či vidíš také přízrak?"

„Nic nevidím, cítím tvou lásku. Pojď, prchneme odtud do pustiny, do lesů, do krásných jeskyň s bílými krapníky. Bojím se, že nás budou stíhat, odtrhnou nás od sebe, dají mne do hrobu."

„To neučiní, chráním tě, řád stojí za mnou, buď klidna, nevěsto má!"

Vyvedl ji na altan mezi páchnoucí květy nad temné lesy do večerního vzduchu.

„O, Valtere! Tak umřít, jaká to slast! Vidíš tam večernici, jak se noří z ohromné dálky? Kdy budeme zas takto spolu stát, můj Valtere!"

Líbala jej horoucně, ne více s ostýcháním, ale s vášní, jež ho uchvátila, že zapomněl na ctižádost, mysle jen na ni, na tu předrahou.

„Vždycky budeme spolu, Hanuško, děvuško má! Nechtěl bych bez tebe být."

„Ani já bez tebe, ale což budeme-li musit?"

„Nedáme se rozloučit. Buď dobré mysli, anděli můj. Panna Maria Křtinská stojí při nás."

Nikdo je nerušil, byli šťastni pospolu.

Pan Bohuše byl opět klidný ve své rakvi, věděl o všem, co se bylo stalo. Mluvil o Hanuše a když paní Liborie mu vysvětlila svůj i Valterův slib, přijal docela Valterovo nabídnutí. Velmi byl spokojen, měltě Valtera u velké vážnosti, nenamítal ničeho proti jeho vystoupení z kněžského stavu. Též na Bohuše jako by se byl život znova počal usmívati. Zdálo se všecko býti v soulad uvedeno, vše mohlo býti šťastné a krásné na starém hradě boskovickém. Mohlo býti a opravdu bylo. Zdálo se to všem skoro k neuvěření.

Mír, láska, rodinná spokojenost sestupovaly do zdí smutného hradu jako s nebes. Zasnoubení Valtera a Hanušy bylo požehnáním dědovým a Liboriiným stvrzeno, rozhlášeno.

V Olomúci schvalovali ten sňatek, rodiče Valterovi cítili se poctěni. O Hanušině kacířství nebylo řeči. Nikde nebylo stopy bouřlivých překážek.

Tak hrozívá někdy bouře nad krajinou; náhle však vzduch se očistí, mračna se stahují k obzoru, až za ním zmizí a příštího rána usmívá se obloha čistá a jasná, jak by ji vymetl. Ale pozorovatel povětrnosti prorokuje, že se vrátí hrozící mrak, aby tím zuřivěji se spustil.

Někdy uhodne, někdy se mýlí. Nad boskovickým hradem vyjasňovalo se nebe líbezně a ladně, aniž Hanušu bouře stihla.

Tu bylo darů skvostných a krásných nevěstě darovaných. Šatstvo, drahé šperky; široko daleko krása její vyhlášena.

Jeptišky Nebeské brány v Tišnovicích radovaly se upřímně ze štěstí svého někdejšího miláčka i schovávaly dlouho ve svém archivu list paní Liborie bohužel ztracený. Byl to vzor českého slohu, jakým i ženy tehdejší doby ještě mistrně vládly.

V doušce bylo Hanušou i Valterem mnoho přelaskavého dodáno a Hanuša byla pracovala dnem i nocí, aby svým vychovatelkám každé nějakou vlastnoruční prací vděčnost prokázala. I tyto pěkné věci dlouho se zachovaly, až vzaly vyklizením kláštera s mnohými jinými památkami za své.

Byly to stopy chvil šťastných, jasných, ničím viditelně neohrožených. Krásně, jasno bylo na zámku boskovickém, po obloze rodinného blaha nikde mráčku. Bývátě i v přírodě tak, odnikud netáhne bouře, ale ona vystupuje v neviditelných skoro kotoučcích z ňáder lesů a sadů.

Ze srdce Hanušina vystupovala ta bouře. Mohla tak šťastnou být . . . . kdyby nebyla musila myslit, zpomínat, na

sliby pamatovat a cítit co osten neustále bodající rozkazy neunavných časů, kladoucích úlohu v její ruce.

Jakž nebyla by Hanuša zpomínala na bludnou Madlenu, která byla o svoje přístřeší, o svůj milý domov oloupena! Hanuša nesměla o ní promluvit. Věděla sice, že je zachráněna před pronásledováním, ale tím i vyobcována odevšad. Z listu jejího viděla Hanuša, jak radostně vše obětovala za to, že ji postavila na výši. Mohla zapomenout Hanuša v náručí lásky, co byla dlužna?

Krutá zodpovědnost tížila ji, že sotva dýchati mohla. Kdež byla doba té bezstarostné lásky v chýžce Madlenině, když Valter tam zavítával! Nyní hnalo se všecko do opravdy. S hrůzou pomýšlela, že se blíží den jejího sňatku.

Zapomínala chvílemi, že miluje a že chce šťastna býti. Roztržitě vracela polibky Valterovi, mnohý ani necítila, až se vzpamatovala a vášnivě v náruč jej objala, jako by se bála, že jej musí ztratit.

„Jsi plna vnady,“ říkal jí. Jeho bavil, lákal, okouzloval krutý nepokoj nitra.

Ona byla na areně, on se jí obdivoval v davu diváků. Nerozuměje ničemu viděl jen krásu oběti, sledoval pohyby zápasící něžnosti, opojoval smysly v rozechvění zoufalé vůle.

Hanuša tedy učinila po žádosti všech, šla ke zpovědi, vyznávala se z bludů svých, vždyť musila, chtěla-li dosíci žádaného postavení, v něm pak býti ochranou svých souvěrců.

Činila tak, ale špatně tajila své přesvědčení vnitřní, svou přímost a kruté přemáhání sebe. Slova jí vázla ve zpovědi, násilně vlekla je přes chvějící se rty. Její pohled měřil zpovědníka, jako před bojem. Sklonila hlavu, líbala předměty, jež v srdci modlami nazývala, vlékla se v prachu, kde přesvědčení jí kázalo zpříma hleděti lidem i bohu velkému v tvář. Valterova něžnost ji nerozehřála, byla nevděčně chladna k Liborii, zarytá u přítomnosti dominikánů, navštěvovali-li mimo obřady své zámek. Zádumčivě sedávala u děda. Vytrvala tak celé hodiny a on modlil se na růženci a pobízel ji k témuž zaměstnání. Činila mu to k vůli, měla také růženec, jehož kuličky pošoupávala.

Ona mu hověla, u něho stálo jí to nejméně přemáhání. Podávala se mu jako dítěti k pohrávání.

Valter byl přesvědčen, že z ní bude vroucnější katolička než z kohokoliv v té víře nikdy neklesajícího.

Nikdo z kněží nesměl si troufati více Hanušu očerniti u jejího děda. Vždyť ji viděl sám a byl s ní dokonale spokojen. Jednou jen řekl: „Nemyslíš, Hanušo, že bys přece lépe se hodila do kláštera, než do manželství?“

„Nemohla bych se pak s vámi modliti, pane dědoušku můj. Až budu vdána, budu u vás jako nyní na modlitbách.“

Jak mohl odolati starý Bohuše! Zaplakal a dávno neulehčilo se mu jako těmi slzami. Zdálo se mu, kdyby bůh naň zpomněl poslední hodinkou, že by vešel do té temné brány bez obavy. Tak cítil přese všecku zbožnost tisíckrát hloub rozhřešení, jež mu dávalo tiché odpuštění té čisté duše, než které mu udělovala církev svou mocí nad jiné vydobytou.

XXIV.

„Po pouti svato-marianské, děti, budete míti slavný den, budeme strojiti veselku,“ tak ustanovila paní Liborie. Na pouť k divotvorné panně Marii Křtinské chystala se celá rodina ještě před svatbou.

Paní Liborie ustanovila velký krásný svůj statek Jesenec na vystavení chrámu panny Marie Křtinské. Valterovi zbývalo jen, vykonati prostředkem jejím, co on byl slíbil. Rychle, nemilosrdně rychle míjeli ti krásní letní dnové. Jako burácející vichr hnal čas Hanušu ke dni svatebnímu.

Váhala, klesala před úlohou svého skvělého postavení, před lží na oko, před zodpovědností vnitřní, před obtížemi veškerými. Ona stála tak sama se svou snahou. Žádná kniha, žádná rozmluva nepřicházela jí na pomoc. Kdyby byla jen Ctibora mohla vidět! Ale nesměla více sama lesem se potulovat a svěřiti neměla se komu. Ale síly rostou cvikem.

V neporušeném klidu plynul tedy čas. Obilí bylo sklizeno, ptáčkové chystali se ku stěhování. „Brzo, Hanuško, budeš má,“ slýchala dívka z úst ženichových. O, jak byl krásný ten Valter. Jeho touhy byly u cíle, on šťasten, vesel, samý šprým, přítulnost, kdož by jej byl nemiloval! Z řehole již byl vystoupil. Červený aksamit, zlaté vyšívání, řetězy a drahokamy činily jej ještě skvělejším.

Kráčel-li lesem k zámku neb přijížděl-li na koni, oko plálo, skráně byly hrdě vztyčeny, ústa vítězně se usmívala. „Jsem šťasten,“ bylo znáti v celém jeho zjevu. „Mám ženu nejkrásnější, dobrou a laskavou a půdy tolik, že jsem jako vladařem, jako králem ve svých hranicích.“

Tím dost, nic dále. Valter měl šťastnou povahu. Dosáhnuv po čem bažil, ba i více, dovedl se těšiti a uspokojiti. Nic dále neblouznil. Byl na cestě, státi se řádným hospodářem, výtečným manželem, otcem rodiny.

Pan Bohuše začal bráti podíl na novém zařizování. Tedy přece, přece ještě potomstvo! Toť je milost boží. Svadlý list dopadá k zemi, ale na jeho místě rozvíjí se listí mladé a tisíce květův.

Náhle vzchopila se i Hanuša a kdysi přes noc přišla jí důvěra. „Ano, půjde to, musí to jít, jen co budu paní, vládkyní.“ A nyní toužila, byla nedočkavá, byla nevěstou. Nabývala krásy, přibývalo štěstí, zámek rozzvučel se, roztál, chmury odtáhly, bouře se rozptýlila, žádných strachů ani strašidel nebylo více na hradě. Rozvinula se rozmluva volná, vzdělaná, zvali se hosté již ke svatbě, zapomínalo se na roztržky náboženské.

Dva členové tovaryšstva Ježíšova byli mezi hostmi a udávali dominikánům jiný světštější ton. Novější ruch přišel do zámku, novější kroje do šatstva, které začínalo dle renaisančního hnutí poněkud k antické malebnosti se chýlit. Těsnost středověká povolovala ve světských kruzích a katolická šlechta s oblibou do té mody se vpravovala.

Paní Liborii bývalo někdy, jako by jí šla hlava kolem. Ty obnažené šíje a páže, smělé vystupování paní, ty nedbalé řeči, to náboženství jen v kostele a modlitebně odbývané a všecko němectvím, ano i franštinou okořeněné. „Inu, já jsem staromoravanka, nepochopuju to všecko,“ říkala. Tím lépe pochopoval to Valter, jenž s rozkoší dobrého plavce do toho proudu novoty se vrhal. Hanuša rozmýšlela, zda-li by našla mezi tímto pestrým davem půdu pro dílo svoje, skrytou snad nějakou sympatii? Někdy byla všem ostatním tak podobna, že ji to zarazilo. Plovala s proudem a přece chtěla jinam.

A opět pak v tichu nočním zápasila se svým osudem, vzpínala ruce po Ctiboru a Madleně, cítila se cizinkou mezi všemi. „O, domů, domů,“ plakalo její srdce.

Bylo již před Křtinskou poutí. Lid scházel se k dlouhým procesím, hosté i obyvatelé zámku byli na cestě. Dojeli v dlouhé řadě vozů až k údolí křtinskému, tam všickni slezli. Opat dominikánů byl v čele procesí, sledovali mniši, pak skvělá řada urozených pánů a paní se služebnictvem,

Se zbožným zpěvem nastoupili pouť. Pan Bohuše byl nešen v nosidlech.

V malebných skupinách hnul se průvod úzkým spanilým údolím, zelenými buky ověnčeným, k soše panny Marie, které byl Valter slib učinil, jež byla Hanušu jemu vyslala vstříc, jak v zanícení často opakoval. Valter poklonil se až k zemi a pak ohlédl se po Hanuše. O, jaký to pohled lásky vyzýval ji, velel jí, aby sdílela vděčnost milujícího srdce.

A dívka ta, jež nemohla rozřešiti záhadu pověr ještě pohanských, loudících se do obřadů náboženských, neb osvědčujících své kouzlo samostatně; ta potomkyně rozprášené jednoty bratrské, zpola v klášteře vychovaná a přece vždy samostatná u vnitřním přesvědčení: jak měla ona odolati vděkům světice lásky, milostné Marie? Protestantka klesla plačíc před Marií matkou Kristovou na kolena.

„Nevím, jsi-li divotvorná,“ modlila se, „věřím, žes milovala a trpěla; nevím, poslala-li tys mne Valterovi, ale děkuju ti za jeho lásku. O, nečiň více rozdílů mezi kacířem a křesťanem, hleď na upřímné srdce mé, hleď na ty prchající syny vlasti, ustrň se na lidským pokolením, jež tvůj syn vykoupil.“

Pozdvihla k ní uslzenou tvář tak krásnou, té panně svaté tak podobnou. Každý ohledl se na ni, jež, jak myslili, do lůna církve konečně se vracela. Valter vida ji v zanícení div k ní radostí nepřiskočil, paní Liborie radostí plakala. Dominikáni sami uznávali, že opravdu se modlí, převor jen vrtěl hlavou. Viděl ji ještě někdo v davu shromážděného lidu. Byl to starý vousáč s žebráckou holí a žebračka s tváří podvázanou, snad aby nátku skryla.

Ti oba sbledli, vidouce Hanušu před světicí klečet nejen na oko, ale se zbožností nade všecky přítomné vroucnější.

Pater Alois šeptal převorovi: „Ona se skutečně převrací.“

„Ne,“ odsekl tento ostře, prudce a docela pošeptmo. „Ona se stává nebezpečnou, umí se již přetvařovat.“ Mladý kněz uklonil se starému.

Bylo po pouti, po modlitbách; boskovští páni se všemi hostmi zavítali do zábrdovského kláštera, aby se občerstvili. Odpoledne byla velká tabule v klášteře přistrojena, paní Liborie posazena na prvním místě, pan Bohuše odpočíval zatím v příbytku velkopřevora. Bylo již známo, že paní Zástřizlová velkomyslně obdařila poutnický kostel, i nebylo uctivého chvalořečení konce.

Po hostině hosté zasedali do kočárů každý do kteréhokoliv. Pořádek ráno zřízený více se nezachoval. Toliko paní Zástřizlová zasedla ke svému choti, aby jej opatrovala.

Ale pan Valter byl v neobyčejném rozpoložení. Cítil, že není sebe jist, nevěděl, jak jemu, vždy střídmému, cosi podobného ve přítomnosti nevěsty se mohlo přihoditi. Měl tolik vlády nad sebou, že si umínil vyhnouti se Hanuše, zanechati ji jiné společnosti u možná-li po cestě své omámení přespati. Neohlížeje se po ní, zalezl rychle mezi několik pánů do kočáru a za chvíli neviděl, ani neslyšel, co kolem něho se děje.

Hanuša čeká, nevidí ho, hosté myslíce že nikdo jiný s ní nepojede než on, netroufají si k ní přikročit, každý hledá povoz svůj. Hanuša se diví a vidouc, že Valtera tu není, chce požádat některého sluhu, aby jí vyhledal místo v povozech. Tu chápe se jí kostnatá ruka. Byl to převor dominikánů.

„My dva zbýváme,“ praví s úsměvem podivným, „musím jeti domů, aby klášter nebyl zcela prázný, ostatní bratři přijdou ráno pěšky. Chcete-li, pojedem spolu, pan Valter je již napřed, viděl jsem jej do kočáru sedat.“

Hanuše sevřelo se srdce, ale nenamítajíc ničeho, učinila po jeho návrhu. Sedli na povoz, ale nebyl to kočár ze zámku, nýbrž sprostá okroč, vysoká a neohrabaná. Kočí obrátil se dívaje se na převora a Hanuša zděsila se té tváře. Zdálo se jí, že to blbec.

Převor dal znamením rozkaz, on zařval v odpověď. Byl patrně hluchoněmý. Znal však výborně svůj úkol. Koně letěli cestou nerovnou, tak že musila Hanuša zadržovati se, aby nespadla. Převor zahalil se v kápi a nepromluvil, ani sebou nehýbal.

Daleko napřed bylo viděti skvělé povozy vznešené společnosti uháněti lesinou. „Brzo je dohoníme,“ doufala Hanuša nepokojem, bázní posud neodůvodněnou.

Náhle však vzkřikla strachem opravdovým. Povoz zabočil stranou do lesů, na místě co měl sledovat společnost. „Vaše velebnosti, mineme se cestou,“ volala Hanuša, ale převor jako by tvrdě spal. Ona na kočího, kterýž vida, že ona jej tahá, toho si ani nevšímal.

Ohlíží se, již nevidí nikoho ze svých, ale za ní dosti blízko jede druhý vůz podoben jejímu a v něm dva zakuklenci. Třetí řídí spřežení sám. Při těch nebylo rozeznat, jaké jsou řeholе, černé pláště a kukle zahalující i tvář dávají jim podobu příšer.

Hanuša chce skočit s vozu, to však kočí jen zpozorovav, tak uhání, že není možná, aby se vztýčila. Hanuša činí přece pokusy, tu chytí ji železná pěst převora, jeho rámě klade se jako pouto kolem jejího stepilého vzrůstu. Při tom nemluví hrozný společník, zápasí s ní mlčky, přemáhá ji a ona nemůže si pomoci. Její křik, pláč, bědování rozlehá se lesem.

Nikoho, nikoho tu, aby ji zachránil. A Valter ničeho netuší.

Hanuša poznává okolí, ten les je jí povědomý, bojí se méně, nalézá bývalou srdnatost, utišuje se, dává se držet a čeká, až ji pohltí neštěstí. Takť čekala před rokem s Madlenou, až vlci se přehnali kolem nich nad Propastí ponikevského údolí. To, co nyní hrozí, nepřežene se. Myšlení zastavilo se mučené dívce.

A hle, nyní se vyznala. Byliť v ponikevském údolí, hnali se tudy úprkem jako pekelné štvaní a ona v drápech ukrutníkových. U samého vrchu pod Propastí se zastavili. Bylať již čirá noc.

Skály strměly temně do temné výše, sluje černaly se zejíce v nich. Při slabém kmitu nočním zahlédla Hanuša o skálu opřeného obrovského mnicha. Mělť ruce rozepiaté, jako by jí chtěl přijíti na pomoc.

Byl to nadlidský zjev. Postava přesahovala výši stromů, zdála se ze skály vystupovati, mizeti v ní, aby opět vyšla tím zřetelněji. Hanuša byla zjevem tím okouzlena. Neodvracela očí. Zde, v tomto údolí, kde již jednou byla velké strachy přestála, zdálo se jí, že je chráněna před litou zlobou šelem lidských.

Její průvodčí neviděli neb nevšímali si mnicha skalního. Pospíchaliť mlčky s dílem svým. Hanuša dívajíc se všecka strnulá na skalní stěnu, cítila, kterak jí ruce vážou, pak položili ji na nositka, k nimž celou ji přivázali a rychlým chvatem pozdvihli s ní máry.

Ona nebránila se ani nekřičela. Postava mnichova odloučila se od skály, vzrostla do výše, přerostla stromy a skály, vypínala se do nebe, rozestřela ruce nad údolím. Hanuša dívala se na ni pořád.

(Dokončení.)

Okolí Říma.

Umělecký výlet *B. Schnircha.*

Okolí Říma poskytuje celou řadu nejinteresantnějších, historicky velepamátných výletů. Každým krokem nová upomínka dob dávno minulých, jichž světodějné události kamenným, posud nesmazaným písmem před nás se staví ve svém historickém dosahu a v kulturní důležitosti světa klasického. Věk předhistorický, republika, císařství římské, počátkové křesťanství, vzkvétající moc hierarchie i vyvolané jí boje středověku — vše zrcadlí se tu poblíž sídla moderní Italie, v campagni římské, i vyvolává steré reflexe.

Ponte Molle, Monte Mario, Aqua acetosa, porta Furba i ponte Nomentana, Via Appia a j. jsou příliš blízko Říma, než aby výletem se mohly zvát. Za to mezi nejoblíbenější výlety pro cizince i Římany náleží Frascati, po zboření blízkého antického města Tusculum na zříceninách ohromné antické villy mezi keři (frasche, odkud jmeno) vystavené. Ode dávna vyznamenávalo se villami, které posud mají hlavní přítažlivost na výletníky. Poblíž nalézají se zříceniny antického města Tusculum, dle pověsti od Telemacha, syna Odyseova, založeného. Zde narodil se starší Cato, zde nejraději dlel Cicero. Zbytky jeho villy, jakož i Césarova bradu (arx), divadlo a j. posud tu nalezneš. V středověku stále byl Tusculum v boji proti Římu; proto pod papežem Coelestinem III. hrad obsazen a město pobořeno.

Pěkná cesta lesem vede do Grotta Ferrata, s klášterem, v němž jsou fresky Domenichina. Dále kolem jezera albánského do Castel Candolfo, dříve letního to sídla Pia IX., a do Albano, města na zříceninách villy Pompejovy a Domitianovy vystaveného. Velmi nákladný viadukt o třech patrech a 36 obloucích z travertinu postavil Pius IX. mezi Albanem a Aricciou, přes rozkošné údolíčko, které dříve třetí krater sopky albanské tvořilo, později jezerem bylo, jakým jest albánské a Nemi, ale už za dob starých Římanů vysušeno a částečně městem latinským Aricia zastaveno bylo. Nynější „Ariccia“ zaujímá bývalou arx antického města.

Albano s Římem spojuje Via Appia, 18—20 miglií dlouhá, jako šňůra rovná antická silnice hrobů, po obou stranách zříceninami nákladných a mnohdy ohromných náhrobků pokrytá. Mezi ně vřadit dlužno velezajímavý, etrurský prý, náhrobek Horatiů i Curiatiů nebo jak jiní rovněž libovolně tvrdí, syna Porsenova Arunse, v Aricci zavražděného. Jest to čtyrhranný kvadrový podstavec s pěti homolitými kůželi. Z Ariccie vede cesta přes Genzano a Nemi, malebně nad jezerem položené, na Monte Cavo, vrchol to albánského pohoří. Mons Albanus zvali jej staří Římané. Basaltovými polygony dlážděná antická Via triumphalis, kdež vojevůdcové, jimž senát vítězný průvod v městě odepřel, na vlastní peníz triumf si spořádali, vedla až na vrchol, kde 3000′ vysoko chrám Jupitra s mramorovými sloupy ještě r. 1783 stál, až poslední Stuart dosti ještě zachované rozvaliny strhl a klášter passionistů z nich zbudovati kázal. Takým spůsobem náhožní otcové samospasitelné církve pečovali o blaho své duševní a hromadili zásluhy pro tento a onen život; mnohé ty rozvaliny němé mohly by nejvýraznější obžalobu vznést na první hodnosty hierarchie římské.

Vyhlídka s výše té je úchvatná; v dáli vidět moře a pobřeží od Teraciny až po Civitavecchia, Řím a campagni, hory sabinské a volské, pod námi pak malebně rozložené pohoří albanské s dvěma jezery: Nemi a Albano — dvě to zrcadla, v nichž shlíží se blankyt italský, sytý a průhledný, jak krásná ta zem zasluhuje.

Oko naše utkvělo na pohoří sabinském; popatříme-li pozorněji, uzříme v dáli, as v půli vrchu domy se bělat: Tivoli.

Horác popisuje rozkošné sídlo letní, nejoblíbenější pyšným Římanům. Toť naše Tivoli. Na sta malebných, velkých i malých vodopádů, ze skal a jeskyň mnohotvárných se řítících, hučí a duní tu kolem města a vše převyšuje krásný kulatý chrámek Sibily, na 18 sloupech korintských spočívající a čtyrstěným amfiprostylem jonského slohu.

Krásné položení, zdravý vzduch, romantické okolí už v starověku velmožům Říma bylo pobudkou, že nákladné, velkolepé villy si tu stavěli. Prvního místa mezi nimi, ano mezi všemi celého tehdáž tak mocného státu římského, zaujímala villa Hadrianova, prostoru několik hodin v objemu pokrývající. Paláce, divadla, akademie, thermy, hippodrom, cirky, nymphaeum, palestra, tak zvané stoa Poicile, prytaneum, tartarus i elysium, byty otroků, zvěřince a mnohé jiné stavby: vše to bylo tu uprostřed čarovných zahrad v harmonický, velkolepý celek spojeno, naplněno výtvory malby i plastiky první ceny. Musea i kostely pyšní se nyní zbytky nesčíslných soch ve ville té nalezených. Celý svět rozkoší a pohodlí soustředil si tu císař Hadrian, by od namahání vlády odpočinouti mohl. Musilo to být ohromné namahání, když takých třeba bylo příprav k odpočinku. Ubohý císař!

Po příkladu jeho i ostatní velmožové Tibur za sídlo letní si obrali, o čemž nesčíslné zbytky vill po okolí roztroušené svědčí, které dle domněnky Mecaenas, Quintilius Varus, Brutus, Cassius, Horác, Cicero a j. sobě tu vystavěli. Kardinál d'Este a papež Pius VI. je následovali, postavivše villu d'Este a Broschi.

Z Tivoli možno navštíviti Subiaco s klášterem benediktinů a s kostelem sv. Benedikta, v jeskyni nad míru malebně rozloženým, pak Olevano a Palestrinu, rodiště slavného hudebníka. Pohoří sabinské, výběžek Apenin, poskytuje velmi malebný. místy velkolepý pohled a mnohé jeskyně, sluje, vodopády činí je i v detailu zajímavými. Proto malíři celá léta tu se potloukají, hlavně kolem Olevana se zdržujíce.

Palestrina, bývalá Praeneste, jest jedno z nejstarších měst Italie. Ještě se tu nalézají zbytky zdí předhistorických tak zvaných cyklopických, o jichž původu posud nikdo neví. Nesčíslné nálezy soch, bronzí a mozaik antických tu učiněny, mezi nimiž ohromná mozaika půlkruhová, na níž znázorněny jsou krajiny, honby, rybaření, obchod atd. Přes 100 osob, asi 90 zvířat jest tu skoro v přírodní velikosti z barevných kamínků vykládáno, což tvoří ohromnou, místy nad míru zajímavou komposici.

Jako pohoří sabinské již v nejstarších dobách římské historie, na samých už mezích báje, úlohu hraje, (kdož by neznal únos Sabinek?) tak i hory volské obydleny byly národem, který už v pravěku Římanům mocným byl protivníkem, až i on svrchovanost jich uznal. Z castelu S. Pietro nad Palestrinou přehlednouti lze velmi dobře osamělé pohoří to, až ke Gaetě se táhnoucí, oživené mnohým městem na vrcholech kopců rozloženým. Hnízda sokolí!

Nejzajímavější z nich jsou Cori a Segni. První nazý-

valo se druhdy Cora a bylo jedno z třiceti měst latinského spolku; už r. 493 př. Kr. se o něm zmínka děje. Krásně položeno, poskytuje i co do starožitností veliký interes svými zdmi až do nejstarších dob k neznámým stavitelům sáhajícími, svým chrámem Herakla a prostorým mostem přes sluj k Ninfě vedoucím. Sledujíce tuto cestu, nalezneme dvojí záhadné, nanejvýš romantické rozvaliny měst: jedno náleží mezi nejstarší jako Cora, a bylo ještě z polygonálních zdí staveno; Norba jest jeho jméno. Druhé, Gregoroviem krásně popsané, je Ninfa a náleží středověku. Leží uprostřed močálu bujně obrostlého, samo jsouc břečťanem a jinými rostlinami skoro úplně pokryto. Chceš-li do kostela, nalezneš dveře zelenou samorostlou oponou zastřené; tu teprv odhrnout musíš, abys vstoupil do svatyně, kde magicky zelené světlo tajuplně se rozlévá, částečně jeu vybledlé fresky ozařujíc.

Vedle v klášteře slyšet šepot. Snad to mniši se modlí? Toť listů šum, staré báje si sdělují. Tam vchod do sklepa, divoké révy s břečťanem ho vroubí. Bacchovy ty odznaky nás zvou; popatřme, zbyl-li tu pro nás pohár vína. Jak tu temno! Než dvé očí tu se svítí! Je to frater sklepník, který hlídá starý nápoj? Či jeho duch? Ó ne, mohutný výr to na nás mrká. Nedaleko hrad. Erb se zastřel do pola, nevidět, kdo tu byl pánem. U brány had se sluní, teď se vzchopil, mizí. Či nás neohlásí? Po ulicích a na náměstí rozvěsené čalouny, rozmanité barvou i formou. Místy temné, smutné, pak zas světlé, žlutavé, svěží, tu svlačec zvonky pestré nachyluje, tam réva se rozpíná. Vedle břečťan kolem sloupu se vine. A stromků i květů tu jest, jako o božím těle při procesí. Dobře, že tady nikdo po nich nešlape. Krásný vyzdobila si tu koutek příroda. Lidmi opuštěné místo to vyšperkovala po spůsobu svém a vykázala v něm obydlí dítkám svým.

Nyní věčný tu panuje svátek. Zpěv ptáků, bzukot broučků a mušek, šustot vždy čiperných ještěrek, šelest stromů a keřů. jediné skoro jsou tu zvuky obvyklé — dojemná symfonie přírody! Ani všetečný cizinec, čas od času sem zabloudivši, netroufá si rušit posvátný ten klid. Vstoupí ostýchavě, jako by se bál, že popudí proti sobě víly a šotky lesní, porozhledne se, propátrá nejvábnější části zarostlého města, usedne a zadumá se. Sterou k tomu nalézá příčinu, neb nic nevybízí tak k přemýšlení, jako zříceniny, zvláště když už úplně přírodě jsou odevzdány. Tlukot slavičí, drozda zpěv, kukačky volání a všechny ty hlasy svobodné, kdož je vypíše? Blankyt nebe, zlatý slunce svit, střídavá zeleň, pestrost květů, groteskních staveb pohádkové útvary — kdož se jich nabaží? Než nutno nám s touto idylou se rozloučit, ještě neskončili jsme dnešní pouť.

Segni nalezneme po krásné lesnaté cestě, brzy údolím, pak po hřebenu vrchů se táhnoucí, as za čtyry hodiny z Cori. Jest to staré Signia už Tarquiniem Priscem kolonisované, 2200 stop vysoko na kopci ležící. Starý chrám, zdě cyklopické, brána tím interesantní, že stavena byla dřív, než ještě oblouk vynalezen byl, a mnohé jiné starožitnosti nás tu pobaví. Rossa Massima, Monte fortino, Norma, Anagni a j. města byla by pro nás zajímavá, než nestačí nám už čas. Ostia, Fiumičino, Castel Fusano, Porta d'Anzio, Nettuno, Astura, kde Konradin Frangipanem jat byl — jaké to ještě množství před námi!

FEUILLETON.

Sava a Sulejman. Srbská legenda. Přeložil dr. *Siegfried Kapper.*

Povolalté žoldan car Sulejman,
Čuprilice povolal vezíra:
„Věrný sluho, Čuprilić-vezíre,
kterak bychom, poraď, zem tu naši,
jak bychom ji poturčili; sluho,
by nebylo rozdílu v ní víry,
mezi námi, sluho, skvrny žádné?“

Jemu na to Čuprilić dí vezír:
„Hospodáři, Sulejmane caři,
není možná poturčit ji, caři,
anať tebe nijak neposlechne,
leč by se ti Savu poštěstilo
poturčiti, toho patriarchu!
Pročež napiš ferman, mocný caři,
ferman pošli do Jerusalema,
tomu starci Savě patriarše,
aby ihned do Stambola přišel;
pak až přijde starý patriarcha,
obdař, caře, velkými jej dary,
přičiň se, by poturčil se stařec!
Poturčí-li on se, mocný caři,
poturčí se po něm celá země!“

To když slyšel žoldan pán Sulejman,
neváhal, hned ferman pěkný napsal,
do Jerusalema ferman poslal
tomu starci Savě patriarše:
„Starý Savo, patriarcho srbský,
starý Savo, patriarcho vlašský,
neprodlévej, do Stambola přijeď!
Poturčiš se, a já učiním tě,
starý Savo, muhurli-vezírem,*)
i pak všechny poturčíme země,
by nebylo rozdílu v nich víry,
mezi námi poskvrny nižádné!“

I jde ferman do Jerusalema
a jakmile patriarchy dojde:
když jej stařec přečet' — neprodléval
a hned napsal stařec slušné psaní
do Stambola města proslulého,
to na cara, pána Sulejmana:
„Hospodáři, Sulejmane caři,
přijď ty ke mně do Jerusalema,
modli se tu, caři, bohu svému
do celého, chceš-li, do téhodne,
a domodlíš-li se s nebes ohně,
domodlíš-li z kamene se vody,
potom, caři, poturčím se tobě,
poturčím i všechny tvoje země!“

I šlo psaní do Stambola města,
i když cara došlo Sulejmana,
neměškal car, zavolal vezíra:
„Věrný sluho, Čuprilić-vezíre,
hle, co z města Jerusalema nám
starý Sava patriarcha píše!
Nepřijde, a bychom k němu přišli
do Jerusalema, zve nás stařec,
bohu se tam třeba do týhodne
pomodlili: domodlíme-li se
s nebes ohně, z kamene-li vody,

*) Nejvyšším pečetníkem, na spůsob anglického.

potom že se poturčí, a s ním pak
všechny že se poturčí nám země!
Tedy jdi — a vojska, sluho věrný,
do dvanácti tisícův mi seber, —
táhněm, sluho, do Jerusalema!“

I vyřídil Čuprilićův-vezír,
kterak carem jemu nařízeno;
sebral vojska dvanácte tisícův,
vypravil vojsko na koráby mořské,
i přeplouli šťastně širé moře,
dopluli Jerusalema města.

A tu slušně cara Sulejmana
uvítal ten starý patriarcha,
do příbytků dobrých vojsko vložil.

Svolati dal žoldan pán Sulejman
ihned všechněch hadžův i všech hodžův,
šejků všech a kde jaký byl mufti,
i jali se ramazana svého
oslavovat, modlit bohu svému
do těhodne věru uplného.

Ale divy nade všechny divy, —
s nebes ohně nedomodlili se,
nedomodlili z kamene vody!

A tu Sava patriarcha starý,
i on svolal tři sta kaluděrů;
z velbloudích se halen vysvléknuli,
do talárů knéžských ustrojili,
knihy svatých blahověstů vzali,
modliti se hospodinu jali.

A dne neminulo jediného,
hle, tu ohně na nebesích, že jím
všecka krásně zářila se církev,
hle, tu voda z kamene, že všecko
okřálo ji žoldanovo vojsko!

Co když uzřel žoldan pán Sulejman,
povzdvih' ruku, žehnat chtěl se křížem.

Nedal mu však Čuprilićův-vezír:
„Chrániž bůh, ó caři Sulejmane,
bys pro kaury odřeknul se víry, —
radš jim nadací učiňme velkou!
Zapiš třemi náklady se vosku,
kadidla též třemi, žes je dlužen
každým rokem dáti svaté církvi
ode dneška až do soudného dne!“

Učinil tak žoldan car Sulejman,
třemi zapsal náklady se vosku,
kadidla též třemi, že je dlužen,
každým rokem svaté církvi dáti;
a jak bylo tehdá, takté podnes.

Mezi lesy. Obrázek z podšumavského kraje od *Vojtěcha Lného.* — Kdo by si to byl pomyslil! Před šedesáti roky byly vrchlebské straně ještě zcela prázné a teď je tam celá vesnice. Ba Vrchleby rostou jako „doubravníky“ po dešti. Však on Frýda věděl, kde si má postaviti chalupu. —

Byl vám starý Frýda podivný človék; u nás dosud vypravuje se o něm jako o velkém pánu. Frýda byl všecko na světě, hlavně pytlák. Věděl, kam která srna chodí k vodě, kde který ušák spává, znal doupě každé lišky, každé ptačí hnízdo. Měl-li Frýda chuť na pečení, bylo mu známo, že půjde-li ráno okolo té a té hodiny do Černého luhu, že tam jistě najde u potoka srnku. Frýda znal v okolních lesích každý strom, každou trávu. Ale kdyby bylo jen to. Frýda měl velké známosti v rybnících a v Radbuze, věděl, že jsou v hlohovském rybníce nejlepší kapři a že v řece největší úhoři drživají se u Loužku. Věřte mi, ty ryby samy se mu dávaly chytati. Starý Vondra, takto také dobrý pytlák, ujišťoval mne, že prý Frýda potřeboval si jen sednout na břeh, strčit nohy do vody, a všecky ryby valily se k němu, on je z vody jen vytahoval. Ať je tomu tak anebo tak, to je jistá pravda, že Frýda byl pánem zvěře, všech ryb a všeho ptactva v okolí. Chtěl-li kdo k pouti zajíce, řekl Frýdovi, on jistě a v čas přinesl. K čemu choditi pro zvěřinu na lesní úřad, je tam daleko a pak dával Frýda mnohem laciněji než páni.

Páni znali celé počínání Frýdovo, ale nebránili mu; bylť on čertovský chlap. Ba, povídá se, že prý nebožtík starý fořt, měl-li něco na rychlo do panské kuchyně dodati, pod večer vyhledal si Frýdu a ten nenechal jej nikdy v rozpacích.

Frýda měl takto svůj byt v Lukavici už po několik roků, ale málo se tam ukazoval, jen tak někdy, když mu napadlo, podívati se na svého kluka. Ženy neměl, spravovala mu hospodářství stará pastýřka. O dřívějším životě jeho nevěděl nikdo; přišel kdysi se svým dítětem do Lukavice, najal si u Krutiny komůrku a byl u něho od té doby v podružstvé. Lidé to často Krutinovi vyčítali, že má v domě člověka, který se po celý rok do kostela ani nepodívá, pořád jen po lesích se honí. Starý však se vymlouval, že to dělá Frýdovu klukovi k vůli. Ale měl on Krutina za ušima a dobře věděl, že by lepšího nájemníka nedostal. Frýda nedělal mu na poli, jak podruzi dělávají, ale platil hotovými a na nějakém tom zajíci mu nezáleželo.

Jednou byl Frýda zase v lesích; pojednou se vrátil, sebral svého Vaška a starou pastýřku a jak přišel, tak odcházel. Krutinovi, který se ho tázal, kam odchází, řekl, že do svého hnízda na vrchlebských stráních. Bylť si za tím Frýda vystavěl chalupu na těch stráních zrovna mezi lesy. Nikdo mu v tom nebránil, bylo to bez toho jedno, tak jako tak byl pořád v lese a pak se tenkráte takové věci nebraly tak přísně. Mimo to byl pozemek, kde se usadil, majetkem blízké obce S. a její občané nebránili. „Čert mu věř!“ řekl rychtář Knotek, „zapovíme-li mu to, zapálí nám chalupy nad hlavami.“

A tak měl Frýda na stráních chalupu jako klec. Všickni divili se, kde se to Frýda usadil. Nebylo tam pěkné na vrchlebských stráních! Ty lesy měly něco tak smutného a stráň, kterou vroubily, vypadala vyprahlá jako „škroboty“, všude samý písek, o trávě ani památky, jen tu a tam kousek „břasy“ — bylo tam člověku, jako kdyby něco po něm sáhalo.

Ale více divili se, když pozorovali, že se Frýda drží doma, také už nezásoboval celou krajinu zvěří, jen tak koho měl rád. Frýda pozoroval dobře, že už mu to nejde jako dříve v mladších letech; nohy nechtěly už sloužiti a co jej zvláště trápilo, už i zrak mu slábl.

Frýda vrhl se nyní na jiné řemeslo: začal dělati koše, košinky a ošatky. Bylo to zboží až milo! Do té doby nikdo nic podobného nevyvedl. Lesům nešlo arci nové zaměstnání Frýdovo k duhu; dělalť koše z kořenů nejpěknějších a nejohebnějších. A jak zručně uměl Frýda kořeny hledati! Starý Vondra říkával, že je zrovna cítil. Byla to radost dívati se na Frýdu při práci. Nejprvé kořeny čistě oškrábal, pak rozloupal na „špánky“ a hned začal splítati jeden s druhým a než jsi se nadál, byla košinka hotova, že kdybys vody byl do ní nalil, ani kapka nebyla by vytekla.

Výrobky Frýdovy nalézaly oblibu velikou a peníze hrnuly se ze všech stran; i z Bavor docházely objednání. Starému Frýdovi pomáhal statně v práci kluk Vašek, který za tím dorostl v řádného „chasníka“. Ale práce přibývalo a když oba nemohli postačiti, ohlížel se Frýda po pomocníku. Zašel do Lukavice a přivedl si Hodana i s rodinou. Frýda naučil jej pletení košů, nechal jej zpočátku ve své chalupě; později postavil si Hodan vlastní. Po Hodanovi přistěhoval se jiný a jiný, chalupa rostla za chalupou a brzy byla na vrchlebských stráních vesnice.

Starý Frýda si arci došel někdy ještě pro kus zvěře, ale v celku držel se pletení košů. S radostí pozoroval, kolik rodin živí se vynálezem jeho. Obyvatelé nové vesnice, která po stráních dostala jméno Vrchleby, ctili starého Frýdu a vážili si jeho rady.

S Frýdou to arci nemohlo věčně trvati, postonával a chřadl, že už byl suchý „jako tříska“. Jednoho zimního večera ulehl a naříkal zle. Stará pastýřka, kterou až dosud pán bůh při zdraví zachoval, chtěla mu chudákovi pohoviti. Vsadila rychle několik bochníků do pece a sotva že se upekly, přinesla jeden Frýdovi; věděla, že na světě nejraději jídal nový chleb. Frýda snědl kus — a do rána byl mrtev. Nedělal mu už ani nový chleb dobře. Zpráva o Frýdově smrti polekala celé Vrchleby. Vašek sbil tatíkovi rakev, přivázali ji i s Frýdou na tyč a vždy dva a dva nesli Frýdu do S. Na pohřbu nescházelo z Vrchleb ani dítě.

* * *

Jsou to hoši, ti Vrchlebáci! Vrchlebák udělá několik ran, a leží strom. Vrchlebák unese strom, že se podivíš, jak veliký a než se naděješ, má jej doma rozřezaný, složený a skrytý bůh ví kde! Vrchlebák zajede motyčkou do země, vytáhne kořen ku podivu silný a dlouhý, v okamžiku je země zakryta, a ani zkušené oko myslivcovo nepozná, že tu kdo zemí hýbal.

Vrchlebák nespí. V noci chodí na kořeny, ve dne spracuje zásoby. Pod večer se vydá na cestu, ráno je doma s velikým svazkem kořenů a dá se do práce. Košíky mu pod rukama rostou. Všickni pletou, staří, mladí, muži, ženy. Když byli hodně zboží napletli, vydají se s ním někteří zkušenější „do světa“. Vrchlebák projel svým trakařem Čechy, Bavory a umí o tom vypravovati. Teď jim to jde arci rychleji; dráha zaveze je do všech končin. Někteří Vrchlebáci znají celé Německo, Švýcary; Roulík byl i „na kraji“ ve Francii. Bůh ví, kam ty vrchlebské koše všude jdou, neboť Vrchlebáci dělají už nyní pro obchodníky, kteří zboží jejich zasýlají až za moře.

Za to Vrchlebák dovede peníze také utratit. Vrchlebák miluje muziku, dudami vlákáš jej do pekla, a má-li dobrou tanečnici, tancuje o masopustě od neděle do popeleční středy. Lidé mají na ně zlost, ale do očí jim ničeho neřeknou. Vrchlebák má pěst jako železo, nepromluví, ale uhodí — a Vrchlebák několika ranami porazí největší strom.

Mladý Frýda se brzy oženil, vzal si Vrchlebačku, neboť pořádný Vrchlebák jinou si nevezme. Měli kluka, říkali mu Jiřík. Vedlo se jim dobře, Vašek znal se v pletení košíků a pytlačení vyneslo mu mnohý groš. Všickni ze vsi měli ho rádi už k vůli nebožtíku. Vašek zajel si častěji do světa a vždy přinesl peníze domů, a co věcí: ženě krásný „pantl“ a plenu s vyšíváním tak bohatým, že se všickni až křižovali; klukovi na novou modrou kazajku a kašket s umělou kytkou, až se srdce smálo.

Mladý Frýda se měl dobře a všickni mu to přáli. Netrvalo však dlouho, s Frýdou stala se změna — začal dělat tak trochu pána. Chlubil se rád a to ty druhé mrzelo. Nač také povídati, že mu po starém několik grošů zbylo! Měl před ostatními mnohé zvláštnosti, které mu nemohli odpustiti, nosil šosatý kabát místo krátké kazajky, vysoké boty místo šněrovacích střevíců. Pravý poprask stal se, když Vašek přestal dělati košíky; kam to také jde, býti Vrchlebákem a nedělati koše! Mnozí mu to do očí řekli, ale Vašek odsekl, že toho dření nepotřebuje. Ve vsi to dělalo zlou krev. Co s člověkem ve Vrchlebách, který se nad ostatní vynáší? Ve Vrchlebách je jeden jako druhý, každý má svou chalupu, ani podruha tu není! Někteří říkali o Vaškovi, že chce býti rychtářem, ale Vrchlebáci nechtějí žádného, mají jen radního a toho jim úřady vnutily.

Vašek byl rád, že se na něho čertí, a pořád jen vyhledával, čím by je dopálil. Už i ta chalupa mu byla malá, postavil si větší. Vida, starý Frýda byl s ní spokojen, a to byl přece člověk! Když viděli Vrchlebáci chalupu Frýdovu strhávati, bylo mnohému, jako by mu rval srdce z těla.

Ze všeho bylo viděti, že přijde to k srážce. A naskytla se k tomu příležitost.

Jednoho rána v neděli byly Vrchleby pobouřeny. Považte, k Loudovi přišla v noci komise, překvapila ho, když zrovna s náramným svazkem kořenů domů přišel a když syn jeho krásnou smrčinu rozřezával. Co se dříve nikdy nepřihodilo, stalo se: Vrchlebáka zastihli a odvedli jej. Bylo to zbouření! Loudova žena běhala z chalupy do chalupy, bědovala zle a nebyla k utišení. Vrchlebáci stáli na návsi a hovořili zticha mezi sebou. Konec řeči byl vždy, že musil Loudu někdo udati, neboť jinak nemohli páni věděti, že zrovna tě noci vrátí se Louda s výpravy na kořeny. Ale kdo ho udal? Hádali sem tam, ale nic se jim nehodilo. V tom přišel Suk a řekl: „A kdo by to byl udal, než Vašek Frýda! Je bez toho pořád v městě.“

„Vašek? Frýda? Ne, to nemůže být, to by Frýdův syn neudělal,“ namítali někteří.

„A co neudělal,“ zlobil se Suk, „nedělá ani koše, nosí dlouhý kabát a je pořád mezi pány — udal ho!“

Po takových důkazech uznali arci, že to nemohl nikdo jiný udělati než Vašek. Rozešli se, uradivše se, že za tím ničeho neřeknou, ale že se pomstí, až se to dokáže.

Vašek věděl brzy všecko; Hodan, potomek druhého osadníka na vrchlebských stráních, jehož holce byla Vaškova žena kmotrou, všecko mu vyzradil. Vašek se arci velmi zlobil a právem, neboť později se ukázalo, že mu Vrchlebáci dělali křivdu. Byl celý bledý, už ani nejedl a jen sem tam přecházel po „vejstupku“, nemoha se dočkati večera.

Na večer v neděli chodívali totiž Vrchlebáci do hospody, a tam si chtěl Vašek věc vyjednati.

Večer byli Vrchlebáci všickni už dříve v hospodě a o čem by byli mluvili než o Loudovi a Vaškovi? Suk tam byl také. V tom se otevřely dvéře a ukázal se Vašek. Bylo hned znáti, že se zlobil. Musel si odkašlati, než vypravil ze sebe pozdravení. Všecken hovor umlkl, Vašek poznal, že mluvili o něm. Rovnou cestou šel k Sukovi a řekl, jak se zdálo, chladně, ač se mu třásl hlas: „Suku, tys řekl, že jsem udal Loudu u pánů!“

„A co je,“ odsekl Suk, „řekl jsem a je to pravda —“ Suk nedomluvil, Vaškova pěst jen se mihla a svezla se na Sukovu hlavu. Byla to rána! Suk zavrávoral a ležel v mdlobách na zemi.

Do ostatních Vrchlebáků jako když udeří. Všickni mžikem vyskočili a mžikem byl Vašek z hospody venku. Na Suka vlili okov vody, a když k sobě přišel, odvedli jej domů.

Vašek sotva se dopotácel. Nespal a počínal si jako šílený. Jej, Frýdova syna, měli za udavače! Vaškovi šla hlava kolem. To by nemusil být ani Vrchlebák a Frýdův syn, aby se nepomstil, aby je zničil všecky. Vašek byl schopen všeho v té zlosti. Z takových lidí, jako byl Vašek, dělá uražená ctižádost i vrahy, z Vaška udělala ještě horšího člověka — zrádce.

*
* *

Slunce ještě skrývalo se za Strachotínem, když byl Vašek na cestě do města. Doraziv tam, spěchal na úřad lesní. Tam bylo ještě zavřeno a Vašek musil dlouho čekat. Konečně se páni začali scházet. Vašek dal si ukázati kancelář pana správce a za chvilku stál před ním.

„Co byste rád?“ tázal se správec.

„Slyšel jsem, že chcete u Vrchleb udělat hajnovnu a že nemůžete dostat hajného; vzal bych to na sebe.“

„Nu, o hajné nebyla by zrovna nouze, ale nemůžeme každého potřebovat! Musíme tam někoho dáti, s těmi lidmi není to k vydržení. A vy byste si troufal to místo zastávati?“

„Troufal.“

„A kdo jste?“

„Jsem mladý Frýda,“ odpověděl Vašek se zvláštním sebevědomím.

Správec leknutím a podivením vyskočil a pravil: „Vy jste Frýda a chcete býti ve Vrchlebích hajným? Člověče, nedělejte si ze mne blázna, dám vás zavřít! Chcete snad dávat pozor, aby Vrchlebáky nikdo nezastihl?“

„Ne, pane správče, chci být knížecím hajným.“

„A co vás k tomu vede?“ tázal se správec.

„Povím to,“ odpověděl Vašek a počal vypravovati celou záležitost s Loudou. „Mají mne za udavače, ať tedy mají pravdu!“

Pan správec až příliš dobře poznal, že spolehlivějšího hajného nedostane nad člověka, který nekoná úřad ten k vůli zisku, nýbrž ze msty. Domluvili se. Vašek nevzal peněz, vybere prý si to v dříví; bál se jidášského groše.

Z kanceláře šel Vašek do hospody a na cestě k domovu koupil si mysliveckou čepici. Podivili se Vrchlebáci, když k večeru viděli Vaška s mysliveckou čepicí; věděli, že to nic dobrého neznamená, neboť Vrchlebák nenávidí vše, co mu uvádí myslivce na mysl.

Druhého dne oznamoval posel z úřadu po chalupách, že Vašek Frýdův stal se knížecím hajným a že má neobmezenou moc nad lesy kolem Vrchleb.

Mýlil by se, kdo by myslel, že ve Vrchlebích nastaly bouře; bylo tam jako v hrobě. Vrchlebáci se znali a viděli nyní, že Vaška k tomu dohnali jen křivým podezřením, neboť toho by se nebyl nikdy dopustil, kdyby se ho nebyli dotkli tak citlivě. Jen Suk, který ležel se zavázanou hlavou, tvrdil, že Vašek přec jen Loudu udal a když se uzdravil, dovedl to zase ostatním namluviti, že stal se hajným ze zisku. Z lítosti jakési pojala nyní Vrchlebáky nenávist k Vaškovi.

Vašek často litoval, se se přenáhlil. Mnohdy už byl hotov pánům se vším praštit a vrátit se mezi své, ale hned zase poznal, že už je pozdě. Znal postavení své, že si není ani hodinu života jist. O smíření nemohlo býti řeči, jen o mstě mluvily obě strany. Tak stalo se, že Vašek ustavičně vzdaloval se od svých, oni že pak viděli v něm svého největšího škůdce. (Dokončení.)

Slovanští rapsodové národní. — V tak živé, bezprostřední pravdě, jako u národův slovanských, zejmena u jižních a pak u Rusův, nevystupuje národní epika snad nikde. U Srbův jest to věci všeobecně známou — slepec a gusle a píseň o kraleviči Marku jsou věci tak jednostejné, že nelze odděliti jednu

od druhé. Co u civilisovaných národův sbírky literární, biblioteky, to jsou národům slovanským tito bardové, neboť v nich chová se od pokolení na pokolení to, co jest jiným národům literatura, způsobem nejživějším. Obyčejně ni jediný z těchto slepcův neumí čísti ani psáti; to co povídá, nemá z knéh, nýbrž to čerpal z onoho bohatého zřídla, jež možná nazvati mysli, duší národa a které nelze vyčerpati jako nelze zvážiti moře.

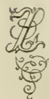
To jest o srbských, bulharských atd. národních pěvcích vůbec známo. Méně víme o rapsodech ruských a tuť nám velmi vhod přichází s poučením zvěčnělý Hilferding, který z vlastního názoru zaznamenal, co při rapsodech svého národa shledal.

Jest to věcí podivuhodnou, kterak národní ruský rapsoda vesměs zachovává charakteristiku osob v odříkávané písni jednajících. Rapsodové ovšem nejsou vesměs jedné ceny: najdeme je po celé škále, od nejukrutnějších hudlařů až k pravým mistrům, patrně uměleckým jemnocitem nadaným. Sbírka básní, kterou si po nich opišeme, podobá se galerii obrazův, v níž táž řada předmětův opakuje se dvacekrát, třicetkrát v kopiích, počínajíc od nejkrásnější kresby až po ošklivou mazanici. Ale nechť jest kresba jakákoliv, umělá aneb přehnaná: každá fysiognomie v této galerii zachová své tahy, které jsou její typem. Kníže Vladimír nevystoupí ani jedinkrát jinak, leč jako vladař dobrého srdce, ne vždy spravedlivý, jinak ne příliš mocný. Ilja Muromec vždy jest silák, ale při tom povahou klidný, v sebe důvěřivý, skromný, bez vychloubání, bez afektace a přece vždy úcty hodný. Dobrynja vždy vystoupí jako vtělená dvornost a ušlechtilost. Slovem: typickost jest v ruském epu v té míře vypracována, vyjádřena, že každý tento typ stal se všeobecným, nezměněným majetkem lidu.

Sedlák ruského severu, jehož paměť přechovává tyto epické básně, zná netoliko jisté všeobecné neurčité představy poetických hrdinův, nýbrž on zná především živé tahy jejich povahy. Neboť jednotlivosti těchto národních zpěvů bývají u rozličných rapsodů velice různy a často nemálo znetvořeny; ale zmatek a znetvoření nikdy netýká se osob jednajících. Jest tudíž skoro jisto, že u zachování a u odkazování a dědění epických látek nepůsobí pouhá paměť, nýbrž mnohem více a důležitěji také jakýsi poetický takt.

A v skutku, jeť k tomu třeba ohromné paměti, abychom mohli odříkávati, lépe odzpěvovati bez přestávky poemata, jichž pouhé odříkávání trvá dvě tři hodiny. V tom ostatně spočívá také jedna z příčin, proč epická poesie v národě musí se ztráceti v poměru, v jakém šíří se znalost písma a průmyslového vzdělání. Rapsod musí míti paměť, která není ničím jiným tížena. Rapsodie národní jen v tu hlavu se vměstnají neporušeny, v které ještě není žádného mudrování z knéh a která nemusí se mořiti vypočítáváním rozličným, kterak by snadněji vydělala. Paměť jest tedy ta jediná síla, o které rapsod myslí, že jest činná při reprodukování básní. Kdo má paměť, může býti rapsodem, tak soudí. Že také individualní jeho tvořivost má při tom podíl nemalý, toho nedomyslí se ni jediný rapsod. Zavolejme si kteréhokoliv „zkazitele“, ihned poznáme, že po vědomí svém neumí býti autorem. Tak jak jeho otec, děd zpíval, tak chce zpívati zas. Zmizelo-li cos z jeho paměti, vynechá to, anebo povídá to v próse. Kdybychom mu sebe důkladněji podali obsah toho, co vynechal, nikdy k tomu se neodhodlá, aby to rytmicky urovnal, ačkoliv při jednotvárnosti epického slohu nebyla by to věc příliš nesnadná. Řekneme-li jim to v próse, řeknou nám, že není možná povídati to zpěvem a co jim jednou z mysli vypadne, ni jediný snad nedovede vlastním přičiněním přibásniti.

Ale v hlavní věci, v charakteristice, nemýlí se ni jediný.

Z Džámího písní milostných.

Nechtěj na mé srdce velké hoře svésti;
lehko rozbít sklo, je spojit těžko jesti.

Při loučení neříkej mně: „Přijdu zase.“ —
Na tom že se loučím, mám já bolů dosti —
nechtěj tedy přidati mně strastí nových,
bych se trápil, čekaje tě s toužebností.

Nepyšni se tím, že moudrým zvou tě pánem jiní;
možná, že jen hloupost druhých rozumným tě činí.

Nemá v mysli Lejla, když před námi vlasy zaplétá si,
zbavit koho smyslů, ukázat chce jenom výsost svojí krásy.

I kdyby otcem, matkou slunce, luna byly,
nikdy by dítě, jako ty jsi, nezplodily.

Tělo tvé nad růži rosou posetou je jemné,
roucho tvoje jako listí jasmínové jemné.
Není těla, jemuž tak by roucho krásně padlo;
není roucha, v němž by, jak tvé, bylo tělo jemné.

Všecky trampoty a hrůzy,
co k nám přišly s nebe,
neznají snad jiných hospod
nežli, srdce, tebe.

Mých slzí toky nikdy
se luně přede zraky nedostanou ani;
a přece není noci,
bych slzy v očích neobracel k nebes báni.

Mně na zem k nohoum svým nech složit hlavu mou,
když na tvém klíně pro ni odpočinku není přáno;
a pás si zhotov z vláken duše mé,
by jednou aspoň obejmouti tebe bylo přáno.

Blaze těm, jenž čisté mysli, mezi sebou láhev,
popíjejí rubínové, jež jim skytá láhev.
Jest prý ze závisti k rubínovým rtům tvým krve plna,
tak se aspoň ke kohlíku tajně znala láhev.
Když se tobě klaním, proud se krve v oči z srdce hrne,
tak to také činí, nachyluje-li se láhev.
Kouzlem duše tvé je učiněno sídlem srdce moje
právě tak že místem pěnným se stala láhev.
Nechtěj pokoušeti srdce moje slovem příkrým,
nikdo též o kámen tvrdý neuráží láhev.

Šťasten, komu tíseň lásky tvé se s krví promísila.
Ve vzpomínce na tě klid má, touhou v něm se budí síla.
Chrámem kde je oko tvé, tam modliti se nepřestává,
a kde ústa tvoje číší, tam se na opilství dává.

Pro souhvězdí jasné, jež z tvých svítí tváří,
nové musím místo najít v kalendáři.

J. Brandeis.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Přirozené kouzelnictví. Mladeži československé podává Hanuš Zlívecký. V Hradci Králové u Lad. Pospíšila.

Fr. St. v Žd. — Mýlite se, pane, myslíte-li, že by pěstováním bibliografie stal se náš list zajímavějším. A přísnou, vědeckou důkladnost v článcích nepěstuje náš list proto, že jest právě listem beletristickým, a v tom nemůže býti poučná stránka leč potud, pokud jest také estheticky pěknou, zajímavou. Ráčíte ještě trvati na svém, že přibráním těch dvou rubrik teprva pak by se „Lumír“ vyrovnal jiným časopisům cizojazyčným? Byli bychom žádostiví zvěděti, které tím myslíte. Nudí-li Vás však „Lumír“ přece, račte svým drahocenným perem přispěti, aby bylo nudy méně — nevylučujeme nikoho, ale jenom ne mluviti na plano! To nudí nejvíce.

G. H. v P. — Račte zaslati.

Redaktoři a vydavatelé: Vítězslav Hálek, Jan Neruda. — Tiskem dra. Ed. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepočetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873. Číslo 26.

Hanuša.

Památka z moravských zřícenin. Od *Žofie Podlipské.*

(Dokončení.)

Nosiči stoupali do výše, kráčeli statečně, Hanuša jim nepřitížila zmítáním se. Tiše tu ležela jako holubička, velkýma očima sledovala přízrak. Hle, její ochrance ze skály byl nad ní, již nebyl tak vysoký, zvolna se skláněl, proklouzával pod vysokými jedlemi, jeho šedé rukávy byly rozestřeny nad Hanušou jako baldachin. Viděla skrze něj do vrcholů stromů, viděla kmitající se hvězdy, duch letěl průzračně, něžně, utěšeně nad ní. Viděla zakuklence, jak ji odnášejí a nestarala se, kam ji nesou, byla mile unavena.

Myslila na sluje plné krásy, nad nimiž se vznášela, na nebeskou bránu a nevěděla jasně, myslí-li na tišnovickou, či na tu, jež tady na blízku do skály vede.

A zase slyšela tu píseň jako tehdáž, když tudy s Madlenou bloudila: „Hanuško, děvuško“ a viděla horu Květnicu nad Svratcavou, tu zelenou louku, seno na ní a milé družky kolem sebe.

Nic netížila ji pouta, necítila jich, ležela tak krásně na nosítkách a dívala se na ducha s ní táhnoucího.

Prudce postavili nosiči své břemeno a zašeptali jakési proklínání. Hanuša pozvedla hlavu, poznala i toto místo. Byliť nad Propastí.

Hledala vzdušného mnicha, ducha zavražděného poustevníka, o němž byla slýchala, že pocestným se zjevuje. Byl zde. Vypnul se v celé šířce řasnatého průhledného roucha nad propastí. Hvězdy skrze něho jen tím jasněji svítily a žádné postavy pitvorné, nic zlého ani škaredého nevylézalo z hlubiny zemské.

Vůně lesní vystupovala z ní, cosi lákavého zdálo se slibovati svobodu, úkryt, bezpečí, cosi sladce omamujícího poutalo mladistvé údy děvčeti účinlivěji než provazy pochopů. Cítila, že cosi pracují, připevňují na nosítkách, ale nestarala se, co to. Pak náhle zatemnilo se před ní a vlídný poustevníkův duch zmizel s bolestným povzdechem.

U ní stál hrozný převor.

„Připrav se na poslední hodinku. Pomodli se, pokud tvá kacířská modlitba stačí. Budeš spuštěna až uplyne čas, který ti dám na tři otčenáše a deset zdrávasů se skály do Propastě. Tam budiž bůh duši tvé potměšilé, lživé, přetvářené milostiv. Tys podváděla všecky, děda, matku, ženicha, ředitele tvého svědomí, tys obelstila všecky. A dnes jsi se opovážila rouhati se nejsvětější Marii panně. Jako věřící, jako kající Majdalena oslňovala jsi i sluhy páně. Oni se ti kořili, viděli v tobě budoucí patronku, ale mne jsi neošálila. Odkrýval jsem v každém pohledu tvém hadí plemeno tvých úmyslů. Tys myslila jen na své pikharty u lože dědova, při modlení růžence, jim chystala jsi příbytek na hradě a na tvých panstvích. Nás byla bys odbyla, zaprodala a s těmi Adamity bohu se rouhala ve skrytosti skvostných komnat. Oh! Svatý Dominik mne osvítil, jeho pochodeň posvítila mi na tebe, poznal jsem tě, falešné plémě. A nikdo mně nechtěl věřit, každého jsi oklamala. Nuž volej, volej své pikharty na pomoc, ať slezou za tebou do Propastě, ať rozdrtí tam své proklaté lebky. Nyní vyšívej zlaté sáčky; opravuj erby dominikánův, maluj svaté obrázky rouhavou rukou, ty nevěřící duše, jež ani v život věčný nevěříš. Nevěř, nevěř! Spustím tě až k samým vratům pekelným, abys měla blíže. Hladem umoř se tam a volej svého nepravého boha na pomoc. Chtělas vládnouti na hradě! Tu ho máš ten hrad; či není vyšší ta skála boskovského hradu věže? Tam vládni si, budeš tam paní jedinou, slavnou, budeš ležeti na zeleném koberci, skalní čeleď tě bude hlídat co četné tvoje služebnictvo. Svedla jsi sluhu páně, chtělas míti krásného ženicha, tam najdeš také nějakého mezi rohatou čeládkou. Jen jdi, jdi, ve jmenu satanáše.“

Hanuša neodpovídajíc, nekřičíc, nebráníc se, neprosíc za milost, poslouchala. Nic ji nebolelo, nic se nebála, nic nedivila se. Slyšela jen každé slovo té hrozné řeči. Její popravčí obával se, že snad omdlela, že snad necítí jeho mučení.

Zadrápal svou ruku jí do vlasů tázaje se: „Slyšelas?“

„Všecko jsem slyšela,“ odpověděla, jako by ze sna mluvila.

„Tedy rychle, ať nás dlouho nepohřešují; chci býti dříve v klášteře než páni na zámku.“

Nosítka pohnula se; silnými pažemi mrštěna vyhoupla se nad pokraj propasti. Hanušino tělo vyšinulo se tím odrazem zpola z nosítek, k nimž vazba toliko ji poutala.

Tak vznášela se jako ta víla lesní nad hlubinou v zelených aksamitových cestovních šatech kožíškem premovaných. Vidrovku s hlavy byla již ztratila, dlouhé vlasy spustily se jí, jako by ji dolů táhly. Zamhouřila jen oči, mlčky, oddaně, bez obrany dala se spouštět do lůna země, do ohromného hlubokého hrobu. Žertva byla dokonána.

XXV.

Noc je nad propastí, do níž tělo bez vlády spuštěno bylo. Hvězdy zírají do ní a nabývají nevídaného lesku a velkosti. Je znáti otvorem vysokým, jak putují nebeskou

báni. Ta, co stála na kraji, již popošla a zvolna kráčí dále. Jakási podoba z ní shlíží dolů, podoba-li to panny Marie, nebes královny?

„O Marie, Marie, matko milosti, sem vymrštila mne ruka tvá? Tak plníš slib svůj, ženichu mému daný? Nemodlila-li jsem se vroucně k tobě? Či je pravda, že nepřijímáš modlitby než jak růženec předepisuje, ze srdce opravdového nesměla jsem se pomodlit? Tys mne slyšet nechtěla? Modlitbou mou opovrhuješ, nemilosrdna jsi ke kacířům. Měla jsem celá býti tvou, byla bych nyní v náručí Valterově."

Hvězda putovala dále, zašla za úzký prostor. Ale jiné hvězdy z hlubokosti nebes vytočily se rejem. „Byla jsem pohankou, klaněla jsem se ženě, matce Kristově, ani jí ne, nýbrž modle jakés divotvorné. Bůh jediný pravdy a milosti odvrátil tváře ode mne. Jeho ruka spustila se ruky mé. Octla jsem se ve tmách, viděla jsem strašidlo, pozbyla jsem rozumu."

Tak vystřídaly se myšlénky v bytosti myslící jako ty světy na nebes báni.

„Aj, což se pohybuje? Zdaž dráhy hvězdné či propast, lůžko mé? Jsem také hvězdou v lůně hvězdy země. Bloudila-li jsem, bloudí má hvězda se mnou. Byla jsem upřímná, přijmi tedy, věčnosti, tělo i ducha mého ve svůj klín. Vzdávám se vám, nevyzpytatelné mocnosti. Přijměte kacířku a pohanku, jsem obojí. Valtere, dobrou noc."

Zamhouřila oči a hvězda země, jíž u ňáder spočívala, jako by k sobě ji přitulila. Spěchalať dráhou za družkami oběžnicemi, obracela se k milenci slunci s dítětem človčkem v náručí . . . . . .

Zatím hledali Hanušu v Boskovicích. Paní Liborie starostlivá o chotě, jehož byla cesta unavila, přijedši do zámku, dala po klíčnici Hanušu žádat, by se postarala o posloužení hostí. Valter byl přemohl již omámení zábrdovským vínem způsobené. Byl velmi starostliv, jak se omluvit milostné nevěstě, jež byla dokonale zavládla jeho srdcem, jejíž zbožnost byla každého povznesla.

Přijed a dověděv se od vrátného, že Hanuša posud nepřijela, čekal u brány a pouštěl kolem sebe povoz za povozem. Přirachotil poslední, po Hanuše ani vidu. Již tu byly všecky, vrátný chtěl spustit most a padací mříž. „Slečny tu ještě není!" okřiknul jej Valter v hrozném rozčilení.

„Ale kočáry jsou všecky doma," řekl vrátný tupě.

Valter napřáhl ruku, stařec jen se uhnul pádné ráně. Valter spěchal do zámku, hledal a přeptával se.

Ve velké rytířské síni byla večeře na velké tabuli přichystána. Hosté byli shromáždění, nikdo však nevstoupil mezi ně, aby je posadil, pohostil. Všickni divili se. Brzo zpozorovali také zděšení na služebných, přebíhajících ve zmatku.

Rozneslo se, že Hanušu pohřešují. Převor přišel z kláštera, též on poptával se s úzkostí a podivením, kam slečna se poděla.

Valter vraziv do síně uvrhl se na sedadlo. Jen chvíli váhal mezi hostmi. Vzchopiv se pádil zas ven. Vybouřil do siré noci s několika služebníky na koních. Ráno vrátil se zoufale. Kde všude byl, sám nevěděl. Bylo jen jisto, že prohledal kde co, že nemiuul žádnou hospůdku, že prohledal premonstratům v Zábrdovicích klášter, že v městečku Boskovicích vše na vrub spřevracel. Zastavil se i před bratrskou modlitebnou. „K té mají páni dominikáni klíče a ostatně v ní straší," řekli mu sluhové.

Valter rozbil jedno z malých okének. Nic nepobádalo jej k dalšímu hledání, v chvatu bral se dále.

Nemyslil jinak, leč že uvěznil převor ztracenou dívku. Obával se, že mu nebude chtít ukázat tajných skrýší klášterních. Ale mýlil se; převor lituje jej pravil, že mu odpouští v takové chvíli urážlivé podezření. Udeřil-li jej Valter v pravé líce, že nastaví rád levé. Odhalil mu tajné nitro kláštera. Valter přišel bledý a zoufalý ze své prohlídky. Nemohl již ani mluviti. Své Hanušy nenalezl, ale bledé utrápené tváře kajících se mnichů v podklášterní pouti rozbouřily mu krev.

Což trápila-li se podobně kdes drahá dívka?

Též na hradě podnikl prohlídku. Musili mu otevříti hladomornu, odvaliti kámen z otvoru podzemního, on volal do neosvětlených, nevzdušných hlubin její jmeno. Nic neozvalo se v odpověď. Snad byla mrtva. Neustal v horlivosti a dal se spustiti do hrozného vězení, z něhož nikdo nevyváznul, kde hrozný hlad a šílená hrůza utrápili. Valterova pochodeň byla prvním snad světlem v tom pekelném prostoře. Mrtvola posledního vězně byla natažena u jeho nohou mezi kostmi dřívějších úpějících obyvatelů. Tento dotrpěl. Milosrdná smrt odňala jej trapičům.

Ještě bledší vysoukal se Valter nahoru po laně. Unaven padl v pokoji na postel hlasitě vzlykaje. Zámek byl pobouřen, hosté rozjížděli se, pan Bohuše modlil se a jeho tvář byla žlutá jako z vosku. Paní Liborie ležela na kolenou a proudy slzí nezanikaly jí. Vše bylo zmařeno, sbouráno, sesuto, co ji blažilo, več doufala. Pryč byl ten jarní vánek, ten krásný sen. Zmizeti beze stopy, nepochopitelně!

Paní Liborie nepodezřívajíc nikoho z násilí, obávala se nějaké svévole Hanušiny. Znalať ji podivínskou, uhodla spíše než Valter vnitřní její boje.

Zatím přitáhli dominikáni z pouti Křtinské se zpěvem a v průvodu četného lidu boskovského, jenž byl přenocoval v předdvoří a v chodbách zábrdovického kláštera.

Nejmladší novic, člověk mladinký, mléko a krev, s tváří nevinnou, s pohledem přímým, opravdu zbožným, nevešel s ostatními do kláštera, nýbrž obracel se k zámku a žádal mluviti s paní Zástřizlovou. Když časně ráno ze Zábrdovic se ubíral, zastoupil mu jakýs hluchoněmý cestu a podával mu psaní. Nápis svědčil paní Zástřizlové.

Liborie vzala je. Poznala krásnou ruku své milované schovanky. Nebyloť tak krásně a něžně psáno jako obvykle, ale bylo na spěch a bez náležitého náčiní. Líbala drahé tahy své dcery, otevírala je nedočkavě, úzkostně i radostně.

„Milostivá, přelaskavá paní," bylo tam psáno. „Nejsemť hodna Vaši milosti, ani lásky pana ženicha svého. Nemohu mezi vámi meškati. Nepátrejte po mně, vypátravši mne, musila byste mne vydati církevnímu soudu. Moji soudruhové mne odlákali mezi sebe. Jsouť to pikharti, doufám že budeme za několik dní za hranicemi. O, nestíhejte nás, nevydejte nás spravedlnosti. Ruce i nohy líbá vám neposlušná a nehodná vaše nevděčnice."

Paní Liborii vypadl list z ruky. „Nedám, nedám jej Valterovi čísti," myslila si, ale tento již byl vstoupil a již čtl padělané řádky.

Ani jemu ani Liborii nanapadlo, kdyby bylo psaní opravdu od Hanušy, že by byla jinak psala, jinak jednala, že by i uprchnouc mezi pikharty, nic o nich nevyzrazovala. Neviděliť hrubé léčky, v níž oba se chytili. Valter sice nezapomínal na nepřátelství dominikánů k Hanuše a ke sňatku jeho. Vnitřní cit poukazoval mu pořád pravou cestu i nebyl by se minul pravdy, kdyby ji byl sledoval. Avšak

k tomu nestačila jeho povaha, velkých citů i velkých skutků neschopná. Nebyl s to, aby vytrval dlouho v bolu o milenku. Byl záhy unaven svým řáděním, již jej omrzelo blouditi po krajině, hledati, postrádati a plakati. Valter uměl snadno zapomínat. Jesti to umění v některých okolnostech. Vpravil se tedy u nevyhnutelnost skoro lehčeji než paní Liborie, ano měl slova útěchy a oba oplakávali milené druhdy děvče, jako by byla zemřela. Usnesli se, že ji nedají stíhat, že skryjou zprávu nebezpečnou před pátery i před panem Bohušem a oba vzali si na svědomí nezakročiti proti pikhartům. Zůstali pohromadě po té poradě, sdílejíce bol a stesk.

Valter probouzeje se k jasnějšímu vědomí, jal se bolestně želeti ztracených s Hanušou nadějí na velké dědictví, na štěstí, na něž tak hrdým býval, za které tak vroucně panně Marii byl děkoval.

Nahlas naříkal, že obětoval nevděčné dívce postavení, že mu nelze více do řehole se navrátit, že je zničen co do nadějí veškerých. „A já jsem myslil, že mne miluje!“ bědoval. Při poslední úvaze opět pochyboval o pravdivosti listu i události, bylť až příliš přesvědčen o své svůdnosti. Avšak prvější nejistota tak se mu byla již zprotivila, že přijímal na zdař bůh a bez přemýšlení raději horší jistotu listem podanou. Chvílemi hlasitým steskem si ulevoval i říkal, že mu nezbývá, leč cestovati do dálné ciziny.

To lákalo hojnější slze z očí Liboriiných. „O kýž byste tu zůstal aspoň vy, jen nějaký ještě čas. Měla jsem za to, že nebe mi darovalo dceru i syna. A já mám tak náhle osiřeti zde.“

Valter se zmírnil slíbiv, že nebude spěchati od ní. Starý Bohuše nedověděv se o listu nepídil se také po žádném vysvětlení. Hanuša byla pryč. Žádného oživení tedy, žádného potomstva. Jen tichý němý hrob na zemi, a za hrobem? Jemu bylo nyní zas, jako by žádné rozhřešení moci nemělo. Žádná zpověď sebe vroucnější jej neukonejšila. Snad truchlil on, ten chladný nepohnutý kmet nejbolestněji o ubohou uprchlici.

XXVI.

A tu se z lesních kdesi skal
stařeček nevídaný vzal:
šedivé vousy po kolena
to tělo vloživ na ramena,
v jeskyni je nes.
— — — — — —
A ránu k ráně přiložil
a v rukou oheň zas ožil,
a v jeden celek srostlo tělo,
jako by vždycky bylo celo,
bez porušení.

Erben. Zlatý kolovrat.

Když Hanuša v opravdovém zanícení před sochou panny Marie byla poklekla v kostele křtinském, viděli ji také starý vousáč o žebrácké holi a žebračka s podvázanou tváří. Ta žebračka uchopila se rukávu starého průvodčího.

„Hospodine na nebesích, ona se rouhá,“ šeptala přemáhajíc hlasité vzlykání. Před kostelem sklesla na zem pod rozložitým bukem.

„Co se lekáš a divíš?“ pravil stařec stoje o hůl opřený. „Není-li to tvoje dílo? Tys tomu chtěla, tys ji donutila k přetvářce anebo k zpronevěření. A bůh mne slyší, že bych raději byl, aby opravdu tak se modlila, než aby to byla bývala komedie na všecky přítomné nastrojená.“

Madlena zamyslila se. „Hospodin vede a zkouší nás nebezpečnými cestami,“ vzdychala pak, „kýž bych s ní jen několik slov promluviti mohla. A ty, bratře, hleď ji posilnit, bude-li možno k ní se přiblížit.“

Oba poutníci hledali místo, kde by pobyli přes poledne. Madlena nebyla jen na oko žebračkou, byla skutečně o všecko oloupena. Jí však nezáleželo na obživě tak, jako na výsledku Hanušina postavení. Proto neodhodlala se opustiti místo.

Dvířka ve sklepě jejího domu vedla k podzemnímu průchodu. Tento dům byl majetkem mnoha pokolení jejího rodu. Tajný průchod byl tajemstvím, které bývalo obyčejně jen nejstaršímu členu rodiny známo.

Ona prošla chodbou dosti dlouhou, úzkou a nevysokou, až vrazila na konec. Namakala dvéře, které se daly tak lehce vyrazit jako první. Byla opět ve sklepě.

Bylo jí třeba nyní velké opatrnosti, aby svou přítomností v cizím stavení povyku nespůsobila. Do sklepa vnikalo trochu světla otvorem. Madlena popocházejíc tam, omakávajíc stěny zpozorovala, že její zrak zvyká temnu. Soudila, že venku se rozednilo, bylyť dlouhé dni.

Pozvolna rozhlížejíc se rozeznávala, že je sklep naplněn nářadím, v přístěnkách bylo viděti skříně, lavice táhly se kolem zdí, uprostřed byl stůl. Po jedné straně vedly schody do značné výše. Ona vystoupila po nich a vystoupivši, shledala dvířka nízká a silná, vedle nichž visel na stěně klíč. Madlena naslouchala klíční dírkou, hluboké ticho panovalo.

Odvážila se otevřít. Vykročila. Stála v zatmělé síni prázné, poprášené, pusté. Dvéře byly v dřevěném vykládání, stěny zandané, neznatelné. Madlenu to všecko upokojilo. Navrátivši se do podzemní síně, zavřevši za sebou uhostila se v ní. Rozkřesala křesadlem jsouc opatřena, ješto na útěk se byla připravovala. Tu viděla na postranním stolku náčiní ku psaní. Olověným písátkem psala několik řádků na silný papír, na zdař bůh Hanuše.

Po tomto neočekávaném zdaru nabyla silná odhodlaná ta žena síly, obratnosti, bystrosti téměř nadlidské.

Jako vítr vracela se chodbou ku svému stavení, aby přezvěděla, co tam se děje. Posud byl požár, nikým nehašený, v plamenech vysoko šlehajících. Sousedé přikvapili, chtěli pomáhati, hasiti, ale kněži odháněli je. Starý žebrák nedávaje si brániti, vrhl se do plamenů. Nikdo nemohl jej zastaviti. Snad byl šílený, či byl měl úmysl zachrániti ženu, odsouzenou, aby za živa uhořela anebo inkvisici se vydala? Jisto je, že se nevrátil. Shořel v plamenném hrobě, do něhož se byl svévolně uvrhl.

Byl to Ctibor, jehož byl přilákal požár. On spěchal přímo do sklepa kouřem a plamenem, doufaje, že tam najde Madlenu, kteráž právě přicházela. Odvedla jej rychle nazpět do nové skrýše, pobořila klenby, zapálila dvéře, zatarasila vchod navždy.

Ale Ctibor vyznal se dobře v místnostech Madlenou odkrytých. Byla to stará uzavřená modlitebna bratrská, svrchu již popsaná. Nebyl věděl o jejím spojení s Madleninou chatou, znal však jiný tajný průchod. I zmizel po něm šťastně, aby Hanuše lístek dohodil a zatím pracovala Madlena silou dvou mužů na poboření a zatarasení vchodu.

Byla to zoufalá poslední již obrana proti veřejnému útisku, jakou provozovali Ctibor, Madlena a Hanuša v poměrech zde líčených, jaká se ozývala podobně po jiných koncích vlasti co poslední zmítání omdlévajícího na smrt tělesa.

Ctibor neměl již vůle k novým útokům a pokusům, nahlížel marnivost jejich. Jeho zmítané, zmařené, neuskutečněné snahy rozluštily se mu k stáru v lidumilnost čistou,

v přemítání i přemýšlení, sprosťující se co možná předsudku veškerého.

Zatím byla Hanuša tenkráte vyšinuta na výši moci společenské, s níž byla v každém smyslu do hluboké propasti svržena.

Madlena ubytovala se v tajné podzemní síni bývalé modlitebny, kam Ctibor měl přístup. Oba učinili tam přezajímavé a drahé nálezy.

V tomto úkrytu byla zachráněna četná knihovna bratrská, všecka díla, jež knihopis zaznamenal a mnohá jiná, nyní již na věky ztracená, upalováním jesnitů vyhubená. Ctibor zaplesav čítal v nich, prohlížel je a zachvíval se krutými obavami, aby i tyto spisy nezahynuly.

O jak ráda byla by Madlena Hanuše dopřála, aby do této tajné čítárny zavítala!

Po vyklízení tohoto sboru bratrského, po uzavření jeho místností, která až po dnes tak smutně a něme na cestu kolem ní se táhnoucí hledí, zbyla tedy ona podzemní síň, do níž bylo opatrně uschráněno, čemu záhuba hrozila.

Můžeme domýšleti se, že stíhaný sbor bratří v této místnosti neodkryté se scházíval bez pochyby skrze chaloupku Madleninu, v popel již obrácenou.

Ctibor stal se živitelem uvězněné, pokud co nasbíral neb vyžebral. Již musil odříkati se své vznešené samoty na hradě blánském. Byl to jeden z omylův jeho života, že myslil s ním býti u konce. Nikoliv, musil býti nyní teprv otcem, opatrovatelem, musil hledati znova vezdejšího chleba za tu, jíž mu osud a spojení duševní v náruč vložili. Proklouzával nepoznán, žebrával, slova nepromluviv a kdo jej dvakráte neb třikrát viděl i obdaroval, měl jej již v lásce. Lidé měli jej za pološíleného, což mu dodávalo sympatie. Ještě nebyly tehdáž minuly časy, kde lid považoval žebráka za jakousi posvátnou osobu, boje se božího hněvu, kdyby mu dárečku odepřel; kde se domníval, že by to mohl býti kouzelník, neb jaký svatý či anděl neb dokonce bůh na pozemské pouti v žebráka proměněný.

Nejen úctu, ale i lásku jevívá lid k žebrákům. Jsouť mnozí oblíbení, co hosté rádi vídáni, jich vypravování, průpovídky, prostá zkušenost a znalost světa sloužívala druhdy v osamělých krajinách na místě žurnálů. Živý časopis býval vítán jak nyní vítáme objevení se oblíbeného listu v kruhu rodinném.

Ctibor i Madlena prožili snadněji i utěšeněji při žebrotě jednoho, při uvěznění druhé tento čas, jímž jsme sledovali děj náš, než Hanuša uprostřed nádhery a v náručí lásky. Jí byla udělena úloha nemožná a proto hrozná; neboť duch i cit lidský nechtě nemožností znát, obětuje jim nejdražší na světě.

Žebrák a uvězněná žili tedy utěšeně, kochajíce se v pokladech před nepřátely zachovaných. Čekali a čekajíce si oddychovali. Pozorovali zdaleka Hanušu, Ctibor co anděl strážce, kdyby klesala neb pronásledována byla; Madlena co živé svědomí její, stojící na stráži, aby svou víru neporušila. Uchopili se příležitosti křtinské pouti, aby, možná-li, s ní promluvili. Madlena odvážila se poprvé po uhoření své chaty na denní světlo a mezi lidi.

Oba sledovali obřady pouti, Hanuša nebyla přístupna, netušila jich přítomnost. Bylo po požehnání, boskovští páni sedali do vozů, Hanuša zbývala skoro osamělá. Její ochranci byli jí na blízku, chtěli již k ní; tu vyskytl se převor, který odjížděje s ní, ji unášel. Madlena mrštná nyní jako děvice nadeběhla jim lesní stezkou, viděla, že nejedou za jinými, viděla, jak Hanuša se brání. Spěchala nazpět ke Ctiboru, který však již ji byl dohonil.

Sešli spolu z lesa na úvoz, po kterém málo kdy vozy jezdily. Byloť poutníkům těm nočním, podzemním, pod společenstvem se ploužícím snadno sledovati čerstvých kolejí povozů tohoto únosu. Sledovali je až k Macoše. Jich chůze ovšem se nevyrovnala úprku pekelné výpravy. Než došli k cíli, byli zločincové s prací hotovi a dávno přes hory i doly. Byloť již ráno.

Pod Macochou bylo viděti zřejmě zastávku, zajíždku. Pak táhly se koleje dále směrem k Boskovicům. Ještě nebyla Hanuša probrala se ze mdloby druhé, která sledovala na první omráčení, když Ctibor a její bývalá pěstounka vchodem tehdáž nepovědomým do jeskyně k Propasti vešli; týmž vchodem, který vídala Hanuša ve snách, nazývajíc jej „Porta coeli.“

Ctibor odvážil se sám příkrým svahem do Propasti. Posud nevěděl, najde-li, koho hledá a hádal-li právě mysle, že byla Hanuša do Propasti vržena. Nemýlil se, tu ležela posud ve mdlobách. Ranní svit ještě nevnikal do hlubiny, z níž i za dne bývá hvězdy vídat. Poustevníkova louč osvětlovala vlhkou, travnatou, bujně obrostlou propast. Místečko rozkochané, vlažné, tajemné, šplouncháním vody podzemní jako v naslouchání překrásných pohádek ztrnulé.

Ctibor ovinuv náruč kolem nehnutého těla a vzlykaje až se skály otřásaly, tisknul je k prsoum svým. Přitiskl ústa k ústům jejím, aby skoumal, není-li v nich jiskřičky dechu. Políbení to bylo první po čase .... jakém? Čí ústa zahořela na posledy pod tou pečetí lásky? Dále, dále. Poustevník nepamatoval nic takového. Líbaje zkoumal a našel. Lehké zavanutí oblétlo jeho vlhké oči. Žití, žití, přemilostný zjeve v říši všehomíra staveb a zřícenin! Kdož by tě s pláčem radostným nevítal, na prsou tlukoucích tě nezahříval!

„A tu se z lesních kdesi skal,
stařeček nevídaný vzal.“

XXVII.

Dovoleno budiž mi, abych připomenula pověsť, kteráž se vynasnažuje vysvětlovati jmeno „Macocha“, jak Propast asi půl druhého sta let se nazývá.

„Tvrdá macocha zavedla svého pastorka do lesa, kde do propasti jej svrhla, ukazujíc mu tam jahůdky. Děcko však bylo zachráněno a jmeno macocha krutě potupné uděleno propasti, kteráž ho ale v tom případě nikterak nezasluhovala.“

Dívajíc se do zeleně šťavnaté hloubi Macochy, zkoušela jsem bájku jinou, uváděje ji ve spojení s podzemním průchodem Macochy, který jakýsi stařeček před dávným časem ještě pamatoval. Dokud byla Propast tímto průchodem přístupna, odvažoval se do ní lid, tam mnohá švarná děvice trávy nasekala, některá dobrá babička hub neb jahod nasbírala. Kdož ví, co tam vše bývalo k nalezení.

Když pak najednou úrodné lůno země se zavřelo, chodba se zasypala a zelené bohatství nitra uzavřené, nepřístupné a přec tak lákavé nahoru zíralo, tu přezděli lidé „macochy“ té zemi nepřející, pyšnící se v aksamitu svých trávníků, v drahokamech skalních jeskyň a dětem svým toho všeho upírající. Neboť bolí člověka nejvíce, najde-li uzavřené nitro tam, kde lásku hledal. Proto se soudí nejpřísněji v lidském mínění o macoše. Vždyť postavila se na místo matky tam, kde očekáváme zdroj neunavné, neumořitelné

lásky. — Také luzné nitro Propasti je nitrem matky země. Je Macochou.

O světe nesmírný! Myslím na pláč tvých sirot, na macechu tu nenáviděnou, jejíž postava se plíží dějinstvem, která svých pokladů rozkládá a jen oblíbeným dítkám vyvolencům dopřává, utrhujíc bez srdce sirotě velké bídného trpícího lidu!

Hanuša otevřela oči. Byla v té krásné jeskyni mezi bělostnými krapníky, na něž nemohla zapomenout. Viděla Madlenu, Ctibora. Paměť vrácela se jí s prouděním nového života v žilách. Brala ruce svých ochranitelů do svých, tiskla je k prsoum, k čelu, k očím a vzdychajíc zakrývala si tvář. Madlena byla zatím nahrabala steliva a upravila choré dívce lůžko.

Když se Ctiborem na ně ji chtěla připraviti, cítila Hanuša velké bolesti. Byla krutě poraněna. Spuštěna jsouc do propasti, byla se narazila o hrany skal, prudce dopadla, ješto lana nosidel nebyla stačila na celou hloubku propasti. Byl to div, že ještě žila. Krutější smrti nemohli si kati její vymyslit. Uvázavše, poranivše, omámivše ji, přece ji nedobili a takto měla zahynout ve zdlouhavých mukách.

Že by mohla přijíti pomoc Hanuše v této pustině, bylo příliš báječné. Převor se jí nenadál při vší podezřívavosti své. Vždyť hloubky Macochy nelze ani dohlédnout a byť bylo nahoře i slyšet kvílení trpící dívky, nebylo lze do hloubky se spustit leda s nebezpečím života. Převor to všecko již ani neuvažoval vida účinek padělaného listu. Nestaral se dále o bolesti, jež byl způsobil. Ani spánek mu nerušil jeho čin.

Jak jinak vyčítala si Hanuša, ležíc bez vlády a s bolestmi, každou sobeckou radost, každé uchýlení se od pravdy, každé nepatrné zprovinění! Vše kladla sobě za vinu, viděla i v nynějším útrpení následky vlastních činů. Volala k bohu z bolestné duše, aby jí a lidstvu pravdu věčnou zjevil. Její víra nepodplatná klonila se proto k pochybnostem a v těch bývalo jí, jako by byla štvána od domu k domu, nemohouc přístřeší pro svoje smýšlení nalézti.

Jaký to rozdíl s chladným převorem! Jeho nesklonila žádná pochybnost, víra jeho byla příšerná, dávajíc mu záhubnou pochodeň dominikánského erbu do ruky, aby jí hubil a pálil — ku slávě boží..

Ctibor i Madlena byli jedinými lékaři těžce poraněné dívky. Usnadňovala jim práci statečností. Žádné sténání neznesvěcovalo svatyni podzemní, po jejichž lepých stěnách a klenbách její zraky těkaly. Jak byla s to, aby promluvila, opakovala jim řeč převorovou, která ji do hlubin Propasti byla doprovodila.

Dříve již byli oni jí pověděli, jakým způsobem ji mohli zachrániti. Madlena musila jí mnohonáctekrát opakovati své zachránění z požáru, o podzemní modlitebně, o knihách. Hanuša vysvětlila také svůj zbožný pocit před pannou Marií, své zmítání náboženské. Ctibor nedopustil Madleně, aby ji dost málo kárala. O, jakým byl lékařem duše! Jaké to hodiny útěchy trávila chorá dívka při jeho rozmluvách! Zapomínala na bolesti, na osudy, nehody a neštěstí.

Ctibor povznášel ji o stupeň výše v rozhledu žití lidského, poznávání volného, vynesl ji do krajů myšlenek, jaké tehdejšímu věku zářily v kruzích vzdělanců, co jinde zuřily vzteky temných bouří fanatismu. „Porta coeli," zašeptala někdy Hanuša s úsměvem a pamatovala na své dívčí sny, na prostoduché tušení své mladosti. Snášela oddaně dlouhou chorobu.

Nastala zima, v jeskyni bylo však teplo; Hanuša na nic si nestěžovala, po ničem netoužila, se vším byla spokojena. „Valtere, dobrou noc," byla myslila v propasti, když mínila umírat. Mělať za to, že proň umřela, že snad přece v té jeskyni skoná. Byla tak spokojena s krásným hrobem svým! Ustýlala si v něm jako zádumčivý její děd. A někdy polosníc mínila býti mrtva již a toliko duch její, zdálo se, že těká ještě kolem propasti a po jeskyni. Někdy tázal se duch, neměl-li by Valtera jíti navštívit. Nač jej děsit, vždyť to nebyla více ona, jeho krásná Hanuša, ale bledý stín, který by prohlásili páteři za pekelnou stvůru, proti němuž by táhli procesím, s kadidlem a s modlitbami.

První dni své choroby myslila, že Valter bezpochyby se domnívá, že vlci ji přepadli; že ji hledal nadarmo a nyní že s paní Liborií o ni truchlí. Později rozešlo ji to jinak. Snad dovedl převor na ni vinu dokázat a ohlásil směle její popravu. Pak nebyla ani oplakána. Myslívala si, že by byla měla láska Valterova jeho kroky řídit, že by ji byl měl najíti. Ona byla by rozryla půdu kolem kol, kdyby on se jí byl ztratil, tak blouznila. I porovnávala, to však právem, vroucí oddanost Ctibora i Madleny s láskou Valterovou, která činů a obětí pro ni neměla.

Ctibor byl unešen její tichou oddaností, kterou podporoval svým učením, pro kterou k ní přilnul co otec k dítěti, v níž ji udržoval stále. Méně byla ta oddanost Madleně po chuti. Byla by si přála přese všecky překážky vítězit a Hanušu uvésti nazpět do sídla šlechtického. Zpočátku, ač velmi brzo na to pomýšlela, bála se o tom promluvit. Hanuša náležela více smrti než životu. Pozvolna vítězil však život přece a Madlena již zase se vzpínala k činům. Nabízela Hanuše, že dopraví lístek Valterovi, aby věděl, že žije. Hanuša odpověděla: „Kterou rukou chceš, abych mu psala?" Posud měla ubohá obě ruce v obvazcích a na své mladé nohy vstáti nemohla.

„Nuže budu mu psáti já," odvece Madlena.

„Co mu budeš psáti? Že jsem živa? Jsem ovšem zde a mluvím s tebou; budu-li však kdy zas pohybovati se? Ne, Valter nenajde více, co ztratil; ať myslí, že jsem mrtva."

„Ale tvé dědictví, tvé postavení, tvůj děd, paní Liborie, která tě opravdu milovala."

„Nad tím stojí dominikán na stráži. Teto, nech ať je to pro mne ztraceno. Věř, že bych vám nebyla mohla býti ochranitelkou; kdo ví, neochráním-li vás lépe v chudobě, v bídě, v pronásledování. Nech mne v jeskyni, vždyť bez toho z ní nemohu sama vykročit a pak je mi zde dobře, jako bych byla opravdu zem již opustila."

Tím zadumávala se Madlena. Vše zdálo se jí ztraceno. Zádumčivost té spravedlivé duše byla smutným divadlem. Trávila v jeskyni u Hanušy předouc, Ctibor žebral aneb prodával přízi Madleninu, odnášel sem do té podzemní svatyně knihy z modlitebny a při tom jako by mladnul. Jemu naopak nezdálo se nyní dokonce, že vše je ztraceno.

Jak jinak trávil zimu letošní než loňskou! Letos neztratil paměti, vše bylo mu jasno, čas i prostor, přítomnost i minulost. V loni žil odloučen jako nyní Hanuša, ale života proud znova jej strhl, jeho bytost zas roztála. Poprvé jakživ seznal slasti rodinného svazku, předrahé starosti o milované osoby, oživnul zas a uvěřil, že vše jiné také oživne co hyne a tuhne.

Teplo a mrazy střídají se i v životě lidském. Z mládí jest mnohému z nás zima a k stáru připluje jeho loď do pásma teplého. Ctibor nebyl více sám. Dostalo se mu najednou společnosti lidí i knih. Nebyl více bez budouc-

nosti, měl učelivou, duchaplnou žačku. Tato žačka byla ovšem jen zpola živa, zmrzačena, ale nikdo jako Ctibor nevěděl, jaký v ní duch.

Madlena dlouho mlčela o některdejších plánech, umlkla se svým návrhem, by Valterovi zprávu dodala a přece nedalo jí. Po kolika nedělích zas řekla: „Nebuď málomyslná, Hanušo, pravá láska neptá se na nemoc milenky, Valter zajásá, až uslyší, že jsi mezi živými, potěší se tvým pohledem, dej mu přece zprávu.“

Hanuša hlavou vrtěla. Přemýšlela dost a dost o pravé lásce. Promíjela Valterovi, že jí nebyl schopen, blažila se upomínkou na lásku jeho ať byla jaká chtěla. Ale doufat, jak věci se měly? Svěřit mu tajemství Madleny a Ctibora? Nikoliv. Takové důvěry v něho nemohla míti. Netoužila více sdíleti s ním strasti a slasti. Byla by mu musila obětovat své přesvědčení a nejmilejší přátele. Nikoliv. Milovala ho posud, ale nebyla to láska všemohoucí, všeobsahující. Nebyl to bůh lásky, byl to jen krásný odlesk jeho. Osvětloval mladost její, ale neživil svou září úrodu srdce, nevyloudil květy ducha a citu, nebudil sílu a neznámé mocnosti ve hlubinách duše.

Nyní poznávala též jeho zištnost, která byla lásku jeho řídila a podporovala. Odpouštěla, vždyť ani ona nebyla prosta úmyslů. Nahlížela to všecko, bylo to pletivo vznešeného, sobeckého, tvrdého a někdy jen neskonale měkkého, něžného. A upomínka na to poslední přetrvala vše. Ale navrátiti se?!

Ptejte se umučeného, chce-li se mu znova se naroditi, mladým býti, marně v budoucnost doufati a znova katům vydánu býti.

XXVIII.

Duše stárnoucího pána Zástřizla týrala se víc a více od zmizení Hanušy. Obzor muže toho zatemňoval se co den, co noc. Někdy doufal, že si přece zde již odbývá část budoucího očistce. Nemyslil na Hanušu, tím méně mluvil o ní, ale temný a mohutný cit ji pohřešoval. Neustále zdálo se mu, že se otevírají pekelné tlamy, rudé požáry šlehaly v jeho obraznosti. Všecka muka inkvisice objevovala se mu, jako by naň byla nalíčena. Nyní nesměli kněži ani na minutu jej opustiti. Střídávali se u jeho lože jako vojenské stráže. Vídal mezi jiným též propast jakousi přehlubokou, a cítíval, jak do ní padá. Dopadnuv, v úzkostech hrozných zíral pak z hlubiny k nebi a viděl na místě nebes báně železná vrata, výšinu nedobytnou, milost boží zavřenu, nepřístupnu. Probral li se z mrákotného snění, rozpomínal se, že byl navštívil co mladý ještě muž jeskyně sloupské a Propast proslulou. V té propasti byl sebe viděl ve snách.

Nebylo to nic divného. Jeho znepokojená mysl těkala nestále po upomínkách, zachycovala se maně zde i tam. Žádná velká myšlénka neřídila hejna šotků, rodících se z poblouzeného citu, z obav, z nedůvěry v sebe a u věčné dobro. Divnější bylo, že týž sen tvrdošíjně se vracel dnem i nocí, ve bdění i ve spaní, že jej sto svěcených růženců nezahnalo, že jej trápil nade všecko. Tak pronásleduje nás někdy nápěv, pořekadlo, veršík, ano i zvuk jediného slova. Líčitelka tohoto duševního rozpoložení byla kdysi po celou zimu pronásledována obrazem mostecké věže pražské, aniž ten obraz jaké souvislosti s jinými upomínkami měl. —

Ta propast a pořád jen ona. Nikde, nikde z ní východu. O průchodu jeskyní nevědělo se tehdáž. Teprv později byl tento odhalen a lidu znám.

Každý den tázal se Zástřizl, jsou-li již cesty trochu schůdny a zajímalo ho velmi, vypravoval-li mu kdo, jaké je povětří. Byltě počátek jara.

Paní Liborie považovala tyto otázky za jakési blouznění. Nebyloť již ani souvislosti v jeho řeči ni v myšlení.

Pan Valter byl na cestách, však očekávali jej, že v letě se vrátí. Poupátka pukala, hora zelenala se, květy rozvíjely každoroční pozdravení krásy se vzkázáním, aby lidé na ni nezapomněli, aby nevděčně od bohyně nejdobrotivější se neodvraceli, že má lidstvu mnoho, přemnoho ještě odhaliti a poslední slovo že ještě nepromluvila.

Z jeskyně, z „brány nebeské“ mezi jarní mech fialkami prodchnutý, křišťálovými pramének prosáklý, pod mřížové baldachiny oživujících stromů vystoupila Hanuša, z obou stran podporována. Vstávala poprvé. Jediný vděčný dlouhý pohled obejmul krásnou dolinu. „Jsem živa, na svobodě a příroda je tak krásna. Srdce ji musí milovat, musí v ní na bolest zapomenout.“

Celá rodina bratrská přestěhovala se z jeskyně na letní byt, to jest do věže blánského hradu. Hanuša byla radostí dítětem, když tu věž zase spatřila. „Oh! Jak jsem zde dobře se vyspala na mateří doušce, brzo tomu budou dva roky. Jak nerada loučila jsem se odtud,“ tak zpomínala nahlas a umlkši zpomínala tiše dál na bělouše za skalou, na krásného prince, syna slunce . . . .

Již Madlena nepředla sama. Umělé ruce Hanušiny zkoušely, zdali se neodnaučily práci dlouhou zahálkou. Vládly zas jehlou i perem v zátiší za světem, za inkvisicí, v lůně samoty.

Pan Bohuše poručil, aby uchystali nosítka, musí prý do Křtin na pouť, to okolo Propastě. Bál se jí, ale musil tamtudy, mělo to býti pokání nejtrapnější. Nic platno mu to vymluvit, chlácholiti jej neb mu to zapovídat. Již byl na cestě a malý průvod hnul se s ním. O, jak se modlil, jak stírala mu paní Liborie s čela pot!

Byli u Propasti, slunce zasahovalo toho jara poprvé snad až dolů v těsný žleb. Skály byly zaplaveny potůčky srčícími s hora dolů. Výkřik chraptivý, mdloba. Pan Bohuše spatřil skalního mnicha. Všickni jej viděli a uháněli dále k rozkazu paninu, ale nikdo nebyl viděl, co spatřil pan Bohuše krom zjevení se mnicha.

Byla to Hanuša v zelených šatech, kožíškem lemovaných, jež zjevivši se, nepochopitelně hned ve skále zmizela. On více nepromluvil, do Křtin ani se nedostali s umírajícím nešťastníkem. Vrátili se jinou cestou domů. Po tři měsíce trval zápas smrti a bylo to tak hrozné, že po celém kraji pověst o tom se roznesla. Ve všech kostelích celého panství bylo modlení za ubohou duši posledního Zástřizla.

Náhle se utišil. Cosi podivného se stalo v noci. Jakýs šustot zámkem se ozýval, dvéře otvíraly, zavíraly se neviditelnýma rukama, do ložnice pana Zástřizla to vešlo jako větrů vání, lampa shasla, sluhové boží utekli. Byli to té noci náhodou dva mladí dominikáni.

Do rána nalezli pana Bohuše mírného, bledoučkého, oddaného jako nikdy před tím. Jeho vnučka byla se s ním až do rána modlila, nikoliv na růženci, ale z toho srdce v pravdě zbožného. Jakás nepochopitelná moc vnukla jí slova útěchy, důvěry v milost boží a věčné nepřekonatelné lásky. On měl ji za ducha její babičky. Bylo mu nevýslovně blaze. Hanuša se Ctiborem byla ve studui zmizela po prázných chodbách.

Ctibor vynesl svou žačku vysílenou a mdlou na pláň, kde posud bývalé číhadlo poskytovalo psancům hospodu.

Madlena čekala tam na kolenou v modlitbách. „Nuže, jsi paní na Boskovicích?“ volala na vracející se Hanušu zdaleka.

„Ani jsem na to nepomyslila,“ řekla dívka, jež potřebovala odpočinku. Madlena nebyla k upokojení. Bylať doufala, že touto noční výpravou Hanuša a tudíž věc bratrská půdy dobude.

Hanuša byla šťastna, že vlila balsamu v útrapy dědovy.

Při své tajuplné návštěvě v zámku byla nahlédla též do komnaty Valterovy. On byl nazpět ze svých cest. Meškal na zámku.

Hanuša utišivši děda a vyklouznuvši zas k Ctiborovi, jenž po chodbách co pravý rarach s jakýmsi nevídaným humorem si počínal, vzala jej za ruku. Pošeptala mu prosbu. On svolil a Hanuša otevřevši dvéře zjevila se Valterovi.

Ta chvíle musila rozhodnouti mezi nimi na vždy. Pozná-li ji přese všecky obavy ze strašidel, pak, ó pak bude všecko možné! Ale Valter vykřiknuv počínal si jako bázlivá žena. Byl dříve již poděšen hlukem zdánlivě nadpřirozeným a pověstí po zámku rychle roznešenou, že straší. Tu vidí Hanušu bledou, průhlednou, slabounkou, jako by to byl stín její.

Okamžitě byl na kolenou a zaklínal ducha. Hanuša zmizela, zaklínání účinkovalo. Či je to možná, aby milující osoba obrazu oplakávaného předmětu se děsila?

Převor byl totiž rozhlásil, že Hanuša na cestách zahynula mezi pikharty a cikány. Valter i paní Liborie musili žel bohu se vyznat, že Hanuša nikdy nezapřela svou náchylnost k této věrouce. A poslední vroucí její modlitba k Marii panně snad byla loučením se se všemi, mezi nimiž pobyla u víře katolické.

Mezera, již ona byla zůstavila v srdci Valtera a Liborie, byla tedy již vyplněna. Zjevovala se pozdě. On po ní netoužil tak, aby ji byl chtěl sledovati do říše duchů jako Orfeus Euridiku. Ji pak urazilo i znechutilo se jí jeho nemužné chovaní. Uprchla z tohoto místa s přáním, aby ho více spatřiti nemusila.

XXIX.

Tiše skonal pan Zástřizl. V rakvi, v níž tolik byl přetrpěl, v řeholním oděvu s růžencem v ruce, obrázky svatých obklopen, byl pochován slavně a při četných modlitbách ve sklípku u dominikánů.

Bylo to v červenci. Za několik měsíců na to byl Valter pánem na Boskovicích, k čemu mysl jeho se nesla. Stal se manželem paní Liborie. Ona mu odevzdala všecko panství a putovavši pěšky z Boskovic do Křtin, obětovala svůj statek Jesenec na vystavění nádherného nynějšího chrámu poutnického. Takového štěstí již se nenádala, taková milost s nebes hůry byla s to, aby za všecko ji odměnila. Nejsouc ničím již vázána povolila citu po celý život neuznanému. Věnovala Valterovi všecku lásku svoji. Stala se otrokyní jeho, slepě konala vůli jeho, v zanícení dívala se na jeho kvetoucí krásnou tvář.

Valter byl ženichem na světě nejrozmilejším. Kdyby byla bývala jeho nevěsta krásnou mladou dívkou, nemohl vroucněji se jí kořit. Paní Liborie musila uznat, že nebýval nikdy ani Hanuše tak přítulným. Miloval nyní již jen to jmění, jež Liborie mu zosobňovala. Myslil zcela upřímně, že ona mu je příjemnou.

Toť bylo jezdění k sousedním šlechticům, do Olomúce, do Brna! Žádný zlatohav ani kment, zlato ni drahokamy nebyly drahé dosti pro vzácnou paní nevěstu. Chlubil se s ní před celým světem. Jí šla hlava kolem. Ona, jež byla pomýšlela na to, že si dá po příkladu mužovu rakev shotoviti, aby v ní poslední dni svého života strávila, nyní byla mladicí, milovanou nevěstou, středem zábav, předmětem obdivu a závisti!

Valter pozdvihoval svou krásnou, hrdou hlavu. „Jsem pánem, to vše je moje.“ Jak jej vábila vyhlídka s rozkošného altanu boskovského hradu!

Cosi jen mu vadilo na hradě, po jehož panství a vládě tolik se nabažil. Strašilo tam. Dával jej mnohonáctekrát vykrápět a vysvěcovat. Dominikáni sklonili šíji před novým pánem, jehož jako Hanušu odkliditi nemohli. Byliť obdařeni pánem Zástřizlem a přáli si, aby panstvo se neodstěhovalo z tohoto zámku. Byli tedy úslužní a starostliví velmi o zažehnání duchů. Ubezpečovali nového patrona, že nyní již nic strašiti nebude. On přece nedůvěřoval a mnohou noc trávil v dominikánském klášteře pod všelikou záminkou.

Méně pamatovala paní Liborie na noční strašení. Její štěstí bylo tak bezúhonné jako důvěra její v boha. Přičítala ten nepokoj duchův zápasům svého ubohého chotě. Co on spočíval v kryptě, zajisté i duchové se upokojili.

Jednou, když k večeru Valter opět do kláštera zavítal, shledal se v chodbě s převorem o samotě. Tento kněz býval obyčejně nemluvný a hrdě nepřístupný. Nezdálo se nikdy, že by Valterovi přál a tento vyhýbal se mu úmyslně. Tohoto večera oslovil jej převor sám po vzájemném pozdravení a Valter nemohl vyhnouti se, aby s ním neporozprávěl.

První otázka týkala se zdraví Valtera, pak paní Liborie. Pak tázal se kněz, jak Valter se cítí spokojen krásným majetkem, jak se mu daří se správou, až se mohl ptáti, není-li zas v zámku o nějakém strašení slyšet.

Valter lehce odmítal otázku. Cítil se až příliš sketou v této záležitosti. Jindy vždy žertovával o zjevení duchů, smál se visionářům, ale co viděl na své oči Hanušu právě jakoby živa byla, nebylo mu do žertů, nechtělo se mu ani o tom povídati. Nikomu nesvěřil se, koho byl viděl. Přiznával se jen, že slyšel hluk po chodbách.

Převor nedal se mýliti ani vykrápěním uspokojiti. Trval na svém, že musí býti tajný průchod do zámku a soudil na rotu pikhartskou, jež tamtudy do zámku se vkrádá. Vždyť byli mnozí členové rodiny boskovické i ze Zástřizl pikhartům ochranci! Myslil, že jsou Hanušini soudruzi zmizením jejím znepokojeni, že snad prohledávají zámek a žaláře jeho, pátrajíce po ní. Krátce uchyloval se od skutečnosti o něco málo ve svých domněnkách, které celkem svědčily o velkém bystrozraku.

Ačkoli mu záleželo jednak na udržení víry v duchy u laiků i méně zasvěcených kněží, přece uznával za nutno, vyvésti budoucího pána na Boskovicích na cestu, po níž by bylo lze ubrániti se tajnému podrývání vydobyté, opanované půdy od neznámých odpůrců.

Ješto máme právo nahlížeti co možná na dno pohnutek osob naší povídky, naskytuje se nám otázka, jak se věci měly s převorem a byl-li on vší pověry prost a ducha zcela osvíceného? Náležel mezi zasvěcence diplomacie kněžské. Znal tajné stroje, jež oživovaly sochy a obrazy svatých, věděl jak se činí zázraky, uměl sám citovat duchy a znal průchody a podstať jejich. Nebylo lze jej oklamati. Byl osvícen v těchto věcech. Pak zatemnil se najednou jeho obzor. Ohromné mračno stálé a nepohnuté obkličovalo další osvobozování se jeho ducha. Bylo to mračno despotismu. Opanovat lid, nedopouštět, by jen myšlénkou se uchýlil od kněžovlády, to bylo jeho účelem, to splynulo s ideou jeho, již o bohu si činil. Bůh i vláda, sobectví a despotismus

splynulo v jedno mračno nehybné a neproniknutelné světlému pokroku. Nepochyboval, neváhal, svědomí nikdy jej nehnětlo, bylť ustálen a peven, ukovaný to ocel.

Valter naopak kolísal se časem. Upíral někdy nadpřirozené úkazy jen proto, že jich nebyl viděl a vida neskoumal již nic a věřil.

Byl by mohl státi se časem druhým Bohušem, kdyby jej nebyl chránil jiný čas a světský jeho proud, v kterém si liboval.

Převor tedy pravil k němu: „Milostivý pane, mám za svou povinnost promluviti s vámi o záležitosti těch duchů. Nevěřím, že by to duchové byli, známť zjevy nadpřirozené. Ty mají jiné cesty. Stojím vám za to, že v tom vězí rouhání se bohu. Víte-li, že myslil pan opat, že vy jste dělal strašidlo, když poprvé panu Zástřizlovi se zjevilo vnučku mu vnucujíc? Vy jste tu dívku miloval, chtěl jste ji míti za choť. Vy přál jste si býti zde pánem, tak se to osnovalo, či mohlo osnovat. Vy jste nebyl podvodníkem, ale podvedeným. V zámku musí býti tajný východ. Hanuša je mrtva. Důkazem toho je, že ji nemohou více nastrkovati. Znepokojili tedy zámek, vnikli k umírajícímu pánu, co zamýšleli, není jasno. Posud nevíme, podařilo-li se to. Nemůžeme to tedy rozeznati."

„Tedy musíme východ hledat," odvece Valter rychle jsa usvědčen.

„Musíme hlídat a na stráži stát," dodal převor, „musíme proskoumat i lesy, abychom přišli zvěři na stopu." Radíce se takto, procházeli se dlouhou, klenutou chodbou přízemní.

Víme, jaký rozdíl činí den a noc v našem smýšlení, jak se rozptylují ve dne naše noční obavy, chmury a vidiny. Nejen zvenčí i uvnitř střídá se nám den i noc. S Valterem stal se takovýto převrat.

Vysvětlení převorovo pomohlo mu více na nohy než zaříkávání a vykuřování kadidlem. Souhlasil se všemi domněnkami a zabral se do té věci tak živě, že mu to již v klášteře nedalo. Navrátil se téhož večera do zámku.

Paní Liborie, jež posud obcházela zaměstnávajíc se přípravami ke sňatku, byla mile překvapena, když se dověděla, že pan Valter na hrad se vrací. On tvrdíval, že odcházívá z útlocitu ke své nevěstě. Proč byl by se navrátil, leč touhou po ní, útlocit přemáhající. Neznajíc přetvářky, paní Liborie nemohla nikdy v ni uvěřit. Stávala se snad směšnou, že věřila v lásku svého ženicha, ale jak by nebyla věřila, když sama cítila přemáhající vládu lásky v srdci svém. Nemohla uvěřit, že se lásce věkem meze kladou, že chladne její vřelý proud, zavadí-li o vadnoucí krásu, že mění se v ledové kry, čím vřelejší je mladost, která se stářím se stýká.

Láska jest jedna, ale zjevy její různí se do nekonečna. Divoce probleskuje co láska pohlavní, tak že protivy se přitahují, že společenské kasty se boří, sliby zdrželivosti se ztroskotávají, svazky manželské co slabé nitky se přetrhávají. Jeť to pravá bouře v přírodě i ve společenstvu, kterou tato láska spůsobuje. Neustálá to vzpoura proti všemu pravidelnému, zdánlivá libovůle přírody jako povětrné její proměny.

Liboriino srdce tříbilo se po celý život láskou neuznanou. Tato láska dosáhla nyní odměny a vrchole a byl' to hrozný klam. Posud v něm se kochala a radostně běžela Valterovi vstříc. Pokochali se, Valter nebyl dávno tak veselý, ach, jak bylo milo zasmáti se s ním od srdce.

Beze vší bázně odešel té noci do svých pokojů. Živých tvorů nebála se nic jeho bohatýrská mysl. Posvítil si do všech koutů v chodbě, v pokojích a uložil se s plány dalšího důkladnějšího prohledávání.

Jen ulehl shasnuv světlo, byl náhle zas potopen v jiný noční živel. Hanuša stála před vnitřním jeho zrakem, Hanuša krásná, milovaná, živá, přibledlá po utrpení jakémsi, ale milá a půvabná. O bože, on ji přece ještě miloval! Ona to byla, jež se mu zjevila, s ním potěšit se chtěla, již tak hrubě a dětinsky zaplašil.

Převor tvrdil, že je mrtva, jak to mohl vědět? Vždyť tvrdil zároveň, že nebylo duchů v zámku. Buď byla tedy Hanuša živa, anebo strašilo skutečně. Proč ale prchla Hanuša od něho? Připamatoval si znova vše, co se bylo událo o křtinské pouti. S uzarděním zpomněl si na své omámení, Věděl nyní, jak se to mohlo stát, jak mu bylo schválně naléváno, jak byl nucen na zdraví prázdnit koflíky. Převorova démonická tvář vystupovala z jeho upomínek, jak nad jeho hostitely bděla.

Cosi mu probřeskovalo, aniž mohl vésti důkazy. Ale důkazem podivným bylo mu převorovo tvrzení její smrti.

Nemoha spáti, utekl se na altán. Bylo již sychravo a chladno. Přece však nevydržel v pokoji. Stápěl zraky do lesů, pátraje po své předrahé.

A kdybych ji našel? Což Liborie? Třásl se rozčilením, oheň sálal mu v čele. Jak jednat, aby nepřišel znova o bohatství svoje? Jisto bylo, žila-li Hanuša, že se toulala mezi pikharty, pak nebylo naděje, že by jí zemská vláda statků ponechala. Vše zmizelo by v pokladnici církevní a státní.

Čím dále přemýšlel, tím více se přesvědčoval, kdyby i za choť jí vydobyl, že by byly statky nejisté v rukou jejích. Nevinnějším osobám bylo pikhartství dokázáno a statky byly skonfiskovány. Zase převrat v mysli jeho. Chmurná noc minula z jeho myšlení, svítal den; den to však chladný, bez jasu, bez barvitosti, bez úsměvu.

Hanuša byla živa, mohl ji najíti, posud jej zajisté milovala, on láskou k ní hořel, ale přece vracel se k nohoum obstarožní, dobře katolické nevěsty.

XXX.

Nebylo lze to zatajiti, v každé chýži o tom se povídalo, na cestě mluvili o tom lidé, ba ptáci na stromech štěbetali o svatbě paní Liborie s krásným Valterem. První dověděl se o tom Ctibor, druhá Madlena, naposled Hanuša.

Kým a kudy? Kudy pak vchází vzduch do uzavřených místností? Naši tři žebráci žili ve skrytosti, ale nebyli přece zahrabáni. Slyšeli o tom. Madlena nesla tuto ránu tíž než Hanuša, kteráž jen trochu smutnou se jevila.

Tak jest pravda, že láska sama jest krotká a jenom samolibostí se rozzuří. Té Hanuša neměla. Madlena ale tkvěla při svých vidinách a bylo jí hrozno, že se řítily její naděje. Madlena poznávala nyní, že by byla chtěla po smrti Šimonově také zemřít a jenom ta jediná myšlénka, učinit Hanušu boskovskou dědičkou, že ji držela a řídila. Cítila nyní tak hrozně bídu svého vyhnanství, marnost svých obětí.

Byla trudomyslná, nedotýkala se potravy a nechtěla více skrývati se. Zdálo se, že touží po mučednické smrti.

Všickni tři ubytovali se na čas do podzemní modlitebny v Jevičské ulici. Našli tam plnou skříň šatstva i prádla, jinde i něco peněz. Byliť na zimu i na delší ještě čas zaopatřeni.

Přiblížil se den sňatku pana Valtera z Dietrichštejna s paní Liborií Zástřizlovou. Slyšeli pod zemí slavnostní zvonění kostela svatojakubského, kde svatba se slavila.

Oni byli zavrženi, vyštváni, Hanuša pod zem sešlapána. „Jako víra naše, jako víra naše,“ volala Madlena pronásledujíc tento běh myšlének a volajíc na hlas jen ta slova, která ji nejbolestněji bodala. Proto se podobalo, jako by blouznila. Ctibor střežil východ, aby snad nevyběhla svatebníkům vstříc. Ona žádala, aby Hanuša to učinila a dlouho do noci nedala se upokojiti, když svatebníci na zámku hodovali.

Hanuša se Ctiborem bděli ošetřujíce ji. Žádná naděje nežila v Hanušiných prsou, oddanost přesmutná dodávala její tváři podoby trpící světice. A starý Ctibor doufal a činil se.

Co mohl doufat? V mladost, jež vedle něho květla byť bleďounce, v omladnutí starých pokolení v budoucích mladých, v nesmrtelnost myšlénky. Byl pevnějším než jindy, jeho jasná mysl nedala se zachmuřit, byl nezlomný, laskavý, oddaný té chvíle, k činnosti uchystaný ve chvíli budoucí. Dosavadní prohledávání zámku nevedlo k cíli nižádnému. Průchod nedal se odkrýti. Prohledávání krajiny zakázal pan Valter přísně. Byltě pevným odhodlaným vládcem.

Což mohl ubohé jemné Hanuše jiného v náhradu dát, leč že chránil její bezpečí! Ona žila a nepřišla ani jednou více jemu do cesty. Po jediném pokusu dala se odbyti navždy. Proběhával lesy sám bez jediného sluhy, ale nepotkal jí nikde. Co noc doufal, že se v jeho pokoji objeví. Nic nehnulo se v zámku. Byl pohnut vzdalováním se jejím.

Stal se pánem velkých statků, nikdo mu nemohl ničeho uzmouti, jen ona byla by mohla překážeti mu a nechtěla. Za to mohla tiše položit ke spánku tu krásnou hlavu svou.

On sám bděl nad ní. Z kláštera nesměl nikdo hnouti se bez jeho vůle a rozkazu. Její obraz oblétal jej dnem i nocí.

Dosáhnuv, čeho byl žádostiv co do statků, stal se znova zamilovaným. Nemusil se báti více o své bohatství ani zápasiti o ně, stalo se mu tedy lhostejnějším; divil se nyní, jak jindy o ně se zasazoval. Čemu jindy se kořil, zdálo se mu nyní plevou. Kdyby mu byla ztráta hrozila, byl by se zase zpamatoval z lhostejnosti.

Tím však bylo odklizeno nejmocnější soupeřství Hanušino. Jeho láska k dívce stala se chorobou, vidinou. A jak před tím po bohatství, tak bažil po ní. K čemu bohatství, nechce-li sloužiti k ukojení našich žádostí? A jaká žádost jeho mohla se vyrovnati žádosti po Hanuše? „Míti ji“, to letělo za ním vzduchem lesním, to vířilo mu kolem hlavy v nádherném hradě, to odhánělo jej z náručí paní Liborie a uváděло jej v zoufalství na lůžku v noci. Byl by jí vystavěl letohrádek v údolí, byl by k ní zanesl šperky a bohatství, byl by se s ní láskou opojoval, byl by chránil ji i její spoluvěrce.

Byla by chtěla Madlena vydati mu ji za tuto cenu? Byl by to býval hrozný boj v duši staré mravné protestantky. Kam by se byly vážky sklonily, nelze říci. Snad byla by šíleností otázku rozhodla.

Na štěstí byla střežena v podzemním příbytku modlitebny, z něhož jenom v noci na vzduch vycházeli. Za dlouhý čas vycházíval Ctibor, aby potřebné věci zakoupil v malých částech, v každém místě něco. Rychle, nemilosrdně rychle vyšla paní Liborie z klamu lásky. Neměla ani chotě, ani syna více. Valter před ní prchal. Tak vyláká někdy pozdní jeseň jarní květy, nenadálý mráz všecko spálí.

Paní Liborie sestárla náhle, šediny obílily jí hlavu jako sníh, ochuravěla litostí. Tomu neštěstí nynějšímu nevyrovnalo se žádné neštěstí jejího žití. Umírala, klesala v hrob a žádná milá ruka nedržela ruku její, žádná slza lásky nekanula jí na vlasy. Tak byla věrná a milující po celý život a žádná za to odměna, leč krutý posměch a srdcelomný klam.

Hanuša a Valter! Ty dva nejvíce milovala a oba zasadili jí ránu hlubokou. Valter trpěl také, netrpěl však dlouho. Na boskovickém zámku to nešlo více. Hanuša i Liborie mu překážely. Uváživ, že mu velké dědictví neujde, chtěl raději skromněji ale na svobodě žít.

Pronesl se reversem na hradě boskovickém daném, že na místě polovice užitků z panství přestane na 3000 zl. ročního důchodu, a že bydleti bude kdekoli se mu zalíbí kromě na hradě boskovickém neb tu, kde by paní Zuzana Liborie bydlela, nechtěje jí v administraci statků a u vykonávání pobožnosti překážeti.

Bylo to dva roky po nešťastném sňatku. Dva roky, kde čekal, nenajde-li se mu Hanuša, kde týral srdce šlechetné ženy své, kde udržoval dominikány na uzdě, kde Madlena zvolna shasínala v náručí Hanušy a Ctibora. Manželské hádky čas ten strpčovaly, neboť paní Liborie nemohla přenésti přes srdce, aby nevyčítala svému choti, že ji oklamal. Hněval-li se proto na ni, litovala svých slov, hleděla jej smířiti a nudila jej tím více.

Byla to nešťastná domácnost. Nikdy nebylo sídlo Boskovských a Zástřizlů tak smutně pošmurným. Nemohlť je rozveseliti žádný hlahol hostí, neboť každému bývalo tam úzko. Bylo tedy dobře, jak se stalo a že byl revers učiněn. Paní Liborie odstonala to a neuzdravila se úplně. Nezvala nikoho více na hrad, kdežto žila jako poustevnice. Obrátila se k chudým, jež šatila a živila. V kostele byla vídána plačící a smutná.

Těžce kráčívala k nosítkám a slzíc pohlížela na své chudé. Ještě milovala a byla upřímnou matkou.

Hanuša zahořela k ní soucitem a dětskou vděčností. „O kdybych věděla, že ji nepoděsím,“ šeptávala, pamatujíc na podzemní chodbu.

Konečně zjevila svým přátelům, nač pomýšlí. Madlena tím obživla. „O dítě, dítě, pokus se naposled, nezahyňme v netečnosti,“ pobízela ji. Ctibor tu byl opět co průvodčí a pomocník.

Jednoho dne našla paní Liborie na stolku vedle své postele psaní, v němž jí Hanuša oznamovala, že žije, kterak vše se přihodilo a kdyby jí chtěla tajemství zachovati, že by přišla ruce jí políbit po podzemní chodbě v noci. Žádala z altanu jisté znamení. To bylo dáno a paní Liborie zařídivše vše, aby Hanuša nepozorována k ní vejíti mohla, očekávala její návštěvu.

Byla to hrdinská odvážnost vůči církvi katolické, znak samostatnosti, mravního smýšlení. Přece však jest nám dodati, že hrdinství to spůsobilo zoufalství zlomeného srdce. Nasadilo vše, nemohouc ničeho více ztratiti. Odbila půlnoc a Hanuša vešla na dědičný ztracený svůj hrad.

Vypravovaly, žalovaly sobě dlouho a sladce. „Slib mi, že přijdeš zas,“ prosila Liborie. „Přijdu,“ odpověděla utěšená naděje, Hanušou zosobněná.

XXXI.

Tato okřídlená naděje jmenem Hanuša oblétala omdlévající tři staré osoby, potěšovala je v posledních okamžicích, učila je milovati život i smrt (která není leč vystřídávání věčného žití), smiřovala jich srdce. Ona, jež všeho postrádala tak mladá! Věděla z mnohých úkazů, že Valter ji hledá, našlať v dutém stromě, kam druhdy milostné listy

své ukrývali, vášnivé psaní a nabídnutí skvělého losu, svolila-li by jemu náležeti. Neodpověděla. Bylať již vázána sama sebou. Nemohla nazpět z dráhy, po níž kráčela. Její povaha byla hotova, ukována, nezlomná.

Odřekši se mladosti a radosti její, ujímala se starých a chorých. Podobně klonila se raněná Liborie k chudým a mladým. I po vlastech našich kráčel ve skrytosti duch lásky a naděje, nepodplatný zištnému cizinci a oblétá skráně umírajících otců vlasti. Pokolení poněmčující se, zapomínající na své povinnosti, vynikalo z nových časů. Již chýlilo se k době, v níž Bedřich pruský vyslovil, že jest posud česká země, avšak Čechů že není více. Energie byla do posledního hnutí vysílena ano i střežena opatrností dobrého genia, osvícenost a dějinná upomínka byla odkázána ve sluje a tajné skrýše, láska k vlasti byla neuznána a volal-li ji cizinec k sobě za kuběnu, zmizela raději zúplna. Dobročinnost objevovala se sem a tam co kapka rosy, rozsévána ženskou rukou.

Hanuša navštěvovala po mnoho neděl svou chorou přítelkyni. Často zůstala v zámku i přes den, dávajíc skrývati se ve vedlejším pokoji u ložnice Liboriiny. Až dobrá ta duše se zemí se rozloučila v náručí dcery vyvolené a věrné.

Nikdo ze služebných nevěděl, že její žití již se chýlí ke konci. Když hlídačka se probudila, viděla prchati postavu od Liboriina lože a našla paní studenou a slzami skropenou. — Hned roznesla se tedy zas pověst o strašidlech. Tu upamatovala se ta a jiná osoba, že vídala a slýchala za posledních dob mnoho neobyčejného. Mnohá byla i poznala postavu Hanušinu na rozličných místech.

Paní Liborie byla dala Hanuše klíče zadních vrátek jedné hradní věže, kudy mohla pohodlněji procházeti než nebezpečnou chodbou studnicí. Vrátka vedla do příkopu neschůdného a sloužívala za východiště na zvědy v dobách obléhání. Vedly k nim tajné schody z velkého rytířského sálu.

Tento východ byl dominikánům znám a býval od nich střežen a nadarmo proskoumán, v rytířské síni zatarasen, dokud strašidel se obávali. Nyní nevšímali si ničeho více, měliť závěť v rukou a Valter měl svůj podíl pojištěn. Paní Liborie dala vchod upravit a dále nemluvilo se o tom. Liborie i Hanuša jednaly odvážně a bez bázně.

Paní Zástřizlová byla slavně pochována vedle prvního chotě svého. Byla vyobrazena pro klášter v životní velikosti, jak v rakvi spočívá v řeholním oděvu, jejž nosila, co Valter ji opustil. Tento obraz nalézá se posud v krásném novém zámku boskovickém, který byl na začátku tohoto století na místě, kde druhdy dominikánský klášter stával, vybudován. Jest však pohozen mezi haraburdím a starými obrazy, které z kláštera zbývaly.

V jednom ze salonů nového zámku nalezají se podobizny Zuzany Liborie a krásného Dietrichštejna vedle sebe. On stal se dědicem převelkého jmění. Oženil se podruhé a těšil se v četném rodinném kruhu, meškaje v Brně neb ve Vídni. Po smrti své první manželky přišel do Boskovic. Byl přítomen pohřbu své manželky a uslyšel o opětném strašení. Nabyl přesvědčení, že Hanuša k Liborii docházívala. Obracel nyní v zámku vše na vrub a počátek vandalského boření hradu toho, tenkráte ještě krásného a pevného, byl učiněn. Co kde bylo pobořeno prohledáváním, nebylo více spraveno. Spousta hrozná strhla na krásné dědičné sídlo jako povodeň. Nenalezl ničeho, studně byla zasypána a chodba k ní navždy ucpána.

Ani po krajině nezjevilo se stopy více po pikhartech a spanilé Hanuše.

Madlena skonala brzo po Liborii; skonala v blouznění, že jest Hanuša paní na hradě. Lid vypravoval, kterak bylo viděti v nočním šeru tajuplné postavy na hřbitově mrtvolu pochovávající. Ráno nebylo však stopy po čerstvém hrobě. Byla to doba strašidel. V literatuře i podání lidu vykvétal tento druh vypravování. Podivné zjevy podávaly podnětu k bájkám rozmanitým. Modlitebna pod zemí byla taktéž zamčena a žádného v ní nebylo více ruchu leč v obraznosti lidu. Vchod k ní nelze více nalézti. V téže obraznosti posud strašila světélka v oknech, hlasy a šustot ve stavení. V ponikevském údolí zjevuje se posud poustevník, po hřbitově boskovickém u kostelíčka všech svatých bloudila dlouho prý prostovlasá dívčí postava a v boskovském hradě kvílel hlas z hladomorny. Někteří obyvatelé onoho kraje cestujíce po Čechách viděli prý mladou krásnou ženu dětmi obklopenu kdesi v horách krkonošských v osamělé chaloupce u lesa. Muž její byl uhlířem. Mnozí tvrdili, že začazená tvář jeho kryje podobu povědomou muže výtečného, pro pikhartství pronásledovaného. Stařec asi stoletý pomáhal mladé ženě chovat rusovlasé dítky.

Tato žena byla prý na vlas podobna někdejší slečně Zástřizlovně. A ten stařeček, jenž tolik přečkav ještě neumřel, zdál se v pravdě „hlídati svět“.

Knihy z modlitebny zmizely také. Těch nespatřil z pozdějších nikdo, ale duch jejich zjevoval se národu v dlouhé noci jeho mrákoty.

Šero pokrývá další události. Knihy, duchové, protestanté, Čechové zmizeli z řad živoucích. Ponikvo, jako ty ve skalách bludných! Objevovali se někdy jen a jakési tušení táhlo povětřím. Boskovský hrad byl skoro svévolně sbořen, jeho ušlechtilé stavivo bylo rozmetáno a k novým stavbám ho použito. Jeho trosky žalují to oblakům a zelenému horstvu.

Dělo se to na rozkaz pana Valtera, za jehož nepřítomnosti byli dominikáni pány na „kopci zámeckém“ po sto let.

Nyní nevidíme stopy více po klášteře. Šero jej kryje jako jiné co zmizelo. Zřícenina nad zříceninou v přírodě, v dějinách! Noha všude zavazuje o ně, vidíme stavíce, jak půda pod námi se sesouvá, ale duch lidský touží, aby obsáhnul všecko v obor svůj a upomínka bádání i pohádka vrhá se s láskou v lůno dávných zřícenin.

XXXII.

Bloudíc kolem zřícenin, sestupujíc do jeskyní a sklepů, obcházejíc bratrskou tichou modlitebnu, vídávala jsem také ducha Hanušina. Sestupoval s hor, vznášel se nad sbořeným hradem, kolem modlitebny. Vídala jsem jej po hřbitově všech svatých těkati. Posýlala jsem vroucí pozdravení do světa mrtvých, do minulosti lůna zemských zřícenin. Zavěsila jsem svoje vidění na větve historických dat, jako nové listí a volala jsem stíny zemřelých k sobě.

Sahajíc jim do svědomí, odprošovala jsem jich památku za to. Soudila-li jsem o jich činech, přilnula jsem zároveň k jich dávno minulému žití, prožila, protrpěla jsem je s nimi poznovu. Urovnala-li jsem pohnutky skutků po své vůli, přísahám jim, že to libovůle nebyla, ale tušení, v němž jsem se dala přísně řídit spisovatelským svědomím.

Loučíc se se čtenářem, loučím se s nimi. Skládajíc jim v krátkém závěrku účty, účtuju i se čtenářem. Jako o nich jsem soudila, bude o mně souzeno. Staniž se po spravedlnosti.

Darwin a drama.

Od dra. *O. Hostinského.*

Darwin a — drama! Mnohého snad pojme jakási tajemná, mrazivá hrůza, až bude tato dvě slova čísti bezprostředně vedle sebe, v tak úzkém spojení. Na vzdor zvučné aliteraci odvrátí se od takového sestavení pojmů, jako by bylo ohavnou svatokrádeží, spáchanou v posvátném chrámě krásného umění. Darwin a — drama! Což není na tom dost, — tak as sobě pomyslí — že Darwin již dosavadním, zvykem i autoritou posvěceným názorům o původu nejen zvířat, ale i člověka samého zaťal mohutnou, nezhojitelnou ránu, že nás lidi přivádí v nejbližší příbuzenství s němou tváří? Musí se jeho nauka, která sebevědomí a esthetický cit člověka tak nemilosrdně ponižuje, vnášeti i na jiná pole, nežli jest čistě přírodovědecké? Má se dokonce i božské nadšení umělcovo kaliti a ochlazovati — bratříčkováním s opicemi? — —

Takového as druhu námitky jsou běžné, poněvadž pohodlné, každý má jich nevyčerpatelnou zásobu po ruce, kdykoliv se počíná hovořiti o Darwinovi. A přece ke všem těm nářkům a obavám není vlastně ani nejmenší příčiny — přesvědčíme se o tom alespoň tak dalece, jak se to tkne předmětu našeho. Nejmenší právo však má zajisté ten, kdo by Darwinovo učení obehnati chtěl jakousi čínskou zdí, aby se z říše přírodní vědy nedostalo nijakým spůsobem do říší sousedních, zejmena aby se nedostalo do žádného, i sebe vzdálenějšího styku s tak ideálními snahami ducha lidského, jako jest na př. krásné umění. Vždyť právě to jest velkolepý význam ideí, jež anglický zpytatel poprvé složil ve své knize „O povstání druhů“ před čtrnácti lety, a které nyní již panují téměř vším vzdělaným světem, že z pravd, dávno již tušených a kuse také poznávaných, jím však poprvé v jasných a přesných, ano klasických formulích vyřknutých, těžiti může více méně každá věda, jakmile s přírodozpytem má buď společnou, nebo aspoň poněkud obdobnou látku. Darwinovo učení vztahuje se k celému názoru světovému, nejen k popisující botanice a zoologii. Již před ním byly v různých oborech uznány podobné zásady — nyní děje se to ovšem měrou rozsáhlejší a mnohem důsledněji. Tak jest na př. velká důležitost nauky o podmínkách přibývání a ubývání jednotlivců i druhů, zejmena o poměru jich počtu k množství poskytnuté jim potravy, pak o vzájemném zápasení, podléhání i vítězení opět jak jednotlivců, tak i celých druhů atd., zkrátka nauky o nezvratných přírodních zákonech, vládnoucích každým společenstvem živých organismů, pro vědu společenskou na bíledni. I snaha nejšlechetnějších lidumilů, zjednati řádu společenskému takové základy, aby se aspoň pokud možno přiblížil idealu míru a štěstí, který roztoužená poetická mysl prostonárodní klade buď do dávnověké minulosti, do tak zvané „zlaté doby,“ buď do vzdálené budoucnosti (na př. „tisícileté říše“), buď do končin, od tohoto světa neskonalým prostorem oddělených (do „nebe“), vůbec kamkoliv jinam, jenom ne do přítomného strastiplného života pozemského, — i takováto, bez odporu velmi „idealní“ snaha musí si pilně všímati „Darwinismu“, aby přírodní zákony, které jako v každém, tak i v lidském společenském životě se jeví, zužitkovati mohla ve svůj prospěch. A že jen tenkráte můžeme z přírodních zákonů těžiti, pakli je uznáváme a podrobujíce se jim také ovládáme, jest věcí příliš známou.

Proč nesměli bychom se tedy i tam, kde se o umění jedná, opírati o nové pravdy, o nové názory, plynoucí z učení Darwinova? Umění jest ovšem nejidealnější, co člověk tvoří; avšak idealnosti té rozumný styk s přírodou nepřekáží ani v nejmenším, ba jest jí spíše i na prosto nutným. Tak poskytuje příroda umělci zde podmínky jeho tvoření — odtud důležitost akustiky pro hudbu, optiky pro malířství, statiky pro stavitelství — tam přímo jeho předměty — krajinářství předpokládá aspoň jakousi zkušebnou (empirickou) znalost bylinstva, umění figuralní zase anatomie, fysiognomiky atd. Že pak všude tam, kde se jedná o důkladnou v skutku vědeckou theorii umění, dlužno ke všem těmto momentům hleděti se stanoviska nejnovějších pokroků přírodozpytu, jest patrno. V esthetické (nejenom fysikalní a fysiologické) theorii hudby nastala na př. nová epocha genialním dílem Helmholtzovým, nadepsaným „Nauka o pocitech tonových co fysiologický základ theorie hudby“ (1863); umění a věda spojeny jsou zde těsnou, pevnou páskou.

Má-li tedy některé odvětví umělecké své předměty z přírody, musí poučení o své látce zajisté hledati ve vědě přírodní; a jest-li předmětem tím (jako na př. ve valné části umění výtvarného a básnictví) člověk, musí se obrátiti přímo k oné vědecké nauce, která jedná o člověku, a sice o celém člověku, o jeho tělesné i duševní povaze, to jest: k anthropologii. Ta ovšem tvoří skutečnou část vědy přírodní, jak dalece člověk sám jest pouhým — třeba s našeho stanoviska nejvyšším a nejdokonalejším — stupněm vývoje organické přírody, kterýžto vývoj lze nepřetržitě zpět stopovati až daleko do říše živočišské. Vytrhnouti člověka naprosto z této souvislosti s přírodou, znamenalo by as tolik, jako odepříti rostlině půdu, z níž vyrůstá, na níž prospívá, do níž se vrací. Jesti tudíž zřejmo, že pokud podmínky a zjevy života jsou společné i člověku i zvířeti, platí u obou tentýž zákon. Proto musíme si vzíti za východisko všeobecnou nauku o životě, čili biologii; jakou měrou se zvláštní poměry člověka lišiti budou od poměrů, jež nalezáme mezi živočišstvem, podá se nám samo sebou, pakli jenom bude ono naše biologické východisko správné. A tak jsme již u prostřed onoho oboru přírodovědeckého, ve kterém se Darwin dodělal tak skvělých výsledků. Vyhnouti se jeho učení jest zhola nemožné.

Budiž zde tedy položeno několik zcela povšechných myšlenek o tom, jak lze pravého, na pevných základech spočívajícího náhledu nabyti o člověku co o látce básnictví, a sice především dramatického. Jenom s nevelkými změnami mohlo by se totéž tvrditi o ostatních odvětvích básnictví, snad i o uměních výtvarných, pokud si obírají člověka za látku; avšak drama stává se svou mnohostranností — účinkujeť na zrak i na sluch, jeví se v prostoru i v čase zároveň, podává vedle dojmů ryze smyslných také nejabstraktnější myšlénky — příkladem zvláště názorným, pro náš účel nad jiné vhodným.

Tak as souvisí „Darwin“ s „dramatem“. Kdo by se sestavení těchto dvou slov na dále lekal? Potřebujeme jenom trochu klidné mysli a chladné rozvahy, abychom nahlédli, že východisko naše není tak hrozné, jak by se snad na první pohled zdáti mohlo. O souvislosti tělesného ústrojí lidského s organismy zvířecími má dnešního dne zajisté již každý nezvratné přesvědčení. Souvislost co do ústrojí duševního jest třeba méně nápadná, není však o nic

povážlivější, o nic hnusnější. O tom, že se v životě zvířat ukazují nepopiratelné stopy jakéhosi, třeba dosti začátečnického, rozumného přemýšlení, rozvažování a posuzování, při němž výklad pouhým neuvědomělým „pudem“ již nestačí, nebudiž zde šířeno slov; ale vzpomeňme si, že nalezáme mezi „němou tváří“, na niž hrdý aristokrat člověk tak rád shlíží s opovržením, i takové duševní úkazy, které zasahují již přímo do oborů nejvyšších, nejdůstojnějších. Či neznáme snad dojemné příklady lásky rodinné, ba i nezištného přátelství a upřímné vděčnosti? A nestává se tato náklonnost, zejmena věrná příchylnost k člověku, někdy i obětavou? Arci nelze zde ještě mluviti o skutečných záslužných cnostech, takovým spůsobem příčetných, jako při jednání lidském — avšak jisté, ač dosud velmi skromně vyvinuté zárodky vyššího duševního života, i mravního, neupře nikdo. Lid, jenž žije ve stálém styku s přírodou a živočišstvo zcela z blízka pozoruje, ví velmi dobře, že lze též u zvířete rozeznati jakousi dobrou a zlou povahu, ano, že ji lze do jisté míry i podobným spůsobem vychovávati, šlechtiti a kaziti, jako povahu dítěte. Člověk ovšem na všechno to pohlíží jenom skrze sklo, barvené jeho zvláštními názory a považuje to za pouhý odlesk dokonalé přírody lidské, kdežto by v tom naopak spatřovati měl první její začátky a zárodky. Přenáší-li tedy naivní mysl básnická v bajce vlastnosti lidské na zvíře, musí rozumné vyšetřování vědecké jíti právě opačným směrem a stopovati i v říši duševní vývin z nepatrných, nízkých počátků u zvířete až k onomu stupni dokonalosti, jemuž se obdivujeme u člověka, stojícího co do vzdělání theoretického i mravního na výši doby moderní.

Darwin poukazuje ke dvěma hlavním momentům veškerého ruchu v živočišstvu, které ve spojení s dědičností všelikých odchylek a zvláštností jak ústrojí tělesného, tak i povahy duševní, jsou pravou příčinou proměny druhů a tím i nenáhlého postupného vyvinování se organismů dokonalejších z méně dokonalých. Ony dva momenty jsou: přirozený výběr a boj o život.

Příroda sama dbá totiž o to, aby se organismy stále zdokonalovaly. Co jest méně schopno života, co nevyhovuje dostatečně požadavkům, jež mu činí celé jeho okolí, co se nemůže přispůsobiti poměrům, k nimž jest odkázáno, to — nechť jest bylinou nebo živočichem — zajisté spíše zahyne nežli individuum silnější, v tom neb onom ohledu spůsobilejší, života schopnější. K dalšímu zachování a rozmnožení druhu přispívají tedy vždy dokonalejší jednotlivci as tak, jak se to následkem rozumného „výběru“ děje při umělém chovu zvířat. Že musí druh přirozeným výběrem právě tak získati, jako plemeno výběrem umělým, ač snad ne stejně rychle, jest na bíledni. Okolnost pak, že slabší, chatrnější organismy v zápasu s podmínkami života hynou, vede nás k druhému oněch obou momentů, k boji o život. Kdyby nebylo nižádných překážek, vyrůstal by počet jak bylin tak i živočichů do nekonečna; avšak druh překáží druhu a obmezuje jeho další množení se. Nastává tuhý boj, v němž ovšem udatnější, silnější, obratnější, vůbec jakýmkoliv jiným spůsobem výhodněji organisované individuum (nebo i celý dokonalejší druh) vítězí. Konkol bojuje netoliko s nepřízní povětrnosti a celého okolí svého, ale také s pšenicí o půdu a o vláhu, o vzduch a o světlo, zvířata zase mezi sebou zápasí o pastvu, o vodu, o bydliště. Mezi bylinami jako v živočišstvu jsou též cizopáskové, kteří se hostitelům svým odměňují krutým nevděkem, ničíce je pozvolna, což ovšem dravci činí jedním rázem. A v neustálém, s velikou převahou sil a prostředků, tudíž i s velikým úspěchem vedeném boji s bylinami i se zvířaty jest konečně člověk sám. On pleje své zahrady a pole, vyhlazuje steré druhy rostlin — aby tím výhodněji pro sebe mohl zužitkovati ty ostatní, on pronásleduje nemilosrdně všeliké dravce — aby mohl hubiti tím větší počet zvěře jemu „užitečné“; on hájí a chrání jisté druhy ptactva — aby požíraly tím větší množství hmyzu atd. Ruch v přírodě jeví se nám z valné části co urputný boj o život, a jelikož se podmínky života různých jednotlivců i druhů tisícerým spůsobem křižují, co boj všech proti všem.

A tou cestou máme se dostati k nějaké látce umělecké? — Ovšem. Ale nesmíme zapomenouti, že se zde jedná o člověka, ne o kterékoliv zvíře, že proto formy životního ruchu v tomto případě budou vedle oněch všeobecných rysů míti i své zvláštní, výhradně lidské znaky. Především dlužno uvážiti, že umělci, jenž chce představiti nějaký lidský děj, nezáleží na velkém celku přírodních úkazů, v němž jednotlivé individuum co individuum na dobro mizí, nýbrž právě na jednotlivcích, kteří se co jednotlivci platnými činí. O „výběru“, jehož cílem jest zachovávání a zdokonalování druhu, nebude zde tedy řeč, jak dalece vybírá pěstitelka příroda sama ve svém velkém hospodářství, nýbrž jen jak dalece to činí jednotlivec — ve „výběru pohlavním“, abychom užili Darwinova názvu. I tento výběr řídí se krásou, silou, obratností nebo jinou předností zvoleného individua, předpokládá tedy již u zvířete jakýsi vkus. Nebývá'ť, jak známo, boj o samičku vždy bojem fysickým, jenž na př. u jelenů, u kohoutů, u aligatorů, u mnohých druhů hmyzu atd. stává se často dosti krutým; někdy ucházejí se ptáci ve skutečném, zřízeném „pěveckém zápasu“ o samičku, která vzácnému koncertu po znalecku naslouchá a pak dle svého úsudku nejlepšího pěvce volí, jindy zase rozhoduje při volbě té krása peří, jímž se samečkové jistých úhledně barvených druhů jeden po druhém chlubí, rozpínajíce je a obracejíce se na všechny strany atd.

Boj o život, jenž naproti tomu směřuje především k uhájení jednotlivce, může z těchže příčin jen tenkráte poskytnouti látku uměleckou, není-li pouhým mechanickým, slepým zápasem se živly přírodními, nýbrž bojem, v němž se z obou stran osvědčuje individualita.

Jsou-li pohlavní výběr a boj o život vskutku hlavními momenty individualního ruchu živočišského vůbec, budou zajisté i hlavními momenty, takořka točnami všude tam, kde se jedná o jakékoliv zobrazení životního ruchu lidského, třeba v samém umění dramatickém. Ovšem musí zde poesie látku ozářiti svým leskem a povznésti ji na výši krásy. A právě zákony krásy žádají co nejrozhodněji, aby v oněch obou motivech bylo vedle všeobecného biologického základu též něco v nejužším smyslu slova lidského, t. j. pro člověka co člověka karakteristického. Vypodobuji-li totiž jednotlivce nějakého druhu, musím především hleděti, abych hlavní váhu kladl na znaky druhové a tak z jednotlivce toho opravdu učinil typus určitého druhu, ne snad nějakou všeobecnou šablonu, která by se stejně hodila i na druhy jiné, třeba na celý rod. Podává-li na př. malíř koně, nestačí mu zajisté pouhá postava čtvernohého ssavce, také ne pouhá postava jednopaznehtníka vůbec (kamž mimo koně patří i osel, džigetai, zebra, kvagga), nýbrž musí na zřeteli míti přímo postavu koně, musí tudíž dbáti o to, aby všechny zvláštní znaky tohoto druhu náležitě vynikly. Kůň sám pak bude považován za tím krásnějšího, čím více budou zjevny, čím výše stupňovány ony přednosti, jimiž jest kůň právě koněm,

a ode všech ostatních zvířat podstatně se liší; jinými slovy: čím dokonalejším bude co kůň, čím — sit venia verbo — „koňštějším“. Podobně má se to i s člověkem. Kdyby jenom ony pudy, které a pokud je má člověk společné se zvířetem, staly předmětem tvoření uměleckého, na př. básnického, scházelo by člověku zrovna nevyhnutelně nutné karakteristikon člověka a to bylo by nedostatkem a vadou již se stanoviska ryze esthetického. Bude tedy zapotřebí, aby ani pohlavní výběr, ani boj o život nepostrádal vedle svého všeobecně biologického základu i rozhodného specificky lidského znaku. Tam, kde se (dle obecného vědomí, pro kteréž umělec tvoří) člověk počíná povznášeti nad zvíře, ovšem aniž by sám přestal býti živokem, týmž základním zákonům biologickým podrobeným, tam počíná také látka básníka dramatického. Vidíme tedy, že není v tom ničehož, co by hodnotu lidskou frivolně snižovalo, pohlížíme-li i zde na člověka s přírodovědeckého stanoviska Darwinova. Nutná důslednost tohoto principu vede nás bezpečně nepřetržitým postupem a zcela přirozenou cestou i k nejvyššímu, čím se člověk honositi smí, k jeho nejušlechtilejším snahám, k jeho nejsvětějším zájmům. Neboť i kdyby nebylo pražádných mravních, společenských, vůbec vzdělanostních ohledů, museli bychom na umění, obírajícím sobě za předmět člověka, právě tak dobře žádati znaky ryzí lidskosti, povznášející naši bytost nad zvíře, jako žádáme přesné a přísné specifické znaky druhové při uměleckém podání každého živočicha, každé byliny.

Abychom však ani v nejmenším neurazili a nezavdali příčinu ani k nejmenšímu nedorozumění, chceme vzhledem k člověku užívati i jiných slov k naznačení oněch dvou biologických momentů, než jsme to dosud činili vzhledem ke zvířatům. „Výběr pohlavní“ bude se nám ve své ušlechtilejší lidské formě jeviti co — láska, „boj o život“ pak co — sebezachování.

Ze svého neuhledného smyslného kořene vzrůstá láska jako lepá bylina, jejíž korunu zdobí pak půvabný květ čisté, nezištné sympathie, nevylučující ani obětování vlastní existence a zakládající se na uznání jakéhokoliv spůsobu hodnoty milované osoby, tedy na jakémsi esthetickém soudu — ovšem v nejširším smyslu slova tohoto, zahrnujícím i ocenění mravní a intelektuelní. A tak bude i sebezachování čeliti k uhájení nejenom tělesného bytí, nýbrž i záměrů a zájmů duševních, a sice přímým útokem, činně, zrovna tak, jako pouhou obranou, trpně, a stane se tak láskou k vlastní individualitě od nejvážnějšího a nejšlechetnějšího sebevědomí počínaje až k dovršenému, bezohlednému sobectví. Toť ony dva prameny, z nichž dramatické umění váží svoje (sympathické a idiopathické) motivy. Uvážíme-li, co zde bylo dosud naznačeno, dovedeme si snadno utvořiti jakési ponětí o požadavcích, jež umělci činí látka sama co látka.

Nemá-li v uměleckém díle nastati zcela hladký mechanický postup, jenž jako jednoduchá přímka má ve své pravidelnosti sice jistý esthetický živel, avšak pro svou jednotvárnost na umělecké dílo nikterak nestačí, musí se oněm dvěma motivům naskytnouti překážky, které spůsobují příkré nebo pozvolné uchýlení se od onoho přímého směru a tím jako lámané čáry (na př. hvězda) nebo křivky (kruh, elipsa), již složitější, rozmanitější esthetický organismus možným činí. Žádané překážky ovšem nemohou ony motivy lidského jednání na prosto zrušiti a zničiti; síla překážek musela by k tomu cíli býti u porovnání se silou motivů neskonale velká, síla těchto pak neskonale malá, čímž by zajisté vznikla nesouměrnost docela neesthetická. Nastává tedy vzájemné sražení a zápasení motivů s překážkami, nastává spor čili konflikt dramatický, jenž se ovšem jako každá jiná disonance v umění náležitým, esthetickému vkusu vyhovujícím spůsobem urovnati, v ladný souzvuk „rozvésti“ musí. Máme tedy před sebou boj jednotlivce nebo jednotlivců s překážkami, jenž vede k nějakému uspokojujícímu konci, anebo jinými slovy: drama jeví se nám s tohoto stanoviska co malá, zakončená, samostatná episoda velkolepého boje všech proti všem, jenž neustále vládne jak přírodou, tak lidskou společností. Že boj ten nemusí býti v dramatu vždy také hmotným zápasem, že může býti někdy výhradně duševním, ale nikdy výhradně tělesným — o tom nelze dle všeho, co bylo svrchu řečeno o nevyhnutelně nutné charakteristice člověka co člověka, ani pochybovati.

Nemá-li se však spor dramatický státi toliko zevnější srážkou sil zcela nezávisle vedle sebe stojících, nemá-li tedy dramatický děj postrádati vnitřní, organické jednoty, musí se sporné živly setkati a sraziti aspoň v jednom společném bodu uměleckého díla: v dramatickém rekovi. Do jeho vnitra přenáší se soustředěný dramatický spor a stává se pak buď tragickým, buď komickým. Takovýmto sporem v utrobě rekově ovšem nemůže býti než spor různých, sobě se protivujících motivů, které opět vycházejí buď z lásky, buď ze sebezachování. Že motivy ty musí býti uvědomělé, plyne opět z toho, že jest sebevědomí nezbytné charakteristikon člověka. Jsou-li ve sporu závažné a dosažné povinnosti mravní, stává se rek tragickým, srážejí-li se ale toliko zájmy malicherné, nezávažné: komickým. V tak rozsáhlém a složitém uměleckém díle, jakým jest drama, není patrně jen jediného sporu; povstávať množstvím stýkajících se osob a zájmů také množství rozmanitých dramatických konfliktů, buď stejnorodých, t. j. vesměs tragických (jako ve valné části tragoedií) anebo vesměs komických (jako jen ve velmi malém počtu veseloher, frašek atd.), buď různorodých, t. j. částečně tragických, částečně komických (jako v dosti značném počtu tragoedií a skoro ve všech moderních veselohrách, v nichž nalézáme hojné vážné momenty, na které bychom potřebovali klásti jenom o něco větší váhu, abychom z nich učinili momenty opravdu tragické). Netřeba zajisté doložiti, že tragického nebo komického rázu dodává dramatu vždy hlavní, ústřední spor, jenž tvoří jaksi osu celého děje, a že se tragičnost nebo komičnost tohoto sporu zakládá zase na jakosti účinných motivů (povinnosti a zájmů), jakož i na velikosti a závažnosti cílů, k nimž jednání rekovo směřuje, nikoliv ale na spůsobu, jakým se hotový již spor urovnává, tedy ku př. na tom, končí-li fysickým zahynutím reka (namnoze docela lhostejným) čili nic.

Oba zde uváděné základní motivy lásky a sebezachování nejsou toliko vhodnými, do očí bijícími příklady, nýbrž přímo kategoriemi, celý obor dramatických motivů vyčerpávajícími. To snadněji pochopíme, vzpomeneme-li si, v jak různých tvarech a na jak různých stupních vývoje se jeviti mohou. Jaké množství stupňů vede nás na př. od lásky, která se zakládá na magickém účinku krásy smyslné (tím arci také již na jakémsi dojmu esthetickém) až k nadšené, třeba i blouznivé lásce platonické, jejíž obětavost i v nejkrutějším sebezapření vrcholiti může. Dále zde zajisté na lásce muže k ženě nebo ženy k muži nepřestaneme. Ta stává se sama bezprostředně pramenem lásky rodinné, svazky rodinné jsou pak zase základem a podmínkou všeho řádu

společenského. Tedy i lásku k rodu, ku kmenu, k národu vidíme vzrůstati z téhož kořene. Konečně patří sem bez odporu i přátelství, pokud povstává z bezprostředního sympathického dojmu cizí osobnosti a nikoli snad z pouhého nahodilého souhlasu osobních zájmů, názorů, snah atd., ve kterémžto případě jest ovšem jenom spolčením se, jehož původ hledati sluší v oboru sebezachování.

Kladou-li se snaze, osvědčiti svou lásku skutkem, jakékoliv překážky, nastává boj s těmito překážkami, co vlastní předmět dramatu. Může to býti také „boj na život a na smrt“ — avšak „bojem o život“ ještě není. Ba naopak, v boji za lásku obětuje rek často nejen svůj hmotný život, ale i své nejdražší zájmy duševní. Skutečný „boj o život“ vzniká osvědčením se sebezachování, a sice jak bylo již podotknuto, tělesného i duševního, trpného a obranného i činného a útočného. Patrně nemusí se sebezachování vztahovati vždy k celé individualitě dramatického reka; postačuje zde jediný úkon duševní, jenž dle obecného vědomí obsahuje specifický znak povahy lidské. Takovým znakem jest na př. vyvinutá, uvědomělá vůle, která se jeví v obraně co neústupnost, v útoku co vládychtivost. Na tom, za jakým cílem se beře vůle, která se právě osvědčuje, tak dalece ani nezáleží. Vládychtivý člověk žádá třeba nejlhostejnější věc, která by mu jinak nikdy nestála za vážný boj; avšak klade-li se mu odpor, nesnáší toho a podstupuje i nejurputnější boj, jenom aby odpor ten zničil, zlomil, a sice ne proto, že to neb ono chce, nýbrž proto, že to chce, a že se jiní proti jeho vůli vzpírají. V takovém případě může předmětem vůle býti i osvědčení lásky jakéhokoliv spůsobu — boj z toho povstávající jest přece jenom v první řadě bojem za vůli, tedy jenom zvláštní formou boje za (duševní) život, láska pak stojí co pouhá záminka nebo příležitost teprvé v řadě druhé. Vidíme tudíž, že se podstata obou základních motivů dosti určitě od sebe liší.

Jest na bíledni, že sebezachovaní zahrnuje péči o nejmenší naše statky, o hmotný majetek, nebo o jakýkoliv malicherný osobní zisk právě tak, jako péči o nejvyšší zájmy mravní — sem patří na př. mučednictví ctnosti — i intelektuelní — mučednictví pravdy. Každý spůsob sebezachování může se dále vztahovati též ke kruhům širším. Může se jednati o existenci nebo o nadvládu rodiny, kmene, národnosti, o náboženské přesvědčení církevní obce, o práva vrstev společenských, národů, států atd. I toto poslední není totožné s tím, co dříve bylo uvedeno při šíření se lásky na širší kruhy, tedy i na národ a na vlast. Tam jednalo se o to, aby jednotlivec osvědčil svou lásku k většímu celku, na př. k národu, zde jedná se o sebezachování tohoto celku samého; tam byl onen jednotlivec rekem a národ mohl státi docela klidně mimo boj, zde jest rekem celý národ a jednotlivec teprvé prostředně, co část tohoto celku . . . . .

Pouštění se do dalších podrobností a získání jakéhosi soustavného přehledu na základě naznačených zde myšlének bylo by podnikáním velmi suchopárným, kdyby se neoživilo hojnými příklady z literatury dramatické, které by byly mohly ovšem i to, co zde podáno, učiniti názornějším a zajímavějším. To však by vyžadovalo již podrobné a obšírné rozbory jednotlivých dramat; neboť při složitosti a spletitosti děje, při množství osob, zájmů, motivů, sporů, které bedlivější pozorovatel najde i v sebe menší divadelní hře, není vytknutí zcela jednoduchých, průhledných případů — a o ty by zde hlavně běželo — věcí, která by se provésti nechala několika stručnými slovy.

Zcela krátce budiž zde jenom ještě zmínka učiněna o zakončení dramatu, jak se nám jeviti musí se stanoviska názorů Darwinových. Jest-li děj dramatu skutečně jenom episodou velkého boje všech proti všem, dlužno patrně žádati na episodě co na části tentýž směr a tentýž úspěch, který spatřujeme na celku. Jako přirozený výběr a boj o život spůsobuje v přírodě zdokonalování druhů, tedy vývoj a postup od nižšího k vyššímu, tak budeme i v zakončení dramatu právem hledati jakýsi pokrok k lepšímu, k dokonalejšímu, a sice tím jasněji a patrněji vytknutý, čím idealnějším má drama to býti, t. j. čím více od něho očekáváme, že všechno to, co ve skutečnosti jest rozptýleno, od sebe vzdáleno a někdy jen velmi bystrozrakému pozorovateli přístupno, v menším, těsném rámci soustřediti a stupňovati dovede. Zdokonaliti se však mohou při jednotlivci buď okamžitý jeho stav — obratem ku štěstí — nebo jeho trvalé vlastnosti — polepšením — při celku pak (jenž zastupuje druh) opět okamžitý stav nebo trvalé vlastnosti — vítězstvím nebo povznešením. V těchto posléze jmenovaných případech, kdy celek (druh) ve vývoji svém podstatně pokročil, může patrně rek také zahynouti, aniž by tím harmonické zakončení děje trpělo. Ale kdyby rek docela zahynul, a takový postup k dokonalosti se nestal, bylo by to pouhé přerušení boje, ne jeho urovnání a smíření, bylo by to náhlé umlknutí na disharmonickém souzvuku. — — —

Darwin a — drama! Bude nás ještě pojímati tajemná, mrazivá hrůza, když slova ta čísti budeme v nejbližším sousedství, v nejužším spojení? Sotva. Přesvědčili jsme se, že cesta, na níž jsme vkročili, nevede přímo do esthetického pekla, do čiré negace vší krásy a všeho idealu, že theorie, která na látku dramatu hledí okem „Darwinismu“, nepotřebuje výsledky svými býti o nic horší, nežli kterákoliv jiná, že se naopak takovouto theorií každý vážný požadavek dramatiky, pokud se tkne člověka co předmětu uměleckého díla, zcela dobře vysvětliti a odůvodniti může. Jednu nepopíratelnou a důležitou přednost měla by však taková theorie (k níž zde učiněn ovšem pouhý pokus a náběh) zajisté: spočívala by na skalopevném základě přírodní vědy — a to jest také něco!

FEUILLETON.

Mezi lesy. Obrázek z podšumavského kraje od *Vojtěcha Lánského*. (Dokončení.) — Vašek mnoho škodil Vrchlebákům; znal jejich spády, všecky podniky jim kazil, udával a přiváděl ku trestu jednoho po druhém. Byly to špatné časy, Vrchlebákům sklesl hřebínek. Při vší chytrosti nemohli ošáliti ho, byl všude, a s jakousi zimničnou činností bděl na lesy. Páni byli s ním velmi spokojeni. Vaškovi to lichotilo, když mu pan správec zaklepal na rameno a mluvil s ním nejinak než s panem fořtem.

Vašek nosil se už úplně po pansku i jeho žena, a také kluka navlékl do šosatého kabátu. Ale jak se zdálo, nebyl se stavem svým spokojen; málo mluvil, chodil jen po lesích, v hospodě se ani neukázal.

Jedinou radostí byl mu kluk Jiřík. Oči měl jako trnky, vlasy jako uhel, tváře jako višně a oheň měl jako nebožtík Frýda. Celý den lítal po lesích, lezl po stromech, a matka ani nepostačovala na něho spravovati, zrovna prý to na něm hořelo. Lidé ve vsi, ač byl Vaškův, měli ho rádi; doufali, že bude z něho

druhý Frýda, na něhož dosud tak rádi zpomínali. „Snad napraví, co Vašek pokazil,“ říkávali Vrchlebáci.

Vašek měl však s Jiříkem jiné plány. Posílal jej celý rok do školy, což ostatní Vrchlebáci nedělají, nemůže to býti. Muži jdou v letě po lesích a děti musejí zůstati doma, holky pasou a kluci oškrabávají kořeny.

Jiříka to ve škole arci tuze netěšilo; často na cestě do školy zastavil se v Potocích a chytal „břínky“ a „suchánky“ až do večera, aneb vykopával polní včely. Často jej tatík při tom zastihl.

Když bylo Jiříkovi dvanáct roků, zavezl jej tatík do města a dal jej do škol. Vrchlebáci kroutili nad tím hlavou; to se dosud nikdy u nich nestalo, a pak — Frýdův vnuk na studiích! Však prý to v městě nevydrží, není tam ani les ani řeka, a v lese musil být Jiřík každý den.

Vrchlebáci měli pravdu. Jiřík byl v městě jako by ho zařezal. Málo jedl, chodil po ulicích jako by se bál, často plakal, bylo na něm viděti, že se trápí. Byl také suchý jako sedm drahých let, višně s tváří byly ty tam. Málo se učil, pořád jen myslil na vrchlebské lesy a těšil se na chvíli, kdy se zase v nich uvidí.

Teprvé na velkonoce přijel si tatík pro něho. Bože, jaká to byla radost! Po cestě k domovu jen se vyptával na lesy, na matku ani nevzpomněl.

Vyzvídal, stojí-li ještě dub u božích muk a má-li už studánka v lese nové roubení. To bývala dvě zamilována místa Jiříkova. Sotva domů přijel a se ohřál, chvátal k studánce v lese, lehl si na zem a díval se do studánky. Jaká tvář, veselá a zdravá dívala se před půl rokem ze studánky, a nyní — Jiříkovi bylo, jako by mu bral srdce do kleští. Dotýkal se rukou vody, a bylo mu tak volno při každém dotknutí, že se až třásl. A odtud k dubu! Tu stál ještě, jako když jej opustil, jenže neměl ještě listí. Ramena jeho pyšně pnula se do výšky, ač kmen už byl celý vydutý. Jiřík obcházel jej a prohlížel ze všech stran, pak i do něho vlezl. Vše tu bylo, jak to opustil, týž mech, na němž před půl rokem seděl. Usadil se, zavřel oči a byl blažen — tak se rodívají v dětských myslech pohádky.

Teprvé za večera vrátil se Jiřík domů. Denně navštěvoval studánku a dub. Ale svátky uplynuly, a Jiřík musil do města. Když se loučil s matkou, neplakal, vyplakal se už dříve v lese.

Jiříkovi bylo nyní v městě ještě teskněji a byl by jistě umřel, kdyby se nebyl sílil nadějí na prázniny. —

Tak ubíhal Jiříkovi rok po roce, se studiemi šlo to špatně. Konečně zavolali starého do města a řekli mu, aby si vzal hocha domů, že to k ničemu nevede. Starý se zlobil, matce to bylo lhostejné, Jiřík byl tomu rád. Jen když mohl býti doma, v lesích.

Jiřík rozdělil se s tatíkem o práci, ten tu, ten tam hlídal. Vrchlebáci s leknutím pozorovali, že vychovává si Vašek nástupce. Jiříkovi to bylo jedno, jen když byl v lese, za to všecko by byl učinil. Ale pro to si lidé naň přec tak nenaříkali jako na starého, který čím dál, tím byl přísnějším; snad se i mstil, že se mu plány s Jiříkem nezdařily. Vašek už i pro kus chrastí pronásledoval lidi.

„Tak to nemůže trvat!“ řekl jednou Suk, když se Vrchlebáci v hospodě radili, co počít. „Buď zkazí nás Vašek anebo my jej.“

„My jej,“ řekli druzí.

Za týden na to, když Vašek celý den a celou noc doma se ani neukázal, vyšel jej Jiřík hledat. Po dlouhém hledání našel jej v Černém luhu, měl u srdce ránu, jak se zdálo, nožem na oškrabávání kořenů zasazenou.

Vražda vyšetřovala se dlouho, jeden Vrchlebák za druhým šel k soudu; všecko bylo marné, vraha nebylo lze vypátrat.

Nástupcem po Vaškovi stal se syn jeho, ač byl ještě mlád. Páni uznávali zásluhy otcovy.

* * *

Jiřík konal povinnost dobře; snad se mstil, že mu Vrchlebáci zabili tatíka. Dnem a nocí chodil po lesích, dohlížel a nikoho neušetřil. Zvláště na Suka měl namířeno a často jej do pokuty přivedl.

Ale po jednou změnil se Jiřík, všímal si méně lesů a chodil jako bez ducha. Páni si začínali na něho stěžovati, Vrchlebáci libovali si zase, jenom Suk klel; věděltʼ, proč se tak náhle změnil.

Suk měl dceru, hezkou a hodnou to „dívčku“; všichni ve vsi uznávali, že není nad Sukovu Mařenku.

Suk zakládal si něco na ní. Mařenka nebyla sice takto velké postavy, ale tvář měla krev a mléko, vlasy jak hedbáví, oko jako ze lnu květ. Bylo se radost podívati, když v neděli chodívala na „slovo boží“. Červená šerka s pěkným pantlem, květovaný fěrtoch a čistá plena na hlavě, stříbrnými penízky pošitý punt, vše jí až k pomilování slušelo. Hoši nebyli slepí, a mnohému to divně tlouklo pod kazajkou, podíval-li se na Mařenku.

Mařenky všimnul si také Jiřík, mnoho si jí všimnul. Denně chodíval ke studánce, kam přicházela pro vodu a stoje za stromem pozoroval, jak nabírala vody v kovaná vědra a odnášela ji k vesnici. Později osmělil se promluviti s ní, nabídnouti jí kytku z doušky aneb z červených jahod, věneček z břasy a podobné maličkosti.

Měl ji rád, velmi rád; zapomněl na tatíka na hřbitově, na matku doma, zapomněl na dub u božích muk, na lesy, jen ne na studánku, tam se scházel s Mařenkou.

Také Mařenka docházela denně k studánce, a nečekal-li Jiřík už na ni, ohlížela se na všecky strany, kde se jí ukáže. Neřekli si ani slovem, že se mají rádi. K čemu? Věděli to.

Starý Suk dobře to pozoroval, a byl málo z toho potěšen; nenáviděl Jiříka, že byl Vaškův a že sám jej často k trestu přivedl. Trápil se, že dcera nalézá zálibu v úhlavním jeho nepříteli. Neříkal ničeho, ani dceři, ale choval se k ní urputně.

Suk došel k Hálovi, aby s jeho synem promluvil. „Chceš mou Mařenku za ženu, Josefe?“ tázal se.

„Chci,“ řekl Josef; jak by nechtěl, nejhezčí ze vsi a ne tak zcela práznou!

Divné to námluvy, ale ve Vrchlebích ne zcela neobyčejné; kde by Vrchlebáci nabrali času, aby podobné věci brali na dlouhý loket!

Suk domluvil se se starým Hálou a přijda domů oznámil Mařence, že bude svatba. Ta chudinka ani nepromluvila, bez toho by to bylo marné. Vyšla ven a na zápraží plakala, až jí srdce usedalo.

Sotva přišel čas, kdy chodívala ku studánce, už byla na cestě. Byla tam dlouho, až začínal Suk být nepokojným. Konečně přišla jako stěna a třásla se jako osykový list.

„S kým jsi byla u studánky?“ ptal se Suk.

„S Jiříkem!“ řekla Mařenka; Suk se zaškaredil. „Nepůjdeš už nikdy ke studánce, rozumíš?“

„Rozumím, tatíčku!“

Odbyly se námluvy v neděli a na večer měla jíti Mařenka s Josefem k muzice; to už bylo jako před svatbou.

Jiřík marně čekal na Mařenku u studánky. Věděl, co čeká naň, věděl, že se to odvrátiti nedá. Často měl již namířeno k Sukovi a promluviti s ním, ale věděl, že jest vše marné.

V hospodě bylo veselo a hlučno, dudáka nebylo ani slyšet. Josef proháněl se s Mařenkou, která byla jakoby jí byl udělal.

Bylo už po půl noci, když z lesa vyšel Jiřík, u hospody se skryl a pozoroval, co se děje. Po chvíli hnul se, právě vyšel z hospody Hodanův Františ, s nímž jediným byl Jiřík za dobré.

„Františku, udělej mi něco k vůli!“

„Udělám,“ řekl Františ, „ale prosím tě, neblýskej se tu mnoho.“

„Půjdu“, řekl Jiřík, „jen řekni Mařence, aby přišla zejtra pod večer k studánce, aby jistě přišla, rozumíš?“

Františ, poněvadž začínali zase novou, odkvapil do hospody. Vzal Mařenku k tanci, vyřizoval jí Jiříkovo vzkázání, a ani nepozoroval, jak se mu v rukou zatřásla.

Druhý den Mařenka nevěděla, má-li jít ke studánce, ale odhodlala se k tomu, vždyť to bylo naposled.

Mařenka byla dlouho pryč. K večeru přišel Suk a sháněl se po ní; myslil, že zašla někam k sousedce. Když se setmělo, a Mařenka dosud nepřicházela, vyšel ven a ptal se u sousedky, ale ničeho se nedověděl. Chvátal do lesa, ale ani u studánky ji nenašel. Běžel zpátky do vsi a svolal známé, aby mu pomohli hledat. I u Frýdů se zastavil a ptal se, je-li Jiřík doma. Frýdová odpověděla, že je ve službě — nyní věděl všecko.

Vrchlebáci rozešli se lesem, na všech stranách bylo viděti jejich světla, ale nenašli ničeho a vraceli se domů. Jen Suk zůstal v lese a mladý Hála s ním. Hledali. V tom zaslechli od Černého luhu ránu. Nebylo to nic neobyčejného v okolí vrchlebském, ale Sukem to trhlo. Běžel k Černému luhu, Josef sotva mu stačil. Tam hledali dlouho. Tu rozeznal Suk ve tmě něco na zemi. Jako střela vrhl se tam, posvítil si lucernou a strnul.

„Ježíš, Maria! Má dcera!“ Více nepromluvil, ani neplakal; hleděl na ni tupě. Byla i nyní krásná ta Mařenka; růže sice zmizely, oči vyhasly, ale krásná byla přece. U srdce krev jen srčela.

Byla ještě teplá, ale Suk to znal, že je pozdě. Josef stál strnulý, ani se nehýbal, Suk někdy z hluboka si zavzdychl; konečně řekl Josefovi: „Pojď, poneseme nevěstu domů.“ A nesli; Suk nenesl nikdy tak těžké břímě z lesa.

Došli domů. Vrchlebáci byli už zase na nohou a podivili se, když uviděli Suka s Josefem. Suk na nikoho nepromluvil, donesl Mařenku do světnice na postel. Víc se o ni nestaral, ale rychle vyhledal si velký nůž na řezání kořenů a zase ubíhal do lesa.

Nechodil dlouho; u božích muk viděl ležeti tělo lidské. Sevřel nůž a — v tom pozoroval, ze už není nože třeba.

Suk obrátil se pomalu a ubíral se k vesnici. U Frýdů se zastavil a řekl Frýdové: „Jděte si pro Jiříka, leží u božích muk!“ — —

Zdaž vzpomněl si Jiřík, než na vždy odešel od Mařenky a usadil se pod dubem u božích muk, na chvíli, kdy vrátil se z města?

Ba že si vzpomněl; v neštěstí rád člověk vzpomíná na doby blaha a váží rozdíl mezi přítomností a minulostí a je-li příliš těžký — rodívá se mu v mysli zoufalství.

* * *

Ve Vrchlebích je velmi živo. Spotřeba vrchlebských košů je pořád větší a objednání pořád víc. Nikdy ještě nedařilo se Vrchlebákům jako nyní. V lesích jsou neomezení páni. Kde pak by jim také hajný, který s Vrchlebáky nevyrostl, přišel na kobylku! Vesnice roste pořád, a každá chalupa je nabita lidmi. Jenom v domku na konci Vrchleb, u pěšiny k studánce, je prázdno. Každý vám poví, že tam nikdo nechce, poněvadž jest to Frýdovna, a než se nadějete, poví vám celou historii, kterou jsem já povídal. Za dobré slovo zavede vás také k dubu u božích muk a ukáže pod ním místo, kde leží Jiřík. Na památku vyřezal mu někdo na dubu křížek. Je již sešlý ten dub, již jen tu a tam zazelená se mu z jara nějaký list. Kam pak také; takové věci přežíti a viděti, a ještě se zelenati.

Sen otroků v. Od *H. W. Longfellova.* Přeložil *J. V. Sládek.*

U rýže ležel pol sžaté,
srp v ruce se mu třás',
hruď nahá byla, zcuchaný
pol v písku pohřeben vlas,
a v mlze, stínu viděl snů
svou domovinu zas.

Snů jeho zemí královský
se Nigr proudí v dál,
a pod palmami na pláni
on kráčí zas co král,
a s hor táhnoucích karavan
mu cinkot v sluchu hrál.

Svou černookou královnu
zřel, déti na blízku:
ty laškují, ty celují
tvář, ruce v útisku — —
Zpod víček slza vypukla
a padla do písku.

Pak jel ve chvatu šíleném
kol Nigru — větrů sok —
měl uzdy, zlaté řetězy
a cítil, jak co skok
s válečným pochva řinkotem
komoni bila v bok.

Před ním ubíhal plameňák
jak prapor krvavý,
on za ním, z rána do noci
hon plání nestaví,
až u chat spatřil kaferských
ocean modravý.

A nocí lva zas slyšel řvát
a hyenu tmou výt,
a lámat třtinu hrocha zas
pni ve proudu tu skryt,
a vítězný zas bubnů vír
se zdá mu v sluchy bít.

A les kol hlasů tisíci
svobodu vyzvání,
a poušte vítr s jasotem
se volným prohání,
že zachvěl se a pousmál
sám otrok ve spaní.

A necítil dozorcův bič
ni slunce v zenitu,
jej smrt unesla v jinou říš
a mrtev leží tu
jak sešlá otěž, kterou duch
odhodlil rozbitu.

Oznamujeme ctěným odběratelům a literárním přispívatelům „Lumíra“, že se příštím číslem uvazujeme v jeho redakci a vydávání. Přejímajíce list z rukou osvědčených jeho zakladatelů, nemáme ovšem jiného programu, než abychom jej vytrvalým úsilím dále vedli k onomu cíli, jejž zakladatelé na počátku „Lumíru“ vytknuli, a máme tudíž naději, že zůstane i při nás ona všestranná přízeň, jíž dosud „Lumír“ se těšil, tím spíše, ani dosavadní redaktoři a vydavatelé při něm i na dále činnými zůstanou plnou svou silou.

Svatopluk Čech,	Servác B. Heller,
Dr. Otakar Hostinský,	Josef V. Sládek,
redaktoři.	vydavatelé.

Redaktoři a vydavatelé: **Vítězslav Hálek, Jan Neruda.** — Tiskem dra. **Ed. Grégra,** v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpoledne.

Ročník I. 1873. **Číslo 27.**

Taroky.

Humoreska od *Svatopluka Čecha.*

V městečku Ž. přebývali dva staří, vážní pánové, z nichž jeden jmenoval se Dusil a druhý Musil. Vedle této podobnosti jmen byli pánové Musil a Dusil i jinak velmi sobě podobni. Obzvláště zdaleka byla podobnost obou co do postavy, oděvu a pohybů tak veliká, že bys byl při prvním jich shlédnutí mimovolně oči zamhouřil v domnění, že buď pan Dusil nebo pan Musil před novým, bystřejším pohledem do říše zrakových přeludů se uteče. Ovšem, čím více jsi se jim přibližoval, tím více rozdílů jevilo se mezi oběma.

Bylť pan Dusil o poznání štíhlejší a střih šatu jeho vyznačoval se jakýmsi, ovšem slaboučkým přídechem šviháckosti, však prozrazoval zároveň ducha povzneseného nad malicherné starosti o náležitý počet knoflíků, o celistvost nohavic a podobné tretky. Oděv pana Musila naproti tomu nesl na sobě ráz prosté pohodlné domáckosti a stopy spravující a pořádající ruky. Oba měli dlouhé vrásčité obličeje, vysoké lysiny, šedivé proužky vousů pod ušima a výrazné, poněkud nesouměrné nosy; však nesouměrnost tuto zvyšovala u pana Dusila poboční bradavice, která — mimochodem řečeno — na palce a ukazováčky svého pána zvláštní přitažlivou mocí působila.

I povaha našich hrdin patrně se lišila: pan Dusil byl duševně poněkud čilejší, pružnější, měl poněkud praktičtější, veselejší názor světa a spojoval s jakousi volnější mravoučnou theorií — život jeho byl bezúhonný — velikou náklonnost k jistému druhu suchého humóru, humóru tak lehounkému, že málo který posluchač jemný pel jeho na slovech Dusilových pozoroval. Pan Musil naproti tomu byl povahy usedlejší, vážnější, obíral se rád úvahami o největších záhadách ducha lidského a šetře v rozprávkách svých přísně mravouky, odhaloval jimi často hlubiny svého opravdivého, ušlechtilého citu. Bylť se také méně světem poohlédl a méně četl, než jeho pohyblivější protichůdce.

Více ještě než svými povahami lišili se hrdinové naši svými domácími poměry. Pan Dusil byl totiž starý mládenec, pan Musil starý vdovec; onen bydlel v najatém pokojíku, tento obýval pěkný jednopatrový dům s rozkošnou, vkusně upravenou zahradou; první konečně měl za společnici své samoty zbytek něčeho, co za dob své opeřenosti dobře strakou býti mohlo, druhý pak vykazoval na místě tom krásnou, šestnáctiletou dcerušku, jejíž titěrné střevíčky od jitřenky do večernice marně po odpočinku toužily a která s bývalou strakou páně Dusilovou jen to společné měla, že si na zavolání „Julinko“ (u straky: „Pecko!“) velmi přítulně na koleno (u straky: pantofel) svého živitele sedala. Nešťastnou náhodou měl pan Musil nad tonto roztomilou ozdůbkou svého příbytku velmi nepohodlné stínidlo ve své ovdovělé sestře, paní Barboře Rákosové, kteráž netoliko zásadám svým vychovatelským vůči Julince výhradnou platnost zjednávala, nýbrž i za mentorku svého staršího bratra se povyšovala.

Přes tyto značné rozdíly byla podobnost pánů Musila a Dusila překvapující, a — předpokládáme-li nějakou řadící a ladící vůli v říši všehomíra — musíme to za více než rozmarný žertík uznati, že tyto dva lidi právě do městečka Ž. co dva zajímavé pendanty vedle sebe postavila. Čím by byl pan Musil o sobě? Čím pan Dusil mezi jinými lidmi? Ztratili by se oba — nikdo by se při nich ani nepozastavil. Jedině v soubytí obou na témž místě, vedle sebe spočívá vtip jejich jsoucnosti.

I zdá se, jako by byli z vnuknutí jakéhos tento svůj společný světový úkol pojali, neboť bývali neustále pohromadě, ba přestávali téměř na společnosti své.

Jak mile se poprvé byli spatřili, přilnuli ihned k sobě přátelstvím nejvřelejším. Našli se. Však z počátku nebyla podobnost obou tak veliká; teprvé delším vzájemným vlivem přispůsobili se takto druh k druhu.

V první době po svém seznámení ulevovali plnou měrou potřebě vzájemného sdílení. A měli toho nesmírně mnoho, co sobě sděliti chtěli. Pan Musil objasnil panu Dusilovi svůj poměr k paní Barboře, vylíčil mu — rozplývaje se v slzách — své bývalé štěstí manželské a nynější otcovské, pošeptal mu některé — vzhledem k paní Barboře — velmi smělé plány budoucnosti Julinky se týkající, vyjevil mu dále, že jsou naše známosti o bohu a věcech nadpozemských nad míru chudy, že jsou měsíc a hvězdy tělesa podobná zemi naší a bezpochyby též tvory nám podobnými obydlená, že se teprvé po smrti dovíme, bude-li duch náš za hrobem dále žíti čili nic, a vůbec veškeré články své složité filosofie, neopomenuv zároveň odhaliti mu až na dno své šlechetné, citlivé srdce. Pan Dusil vypravoval na vzájem panu Musilovi o svém pobytu v Benátkách, které jsou celé na jehlách v moři vystavěny, o ztroskotání lodi „Pastrana“, z něhož on, plovaje na soudku petroleje, šťastně vyvázl, vylíčil mu velmi živě s přídechem svého suchého humóru milostné dobrodružství, které měl ve Španělsku s černovlasou, černookou dcerou jistého tamějšího písaře, a v němž jedné španělské stěně hlavní úkol přidělen byl — však zajímavý příběh tento nemohl pan Dusil pro mnohé odstrašující posuňky svého posluchače nikdy za onu španělskou stěnu dopraviti — zkrátka, vypověděl mu všechno, čeho se ve

světě dožil i nedožil, i vyprázdnil před ním na dno schránku svých anekdot a vtipných průpovědí. Konečně věděl jednoho dne každý z nich právě tolik, co oba dohromady.

Po době povídání nastala doba mlčení. V této druhé době sběhla se událost, o níž vypravovati hodlám.

Bylo léto. Pánové Dusil a Musil sedali den co den v zahradě tohoto, majíce nad hlavami husté, různotvárné lupení útulné besídky co zelený štít proti ohnivým šípům odpoledního slunce. Nemluví, přemýšlejí. Přemýšlejí úsilovně o tom, co by spolu mluviti měli. Pan Dusil, maje nohy skříženy, ohledává tvrdošíjně svou význačnou bradavici, jako by ji měl za přechovavatelku některého zapomenutého dobrodružství nebo vtipu, a pan Musil vznáší oči s výrazem žalostivým k libé hře světel a zelených stínů nad sebou, jako by se nějakého spasného vnuknutí s hůry dovolával. Však nebe neúprosno a bradavice shledána nevinnou.

Po marném hmoždění upjal ten neb onen v nesmělé naději oči na svůj protějšek, však brzy odvrátil hlavu, setkav se s opačnou nadějí ve zraku druhově. S tichou resignací zadívali se oba ven do zahrady, kde kupa zelených vrcholků v modru se vlnila, zahalujíc hlubokým stínem nádržku vody, jejíž tmavou hladinu zdobila posledními svými květy, kde nad pestrými hlavinkami květin rozmanitý lesklý hmyz přelétal a bzučel. Vlaštovice mihla se vzduchem a uchvátila v letu jednoho z těch přeletavých broučků; ihned obrátil se pan Musil k příteli a pohnul živě rtem, však přestal na tom pohybu, neboť byl již v oku páně Dusilově přečetl svůj zamýšlený výrok, že většina tvorů bohužel hubením jiných tvorů se živí, což nazvati nutno poměrem velmi nepřirozeným.

V tom objevila se mezi stromy líbezná postava dívčí ve světlých, veselých barvách, s rojem šotků v oku a s úsměvem na rtech. Julinka to nesoucí starým samotářům nějaké občerstvení. Vzdor svému břemeni blíží se svižným poskokem srny. Náhle svezl se jí s nožky jeden z věčně zaměstnaných střevíčků. Zastavila se s rozmarným posuňkem, shýbla se pro nevěrný střevíček a stojíc o jedné noze obouvala si jej zvolna s veselým popěvkem na druhou malounko pozdviženou, při čemž se pod záhyby jasně žlutého šatu objevil sněhobílý obrys překrásné nožky. Pan Dusil otevřel tu ústa k nějaké poznámce, ale jistý odmítavý posuněk pana Musila přesvědčil jej, že tento již zná a se svého mravního hlediska zpředu zatracuje obmýšlený vtip.

Takové byly každodenní odpolední dýchánky — pravé to dýchánky, při nichž ústa na jediný úkol dýchání obmezena bývala — těchto pánů.

Však přece byla jedna věc, která mnohdy jednotvárné ticho jejich besed přerušovala. Byla jedna stále napjatá struna v duši obou, které se zhusta na vzájem dotýkali a která zvláště slovy útlocitného pana Musila nezřídka třaslavě a žalostivě zaznívala.

Kdysi byl pan Dusil po dlouhém přemítání pojednou živě pronesl: „Takhle taroky by neškodily!“

Pan Musil trhl sebou, oslněn náhlým světlem, které mu z výroku toho zazářilo. Ano, taroky! taroky! Tato královna her odháněti bude svým kouzelným, měnivým vějířem od svých bývalých věrných panošů plížící se příšeru dlouhé chvíle. Jako tonoucí stébla zachytili se oba této myšlénky.

Od té chvíle byli pevně přesvědčeni, že jsou taroky jedinou branou k lepší jich budoucnosti, v tomto znamení že spočívá jediná jejich spása.

Nuž, co vadilo tomu, aby šťastnou tu myšlénku ihned ve skutek uvedli? — Maličkost: v městečku Ž. nebylo než jediných tarokových karet, které pan Musil co svědkyně mnohých krásných večerů pečlivě schraňoval a od nedávna několikráte za den lítostným okem po řadě prohlížel, a kromě našich dvou známých ni jediného člověka, který by byl nezbytnou tarokovou trojici doplniti mohl.

Po delším, marném pátrání po této nezbytné třetí osobě nahmatal pan Dusil ve své bradavici převýbornou myšlénku, že by si onu vlastním přičiněním — odchováním totiž nějakého novice veselého řádu Škýzova — zaopatřiti mohli. Málem by se jim to bylo podařilo. V sousedství pana Musila bydlel malý, obtloustlý člověk s tmavorudým obličejem a mosaznými kroužky v uších, jehož měkké srdce naléhavým prosbám sousedovým neodolalo. Jednoho dne rděl se jeho obličej s výrazem poněkud připitomělým mezi radostnými obličeji pánů Musila a Dusila a mžouravá očka jeho pohlížela jaksi bázlivě na veliký vějíř karet, který mu naši přátelé se značným namaháním do tlustých, neohebných prstů byli vpravili. Začalo průpravné vyučování. Soused nestačoval obraceti očka a kývati živě hlavou tu v stranu pana Dusila, tu v stranu pana Musila, kteří mu oba najednou s velikým ohněm základní pravidla hry vykládali. Na štěstí objevily se při tom některé rozdíly mezi soustavami obou učitelů a než tito jakés takés shody docílili, mohl se ubohý žák ze své mrákoty poněkud vzpamatovati. Za oddechu toho zpozoroval, že jsou na tarokových kartách v rukou jeho namalovány roztomilé obrázky, mezi nimiž zvláště jeden — tuším na tarokové devítce — představující skupení dívek nad lesním pramenem, kterýž byl jakousi ďábelskou fintou při kupování karet se strany pana Musila mezi ostatními, mravně zcela nezávadnými obrázky proklouzl, znalecké jeho pochvaly došel. Však ne dlouho těšil se svým nálezem. Bylo mu podstoupiti první hru na zkoušku. Bože, jaká to hra! Po každé vynešené kartě následoval dlouhý výklad s obou stran a stručné opakování všeho toho, co byl učeň již slyšel, vlastně neslyšel, tak že by tento byl návalu nauky zajisté podlehl, kdyby jej nebyl sílil pohled na půvabnou devítku. Vynášeje v pravo i v levo ostatní karty dle okamžité své choutky, zachovával si devítku tuto co drahocenný poklad až do posledka, kde ji s povzdechem na hlášeného pakátla páně Dusilova odložil, začež se mu ovšem zasloužené důtky dostalo. Však pan Musil potěšil jej slovy: „Však se do toho vpravíte! Zítra to již půjde lépe!“ a oba propustili jej velmi milostivě. Od té chvíle zmizel rudý obličej s kovovými kroužky v uších úplně na obzoru našich přátel co klamný červánek. Sklamáni byli v jediné své naději — ti tam krásní snové!

Však netušená pomoc byla jim blízka.

Jistý mladík totiž, jménem Jaroslav Komár, zajel si jednou večer levicí do vlasů a napsal pravicí do svého denníku tyto řádky: „Efeta, srdce! Vstaň, duše mrtvá! Hrdlička pěje nebo také: růžoví stínové obletují tvou hlavu. Miluju! Tisíckráte bych tu napsal, že miluju! Malicherné duše, jako na příklad můj domácí. Hodím ti pod nohy, cihlo, tvůj lakotný peníz! Jezerní lilie zachvívá se. — Zbytečné je přemítání o jádru bytosti člověčí. Bůh! Vane dech světem, vane . . . . Vznášela se nad mořem květů, sama květ nejkrásnější, nad hlavinkou majíc motýla, světla a stíny v obličeji, usmívala se, zpívala — Jen bambitka mne dělí od ničeho. Počkejte, citové, podívám se do „Naučného slovníka“, že prý Botokudové národ americký! V hrdlo lžeš, sofisto! Podívám se, abych nezapomněl . . . . Vždycky se mi něco připlete. Gabriel Max — mizerný štětec! Mizerné péro, stvůro husí, oknem tě —“ a zdá se, že tu Jaroslav Komár skutečně péro oknem vyhodil.

Kdybyste z této ukázky slohové vyčetli, že byl Jaroslav Komár nad míru třeštivý člověk, činili byste mu nemalou křivdu. Mělť toliko živější letoru nežli většina ostatních lidí, duch jeho byl právě tak pohyblivý a těkavý jako jeho oči a v jeho hlavě kupily se myšlénky neméně zcuchané nežli ty bělavé vlasy nad ní a ta zarudlá vousiska pod ní. Abych ten obraz několika črtami doplnil, oznamuju, že převládala v postavě Jaroslava Komára lahodná štíhlost, v romantice tak oblíbená, že se jeho líce honosily jemným nádechem ruměnce, který se k barvě vlasů a vousů výborně hodil.

Z narážky na Gabriela Maxe uhodl jistě každý umění milovný čtenář, že byla Julinka Musilova hrdinkou milostných snů Jaroslava Komára. Ostatně si nemusel pro tuto lásku hned s bambitkou zahrávati, neboť byl vzdor svému nehrubě výnosnému postavení v Ž. co jediný syn bohatého obchodníka pražského výhodnou partií pro kteroukoli zdejší dívku. Však náš Jaroslav nemohl si dle romantických svých názorů pravou lásku bez boje s nepříznivým osudem představiti.

Rozhořčená „cihla" pak v denníkovém jeho výbuchu nevztahovala se k nikomu jinému, než k obtloustlému človíčku s rudou tváří a kovovými kroužky v uších, jehož truchlivý tarokový noviciát jsem před chvilkou čtenářům vylíčil. Byltě Jaroslav Komár nájemníkem jeho a zítra končila poslední několikrát prodloužená lhůta k zaplacení „lakotného peníze" čili prózou: činže.

Jaroslav Komár splnil slib sobě daný a „nehodil" sice, nýbrž položil a to nikoli „pod nohy", nýbrž na stůl svému panu domácímu dlužné nájemné. Tento odměnil jeho prodlouženou správnost historkou o svém dobrodružství s pány Musilem a Dusilem, protkanou několika osobními poznámkami, těmto pánům nepříliš pochlebnými, z kteréž příčiny je tuto k věčnému zapomenutí odsuzuju.

Jaroslav Komár nachýlil po vyslechnutí této historky hlavu malounko stranou a postál chvíli nehnutě v hlubokém přemýšlení, což bylo při něm řídkou událostí. Náhle povznesl s vítězným pohledem čelo a vyrazil ze dveří.

Téhož dne vypravil se na cestu do nejbližšího města. Vrátiv se z tajemné této výpravy do svého pokoje, vyňal ze záňadří jakýsi paklíček a jakousi knížku. Z roztržené obálky vysypala se na stůl kupa překrásných tarokových karet. Na to rozřezal knížku, přisedl k ní a jal se s velikým duševním úsilím obsah její studovati, přibíraje zhusta karty co názornou stránku svého studia ku pomoci. Časem ovšem odskakoval od své knížky, těkával s divnými posuňky po světnici, činíval krásovědecké zastávky před zrcadlem, zabodával pérem do denníku přelétavé myšlénky, zkoušíval, zdali by, leže znakem na posteli, špičkami nohou nízkého stropu dosáhl, zkrátka oddával se různému vedlejšímu zaměstnání, čemuž se při ohnivé jeho letoře nikdo diviti nebude.

Pilné toto studium trvalo několik dní. Konečně jednou odpoledne zavřel náš mladý přítel rázným pohybem knížku, zaluskl si prsty, uvrhl se na postel, kdež tentokráte tělocvičný svůj pokus skutečně provedl, a zabral se po té do zušlechťování svého zevnějšku. Oblaživ se pohledem do zrcadla, sešel na dvorek.

Dvorek tento byl od zahrady páně Musilovy oddělen toliko nízkou mřížovatou ohradou, podél níž na druhé straně stezka k stinnému každodennímu shromaždišti pánů Dusila a Musila vedla. Tudy musejí přijíti.

A hle! již se objevil ctihodný pár. Jaroslav smekl velmi zdvořile svou franconzskou, záhadným odznakem se třpytící čapku. Pánové poděkovali blahosklonně.

„Jaké to vedro, pánové! Ve Španělsku prý republika prohlášena. Hle, takový scvrklý stín — zdaž to stín důstojný člověka? Jak se vám líbí, pánové, Chamisso?" nakupil Jaroslav Komár po svém způsobu myšlénky.

Pan Dusil pohlédl na pana Musila a dosáhnuv němého jeho svolení, odkašlal si a prohodil prozatím toliko vzhledem k první poznámce Jaroslavově: „Ba, vedro! V potu tváře musí se člověk večera doseděti — (viz nahoře: suchý humor) čím se bavit? Kartami? Vyjímaje taroky —"

„Ach, taroky! Velmi důvtipná a zábavná hra!" vskočil mu Jaroslav Komár živě do řeči. „Taroky! Pakát ultimo! Co naše národní bulka proti tomu! Hrál jste někdy, pane, v „Divotvorném klobouku"? Já hrál — Karla! Pak Záviše, Kalba — rád bych si jednou zase zahrál v taroky!"

Pánové Musil a Dusil pohlédli v radostném překvapení na sebe. „Pane, vy umíte taroky?" zvolali na to jedněmi ústy, jako by v náhlé své štěstí věřiti sobě netroufali.

„Ovšem, ovšem! Dlouho jsem sice nehrál — vyšly mi poněkud z paměti. Mnemonika, tuším, nazývá se ta věda. Ale vpravím se brzy opět do toho."

Za krátko seděl Jaroslav Komár v povědomé nám besídce mezi svými slavnostně naladěnými spoluhráči. Konečně po tolikerém marném namáhání splněna nejvroucnější jejich tužba! Rozdali se karty. Partie začala. Zvláštní to skupení! Co chlapec viděl jsem kdesi u hodin dva lepenkové panáky, kteří na stěně proti sobě nalepeni, majíce pohyblivé ruce ke kývadlu připevněny, zdánlivě toto sobě bez ustání vespolek podávali. Kdyby mi úcta k pánům Dusilovi a Musilovi v tom nezbraňovala, poctil bych ony panáky porovnáním s těmito pány, jak v nápadné podobnosti své mlčky a vážně naproti sobě sedíce, střídavě karty vyhazovali a shrabovali. K odměřené této klidnosti tvořila věčně pohyblivá postava Jaroslavova uprostřed zvláštní protivu; vrtěl sebou, kasal si rukávy, bručel operní nápěvy, šermoval kartami v povětří a vedl s nimi hlasité rozhovory. Starým pánům byl sice nesourodý tento živel velmi proti srsti, než k vůli božským tarokům odpouštěli mu i jeho výstřednosti i patrné začátečnictví ve hře i stále se vzmáhající roztržitost. Upíralť oči hustěji do zahrady než do karet, natahoval krk velmi povážlivě a vymršťoval časem i celé tělo do výšky, kterýžto pohyb páni spoluhráči z nedorozumění vždy rychlým shrnutím svých kartových vějířů doprovázeli.

Náhle utkvěl těkavý pohled Jaroslava Komára nehnutě na jednom koutě zahrady. Vznášelať se tam líbezná postava Julie, podobající se báječné princezně z říše květů. Ve vlasech jejích kývala pestrá směsice květin hlavinkami na vše strany a zvyšovala jarý, svěží dojem veselého obličeje s párem blýskavých, čtveráckých očí pod oslněnou řasou.

Před besídkou se zarazila. S překvapením upjala zraky na Jaroslava Komára, který se tu ve své celé romantické štíhlosti, se zbylými kartami v rukou nad stolem povznášel a v horlivých poklonách svou mrštnost osvědčoval. Již otvíral ústa k dvornému oslovení —

„A, tys to, Julinko?" zvolal pan Musil. „Nu dobrá! Postav to sem! Však se obsloužíme sami."

Jaroslav otevřel na novo ústa, však Julinky nebylo zde více. Zahlédl toliko mezi větvemi milostný její obličej k němu nazad obrácený s úsměvem, o jehož významu se v hluboké dumy pohřížil.

Pan Dusil, mrkaje očkem po zadumaném jinochu, nachýlil se rychle k panu Musilovi a chtěl mu něco do ucha pošeptati; však dočetl se v oku jeho němé námitky, že on (pan Musil) již všecko ví a náležitá opatření učiní.

Za večera téhož dne tísnily se zcuchanou hlavou Komárovou, otevřeným oknem do šerého, vonného vzduchu nachýlenou, tyto zcuchané myšlénky: Proč se asi smála? Překrásné oči! Nemohl jsem se jí přiblížiti, jen co zdomácním. Pod sluncem sotva lze najíti fádnější hry nad taroky a nudnější společnosti nad tu dvojici nosatých podivínů! Růže, skřivánek, láska — má filosofie. Dal bych za to půl svého vědění, kdybych zvěděl význam jejího smíchu! Zoubky jako konvalinky. Snad že jsem podržel ty proklaté taroky v ruce?! Nosatý podivín! Trnitou cestou ubírám se do tvého objetí, ó konzelná vládkyně slavíků a růží! Proč se asi smála? —

Když se druhého dne tarokáři sešli, mrkl pan Musil jedním okem vyznamně na pana Dusila a obrátil pomocí druhého zřetel jeho k jistým občerstvením, jejichž nynější přítomnost v besídce budoucí objevení se Julinky naprosto zbytečným činila. Pan Dusil schválil toto opatření rázným pokývnutím hlavou. Jaroslav Komár naproti tomu projevil živými posuňky velikou nelibost nad touto změnou denního programu.

Po několika partiích přichvátala do besídky na místě Julinky paní Barbora Rákosová, buclatá vdovička s živým černým okem, jejíž obličej nesl stopy bývalé krásy a celý zjev pečeť nemalé ráznosti.

Změřivši Jaroslava nehrubě lichotným pohledem, zašvitořila: „Pohleď, Severine, jakou to krásnou kamelii jsem obdržela darem! Hádej, od koho? Od pana Bořity, našeho nového souseda. Dozvěděl prý se, že miluju květiny a přináší mi tuto skrovný dárek s prosbou, abych jej laskavě přijala a za to dárci nazejtří sbírku svých květin ukázala, jichžto je rovně nadšený milovník. A Julii slíbil, že jí přinese zábavné čtení. Roztomilý to človíček a má pěkné postavení . . . .“

„Pane Dusile, vynášíte!“ zahradil tok řeči její zmuživší se Severin.

„Však ti ty čertovy karty do pece hodím, dostanou-li se mi pod ruku!“ durdila se paní Barbora.

Jaroslav Komár, který byl mezi tím uvážil, že nutno též přízeň tetinu sobě získati, oslovil ji velmi dvorně: „Ale, milostpaní, jakž byste mohla takové perly kartářského umění spáliti! Vy — přítelkyně květin — barev! Pohleďte přec, jaké to roztomilé obrázky!“ Při tom nastavil jí před oči jedinou kartu, náhodou v ruce mu zbylou.

Paní Barbora pohlédla na ni, zapálila se, změřila Jaroslava od hlavy k patě drtícím pohledem, obrátila se k němu zády a houknuvši na Severina: „Styď se! Takovými kartami hráti!“ vzdálila se, máchajíc zlostně rukama.

V úžasu nad tímto počínáním obrátil Jaroslav kartu a pohlédnuv na ni sklesl zdrcen na sedadlo — byla to osudná taroková devítka! Ale když se kruhy, touto událostí na klidné hladině hry povstalé, urovnaly, vzpřímil se pomyšlením: „Což po té dračici! Ať si třeba rozepne křídla nad tím tulipánovým rytířem, tím Bořitou. Jen když otce na sebe upoutám!“

Později vyskytla se také Julie v zahradě. Komárovi zdálo se, že je dnes půvab její mnohem něžnější nežli včera. Bílý šat jakoby z čisté pěny vodopádu utkaný objímal vzdušnými záhyby její tělo a k sněhové této bělosti luznou tvořily protivu plná růže ve vlasech, růžové pentle na ramenou vlající a růžový pás, jakož i vějíř v ruce její rozestřený, na němž se pestřily květy a motýlové v ohnivých barvách. Bělala se chvíli mezi stromovím a pak usedla na drnové sedátko. Kreslila špičkou bílého, červenou růžičkou zdobeného střevíčku cosi v písku, časem k besídce pokukujíc. Jaroslav Komár tušil v těchto pohledech jistý, srdce jeho nebeskou rozkoší naplňující význam. „Čas již, nejvyšší čas, abych se jí přiblížil!“ uvažoval také.

Po skončené partii chytil se oběma rukama za hlavu a zvolal s posuňkem velmi žalostivým: „Nevím, co mi to vjelo do hlavy! Takové bodání jako by rozžhavenou jehlou. Stavení o jehlách — v bodamském jezeře, tuším, je také nalezli. Projdu se trochu. Strašná bolest!“ Však Jaroslav neměl ani tušení, k jakým zločinům tarokářská šílenost lidi jinak spořádané připuditi může. „Ani krok, pane!“ zvolal pan Dusil s pokryteckým účastenstvím, „chůze by věc ještě zhoršila. Jediným lékem je namočený ručník, ovinutý kolem hlavy. Ostatně vás taroky brzy z toho povyrazí.“ Na rozkaz pana Musila přinesla Julinka bílý ručník ve vodě omočený, oba tarokářští šílenci uvrhli se nan a provedli vzdor zoufalé jeho obraně skutek ohavného násilí. Kloně hlavu nad novou hrstí karet, přemítal Jaroslav Komár pod vnuceným turbanem s tváří žalostivou, proč asi Julie, sedíc na drnovém sedátku, tak tvrdošíjně před ním svůj andělský obličej za širokým, pestrým vějířem ukrývá.

Za večera téhož dne měly zcuchané myšlénky našeho jinocha mnohem temnější barvitost nežli včera. Bořita vystával jako zlověstný mráček na obloze jeho lásky, dosud tak mnohoslibné. Ve snu pak svedlo nad jeho nosem všech jedenadvacet taroků za škýsem v bitevní šik seřaděných, s pestrou armádou kamelií, fuksií, hyacintů a pelargonií lítý boj, jehož konce však se Jaroslav Komár nedosnil.

Třetího dne představila paní Barbora přátelům v besídce pana Bořitu. Pánové Musil a Dusil byli s jeho zevnějškem patrně spokojeni a litovali toliko, že k jich otázce, zda umí taroky, s úsměvem záporně odpověděl. Dle mínění Jaroslava Komára vynikal Bořita z kopy šablonovitých lidí toliko nápadnou čerností vlasu a vousu a jakýms urážlivě ironickým výrazem kolem úst a v oku. Divil se tomu velice, že oko vedle stojící Julie tak dlouho se strany na tvrdých těchto rysech spočívati mohlo.

Však zamilovaný Komár dočkal se horších věcí. Viděl, jak jezerní lilie jeho, chvějíc se po boku Bořitově zahradou, k tomuto s dětinným jakýmsi obdivem vzhlížela, slovům jeho jak evangeliu zbožně naslouchala, s lící zardělou a zrakem sklopeným nejkrásnější květy záhonů mu podávala; viděl dále, jak těsně vedle sebe na drnové sedátko usedli, jak černoch onen, přivívaje pestrým vějířem jí volně odňatým vánek do jejích zapýřených lící, koleno před ní lehce ukláněl a s výrazem lásky k ní hovořil. Divoká žárlivost zmocnila se jeho duše. Hle, oni tam cukrují a laškují, šeptají o hvězdách, jaru a lásce a on — on tu přikován ku dvěma živým tarokům, jejichž vyznáním víry jest pakátl ultimo, jímž se nebe nemodrá, skřivánek nepěje, květy nevoní, motýlové vzduchem neskotačí, jejichž svět se scvrkl na hrsť pomalovaných lístků! Nepřiznává, vynáší páté přes deváté — jim to jedno. Jen když hrají!

Řada strašlivých dnů nastala našemu Jaroslavu. Stinná besídka proměnila se mu v ukrutné vězení, z něhož denně v málomocném vzteku vyzírati musel na rostoucí úspěchy sokovy. A nemohl se s tímto sokem ani na kolbiště postaviti! Kdyby se byl snad žárlivostí ve lva proměnil, jeho žalářníci by jej byli v smrtonosném skoku zachytili a přinutili, aby s nimi partii dohrál. Každý den večer zdvíhal před zrcadlem s hořící svíčkou v ruce tři prsty k nebi, že se taroků více nedotkne, a každé příští odpoledne spatřilo jej pod listnatou klenbou snášejícího veškerá muka žárlivosti.

Když jednou opět přísahu svou takto zrušil, našel v besídce shromážděnu celou společnost: pány Musila a Dusila, paní Barboru, Julii a Bořitu — všechny v jakéms slavnostním naladění. Láhve vína a vkusně uspořádané pamlsky na stole zvyšovaly povznášející dojem toho skupení. Nabídli mu přichystané sedadlo a pan Musil, zabezpečiv si tázavým rozhledem souhlas celé společnosti vyjímaje paní Barboru, oslovil jej třaslavým hlasem v hlubokém pohnutí takto: „Ctěný pane! Považuju vás od nějakého času jako člena své rodiny. Doufám tedy, že nezamítnete pozvání k malému domácímu kvasu, uspořádanému za příčinou důležité a radostné události rodinné. Slavímť“ — tu zajikl se pan Musil a pokračoval teprvé po tázavém pohledu na pana Dusila, kterýž mu povzbuzujícím posuňkem odpověděl, „slavímť dnes zasnoubení své jediné dcery Julie zde s panem — s panem Václavem Bořitou. Považíte, že co jediný otec —“ Pro hluboké pohnutí nemohl pan Musil řeč svou dokončiti — dvě bohaté slzy vyhrkly mu z očí. Jaroslav Komár ztratil po tomto oslovení úplně svou pohyblivost. Stál tu jako zkamenělý rytíř z pohádky s lící bledou, s okem pustě vytřeštěným na blažený pár. Mezi jídlem nahmátl pan Dusil ve své bradavici vtipný, kolébkou idyllicky vyfintěný přípitek a chystal se již s úsměvem fauna k jeho pronešení; než přísný, mravokárný pohled pana Musila dohnal jej k tomu, že se uskrovnil pouhým: „Na zdraví snoubencům!“ Sklenice zazvonily o sebe — jásot, vzlykání, tisknutí rukou, objímání. Přípitky rojily se jako perly v šampaňském. Z nenadání zpozoroval Jaroslav Komár, nevěda, jak se to stalo, že stojí s útlým hrdélkem sklenice mezi prsty a že zraky celé společnosti v napjatém očekávání k němu jsou obráceny. Patrně očekával se přípitek od něho. Mnul si čelo. V širošírém světě nenalezal ničeho, co by jej bylo k přípitku nadchnouti mohlo; pusto a temno kolem: slavíci umlkli, růže povadly, motýlové se rozprchli. V rozpacích těchto svezl se zrak jeho náhodou na kupu karet uprostřed stolu a již pronášel — ó krutá ironie osudu! — přípitek nadšeným souhlasem pánů Musila a Dusila uvítaný: „Ať žijí taroky!“ V příštím okamžiku je dle jesuitské zásady v duchu proklel.

Korunou dojemné této slavnosti bylo ovšem několik partií taroků. Když se hráči sesedli, vstoupil náhle Bořita mezi ně a pravil obrácen k nešťastnému Komárovi s ironickým, jak se tomuto zdálo, úsměvem: „Pro dnešek přijměte mne, pánové, co čtvrtého do spolku. Odpusťte mi zároveň lež, které jsem se o neznalosti taroků naproti vám dopustil, odpusťte mi ji k vůli tomuto andílkovi, který byl nevinným jejím původcem.“ Při tom ukázal na Julii. Pánové Musil a Dusil byli radostí bez sebe. A jak bylo Jaroslavu Komárovi při této poslední hře? Jak mu bylo vidoucímu naproti sobě za sedadlem Bořitovým milostnou podobu Julinky, ana sněžné ručky do havraních vousů svého snoubence potápí a na drsné jeho čelo s hůry přesladké polibky vdechuje? Nu, byl asi v rovně příjemném rozpoložení mysli, jako Švanda dudák, když jej ďábel přinutil, aby s ním v karty zahrál o svou duši.

Přišed u večer domů, odbýval Jaroslav Komár velkolepé auto da fé. S inkvisitorskou rozkoší díval se do plamenů trávících jeho zeuchaný denník, „Stručný návod ku hře v taroky“ a kupu zánovních karet.

Však se mu upálený škýs ve snu pomstil. Jako pestrý dým vznášel se po celou noc nad ním, strouhaje mu mrkvičku, a pakátl s pakátlicí křepčili po zarudlém vousu spícího, ou na loutnu drnkaje, ona v bubínek rolničkami obroubený tlukouc a zpívali:

Jeden zadírá si trní,
jiný běře květ,
jeden pláče, druh se směje —
jinak nudný svět!

Krymské arabesky.

Podává *Servác B. Heller.*

I. Gurzuf.

„Přežte mi koně,“ domlouvám svému tatarskému průvodci, „sic mne shodí dolů do rokle!“ — „To tak,“ odmlouvá Tatar, „takových koní mohli bychom zde v horách potřebovat! Kůň musí zde jíti lehce jak oslice a tiše jak kočka.“ A v skutku kráčelo dosud zvíře pode mnou, jako by ani krve nemělo a žádné pružnosti, a také řezy mého soudruha zůstaly bez účinku na jeho vskutku kravský poklid. Sotva že po ráně ušima zastříhlo. Teprv asi šestá rána jalovcovým prutem zostřila jízdu: jako medvěd batolí se nyní můj huňatý evalík kamenitou, v samý bok pravěké skály vytesanou cestou, a Tatar za mnou, hulákaje, s bravúrou harcuje na vysoké klisně, až v ní kosti řehtají. Chvilkami pak zpívá můj vzácný přítel jako drozd s roztrženým zobákem.

Jedem po jihovýchodním svahu k nevypsání krásných hor Jailských, směrem severo-východním, a cíl naší cesty je Gurzuf. Klikami a oblouky stáčí se široká cesta sklonem převelebných gigantických skal, vrouhi holé šedé útesy, prolézá houštím vavřínů, zakrsalých cypřiší, granátů a plným ořeším, ruší malé vodopády, trhá skupiny pinií, tře se o rozložité jalovce a hájky bílých růží, obíhá netvorné a přec tak malebné kořeny polosetlelých dubů, a ztrácí se tam dole v čarovném stínu pyramidálních cypřiší, buků a cedrů. Na levo pne se vzhůru skála, jako bašta proti celému světu, zde hustě, tam řídce, tu bujně, tam nuzně porostlá, tu lesklá jak hlazený taras rudého mramoru, tam oblá a šedá jak vous starého muezina, tu nálevkovitými propastmi prorvaná, vrchem pak, kde ostřím temene oblaky trhá, klikatá jako hřeben odvěké trhliny, do nějž od počátku hromy a blesky třískají. A ten hřeben, ta zubovitá koruna přímořské hradby jižního Krymu, vine a protahuje se v přízračných téměř čarách a tvarech od dohledu k dohledu, zde ustupujíc dle břehů mořských zátok hlubokými sedly a úvaly, tam jako prsy gruzinské děvy se dmouc, onde pak v obrazcích roztříštěného blesku ostré hranaté spousty porfyru do předu metajíc. — A na pravo dolů? Spadá úpatí hor ostře i zvolna, tu sráznými stěnami propastí, z jejichž otvorů vzhůru srší okouzlující bujnost jižních lesů a sadů, tam nenáhlým svahem vinic, že kůň by mohl sběhnout, a onde opět majestátným spádem obrovských stupňů, plných nejkrásnějšího rostlinstva a stromoví, jakéž jen šťastně zmírněné teplé podnebí s úrodnou prstí dovede zplodit, vždy níže a níže, až k písečnému břehu, o nějž kadeřavé vlnky Černého moře laškovně se pokoušejí. Dále pak, až ku konci obzoru ocean, to nevyskumné moře Černé, klidné na pohled a v pravdě vzteklé, lákavé a přece děsné, líbezné

a přec tak úkladné! Ze zdáli se bělá, jako by šupiny mělo bělice, čím blíže však, tím víc se modrá, až pak břeh co roztok skalice oblévá. A takž míhá se obraz za obrazem, a každé zabočení cesty objevuje nové tvary, nový rozhled, novou krásu.

Slunce pere nám do zad jako dech horoucích pekel. „Můj pane, že nemáme ovčí kožichy!“ lituje za mnou Tatar, a klisna jeho, čistá prý krev turecká, kluše se svislou hlavou, jako vrtohlavá bahnice, a jazyk klátí se jí z tlamy jako cár vybledlého červeného sukna. Kam se poděla bujnost harcovníka, kam svižnost koně? „Pane! Tři fontány a jednu bystřinu jsme již minuli, a nikde jste nezazastavil zvíře napojit!“ Perná výčitka, ale což mohu já za to, proč se můj cvalík sám u pramene nezastavil? Za chvíli cesty hřeí z porfyrové rozsedliny pramen: chlad mrazu, čistota křišťálu a lahodnost rajské mízy. Můj cvalík vypil toho nektaru dozajista vědro, a zadní klisna půldruhého; pak zvedli oba chvosty, uháněli cestou pozvolna spadající, jak dvě mladé lvice, a frkání nebylo ani konce.

Stáčíme do oblouku gurzufské zátoky. Rychle odstupují stínivé skály, vzduch se mírní, rostlinstvo se jemní a z přímořských sadů dýše nevýslovná vůně květoucích cedrů, mandlí, citrýnů, pomerančů, ananasů a broskví. Již sjeli jsme až k panskému parku, celá gurzufská krajina rozložena tu před námi v úchvatné nádheře, v plném rozkvětu a barev ideálním souladu. Jedna z nejoriginálnějších krajin Evropy! Obraz její hned na ponejprv na vždy ti utkví v paměti; zraku cestujícího malíře od ní neodvrátíš. Základní forma její je prostá, však stavba její velkolepá až k úžasu: do skal (na té straně nejvyššího hřbetu Jaily) kosmo vykrojený oblouk; dno tvoří tichý záliv moře, ohradu kolem ohromný diadem nejmalebnějších skal, jež od vody pozvolna až téměř k oblakům vystupují, a jedna v druhou splývajíce, obraz jednolitého, fantasticky romantického a při tom rajsky líbezného náspu poskytují: obloukový amfitheatr divokých skal, květoucích luhů, kadeřavých houštin, šťavnatých hájů, nádherných lesů a samorostlých sadů až k vrchní obrubě kolmých skal, šedých a narudlých, z jejichž rozsedlin zakrsalé sosny strmí, a v jejichž klikatých zubech jasní oblakové usedají. Sleduj ten horský éden od jeho kořenů v hladině mořské vzhůru, a bude ti, jako bys obláčkem byl, jenž vnadou té nedostihlé přírody váben, s čerstvým mořským vzduchem letmo do výše se povznáší. Ethéricky lahodný dojem prochvěje tvé smysly, jako bys kastalským mokem byl opojen. Pak nechť sestupuje zrak tvůj s temene velebných skal nazpět, a pojmeš teprv jasně všechnu plastiku velkolepých tarasů, svahů a spádů, jimiž Jaila rychle a přec tak jemně k třaslavému pontu se sklání. Na to pusť očím uzdu, nechť co vlašťovice kříž na kříž těkavě poletují, všechno množství rozsetých krás i půvabů sbírají a v povznešenou duši obrazně převádějí.

Oblouk, jenž pozadí gurzufského amfitheatru tvoří, vybíhá na severovýchodním konci do moře ostrým mysem, jejž tvoří ohromná, zakulacená šedá skála, kteréž hora „Medvěd“ říkají; před ní, jako balvan Titány do moře svalený, stojí v samé již vodě menší „Medvěd“, kolkolem až po břich vlnami zatopen, medvídě, jež u nohou matky v oceanu se koupá. I k většímu „Medvědu“ stoupá od zálivu amfitheatrálně břeh nádherný vzhůru, plný čackého stromoví a jižního rostlinstva. V boku „Medvěda“, kde měkká půda se skalou mělké tvoří sedlo, rozkládá se betlemická, na pohled rozkošná tatarská vesnička Gurzuf. Jako hnízda mořských ptáků nalepeny jsou ty něžné dřevěné domky s plochými střechami na svahu pravěké skály, ulička nad uličkou a domek nad domkem, jako by jedny z druhých, vždy domek ze střechy, vyrůstaly. Každá taková tatarská klícka usmívá se tváří blaženého robátka ze stínu vlašských kaštanů, fíků, skvostných topolů a cypříší, a celá ta osadička podává, co stafáž grandiósního okolí a pozadí, obrázek k zulíbání krásný, vzorek, jenž zasluhuje, aby jej vyšívala ruka nejspanilejší děvy. Jako by tomu již byl naučen, zastavil se buclatý koník můj na místě, kde cesta do gurzufského údolí se ostře sbíhá, a zrovna naproti, přes údolí, Medvěd s Gurzufem se objevuje. Koník stanul sám; však byl bych jej dozajista zastavil. Osada vypadá odsud malinká, jako by jen modelem tatarské vesnice byla a sídlem Liliputánů, a přec rozeznáš jasně každé okénko, každou pavláčku na řadě štíhlých sloupečků, každý balvánek, jimiž vesnička je posázena, každý mongolský vozík ve vratech, každou hranici dříví, každou žerď, každé hříbě na vemenu oslice. Musíš záviděť šťastným potomkům strašného druhdy národa, že taková sídla mají, takový vzduch, a takové kolem panorama: na jedné straně pod sebou moře, a na druhé soubor vší krásy, o níž dosud řeč byla a ještě bude.

Sjeli jsme dolů do parku, jenž kolem letohradu pana Fundukleye se rozkládá. Jaký to park, jaká vegetace! Nevyrovná se ovšem umělou nádherou nedostižitelným parkům v Oriandě a Alupce, ale za to jest mi milejší, než světoznámý carský park v Livadii. Bezprostřední, prostě přirozená líbeznost a velikolepost všeho, co příroda zde zrodila, působí tak jímavě, že by se člověk do každého keře, do každého stromu, do každé hromady kamení zamiloval. Jeť ovšem celý jižní břeh Krymu snad k neporovnání krásný, ale tři jsou na něm body, v nichž Krym sebe sama překonal: Jalta, Alušta a Gurzuf. Gurzuf je nejvíce romantický. Není možná, aby si srdce ještě něčeho více přálo — od přírody. Neobyčejně příznivá povětrnost a především obzvláštní mořská atmosféra podporují tak vzrůst všeho rostlinstva, že zejmena stromy všechny stromy jižního břehu velikostí i krásou předstihují. Cypřiše, tyto neodolatelné minarety krymských sadů, rostou zde až na 60 stop výšky, božsky sličnými, na pohled jak hedbáv měkkými a jako čerstvá rybí žlně zelenými kužely, oranže a citrýny, jako v Italii, magnolie, kamelie, růže a heliotropy největší bujnosti, platana orientalis až dvaceti palců průměru, a nade vším stromovím nejkrásnější cedr libanský, jehož jsem kdy uzřel: vyniká neobyčejnou silou větví, báječnou hojností a bujností listí, a veliké šišky věnčí hlavu jeho korunou vskutku královskou. — Tatar jede se mnou přímo k zámku. Duby šelestí, buky šepotají a jehličí vydychuje vůni, až se rozkoší prsa šíří. Z pozdálí hučí příboj moře. Koně dupají, jako by po kobercích kráčeli, a všude nalézají něco k smlsání. Bez myšlének v půvab přírody pohřížen, hledím do šťavnaté zeleni stromů a keřů. Zašustilo něco na pravo pod cedrem: dívka mladá a svěží, jako růže, když se rozpuká; oči žhavé, jako sova, ňadra jako Kleopatra; tváře jako broskev v zápalu, rty jako nalité višně a vlas jako hříva trakhenského hřebce. Fialová kamizolka, plná zlatého třepení a předem rozevřená — ostatní zastřel dlouhý bílý závoj. Vzpamatovala se z leknutí, zahalila závojem také hlavinku, přeběhla k nám přes cestu směrem k vesnici a zmizela v čarovném stromořadí cypříší. Znáte tu děvu? tážu se Tatara. „Ovšem že znám!“ odpovídá mi. „Jest ona Aliké, dcera Ali Rusjára, velkého kupce v Bachčisaraji. Zamiloval se do ní mladý murza (šlechtic), jemuž říkají Gildiriím (blesk), a starý, aby vyšla z pokušení, dal ji sem k příbuzným. Ale příbuzní jsou lakotni,

porušují za murzovy peníze zákon proroků a pouštějí svěřenku z harému, jako by byla křesťanka. Pak přijíždí murza, a slízají se, po každé jinde." — A což starý Rusjár o tom neví? — „Kdož by mu to donášel? Nedbá sám proroka, a takž říkáme, že jej prorok trestá na dceři."

Správce letohradu uvítal nás vlídně. Mne více, Tatara méně; a přec je Tatar velký boháč! Pán byl na cestách, a správce tudíž pánem — nebylo ostatně čeho litovat. Gurzuf rodí vzácné „španělské" víno — mám počítat, kolik jsme lahviček zničili? Taková krajina, taková žízeň a takové víno! Nechť blaze žije, kdo je hostem předkládá! Vykázal mi pokojík, neboť slunce spadlo za hory, když poslední zátka k stropu byla vyletěla. Dobrou noc! — Čert ví, proč lidé tak záhy k spaní ulěhají. — Pokojík pěkný, ale co je po něm, když je pustý, a v člověku krev zase jednou po španělsku proudí?

Vystoupil měsíc, a já jsem náměsíčný. Zdaž jsem mohl usnout? Ani mi nenapadlo! Španělské v krvi, sedm vybraných krasavic v zlacených rámcích na stěnách — k tomu patří ještě noc benátská. Uzřel jsem ji. Nedalo mi meškat v uzavřených stěnách komnaty, ven mne pudil všechen smysl, ven do neznámého kouzla jižní noci přímořské. Roztouženě kráčím vysokým loubím nádherných stromů. Zář měsíce, jako veletok etherického stříbra rozlévá se v korunách cedrů, vlašských sosen a ořechů, rozptyluje se v lesklém listí a dopadá tenkými pásmy dolů, kdež v houštinách vavřínu a v křoviskách květem překypujících fantastické maluje stíny a křivokláty. Sad spí, a dechu jeho, ambry všech kořenitých vůní, neuslyšíš, leda co slabounké chvění v nepohnutých haluzích, jako kdyby duchové tichými větvemi se prosmýkali. Ticho na nebi i na zemi, jen moře v zátoce snad ve snách stěbetá. Mořský vánek dovedl mne stezkou nejkratší k zátoce. Převelebný obraze: dosud kořím se tvému zjevu! Okrouhlý, do vysokých břehů hluboce zapuštěný záliv tetelí se v měsíční záři co jezero rtuti a rozplývá se pozvolna v širém oceanu, jehož hřbet na obzoru miliardami křišťálových šupin se míhá. Černé stíny křivolakých břehů vroubí lesklou, slabounce zvlněnou zrcadlinu zátoky, a kde jaká pěnka se utvoří, zajiskří se tisícem různobarvých jisker. Na levo strmí zasmušile mračný „Medvěd", pod ním choulí se urvaný balvan „Medvídě" níže k vodě, a ještě několik vlnami a větrem ku podivu vyhryzených skalisk, odpadky starého mysu, krčí se kolem nich obou přítulně a bojácně. Mezi skalisky provlékají se lehounce, že spící vlnky sotva o tom zvědí, ploužívé lodičky rybáků, a na kostrbatých hlavách jejich nocují hejna mořských ptáků, z nichž bílé čajky jako lysiny v temenech jim sedí. Od východu na jih přeletují obzorem lodi s rozvinutými plachtami, plovoucí k rannímu trhu do Jalty. Zmizely lodi kupčíků i kocábky rybářů.

Pojednou rozlil se hladinou zátoky jasný, třaslavý zpěv ženy, a roj vyplašených čajek zatleskal zděšeně vzduchem. Odkud jde hlas roztoužené pěnice, klokotající, jako by v objetí volal miláčka? Tam za „Medvídkem" vyčnívá půl malé loďky, a na šíji balvanu stojí děva prostovlasá, bílý závoj k bokům spustivši. Péje chvíli, pak na kámen usedá a hlavinku o dlaň opírajíc, k bledé luně pozírá. Opět ticho jako na poušti. Vlnka vlnku mlčky houpá, i stíny na vodě, zdá se mi, ustaly se kolísat. Pojednou ozvalo se tleskání dvou silných vesel, a kolem mysu vjela do zátoky, jako střela, bílá loďka se svislou plachtou. Rýhuje prudce slanou vodu, k „Medvídku" se stáčí, již je u něho. „Aliké!" — „Gildiriím!" ozvaly se dva veselé hlasy, a děva zmizela s balvanu. Zdálo se mi, že slyším horoucí celování. Za chvíli kolébala se bílá loďka zvolna ze zátoky a v ní dvě srdce a jeden tlukot.

Neuměl bych zapomenout.

Táhnou mraky ku západu,
kývají mi nad horami;
a já hlavu v dlaně kladu:
„Pojď zas hochu, pojď zas s námi
neuměl bys zapomenout?"

Táhly mraky a já s nimi;
přes hory a moře dálné
letem cestu značily mi
mraky kalné — zraky kalné —
neuměl jsem zapomenout.

Krásno tam za oceanem:
srdce volná, šíje tuhy,
každý svým, jen bůh všech pánem,
krásné jsou ty volné luhy
těm, kdo umí zapomenout.

Stál jsem moře na pokraji
díval jsem se přes vod pláni:
„A kdy byl bych jako v ráji —"
přece jsem tu neměl stání,
neuměl jsem zapomenout.

Táhněte si ku západu,
mraky, lidé, tažní ptáci,
všech těch vašich u pokladů
naši bídu, naši práci,
neuměl bych zapomenout.

Josef Sládek.

Paní markýzka.

Noveleta od *Ouidy*.

Byla nad míru krásná ta paní markýzka. Její podobizny, které namaloval Mignard, závodí hrdě s proslulými obrazy bůžků lásky téhož umělce. Jednou vdechl ji na plátno co Venuši vítěznou, jak býval tenkrát vkus, po druhé vyobrazil ji v podobě vlastní, to jest co Leontinu Opportunii z Vivonneu a markýzku z la Rivière se všemi perlami a démanty a půvabným úsměvem, ukazujícím její zoubky tak bílé, tak skvoucí, jak ty perly vpletené do jejích krásných kadeří. Ani jedna ze současných krásek nemohla závodit s paní markýzkou, ani Louisa de la Beaume-le-Blanc, když vrhly olše St. Germainské poncjprv svůj stín na její zlatý vlas, než se sklonil pod závoj karmelitek před oltářem v ulici svato-jakubské; ani Jindřiška anglická, když naslouchala romancím zpívaným bludnými pěvci pod jejím pavlanem v St. Cloud, než byl její mladý život shasnut rukou Morelovou k rozkazu „milost pána"; ani Athenea z Mortemartu, když se její jasnomodré komonstvo hnalo ulicemi pařížskými a sluhové předjíždějící vyklízeli cestu svými karabáči, než celá ta hra skončena a železné okovy zaujaly místo zlatých náramků — ani jedna z nich, ani jediná ze současných a známých krasavic nezatemňovala půvab paní markýzky. Kdyby bývala

jen trochu méně tmavovlasá, bývaly by hnědé oči bourbonské jistě na ni padly; byla by přezářila všechno to jasněmodré komonstvo se šarlatovou a zlatou královskou stráží a přítelkyně její Athenea byla by ji nenáviděla až na krev po spůsobu všech přítelkyň za všech věků, byť i krásou jehlice jedna druhou předstihovala.

Byla krásná ta paní markýzka, a ona věděla to, jak skláněla se s pavlanu svého zámku za branami versailleskými do své vskutku královské zahrady; neboť ačkoliv byla sama a nebylo tu nikoho kromě psa Osmina, jenž by se byl obdivoval její bílé pleti, tmavým očím, krásným rukoum a ramenům, svisutým démantům, které jiskřily se v měsíčné záři, usmívala se tím svým blesku podobným, vítězným úsměvem, když šeptala sama k sobě: „On jest můj — můj! Bah — jak si mohl pomoci?“ a při tom tiskla rubínovou sponku na svých prsou s pohledem ženy, která nepoznala odporu a strhla dosud každého do prachu k modloslužbě.

Co živa nepamatovala se paní markýzka, že by jí byl kdo vzdoroval a žití její ubíhalo tak hezky!

Její muž, pan markýz nebyl ukrutníkem a nebýval by se jako výstřední, divoký de Gondran oblékl v smutek, kdyby bývalo tmavé oko bourbonské padlo na jeho ženu; on byl by řekl, jak se sluší na věrného francouzského velmože, že všechny jeho domácí poklady jsou královy. Nepříjemnosti prchaly před zachvěním se jediného úsměvu paní markýzky, zrovna jako se rozbíhaly zástupy lidu před jejím pozlaceným kočárem a flanderskými koňmi; a pocítila-li někdy přece okamžitou lítost, a šeptalo-li svědomí nedvorněji do jejích útlých uší, oj což, potom obětovala emailovanou lampičku panně Marii kajicníků, jak jí poradila hraběnka de Soubise a kněžna de Monaco, které měly v tom zkušenosti a věděly, jakou útěchu takové pokání poskytuje. A potom vynořila se paní markýzka ze své zkroušené kajicnosti jako motýl nejlesklejších křídel, jakého kdys jen z vlhkého kvítí své zahrady se povznášet viděla.

Měsíčné světlo třpytilo se na vodotryscích, spadajících v odměřeném tleskotu nazpět do mramorových vodojemů. Lipové listy chvějící se teplým větříkem naplňovaly noční vzduch opojující vůní a růže vinoucí se kolem mřížkovaného a pozlaceného zábradlí pavlanu setřásaly se svých skloněných květů krůpěje rosy, které jiskřily tak jasně jako démanty ve vlasech ženy, jež klonila se s pavlanu, opírajíc jemně ruměnnou tvář o ruku drahokamy ozdobenou — a samotna; velmi vzácná to chvíle při paní markýzce de la Rivière. Osmin neobdivoval se té vzácné samotě, neboť zachřestil stříbrnými rolničkami a zaštěkal jako pronikavým hlasem italského chrta, neboť jeho bystrý sluch zachytil z dálí zvuk kroků přicházejících rychle přes trávník dole a jeho paní usmála se a potleskala mu na hlavu:

„Ach, Osmine! — je to on?“

Z tmavého stínu líp a kaštanů, jichž hustými korunami ani měsíc proniknouti nemohl, vystoupil muž, přešel trávník zrovna pod pavlanem a vystoupiv po schodech terassy, stál vedle ní — muž mladistvý, krásný, jemuž býval by oblek kapitána královské stráže slušel mnohem lépe než tmavá říza kněžská, postavu jeho zahalující. Jeho rty byly pevně sevřeny a tvář polita bledostí, jež se hrozně odrážela od vřelého, vášnivého žáru jeho očí.

„Tak! Byl jste trochu váhavým v poslouchání mých rozkazů, pane!“ Zajisté nebylo muže ve Francii, jenž by byl stál tiše vedle ní při těchto slovech, pod kouzlem těch oslňujících očí, před takým obrazem, jakým byla paní markýzka ve svém blankytném hedvábu, anglickém vyšívání, s démanty visícími a chřestícími v kadeřích a klenutým, velitelsky vstaženým obočím. A on stál tiše, se rty jen pevněji sevřenými a s žárem v očích ještě jasnějším. Změnila svůj tón; byl tklivý, svůdný, vyčítavý a úsměv na jejích rtech tak něžný — tak něžný, jak jen mohl být při úsměšku, jenž se vždy pod ním skrýval. A hlas ten zlomil konečně kouzlo muže poutající, když zašeptala: „Ach Gastone, vy mne už nemilujete!“

„Nemilovat vás? O bože!“

Byla to jen čtyry slova, ale zjevila paní markýzce vášeň, jakou nikdy dříve nebyla vzbudila navzdor všem svým svůdným pletichám, kterou nikdy nebyla roznítila v milovnících, obstupujících ji v zástupu při zábavách v jejích vlastních salónech nebo ve Versaillesu, tam za těmi stromy, kde byla láska dvořením a všechno laškovitou komedií a nic směšnějšího a pošetilejšího nad tragedii.

On sevřel ruce její tak pevně, že jeho vlastní až zraněny ostrými hranami démantových prstenů; ale necítil to.

„Nemilovat vás? Velké nebe! Nemilovat vás? U vás zapomínám své přísahy, svých slibů, svého boha! — Zapomínám všeho, kromě vás, které se kořím jak, než setkal jsem se s vámi, kořil jsem se církvi. Muka snášená s vámi byla by mi dražší ráje dobytého o samotě! U vás nemám síly, vy mne skláníte pod svou vůli jako vítr listí osykové. O ženo, ženo, proč nemělas slitování, proč jsi opomenuvši zástupů, kteří zbožňují co den tvůj nejmenší úsměv, vyhlídla jsi mne a pokořila mne jako ty, jichž neváže přísaha, jimž netřeba se trýznit v půlnoční samotě pro pouhý zločin myšlénky? Proč vzala jsi ku všem těm srdcím tvým také mé, abys je zranila a zničila? Nemáš dost životů zaslíbených tobě, že chceš shasiti můj a na vždy? Já byl spokojen, nerušen, až jsem tebe potkal. Oko ženské nezachvělo mým srdcem, oko ženské nestrašilo mne při hodinkách, hlas ženský nestavěl se v paměti mé mezi duši mou a modlitby! Jaký ďábel tě pokoušel, žes nenechala na pokoji aspoň jednoho?“

„Ah — bah — pokušenému chutná hra pokušení obyčejně zrovna tak jako pokušiteli!“ myslila si paní markýzka s tajným úsměvem.

Proč dovolila takou řeč beztrestně? Proč nechala se ona, které se nikdo neodvážil dechnout jiné slovo než nejúhlavnější vyznání lásky, oslovit takovýmto spůsobem? Prudkost taková byla jí bezpochyby novou a takový výbuch vášně ji bavil. Ať tomu jakkoliv, ona odtáhla svou ruku a její skvoucí hnědé oči naplnily se slzami. Slze bývaly ve Versaillesu po ruce, kdykoliv jich bylo potřebí.

„Ach Gastone! Jaká to řeč! Jaký ďábel pokoušel mne? Já věru sotva vím, zdali je láska andělem neb ďáblem, zdá se, že obojím! Ale milujete mne málo, leda snad hledáte v jménu lásky omluvu pro každou šílenou a každou myšlénku!“

Šarlatová krev rozlila se mu po tváři a jeho oči svítily a hárały jako oheň a jeho ruce zatínaly se v úzkosti smrtelné.

„Andělem nebo ďáblem? Ba že, kterým z obou? Jedním, když přichází a druhým, když odchází! Vy vzbudila jste lásku ve mně a já ji ponesu do hrobu; ale kdo mi ručí, že ji splácíte? Jak poznám, že i nyní nehrajete se mnou, neposmíváte se mi, nebavíte se s bezvousým knězem, jenž jest nezkušen ve všem tom lesklém dvoření nezvedených prelátů a zvojanštilých hejsků? Můj bože, jak poznám, jak tu stojím vedle vás, zdali máte se mnou

útrpnost neb mne odmítáte, zdali mne milujete nebo opovrhujete mnou?"

Vášnivá ta slova prondila se jako bystřina s jeho rtů a rozjitřila tichost letního večera palčivou úzkostí, která jí byla cizí.

„Což vás nemiluji?"

Byla to odpověď krátká, ale jsouc vyslovena paní de Rivière, klonící tvář k jeho prsoum s očima lesknoucíma se jako démanty v kadeřích a hledícíma do očí jeho ve světle hvězdném, byla výmluvnější a nebezpečnější každé řeči jiné a plnila mozek šílením jako kouzelná vůně. Jeho rty utkvěly na jejích a ona cítila hlasitý prudký tlukot srdce, které získala, jak se s ní skláněl, tiskna ji k sobě úže a úže — přemožen a podroben jako mužové všech věků a věr byli přemáháni a podrobováni ženou, a každá jeho myšlénka stanula v zapomenutí, každá obava odumřela, všechny sliby zapomenuty v tom žhoucím živém proudu vášní a radostí, který mu ponejprv v celém krátkém životě vniknul do srdce s veškerou svou zlatou, omamující září.

„Tedy mne miluješ? Buď si," šeptal, „ale věz, co činíš. Můj život jest v rukou tvých a ty budeš mou, dokud nás smrt nerozdělí!"

„Spíše dokud se mé vrtochy nezmění!" pomyslila si paní markýzka, kladouc své klenoty ozdobenou rukou k jeho rtům a sklánějíc se nad ním tak, že její kadeře zvolna hladily jeho tvář dotknutím tak vzdušným, vůní tak sladkou, jako listy některé z růží vinoucích se dole.

Dva mužové procházející se dole pod lípami vedle zahrady, a bavící se živě posledními skandaly versailskými: jak na př. La Fontange vstoupá v přízni, jak se obléká Jeho Veličenstvo v španělský šat, aby se jí zalíbil, jak bude zavedeno nové pudrování, co šeptáno o Bossuetovi a slečně de Mauléon a podobnými novinkami předešlého dne lesknoucími se vtipem a otrávenými jedem — tito dva mužové pohledli vzhůru k pavlanu osvícenému hvězdnou a měsíčnou září.

„Ten prokletý kněz!" zašeptal mladší pan Vicomte de Saint Elix, utínaje pružnou hůlčicí květ liliový.

„Je v ráji bláznů! chcete říci. Aha, paní markýzka," zasmál se druhý, — starý vévoda de Clos-Vougeot — vyjímaje šokolátovou pokroutku z krabičky smaragdy vykládané. Šli dále a lipový květ zachvěl se zádechem letního nočního větru a spadal na trávu dolů a smál se, když si páni zas povídali o skřínce, kterou nalezl d'Artagnan v pokoji Lauzunově, když mu zabavoval papíry a v ní jak nalezeny podobizny šedesáti dam, které všechny tohoto kapitána královské gardy zbožňovaly. A ty poznámky, které při podobiznách nalezeny! Zachovávání nejpřísnějšího tajemství bylo sice samým králem rozkázáno, ale — jedná se o šedesáti dámách a tajemství! Směšno.

„V ráji bláznů!" opakoval vévoda de Clos-Vougeot, klepaje prsty na svou krabičku. Pan vévoda byl starý muž a znal ženské velmi dobře a věděl cenu a trvání ráje závisícího na nejtěkavějším motýlu — ženské věrnosti.

„V ráji bláznů!"

Ten dvořan měl pravdu, ale ten kněz, kdyby jej býval slyšel, nebyl by věřil. Jeho nebe zářilo z těch oslňujících očí a dokud se oči ty nezavrou v smrti, jest nebe jeho bezpečno! On nikdy nemiloval, on neviděl nikdy ženskou krásu, on přišel přímo z klášterního šera dominikánského opatství, tam ze samého srdce jihu, z Languedocu, kde byly drahocenné missály jeho jedinou modlou. Přísní mniši nevědoucí ničeho o cestách a myšlenkách svých bratří v Paříži, vychovali jej v poustevnické tichosti, bičovali jeho mysl železnou filosofií a stoickými náukami o umrtvování sama sebe, které by bývalo zlomilo osten i jemně utkaným vytáčkám tvůrce zla samého. Z tohoto ascetického zátiší languedockého byl poslán vyšší vůlí přímo do záplavy života ve Versaillesu, do tohoto lesklého, nádherného, jiskřivého, divokého života, jenž sršel vtipem, překypoval pletichou, byl přeplněn muži a ženštinami, kteří činili dvůr tohoto věku a dějiny následujícího. Tam, kde nalezl každého kněze co dvorného abbé a slýchal, jak ti, kdož sloužili mši, tropí z ní úsměšky s těmi, kdo při ní byli; kde nenašel hranic mezi dobrem a zlem, ale viděl všechno spředeno, smotáno v tkaninu dvou dvorských barev: prospěchu a rozkoše. Byl to život, jenž oslňoval a unavoval jeho oči, jako oslňuje a unavuje světlo v pokoji zraky člověka, jenž přichází pojednou z tmavého nočního vzduchu, až jej v životě tom zachvátila závrať a choroba a on tázal se uprostřed pozlacených salónů nebo při zpovědích titulovaných hříšníků, tázal se sama sebe, zdali jest ještě tím samým člověkem, jenž sedal pokojně a vážně při měkkém slunci rozlévajícím se po jeho missálu v mnišské cele languedockého opatství ještě před několika měsíci, když neměl o celém tom versaillském světě ani tušení?

Ten samý člověk? Věru není, nebude více ten samý od té doby, co pohlédla naň paní markýzka svýma hnědýma očima, paní markýzka, kterou bavil nápadný ten rozdíl mezi ním a těmi, kdož ji obklopovali, zamilovala se doň, jak se zamilovávaly všechny ženštiny ve Versaillesu a strhla jej ku svým nohoum dříve, než měl tušení o jménu té zapovězené řeči, která mu zabušila srdcem a vehnala se k jeho rtům bez učení, bez vyzvání.

„V ráji bláznů!" řekl pan vévoda, klepaje rozvážně prsty o svou smaragdovou krabičku.

On miloval a paní markýzka milovala jej. Prvním návalem zmatku a boje prošel: boje mezi vírou dominikánského opatství, kde nebýval by žádný hřích považován za třikráte tak prokletý, tak neprominutelný, tak zasluhující bičování a pranýře jako tento — a mezi vírou bourbonského dvora, kde byli dvornůstky kněží předmětem každodenního klepu, kde pohoršoval abbé de Rancé, než se uchýlil k Trapistům, město i dvůr jako Lanzun, kde se páter de la Chaise usmíval blahosklonně na vstoupání v přízeň La Fontangesky v očích královských; kde se hnali tři šlechtici k pozvednutí kapesního šátku, jejž upustil tento královský zpovědník, omývající svěcenou vodou všechny královské přestupky jako omýváme prach voňavkami; kde byl život jednou pletichou ať u kněží ať u světských, a kde byla abbéova rocheta i kardinálův šarlat střísněny týmiž nepravostmi, jaké se leskly okázale na pozlacených odznacích gardy a drahocenných krajkách královského komorníka. Bouře krátká, prudká jako letní bouře, které se stáhly tu a tam nad Versaillesem, zalomcovala v něm při tomto boji myšlének, tom zápasu mezi zásadami zakořeněnými dlouhým zvykem a slepě oddanou vírou a mezi vášněmi, které vypukly bez vyzvání co náhlý vzrůst a překypující žár tropického květu — bouře krátká a prudká, zápas skončený té noci jak stál na pavlanu s ženou, kterou miloval, ucítil její rty na svých a sklesl k jejím nohoum šílen a bezmocen.

A paní markýzka? „Vyhrála jsem svou sázku s Adélou de Launay", myslila si paní markýzka s jásotným úsměvem, sedíc za dva dni potom „en negligé" ve své lenošce, cupajíc Osmina za uši a míchajíc svou ranní

šokolátu. „Ten člověk mne baví svým slibováním věčné lásky. Věčná láska! Můj bože, jest to přílišné mluvit takto — a zde ve Versaillesu! Ale, baví to a stačí k hraní si pro jednu sesonu. Ale ne — to není ještě vše — on mne zbožňuje. Ten ubohý Gaston!“

Podobně bavili se v salónech versaillesských a v zahradách o této nové lásce markýzky de la Rivière k mladému páteru.

„Byla od jakživa výstřední, a on je vskutku hezký, ba roztomilý by byl, kdyby jen ne tak vážný a málomluvný,“ povídaly si dámy a mladí páni zasmáli se, že mají „tito podšití flanďáci“ vždy nejvíce štěstí ať v lásce, ať v bohatých příjmech. Co myslil mladý kněz languedocský, že jest láska, která život přetvá a nahradí mu pokoj svědomí a ztracené nebe, nebylo nic jiného než mihotavá bublina pomluvy a skandálu, plující na hodinu mezi tisícemi podobných na lesknavých, proudících, démantových vodách života versailleského! (Dokončení.)

FEUILLETON.

Gustav Courbet.

Od *Jana Nerudy.*

„Nelamte štětec Courbetův!“ zvolal k nesmyslným soudcům ve versailské jízdárně obhájce Lachaud „Ohledněte se v obrazárnách luxembourgských, naleznete tam tak mnohý výtečný obraz a zeptáli se navštěvovatel síní těch: „Či jest to obraz?“ — Courbetův. A jak skončil Courbet? . . . .“

Nebylo snad mezi francouzskými komunardy muže, jenž měl více sympathií, doma i u nás. Skoro všichni dovedli umírat tak mužně, že se v nás rozechvěl každý nerv. O Courbeta jsme se báli ale jako o nějaké dítě. „Je to člověk prostý, ba naivní“ — „Je to velké dítě“ — tak mluvili svědkové. Všemu se divil, co před soudem slyšel, jako by byla doba komuny, za níž byl vlády členem, přelítla jen kolem něho, a on se nyní vždy znovu zachvěl, že to předc jen nebyl pouhý divoký sen. Záři mučednickou viděli jsme kolem jeho hlavy. „Pomaloučku a jakoby pozorně vstupuje do soudní síně a s těží poznávají bývalí jeho známí v této živoucí mrtvole toho druhdy tak živého a pohyblivého člověka, toho jasnookého, velkého umělce, tvůrce obrazů jako: „Prameny Loiry“, „Pohřeb v Ornans“, „Cestářové“, „Hody“, „Veverčí kůlna“, a j. Za těch několik neděl sestárl o více než dvacet let: oko vyhaslo, míza z těla vyssáta žalářním utrpením a duše klesla pod tolikerými ranami osudu.“

Rozradovali jsme se, když ani státní žalobník netroufal se soudu nabídnout trest smrti. Courbet dostal jen několik měsíců a ihned se psalo, že ve vězení bude smít malovat, a že již ruská vláda objednala v té době u něho obraz, jehož předmět má být vážen právě z dob komuny. Jaký ten obraz je, nevím, ale historický, jak my tomu obyčejně rozumíme, as není.

Kladlo se mu před soudem za vinu, že ničil díla umělecká, že porazil pověstný sloup na náměstí Vendômském atd. Courbet sám odpovídal: „Úkol můj byl velký a krásný. Jednalo se o bdění nad uměleckými děly bohatých našich sbírek. A tomu jsem dostál.“ Předc byl také odsouzen, aby zapravil „veškeré výlohy, které budou spojeny s opětným postavením sloupu“, a nyní, po mnoha měsících, obnovuje se v novinách zpráva, že zabaveny mu byly proto obrazy jeho, z nichž „některy se až 60.000 franků platí.“ —

Tak tuze dávno tomu as není, co visí Courbetovy obrazy — jak obhájce jeho pravil — v luxembourgské „galerii živých malířů“! Za svého pobytu v Paříži jsem jich tam nespatřil. Courbet byl „nezvedeným synem francouzské můzy“, jak povídali. Originální sice dost, „sám svým otcem“, ale také otcem oněch zvláštních přívěsků při výročních pařížských výstavách obrazů, nad jichž vchodem napsáno významné, vyzývavé: „Les refusés“ (obrazy do vystavy nepřipuštěné). Již před r. 1855 byl jeho obraz „Pohřeb v Ornans“ znám co „zvláštnost“; když mu ale roku toho nepřijali více obrazů do výstavy světové, postavil si vedle výstavní budovy velké malou budku svou a dal na ni nápis: „Realismus — Gustav Courbet“ a uvnitř byl vystaven obraz velký: „Allegorie reální.“

Také letos ve Vídni není Courbet zastoupen ve výstavě hlavní, také zde utekl se do pokoutních, tmavých kumbálků „rakouského spolku pro umění“. A také zde, mimo jiné obrazy Courbetovy, visí zas „Allegorie reální“, jen že teď se jmenuje „Dílna malířova.“

Spěchal jsem tam, s celou svou sympathií pro Courbeta v srdci. A spěchal jsem pak zas ven a byl bych dal tam nápis: „Realismus, naturalismus, manýra, bizarerie — Gustav Courbet!“

Prapodivný člověk! Motivů má jako řeka vln nad vodopádem, ale k zemi sletí jen rozprášená mlha, oku a mysli nepříjemná. Duch je velký, ale chorý. Vůle velká, vzdor ještě větší. Myšlénkových zárodků dost, umělecky vyzrálá myšlénka ani jedna.

Umění bez poezie není přec lze sobě myslit; čím krajnější realism, tím víc musí co protiváhu mít v sobě jádra poetického, ne ideálního, ale tedy ze života vzatého, poeticky reelního. Pouhé sáhnutí po čemkoli v životě nemůže posloužit ni básníku ni malíři, všední městská kronika není románem, několik lhostejných, bezvýznamných hlav vedle sebe není obrazem. Při vší obratnosti péra nebo štětce je to jen plodem zbytečným — umělecký průmysl, třeba hrnčířský, stojí výš.

A Courbet je tím malířem, který jde až na pokraj zbytečnosti — schválně! On má myšlénku, ale nedovolí jí vystoupit s poetickou silou, zná poezii světla, ale vyhýbá se jí, je mistrem formy, ale nenechává formy srůst na poetický celek, jenž by nás ukonejšil. Zabíjí vše svým vzdorem, předně zabíjí sebe, snad už zabil.

„Dílna malířova“. Vlastně válka všemu, co je akademického či pravidelného. Všechny své modelly živé chtěl Courbet předvést, aby řekl: „Vizte, já maluju jen dle života — ne jako jiní malíři dle těch směšných manequinů, z nichž jsem jednoho pro posměch také namaloval do obrazu svého, zlomeného, roztrhaného, s umrlčí lebkou — symbolem — u skleslých dřevěných nohou!“ A vskutku, každá ta hlava zde kolem by mohla být skutečně živa — ale není; lhostejně trčí pro sebe na plátně, není živa, proto že také tělo pod ní není v souvislosti s ostatními postavami živo. Za malířovým seslíkem stojí nahá žena — proč? snad aby se vědělo, že on maluje i podle svlečených. Na seslíku sedí zas malíř sám a bez ohledu na všechny osoby kolem maluje — nějakou krajinu, proč zas? snad aby se vědělo, že mimo na lidech studuje přírodu i na jiném. Komposice není pražádná, Courbet nechtěl komponovat.

Základní myšlénka by tu tedy byla, ale působí jako dětské embryo v lihu. Vzdor svému základu vypadá celek jako afektovaná honba po původnosti — bez skutečné vynalezavosti. Vidíme sice „dílnu malířovu“, ale oživující duši umělcovu nevidíme nikde; dílna je zcela mimotním důvodem pro skupení — pardón, vždyť jsem již řekl, že to ani skupení není! — Proto také dojímá obraz zcela tak, jako tak zvané obrazy „ze zátiší“, na nichž je několik podřezaných kuřat, věrtel brambor a telecí hlava — vedle sebe. Ovšem pak vkládává malíř trochu techniky do detajlů, namaluje emajlovanou mísu nebo svislý ubrns „jako by byly živy“ — ale takovými světelnými a foremnými pomůckami Courbet zas jen zcela opovrhuje. To je smutné!

A Courbet by mohl jednu stránku hravě nahradit druhou! Vidím to zde na jeho geniálních podobiznách, kde má postavu jen jednu, ale v skutku živou. Avšak — již zase budí se nevěra v umělce a to je, ne-li opět smutné, tedy aspoň zbytečné — nač zde na podobizně vlastní ta schválně špinavá košile, ten cár halena! Chtěl snad Courbet naznačit, co vystál ve vězení? Výraz tváře tomu nenasvědčuje!

A co máme říct obrazu „V lázni“ nebo jinému „Zápasníci“? Nejlíp těm hmoždícím se naháčkům posloužíme, když jim neřeknem pranic. Nebo co obrazu: „Chudý dobrodinec“? U silnice se usadila žebravá rodina, matka s několika dětmi. Kolemjdoucí cizí žebrák starý dává jednomu z nich, klučinovi — almužnu. Kousavá socialistická satyra, že ano? A přec velký kus poezie, třeba perné. I ten výraz divokého humóru v tváři starcově bychom proto odpustili, ač zdá se naznačovat, že ta almužna zde nedává se z dobroty, nýbrž z nějaké šibeničné okamžité satyry na vlastní bídu. Ale to nedbalé provedení jednotlivostí, to světlo na všem jako proleželý sýr, a především ta hlava starého žebráka! Zrovna jako by byl Courbet chtěl nápodobit jednu z těch strašidelných,

stařeckých hlav pověstného Baltasara Dennera! Zadrhlá čelist, vyžraný zub, špinavá vráska, a vše dohromady jako vydělaná kůže! Ba celý obraz tak! —

Nepotěšen, mrzut odcházel jsem od milého mně komunarda. „Je to velké dítě."

Z dějiště Iliady.

Jak známo, nevědělo se dosud s určitostí, na kterém místě staré Ilion (Troja), sídlo Priamovo a Hektorovo vlastně stálo. Byly to jen samé domněnky, co se o jeho poloze a vůbec o celé místnosti, na níž se odehrávaly boje nesmrtelnými zpěvy Homérovými zvěčněné, tvrdilo. Ano, kritika starožitnická šla namnoze tak daleko, že přímo popírala jsoucnost nějakého Ilia, odkazujíc toto město se všemi hrdinskými činy, které s jeho v „Iliadě" opěvovanou zkázou souvisí, do říše pouhých bájí, pouhých výmyslů. V nejnovějším čase ještě rozkládal jistý německý filolog, Büchner, že prý „posvátné Ilion" nebylo patrně ničím jiným než nějakým hnízdem námořních lupičů, sestávajícím z bídných chatrčí, jeho dle pověsti Poseidonem zbudované zdě že byly jen bezedné močály a bahna, osadu tu obkličující atd. Vždyť ani božský pěvec Homéros sám neušel tomuto osudu a byl i jest dosud na mnoze stejným spůsobem považován za docela mythickou osobnost. Nyní nastal ovšem znamenitý obrat v celé věci té. Současně s vydáním prvního svazku dějin literatury řecké od Bergka, jenž jednaje o epice se vší rozhodností zastává se Homéra a jeho osobního autorství vzhledem k oběma nejvelkolepějším epickým básním, „Iliadě" a „Odysseji", pokračoval Dr. H. Schliemann ve svém již před lety započatém vykopávání na místech, kde as mohlo kdysi státi staré Ilion, a výsledek byl nejskvělejší. Dokázánať nejenom skutečná existence sídla Priamova, ale odkryty také podrobnosti výstavnosti města (hradby, věže, brány) a sám palác královský, a mimo to nalezeno ještě množství pro vědu starožitnickou neocenitelných památek nejrůznějšího druhu. Schliemann veden byl při této velice namáhavé práci, již po delší čas za okolností nad míru nepříznivých podnikal se 150 dělníky na vlastní svůj náklad, jedině nadšením pro řeckou filologii, zejména pro Homéra. Jeho choť pak, řecká vlastenka z Athen, stála mu s neunavnou horlivostí po boku a má také neposlední zásluhu o zdar tohoto díla. Archeologické poklady, jichž Schliemann při této příležitosti nasbíral, jsou jeho majetkem; ale prohlásil již, že je ve své poslední vůli odkáže řeckému národu.

Sdělíme zde některé z nejzajímavějších dát původní zprávy Schliemannovy. Staré Ilion jest pokryto několika vrstvami sříceninnovějších osad: na troskách jednoho města vystavělo se po několika stoletích nové atd. Musilo se tedy místy kopati do značnější hloubky, než-li se kdykoliv dělo, za příčinou skoumání archeologického. Průměrně jsou ssutiny k 50 stopám mocné. Již v červnu loňského roku objevila se velká hradební věž starého Ilia; při dalším odkrývání této památky ukázal se letos nenadále velký proslulý chrám Minervy, vystavený Lysimachem, jak z množství tam nalezených důležitých a zajímavých nápisů vysvitá. Poněvadž chrám ten teprvé z pozdějších dob pocházel, hledal Schliemann stopy starého Ilia, snad přímo i původní nejstarší svatyni Atheny (Minervy), ochranitelky to Trojských, zrovna pod ním a odstranil celou zachovanou část stavby s velikým namáháním. V nejspodnější vrstvě nalezeny v četných sříceninách stopy strašného požáru: domy jsou naplněny popelem ze dřeva, přepálenými kameny atd.; všechen nábytek, všechno nářadí jest tak dokonale zničeno, že tam jen zřídka spatřiti lze nějaký hliněný střep. Jinde, kde byl požár mírnější, vyskytly se četné nádoby všelijakých forem, kotlíky s obrazy Athény se soví hlavou (u Homéra jmenuje se již jen „sovookou", γλαυκῶπις) takovétéž sošky z kosti nebo z kamene a mnoho jiných drobností. Několik mužských a jedna ženská kostra pocházejí zajisté od lidí, kteří při zkáze města zahynuli; neboť národové v oné době žijící pálili mrtvoly a uschovávali popel v hliněných urnách. Na mužských lebkách byly ještě zbytky měděných helmů, jak o nich mluví Homér a u jednoho obou vojínů leželo i měděné kopí atd. Značný počet velkých (až 8 stop vysokých a 5 stop širokých) hliněných nádob, v jiném domě nalezených, svědčí patrně o nějaké vinárně nebo o nějakém bazáru.

Při dalším vykopávání zmíněné již velké věže odkryta nejenom širokými kamennými deskami dlážděná silnice, ale nalezeny také dvě velké brány za sebou i s měděnými závorami. Dle všeho není pochybnosti o tom, že tato dvojitá brána jest branou Skajskou, skrze kterou dle Homéra pověstný „dřevěný kůň" do města vpraven byl, ona velká věž pak místem, kamž Priamos, zasedaje se sedmi staršími, povolal Helenu, jejíž krása, jak známo vlastní příčina celé té neblahé války, všechny přítomné okouzlila — jedna z nejskvělejších episod „Iliady" líčí tuto scenu. Aby tuto věž a Skajskou bránu zachránil před zkázou, nezbývalo Schliemannovi, než roztrousiti v okolí pověsť, že zde kdysi byla panna Maria co host u krále Priama, a pověsiti vedle brány obraz Ježíše, a na jiném místě zase obraz madonny, jež pak dva kněži slavnostně zasvětili. Křesťané nyní neodváží se, aby stavby ty porušili a také Turci se jim tak snadno nepřiblíží.

Hned vedle Skajské brány objevily se zbytky staré budovy, v níž spatřuje Schliemann dům Priamův. Zde bylo pravé skladiště nejzajímavějších předmětů; zejmena z nich vyjímáme všeliké nádoby — mezi jinými těžkou stříbrnou vásu, 18 centim. vysokou a 14 širokou, v ní pak překrásný stříbrný kotlík 11 cetm. vysoký a 9 široký — zbytky zbraní, opět obrazy sovohlavé Athény, různé náčiní v podobě zvířecích hlav (snad významu mythologického?) atd. Důležitý výsledek dalších úsilovných prací jest odkrytí hradební zdi starého Ilia, $3^1/_2$ metru vysoké z velkých otesaných kamenů (bez cementu) budované. Z množství zde a jinde nalezených menších věcí uvádíme jenom ještě co zajímavou zvláštnost nádobu, mistrovsky postavu hrocha (Hippopotamos) napodobující, z čehož souditi lze, že byli obyvatelé Ilia ve spojení s Egyptem. — Obtíže topografického a částečně i archeologického výkladu „Iliady" jsou překvapujícími úspěchy podniku Schliemannova namnoze odstraněny. Zevrubný popis právě tak zajímavého jak vědecky důležitého vykopání starého Ilia ve formě denníku tiskne se již u Brockhausa v Lipsku; přidány budou na 195 listech v 4° fotografie as 3500 nalezených starožitností, různé mapy, pohledy na krajinu a stavby atd. O plánu města Priamova, který též připojí, praví Schliemann: „když se při nahlédnutí do tohoto plánu cítíme oklamány a poznáváme, že byla Troja pro veliké činy Iliady příliš malou, že tedy Homér všechno s volností básnickou přeháněl, musíme přece s druhé strany spatřovati velké zadostučinění v získané nyní jistotě: že Troja skutečně byla, že jest znova nalezena a že se Homérovy zpěvy zakládají na skutečných událostech." — 15. červnem chtěl Schliemann svoje rozsáhlé práce skončiti: neboť považuje úlohu, kterou si byl vytknul, za rozluštěnou.

Z národních balad maďarských.

‚Matko, milá máti, musím umřít věru,
ba že musím umřít pro Helenku Vargů!'
„Neumírej synku, Antoši můj milý,
vystavím ti raděj' čarodějný mlynec:
první kolo bude bílé perle házet,
druhé kolo bude hubičkami pryskat,
třetí kolo bude metat samé zlato.
Přijdou všechny dívky na ten div se dívat
a Helenka Vargů bude mezi nimi."

„‚Matko, milá máti, nechte mne tam jíti,
podívat se na ten čarodějný mlýnec!'"
„„Nechoď dítě, nechoď podívat se na mlýn,
hozeny tam sítě, tebe rybku lapí.""

‚Matko, milá máti, musím umřít věru,
ba že musím umřít pro Helenku Vargů!'
„Neumírej synku, Antoši můj milý,
vystavím ti raděj' můstek ze železa,
přijdou všechny dívky na ten most se dívat
a Helenka Vargů bude mezi nimi."

„‚Matko, milá máti, nechte mne tam jíti,
podívat se na ten můstek ze železa!'"
„„Nechoď, dítě, nechoď, podívat se na most,
hozeny tam sítě, tebe rybku lapí.""

‚Matko, milá máti, musím umřít věru,
ba že musím umřít pro Helenku Vargů!'
„Neumírej synku, Antoši můj milý,
ale stav se mrtvým, jako nebožtíkem,
přijdou všechny dívky na tebe se dívat
a Helenka Vargů bude mezi nimi."

„„Matko, milá máti, nechte mne tam jíti
krásného bych shlédla ještě nebožtíka!““
„„Nevrátíš se dítě z domu nebožtíků!““

„Vstaň můj synku, povstaň, Antoši můj milý,
ta, pro niž jsi umřel, kolem vrátek bloudí;
vstaň, můj synku, povstaň, Antoši můj milý,
ta, pro niž jsi umřel, po dvorečku těká;
vstaň můj synku, povstaň, Antoši můj milý,
ta, pro niž jsi umřel, stojí u tvých nohou!“

„„Co svět světem, nebyl taký mrtvý krásný,
oči samý úsměv, ústa k líbání,
nohy zrovna jak by poskočiti chtěly!““

Oj teď vskočil, laskal ji a líbal.

J. Ves . . . . k.

Umění. Literatura. Věda.

— České divadlo ukončilo dne 29. června letní operní saisonu v Novoměstském divadle posledním pohostinským vystoupením p. Patierna (v úryvcích z „Traviaty“, z „Maškarního plesu“ a z „Rigoletta“). Umělec ten patří zajisté mezi nejsvědomitější a nejsympatičtější vlašské tenoristy, které jsme v posledních letech v Praze seznali, tak že by rozhodnou přízeň obecenstva zasluhoval i tenkráte, kdyby nedisponoval tak obrovským materiálem hlasovým. Zvláště pak zasluhuje uznání, že zůstával vždy jen ve svém oboru, že se nepouštěl do úloh, které mu právem náleží — skromnost u jeho krajanů a kolegů jak známo ne příliš všední. Na vzdor tomu všemu, anebo vlastně právě pro věc posléze uvedenou staly se pohostinské hry p. Patierna nad míru jednotvárnými a ztrácely čím dále tím více všechnu zajímavost pro větší část našeho obecenstva. Jaký to ostatně div, když se po celý měsíc červen nedávaly žádné jiné než vlašské opery, z nichž jedna byla od Rossiniho („Othello“), jedna od Donizettiho („Lucia“), všechny ostatní pak od Verdiho („Troubadour“, „Maškarní ples“, „Ernani“, „Traviata“ a „Rigoletto“)? Opery ty jsou (mimo jednu nebo dvě) již tak otřepány, že by se jen po skrovnu na repertoiru ukazovati měly; poslouchati však během měsíce desetkráte (!) Verdiho, jest přece jenom trochu mnoho i pro toho, jenž za čas rád slyší nějakou vlašskou zpěvohru. Nelze upříti, že takovýto systém pohostinských her uměleckému směru našeho divadla pramálo slouží ku zdaru. Že pak ani divadelní kasa z toho nemívá valný prospěch, ukázalo se i letos dosti jasně: návštěva byla celkem slabá. Kdy as dospěje správa divadelní k poznání toho, čím by nám vlastně měla býti letní saisona v Novoměstském divadle? — Nejlepší všech dosud v letním divadle na hradbách provedených novinek jest poměrně ještě francouzská fraška „Agentura Tricoche a Cacolet“ od Meilhaca a Halévyho; že k ní nesmíme přistoupiti s nějakým přísnějším uměleckým měřítkem, arci samo sebou se rozumí.

— Báječně laciné vydání fotografií dle originálů drážďanské obrazárny oznamuje právě berlínská fotografická společnost. Krámská cena první serie, obsahující 360 čísel, určena totiž na 2263 tolarů, t. j. as na půl páta tisíce zlatých! Kdyby to bylo u nás, mohli bychom se již nyní těšiti na — druhé vydání.

— Vzácný literární zjev způsobil před několika nedělmi veliké pohnutí v Bostonu; uveřejnilať jedna z mladistvých Novoangličanek, byvši od svého milence opuštěna, všechny jeho dopisy, které překypovaly nejen všemožným přisaháním věčné lásky, ale obsahovaly také mnohé jiné soukromé záležitosti. Kniha vyšla tiskem s celým jmenem spisovatelovým a prodávána po tisících. Nešťastný autor ujel z města.

— Významnou ilustraci poměrův tiskových v Prusku podala „D. Fr. Ztg.“, v Berlíně vycházející demokratický list. Sdělila totiž nedávno svým čtenářům, že „dnešním dnem převzal pan A. Fraas (veřejný posluha č. 107.) zodpovědnost za redakci „D. Fr. Ztg.“

— Literární styky Slovanstva s Angličany a Francouzy nabyly nejnověji značné posily dvěma zajímavými spisy. Angličan W. R. S. Ralston i v zdejších kruzích velmi dobře známý vydal v Londýně „Russian folk tales“ (ruské národní pověsti) a Francouz Louis Léger literární a cestopisní knihu o Slovanstvu pod názvem „Le monde slave. Voyage et littérature,“ která svého času byla čtenářstvu „Lumíra“ již předběžně oznámena.

— Naše literatura v cizině. Píše se nám: Stěžujeme si neustále, že literatura naše v cizozemsku jen velmi po skrovnu jest známa, že záblesky ducha českého jen zřídka dosud zasvitly přes hranice mluvy české a přece činíme tak málo, abychom osvědčili na forum světovém, čím jsme a jakým jest duch český, abychom dokázali, že můžeme postaviti se po bok mnohým zdatným bojovníkům za duševní pokrok, že nepotřebujeme skrývati se a zalézati v kout. Neměli jsme a nemáme bohužel dosud českých Kertbenyiův, kteří by po příkladu maďarského vlastence stali se nadšeně neunavnými apoštoly naší literatury v cizozemských sídlech věd a umění, také Waldauův a Wenzigův nebo Bowringův a Legerův není nazbyt, a náš styk s časopisectvem zahraničním, které by především sprostředkovati mohlo seznámení ciziny s našimi snahami vzdělanostními a jich dosavadními úspěchy, jest také nad míru nedostatečný. V poslední době učinily se ovšem nové pokusy tímto posléze naznačeným směrem a slibují, že hlavně co se časopisectva italského týče, nezůstanou bez výsledků. Budiž zde však poukázáno ještě k jiné cestě, která nám jest zcela volnou a na niž přece ještě nikdo nevkročil. Jedná se opět o Italii. Před nějakým časem utvořila se v Miláně společnost, která vedle učeného spolku polyglottního hodlá zaříditi také knihovnu světovou, ve které by všechny moderní jazyky svými nejlepšími plody byly zastoupeny. Knihovna ta bude majetkem města Milána a rozvržena na čtvero oddělení: řecko-latinské (v němž zastoupeny budou i řeči románské), germanské, slovanské a semitické (kamž se vedle arabštiny a turečtiny vřadí i maďarština). O důležitosti podniku toho, zejmena v městě tak četně cizinci navštěvovaném, jakož i o důležitosti důstojné representace i českého literarního ruchu v oddělení slovanském netřeba šířiti slov. A přece jsme tam my Čechové dosud měrou nejnepatrnější zastoupeni, kdežto hned z počátku zásilky z Paříže, z Londýna, z Athen, z Bruselu, z Bukurešti a Pešti se jen hrnuly. Jenom některé věci jsou v milánské knihovně, které daroval náš rodák prof. Karel Mensinger, jenž jest jedním z hlavních zakladatelů oné společnosti a vůbec všemožně se přičiňuje, aby jmenu českému zjednal čestného uznání v obecenstvu italském. „Ze všech míst docházejí mne příspěvky,“ píše prof. Mensinger v soukromém dopisu, „jenom Praha a Čechy, pro které to vlastně děláno, nepochopily toho!“ — Pokynutí to snad dostačí, aby se nahradilo, co dosud bylo zanedbáno. Že jest v naší literatuře i velkých děl, která nám mohou sloužiti ke cti — jmenujeme jen Slovníky Jungmannův a naučný, Šafaříkovy starožitnosti, Palackého dějiny — o tom nelze pochybovati. České oddělení světové knihovny v Miláně bohdá nezůstane již dlouho bez nich! *) **B. P—K.**

*) Redakce „Lumíra“ jest ochotna, převzíti všeliké zásylky pro milánskou knihovnu a sprostředkuje bez odkladu jich dodání na patřičné místo.

Knihy nové, „Lumiru“ zaslané: Jan Švehla. Historická pověst od Vácslava Vlčka. V Praze. Tiskem a nákladem knihtiskárny J. Otto.

Ztracený život. Román od Gustava Pfl. Moravského. Laciná národní knihovna. Číslo 33. Svazek VI. V Praze. Tiskem a nákladem knihtiskárny J. Otta.

Cestování po světě. Sepsal dr. Fil. St. Kodym. Osvěta lidu. V Praze. Tiskem a nákladem Jana Otty.

O letorách. Sepsal dr. Josef Durdík. Ženská bibliotéka. Svazek 12. Tiskem a nákladem knihtiskárny J. Otta v Praze.

Fotografické album číslo 38.: Podobizna Jungmannova, Jungmannův rodný domek v Hudlicích, náhrobek na volšanském hřbitově a pomník v Praze. Nákladem Fr. A. Urbánka v Praze.

Oświata w Polsce i u Niemców za czasów Kopernika i w dzisiejszych czasach. Napsal Stefan Buszczyński. Poznaň. Nákladem Tygodnika Wielkopolskiego. 1873.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předpláoí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepočetli.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpoledni.

Ročník I. 1873. **Číslo 28.**

Památce Josefa Jungmanna.

ni sto let tomu není, co byla spisovní čeština — a to nejen od našich nepřátel — počítána mezi jazyky mrtvé, jež nikterak nelze vzkřísiti k novému životu. Přece však vzkřísila ji úsilovná snaha našich buditelů. Kruh česky čtoucích a píšících šířil se a šířil — až konečně navzdor všemu nátlaku a útisku vzrostl na miliony. A tajemství tohoto zázraku? Přední naši mužové čerpali všechnu sílu svoji jako zápasící Antaiové z mateřské půdy, z níž byli vzešli: z lidu. Lid zachoval národu jazyk, on mu dal také nadšené křisitele a spasitele a stal se tak národnímu vědomí českému skalopevným základem pro všechnu budoucnost.

Tím však nebylo dílo ještě dokonáno. Národ probuzený ze staletého spánku musel nyní také žíti, sílu ducha svého platně osvědčiti v závodění se svými šťastnějšími bratry. Především jednalo se o nový život politický a společenský, z něhož pak mělo vykvésti všechno ostatní, co lidské snahy šlechtí a zdobí. Úkol ten byl ovšem ohromný — tak ohromný, že se ho lekal sám největší a nejšťastnější buditel národního jazyka, Josef Jungmann, jenž přece svým „Slovníkem“ nezbudoval toliko velkolepý pomník českého probuzení, ale i bojujícímu národu do ruky vtiskl zbraň navždy mocnou, vítěznou. R. 1835 mohl sice v předmluvě k tomuto dílu již s nejlepším svědomím napsati, že jest jazyk český chvála bohu posud živým; ale když pohlížel na tehdejší poměry politické a na panující řád společenský, zmocňovala se jeho jasného a bystrého ducha přece někdy tajná obava, aby celé naše zápasení a veškerých našich sil napínání nebylo snad úplně marné. V takovém okamžiku svěřil Jungmann r. 1845 svým zápiskům, jichž nedávné teprvé objevení nám jeho šlechetného genia učinilo zajisté dvojnásobně cti a obdivu hodným, tato slova: „Snažení naše vlastenecké jest takové, jak nám je naši Němci představují, dobře míněné, ale neplatné, marné; chytřejší mezi námi buď nepíší nic, buď německy. My blázni ještě bojujeme ten nerovný boj, my proti proudu ploveme, kdežto s hůry nátisk ustavičný nás tíží, z důlu netečnost, rovnodušnost, nechuť, ano k poněmčení se sklonnost národnost hubí.“ Avšak nevedlo toto trpké poznání a vyznání k málomocnému ustupování z bojiště, nevedlo k zoufalé nečinnosti, k beznadějnému rukou v klín skládání; neboť nebylo vzešlo z pouhého ochabování zemdlených sil, nebylo vzešlo z pouhého nedostatku bojovnosti. „Nicméně,“ — tak pokračuje Jungmann — „dokudž síla stačí, neustávejme brániti se záhubě; zajde-li národ, ať nezajde naší vinou; ať věk budoucí jinak než my smejšlející pozná, že český Slovan nebyl naskrze zrádcem nad sebou, že i naše Thermopyle nejedním mžikem vzato jest.“ O neblahém pesimismu, jenž každé duševní hnutí tak snadno rozžírá, není zde ani zdání — na jeho místě skví se vznešené hrdinství národní, nadšené sebezapírání.

Uchváceni koříme se takovému veleduchu a obdivujeme se mu!

V tyto dny pak, kdy vděčný národ slaviti bude jeho památku, kdy každý Čech k němu pohlížeti bude co ku svému nejdokonalejšímu vzoru, budiž především tato stránka Jungmannovy ryzí povahy předmětem nejenom úcty a obdivu, nýbrž i skutečného odhodlaného následování. Za poměrů neskonale trudnějších, sám pak téměř beze vší důvěry ve šťastný výsledek svého podnikání neustával Jungmann přece ani na okamžik ve své obětavé činnosti pro blaho národa; bojoval jako Leonidas v Thermopylách. Tak aspoň se domníval — blaze nám, že domníval omylem! Nyní víme, že bojovali Jungmann a všichni ostatní naši buditelé proti obrovské přesile sice a se zbraní velice nestejnou, přece však vítězně, ne v Thermopylách, ale — u Salaminy. My můžeme již s klidnou a spokojenou tváří hleděti budoucnosti vstříc, můžeme býti přesvědčeni, že snažení naše není nikterak marné, neplatné, že jsme na obkličujícím nás moři cizím pro vždy vydobyli ostrov slovanský. Tím méně pak ovšem smíme ochabovati v úsilovném již nejenom křisení a budění, ale tužení a povznášení národního vědomí, tím méně smíme zůstati vlažnými, rovnodušnými tam, kde se o nové pokroky jedná; vždyť vidíme, že na naší práci spočívá hojné požehnání, že není již potřebí tragického zapírání sebe sama, heroického přemáhání hlásícího se pesimismu, jako za dob Jungmannových.

Než netoliko vzorem národního hrdinství a udatné vytrvalosti v boji jest nám muž, kteréhož památku právě oslavujeme, nýbrž i vzorem oné duševní pokročilosti, bez níž by všechny naše snahy zůstaly ovšem bezcennými: zanícen pro svobodu a pravdu a vysoko povznešen nad všeliký lichý předsudek stojí před námi Jungmann co povaha beze skvrny, v plném lesku nejčistšího a nejosvícenějšího humanismu.

A ptáme-li se konečně, v čem as spočívalo ono kouzlo, jímž velkolepé dílo z mrtvých vzkříšení českého národa mohlo býti vykonáno, odpovídá nám opět vzor náš Jungmann v týchže klasickou přímostí a přesností výrazu vynikajících zápiskách: „. . . . zůstaveni jsme zhola sami sobě. Vnitřní síla, přirozená pevná vůle, víra někdy

výborněji vzpomáhají než apatéka. Sílu tuto křísiti, vzbuzovati, množiti, veličiti povinnost jest každého....“ Vlastní vnitřní silou a nižádným jiným prostředkem, nižádnou cizí pomocí vykonal národ náš dosud všechno, čím se honosí, toutéž vlastní vnitřní silou, nižádným jiným prostředkem, nižádnou cizí pomocí, vykoná bohdá také to, co mu ještě vykonati zbývá!

Zásluh Jungmannových o naši svatou věc jest tak mnoho velikých a závažných, že by bylo rouháním se jim, kdybychom jich naznačení chtěli shrnouti v několik krátkých příležitostních slov. Avšak máme-li i my v nadšení slavnostním položiti věnec k nohoum „tichého genia“, vzpomínáme si, že lesklý příklad jeho osobní povahy, vznášející se jako zářící slunce nade všemi nesmrtelnými činy literárními, vychovával a dosud vychovává národu českému vždy nová pokolení vlastenecká a věnujeme nevadnoucí ratolest vavřínovou především této posvěcené osobní povaze božího bojovníka za národnost a osvětu!

Paní doktorová.

Obrázek z kraje od *Em. Bozděcha.*

„Slečinka zalívá kytičky?“ znělo před plotem.

„Kam pak v tom vedru a před pravým polednem, paní Terezko?“ ozvalo se za plotem z úst dívky drobné postavy, příjemné tváře a krásných kaštanových vlasů, které nemohl úplně skrýti slaměný klobouk s růžovou pentlí.

Před plotem se byla zastavila veliká silná ženská v kacabajce a řasnaté sukni s velikým šátkem vlněným na hlavě, jehož cípy jedna ruka pod lalouškem pojila, kdežto druhá ohromnou mošnu držela.

„Do Litovic k Burianovým. Burianová se čeká do kouta.“

„Ale jděte; již zase?“

„Tam se člověk přece přiživí. O svatou Annu jsem tam byla naposled a zítra máme svatého Jana Křtitele. To je nějaký dům! Když se naši prali s Prušáky, byla jsem tam poprvé a letos jdu tam po sedmé. Arci nemůže být každý mládencem jako pan doktor a žíti jako svatý.“

A jízlivý pohled potutelných očí babiččiných hledal tvář dívčinu, ale nenalezl jí. Ta se klonila nad karafiátem barvy nachové a vdýchala jeho vůni. Krev se jí hnala asi do hlavy, neb líc od květiny nebyla k rozeznání. Snad ani neposlouchala; aspoň se neozvala.

„Jestli pak už vzkázali pro pana doktora?“

„Nevzkázali.“

„Tak vidíme. Zase nevzkázali. To jsou lidé! A já jim přece řekla, aby vzkázali. Lidičky — prála jsem — já jsem hloupá ženská, ale pan doktor, oh! pan doktor to je učený, moc učený pán. Je-li pak doma?“

„Není. Jel do Bukova. Šafář je tam prý tuze špatný.“

„Tedy do Bukova? To se nepochybně zdrží v Záboři?“

„Proč pak? Nemá tam nemocného.“

„Ale nemocnou“ — chechtala se babice — „nemocnou, slečinku vrchňovic. Ta je prý celá blázen do pana doktora a on ji má prý také trochu rád.“

„To není pravda,“ slečinka odsekla.

„Inu voda se pije a řeč se mluví, ale kdybych já byla vámi, slečno Klárinko, dala bych si na něj pozor. To se asi sotva vrátí před večerem?“

„Nevrátí.“

„To si také myslím. Dobrých pět hodin a cesta — že může člověk zlomit vaz! Arci pan doktor má dobrého koně. Opatruj ho pán bůh a vás také, slečinko.“

A paní Terezka volným krokem se dále brala úžlabinou, hlavní to střídou vesnice Libíně. Usmívala se. Mluvila k sobě, jak mívala ve zvyku, když byla trochu „trknutá“, ale nemluvila na hlas — ze skromnosti.

„Dobře, Terezko, dobře jsi to té pražské fiflence pověděla. Pan doktor bude mít radost, až přijechá. A Buriánovic proň nevzkázali! Nač pak také? Aby bral ubohé vdově chleba z úst! Takový hrdopýšek, takový latinář! Bez toho má člověk jenom soužení na tom světě; a kdyby té rosolky nebylo — ta mne ještě drží.“

A zakryta již vysokým žitem za humny, kabelu na zemi postavila, baňatou láhev vyndala a mlaskajíc notný doušek vyzunkla.

A slečinka? Tu opatroval v skutku pán bůh, neb ona jako by o sobě nevěděla. Stála tu bez pohnutí držíc konvici, ve které nebylo vody a upírala zrak na květiny, které v zážehu poledního slunce vadly. Pak z hluboka vzdychla, nádobu odhodila a do stinné besídky se uchýlila. Sklonila hlavu a rukama zakryla tvář. Dlouho tak seděla. Konečně hlavu pozdvihla a důrazně pronesla: „To se musí skončiti.“ Divoká réva se před tím důrazem až zachvěla. A přece neměla se čeho báti, neb Klára byla již ta tam. Byla zaslechla hrkot a jako laňka letěla zahrádkou ke vrátkům, kde se právě byla zastavila bryčka tažená ryzkou. S ní slézal muž asi třicetiletý, prostřední postavy, mohutných plecí a pravidelných rysů zarostlých černými vousy.

„Ať Lucce tu nohu pořádně natřeš, Jene,“ kázal výrostkovi sedícímu na kozlíku. „Tu mne zase máš, Klárinko! Pojďme do vnitř. Pot ze mne se jen lije a pro nic za nic. Aby to kat spral.“

Sundal široký plstěný klobouk a utíral si čelo bělotou se nápadně lišící od osmahlých tváří.

„Tedy's nebyl v Bukově?“

„Nebyl.“

Vešli do pokoje, kde doktor kloboukem a holí na stůl a sebou na pohovku hodil. Klára odložila klobouk na prádelník, přihladila si vlasy před zrcadlem, přistoupila k pohovce a položila pravici na doktorovu hlavu.

„Budeš něco jísti?“

„Nebudu.“

„Stalo se ti něco?“

„Jen si považ. Šafář dnes ráno skonal a ti chrapouni mně vzkázali, mrtvolu že si ohledá panský lékař sám. Jako kdyby mne chtěli míti za blázna! Ve čtyry mne volali k nemocnému, ten v šest zemřel a posel mi to v devět vyřídil! A k vůli tomu našinec vstal v pět, aby si do osmi domácí věci odbyl.“

„Tedy's nedojel ani na půl cesty?“

„Sotva že do Záboře a co čert nechtěl, zrovna před Záboří Lucka klopýtla a teď nohu krčí.“

„To's ale mohl dávno již zase býti doma."

„Zdrželi mne v Záboři."

„Ředitelovic?"

„Ano. Musil jsem chtěj nechtěj s nimi snídati. Slečna Milada se nabídla, že nám připraví snídani po anglicku a snídali jsme v skutku po kavalírsku."

„Tak?" A ruka se jí smekla s jeho hlavy.

„Je to vůbec příjemný dům; ti lidé znají přece žíti."

„Mám pro jemnost pána také prostřít?" tázala se dívčina buclatá i bosá, která právě prostírala na stůl.

„Co máte dobrého?"

„Polívku s kapáním a vdolky."

„Děkuju pěkně. Máš to čistou kuchyni, Kláro."

„Nevěděla jsem, že se vrátíš; pro mne a Verunku to stačí."

Doktor se zamračil jako někdo, jenž se hněvá, že druhému učinil křivdu. Ve chvílích podobných ji musí míti druhý stůj co stůj také.

„Slečinko, mám přinésti polívku?" tázala se služka zase.

„Přines."

Verunka zacupala nohama o podlahu a zmizela.

„Ta holka je zase bosa. Víš přece, Kláro, že to nemám rád. Proč jí to nezakážeš?"

„Zakázala jsem jí to již vícekráte. Nedá si říci."

„Neumíš si zjednati u služebných vážnosti."

„A kdo mne snižuje v jich očích?"

Doktor sebou trhl; v tom vstoupila Verunka s mísou do pokoje a postavila ji na stůl.

„Verunko, proč chodíte zase bosa?" kárala Klára.

„Dala jsem si střevíce k ševci. Do večera je spraví a já myslila, že jemnost pán přijede až na noc."

„Což pak nemáte dva páry?"

„Mám ještě sváteční, ale ty bych nevzala ve všední den ani pořádné paní k vůli."

Klára zbledla, ale zmužila se:

„Jděte. prostořeká. Pro vdolky si přijdu sama."

Děvče bouchlo dveřmi a v průjezdu zamumlalo:

„Podívejme se! Chtěla by poctivou holku kárati a sama — —"

Zbytek dobručela v kuchyni.

V pokoji však zněl smutně Klářin hlas:

„Slyšel's tu holku, Karle?"

„Vyžeň ji."

„Co bych tím získala? — Slyš Karle! Dávno již mi to leželo na srdci a právě dnes mne to tíží jako kámen."

„Snad mi nechceš dělat kázání?"

„Nechci tobě ničeho vyčítati. Jak živa nezapomenu, čím jsem tobě povinována; jak živa nezapomenu, čím jsem byla, když jsi mne v nemocnici seznal: churavý sirotek, chudá švadlena. Tys mi život zachoval a proto mi bůh odpustí, že jsem ho tobě věnovala, že jsem k vůli tobě zapomněla na čest i dobrou pověst a následovala tebe sem co tvá — služka."

Zajikla se. Doktor vstal, pokoj přeměřil a zase na pohovku usedl. Naklonil hořejší část těla ku předu, uhodil pravou pěstí o levou dlaň a pravil zhurta:

„Služka — služka! Co pak tě má někdo za služku?"

„Bohužel nemá."

„Kláro!"

„Nezlob se, Karle. Vím, že je to má vina. Když jsi obdržel zdejší místo obecního lékaře, nabídl jsi mně, abych šla s tebou a já tak učinila dobrovolně. Naslouchala jsem pouze hlasu lásky k tobě a nerozvážila, co si lidé o mně pomyslí. Byla jsem tak nezkušena. Lidé se arci brzy o to postarali, abych jí nezůstala. Mlčela jsem však doufajíc, ano důvěřujíc, že ty první vyřkneš slovo, kterým vráceny mně budou důstojnost i vážnost. Nyní však mizí důvěra i naděje a nechci-li ztratiti i úctu k sobě, jako jsem ztratila dobré jméno, musím mluviti. — Karle! Říkají, že si namlouváš slečnu ředitelovic."

„A co dále?"

„Co dále? Což nechápeš, že nemohu déle pod touto střechou zůstati, pakli to od sebe neodmítneš co hanebnou pomluvu?"

V doktorovi duch vzdorovitosti se probudil. Bývá tak někdy, když se nám něco zapovídá. Snad jsme toho ještě ani nechtěli, aspoň ne určitě a s úplným vědomím, ale zápověď, výstraha nás dráždí a my děláme, jako bychom chtěli. Opět vstal a začal se procházeti.

„Nevěděl bych, co na tom hanebného, když chodím do řádného domu."

„Karle! Tedy by's —? Prosím tě, Karle, pro všechno na světě — řekni, že na to nemyslíš."

„Dosti, Kláro. Vynutit na sobě nenechám ničeho. Jednám vždy jen jak se mně líbí a nikomu nezapovídám, aby nejednal, jak se jemu líbí. Budu studovati. Pošli mi kávu do mého pokoje." — A odešel do sousední světnice.

Klára sklesla na pohovku a hlavu si držela, jako by se bála, aby se jí nerozpukla. Zrak její těkal po jizbě a za chvíli utkvěl na míse. Vstala, přikročila ke stolu, nabrala trochu čisté polívky na talíř a vylila ji oknem do zahrádky. Pak zavolala Verunku, aby polívku odnesla; vdolky že nebude jísti. Vzala šiti a přisedla k oknu. Byla si začala šíti šaty z bílého perkálu, který byla vzala od židovky na lhůty. Chtěla se v nich ukázati o pouti v kostele, aby nemusila slyšeti opět, jako o božím těle poklonu paní staré, jaká že je hospodyně, ponévadž ty modré šaty jsou pořáde stále pěkné. Arci modrá barva že prý něco vydrží. Zapíchla jehlu, ale nevytáhla ji. Neměla arci tak na spěch, neb libiňský kostel jest zasvěcen svatým apoštolům Petru a Pavlu. Ruce jí sklesly do klínu a hlava se podepřela o zeď. Všechno v ní bylo tak pusto, tak až hrobově ticho. Mrtvo se rozhostilo jak v jizbě tak na zahrádce, na úvoze a v celé dědině. Ani list osyky, která stojí v koutě u domu, se nezachvěl a ptáci jako by byli oněměli. Blankyt se potahoval bělmem, slunce zastíralo lesklou tvář jemnou rouškou a vzduch houstnul. Těžce se dýchal a Klářina prsa mocně se dmula. Jinak jako nebožka vypadala; tak byla bledá a oči měla obráceny ve sloup; avšak najednou z pod dlouhých řas dvě slzy jako bohatý hrách se vyronily a volně jako dva proudy žhavé lávy po lících se řinuly. Byly těžké a palčivé, z oněch, které zanechávají stopy. Neviděla ničeho, tím více slyšela. Slyšela, jak mimo ni plyne čas mohutným tokem; slyšela, jak chvíle po chvíli z jejího života kape do toho veletoku jako kapka po kapce, aby se tam ztratila bez významu, bez účelu, bez ceny; slyšela, jak proud šumí dále a dále, až z temného šumotu zřetelný šepot se vynořil. Pootevřela oči a spatřila Jana stojícího u dveří doktorovy světnice na polo otevřených. Mysle, že Klára spí, po špičkách se byl přikradl a šeptal, že ho bylo slyšeti za pátou stěnou:

„Jemnost pane, je tu posel."

„Odkud?" ozval se zvučný baryton Karlův.

„Z Litovic, Buriánovic volák. S Buriánovou je prý tuze zle. Paní Terezka si neví rady a Burián se chytá stropu."

„Zatrolená babice!“ horlil vcházející doktor, „když věc zbryndala, lékař ji má napraviti. Poslali příležitost?“

„Neposlali. Vozí seno a bojí se, aby jim nezmoklo.“

„A jak je Lucce?“

„Noha jí otekla jako konev. Leží chudinka jako zabitá.“

„Že přijdu hned.“

Jan šel po špičkách ke dveřím a zvolna je otevíraje zakopnul o práh.

„Ani chvilky klidné člověk nemá a pak ať kráčí s vědou,“ mrzel se doktor, vyndavaje ze šuplete velikého stolu, na kterém si léky připravoval, pouzdro s nástroji chirurgickými. Oblékl kabát, posadil klobouk na hlavu, strčil pouzdro do kapsy a vzal hůl do ruky.

„S bohem, Klárinko. Dej mi hubičku a nemrač se. Udělej něco dobrého k večeři; budu mít hlad.“

Klára se nechala políbit nehnouc sebou a nepromluvíc ani slova. Když však Karel zahrádkou ke vrátkům chvátal, pohledla za ním a sama sebe se tázala:

„Co pak již neví, co mně byl řekl?“

Ani sama netušila, jak uhodila na pravdu. Prchlý doktor v skutku již nevěděl, co jí byl řekl. Kláře to však nešlo z hlavy. „Jednám vždy jen jak se mně líbí a nezapovídám nikomu, aby nejednal jak se jemu líbí.“ Co to bylo? Myslila a myslila a čím více o tom přemýšlela, tím více hlava jí rostla. Pak zase se chtěla násilně vyrvati z kruhu myšlenek tak děsných a začala mysliti na něco jiného, jako že budou míti zítra mnoho prádla a že došla soda; pak že by se tráva na zahrádce měla posíci. Nedomyslila však ani jednu ani druhou myšlenku a neposlala ani Verunku ke kramářce, ani Jana pro sekáče. Neb opět již zvonilo jí v hlavě: „Vyhání tě, vyhání.“

Verunka vešla a pravila: „Přišel zámecký sadař a přinesl třešně. Nevyberete si, slečinko, na zavaření?“

„Vyber sama,“ odvětila Klára a něco jí šeptalo: „Ta holka to dovede jako ty; je služka jako ty a lepší nežli ty.“

Vešel Jan a prosil, zdali by nesměl jíti na raky, na večer před bouřkou že se nejlépe chytají. Oči vyvalil, když Klára pravila: „Jak se ti líbí,“ s týmže tónem asi, s jakým k panu doktorovi říkávala: „Dle tvé libosti.“

Když byl výrostek ze dveří, již nevěděla, zač byl žádal; jenom slovo „bouřka“ jí bylo utkvělo v paměti. Hleděla oknem a skoro se ulekla. Na západě stál ohromný mrak, za který slunce právě se sklánělo. Pokraje byly jako ze síry až oslňující světlou žlutí, prostředek byl černý jako uhel. Ačkoli celý mrak stál nepohnutě, zdálo se přece, že avnitř něco víří a člověk se skoro domýšlel, že jde z něho temný hukot, ačkoli bylo ticho jako v hrobě.

„Jen aby se bouřka zdržela až do noci, až Karel bude doma,“ přála si Klára. „Teď by mohl právě býti na zpátečné cestě.“ Nezdálo se však, že přání její bude vyslyšeno, neb již osyka se začala chvěti, pak to zašumělo i v bezu a v ptačím zobu a po úvoze se hnaly kotouče prachu. Mrak jako by oživnul; začal se protahovati jako procitnuvší šelma a vystupuje z temné sluje pod obzorem ku předu, rostl a na zad ho neubývalo. Tmělo se a nebylo rozeznati, zdali večerem aneb mračnem, nebo slunce bylo úplně zmizelo. Jako běhoun před vozem letěl vichr před mrakem a v letu ohýbal mladým lípám podél úvozu šíje, že se klaněly až k zemi. Nesl si pochodeň: blesk a brzy za ním zarachotila kola vzdušného povozu, na kterém v děsné velebnosti trůnila zkáza. Jí jako by všechno bylo propadlo; i o okna, která Klára zavírala, musila s vichrem zápasiti. Pak začal na ně šlehati dešť a začaly bubnovati kroupy tak silně, že kusy skla do pokoje lítaly a jim v zápětí opět dešť se valil a roztlučenými okny do jízby se vtíral. Rachotu, bleskův a tmy stále přibývalo a Karel nepřicházel. Nevýslovná úzkost Kláry se zmocnila; jako vyhlazena byla každá stopa dnešních událostí z paměti a jediná myšlenka jí plnila hlavu: Karel jest snad v nebezpečí. Nemohla déle vydržeti pod střechou; přehodila přes sebe vlněný šátek a již chvátala po úvoze k Litovicům. Opírala se větru, jenž ji chtěl poraziti, vzdorovala kroupám, které ji tloukly do tváře, brodila se vodou, která se hnala úvozem jako řečištěm. Došla až na pokraj litovského háje, kde nad úvozem na mezi otevřená kaplička panny Marie se vypíná. Zde síly ji opouštěly. Sotva že se dovlekla do kaple a na kolena se vrhla před obrazem boží rodičky: „Svatá panno,“ zaúpěla, „nejsem hodna, bys ke mně naklonila tvář; nejsem hodna, bys na mne pohledla okem laskavým, bys prosbě mojí otevřela ucho vnímavé. Avšak tys též milovala, více nežli život milovalas syna! Té lásce k vůli vyslyš mne! Zachovej Karla a nedej mu ublížiti rozzuřenými živly. Jestli vina na nás — a cítím právě nyní hloub než kdy jindy, že jest — ať jí pykám — já — já sama jediná — já nepatrná — nehodná!“

„Neslyš ji, panno svatá,“ zazněl za ní mužský hlas, který dobře znala a někdo k ní přiklekl tak blízko, že dech se jí zatajil. „Neslyš ji! Není viny na ní. Jest duše čistá, bez úhony a beze skvrny a hodna, bys vyslyšela každé její přání a byť by žádala blaho celého života!“

A silné rámě přivinulo chvějící se dívku k prsoum, na kterých skryla před boží rodičkou zardění i slzy. Jen poslední blesk, který se právě kaplí kmitnul, viděl, že Karel políbil Kláru na čelo. Měsíc, jenž se později mraky prodral, spatřil párek vycházející z kaple. Silný muž podepíral slabou dívčinku a místy, kde úvoz se byl proměnil v bystřinu, ji poponášel. Šelma měsíc se pak ušklíbnul a za mrak skryl. A neměl přece proč. Tak je doprovodil až do Libíně.

Druhého dne po snídani doktor se dlouho přehrabával v přihrádkách psacího stolku, kde měl uschovány listiny, týkající se jeho i Kláry, výkazy nemocných, seznamy očkovaných, památky a podobné věci.

Klára právě ubrus skládala, když Karel s pouzdrem v rukou k ní přikročil a pravil: „Hle, památka po mé nebožce matce. Přál bych si, abys ji nosila.“

Dívce překvapením ubrus z rukou vypadnul. Otevřela pouzdro a nalezla na zlatém řetízku křížek s drobnými diamanty. Jak poděkovala doktorovi? Čím děkuje láska? Sebrav několik listin, doktor odešel. Klára jeho dar zkusila před zrcadlem a k poznání přišla, že jí bude velmi dobře slušeti k novým bílým šatům. Chutě se dala do šití. Na zahrádce jí bez toho práce ubylo; o karafiátech nebylo ani stopy. Písek a rum, včerejším přívalem nanešené, je kryly.

Po obědě doktor mezi čtením novin hlavu náhle pozdvihnul a řekl: „Abych nezapomněl — pan farář se tobě dává poroučet.“

„Mluvil jsi s ním?“

„Mluvil.“ A již byl zase v novinách.

V den před svatými Petrem a Pavlem doktor se procházel z rána po zahrádce pod okny a Klára právě rovnala po druhé květiny v oknech, když dole zábořský poklusný vyřizoval pěkné poručení na pana doktora a uctivé pozvání, aby ráčil dnes pana ředitele poctiti na výborné pstruhy a

raky. Zvaný vzkázal, že k veliké lítosti své pozvání přijmouti nemůže, jsa po celý den zaměstnán návštěvami u nemocných. Když však vycházel z domu, nevzal ani hůl, kterou nikdy neopomenul, chtěl-li jíti přes pole. „Půjde pouze k staré kovářce a k dítěti řezníkovic,“ pomyslila si Klára. Žehlila si právě před polednem nové šaty, když doktor se vrátil.

„Klárinko! Budeš míti odpůldne něco na práci?“

„Když dožehlím ty šaty, budu hotova.“

„Dobrá. Podíváme se tedy zase jednou na lochovské zříceniny. Letos jsme tam ještě nebyli.“

„Půjdeme poli či lesem?“

„Lesem. Cestou můžeme sbírati jahody. Chceš?“

„Mileráda.“

A odpoledne šli na Lochov a na jahody. Výlet aspoň Kláře velice šel k duhu. Dávno již nebyla tak veselá jako večer po návratu.

O pouti vyzváněli na ranní, když se doktor Kláry tázal: „Neměli bychom dnes jíti spolu na kázání a na velkou?“

„Ty — na kázání?“

„Divíš se, viď, proto že je mám po celý rok doma. Chci je zase jednou slyšeti od pana faráře.“

„Tys čtverák. Tedy do opravdy?“

„Do opravdy. Jen budeš-li hotova.“

„Pan posměváček uvidí, že budu.“ A byla. Když zvonily na kázání, nescházely ani křížek na krku, ani rukavičky. U vchodu na hřbitově setkali se s paní starou, která nevěděla, má-li oči nechati na doktorovi, jenž Kláru vedl, aneb na nových šatech, které Klára na sobě měla. Samým podivením novinku ani nepochválila.

V kostele blahořečil pan farář těm, „kdož napraví pohoršení, které byli dali.“ Klára cítila, že krev se jí hrne do tváře a sklonila hlavu na modlitby. Tak dlouho trvala, slyšíc sice slova z úst velebného pána, ale nechápajíc jich smysl; náhle však sebou trhla, neb slyšela zcela zřetelně: „Do stavu manželského vstoupiti míní Karel Bořický s Klárou Levinskou.“ Chvíli zůstala jako omráčena; mezi velkou však asi sotva kdo se tak vroucně modlil jako šťastná nevěsta. Poslední zvuky slavného „Pange lingua“ již dávno byly dozněly a husté oblaky vonného kadidla se byly již rozplynuly a Klára ještě klečela. Doktor ji musil pobídnouti, aby se konečně vzchopila. Jak omámena zachytla se jeho ramena. Na cestu neviděla a sotva že slyšela šepot lidí stojících na hřbitově, když jich středem kráčela. Kudy a jak domů přišla, nevěděla; najednou stála uprostřed pokoje naproti Karlovi, jenž ji za ruce chopiv se tázal:

„Je paní doktorová spokojena?“

„Jak by nebyla. Ale věř mi, Karle, že si pana doktora zasloužila.“

A paní doktorová byla tam kam patřila: v náruči pana doktora.

Šumařovo dítě.

Umřel starý šumař,
obec dědí všecko:
na kolíku housle
a v kolíbce děcko.

Pod obecní pečeť
ihned všecko vzali,
babu s okuláry
za stráž k tomu dali.

Na kolíbce rudkou
psána muří noha,
avšak bezpečnější
štít je Pánaboha!

Jemu poručila
baba andělíčka,
okulár jí spadl,
uzamkla se víčka.

O půlnoci náhle
protírá si řasy:
jizba vystříbřena
měsíčními jasy.

A tam nad kolibkou —
sotva očím věří —
starý, suchý šumař
jako stín se šeří.

Se skřipkami v ruce
k děťátku se kloní,
pod zcuchaným smyčcem
tichá píseň zvoní:

„Andílku ty sladký,
Lidunko má zlatá,
prozři, vypni ručky,
zaštěbetej: táta!

Pojdiž v lásky náruč,
nenechám tě tady,
umřelo by dítě
jako tatík — hlady!

Štvali by je v bouři
za nevlídné práhy,
mrazem srdcí lidských
uvadlo by záhy.

A kdyby tě s hlavy
do pat ozlatili,
tím by jenom duši
tobě zaplatili!

Pojď, mé drahé dítě,
poletíme vzhůru
nad nivy a lesy
nad pozemskou chmuru.

Housle vezmu s sebou,
budu ti tam bráti,
v oblaku tě zlatém
věčně kolíbati.

Čarokrásní snové
obklopí tvou hlavu
o hvězdičkách zlatých,
o andílků davu!“

Políbil tu šumař
v ústa spící děcko,
náhle baba křížem
zažehnala všecko.

Luna hledí v okno,
stromy venku šumí;
stráž si nově zdřímla —
tak to baby umí!

A když přišel rychtář
po snídani krátko,
pilně kolíbala —
mrtvé Jezulátko.

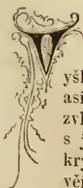
Však i housle ty tam —
obec škodu měla;
na stráž vzdor pohádce
krutě zanevřela.

Však já věřím babě —
důkaz tyto řádky;
vždyť by svět si nudou
zoufal bez pohádky!

Václav Benda.

V lukách.

Akvarela od *R. E. Jamota.*

Vyšli jsme se starým myslivcem za veliký borový les asi hodinu cesty od naší vsi. Tam je krajina prazvláštní. Jenom veliký, plochý pás luk, vroubený s jedné strany lesem a s druhé růžovou vřesou pokrytými pahorky — a přec tak podivný. Kdybych věřil ve víly a rusalky, řekl bych, že si jej vytvořily, aby měly pohodlnější místo ku svým tancům při měsíčku. Vaneť tady vzduchem takové ticho a taková samota, že by marně kdo hledal podobný výraz v celém prostranném lese českém.

Ani to jednotvárné klapání mlýna u potoka za velikými olšinami ukrytého nedovede vzbudit v člověku dojem příznivější. Skorem napadne diváku, aby se ohlížel po skřítcích těžké pytle mouky vlekoucích. A mlýn ten jest

přece jedinou aspoň stopou o blízkosti obydlí lidského svědčící. Vyhledávář oko marně doškovou krytinu některého dvorce selského po celé obrubě blízkých pahorků. Přimyslete si nyní ještě červenou stříšku kapličky nad zázračnou vodou postavené a v hlubokém zábybu lesním mezi starými borovicemi trčící, a snadno dáte za víru pověstem o místě tomto v ústech lidu kolujícím. A pověstí těch je věru celý roj. Tu se zde někdo v lese přes oběd pozdržel — bylo prý to v červenci — a v samé poledne vyjel ze stínu lesa bezhlavý rytíř na černém koni, přejel beze stopy oslněnými lukami a zmizel rozplynuv se ve mraky. Jindy zas šel někdo v sobotu večer po soumraku do lesa nařezat si několik bičišťat, a vraceje se zaslechl zde kolovat divou honbu — ha i pověstnou sovu v čele reje letící prý uviděl. Odstonal to několika nedělmi. A zase jindy prý zde viděli ženské zaběhnout zajíce do vody, aniž by se byl už vrátil. Snad že to byl ďábel sám a podobně.

Však také lidé o pobyt v místech těchto valně nestojí. Málo kdy někdo přejde přes louky, na nejvýš aby si kus cesty nadešel; jiné příčiny snad ani neví.

Než příroda nevázala se na malichernosti člověka! Ta vyšňořila úžlabí toto všemi krásami, jaké jí jen po ruce byly. Nasadila sem celé roje ptactva vodního, rozlila vodu do různých míst a co zbylo, ozdobila svěží zelení a pestrými kalichy až milo.

Jeden koberec je nádherný celek ten!

Středem vine se malá starka, s lysými břehy. Jen bujná živě zelená tráva smáčí čelo své v hladině její. Věztež, že starka říkáme u nás potoku s hojnými tůněmi. Vypadá to, jako by byl prostřel po louce veliký růženec se zrny z leskle hlazené ocele. Několik kroků zbystří se vždy voda v úzkém řečišti, pak se rozleje v tůni, pak zase potůček a zase tůně, a tak se to plouží po celé délce úžlabí.

Vedle potoku je poseta celá plocha luk zástupem malých rybníčků, jež se jako stříbrné talíře třpytí nad malou hrází v bujné sitině. Jenom dva z rybníků těch vynikají větším objemem. Také se na hrázi dvou těchto druhů vypínají jívy; pravda ne vysoké, však za to jediné — jeť celá ostatní krajina lysá.

Louky pak samy jsou počátkem června před senosečí jako koberec setkaný; místy je květena až nádherná. Celé výběžky jednotlivé lesknou se jako by z bílého hedvábí. Květe tam jak říkáme peří či zápeřník — bylina, jež květy své ve štětku sněhobílých vláken spřádá. Na místech vlhčích ční ve středu listů, jako krví kropených, tmavě fialové květy žežulek. K nim mísí se znenáhla již odkvétající blatuchy — kvítí májové, žluté dosud tak, že by se žloudek nemusel stydět barvy si od nich přibrati. Malé studánky potaženy jsou drobnými listy okřehku, jehož drobné bělavé kvítky právě vyrážeti počínají. Všecko tak svěží, že zrovna vyzývá, aby člověk blížo popošel i milými barvami i svěžím životem se pobavil.

Avšak kdo není zde obeznámen, špatně může pochoditi. Sehne se, aby utrhl ten neb onen květ v nejbujnější trávě vykvétající, zrádné místo povolí, a noha nezkušeného hluboko se ponoří do žlutavé slatiny. Člověk si tu mimovolně vzpomene na pověsti o bažinách missisipských, jež bývají líčeny co rovněž tak zrádné.

My si se starým svým myslivcem rádi sem zajdeme. V trávě i po rybnících skorem vždy napadnem něco nového z havětě vodní a bahenní. Jmenovitě z jara, když již všechno spárkované, rádi sem na hlídku bloudíme. Zalétne sem časem lichý kačer, buď nešel s tahem dále anebo nějak přišel o samici, snad že mu jí nějaký nešika střelecký sestřelil — a takový kousek se nesmí nechat na živě. Kačer si kachnu ze vzdálených rybníků nepřivede, zůstane tam s ní — a nač dopřát jinému revíru na zimu hojnou kořist!

Tenkráte jsme vyšli jen tak maně. Starý chtěl počítat, kolik párů kachen je nasazeno, aby měl na podzim snažší přehled, a proto ani nemyslil na nějakou střelbu; však pušku i psa vzal přece sebou: člověk nikdy neví, co se přihodí. Kdyby jen straka na ránu přišla, je dobrá, jen když se střelí.

„Neřekl byste," pravil myslivec, když jsme vyšli z lesa, „co je na tomhle rybníku malých bekasín." Ukazoval při tom na vyschlou kalužinu s hojnou, špinavě zelenou travou. „Schovejte se pod hráz a čekejte na ráně, já je půjdu mezi tím vyplašit. Jen jděte, však vím, že mládež nyní by raději honila zvěř na prknech, než po rybnících. Sotva že si smočí nohy, již to naříká na ohnipal (rheumatismus), bolení zubů, a bůh sám ví na jaké nemoci, o nichž my jsme z mládí jaktě živi neslyšeli."

„Nepůjdu," rozhodl jsem se a již sundavám pušku, ozvalť se na blízku zvuk, jako by o staré hrabiště tloukl. Byl to chřapivý hlas červeno-hnědého sekáče.

„Že by vás nemrzelo po senoseku střílet. Bude-li potřeba, pes nám ho chytí, potřebujem pušku. Beztoho sotva umí takový pták lítat."

Vešli jsme za řeči na kraj prostornějšího rybníku, byl vypuštěn a slunce pražilo do mělkého bahna u hráze. Na výsluní ohřívaly se mezi kameny zelené ještěrky.

„V těchhle lůnečkách (vodní trávě)," uchopil se opět slova myslivec, „chci se vsadit, že přijdeme aspoň na tucet bekasín. Ale mnoho jich nestřílejte, ať nám neuděláte velikou škodu. Jest-li je teď vyhoníme, můžeme chodit později na krákorky (šišky z borovic)."

On sám ani puškou nehnul. Dokud nenastal čas k pravé honbě, byl by pro zastřelený kousek plakal. Však na podzim byl zrovna krvežíznivý . . . .

V tom se pes zastavil. Já stisknul pušku křečovitě do rukou — nestřílel jsem až dosud mnoho do terče pohyblivého — a čekal pozorně. Ale pták, asi jako holub veliký, mně vylétne náhle před očima, a než mi bylo lze střelit, vidím ho již ve vzduchu, kde peří jeho lesklo se jako etherické proti paprskům odpoledního slunce. Zaplakal si při tom táhlým flétnovým hlasem. Byl to jespák písečný. U nás je jich hojnost. Maso jejich nestojí za nic a proto také ptáky ty málo kdo střílí. Na písčitých místech u rybníků, když dá se pozor, snadno je lze zahlednouti. Co se dívám ještě za ním, vyletí z trávy náhle několik bekasín s chraptivým pokřikem, obrátím se, neměřím ani a střelím a šťastnou náhodou, neboť mou zásluhou to nebylo, klesla jedna dolů. Pes ji hned přinesl. Byla to bekasina z nejmenšího druhu, bříško bílé, zobák nakřivený, a peří na křídlech hnědé, temně zelené a bíle žíhané.

„Mám dost," dím starému, věděltˇ jsem, jak mu je i té jediné líto.

„Dobrá, půjdem dál," bylo jeho odpovědí a šli jsme.

Probrodili jsme ještě celé bahno v rybníku a vyplašili asi tucet různých ptáků vodních, an tu najednou pes zaskočí do sitiny, zašplouná několika skoky ve vodě, a vynáší po chvíli černého ptáka v ústech. Byla to lyska, patrně s vajec sehnaná.

„I nech ji," domlouval myslivec psu, „tak velcí páni nejsme, abychom jedli v pátek místo ryb ptáky. Hned ji

pusť.“ A lyska již za slov těch jako šípka uháněla zpět do vody. Zmizela hned.

Pes mezi tím již byl zase v předu. Několik čejek poletovalo nad lukami. Pokřikovaly živě. Zdá se mi, že kdyby na fagotu bylo lze vyluzovat diškantové tóny, že by se nelišily od pokřiku čejky.

Ale co jim bylo? Dorážely na psa tak zostra, že některá před samým okem se mu mihla. Však pes si ze všeho právě mnoho nedělal, šel flegmaticky svou cestou, jako by kolem něho mouchy poletovaly.

„Co jim je?“ táži se starého.

„Mají as na blízku svou jamku s mladými, a bojí se, aby jim pes neublížil,“ odtušil.

A měl pravdu. Když jsme šli těmi místy, kudy napřed pes byl klusal, div nám do hlav netloukly. Vezmu žertem pušku do rukou, ale jako blesk obrátila se nejbližší a jako střela uháněla, uzřevši hlaveň proti sobě zamířenou. Zkušenost je již poučila, jaká je puška nebezpečná hříčka.

Starý mezi tím chodil okolo v trávě.

„Nu, tu je máte,“ povídá po chvíli, „mají již mladé.“ Ukazoval prstem na vystlanou jamku na zemi, z níž tři, dosud neopeřená mláďata krčky své zvedala. Staří mezi tím nad našima hlavama stále úzkostlivěji se ozývali.

„I nebojte se, blázni,“ vadil se s nimi myslivec. „Co bychom s vámi dělali? Jedl jsem jenom jednou čejčí maso, ale je horší ještě než vranní; dokonce když někdo zapomene stáhnout kůži jako já — bez kůže jsou prý ještě tak k jídlu, jinak jsou mizerné.“

„Ale vejce čejčí jsou prý tak dobrá,“ prohodím, aby rozprava nevázla.

„Říkají to,“ odpověděl myslivec, „ale já je ještě nejedl. Jednou tu byl, když jsem byl ještě mladým hochem, v zámku nějaký velký pán od vojska. Bylo to na jaře a on prý tak rád jedl vejce čejek na měkko. Poslali mne pro ně, abych je hledal. Já šel, ale bral jsem samé takové, na kterých již staří hezky dlouho seděli. Jak mu chutnaly, nevím, ale já již tenkrát to nemohl vystát, když někdo ty své chuti tak proháněl. Aha tamhle je nový pár, o kterém jsem nevěděl,“ vytrhl se starý náhle z řeči — „to je už šestý letos v těchhle místech.“

„A kde ho, prosím vás, máte?“ táži se, neboť není snadno vždycky vidět to, co oko starého myslivce vidí. Starý ukazoval na malý rybníček u skalní stráně v lese.

„Já dosud nevidím nic,“ namítám. „Tak se jděte podívat z blízka,“ a já šel; starý se mnou. Kradl jsem se pod hráz a když jsem najednou pozvedl hlavu, abych přehlednul celou hladinu, vyletěl kačer do výše a odvesloval na jiný rybník, stará zůstala v rákosí, bylo ji tam vidět s několika žlutými kachňátky plovat. Díval jsem se se zálibou na důvěrnost staré. Mladé pískaly, ponořovaly se jemně, jako virtuosové svého umění. Stará měla z nich radost, snad by byla bývala úzkostlivější, kdyby nás byla uhlídala za velikým kamenem, za nějž jsme se byli ukryli.

Odpočívali jsme chvíli. Pes seděl vedle nás, avšak jen chvíli, náhle zaskučel a vstal.

Starý se velice divil, chlácholе jej. Ale marně. Pes nebyl k upokojení. Najednou se rozběhl do lesa, starý šel ze zvědavosti za ním, a já tak náhle osamotněl. Kachna se mezi tím strachy byla pod rákosím ukryla. Čekám chvíli a starý se nevracel. Zvedám se již, abych ho vyhledal, an tu vyrazí z lesa dosti veliké šedohnědé zvíře, za ním pes, a uhánějí oba jako vítr přes louky. Po chvíli vyjde i myslivec celý uřícený z lesa. „Viděl jste?“ volá na mne.

„Byl to jezevec?“ ptám se.

„Byl, ale považte, to je třetí, jejž vidím ve svém životě a já ho nedostanu na ránu. Už je všechno marné, půjdem domů.“

Pískal na psa, avšak pro tentokráte zřekl se poslušnosti. Starý zapískal po druhé. Pes nešel. „Tak půjdem my,“ povídám. A šli jsme, ale cesta byla rozmrzelá. Starý bědoval na psa, na sebe, na všechno — a já zíval.

Byl jsem rád, když jsme se rozloučili. On šel k myslivně a já pospíchal také domů.

— — — — — —

Trvalo to několik dní, než jsem šel zase myslivce navštívit. Byl již počátek července, když jsem jej postihl, v sadě pod třešní. Měl hlavu podepřenou rukama a byl zasmušilý.

„Co pak vám schází?“ prosím ho.

„Chudák pes, — ten dobrák,“ postěžoval si on.

„A co se mu stalo?“

„Dnes ho přivezli. Našli ho v lukách za horou u jednoho z rybníků mrtvého. Vedle něho ležel zakousnutý jezevec. Rvali se tak dlouho, až ukrváceli. Ten dobrý pes, patnáct let jsem ho již měl.“

Chudák myslivec, bylo mi ho líto, div že neplakal.

Na honbu tak brzy opět nešel — trvalo to zase několik měsíců, ale jít za horu na louky, proti tomu se do dneška vzpírá.

Paní markýzka.

Noveleta od *Ouidy*.

(Dokončení.)

Nový život se rozednil před mladým páterem; daleko, daleko v mlhavu věcí zapomenutých, ačkoliv ve skutečnosti jenom na několik krátkých měsíců vzdálen, ležel bývalý život v Languedocu, neurčitý a utonulý jako zašlý sen; daleko, daleko vzdálen ten klid, klášterní ticho, bezezměnná rozmanitost studií a modliteb, železem skované myšlenky a přísná víra. Všechno to zhynulo jako pokojné šero letní noci před žárným zaplápoláním umělého osvětlení a nový život se mu rozbřeskl, zářivý, bouřlivý, pln zápasu a rozkoše a výstředností a otravného zpěvu sirény lásky, jejíž zapovězená píseň nedopadla nikdy dříve do sluchů jeho ani co ozvěna.

Nový život vynořil se před ním a Gaston probudiv se z polosnění živoucí smrti, jakým byl spoután v Languedocu, miloval ten život, poněvadž neznal jiného a byl šťasten, šťasten jako vězeň divokou rozkoší, s kterou vítá sluneční světlo po dlouhé vazbě, šťasten, jako jest člověk pojídající opium v rozkošném šílení, jež následuje uspávající síle této narkosy.

„On mne miluje, ubohý Gaston! Bah! Ale jak podivně mluví! Kdyby byla láska tou ohnivou, bezezměnnou, vážnou věcí u nás jako u něho, což, pro bůh, bychom si s ní počali? Nezbylo by, jen vymoci si pro ni zatykač a vypovědít ji ode dvora a poslat ji do vyhnanství do Pignerol,

jako právě poslali Lauzuna. Milovat do opravdy? Ztratili bychom nejlepší koření svého vína, nejlepší hračku svých her a, můj bože, jaký zmatek by tu nastal! Milovat do opravdy? Bagatelle! Lidé nemají práva vytýkat jeden druhému nestálost; člověk nemá své vrtochy ve vlastní moci, a můžem zrovna tak za to, kam naše mysl odvála, jako list lípový, kam jím větřík zachvěje. Ale ubohý Gaston, jak učinit, aby on to pochopil?“

Tak rozmýšlela paní markýzka, obracejíc se a usmívajíc a vztahujíc svou teplou, klenoty okrášlenou ruku, a naslouchajíc ještě jednou slovům muže, jenž byl v její moci jako ptáče v moci hada, když bylo pohlédlo do osudného oka a strnulo číhajícím tam okouzlením.

„Budete mne milovat na vždy?“ byl by se ptal, dotýkaje se rty jejího bílého čela.

„Na vždy!“ byla by jemně odpověděla paní markýzka.

A milenec byl by věřil: což možno, aby jeho božství lhalo? On věřil jí. Což věděl on ve své tišině, kde mu věčně do uší zaznívalo jen jednotvárné, chladné, ve své pravdivosti tak hrozné „memento mori“, což věděl on o ženské věrnosti a ženské lásce a smyslu ženského slibu: „na vždy?“ On věřil jí, netázal se, jaký bude konec stezky poseté tak vonnými květy. Jest pravda, že, když samoten, stanul v myšlenkách s dechem zatajeným před propastí, do které se vrhal, před hříchem, v kterém by byl vzdoroval ještě před několika měsíci celému peklu a k němuž svedl jej nyní jediný úsměv ženský. Stál-li sám a sám mimo zraky její, vracely se zašlé dny nazpět do jeho srdce chorou úzkostí a těžkou váhou hříchu, s břemenem zrušené přísahy, ostnem věčné kletby, která naň dle víry jeho doléhala zde i tam na světě onom. V okamžicích takových vzchopil se k boji proti své modlářské vášni, která padla mezi něj a boha jeho, ale vzpíral se marně a přilnul jen úžeji k hříchu, který miloval ošklivě si jej. Jen zapomenout, odvážit se všeho za jediný šepot jejího hlasu, jediný pohled jejích očí, jedno dotknutí se jejích rtů a vykoupit ty okamžiky třeba za kletbu věčnou!

„Milovat na vždy!“ Paní markýzka mimovolně se usmála nad tou myšlenkou, když stála oblečena k plesu před svým zrcadlem a dívala se na svou zářící tvář, jemnou pleť, havranní kadeře, bílé ruce a drahocenný šat nejnovějšího střihu s živůtkem zářícím drahokamy. „Milovat na vždy, což nestačí mu, že jsem jej jednou milovala?“ Vždyť už spůsobilo i to víc než dost mrzutosti nápadníkům ostatním, kteří záviděli mladému knězi přízeň, v které se hřál déle než každý z nich. Dvorní abbéové se svým uhlazeným úsměvem a mladí kanovníci s voňavkami napuštěnými vlasy usmívali se nad tímto novým vrtochem paní markýzky, ale jej, toho kněze, vítávali s významným úsměškem nebo poklonou, která vehnala mu krev do tváře a bodala jej víc než zjevná urážka, když se s nimi setkal v salóněch versaillesských.

„Ti lidé, tito lidé! Měl by on ji kdy ztratit k vůli těmto?“ myslíval zas a zase, zatínaje ruku v bezmocné úzkosti vášně a v lítosti, že nemá meče jako voják a neudeří je rukavicí do rtů za ten úsměv, s jakým se odvažovali pronášet její jméno; umyl by rty jejich vlastní krví tam pod těmi stromy dříve než slunce vyšlo, setřel ten úsměšek a úštěpek, jejž bylo hůře snášet než ránu člověku, který se nemohl, nesměl pomstít.

„Pardieu! Madame byla neobyčejně věrnou svému hezkému knězi; neusmála se po celé dva měsíce na nikoho jiného. Jaká to bezpříkladná věrnost!“ pravil vicomte de Saint-Elix podrážděně. „Žárliv?“ odesmál se starý vévoda de Vougeot, k němuž tato slova promluvena. „Upokojte se, bylo-li povětří tak dlouho stálé, jest blízko změně. Ale pan Gaston poslouchá. Pohlíží, jako by nás zabit chtěl. Velmi nekřesťanský to úmysl u kněze!“

A Gaston je slyšel skutečně, jak stál tu sám a hrál si s Osminem; milovalť i toho psa, když ta drahá její ruka tak často spočívala na jeho štíhlé šíji a pohrávala s jeho stříbrným řetízkem. On zaslechl je a teď byl by strhl se sebe ten kněžský šat, jenž vázal mu ruce a činil jej bezmocným k urážkám jako ženu. Divoká touha, pomstít se na těchto mužích, se ho zmocnila. Ďábelské práhnutí, které ještě před hodinou dřímalo, jako by ho nebylo, probudilo se nebezpečným, neukrotitelným výbuchem. Jsa vychován v tomto světě politikářské zdrželivosti, dvorského úsměšku, lehkých dvornůstek, které krátily čas, lichotily marnivosti, zatajovaly nenávist pod úsměvem, zabíjely otrávenými pokroutkami, byl by se naučil jako všichni ti moudří lidé, jak zapomínat svou lásku, tak utajit svou nenávist. Ale on tak vychován nebyl, on nenaučil se tomu umění a obě vášně vypukly v něm jako dravá bystřina. S touže silou, s jakou milovával církev, nešetřil umrtvováním sama sebe, věřil v každou písmenu své víry, s touže prudkostí ten mladý kněz nyní miloval i nenáviděl.

„Stává se neskromným, žárlivým, žádá příliš mnoho; nebaví mne déle, ba unavuje. Musím jej odbyt,“ myslila si paní markýzka. „Tato hříčka s věčnou láskou baví na chvilku, ale unavuje hrozně, trvá-li déle. Což pak na světě neunavuje? Ubohý Gaston, chudák přišel z venkova, ale on ty své nedozralé náhledy brzo setře a pozná jako my, že všeho moc škodí. On mne miluje, ale Saint-Elix miluje mne také a pan páter jest i na tento nevinný poměr tak žárliv, jako nejsměšnější manžel.“

A paní markýzka pohlédla do zrcadla a přála si, aby znala tajemství paní de Maintenon, kterým udržovala se vždy tak svěží, aby měla diadem, jaký jí přítelkyně Athenea nedávno ukázala, aby se k ní zase jen hodně mnoho hostí sešlo při slavnosti, kterou chtěla za krátko opět vystrojit atd.

Kněz languedocský střežil každý její krok a vášeň hlodala mu do srdce, jako dravec v boky mladého Spartana. Po nejprv byl zanedbáván! Jeho modla kráčela kolem něho bez povšimnutí si, bez pohledu a úsměvu a zahrávala tisícerými dvornůstkami se Saint-Elixem, s Rohanem de Soubise, s chlapcem de Vermandois, s každým, kdo jen chtěl. Jedenkrát ji oslovil. Paní markýzka pokrčila sněhobílými rameny, vzpjala své klenuté obočí mrzutě, a obrátila se s úsměvem k Saint-Elixovi, jenž ji právě bavil vypravováním skandálu, týkajícího se paní de Lesdignières a pařížského arcibiskupa. Skandály bavívají vždy, obzvláště s pikantní omáčkou vtipu.

„Já tedy nežiju déle ten psí život žárlivosti na tohoto kněze,“ šeptal Saint-Elix po jiném šepotu paní markýzce do ucha. Pan vicomte de Saint-Elix ji zbožňoval, ne sic po languedocsku, ale vřele, velmi vřele po versaillesku.

Paní markýzka se usmála.

„Snad nežijete! Vždyť víte, že jsem se vsadila s paní de Launay, že si ho dobudu. Stalo se tak. Pst! Je za námi. Bude z toho tragedie, milý příteli!“

„Pane vicomte, máte-li v těle čest šlechtice a srdce muže, budete se dnes večer se mnou bít! Já nehledám ochrany pod svou řízou!“

Saint-Elix obrátil se na polo, usmál se opovržlivě a odbyl mluvícího nestydatým úsměškem: „Bah, velebný pane! Nebijem se s ženami a — pátery!“

Slavnost skončena, světla, která zářila mezi lipami a kaštany, odumřela, zahrady a salóny byly prázny a tichy, malé bůže lásky odložilo svá drahokamy těžká křídla, povozy se svým lesklým služebnictvem, předjížděči a strážemi se rozjely. Paní markýzka stála zase samotna na pavlanu při svých salónech, opírajíc své bílé rámě o pozlacené mřížení, hledíc dolů do své zahrady, postříbřené světlem prvního zásvitu rána a usmívajíc se růžovými rty, mezi nimiž se leskly její bílé zuby a myslíc — na co? Kdo to ví?

Tichá, tichá jako smrt rozkládala se zahrada dole. Paní markýzka trhla sebou; neboť za ní v salónu zazněl krok.

„Madame, dovolíte mi slovo nyní?“

„Pane, neodpovídám na otázky, kladené mi takovýmto spůsobem.“ Byla by odtáhla svou ruku, ale on držel ji křečovitě, až se mu démanty jejích prstenů zarývaly do dlaní, jako již jednou před tím.

„Žádné hraní! Odpovězte, dovolíte, či nedovolíte?!“

„Nuže, nedovolím tedy, pane. Chcete-li mermomocí věděti pravdu, nehaňte mne, naleznete-li ji nedvornou a nepříjemnou.“

On pustil její ruku a zavrávoral nazpět, zavrávoral jako postřelen.

„Můj bože, je to pravda — vy mne více nemilujete, a pravíte mi to takto!“

Paní markýzka zamlčela se na okamžik a byla dojata, neboť tato slova byla pronešena s utlumeným výkřikem člověka zápasícího se smrtí a ona viděla i při mdlém úsvitu, jak jeho rtové sesínali a jak se mu po tváři rozlila barva popele. Ale usmívala se, hrajíc s Osminovým novým obojkem z perlí a korálů.

„Že vám to pravím takto? Byla bych vám to řekla jinak, pane, kdybyste býval spokojen s pokynutím a nebyl jevil tak mocnou touhu po upřímnosti nezahalené; ale nerozumí-li lidé jemnému pokynu, musí být zmařeni prostější pravdou a jest to jejich vlastní vina. Myslil jste snad, že jsem pastýřka v idylle, že mne baví dětská hra beze změn? Měl jste tolik odvážlivosti a domníval se, že mne budete bavit na vždy? —“

Přerušil ji hlasem zlomeným a chraptivým, zas lapal po dechu.

„Tiše ženo! Pro tebe, pro takovou, jako jsi ty, zahodil jsem své nebe, pohroužil se v hřích, ztratil svou církev, svůj klid, své všechno, zbavil se úcty svých soudruhů a naděje na milosrdný úsměv boží! Pro tebe, pro takovou, jako jsi ty, stal jsem se zrádcem, pokrytcem, odpadlíkem, jehož modlitba jest urážkou, jehož sliby lží, jehož přísahy křivopřísežnictvím! Za tvůj úsměv pohodil jsem nebem, za tvé políbení odvážil jsem se života zde i tam; za tvou lásku nebyla mi žádná cena přílišnou, vše padlo na její váhu, čest, víra, blaženost — všeho zapomenuto! A ty mluvíš slova tato bez výčitky?“

„Ale na mou věru, pane, jest na vás, činit výčitky sobě! Co mohu já?“ zvolala paní markýzka chladně. „Což jste ještě tak venkovský, že nevíte, když přestal se ten neb onen líbit, že to vlastní jeho vinou, neuměl-li si zachovat přízeň a že to známkou velmi prostředního vychování, stěžuje-li si? Vaše řeč jest mi novou. Většina mužů, pane, byla by vděčnou za nejmenší přednost a já nestrpím výčitek ani za poskytování jí, ani za odnímání jí.“

Oči paní markýzky jiskřily se hněvivé a úsměv na jejích rtech byl usmrcující, pln ironie a zlomyslnosti. A když ji tak viděl mladý kněz, spadly šupiny s jeho očí, když viděl tak před sebou ženu, které se kořil tak šílenou, slepou, modloslužebnou vášní.

Svěsil hlavu s povzdechem stísněným, jako člověk zasažený ranou smrtelnou; a paní markýzka stála tu před ním a pohrávala perlovým a korálovým obojkem Osminovým a usmívala se tím zlomyslným, vyzývavým úsměvem, jenž objevoval její bílé zoubky jako na podobizně, malované Mignardem.

„Jak jsou ti lidé pošetilí,“ smála se paní markýzka. Pozvedl oči a pohledl na ni, jak tu stála v mdlém úsvitu ve svém nádherném šatu, ve svých skvoucích démantech, zlověstným úsměvem a bezeskvrnou krásou; a jeho bolest vypukla v hořký výkřik: „Bůh mi pomoz! Hřích můj dozrál v kletbu!“

Sklonil se k ní; jeho žhoucí rty rozpálily její jako oheň, jak ji svíral v posledním obětí, silou železnou, již rozlomit nebylo možno.

„Anděli! Ďáble! Pokušitelko! T o z d e za to, zač jsem tě považoval, a — t o z d e za to, čím jsi!“

Odstrčil ji od sebe prudkostí bezvědomou, sšílen bolestí a omráčen, odstrčil ji a — nechal ležet na místě, kam padla.

Šedý, stříbrný úsvit se rozbřeskl v teplý, slunečný, letní den; srny v okolních lesích uložily se v stín a se zámecké kaple zaznívalo ranní klekání, růže potřásaly svými jemnými hlavičkami a v krůpějích padala z květových lístků démantová rosa; květ lipový sypal se v pršce na trávník, a větve, zvolna se větrem pohybující, hladily listím svým jiskřivé vody v mramorových nádržkách, houštiny a sady a zahrada skvěly se a usmívaly v měkké sluneční záři na nový den, jímž probouzel se celý svět. A s tváří obrácenou k nebesům a rukou tisknoucí medaillonek, na němž namalována hlava ženštiny, ležel v trávě a kapradí krví potřísněném mrtvý muž a u prsou jeho kvíle a vije ležel pes, snaže se marně probudit toho, jemuž se den nerozbřeskne nž nikdy.

A když roznešena třesoucím se služebnictvem zpráva, že byl nalezen mrtvý kněz pod lipami, zavražděn vlastní rukou, a když dosáhla tato zvěst i paní markýzku v jejím pokoji, tu byla celá poděšena a plakala a skrývala oči v krajkový šátek a zavolala sluhu a žádala jej, aby přinesl láhevku voňavky a myla si oči a obrátila je lesklé, zářící, jako vždy na Saint-Elixa, a míchala svou šokolátu a tázala se, co nového. „Člověk může být pohnut až k slzám a přece rád pít šokolátu,“ myslila si bezpochyby paní markýzka. Ale toho psa, ležícího u prsou toho, jejž zavraždila, nebylo lze potěšit.

Podobizna malovaná Mignardem stále visí na stěně bradu a v jejích zářivých barvách paní markýzka stále ještě žije, co krásný vzor svého věku, vítězně se usmívajíc, s démanty zářícími v kadeři a se skvoucíma očima, z nichž srší vzdor, ironie, jako když kralovala mezi krasavicemi versailleskými. A v té zahradě dole setřásají lípy za letních nocí jako prškou květ svůj na trávník a měsíčné světlo proudíc se do tesklivého ticha, spadá hustými větvemi na záhonek fialek a kapradin, které vyrostly bujně na místě, kde Gaston zemřel.

FEUILLETON.

Strýček John v Americe.

Náčrtek od *Jos. V. Sládka.*

Procházeje se kdysi jen tak na zdař bůh ulicemi chicagskými, vstoupil jsem do knihkupeckého skladu s tím čistě yankeeským úmyslem, zobracet všechno ruh na rub, zeptat se při všem s vážnou tváří na cenu a odejít bez zakoupení něčeho za zdvořilého: „přijďte zase, pane,“ s tím blahým vědomím, že jsem se pobavil za darmo. Však teutokráte uvázlo mi přece něco v rukou: obálka humoristického časopisu a na ní obraz nestvůry, pomalované všemi nemožnými barvami; ošklivá, žlutá, přirudlá ohyzda s velikými ústy, s kníry visícími se rtů jako dvě pijavky, zelenýma očima, trčícíma k sobě v tupém uhlu, vyvstávajícími lícními kostmi, netopýříma ušima, šišatým kloboukem neurčité barvy a černou za hlavou švihající chánkou, celkem obraz takový, že by děti postrašil. Ale což děti! Před tím zde povětřím se ženoucím netvorem rozprchávají se s výrazem největšího zděšení i celé zástupy zavalitých synů zeleného Erinu a ty, kdož přece zůstali zvedajíce své posvátnou úctu vzbuzující zaťaté pěstě, odmetá jako plevy široká lopata, kterou drží letící příšera v ruce. K doplnění popisu budiž řečeno, že prorážela postava na kresbě sinavý vzduch od západu k východu směrem, jak bývá značen na mapách.

Pod obrazem stála dvě slova: „Strejček John“. Nerozuměl jsem.

Po nějakém čase bloudil jsem opět po nábřeží řeky Mississippi v St. Louis. Nejčilejší tu život v celém městě. Scházejí se tu lodě s jižním zbožím z Nového Orleansu i antilských ostrovů, s kožemi medvědími a bůvolími z nejzazších končin řeky Missouri, skrývající svou hlavu v sněhem pokrytých skalných horách, s výrobky průmyslu východního od prameuů ohioských, lodě z veliké lesnaté Minnesoty i ty, které z Evropy přistavše v Quebecku plují kolem Niagary, přelétají safyrová velká jezera kanadská a přivlečeny jsou průplavem illinoisským až do Mississipi, odkud opět jejich náklad na všechny strany této veliké životní tepny Spojených obcí amerických rozvážen. Scházejí se tu lidé všech jazyků a barev, ale jediné jen víry: v mamon a výdělek. Náš český vystěhovalec tu zrovna tak potěkává jako plantažník z ostrova Cuby, ovšem jen obyčejně s holýma rukama, kopou dětí a úzkostlivě se po práci ohlížejícím okem. Sikul a Dalmatinec přijeli sem od ústí mississipského s nákladem ústřic, oranží a růžových ryb, ba i ten Indian sem ještě někdy zabloudí s růžencem divokých kachen, s plavou srnou, s koží šedivého hrozného grizzly a zástupy dětí se mu posmívají, když jej odvádí policista opilého a vrávoravě mávajícího svým tomhawkem a prozpěvujícího válečnou píseň od prahu špinavé krčmy, kde propil za dvě hodiny vše, s čím se připlahočil z pustiny snad na několik set anglických mil od města vzdálené.

A když jsem dnes bloudil po nábřeží mississippském, spatřil jsem jistě jiného, cizejšího, podivnějšího hosta. Ten se neplahočil cestou několika set, ale tisíců mil, ten nepřišel s ničím, co by prodal, než se svýma útlýma rukama a ty prodány již doma, než se svým těkavým, nepokojným, bolestným okem, které ohlíží se v té cizině a potkává se kolem jen se zraky zvědavými neb zisku chtivými, neb hořícími nenávistí a ústrkem. „Oj toť strejček John,“ pomyslil jsem najednou, prohlížeje si blíže jednoho tvora z tří set jiných, hemžících se jako mravenci na veliké k jihu určené lodi. „Toť věru strýček John!“ Ale jak tě znetvořil ten chicagský kreslič. Malý drobounký človíček jako příliš záhy vytáhlý patnáctiletý hoch, tvář ovšem trochu přižloutlá, ale toť jako nedozralá broskev, že neví člověk, či to barva bílá neho žlutá a na tvářích zrovna tak jemný ruměnec jako na té broskvi; obličej jen trochu více okrouhlý, tak že širší mezilící pěkný dojem neruší, oko živé, těkavé a nedůvěřlivé, klobouk ovšem necivilisovaný, dokud se ho neuchopí dámská móda — a již uchopila — slovem, z celé té chicagské příšery nezbylo ničeho než ta dlouhá oháňka ve formě klátícího se mnohdy až v podkolení copu.

Tak vypadali první Číňané, které jsem viděl v Americe.

Možná, že tento obraz velice překvapuje ty, kdož si představují tohoto Asiata jako mandarina neb blahobytem sálajícího bohatce, jejž vídáme na skřínkách bůh ví již kolikrát převařeného a připraveného jahodového listí, které nám posýlají z Anglie co pravý čínský čaj, ale k upokojení mysli těchto romantiků dovoluji si doložit, že jest Číňan mnou popisovaný jen „kůli“, dělník, otrok, zvete jej jak chcete, jedna bublinka ze špinavé pěny plebejské, jichž jest jako jinde také v Číně na miliony, lid zbytečný, příšera zaplašující mandarinům spánek s očí, hltající a k rozkvětu země ničím nepřispívající a proto ponoukána vystěhovati se ze země a to tím více, čím ochotnějších, ziskulačnějších jest kupců tohoto živého zboží v této zemi samé.

Tak dostal se první Číňan do Ameriky. Nejprvé potřebovali v Kalifornii dělných rukou. Učinili s čínskou vládou smlouvu a tato posílala jim každý měsíc loď naplněnou čínskými skřítky a kapitalisté jásali. Výroba se zdesateronásobnila a mzda klesla na čtvrtinu bývalé výše. Potom nastala zrušením černého otroctví nouze o pracovní síly na jižních plantážích. Černý strýček Tom, domnívaje se, že se stal bílému člověku úplně rovným činil, co vídal činit tohoto: lehl si do stínu oranžového stromu, pokuřoval z kukuřičné šuty uvinutou cigarettu a nepřeložil od božího rána do božího večera ani křížem stéblo. Co zbývalo než ohlednout se po pracovníku jiném a kdo se tam hodil přirozeněji než čínský strýček John, jenž se osvědčil tak zdárně v Kalifornii? Strýček Pat, Irčan, jenž míval dosud skorem výhradní právo, rozbíjet na poli i při železnicích hroudy a balvany a k tomu trochu povážlivější privilej plést si lidské hlavy s těmito hrubými výrobky přírody, začal ovšem již tenkrát mručet, ale na plantaže se mu nechtělo. Na druhé straně byl strýček John rozhodně sympatičnější tím, že nečinil na druhý z irských privilegií žádných nároků, jsa při tom v první pravým virtuosem. Kdož ví u nás na př. kým vystavena nejobtížnější, nejkrušnější část dráhy tichomořské, ta, která se vyšplhává z teplého svahu kalifornického do oblakovitých, posněžených srází Sierry, přepíná se přes závratné propasti, proráží žulové skály a svíjí se zase zvolna hladce až k nepřehledným rovinám tak zvaného dalekého západu? Čínské ruce provedly tuto obrovskou práci, ty útlé slabounké ruce, o kterých bys myslil, že ani lískový prut nepřelomí.

Ký pak div, že bylo živé čínské zboží hledáno a to tím více, když se již při vývozu zavázat muselo, že bude pracovat vždy a všude za ujednanou mzdu, že se do tolika a tolika let nevrátí. Jedinou jen podmínku si ti čínští „kůli“ od amerických podnikatelů vymohli a ta snad činila mi vždy pohled na ně tak trpkým, tak skutečně bolestným. „Dovezete mne zase domů a kdybych před vypršeuím lhůty zemřel, dovezete domů mou mrtvolu,“ pravil nastávající strýček John, než vstoupil na loď, odnášející jej do ciziny. Podnikatel zavrtěl zprvu hlavou, ale potom uváživ bezpochyby, že jich beztoho mnoho těžkou práci na více let nepředrží a že jsou mrtví nejlacinější cestující, přistoupil a teď již dokonalý strýček John nepromluvil více slova a nemluví ani v Americe, není-li mezi svými aneb není-li k tomu dohnán největší nutností.

Toť byl první pokus s čínskou prací v Americe. Však za nedlouho začala se jevit znamení až dosud netušená. Strýček John se v Americe ohledl, a odbyv si podmínky své smlouvy, vrátil se obyčejně domů s malým, při své pověstné střídmosti zahospodařeným kapitálkem. Mlčelivý v cizině, nebyl as takovým doma, neboť za krátko vrátil se zase s celým zástupem svých krajanů, kteří ale neměli již smluv pražádných a přišli jako jiní svobodní vystěhovalci za pouhým svobodným výdělkem. Netrvalo dlouho a vpravili se do všeho. Méně zkušení zdědili po svých předchůdcích zase motyku a lopatu, ale tito chopili se šídla, pracích necek, hodinářských klíštěk, tabákového listí, posluhy v domech a tak šlo to dále, že nenalézáme této doby v Kalifornii jediné továrny, jediného obchodu a řemesla, v kterém by nepracoval Číňan, ba některá odvětví průmyslu octla se již výlučně v rukou čínských. A kdybych nyní teprvé byl našel obraz příšery letící od východu k západu a smetající lopatou zástupy irských dělníků, rozuměl bych ihned a řekl bych: „Strýčku Johne, vy jste až ku podivu dobře trefen“ a pochopil bych ten výraz hněvu a zděšení v tvářích irských postav nad tou čínskou lacinou prací, ale nepochopil bych až po dnes ty zaťaté pěstě, v kterých se ve skutečnosti objevuje revolver a nůž a honí a štve tak za každé čtyry neděle ty prokleté Číňany ulicemi města San Francisco a potom se těší při sklence whisky, že vykonal bůh ví jakou záslužnou práci.

Strýček John jest tedy pro americkou dělnickou třídu skutečné hrozivou příšerou a proto předmětem tím větší nenávisti, čím četněji se do Kalifornie hrne a čím zjevněji, nenalézaje již dostatečné práce tam, začíná vyhledávat zaměstnání dále na východě. Bílý dělník stěžuje si, že mu nelze pracovat za tak nízkou mzdu jako Číňan, poněvadž by ani k výživě nestačila. Jest tomu skutečně tak a tím vidíme se u prvního rysu povahy strýčka Johna: střídmosti. Nemluvíme o té pověstné půl libře rýže, která prý stačí Číňanu den po dni k výživě při jakékoliv těžké práci. Snad

stačí; já viděl Čiňany, kteří zakusovali po rýži beefsteak zrovna s takou chutí, jako by se byli tohoto královského pokrmu vegetariánů ani nedotkli; ale Číňan jí a pije jak mu kapsa stačí a to vždy po odečtení částky úspory, s kterou se později chce vrátit domů. Ne tak tu rýži, ale uspořený peníz závidí jim nejvíce. Jako u vydání šetří řádný Číňan také s místem a časem. Čínské byty v San Francisco jsou skromny a nábytku není mnoho. Stůl, několik stojánků, které jim slouží za židle a několik postelí, spíše paland, stojících jedna nad druhou kolem stěn, toť celý nábytek v obydlí čínského kůli. Byt slouží jim více jen k přespání, neboť není-li řemeslem svým vázán na svou jizbu, stráví Číňan celý den v továrně a večer velmi často — v hospodě, ovšem jen čínské, neboť jinde by jej sotva vytrpěli. Za to zařizuje si čínský pobuda své hospody tak, aby do nich bílá noha vkročit nemohla, nezařizuje tam vůbec nic než čtyry holé stěny a zas několik stolic a stůl, který obsazen neb obstoupen obyčejně hráči, vášnivou to cháskou, která by, oblečena jsouc ve francouzský elegantní kroj, nečinila hanbu ani bývalé herně v Hamburku. Číňan vydrží v herně i celý den a neslyší a nevidí jen ty čtyrhranné čínské penízky, jak je bankéř bambusovou hůlkou z hromádky uprostřed stolu po čtyrech k sobě přitahuje. Kolik penízků zbude, tolikátý roh čtverce, do kterého kladeny sázky, vyhrál dvakrát tolik co vsazeno. To je hra čínská. Kromě této hrávají také v karty a tu bývá Fáro nejobyčejnějším. Někdy mívají v hernách vyvýšené místo v některém koutě jeviště zrovna tak asi pro tři osoby; na jevišti sedí zpěvačka a vynucuje ze sebe kvíkavě fistulové tóny buď souvislé neb v přestávkách. Dva hudebníci, jeden na skřipky o jedné struně, druhý na bubínek neb jiný nástroj ji provázejí*).

Z toho patrno, že má strýček John také své necnosti a ty jsou, kde je nalézáme, tak odpudlivé, že třeba velkého lidumilství a převzorného chování se zase jiných, aby k němu člověk zachoval aspoň kousek sympatie. Povídají a píšou o nich, že mají trochu zmatené pojmy o osobním majetku, že se jich voda kromě úst nedotkne, že nevědí vůbec, co to společenská slušnost, obzvláště jejich dámy a t. d., neviděl jsem je při těchto spádech, ale věřím, že jsou jim velmi nakloněni; jestiť strýček John za prvně učelivým ve všem, co mu přináší naše civilisace, a z domova si již také leccos přinesl. Na jiné učinili Číňané zas dojem poctivých a věrných i prostičkých lidí. Jeden český továrník ze San Francisca vypravoval mi, že jsou Číňané jeho nejspolehlivější dělníci. Věčná nedůvěra, která jim hledí z očí, není neoprávněna poměry, lstivost jest jen yankeeská „smartness“ čili prohnanost, která svlékla rukavičky. Řádný Číňan vyniká věrností svému zaměstnání — nemohu říci osobě práci dávající, poněvadž by s věrností spojena byla náklonnost, které nevím zdali jest vůbec Číňan za kalifornických poměrů k bělochu schopen — a správností až čínsky naivní. Již básníku Bret Harteovi přinášel Číňan každý týden čisté košile. Jednou scházely všechny knoflíky, ale Číňan přinášel je navlečeny na jedné niti. „Řekl jsem mu,“ vypravuje Harte, „že by již k vůli stejnosti bylo lépe, kdyby byly vůbec všechny knoflíky odstraněny. Usmál se smutně a odešel. Myslil jsem, že jej to zabolelo, až přišel zase na druhý týden a přinesl mi s výrazným okem všechny košile s knoflíky pečlivě odstraněnými. Jednou z rána odcházeje z domu žádal jsem jej, aby vzal do prádla některé z mých šatů, až mne zas uvidí. Přišed pozdě večer domů, nalezl jsem celou domácnost trnoucí nad „nebešťanem“, jenž seděl po celý den nepohnutě na prahu, smutný, pokorný, pevný, trpělivý. Čekal na mé šaty.“

V napodobování jest strýček John mistrem. Anekdota o čínském krejčím, jemuž dán za nedostatku míry starý kabát za vzorek a jenž přinesl kabát z nové látky, ale s každou skvrnou, každou trhlinou starého oděvu pečlivě napodobenou, jest prostě anekdotou, ale jisto jest, že Číňan kalifornický, chtěje obdarovat osobu zvláště mu milou růží, vyřezal ji z mrkve. Ale právě toto obratné napodobování všeho, co vidí, činí Johna zvláště malému průmyslu v Kalifornii tak nebezpečným. Číňan vžije se za krátko do všeho. Nějaký čas pracuje pro jiného a potom začne sám. K podpoře svého průmyslu založili si v San Franciscu již i bank, jenž vládne kapitálem několika milionů a je řízen co nejsprávněji.

Dojem, který činí strýc John na Evropana, jest rozličný. Je-li umyt a po evropsku oděn, vyrovná se každému švihákovi, ba předčí jej svým jemným, půvabným vkusem. Na útlou botku čínského „gentlemana“ byla by každá z našich dám vším právem hrdá. Skly umí vyšňořený Číňan zacházet jako v salónech vycvikovaný panáček. Jen jediný výrobek, věc novověké civilisace má i nejelegantnější Číňan v ošklivosti — cylindr.

Ve svém prostém stavu a zvláště přichází-li teprvé z Asie, budí strýček John v člověku útrpnost. Nevím, co to je, ale mezi těmi sty, které jsem viděl, nepostihl jsem ani jednoho, jehož tvář by ozářilo to, co zveme úsměv, a přece bylo vidět na těch sklíčených tvářích, že apatické, tupé nejsou. Kolem těch očí pohrával vždy rys nevýslovné stísněnosti. Skorem všem stýská se po domovu, z kterého je zajisté také štěstí nevyhnalo. Snad je tam snáz nyní, když přicházejí do Ameriky za lepších poměrů, než jejich první krajané, ale pochybuji: skorem všeobecná nelaskavost, ba opovržení, s kterým se u bělochů potkávají, nejistota životem při jednotlivcích a při celých zástupech najednou, když se zlíbí irské lůze učinit na ně hromadnou honbu, nemohou jim pobyt v Kalifornii oslazovat. Proto hledí skorem každý, jakmile si jen něco zahospodaří, dostat se opět domů.

*) Za některá z těchto dát jsem vděčen svému příteli p. Rosickému, jenž mezi Číňany v San Franciscu delší čas přebýval.

Z básní Edg. Allana Poe.

Leonora.

Oj rozbita je zlatá číš; duch odlét' na vše věky!
Ať zazní zvon, duch světice u mrtvých těká řeky
a Guye d'Vere ty nepláčeš? Plač teď, neb nikdy víc,
viz Leonoru lásku svou ti z rakve mrazit vstříc!
Sem, čtěte k pohřbu modlení a hrobní zpěv ať vpadá,
té hymnu mrtvé královské, jež umřela tak mladá,
té žalzpěv mrtvé dvakráte, že umřela tak mladá.

Vy bídníci, vy v lásce ji pro její měli zlato
a v nenávisti pro hrdost, vy žehnali jí za to,
že umřela. Jak v modlení, jak v rekviem se ladí
ty vaše zraky zlověstné a ten váš jazyk hadí,
jenž otrávil tu nevinnost a otrávil tak v mládí?!

„Peccavimus“, dost vřesku již a dost té písně svaté,
ať mrtvá v rakvi nemyslí, že se jí urouháte! —
A ona napřed odešla, jí naděj' v zápětí,
a ty's tu zůstal šílen tom po drahém dítěti,
po drahé šílen nevěstě, jež dřímá po tvém boku,
žití na zlatých kadeřích, však žití ne víc v oku,
se žitím ještě v kadeřích a smrtí v kalném oku.

Vari, dnes srdce lehké mám, mně není v písně žalné,
zpěv vítězný ať provází anděla v světy dálné.
Zadržte zvon, ať povznáší při zvucích písně té
ta sladká duše vzhůru se z té země prokleté.
Od ďáblů zde k andělům tam duch letí odpoutalý,
z těch pekel v říše blažených ve skvoucí nebes dáli,
z běd, žalu k trůnu zlatému tam po bok nebes králi.

Israfel.*)

Na nebi anděl přebývá,
jenž v srdci svém má lýru,
nikdo tak divně nezpívá,
jak on: až ve svém víru
se závratném i hvězdy zastaví
i onémí, jak pověst vypráví,
nad kouzlem hlasu toho ve všemíru.

A hvězdy vypravují tam,
že Israfelův žár
jest lýry této dar
s níž sedě zpívá sám
to kouzlo živé, chvivé,
ty písně zádumčivé.

Však v nebi jest byt anděla,
kde myšlénka je všady,
kde láska v boha dospěla
a zrak má každá huriska
pln krásy hvězd, jíž tady
se koříme, když zablýská.

*) „Anděl Israfel, jehož srdce jest loutna, má nejsladší hlas ze všech božích tvorů.“ Koran.

Buď zdráv mi v nadzemí
ty, jemuž zpěv se příčí,
v němž vášeň neznění;
tvůj laur je, pěvců hav
ty, nad všechny jenž pěvce v nebe týčí,
buď Israfeli zdráv.

Ten éther žhav' a čist
on dýchá do tvých písní žhoucí míru,
tvůj žal i radost, láska, nenávist
v lad roztaví se v tvou když dechnou lyru,
jak nezmlknout pak hvězdám ve vesmíru!

Však v nebi jsi a naše stísněna
je bytost rozkoší, jíž zem zas maří,
nám každý květ jen květem vetchým v stáří
a nejtmavší stín tvého blažena
je slunečnou nám září.

Však já kdybych tam dlel,
kde anděl Israfel
a on, kde já s tou tísní bezpelnou,
on takou nezapěl
by píseň smrtelnou,
však můj by nad tou zemí ubohou
zpěv zazněl, že by zatřás oblohou.

J. Ves . . . . k.

Umění. Literatura. Věda.

— Letní divadlo na hradbách má rozhodnou smůlu se svým repertoirem. Poslední novinka, stará Kaiserova fraška „Švec co básník" jest snad nejchatrnější kus, jenž se během letošní saisony obecenstvu předvedl. Že v areně bude museti vždy aspoň převládati fraška a burleska (třeba by nepanovala naveskrz a výhradně), o tom nemůže býti pochybnosti; není to tedy genre, proti kterému musí kritika hlasitě protestovati, nýbrž způsob, jakým se v mezích tohoto genru vybírá. Chce-li míti letní divadlo na hradbách svůj zvláštní repertoire, který by české obecenstvo poutal, musí se o něj zcela jinak starati, musí si jej v čas nejen připravovati, ale také upravovati. Rozumným spracováním mohlo by se nejen z cizích literatur, ale také z naší starší domácí leccos vytěžiti, co by při nejmenším pobavilo; zde však musí mnohem více ještě než kdekoliv jinde vycházeti iniciativa přímo ze správy divadelní, musí býti pracováno dle určitého, organického plánu. Dosud bohužel zdá se ředitelstvo do dramatické literatury sáhati asi s touže rozvahou, jako nevinný sirotek do loterního kola; kus takto „zvolený" vyšňoří se pak několika obnošenými kupletními „vtipy" a časovými narážkami, ku konci přidá se nějaký „ohňostroj" s lampiony nebo bez nich — a novinka je vypravena. Zvláště nemrav „ohňostrojů" dlužno ve vší opravdivosti pokárati. Jest-li již časté užívání „bengalu" (a jakého!) nedůstojno uměleckého ústavu, jakým naše divadlo, aspoň v zimní saisoně, bez odporu — býti má, tož musí věčné nesouvislé přilepování vždy téhož docela obyčejného ba sprostého „ohňostroje", jenž se třeba ani rovnati nemůže tomu, co se v neděli podává navštěvovatelům „Štvanice", každého přímo urážeti, kdo má jenom trochu vkusu a jenom trochu smyslu pro to, co se na jevišti sluší. Bude-li letní divadlo dosavadním směrem pokračovati, octne se za nedlouhý čas šťastně tak daleko, že mu budou nejvděčnější efekty poskytovati Cirkus se svými klowny, živé obrazy společnosti p. Rappo, kankan a ohňostroj. Že co se rozmanitosti repertoiru týče, silně pokulhává za arenami na Smíchově a v Kravíně, jest již dávno známo.

— Řandovu cenu za nejlepší původní historické drama od 1. ledna 1871 až do velkonoc 1873 na českém divadle poprvé provozované, přiřkli soudcové literárním odborem „Umělecké besedy" zvolení jednohlasně Bozděchově veselohře „Zkouška státníkova".

— Václav Brožík odebral se na delší čas do cizozemska, především do Mnichova, aby ve svých uměleckých studiích pokračoval. Před svým odjezdem dokončil ještě velký obraz, představující Komenského a Žerotína, nyní v Lehmannově stálé výstavě vystavený. Zejmena mohutný, živý výraz obou tváří, nadšené Komenského a hluboce pohnuté Žerotínovy, a ležící v nich šťastný psychologický kontrast muže a starce podařily se našemu vzácně nadanému malíři výtečně. Zběžné poněkud provedení (u Brožíka bohužel dosti časté) lze v tomto případě ovšem omluviti tím, že byl obraz původně určen k ozdobení velkého sálu, tudíž k zavěšení do značné výšky. V téže výstavě nalézáme mimo jiné i velmi zdařilého, o rozhodném talentu pro genre svědčícího „Žebravého mnicha" od mladistvého polského umělce Kowalského, jenž stráviv delší čas v Praze, nyní s Brožíkem v Mnichově mešká, a pak „Divotvornou studánku" od dra. Agathona Klemta, nejenom co do barvitosti nad míru skvělou (jak známo, jest umělec ten zvláště šťastný co kolorista), nýbrž i co do jednoty myšlénkové a soustředěnosti komposice uznání hodnou, v tomto ohledu první velké dílo Klemtovo „Zkázu Babylonu" rozhodně předčící.

— Dvaačtyřicáté divadlo otevřelo se nedávno v Londýně. Jmenuje se „RoyalAlexander-Theater" a bude pro lid.

— Mezi pozůstalými básněmi Lamartinovými, jež právě vydala madame Lamartine, jsou i dva pokusy tragedií z roku 1813 („Medea" a „Zoraida") a plán velkého eposu „Les visions", jenž obsahovati měl obraz celého vývoje člověčenstva a jehož částmi jsou známé Lamartinovy básně „Jocelyn" a „La chute d' un ange".

Drobnosti.

— Národ pídimužiků. Již v řecké poesii a vědě od samých dnů Homérových setkáváme se s tajemnou řečí o národech pídimužiků, jichž sídla klade Aristoteles, jenž prohlašuje pověsti ty za pravdivé, ku pramenům Nilu. Podivné povídky o témže malém národě slýchá cestující až po dnes v zemích ponilských, ale žádný ještě nepřesvědčil se vlastníma očima o skutečné jeho jsoucnosti. To podařilo se teprvé nedávno jednomu německému cestujícímu, jenž se zdržoval po nějaký čas u dvora Munsy, krále monbuttuského. V jižním území této říše as mezi 1 a 2 stupněm severní šířky bydlí skutečně národ trpaslíků nazývající se Akká. Cestující měl dosti příležitosti pozorovat tento nárůdek: jsou to lidé velmi živí, nepokojné tváře s obočím, jako u opic, stále se vzpínajícím a stahujícím a nad míru pohyblivý v celém zevnějšku. Duševní vlohy jejich jsou nepatrné a mezi cizinci naučí se sotva několika slovům jejich řeči. Za to vynikají jakousi zlomyslnou lstivostí. Doma živí se nejvíce honbou a nemají kromě slepic žádných domácích zvířat. Co poplatek dávají králi Munsovi zvěřinu, kůže a sůl. Jiní cestující vypravovali již často o jiných podobných lidech, nazývajíce je nárůdkem Doko. Jsou prý to malé hnědé postavy, žijící na stromech nebo v malých budkách a vynikající svou obratností v honbě. Kořist svou loví Dokové otrávenými šípy. Není pochyby, že skrývá neproskoumané ještě nitro Afriky celé kmeny podobné, z nichž někteří jen málo se liší od opic.

— Strom praotec. Misionář Hugo Hahn, kterýž r. 1871. zemi Hererů v jihozápadní Africe procestoval, vypravuje ve svém cestopisu o stromu Omumboro-mbonga, že mu Hererové též Tate mukururume t. j. dědeček nebo praotec říkají. Svými mohutnými, silnými tvary, sporým šedězeleným listím a stříbřistou, hlubokými rýhami prorvauou korou poskytuje prazvláštní předpotopní pohled. Trčí mezi ostatním stromovím jako Ahasver rostlinstva, jako poslední pamětník pradávných dob, který s nechutí pohlíží na nové pokolení stromů v podobách zcela jiných kolem něho vyrůstající. Ctihodné jeho vzezření zjednalo mu též u černochů tak hluboké úcty, že jej přímo za praotce všech živoucích tvorů prohlašují. Před nedávnem přinášeli ještě Hererové jednotlivým stromům toho druhu oběti a volali, spatřivše takový strom, již z daleka: „Svatý jsi, ó praotče!"

B. Č. K . . . . . ý. — „O svých námluvách atd." nelze upotřebiti; jest příliš jednoduché.

F. A. Bor. — Příležitostně uveřejníme jednu z „písní". Nová zásilka nás potěší.

E. B. ve Vídni. — Prosíme o větší zásilku. Básně, o nichž píšete, vyjdou na podzim.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nove (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek* o *čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. 1873. **Číslo 29.**

V lesní chaloupce.

Náčrtek od *Otakara Jedličky.*

Svatojanská noc! Noc plná báječného kouzla!

Měsíc plane v plné kráse na obloze a postýlá bělavou září svou krajinu jako závojem z průsvitného stříbra.

Ticho v chatrčích i v polích. Nedávno ještě naplňovaly rozmanité starodávné obyčeje krajinku čilým ruchem, hlučným smíchem a bujnou veselostí. V olšinách na břehu řeky spouštěla ještě před chvílí dovádivá děvčata vonné věnce do proudu, aby vyzvěděla na tajemných bytostech vodních budoucnost svou. Na okolních kopcích plápolaly četné ohně svatojanské, kolem nichž se švarní jonáci po dávném zvyku vesele proháněli, zapalujíce košťata a vyhazujíce je pak do povětří za hlučného volání: „Pověz nám velký bože a sv. Jene, dlouho-li živi budeme!“ Kolikráte totiž vyhozené koště při pádu hořeti nepřestane, tolik prý let ten, kdo jím házel, na živě zůstane. Bylo tu křiku a zpěvu, až uši zaléhaly.

Po veselém tomto ruchu a hlaholu nastoupil hluboký, tajemný klid. Svatojanské ohně na kopcích pohasly. Hoši i děvčata rozešli se do chatrčí blízkých vesniček. Nevěřili sice na slovo pohádkám svých babiček o hrozné moci, jakou v noci svatojanské vodník, rusalky a lesní panny nad člověkem blízko jich sídel se opozdivším mají, ale pomyslili sobě přece, že neradno s takovými věcmi žertovati. Pochybujeť se o nich lépe z pozdáleči, pod krovem útulné chaloupky. Opuštěny jsou již pahorky a nivy, a vesnice odpočívá pod křídloma spánku.

A přece jest tak nevýslovně krásně v té boží přírodě, že člověk pro půvab její mimoděk zapomíná veškerých polovábných, polohrozných bytostí, jimiž obraznost lidu klín té čarokrásné noci naplňuje.

Nebe čisto jako křišťál, měsíc v ouplňku a hvězd kolem rozseto jako zlatého písku. Tu a tam jen letí po obloze volně obláček jak bílá holubice a nad kostelní vížkou skupilo se jich, jako by se tam bylo shrnulo na pastvu stádo beránků. Po lučinách poletují můry, a v trávě svítí „poselkyně sudiček“, svatojanské mušky jako rozházené démanty.

Vlny jednotvárně šumící řeky laškují se smavým obrazem měsíce a časem vymršťují se prudce ryby nad povrch její, jako by je vodník na dně řeky sedící v rozmarné hře vzhůru vyhazoval.

Na blízku černá se les. Ve stínech jeho zmocňuje se nás přece tesklivý pocit. Ten tajuplný šepot v korunách stromů, jimiž marně se snaží proniknouti záře měsíce, ty podivné stíny kmenů a celý ten zvláštní ráz lesa za doby noční oživuje v paměti naší obrazy strašidelných pověstí za mládí slýchaných, jejichž rozčilující dojem zvláštní báječný význam dnešní noci zvyšuje. Kdykoli vedle nás něco v houští zašustne, upínáme tam oko v bezděčném domnění, že co nevidět spatříme, jak

. . . . „letí jelen v mýtiny,
na jelínku podkasána,
sedí sobě lesní panna;
šaty půl má zelené,
půl kadeřmi černěné
a ze svatojanských broučků
svítí pásek na kloboučku....“

Čím hlouběji se do samoty lesní ponořujeme, tím podobnější stává se šumot větví nad námi děsivému hovoru duchů, tím příšernější podoby berou na sebe černé stíny lesní — mimoděk zrychlujeme kroky . . . .

Volněji oddechujeme sobě stojíce na pěkném prostranném paloučku, na němž rozlita stříbrná měsíční záře. Ač uprostřed rozsáhlého lesa, jsme přece blízci — obydlí lidskému! V stínu věkovitých dubů spatřujeme přívětivou, došky pokrytou chaloupku. Jest to osamělé obydlí hajného. Měsíce zář osvěcuje toliko stranu chaloupky obrácenou k pěkné zahrádce, s níž sousedí školka, určená k pěstování různých druhů lesního stromoví.

Jižtě půlnoc. Hluboké ticho kolem. Časem jen donáší se k sluchu našemu z dálky tlukot slavičí jako proud zpívaných slzí. Ostatně zdá se, že odpočívá všechno v těsném objetí spánku.

Však viz! Na ozářené straně chaloupky otevřelo se okénko a v proudech bílého světla měsíčního objevila se tam postava dívčí. Havranní vlas splývá dívce v bohatých kadeřích kol spanilých tváří na šíji a krásné její oko, planoucí jako černá hvězda, pohlíží vzhůru k bledé tváři měsíce. V obličeji jejím zachvívá se odlesk jakéhos sladkobolného citu a rtové její pohybují se jemně, jako by šepotali slova milostné touhy.

Náhle vyrušil ji ze snění toho zuřivý štěkot obou hafanů, kteří rázem z budek svých před chaloupkou vyskočili a do lesního houští se hnali. Polekána ucouvla dívka od okna. Však brzy změnil se štěkot hafanů v radostné kňučení a za chvíli vystoupil ze stínu lesního na palouček statný, vysoký jonák, jejž uchlácholení psi vesele obskakovali.

Dívka, poznavši mladíka, přistoupila rychle zase k okénku a dříve nežli se nadála, přeskočil tento plůtek zahrádky a již stál u okna, tiskna ruku její na svá prsa.

„Aj což tě sem vede ještě tak pozdě, Jeníčku?“

„Hněváš se snad, Haničko, že jsem zapomněl proseb tvých, abych nikdy večer k chaloupce vaší se nebližil, by zlým lidem nenaskytla se látka k pomluvám? Odpusť mi, prosím, aspoň tentokrát! Již po celý týden jsem tě neviděl a touha má po tobě rostla každou hodinou! Dnes nemohl jsem touze této již odolati i přikradl jsem se k vaší chaloupce, nikoli abych tě zbudil, nýbrž abych jen nějakou dobu na blízku tebe prodlel. Že by mne zde někdo spatřil, toho jsem se nebál právě dnes, vždyť máme svatojanskou noc a tu asi sotva kdo do lesa se odváží! Viď, že mi odpustíš?“

„Víš dobře, jak tě miluju,“ odvětila Hanička, upírajíc na hocha svého pohled, plný vroucí lásky, „a netřeba tudíž mluviti o odpuštění. Ba musím se ti přiznat, že nikdy snad nemohl jsi mi býti vítanějším, nežli dnes. Právě teď zatoužila jsem po tobě s celou vroucností srdce svého! Kdybych ti řekla příčinu, snad bys se mi vysmál a řekl bys, že jsem pověrčivou, však směj se jak chceš, jen když tě zas vidím a vím, že mne dosud věrně miluješ!“

„Ty bys mohla kdy o mé lásce a věrnosti k tobě pochybovat?“ pravil hoch s něžnou výčitkou.

„O nikoli, vím, že nikdo na světě nemohl by mne milovati upřímněji a vroucněji, nežli ty, však přece mi dnes večer přišlo na mysl, abych zkoušela tajuplnou moc svatojanské noci. Dle dávné pověry upletla jsem, majíc pravou ruku bílým šátkem obtočenu, věnec z devatera kvítí a umyvši se pak čerstvou vodou z lesní studánky, spěchala jsem domů, bych věnec ukryla pod svou podušku. Říkávají, že ve snu se pak zjeví dívce budoucí choť. Záhy jsem ulehla. Těšila jsem se jako dítě, až spatřím ve snu tvůj drahý zjev — — však sotva jsem usnula, spatřila jsem muže s ledovým v tváři výrazem, jenž napřahuje ruku po mých prsou, aby mi z nich srdce vyrval. Bylo mi, jako by se mi prsa měla rozskočit, hrdlo se mi sevřelo, chtěla jsem vykřiknout, hlas mi však selhal. Strašný muž ten blížil se mi víc a více, a tu poznala jsem v té kamenné tváři — tvář otce tvého. Zoufalost mne pojala i ve snu, náhle však se obraz změnil, na místě otce tvého spatřila jsem tebe — v tom ale jsem se také probudila. Neměla jsem déle na loži stání, vyskočila jsem k oknu, abych nočním vzduchem ochladila rozpálené čelo a tu zatoužila jsem horoucně po tobě, bys ulevil té zdrcující tísni, jakáž se následkem snu toho srdce mého zmocnila!“

„O drahá, předrahá dívko!“ zvolal nadšeně hoch tiskna ji k sobě, však náhle se zamyslil a na čele rozhostil se mu mráček.

„Co jest ti, miláčku můj?“ starostlivě se ptala Hanička.

„Nic!“ vymlouval se Jan, nutě se k úsměvu. Však bystrozrak Haniččin uhodl již, co v prsou milencových se děje.

„O vím to, vím, co asi také tobě skormucuje duši!“ pravila se slzami v očích. „Chceš mi zatajit, že i ty, jako já, tušíš, že lásku naši čeká cesta trním pokrytá, cesta kříže. Vždyť známo jest po celém okolí, že jen nevěstu bohatou otec tvůj do statku přijme.“

„Nepřipouštěj si takových myšlenek, Haničko!“ ohnivě zvolal mladík. „Můj otec jest ovšem muž poněkud neustupný a urputný i proti mně, vlastnímu a jedinému synu svému; avšak jakž by mi mohl bránit, kdy jedná se o mé štěstí pro celou budoucnost. Co by měl otec z toho, kdyby připoutal mne k ženě nemilované, kdyby věděl, že jsem nespokojen a nešťasten. A vzpomenu-li mimo to, že tebe drahá mohl by kdy objímati někdo jiný — tu již pouhá myšlénka na možnost rány takové rozkypuje mi krev v žilách a v mozku mi to víří, jako by schvátiti mne mělo šílenství.“

„Nikoli, miláčku můj!“ šeptala dívka, kladouc spanilou hlavinku na prsa hochova. „Že bych já stala se ženou někoho jiného, toho nedočkáš se nikdy. Tebe jediného miluji a kdyby snad podařilo se osudu i lidem odtrhnouti nás od sebe, srdce mé bude vždy náležeti jen tobě.“

Vroucně se objali.

„Ty budeš, musíš být mou,“ blouznil Jeník, „kdybych i s nebem i peklem o tebe měl zápasit.“

Povídali si ještě dlouho — dlouho do noci, vypravování oslazovali si vřelými polibky a teprvé když se nad lesy počal šeřit den, odtrhl se Jeník s těží od okénka komůrky Haniččiny.

* * *

Slunce vycházelo v plné kráse nad krajiny, ve vsích probouzel se život.

Sotva že odzvoněno ranní klekání, vycházeli hospodáři rozespalí z komor, aby vzbudili chasu, čeledínové myli se u studně a zapřáhali, skotáci vyháněli dobytek na pastvu.

I v lese rozléhal se již ranní koncert ptactva, veverky proháněly se vesele po stromech, hajného hafani dováděli kolem chaloupky a i sám hajný zalíval již v zahrádce zeleninu a květiny.

Statný to dosud muž, třeba že prošedivělý vlas i vous svědčí, že již padesátku má za sebou. Z tváře a z přívětivých modrých očí jeho září poctivost a upřímnost, však zároveň mužná odhodlanost.

Za chvíli vyběhla i Hanička, čerstvá jako růže, ze své komůrky, přiskočila k otci a upřímně jej políbila.

„Jak jsi se vyspala?“ prohodil hajný, potutelně se usmívaje.

„Dobře, tatínku!“ odpověděla rychle dívka, dívajíc se honem jinam, aby otec nepozoroval ruměnec, který tvář její při odpovědi té polil.

„Psi byli dnes v noci jaksi nepokojni,“ pokračoval hajný. „Neztratilo se nám ze sáhů nějaké dříví? Tam ten sáh naproti tvému oknu jest právě na ráně, podívej se, není-li z něho dříví ukradeno! Zdálo se mi, jako bych byl v noci slyšel odtamtud nějaký podezřelý hovor.“

„Neztratilo se, tatínku, pranic!“ odpověděla dívka, majíc oko k zemi upřeno a tváře jak pivoňky zardělé.

„Aj, ty máš dnes jaksi zvlášť bystré oko, že vidíš tam až odtud a třeba že máš hlavu sklopenou?!“ škádlil ji hajný dál, pak ale k ní přistoupil, vzal ji lehounce za bradu a dívaje se jí přímo do očí, oslovil ji vlídně: „Proč pak jsi se mi dosud nepochlubila, že se ti již někdo zalíbil? Byv probuzen štěkotem psů, dal jsem si dobrý pozor na toho mladíka, co stál dnes tak dlouho u tvého okna a leckteré slovo jsem i zaslechl! Škoda, že jsem ho v pološeru nemohl dobře rozeznat v tváři. Nu pochlub se jen, kdo jest ten tvůj vyvolený a myslí-li to s tebou upřímně, vždyť víš, že ti ani slovem nebudu bránit.“

„Zářeckých Jan,“ zašeptala dívka, chvějíc se blažeností a potěšením nad vlídností otcovou.

„Jak že? Zářeckého syn?“ vzkřikl náhle hajný, že v dívce krev již stydla. „Bohu dík, že přišel jsem tomu na stopu dřív, nežli stalo se nějaké neštěstí! Haničko, vyslyš prosící hlas otce svého, pusť syna Zářeckého z mysli, dokud nebude pozdě — ten nebude nikdy tvým, pokud otec jeho jest živ. Zapomeň naň!“

„Nemohu otče — přísahala jsem mu!“ zaúpěla dívka.

„Nešťastné dítě! Považ, že on jest jediným synem ze statku bohatce, jehož tvrdošíjnost a pýcha jest známa v celém okolí a ty že jsi jenom dcerou chudého hajného a nemáš nic, než svou počestnost a trochu té krásy!“

„Nemohu jinak! Mé srdce patří jenom Janovi, bez něho nechci raději ani žít!“

„Nuže tedy, musí to z prsou ven! Věz, kdyby Zářecký i zapomněl, žes dívkou chudou a syn jeho bohatcem, kdyby tvrdé srdce jeho stalo se aspoň tenkráte přístupno citům lidštějším, tak že by mu štěstí synovo více leželo na srdci, nežli mamon, kdyby na to vše zapomněl: pak nezapomene přece nikdy, že jsi dcerou mou!“

„A proč právě tvou?“ hlasem mroucím zaštkala dívka.

„Jest to tajemství, o němž věděl dosud jenom Zářecký a já. Však nyní musí také před tebou padnouti pečeť z tajemství toho. Jest tomu již více než dvacet let, co mezi mnou a Zářeckým panuje nepřátelství, jež snad s jeho strany neuhasne ani na smrtelné posteli. Příčinou nepřátelství našeho byla nebožka matka tvá, ta dobrá, drahá moje choť, jíž jsi tak podobna, že kdykoliv na tě pohlednu, jest mi vždy, jakobych viděl ji samu. Ucházelit jsme se oba, já a Zářecký o její lásku. Matka tvá byla sice děvče chudé a ačkoliv jsem byl já také jen chudý chasník, podala přece z upřímné lásky ruku mně, když dostal jsem toto hájemství a mohl si ji vzíti za ženu. Zářecký, jenž tehdáž právě nastoupil svůj statek a domníval se, že může celý svět svým bohatstvím zakoupit, zuřil jako divoch, když matka tvá jej odmítla a přísahal jí i mně pomstu. S okázalým pychem vzal si hned také chudobné děvče, jež se mu právě namanulo, aby měl dříve svatbu, nežli jsme ji měli my. Bohužel bylo za nedlouho po svatbě Zářeckého v celém okolí známo, že je žena jeho pravou mučednicí, že ji muž spůsobem nejsurovějším trýzní. Co mne se týče, nepřikládal jsem hrozbám Zářeckého velké váhy, myslilť jsem, že se mu vše za krátkou dobu z hlavy vykouří; naděje, že zmoudří, upevnila se ve mně tím více, když se mu narodil syn a nastaly starosti rodinné. Žil jsem s chotí svou šťasně a spokojeně, žádný mráček nekalil nám domácí blaho a když ty jsi nám přibyla, tu teprv bylo štěstí naše dovršeno. Přicházel jsem nesmírně zřídka do vsi a na Zářeckého jsem skoro úplně zapomněl, tolikéž i žena moje. Tu vraceje se jednou z večera z lesa k domovu, uslyšel jsem z dálky zoufalé volání o pomoc. Poznav hlas ženy své spěchám — letím a bohu díky přišel jsem právě ještě v svrchovaný čas, abych zabránil ohavnému činu a osvobodil choť svou před zneuctěním z rukou — Zářeckého. Bídák ten spatřiv mne, dal se zbaběle na útěk, než kulka z dobré dvojky mé byla rychlejší — padla rána a Zářecký sklesl právě tam na pokraji lesa k zemi.“

Hanička, naslouchajíc vypravování otcovu byla spíše k soše, než k bytosti živé podobna. I hajný chvěl se při vzpomínce té rozčilením.

„Matka tvá, vzkřiknuvši hrůzou, omdlela; a též já nemyslil jinak, nežli že Zářecký jest zabit. Však na štěstí nebyl Zářecký mrtev, ačkoliv rána, kterouž jsem jej srazil, byla velmi nebezpečna. „Jsme vyrovnáni —“ řekl mi, když jsem se k němu přiblížil. „Já na tvém místě byl bych jinak nejednal. Nyní ale hleď, abys mne dostal do vsi a oznam představenému, že nalezl jsi mne v lese postřeleného ranou, kteráž někde v houští od pytláka byla vypálena a minuvši se s cílem, nešťastnou náhodou stihla mne. Já budu také tak mluvit. Kdybych řekl, že jsi střelil zúmyslně po mně, řekneš ty zas, proč jsi střelil, a neujdeme žaláři a hanbě oba. Tak ale zachráníš sebe i mne. Jinak ale přísahám ti zde opětně, že spíš se voda s ohněm smíří, nežli se smíříme my.“ Musel jsem dát Zářeckému za pravdu, když podíval jsem se na choť svou a na tebe. Krvavý čin, jímž Zářeckého jsem potrestal za jeho ohavnost, byl by měl pro mne a ještě více pro vás následky nad míru kruté. Zářecký ležel po několik neděl a nejednou se i povídalo, že ráně své podlehne. Než konečně uzdravil se, což přispělo nemálo k upokojení svědomí mého. Zavedené vyšetřování nevedlo k žádnému cíli, jelikož výpovědi nás obou souhlasily a jiných svědků soud se nedopátral. Nikdo netušil a netuší dosud, jak a proč vlastně Zářecký byl střelen, ačkoliv ví to zvláště ze starších sousedů leckdo, že co někdejší sokové nežili jsme na dobré míře. Se Zářeckým jsem od té doby nemluvil, ač jest tomu již dvacet let. Však dověděl jsem se, že se nesčíslněkrát marně přičiňoval, bych ze služby byl propuštěn. Choť má následkem onoho leknutí stále churavěla, až jsem ji konečně pochoval. Skoro současně zemřela i žena Zářeckého a lidé si vypravovali, že ji utrýznil. Vypověděl jsem ti vše, co na srdci jsem měl, uvaž nyní zdravým rozumem, svolí-li kdy k sňatku tomu Zářecký, kdybych i já na vše chtěl k vůli tobě zapomenout. Musíš se Jana vystříhati, aby snad láska tvá ve svých možných následcích neuvrhla tě v neštěstí a hanbu. Já sám ostatně s Janem promluvím a vložím mu vše na srdce.“

Se srdcem stísněným odcházel hajný do lesa, zůstaviv dceru zdrcujícímu žalu.

*
* *

Bylo v neděli po požehnání.

Kmotřičky stály ve vsi ještě sem tam po silnici, vítajíce se „od slova božího“ a sdělovaly si nejnovější klepy, stěžovaly si na muže, že jsou v hospodě víc než doma, a hubovaly na děvečky, na drahotu atd.

Sousedé podívavše se na polní úrodu, zasedli si bez kabátů do sadu pod stromy a vypravujíce si o vojnách, politice, dobrém pivě a kroupách, v bázni boží z porculánových dýmek si pokuřovali. Jiní, aby na ně ženy nežalovaly zbytečně, zašli do hospody, před níž „pod altánkem“ mladá chasa vesele „roh nebo čtyři“ koulela. Také starý Zářecký vyšel si do polí a pak volným krokem bral se k hospodě. Tam byla již celá honorace ze vsi pohromadě. Pan farář, představený, sládek a učitel hráli bulku, pan adjunkt s písařem žertovali s mladými dcerami hospodského a u ostatních stolů si jiní sousedé buď vypravovali, anebo hráli „do sta“.

Zářecký vstoupil hřmotně do šenkovny a nikoho si nepovšimnuv, zasedl k stolku, u něhož nikdo neseděl. Zapáliv si stříbrem kovanou dýmku, kázal šenkýři, aby mu přinesl v plecháči pivo. Že nikoho nepozdravil, tomu nedivil se nikdo; byloť ve vsi vůbec málo sousedů, s nimiž by byl neměl Zářecký nějakou mrzutost. Hospodský jej viděl sice rád v hostinci, poněvadž se dával, když k němu přišel — jak říkáme — „vidět“, a dal-li se do toho, našel si již vždycky několik „kamarádíčků“, kteří mu pomohli dělat nejen „bandurskou“, ale i notný účet! Vznikla-li ale nějaká mrzutost v hospodě, tu zas vídal hospodský Zářeckého raději vždy za devátou stěnou. Ani nebylo o ten rámus a krvavé hlavy, jako o ty sklenice, židlice a stoly, jež při hádce obyčejně Zářecký ve své zuřivosti rozbil, tak že bývalo pak v hospodě vždy jako po vyhoření.

Sotva že Zářecký v hospodě se usadil, již byl tu za ním v patách jeden z takovýchto „karamádíčků“ — chalupník Jirek. Ten znal Zářeckého již od mládí, věděl o všech jeho slabých stránkách a dovedl si u něho zjednati podlízavostí a licoměrností obzvláště dobré oko, ale hlavně tím, že kde jaký klep věděl, hned s ním k Zářeckému dobíhal.

Nebohý Jan, když se vracel o svatojanské noci z lesa, netušil, že pozorovalo jej oko nepovolané — oko Jirkovo. Jirek byl prohnaná kopa, a poněvadž se již leccos ve vsi o tom mluvilo, že spanilá dceruška hajného padla Zářeckých Jeníkovi do oka, nemusil dlouho přemýšlet, čeho asi Jan v lese hledal. Obcházel proto jako s teplou buchtou statek Zářeckého; však dosud se mu nepoštěstilo, aby starého lapl někde o samotě. Do statku pak si s novinou tou netroufal. věděl, že s Janem v takové věci nejsou žádné žerty. Jak se tu Jirek zaradoval, když viděl Zářeckého jíti do hospody. Byl hned za ním, jako na koni. Hospoda — toť nejvděčnější pole pro donášení klepů, osočování a ničení nepřítomných. Vyčká se hezky vhodná chvíle — „tu se šeptne, tu se klepne“, uhodí se na tu neb na onu slabou stránku, vášeň se rozvíří, jako když foukne vichr v kupu prachu a již může se bít v nešťastnou oběť pomluvy jak v kovadlinu, až z ní jiskry litají. Což na tom! Zářecký velmi snadno uvěří a když je „jednou v tom“, pak na nějaký ten máz pro svého věrného přítele donášeče nehledí; aby pak hněv jeho rychle byl ukonejšen, ví Jirek také o nesčíslněkráte osvědčeném prostředku: přinese jen karty, zavede „andělskou hru“ — — a pak se teprv donešení klepu třeba sebe malichernějšího vyplatí! — Zářecký umí pak „pustit chlup“ a to Jirek dobře ví.

„Dej pán bůh šťastné a dobré odpůldne!“ pozdravil Jirek hospodáře s obvyklou úlisností a sešpoulil rty k slaďounkému úsměvu. Mačkaje čepici v rukou, přestupoval z jedné nohy na druhou a všemožně hleděl dát Zářeckému na jevo, že má něco na srdci.

„Nechcete si přisednout sousede ke mně, ať tu tak samoten nesedím?“ dovtípil se konečně Zářecký a zavolav hospodského, dal přinésti i Jirkovi plecháč piva.

„Toť jsem vás, pantáto, již dávno neviděl. Sedíte doma stále, jako začarovaný. Ale pánbůh požehnej, vyhlížíte jako melounek. Viďte šenkýři, že je pantáta zdráv, až radost se naň podívat!“

„Nu, ještě to ucházi,“ vece Zářecký, spokojeně se k chvále Jirkově usmívaje. „Již jsou ale přece jen leta zde! Pět křížků již dávno minulo!“

„Aj, což vy, kdybyste chtěl, našel byste nevěst víc, než kterýkoliv mladík. Mohl byste zaklepat všude. Každá, třeba šestnáctiletá dcera z nejlepšího statku by po vás lapla oběma rukama. Jen že bude muset pantáta spíše pomýšlet na ženitbu synovu!“

„Eh! můj kluk má ještě času dost! Sotva že jsem jej od vojny vyplatil!“

„Nevím, je-li on téhož náhledu!“ dorážel Jirek dále.

„A proč by nebyl?“ nevrle zabručel Zářecký, tuše již, že má Jirek něco za lubem.

„Inu, ono se tak leccos povídá. Mládež je mládež, byli jsme jednou také takoví a lidé nadělají hned z komára velblouda. Však vy jste beztoho také již o tom slyšel, jen že děláte, jako by to nestálo ani za řeč!“

„Jen s tím hezky zostra ven!“ hučel starý.

„I darmo byste se zlobil! Beztoho na tom nic není! Dáme si raději ještě nalít a budeme mluvit o něčem jiném!“

„Ještě dva mázy sem! Teď ale ať již vím, co ten můj kluk vyvádí.“

„Inu, když to tedy chcete mermomocí vědět, tedy vám to řeknu, ale na mne se pak nehněvejte! Povídá se, že prý z obory hajného dcera, ta „lesní panna“, jak jí říkají, padla vašemu Janovi do oka a sice hodně hluboko!“

„Blesky boží!“ rozkřikl se Zářecký a bouchl pěstí o stůl, že až panu faráři leknutím karty z ruky vypadly a pan učitel zapomněl dodělat dvaapadesátku. „Aj toť nemůže být ani pravda! Můj syn a dcera hajného, dcera její —! Což mi peklo mámí sluch! Aj toť raději stokrát za sebou jej zardousím . . . .!“

Jirek chtěl již běžet pro karty, Zářecký ale zprudka vyskočil a mrštiv Jirkem, jenž jej chtěl „barvičkou“ udržet, do kouta, hnal se vztekle ze dveří. Trvalo to dlouho, nežli se ostatní společnost, nad tímto neočekávaným výstupem zaražená, zpamatovala. Teprv když Jirek celý zaprášen ze světnice se klidil, rozlehl se hospodou zase smích, neboť každý přál donášeči, že tentokráte se svou troškou v mlejně špatně pochodil. Každý ale litoval Jana, dopadne-li ho starý v plném návalu hněvu. — (Dokončení.)

Běla.

Od *Antala Staška.*

I.

Nad Vltavou v zlatém městě
černooké Běly byt;
vedle matky v chudé jizbě
lesk se její krásy třpyt,
lesk se tak, jak slunce pyšně,
jež ji oknem líbalo,
prodchlo bujarým svým žárem,
v oči oheň sypalo.
A přec s zarmouceným srdcem
smutné písně zpívala,
když u okna sedávala,
s jehlou v ruce šívala.
Duše teskná po ženichu
v pouť se dala v dálný svět,
okřídlených citův žely
rozchvěly se v šumný let.

O rytířích, jejich lásce
někdy v knihách čítala;
jaký pán as pro ni přijde,
v chudé jizbě čekala.

Okolo šel Józa truhlář,
do oken se podíval,
probodly jej černé oči,
v jeho srdce vrhly žal.
Nebozízek ani hoblík
již jej více netěšil;
rmutný nepokoj a chvění
lásky žár mu v ňadra vryl.
A když z dřeva třešňového
přece lůžko postavil,
s vášní háraly naň z lůžka
černé oči, po nichž nyl.
A když kolébku sbil malou,
smálo se naň dítě z ní,
a to mělo černé oči,
jako Běla, o níž sní.
Ba i když tu rakev z jedle
nebožtíku udělal,
i z té rakve děsných očí
plamenný naň sálal žal.

Nemoh snésti déle lásku
do chaloupky k Běle šel:
„Vezmi si mne, krásná Bělo —“
chvějným hlasem k dívce dél.
Upřela naň děsné oči,
jako body slunci dvou:
„Počkej Józo, dočkej času,
po roce snad budu tvou.“
Při tom ale ve svém srdci
spřádala již jiný plán;

myslela, že do té doby
vezme si ji velký pán,
že se jí jak hrdé růži
klanět bude celý svět,
a že svojí krásou bujnou
zastiní všech sadův květ.

Ale šedá matka z koutku
domlouvala dceři své:
„Vezmi si jej, vezmi dítě,
dokud tebe k sobě zve.
Utíká čas, jako vody,
vidíš dítě, léta jdou,
a když budeš starou pannou,
nikdo nenazve tě svou.
Věř, že zlá věc staré panně
o samotě trávit čas,
jako staré, vetché vrbě,
k potoku jež sklání vlas.
Nevěř, že si pro tě přijde
na komoni velký pán;
to jen nerozumné děvče
v srdci staví taký stan.“

Domlouvala, přemlouvala,
jak by měla na pospěch,
a než stříbrný král hvězdic
kolem země skončil běh,
strojila se již již svadba,
Józa truhlář vesel byl;
ale roztoužené Běly
letný duch do dálky nyl.

II.

Vykvetla pyšná, růměnná růže
zardělých líci, ranní jak zoře,
chovajíc v ňadrech poklady lásky,
v dechu svém vůně rozchvěné moře;
a na rtech lepý úsměvu klid
spočal jak kouzla půvabný vid.
Vítr však unes na bedrách svojich
ruměnnou růži v ponuré kraje,
mezi hor pustých temena temná,
věčně kde smutek unylý vlaje,
kam ani slunka nesahá zrak,
kde jen svůj trůn má posupný mrak.
Nyní tam teskní, jako cit mladý
sbloudilý v srdce šedého kmeta,
aneb jak v sněhy byla by padla
bujará mysl květného léta;
bez vůně, barvou stydí se jen,
život jí jest, jak přetěžký sen.

Růže ta v stínu, sbloudilá mysl —
byla to žena Józova, Běla,
jež jako záře paprsků v temnu
v jeho se jizbě rděla i chvěla;
toužila, nyla v daleký kraj,
toužila, nyla v neznámý ráj.

Józa to ví již, Józa to cítí,
jej že by nikdy neměla ráda;
nejprvé smutek jímá jej teskný,
pak ale hněv se v srdce mu vkrádá;
souží jej láska, souží jej vztek —
propit chce život, propit chce věk.
Nechává práce, v hospodě sedí,
nechodí domů, rozpustně hýří;
pití se daří, přivyká tomu,
žáry však lásky v srdci mu víří,
on je chce pitím uhasit jen —
popíjí proto každičký den.
Proto i nouze vybledlých líci,
ošklivých očí, temných a vpadlých
v komůrce jejich usedši zticha
dech na ně z úst svých dýchala svadlých,
a za ní hlad hned přikulhal sem,
v zápětí mu všech neštěstí tem. —

Zima jest — chudou podzemní jizbu
objalo šero potuchlé, temné,
a skrze malé okénko marně
pramének světlo dralo se jemně;
tma s bídou pány zůstaly tam,
jakoby jizba byl jejich chrám.
V koutečku sedí unylá Běla;
položil hlad se na její tváře,
jako mráz v jara ohnivé květy,
bujnou jich duši niče a maře;
libezně ale odkrytý ret
zrazoval citův proudivý let.

V kolébce před ní děťátko malé
ručkama kolem hrá a se směje;
obraz svůj matka kolebá mladá,
a hledíc na něj, divně se chvěje,
hříchem jak byl by ten její syn,
a jeho život důkazem vin.
A přece tak jest nevinná Běla,
jako to její děťátko něžné,
a čistá v duši, v myšlénkách svojich,
jako květ kalich lilije sněžné;
lilije ale o rose sní,
která by s nebe skanula v ni.

Ticho jest tam, jen kolébku slyšet,
anebo muška zabzučí v letu,
ostatní vše jest němé jak v hrobě
z uvadlých citů, z uvadlých květů;
ale v to ticho zří Běly hled,
jak by chtěl tavit vůkolní led.

Do srdce náhle myšlénka ladná
vesny jak ptáček do srdce letí;
usedl v ňadra, usedl v ústa,
počíná Běla švitořit, pěti,
a jeho milý půvabný hlas
vykouzlil blankyt nebeský zas.

„Spi, lvánku, spi, mé dítě,
venku mráz i děsný den,
kolébá tě matka tvoje,
kolébá tě v luzný sen.

Spi, děťátko, spi sen máje,
on tě pojme ve svůj stín,
líbat vůní bude ústka,
sypat rozkoš na tvůj klín.

Přesličný jun z tebe bude,
a tak statný, jako lev —
pro tebe se budou soužit
srdéčka všech krásných děv.

Kam jen stoupneš po své dráze,
vyroste tam jarní květ,
a kam hledneš jasným okem,
usměje se dívčí ret.

S obláčkův se zlatých na tě
budou růže sypati,
s úsměvem tě bude nebe
světlem svojím líbati.

A pak budeš velkým pánem,
v palácích mít stan i byt;
kolem tebe v nádhernosti
stříbra, zlata lesklý třpyt.

V dálku, šířku bude zářit
tvojí slávy jasný svit,
vše se bude tobě klanět,
obdivovat, velebit.

A já budu maličkému,
až ten zlatý přijde čas,
jako nyní zpívám tobě,
synu tvému zpívat zas.“

III.

Józovi celý život jest
nedělí velkou, kterou světí
v hospodě pitím, vřeštěním,
uprostřed hluku, vřavy, kletí.
Venku jest vesna, neděle,
slunečko odpolední pálí,
a Josa, jako každý den
v hospodě u piva se válí.
Vždyť jest dnes dvakrát neděle,
dvakráte tolik musí píti;
na hlavě s čapkou vypráví,
nos se mu třpytí, oči svítí.
Soudruzi jsou tam s ženami,
smějí se — on však mluví dále,
dýmku si drží v levici,
pravicí džbánky suší stále.
O knězích praví, o bohu,
povídá o něm, že prý není,
na vládu též si zajíždí,
králův si vůbec málo cení.
Chválí si republiku jen,
činži tam neplatívá chudý,
není tam žádný policajt,
na místě kašen piva sudy.
Ženy též béře v rozhovor,
vrazil si ale čapku v čelo,
skabonil tvář, dal dýmku z úst,
odpliv si, zaklel, vše v něm vřelo.
Soudruzi kolem v smích a v smích,
táží se Józy, proč tak kleje;
odpověď však mu nechce z úst,
obsah jen džbánku v sebe leje.

„Józo, tys jako filosof,
rozum, jak nos tvůj svítí, hoří,
pověz nám přec, co láska jest,
jež jako můra lidi moří.“

„Čerta ty lásce rozumíš —
lásky, můj brachu, druh jest dvojí;
jedna jest láska ženina,
druhá se v srdci muže rojí.
Když tebe žena miluje —
rozmar to pouhý v dlouhé chvíli,
že nemá právě jiného,
nebo že rychle vdát se pílí.
Když ale muž má ženu rád,
brachu, to nejsou žádné žerty;
tu tebe v nitru žízeň rve,
jako bys v pekle pek se s čerty.
Věřte, že láska žízeň jest,
jen že ji člověk jinak hasí,
a kdo ji nemůž uhasit,
toho jen pivo od ní spasí,
a koho pivo nespasí,
toho jí Vltava jen zbaví,
anebo provaz, kule, jed —
těmi se věcmi všechno spraví.
Šťastné kdo lásky má se zříc,
jest jako kůň, jenž mnoho času
arsenik jed — nemá ho víc —
s takovou hezkou již jen k ďasu.“

Plný vzal džbánek v pravici,
jediným douškem obsah schýlil;
zledověl náhle obličej,
jakoby mráz se byl naň vylil;
a opět zcela lhostejně
o bohu, knězích, vládě praví,
soudruzi vůkol smějí se,
halasí, vřeští, jím se baví.

„Boha nech, vládu, knězoury,
však nás to nyní málo hněte,
vypravuj raděj o holkách,
o lásce, která rozum plete.

Doma prý krásnou ženu máš,
jen že prý nemá tě moc ráda;
jakýs prý hrabě chodí k ní,
tomu se líbí její vnada.“

Trhlo to Józou, jako blesk:
„Nevěrnou nazveš-li mou ženu,
džbánkem ti, lháři bídácký,
roztříštím lebku za odměnu.“

Strachy vše stichlo, Józa sed,
odpliv si, nový džbánek suší,
jakýsi ale nový červ
u piva poklid jeho ruší.

„Nezlob se Józo, poslyš mne —
snad to je jenom pověst lživá —
když ale pryč jsi z domova,
jakýsi pán prý u vás bývá.
Nezlob se — čkej — snad u vás je,
když tady piješ právě nyní —
má to teď žena povídá,
a ta to s tebou dobře míní.

Já bych se přec jen přesvědčil,
přišel bych domů z nenadání;
jistota ta vždy dobrá jest,
pochybnosť ale mučí, raní.“

„Nevěřím, lžeš mně, bídníku,
nevěřím, chceš mne jen tak štváti;
odvolej hned tu klevetu,
nebo tě pomsta moje schvátí.“

„Mám se prý s tebou založit,
ženou mou tady rada dána,
že jest-li půjdeš domů hned,
cizého doma najdeš pána.“

„Do sázky dávám hlavu svou,
ty-li však prohráš sázku svoji,
kotrbu tobě roztluču,
že se ti věčně nezahojí.“

„Co pak své ženě uděláš,
tady má žena ke mně praví,
jestli ji doma překvapíš,
ana se s cizým pánem baví?“

Nevěděl Józa, co má říc,
přemožen hledí na zem bolem;
„zabit ji, ubit do smrti“ —
pijáci vřeští, křičí kolem.

„Zabiju“ — Józa chladně dí,
obličej zkameněl mu celý;
vše bylo jako z mramoru,
na ústech jenom rty se chvěly.

„Pojďte se ale přesvědčit,
nevinna že jest žena moje“ —
jde a houf za ním pijáků
sprovází jej jak vosů roje.

Zůstalé ženy šeptají:
„Fifleně té se dobře stává,
najdou ji, budem pomstěny,
skončena její krásy sláva.“

(Pokračování.)

Souboj.

Odbyl jsem tři právnická rigorosa krátce za sebou. Za tu dobu svrkl se málem duch můj na kapesní vydání starých i nových zákonníků, k němuž můj zhubenělý a zmalátnělý zevnějšek důstojnou vazbu tvořil. Podotknu-li ještě, že jsem po celý ten čas k vůli výživě též advokátní kancelář navštěvovati musel, odpustí mi zajisté i nejpřísnější čtenář delší zastávku, jakou jsem na své lopotné cestě k hodnosti doktorské učinil. Přijal jsem totiž vychovatelské místo u šlechtické rodiny na venkově. Setřepeš trochu se sebe foliantový prach, provětráš dusnou hlavu čistým venkovským vzduchem, připravíš se zvolna k poslednímu rigorosu — prázdného času k tomu bude dosti — a pak — nu dále jsem prozatím nemyslil.

Život můj změnil se jako dotknutím kouzelného prutu. Obývám vkusně a pohodlně upravený pokojík v odlehlém křídle nejpodivnějšího zámku, jaký sobě kdy romantická obraznosť ze starobylé šediviny a bílých přimětků nejnovější doby, z věží, balkónů a sloupů všelikých slohů a tvarů vystavěla. Nový jeho portál sklání bělavý svůj stín do temného rybníka, obklopeného mohutným, zasmušilým stromovím. Park okolo zámku má více samorostlého než umělého rázu, což s tvářností zámku a mým vkusem úplně souhlasí.

Barón X. je člověk velmi přívětivý, k veselosti nakloněný a při tom valně povznešený nad obecné předsudky svého stavu. Choť nedávno zemřelá zanechala mu k útěše tři krásné dcery a synáčka, jehož vychování nyní mým rukoum svěřil.

Nejmladší baronessa, jmenem Vanda, okouzlila mne prvním pohledem svého velkého, snivého oka z dětsky něžného obličeje tak, že jsem odtud v prázdných hodinách své zákonníky nezdařilými výkresy její hlavinky glossoval, což arci mé rigorosum víc a více do mlhavé dálky zatlačovalo. Načrtav půl kopy takových hlaviček, které se obyčejně jen tvarem náušnic sobě podobaly, díval jsem se tu obdivem kameně, tu city milostnými se rozplývaje do parku, kde Vanda se sestrami svými jako motýl tmavou zelení poletovala. Ba, tropil jsem pošetilejší věci. Dobře, že sádrová bohyně spravedlnosti na mém psacím stolku trčící pásku na očích měla: bylať by jistě v rozhorlení mečem svým rozsekala mnohý proužek papíru, na kterémžto jsem hrdličí spřežení milostných veršíků k výletům na rameno, ňádra a ručku zbožňované dívky popoháněl.

Na těchto nevinných výhledech a výletech přestávala má láska. Šlechtictví, které jednak jako by na vzdor mým demokratickým zásadám krásu Vandinu v jakési zvláštní, vábivé gloriole mi představovalo, jevilo se mi s druhé strany co zeď nerozborná, mezi ní a mnou na věky vytýčená. Netroufal jsem si povznésti k ní oči. Vznášela se vysoko nad mým obzorem co překrásná, nedostižná hvězda. Kdežto jsem s jejími sestrami, Olgou a Helenou, dosti nenuceně se bavíval, stával jsem před ní rozpačitě jako hoch, s okem sklopeným a lící zardělou. Snažil jsem se zatlačiti své bláhové tužby až na dno duše, však nezřídka dobývaly se odtud v její přítomnosti vzdechem nebo horoucím pohledem. Zdávalo se mi časem, že náhle vzplanuvší pohled můj zachytil pohled její s výrazem zvláštním na mne upřený — než v okamžiku příštím nazval jsem sám sebe nerozumným snílkem. Tento ustavičný rozpor citů provázel mne až do říše snů. Tu zdálo se mi, že sedíme s Vandou sami jediní na břehu ztraceného ostrova, pod oblakem báječných květů a přilnuvše k sobě skráněmi, bez touhy patříme na dalekou plachtu v moři; tu zdálo se mi opět, že co hrdá šlechtična dob minulých v nádherných nosítkách kolem se vznáší a zraky její pod ohnivým deštěm diamantů a perlí bezúčastně na mne pohlížejí, jenž co bídný proletář s tlupou diváků před halapartnami jejích zbrojnošů s cesty ustupuju.

Zamilovaní lidé bývají špatnými společníky. Pan barón zkusil asi na mně pravdivost této věty. Jsa vášnivý kuřák, chtěl mne zprvu vážnými důvody i žertovným škádlením k tomu přiměti, bych ve společnosti jeho po obědě a večeři blahovonnou oběť bohu Nikotinu přinášel; když se ale veškeré jeho pokusy o mou hluboce zakořeněnou nenávist proti všemu, co tabákem páchlo, nadobro rozbily, učiněno příměří v ten spůsob, že jsem sice „prozatím“ vonnými doutníky pana baróna ušetřen zůstal, ale za to co posluchač jeho s obláčky kouře se střídajících anekdot smutnou roli hráti musel. Věru, smutnou roli! Musím slovům jeho aspoň tolik pozornosti věnovati, abych se v čas podivil a v čas se zasmál, a mezi tím zvučí každé slůvko, které byla Vanda

při stole pronesla, jako zpěv andělský v mém uchu a krásné oči její dívají se na mne z každého kotoučku dýmu!

Takto prožil jsem několik měsíců. Jednotvárný život! prohodíte asi. Pravda, ale pro mne nad míru rozmanitý, poněvadž mi každé hnutí Vandino, každé rozestření vějíře, každý pohled a úsměv její předůležitými událostmi byly.

Však rozhodný obrat stál již přede dveřmi. Vstoupil jednou do jídelny v osobě nevelkého mladého muže v cestovním obleku. Byl to synovec baróna X., jmenem Artúr z D., který se byl právě z dalekých cest po světě vrátil. Poledníkové slunce opálilo až do hněda jeho obličej, ale nebylo přece s to zakrýti jemnost a směrnost právě šlechtických tahů. V tazích těchto spočíval časem ledový klid, časem stín hluboké melancholie, však hustěji oživoval je veselý rozmar s lehounkým přídechem sarkasmu. Pak hrávaly jeho temné, jiskrné oči zvláštním oslňujícím leskem, jímž nezřídka proskakoval vášnivý záblesk mohutného ducha jako odpoutaný démon. Ve spůsobech svých neodchyloval se ničím od panujícího společenského tónu, ale dlouholetý styk s nejrůznějšími lidmi setřel s chování jeho všechny malicherné přívěsky, které život na parketách mnohdy tak směšné titěrným činí. Na hrdém jeho čele trůnilo sebevědomí, v každém pohybu značila se jistota a samorostlá grácie. Však první místo mezi jeho přednostmi zaujímal dar řeči: v jeho rozprávce střídaly se letmo jako v kaleidoskopu obrázky ze všech končin světa, obrázky několika význačnými črtami nakreslené, ale tak živé, že jsi skutečně před sebou viděl tu bujnou středoamerickou krajinu s osněženými vrcholky v pozadí, ten zamilovaný španělský párek tančící fandango, opiče to houpající se v divném pletivu povíjivých rostlin . . . .

Jaký div, že se stal Artúr brzy zářivým středem celého rodinného kruhu. Podotkl jsem nahoře, že byl starý barón vášnivý kuřák. Slabou touto stránkou dobyl se synovec rázem do jeho srdce. Rozmnožil totiž přebohatou jeho sbírku všelikých kuřidel od krátké lodnické dýmky až po dlouhý turecký čibuk, několika dýmkami, vyřezávanými ze dřeva bůh ví jakého pralesu a sesiloval vydatnými kotouči vonný oblak, do něhož se pan barón každý den po obědě a večeři tak rád zahaloval.

Úspěchu toho jsem mu nezáviděl, milerád odpouštěl jsem mu též obrovské pokroky, jaké svými středoamerickými krajinami, tančícími Španěly a opicemi v přízni Olgy a Heleny činil, ale nemohl jsem mu naprosto odpustiti, že při těchto rozpravách oči své nejčastěji na Vandu upíral a tato snivé zraky s napjatou pozorností na výmluvné jeho rty zavěšovala. Stával se patrně mým sokem, ba zdálo se mi, že šťastnějším sokem. Mezi ním a Vandou začal se vyvíjeti velmi důvěrný poměr. Vždy měly některé věci mezi sebou, které buď několik šeptaných slůvek do ucha, buď dlouhý, významný pohled, buď tajná znamení vějířem a pečetním prstenem vyžadovaly.

Snášel jsem nevýslovná muka. Chtěl jsem ve studiích poklid nalézti, ale žárlivost měnila mi řádky v legie posmívajících se diblíků; chtěl jsem místo svého utrpení opustiti, ale horoucí láska přikovala mne k zámku nerozlomným poutem.

Ó, Jakube, perlo všech lokajů, tys jediný sílil mne svým povznášejícím příkladem. I tys — na stará kolena — nešťastně se zamiloval: nehodný předmět tvé lásky byla svižná kuchyňská víla s vyhrnutými rukávy a koketní zástěrkou, jejíž rtíky malinám tak podobné byly, že je mladý kuchař při ochutnávání často s těmito zaměňoval. S jakou hrdinností snášel jsi muka zrazeného srdce! Jak obraz tiché resignace vznášíš se dosud přede mnou ve své popelavé livreji se stříbrnými knoflíky a červenou podšívkou, se svým dlouhým popelavým obličejem, jehož ztrnulé rysy vzdor hlubokému žalu zachovávaly důstojný klid, hodnosti tvé příslušný. Také v zášti proti Artúrovi shodoval jsi se se mnou. Byl tě totiž jednou nazval popeleční středou — a takovou důvěrnost neodpustíš nikdy!

Když jsem jednou po obědě ve svém pokojíku hlavu naplněnou chmurnými myšlénkami do dlaní skláněl, zaklepáno lehounce na dvéře a prvé, než jsem „vejděte!“ pronésti mohl, vešel Artúr a stanuv hrdě přede mnou oslovil mne s mrazivým jakýmsi výrazem: „Pane, vy milujete Vandu?!“

Vytřeštil jsem naň v němém úžasu oči.

„Není mi třeba odpovědi,“ pokračoval, „neumíte skrývati city své před jinými, tím méně přede mnou. Mám toho dále nezvratné důkazy, že i vy Vandě lhostejným nejste. Při vašich vyhlídkách a při liberálních zásadách baronových nečiní rozdíl stavu lásce vaší překážku neodstranitelnou. Pochopujete tedy, že jste mi sokem velmi nebezpečným.“

Určitý výrok Artúrův o lásce Vandy ke mně projel mne jako bleskem nevýslovné rozkoše. Tón, jakým výrok tento učinil, byl pro mne tak přesvědčující, že před ním jako před zářícím sluncem náhle veškeré mraky v duši mé nakupené se rozptýlily. Mimoděk vyskočil jsem se sedadla a upjal na mluvícího zrak jiskřící se radostným očekáváním.

Artúr vztáhl chladně ruku. „Zůstaňte, prosím, seděti,“ pravil ironicky. „Netřeba nám divadelních efektů! Vyjednáme záležitost tuto zcela klidně a stručně, jak se na lidi rozumné sluší. Chcete-li bambitky — dobrá! Je-li vám kord sympatičtější, také tím vás dovedu obsloužiti. Mám ovšem něco zvláštního, nového za lubem —“

Pochopil jsem, oč se jedná. „Pane,“ vskočil jsem Artúrovi příkře do řeči, „považuju souboj za bláznovství již i v románech směšné.“

„Jest-li vám směšno padnouti v souboji,“ pravil Artúr s úšklebkem, „posloužím vám smrtí tragickou. Zabiju vás, třeba na místě. Ovšem musím pak také svůj drahocenný život zmařiti. Však co na tom? Miluju Vandu tak horoucně, že nemá život bez ní pro mne nijaké ceny.“

„Nedomnívejte se, že ji milujete více nežli já,“ zněla ohnivá má námitka.

„Tím lépe!“ prohodil. „Myslím, že jsme se málem již dohodli. Ostatně mám za lubem zcela nový, původní spůsob souboje, spůsob tak pohodlný a tak plný zvláštního kouzla, že již o sobě těmito vlastnostmi vážky rozhodnutí vašeho na svou stranu skloní.“

Při těchto slovech vyňal z náprsní kapsy kožené pouzdro na doutníky, s jehož plochy se mi zašklebila vstříc malá umrlčí hlava, ze slonové kosti uměle vyřezaná.

„Pohleďte na tyto dva útlé doutníky!“ pokračoval. „Řeknete, že jsou úplně stejné. Ale v jednom z nich — nevím sám, ve kterém — číhá šeredná smrť. Bujará příroda tropická, která v utrobách lidských vyhýčkává divoké, příšerné vášně, vložila též do ňáder svých divoce krásných, ohnivě zbarvených květů výborné prostředky k ukojení oněch. V jednom z těchto doutníků ukrývá se zhoubný bylinný jed, dotud v Evropě naprosto neznámý. Jeden z nás vssaje vonným dýmem do sebe smrť. Umře snad tuto noc, snad zítra, při silném ústrojí tělesném snad až pozejtří. Nikdo nebude tušiti příčinu smrti jeho. Lékař zavrtí snad hlavou, však o nějaký latinský název nebude míti nouzi. Pozůstalý sok stane se šťastným po boku spanilé

Vandy, neboť ve stálosť ženské lásky nevěřím již dávno. Není-liž to souboj k zulíbání?! Nuže pane! vyberte si již — buď život anebo smrť!“

Mimoděk zachvěla se mi na rtech námitka, že nekouřím; než vůči děsné vážnosti okamžiku uznal jsem ji za malichernou. Pohlédl jsem na Artúra: hrozná opravdovosť jevila se ve tváři jeho. S výrazem přímo démonským upíral na mne z pod čela planoucí oči. Příšerný ráz jeho obličeje v této chvíli přesvědčil mne, že jest s to provésti svou hrozbu a s chladnou myslí skoupati ruce v krvi mé. Pohlédl jsem na osudné doutníky — hrůza mne obešla.

Budiž! rozhodl jsem se po trapném přemýšlení. Nech řídí genius lásky mou ruku. Ztřeštěnec tento je schopen každého zločinu. Ostatně bych ruku Vandinu sotva obdržel — a bez ní co mi po životě!

Pevnou rukou vytáhl jsem jeden doutník. Artúr vzal druhý. „Tak!“ pravil spokojeně. „Nyní usedneme naproti sobě a pochutnáme si na výborných těchto doutnících. Abychom se při tom nenudili, povím vám krátce, jakým spůsobem se dostaly do mých rukou.“

Málo komu chutnal asi první doutník, jakž měl tento chutnati mně! Kouřil jsem plnými ústy, ze všech sil, abych jen byl brzy hotov. Artúr kouřil klidně, spůsobem labužnickým, a stíhaje okem uměle zaokrouhlené obláčky dýmu, z úst jeho vystupující, vypravoval takto: „Za svého pobytu v Mexiku spřátelil jsem se s jedním mladým důstojníkem. Tento zamiloval se celou prudkostí jižní lásky do krásné Juanitty, schovanky nad míru bohatého velmože, poblíže hlavního města v roztomilé haciendě bydlícího. Však přísný, zamračený don Manuel, o jehož podivínství neméně báječné pověsti obíhaly, než o bohatství jeho, věznil schovanku svou v milém tomto letohrádku jako v klášteře. Přinášel jí ovšem zářivé diamanty do černých vlasů, ale což po nich, když nesměla jimi blýskat ani o plesích, ani na procházkách, ani o slavných církevních průvodech hlavního města! Kupoval jí ovšem střevíčky, že by se ani princezna v pohádce za ně nestyděla, ale pro ty vyměřené procházky bílým, štíhlým sloupovím haciendy a stezkami parku bylo jich věru škoda! Což jí byl platen pokojík naplněný východním přepychem, když oči krásné jak ty hvězdy mexické oblohy neviděly oknem jeho než tuto a kolísavé vrcholky stromů! Však uviděly přece jednou něco jiného. Můj dobrodružný přítel, vábeu pověstí o kráse Juanitty, vloudil se jednou vzdor vysoké zdi do parku haciendy. Prvním pohledem sestoupila Juanitta co královna do jeho srdce. I dívce zalíbil se švarný señor. Služka Mariana stala se ochotnou prostřednicí jejich lásky. Za čarokrásných letních nocí slýchalo husté listí besídky šepoty o lásce a věrnosti, sladké vzdechy i vroucí hubinky, ana mezi tím opodál Mariana žhavé oči pozorně do siného šera upírala, kladouc prst jedné ruky ostražitě na ústa a druhou vážíc blyštivé pesos, které jí byl můj přítel daroval. Tento chtěl Juanittu unésti. Než ona žádala rozhodně, aby prvé u dona Manuele své štěstí zkusil. Vyhověl prosbě její a předstoupil s tlukoucím srdcem před mračného podivína. Když mu byl žádost svou přednesl, otázal se ho don Manuel zhurta: „A což ona — miluje-liž vás?“ — „Miluje,“ vyklouzlo příteli z úst. Don Manuel upíral naň chvíli pronikavě ledovité oči a promluvil po té hlasem hrobovým: „Již vidím, že jste se vloupal zákeřnicky do svatyně, kterou jsem srdci svému upravil. Zprvu vězte, že neodkážu Juanittě, vezme-li si vás, ani haléře. Dále vězte, že mne jenom smrť od Juanitty odloučí. Nevytřeštujte oči: ano, miluju ji, miluju šíleným ohněm pozdní lásky. Vám celý svět veselá záře; mně stal se čiročirou nocí, v níž kmitá jediná krásná hvězdička — Juanitta! Zdvihl jsem ji před několika roky na ulicích Mexika co bídného sirotka, abych měl jednu milující bytosť při sobě; a hle! za těch několik roků proměnil jsem se sám kouzlem její krásy v šíleného milence. Rozhodniž souboj mezi námi!“ Při tom vyňal ze záňadří kožené pouzdro s umrlčí hlavou, v němž se objevily dva útlé doutníky. Vysvětliv mi hrozný význam jejich tak, jak jsem před chvíli učinil vám, doložil: „Zamítnete-li souboj ten, střežiti budu Juanittu od té chvíle jako zajatou. Ulehnu na práh její ložnice a při nejmenším podezření útěku neb osvobození zastřelím ji i sebe. Nuže volte!“ Můj přítel byl poněkud ohnivější a méně rozvážlivý nežli vy a sáhl s výkřikem: „Za Juanittu smrť i peklo!“ bez meškání po jednom z osudných doutníků.“ Tu přetrhl Artúr své vypravování slovy: „Však vidím, že jsme právě oba dokouřili. Účel mé povídky jest vyplněn. S bohem tedy!“ Odešel s chladným úklonkem.

Netřeba široce vypisovati, v jakých citech mne ostavil. Bylo mi špatně; domníval jsem se, že strašný jed již účinkuje v mých žilách. Snažil jsem se nadarmo rozptýliti děsné myšlénky o hrobu a nejisté budoucnosti za ním líbeznou představou Vandy, jak na kříž mého rovu věnec čerstvých květin zavěšuje, u něho se modlí a pláče. Pořídil jsem o svém jmění. Odkázalť jsem pozůstalost svou, skládající se hlavně z rukopisů a dluhů, písemně nejlepšímu příteli. Chtěl jsem básně své rozmnožiti „ódou na smrť“; ale pro přílišnou rozčilenosť nestloukl jsem než dvě sloky. K večeři jsem nepřišel; Jakub omluvil mne churavostí. Usnul jsem k ránu.

Když jsem se za bílého dne probudil, cítil jsem se valně osvěžen. Události včerejšího dne jevily se mi co příšerný sen. Popelavý Jakub stál před mým ložem, přinášeje mi snídani. „Což dělá pan Artúr?“ vyklouzlo mi bezděky ze rtů. „Ten?!“ odpověděl Jakub povržlivě. „Leží dosud v posteli. Před ním na stole leží bambitka a jakési pouzdro s umrlčí hlavou. Čistý vkus — co? Když jsem k němu vešel, okázal na umrlčí hlavu a zeptal se mne: Co je to?“ „Umrlčí hlava,“ odpověděl já. „Nikoli!“ — on na to — „jest to lokaj, který oznamuje, že není panstvo doma, a s ohyzdným úšklebkem připojuje, že ani neví, kam se odebralo. To myslil mne.“ Při této poznámce svěsil Jakub truchlivě hlavu jako člověk, jenž uvykl snášeti křivdu.

Aha! rozvažuje po svém cynickém spůsobu o smrti, pomyslil jsem sobě. Jed působí. Nu, chtěl sám své záhubě. Škoda nesmírného jeho nadání! A můj sok začal se mi jeviti ve světle o mnoho příznivějším než dříve.

Jaký byl úžas můj, když jsem při obědě spatřil Artúra veselého a hovorného jako jindy. Což má tak silné ústrojí tělesné? Či snad přece otráven já? Když se po obědě doutníky rozdýmaly, jal se Artúr barónovi do slova vyprávěti historku, kterou byl včera povídal mně. Když přišel k místu, kde mexický jeho přítel po doutnících dona Manuele sáhl, zadíval se upřeně na mne a pokračoval takto: „Však don Manuel zadržel s úsměvem ruku jeho a pravil: Obstál jste v zkoušce. Miluju Juanittu pouze co otec. Jen z otcovské této lásky k ní a z nabyté zkušenosti nedůvěry k lidem chtěl jsem se přesvědčiti, zdali vás k ní vábí skutečná láska aneb toliko mé bohatství. Nyní přijměte co můj zeť kterýkoli z těchto doutníků — jsou oba neškodné!“

„Jak že?“ zvolal jsem mimovolně, „doutníky ty byly oba neškodné?“

„Ovšem," odvětil Artúr s jemným úsměvem, „úplně neškodné a k tomu výborné, právě takové, jakých vždy v této tobolce zásobu chovám. Doufám," pokračoval, podávaje mi otevřené pouzdro s doutníky, „že z nich nyní některé ve společnosti naší pokouříte, když jsem vás dle slibu zde panu strýci daného přes první pokus nastávajícím kuřákům tak obtížný přepravil . . . ."

* * *

Kdykoli Artúra z D. a spanilou jeho choť Olgu, rozenou X., navštěvujeme, neopomíjí on nabídnouti mi doutník ze své umrlčí hlavou okrášlené tobolky, kterýž já ochotně přijímám. Má Vanda kárává jej pak žertem: „Bez tebe nebyl by se jaktěživ tomu nespůsobu přiučil;" k čemuž on s úsměvem odpovídá: „Mlč, sestřenko, mlč! Však by též bez mého přispění bezpochyby až po dnes živá duše o jeho vroucí lásce k tobě nevěděla!" *S. Č.*

FEUILLETON.

Tenneseeův soudruh.

Od *Bret Harta.*

Nemyslím, že jsme kdy věděli jeho skutečné jmeno, ale to nezavdalo nám zajisté nikdy příčinu k jakékoliv společenské nesnázi, neboť v Sandy Baru byli r. 1854 skorem všichni lidé překřestěni. Někdy odvozována jejich nová jmena od nějaké zvláštnosti v oděvu, jako na příklad při „Kartounovém Jacku", jindy od nějakého zvláštního zvyku, čehož na důkaz zde stůj „Sodový Bill", nazvaný tak pro nepřiměřené množství této lučebniny v jeho denním chlebě; a jindy zase od nějaké nešťastné náhody, jak dokázáno při „Železitém piratu", mírném to člověku, jenž ani kuřeti neublížil a získal si strašlivé to jmeno svým nešťastným vyslovováním slov „železitý pyrites". Počínáním tím vydáváno se snad v nebezpečí zakládání nových předivokých rodokmenů, ale myslím, že nebylo vskutku pomoci, když opíralo se v těchto dnech skutečné jmeno něčí jen o jeho vlastní nedosvědčené tvrzení. „Jmenuješ se Clifford, ne?" pravil Bostoňák s nekonečným opovržením k novému bázlivému příchozímu; „peklo jest plno takých Cliffordů!" Potom uvedl nešťastníka, jehož jmeno bylo náhodou skutečně Clifford co „Sojkovic Karla" — rouhavé to vdechnutí okamžiku, které zůstalo na ubohém muži od té doby lpít.

Ale vraťme se k Tenneseeovu soudruhu, kterého jsme neznali nikdy jiným, než tímto jmenem; že také někdy žil co samostatná, určitá osobnost, dozvěděli jsme se teprvé později. Zdá se, že opustil r. 1853 Poker Flat i odešel s velkou okázalostí do San Francisca, aby si tu zaopatřil ženu. Ale dle všeho zdání nedostal se dale než do Stocktonu. V místě tom byl upoután mladou osůbkou, která přisluhovala při stole v hostinci, kde jídával. Jednou při snídaní řekl jí něco, což spůsobilo, že se usmála ne nelaskavě a že upustila trochu koketně talíře s topinkami zrovna do jeho vzhůru obrácené, vážné, prosté tváře a že odešla pak do kuchyně. Následoval jí a vrátil se za několik okamžiků, záře ještě více topinkami a vítězstvím. Za týden od tohoto dne byli oddáni rychtářem a vrátili se do Poker Flatu. Jsem si vědom, že by bylo snad možno z této události učinit trochu více, ale vypravuji raději, jak vypravováno v Sandy Baru v šachtách a hospodách — kde byly všechny pocity přispůsobovány mocnému vlivu humóru.

O jejich manželské blaženosti jest málo známo, snad proto, že se Tennesee, jenž bydlel tenkrát se svým soudruhem, jednoho dne vzchopil a řekl nevěstě něco na svůj vlastní vrub, načež se ona usmála ne nelaskavě a cudně odešla — tentokráte až do Marysvillu, kam ji Tennesee následoval, a kde začali hospodařit bez rychtáře. Soudruh Tenneseeův nesl ztrátu své ženy prostě a vážně, jak již míval v obyčeji. Ale ku všeobecnému úžasu stalo se, že když se Tennesee vrátil jednoho dne z Marysvillu bez ženy svého soudruha — která se byla zatím usmála na někoho jiného a odešla s ním — že byl Tenneseeův soudruh první, jenž mu ruku stiskl a uvítal jej s upřímností nelíčenou. Hoši, kteří se již zatím byli shromáždili v údolí, aby se podívali na střílení, byli, jak se rozumí, plni nevole. Nevole ta bývala by si zajisté ulevila úštěpky, kdyby nebývalo jakéhosi pohledu Tenneseeova soudruha, jenž jevil nedostatek ocenění jejich humoristických výkladů. V pravdě byl to vážný muž, jenž se rád odvolával k praktickým podrobnostem, což bývalo ve sporech věcí nemilou.

Po nějakém čase znamenáno jakési jitření u veřejném mínění v hospodě a to svědčilo proti Tenneseeovi. Byl znám co hráč a v podezření, že jest zloděj. Z podezření toho nebyl vylučován také Tenneseeův soudruh; jeho stálá důvěrnost k Tenneseeovi i po události shora řečené nemohla být vykládána jinak, než domněnkou, že jest účastníkem zločinu. Konečně stala se vina Tenneseeova zjevnou: přepadl jednoho dne cizince na cestě do „Červeného psa". Cizinec vypravoval potom, že mu kratil Tennesee čas zajímavými anekdotami a upomínkami, ale skončil toto setkání nelogicky, jak následuje: „A teď mladíčku, dovoluji si prosit vás o váš nůž, vaše bambitky a vaše peníze. Vidíte, vaše zbraně by vás mohly snadno strhnout do nesnází v „Červeném psu" a vaše peníze byly by zlovolným lidem jen na pokušení. Myslím, že jste mi sdělil svou adresu v San Francisco. Budu hledět vás navštívit." Budiž zde podotknuto, že měl Tennesee vlohy humoristické, které práce ať již jakákoliv nemohla zcela utlumit.

Tato výprava byla jeho poslední. „Červený pes" i Sandy Bar učinily z vystoupení proti loupežníku věc společnou. Tennesee byl honěn asi zrovna tak, jako jeho pravzor, velký šedivý medvěd. Když se leč kolem něho stabovala, učinil zoufalý skok hospodou, vypálil svůj revolver do zástupu venku a uháněl vzhůru „medvědí strži." Ale zde byl na nejzazším konci zastaven mužíkem na šedém koni. Oba hleděli si na chvilku mlčky do očí. Oba neznali bázně a byli sebevědomi a nedostupni; oba byli zosobněnými vzory civilisace, která bývala by v století sedmnáctém zvána bohatýrskou, ale v devatenáctém zve se prostě lotrovskou. „Co to tam máš? ptám se," pravil Tennesee klidně. „Dva svršky a eso," pravil cizinec zrovna tak pokojně i ukázal na dva revolvery a dlouhý meč." „Beř," odvětil Tennesee, a s tímto bráčským výrazem odhodil své zbytečné bambitky a jel nazpět se svým zajímatelem.

Byla teplá noc. Chladný větřík, jenž se obyčejně rozvál po západu slunce za hory křovím porostlé, nezavítal toho večera do Sandy Baru. Malé údolí bylo přesyceno horkou pryskyřicovitou vůní a trouchnivající naplavené chrastí na břehu řeky vydychovalo mdlivé, omamující výpary. Horečnost dne a jeho neskrotné vášně ještě naplňovaly tábor. Světla pohybovala se těkavě podél břehu řeky, z jejíž tmavokalného proudu se neodrážel ani jeden soucitný pablesk. Od černoty smrků vyvstávala okna starého podkroví nad výpravnou křiklavým světlem, a bezzáclonnými okny viděli pobudové dole postavy těch, kdož právě rozhodovali nad osudem Tenneseeovým. A nad tím vším, jak vyryta na tmavé obloze vypínala se Sierra, vzdálená, nelítostná a nad ní vzdálenější ještě nelítostnější hvězdy.

Pře Tenneseeova byla líčena tak správně, jak se jen srovnati dalo se soudcem a porotou, kteří se cítili do jakési míry povinnými ospravedlnit ve svém nálezu dřívější nesprávnosti při zatčení a obžalobě. Zákon Sandy Barský byl neuprositelný, ale nikoliv pomstychtivý. Rozčilení i osobní pocity při honbě přešly; majíce Tenneseea v rukou, byli ochotni naslouchati trpělivě jakékoliv obraně, kteráž byla, jak již každý zajisté pokládal, nedostatečná. Nemajíce pochybnosti ve své vlastní duši, byli volni poskytnouti zajatci výhody každé, která snad by byla. Utvrzeni v domyslu, že zasluhuje oběšení po zásadách všeobecných, povolovali mu rozvláčnější obranu, než se sama jeho nevázaná drsnota zdála žádat. Soudce zdál se býti úzkostlivějším zajatce, který, jinak lhostejný, měl patrně potměšilou radost nad zodpovědností, kterou byl spůsobil. „Já se vámi nehraju," byla jeho bezezměná, ale dobromyslná odpověď na všechny otázky. Soudce — jenž byl také jeho zajímatel — zmocnila se na okamžik nejasná lítost, že jej nezastřelil na místě dnes ráno, ale zbavil se ihned této lidské slabosti, co nehodné soudcovské mysli. Ale navzdor tomu, když slyšáno na dveřích zaklepání a řečeno, že to Tenneseeův soudruh, jenž přichází na prospěch zajatého, byl předpuštěn bez hlesnutí. Snad že vítali jej mladší členové poroty, kterým se stávalo přelíčení trochu mrzutě povážlivým, co spasitele.

Neboť ohromující postavy ten soudruh Tenneseeův věru nebyl. Zavalitý, ramenatý, s čtverhranným obličejem, opálený až

do nepřirozeného ruda, oblečen v režnou halenu a spodky pruhované a postříkané červeným blátem, činil i obyčejně dojem nevalně vážný, ale nyní až směšný. Když se sehnul, aby složil u nohou těžký vak, jejž byl přinesl, objevilo se, že byly záplaty, kterými jeho oděv pokryt, původně určeny pro jinou, méně ctižádostivou pokrývku. Ale soudruh Tenneseeův postoupil ku předu s velkou vážností, a když byl podal všem, kdož byli v síni, se stísněnou srdečností ruku, utřel si svou opravdovou, rozpačitou tvář červeným východo-indickým šátkem, o stín světlejším než jeho pleť, položil svou mohutnou ruku na stůl, aby si dodal pevnosti a oslovil soudce takto:

„Šel jsem tu okolo," počal jako na omluvu, „a pomyslil jsem si, že sem zaskočím a podívám se, jak to jde s Tenneseem, mým soudruhem. Je to horká noc. Nepamatuju se na také vedro v Sandy Baru."

Zamlčel se na okamžik, ale když se nikomu neuzdálo prohodit jinou poznámku o povětrnosti, utekl se opět k svému kapesnímu šátku a otíral pilně svou tvář.

„Chcete říci něco na prospěch vinníkův?" řekl soudce konečně.

„To je to," odvětil Tenneseeův soudruh hlasem, jevícím velké ulevení. „Přicházím sem co Tenneseeův soudruh, znám jej po čtyry leta, v dobru i psotě, v mokru i suchu, v zdaru i nezdaru. Jeho cesty nejsou vždy mé cesty, ale zdá se mi pořád, že tomu mladíku něco schází, co vídal jsem dřív, že není tak veselý jak býval, už se ani nepamatuji do kterých časů. A vy se mne ptáte, ptáte se — důvěrně a jak muž muže — ptáte se: „Víš něco na jeho prospěch?" A já řku vám, já řku — důvěrně jako muž k muži: Co má člověk vědět o svém soudruhu?"

„Jest to vše, co chcete říci?" tázal se soudce netrpělivě a cítě snad, že by ten nebezpečně působící humor vzbudil konečně v soudním dvoru lidské hnutí.

„To je tak," pokračoval Tenneseeův soudruh. „Já věru nemám, co bych řekl proti němu. A teď, oč se jedná? Zde Tennesee potřebuje peněz, krušně jich potřebuje a nechce o ně žádat svého starého soudruha. Dobrá, co učiní Tennesee? Počíhá si na cizince, a chytí toho cizince. A vy si počíháte naň a chytíte jej; a ta čest je snadná. A ptám se vás, co zkušeného člověka a vás pánové všech co zkušených lidí: není-li tomu tak?"

„Obžalovaný," přerušil soudce mluvícího, „máte k tomuto muži nějakou otázku?"

„O ne, ne!" pokračoval soudruh Tenneseeův kvapně. „Tu hru zde hraju sám. Abychom se dostali k hlavní věci, to jest, jak povídám. Tennesee zde zahrál si trochu příliš nevázaně a vysoko s tím cizincem a s tím táborem zde. A teď co dělat? Někdo by řekl více, někdo by řekl méně. Zde jest sedmnáct set dolarů v ryzém zlatě a hodinky — je to tak celé mé harampatí — a řekněte: Dobrá." A než se mohla ruka pozvednout, aby jej zadržela, vysypal obsah vaku na stůl.

Na okamžik byl jeho život v sázce. Jeden neb dva mužové poskočili na nohy, několik rukou hmátlo po skryté zbrani a provedení myšlénky: „vyhodit jej z okna" bylo zmařeno jen pokynem soudcovým. Tennesee se smál a soudruh Tenneseeův, patrně na rozjitření zapomněv, užil té příležitosti k opětnému utírání si tváře svým šátkem.

Když byl pořádek opět zjednán a muži tomu dáno rozvíjením hmatavých podobenství a řečí na srozuměnou, že nemůže být zločin Tenneseeův vyvážen penězi, rozlila se po jeho tváři vážnější a krvavější barva a ti, kdož mu byli nejbližší, spozorovali, jak se jeho hrubá ruka na stole slabě třásla. Váhal na okamžik a potom shrnoval zvolna zlato do vaku jako u zmateném vědomí, že nedospěl úplně vznešeného citu spravedlnosti, jenž ovládal soud a víře, že nenabízel dost. Potom obrátil se k soudci a řekl: „To hrál jsem na svůj vlastní vrub a bez svého soudruha," poklonil se porotě a chystal se k odchodu, když jej soudce zavolal nazpět. „Chcete-li Tenneseeovi něco říci, bylo !y lépe učinit to hned." Za celý večer setkaly se zraky zajatce a jeho podivného obhájce ponejprv. Tennesee se usmál, ukázal své bílé zuby a řekl: „Dojukrováno, starý brachu!*)" a při tom podával mu ruku. Tenneseeův soudruh uchopil ji do své vlastní a prohodiv: „Zaskočil jsem sem jen tak, abych viděl, jak to jde," utřel opět svou tvář šátkem, spustil ruku mimoděk a doloživ, že je „horká noc", bez dalšího slova odešel.

Oba mužové nesetkali se již za živa; neboť neslýchaná urážka chtít si podplatit soudce Lynče, který ať již pobožnůstkářský, slabý, nebo obmezený, byl přece neporušitelný — upevnila v mysli této mythické osobnosti každé poněkud jen ještě váhající rozhodnutí o Tenneseeovu osudu. Na úsvitě jej vyvedli a obklíčili silnou stráží, aby podstoupil osud ten na temeni Marleyova pahorku.

Jak jej podstoupil, jak chladný byl, jak se vzpíral hlesnouti jen slovem, jak důkladná byla opatření výboru, všechno to uveřejněno řádně s příslušným mravokárným dodatkem na výstrahu a příklad všem budoucím zločincům v „Polnici", vycházející v osadě „Červeného psa", a to samým redaktorem, jenž byl přítomen a k jehož mohutné řeči rád čtenáře odkazuji. Ale o kráse tohoto letního rána, o blahém přátelství země, vzduchu a oblohy, o probuzeném životě volného lesa i hor a utěšené obnově a blahověstnosti přírody a přede vším jiným o nekonečné jasné veselosti, která se chvěla ve všem a všudy, ani slova napsáno, poněvadž to nebylo částí společenského naučení. A přece, když ten málomocný a pošetilý skutek vykonán a jeden život zniknul se všemi možnostmi a zodpovědnostmi z té znetvořené věci, která se houpala mezi zemí a nebem, ptáci pěli, květiny kvétly, slunce svítilo tak vesele jako dříve, a snad měla „Polnice" z „Červeného psa" pravdu.

Tenneseeův soudruh nebyl mezi těmi, kdož obklopovali osudný strom. Ale když se množství opět začalo rozptylovat, byla jeho pozornost upoutána podivným zjevem nehybné osli káry, která stála stranou od cesty. Přiblíživše se, poznali ihned ctihodnou „Jenny" a dvoukolý vozík co majetek Tenneseeova soudruha, v němž odvážíval hlínu ze svého podílu v dolech; a několik kroků dále seděl majitel povozu sám pod kaštanem, stíraje pot se své žhoucí tváře. Byv otázán, pravil, že přijel pro tělo „zesnulého, jest-li je to výboru jedno". On že nechce nic ukvapovat a může čekat. On že dnes nepracoval a až budou pánové se „zesnulým" hotovi, že si jej vezme. „Je-li tu někdo," dodal svým prostým vážným spůsobem, „jenž by chtěl být při pohřbu, ať přijde." Snad stalo se tak z obliby pro věci veselé, kteráž choutká byla, jak již zaznamenáno, v povaze Sandy Baru — snad stalo se tak k vůli něčemu lepšímu, ale pravda jest, že dvě třetiny z pobudů pozvání ihned přijali.

Bylo poledne, když vydáno tělo Tenneseeovo do rukou jeho soudruha. Když vyjížděl vůz k osudnému stromu, spozorovali jsme, že naložena na něm hrubá podlouhlá truhla — zrobená patrně z kusu žlabu a z pola naplněná korou a drobným smrkovým klestím. Dále byla kára ozdobena proužky vrbového lýčí a zaváněla kaštanovými květy. Když bylo tělo do truhly složeno, stáhl přes ně Tenneseeův soudruh kus dehtem napuštěné pytloviny a vystoupiv vážně na úzké sedadlo v předu, opřel nohy o voje a pobídl oslici ku předu. Povoz pohyboval se zvolna tím úctyhodným krokem, jakému byla již „Jenny" uvykla i za méně slavnostních okolností. Mužové, polo zvědaví, polo jako při šprýmu, ale všichni při veselé mysli, loudali se kolem povozu; někteří v předu, jiní několik kroků za prostým pohřebním vozem. Ale když se buď již za příčinou úzící se cesty anebo nějakého náhlého pocitu slušnosti octla celá společnost v zadu, šla po dvou jedním krokem a vzala na sebe zevnější ráz skutečného průvodu. Jack Tolinsbee, jenž hrál z počátku pitvorně pohřební pochod na neviditelné trubce, ustál z nedostatku účastenství a ocenění a proto také snad, že neměl dost humoristických vloh, aby se spokojil požitkem svých vlastních šprýmů.

Cesta vedla strží „Medvědí" oděnou v ten čas pohřebními čalouny a stíny. Modříny pohružujíce své kosmaté nohy v červené prsti stály jako v indianské řadě kolem cesty, schvívajíce se svých visutých větví neutajené žehnání na beroucí se kolem rakev. Zajíc překvapený až k ustrnutí seděl a tepal nohama v kapradinách, když se průvod pohyboval kolem. Veverky chvátaly zmocnit se bezpečné vyhlídky s vyšších větví a mandelíci rozpínajíce svá křídla, poletovali před nimi jako běhouni, až se dostal průvod na hranice Sandy Baru k osamělé chýši Tenneseeova soudruha.

Ani za příznivějších okolností nebývalo by to veselé místo. Nemalebná poloha, drsné nepěkné obrysy, nečisté podrobnosti, kterými budovy kalifornických kovkopů vynikají, byly zde všechny a k tomu celá pustota rozkladu. Na několik kroků od chatrče byla hrubá ohrada, které užíváno za krátkých dnů manželského štěstí Tenneseeova soudruha co zahrady, ale nyní celé kapradinou zarostlé. Přiblíživše se, byli jsme překvapeni usvědčením se, že to, co považováno z dálí za nový pokus o vzdělání půdy, byla hromada země nad otevřeným hrobem.

Kára zastavila před ohradou; a Tenneseeův soudruh zamítaje nabízenou mu pomoc s týmže výrazem sebedůvěry, jakou jevil veskrze, vyzvedl si hrubou rakev na plece a složil ji sám do mělkého hrobu. Potom přibil prkno, které sloužilo za víko a vstoupiv na hromádku země vedle hrobu, sjal klobouk a otíral zvolna tvář svým kapesním šátkem. To byly, jak se zástup dovtipoval, přípravy

*) Jukr, hra v karty.

k řeči a mužové rozsednuvše se po pařezech a kamenech, čekali plni zvědavosti.

„Když se člověk," počal Tenneseeův soudruh zvolna, „po celý den tak dosyta uhonil, co jest pak nejpřirozenější? Jít domů. A nemůže-li domů dojít, co zbývá jeho nejlepšímu příteli učinit? Já řku, odnést jej domů! A zde Tennesee se nahonil až do únavy a my jej přinášíme domů z jeho poutě." Zamlčel se, zvedl kousek křemele a otřev jej zamyšleně o rukáv pokračoval: „Nebylo to ponejprv, že jsem si jej naložil na záda, jak jste mne viděli nyní. Nebylo to ponejprv, že jsem jej donesl do té boudy zde, když si nemohl pomoci sám. Není to ponejprv, že jsme já a „Jenny" čekali naň tam na tom pahorku a sebrali jej a dopravili domů, když nemohl mluvit a neznal mne. A dnes jest to posledníkrát a" — opět se zamlčel a třel křemel zvolna o rukáv — „a vidíte, že jest to trpké jeho soudruhu. A nyní, pánové," dodal úsečně, zvedaje dlouho rukojeť lopaty, „pohřeb je u konce; mé díky vám i Tenneseeovy za vaše namáhání."

Opíraje se všeliké pomoci, jal se vyplňovati hrob a obrátil se zády k zástupu, jenž se po nějakém váhání znenáhla rozešel. Když přecházeli malý hřeben, jenž zastíral pohled na Sandy Bar, zdálo se některým, kteří se ještě ohledli, že vidí Tenneseeova soudruha, jak právě skončiv, sedí na hrobě, s lopatou mezi koleny a s tváří pohrouženou v červený indický šátek. Ale někteří dokazovali, že bys nemohl z dálí rozeznat jeho tvář od šátku a věc tato zůstala nerozhodnuta.

Při zabočení mysli do zpátečných kolejí, které následovalo horečnému rozčilení dne, nebylo Tenneseeova soudruha zapomenuto. Tajné vyšetřování sprostilo jej všelikého účastenství při vině Tenneseeově a zanechalo toliko podezření o zdraví jeho vůbec. Sandy Bar vzal si do hlavy, navštěvovat jej a nabízet se mu všelikými neotesanými, ale dobromyslnými laskavostmi. Ale od toho dne zdálo se, že jeho zdraví a velká síla patrně schází; a když se deštivé počasí dostavilo a malounké lodyhy trávy počaly se vystrkovat z kamennitého hrobu Tenneseeova, uložil se do postele.

Jednou v noci, když se smrky vedle chýše rozklátily a ometaly svými tenkými prsty střechu chatrče, a šumot a hukot vystouplé řeky byl slyšán z dola, pozvedl Tenneseeův soudruh hlavu z polštáře a řekl: „Jest čas jít za Tenneseem. Musím zapřáhnout „Jenny" do káry;" a byl by vstal z postele, kdyby jej byli nezadržčli. Zápase s nimi, obíral se stále svou podivnou domněnkou: „Tak — pevně „Jenny", pevně, stará holka. Jak temno jest! Hleď na koleje a hleď po něm také, staré děvče. Někdy, vždyť víš, když se na mol opije, že padne zrovna do cesty. Drž se přímo tam k tomu smrku na temeni pahorku. Tam — vždyť jsem ti to povídal — tam je — a k tomu přichází touto cestou také — zcela při sobě a střízliv a jeho tvář září. Tennesee! Starý soudruhu!"

A tak se sešli.

Z národních balad maďarských.

Vrah.

„Ach, bože, přebože, co v nešťastnou chvíli
vyvážel jsem slečnu na několik mílí.

A na vozík žida vzal jsem cestou domů
a toho jsem zabil v temnu lesních stromů.

Pro dvanácte zlatých jemu život vzal jsem,
k vůli židu spásu duše zaprodal jsem."

„Jak se opovážit mohl jsi tak loupit,
věděls přec, že hořkou musíš smrt podstoupit?"

Neví on si rady po takové vině
k vůli židu junák dal se k vojančině.

„A když já jsem voják, co se mi víc stane,
i když ku všemu se přiznám, můj hejtmane!"

Sjali jsou však, sjali burku vojákovu,
oblekli jej za to těžkých do okovů.

Dali jsou jej, dali v rychtářovu správu,
dokud nevynešen ortel nad ním v právu.

Tři soudcové děli potom jak se sluší:
„Ať na šibenici vítr šat mu suší."

Tři mladinké dívky vykoupit jej chtěly,
kdyby jen ten rychtář nebyl zatvrzelý.

„Kéž toho rychtáře bůh své pomstě vydá,
že se ujal věci prokletého žida!

Neplač, matko, neplač — dozrává tvá setba.
vždyť se na mně plní tvoje těžká kletba."

J. Ves . . . . k.

Umění. Literatura. Věda.

— Jungmannova slavnost patří jak velkolepým dojmem zevnějším, tak i velkolepým významem vnitřním k nejpamátnějším dnům našeho národa. Ohromné účastenství vlasteneckých hostí přespolních jevilo se již v předvečer slavnosti, zejmena při průvodu s pochodněmi, jenž se bral skrze Klementinum, kdež jest staroměstské gymnasium, někdejší to působiště Jungmannovo, přes nábřeží a Ferdinandovou třídou k náměstí františkánskému, co místu, kde bude státi pomník „Svatoborem" památce největšího našeho buditele věnovaný. Počet pochodní, světel, lampionů páčí se na 8000. Průvod ten předčil všechno, co před tím bylo v Praze vídáno. Zpěváčtí spolkové při tom zapěli Hniličkovu slavnostní kantatu. V neděli pak dne 13. t. m. započal již záhy z rána slavnostní ruch po celé Praze. Spolky, družstva, pořádky a deputace ubíraly se na svá stanoviště, aby se v slavnostním průvodu zúčastnili, jejž všude nepřehledni zástupové s nadšenou napnutostí očekávali. Po deváté hodině hnul se slavnostní průvod, jenž ku velkému průvodu při zakládání národního divadla r. 1868 čestně a důstojně se řadí, z Letné a ubíral se za všeobecného jásotu na Františkánské náměstí. Když zpěváci byli přednesli slavnostní sbor Bendlův, a zároveň v široké ulici na domě, v němž Jungmann žil a zemřel, odhalena byla pamětní deska „Uměleckou besedou" zasazená, vstoupil na řečniště dr. Rieger a promluvil k shromážděným tisícům plamenná slova o stavu českého národa před Jungmannem, za Jungmanna a po Jungmannovi, o zázračných pokrocích, jež jsme vykonali za dobu poměrně tak krátkou a o naději, kterou z těchto pokroků čerpáme pro budoucnost, o vlastenecké povinnosti následování vznešeného vzoru a příkladu Jungmannova a o významu tohoto dne. Hodinu mluvil řečník, hodinu rostlo neustále a v přečasté bouřlivé provolávání vypukávalo nadšení shromážděných, jež vrcholu dostoupilo, když byl Palackého vyzval, aby jmenem „Svatobora" a jmenem národa položil základ k pomníku, který „budiž národu našemu velikým mezníkem mezi dobou mdloby a poroby a dobou života a svobody. Budiž on pomníkem nesmrtelného otce našeho Jungmanna — ale též pomníkem našeho národu z mrtvých vstání a základním kamenem lepší budoucnosti. Sláva Jungmannovi a na zdar budoucnosti!" Tak skončil dr. Rieger a hřímavého Sláva! a Na zdar! volání, rozléhajícího se po celé čtvrti ulic pražských nebylo ani konce. Vykonáním obřadu udeření na kámen základní vyčerpán byl program této části slavnosti; avšak dlouho trvalo ještě, než se průvod rozešel a hemžící se po ulicích massy tak dalece zřídly, že se všude mohlo volně kráčeti. Odpoledne byla pak v sále „Měšťanské besedy" slavnostní hostina, večer v Novoměstském divadle slavnostní představení. Program představení toho byl následující: Slavnostní předehra od K. Bendla. Proslov od Em. Züngla, přednesly slečna Boubínova co „Matka Vlast" a paní Sklenářová-Malá co „Strážný genius". Živý obraz: Apotheosa Jungmannova (skupení vynikajících mužů českého národa kolem obrovského, sochařem Vildem provedeného poprsí oslavence), prof. Sob. Pinkasem uspořádaný. Předehra od Smetany. Kolárova „Monika" se slečnou Veverkovou v titulní úloze a pány Kolárem starším i mladším, Bittnerem, Seifertem, Šimanovským, Polákem, Mošnou. Dojem, jejž důstojně provedené představení učinilo na vnímavé pestré obecenstvo, celý prostranný dům přeplňující, byl opravdu hluboký. Největší bouři potlesku vyvolala ovšem poslední, paní Sklenářovou-Malou pronešená slova prologu a živý obraz, jenž se třikráte ukázati musel. Představení trvalo skorem až do jedenácti hodin.

— Prozatímní socha Jungmannova, která nyní stojí na františkánském náměstí, jest dle návrhu pro definitivní pomník přijatého — sedící postava od Šimka a podstavec od Barvitiusa — věrně provedena. Celkem jest pomník místnosti velmi šťastně přispůsoben a bude Praze zajisté nemalou ozdobou; avšak podstavec neúčinkuje právě mile. Jest příliš pestrý a silně profilovaný, tak že pozornost divákovu nevede vzhůru k soše, což jest přece účelem každého podstavce, nýbrž se sochy ji k sobě stahuje. Kdyby měla býti polychromie definitivního podstavce, jenž se prý sestaví z růz-

ných druhů českého mramoru, taková, jaká jest na pomníku prozatímném, nebylo by ovšem možno souhlasiti s ní a dali bychom pak rozhodně přednost nějakému jednoduššímu podstavci z jediného kamene, jenž by netoliko stejnobarevností svou byl vzhledem ke kovové soše harmoničtější a důstojnější, ale nad to snad i solidnější nežli navržená mosaika z kamenů různého zrna a různé trvanlivosti.

— Camôensovi „Lusiadé“ jsou v portugalském oddělení výstavy vídeňské vystaveni v 14 jazycích, a sice dle jistého německého časopisu: latinsky, španělsky, francouzsky, německy, hollandsky, švédsky, dánsky, maďarsky, česky, polsky, rusky, portugalsky. Nám však o českém překladu „Lusiadů“ není nic známo.

— „Darwin“ jmenuje se nejnovější „komicko-tragický román v dopisech k pesimistovi“ od Al. Junga. Je to asi prazvláštní kniha, neboť dle jisté úvahy o ní zvolil prý spisovatel onen titul bezpochyby z následujících příčin: 1. nemluví se téměř v celém třísvazkovém díle pranic o „Darwinovi“; 2. není to vlastně ani „román“, nýbrž jenom dosti nejapné sestavení dopisů „o všech možných věcech a ještě leccems jiném“ k osobnosti fingované a 3. nevyskytuje se v celém spisu ani nic „komického,“ ani nic „tragického.“

Drobnosti.

— O výtečném působení Rusů v střední Asii nejlepší svědectví dávají dvě věci: hynutí obchodu s otroky, dříve v krajinách těchto bujně kvetoucího, a zlepšené postavení žen. V ruském Turkestaně vymizel již hanebný obchod v lidském zboží nadobro. V sousedních zemích provozuje se ovšem dosud v míře rozsáhlé, však lze očekávati, že mu i v těchto Rusové co nevidět žílu zatnou. Cena otroků jest dle doby a okolností velmi rozdílná; daří-li se výpravy otrokářů, prodávají zboží své lacino, tak že si za 40—50 tolarů člověka koupiti můžeš. Do Turkestanu přiváží se obyčejně jen mužské pohlaví na trh, poněvadž Turkomané téměř všechny zajaté ženy a dívky pro sebe ponechávají. Za hezkou Peršanku platí se 400 až 500 tolarů. V přední řadě zásobuje Persie okolní země vždy čerstvým zbožím: loupežívé tlupy Turkomanů vpadají tam bez překážky, kdykoli se jim zachce, a odvádějí za bílého dne z polí i vesnic celé rodiny do otroctví. Šach perský, který v pokladnici své nesmírné bohatství hromadí a rád leskem svých diamantů oči ciziny oslňuje, nemá tolik času a prostředků, aby hladovým svým poddaným aspoň osobní svobodu zabezpečil. Za to starají se o ně Rusové: kdykoli některou barbarskou zemi v sousedství vydobyli, vracejí se z ní valní zástupové osvobozených z otroctví Peršanů do vlasti. Tak zvěstuje právě telegram z Petrohradu, že chán chivský, poddav se za vasala ruskému caru, ihned ve svém území otroctví zrušil a že se následkem toho veliké množství osvobozených Peršanů do vlasti vrací. Také nehodné postavení žen v střední Asii zlepšuje se vlivem Rusů patrně. Významná je v ohledu tom rozmluva, kterou měl ruský cestovatel Verešagin s jedním zámožným Turkestancem, u něhož se byl v Taškendu ubytoval. Hostitel pravil k němu totiž kdysi s trpkou výčitkou: „Soudný den nastane nám co nevidět!“ — „„Za jakou příčinou?““ — „Aj, ty se ještě tážeš? Což nevidíš, že již nejsme ani pány svých žen? Stlučeme-li některou, hned má po ruce hrozbu, že to bude žalovati Rusům.“

— Číňané do Afriky. Čtenáře článku o „strýčku Johnovi“ t. j. o Číňanu v Americe, jejž přineslo předešlé číslo, bude zajisté zajímati následující zpráva. Francis Galton, vynikající anglický cestovatel, učenec a spisovatel, učinil v londýnských „Times“ velkolepý návrh. Chce totiž nejen otázku otroctví, ale i samého Afrikana odstraniti tím, že by se Afrika osídlila obyvatelstvem z přelidněné Číny. „Za touto příčinou,“ praví, „měla by Anglie povzbuzovati Číňany, aby se na jednom nebo více místech afrického východního břehu usadili. Lze očekávati, že přistěhovalci čínští nejenom se tam udrží, ale se i rychle rozmnoží a na nižším stupni stojící plemeno mouřenínské nahradí. Stačilo by snad dosti málo let, aby větší část východních břehů afrických olidněna byla pilnými, pořádku milovnými Číňany.“

— Ruský cestovatel Miklucho-Maclay, kterýž sobě byl proskoumání Nové Guiney za úkol životní vytkl, vyvrátil dopisem nedávno svým přátelům v Evropě zaslaným zprávy anglických listů, které mu již umíráčkem byly odzvonily. „Žiju,“ píše neohrožený tento bojovník vědy, „ačkoli zpráva o mé smrti jen o vlas od pravdy vzdálena byla.“ Po pět měsíců musil téměř každodenně srdnatostí i líčenou lhostejností odrážeti vražedné útoky divochů, až posléze chladnokrevností a převahou ducha surové tuzemce v té míře vlivu svému podrobil, že jej za vyšší jakousi bytost, ba za boha pokládali a pokládají. Také prudká, tvrdošíjná zimnice dopravila jej téměř až na pokraj hrobu. Nemoc tato odňala mu též jednoho z obou Polynésanů, které byl co sluhy s sebou na Novou Guineu přivezl, a poutala druhého po 11 měsíců na lože, tak že Miklucho-Maclay v boji s přírodou a divochy na vlastní síly spoléhati musil. V posledních dnech měsíce prosince m. r. překvapilo jej objevení se carské lodi „Izumrud“ v zátoce Astrolabské, kterážto loď ruskou vládou do Nové Guiney vyslána byla, aby pravdivost zpráv anglických o úmrtí slavného učence vyšetřila a papíry po něm snad pozůstalé zachránila. Méně radostné bylo překvapení domorodců Papuů, kteří kromě menší lodi „Vítěz“, na níž Miklucho-Maclay do zátoky astrolabské připlul, dotud žádné lodi byli nespatřili; dali se před plovoucím, dýmajícím netvorem šmahem na útěk do hor a mnoho přemlouvání a domlouvání bylo potřebí, nežli se tito, jinak drzí a srdnatí lidé upokojili. Bohaté výtěžky své cesty zašle Miklucho-Maclay co nejdříve zeměpisné společnosti v Petrohradě. Na konci dopisu projevuje pevný úmysl, že, jakmile zdraví své poněkud zlepší, ihned na novou cestu do Nové Guiney se vydá, aby též ostatní, od zátoky astrolabské vzdálenější části té země proskoumal.

— Katalaunie mongolská. Dle zprávy N. M. Převalského, kapitána ruského generálního štábu, prostírá se v jihovýchodní Mongolii podél řeky Hoang-ho písčitá krajina, kteréž Mongolové dle podoby její Kusupči, t. j. obojek říkají. Jí se táhnou řady písčitých pahorků podobných vlnám mořským. Nad míru skličující dojem činí tyto holé, žluté pahorky, když byl cestovatel hlouběji do říše písku vnikl a ničeho více nad sebou a kolem sebe nespatřuje mimo oblohu a písek, žádné rostliny, žádného živočicha, vyjma drobnou šedě žlutou ještěrku, která písčitou plochu hieroglyfy své křivolaké stopy pokrývá. Ni hlásku v široširé pustině, ani cvrček se neozývá — do kola vše mrtvo, děsně klidno, jakoby náleželo jinému světu. Toliko divá obraznost Mongola oživuje končiny tyto příšernými výtvory svými. A hle! vytvořila tu báji nápadně se podobající pověsti o nočních zápasech duchů nad bojištěm Katalaunským. V pustině Kusupči — hlásá mongolská pověst — bojovali dva velicí hrdinové, Geserchan a Čingis-chan, a pobili množství Číňanů. Na rozkaz boží pozdvihl se vichr pouště a zasypal mrtvoly pískem. Však za ticha nočního slýchati prý z bojiště často úpění, skřek a bojovnou vřavu padlých tisíců. Vítr odkrývá prý časem v písku zlaté a stříbrné ozdoby, zbraně a klenoty, ale žádná ruka nevztahuje se po nich, neboť smělce takového zastihla by okamžitá smrt.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Josef Jungmann a současníci jeho. Upomínka na slavnost stoletých narozenin Jungmannových. Vydal Fr. Peřina. S 6 podobiznami a 2 rodnými domky. Nakladatel F. Bartel.

Dalibor. Hudební časopis. Redaktor dr. L. Procházka. Číslo 27. S hudební přílohou: Zpěv vojína Skály ze Skuherského opery „Rektor a generál“.

Prvý katalog knih, hudebních a uměleckých věcí, které vydal Fr. A. Urbánek za jeden rok, totiž až do konce června 1873.

Rukopis královédvorský. Nejprvnější ilustrované vydání. Kreslil akademický malíř Josef Scheiwl. Text upravil a úvody opatřil prof. J. Kořínek. V Praze 1873. Nakladatel: knihkupectví I. L. Kober.

Vesmír. Časopis přírodovědecký. Redaktoři: prof. dr. Č Kotal a prof. Frt. Nekut. Ročník II. číslo 18.

„Přírody sebrané výklady a úvahy,“ sepsal dr. F. J. Studnička. Nákladem Theodora Mourka v Praze.

Panu *Bohumilu Havlasovi.* — Udejte nám laskavě svou adresu.

A. Dr. v K. — Radíme Vám upřímně, abyste básnění zanechal.

J. Hol. — Bulharskou píseň Vaší příležitostně uveřejníme.

P. Šk. — „Rozumy“ Vaše jsou ceny velmi rozdílné. Lepší z nich budeme moci snad později uveřejniti.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA", buďtež adresovány: *Časopis „Lumír" Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR" vychází vždy ve *čtvrtek* o *čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

V lesní chaloupce.

Náčrtek od *Otakara Jedličky.*

(Dokončení.)

Jan nemaje tušení o bouři, jakáž se nad jeho hlavou stahuje, byl právě na cestě k Haničce. Chtěl dnes přímo promluvit s otcem milenky své, požádat za její ruku.

Hle, tam kmitá se již mezi lesní zelení hajného chaloupka a již i ti hafani, poznavše jej, ženou se mu s radostným štěkotem vstříc.

Však kde je Hanička? Což netuší, že se to blíží on? Ba zdálo se mu teď, že v okně její komůrky zahlídl spanilou její hlavinku — ale hned zase zmizela! Však mu přiběhne jistě vstříc! Jde dál, ba stojí již přede dveřmi, ale po Haničce ještě ani stopy. Místo ní vyšel mu naproti — její otec a ze rtů jeho zaznělo Janovi vstříc jako dozvuk písně pohřební: „Vítám vás ve své chatrči poprvé a bohužel také naposled! Vím, co mi nesete, vím, že přicházíte stran dcery mé s úmysly poctivými, však jako jsem musil sděliti vlastní dceři pouhou pravdu, takž nesmím ji zatajiti také vám. Následujte mne!"

Jan vrávoral za hajným do světnice, a mezi tím co z komůrky Haniččiny ozýval se hlasitý pláč, vypravoval mu hajný příčinu rozporu svého se Zářeckým, snaže se přesvědčiti jej o nemožnosti, aby se kdy Hanička stala chotí jeho.

Jan stál tu chvíli jako omráčen, pak ale vzchopil se mužně, vždyť proletěl mu zase blesk naděje srdcem. Tiskna pravici hajného, zvolal ohnivě: „A Hanička přec bude, musí být mou a kdybych pro ni hvězdy s nebe strhnouti měl. Vím, že slib lásky své nezruší, tak jako já jej nezruším, i kdybychom měli třeba deset let na sebe čekat!"

„Tak ješt!" vzkřikla Hanička, vstupujíc do jizby a v témž okamžení padli si oba milenci v objetí.

„A nyní půjdu a budu otce na kolenou prosit, aby nebránil lásce naší, budu k němu mluvit slovy, jimiž by se skály musely obměkčit — —"

„Otec váš právě přichází —" pronesl temným hlasem hajný, tuše výstup, jenž v nejbližších okamžicích v chaloupce se odehrál.

Zářecký nenaleznuv Jana doma a uslyšev, že cestou k lesu se dal, hnal se ihned za ním a jako bouře vrazil do chatrče. Z očí sršely mu blesky a pěstě měl pevně zaťaty. Ale proud slov, která měl na jazyku, zarazil se náhle, když setkal se s mužným, odhodlaným pohledem hajného i syna svého.

„Vítám vás po dvaceti letech v bytu svém," promluvil s ledovým klidem hajný. Však tento klid jako by byl náhle Zářeckého bodl, trhl sebou zuřivě a chopiv Jana za ruku, zařval divoce: „Synem smrti budeš, vkročíš-li ještě jednou v tento kletý dům a uslyším-li, žes ještě jednou mluvil s tou nahou děvkou, s tou lesní ochechulí, kteráž jak matka její — —"

Zářecký nedomluvil, neboť teprv nyní všiml si Haničky, kteráž slyšíc tupiti sebe i matku svou, vzpřímila se před ním v celé kráse uražené pýchy ženské a měřila jej pohledem nevýslovného opovržení. Zářecký spatřiv v tváři Haniččině věrný obraz ženy, kteráž druhdy tak divokou lásku vzbudila v srdci jeho, stál chvíli jako přikován, nemoha spustiti zrak svůj s krásného zjevu toho a nejsa s to, jediné slovo ze sebe vypraviti.

V témž okamžení vytrhl se mu Jan z ruky a promluvil k němu pevným hlasem: „Otče, tento okamžik rozhodne, budete-li míti syna víc! Na kolenou vás zde prosím, abyste svolil k sňatku našemu, abyste smířil se zde s otcem Haniččiným, abyste smířil i stíny matek našich —"

„Nikdy!" rozkřikl se Zářecký divoce.

Jan povstal a k smrti jsa bled, obrátil se k Haničce: „Spoléhám na tebe, jak na spásu svou, že věrna mi zůstaneš, děj se co děj! Odcházím na neurčitou dobu, snad na dlouho, však očekávám od tebe věrnost, jakéž se můžeš nadít v každé době i ode mne!" — Dívka, odhodlaně a s důvěrou dívajíc se mu v tvář, podala mu ruku.

Stisknuv i hajnému pravici, mužně podíval se Jan starému Zářeckému do očí a hlasem svědčícím o překonaném zoufalém boji vnitřním, promluvil: „Ne kámen, ale s r d c e očekával jsem od otce. Jdu, bych na prsou lidí cizích nalezl to, co u otce jsem marně hledal — c i t!"

Dříve, než se kdo nadál, byl Jan ten tam. Zářecký stál tu chvíli s vytřeštěným zrakem a vzpamatoval se teprv, když oslovila jej Hanička ledově: „Úloha vaše jest zde tuším dohrána. Jednou ranou zlomil jste srdce dvě, můžete býti spokojen!"

Zářecký netroufal si ani Haničce, ani hajnému pohlednouti v oči, byloť mu, jako by celou jeho bytost sevřelo neviditelné pouto. Těžce oddychuje, s hlavou sklopenou odešel.

Hanička pak, davši se do hlasitého pláče, vrhla se v náruč otcovu, jenž vřele ji k sobě tiskl a na čelo líbal. —

* * *

Po Janovi nebylo ve vsi ani památky. Výstup v hospodě, jakož i zmizení Janovo zavdaly podnět k nejrozmanitějším klepům. V celém okolí nemluvili lidé dlouho o ničem jiném, než o Zářeckých Janovi a o hajného dceři. Zamilovaní byli ovšem při straně obou milenců a zle se hněvali na starého Zářeckého, ale mamonáři dávali za pravdu Zářeckému a staré panny tvrdily na jisto, že hajného dcera Janovi učarovala, neboť jinak by se byl nemohl do ní tak zbláznit, že k vůli ní i domov, všecko pohodlí a bohatství opustil. Zkušenější věděly také již recept, jak se to dělá, aby děvče hocha, nebo hoch děvče tak k sobě přilákal, že bez sebe neobstojí. Vytrhne se prý jen kohoutu šátkem obalenou rukou péro a potře se jím z nenadání hochovi neb děvčeti týlko — a již jsou po sobě jako posedlí. „Lesní panna“ zajisté že také cos podobného udělala.

Starý Zářecký vyslal na všecky strany posly, aby Jana sháněli, anebo aby aspoň o něm podali zprávu, na kterou asi stranu se odebral a co vlastně zamýšlí. Ale vše bylo marno. Jan zanikl, jako když kámen do vody hodí. Mělo se vůbec za to, že dal se na vojnu. Kam také bez peněz? Řemeslo neuměl, za čeledína by byl zajisté nešel, statný jonák byl a takového u vojska vždy rádi vidí! Avšak ani u vojenských úřadů nebylo lze se ho dopátrati.

Hanička žila od té doby, co Jan zmizel, v chaloupce lesní jako zakleta. Nač také zavdávat lidem ještě více příležitosti ku klevetám, když toho napovídají beztoho až běda! Leckterý chasník chtěl se hlásit o její ruku, ale každému řekl hajný jmenem jejím, že bylo by všecko ucházení se o ni marno. Jak už lidé jsou, říkali jí nyní „pyšnou“ a prorokovali, že jistě zůstane starou pannou, když dělá ze sebe takovou drahotu. Hanička si z těchto řečí pramálo dělala, ošetřovala pilně zahrádku, pečovala o domácnost otcovu a žila vzpomínkám na Jana. — —

* * *

Uplynula asi čtyry leta. Jan se dosud nevrátil, ba nedal ani tehdáž zprávy o sobě, když otec jeho v návalu hněvu veřejně oznámil, že prohlašuje jej za vyděděného, nevzkáže-li aspoň, kde se zdržuje. Jan se nepřihlásil a otec vzdorností synovou popuzen, hrozbu svou uskutečnil.

Nastala doba podzimní, sv. Martin přijel na bílém koni a nastala doba podzimních honeb. Za nedlouho roznesla se ve vsi zpráva, že starý hajný, nastudiv se o prvních honbách, leží na smrtelné posteli a již oznamoval ve vsi zvonek umíráček, že otec „lesní panny“ dokonal. Řekl to jeden druhému, někteří se pomodlili zaň při znění umíráčku „otče náš“, však na ubohou opuštěnou Haničku skoro nikdo nevzpomněl a kdo vzpomněl, řekl snad jen chladně: „Však mohla být již dávno zaopatřena, kdyby byla chtěla. Ale to stále ještě čeká na Zářeckých Jana a tomu bůh ví, kde jest konec.“ —

Hanička se srdcem sklíčeným připravovala se samotinká ku pohřbu otce svého. Cítila se nyní tak opuštěnou ve světě, že bylo jí, jako by každou chvíli měla sama vlastní rukou přetrhnouti nit svého života.

Se slzami v očích dívala se v tu mrtvou tvář otce drahého, jejž nedovedla více proudy žhavých slzí vzkřísiti k životu a marně tiskla ku svým rtům mrtvou jeho ruku, kteráž jí jindy žehnávala. Smutně plála svíce u rakve, ale ještě smutněji bylo v srdci Haniččině. Zadívala se do lesa okénkem, kde před lety v svatojanský večer stála s Janem. Jak se vše od té doby změnilo! Jan v dáli a kdo ví, zdaž ještě živ, otec mrtev a tam venku místo květů a vůně jen led a sníh, jenž hustě se dolů k zemi sype, jak ty rány osudu na srdce její.

Tu ozvaly se v předsíni kroky a dříve než se nadála, stál před ní — starý Zářecký. Hanička polekaná neočekávaným příchodem muže, jenž zdrtil štěstí srdce jejího, nebyla s to promluvit. Uděšeně jen dívala se mu v tvář a oko její zalétalo chvílemi na stěnu, kde visely ještě zbraně otcovy.

Též Zářecký, pohlednuv na mrtvolu a v ubledlou tvář dívčinu, stál zde chvíli mlčky. Pak ale usednuv, pevným hlasem Haničku oslovil: „Ublížili jsme si já i otec tvůj v životě na vzájem mnoho, avšak doufám, jako já mu nyní před tvou tváří a před jeho mrtvolou odpouštím, že též on v poslední hodince odpustil mně!“

„Tak jest!“ odvětila plaše Hanička, nedůvěřivě se na Zářeckého dívajíc. „Máte-li vy co odpouštět jemu, nevím, on ale odpustil vám vše, čím jste se proti němu provinil. Nevedla-li vás tedy sem jiná záležitost, odejděte s pokojem!“

„To jediné mne ovšem k tobě nevede,“ pokračoval Zářecký. „Nyní po smrti otce svého nebudeš mít, kam bys hlavu sklonila. Snad vyženou tě za několik dní po pohřbu tvého otce odtud, abys udělala místo hajnému novému a budeš žebračkou. Víš, že kluk můj k vůli tobě z domu mi utekl; vydědil jsem ho a abych měl nyní někoho, kdo by mne na stará kolena ošetřoval, chci se oženit. Jako ses líbila někdy mému synovi, líbíš se nyní mně, a nabízím ti tedy ruku svou. Nu, nelekej se: za tu skrovnou oběť, že mne zvolíš za muže, dostaneš celé moje jmění, jež by bylo jednou Janovi připadlo. Ustanovím tě svou jedinou dědičkou.“

Hanička divoce vyskočila, z očí šlehaly jí blesky. „A k vůli tomu, šedivče, přišel jsi rušit můj bol a smutek? A od tak hanebného návrhu nedovedla tě odstrašit ani přítomnost mrtvoly tohoto muže, jehož ženu jsi chtěl zneuctít a jemuž jsi i jiným spůsobem tolikrát v životě ublížil? O jdi již, jdi, ať nezapomenu, že mám před sebou bezbranného šedivce a ať nepohroužím zde ten břitký tesák ve tvou hruď. Ty, jenž jsi zničil blaho mé i naděje syna svého, ty, jenž jsi jej vyštval do světa a vydědil proto, že miloval mne, ty nabízíš nyní jmění, jež by on byl dostal, mně, abych se ti za ně prodala? Věz, že nenáviděla jsem tě od té chvíle na smrt, co jsi sbořil chrám mého štěstí a mých nadějí, nyní ale tebou z celé duše opovrhuji! Již jdi, ať nezneuctíváš déle dechem svým tuto síň, kde leží mrtvola drahého otce mého!“

Zářeckému zasvítily vztekem oči, však přece chvíli díval se němě na Haničku, která tu stála před ním jako překrásný obraz hněvu.

„Věru krásna jsi — krásna, jako byla někdy matka tvá. Vidím ale, že nepřišel jsem ti dnes s návrhem svým vhod. Našel bych sice za tebe nevěst na tucet, kteréž by se rády dědictví, původně pro Jana ustanoveného, ujaly, ale věc nemá ještě na spěch. Dávám ti lhůtu na rozváženou. Buď staneš se ženou mou a Janovo dědictví přijde v ruce tvé, anebo zůstaneš žebračkou a peníze Janovy dostane žena, která mi první padne do oka. Rozvaž si to dobře! Přijdu si pro odpověď, až budu myslit, že jsis vše zrale rozvážila!“

Odešel, zůstaviv Haničku v největším rozčilení. Nebohému děvčeti bylo, jako tehdáž v onom snu za noci svatojanské, když věnec z devatera kvítí dalo sobě pod hlavu. Áno, viděla jej zase před sebou, toho strašného muže, jak napřahuje po ní ruku, aby jí z prsou vyrval srdce — a

Jeník se neobjevuje, aby děsný přízrak ten zaplašil. Hanička počínala tušit, jaký dvojostrý nůž jí Zářecký nasadil k srdci. Buď stát se ženou jeho, zrušit s neskonalým sebezapřením slib Janovi daný a zabránit tím, by jmění milencovo — jenž snad v dáli nouzi trpí — nepřišlo v ruce cizí, anebo dopustit, aby přišlo do rukou cizích vše, co by mohla pouze vůlí svou, obětováním sebe samy pro Jana zachránit! Vedle toho však naskytovala se otázka, uznal-li by kdy Jan, byť i v sebe trpčí samovolné bídě byl, oběť takovou a necenil-li by dosud věrnost její nade všechno jmění! Dovedla by snést pak jeho opovržení?

Právě dnes, v tak nešťastnou chvíli přišel ještě Zářecký, aby dovršil míru jejího utrpení. Ten drahý, mrtvý otec nemohl jí dáti útěchu, nemohl jí dáti radu a ona sama zmítala se jako třtina v moři rozvlněných citů!

Ba! Smutně plála ta svíce nad rakví — a ještě smutněji bylo v srdci Haniččině! —

Odbyl se pohřeb obvyklým na venkově spůsobem. Byl to pohřeb chudičký, lidí šla za rakví jen hrstka, a když duněly hroudy na rakev, netušil ani z té hrstky nikdo, co se děje v srdci osiřelé Haničky. —

Místo hajného zůstalo prozatím neobsazeno a z milosti dovoleno tedy „lesní panně", aby v chaloupce zůstala, pokud nebude nástupce otce jejího ustanoven. Zatím zastávali službu jeho hajní z nejbližšího sousedstva. Hanička živila se poctivě ruční prací; aby jí v té lesní samotě nebylo příliš smutno a všelikým klevetám se předešlo, přistěhovala se k ní stařičká sestra jejího zvěčnělého otce.

Starý Zářecký se v lesní chaloupce dlouho neukazoval, a Haničce počal padati kámen se srdce.

* * *

Přišlo jaro, jaro měnilo se v leto a na polích dozrávalo poznenáhlu obilí.

Byl zase den před sv. Janem. Již z rána bylo v přírodě dusno, hospodáři předpovídali k večeru bouři.

Hanička seděla jako obyčejně při své práci a popilovala si, seč jen byla. Nepozorovala ani, že k chaloupce se blíží Zářecký, až když stál jí tváří v tvář. S ledovou tváří opětoval žádost svou za její ruku a doložil, že jí hned po oddavkách, jakmile přijdou od oltáře, vydá upsání na dvě třetiny svého jmění, zbytek pak že obdrží po jeho smrti.

Hanička chvěla se rozčilením! Jak vyjít z toho bludiště, jak zachránit Janovi jmění a zároveň slib věrnosti mu zachovat? Dlouho stála mlčky před ním a v bledé její tváři obrážel se tuhý rozpor citů, skličující kolísání ducha. Konečně odbyla jej prosbou, téměř šeptem pronešenou, aby si přišel pro určitou odpověď zítra. Zářecký, jenž v kolísání jejím již své jisté vítězství spatřoval, odešel s tváří spokojenou. —

Teskný byl ten předvečer svatojanský! Bouře z dálky hrozila a hochům ani na mysl nepřišlo, jít na kopce pálit ohně svatojanské! — Kdož by chtěl zbytečně promoknout?! —

* * *

Noc. —

Od hor valí se mrak. V zánebí, kam jen pohled dolétá, rozlito děsné temno, kolkolem hrobový klid. Jen chvílemi to zašumí a zaševelí, jako by každý kmen, každou větev, každý list jímala hrůza. Vrcholky sosen a jedlí sklánějí se k sobě, jako by jedna druhé chtěla všeptnouti útěchu a odhodlanost, chvílemi zas zaznívá to hvozdem, jako tklivé zaúpění, listí se chvěje na větvích a ptactvo choulí se úzkostlivě v stromů korunách.

Lesem nezvoní tlukot slavičí, sova jen časem zahoukne, jako by se ozval zakletý duch hájů.

Tu v dáli se zablesklo — — Okamžik ticho — za chvíli zaduněl hrom. Z počátku jako by koulel se rachot jen zvolna vzduchem ku předu, pak ale burácí to, jako by odrážel se bouře hněv od skály ku skále, ba jako by střelhbitě letěl od kmene ku kmeni a nabýval děsně hrozivé síly . . . .

Nad horami zasvítilo to poznovu. Z černého mraku srší do krajiny s plamenným bleskem hrůza . . . .

V lese nastal na okamžik hrobový klid. Stromy dívají se úzkostlivě vzhůru ku zachmuřené obloze. Již zase zahučelo to a nyní s rachotem již mocnějším. List počíná zase sdělovati úzkost svou listu sousednímu, větev větvi, strom stromu — v lese začíná děsný šumot. Z mračen hrozivých doletěly sem již první dechy bouře, kolem hučí to, jako by stromy byly obživly.

Blesk již za bleskem křižuje se nebem, tam letí s hůry ohnivý had, tu zas jako by rozevřel se na okamžik jícen obrovské výhně — na chvíli prudký kmit modravého světla, že až oko slepne, pak tma . . . . hned zase blesk — tma. A z hluboka, jako by sbíral síly k děsnému zařvání, hučí hrom, rachot vzmáhá se víc a víc — již bouří to, jak by na tisíc trámů na nebes oblouku praskalo a celá klenba nebes jako by se sesouti chtěla. S mračen počínají padati těžké krůpěje. Nejdřív trousí se jen jednotlivě, ale jich počet rychle vzrůstá a již lije se voda plným proudem s mračen, jako by se byla tam u výši strhla stavidla obrovského vodopádu.

V lesní chaloupce jest hrůza být. Vichřice bouří o krov a dešť šlehá prudce v okna. Příbuzná Haniččina modlí se při svitu hromnice hlasitě růženec, žehnajíc se při každém zablesknutí křížem.

Však v Haničce byla v této strašné noci, která chmurnou její mysl ještě temnějším stínem zahalovala, vznikla zoufalá myšlénka. Odhodlalať se, že zachová Janovi dědictví podáním ruky jeho otci, přijetím úpisu na dvě třetiny hned po oddavkách a bezodkladným odkázáním peněz těch pro případ smrti své Janovi. Však neporušenou věrnost chtěla mu zachovati — sebevraždou dříve než nachýlí se svatební den k večeru! Nyní jest úplně klidna. Však jest to klid děsný, klid zoufalé resignace! Okem zádumčivým dívá se ven v tuhý rozpor živlů; v duši její jest úplné ticho — však ticho hrobové!

Opět zasvítil blesk, jeho záře polila celý les . . . . Tu zakmitla se na cestě lesní postava. Kůň jen letí a než mohla Hanička rozeznati v záři blesků tvář blížícího se cizince, zabouřeno již na dvéře chatrče.

Stará družka Haniččina úzkostí se chvěla, připomínajíc si všecky možné hrůzy svatojanské noci. Však Hanička blížila se odhodlaně ku dveřím, aby příchozímu otevřela.

Však sotva cizinec vstoupil, a promoklý plášť se sebe shodil, již zazněl chatrčí pronikavý výkřik radosti, Haničku tiskl ku svým prsoum — Jan.

Oj, což tu bylo zas blaha a radosti v té chudé chaloupce, třeba že venku bouře dosud vztekle zuřila a Meluzina divě úpěla. Jan nestačil Haničce ani vypravovat, co na své bludné pouti světem zakusil. Odešelť po onom osudném výstupu v chaloupce lesní do světa co žebrák bez určitého cíle, veden jsa jenom tím pevným úmyslem, že sám vlastním přičiněním bez pomoci otcovy zakotví si někde

domácnost, by pak, až bude plnoletým a od vůle otcovy nezávislým, mohl Haničku za choť pojmouti. Však záhy seznal, že ve světě všecko spíš se nalézá, než cit, že srdce v pravdě soucitné vzácné jest, jak drahokam. Bloudil dlouho sem tam, však nikde se štěstí nań nechtělo pousmát, tak že všecky naděje jej počaly již opouštět; však domů nechtěl, nemohl se vrátit, spíše by byl stokrát zahynul. Teprv daleko odtud, v pralesích šumavských vzkvetlo mu konečně po trpkých zkouškách štěstí. Zmítaného zoufalými myšlenkami, čelícími již již k samovraždě, nalezl jej v lese stařičký polesný a přijal ihned pod střechu. Jan vděčnost svou dokazoval poctivému starci, čím jen mohl a stal se záhy jeho miláčkem. Nabyv přičiněním se starcovým neobyčejně záhy důkladných vědomostí a praktické zkušenosti v lesnictví, zastával brzy v každém směru otcovského svého přítele, když tento pro stáří měl býti dán do výslužby. Horlivost a obětovnost, jakož i zručnost, s jakouž Jan starého polesného zastupoval, neušla pozornosti majitele rozsáhlých statků, na nichž Janův ochrance byl polesným; když pak stařec ten po delší chorobě asi před měsícem zemřel, obdržel mimo vše nadání místo po něm uprázdněné, nejlepší a nejvýnosnější to lesní úřad v celém okolí, dosavadní jeho zástupce, náš Jan. Obdržev dovolenou, spěchal bez zastávky ku svému rodišti, aby sdělil Haničce své štěstí, a aby si ji odvezl s sebou zpět do těch lesů šumavských co drahou, vřele milovanou choť. Srdce se mu chvělo v prsou blahou nadějí — jen chvílemi bylo mu, jako by jej sdrtiti měla pochybnost, zdaž Hanička mu dosud věrna zůstala — však pochybnost ta hned zas ustoupila citům plným nejpevnější naděje. To její oko, jímž tolik andělské dobroty zářilo, bylo zajisté zrcadlem duše nejupřímnější, ty růžové, krásné její rty, jež tak nevýslovně sladce uměly líbat, nedovedly mu zajisté lhát a to upřímnou láskou překypující srdce její nebylo zajisté schopno žádného klamu, žádného zpronevěření! — Čím víc se blížil k domovu, tím mocnější byla i touha jeho, on nedbal, že blíží se děsná bouře — právě dnes, v noc svatojanskou musel ji vidět, musel ji zase zlíbat a sdělit jí, že nyní jest již jeho a žádná moc na světě že mu ji více nevyrve.

Též Hanička vypravovala vše, co zkusila za jeho vzdálenosti, nezatajila mu i výstupy, jež měla s otcem jeho, vylíčila mu vše věrně, k čemu byla již z lásky k němu právě nyní odhodlána a když Jana počala se jímat proti otci rozhořčenost, tu způsobem nejjemnějším dovedla mu setřít mraky nevůle s čela a naklonila srdce jeho úplně k smíru, doufajíc, že i otec Janův se obměkčí, až syna svého jediného po tolika letech zase spatří.

Zabráni jsouce v hovor o šťastném shledání a o krásných chvílích budoucích, nepovšimli si milenci ani, že zbarvila se obloha nad lesem směrem ku vsi rudou září požáru. Blesk ve vsi zapálil . . .

* * *

Časně z rána, dříve než vysušilo slunce cesty polní i lesní, přinesl čeledín ze statku Zářeckého Haničce zvěsť, že „boží posel“ uhodil do stodoly u statku a že při tom, ač podařilo se oheň obmeziti na stodolu, kteráž na štěstí byla ještě téměř prázdna, stalo se neštěstí veliké. Starý Zářecký, zaměstnán jsa při hašení požáru, udeřen byl totiž padajícím trámem tak prudce, že zůstal bez sebe na místě ležet. Teprv po velikém namáhání podařilo se lékaři raněného hospodáře přivésti k životu, není prý ale naděje, že by do večera vydržel. „Sotva že se trochu vzpamatoval,“ — vypravoval čeledín dále — „ptal se hospodář ihned panenko po vás a bez meškání musil jsem se vydat sem do lesa, abych vám sdělil, že chce s vámi ještě mluvit. Neváhejte a pospěšte, ať jej zastihnete ještě živého. Já zatím poběhnu napřed, abych jej upokojil slibem, že jste již na cestě.“ —

Čeledín odkvapil a v patách za ním vydali se na cestu k Zářeckému Hanička — i Jan. Ačkoliv bylo kolem kouřícího se ještě spáleniště dosud lidu dost, přece sběhla se celá ves, když rozneslo se kolem, že Zářeckých Jan se vrátil a že přišel v pěkném mysliveckém kroji, jakýž jen vyšší úředníci lesní nosívají, doprovázeje do statku „lesní pannu,“ kterouž si byl starý Zářecký zvlášť k sobě povolal. Lidé ve své zvědavosti byli by se jistě vhrnuli až do statku, kdyby jim nebyli čeledínové vrata před nosem zavřeli.

Hanička, oděna jsouc v prostý černý šat, jejž od smrti otcovy neodložila, vstoupila tiše do jizby, kdež na smrt raněný Zářecký ji očekával. Jan zůstal ještě v předsíni.

„Myslil jsem, že ještě dnes nazvu tě svou nevěstou, Haničko,“ promluvil Zářecký slábnoucím hlasem k dívce, kteráž u lože jeho poklekla. „Doufalť jsem, že ruky mé již nezamítneš — a dal jsem ti proto upsat jmění své již včera, bych tě mohl dnes tím překvapit za to, žes byla ke mně povolnější než matka tvá. Víš, že otec tvůj připravil mne o nevěstu: byla to tvoje matka. Já za to připravil zas tebe, dceru jeho, o ženicha, — bohužel ale zároveň i sebe o syna. Chtěje pomstiti se rodu vašemu, potrestal jsem zároveň i sebe. Nikdo neví, jak mi bylo teskno po synovi, zkusil jsem dost, však byl jsem příliš pyšným, než abych někomu se svěřil. Vydědil jsem na oko syna, doufaje, že bude své vzdorovitosti litovat a že se vrátí. Když vše to nezpomohlo, dal jsem schválně roztrousiti pověsť, že se ožením. Snad aspoň teď nahlídne, že věc jde do opravdy — soudil jsem —, a vrátí se, by jmění jeho nepřišlo do rukou cizích. A přece nepřišel To bylo na mne příliš mnoho! Nyní schválně se oženíš, — myslil jsem si — a zrovna s tou, kterou on si vzíti chtěl. Chtěl jsem syna nejcitlivěji potrestat a pak — — pak jsi tak příliš podobna své matce, kterou jsem měl k smrti rád, že odhodlal jsem se z vášně k ní až k zločinu a že sprotivil se mi svět, když . . . Neodvolám slova svého, jsi mou dědičkou, třeba že již k oddavkám nám času nezbude . . .“

„A což, kdyby dnes neb zítra syn váš se vrátil?“ zašeptala Hanička.

Zářecký upřel na ni dlouhý, pátravý pohled, jako by jí proniknout chtěl duši.

„Miluješ jej opravdu dosud tak upřímně?“ tázal se po chvíli.

„Víc než své spasení,“ ohnivě odvětila Hanička.

Zářecký ledově odvětil: „Pak víš, co máš dělat, vrátí-li se! — Vyřiď mu také, že jsem naň v poslední chvíli vzpomínal . . .“

„O díky, tisíceré díky!“ vzkřikla Hanička a vyběhnuvši ven, přivedla Jana do síně.

Starý Zářecký spatřiv syna, vzpřímil se, jakoby náhle byl se uzdravil, rozpjal po něm rámě, dříve však, nežli mu Jan mohl padnouti v objetí, sklesl zpět a požehnav oběma, v několika minutách skonal . . .

* * *

Jan s Haničkou dlouho nezůstali ve vsi. Statek, jejž po Zářeckém sdědili, pronajali a Jan odvezl si drahou nevěstu brzy do své šumavské myslivny, kdež vzkvetl jim v plné kráse ráj štěstí a blaženosti rodinné.

Běla.

Od *Antala Staška.*

(Pokračování.)

IV.

Bělo má, Bělo, pohleď ven,
jaro se vlní v ladném plání;
radostně bují celý svět,
nebe se k zemi láskou sklání.
Obláčky modré oblohy
plují jak lodi v dálné kraje,
vše nyje, teskní z okovů,
milostnou hudbou touhy vlaje.
Rychle též opusť vězení,
láska má tobě rány shojí,
utečem spolu v dálný kraj,
na věky něha nás tam spojí.
Za mořem tam jest krásný kraj,
pokrytý mládím, vesnou rdivou,
v objetí nebe třímá zem,
věčně ji líbá v rozkoš snivou,
a slunko v jasném lazuru
s oblohy sype růže zlaté,
smaragdy, perly, safíry,
zdobíc tak nivy ohněm vzňaté.
Vše jest tam mladé, plamenné,
bohaté, jako v bájích sady,
jaré a pestré, vlnivé,
půvabné, jako dívky vnady.
Na dálném nebes blankytu
obláčky zlaté nese vánek,
tak tebe já též ponesu
na srdci svém v ten zlatý stánek.
Bělo, ty mlčíš, klopíš zrak?
Ztratil jsem snad již lásku tvoji?
O, jenom rychle v náruč mou,
mého ty žití něžný zdroji.
Zasypu tebe bohatstvím,
vznešenou budeš slouti paní,
oději tebe leskem svým,
zmladneš jím, jako v rose ranní."

„Viléme můj, ty slunko mé,
života mého srdce živé,
miluji tě jak spasení
city mé duše chvějné, snivé.
Miluji lesk i slávu tvou,
miluji vše, co v tobě září,
myšlenek tvojich lepý let,
vše, čím mne zjev tvůj sladce daří.
Miluji také život svůj,
miluji rozkoš, slunko žhavé,
miluji jasnou oblohu,
miluji země květy smavé.
S tebou však jíti nemohu,
na mého tamo pohleď syna;
beze mne on by zahynul,
strašná by byla moje vina."

„S sebou si vezmi dítě své,
nesmíme ale déle dlíti;
hned buďto, aneb nikdy víc —
taký den nám již nezasvítí."

„Nechvátej tak, můj Viléme,
počkej jen počkej, nech mi času;
zejtra přijď, já se odhodlám,
popřeji sluchu tvému hlasu.
Józa též doma nebude,
dnes ještě vidět bych jej chtěla;
matičku také navštívit —
a pak bych ráda s tebou spěla."

„To mně vždy říkáš, každý den,
nevěřím více řeči tvojí;
skutku jen teď chci víru dát,
na věky jenž mne s tebou spojí.
Matku nech, Józu, zejtřejšek;
zejtřejšek maří naše snahy,
patříť on krutým mocnostem,
našimi jež jsou vezdy vrahy.
Zejtřejšek temné moře jest,
bez loďky, vesla, hvězdy smavé,
bouře tam bouři stíhá jen
v divokém jeku šelmy dravé.
Rychle, má Bělo, rychle pojď,
nesmíme déle marně žďáti;
hned buďto, aneb nikdy víc,
dnešní den již se nenavrátí."

„Viléme, pro bůh, co ti jest?
Oko tvé sálá ohněm divým,
plameny kryjí tvoji tvář,
plamenem rdí se čelo rdivým."

„Láska mně — děsná choroba;
znám jen dva léky — jeden v hrobě,
a druhý jinde — rychle pojď,
aneb tě silou uzmu sobě."

„Nech mne, ach nech mne, bojím se —
světice boží, v pomoc spějte —
zastřete mně vy oblaka —
mraky mne nebes v sebe skrejte!"

„A kdyby mocných andělův
legion s meči plamennými
zamezit chtěl mi k tobě ráj,
já bych se v seč dal krutou s nimi,
a kdyby světic milion
chránily tebe v stanech skrytých,
já bych vzal peklo na pomoc,
zahnal je chmurou ďáblů litých.
Mou musíš býti, býti mou,
já nechci umřít, já chci žíti,
po smrti není lásky víc,
jednou jen lásky slunko svítí."

„Pro bůh, ach pusť mne z objetí,
ruce tvé plny ohně, lávy;
pusť mne, ach pusť mne, umru ti,
zabije mne ten dech tvůj žhavý."

„Do pekel tedy s láskou tvou,
skuhravou, jako z klece zvuky;
nechci tě nikdy vidět víc,
jinak své skončím lásky muky."

Zajiskřil okem divoce,
zsinaly tváře, zbledlo čelo,
řinčely dvéře bouchnutím,
kypělo vše v něm, vše v něm vřelo.

V.

U vrat domu na ulici
skřehlá bába v slunci sedí,
zahřívá své staré hnáty,
zmdlelým okem vůkol sledí.
Na hlavě má černý čepec,
z pod něho jí vlasy šedé
jako hadi z hnízda lezou
na skráně a tváře bledé.
Dlouhá brada se jí kývá,
jedna vráska její čelo,
ruce pouhá kosť a kůže,
kožíšek jí chrání tělo.
Bábu přece zima moří,
sluněčko ač plá a hřeje;
proti zimě, proti chladu
kořalku do sebe leje.
Pod kožíškem v malé láhvi
za ňadry svůj nápoj skrývá;
by ji nikdo nepřistihl,
jako had se vůkol dívá.
Ač má oko mdlé a staré,
přece jako ještěr sledí,
na každého po ulici
zrak svůj lepí, broulí, hledí.
Šedesát let již tam bydlí,
v ulici zná všechny lidi;
osudy jich od kolébky
stopuje a zrádně slídí.
Ví, kdo komu otcem, kojnou,
služka kde si chválí pána,
ví, kdo co kdy obědvává,
koho mučí dluhů rána.
Ví, kdo seděl v kriminále,
koho žena z hospod vodí,
ví též, která paní cnostná
přítele má, jenž k ní chodí.
Ví, kde křtiny dřív než svatba,
kde muž bije ženu holí;
svědomím a dějepiscem
jest ta bába ve vůkolí. —
Staří, mladí, ženy, muži
strachy před babou se chvěli;
a ta stará ještěřice
sousedkou jest krásné Běly.

Na klín spouští ruce svadlé,
hlavou kývá, hlavou klímá;
přemožena slunkem jarním,
přemožena vodkou dřímá.

„Hola, bábo, ty víš všechno" —
houkl Józa spánek ruše —
„pověz tady kamarádům,
že má žena cnostná duše,
že nebývá nikdo u ní,
když já u piva si výskám;
hola, bábo, pravdu pověz,
sic ti starou lebku střískám."

Vstává babec, na Józu si
za vrata do domu kývá,
a tam šeptá, huhňá, skuhrá —
tlum to slyší a se dívá.

„O pět minut dříve přijít,
moh's jej tady právě vidět;
často bývá, a jest hezký,
nemá Běla zač se stydět.
Černé vlasy, černé vousy,
tváře snědé, ale krásné,
rostlý, jako jedle štíhlá,
k tomu oko modré, jasné.
Jenom jedinou má chybu,
že se houpá moc, když chodí;
ale to již v rodině tak,
kráse to nic neuškodí.
Šel tu v zimě po ulici,
Běla právě u vrat stála;
do sebe se zahleděli,
zdá se, že se koudel vzňala.
Já jsem jeho otce znala,
syn jak by mu z oka vypad;
rodina ta pověstná jest,
je to s nimi zvláštní případ.
Hrabata jsou, mají statky,
ale jsou to podivíni;
do čtyřicátého roku
utrácejí a jsou líní.

Do té doby tonlají se,
a po celém světě chodí,
dluží se a rozhazují,
hrají karty, všude brodí.
Ale pak se někde s ňákou
cikánkou neb služkou žení,
a pak nad ně v celém světě
pořádnějších lidí není.

To již taký osud mají —
Józo, na svou Bělu pozor;
u nich nejsou žádné žerty,
spasí tě jen dobrý dozor.“

„Zabiju ji, zabiju ji“ —
Józa volá, křičí stále;
bába ale nedbá na to,
skuhrá, huhňá, šeptá dále.

„Zabiju ji, zabiju ji“ —
rychle běží, skokem pádí,
za ním jako hyen stádo
pivem spití kamarádi.

(Dokončení.)

Umění v dětské světnici.

Od dra. *Otakara Hostinského.*

Mezi nejpřednější páky velkolepých pokroků moderní vědy patří, jak známo, též methoda srovnávací. V mnohých oborech teprvé pomocí ní docíleno jednotného, organického spojení nejrůznějších výsledků bádání, jež byly dřívější doby poskytovaly sice měrou bohatou, ale přece více jenom co pouhé málo souvisící jednotlivosti, a dostoupeno tak pravého stanoviska vědeckého.

Samo sebou se rozumí, že nelze přikročiti k důkladnému srovnávání dvou věcí, dokud nejsou tyto samy co možná zevrubně a všestranně proskoumány; musí se dříve nahromaditi velká zásoba vědeckého materialu, jmenovaná methoda může tedy s prospěchem nastoupiti teprvé tenkráte, když příslušná věda byla již pokročila na jistou výši. Avšak není nutně zapotřebí, abychom důkladně a zevrubně znali obě věci, z jejichž vzájemného srovnávání těžiti chceme; bližší známost o jedné z nich někdy již valně prospívá k doplnění, opravení a upevnění našich známostí o druhé, nám snad vzdálenější, méně přístupné. Jest-li zjištěna mezi dvěma věcmi jistá analogie, obdobnost, nastává vědě vždy povinnost, využitkovati tuto analogii všemožným spůsobem a tím namnoze i příležitost, dopátrati se takových poznání, která by jinak zůstala nemožnými. Na místě mnohých jiných příkladů budiž zde jenom poukázáno k těžení z fysikalních pokusů čili experimentů pro poznání obdobných velkolepých úkazů přírodních, jichž bezprostřednímu pozorování kladou se často překážky velmi povážlivé, a k nauce o rozšíření rostlinsva. Zvláště tato poslední jest příkladem zajímavým a poučným. Kdybychom cestovali někde po pevnině od rovníku až k severní točně, prošli bychom všechna pásma, od tropického se štíhlými palmami, imposantními kapradími a bujnými lianami až k polárnímu se zbytky sporých mechů, od podnebí s rostlinstvem věčně zeleným skrze kraje, v nichž zima a léto se střídají a list na čas opadává, až k podnebí věčného sněhu a ledu, kde organický život již odumírá. Však obraz rozšíření rostlinných druhů, rodů a čeledí, kterého bychom nabyli takovouto cestou, nebyl by zcela pravidelný a přehledný; neboť jak známo nerozhoduje vždy jižnější nebo severnější poloha místa již sama o sobě o teplejším nebo chladnějším podnebí, nýbrž vydatnou měrou i blízkost moře, rozestavení horstva, výška půdy nad hladinou mořskou a mnoho jiných činitelů, od nichž se pak abstrahovati musí. Alexandr Humboldt poukázal k velice zajímavé, nyní ovšem již všeobecně známé analogii, která nám podává tentýž přehled vtěsnaný v prostor několika mil cesty a k tomu o mnoho pravidelnější, poněvadž nahodilým různostem topografickým méně podléhající. Jsou to vysoké hory pásma tropického. Víme, že výškou hory ubývá i teploty vzduchu, tak že hora pod rovníkem stojící a tak vysoká, že temenem svým sahá až do výše věčného sněhu a ledu, representuje všechna podnebí zeměkoule v stručném, přehledném obrazci, jakoby pro školní potřebu sestaveném. Na úpatí takových hor — Humboldt hleděl především ku Kordilerám jižní Ameriky — viděti nejbujnější, věčně zelenou vegetaci tropickou nebo-li „jižní“, dále pak ve výši, kde se střídají čtyry pravidelná roční počasí jako u nás, floru pásem mírných, až konečně na hranici věčného sněhu poslední, „nejsevernější“ zmrzačelé a trpasličí tvary rostlinné. Co tedy po celé zeměkouli — směrem vodorovným — rozloženo na sta mil, to lze zde procestovati — směrem kolmým — za velmi krátkou dobu a přehlédnouti téměř jediným pohledem. Takováto vysoká hora podobá se zkrátka velkolepé, však přece pohodlně přehledné botanické zahradě, jejíž soustavné zařízení dle pásem má účel, znázorniti geografii rostlinstva.

Mnohý bude se snad ptáti, co as má tato posléze jmenovaná věda činiti s „uměním v dětské světnici“? Jako se srovnává v geografii rostlinstva šíření a střídání se druhů směrem vodorovným s jich šířením a střídáním se směrem kolmým, jako v příkladu právě uvedeném jest na úzkém prostoru stručně soustředěno, co jinak jenom v nejširší rozsáhlosti se prostírá po celém povrchu země, tak bude snad možno i v oboru postupu časového, v oboru historickém nalézti nějaký úkaz, jenž by v přítomnosti nám podával poučnou analogii staletého, ba tisíciletého vývoje lidstva. A o historický vývoj umění nám zde běží.

Začátkové vzdělanosti jsou skoro u všech národů zahaleny v hustou, na mnoze docela neproniknutelnou mlhu. Zbytků věcných, pomníků a památek zjištěných, spolehlivých dát historických jest málo, tím více pak věřených sice, ale nikterak nezaručených bájí a pověstí, tím více pak záhadných domněnek a hypothesí. Proto jest velmi nesnadné, vpraviti se do pravěku uměleckého a zjednati si jeho úplný, jednotný obraz. Než, zbývá přece jistý prostředek.

Ještě nyní jest mnoho národů na nejnižším stupni vzdělanosti, ba mnozí nedospěli takořka ještě ani tam, kde vlastně umění začíná. Chceme-li tedy pozorovati prvopočátky umělecké činnosti lidské, nepotřebujeme výhradně svoji fantasii posílati do dávno již zašlých věků; postačiť nezřídka, pohledneme-li na přítomný stav umění u národů takových, kteří dosud nestojí co do umění na téže výši, jako většina národů evropských. To, co dnes nalézáme u některých, moderní vzdělaností a osvětou ještě nedotknutých kmenů, může nám v nejednom ohledu sloužiti co analogie oněch poměrů, ve kterých předkové národů nyní snad na vrcholi duševního rozvoje stojících žili před stoletími, před tisíciletími. Smíme však takové porovnání činiti právem? Zajisté. Začátkové umění mají jako primitivní formy vzdělanosti vůbec u nejrůznějších národů při všech svých ethnografických zvláštnostech přece úžasně mnoho podobného, ano přímo společného. Vždyť potřeby a všeliké jiné po-

hnutky k prvnímu tvoření uměleckému vedoucí jsou z dobré části všude stejné a podstatou svou tak snadno se neliší. Proto také nalézáme téměř u všech národů tytéž základní tvary umělecké, a teprvé postupujícím rozvojem umění vzrůstá jich rozmanitá národní zvláštnost. Nejstarší pomníky a stavby — předpokládáme ovšem vždy stejný material stavební — byly v pravěku egyptském nebo hellenském as podobného druhu, jaký nalezáme u některých, ve vzdělanosti dosud ne valně pokročivších národů až po dnes. Srovnávací dějiny umění aspoň ukazují všude nové, překvapující podobnosti, všude nové, netušené styky. Tak zvané „keltické“ pomníky, jichž nejjednodušší se jmenuje Menhir čili Peulvan a není ničím jiným, než vysokým, na způsob sloupu postaveným kamenem, nalézají se nejenom v oněch zemích, kde skutečně někdy přebývali Keltové, nýbrž i v krajích zcela jiných, v severní Evropě právě tak, jako v Africe, ba i v Americe. A není-liž vynalezení takovéhoto „pomníku“ věcí zcela přirozenou a snadnou? V bibli čteme, že tak učinil kdysi Laban za dob zajisté velmi primitivních a Xenophon vypravuje, že sám k takovémuto způsobu monumentálního umění sáhl, když nic vhodnějšího po ruce neměl.

Avšak, chceme-li porovnáváním vyplňovati mezery našich známostí o prvopočátcích uměleckého tvoření, nemusíme také vždy putovati až do Mexika nebo do Afriky; podobné studie, jako u vzdálených, ale nevzdělaných dosud kmenů a národů, můžeme namnoze zcela pohodlně konati i doma, ve svém nejbližším okolí. I mezi námi žijí a ustavičně žíti budou lidé, kteří celkem jsou na stupni, na němž as bývali naši předkové, když se v nich duševní život teprvé probouzeti počínal; lidé, jichž umělecká činnost v pravém slova smyslu jest ještě „v kolébce“. Jsou to — d ě t i. Pozorujme jen postupný vývoj dítěte. Zdaliž neuzříme, že během několika let vykonává podobnou as cestu, po jaké celí národové, ano celé lidstvo, kráčeti museli během století, tisíciletí? Jest zde perioda, kde dítě činí první pokusy, sdělovati se jakýmkoliv způsobem se svým okolím. Tvoří sobě samo jisté posuňky a jisté zvuky, jimiž pak důsledně naznačuje vždy totéž přání a projevuje vždy tentýž cit — tvoří sobě samo svou ř e č ač dosti primitivní a poměrně chudou. Tuto přirozenou, původní řeč ovšem lišiti dlužno nejen od řeči mateřské, která se co hotový výsledek tisíciletého vývoje kulturního dítěte zvenčí vnucuje a která ony samočinné pokusy ovšem potlačiti musí, ale také od onoho známého „dětského“ jargonu, který skoro všichni rodičové a pěstitelé svým malým svěřencům ze zvyku vštěpují, zdržujíce tím nezřídka pokroky v přiučení se správné mateřštině. Jest na bíledni, že ona zvláštní a vlastní, samostatná řeč dítěte povstává z téže mocné neukojitelné potřeby sdělování se a že vládne těmitéž nevycvičenými prostředky tohoto sdělování, jako vůbec lidská řeč na nejnižším stupni svého vývoje, že tudíž mezi oběma jest v mnohé věci analogie zajisté pozoruhodná, pro mluvozpyt nikterak lhostejná. Když pak se naučilo dítě jaks taks mluviti, učí se též čísti a psáti. Písmo arci samo sobě nevynalezá, nýbrž přijímá je hotové, vyvinuté od svého učitele tak, jako svou mateřštinu; však přece tíhnou rysy písma dětského k jakémusi „archaismu,“ t. j. jsou začátečnické, jako bývaly, když se celé národy teprvé „učily čísti a psáti“ — třeba dle písma odněkud z ciziny přinešeného. Tak dospívají nyní děti za několik roků tam, kam se lidstvo dostalo teprvé po tisíciletích — ne-li po době vyžadující ještě větší měřítko: stávají se z „nemluvňátek“ lidmi, vybroušenou, dokonalou řečí vládnoucími, čtoucími a píšícími.

Veliký a důležitý jest i další krok od neobmezeného věření všem báchorkám a bájím až k jakémusi třeba sebe nedokonalejšímu rozumnému rozeznávání skutečnosti a pravdy od pouhého výmyslu; podstatou svou je to tentýž kulturní krok, jejž vyvinující se duševní život celého národu činiti musí od tvoření bájí k počátkům opravdového, střízlivého skoumání a rozumování tedy od stupně čistě mythologického k stupni již poněkud vědeckému. Krok takový vyžaduje u celých národů opět stokráte delší dobu než u dítěte, jemuž příklad, poučení a vychování napomáhá — ba ještě po dnes nepovznesly se miliony „vzdělaných“ lidí nad onen „mythologický“ stupeň pověry všeho druhu!

A nejenom intelektuelní stránka duševního života postupuje a vyvinuje se u dítěte podobným způsobem, jakým postupovala a se vyvinovala kdysi u celých národů, u celého člověčenstva, ale i stránka mravní, ethická a kterákoliv jiná. Zkrátka: člověk, jenž dnes stojí na výši své doby, byl snad před méně nežli čtvrtstoletím co dítě na stupni, kde vlastně teprvé počínal býti člověkem, povznášeje se nad tělesné a duševní úkony čistě zvířecké. V ý v o j d í t ě t e a ž k j e h o p l n é d o s p ě l o s t i j e t e d y j a k ý m s i z m e n š e n ý m o b r a z e m c e l é h o k u l t u r n í h o v ý v o j e č l o v ě č e n s t v a o d p r v n í c h z á r o d k ů v z d ě l a n o s t i a ž n a n a š e d o b y.

Ovšem nesmí se tato analogie zase příliš přeháněti. Bylo již podotknuto, že se přispěním vzdělaných již lidí, nejen rodičů, učitelů a vychovatelů, nýbrž vůbec všech dospělých, s nimiž se dítě buď osobně stýká, nebo jich skutky a díla seznává co vzory, příklady nebo podněty ku zvýšení vlastní činnosti duševní, nebo řekneme to krátce: z e v n ě j š í m v y c h o v á n í m dítěti vnucuje mnoho, k čemuž by ono samo bylo sotva dospělo vlastní silou, čímž se však jeho vývoj valně urychluje a před bezcestím chrání. Jinak nemohl by onen ohromný pokrok téměř od pouhého zvířete až k vzdělanému a osvícenému člověku býti vykonán za tak málo let. Ode všech vlivů tohoto zevnějšího vychování musí se ovšem náležitě abstrahovati, nemá-li se porovnávání prvotních stavů celého lidstva s prvotními stavy jednotlivce státi povrchním, nevědeckým. Že abstrahování to neleží všude na snadě, rozumí se samo sebou; avšak nemožným také není. Vždyť i při sebe pečlivějším vychování není vzdělání naprosto všestranné, ve všech oborech stejné; někdy zanedbává se ten, jindy zase onen obor více nebo méně úplně a dítě jest pak v oboru tom přenecháno takořka úplně samo sobě. V takových případech lze ovšem nejsnadněji a nejvýhodněji pozorovati a porovnávati. Dále nesmíme také zapomenouti, že jsou jak tělesné, tak i duševní vlastnosti a schopnosti až do jisté míry dědičné, že tudíž pohyblivost myšlenek a chápavost — řekli bychom základní a provozovací duševní kapitál — dítěte vzdělaných rodičů bývá v mnohém ohledu již předkem větší než-li u lidí naprosto nevzdělaných, tedy i u národů na nejnižším stupni osvícenosti stojících. Jinak nemohla by přese všechno vychovávání býti ani řeč o tak úžasně rychlých pokrocích dětí.

Co zde bylo řečeno zcela všeobecně o celém duševním rozvoji dítěte, platí patrně stejnou měrou též o č i n n o s t i u m ě l e c k é zvlášť. Kugler, jehož „dějiny umění“ jsou prvním, opravdu monumentálním dílem v oboru této vědy, položil v jich čelo větu: „Prvotní stavy lidského pokolení jsou stavy dětskosti.“ A v skutku jest právě v umění analogie ta nad míru zajímavá i důležitá; pozorováním všelikých pokusů dítěte můžeme si nejeden jinak záhadný zjev z uměleckého pravěku člověčenstva objasniti a doplňujeme

tak svoje kusé vědomosti o počátcích umění spůsobem na mnoze překvapujícím.

Především jest pozoruhodno, že se u dítěte všechna umělecká činnost jeví výhradně ve *hře*. Z příčin pochopitelných odpadá u dítěte, o jehož veškeré potřeby pečují rodiče, druhý psychologický kořen tvoření uměleckého, t. j. zdobení a krášlení věcí k životu nevyhnutelně nutných nebo aspoň potřebných a zůstává toliko ona *hravost*, již jak známo Schiller učinil jedním z hlavních pojmů své theorie umění („Spieltrieb"). Čím jest dospělému vzdělanci umění, tím jest dítěti hra: vytvoření si nového, samostatného, na skutečnosti nikterak nezávislého, *idealního* světa, jemuž tvůrce sám dává zákony dle svého vkusu a dle povahy své. A tento psychologický proces nikde nelze pozorovati lépe, než u dítěte, na něž zevnější svět ještě nedoráží s takovou úsilovností jako na dospělého, a jehož tvořivá fantasie má ještě rozhodnou převahu nad ostatními úkony duševními.

Abychom zůstali u Schillera, připomeneme zde i známé jeho theorie o *naivním* a *sentimentálním* pojímání světa. Nechť má theorie ta své podstatné vady, a nechť nevystačuje také na dokonalé vyznačení různé podstaty umění starověkého i novověkého: tolik možno pokládati za jisté, že v historickém rozvoji umění celkem všude panuje jakýsi postup od naivnosti k sentimentálnosti. Postup ten jeví se velmi jasně i na dítěti. „Naivnost" jest každému specifickým znakem povahy dětské a prvním sentimentálním naladěním jsou neodvolatelně překročeny hranice vlastní dětinnosti, počíná chlapec nebo děvče dospívati. Kde se však u dítěte v příliš časném, útlém věku ztrácí pel naivnosti, aniž by vážnější sentimentalnější pojmutí života bylo již možným, je to vždy něco nepravidelného, snad i nepřirozeného a nezdravého — také v dějinách národů jsou podobné příklady.

Co pozorovatele umělecké činnosti dětí nejvíce překvapuje, ano úžasem plní, jest *ohromná živost a plodnost dětské fantasie*. Povážíme-li, že má člověk dospělý neskonale větší zásobu nejrozmanitějších představ, tudíž i neskonale větší material pro svou obrazotvornost, a že jsou u něho nad to smyslné dojmy skutečnosti mnohem slabší, než u dítěte, musíme se tomuto věru diviti, kterak mu nejnepatrnější záminka nebo příležitost stačí, aby přišlo se svou fantasií do nejživějšího proudu, z něhož je žádný nedostatek iluse vytrhnouti nedovede. Kus prostého dřeva představuje ve hře často osobu, s níž se dítě ve vší opravdivosti pouští do nejvážnějšího rozhovoru a bezhlavá loutka bývá někdy právě nejoblíbenější. Dítě mohlo by si leccos uspořádati mnohem pravdivěji, přirozeněji, však nečiní to. Ne snad, že by se mu nedostávalo schopnosti nebo vytrvalosti — těmi vládne nezřídka dostatečnou měrou — ale zdá se mu to býti zcela zbytečné, poněvadž mu živá fantasie vyplňuje okamžitě a dostatečně každou mezeru, opravuje každou chybu a zakrývá každý nedostatek. V ohledu tom nemůže věru býti vděčnějšího a shovívavějšího obecenstva nad děti: kdežto my na př. těžce snášíme každý poklesek a každou nesprávnost úpravy divadelní a jen tenkráte, když nás umělecké dílo samo bylo již uchvátilo a nadchlo, na nedokonalost zevnějšku pro okamžik zapomínáme, nevadí dítěti v illusi ani sebe nápadnější nedostatek právě tak, jako obecenstvu za dob Shakespearových nevadilo tehdejší primitivní zařízení jeviště, ano jako i starým Řekům nevadila nehybná škraboška a mnohá jiná zvykem posvěcená scenická zvláštnost, kterou si jenom velkou bohatostí fantasie a na mnoze opravdu dětskou naivností celého názoru tohoto šťastného národu vysvětliti můžeme. Samo sebou se ovšem rozumí, že *musíme tím spíše na nejnižší stupně umění pohlížeti vždy okem dětským*; jen tak mu úplně porozumíme a neukřivdíme mu. V začátcích tvoření uměleckého nejeví se všude vrchol současné technické dovednosti a dokonalosti, nýbrž z velké části jenom takový stupeň její, kterého jest pro fantasii nevyhnutelně zapotřebí. Také národové spokojují se v uměleckém pravěku s nejjednoduššími tvary i tenkráte ještě, když pokročili již tak dalece, aby si něco dokonalejšího, lepšího vytvořiti mohli. Jako za dob nejvyššího rozkvětu sochařství řeckého pobožná masa prostého lidu právě ony chrámové sochy bohů nejvýše cenila, které byly nejvíce začátečnické, tak bývá i podnes umělecká cena mnohých proslulých obrazů svatých, zejmena „zázračných", které požívají největší úcty u poutníků, velmi nepatrná, ba jsou obyčejně pravým opakem všeho krásného a vkusného. Na samém začátku rozvoje umění postačuje pouhý *symbol*; to platí o dítěti zrovna tak, jako o celých národech. Ke skutečnému *obrazu* vede pak další velký a důležitý krok, jímž nastává nová epocha dějin umění — tam i zde.*) A tak bylo by zajisté možno, stopovati aspoň hlavní stupně, které celý historický rozvoj umění nutnou přirozenou cestou projíti musel — nechť jest to již pokrok od umění symbolického ku klasickému a romantickému dle Hegela, nebo pokrok od antického k romantickému a modernímu dle Weisseho, anebo nějaký třetí — i v životě jednotlivce. Že u dospívajícího dítěte čím dále tím více cizích, zevnějších živlů do samostatného organického vývoje zasahuje a jej namnoze podstatně ruší, jakož i že se z příčiny té stává pozorování čím dále tím nesnadnějším a zapletenějším, jest ovšem na bíledni.

Chceme-li se docela stručně dotknouti také jednotlivých odborů uměleckých, učiníme nejlépe, když začneme s *hudbou*. *Rhythmus* jeví svou kouzelnou moc již u dítěte, které třeba ještě nedospělo ani k nejskromnějším začátkům řeči. To pronáší na př. zcela nahodilé bezvýznamné hlásky nebo slabiky, spořádané ne sice dle melodie, ale přece dle jistého rhythmu a tluče při tom hračkou, kterou právě v ruce drží, ve zcela správném „taktu" o stůl. Zde hlásí se patrně ku svému právu velmi závažný esthetický živel, který bez odporu dlužno nazvati mezi všemi nejstarším; ukazujeť se též u mnohých zvířat, an jest podmíněn pravidelností při všech pohybech těla (ústrojí hlasového neméně než končetin) již se stanoviska ekonomie sil velice výhodnou, ba na mnoze i nutnou. Ze spojení rhythmu s řečí povstává pak primitivní *zpěv*, ze spojení jeho s pohyby celého těla primitivní *tanec*. Že se ostatně u dítěte, které ještě ani státi neumí, vyvinuje především jenom rhythmický zpěv a ne zároveň též rhythmický tanec, jenž bývá jinak v pravěku uměleckém vždy jeho nerozlučným společníkem, jest na bíledni. Dále bývá velice zajímavým i pozorování prvních *melodických* pokusů dětí — ovšem pokusů samostatných a ne snad nápodobení melodií jim předzpěvovaných. Melodické tvary pohybují se — jako v nejstarší hudbě téměř všech národů — v nejužších mezích tří, čtyr nebo pěti tonů a jsou starým soustavám tetrachordickým mnohem podobnější než novověké oktavové. Smysl pro *harmonii* současných tonů vyvinuje se velmi pozdě, někdy

*) Smyslu pro *karikaturu* má naivní dítě vlastně tak málo, jako naivní národ. Karikatura předpokládá právě již jakýsi uvědomělý normalní *obraz* a teprvé odchylkami od něho stává se tím, čím jest. Staří Indové na př. nemohli fantastické mnohohlavé a mnohoruké, často ohavně nesouměrné postavy bohův svých nikterak považovati za karikatury — jim bylo všechno to jen vážným *symbolem*.

teprvé tenkráte, když bylo již jakési vychování hudební — třeba jen učení se národním písním — započalo a tudíž samostatný vývoj dítěte poněkud zkazilo. Jsou děti, které prozrazují záhy nemalé vlohy hudební, nápěv, jejž byly třeba jen jednou uslyšely, hned sobě pamatují, a melodicky i rhythmicky bezúhonně zpívají a přece falešnou a správnou harmonii jen s tíží rozeznávají. Proto také nesmíme dospělého člověka, jenž si každou operní melodii, která se mu líbí, správně zazpívati umí, avšak v hudbě vícehlasé často nejkrutší disharmonii nepozoruje, nazvati ještě „nemusikálním"; vždyť víme, že harmonické spojení více různých hlasů není ani tisíc let staré, kdežto hudební umění bylo, co se melodie a rhythmu týče, již u starých Řeků na znamenitém stupni dokonalosti. A vzpomeneme-li si, že nejenom dítě, ale také mnohý dospělý, však hudebně méně vzdělaný člověk snadněji intonuje ve vícehlasém zpěvu kvintu než terci a tudíž i snadněji v samých kvintách než v tercích zpívá, nebudeme se tomu diviti, že byla někdy doba, kdy theorie skladateli postupování dvou hlasů v tercích přímo zakazovala a toliko kvinty a oktavy dovolovala.

Co se výtvarných umění týče, překvapuje především, že nalézáme některé primitivní konstrukce tak dobře na stavbách, jež si dítě samo bez cizí pomoci a beze vzoru buduje z dřevěných špalíčků nebo z karet, jako na těch, jež před stoletími a tisíciletími budovali národové, povznášející se k prvnímu stupni vzdělanosti a umění. Úloha na př., pokrýti větší místnost deskami, nesahajícími ode zdi až ke zdi, zůstává toutéž, nechť se již jedná o primitivní stavbu kamennou před vynalezením klenutí a bez použití krovu dřevěného (jako u staré pelasgické budovy na pusté Eubojské hoře Ocha), aneb o stavbu dítěte hrajícího si s kartami. Porovnávání taková nejsou snad zcela zbytečné hříčky beze vší důležitosti, nýbrž ukazují nezvratně, že jsou jisté architektonické konstrukce velmi na snadě, že mohou povstati u mnohých národů současně a samostatně, a že tudíž musí býti archeolog opatrným, aby ze struktivních podobností prvotních staveb nesoudil vždy na stejný jich původ. O tak zvaných „keltických" pomnících byla již řeč; a nevypadají i ty jako hračky obrovských dětí? Při umění figuralním musíme především míti na zřeteli kresbu a malbu; ta bývá velmi oblíbeným zaměstnáním v dětské světnici, kdežto příležitosti k modelování, tedy k plastice se dětem jen zřídka dostává. Francouzský abbé Domenech uveřejnil před několika lety a pařížské akademii věd předložil řadu vyobrazení, pocházejících prý od jistého, nyní již vymřelého kmene indianského. Za nedlouhý čas objevilo se ovšem, že byl celý učený svět, snad i pan abbé sám hanebně mystifikován — výkresy dítěte z farmerské rodiny německo-amerikánské; avšak již pouhá možnost takového, třeba jen dočasného klamu může nám sloužiti za doklad značné podobnosti mezi výkony jednotlivců a výkony národů, stojících ve věku dětském. Největší obtíže při kreslení lidské postavy na př. spočívají v tom, že jisté části těla lze velmi snadno nakresliti v profilu a velmi nesnadno en face, kdežto o jiných platí zase opak toho. Žádný začátečník — ani dítě ani nedospělý národ — nekreslí tedy celou postavu v profilu, nebo celou en face, nýbrž kombinuje oba způsoby, čímž ovšem celé tělo jest jakoby skrouceno. Nos bývá, jak známo se strany, oko ale z předu podáno, nechť již obrys hlavy se kreslí v profilu (jako u starých Asyrů, Egypťanů), nebo en face (jako u starých Feničanů, mnohých kmenů amerických atd.). Že také co se naivního pojmutí představených scen týče, pozorovati lze nemalou analogii umění dětského s nejstaršími pokusy uměleckými, vůbec, jest patrno; zejmena dlužno zde poukázati k jakési epické pohodlnosti a zevrubnosti vypravování, kterou nalezáme právě tak u dítěte kreslícího z vlastního popudu, jako na monumentálních dílech staroegyptských a staroasyrských. Nejinak, než národové na počátku svého uměleckého rozvoje stojící, počínají si děti i vzhledem k barvě. Té používají především, aby kresbě dodaly pestrosti, pak aby různé části tím více od sebe se lišily. Přirozenost a pravdivost barev stojí až v poslední řadě. Staří Egypťané měli pro pleť každé společenské třídy své zvláštní zvykem ustálené barvy (třeba modrou, červenou, zelenou) a také polychromie řeckého sochařství nesměřovala k ilusi; ta jeví se co princip výtvarného umění vždy teprvé na značném stupni jeho dokonalosti.

O jakémsi básnickém tvoření nemůže ovšem u dítěte býti ani řeči, dokud mateřským jazykem nevládne ještě patřičnou měrou. Avšak čím dále právě v této obratnosti pokračuje, tím více nejrůznějších cizích dojmů vnímá, tím více tratí na samostatnosti svého vývoje. Mimo to schází dítěti také mnoho velkých podnětů (náboženských, hrdinských), bez nichž si počátky básnictví s tíží představiti můžeme. Proto zůstane tento obor umělecké činnosti u dítěte vždy obmezen dosti úzkým kruhem obsahu i formy. Však přece jest valná část vší dětské hry básnickou improvisací, zejmena jakousi dramatickou; mezi loutkami a dítětem odehrávají se celé řady souvislých scen, jichž živému a na mnoze ostře karakterisujícímu, ve svém plynném toku nikdy ani na okamžik se nezarážejícímu dialogu se právem obdivujeme. O bohaté obrazotvornosti dětské byla již dříve učiněna zmínka; jakmile ta se jednou rozpoutala, jest pramenem věru nevyčerpatelným. Také báchorky děti rády improvisují a ne vždycky se při tom spokojují pouhým nápodobením toho, co slyšely; kdo takovým improvisacím někdy nepozorovaně naslouchal, ví, že se dítě do pravého báchorkového tonu mnohem lépe vpraviti umí, nežli leckterý dospělý básník. Vždyť jest báchorka jedna z nejstarších, nejprvotnějších forem básnických.

Konečně dotkneme se také způsobu, jakým se děti chovají naproti cizím dílům uměleckým, tedy co obecenstvo. Chovají se tak, jako národové na nižším stupni uměleckého vzdělání stojící. Líbí se jim pestrost, živost a rozmanitost nejen v barvách, ale i v myšlenkách a tomu uměleckému dílu dávají rozhodně přednost, které jejich fantasii nechává co možná volnou ruku, více všeobecně naznačuje než do podrobna provádí, kdežto je dílo v každém ohledu hotové, až k ilusi dokonalé, spíše zůstavuje chladnými. Hošík, jenž svůj dětský věk strávil v Římě a v Mnichově téměř mezi samými dojmy klasickými — jeho otec jest na slovo vzatým archeologem umění —, díval se na nejdokonalejší výkony sochařství a malířství vždy zcela klidně, aniž by jakýmikoliv poznámkami jevil svůj zvláštní interes. Jakmile však spatřil dílo archaické nebo jen archaisující, již to v něm jen hrálo a okamžitě počal to posuzovati a — se svými pokusy porovnávati: „To bych tak nedovedl" nebo „to se mi jednou podařilo již mnohem lépe" atd. Dítě samo cítí zde bezděky příbuznost svou s národem začátečníkem a sympathisuje s nim. —

Těchto několik myšlenek snad postačí, aby se čtenář přesvědčil o významu a důležitosti bedlivého pozorování „umění v dětské světnici" jak pro psychologii a srovnávací dějiny umění, tak i pro vychovatelství, které právě vzhledem k umění jest dosud v plenkách. A nejenom se

stanoviska theoretické vědy nebo praktické prospěšnosti, zajímá nás zabývání se s dítětem umělcem; i veliký esthetický zájem se zde probouzí. Či může býti názor vznešenější, krásnější, než ten, jenž v životě jednotlivce spatřuje miniaturní dějiny celého lidstva, v uměleckém mikrokosmu dětském stopy makrokosmu umění světového, v jediné monadě — abychom s Leibnitzem mluvili — odrážející se obraz všehomíra?

FEUILLETON.

Bolení zubů.

Drobotina od *Miroslava Krajníka.*

Maminka div si nezoufala. „Přestalo trochu?“ tázala se vždy po chvíli znova a dceruška odpovídala vždy zas stejně bolestně: „Ach ne, matinko!“

Maminka přemýšlela a vymýšlela neustále nové prostředky, zpomínala na bábu a prabábu, co ty „říkaly na zuby“ — nic nechtělo pomoci. Kafr a hřebíček do zubu, do uší, nakuřování jalovcem, z lékárny chloroform do zubu i zevně, kafrový líh, chlorhydrat do dutiny zubní, kreosot, a z desperace i poslední prostředek, vypalování zubu kyselinou sirkovou, čili jak se říká „olium“ — nic na plat, zub bolel a škubal sebou jako had v těsném pouzdru zavřený, až dceruška „nevěděla, co už má dělat!“ — Slzy tekly jí jako hráchy po lících a maminka hledíc zarmouceně na ni, pošeptávala, když dceruška sebou v největší bolesti hodila na pohovku aneb běhala po pokoji, sípajíc strašnou bolestí: „no, no, co to dítě zkusí! Bože, co jí mám udělat?“ a v pocitu své málomocnosti zůstala s tuhým výrazem soustrasti a zoufalosti nad svou nemohoucností jako zdřevěnělá sedět. Což ve dne to nebylo ještě nejhůř; ale v noci!

Strašlivá, k nepřečkání noc! Tisíckráte ulehne a tisíckráte vypuzena bolestí musí chvějíc a potíc se na celém těle vyskočiti z lože, aby znova se vrhla na ně a zaryla do peřin, až zemdleností a slabostí posléze upadne v polosnění.

Vše to viděla Jindřiška — jmenujme tak dcerušku — v duchu před sebou. Zkusila dosti se zuby, ale tentokráte to přesahovalo všechno pomyšlení. Večer jí maminka nakouřila, zaobalila hlavu do vaty a zavázala kolem velkým vlněným šatem, uvařila heřmánek pro pocení a uložila ji do postele. „Vyspíš se a zejtra bude dobře. To máš beztoho z toho větru, proleze a táhne to každou skulinou a ty vždycky vyběhneš ven jen tak, jako by bylo v horkém letě. Pořád ti to říkám a ty se nic nešetříš — teď to máš — člověk pak neví, co s tebou počíti.“

Maminka nehubovala, říkala to káravým sice, ale laskavým hlasem a hladila dcerušku po čele.

„No mlč, mlč, dušinko, pánbůh dá, že to zas přejde. Jen buď trpěliva a přikryj se hezky a neodkopej se v noci, abys znova nenastydla! No tak, Jetinko, dobrou noc!“ Udělala jí tři křížky na čele, odešla do vedlejší své ložnice a pomodlila se za dceru ještě otčenáš a zdrávas jenom v duši, aby manžel nebručel, že ho nenechá se svým modlením spáti.

Maminka ovšem usnula; jen někdy sebou nepokojně trhla, jakoby i ve spaní dávala pozor, zda dceruška ničeho nechce, ruka vztáhla se nad přikrývku, ale za chvíli mechanicky zase sklouzla pod teplou peřinu. Hůře bylo Jindřišce. Zasnula z počátku také trochu, omámena nakuřováním a vytrpenou za den bolestí a uspávajíc sama sebe nejkrásnějšími výmysly a obrazy, které si stavěla před oči, chtíc rozbujnělím fantasie zapomenouti na fysickou bolesť. Pomyšlela do dětství, na všechny hezké chvíle, na svátky rodičů a narozeniny neb jmeniny své, kde jedináčka svého rodiče zahrnovaly důkazy své lásky, na vánoce se stromečkem a zlatým prasátkem, na velkonoce, kdy s dědečkem vycházela, v kapse majíc schované malované vejce a v ruce „pomlásku“ se stužkami, na rozzelenávající se louku, by si vyhazováním a chytáním vajec pohrála a ta, která se roztloukla, pak doma se solí snědla — až z dětských radovánek přelétl její zrak na dobu, kdy počala rozkvétati v pannu a jiné touhy a sny počaly pohrávati v její hlavě a nepokojem ozývati se počalo srdce, kdy slovo, které tolikráte četla a slyšela, slovíčko „láska“ počalo se stávati jí tajemstvím, jež by mermomocí ráda rozluštila — a kdy obraznost její počala si kresliti dle různých románových vzorů tu „její lásku,“ jíž přece přese vše nemohla zcela dobře pochopit.

„Míti někoho ráda“ — to že prý jest láska — však ona měla všechny dobré lidi ráda, co tedy jest to rozličného od milování otce, matky, příbuzných a družek?

Zalíbí se jí jinoch — tu již cítila trochu něco jiného — to snad tak asi jako bratr — bude k ním choditi, s ní hovořiti, smáti se, procházeti — sejdou do zahrádky, on jí pomůže zalévat květiny, ona odmění jej růží a budou se spolu vodit za ruce a trhati u potoka, který do lesíka blízkého spěchá, pomněnky . . .

Najednou octnou se v lese. Ptáci šveholí a cvrlikají až radost, mech voní, listí šumí a šelestí, sluníčko se směje skrze stromy na rozličné ty skvoucí se broučky a hemžící se mravence a všem je tak volno, volňoučko . . .

Hledí si s ním do očí, obou zraky září a se usmívají, ona umdlívá, opře se o jeho rámě a jdou dále, dále, až si usednou na kyprý mech a zadívají se na modrou oblohu vršky štíhlých smrčků prosvitující. Zrak její bloudí po nebi čistě modrém, touha nevýslovná rozleje se srdéčkem, jest jí skoro až k slzám a hlavinka bezděky jí klesne na prsa — — — milencova. Horoucí políbek zaplane jí na rtech a polibek se vrací. Náhle jako bleskem ví, co to láska. Ó bože, jaké to blaho — nevýslovné, k nevypsání. Je šťastna — rodiče jim žehnají — budou brzo svoji . . . najednou ženich řidčeji docházívá do domu, je chladnějším, někdy nevrlým, bere si příčiny k hněvům, až — až jednou nepřijde více. Ona se probouzí jednoho jitra s divnou předtuchou, poledne se blíží a ženich nepřichází. V tom nese služka lístek. Netřeba jí více — ví vše, bože! vše! — — V tom procitla. Nešťastný zub počal se opět záhy ozývat. Trhlo to v něm, jakoby tenounkou jehlou kdo ví jak hluboko píchnul, až to projelo všemi kostmi a polilo horkem jako by vařící vodou.

Znenáhla bylať se počala tvář zaobalená ve vatě a teplém vlněném šátku vždy více rozpalovati. Krev se rozproudila prudčeji a temný nach rozlil se po pravé líci, kde nalézal se ten zpropadený „křenák“.

Jindřiška mrštila ssebou jako uštknuta vzhůru. Nemohla více vydržeti žár, strhla všechnu vatu i obvazky a chopila se studené vody, nemyslíc a nerozvažujíc, kterou vlila do úst a naklonivši hlavu podržela chvíli studenou vodu na rozbolaveném zubu. Jaká to byla bolesť! Vzkřikla, pustila vodu z úst a klesla polo v mdlobách na lože. Zub škubal sebou ještě zuřivěji, pak trhal sebou volněji a volněji, až ztichl na chvíli docela.

Maminka se na vzkřiknutí probudila. Vskočila rovnýma nohama z postele a spěchala k dceři.

Ve sklenici vodou naplněné, na které plaval olej s čamrdou, v níž zastrčen byl prostředkem knůtek, hořelo to ještě a slabá zář rozstírala komnatou pološero. Všude bylo ticho jako v hrobě, jen z vedlejší ložnice zaznívalo zdravé chrčení spícího otce a manžela, kdežto dívka ležící na posteli sotva oddychovala.

Byla nepřikryta; nožky visely napolo z postele, na jedné střevíček na samou špičku nohy sklouzlý a košile shrnuta z bělostných ramen nezakrývala vnady sličné trpitelky. Maminka rychle ji přikrývala, by se nenastydla. Nevěděla, co se stalo, myslila, že vzkřikla Jindřiška ze spaní a byla ráda, že nyní tiše spí. Ulehla si zase. —

„Nebude pomoci, musí ven,“ prohodil ráno při snídani otec, když viděl opuchlou dceřinu tvář a červené od slzí oči.

„Ne, ne, já se bojím!“ odpírala Jindřiška — však i maminka sama uznávala, že není jiné pomoci, vždyť byla celá tvář vnitř i zevnitř zpruzena od léků a bolesť přece nebyla ukonejšena.

Obědvalo se o něco dříve a po jedenácté hodině zapřáhlo se do zavřeného odevšad kočáru, maminka nastrkala dceři do uší vatu, „zaopatřila“ ji pořádně a jely do nedalekého města k lékaři po kraji proslulému, „že zná trhat“.

Byl to můj strýc. Utekl jsem se právě k němu, abych v klidu venkova se připravoval k očekávajícím mne státním zkouškám. —

Jindřiška s matkou šly k doktorovi pěšky, nechavše vůz v hostinci. Slyšeli jsme je na schodech, já odešel do svého pokoje nalézajícího se právě vedle ordinačního a strýc zatáhl obě záclony u skleněných dveří.

Nevšímal jsem si příchozích, byltě jsem takým návštěvám příliš zvyklý, než abych hrubě na ně dbal. Sedl jsem k oknu a studoval.

Vedle usedli, vypravili svou žádost a strýc ochotně chystal „klíč“. Zaobaloval ho do plátna, aby ten hrůzyplný nástroj slečinka napřed nezhledla a strachy neutekla.

„Kdyby věděli, pane doktor, co jim ta holka zkusila!“ vyprávěla maminka. Jakmile jsem zaslechl „ta holka“ stal jsem se zvědavým. Zlehka přišoupav se ke dveřím, odstrčil jsem o vlásek záclonu a díval se — dosti indiskretně — do ordinačního pokoje. Jindřiška stála u okna držíc na ústech bílý šátek a dívala se do květoucí zahrádky pod okny. Viděl jsem ji jen se strany. Měla hezký profil. Nosíček byl pravidelný, souměrný k obličeji, pleť bílá a jemná, řasy černé a dlouhé, oko živé. Obrátila se, jak zaslechla, že zašramotil ocelový „klíč“ v šupleti, z něhož jej strýc vyndaval a vidouc jej v plátně zabalený v ruce doktorově, zbledla. Temné oko vlhkého lesku nepokojně přelétlo po ruce držící ten vražedný nástroj, ručka jí sklesla od úst a trochu ubledlé rty se zachvěly.

„Smím prosit, slečinko?“ ozval se strýc a pošoupnul k ní nízkou stoličku. „Milostpaní bude tak laskavá a podrží slečince ruce, aby mne nechytla za ruku, až budu trhat.“

Slečinka ucouvla od stoličky o krok. Poslední slova zněla jí v uších jako odsouzení.

Strýc to pozoroval. „Nebojte se, slečinko, to je hned! Než zvíte, že trhám, bude už venku. Jen ne za ruku chytit, sice bych musil pro zub dvakráte a to by bolelo.“

Sedla si nesměle. — „Tak, otevřte trochu ústa, podíváme se, který to je. Nebojte se, vždyť nemám nic v ruce, jen se chci přesvědčit“ — rozevřel jí ústa jednou rukou a druhou mu sklouzl v rukávě ukrytý klíč. Jakoby chtěl druhou rukou odtáhnouti trochu dolení pysk, by lépe viděl do úst, vznesl klíč a již se dotkl jím zubů.

„Ah!“ vykřikla slečinka, vyškubla se z matčiných chvějících se rukou a již držela ruku doktorovu svýma oběma.

„Ale, ale nebuďte bláhová,“ chlácholil ji doktor, „vidíte, kdybyste byla pokojná, už to mohlo býti. Nebojte se, nestane se vám nic, hezky si sedněte, — — tak — —“

Usedla třesoucí se znova — „milostpaní, račte držeti ruce pevněji“ — strýc pozvedl klíč a vypadlo to zas jako prvé. — Po třetí, po čtvrté zas tak — strýc už byl rozmrzelý, maminka neustávala domlouvati odvahy a slečinka nepozbývala bázně.

Líbila se mi. Umínil jsem si, pokusiti se k vzájemnému uspokojení o konec. S knihou v ruce, jako mimoděk, vkročil jsem do ordinačního pokoje. Omluviv se, že ruším, dávám se s maminkou do řeči, ona mi všechno vypravuje od *a* až do *z* a že „to nejde, nemohu té holce ruce udržet. Škubne sebou, jakoby chtěla řetězy trhat — a doma nám zas bude celé noci kvílet a vzdychat!“

„Dovolíte-li, milostpaní,“ nabízím se, „podržím já slečince ruce, snad jsem o něco silnější! Dovolíte, slečno,“ obracím se k této, nečekaje maminčina svolení a ukazuju na stoličku. Slečna se zarděla. „Ostatně soudím, že toho nebude ani třeba,“ dělám, jako bych byl nic od maminky ani neslyšel, „slečna má zajisté zmužilosti dost a můj strýček má jistou ruku.“ — Slečinka se zapýřila silněji, ale slova více nepromluvíc, usedla si na stoličku. — „Tak,“ dím, poklekaje na jedno koleno za ní, „nyní mi dovolte, bych vaše ruce sepjal — ach ne, tak by vám to snad překáželo, uděláme to takto“ — a vzav její ruce, které křížem kladla na zádech, složil jsem jí je křížem na ňadrech a lokty svými ji se strany objav přidržel jsem její ruce. — Strýc nahnuv se přes její hlavu a otevřev jí ústa sáhl v ně klíčem. — Chvěla se jako osyka. Mimovolně chopila se skoro křečovitě mých rukou a přitiskla je ku svým ňadrům. Cítil jsem prudký tepot jejího srdce. — V tom strýc zachytil a mžikem byl zub venku. Jen dušený výkřik vyrval se jí z hrdla. Třásla se na celém těle a horký pot jí vyvstal na čele. Matka otřela jej rychle šátkem a Jindřiška zůstala jako omdlelá v mých rukou. Nepouštěla jich, ale přilehla celým tělem na moje prsa. Já se ani nehnul; sotva jsem si troufal vydechnout. Nevím sám, jak mi bylo, ale zajisté „hezky“ — neboť jsem, jako bych procitnul, zvolna pouštěl Jindřišku z rukou, když mne strýc pobídl, bych jí podal studené vody. Zpamatovala se za chvíli — přála si však na čerstvý vzduch. Doprovodil jsem ji do zahrádky.

Letní den se chýlil ku konci a nad horami, na kteréž ze zahrádky bylo viděti, rozstírala se rudá záře zapadajícího slunce. Vzduch byl příjemně vlažný a květiny po zahrádce vydychovaly vůně jako o závod. — Jindřiška byla tak seslábla, že krok její byl nejistý. Nabídl jsem jí rámě. Zavěsila se a cítil jsem, jak se opírá. „Není vám mdlo, slečno?“ — tážu se, „bylo by snad lépe, kdybyste usedla.“ — „Děkuji vám — když dovolíte mi zneužívati vaší laskavosti a opříti se dle vůle o vaše rámě, raději se trochu projdu. Stydím se za svoji slabost — musím vám býti vděčna za vaši pomoc.“ — Pohleděla na mne svým temným, od bolesti dosud zaroseným okem tak vděčně — nevím, jak jinak bych výraz jejího oka pojmenoval — tak, že jsem až oko sklopil, jako by u hříšném vědomí příliš ochotné své pomoci.

Chodili jsme a hovořili jsme hezkou chvíli — co jsme mluvili, kdož nyní dovede to vypsat — octli se kolikráte u východu zahrádky a opět na druhém konci u stinné besídky, aniž bychom odešli a aniž bychom do besídky se usadili. Něco nás pudilo ven a něco zas mocněji ještě vábilo nás usednouti sobě na pletenou pohovku v besídce. Usedli jsme přece; jak to přišlo, bůh ví. Seděli jsme vedle sebe, zamlkli oba. Najednou nedostávalo se nám řečí. — Besídka obrostlá byla divokým vínem, které zaplítalo se skrze laté až do vnitřku, podávajíc si tenounké prsty své s protějškem ku spojení. Viselo to nad námi jak nebesa o božím hodě. Všetečný jeden lístek dotýkal se hlavy Jindřiščiny; kdykoli se pohnula, zašelestěl list o její čelo a vlasy. Vztáhl jsem ruku, abych dotíravý list utrhl a odhodil, by jí nepřekážel. Jindřiška zachytila mou ruku. Nechytla ji pevně, má ruka sklouzla na její rameno — a již jsem objal štíhlé její tílko kolem pasu, nevěda, odkud se bere má smělost. Jemně chtěla odšoupnout mou ruku, té nechtělo se však pustiti krásnou kořisť a vinula ji těsněji ku mně. — Venku se ani vánek nehnul. Slunce zapadlo úplně a soumrak počal snášeti se širokou svou perutí na zem. Nevěděli jsme o ničem. Ona znenáhla sama skláněla se ke mně, její ňadra spočinula na mých prsou, cítil jsem zase jako prvé, když jsem jí ruce poutal, prudký tepot jejího srdce a ústa má skoro bez mého vědomí přitiskla se na bělounké její čelo. Sklonila hlavu na má prsa a jako v přírodě, tak i mezi námi dvěma nebylo zvuku. Nevěděl jsem, co se se mnou děje. Ještě před nedávnem neznal jsem dívku — — jak to přišlo — kde se to nalezáme? Neměl jsem však na reflexe času. Políbiv čelo, zlíbal jsem líc i rty, až ubledlou tváří rozlil se temný ruměnec, jako ta zář zapadšího tam za hory slunce.

„Jindřiško, musíme jeti, již se stmívá a tatínek by měl strach, že se nám něco přihodilo,“ volala matinka z okna a my jako ze sna vytrženi pustili jsme od sebe. Vykročivše z besídky pohlédli jsme na sebe — byl celý dialog, celá řada otázek v tom hledu, na které jsme nikdy nedostali více odpověď. — Poroučeli se, usedli zase do pečlivě uzavřeného a od nohou houněmi ucpaného vozu, maminka zahalila opatrně Jindřišku, která dala sebou úplně jako děcko vládnout, ještě jednou vyměnil jsem s ní pohled, přirazil dvířka od kočáru a kočí práskl do koní. — Sjeli s kopce jako bleskem. Hleděl jsem dlouho za kočárem, až posléz za druhým vrchem zmizl mi s očí. — Nespatřil jsem Jindřišku nikdy více. —

Kdykoli mne bolí zuby, vždy vstupuje mi vše znova na mysl. Nemohu si vysvětlit, jak a proč se vše tehdy dělo, ale cítím ještě i ve zpomínce, kterak zachvěje se mi vždycky srdce blaženým citem — — a zapomínám, zaryv rozpálenou hlavu do podušek, na několik chvil na proklaté bolení zubů.

Epigramy Alexandra S. Puškina.*)

Hraběti V-vu.

Půl mylorda jest, kupce půl,
půl mudrce a hlupce půl,
půl padoucha — všakť naděje,
že na celého vyspěje.

Hraběnce A. A. Orlové Česmenské.

Čestnáť cara poddaná,
duší bohu oddaná,
ale hříšným tělem v skrytu
Fociu archimandritu.

Památce Alexandra I.

Žil v cestovním jen voze
a zemřel v Taganroze.

Nevěřím já hrácské cti,
polské k Rusi sklonnosti,
nevěřím francouzské družbě,
poctivosti Němce v službě.

---

*) Ze sbírky zapovězených básní A. S. Puškina, vyšlé v Lipsku u E. L. Kasproviče.

Kněžně S. A. Urusové.

Skeptickým jsem odbýval vždy pousmáním
boží trojjedinosti ten velký div;
uviděl jsem Vás — a náhle uvěřiv
v jedné bohyni třem grácíím se klaním.

Sobě.

Velkým být má snaha,
Rusi česť mi drahá,
naděj' ve mne přemnohá —
zdaž ji splním — u boha!

Šablony na sentimentální povídky.

1. Jaroslav a Jaroslava.

Ve dvou světničkách kolísaly se dvě kolébky, nad nimiž bzučely dvě matky a dvě mouchy tichou ukolébavku. V hlavách jedné kolébky vymalován byl zvenčí karafiát, ve hlavách druhé lilie. Překrásní snové dětství míhali a stíhali se nad karafiátem a lilií jak motýlové ráje, usedajíce na sklížená víčka spícího pacholete a děvčátka.

* * *

Jaroslav nemíval už karafiát ve hlavách kolébky, ale v dírce kabátu. Stal se z něho štíhlý, bledý jinoch, zhusta se zardívající a zraky klopící. V podkrovní komůrce, při svitu nočního kahánu psával slzami kalamáře básně na štíhlou dívku s průsvitnou pletí a velikým temným okem.

Lilie druhé kolébky dávno sežloutla a opadala; však Jaroslava zkvetla sama na milostnou lilii. Stala se štíhlou dívkou s průsvitnou pletí obličeje a párem velikých temných očí. Snívala ráda o štíhlém, bledém jinochu, zhusta se rdícím a zraky klopícím, kteréhož sobě byla co mladistvý ideál v duši sbásnila.

Jaroslav a Jaroslava neměli dotud na vzájem o sobě ani tušení.

* * *

Jaroslav přestal se zardívati a zraky klopiti; za to oddal se kouření z dlouhé višňové dýmky a tvrdošíjnému stopování dívek, které se mu na ulici zalíbily. Den, týden, měsíc vyplňoval vždy takový obrázek z ulice jeho srdce; pak zastínil jej nový. Touto vrstvou obrázků prorážel zřídka dívčí obličej s průsvitnou pletí a velikým temným okem, kterýž byl prochvíval jinošské jeho dumy.

Jaroslava začala chodit na plesy, učiti se před zrcadlem nyvým pohledům a vábným úsměvům a sbírati do skvostného album fotografie svých známých. Bylo tam velmi mnoho mladistvých pánů, ale štíhlý, bledý ideál jejího šestnáctého roku neklopil mezi nimi oči.

* * *

Jaroslav dobral se přesvědčení, že je strava v hostincích nad míru špatná. Z této a jiných příčin pojal za choť drobnou vdovičku s velikým, čtyrpatrovým domem.

Jaroslava vdala se za jistého sládka, který pivu svému šířkou těla a barvou nosu živou reklamu dělal.

O Jaroslavu neměla dosud tušení, aniž Jaroslav o ní. A nedověděli se také o sobě.

* * *

Kostelník u sv. Ondřeje jest pozoruhodný muž. Odívá se jakousi parodií na kleriku a nápodobuje tonsúru velmi zdařilou lysinou. Ve všech záhybech jeho kleriky a dlouhého, poněkud zažloutlého obličeje kmitá se odlesk pokojné hladiny jeho duše. Jediná vášeň jeho jest — ač nebéřeme-li ohledu k dělání velmi složitého latinského kříže a nemístnému užívání latinských průpovědí — šňupání s důstojností a obřadností, věci světější hodnou, vykonávané. Po jednom takovém šňupci vepsal hubeným švabachem do svého kalendáře následující poznámku: „Dva funusy dnes. Však byl již nejvyšší čas. Domácí pán, sládková — nevyznamenali se hrubě. Čert aby byl za těchto bezbožných časů kostelníkem! A divně se to střefilo: on Jaroslav, ona Jaroslava. Flectamus Genua." — A tak se sešli.

Umění. Literatura. Věda.

— Letní divadlo na hradbách udělalo zase jednou velkou trefu. Uvedlo totiž Offenbachovu „Velkovévodkyni z Gerolsteinu" na české jeviště — a fiasco bylo rozhodné. Po „Banditech" a „Princezně Trebizondské" s jedné a po „Svatbě při lucernách" s druhé strany měla by býti volba plodů Offenbachovy „muzy" přece dvojnásobně pečlivá. „Gerolsteinka" však již sama o sobě nemá žádné ceny a jest mimo to i látkou svou zastaralá, tak že jmenovaným právě operetám musí ustoupiti hned v prvním okamžiku; záwoditi s nimi dokonce snad o místo v repertoiru, nebude jí teprvé nikdy možno. Dosud „osvědčil" se vůbec výběr novinek pro letní divadlo na hradbách opravdu znamenitě; jest skoro vždy nabito, když se dává — nějaký již v předešlých saisonách otřepaný kus.

— O slovanském původu místního jmena „Berlín" nepochybují již ani Němci sami. V poslední době vydali zase dr. J. Killisch a dr. O. Beyersdorf etymologická pojednání, v nichž nemožnost původu keltického, německého nebo jakéhokoliv jiného nezvratně dokazují. Co se vlastního výkladu týče, rozcházejí se ovšem: Killisch odvozuje „Berlin" od složeniny z „péro" a „línati" (!), kdežto Beyersdorf se přidává k mínění pravdě zajisté podobnějšímu, podle něhož jméno nynějšího hlavního města německé říše pochází od vlastního jména zakladatele „Berly" (srovnej náš Tetín).

— Umělci a spisovatelé lvovští založili jednotu ku vzájemné podpoře. Předsedou správní rady jest hrabě H. Laczyński, místopředsedou Boleslav Ładnowski, ředitelem hrabě Eug. Cetner. Krakovští umělci spolčili se s nimi a postavili v čelo krakovské filialky J. Rychtera.

— Krakovsko-lvovský dramatický konkurs jest pro r. 1873—74 opět vypsán. Naprosto dobré drama (nebo komedie) dostane 700 zl., poměrně nejlepší pak 400 a druhé poměrně dobré 300 zl., při čemž se dvou- i jednoaktové kusy nevyjimají. Poměrně dobrý kus pro lid ve 3, a jest-li vaudevillem nebo operetou i ve dvou jednáních, odměněn bude 300 zl. Při kusu pro lid dá se caeteris paribus přednost látce národní.

Drobnosti.

— Kamenný dešť. Z kraje Pultuska v ruském Polsku přinášejí noviny zprávu o zvláštním úkazu přírodním, který se tam udál dne 11. t. m. ve vsi Lutobroku. Padalť tam po několik minut hustý kamenný dešť; spadlé kaménky byly s velikosti třešně, hnědé, velmi tvrdé a podobaly se, bywše roztlučeny, uvnitř kamennému uhlí. Několik jich zasláno bylo k lučebnímu proskoumání do Petrohradu.

— Lidská nebo opičí lebka? V prastarém, při stavbě sevastopolské železné dráhy rozkopaném, ale bohužel také zničeném pohřebišti u Inkermanu na Krymu nalezena tyto dni jediná zachovalá lebka, nemající podobnosti ani s jednou dosud vykopanou lebkou z doby kamenné. Přírodozpytcům bylo prý skoro nemožno rozeznati, je-li to lebka lidská nebo opičí; zachovalé čelisti a zuby rozhodly posléz, že jest to lebka pravěkého člověka. Z ohledání lebky té dovozují učenci, že člověk toho věku a rodu nepochybně ještě ani nemohl myslit, však za to že měl neobyčejně bystré a vyvinuté smysly živočišné.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Vykoupení (Redemption). Činohra v pateru dějství. Sepsal Octave Feuillet. Přeložil L. S. 1873. Nákladem překladatele. V komisi kněhkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

— Kallilogie čili O výslovnosti, sepsal dr. Jos. Durdík. Nakladatel Theodor Mourek v Praze.

Těsnopisné listy. Redaktor Jan O. Pražák. Německou přílohu pořádá Mdr. Prokop Ruda. Vycházejí dne 15. každého měsíce. Číslo 1.

— Grammatika francouzská pro nižší a střední třídy realných škol a pro střední třídy realných gymnasií. Sestavil Jan Škoda. V Praze, nákladem Fr. A. Urbánka.

V. B. S. — „Cestou" uveřejníme s některými změnami ve formě. Jen strpení.
Krak. — „Čepice, dokonalý doktor" naivní, nelze nám uveřejniti.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Třináctý.

Povídka od *Eduarda Justa.*

Bylo v jeseni: dnové se krátili a v tlupách vydávalo se ptactvo na pouť do teplejších krajin.

Také čápi měli se k odchodu.

Jedno jich družstvo vyvolilo si tentokráte cestu přes Javorov. Přirazili k městečku, právě když tam zvoněno poledne a Javorovští se chápali lžic, aby poobědvali.

I v žaludcích opeřených poutníků ozval se pocit hladu, jejž ukojiti nebylo právě nesnadno. Neboť popatřivše dolů k zemi, uzřeli čápi celé množství žab, které na březích kolem rybníka i na hrázi sedíce, ve slunci se vyhřívaly — pohled to zajisté pro družinu dlouhozobců tak vábný, že těžko odolat pokušení a nechat chladnokrevnou tu haveť jen tak zhola na pokoji.

A neodolali!

Spustili se k zemi a záhy bylo u rybníka a na blízké louce živo — asi tak, jako když páni se vyzvou na honbu: jenom že místo pánů zde byli čápové, místo brokovnic dlouhé zobany a na místě zajiců a koroptví ubožky skřehotálky, k smrti poděšené návštěvou tak netušených hostů.

Veliká věru síla jich tehdy zmizela s povrchu zemského! . . . .

Nasytivše se žabolovci věnovali nějakou chvíli odpočinku, aby na další cestu se posilnili.

Stáli tam na louce nepohnutě jako sloupové, majíce každý jednu nohu k břichu přitaženou a zobák na celou délku o prsa opřený.

Podřimovali.

Jen jediný z nich, zvědavější všech ostatních, povrhnul siestou a krokem vážným bral se po louce blíže k městečku.

Chvílemi stanul, jako by na rozpacích, má-li se dále odvážit.

Konečně dodav si kuráže, vznesl se do vzduchu a zaletěl na střechu nejbližšího stavení.

Odtamtud měl dosti pěknou vyhlídku do městečka, rozloženého v rovině, kdežto řečené stavení na mírném návrší stálo.

I spatřil tam na šírém prostranství — javorovském to náměstí — několik skupenin lidí, kteří prstem si naň ukazujíce, živě mezi sebou rokovali, tak že čáp do útrob duše se zastyděl, že je terčem tak napjaté pozornosti, a za tou příčinou dosti rozpačitě na hřebenu šindelové střechy přešlapoval. Rozpačitost pak změnila se v nepokoj, když seznal, že lidu tam vždy více přibývá, že vždy hlučněji si počíná a konečně v jediném proudu směrem k němu pospíchá. Záhy pak zmocnil se ho i opravdový strach: pod ním ve stavení se ozval dětský pláč a zároveň hlahol několika lidských hlasů, mužských i ženských.

To dohnalo jej k útěku.

Vzletnuv do výše, chtěl zamířit zpět na louku; leč v tom zaslechl nad sebou šumot křídel. Byla to ostatní družina, vznášející se několik okamžiků jako mračno nad městysem a doprovázená zraky snad veškerého obyvatelstva javorovského tak dlouho, dokud za lesem na druhé straně městečka nezmizela.

Náš opozdilec měl se co činiti, aby svých soudruhů dostihl. Za to však dostalo se i jemu samotnému té cti, že Javorovští za ním pohlíželi, volajíce v udivení: „Hleďte, ještě jeden!“ — „Aha, opozdil se!“ — „Ano, to je ten s Koudelovy střechy!“ — a podobně.

V krátce zmizel i tento ojedinělec za lesem a teprv nyní nastaly po Javorově důmyslné hovory o tomto neobyčejném zjevu, jehož snad nebylo v obci pamětníka.

Že to tudy táhli čápi, a nikoli sibířské čejky, jak chtěl několika sousedkám namluvit kupecký mládenec, Vondráčkův Filip, jenž měl půl druhé latinské školy a rád se svou učeností vychloubal — to bylo záhy obecným přesvědčením a kupčík zůstal se svými sibířskými čejkami na holičkách.

Ano i posměchu se mu dostalo od sousedek, že prý by je rád obalamutil, aby tak zakryl vlastní svou nezkušenost a nevědomost.

„Můj ty bože, čápa neznat! A to jste učený člověk?“ spráskla nad ním ruce sklenářka Bártová.

„Učený ne, ale pálený,“ ujala se slova jiná sousedka; „a kdo je tak hloupý, aby si dal straky na vrbě malovat, tomu je mladý panáček rád namaluje.“

„Ostatně,“ vece třetí zamyšleně, „ráda bych se domakala, co asi toto zjevení-se tolika čápů znamená. Neboť že to není jen tak zhola pro nic za nic, na to bych chtěla duši vsadit.“

„Inu, co by na mně bylo,“ tvrdila sklenářka, „já bych soudila, že to nemůže nic jiného znamenat než velikou úrodu dětí.“

„A sice takovou, že budou rodit i osmdesátileté panny,“ ozval se z pozadí zlomyslný hlas Vondráčkovic Filipa, jenž po těchto slovech rychle se ztratil hlouběji do krámu.

Ve shromáždění sousedek nastalo na delší dobu hrobové ticho po této bohaprázdné poznámce. Za to však bylo tím hlučněji, jakmile sousedky ze svého ustrnutí se zpamatovaly. Nesnadno vypočísti všecky přezdívky, které se tu sesypaly na vynálezce sibířských čejk, a co nejhoršího: na konec všecky matrony, jak tu byly, svatosvatě se zařekly, že z kupeckého krámu starého Vondráčka nebudou ani za hotové ani na dluh kupovat, pokud zlolajný a do základů duše

latinskými školami pokažený jeho syn odtamtud nebude odstraněn.

Na tom se uradivše již se chtěly rozejít; ale příchod osoby, všem známé a všem stejně milé, udržel je na dál v hromadě.

Blížilať se k nim vůbec ctěná a také cti hodná paní Kateřina Říhová, pro vdané občanky Javorova i blízkého okolí velice důležitá osobnost.

Veškerému přírůstku obyvatelstva, jak jej křestní matrika javorovská od třiciti let vykazovala, všem těm synkům a dcerám, a na mnoze i jejich potomstvu pomáhala důkladná ta žena vstoupiti do slzavého údolí pozemského, a proto nedivno, že matky před Vondráčkovým krámem shromážděné se zvláštní vlídností ji vítaly.

„Odkud pak, milá paní kmotřinko-babičko?“ zarepetila sklenářka, tisknouc srdečně pravici Říhové.

„Ah, přicházím od Koudelů,“ odvětila tato s povzdechem.

„Aj aj, od Koudelů?“ zaznělo zvědavě kolkolem a těsněji obstoupily ženské paní bábu, aby jim neušlo ani slova z novin, jaké Říhová nesla ze stavení, na němž před nedávnem čáp byl pozorován.

„Nepravila jsem to, že znamenají čápi úrodu dětí?“ zvolala Bártová a vítězně rozhlídla se kolkolem. „Důkaz toho hnedlinko uslyšíme, není-li pravda, paní kmotřinko-babičko?“

„Ba věru že uslyšíte,“ odtušila Říhová s novým povzdechem a rozvážně kývajíc hlavou. „Říká se arciť, že děti jsou požehnáním božím, ale není také zbytečným přísloví, že všeho moc škodí — nu, a hleďte, narodí-li se, jako Koudelovům, t ř i n á c t ý —“

„Pro umučenou hodinku!“ zděsila se sklenářka a sepjala ruce pod samou bradou. „To už je víc, než se sluší a patří. Já jich měla jen osm, ale vím, jaké to jsou starosti —“

„Což, o starosti by ani tak nebylo,“ převzala jí Říhová slovo, „ale já vím ze zkušenosti, že na třinácté dítě nikdy v životě nic dobrého nečeká: buďto v nejkrásnějším věku umře, jako se to přihodilo Tomanovic Fanince, která byla také třináctou, anebo se zvrhne, jak to vidíte na Lejkovi, z kterého se stal kořala. Chraniž bůh, abych někomu přála něčeho zlého, ale věřte mi, sousedky, že Koudelův třináctý nebude mít také život růžemi vystlaný. To už je tak osud, a dělej co dělej — člověk se mu nevyhne.“

„Ubohá matka!“ zaštkala Bártová a cípem pruhované zástěry si vymnula z oka slzu.

„Tak hodná, nábožná a spořádaná hospodyně!“ chválila ji druhá, a: „Narodí se ubožce třináctý!“ dodala třetí za všeobecné soustrasti.

„A je-li pak to novorozeně také k světu podobno?“ vyzvídala útlocitná sklenářka.

„Abych nelhala, docela v pořádku chlapec není,“ odvětila Říhová tajemně. „To jest, vlastně bych o tom měla pomlčet; ale slíbíte-li mně, sousedky, mlčení —“

„Ani nedutnem,“ zaříkaly se všecky, přetlapujíce netrpělivostí, že ty noviny z paní báby tak zvolna vylézají.

„Tedy poslouchejte!“ jala se tato vykládati. „Celkem by děcko ještě ušlo, až na to, že je jako pírko slabounké a že má nepřirozeně velikou hlavu, asi tak jako —“

„Báň na věži našeho kostela, že?“ vskočila paní bábě do řeči sklenářka.

„Ale, kmotřičko!“ pokárala ji Říhová. „Vy, sama matka, a tak se pánu bohu do očí rouháte? Což nemáte kusa citu pro neštěstí svého bližního?“

„O mám, moc citu mám!“ zvolala pokáraná skoro plačky a vymnula si slzu z druhého oka, že jí až zčervenalo. „A také myslím, že to není tak veliký hřích, pakli se člověk drobátko přeřekne a — a zmotá si v myšlenkách báň s korcem.“

„Ani tak daleko se nemáte spouštět,“ poučovala ji paní bába. „Dost na tom, že má děcko hlavu jako mírku.“

„Ba věru, že to neslýchaná věc!“ přizvukovalo ostatní posluchačstvo, a mladá Rokytová, nedávno provdaná za mistra obuvníka, dodala prostosrdečně: „Nedej pánbůh, aby ta čapí úroda dětí byla šmahem tak hlavatá!“

„I nemějte předčasných starostí, drahoušku!“ těšila Říhová mladou paní mistrovou a na důkaz své přízně poteskala ji na buclaté tváři. „Od jedničky do třinácky je cesta dlouhá, a vy — no, vy se teprva na ni chystáte. — Avšak odpusťte, sousedky!“ upamatovala se najednou moudrá ta žena. „Ráda bych s vámi ještě postála, ale to víte: našinec aby byl stále jako na koni. U důchodňovic na mne už čekají jako na boží smilování. Mějte se tedy dobře, nebe vás opatruj, při zdraví zachovej a všech třináctých uvaruj!“

Po těch slovech paní bába odkvapila a kmotry klepny, jako když do vrabců střelí, rozprchly se na všecky strany, zvěstujíce na potkání strašnou novinu o Koudelovic „třináctém“.

Záhy nebylo v Javorově živé duše, aby o té osudné události nemluvila, a hlavně citlivá sklenářka Bártová věděla a sdílela o novorozenci tak zajímavé věci, že bylo skutečně milo ji poslechnout. Uskrovnila se tak, že „třináctému“ odpustila hlavu jako báň, ba i jako korec — spokojilať se velikostí pouhého věrtele — za to však vytáhla nešťastníkovi tělo na celý sáh délky, přidělala mu k nohoum koňská kopyta s příslušnými podkůvkami a na čelo mu přičarovala maloulinké růžky, což vše bylo tak hrozně zázračné, že to starou Mrštíkovou hnulo, aby o uzdravení a napravení toho nešťastného stvoření se pokusila.

A ona, Mrštíková, se na něco podobného už mohla odvážit!

Umělať úbytě zažehnávat, souchotiny měřit, z dlaně i z karet do budoucnosti prorokovat; znala masť proti psotníku a koření proti nešťastné lásce; zaříkala polámaninu a vykuřovala ze stavení neštovice; dovedla z člověka vymodlit uhranutí a z hovězího dobytka nadmutí — slovem: co svět světem stojí, nebylo choroby, na kterou by stará Mrštíková nevěděla léku. Nepochodil nikdo špatně, kdo se k ní na radu uchýlil: nanejvýš že to zaplatil smrtí. No, a to se nestávalo leda v případech, kde nebylo už opravdu žádné pomoci a kde by na nemoc nebyl vyzrál ani krajský fysikus z Hradce, ačkoli měl asi pětadvacet škol, kdežto Mrštíková vyrostla jako ta bříza v lese beze všeho kantorování. Ostatně známo, že proti smrti neroste koření, a souzeno-li člověku, aby se odstěhoval na věčnost, pak zajisté to odbyl laciněji za pomoci Mrštíkové, která mu pomohla do nebeského království třeba za pecen chleba, kdežto hradecký fysikus to jinak neučinil nežli za hromadu peněz.

Tato stařena tedy — známá na dvě hodiny cesty kolem Javorova co „kořenářka“ — pohnula se lítostí nad osudem Koudelovic třináctého, a hned druhého dne časně z rána vypravila se o své újmě, aby na ubohém děcku své umění osvědčila.

Nepochybovalať ani dost málo, že novorozený klučina — aspoň jak byl od Bártové vypodobněn — samotným ďáblem je posedlý, a proto chtěla hrdinsky se o to pokusit, aby pekelného darebu z mladinkého občánka zažehnala, což prý se nejlépe daříva při slunce východu.

Ale že to byl případ nad míru vážný a povážlivý, neosmělila se při svém vysokém stáří samojediná na pekelníka, nýbrž přibrala si na pomoc svíčkovou bábu a kostelníkovu ženu.

Starý Koudela pohlížel na to jako s patra, když se mu velebná ta trojice nepovolaně do stavení přibelhala: v popředí kořenářka s režným pytlíkem koření, za ní kostelnice, nesouc kropenku se svěcenou vodou a kropáč, v pozadí pak svíčková s hromničkou v jedné a s kadidelnicí v druhé ruce. Na štěstí byl hospodář právě zaměstnán na dvoře; proto ještě v čas mohl zakročiti a vymítačkám ďábla vstup do svého obydlí zameziti.

„Ký rarach vás sem zanesl hned po ránu?“ zasmál se zlostně, seznav účel, za jakým ty tři zbožné duše k němu, či vlastně k jeho nejmladšímu přicházely, a bez dlouhých rozpaků jim ukázal cestu, kudy mají nejblíž domů.

„Sousede Koudelo!“ zahrozila naň kořenářka režným pytlíkem a vyhublá její tvář oděla se výrazem zlověstné prorokyně. „Neodmítejte pomoc mou a pomněte, že máte třináctého —“

„A kdybych měl třeba čtrnáctého,“ rozhorlil se Koudela, „do toho vám pranic není. A teď se mi už kliďte, sice na vás poštvu Ořecha!“

„Tedy s pánembohem!“ loučila se Mrštíková a povýšeným hlasem dodala: „Psem nás tedy odtud štvete? — dobrá! Zlým za dobré se odměňujete? — buďsi! Avšak pamatujte na to, sousede Koudelo! Až se dožijete útrap a nehod se svým třináctým, pak vězte, že vina padá jedině na vás a na nikoho jiného! Má vůle byla dobrá, učinila bych to třeba za pouhé „zaplať pánbůh“, ale —“

„Ale teď mám těch žvastů po krk dost!“ zakřikl řečnici Koudela a zahvizdnul na Ořecha, huňatého strážce domu, který skokem byl u něho, cene bílé zuby na kořenářku a její asistenci. Jako o překot hnaly se ženy ze dvora a teprv asi na sto kroků od stavení zmírnily svůj chvat, sotva už popadajíce dechu. Leknutím ani nepozorovala svíčková, že ztratila hromnici a vytrousila všecko uhlí z kadidelnice, kostelnice pak, že má kropenku prázdnou.

„Bezbožníku!“ ulevila si konečně kořenářka a obrátivši se hrozebně zaklátila svým kořením nad hlavou. A: „Bezbožníku!“ opakovaly za ní průvodkyně nešťastné výpravy. Po té všecky tři se braly dolů do Javorova, kde na ně již čekala na náměstí společnost zasvěcených sousedek, zvědavých, kterak dopadlo zažehnání „třináctého“. Jako roj včel sesypaly se kolem příchozích, a na sta různých otázek kladeno jim současně k zodpovídání. . . .

(Pokračování.)

Běla.

Od *Antala Staška.*

(Dokončení.)

Na dvoře krč stojí v koutě,
sekera v něm zaražena;
vytáhl ji, pádem letí
do jizby, kde jeho žena.
Za ním jako hyen stádo
pivem spití kamarádi;
výskají a křičí, vřeští,
baví je to, a jsou rádi.

Otevírá dvéře chvatem,
natahuje zbraň svou k ráně —
ale ruka klesá dolů,
jak by stihl ji blesk Páně.
U kolébky na podlaze
lepá Běla leží mrtva,
v samé smrti ještě krásná,
jako lásky klidná žertva.
Černé vlasy rozpuštěné
v kotoučích se po ní vijí,
a jsou jako temná chmura,
před cizím ji zrakem kryjí.
Klid a mír jest v její tváři,
ale žalný, ale bolný,
jako uzavřená touha,
již jest zamezen let volný.
Na ústech jí zkameněla
jakás závěť pronešená;
ale závěť sama tajná,
temnou rouškou pozastřená.

Jako socha zůstal Józa
oněmél tu z nenadání;
za ním jeho soudruhové
jako náhlý hrom když raní.
Prostřelo se ticho v jizbě,
jenom muška bzučí v letu,
ostatní jest jako v hrobě,
svadlých citů, svadlých květů.

Roztál kámen na Józovi,
třese se a chvěje v oudech;
na zem padl ku mrtvole,
pláč se řine v žhavých proudech:

„Vstaň, ach vstaň, má dobrá Bělo,
pověz jim, že lež to pouhá,
vstaň, ach vstaň, má dobrá Bělo,
jazyk zlý se tobě rouhá.
Vstaň, ach vstaň, má dobrá Bělo,
nebudu již nikdy píti,
ba ni lásku tvoji nikdy
nebudu chtít více míti.
Vstaň, ach vstaň, má dobrá Bělo,
otevři svá ústa z růží;
jenom jedno, jedno slovo,
pověz mile svému muži.“

Ale opět ticho v jizbě,
jenom muška bzučí v letu;
ostatní jest jako v hrobě
zvadlých citů, zvadlých květů.

VI.

Na vrchu sosna samotná,
ponurým okem v svět se dívá,
vánek jí šeptá smutnou báj,
v kadeřích její zvěst svou skrývá;
a nad ní nebes jarních snivý den
kolébá zem, svou dceru, v klidný sen.
Daleko v šířku prostřen kraj,
pahorky jej a doly plní,
kolkolem moře z osení
čeří se, smaragdově vlní,
a mezi ním zde onde pestrý les
zpěvavých ptáčků skrývá bujný ples.

Utek sem Józa z města ven,
bloudí a pokoj hledá duši,
peklo má v ňadrech zamčeno,
a to jej štve a pálí, buší,
pění se, kypí, bouří, šlehá, vře —
on ale rmoutí se a mukou mře.
Unaven sedá pod sosnou,
kolem níž prostřen pažit květný;
mateří douška vůní dechne,
ssaje z ní včelka, medák letný,
motýl se houpá, těká tam i sem,
cvrčkův a ptáčkův slyšet z dáli tem.
Neslyší to vše, nevidí,
na znak si leh, se v nebe dívá;
obláčky na něm snují se,
slunko je světlem přioďívá,
v lazuru plují tiše dál a dál,
pudí je v dálné kraje touhy žal.

Na ně teď upřel Józa zrak,
do nich svou mysl, duši noří,
jako by z lůna, nitra jich
ždál svojí spásy jitřní zoři;
zapomněl na vše, hledí v jejich let,
neznámý na mysli mu tane svět.
Zlaté tam zámky, domy měst,
stříbrné sady, stromy vidí,
tu zase vojska temný řad,
bujaré oře, na nich lidi;
zakletý svět se hýbe, pluje dál,
v nádherném hávu v jeho čele král.

Náhle však nebe mění se,
padají lidé, vojska řady,
splývá vše v temné kotouče,
boří se v chmury zlaté hrady,
a samo slunko kryje světlo své,
všechno se kácí, v neladu se rve.
V kratičkém mžiku z nebe poušť,
po níž se honí šelmy dravé,
rvou se a drápy vztahují,
spínají spurně tlamy žravé;
jako by shltit chtěly celou zem,
valí se, skáče, dere se jich tem.

Najednou vichr zařičel,
smetl je jedním hvizdem v sebe;
jediný obr z nich jest teď,
kryjící černým tělem nebe;
k západu pouze blankytu jest pruh,
světlého obláčku v něm světlý ruch.
Obláček ten jak zlatý hrad
uprostřed v lazurovém moři;
lepá v něm děva v zajetí
nyje a teskní v smutném hoři;
strážcem jí divý, černý obr dán,
a ten jí hrozí, děsí se všech stran.

Co se to děje s Józou teď?
Slzí tok s očí se mu řine;
se štítu zámku zlatého
Běla mu v zlaté říze kyne;
líbezně ret se její směje naň,
v sluneční záři skví se hradu báň.
„Bělo má, Bělo, ke mně pojď —"
vstávaje volá v nebes kruhy;
„Bělo má, Bělo, ke mně pojď —"
ozývá hlas se za ním druhý.
Pazvuk snad ozvěnu mu takou lhal?
Nikoli; v druhé straně Vilém stál.

Přicválal s ním sem bujný oř,
opodál jenž se pase travou;
pán ale leh byl v sosny stín
ochladit mysl, duši žhavou,
nose v svých ňadrech celých pekel žár,
myšlenek, citův děsný spor a svár.
V oblaka nezřel, v sebe jen,
ve svého nitra peklo divé,
uprostřed něhož nalezl
půvabný obraz Běly snivé;
kyne mu, něžný upírá naň zrak,
a kolem ní se chmuří pekel mrak.
„Bělo má, Bělo, v náruč mou —"
vstávaje volá samu sobě:
nevěda jeden o druhém
zvolali stejně v téže době.
Uzřeli se, a poznali ihned —
plamenem bouřným vyšlehl jich hled.

„Tys zabil Bělu, ženu svou,
bídníku, tebou smrť jí dána;
odplatu vezmi za svůj čin —"
prostorou rozlehla se rána.
Vykřiknuv Józa mrtev k zemi kles —
po vrších zvuk se táh, a skryl se v les.

V tom ale děsnou ozvěnou
ohniví bleskli v chmurách draci,
chrlice vichr, hrom i déšť;
na zem se Vilém, sosna kácí,
soupeře broti Józy černá krev —
nad nimi duní bouře běsný řev.

Oř ale v divém cválání
spíná se, řehce, dolů běží,
v křemeny tluče kopytem,
dobývá jiskry, hřívu ježí.
Komu as nese smutnou zvěsť,
jeho že pán již mrtev jest?

VII.

Hnal se čas k předu, divý ten komoň,
hrůzou jenž puzen, běsivě běží,
a kudy pádí tryskem a letem,
dupe a šlape, v prachu vše leží.
Na něj sám bůh si usedl v mraku,
mrská jej bičem, štva jej a honě;
děsno a smrt jest, proudové krve,
kudy se žene kopyto koně.
A kudy stoupá, a kam se vrhá,
krutý ten démon rozsívá lidi,
jako by símě strastného kvítí,
jež, jak jen vzpučí, zase již klidí.
Každému dává almužnu dárkem;
v oblohu srdce hvězdičku lásky,
mraky však též, jež často ji kryjí,
jsouce jak nebes závistné vrásky.

Sdupán již mnohý kvíteček ladný,
jejž byly pestré vydechly nivy,
sdupán, an právě v úsměvu snivém
očkem svým hleděl na nebes divy.
Zahynul hladem mnohý již vrabčík,
hvězdice mnohá s oblohy spadla,
jež mezi sester bujarým rejem
jak panna růže uschla i svadla.
Mnohý se spříznil s osudu tíží,
čakanu když byl život svůj svěřil —
a tak čas spěchal, stavěl a boural,
života všeho proměnu měřil.
S mnohého srdce lásku byl setřel,
s obrazu mdlého barvu jak vodní;
v paměť psal lidskou krvavým pérem,
pokryl ji novým břemenem zbrodní.
V srdce ryl city, myšlenky v ňadra,
jež jako vrásky na lidské duši,
stírají pel a svěžesti půvab,
poklid a mladost na věky ruší.
Přišel lid jiný, jako to listí,
každou jež pučí na stromech vesnou,
jsouc vezdy stejné, slabé a vetché,
chvějíc se strachy před smrtí děsnou.

Skácenou sosnu změnili na kříž:
na vrchu stojí drahná již leta,
ze země zhůru k nebi se vzpíná,
rameny hledí v dvé konců světa,
jako by celou dalekou zemi
obejmout chtěl a v náruči míti;
a přece zaklet na jedno místo
bez konce touhu v nitru jen cítí,
bez konce touhu v útrobách svojich,
obrovskou vůli, věčné se chvění —
obraz to lidských citů a mysli,
jichž lety slabost v nicotu mění.

Přišla zas vesna, bujará dívka;
zpívá a tančí po zemi šíré,
plesá a bují vířivým skokem,
přikrývá květem i hroby siré.
Přikryla květem i hrob ten starý,
pod křížem, kde tam mnoho již roků
na jednom lůžku, pod jedním rovem,
pokojně, smírně spalo dvé soků.
Mateří douška zase tam roste,
ssaje med včelka, čmelák si bzučí,
pestrý se houpá motýl jak dívka,
cvrčkův a ptáčkův tem v dálí zvučí.
V tesku se kloní k západu slunce,
na vršku kříže pěnkava sedí;
umdlena zpěvem, umdlena láskou,
tichounce v západ jasoně hledí.

Na zemi ale, porostlé travou,
modlí se klečíc skroušeně děva,
objímá kříž a hlavu naň klade,
slzami kropí podnoží dřeva.
Bělounký květ, jenž k stromu se vine,
na černém kříži, postať jest tichá;
modlitba, kterou šepotem roní,
vůní jest, kterou ku nebi dýchá.
Modlitba klidna, ale tak mocna,
oheň jak lásky, smrti jak tíže,
a kdyby peklům dala ji v oběť,
pokoří ďábly, samo jich kníže,
slzou svou žáry plamenův shasí,
odbojné plémě s bohem zas smíří,
odejme věčnou kletbu a zlobu,
která v jich ňadrech mutí se, víří.
Ona ji ale ku nebi sílá;
nebe však zná jen právo — ne city,
despoty rozum tichý a krutý,
v kamenné desky zákon jen rytý.

Vojáci kolem po cestě táhnou,
bez zbraně mnozí, strhaní, suší,
opilí vesměs, zpívají, hlučí,
povyk jich dívku z modlitby ruší.

„Ivan můj též snad z vojny se vrací,
bože můj, bože, ty jsi mne slyšel.
Lidičky dobří, kde jest můj Ivan?
Společně s vámi na vojnu vyšel."

„Ivana nech a pojď raděj s námi,
s námi se budeš dobře vždy míti;
všeho ti dáme, veselí, rozkoš,
slunce ať nebo měsíček svítí.
Utíkat sice musíme trochu,
byli jsme biti za zeměpána —
čert ale vezmi několik hnátů,
v šachtách nám bude odměna dána.
Pojď, holka, pokud slouží ti krása,
a pokud nás též neskolí rána;
ty ani my tu nebudem věčně —
čert vezmi život za zeměpána."

„Nechte mne, nechte, povězte bídné,
zda kdo z vás o mém Ivanu slyšel —
lidičky dobří, kde jest můj Ivan?
Společně s vámi na vojnu vyšel."

„Kule ho smetla za zeměpána —
nermuť se, hochů na světě dosti;
potěš se s námi, všeho ti dáme,
blázen kdo, dokud žije, se postí."

Zpívají, vřeští, smějí se, ječí,
a kudy jdou, prach zhůru se nese —
utíká od nich ku kříži dívka,
bolem a strachem chvěje se, třese.

Hučíce zašli v blízké již bory,
ozvěnu jenom slyšet jich zpěvu,
zašlo i slunko za dálné hory,
nevidí nikdo plačící děvu. —

Můj pan chef.

Obrázek ze života českého redaktora. Napsal *Jos. V. Sládek.*

Učiní-li moudrá prozřetelnost na svých nevyzpytatelných cestách „faux pas“ čili zavrávorá-li do příkopu, provede tento krkolomný prostocvik s opravdovostí až zdrcující. Někdo si to pak odstůně.

Při vší dvornosti k dámám nemůže se pak vzdělaný člověk, takto navštívený, ubránit přestupku etikety a nebo aspoň jakéhosi mrazivého nádechu skepticismu v základních pravdách společenských a z těch zejmena v zásadě, že člověk, s čím zachází, tím schází. Skeptik takový je ztracen: prozřetelnost nestrpí odporu.

Pan Boleslav Stísněný byl takovým skeptikem a následky se dostavily v zápětí, ačkoliv utekl do Ameriky. Ale oko prozřetelnosti jej i zde vypátralo a učinilo jej vydavatelem českých novin. Doma by se mu bylo něco takového jistě nepřihodilo. Pro počestného ševce je i doma ještě místa dost a když už se dostal do Ameriky, proč se nechytil řemesla všech podobných mu ženiálních přistěhovalců a nepořídil si hospodu? Ale nikoliv, kvas nespokojenosti jitřil v něm před mořem i za mořem, až dohnal jej do těchto smutných konců. Že pak ani zde ještě neustal ve své vzpouře, bylo by mu málem zlomilo vaz a mně také, proto že jsem byl jeho redaktorem.

Vypsání tohoto nestejného boje jest předmětem těchto řádek.

„What is Providence to me, or ever was? Co jest a co bylo mi kdy po prozřetelnosti. Proč nenechá mne na pokoji také ona? I don't care. I never did. Did I, Sir? Mně po ní nic není, já jí nikdy nic neudělal. Udělal jsem?“ rozumoval můj na dobro ztracený pan chef, kořeně své reptání anglickými frásemi, aby osvědčil převahu svých chefovských vloh nade mnou ještě jako pažit zeleným, mladým zajícem.

„No, Sir. Neudělal jste. Not a bit of the like, ani vám nenapadlo; věru, že jste jí ani vlásku neskřivil,“ odpověděl jsem já chlácholivě, jsa o pravdivosti slov svých hluboce přesvědčen. Jen že drží ona za pačesy nás, domýšlel jsem si později, spozorovav, že se můj pan chef pouští do metafysického rozjímání pravidelně po uplynutí prvního čtrnáctidenního kvartálu, když ještě ani ruka předplatitelská o naši tiskárnu nezavadila.

„Což jsem medle zavinil,“ sténával pak můj pan chef v této době hořké tísně a potom opřel oba lokty o kolena a hlavu o dlaně a prst po prstu vpadal mu do hluboce vpadlých tváří. V okamžicích takých věděl jsem, že je hodně zle i spočinuv zrakem mimovolně na tomto nevýslovně skličujícím obrazu pronásledované nevinnosti, snažil jsem se na té hlavě vyzpytovati historii jeho života, pokud zůstala napsána stopami vypadlých vlasů, jež s sebou urvala, a potom vjel jsem rukou do vlasů svých a zkoušel, zdali jsou ještě pevny: vždyť můj pan chef byl mou prozřetelností a já byl jeho redaktorem a také jsem mu nic neudělal. Potom nastalo obyčejně velebné ticho; poslední prst svezl se již do prohlubně tváří chefových a já naplněn povinnou úctou k jeho mlčení, probíral jsem noviny a studoval jako v tajemné předtuše se zvláštní zálibou lokálky o manželkách, které byvše navzdor své až mučednické věrnosti lehkovážností mužovou vypuzeny od domácího krbu, vydaly se na výskumnou cestu do Kalifornie, o majitelích závodů, kteří se šli z trudnomyslnosti podívat do věčně kvetoucího Mexika a zapomněli na den splátky prošlých směnek, o jednom věrném takového majitele podřízenci, jehož vytáhli potom z vod missisippských a navrátili bohužel ještě za živa vzdálené jeho rodině atd.

Z tohoto dumání vytrhla nás vzpomínka na oběd a někdy listonoš, v každém případu nezbytný to základ uskutečnění našich vzpomínek. Mythická tato osobnost v šedivém obleku naplňovala celou naši fantasii, pokud v ní dopřávala místa celá legie účtů, a v ohledu tom pochybuji, že by se tam byla vtěsnala sebe menší myšlenková nepatrnost, tím méně pak zcela prosaický šedivý listonoš, kdyby se byl pan chef ve své předzvídavosti záhy nepostaral o to, aby byl každý účet negativním a nebyl si přidoufal do každého z nich jeden předplatní positiv. A poněvadž bylo lze takových očekávati jen od jemnomyslnějších příznivců venkovských — městští přátelé literatury domýšleli se, že nás víc než s dostatek poctívají svou známostí — byl nám listonoš bytostí, s kterou vstoupaly a klesaly všechny naše naděje a tužby. Jeho krok, jejž poznávali jsme již po zvuku a rytmu z daleka, byl nám přislíbením vyvolenému lidu požehnaného Chanaan, jeho hlas hudbou, zaznívající, jak nás Addison poučuje, na ostrovech vyvolenců. Náš šedivý listonoš byl jedinou modlou, která se vkradla v naše svobodou republikánskou oddychující prsa. Klaněli jsme se mu již z daleka na ulici, skoumali jsme každý pohyb jeho tváře jako Augurové utroby oběti. On nebyl sice obětí ten šedivý listonoš, ale tvář měl jako ovce tak nepohnutou, tak necitnou, ale můj pan chef byl přece celý šťasten, když jej vyšed z domu potkal a vyčetl vždycky nějakou naději v jeho tváři, neb jen posuňku. Za takých výminečně mnohoslibných dnů nehnuli jsme se z písárny a když naše modla náhodou přece otevřela dvéře, počítal můj pan chef ještě na rychlo na knoflících, nese-li či nenese. A když se vážně vzdálil, vzal list do ruky napřed můj pan chef, zvážil jej, podal jej mně, abych taktéž učinil, skoumán rukopis adressy, napolo setřená poštovní pečeť místa, odkud k nám list zablondil, prohlížena obálka proti světlu a když konečně všecky tyto nutné přípravní práce odbyty, nastalo ticho hrobové, přerušené jen šramotem rozřezávaného papíru. Tuto práci vyhradil si můj principál hned při mém angažování pod ztrátou služby co výlučný atribut chefovské moci. V slavnostní té chvíli nemohl jsem jinak než odvrátiti tvář jednak při tupé beznadějnosti anebo ze sobeckého pudu, jenž mi velel nezraňovat své útlé srdce pohledem na ubohou sklamanou tvář chefovskou. Několik okamžiků naslouchání potom obyčejně dostačovalo; věděl jsem, na čem jsem: buď zachrastil křečovitě zmačkaný chumáč papíru ostře o podlahu a to mi bylo Perunem anebo ozvalo se táhlé blahověstné: „áh“ a já věděl, že půjdem k večeři a zavřel jsem instinktivně svůj stolek maje se k odchodu. Pan chef vyňal pak dolárek opatrně palcem a ukazováčkem jako zeleného motýlka, jemuž se bojí setřít pel, mlaskl si a mrsknuv po něm ještě jednou okem, není-li falešný, uložil jej zvolna do tobolky. „Oni bývají mršky ti páni předplatitelé,“ říkával můj pan chef vyjasněn, „ale tenhle je hodný muž a budeme hledět se mu odměnit. Píše sice také něco, ale list přečtem si zejtra. Kéž nám pán bůh také zejtra vzbudil podobného poctivce!“

Ze zbožného tohoto povzdechu poznává laskavý čtenář, že jsem křivdil svému chefovi, posuzuje jej na začátku, jako

by trpkost proti prozřetelnosti byla opanovala celou jeho duši. Lituji toho a opravuji se v ten smysl, že býval můj pan chef také někdy velice měkký. Jeden předplatitel roztavil mocnou ledovou kůru, která se mu zvenáhla nasadila kolem srdce a když jsme potom společně pana předplatitele v podobě ustřicové polívky pojídali, zvolivše si právě tuto metamorfosu, poněvadž k ní dáván plný talíř sucharů zdarma, rozplýval se můj pan chef v radostném rozechvění a v takých okamžicích zdálo se mi, že i svou obvyklou důstojnost vůči mně odkládá. Potom odestřel se na polo tajemný závoj, který skrýval minulost mého principála před zraky mými, a já nahlednuv pod něj, uznal jsem jeho obyčejný skepticismus za oprávněný.

„Vidíš," pravil můj pan chef — neboť jsme si jednou v návalu nadšené rozkochanosti při ustřicové polívce začali tykat — „nediv se, že bývám časem divokým. Byl jsem od jakživa osudem stíhán a co mne pobuřuje, jest, že se to dělo vždy a všude proti mé vůli. Předně ať rozumný člověk pochopí, proč se narodil zrovna v okolí Turnova, zrovna tam, odkud rozesílají granáty a jiné drahokamy do celého šírého světa. Tím byla také má budoucnost spečetěna a vidíš tedy, že bylo již mé narození pro mne nad míru důležitou a osudnou událostí. Dostav se do Ameriky byl jsem na nejlepší cestě dostat se co turnovský skvost k ručce spanilé kreolky v Louisianě a býti majitelem asi sta otroků, které její pan otec v bázni a kázni boží pěstoval. V tom přijde ta zpropadená válka, černoši dostanou vítr a já i kreolka i pan otec rozplujem se s nadmutými jimi plachtami, on a ona na ostrovy antillské a já na severozápad do Alašky. Tam byl jsem jakýsi čas misionářem mezi Indiany s tím svatým úmyslem, získat je nejen učení Kristovu, ale rozsévat mezi nimi i slovanské vědomí. V tom si sekretář Seward něco vzpomene a koupí on tu Alašku od Rusů za 7 milionů dollarů kalifornického zlata a mé naděje se rozplynuly v okamžiku, jako jednou za sto let ty ledovité pláně alašské. Rusové pochodili sice dobře, ale prodali s Alaškou také mne a připravili mne o víru v budoucnost Slovanstva. Jsem od té doby rozhodným nepřítelem Moskalie. Z Alašky plul jsem do Mexika a tam dal jsem se vřadit do pojezdné stráže u Rio Grande, kde se dílem ještě zbylé z odštěpenské války potulné sbory, nebo podobné jim mexické z války císařské živily jak mohly. Úkolem sboru našeho bylo loupežné ty tlupy potírat, při čemž jsme se ovšem živili také jak jsme mohli. Byv jednou z rána probuzen neobyčejným hlukem, vyskočil jsem a spatřil sbor náš obklopen oddělením amerikánské jízdy a několik ze svých soudruhů houpajících se na tolikerých, na neštěstí větších než oni mosquitových stromech. Znamenav na první pohled, že jsem se při svém sboru zmýlil ve firmě a vida, že také mne neobdařila příroda úplnou výší mosquitového stromu nade mnou, uhnul jsem do křoví a dostal se pak po mnohých nesnázích přes indianské territorium do Missouri. V St. Louis jsem se oženil a od té doby zdálo se mi skutečně po dlouhý čas, že mne zlý můj osud přestal stíhat. Za to povzdychává si někdy má žena, že byla šťastna, dokud se nevdala. Snad že se to svezlo se mne na hlavu její, snad že jsem otupěl a necítil, jak mi to ještě sedí v týlu, což se také po nějakém čase pravdou objevilo. Měli jsme toho oba dost a kdyby má žena nebyla trpělivou, pracovitou, kdyby k povzdechu svému nedodávala přece jen vždy, že i vědouc, jaké časy jí nastávají, byla by si mne přece vzala, nebyl bych to vydržel a byl bych šel o dům dál, ale oddanost její mi v tom bránila a probudila mne z mé otrlosti. K vůli ní hnal jsem se z podniku do podniku, ale ve všem scházela mi stálost a každým krokem zabředl jsem hlouběj. Jedině žena má držela se stále jednoho, svého šití, ať podnikal jsem cokoliv a to nás vždy ještě zachovalo. Posléze pustil jsem se do novinářství a jak to jde, vidíš sám."

Po čtyrměsíčném redaktorování přesvědčil jsem se, že to jde skutečně až zoufale špatně. Všechny pokusy vzbudit v našich příznivcích literatury jiskru milosrdenství, byly marny. Uspořádali jsme v St. Louis ples, jehož čistý výtěžek měl být určen ku podpoře našeho listu. Snad jest již hostinský toho času milosrdnější a odpustí mému chefovi schodek, jehož vymáháním mu tak dlouho život strpčoval. Vymohli jsme si železniční lístek do X . . . . . a svolali tam shromáždění. Lidí sešlo se na sta, já mluvil k nim nejvlastenečtější řeč, shromáždění bylo nadšené, provolávalo slávu statečnému řečníkovi i jeho panu chefovi a konec byl, že jsme se všichni dohromady opili.

Vyhlídky mého chefa stávaly se ode dne ke dni zasmušilejšími, vlasy mu vůčihledě řídly a na tváři jeho objevil se již úsměv tak málokdy, jako v tiskárně předplatitel a bůh ví, že jsme ústřicovou polívku již dávno neviděli. Mně stávalo se nevolno. Mračivý chef, vždyť to víte, je pro člověka útlomyslného více než můra. Konečně přišel můj pan chef jednoho dne z rána do tiskárny; s vážností hrobovou, ale také s sebevědomím, jakého jsem u něho nebyl ještě nikdy spozoroval. Bouchnuv dveřmi, odhodil klobouk na sazečský stojan, až se vykřičníky do všech přihrádek rozlétly a na můj stolek padlo zrovna do prostředku archu bílého papíru znamení otázky, chladné, těžké, olověné.

„Tak, teď jsme spolu hotovi!" pravil můj pan chef posupně.

„Dobrá!" dím klidně já.

„Ode dneška se neznáme."

Já na to něco, že mi zrovna cent od srdce odpadá. Po těch slovech se pan chef zamlčel. Napnutí dostoupilo povážlivého stupně a já uznal za prospěšno, rovnat své rukopisy. Ale můj pan chef opřel o koleno napřed loket jeden, potom druhý, potom sklonil hlavu do dlaní a do vpadlých tváří ukládaly se teprvé ukazováky. Pozoruji z těchto příprav, že nebude pan Boleslav Stísněný — a něčím jiným od té chvíle u mne již býti nemohl — rozmýšlet neobyčejně dlouho, zapálil jsem si dýmku vonného „Missouri Flower", jejž nám byl jeden osvědčený vlastenec, důvěřuje poněkud nerozvážně v pevnost našeho listu, poslal co celoroční předplatné, a jal jsem se přemítat o své budoucnosti. Mimovolně zabloudil jsem tak do minula, abych nalezl útěchy v snesitelném konečně rozřešení podobných krisí, kde jsem konče den dnešní, nevěděl, co si počít zejtra. A tu vzpomněl jsem si, jak jsem za jednoho mrazivého rána vyjechal od zimou se tetelícího michiganského jezera a jak jsem se dostal do překypujících již jarem sadů St. Louisských.

Tenkráte bloudil jsem po nábřeží města toho a díval jsem se se srdcem dmoucím na zlatovodý, do věčného leta tekoucí Mississippi a přál si míti křídla té vodní kajky, která po těch vlnách klouzala sem a tam a dolétla již bůh ví kolikrát na ten jih dřív než ty vlny, tenkrát bloudil jsem po ulicích města toho a díval jsem se s žaludkem skormouceným na osvětlené hostince a přál jsem si míti jediných pět centů, jež se tam těm hráčům kutálely se stolů, abych tak v té noci aspoň hladov neulehl — bůh ví kde. A na jednom tom hostinci byl český nápis a já tam

vešel nevěda proč, ale s tušením, že se mi tu aspoň tak nezasteskne. A u jednoho stolu seděl před časem sestárlý muž, s řídnoucím vlasem, vpadlýma tvářema a když jsem k stolu jeho přišel, vstal a přinesl v hubených prstech sklenku piva a podával mi ji a když jsem naň obrátil udivené oči, poučoval mne, že se to nesluší odmítat „treat“ a že to vůbec není v Americe spůsobem, aby ten, k jehož stolu si někdo přisedl, příchozího nečastoval. A potom tázal se sem a tam a tvář jeho se znenáhla vyjasňovala a konečně vzal mne za ruku a tiskl ji svými pavoučími prsty a pravil jásavě: „Toť si na mne zrovna pán bůh vzpomněl; předevčírem mi utekl můj redaktor a zejtra mi uteče sazeč, nedám-li mu práci. Dnes jsem jej ještě jakž takž udržel několika rukopisy své ženy — jsou to její listy, když jsme nebyli ještě svými — sazeč tomu nerozumí, je Angličan, ale do listu bych přece nerad aby to přišlo a list má za tři dny vyjít. Papír už jakž takž mám, ale rukopisy obstarat je tíž. V Čechách snad ještě, ale zde mi nenapíše nikdo ani řádky na dluh a já bych to nerad sám sobě učinil, neboť se znám. Buďte mým redaktorem. O služné se nestarejte, to mi dělá nejmenší starosti; nějak to přece půjde, jest-li si list zlepšíme.“ A potom vzal mne pod páže a hostinský „starý Jakub“ dal sám nalejt ještě jednu a pošeptal něco nastávajícímu panu chefovi, že to ostatní jeden insertek o dobrém lunchi a dobře vyleženém pivě spraví a můj pan chef byl spokojen a hostinský byl spokojen a já byl nejspokojenější duší na světě, když mne potom vedl domů a tam mne přivítala jeho žena a její stará matka, kde možná s větším ještě potěšením než on. A jaký to byl ráno shon, jak ta žena vytáhla z ukryté pod prádlem skřínky několik dolarů a pravila k muži: „Vidíš, to jsem si vyšila a schovala, abys nevěděl, pro čas největší potřeby, neboť vím, že bys to byl již dávno všechno promařil, ale když máš nyní tak hodného redaktora, tu máš.“ A pan chef změřil mne od hlavy k patě a od jednoho ramena k druhému a odešel a vrátil se celý udychtěn s rysem papíru na rameně a s novým šatem přehozeným přes ruku. A potom pravil: Převlečte se a když se tak stalo: Teď do práce, do redakce. Do redakce! Kout v sazárně, trochu tmavý kout, ale dost místa k napsání si poukázky na sto nesmrtelností a já byl spokojen s jednou a vpraviv se do vážnosti situace politické, hned po volbě Grantově za pět minut, do poměrů jižních států v kratší ještě době a přeběhnuv řadu zpráv o řádění Kuklusů, o týrání ubohých, černých lenochů prací, o jedné velmi ctihodné paní, kterak na parníku mississipském u Batton Rouge bídně za své vzala, jen proto že jela na jih, napsal jsem první úvodní článek „O vyhlídkách na letošní bavlněné žně“, vetkav doň velmi dovedně všechny shora uvedené události a příhody. Můj pan chef zářil radostí vida, jak mi má nesmrtelnost roste pod rukou a potom hral si se stolku proužek po proužku, řka, že to musí vysázet sám, aby přec tu změnu v listě bylo hned vidět, ale na první místo že musí přijít insert starého Jakuba. A starý Jakub okazoval po třech dnech s pýchou všem svým hostům nové číslo, napřed sebe, potom bavlnu, potom povídku z indiánských lesů, potom nejnovější zprávy z Čech, jakož bylo popsání slavnosti při založení národního divadla a jiné přes půl leta nejnovější věci a potom „zápisky otráveného stínu“, a ku konci dlouhou lamentaci na liknavost P. T. pánů odběratelů, kteří, nezašlou-li předplatné do té a té doby, budou in contumaciam pověšeni na objednanou již u dřevorytce šibeničku, což všechno že bude vytištěno hned na první stránce listu pro příklad a výstrahu a t. d., až pohledl starý Jakub opět na svůj insert a potom ukázal hostům k našemu stolku a pravil vítězoslavně: Hle tam je nový pan redaktor, ten to napsal. A oni přišli jeden po druhém a tiskli mi útrpně ruce.

A potom vznášela se nad mou hlavou celá řada jiných čísel a každé z nich mávalo svými rozpjatými křídly jako sup. A jeden z nich kvičel: pan chef béře papír na dluh a druhý: pan chef tiskne na dluh a všichni sborem: my jsme všichni na dluh a proto nemáme v hrobě pokoje. A potom viděl jsem úsměšnou postavu našeho anglického sazeče zrovna jak by tu stál, když byl pro disciplinární přestupek — hnalť se, vymáhaje ovšem marně svou mzdu, po svém panu chefu s pohrabáčem — k nekonečnému svému potěšení ze služby propuštěn. A ten samý anglický sazeč tu stál a pohlížel úsměšně na pana chefa, jenž nyní musil sázet sám a když nesázel, aspoň srovnával do formy divotvorný insert o nejvýtečnější tiskárně na americké pevnině s nejlepšími stroji, vždy s novým písmem nejrozmanitějších druhů, kterážto tiskárna že vyhoví všem přáním pánů zákazníků bez ohledu na národnost, ale vlastencům laciněji. Mělť tento divotvorný insert kromě svého imaginárního obsahu — bylať to totiž výtečná tiskárna naše — i tu vzácnou vlastnost, že se dal podle množství a velikosti vložených mezi řádky špalíčků jako kaučuk rozšířit do nekonečna a po případě srazit na prostor patnácti řádek a můj pan chef byl pravým mistrem v tomto „metteur-en-pagéském“ umění. A potom viděl jsem konečně svého pana chefa obcházet všechny přátele literatury v městě a přesvědčovat je, že liberálové také obědvají, o něj samo že není, ale o toho ubohého redaktora. A jak se potom s tím ubohým redaktorem o každý desetník bratrsky dělil a jak byl přece jen z gruntu dobrá upřímná duše ten můj pan chef. A když jsem naň pomyslil a viděl jej před sebou tak sklíčeného, srovnal jsem své rukopisy a vzav klobouk a svou již dlouho v koutě odpočívající wiskonsinskou hůl a přikročil jsem k němu, abych se s ním aspoň přátelsky rozloučil.

Můj pan chef vytřeštil na mne udiveně zraky: „Kam jdeš?“

„Vždyť jsi řekl, že jsme spolu hotovi.“

„S tebou?“

„Vždyť jsi řekl, že se více neznáme.“

„Ale pro bůh, člověče, příteli, redaktore! S listonošem jsme hotovi, s tím šedivým oslem se více neznáme.“ A potom vyskočiv dodal zuřivě: „Dnes jsem jej potkal, dnes již po páté, ale člověk není konečně ze železa a trpělivost se konečně také vyčerpá jako můj úvěr. Ani jsem si ho nevším a také nevšimnu, kdyby to všechno prasklo, což mělo se již beztoho dávno stát. Bůh mne trestej, vyklouzne-li mi při něm jen ještě jednou: „How do you do, jak se máte? Tak to déle nepůjde.“

Po hrozném výbuchu, v kterém jsem se viděl právě kácet se svého tronu až dosud ve své čistotě k pozemské urážce nedostižný šedivý ideal, věděl jsem, že to skutečně už nepůjde.

Můj pan chef povstal, chopil se klobouku a vykřičníky v přihrádkách zlověstně zachřestily. Pan chef vzepjal se vážně do celé své výše, projel rukou čelo a na tváři jeho jevily se rozpaky. Chtěl patrně ještě něco říci. Já zavřel zase rukopisy a odložil hůl v očekávání věcí, které přijdou. V tom zaklepáno na dvéře a do síně vstoupila naše, před chvílí svržená modla.

Pan chef přijal list s důstojnou chladností a nepoděkoval ani za laskavý úsměv, jenž se mimořádně objevil na ovčí tváři odcházejícího listonoše.

Náhle sebou všechny svaly v tváři chefově trhly; přitisknuv rozevřený list napřed k ústům a potom k prsoum, převrhl celý sazečský stojan a všechny písmenky od *a* do *z* a všechny vykřičníky a otázníky a všechny vložky a čárky a puntíky ležely v divoké směsici na podlaze a pan chef zajel do nich nohou jako šílený a já vyskočil, maje jej skutečně za takového.

„Gloria victoria! můj hochu, jsme zachráněni. Tu máš slíbený ten papír — ne ještě ne. Kde je jen ten listonoš, ať mu řeknu tisíckrát How do you do, How are you my dear? ať ho odprosím na kolenou, toho anděla spásy," a při tom vyletěl bez klobouku přes schody.

Za malou chvíli se vrátil, zase vážně, nebylť svůj ideal již zastihnul. Vysloviv nad tím svou lítost a odvolav všechna dřívější rouhání, jal se můj pan chef znenáhla opět modelovat v postavu, v jaké jsme jej opustili, když chtěl „něco říci". Znovu vzepjal se do celé své výše, přejel si rukou čelo a na místě rozpaků rozložil se na tváři blahosklonný úsměv.

Po těchto nutných přípravách k delší, jak jsem znamenal, řeči postoupil odměřeným krokem ke mně: „Především polib také ty tento list."

Učinil jsem tak z útrpnosti nad svým pomateným přítelem.

„Dobrá. Přistupme k věci vážnější, která mi již dávno tanula na mysli. Majiteli „N. N." říkával jsem sám k sobě, vídaje tě se mnou bratrsky nouzi a bídu snášet; znamenáš-li, pravil jsem, vida tě někdy zasmušilého, že ten tvůj redaktor trpí víc než ty a je to právem? Je to právem, jářku, principáli, aby tvůj redaktor, jenž vlastně všecko píše, když ty neděláš nic, jenž se stará svědomitě o obsah, kdežto ty se nepostaráš o peníze, je to právem, aby ku stejné bídě a psotě snášel ještě jho podřízenosti, tak tíživé každému i zvláště v těchto Svobodných státech?"

Po těchto slovech se můj pan chef zamlčel a stíral si pot s tváře. Já činil totéž, neboť ač nerozuměl jsem ještě, co chce říci, tušil jsem a tušení to bylo neblahé.

„Tedy," pokračoval zase můj pan chef. „Když to není právem, aby můj redaktor, jenž, když já nic nevydělám, žil v podřízeném mi postavení, co je právem? Otázka ta vrtěla se mi hlavou po mnoho dní a ty vykládal jsi mé mlčení ve zlé, domnívaje se, že s tebou dobře nesmýšlím. Ale přesvědčíš se, že přemýšlel jsem o tvém blahu, příteli! Když jsem dnes hloubal o této otázce, potkal jsem po páté toho šedivého os . ., ne nikoliv, já jsem osel — How do you do, milý pane listonoši — a tu rozbřesklo se mi pojednou v hlavě. „Tak to déle nepůjde," řekl jsem sám k sobě a zamířil jsem rovnou cestou sem, abych ti řekl, co učiním také nyní. Tento list sice poměry valně změnil, ale abys byl přesvědčen o mé nesobeckosti, věz, že setrvávám ve svém úmyslu dřívějším. Pane spolupracovníku, redaktore, příteli, budiž nejen v práci, ale i v majitelství žurnálu „N. N." mým společníkem!"

Pan chef mne objal a byl právě čas, neboť jsem se poroučel se židle.

„Vidíš, hochu, vidíš, jaký jsem to pošetilec, neměl jsem ti to říci tak náhle, vždyť jsem věděl, že něco vyvedu," konejšil mne můj společník, nevěda, jak hlubokou ránu mi každým tím slovem zasazuje. Byl jsem až dosud při vší své bídě spokojen, spokojen jak ten mladý tuleň, jejž ukazují ve vaně co mořskou pannu, ale jenž má v té vaně vody dost, aby se zachoval při životě a nestará se o svět ostatní a žije blaze svým tulenním upomínkám z bývalého domova. A nyní uvrhnout mne do toho moře, v němž můj chef plaval dosud sám co troska, stíhaná celým hejnem hladových žraloků, z nichž pro jednoho bylo ho málo. A nyní provázet jej na cestách jeho a vytáčkách a oklikách a v stálé bázni, že není tak obratný jako on a tomu neb onomu co nevinné soustečko v zubech zůstane — za tyto naděje se i sebe mladší tuleň poslušně děkuje.

Můj pan chef uhodnul bezpochyby myšlenku tu z mých pátravých zraků a z mého skeptického úsměvu.

„Tento list," pravil, „sprošťuje mne všech nesnází," což přeloženo do řeči mé znamenalo: „treska nalezla otvor do pobřežní sluje a tuleň zůstane v moři. Ne, vhodit se tam nedá."

„Vlastenečtí obyvatelé města Y . . . ." pokračoval můj pan chef, „zvou mne tímto, abych svůj žurnál přeložil do jejich města a zaručují se mi svou všestrannou pomocí. Učiním tak, jen že rozumí se pod jiným jmenem. „N. N." by tu změnu povětrnosti nesnesly. Ale podstatnou část novin vezmu s sebou. To jsi především ty a to ostatní naložíme. Tam na druhé straně Mississippi kyne nám spásná půda. V státu Illinois pozbývají moji věřitelé práva na mé movité statky. Nemovitostmi jsem se, jak víš, nikdy zabývat neuměl. Zejtra ráno odjedem. Prozatím dej vytisknout do dnešního čísla ještě následující osvědčení." Při tom vyňal pan chef z náprsní kapsy složený kousek papíru a položil na můj stolek následující slohové cvičení, které, poněvadž jest prvním a pokud vím posledním literárním pokusem mého pana chefa — neváhám zde v doslovném znění otisknouti:

„Milý můj národe česko-slovanský v státu Missouri a okolí! Já to s tebou odjakživa dobře smýšlel, ale tys mne nepochopil. Já ti založil noviny a tys je neodbíral, ačkoliv jsi si nechával mým redaktorem přezdívat, že jsi národ vzdělaný. Pochlebování ti chutnalo, ale obětavost nechutnala. Nechutnala ti ani obětavost k tomu, abysi se skutečně stal tím, čím ti redaktoři říkali že jsi. Ale tak si tě vychovali, a já co majitel listu to odstůňu. Dřívější moji redaktoři ti říkali, že jsi národ veliký, a ty co národ veliký hledíš nyní s opovržením na ty malé redaktory, kteří tě přece tím, čím jsi, učinili; škoda, že se jim práce jejich tak špatně povedla. Chybyli velice a nyní to odstonávají oni. Věř, milý národe československý, že to jednou odstůněš také ty. Ty si myslíš, že dostačíš ve své velikosti samému sobě a že to je všechno. Ale já ti pravím, můj národe, to není všechno. Také špalek dřeva dostačí samému sobě, ale shnije přece, když jej nikdo neotesá a neučiní z něho potřebný ve světě nábytek. A ty říkáš sám, že chceš být ve světě jako ti ostatní, ale otesat se nechceš dát. Dřívější páni redaktoři ti také říkali, že jsi vlastenec; a tys to jako papoušek zpíval po nich, ale kdyby tě byli učili raději dříve, co je vlastenectví, nemuseli tě učit papouškovat, že jsi vlastenec. A dnes by se ještě slova: já jsem také vlastenec! neozývala ze žádných úst, proto že by každý, jsa si vědom, co je vlastenectví, věděl, že ještě dost neučinil, aby názvu toho zasloužil. Byl jsem onehda u starého Jakuba a bylo tě tam plno jako vždy, národe česko-slovanský. A když jste se do pitoma opili, tuť jste zpívali „Kde domov můj" a „Hej Slované" a křičeli jste všichni, že jste vlastenci, a z rána, když byl čas k práci, byli jste ještě všichni pod stolem. Já ti pravím, milý česko-slovan-

ský národe, že ačkoliv nemáme v Americe žádných svatých, přece vlastenectví je věc svatá a ty že zapomenuv ostatních, zapomenul jsi také této. Já vím, že nebudeš už jiný, ale tvoje děti musejí dostat jiné redaktory, má-li z nich něco být. Já tím redaktorem také nebudu, proto že neumím psát, a kdybych uměl, nemohl bych, proto že byste mne ukamenovali. Jsme všichni jeden jako druhý: Ty jsi velký a já jsem bázlivý, můj milý česko-slovanský národe a s tím se s tebou loučím. — Tvůj Boleslav Stísněný."

Druhého dne z rána odvážel pan Boleslav Stísněný svůj list přes Missisippi. Ale jen část jeho žurnálu — 300 abonentních pásek zašitých pečlivě v náprsní kapse jej doprovázelo na dobro; část podstatná, totiž já se s ním na druhém břehu na vždy rozloučil. On odejel na sever s tou pevnou důvěrou, že mu bude žena jeho při všech dřívějších nehodách i v tomto boji s věřiteli spásným andělem, čímž také, jak jsem se později dozvěděl, skutečně a poctivě byla — a já letěl s kajkami missisippskými na požehnaný, věčně kvetoucí jih.

Od té doby jsem o svém bývalém panu chefu neslyšel jen to, že nebyla od našeho rozloučení se míra křivd, které na něm prozřetelnost páchala, ještě dovršena. Tiskárna, kterou pan Boleslav Stísněný ve svém novém útulku založil, shořela a on zanechav konečně nejnevděčnějšího řemesla, kterým osud jej obmyslil, stal se intendantem kočující divadelní společnosti.

Kéž byl tento článek poslední a nejtěžší křivdou, která jej ještě čekala.

FEUILLETON.

Kriminální náčrtek.

Několik starých odřených knih, jako bych je právě z „Judstva" přinášel, pod paží vleka, ohlašoval jsem se jednoho vskutku krásného červnového jitra u žalářníka novoměstské radnice. Ukazuju hrdě rozsudek nejvyššího soudu a vyzvání, abych do osmi dnů nastoupil, jinak že „násilně odveden" budu. Nejvyšší klíčník naší bastilly ohledav spisy a shledav, že nejsou padělané, zanesl mne mlčky co „číslo" do denníku. „Chcete naši stravu, anebo se budete stravovat sám?" — „Děkuju za pohostinství," odpovídám; „potěšení, mne stravovat, musím vyhradit jisté známé paní." — „Tím lépe pro nás i pro vás!" odtušil žalářník, a bylo po audienci. „Šmorancle, odveďte toho pána nahoru k panu radovi a potom k hospodáři X. na druhou politickou chodbu!" — Šmorancl byl ideál „bachaře": v těle samý prohyb, v ústech jedna zdvořilost a v tváři povinná úcta k vězni. Neříkal nic, než: „prosím, milostpane, račte . . ." a kord na přetínání provazů, jež „rošťáci" cupují, ukazoval mu „na půl dvanáctou". Upustil jsem naschvál zlatku. Šmorancl zvedl ji a řekl: „Milostpane, něco jste líbil ztratit." — „Nikoliv" — odmlouvám — „patří poctivému nálezci." — Souhlasil.

Také u pana rady odbyl jsem věc zkrátka. Litoval, že se jen tak na krátko pozdržím, a těšil se, že mu pak někdy večer „u Sochůrků" budu vypravovat, co jsem mezi politickými a nepolitickými „rošťáky" zajímavého spozoroval. Nabídli jsme si na vzájem šňupec viržinského, a pak vedl mne Šmorancl už definitivně na „konk". Zazvonil u železných dveří. Vyšel „hospodář" stranou ze svého bytu, uvítal mne a pravil: „Jsou tři separace prázdny; vyberte si, kterou chcete!" ... Zaskřipěl klíč v zámku, otevřely se těžké dvéře; tři skoky dolů přes šest stupňů, a jsem na „konku".

Vítá mne homérický smích asi tuctu „obranců vlasti": šest redaktorů, toho času ještě skutečných, dva rolníci, dva profesoři a dva kněží stojí v jednom chumáči hledíce co muži galilejští zvědavě ku dveřím, každý cigaro v ústech a hrubou láhev vody v ruce. Demokrati a konservativci, věřící a nevěřící, darvinisté a ultramontáni ve svorné skupině, a pak že nemůž' býti jeden ovčinec a jeden pastýř! „Vítáme tě na čáře, rošťáčku!" volají a ozvěna chodby opakuje: „Rošťáčku!" Pověděl jsem jim stručně, jaký mám „kšicht", t. j. proč přicházím „do kláštera", a již ohlížím se po své „cele". Na věži bije devátá, a kollegové zůstavujíce mne prvnímu dojmu, spěchají dolů „na luft". Cela má, vysoká klenutá kobka, je šťastnou jakousi náhodou čerstvě vybílena a nedbale vydrhnuta — lze doufat, že nehostí příliš mnoho hmyzu. Dvě železné postele s dvěma slamníky, v koutě dvoustopová železná homole — kamínka to, jež vzduchem se vyhřívají, vedle ve zdi železný kruh, k němuž se člověk může dát přikovat, pak plechové umyvadlo na zemi, a na sáh pod zamřížovaným oknem sotva oboblovaný stolek s přiměřenou židlí, v pravém rohu pavučina a nic více. Pátrám po nějakých podpisech — všechno zabíleno; jen na veřeji zachoval se vděčný nápis nepochybně hospodářův: „Zde tyčel r. 1862 deset měsíců dr. J. G. Skoda ho!"

Slunce patrně nad Prahou vesele svítí; nevidím ho, ale poznávám je po jasném světle v separaci. Všude ticho, jako u františkánů, když jsou fráteři na nešporách. Za chvíli rozlehly se někde dole pod oknem četné těžké kroky, jako kdyby kolem šla setnina dělostřelců. Kroky cvakají stále, chřestí také řetězy, ale hlasů není slyšet žádných. Musím vidět, co to je. Krok na židli, druhý krok na stůl, pak skok do výšky, zachytil jsem se za mříž, a již sedím ve výstěnku mřížového okna. Tlačím lebku do mříží a pátrám. Dole čtverhranný dvůr s širokým kamenným chodníkem, podél stěn několik hubených akátů, a střed dvoru vyplňují asi tři květinové záhony. Silný zástup inkvisitů všeho druhu a rozličného stáří, v trestnických šedých kazajkách, v ošumělých kabátech i v oděvu zcela spořádaném, obchází jako sbor hluchoněmých, pod dozorem asi deseti modrých „bachařů" čili strážníků čtverhranný dvorec. Odbývá se ranní procházka čili „luft" vyšetřovanců. Ani slovo, ba ani pantomima není dovolena. Jeden běhá rukama se rozháněje, jako by obhajovací řeč studoval, druhý opravuje záhon, třetí kráčí zvolna se sklopenou hlavou a rukama na zad složenýma, čtvrtý chytá mouchy po zdech, pátý lhostejně si pokuřuje, šestý sbírá odházené žvance cigar a sedmý sedí na hasičském žebříku a dělá si třepení z obruby na kazajce. Strážníci dbají o to, aby se nikde ani nezašeptlo, dobře vědouce, že všechno odněkud z okna bedlivě pozoruje oko páně inšpektorovo.

Spustil jsem se s okna na stůl, chtěje ihned také seznati „luft" politických odsouzenců na druhém dvoře. Tam byl mi ovšem přístup volný. Druhý dvůr má podobu nepravidelného kosohranu, žádné záhony, několik chatrných akátů, asi uprostřed pumpu a v rohu zarostlou besídku u samého bytu žalářníka. Co dělají „političtí"? Všichni především kouří a pátéří přisluhují čerstvým šňupavým. Profesor Y. má v ruce pruh bílého papíru, nůžkami asi na 250 řízků roztřepený; obchází rychlým odměřeným krokem nádvoří a po každé obchůzce trhá jeden řízek papíru, jako zamilované děvče lístky sedmikrásy. Uložil si, každý den tolikráte dvorec obejíti, na kolik lístků je papírová mírka rozstříhána: dělá prý to asi dvě míle cesty a než vyjde z vězení, — cestu kolem světa. Delegace redaktorů vyjednává tam v koutě s traiteurem stran lepších obědů za příplatek, někteří rokují hlasitě ve skupině zvolna obcházejíce, jiní, na kbelících sedíce, vypravují si kriminální anekdoty a prof. Z., jenž obzvláštním humanistou slove, sbírá do škatulky nedokouřená cigara pro „hodnější rošťáky" z protějšího dvora. — Káranci, kteří delší čas již sedí a dobrotu dělají, obstarávají uklid a posluhu v politických chodbách a nazývají se proto „konkaři". Političtí vězňové jim přejí, a „konkaři" mají ku svým příznivcům velkou důvěru. Přicházejí k nim na radu, stěžují si jim a žalují na nezbedné rošťáky. Prof. Y. sedal velmi často co smírce na soudní stolici, a slovo jeho vážilo mnoho v „táboře řvavých". Proto vidím jej také každou chvíli se zastavovat a udílet audience služebným „rošťákům". Jaká to utěšená idyla, ten zavřený výbor oposice! Slunce svítí na něj líbezně, jako by nikdo nic ani nebyl spáchal, z neviditelné ulice doléhá sem rachocení fiakrů, na věži odtlouká čtvrt za čtvrtí, a z oken ženského „křídla" zpívají zamřežované „krkavčí matky" španělské romance.

Odbila jedenáctá, je konec „luftu". Rozešli jsme se po svých celách: po jednom, po dvou, jak komu byt vykázán. Někteří redaktoři jsou zde již zcela po domácku zařízeni: mají peřiny, censorovanou knihovnu, flautu, mapy a kresby vlastní práce, na hřebících garderobu, vlastní nože, vidličky a lžíce a plné stěny dýmek,

jako staří studenti. Ani zouvák jim neschází! — O polednách roznášejí „konkaři“ oběd, ale neptejte se, jaký! Pak je siesta a ve tři hodiny zase „luft“.

Pustili nás do dvora čili zahrady rošťáckého oddělení. Zvláštní pocit prochvěl nervy nám, kteříž jsme poprvé vstupovali do obory těch pravých „klášterníků“; byl to zajisté nádech „zlého ducha Lumpácivagabunda“, jenž jako Proteus v tisícerých podobách zde sídlí, sám sebe rozmnožuje a z každého kamene dýše. Jakmile jsme vešli, rozlehlo se ve všech zamřežovaných okénkách volání: „Páni jsou na našem dvoře!“ a ihned byly mříže plny očí a nosů. „Milostpáni, darujte nám nějaké cigaro nebo pár háčků na tabák!“ hnalo na nás útokem přízemí, a hořejší patra spouštěla po špagátu výmluvné prázdné škatulky a košičky. Obdaření děkovali, neobdaření nadávali obdařeným, a v prvním patře zachytávali škatulky s tabákem, kusy cigar a s penězi, jež sousedé z druhého patra vzhůru si vytahovali. Dělala se z toho zajímavá mela — škoda že jí žalářník konec učinil! — Procházíme se, opět sami sebou zaměstnáni, a pozorujem s hrdostí, že jsme předmětem obecné pozornosti: ze mřížových oken zevluje na nás tupým pohledem na sta rošťáckých očí, a v oknech na chodbě zemského soudu pozdravuje nás několik obhájců a žurnalistů, kteříž jako by nám volali: „Maličko, a uvidíte nás mezi sebou!“

Odbila pátá, vrátili jsme se do separac. Po nás šlape nyní dvorec oddělení „rošťáků“. Co dělat? Rozložil jsem se na slamník a rozebíral jsem v duchu první kriminální dojmy. Takto zadumán sotva jsem zpozoroval, že den se začal chýlit. Bylo všude ticho, jako nad krajinou při večerním klekání. Však pojednou oživl vzduch venku mezi vysokými stěnami šumem, jako když včely se rojí: rošťáci-řemeslníci vracejí se z dílen do separac, je po práci všude a po horku. Soumrak zve k zábavě a všechny kasty neviditelných rošťáků: trubci, kalhotáři, knoflíkáři, čižmáři a pradlenáři ulevují si po denní kázni. Jako neladný příboj moře hučí hlahol mnoha set surových hlasů, tu roste, tam ochabuje, a valí se opět jako ječící vlna od rohu k rohu. „Dnes jsou rošťáci nějak rozčilení“ — slyším někoho na chodbě mluvit — „dostanou zase vyšetřování.“ A v skutku vzmáhá se hluk, jako by se dělo revoluční srocení. Již sedím zase nahoře u mříží — já bláhový: chci něco vidět, a ono lze toliko slyšet. Prázdný je dvůr, holé jsou stěny, a v mřížoví sotva huby a ruce rozeznáš. Hluk přichází z utrob vězení, houká v klenutých celách a láme se všelijak o sousední a protější stěny. Knoflíkáři tam v rohu přízemí umínili si zvrátit ten ryk neladný a spustili domácí, tehda moderní píseň: „Na ulici puma praskla, to vám byla rána,“ a jako nákazou chytla se na ni téměř všechna tři křídla separac a indiánský, sluch rozrývající zpěv rozburácel se a opanoval situaci. Však záhy vznikla proti němu oposice: kalhotáři v prvním patře začali zuřivě do pěstí štěkat a v několika okamženích štěkalo celé křídlo jako hejno cerberů — zpěv musil umlknout. Chvíli panovalo děsné štěkání, ale záhy ozvala se již zase koutremina: pradlenáři naproti jali se, snad kalhotářům na posměch, zběsile mečet a roztrhli tábor řvavých na dvě strany: štěkající a mekající. Obě strany zápolí o vítězství, seč dechy a chřtány stačí, ale nadarmo: jedna není s druhé. Nezdar vede k rozkladu: strany rozpadly se v několik frakcí; jedna frakce vyje, druhá bučí, třetí řihá, čtvrtá mňouká, pátá kňučí a šestá houká. Pekelný koncert, až se vlasy ježí; pominutý zvěřinec nemohl by tak zběsile zuřit! A při tom všem nevidíš ani človíčka. Než — lidské chřtány nejsou pozouny: umdlévají. Zvířecí produkce přestala, a zadní voj ochraptělých hlasů dokonává boj řečí: proklíná, nadává a spílá se kříž na kříž, jako rozeštvané bestie rouhají se rošťáci všemu na světě, pod světem i nad světem až do vysílení. Setmělo se, a jako zpití padají urvaní surovci na pryčny a usínají. Je opět ticho jako v katakombách. Patrně všechno již usnulo. Nastává doba nočního „koumání“ a domlouvání se vyšetřovanců pomocí rošťácké hantýrky. „Zrzavý jestřábe!“ volá hlas odněkud, „koumáš?“ A s druhého konce přichází odpověď: „Žaludské eso! Koumám!“ — „Byl jsi dnes u hlaváče (vyšetřujícího soudce)?“ — „Byl. Koumáš?“ — „Koumám. A co jsi navěsil?“ — „Že jsme tu stříkačku (pušku) našli, že byla vymytá (vystřelená).“ Tak a podobně domlouvali se ti dva; pak začali zase jiní.

Ačkoliv skoro ničemu nerozuměje, poslouchal jsem napnutě, až voják na chodbě čtverhranným otvorem ve dveřích mne napomenul: „Shasnout už, a jít spat, sic zazvoním na kerkermajstra!“

Sergius.

Z písní Bérangerových.

Zrzavá Hana.

(Jeanne la Rousse.)

Spí nejmladší jí u prsu
a druhé nese na zádech;
hoch starší za ní v poklusu
bos nutí zkřehlé nohy v spěch.
Ach běda! otce sudbou zlou
četníci chytli ve kraji.
Chraň bože Hanu zrzavou!
Pytláka v poutech chovají.

Já ve štěstí ji, květu zřel,
kdy znala šít jen, zpívat, hrát;
a kantorovu dceru měl,
pro dobré srdce každý rád.
Ját mnohdy ručku bělavou
jsem v tanci stisk' jí potají!
Chraň bože Hanu zrzavou!
Pytláka v poutech chovají.

Hoch ze statku, jí zasnouben,
vzal náhle nazpět slovo své;
že smáli se jí — proto jen —
že má své vlasy zrzavé.
Tak dvakrát, třikrát: každý s tou
jí odbyl, že nic nemají.
Chraň bože, Hanu zrzavou!
Pytláka v poutech chovají.

Děl tulák kýs: nechť zrzavá,
já vezmu tě, mou chceš-li být!
Stráž darmo na mne číhává,
mám ručnic tré a dobrý skryt.
I lože rukou žehnavou
kněz skropí — pakli třeba jí.
Chraň, bože, Hanu zrzavou!
Pytláka v poutech chovají.

Již choti se a matkou zří —
své „ano“ děla v pospěchu;
pak v trpké slasti děcka tři
hýčkala v lesích, na mechu.
Ubohé dítky! S doubravou
jak jarní poupě zkvétají.
Chraň, bože, Hanu zrzavou!
Pytláka v poutech chovají.

Ta dobrá Hana! V nemoci
a v bídě ač je celý čas:
přec usmívá se — po otci
mát každé dítě černý vlas.
Však změkčí pány prosbou svou,
že vězně zas jí vydají!
Chraň, bože, Hanu zrzavou!
Pytláka v poutech chovají.

Jak je spanilá!

(Qu'elle est jolie.)

Můj bože, jak je spanilá!
Nezhasne v duši víc ta tvář!
Mé srdce na vždy zranila,
těch zádumčivých očí zář.
Nejkrasším dechem ráčila,
nebesa vdechnout duši jí.
Můj bože, jak je spanilá!
a já, ach já tak ošklivý.

Můj bože, jak je spanilá!
Jar dvacet prý — kdož uvěří!
Ta ústa kyprá, rozvilá —
vlas rusou splývá kadeří.
Jí vnada sterá zdobila,
však sama jedva že to ví.
Můj bože, jak je spanilá!
a já, ach já tak ošklivý.

Můj bože, jak je spanilá!
A já, já přece milován.
Mne dlouho závisť trápila,
že pouze ženám půvab dán.
O jakž byl, než mne zblažila,
prost lásky život truchlivý!
Můj bože, jak je spanilá!
a já, ach já tak ošklivý.

Můj bože, jak je spanilá!
A pro mne ustavičný vznět!
Mou hlavu kvítím věnčila,
— již lysou skoro třicet let!

Jsem vítěz — plná sláva má —
nuž spadni šate žárlivý!
Můj bože, jak je spanilá!
a já, ach já tak ošklivý!

M. K.

Šablóny na sentimentální povídky.

2. Strašné tajemství.

Kdo nebyl nikdy v dědince L., nepovšiml si tam jistě šedivého domku, svým zasmušilým vzezřením od přívětivých, révím ověnčených sousedů nápadně se lišícího. Blín a kopřivy v rozsedlinách prahu, zrezavělé zvonítko u dveří, věčně spuštěné záclony v oknech, komín těžkomyslně stranou pochýlený — vše mělo na sobě pečeť jakéhos příšerného, nikým nezbádaného tajemství. Lidé vyhýbali se mu, všudybylky vlaštovky a mudrlanti čápi byli by raději hnízda svá kmotru Podrbalovi za ucho přilepily — velmi znepokojované to místečko! — než na stěnu a komín tajemného domku.

Tento domek obýval před lety muž, nad nímž si zvědaví vesničané div hlavy nerozlámali. Nikdo nevěděl, odkuď přišel, proč přišel, jak se jmenoval, čím byl a čím se živil, zdali vůbec a jakou víru vyznával, jaká byla jeho minulost, ba hrubě ani, jak vypadal. Věděli toliko ze sdílnosti staré Bártové, vlastnice toho domku, a dcerušky její Lidunky, že jednou za soumraku cizí muž do světnice těchto vstoupil a nepoměrně vysokou činži za pronajmutí domku jim nabídl. Stará i mladá shodovaly se v tom, že měl cizinec na sobě přiléhavé, černé a bílé kostkované šaty, že byl postavy neobyčejně vytáhlé, pak že se vyznačoval hustým, posupným obočím a vlasem i vousem co uhel černým, od nichž se umrlčí bledost obličeje a sněhová bělost zubů příkře odstiňovala. Však dle staré Bártové měl divoké, pronikavé oči a jakýs posměšný výraz v obličeji, kdežto Liduška toliko smutné, řasou do pola přistřené oko a bolestný úsměv na rtu spozorovala. Dále věděli sousedé ze sdílnosti obou ženštin, že tyto nabídnutí kostkovaného pána, kteréž vysázením celé roční činže v blyštivých dukátech na stůl doprovodil, po krátkém rozmyšlení přijaly a toliko v zadním přístavku obydlí sobě vymínily, naproti čemuž se zavázati musily, že nájemníku svému v určitých hodinách jídlo přinášeti a první tři pokoje poklizeti budou, však do čtvrtého pod ztrátou věčného blahoslavenství nikdy ani stínem střevíce nepáchnou. Poslední tento odstavec smlouvy zachovávaly svědomitě, poněvadž zapovězený pokoj vždy zevnitř klíčem i závorou uzamčen býval a nájemník z něho téměř se nevzdaloval. V předních pokojích nezastihly ho nikdy. Zdálo se, že přebystrým sluchem vyčíhává, až šelest pantoflů jejich na síni doznívá, a pak teprvé že odvažuje se z tajného kabinetu do jiných částí svého bydliště. Nádoby s jídlem, které den co den na stolek předního pokoje stavěly, nacházely tam při návratu vždy prázdné a vedle nich časem úhledný svitek dukátů co paušál za stravu a obsluhu. Bez těchto důkazů jeho tělesnosti byly by nájemníka svého za jakous neviditelnou, strašidelnou bytost považovati musily. Ač při uklízení vždy obzvláštní péči dveřím čtvrtého pokoje věnovaly, nezaslechly za nimi nikdy ani nejmenšího hlásku neb šramotu.... Strašné, hrobové tam ticho, že je časem až hrůza obcházela!

Tyto výpovědi obou ženštin byly jedinými chudými paprsky do čirého temna, jaké celou bytost cizincovu zahalovalo. Strejček ponocný chtěl k těmto paprskům sice blikavou svou lucernu přidružiti a žvástal cosi o černém, krytém povoze, který se jednou o půlnoci před šedivým domkem zastavil, a z něhož bílá ženská postava do bydliště cizincova vklouzla, o dvou černých stínech, které se jindy zřetelně na zastřených oknech čtvrtého pokoje rýsovaly, o divných zvucích a hlasech, které prý se za noci z tohoto pokoje ozývají: ale stará Bártová získala většinu sousedů pro svůj náhled, že původ černého kočáru s bílou paní, stínů v okně a divných zvuků i hlasů v opletené láhvičce hledati sluší, která strejčku ponocnému při nočních výpravách o břicho zvonívala.

Čím méně zvědavost vesničanů ukojení docházela, tím úsilovněji zmocňovala se myslí jejich. Stojíce chodíce přemýšleli o strašném tajemství cizincově; neboť že jen strašné tajemství pána v kostkovaných šatech a s bezedným sáčkem dukátů v odlehlé vesnici, v šedivém domku o zastřených oknech věznití může, o tom nepochyboval žádný z nich. Sám představený obce, stříbrovlasý to kmet s ušňupanou vestou, který k vysokému svému stáři velikou úctu choval a ji sobě spůsobem pohnutlivým prokazoval, vyvážil jednou ze své sandavky s ohromným šňupcem myšlenku, že by tajemného cizince pohledem na své ctihodné šediny povznésti a při té příležitosti se ho po jmeně, stavu a jiných věcech poptati mohl, ale přestal — jako obyčejně — na pouhém šňupci.

Jednou zdálo se, že hustý závoj, po němž se tolik ruk nadarmo vztahovalo, sám sebou před zraky vesničanů se roztrhne. Když totiž jednou Lidunka dvéře čtvrtého pokoje uchem oprašovala, zachřestil uvnitř náhle klíč a prvé než se smetákem nevinné skupení utvořiti mohla, vyřítil se muž v kostkovaném oděvu ze své brlohy a zahřměl na ni, blýskaje divoce očima: „Ha, ještěrko, chceš odklopiti víko s tajemství, které jsem na vždy pochoval v duši své, kde pohřbeno tolik snů a nadějí, kde pohřben celý krásný svět a já sám ve zříceninách jeho?!“ Zachechtal se jako šílený. „Pohřbeno — pohřbeno! Ni trouba anděla nás nezbudí. Pohřbena víra, láska, svaté nadšení — všecko! všecko!!“ — Náhle změkl a ztřaslavěl zvuk hlasu jeho, oči jeho přistřely se do pola řasou, zvlhly. „Nechtěj, dívko, odhrnouti záclonu mého tajemství; umřela bys hrůzou jak Egypťan před nahým pravdy obrazem!“ Vrátil se spěšně do pokoje a zavřel za sebou.

Událost tato roznesla se bleskem po vesnici a vznesla nade všechu pochybnost domnění, že chová cizinec veliké tajemství, a že jest tajemství to rázu strašného.

Do vesnice mlátila černýma křídloma bouřlivá noc. Hvízdavým bičem poháněl před sebou vítr spoustu černých potvorných mraků, oblizujících se ohnivými jazyky blesků. Hřmění — blýskání — slepá tma — oslepující záře. Hrozná noc! Anděl strážce obletuj poutníka nad sráznou propastí, v hlubokém lese těmi hrůzami obklopeného! Bičován vlastními kadeřemi, poulí zraky na pravo i v levo do lítého zápasu živlů: stoleté duby skloněné vichrem do oblouku, tvoří nad ním listnaté brány, nebetyčné sosny v třeskutém pádu zahražují mu cestu; s druhé strany pak hrozí mu klikatá skaliska kamennými prsty, o něž se vodopád přes cestu s hůry letící v chomáče bílé pěny roztřišťuje. Ustrašený poutník přelézá kupy vyvrácených kmenů, v cestu svalené balvany, uhání jako běsem štván, s poletavým, promočeným vlasem, nehleděe trnů a klestí, které šat jeho v cáry sápají, ani ostrých kamenů, které se v krvavé paty jeho zarážejí . . . . A nad ním, kolem něho to šumí, hučí, praská, svistí, řve, burácí, kňučí, stěná z hluboka, hýká, rachotí, duní, frká a funí, jako by milion lesních strašidel bouřil mu v zápětí.

Sotva dechu popadaje, dostihl poutník vesničky a sklesl na práh šedivého domku. Schoulil se tam pod záštitou šindelové střechy a pohlížel — nyní bez bázně — ven do zápasu živlů.

Náhle vyskočil. Bylť zaslechl uvnitř domu ránu jako výstřel z bambitky, pak bolestný výkřik, jenž mu až kosti pronikl, hřmotný pád čehosi na zem, slábnoucí volání o pomoc, sténání — pak tam zavládlo hrobové ticho. Uděšen chopil se poutník rezavého zvonítka a počal zvoniti, bouchati, volati ze všech sil. Uvnitř děsivý klid, však z přístavku a sousedních chatrčí sbíhaly se bílé postavy s lucernami v rukou. Nahrnuly se kolem dveří. Poutník vypravoval jim v nesouvislých větách, co byl v domku zaslechl. Doběhli pro zámečníka, představeného.

Zámečník otevřel dvéře. Tlupa vesničanů vhrnula se do bydliště cizincova. Přede dveřmi čtvrtého pokoje zastavili se jako na povel. Mnozí třásli se jak osyky a klapali zubama. Stáliť na prahu strašného tajemství, které bylo tak dlouho napínalo zvědavost jejich. Konečně vypáčili srdnatější osudné dvéře. Úžasné divadlo objevilo se zrakům všech. V holém, prázdném pokoji, po jehož podlaze třpytily se dukáty semo tam rozkutálené, ležel na zemi roztažen dlouhý muž v kostkovaných šatech, jednou rukou svíraje bambitku a druhou maje přitištěnu k srdci, odkud se proud černé krve po podlaze rozléval. Mramorová bledost obličeje a bělost zubů odstiňovala se příšerně od vousu a vlasu jak uhel černého. Z úcty k svému stáří zakryl si představený vyšívanou čepičkou stříbrné vlasy, aby nespatřili sousedé, jak se mu hrůzou zježily. Však tajemství cizincovo? Kde klíč strašného tajemství?! Prohledali všechny kouty pokoje, probádali veškeré kapsy a záhyby kostkovaných šatů — všude prázdno, nikde ani řádky, ani znaménka, ani krůpěje do horoucí jejich zvědavosti. Pohlédli v mramorový obličej, jako by tam rozřešení veliké hádanky očekávali; ale zkřivené jeho rty jako by se posmívaly marné, pošetilé naději jejich. Odnesl neštastník strašné tajemství s sebou na věčnost, kamž také zvědavé čtenáře odkazuju . . . .

Umění. Literatura. Věda.

— Letní divadlo na hradbách. — Feerii „Čert na zemi,“ kteráž od předešlého úterka osmkrát po sobě v letním divadle na hradbách se hrála a pokaždé všechen prostor arény naplnila, dlužno zajisté považovati za kulminaci letošní letní saisony. Pan Ant. Pulda, oblíbený herec českého jeviště, vzdělal ji obratně dle starší hry francouzské, a divadelní správa nešetřila nákladu, aby vypravení právem nazvati se mohlo skvělým. O umělecké ceně kusu neuznáváme zapotřebí ani mluvit, poněvadž zajisté ani panu spisovateli ani direkci o nic jiného nešlo, než aby připravili obecenstvu zábavné „divadlo“ a kase řadu skvělých příjmů. Obého

dosáhli patrně k plnému svému uspokojení. Všeobecné pochvaly došly obzvláště tance, z nichž zejmena „tanec květin“ delikatním vkusem vyniká. Každým spůsobem jest feerie „Čert na zemi“ nejlepší všech letošních novinek divadla na hradbách.

— Ředitelská krise českého divadla stala se již předmětem veřejné rozpravy, pročež i my za povinnost si pokládáme, promluviti o věci několik slov bezohledných a přímých. Sdílímeť přesvědčení všeho soudného obecenstva, že dosavadní pořádek (!) artistického řízení našeho divadla déle trvati nemůže, ač nemá-li se tento náš jediný zemský umělecký ústav převrátiti v parodii svého určení a účelu. Nebudeme vykládati původ a příčiny úplného rozkladu artistické správy, jenž tak daleko již dospěl, že obecný vtip (a bohužel snad nikoliv bez důvodu) jednoho z divadelních sluhů nazývá vlastním artistickým ředitelem; však nemůžeme mlčením pominouti, že v tom hlavní příčinu nynější destrukce shledáváme, že ředitelství českého divadla (však netoliko artistický ředitel) hlasu veřejnosti s takovou pohrdavostí nic nedbá, ba spíše přímo proti němu jedná, jako by české divadlo bylo ústavem, jejž si družstvo pro svůj soukromý plaisir vydržuje, a nikoliv zemským ústavem pro pěstování českého dramatického umění, jenž co takový nutně jest postaven pod veřejnou kritiku. Uznáváme plnou měrou velikost obětí, jež vlastenecké družstvo našemu divadlu již přineslo a dosud přináší, však cenu jich nelze uznávati, dokud umělecký a vlastenecký účel obětavosti v parodii se ztrácí. — Majíce tudíž zemský umělecký ústav na zřeteli, žádáme zajisté ve smyslu všeho soudného obecenstva, aby ustavičná, couravá krise ředitelská již definitivně, ale nikoliv přenáhleně byla vyřízena. Jsme přesvědčeni, že po tom, co v artistickém řízení českého divadla dosud bylo, nic horšího již ani přijíti nemůže, a považujeme tedy již napřed každou změnu, která se stane, za obrat k lepšímu, jen bude-li ona skutečnou změnou osob i systému (o kterémž nyní ovšem jen per nefas lze mluvit), a nikoliv snad nějakým toliko figurálním přeludem. Proto vyhnem se také docela stránce osobní; však za jedno žádáme jmenem dobré věci, v jejíž prospěch mluvíme, se vším možným důrazem: aby příští artistický ředitel, nechť si jím bude kdokoliv, byl ředitelem skutečným a samostatným, maje v uměleckém řízení divadla plnou moc a na veřejnost také plnou zodpovědnost. Jinak neprospěla by mnoho ani sebe šťastnější volba osoby. — Soudíme ze všeho, že vyřízení ředitelské krise opět na nějaký čas bylo odloženo. Jak dlouho má ještě trvat ta nejistota, nečinnost, hniloba? Blíží se zimní saisoua: kdy a kým mají se k ní konat přípravy? Či má divadlo ztratit rok třetí? Tvrdí se, že ani není ještě opět získán genialní dramatrug p. Em. Bozděch — což nezželí se vlasteneckému družstvu té vskutku již španělské anarchie? Čas věru již nejvyšší! Však aby oprava stala se co možná dokonalá, aby věc ředitelství šťastně byla vyřízena, jeví se nám nezbytnou potřebou, aby vlastenecké družstvo vyslechlo mínění a radu všech kompetentních faktorů; kdybychom tudíž doufati mohli, že hlas náš aspoň slušného povšimnutí dojde, učinili bychom návrh: aby vlastenecké družstvo k poradě sezvalo zástupce dramatických spisovatelů, žurnálů, herců, esthetiků a abonentů, a výsledek porady té aby si vzalo za měřítko svého rozhodnutí. Tím dokázalo by, že mu opravdu na českém umění záleží a že skutečně vlasteneckým pohnutkám oběť přináší; zároveň zbavilo by se nejrozumnějším spůsobem zodpovědnosti a všelikých výčitek.

— K novému divadlu v Kronštatě (v Rusku) položen byl základ dne 18. července t. r. Náklady stavební uhradí z větší části ministerstvo námořnictví. Sál bude míti čtyry pořadí lóži a místa pro 800 osob.

— Vatikán a vlašská divadla. Na začátku t. r. zapověděla vláda italská provozování dramatu „Ježiš Kristus“ od Goveana na divadle milánském, poněvadž si listy klerikální s velikou zuřivostí na kus tento vyjely. Nedávno zapověděla zase k vůli Vatikánu provozování dramatu „Arnold z Brescie“ od Nicoliniho v Římě, ač kus tento na ostatních italských divadlech bez závady dáván byl.

— Plášť sv. Ladislava, krále uherského, našel chorvátský dějepisec a bibliotekář záhřebské kapitoly Ivan Tkalčić v katedrálním chrámu záhřebském. Několik století mělo se za to, že plášť tento zničen byl. Na skříni, ve které plášť tento uložen byl, nalezá se zřetelný nápis „pallium sancti Ladislavi“.

Drobnosti.

— Císař Galienus a klenotník. Jak známo, bylo za dob císařů krvelačné ukrutenství vynikající črtou v povaze znemravnělých Římanů. Vedle „panes“ staly se jim „circenses“ životní potřebou — vedle tělesné obživy strašné duševní pochoutky, jaké jim poskytovalo krvavé jeviště areny. Cudné panny římské pohlížely s úsměvem, mlsajíce čerstvé hrozny a fíky, s vystupujících do kola sedadel dolů na písek jeviště, který zvířata i lidé ve vybraných mukách umírajíce krví svou napájeli. Nikoli zápas, nýbrž umírání, strašlivá muka rozsápaných obětí naplňovala mysli Římanů zvířecí rozkoší. Proto líbily se jim více než zápasy dravců a gladiatorů popravy zločinců a křesťanských mučeníků drápy rozkacených šelem. Bezbranná oběť, přivázaná k sloupu, třesoucí se jak osyka a v obličeji hrůzou smrti zsinalá — kolem pak obcházející dravec, šlehající ohonem své boky a v náhlém skoku drápy své do bílých beder oběti zarývající — hoj, jaká to pochoutka očím quiritským! Císař Galienus ztropil si jednou z této vášně svých poddaných následující žertík. Jeden klenotník prodal císařovně na místě pravých falešné diamanty. Ihned usoudilo veřejné mínění jednomyslně, že sobě podvodník zasloužil trest smrti v cirku. Úřadníci upozornili císaře na tento hlas lidu. Císař uvažoval chvíli — trest jevil se mu příliš krutým. Než svolil konečně. S jásotem uvítala římská luza tento ortel, který jí sliboval zábavné divadlo. V slavnostní den popravy byla aréna obecenstvem nabita, že by ani jablko nebylo propadlo. Když byl dostatečný počet lvů, levhartů, medvědů a gladiatorů písek areny svou krví skropil, vystoupil na jeviště co poslední, nejzajímavější číslo programu nešťastný klenotník. S potupným hlučným smíchem uvítalo obecenstvo na smrt ubledlou, třesoucí se oběť. Klesl na kolena. Již otevřela se ohrada dravců. Než kdo vypíše úžas Quiritů, když na místě řvoucího krále pouště do areny vyskočil — kohout, vesele kokrhající a křídloma třepotající! Klenotník netroufá si pozdvihnouti oči; diváci nemohou si podivný tento výjev vysvětliti. Tu vystoupil na jeviště císařský hlasatel a zvolal: „Quirité! Člověk tento dopustil se podvodu — splaceno mu rovnou měrou. On dodal na místě pravých falešné diamanty; my podáváme mu kohouta na místě lva!“ Praví se, že sklamaní Quirité tento žertík svého císaře a pána s hlasitým reptáním přijali. Však ušetřený smrtí klenotník stal prý se nad míru poctivým člověkem.

Knihy nové, „Lumiru“ zaslané: Řeč, kterou o slavnosti stého dne narození Josefa Jungmanna dne 12. července 1873 v Praze ve veliké síni besedy měšťanské měl Václav Zelený. V Praze. Nakladatel Theodor Mourek. 1873.

Dějepis všeobecný. Dějiny vzdělaných národů starověkých. Sepsal prof. Fr. Šembera. Díl I. Sešit V. Nákladem J. K. Procházky v Č. Budějovicích.

Kulhavý ďábel, napsal René le Sage, přeložil Ant. Hansgirg. Nakladatel Theodor Mourek v Praze.

Divadelní ochotník. Repertorium pro milovníky soukromých divadel. Vydává Josef Mikuláš Boleslavský. V Praze 1874. Nákladem kněhkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně. Nové sbírky svazek 62: „Vrátný z Karlína“. Fraška se zpěvy ve třech jednáních dle A. Langera přeložil Fr. Novotný. „Dluh z mladosti.“ Činohra v jednom jednání od E. Verconsina a E. Lesbazeillesa. Z francinу přeložil Alois Bydžovský. — Sv. 63: „Slepá nevěsta“, aneb „Pařížský ďábel“. Drama v pěti jednáních dle francouzského Delacoura a Thibousta. Přeložila Anna Rajská. „Žárlivá panička.“ Veselohra ve dvou jedn., dle A. Kotzebue, vzdělal Leopold Pick.

Obyvatelstvo české a německé na Moravě. Sestavil Alois Vojt. Šembera. Ve Vídni, nákladem spisovatelovým.

Pokladnice povídek a románů. Nákladem kněhkupectví Fr. Neuberta v Slaném a Lounech. Díl I., sešit 3. a 4. Obsah: dokončení zajímavé historické povídky „Z dob pěstního práva“ od Ant. Ptáčka. Jednotlivý sešitek této „Pokladnice“ o 3 arších stojí pouze 10 kr.

Besedník. Časopis věnovaný divadlu, hudbě a společenské zábavě. Odpovědný redaktor: Josef Mikuláš Boleslavský. Vydavatel Ed. F. Schmidleichner. Nákladem a tiskem Mikuláše a Knappa v Praze, v Karlíně. 1873. Vychází vždy 1. každého měsíce. Číslo 5.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA", buďtež adresovány: *Časopis „Lumír", Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

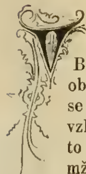
Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se netrankují a nepečetí.

„LUMÍR" vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Chánova dcera.

Tatarská novela od *Serváce B. Hellera.*

V Bachčisaraji je dlouho již živo a hlučno, ale dnes obzvláště. Není uličky, kteráž by lidem a dobytkem se nehemžila, nechť si již dolů do rokle spadá, aneb vzhůru po skále se vine. Hlavní třídou pak, jaký to nával již od rána? Podivná směsice, podivné hemžení: osmahlí jezdci s luky a šípy, velbloudi s obrovským nákladem, černí bůvoli zapřažení k těžkým válečným kárám, celé roje mezků, vlekoucích měchy s kumysem, stáda beranů, pěší honci a na nízkých kobylkách kopinníci s ohromnými dřevci, všechno pomícháno, všechno strašně zaprášeno, zpoceno a uondáno. Řvaní velbloudů, hulákání jezdců, svištění hrubých píšťal, táhlé houkání bůvolů, třepotání rohových trubek, frkání zpocených klisen a bekotavý nářek uhnaných beranů naplňuje údolí města, nad nímž obrovské skály visí, jako by je každou chvíli chtěly zdrtit. Prach víří vzduchem, div že žhavé slunce nezaclání, a skály i domy vydychují zpět umořující žár, jímž byly rozpáleny. Hroty dřevců svítí nad tím zmatkem jako drobná blesková háďata a rachocení železných povozů jako hřímání ten povyk časem dusí. Tak jde vstříc krymská horda vojsku italských osad. Ale s minaretů, jako by vůkol nic se nedělo, muezíni táhlým hlasem volají k modlitbě. Bláhoví: nikdo jich neslyší!

Tím časem, co město válečným hlomozem je vzbouřeno a omámeno, je v chánském dvorci ticho přísnější než jindy. Hluk zvenčí, zdá se, že šetří napjatý klid a utajený dech tatarské Alhambry. Chmury těžkých starostí ulehly na hlavu Tochtamyše chána, nikdo netroufá si z plna vykročit, i nejvyšší dvořané ploužî se zámkem jako stíny, sotva zemi se dotýkajíce. Jen ženám uloženo, aby lehkým a půvabným rozmarem srdce vladařovo osvěžovaly.

Sady bachčisarajského dvorce jsou líbezné jako éden, však nejlíbeznější z nich je koupelná zahrádka harému, na povýšeném konci středního dvoru, zvědavým zrakům s té strany zastřená hustou lesklou zelení. Střed její zaujímá bílý mramorový vodojem s obrubou křišťálových vodometů, kolem vinou se tmavé loubové chodby v nádherných révách s tajnými úkryty a pohovkami, na třech stranách strmí vzhůru mlčelivé pyramidy jižních topolů, čtvrtou stranu pak uzavírá háj růží a květin, jejichž vůně co dech blahé rozkoše révami vane a nad vodou se rozkládá. Dvanácte žen mladých, o jakých asi Mohamed sníval, brouzdá se a laškuje svůdně v mramorovém vodojemu. Voda jasná co tekutý démant oblévá lepé tvary jejich jiskrným leskem; každý prohyb těla je pružný, každý úsměv vábný, každý pohled vyzývavý. Průsvitné pavučinkové roušky jsou jen ke hře a upozorňují spíše, než aby zastíraly. Ženy jsou růžového rozmaru: potápějí se vesele a vynořují, usazují se střídavě na mramorové obrubě vodojemu, tvoříce graciosní skupiny, a smích jejich jasným zvukem se odráží od vody a zaléhá v houštině réví. Naproti vodojemu je chánův pavlan, o málo vyvýšený, a toliko řídkou zlatou mříží ohražený.

Tochtamyš chán, v žlutý hedbáv oděn a na hebké pohovce rozložen, dívá se upjatým zrakem na vodu, však dnes nebaví ho žen hra rozmarná. Na čele temný mrak mu leží, v očích blesk se tají a v ústech hrom se chystá. Zdá se, že ani nevidí, co kolem se děje. Hlavu dávno již neholil a vous není přistřižen ani napuštěn. Vysoké čelo dvě hluboké vrásky rozryly, obočí je zježené, orlí nos více zahnutý, oči šikměji hledí, spodní ret je zhruba vyhrnut a nahnědlá tvář měděným nádechem zbarvena. Rozhalená, huňatě zarostlá prsa namáhavě se zdvihají a klesají, a pravá pěst hněvivě cuchá vous silně již prokvětlý. Z růžových a bílých kamenů řezané poháry s ochlazujícím mokem stojí nedotknuty na alabastrovém podstavci, jak je tam nejmilejší mu žena postavila. — Vyskočil chán zuřivě s pohovky. „Bič Čingis chánův na vás!" zařval, až révy se zachvěly. „Pryč, s očí se mi kliďte, sloty!" A jako když kámen do koroptví padne, rozprchly se mokré víly harému, a chán stanul opět jako ztrnulý.

Téměř po zemi se plaze, přiblížil se Mamaj, chánův věrný pobočník a strážce zámku. „Velíš něco, pane? Tvůj otrok poslouchá!" Chán shlédl naň, jako by ze sna se probíral, a vece hlasem již zmírněným: „Svolej, Mamaji, radu starších murzů, velitele sborů a vrchní kněze. Při slunce západu nechť mne čekají! Prvé však ohlaš mne dceři!" Odešel pozpátku, hlavu hluboce kloně, Mamaj. Chán pak na východ se obrátiv, ze stísněné duše volá: „Jen tentokráte řiď, velký proroku, vůli mou a radu starších, sic padne žezlo slavného syna tvého Čingisa!" A po těch slovech zvolna odchází.

* * *

Tochtamyš chán má krásnou dceru; Nenekedžan-chanym jest její jméno. Šestnáctkráte vystřídaly se, co živa jest, jaro a léto, a Nenekedžan-chanym vzrostla jako cypřiš, rozkvětla jako aloe a zmohutněla jako cedr. Celý Bachčisaraj velebí ji co pannu báječného půvabu a co děvu hrdinné mužské odvahy i síly. Pověst jde o ní tak nadšená, že dcery prvních murzů žloutnou závistí a knížecí junové tajnou hynou žádostí. „Ženou největšího světa chána bude," říkají jedni a druzí opět věští, že sám prorok za živa ji

k sobě pojme do ráje. Však Ďanybek, jemuž říkají Kokku-ruldej čili hrom, syn vojevůdce Mengliho, ze starého pokolení chazárských „kahánů", přísahal, po třetí ji uzřev: „Mou první ženou bude, anebo rozmetám rod Čingis-chánův!" A ucházel se o ni. — Tochtamyš chán vida, jakou nesmírnou žádostí po jeho dceři vzplanul mladý rek Ďanybek, jehož otec druhdy sám si právo činil na chánský stolec v Bachčisaraji, zaradoval se a přál jeho lásce. Však děvy jiný rozum mají: Nenekedžan-chanym ukázala milujícímu srdce z ledu a otci hlavu z ocele. Ďanybek je junák lepý jako topol, plný ohně, statečnosti a síly, jezdec jako nikdo jiný a slavný střelec šípem; mnohá sličná kněžna přeje si býti ženou jeho třeba poslední, a Nenekedžan-chanym nechce být ani velitelkou jeho harému! „Nemá smyslu, snad není ani ženou," pravil jednou mrzutý chán Tochtamyš. Ale stará Chodžava, pěstounka její a klíčnice harému, zavrtěla hlavou: „Pravím, že není v celém dvorci ženy mužů chtivější!" — „A přec nechce!" zvolal zlostně chán a zvrátil nohou mramorový stojan s pohárem. —

V modré síni prvního patra leží na pohovce stříbrem protkané, nedbale a přece půvabně, statná Nenekedžan-chanym. Jí u hlavy sedí na zemi s podloženýma nohama kněz Achmet, jemuž říkají Deli-Balta, t. j. šílená sekyra, důvěrník chánův, vrchní mullah nedalekého města a pevnosti Kyrkoru, výtečný vykladač koránu, učitel dcery chánovy. Je muž v nejlepších letech, ušlechtilé tváře s plným vousem a jemných mravů; řeč jeho je vážná a hladká, hlas zvučný a dojemný, zrak měkký a úlisný. Na kolenou leží mu rozevřená stará arabská kniha, z níž zvolna předčítá a vykládá. U dveří krčí se na polštáři stará Chodžava a navlíká perly na šňůru. Nenekedžan-chanym je děva vzácného vzrůstu, tuhá, plná a přec ztepilá v údech. Bílé hedvábné střevíčky těsně obmykají oblé nožky, od kotníků k pasu skládají se v hojných záhybech široké růžové spodky a ňadra obmyká zlatem bohatě vyzdobená, z předu rozevřená kamizola barvy purpurové. Tvář její je spíše řecká než mongolská, což tím se vysvětluje, že byla matka její z řecké osady Theodosie na východním břehu Krymu. Přeloživši nohy křížem, vypnula prsa a spustila hlavu na zad — tak spočívá chánská dcera, zjev k omámení svůdný, na pružné otomance, shrnuje si s čela bujný hnědý vlas a upírá modré oči k stropu, na křiklavé fantastické kresby, jako by kněze ani neposlouchala. Achmet pak vykládaje, netroufá si ani na ni hledět, nýbrž zírá naproti do velikého zrcadla z kovaného stříbra, v němž celá podoba děvy věrně se obráží. Nenekedžan-chanym hnula se i obrátila tvář k Achmetovi; mullah bezděky totéž učinil, a proud řeči jeho rázem se zastavil, když oko s okem se bylo setkalo. Němý, bezvýrazný pohled, z něhož by nikdo nic nebyl vyčetl; však stará Chodžava u dveří se usmála a zakývala hlavou. „Čti jen dále, Achmete!" vece chánova dcera, a čistý hlas její zazněl zvučně sic a pevně, ale tak lahodně, že se Chodžava u dveří podruhé pousmála. Nečetl Achmet dlouho, neboť vešel Mamaj oznamuje, že chán brzy přijde. „Večer po radě na zlatém pavlanu!" zašeptala rychle děva vykladači koránu, a stará Chodžava, ač nic ani zaslechnouti nemohla, usmála se po třetí. Vzdálil se kněz, odešla i Chodžava a děva vztýčila se pružně s pohovky.

Vešel chán s vrásky na čele a s hněvem v oku. Mamaj hluboce se kloně, spustil za ním těžkou záclonu vchodu. Majestátní děva, ruce na prsou křížem složené, stojí plna úcty před svým pánem a otcem, klidně krásným okem na něj hledíc. Jako kouzlem zažehnán, zmizel hněv z očí chánových a čelo jeho se vyjasnilo. Tak děje se mu vždycky, když s dcerou se setká. „Marně čekal jsem, že přijdeš ke koupeli!" dí s jemnou výčitkou chán. — „Pane můj!" prosebně odpovídá dcera, „jen k tomu mne nenuť, abych společně roucho odkládala s těmi!" — „Mé ženy jsou" — kárá ji chán — „měj úctu k nim!" A po malé přestávce pokračuje: „A jakž, Ďanybeka uznáš-li za svého pána a chotě?" — „Neuznám nikdy!" rozhodně praví děva. „Jen tys můj pán, a chotě si nežádám!" — „Však pomni, Chanym, že válka jest a mně Ďanybekovy pomoci i lidu jeho potřebí! Nevejdeš-li do jeho harému, odvede lid svůj a obrátí se snad i proti mně." — „Dej koně mi, otče, a krunýř a šavli zkřivenou, a nahradím ti Ďanybekův deset! Svolám lid a rozplamením řečí ohnivou, a slepě za mnou půjde i do jícnu pekel. Ďanybekovi sama střechu nad hlavou já zapálím!" Tak dcera; a otec slovy těmi uchvácen, zapomíná chánské důstojnosti, svírá ji v náruč a líbá jako šílený.

* * *

Zasedala válečná rada chánská po západu slunce a měla nejlepší naději. Jen Ďanybek blesky z očí metal, a murzové věděli, co naběhlá žíla na jeho čele znamená. Tochtamyš-chán tušil zlé věci, však přemáhal se a nedal znáti rozpaku. Posléz žádal sám, aby vůdcové rot dceru jeho mezi sebe přijali, anať boje velice jest žádostiva. Vůdcové zděsili se jeho návrhu. „Jak že" — volali — „ty ve válce chceš pošlapati mrav lidu a zákon proroků? Ty jedinou dceru vydat vrahům a uzmout synům našim nevěstu žádoucnou? Varujeme, zaklínáme tě; však svrchovaná vůle tvá rozhodni!" Chán mohl jen rozkázat, ale ve válce není radno hněvat knížata, a knížata nechtěla o bojovné děvě ani slyšet. Tu z nenadání ujal se návrhu kněz Achmet Deli-Balta s netušeným zápalem, proud řeči jeho plynul jako živý oheň, zpil ba omámil všechen smysl bojovných mužů i kmetů, a když konče navrhoval, aby dceři chánově svěřili obranu pevnosti Kyrkoru, souhlasili všichni, i sám Ďanybek s patrným zábleskem jakés naděje.

Tochtamyš chán vrací se z válečné porady zasmušilejší, než byl do ní vešel. Dva sluhové svítí mu stříbrnými kahanci, jež podobu plovoucích kachen mají, kolem harému do ložnice. Se svislou hlavou, spíše k zajatci podoben, než k velmožnému chánu, kráčí mimo serail, kdež mu vždy jindy milostné ženy vrásky s čela slíbaly, dnes však marně na něj čekají. Rozhrnuli sluhové záclonu ve dveřích ložnice, a chán sotva že jim pokynul, aby se vzdálili. V ložnici čekal již starý Mamaj, aby sám dnes zastal službu komorní. „Sluha tvůj má starost o svého pána," dí pokorně chánu. „Dovol, mocný veliteli, abych dnes byl tvým otrokem!" — „Buď si!" odpovídá chán; „však odejdi: chci odpočinout!"

V zlatém kahanu u nádherného lože kmitá velký plamen, narudlá zář jeho rozlévá se mdle po stěnách, temně červenými koberci ověšených, a míhá se sedmerou barvou duhy v trámech stropu, perletí cele obložených. Chán neodkládá roucha, nevšímá si ani lože. Přechází zvolna komnatou, staví se a dumá, a pracuje rukama, jako by v myšlenkách někoho přemlouval. Přemlouvá sama sebe a nemůže dospět k rozhodnutí. Velký zápas citů a vůle víří mu srdcem a mozkem: propukla proti němu velká, nebezpečná válka genueské republiky na Krymu, nebudou-li při něm nadšeně stát všichni tatarští knížata, je ztracen, a slavná rodina Čingisa chána, jejímž posledním je přímým potomkem, zhyne

potupně zbraní nevěřících. Ďanybek, neobdržev dcery chánovy, nebude už věrným dojista, a družina jeho vzprahne po pomstě. Kdyby se Nenekedžan chtěla obětovat, bylo by největší nebezpečí odvráceno; ale nutit ji? Nikdy — vždyť ji miluje chán tak nesmírně! Ona se chce obětovat, ale s mečem v ruce, v seči válečné. Snad nadchne lid, snad nahradí a odzbrojí Ďanybeka; ale zhyne-li v boji, ona, kteráž je rosou a největší rozkoší chánova života? Bude ztraceno všechno, všechno! A což vůdcové rot, nebudou závidět úspěchu bojovné děvě, a nezmaří zlovolně, co by se zápalu dcery podařilo? Čím více přemítá, tím více splítají se pochybnosti a děsné obavy, a východů z nich nevidí, než toliko jeden, a před tím se chvěje. Snad zlý duch sám vnuká mu myšlénku, aby si na pomoc přivolal — potomky velikého Tamerlána! Hlava těchto, Abu-Sejd, stojí na severu k boji připraven, čekaje, že sám také proti křesťanům se bude musit bránit. Ten ochotně přivede lid svůj, aby na cizím bojišti svůj boj vybojoval. Však kam skryje Čingischánův potomek tvář svou hanbou zardělou, kam poděje se hrdost jeho rodu, kam čest jeho, kam sláva? A jaký bude konec všeho, až zvítězí Tochtamyš pomocí Abu Sejda? Zmizí řevnivost obou rodů, anebo vzplane teprv nový boj se zpupnou hlavou rodiny Tamerlánovy? Jeť odvážná věc, vpustit vlka do ovčince . . . .

Tochtamyš chán sklesl starostmi přemožen do hedvábných polštářů nízkého divanu, jenž podél stěn se táhl, a zaryl prsty hluboko do zježeného vousu. Dlouho dlel tak — až konečně den se začal probouzet. Pak povstal, ruce na prsou skřížil, na východ se obrátil a zvolal: „Veliký Čingis-cháne, odpusť svému vnuku!“ Na to udeřil lesklým prutem na stříbrný cimbál, a když byl Mamaj vešel, udělil mu tajný rozkaz. Za nějakou dobu uháněl chánův důvěrný posel ranním soumrakem z Bachčisaraje na sever.

* * *

Kdyby byl válečný povyk ještě jeden den chánský dvorec ušetřil, byla by zajisté stará Chodžava chánu vyprávěla, kterak pozdě večer, když se rada byla rozešla, v zlatém mřížovém pavlanu, jejž klecí krasavic nazývají, Nenekedžanchanym s knězem Achmetem dlouho a důvěrně se umlouvala, a Tochtamyši-chánu byla by snad napadla otázka, proč se as Achmet včera s takovým zápalem ujal návrhu, aby Nenekedžan v čelo roty byla postavena, a proč zejmena sám navrhoval, aby jí svěřeno bylo hájení pevnosti Kyrkoru, kdež on, Achmet, byl vrchním imamem čili knězem? Však dnes není již na to ani času, ani klidu. Brána chánského zámku dokořán je rozevřena, velké nádvoří je plno komoňstva, a všechen řád domácí je zvrácen. Přijíždí posel za poslem a každý zvěstuje, že vojska křesťanská třemi proudy, jako roje kobylek, na Karasubazar se valí. Za dva dni zde mohou být, čas již nejvyšší, aby chán do tábora odejel; čas již nejvyšší, aby Nenekedžan na pevnosti byla.

Právě sjíždí Tochtamyš chán koňmo se svých komnat po spuštěném dřevěném mostě. V nádvořích stalo se veliké ztišení, že každý kročej chánova koně jasně zvučí. Oči všech obráceny jsou vzhůru k mocnému vladaři, jenž co nadpozemský zjev zvolna dolů se snáší. Nese jej obrovský černý oř s hřívou, plnou zlata, a s drahými sponami nad koleny. Chán je oděn v červený hedbáv, přes nějž těžký žlutý kaftan splývá, kolem hlavy má zlatý kruh a v zadu ke kruhu připevněné a ku předu nakloněné stinidlo v podobě palmového listu, kteréž hlavu mocnářovu před šípem i slunečním paprskem má chránit; na prsou stříbrný štít se zlatým sluncem, v levé ruce uzdu a v pravé železnou palici, chánské žezlo. Sjel chán na nádvoří, a titanskou silou levice přebujného oře krotě, pokynul mlčky železnou palicí i hnulo se komoňstvo ke bráně. Lid venku uvítal jej němý, jako by se jen bál železné palice — špatné znamení před bojem! — V předním nádvoří zámku čeká ještě část družiny a sněhobílý hřebec s prostým sedlem — kůň dcery chánovy. Nenekedžan přichází, provázena babou Chodžavou. Je oblečena jako jindy: červené botky, žluté hedvábné šaravary, fialový kabátec se zlatými ozdobami, na temeni malý turban a kolem turbanu bílý závoj; však pod rozevřeným kabátcem blyští se dnes stříbrné šupinové brnění, půvabně přiléhající k plným prsoum. Vyšinula se velká děva pružně na kůň, přijala od družiny křivou šavli, a již vyjíždí v čele svého průvodu. V bráně, mrav národu rušíc, odestřela lidu tvář, a jako omámen kouzelnou její krásou, propukl všechen dav v jásot až šílený, a slavnostně bily do sebe kované dřevce bojovníků. Poprvé lidem viděna, vyjíždí již vítězoslavně z města — dobré znamení před bojem! Ale stará Chodžava v nádvoří přece zaplakala.

(Dokončení.)

Mé dítě.

Mé dítě, švitorko má divá!
Ať chmurno kolem, ve mně je,
kdy zřím ti v očka čtveračivá,
tam vídám duhu naděje.

Kdy bloudíváme luhem, lesem
a lítost, hněv mne plašívá,
tu hlásku tvého jemným plesem,
se ke mně anděl snášívá.

Pak z kalíšků těch kvítků smavých,
a z vln, jež vánek celuje,
roj báji, družiček tvých hravých,
se milo v srdce schyluje.

Pln potěchy i péče bdělé,
zřím mladosti tvé rychlý květ,
a duše v toužebnosti vřelé,
do příštích dob podniká let.

A duše moje v citu žalném,
tam k pánu srdcí, světů jde,
by chránil tebe v světě dálném,
až mne zde více nebude.

Jiljí V. Jahn.

Píseň.

Na tvé krásné, jasné čelo
vtiskl polibek jsem vřelý:
čelo tvé se pozardělo —
písně mé se rozzvučely.

Na tvé krásné, smutné čelo
vtiskl polibek jsem vřelý,
na to nevěstino čelo,
když je vínkem ovíjeli.

Na tvé krásné, bledé čelo
vtiskl polibek jsem vřelý:
čelo tvé se nezardělo —
písně moje odumřely.

F. A. Borovský.

Třináctý.

Povídka od *Eduarda Justa.*

(Pokračování.)

Sprostiv se nevítané návštěvy, zašel otec Koudela do zadní, sváteční světnice, kde v kolébce klidně spal jeho nejmladší potomek. Zticha přiblížil se k nemluvněti a po delší dobu pozorně mu patřil do obličeje.

„Pozor, pantáto, ať mi je nezbudíte!“ napomínala hospodáře kmotra Čermáková ze sousedního domku, hlídající z křesťanské lásky a za nějaké to sousto jídla nemluvně i jeho matku, taktéž pohříženou ve spánek.

„Hm! teď jsem s rozumem svým v koncích,“ zavrtěl soused po nějaké chvíli hlavou, neznamenaje na svém nejmladším žádné zvláštní neobyčejnosti. „A přece se mi to rozleželo v hlavě a rád bych věděl, ký ďas mi na krk poslal ty zbrklé modlářky a co znamenalo jich blábolení o třináctém. — Já řku, kmotra!“ nahnul se k Čermákové. „Co myslíte: je to nějaká zvláštní nehoda, má-li člověk příkladně třináct dětí?“

„Nehoda? — To bych právě nemyslila, ale starostí je s tou drůbeží, až bůh brání,“ odtušila kmotra, patrně posud nezasvěcena v pověsti kolující po Javorově o Koudelovic třináctém.

„Svatá pravda — leč jaká porada!“ pokrčil hospodář ramenama a tichým krokem vyšed ze světnice vrátil se na dvůr. Několikrát jej přešel z kouta do kouta, prohlížel to i ono, až konečně v myšlenkách stanul u zahradního plotu, přes nějž byla volná vyhlídka dolů do městečka. Jak již praveno, stálo Koudelovo stavení a několik jiných domků na návrší, i tvořily jaksi javorovské předměstí, ještě mezi nimi a dolejší skupeninou budov se táhla na dvě stě kroků silnice, vroubená s obou stran rolemi a lučinami.

Bylo pošmurné, mlhovité ráno a účinkovalo jaksi nemile i na starého Koudelu. Vysvítalo tak aspoň ze slov, kterými u plotu se zabral do mudrování.

„Opravdu,“ pravil sám k sobě, „jsem tomu povděčen, že mimo mne nikdo v domácnosti nebyl svědkem nedávného výstupu s kořenářkou. To by tak ještě scházelo, aby mi do stavení zavlékla nějakou novou pověru! — Ale,“ dodal po delším pomlčení, „venkoncem přece jsem pochybil, že jsem tu jedibabu tak zhurta odbyl a důkladněji se nevyptal, co ji sem vlastně přivádí. — No, stalo se, což na tom! — Ostatně,“ ukonejšil zvědavost, mimovolně se mu vtírající, „však já se tomu přece jen na kloub dostanu. Musím beztoho na faru, a pak se stavím u kostelnice: ta mi to musí vysvětlit.“

S tímto předsevzetím vrátil se Koudela do stavení, kde nastal zatím čilý život. V kuchyni praskalo dříví na ohništi; nejstarší dcera hospodářova připravovala tam snídaní pro četnou rodinu. Dva dospělejší synové vyváděli ze stájí koně a chystali se na pole. Na prahu pak do předsíně potkal Koudela sedmiletého chlapce svého, který mu zvěstoval novinu, že prý se probudily již: maminka i — třináctý!

„Co že to pravíš?“ zvolal naň Koudela, jako by nevěřil vlastnímu sluchu.

„Že už nespí ani maminka ani náš třináctý,“ opětoval chlapec.

„A kdo ti řekl, že máme — tentočky — třináctého?“ vyzvídal otec.

„Včera si o tom povídaly děti ve škole,“ zněla odpověď.

„Tak, tak!“ zasmál se Koudela zlostně. „Už si' tedy o tom povídají i děti ve škole? — To mě těší, věru těší, že tam dole se o nás tak starají, a aby nemyslili, že si z jejich babských klepů něco dělám, vyvedu jim kousek, že se podiví. Aby si nelámali darmo úst, dám kluka pokřtít na jmeno svatého Třináctého. Ano, to učiním.“

Posnídav přikázal Koudela dceři své Lidušce, aby na dvoře chytila husu a povříslem jí nohy svázala. Sám pak se přioděl svátečně, sebral husu pod paždí a ubíral se dolů do Javorova.

Dva chlapci a děvče klusali za ním, jdouce do školy. Snad by otci chvátajícímu nebyli ani stačili, kdyby tu a tam některý známý nebo známá jej cestou nebyli zadrželi. A jako by všichni sobě byli řekli: první slovo, kterým ke Koudelovi každý promluvil, bylo — co dělá, jak se má, zdráv-li jeho „třináctý“?

„Nic nedělá, jako princ se má, zdravější je než ryba ve vodě,“ odpovídal všem stejně Koudela, maje obličej tajenou zlostí do ruda zbarvený a třímaje husu pod paždím, div že to smrtí nezaplatila. Konečně, udělav si schválně zacházku, jen aby se lidem co nejvíce vyhnul, dostal se šťastně na faru a vstoupil s pozdravením do čeledníka.

„I vítám vás, pane sousede! — To jsou k nám hosté!“ divila se páně farářova hospodyně, co do let sice již valně pokročilá, ale požívající posud sladce znějícího titulu „panny slečinky“. A ochotně podávajíc sousedovi ruku a vybízejíc jej k usednutí, šveholila s laskavým pohledem na husu pod paždím Koudelovým: „Můj božínku, jak dlouho jsem vás už nespatřila! Aspoň rok tomu dozajista. — Tak, tak! Jen račte usednout a odložit“ (vydrovku-li či husu, panna slečinka neřekla). „Velebný pán hned tu bude z kostela. — No, a jak se máte ustavičně, pane sousede? Zdráv — toť se ví! A panímáma také zdráva? A rodina také — toť se rozumí! To je věru štěstí, chvála bohu, neboť zdraví nade všecko! — Za to já neustále churavím; zde na levé straně pod čtvrtým žebrem mne to píchá — ani byste nevěřil, drahý pane sousede! — Ale abych nezapomněla: co pak nám vlastně přinášíte?“

Tu se zastavil proud řeči páně farářovy hospodyně; Koudela dostal se také k slovu.

„I milá panno slečinko!“ pravil oddechnuv si a na polo zpitomělý událostmi dnešního dne. „Narodila se mi husa a rád bych ji dal křtít.“

„Husu?“

„To jest,“ opravil se Koudela, stíraje si s čela pot; „vlastně se mi narodilo dítě a zde tu husu“ — i podal ji konečně panně slečince — „tu husu nesu ke křtu“.

„Hahaha! vyť se nějak matete, pane sousede?“ zasmála se hospodyňka žertovně a uvolnivši huse povříslo vypustila ji z čeledníka.

„Eh! toť si to pletu páté přes deváté,“ durdil se Koudela sám na sebe. „Ale což je to nějaký div, ptám se —“

„Přijdou-li čápi a zanechají-li ve stavení třináctého?“ převzala mu panna slečinka slovo a pohrozila naň šelmovsky prstem. — „Ah!“ zvolala, nevšimnuvši si sousedova ustrnutí, a otevřela dvéře do síně, odkud zaznívaly mužské kroky. „Velebný pán je už doma. Račte tedy, pane sousede, za ním nahoru! Anebo ještě lépe: já vás dříve ohlásím,“

Jako ve snách octnul se konečně Koudela u pana faráře v pokoji. Delší dobu ani neslyšel, co mu duchovní otec povídá, a to jej domrzelo tak, že by s chutí sám sobě byl vypohlavkoval. Přemohl se tedy násilně a sebrav všech pět dohromady, jal se zvolna a s rozmyslem, aby zase nevyvedl nějakou hloupost, přednášeti svou supliku, aby totiž milostpán ráčil mu příští neděli pokřtít chlapce.

„I s radostí — toť víte, sousede!“ ujistil Koudelu farář a donutil jej, aby s ním vypil šálek kávy. Hovořili o tom i onom: o letošní úrodě, o nynější podzimní pohodě, o čápech ze včerejška, až pak velebný pán jako by náhodou propověděl: „A nemýlím-li se, máte už, sousede, hezky četnou rodinu? Mimo nejnovější přírůstek —“

„Dvanáct konsků!“ odvětil Koudela s povzdechem.

„Aj?“ divil se farář. „Čekatel svatého křtu je tedy už —“

„Třináctý!“ vyhrklo sousedovi z úst a ruce se mu sevřely v pěstě. Kdyby osudné ono slovo bylo bývalo něco makavého, jako příkladně květovaný šálek kávový před ním na stole, byl by je v témž okamžiku na padrť rozdrtil.

„No, a jaké pak jmeno udělíme novému světoobčanu?“ vyzvídal duchovní, neznamenaje Koudelova rozčilení, poněvadž se zahleděl právě do knihy.

„Budeme mu říkat Třináctý,“ odsekl soused nanejvýš rozezlen.

Farář v udivení pozvednul hlavu.

„Myslíte to snad do pravdy?“ tázal se vážně.

„Ano, do pravdy,“ přisvědčil Koudela a hlas mu při tom selhal pohnutím. „Neboť —“

„Nuže?“ vybízel jej duchovní. „Což mi snad nedůvěřujete?“

„Oh, jakž bych nedůvěřoval!“ vece soused a jal se vypravěti své těžkosti, počínaje ranní návštěvou kořenářky a doprovázející ji dvojice až po nynější chvíli. Nedlouhá to doba a přece ani na okamžení v ní pokoje před tím osudným, ba přímo již příšerným slovem!

„Ať se otočím v pravo, ať v levo — ať mluvím s čertem nebo ďáblem,“ končil Koudela, přicházeje vždy do většího ohně a neklada již slov na vážky, „každý mi hučí do uší: Váš třináctý! Váš třináctý! A tak u všech všudy rohatých: chtějí-li mermomocí třináctého, ať ho mají aspoň důkladného! Ať se kluk na to jmeno pokřtí!“

Farář dal řečníkovi domluvit a teprv pak jej poučoval a na jiné myšlenky přiváděl. Stáloť to dosti práce, než Koudela od svého úmyslu upustil a pro chlapce jiné jmeno z kalendáře vybral.

„Ostatně,“ vece duchovní, „co se týče kořenářky, kostelnice a svíčkové báby, které nepochybně z nějaké hloupé pověry takovou nepříjemnost vám sosnovaly, s těmi si promluvím já, a můžete být ubezpečen, sousede, že v krátkém čase se nebude mluvit o vašem třináctém, právě tak, jako se nenazývá nikdo dvanáctým nebo čtrnáctým! Až bude mít chlapec jmeno, pomine to samo sebou.“

Tím upokojen vrátil se Koudela domů, a příští neděli obdržel nejmladší jeho potomek na křtu jmeno Tomáš....

*
* *

Javorovský farář arciť přál, že to pomine samo sebou, jakmile Koudelův nejmladší bude mít jmeno — ale nepominulo to! Zrovna jako když chlapci učaruje: Tomášem byl pokřtěn a Třináctý se mu říkalo.

Dospěv do šesti let, zaveden byl od starého Koudely do školy, aby návodem a rákoskou učitele Lašťovky si osvojoval počátky vědy a mravnosti.

Osmou hodinou ranní vešel bojácně a pevně se drže za šos tatíkova kabátu do posvátných těch síní, a před jedenáctou přiklusal domů s pokrváceným nosem, a z lístku s abecedou visely cáry.

„Tomši!“ volal naň otec, když kolem něho nepozorovaně chtěl vklouznout k matce do kuchyně.

S tváří zakaboněnou a zrakem urputně k zemi upřeným stanul klučík na místě.

„Sem pojď — blíž!“ velel otec a loudavým krokem se Tomeš přiblížil.

„Cos to vyved, že máš nos celý potřískaný?“ započal Koudela výslech, usednuv na židlici.

„Pral jsem se,“ odpověděl chlapec po krátkém otálení.

„A proč jsi se pral? — Mluv!“

„Proto že mi tam ve škole nadávali.“

„A kdo ti nadával, co?“

„Děti; — říkaly mi, že jsem třináctý.“

Koudela po těchto slovech vyskočil se židlice a prudce přecházel po světnici. Příležitosti té použil Tomeš a zmizel v kuchyni.

„Tu to máme!“ spustil po nějaké chvíli hospodář a ulevil své nevoli několika jadrnými slovy. „Toť už na mou milou věru skutečná kletba pro toho kluka a konečně měla kořenářka přece jen pravdu, že se na něm nedožiju žádných radostí. — Hm! už bych skoro tomu věřil, ačkoliv jsem nebyl odjakživa pověrčivým; ale tohle pronásledování by klidně nesnesla ani jehněčí trpělivost. Leč jaká tu pomoc! — Abych dal kluka zažehnat, na to je pozdě: neníť už kořenářky mezi živými. A chtít lidem zabraňovat, aby Tomšovi tak nepřezdívali — to tuším bylo by vodu sejtem nabírat. — A konečně, považíme-li věc chladnokrevně a zdravým rozumem: co je vlastně na tom celém slově? — Je to nadávka? Není! — A není-li, proč se zlobím? — Nejsem-li blond, že hocha v mylném náhledu sám podporuji?“ A vyvolav si Tomše z kuchyně, jal se mu vysvětlovat, že „třináctý“ není nadávkou.

„A ba je!“ stál Tomeš na svém.

„A já ti pravím, že není,“ opětoval otec přísně. „Proto se měj, Tomši, na pozoru a řekne-li ti někdo, žes třináctým, ani si toho nevšímej! Neposlechneš-li, budeš bit jak žito.“

Tomeš neodporoval, ale z celého výrazu jeho obličeje vysvitalo, že není přesvědčen, což záhy opět i skutky dosvědčoval.

Učitel Lašťovka zakazoval sice dětem, přezdívat Tomšovi „třináctých“; ale tím právě dodal jim chuti na zapovězené ovoce, a Tomeš z pranice takměř ani nevycházel. Sám při tom utržil přirozeným spůsobem až dost ran, avšak nepopustil. Učitel tolikéž rákoskou vyháněl z něho roupy a otec častějším výpraskem mu krotil bujnou krev: leč bez výsledku! Záhy dost získal si Koudelův „třináctý“ v Javorově pověsti jakožto největší nezbeda; ale sousedka Říhová nebyla by ani za celý svět se dala přemluvit, že vlastně sama jej přivedla na tuto cestu, pokřtivši jej ještě před farářem jakožto „třináctého“. Můj ty bože! což mohla ona za to, že byl chlapec vtělená tvrdohlavost a neposlouchal ani po dobrém, ani po zlém? A krom toho, nasadila mu snad ona na krk tak nepoměrně velikou hlavu, že mohl již v nejútlejším mládí nosit vydrovici svého otce, aniž by se mu přes uši svezla? A konečně utvořila snad ona z třináctky tak nešťastné číslo, že není příkladně ani radno, aby třinádt osob k stolu zasedlo, ač nemá-li to některá z nich zaplatit třebas i předčasnou smrtí? . . . . Však ona věčná prozřetelnost ví, co dělá, a třeba dle přání sklenářky

Bártové neuštědřila „třináctému“ ani kopyt na nohy, ani růžků na čelo, dost na tom, že jej poznamenala tak hříšnou zatvrzelostí a v pozdějších dobách i tak zjevnou náchylností ke zlému, že celý Javorov — kromě vinopalny žida Vintrnice — nad tím ustrnul! Že tak hluboko klesne nejmladší Kondela, až se skamarádí i s Divíškem, toho se nikdo nenadál!

A byla to událost skutečně hrůzyplná, povážíme-li, že Divíšek platil v Javorově za ničemu, který spustiv se boha i dobrých lidí ztratil všechen cit pro domácnost a spořádaný život, a tak se vyloučil ze společnosti občanské. Že by snad nějakého darebáctví se dopouštěl na škodu kohokoliv, z toho nemohl být nikterak nařčen; avšak dosti na tom, že vyhýbaje se práci většinu času trávil ve Vintrnicově vinopalně, nemaje ani, kam by na noc hlavu uložil, pokud žid vinopalník se nad ním neslitoval a nevykázal mu na dvoře prázdný sud, v němž mohl na otepi slámy přespávat.

Jako Koudelův Tomeš měl také Divíšek svou přezdívku: říkalo se mu „filosof z kořalny“.

Filosof tento vězel v zimě v letě v roztřepených bačkorách, k nimž se přítulně vinuly někdy snad černé, však nyní do zrzava se lesknoucí spodky, viditelné až po kolena, odkudž nahoru je zakrývaly šosy jasně modrého, dosti zachovalého kabátu. Černý hedbávný šátek na krku a rozčepejřený, poněkud schlíplý cilindr na hlavě doplňovaly jeho oblek. —

Tak vypadal strašný ten člověk, s nímž Tomeš se seznámil. Stalť se to dosti jednoduchým spůsobem.

Jednou v neděli k polednímu stál Tomeš — tehdy již desítiletý — před vraty otcovského domu a drže v rukou buchtu jako cihlu rozvažoval, z kterého konce by bylo lépe ji načít.

Buchta do hněda vypečená leskla se až milo na slunci. V tom se mihl přes ni černý stín. Tomeš hněviv odvrátil od ní zraky, aby popatřil, kdo jej stopuje. Mělť buchtu podstrčenou již před obědem od matky, která mu jakožto nejmladšímu a tudy mazánkovi přála.

Však nebyl to stín nikoho z domácích, nýbrž filosofa z kořalny, který tiše jako duch, s hlavou k prsoum svislou a s rukama na zádech složenýma se loudal dolů k Javorovu.

Tomeš nějakou dobu za ním pohlížel a z obličeje vytratil se mu náhle výraz zarputilosti. Mrkl na buchtu a po té se dal do skoku za Divíškem. Dohoniv jej dotkl se jeho lokte, a poněvadž to nepomohlo, zatahal filosofa za kabát.

„Co chceš, hochu?“ tázal se Divíšek, patře naň přes rameno.

„Dal bych vám rád buchtu,“ vece Tomeš a nastrkoval mu ji.

„Mně buchtu? — Co ti to napadlo, vížle?“

„Že snad máte hlad,“ odvětil kluk darebný a vtlačiv Divíškovi buchtu do ruky utíkal, co mu nohy stačily, nazpět k domovu.

Takovým tedy spůsobem seznali se Divíšek a Tomeš a za nějaký čas hovořívali spolu jako důvěrní přátelé.

Nezůstalo to arciť tajemstvím a konečně donešena i starému Koudelovi zpráva o strašné alianci této. Nastalo boží dopuštění. Tomeš byl tentokráte opravdu bit jako žito, ale snášel rány ani nedutaje. A zarytá tvrdohlavost tato dopálila otce tak, že se necítil a snad by byl chlapce zmrzačil, kdyby Koudelová mu ho nebyla z rukou vyrvala.

„Jen ho ke všemu zastávej!“ zasmál se zlostně. „Uhlídáš, kam to dopraví tvůj mazánek, tvůj — třinactý!“

„Matce vyhrkly slze z očí; ale znajíc prudkou povahu Koudelovu snesla mlčky bolestnou tu výčitku a odešla s chlapcem do zadní světnice.

„Tomši! Tomši!“ zahořekovala. „Ty mě přivedeš před časem do hrobu.“ A sklesnuvši na židlici zakryla si obličej dlaněmi. Tomeš pozoroval chvíli vyhublé ty ruce, na nichž prokvétaly modravé žilky a jejichž prsty zavlhaly slzami. Rtové se mu zachvěli, avšak nepromluvil. Náhle vrhl sebou na kolena a skryl obličej do klína matčina. Z prsou vydralo se mu bolné zaúpění a po té vypukl v usedavý pláč. K čemu nebyl donucen bitím až nemilosrdným, k tomu jej pohnulo několik těch slov matčiných. Necítil ran, jichž stopami bylo jeho tělo pokryto, ale žalost té stárnoucí, utýrané matky, která jediná se ho vždy ujímala, kteréž nikdy nebyl „třináctým“, nýbrž vždy jen Tomšem — žalost ta přilehla mu ohromnou tíží k prsoum a rozezvučela v jeho srdci jemné city, jimž tvrdý obal posud nedal proniknouti. Slzami matčinými roztála drsná ta kůra.

Vyplakal se a bylo mu snáz. Zvednuv hlavu popatřil matce do tváře — byla usmířena.

„Teď jdi a odpros tatíka!“ napomínala chlapce.

Tomeš vytřel si rukávem slze z očí a zavrtěl hlavou.

„Neodprosíš-li, nehlas se ke mně víc!“ pohrozila mu matka. „To víš: hlavou zeď neprorazíš.“

„Ba prorazím, jen až budu větší,“ podotkl Tomeš, a černé oči zajiskřily mu jako dva žhavé uhly.

„A co budeš pak dělat?“ vyzvídala matka.

„Uškrtím každého, kdo mi řekne třináctý.“

Koudelová se leknutím zachvěla pro tuto divokou nevázanost chlapcovu.

„A kdo ublíží Divíškovi,“ pokračoval Tomeš, „toho také uškrtím neb mu aspoň nabiju.“

„Hochu, hochu!“ povzdechla matka trudně. „Tyť mluvíš, jako bys byl vyrostl někde v lese mezi cikány. Kam to s tebou dospěje?“

„Ale kdo nás nechá na pokoji, tomu neublížím — toho budu mít rád, jako vás, maminko!“ ukončil Tomeš a chtěl odejít ze světnice.

„Tomši!“ zakřikla jej matka. „Pamatuješ se, co máš učinit?“

„Musím to udělat?“ ptal se Tomeš, stanuv u dveří, a z hlasu, jakým to propověděl, bylo seznat, že to mluví opět nenapravený tvrdohlavec, jakým byl posud.

„Musíš,“ přikazovala Koudelová. „Jinak mi nechoď na oči!“

A Tomeš šel a odprosil — se vzdorem na tváři, s utajeným hněvem v duši. Co matce učinil po vůli, k tomu nebylo by jej nic jiného na světě přimělo.

Starý Koudela v pravém slova smyslu okřál, vida tuto poddajnost synkovu; neboť něčeho podobného se posud nedožil u něho.

„Lituješ tedy svého derebáctví?“ ptal se spokojeně.

Tomeš zamžoural jen očima a sklopil hlavu, což přijato za přisvědčení.

„A s tím otrapou Divíškem ať se mi nescházíš!“ napomínal Koudela domnělého kajicníka. „Zlý příklad svádí, to si pamatuj, a kdo se nevystříhá špatných společníků, upadá v zkázu.“

A chtěje slovům svým dodati větší váhy, daroval Koudela Tomši stříbrňák, který v půl hodině na to byl v rukou — Divíškových.

* * *

Urvalec a neustupa byl Tomeš, svatá pravda — ale nebyl hloupý; ano dle svědectví obou, učitele i faráře, měl tak dobrou hlavu, že byl nejlepším žákem ve škole. Jen kdyby byl chtěl jinak dělat dobrotu! —

Z chlapců se žádným se nekamarádil, a děvčata, kdekoliv mohl, škádlil, tak že se ho jako ohně bály a každá se mu raději na padesát kroků vyhnula. Povídaly si o něm, že dovede očima uhranout, a proto mu také žádná do nich nepohleděla, strachujíc se zlých následků. Jediná jen nesdílela s nimi takových obav a bez bázně před uřknutím patřívala svýma modrýma do těch černých očí Tomšových.

Byla to kovářovic Františka, nedbající výstrah svých družek, aby s „třináctým" nic neměla. Ujímalať se ho horlivě, a kdežto ostatní jen samé špatnosti v něm hledaly, tvrdila ona, že není Tomeš tak zlý a že by zajisté nikomu neubližoval, kdyby se mu nepřezdívalo. Jak patrno, moudrá to osobička, ačkoliv byla o celou hlavu nižší než Koudelův nejmladší! Za to také měla v Tomšovi statečného obrance, a běda tomu, kdo by jí byl ublížil!

„Ani zaškaredit se nesmí nikdo na tebe," říkal jí Tomeš, „a kdybys chtěla, abych někoho spral, jen mi to pověz a já mu jich nakladu nepočítaných!"

Františka v duchu se divila takové smělosti Tomšově a také si neuměla vysvětlit, odkud se v něm bere tolik srdnatosti, že se nikoho nebojí — ale těšilo ji to. A ještě více ji těšilo, když jí jednou Tomeš sdělil, že za tři měsíce už vystoupí ze školy, že se u jejího otce vyučí kovářství a potom že ji pojme za ženu. Avšak přece jí to nedalo, aby s Tomšem nezalaškovala.

„A což," pravila, „kdybych tě nechtěla, Tomši?"

Na takovou otázku nebyl Tomeš připraven. Zůstal jako opařen, chtěl něco říci a nemohl. Měl jako by ztažené hrdlo. Černé jeho oči opíraly se o tvář Františčinu tak podivně, že se děvče zachvělo a málem by se do pláče bylo dalo.

„Ty bysi nechtěla?" vypravil konečně Tomeš ze sebe.

„Ale nekoukej tak na mne!" šeptala Františka bázlivě a na paměť jí vstoupilo, co ostatní děvčata o Tomši si povídala, že totiž dovede očima uhranout. V té chvíli skoro tomu věřila a ucouvla na krok od něho.

„Aha, ty se také štítíš třináctého?" zaškaredil se Tomeš, a pohodiv vzdorně hlavou odcházel. Františka plačky přiběhla za ním a chopila ho za ruku.

„Prosím tě, Tomšíčku, nehněvej se!" usmívala se naň, majíc plné oči slzí. „Vždyť já jsem to řekla jen tak, že bych tě nechtěla. — Až budu velká, budu tě jistě chtít," ujišťovala jej a Tomeš byl okamžitě jako vyměněn.

„Ale to ti povídám, Františko!" napomínal ji, „ať mi víckrát jen tak nic neříkáš!"

„Však nebudu," slíbila Františka a již se nebála uhranutí, hledíc Tomšovi do očí. — —

A když minuly tři měsíce, vystoupil Tomeš skutečně ze školy javorovské; ale s kovářstvím se mu to zhatilo. Měl se učit na pana pátera!

Tak aspoň bylo usnešeno v poradě, k níž farář a učitel starého Koudelu si pozvali. Škoda prý tak bystré hlavy, aby zakrněla — „a co se týče té nezbednosti," vysvětloval farář, „to se podá, jakmile Tomeš se dostane z Javorova mezi cizí lidi," s čímž úplně souhlasil učitel, řka, že s lety pomine mladická bujnost a na její místo vstoupí rozum a chladnější rozvaha.

Starý Koudela sice namítal to i ono: že prý to stojí mnoho peněz, že není Tomši ani souzeno, aby myslil tak vysoko, že by mohl nějakou hloupostí všecko pokazit, a podobně; avšak na konec se dal přemluvit a cestou k domovu, uvažuje a rozbíraje věc do podrobna, došel posléze k náhledu, že to panpáterství bude pro Tomše přece jen velice výhodným postavením — „ač dosáhne-li toho," zakončil opatrně osnovu svých myšlenek. Porovnával v duchu vážnost farářovu s nezbedností Tomšovou, i nemohl si dost jasně vysvětlit, kterak to vůbec možno, aby z uličníka tak dokonalého, jakým byl bohužel jeho Tomeš, během několika let se vyloupl sluha páně a hlasatel vší mravnosti. — „Ale což si budu marně naparovat mozek!" dopálil se pak na vlastní nerozhodnost. „Farář a kantor jsou dost moudří páni, aby vzdor všem kořenářkám dovedli posoudit, co vlastně v Tomši vězí, a umí-li se z lecjaké neúhledné housenky vyklubat švarný motýl, proč by se z mého kluka nemohl vylíhnout nějaký farář, děkan nebo i sám biskup? Souzeno-li mu to, nevyhne se tomu tak jako tak."

Přišed domů odebral se Koudela do sváteční světnice a dal si zavolat Tomše. Postavil si hocha mezi kolena, pohladil ho na hlavě a upozornil zároveň na důležitost svého hovoru, řka: „Tomši, dej dobrý pozor, co ti teď povím! — Posud jsi byl ničema — no, neškareď se! Máš už dost rozumu, bysi to sám nahlíd' a trochu v jinou kolej zabočil. Či nechodláš být pořádným člověkem?"

„Budu kovářem," odpověděl Tomeš určitě.

„Nu což, také by to k smrti nebylo," ujal se Koudela dalšího slova; „ale já ti povím něco lepšího, Tomši! Jak pak by se ti to na příklad líbilo, kdyby se z tebe stal pán — ale víš, takový pán, aby ti v Javorově na potkání líbali ruce?"

Tomšem to škublo, a zvednuv hlavu, nedůvěřivě popatřil otci do tváře.

„Tedy mluv: chtěl bys být takovým pánem?" vybízel jej Koudela k odpovědi.

„Což o to! Ale jak se jím stanu?"

„Snadno, Tomši! Netřeba k tomu nic jiného, než aby si se pilně učil a byl hodný. — Ostatně učiníš nejlíp, chytneš-li na dvoře husu a doneseš ji panu faráři. On ti poví, co a jak, abysi to na takového pána přivedl. Uvidíš, že v tom nejsou žádné čáry."

Tomeš chytil husu a šel k faře: z počátku klusem, pak zmírnil krok a posléze loudal se, co noha nohu mine. Ve čtvrt hodině byl zase doma.

„Snad nejsi tady už z fary?" tázal se Koudela, setkav se s Tomšem na síni.

„Ba jsem," zněla zpurná a nevrlá odpověď.

„A mluvil jsi s panem farářem?"

„Nemluvil."

„Tedy jsi nebyl na faře?"

„Nebyl."

„A kam jsi dal husu?" vyzvídal Koudela a hlas se mu již třásl zlostí.

„Hodil jsem ji do fary přes zeď," přiznal se Tomeš v jistém očekávání, že teď se budou naň sypat rány. Leč tentokráte se zmýlil. Koudela sice napřáhl ruku, avšak rozmysliv si to, zarejdoval jí k pravému uchu svému, za nímž se podrbal.

„Ať se mi nehneš s místa, pokud se nevrátím!" velel Tomši, a obléknuv sváteční kabát vedl po chvíli hocha na faru. Tomeš cestou se ušklíbal, jakoby měl v ústech plno šťovíku. Myšlenka, státi se takovým pánem, aby mu ruce líbali lidé, jimž do té chvíle platil za „třináctého" a kteří své děti před ním varovali jakožto před vzorem vší zlo-

myslnosti a nezbednosti — ta myšlenka z počátku jej opojila a proto také v klusu pílil s husou k faře. Leč za krátko mu připadlo na paměť, že k dosažení takového panství má byt „hodným,“ a to jej schladilo. Býť hodným představoval si tak, jako s nikým se nepoprat, kdo mu vynadá „třináctých,“ a na to se necítil dost silným. Než touto cestou se dopracovat líbání rukou — „toť přece radš budu kovářem!“ pomyslil si u cíle své pouti a nemaje odvahy, aby panu faráři osobně dodal husu, poslal mu ji přes zeď, a jakoby mu hlava hořela, upaloval nazpět domů. Nedivno tedy, že mu teď bylo krušno vidoucímu, že není vyhnutí a za malou chvíli že začnou na faře z něho dělat „hodného“. Kdyby ho nebyl otec za ruku vedl, jistě by byl prchl a tím se té strašné proceduře vyhnul. Ale tak bylo vše marno! Starý Koudela, jakoby tušil, co se v Tomšově duši děje, pevně ho držel za ruku. Před samou farou vrazila se Tomši hrůza do všech kloubů a drkotaje zuby zvolal: „Pro Krista pána! já nechci být pánem.“

„Že budeš bit?“ pohrozil mu Koudela.

„Tedy se vraťme a nabijte mi!“ doprošoval se Tomeš, jemuž byl výprask již tak obyčejnou věcí, že v hrozném tom okamžiku mu připadal jako pravé dobrodiní.

„Snad jsi panu farářovi něco nevyveď, že se ho strašíš?“ vyzvídal Koudela, nevěda, co do chlapce vjelo, že si tak nesměle počíná.

„Ne, nic jsem mu neudělal,“ zpovídal se Tomeš; „ale — já —“

„Nu, bude-li pak to?“

„Já se ho bojím,“ vyhrklo z Tomše, za všech jiných poměrů nebojácného.

„Eh, hlouposti!“ zavrtěl Koudela nevrle hlavou. „Však on tě neukousne, neměj strach!“ — a za chvíli stál Tomeš jako zmoklá slepice před farářem a učitelem. Bylo mu až běda nevolno před tím učeným tribunálem. Ale při vší úzkosti ustanovil sám u sebe, že se bude zuby nehty bránit, až si ho popadnou do prádla, aby byl předělán na „hodného“. Otec Koudela marně ho šťouchal do zad, aby šel velebnému pánu políbit ruku. Tomeš neporozuměl, a kdyby byl i porozuměl, kam tou necestou: líbat ruce svým trýznitelům! . . . .

(Dokončení.)

Obrázky ze zoologické zahrady.

Nakreslil *A. Stk.*

1. Liška.

Lišák, hrdina středověkých bájí o zvířatech, úhlavní nepřítel všeho, co se hýbe, jest v zoologické zahradě zjevem politování hodným. Poněvadž tulák ten zřídka zde „mravu městskému“ přivyká, a širší pole působnosti svěřiti mu neradno, odsouzen bývá v duchamorné samotě úzké své klece trudný věk tráviti, a následky toho jsou tytéž, jako u vězně, kteréhož v nepříliš prostrannou a příjemnou celu žalářní na dlouhá leta zavřeli.

Učiniv několik marných pokusů o vyváznutí ze svého žaláře, podrobuje se lišák se stoickou chladností neodvratnému osudu. Vpravuje se znenáhla v život zajatce, však nezapomíná nikdy svobody mu odňaté a neobveseluje své věznitele už nikdy čtveráckým vzezřením a chováním, které mu na svobodě jmeno feriny lišáka zjednává. Po celý den sedává nepohnutě v zamilovaném koutku klece, pohřížen jsa v hluboké dumy a prohlíží si chladně zevlující naň lid, nemálo se podobaje zasmušilému filosofu.

Ba lze říci, že jest zajatý lišák pěkným obrazem vězně politického, příliš hrdého, než aby se k žalářníku svému připochlebil, aneb projevením vnitřního bolu škodolibost trýznitelů svých většil.

Oprávněn jest tedy výrok jistého kustoda zoologické zahrady, kterému, jak sám říkává, vždy nemilou bývá povinností, střežiti svobodomyslného lišáka, některým mecenášem zahrady jeho dozoru svěřeného. „Zdá se mi,“ pravil, „že podoben jsem žalářníku, a raději bych nešťastné zvíře kulkou se světa sprovodil, než abych každodenně ve vyčítavém pohledu zajatce četl, že vzal jsem jemu vše, co život mu oslazovalo, že odňal jsem mu — svobodu.“

Z této příčiny odhodlal se kdysi uvrhnouti lišáka do medvědí jámy; nemohlť déle snésti vyčítavý pohled jeho. Chtělť zajatce buď živého buď mrtvého z nemilosrdné vazby vyprostiti. Je-li lišák v skutku, jak za to se má, zvíře chytré a vtipné, které stěží v rozpaky uvedeno býti může, spřátelí se zajisté se společností v medvědí jámě ubytovanou a záhubě ujde; není-li, budou aspoň muka jeho skončena i jest lhostejno, zahyne-li kulkou neb tlapami medvědů.

Tak uvažoval kustos, dav lišáka uvrhnouti do jámy medvědí; než nestalo se jedno ani druhé. Těsná, skličující vazba odnímá sice duševní činnosti lišákově dřívější pružnosti, však že chytrost a vtipnost jeho utlumiti nemůže, dokázal ferina lišák v jámě medvědí skvělým způsobem. Zprvu poněkud se zalekl, ba spíše obdivem naplněn žasl, jako venkovan, který přišed do hlavního města, všemu, i pranepatrným maličkostem se obdivuje, aneb ještě lépe, jako velkoměstský švihák, octne-li se na venkovské, selské svatbě!

Ale brzy vpravil se do huňaté společnosti a počínal si tam jako doma. Urovnav a uhladiv si po švihácku srsť, jal se bedlivě a „bez sklíčka“ neohrabané sousedy prohlížeti.

A jakož vůbec ženy jsou zvědavé, odvážila se mladá jakási medvědice první zasmušilého hosta očmuchávati. Lišák, zdálo se, dotěravosti její hrubě si nevšímal. Medvědice uživši této zdánlivé chladnosti jeho, ještě blíže se odvážila: avšak běda jí — mžikem mumlajíc odskočila, poněvadž jí zuby páně lišákovy dosti citelně obličej pohmoždily. To spomohlo; medvědice přejela si pracnou několikráte obličej a v slušné vzdálenosti od nepříliš lásce přístupného hosta se postavila.

Mezitím proskoumal lišák, nehýbaje sebou, medvědí jámu bystrým zrakem a vyhlédnuv si co výtečný stratég brzy příhodné, vyvýšené místečko v koutě jámy, zaujal je s patrnou zálibou. Za ním celá společnost medvědí. Nastal výjev nad míru tragicko-komický: medvědi, seřadivše se do půlkola, jali se vyvýšené sídlo lišákovo takřka obléhati; však pan lišák jako moudrý a rozvážný vojevůdce pramálo toho dbal: ba naopak zcela chladně a spokojeně protivníkům do očí pohlížel. Nejodvážlivější z medvědů, přiblíživ se poněkud tlamou, hned bolestně zařval, a s krvácejícím

nosem na zpáteční cestu se dal. Když se byli podobně i ostatní o nepodajnosti lišákově přesvědčili, upustila celá společnost medvědí zahanbena od obléhání. Tak lišák medvědů se sprostil, pohodlně v koutku svém se rozložil a pokojně o budoucnosti přemýšlel.

Za několik dní ohlédl se a zdomácněl v cizím obydlí tak, že si tu zcela pohodlně a bezstarostně hověl a život svůj bez ohledu na mručivé domácí pány úplně dle chuti své si zařídil. Zprvu pokusil se o uzavření přátelského svazku se svými huňatými soubydliteli, však medvědům, až posud krvavý nos na mysli majícím, přátelství jeho nevonělo. Proto nestaral se už nadále o ně. Mezitím, co oni ve dne všelijakými posuňky a skoky obecenstvo bavili, dlel se stoickou klidností ve svém zamilovaném koutku; v noci pak, když vše v nejhlubším spánku pohříženo bylo, vykonav noční po celé kleci prohlídku na lůžko se odebral. Ano i strom, který uprostřed jámy medvědí, těmto na zábavu, postaven byl, opanoval a častěji zde si hověl; neboť ač výhradně k životu na pevné půdě stvořen jest, umí obratným skokem na první větev se dostati a spí zde zcela bezpečně. Zachce-li se časem některému huňáči podívati se za ním na strom, vyskakuje chytrý lišák o větev výše a mezi tím co medvěd na první větvi se kolíbá, seskakuje mu na záda, odtud dolů a v příštím okamžiku pozoruje ze zamilovaného svého koutku s patrným zadostučiněním, jak medvěd za výbojnost svou hořce pyká; skokem lišáka z rovnováhy vyšinut, padá k zemi a žalostně mumlaje od stromu mezi své si zalézá.

Když v zimě i hustou srsť lišákovu ostrý mráz pronikl, objevil nejskvěleji důmysl svůj. Poněvadž medvědi nikterak duševně mu neprospěli, hleděl aspoň fysicky huňatého jich kožichu užiti. V noci odebral se do stáje, kde medvědi v teple rozloženi spánku do náruče se uvrhli, a položil se zcela klidně vedle nich, ba zalezl si mezi dva spící jako mezi dvě teplé stěny. Odtud považoval už teplý kožich medvědů za podušku právem jemu příslušící a noclehoval na ní po celou dobu mrazů. Však zvláštní bylo při tom, že ani tato služba, již medvědi lišákovi ochotně prokazovali, k uzavření svazku přátelského mezi oběma stranami nevedla; neboť lišák nestaral se ve dne o tyto živé v noci jej zahřívající „láhve“, nýbrž sedal i nadále, jako by jich v jámě nebylo, bezúčastně v zamilovaném koutku celý den.

Kdož by vzhledem k tomuto a podobným kouskům lišákovým nepopřál mu rád gloriolu lstivé obratnosti a chytráckého důmyslu, jakouž jej mínění lidu i báje pěvců z dávna obestřely?!

Vidouce, jak statně obstála uprostřed strašných nepřátel, zdaž můžeme se diviti tomu, spatřujeme-li lišku co obyvatele všech — studeného, horkého i mírného — zeměpásů? Od mysu Hornu až v končiny Labradoru a Grönlandu, od předhoří dobré naděje až v Kamčatku vede zvíře toto ustavičný boj s tvory, kteří nejen co do síly jemu se vyrovnají, nýbrž v této daleko je předčí. Všem poměrům světovým, každému podnebí zvyklo, podobno jsouc v tomto směru člověku.

Lišák vládne v celé dosud známé pevnině vyjma Australii a zachovává jediný ze všech kvěkovitých šelem, které v tuhém boji s pokolením lidským záhubě své ponenáhlu vstříc kráčejí, nepokořen existenci svou jedině vynalezavostí a lestným důmyslem, které mu i v budoucnosti nikdy zahynouti nedají.

FEUILLETON.

Nikotina.

Klášterní legenda.

Fráter Laktanc byl velmi pobožný muž. S řídkou svědomitostí zachovával pravidla svého řádu, ba činil nad požadavky jejich. Za příklad uvádím pouze, že každý pátek nejen s bratřími o rybách a víně se postil, nýbrž i přitloustlý svůj nos — ač vášnivý šňupák — v tento den tuhému postu podroboval. Nebude tudíž nikomu divno, že arcinepřítel člověčenstva všechny pekelné finty k tomu vynakládal, aby tohoto téměř svatého muže s cesty spravedlnosti svedl.

A jakož i nejčistší duší časem hříchu stín přelétá, dal v sobě bratr Laktanc vzniknouti hříšné myšlence, která pekelnému útočníku za rukověť posloužila. Jalť se totiž jednou za večera v pusté cele své porovnávati život, k jakému jej slib čistoty odsuzoval, s osudem mladého šlechtice, kterýž si byl téhož dne šlechtičku jako z cukru od oltáře klášterního chrámu odvedl, a skončil toto porovnání hlubokým povzdechem. Od té doby vtíralo se mu častěji na mysl a loudívalo nejen v soumraku tiché cely, nýbrž i nad ranním breviářem, při nevinných radostech refektáře a mezi nočními společnými modlitbami na chóře z prsou jeho bolestné vzdechy.

Když jednou bratr Laktanc za krásného letního dne co terminant na svém dlouhouchém šedonši krajinou putoval, oslnila hříšná ona myšlenka v nebývalé živosti duševní jeho zrak. Bylť právě z ošumělého hábitu tabatěrku vyňal, do pola víčko odklopil a prsty k počestnému šňupci zkřivil, když tu zrak jeho zbožně k nebi pozdvižený náhodou na malebné, polo zlatou ohradou klasů zastřené skupení se svezl. Zády k němu obráceni, stáli tam švarný rolník a hezká, planým mákem ověnčená žínka, milkujíce se v těsném objetí. Prsty zůstaly ve vzduchu zkřiveny, víčko tabatěrky na polo odklopeno a zrak bratra Laktance závistivě spočíval na šťastné dvojici. Zvláštní pocit vytrhl jej z této nehnutosti. Bylo mu, jako by veliká jakás tíž byla náhle ruku jeho, tabatěrku držící, až na sedlo stlačila. Obrátil zraky vpřed a kdo vypíše úžas jeho, když spatřil kulaté víčko tabatěrky úplně odklopené a v ní převábnou ženskou bytost špičkami drobných pantoflíčků stojící. Hnědý třpytivý hedbáv objímal něžné tílko její řasnými záhyby, jimiž sněhobílé krajky zvědavě prokukovaly; kolem boků vlnil se sivý šál z jakés přetenké muselínové látky jak čeřivý pruh dýmu: jemná dlaň rozpínala veliký hnědý vějíř, jehož pestré, líbezné obrazy každý okamžik tvar i barvu svou měnily; nad ním klonil se s luzným úsměvem drobný obličej, poněkud přisnědlý, ale svůdně krásný s párem divných plamenných očí; tmavohnědou kadeří probíraly se šňůry velikých sivých perel, utvořených jako by z jemného doutníkového popele. Odkud se vzala hnědá tato rusalka v tabatěrce? Bratr Lanktanc zapomněl v úžasu nad zázračnou vidinou poznamenati se křížem.

A než se z úžasu toho probral, seskočila hnědá dívčina lehounce s tabatěrky na hřbet ušákův a posadivši se vedle bratra Laktance obemkla teplou ručkou jeho šíji a zahovořila jako by zvonky zněly: „Milý příteli! jsem Nikotina, dcera tabákového krále, k jehož nejvěrnějším vasalům se počítáš. Dlouho již slýchal můj královský otec bolestné vzdechy, s jakými jsi opykával slasti stavu manželského. Nemoha déle snášeti pohled na útrapy tvé, seslal mne, jednu z tisíce svých dcer, abych ti byla milující družkou života. Líbíš se mi — na první pohled jsem se do tebe zamilovala. Nuž pohleď i ty na mne a rci, chceš-li mne přijmouti za žinku svou?“

Bratr Laktanc pohlížel jí mezi touto řečí do krásných, zářivých očí a čím déle tam pohlížel, tím dále odstupoval od něho zarmoucený anděl strážce. V pohledu na kouzelnou bytost před sebou zapomněl náhle daného slibu čistoty, svatosti svého stavu, víry, boha. Tak vábná dívka nebyla ani v nejbujnějším snu jarní noci obletovala ascetické jeho lože. Mimoděk zavřel tabatěrku a skryl ji rychle v ošumělém hábitu, jako by se obával, že by sladká jeho nevěsta do ní nazpět zaskočiti mohla. Pak sklonil

v závrati rozkoše oči i hlavu a přivinul krásnou dívku tak vášnivě k sobě, že ucítil žíněným rouchem tlukot jejího srdéčka.

Však náhle, jako by byl vystřízlivěl, pustil ji z vroucího objetí a zvolal žalostivě: „Jaký jsem blond! Jakž mohu prodlíti po boku tvém v tomto hábitu, s klokočovým růžencem u pasu?“

Nikotina se usmála. „Není-li jiné závady,“ pravila, „jsme již svoji. Viz tento vějíř! Jest to kouzelný vějíř fantasie. Jím odevěju od tebe poslední starost.“

Při těch slovech zamávla strakatým vějířem; a hle! s bratra Laktance zmizely mžikem hnědá kutna s růžencem i hrubé sandály a místo nich přilehly k tělu jeho bohaté, zlatem protkané šaty, dlouhé kordisko se zlatou rukovětí a vysoké jízdecké boty se zlatými ostruhami. Na místě kapuce pokryl hlavu jeho biret s vlajícím, různobarvým peřím.

Zamávla vějířem podruhé. Ihned proměnil se osel pod nimi v temnohnědého koně s popelavou hřívou.

Zamávla potřetí. Krajina změnila se rázem a před nimi, jakoby ze země bylo vyrostlo, objevilo se rozsáhlé nádherné město, plné štíhlého bílého sloupení, květnatých pavlánů, vysokých zubatých věží a bujné zeleni, kterouž vábivě prokukovaly zlaté pomeranče a citróny.

„Hle, náš letohrádek!“ pravila Nikotina, okazujíc na malebný zámek, jehož bílé ozdobné sloupení jak řada báječných lilií vystupovalo z hladiny velikého, pyšným stromovím ovroubeného rybníka, po němž sněhobílé labutě klidně a nádherně pluly. Zástup švarných kavalírů a pestře oděného služebnictva přivítal je u vchodu. Mezi nimi vzbudil jeden pokorně skloněný mnich obzvláštní pozornost bratra Laktance. Mnich tento — domácí zpovědník — byl jemu samému velice podoben. Přitloustlý, zardělý nos — mžouravá očka — vypouklé tváře — po pás sahající prokvětavý vous — k tomu hnědá kutna s klokočovým růžencem u pasu a výraz zbožné pokory v obličeji: právě tak vypadal před chvíli bratr Laktanc. Zpovědník tento učinil na šťastného novomanžele při prvním pohledu nepříznivý dojem.

Po mramorových stupních uvedeni byli novomanželé do skvostné síně, kde je očekávala vybraná hostina. Mezi jídlem obletovaly uši jejich sladké čarovné zvuky, jako by ze zlatých stěn komnaty vycházející. Pánové a dámy kolem stolu sedící blýskali o závod pěknými žerty, duchaplnými vtipy. Avšak Laktanc neměl pro ně sluchu; veškerá jeho pozornost zaujata byla vnadami krásné Nikotiny. Tiskl jí ručku, skláněl se k uchu jejímu s něžnými šepty, ku kterýmž ona laskavým, mnohoslibným úsměvem odpovídala.

Po hostině vyšli na pavlán. Zdola ze zahrady vypínaly se bujné povíjivé rostliny až k mřížoví jeho, protkávaly toto širokým, různotvárným lupením a kývaly velikými ohnivými květy nad hlavami blaženého páru. Usedli tam těsně vedle sebe. Jako stříbrný srp zářil měsíc nad štíhlými vížkami a kolísavými vrcholky pinií, šerý vzduch nasycen byl opojnou vůní. Nikotina ponořila hebké prsty do stříbrných strun mandolíny a probudila v nich roj líbezných akordů. Přemožen sladkou toužebností, ukončil šťastný Laktanc horoucím políbením její píseň.

Za mouřenínkou, zlatý kabanec před nimi nesoucí, odebrali se do ložnice. Jaká to ložnice! Na podlaze kypré, barvité koberce, po stěnách obrovská křišťálová zrcadla a smyslným kouzlem přesycené obrazy, vzduch nasáklý vonným dýmem, vycházejícím ze zlatých třínožek! Ve dveřích zableskly se ještě zuby mouřenínky v potutelném úsměvu, pak rozložil se snivý soumrak po komnatě a těžké hedbávné záclony shrnuly se před skvostným ložem . . . .

Laktanci uplynulo několik dnů jako v ráji. Nejsmělejší sny, jakými kdy ďábel zbožná jeho rozjímání v klášteře rušíval, byly splněny. Ani mráček nezkalil dotud oblohu hříšného jeho štěstí.

Paprsky sluneční, zbarvené jasně-žlutými záclonami v okně, opřádaly zvláštním světlem rozespalý obličej a poloodhalená ňadra Nikotiny, dosud v měkké posteli sobě hovící. Pan manžel stál již ustrojen před ní jak otrok rozkazu čekající. Pozdvihla se málo, zívla a vztáhnuvši líně bělostnou ruku zpod přikrývky, víčka jen do pola podnášejíc, pravila tónem velitelským: „Podej mi trepky!“ Pan manžel uposlechl mlčky. Bylť takovým úsluhám již přivykl. Nikotina, obouvajíc si pantoflíček na spanilou nožku, vyzívala další rozkaz: „Teď mi podej Kuruka!“ Kuruk byl veliký, strakatý papoušek, houpající se v zlatém kruhu poblíž okna zavěšeném. Laktanc pospíšil pro papouška. Když jej s kruhu sejmouti chtěl, zatřepetal Kuruk zlostně křídloma a klofl úslužného manžela mohutným zobcem tak nemilosrdně do prstu, že se mu Laktanc v návalu hněvu důkladným štilcem pomstil. Však zle si tím posloužil. Nikotina, spatřivši pohanění svého strakatého miláčka, vykřikla pronikavě a zalomila rukama nad hlavou. „Ukrutníku,“ zvolala hněvivě, „co ti učinilo to nevinné zvířátko?!“ — „Hleď, jak mi prst krvácí!“ odtušil manžel. — „A pro takovou maličkost trýzniš bezbranné ptáče? Styď se! Nemáš ani tolik lásky ke mně, abys mně k vůli nepatrné škrábnutí snesl! O, já nešťastná! Toť odměna za to, že jsem tobě, starému mnichu, svůj mladý život zadala, že jsem ti svou krásu, nevinnost, blaho kouzelné říše — všechno obětovala! O, nevděčníku! O, surovče!“ Štkajíc a pláčíc zaryla obličej do podušek. Laktanc stál před ní jako bídný hříšník; nadarmo chlácholil ji nejsladšími jmeny, jaké mu z Šalamounovy písně písní v paměti utkvěly, nadarmo prosil ji stotisíckrát za odpuštění. — „Pryč mi s očí, ukrutníku!“ zůstávalo jedinou odpovědí vzlykající Nikotiny. Teprvé když se před ní na kolena uvrhl a sám sobě bídníků spílati počal, okázala mu poněkud vyjasněnou tvář.

„Vyjedeme si někam na procházku,“ navrhl po chvíli kajícný Laktanc. Bylť již zatoužil po volném širokém poli s písní skřivánků a zlatými klasy, kterýmiž co žebravý mnich tak rád na svém šedouši byl putovával.

„Nikam nepojedeme!“ odsekla Nikotina. „Už jsem tě omrzela, viď? Už nemáš dost na mé společnosti, čistý manželi! O, já ubohá, sklamaná žena!“

„Nu, zůstaneme tedy doma, andílku!“ odvětil manžel s beránčí mírností. „Kdekoli s tebou bývám, všude mi blaze. Po tvém přání zůstanu doma.“

„Nikoli! pojedeme,“ zvolala choť.

„Nu, pojedeme tedy. Jak ti libo! Snad bychom si mohli vyjeti trochu do kraje, mezi klasy a skřivánky —“

„Nic do kraje!“ vskočila mu Nikotina do řeči. „Pojedeme do města. Musím si tam nakoupiti některé věci k plesu, který dnes ve svém zámku dáváme. Dojdi k našemu pokladníku pro tisíc dukátů.“

Laktanc zalekl se trochu té sumičky, ale vzpomněv si na zámek a četné služebnictvo, odešel bez námitky. Když mu pokladník žádané peníze vysazoval, zavrtěl povážlivě hlavou a prohodil: „Ještě rok tímto spůsobem, a jsme na mizině.“ — „Jakže? což se nedostává příjmů?“ — „Ani na polovici vydání,“ odvětil pokladník chladně.

Laktanc ve své nevinnosti uznal za dobré, sděliti tuto rozmluvu s pokladníkem choti. Výsledkem toho sdělení bylo rozmnožené vydání slz a výčitek s jedné a proseb i zaklínání s druhé strany, pak okamžité propuštění pokladníka.

U večer odbýval se v zámku ples. Veškeré síně proměněny byly v báječné sady, jimiž se Nikotina co královna víl vznášela, za vlečku majíc roj kavalírů, kterým ob čas milostivé úsměvy a pohledy uštědřovala. Pan manžel vlekl se jako stín v pozdáleči a slýchal tu a tam poznámky: „Jak sličná paní, jak nehezký pán! Škoda jí pro starého šeredu!“ a p. Posléze uvázl mezi jednou příliš tlustou a jednou příliš hubenou matrónou, kterýmž se pak až do rána dvořiti a po té žárlivou manželku chlácholiti musel.

Tomuto dni byly následující velmi podobny. Ranní výstupy s trepkou a papouškem stávaly se toliko živější pomocí mdlob, výhrůžek k rozvedení směřujících a sezvánění služebnictva, vrtochy manželčiny pak rozmanitější a výdaje na její potřeby ohromnější a večerní plesy střídaly se s projížďkami po vodě v různotvárných, ověnčených loďkách, s výlety a honbami, při kterýchžto zábavách Laktanc divnou náhodou vždy mezi tlustou a suchou matrónu se dostával a kolem paní jeho vždy četnější dav kavalírů jako medáků kolem květiny poletoval a bzučel, jimž ona vždy štědřeji milostivé úsměvy a pohledy rozdávala.

Náš Laktanc stával se den ke dni zamyšlenějším a zalétal duchem častěji nazpět do klášterských dob. Jednou procitla v něm touha po solené cibuli, která v klášteře zamilovanou jeho pochoutkou bývala, tak mocně, že jí neodolal. Však Nikotina přistihla jej při skutku a zapověděla mu pikantní tu lahůdku pod krutými tresty na věčné časy. Jednou odkradl se z letohrádku do jedné z takových hospůdek, v jakých za doby svých žebravých objížděk tak rád za dotýkaný obrázek a požehnání pojídal a popíjel, však domácí výstup po kratochvíli této následující zahnal mu na dobro chuť k navštěvování podobných hospůdek. Co drahá relikvie z mnišských dob zbyla mu toliko koštěná okrouhlá tabatěrka, která byla při kouzelné proměně vějířem v kapse jeho zlatotkaných spodek uvízla. Tajné šňupce z ní bývaly krůpějemi balšámu do ran, které Nikotina útlé jeho duši tak často veklávala.

Když jej opět jednou, hladíc a líbajíc svého papouška, notně vypeskovala, vzmužil se Laktanc k poznámce, že miluje více svého Kuruka než manžela.

„Snad nejsi žárlivým na papouška!“ prohodila choť uštěpačně. Laktanci vstoupil tu na mysl pěvec, jehož loutna nedávno po čtyry hodiny jediná se svým pánem a Nikotinou o krytou výletní loďku se dělila, švarný hoch, kterému choť jeho včera psa-

níčko do ruky vtiskla, domácí zpovědník, kterému se ob den při zavřených dveřích ve svém pokoji zpovídávala, a jiní mužové, na které mohl právem býti žárliv. Největší záští choval k řečenému zpovědníku, jemu tak podobnému. Bylť mimo jiné z narážek mnichových seznal, že se mu Nikotina také z dřívějšího stavu svého manžela, ač mu byla svatosvatě přislíbila věčné mlčení o této věci, vyzpovídala. Vzhledem k této okolnosti zeptal se jí s trpkým úsměvem: „Zdaliž's pak také zpovědníku svému svěřila, jakým spůsobem jsi se stala mojí manželkou?"

Nikotina odsekla: „A proč bych nesvěřila?! Však toho již lituju, že jsem se tehdáž připoutala k tobě, kteréhož jsem vším, čím nyní jsi, máchnutím vějíře učinila."

„O, kéž bys — —" Laktanc nedokončil své přání. Myšlenka jiná probleskla mu náhle mozkem. „Hleď," pravil s líčenou lhostejností, „nevykládej mi ve zlé, vyslovím-li ti svou pochybnost o tom, žes tehda skutečně z mé tabatěrky vyskočila."

„A proč o tom pochybuješ?" otázala se zpurně Nikotina.

„Poněvadž bysi se nikdy semhle nevešla." Při těch slovech okázal manžel na kulatou tabatěrku, kterou byl z úkrytu vyňal a víčko její sňav, na stůl postavil.

„Hoho, bloude!" zasmála se potupně žinka, „okážu ti, kolik my nadsmyslné bytosti prostoru potřebujeme!" Vskočila špičkou drobného pantoflíčku do tabatěrky a začala se do ní smršťovati, propadati, až toliko hnědá vlna jejího vlasu s popelavými perlami nad povrch vykukovala. Než jako blesk skláplo tu nad ní víčko a ruka Laktancova požehnala toto svatým křížem.

A hle! mžikem zmizel stůl, koberce, celá skvostná komnata a před užaslým okem bratra Laktance zašeřily se dlouhé oslí uši. Seděl na svém šedouši uprostřed známé krajiny, v jedné ruce držel poodklopenou tabatěrku, prsty druhé měl k početnému šňupci zkřivené. Skřivánkové pěli v modru, mušky hemžily se nad vlnami zlatých klasů a za těmito objímal se švarný rolník s hezkou, planým mákem ověnčenou žinkou. Bratr Laktanc odvrátil spěšně oči od vábného skupení, oddechl si z hluboka, jako by mu byl těžký kámen s prsou spadl, pozdvihl oči s výrazem vroucího díků činění k nebi a ze rtů jeho vydrala se slova: „Zlatý celibát!" Na to vzal si spokojeně šňupec; však od té doby neotevřel prý nikdy svou tabatěrku, aniž by ji byl znamením kříže proti útokům ďábelským obrnil. *Giovanni Vranini.*

Ukázky lyriky francouzské.

Přel. *J. Vrchlický.*

Emile Deschamps.

Moře.

Ó černé moře, se tvých srázných břehů
na člunky rybářské se dívám rád,
osvěžen dýchám stinných stromů něhu,
a z modré dálky tvojich větrů chlad.
Chci z večera sny svoje nejmilejší
na pobřeží tvém obnoviti zas,
mé bolné nitro řev tvůj ukonejší,
mně vítán jest i bouří tvojich hlas.
O černé moře, v hněvu nejkrásnější,
při hořkém toku tvém jak sladce plyne čas!

Ó černé moře, dokonal bych žití,
rád v pohledu na kypění tvých vln,
chví tělo se a duch se velkým cítí
i jásá tvojich kouzel děsných pln.
Ba ze dne toho, kdy tvé temné skrýše
mně ozářil plamenných blesků jas,
domácí proud už nadšení nedýše,
ni v píseň mou, ni v lásky mojí hlas.
O černé moře, větší zemské říše,
při hořkém toku tvém jak sladce plyne čas!

Ó černé moře, nad tvou mračnou skrání
jitřenky často zplápolává svit;
tu jemně víny tvoje v šepotání
tak mnoho dí, co nelze pochopit.
A proud zas roste, vlní se a pění,
jako by oř zelenou hřívou třás',
o břeh se láme v divém burácení,
jak chechtal by se z hloubi pekel ďas . . . .
Ó černé moře, zdroji divých snění,
při hořkém toku tvém jak sladce plyne čas!

Ó černé moře, ať tvé kypí pěny,
či ať jsi tiché požatý co luh,
v tvé vznešenosti božstvím oslněný
s věčností mluví ujařmený duch.
Kdo odváží se, na tebe kdy zírá,
zapříti boha, který žije v nás?
V zrcadle tvém se nebe otevírá,
bůh s námi mluví kouzlem tvojich kras . . . .
Ó černé moře, tebou roste víra!
při hořkém toku tvém jak sladce plyne čas!

Viktor Hugo.

Nápis na hrob dítěte na břehu mořském.

(Záře a stíny XXXVIII.)

Ty starý břečťane, vy třtiny, keře, trávy;
i chráme, v němž sní duch o novém lepším žití;
vy mušky zlacené, bzučící kolem hlavy
zvěst mnohou pastýři, když podřimuje v kvítí;

Ty bouře větrů, vln, bez konce hřímající,
vy lesy šumící v poutníka zadumání,
se stromů ztemnělých vy plody padající,
vy hvězdy blankytu v tajemném shasínání;

Ty ptactvo v prozpěvu, vln stony zádumčivé,
ještěrko kryjící se v omšených zdí rumy,
vy luhy ku vlnám vanoucí vzdechy snivé,
ty moře s perlami, ty zem', kde klasy šumí;

Ty celá přírodo, v níž vzniká vše a hasne,
vy listy, haluze, kde vánku dech se tratí,
kol této mohyly své ztlumte šumy hlasné:
to dítko nechte spát a matku nechte lkáti!

E. de Planard.

Vzpomínka a přání.

Vzpomínky mládí srdci mému
vždy těžké nesou bolesti,
zde na vsi věren snění svému,
přemýšlím znova o štěstí.
O slyšte hlas mé písně tklivý,
s tím přáním plyne k vám:
O navraťte mi rodné nivy,
bych umřít mohl tam!

Těch našich lesů ticho milé,
potůčků čistých květný břeh,
hry nevinnosti prostomilé,
ve prvních děcka radostech;
jen o to prosí duch můj snivý,
jen toto přání mám:
O navraťte mi rodné nivy,
bych umřít mohl tam!

Alfons de Lamartine.

V jeseni.

Vám lesy pozdrav můj v posledních listů kráse!
i tobě po lukách žloutnoucí lupení!
i tobě krásný dni! — bol přírody ach! zdá se,
mým zrakům lahodí a mému truchlení.

Můj zamyšlený krok sleduje stezku pustou . . . .
jak naposledy rád se vzhůru zadívám
na slunce blednoucí, jenž větví klenbou hustou
jen s tíží vzdoruje rostoucím lesním tmám.

Tak ve dnech jeseni, v přírody zmírající
již zraku zkaleném víc půvabů já zřím,
toť „s bohem" přítele, to úsměv bledých lící,
jež v krátce ovane smrt políbením svým.

Teď obzor života odhodlán z mysle ztrácím,
tak mnohé naděje mi v slzách zmizely!
jen jedním pohledem se ještě k němu vracím,
ó přál mi darů dost! — leč co mi prospěly?

Zem, slunce, údolí, přírodo tklivá, krásná,
kdo hrobu na kraji, by pro vás tajil stesk?!
Tak vonný vzduch jest kol! zář světla tak jest jasná!
a oku mroucímu tak krásný slunce lesk!

Teď pohár života bych rád vyprázdnil ke dnu,
dost kryje nektaru i žluče tato číš,
snad kapku medu přec bych vylovil tam jednu,
jenž cestou života se ke dnu snesla níž.

Snad ještě budoucnost zachová pro mne slávu,
i návrat ku štěstí, jež oplakáno teď,
snad mému pozdravu tam neznámý duch z davu
by mohl rozumět a dáti odpověď!

Květ opadne a dál z něj vůni zefír nese,
se světlem, s životem to jeho loučení,
tak umru také já a duch můj rozplyne se
jak bolnosladký tón, jenž hasne v mlčení.

Umění. Literatura. Věda.

— V Karlovci odhalen bude dne 17. srpna pomník znamenitého srbského básníka Lukiana Mušického. Srbská církevní obec karlovecká pořádá ke dni tomu velkou národní slavnost, ku které již do všech slovanských zemí pozvání rozeslala. Mušický jest co do času i do básnické ceny plodů jeden z předních representantů umělého básnictví srbského, pročež lze se naditi, že Srbové památku jeho oslaví způsobem opravdu velkolepým.

— Fanny Janoušková vytěžila z pohostinských her, které se svou společností po čtyry neděle ve Filadelfii dávala, úhrnný příjem 34.000 dolarů.

— Polský houslista Jindřich Wieniawski koncertuje právě v S. Francisco v Kalifornii s úspěchem, jakého tam posud žádný cizí umělec nedobyl. Síně koncertní bývají přeplněny nadšeným obecenstvem, kteréž v tleskotu neustává, a nedávno miláčku svému též velkolepou pouliční ovaci uspořádalo. Již vyšel tam také o Wieniawském kritický spisek v anglickém jazyku.

— „Ange Bosani“ nazývá se nejnovější cizoložnické drama pařížské od Bergerata a Silvestra. Děj dramatického toho monstra jest následující: Pan Bosani má půvabnou mladou ženu, jmenem Ange, jejichž půvabů s chladnou mysli k tomu užívá, by sobě bez namáhání roční příjem 100.000 franků zaopatřil. Ange podrobuje se bez nejmenšího odporu nekalé špekulaci manželově, bývá dočasnou milenkou rozličných boháčů a její pan manžel vyškubává těmto zlatá pirka. Než jednou zamilovala se Ange opravdově do mladého malíře, jmenem Frederic, a navštěvuje jej bez ostychu v jeho dílně. Nyní stává se manžel žárlivým; jak tento pocit vzniknouti mohl v muži, který manželku sám hanbě obětoval, nechávají páni spisovatelé psychologickou hádankou. Bosani překvapil milující párek v dílně Fredericově, střelil po tomto, než chybil se ho a malíři s milenkou podařilo se uprchnouti. Však žárlivý Bosani pronásleduje oba s místa na místo, ze zemi do zemi a dostihnuv konečně Ange, prosí ji na kolenou, aby se k němu vrátila. Ange vzdoruje mu, on ji chce násilim odvléci — tu vrhá se ona do blízké propasti. Bolestný výkřik její přivolal Frederica, k němuž nyní Bosani s divokým úšklebkem praví: „Jest mrtva! Tím lépe!“ Opona padá. — O zvrhlém vkusu Pařížanů svědčí úspěch, jakého šeredný tento kus při prvním provozování dobyl.

— Sofoklův „Édip na Koloně“ provozován byl nedávno v původním řeckém textu ochotníky v Orleansu před vybraným, četně shromážděným obecenstvem. Zajisté vzácné to představení!

— „Třináct pětiaktových oper zhotovil již co básník i skladatel k prodeji pan Fr. T. Egget v Lauenburgu. Komu jich třeba, obrátiž se přímo k spisovateli, resp. skladateli.“ Toto návěští vytištěno do slova v čísle „Novin pro zadní Pomoří“ ze dne 26. t. m.

Drobnosti.

— Čínský kat. Čínská vláda vysílá ob čas komisaře do jednotlivých provincií říše, aby stížnosti úředníků i poddaných vyšetřili a na místě náležitá opatření učinili, t. j. nějakou tu kopu copatých hlav provinilým vlastníkům odňali. Nejráznějším z těchto císařských komisařů jest generál Pang. V posledních třech letech bylo z rozkazu jeho nejméně 3000 hlav urubáno. Však má po ruce výtečný, spolehlivý nástroj: kata jmenem Sokolí zobák. Toto názvisko dáno katu pro křivý jeho nos. Sokolí zobák byl před lety činným účastníkem povstání a co takový po skončení vzpoury k smrti odsouzen. Kat, jemuž zutínání povstaleckých hlav svěřeno bylo, počínal si co pravý hudlař a sekal kam se mu namanulo. Sokolí zobák, který již blízký na řadě byl, dopálil se proto velice a zvolal na generála Panga hromovým hlasem: „Což máme býti všichni tak nejapně rozsekáni? Dej mi okovy sejmouti; okážu tomu hudlaři, jak se stíná!“ Pang svolil; Sokolí zobák srubal v kratičké době všechny zbývající hlavy a žádal pak chladnokrevně, aby nyní i jemu hlavu srubli, ale rázem a jak se patří. „Nikoli,“ pravil Pang, „zůstaneš na živě a budeš mi sloužiti.“ Od té doby provází Sokolí zobák generála Panga na jeho úředních cestách a provozuje nové řemeslo své tak zručně, že jistý Angličan, který byl očitým svědkem jedné velkolepé popravy, o něm do listu šanghaiského napsal: Žádná guillotina nemůže rychleji a jistěji pracovati!

— Poslední obraz Williama Hogartha. Nedlouho před svou smrtí dokončil slavný satyrický malíř, William Hogarth, podivný obraz, takořka malovanou labutí píseň. Nadpis obrazu toho byl: „Konec věcí“. Představoval pak ve fantastickém skupení následující předměty: rozbitou láhev, staré opotřebované koště, pažbu ručnice, puklý zvon, luk s odepjatou tětivou, rozlomenou korunu, zříceniny věže, padající štít hospody „u konce světa“ pojmenované, ubývající lunu, hořící mapu zeměkoule, řítící se šibenici s ohnilou mrtvolou v roztrhaném šatě, jasoně a spřežení jeho mrtvé v oblacích, ztroskotanou loď, boha času s polámanou kosou a rozbitými přesýpacími hodinami, poslední stránku otevřené knihy divadelní se slovy „všichni odejdou“, prázdný měšec a listinu prohlašující konkurs na zbankrotělou přírodu. A na konec nastínil ještě ve směsici té jak proroctví vlastní smrti — přelomenou paletu. Byl to skutečně poslední obraz jeho. Asi měsíc na to zemřel, stár jsa 67 let, roku 1764.

— Staré dácké město Netindava. Nedaleko Bukurešti, u vesnice Cernice, kdež potok Kolentina do Dymbovice vtéká, objevil major Papazulu, jenž znám jest co dobrý archeolog, stopy starého Dákův města Netindavy, kteréž v bojích mezi Trajanem a Decebalem vynikající mělo úlohu. Major Papazulu byl ministerstvem k rozsáhlému pátrání splnomocněn a zjistil již nyní, ačkoliv mu polní práce rolnictva v zevrubném skoumání půdy překážejí, že se toto druhdy hojně zalidněné město od břehu potoka Kolentiny, kde nyní stojí hospitál Panteleimon, až k nynějšímu klášteru Targanu prostíralo.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: O neomylnosti papežově na koncilu kostnickém 1415. Líčí očitý svědek Pogius. V Praze. Tiskem dra. Edv. Grégra. Nákladem vlastním. 1873.

Besedy pro mládež. V Praze 1874. Nákladem kněhkupectví Mikuláše a Knappa v Karlině. XLIX. „Ze života zvířat“. Sto článků o podivuhodných vlastnostech, duševních schopnostech rozličných domácích i cizokrajných zvířat a o jich poměrech k člověku s mnohými zajímavými anekdotami. Z rozličných pramenů domácích i cizojazyčných sestavil Václav Hornov. Sešit 2. (Dodatek: Obrazy z přírody.) S obrázkem. — L. „Utrpením k blaženosti“. Povídka pro mládež i dospělé. Od W. Herchenbacha. Přeložil P. J. Šulc. S obrázkem.

Zvonky. Výběr písní a deklamací pro mládež. Upravil Alois Šveistyll. Tiskem a nákladem knihtiskárny J. Otto.

B—ské a *J. V. H.* v Praze. — Nemáme od Vás žádných rukopisů.

J. S. — V básni Vaší „Opuštěný“ myšlenka žádná a forma právě začátečnická.

„L“. — Vaše polské překlady jsou nezdařilé.

Emil B. v Ch. — Poslední Vaše básnička je lepší prvních, však počkáme na lepší ještě.

Anonymu. — Neuveřejňujeme reklam vůbec, zvláště pak anonymních.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepočetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Chánova dcera.

Tatarská novela od *Serváce B. Hellera.*

(Dokončení.)

Za městem rozštěpuje se bachčisarajská roklina na dvě větve: jedna vine se na severovýchod k Simferopoli, jíž Tataři nazývají Ak-mečeť, t. j. bílá mešita, druhá větev táhne se na jih k hlavnímu řetězu hor taurických a vede k prastaré pevnosti Čufut-Kalé čili Sela Jugudin (t. j. židovská tvrz), kteráž se za času Tochtamyše chána nazývala Kyrkjer čili Kyrkor, t. j. město čtyřiceti. Čufut-Kalé jest od Bachčisaraje půl hodiny cesty vzdáleno. Ohromné, vysoké skály rozstupují se nedaleko za Bachčisarajem, tvoříce do úzkého údolí obrovská vrata. A všude na hřbetech a temenech těchto pravidelně a souměrně vzrostlých skal zříš dosud zbytky starých rozvalin, staro- a středověkých tvrzí, a již spěšný pohled poučí tě, že byly bachčisarajská roklina a obě větvě, jimiž se rozbíhá, druhdy hradbami uzavřeny a pevností Kyrkorem na všechny strany chráněny. Ponoř se zrakem do této přepodivné krajiny surových skal a vrchů, doplň si fantasií obraz rozvalin, a máš před sebou opevnění tak zvláštní a gigantické, jakéž jen vulkanické horstvo ve spolku s tolika surovými a válečnými národy od věků již předhistorických až do úpadku krymské hordy dovedlo sestrojit, kteříž národové zde střídavě se potírali a usazovali. Kdo Bachčisaraj chtěl míti, musil se zmocniti tohoto celého opevnění, musil míti především Kyrkor. — Vmyšleme se opět do první polovice patnáctého století, do války Tochtamyše chána s republikou krymských osad Genuezů.

Cesta do Kyrkoru jest hluboká rokle, průsmyk mezi úžasnými skalami, zpočátku pustý, dále velice líbezný: nádherné ořechy, javory a kaštany zastiňují pravou polovici rokle, a z levé polovice, kteráž co samostatná úžlabina o několik sáhů hloub leží, strmí vzhůru krásné duby a štíhlé jehlance jižních topolů, tu i tam vinou se mezi stromovím a přiléhají k zubatým skalám houštiny růžové, lískové, trnité a květinaté. Nechť je žár slunce sebe větší, zde vždy jest zelený stín, milý chlad a libá vůně květin. Na levém konci tohoto hlubokého, divoce krásného údolí strmí vzhůru, na dva tisíce stop nad hladinu moře vystupujíc, příkrá hora, vlastně žulová skála, na jejímž hřebenu malé město a pevnost Kyrkor se prostírá. Velkolepě vroubí temeno skály zubaté cyklopické hradby, mocně kralujíce všemu okolí — z obrovských balvanů složená stěna a štít krymského Sionu. Skála, na níž pevnost stojí, je ostrý výběžek horský, dlouhý ale úzký, se tří stran do propastné hloubky údolím obemknutý; byla obydlena v dobách, do nichž ani paměť dějin již nesáhá, jakž o tom jasně svědčí zbytky města troglodytů v útrobách skály, pod samou pevností. Jeť skála pod pevností jako vosí hnízdo provrtána bludištěm temných jeskyň, mravenčištěm starých Kimérů.

O polednách vjela se svým průvodem do pevnosti mladá velitelka, Nenekedžan-chanym, a osmahlí tatarští bojovníci, nevídaným zjevem ženy velitelky překvapeni a krásou její omámeni, nadšeným ji všude vítali a provázeli křikem válečným. V železné bráně pevnosti uvítal ji slavně imam Achmet a žehnal rameni jejímu jmenem velkého proroka. Od té chvíle je na temeni taurického Sionu i v malebném dole údolí ruch, jakýž miluje bojovné plémě tatarské. Celá roklina přeplněna jest lidem mongolské tváře, koni, mezky a velbloudy, a podobná směsice hemží se také vzhůru po skále k pevnosti a zase dolů. Těžké železné káry s trojnásobným spřežením bůvolů vlekou se, děsně rachotíce, co netvorné plazy do srázné výše a ryjí hluboké stopy do zvětralé skály; stáda beranů ustupují jim úzkostlivě a lezou přes drsné balvany; řady mezků s měchy vodou naplněnými na plecích, kráčejí oklikami, na něž se ani lidská noha neodváží, nahoru k menší bráně města, a jiné řady, s prázdnými měchy, sestupují dolů k fontánům. Všude pak hemží se mezi zvěří polonazí jezdci na hubených koníčích, štíhlé píky v rukou a černé beranice na hlavách.

Nahoře na pevnosti i v městě je hemžení a válečný hlomoz ještě větší: konají se přípravy na tuhou obranu, chystá se všeliká záhuba útočníkům. Nenekedžan-chanym je všude přítomna, všude rozkazuje, radí a prosí; pod jejím velením krotne všechna zbujnost lidu krev větřícího, její radě ustupuje všechna mužů umíněnost, starý zvyk a utkvělý obyčej, a jemná prosba její konejší všechen svár a spor, kde jakýkoliv se objevuje. Synové krymské hordy pracují neunavně a v přísném pořádku, jako mravenci, příklad vznešené krásné děvy budí v nich chrabrost a slovy jejími vlévá se jim do žil nadšení a síla. Jako kouzlem nějakým panuje chánova dcera lidu sobě svěřenému, a lid zírá k ní jako k nějaké světici. Dějí se přípravy veliké: junáci snášejí na okraj hradeb koše hrubého kamení, staví železné kotle s olejem, smolou a sirou, pletou a máčejí smolné věnce, vyvalují na zdi balvany a staví výhně na rozpalování sekaného železa; starší muži brousí šavle a hroty oštěpů, kalí jedovatou šťávou špice šípů, zkoušejí luky a sestavují středem městečka a pevnosti vysokou hradbu železných vozů. Pod každou střechou pracuje se úsilovně ohněm, vodou i prostou rukou, na krajích skály vztyčují ohromné stožáry s velikými hnízdy hořlavého pletiva, na cyklopických baštách

staví hranice suchého dříví a klestí a kladou kamenná koryta na vylévání roztaveného olova. Však netoliko na vrchu pevnosti, nýbrž i pod pevnosti, v hludišti starověkých jeskyň, jejichž černé otvory smutně na venek zejí, kladou se útočníkům kruté nástrahy téhož druhu, jako nahoře; však mimo ty vlekou Tataři ještě do jeskyň na řetězích hladové feny, schytané vlky a neskrocené bestie z chánova válečného zvěřince a uvazují je v pozadí jeskyň pro případ potřeby.

Zapadlo slunce, nastal večer; však teprv noci ustala práce, ztišily se město a pevnost. Měsíc svítí jim nyní k spánku. Zasmušile strmí do nočního svitu černé hradby a smutně táhnou se stíny malého města. V úzkých uličkách je příšerné pološero, domky s plochými střechami ale bez oken trčí co kamenní slepci z tvrdé půdy, a zakulacená vrata jejich jsou jako jindy železnými závorami uzamknuta. Nádvoří jsou oloupena svých košatých stromů. Podél domů a kde jaké jest volné místo, spí unavení bojovníci; všechno oddalo se spánku, jen stráže bdí a přikládají pilně do ohňů. Jediná postava a jediný stín obchází městem, vystupuje na hradby, zírá do dálky, počítá na okolních skalách strážné ohně, kráčí od stráže k stráži a napomíná k bdělosti. Jest to Nenekedžan-chanym, konající poslední dnes přehlídku. Již vrací se domů, k chánské mešitě. Proč asi zrovna tam sídlo si zvolila? „Chce býti na blízku chrámu, aby alah ji osvítil, aby našim zbraním zdar vyprosila," říkali po polednách dobří Tataři; ale stará Chodžava byla by zajisté nedůvěřivě zavrtěla hlavou. Jednu stranu domu vedle mešity obývá Nenekedžan-chanym, druhou vrchní kněz Achmet Deli Balta — který věřící opovážil by se něco zlého o tom myslit? Nenekedžan má k obsluze dvě židovky Karaimky, poněvadž se všechny Tatarky musily odklidit; však židovkám ani zákon ani mrav nebrání, chtějí-li zůstat v boji. Židovky dovedou být věrnými a mlčelivějšími, než ten lesklý minaret u mešity.

Nenekedžan-chanym vchází do své komnaty, a nic se nediví, že v ní u dvou visacích kahanců na polštářích sedí imam Achmet — však se také ani židovky venku tomu nedivily. Achmet čte v staré arabské knize; Nenekedžan rychle k němu přisedá, ale nikoliv, aby poslouchala výklad koránu. Odhodilť Achmet starou arabskou knihu a sevřel v náruč mladou tatarskou děvu. Svírá děvu a děva svírá jej, líbají se v zápalu, jakéhož jen krev tatarská je schopna. „Teď konečně jsme volni!" volá v překypujícím pocitu rozkoše ohnivá dcera chánova, „teď konečně jsme zbaveni závistného dozoru, zbaveni zlatých pout otcova zámku!" — „Teď konečně jsi mou, dcero líbezná," odpovídá svůdný kněz, „teď konečně jsem u cíle své práce!" Ostatní řeč ztopena vroucím celováním.

* * *

Minulo pět dní, a na Kyrkoru neměli ještě o nepříteli ani slechu. Vyslaní poslové, vracejíce se neuměli nic jiného vypravovat, než že Tochtamyš-chán na řece Salgiru, nedaleko Ak-Mečeti táborem se rozložil. Ďanybek skutečně odtrhl se od vojů chánových, ale nepřidal se zrádně k nepříteli, nýbrž obsadil o vlastní ujmě lidem svým velebnou horu Čatyr-Dag, co přirozenou pevnost, odkudž mu v každý čas volno bude zasáhnouti snad rozhodně v průběh války. Tak poslové. Nenekedžan-chanym byla spokojena, že rozhodné boje nekvapily; jíž dvojím směrem plynul čas příjemně. Dni trávila řízením válečných příprav a cvičení, po nichž mužné srdce její toužilo, noci pak lahodné jí byly rozkoší volné lásky, jíž vášnivé srdce zcela se oddávalo.

Zapadá slunce dne šestého. Přijíždějí špehové na zpocených klisnách a oznamují, že se údolím od Tepekermenu již valí spousta nepřátel. Nenekedžan-chanym vystupuje na nejvyšší hradbu a zírá v naznačenou stranu: oblakové prachu, jež u Tepekermenu nad hory se povznášejí, potvrzují došlou novinku. Přijel nový posel pod pevnost a kůň padl pod ním na úpatí skály. Vyběhl vzhůru do pevnosti a oznamuje: „Na Salgiru strašná bitva. Dávno před západem slunce srazil se veliký chán s giaury. Křik válečný rozléhá se daleko, daleko horami i údolím. Alah buď našim milostiv!" — Nenekedžan troubí do stříbrného rohu a muezín volá s minaretu lid k modlitbě. Lid se ztišil. Achmet Deli-Balta leží v mešitě na tváři, vzývá alaha i proroka, a bojovníci venku padají třikráte na zem hledíce k východu. Zatím blíží se od Tepekermenu šum jako rozvlněné řeky, již jsou první řady Italů a Řeků na obou stranách pod skalou. Nenekedžan jezdí na bílém hřebci, dává přísné rozkazy a stříbrný roh její třepotavým zvukem proniká zděšený hlomoz. Zapálili na třech stranách hranice, a jako v odpověď vyšlehly podobné plameny na všech předních skalách až k Bachčisaraji. Slavné uvítání křesťanů! Ti však nedbají hrubě toho, co na pevnosti se děje. Naplnili již všechno kolem údolí a rokle, obsazují, kde jakou mohou skálu a konají tiše a na pohled chladně přípravy k útoku, jako by ihned a rázem pevnost chtěli ztéci. Nemají času na dlouhé obléhání: kdo ví, jak dopadne bitva na Salgiru, a mimo to došla zvěsť, že Tamerlanovec Abu-Sejd s velikým vojem bachčisarajskému chánu spěchá na pomoc. Proto musí být pevnost do rána jejich, anebo nebude jí snad nikdy. Několik velkých ohňostrojů zahání večerní tmu a svítí jim ku práci: rozestavují stroje na metání záhubných ohňů do výše, železných a kamenných kulí, přistavují železná lešení, mosty, schody a řebříky k nepřístupným místům skály, a seřaďují rychle sbory útočné. — Nenekedžan-chanym, zjednavši na hoře ticho a pořádek, bedlivě pozoruje přípravy křesťanů; nerozumí jim, však tuší, že bude proti nim potřebí obrany zoufalé. Tatarům zdá se to všechno k smíchu! Přece však roztápějí již kotle s olejem, smolou a sirou, a na každém požárném stožáru sedí již kluk, každou chvíli čekaje rozkazu, aby zapálil hnízdo hořlavého pletiva na znamení, že útok již nastal.

Dle hvězd a vzduchu je asi půlnoc. Křesťané ukončili modlitbu, zapálili nové ohňostroje a již stoupají první řady jejich vzhůru na celém objemu skály. Nenekedžan zatroubila do stříbrného rohu, a v tu chvíli vyšlehly na železných stožárech pyramidy rudých plamenů, že celé divoké okolí v záři jejich se zažehlo. Vzplanuly nové hranice a Kyrkor tone již od kořene skály až k temeni hradeb v záplavě rudých světel. Křesťané, Marii pannu vzývajíce, obsadili již s velikým hřmotem horu do půl výše, a Tataři ještě ničím ani nehnuli! Nenekedžan chce je až k samým hradbám nechat dostoupit a pak uvítat těmi strašnými lektvary, jež v kotlích a pánvích kolem již vzkypěly. Vždy výše valí se k branám Kyrkoru spousta křesťanů, a Tataři chvějí se netrpělivostí, jako lvi na řetězích držení. V tom objevilo se několik smělých lezců genueských již na západní hradbě pevnosti a Tataři zařvali pronikavě jako uskřípnuté bestie. „Allah el allah!" vzkřikla první Nenekedžan, a „allah el allah" řičí po ní řev zběsilý. Všechno řve, všechno se sápe; jen střelci na vozové hradbě stojí mlčelivi a konají chladně svou povinnost: roj kalených šípů zasvištěl vzduchem, a první smělí lezci kácejí se nazpět s hradeb, každý několik hrotů v hlavě. Však již jsou na jich místě jiní, Genuezové skáčí již kolem na zeď pevnostní; však svistí

také na vše strany dešť tatarských šípů, a kolik vzhůru vyskákalo živých, tolik se kácí nazpět mrtvol. Vyšvihnul se vzhůru třetí, čtvrtý příboj křesťanů, a oba smetla zase dolů vichřice šípů. Nenekedžan houkla do stříbrného rohu, a pátému příboji sřítila se na hlavy spousta hrubého kamení, že mozek kolem stříkal. Než v tu také chvíli začaly zdola chrlit stroje italské: železné a kamenné koule bouchají do hradeb, že cyklopické balvany se tetelí, dešť kamení řítí se šikmo do pevnosti a za ním rozhořelé, prskající smolné věnce a ohnivé praskavé koule, od nichž vše plamenem chytá. Strašně řádí tato spousta v davech Tatarů, však hrůznou zběsilostí propnkl také vztek barbarů. „Allah el allah“ zaburácel řev jejich, a již řine se na hlavy útočníků záhuba všech nejděsnější: hořící proudy síry, zapálená tekutá smola, vařící, modré plameny vyšlehující olej, krupobití žhavého sekaného železa, a na místech, kde útok je nejsnadnější, stříkavý dešť roztaveného olova. Strašný, tisícerohlasý křik zděšení a bolesti se nese k obloze, rudou září zbarvené, a ozvěna okolních skal štěká jako pekelný posměch křesťanům. V davech útočníků nesmírný zmatek: mrtví, ranění a popálení klátí se mezi živými a zdravými, oheň skáče s jednoho na druhého, dým a sirný zápach dusí všechny a oslepuje zraky, utíkat nikdo nemůže ani couvat, nesmírný tlak zástupů zdola žene ty, kteří se ještě zachovali, do jícnu jisté zkázy. Na hoře chrání Tatary štíty, kamenné střechy a hradby, a přec i tam panuje hrůza a zděšení: celé městečko u pevnosti je v plamenech, a k hašení není času. Nenekedžan, štítem v levé ruce hlavu si chráníc a máváním křivé šavle rozkazy své provázejíc, prostovlasá lítá s místa na místo a slovo její koná divy. „Domů hasit nelze,“ volá v městečku, „zapalte, kde ještě který nehoří! Zvraťte železné stožáry, zdvihejte jimi hořící střechy a házejte je na hlavy křesťanů!“ Pak spěchá do hradeb a velí: „Polívejte mrtvoly sirou a smolou, zapalujte a házejte je přes stěnu na nepřítele!“ Odtud kvapí dolů do starých jeskyň. Dosud jsou otvory jejich uzavřeny a nepřítel nebyl s to do nich vniknout. Nyní stojí těsné davy křesťanů před nimi, kolem nich a nad nimi, z jeskyň může se tedy záhuba vyřítit do samého středu nepřátel. Nenekedžan velí, aby posádka jeskyň otvory otevřela a jimi na křesťany oheň a síru vychrlila a posléz rozzuřené feny a šelmy vypustila. Stalo se ihned po jejím rozkazu, a když z jeskyň roje šípů a ohnivé proudy se začaly valit, dostoupilo zděšení mezi útočníky vrchole: jako by skála pod nimi se odlupovala, kácely se celé davy schvácených nazpět na davy vzhůru se tlačící, a když posléz popálením rozeštvané bestie ven se vyřítily, zvrátil se již celý útok. Z údolí zaznělo troubení odvolávající vojsko a shora vítězné jásání Tatarů.

Zatím vzešel den, nejkrásnější den v životě krásné Nenekedžan-chanym, den velkého vítězství. Hrdě obchází mladá velitelka pevnosti, a čím děsnější shledává spousty a stopy nočního boje, tím více plesá, tím víc se raduje. Necítí ani zemdlení po děsné noci, kochá se jen v porážce mocného nepřítele a pomýšlí nadějně na další obranu místa. Lid ji už zbožňuje, konec boje nemůže býti jiný, než čestný. A láska její, v očích chána i knížat zajisté nedůstojná, ba potupná? Nenekedžan spoléhá na nesmírnou lásku otce, na vděčnost knížat a přízeň lidu; překonala vítězně první překážky a předsudky, zdaž má se lekat dějství druhého?

* * *

Na Salgiru vzplanul tou dobou boj druhý. Včerejší bitva zůstala nerozhodnuta: ani Tataři ani křesťané necouvli. Noc uložila oběma stranám klid zbraní. Nyní hrnou se znova na sebe oba tábory, a řev bitevní opět se nese až do hor daleko. Křesťané mají velkou naději na vítězství, však Tochtamyš-chán má jistotu. Přijelť v noci posel ze severu oznamuje, že Abu-Sejd ráno na bojiště dorazí a Italům do boku vpadne. Vesele tudíž, jako snad ještě nikdy bojuje a vraždí vojsko chánovo, ale křesťané přece necouvají. Naopak: síla jejich rozvíjí se vůčihledě a tlak těsných jejich šiků stává se nezdolným. Tochtamyš-chán na obrovském černém hřebci u prostřed vojska stoje, sám řídí bitvu, však marně se namáhá, aby voje ku předu posunul; žene dav za davem do seče, již veštval proti nepříteli sílu svou veškerou, a úspěchu přece nevidí! Cítí rostoucí tlak Italů, železná palice hněvem se mu v ruce chvěje, hlas jeho hřímá, ale nadarmo; již couvá sám a lid jeho ztrácí důvěru. V tom zaznívá divný ryk od severu. Nad rovinou pozvedl se žlutý prach, a prachem letí jako živé krupobití, jako záchvatný příval povodné, nepřehledné davy jezdců, letem jestřábů žene se na bojiště bouře na koních, strašná jízda tamerlánské hordy. Malí koníci, letem natažení, sotva půdy se dotýkají, a jezdcům nízko sehnutým sotva vidíš hlavy. Jako svištů roje píští a kňučí ten příval centaurů a uhání jako by hlavy mu hořely. Sám sebou, aniž by dost málo v letu ochabl, rozštěpil se na dva proudy: jeden žene se klínem přímo do boku Italů, druhý hadím obloukem na východ se vine, jako by teprv hledal, kde křesťané jsou nejslabší. „Santa Maria!“ obnovují válečné heslo křesťané, „allah el allah!“ vítají své spojence Tataři Tochtamyše-chána. A boj novým vztekem zuří, křesťané zoufale se bijí, přece však pozvolna, ale ustavičně couvají. — Po polednách byla porážka jejich dokonána a v útěku jediná spása.

Na vyklizeném, mrtvolami posetém bojišti sjeli se chánové Tochtamyš a Abu Sejd. „Budiž mír od té chvíle mezi námi a přátelství!“ žádají a slibují oba. Pak táže se Tochtamyš chán Abu-Sejda: „A čím zvláště zaplatím službu tvou?“ Abu-Sejd odpovídá: „Utvrdíme na vždy přátelství rodů svých: tvá dcera Nenekedžan nechť co první žena zdobí sultánské mé lože!“ Ulekl se Tochtamyš-chán žádosti té, však nesmí zhola vítězi odporovat. „Neznáš ji,“ odmlouvá jen na polo, „a nevíš ještě, zda uzřev, pojmeš k ní lásku?“ — „Viděl jsem ji, jsa hostem tvým,“ odpovídá Abu-Sejd, „a od té doby toužím po jejím lůně. Jiného daru nežádám a nepřijmu!“ Tochtamyš, rek a přece slaboch, podrobuje se. Chánové rozjíždějí se dle smluveného plánu: Abu-Sejd na východ, aby stíhal Italy, Tochtamyš s menší částí lidu na jih, aby vysvobodil Kyrkor a vyklidil křesťany z jeho okolí.

Jede Tochtamyš-chán na černém hřebci z rána dne druhého a pilně rozjímá o spolku s Abu-Sejdem. Zdá se mu, že dřívější obavy byly marné, že je Abu-Sejd muž přec jen šlechetný: přišel mu na pomoc, přinesl vítězství a nežádá nic, než přátelství a nové krevní s jeho rodem spojení. Prvé bál se, že způsobí rodu svému velkou hanu, požádá-li Tamerlanovce o pomoc, nyní kyne mu slavný skutek smíření a spojení obou slavných rodů; dříve bál se, že zaprodá moc a slávu Čingischánovy rodiny, nyní kyne mu té moci a slávy velké rozšíření. Ale což Nenekedžan-chanym, nebude se opět zdráhat, nezamítne zase ženicha? Není možná! Býti první ženou vladaře tak mocného a krásného, kteráž děva by se zdráhala? Či netouží snad sama po harému Abu-Sejda, jako Abu-Sejd po ní, a nezamítla snad proto Ďanybeka, jenž jí nebyl dosti mocným a sličným? Tochtamyš-chán starostmi posledních dnů valně sestárnul, neboť

věří báchorkám své fantasie! Blíží se již k pevnosti, těší se na objetí dcery, těší se na její povznešení; snad splní se věštba lidu: „Ženou největšího světa chána bude!“ Těší se a koná přípravu k boji pod pevností. Však nebude již boje.

Jedou mu vstříc poslové z Kyrkoru a oznamují: „V noci odtáhli kvapně křesťané od pevnosti. Uslyšeli o vítězství tvém, veliký cháne, a vyklidili všechno okolí.“ Vypravují také poslové o slavné obraně Kyrkoru a velebí nadšeně Nenekedžan, dceru chánovu. Chán rozkoší je opojen a spěchá, aby zulíbal chloubu svého rodu; však poslové prosí, aby ještě na krátko je vyslechl. „Máme prosbu přednést tobě, prosbu naší velitelky. Žebrá u mocných tvých nohou, abys vjížděje do Kyrkoru, ženou miláčka Achmeta ji učinil, jenž slove Deli-Balta, aneb ihned oba na přísný soud povolal, neboť učinila se již ženou jeho sama.“ — Zježila se strašně obočí chánova, blesky vyšlehly mu z očí, a mluvčí sotva uskočil železné palici. Chán zuří co vzteklý zběsilec, laje a zoufá; chvěje se pod ním hřebec a všechna družina se třese. Nyní rozumí již všemu, a jakou mu dcera dříve byla rozkoší, takovou jest mu nyní ohavou: zradila otce, v nebezpečí vydala chánský stolec, pošlapala mrav a zákon proroků! „Na soudu ať mi stojí s tváří hustě zastřenou, jak do pevnosti vjedu, ona i její miláček!“ Rozkázal chán, a poslové odjeli.

Nedlouho na to vjíždí Tochtamyš chán do železné brány Kyrkoru, na čele temný mrak mu sedí a z očí zkáza sálá. Na pevnosti je smutek a ticho jako před popravou. Na prostranství před chánskou mešitou velký kruh ozbrojených mužů a v středu kruhu Nenekedžan-chanym stojí i Achmet Deli-Balta. Nenekedžan v rouše slavnostním a s hlavou v neprohledný závoj zahalenou, Achmet v rouše obřadním se zavázanýma očima. Nejsou hodni, aby zřeli tvář svého soudce. Tochtamyš chán na černém hřebci stanul před nimi — nevidí tvář líbezné dcery, nevidí oko svého důvěrníka, proto hněv jeho se netiší. „Jste-li milenci, obejměte se!“ velí hlasem, z něhož výrok smrti slyšet. Objali se vroucně oba souzenci, a hlava k hlavě přilnula. Zahučela vzduchem chánova železná palice, a zděšením zařvali kolem Tataři: s roztřepenými lebkami klesli Nenekedžan-chanym a Achmet Deli-Balta. — A muezín s minaretu volá věřící k modlitbě.

*
* *

Abu-Sejd dokončil válku a učinil mír s italskými osadami, jako by již sám byl v zemi vladařem. Vždyť chtěl jím také býti: proto přišel tak ochotně na pomoc, proto chtěl učinit na oko přátelství s Tochtamyšem chánem, proto chtěl za první ženu vzíti jeho dceru, aby co nejdříve v plen mohl vzíti celou jeho říši. Však Nenekedžan byla mrtva, a vítězný Tamerlánovec rozhodl se chladně, že úmysl svůj provede přímým násilím. Ďanybek, jenž Nenekedžan opravdově a vroucně miloval, zahořel touhou pomsty, sestoupil se svým lidem s Čatyr-dagu a nabídl všechnu službu Abu-Sejdu. Tochtamyš chán tím časem pološílený sedal u mohyly své dcery na Kyrkoru, a teprv když došlo poselství od Abu-Sejda, žádající, aby prostě uznal jeho nadvládu, vzchopil se k beznadějnému, zoufalému boji, z něhož se již nevrátil. Zhynul v ztracené bitvě rukou Abu-Sejda, a záhy po něm sešli vraždou vítěze i všichni nepřímí potomci Čingisa chána. Jen děcko, desítiletého Devleta, spasili pastýři v horách a vychovali jím mstitele vyhubeného slavného rodu.

Tak vypravuje cestujícím průvodčí v Čufut Kalé u mausolea Nenekedžany, dcery chánovy.

Z Heydukova cyklu „Ze Slovenska.“

Chlapec z hory.[1])

Slyšíš, chlapče z hory snědých tváří,
čím že tvoje oko divě září,
je to závisť, čili pomsta svatá
nebo strach? Hej, bojíš-li se kata?

Volný junák kata nebojí se,
umřít na salaši nebo v Tise,
na třičtvrtním právu nebo v srubu,
neb v Zvoleňských lesích v starém dubu.

Vše mi jedno, na svět byl jsem hozen,
při útěku v širém poli zrozen,
vložilať mne matka v čerstvou brázdu,
a tož nemám pána ani gazdu.

Dešť mne umyl, hrom a blesk mne křtily,
medvěd s vlkem kmotři moji byli,
zbytek hůně bědně rozdrolený
a cár z kytle byly moje pleny.

Odrostl jsem jako liška šerá,
lesem běhal z rána do večera,
skalní doupě měl jsem za obydlí
a v něm v chladných nocech city stydly. —

Aj, co mohu ztratit? svět ten dračí,
a myšlenky krutě srdce tlačí;
kdož má nésti v lebce tíž tak drahou?
chci žít volně, ne-li — dolů s hlavou!

Ztracená poctivost.

Aby Parom do toho,
tisíc živých hromů!
Ztratila se poctivost
z išpánského domu.[2])

Hledali ji zemani —
jeden s druhým tárá[3]) —
u rychtaře, služného,
ba i u farára.

Hledali ji, darmo však,
v truble u hajducha,
hvízdali a volali,
marně, ona hlucha.

Páni bratí zemani
nevěděli rady
a po kopách dávali,
čela dohromady.

„Ej! co páni zrobíme?“
hlava kopy vece,
„uderme ji na buben,
snad se najde přece!“

A dali ji na buben,
páni bračekovci,[4])
aby on ji zvracoval
jako pejsek ovci.

„Poctivost kdo přivede,
pět má „reňských“ míti,
a kdo o ní chýru[5]) má,
aspoň žofku[6]) chytí!“

I přijechal cigán hned:
„Páni velkomožní,
na dlaň slib, já našel ji,
tam je, v krčmě rožní.“

Poskočilo panstvo hned,
však to bylo chvatu,
že se větrem klátila
„křídla“ u kabátu.

Jaj! a našli poctivost,
u židáka v kochu,[7])
začadlou a od kosti,
zaváněla trochu.

„Hola, kdes ji žide vzal?“
„Za fantík tu stanem,
propili ji v hrjatém[8])
služný[9]) s vicišpánem!“ —

[1]) Chlapci z hory jsou nejvíce uprchlíci před chytačkou na vojnu, kteří nejvíce se svévole a bujnosti v lesích (v horách) žijou, obírajíce pouze jen boháče. [2]) župní dům = krajský úřad. [3]) chodí sem a tam. [4]) bratříčkové. [5]) povědomost. [6]) slatku. [7]) komín. [8]) kořalka medem připravená. [9]) menší župní úředník.

Třináctý.

Povídka od *Eduarda Justa.*

(Dokončení.)

Však mimo očekávání dopadlo pro Tomše přetvoření v „hodného“ beze všech úrazů, a když asi po hodině starý i nejmladší Koudela z fary vyšli, usmíval se onen spokojeně a druhému oči radostí jen hrály. Ba Tomeš si pošoupl čepici až k samému uchu a vykračoval si tak hrdě, jako by Javorovští už dnes mu měli přicházet ruce líbat, ačkoliv je měl v kapsách kamizoly stopené. Aby pak důležitý obrat ten v životě Tomšově byl patřičně oslaven, zastavili se oba Koudelové v hostinci „u ráje“, kde otec svého synka a nastávajícího študenta častoval pivem a vepřovou pečení. Tomeš pečeni snědl, dvakrát se napil, ale pak ho to už v hospodě netrpělo. Musil k Františce s tou radostnou novinou!

Obcházel kovárnu tak dlouho, až ho Františka zpozorovala a na ulici vyšla. Však poněvadž jí bylo doma zakázáno, aby s „třináctým“ se kamarádila, musili oba někam stranou, kde by nebyli na ráně. Vyběhli si ven do polí: Františka napřed, Tomeš pozdáleči za ní. Pak se dohonili.

„Tak poslouchej, Františko!“ zvěstoval jí Tomeš důležitou zprávu a rozkročil se tak, že mu mohli dobře čtyři zajíci vedle sebe nohama proběhnout. „Já kovářem nebudu.“

„Ale jdi?“ podivila se Františka.

„Ne, kovářem nebudu,“ opětoval Tomeš a odfouknuv si, jak to viděl u faráře, dodal vážně: „Já budu — hádej, čím?“

„Snad zámečníkem?“

„P á n e m budu!“ zvolal Tomeš a umlknuv, čekal, kterak to bude působit na Františku. Tato mu hleděla nějakou chvíli do obličeje, zdali snad nežertuje, pak sklopila oči a pravila smutně: „Pánem? — To si mě potom nevezmeš za ženu, Tomši, viď?“

„Ale mlč, hloupá!“ potěšil ji Tomeš. „To si tě teprv vezmu, a když já budu pánem, budeš ty paní!“

„Ah! to bude pěkné!“ libovala si rozradostněná Františka. „Pak budu nosit hedbávné šaty, růžový klobouk a rukavičky, jako paní správcová, viď, Tomši? — Ale poslouchej, Tomši!“ rozzpomenula se náhle. „Jakým pak to budeš pánem?“

„Panem farářem!“ zněla vážná odpověď.

Františka chvíli rozmýšlela, pak se dala do hlasitého smíchu.

„No, a co ti je tak k smíchu?“ zakabonil se Tomeš.

„Ale ty hloupý Tomši!“ poučovala jej Františka. „Což mají farářové také ženy?“

Teď bylo na Tomši, aby se schoval se svou moudrostí.

„Vidíš, Františko!“ omlouval se rozpačitě, sešupuje čepici s ucha na ucho. „Na tohle jsem zapomněl. Ale nedělej si z toho nic! Já si tě přece vezmu, na to se můžeš spolehnout. Kterak to vyvedu, povím ti zejtra.“

A nemeškaje obrátil se v té věci na poradu — k Divíškovi. Zašel k vinopalně, a rozhlédnuv se bystře na vše strany, zda není pozorován, vklouzl tam zadními vraty. V zákoutí pod pavlačí byl veliký sud, povalený a uvnitř slámou vystlaný. Stanuv u něho, zastrčil Tomeš dva prsty do úst a pronikavě zahvízdl, načež vlezl do sudu. Za nedlouho objevil se na dvoře filosof z vinopalny a zmizel taktéž v sudě. —

Druhého dne pověděl Tomeš Františce, jak to vyvede.

A bylo to zase povídání, když Tomeš o svatém Václavě byl vyslán na ty vyšší školy, než byly v Javorově. Jako před dvanácti roky, když táhli čápi přes Javorov, ba snad ještě více se toho teď namluvilo o Koudelovic „třináctém“.

„Vambeřická matičko boží!“ zděsila se sklenářka Bártová, kupujíc v trhu mrkev a vyslechnuvši hrozitánskou tu událost od Říhové, která vedle ní smlouvala cibuli. „Toť snad nemůže ani být?“

„A jakž by nebylo, je-li?“ odvětila paní bába, načež se obrátila k cibuláři s poznámkou, sleví-li na věnci ještě groš, že mu dva odkoupí. Cibulář slevil, Říhová koupila, zaplatila a po té přišel „třináctý“ do prádla. Záhy měla řečnice kolem sebe posluchaček, jako pan farář v neděli o kázání, a „třináctý“ lítal z úst do úst. Nezůstalo na něm ani poctivého vlásku.

„Kam jen dal rozum starý Koudela!“ vrtěly moudré matky hlavami a litovaly peněz, které prý budou zbůhdarma na „třináctého“ vynaloženy.

„K vůli Koudelovům nebude slunce vycházet na západě,“ mínila zcela správně Bártová a paní bába, kteréž to bylo jako z duše mluveno, dodala souhlasně: „Také se to ještě nestalo, aby z bodláku vyrostla růže.“

Jediná Rokytová, chovající na ruce děcko, připomenula, kterak prý se „třináctý“ dobře učí; ale neprospěla mu tím valně.

„A kdyby byl nad Šalomouna moudřejší, nic platno!“ trvala Říhová neustupně na svém. „Chraniž mne bůh, abych rodičům nepřála zdárných dětí — vždyť jsem sama také matkou! — ale z toho mě nikdo nevyvede, že třináctý zůstane třináctým! Za rok, nanejvýš za dvě léta uhlídáte, sousedky, byla-li jsem na omylu.“ —

I minul rok, a opět rok, ba uplynulo celých sedm let, i zdálo se, že zlá předtucha paní báby v nic se rozplyne. Bývalý zarputilec a nezbeda Koudelův dospíval v mladíka tak spůsobilého a moudrého, že po celém Javorově se vytratil dřívější předsudek o „třináctém“. A již nepochybovali o něm, že bude z něho řádný a dokonalý muž.

Zbožnější duše viděly v tom opravdový zázrak.

Bylať prý stará Koudelka kdysi na pouti ve Vambeřicích a tam prý „třináctého“ obětovala zázračné matce boží. Odtud prý také vnuknutí, poslat chlapce do škol, aby se vyučil na kněze a tak nebeské dobrodějce se odměnil za prokázanou sobě milost.

Méně zbožní osadníci vysvětlovali věc přirozeným spůsobem, že s tím „třináctvím“ jsou samé báchorky a poněvadž v Koudelovic nejmladším vězelo dobré jádro, že by se byl časem tak i tak změnil. Mladost radost a vyburácet se musí — „vždyť jsme nebývali také svatými!“ ospravedlňovali Tomšovu dřívější bujnost.

Jen Říhová nedala se mýlit.

„Však nemá posud vyhráno a není jen tak zbůhdarma třináctým,“ zpívala starou píseň svou, oslazujíc hořkost svého výroku opravdovou lítostí, že čeká mladého Koudelu tak smutný osud. Netvrdila za nynějších poměrů, že Tomeš zabočí na dráhu špatnosti, ano připouštěla, že třeba doštuduje — „ale vysvěcení se nedočká,“ tak znělo její proroctví. „Nepřeju mu toho, chudinkovi,“ povzdechla si vždy

při tom, „ale osud je osud a Tomanovic Fanynce přihodilo se to zrovna tak: umřela před samými oddavkami!“ —

A nemýlila se zkušená ta matrona: Tomeš opravdu se nedočkal vysvěcení, ba co hůře: starý ďábel pokušitel na novo v něm obživl a svedl Tomše opět na scestí. Celých osm škol šťastně si odbyl a po prázdninách měl nastoupit do semináře; ale právě proto, že byl „třináctým“, zbortily se krásné vyhlídky jeho starých rodičů do budoucnosti a z ničeho nic začaly Javorovem proskakovat o Tomši pověsti až k víře nepodobné. Z počátku se jim ani mnoho nevěřilo, ale dost brzy zavládlo všeobecné přesvědčení, že pověsti ty se zakládají na pravdě. Či kterak se dala vysvětlit okolnost, že starý Koudela náhle chodil se svislou hlavou a hrubě se osopil na každého, kdo jen slovem se mu zmínil o jeho nejmladším? — A když za nedlouho stará Tomšová povážlivě se roznemohla a po několikadenní nemoci se světem se rozžehnala, tuť nebylo pražádné pochybnosti, že se utrápila žalostí nad nezvedeným synem, jenž neměl ani tolik citu v těle, aby vlastní svou matku doprovodil ku hrobu, ačkoliv bylo v průvodu vidět i samotného — Divíška!....

A co se stalo vlastně s Tomšem?

Tak sice ptali se Javorovští, ale určitou odpověď neuměl nikdo podat. Jedni říkali, že Koudelův „třináctý“ seběhl se študií a že se dal ke komediantům. Nedávno prý jej kdosi viděl o trhu v Pardubicích, kde prý jako paňáca metal kozelce a chodil po provaze. Jiní zase povídali, že je vojákem a že se dal na vojnu z dešperace, poněvadž si vlastní jeho bratr Vojtěch, řemeslem kolář, vzal kovářovic Františku, za kterou „třináctý“ jako študent chodil, ačkoliv z toho nic dobrého nekoukalo! A jakž by koukalo: nastávající kněz a namlouvat si holky! Ještě že měla Františka tolik rozumu a na domluvu svých rodičů se provdala za Vojtěcha! Z počátku prý se sice zpouzela, ale rozmluvili jí to a holka byla po vůli — vzala si Vojtěcha, který byl už mistrem a řádně se vyznal ve svém řemesle, tak že byla Františka dost slušně zaopatřena. Stalo se to krátce před tím, než Tomeš po osmé škole přišel domů na prázdniny. A když se dověděl, že Františka je jeho švakrovou, tuť prý se rozvzteklil tak, že chtěl Vojtu zabít, a měli s ním co dělat, než ho zkrotili. Musili prý na něho zavolat samotného pana faráře, aby mu domluvil a ty hlouposti z hlavy jeho vypudil „Třináctý“ na oko prý se podal sice, ztrávil doma i prázdniny, nevycházeje ani ze stavení a dnem i nocí leže v knihách, tak že se mu z toho až rozbolavěly oči — ale místo do semináře dal se do kasáren a je prý u těch s cihlovými výložky.

Tak i jinak se vyprávělo o „třináctém“, ačkoliv nebylo nic jistého známo, leda že Tomeš skutečně není v semináři. Tak aspoň to stálo v psaní Janouškovic Honzíka, který byl také na študiích a každý týden svým rodičům dopisoval.

Možná, že starý Koudela snad věděl něco bližšího o svém „třináctém“; ale, jak řečeno, ptát se ho na to, bylo marně slovy plýtvat. Chodil zasmušile, s nikým nemluvil, a řízení celého hospodářství odevzdal nejstaršímu Václavovi, ačkoliv se vždy chlubíval, že nepůjde na výměnek dříve, pokud nebude mít duši na jazyku. Posud jí tam neměl a učinil to přece! A příčinou toho nebyl nikdo jiný než „třináctý“.

„Tak vida!“ byla by zajisté řekla paní bába Říhová, kdyby nebyla již přes půl roku odpočívala pod zemí. „Co jsem vždy mluvila o tom dítěti, stalo se: zvrhnul se zrovna jako Lejka, který byl také „třináctým“.

A po celém Javorově byli by souhlasili se zkušenou matronou, která patříc prorockým duchem do budoucnosti, ještě v příliš jasných barvách tam viděla osud Tomšův.

Dopadlo to s ním věru, až trudno povídat! —

Byloť o vánocích na štědrý večer a malé děti Václava Koudely vrazily odpoledne do dveří s pokřikem: „Tatínku! tatínku! strejček Třináctý jde!“

„Ten dareba?“ zamračil se Václav a tázavě upřel zrak svůj o starého Koudelu, který na lavici u teplých kamen sedě, se hrál.

„Ať nám nechodí ani na oči!“ ozval se stařec a opíraje se o hůl, povstal. „Zastrčte závoru u vrátek, a kdyby se mocí sem dobýval —“

„Poštvou se na něj psi,“ dodal Václav a chystal se vyjít ze světnice, aby zavřel vrátka. V tom rozevřely se dvéře a na prahu stál Tomeš.

„Co tu chceš, nešťastníku?“ vypravil starý Koudela namáhavě ze sebe.

„Jsem na cestě do zámořských krajů,“ odvětil Tomeš klidně, „a přicházím rozloučit se s matkou.“

„Matku svou,“ vece kmet ledovým hlasem a klada na každé slovo váhu — „matku svou vyhledej na hřbitově a tam se modli, aby v hrobě odpustila tobě, svému vrahu! — Pod tímto krovem nemáš, čeho bysi pohledával.“

Tomeš, bledý až příšerně, odvrávoral....

— — — — — — — —

Hustě sypal se sníh, tma zavládla celou krajinou a posud klečel Tomeš na rově ještě nezarostlém, opíraje se čelem o rameno železného kříže. Snad by se nebyl odtamtud ani hnul: ale přišel hrobník a chopiv Tomše za rameno, zatřásl jím. „Jděte domů, Třináctý!“ napomínal jej. „Za jedno musím zavřít vrata, za druhé byste tu zmrz' a za třetí není to nic platno: mrtví se nezbudí.“

Tomeš vstal a vyšel ze hřbitova. Po delší dobu stál přemýšleje, kam bý krokem zamířil. K bratrům? sestrám? — Usmál se trpce: byliť mu cizími! Neměl tu přítele, jemuž by si postěžoval v hoři svém — však přece! Vždyť byl tu Divíšek! Popílil do vinopalny na dvůr, kde nalezl vše při starém: v zákoutí pod pavlačí povalený sud i slámu v něm, a jako druhdy filosofa v bačkorách přivolával, tak učinil i tentokráte. Zahvízdl na prsty a vlezl do sudu.

Po delší době teprv objevil se Divíšek. Strčiv hlavu do svého salónu zeptal se: „Je tu někdo?“

„Já jsem to, Koudelův Tomeš,“ odpověděno mu uvnitř.

„Per deos immortales! to jsou vzácní hosté,“ podivil se Divíšek a již byl také v sudě po boku Tomšově. „Ale počkej, hochu!“ hovořil jaksi rozveselen a po tváři Tomšově zavál dech, nasycený výpary puškvorcové. „Abysi neřek', že tě nečastuju jako pána, tu máš — přivdej si!“ A z kapsy vytáhl láhvičku. „To hřeje uvnitř, a aby nám nezašlo za nehty — no, tedy mi aspoň to arcanum sapientiae podrž! — v hlavách je sbalena houně, přehodíme ji přes sebe. Či půjdeš raději tam do vnitř? Vintrnic tě rád uvidí, zvláště budeš-li mu mnou odporučen. Známť ho od maličkosti, chodili jsme spolu do školy a proto panuje mezi námi taková nebeská harmonie. Pracujem oba v kořalce: on ji pálí a já ji piju. — Nu což: nepůjdem do tepla?“ šťouchl Tomše loktem, nemoha se dočkat odpovědi.

„Co jste povídal?“ tázal se Tomeš, jako by z hlubokého spánku vyburcován.

„Abychom šli do kořalny,“ vece Divíšek. „Či nemáš chuť?“

„Chcete-li, vraťte se tam sám!“ vybízel jej Tomeš. „Já zde na vás počkám.“

„Ne, takovou nebraju, Tomši!“ odporoval filosof. „Ostatně by to také bylo proti všem pravidlům slušnosti, abych, maje hosty, z domu odcházel. — Tak! Teď si přivdej — je spravedlivá, a třeba nešatila, za to tím příjemněj zahřívá. — A proč tak žalostně vzdycháš? Pro nynější tvou švakrovou? — Eh, vypusť ji z hlavy a buď rád, žes jako pták ve vzduchu! Však jsem ti to vždycky říkával: Varuj se ženských a vezmi si odstrašující příklad ze mne! Teď vidíš, kam tě tvá náruživost zavedla. Ostatně: lépe to seznat dřív; neboť má-li člověk už prsty spálené, nesahá aspoň do ohně a stává se opatrným, quod erat demonstrandum.“

Tomeš mlčky poslouchal.

„Či nebyl to dost pěkný důkaz?“ ujal se Divíšek po chvíli slova, svlaživ si jazyk puškvorcem, jejž marně nabízel svému společníku. „Přeješ si snad, abych větu: Nevaruj se ženských! několika slovy přivedl ad absurdum? — Snadná to věc, Tomši! Hleď, já jsem byl také mlád a miloval jsem. — Františka, tvá švakrová, byla sličné děvče a nyní je švarná žinka, pravda: — ale pomysli si tvor aspoň ještě jednou tak sličný, a ten anděl nebo ďábel — jak ti libo! — zaváže se ti láskou a věrností. Dobrá! Ty ji z prachu povzneseš tak vysoko, jak ti vůbec možná, a — z vděčnosti srazí tě pak ona až sem do toho sudu. — Nu což, nebylo lépe varovat se té prodajné duše v lesklé skořepině dřív, než tě dohnala k zoufalství? — Poslouchej, Tomši! Po Praze jezdívala v kočáře žena a kdo ji spatřil, šperky ověšenou, v hedbáví a kmentu, každý se za ní ohlédl a řekl: „Toť krásná ženština!“ A lidé boháči, kteří umějí toliko poroučet, byli šťastni, že mohli tu ženštinu zasypávat penězi, a za to jí sloužit. — Ty ji neznáš, Tomši, viď? Nevíš, kdo ona je? — Nuže, já ti to povím.“ A nahnuv se k uchu Tomšovu, pravil v křečovitém smíchu: „Je to madame Divíšková!“

„Ubohý Divíšku!“ zašeptal Tomeš.

„Ne, nelituj mne, hochu!“ bránil se filosof z vinopalny, napiv se. „Trochu puškvorce všecko splákne, a poněvadž vím, že nejsi také šťastný, učiň mi to k vůli, Tomši, a přivdej si! Uhlídáš, že ti bude snáz.“

Tomeš přivoněl k láhvičce, kterou mu Divíšek do ruky vtlačil, a svěsiv hlavu k prsoum, zadumal se.

„Poslechni, Tomši!“ ozval se po nějaké chvíli filosof. „Navštívil jsi mě v mé residenci jen proto, abychom se tu bavili jako trapisté? Mluv přece něco — sice přijde na mne spaní, a což ti pak zbude, než vrátit se domů?“

„Domů? Což mám také domov?“ ozval se Tomeš. „Pro dnes jsem vaším noclehářem, Divíšku!“

„Aj, budiž mi vítán, štvaný jelene!“ zasmál se hostitel. „Dnes, zejtra — jak dlouho chceš, můžeš u mne zůstávat. Jsi v přízemí, máš stále čerstvý vzduch, nájemné se tu neplatí, a co do pohodlí, můžeš se natáhnout třeba přes celý dvůr.“

„Ne, Divíšku, noclehuju s vámi dnes poprvé a naposled,“ pravil Tomeš. „Zejtra jsem z Javorova a za několik dní z Čech a vůbec z celé Evropy.“

„Per deos!“ zvolal filosof. „Snad nechceš uletět někam přes moře?“

„Ano, půjdu do Ameriky.“

„A máš peníze na cestu?“

„Mám, Divíšku, mám!“ pravil Tomeš trudně. „Jsou to peníze, kterými jsem chtěl dopracovat se blaha; střádal jsem, utrhoval si od úst, nedopřál si žádné zábavy a ničeho — však vy je znáte ty peníze, Divíšku! Měly mi být mostem přes seminář do života, kde jsem chtěl nalézt svou Františku, a teď —?“

V sudě nastalo opět na delší dobu ticho.

„Aspoň kdyby mi byla zůstala matka, ta dobrá, laskavá matička má!“ zatoužil Tomeš polohlasně. „Ani se nerozžehnala se mnou a pochovali mi ji!“ A skrývaje obličej v dlaních, zaplakal pláčem usedavým jako tenkráte před lety, když byl pro Divíška tak krutě trestán, pokud ho matka nevyrvala z rukou rozkaceného otce. Zaplakal opět jako tam v té zadní světnici, když mu bylo slyšeti slova: „Tomši! ty mě přivedeš před časem do hrobu.“ — A žal jeho byl tak opravdový, hluboký, že ani připilý Divíšek si netroufal jej z něho vyrušovati. Ponechav Tomše zármutku, schoulil se pod houní, vpustil do sebe zbytek puškvorcové a co by byl napočítal padesát, nevěděl již ničeho o svízelích a trampotách světa. Odchrupoval si tak vesele, jako by ležel v nejpěknějších prachových peřinách a v nejkrásnější ložnici.

Ze zdravého spánku toho byl najednou vyburcován neobyčejným šumotem. Hučelo to kolem něho jako vlny rozbouřeného moře, na věži tlouklo kladivo v odměřených dobách do zvonu a na delší chvíli byl Divíšek jako oslepen, nemoha patřičně prohlednouti. Zdálo se mu, jako by všecko kolem něho bylo v jediném plamenu. Pomaten hrozným zjevem tím, vyskočil na nohy a hlavou při tom narazil tak prudce do stropu svého obydlí, že celý sud se rozkolíbal.

„Tomši! — Tomši!“ zvolal Divíšek, nabyv ranou do hlavy jasného vědomí, a sehnuv se, hmatal kolem sebe.

Tomše v sudě nebylo!

„Tomši — hoří!“ neustal však přece volati, a zabaliv se do houně, vyběhl na dvůr, kde se stal divákem skutečně velikolepého divadla. Celá obloha byla rudou září polita. Z oblaků posud padal sníh, avšak nebyl bílý, nýbrž jako ohnivými jiskrami protkaný vznášel se ve vzduchu.

Hořelo skutečně a sice na návrší u Koudelů.

Se všech stran sbíhalo se obyvatelstvo pomáhat při hašení. Také hrobník vyběhl ze svého domku a v patách za ním seskočila postava se zdi hřbitovní, ubíhajíc na místo požáru. Byl to Tomeš, kteréhož hoře za zemřelou matku bylo z Divíškova sudu vypudilo na její rov. Bylo mu tam volněji než kdekoli jinde. Teprvé vysoký sloup ohnivý, vznášející se nad rodným jeho domem a vrhající děsnou záři až sem na příbytky mrtvých, vyburcoval Tomše z trudného dumání. Delší dobu vytřeštěným zrakem hleděl k návrší — pak se mu vydralo z úst pronikavé vzkřiknutí a mžikem byl přes zeď hřbitovní.

— — — — — — — —

Bylo z rána o vánočním hodu božím a v tlupách stáli obyvatelé javorovští na spáleništi. Lehloť Koudelovo i několik sousedních stavení popelem a s hrůzou na tvářích sdíleli sobě diváci smutného divadla, že prý bylo zlomyslně založeno a paličem že je Koudelův Třináctý, jenž prý se chtěl vymstít na vlastním otci svém. Tak hluboko prý klesl již ztracený ten syn, že spoutaného řetězy jej povezou četníci do hradeckého kriminálu.

A vezli jej skutečně na žebřinovém voze davem zvědavců, kteří prstem ukazovali na Tomše, vykládajíce dětem, kam vede neposlušnost a nedbalost čtvrtého přikázání božího. „A jak zarputile pod sebe pohlíží!“ šel jeden hlas tím davem, a útlocitné sousedky chválily otce nebeského za to, že ráčil starou Koudelku povolat na věčnost dříve, než se vlastní její dítě stalo zločincem. A jaká prý to opovážlivost, zapálit střechu nad hlavou svého otce, jejž s tíží vy-

nesli z plamenů, poněvadž leknutím nemohl vládnout nohama — a nehledět ani útěkem se spasit, tak že sám Václav Koudela spravedlivým hněvem pro tu drzost se rozhorlil a Třináctého za paliče prohlásil! — „Založil a přišel se podívat na své vlastní dílo — hanebník!“ hubovali Javorovští, libujíce si zároveň v myšlence, že bude Třináctý neškodným učiněn, poněvadž by prý snadno mohl celou obec vypálit!...

* * *

Místo v Americe octl se tedy Tomeš v kriminále, kde byl po kolik neděl vyslýchán a konečně i k víceletému žaláři odsouzen.

Kromě jiných svědků povolán k soudu do Hradce také Divíšek. Doručenoť mu předvolání i s penězi na cestu — dal je javorovský purkmistr Hranatý prozatím ze své vlastní kapsy — a Divíšek, zásobiv se dvěma láhvemi puškvorcové a párem nových bačkor, vydal se na cestu a druhého dne z rána dorazil do Hradce.

V Javorově byli naň už zvykli a proto nebyl nápadným. Avšak v Hradci, ač jen dvě míle vzdáleném, otvírali naň oči i ústa, div ho nepohltili. A věru že stál za podívanou ten filosof z vinopalny. Měltě posud svou bývalou uniformu, jenom že valně již sešlou. Chlupatý cilindr byl zvarhánkovatělý jak kovářský měch a střecha jeho přecházela z vlny do vlny. Světlomodrý kabát zdoben byl na loktech záplatami, černou a pruhovanou, šosy dole se třepily, v pásu pouštěly švy, tak že byl život v neustálém nebezpečí, ztratit své přívěsky a změnit se v kazajku. Spodky byly již téměř průzračné. Jen černý hedbávný šátek na krku vzdoroval posud útokům času — byl dosti zachovalý!

Tak vyšňořen kráčel tedy Divíšek ke kriminálu, nevšímaje si lidí, kteří v ustrnutí za ním patřili, a posilniv se před stánkem spravedlnosti douškem jalovcové, vešel do vrat. Když došla naň řada, zavolán jest k vyšetřujícímu soudci, který z počátku též se zarazil, prohlížeje Divíškův sešlý zevnějšek, naduřelou vodnatou tvář, z níž vyčníval zarudlý bambulatý nos; ale v krátké době pokynul písaři a začal výslech.

„Vaše jmeno?“ tázal se filosofa z vinopalny.

„Inocenc Divíšek.“

„Stáří?“

„K šedesátce.“

„Rodem?“

„Z Javorova.“

„Váš stav čili zaměstnání?“

„Filosofiae nec non juris utriusque doctor.“

„Jak že pravíte?“ zvolal soudce, jako by nevěřil vlastnímu sluchu.

„Doktor filosofie a práv,“ opakoval Divíšek s úsměvem, a sáhnuv do náprsní kapsy, vyndal a doručil soudci svazek spisů, provázkem otočený.

„Toť jsem blázen!“ mručel úředník, popatřiv do spisů a vrátiv je Divíškovi. „Napsal jste?“ obrátil se k písaři, stírajícímu s protokolu velikou kaňku, která mu tam byla leknutím z pera vyklouzla.

„Mám to napsat?“ tázal se písař nerozhodně.

„Ano, napište!“ vece soudce a jal se pokračovati u výslechu, řka: „Jste ženat či svoboden?“

„Ženat — také možná, že už jsem vdovcem,“ odvětil Divíšek.

„Kterak to myslíte?“

„Nežiju se ženou už přes pětadvacet let, a proto možná, že mimo mé vědomí umřela.“

„A proč jste nežil se svou manželkou?“ neodolal úředník zvědavosti.

„Hm! to je má věc,“ odtušil Divíšek. „Ostatně vězte, že jsem byl zbytečným ženě, s kterou žilo dost jiných, a to větších pánů, než byl já.“

„Vaše nynější bydliště?“ zabočil soudce opět k výslechu.

„V sudě vinopala Vintrnice v Javorově.“

„V témž sudě, kde o štědrém večeru lonského roku jste spal s Tomášem Koudelou?“ zněla další otázka.

„Ano, v témž sudě byli jsme tehdy já a Tomáš?“

„Tomáš,“ opakoval úředník, „který, jak vám beze vší pochybnosti známo, u svého otce založil?“

„To je lež!“ zvolal Divíšek. „Něčeho takového nebyl a není mladý Koudela schopen.“ —

Ano, s pravým zápalem bránil Divíšek svého přítele, avšak marně. Nemohl zapřít, že probudiv se, nenalezl Tomše v sudě. A že by mladý Koudela v tutéž chvíli, kdy oheň vznikl, na hřbitově byl býval, to zase hrobník mu nechtěl dosvědčit. — Slovem: vše zdálo se nasvědčovat tomu, že je Tomeš vinníkem, zvláště pokud se přihlíželo k rozčilení, v jakém onoho dne opustil otcovský dům. I byl odsouzen.

Teprvé po půl letě, když byli dva pobudové při krádeži postiženi a z vlastní vůle se přiznali, že v Javorově na návrší založili, poněvadž prý před nimi žebrajícími tam zavřeli — teprv pak uznána nevina Tomáše Koudely i byl propuštěn z vězení.

V Javorově se to rozneslo hned druhého dne a poplach byl hotový. Teď prý se teprv vymstí Třináctý — povídali sobě na potkání a neusprostili se obav dříve, pokud sám pan purkmistr nedal městem vybubnovat radostnou novinu, že netřeba strachovat se Třináctého, poněvadž na přímluvu slavného obecního úřadu je odveden k vojsku a poslán s transportem až do Sedmihradska.

Javorovským svalil se kámen se srdce. Teď byli aspoň na několik let před tím nebezpečným člověkem jisti! A skutečně nebylo po celé dva roky o něm ani slechu, a konečně by snad byl Tomeš upadl docela v zapomenutí.

Ale jednoho dne vrátil se domů z vojny Kudrnáčův Matěj, který také ležel tam dole v tom Sedmihradsku a svou kapitulaci si vysloužil. Unaven cestou zašel si Matěj na sklenku hořké do vinopalny, a poněvadž mu zachutnala, pozdržel se tam až do večera a bavil pány bratry v kořalce povídáním o tom krušném vojanském životě, až došel i na Třináctého.

„Čertův chlap ten Třináctý,“ smál se. „Ostrý hoch jako břitva a když se dopálí — no, pak dej pánbůh dobrou noc! Nejlépe si to vypil jeho lajtnant. Víte, byl to ještě klučík bez vousku pod nosem, ale houkat si uměl, jako by ho bylo za čtyry. V jeho kumpanii byli chlapi jako hora — po obědě by schrupli takového důstojníčka i s ostruhami — ale před ním se třásli jak osyky. A to mu nejspíš dodalo kuráže, že si zalezl také na Třináctého. Spustil se do něho — budou tomu asi dva měsíce — jako do kluka. Třináctý ani muk, a snad by ze všeho nebylo nic bývalo: ale čert nedal lajtnantčeti dobře dělat, řekno vám on Třináctému na odchodě: — pse! — a tu máš: sotva měl psa z úst, přišpendlil mu Třináctý takovou, že mu vystříkla z nosu červená. Lajtnant udělal pochopa a byl by upadl, kdyby ho nebyl Třináctý zachytil. Ale to si dal! Klouče se zpamatovalo a už mělo šavli venku. Ano, povídali, že mu hráli: než se pan lajtnant nadál, měl kosinku ve dví a před nohama. — Nu, znáte-li supernaci, můžete

snadno pochopit, že nečekalo na Třináctého nic dobrého. Za čtvrt hodiny byl za mřížemi a druhého dne měl ho dostat auditor do prádla. Ale vytřel on jim zrak: z rána nalezli klec prázdnou, Třináctý byl ten tam a kdož ví, jestli ho až po dnes mají."

„Ba nemají," zaznělo u dveří, a když se přítomní po hlase ohlídli, spatřili k největšímu úžasu — Třináctého! V kořalně nastalo ticho jako v hrobě.

„Nu, což tak na mne civíte?" zasmál se Tomeš a zasednuv k Diviškovi, potřásl mu pravicí se slovy: „Servus, doktore! — Jak se ti líbím, co?"

„Na a pij!" podal mu Divíšek sklenku, pozoruje vypoulenýma očima a pološlbou tváří rozedraný oděv a nemytý obličej Třináctého, který chvatně se chopiv nádoby, obsah její vyprázdnil. Po té dal nalít všem přítomným, a když vypili, opět a opět — vše na svůj řad, a záhy bylo v kořalně jako v židovské modlitebnici.

Dlouho do noci bylo tam živo. Tomeš zaplatil celý sondek „na rozloučenou" a nepozorovaně se pak vytratil z kořalny.

— — — — — — — —

Ráno druhého dne nalezli na rově staré Koudelové mrtvolu v rozedraném vojanském oděvu s prostřelenýma prsoma. Byl to Třináctý! . . . .

FEUILLETON.

Rošťáci.

Nakreslil *Bedřich Pacák.*

I. Večer.

„Karlík" na novoměstské věži odtroubil, u Václava odzvonili, klíče zarachotily — je večer.

Velká jizba, dost špinavá, v ní deset rošťáků jeden jako druhý — to naše společnost. Kde jsme se to mžikem octli?

V zcela novém světě, jenž ostatnímu málo znám, přece mnoho, nad míru mnoho v sobě chová zajímavého. —

Když Jules Verne do měsíce mohl vlétnout, proč nemohli bychom my mezi „rošťáky" se dostat, vždyť to za nynějších poměrů není tak nesnadná věc.

Však ticho, počínají mluvit, nerušme je; mají po denní práci, „bachař" odešel, voják ještě nestojí před dveřmi — jsou dosud úplně mezi svými, polepšování je v plném proudu.

Prohledněme si je, dokud nás nevyhodí, neboť vzdor našemu šedivému „kvadru"*) nebude to as dlouho trvat a poletíme, vždyť poznají pořádného člověka po nose.

Bože, jsou to obličeje! Inu ovšem, jsme v druhém oddělení sv. Václavském, a zde sedí již „veteráni".

Kabáty staré, již obnošené, tolikéž i ostatní příslušná „toileta", neboť „páni" již po několik let jí neodložili, — tváře sešlé (strava je podle toho), však oči plny ohně a ústa plna nadávek.

Melou právě ředitele, učitele, traktéra, kuchaře a kuchařky, zkrátka celý dům. O svých „kšichtech" zde již nemluví, to si odbyli již v novoměstské radnici, a nové „chmátky" nepřipravují se coram publico, nýbrž pouze o dvou o třech; „vždyť čím víc očí, tím hůře," říkává Votroubek — a to platí.

Votroubek je hlava čili „capo" v cele, neboť má už 60 let za sebou, od 14. svého roku už potlouká se po žalářích" a lituje jen toho, že zákon nedovolil, aby byl již před čtrnáctým rokem se sem dostal.

Boty má rozbité, kajdu také, vous neoholený, vlas rozcuchaný, v ruce skývu chleba — tak vypadá hlava rodiny, v níž náhle byli jsme se octli. Když on začíná mluvit, bývá ticho jako v hrobě; však umí mluvit jako kniha „a i direktor se při raportu lekne, když je v ráži."

Jediné Vlkovic Honzík, nejmladší to chovanec naší malé společnosti, dovoluje si mu časem odmlouvati.

Úředníci jej sice znají, ale důvěřují mu, vědouce, že největší zloděj bývá v trestnici největším beránkem.

A Votroubek je beránkem, jen když to naň nepřijde, ale prosit neumí. „Votroubku, vždyť už ty šaty s vás spadnou!" pravil mu kdys ředitel, „přijďte si pro jiné k raportu." Ale Votroubek nepřišel; k čemu by prosil — „však oni mi je pošlou," říká a má pravdu.

Co hlava cely má dávat pozor, aby se nic proti domácímu řádu nedělo a on také povinnost svou věrně plní.

Odbila osmá hodina a Votroubek pátrá u okénka těžkých dveří žalářních, přešla-li již hlídka. „Kolegové" za ním již jsou v plné práci: podlaha se zvedá, dýmky ze spod se vytahují, z topení bere se tabák a z koutečku přede dveřmi, kamž nerada jen sahá ruka strážníkova, karty — vesměs věci, které nezdají se Votroubkovi proti řádu. Strážníci a jiní úředníci ovšem mají v té věci jiný náhled. Votroubek by si to s nimi nerad zkazil a proto raději „bachuje", aby nikdo nepozvaný je nenavštívil.

Je to doba, než ty hlídky přejdou, a strážníci se usadí.

Jeden po druhém se courá z továren a není chvilky pokoje.

Votroubek čeká a zatím statně zahání si dlouhou chvíli pořádným kusem masa, jež za dobré slovo a řádný peníz pod rukou byl dostal. Od koho, by neřekl, kdyby ho řezali — že to ale byl strážník, poznávají kamarádi vždy z jeho úsměvu. Však dnes musí jíst po tajmu, neboť „kolega" Marčík nedal by mu ukradené maso, které mu každodenně přináší z kuchyně, kdež pomáhá drhnout kotle a při tom vydrhuje, kde se co dá.

Konečně zavládlo ticho. Na chodbě duní již jen pádný krok vojáka — dnes tu stojí polský regiment, a těch se není co bát.

„Slamníky dolů, zaválíme si trochu topiny,"*) velí Votroubek, pochutnávaje si již na zakázaném ovoci — na zapálené dýmce. Slovo účinkovalo — kolegové již pracují jako o závod.

Slamníků šest sestrčilo se hlavami na horu, nahoře udělala se z pokrývky střecha, a skuliny mezi slamníky stranou ku dveřím a pozorovací skulině zastřely se taktéž pokrývkami.

Udiveni pozorujeme toto konání nové „stavební společnosti". Však brzy vytrhlo nás laskavé poučení Votroubkovo z úžasu. Ve stěně cely do chodby nalézají se na jedné straně žalářní dvéře, okénkem opatřené, na druhé pak zvláštní pozorovací skulina. Oběma těmito otvory viděti jsou právě obě okna cely. Běda rošťákům, kdyby zahlédl strážník okna tato něčím zakrytá aneb světlo v cele. Však páni rošťáci pomáhají si důmyslně. Staví si prosté u stěny mezi dveřmi žalářními a pozorovací skulinou světlovzdornou boudu a v té mohou se bavit po libosti beze strachu před okem slidičovým.

„Pitomý Polák myslí pak, že je zde všecko v pořádku a co přestala „aiznvizita", nepřichází k nám v noci ani živá duše, leda do špeku,**) tak že zde můžeme dělat co chceme," dodal Votroubek k svému poučení.

Jeden kolega po druhém mizel v náhle zdělaném wigwamu; však Votroubek vyvolal je náhlým: „Ještě něco," na chvíli zase ven. „Byl bych málem zapomněl. Vižnej z prvního oddělení přál mi, že začneme zejtra „štumf"***) k vůli té čočce; chtějí nám místo dvakrát knedlíky dávat čočku —" Celá společnost rošťáků projevila tu posuňkem i slovem své rozhorlení nad obmýšleuou změnou jídelního lístku.

„Nejsme ostatně už sami, „šťouch" †) jsem to všem „fotrům" ††) z druhého oddělení, ti ve svých celách už to připraví, druhé, první, třetí a čtvrté oddělení jsou pro „štumpf", jen páni v pátém a šestém †††) dosavád se nerozhodli. Ty politiš arci nepočítám, vždyť není k nim ani přístupu. Ale s těmi pány, myslím, že to mohou naši kolegové z kuchyně vyjednat, ať jim slíbí lacinější maso a bude to. Bože, je to lid, sotva prvně v kriminále, a ještě ani zde k ničemu."

Parlament zahájen, celý „tábor řvavých" zamítl jednohlasně změnu čočkovou a přidal se k návrhu departementu Nro. 1., aby

*) Rošťácký výraz pro šaty.

*) Zahrajeme si v karty.
**) Samovazba.
***) Vzbouření.
†) Sdělil.
††) Trestníci ustanovení za dozorce v cele.
†††) V 5. a 6. oddělení nalézají se zločinci méně zkažení a vzdělanější.

se totiž udělal „štumf“. Marčík slíbil, že sám několik písařů z pátého a šestého kradeným masem podplatí a také ostatní zavázali se, že budou „ve fabrikách“ všemi silami k tomu působit, aby byl v poledne štumf. Nejvíce ovšem spolehají se „na Mexiko“*), kdež sídlo hlavních nespokojenců. K amendementu Votroubka stalo se ještě usnešení domáhat se dvakrát týdně masa, třikrát piva, zvýšení platu a zrušení knížek o úspoře mzdy, načež po čtyrech lezouce ubírali se členové parlamentu do upraveného stanu, aby po denním lopocení válením topin se občerstvili. Hraje se tu o maso, o pivo neb o peníze. Jak mnohý prohrál tu již své nedělní maso nebo pivo na celých deset let napřed, a šel pak z nedostatku stravy do dvacítky.**) Však sotva zalezl Votroubek, již ozývá se z vedlejší cely volání po něm. Mžikem vyskočil a zašel k okénku u dveří. Kolega vedle chce sirky, nemohou kouřit, zapomněli ve fabrice na ně. Jaká tu pomoc, vždyť dvéře zavřeny a na okénku mříž. Však což nemožné Votroubkovi! Mříž se sejme, vždyť k tomu dávno připravená, na hůl, ku klepání dek určenou, přiváže se nit, na nit škatulka sirek, vystrčí se z okénka ven a houpá se tak dlouho, až ruka z druhého okénka vystrčená ji zachytí. Již vše připraveno, v tom slyšet kroky.

„Polda***) jde,“ zvolal náš capo, okénko rychle se zase přidělalo.

Voják přešel okolo — všechno v pořádku. Za chvilku držel Lokš sirky a Votroubek vrátil se spokojeně do „tábora topin“, však nemá ještě poklidu. — Z druhého poschodí posílají po šňůrce nějaké psaní a z přízemí volají, aby poslali šňůru, že pro ně něco mají, ale rychle, než se vrátí voják.

Vše se vykonalo rychlostí blesku. Jsou to státní depeše, vesměs vztahující se k zejtřejšímu tažení válečnému. Votroubek čte je spokojeně: jsouť všecka oddělení proti čočce a pro štumf. Konečně nastalo ticho. Votroubek zalezl do „wigwamu“.

Hraje se barvička. Jednotvárným šustěním karet ozývají se časem přitlumené poznámky „lipám“ — „tři masa“ — „dvojí pivo“ a pod. Vlkovic Honzík musí vzdor velkému zdráhání se stát na pryčně u škuliny „bach“†). Je ospalý, vždyť včera do rána hrál, a není tomu ještě zvyklý; kouří z dřevěné dýmky, aby neusnul, a naslouchá přitlumenému hovoru svých nehrajících kolegů.

Na pryčně vedle nás leží čtyři. Nevšimli si nás dosud. Pozorujme. Cela velká s dvanácti pryčnami, uprostřed žber s vodou, škopek a železný hrníček k pití. Na dveřích všeobecný hřeben a ručník. U každé postele zastrčena dřevěná lžíce, nože jsou přísně vyloučeny. Místo nich dostává v poledne vždy dvanáct mužů dohromady na čtvrt hodiny kudlu.

„Co s ní?“ říkává Votroubek, „vždyť máme nožů nazbyt — k čemu nám tedy úřední kudla?“

Nasloucháme s Honzíkem hovoru rošťáckého čtverolístku na sousední pryčně.

Zapřísahají se, že už nikdy nepůjdou ve společnosti „na chmátku“, neb to vždy že bývá osudným, leda sami čtyři pospolu, inu to že by byla jiná.

Pak vykládá zas hlasně jeden bohatství jakéhos žida, popisuje všechny slabé stránky domu jeho, kudy se tam lze dostat, kudy ven, patrně prý jen náhlé zavření překazilo provedení.

„Však jen co vyjdu ven,“ dokládá — Náhle umlkl. Bylť na nás pohledl a zpozoroval, že nenáležíme k cechu.

Tak to vypadá v jedné jako v druhé cele. — To polepšování! — to polepšování!

„A já povídám, že jsem měl eso.“

„A já, žes fiksloval; tu je ňáká stará karta, ta ke hře ani nepatří!“ ozval se pojednou spor z tábora hráčů. Hluk vzmáhá se tam povážlivě, zdá se, že spor dospěl již k činům, neboť slamníky divně se kolísají.

Náhle svalil se jeden slamník i s dekou k zemi. Otvorem takto ve wigwamu učiněným objevila se svíčka a při ní šest hrajících rošťáků.

Nešťastnou náhodou šla právě stráž okolo. Mžikem byla ovšem svíčka zhasnuta, vše v úkryt pod podlahu schováno a všichni ulehli; však již pozdě — voják viděl světlo, běží k strážnici a zvoní.

Celí uleknuti vylítli strážcové, již v rouchu nevinnosti. Mají dnes noční inšpekci a chtěli si trochu pohovět.

Rychle otevřela se cela a tlupa strážců vehnala se do ní. Votroubek spí, jako by jej do vody hodili, však ví proč. Stálo to strážníky nemalou práci, než jej zbudili. Mrzutě táže se po příčině zbuzení a spílá vojákovi „bláznů, jemuž v hlavě straší“; pak zbudil ostatní „tvrdě spící“ kolegy, aby se podrobili prohlídce.

Však — malér je malér — na Vlkovic Honzíka zapomněli a on usnul s dýmkou v ústech.

„Topan okukující“*) již ji má v rukou. Řádným štulcem zbudil Vlkovic Honzíka, jenž koktaje a mumlaje vymlouval se, nevěda, co se s ním děje. Než se vzpamatoval, měl slamník a deku na zádech a strážník odváděl jej do špeku, aby zítra u raportu dostal buď „naše vaše“**) aneb „temnou“.

„Proč tak hloupě bachoval,“ mumlá Votroubek, „usnout, když my válíme, dobře se mu stalo, holobrádkovi.“

Honzík zatím smutně se ohlížel v malé jizbičce, bez pryčny, beze všeho, kde měl trávit noc a snad několik dní. Uleviv si řádným zaklením, vrhnul sebou na slamník a strážník zabouchl za ním dveřmi.

U Votroubka zatím silná „šťárka“***), neb voják se zapřísahal, že tu něco viděl, a Votroubek i společníci zase chtěli na to umřít, že spějí už od osmi hodin, a voják že je blázen.

Vše se prohledalo i podlaha se zvedla, než úkryt je příliš tajný. Vysypaly se slamníky, prohledaly šaty, ale veškerá práce marná.

Stráž odešla s nepořízenou, při čemž neopomenul strážník vojákovi dát poučení, aby si dříve lépe všimnul, než je bude bouřit ze spánku.

Když kroky hlídky od cely se vzdálily, popustila rošťácká naše společnost uzdu dlouho tutlanému smíchu. Se všech stran začalo nyní „koumání“ a „poptávání“ po vysvětlení; všude radost, že to tak dobře dopadlo. Marčík chce ještě hrát, ale Votroubek ví, že bachaři číhají za rohem, a proto velí „spát“.

Jen Honzíka je mu líto. „Škoda ho zítra, umí tak dobře hulákat,“ praví.

„V Balatkovej fabrice ho potřebují při linírování jak oko v hlavě. Uvidíte, že jej zítra pustí a že mu dají trest až na neděli,“ těší Votroubka Marčík.

A upokojil ho, Votroubek ulehl, neopomenuv připomenout zejtřejší boj, za ním pak lehli ostatní.

Spějí — dobrou noc! Bože, jaké to spaní! Zdě plny nevítaných hostí. Kéž by bylo již ráno!

Výprava na severní točnu.

K nejzajímavějším výpravám, které učiněny za posledních let na severní točnu, náleží plavba, kterou podnikl loni švédský profesor Nordenskioeld s parníkem „Polhem“. K výpravě této chystáno se po velmi dlouhou dobu i zamýšleno dostati se k točně přes Spitzbergy i nakresliti mapu této země a sousedních moří. Gothenburg volen za východiště. Kromě profesora Nordenskioelda vstoupilo na palubu několik osvědčených učenců, z nichž na prvním místě jmenovati sluší mladého botanika Kjellmanna z Upsaly a astronoma Wjikandera. Parník „Polhem“ zvláště k této obtížné cestě konstruovaný provázen jest dvěma nákladními loděmi s uhlím a potravinami. Na jedné malé naložen také veliký skládací dům se vším nábytkem a observatorium, které mělo být postaveno na ostrově Parry (jednom ze skupiny Sedmiostrovů) severně od Spitzbergů. Ostrov ten určen za hlavní tábor výskumů.

Výprava vydala se na cestu v červenci 1872. Až do konce srpna bývá obyčejně moře až k Spitzbergům ledu prosté, ale zima r. 1872 přikvapila na sever příliš záhy, tak že veliký počet norvežských velrybářů sevřen ledem. „Polhem“ a doprovázející jej lodě pokoušely se marně doraziti až k Sedmiostrovům. Ledový náplav sklíčil je již v zátoce mosselské na 70° 54′ severní šířky. Zde rozbit dům a postavena pozorovatelna. Botanika Kjellmanna chtěli dříve dopravit nazpět do Švédska, ale tento nenechav se odstrašit doufal, že nalezne i na ledovcích bohatou rostlinnou kořist. Mužstvo bylo zatím velice zmálomyslnělo. Teploměr stál již v polovici srpna na 6° pod nulou, jak bude teprvé v zimě? Na štěstí se tyto obavy nevyplnily; neboť jako skorem po celé Evropě byla i poblíže točny zima 1872—1873 velmi mírná. Za to vydány jsou účastníci výpravy neslýchaně prudkým sněhovým bouřím a vichřicím. Slunce, z něhož jevilo se již jen několik paprsků ku konci srpna, zmizelo dnem 20. října na dobro. Tím nastoupena dlouhá trapná doba noci polární, která trvá úplné čtyry měsíce. Na štěstí byl dům, který ze Švédska přivežen, prostranný a pevný, potraviny a palivo stačily na celá dvě leta. V listopadu

*) Mexiko zovou rošťáci u sv. Václava dvůr, kde procházejí se trestanci, kteří nechtějí pracovat.
**) Zemřel. Umrlčí komora v trestnici má totiž číslo 20.
***) Strážník neb voják.
†) Státi na stráži.

*) Strážník prohlídku konající.
**) Železa.
***) Prohlídka.

se povětrnost zmírnila. Fjord Wyde-bay, jenž se nalézá východně od zátoky mosselské, sproštěn ledu a od té doby vidány až do února vždy veliké prostory volného modrého moře. Ku konci ledna pomýšlely doprovázející lodě na návrat a „Polhem" na další cestu na sever. Již chystaly se lodě k vyplutí, když je náhle překvapila bouře neslýchaně prudká. Pára byla bezmocná proti vichřici a příboji vln. Všechny tři lodě zahnány ku břehu. Vše zdálo se být na nějakou dobu ztraceno, když se jako zázrakem povětří ochladilo a celý povrch mořský jako zkameněl v pevnou kůru ledovou; vlny mrazem jako upoutány a to v několika krátkých hodinách. Sotva zřízen opět dům, zmizela zase tato ledovitá pláň jak byla povstala v krátké době v zádechu teplého větru. Zase bylo moře volné a hladké jako zrcadlo. Kol dokola neslyšáno ani zvuku, tak mrtvé bylo ticho. Již pomýšleno na odplutí, když pojednou zase jako zázrakem podobným předešlému umrzla celá tekutá planina v jediný hutný kus také hloubky, že nebylo naděje v osvobození za celou zimu. Únor byl tužší než předešlé měsíce. Teploměr sklesl na 38°. V březnu 1873 vydalo se loďstvo konečně ze svého zajetí a vrátilo se 5. července do Tromsenu. Lidé ani lodě neutrpěly, ale kromě vědeckých úspěchů potkala se výprava vzhledem k výskumům zeměpisným s úplným nezdarem. Botanik Kjellmann, jenž byl nucen zůstati s „Polhemem" v ledu, nalezl tu přece bohatou náhradu za své ovšem ztracené sny o polární floře. Námořníci zaměstnáváni každodenně proskoumáváním hlubin vod i volných i umrzlých. Kjellmann nalezl tu as třicet nových druhů řas. Učenec ten byl velice překvapen, shledav tyto rostliny v plné síle za skorem konstantní teploty 2° pod nulou, ale udiven to vzrůstalo, když nalezl, že se vyvinují úplně v nejtmavějších podmořských hlubinách. Některé z těchto řas, jsouce neplodny v letě, vyvinovaly se v plod ku konci zimy. Kromě toho vytaženo z moře velké množství kořisti zoologické. Byli to většinou živočiši bezobratlí, ale dle všeho dařilo se jim v hlubinách ledového moře výborně. Z počátku se domníváno, že jest pod mořem světlo, ale fotografická deska spuštěna až na dno nejevila žádnou změnu. Ale i vzduch byl oživen velikým množstvím tvorů. V noci pozorováno, že se jeví šlépěje učiněné ve sněhu ve velice skvělém světle. Když sníh proskoumán, nalezeno, že pochází světlo to od nesmírného množství malých koryšů. Také sbírky hmyzu výpravou touto značně obohaceny a tak uezůstal tento podnik přece bez značného vědeckého úspěchu.

Z písní Hafisových.

Přeložil *Jos. V. Frič.*

Slyš, předně střízlivosti varuji tě,
neb do nebeské tam
že říše opilého nepustí tě,
brachu to klam! —

Vždyť piják jen se dopracuje k jasu
nejčistší pravdy sám,
a nepiják že nenáleží k ďasu,
věru to klam!

Viz ty k nevíře drahé škapulíře,
ostatků celý krám!
Že krám ten za dva stojí za halíře,
brachu, to klam!

Pobožně rozjímej mi ve dne v noci
jen krásy alkorám
a jiný spis že z boží vznikl moci,
věru to klam!

Sám sebe nezbožňuj! než věrné lásce
jediný zbuduj chrám;
bůh lásky že by cizím byl tvé lásce,
brachu, to klam!

Já budu jezerem, ty slunkem jasným,
co zráčí ve vlnách mých průzračných se koupat,
pak budu potůčkem, ty květem krásným,
jejž hebce drahou svou až k cíli budu houpat.

Ba chtěl bych třeba planým trnem být,
co růže kdybys ty s ním rozkvétati měla —
a přál bych si též sladkým zrnem být,
co ptáče kdybys ty je sezobati chtěla.

Oj, věřte hoši, kdyby H a f i s
kdy z hrobu svého povstal zase,
že zamíří svým prvním krokem
hned v krčmu, by si zavdal zase.

V té krčmě mnohé staré bratry,
ba nové by tam stihl zase,
a mnohý plný sladký pohár
v tom kruhu by se mihl zase.

A kdyby tak v tom krásném čase
z rubínů rtíky našel zase,
dojista že je líbat bude,
až nových najde, v jaré kráse.

A kdyby svět pak hloupý po jhu,
těch plešatých měl bažit zase,
dojista že ho v čerstvém uhlí,
své zášti budou pražit zase.

Nech třeba vínem, láskou sejdeš,
věř, obojím že zživneš zase,
a chceš-li lásce, vinu žíti —
hleď obojím ať sejdeš zase.

Umění. Literatura. Věda.

— V letním divadle na hradbách vystoupila minulý týden třikráte společnost švédských zpěváků s úspěchem co nejrozhodnějším a zůstavila dojem tak milý a lahodný, jako snad ještě žádná pojíždějící pěvecká společnost, která k nám v posledních letech zavítala. Švédští zpěváci vystupovali v meziaktech a hned po prvním čísle vzbudili bouřlivou pochvalu všeho obecenstva. A zasluhovali jí také: uznalať jednomyslně kritika, že jsou výkony jejich vzorem pravého salónního zpěvu mužského. Sedm pěvců a jeden dech, sedm líbezných propracovaných hlasů a jeden zpěv, jako hra na varhany nebo harmonium. Soulad jejich v nuancování je dokonalý, přednešení líbezné a opravdu poetické, intonace bezvadná a neobyčejně jistá, vedení jednotlivých hlasů pak vzácným vzorem umělecké umírněnosti a skromnosti. Přednášeli dílem švédské národní písně, dílem umělé sbory, ty i ony stejně dovedně a stejně úchvatné. Obzvláštní dojem učinil první tenorista, jehož hlas je tak jemný, lahodný a výrazný, že přímo uchvacuje sluch i srdce posluchačů. Není tudíž divu, že k bouřlivé pochvale a žádosti obecenstva téměř všechny kusy se musily opakovat. Žel že nemůžeme tomu a takovému sboru naslouchati déle, stále! —

— K operní statistice. Opera „Bílá paní" dávána byla v Paříži ode dne 10. prosince 1825 celkem 1295krát; 553krát slyšeli Pařížané ode dne 3. srpna 1829 „Viléma Tella", 447krát ode dne 3. května 1831 „Zampu", 570krát ode dne 16. listopadu 1831 „Roberta ďábla", 367krát ode dne 23. února 1835 „Židovku", 521krát ode dne 29. února 1836 „Hugenoty", 844krát ode dne 2. prosince 1837 operu „Černý domino", 522krát ode dne 11. února 1840 „Dceru pluku", 327krát ode dne 16. dubna 1849 „Proroka" a 321krát ode dne 19. února 1851 operu „Bon soir, monsieur Pantalon."

— Objevený obraz Rafaelův. V prvním velkém salóně pinakotheky v Perugii visí pod číslem 8. obraz představující tři krále a pastýře klanící se narozenému Ježíšovi, kterýž obraz se dosud přičítal Eusebiovi di S. Giorgio. Však dr. Arnošt Förster, kterýž od r. 1857 obrazu tomu, tehdá ještě nad oltářem v kostele S. Agostino visícímu, obzvláštní pozornost věnoval, soudil již

z okraje pláště panny Marie, na němž napsán letopočet MDCCCCCV., že jest vlastním mistrem jeho Rafael Santi. Nyní provedl dr. Förster z Rafaelovy tak zvané knihy náčrtků v akademii benátské přímý důkaz, že jest obraz dílem Rafaelovým; našelť v ní studii dle přírody: dva koně s jezdci, kteřiž se také v pozadí řečeného obrazu nalézají. Tímto objevením jest zjištěna doba, kdy Rafael poprvé z úzkoprsých předpisů svého učitele se vymknul a dle vlastního genia malovati začal.

— Sochu Donizettiho, kteráž postavena bude vedle sochy Rossiniho v atriu divadla della Scala, dokončil milánský sochař Strazza.

— Rukopis Leopardiho nalezen byl v Recanati, rodišti tohoto slavného básníka italského. Bibliotekář z Ferma, marchese F. Raffaele zakoupil řečený autograf pro svou sbírku rukopisů, v níž mimo jiné zajímavé věci toho druhu chová též jedno psaní Petrarcovo a několik listů od Leonarda da Vinci, Lucrezie Borgie a Uga Foscola, kteréž byl sám nalezl.

— Thiers zabývá se přípravnými studiemi k sepsání díla „o určení člověka". Ve spise tomto hodlá příkře vystoupiti proti učení Darwinovu.

— M. Lefeuve, spisovatel velezajímavého díla „Staré domy pařížské", jedné z nejlepších knih o Paříži, nedávno zemřel.

— „Starých spisovatelů horvatských," vydávaných jihoslovanskou akademií věd a umění v Záhřebě, vyšla kniha pátá, obsahující básnická díla Mikuláše Dimitroviće a Mikuláše Nalješkoviće. Dr. V. Jagić a dr. Daničić uspořádali vydání toto, k němuž Jagić sám životopis N. Dimitroviće a Fr. Rački životopis N. Nalješkoviće sepsal. Větší díl písní obou starých spisovatelů jest v akademickém vydání tomto poprvé vytištěn.

— Anglicko-japanský slovník, sestavený Japancem Šibatou, bývalým tlumočníkem v Nagasaki, ve spolku s několika jinými učenci japanskými, vyšel v Jedu. Obsahuje 55.000 slov. Znalci chválí jej co dílo výborné.

Drobnosti.

— Cedry v ledovém moři. Každý slýchal zajisté s maličkosti o velebné kráse cedru, biblického krále stromů. Však malá hrstka bude těch, kdo cedr skutečný viděli. Pravím „skutečný", neboť exempláře v našich botanických zahradách pěstované jsou spíše karrikaturami cedrů, zakrslými a vypáchlými zmetky obrovského pokolení, jehož slávu žalmy hlásají, jehož vonný dech s Libanonu zavíval a jehož mohutné kmeny vyvoleny byly ku stavbě chrámu Hospodinova. Pokolení toto hyne, téměř již zhynulo. Na Libanonu, jehož veškeré stráně druhdy nádherným tímto stromovím hustě obstoupeny bývaly, strmí již jen skrovničká tlupa posledních cedrů. Truchlivý to zbytek velikého národa stromů, který v pradávných dobách obě polokoule země až k nejsevernějším jejím končinám hrdě obýval! Švédská výprava k severnímu pólu z r. 1868 přivezla s sebou nazpět z ostrova Spitzbergů, jehož východní část po celý rok tuhou pokrývkou ledu bývá obestřena a jehož teplejší západní polovice jen v letě na kratičký čas jemnou zelení a kvítím alpským se šňoří, množství zkamenělých dřev. Švýcarský učenec Osvald Heer sestavil z těchto zkamenělých zbytků celé pradávné rostlinstvo ledového ostrova. Vypínalyť se tam před věky překrásné, rozmanité háje a lesy. Všude stály topoly, z mechovité půdy vznášely buky, duby a lípy mohutné koruny do vlhkého vzduchu, mezi nimi pak skvělo se pěkné ořeší a množství jiných stromů a křovin. Však největší rozmanitost jevila se tu v stromech jehličnatých. Byloť jich zde více druhů zastoupeno, než nyní v celé Evropě. A mezi těmito stromy vypínal se též co pyšná ozdoba krajiny — nyní pusté a mrtvé — král stromů, velebný cedr.

— Irští pohané. Dle zprávy londýnského antropologického ústavu zachovaly se v ryze katolickém Irsku až po nynější dobu dva ostrůvky pohanské. Před západním břehem Irska vypínají se totiž dva ostrovy zvané Severní a Jižní Iniškea (složené z iniš = ostrov a kea = trní), jejichž chudické, výhradně rybářstvím se živící obyvatelstvo podnes ani boha křesťanského ani státního zřízení anglického neuznává. Navzdor královně Viktorii nazývají svým králem jednoho stoletého starce, který však mimo jméno královské žádných výhod ani břemen stavu vladařského nemá, leda že mu jeho poddaní skrovnou daň v rybách a zemčatech odváději. Náboženství ostrovanů těchto obmezuje se na ctění veliké dřevěné sochy, která mužskou modlu představuje a dlouhým vlněným rouchem oděna jest. Kdykoli husté v těchto končinách bouře mořské rybaření zamezují a tak v obyvatelstvu velikou bídu spůsobují, odnáší toto svou modlu za hlasného nářku na břeh mořský a modlí se k ní, aby bouři utišila; při tom vrhá se veškeré množství přední od písku. O svém původu a budoucím životě vypravují následující báji. Pocházejí prý z obra, který se svou manželkou z velikého úrodného ostrova sem se uchýlil, když tento do oceánu se propadl. Báječný ten ostrov líčí co půvabný ráj: po celý rok kývaly prý tam veliké byliny pestrými kalichy a zvonky a pěkně opeření ptáčkové naplňovali vonný vzduch věčnou líbeznou písní. Však prý se ostrov ten jednou v celé kráse své z mokrého nazpět hrobu vynoří a blaženým obydlím duchům zemřelých ostrovanů se stane. Před několika lety odvážil se jeden misionář na odlehlé tyto ostrovy, aby pohany tamější na víru křesťanskou obrátil. Ale když dřevěné modle spílati začal, vzbouřili se rozhořčení ostrované proti němu a chtěli jej zavražditi; jen rychlým útěkem spasil svůj život.

— Básník a kreslič. „Zakládáme si vždy více na domnělých přednostech, než na skutečných," praví paní de Sévigné. Známým příkladem, pravdivost té věty dokazujícím, jest Petrarca, který na svých učených latinských pojednáních — nyní zapomenutých — nesmírně si zakládal a vedle nich své nesmrtelné písně za holé plané hříčky považoval. I z novější doby lze mnoho podobných příkladů uvésti. Stůjž zde jeden. Když Ricourt v Paříži obrázkový zábavný list „L'Artist" založil, požádal mimo jiné též slavného básníka Viktora Hugo a geniálního kresliče Gavarniho, prvního spolupracovníka žertovného obrázkového listu „Charivari", o příspěvky. Oba vyhověli prosbě jeho, však spůsobem, jakého se nejméně nadál. Gavarni, který v poslední době svého života náhle povolání básnické v sobě ucítil a místo výtečných obrázků chatrné verše tvořiti začal, oblažil jej „ódou na jaro" a Viktor Hugo zaslal mu velmi pečlivě provedenou — křídovou kresbu.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Básně Rudolfa Mayera. Vydal Josef Durdík. V Praze. Nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

Ženská bibliotéka. Redaktorka Ž. Podlipská. Sv. 18. a 19. „Karakter." Sepsal dr. Jos. Durdík. Nakladatel J. Otto.

Památky českých reformátorův. Cestopisné a historické rozhledy. Psal Karel Adámek. Tiskem a nákladem knihtiskárny J. Otto.

Okolí pražské v písních pro mládež. Podává Bed. Peška. Nakladatel J. Otto.

Besedy pro mládež, jež vydává knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně, sešit 51.: „Povídky a báchorky pro mládež", napsal Lud. Unger, a sešit 52.: „Králův miláček", povídka z dob sedmileté války dle W. O. z Hornů od E. F. Schmidleichnera.

Laciná knihovna národní. Sešit 36., 37. a 38. Obsahuje dokončení románu „Ztracený život" od Gustava Pfl. Moravského a začátek „Ctiboje z Dolan", historických obrazů z doby krále Otakara II. od J. F. Činoveského. Nakladatel J. Otto.

Josef Jungmann. Obraz jeho života a působení. Sestavil Otakar Jedlička. Nakladatel J. Otto.

Osud a nadání. Román od Žofie Podlipské. V Praze. Vydavatel a nakladatel J. Otto 1872.

O výslovnosti francouzského jazyka. Potřebný dodatek ku každé mluvnici francouzského jazyka. Psal Jan Šrámek (Březanovský), rytíř řádu sv. Stanislava 2. třídy s carskou korunou, ředitel gymnasia v Petrohradě. V Praze. Nakladatel knihkupectví I. L. Kober 1873.

Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Redaktor Frant. Zákrejs. V Praze. Nakladatel knihkupectví I. L. Kober 1873. Sešit 133. K. Světlá I. 2. Seš. 134. V. Štulc I. 5. Seš. 135. J. K. VI. 5.

P. St. — Nepodáváme vůbec opravy zřejmých omylů tiskových. Omyl do Vašeho článku se vloudivší opraví si čtenář sám.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek* o *čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

Božství stvořilo na tomto světě mnoho drahokamů, ale nejdražší drahokam je ž e n a. Kde není ženy, nemůže býti štěstí . . . .

Žena přináší hoře, nechť miluje nebo nenávidí. Málo je věcí, jež by žena nevykonala. Co je v jejím srdci skryto, nepřijde jí na jazyk, co má na jazyku, nevysloví, a co koná, o tom nehlesne. Podivná, přepodivná to bytost, jíž božství v ženě stvořilo!

Staré sentence indické. —

Jak ženská pýcha chladný a nevlídný večer listopadový snesl se nad Prahou. Pustými ulicemi vál ostrý, pronikavý vítr mrskaje před sebou krůpěje drobného deště. Brzo zahučel z temna, brzo zas kvíle a stěnaje řinčel svítilnami, do nichž časem zalehal tak mocně, že plynové plameny prudce plápolajíce scvrkaly se v nepatrné, sotvy viditelné mdlé proužky, aby hned na to intensivně zazářily, tvoříce tak na zvlhlém dláždění brzo úplně tmavé, brzo zas světlejší, mlhovité silhouetty v podobě pravidelných šestihranů nebo rozličně zpotvořených tvarů geometrických.

V noční době skoro liduprázdná Malá strana byla pustější než obyčejně. V ulicích byla téměř tma. Jen tu a tam hořela ještě jednotlivá svítilna, avšak mdlé, kmitavé světlo její sotvy dostačilo k osvětlení na několik kroků v okolí.

S věže svatomikulášské odbila právě jedenáctá, když od kamenného mostu zahnula vysoká mužská postava do Lázeňské ulice. Ačkoli nesla pod pažím dosti těžké břemeno, šla přece kvapně. Časem, vždy asi po dvou nebo třech stech krocích se zastavila a rozhlednuvši se pátravě kolem sebe, zdali nikdo nepřichází, položila břímě podle sebe na zem, jako by odpočívala. Nikdy však se nezastavila pod hořící svítilnou nebo na jejím blízku, vždy jen v takové vzdálenosti od ní, kde panovala skoro úplná tma. Kdykoli se blížila postava ta k svítilně, přešla vždy již ve vzdálenosti dvaceti, třiceti kroků na příč přes ulici, aby se dostala na protější chodník a byla tak od světla pokud možná nejvíce vzdálena.

Obličej muže toho nebylo možno rozeznati. Široký, hluboko do očí vtlačený klobouk a vyhrnutý límec u svrchního kabátu nebyly by ostatně dovolily, rozeznati tahy obličeje, i kdyby bylo bývalo v ulicích jasněji, a muž nebyl se světlu tak opatrně, ba bázlivě, vyhýbal.

Postava prošla Lázeňskou ulicí, zahnula na druhé maltézské náměstí, načež se ubírala skrze podloubí k paláci Nosticovu. V podloubí, v němž panovala čirá tma, bylo znenadání slyšet blížící se odměřený krok. Postava zahnula rychle a opatrně asi v prostřed podloubí za jeden pilíř, čekajíc patrně, až osoba přicházející jí vstříc projde podloubím. Přitlumený ohlas kroků zanikl však právě u pilíře, za nějž byla postava s břemenem svým zahnula; osoba v podloubí — nejspíše před nepohodou útulek hledající policejní strážník — byla se zastavila. Muž za pilířem přitiskl se těsně ke zdi, aby od svítilny na rohu Nosticova paláce až k němu vnikající světlo netvořilo žádný stín. Za chvíli zazněl z podloubí opět odměřený, leč vzdalující se krok a za několik okamžiků plýžila se postava za pilířem i s břemenem svým podle podloubí dále k Nosticovu paláci. Zde odbočila k Oujezdu a kvapně ubírala se směrem k oujezdské bráně. Kdykoli zahýbala kolem rohu do jiné ulice, vždy s největší napnutostí dívala se před sebe do dálky, jako by pátrala, zdali jí nikdo nepřichází vstříc. Často ohlídla se také s touže pozorností na zad, zdali jí nikdo nenásleduje; avšak před ní i za ní byly ulice pusty a postava nepotkala na cestě své ani živé duše. Když dospěla k malostranské zbrojnici, zahnula kolem rohu do Zbrojnické ulice a po několika krocích zastavila se před starým domem s úzkým průčelím, o dvou oknech a velikými černými vraty.

Před vraty zůstala postava několik okamžiků stát a položila břímě své vedle sebe na zem, jako by si odpočívala. Po té vytáhla z náprsní kapsy klíč a opatrně, aby v zámku nezarachotil, strčila jej do klíčové díry a ještě opatrněji klíčem otočila. Otevřela, aniž by byl klíč v zámku zaskřípěl nebo zavrznul. Pomalu a bez hluku pootevřela dvéře a zvednuvši břímě se země proklouzla dveřmi do průjezdu. Rovněž tak opatrně zavřela a plížila se pak po špičkách průjezdem a přes úzký dvorek k malým, otevřeným dvířkám v budově po pravé straně. Vešedši dvířkami do předsíně opět se zastavila. Hned na to bylo slyšeti škrtnutí sirky o zeď; sirka nechytla. Škrtnutí opakováno a za chvíli osvětlena předsíň žlutavou září voskové svíčičky.

Muž s břemenem pod pažím stál právě před vetchými, vyšlapanými schody dřevěnými. Chvíli pozorně naslouchal, pak pomalu a opatrně počal vystupovati vzhůru po schodech. Po každém kroku schody úpěnlivě zavrzly nebo z temna zaruply a po každém kroku zůstal muž pozorně naslouchaje několik okamžiků stát. Posléze dostal se do čtverhranné, vyšlapanými dlaždičkami vydlážděné předsíňky v prvním patře. Stěny předsíňky jsou začmoudlé, malta místy opadaná; nizoučký strop je už skoro bez omítky, a tu a tam čouhá z něho roztřepený starý rákos. Po jedné straně jde úzké okénko do dvora. Přímo proti schodům visí na stěně nebo, správněji řečeno, opřen je o stěnu od podlahy až po strop sáhající černě natřený dřevěný kříž s podobou Kristovou skoro v doživotní velikosti. Je to

řezbářská práce nejprimitivnějšího druhu. Tvář Kristova má v špinavě žlutavé záři čoudící svíčičky místo nadpozemského výrazu utrpení a bolesti výraz zpurný, zdivočilý, jaký se jevívá v odporných tvářích surovců, když duší jejich zmítá nestoudná vášeň nějaká. Nahé, tu a tam zubem času jako ohryžené tělo Kristovo je ohyzdně zkrouceno jako tělo mrzáka vystavujícího z pouhého zvyku své zmrzačené údy na odiv; z ran v boku, roztažených rukou a křížem přeložených, rezavým hřebem probitých nohou se řinoucí krev je černá jak uhel; velké, rozmazané kapky krve z ran, jež byla trnová koruna na hlavě spůsobila, podobají se na plochém čele a vpadlých skráních vředovitým, ošklivost budícím skvrnám, jaké zůstavuje na těle lidském morová hlíza.

Muž s břemenem octnuv se v předsíni zastavil se, aniž by si byl čeho kolem sebe povšimnul a opět jen pozorně naslouchal. Kolem panovalo mrtvé ticho; jen časem zalomcoval vichr okénkem, že temně zařinčelo, jako by někdo hrábnul do hromady ořechů, načež bylo opět slyšeti jen temný, jednotvárný, vzdalující se hukot, až zase nastalo ticho skoro hrobové.

Po chvíli učinil muž několik kroků ku předu a pozvednuv svíčičku poněkud do výše, aby předsíňku lépe osvětlil, rozhledl se kolem sebe. Po jedné straně předsíně bylo dvé nízkých starých dveří, byly zamčeny; na proti byly dvéře třetí, taktéž zavřeny; vedle dveří těch vedly dřevěné, začmoudlé starodávné schody k půdě, do které se vcházelo, jako v starých domech často bývá, dveřmi ve stropě. Jinak byla předsíňka skoro úplně prázdná; jen v koutě jednom leželo něco domácího nářadí a u zábradlí podle schodů stál nevelký, černě natřený dřevěný kufr.

Tajemný příchozí, neslyše nikde ani šelestu, ukápnul trochu vosku na zábradlí a přilepil naň hořící svíčičku; na to postaviv břemeno své vedle kufru, posunul klobouk trochu do týla a rozhrnul svrchní kabát. Světlo padlo mu přímo do tváře a osvítilo celou jeho postavu. Byl to velký, štíhlý, asi třicetiletý muž širokého, více rázovitého než pravidelně sličného, plným tmavým vousem zarostlého obličeje. Čelo jeho, pokud bylo možno pod kloboukem pozorovati, bylo svráštěné; temné oko plálo rozčilením, leč tomu navzdor jevil se v něm jakýsi tklivý odlesk truchlivosti Kypré, však pevně sevřené rty dodávaly jinak dosti mírné tváři výrazu chladné přísnosti, ba odpuzující tvrdosti.

Sotva byl položil břímě na zem, sehnul se prudce a pokleknuv na jedno koleno ke kufru, otevřel pomalu a opatrně víko. Zář čoudící svíčičky na zábradlí padla do vnitř kufru a osvítila v něm — nahou mrtvolu děvčátka. Leželo na tmavém, na dně kufru prostřeném šátku vlněném, jako by klidně dřímalo. Bélounké tílko bylo neobyčejně útlé; suchoučké ručinky měla mrtvola na prsíčkách křížem složené a úzkou purpurovou stužkou svázané. Hlavinka s pozapadlým temínkem a sporým ještě, ale jako havranní peruť se lesknoucím hedbávným vlasem byla poněkud nakloněna k prsíčkám, čímž jemné tahy něžného obličeje vzdor své mladistvé neurčitosti nabývaly rázu jisté, však nevýslovně miloučké vzdorovitosti. Pěkně vyklenuté čílko bylo hladké a jasné; namodralá, jemňoučkými žilkami protkaná víčka očí byla poněkud pootevřena, tak že spod dosti hustých tmavých řas leskly se u prostřed úbělu oka zřítelnice jako dvé černých drobných perliček. Uzoučké, pevně sevřené rtíky byly však doposud ještě svěží, jako porosené poupě růžové . . .

U kufru klečící muž zadíval se upřeně v stuhlé tahy sličné mrtvoly. Dlouho díval se nepohnutě a duší jeho zajisté vířily myšlenky smutné a upomínky trpké: tvář jeho znenáhla se zachmuřila, čelo ještě více zakabonilo, rty ještě pevněji sevřely se a z temného oka skanula později pomalu i slza po mužné bledé líci . . . Posléze prudce se odvrátil od mrtvoly, přivřel zase pomalu víko a sklonil se na ně jako člověk, jejž uprostřed nejprudších bolestí počaly síly opouštět. Maje hlavu opřenou o pravé rámě, kterýmž byl mimovolně víko kufru obemknul, setrval dlouho bez pohnutí; oči měl zamhouřeny a v tváři jevily se ještě dlouho stopy vnitřního pohnutí a bolestného rozechvění.

Za nedlouho dohořela svíčička na zábradlí u schodů a v předsíňce rozhostila se čirá tma. Po nějaký čas tam panovalo také hrobové ticho; však znenadání vzdmul se venku prudký vichr a opřev se vší mocí o okenko tak jím zalomcoval, že s řinkotem se otevřelo do kořán a vichr v předsíni do kola zavířil. Proud vichru byl tak mocný a náhlý, že porazil o stěnu pouze opřený kříž s Kristem, jenž s rachotem sřítil se na zem.

Muž nad kufrem vztyčil hlavu. Kolem byla nepronikuutelná tma a jenom chladný dech vichru ovíval mu rozohněné skráně. Chtěl povstati, ale nepovstal; pohnul sebou toliko a sklesl poznovu jako bez vlády na kufr. V témže okamžiku zavrzly jedny z nizoučkých dveří, slabý proud žlutavého světla vnikl do předsíňky a na prahu otevřených dveří objevila se ženská postava v sněhobílém nočním rouše.

Byla to na nejvýš dvacetiletá dívka štíhlého vzrůstu. Bděním, starostí a žalem poněkud ubledlá, ale přece svěží a snivou čarokrásu Orientu připomínající tvář nahnědlé pleti byla nevýslovně zádumčivého výrazu. Dva proudy rozpuštěných havranních vlasů a sklopená, krví zalitá víčka očí dodávaly tváři té cudný výraz Vestalky, kdežto kypré, takřka žhavě purpurové rty, na kterýchž zdálo se ještě zachvivati vášnivé, horoucí políbení, a plná, poloprůsvitným nočním rouchem jen z části zakrytá ňádra připomínala ženu spíše životu a rozkoši než odříkání náchylnou.

Držíc v jedné ruce kahánek, v druhé nedohotovený bílý děcký rubášek kmentový, zůstala několik okamžiků nepohnutě státi mezi dveřmi, pohlížejíc upřeně, ale nikoliv cize na muže, jenž byl u kufru k zemi sklesl. Učinivši pak několik kroků ku předu, postavila kahánek na zábradlí, na němž byla krátce před tím vosková svíčička dohořela a zůstala státi těsně podle muže u kufru sklesnuvšího.

Tento vztýčiv se poněkud se země přejel si pravici tvář, jako by chtěl truduou nějakou myšlenku zaplašit, a zahleděl se mlčky v snivě zádumčivou tvář nenadále se objevivší dívky, která se byla k němu nachýlila a dívajíc se na něho taktéž mlčky, ale s výrazem dychtivosti, zdála se očekávati rozhodnou, buď radostnou nebo smutnou nějakou zprávu.

Beze slova otevřel muž víko kufru poznovu.

„Ustaň!“ zasténala dívka zakrývajíc si jednou rukou tvář. Avšak hned na to nachýlila se ke kufru, vzala střelhbitě mrtvolu děvčátka a počala ji vášnivě, horoucně líbati v sněhobílé čílko.

„Nemohu, nemohu se odloučit,“ vzlykala polopřitlumeným hlasem.

U kufru doposud ještě na jednom koleně klečící muž ani tentokráte nepromluvil, nýbrž odhrnul tmavý šat, kterýmž bylo podle něho ležící břemeno zahaleno. Objevila se

černá dřevěná rakvička. Muž pozvedl víko. V rakvičce nalezala se rakvička jiná se skleněným víkem a v této uprostřed svěžích růží a myrt děcká mrtvola v bílém kmentovém rubášku.

Dívka, držící v loktech chladnou mrtvolu, nahlédla pozorněji do rakvičky a zašeptla zdánlivě v radostném překvapení: „Bože! Jaká to podobnost!“

„Dlouho však už nelze otálet,“ podotknul muž dutým hlasem; „jeť již po půlnoci a do svítání musím býti hotov.“

Po té zavřel opět tiše kufr i rakvičku a prudce vstav vzal rakvičku i kahánek a vešel do světničky, z které byla dívka před několika okamžiky vyšla. Dívka s mrtvolou dítka, jež stále v čílko líbala, mechanicky ho následovala a pomalu, opatrně zavřela dvéře.

Předsíňka zůstala opět prázdna, a jenom vichr, zavívající otevřeným oknem do vnitř, úpěnlivě a tesklivě v ní časem zavířil . . .

V jizbičce, do které byl muž s dívkou vešel, a jejíž jediné, záclonou zakryté okno šlo do dvora sousedního domu, bylo světlo až do rána. Panovalo v ní sice ticho, ale kdo by byl bedlivě i z pozdálečí okno to pozoroval, byl by z míhajících se stínů poznal, že v jizbičce nespějí, a kdo by byl pozorněji ze sousedního dvora nebo z předsíňky naslouchal, byl by vzdor hukotu větru občas zaslechl zvláštní, v soukromých bytech neslýchaný lomoz. Zdáloť se, jako by časem někdo zatočil prudce nějakou klikou, pak následovala delší pausa a bylo slyšet přitlumený jakýs hukot, jako by vzduch vnikal prudce malým jakýms otvorem do vzduchuprázdné prostory, což vše vždy asi po desíti, patnácti minutách se opakovalo a trvalo skoro do rána, kdy tajemný muž opustil ještě za šera jizbičku i dům právě tak opatrně a nepozorovaně, jako byl přišel. Po té nastalo v jizbě ani nejmenším šelestem nerušené ticho.

Minulo dopoledne, aniž by se byly dvéře jizbičky otevřely. Zvědavé sousedky přišly sice několikráte ku dveřím a naslouchaly, ano jedna z nich i zaklepala; když však se nikdo neozval, čekaly trpělivě až do odpoledne. Několik minut před druhou hodinou konečně dvéře se otevřely. V jizbičce, v níž mimo postel, stůl, malou skřínku a tři židlice nebylo jiného nábytku, byl stůl od stěny postaven do prostřed a na stole byla v černé rakvičce v bílý rubášek oděná děcká mrtvola. Přes rakvičku byl přehozen průsvitný bílý šat, tak že bylo lze mrtvolu vidět jen jako skrz hustou mlhu. U okna seděla bledá mladá ženština se sklopenou hlavou. V zádumčivém obličeji jevil se sice hluboký, ale přece již tichou resignací zmírněný zármutek.

Za nedlouho naplnila se jizbička několika sousedkami a dětmi všeho stáří, jež rozestavivše se kolem stolu, mlčky nebo jen šeptajíce očekávaly příchod duchovního. Udeřením druhé hodiny dostavil se duchovní z chrámu u Panny Marie Vítězné s kostelníkem. Byl to muž drsné, apathické tváře, v níž skoro bez přestání pohrával úsměv, kterýž však od přírody nevlídnou, odpuzující tvář tu spíše hyzdil, než aby jí byl dodával přívětivosti. Kostelník byl postavy trpaslické s obrovskou hlavou a nevylíčitelným výrazem pustého idiotismu v tváři.

Přišli a v několika minutách byli hotovi s církevním obřadem. Pronešeno několik latinských slov, kterýmž kromě duchovního zajisté ani jeho famulus, tím méně někdo jiný rozuměl, na to duchovní mrtvolu v rakvičce pokropil svěcenou vodou a pomodlil se po známém spůsobu s přítomnými třikrát „Otče náš“. Po vykonaném obřadu přijali oba za svou „práci“ dle taxy vyměřené honoráře a právě tak vážně, jako byli přišli, zase odešli. Nežli však jizbičku opustili, přistoupil k rakvičce zcela neznámý muž v černém obleku, kterýž byl u dveří čekal, vzal víko, položil je na rakev a zatloukl hřebíky; na to vzal rakvičku a snesl ji po schodech, přes dvůr před dům, kde čekal již objednaný pohřební povoz děcký. Rakvička všoupnuta do přihrádky vpředu hned za kočím, do vozu vlezli tři sousedky a čtyry menší dítky a muž, kterýž byl rakvičku snesl, vyskočil na kozlík ku kočímu. Kočí švihnul koně, a povoz zahrčel po dláždění jeda dosti rychle přes Oujezd a Smíchov ku hřbitovu košířskému.

Mladá, bledá ženština, která byla se sklopenou hlavou v jizbičce u okna seděla, po celou dobu církevního obřadu ani se nepohnula; ano i když neznámý muž rakvičku zatloukal, nepozvedla ani hlavu, aby se ještě naposledy podívala v stuhlou tvář mrtvého, dle všeho vlastního svého dítka. Mrtvolu snesli a odváželi; matka zůstala v chudičké jizbičce o samotě . . .

A jako vždy zapomenuto i na tento děcký pohřeb v několika dnech, ba v několika hodinách; neboť již druhého dne sobě nikdo více naň nevzpomněl.

Jizbička, v které bydlila matka, zůstala jako před tím i nyní zase skoro po celý den zavřena, a tak se stalo, že sousedky, které vůbec s málomluvnou, zádumčivou, mladistvou matkou hrubě ani nemluvívaly, po několika dnech ani nespozorovaly, že dvéře jizbičky více se neotvírají, slovem že nikdo více jizbičku neobývá.

Možná, že by byly ještě několik dní nic nespozorovaly, kdyby je nebyl z všedního poklidu neočekávaný výjev vyrušil. Patnáctého dne po vypsaném právě pohřbu dostavila se totiž do domu soudní komise sestávající z rady trestního soudu, substituta státního návladního, dvou soudních svědků a zapisovatele. Zeptala se, v kterém bytu dítko zemřelo, vešla do předsíňky s ohyzdným krucifixem, zaklepala na dvéře jizbičky a když se nikdo neozýval, dala přivolati zámečníka, a dvéře násilně otevříti. Byt byl úplně prázdný; na první pohled seznáno, že v něm již od několika dní nebydlí nikdo. S chatrným, starým nábytkem, jenž náležel sousedce, u níž byla mladistvá matka zemřelého dítka v podnájmu bydlila, nebylo ani hnuto, a byl již pokryt tenoučkou vrstvou jemného prášku. Při další prohlídce bytu konstatováno z drobnůstek, jež byly v bytu po zmizelé obyvatelce zbyly, zejmena dle několik rytin vzácných obrazů i sousoší, dle četných vybraných knih v několika jazycích a jiných, o vybroušeném vkusu a nevšedním vzdělání svědčících drobných věcí, že obyvatelka sotva asi byla tím, zač se vydávala, slovem že nebyla šestadvacetiletou služkou Marií Kučerovou z Prahy, jak bylo udáno v čelední knížce, kterouž se byla prostřednictvím sousedky, u níž byla v podnájmu, u policie vykázala.

(Pokračování.)

Ve večerním šeru.

Obrázek z přírody od *R. E. Jamota.*

Svislé, omšené větve tmavě zelených smrčin naposledy se zaleskly. Po blednoucí plavuni i bělavém svěžím mechu mihly se ještě světlé štěrbiny, jimiž poslední paprsky sluneční skrze suky na půdu lesní prohlížely, a již se počaly spřádat dlouhé stíny stromů v jedno šero.

Na západě nahromadily se modrošedé mraky a slunce za horou vrhlo na ně světlo jako na ohromný transparent. Po průsvitavých místech vypadalo to, jako by je slunce barvilo ohnivým karminem....

Stál jsem právě v hlubokém lese, na hrázi velikého rybníka. Zvláštní divadlo, jež se nad kadeřavou jeho hladinou odehrávalo, poutalo po delší dobu mé zraky. Shromáždilyť se nad rybníkem v povětří tisíce vlaštovek, až se jimi modrá obloha černala. Poletovaly zprvu vysoko nad okolím, ševelíce co nejživěji. Však po nějaké chvíli počaly se nad vodou kroužit a snesly se všechny do rákosí na kraji rybníka. Vypadalo to ve vzduchu jak ohromný kroužící se trychtýř. Zprvu se jich snížilo jen několik. Za těmi se jich spouštělo více a vždy více, až se konečně nahoře celé družstvo rozkroužilo a tak znenáhla do rákosí sneslo. Když usedly, nebylo výhonu rákosového, jenž by nebyl býval vlaštovkami přeplněn.

Polekány vybíhaly vodní slípky z rákosí a polou běžíce, polou letíce začernaly se nad hladinou i převeslovaly na druhý kraj, kde se ukryly mezi velikými listy leknínu. Báječné šveholení, v něž se sta vlaštovek bylo rozepělo, vyplašilo veškerou drůbež vodní z večerního útulku. I černé lysky houpaly se zase na lehkých vlnkách.

Bůh milý sám ví, co si měly ty vlaštovky důležitého povídati! — Když jsme co děti vídali takový roj vlaštovek nade vsí poletovat, říkali jsme, že mají svatbu podvečer. Ba pokoušeli jsme se směle o rozřešení hádanky, která z vlaštovek je ženichem a která nevěstou.

Tentokrát musila to být „svatba“ v pravdě vznešená a bohatá, neboť nejméně na dvě hodiny z okolí shromáždily se všechny vlaštovky k slavnostní besedě. Znělo to v okolí jako by se byl obrovský úl rozrojil. Ba kmeny stromů na deset minut cesty v okolí švehol jejich ohlasem opětovaly. Když jsem konečně poslední zvuky hluboko v lese umírati slyšel, bylo se již valně setmělo. Nastával jasný, klidný večer.

Z nahnilých vrb u rybníka počínaly již dříve před tím znenáhla vystupovat mlhavé světlé páry. Na dalekém obzoru pak hromadily se v přirůžovělém světle malé mráčky v dlouhých rýhách. Bylo ticho.

Tichý večer v přírodě zobrazuje se v lese co nejostřeji. Ale kdežto ostatní příroda v tichu vábí, budí v nás tichý les melancholickou náladu, ba někdy ticho to až děsí. Kde jsme navykli slýchat šelestění listů, zašumění svadlé trávy, skřípění větve, pronikavé bzučení hmyzu na výsluní si pohrávajícího neb konečně zaskotačení ptáka mezi jehličím: tam ticho s vděkem nehledáme, tam je nám nehostinným. Vidíme-li nepohnuté větve i listy stromů jako příšer stojících, zdaž nebudí v nás jakýsi neurčitý pocit nevole?

Necítíme se v lese více doma. Kroky naše duní samotou a ozvěna se stráni dunění to vrací. Vyděšeni ohlížíme se a spatřujeme zas jen to děsné, nepohnuté jehličí stromů kolem rostoucích.

Došel jsem znenáhla až k mýti malými břizami posázené. Zde jsem postál pátraje po cestě, kterou bych se dostal nejdříve z lesa. Náhle zamihla se přede mnou jiskra, jako by se mi byla mžitka před okem udělala. Však nebyl to klam. Neboť když jsem zraky protřel, nezhasla tato jiskra jako by fosforá, nýbrž nesla se křivou čarou k listům břízy. Tam teprvé zmizela. Však oko rozčilené ji dosud vidělo. Zdálo se mi, jako by se jich bylo náhle vynořilo ze země — pět — deset, než byl to pouhý přelud. Neboť po chvíli oživla zase první jiskra mezi listy břízy, a zaplašila všechny ostatní. Jiskrou tou byl známý svítící brouček, či jak mu někde říkají, muška svatojanská.

Třeba by nenadálé setkání se s nimi v přírodě poněkud překvapovalo, má celý zjev jejich na sobě cosi nelíčeně hezkého. Před lety co hoši bývali jsme jich nadšenými obdivovateli. Honívali, chytávali jsme je pod večer na sadě a dávali pak za okno. A jaká to byla pro nás radost, když některý z chycených oživ, neb dokonce po světnici pod samým stropem poletovati začal. Celé chvíle prodleli jsme na jednom místě, dívajíce se na špičku bříška těchto broučků, na níž se ona palčivá jiskra skví.

Po mýti jich poletovalo několik. Některé ve značné výši, jiné při samé zemi, některé se leskly na blízku, jiné zase hasly v dáli, zkrátka celá mýtina nabývala jimi prazvláštního čarovného rázu.

Však náhle překvapilo mne cosi nového. Přes mýť přeletěl větší pták jako černý stín a ukryl se na druhé straně ve větvích velikého košatého stromu — snad buku. Hned na to také mýtina oživla.

Ozvaloť se se stromu onoho pronikavé skolení. Byl to zvuk téměř k nepopsání. V to vmísil se jiný hlas, as tak jako by někdo třaslavě „hu, hu, hu, hu“ byl zavolal, a po tvrdé půdě lesní zazvučel plachý dupot. Uháněly to srny z pastvy, byvše pronikavými zvuky těmi vyplašeny.

A jaké to byly zvuky?

Zdálo se mi, že jsem ty zvuky již kdysi častěji slýchal. A nemýlil jsem se. Vzpomnělť jsem si brzy na mladou sovu, kterou jsem před lety v zahradě choval; sova tato vydávala pod večer, jsouc hladova a osamotnělá, podobné pronikavé zvuky, jaké tu byly právě srnčí rodinu vyplašily.

Stará sova přinesla bezpochyby sůvčatům nějakou žábu, jež s nevšední zručností v bahně u rybníka lapat umí; mladé družstvo bylo asi hladové, nepohodlo se a stará je svým chvějícím se hlasem konejšila. Tvrdí-li kdo, že je sova nočním ptákem, mýlí se. Sova je největší pokrytec v přírodě. Choulí se, choulí přes den, myslili bychom, že ji rukou lapnouti můžeš a za tím uletne ti jako střela. Leželi jsme kdysi po honbě u malého lesíka. Ukryli jsme se za roštím a pes ležel opodál na mezi. Náhle vylétl z lesíka hnědý pták, letí, letí a bác do psa. Pes zakničel, my se zvedli s puškami, zamířili, ale jakmile nás pták shlédl, odletěl jako vítr do lesa. Dávali jsme pozor, kam zapadne, a když později po dobře mířené ráně sklesl — poznali jsme, že to veliká sova. A potom prý je sova nočním ptákem! Ať jí to věří, kdo chce.

Spěchal jsem úzkou cestou mezi povyrostlými smrčinami dále. Hrobové ticho opět se bylo rozložilo lesem. Cesta mrtvou touto samotou stávala se mi již nepříjemnou, zrychlil

jsem kroky. Když jsem již dle domnění jen asi čtvrt hodiny cesty ku kraji měl, zarazily mne zvláštní zvuky blízko u cesty se ozývající. Na nebi se byly mezi tím hvězdy hojněji objevily a já viděl jasněji jednotlivé vrcholky stromů kolem čnících. Zastavil jsem se, naslouchaje podivným hlasům, mezi větvemi vysokého smrčku asi dvacet kroků ode mne vznikajícím.

Hlasy ty byly podobné prskání rozhorlené kočky, však byly ostřejší a měly zvučnější barvitost. Patrně vycházely z hrdla útlejšího, než je hrdlo staré kočky. Však poněvadž byly stále rozhorčenější, soudil jsem, že se bezpochyby nějaká zvířata ve větvích smrčiny perou.

Zašel jsem tedy blíže a pozoroval. Po malé chvíli spadl k zemi podlouhlý temný předmět. Však řev na stromě neustal. Trval ještě několik minut, na to spadl k zemi druhý temný předmět a pokud jsem mohl rozeznati, válel se ještě trochu po trávě, než zůstal nepohnutým.

Chtěl jsem se přesvědčiti, co to spadlo, však tu vystoupilo z temného stínu lesního několik osob. Zachvěl jsem se leknutím a přitulil se k veliké sosně. Byli to čtyři mužové, chudě v plátěné haleny a spodky odění. Každý z nich měl sekeru, kterouž se jak o hůl nějakou opíral, a velikou nádobu.

Jeden z nich sehnul se k zemi a zdvihl oba se stromu spadlé předměty. Pravil na to k soudruhům: „Hle, hle, to se zde rvaly dvě lesní kuny o veverku, a tahle dostala tak jadrné kousnutí do krku, že až scepeněla. Mám to vzít sebou?“

„Co s ní?“ odvětil mu jeden z druhů. „Je ještě leto a kůže neplatí. Zahoď to!“ Hotovili se k další cestě.

Neměl jsem již strachu; poznalť jsem již, jaká to společnost.

Kdo po půl noci kdy jel přes pomezí české do Bavor, zastihl jistě na cestě několik mužů s trakaři, na nichž byl naložen jakýsi náklad v pytli. Jsou to smolaři vezoucí nastřápanou smolu do Bavor na prodej.

A s těmi i já právě jsem se setkal. Bůh ví, je to nevděčné řemeslo, nasekávat stromy a za stálého strachu před puškou myslivcovou schraňovat vyteklou pryskyřici.

Šel jsem směle kolem nich. Přičítají jim sice na vrub některé vraždy, však dopustili-li se vskutku něčeho takového, stalo se to pouze v obraně. Samoděk český lid nikomu neuškodí.

Pozdravil jsem je i zastavil se u nich.

„Kam ještě tak pozdě?“ otázal jsem se.

Podívali se na mne sice nedůvěřivě, avšak jeden z nich odpověděl přece, že sbírá smolu po zásecích.

„Máte to namáhavé zaměstnání!“ pravil jsem dále.

„Ba, ba, pane! Jenom my a psi v noci. Proklaté sousto chleba!“

„A proč se nechápete něčeho kloudnějšího, což se neživí množství lidu o mnoho snáze?

„Inu, milý pane, každý po svém,“ rozmrzel se nejsložitější z družstva. „Máme-liž se dřít za třicet krejcarů po celý den na polích knížecích a líbat za to ještě pánům ruku? Raději se nechám od myslivcova psa potrhat, — ten trošek volnosti za to také stojí!“

Ta zlatá volnost!

Rozloučili jsme se a rozešli každý v jinou stranu.

Měsíc co tenký zlatý srp byl mezitím vyšel nad hřebenem horským ......

Jak pan strýček vdavky strojil.

Noveleta od *Ouidy.*

Kam k ďáblu konečně jít? V Paříži jest příliš horko; můj zámek na venkově naučil by mne velmi živě pocitu úhořů v pánvi. Řím má právě jen tolik chladu, aby se v něm nerozplynuli tuční kardinálové jako lojové svíčky. V Švýcařích nedostane člověk v této době nic poctivého k jídlu. Španělsko — brr — umíme to sice také, ale jak se tam to vojsko před zahvízdnutím každé kule koncentruje na zad, připravovalo by mne o všechen humor. Do Škotska se vkročit neodvážím, neboť by mne tam najisto oženili při svých lotrovsky počestných zákonech. Nejlépe bylo by ještě uteci se někam do lázní, ale člověk má tolik známých a jest k tomu potřebí odvahy až samovražedné vydat se na místa, kam ví, že skorem každá z nich odešla, aby co se jí v zimě nepodařilo, ulovila v letě — muže. Kam jen k ďáblu půjdu!“

Tak rozmlouval vážně sám s sebou Bohuš Lukovský, toho času rytmistr v Praze a právě včera odsouzený k snažně žádané tříměsíční dovolené, která, jak ve své bezprogramnosti již dnes pozoroval, začínala a byla by pak se děsně jistě také skončila pojídáním paštik a zmrzliny u ďáblů a kávy po celou dobu, co letní slunce pražilo do ulic.

„Kam jen k ďáblu jít?“

„K ďáblu! libo-li vám, jen jestli tam naleznete hodící se vám společnost,“ dodal ne právě již mladý muž, vstoupiv bez ohlášení do síně.

„Ah pane Lidický, vy jste to? Pojďte jen dál.“

Pozvání to bylo již tak dalece zbytečné, že si byl již Lidický usedl pohodlně do fotejlu.

„Jedna hodina a vy teprv u snídaně! Já jsem hotov již s polovicí práce tohoto dne.“

„Nuž, co se mne týče,“ odpověděl Bohuš, „myslím, že jedno jasné světlo, jako vy vzácný pane, celé kopě universit dostačí. A proč bych já se namáhal, zvláště když mám tu proklatou dovolenou. Vy jste již takový stroj, jenž fabrikuje své „quod erat demonstrandum“ na tucty a tak mimovolně, jako mi můj sluha pojídá každodenně talíř cukrovinek a přísahá na to, že je snědla kočka. Járku, nalezněte „quod erat demonstrandum“ pro mne t. j. řekněte mi, kam mám jít?“

„Čtěte něco; učiňte si pravidelný rozvrh času i práce, odjeďte někam na samotu, kde nebude krinoliny a honicích psů v okolí na několik hodin. Jděte někam do Šumavy a budete vidět na sobě zázraky, Bohuši, až se vrátíte.“

„Děkuji vám, pane! To vše nespadá v můj obor. Dějepis mám rád s krku; hrabu se nerad v prachu a popeli. Kdybych byl nějakým princem, bavilo by mne stopování mého rodokmene až k Adamu, ale nejsa takovým, mám raději otce svých mladých vížlat. Klassikové nedopomohou mi k dobře ustrojené večeři a podobnými spisy, jako Ovidovým „O povinnostech“ se nerad zabývám. Co do matematiky, jest v tom snad něco velikého kresliti trojhrany a kruhy, až se *A* spojí s *B*, protože jest *C* tak

dlouhé jako *D*? Však vím, že mne má chůva, když jsem co kluk křídoval na podlaze, nazývala kazisvětem. A proto pravím: kam jít? A propos, kam pak vy hodláte, velmi vzácný a důstojný pane?“ —

„Někam, kde není darmochlebů, je-li takový ráj na světě,“ odtušil Lidický zapaluje si dýmku. „V polovici srpna půjdu do Šumavy, ale do těch dob nevím ještě, kam mne náhoda zanese. Myslím, že se podívám do jižní Ameriky. Trochu občerstvení-se neškodí a já bych rád navštívil některé z tamějších pohřbených měst a při tom si snad vyjel na honbu na bůvoly.“

„Cestování jest tak nudné!“ přerušil jej Bohuš natáhnuv se na pohovce jako kaučuková roura. „Člověk aby měl vždy legii strážných andělů kolem sebe a ještě tu budou zde tři legie démonů na každém kroku nešťastníka člověka stíhajících. Jsou tu především celníci všude a hostinští také všude a komáři a vůdcové a samé hezké věci, které by se k dobru celého člověčenstva sami oběsily, kdyby v nich zbývala ještě krůpěj humánnosti. Cestování je hrozná hloupost.“

„Což se neumíte bavit?“

„Umím. Bohudíky byl můj mozek k tomu modelován hned za dětských let, ale člověka to přece zneuáhla přechází,“ pravil Bohuš, zavíraje líně své jasněmodré oči. „Ale něco mi napadlo,“ dodal za chvilku; „není to sice nic zvláštního, ale tonoucí chytá se i stébla. Můj strýc mne již často zval na svůj statek do hor. Byl jsem tam již sice několikrát a vždycky jsem se nudil, ale když nic jiného, může tam člověk aspoň pstruhy chytat. Pojeďte se mnou; můžete být mému strýci na radu při geometrickém rozdělování zahrady; nejtěžší to problem, jaký jste co živ ani v Euclidu nenašel.“

„Rozmyslím si to, ale víte, že jest mi samota milejší. Jest to snad trochu misantropické, ale těší mne to, když už vím, že mi bude po celý život jen kalamář a papír průvodčím. Až dosud nebažil jsem po jiné společnosti a doufám, že také nebudu. Což budete kouřit a pít svou kávu na pohovce celý boží den?

„Ani mi nenapadlo,“ odpověděl Bohuš vážně. „Sejdu se s kamarády k večeru někde ve vinárně. Ale ve čtvrtek pojedete se mnou k strýcovi. Věc je ujednána!“

Lidický se usmál a po několika slovech o tom, co jej sem přivedlo, vrátil se domů a ponořil se do labyrintu Fourrierova a Laplaceova.

Gustav Lidický byl matematik učenec z dobrovolnictví. Když odbyl universitu bez doktorátu, řekla mu jeho nyní nebožka matka, že je ničema, a Lidický, aby dokázal, že není, dal se do studování. O výživu nebylo se mu starat. Zdědilť tak značné jmění, že se mu nebylo nutno obracet ani na Matici, když vydal své první matematické dílo; jinak bývalo by skutečným zázrakem, že vyšlo. Ale doktorát přece nedělal a byl při tom zdráv. Lidé nazývali jej chladným. Učení kritikové, s nimiž se ovšem vždy jen mimovolně scházel, říkali, že nemá více citu než Thorwaldsenovy sochy, a Lidický se s nimi nehádal, věda, že kdyby „ano,“ odpověděli by kritikové „ne,“ a tvrdili zrovna s takým ohněm, že Thorwaldsen svýma rukama a nohama, které řeckým sochám v Mnichově přidělal, aténské umění překonal.

Ze všech známých přilnul Lidický nejvíc k Bohušovi. Byli sice i co do povahy i co do postavení jako den a noc, ale Bohuš byl aspoň i v řeči a chování se tím, čím skutečně. V ohledu tom byl povahou u nás velmi vzácnou. Kromě toho vynikal přítel Lidického zvláštním jemnocitem, a to je k sobě upoutalo; ba ku podivu, Lidický ač starší, důmyslný a hluboký, dostal se v praktických věcech jakousi měrou pod nadvládu svého ve světě zkušeného a trochu lehkomyslného přítele.

„Psal jsem svému strýci, že přijedete se mnou,“ řekl Bohuš, setkav se za týden opět se svým učeným soudruhem. „Neřekl jsem mu, co mne to stálo za namáhání, abych vám vymluvil z hlavy váš jihoamerikánský plán, neboť jsem se obával, že by tu již strýc byl a jel s vámi. Budete jej mít rád toho starého hocha. Býval někdy plukovníkem a jest nakvašený, cholerický, jak to již patří k řemeslu, ale také geniální, dobrosrdečný, což zase při nepatřívá k slabostem této třídy lidí. Od té doby, co vystoupil z vojska — proč, neřekl mi ještě nikdy, ale když došla jednou řeč na to v zahradě, jal se můj strýc hněvivě stínat svým bičíkem hlavy bodlákům a narovnával utýrané jimi nezabudky — žije stále na svém zámku, mění každý rok celý plán své zahrady a proklínal od r. 1859 Guylaye a od 1866 někoho jiného a od r. 1871 Napoleona a Bazainea. Na svém statku zřizuje vše, co mu kdo poradí; já sám jej stojím sice také dost, ale na vyvážení jeho kroesova měsce všechna má marnotratnost nestačí. Následkem uskutečňování nejrozmanitějších vad stal se zámek mého strýce kompendiem všech možných architektonických slohů a malou světovou výstavou všech vkusů. Dobrou selskou mládež na svém statku častuje na potkání rákoskou a potom zlaťáky, a proto nazývají jej: červený, drahý, zlatý ďábel. Můj strýc má jedinou slabou stránku a to jsem já a malá Fanča.“

„Jeho kůň bezpochyby?“

„Jeho kůň! Odpusť pán bůh, ne — jeho kůň!“ A Bohuš div smíchy neklesl. „Jeho kůň! Při sám bůh, ta by se vám pěkně poděkovala. Jest to živé mladičké děvče plné ohně a vzdoru, ale jako beránek, vede-li ji ruka důvtipná. Kůň! Ne, Fanča jest má sestřenka. Její otec a můj odebrali se na věčnost, když jsme byli ještě malí a odkázali nás našemu strýci, a dost peněz jsme jej stáli.“

„Vaše sestřenka! Aj, děvče jako vy, ples, divadlo, emancipace. Uvidíme!“

Lokomotiva zahvízdala a vlak zastavil se v rozkošné krajině s lesy a vesnicemi a lany luk tak svěžími, že až srdce okřívá.

„Ďábelsky krásná krajina,“ zvolal Bohuš vstupuje do najatého lehkého povozu. Ten octnul se letem u brány parku a zadrčel v drobném křemelu u samého zámku.

„Hoj, starý Josefe, jak se daří?“ začal Bohuš k dlouhému hubenému lokaji, jenž rozšiřoval svou tvář k vítacímu úsměvu. „Na mou věru, pěkné to místečko. Nač jste tu kolem rozvěsili ty staré zbraně a brnění? Aby lidé myslili, že vaši předkové přebývali v těchto síních? Jak jsem zaprášen. Kde je strýc? Myslil, že přijedem až příštím vlakem. Fančo, Fančo, kde jsi? Josefe, kde je slečna?“

„Zde Bohuši,“ zvolalo děvče, po kterém byla tak zimničná poptávka, a letělo z koridoru mladému důstojníku zrovna do náruče. Tento políbil ji bez ohledu na Lidického a služebnictvo.

„Ó Bohuši!“ spustilo děvče skorem bezdeché. „Jsem tak ráda, že přicházíš. Bude tu slavnost, výlet a ples a chci, abys se mnou tančil a zahrál si na novém kulečníku a podíval se na mou novou velkou klec a naučil mne střílet z revolveru, abys mne bavil a hrál se mnou a řekl mi, který jest nejhezčí z Bělčiných mladých psíků a řekl mi, kterého si mám nechat a . . .“ Zajikla se náhle a na tváři

její rozhostilo se překvapení: spatřilať Lidického. „Ó Bohuši, proč jsi mne nepředstavil svému příteli? Jak nezdvořilá jsem byla!“

„Tak tedy, pan Lidický, muka mého života. — Slečna Fany Lukovská u veřejnosti a malá Fanča v soukromém životě. Tak, teď se znáte. Víc ze mne nedostanete, ať vám stačí nebo nestačí; mám hlad. Kde je strýc?“

„Co si o mne pomyslíte, pane Lidický?“ zvolala Fanča. „Každý přítel Bohušův jest u nás velmi vítán a strýc se se mnou vyvadí, že jsem vás tak špatně uvítala. Odpusťte mi; byla jsem tak potěšena příchodem svého bratrance.“

„Což úplně ospravedlňuji, chovaje k němu tu samou slabost,“ usmál se Lidický. „Jest věru velmi šťasten, že jest příčinou takové omluvy.“

Lidický pronesl tato slova více z dvornosti než z přesvědčení; bylyť mu dívky třídou tvorů, k nimž choval nepřekonatelnou nechuť. Ale na tuto pohledl přece ještě jednou.

„Kde je strýc?“ opakoval Bohuš netrpělivěji.

„Zde jsem, milý hochu. Jak dobře vypadáš! Ale ďas tě vezmi, proč jsi nepsal, kterým vlakem přijedeš? Josefe, proč není v síni zatopeno? Myslils, že je horko, ne?“

„Milý strýčku,“ přerušila jej dívka, „zde jest Bohušův přítel, pan Lidický; začínáte být tak nezdvořilým, jako já.“

Pan plukovník se při těchto slovech obrátil jako na povel; statná to, vychrtlá, pěkná stará postava v plátěném šatu s šedivými kníry, zbrunatělou tváří a s lopatou v ruce.

„Na mou věru, pane!“ zvolal tiskna Lidickému ruku s všemožnou ráznosti, „těši mne velmi, opravdu mne těší; myslím jen, že zůstanete až do vánoc, je tu dost doupat pro staré mládence. Na co jsem jen myslil? Byl jsem tak potěšen svým hošetem zde. Tím větší blázen, řeknete mi, mít radost z takového mladého neohrabaného vižlete. Nezůstávejme v koridoru. Prokletá zima, ne, a Fanča má na sobě jen muslin. Josefe, pošli trochu teplé vody do západního pokoje pro pana, pana — — — Bohuši, proč jsi mne nepředstavil — pro pana Lidického. Snídaně bude na stole za deset minut. Rád kuřata, pane Lidický? Teď se kliď Bohuši, můžeš promluvit s Fančou po snídani.“

„Bohuši,“ zašeptala Fanča před obědem, když jej byla dříve mermomocí donutila, aby vyslovil úsudek o malých psících, „jak krásnou hlavu má ten muž, jejž jsi s sebou přivezl; byl by to pravý Plato s tím velkým čelem a jasným hlubokým pohledem. Čím je?“

„Největším filosofem nového věku,“ odpověděl bratranec slavnostně. „Kondensace Solona, Thalesa, Plutarcha, Seneky, Cicerona, Luculla, Biona, Theofrasta a spol. Taký obr v matematických vědách a ve všech jiných učenostech, že se před ním naše staroslavná alma mater div samou úctou v prach neporoučí. Jemu bylo by to jedno, ale universitní fondy by ztratily.“

„Nesmysl,“ odtušila dívka netrpělivě. „Bohuši, toho malinkého s tím černým nosem a bílýma ouškama mám nejradši. — Kdo je, co je, jak starý je, jak se jmenuje křestním jmenem, kde žije?“

„Zvolna, mladá ženo,“ zdržoval Bohuš proud této zvědavé výmluvnosti. „Jest učenec z profesu ale ne pro chléb, a velký lovec před obličejem páně k tomu; jest asi o pět a dvacet let starší než ty. Na universitě byl zapsán co Gustav a bydlí na Hradčanech někde v takovém koutě, že tam ani zvuk mé polnice nezaléhá, začež, nejsa muzikantem, děkuje denně bohu v loretanské kapli.“

„Lituji, že přišel. Jednal's pošetile, že jsi jej přivezl.“

„Proč, sestřenko? Bojíš se? Nemusíš. Dívky jsou mu příliš nepatrnými atomy ve všemmíru, aby se jimi obíral. Nebude se do tebe domýšlet více rozumu, než do Bělky s jejími psíky.“

„Bát se?“ opakovala Fanča s největším opovržením. „Toho člověka bych ráda viděla, před nímž bych se bála. Netěší-li jej žert a nesmysl, lituji jej ze srdce, a bude-li mnou proto tím více opovrhovat, budu před ním vzdor na vzdor ještě rozpustilejší. Litovala jsem, že's jej přivezl, protože mne bude připravovat o tvou společnost; a vypadá tak hrdě, že — —“

„Bojíš se ho, Fančo, pravím, nepřiznáš se k tomu?“

„Nebojím!“ odtušilo děvče prudce; „a budu naschvál kouřit před ním cigaretu po obědě, abych ti dokázala, jak pramálo mi jeho přítomnost vadí.“

„Vsadím se s tebou o šest párů rukaviček, že tak neučiníš!“

„Přijato. Toho s tou černou hubičkou si nech, Bohuši; a přec jest ten malý hnědý drahoušek příliš hezký, než abychom jej dali zabit. Což abychom je nechali všechny na živě. Bělka bude tak ráda.“

A po těchto slovech zlíbala všechna ta malá huňatá zvířata jedno po druhém a byla při tom překvapena Lidickým a strýcem.

„Vida tam to dítě s plnou náručí psů,“ usmál se strýc záře radostí při pohledu na svou neť. „Je to trochu vyhýčkaný, rozmarný, vzdorný fakan. Ale jest miláčkem starého mládence a musíte jí již něco odpustit. Nazývám ji rusalkou svých lesů. Bůh jí žehnej. Ošetřovala mne předešlou zimu, když jsem byl na smrt nemocen nastuzením. Jak ďábelské to zde podnebí, ani dva dny za sebou nejsou stejné.“

„Nudný člověk,“ myslila si Fanča procházejíc se po parku. „Přeju si znova, aby jej byl nechal Bohuš doma; ale budu činit co činím vždy, ať si hledí na mne se sebe větší výše. Žil tam mezi těmi učenými lidmi a knihami tak dlouho, až se stal sám chladným, jako žula a suchoparným, jako pergamen. Jak škoda, že nejsou všichni lidé tak rádi na světě jako já.“

„Myslíte si, slečno,“ pravil Lidický, kráčeje vedle ní a pohlížeje usmívavě do její tváře, na které se myšlenky její velmi patrně jevily, „myslíte si, že když mne váš strýc rád vidí, nemusíte vy, že to bylo velmi pošetilé, že nepřivezl Bohuš k vám muže podobné jako on povahy. — Nezapírejte; měla byste zastřít tvář, nechcete-li, aby v ní nebyly vaše myšlenky čteny.“

„Nechtěla jsem zapírat,“ odpověděla dívka pohlednuvši naň lekem a zpola kajicně, zpola hněvivě. „Mluvím vždycky pravdu, ale nemyslila jsem právě to. Nepotřebuji žádných Bohušových přátel — mám ty hochy v ošklivosti — ale myslila jsem, když hledíte tak s hůry na vše, co nás těší, že vám bude u nás velmi málo příjemno. Jsem-li nezdvořilá, nehněvejte se; chtěl jste, abych řekla pravdu.“

Lidický se usmál poznovu.

„Že hledím s hůry na věci, které vás těší? Až dosud promluvili jsme spolu sotva šest slov, tak že vás příliš málo znám, než abych věděl, co máte ráda a co nemáte. Ale připouštím, že mi není laskání těch malých psů tam, které vás přivádělo do tak velkého vytržení, zdrojem přílišného uspokojení.“

Fanča pohledla naň a zasmála se.

„Dobře; ale já mám tak ráda zvířata, jako vy máte rád knihy. Kdo rozhodne, zdali není živý pes neb ovce

zrovna tak dobrý ve světě, jako mrtvé marocco neb ruská kůže?"

„Jest nerozhodnuto, zdali mozek Aragův neb Mirabeaův neváží víc než mozek kočky neb psa?"

„Mozek!" pravila nevázaná malá Fanča; „jsou vaši velcí mužové vždy tak počestní a věrní jako má ubohá, malá Bělka? Myslím, že byl Sheridanův mozek často zatemňován kořalkou; že byl Richelieu hrdější na své špatné verše, než na svou velkolepou politiku, že byli Pope a Byron pohledem na své tělesné pohromy více pobouřeni, než potupením svých největších děl. Mohla bych udati více takových příkladů, kde nebyl mozek právě měřítkem silné povahy."

Lidický byl těmito důtklivými slovy toho létavého malého tvora tak překvapen, že jí odpověděl vážně: „Řekněte spíše, slečno, že ti, kteří jsou vydáni větším pokušením, zasluhují také větší omluvy. Kde jest mozek převahou, kde vyniká tvůrčí silou a hloubkou myšlenky, tam jest i citelnost poměrně větší. Živost a prudký život, jenž učinil proud Sheridanovy výmluvnosti tak bystrým, uvedl jej také v rozmařilost a k tomu, že skončil svůj život v kořalce. Lidé chladnější mysli a povahy nechť jej neposuzují. Nebyli vydáni těm pokušením, mysl jejich jest tupější, snad pevnější, nechť neodsuzují jeho poklesky. Richelieu bavíval se bezpochyby svými verši, jako se bavil se svou bílou kočkou, z unavy a k zotavení se; kdyby si byl na svých verších tak zakládal, jak říkají, byl by se stal veršovcem a nikdy politikem. Co se týče obou ostatních, uvažte, že byl Pope svou znetvořeností předmětem výsměchu ženských, kterým se kořit byl dosti bláhový, a že byl Byron citlivůstkářský v každém ohledu, jinak by se ho byla otrávená žahadla škotských Revieuristů sotva dotkla, jinak by byl málo dbal útěku své ženy, která byla mu tím, čím jest led ohni. Až budete starší, naučíte se, že jest velmi nebezpečno a nespravedlivo říkat: to je dobré, to zlé, to je moudré, to pošetilé. Letory jsou rozdílné a ty samé poměry mívají u jiných lidí jiný účinek. Každý váš pes, až doroste, bude míti jinou letoru; jak v mnohem větší míře děje se tak u lidí?"

Slečna Fany stichla na okamžik a potom upřela naň své zlomyslné oči.

„Zajisté; ale potom nemáte dle vlastního svého výroku práva rozhodovat, že vaše láska k matematice jest moudrá a má láska k Bělce pošetilá; snad jest tomu právě naopak. Snad jsem konečně volila stránku lepší."

„Fančo, jdi a obleč se k obědu," přerušil strýc náhle tuto rozmluvu; „když se tvůj jazyk rozšvitoří, lze jej velmi těžko zastavit; nejsi v tom ohledu žádnou výminkou. Jak?"

Lidický se usmál.

„Snad že byl tak mozek slečnin jako Bohušův za dětinství modelován, a proto nedostala od té doby uzdu."

„V ničem," zvolala Fanča. „Nikdo na mne ještě uzdu nevložil a také nikdy nevloží."

„Jen se příliš nerouhej," pravil Bohuš. „I na nejdivočejšího koně vyzraje jezdec. Jsem jist, že přijde ještě někdo, a ty se octneš, aniž co zvíš, před ním na kolenou."

„Musíš o to dbát," zasmál se strýc. „Pojďte, děti. Nemívám nikdy rád studenou polívku a přepečený beefsteak Tak nadlidskou trpčlivost nemá každý, aby čekal dlouho na oběd."

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Rošťáci.

Nakreslil *Bedřich Pacák*.

II. Ráno.

Svitá. V prvním oddělení ozvalo se silné trhnutí zvoncem, a za nedlouho zvonilo se ve všech odděleních jak o závod. Je to znamení rošťákům, aby vstali a dílem k práci, dílem do kostela se připravili.

Votroubek sebou trhl, vyskočil, rozkřikl se a všichni rošťáci jako jeden muž vyskočili za ním, složili pokrývku, upravili slamník a pospíšili ku společnému džberu, hřebenu a ručníku, aby se očistili z včerejších hříchů. Kdo měl inšpekcí, umetl, ustlal ťotrovi postel a Marčík doběhl pro dvě špitálky,*) neboť on a Votroubek mají za své zvláštní služby v trestnici přilepšení. Ostatní zapíjeli komisní chléb nejlepší pražskou vodou svatováclavskou.

„Půjdeme dnes s šestým oddělením do kostela!" zvolal malý strážník, jejž rošťácký vtip byl pokřtil Pafnucem.

Ihned vyhrnuli se rošťáci z cel, jež jednu po druhé strážníci zotvírali. Páni rošťáci jsou dnes nadmíru čilí a veselí, vždyť se těší na „štumf", že shladí si žáhu na těch nenáviděných. Jest jim nemálo vhod, že se v kostele sejdou s „pány"; vždyť tam budou moci pohodlně na tyto ve prospěch štumfu působit. Několika temnými chodbami a klikatými schody ubírají se do chrámu, jedna část „na kór", jak říkají, druhá dolů, dva nejmenší rošťáčkové ministrují.

Ostatní oddělení rozešla se mezi tím již do továren a dílen.

Votroubek dobře ví, že jedním z nejbezpečnějších útulků k zapovězenému konání je kostel a zejmena „kruchta". Je tam dosud temno, bachaři sedí v lavicích, a pod i za varhanami pravý tandlmark; inu do továren je třeba posilnění a voda síly nevydá. Mezi tím zpívají nábožné písně a modlí se, poněvadž musí; jak by to vypadalo, kdyby nemusili, darmo povídat. — Vlkovic Honzík s Vižným a Marčíkem běhají tam jako zběsilí od jednoho k druhému, že až napomínat je musí strážník, vybízejíce a přemlouvajíce „pány" k polednímu boji. U mnohých docházejí souhlasu, málo který vrtí hlavou — patrně nováček — bojí se.

Vlkovic Honzík navzdor raportu a špeku nebojí se ničeho. Ležel na slamníku v špeku, když mu náhle strážník otevřel a do kostela jej hnal. Vyskočil jako jelen, neb věděl, když nezůstal do raportu „v díře", že nebude tak zle. Však se i jinak sám o to postaral. Byl pouze na chvilku odskočil do školy trestnické, kteráž se přímo vedle „kóru" nalézá, a od té doby celý září radostí.

Konečně je po mši, kněz dal požehnání, rošťáček zazvonil a rošťáci vyhrnuli se z kostela.

Na chodbách zaznívá hlučné volání strážníků: „k visitě" — „k raportu", „ku kněžím", a rošťáci řadí se do tlup k strážníkům, dle toho, kam z nich každému jíti rozkázáno.

Vlkovic Honzík hlásí se „k visitě", je prý marod, sotva nohy vleče, má prý škorbut. — Strážník nechce upustit od raportu, ale Honzík ukazuje černé skvrny na nohou, svědčící o škorbutu, a strážník musí povolit, neb v tom ohledu má velmi přísné rozkazy. Votroubek žádá ku kněžím, ví, že se tam sejde s mnohými, které bude moci k štumfu roznítit.

Před „visitou" stojí celá řada „churavých", žádají špitálku, čtvrtku nebo půlku, vždyť to přece kloudnější strava. Vyvolávají je dle jmen. Honzík přešlapuje již netrpělivě. „Vlk!" volá konečně strážník a Honzík kráčí k lékařské prohlídce.

Velká síň, v ní dva lékaři, „půlpán", t. j. písař trestník a strážník. — Dr. K. starý, bělovlasý stařec, poněkud krátkozraký, prohlíží přibylého.

„Co vám schází?"

„Prosím poníženě, mám škorbut," odpovídá skroušeně Vlkovic Honzík.

Dr. K. pohlédl mu na nohy a diktoval: „Celou špitálku, jednou denně víno a salát okurkový. Samovazba prozatím nemožná."

Honzík směje se potutelně a ví proč: byltě si mezi mši ve škole namaloval inkoustem černé skvrny na nohy, spoléhaje

*) Hovězí ranní polívka. „Špitálkou" jmenují rošťáci také vůbec lepší, masitější stravu, jakou dostávají v trestnici nemocní.

v krátkozrakost lékařovu a lest se mu povedla. — Ovšem zůstal osamotnělým ve svém úspěchu; neboť nikomu po něm se to více nepodařilo. Arciť šla jich tam celá řada s namalovanými skvrnami, však mokrá houba zhojila rázem „škorbut“ a místo špitálky dostalo se jim želez a špeku.

„Však není prvním,“ bručel mrzutě Votroubek, vyslechnuv zprávu o hrdinství Honzíkově; „když tu byla kolera a první ji dostal, přihlásilo se jich druhý den dvě stě k visitě, aby si vystonali špitálku a horké víno. Jinak by zde člověk o lepší sousto nezavadil.“

Ale navzdor svému prvnímu rošťáckému kousku nevyhnul se Honzík raportu, „řezač“ *) uznal sice, že se „prozatím“ do špeku nehodí, však nikoli na vždy.

Dlouhou chodbou, přes několik dvorů vede jej strážník k raportu. Velké tři kanceláře, plny úřadníků a spisů. Celá řada strážníků, před nimi množství rošťáků, před těmi pak zavalitá osoba s černými licousy a přísnou tváří — patrně ředitel.

Skroušeně postavil se Honzík do řady vinníků. Po dlouhé době, v níž po chvílích zazníval ortel ředitelův: „Železa, 14 dní samovazby, temnou, půst“, došlo na Honzíka. —

„Kdes vzal dýmku, která byla u tebe nalezena?“ táže se přísně ředitel.

„Prosím poníženě,“ odpovídá Honzík, „našel jsem ji včera, když jsme šli z fabriky od Balatků.“

„A kde tabák?“ pokračuje ředitel, probodaje téměř Honzíka přísným pohledem.

„Prosím, ten ležel vedle toho, vždyť to přece nenechám ležet, chtěl jsem to včera odevzdat u raportu, ale zapomněl jsem na to. Nu, a mezitím jsem si trochu zakouřil.“

Ředitel se usmál, neb ví dobře, že by musel rošťák velmi bedlivě ukryti věc, kterou by chtěl pronésti z továrny do trestnice tak zvanou „fortnou“, kde se každý příchozí velmi důkladně prohlíží.

„Dobře, že's to našel, máš 8denní samovazbu“ — v Honzíkovi to hrklo, neb štumf už byl zkažený, — „až se uzdravíš,“ dodal ředitel klidným hlasem, nahlédnuv do listiny, kterou mu byl strážník podal. Radostí zapomněl Honzík na „škorbut“; vyletěl z kanceláře, že mu sotva strážník stačil, a jedním letem do továrny. Mezi tím byl Votroubek „u kněží“ vypůjčit si knihy a vzít si poradu. Nevěřil sice, jak říkával, krom v židovy peníze v nic, pranic, ale věděl, že kněží „nahoře“ mnoho platí a proto neopomenul, učinit jim svou poklonu, tváře se při tom, jakoby nejméně byl sekretářem sv. Lukáše. Knihu mu půjčili, když se byl zavázal, že z ní nevytrhá listy, jakž se obyčejně stává, neboť rošťáci vypůjčují si s řídkými výminkami knihy jedině za tím účelem, aby měli papír. Poprosiv pátera rektora za přímluvu, odešel Votroubek po své práci. Však neopomenul prvé vykonat řádnou obhlídku. Kostelník, starý prohnaný filuta, mu sdělil, že „vertři“ z nemocnice, která s kanceláří kněžů sousedí, nechtějí o štumfu ani slyšet a že „nahoře“ totiž v kancelářích něco čenichají. Bylť zaslechl, jak to pan páter rektor mladšímu velebníčkovi povídal. Bezpochyby to šťouchli „vertři“, aby ten kousek masa neztratili. Trestníci v nemocnici zaměstnaní mají totiž přilepšení za práci u nemocných konanou.

Na to vedl strážník Votroubka několika chodbami a schody do druhého oddělení. Sešli na hlavní dvůr. Votroubek se náhle ulekl. Spatřilť na dvoře celou tlupu četníků. Však leknutí jeho zmizelo, když spatřil uprostřed nich lidi v civilním obleku. Byli to přírůstkové do trestnice — a mezi nimi celá řada známých.

„I božínku, Jurovič Hanuš už zase zde!“ zvolal sám Votroubek udiven, „vždyť jsi teprv před 2 „holáky“ **) vyšel.“

„I bratře,“ odpovídá oslovený, „ty dva jsem seděl ve vyšetřování — mám tři „máje“. ***)

„Nu, naděl pánbůh!“ míní Votroubek, podávaje Hanušovi ruku, do kteréž mu při tom rychlostí blesku, tak že ani slídivé oko strážníka to nespatřilo, vklouzl papírek s penězi v trestnici přísně zakázanými. Votroubek lituje v duchu, že sem Hanuš dříve nepřibyl, neb má hlas jako tůr a mohl konat při štumfu vydatné služby.

„Nechtěl bys bratře Votroubku ten „semenec?“, praví druhý rošťák, vedle stojící, v němž Votroubek poznává starého známého z „novoměstské“.

„I proč bych nechtěl — zaplať pánbůh!“

Významné mrknutí — Votroubek ví už, co znamená. V chlebě totiž vpečeny jsou peníze, aby proklouzly do domu. Strážník mezi tím byl odešel, neb Votroubek je již ve svém oddělení, kde jsa zároveň t. zv. domovním dělníkem („hausorbajtr“ říkají tomu rošťáci) má volný průchod.

*) V rošťácké hantýrce lékař. — **) Měsíci. — ***) Roky.

„Ať strčí, kdo co má, pod vanu,“ poučuje tudíž známého rošťáka, „je tam můj známý prádelníkem, *) ten alespoň polovičku vrátí, a druhou mu ponechá každý rád za propašování. Schovávání je teď proklatě nesnadné,“ dokládá, „vždyť i na těle nejskrytější útulek najdou. Ostatně přijdete beztoho do špeku do našeho oddělení, a tam se již o vás postarám.“

„Co tu zas máte s „cuvoksy“? obořil se tu rotmistr na Votroubka; „pašol k práci, a vy cuvoksové do kanceláře!“

Karavana přírůstků béře se na to dlouhou chodbou ku kanceláři inšpektorově, kde se každý kousek jich šatstva a prádla do několika knih zapisuje. Když tam byli dále strážníci odložené šaty důkladně prohlédli a zejmena švy rozpárali, není-li tam nic uschováno, odvádějí se vězňové do lázní. Po vykoupání nová prohlídka, není-li na těle někde ukryt nějaký papírek tukem napuštěný a bankovkami naplněný.

Tentokrát nenašli strážníci ničeho. Navzdor tomu usmívají se někteří z prohledaných blaženě, však vědí proč.

Jsou vykoupáni, četníkům vydána kvitance na ně a celá společnost musí do špeku na tak dlouho, pokud neodbudou zpověď, křesťanské cvičení a raport.

Votroubek ve svém oddělení už je očekává. Sotva byl strážník dvéře za nimi zavřel, už je u nich a častuje je skrze mřížku šňupavým tabákem. Bylť nalezl ve chlebě velkou bankovku a chce se s majitelem jejím brzo vypořádat. Ubohý majitel!

„Jen mi něco nech!“ prosí Votroubka. „Kousek „flákoty“ **) by mi náramně posloužilo.“

Votroubek slibuje vše, ale kolegovi asi málo na flákotu zbude. Však nyní musí k dílu. „Dřevaři“ čili „holcmochři“ z trestnice odcházejí do Podskalí a těm musí ještě připomenout, aby nezapomněli na „baga“ — pak teprvé odchází po své práci.

Je domovním dělníkem, jak již řečeno, vypomáhá při uklízení domu, metení ulice před domem a zahradníkovi v zahradě. Mzdy má $2^1/_2$ nového krejcárku denně, z čehož polovici musí dát státu, polovici z polovičky zbylé do knížky, aby uspořil si na cestu z trestnice a zbytek dává se mu do kuchyně, kdež si za to může koupit přilepšení, mimo věci zapovězené, jako tabák, doutníky atd. — Však toho za svůj zbytek mnoho nenakoupí! „Inu kdyby nebylo jiných kšeftíčků, nechtěl bych být v trestnici“ říkává, „ale takhle mám se co „hausorbajtr“ líp než u Balatky se sedmdesáti krejcary.“ Připravuje vše k boji. Na dřevěný tác, na němž nosí se v hrncích ze železného plechu jídlo, klade největší hrnce; jsouť při štumfech výborným střelivem; žběr s vodou i jiné zbraně staví na příhodné místo, aby byly po ruce. Po něm všickni domovní dělníci tak činí, vše jest v napnutí a očekávání. Strážníci pozorují, že se něco neobyčejného kutí, ale nevěnují tomu přílišné pozornosti, poněvadž se podobné mimořádné rozpoložení velmi zhusta u rošťáků vyskytá. — V „starém domě“, kde nalézají se čtyry první oddělení, je vše připraveno, ale v „novém“ dosud ticho, neb jsou tam domovní dělníci ovčičky.

Za to tím čilejší ruch v továrnách. U Balatky hlučno a zvučno, tolikéž i v truhlárně, u krejčů i ševců i tkalci „u Peruců“ jsou dnes živí — všichni vědí o štumfu, však ani živá duše „nepráskne“ ***) nic. V tom ohledu jsou rošťáci svorni, jako jeden muž. Bývají arci mezi nimi také nespolehlivci, ale ty poznávají brzy a straní se jich. Však dovědí-li se, že některý na ně „káp“ †), hodí mu večer v cele jednoduše pokrývku přes hlavu, aby neviděl a stlukou ho do modra. Po druhé mlčí. A řekne-li něco o smlácení, buď mu bůh milostiv!

Vlkovic Honzík linkuje až třísky z papíru lítají, v pravo, v levo, jak se mu namane, a jak stroj sám ráčí. Zkazil již dnes víc než povolená denní procenta, a nakradl obálek, až běda. Vždyť ví, že odpoledne se půjde koupat, a kluci z Podskalí že mu rádi dají za ně „baga“. — Strážník přechází po síni; Honzík vycpává si nohavice papíry a čárkuje o všechno pryč. V tom bijou hodiny a v starém domě se zvoní. Honzíkem to trhlo.

„Padla,“ zařval jako tůr, však rázné „počkat“ strážníkovo jej zarazilo. Jeť teprvé půl jedenácté a v starém domě zvoní v kuchyni na dozorce z nemocnice, aby si přišli pro oběd. Honzík se zmýlil. Chápe se znova stroje a čárkuje dál. Ještě plnou půl hodiny musí čekat, — strašná doba! Hoří netrpělivostí, až bude moci v kuchyni řádit jako lítý — a přece musí, musí čekat, není pomoci. Leta mu nebyla tak dlouhá jako ta půl hodina!

„Hotov!“ vzkřikl konečně a shodil balík nalinkovaného papíru, zastavil stroj a usedl se založenýma rukama; hodina spásy udeří co nevidět — k čemu by napínal nový papír. Čeká. Oh, jak je dlouhá ta půl hodina!

*) Dozorce nad koupelí a prádlem. — **) Masa. — ***) Neprozradí. — †) Vyzradil.

Marko králevič, Detelín vojvoda, Ivo a krásná Grozdana.

Bulharská národní píseň. Přeložil *Josef Holeček.*

Požádali za Grozdanu krásnou,
požádali tři junáci dobří:
nejprvnější královič byl Marko,
ale bratří nechtěli dát sestru,
protože je Marko velký pijan;
po něm žádal Detelín vojvoda,
ale bratří nechtěli dát sestru,
že se Detelín rád šavlí pere;
třetí pak byl Ivo, dobrý junák,
tomu jsou ji zasnoubili bratří,
že prý jest on rozumný a umný.

Po zásnubu malá přešla doba,
sezval Ivo vystrojené hosti,
a když sešli pozvaní se všeci,
posadil je Ivo za stůl čestný,
jedli, pili, velké hody měli.
Vešel Ivo do podzemných sklepů,
takto vece milené své sestře:
„Oj sestřičko, sestro Andělíno!
Otevři svou vykládanou skříni,
vyndej pro mne sněhobílé roucho!“
Vzchopila se Andělina sestra,
vykládanou otevřela skříni,
vyňala z ní košilenku z kmentu,
na košili červenou dolamu,
na hlavu též z rudé ovce kalpak.
Vystrojil se, ozdobil se krásně,
odešel pak pro nevěstu sličnou.
Kéž bůh ubil Marka króleviče
i vojvodu s Markem Detelína!
Šli vám oni na zelenou horu,
na junáka šli tam číhat Iva,
s chotí až se vracet bude krásnou,
jej že zbubí, nevěstu že urvou.

Přišel Ivo pro nevěstu sobě,
všeho tamo, co jen hrdlo ráčí,
hodovali, veselosti plní,
Ivo jen byl jaksi zasmušilý.
Hledí na to devět jeho švakrů,
devět švakrů zeptalo se milých:
„Což se stalo, pobratimci věrní?
Všickni jedí, veselí se řádně,
proč jen Ivo zasmušilý sedí?“

Odvětili pobratimci věrní:
„Aj což nevíte to milí švakři,
proč tak Ivo sedí zasmušilý?
Kéž bůh ubil Marka króleviče
a kéž s Markem Detelína ubil!
Že jste vy jim nedali svou sestru,
sebrali si mladých mužů třicet,
jeden z nich je lepší junák druha,
číhají tam na zelené hoře,
až se Ivo s chotí bude vracet,
nevěstu mu chystají se unést,
mladého pak zahladiti Iva.“
Promluvilo devět na to švakrů:
„Počkejte jen, věrní pobratimci,
poradíme s milenou se sestrou.“ —
„Milá sestro, Grozdanečko sličná!
Kéž bůh ubil Marka kraleviče
a kéž s Markem Detelína ubil!
Že jsme, sestro, nedali jim tebe,
sebrali si mladých mužů třicet,
jeden prý je lepší junák druha,
na zelené ukryli se hoře,
s chotí až se vracet bude Ivo,
nevěstu mu chystají se unést
mladého pak zahladiti Iva.“
Rce jim na to sestra Andělína:
„Nebojte se, devět milých bratří,
nebojte se — snadná bude pomoc.
Odložím já nevěstinské roucho,
obleku se jako statný junák,
za mladého budu průvodčího
a hostem se budu bráti v čele,
s hostmi za mnou brát se bude Ivo.“

Dali jsou jí šat junácký, dali,
převlekla se, ozdobila krásně,
v čele pak se přede hostmi brala,
s hostmi za ní následoval Ivo.
A když přišli do zelené hory,
nalezli tam króleviče Marka,
s vojvodou tam sedí Detelínem,
kolem nich je mladých mužů třicet.
Uzřeli ji, volali hned z dáli:

„Poslyš, pověz, průvodčí ty mladý,
jde-li pak tam z nevěstou svou Ivo?“
Průvodčí jim vece na to mladý:
„Chudák Ivo, statní hrdinové!
Jaká vás i jej nehoda stihla,
neb jej devět ošálilo bratří,
nemáť Ivo krásnou Andělinu.
Za moře až daleko ji vdali,
za moře až v Arvetinsko dálné.
Ale žízním, podejte mi vody,
ať na cestu posilním se další.“
Studené jí napít dali vody,
napila se, šla svou cestou dále.

Vedla cesta po zelené hoře,
k Ivovým až dorazila branám.
Jednou tloukla, zavolala dvakrát:
„Otevři nám, sestro Andělíno,
otevři pak okované brány,
jde již Ivo s nevěstou svou mladou.“
Otevřela sestra Andělína,
na mladého čeká průvodčího,
tváře jeho zlehýnka se dotkla,
a tu náhle v srdéčku jí chytlo.
A když na to s hostmi přišel Ivo,
čekala již sestra Andělína:
„Budiž vítán, přemilý můj bratře,
bratře Ivo, junáku ty dobrý!
A kéž od nás neodejde štěstí,
a by chtělo, my je nepustíme!
Prosím tě, ach velice tě prosím,
za mladého vdej mě průvodčího!“
Odpovídá Ivo, dobrý junák:
„Aj sestřičko, sestro Andělíno!
přeju tobě jako sobě štěstí,
leč to není průvodčí náš mladý,
to je sama nevěsta má sličná.“
Zarděla se sestra, zastyděla,
zalezla si do podzemných sklepů,
na zem padla, zaplakala hořko,
až přijíti musel Ivo bratr
a sestřičku konejšiti slovy:
„Mlč pak, mlčiž, Andělíno sestro!
jako já jsem našel sobě lásku,
tak i tobě někde srdce najdu.“

Vesnický svatý.

V jedné vesnici žil příštipkář, kterému nebyl ani Pánbůh dosti svatým.

Mnozí psychologové zaznamenali již úkaz, že sedění na ševcovské třínožce zvláštní náladu k mystickému hloubání a blouznění spůsobuje. Nejznámějším toho příkladem je mystický švec Jakub Böhme. Nu, každý stav má své vrtochy. Krejčíkové bývali od jakživa velkými politiky, od nedávna také profesoři.

Náš příštipkář ucítil v sobě povolání k svatosti. I věnoval se tomu vznešenému, však nevýnosnému povolání tak horlivě, že při tom jeho příštipkářství pravým příštipkem se stalo. Možná dost, že by byl samou svatostí jisti zapomněl, kdyby mu nebylo z nesvatých časů po nebožce manželce trochu žluťáků zbylo, kterými se při své bezdětnosti a šetrnosti snadno až do blažené smrti uživiti mohl.

Starý Fabián — tak se jmenoval náš svatý — nastoupil svou vznešenou dráhu s přesvědčením, že je celý svět do samých základů až běda zkažený. Vynesl se své třínožky zatracující ortel nad celým člověčenstvem. Nahoře i dole, mezi vzdělanci i prostým lidem spatřoval tolik bezbožnosti, zkázy mravů a nepravosti, že se mu celý svět jevil velemořem hříchu, z něhož on jediný na své třínožce jak ostrůvek bohabojnosti trčel. Zejmena pokládal vesnici, jejíž obuv svými příštipky znešvařoval, za hotovou Sodomu. Ani církev a její služebníky nevyjímal z přísného svého soudu. Mluvíval často s hlubokými povzdechy o truchlivém úpadku církve, v níž pravý duch křesťanský víc a více záhubným novotám ustupuje, o nadutosti a znemravnělosti kněžstva, které samo stav svůj v neváženost uvádí. Příkladů nesháněl z daleka. Vizte naši osadu! říkával. Čí srdce odvrací se od oltáře k paní Nanynce a k mamonu v truhlách i stodolách? Kdo upomínává s kazatelny své dlužníky? Odpovědi nebylo třeba. Posluchač viděl již v duchu před sebou pana faráře jak žil a tyl, palci nad břichem si točil a blaženě se usmíval. — Kdo se odívá jako floutek a brává „barvičku“ po hospodách? Kdo vyučoval Jasných Bětušku v katechismu? (Narážel tu na pikantní vesnickou historku, důstojnou péra Boccaciova, kteroužto se snad během vypravování někde budu moci zablesknouti.) A přede všemi zamihla se ihned ztepilá postava pana kaplana s širokou pentlí u sklíčka a s tenounkým zásvitem kolárku. Ještě jedna otázka vznášívala se pak na rtech mravokárcových; zněla by asi takto: Kdo tváří se, jakoby ani tušení neměl o svatosti člověka, jehož jmeno Fabián? Kdyby byl otázku tu skutečně pronesl, byli by se duševním zrakům posluchačstva představili pan farář, pan kaplan a téměř celá osada. Však náš Fabián potlačoval z přílišné pokory vždy otázku tuto.

Mnohý čtenář bude asi takové brojení proti domácímu kněžstvu vykládati Fabiánovi ve zlé. Nuž dovolte, abych o tom svůj osobní náhled projevil. Zdá se mi, že Fabiána nábožná řevnivost k této výstřednosti sváděla. Viděltˇ zajisté, jak velikou, ba výbradnou moc kněžstvo v říši duší má a jak velice jí — dle do-

mnění jeho — zneužívá; viděl, že klíč věcí nebeských u pasu jejich visí a tam — rezaví; viděl, že v plné záři milosti stojí a tuto zatemňují. Naproti tomu on hle! v církvi odstrčen někam do kouta, odsouzen k nečinnosti, odkázán mezi obecné stádo laiků — on, který se cítil od maličkosti vyvolenou nádobou boží, který spojoval se sněhobílou čistotou duše i lesk vlastností zevnějších, což dohromady by jej bylo pravou perlou kněžského stavu učinilo.

Mělť Fabián i v zevnějšku sám cosi kněžského, ba možná říci biskupského. Vysoká berla pastýřská byla by sice na přílišnou drobnost jeho postavy upozorňovala, však zářivá infule byla by se výborně hodila k širokému, dole řídkým, prokvětavým vousem obestřenému obličeji s bezbarvými tvářemi a tlustými, pěkně červenými rty, k nízkému čelu, do něhož krátce ostříhaný vlas ostrou špičkou zabíhal, k velikým očím, které se obyčejně mhouřily a mžouraly, ale časem v překrásném oblouku k nebi se zdvihati uměly, i k tomu šedivému plášti, který nahoře těžkou mosaznou sponou těsně jsa upjat, dole pak téměř až k zemi široce spadaje, malé postavě tvar pravidelného trojuhelníku přidával. Oj, věru, takový zjev hodil se spíše na biskupskou stolici než na špinavou ševcovskou třínožku!

Aby duchovní své nadání přece poněkud využitkoval, lépe řečeno, aby několik dušiček ze všeobecné zkázy vyrval, založil zvláštní spolek sv. Fabiána. Tohoto svatého poctival totiž obzvláštní přízní, snad že byl jeho jmenovcem. Před obrazem jeho ve své světnici byl zavěsil olejovou lampičku, které nikdy ve dne ani v noci uhasnouti nedával. Však měl ten svatý velikou potřebu světla. Kromě brady, špičky nosu a bělma očí zahalen byl na obraze neproniknutelnou tmou. A před tímto tajemným obrazem shromažďoval náš Fabián svou malou obec k litaniím a růženci, k nábožným rozmluvám o zkaženosti ostatního světa a k rozjímání o veliké bohabojnosti příštipkáře Fabiána.

Věru, malou obec! Skládala se toliko ze čtyr členů. Předně byla tu vdova Šafránková, vtělená svatá sprostota, dále panna Voršila, jejíž ruměnec délkou času v barvu paprikové lusky se rozhořel, pak stará Důraska, na polo hluchá, pak stará, na dobro hluchá Barbora, bez zubů, se sněhem v záhybech mohutného čepce a s jiním nad očima.

V době, kdy má historka začíná, získal pro své nečetné stádo novou ovečku. Stalo se to tak.

Vracel se jednou do vesnice z polí, kde uzounký lán máku s překrásným uzarděním pánem svým jej nazýval. Kráčel s tváří klidně blaženou. Kamkoli se obracel, vše květlo, vonělo, zpívalo, zachvívalo se rozkoší a jemu se zdálo, že příroda jen z něho takto se raduje. Došel na dřevěný most, vedoucí do vesnice přes široký jasný potok. Náhle se zastavil. Na druhém břehu, právě před obydlím tety Šafránkové stála štíhlá dívka s červenou, málo podkasanou sukní nad putýnkou prádla a dívala se zpod okrouhlé dlaně do polí. Kulatý obličej, na bradě důlek, tváře jak malované, ústa čerstvá jak hrachový květ a plavé vlasy jako déšť kolkolem. Fabián sklopil oči. Ale z vody potoka zabělaly se mu vstříc ztepilé nožky, dolů v rudý stín sukně splývající ... Pozdvihl oči k nebesům a kráčel svou cestou dále. Když se po chvíli — nevím z jaké příčiny — ohlédl, spatřil švarnou pradlenu ve dveřích Šafránkovic chaloupky.

Druhý den, o schůzi fabiánského spolku, prohodil Fabián mezi jiným k Šafránkové: „Slyšel jsem, že máte u sebe nějakou dívčici?“

„Ah, Lidušku —! Nu ano, sirotek po sestře, přistěhovala se ke mně. Což dělat? musím ji živiti —.“

„Dobrý skutek, pravda. Však, milá teto, na tělesném pokrmu není dosti.“

Pronesl tato slova s ostrou výčitkou. Šafránková seznala ihned, v čem pochybila. Chtěla se alespoň omluviti: „Mladé, nerozumné stvoření!“

„Právě proto,“ odvětil Fabián důrazně, „právě proto! Nalézá se v letech, kde anděl strážce s křídloma nedostačuje. Tisíce osidel hrozí její nevinnosti. A kdyby poklesla — kdo by z ní bohu nejvíce odpovídal?!“

K příští schůzi dostavila se Šafránková v průvodu Lidušky. Fabián odměnil ji za to vděčným pohledem. Tento večer byl v neobyčejném zanícení. Odříkával litanie k panně Marii s takovou vroucností, s hlasem tak sladce třaslavým a s okem tak mizivě pozdviženým, že každé slovo posluchačky za srdce chytalo, ano i hluché Barboře slza radosti na tváři jako krůpěj rosy na sežloutlém listě se zatřpytila. Při odchodu podal všem ruku, což jindy nečinival. Také Lidušce stiskl vřele pravici.

Po příští schůzi rozloučil se spůsobem ještě dojemnějším. Přistoupiv k tetě Šafránkové, objal ji a políbil; pak políbil Voršilu, Důrasku, ba ani suché rty bezzubé Barbory jej neodstrašily. Na to přiblížil se s otevřenou náručí Lidušce; však tato mžikem odskočila a zakryla si zástěrkou obličej. Fabián svěsil ruce, zapýřil se málo, stáhl hněvivě obočí — však neřekl slova.

Ale v následující schůzi káral plamennou řečí pýchu a marnivost lidskou, dokazoval, že krása tělesná je tretka bez ceny, která za krátko ošumí a zčerná, hluchý květ, který přes noc zvadne a opadá, líčil dále neutěšnou budoucnost těch, kteří své mysle od nebeských k věcím světským odvracují a stavěl jim před oči muka pekelná v obrazech, důstojných fantasie Breughelovy. Když při tom náhodou oči na Lidušku upjal a kolem úst jejích neklamné známky potlačeného zívnutí spozoroval, vyšlehl spravedlivý jeho hněv žíravým plamenem. Přísná důtka zastihla mladistvou hříšnici. Tentokrát rozloučil se s věrnými svými bez políbení.

Ale navzdor těmto a jiným pokleskům Liduščiným, svědčícím o lehké a světské mysli její, věnoval Fabián spasení duše její nejhorlivější péči. Přikázal Šafránkové, aby dívku jako drahý poklad jí svěřený střehla, aby zejmena všeliké styky její s jinými děvčaty neb dokonce s hochy zamezovala. Sám Lidušku tu milostnou vlídností k cnosti povzbuzoval, tu přísností od hříchu odstrašoval. A neustával ve své horlivosti, ač se u Lidunky toliko s chladnou lhostejností, ba vzdorem potkávala, nikoli s dětinnou důvěrou a oddaností, jaké by byl za otcovskou péči svou právem zasluhoval.

Jednou odpoledne vešel Fabián k tetě Šafránkové a promluvil k ní pohnutým hlasem takto: „Milá teto! Dnešní noci zjevil se mi sv. Fabián a vyzval mne, abych navštívil zázračné ostatky Borotínské. Abych přání patronově vyhověl, vydávám se již dnes na dalekou tuto pouť. Přicházím k vám s prosbou, milá teto! Vrátím se teprvé za dva, tři dny. Aby mezi tím zlí lidé můj stateček nerozkradli, dovolte Lidušce, aby ty noci v mé chalupě přespala. Pro dlouhou chvíli zanechal jsem jí tam nábožné knihy a něco k občerstvení. Vy sama zůstaňte doma.“

Teta svolila ochotně a vyšla s Fabiánem, aby jej kousek doprovodila. Na cestě vesnicí připojilo se k nim ještě několik vyvolených a provázely poutníka až k nejbližšímu kříži za vesnicí. Tam se s nimi rozžehnal a pohnul dojemnou řečí útlocitné sestry až k slzám.

Ženy dívaly se dlouho za odcházejícím, jehož drobnou postavu v širokém plášti zapadající slunce září svou jako velikou glorií ovíjelo. Pak daly se na zpáteční cestu, rozmlouvajíce o drahém nepřítomném.

Mezi jiným sdělila jim Šafránková též opatření, které Fabián vzhledem k bezpečnosti svého majetku učinil. Podotkla zároveň, že až do půlnoci s Liduškou v bytu jeho zůstane — „aby se jí nestýskalo,“ pravila, než obětovnost její měla jiný účel. Myslím, že se k jejímu strážnému úřadu nad Liduškou vztahoval.

Panna Voršila nabídla se, že bude jejich společnicí. „Liduška může nám předčítat z těch nábožných knih, které jí Fabián zanechal,“ dodala.

A hle! také Důraska slíbila své spoluúčinkování. Když pak staré Barboře stejné pozvání do ucha zahřměly, přikývla hlavou a kývala jí až do vsi.

I shromáždil se celý spolek v chalupě Fabiánově, na pokraji vesnice stojící. Našly tam na stole knihy, při nich tenkou lojovou svíčku, do dřevěného svícnu pečlivě zadělanou, a vedle ohromný kus studené vepřoviny a — div divoucí — vysokou štíhlou láhev. Po bedlivém prohlédnutí láhve usjednotily se na tom, že je v ní obsaženo víno. Nemohly se dosti vynadiviti takové štědrosti Fabiánově, která byla při chudobě a šetrnosti jeho tím nápadnější. Když se z úžasu svého probraly, hlasovaly o tom, má li se celé toto nadělení Lidušce zůstaviti, aneb má-li se ve prospěch zdraví Liduščina celý spolek o to sestersky rozděliti. Jednohlasně přijat návrh druhý.

Když se byly vepřovou a vínem příjemně rozpoložily, přistoupeno ku čtení nábožné knihy. Ležely na stole tři. První měla nadpis: „Ráj srdce aneb žertovné milování“, druhá „Rozmanitá dobrodružství španihelského rytíře, jmenem don Juan“, z třetí pak bylo několik předních listů i s titulním vytrženo. Nábožné ženy, kteréž byly očekávaly životopisy svatých nebo kajícná rozjímání, zarazily se poněkud nad žertovným milováním a španělským rytířem. Však zapudily ihned všelikou obavu pomyšlením, že by nebyl cnostný Fabián knihy tyto v útlých rukou Liduščiných zůstavil, kdyby stín nějaké světské myšlenky obsahovaly. A poněvadž se hlasy slyšících sester mezi ráj srdce a don Juana stejně rozdělily, zvolena kniha třetí. Zbožně naslouchalo shromáždění, když Liduška čísti začala: „— nébrž Amorův šíp zlatý, o démant broušený pronikl sněhovou závějí bruselských krajek do ledového

ňádra.“ Čtenáři mohu pod rukou sděliti, že tato tak mnohoslibně začínající kniha nosívala před ztrátou svých předních listů na čele poutavý nápis: „Podvazek paní markýzy“ a že v ní na niti sentimentálnosti navlečeny byly roztomilé, právě podvazkové episodky. Netřeba doložiti, že byla přeložena z francouzského.

Liduška tedy čtla. Panna Voršila naslouchala bystře a vrtěla časem hlavou; Důraska spala; Šafránková snažila se, aby udržela víčka aspoň ve směru vodorovném: stará Barbora kývala hlavou a propouštěla kuličky růžence vyzáblými prsty.

Když byla Liduška několik stránek přeslabikovala, umlkla najednou uprostřed řádku a zároveň uprostřed jedné z nejzajímavějších episodek. Rozhlédla se plaše kolkolem, jako by se ve tvářích svých posluchaček úplného souhlasu s náhlým umlknutím dočísti chtěla. Však tento rozhled jí vysvětlil, proč sestry vůbec až do této krajní nemožnosti tak nesvatou povídku ji čísti nechaly. Důraska spala, jak o každé schůzi; Šafránková podlehla sentimentálním půvabům knihy; panna Voršila, hlavu majíc na zad o stěnu opřenou a tváře i nos — možná-li — červenější než jindy, dřímala sladce o sladkém vínu, které jí bezpochyby růžovou mlhou smysly obestřelo; stará Barbora pak měla víčka zapadlá i zdálo se, že také spí, ač jí dotud kuličky růžence sevrklými prsty propadaly.

Liduška odstrčila knihu. Vždyť také lojová svíčka právě naposled vzplápolala. Hluboká tma ve světnici. Jen v koutě, před obrazem sv. Fabiána mrká věčná lampička, vydávajíc právě jen tolik světla, aby tmu na obraze a v ní bradu, špičku nosu a bělmo očí nejasně viděti bylo.

Dívčina zadívala se v okno. Mezi černými větvemi stromů kmitají se tam jasné hvězdičky. Hlavinka její sklonila se do dlaně a ňádra vzedmula se lehce jakousi neurčitou, sladkobolnou touhou.

Náhle sebou trhla. Objevilť se v okně temný, kuželovitý stín. Okno napohled zavřené, bylo as jen lehce do rámu vtlačeno, neboť se mžikem z venčí otevřelo. Tříhranný stín protáhl se zvolna do vnitř, smekl se k podlaze ...

Liduška zatřásla v leknutí pannou Voršilou, tato zamáchla, probudivši se na polo, rukou a zasáhla jí Důrasku, která zase Šafránkovou, ramene jejího za podušku používající, ze spánku vyburcovala. Liduška zašeptala: „Hle, tam!“ a v krátce upíraly se zděšené oči všech na okno.

Černý stín blížil se od okna. Patrně byla to malá postava mužská. Náhle rozlilo se před ní oslňující světlo a nábožné ženy vzkřikly překvapením, spatřivše před sebou svého mistra a pána, na špičkách stojícího, prst jedné ruky na ústa kladoucího a druhou držícího malou svítilnu, kterou byl z pláště vyňal.

V tazích Fabiánových zobrazilo se stejné překvapení. Jako bleskem omráčen, potočil se na zad, ruce jeho klesly, z ruky vypadla mu svítilna.

Když ji zdvihl, byla tvář jeho — snad od shýbnutí — nápadně červená, ale výraz uleknutí byl ustoupil jakési rozpačitosti.

„Aj, už z pouti?“ zeptala se po chvilce panna Voršila, která se byla první vzpamatovala.

„Hm, ano, z pouti,“ odvětil Fabián. Toto „hm“ bylo v řeči jeho, jindy tak plynné, úkazem neobyčejným.

„Oknem — ?“

„Hm, ano, oknem. Dvéře byly zamčeny.“

„A co se vám přihodilo. Snad okraden?“

„Okraden? Hm, nikoli —“ odmlčel se na chvíli, pak jakoby bleskem spasné myšlenky ozářen, vzpřímil náhle drobnou postavu, z líce jeho zmizela rázem dosavadní rozpačitost, a vznášeje oči smělým obloukem k nebi, pravil jasně a pevně: „Přišlo mi cestou na mysl, že jsem zapomněl lampičku před obrazem sv. Fabiána s dostatek olejem zásobiti. Strašná myšlenka, že by sv. Fabián nedbalostí mou na okamžik zkrácen býti měl, zahnala mne zpět.“ A jako na doklad svých slov přistoupil k obrazu a přilil do lampičky oleje. —

Dotud trvá spolek sv. Fabiána a přištipkář Fabián je svatým jeho středem. Pokročil ve svatosti tak daleko, že již ani zmínku o historce s panem kaplanem a Bětuškou Jasných přese rty přepraviti nemůže, pročež ji také já dle příkladu jeho — ač s velikým spisovatelským sebezapřením — zde vynechávám.

Jediná Liduška vystoupila z nábožného spolku a zapsala duši ďáblu, vdavši se za švarného myslivce. *G. V.*

Umění. Literatura. Věda.

— „Ruchu,“ almanachu omladiny československé, vyšel nákladem knihtiskárny A. Čapka v Jičíně ročník třetí. Pořadateli ročníku toho jsou: Jos. Dürich, Jos. Kálal, Jul. Nejedlý-Hojný jeho obsah je následující: Josef Baše: Na hvězdárně. Na čekání. — J. D. Boholubský: Snaha. Posel lásky. — Frant. Ant. Borovský: Z mých písní. — Jos. Boubela: Bratřím na Balkánu. Písně. — Ant. Bulla: Zadumenie u Dunaja. Matej rybár. Na Choči. Poledňia Pieseň. Nadej. — Ant. Čapek: Dívka šejdířka. Podzimní. Sen. Z písní. — Gustav Dörfl: Pohádka. Na Křivoklátě. — Jan Dunovský: Písně. — Jos. Dürich: V neznámé touze. Písně hněvu. Dne 30. října 1871. Morho. Dívčí slza. — František Herites: Zpěvanky. Stařeček. — Adolf Hejduk: Vděční přibránkové. Slovenčina. Jaro. Křížová cesta. Když podzim květy ztrhal. — Antonie Hofmannová: Rakovnické lesy. Těžko. — Jos. V. Hrubý: V hlubině. — J. Hubáček: Polehoučku. Zastři okénko. — Albína Dvořáková-Mráčková: A vzešlo jaro. — Jos. Ježek: Nový Jerusalém. V rodné vísce. Shořel jasan. Útěcha. — Petr Jehlička: Podsouší. — Bohdan Jelínek: V upomínkách. — Alois Jirásek: Před bitvou. Na jaře. V temnu. — Jos. Kálal: Ze Sinaje. Jak zvát Tě mám. Z Tater. — Bohumila Karbanova: Zhynulý život. — Bedřich Kokoška: Z písní. Pod jasmínem. Troje dělení Polsky. — Jaroslav Kozánek: Válečná. Epigramy. Ač část jen všehomíra. A přírodou-li kráčívám. A nic mě více k písni nepohne. — Eliška Krásnohorská: Modlitba na Čerchově. — Josef Kuchař: Jak ta naše. Matičce. — Karel Kučera: Z písní. — Karel Lomnický: My nechlubme se. — Z. Maník: Odkud spěcháš. Poslední Kleft. — Ferd. Marjanko: Rusalka. Ze vsi. Modlitba. — A. P. Mělnický: O velký vstane den. Epigram. — Emanuel Miřiovský: Voják. V hnízdě. — Otakar Mokrý: Jak chví se růže. — Berta Mühlsteinova: Předtucha. Píseň. Paprsek. Klášterní zahrada. Mezi nebem a zemí. — Julius R. Nejedlý: Soud duchů. Z lesních stínů. Na jaře. — Vojtěch Novotný: Píseň. — Vojtěch Pekař: Z písní — M. Podkonický: Zpěvanky. — Rudolf Pokorný: Barkarola. Z písní. — Jaroslav Sv. Rypáček: Z písní nešťastné nevěsty. — Marie Slavínská: Z písní. — Antal. Stašek: Král Don Juan. — J. Boleslav Strahovský: Z melodií dělnických. — Božena Studničkova: Přání. Dobře mě sluníčko. A celé nebe blahostí. Kdyby si byl. Tys v dáli. Poslední přání. — Václav Šnajdr: Mám věšet hlavu. O půlnoci. Jen pohleď kol. Jen pláč. — Boleslav Trojan: Indiánská elegie. Ve stínech pralesů. Nad jezerem Erie. To láska matek. — Olga Trojanova: Ty's hvězdou byl. Přání. Z písní. — E. Volný: Mé srdce širé jezero. — Slavomír Vlánek: Ve vlnách. Kozák. Snové. — Jaroslav Vrchlický: Nad proudem. Hrob Aturův. Před obrazem Madonny. Svatvečer. Endymion. — Zikmund Winter: Zdálo se mi. — Josef Wünsch: Není hrobů. — August Zátka: Páry. Králův obraz. Verše bez nápisu. — Doslov: Mladoň (od Jos. Kálala.) Poznámky. — Úvahu o pozoruhodném tomto zjevu literárním podáme v některém z příštích čísel.

— Operní zprávy z ciziny. Gounod dokončil skladbu opery „Jeanne d'Arc,“ která se na podzim v Paříži dávati bude. — „Šílený Ajax“ vyvolen byl Richardem Wagnerem za hrdinu nejnovější opery. — „Valdštýn“ jest název opery, jejíž hudbu složil vlašský maëstro Musono a která se za krátko v divadle Mercadante v Neapoli provozovati bude.

— Cenu 1500 fr., kterou vláda belgická každý třetí rok udílí za nejlepší dramatickou práci, sepsanou jazykem francouzským, obdržel letošního roku Ch. Potvin za své drama „Matka Rubensova.“ Dějem kusu toho jest nebezpečný spor, v který se zapletl otec slavného Rubense milostným svým poměrem k Anně Saské choti Viléma z Oranie, přijmím Mlčenlivého.

Knihy nové, „Lumíru“ zaslané: Sbírka proslulých politických spisů všech národů a časů. Pořádá Ervín Špindler. II. svazek. „Mikuláše Macchiavelli-ho Kníže“ (Il principe). Přeložil Bedřich Pacák. V Roudnici 1873. Nákladem Aug. Švagrovského. V komisi A. Mareše. — V Praze v komisi knihkupectví dra. Grégra a Dattla.

Osvěta lidu. Bibliotéka prostonárodních přednášek. Vydává J. Otto. Pořádá Josef Barák. „Pozor na lesy!“ Rozprava dra. Josefa Durdíka. V Praze. Tiskem a nákladem J. Otty.

Redaktoři: **Svatopluk Čech, Otakar Hostinský.** Vydavatelé: **S. B. Heller, J. V. Sládek.** Tiskem **dr. Edv. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro *Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 60 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nove (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Z dlouhého protokolu, jenž byl soudní komisí bez odkladu o stavu věcí sepsán, dlužno připomenouti následující důležité podrobnosti:

Více než před rokem — v měsíci srpnu — přišla k domovníkovi mladá ženština, hledající nějaký malý byt v podnájem. Domovník ji odkázal ku vdově Anně Vobořilové, mající právě prázdný pokojík, v němž do nedávna bydlili dva studentíci, kteří byli odejeli na prázdniny. Vdova, na kterou byla mladá ženština učinila dojem „poctivé holky“, přijala ji do podnájmu a byla s ní po celou dobu úplně spokojena. Dostavši od dívky čelední knížku vykázala se jí u policie, kde připomenula, že živí se nyní dívka ruční prací ženskou, což také, jak všechny ostatní sousedky dosvědčily, zakládalo se úplně na pravdě. Dívka byla tichá a pořádná; skoro nikam nevycházívala, nikomu nepřekážela, nikoho neobtěžovala; žila jen své práci a byla náviděna ode všech, kdož s ní byli přišli v jakýkoli styk. Šatila se prostě, ale na nejvýš čistě; známých a přátel nějakých, jak se zdálo, neměla a toliko jedna sousedka vydala svědectví, že viděla náhodou, kterak ji jakýsi čistě ošacený, plným vousem zarostlý mladý muž dva- nebo třikráte byl navštívil.

Pak žila dívka ta po nějaký čas, aniž by se bylo co změnilo. Kdysi navštívila ji vdova Vobořilová a shledala k nemalému svému podivení, že se stane dívka matkou. Neřekla o tom sice nikomu, ale za nedlouho spozorovaly změnu tu i ostatní sousedky a mluveno tu, jak v podobných případech bývá, ledacos; než poněvadž všechny sousedky dívku náviděly, nebylo ani jediné, která by jí nebyla politovala. Za několik měsíců stala se dívka skutečně matkou a dítko, roztomilé děvčátko, pokřtěno beze všeho hluku v chrámě u Panny Marie Vítězné. Mladistvá matka dítko své ošetřovala vzornou pečlivostí, ale přese všechnu péči onemocnělo děvčátko za nějaký čas zánětem plic. Povolán lékař; však ani pomoc lékařská nebyla nic platna; dítko zemřelo, a když byl okresní lékař mrtvolu ohledal, pohřbeno dle obvyklého spůsobu na hřbitově košířském.

Vše, co tuto uvedeno, dosvědčily všechny sousedky a byly hotovy, svědectví své stvrditi přísahou. Však soudní komise na tom nepřestala. Především dala si dívku popsati; ale když souhlasný popis svědkyň porovnán s popisem v čelední knížce, shledáno, že popisy — nesouhlasí. Příčina, pro kterou to nikdo dříve nespozoroval, byla na bíledni; vdova Vobořilová neumějíc čísti nebyla se na knížku čelední hrubě ani podívala, tím méně pravost podpisu vyšetřila.

Nyní pátrala soudní komise, co dálo se po úmrtí dítka a před jeho pohřbem. Dlouho nemohl se nikdo z předvolaných na to upamatovati, až posléze jedna sousedka vypravovala, že vyšedši v den pohřbu — bylo to právě o dušičkách — časně z rána z bytu svého, spatřila v předsíňce na zemi povalený a pádem valně porouchaný krucifix, do kořán otevřené okno a na dřevěném zábradlí u schodou oharek voskové svíčičky. Vše to zanešeno sice do protokolu, ale soudní komise přece nebyla ještě uspokojena, zvláště když z předvolaných obyvatelů domu toho nemohl nikdo více pověděti. Jeden z členů komise, kterýž byl spozoroval, že jediné okno jizbičky jde do sousedního dvora, učinil návrh, aby byli vyslechnuti také ti obyvatelé sousedního domu, což se také stalo. Avšak ani z těch nemohl se nikdo již upamatovati, co dělo se v jizbičce první a druhý den, tím méně první a druhou noc před dušičkami.

Toliko stařenka jedna, kterou vyslýchali naposled, udala chvějícím se hlasem, že okno její vnučky, u které bydlí, je právě naproti oknu jizbičky a že zcela dobře se pamatuje, kterak v noci před dušičkami — nemohouc spáti — spozorovala skrze spuštěné záclony, že v jizbičce mihaly se dva stíny dorostlých osob skoro po celou noc a že bylo odtamtud slyšet časem podivný jakýs zvuk, jako by někdo prudce klikou zatočil a hned na to, jako by vítr prudce nějakou skulinou chvíli vál a pak náhle utichl.

Soudní komise nemohouc se od předvolaných svědků a svědkyň jiného dověděti, předsevzala co možná nejpečlivější prohlídku jizbičky. Však nenalezla ničeho, co by ji bylo mohlo uspokojiti; toliko zapisovatel nalezl v koutě za kamny na několik kusů rozbitou skleněnou baňku s hlazeným okrajem, pak starou jakousi kliku, několik malých šroubů a zkaženou píst a při bedlivějším ohledání prohlásil jeden z členů komise, že jsou to nejspíše zbytky rozbité vývěvy. Jakým spůsobem zbytky takového přístroje do jizbičky se dostaly, nemohla si soudní komise vysvětliti, ačkoliv snad nebylo snadnějšího vysvětlení pro toho, kdo věděl, že v komnatce té bydlili dříve studující . . . .

Soudní protokol ovšem byl daleko obšírnější a podrobnější. Zanešenoť vše v tom spůsobě, jak byly otázky kladeny a zodpovídány, avšak z celého protokolu nebylo lze dověděti se, za jakou příčinou soudní komise do bytu toho se dostavila a po čem vlastně pátrala. Dověděla se komise teprv tu, že nenadále zmizelá obyvatelka bytu toho, vykázavši se u policie cizí čelední knížkou, nebyla osobou,

za kterou se vydávala, čímž vyšetřování záhadné záležitosti ještě více znesnadněno.

Po sepsání a podepsání protokolu byl prohledaný byt soudně zapečetěn a komise vážně a důstojně, jak byla přišla, opouštěla dům. Však zvědavost sousedstva zůstala neukojena. Není tudíž divu, že jedna z odvážnějších sousedek vidouc, kterak již obstárlý zapisovatel plíží se u vědomí své podřízenosti zvolna několik kroků za soudní komisí, právě v okamžiku, když komise vyšla ze vrat a zapisovatel jediný v průjezdě zůstal, rychle k němu přistoupila a s nejlahodnější prosbou v hlase otázala se ho, proč vlastně komise přišla a po čem pátrala.

Zapisovatel zastaviv se, položil suchoučký ukazovák k uzoučkému nosu své pergaménové tváře a změřil přísně tázající se od hlavy k patě, načež vážněji než nejvážnější tajný rada přitlumeným hlasem podotknul: „Úřadní tajemství.“ Avšak hned na to, jako by se byl rozpomenul, že mohou i cizí lidé přispěti aspoň k částečnému rozluštění záhadné záležitosti, dodal s přízvukem úřadně vážné důvěrnosti: „Však vám přece mohu něco svěřit, poněvadž pozoruju, že jste žena poctivá.“ Na to nachýliv se trochu pravil skoro tajemně: „Dítě, které zde asi přede dvěma týdny zemřelo — nebylo pohřbeno.“

Žena pohledla udiveně zapisovateli přímo do očí, načež rychle jala se mluvit:

„To přec není ani možno; vždyť pak jsem na vlastní oči viděla ležet mrtvolu v rakvičce, vždyť jsem viděla, jak rakvičku zavřeli a hřeby zatloukli; jak povídám, není to možno, vždyť bych přec taky musila o tom něco vědět, já, která jsem v kočáře jela s pohřbem na hřbitov a tam na vlastní oči viděla, jak hrobník kladl rakvičku do hrobu a hrobeček pak zasypal . .“

„Nevím sice, jak to bylo možné,“ vece zapisovatel již skoro u vrat, kam byl mezi řečí popošel, „ale tolik je už zjištěno, že mrtvola zde zemřelého dítka pohřbena nebyla.“

„Ale to mi přec řekněte, jak se toho mohla slavná komise dopídit, když byl hrobeček zasypán?“ ptala se žena poněkud naivně, avšak zároveň ještě zvědavěji než byla kladla otázku první.

„Jak?“ Zcela jednoduše, odpovídá zapisovatel a možná, že by byl jsa jednou v proudu celé úřadní tajemství vyžvatlal, kdyby nebyl, vstoupiv mezi vrata, spozoroval, že členové komise vsedají již do kočárů. Zůstaviv zvědavou sousedku bez odpovědi, pospíšil, pokud stáří a návyk volného kroku dovolily, za soudní komisí a vsednuv v prvním kočáře ku kočímu na kozlík, opakoval rozkaz rady zemského soudu a oba kočáry ujížděly k hřbitovu košířskému.

Na hřbitově ohledala komise především napolo znova vykopaný hrobeček č. 65. v děckém oddělení, načež v bytu hrobníkově protokol doplněn.

Hrobník diktoval do protokolu v podstatě následující: „Včera večer rozkázal jsem jednomu z nádenníků, kteří mi časem vypomáhají, aby vykopal v děckém oddělení starší hrobeček číslo 56. Nádenník byl právě poněkud podnapilý a nežli došel k místu, spletl si číslo a počal kopati v témže oddělení hrobeček číslo 65. Podnapilost, večerní šero a sníh, jenž byl před několika dny asi na střevíc zvýší napadl, byly příčinou, že nádenník při kopání nespozoroval kypřejší hlínu, než bývá u starších hrobů, ano že ani nespozoroval, že přišel na zcela novou rakvičku. Vší silou kopl motykou do rakvičky. Motyka zarazila se do víka a jedním rázem víko odtrženo. Nádenník spatřil před sebou v hrobě otevřenou rakvičku a pohlednuv do ní pozorněji shledal, že v ní leží místo mrtvoly v bílý rubášek oděná, myrtami a růžemi obklopená — vosková figura. Poděšen běžel ke mně, aby mi to sdělil; já pak, přesvědčiv se o pravdě jeho slov, udal jsem dnes časně z rána všechno u policie.“

Protokol, zavedený s nádenníkem samým byl velmi rozvláčný a často si odporoval, avšak když soudní komise nabyla přesvědčení, že příčinou toho není nesprávné udání, nýbrž toliko obmezenost a bázeň vyslýchaného, jenž tu poprvé stál před zástupci slavného soudu, uspokojila se i s udáním kusým.

Vykonavši svou úlohu opustila soudní komise hřbitov; avšak soudní vyšetřování a policejní pátrání, jež následovalo, zůstalo úplně bez výsledku.

* * *

Kdo z nás, kteříž stárnouce a šedivíce, vyškrtli jsme už lásku aspoň z denního pořádku, nepřipomenul sobě již někdy v osamělé chvíli dobu, kdy mladistvé naše duše poprvé opanoval tajuplný pocit jakési sladké nevolnosti a nespokojenosti, jakéhosi bezúčelného, bezpředmětného toužení! U někoho zvláštní tento duševní stav ovšem netrvá dlouho, mnohdy jediný úsměv, jediný pohled nebo jiná nepatrná okolnost dá toužení tomu určitý směr; u jiného trvává to často léta, ano jsou také lidé — ovšem že jen řídkou výminkou — kteří se pocitu toho nezbavili po celý svůj život . . . .

Byl jsem sice vychován skoro výhradně v kruhu ženštin, ale přece se nemohu pochlubiti, že bych býval sladké illuse té zbaven příliš záhy. Pamatuju se ještě zcela dobře na tuto dobu, ačkoli jí sobě nyní už jinak nepřipomínám než s útrpným, pohrdlivým úsměvem, dive se, kterak bylo možno, že na mne něhyplný pohled krásných očí a sladký úsměv milostné tváře více působil než nejpřesnější důkazy logické, jak bylo možno, že něžný šepot a jemné stisknutí útlé ručky hlubší a trvalejší ozvěnu v mé duši budily než nejpromyšlenější řeč nejohnivějšího zastance lidských práv, hřímajícího proti utlačování lidu, proti nestoudné drzosti vykořisťující bezbrannou slabost na prospěch hnusných sobeckých zájmův privilegovanců. Pravda sice, že mi tento sladký klam, toto nepochopení životního úkolu ani tenkráte nebránily v zanášení se hrdopyšnými plány životními; avšak vadily mi přece aspoň potud, že spozoroval jsem příliš pozdě, že život můj, místo aby se byl valil jediným plným tokem ku předu, rozběhl se v steré, nepatrné potůčky, z nichž znenáhla jeden po druhém v písku idealního poblouzení se ztrácí a zaniká . . . . .

V době té, kdy erotická píseň byla mi kanonem všeho vědění a snažení, kdy zejmena skvělé, půvabné, jak háďata na výsluní v tisícerých barvách hrající a jak sladký hřích svůdné písně nešťastného Alfreda de Musseta nevýslovným kouzlem na mladistvou duši působily, v době té pohodil jsem mrzutě častěji než bylo radno knihou a zadíval jsem se bezúčelně v neurčité prázdno před sebe, slovem v době té jsem více cítil, snil a dumal než přemýšlel a pracoval. A jednostranný duševní tento směr nezměnil se u mne po dlouhý čas přes to vše, že obýval jsem tichoučkou osamělou studenkou mansardu s člověkem toliko o několik roků starším mne, avšak již skoro úplně vytřízlivělým, s člověkem nadaným, pilným, svědomitým a pro vše co pěkné a dobré zaujatým, avšak ve věcech lásky, aspoň jak se zdálo, již úplně indiferentním.

Žili jsme pospolu již po několik roků. Přítel absolvovav práva stal se auskultantem a v několika měsících adjunktem

u c. k. zemského co trestního soudu a asi po roce po odbytých studiích byl k vlastní radosti přidělen co substitnt k pražskému státnímu návladnictví. Stav a zaměstnání své přítel nemiloval, a nezřídka se vyslovil, že je naprosto nemožno, aby někdy co veřejný žalobník vynikl. Přes to vše konal své tak zvané „povinnosti“ svědomitěji než kterýkoli z jeho kolegů, ačkoli neuplynul skoro ani týden, aby mu byli buď představení nebo kolegové nevytkli, že před soudem, když nebylo lze úplně provésti důkaz viny obžalovaného, příliš často upouštěl od žaloby, čímž prý — jak kdysi jeden z kolegův pravil — trpí důstojnost veřejných žalobníků vůbec.

Členem státního návladnictví a úředníkem státním vůbec stal se přítel můj, jako tak mnohý, — proti své vůli. Vystudovav neměl prostředků k výživě a nezbylo mu, než uchýliti se s resignací do prvního uprázdněného hnízdečka, v kterémž byl chráněn aspoň před nedostatkem nejtrpčím. Byl přesvědčen, že do tohoto kruhu lidí nepatří a že bude mezi nimi věčně nespokojen, ale železnou rukou poměrů byl přinucen k setrvání. Smýšlením a zásadami politickými i společenskými náležel mezi nejkrajnější radikalisty. Opravní myšlénky své a plány rozvinoval jen zřídka kdy, ale když tak někdy učinil, mívala slova jeho neobyčejnou přesvědčující sílu a člověk, slyše ho mluviti, byl přesvědčen, že muž ten má všechny schopnosti, aby časem svým vztýčil prapor onoho obrovského voje, jenž již po celé věky koná přípravy k velkému, rozhodnému boji proti dosavadnímu politickému i socialnímu zřízení.

Jinak byl přítel člověk dosti obyčejný; miloval přírodu a vědy přírodní, miloval život i jeho rozkoše a býval, obzvláště co student, vesel a zdánlivě bezstarosten. Však od posledních prázdnin, jež strávil na cestách po Šumavě, stala se s ním nápadná změna. Býval zasmušen a zřídka kdy se rozhovořil. Mimo to jen málo kdy a to vždy jen na krátko zdržel se doma; nikdy pak nic nečetl, tím méně aby byl něco studoval. Připisuje příčinu změny té změně zaměstnání a obzvláště přítelově nechuti k nuceně zvolenému stavu, přičinil jsem se, seč jsem byl, abych zaplašil přítelovu zadumčivost; avšak veškeré mé úsilí bylo marné. Zádumčivost přítelova vždy víc a více se zmáhala, ano po několika měsících pozoroval jsem u něho i návaly divoké, skoro šílené bolesti.

Tak žili jsme asi dva roky. Bydlili jsme sice stále v jedné mansardě, ale o nějakém obcování jako dříve nemohlo býti ani řeči, neboť málomluvný, nevrlý a bez přestání zamyšlený přítel zřídka kdy se doma podržel a stalo-li se to přece, byl přítel snad všechno jenom ne příjemný společník.

Posléze, když se mi zdálo, že počíná býti poněkud klidnější a veselejši, vrazil kdysi přítel pozdě v noci do jizby a nedbaje, že spím, počal na kvap pořádat své věci k odchodu. Lomozem probuzen ptám se ho po příčině.

„Musím odtud — aspoň na několik neděl,“ dí přítel.

„Kam a proč tak na kvap?“ tážu se.

„Kam půjdu, ještě nevím sám a příčinou je prudká moje krev.“

„Jak to?“ ptám se dále.

„Stalo se mi, co se snad ještě nikdy žádnému státnímu zástupci nestalo,“ odpovídá soudruh, „spáchal jsem — velezradu.“

„Velezradu!“ zvolal jsem poněkud udiven, ačkoli u člověka tak radikalních názorů a prudké povahy, jakým byl přítel, něco podobného nebylo nic divného.

„Vysvětlím ti vše několika slovy,“ odvětil přítel a pokračoval pak: „Jak víš, bylo minulý čtvrtek sv. Markéty a dnes v neděli známá výroční slavnost ve Hvězdě. Dlouho blondil jsem tamo samoten mezi lidem, až posléze na odlehlejším místě nedaleko památného letohrádku uhlehl jsem opodál větší jedné společnosti pod obrovskou jedli do trávy. Společnost byla vesela; tančeno, zpíváno a deklamováno a v brzku byla společnost obklopena velkým davem zvědavých diváků a posluchačů. Někteří studující přednesli vzletně několik vážných básní a jeden z nich oslovil lid improvisovanou řečí. Leč k čemu dále vypravovat! Znáš moji povahu a pochopíš, že zapomenuv, čím jsem a jaké může míti jednání mé následky, promluvil jsem k lidu také. Mluvil jsem o osudné bitvě bělohorské, o jejích příčinách a následcích; mluvil jsem trpce a ostře proti vládě a dynastii. Lid vypukl sice v jásot, ale já spáchal řečí svou — velezradu. V davu přítomný tajný policista mne stihal, ale unikl jsem mu a nyní mi nezbývá, než abych na nějaký čas opustil Prahu, aby policistovi tomu vyšla podoba má z paměti. Napíšu dnes ještě přiměřené listy, bych v úřadě svůj nenadálý odchod omluvil. Jsem jist, že mi vše ostatní, čeho bude třeba, laskavě obstaráš; neníliž pravda?“

Přislíbil jsem, a také jsem slovu dostál. Ještě za šera opustil přítel Prahu a já odevzdav jeho listy zůstal jsem nyní v mansardě o samotě. Musím se přiznati, že se mi po odchodu přítele skutečně po něm zastesklo přes to vše, že býval v poslední době skoro k nesnesení nevrlý. Není tudíž divu, že roztoužil jsem se po nějaké změně, nechť již by byla jakákoli. V brzku naskytla se mi vhodná příležitost. Vrátiv se asi po čtrnácti dnech po přítelovu odchodu pozdě večer z delší vycházky domů, nalezl jsem na stole dva dopisy, jež mi tam byl domovník, kterýž nám posluhoval, položil.

Rozpečetiv první četl jsem následující: „Milý hochu! Píšu ti sice jen několik slov, však píšu v naději, že přání mému vyhovíš. Neviděl jsem tě již po mnoho let a často se mi po tobě zastesklo. Naposledy jsem tě viděl co malinké vyžle; teď už musíš býti statný hoch. Rád bych tě opět spatřil; zvu tě tedy na několik dnů nebo týdnů — jak ti bude libo — k sobě či lépe řečeno k nám, neboť jak ti snad již známo, oženil jsem se před nějakým časem, a mladistvé žínce mé počíná se v naší samotě trochu stýskati. I ona by tě ráda poznala a proto přijeď, pokud možná nejdříve a budiž jist, že ve společnosti mé žínky nezasteskne se ti ani v naší samotě po hlučném životě velkého města. — Tvůj strýc Robert.“

Z části měl strýc pravdu. Byl jsem již statný hoch, však o nějaké příchylnosti strýcově k mé osobě pranic jsem nevěděl. Neznal jsem ho osobně a věděl jsem jen, že před lety, když jsem byl ještě mlád, byl u mých rodičů návštěvou jakýsi strýc, muž neobyčejně velké postavy a přísného vzezření, málomluvný a drsný. Více jsem o něm nevěděl, leda že jsem si později připomenul, kterak o něm bylo kdysi mimochodem někým prohozeno, že je bohat a podivín.

Však pozvání jeho bylo mi v okamžiku tom právě vhod a sotva že jsem list dočetl, byl jsem rozhodnut, že strýce navštívím bez odkladu.

Rozpečetiv list druhý četl jsem následující slova: „Vážený pane! Buď současně nebo v brzku po mém listě obdržíte list od svého strýce Roberta, kterýž Vás zve na nějaký čas k sobě na návštěvu. Promiňte, že co neznámý, avšak dobrý a upřímný Váš přítel varuju Vás, abyste vyzvání toho uposlechl; neboť učiníte-li tak, možná, že budete toho

trpce želeti. — Strýc Váš oženil se před nějakým časem a ačkoli již stár zvolil si za družku života dívku mladou, kteréž by mohl býti spíše otcem nežli chotěm a kteráž svými divokými rozmary život jeho ztrpčuje, ano nesnesitelným činí. Uposlechnete-li strýcova vyzvání, může se státi, že roztrhnete svazek příbuzenstva a přátelství, jenž vás až dosud k strýci poutal, že vrátíte se nazpět co člověk proklínající okamžik, kdy vznikla v něm myšlénka, uposlechnouti vyzvání poctivého sice a Vám nakloněného, však přece v mnohých věcech nepředloženého strýce. Je-li Vám přátelství Vašeho strýce milo, nechoďte z Prahy k němu na návštěvu aspoň nyní, kdy hrozí přátelství Vašemu největší nebezpečí. Později, za několik měsíců nebude pak Vaší návštěvě pranic státi v cestě."

List varujícího mne neznámého „přítele" nebyl podepsán, a „přítel" sám nebyl o mém poměru k strýci Robertu náležitě poučen, neboť upřímně řečeno, tenkráte mne k neznámému strýci pranic nepoutalo, ba člověk ten mi byl úplně lhostejný. A proto také, jsa již jednou rozhodnut, že strýce navštívím, nemohl jsem býti od svého předsevzetí odvrácen žádným, tím méně anonymním listem, v kterémž se mi mezi řádky vyhrožovalo, že mohu se od strýce „vrátit co člověk proklínající okamžik" atd. List ten vzbudil ve mně zvědavost a měl účinek zcela opačný. Pohodiv pyšně hlavou zaplašil jsem první a poslední stín nerozhodnosti vzdorovitou myšlenkou, že co zcela volný člověk budu se přec moci vrátiti, kdykoli za dobré uznám a počal jsem konati přípravy k cestě.

Netřeba podotýkati, že jsem byl hotov velmi záhy. Nebralť jsem s sebou nic než svazek básní Alfreda de Musseta a dvouhlavňovou malou bambitku. Zdřímnuv ještě na krátkou dobu procitnul jsem před východem slunce a nežli první jeho paprsky vnikly do mé mausardy, byl jsem již na cestě k Plzni, těše se nadějí, že mnohá z vroucích, ohnivých písní Mussetových bude mi útěchou na cestě, kterou jsem z nedostatku peněz musil konati pěšky. Však zklamal jsem se. Kdo vykonal někdy cestu z Prahy do Plzně za bezpříkladného vedra pěšky za šestnáct hodin, přisvědčí mi, když řeknu, že jsem po celou cestu na „útěchu" z básní a na Musseta vůbec ani nespomenul a že doraziv konečně pozdě v noci do Plzně byl jsem tak zemdlen, že mi byl prostý odpočinek milejší nejkrašší básně nejgenialnějšího básníka.

Druhého dne časně z rána vydal jsem se z Plzně směrem jihozápadním na další cestu. K strýci, jehož statek byl skoro až na hranicích bavorských, měl jsem ještě skoro deset hodin cesty. Z počátku šel jsem po erární silnici a v poledne dorazil jsem k osamělé hospůdce, kde počala se cesta rozbíhati třemi směry. Nezbylo mi, než vstoupiti do krčmy a pozeptati se na další cestu.

Vešed do krčmy, v níž kromě krčmaře s připitomělým výrazem v tváři nebylo živé duše, požádal jsem za pivo a usednuv za velký stůl podepřel jsem rukou hlavu. Za chvíli jsem se zamyslil. Připomenul jsem si přípis varujícího neznámého a mimoděk zmocnil se mne náhle zvláštní pocit trapné jakési předtuchy a již již vítězil úmysl, abych neznámého mi strýce vůbec ani nenavštěvoval. Důvodu ovšem jsem neměl žádného, leda že jsem se po celou cestu nudil a že mi dle všeho i u strýce kynula jen naděje na dlouhou chvíli.

Z přemítání byl jsem vyrušen rachotem v největším trysku přijíždějícího kočáru, jenž v několika okamžicích před krčmou zastavil. Hospodský vyšel loudavě ven, a kočí houknuv na něho cosi vrazil prudce do krčmy a plaše rozhledl se kolem sebe.

Byl to asi padesátiletý ohyzdný, jinak ale statný ještě muž obrovské postavy. Krk a čelo neměl skoro žádné; zrzavé vlasy visely rozcuchaně až k sivým, jizlivým a hluboko v důlkách zapadlým očím, jež plály jakýmsi škodylibým, úsměšným ohněm. Fousů neměl žádných; brada byla jako by pod krk sražena a nos, zejmena u kořene byl nápadně široký. Krok škaredého zrzouna, ač rychlý a jistý, podobal se kolíbavému kroku námořníkův.

Zpotvořený obličej zrzouna učinil na mne tak odporný dojem, že odvrátiv mimoděk hlavu zahleděl jsem se oknem na silnici, kde stál lehký elegantní kočárek, do něhož byli zapřaženi dva upěnění bujní vraníci, na nichž by bylo oko každého znalce s potěšením a zálibou utkvělo. Zrzoun přešel jen jednou přes jizbu a zrovna tak prudce jak byl vstoupil, vyšel z krčmy, a nežli jsem se nadál, seděl již zase na kozlíku. Spatřil jsem ještě, jak obraceje povoz dívá se pátravě do dlaně, a zdálo se mi, jako by byl v ruce držel jakýsi obrázek. Na to zalusknul prsty, koně zařehtali, a povoz ujížděl úprkem týmže směrem, kterým byl před chvílí přijel.

Několik okamžiků zůstal jsem opět o samotě, až vstoupil hostinský, přinášející mi teprv nyní sklenici piva. Postaviv pivo přede mne, zasedl po obyčeji podobných lidí za stůl, za kterýmž jsem seděl a počal se vyptávati, odkud a kam a proč a to s takovým chvatem, jako by od mé odpovědi závisela nejméně spása celé jeho rodiny.

Místo odpovědi na celou řadu otázek optal jsem se, jak daleko mám asi ještě k cíli své cesty a kterým směrem se musím dáti.

„Ah, Vy jdete k černému Robertovi," zvolal krčmář dříve ještě, nežli jsem větu dokončil: „Proč pak jste to neřek' dřív? Proč? Což nevíte, že má člověk všechno dělat v pravý čas a nikoliv teprv když už je pozdě? Před chvílí bylo času na vaši otázku, teď už je pozdě." A vstav popošel k oknu a díval se směrem, kterým byl zrzoun s vraníky odejel. Po chvíli dodal mumlavě: „Ano, ano, teď je pozdě, už ho nedohoníte."

„Byl snad ten zrzoun „černý Robert," tážu se jaksi nedůvěřivě nemoha epitheton „černý" nikterak srovnat se zrzounem.

„O ne, ne, nebyl," žvatlá zase krčmář, „byl to ale Robertův povoz a kočí, a kdybyste byl mluvil dříve, mohl jste se svézti. — Ale počkejte, počkejte!" dodává, jako by mu byla napadla šťastná myšlenka, „teď pojede povoz do příkrého vrchu nejspíše pomalu a pospíšíte-li si, můžete jej dohonit. Jděte prozatím prostřední z tří vozových cest; až dojdete po druhé k rozcestí, dejte se pěšinkou v pravo a nadejdete si . . . Tak, tak! kočár dohoníte; ale jen rychle . . ."

Vzchopil jsem se; hodiv na stůl asi dvakrát tolik drobných peněz, co stálo pivo, vyrazil jsem z krčmy a chvátal naznačeným mi směrem. Povoz viděl jsem na pěkně ujeté cestě polní bez přestání; jel už pomalu, ačkoli nejel ještě do vrchu a zdálo se mi, že bych jej v brzku dohonil, i kdybych se byl za ním pustil po téže cestě, po které jel. Však uposlechl jsem rady krčmářovy a za nedlouho nabyl jsem přesvědčení, že nemůže mi již povoz ujeti, kdy by jel sebe rychleji. Nadešel jsem si o hezký kus a než kočár přejel první výšinu, kterou bylo od krčmy viděti, byl jsem již před ním a čekal jsem na odporného zrzouna, až mne dohoní.

Když se tak stalo, prohlásil jsem se, kým jsem a kam jdu. Za několik okamžiků seděl jsem již v povoze, a vraníci uháněli po rovině.

(Pokračování.)

Únos.

Pod bílými mráčky pluje
zvolna měsíc bledý,
zticha, zlehka — jak by sobě
vyšel na výzvědy.

Poukryl se, povyskočil,
rozhlédl se kolem —
hoj tři bystří oři letí
s dvěma jezdci dolem.

Nedaleko temné hvozdy
posupně se mračí —
ořů trysku sotva měsíc
mraků davem stačí.

Mezi lesy na úvale
myslivna se bělá,
z okénka jí pode střechou
kmitá záře rdělá. —

Dusot ořů blíž a blíže;
náhle ticho všude.
Hvizd a třikrát zamihlo se
v okně světlo rudé.

Stín se kmitl, v krátce druhý —
měsíc v mrak se halí;
z nenadání zaštěkali
strážci domu dbalí.

Okno řinklo, silná ruka
okenicí třískla,
za stíny se mizícími
lesklá hlaveň blýskla.

Sterým hlasem po houštinách
hlaholila rána:
hoj! už dceři myslivcově
nezachce se pána!

Miroslav Krajník.

Listy z Balearských ostrovů.

(Původní článek.)

Zasílá *Kvido Mansvet.*

I.

Málo který cestující staví se na skupině ostrovů nedaleko břehů španělských, jimž staří dali jméno Baleares, Balearides čili Gymnasiae.

Každý zná je dle jména, ale sotva kdo se o ně stará. Cizina nemá pro ně interesu, protože jich nezná; a nezná jich, protože nemá pro ně interesu. Touristům jsou buď příliš blízké nebo příliš vzdálené, a — pak myslí si asi každý — co může tam býti zajímavého? Trochu holých skal s kozami, nějaké shnilé město, kapesní vydání pouště a pro cizince zimnice! Jedou tedy kolem, jako by Balearů ani nebylo. Však kdyby se zastavili, nebylo by jim líto času, jakož si přeju, aby také nebylo líto času těm, kdož náčrtky mé si přečtou.

Již nežijí zde ovšem starověcí Balearici nebo Gymnastae, kteří „jako nikdo na světě" z praků házeti uměli velkými kameny a proto, jakož i co výteční střelci šípem ve vojsku punickém a římském vynikající služby konali, ale přes to jsou Balearské ostrovy přec velmi zajímavé životem i přírodou. Španělé nazývají celou tu rodinu ostrovů a ostrůvků společným jmenem Baleary, geografové dělí je na dvě skupiny, říkajíce jedněm Baleary, druhým Pityusy, v státních listinách španělských uvádějí se co království mallorkánské, centralistické vlády v Madridě udělaly z nich provincii balearskou. Obyčejně mluví se jen o čtyrech největších ostrovech, při čemž Baleary znamenají Mallorku a Menorku, Pityusy pak Ivizu a Formenteru; ty ostatní, o nichž se ani v zeměpisech nemluví, jsou: Cabrera, Dragonera, Consejera, Foradade, Planhans, del Cyre, del Colon, S. Louis, Dadolaya, los Porros a Escollo de los Bledas.

Mallorca čili Majorca jest jich hlavou a královnou. Mallorca je 18 mil od španělského břehu vzdálena, obsahuje 60 čtverečních mil plochy a má asi 200.000 obyvatelů. Má podobu sesmyknutého čtverce, jehož rohy jsou mysy Dragonera, Formentor, Salinas a de Pera. Do západního břehu vniká zátoka palmská, do východního Puerto menor a Puerto mayor. Vnitřek ostrova obmykají dva řetězy hor, z nichž severní je vyšší; přes hřeben více než 1800 stop vysoký strmí jednotlivé hory až do výše 4500 stop. Mezi horami prostírají se rozsáhlé roviny a výtečné pastviny. Značné řeky nějaké ostrov nemá, jsa vůbec špatně zavodněn; největší říčka Rierre vbíhá u hlavního města do moře. Podnebí je zdravé, povětrnost celkem lahodná a také v zimě i přes časté bouře jemná, letní parno ochlazují hory a občerstvující mořské větry. Půda je tak neobyčejně tučná a úrodná, že se k ní jen nejbohatší krajiny andalusské mohou přirovnati. Na horských stráních šumí nádherné jehličné i listnaté lesy a háje divokých oliv, v údolích a rovinách pyšní se palmy a fíky, kvetou a zrají šťavnaté pomeranče, citrýny, datle a mandle. V hojnosti rodí se také vzácné víno, bohaté obilí, chmel, melouny, len a konopí, a morušové sady živí miliardy bourců. Skály poskytují žulu a porfyr, vzácný mramor rozličných barev, pěkný pískovec a vápenec; lesy mají hojnost zvěře a ptactva. Nikde nedopadneš dravce, nikde nenajdeš jedovatého plazu. — Lid mallorkánský mluví smíšeninou španělštiny (kastilské a katalaonské) s arabštinou, jest pobožnůstkářský a pověrčivý, při tom velice pohostinský, věrný a pracovitý. Mimo rolnictví, sadařství a chov dobytka živí se hlavně tkaním plátna, hedbávu a vlněných látek, rybářstvím, vyráběním čalounů a rozličného pletiva z palmových listů. Hlavní město ostrova jest

Palma

na západním pobřeží. Pohled na město se strany mořské jest malebný a velmi zajímavý; odsud přehledneš také všechny vynikající budovy. Kolem vinou se staré, snad ještě maurské hradby, a nade všechno město vyniká starobylý, velkolepý sídelní chrám stavby gothické, na místě, kde druhdy hrdě se vypínal maurský Alkazar; u samé kathedraly a s ní skoro v stejné výši stojí palác dřívějších mallorkánských králů, nyní sídlo vojenského velitele, palác biskupský, seminář, a řada větších paláců z doby novější. Vjížděje do umělého přístavu objevíš jinou velkolepou budovu, kteréž říkají Lonja (čti Loncha), druhdy hlavní skladiště a bazár velkokupců, nyní — špýchar. Z okolí města utkví v zraku především na východní straně vysoký vrch Puig čili Puch (čti Puč) de Randa, na jehož temeni stojí oblíbený poutnický kostel; tam žil a psal knihy své pro-

slavený u Mallorkanů mnich Raimundus Lulius, jejž lid za svatého považuje a velkolepými poutěmi oslavuje; na západní straně v rozkošném okolí dokonale zachovaná pevnůstka Bellver ze čtrnáctého století, na severní straně vysoká, rozsáhlá rovina, jíž říkají puerta de Palma, a posléz v pozadí dvojaté hřebeny hor mallorkanských s obrovskými štíty. Město má zvláštní ráz jižní: polou arabský, polou španělský s patrnými ještě stopami Vandálů a Římanů; stavby jeho, obzvláště z doby gothické a renaissanční jsou každým spůsobem pozoruhodné a obzvláště důležité pro dějiny umění.

Do Palmy vjíždí se osmi branami a jednou brankou; jednou z nich vjel jsem také já, ovšem zcela neslavnostně. Skoro ještě ve bráně ptali se mne zvědaví lidé: „Jak se vám líbí naše město?“ a já, toť se rozumí, ihned bez rozpaků jsem odpovídal: „Náramně, nad míru!“ Měli z toho radost, větší než já z města. Měltʼ jsem ještě před očima velkolepé a nádherné ulice Barcelony, s tím hemžením jako v mraveništi, a s tím lomozem jako v londýnském arsenálu — jaký to kontrast! Ale na porovnávání nedopřál mi času dohazovač, jenž patrně z čela mi byl vyčetl, že hledám byt, ale nikoliv v hostinci, nýbrž tak někde, kde bych seznal život rodinný. „Pane!“ pravil, „hledáte byt, jsem k službám! Jste mládenec, to vám kouká z očí. Chcete mít dva pokoje, úplně zařízené, v každém zrcadlo, které lichotí, v domě, kde je mnoho děvčat, zcela zvláštní vchod, bez dozoru, intresantní posluhu, u rodiny, která má dcery na vdávání? Prosím, vsedněme na ty mezky, dojedeme si tam, pěšky byste si utlouk' prsty!“ Proč bych si nesedl na mezka, a proč bych tam nejel? Vždyť uvidíme! Přijeli jsme a dohazovač vyvlekl mne do třetího poschodí — tam shledal jsem, že měl dohazovač skutečně po ruce, co sliboval. Nescházelo pranic: byt zcela dle popisu, cena dosti mírná, v rodině dvě pěkné dcery, v prvním poschodí „instituto para señoritas“ čili ústav slečen, v druhém velký módní závod, rozumí se pro dámy — jářku, kdyby to všechno bylo moje, měl bych více než egyptský chediv...!

Jsa ubytován, mohl jsem se již bezstarostně oddati studiu města. Palma je město tiché, a již na první pohled seznáš, že také trochu šosácké a silně klepavé, jakž u takových měst už bývá. Ulice jsou úzké, klikaté a většinou tmavé; výstavnost slušná, dlažba procházející, prázdnota unavující. V některých končinách nelze potkati človíčka, leda nějakého prodavače černé kávy, kterýžto božský nápoj ve dne v noci vždy hotový na ulicích můžeš piti, a pak tu a tam prodavače sukna a záplat. Obě tyto specie jsou Ahasvéry palmských ulic a uliček; bloudí bez ustání a unavení semo tamo, monotonním, táhlým, zpěvavým hlasem onen svou kávu, tento svoje záplaty vychvalujíce. — Většina ulic jest pojmenována dle řemeslníků, kteří v nich, svoji k svému, svorně vedle sebe žijí, pracují a druh druhu konkurují; nápisy: „ulice provazníků, ulice kovářů, ulice řezníků, ulice zlatníků“ atd. jsou té vzácné svornosti zjevným hlasatelem, ale marně hledal jsem ulici ševců. Jest jich zde množství ohromné, ale ducha pospolitého nemají; jeden pálí druhého, a takž rozstříkali se po celém městě. Otázal jsem se mistra, kteréhož mým ubohým nohoum byli odporučili, proč také oni, chráněnci sv. Kryšpína, některou třídu neobsazují? Odpověděl poetickým vtipem: „Mezci a krávy žijí v stádech, orel hnízdí samoten!“ Jen asi třetina ulic má jmena svatých a slavných mužů mallorkánských. Pověstné jsou ulice „Eremitáuů“ a „sv. Mikuláše“; rada města chtěla dát na rohy výstražnou tabulku: „Jinochu vyhni se jim!“ anebo Dantův nápis: „Vzdejte se naděje (s dodatkem: „že odoláte“) vy, kdož vcházíte!“, ale upustila od toho, poněvadž se namítalo, že to nic nespomůže; nyní chtějí jednu nazvat Sodomou a druhou Gomorhou, ale nepochybně toho také zanechají ze strachu, aby někdy na město nepršely oheň a síra.

K procházkám zřízeny jsou dvě promenády: demokratická pro lid pracující a aristokratická pro zahálečnou šlechtu a ostatní eleganci města. Demokratická je Plaza del Borne, aristokratická Rambla; ona prostírá se nedaleko přístavu, tato uvnitř města při velkém novém divadle teatro principal; del Borne jest sice krásná, ale Rambla nádhernější, poněvadž posázena ohromnými platánami; rozsáhlost obou je tak stejná: asi 400 kroků do délky a 30 kroků do šířky. Zajímavý je původ promenády del Borne: ještě za předposledního guvernéra nebylo na těch místech nic, než hromady kamení, večer bídně osvětlované několika olejovými lampičkami, kdežto celé město mělo již svítilny plynové. Několik měšťanů jalo se naléhati na guvernéra, aby to strašné místo dal nějak upravit. Guvernér učinil zcela po tichu rozsáhlé přípravy, najal šest set dělníků, vyslal je jednou k osmé hodině večerní na ty hromady kamení, a ráno o šesté měla již udivená Palma novou krásnou promenádu s 50 plynovými svítilnami a s rondelem pro vojenskou hudbu.

Mimo divadlo a cirkus pro býčí zápasy musíš všechnu společenskou zábavu hledat jen v kasinech, jichž je ovšem mnoho a několik obzvláště elegantních; ale poslední dobou stala se všechna politickými kluby, a koho politika nebaví, musí tudíž útočiště hledat v několika dosti chatrných kavárnách, kdež arci mnoho zábavy nenalezne. Společenský život je zde vůbec velmi nerozvinutý, nedospělý; jaký div tedy, že nedostatek jeho nahražuje pramalicherný klep, jako v nějaké babské kolonii? Žiju zde již hezky dlouho, a dosud prohlíží si mne na potkání každý s touže naivní zvědavostí, jako v první den mého pobytu. Nenadál jsem se věru, že budu těm dobrým ale z dlouhé chvíle pomlouvačným lidem tak vítanou kostí: tisíckráte zcuchali a přemleli mne již od hlavy k patě všichni moji známí a přátelé, a dosud jim nedávám pokoje. Tyto dni jsem zde samojediný cizinec, celá Palma ví tudíž, co jím, s kterým děvčetem mluvím, kdy chodím spat atd. Kdybych si z planých řečí něco dělal, byl bych zde největším otrokem veřejného mínění; ale takto říkají mi jen zbožní sousedé: „Běda člověku, z něhož pohoršení vychází!“

A ze mne jde vskutku pohoršení celý den. Jen v noci stávám se sentimentálním: sedám u okna, hledím do měsíce, naslouchám vzdálenému hučení moře a tklivým arietkám ponocných od hodiny k hodině. Nic není v Palmě tak romantické, jako ti ponocní; někteří mají opravdu překrásné hlasy, obzvláště nocující tenór naší čtvrti, s nímž se ostatně ještě seznámíme. Když ponocný odzpíval, začne tu a onde při kytaře píseň lásky roztoužený milenec, aneb zahlaholí pěkný čtverozpěv, někdy také celá turecká muzika pod balkónem spanilé děvy.

Jak pan strýček vdavky strojil.

Noveleta od *Ouidy.*

(Pokračování.)

Polívka nevystydla, beefsteak nebyl přepečen a oběd byl dosti veselý v dlouhé jídelně, kam zářilo postranními okny letní slunce z pestrobarevné zahrady; a ode stěn odrážel se hlučný smích Bohušův a jeho sestřenky, která se snažila ze všech sil býti věrnou danému slibu, že jí nebude přítomnost Platonova v ničem na závadu. Ale „Plato" naslouchal klidně a bavil se olupováním broskví; neboť mluvilo-li děvče nesmysl, byl to čiperný nesmysl, a mimochodem řečeno, tak vzácný a osvěžující, jako pravý vtip.

„Rukavičky jsou mé; bojíš se již, Fančo," zašeptal Bohuš, nakloniv se k děvčeti a podávaje jí několik malin.

„Aj," odsekla Fanča s výrazem nejslavnostnějšího opovržení.

Lidický mluvil zatím se strýcem o novém způsobu zavodňování luk, ale ani ten šepot, ani to trhnutí v tváři dívčině mu neušlo.

„Kde je má dýmka?" pravil strýc po desertu. „Přines mi ji, miláčku."

„Voilà!" zvolala slečna Fanny, přinášejíc dýmku z postranního stolu. Potom, sňavši s nadkrbu skřínku doutníků, vzala jeden sama do úst, rozžehla sirku a podávajíc skřínku Lidickému pravila, ovšem, abychom pravdu děli, přece s jakýmsi bázlivým úsměvem:

„Neopovrhujete-li touto pozemskou zábavou, zakuřte si se mnou."

„S největší radostí," odpověděl Lidický s vážnou poklonou, „a libo-li vám ještě trochu dále závodit s paní George Sandovou, dám vám s největším potěšením adresu svého krejčího."

„Děkuji Vám; ale dokud bude krinolina odznakem pohlaví, které stojí jen o stupeň níže andělů, a tkanice pečetí těch, kdož jsou jen o vlásek lepší Mefistofela, zůstanu při svém," odsekla milá Fanča opovržlivě a při tom usedla vážně na pohovku a odfukovala se vzdorným pohledem veliké kotouče vonné Manilly.

„Nenávidím jej, Bohuši," pravila slečinka prudce u večer téhož dne.

„Nenávidíš drahoušku?" odpověděl pan bratranec vážně; „vidíš, to pochází z toho, že jsi co živa ještě neviděla nikoho, jenž by se o tebe nestaral."

„Ať se o mne nestará; já jej nechám na pokoji; přeju si toliko, abys jej byl nepřived', když nám činí všem takové nepohodlí."

„Mně není nepohodlným, mně je příjemným a také strýcovi. Zdá se, Fančo, že jedinou obětí jsi ty."

Za celý příští týden viděla Fanča Lidického sotva jednou neb dvakrát; byl obyčejně celý den venku, buď na pstruzích s Bohušem, nebo ve dvorech se strýcem, a zůstal-li doma, nevyšel ze svého pokoje a psal články do matematických žurnálů. Ale kdykoliv jej postřehla, nebylo zlomyslnosti, kterou by byla malá Fanča, pokud její vlohy stačily, nespáchala. Aby ji umlčel, odsuzoval Lidický všechno, co měla nejradši, tak vážně, že mu věřila; říkával jí, že se obdivuje klidným, domácným ženštinám; že myslí, že mají být dívky skromny a zdrželivy; že jest povinností jejich pilně pracovat a nestarat se o společnost. A malou Fanču každé takové kázaní náramně popudilo. A vzala večer svého koně a jezdila s ním bez sedla po dvoře, a vzala Bohušovu čapku a vypadala v ní roztomile, a četla zprávy o dostizích a tázala se Lidického, mnoho-li vsadí na Rohanova „Žižku" a Henklova „Bismarka"; a celé ráno vyseděla v zahradě a splétala věnce z růží a ovíjela je sobě i psíkům kolem hlavy a tázala se, není-li to chvalitebné a záslužné zaměstnání. Nebylo nesmyslu, který by, jakmile ji napadl, nebyla provedla a řekli-li jí, že to neb ono činit nesmí, učinila to rázem, byť i s nebezpečím života. Tím vším pokoušela se popudit Platona, ale Plato byl jako ze žuly a choval se k ní, jako k rozmazlenému dítěti, kterému se opřít měl jen on dosti síly a rozumu.

„Bude to velmi pošetilé, pokusíte-li se o to, slečno. Ty koně neudrží každý a tím méně ruka ženská," pravil Lidický pokojně jednou z rána.

Stáli na dvoře, když právě vyveden ze stájí pár mladých divokých koní a připřažen do malého lehkého phaetonu. Nezvedená Fanča, jakmile je shlédla, prohodila, že se s nimi projede alejemi. Štolba ujišťoval, že to půjde s těmi divouši těžko; vozka prosil a žebral, Lidický chladně rozumoval, ale všechno nic naplat. Růžové poupě obracelo na všechny své trní a slova Lidického byla jen olejem do ohně. Malá Fanča vyskočila na přední vysoké sedadlo, poručila štolbovi, aby usedl vzadu a práskla do koní, smeknuvši úsměšně klobouček před Platonem; tento stál pokojně se založenýma rukama a s doutníkem v ústech.

Brzo na to vyšel do stromořadí opačným směrem; táhlať se cesta v oválu kolem zámku a on věděl, že povoz potká. Lidický kráčel zvolna ve stínu košatých lip, ale netěšil se té ranní svěžesti nikterak; mysl jeho byla nepokojná a nikoliv bez příčiny. Neušel ještě polovic cesty, když mu náhle celé mraky prachu z dálí pověděly jedním rázem, co se děje: koně se splašily, malá Fanča držela sice úzdy statečně, ale kdež její síla vystačí? Phaeton přijížděl jako blesk a každý okamžik hrozil mu převrhnutím. Lidický viděl z dáli tvář Fančinu, odhodlanou, bledou, a viděl, jak jí pod otěžemi ruce krvácejí. Nezbývalo nic, než postavit se koním zrovna do cesty, uchopit je za hlavy a srazit je nazpět. Na štěstí byly jeho svaly jako ze železa, a hříbata byla již trochu unavena. Lidický stanul uprostřed cesty jako skála a srazil koně a zachránil tak dívku. Hříbata zůstala jako přimrazena a chvěla se; štolba vyskočil a uchopil se otěží. Lidický bavil se mlčky kajicností, vzdorem, zahanbením a vzpourou, které zápasily v tváři dívčině.

„Nuže," pravil klidně, „když jste si tak mermomocí chtěla zlomit vaz, odpustíte mi, že jsem překazil váš úmysl?"

„Prosím, ustaňte!" zvolala Fanča vášnivě. „Děkuji vám tak velice, že jste mi zachránil život; jednal jste tak šlechetně, tak velkomyslně, s odvážením se vlastního života. Cítím, že nemohu být nikdy dosti vděčnou k Vám, ale jen tak nemluvte. Já vím, že jsem jednala pošetile a tvrdohlavě."

„To je patrné."

„Tedy to učiním ještě jednou," zvolala slečna Fanny s dřívější divokostí. „Jsem vám velmi povděčna a řekla bych vám to, kdybyste mi dal; ale myslíte-li, že mne to polekalo, mýlíte se, uvidíte."

A dříve, než to mohl zamezit a mohl učinit více, než vskočit mechanicky za ní, vyšvihla se zase na povoz, vytrhla štolbovi otěže a koně sebou zase hnuli. Lidický položil ruku na řemení.

„Pošetilé děcko, jste šílená?“ pravil tak vážně a tak jemně, že je Fanča pustila a nechala se dovézt do dvora. Tam vyskočila, veběhla do svého pokoje, polekala strýce několika prudkými větami, z nichž starý pán vyrozuměl, že jest Lidický zavražděn, že zlomila Fanča obě nohy a potom ovinula ruce kolem šíje Bělčina a zaplakala si, a schoulila se do výklenku u okna, kde, jdouce za chvíli po tom kolem, jí ani Lidický, ani strýc nespozorovali.

„Je to malý svéhlavec, Lidický,“ pravil strýc, „ale nesmíte jí proto odsuzovat.“

„Neodsuzuji; jsem nabažen těch slečinek, které souhlasí se vším, co k nim promluvíme, které se mračí doma na matky a komorné a jsou přívětivy jako nebe bez mráčku mimo dům, usmívají se na každého blahosklonně a nemají nikdy své vlastní mínění.“

„O, Fanča má plno svých vlastních mínění,“ usmál se strýc potutelně, „a vyslovuje je dosti zřejmě. Bůh to dítě zachovej; nestydí se ani za jednu svou myšlenku a nikdy nebude.“

„Doufám, že nebude. Vaše neteř umí tak mnoho, čeho se jiná nikdy neodváží, a sluší jí to a bylo by nastokrát škoda, kdyby se stala o vlas méně prostosrdečnou a svéhlavou. Ujišťuji vás, že kdybych byl vámi, bych ji k vůli té dnešní věci ani slůvkem nepokáral. Veselá mysl ji k tomu zavedla a odvaha a přítomnost ducha, jaké jevila, jsou příliš vzácny u jejího pohlaví, než abychom je ochlazovali.“

„Ovšem že, ovšem,“ ujišťoval strýc radostně. Bůh ji opatruj; jest jedinou mezi tisíci. Samý čistý cognac a žádné mléko a voda. Už zase zvonění k obědu. Ďas je vezmi.“

Potom vyšli a Fanča zlíbala svou Bělku vášnivěji než kdy jindy.

„Ach Bělko, už mi jej není možno nenávidět; jest tak milý, tak drahý!“

Jednoho rána v srpnu přemýšlel Lidický ve své studovně, zdaž nebylo by už na čase odjet. Plukovník doléhal naň, aby zůstal; Lidický nebyl tomu nenakloněn. Pojednou padl stín na papír před ním rozložený a když pohlédl k oknu, viděl tu stát své malé poupě.

„Zdaž není to, pane Lidický, nerozhodnutou otázkou,“ tázala se malá Fanča, „jestli to moudré, strávit celé to krásné ráno v jízbě bez slunce a bez vůně květin v zahradě?“

„Jak pak vy jste je strávila?“

„Předně rozestavila jsem po všech pokojích kytice, potom vyčistila jsem své klece, potom jsem hovořila s Bělkou a jejími maličkými a vy nevíte ani, jak vyrostly — potom jsem četla Jocelyna pod lipami — samé velmi dětské práce, ale příjemné. Snad by bylo dobře, kdybyste se tu a tam snížil k bezčinnému dnu.“

„Je to vyzvání? Vezmete mne s sebou pod lípy?“

„Ani mi nenapadá! Nevpouštím do svých zahrad muže, kteří jimi opovrhují zrovna tak, jako vy byste nepustil do svých škol mne. Chovám zrovna takou nechuť k skeptikům, jako vy k začátečníkům.“

„Dovolte, já neopovrhuji začátečníky. A vám přece se nechce do Akademie? Vám jest „Plato“ příliš protivným.“

Fanča pohlédla naň z pola plaše, z pola zlomyslně.

„Ano, jste mi protivným, shlížíte-li na mne jako Richelieu na své kočky.“

„Když si hrály?“ pravil Lidický na polo smutně. „Když porovnával snad svou vlastní práci s jejich bezstarostností? Myslíte, že toho s nimi stráveného času litoval? Kdyby on tak na Vás shlížel, myslím, že by Vás ani jedna z mých myšlenek neurazila.“

„Vy tak o mně nemyslíte, sic byste mluvil se mnou jako s rozumnou bytostí a ne jako s pošetilým poplašeným tvorem.“

„Proč myslíte, že Vás považuji za pošetilou?“

„Protože považujete všechny ženštiny za takové.“

„Snad; ale pak byste se měla o to pokusit, abyste mne z mého bludu vyvedla. Pojďte, podepišme smlouvu o smír. Vezměte mne pod lípy. Potřebuji trochu čerstvého vzduchu, když jsem již dnes tak mnoho psal a za to budu Vás učit Euclidu, o co jste včera marně svého bratrance prosila.“

„Budete?“ zvolala Fanča ohnivě. Ale hned na to pohodila hlavou: „Já se nikdy nedám podplatit.“

„Ani hrozbami získat? Jaká to s Vámi potíž. Pojďte, ukažte mi svou zahrádku, když jste již vtrhla do svatyně mé.“

Poupě odložilo své trní a Fanča trochu méně bázlivá před svým Platonem a proto méně k němu vzdorná, vodila jej zahradou, plnila mu ruce květinami, ukazovala mu své klece, předčítala mu něco z Jocelyna na důkaz, jak pravila, že stojí Lamartine za víc, než Oedipus kolonský a myslila si, převlékajíc se k obědu: „Zdá se mi, že mnou ani neopovrhuje; má tak krásnou tvář, kdyby jen nebyl tak hrdý a tak chladný!“

Příštího dne učili se spolu Euclidu. Zajisté, že neměl Lidický ještě nikdy tak hezkého žáka i přál si, aby každá hlava, v níž mu bylo uklízet, byla tak důvtipná a měla tak krásné vlasy. Fanča byla bystrá a čiperná a kromě toho podněcoval ji Lidického výrok o nevtipnosti všech ženštin; když myslívali, že již pevně spí, pracovala ještě tak pilně, jako doktorant a dostala se přes „Pons Asinorum“ tak lehce, že až učitel její žasnul.

A tomu učiteli nebyla práce jeho nikterak nemilá; osvěžovala jej po té dlouhé osamělosti a krušném studování a malá Fanča roztavila svou veselostí, zlomyslností, nevázaností a dojímavou svéhlavostí, kterýchž znenáhlé krocení jej bavilo, malá Fanča roztavila tu chladnost, která jej byla během času ovládla. Bylo mu při tom volno jako jest volno člověku po těžké namáhavé duševní práci na břehu mořském v několika prvních bezstarostných dnech.

„Aj Fančo, máš už zase nějakého ubožáka, jenž se ti vrhá k nohoum pomocí poštovní známky?“ pravil Bohuš jednou při snídani. „Mlč, přede mnou, svým nejdražším, nejvíce záležitostí tou zaujatým a úzkostlivým příbuzným ničeho neutajíš. Kdykoli vypadá strýc obzvláště bouřevěstně, vidím v dáli znamení nebeská a předzvídám, že nedostanu-li odsud tvou nebezpečně přítažlivou osůbku, shrnou se na nás za krátko všichni nadějní mládenci a neženatí staří zoufalci z celého kraje.“

„Nemluv tak nesmyslně, Bohuši,“ pravila Fanča netrpělivě s letným pohledem na Lidického, jemuž podávala čokoládu.

„Ah, ďas ty chlapy vezmi!“ usmíval se pan strýc potměšile. „Láska, oddanost, obdiv! Jaký nesmysl dovede to člověk směstnat na čtvrtce papíru. Rád bych věděl, kdyby byla Fanča žebračkou, jak mnoho těch vzdychajících drozdů by přišlo? Ale známe to, známe. Ale já jim ukážu. Okuste ty sardinky, Lidický. Dům už zadán. Fančo — eh? Dům už zadán; poptávky se nepřijímají. Haha!“

A plukovník vzal z mísy ještě kousek a rozesmál se, až byl jako purpur, a Fanča jako šarlat, což se jí stalo málo kdy. Bohuš se usmíval a Lidický vybíral sardinky s klidnou rozvahou.

„Halou! Odpusť pánbůh!“ zahřměl plukovník poznovu. „Ať mne čert vezme a oběsí mne, strpím-li to. Všechny je oběsit! Ptám se, není-li to k nesnešení, když nemůže mít člověk ani při snídani pokoj. Milostivé nebe! Kam to povede, vyrostou-li všichni ti mladí nezvedové v halamy? Aj aj, tak ještě loupat kůru se stromů. Tak! Dovolte, nemohu se déle na to dívat!“

A pan plukovník vyskočil z židle a vyletěl oknem, povalil tři psy, dvě kočky a pádil s pohrabáčem v ruce parkem ku svému malému sadu.

„Bůh ho naprav a potěš,“ zahlaholil Bohuš. „Odpusť, Fančo, půjdu se na to podívat, jak toho kluka do modra sbije a dá mu potom zlatník.“

Bohuš odešel, Fanča konejšila poplašená koťata, spořádala pokácené květiny a Lidický zabral se do novin. As po desíti minutách pohlédl vzhůru.

„Slečno Lukovská, kde zůstal Váš jazyk? Neslyšel jsem jej již po celé čtvrt hodiny, zázrak to, jenž se mi nestal po celé dva měsíce, co u Vás jsem.

„Vám není potřeba jej slyšet.“

„Jak? Padl jsem již zase do nemilosti?“ usmál se Lidický. „Já myslil přece, že jsme dobří přátelé? Nalezla jste „quod erat demonstrandum“ k úloze, kterou jsem Vám dal?“

„Ovšem že nalezla!“ zajásala Fanča. A pokleknuvši u něho probrala celou věc u vítězoslávé.

„Jste dobré dítě,“ pravil učitel na polo udiven nad matematickými vlohami toho letavého tvora. „Myslím, že byste se mohla ucházet o doktorát. Což, Fančo, nenávidíte mne ještě?“

„Nikoliv,“ pravila Fanča trochu plaše. „Já jsem k Vám nikdy nechovala nenávist, já se Vám povždy jen obdivovala; ale bála jsem se Vás, ačkoliv jsem se k tomu Bohušovi přiznat nechtěla.“

„Nebojte se mne nikdy,“ pravil Lidický klada svou ruku na rámě její spočívající na lenošce. „Nemáte k tomu příčiny. Dovedete, co málo které děvče; ale mnohé z těchto věcí jsou pěkné u Vás, kdežto u jiných — nebyly by takovými. Mně líbí se nejméně. Vy máte velmi ráda svého bratrance. Nemáte?“

„Bohuše? O miluji jej vřele.“

Lidický odtáhl ruku a povstal; plukovník právě vcházel.

„Pomoz pánbůh, Lidický, jak parno je a zvláště, když je člověk bez klobouku. K tomu jsem se marně namáhal. Ten malý klučina nepustošil můj sad. Zahradník jej tam poslal, aby některé stromky přivázal a já mu nařezal dřív než mohl o tom hlesnout. Ďas jej vezmi, jak se člověk uříčí!“

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Rošťáci.

Nakreslil *Bedřich Pacák.*

III. Poledne.

Mezi tím co Vlkovic Honzík s toužebností očekával jedenáctou, bylo již v kuchyni velmi živo. Kolem šesti ohromných kotlů hemžil se chomáč trestníků a služek, zmateným šumotem a hovorem pronikal rozčilený hlas traktéra, jenž s místa na místo přebíhaje, všude chtěl poroučet, všude dohlédnout, aby se ani nejmenší věc neztratila. Úkol ovšem nadmíru nevděčný, uváží-li se, že celý dav „rošťáků“ v kuchyni zaměstnaných jako tlupa řvoucích lvů obchází, hledajících, co by pohltili.

Marčík je mezi nimi. Zadělával dnes s Mančí knedlíky do špitálu a najedl se při tom do zásoby, věda dobře, že je při štumfu oběd velmi nejistou a dvoudenní půst velmi pravděpodobnou věcí.

Zazvoněno a „vertři“ přihrnuli se pro špitálku.

Dvanáct chlapíků, každý jako hora, zdravého vzezření, navzdor špitálu, a jakž by nebyli?! Masa dost — co nedostanou, přikradou, a „má-li některá „padavka“*) už duši na jazyku, předpíše se jí vinná polívka, chvilku se počká — a polívka je naše!“ chlubívá se vertr Vopršálek.

Na dlouhých prknech sestavena je celá řada velkých hrnců z železného plechu a šálků poměrně velkých dle toho, jsou-li určeny pro celou špitálku, půlku, čtvrtku, osminu neb šestnáctinu. Tuto poslední předpisuje lékař mnohdy za trest pro ty, kdož se k vůli stravě tváří nemocnými. Skládáť se šestnáctina z šálku polívky a z housky. Jediný den snášívá obyčejně rošťák tu medicinu, druhý den bývá již zdráv jako ryba.

Počalo rozdělování špitálního masa na velkých rozsáhlých stolech. Vertrům oči jen svítí dychtivostí — vždyť jest maso nejslabší jich stránkou. Ohlédne-li se na minutku některá děvečka, strážník nebo traktér, už bývá kus masa se stolu a rovnou cestou v nohavici. Touto cestou putuje kus za kusem a když bývá po rozdělování, shledává traktér s nemilým udivením, že se mu celých pět liber masa nedostává, ač ho dal navařit o deset více. Náramné divení; vertři nadávají, že chce špitál okrást, pak sbírají své táce a ztrácejí se jeden za druhým po klikatých schodech do špitálu. Trakter kleje dost a dost, ale na konec musí přece nedostatek nahradit. Jednou dali za podobné příležitosti prohlédnout všechny vertry a nenašli ničeho. — Vertři zmizeli, špitální strava se odklidila, Marčík má jít zazvonit na druhé oddělení k obědu — je jedenáct hodin.

V tom ozval se zvenčí hluk, a za chvilku vrazili dva vertři, lékař, strážník a úředník do kuchyně, a přímo na traktéra.

„Jak dostala se do knedlíku ta myš?“ obořil se na ubožáka lékař.

Traktér i kuchařky se leknutím třesou, pohlížejí řadou na sebe a nevědí, co by odpověděli, jen Marčík vzadu se potutelně usmívá. Bylť při zadělávání knedlíků do jednoho velikána zadělal myš, chtěje se tak v radostný štumfovní den vymstít pořádně traktérovi za mnohá příkoří.

„Něco malého nacházíme leckdy,“ dokládá vertr Vopršálek, „ale tohlenonc — to jsme, prosím, pane doktore, ještě nikdy nenašli!“

Poplach, křik, nadávání — a skroušené odprošení se strany traktéra ukončuje bouřlivý výstup. Lékař s družinou odchází, traktér nadává Manči, Marčík se usmívá.

„Zvonit na druhé oddělení!“ zahřměl na něho rozzlobený traktér. Marčík odkvapil s očima zářícíma k zvonci, trhl jim silně dvakrát — je rozhodnuto!

„Padla!“ zařval v továrně Vlkovic Honzík, tentokráte věda, že se neklame.

„Padla!“ křičí jeden přes druhého, odhazujíce práci a „padla!“ opakují bezděčně strážníci. Za strážníky hrnou se rošťáci z dílny. Musí přes ulici a proto rozestavena tam řada strážníků, kdyby snad některý náhodou ve vratech se zmýlil, aby mu ukázali pravou cestu. Nebylo by to ostatně poprvé, neboť již mnohý nováček pokusil se o vyklouznutí touto „pitomou“ cestou, jak rošťáci říkají.

Přicházejí do fortny. „Stát!“ velí vrchní strážník a „prohlížet“. Strážníci chápou se rošťáků, prohlížejí důkladně šaty, boty, čepice, však nenalézají obyčejně ničeho, leda že časem některý nováček uvízne.

Vlkovic Honzík zdaleka obrací kapsy a roztahuje ruce, je sice také nováček, ale „pálený“, strážník se usmál, sáhl mu na šat, hlučně „pašol!“, a Honzík je již na dvoře.

*) Nemocný trestník.

Hoši se rozešli, každý do svého oddělení. Však Honzík spozoroval nebývalý zjev — vojsko stojící pohotově na chodbě. „Nahoře tedy čenichají,“ pošeptal kolegovi, „však mi jim přece vypálíme rybník.“

A již letí do oddělení, kde Votroubek s družinou je očekává. Na zavolání strážníkovo chopili se všichni táců a odešli do kuchyně. Druhé a čtvrté oddělení dnes náhodou jde první. Jsou tomu velmi rádi; kdyby s nimi šli „půlpáni“ z pátého anebo šestého oddělení, darmo by jim překáželi. Sotva do kuchyně vešli, upustili dřevěné tácc na podlahu, až se celá otřásla a děvečka, jež právě z kotle ohromným žberem nabírala polivku, odskočila v domnění, že padá strop.

„Polívku sem!“ zařval první Honzík, „my nemůžeme čekat!“

„Nu o chvilku nebude zle!“ odsekla služka. Ihned sesypala se na ni celá spousta nadávek.

„To že je polívka?! To je brynda!“ vydal zas heslo Votroubek a celý dav zařval to vztekle za ním.

„Když pan doktor ji uznal za dobrou, můžete vy ji také jíst!“ odpovídá úsečně Manči, „kdo ví, co jste jídali na svobodě.“

Nedořekla a již letí jí železný hrnec co odpověď kolem hlavy. Strážník hubuje, hrozí rapportem, ale nic naplat. Rošťáci nadávají, jako by byli placeni od kusu. Votroubek dává mrkáním prvnímu střelci znamení, aby počkal, že jich tu dosud na štumf málo.

V tom hrne se čtvrté oddělení, a před kuchyní stojí co reserva první s pátým. Votroubek nabývá odvahy a nemrká už na soudruhy, což těmto dobrým znamením, že mohou dělat, co chtějí.

„Jaký je přikrm?“ řve Honzík. — „Čočka,“ odpovídá služka již skroušeně, neboť ví, že není radno rošťáky podrážditi.

„To si snězte sami!“ zahulákal celý sbor. „Dnes máme mít knedlíky!“ — „Ale bez myší!“ dodal zlomyslně Marčík a pekelný hluk a hřmot provodil slova jeho, až se otřáslo klenutí kuchyně, jako by tam řádil roj litých ďáblů.

„Vylejte tu bryndu i s tou čočkou na zem!“ rozkázal Vižnej. Mžikem obráceny dřevěné tácy a s nich sesypaly se hrnce do čočky a polívky, která po kuchyni utvořila pravá jezera. Strážníci namahají se všemožně, aby zjednali pořádek, však marně. Jsou-li rošťáci v proudu, nesnadno je zastavit. Nadávka „Rošťáci“, jež některé z děveček vyklouzla, rozdmychla vztek jejich v žíravé plameny.

„Hoďte je do kotlů i s traktérem!“ pronikl řvaním ostatních hlas Marčíkův a ihned vzchopili se rošťáci, aby vykonali náhlý ortel. Strážníci jsou již málomocni. Před kuchyní stojící oddělení byla se přidala k ostatním, a také první oddíl přibyl ku pomoci, neboť si právě přicházel pro oběd.

Zděšené vzkřiknutí a zmatený útěk kuchyňského personálu následoval rozkazu Marčíkovu. Jen okamžik opozdění a byli v kotlích. Traktéra již držel Vižnej za šos a toliko přispění strážníkovo umožnilo mu útěk, ale strážník to odnesl.

„Bum!“ zvolal tu jeden z rošťáků, vida utíkající děvečky a traktéra, a pumy v podobě hrnců, naplněné na štěstí jen vodou polívkou, kropily a tloukly hlavy a šat utíkajících. Traktér zastrčil za sebou dvéře, rošťáci hnali se za ním, vepřeli se do dvéří, tyto počínaly již praskat, však tu odvrátil příboj útočníků náhlý pokřik: „vojáci jdou!“

Správce domu vida nebezpečí vzrůstající, vyslal totiž oddělení vojska v trestnici pohotově stojící proti štumfovníkům a vyžádal si zároveň z blízkých kasáren dostatečnou posilu. Šik rošťáků obrátil se od traktéra i děveček novému nepříteli vstříc. K vyzvání úřadníků odpověděno novým deštěm hrnců a šálků. Nebylo jiné pomoci — vojsko muselo vniknout.

Nasazenými bodáky snažilo se křiklouny vytlačit; šlo to pomalu, ale šlo to přece. Bílé uniformy byly již polívkou divně zbarvené, ale což naplat, vojsko muselo. Konečně zatlačili štumfovníky na první dvůr, však neumlčeli je. Házení hrnců nabývalo čím dále tím větších rozměrů, několik strážníků bylo již pochroumáno.

V tom ozval se hlas nově přicházejícího: „Ve všech čtyrech odděleních jsou vzhůru!“ Radostný pokřik uvítal ta slova; odvaha rošťáků jimi vzrostla. Ulevili bujnému svému rozmaru napodobeným psím štěkotem, jenž z tolika drsných hrdel vycházeje, v pekelný řev a sípot se měnil. Posmívají se vojsku všelikým způsobem. Opětné napomínání nevzbudilo než nové vybranější nadávky. Ředitel spěchá s oddílem vojska do oddělení — hrnce a kameny je provázejí. Mohl by již nechat střílet, však čeká na posilu a doufá, že utlumí bouři bez krveprolití. Honzík Vlkovic a Marčík stojí v přední řadě a řvou z plných hrdel. Votroubek drží se hezky v pozadí, aby ho bachaři neuviděli; však za to hází odtud pilně plechovým střelivem, tvoře jaksi reservní dělostřelectvo. Do divoké vřavy této vpadlo pojednou hulákání až ohlušující; Hanuš Jurovič, slyše křik v oddělení i na dvoře, byl totiž vyrazil dvéře ze špeku a řve z oken. Chvíli trvá úžasný ten křik, štěkot a hluk na všech stranách. Ale na konec umlklo řvaní Hanušovo a také v oddělení utišil se povyk; bylť vniklo nové vojsko do domu. Za krátko byli rošťáci zkroceni. Jen na prvním dvoře nechtějí se poddat. Dosud hulákají tam a házejí hrnci, však je viděť, že již nahlížejí daremnost svého počínání.

Nový oddíl vojska přibyl, velitel hrozí střelbou. Již mu odpovídají toliko přitlumeným smíchem. V tom zarachotil výstřel, všeobecné zděšení mezi rošťáky, kouř se rozptýlil. Honzík se ohmatává, je-li dosud v celosti. „Chvála bohu nic,“ praví k Marčíkovi, „vystřelili do povětří, ale takovou olověnou švestku bych po čertech nerad spolkl!“

Zdá se, že jeho náhled sdílejí mnozí, neboť začíná zmatené ustupování po celé řadě. Konečně byli zatlačeni do Mexika. Nadarmo podněcují je přemožená již oddělení pekelným řvaním z oken; vojsko namířilo a velitel ponechal rošťákům jedinou volbu: buď že dá střílet do nich, aneb aby se podrobili na milost a nemilost.

Rozhodli se pro druhé. Dostanou sice železa, však jsou „naše-vaše“ přece lepší, než „olověná švestka“ ze „šplejchny“.*) — Poddali se, ale k rozkazu ředitelově odvádějí je silné oddíly vojska do jich cel. Tyto pevně uzavřeny, před každou postavena silná hlídka vojenská. Je po boji — knedlíky prohrály, čočka zvítězila.

Když přivedli Votroubka s Marčíkem a Honzíkem, byla již cela plná přemožených soudruhů.

„Ale Votroubku, jak jste se mohl vy tak zapomenout?“ praví strážník k Votroubkovi, doprovázeje jej domů.

„Prosím poníženě, pane aufsegr, my jsme se jen připletli a nemohli už domů,“ vymlouvá se skroušeně Votroubek.

„Pěkně připletli, vždyť Vlk a Marčík nejvíce řvali!“ namítá strážník.

Votroubek popírá a dušuje se tak horlivě, až konečně strážník doznává, že u Votroubka je to možné, však u ostatních nikoli, poněvadž je sám viděl.

Zavření rošťáci mají hlad jako vlci, vždyť mimo Marčíka ani sousta nesnědli.

„Máme to na „motyku“,**) ozval se hlas z prvního oddílu, „je tu „kštátní“,***) narážejí železa.“ Všeobecné ustrnutí. „Hlad, unavenost a nyní ještě železa — ďas vezmi štumfy,“ bručí Honzík.

Ještě nedobručel a již ozvaly se silné kroky na konci chodby, klíče zarachotily, dvéře se otevřely a do cely vnikl napřed oddíl vojáků s nasazenými bodáky, za nimi pak celá řada úřadníků a strážníků s kštátním.

Za nimi nesou železa, špalek a kladivo na přidělání želez.

Náhlý soud počíná. Strážníci staví se do řady a označují, koho viděli při štumfu nejvíce řádit. Honzík a Marčík nejhůře jsou znamenáni. „Oboje!“ velí ředitel a Michl naráží jim na ohromném špalku na nohy i ruce železa. Votroubek vyvázl, bylť jak již řečeno, stál v zadu. Žádný strážník ho neviděl a proto odbyl si to důtkou, aby podruhé na svou celu bedlivější pozor dával.

Marčík je rád, že se najedl, neboť ví, jak neutěšná budoucnost mu kyne, ale Honzík pohlíží bolestným zrakem na soudruha, tak bolestným, že Marčík z něho vyčetl zřejmé vyznání hladu.

Mrknutí Marčíkovo upokojilo Vlka. Poznalť z mrknutí toho, že kolega „trhnul“ v kuchyni maso a že se bratrsky s ním rozdělí.

Slibu následoval v patách čin. Marčík strčil za podšívku své komisní čapky dva kousky masa a vyměnil ji nepozorovaně s čapkou Honzíkovou. Tento nebojí se už špeku.

Tak to jde od cely k cele, dvéře klapají, železa se narážejí. „čočkářů“, jak rošťáci své potrestané kolegy nazvali, je již celá řada. Vedou je do čtvrtého oddělení do špeku. Silný oddíl vojska kráčí napřed i v zadu. Muknout nesmějí, sic dostali by temnou, přikování ku zdi a do úst hrušku. Konečně je zavřeli. Ale Votroubek na ně nezapomněl, poslalť jim po známém trestníku co mohl dostat, boje se, aby mu neumřeli hladem. Vždyť bojovali a trpěli za stejnou ideu — padouchem by musel sebe sám nazvati, kdyby je opustil v bídě.

*) Pušky.
**) Je s námi zle.
***) Státní zástupce.

Molièrova Armanda.

Molièrova divadelní společnost dávala v Paříži nový kus svého ředitele, který již co spisovatel několika zdařilých veseloher a zároveň co výborný herec slavného jmena požíval. Titul nové veselohry byl „Škola manželův". Celá Paříž smála se komické figuře kusu Sganarellovi, nevrlému a nedůvěřivému starému bláznu, jenž snaží se získati lásku bujaré mladé dívky plné života a smělých nadějí v budoucnost. Molière sám hrál úlohu Sganarelly a byl v ní jako ve všech úlohách starých žárlivců dle souhlasného ujištění současníků nepřekonatelný. Celá Paříž se smála, však málo kdo tenkráte tušil, že směje se vlastně Molièrovi, jenž bez milosrdenství a zajisté nikoli bez krutého duševního boje sama sebe uvedl na prkna, aby bičem satiry neuprosně mrskal bláznovství, do jehož tenat se byl zapletl.

Molière, tenkráte již čtyřicátník, miloval vřele, vášnivě, ba šíleně dívku, která byla teprvé před krátkým časem loutkou pohodila. Dívka jmenovala se Armanda Bejardova. Dle jedněch byla nejmladší sestrou jedné z nejnadanějších a nejsličnějších herecek Molièrovy společnosti, Magdaleny Bejardovy, která prý Molièra s dráhy advokátské byla odloudila k divadelní společnosti, u které se nalézala. Dle jiných byla Armanda dcerou Bejardovy. Ba někteří jízliví nepřátelé slavného spisovatele tvrdili, že byl Molière sám otcem jejím, však nemohli tvrzení své ničím opodstatniti. Však buď tomu jakkoli; čtyřicetiletý, samotářský, mrzutý a mlčelivý Molière, muž, jehož obraz herečka jeho společnosti, slečna Poissonova, těmito slovy nakreslila: „měl široký nos, velká ústa s odulými rty, oči zastíněné černým hustým obočím, sivou pleť a býval vždy vážný," muž ten zamiloval se vášnivě do 17leté, čtveračivé, vtipné a originalní dívčiny. Současníci tvrdí, že byla obdařena všemi potřebnými vlastnostmi, aby muže, jakým byl Molière, horoucí láskou k sobě připoutala a jej pak nešťastným učinila.

Armanda Bejardova byla vychována v malém venkovském městečku a dostala se již co osmileté dítko k Molièrově společnosti, s kterouž odtud kočovnické živobytí s místa na místo sdílela. Léta dětská plynula jí truchlivě po boku nevlídné sestry, kteráž s ní ani později příliš laskavě nezacházela. Ze všech osob, s kterými se stýkala, všímal si jediný Molière útlého děcka, hrával s ním a choval se k němu vůbec jako pravý otec. Děcko přilnulo k němu také náklonností neobyčejnou. Později, když tělesné a duševní vlastnosti její utěšeně počaly se rozvíjeti a zejmena nevšední herecké nadání její den ke dni patrněji se jevilo, stala se mladičká Armanda miláčkem Molièrovým. Takto vyrostla pod očima Molièrovýma a tento ani nepozoroval, že otcovská jeho příchylnost k dítku byla se znenáhla přeměnila v lásku vřelou a vášnivou. Teprvé když jednou Armanda v jistém kuse zvláště půvabnou hrou svojí veškeré obecenstvo okouzlila, pochopil Molière úplně změnu, která se byla v jeho srdci stala, pochopil sice zároveň také šílenost svého zámyslu, pojmouti ji za manželku, však neměl již tolik mravní síly, aby byl odolal své vášni.

Jaký dojem Armanda na něho učinila, vysvítá nejlépe z vlastních jeho slov, kterými vyvracel všechny výtky proti ní co herečce a krásce činěné. Pravilť Molière: „Má ovšem malé oči, však oči ty jsou skvoucí a ohnivé jako žádné jiné; ústa její jsou ovšem velká, však obletují je gracie; ona sama je ovšem plna rozmarů a vrtochů, však sličné dívce všechno sluší a od krásky všechno se snáší."

Již z těchto několika slov Molièrových jest patrno, že jeho duševní boj byl úplně marný. Jednou večer pak, když byla Armanda s obzvláště skvělým výsledkem vystoupila, nemohl Molière déle odolati a vyjevil Armandě svou náklonnost. Mladá, koketní a marnivá dívka svolila k tomu, státi se jeho ženou; neboť možnost státi se téměř co dítě ještě chotí proslaveného muže, ku kterémuž chovala city nejhlubší vděčnosti — toť byla vyhlídka, která by zajisté i mnohou jinou stejně nezkušenou dívku byla přiměla k témuž osudnému kroku. Za nedlouho na to, dne 14. února 1662 odbýván sňatek čtyřicetiletého muže se sedmnáctiletou dívkou.

Však štěstí novomanželů trvalo jen několik týdnů a od té doby neměl Molière ani jediného dne, ba skoro ani jediné hodiny duševního poklidu. Miloval ženu svou vřele a upřímně, však ona pohrdala upřímností jeho, pohrdala jeho příchylností a láskou a „obrátila se k jinému". Molière, jenž byl v jednom ze svých kusů osudem hrdiny Arnolfa nezvratný provedl důkaz, že mládí nehodí se k stáří, že žádná péče nevyzíská lásku a že ženu nižádnou lstí nelze odvrátiti od jejího předsevzetí, Molière doznal nyní sám na sobě všechno, před čímž byl mistrným svým pérem varoval jiné.

Utrpení Molièrovo trvalo jedenácte roků . . . Dne 17. února 1673 vystoupil po čtvrté ve své bujné frašce „Le malade imaginière", v titulní úloze. Ač nemocen, hrál po celý kus s napnutím veškerých sil a v největších bolestech představoval mistrně člověka, jemuž pranic neschází, který však přece se domnívá, že má veškery možné nemoci, a churavec, jenž právě v tu dobu potřeboval největší péče lékařské, mrskal nemilosrdným bičem satiry šarlatánství a nedoucství lékařův. Kus dohrán za nesmírného potlesku. V poslední scéně, když v červeném, hermelínem okrášleném plášti, ozdoben znaky doktorskými, vyslovil poslední slova: „Přísahám! juro!" zachvěl se na smrt bledý Molière na celém těle. Však dal se přece ještě do divokého smíchu a zůstal v lenošce sedět vztyčen a nepohnutě, jak úloha předpisuje. Opona slítla. Smích na jevišti a před jevištěm znenáhla umlkal. Molière donešen v kostumu, v němž byl hrál, domů a povolána k němu Armanda. Za krátkou dobu na 10. o 10. hodině večer zemřel, aniž by byl slova promluvil; zakrvácel se. *A.*

Pobřeží římské campagně.

(Původní dopis z Říma.)

Moře mívalo druhdy pro Řím nepoměrně větší důležitost než v době nynější. Co velmoc politická i obchodní těžíval stát římský již v dobách nejstarších z poměrné blízkosti moře, s nímž při výhodném spojení Tiberou v ustavičném, stále vzrůstajícím styku ostával. O tom svědčí velkolepé stavby přístavní na Tibeře i při jejím ústí, i na samém břehu mořském založené, jakož i různé, druhdy tak slavné, však nyní z části neb zcela zaniklé přístavy, které pobřeží Italie oživovaly.

V samém Římě zachovala se pod Aventinem t. zv. marmorata, přístav ku skládání různých druhů mramoru a jiných ku stavbám věčného města ze všech světa končin přivážených kamenů, z nichž některé posud i se starými nápisy lomů a majitelů se tam nalézají. Zděné pobřeží to, se šikmými až k vodě skloněnými tarasy, s kameny k uvazování lodí určenými, které velkými děrami jsouce opatřeny jako konzoly ze zdí vyčnívají, zachovalo se ve stavu dosti dobrém.

Podobné, však velikolepější stavby nalézaly se při ústí Tibery, která nyní již o značný kus do moře se posunula, a na dvě ramena se rozštěpujíc tak zvanou Insula sacra (svatý ostrov) objímá.

Pobřeží mořské, obzvláště k jihu odtud se táhnoucí, nyní pusté a takřka neobydlené, bývalo druhdy oživeno čilým obchodem a nesčíslnými letohrádky římských velmožů, často i v moře samé vestavenými, tak že při tichém počasí s povýšeného místa úplné půdorysy staveb pod hladinou lze rozeznat: vše, co nad moře vyčnívalo, odnesly divé vlny během půldruha tisíce let, ale v základy posud marně burácejí, ty posud ještě při odlivu nad povrchem se objevují.

Rozsáhlá bohatá města tvořila mohutné články řetězu staveb, který celé pobřeží opínal a mezi městy v různých vzdálenostech řadami letních paláců jak perlami se skvěl. Města ta zanikla skoro úplně a jmény jich honosí se jako na posměch bídné vísky rybářské, jako hnízda k zříceninám jich přilepené. Příčinu odlidnění úrodného a pro obchod důležitého pobřeží hledati dlužno v řádění „malarie" s různými druhy zimnice, která po vymýtění lesů všechny skoro nížiny střední Italie opanovala.

Tak zanikla města jako: Portus Trajani, Ostia, Ardea, Antium a mnohá jiná a místa jich zaujala městečka beze vší důležitosti.

Portus, císařem Claudiem založený přístav, zanešen byv pískem Tibery, jejíž delta ročně o 12 a půl stopy postupuje, zveleben, vlastně znova založen Trajanem, který nové rameno řeky vykopat dal (fossa Trajani). Než přístav ten zanikl, stal se jezerem a břeh mořský vzdálen je nyní kolik miglií. Po několik století šel tudy hlavní obchod Říma. Něco níže na témže rameni řeky leží Fiumincino, moderní ves rybářská a plavbou poříční jakousi důležitost mající.

Důležité město bylo Ostia, jež Ancus Martius založil. Rozloženo na starém rameně Tibery, neutrpělo ani založením nového na své důležitosti. Křesťanství zde velmi záhy útulek nalezlo, ba říká se, že sv. apoštolové sami biskupství tu založili, které podnes mezi nejváženější se počítá.

Z antického města pozůstaly posud velmi zajímavé zříceniny. Jest tu pohřebiště, z něhož většinu reliefů Lateran přechovává, divadlo, brána městská, pěkný chrámek s dobře zachovanou celou; dále svatyně Magna mater, v níž nalezena socha Athise z Lateranu, dvojí Thermy s mosaikami, skladiště vína a oleje se za-

zděnými asi 30 nádobami a mnohé jiné znamenitosti. Nynější Ostia čítá sotva 100 obyvatelů.

Nedaleko Ostie, na břehu mořském, rozkládá se rozkošný les, v jehož středu nalezá se villa knížete Chigi, Castel Fusano; nad míru příjemné to útočiště pro jaro a podzim, jež Marchese Sacchetti v 16. století založil a proti mořským lupičům opevnil.

Odsud táhne se břeh mořský na jih, řídkým lesem a několika přímořními věžmi oživený, ploše až k Porto d'Anzio. Městys Ardea se zbytky antického města je jediné místo mezi Castel Fusano a Porto d'Anzio.

Toto městečko teprvé od 16. století, co malý přístavek znova obydlené přičiněním papežů, jest v dějinách velmi známé Antium. Bývalo hlavním městem Volsků a proslulo již v pradávných časech námořnictvím. R. 490 př. Kr. uchýlil se sem Coriolanus, když byl ku prosbám matky své Řím ušetřil a zavražděn tu. Však již r. 468 podmanili Antium Římané. Od té doby zůstávalo v ustavičném spojení s Římem a bývalo oblíbeným bydlištěm jeho velmožů. Cicero měl tu villu, o které zmiňuje se v chrámu Fortuny v „líbezném Antium", kdež i orakulum se nalezalo. Toto věštilo ještě za Teodosia (390). Claudius a Nero narodili se zde. Domitian, Hadrian, Antoninus Pius a Lucius Verus zbudovali si tu rozkošné letohrádky, v nichž po celé léto bydlívali. Později se tu usadili Gotové a Saraceni. V 14. století bylo město již úplně pusté.

V času rozkvětu svého přechovávalo Antium mnohé poklady výtvarného umění. Nalezeny tu mnohé sochy, mezi nimiž za Julia II. Apoll Belvederský a Diana Versailská, později pak šermíř Borghezský. Stavby neobstály žádné, jen substrukce, podezdívky a základy v moři se tu ještě nalézají.

Břeh počíná zde tvořit pískovcovou, nesčíslnými jeskyněmi a chodbami prolámanou stěnu, nad níž se prostírá široká rovina. Krajina je přeslíčná a proto nalézáme zde nádherné villy, jako Borghesů, (jimž celé Porto d'Anzio náleží), Doriů, Corsini a m. j. Tyto villy s jedné, se strany moře pak vonné keře obrubují půl hodiny dlouhou cestu do Nettuno. Zde jest břeh nejvyšší a proto snad opevnili se tu druhdy Saraceni. Po zapuzení jich usadili se v městečku rybáři, kteří tu dosti tučný lov nalézají. Kníže Borghese má tu právě do moře postaveny starobylý palác s rozkošnou terasou. Nettuno je jediné místo celého pobřeží i campagne Říma, ba skoro celé střední Italie, vyjma vrchy, kde nezuří malaria.

Od Nettuno jižně snižuje se břeh až k Astuře po 7 miglií. Astura je velezajímavý hrad v středověku od Frangipanů vystavený na zříceninách villy Ciceronovy, jejíž daleko do moře zabíhající základy posud možno přehlédnouti.

Pustý břeh, zvláštní, romantický, uprostřed moře stojící, pouze mostem se zemí souvisící hrad, osamotnělé, tiché okolí, šumící moře, dále pak báječný vrch Kirky, Monte Circeo z Odyssey známý, vše to prazvláštně na obraznost působí. Bezděčně vzpomněl jsem si na Valtera Scotta, který podobné hrady popisoval. Hrad tento jako by ani v Italii nebyl.

Zde zrazen byl Jacopem Frangipanem roku 1267 nešťastný Konradin a vydán drápům Karla d'Anjou. Nynější majitel, kníže Chigi, v nejnovějším čase povolal více architektů, by hrad ten v duchu své doby úplně obnovili. Posud byl obydlen jen šedým starcem a úplně zpustlý.

Přidám-li, že ještě dále k jihu až k Terraciné a k Monte Circeo břeh plochý, písčitý, někdy lesem, který po celé délce v jisté vzdálenosti od moře se rozprostírá, přerušený se táhne, tož naznačil jsem několika črtami pobřeží římské campagné, pusté, opuštěné, však plné historických upomínek. *B. Schnirch.*

Umění. Literatura. Věda.

— Ruský encyklopedický slovník počne za krátko vycházeti v Petrohradě redakcí prof. Bereziny. Spolupracovníků — nejvíce universitních profesorů — čítá dílo toto bezmála dvě stě. Nejzajímavější budou v něm bezpochyby články o Slovanstvu a o východních národech asiatských, kteréž dotud učenci ruští nejlépe seznali i popsali. Celé dílo skládati se bude ze 17 svazků.

— Poměrně jako u nás. Právnický časopis horvatský „Právo", vycházející redakcí Šimuničovou v Zadru, jehož obsah listy horvatské velice chválí, získal dotud před a za Velebitem celých 6 předplatitelů.

— Z literární pozůstalosti Tomáše Bucklea vyšla v Londýně knížka s názvem: „Smíšené a posmrtní spisy; vydané s životopisným náčrtkem od Heleny Taylorové." Nesmírná správnost a bedlivá pořádavost, jakou vynikají spisy slavného samouka, vztahovala se — jak z právě jmenované knížky poznáváme — až na maličkosti, takže i své výpisky z cizích spisů s podivuhodnou pílí a svědomitostí dle písmen, jakými předměty a názvy jednotlivé začínaly, pořádával. Však by se bez této píle a správnosti prostý kupecký mládenec sotva byl vyšinul mezi první učence své vlasti.

— „Nářek nad smrtí Napoleona III." zove se dlouhá báseň v anglickém jazyku E. Brennanem sepsaná a nedávno v Neapoli vyšlá. Tento žalozpěv jest a zůstane asi první a poslední básní o hrdině sedanském a právě anglickou specialitou.

— Obšírné dílo o indianském kmenu Irokezů připravuje k tisku dcera slavného romanopisce amerického Coopera.

Drobnosti.

— Ideál ženské emancipace. Mezi osadami hollandskými nalézá se nevelká sice, ale pozoruhodná říše, která svým uspořádáním a svými zvláštními mravy nejsmělejší sny amerických bojovníků za práva žen převyšuje. Na ostrově Javě leží malé království Bantam. Ač platí Holandsku daň, jest přece neodvislým státem, ač bez politického významu, jest přece šťastné a bohaté. Od pradávného času spravují a háji království toto ženy. Panovník země jest sice muž, ale ostatní vládní personál skládá se výhradně z krásné pleti. Král závisí úplně od svých tří ministrů — žen. Nejvyšší autority, všichni státní a dvorní úřadníci, vojevůdci a vojáci, jsou ženského pohlaví. Životní stráž králova skládá se z nejpřednějších paní. Tyto amazonky jezdí koňmo jako muži a mají na místě ostruh ostré, ocelové špice. Nosí špičaté kopí, kterým umí obratně máchati a ručnici, kterou i v největším klusu vypalují. Trůn dědívá nejstarší syn králův; zemře-li král bez potomků, shromažďuje se sto vyvolených amazonek a volí ze svých vlastních synů nástupce. Hlavní město této malé říše leží v rozkošné části ostrova, na úrodné rovině a jest chráněno dvěma dobře zřízenými pevnostmi.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Cestopisná bibliotéka. Svazek II. „Vídeň a okolí." Popisuje Karel Adámek. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec. 1873. Cena 1 zl.

Nový divadelní repertoir. Tricoche a Cacolet, králové šejdířství. Fraška v pěti odděleních od H. Meilhaca a L. Halévy-a. Vzdělal K. Treumann. Přeložila Eliška Pešková. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec, 1873. Cena 30 kr.

Komenský. Sbírka spisů pro mládež. Svazek 3. „Přátelství a pomsta." Povídka od R. Barona. Svazek 4. „Esop a jeho bájky." Od J. Kramáře. V Olomouci. Tiskem a nákladem národní knihtiskárny Kramáře a Procházky. 1873.

Zákon ze dne 9. dubna 1873 o společenstvech výdělkových a hospodárných. V Olomouci. Nákladem knihtiskárny Kramáře a Procházky. 1873.

Stručný všeobecný slovník věcný. (Malý slovník naučný.) Redaktor: Jakub Malý. Dílu I. sešit 2. V Praze. Nakladatel knihkupectví I. L. Kober. 1873.

Vesmír. Časopis pro šíření vědy přírodní, země- a národopisné. Redaktoři: prof. dr. C. Kotal a prof. F. Nekut. Číslo 17. Obsah: Egyptská zmije rohatá. — Plíseň hroznová a padlí obecné čili medovice. — Galileo Galilei, otec moderního silozpytu. Pod. prof. dr. J. Durdík. (Dokončení.) — Hordfordův prášek k pečení chleba. — Pannorodosť. Pod. prof. A. F. — Rozvrh a přehled českých hornin čedičových. Dle přednášky prof. dr. Em. Bořického. — Různé zprávy.

P. B. Fr. — Váš způsob psaní jest velmi pěkný; škoda, že je pointa Vaší „Violy" nesrozumitelná. Snad byste mohl několika řádky konec osvětliti? Potěšte nás brzy bohatější zásilkou prosaickou.

P. Bou. — „Vězně" nenalezli jsme mezi rukopisy.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpoledne.

Ročník I. **1873.**

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Nějaký čas ujížděli jsme úprkem, načež když šla silnice do vrchu, jeli jsme zase volněji; jakmile však byla cesta opět jen poněkud rovnější, uháněli po ní vraníci jako zběsilí. Tak jsme jeli asi hodinu s nejrozličnější rychlostí od nejvolnějšího kroku až po nejprudčí úprk, jakým mladí, zdraví a kočím ani dost málo v běhu nezdržovaní koně uháněti mohou. Zrzoun seděl na kozlíku nepohnutě jako socha. Nepohledl ani v pravo, ani v levo, tím méně aby se byl ohledl na zad. Neustále díval se přímo před sebe na voj mezi koně, kteří mu byli, jako tak mnohému čeledínu, jenž si byl koně odchoval, jedinými bytostmi, které ho těšily a kterým rozuměl.

Po celou dobu, co jsme jeli, nepromluvil kočí ani slova. Mlčel jsem také. Posléze mne mlčení přece omrzelo.

„Máme ještě daleko?“ tážu se.

„Daleko,“ zní nevrlá odpověď kočího.

„A budem před večerem na místě?“

„Možná.“

„Jak to? Což neznáte cestu?“

Kočí mlčí; za chvíli odpovídá, aniž by sebou pohnul: „Hm, jakž bych neznal cestu!“

„Nevíte tedy, kdy mohou koně cestu urazit.“

„Těžko říci; jsou někdy jankoviti.“

„A Váš pán vytrpí jankovitých koní?“

„Nejsou jeho.“

„Čí tedy?“

„Panini.“

„Vždyť ale není na koních nic pozorovat, že by byli jankoviti,“ podotýkám schvalně jaksi nejistě, jako bych se v takových věcech ani dost málo nevyznal.

„To se jen zdá.“

„Proč tedy nezaopatříte jiných koní?“

„Paní nechce.“

„Proč?“

„Nevím.“

„A nemůžete ji upozornit, že se může stát nějaké neštěstí?“

„Mohu, ale nesmím.“

„Je snad paní zlá?“

„Není, ale tvrdohlavá.“

„Což ale, kdyby se nějaké neštěstí přece stalo?“

„Nestane se.“

„Jak to možné?“

„Protože jezdím s koňmi jen já.“

„A Vám se žádné neštěstí nestane?“

„Nesmí!“

„Neštěstí se však neptá po vůli kočího.“

„Arci; ale koně nebudou jeho příčinou, dokud bude oprať v mých rukou.“

„Tomu skoro nevěřím,“ pravím nedůvěřivě vida, že mluvím s člověkem, jenž si zakládá na své zručnosti, abych ho trochu poškádlil.

„Přesvědčím vás,“ vece zrzoun úsečně.

Mezi řečí byli jsme vyjeli na kopec, odkud šla dále cesta skoro jako po rovině. Zrzoun ani sebou nepohnuv zvláštním spůsobem slabě zamlasknul; vraníci poněkud se vzepjali a letěli pak jako vichr dále. Teprv nyní jsem pozoroval, jak výteční jsou to běhouni.

„Mám zastavit?“ ptá se asi po pěti minutách nejprudčího trysku zrzoun.

„Zastavte,“ dím.

Zrzoun opět sebou ani nepohnuv jen zamlasknul, leč tentokráte poněkud temněji; upěnění koně opět se vzepjali a nežli bys napočítal deset, stáli nepohnutě stříhajíce ušima a potřásajíce hřívami.

„Výborně!“ chválím zručnost kočího a výtečnou dresuru koní.

Tento však na to neodpověděl, jako by se byla pochvala sama sebou rozuměla, a obrátiv se ke mně podotknul:

„Máte nějakou zbraň?“

„Mám; k čemu?“

„Pojedem za nedlouho skrze les; není v něm dvakrát bezpečno.“

„Mám bambitku; snad dostačí?“

„Ukažte,“ praví zrzoun zvědavě.

Podal jsem mu bambitku, kterou jsem byl s sebou vzal pro příhodu. Zrzoun ji bedlivě prohlíží.

„Je nabita?“ ptá se po chvíli a když jsem přisvědčil, dodal: „Není však k ničemu; taková by nám pra nic nepomohla“ a po té zahodil bambitku daleko do pole.

„Proč ji zahazujete?“ ptám se udiven a poněkud také uražen.

„Protože máme v kočáře několik nabitých revolverů; sáhněte jen do postranního kapsáře v pravo nebo v levo vedle sedadla. Zahodil jsem ji však také proto, poněvadž něco takového nesmím přinést domů.“

„Proč pak?“

„Paní nerada vidí něco, co se může nahradit něčím novým, výhodnějším, prospěšnějším.

„Zase paní,“ pomyslil jsem si, slyše slova zrzounova,

v němž jsem poznenáhla poznával člověka mnohem chytřejšího, než se na první pohled zdál. Vytáhnuv z prostranního kapsáře kočáru jeden revolvér prohlížel jsem si jej a mezi tím začal jsem se zrzounem hovor o jeho paní, kterou měl stále na paměti a o které bych se byl napřed rád dověděl nějakých podrobností. Ale zrzoun, jenž byl hned po zahození mé bambitky koním svým dal znamení k poklusu, na žádnou z mých otázek ni slovem, ni posuňkem neodpověděl.

Chtěl jsem tedy začíti hovor o strýci, leč i na tyto otázky nedostal jsem více žádné odpovědi; zrzoun zatvrzele mlčel, dívaje se bez přestání před sebe na voj mezi koně . . Drže revolvér v ruce opřel jsem se pohodlněji o stěnu kočáru a jal jsem se přemítati o lidech, ku kterýmž jsem právě jel a o nichž počal jsem si aspoň dle jejich čeledína dělati zvláštní představu. Vedle toho jsem si umínil, že na podivínského kočího, jenž mluvil jen, když se mu zlíbilo, po celou cestu více nepromluvím.

Asi za půl hodiny vjeli jsme, jak byl kočí připomenul, skutečně do lesa; nicméně nevycházela z lesíka toho pražádná hrůza, ba zdálo se, že je v něm bezpečněji nežli v ulicích policií střežených velkých měst.

Jízda lesem trvala dosti dlouho, načež jsme opět vyjeli na pohodlnější vozovou cestu a za nedlouho, jak se zdálo, na erarní silnici. Bylo mi to sice nápadno, poněvadž jsem byl již před lety doma slýchával, že je strýcova usedlost na samotě v lesích a že k ní po kolik mil vedou jen chatrné vozové cesty nebo stezičky; ale nechtě se tvrdohlavého čeledína více na nic ptáti, dal jsem se mlčky vézti dále. Za nedlouho jsem spozoroval, jako bychom jeli po známé silnici; spatřilť jsem opodál jaksi povědomý kopec a na něm bílé domky utěšené vísky, pak zase na silnici krátké topolové stromořadí a opět několik osamělých chatrčí u prostřed malých ovocných zahrad, a netrvalo to ani pět minut, byl jsem přesvědčen, že jedeme po téže silnici, po které jsem byl zrána šel pěšky do Plzně, avšak že jedeme směrem zcela opačným, totiž nazpět k Plzni.

S netajenou nevolí houknul jsem na čeledína:

„Což pak jste opilý?“

Zrzoun obrátiv ke mně napolo svůj škaredý obličej zahuhňal jako pro sebe:

„Já a opilý! Nebyl jsem nikdy a také nikdy nebudu.“

„Kam ale jedete?“

„Do Plzně,“ odpovídá lhostejně a chladnokrevně kočí.

„Já ale chci k strýci.“

„Já zas jedu k Plzni.“

„A kdo Vám tak rozkázal!“

„Paní,“ zněla chladná a klidná odpověď.

„Proklatá paní“! pomyslil jsem si dodav na hlas:

„Je snad paní v Plzni?“

„Není.“

„Či snad je tam někdo od Vás?“

„Také ne.“

„Proč tam tedy jedete?“

„Paní rozkázala.“

Chladnost čeledínova mne vždy víc a více rozpalovala; věděl, když jsem sedal do vozu, že chci ku strýci a veze mne proti mé vůli nazpět k Plzni. Rozhořčen zvolal jsem prudce:

„Teď však rozkážu sám. Nemáš-li, starý hochu, v Plzni co dělat, jeď nazpět k domovu!“

„Nepojedu!“ zní vzdorovitá odpověď.

„Však já tě přinutím,“ pravím a povstav zvedl jsem mechanicky revolvér, jejž jsem stále ještě držel v ruce.

Zrzoun, jenž byl ke mně obličejem na polo obrácen, spozorovav mé hnutí, pravil nádechem líčené výčitky:

„Když máte zbraň, pak arci musím poslechnout.“

Po té střelhbitě obrátiv švihnul bičem podle koní, kteří divoce zaričevše jako zběsilí uháněli po rovné, pěkně ujeté silnici — nazpět. Za krátkou dobu spatřil jsem podlé nás mihnouti hospůdku, v které mi byl strýcův povoz ukázán; na to jsme jeli opět po polní cestě a asi po půl hodině vjeli jsme do lesa. Po celou tu dobu nepromluvili jsme ani slova. Chování se kočího bylo mi sice velmi nápadné, a nemohl jsem si je nikterak vysvětliti, přece však jsem s resignací očekával skončení dobrodružné naší jízdy.

Cesta lesem počínala býti vždy neschůdnější; byla kamenitá a hrbolatá, brzo šla do vrchu, brzo zas s vrchu a každým okamžikem zahybala kolem nějaké skaliny nebo šla více méně hlubokým úvozem. Vyhlídka do okolí nebyla téměř pražádná; jen časem, když jsme vyjeli na některý vyšší kopec, spatřil jsem přes vrcholky sosen a jedlí v nedaleké již vzdálenosti tmavomodré obrysy pohoří šumavského.

Vedro bylo vždy nesnesitelnější. Vzduch byl neobyčejně dusný, ano i občasný vánek spíše dusil, než občerstvoval. Jelič jsme směrem k západu a přes to vše, že po obou stranách cesty byly vysoké stromy, přijížděli jsme jen po delších přestávkách v záhybu cesty pod některým skaliskem na několik okamžiků do stínu; paprsky slunce, vnikající, obzvláště když jsme sjížděli s kopců, téměř kolmo do povozu pražily mně i kočímu nesnesitelně přímo do obličeje. Snášel jsem svízel tu trpělivěji, než bych se byl sám nadál, zvláště když pohlednuv náhodou malým okenkem v kočáře nazad k východu spatřil jsem, že na východě počaly nad obzor vystupovati sivé, bouři věštící mraky. Mrak od východu obyčejně nelení. Za nedlouho počala se obloha i nad námi zatahovati mraky, z dáli bylo časem slyšeti z temna zahřmění a brzo na to počalo poprchávati. Slunce sice posud ještě svítilo, ale nebylo pochybnosti, že v brzku bude zahaleno mraky a bouře že se rozzuří nad celou krajinou.

V okamžiku, když bouři předcházející vichr poprvé prudce se vzdmuv kotouče prachu před námi hnal ku předu, vyjel povoz náš na vysočinu, s které byl volný pohled na celou krajinu před námi. Spatřil jsem přímo před sebou široké, kypře zelené údolí pošumavské, ohraničené po obou stranách vysokými, hustým černým lesem porostlými vršinami; v dáli bělel se v svěžím zelenu dvorec a nedaleko něho leskl se v záři slunce skoro oranžově široký potok, vinoucí se lučinami a ztrácející se jak zlatá kadeř v tmavé úžlabině k oblakům strmícího, nyní již jako omženého pohoří.

Sotva jsem se byl po krajině rozhledl, zahalil prudce k západu se valící mrak slunce a celá krajina nabyla ihned zvláštního rázu pošmurné, ano hrozivé přísnosti. Kyprá zeleň byla se změnila v zasmušilou šedost a lesy pokryté hory, jež zdály se až dosud s úsměvem vítati příchozího, jako by byly čela svá svraštily k přísnému, odpuzujícímu vzezření . . . . Náhlá změna ta nezůstala na mne bez účinku; zmocnilť se mne jakýsi nepokoj, jenž tím více se zmáhal, čím více blížila se bouře. Blesk a hřmění, jež v temném ohlase od dalných hor se odráželo, následovaly vždy rychleji za sebou; déšť počal houstnouti, bouře byla již skoro nad námi. Cesta přes vysočinu byla přímá a koně volně klusali ku předu; ale jakmile jsme přejeli vysočinu

a cesta šla poněkud zase s vrchu, popustil kočí koním uzdu, a vraníci jako s vichrem o závod letěli s vršiny. Nepokoj můj počal přecházeti v úzkost. Bouře byla již skoro za námi a kočí žene koně v největším trysku ku předu.

„Jeďte přec volněji," pravím posléze ku kočímu.

Zrzoun obrátil se na polo ke mně a jizlivě se pousmáv švihnul místo odpovědi bičem podle koní.

Vraníci letí na to ještě prudčeji ouvozem, do kterého jsme byli právě přijeli. Vichr skučí a vyje úpěnlivě v lese, z něhož zaznívá praskot a třeskot ohybajících se, ano i kácejících se stromů; blesk následuje rychleji za bleskem a hřímání je vždy prudší .... Není pochybnosti, že bych byl vyzvání své, aby kočí jel volněji, za několik vteřin opakoval s daleko větším důrazem než poprvé; avšak neobyčejný výjev upoutal znenadání veškerou moji pozornost. Ouvoz, kterýmž jsme jeli, byl neobyčejně dlouhý a rovný, tak že nebylo ani lze dohlednouti, kde končí nebo zahýbá. Vyhlednuv z povozu spatřil jsem vzdor setmění skoro na konci ouvozu několik tmavých, proti nám úprkem se ženoucích skvrn. Vztyčím se poněkud, abych skvrny lépe rozeznal; ale sotva tak učiním, vidím již zcela určitě, že se proti nám žene celá smečka velkých černých psů. Běží prostřed cestou, jak se zdá, rychleji než proti nim uhánějící vraníci; běží po dvou ve třech řadách; jazyky mají vyplazeny, tlamy, z nichž čouhají sněhobílé tesáky, upěněny. Doběhnuvše těsně před vraníky bleskorychle se rozstupují. Povoz letí sice dál; však po chvíli vidím příšerné feny klusat podle koní, po každé straně tři, těsně za sebou. Klusají mlčky v stejném tempu s vraníky jako příšerná eskorta ....

„Co to znamená?" vyrazím prudce ze sebe.

Kočí poznovu jen na polo ke mně se obrátil a kolem škaredých jeho úst zahrálo cosi jako jizlivý úšklebek. Neodpověděl.

V tom se zablesklo a hned na to následovala hromová rána. Vraníci zařičevše vzepjali se do výše; avšak kočí práskl bičem, a zpěnění koně letí ouvozem ještě prudčeji.

„Nepojedeš, chlape, volněji?" vzkřikl jsem na zrzouna zpurně a velitelsky.

Zrzoun však provádí starou mimiku; poznova obrací se jen na polo a jaksi pohrdlivě ke mně, poznova jizlivě se ušklíbá a již již zvedá opět bič.

Hnutí to vehnalo mi všechnu krev do tváře a ani nevěda, co činím, zvedl jsem pravici, v které jsem doposud držel revolvér, a namířiv zbraň k uchu kočího zahoukuul jsem naposledy: „Poslechneš nebo neposlechneš?"

Zrzoun vidí sice zbraň a chápe výhružná slova, ale vzdor tomu švihl poznova bičem dvakrát po sobě a zamumlal vzdorovitě mezi zuby: „Neposlechnu!"

Osudné slovo to proneseno s přízvukem takřka ďábelského pohrdání. Stiskl jsem tedy a rána zahoukla. V okamžiku tom sice jsem nevěděl, zdali se kule neminula cílem; střelil jsem však z takového blízka, že nebylo ani možno o tom pochybovat: zrzoun sletěl s kozlíku.

Koně letí úprkem dále.

Poohlednul jsem se nazpět. Zrzoun ležel na zemi; smečka černých hafanů byla se kolem něho shlukla .... Více jsem neviděl, neboť neztrativ ducha přítomnosti snažil jsem se, dosáhnouti kočímu z ruky vypadnuvší opratě. Avšak přes všechno úsilí nebylo to možno; koně necítíce se více opratí obmezováni uháněli nyní smykajíce oprať po zemi v zběsilém úprku dále.

Děsná tato jízda trvala asi pět minut. Povoz projel ouvozem do údolí a ujížděl nyní po rovné, pěkně ujeté cestě těsně podle lesa poněkud volněji, ale vždy ještě nebezpečně prudce.

Bouře doposud ještě nad krajinou burácela. Vichr vál děsnou svou píseň, z lesa zazníval praskot a s oblaků lil se dešť proudem.

Znenadání zaslechl jsem za sebou vzdor hukotu bouře a rachotu povozu koňský dusot. Ohlédnuv se, spatřil jsem v dáli za povozem cválajícího jezdce, avšak za několik okamžiků rozeznal jsem dlouhý řasnatý šat. Nebyl to jezdec, nýbrž ženština v černém jízdeckém šatě s šedým kloboučkem na hlavě. Jela úprkem po téže cestě, seč dech a síly vraníkovy stačily, a za nedlouho povoz dohonila.

„Probůh, co to? Vy nemáte kočího?" zvolala zvučným altem cválajíc chvíli podle povozu. Sáhnouc pak střelhbitě náručnímu komoni k uzdě zachytila oprať a v trysku, v němž jsme dále uháněli, hodila mi ji do kočáru.

„Trhněte třikrát rychle po sobě koňmi," dodala. A mezi tím, co jsem její rady uposlechl, švihla bičíkem svého koně a ujížděla dále.

Koně mého povozu již po prvním trhnutí opratí ochábli v trysku a po třetím zůstali, patrně s největším odporem, že je někdo nepovolaný týrá, za nedlouho státi.

Před sebou viděl jsem vždy dál a dále uhánějící jezdkyni. Nejsa si hrubě ani vědom příčiny, zalusknul jsem po příkladu zrzouna-kočího prsty. Koně dali se opět do klusu. Jezdkyně přede mnou jela, jak se zdálo, pomaleji než dříve a právě vjížděla s cesty podle lesa na cestu do lesa. Viděl jsem nyní již jen mezi stromy mihati se ztepilou její postavu a vlající černý řasnatý oděv; ale čím více se v lese ztrácela, tím více se mi zdálo, že ji musím za každou cenu dohonit a aspoň ještě jednou spatřit. Zmocnilť se mne jakýs nevysvětlitelný pocit, jenž mne hnal ku předu. Zalusknul jsem prsty ještě jednou, koně dali se do cvalu a já nespouštěje očí s mihající se mezi stromy jezdkyně, ujížděl jsem za ní, aniž by mi bylo napadlo, že svěřuje se úplně neznámým koním vydávám se v největší nebezpečí. Podivný, nevysvětlitelný pocit, kterýž se mne byl zmocnil, nepřipouštěl žádnou reflexi; bez myšlenky, bez vůle dal jsem se unášeti koňmi dále. Za nedlouho zabočili koně bez pobídnutí na cestu do lesa a cválali úprkem dále lesem. Chvíli vidím ještě v dáli mezi stromy mihající se postavu jezdkyně; však znenadání se mi zdá, že se ztrácí, že úplně v lesním šeru zaniká ... Vzpřímiv se v povoze pobízím koně k rychlejšímu trysku; leč znenadání cítím, že narazil jsem čelem o větev stromu. Rána byla tak prudká, že sklesl jsem nazpět do kočáru. Cítil jsem ještě, že se mi řine krev po skráních, slyšel jsem temný hukot větru a dusot koní, jež však vždy víc a více zanikaly. Chtěl jsem se ještě jednou vztyčiti, ale nebylo už možno; nevím též, co se dělo dále, byltě jsem ztratil vědomí ....

(Pokračování.)

Na lodi vyhoštěnců.

Složiv ruce, svěsiv čelo,
opřev záda o stožár
zadíval se neveselo
ve vody a větru svár.
„Stupte, pane, v podpalubí!
škaredí se mořský lán,“
prál mu, bílé jevě zuby
v sivé líci, kapitán.

„„Od vlasti mne bujným skokem
loď ta vrhla tisíc mil;
dovolte, bych aspoň okem
chvilku tam se navrátil.
Dovolte, bych páru bílou
měnil v rodné chaty dým,
z obláčků tkal žínku milou,
drahé dítko — hrál si s ním!““

„Marné lkání! — Slza Vaše
v moři bezdném zaniká.
Hleďte sebe! — Loď ble, naše
již se s bouří potýká!“
„„Však jsem zažil horší bouři,
slyšel hřmění pušek, děl,
nad námi kdy v ohni, kouři
prapor volnosti se rděl.

Svobody se koráb svatý
ztroskotal mi pod nohou.
Což teď život s bídou spjatý,
pod bezdušnou oblohou?! —““
„Času skříň je léků plná,
v duši vrátí mír i jas.
Však již pojďte! Již nám vlna
pěnou vroubí vous i vlas!“

„„Nech mi slinou tváře líčí,
do nichž plval celý svět!““
„Ráhno skřípá — lano syčí —
vzpychne bouř co nevidět!“
„„Sykot lan a sykot lidí,
sykot, posměch se všech stran,
s jeviště se herec klidí
blátem hanby znamenán.

Ztřeatěnec — chtěl v řádu skály
vztýčit nové znamení,
ve štítu měl ideály,
máchal mečem nadšení.
Volnost, lidskost, pravda byla
heslem jeho bláznovským —
Oj, rci bláznu, dobo shnilá,
tvým co znakem, — heslem tvým?““

„Hleďte sem!“ dí patrón lodě
s trpkým na rtech úsměvem,
prstem okazuje k vodě,
nad obrovské vlny lem.
Bílé ptáče na hřebenu
zpěněném se zamihlo,
však již s hůry lačno plenu
oko zlé je postihlo ......

Zaťav pěstě, schmuřiv čelo,
opřev hlavu o stožár,
hledí psanec neveselo
ve vody a větru svár,
jak tam dravec mračné výše
v černých křídel rozpjetí,
krví v bílou pěnu píše
divé heslo století.

J. Kazda.

Obrázky ze zoologické zahrady.

Nakreslil *A. Stk.*

II. Havrani.

Na vrány a vůbec ptáky z čeledi havranovitých v zoologické zahradě málokdo si vzpomíná; ano mnohé zahrady nepokládají domácí zástupce této čeledi, která nejvíce krajinu naši v letě, v zimě oživuje, ani za hodny, aby je v sobě uhostily. Stává se tak neprávem. Vrány jsou v naší vlasti zjevem tak charakteristickým, tak původním, a poměr jich k člověku jest tak důvěrný, že máme je za důležité činitele v nám blízkém „hospodářství přírodním“.

Prvé než se pokusím laskavému čtenáři nakresliti malý obrázek této čeledi, musím podotknouti, aby neočekával ode mne jednotvárné popisování vlastností celé čeledi; nemohuť odolati touze, abych zhostil se tentokráte otřepané a neladné této formy. A proč bych tak nečinil, když na mysli živě mi tanou významné pro celý rod povahy jednotlivců?

Pohlédněme jen na kavku, která milujíc společnost, v houfech celý rok nad městem a nad hlavami nám se vznáší; ve společnostech také nejraději hnízdí — asi jako strýc její havran. Přede všemi ostatními druhy něčím zvláštním se vyznamenává: že tvoří s čápem, vlašťovkou a špačíčkem veselý čtverlístek . . . jako čtverlist jetelový, který k člověku přitulil se náklonností, již možno přirozeným ochočením nazvati. Jako čáp v mnohých krajinách hnízdo na střechách příbytků lidských si staví, tak i kavka na blízku rozumných tvorů ráda pobývá a žije; a ku podivu volí si obyčejně kostely v menších městech, shromaždiště to celé obce. Znám v Boleslavi a v okolních městečkách asi 15 kostelíků, které bydlištěm jsou osad kavčích, kdežto naopak sotva o dvou místech v zdejších lesích vím, kde by kavky hnízdily. V četnějším počtu nalezl jsem hnízda jich ve vykotlaných starých stromech pustých lesů pohoří jizerského a v romantických skalách hruboskalských. Mohu tedy směle tvrditi, že tam nejspíše, kde stromům volno bujně růsti, kde hojnost hmyzu dřevo jich prožírá, kde potravu hledající datel zobákem svým průchod zjednává dešti do vnitř stromů a hnilobu tak podporuje — že tam pravlast veselých kavek. Teprvé když nelítostné sekery stromy v nejlepším květu života podtínati, když bystré oko lesníkovo nad lesy bdíti počalo, musely se kavky postarati o jinou kolébku, v níž by jim dorůstala mláďata. Šťastná myšlenka vedla je k člověku, k tomu, který je byl připravil o původní sídlo. U něho se uhostily a přízeň získaly důvěrnou povahou svou, často řekl bys až drzou. Kdo by na př. nedivil se tomu, jak naivně kavka na rozvětvené parohy jelena v lese usedá, jakoby to byly větvičky stromové. Často viděl jsem je, kterak za jelenem poletovaly, s ním laškovaly a na parohy jeho se spouštěly; když konečně hrdého paroháče omrzely, musel pánovitě hlavou pohoditi, aby své parohy kavčí okrasy zbavil. Zdaž nebudila by ochočená kavka mnohou zábavu v zoologické zahradě? Já aspoň bavíval jsem se v zahradě svého přítele, který několik ochočených kavek chová, velmi dobře s ní a pozoruju vždy velmi rád prostosrdečné její chování. Po zahradě prochází se s úplnou klidností a lhostejností; nic ji nepoleká; časem povylétá na zábradlí, sedá tam u cesty třeba několik hodin a žvatlá. Podáš-li jí konsek masa, vezme ti bez rozmyšlení z ruky. Dupneš-li na ni, nevšímá si toho hrubě. Vždyť rozumí žertu! S jiným ptactvem zahradním nevchází sice v úzké přátelství, však neubližuje nikdy menším ptáčkům; klofne tu onde slepici do nohy, prohání ráda některého zpěváčka, kosa neb drozda, odvážil-li se z jejího stolu nepovolaně jídel okusiti, však tak zlomyslnou kavka není, aby, jako mnozí jiní ptáci, hnízda pěvců ohledávala aneb docela bourala. Vždy veselá, vykračuje si co pyšný vyfintěný panáček, na všecky strany se ohlížejíc, časem hlavičku na stranu kladouc, asi jako švihák, chce-li „geniálním“ nazván býti,

s kloboukem činí. Tu se soudruhy laškuje, tu zas usedá na vyvýšeném podstavci a tomu milému světu všelicos vypráví . . . . . vždyť nejlépe jí rozumí!

Jiným stvořeníčkem ovšem jest tetka její, zlodějská straka; ta jest rozhodným nezbedníkem; sprostý člověk řekl by „pěkným kvítkem z čertovy zahrádky“. Stává se sice přichylnou k člověku, když v mládí ochočena byla, ale zlé svědomí přese vše stále ji provází. Podávanou jí potravu přijímá vždy s největší opatrností, ponenáhlu blíží se k ruce, odkud lahůdka jí kyne, ohlíží se na vše strany a při sebe menším šustnutí aneb nenadálém hnutí ruky úzkostně uskakuje a chceš-li po ní máchnouti, křičí a prchá, jako bys ji již za pačesy držel. Však také dobře ví, proč pokáleno jest svědomí její. Žádné hnízdo před ní není bezpečné, vajíčka vyhazuje, zobákem rozklobává a mlsně vysrkává jich obsah. Do holubníků se vkrádá, mláďata vraždí a útlé jich masíčko někde v koutku hltá, tak opatrně si při tom počínajíc, že poškozený zastihne straku teprvé, když pohodovala. Měl jsem ještě před nedávnem krotkou straku, která v holubníku dopouštěla se ukrutných zločinů, vraždíc vše napořád; ale co divno při tom, nikdy jsem ji při skutku nezastihl, ač bedlivě pozoroval jsem každé její hnutí, když do holubníka se vkrádala. Vyčkávala k vražedným výpravám svým trpělivě chvíli, kdy nikdo ji pozorovati nemohl. Nejvíce divíval jsem se tomu, jak dobře straka chápala, že nepravosti páše; proto také čím dále, tím víc se mne štítila a konečně, když nabylo loupeživé její počínání ohromných rozměrů, tak že jsem se na tom usnesl ji zastřeliti, mohl jsem se stěží na dostřel bambitky k ní přiblížiti. Že straka v domácnosti zlodějskou svou povahu nezapírá, známo každému z bájek i ze skutečnosti. Vždyť se „zlodějská straka“ příslovím stala. — Na svobodě jest straka ptákem nejvýše škodným. Žádné hnízdečko, žádné mládě, buď si zajíček, bažant, koroptev, křepelka aneb rozmilý zpěváček nebývá bezpečno před ostrými drápy jejími. Prospěch, který hubením některého hmyzu a myší člověku přináší, jest vedle toho nepatrný. Někdy pustošívá sice hnízdo některého dravce, ale tu obyčejně, není-li velmi pozorná, v zápětí sleduje nejkrutější trest — smrť taková, jakou sama jiným působí. Poněvadž, jak řečeno, straka nad míru jest opatrnou, proto myslivcům nesnadno bývá na dostřel ji překvapiti; jedině spatřuje-li největšího svého nepřítele spoutaného, může-li se pokochati v pohledu na výra, vztekem soptícího, jedině tenkráte ustupuje obezřetnost její překypující škodolibosti a chytrá straka upadá v léčku. Při honbách možno nejlépe pozorovati úskoky její. Ani nenadálé přepadnutí, které každého havranovitého ptáka obelsťuje, ani opatrné ploužení se křovinami nemůže ji splésti. Vím jediný prostředek, kterému podlehnouti musí: máť straka jednu nepěknou vlastnost v míře tak výstřední, že ji často do škody a zkázy uvrhá. Jest to neobyčejná zvědavost. Umí-li někdo dobře napodobovati všeliké hlasy a zvuky ze světa zvířecího, může jsa dobře ukryt, v lese takovouto zvířecí hudbou v brzce zvědavou straku přilákati. Jsi-li dobrým střelcem, snadno ji pak sestřelíš co odměnu za svou mistrnou hudbu, která ostatně mistrnou ani být nemusí; dostačujíť vůbec tony jakékoli, nejsou-li jen hlasu lidskému podobné, a byť i pocházely od zvířete, jež podle hlasu žádný z celého světa přírodozpytec neurčí. Zvláště se honba daří, napodobuje-li se hluk, jakoby povstalý v zápasu rozhněvané zvěře. Ihned bývá straka po ruce, poněvadž prvním pravidlem zlodějské logiky jest jí přísloví: „duobus litigantibus tertius gaudet.“

Krom uvedených ptáků mám po ruce ještě jiné chlapíky. V prvním šiku ořešníka, směšné, dobromyslně se tvářící a skoro „tulpasovité“ chlapisko! Originelní postava! Aksamitové a bledožluté peří, tmavočerný, bíle kroužkovaný ocas a stejné barvy křídla, překrásně lazurové skvrny, které mimovolně připomínají na tropickou hru barev, živé vrtění hlavy, v čemž žádným výtečným komikem posud překonán nebyl, k tomu vtlačený zobák a šedé mžouravé oči — vše to tvoří, spolu s lehkým a vlnivým letem, živostí a pohyblivostí celého těla, nový velmi zajímavý ptačí obrázek z našich lesů. Les bez ořešníků si ani myslit nemohu. V čase, kdy zpěváci v křovinách umlkli, kdy nezaznívá z vrcholů stromů dojemné lkání drozdovo, kdy odívají se stromy rouchem bílým, panenským, v čase tom křaplavý hlas ořešníka, když se svými laškuje a dovádí, a hvízdání sykorky bývají jedinými známkami, že život v lese ještě nevymřel. Zvědavost, která ořešníka právě jako straku dohání, že nejraději u cest se zdržuje, obrací naň pozornost lesem jdoucího. Dovedné napodobování hlasů objevuje ořešník jen v zajetí, ač i ve volné přírodě často křik káně k nerozeznání napodobí. V zajetí stává se velmi krotkým, vydává ze sebe tony, jaké jen uslyší, a bývá-li dobré vůle, jako hudebník improvisuje; zpěv jeho, který jinak není lahodným, tu jaksi zvláštně, ba magicky na člověka působí. Proto velmi často v domácnosti chován bývá, také pro krásné své peří, ač v úzké kleci uzavřen, obyčejně svou živost ztrácí, peří z těla si škube a vůbec počínáním svým soustrast budí. Po delší vazbě chřadne a brzy hyne. Neboť navzdor havranovitému zevnějšku má povahu jemnější, upomínající na pěvce. —

Však za to honosí se povahou havranovitou v plném slova smyslu krkavec. Skoro bych byl naň zapomněl. Jest to statný jonák, rodem z hor, jejž rázně označuje hřmotný zoban, tmavomodře naběhlé peří, mohutné nohy, široká, sklenutá prsa, černé, bystré a rázné oko. Se zevnějškem shoduje se i hluboký basový hlas. Jak krásně družívá se vždy k romantické krajině i bujná květena a zvířena! Jak dobře hodí se tato statná postava krkavce ke krkonošským balvanům skalním, které majestátně hlavu svou nad velebné lesy vypínají, a jak dobře řadí se krkavec po bok statným horalům, s nimiž o půdu a potravu se dělí. — Nadšeně naslouchal jsem mnohonásobné ozvěně silného basu krkavcova, když poprvé krkonošský vzduch jsem ssál. Tu celé Krkonoše s tajuplnou svou hrůzou, se všemi svými velkolepými krasami, hučení hromu a vichru, příšery smrti, vše to naplňovalo mysl mou, když uzřel jsem ve výši nad sebou kroužiti černé tyto tvory, obyvatele vrcholků skalních. Sestoupivše s hor, s míst, kde v modré výsotě vedle orlů a supů hnízdí krkavec, v pahrbkatinu, nacházíme zde čeleď havranů zastoupenu něžnější již vránou a havranem. Jsou to ostatně jinak dosti mohutní ptáci, silného vzrůstu, velikým zobákem opatření, však u porovnání s horským krkavcem přec velmi útlí; vyjímali by se vedle sebe as jako choulostivá měštka vedle silné, bujaré venkovanky. — Vrána jest dítkem pahrbkatiny; zde v dubových a bukových lesích, jež četné klokotavé potůčky a stříbropěnné řeky svlažují, jest vlastní její sídlo; tu možno na jaře zříti zamilované párky obletající zelené osení a po cvrčcích a myších slídící, v lese pak na vrcholku starého dubu pne se z mlází a proutí volně upletené hnízdo, v němž sameček na večer jasným zvukem své „kra, kra“ vyvolává a barytonem s družkou o dobách lásky, dobách nejblažších pěje. — Chudák vrána neprávem bývá pronásledována. Což je těch několik hnízd koroptvích a křepelčích, jež pustoší,

nějaký mladý zajíc, kterého časem zardušuje, a něco klasů obilných, jež vykořeňuje, aby potravy ulovila, což jest to vzhledem k velikému počtu škodlivých myší, k tisícům žížal, kobylek a krtků, které každoročně hubí? Protož jest dobře, že vrána opatrností svou sama zkázy se uchraňuje, pak že nemá v přírodě, vedle kuny, jejíchž nástrah se snadno uvarovati může, než dva — ovšem hrozné — nepřátele, jestřába totiž, před nímž jediným z dravců úzkostně a bohužel marně prchá, a ještě krutější zimní mrazy, které často snášeti musí.

Dítkem roviny jest havran. Kdežto vrána lesiny pahrbkatin oživuje, poletuje havran ve velikých, až tisíce čítajících kupách v rovině a hnízdí v lesích na břehu mohutných řek aneb jezer, vůbec vždy u vody, a ještě lépe u bažin. Zde lahůdkou jsou havranu a mládeži leklé ryby, proudem z vody vyvržené, zde volně lapati může vodní myši, mloky, žáby a vážky, zde opatrně odírá hnízda potápek, kachen, slípek, bažantů a j. Patrno tedy, že myslivcům mnoho neprospívá; však ani rolník užitek jeho necítí. — Ale navzdor tomu není havran tak krutě pronásledován jako vrána, poněvadž v těchto krajinách myslivci prachu a broků na jinou kořist potřebují. Do krajů bezlesých přilétají havrani zřídka.

Krásným věru ptákem jest havran! Mezi všemi ptáky své čeledi má nejlesklejší peří, které tmavomodré kovově v záři slunce se obráží, jako peří lesklých kolibříků. Od vrány rozeznáš jej snadno dlouhým, pravidelně zakončeným zobákem a v stáří se dostavujícím lysým obličejem, čehož příčinou jest stálé rozhrabávání půdy. Ač sídlo havrana a vrány rozdílné jest — neboť havran v rovině, vrána pak v pahrbkatinách žije — víže přece jedna doba oba druhy nerozlučně k sobě: všekrotící zima. Když podruhé mláďata z hnízd vylétala, když po polích babí léto třepetavě se vznáší, pavouk na strništi jemné tkanivo rozpíná, lesiny žloutnou, tu slétají se za potravou odevšad vrány, kavky a havrani do roviny a buď vyklobávají z mrvy na poli rozestřené zrnečka, buď pronásledují myš, kterou ze skrýše hlad vypudil. V krajiny, kam celé leto žádný havran nezabloudil, přilétá v zimě rázem několik tisíc rozčechraných havranů a uhlazených vran.

Zajímavým zjevem jest havran v době jarní: podobal-li se v zimě zádumčivým vzhledem a nespořádaným peřím svým spíše žebráku, mění se na jaře až ku podivu. Když potůčky vazeb ledových se zbavují, když krajina smutečné roucho sněhové skládá, nahražujíc je šatem skvostnějším, když sluníčko tvář svou opětně ve vší velebnosti ukazuje, tehdy havrani vysoko ve vzduchu houfně poletují, laškují, radují se a hlasitě „kra, kra“ si prozpěvují — skoro bys myslil, že teplý vánek jihu mozek jim spletl. Zmizelo rázem melancholické vzezření zimní, bujarost je oživuje a brzy loučí se havrani s „krajinou bídy“, zalétajíce do svých zamilovaných lesů, naslouchat hudbě třtinové, pozdravům a vypravování vracejících se opeřenců z dálného jihu.

Dokreslil jsem svůj obrázek. Nezbývá mi než přiznati se, že jsem ze zoologické zahrady poněkud do volné přírody vybočil; však doufám, že to kresbě neuškodilo, nýbrž spíše lepšího světla jí propůjčilo. Což není ostatně sama příroda velikou zoologickou zahradou a každý člověk jejím správcem?

Jak pan strýček vdavky strojil.

Noveleta od *Ouidy*.

(Dokončení.)

Jase měsíc přešel a Lidický byl ještě na statku. A byly to všem dny veselé: srážet koroptve na pravo a na levo, posnídat v lese pod stromy, a být doma samý smích a švitoření při dobrém obědě, což si přát více? zvláště když potom večer Fanča zpívala tak sladce, tak prostě, jako ten strnad na plotě.

„Vy máte Fanču rád?“ tázal se pan strýček Lidického, když se jednou vraceli z honby domů.

Lidický se na okamžik zarazil.

„Ovšem že mám,“ odvětil potom skoro hrdě. „Každý musí připustit, že jest slečna Lukovská roztomilá.“

„Tak tak, Lidický, trochu divoká, ale bude lepší a opravdovější než všechny ty vaše krotké, které se oblékají v tak počestně důstojný krunýř a jsou přece jen prostopášny v srdci. A co myslíte o mém hochu?“ tázal se strýc dále, ukazuje na Bohuše.

„Bohuš? O jest to statný, mladý, hezký chlapík a k tomu šlechetný, velkomyslný a jemný —“

„O zajisté že jest,“ opáčil strýc, mna si radostí ruce. „Jest to milý, velmi milý hoch. Jsou oba zrovna, jak jsem si je přál; milá vižlata a nemohu zapírat, jak mne těší, že se vžívají sami do záměru, s kterým jsem se nosil od samého jejich dětinství.“

„Do jakého záměru, pane plukovníku, smím-li se tázat?“

„Ale, ale, což si to nelze na prstech spočítat, že jsou do sebe zamilovaní?“ odpověděl pan strýček, záře radostí. „A já chci, aby se vzali a byli šťastni. Míří na sebe a já jim nebudu klást překážky v cestu. Mládí jest beztoho tak krátké, bůh to ví, nechť ho užijou, vždyť se ty doby nikdy více nevrátí. Neříkejte mu o tom nic, chci si s ním zažertovat. Není o tom pochyby, že se již sami dávno smluvili, ale mně se nesvěřil ten schytralý chlapík. Důvěřujte starému vojáku, že také tento válečný plán mrknutím oka provede. Hodné děti; zdá se mi skorem, že mládnu, když je tak u sebe vidím. Nuže bude to veselá svatba, Lidický; hleďte, abyste přišel. Myslím, že to bude někdy po vánocích.“

Lidický kráčel vedle plukovníka mlčky a stáhl čapku hluboko do očí; svítilo mu slunce zrovna do tváře.

„Nuž, jak se dařilo?“ zvolala Fanča, běžíc jim v ústrety.

„Dosti dobře,“ řekl Lidický chladně a šel dále.

Bylo to as hodinu před tím, než zvoněno k obědu. Lidický přišel chladný a pokojný; hovořil mistrněji než kdy jindy, snad zdvořileji, zvláště s Fančou, ale kolem celého vzezření rozléval se mráz, jejž nebylo možno teplému slunci roztavit. Fanča se o to pokoušela též, švitořila, lichotila, hrozila čtveračivě, ale nerozveselila jej. A tu pocítila opět svou nesmírnou od něho vzdálenost: on byl zas ten učený, hrdý, vážný filosof a ona malé ničemné dítě.

Když pak šel Lidický večer po schodech nahoru, zaslechl hlas Bohušův na chodbě.

„Ano, má zbožňovaná Fančo, budu nad míru a naprosto nešťasten mimo světlo tvých očí; ale musím zejtra odjet na návštěvu, poněvadž jsem to slíbil a byť se ti člověk

sebe více kořil, vycházky na skřivany jest se přece těžko vzdát, vždyť to víš.“

Lidický zaťal zuby.

„Milá Fančo, já bych tě byl něžněj miloval, než takto.“

Potom vrhl se na postel, ale nespal. Ponejprv za mnoho let nemohl zdřímnout, když chtěl. On si s ní zahrával, bavil se s ní a považoval ji jen za milé rozmarné děcko. Nyní probudil se jedním rázem a cítil, příliš pozdě, že mu zaujala bez jeho vědomí srdce, které tak dlouho odpíral každé ženštině. Po dlouhých letech přísné práce a chladné samoty, po dlouhých letech, která utužila mysl jeho až v pokojné filosofické náhledy, propukl zase náhle horký pramen vášně. On práhnul po tom, aby její jasný život byl vtržen do jeho vlastního, neutěšeného hrobu, a vyjasnil, oživil jej; on práhnul po tom, aby srdce její tlouklo v souhlasu s jeho srdcem, ledem spoutaným po tak dlouhá léta; ale malá Fanča nebude nikdy jeho.

Ve vedlejší ložnici seděl v té samé chvíli plukovník v županu a trepkách a dokuřoval před plapolavým ohněm poslední dýmku a usmíval se samolibě nad svými vlastními myšlenkami.

„Na mou věru, bude to veselá svatba, jakou celý ten okolní kraj as nikdy neviděl,“ mručel si s největším uspokojením. „Bohuš zůstane zde. Co bych dělal s tím celým zámkem zde. Já se přestěhuju do střelovny; bude toho pro mne dost i pro mé staré kamarády; však se tam najde místečko, kde si možno společně pokouřit a pohovořit o bývalých časech a občerství nás to, uvidíme-li ty děti zde šťastny. Má malá Fanča bude nejkrásnější nevěstou na světě. Pošetilí ptáčkové, myslí si, že jsem je neprohléd. Aj, aj, starý voják! Ten to dobře narafičí. Láska prý jest slepá, ale mohlo se to skončit jinak? A teď když se do sebe zamilovali, teď bych rád věděl, kdo na světě by měl srdce k tomu, aby je rozloučil?“

Lidický zůstal ještě ten den; ale když jej druhého dne došel list, jenž obsahoval pravdivou sice, však ne právě vážnou příčinu k návratu do Prahy, odjel. Plukovník, Fanča i Bohuš domnívali se, že se s nimi rozloučil jen na několik dní, však Lidický vzdálil se s pevným úmyslem, že se nikdy více nevrátí. V Praze pojal jej zase jeho pokojík, jehož těžké klášterní šero padlo naň jako železné víko na rakev. V pokojíku tom strávil druhdy se svými knihami, papíry a jinými duševními poklady tak mnohý šťastný den a v hlavě jeho to svítalo a svítalo, až zmizely z ní všechny ty příšery, které mysl lidskou tíží. Dnes, když opět do jizby té vstoupil, zachvěl se — a to k vůli rozmarnému děcku. —

„Nuže, milý chlapče,“ začal plukovník jednoho dne, „věz, že jsem celou tvou hru prohledl. A myslíš, že svolím?“

„Ani mi nenapadlo pochybovat o tom, vždyť víte, strýče, že dáte-li mi nějakou tu stovku, vím povždy co s ní dělat. Kamarádi budou se zase jednou ve víně koupat — konečně vždyť víte, že sloužím letos poslední rok.“

„Aj, aj!“ usmál se pan strýček. „Ale já nemluvím o tvém vinárníku, na mou věru ne. Není rádno hrát se mnou na schovavačku; prohlédnu i mlýnský kámen, skrývá-li se bůžek lásky za ním; a není třeba obcházet u mne kolem horké kaše. Co živ jsem k ničemu tak rád nesvolil; byl jsem od jakživa srozuměn s tím, že si Fanču vezmeš a —“

„Že si Fanču vezmu?“ zvolal Bohuš. „Milostivé nebe, a co potom, pane plukovníku?“ A při těch slovech dal se mladý důstojník do tak povážlivého smíchu, že mu až slze vstoupily do očí a že Bělka vpadla s celou svou rodinou divokým štěkotem.

„Jak že, pane, jak, proč, protože, tisíc perunů do tebe, Bohuši; rád bych věděl, co je ti při tom k smíchu?“ rozkřikl se plukovník, vyskočiv s pohovky.

„Směju se a budu se smát ještě více, což nestojí ten Váš roztomilý sebeklam za to?“

„Sebeklam! — eh? — co? Snad mi přec neřekneš, že víš, co mluvíš?“ zahřměl pan plukovník.

„Vím; Vy si myslíte — bůh ví, jak se Vám to dostalo do hlavy — že jsme s Fančou do sebe zamilováni? Ale ujišťuji Vás, že jste nebyl v celém svém životě na větším omylu.“

Vida, že se plukovník vzpřímil jako prut a hledí naň jako raněn mrtvicí, uznal Bohuš za dobré, celou věc blíže objasnit.

„Fanča a já bychom se Vám ze srdce rádi zavděčili, milý strýče, kdybychom se jen trochu více rozehřát mohli, ale obávám se skutečně, že to nejde. Láska neposlouchá na slovo, ale jest jako jankovitá klisna, která si hlavu postaví, zahryže se do uzdy a unese vás, kam se jí zlíbí. Jest to možno, aby se dva lidé, kteří spolu hračky rozbíjeli, a měli spolu spálu a hašteřili se spolu od samé kolébky, aby se ti dva lidé do sebe zamilovali, když dorostou? Možno jest to, ale nikoliv nezbytno. Kromě toho nehodlám se ještě nejméně celých dvacet roků oženit; nemohu za to. Má kasa by nestačila na účty modistek a krejčů a považoval bych se za zničeného člověka, kdybych uložil jasnou hvězdu svého života do županu. Při pouhém na to pomyšlení mne hrůza obchází.“

„Ty si tedy Fanču vzít nechceš?“ zahlaholil plukovník.

„Nechci, strýče, desetkrát nechci a za celý svět nevzal bych si nikoho.“

„Tedy jsme spolu hotovi, pane,“ pokračoval plukovník týmže tonem a při tom přecházel dlouhým těžkým krokem po pokoji. „Ty jsi nevděčný, nestydatý mladý hejsek. A to všechno za mou lásku! Poslechněte, pane, ačkoliv jste mé ubohé sestry syn, řeknu Vám, co myslím, řeknu Vám, že jest Vaše chování se k své sestřenici, ucházení se o její lásku, zoufalé ucházení, vkrádání se do srdce toho ubohého červíka a odbývání jí potom takovým bohopustým způsobem, jářku, pane, že jest to nectné, slyšíte?“

„Slyším, můj plukovníku,“ zvolal Bohuš, popadaje se za boky, „ale Fanči jest po mně tak málo, jako mně po jejích květinách. Máme se sice rádi, ale chladně, tak po bratranecku rádi, však —“

„Ani slova více!“ zahřměl plukovník. „Neopovaž se již ani hlesnout. Ty víš, že to byla má jediná, nejmilejší myšlenka a kdybys měl kusa citu v těle, vzal bys si ji ještě dnes.“

„Ale ona by si mne nevzala, strýčku, ani dnes, ani zejtra, ani za celý život. Málo ženštin jest slepých k mým přemnohým půvabům; ale Fanča jest jednou z těch, které jsou. Hleďte, strýčku,“ pokračoval Bohuš, klada ruku svou laskavě na plukovníkovo rameno, „nestalo se Vám nikdy, že Vám se zámku kus staré římsy spadlo? A neměl jste mnohem lepších cihel, z kterých byste si zřídil novou? Což nevidíte, že na mně Fanči záleží méně než na nejbezcennější jehlici, ale za to že si cení nad všechny své démanty někoho jiného?“

„Nevidím a neslyším nic, než že jste oba bezcitní, sobečtí, nevděční tvorové. Mlčte, pane!“

„Ale, strýče —“

„Mlčte, pravím; ani slova. Tak, zamilována do někoho jiného? Toho člověka bych rád viděl. Někdo, s kým mluvila pět minut na bále, a jenž se jí nabízel někde ve výklenku, domnívaje se, že si naplní své prázdné kapsy? Nějaký švindléř nebo polský emigrant, na mou duši, snad s ním konečně uteče? Rozestavím kolem domu četnictvo, pošlu ji do pensionátu do Paříže, do Londýna, v světa kraj. Jak pošetilí jsou ti mužští, že se s ženštinami vůbec do něčeho spouští! Zdá se, že jsi jejím důvěrníkem; kdo jest ten člověk?"

„Muž velice podobný švindléři nebo emigrantovi — Lidický!"

„Lidický!" zvolal plukovník, zastaviv se jako bleskem dotknut uprostřed pokoje.

„Lidický," odpověděl Bohuš.

„Lidický!" vzkřikl zase pan strýček. „Na mou věru, proč se nezamilovala do Davida s harfou v měsíci? Proč nevolila raděj osobu, kterou jsem já pro ni vyhlídnul?"

„Umí-li kdo vést svou klisnu sám, není potřeba, aby ji vedl pan plukovník za něj," mručel Bohuš do sebe.

„Ubohé, nešťastné dítě, zamilovat se do muže, jemuž na ní méně záleží než na knoflíku u vesty. Aj, tak to činí všechny — vzdát se nejlepších vyhlídek na štěstí a vrhnout se k nohoum muži, jemuž jest dobře vyleštěná bota milejší, proto že užitečnější. Ďábel vezmi všechny mladé lidi, jaká to morová rána pro svět. Ta nevděčná, mladá straka, jak se mohla odvážit a zničit všechny mé plány? A pak-li jsem kdy na čem stál, trvám na tomto sňatku. Lidický! Ten nebude co živ nikoho milovat více, než tam ty sochy na terasse. Jest to výtečná hlava, ale jeho srdce jest až do poslední žilky ze žuly. Milovat ji? Ani mu nenapadne. Když jsem mu onehda řekl, že si ji vezmeš — já myslil, že se tak stane, a stane se také, zbyla-li v tobě ještě mrva vděčnosti a rozvážnosti — naslouchal tak pokojně, jako by byl jedním z těch obručených manekinů tam v sále! Miloval ji! Jářku, do pekla s tou Vaší láskou; každý její coul tam již dávno patřil!"

„Počkejte, strýče," zvolal Bohuš, „vypravoval jste mu všechno o tom, jak ty vdavky strojíte? A neodjel za dva dny potom jako střela, když jsme přece myslili, že zůstane ještě aspoň o měsíc déle? Což neumíte spočítat dvě a dvě? Vždyť to není tak těžká operace."

„Neumím!" rozkřikl se plukovník; „nic neumím, nic nevidím, ničemu nevěřím; nenávidím každého a všechno. Jsem blázen, že jsem kdy přiložil srdce k něčemu, v čem byla ženština." Po těchto slovech vyšel prudce do zahrady, ale po několika krocích obrátil se náhle a přišel nazpět k Bohušovi.

„Bohuši," pravil hlasem jemnějším, „myslíš, že Lidickému po tom děcku něco je?"

„Nemohu říci. Možná."

„Hm; nemohl bys tam dojet a dopídit se něčeho? To všechno pochází z těch matematických hodin. Jaký jsem to byl blázen, že jsem je trpěl tak mnoho pohromadě," broukal pan strýček a proklínal po tichu, ale již dobrácky a potom vyšel se na dobro ochladit do parku.

Lidický seděl v Praze ve své studovně. Stromy před okny oprchávaly a listí, které na nich ještě zbývalo, barvilo se do saepiova; ulice byly blátivy a plny deštníků; jizba sama byla zasmušilá; ani paprslek slunce neozařoval dubové skříně na knihy a mohutný stůl, na němž rozloženy rozličné papíry. Lidický psal, pero mihalo se letem po papíře; hlava píšícího klonila se hluboko, ústa jeho byla sevřena a čelo bledší a přísnější než kdy jindy. Zasmušilost jizby takřka houstla kolem něho sama, když se náhle dvéře rozevřely a Bohuš vstoupiv, vrhl se do velké, zelenou koží potažené lenošky.

„Tak, pane, zde mne zase máte. Právě potkal jsem Vašeho sluhu; ubožák se radostí div neroztančil. Je to přece rozkošné hnízdečko ta Praha, co? Jest mi zde, jako když si pavouk vyjde na visity. A jak se Vy máte, pane ctěný a příteli zvláště milý?"

„Tak tak."

„Jen tak? Já myslil, že jste jako ze železa, samý sval a samá litina, pane. Co byste tak myslil, že mi řekl plukovník?"

„Jak mohu co říci!"

„Říci! Já sám bych se toho byl za sto let nedohádal. Přisám bůh; řekl mi, abych si vzal Fanču za ženu. Co o tom myslíte, pane?"

Lidický kreslil mimoděk řecké písmeny na okraji novin. Při veškerém sebeovládání nebyl by mohl za celý svět na tuto otázku odpovědít.

„Vzít si Fanču! Já!" zvolal Bohuš. „Bohové, jaká to myšlenka! Co živ nebyl jsem tak polekán. Vzít si malou Fanču! — myslím, že se pan strýček zbláznil."

„Vy si nevezmete svou sestřenici?" tázal se Lidický pokojně, ačkoliv bezděčný, pronikavý pohled, jenž slova tato provázel, bystrému oku Bohušovu neušel.

„Ženit se? Ne, při sám bůh Mars, ne! Myslím, že by mne nechtěla, a jsem jist, že já nechci ji. Je to malá, drahá opice a mám ji rád, ale obojek si nedám žádnou ženštinou na krk hodit. Nechci nikterak svého strýce trýznit, ale to zde byla by přece tuze velká oběť."

„Ona jest k Vám tedy lhostejná?"

„Zdali zcela lhostejna, právě nevím, ale do jisté míry chová se tak. Kdyby mne tak jednou za nějakého krásného rána přinesli domů na nosítkách, myslím, že by jí nad mým mrtvým tělem ukráplo několik slzí, ale co do těch ostatních věcí — myslím, že jsem jí lhostejným. Není to jinak možno. Jsme si příliš podobni; oběma čerti šijou a oba jsme tak bezstarostní. Není mezi námi té unášející protivy jako mezi kyselinou božského citrýnu a ohnivým rumem, jichž spojení utvoří tekutinu, které se koříme pod jmenem punčoviny. Vzít si Fanču. Při sám Jupiter, jestli že strojil můj pan strýc vdavky vždy tak jako nyní, nedivím se, že zůstal starým mládencem."

Potom dal se Bohuš do vyprávění a do chlouby, jak chytře rozpředl gordický uzel, který si pan plukovník tak z nenadání utkal ve svých vdavkystrojných plánech.

Lidický naslouchal několik minut mlčky; potom vyskočil a odstrčil všechny knihy a papíry a oddechl si z hluboka, jako kdyby mu olověná tíž od srdce odpadla. Pěnkavky cvrčely v bezlistých stromech; slunce zasvitlo do mokrých ulic, a mládí, které myslil, že navždy odešlo, vrátilo se do jeho prsou. O Herkule! Tak usedl jsi ty k nohoum své Omphaly a spřádals dlouhé slabé nitě a do tvé lví kůže dávaly se zatím moly.

Malá Fanča seděla ve svém pokojíku a byla pohroužena do velkého svazku se zelenou obálkou. Bylo by sice žádoucno, neodchylovat se od tradice a říci, že četla slečinka almanah české omladiny; nemůžeme jí dáti tuto knihu do rukou, poněvadž se sice u nás dost básní píše a kupuje, ale pramálo čte; však musíme navzdor všemu zděšení nepřátel ženské emancipace pravdu dít a ta jest, že měla Fanča v ruce spis matematický. Hřích to k neodpuštění;

ale neodsuzujme čtenářku, dokud se nepodíváme ještě jednou na obálku knihy; a na té obálce čteme: „.... napsal Gustav Lidický.“ Viďte že odpouštíte, zvláště když ta Fanča dnes tak roztomile vypadá se svou „Bělkou“ u nohou. Děvče bylo do čtení tak pohrouženo — navzdor tomu, že se nedostala za celou hodinu ještě za předmluvu — že neznamenala, jak se dvéře otevřely, až jí někdo vzal knihu z ruky. Fanča vyskočila, celá rodina Bělčina se rozutíkala po pokoji a děvče stálo tu uzardělé a bez dechu.

Lidický uchopil se jejích rukou a přivinul ji k prsoum.

„Tedy už mne nemáte v nenávisti?“

Fanča sklonila hlavu na stranu, jako by v ní chtěla propuknout bývalá vzdorovitost.

„Ano, nenávidím Vás — když tak náhle odjedete a dáte mi sotva s bohem. Byl byste opustil tak bez okolků některého jiného ze svých žáků?“

Lidický se mimovolně usmál a přitáhl ji blíže k sobě.

„Když mne tedy v nenávisti nemáte, půjdete o krok dále — a chcete mne milovat? Půjdete drahá, milá Fančo, a vyjasníte mé žití? Bylo tak šeré, tak tesklivé, ale na Vaše nevrhnu nikdy stínu.“

Divoké mladé hříbě bylo konečně skroceno i uznavši v Lidickém svého mistra, stalo se učenlivým, přítulným. Milovala jej a řekla mu to s přímostí a něžností, která by byla zakryla i horší chyby, než jaké měla malá Fanča.

„Ale nesmíte se mne nikdy bát,“ zašeptal Lidický po chvilce.

„O nebudu.“

„A nepřejete si již, aby mne sem byl Bohuš nepřivezl, poněvadž Vám činím tolik nepohodlí?“

„O dost toho,“ zvolala Fanča skorem plačtivě, „byla jsem tenkrát děcko, nevědoucí co mluví.“

„Když jste byla děckem před třemi měsíci, smím se Vás otázat, co jste nyní?“

„Duší ještě děcko, ale Vaše děcko,“ šeptala dívka, hledíc mu do očí, „dítě, které chce být laskáno a hýčkáno a nechce, abyste se v něm sklamal.“

„Má drahá, jak sklamat se ve Vás, byť i Vaše chyby byly jakékoliv.“

„Odpusť pán bůh hříchy!“ zvolal hlas ve dveřích a na prahu objevil se plukovník s lopatou v jedné ruce a s konvicí v druhé a stál tu jako zkamenělý úžasem. Fanča chtěla se dát na útěk, ale Lidický usmál se a objav ji jednou rukou, podával druhou strýcovi.

„Pane plukovníku, přišel jsem již jednou bez pozvání a teď přicházím zas. Odpustíte mi? Mám s Vámi mnoho co mluvit, ale především tážu se Vás jen o jedno: chcete mi dát svůj poklad?“

„Eh — hm — jak? Nuže — myslím — dám,“ vyhrkl pan strýček celý udychtěn, dílem udivením, dílem ještě prací v zahradě. „Ale na mou věru, Lidický, toť bych byl měl spíše některou z těch soch na terasse v podezření. Nic nedělá, žijeme, abychom se učili. Nic nedělá? Do pekla se mnou, co to mluvím, žádné „nic nedělá“, vždyť jsem celý šťasten, jen že jsem si vzal tak trochu do hlavy — však víte co. Já bláhovec. Fančo, tak sem přece pojď, ty malé štírče. Tak Lidický tě tedy skrotil.“

„Ano,“ odpověděla slečna Fanča se starým vzdorem, ale novým zarděním, „skrotil mne, poněvadž slíbil, že neužije nikdy uzdy.“

„Bůh ti tedy žehnej, mé děťátko,“ zvolal pan strýček, líbaje ji znovu a poznovu. A potom se dal do smíchu, až se rozplakal a utíral si oči, a smál se zas a broukal a mručel a potom Lidickému div obě ruce nerozmačkal. „Byl jsem bláhovec, můj milý, Vy jste to učinil mnohem lépe. Vzal jsem si to s tím klukem do hlavy, ale teď je po všem a také nechci, aby bylo jinak. Buďte k ní laskavým, to je všechno; neboť ačkoliv by nestrpěla uzdu nikoho, pod bičem někoho, jejž miluje, puklo by jí srdce. Jest to drahé dítě, Lidický — velmi drahé dítě. Buďte k ní laskavým; to je všechno.“

FEUILLETON.

Rošťáci.

Nakreslil *Bedřich Pacák*.

IV. Odpoledne.

Jaký to rozdíl mezi odpolednem dnes a jindy! Je dnes přece čtvrtek, po neděli druhý den pivní, o kterýžto bývá jindy v trestnici a továrnách plno života; dnes jakoby utal. Jen kroky vojáků a strážníků duní po chodbách. V celách sice hlučno, ale po tom obyčejném životě rošťáckém ani stopy. A není také divu! Do továren dnes nesmějí navzdor prosbám a námitkám továrníků, že ztratí plné odpoledne práce, pivo se odřeklo, o jídlo nezavadili a ke všemu jsou zavřeni. Sem tam ulevuje si některý řádným zaklením, ale strážník neb voják, kterýž dnes výminečně i ve dne v chodbách stojí, zjednává brzy pořádek. Vždyť je dnes „výminečný stav“ v trestnici, vojáci mají právo i užít zbraně, nu a za takových okolností musí i ten bujný rošťácký vtip umlknout. Jen v pátém a šestém oddělení je poněkud živo. Většina „půlpánů“ je v továrnách neb kancelářích a i pivo se rozdává těm, kdož si je za převýdělečné, totiž za zbytek výdělku po odrážce částí pro stát a na cestovné po vyjití z trestnice určených, mohou koupit. Traktér nemusí dnes ani každou kapku měřit, vždyť nejsou zde ostří hoši, kteří jindy mžikem vytáčejí máz nebo dva, že traktér navzdor opatrnosti své neví, kam se pivo podělo. Celá řada přírůstků do trestnice přibývá, nikdo je křikem neb aspoň kývnutím hlavy nevítá, aniž ulehčuje jim v nošení, čehož se v celé své rošťácké praxi posud nedožili.

K dnešním útrapám rošťáků druží se ještě nesnesitelné parno. „Koupat!“ zavznělo najednou pod okny Votroubkovými a za nedlouho uslyšel dupot „pánů“ z pátého a šestého oddělení, ubírajících se do koupele na Vltavě.

Votroubkem to trhlo. Předně věděl, že v Podskalí ve čtvrtek pravidelně naň čekává kluk s bagy, pak měl dosti obálek Honzíkových k jich zaplacení a konečně slíbil mu včera při návštěvě v kanceláři bratr, že mu dodá v koupeli peníze.

Bratr měl sice v kanceláři peníze ty již sbalené a připravené, aby je při uvítání mohl vtisknout Votroubkovi do rukávu, za límec neb políbením do úst, ale strážník byl příliš bdělý; nešlo to. — Chvilku mluvil ovšem strážník po straně s jedním úřadníkem a kontrolor díval se zdánlivě z okna, ale Votroubek věděl, že tomu není co věřit. Znalť dobře finty pánů úřadníků a věděl, že kontrolor má v okně zrcadlo, a dívá-li se z okna, že může zároveň pozorovati vše, co v pokoji se děje. Však peníze nechtěl přece ztratit. Použil tedy té chvíle, a „hodil“ rychle bratrovi v „druhé koumačce“, *) čeho bylo potřebí. — Musel se dnes koupat za každou cenu, a sice s prvními dvanácti, neb věděl, přijde-li později, že budou penízky ty tam. Nikdo nemohl mu bránit, aby nezatloukl na dvéře a nezkřikl na strážníka. Rozmrzelý cerberus se přiblížil.

„Co dobrého?“ obořil se na Votroubka, který skroušeným hlasem prosil, by mohl s první části jít se koupat, dokládaje, že

*) Rošťáci mají totiž dvě hlavní hantýrky, jednu obyčejnou na základě češtiny utvořenou, které však neradi užívají, poněvadž je většinou i strážníkům známa, a tak zvanou cikánskou, směšeninu českých a rumunských slov.

se bojí, aby nedostal „škorbut“, když se nevykoupá. — „Nikam nepůjdete!“ ozvalo se zvenčí a naděje Votroubkovy uvedeny v nivec. Zachytil se posledního stébla.

„Pan zahradník objednal mne včera na odpolední práci do zahrady,“ jektá prosebným hlasem. — „Zeptám se na to,“ odpovídá strážník a rachocení klíčů na druhé straně svědčí o tom, že slova jeho stanou se skutkem.

Teď je Votroubek v bryndě. Pracovával sice odpoledne v zahradě, ale právě dnes nebyl jej zahradník objednal. Hromobití, jaké dostane za lež, bude dnes dvojnásobné. Nedomyslil ještě všecky následky své lži, když se tu na konci chodby znova ozvaly kroky a rachocení klíčů návrat strážníkův oznamovalo. Klíč otočil se v zámku a mrzuté „pojď!“ osvobodilo třesoucího se Votroubka z trapné situace. Náhodou ho v zahradě potřebují a tak nezůstal lhářem. Letí co může, sotva že mu strážník stačí, do zahrady, aby dohonil první oddíl. Seběhl dolů — ještě neodešli. Votroubek si oddechl — peníze jsou zachráněny. Bylť totiž řekl bratrovi, aby je zabalil do papíru tukem napuštěného a uvázal je v pravo na nejdolejší tyči pravé klece, v nichž trestníci se koupají. Takové otvory ke koupání, jež ohraženy jsou po spůsobu velkých klecí, nalézají se na Vltavě v koupelně trestnické celkem čtyry.

Strážníků plná zahrada, „půlpáni“ vynášejí z kůlny plachty a jiné věci při koupání potřebné. Honzík ku zvláštnímu povolení vrchního dozorce jde s sebou, opatřen v tajné kapse své kajdy dostatečným počtem obálek.

Vyšli ven. Na kladách sedí plno kluků, patrně nikoli bez příčiny. Mezi tím, co připravují loďku k odplutí, usedl Votroubek jako náhodou vedle známého kluka a upustil nepozorovaně balíček obálek mezi klády, kluk to spozoroval a ihned ucítil Votroubek, že za podšívkou čepice již má, co chtěl.

Zdvihl se spokojeně a pomáhal vytlačit loďku do vody, aby ho nepozorovali. Ostatní žene již strážník k vodě, viděl jednoho „půlpána“ mluvit s klukem a nechce to trpět. Patrně nebyl také tento styk „půlpána“ s klukem bez příčiny.

Konečně vsedli do loďky a odpluli. Přibyli ke koupelně. Strážníků se tam jen hemží, což arci nebránilo už několikráte rošťáku, aby vzal do zaječích. Natahují se plachty, aby z venčí na koupající nebylo vidět, strážníci rozestavují se na všechny čtyry strany, Votroubek nedočkavostí celý již se třese, však chrání se, aby dal sebe menší známky svého rozčilení před strážníkem na jevo. Konečně je vše hotovo. „Do vody!“ velí strážník, neboť z druhého břehu křičí již stráž, aby brzy dělali, že oddělení druhé již čeká. —

První ve vodě byl Votroubek, potopil se jako náhodou ve čtverhranné kleci a ruka jeho sahá dychtivě po ukrytém pokladu. Hledá pilně na latích klece, však nadarmo. Rychle vyskočil z vody — div že nesrazil „půlpána“, právě z vody lezoucího. Což jej bratr zklamal, či vybrala snad cizí ruka již drahocenné ptáčky? Tyto strašné myšlenky sklíčily rázem ducha Votroubkova.

Však ještě nevěří. Vzdor strážníkovu rozkazu k vylezení z vody potopil se opětně a ruka křečovitě sáhla mezi latě pod prkna. Dlouho sahá, konečně nahmátl na lati hřebík a na něm nit, vytáhl na niti uvázaný balíček z papírku, tukem napuštěného a kousek olova. Mžikem odtrhl olovo a vstrčil balíček do úst. Vyskočil rychle nahoru a oblékl se za hubování strážníkova, „že nemají nikdy té vody dost“. Mezi oblékáním vklouzl nepozorovaně maličký balíček bankovek za podšívku kabátu.

Oblékli se, přepluli na druhou stranu, u vrat zahradních spočítal je strážník dle kusů, smazal 12. na vratech napsanou, pustil nových deset strážníkům čekajícím ke koupání a zaznamenal si novou desítku. Tak to šlo až do večera.

S šerem ukončeno koupání, rošťáci se strašným lomozem přiběhli ještě v několika odděleních do zahrady pro vodu, v domě učiněna ještě čistotní opatření, všechny cely se uzamkly, nastala noc.

Votroubek prodal ještě několik bag svým kolegům, uschoval peníze a baga do skrytého místečka, jež ani kolegům není známo, a usnul po dnešním lopocení a strachu, jako by jej do vody hodil.

Ba nezbudil jej ani strašný povyk ve vedlejší cele, kde jeden rošťák druhému, podporován tmou, byl uzmul kurku chleba, aby ulevil hladu a po vypátrání krádeže byl na místě vyplacen.

Strážníci zakročili a zjednali poklid potrestáním zloděje i okradeného. Je noc. Zdá se, že všechno v domě spí.

V. Útěk.

Mezi tím seděli Marčík a Votroubek pospolu v špeku, klnouce správě domu a celému světu pro svůj prožluklý osud. Po dlouhém prošení, křiku a štěkotu, byli dostali se konečně „na luft“. Ale jaký to byl pocit! Těžká železa na nohou, podél dvora plno vojáků s nasazenými bodáky, a celá řada „čočkářů“ s řinkajícími řetězy, toť věru žádná rozkoš. K tomu žádná vyhlídka na výdělek, k jídlu pouze komisní stravu, dále pak očekávání celé řady měsíců špeku, toť věru smutná, velmi smutná vyhlídka do budoucnosti.

„To se musí změnit!“ mumlal rozhorlený Honzík, a „já zde nezůstanu,“ doložil určitě, když mu ráno přisouzena železa na 6 měsíců, vyhnání z továrny, špek a jednou týdně tmavá komůrka. To bylo příliš mnoho pro něho i pro Marčíka, který byl vyhoštěn z kuchyně, jež byla přece nejlepším jeho útulkem.

„Utečeme!“ toť byla obou první myšlenka, „ale jak?“ byla druhá.

Však dva rošťáci jako tito provedou na světě všechno. Honzík býval dříve, než přišel do Balatkovy továrny, krátký čas topičem. Ač jím byl toliko krátký čas, seznámil se přece důkladně s veškerými k topení určenými místnostmi. A na základě těchto místopisných vědomostí zosnoval plán k útěku. „Pod námi je topení,“ vykládal Marčíkovi, „prolámeme se tam, odtud prolomíme zeď do zahrady a ze zahrady dostane se na svobodu každý hlupák.“

Usnešeno a vykonáno. V noci, kdy celý dům ve spánek ponořen byl, odvalili prkno po straně podlahy a začali prolamovati klenutí na místě, kam stráž okénkem ve dveřích viděti nemůže. Zvláštní pozorovací skuliny nebývají v komůrkách pro samovazbu určených. Ale kam uschovat cihly vytažené, aby nikdo nezpozoroval změnu? Část jich zastrkána dále pod prkna podlahy a když se tam už žádná vpraviti nemohla, vymyslil ostrovtipný Honzík nový prostředek. Veškeré cihly vytažené rozdrobeny na prášek a prášek tento vyhazován oknem. Několik nocí putovaly cihly v této podobě z cely. Když pak ve dne strážník celu navštěvoval, nepozoroval ni nejmenší změny, poněvadž prkno na své místo zpět položeno a vůbec vše tak dovedně v bývalý stav uvedeno bylo, že ani pátravé oči strážnické ničeho vyslíditi nemohly.

Ale když jednou voják na stráži stojící pro to vyhazování prášku zhurta na Honzíka si vyjel, musela se rošťácká dvojice uchopiti jiného prostředku k odstranění cihel. Neměli sice již mnoho práce, avšak cihly nemohly nechat ležet v cele, aby tím na zmar uvedena nebyla jejich šestinedělní práce, k tomu nad míru nesnadná a namáhavá, poněvadž k ní kromě kudly a lžíce, jež z útrpnosti Votroubek byl jim přinesl, jiných nástrojů neměli.

I došel tedy Honzík k raportu a poprosil za práci do cely, „jinak že by se tam okousal dlouhou chvílí“. Povoleno mu dělání papírových škatulek na sirky pro Neuburga, jenž tam má továrnu. Honzík byl si tuto práci zvláště vyžádal, neb věděl, že k tomu obdrží bednu na uschování papíru, pod kterouž bude moci též prášek z cihel na několik dní ukrýt.

Mimo to byla tato práce proň nejvhodnější, poněvadž kromě čárkování ničeho neuměl a dělání škatulek pražádné znalosti ani cviku nevyžadovalo. Při raportu neopomenul ovšem postěžovat si na Marčíka, jak prý je nesnášelivý, neboť věděl předobře, že páni neradi nechávají pohromadě dva rošťáky, o jichž přátelství jsou přesvědčeni, obávajíce se úmluv k útěku. Žádal, aby Marčík byl převeden do jiné cely, že prý s ním nemůže obstát — však věděl na jisto, že se tak nestane. —

Konečně po dvoudenní práci octli se u posledních cihel; vyrazit je nesměli, až v noci útěku. Plni rozčilení očekávali noc. Konečně nastala a na štěstí tmavá, jakoby sama podporovat chtěla jich úmysl.

Právě odbila jedenáctá na věži kostela věznického, stráž se vystřídala, hlídka hlavní, jež každou hodinu obchází, přešla — ani okamžik nesměli už ztratit.

Pozdvihli prkno. Honzík právě se chystal vyjmout poslední cihlu, aby utvořil rozhodný průlom, když jej najednou zarazilo silné zvonění a volání stráže z venčí.

„Jsme ztraceni!“ vzdychl si z hluboka a přikryl na rychlo teprvé zdělaný otvor.

Hlídka, stráž, strážníci, úředníci, vše žene se v divém zmatku do chodby, s voláním: „Kde, co se děje?“

Honzík očkává každou chvilku otevření dveří, však marně. Voják označuje dvéře cel temných a všechno hrne se tam.

Hanuš Jurovič, starý prohnaný rošťák, byl totiž pro své hulákání a prolomení se odsouzen k několika temnicím. Dnes opětně jednu odbýval a dopáliv se na to, pověsil se, pravím pověsil, neb na oběšení nepomyslil ani ve snu. Co starý zkušený „rošťák“ dobře věděl, že jej dají po oběšení ihned do nemocnice, že si tam pár dní pobude a pak zdráv a vesel vrátí se do cely, aniž by dále temnou musel odbývat, poněvadž se budou obávat, že by se na novo „oběsil“.

Uvázav si šátek na krk, stál u dveří jako oběšenec s vypouleným okem a vyplazeným jazykem, když voják do cely nahlédnul. Tento svolal ihned strašným povykem celý dům. Ale Hanuš byl chytrý; nepověsil se ani tehda, když voják už křičel, neb věděl, že by mohl v době, než by jej hlídka s houpačky sňala, býti do opravdy mrtev. Čeká tedy, až slyší rachotit klíče. Nyní teprvé se spustil. Hlídka vrazila do cely, chytla Hanuše, odřízla a lékař přivádí jej k životu.

Za chvíli odnášejí vzkříšeného k nařízení lékařovu do nemocnice, kde po několik dní při špitálce si pohoví a pak spokojené odstěhuje se domů — do oddělení.

Honzík a Marčík byli se probrali z prvního uleknutí a slyšíce kroky odcházejících, ihned zase dali se do práce. Pozvolna rozšířen otvor tou měrou, že se jim Honzík mohl prosmyknout. Spustil se, za ním Marčík; — byli dole v topení. V trestnici topí se totiž vesměs vzduchem tím způsobem, že pod celami přízemními prostírají se velké chodby, v nichž stojí obrovská kamna, která vzduch vždy pro čtyry cely zahřívají. Zde tedy jsou — tma jako v pytli. Marčík se třese, bojí se udělat krok ku předu.

„Za mnou!“ šeptá Honzík, uchopiv ruku jeho a táhna jej, s místnostmi dobře jsa obeznalý, dlouhými chodbami, až octnuli se u silně zamřížovaného okénka, které šlo do zahrady. Honzík počal pilovat mříž, ale poněvadž noc byla tichá a pilování činilo lomoz, tak že mohli být strážníci upozorněni, chopil se jiného prostředku. Opodál stály, jak věděl, sekery topičů.

Popadl jednu, druhou dal Marčíkovi, a pozneuáhla, bez hřmotu padala cihla za cihlou. Za nedlouho byli v zahradě trestnice. Teď byli na čas jisti, neb stráž stála za zdí a sem neviděla. Však museli se ještě nepohodlných a nebezpečných šatů trestnických zprostiti. V zahradě stojí skladiště šatů, v nichž byli rosťáci přivedeni do trestnice, a zde tedy usnešeno, vyměnit bez Rothbergra staré trestnické šaty za novější „civilní“.

Silné dvéře skladiště nechtěly povolit, vytržena tudíž poněkud slabší mříž. Však na vzdor tomu nebyl otvor tak velký, aby jím tam člověk mohl prolézt. Marčík vzal tedy tyč, upevnil na ni hřebík, obnul jej a počal tahat. Za nedlouho měl patero šatů venku i s prádlem.

V tom bila jedna hodina, nahoře bylo slyšet krok hlídky, museli spěchat, neb po druhé nastávala prohlídka špeku. Toileta učiněna, z trestnického prádla udělán provaz, z kůlny, do níž vypáčeny dvéře, vynešen žebřík a přistaven ku zdi a Honzík leze na zeď.

V tom osvětlila zář svítilny podskalské tvář vojáka, jenž právě ubíral se přímo k místu, kde chystal se Honzík k skoku.

„Dolů!“ zašeptal a oba div nesletěli z žebříku. Čekají, voják ničeho nepozoroval. Navzdor tomu musí chvíli počkat. Chvilky té použil Marčík k vloupání se do blízkého skladiště správce domu, odkud vzal sebou na cestu bochník chleba — má náramný hlad. Voják se mezi tím byl vzdálil. Honzík vylezl rychle na zeď a spustil se po provaze prádlovém dolů, za ním Marčík a oba zmizeli v okamžiku za rohem někdejšího přívozu podskalského. Jsou na svobodě.

Za nedlouho strhl se v trestnici hluk. Světla se mihají, strážníci běhají, vojsko obstupuje dům, prohledávají se všecky možné úkryty, díry a stoky — ale kde nic tu nic. Dva ptáčkové vyletěli a jsou ti tam. Štafety letí k policii, aby je vyhledali, u bran se avisují stráže — ale všechno marné. Ráno přibylá komise nařídila, aby na místě, kudy utekli, se postavila stráž — po škodě moudří. Obdivováno se té „drzosti“ a odvaze, zavedeno vyšetřování, vypeskována hlídka, voják, strážník a tím byla věc odbyta.

„Filutové!“ smál se Votroubek, když druhý den šel do zahrady pro vodu a viděl díru, kudy ptáčkové vyletěli, „je vidět, že chodili ke mně do školy.“

Marčíka za čtyry měsíce zase přivedli. Byl rozloučil se hned za trestnicí s Honzíkem, neb tento věděl, že ve dvou není jim radno chodit, — vyšel si na krádež a lapli ho při tom. Ale Honzík jako když do vody padne. Zůstaly sice po něm stopy, několik krádeží a jedna malá loupež, při nichž rozličné známky na něho jako pachatele poukazovaly, však on sám byl ten tam a všecko pátrání policie po něm zůstalo marné. Povídali sice, že se potloukal po Smíchově, ale když už tam nebyl. Což to spomohlo? Kam se poděl, dosud neznámo. Snad šel mezi karlisty do Španělska a potlouká se s bandou Cruzovou, neb k té by se dobře hodil. Je-li tam nebo jinde, nemůžeme ani my slavné policii a laskavému čtenářstvu oznámiti.

Stará píseň o mládí.

Od *Viktora Hugo*. (Les contemplations. Paris 1872. Díl I.)

Nebylo mi třeba vzdychat touhou,
dívka má šla se mnou ve stín háje,
stalo se tak náhodou jen pouhou,
jak to často bývá v době máje.

Byl jsem tenkrát jako kámen chladný,
vedle ní jsem kráčel roztržitě,
mluvil jsem as, jak je háj ten vnadný,
„Potom“?, ptá se ona zrakem skrytě.

Perly skvostné v cestu střela rosa,
mlází stínem vítalo nás všudy,
naslouchal jsem chůzí zpěvu kosa,
děvě slavík zpíval lásky trudy.

Já let šestnáct byl a ve zlé vůli,
ona dvacet již a jiskru v oku;
slavíkem se ňádra její dmuly,
mně kos hvízdal posmívavou sloku.

Děva útlá vedle s ručkou malou
pozvedla své rámě krásně bílé,
utrhla si ostružinu zralou, —
neviděl jsem rámě roztomilé.

Potůček tu malý, čistý, hbitý
v mechu měkkém bublal slastnou píseň,
a háj kolem vůní květů spitý
vydřimoval sladkou lásky tíseň.

Děva hned si střevíc zouvat jala
a v té vodě bublající jasné
nožku s usmíváním vykoupala, —
neviděl jsem přec ty nožky krásné!

Nevěděl jsem, co bych mluvil zase,
dál jsem za ní kráčel v šeré loubí,
viděl jsem, jak někdy usmívá se,
někdy také, jak si vzdychá z hloubi.

Neviděl jsem, až když moje zlato
řeklo v pláni, jako z nenadání:
„Eh co, nemysleme více na to.“
Však teď mi to nechce z mysli ani.

Přeložil dr. *K. Chodounský*.

Upomínka na dobu roboty.

Tento měsíc bude tomu pětadvacet let, co zákonem zrušena byla všeliká poddanost v zemích rakouských. Pokud se zemí českých týče, ukončena tím byla vítězně řada krutých zápasův, jež rolnický lid český od bitvy na Bílé Hoře bez přetržení po celá dvě století za osobní svobodu svou vedl. Od roku 1620 až na počátek devatenáctého století neuplynulo ani jediného desítiletí, v kterémž by obecný lid český byl nerozpomněl se na poměrně značnou osobní svobodu svou, jakouž mu společenské poměry za uplynulých dob předbělohorských byly poskytovaly, a nebyl snažil se nesnesitelné otrocké jařmo se zbraní v ruce se sebe svrhnouti. Zachované porůznu paměti o povstáních českých sedlákův v sedmnáctém a osmnáctém století proti vrchnostem a cís. hejtmanům jsou toho dokladem vysoce zajímavým. — Není zde arci místo pro uveřejnění i jenom části důležitých těchto pramenův, avšak postačí uveřejniti aspoň jednu zprávu, kterouž právě po ruce máme, aby nám při slavení památky důležitého skutku humanity, jakýž stal se roku 1848 zrušením roboty, na mysl uvedeny byly minulé zápasy lidu našeho, zápasy plné krve a slzí za uznání důstojnosti lidské a osobní svobody. Jest to kniha pamětní města Poličky, v kteréž na rok 1680 nalézáme zapsanou: „Paměť pozdvižení v království českém rozličných panství proti svým vrchnostem a dědičným pánům, kdežto i Poličští poddaní spiknouti se chtěli a jaká tak punkta magistrátu přednášeli a jak zase prostředkováním statečného rytíře p. Prokopa Taufera měst věnných nařízeného hofrychtýře a obojích práv doktora spokojeni jsou a magistrátu vnové člověčenství slibovati musili.“

V paměti této čteme: „Jakož se v království českém na rozličných panstvích, jmenovitě na panství Litomyšlském, na panstvích J. Exc. p. hraběte Černína, p. hraběte z Trautmansdorfu a jiných pánův poddaní z nějakého zlého lidského ponuknutí proti vrchnostem svým se spiknouce pozdvihli a rebelírovati náležitě začali, do zbroje se stavěli a tak dalece to spiknutí jejich vzešlo, že od J. M. C. krále Leopolda prvního jistí regimentové kyrysarův commendírováni a k spokojení takového pozdvižení adhibírováni byli,

potomně někteří z těch rebellujících sedlákův obzvláště jejich vůdcové exekvírováni, stínáni, do kola pleteni, věšeni a rozličnými pokutami v Čechách a zvláště na panství Litomyšlském trestáni byli, nápodobně poddaní města Poličky se pozdvihli, jistá punkta pohledávati oumyslu byli a aby magistrát k těm a takovým punktům přistoupil, o to usilovali. Magistrát časně, dřív než-li by ten oheň se rozmohl, J. Exc. hraběti Vratislavovi z Mitrovic, slavné komory české presidentu a na ten čas měst věnních panu podkomořímu to přednesl, kterýžto k vyslyšení a spokojení toho lidu sedlského a poddaného uroz. a stat. rytíře p. P. Taufera, měst věnních nařízeného na ten čas hofrychtýře nařiditi a sem do města Poličky vyslati ráčil, kterýžto dostana se sem štastně panství celé do místa rádního citiroval. Když se dostavilo, bylo tehdy na ně podáno, co pohledávati mají, aby se prohlásili. I pohledávali následující punkta: 1. aby v moci jich zůstávalo s dítkami svými vládnouti a je kam by chtěli do služby dáti. Ouřad aby se jich neujímal a k službám nepřipisoval, nýbrž aby oni bez vůle a vědomí magistrátu na řemesla je dávati mohli a vůbec vedle libosti své s nimi disponirovati moc měli; 2. ourokův aby žádných nedávali; 3. roboty aby nevykonávali; 4. šos aby nedávali; 5. dobytky obecní aby nebyli povinni chovati; 6. pivo obecní aby do vesnic vystavováno a dáváno nebylo; 7. dokonce žádné prádlo do vesnic aby rozdáváno nebylo; 8. klády k pilám obecním aby nevozili a 9. dělání sáhového dříví aby též osvobozeni býti mohli.

J. Mst. pan hofrychtýř s písařem komorním tu jejich zbytečnou praetensi považiv a seznav, že se jim žádná křivda nečiní, oni proti jiným poddaným lidem dobře obstáti mohou, tudy příčiny podstatné k pozdvižení žádné nemají a kdyby toho všeho, čeho žádají, osvobozeni býti měli, že by oni a ne obec absolutní páni byli a obec a magistrát za své dědičné pány a vrchnost nepoznávali, následujícím spůsobem to remedíroval a zavřel: aby všichni poddaní magistrátu na věčné budoucí časy věrnost, poslušnost a poddanost zachovati a v ničemž na odpor se stavěti hleděli, poněvadž ouřad a obec jest jejich dědičná vrchnost, tak jako jiní korouhevní páni svých poddaných. Čehož doslejchajíce poddaní a znamenajíce, že nic neobdrží a že jejich praetense zbytečná jest, zavázali se, že chtějí oni a budoucí jejich vždycky věrni a poslušni býti, v ničemž se neprotiviti, magistrát předně a potom obec za své dědičné pány uznávati a náležitě se vším respektem předcházeti. Což předně juramentem a potom i rukou podáním stvrdili." Jakými prostředky na poddaném lidu takový slib vymohli, v paměti arci se nepovídá, avšak není těžko jeho se domysliti.

Umění. Literatura. Věda.

— Polský sochař Walery Jabłoński, jehož „Kopernik" jest na výstavě vídeňské, modeluje podobiznu Jana Matejky v nadživotní velikosti. Poprsí to zakoupil již jistý varšavský přítel umění.

— Obor slovanského komitetu v Kievě usnesl se na tom, že k většímu rozšíření známostí o Slovanech zahraničných zavede ve svých schůzích předčítání různých zpráv týkajících se duševního i společenského života slovanského a čerpaných z časopisů a všelikých jiných pramenů. K tomuto cíli vyzývá komitet domácí i zahraničné spisovatele slovanské, aby zasýlali zprávy a pojednání z oboru dějin, národopisu, jazykozpytu, krásného písemnictví, průmyslu, obchodu, zkrátka o všelikém ruchu a snažení světa slovanského. Zprávy i články ty mohou býti psány ve kterémkoli jazyku slovanském; důležitější z nich uveřejní se (ovšem se svolením autora) tiskem co zvláštní brožurky nebo ve sborníku. Příspěvky jinoslovanskou řečí psané přeloží se do ruštiny. Dopisy buďtež adresovány předsedovi odboru, Nikolaji Arkaděviči Rigelmanovi v Kievě ve čtvrti zvané „Lipky".

— Varšavské universitě dostane se značného legatu: nedávno v Kazani zemřelý dr. Leon Žukowski odkázal jí polovici svého celého jmění. Příklad to lásky k vědě, jenž by zajisté zasluhoval netoliko chvály, nýbrž i — následování.

— Gounod obohatil divadelní orkestr zvláštním spůsobem. V partituře své nové opery „Jeanne d'Arc" upotřebil tak zvaného „pyrofonu", t. j. nástroje, jehož tony povstávají hořícím plynem vedeným skrze roury křišťálové. Vynálezce nástroje toho jest Fréderic Kastner v Paříži. Zvuk „pyrofonu" spojuje prý barvitost lidského hlasu s barvitostí harfy Aeolovy a má výraz pronikavě bolný a zároveň poetický i fantastický. Gounod užil ho ve své opeře ku provázení „nebeských hlasů", mluvících k Johanně.

— Nejrozsáhlejší závod nakladatelský jest bez odporu „Britická a cizozemská biblická společnost". Od svého založení roku 1804 rozšířeno společností tou 68,477.031 exemplářů bible nebo jednotlivých její částí, a sice ve 204 různých překladech, kdežto před r. 1804 byly pouze 54 překlady. Suma, již společnost dosud za překlady, tisk, atd. vydala, přesahuje již 80 milionů zl. Londýnské skladiště samo rozšiřuje průměrně asi pět tisíc svazků denně. Přes dvacet tiskáren ve všech dílech světa pracuje pro „Biblickou společnost".

Drobnosti.

— Kamehameha V., král ostrovů sandwichských. Ostrovy sandwichské jsou již dávno výborně upraveným soustem do hltavého jícnu bělošské panství chtivosti. Běloši zanesli tam svou osvětu a její zhoubné přívěsky: kořalku, legii nemocí, mravní hnilobu. Pomocí těchto šeredných spojenců vyhladí za krátko původní obyvatelstvo těchto ostrovů, kde již co dědicové sobě počínají. Oni jsou vlastními pány říše Havaii a tamější domorodý král pouhou loutkou v ruce jejich. O předešlém panovníku sandwichských ostrovů, Kamehamehovi V., vypravuje jeden člen rakousko-uherské výpravy do východní Asie následující zajímavou historku. Členové řečené výpravy ubytovali se v Honolulu u jednoho přistěhovalého Evropana, který si tam továrnu na lihoviny byl zařídil. Tento zavedl je kdysi do anglického klubu. Sotva chvíli poseděli, otevřely se dvéře a jimi vešel vysoký, obtloustlý muž s nápadně tmavou pletí, bez rukaviček, v černém, nad míru ošumělém kabátě. „Zda-liž pak víte, kdo jest onen pán?" tázal se lihovárník hostů a když tito na ošumělém pánu nic známého, ba známosti hodného neshledali, doložil: „Jeho Veličenstvo Kamehameha V., král ostrovů sandwichských. Přichází každý den do klubu na partii karet. Jest můj dobrý známý Chcete-li, představím Vás." I představil je bez okolků Jeho Veličenstvu co hosty z „Austrie". Král tiskl jim přátelsky ruku a jal se jich vyptávati po australských poměrech. Neměltˇ ani nejasného tušení o nějaké říši rakouské a změnil dalekou „Austrii" pro podobnost jmena s bližší Australií. Když jej lihovárník z omylu toho vyvedl, projevil své potěšení nad tím, že hosté z takové dálky říši jeho navštívili. Zavolal sklepníka a dal přinésti láhev šampaňského, kterou společnost častoval. Když byla vyprázdněna, pošeptal výrabitel lihu svým hostům do ucha, aby teď oni na vzájem krále druhou láhví počastovali. Členové výpravy zpěčovali se chvíli z bázně, že by se takovou hospodskou důvěrností uražení Veličenstva dopustiti mohli. Však pan král dal velmi milostivě za sebe zaplatiti. — Než z ošumělého kabátu nesoudiž nikdo, že se království sandwichské hrubě nevyplácí. Když generál Mc. Cook co vyslanec Spojených obcí Kamehamehovi V. navrhl, aby své ostrovy republice prodal, zavedl jej tento do hospody a pravil k němu při sklenici piva v důvěře takto: „Hleďte, nyní jsem král, nemám co takový ničeho na práci a beru za to ročních 40.000 dollarů. Kdybych svou říši prodal, ztratil bych tento příjem, přestal bych býti králem a co bych získal? Stal bych se občanem vaší republiky a k tomu málo váženým občanem, ba možná dost, že by mi vaši uličníci „niggrů" nadávali." — „Vaše Veličenstvo," podotkl Mc. Cook, „jste chytrý chlapík." A tím bylo diplomatické jeho poslání skončeno.

Knihy nové, „Lumíru" zaslané: Homérova Odysseja. Šestiměrem epickým na česko převádí Hynek J. Mejsnar, prof. při vyšším realném gymnásiu táborském. V Táboře, tiskem a nákladem Jana Nedvídka. 1873. Seš. 3. Zpěv III., IV. a počátek V.

Divadelní ochotník. Vydává Josef Mikuláš Boleslavský. Nové sbírky svazek 66. „Dobrodruh a hadrnice." Drama ve 4 odděleních. Dle Arnošta Rittera přel. J. K. Tyl. — O světové výstavě. Fraška ve dvou jednáních dle A. K. přel. J. L. T. V Praze. 1873. Nákladem knihkupectví Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Příjemný větřík zavál otevřeným oknem silnou balsamovou vůni do jizby. Procitnuv shledal jsem, že ležím vysvlečen v cizí komnatě na cizím loži. Kde vlastně se nalézám a jak jsem tam přišel, ovšem jsem nevěděl. Byl jsem sice trochu sláb, ale tak nepatrně jako po prudčím rozechvění mysli; ránu na čele, jež jsem měl navlhlým šátkem obvázané, ani jsem necítil.

Vztýčiv se poněkud v loži rozhledl jsem se kolem sebe. Nalézal jsem se v prosté, nepříliš velké, čistě vybílené komnatě kasárnického rázu. Nábytku bylo v ní velmi málo: postel, na které jsem ležel, dva stoly, skříň, lavice a několik židlic; nábytek ten však nebyl ani natřen, nýbrž pouze čistě vydrhnut. Patrně spíše k upomínce než k okrase rozvěšeno bylo po stěnách několik obrazů bitev a výjevů ze života vojenského. Na první pohled poznal jsem vyobrazení bitev z doby nejnovější, zejmena výjevy z povstání maďarského roku 1849 a červnových událostí pražských r. 1848.

U prostřed komnaty stál velký stůl a vedle něho na dvou židlích množství časopisů nejrozmanitějšího formátu. Na stole byla rozložena velká mapa, v kteréž bylo zapícháno množství špendlíků s malinkými různobarevnými praporečky, jakých užívají strategové a po nich tak mnozí dilletující milovníci umění válečného, kteří si z dlouhé chvíle hrávají na strategy. Nad stolem nakloněn a ke mně obličejem obrácen stál na pohled asi šedesátiletý, stříbrovlasý kmet vysoké, athletické postavy, mohutně vyklenutých prsou a širokých plecí. V poněkud drsném, do hněda osmahlém a z větší části dlouhým, hustým, ale jako sníh bílým vousem zarostlém obličeji jevila se právě bádavá napnutost, čímž ušlechtilé tahy pozbývaly poněkud původní své klidnosti. Jsa k mapě nachýlen držel v pravici špendlík s růžovým praporečkem, jako by hledal místo, kam jej má zapíchnout. Po chvíli, odkládaje váhavě špendlík, pravil polohlasitě sám k sobě: „Není možno! Už tolik dní po bitvě a doposud ještě nelze si učiniti ani dle authentických zpráv jasný obraz o průběhu boje.“

Několik okamžiků zůstal stařec ještě nachýlen nad mapou, jako by dále přemítal; pak prudce se vzpřímiv zahleděl se přímo na mne. Spatřil jsem tvář rázovitou a neobyčejně zajímavou. Jevilo se v ní sice při pohledu na mne milé jakés překvapení, ale husté prošedivělé obočí na okamžik nad jiskrnýma očima poněkud se stáhlo, jako by byl duší starcovou z nenadání hněv zavířil. Nespouštěje se mne očí přistoupil stařec rychle k mému loži a podávaje mi vlídně pravici položil skoumavě levou ruku na mou hlavu.

„Proč pak jsi nám nepsal, že přijedeš?“ pravil s jakousi výčitkou. „Byli bychom mohli aspoň učinit vhodná opatření a takto jsi se k nám dostal spůsobem velmi nehostinným.“

„Chtěl jsem Vás překvapit,“ odpovídám poznav z těchto několika slov, že nalézám se u strýce a on sám že stojí přede mnou.

„Tebe však mohlo překvapení to stát život,“ pokračuje strýc. „Upěnění koně přicválavše včera k večeru v největším trysku bez kočího do dvora přivezli tě s tváří krví zbrocenou a beze smyslů. Reginino zděšení bylo strašné; ještě nikdy jsem ji neviděl tak rozčilenou. Když však jsem ránu ohledal a prohlásil, že je nepatrná, rozesmála se Regina škodolibě, jako mívá v obyčeji, kdykoli někoho v divokém rozmaru trestá.“

„Tedy již od včíra jsem u Vás?“ pravím.

„Ovšem, a po celou tu dobu, arci že nanejvýš nepokojně spíš,“ odpovídá strýc. „Když jsme tě vzkřísili, mluvil jsi s námi zcela rozumně; ale v brzku si usnul a nyní již se více ani nepamatuješ, žes mi vypravoval celé své dobrodružství. Avšak teď už je dobře, není-liž pravda?“

Necítě žádné bolesti, ba ani žádné slabosti přisvědčil jsem.

„Musíš odpustit, že jsme tě nechali v této nevlídné kasárnické jizbě,“ pokračuje strýc. „Nechtěli jsme tě přenášet. Mezi tím dala ti Regina upravit tři ze svých zimních komnat, a trvám, že budeš spokojen.“

„Myslím, že je na mně, abych žádal za odpuštění,“ opětuju strýcovu zdvořilost, „jednak proto, že jsem Vás znepokojil, jednak že Vás budu častěji vyrušovat z práce, jako jsem tě, strýčku, před chvílí vyrušil.“

„To, to!“ usmál se strýc; „vždyť je to jen hříčka. Býval jsem vojákem; nediv se tedy, že mne i nyní ještě zajímá nějaká bitva, zvláště před nedávnem skončené polní tažení v severní Italii, kde jsem před lety po delší čas s plukem svým posádkou ležel. Právě jsem si chtěl dle došlých již zpráv učiniti názorný přehled průběhu bitvy u Magenty, kde padla celá řada bývalých mých kolegů a přátel; avšak pro množství přímo si odporujících dat není to naprosto možno.“

„Byls dlouho u vojště, strýčku?“ tážu se.

„Skoro čtvrt století.“

„Sloužils u několika pluků nebo jen u jednoho?“

„Toliko u jednoho; byl jsem u granátníků. Po vzdání se Görgeye u Vilagose jsem kvitoval. V červnu roku 1848 ležel jsem co setník obsádkou v Praze.“

Poslední větu pronesl strýc s jakýmsi nádechem trpkosti a odmlčel se.

„Vojenský stav musí býti příjemný,“ pronáším se po chvíli v naivní bezmyšlenkovitosti, aby rozmluva neváz1a.

„Příjemný nikoli; já aspoň žádné příjemnosti nepoznal,“ praví strýc; „stav ten však je také méně záslužný, než se všeobecně za to má.“

„Ale hrdinství, sláva vojenská,“ namítám ještě naivněji, než před chvílí.

„Sláva! Sláva!“ opakuje monotoně strýc. „Pouhý dým, a k tomu ještě dým, kterýž jen zřídka kdy zahalí člověka, jenž si byl zahalení toho nasazením svého života zasloužil. A hrdinství? Pravda, že je zbabělost v obraně hanebností, ale rekovnost v boji, ač od pravěku chválena, není než bestialností. Či není to zvířeckost, když člověk člověka ubíjí? Přečti si jen několik nejráznějších proklamací vojvůdců, kterýmiž podněcovali bojovnost svých vojínů; přečti je pozorně, porovnej je s nestrannými dějinami a přesvědčíš se, co tu lží a klamů! Dějiny zaznamenávají nehynoucím písmem skutky a jména reků a rodičové i pedagogové s hrdostí poukazují již od nejútlejšího věku mládeži k těmto „vzorům“; jaký tudíž div, že mladistvé duše vsajou do sebe jedovatý zárodek, že roztouží se po tak zvané — rekovnosti. Jen v jediném případě, jen v obraně je boj oprávněn. Svět však miluje boj a rekovnost na útraty lidskosti. Žil jsem sám dost dlouho v tomto klamu a mohl bych se i pochlubiti, že byl mnohý nadějný život mou vinou, ba vlastní mojí rukou utracen. Leč k čemu tolik slov o věci, která se před soudným mužem sama odsuzuje!“

Patrně tu strýc jen něco napověděl. Ze všeho bylo zjevno, že dotkl se předmětu toho jen povrchně a jaksi mimochodem a že více zamlčel, než pronesl. Strýc mne počínal zajímati, neboť již z těchto slov nabyl jsem přesvědčení, že nenalezám se před starým vysloužilcem s běžnými názory, nýbrž před mužem, kterýž si neváží vojenské cti a slávy, a spíše lituje než aby se vychloubal, že kdysi vrhal se krvelačen na svého bližního . . . Nežli však jsem odpověděl, otevřely se pomalu dvéře a do jizby vstoupila asi sedmdesátiletá stařena.

„Zaslechla jsem hovor,“ zasípala, „a soudíc, že mladý pán se už probudil, přináším mu trochu čaje.“ Přibelhavši se pak k mému loži podala mi cosi v bílém malém hrníčku. Mechanicky beru podávaný hrnek a podívav se pozorněji na stařenu zhrozil jsem se bezpříkladné škaredosti její. Tělo bylo strašně zkrouceno a hrbem napřed i v zadu zohyzděno. Scvrklý, špinavě žlutý obličej její byl jediná vráska; nizoučké čelo, plochý, v široké tváři téměř neviditelný nos, široká ústa s uvadlými, zmodralými rty a hluboko zapadlé, však dosud ještě jiskrné oči, slovem celé vzezření zbudilo ve mně mimovolně ošklivost. Stařena to musila spozorovat; usmálať se trpce, ale hned na to tvář její opět jevila zvláštní, polo přívětivý, polo odporný výraz.

Také strýci neušel dojem, jaký na mne zmrzačená stařena byla učinila. Když odešla, podotknul:

„Není pomoci, milý hochu! U nás musíš přivyknout ledajakés výstřednosti. Stařena, kterou jsi viděl, není poslední mrzák, kterého u nás spatříš. „„Mrzák je nejnešťastnější člověk,““ pravila kdysi Regina. „každý se od něho odvrací, každý se ho štítí, ba mnohý ho i nenávidí. Neřiďme se dle příkladu jiných!““ Několik těchto slov dostačilo. Neřídili jsme se dle příkladu jiných a tak se stalo, že mrzáci z celého okolí přestěhovali se poznenáhla do našeho domu.“

„Zřídili jste tedy zvláštní útulek pro ubožáky?“ tážu se.

„Nikoli! Žijou s námi pod jednou střechou a pracujou na poli, v lese, v domácnosti, jak který z nich může. Dobrodiní jsme jim sice neprokázali žádného, neboť každý z nich pracuje svědomitěji nežli člověk úplně zdravý a šťastný. Pochopuju sice tvou nechuť k lidem tohoto druhu, ale jak jsem už podotknul, jakmile jen poněkud přivykneš, nebudou ti naši mrzáci ani dost málo překážet.“

V duchu musil jsem dáti strýci za pravdu, ačkoli jsem se nemohl zbavit nemilého dojmu, jaký bylo na mne učinilo objevení se prvního strýcova mrzáka.

„Myslím, že by bylo nejlépe,“ pokračuje strýc, „kdybychom si vyšli nyní trochu do přírody. Nechám tě na několik okamžiků o samotě.“

Po těchto slovech strýc, nečekaje ani na odpověď, vyšel z komnaty.

Vypiv jedním douškem hrníček horkého ještě čaje, jejž jsem po celou tu dobu držel v ruce, počal jsem se oblékati. Byl jsem hotov dříve ještě, nežli se strýc vrátil. Strýc otevřev po chvíli dvéře pokynul mi, abych ho následoval. Vyšli jsme skrze úzkou, jasně osvětlenou chodbu k vysokým, do kořán otevřeným dvéřím domovním, od kterýchž vedlo asi deset kamenných stupňů dolů do prostranného, nevysokou zdí ohraženého dvora. Již ze dveří byl na krajinu pohled neobyčejně osvěžující. Ležeľ statek strýcův v přerozkošném širokém údolí, jehož středem vinul se brčálovými lučinami nevelký potok. Vysoké, z větší části lesem porostlé vršiny trčely v dáli k oblakům a les rozprostíral se tu a tam i v údolí po nížině.

Dvůr byl vydlážděn a skoro prázdný; jen tu a tam stálo nebo leželo něco hospodářského nářadí. Smečka velkých černých psů, s kterouž jsem se byl již včera seznámil, ležela v jednom koutě dvora pode zdí ve stínu. Avšak sotva že feny shledly, že vychází strýc z domu, vzchopily se a střelhbitě ku vchodu přiběhnuvše rozestavily se po obou stranách do dvora vedoucích stupňů a nespustivše s nás očí vycenily na nás své alabastrové tesáky.

„Proklaté feny!“ pravím k strýci, „včera mi nahnaly dosti strachu.“

„A přece není nevinnějších a zároveň také ostražitějších zvířat toho druhu,“ dí strýc; „dresura jejich je výtečna, a kočí zrzoun, který tě včera vezl, zasluhuje za svou vytrvalou a namáhavou práci . . .“

„Probůh, co se s ním stalo?“ přerušil jsem náhle strýcovou řeč připomenuv sobě včerejší nepředložený svůj skutek.

„Budiž bez starosti!“ dí strýc. „Pohledni jen tamo k čeledníku a přesvědčíš se,“ při tom ukázal rukou na zad.

Ohlednuv se spatřil jsem dlouhý nízký domek a v jednom z oken jeho šklebila se na nás ohyzdná tvář zrzounova s obrovskou dýmkou v ústech. Díval se na nás s olympickým poklidem nejšťastnějšího flegmatika a toliko když spatřil, že jsem se k němu obrátil, pousmál se po svém spůsobu jaksi důvěrným ušklíbnutím, jako by nechtěl nic víc a nic méně říci nežli:

„Aha! Tedy přece se zas vidíme!“

„Nepochopuju,“ obracím se zase ke strýci, „proč mne chtělo chlapisko to proti mé vůli vézti nazpět do Plzně.“

„Pravou příčinu sice také nevím,“ zní strýcova odpověď, „ale můžeš býti jist, že bez příčiny se to nestalo.“

„Rovněž tak nechápu, proč vítáte přijíždějící hosty tak bizzarním spůsobem — smečkou černých hafanů.“

„Nediv se!“ vece strýc s úsměvem. „Žijeme na samotě, často třeba po celý měsíc nevídáme cizího člověka a tu není divu, když krátíme si dlouhou chvíli, jak můžeme. Avšak dresura těchto fen nebyla pouhou hračkou. Rozhledni se odtud ze dvora do okolí a seznáš, že ve vzdálenosti skoro půl hodiny cesty jsou odtud vidět všechny silnice a stezky, které vedou sem ku dvoru. Jakmile někdo za dne pěšky nebo v povoze přiblíží se k našemu dvoru na jistou distanci a psi ho z daleka spatří, letí mu vstříc a doprovodí ho až k nám; kdyby však se na cestě vrátil zpět, zůstanou stát a čekají, až se vzdálí. Za dne není tudíž možno, aby se k nám někdo po silnicích nebo stezičkách dostal nepozorován, za dne možno se ku dvorci přiblížit jen hustým neschůdným lesem; avšak u dvorce přivítá každého cizince zběsilý štěkot. V noci naproti tomu, když feny běhají v lesích v okolí dvorce, nepřekvapí nás vůbec nikdo. Psi sice ve dne nikdy neštěkají, dokud je cizinec, jejž doprovázejí, od dvora vzdálen; ale jakmile by chtěl vniknout do dvora, rozštěkají se jako zběsilí, a neumlknou, dokud je někdo z našich lidí neokřikne; v noci naproti tomu počnou štěkati i v největší vzdálenosti od dvorce, jakmile nějakého cizince vypátrají a jde-li k nám, doprovodí ho, jako ve dne, ale s nejzběsilejším štěkotem. Po dnešní den však se ještě nikdy nestalo, aby se byli na někoho bez zřejmého rozkazu vrhli; jsou, jak jsem již podotknul, výtečně cvičeni a vrhají se na cizince toliko po výslovném vybídnutí někoho z nás. Avšak musím hned vyznati, že po celou dobu, co feny ty máme, nenaskytla se nikdy příležitost, abychom je byli musili proti někomu poštvati; kdybychom byli někdy nuceni tak učiniti, není pochybnosti, že by byl rozsápán.“

Mezi tím byli jsme pomalu popošli přes dvůr ku vratům. Černí hafani stáli doposud podle stupní u východu z domu nepohnutě jako sochy.

„Mám je zavolat, aby nás doprovázeli? táže se strýc po chvíli.

„Nevolej jich, strýčku,“ pravím; „není mi jaksi volno v jich společnosti.“

„Věřím; ale bude přece dobře, když se s tebou poněkud blíže seznámí,“ vece strýc a zatleskal rukama.

Hafani mlčky letěli k nám a zůstavše ve vzdálenosti několika kroků státi očekávali, jak se zdálo, dalších rozkazů.

Strýc nevšímaje si více psů vyšel ze vrat; já ho následoval. Psi plížili se stále v jisté vzdálenosti za námi. Před námi táhlo se dlouhé stinné stromořadí starých lip a po obou stranách počínal velký park, kterýmž byl statek strýcův kolkolem obklopen. Vešli jsme do parku a v jedné ze stinných besídek jsme se zastavili. Na stole bylo již připraveno jídlo. Stařena, s kterouž jsem se byl před chvílí v strýcově domě setkal, čekala na nás u vchodu. Pojedl jsem něco zvěřiny a zapil několika sklenkami dobrého uherského vína po dosti dlouhém postu s neobyčejnou chutí. Asi po půl hodině vydali jsme se na další cestu. Strýc provedl mne parkem a údolím, ukázal mi své lesy, svá pole, svá luka, vůbec vše, co nazýval svým a pobavil mne dosti příjemně vypravováním některých charakteristických podrobností z vojenského života.

Poznal jsem v strýci vážného, skoro melancholického muže neobyčejně pevné vůle. Byl spokojen, že od nikoho nezávisí; klidná volnost samotářského života byla z něho učinila člověka, kterýž necítil ani nejmenší potřeby, aby volnost jiného, byť i sobě podřízeného, nějak obmezoval. Statek svůj spravoval strýc obezřele, ba výborně; nestaral se sice příliš mnoho o to, aby statek vynášel, jako spíše aby byl pobyt v něm pokud možná upříjemněn. Stoická, ale svěží mysl, a svobodomyslné názory činily z něho dosti příjemného společníka. Přes to vše zdálo se mi, že v mladších svých letech musil bývat divoký a vášnivý a že teprv v průběhu let přeměnila se povaha jeho aspoň potud, že stal se pánem svých vášní a náruživostí, že dovedl je ukrotit, kdykoli toho potřeba a rozum kázaly.

Celkem učinil na mne strýc dojem velmi příznivý. Toliko jedna vlastnost zdála se mi býti záhadnou a s povahou i zásadami jeho naprosto neharmonující. V zásadě byl rozhodně proti boji vůbec, v zásadě horlil proti krveprolévání, necenil si reků, ba tropil si i úsměšky z hrdinství co z pouhého zvířeckého pudu a přece, když o boji se rozhovořil, rozjiskřilo se oko jeho zvláštním leskem, čelo se svraštilo a ruka stiskla se křečovitě v pěst, a z každého hnutí bylo patrno, že muž ten pronášeje zásady své proti boji činí své vlastní povaze jaksi násilí.

Rozum a soudnost válčily zde buď s vrozeným nebo vychováním vypěstovaným pudem. Byl to voják a nezapřel vojáckost svou ani v letech, když z přesvědčení vzpíral se proti něčemu, co ještě mělo tak přirozenou sílu, že jen s největším sebezapřením bylo možno oddolati pokušení, slovem nabyl jsem přesvědčení, že je strýc člověk, kterýž by mohl v návalu hněvu nebo v okamžitém rozechvění mysli i nyní ještě právě tak chladnokrevně jako před lety nejnevinnějšímu člověku kulku hlavou prohnat. —

Bylo asi šest hodin odpoledne, když vraceli jsme se skrze park nazpět ku dvoru. Psi, kteří nás byli na cestě doprovázeli, plížili se stále jaksi nesměle za námi; po celou dobu ani nezaštěkli, ani nezavyli, ba ani nás nepředběhli, nýbrž zdáli se bez ustání čekati na nějaký strýcův rozkaz. Strýc však, jako by byl na ně úplně zapomenul, více si jich nepovšimnul.

Když jsme vstoupili do dvora, všimnul jsem si pozorněji budovy. Byla po jedno patro; zadní její část byla opřena o lysou, takřka nepřístupnou skalinu, jejíž témě vysoko čnělo nad střechu budovy. Dvůr byl doposud ještě tak prázdný, jako když jsme jej opouštěli. Toliko v čeledníku bylo hlučno ba veselo; zazníval odtamtud zpěv, doprovázený zvuky harmoniky.

„Naši hoši vrátili se už z práce,“ připomenul strýc; „nechtěl bys je vidět pohromadě?“

Vyzvání strýcovo sice mne nevábilo, ale neodporoval jsem.

Vešli jsme do čeledníku. Byla to velká, čistá, skoro sálu podobná jizba, naplněna asi třiceti osobami obého pohlaví a různého stáří od starce až po nemluvně. Asi deset jich sedělo za velkým kulatým stolem u plných mis; u jednoho okna stálo celé skupení kolem štíhlého mladíka s harmonikou v ruce, kdežto ostatní tvoříce třetí skupení seděli u velkých kachlových kamen buď na nízkých lavičkách nebo na zemi naslouchajíce patrně vypravování

obstarožného mužc, kterýž opřen jsa zády o stěnu šermoval živě rukama, jako by vypravoval o nějaké rvačce.

Rozhlednuv se kolem zachvěl jsem se; neboť ještě nikdy nebyl jsem spatřil tolik odpuzující škaredosti a tolik mrzáků pohromadě. Každý z nich měl nějakou tělesnou vadu nebo byl ohyzda nejodpornějšího druhu; ano i nemluvně, jež buclatá, zdravá, ale jednoruká mladá matka, sedíc u okna na nizoučké stoličce, na klíně hejčkala, jevilo v odulé tváři nevylíčitelnou ohyzdnost. Když jsme vstoupili, nikdo si nás nevšimnul, nikdo nás nepozdravil, ano ni zpěv, ni zvuky harmoniky neumlkly. Strýc měl pravdu! Člověk musil těmto lidem dříve znenáhla přivyknout, aby mu nepřekáželi. Mně aspoň v tomto okamžiku nejen překáželi, nýbrž přímo mne odpuzovali. Rozhlednuv se jen jednou kolem opustil jsem čeledník právě tak kvapně, jako jsem byl do něho vstoupil; strýc mne následoval.

„Není pomoci," praví strýc, když jsme se octnuli zase na dvoře, „musíš přivyknout!"

„Nestarej se, strýčku," odpovídám; „pozoruju sice, že to náhle nejde, ale znenáhla přece snad všem vašim bizzarnostem přivyknu."

„Žel jen," pokračuje strýc, „že budeš muset přivykat sám. Musím totiž v Plzni nutnou záležitost vyřídit a odejedu ještě dnes. Možná, že zdržím se tam celý týden, možná také, že déle. Budeš si tu tedy muset krátit čas, jak bude možno. Na štěstí je tu Regina."

Mezi tím byli jsme došli až ku vchodu do domu.

„Nyní ti ještě ukážu pro tebe připravený byt," doložil strýc ubíraje se po stupních do domu, kam jsem ho následoval. Chodba v prvním patře byla ještě jasnější než v přízemí a bílým mramorem vydlážděna. Několik velkých starších obrazů olejových z řecké a římské mythologie na sněhobílých stěnách dodávalo chodbě ráz poněkud pošmurný; avšak svěží vysoké exotické květiny na obou koncích chodby, kde se vycházelo na elegantní pavlány, z kterýchž byla volná vyhlídka do okolí, nevlídný ráz chodby zase mírnily. V chodbě byly jen dvoje dvéře, v pravo a v levo. Strýc otevřev dvéře v pravo pravil: „Zde tvůj byt." Podívav se otevřenými dveřmi dovnitř spatřil jsem několik elegantně, ba nádherně upravených komnat. „Kdybys však chtěl mluvit s Reginou," pokračuje strýc, „musíš si otevřít zde dvéře v levo." Po té dvéře ty otevřel.

Spatřil jsem malou prázdnou předsíňku, jejíž jednu stěnu tvořila prostá skalina, v které bylo vytesáno několik stupňů, vedoucích do výše do jakés chodby ve skále.

„Nyní však je svrchovaný čas, abych odejel," praví strýc podávaje mi ruku.

„Což mne Regině nepředstavíš?" tážu se.

„Není třeba; nedbámeť u nás takových věcí," odpovídá strýc a stisknuv mi přátelsky ruku nechal mne o samotě. —

Chvíli jsem ještě váhal; pak ale vstoupiv kvapně do předsíňky, vyšel jsem po schůdkách vzhůru a octnul jsem se v úzké, vysoké, ve skále vytesané chodbě. Podlaha byla pokryta těžkým kobercem, a světlo vnikalo do vnitř shůry skrze strop, jenž byl překlenut jemně zeleným sklem, čímž chodba nabývala zvláštního, skoro báječného rázu. Jakmile jsem vstoupil, ovanulo mne skoro mrazivé chladno. Bylo mi, jako bych se byl náhle octnul v předsíni křišťálového paláců vodních vil. Učinil jsem několik kroků ku předu, kroku mého nebylo na těžkém koberci ani slyšet. Jdu dále a za několik okamžiků pozoruju, že chodba tvoří skoro polokruh, na jehož konci jsou otevřené dvéře. Prošed chodbou octnul jsem se v skvěle vyozdobené komnatě. Nádhera v komnatě, do které vnikalo světlo taktéž skrze strop, byla skoro oslňující. Komnata byla však prázdna. Pootevřené dvéře vedly do komnaty druhé, rovněž tak elegantně a nádherně vyozdobené. Však i tato byla prázdna. Chtěl jsem tedy vstoupit do třetí komnaty; ale mezi dveřmi jsem se mimovolně zastavil.

Na zemi na přeskvostném drahocenném perském koberci ležela mladá ženština oděná v řasnatý mušelínový šat bledě růžové barvy. Opírajíc se o levou ruku, byla napolo vztýčena; k ňadrům nachýlená hlava nasvědčovala, že přemýšlí nebo sní.

Těžký koberec na zemi a sluneční paprsky vnikající poněkud skloněným stropem do komnaty přímo před ženštinu byly příčinou, že mne tato hned nespozorovala. Nemoha zraků svých odvrátit od překvapujícího zjevu, zůstal jsem stát mezi dveřmi.

Byla to žena démonicky půvabná, jako hřích. Snivou čarokrásu Orientu připomínající tvář byla nahnědlé pleti, ale jasná, klidná, ba takořka průsvitna.

Několik okamžiků ležela nepohnutě. Zpod řasnatého roucha vyčnívala útlá, zarůžovělá, bosá nožka, mušelínový šat byl na prsou poněkud rozhalen a kyprá ňádra téměř ani nezahalena. Dva proudy rozpuštěných havranních vlasů splývaly po šíji k ňadrům dodávajíce pravidelně vyklenutému jasnému čelu ráz svůdné smyslnosti a celé tváři uchvacující půvabnosti.

Z nenadání však sebou pohnula prudce a vášnivé. Ňadra se vzdmula, jako by je byla náhle uražená pýcha rozvlnila; pravá ručka v pohnutí přitiskla se k prsoum a zdálo se, jako by se byly i nehty křečovitě zaťaly v sněhobílá, divokou bolestí rozvlněná ňadra. Sladké, rozkoší dýšící rty byly sice pootevřeny jako rozpuklé poupě růžové, avšak přece se zdálo, jako by byl kolem nich pozahrál trpký, bolestný úsměv.

Pohnuvši se vztýčila současně hlavu a zadívala se přímo na mne. Sivé, smaragdovým leskem zářící oko se rozjiskřilo a vyšlehl z něho démonický blesk vzdorovitosti. Cítil jsem, že není přede mnou anděl, nýbrž svůdnost vtělená v neodolatelných půvabech padlého serafa.

Chtěl jsem promluviti, ale hlas mi uvázl v hrdle. Čarokrásná žena vyskočivši lehce jak gazela se země přistoupila kvapně ke mně a ovinuvši pravé rámě kolem mé šíje počala mne vášnivě líbati.

Smyslná čarokrása vnadné ženy a vášnivé, plamenné líbání působily na mne uchvacující silou. Cítil jsem, že se mi žene krev do tváře a že se mne zmocňuje nevýslovný pocit úzkosti. Rozpuštěný vlas líbající mne ženy dotkl se mé tváře a bylo mi, jako bych se byl dotknul hebké, smyslnost budící srsti tygřice. Mimovolně ovinul jsem rámě kolem štíhlého těla svůdné ženy. Krev zavířila prudce mými žilami a rovněž tak vřele, rovněž tak vášnivě opětoval jsem líbání čarokrásné neznámé . . . .

(Pokračování.)

Obrázky ze zoologické zahrady.

Nakreslil *A. Stk.*

III. Papouškové.

Ač je papoušek zjevem často vídaným, zastavuje se přece snad každý navštěvovatel zoologické zahrady s obdivem u těchto roztomilých dítek jižní přírody, přivábeu nádherným jich oděvem. Vedle nádherného zevnějšku získala papouškovi mnoho příznivců vlastnost ta, že nad něho žádný opeřenec hlas lidský, hlas tvora rozumného, lépe nápodobiti neumí. Uvažujíce veškerý vztah papoušků k Evropanům, docházíme přesvědčení, že můžeme je vřaditi mezi tvory rozkoše a rozmaru t. j. takové živočichy, kteří sice užitku neposkytují, ale za to milými jsou společníky, oslazují dlouhou chvíli a koření kratochvíle zámožnějších tříd. Papoušek šedý, brasilský Aras a chocholatý kakadú nevyčerpatelným jsou zdrojem humoru a zábavy. Žádný jiný pták nedává se rukou člověka tak rád hladiti jak oni; kdežto ostatní opeřenci, byť i ochočeni byli, že z ruky a z úst zrní zobají, úzkostně a s jakýmsi vnitřním odporem ruce pánově se vyhýbají, papoušek radostně přilétá, na ruku usedá a bývá potěšen, když na prsíčkách nebo barevných křídelkách jej pohladíš. Ráno do postele zalétá, pána budí, přes den bývá rámě pánovo zamilovaným jeho místečkem, ba — může-li — i na hlavu mu sedá neb do kapsy zalézá — krátce lísá a tulí se jako pejsek. I společnost miluje. S velkou zálibou připomínám si posud rozkošného afrického papouška, s kterým jsem u přítele svého mnohou zábavnou hodinu strávil. Byl to statný junošík, který nesmírnou láskou k pánu svému lnul; stalo-li se náhodou, že soudruh můj někam odešel a já sám v pokoji s papouškem zůstal, tu naříkal si velice a neukojily jej ani lichoty a sliby mé, ani cukr, jejž rád jindy zobával; než jakmile přítel do pokoje vstoupil, změnilo se rázem vzezření papouškovo, jeho oko zazářilo radostí, mžikem byl na rameně svého pána, štěbetal — snad že vyprávěl, jak se mu stýskalo. Byl jsem v domě denním hostem a brzy tudy i mne Kubi si zamiloval, takže potom největším jeho potěšením bývalo, mohl-li jednou nožkou o ruku přítelovu, druhou pak o mou se opírati: v takové chvíli zvuky spokojenosti z hrdélka mu řinuly a oko hrálo v barvách duhových. Obyvatele domu znal všecky a uměl na ně i dle jmena volati. Rád ostatně laškoval se psem; za to kočce na život a na smrt byl nepřítelem — a také v nerovném s ní boji podlehl, jsa nemilosrdně od ní pokousán: od té doby chřadl a v brzku i skonal.

Vím, že mnohá spanilomyslná čtenářka, řádky ty přečítajíc, vzpomíná si na příjemné chvíle, jež také s papouškem zažila. Když po pruském Slezsku jsem cestoval a ve Vratislavi zoologickou zahradu navštívil, která — bylo to tušim r. 1864 — právě se zakládala, bylo celým jejím majetkem několik čtveračivých opičáků a krásnobarví papouškové, valně již ochočení. Papoušci bývali navštěvovateli, ale hlavně krásnou pletí stále obklopeni, a tu mnohdy, vida milostné polibky, jež korálové rtíky krásek slezských jim uštědřovaly, přával jsem si a zajisté nikoli sám, abych se mohl proměniti v papouška, jako Jiřík kdys v dlouhozobého čápa!

Je-li něžný poměr, přítulnost k člověku a krása barev v papoušku ladně spojena, ký div, že ptáci ti ode dávna předmětem jsou člověku touhy a zdrojem utěšené zábavy? Možno-li si mysliti majestátnějšího a ozdobnějšího opeřence nad velkého Ara? Nalezá-liž se někde lepější harmonie barev, než tuto, kde stříbrošedé s peřím červeným, jasná zeleň s karmasinem, barva růže s modrostí klenby nebeské se střídá? I tu, kde barvy temné převládají, jako na př. u nočních druhů australských a novozelandských, taková ozdobnost se jeví, že se nevyrovná jim v tom směru žádná jiná četa tropických dítek přírody. K souhlasu barev pojí se nad to i ušlechtilá postava, orličí zobák a elegantní vzezření knížecích těchto ptáků.

Méně idyllickým než u nás jest poměr papoušků k praobyvatelům americkým, asijským a australským. Přiměla-li Evropany učelivost a rozmanitost jich k tomu, že je právem porovnávají s čtveračivými opičáky, jest porovnání to i ve vlasti jich trefné, jenže s tou nepříjemnou odchylkou, že platí zde vzhledem k ohromným škodám, jež obyvatelům působí. Jako opice hromadně rýžové a cukrové sady přepadají, tak pustoší osadníkům nesčetné houfy austrálských medopapoušků, nymf a jihoameričtí kopinníci pracně vzdělané zahrady. V pralesích Ameriky jen ohromná vegetace tropická vzdoruje spoustám, jaké tam papoušci tropí. Ostatně podobní papouškové poletují i v našich lesích a tyransky je hubí, jenže liší se od zámořských tím, že nejsou opeření; však dvounozí jsou jistě. Pozoroval jsem delší čas indického papouška Lori, který v letě po zámecké zahradě Kosm . . . ské celý den volně poletoval; tenkráte často až užásl jsem, jak na stromech řádil a v brzku do hola snětví je zbavil, takže dalším výletům jeho slušné meze položeny býti musily. Nedivím se tedy zprávám, že často houf papoušků v několika minutách košatý strom úplně zpustoší a zničí. I maraňonské flegma, o němž nejméně člověk podobné věci by věřil, s ohromující důsledností právě jako soudruzi si počíná: v málo hodinách nejhustší křovinu do hola odírá. Papouškové nebyli by nikdy ku prospěchu našim lesům a bláhový byl by ten, kdo třeba v zápalu básnickém přál by si, aby lesiny české naplněny byly těmito rozkošnými tvory: věru záhy želel by neprozřetelnosti své. Za to pralesům tropů jsou nadmíru prospěšní, poněvadž bujnou tamní floru vždy v slušných udržují mezích a tak mnohému zlu, které z ohromné vegetace by pošlo, zabraňují.

Líčiti dále poměr papouška ku člověku, není snahou naší; budiž o papousku i v jiném směru promluveno. Jak známo panuje mezi jednotlivými čeleděmi říše ptačí více méně poměr příbuzenský, který je všecky mezi sebou spojuje; ale u papoušků příbuzenství toho se nedostává: ti jsou čeledí ojedinělou, ač mnozí přírodozpytci za to mají, že lze mluviti o příbuzenství mezi nimi a mezi datlíky, za důvod uvádějíce, že nohy obou mají dva drápky ku předu a dva do zadu obráceny. Však domněnka tato je lichá. Neboť mezi oběma čeleděma takové protivy co do ústrojí tělesného se vyskytují, že prapodivně jich příbuzenství vypadá. Jak rozdílně užívají papoušci a datlíci svých noh! Papoušek kráčí, datel leze; prvému slouží noha a hlavně drápy tak, jako člověku ruka, umí ji výborně vládnouti; naopak datel jen mechanicky okončinami svými na strom se připínati umí. Rozdíl jest i v zobáku, útvaru křídel a prsou. Střelhbitý a prudký let papoušků neodpovídá houpavému a nesouměrnému vznášení se datlů, a kdežto datlíci

hmyzem výhradně se živí, berou papoušci potravu ze světa rostlinného. Konečně i aklimatisace a ochočení mnoho zde rozhodují: papoušek uvyká všem poměrům světovým, ale datel nikdy. Ani ptáčníkům nepodařilo se v kleci jej odchovati.

Dostatečně ukázali jsme, že lichá jest domněnka o nějakém příbuzenství mezi papouškem a datlovitými. Papoušci jsou tedy v soustavě živočišné zcela osamotnělí; kdybychom je přece umístiti měli na rodokmeni veškerého živočišstva, pomohli bychom si leda předpokládáním vymřelých členů prostředních, které by je s ostatním svéřepým světem ptačím spojovaly.

Upříti nemůžeme, že papouškové tvoří nejvyvinutější čeleď ptačí. Nesčíslněkráte porovnávají je s opicemi a zajisté jest porovnání tak trefné a pádné, že i filosofie umlknouti musí. Přetvoření noh v ruce, totožnost v potravě a zeměpisném rozšíření — vyjímaje toliko Polynesii opic postrádající —, dále okolnost, že nejdokonalejší papouškové náleží světu starému, jako nejučilivější opice, a že mezi vrabčími a inseparably, pak mezi amazonskými a pravými papoušky podobný rozdíl co do schopností duševních vládne jako mezi veverkovitými a pravými opicemi — vše to není zajisté pouhou hříčkou přírody, nýbrž spočívá na hlubším základu, jejž vysvětliti jest pro nynějšek ještě nemožno. Tolik soudíme my s určitostí, že papouškové a opice mohou považováni býti za blížence hlavně v tom směru, že za rodné místo mají tutéž krajinu a že stáří jich, rovnajíc se stáří pokolení lidského, jest stejné. Ale kdežto o opicích na jisto víme, že příbuzny jsou s vačicemi, nevíme o papoušku nic určitého. Jen to podivuhodné, že jako v Australii vačice nejširšího rozšíření nabyly, zachovavše se tu ještě ve formách původních, tak dostoupili zde vrcholu i papoušci a to rodem chocholatých kakadů.

Leží tu před námi nesmírné množství sporných otázek zodpovídání očekávajících. Ačkoliv přírodozpyt v poslední době značně pokročil, přece ještě nedospěl k rozluštění těchto důležitých záhad, a máme za to, že jen pilné bádání v tomto směru poskytne nám vysvětlení, které ukončí veškeré pochybnosti. Proto s toužebným okem hledíme vstříc budoucnosti — ta odhalí nám zajisté veškeré tajnosti živé formy.

Oblaka.

Novela od *J. Kazdy.*

ominyk sestupoval důstojně po kamenných stupních ke vsi. Veliké knoflíky jeho livreje třpytily se na slunci, budíce v mnohé jeřebaté, košilaté osůbce ve štěrbinách stupňů schoulené přesvědčení, že bude nejlépe učiti se lokajem.

Však i staří pohlíželi na Dominyka s netajeným obdivem. Vždyť jej obklopoval přísvit onoho neznámého vznešeného světa, který obraznost vesničana představami největší nádhery a rozkoše naplňuje, a Dominykův hrdý zjev, bohatý oděv, uhlazený pohyb a výraz sebevědomí i vznešené nepřístupnosti v tučné, však ostře rysované tváři hověly cele illusím těmto. Nad to neotřela se působivost jeho zjevu častějším stykem; přijížděltˇ barón velmi zřídka na odlehlé toto panství.

Dominyk sestupoval tedy vážně se stupně na stupeň a pouštěl milostivě pod svůj lesklý, bělavou portou ozdobený cylindr z nedostatku jiných myšlenky o vesnickém učiteli, k němuž se právě ubíral. Slýchával o tom učiteli, že je divuý, prapodivný člověk. Oženil prý se záhy, ovdověl v nejlepších letech a má dětí jako kuželek. Neštěstí, neštěstí u takových lidí! Má prý vědomostí nad svůj stav, ale rozumný hovor nelze s ním vésti. Obcuje vůbec málo s lidmi a kde se s nimi přece stýká, věru jako by k nim ani nepatřil. Povídáš mu o povětrnosti, o vojně, o znameních na nebi neb vůbec o jiných věcech, o jakých se mezi rozumnými lidmi mluvívá: tvůj hovor je mu šumění stromu, nic víc. Neodpovídá, rukama, hlavou nehýbá a třeští oči někam do prázdna . . . A najednou ho některé slovo tvé chytne, že buď radostně očima zajiskří a v divném zanícení o věcech k rozprávce ani se nehodících mluviti začne, aneb čelo zakaboní, obočí svěsí a z pod něho hněvivé blesky na tebe metá. A bývá to slovo praobyčejné, mezi ostatními se tratící jako zdrávas na růženci. Sám rozprávku málo kdy začíná a mluví-li, nevybereš z toho ani za nehet rozumu. Projevujeť náhledy tak podivínské, jakoby je na oblacích sbíral. Ba i pohoršení dává. Mluvívá a tropívá časem věci na pěstouna vesnické mládeže a na otce tak četné rodiny nikterak nepříslušné. Před lety prý ještě horším býval, ale s každým dítkem, které mu do rodiny přibylo, zdá se, jako by byl jeden vrtoch z hlavy jeho vypadl, jedna hrana v jeho povaze se urovnala. Obzvláště od smrti své manželky značně prý zmoudřil. Ale do světa posud se vpraviti nemůže. Ač nehraje ani nepije, rozkutálely a kutálejí se mu peníze pod rukou sám bůh ví kam, škola učiněná spoušť, v domácnosti nepořádek až běda, děti polo nahé, polo divnými tretkami ověšené, rostoucí kolem něho jako mlází v lese, přivýdělku žádného si nevyhledává, nehraje o muzikách, nedává zvláštní hodiny, políčko, které tvořiti má část jeho skrovných důchodů, nechává ležeti ladem, přízně vesničanů si nehledá a k svým představeným nejurputněji se chová. A při tom skládá noty ba i knihy nějaké píše . . . Nu, jsou všelijací lidé na světě! Polohlasným tímto úsudkem zakončil Dominyk svou úvahu o vesnickém učiteli a setřel kapesním šátkem pečlivě se sebe nepatrnou skvrnu v livreji jako s dokonalého uměleckého díla, na němž bývá i jediný prášek velezradou.

Stál již přede dveřmi obydlí učitelova. Za nimi slyšel směs nejrozmanitějších zvuků: dětský pláč, zvonkovitý smích, prudkou hádku, polohlasný zpěv, hřmot padajících židlí, šustění převrácených listů, cupání četných nožek, klapání velkonoční klapačky, cinkot rolničky, skřípot a pískot několika hudebních nástrojů a zvukovým tím chaosem nejasně se probírající nápěv karnevalu benátského, zručnou rukou na houslích odehrávaného.

Zavrtěv několikráte hlavou, vešel Dominyk bez zaklepání. Vždyť by si bylo klepání v té bohopustě zvuků sotva platnost zjednalo.

Na prahu stanul překvapen. Zvláštní divadlo, které se zrakům jeho rázem objevilo, zastínilo i nejkřiklavější obrazy, které si byl dle vypravování lidí o domácnosti učitelově v duchu maloval. V nevelké světnici s vybledlou, místy oprýskanou malbou, po hrbolaté podlaze, na niž padaly kalnými, notovým papírem prolepenými tabulemi slabé, kolísavé pruhy světla, hemžilo se malých, šukavých stvoření jako pídimu-

žiků v báječné jeskyni nebo spíše jak amorků na renaissanční klenbě. Tvářičky navzdor umouněnosti krásné, se všemi odstíny dětského affektu, buclatá i štíhlá tílka na stolicích i stoličkách, na postelích i pod nimi, na skříních i ve skříních v nejrůznějších postavách i polohách nožkama třepající a ručkama tleskající, sebou vrtící, spolu se peroucí a objímající, nad nimi pak několik vytíhlejších dětských postav s knihami a notami v rukou, v pestrých, ale kusých a špinavých šatech — tyť byly živé části obrazu, k němuž dokořán zotvírané almary, pokácené židle a stoly, rozházené knihy a noty, rozvlečené kusy oděvu a malebná skupení láhví, svícnů, kartáčů, houslí a zuváků důstojné pozadí tvořily. Zvukovou stránku roztomilého toho divadla slyšel Dominyk již přede dveřmi.

Uprostřed této směsi a vřavy vznášela se vysoká mužská podoba v dlouhém ošumělém kabátu, s vestou cele rozepjatou, s plavým vlasem kolem spánků jako rozprášeným, s tahy poněkud nepravidelnými, však ušlechtilými v podlouhlém obličeji, který navzdor některým vráskám a bledosti svěží pletí se honosil, s velikým, blouznivě do prostory upřeným okem, držíc v jedné ruce housle a rozhánějíc se v druhé smyčcem jako panovničím žezlem v této říši babylónského zmatku.

Když Dominyka ve dveřích spatřil, sklonil housle i smyčec a pokročil chvatně příchozímu vstříc. A za ním hrnulo se to se všech stran a konců a mžikem sestoupila se tlupa menších i větších dítek kolem otce a pána svého v malebné skupení. Dominyk spatřil brzy celou baterii modrých a černých očí a oček zvědavě a dychtivě k sobě obrácenou.

„Pan učitel Hrdina?“ otázal se s důstojnou odměřeností.

„Ano,“ odvětil učitel hlasem nedočkavostí se třesoucím.

„Milost pan barón požádal mne,“ pokračoval Dominyk chladně a klidně, „abych Vás do zámku objednal. Za hodinu máte se ohlásiti u zahradníka, který Vás k Jeho Milosti do parku uvede. Dceru a syna máte vzíti s sebou. Však dcera Vaše ať prý neopomene přinésti s sebou housle.“

Vyřídiv poslání své, oblažil Dominyk učitele na rozloučenou lehounkým pokývnutím hlavy a odešel. Za dveřmi zabručel pro sebe: Vzdělání jeho není také valné — ani mi sedadlo nenabídl.

* * *

Na vyvýšeném místě parku, v prostranném pavilóně, který na všech stranách obrázky překrásné okolní krajiny v živých rámcích z lupení a květů zachycoval, shromážděno bylo zámecké panstvo. Starý barón Pětipolský, jehož tučná osůbka pramálo šlechtického pele na sobě měla, však za živou štafáži narovnaných žoků a beden výborně by se byla hodila, pročítal zběžně rozličné noviny a spisy, před ním na stole těžítkem v podobě umírajícího gladiatora smáčknuté. Naproti seděla barónka, dáma čistě aristokratických tahů s jakýms utkvělým tahem opovržení kolem drobných, lepou vlnou plynoucích rtů, v bohatém oděvu, probírajíc se útlou, sněhobílou rukou v lesklých prstencích temného vlasu, který bledou, dívčí měkkostí naplněnou tvář hocha na stoličce u jejích nohou sedícího, od hlavy k patě v modrý samet oděného, působivým rámcem objímal. Štíhlá, něžně půvabná baronesa Olga, sedíc opodál, čtla v nějaké skvostně vázané knize, přes niž časem dlouho trvající pohledy ke vchodu pavilónu vysílala.

Tam seděli na kamenném stupni dva mladíci. Starší z nich, mladý barón Vladimír, ukláněl do dlaně obličej, jehož souměrné, však malátné a pochmúrné tahy znak předčasné vyžilosti na sobě nesly. Kolmými vráskami zapsala se mu do vysokého čela mnohá divoká orgie a přemnohá prohýřená noc zanechala mu na tvářích své hluboké stíny. Rty jeho, zdálo se, ztrnuly v posuňku ošklivosti nad vyprázdněnou až na dno číší rozkoše. Mdle svěšená víčka zastírala napolo oči vyhaslé, v nichž toliko duch ironie, duch sídlící ve zříceninách lidských, tlící jiskru rozdmychoval. Stín sama sebe, bledý, nestvůrný, chabě se vlekoucí stín mladého krásného člověka — takový byl barón Vladimír.

Mladík vedle sedící byl hotovou jeho protivou. Světlé barvy ve vkusném jeho oděvu převládající souhlasily mile s bujarou svěžestí, která na líci jeho zdravým ruměncem prokvétala a v modrých očích vesele hrála. Byl to nerozlučný přítel Vladimírův, Otakar z B. Pohlížel s obdivem do půvabné krajiny a kreslil hravě do album svého klikatý obrys modrého pohoří, které ten široko rozestřený, z různobarvých polí, bílých vísek, černých lesů a stříbrných vod utkaný koberec v mlhavé dálce lemovalo.

Náhle obrátil se s úsměvem k příteli. „Oj, nové zívnutí?“ vyčítal mu žertovně. „Což růžové prstíčky pel poesie s křídel ducha tvého tak důkladně setřely, že již ani tato božská krajina šedivé strašidlo nudy od tebe zaplašiti nemůže? Či osvěžila snad dvoudenní nepřítomnost v duši tvé barvy Helenniných salónů, obočí a ruměnců a dodala naivnosti její, páchnoucí zrcadlem, nového půvabu?“

Vladimír zamáchl rukou. „Nevzpomínej mi toho,“ odvětil nevrle. „Jsem tomu rád, že mám život městský za zády. Zde si mohu aspoň od srdce zívnouti, ve tvář půvabné přírodě, jež nezná hloupých zákonů slušnosti.“

Otakar chystal se k nové poznámce, však tu ozval se z pavilónu hlas barónův: „Vladimíre!“

Vladimír obrátil mrzutý obličej dopola k otci.

„Pojď, přečti si tohle!“ vyzýval jej tento dále.

Syn pozdvihl se líně a blížil se váhavým krokem ke stolu. Starý barón byl vyňal zpod umírajícího gladiatora zažloutlý arch papíru, v půli přeložený a podal jej nyní s úsměvem synovi.

Vladimír pohlédl na záhlaví archu a zabručel: „Žebrota nějaká!“

„Ovšem, žebrota — ale originelní. Jen si to přečti!“ pobízel jej otec.

Vladimír rozestřel zvolna arch a četl — patrně s malým účastenstvím — následující žádost:

Milostivý pane baróne!

Já nížepsaný nenaučil jsem se plačtivé řeči žebráků. Kdyby nebylo papíru, nedověděl byste se ode mne nikdy, že mám deset nedospělých dítek a že příjmy mé sotva na bídné jich obživení a ošacení dostačují. A kdyby nebylo těch ubohých dítek, bůh ví, že byste ani na papíře nebyl dočetl se prosebného slůvka ode mne. Jedině nejistý osud mých dítek, nemalé jejich nadání, které by bez cizé pomoci úplně ladem ležeti zůstalo, vnutily mi péro do zpěčující se ruky, abych Vás obtěžoval touto prosbou. Hle! mám mezi dospělejšími svými dětmi syna Václava, kterýž — pravím to beze stínu otcovské marnivosti — nevšedními dary duševními vyniká, a dceru Julii, která navzdor slaboučké své ruce tak dovedně smyčcem vládnouti umí, že by se při dokonalejším navedení, než já jí poskytnouti s to jsem,

snadno slavnou houslistkou státi mohla. Slyšel jsem, že jste několik nadějných mladíků opatřením vydatných stipendií a z vlastních prostředků na dráze k vyššímu vzdělání podporoval a že také umění štědře podporujete. Toto uznání vzbudilo ve mně naději, že byste snad také ve prospěch mých dítek štědrost svou osvědčil, a proto kladu lepší jich osud v ruce Vaše. Jen tyto dítky mějte při vyřizování mé žádosti na zřeteli, a zatlačte do pozadí duše obraz, který Vám snad jiní o jich otci nakreslili nebo nakreslí. Vím, že není ten obraz pro mne lichotný. Však nebudu soudcem ve vlastní při. Jedinou toliko vlastnost, snažně Vás prosím, nenechte si z mé povahy vyklevetiti: pravdomluvnost — pravdomluvnost, byť jen v tom okamžiku, kdy Vás ujišťuji, že jsou mé dítky skutečně hodny Vaší laskavé podpory.

Václav Hrdina,
učitel kalinovský.

„Nu, a jak jsi vyřídil tuto žádost?" otázal se po přečtění lhostejně Vladimír.

„Objednal jsem učitele s oběma dětmi k sobě," pravil starý barón. „Žádost jeho nepřekypuje ovšem zdvořilostí, ale je dosti originelní. Nad zvláštním spůsobem jejím nemusím se pozastavovati, poněvadž znám učitele kalinovského z doslechu co podivína, od něhož se horších věcí nadíti lze. Mnoho chvalného jsem o něm věru neslyšel, jakož sám v žádosti své tuší . . . Však dítky nemohou za otce. Uvidím, co budu moci ve prospěch jich učiniti. Nad to budeme zde míti malý koncert," doložil s prostosrdečným úsměvem.

„Však já nemám příliš chuti vydati své uši v šanc dovedné ručce slečny Julie!" prohodil se zábleskem ironie v oku Vladimír a obrátil se k odchodu.

Než právě vystupoval učitel se svou dceruškou vzhůru k pavilónu. Oděv jeho nelišil se nikterak od onoho, v kterém jej Dominyk benátský karneval hrajícího zastihl: měl na sobě tentýž kabát i tutéž vestu, oboje toliko pečlivě zapjaté. V pohybech jevil velikou stísněnost a hlavu měl hluboce skloněnou, jakoby chtěl ukrýti rozpačitost, která se v líci jeho jemně zardělé okazovala.

K boku tulila se mu dívka s houslemi pevně k prsoum přitisknutými. Bylo jí as na patnáctý rok. Oblek její vyznával skroušeně, že nemohl stačiti vzrůstu, ač nepříliš vysokému, svižného tílka: tmavá sukýnka byla příliš krátká a zapínací rukávy světlé kazajky blížily se obrubou svou k loktům v míře povážlivé. Pro tuto všeobecnou zakrsalost oděvu nebylo na mnohých kusech viděti, že nebyly původně ani na Julii šity, tvoříce toliko části jakéhos — abych tak řekl — abstraktního, se všech dítek Hrdinových ženského pohlaví shledaného oděvu pro slavnostní příležitosti, ale na všech viděl jsi ctihodné stáří a divnou přítažlivost k létavému peří. Však navzdor těmto nedostatkům tvořila Julie celek velmi líbezný. Pěkná její hlavinka obdána byla plavým vlasem hedbávného lesku, kterýž se nad čistým, jasným čílkem kolem třpytivé spony v čeřivých vlnách rozptyloval. Drobný, něžný obličej obestřen byl onou libou bledostí, která dojem mladistvé svěžesti neruší, bývajíc toliko jemnou, takořka průsvitnou záclonou bohatého, krásného života duševního. Zde u Julie byla bledost tato téměř k tomu spůsobena, aby z ní tím mocněji působilo kouzlo velikých temných očí, zářících přímo z mladé, snivé její duše jako hvězdy z májové noci. Ba, líbezná byla ta učitelova Julinka i v chudobném oděvu svém, i v rozpačité tísni, v jaké před nevídanou vzácnou společností chvějíc se stála a zářivé oči klopila.

„Ah, pan učitel!" oslovil starý barón blahosklonně Hrdinu, který byl před společností klobouk sňal a neobratně se uklonil. „Však nevidím synáčka po Vašem boku. Což, toulá se?"

Učitel zdvihl k tázateli nejistě oči a pravil rozpačitě: „Nebyl právě doma. Nevěděli jsme — —"

„Inu, toulá se!" pokračoval barón vesele. „Vždyť jsem to povídal. Však neškodí. Trochu bujnosti hochům lépe sluší, než —" umlknuv na chvíli upřel oči na hošíka v modrém sametu a pak na barónku, kolem jejíchž rtů se toliko s ostřejším výrazem opovržení setkal, a hovořil na to dále: „Neškodí. Věřím, že je Váš Václav čiperný a hodný klučina a chci žádosti Vaší vzhledem k jeho lepšímu zaopatření, pokud síly mé stačí, vyhověti."

Po těchto slovech upjal na Hrdinu zrak a přijav od něho žold uznalosti v podobě jediného vděčného pohledu, obrátil se k rozpačité Julii.

„Však tuto malou houslistku bych rád slyšel, než o jejím osudu rozhodnu. Nechť ukáže, co umí."

Dívka přelétla bázlivým okem celou společnost a upjala je pak tázavě k otci. Tento pokynul hlavou.

Julie popošla několik kroků a zdvihla třesoucí se rukou housle a smyčec. Než po prvním zvuku houslí změnilo se náhle vzezření její. Drobné její tělo vzpřímilo se, ba zdálo se, že vzrostlo; dřívější ostýchavost a rozpačitost rázem ji opustila; pohyby její nabyly jistoty, bledou tvář prochvělo nadšení a zraky vzplály podivným ohněm. Slunce, chýlíc se k západu, dodávalo směsi třepetavých vlásků nad její hlavou podobu řeřavé glórie.

Již po několika tazích jejího smyčce upustila baronesa skvostnou knihu do klínu a upjala na hrající s obdivem oči; paní barónce vytratil se výraz opovržení z obličeje; hoch u jejích nohou vytřeštil své poloplačtivé zraky na houslistku; starý barón nachýlil hlavu a zakryl obličej dlaněmi; Otakar odložil tužku a naslouchal v němém vytržení; Vladimír pak opřel hlavu o dlaň a pohlížel upjatě do něžné, krásné tváře Juliiny, při čemž nebývalá živost do zvadlých jeho tahů se vkrádala a zrak jeho jiným světlem než světélkováním hniloby — jiskrou ironie — se zaněcoval . . .

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Dobrodružství pátera Vincencia.

Kalifornická legenda od *Bret. Hartea.*

Za jednoho krásného večera, právě před novým rokem, ubíral se as před čtyřiceti lety páter Vincencio z missie Dolores zvolna přes piscité chlumy a jak slézal hřeben pásma pahorků, táhnoucích se podél missijního potoka, ocitila se jeho široká zářící tvář v nebezpečí, býti považovánu za dobročinný obraz vycházejícího měsíce — tak milostný byl její úsměv, tak splývající její rysy. Neboť páter Vincencio byl muž znamenité pověsti a povahy; jeho působení na missii sv. Josefa vyznačovalo se srdečnou prostotou a pomazanou důstojností; prostomyslní divoši se mu kořili a jemu podařilo se působiti na ně svou osobností tak mocně, že se mu, jak se říkalo, i samé jejich děti co do tváře až zázračně podobaly.

Když svatý ten muž dostoupil nejosamělejší části cesty, bylo zcela přirozeno, že pobodl svého mezka ostruhami, jako by chtěl

urychlit velebný krok, jejž si poslušné to zvíře dlouhým pozorováním zvyků svého pána bylo osvojilo. Okolí mělo nepříznivou pověst. Vídali tu plavce — utečence z velrybářských lodí — potulovat se v okolí města a v nízkém keřitém dubí mohl být snadno ukryt nějaký zoufalý sběh. Kromě těchto hmotných překážek povídalo se, že strašívá tu sám ďábel, jehož nepřátelství k církvi bylo dostatečně známo, a to v podobě ducha rybáka, jenž usmrcen v hádce v opilství začaté harpunou, nalézající se v ruce soupeřově. Duch tohoto nešťastného námořníka pozorován často, jak sedí za soumraku na chlumu, ozbrojen svou oblíbenou zbraní a škopkem, v němž stočeno lano, a jak pátrá po nějakém opozdilém cestujícím, na němž by zkusil svou zručnost v harpunování. Vypravuje se, že byl dobrý otec Josef z missie Dolores dvakráte napaden tímto příšerným lovcem; že byl jednou vraceje se ze San Francisco a celý udýchaný slézáním pahorku, náhle zaleknut mohutným výkřikem: „Tam funí!“ a hned na to že přiletěla jako střela harpuna a zabořila se vedle něho do písku; že unikl při jiné příležitosti zmaru jen s velikou tíží, au byl jeho plášť ďábelskou harpunou protknut a u vítězoslávě odvlečen. Zdá se, že bylo obecné mínění rozštěpeno vzhledem k příčině, pro kterou věnoval ďábel otci Josefovi tak zvláštní pozornost: jedni totiž tvrdili, že vzbudil páter svou nesmírnou pobožností ďáblovu žárlivost a druzí zase, že jej činila náchylnost k stučnění již z obchodnického stanoviska výnosnou kořistí.

A kdyby býval páter Vincencio nakloněn, tropit si z tohoto zjevení úsměšky jako z kacířské novoty, byla tu ještě pověst o Concepcionovi, pekelném pastýři, jehož hrozná riata byla zrovna tak mocnou, jako rybákova harpuna. Concepcion, dokud v svém vlastním těle, býval proslavený honec dobytka a divokých koní a povídalo se o něm, že hnal jednou ďábla v podobě bystronohého skvrnatého hříběte od San Luis Obispo až k San Francisco a zapřisahal se, že neupustí od honby, dokud zakukleného arcinepřítele nedohoní. Toto ďábel překazil, vzav na sebe vlastní svou postavu, ale nešťastného pastýře přidržoval k vyplnění přenáhleného slibu a tak honil Concepcion ještě stále po pobřeží, sedě na svém příšerném koni a krátě si jednotvárnost své věčné honby chytáním cestujících do oka svého dlouhého lassa a vlečením jich za kopyty svého divokého zvířete, až je někdy nalezli na polo uškrcené ležet u cesty. Páter Vincencio naslouchal pozorně dusotu tohoto hrozného jezdce. Ale ani hlas podobný nepřerušil noční ticho, ba i kopyta mezka páterova hroužila se beze zvuku do kyprého písku. Tu a tam poskočil jen králík zlehounka kolem anebo zaběhla křepelka do křoví. Smutný kvil bukáčův ze sousedních bažin u potoka missijního zaléhal k němu tak slabě a v takých přestávkách, že se podobal více upomínce na minulou než přítomnou skutečnost.

A ku všem těmto mrzutostem počala se těžká mořská mlha honit po pahorcích a zahalila jej jako mrak. Aby unikl tomuto chladnému dešti, vtisknul páter Vincencio neprozřetelně těžké ostruhy do boků mezkových, právě když se překvapené zvíře rozpakovalo k dalšímu kroku na pokraji příkrého srázu. Zdali byl ten ubohý tvor novou křivdou uražen anebo dal-li se na několik okamžiků do rozjímání o útrapách pocházejících z toho, že na něm sedí kněz, nevyšlo na denní světlo; dostačí, že vyhodil zadkem, přemetl velebného muže přes hlavu a spáchav tuto zlomyslnost, klesl chladně na kolena a překotil se za svým jezdcem.

Horem pádem letěl páter a za ním v patách jeho věrný mezek. Na štěstí byla malá prohlubeň, která důstojný párek přijala, naplněna pískem, jenž se podal sbuchnuvši naň váze a pohřbil ji do pola bez další pohromy. Ubohý muž zůstal na několik okamžiků ležet bez pohnutí, snaže se marně sebrat své rozkutálené smysly. Pojednou chytila jej těžká ruka neuctivě za nákrčník a zatřášši jím nehorázně, přispěla mu v probírání se k vědomí na pomoc. Když páter zavrávoral na nohy, viděl před sebou stát cizince.

Obrážeje se od světlejší mlhy, měl nový příchozí zvláště za těchto při nejmenším máloslibných okolností vzezření nevýslovně tajemné a lotrovské. Dlouhý námořnický plášť zahaloval jeho postavu a široký klobouk byl tak hluboko stažen do tváře, že se pod ním oči jen jako v sluji jiskřily. S hlubokým zastenáním vypadl páter ze sevřené ruky cizincovy a poroučel se opět do měkkého písku.

„Při sám ďábel,“ pravil cizinec uštěpačně, „což nemá tvůj tučný trup více kostí než slimejš? Ruku sem. Hej, hop!“ a tak vytáhl ubohého pátera opět do přímého postavení. „A teď, kdo jsi, a co jsi?“

Páter nemohl si pomoci, ale myslil mimovolně, že bylo spíše na něm takto se tázat; však jal se přece s rozmarnou smíšeninou důstojnosti a strachu vypočítávat své rozličné titule, které nebyly nikterak krátky a bývaly by již samy v obyčejném protivníku vzbudily posvátnou úctu. Ale cizinec vpadl mu zkrátka a velmi neuctivě do jeho formálních frásí a ujišťoval jej, že se právě po knězi ohlížel a posadiv pak chladně starému muži na hlavu klobouk, jenž se byl také do písku svezl, vyzval jej, aby šel za ním s duchovní pomocí a radou k někomu, jenž leží právě v posledním tažení.

„Na mou duši,“ zvolal cizinec, „kdož by si byl pomyslil; klopýtnout právě přes člověka, kterého hledám. Tisíc šotků, to je přece štěstí! Pojď rychle, není času nazbyt.“

Jak se již při většině slabších povah stává, udusila rozhodná řeč cizincova a jakýsi velitelský přízvuk všechny nepatrné námitky, které by snad býval nesmělý páter měl při této pamětihodné schůzce na jazyku. K tomu neodvážil se odmítnout vyzvání k duchovní pomoci; ale ještě více, vyzvání to konejšilo poněkud pověrečnou bázeň, s kterou již počal pohlížet na tajemného cizince. Však sleduje jej v uctivé vzdálenosti, znamenal páter s mimovolným zachvěním, že nezanechávaly kroky cizincovy v písku stopy a že se jeho postava rozplývala časem v mlhu samu, tak že byl svatý muž nucen čekat, až se zas objeví. V jedné takové rozpačité zastávce zaslechl z daleké missie zvonek, hlásající hodinu půlnoční. Sotva poslední udeření odumřelo, vzalo se oň jako na povel celé množství malých a velkých zvonů a vzduch byl rozvířen zvuky bijících hodin a pronikavou ozvěnou klekání a hran a sezvánění. Stařec vykřikl zděšeně. Cizinec zeptal se ostře po příčině. „Zvony! neslyšíte je?“ zajektal páter Vincencio.

„Tiše,“ odpověděl cizinec, „tvůj pád posadil ti' do uší tři generální tambory. Za mnou!“

Páter přijal až s přílišnou radostí vysvětlení, které mu dávala nezdvořilá odpověď. Ale očekávala jej ještě jiná podivná příhoda. Když dostoupili vrchole pahorku, jemuž říkají nyní „Ruský chlum“, vzkřikl páter poznovu. Cizinec obrátil se k svému soudruhu s netrpělivým mávnutím ruky; ale páter nedbal toho. Pohled, jenž se mu rozevřel před zrakoma, býval by upoutal pozornost i živější letory. Mlha nedostoupila ještě pahorku a dlouhá údolí a úbočí dole zářila světly lidnatého města. „Hleď!“ zvolal páter, vztahuje ruku k rozložené krajině. „Hleď, nevidíš ta velkolepá náměstí a leskle osvícené ulice hlavního města? Nezdá se ti, jako by byla tam dole jiná obloha?“

„Dost toho bláznovství, velebný muži,“ pravil cizinec, vlekna polekaného pátera za sebou. „Hleď si spíše těch hvězd, které ti byly vykřesány pádem z tvé prázdné lebky. Prosím tě, vyběř se ze svých vidění a rapsodií, neboť čas ubíhá.“

Páter následoval pokorně bez dalšího slova. Když sestupoval, maje cizince stále v předu, s pahorku ku straně severní, zaslechl páter šumot vln a hned na to cítil pod nohama hutnější písek pobřežní. Cizinec stanul a kněz postřehl člun, čekající u samého břehu. Když na rozkaz svého soudruha do loďky vstoupil, zdálo se mu, že mají veslaři ten samý mlhovitý bezhmotný ráz a okolnost ta stala se tím trapnější, když znamenal, že jejich vesla, srážejíce se, činila tak beze zvuku. Cizinec přistoupiv ke kormidlu, řídil člun klidně, co zatím mlha, uloživši se na povrch vod a obemknuvši je, tvořila jako hluchou zeď mezi nimi a ostatním hlučnějším světem. Jak zajížděli hloub a hlouběj do mlhové říše, naslouchal páter úzkostlivě, zdali se neozve někde praskot pažby nebo chřestot lanoví, ale ani hles nepřerušil zastřenou tichost a nezachvěl teplým dechem měkké mlhy. Jedna toliko příhoda přerušila jednotvárnost tajemné cesty. Jeden jednooký veslař totiž, jenž seděl zrovna proti páteru, ušklíbl se, potkav se se zrakoma velebného otce, takým příšerným úsměvem a mrknul svým posledním okem s takovou ďábelskou pronikavostí, že se viděl páter pohnuta k zbožnému výkřiku, což mělo ten nešťastný následek, že ten námořní Cocles učinil kotrmelec, při čemž vyhodil paty páterovy do povětří a hlavu jeho schodil na samé dno člunu. Ale ani tato příhoda nevyrušila ostatní příšernou družinu ze stísňující důstojnosti.

Když tak jeli, jak se páteru zdálo, as deset minut, vynořily se zrovna před člunem obrysy velkého korábu. Dříve, než mohl vzkřiknout na výstrahu, aneb obrnit se před očekávanou srážkou, projel člunek zvolna a zticha bokem korábu a svatý muž viděl se v lodní ložnici. Člun a družina zmizely; toliko tajemný přítel, cizinec, zůstal. Při světle klátící se lampy viděl páter, že stojí u visuté rohože, na níž ležel umírající muž, patrně ten, k němuž byl tak tajemně povolán. Když přistoupil páter na pokyn svého soudruha k nemocnému, otevřel tento zemdleně oči a oslovil jej takto:

„Vidíš před sebou, velebný otče, ubohého smrtelníka, který zápasí nejen s posledním tažením těla, ale jest zmítán a bičován krutou tísní duševní. Pramálo po tom, kdy a jak jsem se stal,

čím jsem nyní. Dost na tom, že byl můj život zlý a hříšný a že kladu jedinou naději v absoluci do sdělení ti tajemství, které má nesmírnou důležitost pro svatou církev a dotýká se velice její moci, bohatství a vlády na těchto březích. Ale hranice tohoto tajemství a podmínky mé absoluce jsou zvláštní. Zbývá mi jen pět minut života, a v době té musím dosíci posledního pomazání církve."

„A tvé tajemství?" pravil velebný otec.

„Bude pověděno potom," odvětil umírající. „Pojď, můj čas jest krátký. Pomaž mne rychle."

Páter váhal. „Nemohl bys mi dříve říci to tajemství?"

„Nemožno!" odpověděl umírající s nádechem, jenž se zdál býti páterovi jako okamžitý záblesk vítězný. A když se mu dech krátil, volal mroucí netrpělivě:

„Pomaž mne! Pomaž mne!"

„Tak mi aspoň řekni, čeho se to tajemství týká?" pravil páter lichotivě.

„Pomaž mne dříve," řekl umírající muž.

Ale páter ještě váhal a vyjednával se skonávajícím, až náhle lodní zvon zahučel a celý koráb rozpadl se s vítězným úsměšným úšklebkem cizincovým v kusy v hukotu vod, které pohltily jedním rázem i umírajícího i kněze i tajemného cizince.

Páter neprobral se k sebevědomí až v samé poledne příštího dne a tu shledal, že leží v malé rozsedlině v missijních chlumcích, věrný jeho mezek okusoval na několik kroků dále sporou trávu. Páter dostal se domů, jak mohl, ale měl se velmi moudře na pozoru před vypravováním shora uvedené příhody. Teprvé když v Kalifornii objeveno zlato, dostala se celá ta událost do úst a k ní co dodatek dokládání se páterovo, že tajemství, o které byl tak divným spůsobem oloupen, nebylo ničím jiným, než nalezení zlata již před lety dávnými od námořníků utečenců z výpravy, kterou vedl Sir Francis Drake.

Z Lenauových „Albigenských."

Přeložil *J. J. Stankovský.*

Vidění.

Před krucifixem lampy zář
na mroucí Krista svítí tvář;
vzduch oknem vane do koby
a lampy temný ruší třpyt,
že kolem svaté podoby
nestálý těká stín a kmit.

A jak to světlo kolíbá se,
ten obraz tiše hýbat zdá se:
hle, trpitelův chví se ret,
by zavřel s úsměvem se v sled,
zrak slzavý tmou zahalil se,
proud krve svaté vyvalil se.
Jedenkrát ještě v sední boj
dmou prsa se, vší lásky zdroj.

Před krucifixem v tichou noc
Innocenc kleče modlí se;
snad klidu toho bojí se,
v nějž svět uvrhla jeho moc.

Zrak jeho na obraz se věsí,
jej mírnost ta i láska děsí,
myslíť on na své činy zpět,
jak krvavě byl řídil svět.

Ač za dne ducha nezlomného,
přepevné vůle, z kovu zeď,
přec srdce jeho chví se teď,
i oslovuje boha svého:
„Patř s láskou, pane, na mne jen,
nedej mým prsoum zmalátněti,
dej znamení, jak milo je ti,
že svět mnou tak byl ponížen!
Pokyň, že tvé to nařízení,
že mrtvol mých ti líto není!

Na Gethsemanském vrcholi
zmocnil se tvého srdce žal,
a co tys mukám podlehal,
šuměly vody v údolí.
Potoky krve téct já nechal;
proud smrti v divém jeku spěchal
propastmi těmi neblahými
a hříchu slujemi tmavými,
kde s nepřítelem stál si v boji,
hrozícím zmarem říši tvojí.
Můj spasiteli, pohleď sem
a kyň, zda dobře jednal jsem!"

Obrazu pevně hledí v líc;
tu motýl náhle světlo zhas',
a všude tma a ticho zas,
již obrazu se neptá víc.

A jiná světla sestupují
i jiné kříže se stropu,
provencské ohně ozařují
kříže na prsou pochopů.
Trosky se kácí, zbraně chřestí
a jmenu jeho kletbu věstí
zuřivý každý tento plamen: —
Co zjevy ty se sápou naň,
on svědomí své svírá v dlaň,
a šeptá tiše: „amen, amen."

Závěrečný zpěv.

Proč zbraně tasilo jich na tisíce
a se zpěvem stoupali na hranice?
Zda ti, co v srdce zřeli svobodě,
vzdorovat chtěli každé nehodě?
Zda k poznané té světici je jala
láska, jenž nad hranice jasněj' plála?
Zda předtucha to temná o volnosti,
za níž se brali cestou běd a zlosti?
Nic víc. — Než právě proto obdiv, díky
by přežít měly tyto mučedníky.
O lásko ku svobodě, krásné kvítí,
kdy stopa tvá již stačí pro tě mříti! —

Mnohý se ještě táže písně mé,
proč opěvá ty hrůzy divoké,
proč stíny budí hrozných oněch dob,
jimž dějiny tak rády stlaly hrob?
Nač o pohřbené bídě živě pět,
a proti mrtvým hněvy probouzet?
Což doba naše bídy nemá dost?
Což mnohé živoucí neničí zlost?

Však do minulosti nám třeba zříti,
by v srdci našem stále vířila,
by dokonale s ní nás spojila
v jediný osud, rod a v jedno žití.

Jak poutník příteli, jenž za ním kráčí,
tam v lese, dvojí cesta kde se stáčí,
udává věrně, že šel krajem tím,
zeleným postlav půdu rákosím:
tak staří reci vrhli na rozcestí
své mrtvoly a trosky svého štěstí.

A tento osud reků zaniklých
i naše srdce pro budoucnost sílí,
v jas bychom vypukli i v dobách zlých,
by boj ni bol ni smrt nás nezděsily.
Tak v šťastnějších též dobách jedenkrát
svět po našem se bude bolu ptát.

Odkud ty naší doby zběsilosti,
ta zášť, ten spěch a celý zmatek ten? —
Zmírání v temnotě je vinno jen
tou bezradostnou netrpělivostí;
jeť krušno, neokřáti světlem ranním,
a v hrob si lehnout ještě před svítáním.

Však před dnem-li ve hrob klesnout máme
s tužbami svými, mukou nesplacenou,
přec vzpomínku co slzu uhlídáme
na svobody paprscích zavěšenou.

Ne na mrtvé tou písní uvaluji
zášť s oněch, kteří teď nám ubližují:
však před slabšími, pozdějšími hmyzy
nočního ducha plachá bázeň zmizí,
kdy despotů postavy kostrbaté
s velikým Innocencem porovnáte,
jenž srdce lidstva do úmoru mořil,
a nijak přec myšlenku nepokořil.

Nebeské světlo nelze rozplašiti,
aniž lze východ slunka pozastříti
haldami purpuru a tmavých kuten;
po Albigenských Husité se skvěli,
splativše krutě, ti co vytrpěli;
za Husem, Žižkou přišli Luther, Hutten,
třicet let války, cevennenští syni,
bořiči bastilly a mnozí jiní.

Ferento.

(Původní dopis z Říma.)

Na severním svahu ciminských hor leží rozkošné město Viterbo. Hlavní a zvláštní půvab jeho nespočívá v krásné poloze a vábné vyhlídce po šírém údolí střední Etrurie, ani v pestrém životě na ulicích se hemžícího, bodrého lidu, ani v podnebí velice příznivém: vším tím obdařena jsou rovnou měrou i mnohá jiná města italská. Však nade všemi snad městy italskými vyniká Viterbo krásnou výstavností z 11. až 13. věku.

Jako Norimberk mezi městy německými nejvíce zachoval ráz středověké gotiky, tak ve Viterbu jeví se v míře jinde nevídané sloh románský a přechod do gotického na mnohých budovách všeho druhu. Sloh tento je zde spolu tak originelní, tvary jeho jsou tak pěkně promyšlené a vkusné, jako jsem v žádném dosud městě nenalezl. V středověku oplývalo Viterbo bohatstvím a vážností a stopy dřívější moci a nádhery zachovaly se dosud v jeho vzezření; pyšné město obehnáno je dosud mocnými hradbami z desátého století, téměř se stem věží — bylať pevností, v které se papežové často ukrývali — uvnitř pak nalezneš množství starých domů, arci částečně již přestavených, které dotud hlásají vkus i náklad, jakým byly zbudovány.

Snad se mi naskytne později příležitost, abych o tom italském Norimberku obšírněji promluvil; k vypsání události, již dnes vypravovati chci, stačí, co jsem pověděl.

V době, kdy počínalo Viterbo vzkvétat, kdy budovy, jež nyní ve svých zbytcích nás vábí, počaly se stavět, za časů Bedřicha Barbarossy, stálo nedaleko, v podobné krásné poloze, stejně živé a bohaté město Ferento. Toto, majetek Barbarossy, jedno ze starých etrurských měst (Ferentinum, kdež se narodil císař Otho), bývalo v středověku už od pradávných dob vždy věrným spojencem Viterba. Nebylo boje, v němž by se nebyla obě tato města podporovala a pak o kořist rozdělila. Přátelství jich bylo tak tuhé, jako by věčně mělo potrvat, a přece změnilo se jediným dnem v tak nesmiřitelné nepřátelství, že úplným vyvrácením Ferenta se skončilo.

Jak událost tato se sběhla, slyšel jsem od občana viterbského, u něhož jsem po jistý čas meškal. Chodívali jsme spolu po okolí, ohledávat zbytky měst a hrobů etrurských a pátrat po různých starožitnostech, jichž přítel můj pilným sběratelem jest. Mimochodem řečeno, má již velmi pěkné soukromé museum bronzí, malovaných váz a obyčejných terrakot etrurských, mimo velmi obsáhlou sbírku mincí.

Jednoho krásného letního jitra vyšli jsme si, bychom ohledali Ferento. Bylo to v srpnu. Vyšli jsme ještě za tmy, bychom před polednem vrátit se mohli, neb krajina kolem Ferenta je úplně pustá a tam i zpět třeba nám bylo urazit 15 miglií.

Kráčeli jsme zpočátku vinicemi, později pak malým údolíčkem s roklí, z které prameny železité se prýští, tak zvané lázně Herkulovy a pomalu, při vycházejícím slunci došli jsme kopce nevelkého na výšině, v malé rovině postaveného. „Ecco il monte di carne umana!“ (hle, kopec masa lidského!) zvolal přítel můj ukázav na kopeček, na němž pranic zvláštního jsem nepozoroval. K otázce mé doložil, že kopec ten prý povstal ze samých mrtvol Ferenťanů, kteří tu byli zahubeni.

Usedli jsme pod fíkový strom a soudruh vyprávěl mi pověst o zpustošení Ferenta. Předeslav krátký úvod o bývalém bohatství a vespolném přátelství obou měst, pokračoval asi v tento smysl: Jednou poslali tedy Ferenťané ku svým spojencům posly se zprávou, že obyvatelé města Vetralla za nepřítomnosti bojovníků, kteří na jisté výpravě se nalézali, Ferento přepadli, několik žen jim odvedli a jiné škody způsobili. K dobytí a pokoření města toho nejsou prý sami silní dost a žádají tedy věrné spojence, by jim pomohli veškerou silou svou. Zároveň oznámili jim, že je budou za soumraku večerního očekávati u S. M a r t i n o, odkudž pak, srazivše šiky své, společně potáhnou na zpupného nepřítele a o půlnoci přepadnou V e t r a l l u. Viterbští zbrojili se ihned a chvátali z večera na smluvené místo, kde s Ferenťany spojiti se měli. Opustili město bezbranné, nezůstal tam nikdo než starci, ženy a děti; všichni mužové zbraní schopní spěchali svým spojencům na pomoc. Došedše S. M a r t i n a nenalezli Ferenťanů a po kolik hodin nadarmo je očekávali. Náhle za tmavé již noci objevil se udýchaný, spocený stařec, obyvatel Viterba, s hroznou zprávou o zrádě nejčernější, jaká kdy spáchána byla: Ferentští vylákavše věrné spojence z vlastního města, požádavše je za pomoc ve vylhané při, umluvivše s nimi místo vzdálené, uprostřed lesů se nalézající za shromaždiště, přepadli zatím podlým způsobem bezbranné město, loupili a drancovali tam, obsadivše brány, by nikdo uniknouti nemohl, pobíjeli, kde kdo z bezbranných se jim protivil, zkrátka řádili způsobem, za oněch časů při dobytí města obyčejným. Hrozné bylo zděšení mezi ubohými, bez pomoci a obrany surovým lupičům v šanc vydanými obyvateli, jek a vřava po celém městě, z něhož nebylo východu. Jediný stařec unikl z města a spěchal nepozorován k tábořišti mužů viterbských. Po vyslyšení zprávy té zůstali Viterbští po několik okamžiků jak ohromeni takovou neslýchanou podlostí svých bývalých přátel. Však brzy rozlehl se všeobecný výkřik pomsty, divý ryk válečný zahřměl lesem a všichni pádili úprkem k vysvobození města. Dorazili tam právě, kdy zrádcové s bohatou kořistí a ze zajatými ženami se hotovili ku zpátečnímu pochodu. Nastal strašný boj, nejdříve v ulicích Viterba a pak v rovině směrem k Ferento, kamž Viterbští hanebné zrádce pronásledovali. Válčeno po celou cestu až k místu tomu, kde my za vypravování přítelova seděli; zde pak při úplné tmě sveden poslední rozhodný boj, až prý mrtvoly lidské celý kopec utvořily.

Téměř všechny muže Ferenta stihl zasloužený trest, něco málo jen rozprchlo se do všech světa končin. Zbytek voje byl se uchýlil do města, Viterbští v patách za nimi. Ještě krátký zoufalý odpor ve vlastním městě, které již na všech stranách hořelo, a všeobecné vraždění a pustošení učinilo navždy konec slávě zrádného Ferenta.

Vycházející slunce ozářilo na místě bohatého města hořící spáleniště. Kde kdo z Ferentských ještě na živu zůstal, odvlečen co otrok do Viterba. Zbytky města rozkotány téměř úplně a srovnány se zemí až na několik polosesutých budov. Tak zaniklo v jediné noci odvěké přátelství dvou měst a jedno z nich vyhlazeno úplně. Přísný, však zasloužený trest stihl bídné zrádce. — Bedřich Barbarossa, dozvěděv se o zpustošení města jemu náležícího, zahořel hněvem proti Viterbu a již se chystal k válečnému tažení na ztrestání jeho. Však uslyšev celý průběh věcí, nejen že schválil jednání viterbských, ale i pozemky k Ferentu náležící jim daroval.

Tím skončil přítel můj vypravování své. Pozdvihli jsme se a došli za nedlouho Ferenta. Vrchol návrší, na němž stávalo, pokryt je zpoustou kamenů. Nezbylo než primitivní a dosti zajímavé divadlo (neb arena) ještě starořímské, zříceniny malé baziliky a několik velmi grotesknich rozvalin věží a zdí města. Krásná krajina kolkolem je pustá, poblíže nespatříš obydlí lidského; časem jen zabloudí sem stádo koz a pastýř, usednuv pod oblouky bývalé areny, naslouchá zpěvu skřivánků. *B. Schnirch.*

Umění. Literatura. Věda.

— L e t n í d i v a d l o předvedlo obecenstvu původní novinku. „R e v o l u č n í a g e n t“ Prokopa Stanislava konal minulý pátek zajisté nejlepší službu zasloužilé umělkyni paní Hynkové co beneficiantce: přitáhl do areny obecenstvo nad míru četné. Jinak prospělo provedení novinky snad také ještě spisovateli, jemuž tím dána byla příležitost, poznati její slabé stránky a vady z vlastního názoru. Repertoire ovšem touto pětiaktovou veselohrou nezískal ničehož a mírné projevování pochvaly se strany diváků mělo patrně za hlavní příčinu onu zvláštní náladu, jakouž u obecenstva beneficních představení, vždy velmi vděčného, nikdy nebudeme hledati marně. Spisovatel arci dovedl si vybrati několik opravdu „účinných“ momentů, avšak bohužel účinných vesměs jenom ve smyslu — galerie. Jenom za takového řízení našeho „chrámu musy dramatické“, jaké u nás již po dosti dlouhou dobu panuje, a proti němuž se všech stran ozývají se jednosvorní hlasové kritiky b e z n e j m e n š í h o ú s p ě c h u, jest možno, aby se vkus obecenstva tak pokazil, že sceny, hodící se spíše pro clowny v nějakém cirku, než pro herce vážného ústavu národního, i v e v e s e l o h ř e půdy nabyly. Kdo ví, s jakým jásotem bývá nyní již pravidelně přivítáno komediantství, nechť se vyskytuje na jakémkoliv místě v jakékoliv formě, ten nebude se tomu zajisté diviti, že Stanislav ve svém prvním dramatickém pokusu nedovedl odolati tak svůdným příležitostem k pojištění si alespoň částečného zevnějšího výsledku. Cesty repertoiru našeho jsou kluzké netoliko pro obecenstvo a pro herce, nýbrž i pro spisovatele. Což neviděli jsme to na vlastní oči, že dramatický spisovatel, jehož vzácné umělecké vzdělání jakož i významné osobní postavení v našem světě divadelním mohlo by přece býti zárukou nějaké špetky moralní síly, nejsprostšího komediantství použil i v t r a g e d i i, a k tomu ještě v tragedii mající za předmět jeden z nejvážnějších, ba nejposvátnějších okamžiků celých našich dějin národních? Kam máme se obrátiti se žádostí, aby se v ohledu tom

stala nějaká náprava, aby si alespoň veselohra a tragedie uhájila formu slušnou a vkusnou, když jest již „nevyhnutelně nutno“ (?), aby se fraška a burleska obětovaly na dobro molochu esthetické demoralisace? Co symptom smutného stavu věcí má tedy „Revoluční agent“ jakýsi, a sice nikoliv nedůležitý, význam. Kus sám (jehož druhý, poněkud oprávněnější titul zní: „Obě Elišky“) jest ovšem zjev pouze efemerní. Osoby, příběhy, situace, vtipy — všechno zde již bylo nesčíslněkráte ve formě mnohem šťastnější, zejmena co se týče psychologické pravděpodobnosti motivů, organického proplétání děje a konečně i dialogu, kterýžto poslední zde ani nemá veseloherního rázu.

— Brožíkův nejnovější obraz, jenž jest vystaven u Lehmanna, jmenuje se „Justice na Bílé Hoře“ a podává nový doklad skvělého koloristického nadání mladistvého umělce, jak známo, nyní v Mnichově meškajícího. Obraz ten kloní se ke spůsobu Gabriela Maxe tak rozhodně, jako snad žádný jiný před tím, ač ovšem známou již individualitu Brožíkovu jeví hned při prvním pohledu. Jakási ostrost rysů jest příčinou, že se zejmena tváře zdají býti poněkud tvrdě a nedosti hluboce modelovány; barva však činí výtečný dojem netoliko svou harmonií a klidností, nýbrž i nad míru šťastnou karakterističností celkového naladění. Za soumraku navštěvují pozůstalí místa popravy. V pravém pozadí trčí na kolu kus lidského těla, obklopený množstvím havranů; na levo o něco blíže spatřujeme dámu, ana odchází z děsného místa, podpírajíc se o dva ji vedoucí muže vznešenějšího stavu. V samém popředí stojí uprostřed mladá ženská postava s děckem na ruce. Výraz jejího obličeje jest bez odporu znatelný: hluboký žal i okamžité zděšení. Avšak výraz ten nemá v obraze samém pevný bod, na němž by tkvěl, k němuž by se co ku svému pramenu a původu nutně vztahoval. Kůl se zbytky lidského těla stojí za zády ženské postavy, hledící zrovna před sebe, jako by z obrazu ven. Následkem toho není také v její tváři dosti individuelního dramatického života; docela všeobecné naladění mysle ji opanovalo. Mimo to jest zde naznačení bolu obmezeno výrazem obličeje; proto jest dojem dotčeného již skupení odcházejících tří postav nepoměrně mocnější a také významnější, třeba by tyto byly již více v pozadí a my jim neviděli přímo do tváře. Dáma jest bolem úplně zmožena a div, že neomdlévá; oba mladí muži pak odvádějí ji s nejněžnější šetrností. To vše naznačil Brožík výhradně šťastnou komposicí — což pro tak rozhodného koloristu ovšem jest zásluha všeho uznání hodná. Neváháme stavěti skupení to, co se týče koncepce, nad hlavní postavu obrazu a podotýkáme jenom ještě, že podobným spůsobem někdy též u Maxe to, co má státi teprvé v druhé řadě, více poutá než výraz hlavní osoby. Že navzdor vytknuté zde vadě jest Brožíkův obraz přece jenom dílo, které by každého přítele umění velice zajímati muselo, i kdyby v něm nestopoval nepopíratelné pokroky vyvinujícího se vzácného talentu, rozumí se samo sebou. Mnichov poskytne Brožíkovi bohdá dosti prostředků a pomůcek, aby se onen vývoj díti mohl všestranně a harmonicky. — Druhý nový obraz, jenž mimo jiné v téže výstavě všeobecnou pozornost budí a také plnou měrou zasluhuje, jest Poláka Josefa Chełmonského „Obecní úřad v Polsce“. Jednoduchá to, avšak výtečně malovaná zimní krajina se štafáží (představeným obce a venkovským lidem v úředních záležitostech před obecním domem shromážděným) velmi živě a přirozeně podanou.

— Pozůstalost V. J. Tomáška stane se majetkem českého musea. Dovídáme se totiž z pramene bezpečného, že ji dědic slavného skladatele, odborní chef svobodný pán z Tomášků ve Vídni tomuto ústavu odevzdati hodlá. V pozůstalosti té jsou zajisté ještě mnohé téměř neznámé rukopisy ceny veliké.

— Houslista Euseb Dvořák z Waldenu (syn rakouského konsula v Patrasu) jest prý ustanoven za nástupce zemřelého profesora houslí na Lipské konservatoři, proslulého Ferd. Davida. Dvořák jest žák Davidův a chovanec pařížské konservatoře.

— Vědecká mezinárodní akademie práva mezinárodního má se zříditi dle návrhů na slovo vzatých učenců tohoto odboru. Sídlo akademie té bylo by v Gentu v Belgii, kdež vychází výtečný francouzský časopis právu mezinárodnímu věnovaný (Revue du Droit International) redakcí Rolina-Jacquemynse, o myšlenku zařízení oné mezinárodní akademie velice zasloužilého. Návrhy podobné vznikly zároveň v Anglii i v Německu, v Americe i v Italii, ve Francii i v Belgii; zdá se tudíž, že se týkají předmětu opravdu časového. Proslulý ve vědě mezinárodního práva Bluntschli ujímá se zamyšlené akademie vřele a praví mezi jiným: „Vědeckým rázem svým liší se tato akademie jak od konferencí a kongresů diplomacie, tak i ode všech spolků populárních. Vyplňuje mezeru v nynějších poměrech vědy mezinárodního práva, připojujíc k práci jednotlivce společnou autoritu mezinárodního spolčení se a činíc se tak orgánem právního vědomí vzdělaného světa.“ Akademie má býti docela nezávislou na vládách a složenou toliko z mužů, kteří buď vědeckých, buď praktických zásluh sobě vydobyli o mezinárodní právo, kteří však nejsou ve svém volném a nepředpojatém účastnění se obmezováni jakýmkoliv diplomatickým úřadem. Akademii příslušelo by, vysloviti se o zásadách mezinárodního práva, podávati na požádání států právní dobrozdání, činiti návrhy spravedlivých stanov na př. pro mezinárodní smírčí soudy, po případě i převzíti takovéto soudy a účinkovati vůbec pro rozšiřování známosti mezinárodního práva i pro jeho pokrok a vývoj. Již během tohoto měsíce přikročí prý se v Gentu ke konstituování akademie.

— Nový dekorační prostředek pro zevnějšek domů jest nejnověji opět cílem úsilovných snah. Hrabě J. Valdštein z Vartemberka, kurator rak. musea pro umění a průmysl, vypsal cenu 2000 zl. na vynalezení takového prostředku, jenž by se hodil pro ornamentalní malbu, zastupující plastické okrasy a vyhovující zároveň požadavkům článkování architektonického. K trvalosti v našem pomebí jakož i k nákladu, jenž by používání prostředku toho činil všeobecnosti přístupným, má se míti zřetel. Ucházeti se smí o tuto cenu jen ten, kdo v Rakousko-Uhersku jest buď narozen, nebo alespoň usedlý, a sice do 1. října 1874. Nezáleží na tom, zda-li se možnost a praktičnost takového dekoračního prostředku dokáže theoreticky (spisem) nebo prakticky (uměleckým provedením).

— Perský šah Nasr-ed-din, „král králův“ a „syn slunce“ stal se spisovatelem! Zaznamenával prý si na svých cestách po Evropě všechny dojmy a myšlenky pilně v jakémsi denníku, který co nevidět vyjde nákladem londýnské firmy Grant & Co. Kniha ta mohla by ovšem podati nejlepší svědectví o skutečném vzdělání „nejvzdělanějšího Peršana“ — ač bude-li nade všechnu pochybnost zjištěno, že jest opravdu on sám autorem.

Drobnosti.

— První mezinárodní métr znal se nedávno v Paříži v laboratorium lučebníka Sainte Claire Deville, jemuž se bylo podařilo, docíliti lučebně čistý směs platiny a iridia. Slévání to mělo býti především zkouškou na budoucí slévání originálních métrů pro všechny země, které míru metrickou přijaly. Mimo mezinárodní komisi v Paříži zasedající byli přítomni i předseda francouzské republiky a mnozí jiní vysoce postavení státníci. Pokus docela nového spůsobu slévání vydařil prý se výborně.

— Pšenice stává se pro vývoz Kalifornie důležitějším předmětem nežli samo zlato, ba jest jím již. Z jediného přístavu San Francisco bylo od 1. července r. 1872 až do téže doby r. 1873 vyváženo do Anglie 9,818,400 centů pšenice a 263,100 centů mouky, což representuje sumu 19,165,472 dolarů. Z Oaklandu plulo do Anglie 100 lodí s pšenicí, atd.

— Zvláštní obyčej panuje na poloostrově Korei. Syn, jemuž zemřeli otec nebo matka, po nějakou dobu nebývá považován za živého; nemluví s nikým, nemá žádné zaměstnání a nesmí také nikomu hleděti do očí. Každý může ho poznati dle zvláštního kroje: na hlavě nosí mohutný klobouk na spůsob kornoutu, tak že nelze spatřiti jeho obličej. K tomu ještě drží pomocí dvou tyček velký závoj před sebou. Oblek jest z hrubého režného konopí a na nohou má slaměné sandaly. Nepotřebuje nikomu odpovídati a na cestách bývá mu v hostincích přenechán zvláštní pokoj. Obyčeje tohoto použili někteří křesťanští misionáři a dostali se tak do země, která jinak byla naproti „duševní kontrbandě“ („la sainte contrebande des âmes“, jak praví misionář Pichon) přísně uzavřena.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

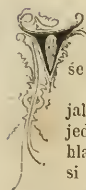
Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované, reklamace však se otevřené i nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Vše to trvalo jen několik okamžiků.

Líbající mne žena náhle sebou prudce pohnula, jako by si byla připomenula překvapenost svého jednání, a ustoupivši o krok nazpět vztýčila hrdě hlavu, odhrnula splývající havranní vlas a zahalujíc si kvapně porozhalená ňádra zadívala se mi skoumavě, polo přívětivě, polo přísně do očí. Výraz tváře její, před chvílí ještě vášnivou smyslnost jevící, byl zádumčivý, ba skoro truchlivý, jako když náhlé sklamání ztrpčí sladkou upomínku.

„Odpusť, strýčku,“ promluvila po chvíli sympatickým altem a hlas její chvěl se ještě vnitřním pohnutím, „odpusť, že jsem tě takto přivítala. Byla jsem pohřížena v zpomínky a nenadálé objevení tvé . . . Omlouvat se však nemohu a také bys mi sotva uvěřil; ale přece jsem jista, že mi promineš.“

Sladký úsměv přeletěl při těchto slovech jako němá prosba zádumčivou její tvář.

„Ženy prudké, vášnivé povahy jako jsem já,“ pokračovala, aniž by byla vyčkala mé odpovědi, „bývají často zmítány z jedné výstřednosti do druhé. Náhlé vzrušení a rozechvění přecházívá rovněž tak nenadále v poklid; místo vřelosti a vroucnosti, kterou tě vítají, shledáš hned v následujícím okamžiku odpuzující chladnost. Avšak opakuju to ještě jednou: jsem jista, že mi promineš, když dodám, žes nejbližší přítel jediného muže, kterého jsem milovala . . .“

„Kterého jste milovala, tetinko?“ přerušuju jí řeč klada důraz na slovo „milovala“. „Což více nemilujete?“

„Pst!“ vece teta přitlumeným hlasem a s čtveračivým úsměvem. „Kdož by se byl nadál, že strýčinkova první věta bude platit lásce a zároveň výskumu, zdali rozmařilá jeho tetinka ještě miluje či nic! Avšak takového něco nutno již v zárodku potlačit. Přede vším nedovolím, aby mi někdo vykal a tetinkou mne nazýval. Zovu se Regina a Regině se tyká . . .“

Poslední slova pronešena byla s tak líbeznou rozhodností, že prominul jsem nejen vše, co předcházelo, nýbrž i tento náhlý přechod v nejlehčí konversaci.

Regina, která se byla dle všeho již úplně opanovala, nabídla mi místo podle sebe na pohovce. Cítě neobyčejnou převahu podivné této ženy, sedal jsem podle ní jaksi nesměle a zpočátku jsem také tak na její otázky odpovídal; avšak za nedlouho rozpředl se mezi námi živý hovor, pro každou třetí osobu sice naprosto nezajímavý, ale pro mne, kterýž jsem se domníval, že jsem Regině úplně cizím, velmi závažný.

Poznal jsem v mladistvé, sotva pětadvacetileté tetě ženštinu neobyčejně vzdělanou. Povahu její ovšem jsem nemohl ani v průběhu delšího hovoru přesně určiti, ale zdálo se mi, že bojují tu sankvinismus s melancholií o převahu. Výstřednost, kterou jsem dle všeho, co předcházelo, u Reginy předpokládal, byla jen zdánlivá a jevila se toliko v jednotlivostech, kdežto povšechný Reginin názor světa svou určitostí a jasností až překvapoval. Často celá řada vět nasvědčovala, že názor přiostřuje se k extremu, ale hned na to jediný obrat nebo třeba jen jediné slovo dostačilo k důkazu, že není to než názor prostý předsudku a proušený směle a rozhodně. Od ženštin podobně samostatného názoru světa a podobného vzdělání Regina valně se lišila. Na pohled zdála se býti mužatkou; avšak skoro naivní bezprostřednost citu, kterýž nikdy se nezapíral, vřelost, ba vroucnost, jakou v ní budilo i prostičké připomenutí povinností i práv ženy a matky, činily z jasně myslící a zdravě cítící ženy té bytost v nejvyšší míře zajímavou. Radost i žalost byly u ní vždy bezprostřední a nelíčeny; neznalať citu, jejž by musila skrývati nebo tlumiti; neznala myšlenky, jíž by musila zamlčeti, když kázala nutnost, aby byla pronešena.

Poprvé setkal jsem se v životě svém s ženou se srdcem i rozumem, s přítulnou vřelostí, když láska nebo přátelství srdce rozvlnilo, ale také s chladnou pýchou, když vzdmula se ňádra oprávněným hněvem nad skutkem nehodným. Žena takového ducha a srdce dovedla právě tak vášnivě milovat jako nenávidět . . . .

Charakteristické bylo stanovisko, jaké zaujímala v tak zvané „ženské otázce“.

„Nejsem sice v těch věcech kompetentní,“ pravila v průběhu řeči, když jsem byl mimochodem vyslovil tak častokráte kaceřované slovo „emancipace“, „nemohu platně soudit, poněvadž od okamžiku, kdy počala jsem samostatně myslit, nebyla jsem nikdy nikým ve svém jednání obmezována. Byla jsem a doposud jsem úplně volnou; ale vím také, že děkuju volnost svou jedině mimořádným poměrům, v nichž jsem byla vychována a v kterých žiju. V každých jiných poměrech byla bych snad přes všechnu svou samostatnost více méně závislou na muži, k němuž bych byla buď láskou, přátelstvím, nebo svazkem konvenienčním upoutána. Nedivím se, že všude, kde muž zkracuje práva ženy nebo naopak, kde žena zkracuje práva mužova, zkracovaný snaží se prolomiti pouta. Však nepoměr ten má kořeny své v poměrech společenských a v podstatě se nezmění, dokud

tyto budou trvati. Ale mýlí se, kdo soudí, že je emancipace ženy chimérou. Jeť již tisíce žen emancipovaných, aniž by si toho kdo hrubě povšimnul. Žena chuďasova je emancipována. Máť tytéž povinnosti jako muž, jako on pracuje v potu tváří, ba koná často i práce nejtěžší, kterýmž nezřídka i podléhá. Proč tedy překážet ženě v zápase o existenci, když cítí sílu a schopnosti k trudnému, svízelnému boji?"

Chtěl jsem sice, jako u mladých lidí bývá obyčej, aspoň něco ze svého vlastního stanoviska namítnout, ale kdož pak by odporoval mladé sličné ženě, když přimlouvá se za rovné právo a za volnost?

Nejvíce však mne překvapilo, že byla Regina s rodinnými a osobními poměry mými mnohem lépe seznámena než strýc Robert, ba lépe než mnohý z mých nejlepších přátel. Znala moji povahu, náklonnosti, ba i libůstky; věděla, co a s jakou příchylností studuju, jak se bavím, čím je možno mne popudit a rozhněvat, ano věděla též, že — jako skoro každý student český — píšu verše a k dovršení všeho mi pověděla, jak snadno a lehce veršuju a naopak jak pracně a mozolně píšu prosou, slovem podivná tato žena patrně se o mne interesovala, jako snad ještě nikdo jiný.

„Prosím tě, odkud to všechno víš, Regino?" tážu se, když mi byla s líbeznou impertinencí vytkla jednu z mých nejtajnějších náklonností, náruživé lopocení se přepočítáváním Vegových logaritmicko-trigonometrických tabulek.

„Což pak ti, strýčku, nedostačí, že to vím?" vece Regina s úsměvem.

„Pravda, mělo by mi to dostačit," dím, „ale takové podrobnosti jsou důkazem . . ."

„Že tě znám!" přerušuje mne Regina.

„A že musíš znát také Prahu," dodávám.

„Prahu! Prahu!" opakuje znenadání Regina temným hlasem a stín nevole nebo zármutku přeletěl jasnou její tvář.

Odmlčeli jsme se.

Po chvíli Regina vztýčivši se poněkud na pohovce sáhla na vedle stojící toiletní stolek po nevelké knížečce.

„Znáš to, strýčku?" ptá se ukazujíc mi knihu.

„Znám," odpovídám poznav vlastní majetek, básně Alfreda de Musseta.

„Nalezla jsem je včera v kočáře, když tě skrváceného odnesli," pokračuje teta, „a zase ti je odevzdávám."

Teprv v okamžiku, kdy mi byl připomenut minulý den, poznal jsem v Regině jezdkyni, která dohonivši mne včera na cestě podle lesa, byla později mimovolně příčinou mé nehody.

„Regino!" vyrazil jsem ze sebe.

Lehký ruměnec přeletl Regininu snědou tvář.

„Odpusť, strýčku," pravila měkce a prosebně, „že jsem ti připravila tak nevlídné uvítání. Vyslala jsem ti povoz vstříc a dala jsem kočímu přísný rozkaz, aby tě odvezl — nazpět do Plzně . . ."

„Tys tedy věděla, že Vás navštívím?" přerušuju tetino neočekávané vyznání.

„Ovšem; ale měla jsem vážnou příčinu, abys úmysl svůj neprovedl."

„Což jsi mne nemohla stručným lístkem uvědomit, že si nepřeješ mé návštěvy?" dím vážně a s jakousi výčitkou.

„Když už jsi byl v Plzni a na cestě k nám, bylo již pozdě," odpovídá Regina; „avšak v Praze musil jsi dostat varující list."

„Anonymní varující list neznámého přítele byl tedy od tebe, Regino!"

„Ano; ale neměl, jak víš, žádného účinku."

„Nezbývá tedy, jak vidím, nic jiného, než abych Vás opustil," pravím po chvíli.

„Ne, ne!" zvolala Regina prudce, „nyní, když jsme se spatřili, bylo by to úplně zbytečno."

„Musím se vyznati, že vše to nechápu," podotýkám váhavě; „což kdybych byl renitentnímu kočímu v návalu hněvu kulkou hlavu roztříštil!"

„O to jsem neměla žádné starosti," odpovídá teta; „znám kočího a věděla jsem, že učiní všechna možná opatření bezpečnosti. Což ti nezahodil vlastní tvou ostře nabitou bambitku a neupozornil tě na revolvéry v kočáře? Ani jeden z revolvérů těch nebyl nabit ostře . . ."

„Přes to vše mohlo se snadno státi něco, co mohlo míti velmi nepříjemné následky."

„Napadlo mi to také," dí Regina, „a pouze za tou příčinou vyjela jsem ti později vzdor bouři vstříc. Jsouc v lese skryta nechala jsem Vás podle sebe jeti a následovala jsem Vás pak v přiměřené vzdálenosti. Zaslechnuvši později ránu s revolvéru věděla jsem, že stalo se cosi, co vyžaduje mé přítomnosti. Jela jsem tedy rychleji a přesvědčivši se, že v ouvoze na zemi ležící kočí je nejen živ, ale také úplně zdráv, jela jsem za tebou, až jsem tě dohonila. Co se dále dělo, víš."

„Patrně jsem ti nepřišel vhod, Regino," pravím poznovu vážně, „a libo-li ti, opustím Vás bez odkladu."

„Nyní bys měl právě tak nesnadnou cestu odtud jako sem," dí tetička s úsměvem, „nyní tě více odtud nepustím."

„Tedy aspoň příčinu mi pověz," naléhám na sličnou ženu, jejíž slova mi byla vždy podivnější a podezřelejší.

Regina zavrtěla záporně hlavou, aniž by byla odpověděla.

„Když mi tedy nechceš sdělit příčinu," pokračuju nedbaje zjevné tetiny nechuti, „pověz aspoň, jak jsi se dověděla, že Vás navštívím?"

„Zvědavost tvá, strýčku, počíná obtěžovat", odpovídá teta s přízvukem žertovné výčitky. „Ale abys neřekl, že jsem neuprosna, napovím ti aspoň něco. Předevčírem pozdě večer přibyl jsi do Plzně a nepamatuješ se, kdo se tě u hostince ptal po cíli tvé cesty?"

„Pamatuju se; mladičká holčina otázala se mne, ale jen tak mimochodem" . . . .

„A nebylo ti nápadno, že v cizím městě cizí děvčátko táže se tě, kdy opustíš Plzeň?"

„Když jsem děvčátku odpověděl, pranic mi nanapadlo; avšak později . . . ."

„Nuže," přerušuje mne teta, „děvčátko se tě otázalo k vyzvání jednoho z tvých i mých přátel, kterýž se byl s tebou v Plzni náhodou setkal. Přítel ten podal mi o tom bez odkladu zprávu; toť celý zázrak."

Po těchto slovech Regina vstala a vyňavši z malé skříňky na toiletním stolku malý lístek podala mi jej se slovy:

„Prosím, čti!"

Vzav lístek četl jsem následující:

„Drahá Regino! Pražský strýček jde k Vám skutečně na návštěvu; je právě v Plzni a zejtra se vydá na další cestu. Prosím, postarej se, aby se k Vám nedostal. Příčina je velmi závažná; důvody ve dvou nebo třech dnech ústně."

„Znáš rukopis?“ táže se Regina, když jsem byl lístek přečetl, sedajíc zase na pohovku.

Chvíli zkoumám pozorně rukopis. Zdá se mi sice, že jsem podobný již někdy viděl, ale nemohu se upamatovat.

„Neznám,“ odpovídám posléze. „Ale pro bůh, co mohl míti neznámý můj přítel za příčinu, překážet mi v cestě k Vám?“

„Dobře, že neznáš rukopis,“ vece teta, „budeš aspoň tím zvědavější, zvláště když ti nesdělím ani příčinu, ani jmeno přítelovo.“

„Jak jsi mi ale mohla, Regino, vyslat vstříc kočího, který mne neznal?“ tážu se nedbaje tetiny poznámky o mé zvědavosti.

„Velmi snadno,“ zní odpověď. A poznovu nachyluje se teta k stolku a poznovu mi cosi podává.

Poznal jsem vlastní svou fotografii.

„Tento průvodní list,“ pokračuje teta, „měl kočí s sebou.“

Teprv nyní jsem si připamatoval, že ohyzdný kočí, obraceje povoz před krčmou, u které jsem se tázal na cestu ku strýci, díval se pozorně do dlaně; patrně se díval na mou fotografii a porovnával, zdali jsem osobou, kterou měl potkati.

„Kdo ti dal moji fotografii?“ tážu se po chvíli „a proč jsi mi současně s listem strýcovým poslala anonymní dopis, abych Vás nenavštěvoval?“

„Zase se tážeš po něčem, na co nemohu odpovědít,“ vece Regina. „Abys však neřekl, že jsem ve všem zatvrzelá, napovím ti ještě aspoň něco. Robert si znenadání vzpomněl, že ti bude psát, abys nás navštívil. Sdělil mi to a já souhlasila. Později však jsem si vše rozmyslila a uznala, že bude lépe, když k nám zavítáš později, — v nepřítomnosti Robertově . . . . .“

„Jak to myslíš?“ přerušuju Reginu.

„Nejinak než jak jsem se vyslovila; Robert chce se v brzku vydat na delší čas na cesty a doba ta zdála se mi býti k tvé návštěvě příhodnější. Jestiť Robert muž drsný, příkrý a prchlivý . . . .“

„Budiž bez starosti, Regino, nezavdám mu ani nejmenší příležitosti . . . .“

„Věřím ti, ale Robert nečekává na příležitost . . .“

Poslední věta působila na mne až mrazivě. Pozoroval jsem, že nalézám se ve společnosti ženy, která se mnou zahrává jako vichr s málomocným stéblem. Přes všechnu svou chladnokrevnost nemohl jsem se ubrániti trapnému pocitu jakési nevolnosti. Veškeré mé namáhání, abych se dopídil aspoň nějaké pravdě podobné domněnky, dle které bych se mohl orientovati, zůstalo marným. Regina uklouzla vždy jako ouhoř hravě a hladce, anebo odepřela prostě odpověď.

Pozoruje, že má z mé rozpačitosti radost, odmlčel jsem se. Avšak Regina nepopřála mi dlouhý čas k přemítání. Povstavši pravila vlídně:

„Nebylo by lépe, abychom se spolu podívali trochu z těchto těsných skalních stěn?“

Mlčky povstal jsem s pohovky na znamení, že jsem ochoten.

„Horšíš se snad na mne, strýčínku?“ táže se Regina upírajíc na mne své velké sivé oči.

Pohled ten byl výmluvnější nejdojemnější prosby.

„Horšit? Není možno, Regino!“ odpověděl jsem takřka proti své vůli.

„Ale vždyť jsi se již skoro škaredil!“

„Tvé oko mne odzbrojilo.“

„Mé oko? Není možno, strýčku!“ paroduje Regina předposlední má slova nespouštějíc se mne svých očí.

Cítil jsem sice zcela dobře úsměšek, avšak výrazné oko Reginino bylo mne skutečně odzbrojilo.

Mlčky podávám jí ruku; avšak i bez toho byla by svůdná žena z mé tváře vyčtla, že zvítězila.

„Poshov jen několik okamžiků,“ vece Regina kvapíc do vedlejší komnaty.

Chtěl jsem se rozhlednout kolem sebe; ale mimovolně sleduje zrak můj otevřenými dveřmi sličnou ženu. Vidím, jak obléká bílou punčošku, jak útlá nožka vklouzla v černý atlasový střevíček . . . . Nemohu odvrátit zrak, ale musím přece; neboť Regina již se vztyčuje a právě tak rychle, jak byla odešla, zase se vrací . . . .

„Pojďme!“ zazněl poněkud velitelsky zvučný alt.

Uposlechl jsem.

Vyšedše z komnaty postranními dveřmi octli jsme se pod širým nebem, avšak v úzké skalní úžlabině, z které vedlo asi dvacet ve skále vytesaných schodů vzhůru. Vystoupivše po schodech dostali jsme se na dosti prostranné, pěkně urovnané temeno o samotě stojící lysé skaliny, o kterou byl dům strýcův opřen. Pohled se skaliny do okolí byl překvapující a obzvláště za tichých, lunojasných letních nocí musil zde býti pobyt nad míru příjemný.

„Zda nezaslouží Robert pochvaly za svou vzornou péči?“ praví Regina pozorujíc, že rozhlížím se se zjevnou zálibou po přerozkošném divoromantickém okolí.

„Podivný to člověk!“ pokračuje Regina nečekajíc na mou odpověď. „Učinil pro mne víc než jsem zasloužila. Vše by mi snesl k nohoum, každou myšlenku by uskutečnil, ačkoli jsem ho nikdy o nic nežádala, ba ani žádné ze svých přání zřejmě před ním nevyslovila. Prodlením let stala jsem se druhou jeho duší. Každou moji myšlenku, každé přání uhodne a vyplní. Toliko pro cit nemá smyslu; neboť co jsem kdy cítila, ať lásku nebo nenávist, nikdy neuhodl, nikdy nespozoroval, nikdy nedovedl oceniti . . . . .“

Hlas Reginin při těchto slovech neobyčejně změkl. Naslouchal jsem pozorně; neboť ze slov těch zřejmě vysvítalo, že Regina sice strýce pro jeho výtečné vlastnosti ctí, ale že přes všechno přemlouvání se — nemůže ho milovat.

Několik těchto slov učinilo na mne hluboký dojem. Cítil jsem cosi jako soustrast s osudem mladistvé tety své a pozoruje, že myšlenky její zaletají k předmětům mimo nás, nevyrušil jsem ji.

„Sám cítí prudce a vášnivě,“ pokračuje po chvíli Regina, jako by mluvila sama k sobě, „sám miluje a nenávidí náruživě a přece nechápe cit cizí, nerozumí mu . . . Však k čemu ti to vše povídám, strýčku?“ obrací se ke mně. „Viz tamo dole okna mých zimních, nyní tvých letních komnat a v rohu pavlán, s kterého je sem vidět. Až se ti někdy za tiché noci pozasteskne a vyjdeš na pavlán, možná, že se spatříme . . . Ty tam, já zde . . . . Oba se roztoužíme; já po citu Robertově, ty po svých logaritmicko-trigonometrických tabulkách“ . . . . A Regina hlasitě se rozesmála.

Aniž bychom byli více promluvili, sestupovali jsme po chvíli po příkrých, ale pohodlných, ve skále vytesaných schůdkách se skaliny, až octli jsme se na místě, s kterého bylo již možno zcela pohodlně sejíti beze schodů.

Byli jsme v parku. Prošedše park šli jsme do lesa. Regina, která byla nějaký čas mlčela, opět se rozhovořila. Vypravovala mi o způsobu, jakým žila a žije v odlehlé samotě pohorské, vypravovala mi, jak starostliv je strýc Robert, aby se jí nestýskalo, jak vzorně pečuje, aby volnosti její nestála ani nejmenší překážka v cestě. Rozmluva byla čím dále tím zajímavější a přes všechnu lehkost a hravost konversace pozoroval jsem, že u Reginy převládá cit, vroucí a hluboký, ano časem i uchvacující.

Slunce právě zapadalo, když octli jsme se v přerozkošné pohorské kotlině, obklopené nevysokými, lesem pokrytými vršinami. Kolkolem panovalo posvátné ticho; nikde ani ptáče nezatiklo, nikde ani větřík nezašelestil. Paprsky slunce vnikajíce do kotliny již kosmo zlatily jen vrchole vysokých sosen po jedné straně, čímž kyprou travou porostlá kotlina nabývala zádumčivého rázu.

„Zda-liž není toto místo jako stvořeno k tichému zadumání a snění?“ dí Regina.

Přisvědčil jsem.

„A přece je jen zřídka kdy navštěvuju,“ pokračuju teta skoro šeptem, „ba vyhýbám se mu.“

„Toť skoro k neuvěření!“ dím.

„Prožila jsem zde několik nejtrapnějších okamžiků svého života,“ praví Regina; „zde Robert poprvé ke mně promluvil přímo a bez obalu ... Proto se místu tomu vyhýbám.“

Připomenuv si nedávnou poznámku Regininu o strýcovi, pochopoval jsem slova její úplně. Pro mne nebylo již pochybnosti, že Regina strýce nemiluje.

„Nemilovala's, Regino, nikdy upřímně, vroucně, ohnivě?“ tážu se, aniž bych se vzhledem k dosavadním zkušenostem nadál, že teta na zřejmou tuto otázku odpoví.

„Hleď, strýčku!“ dí Regina vážně a důvěrně dívajíc se mi upřeně do očí; „mohla bych ti sice opět odepřít odpověď, ale neučiním tak. — Nejen že jsem milovala vroucně a ohnivě, já“ — a při tom hlas její poněkud se zachvěl — „miluju doposud stejně vroucně, stejně ohnivě, stejně vášnivě ....“

„Roberta“? tážu se.

Regina svěsivši poněkud hlavu, jako by se hroužila v dávné zpomínky, neodpověděla.

„Miluju muže poněkud výstředních názorů,“ praví po chvíli, „muže na pohled klidného a tichého, ale v pravdě na nejvýš nespokojeného, ba rozervaného.“

„Muž, kterýž si dovedl získat tvou náklonnost, Regino, zajisté vyniká.“

„Pravda, že liší se od jiných mnohou vzácnou vlastností a možná také, že nad jiné vyniká, ale já toho nikdy nepozorovala. Vím jen, že mi porozuměl; skoumat příčiny své náklonnosti nikdy mi nenapadlo. Však poznáš povahu muže toho z několika slov ...“

Regina počala mi po té líčiti muže své náklonnosti. Líčení její bylo charakteristické; nechválila, nekrášlila, nýbrž popisovala živě a určitě, tak že v brzku mohl jsem si učiniti dosti jasný obraz. Čím podrobněji Regina líčila, čím živěji vystupovala v duši mé líčená postava, tím pozorněji a napnutěji jsem naslouchal; neboť vše nasvědčovalo tomu, že Regina nepopisuje osobu cizí a mně neznámou, nýbrž — mne. Zpočátku jsem se domněnce té vzpíral; ale když Regina svůj popis skončila, když přitulivši se přátelsky a důvěrně ke mně zadívala se mi polo smutně, polo čtveračivě do očí, zdálo se mi, že nelze o tom pochybovat.

Zmocnil se mne pocit nevýslovně sladký. Chtěl jsem něco pronésti, ale slovo uvázlo mi na rtech ...

Regina taktéž se odmlčela, a po chvíli obrátila se k odchodu ..

Mlčky šli jsme podle sebe touže cestou, kterou jsme byli přišli. Slunce bylo mezi tím zapadlo a tichý letní večer počínal již v lese rozkládati své šeré stíny. Mimovolně šli jsme rychleji a teprv, když vyšedše z lesa zblédli jsme v nedaleké již vzdálenosti běleti se strýcův statek, opět jsme se rozhovořili. Regina byla opět tak roztomila jako dříve, opět tak veselá a čtveračivá jak bezstarostné dítě.

Měsíc právě začal vycházeti, když jsme se v parku loučili. Regina byla poněkud vážná. Když mi podala ruku, cítil jsem jemné stisknutí, ale neodvážil jsem se, je opětovati ....

Regina odkvapila. Za chvíli viděl jsem ji již na úpatí skaliny, jak stoupá vzhůru; když pak přišla na schody, jež byly tak hluboko ve skále vytesány, že po nich jdoucího nebylo možno s žádné strany spatřiti, slyšel jsem ještě několik okamžiků šustot jejího šatu, načež vše utichlo.

(Pokračování.)

Listy z Balearských ostrovů.

(Původní článek.)

Zasílá *Kvido Mansvet.*

II.

Dohazovač, jemuž jsem již v branách Palmy do rukou byl padl, zůstal mi věrným jako můj vlastní stín; dokud jsem sám neseznal všechny poměry města, byl mým rádcem a tajemníkem. Nebude snad nikomu s pohoršením, přiznám-li se, že bylo jednou z nejpilnějších mých starostí, seznati spády mallorkánského milování, abych zvěděl, je-li anebo není-li „škoda, že netrvá do skonání“. Vpravil jsem se do věci brzy a politoval ihned balearské milence: co jinde samo sebou chodí, stojí zde mnoho trampot a lámání hlavy — zde aby čert byl milencem! Milencové palmští jsou nejdokonalejší rytíři smutné postavy a praví Tantalové lásky, nejsou-li lstivými Mefisty nebo neodolatelnými don Juany, kteříž — jak známo — nerostou za každým plotem. Uvidíš někde na promenádě nebo v divadle děvu, krásnější než Rafaelův ideál, mladou, ohnivou, úchvatnou; nejsi-li z kamene, roztoužíš se po ní vší vášní, která ti odjinud ještě zbyla — jsi uchvácen. Ale děva má po každé straně, jako šachová královna v době nebezpečí, dvě věže v podobě tlustých matron, z nichž bezděky hrůza tě obchází, jako večer ze staré okleštěné vrby. Buď si třebas eminentním růžovým ďáblem, k děvě se nedostaneš, a chceš-li s ní mluvit, musíš místo jazykem pracovat očima. Po delším nadcházení nabýváš — dejme tomu — přesvědčení, že znají tebe i úmysl tvůj děva i matrony, ale co jest ti platen plášť, když není sbalen? Věže jsou nepřístupny, jako dříve,

a učiníš-li jediný nerozvážný krok, udělají tě nadobro „šach-mat".

V takovéto situaci octnul jsem se již asi šestý den mého pobytu v Palmě. Černovlasá Kolomba ranila mne bleskem svých turmalinových očí, a já nebohý stal jsem se jejím bezděčným trabantem. Měsíc neobíhá věrněji kolem slunce, než já kolem Kolomby jsem se otáčel, ale darmo! Dámy mne znaly, směl jsem je dokonce již pozdravovat, ale všechen další pokus zmařily dříve, než jsem jej prováděti se jal. V této bídě své uchýlil jsem se opět k dohazovači za dobrou radu žádaje. „Jest toliko jedna cesta" — odpovídá hubosečný mentor — „a tou musejí všichni, kdož milenci jsou aneb milenci státi se chtějí. Chcete-li milence lásku vyznat a zároveň se zavděčit, uspořádejte jí zastaveníčko, serenádu. Ano, serenádu, jinak to nejde. Serenády jsou zde trojího druhu: buď jděte večer s kytarou pod balkón a zpívejte, anebo zjednejte si kvarteto, které za Vás bude zpívat, anebo konečně, a ten spůsob vám nejvíce odporučuju, najměte si celou bandu s tureckým bubnem. Jen budu prosit, nedělejte nic v postní den; sic máte policii na krku a milenka je ztracena."

Tak octnul jsem se tedy sám u serenád, kteréž mi, co diváku, za těch několik dní již tolik kratochvíle byly spůsobily. Serenády jsou v Palmě dosud v plném rozkvětu, to nejobyčejnější a přec nejmilejší, co komu můžeš udělat. Poslancové mallorkánští odjedou na př. zejtra do Madridu, aby v kortesích zasedli — dnes o půl noci musí se tedy všem uspořádati velkolepá serenáda s obrovskými voskovými svícemi místo pochodní. Jakého je poslanec politického vyznání, nic nerozhoduje a nemění: jest poslancem a musí tedy dostat serenádu. Do nedávna byly na Mallorce čtyři politické strany, z nichž každá měla svého nebo své poslance; před volbami a ještě při volbách chtěly se na vzájem alespoň potlouci, ale po volbě spojily se v Palmě v bezpříkladné svornosti k společné velkolepé serenádě všem poslaucům, ovšem jednomu po druhém. Podle politické barvy hrála tatáž hudba každému poslanci jiné melodie, a lid aplaudoval všem stejně našené.

Však abych se vrátil k milencům: tedy serenády se musejí milence pořádat, ale nikoliv jen tak beze všech okolků, nýbrž toliko s generálním povolením děvčete a jeho veleopatrné matinky, což mi zlosyn dohazovač zamlčel. Ale v tom vězí největší obtíž: s děvčetem nesmíš mluvit, dokud jsi mu neudělal serenádu, a serenádu mu nesmíš dělat, dokud ti k tomu nedalo výslovné svolení. Kdyby se časem nenašel nějaký obratný prostředník, zůstal by každý zamilovaný blázen věčným — čertem na skřipci. Ubozí milovníci na Palmě: prvé než se dostanou do pekla manželského, musejí prodělat dlouholetý očistec toho nejpitomějšího milování — rozumí se, nedovedou-li se nějak důvtipně z obyčejů emancipovat. Každý musí být odhodlán trpělivě a bez žárlivosti na nejisto a na hlucho milovati od — dejme tomu od osmnáctého roku věku svého až po rok pětatřicátý! Seznal jsem již několik takových smutných exemplářů. „Je to věru k zoufání —" stěžoval si mi jeden z nich; „miluju již plných dvanácte roků! Slyšte jen historii toho dvanáctiletého plahočení: dva roky dívali jsme se na sebe v divadle a na procházkách, za celý ten čas mimo odměřený pozdrav ani dvě slova si nevyměnivše; šest roků dovolovali mi rodičové, abych večer od sedmé do jedenácté hodiny na ulici pod jejím balkónem stával a s ní o věcech mluvil, kteréž se mi co vzdušní přeludy ještě v nedohledné dálce jevily; v devátém roce našeho milování dovoleno mi teprv uspořádati milence první serenádu, kterouž jsem zároveň nabyl práva navštěvovat ji v bytě a mluviti s ní — ovšem u přítomnosti matky nebo antikvární guvernantky — o nejlhostejnějších a nejfádnějších věcech, maje pod trestem vyhození zapovězeno dotýkati se záležitosti naší lásky. Tyto omrzelé návštěvy trvaly na štěstí jen dva roky; letos nás konečně spolu zasnoubili, a nezameškám-li za celý rok ani jedinou mši, ani jediné požehnání, bude na rok v masopustě svatba. Že mi zatím děvče sestárlo, jest ze všeho nejtrapnější; ale pomoci není: vždyť nemohu přec začít tu odysseu někde jinde znova! Narodím-li se ještě jednou, vyhlídnu si děvče již v kolébce, aby mi nesestárlo." Tak můj dlouho a krutě zkoušený přítel — milovník. Mne však všechny tyto zkušenosti tím více lákaly, abych za příčinou Kolomby na kolbiště vyzval staletý mallorkánský obyčej.

Nikdy nesmí vyjíti mladé, vznešenější děvče z domu jinak, než s průvodem matky, vysloužilé guvernantky nebo alespoň služky; však k služkám sáhá za takovým účelem rodina jen v čas největší nouze, neboť není zajisté číhajícímu milovníku mnoho ostrovtipu k tomu potřebí, aby služku učinil neškodnou. Spolčí se s někým, jenž alespoň na oko služce dvořiti se odhodlá; pomocí tohoto dvoření a nějakého dárku dovědí se oba, kdy slečna s ní na procházku půjde a umluví si plán zcela jednoduchý: přítel vezme si na starost služku, a amante ovšem svou amorosu, ustanoví si místo, kde za hodinu se sejdou, a to ostatní netřeba vypravovat. Já na př. spojil jsem se k podobným výpravám se samým dohazovačem, jenž mi byl dlouho Tricochem zároveň i Cacolettem.

Tak zvaní nešťastní milenci t. j. milenci, jejichž rodičové proti sňatku rozhodný odpor kladou, mají proti vzdorům svých starých několik osvědčených národních prostředků, z nichž jeden obzvláště k následování odporučuju: oba milenci (nebo po případě jen jeden) zastaví rázem všechno jídlo a pití, nejedí a nepijou nic den, dva dni a vůbec tak dlouho, až rodičové ze strachu o jich zdraví povolí. Odkud se vytrvalosti naberou a že jim takováto strajka na zdraví neuškodí, bude nepochybně tajemstvím kuchařek nebo služek. — Mnohdy stává se v Palmě, jako všude jinde, že jsou dva sokové, z nichž děvče žádného nechce; děvče přemýšlí, jak by se jich obou nějakým veselým spůsobem zbavilo, a připadá pro nedostatek snadnějšího na tento prostředek: dá vyzvati oba, aniž by ovšem jeden o druhém věděl, aby jí v určitý den, v tu a v tu hodinu zastaveníčko uspořádali. Oba nápadníci, nic zlého netušíce, sejdou se pak pod jejími okny, a vidí, že jsou bláznem vyvedeni a se svými námluvami v koncích. Ale takováto nezbednost děvčete nesmí zůstati bez trestu a blamáže bez pomsty. Sokové nemají si už co vyčítat ani závidět a spolčují se tudíž k strašné pomstě. Několik dní na to jest dům bývalé milenky bedlivě střežen, ale když konečně hlídka přestane, přikročí nesmiřitelní odmrštěnci k provedení své pomsty: seberou, každý kolik jen může, známých mladíků, a provedou s nimi, na všechny možné i nemožné nástroje hrajíce, pod okny bývalé milenky pekelnou kočičinu. Druhý den vypravuje si o tom celé město, klep vzrůstá na egyptskou pyramidu, a děvče nesmí dlouho na ulici se objevit, aby na ni posměšně prsty neukazovali.

Posměch Palmy je v zamilovaných pletkách to nejhorší, co člověka může stihnout — vždyť zkazil také mně všechno, co bych byl s krásnou Kolombou teprv zamýšlel. Konec této mé první „nešťastné" lásky byl tento: dověděl jsem se

naznačenou již cestou den narozenin mé zbožňované a uspořádal jsem jí v předvečer slavné zastaveníčko s tureckou bandou. Ale v lehkomyslnosti, kterou mi příroda již do vínku nadělila, zanedbal jsem obdržené výstrahy a nepovšimnul si ani, že byl den postní. Policejní hlídka rozehnala mi bandu od nejlepšího a mne odvedla triumfem na strážnici. Tam smutně přenocovav, zaplatil jsem ráno slušnou pokutu a byl jsem hrdinou denního uštěpačného klepu. Rozumí se, že jsem Kolombě již nesměl ani na oči.

Model.

I.

Mladý malíř hrdé Rómy
vypravil se na kacíře,
severu lid nevidomý
chtěl obrátit mečem k víře.

Zajásal na Čechů hrobě,
Bílé hoře, ve svévoli
zmrhal cit a srdce v sobě,
pak se ukryl ve řeholi.

Chytrým učňům Lojolovým
vítán vřele novic taký,
štětcem, byť ne Angelovým,
stačil právě na zázraky.

Tak ta duše otupělá
bez rozpaků, bez nadšení
v barvy pestré obláčela
zbožných otců divosnění.

Na náměstí, na rozcestí,
na bojišti, spáleništi
krví, železem se křestí,
jeho obrazy se blyští.

Zem pustoší dragonady,
hladem lid uštvaný zmírá,
však umění zkvétá všady,
svorné trůní moc a víra.

II.

Na Karlově mostě zase
lid se hemží různolící,
chátra cizí nadýmá se,
Čech — dlí stranou žebrající.

Stařec vážný, překonaný
osudem víc nežli věkem,
ohromený, rozervaný
zkázou vlasti v srdci měkkém.

Lomnického zvadlí rtové
zapomněli slavných zpěvů,
šediny mu vítězové
poplvali v lítém hněvu.

Kol se chvějí bujné dámy,
dobrodruzi v panském kroji,
mnohý starý, dobrý známý —
však naň pohlednout se bojí.

Bývali a nejsou Češi!
Lebky na věžích se šklebí,
pláště po větru se věší,
zbytek — poroučí se nebi.

A kmet stojí — rozjímaje —
písně, ptactvo stěhovavé,
zima vyplašila z kraje —
zůstaly jen slzy žhavé.

III.

Z města menšího jde právě
ve strojené zkroušenosti,
malíř mnich: v žíněném hávě,
příklad pravé pobožnosti.

Tvář když spatřil žebrákovu,
blesk mu šlehl z oka mdlého,
světélko jak pustých rovů
na hřbitově vášně jeho.

„Hoj toť model převítaný!
Poslední můj Pán na kříži
nedojímá, dí hlas hany,
příliš lhostejně vyhlíží.

„Zdeť ráz utrpení pravý,
jejž jsem nemohl mu dáti,
výraz božsky dojímavý —
starče, chceš mi k malbě státi?“

Stařec hledí vyděšený
do mnichových žhoucích zraků
„Neodejdeš bez odměny,
poď jen směle, bez rozpaků.“

Naléhá tak na žebráka —
již jej vede — pohled nový
za dvojicí davy láká —
do koleje Klimentovy.

IV.

Na kříž připial Lomnického
mnich a ruče obraz mění,
a co kvapí štětec jeho,
starce jímá divné snění.

Jako by byl v Ševětíně,
u své ženy, u svých dětí,
jak by v svaté lípy stíně
veselou chtěl píseň pěti.

Upomínkou jeho zraky
vzplály v blahém zanícení —
mnichu čelem strou se mraky:
„Běda, to ten výraz není!“

Pracuje zas, práci maří,
a kdy rozčilením klesá,
hněv jej zdvihá, sílí, jaří —
oj, tu dýka — ha, jak plesá!

Již ji zdvihá, již ji hříží
bleskem v srdce Lomnického — —
Dokonáno! mřeť na kříži,
neblahý jak národ jeho.

Mnich pak chvatem líčit jme se
každé hnutí tváře mroucí,
dokonává v divém plese
umění div nehynoucí.

V.

Minul den — a v Klementýně
veliký se svátek slaví,
Jezovité po hostině
na dvoře se zbožně baví.

České knihy, jichž tisíce
lidu nelitostně vzali,
narovnali do hranice,
zapálili, zaplesali.

Jako v Kostnici tu žíří
plamen — jenom Husa není —
však již mnich sem bledý míří:
„Hoj, tu kacíř, bratří ctění!“

Mrtvolu má na ramenu
a již vrhá Lomického
na hranici, do plamenů,
jež i hubí písně jeho.

„Zázrak nový, oběť nová!
Umění tak slouží víře!“
Však družina Lojolova
s hrůzou patří na kacíře.

Auto da fé dokonáno,
v rozpacích jsou otci milí —
u malíře slídí ráno,
vypátrali — malíř šílí!

VI.

Pilně k němu dohlíželi,
by nemohl uprchnouti,
ale pro živý Bůh v celi
ničím nesměli mu hnouti.

Zůstalo lešení kříže
i ten obraz bez proměny,
před ním sedal malíř, kříže
v tahy Kristovy zrak sklenný.

Obraz věru zázračný to,
taký výraz v líci tsne,
diváku že, nežli zví to,
srdce taje, slza kane.

A kdy červánkové zlatí
rozestírají se v celi,
jak by snášeli se svatí
na počesť sem spasiteli. — —

Dým vál jednou po koleji,
otcové se sběhli k celi,
vypáčivše dvéře její
náhlou hrůzou oněměli.

Na kříži, hle, malíř visí,
v srdci tkví mu kletá dýka,
plamen hasne tam, co kdysi
skvěl se obraz nešťastníka.

Jiljí V. Jahn.

Oblaka.

Novela od *J. Kazdy.*

(Pokračování.)

Hrdina střásl se sebe rozpačitost. Čím déle Julie hrála, tím směleji vztyčoval hlavu, tím volněji rozpínal obočí. Jako vítěz prohlížel osobu za osobou ve vzácném skupení, které malá kouzelnice několika tahy smyčce v kámen proměnila. Když zrak jeho posléze na Vladimíru utkvěl, zachmuřil se náhle; pátravě zahloubal se do živnoucích rysů té mrtvé lice a stopoval teskně horoucí pohled, jímž Vladimír něžnou postavu hrající objímal. Zakabouil čelo, zamyslil se. Však líbezný akord vytrhl jej z trapného snění a vrátil pýchu do zraku, jímž provázel pohyby drobných prstíčků, pod nimiž se sypaly z houslí zvukové perly . . .

Dozněl poslední zvuk, minulo kouzlo. S libými zvuky rozprchla se kolem dívčiny tajemná zář, kteráž byla zjev její tak jasně proměnila. Slunce bylo se právě schýlilo za oblak. Plavé vlasy její, zbavené skvoucí obruby světla, vlnily a třepetaly se chabě, bledě nad schýleným čílkem; veliké temné oči zmizely za sklopenou řasou; bledičký obličej jevil dřívější rozpačitost a chvějící se tílko v chudobném šatě vypadalo jako stín hrdě ztepilé postavy, která před chvilkou oči všech k sobě poutala.

Společnost obsypala ji pochvalami. Starý barón přistoupil k ní a pojav ji za bradu, pravil ohnivě: „Výborně, malá umělkyně! Nemusíš věru klopit oči. Nastávající kněžce umění nesluší ten bázlivý, skroušený obličej — nu, však se brzy naučíš jinak pohlížet do světa, kterýž tě obklopí růžemi a vavřínem. Okouzlila jsi mne. Postarám —“ tu pohlédl na barónku a pokračoval tišším hlasem — „postarám se o skvělou tvou budoucnost.“

V tom přiblížil se dívce hoch, kterýž byl mezi řečí otcovou své místo u nohou barónčiných opustil a podél květnatých mříží pavilónu obcházel, s bohatou růží v ruce. Pojav ji za rameno, sklonil hlavinku její k sobě a vetkl jí růži za třpytivou sponu do rozčechraných vlasů.

Barónka byla tímto galantním činem svého miláčka patrně potěšena a dívce nakloněna. Usmála se na ni velmi přívětivě.

Starý barón, jenž byl mnohoslibný tento úsměv spozoroval, hovořil s větší jistotou dále: „Náš palác v městě je napolo prázdný. Ubytuju tě tam v některém pokojíčku a postarám se svědomitě o tvé další hudební vzdělání. Můžeš za to každý den několik prázdných okamžiků našemu Emilu věnovati. Co se pak hocha týče,“ pravil obrácen k učiteli, „uvidím ještě, co bude lze pro něho učiniti. Připravte obě dítky k brzkému odjezdu. Zatím s bohem, malá umělkyně, a v městě na shledanou!“

Propustil oba milostivě.

Když z brány zámecké vycházeli, prohodil Dominyk, kterýž je byl až sem doprovodil, hlasem trochu mrzutým k Hrdinovi: „Máte štěstí.„

„Štěstí?“ zvolal tento, protrhnuv se z hlubokých myšlenek. „Nu ano, štěstí,“ doložil po chvíli s jemným přídechem trpkosti.

Dominyk zavrtěl hlavou a pohlížel, vrtě ustavičně hlavou, dlouho za odcházejícím, jak v rudnoucím světle večerním s hlavou svěšenou, volnými kroky k vesnici sestupoval, pramálo podoben šťastnému člověku, i za mladou houslistkou, která lehce se stupně na stupeň seskakovala a časem něžný obličej s výrazem starostlivým k otci obracela.

Když Hrdina domů přišel, přecházel chvíli v neveselých myšlenkách po světnici. Klesáš, starý Hrdino, klesáš! mluvil polohlasně k sobě. V prsou těchto plá dotud bývalý oheň, v lebce hnízdí dávné myšlenky a plány, však slabé rámě upouští i meč i štít. Hlavou zeď neprorazíš, volají posměšné hlasy kolem. Ba již vidím, že neprorazím. Buď, jako my, volají, pohoď zásadami a náhledy, které se nikterak nehodí do všedního, mravenčího hemžení našeho, kráčej za námi obecnou cestou, — co z toho, uvízne-li na tobě kus obecného bláta. Musím za nimi, není východu. Hle, učinil jsem krok, proti němuž se tak dlouho při pouhém pomyšlení celá bytost má bouřila, všechna krev do tváří sbíhala — plazil jsem se v prachu před titěrným bůžkem rodu, před molochem zlata — žebral jsem . . . Však nebylo pomoci. Nemohl jsem déle patřiti na ubohé dítky, které v nouzi a bídě okolo mne rostly jako živé výčitky, denně se vzmáhající. Kmen zbavený síly, vyhlodaný rozporem vnitřním ať klesne, ať zpráchniví, by posloužil za podnož mladému, krassímu pokolení. Snad ty smělé sny, nad nimiž má hlava beznadějně se svěsila, v nich dojdou hrdého splnění, snad všechno to, co k vůli nim jsem pohřbil, slaviti bude v nich své jasné vzkříšení. A přece pouštím je nerad z chudobného, však teplého hnízda tam do chladného, sobeckého světa, bojím se, aby je nestrhl ve svůj pustý vír, aby je navždy neodňal srdci mému. Však co platno — bůh je provázej!

Přejel si dlaní čelo a rozhlédl se po světnici. Zrak jeho utkvěl na štíhlém hošíku, který tu před ním stál, jako by mu byl z oka vypadl. Celá tvář otcova i s tím velkým blouznivým okem. Stál tu skroušeně jako bídný hříšník.

„Aj, kde pak jsi vězel, Václave?“ otázal se ho na oko přísně Hrdina. „Posílal jsem pro tebe posly na všechny strany. Hledali, volali, ale o panáčku ani vidu ani slechu. Hledali tě na půdě, na ořechu, na zvonici — snad jsi se uhnízdil již někde mezi kavkami na věži, co?“

Vašík mlčel. Mělť na půdě tajnou bezpečnou skrýš a tu nechtěl vyzraditi stůj co stůj. Použiv zmatku po odchodu lokajově, byl se nepozorován ze světnice vykradl a do řečeného útulku uchýlil. Tam pak choulil a krčil se opatrně, pouštěje mimo sluch volání bratří a sester, až posléze k veliké radosti své otvorem střechy otce a Julii k zámku se ubírající spatřil.

„Nechtěl jsi do zámku, viď?“ pokračoval otec jemnějším hlasem. „Znám tvé spády. Hleď, Vašíku! již čas, abysi zmoudřel. Musíš zanechati toho dumání o samotě, neplodného snění, musíš se sebrati k činům, vpraviti mezi lidi. Na půdě ti štěstí nezkvete. Za několik dní odjedeš odtud do města, k cizím lidem a budeš muset rozkazů jejich poslouchat, abys dospěl na řádného vzdělaného člověka.“

Hoch zbledl. „Tatínku,“ zalkal a zdvihl k otci prosebně zraky, „nechte mne raději doma.“

„Abys trčel od rána do večera ve vikýři a díval se na oblaka, co? Nikoli, Vašíku, tím spůsobem bys to nikam nepřivedl. Musíš do města, musíš. Musíš poznati svět a lidi, státi se praktickým. Pohleď na Julinku! Ona dívka a měls

ji vidět, jak si počínala před zámeckou společností. Pojď sem, dceruško, pojď!"

Když uposlechla, položil jí ruku na plavou hlavinku a sklonil se k ní s pohledem nejněžnější lásky. Bylať jeho miláčkem. Zdávalo se mu, že se v její milostné podobě vtělila celá poesie mladosti jeho, že se rozprchlí snové minulých jeho let shromáždili pod stinnými víčky jejími a v její prstíčky všechny ty nebeské zvuky, které mu kdy v dobách sladkého vytržení prochvívaly duši.

„Poslyš, Julinko!" mluvil k ní u velikém pohnutí. „Před tebou šíří se dráha skvělá, vznešená. Nejsmělejší touha, která v mých prsou sídlila, splní se krásně ve tvém osudu. Vylítneš na jasných, volných křídlech umění do světa, ozlacená paprsky nadšení, a budeš se vznášeti vysoko nad prachem, hemžením zemským. Budeš odvraceti zraky lidské od nízkých, nelepých cílů vzhůru k čistým výsotám, andělským vojem zvuků vítězně rozptylovati chmury smyslnosti a lepší část člověka v loktech unášeti k nebesům. Však chraň se, abys nesnížila se k nim, abys nepoklesla v nastražené jich léčky: oni setrou, co božského, s tebe a odhodí tě s posměchem. Buď čistá, cnostná. Nezapomínej, čemu tě otec učil."

Hlas jeho měkl, chvěl se.

„Ano, nezapomeňte na otce svého! Zachovejte nezkalenou v duši i památku i nauku jeho. Budou-li vám lidé zle o něm mluviti, nevěřte tomu. Ach, vy nevíte, co jsem pro vás obětoval."

Sklonil hlavu do dlaní. Za chvíli pozdvihl vlhké oči a zadíval se kalným oknem ven do večerní záplavy. Nad sluncem zapadajícím pluly tam lehké obláčky, v šarlat a zlato oděné, nestálé, měňavé, překrásné a bezpodstatné jak ideály člověka . . .

Julie sklonila zamyšleně hlavu, Vašík plakal. —

Nedlouho před tím udál se na zámeckém balkóně následující výstup. O pozlacené jeho mřežoví opřel se veselý Otakar a pohlížel chvíli do půvabné, sluncem naposled zulíbané krajiny, jejíž věže a vížky mu z blízka i z daleka blaholem svých zvonů s bohem dávaly. Pak vyňal z náprsní kapsy papír a tužku a načrtal několik nerovných řádků.

V tom připlížil se otevřenými dveřmi ze zadu jako stín Vladimír, nachýlil se přes jeho rameno a vyčetl z papíru tyto veršíky:

Svět se šíří v soumrak zlatý,
krajina svou mění líc,
tisíc věží, vížek, báni
a v nich zvonů na tisíc.

A těch zvonů hlahol divný,
tajuplné klekání
všechny slasti, muka lásky
do srdce mi sezvání.

„Oj, píseň! a láska!" zvolal po přečtení Vladimír uštěpačně.

Otakar obrátil se poněkud mrzutě k rušiteli a zadíval se do pochmurných úsměšných jeho tahů. Zdálo se chvíli, že jakés důvěrné sdělení na rtech Otakarových se zachvívá, než za chvíli prohodil toliko chladně, lhostejně: „Píseň bez lásky jako květ bez vůně."

* * *

Uplynul rok. Byla zima.

Ve škole kalinovské nebylo hrubě znáti, že tam ubyli čtyři pomocníci při kácení všeho, co stálo, a trhání všeho, co bylo celé. Vedlé Vašíka a Julie byl starý barón, který se učitelovy rodiny od výstupu v zámeckém pavilóně s obzvláštní přízní ujímal, v tomto roce do města povolal také Jana a Lidušku — onoho na studie, při kterýchž jej velkomyslně z vlastních peněz podporoval, tuto k vyučení se v jemnějších pracích ženských.

Světnice učitelova vypadala právě tak, jako při návštěvě Dominykově. Malba dotud oprýskaná, okna notami zalepená, almary zotvírané, židle pokácené, knihy a noty rozházené, jakoby je od onoho okamžiku nikdo nebyl zavřel, zdvihl a srovnal. Umouněných amorků bylo méně, ale přičiňovali se nožkami, ručkami i hrdly všemožně, aby nebylo úbytek znáti.

Učitel seděl za stolem a probíral se v kůpě složených lístků. Byly to dopisy vzdálených dítek. Nejméně bylo mezi nimi Vašíkových, nejvíce Juliiných. Dnes obíral se výhradně s těmito. Urovnal je dle doby napsání a četl lístek za lístkem s velikou pozorností. Při prvních zářila jeho tvář radostným pohnutím, časem zahrával mu jemný úsměv kolem rtů a zrak prodléval s patrnou zálibou na některých místech; však čím dále posouvalo se datum psaní, tím řídčeji objevoval se tento výraz blaženosti, uspokojení v jeho líci, tím častěji vraštilo se čelo a stahovala obočí. Výraz péče, starostlivosti zavládl jeho obličejem. V těchto psaníčkách, v řádcích i mezi nimi, stopoval zrakem otcovské lásky kus, překrásný kus mladého života, líbezný přechod z jitřního soumraku citů až tam, kde v červáncích a zlatu svět se očím zmámeným otvírá a paprsky žhavější do srdce vnikají. Zprvu bylo v těch lístkách zevrubné vypsání pokojíku jejího a veškerých předmětů, které se v něm nalézaly, při čemž těkavé péro s velikým důrazem a zalíbením na pestrém koberci u postele a těžkých záclonách v okně prodlévalo. Pak následovaly kradmé pohledy do jiných pokojů, v jejichž lesku a přepychu oslněný zrak z počátku jen některé, zvláště vynikající předměty zachytával: obrovská zrcadla ve zlatých rámcích, pagody, hlavami kývající, křišťálové vázy, skleněné lustry jako dešť jisker a světel se stropu visící. Vše, co malá písatelka kolem sebe viděla, bylo důležité, znamenité, podrobného vypsání hodné. A na tomto jevišti vystupovaly zprvu co hlavní osoby stará klíčnice v starosvětském oděvu, s bílým vlasem a šeptavým hlasem, veliký zelený papoušek s červenýma křídloma a malý Emil. Vedle nich objevoval se také v každém dopise starý barón s nadšeným vynášením jeho laskavosti, dobrá baronesa Olga, časem také v pozadí, v poněkud nejistém osvětlení hrdá barónka. I mladý barón a jeho přítel Otakar mívaly do těch psaníček nevinné dívky volný přístup.

Zprvu ty dopisy jen pršely. Však čím dále, tím větší časové mezery bývaly mezi nimi a tím patrnější změna jevila se v obsahu i spůsobu jejich. Znenáhla ustupovali Emil, papoušek a stará klíčnice do pozadí a místo jejich zaujímaly dřívější vedlejší osoby. Hrdina dovídal se o všelijakých rodinných záležitostech, o různých stycích mezi barónem a barónkou, pak mezi oběma a synem, o poměru tohoto k Otakarovi. Kývající pagódy patrně se jí znudily, třpyt zrcadel a lustrů potuchl a nádhera paláce jí zevšedněla; však za to stávala se jí bohatá toileta dám, s kterými se stýkala, hojným zdrojem obdivu. Vypisovala důkladně tu briliantový diadem baronesy Olgy, tu nejnovější barončin vějíř posázený rubiny a smaragdy, tu celý sklad drahocenných šatů v jisté šlechtické společnosti, v níž její housle do programu zábav byly vřaděny. Scenerie stávala se rozmanitější, živější: davy nových osob přecházely po jevišti,

šumný ruch města vnikal do zátiší paláce, divadla, koncerty, zábavy častěji touhou a vábnými zpomínkami plnily duši.

Psaní řídla a ráz jejich nápadně se měnil. Prvé obrážela se v nich nevinná duše dívčina zřetelně a jasně jako v zrcadle křišťálovém, nyní prokmitával jimi vnitřní život pisatelky jen jako závojem. Dříve plynula řeč jejich tichým, volným tokem dětinné lásky; nyní stávala se časem chladnější, zdrženlivější a časem, jakoby v náhradu, čeřila se mocnými vlnami citu. A ku podivu: kdežto všechny ostatní osoby byť jen letmo v nich se vyskytovaly, zmizely z nich dvě naprosto: Otakar a Vladimír. Ani zmínky o nich. Jako by byli do vody padli! Snad nebylo pro ně již místo v dopisech, neboť tyto scvrkaly se k posledku vůčihledě. Poslední, odeslaný po dlouhé, dlouhé přestávce, obsahoval jen několik řádků.

Po přečtení posledního toho listu zamyslil se učitel hluboce. Zdálo se mu, že nějaký stín, šerý, neurčitý, za posledními těmi listy se kolísá, zastíraje mu něžnou líc, libě planoucí oko milované dcery, vkrádaje se mrazivě mezi něho a nevinné srdce její. Hleděl ohraničiti rozplývavý tento stín, vmysliti do něho určité rysy, a když po chvíli s povzdechem ze soumraku světnice do okna se podíval, kde jiskřivá pláň sněhová jasně se obrážela, zdálo se mu, že přelétl tento záhadný stín v ostrých, povědomých obrysech jasnou jeho plochou . . .

V tutéž dobu zářily daleko odtud, ve spoustě vysokých, různotvárných domů, z temného výstupku paláce dvě světlá okénka jako družné hvězdy. Zářily z útulného, prostě, ale vkusně upraveného pokojíku. Před okrouhlým, ze zlatého věnce blýskajícím zrcadlem stála tam na špičkách něžná postava dívčí. Obličej majíc lehce pozdvižený, připínala si oběma ručkama do plavých, jemně zkadeřených vlasů třpytivou jakousi ozdobu. Oj, což se blyští v zrcadle skleněné ty tretky, jako by skutečné byly brilianty! Oj, což se blyští drobné zoubky v malých ústech, pootevřených v samolibém úsměvu! Oj, což září spokojeně veliké tmavé oči z bledého, milého obličeje, naplněného kouzlem snivosti!

Kdyby nebylo těch očí, málem bys nepoznal houslistku z pavilónu v těch koketních, drobných střevíčkách, v úpravných, lehounkých šatech, jejichž záhyby a řasy, jak vdechnuty na drobné tílko, celý jeho něžný půvab vyzrazují. Tvary její rozvily se více, nabyly jemné plnosti a dětská ostýchavost postoupila místo tichému sebevědomí. Však onen pel tajemné líbezné poesie, který dítě jako zjev jiných světů obklopoval, spočívá dotud neporušen na celé postavě její.

Vešla bělovlasá stařena v kroji, jaký býval moderním před mnohými lety. Na špičatém rameně seděl jí velký zelený papoušek s rudýma křídloma. Spatřivši dívku před zrcadlem, skřivila bezzubá ústa k slabému úsměvu a pravila polo šeptem: „Aj, panenka nemůže se na svou krásu vynadívati! Nu, bývaly jsme právě takové, bývaly. Tehdáž — bože! kam se ty časy poděly! Otec pana baróna brával mne za bradu a říkal: Na mou věru, ošklivá nejsi. Po ulicích se mladí páni za mnou ohlíželi. Nu, což naplat! Teď by mi nebožtík barón už tak neříkal. Viď, zelený?“ Při tom pohladila suchou dlaní papouška, který jí byl na ruku slétl.

„Pojede se již do divadla?“ otázala se Julie.

„Jdu právě pro Vás,“ šeptala klíčnice. „Kočár stojí v průjezdě. Pojedete s milost slečnou a mladým panáčkem. Zde Vám posílá pan Otakar divadelní knížku.“

Julie sáhla s lehounkým zapýřením po librettu a popošedši stranou, otevřela skvostně vázanou knížku. Na místě, kde ji otevřela, spatřila mezi listy drobně popsaný lístek se zlatým okrajem. S úsměvem schovala jej za ňádra.

„O, pan Otakar chová se k Vám velmi úslužně,“ pokračovala stařena ve svém šepotu. „Je velmi švarný, zdvořilý pán. Věřte mi, slečinko, kdybych měla Vaše mladé srdéčko, zamilovala bych se do něho až po uši. Ráda bych se, věru, dožila — —“

„Což, mladý pan barón nepojede do divadla?“ přetrhla náhle Julie hlasem poněkud se chvějícím šelestivou niť jejího hovoru.

„Pojede, pojede — s panem Otakarem,“ zašeptala klíčnice.

Julie popošla ještě jednou k zrcadlu, obhlédla zkoumavým okem celou svou úpravu a narovnala si třpytivou sponku ve vlasech. —

V lóži usedla na zadní sedadlo za Olgou a Emilem. Vladimír stál v pozadí s rukama na prsou složenýma, s utkvělým ironickým úsměvem kolem rtů. Ve stínu, který jej celého zahaloval, nabývala zvadlá, sinavá pleť jeho lící hrobovějšího rázu než jindy, však za to vynikaly z ní tím živěji černé oči, které dnes plály nebývalým ohněm.

Mezi aktem pozdvihla se Julie málo se svého sedadla a těkala chvíli pátravým zrakem po šírých prostorách divadla, pomíjejíc mnohý pár blýskavých skel, jejichž násadky svým směrem patrně ji za cíl rozmanitých pohledů naznačovaly. Našla brzy, co hledala. Vždyť musela najíti ty dvě modré, zářivé oči, které s výrazem tak vroucí toužebnosti neodvratně na ní spočívaly. Našla Otakara. Když se zraky obou setkaly, pohnul on v blaženém úsměvu jako k díků činění rtoma a sáhl na rudý karafiát, který měl v dirce kabátu na prsou zavěšený; ona pak rozestřela s jemným, rozmarným úsměvem pestrý vějíř a zamávla jím dvakráte . . .

Za chvilku po tom přistoupil k ní Vladimír, opřel se o lenoch jejího sedadla a zašeptal: „Jak se Vám líbí, slečno, tento výstup?“

„„Velice.““

„Mně pramálo,“ pronesl s polo úsměšným, polo bolestným výrazem Vladimír a upjal na dívku tak žhoucí, vášnivý pohled, že se před ním až zachvěla a spěšně zraky sklopila. Když je zase k němu pozdvihla, spatřila chladný, lhostejný obličej se zkamenělým úsměvem, vysmívajícím se celému světu.

Chvíli mlčeli oba. Ze skloněných řas dívčiných vykrádaly se časem zpytavé pohledy vzhůru, jakoby proniknouti chtěly chmurnou záclonou obličeje toho, za níž tušily mnohá divná tajemství. Patrně zajímala ji tajemná líc velmi. Mladistvou její mysl opřádalo zvláštní kouzlo, jakým působí na jarý, květoucí život protiva zimní ledové ztrnulosti, sytosti života. Mezi smavými, zdravými tvářemi kol do kola obrážel se pochmurný Vladimírův zjev s obzvláštní silou v čisté její duši, jako v průsvitné hladině jezera černá kostrbatá jedle mezi bujivou, kvetoucí zelení.

„Hleďte,“ prohodil po chvíli, „jakou má kněžna S. překrásnou briliantovou hvězdu ve vlasech!“

„„Ach, jaká zář a krása!““

„A přece je padlá hvězda.“

Odmlčev se na chvilku, dodal přitlumeným hlasem: „Znám hlavinku, na které by se třpytivá krása té hvězdy ztratila.“

Dívka pohlédla spěšně k němu, však nespatřila v jeho tváři pražádné změny. S obvyklým úsměvem, zraky maje na ruku skloněny, hrál si na této s velikým, zlatým prstenem, toče jím brzy na pravo, brzy na levo. Drahocenný démant, do zlatého kroužku zasazený, míhal se při tom čarokrásným, třepetavým světlem. Tajíc dech, hlavu málo v před ukláněje sledovala dívka opojeným zrakem démantové tyto záblesky.

Tak střídaly se po přestávkách krátké otázky a kratší odpovědi. A přece zdálo se, že Julii rozprávky tyto nad míru zajímají. Vždyť již ani jedinkrát nepohlédla na místo, kde Otakar s lící ubledlou, s bolestným výrazem v oku stopoval každý pohyb a posuněk její, cupaje nemilosrdně rudé pýří karafiátu na prsou.

Když po divadle Olga z lóže vyšustěla a Julie za ní ku vchodu se chvěla, naklonil se Vladimír spěšně k jejímu oušku s položertovnými slovy: „Přeju Vám sen o modrých očích.“

Pohlédla na něho tázavě, udiveně. —

Nedlouho na to seděla poloodstrojena, s vlasem volně na ramena spuštěným ve své komnatce na měkké posteli, dotýkajíc se špičkou drobného pantoflíčku pestrého koberce, který byl v prvních jejích dopisech k otci tak vynikající roli hrál, a dívala se okem polo přistřeným snivě před sebe. Na klíně jí ležel zmačkaný lístek se zlatým okrajem, drobně popsaný. Nachýlenou její hlavinkou tísnily se nebývalé myšlenky, obraznost divně rozechvělá honila před ní na čalounech protější stěny nekonečný průvod vábivých i děsivých přeludů, ňádra její lehouce, však patrně pod bílou průsvitnou rouškou se dmula.

Jednou vyskočila také z postele, poklekla jedním kolenem na sesli před ozdobným stolkem a namočivši péro, vepsala v čelo růžového aršku: „Milovaný tatínku!“ Však po delším přemýšlení odložila zase péro, schovala růžový lístek a přistoupila k oknu. Dívala se nepohnutě na protější výstupek paláce, z jehož tmavé stěny dvě okna jak žhavé veliké oči vyhlížely. S povzdechem obrátila se posléze nazpět do pokoje, odstrojila se, ulehla . . . Pak sklonila ještě nedbale z pod peřiny bělostnou ruku pro lístek se zlatým okrajem, kterýž jí byl prvé s klínu na pestrý koberec spadl. Čtla, snažíc se udržeti víčka nad okem, rýmované vzdechy Otakarovy. Však víčka klesala, klesala, až se zavřela na dobro.

Mezi tím přecházel v osvětleném pokoji protějšího výstupku Vladimír s hlavou svislou, s rukama na zad složenýma. Náhle zastavil se před stolem, na němž leželo ozdobné pouzdro. Odklopil víko a z rudého vnitra krabice zableskly mu vstříc dvě bambitky překrásné práce. Vyňal je s divným úsměvem, pohrával jimi zálibně, nasadil otvor jedné na čelo a prohodil: „V palci je konec všeho. Takové to bude!“

Pak vložil zase bambitky do pouzdra, zavřel toto a schoval do skříně.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Braun Adam.

Stará škotská baláda.

Ó, kdo, kdo žádá, by vítr vál
a v dáli se listí jal nést,
neb věrnější kdo by srdce chtěl,
Braun Adam než, kovář, jest.

Však vyhnán jimi byl Braun Adam
i zbaven otce, máti,
a vyhnán jimi byl Braun Adam,
i bratr, sestra mu vzati.

A vyhnán jimi byl Braun Adam,
své veškeré rodiny květ,
i vystavěl milostné choti své síň,
to zelených lesů střed.

Byl druhdy krásný letní den,
on vyhnanci dlouhým se zdál,
a loviti ptáčata divoká chtěl
a v zelené lesy se dal.

I přehodil sobě přes rámě luk,
vzal lesknavých šípů i střel
a pryč už v ten krásný, zelený les,
co nohy mu stačily, spěl.

Ó, což střílel vzhůru a sestřílel
těch ptáků, co choval jich les,
a v chvíli je té slal ženušce své
a vzkaz, by se těšila dnes.

Ó, což střílel vzhůru a sestřílel
těch ptáků v lese tam
a v chvíli je té slal ženušce své
a vzkázal, že hned přijde sám.

A když přišel před pokoj ženy své,
tu zastavil nohu svou,
a poslouchal, rytíř jak falešný
mu svádí paní ctnou.

On jí ukázal ze zlata prsten a hned,
co dal zaň, jí na trojník řek':
„Ó dej mně za lásku lásku, lady,
a prsten je tvým za ten vděk.“

„Braun Adam, můj miláček,“ děla mu,
„on věrně mne miluje též,
ba nedám tě jeho lásku v plen
za lecjakou rytířskou lež.“

On ukázal sáček zlata jí,
což plný a těžký byl ten:
„Ó, dej mně za lásku lásku, lady,
a tvým bude v tento den.“

„Braun Adam můj miláček,“ děla mu,
„on věrně mne miluje též,
já nechtěla tvojí bych milou být
a dávej mně darů co chceš.“

Tu vytasil on svůj dlouhý meč,
ten břitký a lesklý meč svůj:
„Nuž, dej mně za lásku lásku, lady,
teď běží o život tvůj!“
A vzdychajíc praví paní ctná:
„Kde mešká miláček můj?“ —

Tu stojí před ní již Braun Adam.
„Jsemť v pravý čas tu!“ prál.
On odňal jemu i luk i meč,
ba dražší též kořisť mu vzal,
on svůdnému tomu rytíři pak
též s pravice čtvero prstů sťal.

Ze světové výstavy.

I.

Jako na každou věc, lze i na vídeňskou výstavu hleděti s více než jednoho stanoviska. Pohleďněmež tedy na výstavu tu — co Slované, se stálým zřetelem ke vzájemnosti slovanské.

Máme věru jenom velmi málo vydatných bezprostředních styků, jenom velmi chatrné přímé spojení se svými slovanskými soukmenovci na východě, na severu i na jihu. A bez blízkých styků, bez těsného spojení se ani vzájemně neseznáme — o jakémsi platném společném vystoupení v proudě evropské vzdělanosti ovšem dokonce nemůže býti řeč. Z části kladou časové poměry, jichž změna a náprava na nás nebo na jiném kmenu slovanském aspoň prozatím nikterak nezávisí, účinnějšímu osvědčování vzájemnosti překážky dosti závažné namnoze i nepřekonatelné. Z části však jsme tím vinni sami, když se našim společným zájmům kulturním nedostává soustředění, jakého vším právem zasluhují a nevyhnutelně potřebují. Zda-liž používáme důsledně každé, kdekoliv se vyskytující příležitosti ku sblížení se našich snah uměleckých, literárních, vědeckých, společenských? Bohužel nelze na otázku tu odpovídati rozhodným „ano!" a vídeňská výstava jest opět novým příkladem, jak jsme právě my Čechové opominuli příležitosti, jíž jsme se měli pevně držeti oběma rukama.

Na výstavu „světovou" musí zajisté každý Slovan jíti s myšlenkou, že tam vedle zjevů všestranného duševního i hmotného pokroku kosmopolitického najde i důstojný obraz rozvoje všech kmenů slovanských, že tam z vlastního názoru sezná, co by mu jinak zůstalo snad nepřístupným, cizím, zkrátka musí tam jíti s myšlenkou, že pokud bude jen možno, výstava ta bude jakýmsi střediskem Slovanstva jak rakouského, tak zahraničného.

Že i z výstavy, jak nyní jest, lze v tomto ohledu mnoho vytěžiti, nebudiž popíráno. Vlastní názor obohacuje a poopravuje naše zkušenosti ve věcech slovanských, seznamuje nás s leckterou předností, snad i leckterou vadou, o nichž jsme před tím sotva měli tušení. Poznáváme-li nějakou novou přednost, plní nás to dvojnásobnou důvěrou v budoucnost a sílí naše sebevědomí, poznáváme-li nějakou slabou stránku, jest již toto poznání samo sebou prvním krokem na lepší cestě.

Takové výhody jsou tedy skutečně zde; avšak jsou zde přece jenom poněkud poskrovnu. Neboť zastoupení Slovanstva není takové, jaké bez odporu nejen mělo ale i mohlo býti, a právě my Čechové jsme to především zavinili, my, kteří dosud nejvíce přáli vzájemnosti slovanské, kteří také máme nejvíce příčiny, abychom jí přáli.

Nebudu se šířiti o naší nešťastné taktice naproti vídeňské výstavě; musel bych opakovati výtky nyní již sevšeobecnělé. Každý, jenž se porozhlédl v rakouském oddělení, musí neobesílání světové výstavy, jejíž uskutečnění, a tudíž i všechny s ním spojené nesnáze a břemena, jíž nijakým spůsobem nebylo lze odčiniti, považovati — mírně řečeno — za přenáhlení. Zastavme se v rotundě u skříně s hudebními nástroji ze světoznámé královéhradecké továrny Červeného, pohleďněmež na skvělou kolektivní výstavu českých cukrovarů, která rozhodně v oboru tom vítězí, vstupme do pavilónu akciové strojírny (dříve Daňkovy), v němž nalezneme nejvelkolepější parní stroj, anebo do pavilónu knížete Schwarzenberga, jenž jest sám o sobě přebohatou sbírkou českých plodin právě tak, jako kolektivní hospodářská výstava ryt. Raoula Dombrovského, zastavme se u plzeňských pivnic, kde „vox populi vox dei" pronáší co neomylná jury svůj soud ve prospěch výrobku českého, jenž nyní i ve Vídni má úplný vrch nade všemi konkurenty . . . a budeme míti aspoň nějaký pojem o tom, čím bychom na výstavě býti mohli, kdybychom se byli do opravdy usilovali o důstojné všestranné zastoupení jak přirozeného bohatství a umělé výroby naší země, tak i veškerého kulturního ruchu našeho národa. Na vzdor těsným poutům a úzkým mezím, které by nás za nynějších poměrů arci byly dosti citelně svíraly i na této světové výstavě, mohli jsme přece vyniknouti velmi slušně co Čechové a tím zároveň i pravý ethnografický ráz zemí předlitavských přivésti k jakés takés platnosti. Ethnografický ráz oddělení rakouského jest však nyní následkem příliš nedostatečného zastoupení národa českého, tedy především vinou naší, celkem téměř výhradně německý a nikoliv polyglotní, t. j. z valné části slovanský, jakým vlastně býti má.

Že jsme se neztratili na dobro, že přece aspoň zde onde naše práce velmi znatelně vyniká i v nejnádhernějším okolí, to jest zásluhou jednotlivců, kteří nedbajíce daného hesla odhodlaně pluli proti proudu a — výstavu obeslali.

Či nezáleží nám již pranic na tom, jaký pojem o nás Češích z vídeňské výstavy odnáší inteligentní navštěvovatel kterékoliv národnosti? Myslím, že nebude nikomu lhostejno, co o nás ostatní Evropa ví či neví, třeba by tomu nepřičítal zvláštní, rozhodující váhu. Avšak spůsob, jakým se presentujeme celému slovanskému světu, není toliko nelhostejným, ale přímo velmi důležitým, závažným momentem, a měl jim také býti při rozhodování o našem účastnění nebo neúčastnění se na výstavě. Mnoho-li Slovanů ze všech končin východní polovice Evropy přichází do Vídně s tak důkladnou znalostí všech hospodářských a vzdělanostních, statistických a politických i mnohých jiných ještě poměrů, aby si ethnografický nepoměr, t. j. valnou převahu živlu německého, v rakouském oddělení sami mohli dostatečně vysvětliti a redukovati na pravou míru? Nehledá-liž spíše ohromná většina těchto nám příbuzných hostí teprvé ve výstavě samé jakési poučení o nás, o našich snahách, o oněch různých poměrech, bez jichž důkladné znalosti nemůže míti navštěvovatel vídeňské výstavy o nás Češích ovšem jiný náhled, než úplně křivý? Nejenom naproti sobě samým, ale i naproti ostatnímu Slovanstvu byli jsme povinni, napnoutí veškeré síly, abychom byli přese všechny značné nám kladené překážky co nejdůstojněji zastoupeni!

Než, nechme již toho, co na výstavě není a obraťme se raději k tomu, co tam skutečně jest. Nebudu na spůsob zpravodaje vypočítávati a probírati jednotlivosti; musel bych jen tak na zdař bůh sáhnouti do velkolepé, v mnohém ohledu arci právě svou rozsáhlostí již nepřehledné spousty materialu. Zde nelze již stručně poukazovati k jistým „nejzajímavějším" věcem; neboť v tak obrovském celku mizí téměř každé měřítko „zajímavosti", jako mizí v přírodě nebo v dějinách. Každá zdánlivě třeba všední a malicherná podrobnost může, ba musí nás poutati a baviti, umíme-li se na ni dívati, jak sluší a patří. Spokojím se tedy některými myšlenkami rázu docela povšechného, jak se pozorovateli mimovolně vnucují, když hledí nasbírané pestré dojmy spojiti v jakýs jednotnější přehlednější názor. Myšlenky ty budou se týkati především krásného umění co oboru, jenž směru tohoto listu jest ovšem nejpříbuznějším. —

Umění, o jehož skutečném zastoupení na světové výstavě právem mluviti lze, jest jediné umění výtvarné. Básnictví, jak samo sebou se rozumí, nevystupuje nikde co básnictví; nanejvýš ukazuje se nám více nebo méně vkusné, nechť již skvostné nebo skromné, roucho, ve které je odívají tiskaři a knihaři — tedy výrobek průmyslného umění výtvarného. Od původně vyřknuté a s mnohých stran s nemalou zálibou pěstované myšlenky, zaříditi po čas výstavy řady pohostinských her vynikajících činoherních a zpěvoherních společností různojazyčných, tak že by všichni vzdělaní národové byli důstojně zastoupeni také živým uměním dramatickým, konečně bylo upuštěno, bezpochyby z ohledů finančních. Naděje, že ve Vídni uvidíme a uslyšíme přední herecké i zpěvoherní síly jak Rusův tak Poláků — a časopisectvem kolovala již jména umělců se vší určitostí — byla tím zmařena. Jenom vlašské a francouzské společnosti dostavily se letos, což se ostatně téměř každý jiný rok stává. Také hudba zmizela vlastně z programu světové výstavy a zbyly toliko — hudební nástroje, které ovšem zaujaly dosti značný prostor. Zkušenosti při poslední světové výstavě v Paříži nabyté ukázaly jasně, že veliké zařizování mezinárodních a historických koncertů, zápasů atd. bylo buď naprosto nemožné, buď ceny velmi záhadné. Ve Vídni slouží tedy hudba, jak dalece zaznívá v parku výstavním, pouhé zábavě. Výtečný orkestr Straussův, jeden vojenský sbor a konečně i ciganská kapela (v uherské čardě) dělí se o tuto úlohu. Že všechno to jest pořád ještě příliš málo (z počátku hrával jediný Strauss), rozumí se samo sebou. „Kde jsou především ti arcihudebníci Češi?" musí se každý mimovolně ptáti. V obou plzenských pivnicích, do nichž se hrnou tisíce a tisíce žíznivých ze všech úhlů světa, nevrzají ani jediné housličky!

Zbývá tedy jediné umění výtvarné — a to jest opravdu zastoupeno skvěle v každém ohledu.

Umění. Literatura. Věda.

— V letním divadle na hradbách dávala se před týdnem opět původní novinka. K. B. Kober inauguroval totiž svoji spisovatelskou činnost pětiaktovou fraškou, kterou nazval „Komedianti na útěku". Představení dávalo se ve prospěch pana Koubka; ale že by bylo skončilo ve prospěch autora nebo obecenstva, věru nelze říci. Vždyť spisovatel nebyl ku konci ani jedinkráte vyvolán — a to jest u nás jak známo již dosti zlé znamení. „Komedianti na útěku" jsou povrchně sosnovaná strakatina jedno-

tlivých situací vypůjčených z nejrůznějších frašek a veseloher a bylo jen zásluhou spisovatelů těchto posledních her a též zásluhou herců, nikoliv pak zásluhou Kobrovou, že se zde onde obecenstvo trochu pozasmálo. Že správa divadelní se neřídí při vybírání kusů pražádným jenom dost málo vážným měřítkem, jest věcí již dávno známou; nikdo by se tomu také nedivil, kdyby se na našem jevišti objevily — možná-li — ještě desetkrát horší škváry. Že se však opakuje kus, když jej obecenstvo tak rozhodně bylo zamítlo a tím slavné správě divadelní samo uspořilo všechno lámání si hlavy posuzováním novinky, to je skoro nepochopitelné. A „Komedianti na útěku" se opakovali hned druhý den!

— Operní škola při českém divadle jest konečně již povolena a započne činnost svou, jakmile školní rada schválí učební plan, což prý dojista očekávati lze do 15. října. Jest známo, že se všeobecné kladou v zařízení operní školy nemalé naděje; přáli bychom zajisté i divadlu i obecenstvu, aby se naděje ty splnily. Ostatně jest volba uměleckých sil, jimž svěřeno řízení a vyučování tak šťastná, že smíme již nyní hleděti do budoucnosti tohoto nového ústavu a tím i do budoucnosti naší zpěvohry s plnou důvěrou. Ředitelem (a zároveň učitelem theorie hudby) ustanoven pan kapelník Smetana, jenž také přijímá přihlašující se žáky; učební síly budou pánové Lukes a Lev pro dramatický zpěv, paní Sklenářová-Malá a pan Kolár ml. pro deklamaci a hru. Tanci bude vyučovati sl. Hentzová. Jak známo, jest operní škola jen pro takové žáky, kteří mají již dostatečné základní vzdělání ve zpěvu. Školné obnáší 100 zl. a bude se platiti čtvrtletně napřed.

— Słowackého „Mazeppa" bude se co nevidět provozovati v Petrohradě. Puškarev přeložil toto drama do ruštiny a herec Monachov zvolil si je pro svůj příjem. České divadlo ví o dramatických básních Słowackého ovšem zrovna tolik, jako o Puškinových a m. j.; a přece by bez odporu zasluhovala při nejmenším, aby je obecenstvo naše seznalo.

— „Un moment de Toute-Puissance" (Okamžik všemohoucnosti) zove se nové francouzské drama, jehož látkou jest historie Dimitra Samozvance, již tak často spracovaná. Autor jest polského původu (Falkowski), jak vypravuje Louis Ratisbonne, kritik v „Journal des Débats", jenž řadí tento kus mezi nejvýtečnější plody nejnovější dramatické literatury francouzské. — Současně spracoval v Krakově tutéž látku Szujski; drama to jmenuje se „Maryna Mniszchówna" a bude prý brzo již na jevišti provedeno.

— Niederlova „Řecká mluvnice", dochází všude nejrozhodnějšího uznání. Nyní překládá se do ruštiny, což se dosud nestalo snad ještě žádné učební knize české.

— O ethnografických poměrech Moravy dočítáme se v „Auslandu" výroků tím zajímavějších a významnějších, ježto jimi vážný vědecký týdenník německý polemisuje přímo proti staré „Presse". „Ausland" praví totiž v článku nadepsaném „Beiträge zur Ethnographie der Slaven" a jednajícím o národopisné části vídeňské výstavy mezi jiným: „Dle konskribce z r. 1869 obnáší obyvatelstvo Moravy při prostoře 386.29 rak. čtverečních mil 1,997.897, (bez aktivního vojska) hlav, mezi nimiž jest asi 530.000 Němců a 42.600 Židů. Tito poslední obývají za novější doby z velké části jenom v městech. Vidíme tedy, že valná většina obyvatelstva patří ku kmenu slovanskému, že tedy Morava není německá nýbrž slovanská. Výrok ten byl, jak se zdá, v městě nad Dunajem, kdež někdy mívají velmi podivné náhledy národopisné, učenému autorovi" (t. j. Dudíkovi, jenž napsal specialní katalog vystavené sbírky národních krojů a národního průmyslu domácího na Moravě) „pokládán za zlé: alespoň čteme ve vídeňské „Presse", že prý jest v tomto znění onen výrok nejen oprávněný, ale i přímo falešný a nesprávný — což my nikterak neshledáváme. „Dr. Dudík praví ku konci své brožurky", mní „Presse", „že Židé (kdy připouštíme již národnostní jich oddělení) většinou užívají jazyka německého. Dlužno je tedy připočítati k Němcům na Moravě, jichž počet pak jest 567.000, t. j. tři desetiny veškerého obyvatelstva. Za takového stavu věcí nesmí se však říci, že Morava není německá, nýbrž slovanská." Proti takovémuto spůsobu pěstování ethnografie musíme však ve jmenu vědy rozhodně protestovati. Neboť především nemůže býti ve vědě řeč o jakémsi nepřipouštění národostního oddělení Židů; Židé jsou a zůstanou Semity, nemohou tudíž nijak ani k Němcům ani ku Slovanům, oběma to kmenům arickým, býti připočteni. Za druhé nemůže řeč Židů býti rozhodnou a to z několikerých důvodů. Řeč sama o sobě ještě netvoří národnost, sice museli by po anglicku mluvící Yankees býti Angličany, po španělsku mluvící Indiáni Španěly, Brasiliáné, Portugalci, Belgičané, Francouzi a Japanové, pak-li by, jak se říká, přijali jazyk anglický, též Angličany; dále není nikde řečeno, že by moravští Židé výbradně užívali němčiny; jak daleko sahají naše zkušenosti, není tomu tak, nýbrž oba zemské jazyky jsou jim známy, podobně jako i v Čechách, v Polsce, a v severních Uhrách. Stojí tudíž naproti Němcům na Moravě trojnásobné obyvatelstvo neněmecké a můžeme tím bezpečněji s dr. Dudíkem Moravu, téměř po tři čtvrtiny Slovany obydlenou, uznati za zem slovanskou, an spisovatel sám jest prvním, jenž se k výhodnému postavení, které v zemi té zaujímají Němci, chová docela spravedlivě." — Náhled, jakoby byl dr. Dudík „prvním" Slovanem, proti Němcům spravedlivým, jest ovšem více než záhadný; hlavní věci se však netýká.

— Nejnovější statistický přehled knihkupectví rakousko-uherských vykazuje 878 firem, které se zabývají obchodem buď s knihami (novými i starými), buď s hudebninami nebo uměleckými výrobky atd. Knihkupectví jest celkem 763, mezi nimi pak 573 sortimentních, 64 antikvarních a 126 nakladatelských. Z oněch 878 obchodů jest v Čechách na 74 místech 197 (v Praze samotné 70), na Moravě na 24 místech 56 (v Brně 22), v Dolních Rakousích na 13 místech 178 (ve Vídni 160), v Uhrách na 71 místech 179 (v Buda-Pešti 49) atd. Porovnávání těchto čísel jest zajímavé. Vidíme netoliko, že Praha velmi rozhodně předčí hlavní město říše zalitavské, nýbrž i to, že jest počet pražských závodů překvapující naproti Vídni, která by dle poměru svého obyvatelstva měla míti mnohem více firem. Tiskáren jest v Rakousku a Uhersku 210.

Drobnosti.

— Původ cikánů. Za pravlast toulavých kmenů cikánských považován dlouho Egypt. V novější době razil si cestu náhled, že jsou cikáni původu indského. Učení jazykozpytci jako Paspati, Ascoli, Pott a j. dovozují tento náhled přímo z řeči cikánů. Ascoli praví: „Cikáni jsou Sindhové, kteří delší čas mezi Afghany meškali." Francouzský učenec Baudrimont tvrdí, že byla Mesopotamie a sice okolí Babylonu původním bydlištěm cikánů, kteréž teprvé po zboření tohoto města opustili a život kočovnický nastoupiti musili. Bataillard, kterýž loni přehled veškeré literatury o cikánech vydal, v níž také o Puchmayerově pracičce pochvalnou zmínku činí, přiznává se k témuž náhledu a uvádí na doklad jeho mezi jiným, že badatel Saulcy při studování jednoho medského nápisu jisté slovo, jehož význam byl zřejmý, ale etymologie neznámá, toliko pomocí cikánštiny vysvětliti mohl.

— Indický čaj. Pěstování čajovníku nabývá v Indii rok od roku značnějších rozměrů. Daří se v tamější půdě výborně. V jednom čajovém sadě v nížině Terai pod Dardžilingem, kterýž pokrýval plochu 409 akrů, sklidilo se r. 1872 z každého akru 480 liber čaje a na rok 1873 doufalo se v žeň o mnoho ještě bohatější. Tento teraiský čaj jest mezi indickými nejlepší a má na trhu v Kalkutě nejvyšší ceny. V Tibetu byl z rozkazu čínské vlády zapovězen přívoz indického čaje; však navzdor tomu vyváží se ho tam a do jiných zemí střední Asie značné množství.

— Čtvrtý podmořský telegraf mezi Evropou a Severní Amerikou byl právě položen a sice od Valencie v Irsku k Novému Fundlandu; francouzský podmořský telegraf roku 1869 položený táhne se od Brestu k malému rybářskému ostrůvku St. Pierre.

— *„Prvá."* Líto nám, že ani poslední Vaši zásilku otisknouti nemůžeme. „Otevřená nebes kniha se zlatou nebo stříbrnou literou" je motiv již příliš často a mnohem lépe zpracovaný. Ve formě jeví se pokrok. Ostatně doufáme, že zásilka Vaše nebyla poslední a že časem od Vás obdržíme práce uveřejnění hodné.

— *„š."* Myšlenka první básničky je pěkná, však forma vadná; „ku lidím" — „nevidím" je násilné rýmování. Ostatní nemůžeme také uveřejniti; však soudíme z nich, že se Vám brzy lepší podaří.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce čí administrace „LUMÍRA", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR" vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Dlouho procházel jsem se ještě utěšeným parkem. Myšlenky nejrozmanitějšího druhu, od nejvážnější reflexe až po nejbujnější vtip, vířily v divné směsici mým mozkem a teprv asi po dvou hodinách přinutilo mne nastalé noční chladno, že odebral jsem se přes dvůr do komnat pro mne uchystaných. Prošed komnaty shledal jsem, že jsou právě tak vkusně a nádherně ozdobeny jako ve skále vytesané letní komnaty, v nichž jsem byl před několika hodinami poprvé s Reginou mluvil. Všechny byly v jedné řadě, tak že za otevřených dveří i s pohovky posledního pokoje bylo možno spozorovati, kdo do prvního vchází nebo z něho vychází. V poslední komnatě, patrně tetině ložnici, z kteréž vedly skleněné dvéře na pavlán, měl jsem odestlané lože a na stole přichystanou studenou večeři s několika lahvemi rozličných vín. Pojedl jsem něco zvěřiny a zapil sklenkou výborného madejrského. Necítě ještě potřebu odpočinku vyšel jsem na pavlán.

Noc byla neobyčejně tichá. Na chvíli ovanul mne vonný dech z blízkého lesa; zaslechl jsem jemný, vždy víc a více zanikající šelest nočního vánku, až nastalo zase hluboké, hrobové ticho. Měsíc nad vzdálenými temnými horami rozléval své plavé světlo po krajině a údolím se vinoucí potok leskl se v magickém pološeru jako stříbrný prut. Obloha byla jasná a plná slabě kmitajících, skoro neviditelných hvězd; jen kolem měsíce vznášelo se několik žlutavých obláčků . . .

Rozhlédnuv se po krajině upřel jsem zrak svůj posléze ku skále, kde meškala Regina.

O skalní stěnu opřena stála tam Regina v plné záři měsíce nepohnutě jako socha. Hlava její byla smutně k prsoum nachýlena, rozpuštěný vlas splýval jí opět volně ve dvou proudech po šíji, jako když jsem ji byl v komnatě její překvapil, a čarokrásná tvář její měla výraz nevýslovně truchlivý a zádumčivý. Dlouho stála nepohnutě; pak pomalu vztýčila hlavu a zadívala se do měsíce. Po chvíli sebou pohnula; hlava naklonila se opět k ňadrům, a tichou nocí zazněl přitlumený nápěv jedné z nejmilejších mi písní erotických . . . . V tom zahalily lehýnké mráčky měsíc. V nočním pološeru zdálo se, jako by Regina v husté mlze se ztrácela. Chvíli viděl jsem ještě šeré, vždy víc a více mizící obrysy její postavy, a když luna opět z mráčků se vyhoupla, byla Regina zmizela . . . .

Skoro zasmušen vrátil jsem se s pavlánu do poslední z Regininých komnat. Prosté, v celku pranic neznačící objevení se a zmizení čarokrásné ženy té na skalině způsobilo v mé duši zvláštní, polo příjemný, polo trpký pocit. Neustále viděl jsem svůdnou její tvář, neustále viděl jsem šedé, časem téměř smaragdovým leskem zářící oko její, ba zdálo se mi, jako bych doposud ještě cítil jemné stisknutí ruky, kterýmž se byla se mnou rozloučila. Dlouho procházel jsem se po komnatě, načež poněkud již umdlen usedl jsem na pohovku. Připamatoval jsem si ještě jednou vše, co se bylo v poslední době se mnou dělo a čeho jsem byl svědkem; avšak přes všechno namáhání nemohl jsem si tak mnohé ani nejsmělejší domněnkou vysvětliti. Jednak zdálo se mi býti jednání Reginino podivné a nepochopitelné, jednak ale zase nebylo pro mne žádné pochybnosti, že chovala se Regina zcela přirozeně, jak jí byly cit a rozum kázaly. Jednak se mi zdálo, že chová ke mně cit pouze přátelský, ale po připomenutí si sterých podrobností nemohl jsem jinak, než směle vyznati, že svůdná tato žena vřele a vášnivě mne miluje . . . .

Čím více jsem se hroužil v zpomínky právě minulých okamžiků, tím více množil se chaos nejpodivnějších myšlenek, tím prudčeji vířila krev mými žilami, tím více zmáhala se v mé duši ona tajuplná sladká úzkost, která je neomylným důkazem, že vítězí nad námi cit. Některé z nejkrašších básní erotických táhly mojí duší a nejdéle setrval duch můj u Mussetovy romance o markýsce d'Amaegui. Připamatoval jsem si, že jsem Mussetovy básně zapomněl u Reginy; ale romance ta tanula mi tak živě na paměti, že recitoval jsem skoro doslovně celé sloky. Mimovolně sáhl jsem po tužce a papíru na vedlejším malém stolku a vrhnul jsem několik slok ohnivé této básně v českém překladu na papír. První dvě a poslední sloku, jichž převod mi dělal jakési obtíže, prozatím jsem vynechal a opřev pak hlavu o polštář počal jsem přemítati. Zpočátku jasný proud myšlenek stával se vždy kalnějším, až přešlo přemítání povlovně v zadumání. Za nedlouho počal jsem dřímati.

Z nenadání se mi zdá, jako by někdo opatrně otvíral dvéře v prvním pokoji. Zaslechl jsem zcela zřetelně vrznutí a hned na to spatřil jsem otevřenými dveřmi, kterak štíhlá postava ženská v bílém nočním šatě plíží se komnatami pomalu jako stín ke mně. Pološero, jež v ostatních komnatách tvořily okny vnikající paprsky měsíce, dodávalo takřka ve vzduchu se vznášející postavě, jejíž krok po těžkém koberci ani slyšet nebylo, ráz skoro děsně příšerný.

Vztýčiv se poněkud na pohovce upřel jsem zrak svůj na blížící se postavu, která v několika okamžicích zastavila se mezi dveřmi v mé komnatě. Poznal jsem Reginu.

A právě v okamžiku, když jsem ji chtěl oslovit, počaly bíti hodiny . . . .

Byla půlnoc. Jednotvárný zvuk hodin dozněl, a z venku zaslechl jsem z dáli štěkot psů. Regina držíc v ruce knihu přiblížila se k mému stolu a dívajíc se mi po svém způsobě upřeně do očí podává mi knihu.

Poznal jsem, že mi podává básně Alfreda de Musseta, jež jsem byl u ní zapomněl.

„Vzpomněla jsem si, že bys mohl, strýčinku, Mussetovy básně potřebovat,“ praví Regina přitlumeným, ale nevýslovně sladkým hlasem. „Přináším ti je tedy v pozdní noční době. Robert bez toho meška mimo dům“ . . . . A při posledních slovech jako by se byl hlas její zachvěl vášnivým pohnutím.

Neočekávané objevení se tetino v mé ložnici bylo mne překvapilo, a překvapení mé bylo tím větší, když seznal jsem také příčinu nebo vlastně záminku. Než však jsem odpověděl, padl zrak Reginin na proužek papíru, na nějž jsem byl napsal improvisovaný překlad Mussetovy básně.

„Co to? Verše?“ táže se Regina s úsměvem.

Mimovolně položil jsem ruku na papír.

Regina však toho nedbajíc vytáhla proužek papíru zpod mé ruky a počala jej čísti. Četla na hlas a s přiměřeným důrazem následující verše:

„Mou jsi, mou! Mým těchto kyprých rtů
i hladkých lící žár ten práhnoucí!
Mým řas hedbávných sladký stín!
Mým její vlas i oko planoucí,
mým jest i její hermelín!

Mým její krk, když stěny v ložnici
chladně ji zří ve vnadném poklidě!
Mým roucho, bedra zahalující!
Mou i ta útlá bílá ručinka,
i nožka v černém střevíci!“

Regina ustala od čtení a několik okamžiků tázavě na mne se zadívala. Vyčetl jsem zřejmě z pohledu jejího otázku: „Co to? Platí tyto verše snad mně?“ Avšak nemohl jsem odpověditi; Regina čtla na hlas dále:

„O, kdyby's skrze závoj žebravý
shled' blesk divoký z oka šlehnouti —
Ha! při všech svatých v celém Kastilsku!
ty by's se vrhnul v zápas krvavý,
smě jen se šatu dotknouti!

Kdyby's ji shled', tu krásnou postavu,
jen jednou v bílém nočním oděvu!
Kdyby's ji shled', jak bije kousajíc —
a vztekle, horoucně mne líbajíc
jak cizí slova blabolí . . . .

A oh! Jak zběsilou pak radost má,
když zrána smějíc se a zpívajíc
obléká punčošku svou hedvábnou, —
a atlasové roucho praskajíc
činí ji božsky půvabnou!!“ — —

Regina dočetla. Pronikavý pohled její poznovu utkvěl upřeně a tázavě na mé tváři. Na to mlčky přistoupila až ke mně a usednuvši podlé mne na pohovku ovinula své rámě kolem mé šíje . . . . .

Krev zavířila mým tělem prudce a žhavě jako láva; avšak v témže okamžiku zase náhle stydla. Byltě jsem přímo před sebou mezi dveřmi druhého pokoje spatřil úsměšně se šklebící tvář ohyzdného zrzouna — kočího. Škaredý svědek Reginina nepředloženého skutku za nedlouho nepozorovaně zase zmizel. Krev hnala se mi opět k mozku, kterýmž vířilo stero myšlenek. Nebyloť pro mne pochybnosti, že strýc nenadále se vrátil a že zrzoun nezamlčí, čeho byl právě svědkem. Ještě nikdy nepocítěná úzkost počala se mne zmocňovati přes to vše, že jsem si nebyl vědom žádné viny. Atlantovou tíží soužilo mi prsa vědomí Reginina sladkého hříchu; ale přece jsem nebyl s to, abych se byl svůdné ženě vymknul z náručí nebo ji aspoň několika slovy upozornil na hrozící nebezpečí.

Neminulo však než několik okamžiků, Regina vztýčivši poněkud hlavu lehce, avšak v největším zděšení vzkřikla a přitulivši se ke mně ještě těsněji skryla svou hlavu na mých prsou.

Strýc Robert stál mezi dveřmi a za ním zrzoun se škodylibým výrazem v tváři.

Strýc byl sice na smrt bled; avšak v tváři jeho jevila se resignace, ba skoro poklid. Chvíli díval se na nás upřeně a přísně, a zdálo se, jako by bylo oko jeho hněvem rozjiskřeno, leč za nedlouho pozbyl pohled jeho i posledního stínu přísnosti, a strýc mlčky, jako se byl objevil, i s ohyzdným čeledínem zmizel.

Byl jsem opět s Reginou o samotě. Úzkost má se zmáhala. Regina skrývajíc hlavu svou na mých prsou chvěla se a vzlykala. Chtěl jsem povstati; ale cítě úzkostlivý tlukot Reginina pobouřeného srdce a horký, plamenný její dech na vlastních prsou přivinul jsem v jakési nepochopitelné zmatenosti útlé, kypré její tělo ještě těsněji k sobě. A již již chtěl jsem se poněkud nachýliti, abych ji políbil v čelo a vyzval k — prchnutí, když poznovu vrzly dvéře a v třetí komnatě objevilo se v pološeru několik temných postav současně. Opět jsem chtěl povstati, opět jsem chtěl aspoň něco pronésti, ale z nepochopitelné příčiny zůstal jsem nepohnutě seděti a hlas mi uvázl v hrdle.

I vidím dále, kterak temné postavy plíží se za sebou vždy blíž a blíže, jak vcházejí do komnaty a šourajíce se v plavé záři měsíce tajemně podle stěn zuenáhla tvoří kolem mne a Reginy polokruh. Zdá se mi sice, že lampa na stole shasíná; ale přes to poznávám v postavách ohyzdnou čeleď strýcovu, kterou jsem byl před několika hodinami poprvé spatřil. Tu vidím v pravo jizvami strašně zohavenou tvář stařičkého pidimužíka, za ním obrovskou postavu mladého muže, ale s výrazem blbosti v tváři a s bezpříkladně odchlípenýma ušima, za tímto pak jednookého a jednorukého hrbáčka, kterýž skoro k zemi klesaje vleče s namaháním za sebou své tenoučké nožičky. V levo vidím podobné nestvůry: tu genialně vyklenuté vysoké čelo nad scvrklým malým nosíčkem v nadůřelé tváři s širokými, smyslnými ústy; tam zas na mohutných plecích trpaslickou hlavičku s vyceněnými zuby a ku krku sraženou širokou bradou, a za tímto ohyzdou zas ohyzdu jinou a opět jinou.

V patách za škaredou čeledí přihrnulo se tiše všech pět černých hafanů, kteří následujíce příkladu čeledi utvořili kolem nás ještě těsnější polokruh. Za těmi objevil se strýc Robert se zrzounem.

Pomalu a vážně přiblížil se až ke stolu.

„Regino!“ praví dutým hlasem.

Regina štkajíc neodpovídá.

Chci se ozvati sám, avšak nepochopitelným způsobem nemohu ani tentokráte promluviti. Vidím vše, co se kolem děje, ale nejsem již mocen svých smyslů.

Regina vztýčila hlavu.

„Zpočátku nechtěl jsem více, než ukázati těmto obyzdům“ — pokračuje strýc vážně mávna rukou kolem sebe — „čeho je schopna hříšná čarokrása; zpočátku neměl jsem více v úmyslu, ale nyní rozhodl jsem se jinak . . .“

„Odpusť, Roberte!“ zaúpěla konečně Regina.

„Není možno!“ dí strýc vážně.

„Vstaň!“ dodává velitelsky po chvíli.

Regina uposlechla.

„Rozhal svá ňadra!“ velí strýc s krutou přísností.

Regina mlčky počíná rozhalovati bílý šat na svých prsou.

Chladně, ba ledově dívá se strýc několik okamžiků na Reginu, pak pomalu zvedá pravici do výše . . . .

Úzkost má přechází v hrůzu: spatřil jsem v pravici strýcově — revolvér. Chci vykřiknout, chci se vzchopit a na strýce se vrhnout, avšak přes všechno napínání sil nemohu sebou ani hnouti, ba ani hlásku vydati; mlčky a nečinně musím se dívati, kterak strýc počíná měřiti k Reginin srdci. Posléze s napnutím veškerých svých sil přece se vzchopím; ale v témže okamžiku zaduní rána . . . . Vzkřiknu; leč současně poznávám, že se — probouzím . . . Zlaté paprsky ranního slunce pohrávají na protější stěně. Ležím oblečen na pohovce; přede mnou na stole je náčiní k psaní a skoro nečitelně načmáraný překlad několika slok Mussetovy básně; vedle pak dvě velké láhve, ale obě prázdné . . . .

Úzkostí téměř ještě se chvěje vstal jsem s pohovky a přešel jsem několikráte po komnatě. Všude panovalo hrobové ticho, jak v domě, tak na dvoře i v nejbližším okolí, v parku a v lese. Nebylo pochybnosti, že ve statku dosud všechno spí. Mrznt a unaven děsným snem vrhnul jsem se na lože; ale na opětné usnutí nebylo možno ani pomysliti . . . . .

(Pokračování.)

Z cyklu „Na Křivoklátě.“

I.

Ten Křivoklát tu na plátně
jakby se zvedal ze země —
však vyhledávám nadarmo,
co v jeho zdech tak drahé mně.

Malíři, kam pak zahrádku
jsi její roztomilou dal? —
vidíš, já mnoho krásného
bych o ní tobě povídal.

A kde pak nechals věžičku,
v níž laštovčí jsem hnízdo měl? —
ach škoda, že jsi maloval
jen zdi — a na nás zapomněl.

II.

Rybníček tak tichounký,
že tišším bude sotva kdy;
pojď v prázdný člunek — po břczích
tě budou vítat smaragdy.

A zlaté slunko před tebou
se bude drahá, skláněti —
ty váháš vstoupit — myslíš snad,
že nám je vodník v zápětí?

Má zlatá, nic se nelekej:
ten číhá jiné na lidi;
a je-li nám tu na blízku —
on pro krásu tě nevidí.

III.

Tak brzy chceš už domov svůj
si, drahé dítě, vyhledat?
o zůstaň ještě na chvíli —
ten já ti mohu také dát.

V srdci jej nosím celičký,
tvůj Křivoklát, má hezoučká —
chceš domů už? — skloň hlavinku
na prsa má — tak z lehoučka.

A dřímni si — já na stráži
tu probdím — usni docela,
a až se zbudíš, povím ti,
jak uspával jsem anděla.

IV.

Jonáku, práskej do koní,
ať máme hrad už za zády —
za námi táhnou z jeho zdí
zpomínek celé armády.

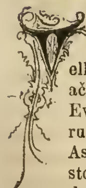
A cosi jako olovo
na smutnou duši lehá mně —
jonáku trub — ach, už jsou tu
a věší se mi na rámě.

Jsem otrokem jich zas — a přec
jim nemohu jak otrok lát —
jonáku, netrub, nepráskej —
vždyť byl to přec jen Křivoklát.

Gustav Dörfl.

Novgorodská jarmonka.

Náčrtek trhový.

Velký trh v Nižním Novgorodě má jméno světové, ačkoliv málo který obyvatel střední, západní a jižní Evropy jej zná z vlastního názoru. Který pak mimoruský obchodník může na trh putovati až k pomezí Asie, tam, kde Volga pije Oku, a kterému cestovateli stojí divadlo novgorodské „jarmonky“ za cestu tak dalekou a nehrubě rozkošnou? A přec jest to divadlo nad pomyšlení velkolepé, a přec jest to dosud největší a nejpodivnější trh světa, na němž prodlením dvou měsíců přes 200.000 obchodníků ruských a asijských se sjede a ke 400 milionů rublů výměnou oběhne, trh, jehož rozmanitost zboží a směsici národů ani vypsati nelze, jehož obraz a dojem cizince přímo ohromuje. Stojí za podívání každému, kdo v jednom živém obraze seznati chce zjev. mravy a obyčeje netoliko ruského kupectva, nýbrž i tolikerých ruskému žezlu poddaných plemen, netoliko asijské obchodnictvo a spůsoby rusko-asijského obchodu, nýbrž i život různých a v každém ohledu zajímavých severo- i středo-asijských národů. Zde, na rozhraní dvou starých dílů světa sebrává se každoročně mezinárodní drama, kteréž zasluhuje, aby vypsáno bylo pérem, mého neskonale dovednějším.

Však nemenší, než jeho zajímavost jest i novgorodského trhu obchodní důležitost, obzvláště pokud se Ruska týče: na jeho průběhu a výsledku závisí skoro všechen směr celoročního ruského obchodu se zbožím. V tom ohledu jeví se novgorodský trh již jakousi anomalií, neboť kdežto v jiných evropských zemích velké trhy vždy více klesají a váhy pozbývají, zůstává novgorodský trh stejně důležitým. Nelze ovšem popříti, že následkem značného rozvětvení železných drah, pošt a telegrafů valná část obchodníků evropského Ruska od výsledku novgorodského trhu nezávislou se stala a jej tudíž méně navštěvuje, než druhdy, však tento úbytek

nahražují hojnou měrou asijské provincie ruské, kteréž ustavičně se rozvíjejíce, vždy novým a novým národům světové tržiště otevírají. Proto zůstává dosud novgorodský trh ohniskem a hlavním střediskem celého asijského a většiny ruského pozemního obchodu.

Tímto ohniskem učinila Nižní Novgorod jeho zeměpisná poloha: blízké hranice Asie a splývající řeky Volga a Oka. Jediná, však výtečná dráha pojí Nižní Novgorod s Moskvou a tím také s celým evropským Ruskem; Volga dováží nesčíslné koráby a parolodi od Astrachani a Kazani, a v Novgorodu stýkají se s ní obchodní silnice od Tyflisu, od Taganrogu a Černého moře, z Chivy a Bucharska, od jihovýchodu asijského přes Orenburg, od Kiachty (na hranici čínské) a jiných více. — Nižní Novgorod je tak eminentně obchodní, že se celé město nazývá bazárem: na březích Oky a Volgy dolním a na výšině horním. V dolním bazáru jest v každý čas roku živo a hlučno, plno plavců, obchodníků, dělníků, vozů, koní a zboží; však vystup na horu, na vrchní bazár, a shledáš ulice skoro pusté. Příkře vinou se vzhůru dvě cesty, dosti široké a správné, ale přece obtížné; jeť sklon vrchu tak příkrý, že na něm ani domy neobstojí, poněvadž by je i dešťový příval v základech podemlel. S této části města, obzvláště s Kremlu, jest uchvacující pohled na Volgu a její roviny: jako tažní ptáci letí proudem jejím koráby s nadutými plachtami a kouřící parníky, a řeka sáma je tak široká, že nerozeznáš, je-li ta černá skvrna tam uprostřed vln jejích loďka nebo nějaká potápka. Na druhé straně řeky, blízko u břehu, černá se něco, jako hranice sluncem osmahlého dříví, a z polen jako by trčely tři týče — co jest to? Obromná „vesnice“ Bor s třemi velkými chrámy!

Navštiv Nižní Novgorod asi na měsíc před zahájením trhu a shledáš tvářnost jeho všecku změněnu; jako mravenců hemží se tu roje pracovního lidu, a konají se přípravy, jako by se tu chystala nějaká světová výstava: staví se domy ze dřeva, boudy, skladiště a stáje, vzduchem otřásají rány tisícerých sekyr, palic a kladiv, svištění pil a vrtáků, křik dělníků a hovor se všech stran, jako by rozvlněná Volga to hučela. Jako houby rostou na všech stranách úkvapně řady dřevěných staveb, a sotva že krov na ně položen, plní se již přehojnými zásobami zboží a továrů, uvolňujíce tak průchod na ulicích a náměstích, kdež pyramidami nebo barykadami beden, žoků a sudů sotva se provlekneš, abys o několik kroků dále uvázl v chumelici lidu rozvážením nebo svážením zboží pilně zaměstnaného.

Trh zahajuje se dne 15. července dle ruského, aneb dne 27. července dle našeho kalendáře spůsobem na Rusi již nezbytným, t. j. slavnostním a církevním. Slavným průvodem sestupuje kněžstvo s velikými křišťálovými kříži a svatými obrazy na pozlacených žerdích k řekám, aby Oku posvětilo a pak požehnanou její vodou, dlouho obcházejíc, všechny obchodní domy až do poslední budky postříkalo a požehnalo. Tím jest trh zahájen, a obchod začíná. Rozumí se, že jako na výstavu, také na velký trh novgorodský kupci i prodavači nenáhle se sjíždějí, tak že vlastní a hlavní doba obchodu teprv asi 5. srpna (dle ruského kalendáře) začíná. Dne 25. srpna (6 září) jest oficielní konec trhu, ultimo obchodu.

Nával lidu a zboží dostoupil vrcholu, vystupme tedy nejprv vzhůru na Kreml a porozhledněme se po celém tom velkolepém tržišti: hluboko pod našimi nohami prostírá se dolní město a celé hlavní jeviště trhu, kteréž k výtoku Oky do Volgy přiléhá. Velkolepé, uchvacující divadlo: obě řeky jsou posety nesčíslným množstvím korábů, loděk a kocábek, kteréž semo tamo se rozjíždějí, jako by dvojí vítr je rozháněl, a mezi nimi probíhají hrdě a pánovitě velké i malé parníky s pyšnými chocholy těžkého dýmu, fuňíce a pištíce jako na povel lehkému proletariátu pramic, aby z cesty se uhýbal. S výše naší jeví se i největší parníky namnoze jen co mořští koníci, opodál dokonce toliko co černé skvrny na lesklé hladině řeky. Lodi, jež Volga houpá, sběhly většinou po řece Kamě dolů od Uralu, vezouce měď, železo a lýko lipové buď na trh nebo dále k Chvalinskému moři, odkudž náklad jejich velké koráby do perských přístavů zavezou. Na Oce pak kolíbají se namáhavě těžké koráby odnášejíce velké náklady do Moskvy, středního Ruska a k Petrohradu. Tamo plují proti sobě dvě plachetní lodice, stejné jako dvojčata; na obou vztýčen tentýž svatý obraz — známka, že jednomu náleží vlastníku. Podél břehů vlekou řady koní, mnohdy deset, patnáct ano i dvacet párů v jednom spřežení, hladké nehybné lodi, kteréž pod ohromnou tíží uralských kovů nebo kavkazského petroleje div pod vodu neklesají. Skoro všechny přijíždějící lodi zatáčejí nyní k okřídlí, k písečnému výběžku země do proudů Volgy a Oky, kterýž neméně pestrý obraz poskytuje, než hřbety řek samých. Okřídlí toto jest svého druhu potápěcí poloostrov: počátkem července, tedy jako zrovna k velkému trhu, vynořuje se mokré, pískem a bahnem pokryté pásmo z vody, a sotva že oschlo, je poseto již nesmírným množstvím, pravým bludištěm budek, do nichž hlavně kovové zásoby se skládají. Kolem okřídlí pak trčí těsně vedle sebe, jako sledi v čas tření, všeho druhu lodi a pramice, můstky mezi sebou a s pruhem suché země spojené, a proudy lidu valí se z nich i do nich. Proč nezapluly do přístavu? Jsouť na dno obtěžkány obilím a všeho druhu surovinami, přišly pozdě a nenašly již místa k skládání. S výše naší zdá se, jako by celé to bludiště budek, s obrubou lodic i s tím mravenčím hemžením lidu na vodě se vznášelo, tak hustě jest okřídlí poseto a tak málo nad vodu povýšeno. Kdyby řeky o něco vystoupily, splavily by celou tu krásnou větev jarmonky. Však nevystoupí, není strachu: jako by s Novgorodem měly smlouvu, zůstávají nízké až do konce trhu; ale jakmile trh je skončen, trhají, kácejí a odnášejí se o překot všechny budky, neboť již počátkem září (dle ruského počtu) podnímají se vody tak, že i těžké lodi nad okřídlím přejíždějí, jako by navždy se bylo propadlo.

Srdcem celého trhu a hlavním vřídlem obchodu jest kolosální kamenný gostinnoj dvór, jeden z největších ruských bazárů, jejž vláda r. 1822 vystavěti dala, a kterýž ustavičně se ještě rozšiřuje. Sestává z 60 masivních budov a obsahuje přes půl třetího tisíce kupeckých krámů. Obmyká tři strany rozsáhlého náměstí (čtvrtá složena z monumentálních státních budov), je na spůsob křížové pavučiny úzkými uličkami propleten, kteréž vesměs v jednom středu se sbíhají. Tak obrovský bazár, a přec nestačí potřebě: kde jaké volné místo, kde jaký prázdný kout je v městě, všude usazují se dřevěné boudy nebo kamenné kupecké domky, všude skládá a vykládá se úžasné množství továrů. Uprostřed náměstí, jež gostinnoj dvór obmyká, stojí palác, v němž gubernátor po čas trhu zůstává. Za palácem gubernátora prostírá se široký krásný boulevard s řadami silných košatých stromů, a na konci boulevardu stojí imposantní chrám známého ruského slohu. Na přední straně paláce nalézá se menší kostel, z jehož boků po celou dobu trhu pestré prapory vlají.

Sestupme nyní dolů do bludišť krámů a skladů, do té přepodivné směsice národů. Kde to jsme, kam unáší nás

fantasie? Do Číny, Persie a Bucharska, do Chivy, do Mandžurska, Tibetu a Mongolska, do Sibiře, na Urál, v rozbitá tatarská cárstva, do Ukrajiny a Velké Rusi. Co jen Rusko má plemenných odstínů, co severní a střední Asie hostí národů, odevšad jsou zde zástupcové, odevšad lid, zvěř, plodiny a výrobky v prosté, nelíčené skutečnosti. Ulicemi města, uličkami bazáru, na přístavu, na okřídlí a na lodích proudí se a krouží to přepodivné zastupitelstvo neobsáhlého východu, v pestrou směs promícháno, sterými jazyky hlaholíc, s největší volností a prostotou se pohybujíc. Zde valí se zástup holohlavých Tatarů, onde přijíždí mongolská karavána velbloudů, tam sbíhají se davy Peršanů s vysokými špičatými čepicemi, zde opět rokuje zástup Čerkesů, onde vykládají své věci různorodí synové Urálu, a za chvíli mizí všichni v nepřehledné strakatině trhu, v kypící mosaice neunavného ruchu. Jako nad rejdištěm vznáší se nade vším městem hustá mlha vzbouřeného prachu, a v hlahol lidský mísí se neharmonicky řev koní, velbloudů, lam, volů a mezků. — Zastav se u některé boudy, vejdi do labyrintu gostinného dvoru, a užasneš, s jakou virtuositou a prohnaností se všude kupuje a prodává, — žid evropský je pravý beán proti „targovcům“ ruským a asijským! Vyjednávání a smlouvání děje se tak rychle a schytrale, že mnohdy lišák prodavač, vida, že by kupujícímu lišáku nedovedl odolat, hluchým se dělá, aby získal času k rozvaze a rozpočtu.

A co medle se prodává a kupuje? Kalmykové, Kirgizové, Baškýři a Turkmeni přivezli ovčí rouna, srst velbloudí, štětiny, srst kozí, kůže, vosk; poddaní perského šacha rozložili pestré hedvábné látky, kašmírské shawly, koberce a surovou bavlnu; Čínané zaslali tatarskými karavanami spousty čaje, ozdobného zboží, surového hedvábí a hedvábných látek; Arméni a „volní synové Kavkazu“ nabízejí ohnivá vína, silný tabák a libě páchnoucí ovoce; urálské doly vyložily přes milion centů železa, z něhož ani lot nazpět se nepoveze. Kdyby se nikdo jiný na ně ani nepozeptal, továrníci z Tuly rozeberou je sami do posledního odpadku. Tam na břehu Volgy nakupeny celé hory hnědého lipového lýka, onde zase narovnány barykády ohromných urálských mlýnských kamenů, zde je sklad přepodivně vzorkovaných sibířských koberců z hrubé vlny, z nichž bohatí sibířští sedláci střechy na sáně si dělají. Vedle prodávají Peršané heratské turkusy, opodál malební Cirkasové s ženskými tvářemi a dlouhými vlasy stříbrné zboží nitkové a drátové, sibířští sedláci hlazené i nehlazené drahokamy; zde vyloženy huňaté kavkavzské přikrývky, teheranské bohatě vyšívané trepky a turecké župany. Bucharští velkokupci sedí s podloženýma nohama na krámech vedle seřaděných vzorů bavlny a hedvábných látek; oděv jejich jest nádherný hedbáv, plný zlata a drahokamů, hnědá tvář jejich lhostejná, ohnivé černé oči jejich nehledají kupců. Jsou milionáři, pohrdají drobným obchodem a přišli na trh jen jako na výstavu. Zcela naopak Tataři: pohybliví jako rtuť, namáhají se všemožně, aby do posledního kousku rozprodali své strakaté kožené zboží: boty všech barev, špičaté, červené a žluté střevíčky, lehounké mešitové trepky, opasky, pytlíky na tabák, na peníze atd. — Z evropského zboží vynikají nejvíce látky bavlněné, kteréž pod ochranou velkého dovozného cla v značné míře a hojnosti v guberniích moskevské a vladiměřské se vyrábějí; nejsou příliš jemné, ale mají nesmírný odbyt u asijských kočovníků až po hranice čínské říše. O něco menší, ale přec velkolepý je obchod v ostatních ruských plodinách a výrobcích, obzvláště v suknech, plátnech, hedvábných věcech, svatých obrazech, v bohatých látkách na kostelní roucha, v kovovém a ozdobném zboží (obzvláště tulském), ve věcech dřevěných a kostěných, nábytku, nádobách a všeho druhu potřebnostech domácích. A ke všemu tomu, co ruská říše rodí a vyrábí, přidružil se již také všeho druhu západní živel moderní, většinou ovšem jen se svými falsifikáty a zásobami tarmarku — zkrátka není snad zboží a výrobku na světě, kteréž by na novgorodské jarmonce nebylo vyloženo.

Jak svrchu pověděno, scházejí se na novgorodském trhu mimo Rusy a některé v Rusku usedlé západní Evropany vesměs jen obchodníci a zástupcové asijských, polou teprv civilisovaných aneb docela ještě barbarských národů. U takových pak prostých národů má obchod ten hlavní účel, aby si za plodiny svých krajů a za výrobky svých vlastních rukou vyměnili plody, jež příroda jim odepřela, a věci, k jichž vyrábění nemají spůsobilosti. Proto panuje na novgorodském trhu většinou ještě obchod směnný, tržba na výměnu; zboží vyměňuje se za zboží nebo za stříbro a zlato dle váhy, kdežto ražené mince dosud oběh mají velmi obmezený. Při tom jest ovšem zcela pochopitelno, poněvadž přirozeno, že mají na jarmonce také velkou důležitost suroviny a zboží kolonialní, kteréž z evropských trhů dávno již jsou vyloučeny.

Po čas trhu panuje v Nižním Novgorodě, jakž snadno se každý domyslí, život velmi družný, veselý a mrhavý. U velkých obchodníků, obzvláště ruských jest ustavičně volná tabule, ku kteréž se dostavují aneb aspoň povolávají všichni, kdož s hospodářem obchod dělají. Tabule tyto pokrývají se všemi vybranými krměmi, jež ruská a francouzská kuchyň poskytuje, vzácnými lahůdkami a nápoji, mezi nimiž ovšem šampaňské první zaujímá místo. Mimo hostiny baví se obchodníci zcela volným spůsobem v hospodách (traktýrech) a jiných místnostech pro obveselení mysli a srdce, jejichž počet vší potřebě dostačuje. Ale poněvadž je v obecenstvu dokonalý babylonský zmatek jazyků, pořádají se hlavně takové zábavy a radovánky, k jejichž porozumění a užívání není potřebí žádné řeči, žádného výkladu, tedy hudby, tance, mimické hry a p. Jen ruské divadlo hájí v tom zmatku čest umění, provádějíc kusy nejvyšší ceny dramatické: Shakespearovy tragédie, ruské činohry a francouzské veselohry, rozumí se, že skoro výhradně jen před obecenstvem ruským. V traktýrech, kdež sibířští sedláci a ruští kupci šampaňským tak plýtvají, jako by z cisteren nebo z Volgy se čerpalo, tančí na odiv nejvybranější cikánské krasotinky nebo ruští národní tanečníci při hudbě muzikantů se všech úhlů světa smetených; na mnohých místech města a v některých vesnicích za městem dějí se orgie, jejichž zobrazení fantasii čtenářů dlužno zůstavit. Na boulevardu za palácem gubernátora hrává vojenská hudba, při kteréž elegance trhu promenádu koná pěšky, koňmo a v kočárech. I zde spozoruje znalec záhy jednu zvláštnost: navštěvovatelé ruských měst vědí zajisté, že tam skoro jen nejvyšší aristokracie a státní hodnostáři ku svým kočárům koně tak připřáhají, že jeden mezi dvěma vojemi pod lyrovitým obloukem běží, druhý pak zcela volně připřažen, s hlavou stranou uchýlenou a jen na oprati cválá. Takovéto ekypáže, jichž celé řady boulevardem objíždějí, vyhraženy jsou v Nižním Novgorodě — dámám polosvěta. — Jediní trpce zkoušení lidé jsou kuřáci: na trhu nesmí se kouřit! Kdo kouřit chce, musí sestoupiti malými kulatými vížkami, branami zdejšího podsvětí, dolů do kanálů; však stoky tyto nejsou strašný Leviathan měst evropských, nýbrž vysoké, vzdušné a čisté chodby, jež rychlý proud vody

stále vyplakuje, a tudíž kuřák i sebe choulostivější rád navštěvuje.

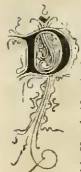
Kulminací trhu a zároveň dobou největšího napnutí jsou dni od media k ultimu, od 15. do 25. srpna (dle ruského kalendáře), lhůta k splácení uzávěrek a směnek. Jarmonka zdejší, jakož sama sebou zvláštní jest, rodí také úvěrní poměry zcela zvláštní: poněvadž ruský obchod se zbožím skoro jen na novgorodském trhu závisí, uzavírají se z velké části koupě i v samém středu Ruska tak, že řád nebo směnka k splacení dospívá na trhu v Nižním Novgorodě od 15. do 25. srpna; také na trhu samém dává a prodlužuje se úvěr od trhu k trhu, buď na osobu aneb na směnku, na směnku ovšem nejčastěji. Vyznačených deset dní splácení má tudíž pro obchodníky ruské ještě větší důležitost, než vlastní výsledek trhu; věřitelové vyhledávají dychtivě a očekávají toužebně své dlužníky — kdo nepřišel, ohlásil svou nepřítomností bankrot. Bursa novgorodská reguluje skoro jen kurs zlatých a stříbrných mincí.

Dr. *S. H.*

Oblaka.

Novela od *J. Kazdy*.

(Dokončení.)

Do jara staly se v paláci veliké změny. Vladimír vycházel téměř z podoby: pleť jeho nabývala svěžesti, oči lesku a pohyby mladického ohně. Obočí vzpínalo se bujněji, střásalo mrak a chmuru se sebe a ledovitý výraz obličeje tál jako dechem nového duševního jara.

Zdálo se, že omlazující tento dech z něžné líbezné postavy Juliiny k němu vane. Kdykoli je náhoda svedla — a sváděla je ku podivu často —, ba kdykoli jen z dálky zátřpyt její čelenky, zámih jejího vějíře uviděl, nebo povědomý šelest střevíčků, přitlumený zvuk houslí zaslechl, vzpružovala se náhle postava jeho, oči se jiskřily, tvář jasněla. Sedával-li náhodou vedle ní — a náhoda stavěla obyčejně jejich sedadla k sobě —, dívával se neodvratně v její tvář, časem očima vášnivě blýskaje, časem k něžným, vroucím pohledům je přimykaje, a mluvíval k ní s mladistvým zápalem o vzdálených krajinách s temnějším blankytem a jasnějšími hvězdami, o velikých městech a šumném, vířivém životě v nich, o skvělosti a nádheře vznešeného světa, o pestrých, vonných květech, které veselý duch rozkoše mladosti na cestu sype — zkrátka, mluvíval s jarým vznětem o věcech, kteréž byl dříve odbýval posuňkem přesycenosti, úsměškem pohrdání.

Julie naslouchávala těmto řečem s čelem skloněným, pod nímž chvílemi zanícené oči k němu vybleskovaly, s ňádrem jemně se dmoucím, mlčíc, sotva dýchajíc. Před oslněným, opojeným zrakem nevinné dívky otvíral se nový, netušený svět, neskonale se lišící od tichého, těsného obzoru, jehož zénitem byla vážná láska otcovská, divě kroužící, šumící, blýskající, stahující nožku její silou nezdolnou ve svůj strakatý vír, že až závrať toužebnou duši pojímala. Ještě ji zpomínka na otce jak anděl strážce vznášela nad propastí, však tisíce tajných žádostí, v duši její se probouzející, tisíce svůdných představ, obraznost její naplňující, věsily se na ni, táhly ji dolů úsilím nepřekonatelným. Časem ještě zapuzovala ty luzné obrazy starou, tichou modlitbičkou od svého lože, vracela se kajícně do svatyně domu otcovského a připomínala si naučení otcova, od nichž zásady Vladimírovy tak příkře se lišily. Ale když pohlédla opět do planoucích očí jeho, slibujících nepoznanou rozkoš, vzdávala se bez obrany svůdnému kouzlu jejich. Sedala v bázni i touze na lesklý štít, na němž ji vítězně unášel do své čarovné říše.

Čím více se Vladimírovi sbližovala, tím zdrženlivěji, odmítavěji chovala se k příteli jeho. Dříve panovala mezi nimi přátelská důvěrnost. Dívka přijímala s polodětinnou zálibou lichoty a dvornosti švarného jinocha, naslouchala jako pohádkám různým vyznáním lásky, jejichž smysl sotva do pola chápala, čítala milostné jeho veršíky, jimž nadobro nerozuměla, škádlila jej v nevinné koketnosti, umlouvala s ním i zvláštní zamilovanou řeč vějířem a květinami — jako zábavnou hru, netušíc, že při té hře jeho srdce slastí a mukou se zmítá.

Však nyní ustoupila důvěrnost chladné zdrženlivosti. Vyhýbala se každému styku s ním, odmítala kde mohla úsluhy jeho, zarážela mu na rtu každé vroucnější slůvko ledově chladným pohledem. Pro lístky se zlatým okrajem, které si časem ještě průchod do její komnatky klestily, neskláněla už ručku na pestrý koberec, a šlapala slzavé jejich řádky nelítostně drobným střevíčkem. Nadarmo plenil okna i skleníky; ani nejdivnější, nejskvělejší orchidea tropických pralesů nebyla by k němu přivábila veliké temné oko z lóže, kde Vladimír s úsměvem cosi do ucha jí šeptal.

Za takových okolností není divu, že přátelský poměr obou mladých mužů jen ze zvyku trval. Navštěvovali se časem, stiskli si při tom bezděčně ruce, pohlédli si zpurně do očí a mlčeli neb mluvili o věcech zhola nezajímavých. Však o tom, co mysle obou stejně ovládalo, mlčeli oba.

Co se barónа a ženských členů jeho rodiny týče, změnil se za tu dobu blahosklonný jejich poměr k Julii téměř v opak. Starý barón choval se k ní nyní velmi chladně, odměřeně, barónka okazovala jí zjevnou nepřízeň a baronesa Olga zatáhla se od ní do svého šlechtického nimbu, odkud ji — zvláště v přítomnosti Otakarově — leda drtícími pohledy poctívala.

Náhoda, která Vladimíra s Julií tak často sváděla, vzala na se postupem času určitou tvářnost. Vtělila se v osobě staré klíčnice, která — nevím z jakých příčin — náhle svou přízeň od Otakara k Vladimírovi obrátila. Ale to vím, že velmi často s mladým barónem šeptané rozhovory mívala a že téměř po každém takovém šepotu obrázky podlepené víko své starobylé truhlice zdvihala a do jisté tajné přihrádky cosi pečlivě schovávala.

Jednou prodlela nad touto truhlicí déle než obyčejně. Zastrčila prvé závoru u dveří, usedla pak na víko tulipány křiklavě pomalované a vyňala ze záňadří vkusně pletený sáček. Potěžkávala jej chvíli a vysypala pak třpytivý obsah do hubené dlaně. Oči její se zajiskřily, z bezzubých úst vydral se šeptavý jásot: „Jednou tolik!“ Však náhlým leknutím vyskočila: papoušek, na jejím rameni sedící, byl při záblesku zlata zatřepotal rudýma křídloma a vydal pro-

nikavý skřek, který jí v tom okamžiku zavzněl jako chechtot ďábelský.

Nedlouho před tím byl Vladimír, osamotněv s otcem a matkou v salóně, následující rozmluvu s nimi ukončil. „Což kdybych se byl nasytil zlaté volnosti mládenecké?“ prohodil tam utkvěv pohledem na démantu svého prstene, s výrazem položertovným.

Barón i barónka pohlédli v překvapení nejprvé na syna, pak na sebe. Když se z udivení probrali, zvolali téměř jedním hlasem: „Snad jsi se nerozmyslil stran komtesy Heleny.“

„Nikoli,“ odpověděl Vladimír, skoumaje tvrdošíjně lesk svého diamantu. „Komtesa Helena nevábí mne tělem ani duchem.“

„Hloupost,“ zabručel barón s výrazem sklamání. „Za to tě musí vábiti bohatstvím a rodem. Ostatně je zcela slušný salonní zjev.“

„Však já si nevezmu ženu pro salóny,“ namítal Vladimír klidně, prohlížeje řadou špičky svých nehtů, „nýbrž pro sebe. Prohodil jsem onen výrok pouze žertem, ale kdyby co mládeneckou spokojenost mou z rovnováhy vyšinouti mělo, učiní to pouhá náklonnost, nikoli spuchřelé znaky ani pytle zlata.“

Starý barón vyskočil prudce z lenošky. Oči jeho zajiskřily se hněvivě, ruce třásly se rozčilením. „Slyš, Vladimíre,“ obořil se na syna, „ty's užil již příliš, až příliš radostí života! Ty's pil plnými doušky ve věku, kdy tvůj otec ani obruby číše se nedotekl. Dosti již natropil jsi se lehkovážných kousků; nynější tvé bláznovství nelze už klásti na vrub mladické svévole. Žel, že ti to říci musím: ty's promrhal svůj mladý věk v prostopášnostech, prohýřil nemalou část mého jmění, zavlekl mé neposkvrněné jmeno do kalu orgií. Všechno, všechno jsem ti odpustil. Ale slyš! kdybysi se zahodil na lecjakou žebračku, kdybys chtěl z mých pracně nastřádaných peněz pozlatiti hadry nějaké podruhyně — bůh ví, vyděděm tě, odřeknu se na vždy nezdárného syna.“

„Přijala bych i chudou za dceru, ale nikdy — ze sprostého rodu,“ dodala k tomu přísně barónka, s posuňkem ošklivosti při posledních slovech.

Barón přešel několikrát hřmotně salónem, pak se náhle zastavil před barónkou a pravil k ní s vynucenou lhostejností, pohlížeje při tom ostře na syna: „Příští týden začnu opravu severního výstupku. Do té doby musíme tam odtud kantorovu dceru vystěhovati někam do města.“ Na té „kantorově dceři“ spočinul hlas jeho olověnou váhou.

Vladimír zahryzl se do rtů a vyšel pevným krokem ze salónu.

Náhoda s papouškem na rameni rozvíjela tento a následující den pozoruhodnou činnost. Vybíhala ob čas v širokém, starosvětském plášti do města a když se vracela, míval tento plášť ještě širší tvářnost; šukala semo tam po paláci a po zahradě, za ním se rozkládající; vyčíhala několikrát Vladimíra a šeptala mu nějaké zvěsti s tváří velmi důležitou. K večeru druhého dne se konečně usadila.

Byla krásná, májová noc. Hvězdičky míhaly se v třepetavém lesku po nebi a časem padala některá z nich jako třpytná slza rozkoše k dřímající zemi, jejíž vlahá, milióny poupat ozdobená ňádra pod tajemnou rouškou soumraku oddychovala líbeznou vůní.

V komnatce Juliině panoval v tuto chvíli zvláštní nelad. Šatník byl do kořán otevřen, šuplátka skříní a stolků do pola vytažena, sesle porůznu rozestaveny a na nich i na podlaze ležely rozličné věci v úžasném nepořádku. Mezi nimi spatřovalo se několik větších i menších krabic; a hle! z jedné kypěla přejemná muselínová látka, v druhé vlnil se těžký hedbáv a samet, z jiných vykrádaly se zvědavě přes okraj šňůry korálů a perel, jiné zase, majíce víka směle odklopena, pohlížely hrdě do pokoje různobarvými, plamennými zraky smaragdů, rubínů a safírů. Na stolku stál otevřen cestovní vak.

Uprostřed té bohaté směsi, naproti zrcadlu zdvihala se něžná postava Julie. Však nehleděla do lesklé plochy. A přece by tam byla spatřila obraz, který se v poslední době tak často co krásný, planý sen před ní vznášíval. Ze zlatého věnce míhala a třpytila se jí vstříc malá půvabná princezna, s briliantovou hvězdou nad čelem, s kolísavou bohatou krůpějí světla nad každým ramenem, šňůru blýskavých perel majíc na krku, obdaná vlnami a řasami překrásných šatů z látky tak hebounké a tenounké, jako by je byl kouzelník v lískovém oříšku přinesl. A v té skvoucí nádheře odstiňoval se tím půvabněji malý snivý obličej teď ku podivu bledý, s očima sklopenýma, chvějícím se rtem.

Na hebounké cloně jejích ňader rýsoval se vnitřní boj. Bylať se na práhu nového neznámého života bezděky ohlédla ve starý povědomý svět a tu vynořil se před ní obraz milovaného otce, kol do kola něho vyhrnuly se ty drobné dítky, obklopily ji, tulily se k ní vzhůru, volajíce: Vrať se k nám! Zahoď ty panské šaty, seběř své housle a vrať se k nám! Víš-li pak, že se nám stýská po tvých pohádkách? Víš-li pak, že nám kvete pod okny bez, že nám vlašťovky hnízdí nad oknem, že máme plnou ošatku zlatých housátek? A z pozadí hleděl na ni otec, s bolestnou výčitkou v oku, káravě a přec láskyplně, a rozestíral náruč po miláčku, jejž byl slzami nadšení posvětil k velkému úkolu, do něhož skládal nejkrásnější naděje svého života.

Mimovolně sáhla po houslích do skříně. Bylať je poslední čas dosti zanedbávala. Teď přitiskla je vášnivě k sobě a zaúpěla jejich strunami z hlubokosti tesklivé duše. Zvláštní, tklivě úchvatný byl pohled na něžnou postavu v nádherném šatě, v blesku drahokamů a perel, s prostými, starými houslemi pod skloněnou smutně hlavinkou, jejíž sklopené oči zatřpytily se v slzách. Hrála svou labutí píseň. Ještě jednou zamávla vítězně smyčcem nad zemskou smětí, ještě jednou vylétla v andělském hemžení zvuků k nebesům, ještě jeden horoucí, plamenný polibek vtiskl jí génius umění na jasné čelo a —

„Julie!“ ozvalo se zvenčí. Sklonila housle, však nepohnula nohou. Ještě ji nebeská legie doznívajících zvuků chránivě obklopovala. „Julie!“ ozvalo se po druhé hlasitěji. Váhala ještě. „Julie, otevři — již čas!“ zavznělo po třetí za dveřmi a dívka odložila housle do kouta, chvátala ke dveřím, odstrčila závoru.

V příštím okamžiku svíral ji Vladimír náručí a líbal jí slzy s oka šeptaje: „Aj, ty's plakala, andílku! Zanech myšlenek bláhových. Za tebou chmura, před tebou růžové světlo, — pojď již, pojď!“

Za Vladimírem vklouzla do pokoje náhoda tentokrát bez papouška. Od události nad tajemnou truhlicí nevolila jej více za svědka svých spádů. Zavřela krabice a sebrala pod paží. Julie hodila ještě několik předmětů maní do cestovního vaku, k nimž se náhodou připletl také svazek ozlacených lístků, zavřela jej a podala klíčnici. Rozhrnula ještě záclony v okně a pohlédla chvějíc se do jarní noci. Právě tam padala jedna krásná hvězdička.

Odešli. Housle zůstaly v koutě.

Krátce na to zaskřipěl klíč v rezavém zámku na zadních dvířkách zahrady. Tři stíny vyklouzly do pusté uličky. V temnu rozeznal's tam temnější předmět. Byl to povoz; konč hrabali nedočkavě kopytem.

Vozka otevřel zasklená dvířka kočáru. Stará klíčnice umístila tam krabice a tlumok, přijala od Vladimíra slíbenou odměnu a pomohla Julii do vozu. Pokusila se ještě o to, aby jí na cestu požehnala křížkem; však Julie odklonila rychle čelo, jakoby ji zmije uštknouti chtěla. Vladimír vskočil za Julií a zabouchl dvířka. Na skle jejich zamihl se ještě líbezný profil nachýlené hlavinky. „Štěstí na cestu, má holubičko!“ zašeptala klíčnice. Kočí práskl do koní . . .

* * *

Domovník výběhl do průjezdu. Však bylo již pozdě. Vysoký muž v dlouhém šedivém kabátě, s rozcuchaným plavým vlasem spěchal již po schodech vzhůru, tiskna křečovitě k srdci jakýs pomačkaný, růžový papír.

Dominyk upustil z leknutí láhvičku kapek, jež právě těžce nemocnému barónovi donésti chtěl, spatřiv náhle před sebou učitele kalinovského, bledého jako smrť, s očima divě vytřeštěnýma, s velikými krůpějemi potu na čele. Než se z uleknutí probral, byl Hrdina již v salóně.

Šustíc bohatými šaty, zdvihla se barónka při vstoupení rozčileného muže z lenošky; Emil zaskočil strachem za vkusně vyřezávaný lenoch sedadla, v němž Olga trudně zamyšlena sedíc, leknutím celou šňůru korálů právě navlečených na podlahu rozsypala.

Učitel stál před nimi s hlavou pokleslou, třesa se na celém těle jak osyka. Kostnaté prsty jeho vtlačeny byly hluboko do růžového psaníčka, jež tiskl k prsoum. Zsinalé rty pohybovaly se křečovitě; však ani slůvko nevycházelo z nich.

„Dominyku!“ zvolala po chvíli barónka Rozpačitá tvář lokajova objevila se mezi dveřmi. „Proč pouštíš bez ohlášení lidi do salónu?!“ pokárala jej hrdá paní s drtícím pohledem na učitele. Dominyk pokrčil rameuem.

Hrdina trhl sebou při posledních slovech barónčiných, jakoby jej zmije byla uštkla. Čelo jeho směle se vypjalo, oči zasvítily hněvem, ruce klesly k bokům, sevřely se v pěstě. „Jakže?“ vzkřikl, „ohlašovati se má srdce otcovské, do něhož jste zaťaly své spáry? Svěřil jsem Vám cheruba — vy jste mu na světlé čelo vtiskli znamení své hanby? Kam jste dali mou Julii, kam zanesl jestřáb mou holubičku?“

„Čistá to holubička! Dobře jste ji cukrovat naučil. Víme-liž my, do kterých konců světa zalákala syna našeho? Ještěřice! Dožebrala se k nám a za vděk odloudila nám syna, zostudila nás před světem. Však jí odplata nemine. Chtěla se státi nevěstou syna našeho a stane se jeho — —“

„Zadržte!“ rozkřikl se Hrdina jako smyslů zbavený, přiskočiv až k samé barónce. „Nechte si to pekelné slovo pro své kluzké salóny a tam je zahřímejte do kola, až se okna zatřesou. Tam bude na místě. Však obraz mého andílka nekalte svým jedovatým dechem.“

Barónka ucoufla, pohodila na zad hlavou a vztáhla proti zuřícímu pánovitě ruku. Černé, tenké obočí vypjalo se do výše a pod ním zableskly oči jako ty démanty v zlaté čelence. „Dominyku, vyveď toho nestydu!“ zasyčela s potupným úsměškem.

Hrdina ohlédl se bezděky na lokaje, který se již chystal k vykonání rozkazu panina, a změnil se náhle. Výraz nevole a hněvu zmizel, vztýčená hlava poklesla chabě, oči zvlhly, obličej vzal na sebe měkký, prosebný ráz a chvějící se rty zašeptaly: „Nuž půjdu, ano půjdu! Však než mne vyhodíte, dovolte, abych si odtud vzal jedinou maličkou památku po své ubohé, nešťastné dceři.“

„Ah,“ zvolala pohrdlivě barónka, „chcete si odnésti své hadry? S pánem bohem! Dominyku, doveď toho člověka do bývalého bytu jeho dcery. Odneste si všechno a ušetřte nás nadále svou žebrotou. Vašim synům a mladší dceři zastaví se platy.“ Obrátila se k němu zády.

Hrdina nedoslechl již posledních slov. Vrávoral s hlavou svěšenou za lokajem ze salónu, dlouhou chodbou až do pokojíku, který mu byla Julie v prvních dětinských dopisech tak pečlivě vypodobnila. Panoval tam dosud onen nelad, v jakém jej byla nedávno opustila. Učitel rozhlížel se chvíli bolestným okem po prostoře, jíž dotud válo kouzlo uprchlé nevinnosti, až utkvěl zrak jeho na jednom předmětu. Byly to housle v koutě zanechané. Když je spatřil, propukla divoká jeho bolest výkřikem: „Teď je všechno, všechno ztraceno!“ Pak je zdvihl, přitiskl prudce k ňadrům a sklonil nad nimi hlavu. Obličej jeho vypadal v tu chvíli jako sestaralý o mnoho, mnoho let. Chvíli draly se hluboké vzdechy z jeho prsou, rty a brvy křečovitě sebou škubaly, pak vybleskla slza ze sklopených řas, za ní druhá, třetí a již jen pršely po hubených lících. Štkal a vzlykal, plakal jako dítě.

Jediné ty housle vzal Hrdina s sebou.

* * *

Byl studený, bouřlivý večer listopadový. Otakar seděl s pérem v ruce za psacím stolkem, na němž se ve světle ozdobné lampy arch papíru s nadpisem „Zvuky minulosti“ míhavě leskl, a naslouchal bubnování dešťových kapek v okně, úpěnlivým hlasům vichřice. Péro bylo suché, oči vlhké.

Zavrzly dvéře. Dle obyčeje pohlédl do zrcadla nad stolkem právě naproti dveřím visícího. Zděšen vyskočil. Jako přízrak vynořil se před ním v zrcadle — Vladimír. Bože, v jaké podobě! Šat potřísněn blátem, deštěm promočen; vlasy po čele v neladu rozestlané; umrlčí bledost v obličeji; oči hluboce zapadlé a v nich divá těkavá jiskra jako záblesk šílenství.

S výkřikem „Vladimíre!“ v němž ozývaly se úžas, výčitka i soustrast, poskočil příchozímu vstříc.

„Vyrušuju z básnění, není-liž pravda,“ začal Vladimír s nuceným úsměvem. „Hleď brachu, i já spáchal jednu báseň a tu ti přicházím deklamovat. Psal jsem ji do zeleni hájů a do modra jezer krví nevinného, andělského srdce. Úžasná to báseň: velmi krásná, velmi smutná!“

„A Julie?“

„Mrtva.“

„Ó bože!“ vzkřikl Otakar a zakryl obličej dlaněmi.

„Však to je konec mé básně,“ pokračoval po chvíli trudného mlčení Vladimír dutým, chvějícím se hlasem. „Slyš ji od začátku! Ostatně začátek začátku znáš. Vím, že jsi bolestným okem stopoval nenáhlý, kolísavý náběh prvních slok. Vidíš, hochu, v onu krásnou jarní noc, kdy jsem ji unášel nebi, byl bych málem roztrhal začátky tyto. Stál jsem za dveřmi. Ona hrála uvnitř, loučila se smutnými zvuky houslí s tichým blahem minulosti, s vavřínem budoucnosti. Bože, jaké to byly zvuky! Kde co nejkrásnějšího, nejtklivějšího v říši tónů, zdálo se, že shrnul duch umění jako neviditelné, kouzelné brnění kolem ohrožené kněžky své. Chvíli jsem váhal; však zvítězila vášeň. Teď se ti

zvukové mstějí; kudy chodím, ve snu, bdění pláče mi v uchu ta labutí píseň a rozrývá mi duši svou žalnou a přec úchvatnou krásou. — Seděli jsme těsně vedle sebe; otevřeným oknem povozu ovíval nám skráně svěží noční vzduch. Přichoulila se ke mně jako ptáče a já jí obsypával plamennými polibky čelo, oči, líce, drobounké rtíky. Pak se položila hlavinka její jak větrem skloněný zvonek na mé rámě, teplá ručka objala mi šíji a na prsou cítil jsem záchvěvy ňader, dmoucích se dechem tichého, sladkého spánku. V té chvíli tanula mi na mysli divohrozná báje; zdálo se mi, že jsem upír, že roztavuju v žilách ledovou krev teplotou těch kvetoucích ňader, že ssaju líbajícími ústy z té milostné tváře do mrtvých údů její mladistvý život. Ba, omládl jsem v ní. Jejím velikým okem patříval jsem s obdivem zase na modré velikány se zubatou, démantovou korunou ledovců na velebné skráni, s tichou rozkoší zase do krásného údolí, kde pod námi, pod spuchřelým mostem stříbrný potůček ve stínu stromoví po lesklých, pestrých oblázcích se čeřil; jejím vnímavým uchem porozumíval jsem opět rozmanitým hlasům přírody: zvuku rolniček po zelených stráních se pasoucího skotu, písni skřivánků nad osením, tlukotu slavíků v háji, anjelským pozdravům zvonů z dalekých vížek; jejím nevinným srdéčkem přilnul jsem k světu a lidem novou láskou. A když první záchvaty pozemských žádostí jímaly nebeskou její duši — oj, což bytost má vzplápolala živým plamenem rozkoše! Ach ty nevíš, jaká to ďábelská rozkoš učiti anděla hříchu! Zahrnul jsem ji přepychem, oslnil nádherou, omámil kolotavým ruchem pestrého života — a ona vztahovala s dětinnou radostí ruce po zářivých těch tretkách, ohlížela se v krásných, šustících šatech, vrhala se do proudu veselí. Však netrvalo to příliš dlouho. Pluli jsme za jasné noci po lagunách benátských — v popředí člunu ostříbřen paprsky měsíce stál štíhlý gondoliér a krátil si chvíli písničkou o lásce, patrii. Julie pozdvihla čelo z mého ramene a sklonila je do dlaní. Slyšel jsem vzdechy, tiché štkání. Když poslední zvuk písně odumřel, pohlédla k nebi — tvář její třpytila se slzami. „Co je ti?“ ptám se starostlivě. „Ach, můj otec, můj ubohý otec!“ zaúpěla. — Od té doby byla jako proměněna. Sedala celé hodiny zamyšlena, pohlížejíc k severu; časem dávala se do hlasitého pláče; dary mé odmítala, lichocení mé budilo v ní ošklivost. Poznal jsem, že mne nemiluje, nikdy nemilovala... Jako démon opojil jsem ji na okamžik kouzlem smyslnosti a když kouzlo pominulo, vymkla se s hrůzou, ošklivostí z mého náručí. Slyš, hochu — zdá se mi, že tvůj obraz tehdáž ji obletoval. Často probírala se vzdychajíc ve svazečku tvých básní — hle, zde je máš, jsou zasvěceny stopami jejích slzí. Často družila v nepokojných snech jméno tvé ku jmenu otce svého. Snad by si byla sama hledala cestu k domovu; však bázeň, stud poutaly ji ke mně. Cítilať se matkou. V překrásném údolí švýcarském, na břehu malého, klidného jezera zanikla jako krásný nebeský zvuk. Klečel jsem u lože jejího. V bledé, průsvitné tváři viděl jsem toliko veliké tmavé oči, zářící horečným leskem. Upřela je na mne a zvolala úpěnlivě: „Mé housle! Kde jsou mé housle?“ Hlas ten a pohled rozrýval mi srdce. Přinesl jsem jí skvostné kremonky. Vzpřímila se málo, schvátila je křečovitě, přejela trhavě smyčcem struny. Neladný, skřípavý zvuk vydobyl se z nich, že mi až kostmi projel. „Bože!“ vzkřikla upouštějíc housle i smyčec. „To nejsou už mé housle. Mé housle plakaly — tyhle se chechtají. A chtěla jsem je s sebou do hrobu!“ Klesla bez sebe nazpět do podušek. Umřela, šeptajíc jméno otcovo. Ani polibením netroufal jsem si už poskvrniti její bílé, v smrti líbezné čelo. Převezl jsem ji i s mrtvým děckem v ověnčeném člunu na protější břeh jezera a tam jsem ji pochoval pod sežloutlé, na polo opadalé listí vesnického hřbitova, vysoko nad jezerem, v boku zelené nebetyčné hory. Snad tam odtud v noci jako bílý, průzračný oblak zaletá daleko, daleko na sever pro své housle a hraje hvězdám ty líbezné písně, o které jsem oloupil zemi. Tak, to je má báseň.“

Otakar zastíral obličej rukama; mezi prsty protékaly mu slzy. Po dlouhé době zdvihl tvář, osušil oči a pravil: „Že tvůj otec zemřel, bezpochyby víš?“ — Vladimír kývl hlavou. „A že se tvá matka příliš nádherným životem přivádí na mizinu, snad také?“ Vladimír pokrčil ramenem. Po přestávce otázal se Otakar dále: „A co hodláš nyní učinit?“

„Aj, což mi zbývá učinit?“ odvětil Vladimír trpce. „Však uslyšíš brzy, co učiním. Chceš-li mi naposled prokázati přátelskou službu, rozdej tuto trosku z mého podílu otcovského, promrhaného již napřed, mezi žebráky. Snad se některý za mne pomodlí.“ Při tom vyhodil na stůl ozdobný měšec, až se třpytivé dukáty rozkutálely.

Otakar zíral chvíli do toho třpytu; pak pronesl s upřeným pohledem na Vladimíra: „Ano, učiním tak. Znám jednoho žebráka, tak chudého, tak nešťastného, že mne při pouhém naň pomyšlení srdce bolí. Však on nežebrá; hrdě odmítl by almužnu. Jeho dětem bude spomoženo.“

„A kdo je ten žebrák?“

„Učitel kalinovský.“

Vladimír sebou trhl. Vstal a přecházel hodnou chvíli s hlavou svislou, v hlubokých myšlenkách po pokoji. Pak sevřel náhle jako v pevném odhodlání rty, zamáchl rukou, zvolal „s bohem!“ a odkvapil z pokoje.

* * *

Ač starý Hrdina jako ve snách po škole chodil, do sebe zahloubán, ničeho kolem si nevšímaje, dařilo se dětem jeho výborně. Zdálo se, jakoby prozřetelnost, která lilie šatí a ptáčky nebeské živí, s obzvláštní péčí i těchto opuštěných dítek se ujímala. Z počátku podporoval je ve studiích a cvičení Otakar z peněz od Vladimíra obdržených spůsobem tak ukrytým, že zmalátnělý, na duchu ochablý Hrdina ničeho nepozoroval. Později pak vyhlídlo si je štěstí za své zvláštní miláčky. Tato přízeň štěstěny byla věru úžasná, překvapující. Jan stal se, sám jsa teprvé žáčkem, domácím učitelem v jedné spořádané úřednické rodině, která mu za pouhé dovádění s malým klučinou mimo celé zaopatření ještě měsíční plat — na příjmy její nadmíru vysoký — poskytovala; o ruku Liduščinu požádal bohatý mladý kupec; vyskytl se jakýs bohatý příbuzný, jehož stupeň příbuzenství však Hrdina nikterak vypátrati nemohl, a vypravil také ostatní dospělejší děti na studie, nejmenší pak šatil a obdarovával štědře. Jediný Vašík nekořistil z této laskavosti štěstěny: několikrát podávala mu sice ruku, však on se jí nechápal. Sedával ve své komůrce, v prapodivném jakéms přílepku vysokého starého domu, vysoko nad spoustou střech, a díval se snivě na přeletající po nebi oblaka.

Otakar ztloustl poněkud a bral na sebe velmi sousedský, prostosrdečný ráz. Maje příjmy právě dostatečné, zabýval se výhradně spisovatelstvím. Vydal svazek básní pod názvem „Zvuky minulosti“, mezi nimiž zvláště jedna: „Hrob nad jezerem“ hloubkou citu a vzletem obraznosti mnohé ctitele mu získala.

O Vladimírovi dlouho ničeho neslyšel. Tento zmizel úplně z obzoru. Teprvé po několika letech vynořil se náhle opět, za netušených okolností. Koupil rozsáhlé lesní panství a začal řáditi v jeho lesích, až národní hospodářové ruce nad hlavami spráskali. Pak vyskytl se zase co hlavní strůjce při stavbě jedné železné dráhy, která krátce po tom, když ze společnosti vystoupil, parostroje své bez škody svými akciemi vytápěti mohla; následovala řada závratných špekulací, na burse zaskvělo se jeho jmeno jak meteór a brzy vyprávěli sobě lidé o miliónech, které nakupil ze všech druhů velkolepého, na odírání tisíců pracujícího šejdířství, jež se v blesku slávy a moci vznáší nad věkem naším jak obrovský, z tuku a mízy národů tyjící upír. Zlato bylo jeho bohem, jeho životem; zlata lesk oživoval jedině mrtvé, zapadlé tváře; celá jeho duše, zdálo se, soustředila se v lakotně zkřivených prstech, jimiž shraboval zlato se všech stran. Při tom žil jako žebrák; povídalo se, že na svých milionech hladem umírá. Lidem vyhýbal se, jak mohl, i matku svou, která se marnotratností na pokraj úpadku dopravila a náhle mateřskou lásku zase pocítila, odpudil mrazivým přijetím.

Jednou našli jej na podlaze prázdného pokoje s roztříštěnou lebkou. Vedle ležela bambitka překrásné práce a nedaleko otevřené, rudým sametem vyložené pouzdro. Když poslední vůli, kterou byl den před tím zapečetěnou k sondu složil, otevřeli, maloval se mimoúřední úžas na všech obličejích: milionář samovrah ustanovil jediným dědicem svého obrovského jmění — Václava Hrdinu, učitele kalinovského.

V pavilóně kalinovského zámeckého parku seděla barónka, neúprosným časem shrbená a posněžená. Tvář její byla zakaboněná. Ač jí vyhlídka na povinný díl z pozůstalosti synovy nový život bezstarostného přepychu otvírala, hnětlo ji přece nesmírně, že Vladimír své jmění cizímu, sprostému člověku odkázal. Hle, tu modla její — Emil! Jakou skvělou, božsky rozkošnou dráhu otevřely by před ním ty milióny bratrovy — a teď rodina oloupena o tolik lesku, slávy a nádhery k vůli mizernému proletáři, k jehož štěstí by byl stý díl toho jmění plně dostatečným býval.

A v tom jako na zavolání ohlašoval Dominyk: „Pan Hrdina prosí o rozmluvu s milostpaní.“

„Uveď ho sem!“ pravila barónka s líčenou lhostejností. Však oči její pohlížely s divnými city ku vchodu pavilónu. Hrdina vystupoval krokem na své stáří lehkým. Ba jak byl starý, jak sešlý! Svěžesť obličeje byla ta tam, v něm hluboké rýhy a hrboly jako spletité kořeny lesní; vlasy kolem vysokého čela jako prášivý sníh, obočí jak dva svislé chomáčky sněhu — sešedivěl před časem. Než velké, jasné oko plálo v tomto okamžiku neobyčejným leskem. Dominyk uklonil se před ním hluboce a vzhlédl k němu s obdivem: vždyť to veliké zvíře — takový milionář! Hrdinovi tanul při vstoupení do pavilónu živě na mysli okamžik, kdy tam Julinka ve svatovínku nadšení se zaskvěla, a barónka myslila, že ji milionář jde pokořit za zpupné přijetí v paláci před lety. „A, přicházíte se domluviti stran svých miliónů?!“ přivítala jej uštěpačně.

„Ano,“ odpověděl Hrdina vážně, „přicházím Vám říci, že všechny milióny tohoto světa nenahradí srdci mému jediný třepetavý vlásek nad čelem té, jež byla krásnou hvězdičkou mého života, ani jediný z těch zvuků, jimiž by byla okouzlila svět. Přicházím Vám říci, že se ani prstem nedotknu těch miliónů, na nichž lpí slza a kletba tisíců odraných, oloupených lidí. Přicházím Vám říci, že se naprosto vzdávám dědictví po Vašem synovi, aby lidé neřekli: hle! zaplatil mu v hrobě za jeho Julii!“

V němém úžasu otevřeli naň přítomní dokořán oči, Dominyk proti svým zásadám i ústa. Hrdá baronka byla pokořena.

* * *

Otakar pojal za choť baronesu Olgu Pětipolskou a používal svého bohatství k štědrému podporování umění. Všeobecné mínění lidu zatracovalo hlasitě skutek Hrdinův, jímž své děti o nesmírné bohatství připravil. Ač tyto z rukou barónky značné sumy co malé jakési odškodnění za ztracené milióny obdržely a všechny blahobytu, některé velikého bohatství se dopracovaly, zanevřely přec úplně na otce a přidávaly hlas svůj k hlasu lidu, říkajíce všude: Hle! okradl nás — své vlastní děti!

Jediný Václav nečinil tak. Nemoha pro samé dívání se na oblaka žádného postavení a cíle ve světě dojíti, vrátil se jednou chud k opuštěnému otci. Tento přijal jej mlčky, však s otevřenou náručí. I pomáhal Václav otci ve škole a ošetřoval ho v poslední nemoci. Tento zachoval jasnost ducha téměř do posledního dechu. Krátce před smrtí pravil ještě, klada jednu ruku na hlavu syna u lože klečícího a vztahuje suchý prst druhé k oknu: „Hleď tam ta oblaka v jitřních červáncích! Světlé a krásné vznášejí se blankytem, vábíce dumavé oko jako krásné veliké myšlenky duši člověka. Ta oblaka i ty myšlenky chvíti a skvíti se budou, až dávno v prachu zetlejí ti, kdož je nazývají parou. Však oblaka a myšlenky ty bydlí nad světem, a kdo se do nich zamiluje, ztracen jest pro tento svět jako já — a ty!“

A než slunce vyšlo, složil starý Hrdina rezavý meč i štít před nepřítelem, který nás všechny sráží do propasti nedohledné.

FEUILLETON.

Ze světové výstavy.

II.

Umělecký a sice přímo monumentalní ráz má především hlavní budova sama a také mnohá stavba vedlejší. Místnost pro výstavu měla býti nejen praktickou, ale i krásnou; oběma těmto požadavkům jest vyhověno značnou měrou. Co se praktičnosti týče, má ovšem soustava, dle níž jest celek spořádán, své veliké vady — avšak obtíže lepšího spořádání nejsou věru malé. Čím více předmětů, tím nesnadnější jest, docíliti úplnou přehlednost v jich sestavení, a při výstavě, která jest snad třikráte větší, než byly její předchůdkyně, musejí přirozeným spůsobem býti také ony obtíže třikráte větší. Nad míru šťastné, ba může se říci, geniální soustavy výstavní budovy pařížské, v níž bylo spojeno rozdělení zeměpisné s rozdělením věcným, má slabou stránku, která roste s rozměry výstavy, a která ji ve Vídni zvláště proto učinila skoro nemožnou, že se tenkráte vydatně súčastnil i Východ. Každá země a každý národ má jisté zvláštní odbory, v nichž nad jiné vyniká, a jimiž se ovšem chce také pochlubiti na výstavě — jiné odbory jsou pak zastoupeny jenom velmi skromně, anebo snad docela scházejí. Německo naplnilo na př. zvláštní velký pavilón vyučování věcmi velmi zajímavými a instruktivními, kdežto odbor ten v oddělení francouzském jest nepoměrně slabě zastoupen a v orientálních galeriích téměř docela schází. Podobně jsou i ve strojnictví výhradné kulturní národové evropští, a ti co se rozsáhlosti zaujatého místa týče, poměrně nestejně zastoupeni. Rusko má vclezajímavou výstavu válečnictví — v některých jiných odděleních není ani zmínka o tom atd. Rozdělení výstavy stalo se

ve Vídni, jak známo, dle zemí; bylo by zajisté velmi výhodné, kdyby je byl neočekávaný nával předmětů neučinil naprosto ilusorním. Tedy ne základní soustava jest vinna nepřehledností celé výstavy, nýbrž nedostatek prostoru v hlavní budově. Mnohé země měly tolik materialu vystavného, že jim ani dvory mezi příčními galeriemi nestačily, že musely sáhnouti k výstavním budovám vedlejším, do nichž ovšem hleděly vpraviti věci co možná stejnorodé. Němci část svého průmyslu (na mnoze i uměleckého) a své školství museli odstěhovati do zvláštních pavilónů, kdežto u jiných národů bylo pro tyto odbory ještě dosti místa v hlavní budově.

Uvádím toto všechno jenom z té příčiny, abych odůvodnil shora učiněný výrok, že výstavní budova jest co výstavní budova praktická. Zda-liž byla manipulace při určování rozměrů dosti promyšlena, zda-liž se v ohledu tom nestalo veliké přenáhlení, to jest arci otázka jiná, pro ředitelství osudná. Množstvím dvorů, jichž se dle potřeby mohlo použíti k rozšíření místností, aniž by celkové vzezření stavby samé tím bylo dotknuto, tedy jakýmsi pohodlným získáním značného nového místa ještě uvnitř budovy, stal se půdorys výstavního paláců bez odporu praktickým pro svůj účel. Posouzení tohoto účelu samotného, t. j. zařízeni světové výstavy zahrnující veškeré obory v rozměrech nejrozsáhlejších, jest konečně zase docela jinou, na předešlé nezávislou věcí. A při té arci nelze rozhodnouti jinak, než záporně. Každý to ví a nikdo to netají ani sobě ani jinému, že jsou ve Vídni světové výstavy vůbec uvedeny ad absurdum, že jest letošní podnik snad navždy posledním — aspoň v Evropě. Že každá výstava musí velikostí svou předčíti své předchůdkyně, jest zajisté přirozené; avšak neméně přirozené jest, že musí jednou velikost výstavy učiniti i spořádání celku i užiti jeho příliš obtížným, ba vzhledem k nutnosti krátkého trvání výstavy i naprosto nemožným. To se letos ve Vídni objevilo již tak dalece, že by se každá budoucí světová výstava musela setkati s úplním fiaskem, ač chtěla li by naproti vídeňské i zevnějškem svým osvědčiti nějaký rozhodný pokrok. Nyní pomýšlí Severní Amerika na světovou výstavu ve Filadelfii pro r. 1876. Bude to dle všeho jenom velkolepý epilog k výstavnímu ruchu evropskému; neboť praktičnost Amerikánův zajisté nepřipustí, aby se tam zařizování všeobecných výstav tak stalo modou, jako u nás. Ostatně dostane se výstavě Filadelfické zvláštní zajímavosti nejenom zeměpisnými poměry ale i jakýmsi historickým významem: rok 1876 bude stým rokem svobody Spojených Států, které ve výstavě té předloží jaksi celému světu účty svých veškerých kulturních snah.

Vraťme se k výstavní budově vídeňské. Další požadavek „praktičnosti“ vztahuje se ku světlu a ke vzduchu. Osvětlení v galeriích příčních jest bezúhonné. V hlavním transeptu jsou okna skoro již vysoko, tak že při pošmournějším počasí jest místy poněkud šero. Však i to má svou dobrou stránku: za největšího vedra panuje ve výstavní budově příjemný chládek, což zejmena pobyt v rotundě činí nad míru milým. Značný podíl na tomto chládku v hlavní budově má ovšem i pilné kropení vodou, v rotundě pak především veliká v prostředku stojící fonténa. Rotunda sama jest příliš stlačena, tak že její obrovské rozměry neúčinkují tak, jak by účinkovati mohly; nad to škodí celkovému dojmu rozhodně její použití k výstavě nejvzácnějších předmětů všech zemí. Kdyby místo pestré, neladné směsice zde nahromaděných předmětů byl prázdný prostor, na spůsob zimní zahrady bylinami (třeba jen zelenými), vodotrysky a nanejvýš ještě sochami vyplněný, byla by rotunda pravým skvostem pro navštěvovatele výstavy, zvláště za počasí nepříznivého. Žádáme-li právem na každé stavbě, aby zevnějšek její alespoň v hlavních rysech jevil upravení a roztřídění vnitřku, vyhovuje budova výstavní i v tomto ohledu: jest na venek přehledně článkována, důležitější části vynikají nad méně důležité a uprostřed pne se nad rotundou velkolepá báň (jejíž stlačenou kuželovitou formu arci nelze nazvati krásnou). Až sem mohlo šťastně započaté dílo architektovo pokračovati organicky. Otázka pak, jakého stavebního slohu se má na zevnějšku užiti, musela se státi zdrojem nesnází, pro nynější stav umění vůbec významných.

Jak známo, bývá často přetřásána záležitost vynalezení nebo vyvinutí se nějakého samostatného „moderního“ slohu. Při tom poukazuje se vším právem k tomu, že nový sloh nemůže povstati, leč na základě nových architektonických potřeb a nových architektonických prostředků. Mnohý vidí již v duchu, jak ve stavbách zcela novým, jindy neznámým účelům zasvěcených, zejmena tedy ve stavbách průmyslových, komunikačních atd. leží zárodek, jenž má toliko zapotřebí šťastného zúrodění veškerými pokroky stavební konstrukce novověké (železo a sklo!), aby se z něho vyklobal z brusu nový, „moderní“ sloh. Může-li vůbec nějaká zkušenost takové sanguinické naděje trochu schladiti, jestiť to bez odporu stavba, která základní myšlenkou svou jest tak skrz na skrz ryze moderní, a zároveň tak dokonale vládne všemi možnými pokroky technickými, jako — budova pro světovou výstavu. Obě hlavní podmínky jsou zde: nová potřeba i nové prostředky — ale ony se nezúrodňují dosud tak, aby povstalo beze vší pomoci minulosti něco opravdu krásného, se stavebními slohy dřívějších věků vítězně zápasícího. A uplyne zajisté ještě mnoho času, než se to skutečně stane; skok od pouhé správné konstrukce ke skutečné kráse umělecké jest tak ohromný, že se naše umění po dnes ještě neodvažuje, jej učiniti. Proto muselo se ovšem i ve Vídni opět sáhnouti ke slohům starým, kdekoliv se o to jednalo, aby zevnějšek staveb měl umělecký ráz, velké myšlenky „světové“ výstavy důstojný — aby měl ráz monumentalní. Sáhlo se hlavně ke slohům římskému a renaissančnímu. Že tím vznikl jakýsi citelný dualismus v celkovém dojmu hlavní budovy, neupře nikdo. Duch, jenž nás ovívá uvnitř výstavy, není totožný s duchem, jenž k nám mluví z těch římských vítězných oblouků a předsíní. Zejména portaly — samy o sobě bez odporu krásné, imposantní — jsou jako kus cizího masa v těle světové výstavy. Harmonický jest dojem při výstavě umělecké (Kunsthalle), jejíž idealní obsah ovšem není ve sporu s antickým slohem zevnějšku a při některých menších docela samostatných pavilónech renaissančních. Než, naznačený právě dualismus hlavní budovy byl konečné přece jenom menší zlo, třeba by se zdálo, že volba starých slohů modernímu umění, slavícímu právě v našem věku jinak dosti skvělé triumfy, dává jakési testimonium paupertatis. Že se mužné a mohutné, při tom jasné a veselé oblouky římské zvláště pro vchody do hlavní budovy poměrně mnohem více hodí, než formy kterýchkoliv jiných slohů, jest na bíledni; proto dlužno volbu tu úplně schváliti. Co se pak provedení týče, podařilo se architektům, v jichž čele stál Haasenauer, výborně, docíliti ráz opravdu monumentalní. Nejenom hlavní budova a „Kunsthalle“, ale i mnohé jiné stavby mají vzezření, jakoby byly stavěny pro věčnost; a je nám jich věru od srdce líto, když si vzpomínáme, že přece jenom dosti malá část všeho toho, čemu jsme se letos obdivovali, přečká rok budoucí!

Nalezení křížů.

Srbská legenda. Přeložil dr. *S. Kapper.*

Víno pije Konstantin car mocný
v Cařihradě, ve věhlasném městě,
ve dvoře tam ve svém panovnickém,
a s ním spolu světitelé boží,
svatý Petr s apoštolem Pavlem.

A k nim praví Konstantin car mocný:
„Kde pak as, o přednostáři boží,
kde teď svatí křížové jsou naši?“

Načež jemu světitelé boží:
„O velmožný care Konstantine,
křížové jsou v Hebrejsku teď naši
u proklatce cara hebrejského!
Pročež, care, zdvihni vše své vojsko,
do země s ním do hebrejské vtrhni,
zem hebrejskou, care, mečem popleň,
mečem popleň, živým žárem vypal,
cara soka hebrejského zatkni,
všelikou jej mukou muč a trýzni!
Avšak ztuhlýť ve své víře Hebrej;
duši spíše pustí než, o care,
posvátné ti vydá naše kříže!
Pročež, mocný care, zápalníky
do carových pošli nad to dvorův,
carovně nechť kojence tam vezmou,
před carovnou dvé rozníti ohňů,
mezi ohně kojence pak metnou,
nechť vycíkne jako lítá zmije!
Miléť každé matce děcko její,
mučíš-li je, mučíš s ním i matku; —
ona pak ti svaté kříže vydá!“

Této car když vyrozuměl řeči,
neobmeškal, vyzdvihl své vojsko,
do země s ním do hebrejské vtrhl,
zem hebrejskou mečem všecku plenil,
mečem plenil, živým žárem pálil,
cara soka hebrejského zajal,
všelikými mukami jej mučil,
přerazit mu ruce dal i nohy,
vybodnout mu zuby, obě oči,
ale vše to soka neskrotilo.
Neboť ztvrdlý ve své víře Hebrej
duši raděj umučený pustil,
než by kříže posvátné byl vydal.

I poslaltě do carových na to
do dvorů car zápalníky svoje.

Carovně od prsou děcko vzali,
před ní dvoje ohně rozdělali,
mezi ohně děcko pověsili, —
ono vzcíklo jako litá zmije.

Vskočila tu zpropadlá Hebrejka,
caru k nohoum slzejíc se vrhla,
ruce, nohy, šatu lem mu líbá,
černou zem, již noha jeho šlape:
„O, velmožný care Konstantine!
ó, vznešený care Konstantine!
Sprosť mé dítě ohně, a, kde kříže
posvátné jsou vaše, pak ti řeknu!“

I otvírá ústa, aby řekla,
i car kyne rukou, aby z ohně
uklízeli zapáluící děcko;
avšak vidouc dítě ohňův prosto,
zpropadlá přec neřekla Hebrejka.

I car zplanuv sám co živý oheň,
„Blíže“, velí, „věšte děcko ohňům!“

I věsili děcko blíže ohňům,
i vycíklo jako hadík v žehu.

Spatřivší to prokletá Hebrejka
caru k nohoum slzejíc se vrhla:

„O velmožný care Konstantine,
a pro boha, care Konstantine,
sprosť mé dítě ohně, a kde kříže
posvatné jsou vaše — všecko řeknu!“

I vyňsli dítě na to z ohňův,
i jala se mluviti Hebrejka:
„Vidíš, care, Odžubar tam příkrý?
Vzdvihni vojsko, táhni k vrchu tomu,
rozkopej jej se zhora až do pat,
kamene až dobudeš se tvrda;
kámen tento rozraz, a pak pod ním
objeví se množství zlatých křížů,
jichž Hebrejští nakuli dle vašich,
by vám pravých nepoznati bylo!“

I nemeškal car, vše vojsko zdvihl,
k příkrému s ním Odžubaru táhl.
Se shora jej skopali až do pat,
kamene až dobyli se tvrda;
kámen tento rozbili, a pod ním
jeví se, hle, množství zlatých křížů,
jichž Hebrejští nakuli dle pravých,
pravých aby nepoznati bylo.
I nosili vojínové kříže
caru Konstantinu, zdaby pravých
poznati mu mezi nepravými.

I vzal kříže Konstantin car mocný,
udeřil o kámen jimi tvrdý,
i roztřiskly na kusy se všichni.
A když křížův přinesli mu pravých,
když i jimi udeřil o kámen,
hle, tu kámen na kusy se rozbil!

Což když spatřil Konstantin car mocný,
„Tito,“ prál, „jsou křížové nám svatí!“
klaněl se jim, líbal kříže svaté,
po něm všechno líbalo je vojsko.

A když car pak dobyl svatých křížů,
zdvihl vojsko, táhl s kříži domů.

Skvěli se tam křížové posvátní
krásně všemu křesťanstvu svítíce
na zemi zde hříšné, pokud světu
panoval car Konstantin, car mocný.

A když ho již nebylo, a za ním
carovna šla ze světa Helena,
křížové i za nimi jsou vstoupli,
onomu kdež od té doby světu,
co sluněčko tomu světu svítí.

Umění. Literatura. Věda.

— Zimní operní saisona zahájila se dne 20. t. m. Šeborovou nově studovanou „Husitskou nevěstou“, v jejíž titulní úloze slečna Paršova vystoupila poprvé co engažovaný člen a sice opět s týmže opravdu utěšeným úspěchem, jako v letě ve „Faustu“. Dámský zpěvoherní personál jest nyní tak šťastně doplněn, že s této strany jsme bohdá na dobro pojištěni proti veškerým nesnázím předešlé saisony. Také rozhodné animo a svěží snahu pozorovati bylo na všech umělcích, což tím více považovati dlužno za příznivé prognostikon nastávající saisony, ponevadž se úkaz ten i při pondělním prvním provozování Gounodovy dvouaktové komické zpěvohry „Holubice“ (La Colombe) opakoval. Novinka sama ovšem není žádný repertoirní skvost. Mimo Paříž nedovedla si (pokud nám známo) nikde vydobýti pevné půdy; a Pařížanům se líbila a neustále líbí bezpochyby hlavně proto, že jest od zbožňovaného jimi skladatele „Fausta“, na kteroužto operu také hudba „Holubice“ mnohem více připomíná, než sluší a patří. Libretto (od J. Barbiera a M. Carrého) jest rozvláčné a mělké, k tomu pro samou sentimentálnost skoro již nezáživné, tak že dosti dobrá — avšak jenom na dramatickou bijouterii vystačující — základní myšlenka ztrácí všechnu svou účinnost. O hudbě, která namnoze co „kuplet“ jest jenom v dosti povrchním spojení s organismem veselohry a její rychlý postup a vývoj jenom zdržuje, platí asi totéž, co o textu: i ona jest přespříliš sentimentální, jednotvárně sladká, mělká, následkem toho i celkem nudná. Říznost a svěžost, bez níž si komickou operu ani představiti nemůžeme, scházela patrně Gounodovi, když kdysi v Badenu tuto hudbu skládal, tak že celá partitura (později ovšem poněkud přepracovaná a rozmnožená) původně měla as ráz na rychlo shotovené příležitostní skladby pro několik v jmenovaných lázních náhodou přítomných slavných sil uměleckých. Větší význam nelze jí také zde v Praze přičísti. Cokoliv se namítá vším právem proti „Faustu“ nebo ještě více proti „Romeu a Julii“: obě tato díla stojí ve svém oboru přece o mnoho výše, než „Holubice“ ve svém. Gounodovy vážné opery aspoň zajímají a poutají obecenstvo po celý večer a mají zde onde i místa skutečné ceny hudební nebo dramatické; však i relativně nejlepší části partitury „Holubice“ jsou samy o sobě dosti slabé. Gounod patrně není na poli lehké zpěvohry komické doma.

— Jednoaktová tragedie „Oenone“ od Alfreda Bergera provozovala se nedávno poprvé ve vídeňském dvorním divadle. Nezdá se, že byl úspěch valný, ač o dramatickém talentu básníkově skoro všichni hlasové dosti příznivě se vyslovují. Jako všechny předcházející, potvrzuje zajisté i tento pokus, že jest téměř nemožno vtěsnati skutečný tragický děj do jediného aktu; moderní umění žádá psychologické prohloubení a rozvedení motivu, a toto ovšem zase přiměřený prostor časový.

— Vědecký výtěžek z ruské výpravy do Chivy. Perské a turecké rukopisy z Chivy přinesli do Evropy dosud jenom cestující A. Vámbéry a P. Lerch. Účastníkům právě skončené vojenské výpravy dala ruská zeměpisná společnost obšírné tištěné instrukce, v nichž položeny jsou různé otázky z oboru fysikalního, mathematického a historického zeměpisu jakož i z oboru dějin kulturních a ethnografie. Orientalista A. Kuhn sděluje nyní, že Rusové mají ve svých rukou knihovnu chana Chivského, ovšem ne příliš bohatou. Jest v ní as 40 rukopisů obsahu dějepravného, většinou tureckých překladů z perštiny, mezi nimiž i jeden dějepis chanů chivských; též astronomický spis byl tam nalezen. Dále nasbírány i mnohé mince při této výpravě.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Národní bibliotéka. Výbor prací čelnějších spisovatelův československých. Redaktor Frant. Zákrejs. V Praze. Nakladatel knihkupectví: I. L. Kober. 1873. Sešit 138. V. Furch. 7. Sešit 139. K. Světlá. I. 3.

„Kalendář Koruny České“ na r. 1874. Pořadatel V. Vávra-Haštalský. V Praze tiskem a nákladem dra. Ed. Grégra. — V téže tiskárně vydány dva úpravné kalendáře na stěnu, větší a menší.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*
Listy přijímáme jen frankované: reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Duhový pták.

Novela od *Julia Zeyera.*

„Slečna Adelaida H. je sice krásná, velmi krásná, chcete-li, ale deklamovat neumí,“ pravila paní z Rottenfeldu, boříc se do měkkých polštářů své ekypáže, když se z dychánku u paní Wiesenbachové domů vracela. „V největším pathosu byla nejsměšnější. Ostatně roztahuje prsty tak nemotorně, že vypadá každá její ruka jako hrábě. Není-li pravda, slečno Terézo?“

Slečna Teréza, společnice paní z Rottenfeldu, smála se co hrdlo stačilo. Vždyť se tak smávala pokaždé, kdykoli paní její zavtipkovati ráčila. Slečna Teréza byla po celý večer zastrčena a zanedbána v koutě seděla; ač se jí přes to sladký úsměv ze rtů ani na okamžik neztratil, skřípala v duchu po celý čas dychánku zuby. Byla by nejraději doma zůstala, ale paní z Rottenfeldu vlékala ji tvrdošíjně vždy a všude za sebou. A klíč k této slabosti? Slečna Teréza znala skoro všechny řeči evropské a paní z Rottenfeldu z každé několik vět; však ty musila po každé všechny vhodně umístit, a k tomu potřebovala slečny Terézy — svého napovědy. Že manželky a dcery zbohatlých kramářů, z kterých se většinou společnosti její skládaly, na společnici s patra hleděly, toho dbala paní z Rottenfeldu pramálo; vždyť i ona ji považovala za tvor nekonečně nízko pod sebou stojící a shlížela na ni as tak, jako velké dámy renaissance na své trpaslíky nebo svá mouřenínská pacholata.

Však nejurážlivěji zachovala se k ní tento večer slečna Adelaida; když se totiž po deklamování všechno k slečně shrnulo a ji pochvalami obsypávalo, zdálo se slečně Teréze, že by též ona několik slov obdivu, co dluh za vypitý čaj, připojiti měla; ale v povinném nadšení svém zapomněla se tou měrou, že se opovážila dotknouti se ruky slečny Adelaidy. Slečna Adelaida de H. byla dcera generálova, slečna Teréza pouhá společnice, a její otec prý býval diurnista neb něco podobného — snadno lze tudíž pochopiti, že slečna Adelaida nad takovou smělostí užasla.

„To stvoření se osměluje!“ myslila téměř na hlas a měřila ubohou společnici pohledem tak opovržlivým, že mladší sestra její, roztomilé patnáctileté poupátko, polo plačky zvolala: „Ale, Adelaido!“

Když tedy nyní paní z Rottenfeldu kritické měřítko k deklamatorskému výkonu slečny Adelaidy přiložila, smála se slečna Teréza nejen z povinnosti, nýbrž i škodolibou radostí a než se týden s týdnem setkal, zvěděla jejím přičiněním slečna Adelaida výrok, o ní v důvěře učiněný. Slečna Adelaida zuřila; zakládalať si nemálo na svých vlohách recitativních a na půvabnosti svých posunků. Zejmena přirovnání rukou k hrabím jevilo se jí tak sprostě jizlivým, vzdělané dámy tak naprosto nedůstojným, že od té chvíle paní Rottenfeldovou z hloubi duše opovrhovala. Avšak pomýšlela také na pomstu. Jako Macbeth kdysi dýku, ona hrábě, ustavičně před okem vnitřním se vznášející viděla, hrábě k pomstě pobízející; ale jako skotský tyran i ona záměry své světodějné hluboko v duši skrývala. Potkala-li paní Rottenfeldovou, líbala se s ní přátelsky jako dříve, ale v duchu těšívala se: „Však můj čas přijde!“

A přišel.

Paní z Rottenfeldu byla milionářka. O manželi jejím nemluvil nikdo, vědělo se pouze, že má na Smíchově ohromnou továrnu, ohromnou zahradu a dům, pak nesmírně mnoho peněz a že byl za loyalnost a nesmírné prý státu prokázané služby „povýšen“ do stavu šlechtického.

Však paní z Rottenfeldu požívala slávy docela jiné. Salóny její byly nejskvostnější ze všech, v kterých se plutokracie celé Prahy scházívala, plesy, besedy a dychánky její bývaly pro celé město pravé události, ba chlubívala se, nikoli bez podstaty, že se i členové „vysoké“ šlechty mísí do společností u ní bývajících. Paní z Rottenfeldu chystala se nyní do Italie a hodlala se s věrnou družinou svou rozloučiti velkolepým plesem a hodem. Pro větší zábavu svých hostů rozhodla se pro tak zvané živé obrazy. Čítala Tomáše Moora a zalíbila se jí Lalla Rookh. Geniální jeden malíř načrtal jí k tomu nákresy a zaopatřil vzorky pro obleky. Lalla Rookh sama vystupovala teprvé ve čtvrtém a posledním obraze, který byl zároveň nejkrásnější; byla to scéna, ve které „Lalla Rookh poznává v pěvci Fernamorza, krále Bucharského, budoucího svého manžela“. Lallu Rookh měla představovat slečna Adelaida a bleskem své krásy dovršiti velkolepost slavnosti. Slečna přijala úkol tento s nadšením.

Celé město — totiž to, co paní Rottenfeldova „celým městem“ nazývala — nemluvilo o ničem, než o slavném tom hodu; přípravy k němu byly ohromné. Dámy nemohly se již dočkati chvíle, kdy jim dopřáno bude spatřiti, o čem po celé neděle rozprávěly, a spoluúčinkující si přáli, aby již zbaveni byli tolikerých starostí. Konečně nadešel toužebně očekávaný večer. Paní Rottenfeldová vítala své hosti s tváří radostně zářící; vědělať, že sláva její bude nevyrovnaná. Ekypáže hrčela za ekypáží, host přicházel za hostem, jen slečna Adelaida pořáde ještě se neobjevovala.

„Nepochopuju, kde tak dlouho prodlévá,“ pravila paní Rottenfeldová sama sobě, když as po desáté se vydávala na cestu do boudoiru, kde slečna Adelaida se převleci měla. Boudoir byl prázdný, na pohovce ležclo roucho z bílého aksamitu přebohatě zlatem vyšívané — roucho princezny

Lally Rookh — leželo nedotknuto tak, jak je byla slečna po hlavní zkoušce svlékla. Byl to dar paní Rottenfeldové, neboť slečna Adelaida nebyla příliš bohatá a paní Rottenfeldová uměla s takovou jemností darovat, že nepřijímat bylo nemožné. Ale ještě jiné překvapení chystala pro svou Lallu Rookh, závoj z růžového gázu stříbrem protkaný; však byla si trochu pozdě vzpomněla, tak že vyšívačka závoj ke zkouškám dohotoviti nemohla, nýbrž dodání jeho teprvé k představení přislíbila. Paní Rottenfeldová chvátala přímo k aksamitovému rouchu a prohlížela je s takou zálibou, že si ani nevšimla děvčete opodál v koutě sedícího, které při jejím příchodu vstalo a uctivě pozdravilo. Děvče mladé, bledé v smutečném oděvu, bylo pro dusné horko klobouček a šálu sňalo; v rukou drželo krabici. Když ji konečně paní Rottenfeldová zahlídla, otázala se z ostra: „Co tu chcete, kdo jste?“

Děvče pozdravilo po druhé a začervenavši se až po uši, odpovídalo zmateně na příkrou otázku. „Milostpaní, vyšila jsem tento aksamit dle udání slečny Terézy a zde nesu ještě objednaný závoj.“

Hlas její byl tak lahodný, že paní z Rottenfeldu s překvapením na ni pohlédla a překvapení její vzrostlo, když spatřila děvče tak krásné a tak ušlechtilého vzrůstu, jaké nebyla nikdy před tím viděla. Otázala se tedy nedůvěřivě: „Vy že jste vyšívačka?“

„Ano, milostpaní,“ odpovědělo děvče. Vytáhlo při tom ze záňadří list. „Potkala jsem na schodech komornou slečny H.,“ pravila. „Požádala mne, abych odevzdala tento list Vám, neboť soudím, že Vy jste paní v domě.“

Trvalo chvíli, než paní Rottenfeldová list přijala, tak se byla do děvčete zadívala.

„Toť neslýchané!“ vykřikla, když si byla list přečetla a poklesla do sedadla. Krev jí vstoupila tak prudce do hlavy, že se děvče až uleklo a rychle k ní přistoupilo.

List slečny Adelaidy zněl takto:

Madame!

Uvažujíc, že Vám na dnešním plesu a zvláště na živých obrazích velmi záleží, nabyla jsem přesvědčení, že nejsem dosti spůsobilá k prospěšnému spoluúčinkování. Ruce mé, které Vám kdysi připomínaly hrábě, mohly by vše pokazit, čehož nedopustím. Přijměte atd. Adelaida de H.

P. S. Má komorná je velmi sličné děvče; nemohla byste snad potřebovat jí? Kostym, o kterém jste se domýšlela, že bych já od Vás přijmouti mohla, ona zajisté nezamítne.

„Ta hanebnice!“ vzkřikla paní Rottenfeldová zlostí bez sebe. „Poslední chvíli vyčkala, aby mne zdrtila! Oh, oh!“

„Milostpaní, mohu Vám něčím sloužit?“ tázalo se děvče ouzkostlivě ohlížejíc se po čerstvé vodě.

„Vy? a čím?“ odvětila hrdá paní, ale v tom okamžení jí prolítla myšlenka mozkem. „Ano,“ zvolala, „ano, milé dítě, můžete mi proukázati službu, za kterou Vám budu zajisté vděčna. Domýšlivá ta loutka tedy myslí, že mi radost pokazí a že je snad nenahraditelná? Mýlí se, mýlí se velice!“

Šla k pohovce, vzala skvostné roucho aksamitové a podávala je děvčeti. „Musím se Vám vyznati, milé dítě, že mne spanilost vaše překvapila. Oblečte se do těch šatů! Pošlu Vám svou komornou, přinese Vám šperky a vše ostatní, čeho je třeba; až budete ustrojena, přijdu pro Vás.“

„Milostpaní,“ začalo děvče namítat, „pomněte přece —“

„Nemějte žádných starostí a prokažte mi službu, o kterou Vás žádám, ale nesmíme hovorem čas mařit.“

Odešla a poslala jí komornou.

V krátkém čase proměněno bylo děvče jako popelka v báji. Roucho východního kroje plynulo jí v měkkých řasách kolem krásného těla, skvosty z padělaných drahých kamenů a perel v přebohatých fantastických tvarech zářily jí s bílého čela a na bledé tváři zachvěl se lehký ruměnec jako slabé červánky. Paní z Rottenfeldu jí sama přehodila průsvitný růžový závoj a vedla ji koridorem na jeviště.

„Ani jsem se Vás neoptala, jak Vám říkají?“ pravila k ní cestou.

„Noemi,“ šeptalo děvče, „Noemi Bendová.“

„Noemi? Toť, tuším, jmeno starozákonní? Však na tom nezáleží.“

Když přišly na jeviště, kde dámy i pánové již v pestrých oblecích na vykázaných jim v obraze místech stáli, představovala paní z Rottenfeldu ubohé děvče, jemuž pod růžovým flórem srdce úzkostí prudce bušilo.

„Zde, mé dámy a pánové, představuju Vám slečnu Noemi Bernalochiovou, dceru řeckého bankéře, s nímž jsem se v letě v Baden-Badenu seznámila. Slečna jede z Vídně, kde návštěvou u svého otce meškala, nazpět do Drážďan, kde u spřízněné rodiny k vůli vychování přebývá, a přejímá z obzvláštní laskavosti při dnešním představení úlohu slečny Adelaidy, která se roznemohla. Nechala jsem si tuto zprávu za lubem na poslední okamžik, abych Vás i obecenstvo příjemně překvapila.“

Pán, jenž představoval krále Bucharského, přistoupil k Noemi a pronesl několik zdvořilých slov. Paní z Rottenfeldu mu vskočila do řeči.

„Ó, netrapte slečnu, zná pouze jazyk svůj mateřský, totiž řecký, frančtině se teprv učí a němčinu jen láme; ostýchá se tedy s cizinci rozprávět.“ A přidala po francouzsku polohlásně: „Je to perla z řeckých ostrovů, jejíž čistý, původní lesk dotud ostrý dech naší civilisace nezkalil; lord Byron by ji byl nadšeně opěvoval — hodíť se tak cele do jeho poesie: připomíná mi dívku v druhém, tuším, zpěvu Don Juana — —“

„Pánové a dámy, na svá místa!“ volá režisér a vyprostil paní Rottenfeldovou z rozpaků.

Tableau bylo skutečně čárovné. Pán, který představoval krále Bucharského, byl krásný muž ušlechtilé tváře a tmavohnědých melancholických očí. On a Noemi tvořili jádro celého skupení. Lalla Rookh, totiž Noemi, ležela uprostřed na polo omdlelá; dvě dvořanky zachytaly ji v náruč a také král Bucharský podporoval ji rámem, neboť obraz představoval, jak již podotknuto, Lallu Rookh v tom okamžení, kdy v milenci a pěvci Fernamorzu poznává svého ženicha a s výkřikem radosti a překvapení omdlévá. Kolem toho skupení stálo dvořeninstvo udivené a polekané.

„Upněte zrak na oči toho pána, slečno,“ určil režisér, „zadívejte se pevně v oko jeho. Prosím, rozuměla jste?“

Ubohá Noemi kývla hlavou a snažila se učinit, jak režisér velel. Až dosud měla oči k zemi sklopeny.

„Prosím, pošiňte závoj ještě víc do zadu, musí Vám téměř k nohoum spadat — tak, tak. Pánové a dámy, dávám již znamení, opona se vyhrnuje, tiše!“

Opona se vyhrnula a štěstí, že ty dvě dámy držely Noemi v náručí, byla by jistě k zemi poklesla. Když ji režisér vyzval, aby pozdvihla oči, činila tak zvolna a zmateně; tu teprvé viděla, co se kolem ní děje, tu teprvé spatřila postavu krásou, mužnou a leskem bohatého kroje zářící a zraky její udivené se potkaly se zrakem toho muže, který v obdivu na ni zíral — v tom okamžiku projelo jí cos tělem, jako elektrická jiskra: neurčitý jakýs cit zmocnil

se jí, nohy se jí počaly třásti a u srdce jí to bodlo jako žhavým nožem. Chtěla zrak svůj zase odvrátit, ale jakás kouzelná síla jej poutala k těm temným očím, chtěla vzkřiknout, ale hlas jí uvázl v hrdle. Hleděla a hleděla a cítila, jak oči její divně se šíří a dech tají, však i jeho oči, zdálo se jí, že se stávají hlubší a hlubší, tmavší a tmavší jako propasť, a do té propasti by se byla s jásotem vrhla, ač jí mráz probíhal tělem; hned na to viděla v očích těch zase samé jiskry i zdálo se jí, že pramen ohně a světla z nich prýští a celou její duši naplňuje jakýmsi hvězdným třpytem. . . . Pak slyšela šum, dupot, křik a volání a pak již neviděla, neslyšela ničeho. Byl to jásot obecenstva. Třikrát se vyhrnula opona a vždy na novo žádalo unešené diváctvo vidět čarokrásné skupení.

Když opona na posled spadla a unavení herci si oddechli, ozval se najednou křik: „Pro boha, slečna omdlela skutečně.“

„Král“ ji uchvátil do náruče a položil do křesla za jevištěm. Přinesli vody a kropili ji. Za chvíli přikvapila paní Rottenfeldová a jala se ji křísit láhvičkou čpavé tekutiny. Noemi otevřela krásné oči a první pohled její padl na „krále“, který soucitně na ni pohlížel. Zavřela je opět rychle.

„Prosím, pánové a dámy, není třeba, abyste se déle ze zábavy vytrhovali; slečna se již zotavila,“ pravila paní z Rottenfeldu, bojíc se o své tajemství. „Pojďte, milé dítě, pojďte,“ šeptala dívce do ucha.

Dovedla ji do boudoiru nazpět a komorná jí pomáhala svléci kostym a šperky.

„Anno,“ velela paní, „nechť čeká kočár u malých dvířek zahrady, dovedeš pak slečnu k povozu.“

Komorná odešla.

„Děkuju Vám, milé dítě — vypadala jste čarokrásně. Čím se Vám mohu odměnit?“

„Milostpaní, nemluvte o tom,“ prosila dívka.

Paní z Rottenfeldu v skutku neměla odvahy nabídnout jí peníze, způsoby ušlechtilé té dívky jí imponovaly. Vyžádala si její adresu.

„Navštívím Vás, až přijedu z Říma, bude to as za dva měsíce. Objednávám u Vás mešní roucho, které jsem slíbila za nemoci svého muže. Můžete se dát ihned do práce, přenechávám vkusu vašemu úplně i barvu i látku i vyšívání. Peněz dostanete u mého pokladníka, kolik Vám bude libo, na před, zpravím jej o tom ještě dnes. S bohem. Jděte.“

Noemi se poklonila. Komorná ji dovedla do zahrady. „Vidíte to stromořadí a na konci kmitající se světlo? Vychází z domku zahradníkova, vedle domku jsou dvířka a za nimi stojí na ulici kočár, v kterém domů dojedete.“

Komorná odešla a Noemi kráčela k stromořadí.

Paní z Rottenfeldu se byla zatím do společnosti vrátila. Se všech stran ptali se po krásné Řekyni, každý chtěl se s ní seznámit, každý byl jí okouzlen.

„Je mi Vás velice líto, pánové, ale odjela domů, ochuravěla; musíte se spokojit těmi několika okamžiky, v kterých jste se zvláštní její sličnosti obdivovati mohli, neboť zejtra již opustí Prahu.“

Od velkého salónu oddělena byla zimní zahradou malá šestihranná, rozkošná komnata s hedbávnými světlemodrými čalouny. Místo oken nacházely se v ní troje skleněné dvéře na terasu vedoucí; v letě bývaly otevřené a poskytovaly pěkný pohled na pestré záhony květin v zahradě, ale nyní byly až k zemi zasloněny skvostnými damaškovými portierami, o stín tmavšími čalounů. Uprostřed pokoje stálo skupení mramorové a kolem zdí otomany; na jedné z nich seděla nyní paní z Rottenfeldu samotna s nejlepší přítelkyní a smála se srdečně.

„Co říkáš, milá Aurelie, té mystifikaci?“

„Věc ta je vážnější, než se ti zdá,“ odpověděla Aurelie. „Kdyby tvá komorná mlčela, byla by unikum a já nevěřím v žádné unikum.“

Umlkla, neboť několik osob vešlo do salónu. V čele té tlupy kráčela krokem divadelní královny paní barónka Ceraci da Fonte, vlastní teta paní z Rottenfeldu. Dáma ta byla nad míru vážná i nábožná. Nebývala prý takovou za mládí, ale nejspíše si chtěla vynahradit, co byla dříve zmeškala; také titulem barónským neblýskala se odjakživa, neboť byla (horribile dictu) rozená Štěpánková, a to svému otci nikdy neodpustila. Co herečka na malém dvorním divadle v Německu seznámila se s panem barónem, který byl na témž dvoře diplomatem; ovdověvši vrátila se do Prahy. S ní zároveň vešla do salónu dvě roztomilá děvčátka, která byla dnes ponejprv na plesu a radostí jen zářila. Paní barónka byla jich strážnou donnou. Dva mladíci, kteří se jim kořili, šli jim v patách.

„Milá neti,“ začala paní barónka kabonic čelo, „přicházím, abych s tebou promluvila vážné slovo. Zaslechla jsem od služebnictva, že osoba, která zaujímala místo slečny Adelaidy — ne nemohu, nechci tomu uvěřit.“

„Však není jiné pomoci, milá teto, bohužel musíte tomu uvěřit; vyslídila jste mé tajemství a zapírání bylo by marné. Ano, má Lalla Rookh byla vyšívačka a zde máte adresu její, kdybyste ji snad chtěla poctíti nějakou zakázkou.“ Se smíchem vyňala z kapsy adresu a když paní barónka jí nepřijala, hodila ji do krásné vásy z lapis lazuli, na blízku stojící.

Barónka pozdvihla oči ku stropu.

„Však víte přec, ma nièce, že osoby takové bývají bez mravů, bez náboženství?“

„Pohleď na paní barónku,“ zašeptal jeden z mladíků, „náušnice její kříže z briliantů, na hrdle kříž rubínový a také prsteny její samý kříž.“

„A každý z těch křížů je pomník pochovaného milence; připadá mi jako hřbitov rozmilá ta barónka.“

„A mně jako relikviář,“ smál se druhý, „navrch samý drahokam a zlato a pod tím staré kosti.“

„Milá neti,“ začala barónka opět, „a což dozví-li se pan Jindřich Rybiňský, že choval v loktech pouhou grisetu, odpusťte, že užívám takových výrazů, ale hněv mi je klade na jazyk . . . řekla jsem pouhou grisetu.“

„Nebylo to zajisté ponejprv,“ podotkl s úsměvem jeden z mladíků, „co se panu Rybiňskému podobná nehoda stala.“ Chtěl to vlastně zašeptat, ale nepřitlumil hlas náležitě, tak že se všichni mimo barónku poznámce jeho zasmáli.

„Pane, buďte pamětliv úcty, kterou . . .“ začala barónka.

„O pana Rybiňského se ani tak nejedná, jak o paní jeho,“ vskočil jí mladík druhý do řeči; bálť se patrně dlouhé mravokárné řeči, jaké paní barónka hluchým uším tak ráda kázávala.

„Bude tedy nejlépe, když o té věci již pomlčíme,“ řekla paní z Rottenfeldu vstávajíc. Usmívajíc se udeřila lehce mladíkovi vějířem na rameno a objala milou tetu; však hned na to zašeptla Aurelii do ucha: „Jak protivná to ženská!“ Nenáviděla ji, ale zvala ji často a mluvila o ní ustavičně. Proč? Jen aby mohla říci: „má teta, barónka.“

Společnost vyšla ze salónu. Však za chvilku rozcvřela bílá ruka těžkou portieru a pan Rybiňský přiblížil se rychlým krokem k nádobě, do které paní Rottenfeldová byla Noemiinu adresu hodila. Zmocniv se jí, otevřel malé dvéře, které za skupeninou krásných pomerančových stromků vedly ze zimní zahrady do parku, a kradl se nepozorovaně po úzkých schodech dolů.

Byl k vůli ochlazení na terrasu vyšel a z počátku bezděky, později s napjatou pozorností rozprávkám v salóně naslouchal.

V zahradě panovalo temno, neboť noc byla bezlunná; toliko před samým domem, který dle anglického spůsobu loukou od stromoví odloučen stál, vylévalo se četnými okny světlo na umrzlý sníh.

Noemi stála na začátku stromořadí a patřila na osvětlený dům. Byla jako ve snách; jakási kouzelná mlha byla obestřela smysly její a v mlze této tratila skutečnost ostré své obrysy, berouc na se podobu vidění. Nikdy nebyla Noemi takovou nádheru spatřila, nikdy nebyla se ve společnosti tak skvělé octla — ubohé dítě, které ve dne v noci nad rámcem sedávalo, mladý svůj život výživě obětovalo, a slovo „radovánky“ jen z doslechu znalo! A přece se jí ta nádhera zdála všední, bezbarvá, chladná jako ten sníh okolo ní, když vzpomínala těch divných očí, které byly co slunce city její rozehřály a ji jako nadpozemskou mocí do paprsků svých vábily. Nevýslovné blaho prochvívalo jí duši a zrak zahleděl se dychtivě do jasně osvětlených oken, jako by bezpečně očekával, že se tam zamihne „jeho“ lepý stín. Přitlumené zvuky hudby dorážely jí k sluchu a ukonejšovaly ji ještě více v sladký sen. Však znenáhla začala procitovati: vzpomněla si, že až dvířek zahradních dojde, celý ten svět zlatých bájek za ní se sřítí, že ji pak šedošedá skutečnost opět přivine k chladným ňadrům, a toho, který se byl mžikem stal středem, okolo něhož celá její bytost jásavým letem novostvořeného světa kroužila, že už nikdy, nikdy více neuzří! Zaúpěla bolestně a mimoděk vztáhla ruce po zářících oknech, jako by paprsku odtamtud linoucího co stébla na břehu blaha zachytit se chtěla, neboť tonula, tonula v tmavých vlnách beznadějnosti.

V tom se jí zdálo, že postava jakás na terrase k samému zábradlí přistoupila a do noci zírala, jako by pátrala po ní. Noemi se ulekla, obrátila se rychle a kvapila odtud stromořadím. Odběhnuvši as třicet kroků, zastavila se znova.

„Mýlila jsem se,“ pravila sama sobě. „Kdož by vyšel ze sálu do mrazivé noci — a v temnotě nemohl mne nikdo spatřit.“

Usedla na dřevěnou lavici, sněhem pokrytou, a hleděla opět k domu. Hudba zaznívala sem již slaběji a nebylo vidět než několik zářících oken, poněvadž stromoví ostatní zakrývalo. Noemi cítila, že vzdaluje se každým krokem na sto mil od fantastického světa, v kterém se byla jako kouzlem octla.

„S bohem, krásný sne!“ zašeptala, pak si zakryla tváře oběma rukama a plakala tiše.

„Proč pláčete?“ ozval se pojednou vedle ní hlas, hlas pro ni na světě nejsladší, „jeho“ hlas!

Noemi pozdvihla v radostném překvapení zrak; stálť opravdu vedle ní a pohlížel na ni okem tak soucitným a mírným, že se blaženě usmála.

„Jak můžete jen své zdraví tak lehkomyslně v nebezpečí vydávat, slečno,“ pokračoval skoro káravě, „a sednout si sem do sněhu, do chladu zimní noci!“

Mluvil o chladu a zimě, a jí bylo teplo a volno, neboť údy její pronikal opět elektrický onen žár, který byla ucítila, když mu poprvé pohledla do očí.

„Ó, pane“ — — začala, ale slova uvázla jí v hrdle. Vzpomněla si náhle, že se před ním za jinou byla vydávala, neb aspoň lež takovou mlčky dopustila. A při vzpomnění tom naplnily stud a žal celou její duši.

„Pane, věřte, že co se stalo, nestalo se vinou mojí,“ začala po chvíli klonic hlavu, jako by ortel jeho očekávala, „však jsem přece trestuhodná . . . Můj ty bože, jak mám vysvětlit — —“

„Není třeba vysvětlení,“ vskočil jí s úsměvem do řeči, „vím vše do podrobna.“

„A odpouštíte mi?“ tázala se úzkostlivě. „Nepohrdáte mnou?“

„Vámi pohrdat? Co mluvíte!“ zvolal a přistoupil o krok blíže. „Což by bylo možné, při pohledu na jasné Vaše čelo, v hluboké to oko, tak upřímné a tklivé a . . .“ zamlčel se.

„O děkuju Vám, pane, děkuju, snímate mi velikou tíhu se srdce!“ zajásala.

„A proč Vám tak mnoho na tom záleží, co si o Vás myslím?“ ptal se, pohlížeje pátravě na ni.

Bylo jí nevolno. „Proč?“ Nevěděla sama.

„Pane,“ pravila za chvilku, „je již pozdě, musím jíti, děkuju Vám. S bohem.“

Cítila, že jí slze svlažují oko; odkvapila, aby nezahledl výmluvné tyto svědkyně jejích citů. U samých dvířek se ohledla — „on“ stál posud v stromořadí a hleděl za ní. Noemi si z hluboka vzdychla, byla by ráda ještě dlouho stála a naň hleděla, ale zahradník otevřel osudná dvířka. V tom okamžiku se jí už nezdálo, že jarní vánek duje zahradou, ale ucítila, jak jí mrazivý vítr až do kostí vnikl. S těžším srdcem snad nikdy odsouzenec nekráčel pověstným „ponte dei sospiri“, než ubohá Noemi přes ukrutný práh.

Schoulila se v koutek povozu, jenž ji unášel domů . . .

(Pokračování.)

Krymské arabesky.

Podává *Servác B. Heller.*

II. Malachov-kurhán.

Nepatrný vrch, smutné okolí. Ale rozkládají se nad ním stíny událostí velikých a památka světodějného boje obestírá jej nimbem tak tajemným a kouzelným, že v temném dojmu jeho sotva vidíš skutečnost. Rozstřílené tam město a rozervalé zde trosky pevnostních staveb nekácejí se aniž se zacelují, aby truchlým zjevem svým hlásaly strašné děje, jejichž svědky se staly a oběťmi; rozrytá země kolem nerovná se, chtíc navždy snad podržeti tvářnost, kterou jí vtiskli dnové oni hrůzy plní a úžasu; příroda v poutech drží plodné síly své, aby nerodily veselou nádheru květů na místech velkého smutku, aby balšám vůně snad rozkoší neopájel mysl, již k poetickému bolu rozechvívá truchlá přítomnost.

Který současník nemá ještě v živé paměti onu velkolepou válečnou tragédii, kteráž u Sevastopolu se sehrála a katastrofou na Malachově-kurhánu skončila? Obléhání

Saragossy zastíněno bylo gigantským zápasem o Sevastopol a velikým jeho pádem. Na Malachově kurhánu padl Sevastopol, veliký v zápasu, veliký v smrti; hekatomby statisíců bojovného lidu oslavily smrt a zvěčnily jeho památku. Malachov-kurhán jest mohylou Sevastopolu, hrobem nádherného ruského černomořského loďstva, pomníkem nesčíslných zlomených životů. Co tu upomínek, co dojmů! Kolem osudného vrchu v rozruchu leží jeho oběti: tam naproti na vysokém mysu rozvalené město a všude trosky obrovské námořní pevnosti, kteréž sotva že setřely krev, jíž byly oblity. Všechna půda jeden jest hřbitov; každá hrsť země krví jest prosáklá, každý kámen značí lidský život.

Malachov-kurhán (kurhán tolik co = vrch) jest nejvyšší stanoviště v okolí Sevastopolu, a poskytuje tudíž úplný rozhled po slavném bojišti krymské války. Přepluješ-li od Sevastopolu přes tak zvanou jižní zátoku, stoupáš pozvolna vzhůru a octneš se dříve než za půl hodiny u měkkého hřbetu, kterýž co taras, z předu úzký a na zad daleko se prostírající, ze svého okolí vystupuje. Průvodčí staví se u polosbořeného bastionu z bílého inkermanského vápence a praví suše: „Malachov-kurhán!“ Tato dvě slova dostačují každému cizinci; průvodčí to ví a nepřidává ani slabiky. A jako kouzelnou formulí rozpoutána jménem tím ihned fantasie a všeliká upomínka: zdá se ti, že slyšíš hřímání obrovských námořních děl a všechen ryk válečný, že vidíš, kterak klikatým řetězem útokem vzhůru se ženou spojená vojska francouzská, anglická a turecká, že Sevastopol hoří a mořské zátoky, v neprohledný dým zahaleny, rudé blesky vyšlehují a liják obrovských střel na zem chrlí, že tvrze kolem, kasárny a hospitály s rachotem k základům se řítí, že nad dělovými kulemi všude vzrytá zem vzhůru stříká, že půda se chvěje a vřelá krev kolem kouří. A když z toho přeludu se probereš, zdá se ti, že vzduch naplněn jest dušemi, kteréž o slavných oněch dnech si šeptají.

Čelo Malachova-kurhánu tvoří zbytek bastionu, jejž Rusové teprv v čas obléhání vystavěli; z daleka ho ani neuvidíš, poněvadž hořejší část koule srubaly, a spodní část v malou kotlinu zapadá. Má tvar půlměsíce, jehož dutá strana proti nepříteli čelí a nyní železným mřížovím jest zahražena. Každá kule, která dopadla, zůstavila na hladkých ale křehkých kvádrech stopu velmi patrnou. Malachov-kurhán kraluje celému okolí, leží výše než město Sevastopol na druhé straně zátoky, a byl tudíž ochranou tohoto, velkolepých doků, kasáren, skladišť, hospitálů a tvrzí na této straně jižní zátoky ležících, vůbec pak klíčem k celé námořní pevnosti, s mořské strany naprosto nedobytné. Jen ze zadu, z pevniny mohl být Sevastopol přemožen, rozstřílen; na vodách věčně by byl zůstal vítězem. Jeť poloha Sevastopolu nad míru výhodná a spolu i krásná; s temene Malachova-kurhánu celou jasně ji přehlížíš. Tam dole, ve vzdálenosti asi půli hodiny, jest brána do Černého moře: hluboká zátoka vniká mezi dvěma mysy do poloostrova, rozhrnuje vápencové zakulacené vrchy a prostírá se na pět verst do suché zemi. Z hlavní této zátoky rozbíhá se na pravou stranu několik menších zátok, z nichž tak zvaná jižní „buchta“ hlavní přístav tvoří. Na pravé straně jižní zátoky, tedy stranou k moři, vystupuje amfitheatrálně celé město až na hřeben mořského břehu a temeno mysu, odkudž do širého moře hledí; na levé straně jižní zátoky, tedy směrem k Malachovu-kurhánu, nalézají se trosky hlavní části pevnosti, budov svrchu dotčených a zničené doky, kteréž milióny rublů stály a druhdy za pravý div světa se považovaly. Trosky tyto tvoří o sobě město — rozvalin; za nimi, při samém téměř úpatí Malachova-kurhánu stojí živá vesnice, veselé předměstí mrtvého města, „Korabelnaja slobodka“, pelech námořníků, záliba sevastopolské posádky, hnízdo krčem a co s nimi souvisí. Na severní straně hlavní zátoky, blízko u vchodu do moře, stojí dvě neporušené veliké tvrze, Konstantinovskaja a Michajlovskaja, kteréž s příkrého břehu do vody hledí jako dravci, číhající, aby ani myška do zátoky nevplula. Těmto dvěma tvrzím dali vítězové milost — aby zůstaly na ukázku, jak asi druhdy vypadaly nynější trosky, aby si dle nich divák utvořiti mohl obraz a pojem celého někdejšího opevnění. Bylť takových a ještě hroznějších tvrzí celý řetěz, a z rozvalin vidíš, že tvrze tyto a bastiony, od ústí hlavní zátoky na obou březích obloukem se rozbíhajíce, vedlejší zátoky i s vojenským městem obmykaly a u Malachova-kurhánu v kruh se uzavíraly. Pusť fantasii, aby ti dle ušetřených vzorů doplnila obraz někdejšího opevnění, a pochopíš, že potřebí bylo jedenáct měsíců strašného obléhání a neunavného boje, než padl hrdý Sevastopol. Jaký kontrast mezi tímto ideálním obrazem minulosti a mezi skutečným zjevem přítomnosti! Občanské město obnoveno sotva z páté části; vojenské odumřelo zúplna a snad navždy. Bojiště kolem Malachova-kurhánu je rozryto, bídné bejlí roste z prsti jeho, tak tučně zmrvené, tu a tam leží polou do měkké hlíny zabořená železná děla, rezem obložené koule dělové, střepiny z pum a jiné zbytky bitevní. Na periferii bojiště rozkládají se daleko od sebe hřbitovy, jediné pomníky těch velkých bojů. Také Malachov-kurhán je zcela mrtvý a pustý, a přec dali té pustotě strážný dozor: v malinkém gothickém domečku bydlí tu hlídač, jehož děti cizincům vyhrabané kule na památku nabízejí.

Usedl jsem k večeru na rozvaleném cimbuří bastionu, abych ještě jednou se rozhledl po celém bojišti; průvodčí můj, letitý dělostřelec sevastopolské posádky, odešel dolů do Korabelné slobodky slibuje, že na mne v nárožní krčmě posečká. Ponořil jsem se celou duší do truchlého obrazu krajiny, ana rychle v šedý soumrak se halila, až posléz úplná tma nad ní se rozložila. Naproti v Sevastopolu osvětlilo se tu a tam některé okno, a několik psů zaštěkalo, jako by „dobrou noc“ si dávali. Příšerně strměly do noci tam rozvaliny města, zde trosky pevnostní, a všude hlucho bylo a mrtvo; jen od slobodky zanášel slabý větřík vzhůru z vojenských krčem utlumený hlahol lidských hlasů, drnkání balalajky a veselé zvuky cimbálů. Zatím vynořil se v dáli z třaslavého pruhu moře měsíc, rudý jako by z krve vystupoval, a voda zarděla se pod ním jako šarlat. Stoupal jako letem, blednul, a když nad bojiště vystoupil, zbělil černé zátoky, zbělil trosky, zbělil pustý kraj. Křivolaké stíny rozložily se kolem klikatě potrhaných zdí, a v prázdných oknech zahoukali kulichové. Z inkermanské doliny nesla se hustá bílá mlha na bojiště a od pahorku k pahorku se ploužíc, zůstavovala na mohylách něžné obláčky.

Ztišil se větřík, nastalo mrtvo i ve vzduchu. Za to však bojiště jako by oživovalo, jako by duchové po něm obcházeli; či jsou to šakalové nebo hyény? Ztiš se, fantasie, jsou to staří vojáci, vysloužilci, kteří zde zůstali, kde krev jejich tekla, kde ruce, nohy jejich práchniví. Pozdní dobou obcházejí ty prosté, poetické duše místa, kde tolik chrabrého vykonali, tolik strašného viděli, kochají se v smutných a přec milých upomínkách a zastavují se na pahrbcích, jim obzvláště památných.

Od slobodky kráčí rychle vzhůru žena dle postavy let již dospělých. Šat má temný a tvář zastřenu. Lehounce,

sotva zemi se dotýkajíc, spěchá přímo k rohu Malachova-kurhánu, mému stanovišti; já pak shýbnuv se za výstupek bastionu, nepozorován ji pozoruju. Došedši na několik kroků ode mne, vrhá se na malý pahrbek, poznamenaný bílým, na tvar kříže otesaným kamenem, a líbá vášnivě drn rosou navlhlý. Líbá jej dlouho a štká, že bolno ji poslouchat. Nyní sedá si na rov, otrhává tři plné růže a trousí listy jejich na místo posvátné. Vidím v záři měsíce tvář její dosud krásnou, však bledou a bolu plnou. Ještě několik políbení chladné zemi, a odchází. — Čí hrob to navštěvuje? Před osmnácti lety pohřbila zde vlastníma rukama miláčka, na místě, kde padl. Provdala se za muže, jehož nemilovala, a spěchá od té doby, kdy jen může, aby mrtvému miláčku neštěstí své žalovala.

Vávra mládek.

Náš pan sládek, slavný doktor,
  ječmen upraží,
ale slavnější je Vávra,
  ten to rozváží:
divy dělá všem všudy,
na korbele, na sudy:
  „Nate, lidé,
zapomeňte na trudy!“

Vědra, samé moudré hlavy,
  samé rozumy,
náves plná pacientů —
  co on neumí?
Zavejskne, vůz zastaví,
načepí: „Všem na zdraví!“
  a kdo lízne,
hned se taky uzdraví.

Ale kdo tam nejdýl prodlí,
  zmladne na srdci,
od sudů pak táhnou domů
  samí mudrci.
Náves hlavám nestačí,
svět je celý jinačí,
  každý věří,
že se země otáčí.

Náš pan sládek, slavný doktor,
  zdráv buď na věky,
až ten jeho Vávra svede
  všecky zázraky:
němým ústa rozváže,
chromým tančit přikáže,
  pak těm druhým
dodá k žízni kuráže!

Vítězslav Hálek.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Poprvé v životě svém měl jsem sen tak živý a procitnuv poprvé jsem litoval, že děsný sen není skutečností. Litoval jsem toho přes to vše, že nejmilejší ženě stalo se příkoří a hrozilo nejstrašnější nebezpečí; avšak vědomí, že bylo aspoň ve snu možno, aby žena ta odvážila se smělého skutku pouze z lásky ke mně, naplňovalo mne pocitem tak nevýslovně sladkým, že zdálo se mi býti vše, co by jen z daleka pocit ten rušilo, nepromijitelným hříchem . . . .

Nemoha usnouti dlouho jsem přemítal, až ve dvoře nastalý ruch a veselý zpěv čeledi učinily i přemítání nemožným. Vstav z lože počal jsem volně přecházeti po komnatě. Avšak sotva jsem učinil několik kroků, již kdosi lehce zaklepal, dvéře se otevřely a na práhu objevila se hrbatá stařena, s kterou jsem se byl v strýcově statku poprvé setkal.

„Zaslechla jsem, že jste vstal,“ zasípala, „přináším Vám tedy snídaní.“

„Děkuju“, dím; „postavte je na stůl.“

Stařena staví na stůl snídaní připomíná: „Nesu Vám co snídáváte nejradši.“

„Jak jste to vypátrala?“

„Regina rozkázala a já jen uposlechla,“ zní odpověď.

„Zase Regina,“ pomyslil jsem si, aniž bych odpověděl.

„Zároveň mám se Vás zeptat,“ pokračuje stařena upírajíc na mne své jasné oči, „jak jste se vyspal.“

„Dobře,“ pravím temným hlasem; „Regině můžete říci, že výborně.“

„Nesmím tak říci,“ vece žena měříc mne přísně od hlavy k patě.

„Proč?“

„Proto že se u nás nikdy — nelže,“ zní odpověď tak přísně a rozhodně, že nebylo lze nic namítnouti. Odmlčel jsem se tedy.

„Dále se mám zeptat, zda-li jste volen, Reginu dnes ráno doprovodit,“ pokračuje stařena dále.

„Vyřiďte, že s největší ochotou.“

„Vyřídím; ale kdy a zda-li pěšky nebo koňmo?“

„O tom nechť rozhodne Regina.“

„Regina by nejraději koňmo a jakmile se nasnídáte.“

„Dobře; vyřiďte, že budu připraven.“

Stařena plíživě odchází. Než zavřela dvéře, seděl jsem již za stolem. Snídaně byla výborná a chutnala mi přes to vše, že byla presentována škaredou stařenou, která byla na mne při prvním setkání se s ní tak odporný dojem učinila. Tentokráte jsem si již škaredosti její hrubě ani nepovšimnul.

Nasnídav se vyšel jsem na dvůr. Regina na mne již čekala; stála u schodů hned u východu z domu držíc za uzdy dva osedlané vraníky. Byla oblečena v šedý jízdecký šat; kolem pasu měla širokou purpurovou stužku a na hlavě hnědý kulatý klobouček s volavčím perem. Když jsem sešel po schodech, podala mi mlčky a s úsměvem ruku, načež lehce jako pírko vyskočila na jednoho z vraníků. Následoval jsem jejího příkladu a v několika okamžicích byli jsme již ze dvora. Mlčky jeli jsme po široké cestě parkem, až jsme přijeli na pokraj lesa.

„Pojedem podle lesa?“ táže se Regina.

„Jak ti libo, Regino,“ odpovídám poněkud temně nemoha se v přítomnosti její zbaviti jakési stísněnosti, kterou byl děsný sen v mé duši zůstavil.

„Ty's dnes nějak smuten, strýčku,“ připomíná Regina, zabočujíc na cestu, vedoucí dále podle lesa.

„Smuten právě nejsem,“ odpovídám.

V tom vzepnul se Reginin kůň a popojel prudce ku předu, tak že jsem ani nezaslechl, co Regina odvětila.

Pobídnuv svého koně dohonil jsem Reginu v několika okamžicích, načež jsme jeli opět nějaký čas mlčky podle sebe,

Jitro bylo neobyčejně krásné. Obloha byla bez mráčku a celé okolí lesklo a třpytilo se v nachovém odlesku slunce, jako se leskne a třpýtívá báječná krajina duchů v bujné obrazotvornosti dítka, když se zatajeným dechem a tlukoucím srdcem naslouchá první pohádce....

Asi po půl hodině přijeli jsme k pohodlné cestě, vedoucí lesem do vrchu, a teprv nyní Regina se rozhovořila. Odpovídal jsem jednoslabičně, tak že teta posléze pravila:

„Strýčku, strýčku, s tebou se stala nějaká změna."

„Ani sám nevím," odpovídám, „ale měl jsem dnes podivný sen"...

„Sen!" zvolala Regina, „a sen by mohl býti příčinou tvé změny?" A vesele, ba skoro rozpustile se rozesmála.

An jsem hned neodpověděl, pravila:

„Nuže, tedy vypravuj!"

Jeli jsme právě pomalu hlubokým úvozem. Vyzvání Reginino nebylo mi sice obzvláště příjemno, avšak vliv podivné ženy té na mne byl tak mocný, že nemohl jsem neuposlechnouti. Vypravoval jsem jí celý sen, jak mi tanul ještě v paměti. Regina pozorně naslouchala, aniž by mne byla slovem přerušila. Když jsem skončil, podotkla:

„A tento sen tě poděsil?"

„Jakž jinak," dím, „vždyť...."

„Vždyť tragické zakončení tvého snu vůbec není možné," přerušuje mne Regina.

„Jak to?"

„Zcela prostě", odpovídá Regina, „kdyby nás byl Robert skutečně postihl, nebyl by ani čela svraštil."

„Jak to možné!" opakuju.

„Zase zcela prostě," zní Reginina odpověď, „nemáť k tomu pražádného práva!"

Chtěl jsem namítnouti: „Jak? Tvůj manžel nemá žádného práva!?" avšak odpověď Reginina byla pronešena tak rozhodně, že uvěřil jsem jí přes všechnu zdánlivou pravděnepodobnost. Příčinu sice jsem neznal; ale byl jsem přesvědčen.

Nějaký čas jeli jsme opět mlčky podle sebe. Regina byla zamyšlena a v sličném obličeji jejím jevily se stopy pohnutí nebo rozladění mysli. Za nedlouho vyjeli jsme z úvozu a cesta počínala býti vždy příkřejší, tak že každý z nás musil svou pozornost věnovati spíše koni než čemukoli jinému. Po obou stranách cesty táhly se nízké, jen po různu zakrnělými borovicemi a řídkým bejlím porostlé skaliny a každou chvíli rozevřela se podle cesty buď v pravo nebo v levo nějaká propast. Koně dosti těžce oddychujíce stoupali pomalu, ale pevným, jistým krokem ku předu, až octli jsme se na pokraji vysočiny. Před námi trčela k oblakům strmá skalní stráň, od jejíhož úpatí tekl prudce horský potok, jenž nedaleko od cesty řítil se přes skaliska do hloubky.

Regina vyjela první na vysočinu a zastavivši koně u samého potoka svlékla šedou rukavičku s levé ruky.

Pobídnuv koně vyjel jsem za ní a zastaviv koně podle jejího rozhledl jsem se po okolí. Vyhlídka s místa toho byla vskutku čarokrásná.

„Viz tamo náš statek", praví Regina pohlížejíc k východu a ukazujíc levou rukou, v které držela rukavičku, do údolí.

Pohledl jsem směrem, kterým ukazovala; avšak v témže okamžiku vidím, že jí vypadla rukavička z ruky. Chci seskočit s koně; ale Regina uchopila mne levicí za ruku.

„Není třeba, přišel by's pozdě," praví ukazujíc do potoka.

Prudký proud potoku unášel rukavičku dále a sotva že byla Regina domluvila, řítila se rukavička se skaliny do propasti.

Útlá ručka Reginina spočívala chvíli v mé pravici. Cítil jsem jemné stisknutí, ale přes všechnu útlost a hebkost zdála se mi býti Reginina ruka ve dlani neobyčejně drsnou, jako ruka mozolnou prací rozpracovaná.

„Svlékávám rukavičku s levé ruky jen zřídka kdy," podotýká Regina, „a strýčinek mi zajisté promine."

„Nevím, co bych měl promíjet," pravím.

„Což necítíš, že držíš v pravici ruku mrzáka," dí Regina smutně, jako by se hroužila v trapné zpomínky.

Pozvednuv Regininu levici poněkud do výše shledal jsem, že je skutečně až ohyzdně zmrzačena. Byla téměř o polovici menší než pravice, v dlani prohloubena a od prohlubiny té rozprostíralo se na vše strany hvězdovitě množství více méně hlubokých rýh a jizev, jakoby byla ruka ta někdy velkým hřebem probita.

Chvíli díval jsem se na zmrzačenou ručku, až ji Regina pomalu z mé ruky vytáhla.

„Smutná to upomínka", podotýká Regina jako mimochodem.

„Upomínka?" tážu se.

„Prostá, ale výmluvná to upomínka na několik z nejděsnějších okamžiků mého života," vece Regina.

„Kdy a jak se ti to stalo?" tážu se dále.

„Před několika roky byla mi ruka prostřelena."

„Zajisté se to stalo nešťastnou náhodou nebo nese vinu člověk, jenž tě nenávidí..."

„Nikoli! Stalo se to zúmyslně a muž, kterýž tak učinil, nemiloval nikoho tak vášnivě jako — mne." —

Chtěl jsem se dále ptáti; avšak Regina popojela dále na vysočinu, načež seskočila s koně. Následoval jsem jejího příkladu. Když však jsem se ohlížel po místu, kde bych koně uvázal, podotkla Regina:

„Vraníka si více nevšímej; konalit oba tuto cestu nesčíslněkráte a bývají zde úplně volni; na pouhé písknutí vrátí se."

Pustil jsem tedy vraníku úzdu. Kůň zařičev vzepjal se a ujížděl po vysočině; komoň Reginin ho následoval.

Regina dívala se se zjevným potěšením za uhánějícími koňmi. Když pak v dáli mezi stromy zmizeli, obrátila se ke mně: „Hleď, strýčinku! Opustili nás, jakoby byli věděli, že si přeju býti s tebou o samotě."

Nevím už sice proč, ale neodpověděl jsem.

Regina chvíli mlčela, pak mi podala ruku řkouc:

„Ty's dnes poněkud smuten nebo roztržit, strýčinku. Trvám, že ti je moje společnost jaksi nepohodlna. Znám ostatně také příčinu; avšak odpusť, že jsem ji dříve již neodstranila. Je ti trochu nevolno, poněvadž nevíš, s kým vlastně mluvíš, kým a jakou jsem — není-liž pravda?"

Neodpověděl jsem ani na tato slova.

Regina pokračovala:

„Na tomto místě, jež dosti často navštěvuju, bývá mi vždycky neobyčejně volno. Kdykoli jsem se zde octla, vždy se mi zdálo, jakoby se přede mnou rozkládala stověžatá Praha, ačkoli odtud není vidět než lesy, pole a louky.... Možná, že snad zde v minulých letech živá jakás upomínka moji mysl rozechvěla, možná též, že má okolí jakousi, ovšem téměř neporovnatelnou podobnost s okolím Prahy; ale tolik je jisto, že cítím se zde jaksi povznešenu a že mi zde vždycky tane na mysli Praha."

Hlas Reginin zněl neobyčejně sympaticky.

„Znáš nějakou tklivou pražskou historku, strýčku,“ vece po chvíli Regina, „vypravuj mi ji.“

Musil jsem se přiznati, že neznám ani jedinou.

„Vyslechl by's tedy mne, kdybych ti vypravovala pražskou idyllu?“ táže se Regina.

„Pražskou idyllu!“ opačím; „Praha nemá idyll.“

Mezi tím byli jsme došli k skalní stráni, v níž bylo vytesáno sedátko, s něhož byla úplně volná vyhlídka do okolí. Regina si sedla. Usednuv podle ní zahleděl jsem se mlčky před sebe. Po chvíli počala Regina vypravovati:

„Mysli si, strýčku, že je právě tak čarokrásné letní jitro jako dnes; avšak že nad Prahou rozkládá se zvláštní, skoro trapné ticho. Růže jitra bylo sice již dávno průsvitnými prsty odhalilo šerý závoj noci, a žhoucí slunce vymknuvši se z náručí růžových mráčků rozlívalo již po kolik hodin své zlato nad Prahou, avšak Praha sama zůstává klidna, ticha, pusta. O ruchu a šumu probouzejícího se velkého města není ani památky. Ulice, zejmena ulice Starého a Nového města jsou liduprázdny, a objeví-li se tu a tam na ulici přece nějaká postava, mihne se jen rychle podlé domů, chvátá, kvapí, jakoby se ostýchala, jakoby se bála . . . . .

Z nesčíslných paprsků slunce prodralo se několik smaragdovým listovým košatých lip na levém břehu Vltavy, pohrálo si chvíli po zaprášené, stářím i nepohodou všeho druhu rozpraskané stěně a vniklo pak nečistým okénkem v nizoučkou, chudičkou komůrku jednoho z nepatrných, vetchých domků, stojících v hradebním příkopu, východně od první staré Oujezdské brány asi dvě stě kroků od břehu Vltavy, jež jsou aspoň v nejbližším okolí známy pod jmenem Štebska. Vniknuvše dovnitř pohrávaly si v podobě jasné prouhy nejdříve po začmoudlé stěně skoro u stropu, pak pomálu, když slunce vždy výš a výše vystupovalo, sestupovaly doleji, až k chatrnému loži, na němž na starém, záplatovaném, vojanském plášti ležely dvě postavy. Spaly. Zlatý pruh slunce dotkl se nejdříve hladkého děckého čílka, a hned na to svezl se na jemnoučká víčka oční. Dítko, asi dvanáctileté děvčátko v krátké košilce se pohnulo; útlé ručinky zašermovaly ve vzduchu, pohnuly se k očím — dítko procitlo. Dvé sivých oček rozhledlo se po stropě, a v mžiknutí oka sedělo již dítko na loži urovnávajíc si rozpuštěný havranní vlas a rozhlížejíc se polo pitomě kolem sebe.

Vedle dítka ležel na loži starý muž drsné, osmahlé, hustým prošedivělým vousem zarostlé, vráskovité tváře. Spal oblečen a tvrdě; chrapot jeho aspoň nasvědčoval, že necítí ještě potřebu probuditi se. Právě procitnuvší dítko však se dlouho nerozmýšlelo; hlavinka jeho sklonila se k šedé hlavě starcově, bílá ručka obemknula do hněda opálenou, vychrtlou šíji a růžová ústa zašveholila: „Tatíčku, vstaň už, vstaň; sluníčko taky vstalo — vstaň už, vstaň“ . . . .

Stařec sebou škubnul prudce, nevrle; pak natáhl se, zívnul a teprv za dlouhou chvíli otevřel pomalu oči.

Děvčátko zadívalo se mu do obličeje s nevylíčitelným výrazem nejnevinnější škodolibosti v tváři, nemohouc patrně pochopiti, že může někdo otevřít oči a nevyskočit hned z lože. Nežli se stařec protáhl po druhé a poznovu zívnul, seskočilo dítko jako laňka přes něj s postele a počalo se ruče oblékati. Bylo již skoro oblečeno, když starcovy nohy svezly se s lože, a stařec sám na loži usednul. Vážná, ba přísná jeho tvář poněkud se vyjasnila, když dítko vystoupivši na stolici sňalo s dřevěné poličky asi půl bochníku okoralého chleba a nůž a střelhbitě k loži přiskočivši chleb i nůž otci podávalo.

Stařec ukrojil notný krajíc a vykrojiv z něho třídku podal ji dítěti; sobě ponechal jen kůrku. Dítě hladově sáhlo po chlebě a hltavě jej pojídalo.

„Budem dnes vařit oukrop?“ zašveholilo dítko.

„Nebudem, drahoušku,“ odpovídá stařec poněkud trpce ale přece hlasem konejšivým.

„Tedy mne vezmeš s sebou, viď, tatíčku?“ prosí děvčátko majíc plná ústa.

„Vždyť snad dnes ani nikam nepůjdu“, vece otec, avšak hned na to dodává přitlumeným hlasem, jako by mluvil sám k sobě: „Je sice neradno, ale jít přece musím; kdož ví, co se dnes neb zejtra stane, a bude-li nějaká zásoba, bude vítána“ . . . .

„Tedy mne vezmeš s sebou? Budu hodná, tatíčku, uvidíš!“ žebroní zase děvčátko nedbajíc nebo neslyšíc, co byl otec právě pronesl.

„Nu, vezmu tě — rodička boží snad nás ochrání,“ . . . . dí stařec, a dítko radostí poskočivši vyběhlo z jizbičky.

Stařec byl brzo připraven. Vyšed ven do předsíňky umyl se, oblekl starou kazajku, vzal klobouk a vyšel před domek. Pod okny leželo několik sochorů, vesel a dřevěných lopat. Vzal sochor a potřebné pískařské náčiní, přehodil je přes rameno a ubíral se volně po uzoučké stezičce, vedoucí kyprou vysokou travou ku břehu něco přes sto kroků vzdálenému. Došed ku břehu popošel několik kroků proti proudu, kde byla u kůlu přivázaná loďka. Vhodiv do loďky pískařské náčiní odvázal ji. Než však učinil poslední krok, aby do loďky vstoupil, mimovolně ještě se ohledl a spatřil za sebou své dítě. Bylo se za ním nepozorovaně připlížilo a držíc v ručinkách malý snopek různých lučních květin, jež bylo v chvatu po cestě natrhalo, pohlíželo na otce s výrazem dětinské ostýchavosti v tváři, jako by se bálo, že otec v rozhodném okamžiku řekne, aby zůstalo doma.

„Vždyť jsem si to myslil, že ti neuklouznu,“ dí stařec vlídně; „pojď tedy!“ —

Dítko jako gazela vskočilo do loďky a usedlo, nejspíše po starém zvyku, v zadní části lodi na bobek. Otec sehnuv se zvedl sochor a odstrčil loďku vší silou od břehu, na to ponořil sochor ještě jednou do vody, a loďka nalezala se již skoro u břehu tak zvaného Židovského ostrova, jenž je v těch místech jen něco přes třicet stop od břehu vzdálen. Po té ploula loďka po vodě těsně podle břehu ostrova až k jižnímu jeho cípu nad řetězovým mostem, kde nalezala se asi tři sáhy od cípu toho u kůlu uvázaná široká, mělká pískařská pramice. Stařec přiraziv loďku těsně k pramici přivázal ji k železnému kruhu a vhodiv pískařské náčiní do pramice přestoupil do ní opatrně, kdežto dítko shrnuvši na dně loďky ležící květinky do zástěrky, skočilo jako kůzlátko za otcem. Mezi tím, co konal otec přípravy ku práci, usedlo děvčátko na jižním konci pramice, rozhodilo květinky kolem sebe a nedbajíc více, co se kolem něho děje, počalo plésti věneček.

Za několik okamžiků dal se otec do práce. Nejprvé začal s prací jsa obrácen k Střeleckému ostrovu, tudíž proti slunci; avšak v brzku musil od práce ustati, poněvadž odlesk slunce odrážející se od hladiny vodní zrak jeho oslepoval. Obrátil se tedy na druhou stranu a počal pracovati jsa obličejem obrácen k Petřínu.

Čarokrásné letní jitro bylo již hezky pokročilo; avšak Praha zůstávala doposud ještě nápadně klidna, ba mrtva. Po řetězovém mostě nejel žádný povoz, ano nebylo na něm živé duše k spatření; toliko na ostrově Kampa za malostranskou zbrojnicí bylo živěji, jako by se tam bylo něco

vojska táborem rozložilo; ale všude panovalo dusné ticho a jenom v stromoví ostrovů a na levém břehu Vltavy zašuměl časem ranní vánek nebo zacvrlikalo nějaké ptáče.

Stařec pracoval neunavně a v brzku měl za sebou hromadu říčného písku. Práce byla mozolná; za nedlouho svlékl stařec kazajku a rozhalil si hrubou košili na osmahlých prsou, s kterýchž se v potůčkách řinul pot. Avšak od práce ani na okamžik neustal . . .

Znenadání padla kdesi na blízku rána z ručnice. Stařec ani se neohlednuv pracoval dále. Toliko hrající si děvčátko spozorovalo, že u břehu smíchovského cosi současně žblunklo do vody, jako by tam byl někdo prudce hodil malý kamínek. Voda vystříkla do výšky a počala dělat vždy větší a poznenáhla se ztrácející kola, až vše zas zaniklo.

Po chvíli padla druhá a hned za ní třetí. Stařec ustal v práci a rozhledl se kolem sebe. Kolkolem bylo ticho a nikde ani živé duše; toliko u terčů na Střeleckém ostrově bylo pozorovati, jakoby mezi hustým křovím vznášelo se trochu již se rozptylujícího modravého kouře do výše.

Starý pískař nejspíše si v duchu vše nějak vysvětlil; počaltě zase pracovat, jakoby se nebylo pranic událo. Sotva však chvíli v práci pokračoval, padlo několik ran současně a na několika místech kolem pramice vystříkla voda vysoko do výše. Stařec prudce se obrátil. V tváři jeho jevilo se náhle zděšení: byltě zpozoroval, že z křovisek na Střeleckém ostrově několik osob střílí a terčem palby že je — on se svým dítkem. Hned na to zazněl z ostrova velitelský hlas a v křovinách mihlo se několik bílých vojenských kabátů a granátnických medvědic . . . .

V palbě pokračováno. Rána padala za ranou; z počátku po různu a v delších pausách, pak vždy rychleji po sobě.

Zděšení starcovo nelze popsati. Zpozorovav, že je se svým dítkem terčem palby, věděl zároveň, že nelze se brániti, že nelze se hrubě ani skrýti. Přítomnosti ducha však přece neztratil; jedním skokem byl u kůlu, u něhož byla pramice uvázána a snažil se ji rychle odvázat, ale ranními parami navlhlý provaz nebylo možno rozvázat a na loďku, v které byl připlul, stařec v zmatku a zděšení nejspíše ani nezpomněl.

Palba neustává, naopak počíná býti pravidelnější a prudčí. Kulky fičí starci i dítěti kolem hlavy; tu zaryje se některá do pramice, tu jich několik padne do vody nebo přelítnou daleko na druhý břeh. Starci nezbývá, než vrhnouti se na dno pramice . . . .

S ostrova pálí se bez přestání. Úzkost starcova se zmahá. On sám je sice poněkud kryt, ale dítko jeho je vystaveno nejprudčí palbě. Bylot na konci pramice pokleklo a zepjavši ručinky počalo se hlasitě modliti. Marně otec volá, marně prosí, aby dítě následovalo jeho příkladu; děvčátko nedbajíc, co se kolem něho děje a netušíc snad ani nebezpečí, jež mu hrozí, klečí nepohnutě jako socha a jenom rtíčky jeho se pohybují: modlíť se . . . .

V strašné úzkosti šoupá se stařec po břiše k dítěti. Mezi tím však své tělo poněkud vztýčil a kulka zasáhla jeho rámě. Bolestí zaúpěv vyskočil do výše. Spatřil na Střeleckém ostrově mezi křoviskami asi setninu granátníků, kteří bez ustání po něm a dítku pálili. Na samém břehu stál důstojník, muž athletické postavy. Drže v jedné ruce revolvér a v druhé vytasenou šavli díval se chladně, ale přece se zjevnou zálibou na strašné divadlo.

„Milosrdenství! Slitování!“ zaúpěl starý pískař spatřiv na břehu důstojníka.

V snědém obličeji důstojníka ani sval se nepohnul.

„Milosrdenství! Slitování — aspoň pro mé dítě!“ zaúpěl stařec srdceryvným hlasem, a aby chránil své dítko vlastním tělem, sklesl před ním na kolena a sepjal ruce k nejvýmluvnější prosbě.

Důstojník slyší sice úpěnlivý starcův hlas, pozoruje jeho úzkost a zděšení, ale přece nedává rozkaz, aby granátníci zastavili palbu.

Strašná tato situace trvala jen několik okamžiků. Na pramici bezbranný stařec a dítko na kolenou, za milost a slitování prosící; proti nim však brutální důstojník a neustále střílející granátníci.

Stařec na pramici znenádání prudce se vztýčil, jako by chtěl vyskočit; ale zavrávoral, hlava sklesla k prsoum, hořenní část těla nahnula se poněkud přes pramici a voda zbarvena krví: bylať starce kulka v plná prsa zasáhla.

Rána padla osaměle a s pramice bylo možno rozeznati i střelce. Byl to asi pětatřicetiletý škaredý zrzoun; mířil dlouho a když stiskl a kulka posléze aspoň jedinou oběť zasáhla, vystoupil z křoví úplně, a důstojník, stojící jen několik kroků od něho, pokynul mu rukou na znamení, že ví, kdo byl tak šťastně mířil.

Starý pískař sklesnuv zachvěl se a snažil se obrátiti obličej k dítku; ale nebyl už více s to. Tělo jeho několikrát sebou křečovitě škublo a z prsou vydral se temný chrapot; za několik okamžiků sebou stařec více nepohnul.

Na pramici zbylo jen dítě. Palba s ostrova Střeleckého však ani nyní neustává. Rána následuje za ranou a terčem je nyní — modlící se dítě.

Prudkou palbou na Střeleckém ostrově vyrušeno i nejbližší okolí. Na ostrově Kampě pod zbrojnicí nastal neobyčejný ruch mezi tábořícími tam pod širým nebem lidmi a od Oujezda zazněl temný rachot bubnů: bubnováno do zbraně.

Palba s ostrova Střeleckého neustává, až posléze počne pramice s dítkem pomalu plouti po vodě: bylať náhodou některá z přečetných kulek přerazila provaz, kterýmž byla pramice ke kůlu přivázána. Důstojník pozoruje, že živý terč jeho granátníků pomalu se vzdaluje a již chce dáti přiměřený rozkaz své setnině, an tu s ostrova Kampa mimo nadání dáno trubačem znamení k zastavení palby. Důstojník svraštil hněvivě čelo, ale vyššího rozkazu musil uposlechnout. Mávnul šavlí na znamení, aby mužstvo ustalo v palbě, avšak sám postoupil několik kroků po vodě a namířiv revolvér vypálil rychle po sobě několik ran po dítku.

Dítě klečelo doposud na pramici chvějíc se neuvědomělou úzkostí. Po druhé nebo třetí ráně z revolvern dítko zaúpělo a vztýčivši se prudce ihned zase skleslo a zarylo obě ručinky do hromady písku. Za nedlouho zbarvil se povrch písku krví a děvčátko úpěnlivě vzlíkajíc svíjelo se bolestí u nohou vychládající mrtvoly svého otce . . .

Palba umlkla a kolem rozhostilo se skoro hrobové ticho — —“

Regina ustala od vypravování.

„K neuvěření!“ připomínám. „Kdyby mi to nebyla Regina vypravovala, ani bych neuvěřil; nechápuť, že by se mohlo něco podobného v Praze státi.“

„Nechápeš, poněvadž ti netane na mysli doba, kdy se to mohlo státi,“ praví Regina. „Co jsem vypravovala, událo se v polovici června roku 1848 . . .“

„Teď vše pochopuju,“ dím; „leč vypravuj, prosím, dál.“

„Co mám dále vypravovat?“ táže se Regina. „Jsem u konce: děvčátko, jemuž byla ruka prostřelena, byla jsem já a střelcem — Robert.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Nový doktor.

Drobotina od *G. V.*

Trudné bývají začátky lékařské praxe! O této větě mohl mladý doktor veškerého lékařství Stanislav Horlivý tlustou knihu sepsati a času měl k tomu věru až nazbyt. Usadil se s mladým advokátem Pravoslavem Zálohou téměř současně v okresním městě L. — a hle! dr. Záloha naříkal již na krátkost času a délku návštěv, ač soupeřiti musil s advokátem rázným a obratným, jehož praxe již v městě a okolí hluboce zakořeněna byla; dr. Horlivý naproti tomu nemohl a nemohl se živou mocí vedle stařičkého, napolo slepého a hluchého kolegy na kloudného pacienta zmoci. A přece měl vědomostí plnou hlavu a skříně i krabice plné nejrozmanitějších pilek, nožíků a klíštěk, lesklých a nabroušených, že až milo bylo na ně pohledět; však žádný z L.-ských šosáků nepocítil dosud přání okusiti na sobě báječnou jejich břitkost. Lidumilnou tužbou mladého doktora bylo, aby se všichni obyvatelé města rázem roznemohli na všechny možné neduhy, by je šmahem všechny vyléčiti a vyhojiti mohl; však oni vyšlapovali si zdraví jako ryby pod jeho okny a pohlíželi — tak se mu zdálo — úsměšně na vkusnou tabulku s lapidárním, pozlaceným písmem, kterou si byl u vrat zasaditi dal; byl-li některý neduživec mezi nimi, zajisté dovlekl své bídné tělo mimo řečenou tabulku až k bytu šťastnějšího kolegy, aby v rukou tohoto vypustil zatvrzelou duši. Však tantalská tato muka mladých lékařů vylíčilo již mnohé dovednější péro, přistoupím tedy raději k události, o níž vám chci vypravovati.

Dr. Horlivý pohlížel opět jednou v spravedlivé nevoli na tučné měšťáky, kteří se dole špinavým, rozjetým sněhem brodili, vycpaní flanelem, obrnění kožešinou, v obrovských juchtách, s bavlnkou v uších, a červená niť jeho myšlenek bylo as: Bodejť! aby vás větříček neofoukl! Čím déle na ty kulaté, mrazem do ruda zbarvené obličeje pohlížel, tím posupněji spínalo se obočí jeho pod fesem beznadějně schlípeným, tím hlubší bafy opovržení vysílal z dlouhé dýmky do ulice.

Náhle odtrhl dýmku daleko od úst, pohladil těšívě sklíčený fes a zajiskřiv očima, upřel je v napjatém očekávání do hloubi ulice. Ohlašujíce se cinkotem rolniček, rozrývaly tam parádní sáně nemotorného tvaru letem směs bláta a sněhu, že až koňům na odrané chomouty vystřikovala. Nad samou vojí seděl ramenatý chlap v usmoleném kožichu, s širokým, červeným obličejem, na hlavě maje pelichavou chlupatou čepici, jejíž zrzavé chlupy zrzavým vlasům tak podobné byly, že's věru nerozeznal, kde ony přestávají a tyto začínají. Vnitro saní postláno a vycpáno bylo spoustou kosmatých houní, které s párem vysokých plstěných bůt budoucímu pasažérovi mnohé pohodlí přislibovaly.

Dr. Horlivý chtěl právě vychladlou špičku křečovitě opět mezi zuby zachytiti a kotoučem dýmu bláhovou naději odfouknouti, když tu mimo nadání sáně právě pod okny zastavily a kočí, naznačiv koncem bičiště hranici mezi čepicí a vlasy, na hokynářku před vraty stojící zahoukl: „Kde pak tu zůstává ten nový doktor?“

Málem byl by dr. Horlivý sám odpověď dolů zahřměl. Však vzpomněl si ještě v čas, že by tím zadal důstojnosti své, a rozšafná matróna odpověděla sama: „Nový doktor? — Právě tady — v prvním poschodí.“

Mžikem byl fes na posteli a čibuk v koutě. Pan doktor stáhl si vestu, upjal kabát na jeden knoflík a přihladil dlaní černé vlasy a vousy. (Na tomto místě mohu podotknouti, že byl pan doktor velmi hezký mladý muž.) Pak postavil se naproti dveřím spůsobem, jaký si byl již dávno v prázdných chvílích — a těch měl až dosud bohužel dosti — do nejmenších podrobností na ten případ ustanovil: jedna ruka spočívala na stole, na němž ony rozmanité klíštky, nožíky a pilky svůdně byly seřaděny, druhá ležela na prsou na místě, odkud blyštivý drahokam pečetního prstene vstupujícímu přímo do očí zablesknouti musel; čelo bylo lehce vypjato a pod ním zářily jiskrné oči vážně i vlídně prvnímu pacientu vstříc. Kdyby sama smrt v tom okamžiku byla vešla do pokoje, jistě by byla před tím obrazem klidného lékařského sebevědomí strachem zaklapala zuby.

Hřmotné kroky přiblížily se zvenčí, zaťukáno na dvéře a s nerozumitelným pozdravem vstoupil kočí do pokoje. Chlap jako hora. Abych porovnání to doplnil, pravím: s obličejem jako měsíc, ovšem jako rudý měsíc v úplné kulatosti nad tou horou vycházející. Ostatek trůnila v něm sebevědomá hloupost s lehounkým přídechem šibalství.

„Čeho si přejete?“ otázal se vlídně Horlivý.

„Přijel jsem pro pana doktora.

„Odkud?“

„Z Běšína.“

„Od koho?“

„Ze dvora.“

Dopídiv se této důležité zprávy, ustal pan doktor na chvíli v diagnose. Hleděl v paměti své oživiti, co věděl o běšínském statkáři. Bylo toho pramálo. Věděl, že se jmenuje Drtina, pak že o něm semo tam rozličné kousky vypravovati slyšel, jejichž děj a ráz mu však z paměti vyšel. Však co hromadný výsledek těchto zapomenutých historek utkvělo mu v duchu mínění, že je statkář běšínský nemalý podivín.

„Tedy od pana Drtiny?“ pokračoval v pátrání.

„Ano, ze dvora. Vypřahal jsem právě z vozu a těšil se na chvilku odpočinutí. V tom přiběhla se shora slečinka — oči měla uplakané — a zvolala: Vojtíšku, zapřáhněte do nových saní, pojedete do města pro pana doktora. Ale pro toho nového — rozumíte? Já pokývl hlavou a pomyslil si v duchu: Ďas aby to lopocení u vás vzal! Z vozu do saní, ze saní do vozu.“

„A co je pánovi?“

Kočí vypoulil místo odpovědi na mluvícího oči, jakoby byl té otázce neporozuměl. Dr. Horlivý optal se tedy znova: „Co schází pánovi?“

Vojtíšek mnul si chvíli jaksi nechápavě čelo, pak zamáchl rukou: „Schází ono mu! Ba má spíš o něco víc. Tuhle!“ Okázal prstem na nizoučké čelo, při čemž se jeho bílé zuby v surovém úsměšku zableskly.

„Cože?“ zvolal doktor překvapen. „Snad nepozbyl rozumu?“

„Ba pozbyl, pane doktor, na čisto pozbyl. Je to boží dopuštění! Dnes mi už nové bičiště o hlavu rozrazil.“

„Tedy zuří?“

„A jak! Včera a dnes klel od rána do večera, až člověku vlasy na hlavě vstávaly. Bylo tam nahoře ustavičné hromobití. Chudáček slečinka trpěla jako mučennice. Dvéře za dveřmi tam bouchaly, až se okna třásla, křik rozlehal se až za ves. Časem vybíhal na dvůr, lítal z kouta do kouta, zdvihal zaťaté pěstě do výšky, svolával všechny pekelné duchy, chvilkami se zastavoval, vrtal prstem do čela, stahoval divně obličej — inu, bylo to k popukání!“

Doktor nemohl déle potlačiti nevoli nad surovým spůsobem, jakým chlapisko neštěstí svého pána vyličovalo. „Nevidím v tom pranic směšného!“ pravil s přísným pohledem na šklebícího se čeledína. „Spíše měl byste nešťastného pána politovati. Rozumíte? — Připravte sedadlo v saních. Přijdu hned za vámi.“

Vojtíšek přijal pokárání doktorovo s patrným udivením. Otevřel ústa, vyvalil oči, pak zavrtěl několikráte hlavou a pokrčil ramenama. Ve dveřích ohlédl se ještě na doktora a zakroutil hlavou i rukou.

Dr. Horlivý stál chvilku zamyšlen, pak otevřel jednu skříni a vyňal z ní jakous kazajku.

Krátce na to zvonily sáně za městem bílou zimní krajinou. Kočí obracel časem hlavu k doktorovi a zavrtěl jí po každém takovém ohlédnutí. Dr. Horlivý sedě v chaosu dek v těžkém, huňatém kožichu pohřížil se do hlubokých myšlenek. První řádný pacient — šílenec! Nebylo mu to příliš vhod. Obor chorob duševních vyžaduje více než kterýkoli jiný zvláštních zkušeností a těch ovšem neměl. Snažil se upamatovati na některé ty historky, které byl o pánu běšínském slyšel, aby mu posloužily za nit Ariadninu do bludiště pomateného jeho ducha, však nemohl živou mocí ani jedinou z nich v paměti oživiti. Se surovým čeledínem neměl hrubě chuti v rozprávku o tom předmětu se dáti. Nejspolehlivější zprávy může mi podati slečna! rozhodl se. Na to podal se divnému snění. V šoumavém vzduchu kolem letících saní rojily se šeré, podivně zkroucené postavy s příšernými obličeji, jejichž klikaté taby se stahovaly a roztahovaly k rozmanitým, úžasným posuňkům a jejichž oči divoce svítily z hluboko zapadlých důlků… Rolničky koňů zvučely do toho jako sípavý, šílený smích. Postavy ty zponenáhla se rozptylovaly, mizely a před ním vynořila se krásná, něžná podoba dívčí, s hlavinkou smutně sklopenou, s blýštivou slzou na bleďoučké líci, odstiňujíc se černým smutečním oděvem líbezně v jasném sněhovém bělu. Odpusťte panu doktorovi tyto fantasie — víte, mladý, svobodný člověk!

Když dojížděli běšínského dvoru, protrhl se pan doktor ze svých dum a nahnul se k Vojtíškovi s otázkou: „Je Váš pán silný?“

Kočí pohlédl v novém udivení na tazatele a pravil za chvilku: „Nepříliš. Já bych jej malíkem povalil.“

„Dobrá! Bude snad třeba, abych jej násilím zkrotil. Stůjte tedy za dveřmi pokoje, až k němu vejdu, a přispějte mi na zavolání ku pomoci.“

Vojtíšek vyvalil oči až na vrch hlavy. „Snad nechce pan doktor —“ koktal, „to snad jen žertem —“

„O tak vážné věci nežertuju. Jak pravím, snad bude třeba, abychom jej násilím zkrotili. Pro případ krajní takové nutnosti buďte tedy pohotově. Ostatně promluvím napřed se slečnou.“

Drahnou chvíli to trvalo, než se kočí z úžasu probral a rozcuchané myšlenky v zrzavé hlavě jaks taks uspořádal. Škrabal se za uchem, odkašlával, ohlížel se na doktora, vrtěl hlavou. Posléze vzpomněl si na bičiště o nejslabší část jeho mohutné osoby rozražené a pod vlivem této vzpomínky rozhodl se, že učiní doktorovi po vůli, buď co buď. V tom úmyslu práskl rázně do koní.

Když vjeli do dvora, vztáhl kočí prst směrem k stavení a naklonil se do saní s poznámkou: „Tamhle stojí!“

Dr. Horlivý pohlédl v naznačené místo a spatřil tam suchého, vytáhlého člověka v polomysliveckém oděvu, rukama v povětří divně šermujícího. Zvláště utvořená, téměř do hola ostříhaná hlava s ostře do čela zabíhajícím cípem šedivého, poněkud vzrostlejšího vlasu, hluboko zapadlé, zlobně svítící oči, kostrbatý bezvousý obličej, obočí a rty ustavičně sebou škubající a trhající — vše to mělo dohromady nemalou podobu s obrazem, jaký si byl doktor z vypravování kočího cestou o svém prvním pacientu v duchu nakreslil.

(Dokončení.)

Stálá výstava obrazů Doré-ho v Londýně.

Nemýlím-li se, neposlal Doré nic na světovou výstavu vídeňskou. Není mu toho třeba. Máť svou stálou výstavu v prvém městě světa v Londýně, která tím více diváky vábí, že podobné výstavy letos nikde nic neposkytují. Nad to málo který z umělců našich dnů tak populárním jest, jako Gustav Doré. Illustroval díla básnická u všech národů slavná, illustroval knihu ve světě nejrozšířenější, bibli; Angličanům pak illustroval skvostné dílo o Londýně i díla básníka na ten čas nejoblíbenějšího, díla Tennysonova. S pomocníky svými — rytci atd. — kteří se naučili písmo jeho skizz čísti a, bych tak řekl, na čisto přepisovati, vykonal více, než jindy a jinde celé generace a školy umělců a v tom množství děl každý najde mnoho a to mnoho dobrého, co si oblíbí a co ocení. Illustrace Doré-ho teď již najdeš všude; obrazu jsem nespatřil před návštěvou výstavy londýnské. „Doré Gallery“ v New Bond Street slouží zároveň i reklamě — ve vší slušnosti. Sbírají se tu subskripce na rytiny všech obrazů na odiv vystavených, které z části majetkem mistrovým již nejsou. Nejnovější dílo sem přibylé koupeno — nevím, kým — za pěknou sumu 6000 guinejí, t. j. za 63.000 zlatých. Obraz ten, představující Krista vydaného od Piláta na smrt, vzbudil velkou pozornost a vyvolal ve všech anglických listech chvály neobmezené, ve kterých Doré jmenován jest zároveň s nejslavnějšími mistry dob v dějinách umění nejslavnějších. Již rozměry řadí se obraz k největším malbám, které kdy na plátně vykonány byly a upomíná již v té příčině na díla Tintorettova. Strany jeho obnášejí 30 a 20 stop. Avšak velké ty rozměry jsou více než momentem vnějším. Pamatujme, že illustrator Doré nejen mnoho děl vypracoval, ale že také často dovedl v jednom díle podat mnoho, vykreslit velké množství lidí, četné stádo neb otevříti rozhled po široké planině, po daleko rozsáhlé poušti. A tak i na obraze řečeném na velikém plátně otevírá se nám veliké jeviště. V pozadí a v polosvětle prorážejícím mraky spatřujeme pahorky jeruzalemské, část města, chrám, a odtamtud sestupuje zrak náš k domu Pilátovu a ode domu Pilátova vedou nás velké schody ve dvou odstavcích zbudované až dolů do popředí našeho jeviště, kde počíná cesta na Golgotu. Než — musím se opraviti, by popis ten nezdál se vytýkat za moment charakteristický obrazu, že Doré vymaloval Jeruzalem se stafáží vybranou ze dní pašijí spasitelových. Vstoupíme-li do výstavy a pohlédneme-li na veliký ten obraz ozářený světlem padajícím naň shůry, utkví oko naše bezděky na schodech, v geometrickém středu obrazu, na postavě Kristově. Nespatříme tu ale syna člověka, jejž krátce před tím Pilát ukazoval zlostnému lidu židovskému, by vzbudil lítost nad trpícím: není to „Ecce homo“. Kristus tu oděn rouchem bílým jako sníh a čistým beze skvrny, které obyčejně na vzkříšeném anebo proměněném spasiteli vidáme. Až na schody splývá bílá říza kolem postavy Kristovy, jenž bez gestu, s rukama volně visícíma při těle zdá se ne kráčet, ale spíše dolů se lehce snášet — jako ve snách, jako ve visi; oko jeho hledí do dálky bez určitého směru a předmětu. Jen trnová koruna ozářená slabým nimbem připomíná nám, že již počala tragedie umučení.

Bílé roucho při spasiteli jdoucím na ukřižování nesrovnává se sice s tradicí, ale Doré vyvolil okamžik poslední, kdy ještě mohl vyobraziti Krista nejen trpícího, pasivného, ale dosud ozářeného slávou otce svého, anebo chceme-li říci bez podobenství, vírou v sebe, slíbeného Mesiáše, jehož smrt se nedotkne.... Kristus jdoucí na popravu podobá se vítězi nad smrtí a nad světem. Ale jen něco doleji stojí již holomci s křížem, jenž na nejnižším schodě přehradil spasiteli cestu. Než sestoupí, vezme kříž svůj na sebe.

Postava Kristova vládne celému obrazu i významem i výrazem i — v souhlase s tím se vším — bílou řízou, jejíž barvou jako základním tónem se určuje skala i výška barev ostatních, jež při vší živosti nesmějí tuze křičet, by bílá barva v středu nezdála se „dérou v obraze“. Jen skupení kněží a zákonníků stojících něco výše Krista a trochu stranou mezi prvým a druhým odstavcem schodů a pohlížejících s pohrdáním rouhavým na toho, jenž řekl: sbořte tento chrám... a dole skupení holomků, ve kterém vidíme typy až zbytečně ošklivé, mají na obraze platnost samostatnější, ač nejhořejší část schodů, terrasy kolem nich i popředí naplněni nesmírným, jak se zdá, množstvím, kteréžto množství ale působí především dojem množství zvědavých, které pod schody žoldněři odstrkují připravujíce skrze ně cestu spasiteli, až bude vložen kříž na bedra jeho. Taký jest dojem prvý; teprva při bedlivějším prohlížení poznáváme i pannu Marii s jinými svatými ženami a s Janem i Jidáše; avšak třeba bychom našli mnohé obličeje plné soustrasti i oddanosti a tváře, jež výrazem dosud volají: ukřižuj! — přece převládá dojem masy, ve které jednotlivce teprv hledati třeba. —

Obraz počatý již r. 1867 přečkal nedokončen a sbalen v kovové rouře katastrofy, jež v nedávné době stihly Paříž a dotkly se i pracovny mistrovy. Jest to největší a tuším i nejznamenitější obraz jeho. Dovedl znázorniti děj sice nekonečně významný, ale zcela jednoduchý, naplniv velkou půdu velkým množstvím tvořícím celek jednotný, do kterého mimo hlavní osobu vstupuje vše — i divák, kterému se zdá, že též patří k tomu množství, an zpočátku vidí jen Krista, a ostatní pak neurčitě. V tom záleží moc effektu, který provodí obraz při prvém pohledu.

Jiné obrazy Doré-ho jiné vyvolávají úvahy. Jich formát jest menší než ten, na který i my jsme při historických obrazech uvykli, ale předmět jich jest obyčejně komplikovaný. To platí též o obraze představujícím Jeruzalem v tu dobu, kdy nastala tma a opona chrámová roztrhla se ve dví. Doufám, že čtenář mi porozumí, řeknu-li, že malý formát mi tu vadí. Formát není jen vnější moment. Genry se nemalují v životní velikosti. Historický sloh — při malbě — nerad se poutá na meze příliš úzké. Zdá se, že při těchto obrazech illustrator v Doré-ovi převládl nad malíře.

Ještě více to platí při jiném obraze nazvaném „Triumf křesťanství“ a představujícím vítězství křesťanského olympu nad olympy pohanskými: sv. Michal poráží Joviše. Jest to nesčetné množství malých figurek a teprvé při podrobném prohlížení poznáš, co znamenají. Mimo to nedosahuje obraz ten známých a slavných gigantických posledních soudů a pádů andělů starších mistrů.

Krásný a dojemný jest obraz jiný — ač rozměrů nevelkých, tak že i tu bys musil jednotlivé postavy z blízka prohlížeti — ale prohlížet netřeba, neb hned poznáš i pochopíš význam celku. Jest krásná, jižní noc, bez měsíce přece jasná a hvězdy svítí v plném lesku. Vidíme do římského cirku; sedadla jsou prázdna, ale dole na areně se dohrává smutné divadlo. Mrtvoly a umírající těla křesťanů leží na písku a kolem nich se plíží lité šelmy... A nad cirkem se vznáší anděl, světlý jako mráček stříbrné mlhy a za ním druhý anděl a za druhým třetí a tak dále celá legie světlých andělů až do výšin nebes — jako mléčná cesta mezi briliantovými hvězdami. Nad cirkem se rozkládá ticho, klid a smíření. —

Celkem vystaveno 20 obrazů, ceny nestejné. Zmíním se ještě o některých. Paolo a Francesca di Rimini — však znáte to pěkné skupení nešené větrem z illustrace. To provedeno barvami a v životní velikosti. Víte též, že Doré umí kreslit partie lesní. Tu máme dva obrazy, velmi pěkné a velmi poetické. Mimo to krajiny alpské, partie z nejvyšších hor, kde samá skála a led, a kde nám nic nepřipomíná, „že země je obydlím člověka“. Jsou to pěkné — skizzy. Však podrobného provedení i na jiných obrazech nenajdeme všude. Než i s malbou podrobně provedenou se tu potkáváme, ale na obraze, kde jak se zdá, toho netřeba. Jest to „louka“, kus louky v květu. Avšak bůh ví, odkud se vlastně na ni díváme; zdá se to spíše fantastický les květů z nějaké pohádky. Buď ležíme sami

v trávě: pak nevidíme tak velký kus louky a tolik květinek najednou; anebo přehlížíme velký kus rázem: pak si nevede každá květinka a každý na ní kvítek a lupen tak samostatně. Zde třeba malovat individua neb masy, ale ne individua en masse. I štafáže krajin se často tím spůsobem maluje, jejž přírodě a skutečnosti odporuje, ač obyčejně k obdivu obecenstva a často i s chválou kritiky.

Ku konci třeba se zmínit o jiném ještě obraze. Žena rusovlasá oděna krojem lidu elsaského s tváří smutnou, potřísněna krví — drží v rukou prapor francouzský, prapor trojbarevný. Netřeba výkladu. Obraz jednoduchý je srozumitelnější, než jakákoli allegorie, i dojemnější. Avšak — časový obraz vyvolává i časové reflekce — dojímal by nás obraz též, kdybychom trikoloru zaměnili praporem bílým?

Jaroslav Goll.

Umění. Literatura. Věda.

— V letním divadle na hradbách dávala se minulý týden opět nová původní fraška. Byla to Šamberkova tříaktová, „Osudná kule“ čili „Amerikánský souboj“, již si zvolil za příjem p. Šimanovský. Šamberk sice v tomto svém nejnovějším díle „nepřekonal sama sebe“ (napsal již věci mnohem lepší), podal však přece něco, co se mohlo obecenstvu alespoň trochu více líbiti, než obě poslední fraškové novinky, třeba by tomu k „dobrému kusu“ ještě velmi mnoho scházelo. Plán „Osudné kule“ jest její nejchatrnější stránka; provedení tohoto plánu však namnoze dosti účinné. Vtipům a nápadům Šamberkovým můžeme právem činiti lecjaké výtky, ale smáti se jim musíme — ne snad všem, přece však valné jich části, té pak srdečně. Jiný účel spisovatel dle všeho ani neměl. „Osudná kule“ opakovala se již několikráte; zdali se v arenním repertoiru udrží i pro příští rok, jest ovšem velice záhadno.

— Literární ruch uplynuvšího právě čtvrtletí byl poněkud živější a čilejší, než bývá jiné roky v tutéž dobu, v knihkupeckém slovníku dávno již co „mrtvá saisona“ figurující. Hlavním podnětem k větší literární činnosti byla jak známo Jungmannova slavnost, která zavdala příčinu k sepsání přemnohých příležitostních knížek popularních svému efemernímu účelu více nebo méně vyhovujících, avšak literatuře naší přispěla i knihami ceny trvalé, jako jsou na př. životopisy Jungmannovy od F. Šulce (v „Matici lidu“) více popularně a od prof. Zeleného (v „Novočeské bibliotece“) více literarně-historicky psané. Než i s novými úkazy v oboru básnictví souvisela jaksi Jungmannova slavnost i mimo nezbytnou legii básní příležitostních. Třetí ročník „Ruchu“, almanahu omladiny československé, jejž pořádali Jos. Dürich, Jos. Kálal a Jul. R. Nejedlý, jest totiž věnován památce Jungmannově. Pak-li o poctě, již duchu velikánu vzdáváme, rozhoduje jenom vroucnost našich citů, jenom nadšenost naší intence — a do jisté míry jest tomu tak — smíme zajisté ovaci, kterou básnická omladina připravila oslavovanému křisiteli národa, nazvati důstojnou. Od obyčeje, předesílati knihám při podobných příležitostech jakési proslovy co věnování, upuštěno tenkráte a místo proslovu dán jest třetímu ročníku „Ruchu“ (anonymní ze tří znělek sestávající) vřelý doslov, jenž se závěrečnou pointou svou ovšem velmi dobře hodí na konec sbírky. Co se obsahu letošního „Ruchu“ týče, nelze upříti, že stojí poněkud za předešlými ročníky, zejmena za ročníkem prvním, v němž, jak známo, celá řada nových velmi nadaných sil poprvé vystoupila samostatně před veřejnost tak, že rok 1868 vždy tvořiti bude jakousi epochu, od níž datovati se bude naše nejmladší generace básnická. Především tedy schází zde, a musel také scházeti, půvab mile překvapující novoty dojmu. S některými přispívately prvního „Ruchu“ setkáváme se sice i tenkráte, mnohých jiných však postrádáme. Nemohlo to jinak ani býti: šik básnické omladiny musí každým rokem přibíráním nových bojovníků a následkem toho i odstupováním některých ze starších nabývati jiné a opět jiné tvárnosti, ač má-li almanah býti obrazem skutečného, živého „ruchu“ básnického. Arci nesmíme také zamlčeti, že mezi těmi, kteří nám letos poprvé předkládají své verše, jest jenom málo takových, o jichž nadání se již dle této ukázky souditi může bez reservy — třeba by jednotlivé básně byly dosti zdařilé a uhlazené. Zejmena v tomto posledním ohledu nalézáme téměř každým rokem nové potěšitelné pokroky i u začátečníků; nemůže býti již arci nejmenší pochybnosti o tom, že jest naše básnická mluva nyní ve stadium stálého, namnoze již velmi pěknými úspěchy korunovaného tříbení se a zdokonalování formelního. Jakéhosi zcela zvláštního rázu dostalo se dále třetímu ročníku „Ruchu“ tím, že slovenštině popřáno v něm dosti značného místa. R. 1868 obsahoval „Ruch“ dle titulu „básně české omladiny“; letos jest „almanahem omladiny československé.“ Nevíme, zdali změna titulu stala se na základě příspěvků slovensky psaných anebo zdali přijaty jsou tyto příspěvky jen proto, aby bylo dostiučiněno napřed již určenému, širší než doposud kruhy zahrnujícímu titulu. Skoro zdá se, že se stalo toto poslední; neboť básně slovenské patří skoro vesměs ku slabším. Ostatně přiznáváme se docela upřímně, bez obalu, že dvoujazyčnost „Ruchu“ neučinila na nás dojem příliš milý, přese všechny sympathie, které nás dosud ještě víží k našim soukmenovcům v severních Uhrách. Nikdo neupře, že velkému obecenstvu našemu není slovenština ničím jiným, než poněkud vzdálenějším dialektem; a dialektu takového nejlépe v podobném almanahu vůbec ani neužíti anebo jenom mimochodem co malé karakteristické ukázky. Básnička s nádechem domažlického nářečí nebude žádnému českému čtenáři tak cizí, aby jí snad dokonale neporozuměl, avšak většině čtenářstva „Ruchu“ — čtenářstvo to jest zajisté téměř naveskrz české — zůstanou slovenské básně jaksi cizími, na vzdor připojeným poznámkám. — O anthologiích a sbírkách písní národních, jak českých, tak i slovanských vůbec, jichž během posledních tří měsíců vyšlo několik dosti záslužných, pomlčíme zde a konstatujeme toliko, že nejnovější ilustrované vydání Kralodvorského a Zelenohorského rukopisu nás přímo sklíčilo. Výkresy jsou nad míru povrchní a nevkusné a — řekneme to bez ostýchání — básní, jež všichni považujeme za nejskvostnější poklad poetické literatury české, na prosto nedůstojné. Pouhé, typograficky slušné vydání textu obou rukopisů musí nám obsahem svým býti v celém vzdělaném světě ke cti — avšak takto ilustrované vydání nás nanejvýš jenom kompromituje. Bohužel není to případ první! — Nejnovější dva zjevy literarní jsou za to velice potěšitelné. Především platí to o právě vydaných „Básních Rudolfa Mayera“. Mayer patří bez odporu mezi naše nejpřednější talenty; jméno záhy zemřelého znal každý, každý je ctil a cenil — kdo však znal všechny jeho básně? „V poledne“, pak „Věčnost“ a některé z menších básní lyrických staly se téměř popularními — ale co mimo to napsal, bylo dosud pohřbeno buď v různých časopisech buď docela ještě v rukopise. Vydání úplné sbírky Mayerových básní jest tudíž již samo o sobě záslužné; podnět k tomu zavdal svého času literarní odbor „Umělecké besedy“, provedení této myšlenky stalo se drem. Josefem Durdíkem. Durdík se však nespokojil vydáním básní (i některých zlomků, mezi nimiž zejmena velezajímavého fragmentu větší básně „Sefenussar“) jakož i novelety „Kaprice osudu“, nýbrž předeslal sbírce té i „Zpomínku na Rudolfa Mayera“, která podstatou svou jest totožná s článkem, jenž svého času byl uveřejněn v „Máji“ (1872). „Zpomínka“ ta obsahuje stručný životopis Mayerův, trefné vylíčení jeho doby a výtečnou karakteristiku jeho umělecké individuality, tak že celá knížka ta ve stručném objemu a ve pěkné formě podává episodu našeho novověkého básnictví, která by měla býti netoliko v každé knihovně, ale i v každém srdci. — „Lesní kvítí“ od Adolfa Heyduka zove se jiný svazeček básní, o nichž nemůžeme se zmíniti jinak, než s pochvalou. Jest vůbec známo, že básně Heydukovy vynikají hlavně elegancí a lahodností formy a něžností i ušlechtilostí citu. To potvrzuje i sbírka „Lesní kvítí“ opět plnou měrou. Že jest zde především jiným příroda se svými kouzly a půvaby předmětem básnické fantasie, ovšem uhodnouti lze již z nápisu. Heyduk věnoval tyto své básně Janu Nerudovi.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Život chudoby a bohatství. Socialní román. Překladem Jana Vl. Kurtína. Nákladem Jana Bednáře, starosty a rolníka ve Štěpánově. V Olomouci. V komisi knihkupectví Vladimíra Žákovského. 1873.

Matice lidu. Ročníku VII. číslo 4. „Život zvířat.“ Dle nejlepších pramenů sestavil Karel Starý. Část II. V Praze. Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých. 1873. S osmi tabulkami vyobrazení ve zvláštním sešitu.

Básně Rudolfa Mayera. Vydal Josef Durdík. V Praze. Nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla. 1873.

Lesní kvítí od Adolfa Heyduka. V Praze. Nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla. 1873.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMIRA", buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMIR" vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Duhový pták.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

„Ubohé dítě!" myslil si pan Rybiňský, když po půlnoci za bohatým stolem paní z Rottenfeldu paštiku výtečným šampaňským zapíjel. „Ubohé dítě, bůh sám ví, v jakém brlohu teď zimou skřehlé údy při mikroskopickém ohni ohřívá."

Však pan Rybiňský se velice mýlil. Noemi živila se sice prací svých rukou, avšak nouze, duši ztrpčující a srdce zžírající, nebyla nikdy poznala, a byt její nepodobal se ani v nejmenším brlohu, jaký si pan Rybiňský nad paštikou v duchu maloval.

Noemi zůstávala ve čtvrti sv.-Petrské a byt její — ač prostý — byl velmi pěkný; pozůstávalť v dosti prostranné komoře pod samou střechou vysokého, starého domu. Stěny byly pouze obílené, ale jak alabastr lesklé a tmavá zelená záclona, kterou Noemi v prázdných chvilkách byla vyšila pestrými květy, dělila komoru ve dvě části: za záclonou byla ložnice, před ní pracovna. Pestrá ta záclona dodávala světnici jaksi elegantní ráz; ostatně vál celým prostorem dech jemné poesie, kterou právě tak nemožno jest vypsati jako violky sladkou vůni. Nábytek byl skrovný; starobylý prádelník vykládaný trojím dřívím, tři stolice a stůl. U okna stál rámec vyšívací a opodál u kamen černě natřený kufřík. Na prádelníku stály staré hodiny, představující jakýsi chrám s pevně zavřenými, bohatě ozdobenými dveřmi z pozlaceného bronzu. Odbíjela-li hodina, otevřely se tyto dvéře a v nich se objevila postava ženská v rouše z perleti a stříbra, představující nějakou bohyni. Tyto hodiny, patrně z dob renaissance pocházející, byly dědičné v rodině matky Noeminy a nábožná tato žena, ač pohrdala světem a marností jeho, jak se na křesťana sluší, nemohla se přece zcela ubrániti pýchy při pohledu na tento div „lidské důmyslnosti". Však nemálo ji mrzelo, že lidé, kteří se hodinám obdivovali, figurku bohyní nazývali. Bylo to pro ni velké pohoršení i poprosila tedy svého muže, který byl rytcem, aby na stupeň před chrámkem vyryl hodně nápadným písmem slova: „Královna ze Sáby."

Tím ukonejšila výčitky svědomí, že chová pod střechou věc pohanskou.

Matka Noemiina pocházela z Bechlína, vesnice to podřipské, a byla protestantka. Byla to žena zvláštní, zjev řídký. Za času soudců v Izraeli byla by zajisté druhou Deborou se stala, takovým nadšením plála pro boha a svůj lid. Ale v době tak skeptické, jako je naše, mezi lidem tak střízlivým, jako náš, v povebí tak chladném, jako české, událo se vše jináče. Nebydlila ani pod palmou na hoře Efraim, jako kdysi Debora, nýbrž ve čtvrti Petrské v komoře pod střechou, aniž soudila lid svůj jako Debora lid Izraelský, nýbrž — prala jeho prádlo. Však nereptala proto; co na tom záleží, čím se kdo živí? Což není každá práce poctivá, a nebyl i Kristus sám pouhým tesařem? A nebyla povinna muži svému pomáhat a starat se o své děcko? Než kdykoli jí zbývala chvilka, používala jí k tomu, aby se pohroužila v čtení oné knihy vzácné a v pravdě dechem božím provanuté, která zvábila do kruhů svých kouzelných netoliko jednotlivce, ale celé národy a věky, tak že zřeknuvše se vlastní bytosti, zapomněvše vlastní myšlenky, nežili než dechem tím, který v žhavé nesmírnosti pouště zrozený k nim zaburácel, svědek zašlých věků a pobořených světů, nemyslili než moudrostí tou, která prýštila z hvězdnaté výše jako posvátný dešť k úlevě srdcí pod kolesy pyšných Césarů rozdrcených. Čítala ustavičně v bibli a rozjímala o zákonu Páně. Avšak divná věc: nový zákon méně ji k sobě vábil; zamilované její čtení byla kniha soudců, knihy Makabejské, slovem hrdinná část biblické dějepravy. A žena ta s duchem jako skála vdala se za muže, jehož povaha byla pravý opak povahy její.

Josef Benda byl Slovák a katolík. Usadil se v Praze a živil se rytectvím. Povaha jeho byla měkká, mírná, právě holubičí, záště ani neznal. Byl sice uvědomělý, ale neuměl než truchliti nad stavem českého lidu, který považoval za svůj. Vzletným, biblickou silou proudícím řečem své ženy obdivoval se sice, ba časem pohnuly jej k slzám, ale k ráznosti nerozehřály jej nikdy. Žili šťastně a nebylo mezi nimi uavzdor rozdílu povah a náboženství nikdy různic. Jediné dítě, kterému matka dala starozákonní jméno Noemi, spojilo je ještě úžeji; milovalit ji oba stejně vřele, však i v té lásce obrážela se různost jejich povah; láska otcova byla ženštější než matčina. On by byl děcko pořáde jen hýčkal a k srdci vinul; ona zase stála nad svou dceří bděle a pevně na stráži, v pocitu, jakoby jí ustavičně chránit měla před nebezpečím se všech stran hrozícím a krev svou pro ni cedit. Tak vyrůstá něžné kvítko krásy zázračné na tvrdé skále Judských hor; skála je pevně chrání před žhavým dechem vichřice, však za chladu snivé noci koupá je měsíc lahodným stříbrným svým světlem.

Dcery prý bývají co do stránky duševní po otci; zdálo se tak opravdu při Noemi, neboť ač oko její bylo temné jako matčino, zářilo přece tak nevýslovně mírným a dobrotivým leskem jako blankyt v oku otcově. Když dítě rostlo a rozum bralo, vyprávěla mu matka o povinnostech člověka

k bohu, o hospodinu, jak se ukázal na Sinai v mraku a blesku, o ranách egyptských, o dštícím s nebe ohni, města a lidi strávivším za křivdy páchané — a dítě tulilo se úzkostlivě k prsoum otcovým. Ten konejšil je vypravováním tu o jasných andělích v modru nesmírném jak holubice poletujících, tu zas o Ježíškovi, jak pohrávaje s jinými hochy kdysi z hlíny ptáčky uhnětl a jak tito ptáčkové, oživeni dechem jeho, do vzduchu se rozlétli a barvami svých perutí duhu, zpěvem slavíky zahanbili. Děcko usmívalo se blaženě a vzdychalo: „O kéž bych uviděla takového ptáčka!“

Mezitím co Josef Benda tak šťastně žil v kruhu rodinném, stahovaly se bouřlivé mraky na obzor žití veřejného, nastal rok osmačtyřicátý, nadešly dni svatodušní. Bendová jásala: „Vzpomněl si hospodin na lid svůj! Vyvede nás z domu služby!“ Duch její viděl vzcházet dobu novou, blaženější. I Benda pocítil jiskru hrdinskou v utrobě zjařené, žena ji rozdmychala v jasný plamen. Sama přinesla muži starou pušku a zrezavělý meč, bůh sám ví, kde to vzala. Když se zbraní k boji odešel, padla na kolena a modlila se vroucně: „Nechť zahynou všickni nepřátelé tvoji, o hospodine! tebe pak milující ať jsou jako slunce vzcházející v síle své!“

Noemi byla churavá a Bendová nemohla se ani na chvilku od lože jejího vzdálit; rozčilení její bylo nesmírné. Až nahoru do komory bylo slyšet šum po ulici, kroky mnoha lidí a vzdálenou střelbu. K večeru usnulo dítě a Bendová poprosila sousedku, aby u něho trochu pobyla. Chtělať se odvážit na ulici a poohlédnout po muži; kdyby Noemi nebyla churavěla, zajisté by se byla Bendová po jeho boku do boje dala. Na schodech potkala hošíka bledého, uplakaného; zastavila jej a tázala se, koho hledá.

„Paní Bendovou,“ odpověděl.

„To jsem já, co mi chceš?“ zeptala se v neblahém tušení.

„Váš muž ležel za Emauskou zdí celý v krvi, tatínek ho vtáhl do domu, posílají mne pro vás.“

Bendová zbledla jako stěna, však neřekla ani slova. Po chvilce sklonila se k hochovi a políbila jej prudce; pak chvátala, tisknouc jeho ručku ve své, po schodech dolů. Když vyšli na ulici, musila se na chvilku zastavit, nedostávaloť se jí jaksi dechu. Pozdvihla oči k večerní obloze a zašeptala temně: „Stín sestupuje u prostřed poledne jako noc, o pane,“ svěsila hlavu jako na znamení, že se podrobuje, a kvapila dále. Benda umíral; koule mu byla projela prsa a druhá jej poranila na čele. Spatřiv ženu usmál se jemně, ona poklekla vedle něho a sklonila mlčky smutně hlavu na jeho rámě.

Zdálo se, že povahy obou náhle se vyměnily: ona plná něžnosti, on pevný jako skála.

Bendová prosila okolo stojící, aby muže jejího domů odnesli; i našlo se několik soucitných lidí, kteří přání jejímu vyhověli. Položili jej na máry a ona kráčela v čele, ukazujíc jim cestu. Tmavá noc byla se rozložila nad městem, však roztrhanými mraky zářily hvězdy v klidu velebném; na západě číhala velká chmura, černá, tajuplná s roztaženýma křídloma. „Toť anděl smrti!“ vzdychla z hluboka. Však muž její neviděl mrak tento, oči jeho utkvěly na mléčné dráze, kterou bylo viděti záclonou mraků náhle větrem rozhrnutou. „Boží cesta!“ zadumal se; „i já budu za krátko po ní kráčeti k světlu věčnému.“ Však ještě jednou vrátil se pohled jeho na zem, na mlčící nosiče, na truchlivou postavu v čele tlupy kráčející a myšlenka na ženu i dítko, jež zůstaví uprostřed nevlídného, bezcitného světa, zabušila naposled nelítostnou pěstí na bránu paměti jeho.

„Pomalu, pomalu!“ prosila Bendová muže s márami kráčející, když nesli manžela po úzkých schodech vzhůru k obydlí jejímu a při každém zaúpění jeho ukápla jí bohatá slza. Hrdinný klid její byl ten tam: vzpomnělať si na své dítě — ubohého sirotka!

Noemi nespala ještě, když sousedka, uslyševši hřmot na schodech, s kahancem na chodbu vyšla. Ubohé dítě tušilo, že se cos hrozného děje, vyskočilo z postýlky a vyběhlo za ní — první pohled dívčin padl na zsinalou tvář otcovu a při pohledu tom vzkřikla i poklesla k zemi na samém prahu. Ale výkřik její nepronikl už mrákotu, která obestírala smysly milovaného otce — Benda byl již mrtev.

Ubohá vdova neměla mnoho času, aby manžela oplakávala. Noemi roznemohla se den po pohřbu otcově horečkou a Bendová byla poslední své peníze na útraty pohřební vydala. Sousedky měly mnoho soucitu a dobré vůle, ale byly právě tak chudé jako ona. Sestra její, která měla v Bechlíně nitařský krámek, byla by jí zajisté s několika zlatými vypomohla, ale v těch nepokojných časích docházela pošta velmi nepořádně; peníze byly by došly příliš pozdě, Bendová potřebovala je okamžitě. V této tísni vzpomněla si na malý krámek na Starém městě, v domě, kam byla prádlo donášela. V krámku tom vídala mnoho starých knih a rozmanitého starobylého nábytku a nářadí i slýchala, že je žid Manassé, vlastník toho krámku, člověk svědomitý, který starožitnosti za spravedlivé peníze kupuje. Nerozmýšlela se dlouho, zabalila hodiny s královnou ze Sáby do bílého šatu a odnesla je k starému Manasséovi.

„Čeho si přejete,“ otázal se jí žid, když do krámku vstoupila.

Bendové svírala duševní bolest hrdlo, že nemohla slovo ze sebe vypravit. Teprvé když Manassé otázku svou opakoval, rozbalila třesoucí se rukou šat a postavila hodiny na stůl. „Do zástavy,“ vypravila namáhavě ze sebe.

„Nepůjčuju peníze,“ namítl žid, „kupuju pouze a prodávám.“

„Tedy kupte,“ odpověděla ubohá žena a slze jí vyhrkly z očí.

„Jak vysoko páčíte cenu jejich?“ otázal se Manassé, hledě pozorněji na ni než na hodiny.

„Ach, kdybyste věděl, jak těžce se s nimi loučím! Byly po staletí dědictvím v naší rodině. Ubohá matka má upínala k nim v dlouhé nemoci po celé hodiny svůj zrak a Noemi — — ale k čemu vám to povídám?!“ dodala s trpkým úsměvem, „vždyť to ve vašich očích cenu jejich ani o haléř nezvýší.“

Manassé pohlížel na ni chvíli mírným okem a prohodil pak: „Kdo ví?“ Po chvilce dodal: „Řekl jsem vám, že nepůjčuju peníze, ale když se tak bolestně se svým majetkem loučíte, učiním výminku. Udejte mi svou adresu, ponechám hodiny v zástavě.“

Bendová poděkovala mu vroucně.

„Bůh vám to odplatí, starý muži,“ pravila.

Manassé jí pokývl mlčky hlavou a pohlížel mírným svým okem za ní, když se z krámu ubírala.

Na večer, když Noemi usnula, seděla Bendová při kahánku a četla po dlouhé době opět v bibli. Z hlubokých myšlenek vyrušil ji slabý šramot přede dveřmi, tyto se otevřely a — do světnice vstoupil Manassé. Bendová překvapením ani pozdrav jeho neopětovala. Stařec postavil mlčky hodiny s „královnou ze Sáby“ na prádelník a ohlédl se po světnici. Bendová vstala a ptala se úzkostlivě: „Co to znamená?“

„Že vám nesu vaše hodiny," odpověděl starec s úsměvem.

„A dluh můj?"

„Že budete oplácet dle možnosti."

Bendová pohlédla naň mlčky, v největším úžasu. Ptala se v duchu sama sebe, jaký to zvláštní člověk. Manassé obrátil se k postýlce dítěte a tázal se přívětivé: „A to je vaše děcko?" Pohlížel na spící děvčátko s takovou něžností, že se Bendová více neptala, jaký to člověk, již věděla, že to spravedlivý, kterého jí hospodin posílá, aby se k němu v bídě své utíkala. A zůstal jí přítelem věrným, jí a jejímu dítěti.

Když se Noemi uzdravila, poslala ji Bendová k sestře na venek, kde dvě leta pobyla. Když se vrátila, ujal se Manassé jejího vychování. Manassé nebyl učenec, ale byl mnoho myslil, mnoho četl a mnoho vytrpěl; Noemi neměla času, aby se zabývala knihami; však rozmluvy s tím zvláštním starcem, který více dbal o vychování jejího srdce než rozumu, nahražovaly jí vše. Noemi byla něžné, jemné stvoření a nemohla zastat práci hrubou; Manassé dal ji tedy vyučit u své příbuzné ve vyšívání zlatem a hedvábím a dovedné prstíčky její tvořily brzy pravé divy v tomto oboru. Pověst o výtečné mladé vyšívačce roznesla se po městě a záhy nahrnulo se jí tolik zakázek, že mohla svou prací uživiti nejen sebe, ale i matku, kterou bolestná choroba déle než rok na lůžko poutala, až ji konečně smrt vyprostila z velkého trápení.

Takoví byli rodiče Noemiini a takové osudy její do onoho dne, kdy se tak náhle ve vznešených kruzích salónu paní z Rottenfeldu octla. Matka její byla právě rok v zemi.

* * *

Na druhý den po osudné pro Noemi noci seděla tato u okna. Byla neděle; slunce polední, ač nehřálo, svítilo vesele a hledy dívčiny těkaly snivě přes umrzlou řeku, na kterou s výše svého bytu přes nizounké střechy protějších domů viděla; těkaly přes osamělý nyní ostrov Štvanici, kde staré stromy smutně hlavami kývaly a časem chomáče sněhu se sebe střásaly. Zahleděla se v zadumání na modravý pruh pahorků, který daleko za Prahou obzor pásal. Mysl její, naplněna jsouc jediným obrazem, zapomínala na vše kolem sebe — však za to nezapomínali jiní na ni. Přijela pozdě v noci domů v panské ekypáži a tím poskytla celému skupení domů dostatečnou látku k rozmanitým hovorům a přetřesům na čtrnácte dní. Však nikoho nezajímala událost ona tou měrou, jako její domácí, paní Antonii Mrázkovou.

„Poslyš, muži," pravila tato, přikládajíc do kamen, kde oheň vesele praskal, „to děvče se mi nelíbí. Což jsem jí nebývala vždy jako druhou matkou? A hle, ona má teď nějaké tajnosti přede mnou a bezpochyby také příčinu, proč se s nimi pochlubiti nechce. Přijede domů v kočáře a v noci! Zdaž se to sluší na mladou dívku? Věř mi, za tím něco vězí a zajisté nic kalého!"

„Jen se nepřenáhli, Toničko!" namítl muž. „Snad to není tak zlé, jak se ti zdá —"

„I bodejť bysi se jí neujímal, ty zastánče vší lehkomyslnosti na světě! Je to vůbec velmi podivné, že se vždy ujímáš cizích ženštin proti své manželce. Všechny jsou dokonalé, bez chybičky — a než bys na ně něčeho dopustil, raději viníš svou manželku z přenáhlenosti, sočivosti a bůh ví z čeho. Styď se! Rozumíš? Pravím-li, že to děvče přede mnou něco skrývá a že to není nic kalého, zajisté vím, proč tak soudím, a ty nemáš ničeho namítati — rozumíš?"

Pan Mrázek patrně rozuměl, neboť vzdychl a zamlkl. Za chvilku chopil se nože v nevinném úmyslu, že svou porážku zají kusem nedělní bábovky, která ještě od snídaní na stole stála; mínil, však paní Antonie měnila. Sebralať bábovku a pan Mrázek zůstal s nožem v ruce a s tváří nepříliš duchaplnou u prostřed pokoje stát a pohlížel trudně za manželkou, která ohroženou bábovku s velkou důstojností do kuchyně odnášela. Na prahu se zastavila; setkalať se tam s mladým, as pětadvacetiletým mužem.

„Pozdrav bůh, Jiříku!" zvolal přívětivě pan Mrázek, však Jiřík věděl, co se sluší a patří: nepovšimnuv si pana strýce, políbil paní tetě uctivě ruku. Paní Antonie oděla se při vstoupení mladého muže okamžitě pravou španělskou grandezzou, kterou však bývalá kuchařka nemálo prosvítala — ano, paní Antonie bývala kuchařkou, než se stala paní kupcovou, a tuto pokořující pravdu snažila se zastříti vzezřením a pohyby urozené „milostpaní".

„Aj aj, co pak mi to neseš?" ptala se blahosklonně, ukazujíc na překrásnou kytici, kterou měl Jiřík v ruce.

Jiřík se poněkud zapýřil: zaraziloť jej slůvko „mi"; neboť jí, paní Antonii, nenesl nic, kytice byla určena pro osobu zcela jinou. „Rád bych s Vámi, paní teto, promluvil o důležité věci . . ."

„Vždyť víme, jaká to důležitá věc!" rozdurdila se paní Antonie a máchla bábovkou, kterou posud v ruce držela.

Pan Mrázek, který ji — totiž bábovku — s oka nespouštěl, zamáchl tu mimoděk též slabě nožem, který dotud bezúčelně v ruce choval.

„Ještě jsi se nevzdal té nešťastné myšlenky na ženitbu s osobou, která se mi odjakživa málo líbila, od včerejška pak docela se mi nelíbí! Však jdi si nahoru, můj bože, nemohu ti bránit; nejsem tak pošetilá, abych očekávala od tebe nějaké uznalosti za to, že jsem ti bývala vždy druhou matkou."

Paní Antonie byla celému světu „druhou matkou".

Máchla opět bábovkou, teď jaksi tklivě elegicky; ale když spozorovala, že to na Jiříka hrubě neúčinkuje, rozhněvala se na dobro. „Jdi si jen nahoru; snad se již slečinka vyspala po své včerejší projížďce. Přijela sice trochu pozdě, až k ránu . . . Přijela v panském kočáře. Odkud? Mne se neptej: já nejsem hodna důvěry té panenky, která má bůh ví jak vznešené známosti; já jsem jen prostá žena, co na tom, že jsem jí bývala vždy druhou matkou . . ." Při tomto výbuchu máchala divoce bábovkou a poslední slova zaznívala už jen jako vzdálené dunění hromu z kuchyně, kde se plná nádoba jejího hněvu na hlavu ubohé služky vylila.

„Hleď Jiříku!" začal pan Mrázek a zašermoval sklamaným nožem, aby jeho pohyby své obmýšlené, obšírné řeči větší poutavosti dodával — však osud spikl se dnes proti němu; když se totiž v pokoji rozhlédl, seznal, že chtěl kázati holým stěnám. Jiřík letěl již po schodech k bytu milované dívky.

Noemi a Jiřík znali se již z dětských let. Přicházel tehdáž každou neděli odpoledne s matkou k paní tetě Mrázkové, která byla co nejbohatší člen rodiny zároveň hlavou celého přátelstva. Hodnost tato byla by ovšem příslušela panu Mrázkovi, však pan Mrázek by se byl myšlenky té zajisté ulekl, kdyby ji byl někdo před ním pronesl, a paní Antonie by se byla leda útrpně pousmála. Zatím co Jiříková máť, prostá to žena, kázání bohaté švegruše poslouchati musela, hrával si Jiřík s Noemi na dvorku; zpívali tam rozmanité písně a povídali si pohádky. Prkna, která míval truhlář na dvorku srovnaná, bývala jim zakletým zámkem a Jiřík rytířem, jenž zámek ten ztékal a zajatou v něm

princeznu — Noemi — do lesa unášel, totiž pod akácii, jež osaměle a nyvě z tmavého kouta do výše se pjala, aby ulovila drobet slunečného svitu. Měli se velmi rádi; však bylo-li náhodou více dětí pohromadě, bávala se Noemi Jiříka, neboť v takových dobách jevívala se divoká jeho povaha v ustavičných hádkách a pranicích. Později, když přišel Jiřík k dvornímu zahradníkovi na Hradčanech do učení, vídali se řidčeji. Pak se stal Jiřík tovaryšem, a tu scházeli se opět častěji, neboť Noemi navštěvovala matku jeho, která nešťastnou náhodou oslepla. Jiřík ji ošetřoval a obsluhoval s láskou nejněžnější; ba, zdálo se, že synovská jeho láska steronásobnou mocí vzplápolala té chvíle, kdy stará, slepá matička, slabá jak dítě, v náruč mu poklesla. Noemi byla hluboce dojata při pohledu na mladistvou, bujarou tu sílu, která se z lásky k matce malicherným, pro mnohého směšným úsluhám podrobovala a vlhké její oko, které často s pohnutím na něm utkvívalo, roznítilo v prsou jeho vášeň, o které děvče ani tušení nemělo. Jiřík se jí nikdy nevyznal, však obrátil se na orakulum rodinné — paní Mrázkovou — doufaje s té strany ve vydatnou podporu. Však se špatnou se potázal: paní Mrázková nebyla totiž Noemi valně nakloněna, poněvadž mladá vyšívačka při vší skromnosti osobní svou samostatnost hájila a s ostatními nájemníky — samým to nuzným lidem — paní domácí jako všemohoucí panovnici se nekořila.

„Osoba ta se pro tebe nehodí,“ rozhodla tedy paní Antonie, „a mimo to jste oba příliš chudí, než abyste na vdavky pomyslit mohli.“

V druhém důvodu bylo kus zdravé pravdy a Jiřík musel to — ač s povzdechem — uznati. Ale nastala veliká změna. Jiřík stal se totiž zahradníkem u bohatého jednoho hraběte; postavení to bylo skvělé, tak že mohl i matku i ženu slušně uživit. Zašel tedy k paní Mrázkové, nikoli už, aby ji o pomoc poprosil, nýbrž aby ji z dávného návyku o tom zpravil, jak se postavení jeho zlepšilo a že poslední a hlavní překážka zamýšleného sňatku odpadla.

(Pokračování.)

Listy z Balearských ostrovů.

(Původní článek.)

Zasílá *Kvido Mansvet.*

III.

Poesii vánočních svátků, obzvláště v střední a severní Evropě, vypsalo již tolik per dovedných, že mému nic není potřebí, než dotknouti se jich slovem, aby v čtenáři vznikly obraz a upomínka doby té vždy milé a utěšené. Tato upomínka bude pak kontrastem k tomu, co o vánocích, jak v Palmě se slaví, říci chci a mohu. O poetičnosti vašich vánočních svátků vůbec a štědrého večera zvláště, není zde téměř ani pojmu. Jižní kraj, jiné podnebí, jiný charaktér lidu, jiné obyčeje. U vás jest zajisté příroda sama matkou vánoční poesie, a povětrnost, na rozhraní starého a nového roku, zdrojem oné rodinné družnosti a přítulnosti, která dni tyto tak milými činí. Slavení církevní památky jest toliko folií, z níž na rodinný život jakési mythické světlo se rozlévá. Změňte si povětrnost vánoční, a zmizí vám přítažlivé kouzlo domácího krbu, zmizí specifická vánoční družnost rodinná a přítulnost, zmizí snad všechna pastorální poesie: budete slavit asi takové vánoce, jaké slaví obyvatelstvo Palmy.

O vánocích jest na Mallorce teplá již povětrnost jarní: jasné slunce na jasné obloze, vzduch čistý a řídký, větřík čerstvý a vlažný; pučí listí, pučí kvítí, „zelená se louka, zelená se les“. Ba někdy je celý kraj nádherně již zelený, lesy vydychují první vůni a ptactvo v nich vesele šveholí. Jen vrch Puig Maior ukazuje vždy celému ostrovu hlavu ještě zasněženou, ačkoliv teploměr dole mezi 10. a 16. stupněm R. se kolísá. Představte si „štědrý den“ co teplý, jasný den jarní a vyrozumíte ihned, že jest nutně také co do života a konání něčím zcela jiným, než štědrý den na severu. Na severu jsou vánoce svátky všeho lidu, a čím kdo zámožnější, tím lépe jich užívá; na Balearech, jakož i ve vlastním Španělsku, jsou to svátky téměř jen chudiny. Zámožný lid a noblessa rozdává toliko dárky a slaví vánoce jinak chladně, jako kterékoliv dni v kalendáři červeně vyznačené. „Štědrý den“ jest ovšem také zde dnem přísného postu: většina palmského lidu nejí celý den ničehož, leda snad ráno koflík čokolády a kousek drobného pečiva, jemuž se říká ensaimada. Místo vánoček pekou se bílé, cukrem přesycené bochníky a bochánky. Na severu vstupuje o štědrý večer domácí i hospodská kuchyň do znamení ryb a hlemejžďů, v Palmě do znamení krocana a podsvinčete. Ryb mají Mallorkánci celý rok hojnost a velký výběr, a zejmena chudina musí jich pojídat až k přesycení a zošklivení — patrno tudíž, že zde nemůže býti ryba krmí sváteční. Za to jsou krocani a krůty štědrovečerní chloubou kuchařek a předmětem sousedské závisti; po nich mají největší přednost selata a po selatech drůbež. Štědrovečerní tabule palmská podobá se tudíž severní velikonoční večeři „po vzkříšení“; většina považuje vystoupení večernice za konec postu, a rodiny, kteréž církevní zákon o postu přísně si vykládají, večeří teprv po „půlnoční“. Jak již praveno, nesmějí tyto dni v žádné pořádné kuchyni scházet krocan a podsvinče. Krocan přichází na stůl celý, dobře propečený a uvnitř zavařeným ovocem vyplněný; k němu staví se mísa vařených nebo dušených, v čerstvém sádle plovoucích brambor. Proslulé kuchařky české bude snad zajímati recept, dle něhož se v Palmě peče vánoční podsvinče: jakmile je sele opařeno a vypráno, natře se zevnitř i uvnitř silně citrýnovou šťávou; pak vyplní se celé nádivkou ze sekaných ledvinek, piškotů a hořkých mandlí, vloží se do pekáče a polívá se hustou (nesvařenou) omáčkou z olivového oleje, citrýnové šťávy, soli a vody. V chudých rodinách podávají sele hned po polévce, v bohatých až na konec hostiny.

Moje vánoce v Palmě byly ty nejnudnější, jakých jsem kdy zažil, hlavně snad proto, že jsem stále si připomínal vánoce české; zejmena štědrý den uplynul mi beze všeho půvabu, tak že jsem s radostí vítal večer, ale nikoliv to, co přinášel.

Odbyv pak v rozmaru zcela prosaickém večeři, ulehl a usnul jsem působením silného vína rychle i pevně. O jedenácté hodině zbudili mne a vyzývali omrzelého, abych se připravil na „půlnoční“. Neměl jsem hrubě chuti, ale abych nic zajímavého nepropásl, zavolal jsem si sluhu, mallorkán-

ského rodáka a hlupáka od kosti, a otázal jsem se: „Řekni mi spravedlivě, Jaime (čti Chaime — Jakube), stojí ta vaše půlnoční za podívání?“ — „Seňor, to jen se jděte podívat,“ odpověděl mi, „to vám hraje krásná muzika, a pak vystoupí na kazatelnu Ježíšek a zpívá, že se právě narodil.“ Nikoliv ta krásná muzika, ale ten Ježíšek na kazatelně rozhodl, že jsem ihned do kostela se odebral. Znám jednu španělskou komedii, v níž Adam pána boha na kolenou prosí, aby jej stvořil; těšil jsem se tudíž na doplněk onoho Adama v palmské kathedrále.

O půl dvanácté dral jsem se již do chrámu, jasně osvětleného a lidem ve všech prostorách přeplněného. Ale místo modliteb nebo zbožných pastorálních zpěvů rozléhal se kostelem hluk jako na marsilské burse a místy smích, hašteření a nadávání jako v kořalně o výročním trhu. Španělé jsou národ zbožný, Mallorkánci ještě nad Španěly, odkud se tedy béře ta rozpustilost v kostele? Přestal jsem se ihned divit, jakmile jsem si shromážděné obecenstvo blíže byl prohledl. Velectěné toto půlnoční publikum bylo převahou nevázaná strakatina dobrodružného lidu: jako do plesu vystrojena ženská lehká kavalerie sodomské čtvrti, děvečky a kuchařky se svými starými nebo teprv nastávajícími galány dovádějící, vojáci, námořníci, hejskové a flamendři, kluci a všechna sběř z ulice. Poznenáhla soustředily se ženské do středu kostela a mužští shrnuli se kolem nich; ženské sesadily se na nízké stoličky, jež z domu si musily přinésti, mužští co stoikové stáli. Uličníci rozlezli se mezi ženské, poklekli u jejich stoliček a na oko velmi nábožně se modlili; ale kdo dobrý pozor dával, spozoroval, že svázali vždy několik stoliček dohromady, patrně za tím účelem, aby při rozchodu tím větší zmatek vznikl.

Zatím rozzvučely se varhany a věřící publikum se ztišilo. Po krátkém praeludiu zazněly zvonce a ze sakristie vyšel půlnoční průvod: v čele kráčelo dvanáct kanovníků v plném ornátě, jeden tlustší než druhý a každý v ruce maje dvousáhovou hůl pastýřskou; za nimi, uprostřed ministrantů, šla malá maškara, asi osmiletý klučík v červeném, až na zem splývajícím plášti s dlouhými modrými rukávy a španělským krejzlíkem kolem krku, na hlavě vysokou trojbarevnou aksamítovou čepici nesa, v levé pak ruce pozlacené říšské jablko a v pravé ruce meč — patrně insignie nebeského království. Když byl průvod na určené místo došel, vylezl kluk na kazatelnu a zpíval — co Ježíšek — „historii svého narození“. Osmiletý, „právě narozený“ Ježíšek, v maškarním starořímském kostymu, s říšským jablkem a mečem v rukou, zpívající s kazatelny historii svého narození — může-liž býti většího divadelního nesmyslu? Když byl Ježíšek partii svou odzpíval, zamáchl mečem, kříž vzduchem popisuje, slezl s kazatelny a průvod odešel „v témž pořádku“ k oltáři a odtud po několika poklonách do guarderoby — pardon: do sakristie. Na to pohasli kostelníci s ministranty rychle všechna světla, a tu teprv začala pravá mela. Jako saň s řetězu spuštěná začala se luza po tmě vztekat: děvčata začala dílem kvíkat, jako by je na nože bral, dílem rozpustile se chechtat, jakoby jen na ten okamžik byla čekala, dle hluku a zmítání davu bylo patrno, že je stoličkový tábor ženských rozražen, uličníky svázané stoličky padaly a rachotily, lid přes ně klopýtal, hejsci a flámové, po ženských hlasech se ženouce, hmatali, kde jaké je kypré tělo, mrzutější lidé a ti, kdož nějakou ránu do žeber obdrželi, proklínali, kluci hulákali, zpívali a hvízdali, za krátko bylo všechno stáří a pohlaví promícháno a tato neřestná míchanina vlnila a kroužila se na slepo semo tamo, až konečně, když v kostelní bráně bodáky policistů v záři pochodní se zaleskly, k východům se jala obracet a tlačit.

Tato půlnoční pobožnost nazývá se „misa de gallo“ t. j. mše kohoutí.

* * *

Promluviv krátce o vánocích, přidržím se chronologického pořádku a dotknu se nyní ještě stručně masopustu. Ačkoliv mne již opustila vášeň tarantelly čili chtivost tance, a já navzdor mladému věku a zdravým údům s Ciceronem již tvrdívám, že „nikdo střízlivý netančí, leč že by se náhodou byl potřeštil“, prodělal jsem přece skoro všechny plesy, mnoho-li jich nárožní plakáty jen byly oznámily. Ale poněvadž jsem zůstával toliko smutným divákem toho veselého života, upadl jsem v nemilost všech známých i neznámých děvčat, kteráž v zdrželivosti mé spatřovala okázalé projevování lhostejnosti k nim, ale náhodou zcela mylně. — Masopust, pokud se jím vyrozumívají všeho druhu plesy a zábavy, jest v Palmě velmi čilý a hlučný, ale za to tím prázdnější a tišší uvnitř ostrova, poněvadž venkovští mladí tanečníci nejraději k plesům do Palmy přijíždějí, jednak aby krásnou pleť hlavního města poněkud blíže a volněji prohlednouti si mohli, jednak aby s rozmarnými a nad obecný předsudek panenské přísnosti již povznešenými děvčaty si požertovali a pohýřili. Skoro jen pro tyto záletníky z požehnaných krajů Mallorky pořádá se v „café recreo,“ v místnostech španělské chansonettní a baletní společnosti, každou sobotu a neděli tak zvaný veřejný ples (baile publico); aristokratická a „vyšší“ měšťanská mládež musí se zábav těchto varovat, nechce-li valně utrpěti na dobrém svém jmenu. Jeť dům tento rozhlášen co pelech rafinovaných orgií a rozmařilé zbujnosti, a jest vskutku hoden své pověsti (což jen proto zvlášť podotýkám, aby nikdo nemyslil, že Palmští neznají „vyšších“ požitků kulturních měst evropských).

Plesy měšťanské a šlechtické (v Palmě je každý třetí člověk, jemuž na kuří oko šlápneš, markýzem) odbývají se ponejvíce v kasinech, vynikají obzvláštní elegancí a nádherou, ale jsou příliš výlučné, drahé a cizinci téměř nepřístupné. Jinak nemají nic zvláštního, jsouce zrovna tak škrobené a nudné, jako evropské plesy „elitní“. Kdo tedy vesele a přec slušně noc chce strávit, jde v neděli do „Casino Balear“ na redoutu čili ples kostymní. Zde jest pravidlem, že se páni dostavují v obleku salónním nebo plesovém, dámy pak vesměs ve skvostných maskách; společnost je sice míchaná ale tím zajímavější, poněvadž při všeobecném šetření pravidel slušnosti nikdy nevíš, na čem jsi, a to právě jest pikantní. Zde máš nejlepší příležitost seznat, že jsou salónní potomci slavných balearských gymnastů — snad dopuštěním samé přírody — pramizerní tanečníci; jejich exekuce francouzských a polských tanců padají pode všechnu kritiku. Chceš-li vidět v Palmě pěkně a elegantně křepčit, svolej si někam do dvora nebo do zahrady několik odrbaných kluků a ucouraných mladých holek a dej jim reál, aby ti zatančili fandango s kastanětami. V té mládeži je dosud krev starých gymnastů!

Však co jsou plesy, co salónní tance a zábavy? Málo originálního, skoro nic nového — s některými změnami vše jako u nás. Jediný opravdu zajímavý moment celého masopustu v Palmě jest pouliční karneval odpoledne v masopustní úterý. Toť zase jednou kus románského života, kus originálu! Palma blázní, sice „o poznání“ méně než Řím a Benátky, než Madrid a Barcelóna, ale blázní, a blázní jak může. Studoval jsem od samého poledne s obzvláštním

interesem, kterak se to šosácké město v harlekýna převléká. Nejprv, a sice velmi záhy po poledni, objevovaly se tu a tam ve vratech mužské maškary jako na znamení, že dům bude zastoupen; na to přeběhla maškara rychle přes ulici, za ní druhá a proti ní třetí, všechny ještě ostýchavě, jako by se styděly; za nedlouho proskakovaly honšť a méně ostýchavě, a když posléz dva Figarové se objevili a zvolna středem ulice kráčejíce, každý na jednu stranu, do vrat a do oken rozmarně ukláněti se jali, praskla všechna upejpavost. Se všech stran vycházely a přicházely maškary, pestré a rozmanité, prosté a nádherné, vkusné a nevkusné, líné a čiperné, vtipné i pitomé, cudné i necudné, ženské a mužské. Sličná, teprv napolo maskovaná děvčata bohatých rodin obsadila balkóny a okna, babice jako sovy zahnízdily se ve vikýřích a pestrými cáry ověšení kluci na střechách a na komínech. Znenáhla naplnily se všechny čelnější ulice směsicí strojených bláznů, začalo všude vtipkování, škádlení a bombardování neškodnými, namnoze dosti cennými věcmi. Místy byl jsem samojediný člověk v občanském oděvu a tudíž všem privilegovaným výročním šaškům vítaným terčem. Prováděli se mnou všelijaké nevinné žerty, a když se mi nejhůře vedlo, začala mne na několika místech děvčata s balkónů bombardovat cukrovým hrachem, neloupanými mandlemi, oříšky, cukrovými figurkami a také jinými, levnějšími drobotinami. Seznav chvalitebný tento obyčej, zaskočil jsem při první příležitosti do cukrárny, abych se také střelivem na dámy opatřil; kdekoliv potom hezké děvče cukrovím na mne hodilo, hodil jsem mu v odpověď cukrové děťátko a třeba ještě jinou allegorickou drobnůstku, a ku podivu: skoro každá porozuměla této „cukromluvě" — jak jsou ty Španělky chápavé! Jen po jedné byl bych nejraději hodil kamenem: vysypala na mne asi žejdlík žitné mouky. — Asi ke čtvrté hodině jalo se městem obcházet asi sto maskovaných vojáků s plukovní hudbou; každých několik kroků se zastavili, dali něco zahrát a přijímali hojné dárky občanstva. Zatím nabyla scéna všude rozhled velkolepý: průvody fantasticky a skvostně oblečených jezdců na andaluzských hřebcích objížděly paláce grandů a markýzů, jimž takto čestnou návštěvu mimochodem dělaly, po nich přijížděly velké theatrální povozy se spřežením šesti bujných mezků, na mezcích předpotopní jokeyové a na vozích nádherně maskované dámy, kříž na kříž táhly pak sbory harlekýnů, pierotů, rytířů, čertů, satyrů, bachantek a co všechno masopustní bláznovství dovede sestavit. K šesté hodině sjely se všechny tyto průvody a maškarní sbory na Borne k velkolepé promenádě na počest odcházejícího karnevalu. Popisovati tento vítězoslavný pochod nesmyslu nebudu; dovedeť si o něm každý učiniti pojem dle obrazů a vypsání karnevalů měst italských a španělských.

Nevyčkav konce té mely, v níž zatím kluci s osly a mezky povážlivě začínali řádit, odešel jsem rozloučiti se s divadlem; neboť vězte, že se po celý půst nesmí hráti. Divadlo bylo nabito a všechno obecenstvo v plné parádě salónní; jen mládež oblečena byla v rokoko. — Po jedenácté vyšel jsem z divadla mysle, že ještě všude bude živo a hlučno, ale ono zatím mrtvo bylo a pusto, a tma rozkládala se nad městem. Divadelní obecenstvo rozprášilo se mžiknutím do všech konců Palmy, jako by bůh ví co mělo zmeškat. Ptáte se proč? Dopouštíť se u toho zbožného lidu smrtelného hříchu, kdo v masopustní úterý před dvanáctou do postele neulehne, a musí se z toho ihned na popeleční středu vyzpovídat.

Z básní Antala Staška.

Láska.

Před věky v světle vlnivém
na trůně seděl nebes pán;
pod ním se peklo šklebilo,
vířivý odbojníkův stan;
kol kolem ale andělé
velebný pěli slávy zpěv,
zářili blahem, pohodou,
v spanilý zříce světů zjev.
Pán ale neslyše jich seděl,
zadumán do prostorů hleděl.

„Uprostřed ďáblův, andělův
schází mi ducha mého květ;
v mysli mi tane lepý tvor,
jenž by byl všehomíra střed,
svět i mne v sobě zrcadlil,
s nebem i peklem v nitru svém,
anděl i ďábel v jeden čas,
v duši své různých citů tem —
bouře i klid na jednom trůně,
bez konce touha v jeho lůně."

Rozdělil na dvě polovy
myšlenky svoje nebes pán,
a z prvé muže učinil,
z druhé však ženě sdělal stan,
oběma v nitro srdce vdech
bez konce vášeň zázračnou,
tak že se věčně hledají,
toužení svoje láskou zvou,
která v nich světlým žárem plane,
aneb zas něhou květů vane.

A když se obě polovy
ve světa víru naleznou,
a se jak mladí bohové
obejmou silou zázračnou,
závistí peklo zardí se,
andělé v nebi smutni jsou,
že jim též lásky nepřáno
s velebné vášně lepou hrou,
Pán na trůně však hrdě sedí,
s veselou tváří na zem hledí.

Víno.

Otráven duch můj v nitru svém
sžíravých citův černým jedem,
který mu vsypal v kalich svět
lásky i nenávisti hledem;
zachmuřen jimi jeho střed,
ponurá mysl v něm jak led.

Podejte pohár vína sem,
vykoupám v ohni srdce svoje,
vytopím černé chmury v něm,
vydupu jiných citův roje,
v šumném jak víně perlí roj,
z hloubi jež metá světlý zdroj.

Víno mé, víno, perli se,
skupena v tobě duše světů;
půjč mi svá křídla ohnivá,
k volnému city dmou se letu;
v perutích tvojích život sám
směje se, kypí, víří nám.

Však bylo víno dřív než svět,
a když se pán bůh znudil sobě,
naplnil pohár, víno pil,
tvořiti počal v též hned době,
zbudoval z temných myslí mír,
v plamenný vrh jej vášní vír.

V poháře vína dřímal svět,
vytrysklo z něho slunko žhavé,
vyperlil stan se mléčných drah,
vzkypěly z něho hvězdy smavé,
vyletěl z něho duchův tem,
ba i sám satan skryt byl v něm.

Z poháru vína vzlet i já,
protož v něj hroužím mysle svoje,
zemdlena peruť když jest má,
a cit se vrací znužen z boje;
z něho zas trysknc slunka svit
a nové síly jasný třpyt.

Protož, mé víno, perli se,
skupena v tobě duše světů,
půjč mi svá křídla ohnivá,
k volnému city dmou se letu;
v perutích tvojích život sám
směje se, kypí, víří nám.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Tušil jsem a v průběhu vypravování nabyl jsem skoro úplné jistoty, že vypravuje Regina událost z vlastního života; nicméně když skončila, byl jsem přece překvapen připomenutím, že viníkem byl — strýc Robert. Teprv nyní zdálo se mi, že pochopuju zvláštní poměr mezi strýcem a tetou panující, ačkoli jsem si nemohl vysvětliti, kterak mohla Regina podati ruku muži, kterýž prostřeliv jí ruku byl zároveň z pouhé záliby v ukrutnosti vinen smrtí stařičkého otce jejího.

Regina na chvíli se odmlčela a sklonivši poněkud hlavu zadívala se do dálky. Duší její musily víříti trpké a bolestné zpomínky, neboť snivé sivé oko její zvlhlo a dvé slzí sklouzlo ruče přes snědou její líc.

Nevyrušil jsem ji; byloť i mně smutno. Osud Reginin nebyl právě k závidění. Podivná, na pohled veselá, šťastná, ba skoro lehkomyslná žena ta byla již prožila okamžiky nejtrpčí, okamžiky, jež by byly u mnohého jiného zůstavily nevyhladitelné stopy hoře a zármutku.

Po chvíli počala Regina sama dále vypravovat:

„Tímto spůsobem, drahý strýčku," pravila, „vstoupila jsem do života. Do osudného okamžiku, kdy kule zasáhla otce v plná prsa, kdy sklesl a krev jeho srdce zbarvila čistou vodu Vltavy, byla jsem děckem hravým, ničeho nedbajícím, a o nic se nestarajícím. Avšak od okamžiku toho téměř zázračně jsem se změnila. Pamatuju se zcela živě, kterak v okamžiku, kdy počala se pramice pomalu pohybovati a po vodě plouti, vzniklo v mé duši cosi samostatnému a zralému již úmyslu a rozhodnutí podobného. Chtěla jsem se vzchopiti; ale chvějíc se na celém těle cítila jsem ztrnulost ve všech údech a nemožnost povstati. Krev hnala se mi do tváře a místo v modlení chvěly se rty mé úzkostí a nevyslovenou prosbou. Pamatuju se tak živě, jako by se to právě nyní přede mnou dělo, jak Robert na protějším břehu postupuje podle vody, jak zvedá revolvér a míří po mně. Teprv v tomto okamžiku jsem pochopila, že mi hrozí nebezpečí, jemuž se mohu vyhnouti, když se vrhnu na dno pramice, ale ukrutnost důstojníkova zbudila ve mně nepochopitelnou vzdorovitost: zůstala jsem klečeti, až mi kulka prolítla rukou. Zaúpěla jsem bolestí a sklesnuvši zaryla jsem obě ruce do písku. Loď plula dále. Důstojník na břehu díval se nějaký čas za vzdalující se pramicí, pak prudce se obrátil a zmizel v křoviskách. Za nedlouho objevil se na břehu pozorovu s dvěma granátníky. Jeden z nich odvázal v místě tom ke kůlu přivázanou loďku, všickni tři do ní vstoupili a veslovali rychle za pramicí, na které jsem se nalezala. Několik sáhů pod řetězovým mostem pramici dohonili a přirazivše k ní loďku přestoupili do ni. Důstojník pospíšil nejdříve k mému otci a nadzvedl jeho tělo. Spatřila jsem otcovu tvář: byla zsinalá, ale mírná a klidná, jako by otec spal; z prsou řinula se ještě krev úzoučkým potůčkem, tak že rozhalená košile téměř ani pokrvácena nebyla. Několik okamžiků díval se důstojník otci v otevřené, vyhaslé oko, pak sáhl na ruku, jako by ohledával tepnu a pustil pak tělo, jež skleslo bez obrany. Vše to jsem viděla, aniž bych byla nějaké litosti pocítila. Když však se důstojník přiblížil ke mně, zachvěla jsem se, jako by mne byla zmije uštkla.

„Ublížil ti někdo, holčičko?" otázal se důstojník sklánějе se ke mně.

Neodpověděla jsem.

Důstojník však spozoroval krví zbarvený písek v místě, kde jsem měla ruce zaryty.

„Ku břehu!" velel rozhodně.

Granátníci chopili se sochorů a za nedlouho přirazili ku břehu Střeleckého ostrova. Mezi tím byl důstojník vytáhl obě mé ruce z písku a nabrav do hrstě vody umyl mi je. Shledav, že mám levou ruku prostřelenou, namočil kapesní svůj šátek do vody a obvázal mi ruku. Když jsme přirazili ku břehu, vynesl mne sám z pramice na břeh.

Oba granátníci zůstali na pramici.

„Co s tím starcem?" táže se jeden.

„Je mrtev, shoďte ho do vody!" velí důstojník.

Stalo se, jak byl rozkázal. Granátník zvednuv otcovu mrtvolu shodil ji do vody. Co se dále dělo, zdá se mi býti snem. Vím jen, že otcova mrtvola padla do vody a že proud srážel ji vždy ku břehu. Granátníci odstrkovali ji sochory, ale nehýbala se skoro ani od břehu, neboť proud vždy zase ku břehu ji zanášel. Posléze podařilo se granátníkům odstrčiti mrtvolu dále od břehu, že sklesla pod vodu...

Mne donesl důstojník do střelnice, kde mi vojenský lékař poznovu ruku obvázal. V střelnici, jakož i ve všech ostatních místnostech v přízemí i v prvním patře bylo vojsko: granátníci a myslivci. Mne dopravili do postranního pokojíku hned u vchodu do sálu, v němž bydlil důstojník a uložili mne na trochu slámy, na kteréž byla houně prostřena. Důstojník sám mne ošetřoval. Každou chvíli byl u mne vyptávaje se na všechny možné podrobnosti; ale přes to vše, že byl nad míru vlídný a přívětivý, nedostal ze mne ani slůvka. Ani na jedinou otázku jsem neodpověděla, ani k jedinému tvrzení jsem nepřisvědčila; lomcovalať mnou zimnice a mimo to byl mi muž ten tak odporný, že jsem se mu neodvážila ani do očí podívat. Na štěstí netrvalo to dlouho. K polednímu došel rozkaz, aby granátníci opustili ostrov a zanechali tam pouze myslivce. Rozkazu uposlechnuto bez odkladu. Na několika lodičkách přeplavila se celá setnina na ostrov Kampu. Mne vzali s sebou a k rozkazu důstojníka donesl mne jeden granátník k jisté stařeně, bydlící v zbrojnické ulici v tak zvaném „starém prádle," kde jsem zůstala skoro půldruhého roku. Pozdravila jsem se sice dosti záhy, ale levá ruka má zůstala zmrzačena. Na dobu u stařeny strávenou skoro se ani nepamatuju. Vím, že se ke mně stařenka chovala vždy vlídně, že mne ošetřovala jako své vlastní dítě a že ob čas dostávala po poště peníze. Kdysi, bylo to v říjnu nebo v listopadu roku 1849, přijel k nám znenadání odpoledne jakýsi pán v černém obleku. Dlouho rozmlouval se stařenou, načež jsem se musila obleknouti a všechny své věci svázati. Uposlechla jsem a v brzku seděla jsem s pánem tím v kočáře, v kterémž byl přijel. Jeli jsme celou noc a skoro celý den, až jsme dorazili do této krajiny. Muž, s kterýmž jsem jela, byl Robert. Od té doby žila jsem zde v samotě s Robertem dosti šťastně. Robert staraje se o mne jako pravý otec věnoval vychování mému nejvzornější péči. Zpočátku chovala jsem se k němu jaksi ostýchavě, ano bázlivě, neboť strašný výjev u Střeleckého ostrova tanul mi neustále živě na mysli; teprv později,

když vše vyrovnávající čas i tuto nejživější upomínku zahalil závojem polozapomenutí, přilnula jsem poznenáhla k Robertovi s veškerou vřelostí svého mladého, ohnivého srdce. Tak dorůstala jsem v tomto utěšeném zákoutí a musím vyznati, že se mi nikdy nezastesklo po hlučném světě, po rozkoších a radovánkách velkých měst. Samota stala se mojí přítelkou, a čarokrásné letní dny bývaly mi zde právě tak milý jako smutné mlhavé dny podzimní a sněhové bouře zimní. Časté výlety a delší cesty do ciziny, jež jsem s Robertem podnikala, a vybraná, Robertem řízená lektura napomáhaly mému vzdělání, za kteréž v první řadě děkuju zase jen Robertovi. Jsa sám velmi vzdělán a naučiv se co vojín v rozličných zemích Rakouska plynně několika jazykům, přiučil mne jim takřka hravě na procházkách, čímž pomůcky k mému samostatnému vzdělávání se valně rozmnoženy. Leč k čemu vše zejmena uváděť! Robert postaral se o mne jako pravý otec, obklopil mne bohatstvím a nádherou, poskytl mi neobmezenou volnost a proto jsem mu vděčností zavázána. Po celou dobu, co Roberta znám, nezmínil se ani slůvkem o mém otci a jeho smrti nebo o prostřelení mé ruky. Ano časem budilo v něm i mimovolné připomenutí Prahy chmurné myšlenky, vždy aspoň svraštil čelo a náhle se odmlčel a zadumal. Následkem toho nedotkla jsem se také já ani zdaleka této děsné události. Věděla jsem, že stala se s Robertem změna neobyčejná, neboť muž, jakým je Robert nyní, nikdy by nebyl schopen tak brutalního, tak ukrutného skutku, jaký byl Robert před jedenácti lety spáchal. Nemohu si sice ani dnes ještě vysvětliti pravou příčinu této změny, poněvadž jsem se nikdy neodvážila k rozhodnému po ní pátrání; avšak dle všeho zdá se mi, že přispěla jsem k tomu nemálo také já“ ....

(Pokračování.)

Skromné myšlenky.

Od *Jana Nerudy.*

Krásně se studuje egoismus u dětí, majících ještě celý svůj zvláštní svět; egoismus jejich neuráží. Odvykání egoismu je jediné vychování, jakého se citu člověka dostati může, a proto nás uráží egoismus lidí odrostlých, že vidíme v něm vychování špatné, nevzdělanost.

Lidé se diví, že zápasící spolu duševní velikáni tak často v sprosťáctví zabřídají. Což se někdo již divil, že čím mocnější bouřka, tím více mimo otřásající hromy a ničící blesky také kalu a prachu působí?

Na zevnějšku i na okolí svém můžem sobě mnoho potěchy i stejně mnoho smutku vynutit. Vždyť je to stará pravda, že je lhostejno hroudě, položím-li do ní mrtvolu nějakou nebo símě květů, a lhostejno je také mé komůrce, ověším-li ji černě nebo růžově.

Ženština nejprv zapomíná v cizí naučené řeči myslit, pak teprv zapomene jí psát a nejdéle podrží schopnost mluvení, totiž jakéhos dorozumění se v ní; muži naopak ztratí se nejprv obratná mluva, déle již dovede sobě vypomoci v slohové práci, a když již vše praktické zapomněl, rozumí ještě duchu jazyka.

Lituju člověka, který čtyrmi pracnými desítiletími nemyslí na nic než na pohodlí v desítiletí pátém. Kdybych byl stromem, střásal bych květ svůj na hlavy děvčat bez ohledu na to, že nebude snad na podzim ovoce, a ještě méně staral bych se o to, vyschnou-li kdys nevlahou kořeny, rozdrtí-li blesk peň nebo udělají-li kdys prkna ze mne na rakev.

Myslím, že přijde doba, kdy všechny lyrické výtvory literární pocházeti budou výhradně z per ženských.

Nehudební sluch zdá se mně býti hlavní příčinou, pro kterou nemohou všichni lidé být dobrými herci. Známe herce velevzdělané, rozumějící zajisté každé pronášené myšlence, nedodávající jí ale přece působivého zvuku. Nedovedou z věty učinit zpěvný recitativ a jest jim jako těm, kteří zpívají, aniž by píseň, kterou oni sobě myslejí, někdo jiný v tom poznal.

Lichocení je přístupen každý — ale proč! Který nelichotí jiným nikdy, má slova lichotná za pravdu, a který lichotí z řemesla, má průzračné mu lichocení za důkaz, že on není o nic horší než jiní. A to mu — lichotí.

Divíme se, že bývá u malých národů literární a umělecká kritika přísnější než jinde. Není v tom pouze snaha, být s jinými stejně velkým duchem, nýbrž spíš jevit se s jinými stejně velkým pánem. Ve velké říši bývá darebák životem svým mnohem jistější než v malé, vladař mu dá polapenému snáz milost; v malé zemičce ale chce vladař ukázat, že má také právo nad životem a smrtí i věší nemilosrdně.

Klaurenův výrok, že mužové, spějí-li, jsou vždy oškliví, obmezuje se zajisté na muže duchaplné.

Prostý lid je u vědomí toho, co mu duševně schází, naproti vzdělanějším třídám skromný; a o celou tu skromnost zdá se jim za to býti hloupější.

Kdyby byly boly lidské skutečně vždy tak mocny, jak je poetická tradice líčí, nevyšli bychom ani ze samovražd. Tradice béře právě každý ten bol v plné samostatnosti jeho a zapomíná, že se to má s ním jako s člověkem v lidské společnosti: k vůli sousedům musí něco z přirozených práv svých popustit. Co nejřidčeji bývá dojem v člověku tak obsolutní, že by člověk nebyl zároveň jiným ještě dojmům a myšlenkám přístupen.

Když je bol velký, sevře se hrdlo a schází nám dech. Nejvolněji však a tedy nejhloub sobě vzdychnem, když nic, ale pranic nemyslíme, právě tak jako pes v dřímotě. Kdo nás poslouchá, mýlívá se a myslí, že je hlubokou ozvěnou citu, co je jen tak zahučením prázdné nádoby. Prázdné nádoby druhého pohlaví nás hlubokými vzdechy nejčastěji klamou.

Jednu znám věc velmi moudrou a druhou zas velmi hloupou. Velmi moudrá je pomodlit se každého rána: „Kéž podržím lásku k životu!“ a velmi hloupé je, dát na hřbitovní věž hodiny.

FEUILLETON.

Nový doktor.

Drobotina od *G. V.*

(Dokončení.)

Již zdalcka přivítal běšinský pán svého čeledína hromobitím titulů, mezi nimiž hulvát a halama nejvyšší hodnosti naznačovaly. Když pak sáně před výstupkem domu se zastavily, projevila jeho levice horoucí touhu po zrzavých kudrnách Vojtíškových a pravicí stiskl ruku doktorovu tak srdečně, že tento div nevzkřikl. Zároveň vylil se jeho ústy dvojaký proud zlořečení a vítání, kterýž se rozmauitě splétal a časem patrně směr svůj vyměňoval. Jedním dechem zaklínal kočího, aby mu podal bičiště, že mu je podruhé rozbije o hlavu, a děkoval panu doktorovi, že se sám k němu namáhal... „Přísahal jsem," dodal k tomu zdvihaje dva prsty k nebi, „přísahal, že o tu Sodomu Gomoru již ani stínem nezavadím!" Pak obrátil zase všeobecnou pozornost na kusy bláta po saních rozvěšené a netajil úmysl, že se co nevidět oběsí, nezbaví-li jej bůh tak bohaprázdné čeládky....

Dr. Horlivý, slyše tyto nesouvislé, zmatené výbuchy zuřivosti a vida škubání a trhání všemi svaly obličeje, jakým je pan Drtina doprovázel, nabyl přesvědčení, že náleží jeho pacient k nejzdařilejším šílencům, jací kdy slavený obraz boží na zemi karrikovali. Zároveň podivil se nad tím, že jej pacient očekával. Snad mu namluvili nějakou jinou nemoc! pomyslil si konečně.

Když se pan doktor z kožichu a pokrývek vyloupl, zaryl mu Drtina kostnaté prsty své nepoměrně veliké ruky do ramene a vlekl jej za sebou po schodech do svého pokoje. Naděje doktorova, že bude moci o stavu choromyslného prvé se slečnou promluviti, byla tedy zmařena. Sotva mohl Vojtíška významným pohledem na daný slib upamatovati, k čemuž tento s odporným úšklebkem rázně hlavou pokývl...

Když se dr. Horlivý v pokoji svého pacienta octnul, rozhlédl se po něm zvědavě. Zajisté otiskl se nestvůrný duch se všemi svými hrboly v prostoře, která byla předním jevištěm jeho výstředností! pomyslil si pan doktor. A nemýlil se. Byla to pravá brloha šílencova! Na holých bílých stěnách jak sporé oásy v poušti visecí kalendářík, škála kolková a pár starodávných bambitek: na stole, po židlích i tam v pozadí na ohromné posteli s rozhrnutými záclonami válely se špakátem ovázané balíky jakýchsi zažloutlých, od myší valně ohryzaných papírů; čtvrt podlahy zaujímala obrovská, po ni rozestřená mapa, do niž tu a tam veliké špendlíky s různobarvými korouhvičkami byly zabodány.

Prvé než dr. Horlivý roj domněnek divadlem tímto probuzený v hlavě uspořádati mohl, přitáhl jej pacient k mapě a vztahuje k ní suchý prst, zasyčel jakýms křečovitým smíchem: „Tu máte celé nadělení! Proklatá strakatina! Vidíte tamhle tu vrbu v pravo u potoka a ten špendlík vedle? Tam stojím. Deset roků plných zlosti, povyků, jezdění a čmárání do všech konců světa, placení, až se ohýbám — a tam stojím, stojím jako zakletý, začarovaný u té vrby na tom špendlíku! Nemohu s místa — o vlas nemohu. Hrom aby do toho uhodil! A ti tam na druhé straně, ti šejdíři, zloději, lupiči, křivopřísežníci naparují se, mnou si ruce; posmívají se — jářku, je to spravedlnost? O kdybych ii tu měl, tu břichatou obludu, toho pra-pra-"

Zaskřípal zuby.

Dr. Horlivý byl se mezi tím zlehounka zmocnil jeho ruky a povytáhnuv z kapsy hodinky ohmatával mu puls.

Když zuřivec po chvíli toto počínání doktorovo spozoroval, vyškubl mu prudce ruku, vyvalil naň udiveně oči a vzkřikl: „Co to tropíte? Co mi hmatáte po ruce?"

„Jste nemocen, pane Drtino," odpověděl dr. Horlivý klidně, „velmi nemocen."

„Já — nemocen?" vyrazil běšinský pán v úžasu ze sebe. „Já že jsem nemocen? Z čeho tak soudíte, pane? Hm, nemocen. Možná! Čert aby nebyl nemocen v tom ustavičném vzteku a nepokoji. Věřte, že dnem nocí přemýšlejí, kde by mi příkoří nějaké učinili, že spojeným úsilím k tomu směřují, aby mne o jmění, o čest, o všechno připravili. Štvou mne jako jelena o velkopanské honbě a nemohou se již dočkati okamžiku, až mne odraného, zdrceného spatří u svých nohou. A to všechno z návodu a popudu toho břicháče purkmistra, jehož o černou duši se po smrti sepere milión horoucích ďáblů!"

Dr. Horlivý seznal z divokých těchto řečí utkvělou představu, která tvořila jádro duševní choroby Drtinovy. Přemnohé šílence mučí domněnka, že je někdo stále pronásleduje, nástrahami obklopuje, jich pokoření a zničení snažně vyhledává. V mozku běšínského pána převzala úkol takového stihatele celá počestná obec s purkmistrem v čele. Pan doktor uznal za dobré spřízniti se na oko s utkvělou touto představou a pravil tudíž chlácholivě: „Ale pane Drtino, snad mu křivdíte! Pokud měšťanostu znám, není člověk tak zlomyslný."

Pacient odskočil, jako by byla zmije vedle něho zasyčela. Cíp vlasů na čele jeho se divoce zježil, z očí vyšlehly drtící blesky a z úst podivně zkroucených draly se výkřiky: „Ah, také ve spolku? Také článkem v lotrovském řetězu, kterým se mi stahuje hrdlo? Také zakoupen pro veliké spiknutí? Ejhle! všichni doktoři na jejich straně — snad za heslem: svůj k svému? Hanba!" Zatínaje pěstě, skřípaje zuby lítal jako zběsilý po světnici.

Dr. Horlivý nahlédl, že slovy ničeho nepořídí. Utekl se tedy k jinému prostředku. Sáhl za ňadra, pod mohutný svrchník a začal úlisně: „Pane Drtino, jste opravdu velmi nemocen. A jaký to průvan zde! Nemohl byste snad tuto kazajku — —"

Nedomluvil. Lesť byla patrně nejslabší stránkou páně doktorovou.

Jakmile Drtina onu pro bláznivou část lidstva snad užitečnou, ale jinak velmi nepohodlnou kazajku shlédl, rozkatil se jako býk ve španělské areně při spatření rudého sukna. „Jak?!" vykřikl zpěněným rtem, „Vy se opovažujete blázna si ze mne ztropit — v mém vlastním domě? Tamhle jsou dvéře — rozumíte? Anebo počkejte chvilinku, okáži Vám průvan, který Vás i s tou kazajkou odfoukne do horou —" Při tom sápal se po rezavých bambitkách na stěně.

Ač poslední slova pacientova v nesrozumitelném sípotu zanikla, poznal přece dr. Horlivý z pohybu jeho předobře nepříliš lákavý směr slibeného průvanu a rozhodl se tedy raději pro dvéře. Však právě otevřely se tyto a jimi vstoupil zrzavý obr s šibalským úsměvem na rtu a s rukávy podnikavě vykasanými. Bylť stál dle rozkazu doktorova na chodbě a poznal z křiku pánova, že nadešel rozhodný okamžik.

Mžikem zaskočil dr. Horlivý za svého spojence a pobídl jej z této chráněné posice srdnatě k útoku. „Než se zmocní bambitek!" dodal s obezřelostí strategickou. Však bojechtivý čeledín, octnuv se tváří v tvář před rozlíceným pánem, zmálomyslněl poněkud. Obrátil se do pola ua zad i zašeptal: „Však ublížit mu nesmíte, paue doktor! A což vyžene-li mne, připraví-li mne do kriminálu —?"

„Ani vlásek mu nezkřivím! Jednáme v jeho prospěch! Nemůže Vás vyhnati ani obžalovati — spíše se Vám později odmění!" vyvracel pan doktor námitku za námitkou.

„Nu, pan doktor musí tomu rozumět," uchlácholil Vojtíšek hlas svědomí a pokročil výbojně v před, při čemž dr. Horlivý skromně úkolem zálohy se spokojil.

Mezitím byl Drtina bambitky schvátil a zdvihaje v každé ruce jednu za doktorem ku dveřím se obrátil. Spatřiv z nenadání Vojtíška před sebou, zarazil se na chvilku, pak ale zvolal: „Prosím tě, Vojtíšku, vyhoď toho člověka! Vyhoď ho — učiň mi to k vůli — jinak stane se neštěstí!"

Tklivá tato prosba zviklala na novo úmysl čeledínův. Obrátiv se napolo k doktorovi, těkal okem s něho na pána, kasaje si při tom rukávy. Patrně rozvažoval, na kom z obou by osvědčil svou převahu tělesnou.

Na štěstí netrvalo trapné postavení doktorovo mezi vykasanými rukávy a nataženými bambitkami příliš dlouho. Vyprostilť jej z něho sám pan Drtina obořiv se na váhajícího čeledína: „Nu, což, mezuláne! Bojíš se ho snad? Či mám tě pobídnout karabáčem?"

Tato nová urážka sklonila vážky rozhodnutí čeledínova na stranu pánovi nepříznivou. Mžikem ležely obě bambitky — jež, mimochodem řečeno, nebyly nabité — na podlaze a pan Drtina vedle nich. Však ještě na zemi strhl se krutý zápas. Zuřivý pacient bránil se ze všech sil proti blahodárné kazajce, kterou mu pan doktor pomocí svého spojence vnutiti chtěl. Konečně vnutili mu ji přec. Ba lékařská horlivost potlačila v dru. Horlivém všeliké milosrdenství tou měrou, že svému pacientu, když „zloději, loupežníci, vrahové!" křičeti neustával, vlastním jeho šátkem ústa přepevně zavázal. Na to dal bezbrannou oběť, doposud sebou zmítající a divě očima koulící, odnésti na obrovskou postel v pozadí.

Sotva se před ní záclony shrnuly, otevřely se dvéře a jimi vstoupila do pokoje štíhlá, půvabná dívka v smutečním obleku. Rozhlédla se krásným okem, pod nímž se na bledých líčkách

třpytily dvě kanoucí slzy, plaše po světnici a zvolala starostlivě: „Co se tu děje? Kde je tatínek?“

V tom spozorovala pana doktora; rychle setřela s tváří slzy a přihladila si rusé vlasy na skráních.

Dr. Horlivý, pokynuv prvé kočímu, aby se vzdálil (což tento s tváří zločince po spáchané vraždě učinil), poposel v hrdém vědomí vykonané povinnosti a v ještě hrdějším vědomí, že před chvilkou za své povolání života se odvážil, milostné příchozí vstříc.

Však tato nepřijala ho spůsobem, jakého se do dcery svého nešťastného pacienta právem naditi mohl. Vzhlédla k němu nehrubě přívětivě, když ji oslovil: „Především dovolte, slečno, abych Vám předložil některé otázky dřívějších osudů a spůsobu života Vašeho pana otce se týkající.“

„Ah, toť bude příliš důkladná species facti,“ odpověděla uštěpačně.

Pan doktor pohlížel na ni chvíli v němém úžasu. Na první pohled byla jej okouzlila její tichá holubičí krása, ten pár milostných očí, za jejichž blankytem tušil serafa — a teď, jaké to sklamání! shledal v ní dívku bez srdce, která může bez ostychu žertovati při hrozném neštěstí svého otce. A přec měla slzy na lících!

„Nevěděl jsem, slečno,“ pravil s ostrou výčitkou, „že Vás osud pana otce tak málo zajímá. Či snad nemáte důvěry ke mně?“

„Vás ovšem neznám, pane doktore, ale Váš předchůdce vzbudil ve mně nedůvěru k celému stavu Vašemu. Hle, tolik let protahoval nešťastnou tu záležitost, posílal otci sáhodlouhé účty a jaký byl výsledek všeho?“

„Ach, pan otec měl již přede mnou doktora?“

„Ano. Dlouho choval k němu důvěru neobmezenou, až mu konečně niť trpělivosti přece došla. Slyšel, že máte rozsáhlou praxi —“ Dr. Horlivý se lehounce zapýřil — „a poslal pro Vás.“

„Nesmíte pro jednotlivce odsuzovati celý stav. Naše povolání je vznešené, směřující k blahu člověčenstva. — V případě tomto zbývá než jediný prostředek: pošlete svého pana otce do blázince.“

Dívka ucouvla o krok, oči její zaplály, bledé líce zahořely temným ruměncem. O, jak byla krásná ve svém šlechetném hněvu! „Pane,“ zvolala, „nedopustím, aby se v mé přítomnosti takto mluvilo o nešťastném otci —“

„Ale, slečno —“

„Nikdy, pane, nebyla bych se do Vás nadála spůsobu tak nešetrného. Uznáváte-li neúspěšnost toho procesu, neměl byste místo laciných úsměšků spíše výmluvnost svou k tomu vynaložiti, abyste jej přiměl k ukončení jeho? Já nesmím k němu již dávno upřímné slovo promluviti. Hle, pro ten kousek pozemku, o který vede spor s městem, obětoval již málem celý svůj statek a málem deset let pokojného života. Žil bez radosti, v ustavičném zimničném rozechvění, břemenem jsa sobě i svému okolí. Ani mezi lidi, do města nevyjížděl; trávil čas jako vězeň nad touto mapou, mezi těmi spisy. Po celý ten čas neokázal mi vlídné tváře, jen se na mne osopoval a myslím, že to mou ubohou matičku před časem do hrobu připravilo . . .“ Pro pláč nemohla dále mluviti.

Mladému lékaři rozbřesklo se najednou v hlavě. Vzpomněl si nyní, že se ty historky o běšínském pánu vesměs vztahovaly k jeho velkolepému procesu s městem, vzpomněl si na dra. Zálohu. Pochopil všechno. První jeho pacient rozplaskl se jako lichá bublina. „Slečno,“ pravil po chvíli s uzardělou tváří váhavým hlasem „stal se veliký omyl. Já nejsem doktor práv.“

„Ach,“ zvolala ona v udivení, „Vy že nejste advokát dr. Záloha?“

„Nejsem. Jsem dr. lékařství Stanislav Horlivý. Kočí přijel pro nového doktora a jsem také teprv nedávno v L.“

Po tomto vysvětlení zašel k posteli, kde se byl pacient po celou tu dobu ku podivu klidně choval, rozvázal mu šátek na ústech a zbavil ho osudné kazajky. „Snad jste slyšel, pane Drtino!“ pravil k němu rozpačitě. „Stal se veliký omyl.“

„Děkuju pěkně za takovou mýlku!“ zabručel tento a vyskočiv z postele, přecházel chvíli prudce po světnici, ohýbaje a natahuje semo tam uvolněné ruce, při čemž se obočí jeho velmi hrozivě stahovalo. Však najednou zastavil se před samým doktorem a vypukl v tak upřímný, bouřlivý smích, že i dra. Horlivého do víru jeho strhl a sama slečna sněhobílé zoubky ukázati musila. —

Dr. Horlivý musil zůstati v Běšíně na večeři. Když v příjemném teple štíhlé sklenice punče o sebe zazvonily, zvolal pan Drtina s veselým smíchem: „Na Vaše zdraví, pane doktore! Vykonal jste dnes zázračný kousek svého umění. Kéž bych si byl pro Vás a Vaši kazajku poslal již před mnohými lety . . .“

Pozdě večer letěly sáně od Běšína k L. Vojtíšek pohřížil se nad vojí v hluboké myšlenky; snažilť se marně vypátrati nějaký smysl v událostech dnešního dne. Pán jeho přikázal mu o nich věčné mlčení; však beztoho by mu nebyl nikdo uvěřil, kdyby byl ten divný, prapodivný příběh vypravoval. Dr. Horlivý pohlížel ze svého kožicha do třpytivého sněhu a brzy utkala mu z něho všemohoucí obraznost krásný sen: viděl bílý chrám, v něm mnoho, mnoho světel, rolničky koňů zněly do toho jak zvonky ministrantů, a on sám ubíral se k oltáři po boku štíhlé, spanilé nevěsty, bílé a tiché jak holubice, s modrým okem a rusým vlasem. A babičky šeptaly si: Jaký to párek! A jak má on výnosnou praxi! — Nemýlím-li se, splnil se panu doktorovi tento sen. Však to nepatří k věci . . . .

Ze světové výstavy.

III.

Jest na bíledni, že provedená zde díla umění stavitelského nejsou naveskrz pouhým zevnějším prostředkem k dosažení účelu světové výstavy, t. j. k získání vhodného, důstojně ozdobeného prostoru pro spoustu nejrůznějších věcí ze všech oborů, nýbrž namnoze přímo i vystavenými předměty. Sem patří množství staveb po celém parku roztroušených a zajímajících nás jak etnografickou, tak i uměleckou stránkou svou. Zastoupeni jsou nejhlavnější národové evropští a též mnozí mimoevropští, v první řadě a sice nad míru skvěle ovšem Orientálové, jimž vykázána zvláštní čtvrť, pravá to chlouba celé výstavy. Sedíme-li na př. před vlašskou kavárnou (Biffi) vedle tak zvaného „Mozartplatzu“, můžeme při špatné kávě nebo výtečné zmrzlině pohodlně naslouchati zvukům orkestru Straussova mezi tím, co naše zraky jakoby opojené pestrostí báchorkovitého zjevu bloudí po obraze skvoucím se zrovna před námi v jasu slunečním Jest to jeden z nejkrásnějších pohledů a jen s tíží loučíme se s ním — abychom se k němu tím jistěji co nejdříve opět dostavili. Především stojí zde velkolepý palác místokrále egyptského, vystavený v přísném slohu velice vkusně, ba možno i říci velice elegantně, naším krajanem Šmorancem. Celek účinkuje svými vížkami a báněmi, svými něžnými, nikdy ani dost málo křiklavými ornamenty skoro již více malebně než architektonicky, jest však bez odporu překrásný, dokonale harmonický, zejmena jsou-li náhodou teplé, žluté a červenavé tóny stavby té náležitě osvětleny, tak že s tmavomodrým nebem tvoří barevní kontrast, bez něhož si plný dojem jižní architektury ani mysliti nemůžeme. V levo za místo královým palácem spatřujeme ještě část východního křídla hlavní budovy výstavní, více v popředí pavilón rakouského Loydu s úplně upraveným lodním stožárem na střeše, pak pěknou jakousi utěšenou pohodlností vynikající ruskou vilu se širokým otevřeným schodištěm a pikantní vížkou. Na pravé straně zakrývá stromoví sice vlastní orientalskou čtvrť; avšak oslepující lesk zrcadlového průčelí pavilónu šacha perského nmí se prodrati skrze vršky stromů až k nám a vybízí nás k bližší prohlídce oné čtvrti, v níž seznáme, jak se staví a bydlí netoliko v zemích mohamedanských, ale i v Japonsku atd.

Monumentální v pravém slova smyslu jest ostatně jenom několik málo staveb orientálských. Vedle imposantní Šmorancem provedené budovy egyptské uvádím toliko velkou tureckou studnici, stojící mezi východním portálem hlavní budovy a výstavou uměleckou. Jest to nápodobení fontény Achmeta III. a vyniká při vší své zvláštnosti přece takovým ušlechtilým jemnocitem pro formu i pro barvu (t. j. pro polychromii), jakého při podobných stavbách u nás bohužel příliš často postrádáme.

Stavitelství kmenů slovanských jest mimo onu ruskou vilu blíže pavilónu rakouského Loydu zastoupeno ještě ruským, horvatským a slovenským selským statkem a ruskou restaurací. Stavby tyto mají arci především značnou zajímavost ethnografickou; stránka umělecká obmezuje se živlem prostonárodním, jenž se zejmena v dřevěných ozdobách domů ruských osvědčuje spůsobem velice příznivým. —

Vstupme nyní do hlavní budovy výstavní. Jest v první řadě věnována průmyslu; avšak i zde cítíme se na blízku býti mocnému, všude přítomnému a vše pronikajícímu duchu umění. Vtělujeť se on také tam, kde se jedná o prosaické zájmy všedního života, co umělecký průmysl, jenž mohutným ze zlata a ze železa ukovaným řetězem spojuje dva velké, sobě na pohled tak protivné světy; dodává jednak idealním snahám uměleckým praktické důležitosti a tím zároveň i možnosti nejvydatnějšího rozšíření, jinak posvěcuje zase hmotu a její požadavky kouzelným polibkem krásy. Často vyčítá se naší době, že jest příliš málo uměleckou, že prosa života ve všem všudy nabývá vždy rozhodnějšího a rozhodnějšího vrchu. Náhled ten skoro již sevšeobecněl; křivdí však století našemu velmi citelně a proto neměl by se jemu na úkor opakovati tak beze všeho rozvážení. Skvělé pokroky, jež právě za našich

dnů činí umělecký průmysl, neustálé přibývání jeho váhy i důležitosti v životě národů zajisté nejlépe dokazuje, že smyslu pro umění a pro krásu celkem neubývá, nýbrž že si smysl ten jenom razí dráhu novými směry. Uměleckým průmyslem vnikají přední stráže umění do kruhů nejširších, vydobývajíce ušlechtilému vkusu krok za krokem novou pevnou půdu a paralysujíce tím zase vliv mnohého prosaického živlu moderního života. Způsobem, jenž nám ještě dlouho zůstane idealem, prodchnulo a zušlechtilo kdysi krásné umění slavný národ řecký: a právě tenkráte povznesla se některá odvětví uměleckého průmyslu k takové dokonalosti, že nám dosud poskytují vzory nedostižené. Avšak Řekové byli přece jenom národ co do počtu malý a nemohli navždy zůstati duševními vládci vzdělaného světa. V renaissanci pak po druhé nastoupil umělecký průmysl svou kulturní missi a přispíval bez odporu valně k rozšíření krásocitu ve všech vrstvách společnosti, vraceje takto umění desateronásobně, co ono mu bylo propůjčilo. Než jakýsi aristokratický ráz té renaissanci přece nikdo neupře. Světská i duchovní knížata a bohatí velmožové — nechť již ve šlechtě nebo mezi patriciatem městským — byli to zajisté především, jimž umění konalo nejochotnější služby ve všech způsobách; také umělecký průmysl mohl tedy svůj aristokratický luxuriesní ráz ztratiti teprvé v době naší, kde síly přírodní lidským duchem podmaněné a ovládané pracují na místě lidské ruky. Ohromné pokroky novověké mechaniky, lučby atd., t. j. pokroky technického průmyslu vůbec jsou to, jimiž se konečně umožňuje, aby průmysl umělecký dostál svému velkolepému úkolu. Ruční práci uměleckého řemesla dřívějších věků nebylo by se to nikdy podařilo. A právě to, že nyní mechanická reprodukce jak děl ryze uměleckých tak i výrobků umělecko-průmyslových nabyla již takových rozměrů a takové dokonalosti, že jest živý umělecký rapport možný nejenom mezi jednotlivými vzdělanými národy, nýbrž i mezi všemi společenskými vrstvami, téhož národa dodává uměleckému průmyslu naší doby nového, řekli bychom demokratického rázu. Parní stroj a lučebnický rozbor jsou zkrátka modernímu umění as tím, čím — cum grano salis — vědám jest tiskářství. Proto nenaříkejme sobě, jakoby umělecký ruch v přítomnosti ochaboval; on účinkuje toliko v nové poněkud formě, novými směry, to však s takovou intensitou, že blahé následky dříve nebo později dostaviti se musejí, ba namnoze již se dostavují. Světová výstava jest ovšem nejpovolanějším svědkem u věci té. Průmysl, jehož výroba zaujímá ohromné místnosti hlavní budovy, jest valnou většinou svou, ba v některých rozsáhlých galeriích i výhradně průmysl umělecký. Předmětů, na nichž by nebylo pranic uměleckého, které by ani zevnější úpravou svou neprozrazovaly stopy jakéhosi více nebo méně vytříbeného krásocitu, jest jenom velmi málo, tak jako s druhé strany zase dle programu i vlastní umění v hlavní budově ani místa nemá a jenom výminečně zde onde, zejmena řadou soch v oddělení vlasském zastoupeno jest. Však i sochy ty nejsou beze vztahu k průmyslu; neboť jednak vybízí z nemalé části jich dekorativní ráz přímo k průmyslnému rozmnožování, tak že leckterou z nich považovati možno za pouhý model pro kovolitce, jinak zase staví se úžasná dokonalost mramorové techniky s nepopíratelnou okázalostí na odiv. Krajky, závoje, nejrůznější látky, květiny, révy, ba i celý hustě obrostlý mladý doubek — to všechno podáno opravdu mistrovsky. Nehleďme však proto již, na tyto sochy s patra, jako na pouhé bezceuné kapriciosní umělkování; representují svou technickou dokonalostí věru důležitý moment u vývinu umění právě tak, jako v malířství směr koloristický, ve svém naturalismu třeba skoro až přepiatě stupňovaný, znamenají neustálé, úspěšné obohacování prostředků uměleckých. Ostatně jest i ryze umělecká cena mnohých těchto italských soch velmi značná; nalézáme mezi nimi zejmena některé přerozkošné genry, jakých v plastice nikdy nebývalo nazbyt a také další návštěva v „Kunsthalle" musí stvrditi naše přesvědčeni, že v plastice Vlaši ustupují toliko Francouzům. —

Vraťme se k uměleckému průmyslu. Zde stojí Francie opět na prvním místě; k jinému celkovému resultátu zajisté nedospějeme. Vítězství francouzského smyslu pro formu a pro barvu, jest i tenkráte rozhodné. Ne snad, jakoby ostatní národové především Němci, byli od svých zarýnských sousedů odděleni hlubokou propastí, jakoby daleko za nimi pokulhávali; naopak, právě v oddělení německém a rakouském (z Vídně) jest vystaveno množství předmětů, vkusem svým a elegancí svou výrobkům francouzského průmyslu dosti blízkých, ba někdy i rovných. Němci tomu výborně rozumějí, jak dlužno zřizováním vzorných uměleckých a průmyslových škol i museí přispěti ku zvelebení vkusu i tam, kde ho příroda sama byla méně štědře udělila — pavilón vyučování jest v ohledu tom nad míru zajímavý a poučný. Nesmíme však zapomenouti, že náraz k celému ruchu v oboru uměleckého průmyslu a první vzory přišly z Francie, že tudíž Německo a Vídeň kráčely již cestou urovnanou a připravenou, na které se arci mohly snadno blížiti těm, kdož ji byli rovnali a připravovali. A přece dosud ještě není Francie ve všem dostižena, neřku-li předstižena. Zásluha Francouzův, jejich vkusu a jejich práce jest bez odporu skutek historický, a nezmenšila by se patrně ani tenkráte, kdyby během času byl jejich umělecký průmysl některým jiným šťastnějším národem překonán. Či ubývá snad naší úcty k Angličanům, těmto strojníkům par exellence, když pohlížíme na množství velkolepých strojů, jež vystavili tak jiní národové ve strojárně vídeňské výstavy? Stopujme dějiny toho nebo onoho stroje, nyní snad již značně zdokonaleného — téměř vždy nalézneme, že kolébka jeho stála v Anglii, ve vlasti vynálezce parostroje, tohoto krále všech strojů, celým hmotným světem vládnoucího. Tak má se to i s Francií vzhledem k průmyslu uměleckému, jak dalece se totiž jedná o směr moderní, o skutečný pokrok vkusu a nikoliv o pouhé obnovování tvarů dob dřívějších, a jest zajisté velevýznamné, že zrovna uprostřed rotundy, tedy v samém centrum výstavy stojí jako representant mezinárodního průmyslu uměleckého velká krásná mnohými sochami ozdobená kovová fonténa — z Paříže, z dílny Durenneovy.

Ukázky lyriky francouzské.

Přeložil *Jaroslav Vrchlický.*

Viktor Hugo.

A. L.

(Záře a stíny č. XXXIX.)

Jest každá naděj třtina zlomená:
bůh v ruce svoji drží čas a vine
dny naše, dítě, s jeho vřetena,
niť přetrhne-li, každá radost hyne;
ó jaká proměna!
hle, z kolébky hrob kyne!

Budoucnost v záři stála přede mnou
a v ní již viděl duch můj oslněný
na nebi hvězdy, ptactvo nad vlnou,
a zářné květy v stínu otevřeny;
teď zmizel najednou
ten přelud vykouzlený!

Když vedle tebe někdo v snění lkal
neptej se „proč" a nech, ať dále nyje,
pro toho, jemuž osud mnoho vzal,
se někdy v pláči sladká těcha kryje;
věř, dítě, každý žal
i slza něco smyje.

Píseň.

(Zpěvy soumraku č. XXIII.)

Červánky ti v okně hrají,
a ty, milko, ještě spíš?
Když se růže otvírají,
proč i ty se nezbudíš?

Slyš, drahé dítě,
kráso má!
jak na úsvitě
hlas můj lká!

Vše se u tvých dveří staví,
červánek dí: Planu dnem!
Já jsem píseň! ptáče praví,
a mé srdce: Láska jsem!

Slyš, drahé dítě,
kráso má!
jak na úsvitě
hlas můj lká!

V tobě stvořil v kráse dvojí
anděla i ženu bůh,
by můj zrak plál krásou tvojí
a mou láskou zas tvůj duch!

Slyš, drahé dítě,
kráso má!
jak na úsvitě
hlas můj lká!

Umění. Literatura. Věda.

— V prozatimním divadle hraje se opět od minulého čtvrtku. Začátek učiněn v opeře s „Robertem“, kdežto činohra svou zimní saisonu zahájila Vlčkovou „Eliškou Přemyslovnou“. Paní Sklenářová-Malá vystoupila v titulní úloze této tragedie poprvé po své umělecké pouti, jíž byla podnikla ve prospěch národního divadla. Obecenstvo přijalo obětavou umělkyni se srdečnou ovací. V sobotu seznali jsme dvě novinky. „Vychovatelem“, dvouaktovou to veselohrou od A. Decoucellea a Jaimea syna získal repertoire rozhodně. I kus sám zasluhuje plné uznání, i způsob, jakým se u nás provádí. Všichni činili svědomitě svou povinnost; nejvíce však vynikli pánové Bittner a Kolár ml. co „Marsan“ a „Salomon“. Vzácnému daru hereckého charakterisování obdivovali jsme se u posléze jmenovaného umělce již nesčíslněkráte; pan Bittner musel však tenkráte výkonem svým překvapiti tím více, poněvadž úloha „Marsana“ na první pohled (a také dle obvyklé šablony divadelní) mohla by se snadno zdáti méně vhodnou pro salónního milovníka. Co takový osvědčil se ostatně pan Bittner zase v druhé novince téhož večera, v jednoaktovém proverbu „Dříve poznat — pak milovat“ od hraběte J. Alexandra Fredra mladšího. Hrál s paní Sklenářovou-Malou, jejíž znamenitá virtuosita v ovládání salónní konversace jest známa z mnohých výtečných proverbů Feuilletových, Augierových a j. v., přičiněním právě těchže dvou umělců u nás zdomácnělých. Francouzským vzorům svým se Fredrovo dílo ovšem nerovná; jest elegantně, vkusně psáno, ale unavuje zbytečnými délkami. „Dříve poznat — pak milovat“ přeložil z polštiny p. Bittner (jenž ve své vlastnosti co překladatel šťastně debutoval), „Vychovatele“ z frančiny osvědčený již p. Pulda.

— Schliemannovy archeologické výskumy a nálezy v Troji, o nichž jsme svého času podali obšírnější zprávu, staly se předmětem diskusse, ba polemiky ve veřejných listech. Zejmena zavdal k tomu příčinu nový nález různých zlatých a stříbrných skvostů, v němž Schliemann spatřoval přímo „poklad Priamův“, čemuž mnozí velmi urputně odporovali. Nechť ostatně onen poklad jest již pokladem Priamovým čili nic, tolik nelze upříti, že Schliemannovy nálezy poskytují vědě přebohatý material, a to právě z doby a z končin, v nichž se dosud archeologie pohybovala s velkou nejistotou. Za skvělý příspěvek ten musíme býti Schliemannovi povděčni, třeba bychom s jeho náhledy o tom, co našel, nesouhlasili. Na vědě bude nyní, aby podaný jí material kriticky probrala a zužitkovala. Schliemann dokončil, jak známo, svoje práce v Troji; vyjednávání s řeckou vládou v záležitosti rozsáhlého proskoumání Mykén nevedlo k cíli, o výsledku jeho nabídnutí se vládě italské (pro Pompeji) není dosud zpráv. Vlády řecká a německá shodly prý se již o důkladném vykopávání v Olympii, kdež patřičné práce započnou snad ještě během tohoto podzimku.

— Zmínili jsme se svého času o polyglotním vydání Camôesových „Lusiadů“, které jest v portugalském oddělení vídenské výstavy, a podotknuli zároveň, že nám o českém překladu (který v seznamu též byl uveden), není nic známo. Nyní můžeme podati určitější zprávu. Ona „polyglotta“ netýká se nikoliv celé básně Camôesovy, nýbrž toliko jediné episody „Ignaz de Castro,“ jejíž český překlad od dra. Josefa Bojislava Pichla byl uveřejněn v „Květech“ již r. 1836. V nejnovějším, ve Vídni právě vystaveném polyglotním vydání (Lisabon, impresa nacional, 1873) ponechán ještě beze změny starý pravopis s *au* místo *ou*, *g* místo *j*, *w* místo *v* atd. Není zajisté nezajímavo, upozorniti při této příležitosti na překlad, jenž svého času byl patrně velmi záslužným, dnešního dne však bohužel nejenom téměř zapomenut jest, nýbrž i dosud bez dalšího pokračování a následování zůstal.

— Victora Huga báseň, oslavující den 16. září 1873 co den osvobození Francie od německé okupace, prodala se do večera téhož dne v 25.000 výtisků!

— O Valdštýnovi vyšel nedávno nový německý spisek (od dra. B. Kuglera), v němž se proslulý vojevůdce třicetileté války velebí co mučeník dobré věci, jehož pád byl těžkou ranou pro protenstatismus a pro německý národ. Avšak nesmíme Valdštýna příliš chváliti, praví pan spisovatel; neboť Valdštýn nebyl Němcem, nýbrž — Čechem! Tím prý se objasňuje leckterý zvláštní, jeho hvězdu zatemňující rys povahy, jelikož Čechové odedávna známi jsou „pro svou fantastickou nepokojnost, pro svou vychloubavost, pro bezuzdou těkavost svých myšlenek.“ Němci nám tedy laskavě přenechávají slabé stránky našich velkých mužů; že jejich skutečné zásluhy konfiskují vždy pro sebe, rozumí se samo sebou. Podobné stanovisko zaujímají ostatně i vzhledem k jiným národům. Tak pamatujeme se na př., že kdysi v „Magazinu“ u příležitosti úvahy o Stuartu Millovi stálo doslovně: „Zní to snad podivně, ale tvrdíme to rozhodně a myslíme, že by to stálo za provedení důkazu, kdyby někdo chtěl pochybovati o tom, že všechno nudné na půdě anglické jest dědictví živlu romanského, všechno svěží a zajímavé pak původu germanského.“ Není to příkladná objektivnost a — skromnost?

— Honorary amerických spisovatelů musejí býti velmi „slušné“; jinak nebyli by mohli na př. dostati za svoje literarní práce Washington Irving 240,000 dolarů, Bayard Taylor a Longffellow as po 50.000. Taylor mimo to získal si i vlastnictví časopisu „New York Tribune“, tak že může nyní velmi pohodlně žíti za hranicemi.

Z „Rozumů“ Pavla Škvora.

Zvědavost.

Kdykoli se něco sesuje,
umačkat se mohou zvědaví:
ale když se něco buduje,
málo kdo se při tom zastaví.

Dokonalost.

Každý chce se vyšším zdát;
kdyby však byl více dbalý,
tím, co je, se cele stát,
spíše byl by dokonalý.

Vodopád.

Čas toť vodopád! Hle mžiky přítomnosti
roztříštěné kapky, divě ječící;
nad ním budoucnosti vody mlčící,
pod ním chvátající vlny do věčnosti.

Kniha.

Nikomu nebylo ještě popřáno
skončit knihu života, jak sobě přál;
posměšně na konci v každé připsáno
rukou škodolibé smrti: „A tak dál.“

Knihy nové „Lumiru“ zaslané: Politické strany u nás a jinde. Pojednání Alfonse Šťastného. V Praze. Tiskem dra. Edv. Grégra. Nákladem spisovatelovým, 1873.

Rebusy Humorů (630). Pro ukrácení dlouhých večerů spořádal a vydal J. R. Vilímek. V Praze. Tiskem a nákladem J. R. Vilímka, 1873.

Svobodný občan. Velký kalendář na obyčejný rok 1874. Ročník třetí. S titulním obrazem a mnoha jinými obrazci. V Slaném a Lounech. Nakladatel kněhkupec František Neubert. Obsah jest zábavný a rozmanitý.

Pokladnice povídek a románů. V Slaném a Lounech. Nakladatel Fr. Neubert. Díl III. Běž. č. 6. Vodníkova nevěsta. Rybářská povídka od Václava Beneše.

Ct. Pořadatelstvo III. ročníku „Ruchu“. Porovnávali jsme toliko tituly prvního a třetího ročníku; o druhém nebyla učiněna zmínka. Konstatujeme však rádi, že změna almanahu „české omladiny“ v almanah „omladiny československé“ stala se již před třemi lety, druhým ročníkem „Ruchu“, tedy nikoliv na základě letošních příspěvků. Tak rozhoduje se námi položená alternativa Vašim laskavým upozorněním patrně ve smyslu druhé části, která obsahovala domněnku, že „přijaty jsou slovenské příspěvky jen pro to, aby bylo dostiučiněno napřed již určenému širší než doposud kruhy zahrnujícímu titulu“. Ostatně pravili jsme hned na to sami: „Skoro zdá se, že se stalo toto poslední.“

— *Panu Ad. H-k v Písku.* Srdečné díky za Váš milý dopis. Těšíme se na každou Vaši zásilku.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. **1873.**

Duhový pták.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Jiřík stál již hodnou chvíli v pokoji, než jej Noemi spozorovala a s jemným úsměvem ruku mu podala.

„Jak se vede matce?“ byla první její otázka.

„Je šťastna,“ odpověděl Jiřík a sděliv Noemi hlasem radostí se chvějícím náhlou změnu ve svém postavení, pokračoval: „Chodí celý den semo tam po světnici a vyptává se na barvu nového nábytku a nářadí, které jsem právě nakoupil. Když jsem jí popsal novou rytinu, kterou jsem si včera nad lože zavěsil, představující Krista co pachole s věncem krásného kvítí v ruce, přelíbeznou to hlavičku dětskou, zvolala: „Ten se bude Noemi líbit!“

„Ah dobrá, dobrá matička!“ odpověděla Noemi.

„A hleď, Noemi,“ pokračoval, „jaká to divná shoda! Také mně probleskla při spatření toho obrazu za sklem u knihkupce hlavou myšlenka: „Ten by se Noemi líbil!“ A jedině z té příčiny jsem jej koupil. Jak mile byl jsem tedy překvapen, když mi na večer matka totéž pravila.“

„Matička tvá je dobrá,“ opakovala Noemi, „mám ji velmi ráda.“

„A což ona tebe! Slyš, hochu, pravila mi onehdy, od té doby, co mi světlo zevnější navždy zhaslo, vzešlo mi světlo jiné, vnitřní. Dříve neuměla jsem posouditi lidi, ale teď poznávám cenu každého, řídíc se jakýms neomylným vnitřním hlasem. Sedá-li Noemi vedle mne, zdává se mi, že slunko prohřívá mé staré tělo a zaznívá-li na blízku její hlas, bývá mi tak volno a slavno kolem srdce, jako když v předvečer marianského svátku zvony vyzvánějí, a srdce hlásá ve mně: Onať dobrá, jak anděl páně.“

Mluvě tak, podal jí krásnou kytici a Noemi vzavši ji bezděčně, sklonila při chvalořeči té zardělou tvář nad libě páchnoucí květy.

Jiřík pokračoval.

„Noemi, neviděl jsem nikdy ženštinu tobě podobnou. Co matka o tobě pravila, je pouze ozvěna mých vlastních citů. S ostatními dětmi sváříval jsem se ustavičně, s tebou nikdy. Vliv tvůj na mne býval vždy zázračný. Hleď, i mé povolání jsi mi vytkla! Nemíval jsem nikdy květiny rád, ale když jsem vídal, jak jsi zelené ratolesti chudičké akacie na vašem dvoře do vlasů si vplítala, sedmikrásky líbala, ba i sporý mech na zdi jako vzácnost nějakou opatrovala, tu přilnulo mé srdce k vůli tobě k tichému rostlinstvu i odhodlal jsem se, že zasvětím pěstování jeho život svůj!“

Zamlčel se na chvilku, pak uchopil ruku její.

„Noemi, zvolila's mi nevědomky dráhu života, buď mi družkou na dráze té! Hleď, já i matka nepřestaneme žehnat tomu okamžiku, kdy překročíš práh našeho domu a nikdy nekryla žádná střecha lidi blaženější nás, staneš-li se mou chotí!“

Noemi zachvěla se jak osyka a kytice ji tížila, jakoby byla olověná; musila ji odložit, ale bohužel stalo se to tak prudce, že se zdálo, jakoby ji byla odhodila. Jiřík porozuměl předobře němé té odpovědi. Zbledl jako smrt. Ubohý hoch! Kdyby byl o den dříve přišel, bylo by se přání jeho vyplnilo, neboť ač jej Noemi nemilovala, jak si toho přál, neměla romantické pojmy o lásce, a byla by se zajisté jeho ženou stala; ale teď, po včerejší noci, ne, teď to bylo nemožné! Nedoufalať sice, že krále své duše ještě jednou spatří, ale navzdor tomu byla mu srdce své bloudnivě zasvětila a pouhá myšlenka na jiného zdála se jí býti porušením přísahané tajné věrnosti.

„O, Jiříku, nemohu“ . . . .

To bylo vše, co ze rtů vypraviti mohla. Když omámení, které po velké nenadálé ráně následovalo, jej opustilo, přišla mu poslední slova paní Mrázkové, tak jízlivě pronešená, na mysl . . . Krev mu hnala prudce k hlavě.

„Ty miluješ jiného!“ vzkřikl divoce, že se dívka až zděsila. Neodpovídala. On jí zatřásl vášnivě rukou a opakoval ještě divočeji svou otázku. Noemi v zmatku, nevědouc co činí, kývla tiše hlavou.

„A koho?“ ptal se Jiřík těžce dýchaje, „koho?“ A oči se mu leskly děsným ohněm.

„Nikoho, nikoho,“ lhala Noemi, pozorujíc s leknutím, že byla tajemství své prozradila.

Jiřík lítal po pokoji jako divoká v kleci zvěř, ptal se tisíc otázek, rozškubal přinešenou a odloženou kytici. Noemi plakala mlčky.

„Vypátrám vše!“ zvolal konečně a chvátal po schodech dolů.

Na chodbě v prvním poschodí čekala naň paní Mrázková a ptala se uštěpačně, kdy bude svatba; ale když slyšela, že Noemi nabízený sňatek odmítla, rozzlobila se ještě více než dříve, kdy myslila, že se opak toho stane. Osoba, která stála ve světě jako kůl osamělá, nepřijala s jásotem čest vstoupit s ní, s paní Antonií Mrázkovou, v příbuzenství a opovážila se sestřence jejího muže zamítnutím urazit!

* * *

As dva měsíce na to seděl pan Jindřich Rybiňský se svým přítelem u vlašského krbu malého, s vybroušeným

vkusem upraveného pokojíku v jednom z těch starých domů na Malé Straně, které z držení dávné šlechty české přešly do rukou měšťanských. Ač bylo průčelí již valně obnoveno a barbarskou rukou z pozdě gothického v barokní přeměněno, nalézaly se přece uvnitř ještě stopy feudálních časů a na širokých chodbách, pod křížovými klenbami nebyl by tě ani překvapil zjev rytíře s vlajícím na přilbě chocholem, a v hlubokých výklencích, kde ještě sem tam bohatě vyřezaná křesla s vysokými opěradly stála, hledalo mimoděk oko hrdé dámy a něžné dívky, které as před věky zde při kolovrátku seděly neb na loutnu hrály.

Však pan Rybiňský nyní na nic podobného nemyslil, ba zdálo se, že vůbec nemyslí, a hluboké, krásné jeho oči bloudily leniyě a nevšímavě po pestrých květech měkkých koberců na podlaze. Pan Rybiňský byl se velmi mlád oženil a sice z omylu: myslilť tehdáž, že choť svou miluje, ona pak vězela bohužel v témž omylu, který však u ní pravdě bližším byl. Však záhy vyšli z bludu toho a vyhýbali se nyní druh druhu co možná nejvíce. Paní Rybiňská, sentimentální blondýna, byla dcera statkářova; bylať dlouho oplakávala svůj osudný omyl, byla se též o to pokusila, aby v manželi dřívější náklonnost opět vzbudila a samu sebe do lásky velhala; ale když poznala marnost své snahy, přestala na lásce své dcerušky a žila odtud jako klášternice, ponechávajíc Jindřichovi volný styk se světem tím, jehož se úplně stranila. Když tento rok otec její nebezpečně ochuravěl, ujela k němu s dceruškou na venek, aby jej ošetřovala; neboť byl vdovcem od chvíle té, kdy se mu byla narodila. Meškala tam již celý podzim a celou zimu, a po ten čas psávala pravidelně za tři neděle choti laskavý, ale chladný dopis, k němuž pan Rybiňský pokaždé právě tak chladně a laskavě odpovídal. Dále také přání její nesahalo. Pan Jindřich se zatím velice nudil, neboť navzdor krásným a zdánlivě hlubokým očím byl srdce prázdného.

„Abych se ti, Roberte, upřímně vyznal,“ vypravoval nyní svému příteli, „věc ta mne začíná nad míru nudit i přemýšlím stoje chodě, jak bych se té malé puritánky zase zbavil.“

„Comment donc! Est-il possible?“ odpověděl Robert. „Dobrodružství s počátkem tak romantickým! Mimochodem řečeno, slíbil jsi mi, že mi celou historii své nové známosti dopodrobna sdělíš, ale nedostál's tomu slibu.“

„Chceš tedy, abych vypravoval?“ prohodil Jindřich ospale. „Netěší mne to právě, ale rozprávka konečně jako rozprávka. Jak dalece tedy jsi zasvěcen do mého románu?“

„Povídal's mi pouze, jak jsi se s ní seznámil u paní z Rottenfeldu, že's ji poprvé spatřil v přestrojení právě jako „Jeanne“ u paní G. Sand a dále jak ti paní z Rottenfeldu sama nevědomky podala adresu obskurní té krásky.“

Jindřich vypravoval: „Nezapomenu nikdy radostný úžas její a s těží utlumený jásot, když jsem k ní poprvé do pokoje vstoupil. Líče radostné překvapení, vypravoval jsem jí, že jsem hledal někoho, kdo by mi uměle vyšil zlatem a hedbávím prapor pro venkovský jeden kostel; ona že mi byla odporučena, však že jsem neznaje její jméno, ani tušení neměl, jak příjemné na mne čeká překvapení. Rděla se jako růže a usmívala sladce. „Musíte dovolit, slečno, abych častěji přicházel dohlížet k práci Vaší, neboť barvy, jak jsem je pro prapor sám sestavil, nejsou mi teď po chuti, hodlám je měnit.“ Toť nebylo nápadné a nemohla proti tomu ničeho namítati.“

„Velmi dobře,“ pochválil jej přítel bezděčně. „Však vypravuj dále.“

„Přicházel jsem často, velmi často, každý den a stali jsme se přáteli. Opakoval jsem jí slovo „přátelství“ tak často, že se jí hluboko do duše vtisklo; slovo „láska“ nebylo nikdy mezi námi vysloveno. Snad by přísahala každou chvíli, že mne nemiluje, že jsem jí pouze bratrem, přítelem, ač barva lící jejích ustavičně se měnící a krásné, tklivé oko, mnohem upřímnější než ústa, bez ustání mi opakují, jak mne milnje.“

„Ach, šťastný člověče!“

„Šťastný? A proč?“ ptal se udiveně Jindřich.

„Jaká otázka!“ rozhorlil se Robert.

„Nikdy mne to děvče nerozehřálo,“ omlouval se Jindřich; „to, proč jsem jí dal jméno „puritánka“, mne vždy náramně ochlazuje, ale slepá její vášeň ke mně, která často z úkrytu svého na okamžik vyšlehá jako blesk a pak ještě hlouběji se ukrývá, lichotí mi příliš a vábí mne zase k ní.“

„Nuž, co se dělo dále?“

„Nic, pranic. Však, ano, přece něco —: když si jednou stěžovala, že jí domácí její, — mimochodem řečeno, starý drak — za příčinou mých návštěv stálé nepříjemnosti působí, učinil jsem jí návrh, abychom spolu chodili na procházky a sice, aby pověst její tím neutrpěla, v době a na místa, kde nás nikdo nepotká. Procházeli jsme se tedy na večer nejvíce kolem řeky na Františku. Nyní mám těch procházek právě dost. Nebývá mi jaksi volno po jejím boku, nevím proč, začal jsem si to „přátelství“ s puritánkou, nevěda také proč a nyní mne vábí a odpuzuje zároveň. Mezi tvé náruživosti, milý Roberte, patří i to, co se nazývá duševní analysí, nechtěl bysi se pokusit o vysvětlení mého poměru k té dívčině?“

„Musel bych také dívku znát,“ odpověděl Robert s úsměvem, ale bylo vidět, že přemýšlí, „neb aspoň uslyšet nějaký její výrok, nějakou rozmluvu s tebou —“

„Ah, rozmluvy její třepetají se vždy mezi zemí a nebem,“ pravil Jindřich. „Cituje často bibli a českého nějakého básníka, jehož jméno na mé jinak týrané paměti zajisté žádati nebudeš. Velmi často mi také vypravuje o svých rodičích; pravda, smrt otce jejího byla dosti tragická! Nu, a co se originálnosti její týče, tu seznáš zajisté z následujícího případu“

„Nuže?“ ptal se přítel, jehož osobnost dívčina patrně zajímala.

„Zná jakéhosi starého žida, kramáře, a v něm spatřuje, bůh ví jaký ideál. Jednou ti mi zcela vážně učinila návrh, že mne s tím židovským vydáním všech lidských cností seznámí.“

„Vskutku?“

„Parole d'honneur!“

„A ty?“

„Nemohl jsem se ubránit smíchu, dal jsem jí poněkud uštěpačnou odpověď. Pohlédla na mne svým lesklým a přece tak měkkým okem a potřásla smutně hlavou. „Nevíte, co činíte!“ pravila. „Manasse je srdce velké a mysl jasná, z úst jeho plyne pravda božská a celý zjev jeho připomíná mi proroky, o nichž matka tak ráda čítala a vypravovala.“ Odpověděl jsem jí trochu neprozřetelně, že přece nebude chtít, abych se přátelil s židovským kramářem. „Roberte, je-li pak možná, že Vy byste mohl chovati tak chmurné, nízké předsudky, Vy tak dobrý . . .“ a spustila chvalozpěv, jehož opakování mi promineš. Při té příležitosti tě musím také odprosit, milý příteli, že jsem si pro krásnou švadlenu vypůjčil tvé jmeno — prozřetelnosti nikdy nezbývá.“

„Jen si poslnž — bez ostychu,“ prohodil žertovně Robert.

„Chlácholil jsem ji celý večer, však zůstala smutná.

Když jsme se loučili, uchopila mne téměř vášnivě za ruku. „Prosbu!“ zvolala. Pohlédl jsem na ni udiveně. „Jakou?“ otázal jsem se. „Nechť zlý ten úsměv, který Vás zohyzdil, když jsem se Vám o Manasse zmínila, nikdy víc nezahraje okolo Vašich úst a očí!“ Ale hned na to vyprosila si odpuštění za svá slova, slze jí vstoupily do očí. „Odpusťte, drahý příteli, ale nesnesu skvrny na svém slunci!“ Nuž, jak se ti líbí nadšení, s jakým mluví o tvém příteli?“

„Ubohé děvče!“ vzdychl Robert.

„O, prosím, nebuď také ty sentimentální! Netřeba jí litovat, nic zlého ji nepotkalo. Nudí mne a poněvadž nenávidím pohnutlivých výstupů, řeknu jí prostě, že na měsíc z Prahy odjedu a že se pak opět k ní navrátím. Víš, že hodlám na zimu s ženou a tchánem do Italie a puritánka mne tedy ani za rok neuhlídá, — neboť odjedu vskutku již za nedlouho k ženě —; a do té doby zajisté na mne dávno zapomene. Doufám, že dojde útěchy a náhrady za „přítele“ u svého „proroka“. Odmlčel se. Za chvilku zeptal se sám sebe polohlasně: „Proč ke všem ďasům jsem vůbec zapředal román s tou puritánkou?“

Nastala dlouhá přestávka. V pokoji byla úplná tma; lokaj přinesl světla. Jindřich stál u krbu a hledě do velkého nad ním visícího zrcadla rovnal si nákrčník. Robert vstal a vzal klobouk. Než odešel, zastavil se před přítelem, položil mu ruku na rameno a pravil tichým hlasem: „Jindřichu, tys mužská koketa — proto jsi s tou puritánkou zapředl román.“

Jindřich vzhlédl k němu překvapen.

„Jindřichu,“ pokračoval Robert nedbaje toho, „není ti po boku toho děvčete volno, poněvadž to u ní zde nepoměrně tepleji bije a následkem toho zde jasněji svítí než u tebe.“ Ukázal na prsa a na čelo.

„Nač to hrubství?“ ptal se Jindřich.

„Hrubství? Nikoli, pouze výsledek duševní analyse.“

Jindřich pokrčil ramenoma a zapálil si doutník s líčenou lhostejností. Robert odešel. —

* *
*

Manasse nalézal ve společnosti Noemině největší svou potěchu. Neměl vedle ní ani přítelíčka na světě. Bratr jeho byl veliký boháč a lakomec a nenáviděl ubohého Manasse již z dětských let proto, že ideální jeho směr nepochopoval. Manasse pohrdal tím lakotným sháněním se po zisku, které soukmenovcům jeho jediným úkolem životním se stalo, a když byl otcem a okolnostmi proti vůli své přikován k malému starožitnickému krámku, používal starých jeho knih více k útěše své než k zištnému kramaření. Manasse miloval svůj lid navzdor kleslosti, v jaké jej viděl, a památka dávné slávy a velikosti národa židovského naplňovala celou mysl jeho. Nejvroucnějším jeho přáním bylo, aby spatřil zemi svých otců, malé to dějiště velikých událostí, jimiž Jehova povznášel i zkoušel vyvolený národ svůj. Touha tato uchvátila znenáhla celou jeho bytost. Jsa mlád a při tom nadán obrazností nad míru čilou, ohnivou, oddal se úplně blouznivé té myšlence a pomýšlel dnem, nocí na její provedení. Velkolepé záměry míhaly se jeho hlavou. Konečně nemohl touze své odolati více. S několika uspořenými zlatými v kapse a s houslemi, na něž mistrně hráti uměl, po boku uprchl z domu otcovského. Protloukl se skutečně až do Palestiny a zrosil horkými slzami starou tu zeď, jedinou památku zašlé velikosti, o kterou soukmenovci jeho po staletí v zoufalství svá čela bijí. A nyní po dosažení cíle, o němž byl tak dlouho snil, nastala mu cesta nazpět trním hořkého sklamání, dolů do temné rokliny zoufalosti. Nemocný, na těle i na duši ochablý ubíral se jako kdysi otcové jeho ze země, na níž jakási hrozná kletba spočívá, do evropské vlasti. Cestou živil se dílem žebrotou, dílem hrou na housle.

Bylo to v Rumunsku. Na veliké pláni nedaleko řeky stál prostranný bojarský zámek. Před zámkem na trávníku rozestřen byl skvostný koberec a na něm seděla, obklopena skupením půvabných žen, dívčina krásná jako luna, snivá jako palma, však zasmušilá jako hluboký před bouří les. Opodál pod sloupovím zámku seděli mužští a popíjeli víno; všichni naslouchali hudbě pestré cikánské tlupy. Manasse pohlížel na výjev tento větvemi blízké duboviny. Když umlkla divoká hudba cikánů, chopil se houslí a zahrál píseň plnou něhy a touhy. Dívka se vzpřímila a hleděla upjatě v tu stranu, odkud čarovné zvuky zaznívaly. V oku zatřpytila se jí slza. I ostatní společnost naslouchala s obdivem. Když dohrál, vyhledali jej a přivedli před pána zámku. Byl to stařec veselý, otec spanilé dívky. „Buď hostem mým!“ pravil a podal mu pohár vína. Všichni obklopili jej a sypali mu peníze stříbrné a zlaté, jen dívka stála zamyšlena nepohnutě stranou. Mladík vysoké postavy přistoupil k ní a jal se k ní mluvit, — byl to její ženich — na zítřek ustanovili svatbu. Však nevěsta se s pohrdáním od něho odvrátila. Otec ji odvedl do domu; když se ubírala kolem Manassea, utkvělo na něm vášnivě její oko, vzdychla. Noc se rozkládala nad širým krajem, les šuměl a řeka hučela z hluboka. Manasse bloudil lesem, usedl na překocený peň a zadumal se. Zašelestilo těžké roucho hedbávné, dívka stála před ním v oděvu svatebním, bílá jako labuť, ztepilá jak sosna; tlumeným leskem svítily jí perly na čele mezi myrtou. Manasse pohlédl na ni s úžasem.

„Přicházím pro svého ženicha!“ pravila hlasem měkkým.

„Váš ženich není zde,“ odvětil Manasse.

„Můj ženich jsi ty!“ vzkřikla dívka vášnivě. „Onoho nenávidím, raději smrt než objetí jeho!“

„Což jste smyslů zbavená?“ zvolal Manasse. „Vy — dcera bojarská; já — chudý, nenáviděný žid!“

„A kdybys byl psancem, ode všech opuštěným a potupeným, přece bych poklekla před tebou a žebrala: Miluj mne! Hleď, dosud neznala jsem lásky a poznala toliko nenávist — nenávist k tomu, jenž se stal proti mé vůli mým ženichem, a k těm, kteří mne nutili ku sňatku s mužem nenáviděným. Mráz a tma naplnily duši mou. Tu zalétly ke mně zvuky tvých houslí, tak plné horoucí touhy, rozkoše a něhy, jako žhavé paprsky pronikly mrazem a chmurou do srdce mého, rozehřály je, osvětlily je. V pusté noci bezcitnosti vzešla mi hvězda lásky. A když jsem ti pak nahlédla do hlubokých, žhavých očí, když jsem spatřila tvůj krásný, snivě hrdý obličej — tu poznala jsem, že v tobě jediná spása má. Půjdu za tebou kraj světa. Za mnou noc, přede mnou jasný den. Viz mne na kolenou u nohou svých, slyš úpěnlivý hlas můj: Miluj mne!“ Uchvátila křečovitě ruku jeho.

Manasse odstrčil jemně klečící a pravil: „Mluvíte v záchvatu šílenství. Vraťte se k otci, ženichovi. Nemůžete se nikdy státi chotí mou.“

Dívka zakryla si štkajíc obličej rukama. Za chvilku pozdvihla na smrt ubledlou líc, upřela smutné zraky na Manasse i zalkala: „Nuže, vyplň mi alespoň jedinou, poslední prosbu. Zahraj mi ještě jednou tu lživou, čarovnou píseň, která mi slibovala štěstí, lásku — a přinesla smrt.“

Bezděky chopil se Manasse houslí a hrál. Zabrán do říše zvuků nepozoroval ani, že se dívka od něho vzdálila. Vzhlédnuv po chvilce, spatřil ji na obrovském balvanu, nad řekou strmícím, mezi stromovím lesním. Měsíc oblíval ji

stříbrem svým, chvěla se tam jako bílý stín. V leknutí upustil housle, rozběhl se k řece. Však než poslední zvuk houslí dozněl, byla líbezná postava již s balvanu zmizela. Dospěl na místo, kde před chvilkou stála. Pod ním hluboká propast, dole šumí řeka a v měsíčním svitu jeví se na povrchu jejím široké, zlověstné kruhy. Uprchl. Však před ním vznášel se noční tmou i světlem denním obraz spanilé dívky, jak bílý oblak ve vlnách tonoucí, s perlami a myrtou nad čelem, s okem bolestně k němu upřeným. Na housle již nesáhl; žebraje dovlekl se k domovu.

Jednou, když otec jeho právě krámek otevíral, spatřil na ulici osmáhlého, bídou a hladem zmořeného člověka, po dlažbě jako stín se plížícího. Byl to Manasse. Jak otec v bibli přivítal syna zbloudilého otevřenou náručí a od té chvíle žili v míru pospolu, až starý otec na věčnost se odebral.

(Pokračování.)

Kmit.

Od dra. *J. Durdíka.*

Mluva, jíž člověk se chlubívá co podstatným znakem bytosti své, — i jeho nejlíbeznější umění: hudba, obé složeno jest ze zvukův. Není divu, že o tomto úkaze za nejdávnějších dob lidé přemítati počali.

A přemítání nezůstalo bez výsledků. Kterak znění povstává, co jest nezbytnou podmínkou jeho, zvědělo se velmi záhy, — ano můžeme říci, že nauka o zvuku čili akustika mezi všemi ostatními obory fysiky nejdřív uhodila na svůj pravý princip. Z něho pak vzat byl vzor, který se stal bezpečným vodítkem v otázkách o světle, o teple, a snad se osvědčí i v otázkách o elektřině.

Z krásného kabinetu beru své učebné pomůcky. Rád bych své posluchače přenesl v jarní krajinu, kdež širé plochy pokryty jsou bujným vysokým osením. Jestliže slunko májové trochu více hřeje než nám v přímém jeho paprsku zrovna libo jest, přivolám sobě za společníka chladivý vánek, jenž mi však ještě jinou službu prokáže. On rozčeří to žitné pole před námi, tak že při každém zavanutí zelené vlny po něm se rozběhnou — poutavé to divadlo, oko rádo dlívá na proměnách jeho. Avšak my z něho získáme ještě víc.

Pozorujme bedlivěji co vítr svým nárazem v osení vlastně způsobuje. Dokud je ticho, stojí klasové přímo ve stejné výši vedle sebe, tak že hlavy jich jedinou plochu tvoří. Vítr však ohýbá klasy, nejdřív první řadu jich, pak druhou, třetí, a tak dále, až prvním nárazem povstane v ploše důl, který postupuje dál. Jakmile vanutí ustane, narovnají se ohnuté klasy, dostoupnou své obyčejné výše, čili na tom místě, kde jsme dříve viděli důl, vzniká vrch, který též za dolem postupuje Postupující vrch a důl sluje nám vlna. Ne klasy postupují, ty jen se ohýbají a vzpřimují zas — pouze tento jejich pohyb jest, co postupuje. Nyní zíráme jasně, kterak vlna v obilí vznikla; příčina její jest, jak patrno, klátivý pohyb jednotlivých klasů — každý klas opisuje hlavou svou nevelký oblouk, kolísá, kývá sem tam, podoben kyvadlu ohebnému. Vlna jest výsledek z povšechného pohledu na veliké množství jednotlivých pohybů těch. Co malý hošík pozorovával jsem rád, jak si vítr s klasy hrál, a tak jsem hravě prostudoval základní úkaz, že mi pouhá zpomínka později nápomocna byla při studiu opravdovém.

Podobně jako v zeleném poli povstává vlna na hladině vodní. Když hodím kámen do vody, pošinu částečky vody s místa jich, jako onde vítr hlavy klasův. Ale ony též vracují se na svá místa, pohybují se sem tam, kmitají. Výsledek kmitův jest také vlna, ano zde byla vlna původně pozorována, a slovo samo vztahuje se vlastně na vodní vlnu. Teprv podobnost zevnější byla příčinou, že jsme přenesli výraz na pohyb klasův. Způsob, kterak v jednom i v druhém případě vlna povstává, jest tentýž, v obou jest to kmitání. Kmit jest otcem vlny. Vlnění zeleného pole však nám lépe objasňuje podstatu vlnění vodního, ano některé představy o vlnách názorně opravuje. Na poli vidíme jasně, že klasy samy nehnou se z místa, že jen hlavy jejich kmitají — a tak i na vodě částečky neplynou jedním směrem dál, čímž by povstal proud, nýbrž kolem jednoho bodu krátké dráhy sem tam konají, kmitají. Ve vodě může ovšem povstati proud, který nám vlny všelijak porušuje, ale v roji klasův nemůže povstati nikdy, — tam větrem jen kmitání vznikati může. Máme tedy nejen zcela názorný případ, kterak vlnění kmitáním vzniká, ale spolu nahlédneme, že přesně různiti musíme vlnu a proud. Říká se ovšem, „vlny zanesly loď“ — ale toť vlastně výraz buď nesprávný, buď jinak vykladatelný. Co třísku na povrchu vody dále nese, jest vždy proud, buď vzduchu, buď vody. Když je ticho a na povrchu rybníku způsobíme vlny, uhlídáme, že tříska sice stoupá a klesá podle toho, zda pod ní vrch nebo důl vlny běží, ale v celku zůstává na témž místě stále.

Stopujme vlnu od původu jejího až ku břehu. U svých nohou vidím ji, ana ku břehu přistane vrchem svým — částečky vody se zdvihly a spadnou opět na břeh, čili narazí naň. Silou, kterou zdviženy byly, bijou do břehu — a síla ta nebere odnikud původ svůj než z dopadu kamene, jejž jsem do vody hodil; kámen musil však dříve zdvižen býti silou mého ramene — a takto hle ve vlně, která u mých nohou na břeh naráží, vrací se část síly mé zpět. Kdybych bosou nohu vstrčil do vody, budu cíti sám zas sílu tuto, vlny budou vrážeti na část povrchu těla mého, jenž jest opatřen nervy, i povstane pocit ve mně — neurčitý pocit jednotlivých rázů, jak se jedno kolo za druhým, vlna za vlnou na mne hrne.

Pozorujme nyní strunu hudebního nástroje. Silou svou ji z přímé polohy pošinu, an uhodím na ni, ona se vrací a kmitá po jistou dobu sem tam. Naráží na vzduch kolem sebe, tak že částečky jeho také rozhoupají se, čili v hyb kmitací se dostanou. My v tomto případě víme, že kmitají, ale co by se vlnou zváti mohlo, to okem nevnímáme jako vlny na poli neb na vodě; vždyť je vzduch tak řídký a průhledný, že o něm říkáme, že je neviditelný. Nevidíme tedy, ale můžeme si snadno zosnovat obraz o tom, co toto kmitání struny má za následky ve vzduchu. Když v dlouhé otevřené trubce pošinu zátku náhle vpřed, stlačím vzduch před ní, kdežto za ní povstane opak; onde vzduch zhoustne, zde se řidším stane čili rozředí. Zhustění vzduchu však nemůže trvat, vzduch rozpíná se k oběma stranám, naráží na své sousední vrstvy právě tak, jako zátka na vrstvu první a jest příčinou, že i další vrstvy jedna po druhé se stlačují, tedy houstnou a pak opět rozřeďují. I postupuje zhustění a zředění za sebou dál as jako

na vodě vrch a důl. Tudíž přenášíme výraz vlna zas: říkáme zde také vlna; vlna ve vzduchu však není postupující vrch a důl, jako vlna ve vodě, nýbrž postupující zhustění a zředění. Pošinu-li zátku v trubce rychle za sebou několikráte sem tam, čili kmitá-li zátka, povstane v trubce též rychle za sebou několik vzduchových vln, až se celá jimi naplní, až i z trubky vlny vystupují do šíra.

Jako kmitáním zátky v trubce, povstanou též kmitáním struny vlny vzduchové. Ani tenkráte částečky vzduchu neplynou stálým směrem vpřed, nýbrž „kolem svého původního místa krátké dráhy sem tam konají“, kmitají. Tedy v trubce nepovstane proud vzduchu čili vítr, nýbrž vlna, což i zde rozdíl jest; a podobně kmitání struny není původcem proudu, nýbrž vln — a tak musíme vlnění a vanutí vzduchu zrovna tak dobře různit, jak vlnění a proudění vody.

V trubce byly vlny uzavřeny, nemohly se rozprostírat na všechny strany, nýbrž musily postupovat pouze jedním směrem a zůstaly při tom stejně silné. Kmitá-li struna, jdou vlny na vše strany; vidíme-li na rybníce kola se tvořiti, můžeme si učiniti obraz, co se děje as ve vzduchu. Mysleme si místo 'kol celé koule, které vesměs mají jediný střed — takými koulemi postupuje pak vlna vzduchem. A jako vlna na hladině vodní čím dál tím více plaskne, kola sice většími ale též nižšími se stávají, tak jest ve vzduchu též — zhustění i zředění se čím dál, tím méně od sebe liší. Vykresliti se obraz vlny vzduchové nedá, ale můžeme jej v mysli své snadno sestrojit — pomysleme sobě, co na jediné ploše vody vidíme, v prostoře trojího rozměru, otočeno kolem zdroje vln, místo kruhův rostoucí koule: — a máme postup zvuku před sebou; vždy však nám zůstane milou podporou při tom zpomínka na rybník a jeho vlnění, a kdo chce být ještě důkladnějším, musí si zpomínati na kmitající klas.

Kmitání hudební struny přijde konečně až k mému tělu. Vlny narážejí na celý jeho povrch, ale jsou příliš slabé, abychom je číti mohli na kterémkoli místě po celé kůži své. Jest však na povrchu těla místo jedno, které je zvláště k tomu upraveno — tak jemné a znamenitým způsobem zařízené, že jím je číti můžeme — jest ústrojí to sluchu, ucho naše. Jako v uvedeném svrchu případě čiju bosou nohou náraz silnějších vodních vln, tak čiju uchem svým náraz slabších vln vzduchových, ne snad, abych znamenal každou zvlášť, nýbrž nárazy splynou v jeden nepřetržitý účin čili subjektivní dojem — povstane ve mně pocit zvuku. Jako z jisté dáli neznamenám jednotlivých kláskův a jednotlivých pohybův jich, ač povšechný jich účin, pravidelnou vlnu dobře vidím, tak i zde jednotlivými nárazy vzniká ve mně pocit, jejž naznačuju slovem: slyším. Kdyby bylo nárazův málo, rozeznám je jednotlivé; když jich je více než 40 za sekundu, sbírá je ucho mé v jedno, vnímání jest souborné, jímž ve mně povstává zcela jiný stav duševní než kdyby náraz za nárazem mně jasným zůstal.

Tedy kdyby nebylo ucha, zvuk by ani nepovstal; co by povstalo, byly by snad vlny vzduchové, ale ty samy ještě zvukem nejsou, ovšem jsou jeho podmínkami. Bez nich by také nebylo zvuku; ale přistoupiti musí k nim zdravé čidlo.

Zvuk má tudíž dvojí podmínky: zevnější, vlnění vzduchu způsobené kmitáním nějakého těla (ku příkladu struny) a vniterné, totiž sluchový nerv s nitrem mým souvisící. Obou podmínek jest třeba; zde se stává často chyba ta, že zvuk bývá stotožňován se svými zevnějšími podmínkami; řekne se: zvuk není nic jiného než vlnění vzduchu, což je naprosto křivé. Vlnění vzduchu jest vlnění vzduchu a nic víc — ono může zvuk ve mně vzbuditi, mne k pocitu tomu rozechvěti, ale samo zvukem není, jest pouze pohybem, který s pocitem jest naprosto nesrovnatelný. Zvuk sám není pohyb, ale výsledkem jeho; v zevnějšku jest pohyb, ve mně pocit. Při tónech hlubokých můžeme kmitání struny i okem znamenati — tudíž jasně nahlédnouti, že ono samo není ještě tónem. Ano i prstem můžeme číti kmitání silných strun, tedy hmatem — a přece tento pocit hmatový není zvukem. Bez ucha by nebylo vůbec zvuku, a zvuk jest jen úkaz mého vnitra, jest jen ve mně a nikde jinde. Co jest mimo nitro mé jsou pohyby, nutné podmínky jeho, ale nikdy zvuk. Melodie, v níž se kocháme, není sama o sobě nic, co by se dalo oddělit ode mne — mimo mne jsou jen jisté pohyby vzduchu. Mohu tedy plným právem říci: zvuk jest výplodem mým, já jej způsobuju, ovšem na jakýs popud ze zevnějšku. To jest smysl známého výroku, že zvuk jest něco subjektivního. Platí to vesměs; máť ovšem každý pocit své podmínky zevnější, ale ty nevyčerpají ho. Snad je všechny lze zahrnouti jediným všeobsáhlým slovem: hyb, ale pak teprv vynikne nám jasně rozdíl mezi hybem a pocitem. Propasť mezi oběma, mezi hybem a pocitem, mezi zevnějškem a nitrem, mezi hmotným a duševním pochodem jest tak bezedná, že se nikdy zaplniti nedá a zůstává stále stejnou, nechť tam vrháme co chceme; zde nepomůže žádné vysvětlování — z hybu nikdy nevyloudíš pocit! Tímto jediným poznáním vlastně klesá celý materialismus.

Pozorovali jsme kmitající strunu; ale podobným pochodem vzniká každý jiný zvuk, tedy kdykoli co slyšíme, dotkly se vlny vzduchové ucha našeho; každé znění, nechť hudební tón, nechť hřmot má svou soustavu vln za sebou. Považme to množství rozmanitých zvukův, kterých je nám slyšeti za den — říkáme-li, že vzduch jest jako moře, na jehož dně žijeme, musíme si toto moře mysliti nejen v neustálém proudění (z čehož větry) než i v neustálém vlnění. Vln je zde obromné množství s nejrozličnějších stran v rozdílných stupních síly a tvaru; i povstávají úkazy nad míru spletité, jichžto malým obrázkem nám může býti opět hladina vodní. Nejjednodušší případ jest, kdy se zbudí z rozličných středů dvojí vlnění; tu se tvoří kola, rostou, až na sebe vrazí — pak se prostupují a všelijak na vzájem pozměňují, čímž rozmanité úkazy vznikají a se vysvětlují — ovšem jsou zde věci už tak složité, že bez důkladného znázornění a bez vyšších počtů dále jíti nelze.

Struna kmitala, protože jsem ji silou ruky své v kmitání přivodil — ze struny přenesla se část síly na vlny vzduchové a odtud pak do čidla sluchu — můžeme tedy doslovně říci, že i ve zvuku čiju sílu vlastní ruky; když člověk v dáli uslyší tón, jejž jsem já zplodil uhozením na klavesu, jest to podobné, jakobych byl jej ťukl bezprostředně prstem — zde jest mezi mnou a jím jen několik členův (páka klavesy, kladívko, struna, vzduch), ale ťuknutí jest to v obojím případě; kdežto však prstem mohu dotknouti se každého místa na povrchu těla a člověk to pocítí, tož ono zprostředkované ťuknutí jest tak slabé, že právě jen na onom jediném místě má svůj účin. Když mluvím, přivádím silou mluvidel svých vzduch do kmitání, jako prvé vodu rukou; slyším-li sebe, vrací se síla moje vlastní ke mně zpět jako prvé.

Víme teď, jak zvuk povstává — a máme v tom obrázek, kterak povstává i světlo a teplo. I ony jsou výsledkem jakéhos pohybu, a sice kmitavého, jímž především

vlny vznikajíce na všechny strany postupují. Právě že všechny úkazy zvukové tak dobře se vysvětliti daly pomocí základní nauky o kmitu a vlně, podnikli skoumatelé pokus, zda-li by se téhož nedalo užiti i jinde — a hle, výsledky jsou nejkrásnější, potvrzují původní náhled o tom víc a více. Kmit jest velikým principem nynější fysiky. Při světle však není vzduch, jenž kmitá, nýbrž jiná mnohem jemnější látka, celým světem rozestřená, tak řídká, že vzduch jest proti ní hustá kaše — jest to aether. On proniká i pevná těla, as tak jako proniká vzduch, vanutí a vlna jeho husté loubení stromů; aetheru není hmota v cestě, aby jej mohla úplně odloučiti odněkud. Nechť však jsou to látky jakékoli, hlavní věcí jest zde kmit; vždy do mne bijou vlny, rozdíl jest pouze ten, kterým čidlem tyto rázy vnímám. Podle toho řídí se výslední pocit, jsa tu zvukem, tam světlem, onde teplem. Jakkoli rozdílné ve mně tyto pocity jsou, na zevnějšku jim jest příčina jednoho druhu, totiž pohyb, určitěji kmit. Bijící do břehu vlna jest nejlepším obrazem, kterak zevnější popud působí na čidla má. Zvuk, teplo, světlo — tak rozdílné to dojmy, a přec tak obdobné, ano můžeme obraz vlny do břehu bijící vzíti směle za obraz každého působení vůbec; při každém působení bije do mne hmotnou silou svou jistá soustava vln — jen že já jsem více než trpný břeh, já mám nervy!

Zvuk jest výsledkem kmitu, ale i všechny rozdílnosti jeho z rozdílnosti kmitu se vysvětlují. Kmity jemnějšího aetheru jsou příčinou světla; a na témž kmitání zakládá se i teplo. Tak vidíme, že kmit jest princip velmi obsažný a průrazný. Kmit jest pohyb, a přece jaká to rozdílnost v jeho výsledku! Pohyb v každém případě, — ale po každé jinak se mně hlásí — jednou co pouhý tlak ruce mé, podruhé co svit oku mému, po každé z něho pomocí rozdílných nervů svých něco jiného provádím. Uhozením může v uchu zadunět se, v oku se zajiskřit, — rozdíl veškerý založen jest v nervu, kterým toto zevnější pohybování vnímám.

Není lepší přípravy pro nauku o světle a o teple, než nauka o zvuku — a k té opět nás připravují známé úkazy našeho života — vlnící osení i rozčeřená hladina vodní. Mysl napojená vědomostmi bude též na tyto jednoduché úkazy jinak hleděti, an v nepatrném všedním úkaze vidí zdroj, z něhož mu plyne poučení o věcech a úkazech nejnádhernějších. Jako znamenáme vlnění na žitném poli, tak vidí naše duševní oko hyb podobný všude kolkolem. Ano doslovně je pravda, že hudba hýbe světem. Ale vedle nejrůznějších vln zvukových ochvívá nás nával ještě jiných vln. Pronikají vlny tekutá i pevná těla, vlny zvukové, světlové i teplové. Kmit, jenž zvuk plodí, obmezen jest na zeměkouli, na atmosfaeru její, dál vlny zvukové nesáhají. Ale z „propasti prostoru“ jdou k nám jiné kmity, totiž svítící a hřející zář — od mocného slunce počínajíc až do posledních hasnoucích neb rozžínajících se hvězd a mlhovin. Souvislost s nejzazšími kraji nebes zjednána jest jako souvislost mezi lidmi na povrchu země — jediným jednoduchým prostředkem: kmitem.

K závěrku ještě jednou pohleďme na skupinu úkazův, pokud jim podkládáme kmit. V obryse mějmež je před sebou. „Vstupuju do temné komory, kdež nevidím a neslyším nic, ani zvláštní teploty neznamenám, — ale vím, že uprostřed komory jest umístěna tyč, která kmitá. Teď čiui pět kmitů za jednu sekundu — nižádný smysl mi o tom nemůže zprávy dáti, jen ruka, pocit tělový, jenž rázy tyče bezprostředně ve mně vzniká. Počet kmitů roste; když přesáhl číslo třicet, počne se ozývat dunivý hřmot, v němž mohu jednotlivé rázy rozeznat, až když dostoupil čtyřicet kmitů za sekundu, vyuikne pravý tón nejhlubšího basu. Dál se množí počet kmitů, tón se zvyšuje, probíhá všechny stupně hlasův středních až k nejvyššímu tónu, kdež se už síla jeho ztrácí a jen tenké pištění potrvalo, — čtyřicet tisíc kmitů — a tón úplně zmizí, vše klesá zas v hrobové ticho. Nyní nastává delší a větší přibývání — z tisícův roste množství kmitů na statisíce — pořád bez výsledku — ze statisíc na milióny — ale stále beze všeho dojmu. Hojněji musí se množiti kmit — ohromná čísla tisíc a statisíc milióuů, až dostoupil konečně nepřehledného čísla miliónkrát miliónů — tyč kmitá biliónkrát za sekundu, a když kmitání stalo se ještě rychlejším, tak že za sekundu šedesát dva bilióny vln vzbudí: — tu teprv čiju s téže strany, odkudž dřív tón, nyní příjemné teplo sálati na povrch těla svého. Ale ještě jest všechno tmou zahaleno. Když kmity více se zrychlí, tak že jich připadne 430 biliónů za sekundu, vysvitne rudá nepatrná záře, rudne víc a více, teď žízaví, — pak postoupí záře v světlo žluté, proběhne opět stupnici barev až k nejzazšímu fialovu, kdež při 750 biliónech kmitů vše rozprchne se v úplnou noc — snad že bych ještě pomocí jiných prostředků mohl stopovati paprsky až ku 995 biliónům kmitů. Tak jsme vyšli od pocitů hmatových, které jen v nejbližší blíži vznikají a došli až k světlu, přemahajícímu perutí svou největší dálky.“ (Podle motivu Dove-ho). Souvislost netušenou nám odhaluje kmit, — jasno se rozprostírá za kouzlem toho slova — ono obsahuje v sobě heslo rozsáhlého zpytování; kdo pochopil podstatu a důležitost kmitu, postavil se na nynější výši vědy fysikalní.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Regina po té povstala na znamení, že skončila své vypravování. V sličném obličeji jejím jevila se truchlivost.

„Dle toho neviděla's, Regino, Prahu od útlého mládí,“ připomínám.

„Naopak,“ vece teta, „žila jsem v Praze před nějakým časem asi po dva roky zcela samostatně.“

„A Robert k tomu svolil!“

„Robert mi nikdy v ničem nepřekážel a v tomto případě také nemohl: prchla' jsem“ . . . .

„Že's prchla, Regino!“ dím udiven.

„Nemohla jsem jinak. Jistě se pamatuješ na krásnou pohorskou kotlinu, v které jsme včera večer krátký čas prodleli. Asi před třemi roky navštívila jsem ji za krásného letního večera s Robertem. Robert byl dlouho zamyšlen a málomluvný, pak náhle mne uchopil za ruku a dívaje se mi upřeně do očí pravil:

„Regino, ty's nyní dorostla. Odpusť, že jsem tě po celou dobu, co u mne dlíš — klamal. Zajisté se domníváš, že vychoval jsem tě jako otec, že věnoval jsem tvému vy-

chování veškerou péči z motivů čistých a lidských a přece není tomu tak. Stalo se to z pouhého, ba cynického egoismu. Když jsem tě poprvé co dítko spatřil, když jsem poprvé nahledl v tvé čarokrásné snivé sivé oko, určil jsem tě k tomu, abysi se stala mým dítětem a později mojí — milenkou“ ....

„Roberte!“ zvolala jsem přitlumeným, ale chvějícím se hlasem a srdce mé počalo prudčeji tlouci.

„Miluju tě,“ dí Robert klidně a vážně podávaje mi ruku, „staniž se mou ženou.“

„Věřím v tvou lásku, Roberte,“ pravím po chvíli přívětivě tlumíc své pohnutí, „ale nemohu ji opětovat. Ctím tě, vážím si tě a právě proto nezbývá mi než abych tě — opustila“ ...

„Ty mne opustit, Regino!“ vzkřikl Robert prudce a vášnivě.

„Musím,“ pravím klidně, ba skoro chladně.

Robert neodpověděv svraštil po svém zvyku čelo, pak prudce se obrátil a zůstavil mne o samotě.

Co se dělo v mé duši, nelze vypsati; duševní boj můj byl strašný. Avšak přes všechny námitky rozumu a chladné rozvahy zvítězil cit: druhého dne časně ráno byla jsem již na cestě ku Praze.

„A přes to vše stala jsi se později Robertovou chotí?“ tážu se.

Regina nedbajíc mé otázky pokračovala:

„V Praze žila jsem asi po dva roky nuzně, ba bídně živíc se prací rukou svých. Pak jsem se opět vrátila k Robertovi. První setkání se naše bylo vřelé, přátelské, jakoby se nebylo mezi námi pranic přihodilo. Avšak místo statného muže plného života, jakým byl Robert, když jsem ho opustila, nalezla jsem málomluvného, zádumčivého, filosofujícího starce. „Černý Robert“, jak ho byli v okolí pro jeho krásný černý vlas a vous nazývali, byl v překrátké době po mém odchodu hořem a zármutkem úplně sešedivěl.... Když jsem ho spatřila, vstoupily mi slzy do očí“ ....

„Tedy z útrpnosti, z lítosti stala jsi se jeho chotí,“ přerušuju opět tetu, nemoha si nikterak vysvětliti příčiny, z kterýchž stala se Regina za takovýchto okolností posléze přece chotí Robertovou.

„Nikoli!“ vece Regina; „ani z útrpnosti, ani z lítosti; neboť Robert od té doby nikdy jinak ke mně se nechoval, než jako otec. Leč nyní bude již čas,“ přerušuje Regina po svém zvyku náhle řeč, „abychom se vrátili; není-liž pravda?“ a při tom zatleskala rukama.

Oba vraníci, kteří se byli opodál skaliny v pořídlém mlází pásli, střelhbitě k nám přiklusali.

„Odpusť, strýčku, že nemohu se déle zdržeti a vůbec že ti nemohu býti déle společnicí“, pravila Regina; „vypravováním zbudila jsem v duši své tisíceré zpomínky a cítím, že bude nejlépe, když na čas vyhledám samotu.“

Při tom vyšinula se na kůň.

Nemaje, čeho bych namítal, podal jsem Regině ruku.

„A kdy se opět spatříme?“ ptám se.

„Kdykoli ti bude libo; ke mně máš aspoň vždycky přístup“ ....

Tu švihla bičíkem podle koně, jenž zařehtav dal se do cvalu po vysočině.

Dlouho díval jsem se za Reginou. Jela pohodlnou cestou nejdříve cvalem, pak vždy pomaleji. Když mi zmizela s očí, chtěl jsem se vrátiti k strýcovu statku touže cestou, kterou jsme byli přijeli; leč přes všechno přemlouvání se, že je nutno, abych vyhověl Reginina přání a nechal ji o samotě, vyskočil jsem na kůň a dal jsem se týmže směrem, kterýmž byla Regina odejela. Dlouho bloudil jsem po lesních cestách zamyšlen, Reginu více jsem neshlédl....

* * *

Bylo již dávno po poledni, když jsem se ze své bezúčelné potulky vrátil do strýcova statku. Pobyt v krajině a společnost i osobnost Reginina vždy víc a více mne zajímaly, tak že jsem již nikterak nelitoval, že vydal jsem se k strýci na návštěvu. Místo „dívky, kteráž svými divokými rozmary život strýcův ztrpčuje, ano nesnesitelným činí“ — jak mi byla Regina ve svém varujícím anonymním listě o sobě do Prahy psala — seznal jsem bytost podivnou sice, avšak daleko spíše stvořenou k oslazení než k strpčování života. Regina strýce nemilovala, ale poměr obou byl přes to vše tak přátelský a vřelý, že mohl snadno substituovat i poměr, jejž by byla vroucí láska utkala. Ze všeho, co jsem byl od strýce slyšel, nenasvědčovalo ani nejmenší tomu, že by byla Regina kdy strýci v jakémkoli případě třeba jen slůvkem ublížila a naopak ze všech slov a veškerého chování se Reginy nemohl jsem vybrati ani jediný moment, že by byl strýc Regině kdy stéblo v cestu položil. Dle všeho panovala mezi oběma vzdor nepopíratelnému rozdílu povah, letor, názorů a citů neobyčejná harmonie, nejpevnější to záruka manželského štěstí .....

Vrátiv se byl jsem u vchodu do domu uvítán hrbatou stařenkou, která mne už jaksi netrpělivě očekávala.

„Už jsem myslila, že se mladý pán ani k obědu nedostaví,“ zasípala snažíc se marně, aby hlas její zněl pokud možná sympaticky.

„Co pak se Regina již vrátila?“ ptám se.

„Ovšem,“ zní odpověď, „a nejen že se vrátila, ona už před hodinou zase odešla.“

„Kam odešla?“ tážu se.

„Nevím, mladý pane; u nás není ve zvyku na něco takového se ptát,“ odpovídá babice skoro jízlivě, „u nás může jíti každý, kamkoli chce, aniž by se musil obávati, že bude někdo vyzvídat, kam šel.“

„Snad mi Regina něco vzkázala,“ dím přívětivě, jako bych byl jízlivost stařeny ani nespozoroval.

„Máte prý jí dnes prominout, že nemůže býti Vaší společnicí.“

„Dobře, ale kdy se vrátí?“

„Nevím, mladý pane, nevím — také na takové věci se u nás nikdy nikdo neptá. — Libo-li ostatně, oběd je připraven.“

Po té stařena poskočivši ruče jako mladice odkvapila.

Odebrav se do svých komnat poobědval jsem. Na to chtěl jsem něco čísti a počal jsem se probírati ve skříni s knihami, avšak byl jsem příliš roztržit, aby mne byla mohla některá kniha trvale upoutat. Zavřev skříň vyšel jsem do parku; leč i tu mne pronásledovala dlouhá chvíle. Jdu tedy parkem dále k lesu; nejdříve jdu nějaký čas podle lesa, pak lesem. Cesta byla zpočátku dosti pohodlná a v lesním stínu i příjemná. Občasný mírný větřík a pryskyřicová lesní vůně osvěžovaly, čímž bylo bezúčelné loudání se lesem valně upříjemněno. Tu zastavil jsem se mimovolně před prastarou sosnou, jejíž kmen byl mechem skoro úplně obrostlý, tam zase jsem se shýbl po nepatrné květince, vynikající náhodou nad jiné tím, že vypučela osaměle na nepatrné vyvýšenině; hned na to běžel jsem za letící muškou nebo jsem chytal nejobyčejnějšího broučka nebo jsem pozorně naslouchal, když někde opodál vyplašené ptáče vzletnuvši

v listí zašelestilo nebo když náhodou drobný kamínek, sesmeknuv se se skalní stráně, vyrušil posvátné lesní ticho.

Přes hodinu loudal jsem se lesem. Čím více však jsem se vzdaloval od strýcova statku, tím neschůdnější a pustější byla cesta. Brzo musil jsem do kopce, brzo zas úžlabinou nebo podle skaliny; brzo musil jsem přelézati přes skaliny, drápati se do výše a zase slézati, slovem musil jsem se prodírati neschůdným lesem, do kterého jen zřídka kdy člověk zabloudil. Nemohl jsem se sice orientovati, ale dle všeho jsem pozoroval, že jdu stále do výše. Znenadání octnul jsem se u lesní stezičky. Nebyla sice skoro ani k rozeznání, ale poznal jsem ji přece. Bez rozmýšlení šel jsem po stezičce vzhůru do vršku, až jsem se octnul na lysé skalině, s které byla volna vyhlídka. Přede mnou rozkládalo se malé údolíčko; po jedné straně táhla se dosti vysoká strmá skalní stráň, po druhé straně byl hustý les; v údolí samém bylo zádumčivými olšemi, jivami a vrbami skoro úplně obklopené malé jezírko. Hladina jeho byla hladká jako sklo a s místa, s kterého jsem se díval, zdála se mi býti voda jezera černá jako smůla. A právě jen tento optický klam mne svedl, že seběhl jsem po neschůdné, příkré stezičce se skaliny do údolí k jezeru.

V údolí panovalo posvátné ticho. Nějaký čas loudal jsem se po břehu jezírka. Tu utrhl jsem několik listů jívy; tam jsem se nahnul k jezeru, abych rozeznal vodní květinu, jejíž květ houpal se mezi rákosím; zde zase jsem bezúčelně rozhrnul vrbové proutí a k nemalému podivení svému spatřil jsem v hustém vrboví u břehu ukrytou malou lodičku i s vesly. Skokem byl jsem v lodičce a uchopiv se vesla odstrčil jsem loďku od břehu.

Jako pohorská jezera vůbec bylo i toto jezírko hluboké a voda jeho jak křišťál čistá a průzračná, tak že skoro na všech místech bylo možno dohlednouti až na dno, jako by se člověk díval skrz jednoduché sklo. Chvíli vesloval jsem po jezírku; brzo ku skále, ku které jezírko po jedné straně přilehalo a kde bylo nejhlubší, brzo zas ku břehu k olším a jivám a zase nazpět. Za nedlouho mne však hříčka ta omrzela. Odloživ veslo nechal jsem loďku chvíli plouti směrem, kterýmž ji hnalo poslední zaveslování, až loďka posléze zůstala u skaliny nepohnutě státi. Rozhlednuv se po okolí zadíval jsem se za chvíli do jezera. Dno jezera bylo v místech těch pokryto nejrozmanitějšími, jak brčál zelenými nebo zažloutlými a rudými již vodními rostlinami. Nejvíce poutalo moji pozornost dvé, těsně u skály se nalézajících skupin těchto rostlin s velkými, širokými listy, jež na dně jezera se pohybovaly vzhůru a zase klesaly, jakoby je proud vody zvedal vzhůru a zase nechal klesati. Zbystřiv svou pozornost spozoroval jsem, že čas od času vytryskuje u dna jezera ze skaliny pod vodními květinami živý pramen, kterýmž široké listy rostlin těch vždy na delší chvíli do výše se vztyčují, aby hned na to zase pomalu do své vodorovné polohy na dně jezera se ukládaly. Neobyčejné toto vztyčování a klesání listů vodních rostlin na dně jezera nemálo mne zajímalo. Nahnuv se tedy přes loďku zadíval jsem se do hloubky ještě pozorněji.... Leč co to? Mámí mne zrak nebo je to skutečnost? Dívaje se upřeně na dno jezera vidím, kterak ze skály vytrysknuvší proud vody odhrnuje široké listy vodních rostlin od sebe a do výše a pod listy pozoruju cosi jako lidskou hlavu. Sotva však listy rozhrnuty, již zase klesají, tak že nevidím opět nic jiného než jak brčál zelené skupení listů. Avšak hned na to opětný, prudčí proud vytryskne ze skály, listy vyhrnou se do výše a zcela zřetelně vidím na dně jezera těsně u skály — otevřenou rakvičku a v ní uprostřed svěžích myrt a růží v bílém rubášku děckou mrtvolu....

(Pokračování.)

Skromné myšlenky.

Od *Jana Nerudy.*

Divíte se ženským, že se chtějí každému zalíbit? Proč se nedivíte také sobě, že dovedete být na každou ženskou žárliví! Ano, všeobecná, bezvýminečná žárlivost tato je u mužů faktem, vím, že jsem dovedl být a skutečně byl žárliv i tam, kde jsem ani dost málo nemiloval.

Umělec literární a výtvarný mají své vzory v přírodě, hudebník a architekt jich tam nemají. A proto chtějí-li hudebníci tóny „vyjadřovat“ bůh ví co, na jevišti tragoedii a v koncertní síni čtvero ročních počasí, je to zrovna tak chytré, jako kdyby chtěl stavitel stavět idyllu nebo krajinu.

Velký hřbitov je vždy mrtvý, zcela bez života jako hluchá fráse. Naše fantasie nalézá život jen na hřbitově malém, kde věříme snadno v jakés hospodářství duchů mezi sebou, nebo u hrobu jednotlivého. Ten nám vypravuje celou truchlohru, nebo elegické epos, nebo idyllu plnou démantových slz. Na velkém hřbitově jako by byly hroby němy k vůli sousedům, zrovna jako zas v životě lidé.

Kdyby někdo spisy mé, má díla nosil na prsou, k srdci je tisknul, jakž bych vznešeného toho člověka miloval! Jakž musí milovat bůh mne, že tak upřímně tisknu k prsoum děvčátka, díla jeho! A jakž teprv, když tak vřele toužím vždy zas po novém, změněném vydání!

Chci být šťasten dle façony své, ale ne příliš šťasten. Každá sklenice má svůj zvláštní tón, vyloudíš-li jej ale příliš silný, praskne sklenice.

Měj důvěru a možno, že se nesklameš, měj nedůvěru, a opět možno, že se nesklameš. Možnost i nemožnost je v obém, ale řekl bych, že důvěřující přec mnohem méně se klame, poněvadž je dobrých lidí víc než zlých, a klame-li se, nuž neměl aspoň tu práci, kterou druhý s nedůvěrou vždycky má. Z toho by následovalo skoro, že nedůvěřivci měli by vlastnost svou odložit — ovšem: šedivé oči jsou prý trvalejší než černé, řekněte ale černookému, aby si oči změnil.

Zkušení ševci říkají, že jsou lidé, u nichž či pro něž, jakmile jednou byli dorostli, kopyto do smrti se nezmění.

Když vidím, že sobě někdy vybeře osud člověka velmi hloupého, aby jeho příhodami dal ostatním lidem velmi moudré naučení, vzpomenu si vždy na žáky Mohamedovy, kteří pro přílišnou chudobu svou první díly koránu opisovali na lopatky skopců.

Máme prý dávat pozor na své chyby! Z těch se mně ani jedna ještě neztratila, ale z ctností mých lehla v požáru událostí již mnohá popelem.

FEUILLETON.

Odkaz.

Humoreska od *G. V.*

Den co den sedali v hostinci „u šumavské jedle“ za stolem, jemuž se říkalo „mládenecký“, tři podivní hosté. Byl to trojlístek starých mládenců z přesvědčení. Uprostřed Florian Čížek, bohatý soukromník, po stranách Alexandr Tichý, setník na odpočinku, a Kazimír Paleta, akademický malíř téměř na odpočinku. Přátelství jejich pocházelo již z mladých let a stávalo se postupem času tím vroucnější, čím více mor ženidla mezi ostatními soudruhy řádil, až se jednou naši tři přátelé pod „šumavskou jedlí“ co jediná troska veselé junácké družiny shledali. Junáckost jejich byla ovšem valně vypáchlá a vybledlá a také jarý květ veselosti živořil již toliko uměle ve stínu „šumavské jedle“, zalévân divotvornou šťavou ječmenovou. Však přece zdálo se, že je panická trojice se stavem svým úplně spokojena; aspoň slýchaly se u jejich stolu velmi zhusta pohrdavé i uštěpačné poznámky a drahotě ženských oděvů, o věčném křiku v kuchyni a čeledníku, o dětských košilkách a rozmarech i p.

Veliké bylo udivení a zděšení Alexandra Tichého a Kazimíra Palety, když jednou Florian Čížek v určitou hodinu a minutu k mládeneckému stolu se nedostavil. Florian Čížek byl mezi nimi největší podivín. Jsa členem velmi rozsáhlého, úžasně se množícího příbuzenstva, odmítal zarputile styk se vším, co se jen Čížek jmenovalo, a netěšil se z té příčiny u pánů Čížků, Čížic a Čižátek valné oblibě. Však i jinde nebyl hrubě oblíben. Vždyť lidé nejméně odpouštějí samotářství a podivínství člověku bohatému, jehož přízeň právě nejsnažněji vyhledávají. A Florian Čížek obmezoval se výhradně na společnost obou svých přátel z „šumavské jedle“. Při tom vedl život střídmý a samotářský, rozměřený jako hodiny.

Veliké tedy bylo zděšení obou přátel, když určitá hodina a minuta přešla, aniž by byl Florian v předsednictví za mládeneckým stolem se uvázal. Ba, zděšení zmocnilo se celého hostince. Bylať osobnost Florianova s hostincem tak srostla, že bez ní celá tvářnost jeho naprosto se měnila. Zábava vázla. Při každém zavrznutí dveří obracely se k nim zraky všech v napjatém očekávání a když starý mládenec nevstupoval, upírali je pokaždé tázavě na sebe. Přísedící mládeneckého stolu vyčerpávali zprvu důvtip svůj v různých domněnkách, které však ihned sami zavrhovali, pohlédali střídavě na hodinky a na dvéře, pak svěsili beznadějně hlavy a ponořili se v trapné, smutné myšlenky. Když konečně osudná desátá odbila, pravil Alexandr Tichý vstávaje ku Kazimíru Paletovi: „Tuším, že se mu něco přihodilo.“

Neblahé tušení chrabrého vojína se splnilo. Florianu Čížkovi přihodilo se něco, co se před ním všem Čížkům přihodilo a bohužel i po něm se přihodí: odletěl přes noc tam, kde šumavské jedle nešumí a šťáva ječmenová se nepění, kam nedorážejí zlolajné hlasy příbuzných.

Ba, kdyby tam byly dorazily, jistě by byly přehlušily kolem ného harfy a hlasy andělské. Však se také prohřešil Florian Čížek na svém příbuzenstvu, až hanba povídat. Takořka z hrobu ještě strouhal jim zlomyslně mrkvičku a pásl se na výrazu sklamání a málomocné zloby v dlouhých obličejích. Jeho nepřízni za živa byli by se leda vysmáli, než on se jim nyní vysmál sám touto bohuprázdnou závětí:

Předně: Za dědice svého veškerého jmění, nevyjímaje okrouhlou sumičku 100.000 zlatých, ustanovil toho ze svých přátel Alexandra Tichého, setníka na odpočinku, a Kazimíra Palety, akademického malíře, který se do roka dříve ožení. Kdyby se žádný z nich v roce neoženil, připadne celá tato pozůstalost zemskému blázinci.

Za druhé (a při tomto odstavci sežloutli teprvé všichni Čížkové jak náleží): Svým milým příbuzným učinil následující odkazy — však nikoli, nebudu celý ten rejstřík urážek a blasfemií opakovati, uvedu toliko za příklad, že odkázal jedné pobožné staré tetě sošku medicejské Vénuše, bratranci faráři své požehnání, jednomu šviháckému synovci s nepatrnou vadou na hlavě svou paruku, jedné tlusté zlatnici — kterou byste musili spatřiti, abyste pochopili zlomyslnost odkazu toho — svou břitvu i s řemenem, jednomu manželi pár jeleních parohů na stěnu, konečně jedné mladičké dívčině, sirotku po lesním úředníku, která se skrovnou pensí spolu se stařičkou matkou v městě žila, balík nastřádaných po celý život dopisů s tím dodatkem, aby každý den po řadě jeden list — nic více, nic méně — pročetla.

Podivínskou touto závětí způsobil Florian Čížek i svým dvěma přátelům veliké pohoršení. Starý setník řinčel šavlí po pokoji, máchal prudce rukama a bručel do vousů: „Tisíc láter hromů aby do toho Čížka — dejž mu bůh lehké odpočinutí! — tohle nám udělat! Takhle nás vydat za terč úštěpkům celého města! Či snad opravdu myslil, že my staří kocouři —“ při těch slovech zastavil se chrabrý válečník před zrcadlem a hladil si pocuchané bělavé kníry — „že my staří kocouři“ — při tom vytočil si pravý knír až k samému oku — „čertovský Florian — dejž mu bůh nebeské království! — že my staří kocouři —“ při tom vykroutil i levý knír k oku — „snad jako tehdáž anno amoris u Peschiery, Verony, Mantovy mezi révami a moruší . . .“ ostatek zanikl v jakémsi spokojeném bručení, kteréž vskutku na předení starého kocoura živě upomínalo.

Když Kazimír Paleta z úst své hospodyně úžasnou novinku vyslechl, vypoulil na ni oči tak podivně, že ona z nedorozumění dvojnásob ruměnný obličej — podobalť se i v obyčejné míře celý rozkvetlé pivoňce — do zástěrky ukryla a ještě mezi dveřmi pohled plný stydlivé výčitky, však zároveň odpuštění na starého malíře vyslala. Tento pohodil štětcem i paletou, zůstavil nejučesanější akademickou vlnu na obraze „sv. Františka kázajícího rybám“ v kajícné šedivině a jal se nestejnými kroky přecházeti po světnici. „Pro všechny madonny,“ hovořil k sobě, „je-li pak tohle možné? Ou, Florian Čížek, že by byl tak neslušný, nejapný žert na práhu smrti z kamarádů si ztropil? Ať mi ruka zdřevění,“ — Paleta užíval této fráze jako nejhoršího zaklení, poněvadž se domníval, že by bylo zdřevěnění jeho ruky pro vidoucí člověčenstvo větším neštěstím, než kdyby je nějaká kometa řeřavým ohonem smetla — „ať mi ruka zdřevění, byl-li starý Florian při zdravém rozumu, když ten bláznovský kšaft sepisoval. Však nikoli! On, jenž se nejvíce otrokům pantofle posmíval, že by byl nás — nás —“ tu rozčepýřil v zadumání prokvětavý francouzský chuchvalec na bradě. — „Ovšem před lety bývali jsme také, uu bývali. Modely, že člověk — —“ Akademický Rafael zachytil tu cíp své francouzské brady mezi zuby, sebral pohozenou paletu a štětec i nastínil v rohu sv. Františka tak svěžího, buclatého amorka, že se až sám té neakademické svěžesti ulekl . . .

On i setník zažili v den po smrti Floriana Čížka, kdy již pověst o divném kšaftu po městě obíhala, rozmanitá dobrodružství, jakáž se jim po mnoho, mnoho let před tím nepřihodila. Oba dostali několik srdečných písemních pozvání k nenuceným domácím zábavám; setník shledal, že bydlí v protějším domě tmavá krasavice, která tmavou hlavinku snivě o dlaň opírati a světle červeným vějířem velmi svůdně máchati umí; za malířem ohlédlo se na ulici několik starších a mladších dam tak nápadně, že pokaždé líc i rub své osůbky bedlivě skoumal, nenese-li snad na kabátě s sebou kus sv. Františka; u „šumavské jedle“ protrhlo několik ctihodných otců rodinných neviditelný kordón, který dosud mládenecký stůl od světa ostatního odděloval, a z úst jednoho z nich dověděl se pan setník, že je vlastně v nejlepších letech, že září rozmarem a zdravím, pak že jistá Žofka (dcera toho výmluvného otce) o maškarních plesech nejraději za markytánku se obléká a jak jí to roztomile sluší, náš Kazimír pak zvěděl od jiného z těch otců překvapující novinku, že jistá Emilie (přecitlivá to blondýnka a dcera toho sdílného otce) třešni na obraze jeho, představujícím známý příběh o sv. Petru a podkově, za perlu malířského umění prohlašuje a že je vůbec děvče velmi duchaplné a vzdělané.

Florian Čížek byl si ve zvláštním odstavci své závěti vyminil, aby se pohřeb jeho odbyl v největší tichosti, dobou a cestou pro zvědavé publikum nejméně příhodnou, a vyslovil zejmena přání, aby rozsáhlé příbuzenstvo Čížků pohřebního průvodu k výstavě svých smutečních obleků a šperků nepoužilo. Svědomité obstarání takového pohřbu svěřil přátelské lásce Alexandra Tichého a Kazimíra Palety. Dlužno vyznati, že těmto příkaz takový zcela po chuti byl, poněvadž hrubě po tom netoužili státi se terčem úsměšných poznámek zevlujícího množství za příčinou divného kšaftu zesnulého přítele. Z téže příčiny podrobili se také páni Čížkové nerádi této části poslední vůle. Takž odbyl se pohřeb zcela dle přání nebožtíkova.

Jako pírka snášely se jemné vločky sněhové na prostičký příkrov rakve, za níž setník a malíř s hlavami svěšenými, pohříženi v truchlivé myšlenky zvolna kráčeli. Opodál za nimi ubírala se štíhlá dívčina — líbezný zjev! Pružná jako třtina, lehounká jak ptáče, v líci majíc překrásné svěží ruměnce zimy, v kadeři tmavohnědé sněhové pýří, hledéla očkem, jež k veselosti stvořeno

bylo, smutně za rakví toho, který jí odkázal — balík popsaného papíru. Ano, byla to libá květinka lesů, zanešená vichrem osudu do městského puchu a ruchu, byl to onen sirotek po lesním úředníku, jehož starý podivín ve svém kšaftu svým posměchem nešetřil. Kdežto všichni Čížkové odkazy jim učiněné s mravním rozhořčením zamítli, přijala Marinka Borovských bez rozpaků odkaz svůj i s obtížnou povinností s ním spojenou.

Několik osob většinou ženského pohlaví, které žádnému nebožtíku funus prominouti nemohou, doplňovalo chudý tento průvod.

(Dokončení.)

Ukázky z národních písní litevských.

Přeložil dr. *Leopold Geitler.*

I.

Ach, ach léhajíc,
ach, ach vstávajíc,
ach přecházejíc.
Já sám vraného
sám ho nakrmil,
sám ho osedlal.
Jel jsem nádvořím,
koník poskočil,
potkám matušku,
ptám se matičky,
staré hlavičky:
„Jak se milá má?“

„„Oj stůně, stůně
tvoje panenka,
chorou hlavičku,
rukou podpírá.““
Máti nevěřil,
sám ji navštívil;
dvéře otevřel,
prsten stahuje,
ruce jí tisknul:
„S bohem panenko,
s bohem mlaďoučká,
už se neuzdravíš.“

„„Ach zemru, zemru,
tvojí nebudu,
tobě pracovat
nikdy nebudu.““

„Zkážu udělat
svojí panence
rakev stříbrnou.“

„„Však se neprosím
šelmy mládence,
starý otec můj
ten ji udělá
z suchého javoru.
Vždyť je prken dost,
rakev udělá
devítihrannou.
Zvony zazvoní,
vzšumí varhany,
vzpláče stará máť.
Nedozvoní se mne,
nedohrajou se mne,
nedopláče se mne,
stará matička.““

II.

Slunce milé, dcerko boží,
kdes tak dlouho byla,
kdes tak dlouho žila,
co jsi od nás odešla?

Za horami, za mořemi
pastýře jsem hrála,
sirotky jsem střehla;
velmi mnoho darů mám.

Slunko milé, dcerko boží,
kdo ti ráno, večer,
kdo ti oheň rozžal,
kdo ti lůžko ustlával?

Dennice a večernice:
jedna oheň dala,
druhá lůžko stlala;
mámtě mnoho příbuzných.

III.

Bože nejmilejší,
otče můj nebeský,
kamkoliv jen zajdu
tu se s bídou shledám,
s neštěstím.

Šel bych na pahorek,
na hrob otce svého,
volal po svém otci
holouběte jmenem —
neslyší.

Stonám, stonám — nesmím,
není času k pláči;
hodina již přišla,
budí ze sna: „vstaň již,
pracovat!“

Starala se máti
v peřinách mi stlala,
do komůrky zvala,
uzavřela dvéře:
„odpočiň.“

Slyším lidi mluvit,
přijel synek panský.
„Povstaň služebníku,
sejmi sedlo s koně,
nakrmi!“

IV.

Pod javorem teče potok,
tam se boží synové
v svitu luny scházej' k tanci
s dceruškami božími.

K javoru jsem, ku potoku
šla si tváře svoje mýt,
když jsem myla bílé tváře,
spaď mi prsten do vody.

Či synové boží přijdou
s hedbávnými sítěmi,
vyloví mi, vyhledají
prsten z vodní hlubiny?

Ejhle přišel mladý jonák,
na vraníku přiklusal,
se zlatými podkovami
vraný koník přiskákal.

„Zajdi sem děvčátko,
zajdi sem mlaďoučká,
promluvíme slůvko,
dumat budem o tom,
potok kde nejhlubší,
láska kde nejsladší.“

„„Nemohu jonáku,
nemohu mlaďoučký,
vyplísní mne máti,
hlavička ta stará:
Pozdě se vrátila,
pozdě se vrátila.““

„Řekni jí děvčátko,
řekni jí mlaďoučká:
přiletěly kačky,
zkalily mi vodu,
čekat jsem musila,
až se mi vyjasní.“

„„„Nemluv tak dceruško,
nemluv tak mlaďoučká.
Dumala jsi s milým
mluvila jsi s mladým,
láskavá slovíčka
pod oním javorem.“““

V.

Pojďme sestřičko
v zelený háj,
v zelený háječek
jahody sbírat.
Tolik nesebrala,
co se naplakala
k černé zemičce
kloníc hlavičku,
větví maliny
celá pokryta:
„Oj země, země,
černá zemičko,
vzalas matku mou,
vezmi také mne.“

Řekla zemička
odpovídajíc:
„„Nenabízej se
ještě mladá jsouc.
Či se ti shnusily
dnové mladiství,
dnové mladiství,
věnec zelený?““

„Neshnusili se
dnové mladiství,
dnové mladiství,
věnec zelený.
Snášet nemohu
práce přetěžké,
práce přetěžké,
prudká slovíčka.
Prací přetěžkou
ruce zlomené,
prudká slovíčka
srdce svírají.“

Pověst o mravencích zlato dobývajících.

Herodot vypravuje v třetí knize (kap. 102—105) svých „dějin“ takto:

„Jiní Indové sousedí s městem Kaspatyrem a s krajinou Paktyickou, a bydlí na půlnoc a sever od ostatních Indů, a vedou podobné živobytí jako Baktričtí. Tito jsou nejbojovnější všech Indů a oni právě jsou to, kteří se vysílají pro zlato.

„Zde (t. j. v té krajině, kde se zlata dobývá) jest pro písek vše pusto. V této poušti a písčině jsou mravenci, kteří menší jsou psů, větší pak lišek; jestiť jich několik, kteří zde byli chyceni, i u krále Peršanů. Tito mravenci tedy, ani si obydlí pod zemí dělají, vynášejí písek ven týmž spůsobem, jako mravenci v Řecku a podobají se jim také velice; písek pak, jejž vynášejí, drží v sobě zlato. Pro tento písek chodívají Indové do té pouště, k čemuž si každý tři velbloudy spřažuje, s obou stran samce za náručníky a uprostřed samici; na tuto vsedá sám; béře pak si schválně velbloudici takovou, jejíž mláďata jsou ještě co nejmenší. Velbloudi zajisté co do rychlosti nejsou pozadu za koni a mimo to jsou s unešení mnohem větších nákladů.

„Jakou má velbloud podobu, toho Řekům nezaznamenávám, ježto to vědí. Velbloud má na zadních nohou čtyry stehna a čtyry kolena.

„Indové řečeného spůsobu spřažení užívajíce jezdí pro zlato, zúmyslně toho dbajíce, aby zlata dobývali, když největší bývají parna; nebo za parna zalézají mravenci do země. Nejvíce pak pálívá slunce v této zemi dopoledne, ne jako jinde o poledni, nýbrž od té doby, kdy vychází, až po tu dobu, kdy lidé náměstí opouštějí. Po celou tuto dobu pálí zde slunce více než v Řecku o poledni, tak že se říká, že lidé tehdáž ve vodě tonou. O poledni pak pálí slunce Indy téměř stejně jako ostatní lidi. Popolední slunce působí u nich tak jako u jiných lidí ranní; dále pak se uchylujíc chladí vždy víc a více, až posléze při zapadání náramně chladí.

„Když pak Indové v onu krajinu přijdou, naplňují pytle tím pískem a co nejrychleji zpět uhánějí; nebo mravenci ihned, jak se u Peršanů povídá, to čijí a je stíhají. Rychlostí prý se jim nic nemůže vyrovnati, tak že by nikdo z Indů se neuchránil, kdyby mezi tím, co se mravenci sbíhají, kus cesty neurazili. Tu prý velbloudi (ježto jsou slabší na běžení než samice) v běhu povolují a samice je oba zároveň za sebou vlekou; tyto pak, pamětlivy jsouce mláďat, jichž zanechaly, neochabují prý ani dost málo. Větší části zlata, jak Peršané vypravují, dobývají Indové takto; méně pak jest toho zlata, které se v jejich zemi vykopává.“

Co Herodot, tento „Humboldt svého věku“ napsal, věřilo se ovšem nejenom u Řeků, nýbrž rozšiřovalo se též mezi Římany, ba i mezi Araby a osmanskými Turky XVI. věku. Pověst o zlato dobývajících mravencích udržela se tudíž přes 2000 let. Za novější doby pátralo se pilně, jaký by as byl pravý původ její; pátrání to nebylo však snadné a vedlo k výsledkům nejrůznějším.

V našem století arci nemyslel již nikdo, že by to bývali skuteční mravenci, kteří zlatý písek dobývali a navštěvovatelům svého území tak nebezpečni byli. Mělo se za to, že jest zde zaměněno jmeno mravence se jmenem jiného nějakého zvířete většího. Poukazovalo se k stepní lišce čili korsaku), k hyeně, k šakalu, k jakémusi druhu křečka nebo sviště, k pišťuchovi (Lagomys) a j. v. Naproti všemu tomu naznačil již r. 1819 důmyslný zpytovatel Malte Conrad Brunn novou cestu k rozluštění této zajímavé hádanky. Položil otázku: zda-liž by nebylo možné, aby byl nějaký národ sám měl jmeno „mravenců“? Jak známo, milují někteří kmenové, zejmena mezi Indiany americkými, přivlastňovati si jmena zvířat různým spůsobem; sám o sobě nebyl tudíž náhled Brunnův planý. Jednalo se pouze o to, z jakých as příčin mohlo se státi, že upotřebeno bylo jmena „mravenců“ pro lidské obyvatelstvo oné krajiny. O tom pojednal nejnověji v sezení královské dánské akademie věd dr. Frederik Schiern, profesor dějepisu na universitě kodaňské, spůsobem pozoruhodným.

Dle všeho, čeho se v Herodotu dočítáme, praví Schiern, byli Indové, kteří podnikali ony výpravy pro zlato, obyvately nynějšího Kašmiru, a ti, k nimž docházeli, zase obyvately nynějšího Tibetu. Strabo a starší Plinius jmenují ony sousedy, kteří brali mravencům zlato, „Dardy“; a právě tak nazývá se také dosud jistý divoký, neodvislý, loupežný kmen v severozápadním Kašmiru na březích Indu, „Daradové“ to spisů sanskritských. Též z jistých míst staroindické básně „Mahabharata“ vysvítá, že zemí „zlato dobývajících mravenců“ byl skutečně Tibet.

Nejnovější proskoumání Tibetu poučilo nás, že země ta jest opravdu přebohatá na zlato. R. 1867 našel jeden indický cestovatel ve východní provincii Nari Khorsum u Thok-Jalungu velký tábor zlatokopů a pozoroval je po několik dní. Dobývání děje se dlouhými železnými rýči; jáma takto povstalá byla u Thok-Jalungu 10—200 kroků široká, anglickou míli dlouhá a 25 stop hluboká, tak že se do ní po schodech sestupovati muselo. Druhý i třetí cestovatel shledali tytéž poměry a našli ještě větší podobné jámy na jiných místech. Území toto jmenovalo se již v desátém století po Kristu „Sarthol“ t. j. „země zlata“; Schiern tudíž nepochybuje o tom, že i v době Herodotově tibetanští zlatokopové v těchže krajinách týmže spůsobem zlato dobývali, jako nyní, zkrátka: že v tibetanských zlatokopech, jak nás s nimi seznámili cestovatelé indičtí, spatřovati dlužno „zlato dobývající mravence“ starého věku.

Co se týče místních poměrů, neodporují nikterak tomu, co nám prameny starověké vypravují. Všechno hodí se zcela dobře na tibetanskou písčitou výšinu, jejíž klimatické poměry také to poněkud vysvětlují, že obyvatelstvo její mohlo od národů sousedních snadno považováno býti za zvířata. Bývá tam velmi chladno, tak že v zimě musejí všichni zlatokopové nositi kožichy, aby nezmrzli. Zdá se, že se kdysi sousedům, kteří kmen ten navštívili v zimě, vedlo nejinak, nežli některým cestujícím, na něž činili Laponi od hlavy až k patě oblečení v sobí kožichy tentýž dojem, jako sobi samotní. Ostatně mají již ploskonosé obličeje Tibeťanů pro pozorovatele arického plemene něco docela cizího a Pallas přímo praví, že se až překvapně podobají tvářím opičím. K tomu jsou jich obyčeje namnoze prapodivné. Pozdravují-li se na př., činívají to tím spůsobem, že vyplazují jazyk, cení zuby, pokyvují hlavou a za ušima se drbají, a o všech Tibeťanech jest známo, že při spaní mají kolena až u samé hlavy, která pak na nich a na loktech spočívá.

Jak se však mohlo státi, že byli tito lidé právě za mravence považováni, a ne za zvířata jiná? Zlatokopové nezdržují se jenom při své práci v onom velkém zákopu, tedy dole v zemi; pro panující v této krajině studený vítr bydlí také v malých tmavých (plstěných) stanech stojících v samých jamách, do nichž se rovněž po schodech sestupuje. Co tedy Herodot zvěděl o „zlato dobývajících mravencích“, že totiž „přebývají pod zemí,“ platí doslovně o zlatokopech u Thok-Jalungu, kterážto vlastnost zajisté ve spojení s jejich neuvnavnou pilností přispěla k onomu pojmenování po mravencích.

Ačkoliv zlatokopové na pusté výšině tibetské mají také zbraně, nejsou přece jisti před nepřátelskými útoky kmenů sousedských. Jeden z indických cestovatelů sám nedávno zažil takové přepadnutí, které končilo tím, že se zlatokopové museli vykoupiti. Samo sebou se rozumí, že tito pro větší bezpečnost mají psy, jichž, jak známo, někteří národové starého věku používali též v boji. V třináctém století chválil Marko Polo tibetské psy, kteří prý jsou „tak velcí jako osli“, pro značnou obratnost v zápasení s divokými šelmami; je tudíž velmi možné, že někdy byli tito psi omylem považováni za vlastní obyvatele tohoto území. Snad byli míněni právě tito psi a ne jich pánové, když se Herodotovi vypravovalo, že několik zlato dobývajících mravenců, kteří zde byli chyceni, jest i u krále Peršanů. Snad byli míněni opět tito psi, když se mluvilo ve starých pramenech o báječné rychlosti, s kterou zlato dobývající mravenci pronásledovali své nepřátele a když mimo to se i vypravovalo, že Indové, kteří je chtěli o zlato oloupiti, s sebou brávali maso, aby je na různá místa kladli a tím pozornost mravenců od toho odvrátili, co proti nim zamýšleli. Konečně snad platí v první řadě o těchto psech i to, co o pověstných mravencích vypravuje Dio Chrysostomus: jakmile se do pronásledovaných loupežníků byli pustili, bojují tak dlouho, až buď je usmrtili nebo sami zhynuli, poněvadž jsou to nejbojovnější ze všech zvířat.

S druhé strany však nepotřebujeme zase mysliti na psy, nýbrž na zimní kožichy tibetských zlatokopů, když si chceme vysvětliti starověkou zprávu, která vlastně pochází od Nearcha. Tento vypravuje, že se mu sice nepodařilo, viděti v Indii živý exemplář „mravenců zlato dobývajících“, avšak ujišťuje, že viděl jich kůže, kůžím pardalím podobné. Několik takových kůží oněch mravenců přinešeny prý byly též do ležení makedonského.

Starší Plinius píše ve svém přírodopisu: „V Erythrách (jonickém to městě v malé Asii) chovají ve chrámě Herakleově div: dvé rohů indického mravence“. Výklad tohoto místa působil vždy nemalé obtíže. Schiern domníval se již dávno pravého původu těchto rohů; pozdější výrok očitého svědka, dcery Williama Robinsona, učinil na štěstí z domněnky té jistotu nezvratnou. William Robinson, jenž sepsal známé dílo o údolí Assamském, navštívil kdysi se svou tehdy čtrnáctiletou dcerou přítele plukovníka Holroyda, který onoho času v horách Himalayských zastával jakýsi úřad administrativní. Holroyd použil dobré příležitosti aby svým hostům z údolí Assamského ukázal něco nového, jim zajisté neznámého, totiž několik Tibeťanů, kteří ve svém podivném kroji byli právě

přišli přes hory. Mladá Ellen Robinson tehdy viděla vlastníma očima Tibeťany, oblečené do celých koží z yaků (druhu to volů), jichž rohy nebyly odstraněny, tak že se ovšem na hlavě nosily. Také místo „Mahabbaraty“, v němž se vypravuje, že král Indishthirra dostával poplatky od tibetského kmene, jemuž říkali: „srstnatí a rohatí Kankové“, lze nyní zcela dobře vysvětliti právě tak, jako onu zprávu o mravenčích rozích v Erythraiském chrámě uschovávaných. —

Vidíme tedy, jak stará pověst, která se na první pohled zdá býti pouhou smyšlenkou beze vší podstaty, nabývá vědeckou kritikou naší doby netušené váhy a překvapujícího významu. Není to planá báchorka, co Herodot vypravuje o „mravencích zlato dobývajících“, nýbrž má to pravdu za základ, třeba poněkud skalenou. Po Schiernově výkladu nelze již pochybovati o tom, že oni báječní mravenci nebyli žádnými zvířaty, nýbrž skutečnými lidmi, tibetskými zlatokopy, kteří kdysi v dávném starém věku měli tentýž spůsob života a vzezření, jaký mají ještě podnes.

Umění. Literatura. Věda.

— Naše divadlo snad přece již přijde do pravých kolejí. Repertoire jest nyní aspoň dobrý, rozmanitý, a provádění jeho, jak dalece to dovoluje stav personálu, při nejmenším vždy slušné. Činohru řídí pan Kolar ml. jen prozatím; činí to však s takovým úspěchem, že skoro již ani nepochybujeme o brzkém jeho jmenování ředitelem definitivním. Že totiž jest již nejvyšší čas, aby palčivá otázka ředitelská nějak se rozřešila a tím neblahé interregnum (pan Kolár st. odstoupil již na dobro) konečně přestalo, zdá se nyní nahlížeti i samo družstvo divadelní, které prý kandidatuře pana Kolára rozhodně přeje. Kandidaturu tu odporučuje ovšem nemálo i okolnost, že činí takovou konstelaci v artistické správě možnou, při níž by opět byl získán pan Em. Bozděch co dramaturg a také činohra se zpěvohrou panem kapelníkem Smetanou řízenou svorně kráčela v před. Doufejme, že se všechno to uskuteční spůsobem takovým, aby každému oprávněnému nároku bylo dosti učiněno, a že změna ta svůj blahodárný vliv na náš umělecký ústav osvědčí již v době nejbližší.

— Brožíkova „Svatá Irie“ přibyla tyto dny do Lehmannovy stálé výstavy. V Mnichově spůsobilo nejnovější dílo našeho umělce velkou sensaci a bylo všeobecně považováno co důstojný pendant „Svaté Julie“, kterouž jak známo, jiný náš krajan, Gabriel Max, vydobyl sobě slavného jména evropského. Nelze upříti, že „Sv. Irie“ dosti silně upomíná na „Sv. Julii“ avšak Brožík jeví se v ní přece již samostatnějším než v leckterém starším obraze, při němž na nějaké určité dílo Maxovo třebas ani nemyslíme. Zajímavým dokladem překvapujícího pokroku, jejž Brožík za poslední doby v Mnichově učinil, jest zajisté porovnání „Sv. Irie“ s jeho „Justicí na Bílé hoře“, v níž patrně zevnější nápodobení Maxe dostoupilo svého vrcholu. V každém ohledu stal se Brožík jemnějším a vkusnějším, jeho bujný malířský talent nalezl již cestu k pravé míře, on počíná konečně z cizích směrů nejen opakovati, ale také sobě asimilovati, co se mu zdá býti vhodným, zkrátka: on vstoupil nejnovějším obrazem svým do nové a můžeme směle říci, že skvělé fase uměleckého rozvoje. „Sv. Irie“ činí dojem hluboký. Španělská legenda vypravuje, že cizí muž, jenž pohostinství jemu poskytnutého zneužil, Irii v noci unesl na hory, tam oloupil, pak zabil a pod růžovým keřem pochoval. Brožík zobrazil situaci, jak zbojník sklesnuvší právě dívku zdvihá, aby ji k onomu keři dovlekl. Skupení obou postav jest nad míru šťastně komponováno; vyniká krásou stavby i lahodností rysů. Tím předčí toto dílo rozhodně všechny dřívější obrazy Brožíkovy, ano v jistém ohledu též „Sv. Julii“, jíž kladla ovšem látka sama co do komposice některé překážky, které zůstaly i pro geniálního Maxe téměr nepřekonatelnými. Kolorit „Sv. Irie“ jest výtečný; dokonalý soulad barev účinkuje netoliko svou měkkostí a něžností příjemně na oko, ale i velmi karakteristicky.

Jako Max a vůbec valná většina moderních umělců, klade i Brožík náladu nejen do figuralní části svého obrazu, nýbrž stejnou měrou i do jejího okolí a pozadí, obmezujícího se třeba jenom nejjednodušším motivem krajinářským. Ranní šero s hasnoucí již záplavou na východě jest podáno se skvělým opravdu úspěchem a také popředí sluší nazvati zdařilé, neboť při dostatečném detailování přece pozornost k sobě nepoutá více, než záhodno. Skupení samo účinkuje velice malebně; zejmena koloristický kontrast obou postav má v sobě zvláštní smyslný půvab i vedle poetického významu svého. Co se výrazu tváře týče, jest Irie pojmuta v okamžiku, kdy stopy života ji neopustily ještě na dobro, tak že dosud nečiní úplný dojem chladné tuhé mrtvoly. Snad vrah sám pátravým okem pohlédnul právě na oběť svou, aby se přesvědčil, je-li opravdu již mrtva, avšak pohnut zraky své pomalu od ní odvrací. Aspoň nejeví jeho obličej přímo divokou surovou povahu loupežnickou, nýbrž jakýsi zušlechťující reflex dojemného zjevu zavražděné dívky obdržel již vrch. Legenda vypravuje, že vrah po letech litoval svého činu a k hrobu Iriině putoval; Brožík naznačil však tento obrat již v první chvíli bezprostředně po spáchané vraždě — a učinil zajisté zcela dobře. Zdá se nám ostatně, že šel v mírnění výrazu skoro již daleko; neboť bez zevnější pomůcky na zemi ležící zbraně sotva bychom poznali, že muž, jenž s Irií tak šetrně nakládá, ji sám zavraždil. S druhé strany zase nelze zneuznati, že by pro jednotnost dojmu celkového jakési nebezpečí spočívalo v tom, kdyby snad živostí a silou výrazu vrah navzdor temnějšímu koloritu celé postavy více pozornosti budil, než mrtvá, klidná dívka, která přece měla býti hlavní osobou této sceny. Také ve kresbě Brožík valně pokročil; jest na „Sv. Irii“ již mnohem lépe promyšlena a mnohem bedlivěji provedena, slovem zralejší, než na dřívějších jeho obrazech. — U příležitosti úvahy o „Justici na Bílé hoře“ byla na tomto místě vyslovena naděje, že se vývoj vzácného talentu Brožíkova v Mnichově díti bude všestranně a harmonicky; naděje ta počíná se vyplňovati dříve a skvěleji, než-li jsme tehdy sami očekávati si troufali. „Svatá Irie“ jest dílo, které našemu umělci může rozhodné uznání získati i všude v cizině, a které pro něho bude míti bohdá tentýž ne-li ještě větší význam, jako pro Gabriela Maxe svého času „Svatá Julie.“ Václav Brožík učinil první krok do světa.

— „Bibliotéku Slovanskou“ chtějí vydávati ve Varšavě. Bibliotéka ta má v sedmi dílech a 24 svazcích obsahovati nauku o jazyku i o literatuře všech hlavnějších odvětví kmene slovanského, jmenovitě Čechů, Srbů, Bulharů, Rusů, Lužičanů, Poláků i Staroslovanů.

— Shakespeare byl dle svých vykládačů a biografů skoro již vším, čím vůbec člověk býti může. Někteří viděli v něm tajného člena nějaké řehole, jiní zase písaře notářského, odvolávajíce se na jeho všude se jevící přízeň k mnichům a znalost právnických záležitostí; že filosofem byl, o tom nikdo nepochybuje — zbyla tedy ještě fakulta lékařská. O Shakespearových psychiatrických vědomostech psávalo se již dříve, avšak nejnověji dokazuje H. Aubert, že básník „Leara“ a „Hamleta“ netoliko v duševních, ale i v tělesných nemocech výborně se znal, ano že co se názoru o nemoci týče, stál úplně mimo vědu svého století, jejíž nevalně utěšený stav takovému geniovi nikterak stačiti nemohl. Aubert staví Shakespeara přímo vedle Bakona Verulamského, zakladatele moderní empirické methody přírodovědecké, přece však nejde ještě tak daleko, aby snad tvrdil, že byl praktickým lékařem, nebo dokonce — asistentem na nějaké klinice.

— Teplotu měsíce měřil nejnověji Earl z Rosse s rozhodným úspěchem a shledal chladný, bledý měsíc býti tak horkým, že by žádný na zemi žijící tvor nemohl snésti dotknutí se jeho povrchem. Stříbrná tvář luny v ouplňku jest uprostřed skutečně horčejší než vařící voda. Věda zničila tedy opět dávnověkou ilusi, která byla příčinou oblíbeného obrazu básnického. Vůbec není nebeského tělesa, které by bylo zaměstnávalo fantasii všech národů i věků tou měrou, jako měsíc; žádnému se nikdy nepřičítal tak veliký vliv na lidi i na zvířata, k žádnému nepojí se tolik bájí, tolik pověr a tolik — bludů.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Dalimilova chronika česká v nejdávnějším čtení navrácena od Václava Hanky. Pro študující středních škol historickými a gramatickými poznámkami opatřil Jan Orth. V Praze. Nakladatel knihkupectví I. L. Kober. 1873.

J. Kr. — Uveřejníme „Po divoké noci“ s některými změnami, pak poslední dvě sloky básně „Padlému anděli.“

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce čí administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Duhový pták.

Novela od *Julia Zeyera*.

(Pokračování.)

Přijel čas, bezbarvý, olověný. „K čemu žiju?“ ptával se Manasse sám sebe. Však po čase zasvitlo mu opět slunko, rozptýlilo chmury sklamání a beznadějnosti. Život objevil se mu ve vděku novém. Byla to doba, kdy uvedl půvabnou žínku pod střechu svou. Však i zde bylo mu souzeno brzké, trpké sklamání — z andílka vyloupl se zlý génius jeho života. Krásná žena stala se mučitelkou jeho po mnohá, mnohá léta. Zavřel knihy své, jako byl dříve housle pověsil do nejtmavšího kouta; nebyl více čtenářem bedlivým, však za to probudil se v něm dumavý mudřec. Snášel muka svá trpělivě jako Job a nenávist oplácel láskou. Zachmuřené jeho čelo jasnilo se víc a více, v oku zasmušilém rozněcoval se plamen čiré dobroty a sněhobílý vlas obdal jemnou glorií jeho skráně.

Vyvržen ze společnosti pravověrného Israele, sklíčen opovržením jinověrců, od ženy nepoznán, od bratra nenáviděn, žil sám a sám uprostřed hlučného města jako proroci dávného věku na vrcholi vysokých hor, maje pohled k výši hvězdnaté obrácený. Žena jeho poznala teprvé v dlouhé nemoci před smrtí svou cenu manželovu i prosila jej umírajícím rtem mnohokráte za odpuštění.

Ve své opuštěnosti přilnul Manasse vroucím přátelstvím k staré Bendové, která moudrého žida, ač horlivá jsouc křesťanka, neodmítala, nýbrž duševní jeho vznešenost a dobrotu plně uznávala a ráda ve společnosti jeho prodlévala. Když mu smrt i tuto přítelkyni odervala, stala se něžná dcerka její Noemi jedinou útěchou a podporou jeho staroby. Již co děcko byla jej považovala za svého druhého otce a starožitnický jeho krámek za druhý domov. Dětské její ručky byly tam jednou sňaly z hřebíku dávno zapomenuté housle a Manasse probudil v nich po dlouhém, dlouhém čase třesoucí se rukou usnulé zvuky; však nezněly už vášní divokou, jako před lety, nýbrž jemně a snivě jako první zpěv ptáčete na jaře. Noemi naslouchala ráda zvukům těm, kladouc něžnou hlavinku na jeho klín a zírajíc mu s obdivem do jasných očí . . . Ráda naslouchala též jeho vypravování o dalekých zemích, kterými byl cestoval a jejichž divy živými a skvělými barvami líčiti uměl. Často trávila celé odpoledne v odlehlém krámku a když ji Manasse pozdě večer šerými ulicemi domů doprovázel, hledaly ospalé její zraky mezi vysokými střechami rudé stopy dávno zašlého slunce.

Po smrti matčině přilnula ještě těsněji k starému muži, vždyť neměla kromě něho ve světě nikoho, kdo by jí byl péči a lásku zemřelých rodičů nahraditi mohl. Teta bechlínská zvala ji arciť k sobě na venek, ale Noemi byla Praze příliš přivykla; tetu pak nebyla od útlého dětství spatřila, tak že jí byla téměř cizí. Zůstala tedy u svého pěstouna. Již ji nevodil jako prvé za ruku, ale podpíral se sám o ni, o milou dceru. Dojemný byl pohled na bledou dívku s temným, snivým okem, když vodívala starce s vlasem sněhobílým a mírným pohledem ven z tmavých ulic na hřející svit slunce.

Však osudný večer u paní Rottenfeldové spůsobil v něžném tom poměru náhlou změnu. Noemi nepřicházela již tak často k pěstounovi svému; a když on ji časem navštěvoval, aby se obdivoval útlým jejím prstíčkům, kouzlícím na temné látce pestré květy a zlaté hvězdy, nacházel ji zřídka doma, a našel-li ji, pozoroval v celém chování jejím velikou roztržitost. Seznal záhy, že před ním něco skrývá a tušil tajemství dívčino. Však nedotíral na ni otázkami, čekal trpělivě, až mu sama srdce své odhalí.

Však Noemi mlčela. A přece by byla tak ráda starému příteli slasť i bol duše své objevila, jemu si postěžovala, že Robert den ode dne chladnějším se stává, den ode dne více ji zanedbává. Řídčeji přicházel k ní a často nedostavoval se na místo umluvené. Ač jí tyto věci srdce skličovaly, neulevila přece nikdy tísni své důvěrným sdělením, poněvadž jí to Robert zakázal.

Když Noemi jednou z večera od jisté zákaznice domů se vracela, zastavila ji v prvním poschodí paní Mrázková, kteráž tam byla na ni mezi dveřmi číhala.

„Na slovo, slečno!“ zvolala jizlivě. Noemi věděla, že nemá paní Mrázková nic dobrého za lubem, nazývá-li ji „slečnou“. Očekávaná bouře se také strhla.

„Jak dlouho mám ještě trpěti takové pohoršení ve svém počestném domě?“ obořila se na dívku s mravní rozhořčeností. „Nedávno byl tu zase ten čistý pán, co za Vámi chodí, ten Váš —“

„Paní, jakým právem“ . . . .

„Cože? Snad nemám právo, abych si zapověděla takovou neplechu pod vlastní střechou, ba ve vlastním bytě! Hleďte, před chvílí opovážil se ten drzý člověk vniknouti až do mé kuchyně a zanechati mé služce pro Vás tuto čmáraninu! Snad budete na konec umlouvati dostaveníčka v mém vlastním pokoji, co?“

Hodila jí k nohoum ozdobný lístek, pro který se Noemi dychtivě shýbla.

„To by bylo pěkné,“ pokračovala paní Antonie ve své

filipice, „aby se lecjaký poběhlík a nestyda v mém domě roztahovati směl!"

Toť bylo přílišné. Krev zakypěla v žilách mladé dívky, postava její se vzpřímila, z očí zasršely blesky.

„Mlčte, zlá i drzá!" zvolala hlasem hněvem se třesoucím. „Neopovažte se již ani slovem poskvrniti člověka, jemuž nejste hodna rozvázati řeménky obuvi! A jakým právem soudíte o mně a o mých záležitostech?"

Paní Mrázková zkameněla při neočekávané této obraně. Však zpamatovala se brzy a vyřítila se jako lítá saň na ubohé děvče, obsypávajíc ji nejsprostšími nadávkami.

„Pryč z mého domu, který poskvrňuješ přítomností svou, osobo ztracená!" končila pekelnou tuto litanii.

Noemi, která se cítila silnou, pokud hájila pana Rybiňského, neměla odvahy měřiti se s paní Mrázkovou v boji o vlastní čest. Třesouc se na celém těle, stála tu co něžný strůmek, zachvácený vichrem, na který krupobití šírých nebes doráží. Zpozorovala, jak se na všech stranách dvéře otvírají a v nich lhostejné neb škodolibé obličeje nájemníků, křikem paní Antonie přivábených, se objevují.

Byla by se ráda utekla do svého pokojíku, ale nemohla se tam dostati než řadou těch posměšných obličejů a k tomu neměla odvahy; letěla tedy jako šíp nazpět do průjezdu a slepě několika ulicemi. Zdálo se jí, že jizlivý hlas paní Mrázkové jí dotud v uších zvučí, a že všichni lidé, jež potkávala, úsměšně na ni pohlížejí.

Nevědouc ani jak, dostala se až na břeh Vltavy, na obyčejné místo svých schůzek s panem Rybiňským, zde teprvé si vzpomněla, že drží list od něho v ruce. Bylo ještě právě tolik světla, aby si psaní přečísti mohla. Pan Rybiňský ji zval k důležité rozmluvě na Letnou, jejíž pláň a svahy tenkráte ještě nezdobily půvabné sady a kde na začátku jara jen tu a tam některé chudé křovisko se zelenalo. Však převáželi již i mohla se tedy ještě v určitou hodinu dostavit.

„Co se Vám stalo?" zvolal pan Rybiňský, když Noemi spatřil. „Jste tak bledá a rozčilená."

„Ó, kdybyste věděl, co jsem před chvilkou pro Vás vytrpěla! Však nemluvme o tom, nyní je mi opět volno."

Jemný úsměv zahrál jí kolem rtů. Podala mu ruku.

„Milá Noemi," začal pan Rybiňský, „přicházím se s Vámi rozloučit — na krátký toliko čas."

Noemi zbledla, zachvěla se. „Roberte," mluvila hlasem stísněným, „nemohu, nesmím ničeho namítati, vždyť máte zajisté příčiny —"

„Jak tragickým hlasem to mluvíte!" zažertoval Jindřich. „Jako bychom se loučili na leta. Za měsíc srovnám své záležitosti na venkově a dostavím se zase k Vám. Jak rychle uplyne měsíc!"

„Ach, Roberte! mně bude věčností!" vzdychla Noemi a sklonila smutně hlavinku opakujíc hlasem bolestným: „Měsíc, celý měsíc!"

Nastala chvíle mlčení. Pan Rybiňský začal hvízdat operní arii; činíval tak pokaždé, když nevěděl, co by promluvil nebo když se mu nedostávalo myšlenek, což bývalo velmi zhusta.

„Roberte," pravila Noemi po chvilce hledíc naň tklivě velikým okem svým, „dovolte, abych se Manasse-mu svěřila! Stýskalo by se mi nesmírně, kdybych o Vás ani s nikým promluviti nesměla."

„A k čemu to?" ptal se pan Rybiňský mrzutě. „Nepochopuju vůbec, s čím se mu chcete svěřiti."

Slova tato, pronešená s mrazivou lhostejností, spůsobila v celém vzezření a chování dívky jindy tak tiché a skromné náhlou, netušenou změnu. Skloněná hlava její se vztýčila, oko zahořelo vášnivým plamenem a z třesoucích se rtů vzkypěla téměř hněvivá slova: „Jak? Vy se tážete? Nuž zjevím Vám, co jsem dosud sama před sebou ukrývala, zjevím Vám všechno, všechno! Slyšte, Roberte, já Vás miluju více než svůj život, více než boha svého!"

Však ihned po těch slovech se vzpamatovala. Sklonila hlavu a zastřela si obličej rukama. Bylať odhalila tajemství, které dotud dřímalo na dně duše její. Cítila zároveň, že se prudkým vyznáním své lásky vymkla z kolejí slušnosti, obyčejného mravu dívčího. Ruměnce studu polily jí tváře.

Jindřich stál před ní v rozpacích. Výstupu takového nebyl se nadál. Takový výbuch horoucího, úchvatného citu nemohl utlumiti svými obyčejnými, otřepanými frázemi.

V rozpacích těchto přišlo mu vhod náhlé zjevení se třetí osoby. Na lavičce v záhybu skály byl seděl nepozorován stařec s vlasem sněhobílým, v dlouhém černém kabátě a s patrnými známkami původu východního v zvraštělém obličeji. Při posledních hlasitých slovech dívčiných povstal rychle a přiblížil se k ní. Noemi jej nepozorovala; mělať dosud tváře dlaněmi zakryté. Vzal ji za ruku. „Noemi!"

Při zvuku hlasu jeho vzhlédla dívka překvapena.

„Manasse!"

„Kdo jste? Co tu chcete?" zvolal pan Rybiňský nehrubě přívětivě.

„Starý přítel mé matky, můj druhý otec, o němž jsem Vám tolik dobrého vypravovala," odvětila Noemi místo žida a přitulila se k němu.

„Co tu chci?" doložil Manasse klidně. „Chci vyrvati čistou nevinnou holubici z drápů svůdníkových."

„Ah, mudrc z východu!" zvolal pan Rybiňský úsměšně. „Nemám ani času ani chuti poslouchat rabínská kázaní. Překážím-li, vzdálím se milerád!" Při těch slovech sňal hluboko klobouk a poklonil se oběma s přehnanou zdvořilostí.

Noemi vytrhla ruku svou z ruky Manasseovy a pospíšila za milencem. „Roberte, stůjte!" volala úzkostlivě. „Manasse, ach Manasse! já jej miluju!"

Pan Rybiňský zastavil se mimoděk. Marnivost se v něm probudila. Mám-liž se dáti na útěk před starým židem, jako milenec v komedii před broukavým poručníkem! Mám-liž se k vůli němu vzdáti dívky, které jsem tolik času obětoval a která nyní plamenným výbuchem své vášně žádostivost mou na novo vzbudila. Nikoli! Pokořím jej, dokážu mu, kdo zvítězí v srdci této dívky.

Rozhodnuv se takto, pokročil Noemi s otevřenou náručí vstříc a zvolal s divadelním pathosem: „Věz, Noemi, že i já tě miluju a věčně budu milovati nazdor tomu dotíravému mravokárci!"

Noemi klesla s jásotem do jeho náručí. „Slyšíte, Manasse. On mne miluje!" volala v blahém vytržení.

Manasse nerozdurdil se, jak byl pan Rybiňský očekával. Popošel k němu přívětivě a pravil: „Tím lépe! Je-li úmysl Váš čistý, chcete-li dívku pojmouti za ženu, nebudu sňatku tomu klásti nijaký odpor."

Pan Rybiňský zasmál se jizlivě: „Ah tak? Tedy umluvený, spojený útok na mou slabou chvilku. Proto jste se tedy chtěla mermomocí svěřiti svému Simeonu či Rubenu, či jak mu říkáte?"

„Roberte," žasla dívka, „co to mluvíte? Vy mne milujete — čeho mi více třeba? Jen lásky Vaší žádám — na sňatek jsem ani ve snu nepomyslila."

„Nuže, dokaž mi tedy lásku svou!“ odpověděl pan Rybiňský. „Pojď se mnou, zbav mne společnosti toho dotíravého žida! Vol mezi milencem a drzým kazatelem!“

„Ano, vol,“ pravil Manasse klidně. „Vol mezi svůdcem, který otráví sladkým jedem nevinnou duši tvou a pak tě ostaví v zoufalství, a mezi starým, upřímným přítelem, jenž ti byl vůdcem a rádcem otcovským z dětských let.“

Noemi stála váhajíc mezi oběma muži; ruka její vztahovala se zvolna k šedivému starci, však oči spočívaly s výrazem nevýslovné lásky na milenci.

„Na smrtelné posteli svěřila mi tě matka tvá,“ pokračoval Manasse prosebně. „Svěřila mým rukoum nejdražší svůj poklad. Já jsem jej dotud ostříhal svědomitě. Vyzývám tě zde před bohem vševědoucím, vševládnoucím, abys mi vyčtla jediný skutek, jímž bych se byl prohřešil proti slibu danému tvé umírající matce. Hleď, mlčíš! Nenalézáš žádné výčitky v paměti své. Nuž podle toho se rozhodni! Na jedné straně věrný, zkoušený přítel, památka zbožné matky, mravná naučení otcova, ráj nevinné mladosti — na druhé člověk s vábnými slovy a prázdnou duší, člověk, jehož záměry štítí se světla denního, jenž posměchem jizlivým odbývá toho, kdo mluví mu o sňatku s tebou! Nuže, vol!“

Noemi byla mezi touto řečí přistoupila k starci. Plačíc sklonila teď hlavu na jeho prsa. On ji obestřel slabým ramenem — jako na ochranu.

Pan Rybiňský zasmál se zlostně: „Nuž, mazlete se s prorokem svým. Nebudu vás vyrušovat!“ Odkvapil.

„Roberte!“ zaúpěla dívka a chtěla se starci vyrvati z náručí. Však ten ji zadržel poslední silou. Teprvé když kroky odcházejícího ve tmě dozněly, pustil ji z loktů.

Mezi tím bylo se úplně setmělo. Dole šuměla smutně řeka, po nebi visela roztrhaná oblaka a v městě kmitala roztroušená světélka jako svíčičky na hrobech o dušičkách. Chladný větřík pohrával s havraní kadeří ubohé dívky a sušil její slze; stála nehnutě na pusté tmavé stráni. Také v duši její bylo pusto a temno.

„Pojď domů!“ pravil Manasse jemně a chopil ji za ruku.

„Domů?“ odvětila Noemi s trpkým úsměvem. „Což mám domov nějaký?“

Sdělila mu několika slovy nedávný výstup s paní Mrázkovou.

„Hle! teď nemám, kam bych hlavu svou položila; stojím ve světě opuštěná jak osamělý strom v šírém poli, zmítaný bouří se všech stran. I ten, pro něhož bych stokrát život svůj obětovala, právě mne opustil. Kam se obrátím, kde dojdu útěchy?“

Manasse vtiskl jí na místě odpovědi vroucí políbení na čelo.

„Kdy shledala's mé srdce chladným, kdy přestal můj dům býti domem tvým, Noemi?“

„Ach, odpusťte, Manasse, že jsem na Vás zapomněla! Vy nevíte, jak jsem nešťastna — jak jej miluju!“

Klesla mu v náruč a slabý stařec našel tolik síly, že ubohou dívku až do svého domu dovedl; tam obestřela milosrdná mrákota smysly její.

* * *

K samé zdi starého židovského hřbitova přistaven byl domek o jednom patře, vetchý, pošmurný, vypadající, jako by se podpíral o tu zeď; v domku tom zůstával sluha synagogy, který byl zároveň strážcem hřbitova. Jsa otcem četné rodiny, hleděl si zisku na všech stranách, a pronajal tedy hořejší patro, obsahující asi tři dosti prostranné komory, spokojiv se s jedinou komorou v přízemí. Nájemník jeho byl Manasse.

Noemi nevrátila se již do starého bytu, zůstala u starce. Neschvátila ji sice nebezpečná choroba, jak se byl Manasse obával, ale klid její duše byl ten tam. Práce si nevšímala; celý den sedala zamyšlena na dřevěné pavlači nad hřbitovem a hleděla do prázdna před sebou neb skláněla zraky na omšené kameny náhrobní, na nichž ptáčkové sedali a vesele prozpěvovali, zvěstujíce spáčům stověkým, že se blíží jaro, jaro v zeleném rouše, ověnčené květy. Však Noemi bylo lhostejné, co se kolem ní děje, padá-li sníh neb květou-li růže; chodilať mlčky, ve snách jako stín a hledala stále jen místo, o které by hlavu podepříti mohla, bylať tak těžká, tak těžká!

Když Manasse u večer domů přicházel, očekávala jej sice s večeří polo nevědomky upravenou, však sama nepožívala téměř ničeho. Manasse doufal, že čas umírní její bol, však doufal nadarmo. Na ulici nechtěla Noemi ani krok a nebyla-li tedy noc příliš chladná, vodil ji stařec téměř násilím po spuchřelých schodech dolů na hřbitov a tam se při svitu měsíce s ní procházel, otvíraje před zrakem jejím svět prastarých bájí a vynášeje z hlubin své duše skvostné perly moudrosti. Znenáhla rozptylovala se lhostejnost její kouzlem jeho slov a noci ty mezi hroby strávené stávaly se jí čím dále tím dražší. Očekávala s dychtivostí okamžik, až po jeho boku sestoupí dolů do té říše věčného mlčení — však jaká výmluvnost v mlčení tom! Zdávalo se jí, že přes den odpočívá v hlubokém pustém snu a teprvé u večer že se probouzí dotknutím přátelské ruky k prožití sladké doby.

„Vítám tě, domove posvátný v bohu zesnulých!“ šeptala stojíc na dřevěném pavlánu starého domu, „a ty prachu někdy nešťastných a pronásledovaných, odpusť, ruší-li noha má tvůj draze vykoupený klid! O bože, bože na nebesích, kdy i toto srdce bolestmi zmítané dosáhne klidu, kdy z prachu mého vynikne rostlina tak poklidně hledící do tvého nebe, jak onen keř bezový, pokrytý bílým květem?“

Časem usedala si zemdlena na převržený kámen náhrobní pod jeden z těch starých keřů bujně zelených, které zde tak sladce dřímaly pod nebem nočním a jen chvilkami jako ze sna nad hlavou její zašeptly. Manasse konejšil pak její bol, jako někdy bohem nadšený pastýř betlémský truchlou mysl krále Judského, kouzelnými zvuky svého nástroje. V takových dobách jímalo dívku podivné snění. Zdávalot se jí, že tíha pozemská s ní padá, a že se povznáší na zvučných vlnách výš a výš a vlny ty stoupají a zavírají se nad ní se všech stran — až spočívala jako na dně jezera tónů. Ty kameny kolem ní bělely se víc a více, a podivný jakýsi život probouzel se v nich: stávaly se postavami naslouchajícími jak ona čarovné hudbě, kývajíce do taktu omšenými hlavami. Vysoko nad sebou vídala tiše, klidně plovoucí lunu a sladký ten klid vkrádal se znenáhla do duše její — posvátný klid hrobu. Již neslyšela hudbu, již neviděla kameny; zdálo se jí, že přestává býti, že duše její opustivši trup, pomalu splývá se světlem měsíčným a s ním se šíří volno, daleko, nekonečnosti všehomíra.

Manasse byl šťasten, vida, že ubohá dívka aspoň z části již útěchy dochází, že o milenci a minulosti nemluvívá; doufalť, že se brzy úplně pozdraví, však sklamal se trpce!

Jednou stála podepřena o pomník jednoho veleučeného rabína a naslouchala bez hnutí slovům starého přítele, který jí vypravoval divnou legendu o životě a zázracích židovského toho světce. Zaujat svým vypravováním, nezaslechl Manasse ani veselý hlas, který náhle z ulice sem zazněl. Však Noemi trhla sebou při zvuku toho hlasu. „Bože, nebyl to jeho hlas?“ tázala se sama sebe, naslouchajíc bystře

hlaholům z ulice. Manasse nezaslechl ani tuto otázku její a vypravoval klidně dále. Ale prsa její se dmula, oči naplnily se slzami. Manasse vypravoval dále; myslil, že slovům jeho zbožně naslouchá; však uprostřed věty vztýčila se náhle a zaúpěla: „Ach, Manasse, já jej posud miluju!“

„Koho?“ ptal se udiven, nemaje v tom okamžiku na mysli než slavného rabína.

„Jak se můžete ptáti?!“ volala netrpělivě. „Manasse, musím jej spatřit, musím s ním promluvit!“

„Noemi, vzpamatuj se přece!“

„Nikoli, Manasse! Neznám jiné modlitby než té: „Bože, lásku jeho — nebo smrt!“

Padla na kolena, pozdvihla ruce k nebesům a opakovala velikým hlasem: „Bože, jeho lásku — nebo smrt!“

Manasse ji chlácholil, i k houslím sáhl, aby ji ukonejšil čarodějnou mocí zvuků — však nadarmo.

„On mne miluje též, snad mne hledá a zoufá si, nemoha mne naleznouti. Ó já blahová, vždyť jsem mu neřekla, kde mne najde!“ bědovala, lomíc rukama.

Však najednou si poskočila, udeřila se v čelo a dala se do veselého smíchu. Manasse myslil v té chvíli, že je smyslů zbavená.

„Vysmějte se mi, Manasse,“ pravila po chvíli klidně. „Což neřekl, že musí na měsíc z Prahy? Do měsíce scházejí ještě tři dni, až ty uplynou, zavítá sem, přímo sem, a já si zoufala!“

Tu noc spala po dlouhém čase opět klidně.

(Pokračování.)

O korunu.

Od moře k břehům vichr pověst vál:
že na výpravě zhynul Helge král,
a než v boj slunce vešlo s mlbami,
člun s mrtvolou s černými plachtami
již ve přístavu stál.

Hned ku poradě ve hrad nad mořem
se rychle sešel valný kmetů sněm.
Tu každý stál, meč v zemi zarytý;
v jich středu ležel Helge zabitý
na černém štítu svém.

Před zkrácenou krále mrtvolou,
syn mladší klečel s tváří ubledlou
za slzou slza kalila mu zrak...
leč vzdorně starší stál jak tmavý mrak,
jenž hrozí bouří zlou.

A nastal spor vždy dál se jitřící:
zda rozhodne se mečem v pravici?
zda vyřkne lidu jednohlasná zvěst,
či kmetů sbor, kdo vládcem země jest,
či kostka v přílbici?

„Hoj!“ provolal tu starší krále syn —
„ať rozhodne to smělé páže čin!
já nechci býti choutkám sporných stran,
ba ani bohům vděkem zavázán,
když králem budu jmín!

Hle, tam se ostrov sklání v mořský tok
jak lítá šelma, když se chystá v skok,
kol něho příval divých vírů pln
k oblakům metá sloupy šumných vln
a bičuje ho v bok.

V ten živlů rej, v ten obzor mlhavý
z nás obou každý loď svou vypraví,
čí ruka nejdřív břehu dotkne se,
diadem vlády lid mu přinese,
v něm krále pozdraví!“

Lid zajásal tu v bouřném souhlasu
a bratři strojili se k zápasu;
jak lačný orel slétá na kořist,
tak starší skočil koruny své jist,
jak šel by ke kvasu.

Mladší jen bolně hryzl bledý ret,
snad tušil sám, že nevrátí se zpět...
Leč ať již k trůnu nebo mohyle! —
do lodí oba skáčí zmužile
a již se dali v let.

A vichr bouří, jakby věštil zmar
a s vřeskem sedá racek na stožár,
jak obět svou by smrt již vyhlídla...
Než statné oba noří kormidla
v kypící vody var.

Ha! tu ční ostrov skloněn v mořský tok,
jak lítá šelma, když se chystá v skok,
kol něho příval divých vírů pln
k oblakům metá sloupy šumných vln
a bičuje ho v bok.

Tu starší brat si uťal pravici
a silou obra ve proud bouřící
ji mrštil k skalám — proud ji vynese!
tak ruka jeho břehu dotkne se —
Ó chvíle smrtící!

I zírá na to mladší s údivem,
„co znamená to?“ ptá se chvějným rtem.
„To znamená,“ starší se děsně smál,
„že já jsem vítěz, vladař tvůj a král
a tys mým otrokem!“

Jaroslav Vrchlický.

Listy z Balearských ostrovů.

(Původní článek.)

Zasílá *Kvido Mansvet.*

IV.

Když jsem se uhošťoval v bytě a rodině, o níž dříve již řeč byla, neměla rozmilá hospodyně žádnou důležitější otázku, než: jsem-li dobrý katolický křesťan? A já, maje na paměti naučení svého dohazovače a ve všech věcech důvěrného rádce, ihned jsem odpověděl, že nebude as v celém domě nade mne katolíka věrou i skutkem horlivějšího. Hospodyně usmála se s pikantní líbezností starších španělských paniček a připomenula: „Toť vaše štěstí, neboť jinak uemohla bych vás do rodiny přijmouti; ne snad, že bych sama tak nesnášeliva byla, ale k vůli sousedkám, jimž nic neujde, z čeho by se pohoršení dalo spůsobit. Chcete-li si v domě pokoj zachovat a dobré jmeno, musíte především pilně chodit do kostela; k vůli tomu odpustí se vám tak leccos jinak závadného, a zdá se, že vám bude shovívavosti a odpuštění často potřebí. A konečně, proč byste neměl chodit do kostela? Milujete-li hudbu, máte tam pěknou hudbu; a nejste-li nepřítelem našeho pohlaví, naleznete tam mnoho, co vám bude stát za podívání.“ Naučení toto vzal jsem si tak k srdci, že mne potom domácí pravidelně vídali na všech slavnějších mších a pobožnostech. Toho nebýt, snad by mne byli za týden již z Palmy vyobcovali. — Navštěvování kostelů přestalo mi záhy býti obtíží, tak že uvyknuv, lehce jsem snesl i obrovské břímě velikonočního téhodne, kdy bigoterie lidu mallorkánského nejvyššího dostupuje vrchole. Za zbožného mladíka jsa považován, musil jsem v průvodu hostitelské

rodiny od rána téměř až do večera v kostelích meškat a na rozličných pobožnostech trvat, nejíst skoro nic a ještě méně píti. Ale přestál jsem všechno, díky za to naší intresantní dámské společnosti a novotě věcí, jež po sobě přicházely.

Velikonoční svátky připadly do nejkrásnější povětrnosti dospívajícího jara: nad celou půdou byla již rozestřena plná mladistvá nádhera rostlin, na polích vlnilo se vysoké, nad moře zelenější obilí a dávno již odkvětlé stromy ukazovaly, jak hojnou přinesou úrodu. Vzduch čistý a teplý, slunce ještě mírné a mořský větřík učiněná lahoda — nebylo mi divno, že lidé z příbytků spěchají, ale tím více ku podivu, že nespěchají raději ven do velkolepé přírody, než do pošmurného, zadýchaného chrámu. Však komu by se v přírodě zpovídali, a vyzpovídat se musí tyto dni každý pravověřící Mallorkán. Ubozí zpovědníci! Každým dnem pašijového téhodne množí se návštěva kostelů, davy přicházejí a odcházejí, a podél zpovědlnic klečí ustavičně řady zkroušených a zkormoucených hříšníků, ať o hříšnicích ani nemluvím. Co se tu oplakává neřestí, aby se zejtra s dobrým svědomím načít mohla řada nových nepravostí! Sám veleslavný magistrát (ayuntamento) s purkmistrem čili alcadem v čele přichází, aby se vyznal, že jsou otcové města přec jen bídní lotři, jakž tvrdili ti, kteří za to nyní snad v kriminále se zpovídají. Za pokání ukládá se tolik a tolik růženců — podivný názor: růženec považují za trest, jako baštonádu! Ale trest ten, se mi zdá, už nic nepůsobí, neboť jsou v rodinách na růženec tak uvyklí, že by bez něho ani neusnuli, jako jinde bez úředních novin. Kdybych byl nezkusil, nebyl bych věřil, jakou je růženec výbornou ukolébavkou. O velikonočním týdnu užívá se jí obzvláště hojně a horlivě, rozumí se, že na noc. Jakmile udeří ustanovená hodina, sejde se celá rodina a všechna čeleď v předpokoji nebo v čeledníku nebo ve velké světnici k večerní růžencové pobožnosti. Nejstarší člen předříkává a ostatní odpovídají; po růženci následuje modlitba k „domácímu svatému“ a na konec modlitba za zesnulé. Na venkově děje se to vždycky v předsíni, která v žádném domě neschází; předsíň tato má, jako jiná jizba, velký krb, podél stěn lavice nebo řady židlic a uprostřed velký stůl. Večerní pobožnost trvá zde ještě déle než v městě; aby pak čas nebyl zmařen a modlení neomrzelo, sedí rodina a všechna čeleď při modlitbách u velkého stolu a přebírá zatím hromady hrachu, fizolí, bobů nebo čočky, aby naplněno bylo přikázání: modli se a pracuj! Arrendador čili šafář předříkává a mladší pokolení čichá směrem ke kuchyni, nemohouc se dočkat, kdy přijde večeře. Z pravidla následuje totiž večeře teprv po skončené pobožnosti. Je-li cizinec rodinným hostem, nevymkne a nevyhne se této tortuře nižádným způsobem. I já byl jsem takový hospes: mně kazili rozmar svými růženci a já kazil jim růženec svým rozmarem, tak že se opravdu mohlo říci: non hospes ab hospite tutus. Navrhoval jsem na př., aby při růženci, příslušných modlitbách a zpěvech ženské peří draly a mužští v karty nebo domino hráli, ale propadl jsem s návrhem i přes to, že mi byla starší dcera, Dolorésa, věrným a horlivým spojencem. Bylo to zívání a trápení hned první večer! Nejvíce ovšem zívali jsme a dělali pohoršení my: Dolorésa a já; proto přijali již ve středu před zeleným čtvrtkem nový náš návrh, a následující dni doprovázeli jsme ve vedlejším pokoji — ovšem po tmě, aby se ostatní po nás neohlíželi — při otevřených dveřích responsoria a svaté písně, ona na piano a já na kytaru. Chtěl jsem k tomu pískat fagot, ale poněvadž věděli, že neumím, odnesli rodinný fagot na půdu. Při zpěvech jsme tedy hráli na nástroje, a když byla prósa, zcela po tichu na milence, totiž já a Dolorésa.

Jako dítě těšil jsem se na zelený čtvrtek: vypravovaliť mi, že uvidím o 4. hodině procesí, jakých ani Řím nemá, divadlo prý velkolepé a znamenité velmi. Je čtvrtek, 3. hodina s poledne a já chodím již přes půl hodiny městem. Ulice, kudy církevní průvod bráti se má, jsou hojně vyzdobeny: se všech balkónů a oken visí pestré koberce nebo draperie z látky modré, carmoisinové a purpurové, guirlandy a věnce z vavřínu, z oranžového, palmového listí a kvítí. Před mnohými domy posýpají už dlažbu květinami. Na nárožích stojí všude báby, jež k procesí prodávají oříšky a karamely (jakési těsto z cukru a mandlového oleje — brr!). Ke čtvrté hodině začínají se ulicemi rojit podivné postavy: zde ubírají se, jako příšerné stíny děsné inkvisice, táhlými kroky muži v dlouhých až na zem splývajících habitech modré nebo černé barvy, mají přes hlavy stažené vysoké kapuce a přes tváře spuštěné závoje z téže neprůhledné, tmavé látky s dvěma děrami pro oči (oblek inkvisičních pochopů). Někteří z těchto obludných mužů nesou rozžaté lucerny, jiní pochodně, nebo kleště, nebo kladiva, nebo trnové koruny, těžké provazy na rukou nebo okovy, nebo obrovské, na prsou křížem složené a odsud až k zemi splývající řetězy — jsou to kajícníci průvodu čili tak zvaní caperuzas, kteří dnes slib svého pokání splňují. Však mimo vyznačené tuto instrumenty, přístroje a symboly utrpení Kristova má každý v rukou bílý vyšívaný šátek z nejjemnější látky. Tento kapesní prapor občanské statečnosti hraje v průvodu velkou úlohu: jako by se leckde jinde za nešťastného považoval, kdo by žádné „velikonoční vejce“ neobdržel, byl by zde nešťasten, kdo by si nebyl s to koupit nebo obstarat krajkový, co možná skvostný šátek. V průvodu nesou si jej roztažený, ale neužívají ho! — Onde kráčí řada římských centurionů v úplné zbroji s lesklými štíty a přilbami, zde holomci od křížové cesty, lidé převlečení za farisey a starší lidu, kněží, vojáci, námořníci, úřadníci v plné parádě, ženy, muži a děti v různých kostymech. Nescházejí ani kající a nekající Magdaleny, což ostatně samo sebou se rozumí.

Všechno spěchá směrem přes Borne nebo Ramblu k „bráně Ježíšově“ (puerta de Jesus), na náměstí před všeobecnou nemocnicí (hospital jeneral, čti: ospital cheneral). V kostele této nemocnice chová se jakýs památný kříž, jejž obyvatelstvo za velice zázračný a divotvorný pokládá, a jejž kněžstvo s velkou slávou na zelený čtvrtek vyzvedá a v průvodu nese. Procesí pořádá tak zvaný spolek dobročinnosti (junta de beneficiencia, čti: chunta de benefisiensia) s bratrstvem de la sangre. — Na náměstí běhá vše v divém zmatku: kostelníci, ministranti, centurióni, kajícníci a děti v obleku kajícném; od Rambly přicházejí cechové s těžkými korouhvemi, na nichž pašijové děje jsou vyobrazeny, s protější strany vojsko s hudbou a odevšad pestré zástupy účastníků. Bije čtvrtá hodina a lid se tiší, neboť právě přijíždí v parádní ekypáži guvernér mallorkánského království s celou družinou. Malou chvíli na to vystupuje při zvucích velebného chorálu z kostelní brány asi deset nádherných korouhví, a průvod zvolna se blíží. Za prapory kráčejí těsným sborem kající caperuzas, za nimi po čtyřech církevní pěvci, za zpěváky cechové s korouhvemi a venkovská procesí, pak následují námořníci válečné lodi, která právě v přístavu se nalézá, vojsko všech branží, sestavené dle šarží, tak že nejprv prostí přicházejí a posléz vyšší

důstojnictvo s generálem, pak veškeré státní úřadnictvo, za ním druhé oddělení vojska s hudbou, která chorálové pochody hraje, za kapelou druhé oddělení kajícníků s nástroji a emblemy ukřižování, dále asi 40 ministrantů s rozhoupanými kaditelnicemi, bohoslovci a kněžstvo sídelního chrámu v drahocenném kostelním rouše, pak dvanácte v nádherné pluviály oblečených kanovníků, z nichž každý nese těžkou stříbrnou, v hlavici hustými drahokamy posázenou berlu, a kteříž dohromady sbor apoštolů představují. Za kanovníky jde sbor diakonů s kouřícími kaditelnicemi a za těmi kulminace průvodu: kněží nesoucí pod baldachýnem obrovský zázračný krucifix, jemuž se říká Christus de la sangre. Nebesa nesou členové bratrstva de la sangre; všichni mají černé taláry, na hlavách nízké černé řádové čepice a v rukou černé hole. Po obou stranách kněžstva a baldachýnu kráčejí v lesklé zbroji římští centurióni. Za bratrstvem de la sangre ubírá se spolek dobročinnosti nesa v středu svém velikou sochu bolestné matky boží, za níž tři kanovníci kráčejí v rouchu téměř báječně skvostném a skvělém, pak následují guvernér, mallorkánští poslanci a rada města Palmy, třetí oddělení vojska s hudbou, třetí oddělení zakuklených kajícníků, kteříž po čtyrech nesou velké dřevěné sochy zobrazující jednotlivá dějství utrpení Kristova čili tak zvanou křížovou cestu, pak děti ze šlechtických a „vznešených“ rodin se služkami a lokaji, a posléz, co závěrka průvodu, čtvrté oddělení kajícníků, kteříž v středu svém vedou muže, co Krista oblečeného a obrovský kříž vlekoucího, jemuž lid říká „Nazareno“. — Takto ubírá se procesí všemi ulicemi města těsným špalírem vojska, ulice jsou nabité, okna osvětlena, plna diváků, a s balkónů sype se všude na baldachýn, pod nímž zázračný kříž nesou, dešť růží a květin z rukou družiček a děvčat, nad růže ty a květiny krásnějších. Ve všech kostelích a klášteřích dělá průvod štací, hlavní zastavení ovšem v chrámu sídelním; pochopitelno tudíž, že obchůzka jeho trvá pět až i šest hodin.

Průvod, jehož obraz jsem tuto krátce nastínil, vrátil se teprv o půl dvanácté v noci nazpět. Dojem, jaký na mne již za denního světla učinil, byl neobyčejně vážný a hluboký; však mnohem velkolepějším, ba hrůzně krásným a rozrývajícím stal se obraz toho procesí večer, když byli všichni účastníci rozžali svíce a pochodně. Nad městem rudá záplava, domy osvětleny, ulice plny ohně a dýmu, a v ohni tom a světle fantasticky příšerná směs nádhery a truchlého zakuklení.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Dlouho díval jsem se na neobyčejný a na počátku skoro nevysvětlitelný výjev na dně horského jezera. Čím déle a pozorněji jsem se díval, tím zřetelněji mohl jsem pozorovati zdvihání a klesání širokých listů a mezi tím také mrtvolu samu. Ležela v rakvičce těsně u skalní stráně, která zde právě tak kolmo vzhůru se pnula jako pod hladinou až ke dnu jezera kolmo sestupovala. Mrtvola byla oblečena v sněhobílý rubášek; hlavinku měla poněkud k prsíčkám nakloněnou a ručinky na prsou křížem složeny. Tahy obličeje ovšem jsem nemohl zcela zřetelně rozeznati; avšak když po vytrysknutí pramenu ze skály listy prudčeji do výše se zdvihly, a poněkud rozvlněná, avšak jako křišťál jasná voda poznenáhla opět se tišila, rozeznal jsem po několik okamžiků miloučkou tvář mrtvého dítka, až zas pomalu ke dnu klesající listy vše úplně zakryly.

Musím se přiznati, že první myšlenka, která ve mně při pohledu na mrtvé dítko v jezeře vznikla, platila — Regině. Ale jak a proč přichází mrtvola sem do jezera? Čí je to dítko, cizí nebo Reginino? Stal se zde zločin nebo je to dílo piety? Vše to zůstalo mi temným přes všechno úsilí, dopíditi se aspoň poněkud pravdě podobné domněnky.

Kolkolem panovalo hluboké, hrobové ticho. Dlouho díval jsem se na dno jezera. Hra listů opakovala se v intervalech tří až čtyř minut s podivuhodnou pravidelností a vždy, když listy vyzdviženy proudem do výše, spatřil jsem mrtvolu dítěte. Čím déle jsem se díval, tím více buď se mi pouze zdálo, že rozeznávám a nebo jsem skutečně zřetelněji rozeznával tahy obličeje; ano zdálo se mi též, jakoby miloučká tvář mrtvého dítka jevila jakousi podobnost s tváří Regininou. Avšak hned v následujícím okamžiku odkázal jsem myšlenku tu do oboru přeludů a optických klamů.

Později prohledl jsem si bedlivěji okolí. Zpočátku nebylo mi pranic nápadno, ale později spozoroval jsem před sebou v skále jakýsi výstupek, kde bylo možno zcela pohodlně státi nebo seděti. Vystoupiv z loďkdy na výstupek ten shledal jsem, že je počátkem dosti široké trhliny ve skále, v kteréž byly primitivní schody vytesány. Vystoupiv po schodech vzhůru octnul jsem se za nedlouho v dosti prostorné skalní kotlině, obklopené se všech stran, vyjímaje stranu k východu břízami a hustými ostružinami. S pokraje kotliny byl směrem k východu pohled úplně volný nejen do okolí, nýbrž i na jezírko pod skalou. Z několika, ve skále vytesaných laviček a po různu tu a tam po zemi pohozených pouvadlých polních a lesních květin soudil jsem, že v místě tom kdosi častěji dlívá, ano že tam musil někdo býti před krátkou dobou, poněvadž mezi pouvadlými květinami bylo také několik zcela čerstvých nebo aspoň teprv před několika hodinami utržených. Prohlednuv pozorněji kotlinu shledal jsem, že do ní vede také stezka ze skály, avšak v hustém křoví tak ukrytá, že ji nebylo možno tak snadno nalézti.

Vrátiv se touže cestou, kterouž jsem byl přišel, odrazil jsem loďku od skály a plul pak nějaký čas po jezírku. Posléze i to mne omrzelo; i zajel jsem k místu, kde byla loďka původně ve vrboví ukryta a vystoupil jsem na břeh. Slunce chýlilo se již k západu, a skalní stráň i stromy kolem jezírka počínaly už vrhati dlouhé stíny, ale hladina jezírka byla doposud v plné sluneční záři. Nějaký čas procházel jsem se po břehu. Když pak jsem chtěl zase nastoupiti zpáteční cestu, spatřil jsem, že po cestičce, po které jsem byl do údolí seběhl, někdo přichází. Pohlednuv bystřeji poznal jsem Reginu. Popošed jí několik kroků vstříc zůstal jsem státi. Regina seběhnuvši po stezičce šla volným krokem podle břehu jezírka přímo proti mně; byla zamyšlena a hleděla upřeně před sebe na zem, tak že mne nepozorovala, až když byla skoro přede mnou.

„Jak! Ty zde, strýčku?“ zvolala udiveně spatřivši mne několik kroků před sebou.

„Proč se tomu divíš, Regino?“ ptám se; „což nemůže člověk náhodou zabloudit na místo, kam jiní chodívají snad zúmyslně?“

„Jak to myslíš?“

„Zcela prostě,“ dím; „myslím, že se zde sotva setkáváme náhodou.“

„Mýlíš se, strýčku!“ odpovídá Regina. „Náhodou se sice setkáváme; ale náhodou přišel jsi sem toliko ty.“

„Ty sem tedy jdeš zúmyslně, Regino?“

„Nejen že jdu, já zde již dnes byla,“ zní odpověď.

„A co tě sem vábí?“ tážu se, maje stále na mysli mrtvé dítko na dně jezera.

Regina neodpověděla.

„Co tě sem vábí, Regino?“ opakuju. „Pouhá příroda sotva; či snad sladké nějaké tajemství“ ....

„Sladké tajemství?“ přerušuje mne teta. „Ano, cosi nepochopitelného, neodolatelného vábívalo mne sem již za útlého mládí; od nějakého času však stalo se mi místo to nejdražším“ ....

„Možno zvědět příčinu?“ naléhám.

Regina dívajíc se snivě na hladinu jezera opět neodpověděla; zdálo se, že nedávala ani pozor na má slova.

Odmlčel jsem se tedy také.

Po chvíli obrátila se ke mně, jakoby si byla něco náhle připomenula.

„Zdá se mi, že jsi se, strýčku, na něco tázal. Promiň, že přeslechnuvši tvou otázku neodpověděla jsem. Ale abych tě přesvědčila, že je mi místo to skutečně milé a že zde častěji dlívám — viz tuto!“

Na to učinila rychle několik kroků podle břehu až k místu, kde byla loďka ukryta a rozhrnuvši vrbové proutí ukazuje rukou na loďku.

„Loďka!“ pravím s líčeným podivením, nechtě prozraditi, že jsem již plul po jezeře.

Regina vskočila do loďky.

„Ty chceš zůstat na břehu?“ táže se sedajíc a berouc vesla do rukou.

„Jak ti libo,“ dím.

„Byla bych nejraději, kdyby's mne následoval,“ podotýká Regina s líbezným úsměvem, „aspoň se z blízka přesvědčíš, dovedu-li s loďkou zručně zacházet.“

Uposlechnuv vstoupil jsem do loďky a usedl na lavičce proti Regině, která odrazila loďku od břehu. Jezírko bylo sice malé; ale přece to trvalo vždy asi pět minut, než je bylo možno po délce přeplouti; k přeplutí po šířce dostačily asi dvě minuty. Hned první zaveslování Reginino bylo důkazem, že mívá Regina veslo častěji v ruce; veslovalať zručně a bez velkého namáhání rychle.

Slunce právě zapadalo. Poslední jeho purpurové zábřesky odrážely se od hladiny jezera a zlatily vrchole blízkých i vzdálenějších lesních stromů. Kolkolem panující ticho bylo rušeno jen šplouchánim vesel .....

Regina přeploula několikrát jezero po délce, aniž bychom byli promluvili. Slunce bylo mezi tím zapadlo; ale západ rděl se doposud v purpurových červáncích, jež poznenáhla počínaly blednouti.

Regina odložila vesla; bylať se patrně poněkud unavila.

„Mám veslovat sám?“ pravím.

„Jak ti libo, strýčku; ale řiď loďku vždy jen v ona místa, jež ti naznačím.“

Vzav vesla a zaraziv je do kruhů u své lavičky počal jsem pomalu veslovati.

Regina se rozhovořila. Hovor náš byl živý a nenucený jako vždy a rušen jen ob čas velením Regininým, v jakém směru nebo ku kterému místu mám loďku řídit.

Regina mi počala vypravovat, jak často chodívá v tato místa, jak tu bývá šťastnou.... Mezi řečí však ani nespozorovala, že místo plavby podle skály, jak mi byla posledně kázala, prudčím a hlubším zasáhnutím jednoho vesla do vody obrátil jsem loďku směrem k místu, kde na dně jezera ležela mrtvola dítka.

Náhle to Regina spozorovala. Vztýčivši se jako blesk zvolala:

„Pro bůh, strýčku, tam ne!“

„A proč?“ tážu se klidně ustav od veslování; ale vášnivý výkřik Reginin přece mne poněkud zarazil.

„Netaž se, strýčku!“ dí Regina skoro prosebně stojíc vztýčena přede mnou v růžové záři červánků.

Loďka se zastavila. Než však se to stalo, přiblížila se na několik stop k osudnému místu, tak že jen jediné trhnutí vesly dostačilo, aby loďka dorazila až ku skále.

Neodpověděv zvedl jsem vesla do výšky.

V tváři Regining značil se nepokoj a úzkost. Chtěla něco pronésti, ale hlas jí selhal. Učinila krok ku předu; avšak v témže okamžiku ponořil jsem vesla do vody a jedním rázem přirazil jsem loďku ku skále zrovna k místu, před nímž mne byla Regina varovala.

Náhlým, prudkým pohnutím loďky sklesla Regina na kolena. Zachytil jsem ji do náručí ....

„Můžeš mi, Regino, na tomto místě něco odepřít?“ tážu se měkce a přívětivě.

Regina zadívala se mi zpytavě do očí. Poznal jsem z pohledu toho, že ví, že znám aspoň z části její tajemství.

„Můžeš mi něco odepřít, když tě budu za to žádat na tomto místě?“ opakuju.

Chvíli Regina váhala, pak zašeptala:

„Nemohu, zde jsem bezbranná“ ....

„Smím zde tedy nahlednout až na dno jezera?“ pokračuju nemoha se ubrániti mocnému pohnutí.

Regina neodpověděla, ale pohled její byl výmluvnější; zračilať se v něm nevýslovná truchlivost.

„Tobě nemohu zde v ničem bránit,“ pravila posléze; „ty's původcem nejsladších okamžiků, jež jsem zde prožila.“

„Já? Já?“ tážu se udiven.

„Ovšem; jsem ti nejvřelejším díkem zavázána.“

„Dosud nic nepochopuju,“ pravím.

„Kdyby tebe nebylo“, dí Regina, „neodpočívalo by mé drahé dítko zde na dně jezera.“

„Tvé dítko!“ vyrazil jsem ze sebe; „domněnka má tedy přece nebyla lichá?“

„Mé vlastní dítě“, praví Regina klidně, ale truchlivě, jako by byla duši její smutná upomínka rozechvěla.

„A Robert?“ tážu se po chvíli skoro šeptmo, jakobych se bál, aby osudnou tuto otázku ani vlny jezera nebo skalní stráň nezaslechly.

„Až dosud o ničem neví,“ odtuší Regina s největším poklidem; „chtěla jsem se mu sice již častokráte svěřit, ale vždy jsem to odkládala“ ....

Podivení mé stále rostlo.

„A máš tolik zmužilosti, aby's tak učinila?“ tážu se.

„Nikdy jsem před Robertem ničeho netajila a nebyla bych tak učinila ani v tomto případu“, odpovídá Regina,

„avšak uznala jsem přece za dobré, vyčkati dobu příhodnější.“

„A kdy doufáš, že doba ta nadejde?“

„Dnes nebo zejtra,“ zní odpověď tak klidně, ba vesele, jakoby chtěla Regina Robertovi zvěstovat zprávu radostnou a potěšitelnou.

„Přes to vše nepochopuju, jakým spůsobem zasloužil jsem si tvého vděku, Regino.“

„Což ti nebyl nápadný spůsob, jakým jsem tě přivítala a jak jsem se k tobě chovala?“ vece Regina. „Od té doby, co stala jsem se tvou radou přes všechno neštěstí, jež mne stihlo, aspoň poměrně zase šťastnou, od té doby jsem tě milovala jako bratra. Po otci mého dítka stal jsi se mi nejbližším a nejmilejším člověkem, ač jsme spolu dříve nikdy nemluvili, ač jsme se dříve nikdy nespatřili“ ....

„Čím dále, tím více stává se mi vše hádankou“, přerušuju Reginu.

„A přece je vše tak prosté a jednoduché, drahý strýčku,“ odpovídá teta, „ty se více nepamatuješ.... A kdož by si také medle mohl vždy pamatovat, kdy snad mimochodem pronešenou větou někomu prospěl, někoho oblažil“ ....

„Vskutku se nepamatuju,“ dím. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Ze širého světa.

Náčrtky z ciziny.

I. V Jokohamě.

Šestnáctkráte otřásly se kajuty ranami děl šedesátiliberních, šestnáctkráte zařinčely otřasem palby lampy ve trojích osách zavěšené, a kde co bylo skleněného, zazvonilo. Vítali loď naši v přístavu Jokohamy, a naši dělostřelci odpovídali. Za půl hodiny dorazili jsme ku břehu a vystoupili na půdu japonskou. Mám líčit obraz Jokohamy, přístavu a okolí? Nezachytil jsem ho v celosti. Zcela nový svět, nové tvary, nové barvy, — kdož nestal by se roztržitým, pomateným? V malé chvíli pak a velké roztržitosti nedovedu pojmouti a v pamět si vštípiti složité skupení zjevů tak neobvyklých a rozmanitých. Dovedli mne k ruskému konsulu, Alexandru Štěpanoviči Masnikovu, mému hostiteli. Hostitel ubytoval mne v původním japonském letním domku, jejž nedávno si byl zakoupil.

Povím nejprv, jak takové domky jsou zařízeny. Půda, na níž Jokohama stojí, jest velice vulkanická a nepokojná: krátká zemětřesení jsou zde zjevem tak obyčejným, jako jinde bouřky. Proto jsou domky zdejší nad míru lehounké, ba filigránské a — rozumí se — veskrz dřevěné. Stavební materiál jsou smrky, cedry a pinie, stavební sloh dědičná uniforma. Uvidíš dlouhé řady domů, z nichž jeden od druhého bys ani nerozeznal; často vypadá celá strana ulice jako jediný dvoupatrový dům, a přec skládá se z množství jednotlivých budov. Však budovy tyto mají společnou střechu z černých cihel, a ta právě dodává jim vzezření jednolité stavby. Japonci milují černou barvu a natírají tudíž rádi domy své na černo, čímž ulice nesmírně zasmušilého vzhledu nabývají. Některá ulice činí dojem přímo pekelný, neboť jsou mezi černými také domy plamenné barvy červené — nejveselejší to japonské složení barev! Skleněných oken v Jokohamě ještě neznají: zdejší okna jsou dřevěné mřížoví, zalepené tenkým, průsvitným papírem. Proto jest v japonských jizbách zvláštní, abych tak řekl „jasné šero,“ jakéž milují lidé nervósní; pronikáť papírem jen zrovna tolik světla, mnoho-li ho potřebí ku psaní a ke čtení. Chce-li se Japonec na ulici podívat, prorazí pěstí papír a zalepí pak zase díru záplatou. Ale papír má v japonském stavitelství ještě větší důležitost: mnohým jest i dřevo ještě příliš těžkou hmotou, a ti zřizují si letní domky pouze z dřevěných rámců s papírovými stěnami. V takovém domku bydlil jsem já. Salón můj byl dosti prostranný a tak zařízený, že se mohl snadno rozděliti v několik malých kabinetů; po stranách byly totiž do hlavních stěn zastrčeny úzké papírové tabule na spůsob tak zvaných španělských stěn, kteréž lehounce vytáhnouti a v dokonalá přepažení sraziti se daly. Na těchto přehradách prostudoval jsem s velkým interesem část japonské ornamentiky: bylyť na nich všelijaké pestře malované nestvůry, zlaté průpovědi, necudné obrázky, svatí kohouti, hadi, želvy a p. Nářadí nebylo v „salóně“ žádné mimo několik na oknech rozestavených plivátek v podobě štíhlých hrnků; podlaha pokryta několika vrstvami čistých rohožek z všelijakého rákosí, a uprostřed ležela tuhá poduška. Japonec sedí známým spůsobem na zemi, a když chce spát, ulehne na zem a podstrčí si onu podušku pod hlavu. Já však, nemaje smyslu pro japonské pohodlí, vyžádal jsem si řádné lože s přikrývkami.

Procházeje se městem, musil jsem volky nevolky přední pozornost věnovati japonským ženám; několik zjevů, o nichž krátce se zmíním, poučilo mne, že jsem měl o japonském ženském pohlaví ponětí zcela mylné. My Evropané představujeme si Japonky zcela dle maleb a výkresů japonských malířů, tedy co tvory celkem ohyzdné; však z bludu toho ihned jsem se probral, potkav několik krasavic původu vskutku neobyčejného. Kdyby nebyla měla tvář jejich dokonale vyvinutý ráz plemenný, byl bych zajisté soudil, že jsou to děvy krve evropské, jejichž ušlechtilé rysy japonský vzduch obestřel obzvláštním dechem orientálského půvabu. Některé děvy zdejší (obzvláště ze vznešených rodin) podobají se dcerám Andalusie, jiné Angličankám a opět jiné osmahlým děvčatům albánským, pokud se jemnosti a barvy pleti týče. Ústa, nos a obočí jsou tak harmonické, že jimi tvář namnoze nevýslovné spanilosti nabývá; všechny tvary těla, obzvláště pak ruce a nožky jsou bezúhonné pravidelnosti, něžné a jemné jako z hedvábí. Jen chůzi a frisúru mají Japonky rozhodně nepěknou. Na nahé nožky připínají si pestrými stužkami silné podešvy, k nimž ve špičkách i na patách připevněny jsou na dva palce vysoké špalíky; děvčata chodí tedy nejistě a nehezky jako na štihlách. Frisúry jejich jsou ku podivu dobrodružné: obyčejně mají šikmo na hlavu nastavenou homoli nějakých cucků, přes kterouž hustý černý vlas s čela a skrání hladce na zad sčísají a pozlacenými pruhy připevňují. Oblek jejich jsou dlouhé, v kolenách súžené šaty s velikou vlečkou a skvostný, hojně vyšívaný paletot z barevných látek — delikatní kroj, zcela přiměřený těm lepým údům. Proto věnují také japonští malíři na ženských obrazech přední, ba výhradní péči šatům a šperkům; jim jde především o to, aby co nejvěrněji znápodobili národní střih, jemnost, umělost a živé barvy látek, frisúru a kde jaká tretka. Obličeje dělají všechny stejné, jako by na ně měli jednu patentovanou patronu. Podoba obličejů, myslí si, mění se časem a okolnostmi, dejme jim tedy stálou, střední formu: mezi mladou krásou a dospělou ohyzdností.

Neméně bludný předsudek měl jsem i o mravech japonských žen a dívek. Považovalť jsem je za pravzor stydlivosti a upejpavosti, za bytosti choulostivější než mimosy. Jak falešně hraje fantasie! Před dveřmi každého japonského domku stojí velká káď s vodou — policejně předepsané opatření pro případ požáru a zároveň také rodinná koupelna na veřejné ulici. Choď dopoledne ulicemi Jokohamy a uvidíš každých několik kroků scénu neobyčejně frapantní: tu sedí na prkně přes okraj sudu položeném mladá dívka, od hlavy až k patě tak prostá, jak z rukou matky přírody vzešla, ani fíkového listu neužívajíc, polívá si hlavu a prsa vodou a šplíchá nohama v kádi; dále koupá se matka s dcerou, jinde dvě, tři děvčata najednou a opět jinde dokonce bratr se sestrou, všichni v dokonalém kostymu Adamitů a v nejlepším rozmaru. Že kolemjdoucí vzrůst jejich a formy dle libosti pozorují, nic jim nevadí a nepřekáží. Tatáž volnost panuje i ve veřejné velké lázni. Lázeňský dům stojí při samé cestě, dvéře i okna jsou dokořán otevřeny, tak že kolemjdoucí zcela pohodlně na jeviště koupelny dívati se mohou. A co vidí? Salón s hladce ohoblovanou podlahou; podlaha tvoří slabými sklony a protisklony šest stružek, jimiž zbytečná voda odtéká. Celé koupání sestává také zde toliko v tom, že se hosté studenou vodou od hlavy polévají. Podél stružek sedí tedy „na bobku“ v divné směsici nazí mladí muži a tolikéž nahá děvčata; sluhové přinášejí vědra ledové vody a polévají řadou hosta za hostem. Někteří polévají se sami, a když se náležitě polili, procházejí se v úplné rajské prostotě semo tamo, zcela bez ostychu pohromadě mladíci a děvčata.

Děti a starší lidé nemají přístupu. Mnozí a mnohé vycházejí také před dům a chladí se čerstvým větrem na lavicích sedíce. Jak již naznačeno, nelze pozorovati ostýchavosti ani nejmenší, ale také neslušnosti pražádné. Dle japonských názorů není nahota nic hanebného aniž prosté tělo něčím, za co by se lidé vespolek měli styděti; však není jim také nahota ničím lákavým nebo svůdným, nýbrž prostou přirozeností, jako tisíce jiných věcí. V tom ohledu jsme my Evropané praví „pokrytci“ proti Japoncům a Japonkám.

Však ani to nestačí ještě k poznání japonského krásného pohlaví a poměru mezi muži a ženami. Potkáš na ulici staršího muže; vede si za ruku mladé sličné děvče. Snad jest jeho otcem nebo strýcem. Podíváš se ostřeji na děvče, a sotva žes to učinil, zastaví tě muž a nabízí se, že ti za náhradu 30—40 dolarů dceru svou na celý měsíc svěří „do ochrany“, a nabízí se tak naléhavě a dotíravě, že konečně — něco mu darem dáš, jen aby tě neobtěžoval. V těchto věcech jsou názory japonské společnosti i vlády tak zvláštní, že se Evropan dlouhý čas do nich ani vpraviti nedovede. Vůbec zdá se, že není u Japonců v mravním ohledu žádného rozdílu mezi manželstvím a prostitucí, nýbrž toliko rozdíl formální, konvencionální. Vláda považuje všechnu „lásku“, manželskou i divokou, za pramen státních příjmů, za požitek, z něhož se značná daň může platit, jako v jiných státech z nádhery, z tabáku nebo z potravin. Proto má „nejlepší“ část prostituce ve vlastní režii a proto dovoluje také v tom oboru všechno, z čeho jen daň řádně se odvádí. Ožení-li se kdo, zaplatí dle toho, jak bohat jest, nebo jakou „partii“ udělal, vyměřenou daň ze sňatku; poruší-li žena věrnost manželskou, buď si již bez vědomí anebo se svolením manžela, ale bez vědomí úřadů, považuje se nevěrnost její toliko za přestupek poplatkový, za zpronevěření cla, a tresce se — nikoliv jako jinde pašování peněžitou pokutou, nýbrž — určitým počtem ran holí. Ale jinak zůstává občanská čest ženy tak neporušenou, jako čest evropské dámy, která na př. bruselské krajky beze cla přes hranici přepravila. V Japonsku jest, jak svrchu již naznačeno, obezřele řízená a soustavně pěstovaná erarní prostituce: stát kupuje od chudých rodičů děvčátka již v nejútlejším věku a béře na se povinnost jich vychování. Děvčata naučí se čtení, psaní, domácím pracem a hře na některé národní nástroje, a když povyrostou, umístí je erár ve svých čajovních a květinových salónech, sličná a čiperná v elegantnějších, méně hezká a duchaplná v prostějších. V Jokohamě nazývá se čtvrť, kde tyto státní ústavy se nalézají, čtvrtí „panskou,“ a nejelegantnější ústav domem „panským“. Vláda pečuje o to, aby každý dle prostředků svých nějaký ústav mohl navštěvovat, a takž staly se čajovny tyto ohniskem společenského života, aspoň v Jokohamě; z toho ze všeho plyne pak samo sebou, že panuje v státních čajovnách odměřená slušnost, ba namnoze přísnější salónní etiketa, než v Paříži v Chateau des fleurs a dokonce již větší, než v Closerie de lilas. Chudší Japonci berou si z čajoven manželky, na jich minulost nic nedbajíce, poněvadž prý z pravidla ani manželskému ani rodinnému štěstí nikterak nebývá na újmu.

(Dokončení.)

Odkaz.

Humoreska od *G. V.*

(Dokončení.)

Jak známo, je na světě mnoho šlechetných, nezištných lidí. Kdo by o tom byl pochyboval, musil se státi věřícím při pohledu na množství dobrodinců, kteří se po smrti Floriana Čížka ubohých sirotků Alexandra Tichého a Kazimíra Palety ujali. Utvořilyť se dvě mohutné strany, z nichž jedna setníka, druhá malíře mermomocí dědicem Čížkovy pozůstalosti učiniti chtěla. A k provedení přátelských těchto záměrů neštítily se obě strany žádného prostředku: lesť i násilí musily sloužiti dobrému účelu. Zakuklení otcové přepadali je za bílého dne na ulici a zavlékali je do svých příbytků, kde romantické Emmy a Laury s ručkami na chraptivých klávesách ubohé oběti očekávaly; rozliční výboři a poslové vlamovali se do tichých, mládeneckých příbytků s pozváními k plesům, věnečkům, domácím zábavám, obědům, čajovým dýchánkům; pod „šumavskou jedlí“ zahnízdila se celá četa loupežnická se svými ženami a dcerami, která za žertu a smíchu, vzdychání a zraků klopení zákeřnické útoky na srdce obou přátel, ničeho netušících, podnikala. Ba za pověstným heslem: „děl a panuj!“ pokoušeli se tito bandité a banditky lásky o to, aby sémě nesvornosti mezi oběma přátely rozsili; a bohužel! podařilo se jim to — jak z dalšího uvidíme — plnou měrou.

Za těmito dvěma stranami stála třetí, skládající se z lidí, kteří mají většinou hranaté nosy a mžouravé oči a jako supi na zdechlinu číhají na každou příležitost, kde by v nezbedném smíchu své většinou nepěkné obličeje rozšklebiti mohli. Byla to strana smíšků z povolání. Těm stala se závěť Floriana Čížka zdrojem neskonalých požitků. Objevil-li se některý Čížek mezi nimi, šeptali si se smíchem něco do uší; počestný otec rodinný s garniturou ztepilých dcerušek k „šumavské jedli“ na pivo mířící, musil proběhnouti mravní ulicí jejich úšklebků; vytočil-li si setník bělavý knír k oku, bylo jim to k smíchu; rozčepýřil-li Paleta francouzskou bradu, šklebili se tomu; přešli-li oba přátelé na ulici bez pozdravu kolem sebe, — což se bohužel! později velmi zhusta stávalo —, div nepukali smíchem . . .

Dílem z ohledu na tuto třetí stranu, dílem ze staré nechuti proti všemu, co klid jejich srdcí byť jen z daleka ohrožovalo, odsoudily se nešťastné oběti Čížkova kšaftu na první čas dobrovolně k domácímu vězení. Však seznali brzo, že nejsou bezpečni ani pod vlastní střechou.

Chrabrý Alexandr měl za sousedku štíhlou, poněkud odkvetlou krásavici, kterou byl v době neslušného rozmaru pokřtil „slunečnicí“. Název ten vztahoval se k jisté libůstce obstárlé slečny: byla totiž vášnivá milovnice žluté barvy. Žluté čalouny zdobily její panenskou komnatu; sepiové kresby v žlutých rámcích visely po stěnách; nábytek byl žlutě natřen; záclony pomerančové barvy zastiňovaly panenské její lože; kanárek v pozlacené kleci visel před oknem a v okně chvěly se světle žluté záclony, ustavičně spuštěné, jež udržovaly v pokoji věčný žlutavý soumrak. A v tomto soumraku vznášela se jako v přirozeném živlu svém odkvetlá víla v pantoflíčkách ze žlutého saťánu, oděná celou stupnicí odstínů žluté barvy, s dvěma velikými plavými kadeřemi na skráních, s obličejem, jehož pleť s povšechnou barvou okolí líbezně splývala. Podotknouti ještě sluší, že byla víla tato členem rozsáhlého příbuzenstva Čížků a že jí starý Florian odkázal učené pojednání o žloutence ve žluté vazbě se zlatou ořízkou.

Jednou vyšel si Alexandr Tichý ze své cely do chodby na procházku, v dlouhém županu a s krátkou dýmkou v ústech; v témž okamžiku vylila se z protějších dveří jasně žlutá záře a v ní zachvěla se mu vstříc topasová víla.

„Dobrý večer, pane setníku!“ zašveholila sladce.

„Děkuju pěkně,“ zabručel starý hrdina do bělavých knírů. Bylť k nepřílišné radosti své zpozoroval, že se divnou hříčkou náhody dvéře sousedčiny vždy téměř současně s jeho dveřmi otvírají. Zahaliv se v odstrašující oblak dýmu, zamířil pádným krokem dále.

Však slečna byla ve sdílném rozmaru. „Zda-liž pak víte, pane setníku, poslední novinku?“ zadržela ho s něžnou dotíravostí.

Setník obrátil se do pola nazad a kdyby byla slečna u starého kavalíra negalantnost předpokládati mohla, musila z jeho skloněných, huňatých obočí, zpurně vztýčených knírů a celého vzezření jasně vyčísti, že mu po čertech bujně málo záleží na ní a na její novince. — Však negalantnost takovou patrně nepředpokládala. Pokračovalať s libým úsměvem: „Povídá se, že pan malíř Paleta co nevidět stavu mládeneckému výhost dáti hodlá. Vyhlédl prý si již nevěstu.“

„Tak — — ?“ odvětil táhle pan soused a vypoulil na mluvicí oči. Ruka jeho uvázla s dýmkou v povětří; ústa zůstala v půli baťnutí otevřena. „Tak — ?“ protábl ještě jednou. „A kterou?“

„Emilii Stříbrných,“ pravila slečna Čížkova vítězoslavně.

„Hm,“ zabručel šedivý Mars, však toto „hm“ neznačilo lhostejnost.

„Ano, Emilii Stříbrných,“ opakovala žlutá krásavice s důrazem, „tu —“ a zde osvědčila takovou mistrnost v satyrickém líčení, že se s ní v tom asi žádná tetka z celého města měřiti nemohla. Kdo líčení jejímu naslouchal, musil si bezděčně Emilii Stříbrných představiti jako třaslavý, plačtivý tón nad vybřinkanou klávesou, ač může-li si to někdo představiti.

Starý lev nehmoždil svou obraznost nemožným tímto obrazem, nýbrž poklonil se slečně velmi úsečně a zmizel ve své kleci. Slečna Čížkova naslouchala hodnou chvíli hřmotnému klapání pantoflů, které zvěstovalo, že se zpráva její neminula s žádoucím účinkem na vlastníka řečené obuvi.

Setník byl vskutku velice rozčilen. „Však jsem to věděl!“ rachotila přitlumená bouře jeho hněvu. „Však jsem to věděl! U sta hromů! Že se nestydí — taková stará otřepaná štětka! Stotisíc je pěkná sumička — není-li pravda, pane barvokaze? Tušil jsem to, tušil . . . Jak se fintil od pohřbu Florianova, jak se točil, očima kroutil, jak pečlivě si hladil tu rozstřílenou, plesnivou vlajku pod bradou!“ (Patrno, že sémě nesvornosti bujně již klíčilo.) „Však se může přepočísti — u sta pum — šeredně přepočísti. Kdo ví, co mu navzdor neučiním. Konečně jsem — starý kocour sice — ale vedle takového . . .“ Jako motýl nad květinami vznášel se tu

duch jeho chvíli vybíravě nad skupením rozmanitých krásavic a sklonil posléze křídlo k švarné markytánce s krátkou sukýnkou a vysokým kloboukem, s bubnem u boku a s paličkami za řemenem na bujných ňadrech . . .

Malíř Paleta seděl před „sv. Františkem“ a maloval s uměleckým zápalem na modro velikou rybu, snaže se vyznačiti v její němé tváři pobožnost, s jakou naslouchá slovům kázajícího světce. V tom zavrzly dvéře. Umělec obrátil mrzutě tvář a když zahlédl pivoňkový obličej své hospodyně, osopil se na ni: „Nu, co zase? U čerta —!“ Po té obrátil se k ní zády a zahloubal se do své ryby na modro. Musím podotknouti, že jej hospodyně v poslední době příliš často z jeho uměleckého zápalu vyrušovala.

„Milostpane — jen slovíčko!“

„Nu?“ zařval na ni rozkacený umělec, jakoby jí způsobem té otázky chuť k odpovědi nadobro zahnati chtěl.

„Pan setník se bude ženit!“ pravila hospodyně ostrým hlasem.

„Jak? co?“ koktal překvapený malíř. „Setník? ženit?“

„Ovšem, ženit,“ opakovala hospodyně v blahém pocitu vítězství. „Vezme si Žofku Burianovic.“

Malíř neptal se dále; paleta a štětec vypadly mu z ruky; upíraje oči nadlidsky rozšířené na hospodyni, stáčel svou „rozstřílenou, plesnivou vlajku“ do podivného šroubu.

„Ano, vezme si tu — tu —“ a zde dokázala švarná hospodyně, že v satyrickém líčení i nad slečnu Čížkovu předčí. Pod nemilosrdným štětcem jejím vystupovala Žofka Burianovic co nedostižný ideál kokety, nesoucí před sebou celou šňůru probodených srdcí jako divoch nepřátelské lebky.

Když hospodyně odešla, jal se náš Rafael s jiskřivým okem roztáčeti šroub na bradě a mluvil rozčileně k sobě: „Hanba — takový starý kocour! Nu, jedná se o těch sto tisíc. A — á, víme teď, proč pan lidobijce od pohřbu Florianova tak pečlivě se šňořil, tak výbojně očima střílel, tak nápadně šavlí řinčel. Jen ať se nezmýlí, jen ať —! Konečně na mne takový lecjaký — —“ Duch Paletův vydal se tu na pouť kolem řady děvic a zastavil se na konci u jedné, která byla lehká jako zefýr, citlivá jako mimósa, průhledná jako křišťál, ba celá jako slza nadšení! A nadšení to platilo pouhé, malé třešni — však tato třešně zrodila se ze štětce Kazimíra Palety!

Tak stali se z dvou přátel úhlavní nepřátelé. —

Mezitím konala Marinka Borovských svědomitě povinnost, kterou byla s odkazem na sebe vzala. Když pečlivě svázaný a zapečetěný balík otevřela, musila se až usmáti malichernému puntíčkářství, s jakým dopisy spořádány a roztříděny byly. Nebožtík rozdělil je dle obsahu a pisatelů do zvláštních obálek, nápisy a římskými číslicemi opatřených, a seřadil je v jednotlivých obálkách dle datum, neopominuv arabskými číslicemi naznačiti pořádek jejich. Na vrchu ležel osamělý, sežloutlý lístek. Když Marinka do něho nahlédla, zarazila se. Poznalať písmo svého nebožtíka otce. Obsah lístku zněl takto:

Floriane!

Odpouštím ti všechno. Malomocný vztek diktoval ti urážky tyto. Domníval jsi se, že za peníze všechno koupíš a hle! jedno nebylo na prodej: láska! Já jsem chuďas bez groše, pravda; a přece bych neměnil s tebou, kdybys mi dal ještě jednou své bohatství nádavkem. Pravíš-li na konci listu, abych se nikdy na pomoc tvou nespoléhal, varuješ mne něčeho, k čemu dle povahy své nejsem ani uspůsoben. Spoléhámť toliko na boha a na sebe! Neboj se, nebudu tě nikdy ani návštěvou ani dopisem obtěžovati a poslední dvě slova, která čteš ode mne, jsou toto mé poctivé jmeno, jež neposkvrní žádná urážka tvá. Jan Borovský.

Marinka zadumala se hluboce po přečtení toho dopisu. Nebožtík otec její nezmiňoval se nikdy ani slovem o bratranci Florianu; ze psaní toho seznala, že panovalo mezi oběma příkré nepřátelství. Však jaký byl původ rozmíšky té? Psaní samo nepodávalo jí žádného vysvětlení. Pohlížejíc na rukopis otcův a časem na stařičkou, bělovlasou matku, která v prosté lenošce u kamen klímala, zalétla dívka na perutích myšlenky z teplé světničky sněhovou metelicí daleko, daleko za hory a řeky, ve kraj svého dětství. A stála zase uprostřed milých lesů, však stromy jejich neměly zimní rubáše a nestřásaly bílé chomáče na zavátou půdu; bylo tam zeleno a jasno, ticho i šumno; vůně borovic a květů; kolouš upřel na ni veliké snivé oko ze stínu zelených větví a statný hoch s opeřeným kloboukem, s puškou na rameni, zamihl se mezi kostrbatými stromy . . .

Druhý večer otevřela Marinka obálku, na níž zvenčí pod římskou dvojkou tučnými literami „Čížkiada“ napsáno bylo, a vyňala první list. Ač obsahoval toliko prosbu jistého Jeremiáše Čížka o peněžitou zápůjčku, zabloudila přece po přečtení jeho zase do těch dalekých zelených lesů a potkala v nich zase statného hocha s puškou na rameni. Další listy v této obálce byly prvnímu slohem i obsahem velmi podobny. „V řádcích povinná lásky daň — mezi řádky natažená dlaň,“ jak nebožtík na jednom z nich vlastnoručně poznamenal. Marinka nemohla se již dočkati večera, až otevře následující obálku. Pochopovala nyní poněkud, proč Florian Čížek na své příbuzenstvo, jehož mnohočetní členové téměř všichni v této obálce zastoupeni byli, tak nehorázně zanevřel. Však velice jí těšilo, že nenašla mezi nimi ani jednou jmeno svého otce.

Jednou ozvaly se na schodech hřmotné kroky. Zařinčela šavle, tři rázné ťuky na dvéře a již spatřila polekaná Marinka v těchto — setníka Alexandra Tichého. Rozhlédl se kolem. V těsné, však jasné světničce nakupen byl nábytek, jenž se as před časem po třech, čtyřech pokojích roztahoval; lesk jeho dávno zhasl, povlaky odkvetly. A jako kus toho nábytku, žijícího v minulosti, seděla ve staré lenošce bělovlasá stařena, v sebe schoulená a pohroužená, ničeho kolem si nevšímajíc. „Patrno, že byl Borovský úředník poctivý!“ pomyslil si setník, vida chudobnost zevšad hledící. Také Marinka vypadala mnohem chudší, nepatrnější než o pohřbu; ovšem, líbezný karmín vykouzlený zimou nezdobil její bledá líčka a také šat její byl mnohem skrovnější než tehdy. „Žofka zastínila by ji jako slunce bledou hvězdičku!“ pomyslil si dále vojín a pak již promluvil: „Milé dítě, nebožtík strýc odkázal Vám balík dopisů. Mezi nimi nachází se zajisté též několik okázek mé škrabaniny. Poněvadž — hm, poněvadž jsem tam leccos hm — nu, a pro Vás nemá ta hatlanina žádné ceny — mohla byste mi je, třeba za odměnu nějakou přenechati.“

„Líto mi, pane setníku,“ odvětila dívka rozhodně, „že přání Vašemu vyhověti nemohu. Jak Vám povědomo, přikázal mi strýc v poslední vůli, abych všechny ty dopisy přečtla. A byť se v tom jevil pouhý vrtoch — poslední příkaz nebožtíkův je mi svatý!“

Setník vyslechl ta slova s mrzutou tváří. Však nemohl přece zapuditi myšlenku: Hle! jaká rozhodnost v té chudobce vězí! A jak jí sluší! Jak se jí rdějí tváře a třpytí oko!

„Však až budou přečtěny?“ otázal se po chvíli.

„Vydám Vám je ochotně.“ — —

Dva, tři dny na to opakoval se tento výstup s Kazimírem Paletou. Také na něho učinila dívka a její chudobné okolí stejný dojem jako na setníka — s tím ovšem rozdílem, že porovnal Marinku v duchu s Emilií Stříbrných. Výsledkem toho porovnání byl úsudek poněkud smělý: Vyjímaly by se vedle sebe, jako lesní kapraď vedle mimósy!

Ovšem nutno vyznati, že také jí oba přátelé, nyní vlastně nepřátelé zjevem svým neoslnili. Však lépe než osobami, představili se jí dopisy svými, které Florian ve dvou obálkách s nápisy „Můj přítel Alexandr“ a „Můj přítel Kazimír“ sebral. Jak okřála Marinka, když po nudné, ba hnusné „Čížkiadě“ první dopis Alexandrův z mladých let pročítala! A s každým dalším lístkem přibývala nová krásná črta do té duševní podobizny, kterou si Alexandr nevědomky ve svých dopisech sám namaloval. A Kazimír okázal se důstojným přítele svého. Dívka poznala v nich dvě ryzé ušlechtilé povahy, jejichž křišťálové jádro za drsným, rmutným obalem, kterýž neblahé zkušenosti ve světě kolem nich nakupily, tím lahodněji překvapovalo. Však než ze spousty dopisů, z nichž Marinka dle příkazu strýcova denně toliko jeden čítala, oba mužové v celé ctihodnosti své před jejím duševním zrakem vystoupili, pošinul se děj naší povídky téměř k samému konci. Osudný rok již málem uplynul.

A což naši panicové? Který z nich přistoupil k oltáři a získal s nevěstou bohaté dědictví? Bohužel zní překvapující odpověď: žádný. Jeden čas — v překrásné době vesny — zdálo se, že oba rázem do znamení pantofle vstoupiti hodlají. Ba, zdálo se, že plačtivý tón vybřinkané klávesy (viz nahoře) starého malíře nadobro okouzlil a že divoška Žofie šňůru svých srdcí ušlechtilým srdcem Alexandrovým obohatila. Však brzy začali oba ctitelé zase ochabovati, nazpět do své mládenecké samoty se uchylovati.

Jaká byla příčina toho neblahého úkazu? Snad kytice svěžích květin, které Tichý zhusta v okně nalézal, a růžová, libě páchnoucí psaníčka, jimiž Paletu tak často listonoš oblažoval? Nevím. Vím toliko, že setník nad těmi kyticemi neznámé dárkyně vždy hodnou chvíli šedivou hlavu ukláněl a na konec pokaždé zabručel: „Ať to kdokoli, tento způsob vyznání prozrazuje něžnou, poetickou mysl!“ a že malíř po přečtení těch vonných psaníček bez podpisu, v nichž mu jakás — často prý jej vídající, ale k ústnímu vyznání příliš stydlivá — krasavice lásku vyznávala, vždy v blahém zanícení volával: „Bože, mám tušení, — mám tušení . . .“

Buď jak buď, setník a malíř začali se úzkostlivěji než před tím krásnému pohlaví vyhýbati a jen krajními prostředky mohli je zoufalí otcové k jakýms takýms stykům se svými dcerami při-

nutiti. Ani Emilie Stříbrných a Žofka Burianovic nebyly vyňaty z počtu zanedbávaných. Jedině k Borovským docházeli často — ovšem toliko, aby se zeptali, zda Marinka jejich dopisy již přečtla, pak aby si odnášeli různé podložky, šátky a přikrovy, které dovedným prstíčkům Marinčiným k vyšívání svěřovali. Tato doplňovala totiž nedostatečnou pensi prací svých útlých rukou. K oběma zákazníkům, jejichž pravou cenu byla z dopisů k Florianovi seznala, chovala se s obzvláštní přítulnou uctivostí. Však návštěvy tyto nesblížily bývalé přátele. Naopak rostlo nepřátelství jejich každým dnem.

Čím více se rok svému konci blížil, tím úsilněji doráželi otcové na své oběti. Konečně žádali bouřlivé přímé, určité vyjádření. A Kazimír i Alexandr se vyjádřili. Sdělili zvědavým otcům chladnokrevně, že nikdy ani ve snu na sňatek s dotyčnými dcerami — nevyjímaje Emilii a Žofku — nepomyslili. Snad pochopíte, že se otcové rozzuřili a dcery omdlévaly. Spíláno mládenecké dvojici nevěrníků, svůdců nevinných děv, věrolomců, křivopřísežníků a jinak podobně. Ani doma neměli pokliđu. Z poetické dárkyně kytic vyloupla se totiž slečna Čížkova, což zaslepený setník z nápadné žlutosti těch buketů již dávno předvídati mohl, a za stydlivou zasílatelku vonných psaníček udala se sama hospodyně Kazimíra Palety, což tento z červené barvy jejich již také dávno uhodnonti mohl. Obě zaklínali zbožňované muže, aby si jejich prostřednictvím dopomohli k bohatému dědictví.

Jednou za soumraku oblekl se Alexandr do své parádní uniformy, zatočil si podnikavě kníry a bral se zvolna k bytu Marinky Borovských. Tam vkročil do dveří ostražitě pravou nohou. Pobyl nahoře malou chvíli. Pak zařinčela jeho šavle zlověstně po schodech a hned na to vyrazil na ulici, s hlavou svislou, rozježenými kníry, klátě prudce rukama. „Zamítnut, u sta hromů!“ mumlal, koule divoce očima. „Tolik skvělých krásavic měl jsem na výběr — bůh ví, co mne přivábilo k té chudé borůvce! Florian mluvíval o ní jediné mezi příbuznými pochvalně. Chtěl jsem ji pomocí jeho bohatství vynésti z bídy a povrženosti na vrchol štěstí. Zamítnut — a k vůli jinému! O vím, kdo ten jiný. Jen ať mu nesklapne! Ano, při sám bůh! šeredně posvítím tomu mazalovi. Ano, vezmu si tu žlutou princeznu — vezmu si ji. Je také z příbuzenstva… Vezmu si ji a sice hned. Rychle na faru!“ A zamířil skutečně k faře. Však čím více se jí přibližoval, tím volnější stávaly se jeho kroky a před farou jal se pomalu procházeti mezi bezlistými, posněženými ořechy.

Náhle spatřil člověka v černém svátečním obleku, s bílými rukavičkami, jenž v patrném rozčilení, čelo bílým šátkem si utíraje, kvapným krokem semo přicházel. Před farou se srazili. Byl to Kazimír Paleta.

„Proč pak jste ji nevzal hned s sebou na katechismus?“ oslovil ho jizlivě Alexandr. První slovo mezi oběma po dlouhém, dlouhém čase.

„Ještě nejásejte!“ vyrazil Paleta ze sebe. „Mohu si ji vzíti bez ohlášek — hned zejtra!“

„A koho?“

„Vše jedno, třeba svou hospodyni.“

Starý válečník vytřeštil na malíře oči. Však vida tvář jeho úplně vážnou, opravdovou, rozestřel náruč. „Příteli,“ zvolal, „ty's ulovil u Marinky košík?“

„A ty —?“ opáčil malíř s napjatým očekáváním, hledě udiveně na rozestřenou náruč.

„Já — já také!“ odpověděl Alexandr a schvátiv užaslého druha, přivinul jej na mohutná prsa. Slavili smíření. „Ďas vezmi stotisíc,“ zvolal na konec setník. „Přidržíme se raději zlaté rady sv. Pavla.“ — „A vřadíme ten roztomilý košíček co poslední do své bohaté sbírky,“ zažertoval Kazimír v šibeničním humoru.

Čtenář nebude snad s tím zakončením spokojen. Slušnější že by bylo, abych pomohl starým pannám pod čepec. Však mně bylo těch starých dobrých hochů přec jen líto…

Zbývá ještě Marinka. Ta seděla smutna v chudé komůrce nad poslední obálkou v Čížkově odkazu. Bylať před chvílí odmítla dva nápadníky, kteří by byli rázem zapudili nedostatek z této světničky a její churavé stařičké matce připravili pohodlné bezstarostné stáří. Však za jakou cenu!

Na obálce bylo napsáno: „Má duše.“ Otevřela ji a čtla: „Přežila-li duše má tělo, v této chvíli obletuje tvou něžnou hlavinku, dívko drahá! Vroucně žehnajíc sklání se nad tebou! Hleď, sladké dítě, miloval jsem matku tvou — ona mnou pohrdla a vdala se za tvého otce. Však má láska neuhasla. Choval jsem hříšné přání, aby rodiče tvoji poklesli na nejhlubší stupeň neštěstí a bídy, bych pak milované ženě celé bohatství své k nohoum složiti a zvolati mohl: Hle, tak tě miluju posud, tak tě milovati budu věčně! Však hrdý, šlechetný otec tvůj by byl zamítl i v této chvíli mou pomocnou ruku. Shrnul jsem tudíž vše, co mám, a vše, co přáti mohu, na tebe, líbezné poupě mé krásné růže, dítko milované bytosti, která v nehasnoucí glorii mladosti a krásy obletovala mou starou, opuštěnou hlavu. Když jsem tyto řádky psal, hleděl duch můj téměř prorocky do budoucnosti. Jistě splnila jsi vůli umírajícího strýce a čtla jsi tyto dopisy. Z nich seznala jsi šlechetné povahy mých dvou přátel. Také já mluvíval jsem jim za života často s pochvalou o tobě. Snad oblažuješ některého z nich již ručkou svou, snad oblažíš teprvé. Ne-li, také dobře. Obrať list: tam najdeš nový kšaft, jímž zrušuju svou první bláznovskou závěť a tebe ustanovuju za jedinou dědičku svého jmění, čině při tom ve prospěch svých dvou přátel slušné odkazy. Buď šťastna, buď blažena a zpomínej někdy na podivína strýce!“ Marinka obrátila třesoucí se rukou list a našla tam slíbenou závěť.

Oj, ty hochu tam daleko za horami a řekami, uprostřed smutných bílých stromů, střásajících chomáče sněhu k zaváté půdě, — rozptyl smutek v upřímné tváři, poskoč, zavýskni, vyhoď svůj opeřený klobouk vesele do povětří! Hleď, ten život je přece krásný, — škoda že řidčeji v skutečnosti než na papíře.

Ze světové výstavy.

IV.

Dnes navštívíme výstavu uměleckou. Že „Kunsthalle“ se svými přívěsky v obou pavilónech „des amateurs“ podává přebohatý material k rozjímání každého spůsobu a směru, o tom poučí nás již prostor, který vystavená zde umělecká díla zaujímají a čísla, jež udává katalog.

Ve více než čtyřiceti většinou velmi prostranných sálech, nepočítaje vestibuly a chodby, jest umístěno as k šesti tisícům předmětů všech odborů umění výtvarného; jenom poměrně velmi malá část jich nalezá se v hlavní výstavní budově (o vlašských sochách byla již učiněna zmínka) anebo v některých jiných pavilónech. Zajímavost tak ohromné sbírky jest patrná; třeba se nám nepodává naprosto dokonalý, všeobsáhlý a věrný, podává se nám přece vůbec nějaký přehledný obraz současného umění a ten poutá nás takou měrou a poskytuje nám při každé návštěvě opět a opět tolik nového, že rádi promineme všeliké jeho nepopíratelné mezery a nedostatky. Spatřiti na jednom místě výběr moderních plodů uměleckých všech vzdělaných národů v takovém počtu, jako zde, je zajisté požitek nad míru vzácný. Vzpomeňme si na př., jak svěžím dojmem na pražské obecenstvo účinkovala r. 1870. výstava sedmatřiceti francouzské vládě patřících obrazů pařížských umělců. Naše poměry svírají těsně i náš umělecký obzor a pootevírají-li jej poněkud, děje se to téměř výhradně jen směrem k Německu, tak že se musela ovšem i sebe menší řada maleb francouzských osvědčiti co živel nový. Podobně, avšak v rozměrech nepoměrně větších má se to s uměleckou výstavou světovou. Názory o souvěkém umění nemohou ničím tak velice získati, jako bezprostředním srovnáváním nejrůznějších směrů a škol a nikde není srovnávání to tak snadné, jako právě v „Kunsthalle“.

Rozdělení stalo se i zde dle států. Zajímavo jest, že se numerická bohatost různých oddělení ukazuje celkem (třeba ne naveskrz) býti skoro souběžnou s jejich uměleckou váhou. Na prvním místě stojí opět Francie: v úředním seznamu (v červenci vydaném) jest 1527 čísel. Pak následuje hned Německo (1017), dále Rakousko (811), Italie (625), Rusko (437), Belgie (296), Anglie (203), Švýcarsko (198), Nizozemsko (167), Uhry (155), Dánsko (101), Norvežsko (71), Švedsko (45), Řecko (37) a s ještě skromnějšími číslicemi Amerika, Turecko, Monaco, Čína a Brasilie. Samo sebou se rozumí, že rozdělení dle států není úplně totožné s přísným rozdělením dle národností; obyčejně rozhodovalo zde umělcovo bydliště, tak že na př. Gabriel Max a celá řada Poláků (mezi nimiž i Pražanům známí krajináři Malecki a Gyerimski) jest v oddělení německém, kdežto zase jiní jsou dokonce ve dvou různých odděleních zároveň zastoupeni, jako genrista B. Vautier dle rodiště svého (Lausanne) mezi Švýcary, dle působiště (Düsseldorf) mezi Němci. Jen Maďaři žádného rodáka nenechali v oddělení cizím; činili ostatně zcela dobře, i když nehledí se k tomu, že toho ovšem měli velice zapotřebí.

Než přese všechny takovéto nesrovnalosti jeví se nám skoro každý větší v oboru umění vynikající národ co jeden dosti kompaktní jednotný celek. Že to platí jen o národech, kteří i v politickém ohledu stojí alespoň poněkud na svých nohou, jest na bíledni a dokazuje opět, v jak těsném nerozlučném spojení ruch umělecký je s hnutím politickým a společenským, jak nepravě jednají ti, kteří spojení to zneuznávají a zanedbávají. Neníť stav

a směr umění lhostejným pro snahy politické a tyto zase nejsou posledním činitelem o rozkvětu a zdaru umění rozhodujícím.

Přibližíme-li k uměleckým dílům samým, shledáme, že se v nich — snad ne v každém jednotlivém, avšak v celku tím rozhodněji — zrcadlí nepopíratelný, obyčejně hned při prvním pohledu zjevný ráz národní i tam, kde národ sám počíná si docela kosmopoliticky, kde o jakémsi úmyslném a umělém vpravování skutečného nebo domnělého národního ducha do umění ani řeči není. Každé zdravé, živé umění stává se již samo sebou národním, ba, jiným ani býti nemůže; stává se jím však jenom cestou přirozenou, t. j. bezděčným vývojem historickým. Jediný cíl, který musí pravé umění míti neustále na zřeteli a u vědomí, jest krása; toť „království boží“ pro ně, všechno ostatní pak, co ještě na umění pravém žádáme, „bude mu dáno“, dostaví se tak jistě a bezpečně, jako libá vůně s růžovým květem. Zahradník pěstuje růži a hledí toliko přivésti ji ku květu; víť on, že jakmile poupě se rozevře, nebude také scházeti jeho vonný dech. Či měl by snad pečlivý zahradník chystati nějaké voňavky, aby jimi napouštěl celý keř? Tak má se to i v umění. Není národu ve světě, jehož umělecká činnost, dospělá až ke skutečnému vrcholu, ke skutečnému rozkvětu, nebyla by se stala bezděky a docela přirozeně pravým výrazem jak povahy národní, tak i ducha doby. Začneme-li starověkým uměním asyrským, egyptským, řeckým, můžeme pokračovati až do přítomnosti, jejíž uměleckou tvářnost seznati lze v „Kunsthalle“ vídenské výstavy — a jiného výsledku nedoděláme se nikdy. Je to ostatně pochopitelno. Povaha každého člověka, každého národa jeví se v jeho skutcích tou měrou, jakou ona sama jest ustálenou, pevnou, vyvinutou. Ve všem co mluví a co činí osvědčí se muž silné, jadrné povahy, osvědčí se také něžná půvabná dívka. Kdyby onen muž měl stále na mysli: musím býti při každé příležitosti silným, abych svou povahu i na zevnějšek projevil, anebo ona dívka: musím svůj půvab a jemnost svou všemožně činiti platnou a patrnou — nazvali bychom zajisté obadva strojenými, afektovanými: schvalností, zúmyslností a okázalostí ztrácí i síla i půvab svou přirozenou zajímavost a svůj zvláštní pel. Nejinak v umění, co se týče rázu národního a světová výstava poskytuje i v tomto ohledu mnoho vzácného materialu, jímž se právě vyslovený názor jen potvrzuje.

Menší rozměry místností umělecké výstavy činí zde ovšem porovnávání výkonů různých národů mnohem snadnějším, než v ohromné budově hlavní, především průmyslu věnované. Nad to jest zde obsah všech síní při vší bohatosti a pestrosti své tak stejnorodý a příbuzný, že bývá téměř odpočinkem pro navštěvovatele, octne-li se v „Kunsthalle“. Dojem je zde klidnější, jednotnější, harmoničtější a třeba by neméně unavoval, přece nerozčiluje a nečiní roztržitým. Poskytnouti obecenstvu příležitost, aby mohlo bezprostředně porovnati vynikající díla všech národů přímo vedle sebe vystavená, mělo zde ostatně zvláštní lákavost a bylo také docela snadné. Umělecká výstava dostala tudíž svůj prostranný mezinárodní sál ústřední, jenž se významem svým rovná celkem asi rotundě budovy hlavní, účelu svého však nepoměrně dokonaleji dosahuje. V rotundě nalezáme takovou směsici beze všeho ladu a skladu, že jsme více pomateni a unaveni, než kdekoliv jinde; o jakémsi „porovnávání“ nelze ani mluviti. V „mezinárodním Olympu“ uprostřed výstavy umělecké setkáváme se naproti tomu opravdu se zástupci moderního umění světového, a pakli jsme již pozorně prošli všechna jednotlivá oddělení, můžeme zde se vší klidností a pohodlností přemýšleti o otázce, kterému národu bychom asi přiřknuli palmu vítěznou. Dlouho budeme sotva přemýšleti; neboť převaha Francouzův je tak zřejmá, že nelze ji neuznati ani pod bezprostředním dojmem skvělé Pilotyho „Thusneldy“. Francouzové jsou především „malíři“ v nejvlastnějším slova smyslu. Není to pouhá zevnější technika, jejíž mistrovská dokonalost ovšem namnoze vybíhá v okázalou virtuositu, nýbrž skutečné vniknutí do specifické krásy malebné, co nás v oddělení francouzském téměř při každém kroku poutá. Něco podobného platí též o sochařství: žádný jiný národ neosvědčil zde tak jemný cit pro formu plastickou a tak vytříbený vkus. Francouzové vládnou sami uměním a to neobmezeně; jinými vládne zase umění, inspiruje je snad k dílům velkolepým, překrásným — avšak k plnému, dokonalému výrazu této inspirace dochází to jenom zřídka. Němci, hlavní to soupeři Francouzův i na poli umění, mohou se honositi řadou jednotlivých výkonů, jimž sluší vzdáti svrchovanou chválu; avšak většinou nestojí na podobné výši a liší se namnoze tak ve svůj neprospěch od oněch matadorů, že nemůže účinkovati tím uchvacujícím dojmem, jako celek oddělení francouzského. Pravda jest, že zastoupení německého umění není tak šťastné a úplné, jako zastoupení umění francouzského. „Svou starou šikovnost, docíliti nad míru oslepující dojem, osvědčuje francouzské umění také nyní. A to tím více, jelikož vstupuje na zápasiště v tak svědomitém, desateronásobném výboru, že jsme od něho my, kteří vlastně nikoho neodmítli, neskonale vzdáleni“. Tak přiznává se Němec, jehož o výstavě podané zprávy jsou ostatně velice tendenční.

Nemůže věru býti většího svědectví pro převahu francouzské produkce umělecké, než tato okolnost, že po svědomitém vybírání a probírání zůstalo přece 1527 čísel „nad normalem“ stojících. Arci uvádí se naproti tomu zase, že Francouzové nedrželi se docela přísně programu světové výstavy a také díla před více než desíti lety shotovená zaslali — což učinili i v některých jiných státech, jako na př. v Belgii, jejíž hlavní zástupce v mezinárodním sále, Wiertzův „Pád andělův“ zdá se pocházeti z dřívějších, čistě Rubensovských let tohoto genialního umělce, jíž r. 1865 zemřelého, a j. v. Než i bez oněch starších maleb a soch obstáli by Francouzové stejně vítězně. Poněkud více mohli by se jim Němci ovšem přiblížiti, kdyby jich vlastní zastoupení na výstavě nemělo jisté velmi závažné mezery. Tak hledáme především marně Makarta, jenž přece svůj velkolepý obraz „Benátky holdují Kateřině Cornaro“ maloval přímo pro světovou vystavu. A nesmí-li tam, kde se jedná o representaci nynějšího umění německého, scházeti Makart, smí zajisté tím méně scházeti jeho nejnovější dílo.

V skutku považuje se také stálá výstava v „domě umělců“, jejíž ozdobou a mocným magnetem jest „Kateřina Cornaro“, takořka za podstatnou část světové výstavy v Pratru. Dojem malby té, jak barvou tak i komposicí na výši dokonalosti stojící, překonal by bez odporu ještě dosti značně dojem Pilotyho v mezinárodním sále „Kunsthalle“ postavené „Thusneldy“, ač i tento dojem jest velmi hluboký, opravdu velebný, na vzdor jakémusi citelnému nádechu theatrálnosti. Makartem bylo by se sice dostalo nejen Pilotymu nebezpečného soupeře, ale i německému umění valné, vydatné posily; přece však byl by tím jenom počet jednotlivých vynikajících děl rozmnožen, celková bilance mezi Francií a Německem zůstala by téměř nedotknutou. (Dokončení.)

Drobnosti.

— Žena na kazatelně. Pastorovi A. J. Pattersonovi z Boston Highlands (v severní Americe) jest jeho žena skutečnou „pomocí“ ve smyslu bible i v úřadu pastýřském. Kázala již několikráte v kostele universalistů v Portsmouthě (N. H.) a sice, jak americké listy zvěstují, se značným úspěchem. Z úst této půvabné dámy účinkují prý pravdy slova božího i na nejzatvrzelejšího hříšníka.

— Nová (126) oběžnice, kterou objevil nedávno Ivon Villarceau, obdržela jméno „Liberatrix“ (osvoboditelka) na památku osvobození území francouzského od obsádky nepřátelské a na počest osvoboditele Thiersa, jak objevitel řečené planety v akademii prohlásil.

— Na Islandě slaviti budou příští rok tisíciletou památku prvního osazení tohoto ostrova. Staloť se r. 874 z Norska. Jakýs Ingolf, byv pro několik vražd od norského krále Hagara Haarfagera z vlasti vyobcován, uchýlil se s bratrem svým Leifem na vzdálený ostrov a usadil se tam na místě, kde leží nyní hlavní město Reikjavik. Za ním přistěhovalo se sem mnoho krajanů i dobrodruhů z jiných zemí. Však již před Ingolfem vstoupili někteří plavci na břehy islandské. Tak byl sem roku 860 bouří zahnán Dán Gardar, kterýž dal ostrovu po sobě jméno Gardasholm. Krátce po tom zabloudil sem norský plavec Nadod a r. 868 navštívil jiný Nor Tloke severní tuto zemi, kterouž pojmenoval Islandem.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Posel z Prahy. Kalendář zábavný a poučný na obyčejný rok 1874. Ročník třináctý. S vyobrazeními. V Praze. Nakladatel knihkupectví I. L. Kober.

Redaktoři: **Svatopluk Čech, Otakar Hostinský.** Vydavatelé: **S. B. Heller, J. V. Sládek.** Tiskem **dr. Edv. Grégra**, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Duhový pták.

Novela od *Julia Zeycra.*

(Pokračování.)

Pan Rybiňský pravil sobě i příteli Robertovi, že je rád výstupu na Letné, který ukončil jeho román s puritánkou; za týden prý na dívku úplně zapomene. Však pan Rybiňský klamal se velice. Právě výstup na Letné představil mu Noemi ve světle tak zvláště vábivém, že jej kouzlo její krásy na novo, mocněji než dříve ovládlo. Stále zněl mu v uchu vášnivý hlas, jímž mu lásku vyznávala, stále třpytily se před ním veliké snivé oči, jež se tehdáž v úchvatu milostné touhy k němu upíraly. Marnivosti jeho lichotila příliš horoucí láska té půvabné, nevinné dívky, aby se jí byl tak záhy vzdal. K tomu hnětlo jej nemálo, že starý žid nad ním, jemuž dosud žádné srdce ženské neodolalo, poprášenou moudrostí svou tak rozhodně zvítězil. Odhodlal se, že román s puritánkou opět zapřede a židovskému kramáři dokáže, co zmohou starosvětská kázaní jeho proti vítězným očím pana Rybiňského, hrdiny pražských salónů! Vždyť mohl, až jej ty pletky omrzí, prostě odjeti na venek k ženě a s touto do Italie, kamž za ním nedosáhne ruka chudobné dívky.

Bylo to náhodou právě měsíc po rozchodu na Letné, když pan Rybiňský dívku opět navštívil.

Byt Manasseův nalezl snadno, neboť mu byla Noemi nejednou o starém domku u židovského hřbitova vypravovala.

Noemi stála před malým zrcadlem a rovnala si pečlivě hebké vlasy. Chystala se k uvítání milence svého. Bylať pevně přesvědčena, že se dnes podle slibu svého zajisté k ní navrátí.

A když skutečně přišel, poskočila mu jak srna v ústrety a chopila se ruky jeho tak pevně, jakoby ji už nikdy, nikdy pustiti nechtěla, div radostí při tom neomdlévajíc. Jindřich byl pohnut důkazy tak horoucí lásky a mluvil k ní nad obyčej vřele a srdečně. Od té doby přicházel k ní každý den.

Tyto schůzky s milencem spůsobily brzy v zevnějšku mladé vyšívačky zázračnou změnu. Zkvětla opět jako růže, oči její zářily nevýslovným blahem. Manasse věděl o schůzkách těchto a vynaložil ještě jednou přesvědčující výmluvnost svou, aby drahé dítě zadržel na pokraji propasti; však posléze oněměl před nezdolnou velikostí její lásky. Cítil, že je více přítelem než pěstounem, že jej láska k té dívčině učinila slabým děckem. Ale v paměti jeho vynořil se obraz dávno zapomenutý: obraz dívky z dalekých, dalekých krajů podunajských, jak bílý oblak ve vlnách tonoucí, s myrtou a perlami ve vlase, s tím truchlivým, zlomeným okem. Obraz ten vtíral se ustavičně před zrak jeho duševní a loudil mu z prsou hluboké povzdechy.

Pan Rybiňský seznal brzy, že je vášeň nakažlivá. Darmo psali mu tchán i manželka den ode dne naléhavěji, aby na venek přijel; jemu nechtělo se již z Prahy, od krásné dívky, která byla žádostivost jeho roznítila. Chtělť ji nyní úplně svůdnému svému vlivu podrobiti. I přemlouval ji naléhavě, aby se vystěhovala z bytu starého žida, který nepřeje lásce jejich; že jí najme malý, však rozkošný byt, kde bude moci úplně nezávisle, po vůli své žíti a kde nikdo schůzkám jejich překážeti nebude. Ba sliboval jí, že zlomí časem odpor svých příbuzných proti nerovnému sňatku a že ji pak nazve svou malou, zlatou ženuškou. Která dívka, milující tak horoucně jako Noemi, odolá nadlouho výmluvnosti milovaného muže?

Noemi nechtěla zpočátku ani slyšet o návrhu tom, však na konec podrobila se, opojena sladkým jedem jeho slov a pohledů, bez obrany jako děcko vůli pana Rybiňského. Slíbila mu, že zatají před starým pěstounem záměr svůj. Jednou v pondělí bylo mezi nimi umluveno, že příští čtvrtek u večer, až se Manasse na lože odebere, pan Rybiňský u dvířek na ni počká a do nového bytu ji doveze.

Na druhý den obdržela Noemi list od tety z Bechlína, u které byla strávila dvě leta krásného dětství. Zvala ji srdečnými slovy k sobě.

„Jsem jediná tvoje příbuzná,“ psala. „Opusť cizí lidi, mezi nimiž upřímné lásky nenajdeš, a přestěhuj se na dobro ke mně. Víš, že tě miluju jako vlastní své dítě. Stýská se mi po tobě! Hleď, jsem opuštěná stařena a nemám nikoho, kdoby mi rukou laskavou zatlačil víčka, až mne Pán k sobě povolá. Zdá se mi, že řada mých dnů brzy bude sečtena.“

Připomínala jí zahrádku, kde byla mezi kvítím hopkovala, sad, kde byla ovoce česala, studánky, z kterých byla pila, a milý ten koutek, kde stávala dětská její postýlka, kam ji byla sama na lůžko ukládala a pohádkou i písní malé děvčátko uspávala.

„Hleď, dceruško,“ končila teta psaní, „jakási úzkost svírá mi prsa již několik dní. Zdá se mi, jakoby ti hrozilo nějaké nebezpečí, z něhož tě svou slabou rukou vyprostiti mám. Nemeškej tedy a přijď ke mně!“

Noemi byla tím listem hluboce pohnuta. Zdálo se jí, že to pokynutí boží. Podala psaní Manasseovi.

„Čiň, co ti libo!“ pravil stařec klidně, když psaní přečetl. „Byla's dosud jediným paprskem slunečním v mém domě, děkuju ti za dobrodiní to!“

Slova tato bodla Noemi u srdce; zpomněla si, že chtěla ubohého starce opustiti za jinou příčinou. Krutý boj nastal

v její duši. Přátelství, vděčnost k Manasseovi, soucit s opuštěnou tetou a láska k Jindřichovi zápasily tam o vítězství.

Ve středu, v předvečer osudného dne seděla se starým přítelem na židovském hřbitově. Noemi chladila horké čelo, kladouc je na jeden z kamenů náhrobních a dívala se zamyšlena do večerního nebe; zneenáhla klonila se těžká, oslzená její víčka, až na konec pevně usnula. Manasse bděl v teskných myšlenkách vedle ní. Ale když noc již valně pokročila a mrazivý větřík spící dívku ovívati začal, zbudil ji stařec boje se, aby neprostydla.

„Ah, proč jste mne zbudil?“ pravila, vztyčujíc lehce hlavu z kamenné podušky, „měla jsem překrásný sen!“ A vypravovala mu bez vybídnutí: „Zdálo se mi, že byla noc, noc tak jasná, modrá, jakou jsem nikdy neviděla a vysoko na nebi vznášel se měsíc jako stříbrný blýskavý štít. I vstala jsem a vyšla do té noci a usedla na pahorku. Pode mnou byl hřbitov, ale nikoli tento, nýbrž jiný: malý, útulný. Rovy, stromy a vše bylo pokryto jakýmsi modravým pelem. Pel tento jasněl, svítal, až se rovy staly průhlednými jako sklo: viděla jsem rakve v nich a v těch zase nebožtíky; měli ruce křížem složené a na rtech sladký klidný úsměv. I zachtělo se mi po tom klidu i po tom úsměvu a sešla jsem s pahrbku, hledajíc branku na hřbitov vedoucí, neboť byl obehnán vysokou zdí. Avšak marné bylo hledání mé i plakala jsem usedavě. V tom něco zašelestilo, zašumělo, přede mnou zjevil se duhový pták!“

„Duhový pták?“ ptal se Manasse.

„Ano, duhový pták. Slýchal jste často ode mne, že mi otec vypravovával nejraději o Ježíškovi, jak hraje si jednou s jinými dětmi z bláta ptáčky uhnětl a dechem svým oživil, tak že nebeské písně pěli a v barvách duhových nad zemí se vznášeli. Dala jsem jim co dítě jmeno duhových ptáků.“

„Pamatuju se.“

„Nuž takový pták duhový zjevil se mi ve snu. Hleděl na mne moudrým okem, vybízeje mne, bych za ním šla. I letěl přede mnou až k samé zdi hřbitovní, dotekl se jí perutí a mžikem otevřela se přede mnou ve zdi široká brána. A v tom spadly také duhové jeho perutě a přede mnou stál — Robert!“

Zamlčela se. Za chvilku se otázala: „Jak se Vám líbí můj sen?“

Manasse usmál se trpce. „Zjevil ti pravdu, dítě drahé. Ano, tvůj Robert je duhový pták. Jsouť ptáci takoví, kteří srdce nevinná zavádějí skvělostí svého peří a sladkostí svého zpěvu. A pozdě poznává oběť jejich, že krása jejich byla pouhý klam a mam, že lahodní ti svůdcové byli ze rmutného, špinavého bláta, slyšíš Noemi? — z bláta.“

Noemi vstala hluboce uražena. Slova nepromluvivši, odešla do domu. Manasse šel za ní a naslouchal chvíli u dveří, však neslyše tam zvuku žádného, upokojil se. „Ulehla,“ pravil k sobě a odebral se také na lože.

Však Noemi nespala. Svázala něco prádla a šatstva do uzlu. Usednuvši napsala chvějící se rukou milenci list. Oznamovala mu, že prchá před slabostí vlastní, že prchá před skutkem nepravým, jehož by se byla málem z nesmírné k němu lásky dopustila. Prosila jej, aby ji nevyhledával v nynějším jejím útulku, aby jí popřál lhůtu tří měsíců k zotavení a k posilnění vůle. Pak že se k němu navrátí, pak že tu najde zase Noemi svou, nezměněnou v horoucí lásce. Lístek tento vložila otevřený do jiného listu určeného pro Manassea. Tomuto psala: „Odcházím k tetě, nehledejte mne. Dnes večer o desáté vyjděte na ulici, spatříte tam Roberta; odevzdejte mu přiložený list, kterýž si přečísti můžete. Však nevyzraďte mu místo, kam se utíkám. Odpusťte mi, že takto odcházím, jakož i já Vám odpouštím rouhavá slova, kterými jste mne na hřbitově v hloubi duše poranil.“

Naslouchala chvilku u dveří starcovy komůrky a když slyšela pravidelné jeho oddychování, vzala malý svůj uzlík, položila list na stůl vedle lože, a vznášela se tiše jako stín světnicí, po schodech dolů. Dvéře domu byly pouze na závoru zavřené, tak že se snadno nepozorována na ulici dostala, právě když růžové světlo vycházejícího slunce začernalé komíny a lomenice starých domů na židovském městě pozlacovati začalo.

* * *

Podřipská víska Bechlín je zátiší tak milé, útulné, že mimoděk cestovatele k sobě vábí a že se nikomu odtamtud nechtívá, kdo tam byl vkročil. Při pohledu se stráně zdá se, že leží Bechlín v hustém háji, tak mnoho tam krásných stromů ovocných, mezi nimiž doškové střechy přívětivě prokukují; nad každým komínem krouží se lehký, modrý kouř, a zdá se, že pobízí cizince, aby vstoupil pod střechu, že jej tam očekává pohostinný krb a ze staré věže kostelní uprostřed hřbitova, na jehož rovech se chomáče líbezných květů pestří, že milo tam prodlíti, volá zvonek stříbrným hlasem srdečné: „pozdrav bůh!“

Noemi seděla na té stráni, odpočívajíc po dlouhé cestě a hleděla dolů na drahé jí chaloupky. Slunce bylo již zašlo a Noemi čekala, až se úplně setmí, nechtěla, aby ji někdo z vesnice dříve spatřil než teta Johanka. Teta Johanka, kterou v celé vesnici „paní Johankou“ nazývali, ačkoli nikdy vdaná nebývala, byla starší sestra matky Noemiiny a měla malý nitařský krám, který jí dobrou výživu poskytoval. Hořejší patro domku pronajala a zůstávala v přízemí, kde měla vedle krámu pěkný pokoj a kuchyň; za domem byla zahrádka, v níž paní Johanka vedle karafiátů a růží také petržel a cibuli pěstovala, spojujíc tak příjemné s užitečným. Domek ten a zahrádka byly její království; nevycházela nikdy, leda v neděli, kdy musela co protestantka na kázaní přes pole. Na večer zavírala časně krámek a neotevírala již, ačkoli často ještě lidé na dvéře klepali, žádajíce to neb ono.

„Zítra je také den,“ říkávala. Lidé znali už pořádek její a nehoršili se na ni pro takové odbytí.

A dnes jí právě zas taková pozdní návštěva zaklepala na dvéře. „Zítra také den!“ zvolala paní Johanka mrzutě nad večerní polívkou. Však návštěva dnešní neznala patrně domácí řád paní Johanky, neboť klepala dále, posléze i na okénko. Toť bylo přílišné; Johanka přiskočila k zavřeným dveřím krámku a vytahujíc závoru, vytahovala zároveň stavidla zdrcující výmluvnosti, kterou drzého rušitele svatvečerního klidu zaplaviti chtěla; ale když se dvéře otevřely, změnila se přichystaná bouřka na jejím rtu v jasný výkřik radosti — Noemi padla jí do náruče a líbala její vrásky a šedivý vlas.

„Vidíš, dceruško, to je hezké!“ zvolala teta Johanka, když se z radostného překvapení vzpamatovala; „to byla nejlepší odpověď na mé psaní. Vítám tě jmenem Krista Ježíše! Ale teď pojď a pojez.“

Ihned rozžala slavnostní lampu, aby si na tu „holku“ posvítila, a nemohla se dosti na ni vynadívat a kráse její se vynadivit.

„Jen trochu bledá jsi,“ prohodila, „a trochu smutná; však nedivím se tomu; vždyť nemáte tam v té Praze ani

trošky čerstvého vzduchu. Jen co tu mezi námi trochu pobudeš, rozkvetou ti tváře jako růžičky a v očkách zablyští se ti veselost."

Noemi sedala buď s tetou v krámě, pomáhajíc jí prodávat nebo v zahrádce s nějakou prací. Na večer, když zavřely krám, ukazovala jí teta nakupené bohatství: plátna bílá jako sníh a lesklá jak atlas, krajky tenounké a jemné jako pavučiny, sáček plný tolarů jako mléko, mezi nimiž se žlutalo množství dukátů, pak staré památky rodinné: stříbrné a zlaté čepce, granáty a perlami posázené tak hustě jako nebe hvězdami, šaty brokátové, které již pamatovaly třetí pokolení, a rukavice hedbávné, stříbrem vyšité.

„Ty nosila tvá prababička na svatbách," vypravovala, „neboť věz, že je naše rodina původu měšťanského; teprvé později usadila se na vesnici. V staré bibli, kterou mát tvoje s sebou do Prahy vzala, najdeš podpisy předků, kteří bývali konšeli v Roudnici!"

Na měšťanský svůj rod byla paní Johanka nemálo pyšna „Máme každý svou slabost," říkávala, když ji někdo proto káral, „a doufám, že mi tato za hřích počítána nebude."

Když byla vše zase řádně uložila, políbila Noemi na čelo a pravila: „Hleď, toto všechno bude tvým — i ten starý krov, pod nímž se matka tvá narodila. Nebudeš nejchudší nevěstou v obci."

Noemi se usmála; vzpomněla si na milence a zaradovala se, že jí nemohou příbuzní jeho aspoň spilati žebraček a že snad k sňatku Roberta s ní spíše svolí. Jestiť naděje semínko, které se ujímá i na skále nejtvrdší.

Nejmilejší zábavou byly Noemi časté vycházky do okolí, na místa povědomá a zamilovaná již z dětských let. Teta sama pobízela ji k procházkám takovým, aby hodně zdravého venkovského povětří užívala a brzy v čerstvou, venkovskou růžičku rozkvetla. Noemi trávila na výletech těchto obyčejně celého půl dne, vracejíc se až k obědu nebo k večeři; procházela se brzy mezi zelenými polemi, brzy hájem, brzy po březích Labe. Zvolila si také již určitá místa k odpočinku po dlouhých procházkách: buď na malém pahorku mezi lučinami, kde ve stínu tří starých dubů na měkký mech uléhala a do hloubky modrých nebes snivě se dívala, pozorujíc obláčky lehce plovoucí, tvary své měnící, splývající a opět se rozplývající; anebo pod omšenou skalkou, kde studánka nad křišťál jasnější se prýštila a bublavou píseň tmavé sosně pěla, která se skály nakloněna, v průhledné vodě se shlížela. Však nejraději sedala při západu slunce na temeni posvátného Řipu a dívala se na kraj pod nohou její kol do kola široce rozestřený. Když odtamtud domů přicházela, bývaly stopy pohnutí a povznešení v obličeji jejím tak patrné, že se i teta Johanka tomu divila.

„Prosím tě, děvče, co pak máš na té hoře?" říkávala. „Což tě nemrzí tak daleká cesta?"

„Cítím se blíže bohu a nebi, jsem-li tam, milá teto. Nemohu Vám sama říci, co mne tam mimo širokou rozhlídku vábí — zdává se mi, jako bych tam ztracené štěstí opět nalézti mohla."

„Ztracené štěstí!" podivila se teta. „Pro bůh, dítě, jaké to jsou řeči? Ztracené štěstí! Co to znamená?"

Noemi byla v rozpacích; na štěstí vešla právě zákaznice do krámu a teta zapomněla v rozmluvě s ní na podivná slova děvčete.

Jednou v podvečer seděla Noemi zase na vrcholi Řipu před samou kapličkou a vila krásný věnec z natrhaných po cestě slziček; uvijelať často věnce takové a rozvěšovala je na nízkých stromech u kapličky na počest panně Marii; neboť byla katolička jak nebožtík otec a zvláštní ctitelka této světice. Poněvadž slunce již zacházelo, pospíchala s něžnou prací, aby věnec před soumrakem dovila, a v horlivosti své nezpozorovala ani, že se jí někdo blíží.

„O panno svatá," modlila se šeptem, zavěšujíc drobný věnec na strom, „dejž, abych spatřila opět toho, po němž má duše prahne!"

„Noemi!" zazněl tu těsně vedle ní radostný hlas. „Noemi, Noemi!"

Ohlédnuvši se, spatřila před sebou pana Rybińského, jenž po ní vztahoval obě ruce. Mžikem spočívala v jeho náručí a slze radosti a lásky kanuly jí z krásných očí.

„Ó já tušila, že štěstí své najdu zde! O panno svatá, vyplnila's mé přání! Roberte, nech ať pokleknu na stupně toho chrámu a vroucí díky vzdám panně přesvaté za nejkrásnější okamžik svého života!"

I poklekla na stupně kostelíčka a podepřela čelo své o železné dvéře, pohroužena v jásavou modlitbu.

(Pokračování.)

Z pytevny.

Od *R. E. Jamota.*

Divná společnost, do níž čtenáře uvádím. Někdo zaklepal na dvéře a již jakoby v roj vosí byl udeřil. Což je tu smíchu! „Někdo klepe u nás! To ještě scházelo, příště si sem dáme voskované parkety, a budem chodit v rukavičkách glacé." A již všechno vstává od podlouhlých, bisquitu podobných stolů, pokrytých mrtvolami, a pohlíží ke dveřím.

Vešel umouněný uhlíř s putnou na zádech. Pozdravil zdvořile slovy: „Dej pán bůh dobrý večer. Že posílá pán sám to uhlí, když si pro ně... (rozhlédl se), ale Krista pána, to je hrůza, jak tady lidi ohyzdějí. Což pak se nebojejí hříchu?"

Smích je mu odpovědí. Chuďas zacpal si oči rukama a ubíhá, aby ani pohledem nezavadil, přes celou síň ke kamnům. Dal si. Čím je bázlivější, tím je na druhé straně pohnutka k žertům všeobecnější. Však je bez toho každý vesel. „Posaďte se," nabízí mu jeden z mladíků stolici.

„Ani za dukát."

„Nekouříte?" podává mu jiný ukrvavělou rukou několik doutníků.

„Chraň mne pán bůh, já jsem rád, že jdu." Poslední slova doznívají již na schodech za dveřmi, jimiž se vzdálil, a v síni zase smích, zase veselost. Přešla hodná chvíle, než všichni zase usedli k stolům svým.

V několika plamenících rozžehli plyn, ke každému stolu přistavili určitý počet hořících lojových svíček zastrčených v mosazných svícnech, a rudá záře se rozlévá po vysoké ušpiněné komnatě. Od červeného masa jednotlivých mrtvol odráží se leskle paprsky spojeného světla. — Laskavý čtenáři, toť povšechný obraz večerní z pytevny, zároveň se scénou, jakých během saisony více se udá.

Snad se zděsíte, snad odložíte s ošklivostí listy, jež mají za účel vylíčiti něco málo ze života ve společnosti mrtvých, avšak nevěřím, že by nervy vaše byly tak jemny, aby nedovedly si bez ošklivosti obraz mrtvého, byť i rozsápaného, na oči přivésti. Ošklivost taková ničím není jiným než naučeným předsudkem, a že předsudkem je to, uznati se musí bez odporu. Útlocitné slečinky, sentimentální panáčkové jdou vyšňořeni s gustem do cirku. Dívají se s pohodlím na krkolomné produkce rozličných kaučukových mužů, odměňují podobné život v šanc vydávající produkce lichotivým potleskem — avšak kdyby jednou zvrtla se muži takovému noha a on proměněn byl jedním okamžikem v krvavou mrtvolu, tu by jen s ohromným poděšením byli s to popatřiti nešťastníku takovému v tvář. A zajisté nebylo by právě na škodu, kdybychom se všichni obeznámili s obrazem, jaký snad i my po smrti své budem poskytovat; neboť krkolomných produkcí děláme v životě svém počet nemalý. Děsíme-li se mrtvoly, děsíme se sami sebe in futuro, a to je něčím nepřirozeným. A ještě nad to vše jsme choulostivější. Dobrá hospodyně, nejednou i panička vznešená, jde do řeznického krámu, dotýká se jemnými prsty masa ohavně rozsekaného — to je zcela přirozené; kdyby se však dotknouti měla mrtvého těla lidského, byť i těla vlastního dítěte svého, co nejanatomičtěji rozloženého, pojala by ji zajisté nevýslovná hrůza. A maso zvířete není přece ničím ušlechtilejší nad maso člověka. Nejsme-liž v tom ohledu plni předsudků?

Dovolím si pokračovat. Hlučná společnost naše po nejvíce se stišila. Od jednotlivých stolů rozléhá se tlumený hovor. Některé ovšem jsou prázdné, jsou pokryty černým plátnem, aby neuschla a neznečistila se práce dosavadní, a snad také k vůli té slušnosti; za to však u jiných stolů přičiňují se pílí mravenčí. S dýmkou aneb doutníkem v ústech sedí neb stojí většina u svých praeparatů, majíc v jedné ruce lesklý nožík s drsnou černou střenkou aneb neméně lesklé zkřivené nůžky, v druhé pak zvláštní druh kleštiček pinzetta zvaných. Pinzettou pozvedá se část, jež se má vzdálit; nůžkami aneb nožem vykrojení se dokončí. Při hrubší práci zastupuje ruka práci kleštiček.

Na některém místě práci dokončili a tu jeden drží v ruce „Hyrtla" (nejoblíbenější spis o anatomii na fakultě pražské) předčítaje, ostatní pak zbožně naslouchají. Jinde opět nejsou s prací dosud tak pokročilí, aby mohli studovat, a tu se hovoří. Vtip střídá vtip, mnohý z nich nedal by se ovšem reprodukovat v některém ze salónů, avšak každý z nich je pádný jako perlík.

Naslouchejme na okamžik u prvního ze stolů, obklopeného asi šesti mladíky s vybledlými tvářemi, pravím s vybledlými tvářemi, poněvadž u pravého anatoma marně hledá esthetický pozorovatel růže v tváři. Mefitický výpar není právě mezi příčinami poslední.

„Kdyby nebyl ten komický uhlíř býval přišel, nebyl bych přeřezal palmaris brevis," dí složitý mladík drže dlaň asi třicetiletého muže v rukou. „Už je tak, marně jej hledám."

„No, no nedávej si polituru na spukřelý povrch, mezi námi toho třeba není, však se známe," vysmívá se mu soused pracující u krku. „Řekni, já nedovedl vypraeparovat palmaris a je spraveno, uhlíř má co své putny nosit, nač bys mu ještě také své hříchy nakládal."

Ostatní se smíchem přisvědčují řečníkovi. Laik ovšem se pozastaví nad takovou hantýrkou, avšak netřeba chodit pro vysvětlení jako onen, jenž vyšel hledat dříví a o pařez nos si rozbil. V každém zaměstnání naskytují se případy, ať nedím problémy, jichž rozluštění vyžaduje jistou umělost. Tak zde.

Na lidské dlani pod kůží nachází se několik vláken svalových („maso"), jichž nalezení vyžaduje jisté znalosti. Táhnou se volným směrem od kořene ruky k malíku; činnost jejich pak vidíme, když zatneme ruku v pěst. Tu jeví se pod kotníkem malíku jamka stahováním vláken těchto vytvořená. Avšak vlákna tato leží těsně pod kůží ukryta v tuku a proto právě není tak snadno je vyložit na volný prostor. Vlákna ta zovou se krátkým svalem dlanním „palmaris brevis". U mediků, kteří právě poprvé posvátnému umění pytvy se oddávati počínají, náleží to k zvláštním přednostem, může-li někdo čistými, vypraeparovanými vlákny těmito se pochlubiti.

„Je tohle nerv?" táže se jiný medik, ukazuje na jemnou, lesklou tkanici nacházející se kolmo mezi svaly na lýtku.

„Aj, ty máš patrně bystré oko anatomické," zlobí ho soudruzi. „Nemohla by to být šlacha svalu plantaris." A poškádlený kolega již odkládá ostrý nůž, jímž chtěl domnělý nerv co předmět k dosavadnímu studiu jeho přesně nenáležející, z kořene vyhubiti. Zmýlilť se. Ona lesklá tkanice mezi svaly lýtka jest šlachou svalu zvaného plantaris, jako bychom řekli svalu šlapadla, i má opravdu jistou podobnost s nervem, což právě nezkušeného nejsnáze mýlí.

Teď přišla ke stolu našemu prohlídka v osobě tak zvaného prosectora, doktora to v lékařství, jehož úkolem jest, nevědomé poučovat, chybující napravovat i vědomé chválit. Prohlíží si jednotlivé těžší partie, vyptává se, odpovídá k otázkám a podobně. Diváku zatím lze si prohlédnouti celkový ráz skupiny této. Jsou to patrně začátečníci mající za úkol v první řadě obeznámit se svalstvem těla lidského. K tomu účelu odřezují tuk, veškerou soustavu cevní, kůži, nervstvo atd., nechávajíce na těle opravdově pěkný obraz veškerého svalstva k poučení svému. To zde. Jinde však mají úkol nesnadnější. Ti, jenž pokročili, nejednou musí podniknouti práci Sifysovu. Pod kůží leží celá komplikovaná řada jemných vláken nervových, síla tepen a žil a na všechno to dlužno míti při práci zřetel nemalý. Desetkráte chopí se ruka ozbrojená pinzettou jedné větve nervové, desetkrát ale ji opět pustí, nežli vykoná úplně úkol svůj, úkol to sproštění nedůležitých částí větve takové. Starý spisovatel lékařský nepřepínal řka, že pravý anatóm musí míti ruku umělcovu, trpělivost andělskou, a žaludek jistého zvířete, jehož maso jistému národu požívati dovoleno není.

Však teď obraťme již zřetel svůj k místu jinému. Přišlo několik nových mladíků. Ti usadili se kolem stolu až dosud prázdného. Jeden odhrnul černé plátno. Leč podivno. Všichni zarazili se nad obrazem, jenž zrak jejich překvapil. Na černém prkně položeném k vůli snazší transportaci na cínovou plochu stolu, leží mrtvola dívky mladé sotva dvacetileté — mrtvola to projevující dosud stopu bývalé nevšední krásy. Bohužel jen že to jsou zříceniny. Matně pootevřené jako zasklenné oko. vpadlé vybledlé tváře, uvadlá kůže, to všecko poskytuje obraz ne-li děsný, tož alespoň velice zarmucující. Snad zemřela ubohá na souchotiny, sotva že se ve květ byla rozvila.

Je dosud v celistvosti neporušena, dosud nezohyzdil břitký nůž bílou onu pleť. Jedině nad srdcem má velikou ránu, lze-li totiž anatomické otevření hrudníku ranou nazvati. Přetvořili ji tak ihned z rána otevřevše k účelu, jejž ihned se dovíme, levou komoru srdeční.

Před tím vařili na kamnech v silném měděnci lůj,

tuk a terpentin pospolu. Když se to bylo svařilo, nasypali tam hojnost rozmělněné červené barvy a utvořili tak vřelou tekutou hmotu jasně červenou. Potom vzal umění znalý, otužilou tváří se honosící sluha, silnou mosaznou stříkačku, naplnil ji touto barevnou hmotou a vestříkl ji plnou silou srdcem do celé soustavy tepenní. Massa ta „injekční“ zvaná ztuhla v soustavě této a barva její pak prosvituje elastickými stěnami té neb oné tepny. Věc sama dobrý svůj má účel; předně nezmění pracující anatom tepnu s cévou jinou, a za druhé má pro tuhý tvar její praeparování značně uvolněné, konečně pak po dokonané práci poskytují takto zbarvené cévy velmi lahodící a instruktivní obraz celé soustavy, jak počínajíc ze srdce, po celém těle se rozvětvuje. Podaří-li se nastříknutí, tu i jemné tepny jsou tuhými, což celý obraz ovšem velice zdokonaluje.

Přibylí učeníci Aeskulapovi hotoví se k práci. Vyňali pouzdra s náčiním pytevním z kapes, rozevřeli a teď vytahují nože zkoušejíce posloupně ostří jejich. Někteří odešli brousit, jiní čekají, až první řez do kůže učiněn bude, aby se ho pak z každé strany chopili.

K počátku samému má se již jeden. Silným nožem počal dělati řez táhnoucí se od brady, krkem až na prsa. Je to výkon zvláštní barvitosti. Ani zvuku při tom, ani kapka krve se nevyvalí — podivným tvorem je člověk po smrti. — Avšak tentokráte ani řez první nedokonán. Náhle zachytila ruku vedoucí nůž po krku, ruka jiná svírající jako železo a než se všickni nadáli, byly opsypáni proudem slov jakéhosi chudého mladíka, vkradšího se nepozorovaně ku stolu tomuto. „Pro boha vás prosím, pánové, přestaňte, nerozřezávejte mi holku mou, já ji měl tak rád. Dovolte mi ji poctivě pohřbít, já ji ihned odnesu.“

Pytevnou se to rozlétlo jako blesk. Aby někdo reklamoval si mrtvolu nějakou zpět, neděje se tak často, a poměr takový, jaký byl právě zde, je dokonce interessantní. Shrnuli se všichni kolem mluvícího a napjatě naslouchají. Sluha sešedivělý také přišel, však ten ztrnulým není. Chopil se první mezi všemi slova, aby hájil „věc koupenou“. (Vyplácíť se za jednu mrtvolu — zlatý pět krejcarů správě, od níž do pytevny vydána byla.)

„Poslouchejte, holečku, mějte rozum, tu věc vám nedáme, je předně naše, a potom co z toho máte, bude-li, pohřbena tak nebo onak, své části již nikdy hledati nebude.“

Scena děsná, laikem nevídaná — avšak nevymyšlená. Nebudu čtenáře nudit úpěnlivými rozmluvami mladíkovými a replikou posluhy. Obrátili se k vyšší instanci, k professorovi co řediteli pytevny, a ten s úsměvem k žádosti za vydání svolil.

„Dejte jí tedy šaty, s nimiž přišla, abych ji mohl dát klouduěji pohřbít,“ žádá ještě mladík.

I to mu povoleno. Hledali a nalezli — bílý ženský čepec co jediný kus garderoby, jenž s mrtvolou do pytevny dodán byl.

Ubohá mrtvá tedy s čepcem dána do pytle. Milenec ji naložil na rámě i odnáší ji co drahé břímě do nejbližší komory umrlčí.

Podivné — nevídané to shledání dvou milujících! Sami v pytevně zůstali nad tím zaraženi a to je věru nejpodivnější. Leč nehodlám ještě déle se zdržovati při kreslení obrázku tak příšerného. Nesvedl jsem to ani na přesnou konturu; ale čtenář z toho poznati může alespoň celkový tón, o detailech nechť přesvědčí se zrakem vlastním.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Nepomohu tvé paměti“, praví Regina a sesednuvši opět proti mně počala vypravovati:

„Pamatuješ se, že jsem před nějakým časem od Roberta uprchla. Nevzalať jsem tenkráte s sebou nic kromě něco nejnutnějšího prádla a služební knížku asi šestadvacetileté dcery známé ti hrbaté stařeny. Dcera ta jsouc v Praze zrozena, byla tam v poslední době ve službě, ale ochuravěvši navštívila u nás meškající matku a zemřela zde. Chtějíc, aby mne nemohl Robert v Praze vyhledati, vyžádala jsem si tuto knížku od mlčelivé a spolehlivé stařeny, kteráž také o tom ani slůvkem nikomu se nezmínila. Cestu do Prahy vykonala jsem pěšky. Unavena a zemdlena dorazila jsem pozdě na večer ku Praze. Večer byl neobyčejně krásný; na obloze bylo plno, ale jen mdle kmitajících hvězd, měsíc stál skoro v zenithu.... Když jsem se blížila k Oujezdské bráně, zmocnil se mne pocit nevýslovně truchlivý. V těch několika letech, co jsem meškala u Roberta, bylo se zde mnoho změnilo; avšak i to, co zbylo neporušeno a nezměněno, zdálo se mi býti úplně cizím. Přicházela jsem sice v místa, v nichž jsem byla strávila první leta mladosti, ale z míst těch nevábila mne více ani ona, k nimž mne poutaly zpomínky nejdražší. Nevcházela jsem do města jako druhdy starými, temnými, nevlídnými branami, nýbrž branou novou a jasnou, ale vcházela jsem přece lhostejna skoro ke všemu, co jsem kolem sebe viděla. Doufalať jsem, že mysl má v Praze se osvěží, že duch můj nabude pružnosti a síly. Zklamala jsem se. Octnuvši se u Prahy pocítila jsem neobyčejnou prázdnotu a pustotu v duši a bylo mi, jakobych se byla octla před úplně cizím městem, v němž nikdo ani mé řeči neporozumí. Kvapným, ba plachým krokem prošla jsem Oujezdskou branou; chvátalať jsem do Zbrojnické ulice k stařeně, u níž jsem byla před lety několik měsíců co dítě prožila. Vrata domu byla již zavřena. Zazvonila jsem. Když mi domovník otevřel, otázala jsem se, zdali tam stařenka ještě bydlí.

Odpověď domovníkova byla zdrcující; pravilť: „Ah ta — ta zůstává teď na svatém poli“ ....

„Zemřela tedy?“ tážu se chvějícím se hlasem a slzy mi vstoupily do očí.

„A co pak od ní chcete?“ ptá se domovník dále.

„Chtěla jsem u ní zůstat přes noc,“ dím nesměle.

„Tady nemůže zůstat nikdo přes noc,“ odpovídá drsně domovník přirážeje vrata.

Klíč ve vratech zarachotil; zůstala jsem před domem o samotě ....

Chvíli stála jsem nepohnutě, nevědouc si rady, neboť kromě stařenky, o jejíž smrti právě jsem se byla dověděla, neznala jsem v Praze živé duše. Teprv teď jsem poznala nepředloženost svého kroku, že jsem opustila Roberta, ale bylo už pozdě. Odhodlanost a zmužilost byly mne úplně

opustily. Nevědouc, co mám počíti, šla jsem volným krokem ulicí dále, až jsem se octla na Oujezdě. Ulice byly už pusty a nepamatuju se, že bych byla na své bezděčné cestě někoho potkala. Šla jsem nazpět k Smíchovu; u brány zabočila jsem k řetězovému mostu. Octnuvši se na mostě zanedlouho jsem se mimovolně zastavila; nalézalať jsem se právě naproti osudnému místu, kde jsem byla před lety co dítě se stařičkým otcem terčem Robertových granátníkův. V zenithu stojící měsíc zrcadlil se klidně ve vodě Vltavy právě v místě, kde tenkráte byla u kůlu uvázaná naše pramice, kde otec byv střelen v plná prsa mrtev sklesl .... Jediný pohled na osudné to místo zbudil v mé duši nejživější představu strašné, ukrutné události. Viděla jsem v duchu otcovu zsinalou tvář; viděla jsem, jak křečovitě se svíjí a kterak marně snaží se obrátit ještě aspoň naposledy k svému dítěti .... Litost, hněv a úzkost rozechvěly mou duši. Počala jsem se třásti a musila jsem se zadržet zábradlí, abych neklesla. V okamžiku tom cítila jsem nicotu života svého jako ještě nikdy před tím. Upřeně dívala jsem se přes zábradlí v třpytící se vlny; neviděla a neslyšela jsem ničeho kolem sebe a za nedlouho počaly myšlenky mé chaoticky vířiti rozplameněným mozkem. Nahnuvši se ještě hlouběji přes zábradlí, chytila jsem se pravou rukou příční železné tyče, když z nenadání kdosi mne uchopil za ruku. Uleknuta se obracím. Přede mnou stojí mladý, asi pětadvacetiletý muž štíhlé vysoké postavy a pokud jsem v svitu měsíce rozeznati mohla, přímého, přívětivého vzezření.

„Co to činíte?“ praví neznámý muž káravě.

Chvějíc se doposud na celém těle neodpověděla jsem.

Mladý muž pozoruje mé rozpaky pravil přívětivě:

„Jen úplná beznadějnost má právo vyhledávat smrt a Vy jste ještě příliš mladá, aby mohl býti Váš stav úplně beznadějným.“

„Pro bůh! Vždyť ani nevím, co činím,“ vyrazila jsem ze sebe.

„Dle všeho zdá se, že jste poprvé v Praze,“ podotýká neznámý dívaje se na můj uzlíček prádla, jejž jsem byla před chvílí na zem upustila.

„Nikoli,“ odpovídám, „nejsem v Praze poprvé; ale nebyla jsem tu už po několik roků a přibyla jsem sem dnes asi před půl hodinou.“

„A co tu hodláte dělat? Kde bydlíte?“ táže se neznámý dále.

Nabyvši přívětivostí jeho poněkud zmužilosti, sdělila jsem mu v stručnosti, co se mi bylo před krátkou dobou přihodilo.

„Nemáte tedy bytu,“ podotýká váhavě neznámý a po chvíli dodává: „Chcete, abych Vám byt zaopatřil?“

Chtěla jsem říci, že chci, ale odpověď mi uvázla na rtech; pronesla jsem jen několik nesouvislých tonů.

„Pojďme tedy“, vece neznámý poněkud drsně a obrací se k odchodu.

Zvednuvši svůj uzlíček s prádlem následovala jsem neznámého. Šli jsme nazpět k Malé Straně. Po cestě nepromluvil neznámý ani slova a činil na mne dojem člověka přísného, nevlídného, ba drsného. Za nedlouho octli jsme se v Zbrojnické ulici a po několika krocích před domem, od něhož jsem byla asi před půl hodinou zapuzena. Neznámý zastaviv se zazvonil.

„Zde budete moci zůstat přes noc,“ praví dívaje se kamsi do ulice.

Chtěla jsem mu poděkovati, ale v tom bylo už slyšet za vraty v průjezdě blížící se kroky.

„Kdybyste snad později něco potřebovala,“ praví neznámý, „přijďte kterýkoli den před devátou hodinou dopoledne před budovu trestního soudu; ale vezměte zase tento žlutý šátek, který máte právě na hlavě, podle něhož Vás poznám.“

Opět jsem chtěla odpovědít, ale v tom otevřela se vrata.

„Pane Vojáčku,“ praví neznámý k domovníkovi, jenž byl otevřel; „Vy přec máte nyní, když jsou studentíci na prázdninách, poslední pokojík prázdný?“

„Mám,“ zní odpověď.

„Nechte tedy tuto dívku u Vás přes noc.“

„S radostí, s největší radostí,“ zní vlídná odpověď z průjezdu, „jen ať jde dál.“

„A potom že se o Vás nestarám, když už nejste mým „domácím pánem“, praví neznámý žertovně a přistoupiv těsně k domovníkovi, šeptá mu: „Dejte děvčeti, co si bude přát — však se vyrovnáme — ale neříkejte jí, kdo jsem.“

Obrátiv se po té ke mně podal mi mlčky ruku.

„Však je dobře; nechť jen vstoupí, ať jen jde dále,“ zní přívětivě z průjezdu hlas domovníkův.

Vešla jsem do průjezdu. Viděla jsem ještě, jak neznámý podává domovníkovi ruku, načež tento prudce vrata přirazil a zamknul.

Byla jsem uvedena do známých mi místností, v kterýchž jsem byla co dítě mnohou hodinu prodlela. Poznala jsem domovníka, i jeho ženu a dcerušku, s kterouž jsem druhdy hrávala, ale neprozradila jsem se.

Přivítali mne vlídně, tázali se mne na steré maličkosti, vypravovali, co komu z nich právě napadlo, a tak minulo několik hodin, než jsem mohla v postranním pokojíčku, jehož dva obyvatelíčkové právě dleli u svých rodičů na prázdninách, na lože ulehnouti. Však na usnutí nebylo možno ani pomysliti. Probděla jsem celou noc v přemítání o tom, co mám dále činiti. Rozčilení mé ustoupilo znenáhla chladnější rozvaze a s touto vrátila se také moje odhodlanost. Rozvrhla jsem si plán pro druhý den a také jsem jej provedla. Vstavši časně z rána poděkovala jsem hostitelům svým co nejsrdečněji. Tázala jsem se na mladíka; ale domovník vyplnil včerejší jeho žádost a neprozradil ani jeho jmeno, ani jeho stav. Přes to vše dověděla jsem se přece více; neboť prostičtí lidé ti uvedli v průběhu řeči mimovolně tolik podrobností ze života neznámého, že jsem ho poznala i bez udání mi jmena: býval ť před lety, v době, co jsem v témže domě meškala, co student u domovníka v bytu, a sice v témže pokojíku, v kterémž jsem byla právě celou noc probděla. Pamatovala jsem se na něho velmi dobře; činívalť na mne co dítě dojem nepřístupného, drsného, odpuzujícího člověka, ku kterémuž neodvážila jsem se nikdy ani se přiblížiti.

Opustivši pohostinný dům hledala jsem byt. Nalezla jsem jej v krátké době v téže ulici u jisté vdovy, která měla právě tak jako domovník, jehož rodinu jsem byla právě opustila, prázdný pokojík, v němž bydlili až do prázdnin dva studentíci. Vdova přijala mne dosti vlídně a přičinila se, seč byla, aby mi zaopatřila ruční práci k nejnutnější výživě. Počala jsem vésti život zcela nový, věnovaný nejpilnější a z části i velmi namáhavé práci. Pracovala jsem od rána až do pozdní noci, žila jsem nuzně, ba bídně, ale přece jsem byla spokojena, ano i šťastna.

Uplynulo několik týhodnů, aniž by se bylo v mém životě něco změnilo. Leč něco přece se změnilo: změnilť se poněkud směr mých myšlenek, neboť mladý muž, s kterýmž jsem se byla první večer v Praze setkala, tanul mi neustále na mysli. Snažila jsem se zapomenouti, ale čím více jsem

myšlenkám svým vykazovala jiný směr, tím zarputileji vracely se zase k témuž předmětu, až konečně znenáhla byly skoro výhradně jen jemu věnovány. Nemohla jsem si sice muže toho ani představit, neboť onoho večera za plavého svitu měsíce nebyla jsem ani tahy jeho obličeje rozeznala, tím méně abych si byla podobu jeho v paměť vštípila, avšak právě tato mlhavá neurčitost a obzvláště chladné, odměřené, ba drsné jeho chování mě tím více vábily. Muž ten počal mne zajímati jako žádný z mužův, jež jsem byla až do té doby seznala. Dlouho jsem se bránila, dlouho jsem odporovala; ale posléze přece kdysi z rána rychle se obleknuvši vyšla jsem z domu, abych — s ním se setkala. Nevěděla jsem sice, co mu říci, nepotřebovala jsem právě ani rady, ani pomoci; avšak přece jsem vzala žlutý šátek na hlavu a před devátou hodinou dopoledne čekala jsem před budovou zemského soudu. — Setkali jsme se. Poznal mne již z daleka a zrychlil kroky; přistoupiv až ke mně tázal se vážně: „Pro bůh, stalo se Vám něco, že přicházíte?“ — Poprvé v životě svém poznala jsem rozpaky a poznovu cítila jsem, že naproti tomuto muži jsem úplně bezbranná. Nemohouc odpověděti sklopila jsem oči. — „Potřebujete peněz, potřebujete pomoci?“ táže se. „Nikoli,“ dím, „nepotřebuju ničeho“ ....

„Leč k čemu dále vypravovat?“ přerušuje se náhle Regina; „ještě dnes ráno, strýčku, sám jsi pravil, že Praha nemá idyll a zde právě začíná pražská idylla . . .“

Regina na chvíli umlkla, načež počala dále vypravovati: „Co následovalo, je tak prostičké, že netřeba o tom ani šíře vypravovat. Poznali jsme se; milovala jsem, stala jsem se před bohem jeho ženou a za nedlouho matkou. Milovala jsem své dítě s veškerou vroucností své ohnivé duše, milovala jsem je vášnivě, náruživě. Teprv v té době poznala jsem úkol ženy a štěstí matky, teprv tu jsem poznala tajemné kouzlo, jež může oblažit i ženu nejnešťastnější. Žel, tisícerý žel, že štěstí mé netrvalo dlouho. Mé dítko ochuravělo. Dnem i nocí sedala jsem u jeho lůžka, ve dne v noci pozorovala jsem s nevýslovnou úzkostí a bázní každé jeho hnutí, každé oddychnutí; ošetřovala a opatrovala jsem je, seč jsem byla; plakala, štkala jsem jako šílená, modlila jsem se . . . však drahé mé dítě přece zemřelo. . . . Vždy, kdykoli si připomenu poslední jeho okamžiky, zdá se mi, že se mi prsa bolestí rozskočí. . . . Bylo podzimní odpůldne, pošmurné a nevlídné. Dítko mé bylo se neobyčejně ztišilo; vzala jsem je do náručí. Otevřelo svá očka a zadívalo se mi na chvíli upřeně do očí, pak počalo vždy tíž a tíž oddychovat a posléze dech jeho vždy víc a více se krátil a slábnul. Brzo očka pootevřelo, brzo je zase zavřelo. Sledovala jsem v bledičké tvářince každé hnutí, každé zachvění nejjemnější žilky, každé těžší nebo slabší dychnutí. Dýchaloť vždy slaběji, až posléze v dýchání ustalo. . . . Poslední jeho boj nebyl těžký; shasnulť život útloučkého tvora toho jako shasíná pohozená jiskřička, ale shasnul přec a v duši mé zůstavil strašné pusto. . . . Necítivši více jeho dechu sáhla jsem ještě naposledy k srdíčku: cítila jsem ještě mdlé zachvění, pak ale i zde už ani sval se nezachvěl. Tílko počalo vychládati. Vědouc, že je mé dítě mrtvé, počala jsem je šíleně líbati, až v mé náručí úplně vychladlo. . . . Na to svlekla jsem je ze šatiček, prostřela pak temný vlněný šátek na dně malého kufříku a položivši do něho své dítko, složila jsem mu suchoučké ručinky křížem na prsíčkách a svázala je červenou stužkou. . . . Kufřík s dítkem svým vynesla jsem do předsíňky. . . .

Bolest má byla bolestí zoufalce. Nevědouc ani, co činím, vyběhla jsem z domu a dlouho bloudila jsem bezúčelně ulicemi. . . . Náhodou potkala jsem otce dítka mého. Na první pohled vyčetl z mé tváře strašnou zprávu. Chtěl mne těšit, pronesl měkce několik slov, ale slzy vstoupily mu do očí, zajikl se a počal sám štkáti. . . .

Doprovodil mne domů. Ukázala jsem mu jeho dítě a teprv v jizbičce své vyrazila jsem ze sebe první slova: „Nemohu, nemohu se od něho odloučit!“ — A přece budeš musit, slyším vedle sebe temný otcův hlas. — „Že budu musit!“ vzkřikla jsem vztýčivši se; leč hned po té zase jsem sklesla a truchlivě zašeptala: „Máš pravdu! Nemohu a přece budu — musit! — Což není žádného prostředku?“ — Nikdo neodpovídá a od toho okamžiku více jsem nepromluvila. . . .

Probděla jsem strašnou noc. . . . Časně z rána ještě za šera přikvapil můj miláček poznovu. — „V Praze není možno tvému přání vyhovět, Regino,“ dí kvapně šeptmo; „ale můžeš-li se a chceš-li se vrátit do hor k Robertovi, nebudeš se muset s dítkem svým rozloučit.“ — „Jak? Bylo by možno?“ zvolala jsem. — „Jeden z mých přátel,“ pokračoval dále — a zde jmenoval, strýčku, tvé jméno — a šeptmo sdělil mi vše ostatní. . . . Večer téhož dne přinesl do mé jizbičky tajně vývěvu a v noci přede dnem, kdy měl býti pohřeb, přinesl taktéž tajně vše ostatní, čehož bylo ještě potřebí: v dřevěné rakvičce rakvičku skleněnou, jejíž okraje ostře jsouce hlazeny co nejtěsněji přiléhaly, pak mrtvému dítku podobnou, v bílý kmentový rubášek oděnou voskovou figuru. Tuto vložili jsme mezi myrty a růže do rakvičky dřevěné, určené pro hrob, své vlastní dítko pak taktéž mezi myrty a růže do rakvičky skleněné, načež z rakvičky té pomocí vývěvy všechen vzduch vyčerpán. Práce byla dosti namáhavá a trvala skoro celou noc, ale podařila se přece. Druhého dne odpoledne byl pohřeb. Přehodila jsem přes rakvičku bílý poloprůsvitný šat, tak že nikdo klamu nespozoroval. Uloživši po pohřbu skleněnou rakvičku s mrtvolou svého dítka co nejpečlivěji do kufříku odejela jsem tajně z Prahy k Robertovi. Několik dní po té, za lunojasné noci listopadové, pohřbila jsem své dítko zde do křišťálových vod horského jezera . . .“

Regina skončila své vypravování. Mezi tím byl měsíc vystoupil nad vrcholky vzdálených lesních stromů a postříbřil hladinu jezera.

„Můžeš mne zde nechat o samotě?“ táže se Regina po malé chvíli hlasem neobyčejně měkkým a prosebným.

„Kdož by tvému přání nevyhověl?“ odpovídám a odraziv loďku od skaliny, byl jsem v několika okamžicích u břehu. Vyskočil jsem z loďky; Regina mne následovala.

„Musím tě vyprovodit,“ dí teta, „jinak bys mohl zabloudit.“

Vyprovodila mne po lesní stezičce až na vozovou cestu, načež vrátila se zase k horskému jezeru — k mrtvému svému dítku. . . .

(Dokončení.)

Skromné myšlenky.

Od *Jana Nerudy.*

Dle tvaru úst možno velmi často poznat povahu člověka, nebo alespoň důležitou stránku její: slova zůstavují na rtech stopy své. Sprostá ústa (připojuji zde schválně poznámku, takto zbytečnou, že hrubá ústa nejsou ještě sprostá) nevysloví nikdy nic vznešeného. Duchaplná ústa bývají málokdy přísně vzato krásna, nejřídčeji ale ústa duchaplných žen. Proto se také mýlíváme, myslíme, že nejsou k líbání, kdežto přec mají tutéž touhu i potřebu jako ústa jiná.

Když jsem byl malý studentík, vypravoval nám učitel o divech ve světě mikroskopickém a tvrdil, že v něm opakují se všechny formy světa prostému oku přístupného, že jsou v něm malí tygři, malí lvi, atd. Tenkrát jsem myslil, že jako v menší obdobě opakují se někde ve světě nám arci neznámém tedy tytéž formy třeba zase mnohem zvětšené, že v něm může být stokrát větší lev saharského, stokrát větší tygr bengalského, atd. Ale od té doby, co mne mikroskopie naučila, že učitel onen pravdu neměl, vím určitě, že oslové nejsou ani větší ani menší než právě jsou.

Nevěřte nikdy tomu, kdož praví, že nestojí o lásku. Takový bývá buď velký žárlivec, pak také zároveň zákeřník lásky, který stojí jen o lásku těch, již milují jiného víc, a každého ihned chladně odkopne, jakmile mu byl láskou podlehl, nebo je to malý, ale zcela malinký a chudičký lásky žebráček, který se za svou žebrotu stydí.

Jak komičtí jsou naši „hudební znalci“, „kritikové,“ atd., když vyhrnují nosy proto, že se „laikům“ nelíbívá, co se líbí jim, a jak hloupí jsou, řeknou-li: „Ovšem — tomu vy nerozumíte!“ Co je v hudbě nedobrého, tomu rozumí každý člověk zdravý, protože je to zároveň nepřirozené; a co je dobrého, tomu rozumí vedle toho již proto, že hudba mluví jazykem, jehož „gramatice nemusí se nikdo teprv učit,“ jak M. Hauptmann praví. Pravdu má, že „co v umění je nejvyššího, není pro znalce jen, nýbrž pro člověka“. A kde tedy člověk nerozumí, není také ono nejvyšší.

Kdo je satyrou sám dotknut, řekne vždycky: „Ale vtipu v tom věru není!“

Při pojmu „plagiátu“ musíme být opatrni. Základní myšlenku dovolil bych vzíti odkudkoli, přijdeť na to, jaký ze semínka toho vyvine se a vyštěpuje strom. Indická Kokila vloží vejce své do hnízda cizího, ale zpěv mláďat vyvine se na slavičí, byť byl nad lihnoucími se krakorající krkavec stál.

Své činy měří člověk podle poměrů, podle síly svých chtíčů, a t. p., na činy cizí přikládá vždy měřítko ideálu. Dobré by bylo, kdyby člověk posuzoval průměrně jiné dle sebe: neublíží jim, bude-li je mít za rovněž dobré, neublíží sobě, nebude-li je mít za lepší.

Bůh ví, odkud vzchází do světa nenávist! Vždyť každý přec by přisáhal, že věnuje každé osobě, myšlence a věci právě tolik lásky, mnoho-li zasluhuje.

Jediný Aischylos, Rafael, Hus neb Žižka může pro svou dobu i z nejmenšího národa učinit národ velký. Stěžujem-li sobě, že jsme teď národem malým, přiznáváme se, že mezi žijícími máme samé jen lidi prostřední, nebo snad že jsme nejen malým, nýbrž přímo ještě národem žebráckým, který nutí větší duchy své, aby tisíce neb i milióny svého talentu vydávali v samých drobných.

Tuze rád se dívám na šklebící se, vřeštící dítě. Myslím sobě při tom, jak mnoho rozkošné komiky by ve světě bylo, kdyby dorostlí lidé také tak upřímně se šklebili.

Čas prý se rovná v ceně penězům, ano, ale peníze nerovnají se času. Bez peněz možno vždy ještě mnoho učinit, bez času nic. Časem možno sobě vydělat peněz pro potřebu svou a skoro každému zbude ještě něco času, aby jím naložil jinak. Proto také ten, kdož u nás řekne: „Neměl jsem nikdy peněz a nemohl jsem tedy sil svých ve prospěch národa rozvinout,“ má snad z části pravdu, je ale z druhé části zcela jistě lhářem. Jinak ovšem, kde talent nedostatkem chleba mařený je také ještě mařen nedostatkem lásky, přátelství a uznání; jeho prázdný čas je otráven a pak nelze nic více činit.

FEUILLETON.

Ze širého světa.

Náčrtky z ciziny.

I. V Jokohamě.

(Dokončení.)

Dlužno ještě jednou připomenouti, že jest u Japonců, přese všechnu nenucenost ohledně odívání a neodívání těla a přese všechnu volnost v poměrech obojího pohlaví, jednání a chování — alespoň na veřejnost — vždy slušné, ba možno říci ušlechtilé, jakž přirozeným spůsobem již plyne z celé jemné povahy národní. Za několik dní pobytu v Jokohamě zevšední a zobyčejní cizinci všelijaké ty, jinde ovšem neslýchané věci tou měrou, že beze všeho pohoršení lhostejně na ně pohlíží, jako na každý jiný národní obyčej, proti němuž se zbytečným zdá něco namítat. Znalcům římských starožitností nejeví se také ani dost málo pohoršlivými nebo podivnými mnohé věci a zvyky, o nichž se u nás téměř ani mluviti nesmí, a k těm a takovým jsou právě velmi podobny leckteré obyčeje, jež v Japonsku trvají bez překážky a výčitky. Mladí i staří Japonci v Jokohamě obveselují se na př. velmi rádi střílením z luků, ovšem do terče; po každé ráně, jak bychom řekli „do černého“, vyskočí z terče (zde nevyslovitelný) odznak římského boha sadů. Emblém tento skví se také vysoko v mnohých chrámech a co okrasa nade dveřmi čajoven. Zpočátku tě zjev jeho zarazí, ale záhy přivykneš mu jako šeredným voskovým hlavám v evropských módních skladech. Však dvé jsou zde neřesti, při nichž ošklivostí se zachvěješ: nestydatost lékařů a knihkupců. S nevídaným cynismem a opravdu šibeničním humórem dělají si lékaři reklamu vývěskami, na nichž v obrovských rozměrech a křiklavými barvami namalovány jsou zjevy a ukázky nemocí i těch nejhnusnějších. Knihkupectví pouliční má zde patrně volnost až přes příliš neobmezenou: dávať dětmi po ulicích roznášet malé knížky, plné oplzlých illustrací, hanebné obrazy, loutky a podobné věci.

Jiná zvláštnost jokohamských ulic a celého okolí jest roz-

křičená nejistota jmění i osoby. Pověst je v tom ohledu strašná, zda-li také skutečnost, neumím ani povědět, poněvadž jsem byl pod pečlivým dozorem. Však kráčíš-li jen chvíli ulicemi, bezděky pověsti té uvěříš: obcházejíť všude, jako v čas utlumené revoluce, ozbrojení „jakonini“ rozličných řádů a hodností, každý dvěma meči ozbrojen a obličejem, z něhož „hrůza“ větší jde, než z těch mečů. Neklame-li všechna fysiognomika, není as minulost těchto pánů zrovna nejlepší, hledíť na tě každý, jako by žádoucen byl již již oběma meči ti břicho rozpárat. A oni jsou strážcové bezpečnosti, již pověst tak bezbožně pomlouvá, že Evropan všechno raději doma zapomíná, než revolvér, a že civilista i ze zásady šavli tak přivyká, jako parátku na zuby. Ale vlastně je to všechno zbytečné, neboť jsou Evropané v Jokohamě pod přísnější policejní dohlídkou, než vypovězenci v dolech sibiřských. Poměr jejich k jokohamské společnosti jest ustavičný stav obležení: jokohamská evropská osada jest obklíčena strážnicemi a vezdy vojenskými hlídkami, jež oficielně za bezpečnost Evropanů mají ručit, vlastně ale jen k tomu jsou určeny, aby na každé jich hnutí bedlivý měly dozor. Japonská vláda i společnost jsou k cizincům stejnou měrou podezřívavy a nedůvěřivy — odtud ta obzvláštní o nás péče. Však uznati se musí, co uznání zasluhuje: stráže naší čtvrti (mohlo by se také říci: našeho tábora dřevěných a papírových baráků) byly po celý čas mého pobytu tak bdělé, že jsem skoro ani jednu noc se nevyspal. Aby nás totiž o své bdělosti přesvědčili, anebo bůh ví, z jaké příčiny, střílely až do rána vedety a patroly z děl a ručnic, čehož následkem více jsem proklínal, než spal. Ale ještě protivnější, než tato vojenská bdělost, byl mi ponocný naší čtvrti: přepodivný tento zřízenec kudy chodí, ustavičně bubnuje — svatý mikádo, jaká to lidu tvého o nás pečlivost! V japonských čtvrtích je policie mnohem klidnější: jsouť sice na každém téměř rohu policejní stanice, ale žádné noční střelnice; a také od ponocných mají mikádovi poddaní pokoj, poněvadž se každý revír domků na noc uzavírá dřevěnou mřížovou ohradou, přes kterouž nikdo překročiti nesmí. Neméně bdělí, než policie, jsou požární strážníci; město je dřevěné, musí se tudíž nad ním bdíti. Však požární tito strážníci nesídlí, jak v ruských městech, na zvláštních věžích, nýbrž vystupují na rozích ulic na vysoké žebříky a usedají na úzký prkenný okraj střechy. Velemoudré to zajisté opatření: usnouti nesmí žádný, neboť kdyby usnul, spadne a srazí hlavu.

Řečení „jakonini“ jsou zjev velice zajímavý již o sobě a ještě více v poměru k domácímu obyvatelstvu. Lid japonský vzdává jim, nevím zda dobrovolně nebo přinucením zákona, ohromnou poctu, ba objeví-li se vyšší jakonin, padá všechen lid na kolena a vztahuje k němu pokorně sníženou hlavu a uctivě natažené ruce. Jede-li kolem jakonin z řad nejvyšší šlechty, obrací se k němu obecenstvo zády, padá na kolena, ukrývá obličej a vztyčuje tudíž k poctěnému hodnostáři přímý opak tváře, způsob to, jenž i nejvážnějšího cizince prudce rozesměje. O výjevu takovém učiní si čtenář zajisté ihned pojem, povím-li, že letního času obzvláště dělnictvo v Jokohamě nic jiného na těle nenosí, než jakýsi volně přes bedra a boky uvázaný šál, a že se tudíž dotčená nejvyšší pocta zcela podobá k surovosti, kterouž na ulici někomu učiniti u nás již ani největší sprosťák se neodvažuje. Takový vznešený jakonin jede koňmo, má na nohou jako sukně široké šaravary, po stranách dva meče a za sebou pěšky klusající družinu. K veliké vážnosti, jíž jakonini u lidu požívají, dopomáhají jim také malíři: uvidíš všude obrazy jakoninů, sedících nebo na „bobku“ skrčených, s hroznými výrazy tváří a v ozbrojení co nejstrašnějším: každý má v rukou luk, sekyru, dlouhou železnou tyčku, obrovské kopí nebo dvojatý meč, ba mnohý má na pravo pod pažím dělo své vlastní délky! Na hlavě má trojhranný špičatý klobouk a v předu na klobouku znak státu: červené kolo v bílém poli, t. j. na obloze vystupující slunce. Rozumí se, že vyobrazení tato jen Japoncům imponují, kdežto je Evropan neskonale směšnými shledává, ještě více než sebe nezbednější karrikatury našich satyrických listů.

K bližšímu seznání japonských společenských názorů budiž toto ještě uvedeno. V celém světě domáhá se právě nyní kupectvo bohatstvím, plynoucím z dobrých obchodů a šťastných špekulací, největšího vlivu a prvních míst na škále společenské vážnosti, však u Japonců zaujímají kupci a obchodníci místo poslední. Soudíť Japonci takto: poněvadž obchodníci sami nic nepracují (t. j. nevyrábějí), nýbrž toliko ovoce cizí práce na svůj prospěch obracejí, nemohou zaujímati jiné místo, než které po ostatních, pracujících třídách vybývá. Proto nepožívají také Evropané, poněvadž zde většinou obchodníky jsou, pražádné vážnosti. Jen konsulové jsou vyjímkou a pak lidé, kteří nějakou uniformu nosí: mají Japonci před všelikým jasně barevným stejnokrojem takovou posvátnou hrůzu, že jim prostá modrá čepice s nějakým odznakem již velký respekt vzbuzuje. Předposlední společenskou třídou jsou kati, a třetí od konce jircháři. Všechen lid pracující a řemeslnický žije a vede si aspoň na oko velmi chudobně, poněvadž se právem obává, že by jej vláda obrala, kdyby nějaké hotové jmění u něho spozorovala. Proto zakopávají Japonci peníze své tajně do země, ale vyslídí-li vládní zřízenci jejich skrytý majetek, sebere jim vláda třetinu, polovici, ba nezřídka celý obnos pod záminkou nucené půjčky na věčnou oplátku. Aby se tudíž před lupičstvím vlády uchránili, chodí mnozí dokonce již bohatí lidé v hadrech a na stravu do obecné jídelny pro chudinu a selský lid z okolí.

Takováto japonská obecná jídelna má v každý čas hojnou návštěvu, obzvláště pak v čas poutí na svatou sopku Fusi Jama, kdy poutníky ustavičně bývá naplněna. Zařízení jídelny jest svrchovaně prosté: rozsáhlý, rákosnými rohožkami měkce vystlaný sál, několik řad asi dvě stopy vysokých stoliček, na něž nádoby s jídlem se staví, a nic více. Rohožkami vystlaná podlaha jest zároveň také společným ložem poutníků, jen že se stoličky na noc dutými dřevěnými poduškami vyměňují. Obojí účel vyžaduje čistotu, a čistota jest v jídelně vskutku vzorná. Každý host, prvé než jídla a nápoje obdrží, musí pečlivě nohy si umýti. Potom sedne si každý na zem ku své stoličce a jí, užívaje při tom, co lžíce, sploské dřevěné hůlky. Krmě jsou nad míru prosté a sestávají obyčejně jen z rýže, kteréž Japonci úžasné množství pojídají, ani zrnka na zem nepouštějíce.

Zde seznáš také ještě jeden způsob užívání papíru. U vrchního roucha Japonců jsou ohromně široké, blízko u ruky asi na šest palců zašité rukávy, jichž tedy Japonci co hlubokých kapes užívají. Obzvláště uschovávají v nich zásobu papíru v oktávových lístcích, a vznešenější muži mají mimo to za pasem ještě krabičku s tuší — japonský kalamář. Chce-li někde zůstavit svou navštívenku, vyndá Japonec z rukávu lístek papíru, z pasu tuš a jemný štětec, a napíše na list své jmeno. Však řečené papírové listy slouží ještě jinému účelu: ani Japonci, ani Japonky neznají módu kapesních šátků, nýbrž užívají místo nich papíru. Jsou-li o samotě, zahazují prostě upotřebené listy papíru, ve společnosti schovávají je zase do rukávů. Mimo to nahražuje jim nařezaný papír také ubrousky, a rukáv jest netoliko pouzdrem na ně, nýbrž na všechny, v denním obcování potřebné drobotiny.

Z denníku prof. *Hildebrandta.*

Kam až voda vystoupila.

Od *Bret-Hartea.*

Když příboj opadl na dedlowské bařině, objevila se tato v celé své smutné pustotě. Její houbovitý, nízký povrch, bahnité, jako ingoust tmavé louže a křivolaké strouhy vinoucí se svou šlemovitou cestou jako úhořové k otevřené mořské zátoce, to všechno byly velmi kruté věci. Ne více utěšeno bylo těch několik zelených kopečků se sporou ostřicí, žabitým zápachem a dusnou vlhkostí. A kdyby se vám zachtělo namáhat svou fantasii, — ačkoliv unavující jednotvárnost dedlowské bařiny nadšení právě nevzbuzovala — přivedly by vás ty vlnité čáry naplaveného dříví k nemilému představení si odteklých vod a k umrtvující jistotě, že se opět vrátí; myšlenka to, jejíž zasmušilost nemohla ani svítící nyní sluneční záře zaplašit. Trochu zelenější okolní traviny zdály se býti stísněny touto myšlenkou a nečinily upřímného pokusu o vzrůst čekajíce, až snad budou někdy vykoupeny. A o těch hořkých plodech nízké klikvy byste myslili, že měly původně opravdovou náklonnost býti sladkými, ale že ztrpčely a zkysly nerozumným a pravidelným užíváním studené vody. Také hlasy, které se na dedlowské bařině ozývaly, byly zasmušilé a stísňující. Hrobový stesk bukáče, kvil čejky, pláč přilétající divoké husy, hašteřivý štěbot kachny, hněvivé ohražování se vyrušeného jeřába a jako hláskovaná žaloba kulíka, to vše byly zvuky vzdorující popsání. A také pohled na tyto smutné ptáky nenalaďoval člověka veseleji. Zajisté že nečinila tak modrá volavka, která stojíc až po kolena ve vodě, patrně si uháněla rýmu, ale zarputile nedbala mokrých noh a toho následků; aniž činila tak smutně naladěná čejka, ani ubiděný kulík, ani melancholická sluka, která se zdála míti nápad, připojiti se k jeho samovražednému dumání; aniž flegmatický ledňáček — ptačí to Marius — jenž se rozhlížel po neutěšené pláni, ani černý havran, jenž poletoval bez ustání semo tamo nad bařinou, ale patrně nemohl se vzmužit k myšlence, že vody opadly a cítil se sklíčeným, když pomyslil, že si po všem lámání si hlavy nebude moci dáti určitou odpověď. Naopak bylo na první pohled zjevno, že působila dedlowská bařina na všechno to ptactvo nemile a že hleděli době odstěhování se vstříc s pocitem úlevy a spokojenosti, t. j. ti staří, mladí pak že činili to

samé s výstředními nadějemi v lepší časy. Ale byla-li dedlowská bařina tak neutěšena, když vody opadly, měli byste ji vidět, když se přihnal na ni příboj v mocném plném návalu. Když vlhký vítr zavál mrazivě na studenou bleskotavou pláň a přicházel k tvářím těch, kdož hleděli k moři, jako druhý příboj; když jako ocel modrý pablesk značil místo, kde byly dříve mělké louže a klikaté strouhy; když se lasturami pokryté kmeny vývratů opět zvedly a daly se do svého děsného bezkonečného bloudění, kroužíce a kolotajíce semo tamo a nedostávajíce se ku konci své celodenní pouti, když voda zase opadla, dále než věčný žid v pověsti; když se jako sklo lesklé a hladké kachny pozvedaly beze zvuku a nečinily zase ani rýhy ani žebérka na lesknavém povrchu; když mlha přišla s příbojem a zahalila to modro nahoře a zeleno dole, když veslaři, zbloudivší v této mlze, pojížděli sem a tam na beznadějné cestě a strnuli nad něčím, co se zdálo otírat se o člun jako prsty mořského příšerného mužíka a neb zděsili se hrstky dlouhé trávy, která se po vodě rozkládala a vlnila jako vlas mrtvoly a znamenali z těchto úkazů, že zbloudili na dedlowské bařině a že tu musí přenocovat dlouhou příšernou noc — — pak věděli byste něco o dedlowské bařině, když na ni vody vystoupily.

Dovolte, abych vám něco vypravoval, co jest ve spojení s tímto posledním pohledem a co se mi vždycky vedralo na mysl, kdykoliv jsem na svých dlouhých honebních vycházkách na dedlowskou bařinu zabloudil. Ačkoliv se noviny kraje toho o události té jen krátce zmínily, slyšel jsem ji se všemi tak výmluvnými podrobnostmi ze samých úst toho, kdo v ní hrál první úlohu. Nedoufám, že dostihnu i tklivý tón i barvu ženského vypravování, neboť mým vypravovatelem byla žena; však pokusím se o to, a podám aspoň hlavní věc.

Bydlila mezi velkou kaluží dedlowské bařiny a dosti velkou řekou, která se vlévala as na čtyry míle dole do zátoky tichého moře, i bydlila tu na dlouhém písčitém poloostrovu, který tvoří jihozápadní hranice velkolepého zálivu.

Dům, v kterém žila, byl malý srub na několika sloupech vynikajících z bařiny. As na tři míle odsud ležela osada na řece. Její muž byl dřevoštěp — výnosné to zaměstnání v kraji, kde se obyvatelstvo zabývalo nejvíce vyráběním dřevěného staviva.

Bylo záhy z jara a muž vyjel za vysokého příboje vorem, kterýž chtěl jako obyčejně doplavit k dolejšímu konci zátoky. Když stála při odjezdu plavců u dveří chaty, spozorovala na jihovýchodní obloze něco jako znamení větru a pamatuje se, že slyšela svého muže prohodit k soudruhům, že bude dobře si popílit, aby dojeli k cíli před jihovýchodní bouří, která vidí že se chystá. A v ten večer že začalo být větrno a vichřice že dula prudčeji, než toho kdy zkusila a několik velkých stromů že se vyvrátilo v lese u řeky a dům že se rozhoupal jako kolébka jejího nemluvněte.

Ale ať že si vichřice skučela kolem chatečky, ona věděla, že někdo, jemuž důvěřovala, sroubil ji vlastní silnou rukou a že, kdyby se byl o ni bál, nebyl by odjel. To a práce v domácnosti a ošetřování churavého děcka, že odvracovalo mysl její od pověří; ovšem že doufala, že přistál on šťastně s vorem v Utopii, až hrůza vzdálené. Ale spozorovala toho dne, že když šla krmit kuřata a podívat se ku krávě, voda sáhala až k malé hradbě u zahrádky a slyšela zcela určitě hukot příboje o jižní břeh, ačkoliv byl tento na míle vzdálen. A počala si myslit, že by bylo dobře, kdyby měla někoho, s kým by mohla promluvit a že by snad, kdyby nebylo tak daleko a taková nepohoda a cesta tak neschůdná, mohla vzít dítě a podívat se na horu k Ryckmanovům, svým nejbližším sousedům. Ale, víte, on se mohl právě vrátit v bouři, a celý promoklý a nenašel by nikoho doma; a děcku by to bylo ublížilo — bylo tak stonavé a pokašlávalo.

Ale té noci, bůh ví proč, neměla na spaní ba ani na ulehnutí ani pomyšlení. Vichřice trochu ochábla, ale ona že seděla a seděla, ba chtěla se i dát do čtení. Nevím, zdali to byla bible, nebo nějaký dryáčnický časopis, v kterém tato ubohá žena čtla, ale bezpochyby to poslední, neboť slova se jí míhala před očima, a jedno splývalo s druhým a byl z toho takový nesmysl, že odhodila čtení stranou a obrátila se k té dražší knize, která ležela před ní v kolébce s první stránkou svého života ještě neposkvrněnou, a že se zamyslila do děcka toho budoucnosti. A když kolébala, myslila na všechno a na každého, ale oko se ani nezahmouřilo.

Bylo as ku dvanácté, když konečně ulehla celá oblečena. Jak dlouho spala, nepamatuje se, ale probudila se s hrozným stažením hrdla a viděla, že stojí a chvěje se uprostřed pokoje, tisknouc děcko k prsoum a „odříkávajíc něco". Dítě plakalo a sténalo o ona chodila sem a tam a hýčkala je, když se náhle ozvalo škrabání na dveře. Otevřela bázlivě a byla ráda, že to je jen starý Tete, jejich pes, který vlezl celý mokrý do síně. Byvala by se ráda podívala ven, ne snad v naději, že muž přijde, ale proto, jak to as venku vypadá; ale vítr lomcoval dveřmi tak prudce, že je sotva udržela. Potom si na chvilku usedla a potom zase chvilku chodila a konečně si zase na chvilku lehla. Jak tak ležela zrovna u stěny, zdálo se jí, že se něco jednou neb dvakrát zvolna o stěnu otřelo, něco tak jako větve. Potom zaznělo tak něco, zrovna jako „když to děcko polyká" a pak to začalo „klikklak" a „glug-glug", tak že si usedla na pelesť. A když tak učinila, spozorovala, že se něco plazí od zadních dveří do prostřed jizby. Nebylo to širší než její malíček, ale brzo to nakynulo v šíři dlaně a počalo se rozšiřovat po podlaze. Byla to voda.

Vyběhla k předním dveřím, vyrazila je dokořán a neviděla nic než vodu. Běžela k zadním dveřím, otevřela je dokořán a neviděla nic než vodu. Letěla k postrannímu oknu a vytrhnuvši je neviděla nic než vodu, samou vodu. Potom si vzpomněla, jak jednou muž řekl, že není v příboji nebezpečí, neboť jest pravidelný a lidé mohou jej vypočítat a že by bydlil raději u zálivu než u řeky, která může každého okamžiku vystoupit. Ale ta voda zde, je to příboj? Tak tedy odběhla zase k zadním dveřím a vyhodila kousek dřeva; toto dalo se směrem k zálivu. Nabrala do dlaně vody a vysrkla ji chvatně; byla čerstvá a sladká. Jest to řeka a není to příboj!

Tu stalo se — o bůh buď pochválen za svou dobrotu, že neomdlela; tu stalo se — buď pochválen spasitel, neboť byla to jeho milostivá ruka, která se jí dotkla a posilnila ji v tom hrozném okamžiku — že spadla s ní všechna bázeň jako šat a že se přestala třást. Od této chvíle neztratila sebevědomí a odhodlanost při všem utrpení této hrozné noci. Popotáhla postel do prostřed síně, postavila na ni stůl a na tento kolébku. Voda na podlaze sáhala jí již přes kotníky, a dům se jednou nebo dvakrát zcela patrně pohnul; a potom jím to začalo lomcovat tak, že se všechna dvířka zotvírala. Potom slyšela, jak to zase o stěnu šustí a šramotí a naráží a vzhlednuvši ven spatřila vývrat, jenž ležíval poblíže cesty na hořejším konci pastviny a nyní byl připlaven k samému domu. Na štěstí vlekly se dlouhé kořeny kmenu po zemi a tak plul pomaleji než proud, neboť kdyby byl s plnou silou do domu vrazil, nebyly by ani svory, ani břeby, ani sloupy odolaly. Pes vyskočil na kostrbatý strom a dal se do vytí a schoulil se poblíže kořenů. Paprslek naděje zablesknul jí hlavou. Stáhla těžkou pokrývku s postele a zavinuvši do ní dítě, probrodila se vodou ku dveřím. Když se kmen poznovu obrátil a narazil celou délkou o barák, tak že to v celém pažení zapraskalo, vskočila na kmen. Bohu díky, že se udržela na skluzké kládě a ovinuvši jednu ruku kolem silného kořenu, držela v druhé kvílící děcko. Pak něco zapraskalo u předních dveří a celá přední část domu, kterou právě byla opustila, svezla se ku předu — zrovna jako dobytčata padají na kolena, než si ulehnou — a v tom samém okamžiku se strom otočil a plul se svým živým břemenem do tmavé noci.

Navzdor rozčilení a nebezpečí, navzdor pláči dítěte a skučení větru, navzdor veškeré té hrozné nejistotě obracela přece zraky své k opuštěné a vodou podemleté chatě. A vzpomněla si i v tomto okamžiku — diví se nyní sama té pošetilosti — jak si chtěla vzít jiné šaty a také děcko obléct v to, co má nejlepšího. A modlila se stále, aby bůh dům zachoval, aby on, až se vrátí, měl kam vejít, aby ten dům nebyl přec tak zcela prázdný a — což pak se kdy dozví, co se stalo s ní a s děckem? A při té myšlence obešly ji mrákoty. Ale měla přece něco jiného na práci než se trápit takovými myšlenkami, neboť kdykoliv strom na něco narazil, obrátil se do pola a potopil se s ní dvakrát do černé vody. Pes, který ji stálým vytím a pobíháním na kmenu marný zmatek působil, spadl konečně při jednom takovém nárazu. Po nějaký čas plaval vedle ní a ona chtěla tomu ubohému zvířeti pomoci na strom, ale ono bylo celé divoké a tak je konečně navždy ztratila s očí. Potom byly s děckem samotny. Světlo, které ještě po nějaký čas v chatě hořelo, náhle uhaslo. Obrysy bílých pískových násypů na poloostrově vystupovaly neurčitě před ní, ona soudila, že pluje strom v jedné čáře s řekou. Kdyby příboj brzo neopadl, byla v nebezpečí, že bude stržena jeho proudem a odnešena do širého moře nebo rozmačkána dřívím. Kdyby bylo toto nebezpečí odvráceno a ona odnešena odtokem k zálivu, měla naději, že přirazí k některému z lesnatých výběžků poloostrova a vyčká tu rána. Někdy se jí zdálo, že slyší hlasy a křik na řece a bučení krav a blekot ovcí. Potom slyšela zas jen, jak jí v uších zvoní a jak jí srdce bije. V chvíli té cítila, že jest celá umrzlá a skřehlá ve svém trapném položení, tak že se mohla sotva pohnout a dítě se dalo do křiku, a když je přiložila k prsu, spozorovala, že se mléko zastavilo. A toho se lekla tak, že schovala hlavu pod šátek a dala se ponejprv do hořkého pláče. Když opět hlavu pozvedla, slyšela hukot moře za sebou i věděla tedy, že se její archa opět obrátila.

Nabravši vody, aby si zvlhčila vyschlé hrdlo, shledala, že jest tak hořká, jako její slze. To bylo útěchou, neboť věděla, že pluje s příbojem. Vítr se tišil; jen to velké hrozné ticho ji tížilo. O rozbrázděné boky stromu sotva vlnka narážela a všechno kolem bylo tmavé, zasmušilé, tiché. Mluvila na dítě, jen aby se slyšela mluvit a přesvědčila se, že neztratila hlas. Napadlo jí — bylo to divné, ale napadlo jí to — jak hrozná musela být ta noc, když se ta velká loď nad asiatskou horou zatočila a hlasy a zvuky celého stvoření byly ze světa vyhlazeny. Vzpomněla si také na námořníky, jak se připínají k rahnům a jak ubohé ženy přivázané k trámům do smrti ubičuje to nelítostné moře. Pokoušela se poděkovat bohu, že ji aspoň toho ušetřil, i pozvedla oči od děcka, které padlo do nepokojného spánku. Náhle, tam daleko na jihu, pozvedlo se velké světlo ze šera a plápolalo a mihotalo se — mihotalo se a zaplápolalo zas. Její srdce bušilo o studenou tvář dítěte. Byl to maják na vchodu do zálivu. Když se tak ještě divila, strom náhle trochu zavrávoral, trochu jako by se vlekl a pak zdálo se, jako by byl zůstal ležet tiše, bez hnutí. Vztáhla ruku a proud narážel proti ní. Strom zachytil se půdy a podle světla v dáli a podle zvuku příboje zastavil se na dedlowské bařině.

Kdyby bývalo toho děcka nebylo, které churavělo a pokašlávalo, kdyby nebývalo toho náhlého vyschnutí onoho citlivého zdroje, bývala by se cítila bezpečnou a bývala by pookřála. Ale že tomu bylo jinak, způsobilo snad, že byly všechny její dojmy smutné a pošmurné. Když voda rychle opadávala, letělo velké hejno černých husí s kvikotem a křikem kolem ní. Potom zakvičeli teskllvě kulici a zakroužili kolem kmenu a usedli naň bez bázně jako šedivý oblak. Potom oblétl ji bukač jednou nebo dvakrát a naříkal a vyčítal a postavil se konečně na několik loket od ní na své dlouhé nohy. Ale nejpodivnější ze všech byl jakýsi hezký bílý pták, trochu větší než holub — jako pelikán, ale ne pelikán — a ten lítal jí nad hlavou, a kol a kolem, až se konečně snesl na kořen zrovna nad jejím ramenem. A ona vztáhla ruku a hladila jeho bílou šíji a on se ani nehnul a zůstal sedět tak dlouho, že již chtěla děcko pozvednout, aby se naň podívalo a přičinilo se, aby se ten pták na ně podíval. Ale když tak učinila, bylo dítě tak studené a stuhlé a mělo tak modrou barvu pod víčkami, která ani nepozvedlo, že vykřikla a pták odletěl a ona omdlela.

Nuž to bylo to nejhorší a konečně snad by nebylo někomu jinému kromě jí. Neboť když se zase probrala k vědomí, slunce zase svítilo a voda byla nadobro opadlá. První co zaslechla byla zmatená směsice hrdelních zvuků i viděla jakousi starou squaw zpívat indiánskou ukolébavku a kolíbat se s jedné strany na druhou před ohněm, jenž rozdělán na bařině a před kterým ležela také ona, zachráněná matka a žena, sesláblá a zoavená. Její první myšlenka byla na dítě i chtěla promluvit, když mladá squaw, která byla zajisté také sama matkou, uhodla její myšlenky a přinesla jí děcko, bledé ale živé a v takové divné proutěné kolébce a tak celé zavázané, jako malé Indiánče, tak že se dala do smíchu a do pláče a mladá squaw i stará squaw cenily své velké bílé zuby a jiskřily svýma černýma očima a říkaly jedna přes druhou: „dobře, dobře je tomu bílému děcku a bílý muž přijde co nevidět,“ tak že by byla ze samé radosti ty hnědé tváře zlíbala. A potom se dozvěděla, že byli na bařině na jahodách se svými směšnými košíčky, a že spozorovali z dálí pohybovat se její sukně na kmenu a že nemohla stará squaw odolat pokušení po nových šatech a že tedy k místu tomu šla a nalezla bílou ženu i děcko. Toť se rozumí, že dala ty šaty té staré squaw a můžete si pomyslit, když on přišel konečně a vrhl se k ní a vypadal o deset let sestárlý přestálou úzkostí; a potom byla tak slabá, že ji musili do lodky donést. Neboť víte, on nevěděl nic o povodni, až se setkal s Indiány v Utopii a poznal podle popisu, že to jest jeho ubohá žena. A při nejbližším přiboji doplavil ten strom nazpět domů, ačkoliv za to nestál, a vystavil nový barák a dal tam ten strom do základů a nazval jej „Mariina archa“. Ale to víte, že postavil ten nový dům až nad místem, kam vody vystoupily a to je všechno.

Snad není to mnoho, uvážíme-li všechny zlomyslné vlohy dedlowské bařiny. Ale musíte se přes ni brodit při nízké vodě a veslovat přes ni při povodni a zablouditi jednou neb dvakrát v mlze jako já a porozumíte teprv dobře Mariině příhodě a oceníte dostatečně dobrodiní žíti nad místem, kam až vody vystoupily.

Ze světové výstavy.

(Dokončení.)

Že ze všech slovanských národů jediný ruský se na světové výstavě umělecké jeví co samostatná individualita ve zvláštním oddělení, jest bohužel docela přirozené. Poměry politické a společenské v přítomném okamžiku ovšem nezměnitelné jsou to především, jež nepřipouštějí, aby též ostatní Slované, jak dalece v oboru krásných umění jsou činnými, vystoupili důstojně a o své újmě a nikoliv co podřízené části celků jinonárodních. V uměleckém „olympu“ výstavy světové nalézáme pouze jednoho Rusa: J. J. Semiradského. Jeho dle básně hraběte Tolstého malovaná „Hříšnice“, (která uprostřed nejbujnější orgie náhlým objevením se vznešené postavy kolem jdoucího Ježíše jest uchvácena a jakoby kouzlem jata k novému životu se probouzí) zastupuje ruské umění velmi slušně, třeba by sama nebyla naprosto nejlepším z Ruska zaslaným obrazem. Zejména krásně účinkuje živý kolorit a skvělé osvětlení, pak jakási ušlechtilá klidnost a důstojnost celé komposice. Ostatní čísla ruského oddělení jsou umístěna v jižním pavilónu „des amateurs.“ Nejen co do počtu, ale i co do ceny vystavených předmětů stojí Rusové toliko za takovými národy, v nichž žije staletá již tradice skvělého ruchu uměleckého, a i těm se v mnohém ohledu úplně rovnají, tak že výstava, která náleží jednomu z nejmladších evropských národů kulturních, zaujímá místo bez odporu velice čestné a všeobecně nemalé překvapení způsobuje. Němci ve svých zprávách příznivý celkový dojem arci snižují i seslabují dle možnosti, nejsouce při tom dle způsobu od nich naproti jiným národnostem vždy užívaného, ve volení prostředků právě skrupulosními; významné zůstane však, že při úvahách o jednotlivostech dosti často proti své vůli a chuti, třeba se všelikými klausulemi a ohraženími musejí Rusům přece dáti, co jim náleží: uznání a chválu.

Nás Čechy musí toto jediné slovanské oddělení „Kunsthalle“ ovšem dvojnásobně zajímati a jeho vítězný úspěch dvojnásobně těšiti. Sympathie k národu nám tak blízce příbuznému i závažný interes čistě umělecký stejně nás poutají. Nad to jeví se nám zde utěšený příklad mladého bujaře vzrůstajícího a vzkvétajícího umění národního, zejména pro vlastní naše poměry nemálo poučný a konečně musíme ke všemu přidati také to, že jsme na dráze umělecké vzájemnosti s Rusy ještě neučinili takořka ani první krok. Z moderních na slovo vzatých originálů ruských poznali jsme v Praze dosud jenom dvě krajiny Ajvazovského ve výstavě „Umělecké Besedy“ — a to je všechno! Ikonostasii v ruském chrámě zdejším nemůžeme sem počítati; patřít ona spíše do oboru řemesla nebo průmyslu, než do oboru pravého umění. Tím pak více musí nás potěšiti pohled na celou bohatou řadu uměleckých děl všech oborů, jíž nám světová výstava předvádí. Výbor předmětů byl zajisté velmi pečlivý a přísný. Věci prostředních nebo docela bezcenných jest v mnohém jiném celkem třeba vynikajícím oddělení dost a dost; že se k tomu sami Němci přiznávají, co se týče jejich vlastní výstavy, toho doklad uveden byl již dříve — o oddělení maďarském, v němž opravdu dobré výkony spočítati lze téměř na prstech, nechci zde šířiti slov. V sále ruském naproti tomu nenalezneme téměř ničehož, co by i sebe přísnější soudcové prohlásiti museli za nedůstojné podobné výstavy, což patrně uměleckým snahám Rusů valně slouží ke cti. Když uspořádala časně z jara petrohradská akademie umění předchozí výstavu, v níž bylo zazuamenáno vše, co příslušná komise uznala za hodné, aby se poslalo do Vídně, stěžovala si žurnalistika ruská ovšem zde onde, že nebylo ve všem všudy tak vybíráno, jak toho interes ruského umění vyžadoval; než stížnosti týkaly se hlavně předmětů odmítnutých a jak se tvrdilo, nezaslouženě odmítnutých. Především v oboru genru a podobizny nepodává prý ruské oddělení na světové výstavě dostačující obraz toho, co během posledního desítiletí povstalo na Rusi cenného a všeobecně uznaného. Buď si tomu ostatně tak nebo jinak, — rozhodčím ve sporu tom nemůže se státi, kdo není sám důkladně zasvěcen, — tolik je jisto, že to, co nám ve Vídni bylo skutečně podáno, veškeré očekávání převyšilo, a že to úplně stačí, aby budoucně Slovan i Neslovan měl ruské výtvarné umění v úctě. Uvedu zde řadu předních umělců a jich nejzajímavějších děl — zasluhují zajisté, aby je české obecenstvo znalo alespoň dle jména.

Eliáše E. Répina „Tahouny na Volze“ sluší vřaditi mezi nejefektnější malby celé světové výstavy, nejenom ruského oddělení. Každá postava na geniálním obrazu tom je typ jasně pojmutý a ostře provedený, každá tvář žije a mluví, každý z těch „tahounů“ počíná si při vlečení barky zcela jinak, ale každý velmi karakteristický: od starce, podobným trampotám již dávno přivyklého až k hochu nováčkovi, jemuž hrubé do útlého těla se zařezávající lano způsobuje bolest, div že hlasitě nepláče. Krajina je rovněž výtečná; sluneční paprsky opravdu podivuhodně svítí a září. Z domácího života prostonárodního čerpá ještě celá řada jiných umělců své látky s rozhodným štěstím. Konstantina E. Makovského „Masljanica“ překvapuje nepřehledným množstvím zdařilých s rozto-

milým humorem podaných figur z lidu; malířská technika ovšem není na stejném stupni s bohatou invencí. Od téhož je vystaven ještě překrásný obraz menších rozměrů, „Pohřeb na vsi," a zajímavá podobizna (vlastní prý umělcovy) rodiny a od jeho bratra, v Moskvě bydlícího Vladimíra E. Makovského tři pěkné, co do výrazu důkladně propracované genry: „Hra v babky", „Čekárna u lékaře" a „Milovník slavíků", z nichž poslední jest rozhodně nejlépe malován. Zvláštní pozornost zasluhují též realisticky provedené malby Vasila G. Pěrova, „Ryhák" a „Snídající myslivci", dále J. M. Prjanišnikova „Žebráci", Alexeje J. Korzuchina „Návrat z trhu" Alexandra J. Morozova „Východ z chrámu", pak ze genrů Alexeje A. Charlamova zejména pěkně malovaná „Hudební hodina", Karla F. Guna „Děti hrající si s koťaty", „Nemocné dítě", jakož i jeho poněkud již do oboru historie zasahající „Předvečer noci Bartolomějské", některé studie a portrety od Ap. G. Goravského, Köhlera, Vladimíra O. Sherwooda, Řehoře S. Sědova, a j. v.

Z maleb historických a bitevních sluší arci na prvním místě jmenovati imposantní dílo proslulého profesora Alexandra E. Kocebua: „Srážku předních stráží u Karstuly r. 1809"; je to pravá perla ve svém oboru. Jiný profesor petrohradské akademie, Bohdan P. Vilevald je zastoupen několika trochu suchopárnými sice ale za to delikatně provedenými bitvami, jeho nadaný žák Petr N. Gruzinský velkým uznání hodným obrazem, představujícím „Obyvatele hor Kavkazských, opouštějící při blížení se ruského vojska svou dědinu." Vedle uvedeného již Semiradského vyniká mezi malíři historickými též Vasil P. Věreščagin, jehož „Řehoř Velký trestající lakomost" a „Bohatýr Dobriňa" činí dojem velmi vážný, pak Feodor A. Bronikov (zejména „Hymnu zpívající Pythagorejci" jsou výkon ušlechtilý, třeba jaksi „akademicky" chladný), Nikolaj N. Gay („Petr I. a Carevič Alexej") — celkem však přese všechny nepopiratelné zásluhy těchto umělců zdá se býti odvětvím malířství, jehož pěstování mělo u Rusů dosud nejskvělejší úspěch, přece jenom genre. Ostatně nalézáme též mezi krajinami a marinami tohoto oddělení řadu čísel, o nichž mluviti dlužno s nejplnější chvalou. V první řadě stojí zde, jak samo sebou se rozumí, geniálního Ivana K. Ajvazovského tři obrazy: „Bouře pod Vesuvem", „Klidné moře" a „Noc na ostrově Capri". Vedle těch poutá navštěvovatele zejmena mistrovsky provedená „Bažina" Petra A. Suchodolského, opravdu rozkošný to obrázek kabinetní. Dále zasluhují býti zvláště vytknuty efektní krajinomalby Petra P. Věreščagina, poeticky naladěný „Smrkový les" Ivana J. Šiškina, mariny professora Alexeje P. Bogoljubova, Lva F. Lagoria, „Západ slunce" Michajla K. Klodta, Pobřeží" od Eugena E. Dückra, „Bažina" Feodora A. Vasiljeva, k nimž se pak důstojně druží některé architektury Rizzoniho, Primazziho a m. j. v.

Mezi malíři, jichž díla jsou vystavena v ruském oddělení, setkáváme se též s několika Poláky; W. A. Gerson je zastoupen dvěma historickými obrazy: poněkud pestrým, ač jinak zdařilým „Kejstutem a Vitoldem, Jagelovými zajatci" a „Králem Soběským, sázejícím ve Willjamově se svým zahradníkem stromky." Od Karla Müllera je dále vystaven „Polský král Stanislav přijímající umělce" a jedna podobizna, od Alexandra Swiszewského „Jezero Nemi u Říma". Jmenovaní právě malíři jsou z Varšavy, Ign. Korwin-Milewski, jehož „Modlící se židé" (dvakrát) zasluhují čestnou zmínku, z Vilna.

Též v oboru plastiky honosí se Rusové některými vynikajícími výkony. Feodora Kamenského „První krok" (matka učící dítě chodit) je zajisté skupení nad míru krásně komponované a velmi elegantně (z mramoru) provedené a neméně svědčí i Antokolského „Car Ivan Hrozný", jenž dříve již v Londýně způsobil takovou sensaci, že jeho odlitek byl zakoupen pro „britické museum", o skvělém a vzdělaném talentu sochařském. Brodského „Politika" zasluhuje plného uznání; je to dílo duchaplné, vtipné, při tom však i vkusně: od téhož umělce vystaven ještě pěkný „První šepot lásky". Dojemnou skupinu „V neštěstí" (otec s dítětem) od M. A. Čižova nesmíme také zapomenouti, jedná-li se o vytknutí nejlepších prací statuarních. Čižov zastoupen ostatně ještě jinými genry a několika naturalistickými podobiznami. Výborná práce jest i Schroederův „Petr Veliký", dále Runebergův „Apollo a Marsyas", Podosěrova podobizna prof. Pimenova a j. v. Baron Petr Klodt, známý to specialista, vystavil celou řadu zajímavých broncových typů koní. —

Opouštíme-li oddělení ruské, nalézáme plody umělců jiných kmenů slovanských roztroušené zejména mezi Rakušany a Němci. České umění jest jak známo velmi slabě zastoupeno. Setkáváme se na světové výstavě jenom se skromným počtem obrazů od našinců pocházejících — a to jsou vesměs předměty nám Pražanům dostatečně známé. Z historických maleb vynikají Karla Svobody „Pokoření Milánští před Fridrichem Barbarossou", z genrů Quida Manesa „Děvče před zrcadlem". Mezi umělci v Čechách zrozenými avšak výkony svými cizá oddělení zdobícími, sluší zajisté na předním místě jmenovati Gabriela Maxe, z jehož posledních obrazů arci žádný již nedostihuje světoznámou „Julii".

Z Poláků uvedu, abych zakončil zvučným slavným jmenem, jediného Jana Matejka, dobrého, milého to známého i českého obecenstva. Vedle řady genialních, ač poněkud nestejných co do umělecké ceny podobizen jsou vystaveny čtyry velké obrazy historické: „Kázající Petr Skarga", „Lubelská Unie", „Štěpán Bathory" a „Koperník". „Lubelská Unie" jeví se rozhodně co skvělý vrchol dosavadního tvoření Matejkova; předčí, co se týče mohutného, ostrého a živého duševního výrazu jak v tvářích tak i v celých postavách, rozhodně Pilotyho „Thusneldu", ač se jí zase co do koloritu, vůbec co do malebnosti ovšem nerovná. „Štěpán Bathory" stojí, jak jsme se v loni i zde v Praze přesvědčiti mohli, již o stupeň níže; avšak nejnovější dílo Matejkovo, „Koperníka", bohužel nelze ani nazvati tohoto mistra důstojným. Je to obraz, mající na sobě zřejmý ráz práce příležitostní (byltˇ malován pro jubilejní slavnost Koperníkovu). Velká plocha jeho činí dojem úžasné prázdnoty, kdežto přece Matejko všude jinde spíše bohatým pokladem tvořivosti své příliš plýtvá než spoří; mimo to je také upotřebený zde efekt dvojího světla příliš všední a spůsob malby ku podivu chladný a tvrdý. Máme zde — to nikdo neupře — „spícího Homera" před sebou; doufejme, že ho co nevidět zase probudí k novým, jarým činům genius umění nejenom polského, ale i slovanského vůbec!

Dr. *Otakar Hostinský.*

Umění. Literatura. Věda.

— Divadelní náš repertoire v poslední době skutečně zasluhuje chvály; zdá se tudíž, že se naděje v nějaký obrat k lepšímu, které jsme svého času na tomto místě vyslovili, počínají vyplňovati. Prozatímní artistický správce činohry, p. Kolár ml. hledí alespoň všemožně, aby podával vždy repertoire rozmanitý a různým požadavkům obecenstva vyhovující. Od našeho posledního referátu provedly se tři hry Shakespearovy („Mnoho povyku pro nic za nic", „Večer tříkrálový" a „Romeo a Julie"), francouzská literatura byla zastoupena Feuilletovým „Montjoye", Scribovým „Salickým zákonem" a „Článkem 213. občanského zákona" od Dennerýho-Lemoinea. Poslední tato jednoaktová veselohra byla novinkou, neměla však rozhodný úspěch. Z původních kusů dávaly se (mimo odpolední představení nedělní nyní pravidlem pro hry vlastenecké určená), Vlčkova „Milada" (tato ovšem ještě v starém, namnoze chatrném obsazení) a Bozděchovo „Z doby kotillonův", kterémuž již dříve předcházela téhož autora „Zkouška státníkova". Ve zpěvohře dlužno zejména zaznamenati zdařilé provedení Rossiniho „Viléma Tella" a Mozartova „Dona Juana", jejž pan kapelník Smetana z velké části nově obsadil a nastudoval. V zevnější úpravě této zpěvohry pozorovali jsme s potěšením některé pokroky a opravy; avšak zbývá přece ještě mnoho jiných, neméně nutných a o nic více obtížných, kterých dosud postrádáme.

— A. Seifert je novým, bez odporu velmi zajímavým zjevem v našem světě malířském. Mladistvý umělec ten koná nyní v Mnichově u Pylotyho svá studia, o jichž pěkných výsledcích nám obraz, jenž teprvé nedávno přibyl do Lehmannovy výstavy, podává důkazy patrné. Seifert má především nevšední nadání koloristické; krásná barva a vůbec celá technika malby je hlavním kouzlem jeho „Zátiší", představujícího staré šaty, obnošený klobouk s červeným perem, lesní roh, všeliké knihy a papíry, sklenici a lahve atd. dosti šťastně kolem staré židle a na ní skupené. Předmět ten sám o sobě arci mnoho nepoutá, zvláště při velkém formátě obrazu; tolik však z jeho provedení vysvítá, že by se z látky poněkud zajímavější muselo pod rukou Seifertovou státi dílo, které by nalezlo sympathie v kruzích nejširších, nejenom v těch, kteří pozornost a uznání věnují také stránce technické.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. **1873.**

Duhový pták.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Nyní teprvé byla teta Johanka úplně šťastna, neboť Noemi byla veselá, štěbetavá a zahrnovala tetu důkazy své vděčnosti a lásky. Po smutku nebylo již ani stopy a teta Johanka pravila vítězoslavně: „Nepovídala jsem ti, že okřeješ a rozkveteš, pobudeš-li trochu mezi námi?“

Noemi ji objala.

„A což to ztracené štěstí?“ ptala se polo ostře, polo žertovně teta, vzpomněvši si na podivná slova děvčete, „už jsi nalezla?“

„O ano, teto — nalezla!“ odpověděla Noemi s náhlým uzarděním a vyběhla z krámku, aby teta ruměnec její nespozorovala. — Noemi se pana Rybiňského netázala, jakým spůsobem ji nalezl; nedivilať se náhodě té, ba spíše za věc zcela přirozenou ji pokládala. A pan Rybiňský byl tomu rád, že se nevyptávala.

Když mu byl Manasse list Noemin odevzdal, zuřil velice, však upokojil se za krátký čas. Pravil opět sobě i Robertovi, že je tomu vlastně rád, že puritánka sama nudný román ukončila. Právě byl také obdržel velmi ostrý list od tchána, v němž jej tento nalehavě k dceři na venkov zval a zároveň o jakéms anonymním dopisu se zmiňoval, kterýmž mu nějaký starostlivý lidumil oznamoval, že pana zetě jisté nad míru pohoršlivé zamilované pletky v Praze zdržují. Mohu čtenáři pod rukou sděliti, že toto lidumilné anonymní psaní od paní Mrázkové pocházelo, která pomocí rozličných špehýřů a špehýřek všechny kroky Noeminy i po odchodu z jejího domu bedlivě střehla. Za těchto okolností rozhodl se pan Rybiňský, že odjede k ženě na venek. —

Paní Rybiňská byla velice potěšena příchodem svého manžela. Uvítala jej srdečně, neboť dlouhé od něho odloučení bylo v srdci jejím teplejší city k němu probudilo a mladá choť neukrývala před ním tuto změnu.

Pan Rybiňský byl vroucností své manželky překvapen a překvapení to vzrostlo, když jakousi slabou ozvěnu vroucích těch citů ve vlastních prsou nalezl. Nějaký čas žili šťastněji než kdy před tím, přibližujíce se druh druhu rostoucí náklonností; ba zdálo se, že teprvé nyní své líbánky slaví. Však štěstí paní Rybiňské netrvalo dlouho: spozorovalať brzo na manželi dávný neduh — dlouhou chvíli. Ano, Jindřich začínal se na venkově nudit. Aby zlu tomu poněkud odpomohla, vybízela jej sama k častějším procházkám a projížďkám v okolí. Pan Rybiňský, nemaje právě nic lepšího, čím by si dlouhou chvíli krátil, činil jí po vůli.

Statek ležel v podřipské planině, jaký tedy div, že se nejčastěji velebný Říp cílem těchto zdravotních poutí Jindřichových stával. Od té pak doby, co se na temeni jeho tak nenadále s Noemi byl setkal, nemusila již paní Rybiňská manžela k vycházkám pobádat, ba stěžovala si naopak častěji staré Kateřině, někdejší své kojné, kterou jako matku milovala, že se pan Rybiňský těmi ustavičnými procházkami jí a domácnosti vůčihledě odcizuje.

„Ach, Kateřino,“ říkávala s povzdechem, „kéž by již vedra pominula. Pak odjedeme do Italie; tam bude zajisté veselejší, rozmanitější život nežli zde. A nenudí-li se Jindřich, bývá o mnoho milejší.“

Ale pan Rybiňský nudil se toliko doma a patrná dychtivost, s jakou hodinu své každodenní vycházky očekával, vzbudila konečně v milující choti podezření. — Noemi byla mezi tím nevýslovně šťastna. Myslilať, že se jí na zemi již ráje odemkly a že blaženost její potrvá věčně — ubohé dítě!

* * *

„Jiří, přestaň se rouhati bohu!“ domlouvala slepá stařena synovi, když v onu neděli, po návratu od Noemi, která byla ruku jeho zamítla, zoufalé bolesti své hlasný průchod zjednával, naříkaje na svůj osud a proklínaje vlastní život. „Věř, že tě Noemi miluje, že to jsou pouhé vrtochy mladého děvčete. Upokoj se, vyčkej nějaký čas a uvidíš, že jsem pravé uhodla.“

Jiřík plakal jako dítě a jako dítě dal se posléze ukonejšit těmi domluvami stařičké matky. Mělť sám za nemožné, aby jeho vroucí a dávná láska tak hrozně sklamána byla, aby nejkrásnější jeho sny, budované po tolik let, tak náhle se sřítily.

Za čtrnácte dní zašel opět k Noemi, však paní Mrázková spatřivši jej z dálky, namanula se mu jako náhodou na schodech a vtáhla jej s ujištěním, že Noemi odešla, do svého pokoje. Tam kapala jed svých pomluv do jeho duše beztoho již podezřením naplněné.

Jiřík se změnil za krátký čas k nepoznání: byl zádumčivý, nepřívětivý, hrubý, tak že se mu každý vyhýbal. Marně chlácholila, těšila jej matka, marně lomila nad ním rukama, marně rozsvěcovala v kostele voskové svíčky před obrazem své patronky. Chřadl, hynul; neviděla ovšem, ale cítila, jak hoří spánky jeho, pozorovala, že nejí, nepije, a slýchala v noci, jak sebou na loži zmítá, vzdychaje a naříkaje.

Na jaro musil Jiří na venek v záležitostech hraběte, u něhož sloužil. Matka byla tomu povděčna: doufalať, že se chmůrná jeho mysl v jiném okolí vyjasní, že tam snad na dívku milovanou zapomene.

Však první zastávka Jiříkova po návratě byla u paní Mrázkové, aby se poptal po Noemi.

„Nemluv mi o té hanebnici!“ odsekla paní Antonie. „Vyhnala jsem ji z domu, pohoršení bylo přílišné.“

Jiří zbledl. „A kde je nyní?“

„Kde? Bůh sám ví, kde se potuluje se svým galánem.“

Po této rozmluvě stal se Jiřík ještě zasmušilejším, uzavřenějším než prvé. Časem choval se jako šílený: z hořkého pláče dával se najednou do divokého, příšerného smíchu. S matkou již o lásce své nemluvíval, ba choval se k slepé stařeně zarputile. Brzy spozorovala ubohá matka ještě horší změnu: syn její začal se toulat, začal se oddávati pití. Spínala ruce v němém zoufalství. Jednou v noci přivrávoral domů s tak patrnými známkami opilosti, že se výčitek zdržeti nemohla.

„Synu, nekopej mi předčasný hrob tím pustým životem! Měj slitování se mnou, nešťastnou ženou, kterou kol do kola čírá, věčná tma obklopuje, do níž jsi posud zářil co jediný paprsek sluneční!“

Jiřík zamumlal několik hrubých, urážlivých slov a odstrčil ubohou matku drsně od sebe. Stařena zakvílela; zdálo se jí, že svět kolem ní se boří, že tma kolem ní dvojnásob hustší se stává. Poklesla na kolena a zůstala tak po celou noc. Ráno dala se učeníkem, který u nich na komoře spal, dovésti na židovské město — k Manasseovi.

Manasse chtěl právě odejíti do krámu, když jej stařena na samém prahu domu zastihla. Stařec byl návštěvou touto nemálo překvapen. Odvedl ji do domu a tázal se, čeho si přeje.

„Manasse, stojíte nad samým hrobem jako já, neberte břímě velkého hříchu na sebe. Skrýváte u sebe nešťastné to děvče, uhodla jsem to z řeči Mrázkové. Nuž zaklínám Vás při věčné spáse, přiveďte mi to děvče sem!“

„Noemi již není pod touto střechou,“ odpověděl Manasse.

„Že již není pod Vaší střechou! Pak běda mně, i jí, i Vám! Tedy je již úplně v moci onoho muže, tedy je na věky ztracena! A Vy jste tomu nezabránil? Manasse, Manasse, nevím, jak se z toho před bohem zodpovídáte.“

„Noemi není v rukou onoho muže,“ odpověděl Manasse klidně, „však mluvte, co jí chcete?“

„Na kolenou ji prosit o milosrdenství, žebronit o lásku pro nešťastného syna! Nevstanu, až mne vyslyší, zoufalství mne učiní výmluvnou!“

Stařec zvěděl teprvé nyní smutný příběh Jiříkovy lásky; neboť Noemi, jejíž celý duch jediným předmětem zaujat byl, nebyla se mu o tom nikdy zmínila. Kdyby byl poměr tento dříve znal, byl by zajisté ve prospěch Jiříkův na Noemi působil. Neboť věděl, že je mladý zahradník řádný hoch, po jehož boku by se Noemi dobře dařilo.

„Ještě není vše ztraceno!“ pravil těšivě k slepé stařeně. „Noemi utekla se sama před vášní svou k tetě na venek, i doufám, že delší pobyt s tou dobrotivou a moudrou matronou, nepřítomnost svůdníkova a zdravý smysl neblahou vášeň v ní utlumí. Má-li syn Váš tolik trpělivosti, aby čas ten vyčkal, a tolik důvěry v čisté srdce toho děvčete, aby utrhačným jazykům víry nepřidal, může se vše ještě ve štěstí obrátit.“

Těmi slovy okřála stará matka jako krůpějemi zázračného balšámu. Poděkovavši Manasseovi vroucně za zprávu a radu jeho, chvátala domů k nešťastnému synovi.

Jiřík byl právě vstal, a spatřiv matku před sebou, očekával výčitku pro včerejší hrubé a nelaskavé chování, jehož nyní litoval. Tím větší bylo jeho překvapení, když jej matka vroucně objala a hlasem radostně se chvějícím slova starého žida mu opakovala.

Sklonil se nad její suché, zvadlé ruce a líbal je horoucně.

Sliboval, že zanechá nezřízeného života, že s novou důvěrou práci se oddá a zdvojenou láskou a úslužností napraví, čím se na matce byl prohřešil.

Klid se navrátil, však bohužel pouze na krátko.

Zlým démonem Jiříkovým byla opět teta Mrázková. Poněvadž k ní nyní Jiřík a matka jeho už nepřicházela, snížila se, jen z té příčiny, aby své zášti proti Noemi uleviti mohla, tak dalece, že sama chudé tyto příbuzné návštěvou svou poctila — což bylo u ní sebezapření neslýchané!

Ač ji matka i syn nehrubě přívětivě uvítali, byla přece laskavější a hovornější než kdy jindy, rozplývala se příbuzenskou náklonností a vyptávala se velmi přívětivě na zdraví Jiříkovo.

„Obávala jsem se, že jsi churav, Jiříku; nebyl's již tak dlouho u nás. Však bych se tomu nedivila, není to žádná maličkost, máme-li někoho rádi a přesvědčíme-li se o hanebnosti jeho.“

„Nechte, paní švagrová, takových řečí,“ prosila ji stařena, slyšíc, jak syn její hřmotně vstává.

„Ano, zajděte si jinam se svými pomluvami!“ zvolal Jiří rozčileně. „Noemi je anděl, ublížila jste jí dosti a proto . .“

„Tak, tak! Anděl?“ odpověděla jízlivě Mrázková. „Andělé tedy mívají zamilované pletky s ženatými muži? Hleďme, o tom jsem se z katechismu nedověděla.“

Jiřík ji uchopil tak prudce za ruku, že leknutím vzkřikla.

„Tvá hrubost ji nenapraví!“ pravila vstávajíc a jala se s podrobností škodolibou po svém způsobu vypravovati vše, čeho se o dívce dověděla.

„Nuž tedy vězte, čeho já jsem se dozvěděl,“ pravil na to Jiří. „Noemi utekla se k své tetě na venkov, aby tam na svou neblahou lásku zapomněla. Snad proto, že se dověděla o svůdníku tom, co jste před chvilkou zvěstovala.“

Mrázková se dala do hlasitého smíchu.

„K tetě že utekla! Ach, cnostná ta duše! A hle! podivnou náhodou odejel právě také její milenec z Prahy, a ještě podivnější náhodou na statek, který je sotva hodinu od bydliště její tety vzdálen.“

Jiřík zařval jako lev, tak že se Mrázková strachem utekla za sedadlo slepé stařeny a odtud ke dveřím.

„Chceš mne snad zavraždit, proto že pravdu mluvím?“ vzkřikla na prahu, když se divoce za ní hnal. „Vždyť máme bohudíky dráhy a železnice, tak že se za málo hodiu o pravdě mých slov přesvědčit můžeš. Snad zastihneš svého anděla právě v okamžiku, kdy se v loktech švarného milána tvé pošetilé lásce směje.“

Zabouchla za sebou dveřmi a Jiřík sklesl zničen na sedadlo.

„Utrhačná klepna!“ horlila za ní stará matka. „Nevěř jí, synu, nevěř ani slova.“

Jiřík upíral mlčky zraky na podlahu; ke všem domluvám a prosbám matčiným neodpovídal než jedinou větou: „Přesvědčím se!“ A slova ta opakoval si po celý večer. Když se na lože ubíral, zastavil se na prahu své komůrky.

„A což zničil-li ji padouch ten?“ Při té otázce zableskly se mu příšerně oči. Zaťal pěstě. „Pak pomsta, pomsta!“ odpovídal si sám hlasem chraptivým.

Matka stála uprostřed pokoje, naslouchajíc s obličejem starostlivým divým slovům nešťastného syna; netušila nic dobrého. Náhle zaslechla syčící zvuk, jaký povstává při

broušení nože. Jako střela vlétla do komůrky synovy; bledá jako smrt stála před ním, ruce majíc do výšky pozdvižené a bezsvětlé, krvavé oči zcela otevřené, jakoby tmu ji obklopující úsilovně proniknouti chtěla.

„Synu!" zvolala, a hlas její zněl slavně a důrazně jako hlas varujícího svědomí. „Bůh tě opustil, ďábel vnuká ti pekelné myšlenky! Cítím krev, jako by jí povětří zapáchalo! Dej mi ten nůž! Nezabiješ, praví hospodin!"

Jiřík se zachvěl a sklopil zrak. Hrůza jej obešla při pohledu do těch vytřeštěných slepých očí.

Zakoktal, že si brousí žabku, že musí zítra ořezávat stromky.

Však matka poznala dle zvuku, jakým nůž do šuplíku, kamž jej syn rychle vpustil, dopadl, že musí být o mnoho těžší a větší než obyčejná žabka.

Odešel s ní nazpět do světnice a seděl tam u ní, dokud neusnula; ona se ustavičně modlila, až jí milosrdný spánek zastřel neutěšenou skutečnost. Když se druhého dne pozdě ze snů divných probudila, nebylo Jiříka už v domě . .

* *
*

Slunce chýlilo se k západu. Noemi seděla s panem Rybiňským na pokraji samého hájku řipského a dovíjela svůj obyčejný slzičkový věnec pro pannu Marii. Líce její zářily radostně, byla tak veselá a štěbetavá jako vlaštovka, která právě okolo ní poletovala. Do věnce byla tenkráte mezi slzičky i bílé plané růže vpletla, jimiž keř, pod kterým seděla, v pravém smyslu slova pokryt byl.

Když věnec dovila, položila si jej na kolena, zaryla prsty do měkkého mechu a obrátila krásnou, oblou tvář vzhůru, tak že tato celá v zlatém slunečním světle tonula, a paprsky v havranním vlase hrály jako blyskavice v černém mraku. Pozdvihnuvši ruku, okázala na velký šedivý oblak, do kterého byl vítr ohromný otvor prolomil a obrovským tím oknem rozlévalo zapadající slunce nejskvělejší purpur celým obzorem.

„Hleď, Roberte!" pravila, „jak se tam otvírá brána oblakového hradu — toť cesta do světa vznešenějšího. Cítím, jako by mi křídla rostla, jako by mne povznášela vysoko nad tuto horu, jako bych odtud hlasně zazpívati měla píseň svého blaha, aby ji uslyšela celá česká země pode mnou. A letěla bych výše a výše až tam do té brány oblakové a jí až na stupně božského trůnu."

„A co bych si počal já na slzavé té hroude bez tebe?" zasmál se pan Rybiňský.

„Což bys zůstal dole? O ty bys letěl ještě výše, stále vznášel bysi se přede mnou, jak nedostižná hvězda, — mé duhové ptáče!"

Jindřich zlíbal jí místo odpovědi vroucně líc — v tom zašustlo něco v blízkém křoví. Noemi vyskočila polekána. V háji bylo se již setmělo, tak že oko soumrakem větví proniknouti nemohlo.

„Byl to pouze vítr, který zavál do toho křoví," pravil Jindřich, „snad nás chtěl upamatovat, že již čas k odchodu."

„Již chceš odejít? Ach, neodcházej ještě! A což naše jahody?" připojila s úsměvem, podávajíc mu pěkně z velkých listů sestrojený kalíšek, do něhož byla hrstku purpurových jahod natrhala.

„Jak jsi dětinná!" smál se Jindřich.

„Nikdy jsem neuvila krásnější věnec než dnes," štěbetala dívka. „Kdyby nebyl zasvěcen panně Marii, dala bych si jej sama na hlavu!"

Jindřich sňal klobouk, vzal jí věnec z ruky a položil si jej v rozpustilém rozmaru sám na hlavu; pak pozvedl listový kalíšek s jahodami do výše a obrátil se k straně západní, jež se purpurem skvěla.

„Tobě, bože Hélie," zvolal pathetickým hlasem, „bože světla, bože krásy! Tobě buď kalich tento posvěcen!" a sypal jahody na trávu paroduje libaci. „Nuže, Noemi, obětuj se mnou!"

„Nevím o tvých pohanských bozích, nerozumím těm slovům. Vím pouze, že po takových šprýmech již ten věnec panně čisté obětovati nemohu!"

„Tedy jej obětuj bohu naší lásky!"

„Nuž tedy — bohu naší lásky," zasmála se, sňala mu věnec z hlavy a zavěsila na růžový keř.

„A nyní s bohem a na shledanou na pozejtří, má holubičko!" zvolal Jindřich odcházeje.

Ona dívala se nepohnutě za ním, dokud nezašel za stráň. Chtěla též odejít opačnou stranou; tu zaslechla za sebou v křoví hluboký ston, jako výkřik duše rozervané. Zděšena ohlédla se — a spatřila ve větvích bledou tvář, dívající se v místo, kde byl pan Rybiňský právě zmizel. Bylo již tak temno, že tahy tváře rozeznati nemohla, a než bedlivěji na ni pohlédnouti mohla, spustila ruka, která keř rozestírala, trnité jeho ratolesti a tvář zmizela jako přízrak. Hned na to slyšela kvapné kroky, směrem k háji se ubírající. Byl to sen? Ach nikoli! ještě viděla před sebou strašlivé oči, z nichž oheň příšerný svítil. Oči ty byla již někde viděla! Ale kde? „Jiří!" zakmitlo jako blesk mozkem děvčete. „Ano, byl to on!"

Ohlédla se ještě jednou, všude ticho. Tu ji obešla hrůza, strach před něčím neznámým, tajemným, hrozným, jaký nebyla ještě nikdy cítila, i letěla jako šíp s hory dolů a zatmělým krajem. Nezastavila se až na práhu chaloupky tetiny. — Zde shledala, že poznala dobře ty příšerné oči v řipské křovině. Teta jí vypravovala, že tu byl Jiřík. Zdržuje prý se u nějakého přítele v Roudnici a zašel si do Bechlína, aby navštívil Noemi. Řekla prý mu, že je Noemi bezpochyby na Řípu, kam nejraději chodívá, načež prý rychle odešel s podotknutím, že přijde zítra zase.

„Ach, musíme najíti jiné místo pro své schůzky. Strašlivý ten zrak! Kéž bych mohla milence varovat! Ale, kde jej naleznu!" šeptala Noemi, když byla o samotě. (Dokončení.)

Listy z Balearských ostrovů.

(Původní článek.)

Zasílá *Kvido Mansvet.*

V.

Na ulicích pusto všude a prázdno, nikde ani človíčka, ani koně, ani vola, ani osla. Což vymřelo město, nebo vystěhovalo se do kraje? Samoten kráčím ulicemi:

„Ticho všude, hlucho všude,
co to bude, co to bude?"

Jest velký pátek, den velikého smutku, den velikého postu. Všechno uchýlilo se do uzavřených příbytků, ke chladným krbům, k orvaným modlitebním knihám. Všechno

vchází do sebe, všechno se kaje, modlí a postí; všude je studená kuchyň a místo praskání ohně chřestí všude růžence. Pánve a pekáče mají svátek a hladoví psi chytají z dlouhé chvíle mouchy. Okna a balkóny jsou opuštěny — což nedělají dnes děvčátka toilettu?

Nejsmutněji mi připadalo ráno, jako by všechno obyvatelstvo Palmy prohýřenou noc bylo vyspávalo. Však k desáté hodině vyjížděly z velkých domů skvostné kočáry a vycházely nádherně oblečené dámy, jako by aristokracie někde jour fix měla. A vskutku má vznešený svět palmský na velký pátek o desáté hodině ranní dostaveníčko v hlavním chrámu. Přicházejíť tou dobou všechny šlechtické rodiny, zástupcové města, vyšší důstojníci a hodnostáři státu k slavnostnímu uložení Vykupitele do „božího hrobu". Prostý lid neúčastní se nikdy v této ceremonii, buď dle nějakého církevního předpisu anebo ze starodávného zvyku. Aristokracie považuje účastenství při tomto obřadu za své výhradné privilegium dovolávajíc se, že od věků toliko předkové její s hořícími svícemi Krista do hrobu provázívali. Mně dostalo se přístupu co cizinci. O půl jedenácté vystoupil ze sakrystie biskup provázen veškerým duchovenstvem sídelního chrámu v smutečném ornátě, průvod obešel loď chrámovou a stanul u postranního, na „boží hrob" upraveného oltáře, do něhož po známé ceremonii dle katolického ritu biskup monstranci postavil. Na to vrátil se kněžský průvod do sakrystie a aristokracie rozejela se po svých domovech.

Od té chvíle je v kostele opět pusto až do čtvrté hodiny odpolední. Tou dobou sjíždí a schází se zase obecenstvo do chrámu, sice již smíšené, ale převahou přece jen aristokratické, poněvadž prostý lid, nemaje při tom divadla, raději doma na růžencích mešká. Zpívajíť se toliko známé „hodinky", kteréž zde zcela na se berou ráz církevního zpěvného koncertu. Obecenstvo nepřichází, aby nějakou pobožnost konalo, nýbrž aby jen poslouchalo zpěv, jejž v pravdě nazvati dlužno velebným a krásným. Dámy v nejelegantnějším koncertovém ustrojení sedí na nízkých stoličkách uprostřed chrámu, mužští stojí po stranách. Jest pak velmi zajímavé podívání na pestrou tu společnost, kterak nepobožně poslouchá, ale za to skoumavě toilettu vespolek si prohlíží a neunavně celé dvě hodiny koketuje.

Vzkříšení slaví se hlučným spůsobem na bílou sobotu ráno. V okamžiku, kdy biskup v kathedrale provolá: „Vstalť jest této chvíle," zahlaholí všechny zvony a na všech stranách města rozhřímá se ohlušující střelba z děl, hmoždířů a pušek, že vzduch se chvějc a okna řinčí. Z děl střílí vojsko, z hmoždířů obec a z pušek měšťanstvo. Palba z pušek rachotí s plochých, tarasovitých střech soukromých domů nejinak, než jako by vzbouření bylo propuklo a boj pouliční nastával. — Odpoledne pak koná se svěcení domů. V každé čtvrti obchází kněz s dvěma ministranty, z nichž každý v jedné ruce nese velkou bandasku svěcené vody a na druhé ruce zavěšený košík na honoráry pro sebe. Kněz chodí s nimi od domu k domu, z bytu do bytu, kropí a vysvěcuje všechno; za to dává lid knězi malé peněžní dárky, jež do bandasky se házejí, a klukům všelijaké moučné a cukrové pamlsky, jež oni do košíků si ukládají.

Boží hod náleží po bohu rodinným hodům — všude a v Palmě obzvláště. Lidé jsou vypostěni a vyhladovělí, kuchyň zdá se tudíž lačným žaludkům ještě výtečnější, než vskutku jest. Však jest opravdu výtečná, kuchařky triumfují a mají nejkrásnější den v roce. Mne ovšem upoutala k tabuli rodina, jejímž hostem jsem byl a samovolným svěřencem; považovala mne vůbec za své dítě a nakládala se mnou dle Goethova výroku, že „děti trpí na jídlo". Přijal jsem ochotně pozvání, neboť i kdybych byl dovedl odolati tomu, co kuchyň slibovala, nebyl bych nikdy dovedl odolati tomu, co slibovala pozvaná dámská společnost: Juanitě a Katalině, dvěma děvčátkům, na nichž by si člověk oči vykoukal. Však mám ve společnosti z pravidla zlý osud: jednou posadí mne mezi staré pány, po druhé mezi staré paní, a nyní umístili mne k vůli změně mezi Juanitu a Katalinu, mezi dva ohně! Kdyby byla mezi oběma lehká bývala volba, byl bych si mohl třebas gratulovat, ale takto nezbývalo mi nic jiného, než zachovati se dle biblického předpisu, „aby pravice nevěděla, co dělá levice", a fácit všeho byl, že jsem zůstal jako Buridanův osel (srdečně) hladov mezi dvěma otepmi. — Bylo po jídle, když tu domácí paní, pasouc se s obvyklou pikantností na mých seladonských rozpacích, pojednou na mou hlavu se zadívala a jako polekaná zvolala: „Fil méu! (mé dítě) vy máte ostříhané vlasy!" — „Ano," odpovídám, „chtěl jsem si o velký pátek udělat dobrý den, a svěřil jsem hlavu svou kolenům postříhače." — „Co vám to jen napadlo, o velikonocích si dát stříhat vlasy!" kárala dále panička, „což nevíte, že jest to hříšné a osudné? Když nic jiného se nestane, sešediví vám vlasy co nevidět!" — „To pravil mi také bradýř," namítal jsem, „a již dávno před bradýřem prorokovala mi nebožka babička, že mi sešediví před časem hlavička; naplní se tedy jen osud můj." Slečny Juanita a Katalina slyšíce, že vlasy mé šedinám již propadly, vzdálily se za nějakou záminkou, as jako se vzdalují šviháci od zbožňované dívky, když jim sdělí, že jest dcerou — pohodného.

Toto stolové intermezzo zavdalo podnět k rozprávce o mallorkánských pověrách, jejíž obsah z nouze sem zavěsím, poněvadž „milo"-drama s Juanitou a Katalinou k žádnému uspokojivému zakončení nemohu dovésti. Lid mallorkánský (na venkově i v Palmě) jest nad míru pověrčivý; pověry jeho a předsudky jsou mu v nesčíslných případech kategorickým pravidlem pro jednání a meškání. Zde několik příkladů. Rolník seje nebo sází semena, kteráž obzvláště hojnou mají přinésti úrodu, na den sv. Jana křtitele. Jako haruspex pozoruje slepice, jak zobají a pijou, a zakokrhá-li některá, jest mu to znamením, že se v domě stane neštěstí. Z bílého oslátka bude buď velmi dobré nebo velmi zlé zvíře (jako z mraku buďto déšť anebo nic). Má-li kůň nebo kráva bryzení, vynajde selka zcela bílou slepici, potře slepicí několikrát dobytče pod břichem, a hned zmizí nemoc. Aby nedostali haemorhoidy, nosí měšťáci v kapse divoký kaštan a hází pod postel cibuli co nejlepší prostředek proti podagře. Otec stříhá nejmladšímu synu vždy sám nehty, neboť kdyby mu je ostříhala matka, stal by se z kluka dozajista zloděj. Houkání sovy hlásá neštěstí. Sedí-li o štědrý večer třinácte osob u jednoho stolu, dojista někdo z nich zemře. Když o štědrý večer půlnoc bije, lítá čert světem a chytá duše. Silně věří se ještě v šotky a zlomyslné domácí skřítky, kteří věci z místa na místo přenášejí, zastrkují a přehazují; těch nezbavíš se jinak, než přestěhováním. Chce-li děvče zvědět, dostane-li ženicha bohatého nebo chudého, vezme na den sv. Jana křtitele tři obyčejné fizole, z nichž jedna černá býti musí; černou nechá nedotknutu, druhou oloupá a do třetí vykrojí malou jamku. Než na lože ulehne, hodí ty tři osudné fizole pod postel a čeká pak, až bude půlnoc; jakmile udeří dvanáctá, musí rychle z postele vyskočit a po tmě jednu fizoli nahmátnout. Najde-li černou, dostane bohatého; nahmátne-li oloupanou, dostane řemeslníka, a zvedne-li vykrojenou, dostane zcela chudého ženicha. Aby

nedostalo děvče do tváří pihy, nosí v kapse kus červené řepy. Jde-li těhotná žena na návštěvu, vchází vždy pravou nohou napřed do světnice a ví jistě, že bude mít hocha; kdyby jen jednou někam vešla napřed levou nohou, porodí jistě holku. Najde-li mladík o třech králích šátek, jenž patří děvčeti, ví jistě, že mu to děvče samou prozřetelností jest přisouzeno, a že by marny byly všechny pokusy, dostati dívku jinou. — Mně nadhodila v ten den domácí dcera Dolorésa před dvéře šátek ráno, a o polednách našel jsem tam šátek pětatřicetileté kokety z domu, před kterouž každého poctivého křesťana svatý Bonaventura račiž uvarovat. —

Po divoké noci.

Byla to divoká zase noc!
Budu si na ni vzpomínat,
až tu svou ubitou minulost
v litosti budu proklínat.
Jako by se mi nad hlavou
bludička svůdná zamihla,
v hospodě spustlé a odlehlé
divá ta noc mě zastihla.

Seděl jsem u stolu sám a sám,
živé tu duše nebylo,
ale to ubohé srdce mé
pukalo mi a vířilo.
Navštívilť zas je ten starý bol —
nebudu šťasten nikdy víc?
Sklenice stíhala sklenici,
zhasínal plápol bledých svíc.

V hospodě pusto — venku též:
burácí vichr po pláni,
prášivá sněhu oblaka
před sebou vztekle prohání.
Venku je chladno, mrazivo,
v srdci mém žhavý sopky pal —
kéž by mi vichr raději
srdce to sněhem zasypal!

Sklepnice stojí přede mnou,
dívka to bludná jako já,
bledá jak stěna a vyžilá,
na čele hlubé vrásky má.
„Připij si děvče, ať žije smrt.“
Připila, sedla si ke mně blíž,
a než jsme spolu dopili,
byli jsme dobří známí již.

Přisedla ke mně ještě blíž:
„Divný jste, pane, věru host,
chladný jak zima venku tam,
jak byste sám s tou zimou srost.“
Po té mi sáhla na čelo,
sálaly z něho plameny —
mžikem tu ruku stáhla zpět,
sklonila pohled zmámený . . .

Nastalo nové zas mlčení,
tázavě na se hledíme:
zívla tu zima okénkem,
v náručí hle! se držíme.
Teď už jsme ve skoku! — sem a tam —
krčma nám sotva postačí,
vichřice fičí a hude nám —
což, jest-li někdo přikvačí?

Kácíme stoly a po zemi
válí se střepy rozbité — —
Dále a dále! — Ó jaký to vír
v duši mé žalem rozryté? —
Mdlý jsem, však nedá mi, nedá stát —
ustaň již, křepká sklepnice!
Ustala a když jsem vyšel ven,
plála už v nebi denice.

Přišel jsem domů a našel list,
na stole ležel svinutý;
byla to první báseň má,
stanul jsem nad ní pohnutý.
Slza mi s oka ukápla,
budiž mi stokrát vítána!
Pohřbil jsem tu svou minulost,
plakal jsem pro ni do rána.

Josef Kratochvíl.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Vrátiv se do strýcova statku dověděl jsem se, že strýc, kterýž chtěl asi týden zůstat v Plzni, mimo nadání k večeru se vrátil. Chtěl jsem ho ze zdvořilosti navštívit, avšak stařenka, která mi přinesla večeři, zradila mne z toho připomenutím, že je strýc unaven a neobyčejně nevrlý. Zůstal jsem tedy ve vykázaných mi komnatách, ale na nějaký odpočinek nebylo lze ani pomysliti. Po celou dobu, co jsem dlel u strýce, byl jsem rozčilen a skoro jsem ani nespal; přes to vše necítil jsem pražádného unavení. Vyšel jsem na pavlán, s něhož byla volná vyhlídka z části do okolí a z části na skalinu, kde bydlívala v letě Regina. Obraz Reginin tanul mi neustále na mysli; neboť přes to vše, že podivná žena ta svěřila mi snad všechno, co skrývala před celým světem, přes to vše že dověděl jsem se z vlastních úst jejích o jejím těžkém poklesku — zbudila ve mně svou přímostí a upřímností neobyčejnou sympatii k své osobě. Dlouho meškal jsem na pavláně, ale Regina se nevracela a teprv krátce před půlnocí mihl se na skalině v plavé záři měsíce šerý stín ženské postavy . . . . Nebylo pochybnosti, že se byla Regina vrátila. Leč hned na to bylo slyšet z daleka štěkot strýcových hafanů. Noc byla tichá a štěkot psů, brzy z dálky, brzy zas z blízka zaznívající měl v pusté lesní krajině cosi příšerného do sebe. Vrátiv se s pavlánu do své ložnice ulehl jsem, ale štěkot strýcových hafanů vždy víc a více se blížil, až zdálo se, že štěkají hafani u samého statku; štěkot jejich byl skoro zběsilý. Vyšel jsem na pavlán poznovu. V statku bylo úplné ticho a pusto; jen u vrat, vedoucích do parku, odkud štěkot psů zazníval, viděl jsem těsně u zdi stojící a patrně na něco číhající mužskou postavu a zdálo se mi, že je to zrzoun, kterýž mne byl do strýcova statku vezl. Po nějaké chvíli štěkot psů počal se vždy víc a více od statku vzdalovati, až posléze asi po hodině úplně umlkl . . . .

Druhého dne ráno navštívil mne strýc Robert sám. — „Dnes jsem tě, milý hochu“, pravil přívětivě podávaje mi ruku, „dostal do svých spárů já, dnes mi tě ani Regina nevyrve.“ — Musil jsem strýce po celý den doprovázet na polích, na lukách i v lese, vůbec všady, kde bylo jeho přítomnosti potřebí. Podivil jsem se jeho zručnosti, obezřelosti a znalosti ve věcech hospodářských a ačkoli jsem se vedle toho i příjemně bavil, nemohla mi společnost strýcova přece nikterak nahradit společnost Regininu, které jsem musil po celý den postrádati. Sám strýc, jak se zdá, společnost Regininu pohřešoval; připomenulť k večeru aspoň, že je mu velmi divno, že se Regina po celý den ještě ani neukázala, ač bývá jindy vždy první, která ho vítává, když odněkud domů se vrátí.

Odebravše se pozdě večer do statku povečeřeli jsme v strýcově velké komnatě a když Regina ani nyní ještě o sobě nedávala nic vědět, zasedli jsme z dlouhé chvíle k šachovnici. Strýc byl hráč náruživý; proto byla hra velmi zajímavá. Hráli jsme jedinou partii, ale neobyčejně dlouho,

Každou chvíli klonilo se vítězství k straně strýcově, každou chvíli mne strýc nutil nějakým nepředvídaným tahem k vždy větší obezřelosti, každou chvíli dával mému králi „šach" a současně některou jinou figuru bral, tak že mi posléze mimo krále a královnu nezbyl než jediný koník. Strýc měl ještě celou řadu figur. Znenadání dal koníkem „šach" mému králi i královně současně a dodal: „Mat." — „Ne, ne, strýčku", dím, „teď vezmu svým koníkem tvého koníka, dám tvému králi „šach" a — „mat." — Strýc dívá se upřeně na prkno, přemýšlí a konečně dodává: „Máš pravdu; jsem „mat," ale nejinak, než jako bych byl hrál s Reginou. Také ona zná tento překvapující způsob hry; koník je jí nejmilejší figurou a dovede jím výtečně manévrovat" ....

V tom bylo slyšet z daleka temný štěkot psů.

„Prosím tě, strýčku," přerušuju strýce, kterýž by se byl bezpochyby rozhovořil o Reginině hře, „co pak se to včera a dnes s tvými hafany děje; jáť nemohl pro pekelný jejich štěkot včera skoro ani spát."

„Děje se to jen zřídka kdy," odpovídá strýc; „zdá se, že někdo nepovolaný a neznámý plíží se v okolí statku a naši psi ho doprovázejí; avšak do statku se nedostane."

„Ale Regině musí býti nočního času něco podobného velmi nepříjemno," připomínám, abych uvedl řeč zase na tetu.

„Regině?" dí strýc; „o tu budiž úplně bez starosti; nemáť jednak tak slabých nervů, jako ženy mívají, jednak zase byla již v životě svém svědkyní výjevů nejstrašnějších. Což ti nevypravovala o výjevu u Střeleckého ostrova roku 1848? Tys přec, pokud vím, jediný člověk, kterémuž Regina tak důvěřuje, že před ním i nejtajnější záhyb srdce svého odhalí."

„Vím všechno," připomínám.

„Všechno? Není možno, abys věděl všechno," praví zase strýc.

„Trvám, že mi Regina ničeho nezamlčela."

„Ovšem; ale do mého vnitra nemohl přec ještě nikdo nahlédnouti."

„Jak to myslíš?" tážu se.

„Myslím, že nikdo nemůže dokázat, kdo vlastně a proč byl příčinou smrti Reginina otce."

„Regina soudí, žes to byl, strýčku, ty."

„Regina soudí dobře, ačkoli nemá pražádného důkazu a až po dnešní den nikdo jí neudal příčinu."

„A možno se příčinu tu dovědít?" tážu se.

Strýc na chvíli se zamyslil, pak odpověděl: „Tys, hochu, jak jsem už pravil, jediný člověk, jemuž byla Regina všechno svěřila; trvám, že zasluhuješ, aby se ti svěřil i strýc Robert. Jak ti známo, byl jsem roku 1848 setníkem u granátníků a ležel jsem obsádkou v Praze. Když v osudných červnových dnech vojsko k rozkazu knížete Windischgrätze opustilo Staré a Nové město a soustředilo se na levém břehu Vltavy, hlavně na Malé straně a na Hradčanech, dostal jsem rozkaz, abych se svou setninou a s několika četami myslivců obsadil co přední stráž Střelecký ostrov. Pro vojsko nebylo tu žádné práce. Granátníci byli mrzutí; dychtiliť po palbě, po boji, po drancování; avšak po dva dny, co jsme leželi na ostrově táborem, neukázala se ni na pravém, ni na levém břehu ani živá duše. Znenadání objevil se časně z rána na jižním konci Židovského ostrova na pramici starý pískař s mladičkým děvčátkem a počal zcela bezstarostně vážiti písek. Byl jsem tenkráte vojákem v pravém slova smyslu; jako každému z mých granátníků byl i mně každý nevoják jen loutkou, sloužící ku kratochvíli kteréhokoli sprostého vojáka. Spatřiv starce na pramici, cítil jsem, že se mi nenávistí a hněvem žene krev k mozku. „Tys nám, chlape, přišel právě vhod," pomyslil jsem si a obrátiv se ku granátníkům, kteří nedaleko od břehu v trávě leželi, děl jsem: „Nebylo by dobře, tamhle toho chlapa skolit? Kdo chce, může po něm pálit." — Sotva jsem dořekl, padla první rána. Stařec jí nedbal. Však za nedlouho padla druhá a třetí; granátníci počali pálit zcela pravidelně. Stoje na břehu díval jsem se s rozkoší na starcovu zoufalou úzkost a na celý výjev, jenž na mne působil jako divadelní hra. V brzku starý pískař, jsa kulí zasáhnut v plná prsa, sklesl. Obrátiv se, abych viděl, který z granátníkův starce skolil, spatřil jsem těsně za sebou vítězoslavně se šklebícího zrzouna, největší to obludu z celé své setniny. Pokynul jsem mu, že vím o jeho skutku. V tom pozoruju, že pramice s dítkem plave po vodě dolů a hned na to slyším, že od malostranské zbrojnice dáno trubačem znamení k zastavení palby. Ve mně vzkypěla žluč. „Jak! To vížle by mělo uniknout?" pomyslím si nespouštěje očí s děvčete, jež klečíc na pramici modlilo se, a popošed několik kroků po vodě vypálil jsem po dítku několik ran z revolvéru. Dítko zaúpěvši skleslo. Avšak v témže okamžiku — po prvé ve svém životě — pocítil jsem cosi lítosti podobného. Vskočiv s dvěma granátníky do loďky plul jsem za pramicí, na níž se nalézalo raněné dítko. Vstoupiv na pramici spatřil jsem bolestí se svíjející, asi dvanáctileté čarokrásné děvčátko, jež na mne upřelo své velké, snivé, sivé oko s tak truchlivým a prosebným výrazem, že — musím se upřímně vyznati — litoval jsem svého brutalního skutku. Však skutek můj nezůstal bez trestu. Jelikož palba s ostrova Střeleckého nebyla bez odkladu, když bylo dáno znamení, zastavena, byl jsem později postaven před vojenský soud, abych se zodpovídal. Soud můj odbýván však teprv po vzdání se Maďarův u Vilagose. Byl jsem souzen mírně, neboť v oněch dobách podobného porušení discipliny valně nedbáno; ale musil jsem přece kvitovati. Nelitoval jsem toho; byltě jsem už syt vojenského stavu. Maje po rodičích dostatečného jmění zakoupil jsem tento statek. Co dále se dělo, víš zajisté z úst Regininých. Dodávám jen tolik, že muž, kterýž byl zastřelil Reginina otce, dlí od mnoha let mezi námi. Jest to kočí, kteréhož ti byla Regina poslala vstříc."

„Nepochopuju však," pravím, když byl strýc ukončil, „kterak jsi mohl dát bez příčiny pálit po ubohém, bezbranném starci a nevinném dítku."

„Jsem synem vojáka, otec můj byl plukovníkem u téhož pluku, u něhož jsem později sloužil," praví strýc. „Jsa od přírody povahy prudké a divoké stal jsem se vychováním — byltě jsem vychován ve vojenské škole — brutalním vojákem. Neměl jsem smyslu než pro vojáckost; voják a válka byly mými idealy, vojenská čest ctí nejvyšší. Obcuje výhradně jen s lidmi podobně jednostranného názoru počal jsem opovrhovati vším, co nevycházelo z kruhů vojenských. Obecný lid pokládal jsem za pouhý bezmyšlenkovitý nástroj a počal jsem ho nenáviděti, slovem stal jsem se jedním z oněch nelidských důstojníků, kteří v bouřlivých letech ku konci minulého desítiletí .... Leč k čemu dále vypravovat! Když vypuklo roku 1848 i v Praze povstání, byl jsem mezi prvními, kteří nejvíce prahli po krvi, po pomstě na nenáviděném lidu. Však po několik dní neměl jsem žádné příležitosti k ukojení své brutalnosti, až znenadání objevil se přede mnou na dostřel starý pískař. Pouhé jeho objevení se zbudilo ve mně všecken hněv, veškerou nenávist, kterou jsem choval ku všemu, co nepřisahalo věrnost praporu vojenskému a v oka-

mžiku tom vyzval jsem granátníky, aby dle libosti pálili po starci a jeho dítku.

„Ty's tedy, strýčku, lid nenáviděl?“ dím s výčitkou.

„Ano, nenáviděl jsem ho, ačkoli jsem nebyl vzdor své prudké povaze v podstatě člověk zlý; již okolnost, že prosebné a nevýslovnou bolest jevící sivé oko mladičké Reginy mohlo ve mně, v drsném, surovém vojáku zbudit soustrast, jest toho důkazem.“

„Za to se ti dostalo v Regině v odměnu bytosti andělské,“ připomínám.

„Andělské?“ opakuje strýc náhle temně, zasmušile. „Mýlíš se, hochu“, pokračuje po malé chvíli; „Regina dovede právě tak vášnivě nenávidět jako milovat. Poznav pouze její lásku neznáš její nenávisti. Na pohled je Regina skutečně bytostí andělskou; ale svou krásou, svým horoucím citem a duchem svým působí démonicky svůdně. Musíš ji milovat; vášnivě, šíleně milovat, byť by's i věděl, že láskou tou zahyneš.... Když prchla ode mne do Prahy, byl jsem nějaký čas zaražen, pak ale jsem téměř šílel a přece jsem věděl, že mne nemůže nikdy, nikdy milovat.... Drsný, surový, nevzdělaný vojín, kterýž byl Reginina otce zastřelil, stal se v krátké době v pravém slova smyslu jejím otrokem.... Na stolici, na které právě sedíš, seděl asi před třemi lety mladík, žádající mne za ruku Regininu. Regina stála opodál mlčky, avšak pohled výrazného oka jejího dostačil: Reginu vášnivě milující hoch roztříštil si v naší přítomnosti kulí lebku.... Hoch ten nebyl poslední. Jiný, rovněž tak vzorný povahou a výtečný duchem“....

V tom strýc náhle umlkl a vztýčil se, neboť štěkot psů, kterýž se byl vždy víc a více blížil, zazněl znenadání u samých hlavních vrat statku tak divoce, jako by se byly feny na někoho vrhly.

Strýc vyšel na dvůr, ale za chvíli, když byl štěkot psů umlkl, zase se vrátil a usedl na své místo. Nežli však promluvil, vstoupil kočí-zrzoun a mezi dveřmi strýci ohlašoval: „Dva neznámí muži chtějí s Vámi, pane setníku, několik slov promluvit.“

„Nechť vejdou,“ vece strýc a vstav vyšel do předního pokoje.

Dveře zůstaly pootevřeny, tak že jsem mimovolně zcela zřetelně mohl slyšet celou rozmluvu neznámých se strýcem.

Jeden z nich pozdraviv strýce pravil suše, ale vlídně: „Odpusťte, pane, že Vás tak pozdě na večer vyrušujeme, však povinnost úřadu...“

„Co si přejete?“ táže se strýc poněkud nevrle.

„Ve Vašem statku nebo aspoň v jeho blízku dlí velezrádce,“ zní odměřeně odpověď.

„U mne velezrádce!“ zvolal strýc prudce a rozhorleně; „to není možno!“

„Lituji,“ zní hlas neznámého chladně, „že musím na své výpovědi setrvat.“

„U mne!“ zvolal strýc poznovu ještě prudčeji než poprvé.

„Ano; včera večer byl viděn ve společnosti Vaší paní,“ praví neznámý.

„Ve společnosti Reginy!“ zvolal strýc hněvivě dupnuv nohou.

„Neračtež se rozhorlovat,“ vece s nezměněnou chladností neznámý. „Stopovali jsme muže toho z Plzně až k Vašemu statku....“

„A kdo Vás k tomu oprávnil?“ přerušuje strýc neznámého.

„Konám, pane, pouze svou povinnost,“ zní ledová odpověď; „jsem policejní adjunkt a zde, můj soudruh, je policejní zřízenec.“

„Čím Vám tedy mohu posloužit?“ táže se strýc.

„Račtež nám býti nápomocen při vypátrání stíhaného,“ praví policejní adjunkt.

„Já pomáhat při stíhání někoho!“ zvolal strýc a mocný hlas jeho chvěl se rozčilením a hněvem.

„Lituji, že musím žádat Vaší pomoci,“ dí policejní úředník, „ale nemohu jinak.“

„Posečkejte tedy okamžik,“ praví strýc a vraziv prudce do pokoje, v němž jsem meškal, šeptal mi skoro úzkostlivě do ucha: „Prchni, hochu, prchni! Stíhají tě pro velezradu.“

„Slyšel jsem vše,“ pravím klidně; „není potřebí, abych prchal.“

„Prchni!“ opakuje strýc monotoně; „zde těmito dveřmi dostaneš se do parku.“

Neodpověděv popošel jsem několik kroků a otevřev přivřené dvéře do kořán zůstal jsem na prahu stát.

V prostřed pokoji stál mladý, štíhlý člověk dosti inteligentního, ač trochu nevlídného vzezření a zažloutlé pleti, patrně policejní adjunkt; u dveří pak, těsně u zdi obstarožný již muž drsného obličeje a nejistého, jízlivého pohledu.

„Hledáte-li mne,“ pravím učiniv několik kroků ku předu; „zde jsem!“

Muž stojící u dveří pohlednuv na mne rychle ke mně přistoupil řka: „Pane, já Vás zatýkám!“ Avšak hned na to se zarazil. Couvnuv o krok zavrtěl hlavou a zamumlal: „Odpusťte; zmýlil jsem se. Jste sice poněkud podoben, Váš plný vous a plný obličej, ale jste přece mnohem mladší...“ Na to couvá zase nesměle pomalu ku dveřím.

„Nuže, co teď, když jste se zmýlili?“ táže se úsklebně strýc, kterýž byl za mnou vešel.

Muž, k dveřím se šourající popošed k policejnímu adjunktu pošeptal mu cosi do ucha, načež tento obrátiv se k strýci pravil: „Pane! Muž, kterého stíháme, byl viděn také dnes na blízku Vašeho statku; vyzývám Vás tedy jmenem zákona, abyste nám byl svou čeledí nápomocen při jeho vypátrání a zatčení.

„Tedy honba na člověka!“ zvolal strýc a oko jeho se rozjiskřilo, jako by se v něm byla znenadání probudila dávná vojácká brutalnost. „Budiž! Pomohu Vám!“

Obrátiv se k zrzounu-kočímu, kterýž byl celé scéně přítomen, dal mu tiše nějaký rozkaz, načež tento rychle vyšed na dvůr spěchal do čeledníku.

Za krátkou dobu byli jsme připraveni. Strýc vzav klobouk, sňal se stěny ručnici a dva revolvéry.

„Vezmi jeden,“ praví ke mně, podávaje mi revolvér, „kdyby snad bylo zbraně potřebí.“

Vzal jsem podávanou zbraň, načež jsme s policisty sešli na dvůr. Před čeledníkem stálo již asi patnáct rozličně ozbrojených strýcových mrzáků; někteří z nich měli pušky, někteří šavle, někteří mimo zbraň také pochodně.

Strýc dav si od policejního úředníka udati směr, v kterém má býti pátrání provedeno, rozdělil tlupu čeledínů ve tři oddělení; první vedl policejní adjunkt, druhé jeho soudruh a třetí strýc sám. Smečka strýcových hafanů a zrzoun-kočí zůstali v tlupě strýcově, ku které jsem se i já přidružil.

„Kdyby někdo stíhaného dopadl, ať vystřelí; kdo bude s pochodní na blízku, nechť ji rozsvítí, aby ostatní mohli pospíšit na místo, kde padla rána,“ zněl strýcův poslední rozkaz, načež všechna tři oddělení dala se na pochod.

(Dokončení.)

Skromné myšlenky.

Od *Jana Nerudy.*

Rozvětrá-li žula a zrezaví-li železo, proč by měla lidská povaha zůstat vždy zcela důsledná! Zrezavělé železo musí ovšem železité zůstat a změněná ušlechtilá povaha musí vždy ušlechtilého cos podržet — není v tom zásluby.

———

Duševní cnosti vyvinují se tam, kde materie tíží; v neštěstí je člověk nejcnostnější, člověk chudý jeví nejvíce lásky k bližním a národ stížený bývá v občanských cnostech vzorem. Je to tak přirozené, že vykoná-li bohatý člověk neb velký národ nějaký k prostředkům jeho skutečně šlechetný čin, již čin ten velebíme skoro co něco zázračného.

———

„Difficile est satyram non scribere", cituje osel a myslí, že tím již napsal satyru. Každý, kdož vůbec myšlenku pochopiti s to jest, již se domnívá býti myslitelem. Rostoucí průměrná vzdělanost působí, že zmenšuje se úcta k silám tvůrčím.

———

Nejlepším satyrikem bude vždy člověk, kterému se samému nejméně vytýkati může. Satyra zakládá se v opravdovosti, ne v nestoudnosti.

———

Myslíme-li při stylistickém podání na věc nepoměrně víc než na čtenářstvo, dovedem slohu vědeckého nebo uměleckého; myslíme-li víc na čtenáře než na věc, povstane sloh pikantní.

———

Co do afektů je člověku nejzdravěji v tak zvané „spokojenosti", když necítí ani nadbytku ani úbytku. Neobyčejná radost, trvá-li jen trochu dýl, je právě tak obtížná jako neobyčejný žal; ano ještě obtížnější proto, že znenáhla se zhnusí. Neobyčejná radost nepatří jaksi k té rodině denních pocitů, vystupuje jakožto host, žádá obětí a pohostinství a u ní platí totéž pravidlo, které vyslovil Slovan, pravzor pohostinnosti: „Host první den zlato, druhý stříbro, třetí měď — rychle jeď!" — „Zaplať pán bůh, že je po posvícení," řekne český sedlák upřímně, ač se upřímně na posvícení těšil.

———

Největší positivní půvab má největší negace tohoto světa: nesmrtelnost.

Člověk sobě ve své nadýmavosti říká, že jeho obrazotvornost nemá mezí. V mysli naší nelíhne se ale pranic jiného, než co jsme smysly svými ze zevnějška do ní nabrali, leda že u všelijakém spojování toho nabraného dělává obrazotvornost prapodivné někdy skoky. Či dovedlo na př. umění výtvarné již stvořit nějakou postavu, která by ani jediným oudem svým nepřipomínala nám formy již z přírody známé, nástroje smyslů nám známých, a t. d. a přec by svědčila o životě jakéms nám po tu dobu zcela sice cizém, avšak možném? Vždyť i samému bohu dovedem přibásnit jen vlastnosti takové, jakéž sami máme v míře nějaké nebo alespoň za daných jistých okolností.

———

Horující cit rodí někdy ideálnost, filosofující rozum, vyhledávající pravý poměr člověka k věčnému vesmíru, rodí někdy cynismus. Nemáme nejmenšího práva opovrhovat těmi, kdož se stali cyniky z rozumu.

———

Jen málo lidí může se myšlenkově rozvinout zcela dle schopnosti své a z ostatního světa myšlenkového jen to přijímat v sebe, co se státi může přirozenou částí jich samých. Takto se děje štěpování nejdivnějším často spůsobem. Podívejte se na př. na tiskařského korektora. Jeho mozek je jako průchodní dům; domácí bydlitelé nestarají se o procházející lid a tento zas ne o ně. A ani sobě nesmí dát na mozek tabulku jako na dům, že se zde všeliké znečištění přísně zapovídá.

———

Jen někdy, kdy se jedná o vlastní osobu naši, kdy na př. samolibost naše bojí se porážky neb jen tajné urážky, předpokládáme u svého bližního tutéž myšlenkovitou okamžitou činnost, jaká je právě u nás a přeceňujem ho snad i někdy. Jindy je nám ale vždy, jakoby ten, který právě nemluví, také ani ničeho nemyslil, nebo ten, který mluví, jakoby souběžně nemohl myslit také o něčem jiném ještě. Mně alespoň bylo vždycky v odmlčevší se náhle společnosti, jakobych jen já sám myslil dál, ostatní ale byli zabedněni.

———

Hloubavá duše může samu sebe šťastnu učinit, hloubavý duch ale svět celý. Při tom může tento velmi snadno být egoistou, onano nikdy.

FEUILLETON.

Rána.

Napsal *A. S. Puškin.*

I.

Stříleli jsme.

Baratynský.

Přísáhl jsem zastřelit jej po právu souboje. (Ránu svou nechal jsem si ještě u něho.)

Nalézali jsme se v městečku ***. Život vojenského důstojníka jest znám. Ráno učení, cvičení; oběd u velitele plukovního anebo v židovské jídelně; večer punš a karty. V*** nedávaly se v žádném domě hostiny, nebylo žádné nevěsty; chodili jsme pouze jeden k druhému, a neviděli tam, kromě svých obleků, ničeho.

Pouze jeden člověk z naší společnosti nebyl vojákem. Bylo mu as třicet pět let a my ho považovali už za starce. Zkušeností svou vynikal ve mnohém nad nás; k tomu působily též silně na mladé mysli naše obyčejná jeho zamračenost, přísný mrav a ostrý jazyk. Jakési tajemství spočívalo na jeho osudu; zdál se Rusem, měl ale cizí jméno. Sloužil kdysi u husarů a se štěstím; nikdo nevěděl, proč šel na odpočinek a usídlil se v nepatrném městečku, kde žil chudě a zároveň mrhavě; chodil vždy pěšky, v obnošeném černém kabátě a dával hostiny všem důstojníkům našeho pluku. Ovšem, že při obědě u něho byly pouze dvě nebo tři jídla, jež připravil vojín na odpočinku, za to však lilo se při nich šampaňské plnou řekou. Nikdo neznal stav jeho, jeho důchody a nikdo se neosmělil ptáti se na to. Měl knihy po většině vojenské a pak romány. Rád je půjčoval, a nežádal jich nikdy zpět; za to však nevracel také nikdy knihu, již si sám vypůjčil. Hlavní jeho zaměstnání byla střelba z pistole. Stěny jeho komnaty byly koulemi provrtány, všude samé štěrbiny, jako dílo včel. Bohatá sbírka pistolí byla jedinou okrasou domku, v němž žil. Zručnost, jaké nabyl, byla víře nepodobná, a kdyby byl chtěl koulí sraziti hrušku

s čepice kohokoliv z nás, nikdo v našem pluku nebyl by se bál postaviti mu svou hlavu. Často rozmlouvali jsme o souboji. Silvio (budu jej tak jmenovati) nikdy se rozmluvy té neúčastnil. K otázkám, jestli se také někdy bil, odpovídal suše, že ano, nemluvil však nikdy o tom podrobněji a otázky takové byly mu patrně nepříjemny. Myslili jsme, že má na svědomí nějakou nešťastnou oběť úžasného svého umění. Ostatně nám ani nenapadlo, že by byl bázlivým. U některých lidí zapuzuje už zevnějšek podobné podezření. Neočekávaná událost nás všechny památla.

Jednou obědvalo nás asi deset důstojníků u Silvia. Pili jsme jako obyčejně, to jest velmi mnoho; po obědě začali jsme naléhati na našeho hostitele, aby s námi hrál karty a dával bank. On se dlouho vzpouzel, neboť skoro nikdy nehrál; konečně ale velel si dáti karty, vysypal na stůl asi padesát dukátů a začal dávati. My se postavili do kola a hra začala. Silvio při hře obyčejně mlčel, nikdy se nehádal a nic nevysvětloval. Jestli se hráč zmýlil, tu buď ostatní doplatil sám aneb zapsal, co zbylo. My jsme jej už znali a nechali jsme jej dělati co chtěl; mezi námi byl však důstojník, který se k nám nedávno dostal. Týž hrál také a v roztržitosti se zmýlil. Silvio vzal křídu a vyrovnal vše dle svého obyčeje. Důstojník mysle, že se zmýlil, začal mu to vykládati. Silvio dával mlčky dále. Tu důstojník pozbyv trpělivosti vzal smeták a utřel to, co se mu zdálo býti zbytečné napsaným. Silvio vzal křídu a zapsal to znova. Důstojník rozjařen vínem, hrou a smíchem soudruhů, cítil se velmi uraženým a ve vzteku popadnuv se stolu měděný svícen, udeřil jím po Silviovi, který ledva se ráně vyhnul. My se zarazili. Silvio vstal, zbledl hněvem a s jiskřícíma očima řekl: „Pane, odejděte a děkujte bohu, že se to stalo v mém domě.“

Nepochybovali jsme o následcích a považovali jsme soudruha svého už za mrtvého. Důstojník odešel se slovy, že za urážku odpoví, jak panu bankéři bude libo. Hrálo se dále ještě několik minut; cítíce však, že hostiteli není hra po chuti, vstali jsme jeden po druhém a odebrali se do svých bytů.

Druhého dne při cvičení ptali jsme se už, žije-li ještě nebohý poručík, když se tu sám mezi námi ukázal; ptali jsme se také jeho. On odpověděl, že od Silvia nemá dosud zpráv. To nám bylo podivno. Šli jsme k Silviu a nalezli jsme ho na dvoře, střílejícího kouli na kouli do terče, na vrata přibitého. Přivítal nás jako obyčejně nezmiňuje se ani slovem o včerejší události. Minuly tři dni, poručík ještě žil. S udivením ptali jsme se: co pak Silvio nebude se bít? Silvio se nebil. Spokojil se nepatrným vysvětlením a smířil se.

To mu ublížilo v očích mládeže. Mladí lidé nemohou tak snadno odpustiti nedostatek smělosti, vidouce v chrabrosti vrchol lidské důstojnosti a omluvu všech jiných vad. Avšak, na vše se pomalu zapomnělo a Silvio zase nabyl dřívější vážnosti.

Jediný já nemohl jsem se mu už přiblížiti. Maje od přírody romantickou obraznost, lnul jsem před tím ze všech nejvíce ku člověku, jehož život byl hádankou, jenž zdál se mi hrdinou tajemné jakési povídky. On mne měl rád; aspoň pouze přede mnou odkládal ostrou zlobu, a mluvil prostosrdečně a neobyčejně příjemně o rozmanitých věcech. Ale po nešťastném tom večeru neopouštěla mne myšlenka, že čest jeho byla pokálena a dobrovolně nesmyta a myšlenka ta překážela mi, abych zacházel s ním jako dříve; štítil jsem se jeho pohledu. Silvio byl příliš rozumný a zkušený, aby to nepozoroval a neuhodl příčinu toho. Zdálo se, že ho to mrzí; aspoň pozoroval jsem, že si dvakráte přál se mnou si promluviti; já se ale vybýbal a Silvio mne nechal. Od té doby vídal jsem jej pouze mezi soudruhy a volné naše rozpravy se přerušily.

Roztržití obyvatelé hlavního města nemají ani pojmu o mnohých dojmech, tak dobře známých obyvatelům vesnic a menších měst, — na příklad o očekávání příjezdu pošty: v úterý a v pátek byla naše plukovní úřadovna plna důstojníky: ten čekal peníze, ten psaní, a ten noviny. Obálky se obyčejně hned tam otvíraly, vyprávěly se noviny, byl to živý obrázek. Silvio dostával psaní k našemu pluku a býval tam též. Jednou dali mu psaní, s něhož strhl pečeť s patrnou netrpělivostí. Když psaní přečetl, jiskřily se jeho oči. Důstojníci, zabráni každý svým, nevšimli si ničeho. Pánové, řekl jim Silvio: musím se ihned vzdáliti; odjedu dnes v noci; doufám, že u mne naposled poobědváte. Očekávám také Vás, pokračoval, obraceje se ke mně, očekávám Vás dojista. Po těch slovech odešel, a my umluvivše se sejíti se u Silvia, šli jsme každý po svém.

Přišed k Silviu v naznačenou dobu, nalezl jsem tam skoro celý pluk. Celý jeho majetek byl už složen; zůstaly zde pouze holé prostřílené stěny. Usedli jsme; hostitel byl neobyčejně vesel a veselost jeho stala se brzy všeobecnou; zátky neustále bouchaly, víno v sklenicích se neustále pěnilo a šumělo a my srdečně přáli odjíždějícímu dobré cesty a blaha. Vstali jsme od stolu už pozdě večer. Při odchodu loučil se se všemi, mne však, právě když jsem se chtěl vzdáliti, vzal za ruku a zadržel. „Musím s Vámi promluviti,“ řekl tiše. Já zůstal.

Hosté odešli; zůstali jsme sami a sednuvše si naproti sobě, zapálili jsme si dýmky. Silvio byl zamračen; nebylo na něm už ani stopy dřívější napnuté veselosti. Mračná bledost, jiskřící se oči a hustý dým, vycházející z úst, dodávaly mu vzezření opravdu ďábelského. Po několika minutách přerušil Silvio ticho. „Možno, že se více neuvidíme, pravil mi: před rozloučením chtěl jsem se s Vámi dorozuměti. Mohl jste sice pozorovati, jak málo dbám postranního mínění; Vás však mám rád a cítím, že by mne bolelo, kdybych zanechal v mysli Vaší nespravedlivý dojem.“

Tu se zamlčel a vyklepával dýmku, jež dohořela; já mlčel a sklopil jsem oči k zemi.

„Podivil jste se asi, pokračoval dále, že jsem nežádal zadostiučinění od toho opilého pomatence R***. Neupřete mi, že maje volbu zbraní, měl jsem život jeho v rukou svých, kdežto mému životu nehrozilo skoro nic; mohl bych mírnost svou přičísti pouze velikodušnosti své, avšak nechci lháti. Kdybych byl mohl potrestati R***, nevrhaje život svůj v nebezpečí, nebyl bych mu nikdy odpustil.“

Pohleděl jsem na Silvia s udivením. Takové přiznání mne velmi mrzelo. Silvio pokračoval:

„Neboť opravdu nemám práva vydávati se v nebezpečí života. Před šesti lety dostal jsem políček a nepřítel můj dosud žije.“

Zvědavost má se silně probudila. „Co pak jste jej nevyzval?“ ptal jsem se. „Okolnosti vás snad rozloučily?“

„Měl jsem s ním souboj,“ odvětil Silvio, „a zde mám památku jeho.“

Silvio vstal a vyňal ze skřínky červenou čapku se zlatým třepením a prýmkem; pak si ji dal na hlavu; nad samým čelem byla prostřelena.

„Jak víte,“ pokračoval Silvio, „sloužil jsem v *** husarském pluku. Vy znáte mou povahu: zvykl jsem býti prvním z mládí, bylo to mou vášní. Za našich časů byla bujnost v módě — a já byl prvním ve vojště. Každou chvíli byl u našeho pluku nějaký souboj: při všech jsem byl buď svědkem neb hlavní osobou. Soudruzi mne vynášeli do nebe a velitelové pluku, každou chvíli se střídající, viděli ve mně nutné zlo.

Spokojeně (anebo nespokojeně) kochal jsem se svou slávou, když tu dostal se k nám mladý člověk bohatý, ze znamenité rodiny (nechci jej pojmenovati). Jaktěživ neviděl jsem tak znamenitého šťastníka! Představte si mladost, rozum, krásu, zběsilou veselost, chrabrost zcela klidnou, slavné jméno, peníze, jež nepočítal a jež mu nikdy nedocházely a pomyslete si, jaký dojem na nás učinil. Prvenství mé se začalo kolísati. Zaslepen slávou mou, hledal mé přátelství; já však přijal jej chladně a on bez nejmenší lítosti se ode mne vzdálil. Začal jsem jej nenáviděti. Úspěchy jeho v pluku a ve společnosti ženské přiváděly mne v zoufalství. Hleděl jsem s ním začíti hádku; k epigramům mým odpovídal epigramy, jež se mi zdály býti nečekanými a ostřejšími než mé a jež ovšem byly mnohem veselejší: on žertoval, já se zlobil. Konečně jednou v plesu u polského statkáře, vida, že jest předmětem všech ženštin a zvláště samé hostitelky, jež se mnou bývala v jakémsi svazku, řekl jsem mu do ucha jakousi sprostou hrubost. On se začervenal a dal mně políček. My tasili šavle; dámy omdlévaly; nás roztrhli, ale my jeli ještě téže noci na souboj.

Bylo na úsvitě. Já stál na ustanoveném místě se svými třemi sekundanty. S nevysvětlitelnou netrpělivostí čekal jsem svého protivníka. Jarní slunce už vzešlo, začínalo býti horko. Uhlídal jsem jej z dáli. Šel pěšky nesa šat na šavli a provázen jedním sekundantem. Šli jsme mu vstříc. On se přiblížil s čapkou plnou třešní. Sekundanti odměřovali nám dvanácte kroků. Já měl stříleti první; že však zlost ve mně tak silně vřela, nespolehal jsem se na věrnost ruky a abych získal času k oddechnutí, dával jsem mu první ránu; protivník můj však nesouhlasil. Ustanoveno tedy metati losem: prvý padl jemu, věčnému tomu miláčku štěstí. On zamířil a prostřelil mi čapku. Řada byla na mne. Život jeho byl konečně v mých rukou; hleděl jsem naň dychtivě, chtěje shlédnouti na něm aspoň nejmenší nepokoj. Stál před pistolí, vybíraje ze čapky zralé třešně a vyplivuje pecky, jež až ke mně lítaly. Lhostejnost jeho mne rozvzteklila. K čemu to — pomyslil jsem si — zbaviti jej života, když si ho neváží? Zlobná myšlenka prolétla mně myslí. Já spustil pistoli. Jak se zdá, nechcete nyní umříti, pravil jsem mu, vždyť právě snídáte; nechci Vám překážeti. — Vy mně ani trochu nepřekážíte, pověděl

on; jen střílejte a ostatně, jak se Vám líbí: ránu máte vždy, budu Vám vždy k službě. Já se obrátil k sekundantům, a objevil jim, že nechci nyní střílеti a tím se souboj skončil . . .

Šel jsem na odpočinek a vzdálil se do tohoto městečka. Od té doby myslil jsem každého dne na pomstu. Nyní nastal můj čas."

Silvio vytáhl z kapsy psaní, jež ráno obdržel a dal mi je čísti. Kdosi (zdálo se, že to jeho správce) psal mu z Moskvy, že známá osoba v krátkém čase vstoupí v zákonnitý stav manželský s mladou, překrásnou dívkou.

„Vy se už dovtípíte," řekl Silvio, „kdo je ta známá osoba. Jedu do Moskvy. Uhlídáme, uvítá-li smrt rovněž tak lhostejně před svatbou, jako tehda při třešních!"

Při těch slovech vstal Silvio, uhodil o zem svou čapkou a začal přecházeti po komnatě, jako tigr po své kleci. Poslouchal jsem jej bez pohnutí: zvláštní, odporné city mnou ovládaly.

Sluha vešel a pověděl, že koně jsou připraveni. Silvio mi stisknul ruku; políbili jsme se. Sedl si na povoz, na němž ležely dva kufry, jeden s pistolemi a druhý s jeho majetkem. Rozloučili jsme se ještě jednou a koně poskočili.

II.

Minulo několik let. Domácí okolnosti přinutily mne usaditi se ve vesničce N*** újezdu. Zabývaje se hospodářstvím, nepřestal jsem potichu vzdychati po dřívějším svém šumném a bezstarostném živote. Nejhůře přivykal jsem tráviti o samotě jarní a zimní večery. Dopoledne jsem ještě tak probil, rozmlouvaje s dozorcem, dohlédaje ku pracím anebo obcházeje nové závody; ale jakmile se smrkalo, nevěděl jsem co začíti. Těch několik knih, jež jsem nalezl pod skříněmi, uměl jsem už nazpamět. Všecky pohádky, na něž si klíčnice Kyrilovna mohla vzpomenouti, jsem vyslechl; babské písně působily mi už dlouhou chvíli. Pustil jsem se také už do neslazeného nápoje, tím mne ale rozbolela hlava; abych se přiznal, bál jsem se, abych se nestal opilcem z hoře, t. j. velmi hořkým pijákem, čehož příkladů jsem mnoho viděl v újezdě.

Blízkých sousedů jsem neměl, kromě dvou neb tří hořkých, jichž rozmluva byla po většíně vzlykání a vzdychání. Samota byla lepší. Posléze jsem se odhodlal choditi spat co možno brzy a obědvati co možná pozdě; tak jsem si ukrátil večer a prodloužil den a žil jak bylo lze.

Asi čtyry versty ode mne nalézal se bohatý statek, patřící hraběnce B***; žil tam však pouze správce a hraběnka navštívila statek svůj jen jednou v prvním roce po své svatbě a to tam ještě žila toliko měsíc. Však z jara druhého léta mého uzavření se proslýchalo, že hraběnka s mužem přijede na svůj venkov. A v skutku přijeli tam v červnu.

Příjezd bohatého souseda jest znamenitou dobou pro venkovské obyvatele. Statkáři a jich sluhové mluví o tom dva měsíce napřed a tři leta potom. Co se mne týče, přiznám se, že zpráva o příjezdu mladé a velmi krásné sousedky silně na mne účinkovala; hořel jsem netrpělivostí shlédnouti ji a odebral se tudíž v první neděli po jejím příjezdu do vsi *** abych se představil jich jasnostem jakožto nejbližší soused a oddaný sluha.

Lokaj uvedl mne do hrabécí komnaty a šel mne ohlásit. Prostranná komnata byla všemožně vykrášlena; okolo stěn byly skříně s knihami a nad každou z nich poprsí; nad mramorovým krbem viselo široké zrcadlo; na podlaze bylo zelené sukno a koberce. Odvyknuv si rozkoší v bídném svém zákoutí a nevidév už dávno cizího bohatství, zbázlivěl jsem a očekával hraběte v rozechvění, v jakém asi prosebník z venkova čeká příchod ministra. Dvěře se otevřely, vešel muž as dva a třicetiletý, velmi krásný. Hrabě přiblížil se ke mně s pohledem milým a laskavým: bledl jsem se vzpamatovati a začal jsem se mu představovati, on mne ale předešel. Usedli jsme. Rozmluva jeho svobodná a milá, brzy rozptylila mou stydlavou bázeň; už jsem začal býti volnějším, když pojednou vešla hraběnka a já se stal ještě zaraženějším, než prvé. Byla vskutku krasavicí. Hrabě mne představil; já chtěl býti švitorným, avšak čím jsem chtěl zdáti se nenucenějším, tím jsem se stával rozpačitějším. Oni, abych se mohl vzpamatovati a přivyknouti nové té známosti, začali rozmlouvati mezi sebou, zacházejíce se mnou jako s dobrým sousedem bez okolků. Zatím jsem já přecházel sem a tam prohlížeje si knihy a obrazy. V obrazech se neznám, jeden však připoutal mou pozornost. Byla to jakási krajina švýcarská; mne však nepoutala malba, ale to, že obraz byl prostřelen dvěma koulema, z nichž jedna kryla druhou. To byla znamenitá rána, pravím, obraceje se ku hraběti. — Ano, odvětil on, byl to výstřel znamenitý. A vy, střílíte dobře? pokračoval. — Tak trochu, odpověděl jsem, raduje se, že rozmluva se posléze dotkla něčeho, co mně blízko. Na třicet kroků se karty nechybím, — ovšem, znám-li pistoli." — „Opravdu," řekla hraběnka s velikou pozorností naslouchajíc: „a ty milý můj, trefíš též kartu na třicet kroků?" — „Někdy," odpověděl hrabě, „to zkusíme. Druhdy jsem nestřílíval špatně; teď jsem však už čtyry leta nevzal pistole do rukou." — „To Vám pak za to ručím, že Vaše jasnost se chybí karty i na dvacet kroků: s pistolí musí člověk denně zacházeti. Znám to ze zkušenosti. U nás v pluku byl jsem z nejlepších střelců. Jednou nevzal jsem po celý měsíc pistole do ruky: dal jsem si je spraviti; a co myslíte as? Poprvé kdy jsem pak střílel, chybil jsem se čtyřikráte za sebou láhve na dvacet kroků. Náš rotmistr, ostrý hoch a dobrá kopa, se k tomu nahodil a povídá: „Jak je vidět, brachu, nedosáhne tvá ruka láhve." Ne, jasnosti, člověk nesmí opomenouti se cvičiti, sice zapomene po jednou. Nejlepší střelec, jehož jsem kdy viděl, střílel každý den aspoň třikráte před obědem. Zvykl tomu tak, jako sklenicce kořalky." Hrabě s hraběnkou byli rádi, že jsem se trochu dostal do proudu. — „A jak střílel?" ptal se mne hrabě. — „Asi tak, jasnosti: vidí ku př. mouchu, jak si sedá na stěnu . . . Vy se smějete, hraběnko? Při sám bůh, je to pravda . . . vidí mouchu a volá: „Kuzmo, pistoli." Kuzma přinese mu nabitou pistoli. On střelí a přibije mouchu do stěny?" — „To je podivno!" pravil hrabě, „a jak se jmenoval?" — „Silvio, jasnosti." — „Silvio!" vzkřikl hrabě, vyskočiv ze svého místa: „znal jste Silvia?" — „Jak bych ho neznal, jasnosti, byli jsme spolu přáteli; v našem pluku byl jako bratr-soudruh; ale pět let už o něm nevím ničeho. Zajisté jste ho též Vy, jasnosti, znal?" — „Znal jsem jej velmi dobře. Nevyprávěl Vám nikdy o zvláštní události?" — „Ne snad o políčku, jasnosti, jejž dostal v plesu od jakéhosi ničemy?" — „A pověděl Vám jmeno toho ničemy?" — „Ne, jasnosti, to mi nepověděl . . . Ach, jasnosti: odpusťte . . . nevěděl jsem . . . snad to nejste Vy? . . ." — „Já sám," odpověděl hrabě, tváře se při tom podivně, „a prostřelený obraz jest památkou posledního našeho setkání se." — „Ach miláčku," řekla hraběnka, „pro bůh, nevyprávěj to: bude mně zle." — „Ne," odvětil hrabě, „povím vše; on ví, jak jsem urazil jeho přítele: ať též ví, jak se mně Silvio pomstil." Hrabě podal mi křeslo a s živou zvědavostí poslouchal jsem následující vypravování: „Před pěti lety jsem se ženil. Prvý měsíc, měsíc líbánků, trávil jsem zde na venkově. Domu tomuto povinuju nejkrašší okamžiky života a jednu z nejtěžších upomínek. Jednou večer jezdili jsme spolu na koni; kůň ženy mé se něčeho lekl; ona se zděsila, dala mi otěže a šla sama pěšky domů. Na dvoře jsem uviděl pocestný povoz: řekli mi, že v mé komnatě mne očekává člověk, jenž nechtěl udati jmeno a řekl pouze, že má u mne co dělati. Vešel jsem do komnaty a uviděl v temnu člověka zaprášeného a vousy zarostlého; stál zde u krbu. Šel jsem k němu a chtěl jsem si připomenouti jeho tahy. „Nepoznal jsi mne, hrabě," řekl třesoucím se hlasem. — „Silvio," zvolal jsem a přiznávám se, že se mi vlasy na hlavě zježily. — „Ano," pokračoval on, „mám ještě ránu; přijel jsem vypálit svou pistoli; jsi hotov?" Pistole mu čouhala z postranní kapsy. Odměřil jsem dvanácte kroků a postavil se tam do kouta, prose jej, by střelil dříve, než se žena vrátí. On meškal, chtěl světlo. Podali nám svíce. Já zavřel dvéře, velel jsem, aby nikdo nevcházel a znova jsem prosil, aby vystřelil. On vyňal pistoli a zaměřil. Já sčítal vteřiny . . . myslil jsem na ni . . . Strašná prošla minuta! Silvio spustil ruku. „Lituju," pravil, „že pistol není nabita peckami třešňovými . . . Kule jest těžká. Pořád se mi zdá, že nemáme souboj, ale vraždu: nejsem zvyklý mířiti na bezbranného. Začněme znova; vrhneme los, kdo má střileti prvý." Hlava se mi točila . . . zdá se, že jsem nesouhlasil. . . . Posléze jsme nabili ještě pistoli; zavinuli dva lístky; on je dal do čapky, již jsem kdysi prostřelil, já vytáhl zase prvé číslo. „Ty, hrabě, jsi ďábelsky šťasten," řekl mi s úsměvem, na nějž nikdy nezapomenu. Nevím, co se se mnou stalo, jak mne k tomu mohl přinutit . . . ale vystřelil jsem — a trefil do tohoto obrazu." (Hrabě ukázal prstem na prostřelený obraz; obličej jeho hořel jako oheň; hraběnka byla bledší než její šátek, já se nemohl zdržeti výkřiku.)

„Já vystřelil," pokračoval hrabě, „a, sláva bohu, chybil jsem; tu Silvio . . . (v tom okamžiku byl opravdu strašný) Silvio začal na mne mířiti. Najednou se dvéře otevřely, Máša vběhla s křikem a padla mi na krk. Přítomnost její vrátila mi mou statečnost. Milá, řekl jsem jí, co pak nevidíš, že žertujeme? Jak jsi se polekala! Jdi, vypij sklenici vody a vrať se k nám; představím ti starého přítele a druha. Máša tomu ještě nevěřila. „Řekněte mi, mluví muž pravdu?" pravila, obracejíc se ku hroznému Silviovi, „je to pravda, že oba žertujete?" — „On vždy žertuje, hraběnko," odvětil jí Silvio, „jednou mi dal žertem políček, žertem prostřelil mi jednou tuto čapku, žertem se mne právě teď chybil; teď také já si zažertuju. . ." Při těch slovech chtěl po mně zamířiti — v její

přítomnosti. Máša padla mu k nohoum. Vstaň Mášo, nestydíš se! zvolal jsem ve vzteku; a Vy, pane, přestaňte se posmívati nebohé ženě. Střelíte anebo ne? — „Nestřelím,“ odvětil Silvio, „jsem spokojen: viděl jsem tvou zmatenost, tvou zbabělost; přinutil jsem tě, střeliti po mně. Na tom mi dosti. Budeš na mne pamatovati. Odevzdávám tě tvému svědomí.“ Při tom odcházel, zastavil se však ve dveřích, ohlédnul se na prostřelený mnou obraz, vystřelil doň, skoro bez míření a zmizel. Žena ležela ve mdlobách: lidé nesměli jej zastaviti a s hrůzou hleděli naň: on vyšel na křídlo, zavolal vozku a odejel, dříve než jsem se vzpamatoval.“

Hrabě se zamlčel. Tak dozvěděl jsem se konec povídky, jejížto začátek mě kdysi tak překvapil. S hrdinou její jsem se více nesetkal. Povídá se, že Silvio v době zbouření Alexandra Ipsilantiho byl náčelníkem oddělení Heteristů a padl ve srážce pod Skuljany.

Přel. *Chudoba.*

Inez.

(Píseň z Byronova „Childa Harolda“. Zpěv 1.)

Ó neusměj se na mne víc,
mně nezajdou ty chmury s čela —
však nedej bože, abys kdy
a nadarmo snad plakat měla.

A ptáš-li se, jakouže strasť
vše žíravou já skrývám v sobě?
Chceš poznat bol, jejž umírnit
se nepodaří ani tobě?

Není to láska, není zášť,
ni plané slávy ztroskotání,
co ztrpčuje mi život ten
a z vlasti pryč mne odhání.

Jsem znaven vším, co kolem zřím
a světem kráčím bez pokoje,
mne žádná krása netěší,
mne sotva vábí oko tvoje.

Jest nezbytný to kletby trud,
jímž stížen byl ten Hebrej v báji,
jenž nemůž' hlednout v záhrobí
a před hrobem se neukájí.

Kdo může utéct sobě sám?
Nechť táhnu dál a sebe dále,
přec kam se hnu, ta Litice
myšlenka za mnou neustále.

Hle jiný tone v radosti
a užívá, co mne jen trudí —
ó kéž jen dál o slastech sní,
a nechť, jak já, se neprobudí.

Jak mnohým krajem jest mi jít,
s tak mnohým kletým zpomínáním,
však s útěchou, že buď co buď,
zlo největší už v prsou schráním.

Jake to zlo, neptej se dél,
a pátrat ustaň z útrpnosti —
usměj se zas — jen nechtěj zřít,
kdy v člověku se peklo hostí!

J. B.

Staré zlaté časy ve Škotsku.

Odpovídá-li naše doba s úsměvem na povzdech po starých zlatých časech, činí tak snad s největší oprávněností v Anglii. Obyvatelé veškerých tří spojených království vzpomínají zvláště na „starou veselou Anglii“, co sídlo mravopočestnosti, zbožnosti, kázně a blahobytu. Takovým snílkům nebylo by na škodu podívat se na ty staré zlaté časy trochu z blízka; my tak činíme probírajíce listy staré kroniky Sira Johna Scota ze Seotstarvetu, který žil na přechodu šestnáctého věku do sedmnáctého a zůstavil ve svém spisu sice jen úryvkovitý ale význačný nárys své doby. Věru, že se nám pak po těch letech 1550—1650 v Anglii nezasteskne. Tak píše Scot ze Seotstarvetu o jednom ze svých současníků: John hrabě z Atholu byl jmenován při škotském dvoru kancléřem po Glamisovi, ale udržel se na místě tom jen několik let. Však po celý ten čas, jakož i později utiskoval mnohé a dbal jen rozmnožení svého zboží a důstojenství, z kterýchžto nečistých skutků nebyl prvním ani posledním ten, že dal k ponoukání své matky zabít Sira Johna Rattraye, starce as devadesátiletého, když byl právě na modlitbách ve své kapli. Potom pojal za ženu dceru zavražděného a dal druhou svému bratru. Tímto sňatkem připojil k statkům svým baronství rattrayské a redeastelské. Z celého domu Rattrayova zůstal jen jeden syn, jmenem Sylvestr, který jsa neustále vrahy stíhán, utekl se na malý statek Craighale, kdež byv za několik let otráven hrabětem z Mortonu zemřel. Jeho dva synkové potulují se již po čtyřicet let žebrotou. S jiným takovým vznešeným, ovšem méně nevinným tulákem potkáváme se v století šestnáctém. Byl to hrabě z Duntermlinen, člověk, který přišel kartami a kostkami na mizinu a když jednou prohrál i svou ženu, zaříkal se, že nikdy více hrát nebude, ale domníval se, že obejde svou přísahu tím, že nechá s sebou hrát jiné. Protož nabízel každému, koho na svých potulkách potkal, hrstku klasů vytáhnouti ten, jenž má nejvíce zrn. Ostatně hřešil tak beztrestně každý, koho chránilo důstojenství. Tak čteme o kancléři hraběti z Loudounu, že byl obviňován „nezdrženlivosti“, ale ušel s velkou ještě poctou, poněvadž měl velkou přízeň mezi kněžstvem, jehož důchody velice rozmnožoval. Na dvoře královském nedělo se lépe. Lord Balmerino byl obžalován z velezrády a odsouzen k ztrátě hlavy, protože vydával za své dílo list, který král Jakub Šestý sám napsal papeži. Jiní, kteří byli tomuto králi méně užitečni, došli lepší odměny. Jednomu z takových, Aleksandru z Minstrie dána králem Karlem privilej, rozprodati sto titulů barouských a rytířských po 2 librách šterlinků. Tentýž Aleksandr obdržel dovolení raziti lehčí peníze, čímž chudina velice trpěla; ale Sir Aleksandr vystavil si svůj veliký zámek v Stirlingu. Kdyby si někdo nad tímto privilegovaným penězokazem povzdechl, usměje se zajisté, čta o markýzu Hamiltonovi, jenž miloval svého levobočka Sira Johna Ettricka tak hrozně, že zaujal v lásku tu všechny děti podobného původu, jen když se nazývaly Ettricky. „Kdykoliv přinesla některá ženština ku bráně děcko z krve prý Ettrickovy, rozkázal markýz, aby to poslali do kuchyně a nazývali to všechno Hamiltony ve jménu ďábla!“ Dobrý a věrný sluha oněch dob míval málo vděku za svou bezúhonnost. Jakýsi George Nicol odvážil se dokazovat králi Jakubovi, že ho mocný lord Traquair hanebně okrádá. Král odkázal ubohého Nicola soudu a členové tohoto ctihodného tribunalu učinili nález, aby byl vymrskán a stížen ještě některými menšími tresty. Rozsudek ten zarmoutil počestného Nicola tak, že setřel s obuvi prach své vlasti a odešel mezi cizince, o jichž lotrovství ničeho nevěděl a následkem toho také nic povídat nemohl. Vymrskání, vyhnanství a ztráta místa za varování krále před ošemetností dvořanstva polekaly ostatní věrné sluhy J. M. tak, že mu ani slova neřekli, když strojeny životu jeho úklady. Paničky a čarodějnice hrají důležitý úkol v této době. Ale čarodějnice byly tak potměšilé, že jim málo kdo věřil, ač se jich každý o radu ptal. Tak slíbily ženě jakéhosi Jakuba Stewarta, že bude největší ženou a hlava muže jejího, že bude sáhat nade všechny ve Škotsku. Proroctví splnilo se v ten smysl, že vyzvedli paní Stewartovu do výše, aby lépe viděla, když nesli hlavu jejího muže na kopí. — Matka Montroseova radila se s čarodějkami dříve, než se tento narodil. Prorokováno, že způsobí Montrose celému Skotsku velký smutek. Děcko začalo již záhy trápit svou vlastní rodinu, neboť polklo žábu! — K dámám bývali skotští pánové velmi nedvorni. Lord Seton nakládal se svou ženou jako žena Sokratova s tímto trpělivým filosofem. Manželské věrnosti nešetřeno příliš úzkostlivě ani na jedné, ani na druhé strany. „Sir George Hay byl vlastní svou ženou uvržen do vězení pro nevěrnost, až bídně zahynul.“ Ubožákovi tomu vedlo se skorem ještě lépe než hraběti Lothianovi, „jehož žena se raděj vadila než byla vaděna.“ Paní ta pojala trochu větší než slušno náklonnost k mladému Douglasovi, což, jak kronikář dokládá, bylo velmi nehezké zvláště když nalezen manžel jednoho rána v posteli s podřezaným krkem. Kletba tohoto činu přešla i na děti, neboť „dcera paní Lothianovy odešla do Holandska a jest tam — „učitelkou“. Zvláštní pozornosti zasluhuje ještě jedna znamenitá dáma toho věku. Byla to žena pana komendatora Marka, jemuž dala třicet dítek a přece nebyl s ní muž spokojen: „Jeho žena obcovala velice s čarodějkami a zvláště s Markétou Nuesovou, která vychovala jednu z jejich dcer Lady Bortludichovu, jež byla později v Edinburku za tento zločin na hranici spálena. Lady Lothianova dostala později souchotě a když jí čarodějky oznámily, že ji této nemoci sprostí, ale že padne na toho, kdo jí nejvíc milý, svolila k tomu, a pozdravila se; pan Mark pak umřel do roka a do dne. Podobných příkladů ženské lásky dočítáme se v kronice několik; jeden upomíná na irského hraběte, jenž byv obžalován ze žhářství, vymlouval se, že kostel zapálil maje za to, že jest v něm arcibiskup. Jedna skotská dáma učinila něco podobného, ale bohužel že s větším úspěchem: zavřela svého muže do věže a upálila jej. Nejpodivnější při všech těchto

zločinech jest, že nebyly nikým stíhány a že docházeli lidé takoví i k samému dvoru zcela beztrestně. Trest ponechán obyčejně rukoum prozřetelnosti a tato skončila celou věc obyčejně tím, že nechala rodinu vymřít a statky její vydala do rukou cizinců. Na neštěstí volila prozřetelnost k pokárání tomu zase jen cizince vrahy a musela začít trestat hned zas tyto. Takové byly staré zlaté časy ve Škotsku.

Umění. Literatura. Věda.

— „Mlynář a jeho dítě“ osvědčil se i letos co mohutný magnet „dušičkový“. Předvádění této tradicionelní hry v prvních dnech listopadových je koncese učiněná jistému velmi četnému zcela zvláštnímu obecenstvu, které jindy o divadlo nezavadí a jak známo, též — divadelní kase. Během tří dnů vybraly se letos za Raupachův kus málem čtyry tisíce zlatých. — Slečna Sáková opustila již na dobro naše jeviště; na rozloučenou zpívala minulý pátek titulní úlohu v Jonasově „Javotté“. Doufáme, že se artistické správě zpěvoherní podaří, již v nejbližší době získati nějakou uspokojující náhradu za tuto svědomitou zpěvačku, zejmena pro letní saisonu. — Správní rada uzavřela již, učiniti divadelnímu družstvu návrh, aby byl p. Kolár ml. jmenován definitivním artistickým ředitelem činohry a není pochybnosti, že družstvo návrh ten přijme. Vyslovili jsme se již několikrát o této otázce a zaznamenáváme proto dnes toliko potěšitelné faktum, že jest krise ředitelská konečně urovnána spůsobem, jenž dle všeobecného úsudku podává nejlepší záruku zdaru a prospívání našeho divadla.

— Roderich Benedix, jemuž repertoire německých divadel děkuje za mnohou oblíbenou veselohru, zemřel prý „v nedostatku, ba skoro v nouzi“. Tak zvěstovaly aspoň nedávno všechny německé listy. Aby však „skrovnost“ honorářů německých autorů nikoho nemýlila, uvádíme tuto oficielní cifru: Jediné královské činoherní divadlo berlinské vyplatilo Benedixovi za deset let (1862 až 1872) 10,417 tolarů tantiem, zajisté částku to velmi slušnou, zvláště považíme-li, že ji množství německých divadel, na nichž Benedixovy veselohry zdomácněly, značně násobuje.

— Vzácnou starou polskou modlitební knihu našel v universitní knihovně Mnichovské professor Łepkowski, (jemuž u věci té dal pokynutí professor Caro ve Vratislavi). Úprava je nad míru skvostná, zejmena miniatury jsou překrásné. Z těch soudil již Caro, že povstaly v XVI. věku; nyní Łepkowski nade všechnu pochybnost zjistil, že jsou to modlitby psané a malované pro Zikmunda Starého. Věnovací předmluva výslovně to praví. V malbách jsou tváře i krajiny rázu polského. Rukopis ten dostal se do Mnichova se sbírkou jezuity Tita Tobblera, jenž v minulém století na misionářských cestách do zemí východních a severních nashromáždil mnoho zajímavých plodů přírodních, starožitností i děl uměleckých.

— Monumentální dílo tiskařské vystavila pařížská nakladatelská firma Hachette & Co. na světové výstavě vídenské. Je to přeskvostné vydání evangelií, na němž se přes 11 let pracovalo. Umělec, jemuž svěřeno ilustrování díla, Bida, cestoval k tomu účeli do Palestiny a po svém návratu dodal 128 výkresů za 9 let. Rytí obrazů do mědě bylo řízeno malířem Edm. Hédouinem a provedeno šestnácti nejlepšími rytci pařížskými během 11 roků. Architekt Ch. Rossigneux kreslil nové písmo a konal za tou příčinou důkladná studia porovnávaje písma různých typografů francouzských; po mnohých pokusech a zkouškách shotovily se typy zvláštním novým strojem v slévárně Barou & Lebreton. Rossigneux podal též návrhy vignet, inicialek atd. Překlad evangelií, jenž se vzal za základ, jest sestaven z citátů, které se nalezají ve spisech slavného francouzského theologa Bossueta. Tisk v závodu J. Claye započal v lednu 1869 a dél se ovšem s nevšední opatrností a svědomitostí. Každý arch musel dvaatřicetkráte býti v rukou dělníků a když měl sebe nepatrnější vadu, ihned se nemilosrdně zničil. Kdyby se byly všechny měděrytiny tiskly na jediném toliko lisu, bylo by to trvalo as 50 let. Sestavováním exemplářů zaměstnávalo se 15 dělnic po celý rok. Že se dílo to nikterak nemůže „vyplatiti“, samo sebou se rozumí. Náklad — 1500 exemplářů na velinovém, 150 na holandském papíru — representuje kapitál as milionu franků a kdyby se i celý vyprodal, zůstal by přece schodek 300.000 franků!

— Hora Sinai stala se cílem expedice, kterou hodlá podniknouti stařičký dr. Beke, jeden z nejpřednějších geografů anglických, jakmile započatá již sbírka pojistí dostatečné hmotné prostředky. Jmenovaný učenec, zejmena co se zeměpisu Afriky týče, na slovo vzatý zavrhuje totiž veškeré dosavadní náhledy o poloze hory Sinai a tvrdí, že horou tou je vlastně ve vulkanickém kraji Arabie, zvaném Harras, ležící sopka Harra Radjla, která nyní sice již dávno vyhasla, za dob Mojžíšových však ještě činnou byla.

Drobnosti.

— „Mluvnici včel“ máme již také, alespoň její první základy a začátky. Jedno z posledních čísel „Včelaře“ přineslo článek faráře P. J. Stáhala, v němž jest vypočteno šestadvacet „částí řeči“ čili „slov“ a sice dle — stenografických zápisků. Že ustálená různost jistých zvuků musí míti jakýsi vztah k tomu, co včely právě činí nebo trpí, může nahlédnouti každý; na praktických včelařích ovšem jest v přední řadě, aby se pilným pozorováním přesvědčili mluví-li včely opravdu vždy „gramatikalně“. Ze samohlásek užívají prý včely toliko *u* a *i*; jenom ve dvou slovech *a*. Mezi souhláskami pak nalézáme nejvíce *s*, *ds*, *h*, avšak též *z*, *t*, *m*, *n*, *g*, *ch*, ba i *kv* (qu) a *r*. Přece však je mluva včel dosti rozmanitá aby měl čtenář jakési ponětí o jejím znění, uvádíme zde několik zajímavých „slov“ (nebo „vět“?) „Huumdsis-iiis-is“, „Vuh-vuh vuh“, „Uissiir“ „Chsun“, „Sssssssssssssss-sssss-ss-s-s“, „Zi! Zi! „Huhuhuhuhuhu“, „Nu“, „Gub gub-gub“, „Brrrr-brrrr“, „Dsidsidsi dsidsidsi“, „Tý-tý-tý-tý-tý“, „Kva-kva-kva“ atd. Z ohledů praktických prozrazujeme, že „Jiiiiiiiiiiii“ je včelám jakýmsi znamením poplachu; slyšíme-li totiž tento zvuk, máme prý se na to připraviti, že nás požehají.

— Pohřební obřady v Queenslandu. Albert Mc. Donald popisuje v jednom svých dopisů pohřeb na pobřeží horní řeky Marianské, jejž pozoroval ne beze značného nebezpečí života. Zemřel muž; jeho tělo dalo se mezi dvě hranice a podle všech pravidel se upražilo. Když kůže byla se všech stran sčernalá vzal ten, kdo celý obřad řídil, kus křídy a rýsoval jí několik čar podél a na příč mrtvolu; pak chopil se nože a rozřezal ji podle oněch čar od hlavy až k patě, oddělil hlavu ode trupu a rozkouskoval ještě každou část na jistý počet menších dílců. Mezi tím všichni obřadu tomu přítomní neustále jako kanibalové řvali zatínali si, aby bolu svému dali náležitého výrazu, hluboké rány válečnými burdýři, jež po ruce měli. Mc. Donald přesvědčil se ještě, že se činily přípravy ku pohřbení oněch kusů těla zemřelého že tedy nebyly tyto snad snědeny, jak by se bylo mohlo dle oněch příprav souditi; má však za to, že tomu nebylo vždy tak a že předkové obyvatelů Queenslandských kdysi svých zemřelých příbuzných bez ostýchání pojídali.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Přírodopis živočišstva pro vyšší gymnasialní a realní školy. Sepsal dr. Antonín Frič m. ř. professor zoologie na universitě pražské. S četnými vyobrazeními. Sešit I: (arch 1—5). V Praze. 1873. Nákladem F. Tempského.

Ztracený život, román od Gustava Pf. Moravského. Druhé vydání. Nákladem J. Otty v Praze.

Kalendářík do tobolky na r. 1874. Nákladem J. Otty.

Velký slovanský kalendář na r. 1874. Nákladem J. Otty.

Besídek pro mládež (nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně) seš. 13., 14., 15. a 16.: „Útulek na Zvíkově,“ povídka od V. V. Palečka; „Lichvář“, povídka, „Odplata“, povídka, „Déklamace.“

Zlaté údolí, vypravování ze života v pustinách a stepích amerických. Sešit I. Nákladem Mikuláše a Knappa.

Čítanka pro pátou třídu obecných a občanských škol. Nákladem Mikuláše a Knappa.

Laciné knihovny (nákladem J. Otty) čísla 41., 42., 43. a 44. („Ctiboj z Dolan“, historické obrazy od J. F. Činoveského a „Tvrdé palice“, povídka od A. H. Sokola.)

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 187

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepočetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Duhový pták.

Novela od *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

Když vyšla druhý den na večer Noemi do zahrádky, vyskytl se najednou před ní Jiřík, jakoby byl ze země vyrostl. Stál chvilku mlče před ní; ona pohlížela s útrpností na bledé vpadlé jeho tváře. Podávala mu ruku, zapomínajíc na okamžik všeho mimo krutou jeho bolesť. Však on stál nepohnutě a nepřijal ruky její.

„Noemi,“ pravil smutným hlasem, „probděl jsem noc strašlivou. Několik nocí takových a síla života bude ztrávena jak olej svítilny. Netřeba ti vysvětlení. Poslouchal jsem Vás za keřem. A on tě líbal — ten bídník!“

Noemi vstala prudce z lavičky, na kterou byla sedla. „Ani slova více!“ pravila přísně a měřila jej hrdým pohledem. „Měla jsem útrpnost s tebou, nezasluhuješ jí, jdi!“

Jiřík se zasmál divoce. „Útrpnost! To pro mne dost, budu-li hodný a nepoplaším-li cukrující holoubátka! Pro mne útrpnost, a pro něho lásku, pro toho — — —“

„Ano,“ vpadla mu do řeči, „ano lásku neskonalou, věčnou!“ Pozdvihla oči k večerní obloze.

Jiřík skřípal zuby. „A víš-li pak, koho miluješ, k vůli komu šlapeš nemilosrdně mé ryzé, upřímné srdce? Víš-li pak, že ten bídník —“

„Mlč!“ vzkřikla Noemi hněvně.

„Neumlknu!“ zvolal Jiří divoce; však hlas jeho změkl, chvěl se bolestně, když pokračoval: „Noemi! chci mlčeti o své lásce, ač mi srdce krvácí; nebudu tě obtěžovati stonem zoufalé duše — však slyš mne co přítele! Vždyť nevíš snad ani, že padouch ten —“

„Nic nechci věděti!“ namítala prudce dívka. „Nejméně od tebe. Věz, utrhači, že tě nenávidím.“

Jiří sebou trhl. Ruce jeho sevřely se v pěstě, oči zaplály, zsinalé rty chvěly se zimničně. „O nenávisti mluvíš? Oj, děvče, ty ji neznáš — neznáš děsnou, sžíravou tu vášeň, která mi naplňuje duši, nevíš, čeho je nenávist schopna?“

„Snad mne nechceš zavražditi?“ zvolala Noemi, bezděky od něho couvajíc.

„Tebe?“ pravil Jiří. „Tebe nikoli!“ Na to přistoupil těsně k ní a zasyčel jí do ucha: „Tebe nikoli, však někoho jiného.“

Noemi zachvěla se hrůzou.

„Slyš!“ pokračoval, „když jsem včera na Řípu větvemi keře vašemu cukrování naslouchal, třpytil se v této ruce veliký, břitký nůž. Ve chvíli jedné sevřely tyto prsty křečovitě střenku jeho, nůž ten zableskl se vzduchem — však tu vynořily se mezi mnou a jím dva krvavé, hrozně vytřeštěné zraky — slepé to oči mé matky. Hrůzou vypadl mi nůž z ruky. Však najdu jej zase a matka má nebude vždy strážným duchem padoucha, po jehož krvi nůž ten žízní!“

Než se Noemi z uděšení svého probrala, byl se Jiří přes ohradu přešvihl a v soumraku zmizel.

* * *

První myšlenka, jež ubohé dívce hlavou probleskla, byla: varovat milence před hrozícím nebezpečím. Ale kde ho najde. Robert nebyl jí nikdy bydliště své oznámil, ba vyžádal si na ní, aby nikdy po bydlišti tom nepátrala. Věděla toliko, že se při rozchodu s Řípu vždy dával na stranu severní. Však i to jí dostačovalo. Ač mezi tím noc nadešla, vyběhla bez rozmyšlení ze zahrádky a chvátala směrem tím do polí.

Dusný vzduch oznamoval bouři; těžké mraky zastíraly nebe a blýskanice svítila jí na cestu. Prošla několik vesnic, přelézala ploty, skákala přes příkopy, nahlédala do osvětlených oken větších domů — však bláhové její počínání zůstávalo bez výsledků. Posléze sklesla unavením ke plotu veliké zahrady. Pohlížela smutně do ní; stál tam panský dům a z přízemků lilo otevřené okno do zahrady jasnou záři. Náhle přelétl zářivým otvorem stín lepé postavy a hlavou zemdlené dívky myšlenka, že za tím oknem bydlí Robert. Nedbajíc unavení, vzchopila se rychle, přelezla plot a doplížila se po měkké trávě až pod samé okno. Husté plané víno stlalo se po stěnách a věnčilo bujnou zelení veliké sloupy, na nichž spočíval ozdobný pavlán. Za jeden z těchto sloupů blíže okna schoulila se Noemi a pohlížela do vnitř.

V pokoji nacházely se tři osoby; mladá, krásná paní s rozpuštěnými, jako slunce jasnými vlasy, které si právě na noc do dvou vrkočů zaplétala. Seděla na nízké stoličce vedle divanu, na němž leželo děcko as pětileté, dívenka, spanilá co jarní den. Byla paničce tak podobna, že's na první pohled seznal, že to její dcera. Třetí osoba, stařena s bílým vlasem pečlivě pod čepec urovnaným, přistoupila k dítěti, jež mělo očka zavřená i položila mu ruku jemně na čelo.

„Horkost již úplně zašla,“ pravila. „Řekla jsem Vám, že to není než malé nastuzení. Nemějte žádných starostí. Však co vidím? Vy pláčete? Co je Vám? Pozoruju už delší čas, že Vás nějaký tajný smutek hryze.“

„Ach, Kačenko!“ odpověděla štkajíc mladá paní, „ty's mi bývala vždy matkou, na tvých prsou jsem se jako děcko

častokráte vyplakávala, hnětlo-li mne něco a ruce tvé mi žehnaly co nevěstě. Svěřím ti všechno.“

Odmlčela se na chvilku a pak zašeptala jaksi nesměle: „Ach, Kačenko, já jej miluju!“

„Koho?“

„Jindřicha!“

Stařena nemohla se zdržeti smíchu. „A proto pláčete, to Vás tíží jako nějaké strašné tajemství, že milujete — svého muže?“

„Nesměj se,“ odvětila paní, „mně to užírá srdce. Hleď, snášela jsem trpělivě lhostejnost jeho, myslila jsem, že jej už nemiluju; však nyní procitla ve mně žárlivost a s ní zároveň pocítila jsem, že jej miluju celou silou své duše, že mne nevěra jeho připraví do hrobu.“

„Karolinko, upokojte se. Věřte, že nemáte příčin k žárlivosti. Snad Vám donesli nějaký zlomyslný klep?“

Karolina zavrtěla hlavou.

„Pamatuješ se na mrzutost, kterou nám krátce před příchodem Jindřichovým jisté psaní způsobilo? Otec můj obdržel je z Prahy a chtěl prý je ihned spálit; však pro nějakou návštěvu zapomněl na to a zastrčil psaní to, jak pravil, do kapsy. Když pak psaní opět hledal, nemohl je nikde nalézti.“

„Pamatuju se.“

„Dnes odpoledne, když Amálka churavěla, vystřihovala jsem jí panenky z papíru. Přinesla jsem k tomu účelu papíry z koše v tatínkově pokoji a hle! mezi nimi našla jsem list, který je nepochybně ono ztracené psaní. Místo do kapsy byl je otec nejspíše v myšlenkách do koše hodil. List tento je bez podpisu; adresa zní na mne. Neznámý pisatel zpravuje mne o tom, že je manžel můj zapleten v sítě nestoudné milostnice“ — — —

„Kdo ví, je-li to pravda!“

„Je to pravda, vnitřní jakýs hlas mi to praví. Již dávno pozorovala jsem, že Jindřich něco přede mnou skrývá, a žárlivost má kreslila mi tajemství to v tisícerých podobách nevěry. Ba jsem přesvědčena, že nestoudná ta záletnice žije zde někde na blízku a že dlouhé jeho procházky nejsou nic jiného než schůzky s ní.“

V tom se ozvaly za dveřmi kroky, a za chvilku vstoupil pan Rybiňský. Noemi div radostí nevzkřikla. Konečně jej nalezla! Ani z daleka nepomyslila, že by se rozmluva obou ženštin byla týkala jeho. Neptala se, jak na to místo přichází, bylať příliš blažená, že jej viděla. „Počkám zde na něho, až vyjde,“ pomyslila si a hleděla dále do okna.

Karolína utřela si spěšně slzy; však pan Rybiňský je zpozoroval. Usedl vedle divanu a pravil mrzutě: „Proč slzíte? vždyť je Amálce lépe.“

Děcko otevřelo oči, tmavé, zářící jako zraky jeho. „Je ti již lépe?“ ptal se pan Rybiňský. „Hleď jak maminka pro tebe pláče.“

Děcko přitulilo se k matce, pohlédlo naň s výčitkou a zažvatlalo: „Mama nepláče pro mne; mama pláče, protože ji šidíš.“

Karolína zdvihla se v leknutí a Jindřich prohodil ostře: „Musím vyznati, madame, že mne překvapujete spůsobem, jakým se řídíte při vychování své dcery.“

Karolína sklonila se v rozpacích k dítku a líbajíc je šeptala: „Dívenko, co to mluvíš? Tatínek mne nešidí, naopak“ . . . zajíkla se.

„Lhát se nesmí!“ řeklo děcko.

„Lhát!“ opakovala matka ve větších ještě rozpacích. „Maminko, já nespala, měla jsem oči jen tak zavřeny. Řekla jsi, že se utrápíš, nebude-li tě tatínek mít rád a já nechci, abys umřela. Když někdo umře, zakopají ho a už ho pak není vidět, viď, Kačeno?“ Paní Rybiňská zapýřila se do tmava a byla tak spanilá v tom okamžiku, že se tvář Jindřichova náhle vyjasnila.

Kačena vzala děcko do náruče a odešla s ním z pokoje. Manželé stáli naproti sobě; ona klopila oči a rděla se jako panna.

„Karolíno, odpustíte mi?“ ptal se pohnutě Jindřich. Místo odpovědi klesla mu do náruče.

Noemi nevykřikla, byla jak otupělá. Zdvihla pouze ruku a položila ji zvolna na vrch hlavy; zdáloť se jí, že tam něco prasklo jako struna v nástroji a jakoby jí bzučela veliká moucha kolem uší; nohy jí zábly. Hleděla stále do pokoje ale nikoli na smířené manžele, nýbrž na kývadlo velikých visecích hodin. Hlasy rozmlouvajících manželů hučely jí v uších, jako vzdálený vítr; chvíli nerozeznávala slova jejich. Karolína vyznávala se ze své žárlivosti a podala panu Rybiňskému anonymní psaní; on zase vyznával se z nevěry své.

„Ale přísahám ti,“ byla první slova, jimž Noemi zase rozuměla, „že jsem dívku tu nikdy nemiloval, že mi schůzky s ní byly pouhou zábavou, ukrácením dlouhé chvíle.“

Při ukrutných těch slovech cítila Noemi takovou tíž v srdci, že na kolena klesla a k zemi se shýbla, až se jí obličejem dotkla. Však oko její zůstalo suché.

„Nuž, tedy bude nejlépe, ujedeme-li odtud, aby's osobu tu již ani náhodou nepotkal.“

„Odjedeme. Pozejtří ráno do Prahy, odtud na nějaký čas do Vídně a pak na dlouho do Italie. Jsi spokojena?“

„Ach ano, ano!“

„A důvěřuješ mi?“

„Jako bohu samému!“

„Tedy vyslyš jedinou ještě žádost, snad se ti bude zdáti podivnou“ . . . .

„Mluv, mluv!“

„Dovol, abych se s tou dívkou ještě jednou sešel.“

„Nač?“ zněla odpověď.

„Z útrpnosti. Prohřešil jsem se také na ní; musím jí náhlé rozloučení učiniti snesitelnějším. Řeknu jí, že odjíždím na měsíc, na dva. Zvykne pomalu a nemusím si pak činiti výčitek.“

„Budiž!“ pravila mladá choť po krátkém uvážení. „Věřím ti, že ji nemiluješ, a mám s ní sama útrpnost. Však důvěřuju v slovo tvé, že to bude naposled.“

Odešli z pokoje. Po chvilce zastřela něčí ruka okno, jímž byla Noemi do pokoje hleděla; světla v oknech zhasínala, celý dům ztichl, pohroužil se v spánek. Noemi klečela ještě venku pod oknem, na témž místě, kam byla pod ranou netušenou poklesla. Dešť lil se proudem, hřmělo, vítr burácel zahradou; ona sebou nehýbala. Teprvé když přestalo a vzduch se rozjasnil, vzchopila se a běžela středem polí i lesů, přes kameny a trní k domovu. Bez dechu, bez vědomí klesla na práh tetina domku.

Teta Johanka byla s úzkostí návrat ubohé dívky očekávala; když se setmělo, vyšla jí do polí naproti, vyptávala se po ní sousedek, posílala i známé, aby ji vyhledali — však po Noemi nebylo nikde ani stopy. V úzkosti a strachu probděla na to paní Johanka při rozžaté svíci celou noc, časem okny vyhlédajíc, časem i před dům vycházejíc a do polí pátravé hledy vysílajíc.

Když konečně pád přede dveřmi zaslechla, vyběhla ven a spatřila k nesmírnému uděšení svému očekávanou — však jaký obraz poskytovala tato! Šat rozedraný klestím, pro-

moklý, visel v cárech kolem ní, vlasy jí splývaly do obličeje strašně bledého, oči byly vyhaslé, celá postava jako zlomená.

„Pro boha, dítě, co se ti stalo? Odkud přicházíš?" volala teta, lomíc rukama.

Však dívka neodpovídala; otevřela zraky, však byly pusté, bezvýrazné. Zdvihla se pomalu a vrávorala, podpírajíc se o tetu, do pokoje. Tato uložila ji jemně na pohovku a jala se připravovat rozličné lektvary, v jejichž zázračnou léčivou moc věřila. Bylať nyní přesvědčena, že jest Noemi nemocna, velmi nemocna.

Noemi neležela ještě dlouho, když se tu otevřely dvéře a jimi vstoupil Manasse. Jakmile dívku zočil, popošel k ní s otevřenou náručí. Však dívka pohlížela naň chladně, bezvýrazně, ani rukou nehýbajíc.

„Aj Noemi," pravil stařec bolestně, „tak vítáš starého přítele?!"

„Vždyť je nemocná!" omlouvala ji teta. „Pohleďte na ni. Musím poslati pro lékaře!"

„Nikoli!" pravila slabým hlasem Noemi a vztýčila se poněkud. „Nejsem nemocna." Vztáhla k Manasseovi jemně ruku a prosila jej za odpuštění.

„Přináším ti radostnou zprávu," pokračoval tento. „Bratr můj zemřel, a zůstavil mi veliké, báječné jmění; chtěl tím napravit malou ke mně za života lásku. Noemi, báječné to jmění patří tobě!"

Dívka pohlížela chladně, lhostejně před sebe, jakoby se jí ta slova ani netýkala. Teta Johanka, která byla chvíli v němém udivení s žida na dívku pohlížela, spráskla ruce nad hlavou a zvolala: „Což neslyšíš, Noemi —? Že prý jsi bohatá — nesmírně bohatá?"

Dívka pokrčila s trudným úsměvem rameny.

Manasse pohlížel na ni v úžasu, pak mluvil dále: „Vím, že nepokládáš peníze za největší štěstí na zemi, však rozpomeň se, že někdy bídný ten kov dvě milující srdce hradbou nerozbornou od sebe dělí. Jednou jsi mi řekla: O kéž bych byla tak bohatá jako kněžny v bájkách! Vpletla bych si perly do vlasů, ozdobila bych se drahokamy a pak bych předstoupila před toho, po němž prahne duše má, a pohlédla bych útrpně na zář těch kamenů hasnoucí v záři očí jeho, když by mne uviděly tak dvojnásobně krásnou! Hleď, Noemi, přání tvé je splněno!"

Po těchto slovech vyňal z dlouhého kabátu veliké, ozdobné pouzdro a sypal z něho zářivou směsici drahokamů, perel a zlata do jejího klínu.

Teta Johanka zastřela si zraky před oslňujícím třpytem tolika klenotů, však Noemi vyskočila prudce z pohovky, tak že se drahocenná směsice semo tam po podlaze rozlétala.

„Pryč mi s očí ty blyštivé tretky!" zvolala. „Za ně nekoupím si lásku jeho — vždyť mne ani nemůže, nesmí milovati. Rubáš mi dejte, rubáš! Místo perel ozdobte mne slzami a položte mne do chladné země, kde hlava nemyslí a srdce nebolí!"

Mezi tím co teta bezděky bohatství po podlaze rozmetané sbírala, vzal Manasse dívku jemně za ruku a vyvedl ji do zahrady.

Usedl tam s ní na lavičku a ona mu svěřila nesmírný žal, který jí rozrýval srdce. Sdělení to jí ulehčilo. Sklonila mu hlavu na věrná prsa a štkala tiše. Stařec chýlil k ní šedivou hlavu a slzy bohaté jako hrách kanuly s očí jeho do krásného vlasu nešťastné dívky.

Po chvíli utřel si oči a pravil k Noemi: „A co učiníš nyní?"

„Sejdu se s ním dnes naposled. Doprovoďte mne."

Žid zavrtěl hlavou, usmál se bolestně. Však po chvilce řekl měkce: „Budiž! Půjdu s tebou. Však nepřijde-li —?"

„Přijde," odpověděla Noemi určitě.

U večer seděli kmet a dívka na temeni Řipu. Seděli na stupních bílé kapličky, která se jako holubice na vrcholi hory uhnízdila.

„Snad přece nepřijde!" řekl Manasse, když se již valně bylo setmělo.

„Již přichází," odpověděla Noemi vstávajíc. „Odejděte na chvíli za kapli," doložila šeptem.

Manasse učinil jí po vůli. Zůstala sama podepřena o železné dvéře, hlava jí klesla na hruď. Tak stávaly mučennice svaté víry na bělavém písku dávného římského cirku, vyčkávajíce klidně, odhodlaně okamžik, kdy zatne divoká šelma spáry do bělostných jejich plecí.

Panu Rybińskému bylo děvčete opravdu líto. Bylť pravdu mluvil, kdy ujišťoval ženu, že Noemi nikdy nemiloval, však byl by též pravdu mluvil, kdyby byl Noemi totéž o své ženě pravil: nebyl vůbec lásky schopen. Přilnul k děvčeti as tak, jako lneme k půvabné krajině. Předsevzal si, že jí osudnou ránu spůsobem nejšetrnějším zasadí.

„Přicházím dnes pouze na několik slov," začal, když k dívce přistoupil. „Chci ti oznámiti, že se musíme na krátký čas rozejít, ale, jak pravím, pouze na krátko — —"

Noemi pozdvihla hlavu a upřela naň s výčitkou tklivé oči.

„Uspořte si tu lež, Jindřichu!" pravila mírně. „Víte, co dcerka Vaše včera v andělské nevinnosti zvolala? Lhát se nesmí!"

Pan Rybiński byl tak překvapen, že hned odpověděti nemohl; ale sobec je vždy v právu, vždy myslí, že se mu křivda děje, na křivdy jím páchané zapomíná mžikem.

„Ah, tedy jste mne špehovala!" řekl v málomocné zlosti. „Nuž, pak jste mi uspořila všeliké další vysvětlení." Obrátil se k odchodu.

„Stůjte, Jindřichu!" zvolala dívka prosebně a pan Rybiński stanul bezděčně. „Nešpehovala jsem Vás, neptejte se mne, jakým spůsobem jsem pronikla v jádro Vašeho tajemství — na tom nyní nezáleží. Nepřišla jsem, abych Vám činila výčitky, chci se s Vámi jen několika upřímnými slovy na věky rozloučiti."

Odmlčela se na chvíli, pak pokračovala: „Jindřichu! jediná noc učinila ze mne stařenu, posunula krásnou minulost za mne v mlhavou dálku. Za tu jedinou noc rozplynuly se všechny mé sny a naděje jak pestrá, bezpodstatná oblaka a modla, k níž připjala jsem celou duši svou, sřítila se přede mnou v pustý rum. Když jsem Vás poprvé spatřila, obklopeného divadelní nádherou, tu okouzlila mne hrdá krása Vaše; teď poznávám, že tělesné ty přednosti Vaše nemají více ceny, než skleněné třepy, které jste tenkráte co diamantovou korunu na hlavě nesl. Myslila jsem tehdy, že jste člověk vznešený, teď vidím, že se ničím nelišíte od všedního, bezcitného davu."

Jindřich trhl sebou; slovy těmi byla dívka marnivost jeho hluboce poranila.

„To že nejsou výčitky?" zvolal hněvně. „Děkuji Vám za takový chvalozpěv!"

„Nejsou to výčitky, Jindřichu! Chci toliko veškerou vinu svého neštěstí svaliti s Vašeho svědomí na bedra svá. Vždyť není to vinou Vaší, že jsem ve Vás spatřovala duhové ptáče svých dětských snů, že se skvíte na povrchu leskem nebeským, uvnitř pak nejste než rmutný pozemský prach. Oklamal jste mne, pravda; kdybyste se té lži byl

dopustil z lásky ke mně, byla bych Vám za ni děkovala, však že jsem byla pouhou hříčkou Vašeho rozmaru, nemilovaným předmětem zábavy — hleďte, to mi rozrývá srdce. Však i to Vám odpouštím. Vraťte se do lůna své rodiny, buďte šťasten; vynasnažím se, abych na Vás zapomněla."

Hlas její třásl se bolestí a tmavé oko zdvihalo se k večerní obloze, jakoby o slitování prosilo. Jindřich byl pohnut; mimoděk uchopil ji za ruku, jíž mu na rozloučenou zamávla, a dívka neměla v okamžiku tom dosti síly, aby tu ruku z jeho ruky vymkla, ba mimoděk nachýlila se i hlava její k němu, jakoby se položiti chtěla na rámě jeho. Slabost ta trvala jen okamžik, však okamžik ten byl osudný.

Jiřík, který byl schůzku tu vyzvěděl a nyní celý výstup z houštiny opodál, kam slova jejich nedoznívala, pozoroval, vyřítil se v okamžiku tom ze svého úkrytu. Oči mu zase tak příšerně svítily, jako včera v zahradě. Noemi vzkřikla, Jindřich pustil její ruku.

„Kdo jste? Co zde hledáte? obořil se na něho Jindřich. Jiřík se zasmál.

„Kdo jsem? Co hledám? Tu dívku hledám, družku mého mládí, za jejíhož ženicha jsem se považoval —"

„Ah," vzkřikl pan Rybiňský potupně. „Slečna tedy má ženichy! Já bláhovec domníval jsem se, že jsem oklamal nevinnou dívku, činil jsem si výčitky pro to a zatím byl jsem sám směšně obalamucen. Výborně umíte hráti, slečno, úlohu nešťastně milujících. A pan ženich žádá bezpochyby nějaké odškodné. Nu uvidíme. Zatím s bohem!"

Odkvapil. Noemi zapomněla na všechno, co se právě bylo stalo, cítila pouze, že ruka milená nemilosrdně jí zasazuje ránu krutou, a vykřikla na polo šílena bolem a vášní: „Roberte, já tě miluju!"

Ale Jindřich byl již za kaplí a kvapil po stráni, hvízdaje si veselou písničku. Jiří, popuzen vášnivým výkřikem Noeminým k šílené žárlivosti, zamáchal blýskavým nožem a hnal se za odcházejícím.

Noemi, spatřivši to, seskočila rychle ze stupňů kapličky a vrhla se Jiříkovi s rozestřenou náručí do cesty. Jiří, nanejvýše rozvášněn tímto novým důkazem lásky její k Jindřichovi, zaskřípal zuby a s divým výkřikem: „Nuže, měj si to za miláčka!" vrazil jí nůž do prsou. Manasse vyskočil z úkrytu a zachytil omdlelou dívku do náruče. Jiřík stál tu jako přimrazen, vlasy se mu ježily. Noc velebná byla se rozprostřela po kraji; nebylo slyšet než šepotání listů v háji a z dáli veselé hvízdání Jindřichovo.

Náhle uchopil se Jiří oběma rukama za hlavu. Před ním ve tmě noční vynořily se dvě krvavé, bezsvětlé oči, strašně vytřeštěné, dvě oči, při jejichž pohledu mu krev ustydla v žilách. Dal se na útěk, pádil po stráni dolů, zastíraje si obličej dlaněmi. Však stále viděl ty hrozné oči před sebou a tisíc hlasů volalo kolem něho: „Nezabiješ!" Na jednom místě Řípu, nedaleko vrcholku, je skalnatá sráz, příkrá jako stěna. Jiří pádil s očima zastřenýma k místu, tomu a slétl náhle střemhlav do propasti. Nehnul již ani údem.

Mezi tím byl Manasse umírající dívku ke kapli donesl a rval si nad ní šedivé vlasy úpěje: „Pomoc! pomoc! Umírá! Ah, Noemi, neopouštěj mne, neodcházej přede mnou z těchto roklí strasti!"

Noemi otevřela zvolna oči, upřela je tklivě na starce a pravila: „Můj sen tehdáž na hřbitově se vyplňuje. Zase vidím ty nebožtíky s klidným úsměvem v průhledných rovech, a za chvilku sestoupím k nim a budu se také tak klidně usmívati." Najednou se zachvěla.

„Manasse, není mi volno. Posaďte mne! Chci ještě jednou pohlédnout dolů do širého kraje, do něhož již nesejdu. Manasse, není mi volno, zdá se mi, že mne obestírá veliký stín! Kdo na mne již za živa klade příkrov?"

Za chvilku začala se modlit „Zdrávas," však brzy umlkla. Náhle zahučel vítr: zvuk divný jako hluboký země vzdech ozval se z dáli a dole v kraji zdvihaly se kotouče bílého prachu k nebi jak obrovské postavy. Něco se zakutálelo a zašustělo u nohou Noeminých, byl to věnec ze sliček a růží, polosvadlý . . . byl to věnec, který byla zasvětila „bohu naší lásky." Vztáhla slabě ruce, stařec jí podal věnec ten, ona přitiskla uvadlé kvítí k srdci a než odumřelo v dáli zakvílení větru, vmísil se i její poslední dech do vání jeho a uháněl s ním širou krajinou — — kam?

Manasse klečel chvíli jako zdrcen nad krásnou mrtvolou. Pak náhle vyskočil, začal si trhati roucho, rváti šedé vlasy a vousy, bíti čelem o stěny kaple . . . Kam se poděla moudrost jeho? Neobstála v kruté zkoušce . . .

* * *

Teta Johanka a matka Jiříkova zemřely za krátký čas hořem a Manasse žil ještě několik let v pražském blázinci.

Pan Rybiňský nedověděl se nikdy o smrti ubohé Noemi. Ujel, jak bylo určeno, ráno po osudné noci do Prahy a byl dávno ve Vídni, když se pověst o vraždě na Řípu po kraji roznesla. V Římě bavili se božsky, karneval byl neobyčejně veselý; ale brzy na to zemřel tchán a panu Rybiňskému zalíbil se velkoměstský život tak, že se již nechtěl do maloměstské Prahy navrátit. Paní Rybiňská tedy přijela sama do Čech, prodala statek a dům v Praze a pospíšila za manželem do Vídně, kde se usadili stále. Po Římě Vídeň! Byla to volba hodná pana Rybiňského.

Z babího leta.

Náčrtek od *R. E. Jamota.*

Od samého rána chmurné nebe. Na noc položila se mlha jako pytel skoro až na zem, že nebylo vidět na sto kroků. Teprvé k polednímu probraly se první paprsky sluneční na horský svah i ozářily veškeré ty zříceniny bývalého života — bývalé krásy. Však na stříbrných vláknech pavučinových, opřádajících celá strniště, i na mrtvých hlavách uvadlých květů lesknou se až dosud drobounké krůpěje rosy, uschnou teprvé až k polednímu. Obrázek to s barvami ne příliš svěžími.

Než třeba ve zříceninách, svah sám není nezajímavým. Je pravda pokryt nejvíce dlouhými rýhami polí, vinoucími se shůry dolů, avšak rýhy ty odděleny jsou velikými mezemi, a právě malebně porostlé meze ty jsou co na celém svahu nejvíce poutá. Jeť každá z nich směsí vyrostlých křovin, pojících se v jeden hustý celek, pokryta; na každé z nich trní s modrým trpkým svým ovocem, svlída s fialovými svými haluzemi, tvrdošijný hloch s hlohyněmi zbarvenými jako červený korál mořský, šípek, líska s oříšky a to všecko vespolek zdola opleteno je žíhanými listy širokého břečťanu, tak že tvoří neproniknutelnou hradbu oddělující

lán od lána. — Jiných bylin nevalně. Po jaře modravé kvítky jaterníku uschované skromně pod nejhustší křovinou, jako pod pláštěm proti dotíravosti mrazů, později žlutý petrklíč, ještě později bílé trychtýřky svlačce poblíž polí, a posléze na konci leta bující plícník s fialovými květy v paličku seřaděnými. Jinému se zde nedaří, leda bychom chtěli bodláčí aneb jitrocel přidružit k jemnějšímu onomu spolku. Ostatně pordousí plazivý břečťan velikou část klíčících mláďat, šíře se sice pomalu, ale tím jistěji.

Za to družina čtyrnohá i opeřená mívá zde pré. Časem i vzácní hosté sem se dostavují. Již několikráte byla vetchá některá stařenka, trhajíc zde plícník pro domácí svou lékárnu, vyděšena zmijí, vyhřívající se na vyhřátém kameni. Ubohá stařenka strachem div neztrnula; bylo to po svatém Jiří a tu prý jsou hadi právě na jed nejbohatší. Aneb vyskočila z díry nenadále lasička a tu ubohá babička nemenších úzkostí zakusila. Což kdyby ji byla „ofoukla“! Člověk oteče, musí ulehnout a babičce, třeba staré jsou přec ty sečtěné dny života milé.

A jako podobná, ještě i jiná havěť zde mívá stálý byt, o záletnících ani nemluvě. Hnízdí zde ťuhýci, pěnice a jiní ptáci, bydlí zde ježek, skřeček a podobní druzi a proto právě není to místo tak nezajímavé.

Nejvolněji bývá tu v babím letě. Srp, kosa, pluh, hrábě odpočívají již pod kůlnou až do příštího jara a mládež na pastvu sem také nehoní. Je po otavách, pást smějí všude — nač se tedy plahočit daleko za ves? Pár set kroků od humen udělá se oheň, a do popele zahrabou se brambory. Mládež se kolem ohně usadí, dá si pytel okolo krku, aneb jen na záda co surogát velkoměstského plaidu a je jim všem blaze. Po chvíli si zaskotačí, zazpívají aneb se porvou, anebo honí myši po polích, aneb konečně vyběhne odněkud zajíc a tu teprvé bývá svátek. Všichni rozběhnou se za ním s biči a běží úprkem až do úpadu. Později ale vidouce marnost namáhání svého zůstávají stát a povolávají za zajícem „Pavle, stůj, budeme hráti v kuželky“ a zajíc běží ještě chvíli, pak ale vida se bezpečným sedá na bobek a milá mládež odchází se smíchem, jak se „Pavel“ dlouho načeká, než to ke kuželkám dojde . . .

Má se tedy k polednímu. Mlha se zrovna před očima byla rozprchnula, tak že po lese již jen malé bílé mráčky viděti lze. Lid mráčky ty považuje za dým vycházející od pečení chleba, při němž nikdo jiný není pekařkou než liška. Ostatně si mráčků těch všímají také proroci povětrnosti, zůstanou-li dlouho na lese, bude jistě pršet.

Několik pestrých stehlíků poletovalo právě nad jedním polem. Teď usedli na samém kraji na bodláčí, a zobou a šveholí. V babím letě přilétají od plochých luk Dunajských, kdež se byli shromáždili v zástupy, překvapující mile každého jako dobří staří známí. Po jiném poli ubíhá chudě ošacený člověk s kusem dřeva z lesa. Podseknul někde potají javor rostlý jako oblé rámě dívky a unáší ho co mu nohy stačí k domovu. Javor se nepodsekává jen tak ledabylo k pálení — ej to by bylo krásné hospodářství! spíše prodává se, jak je, koláři. Takového dříví si koláři ani nemohou dost vynachválit. Jeť tvrdé a houževnaté, tak že na hlavice do kol ani lepšího dřeva není nad dříví javorové.

Chuďas zatím přešel a ztrácí se již za jiným kopcem, an tu nenadále z téhož lesa vyletěli dva větší ptáci. Jsou to dva datlové, strakapouni veslující k jedné mezi. Podivno, řekl by mnohý, kdo zná je z popisu knih, uviděv je tak poprvé. Přece lékaři lesa a první ho opouštějí. Nejinak. Pilný je datel jen tenkrát, kdy jej okolnosti k tomu donucují. — Tenkrát rozklobává silným zobákem tvrdou kůru stromů, pátraje po hmyzu, tenkráte bývá pilným, poněvadž je hmyzu málo, a datel ho přec hezky mnoho k naplnění žaludku svého potřebuje. Než jakmile oříšky po lískách zrají, dává ihned kůře vale. Tak šťavnatá jádra, to by byl blázínek, aby se hmoždil s kůrou.

Naši dva zapadli s veselým skřekem do jedné z lísek. Jsou tam jen chvíli a již ulétají každý s kotváčkem oříšků v zobáku. Letí podél svahu vzhůru a usedají na staré plané hrušce na konci pole se vypínající. Tam mají již po několik dnů vyklubané jamky. Do těchto nyní oříšky klínují, pak se před ně staví podepírajíce se o ostré spáry nohou a podobně o silné brky ocasu i klubou pilně do oříšků, až sladké jádro odmění je za namáhání, jež byla poskytla tvrdá skořápka.

Než mezi tím co by bylo oko sledovalo let i počínání si strakatých ptáků těchto, počalo se to všechno z lesa stěhovat jako o přítrž, jako jeden provaz, jak říkáme. Vyháníť jednak opeřenou havěť dunění seker lesem se rozléhající, jednak uzrála po ostatní přírodě různá potrava a tu i ti, kteří po celý rok pod zelenou hladinou lesa v největším temnu se byli ukrývali, táhnou hlučně ven do okolní krajiny. Tak žluté černokřídlé žluvy. V letě je vidět jest vzácností, a chytit některou dokonce věcí neobyčejnou; ale v babím letě na podzim bývá jinak. Zrajíť černá zrna bezinek a tu podle tradice po mnoho kolen v rodině žluv uchované sbírá se celé družstvo, aby pochutnalo si na šťavnatém ovoci, tu neštítí se nebezpečí, jež poskytuje blízkost člověka: přikrádají se jako zloději a dávají se do zobání.

Tak dále kvíčaly. Těm pravda jsou modré bobule jalovce potravou nejmilejší, ale kde nic není, tu ani smrt nebere, neřkuli kvíčala. Proto drží se po celý den na pokraji lesa, odkud čas občas s pokřikem vylétají do blízkých polí. A podobně bychom mohli uvést celou řadu takových uprchlíků, avšak zajdeme si v mysli zpět na horský svah. Sluneční paprsky se byly již rozehřály, jakoby chtěly připomenout, že není tomu tak dávno, co bylo leto ještě v plné kráse. Chvílí jen šumí větřík po strništi.

K polím letí opětně dva ptáci. Jsou sice velicí, leč zdáli je ještě nelze úplně poznat. Avšak letí střelhbitě a po malé chvíli poznáváme v nich dva sivé divoké holuby. Usedli blízko od mezi na jednom z největších polí. Rozdělili se; jeden kráčí hloub do pole, druhý stojí u samé mezi, první sbírá zrna, druhý jakoby byl slepým ani sebou nehýbá. Stojíť na stráži. Tak to trvá chvíli a onen, co šel do pole, vrátil se k soudruhu na mezi a vyměnili si úlohy. Jsouť ostražití jak liška, dokonce na tak nebezpečném místě. Na rovině daleko je vidět a stráže není tudíž třeba, avšak na nerovné půdě, dokonce je-li křovinami posázena, je třeba bedlivosti. Teď ustali oba od chůze. Ostře konturované hlavičky jejich obráceny jsou na jednu a tutéž stranu. Jakýsi neobyčejný předmět poutá pozornost jejich . . . Ještě chvíli a již odlétají, jakoby se byli o tempo umluvili.

Není divu. Ve vzduchu nad vedlejším polem krouží se krahujec — ovšem malý — jeť to ten, co zovou jej ptačím — avšak nemalujme nikdy ďábla na stěnu; kde je malý, může být veliký, myslí si holubi a proto poradili se s Vaňkem. Ale krahujce samého poutá jiný předmět. Stanul ve vzduchu s rozprostřenýma křídloma. Chvěje jimi prudce a péry v ocasu jako kormidlem, povlovným tlučením napomáhá. Máť na zemi vyhlídku na snídaní.

Na jednom záhonu je hromádka mechu a drobné suché trávy. Z prostředku hromádky té vykukují hnědočervené buňky — veliké as jako lískový ořech. Několik mdlých velikých včel leze kolem. Celek je vymírající osada polních včel. V buňkách některých jsou zárodky, v jiných trošek zbylého medu. Právě trošek ten je lákavý. Na blízku bývalého roje choulí se malá myška, čekající snad na příhodnou dobu, a myška ta je nadějná snídaně bodrého krahujce. Avšak myška neočekávala příhodné chvíle, aby se dostala na sladké buňky; ostražitost její platila jinému předmětu. Neboť v témže okamžiku, kdy krahujec jako šíp dolů sletěl aby ji v pazoury uchopil, zalezla rychle do díry a krahujci nezbylo nic jiného, než odletěti s nepořízenou.

Je po poledni. V okolí jeden zvonek po druhém již odzvonil, a slunce zatím se překlonilo do druhé polovice. Nebe je modré, má však mlhavý nádech, halící také zeleň protějšího kruhu lesního. Dodává mu roztomilého rázu. První hory vyvýšují se před námi s ostrými rysy, jsou zelené, zadnější dostávají již modravý nádech, další se již modrají úplně a nejzazší splývají téměř s blankytem.

Na našich polích život poněkud odpočívá. Ti, kdož přišli hladovi, nasytili se zneáhla i vrací se na svůj obvyklý odpočinek, aby se k večeru navrátili. Po křovinách ukryti jsou jen někteří strnadi a také několik červenek; ti ještě jakž takž okolí oživují — ostatek je tichý.

Z lesa je slyšet skřehocení straky. Některé vylétly, ale jen tak pro zábavu, skákaly po louce nějakou chvíli, zalétly opodál mezi vrány a zase letí zpět. Však vrány jsou jako vždy vážné a důsledné. Povždy mimo les, vyjma na jaře, živí se po polích i po lukách celý rok, ba v oněch dobách, kdy dny jsou nejdelší, ani do lesa na nocleh se nevrací. Přitulíť se vrána k některé řádce brambor mezi polmi, odpočívá krátkou dobu až do svítání, a pak počíná opět tam, kde před několika hodinami den byla skončila.

Za všeobecného ticha na horském svahu ozval se náhle zřetelně bolestný pokřik na jednom oraništi. Vydává ho veliká rolní žába. Batolila se po strništi lovíc malé koníky a brouky, a právě když se byla přiblížila k malé hromádce kamení, mihnul se před ní šedý jakýsi pramének. Než se z uleknutí zpamatovala, cítila již v lýtku jedné nohy ostré zuby užovky.

Žába je veliká a namáhá se, aby unikla nebezpečí, avšak užovka vleče ji chvíli, načež upouští od první rány a počíná žábu hrýzti do prstů na noze. Žába bolestí křičí, vzpírá se, avšak svižná užovka nepopouští, musí býti velmi hladova. Malá černá očka jí jen planou. Leč „neříkej hop až přeskočíš" dí přísloví. V témže okamžiku, co se užovka hotovila k tomu, aby žábu pohltila, vyskočilo z blízké křoviny zvíře zvící malé kočky rovně k užovce, žábu jí urvalo a rychle zpět do křoviny odneslo. Užovka se svíjí vztekу v kotouče, brzy ukrývá hlavu pod tělem, brzy jí střílí do vzduchu, vystrkuje dvojklaný jazyk, než všechen ten její hněv je marný. Hnědý, pod břichem bělavý, tchoř — nebylť nikdo jiný smělým oním lupičem — na to málo dbá, v křovině ukryt si nepochybně již pochutnává. Jestiť žába jeho nejmilejší mlskou, k vůli které nejeden z rodiny jeho již život svůj byl zadal. Upečeš-li ji a dáš do tlučky, chytíš na to tchoře dozajista.

Mohli bychom ještě více takových výjevů na mysl si přivésti, avšak budiž dosti na tomto nemnohém. Pisateli skromných řádků těchto neleželo na mysli dolíčit podrobně život za doby této se všemi světlými i temnými stránkami — k tomu by nestačily síly jeho. Co vyprávěno, je jen počátek velikého zápasu o výživu, jejž podnikati musí veškerá družina u nás zimující, boj to, jenž po celou zimu stále krutějším se stává, teprvé na jaře, kdy příroda sýpky své otevírati počíná, poněkud ulevuje.

V průběh jeho nazírati může každý okem nejvolnějším.

Sivooký démon.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Naše tlupa postupovala v polokruhu pomalu ku předu. Večer byl neobyčejně tichý. Měsíc počal právě vycházeti a v zažloutlé jeho záři leskla se divokrásná pohorská krajina v magickém osvětlení.

Prošedše mlčky parkem vešli jsme za nedlouho do lesa. Kolkolem panovalo hrobové ticho, rušeno jen tu a tam vyplašeným ptákem nebo někým z nás, když klopýtnul přes pahejl nebo nějaký kámen. Svit měsíce pronikal i do lesa, v němž panovalo pološero.

Zůstal jsem na blízku strýce, kdežto ostatní vždy víc a více od nás v pravo i v levo se vzdalovali, tak že zůstal jsem v brzku se strýcem samoten. Výtečně vycvičení strýcovi hafani byli neustále před námi; slídíce v houští lítali jako zběsilí, ale ani jediný nezaštěknul, aniž zavrčel.

Slídění naše trvalo skoro hodinu, až došli jsme se strýcem do lesa neobyčejně hustého. Nějaký čas šli jsme do vrchu, až jsme se octli na pokraji lesa. Asi sto kroků před námi lesklo se v záři měsíce horské jezero a nad ním trčela k obloze šedá skalní stráň: poznal jsem, že nalézáme se u — hrobu Reginina dítka. Vystoupivše z lesa šli jsme volným krokem k jezeru. Strýc, kterýž byl po celou cestu ani slova nepromluvil, znenadání se zastavil a ukazuje rukou k temenu skalní stráně praví ke mně přitlumeným hlasem: „Nevidíš tamo na stráni v houští cosi jako temné obrysy hlavy a dvé jiskrných očí?"

Pohlednuv bystřeji směrem, kterým strýc ukazoval, spatřil jsem přímo nad hrobem Reginina dítka cosi temného, ale nemohl jsem rozeznati, co by to mohlo býti.

„Zdá se, jakoby tam byla na stráň srnka zabloudila," praví strýc po chvíli tiše a hned na to dodává: „Ano, ano: neklamu se! V záři měsíce vidím zcela zřetelně lesknoucí se oči. Viz! — právě nahýbá se v houští hlava ze stráně k jezeru . . ."

Dívám se ještě pozorněji, ale ani tentokráte nemohu nic rozeznati.

„Snad se klameš, strýčku," podotýkám taktéž přitlumeným hlasem jako on.

„Klekni!" zvolal náhle strýc temně, avšak tak prudce a vášnivě, jako by se v něm byla znenadání probudila dávná divokost brutální povahy. „Klekni!" opakuje, „abych si mohl o tvé rameno ručnici opřít."

„Strýčku, nestřílej!" pravím poněkud hlasitěji.

„Tiše! Klekni!" opakuje strýc hlasem přísným a velitelským a oči jeho se rozjiskřily jako oči krvelačného tygra.

„Klekni!“ velí strýc poznovu drsně a surově, když jsem jeho rozkazu neuposlechl, „nebo ti rozrazím pažbou lebku“ . . . .

Nežli jsem mohl odpověděti, mihlo se skutečně cosi temného v houští na stráni. Strýc nečekaje, až kleknu, rychle namířil ručnici, a rána zaduněla tichou nocí . . . .

Se stráně bylo slyšet slabý výkřik lidský . . . .

„Pro bůh, co to?“ zvolal strýc, jakoby se byl teprv nyní spamatoval a chvátal ku stráni. Následoval jsem ho.

Sotva byla rána zaduněla tichou nocí, splanula na vršině nedaleko nás pochodeň, již byl po rozkazu strýcově rozžal jeden čeledínův, kterýž nám byl nejblíže. S rozličných stran z dálky bylo slyšeti nesrozumitelné volání; všickni chvátali k místu, kde hořela pochodeň. Čeledín s pochodní musil v záři měsíce poznati strýce, chvátajícího podle horského jezera a lesem na temeno skalní stráně; spatřilť jsem aspoň, že zář pochodně pohybuje se týmže směrem, a nežli jsem se nadál, spatřil jsem hořící pochodeň na temeni skalní stráně.

Neznaje cesty dostal jsem se lesem ne bez namahání na stráň, kam mne byl strýc s čeledínem s rozžatou pochodní předešel. Vystoupiv z houští spatřil jsem před sebou strašné divadlo: Těsně u pokraje skalní stráně nad jezerem leží — Regina v náručí neznámého muže, jehož k prsoum nachýlený obličej nebylo mi možno rozeznati. Strýc Robert klečí podlé Reginy . . . . V dvojsvětlí, jež tvořila stříbrná zář měsíce s rudou září pochodně, zdál se mi býti Reginin obličej barvy skoro příšerné olivové . . . .

„Odpusť, Regino!“ slyším strýcův pohnutím se chvějící hlas.

Letím k Regině: z prsou jejích řine se krev . . . .

„Odpustit? Tobě, Roberte?“ táže se Regina vlídně podávajíc strýci ruku; „tobě odpouštím vše . . . .“

Robert povstal a neznámý, kterýž byl až dosud Reginu držel v náručí, položil ji nyní opatrně na trávník.

„Zde můj miláček,“ praví Regina k Robertovi a ruka její se pohnula, jakoby chtěla ukázat na neznámého muže, ale málomocně sklesla.

„Buďte mi vítán,“ dí strýc přívětivě k neznámému, „žel však, že Vás vítám v tak strašném okamžiku.“

Neznámý neodpověděl, neboť strýc byl poznovu poklekl k Regině a roztrhnuv šaty její na prsou snažil se rukou zastaviti z prsou se řinoucí krev. Stoje těsně vedle Reginy viděl jsem, kterak krev prudce z prsou jejích se valící vystřikla mocně zpod strýcovi ruky . . . .

Po chvíli strýc se vztýčil.

„Není pomoci!“ pravil temně, ale klidně ke mně; „rána je smrtelná“ . . . .

Mezi tím byli se na osudné místo dostavili skoro všickni, kdož byli s námi vyšli ze strýcova statku. Stojíce v polokruhu kolem nás poskytovali zmrzačení strýcovi čeledíni v rudé záři pochodně a slabém světle měsíčním pohled skoro příšerný. Také policejní adjunkt a agent byli již zde a mlčky dívali se na strašnou scénu . . . .

Policejní agent z nenadání sebou prudce pohnul a kvapně přistoupil k neznámému muži, kterýž v myšlenkách jsa pohřížen stál vedle Reginy.

„Pane!“ praví policejní agent kategoricky; „já Vás zatýkám!“

„Mne?“ otázal se neznámý klidně.

„Ano, Vás,“ zní drsný hlas tajného policisty; „zatýkám Vás pro velezrádu.“

Neznámý neodpověděl. Všickni, kdož byli překvapujícímu tomuto intermezzu přítomni, shlukli se blíže kolem nás. Neznámý, kterémuž jsem se nebyl v zmatku ani do tváře podíval, právě se obrátil k policejnímu adjunktu, tak že jsem mu ani nyní, ač jsem stál těsně vedle něho, neviděl do tváře.

Policejní adjunkt, kterýž byl blíže přistoupil, pohleduul na neznámého; ale hned na to obrátil se k policejnímu agentu:

„Kdo že je velezrádce?“

„Zde, tento!“ odpovídá agent ukazuje rukou na neznámého.

„Šílíte?“ zvolal policejní úředník hněvivě; „tento pán zde je — státním zástupcem“ . . . .

„Není možno!“ namítá policejní agent; „pamatuju se na něho zcela dobře, jak před několika dny mluvil na Bílé Hoře k lidu“ —

„Pravím, že se mýlíte,“ vece policejní úředník; „znám pána toho z Prahy již od delší doby“ . . . .

„Ne, ne, nemýlím se!“ odmlouvá agent

„Odstupte!“ velí úředník přísně agentovi a podávaje neznámému ruku dodává:

„Promiňte, že mohlo se něco podobného státi; však znáte naše agenty“ . . . .

Policejní agent zahanben couval pomalu do pozadí.

Neznámý, kterýž se byl choval, jakoby tu byla řeč o osobě nepřítomné, mimovolně tak se obrátil, že jsem mu mohl nahlédnouti v tvář. Spatřil jsem tvář známou, tvář přítele, s nímž jsem byl po několik roků bydlil v jedné mansardě a kterýž spáchav velezrádu byl před několika dny opustil Prahu, aby unikl stíhání policie.

„Pro bůh, kde se to shledáváme!“ dím k příteli a teprv v tomto okamžiku bylo mi vše jasno, co zdálo se mi býti za mého pobytu u strýce a ve společnosti Reginině temným a téměř nevysvětlitelným.

Mlčky a s bolestným úsměvem podal mi přítel ruku.....

Strýc Robert, kterýž byl beze slova a nepohnutě stál vedle krvácející Reginy, prudce popošel několik kroků a rozkázal svým čeledínům, aby udělali z větví mladých bříz, kterýmž byla kotlina po jedné straně obklopena, nosítka.

Strýcův rozkaz vykonán s úžasnou rychlostí. Mezi tím byl strýc, pokud bylo na rychlo možno, Regininu ránu obvázal, načež Regina vložena na nosítka a několik čeledínů vyzvedlo nosítka opatrně do výše.

Po celou dobu, co se to dělo, nikdo nepromluvil.

„Prosím tě, Roberte,“ pravila posléze Regina tiše k strýci, kterýž stál po jedné straně nosítek, „dovol, abych směla ještě jednou pohlednouti se stráně do jezera.“

Přání Regininu vyhověno. Čeledínové přistoupili s nosítkami opatrně až na pokraj skalní stráně. Regina nahnuvši poněkud hlavu dívala se chvíli do jezera, jehož hladina leskla se v záři měsíce jak jasné stříbro, dívala se, až se jí oči zalily slzami . . . . Odvrátivši pak hlavu pokynula Robertovi, aby dal rozkaz k odchodu.

Průvod dal se po neschůdné stezce lesem na pochod. Napřed šli dva čeledínové s pochodněmi, za nimi několik jiných, kteří v případu potřeby klestili cestu odhrnujíce nebo přerážejíce příliš hluboko k zemi skloněné větve, aby nosiči, kteří s vršiny nesli nosítka téměř při zemi, volně mohli projíti. Strýc Robert a Reginin miláček šli každý po jedné straně nosítek, policejní adjunkt šel poslední . . . .

Zůstav státi na témže místě, s kteréhož se byla Regina naposled dívala do vlhkého hrobu svého dítka, díval jsem se za odcházejícími, až zmizeli v lesním temnu. Vida však, jak zář pochodní v dáli již zaniká, připamatoval jsem si,

že nemohu zde déle prodleti, poněvadž bych jinak snadno mohl zblouditi. Obrátiv se k odchodu shledal jsem, že nejsem v kotlině samoten. Po jedné straně v stínu mladých bříz stál vrah Reginina otce a kolem něho smečka strýcových hafanů, kteří nepokojně, ale mlčky kolem svého velitele se plížíce čekali, jak se zdálo, na nějaký jeho rozkaz. V ohyzdné tváři zrzouna zračila se divokost, ba zuřivost, a jizlivé oko jeho plálo ohněm téměř příšerným. Po druhé straně, asi dvacet kroků od zrzouna stála o bílý kmen břízy opřená temná mužská postava. Pohleduuv bystřeji poznal jsem policejního agenta. Stál nepohnutě maje pravou rukou obličej zastřený; zdálo se, že je pohřížen v myšlenky. Zrzoun nespouštěl s něho zraků . . . .

Sotva jsem se rozhledl, pohnul se policejní agent; leč současně vzkřiknul zrzoun na své psy a celá smečka vrhla se bleskorychle na policejního agenta. Někteří ze strašných těchto hafanů jen ztemna zaskučeli nebo zavyli a toliko jeden hlasitě zaštěkal. Jeden z nich vrhnul se na agenta z předu a zakousnuv se mu do prsou povalil ho na zem; ostatní vrhli se jako vzteklí na bezbranného.

Vše to bylo dílem okamžiku. Policejní agent zdál se býti ztracen; hafani trhajíce s něho šat smykali ho po zemi . . . . V okamžiku tom bylo mi muže toho líto. Rychle přistoupil jsem k zrzounu, jenž s ďábelskou chladností díval se na strašnou scénu, a mimovolně vztáhnuv proti němu výhrůžně ruku zvolal jsem hněvivě:

„Člověče! Co to činíte?“

„Dílo odplaty,“ zachechtal se zrzoun a popadnuv mne železnou pravicí za prsa odstrčil mne od sebe.

„Regina se bude hněvat,“ uklouzlo mimovolně mým rtům.

„Regina!“ zvolal škaredý athlet, a jakoby bylo jmeno to zázračně na něho působilo, vzkřiknul pronikavě na psy.

Hafani nevrle zavrčeli; ale jsouce zvyklí poslouchati svého velitele na jediné znamení ustali ihned od své strašné práce a pomalu plížili se od povaleného muže k svému pánu.

Popošed k policejnímu agentu spatřil jsem, že je šat jeho rozedrán a skoro úplně s těla ztrhán. Tvář jeho byla zalita krví, jedno ucho skoro utrženo a s několika míst na těle řinula se krev.

„Pomozte!“ zaúpěl — „ach, mé děti, mé děti!“

Poprvé v životě svém podal jsem ruku člověku takového druhu, aby mohl vstáti, ale skoro jsem se zachvěl odporem, jako bych se byl ledu dotknul.

Krvácející muž ten povstal se země dosti namáhavě, avšak na štěstí bylo poranění jeho jen lehké, neboť rozlícení hafani byli velitelským hlasem zrzounovým právě ještě v čas od své krvavé práce odvoláni.

Zrzoun přistoupiv k nám blíže pravil k agentovi:

„Tvé štěstí, bídáku, že's tu měl přímluvčího“, a ukázav rukou k jezeru dodal: „Tam se jdi umýt“ . . . .

Policejní agent neodpověděv uposlechl a pomalu vlekl se lesem se stráně k jezeru. Hafani plížíce se neustále netrpělivě kolem svého pána čekali marně na obnovení rozkazu; muž, jenž byl skoro zázračně unikl jich tesákům, odešel bez další pohromy . . . .

Ve společnosti zrzouna, kterýž znal v okolí každou stezičku, odebral jsem se k strýcovu statku. Po celou cestu společník můj ani nepromluvil a jenom jednou slyšel jsem ho zamumlat: „Ne, ne; nebylo dobře, že ušel trestu — on jediný byl příčinou Reginina poranění“ . . . .

Dorazili jsme do strýcova statku asi čtvrt hodiny později než Robert se svou družinou. Dozvěděv se, že byla Regina k svému přání donešena do komnaty, v kteréž jsem s ní byl poprvé mluvil, pospíšil jsem tam. Regina ležela na loži; sličný obličej její byl na smrt bled. Robert stál u dveří se svěšenou hlavou a se založenýma rukama; přítel můj a Reginin miláček seděl u lože maje oběma rukama obličej zastřený. Když jsem vstoupil, panovalo v komnatě hrobové ticho. Regina, jsouc obličejem obrácena ku dveřím, první mne shledla.

„Dobře, že ještě přicházíš,“ pravila slabým, chvějícím se hlasem snažíc se marně pozvednouti hlavu.

Když jsem přistoupil k loži, dodala:

„Právě jsem se před Robertem naposled vyzpovídala. Jsem připravena. Tvůj přítel — otec mého dítka — zůstane po mé smrti zde, u Roberta“ . . . .

Chtěl jsem něco pronésti, ale Regina pokračovala:

„Doufám, že mi odpustíš, jako mi odpustil Robert. Smrt svou zavinila jsem sama; možná, že by bylo jediné slovo z mých úst“ — —

Regina náhle se odmlčela, jako by jí byla nenadálá bolest řeč přerušila. Dýchala obtížně a útlá ručka její, kterou mi podala, byla studená jako led. Po chvíli pravila Regina s neobyčejným namáháním:

„Jen několik slov ještě. Odpusť, že's byl mým mlčením klamán. Domníváš se, že jsem tvou tetou a Robertovou ženou, avšak já jí nikdy nebyla, neboť Robert mi byl jen — otcem . . . Vracejíc se k němu s mrtvolou svého dítka — o čemž jsem se mu teprv nyní zmínila — věděla jsem, že není už více možno, abych s ním žila pod jednou střechou jako druhdy, když jsem byla ještě dítětem. Robert byl téhož náhledu. Dohodnuvše se vzali jsme útočiště ku lsti. Robert mne prohlásil u svých čeledínů za svou legalní choť a tak mohla jsem žíti na blízku svého mrtvého dítka . . .“

Regina nedokončivši náhle bolestně zaúpěla. Chtěla se vztýčit, ale nemohla. Namodralé rty její ještě se pohybovaly, jako by mluvila, šeptala cosi; pak ale i šepot utichl a rty se jen chvěly. Prsa mocněji se vzdmula, oči její ještě několikráte pomalu se zavřely a zase otevřely, až zůstaly otevřeny a ztrnule k protější skalní stěně upřeny . . . . Regina byla mrtva . . . .

Robert díval se na poslední zápas Reginin nepohnutě jako socha a muž, kteréhož Regina nejvášnivěji milovala, ani neviděl, když poslední zásvit života v oku jejím shasnul — — —

Nevýslovná bolest sevřela má prsa. Chtěl jsem promluviti, ale nebyl jsem s to; beze slova vyrazil jsem z komnaty . . . .

Probděl jsem strašnou noc. A když první zábřesky slunce zrumĕnily temena hor, byl jsem již — aniž bych se byl s Robertem nebo přítelem svým rozloučil — na cestě ku Praze. Vrátil jsem se — jak byla Regina ve svém anonymním listě předpověděla — proklínaje okamžik, kdy jsem uposlechl strýcova pozvání, abych ho navštívil . . . . .

*
* *

Minulo deset roku . . . . .

Po celou tu dobu neslyšel jsem ani o strýci, ani o svém příteli; po celou tu dobu nemohl jsem se odhodlat, abych je navštívil nebo jim psal. Posléze přece jsem se odhodlal k návštěvě. Přibyl jsem do divokrásné pohorské krajiny té jako poprvé za letního odpůldne, ale strýcův statek jsem skoro nepoznal. Byltě téměř úplně spustlý a na první pohled jsem viděl, že se o něj po mnoho let nikdo nestaral. Spatřiv strýce ulekl jsem se: stálť přede mnou shrbený stařec s nevýslovně mdlým, skoro blbým výrazem ve vráskovité tváři; oko jeho bylo vyhaslé, bílý vous i vlas už valně prořídlý. Přijal mne ve své komnatě chladně, ba skoro ledově. Na

mé otázky odpovídal jednoslabičně nebo vůbec ani neodpověděl. Nechť jsem mluvil o čemkolivěk, nic ho nezajímalo, pro nic nezdál se míti smyslu . . . . .

Maje za to, že ho snad připomenutí vojenského stavu rozhovoří, otázal jsem se na jeho mínění o válce r. 1866.

Strýc chvíli se na mne díval, pak se chladně otázal:

„A kde byla ta válka?“

„Což nevíš, strýčku,“ dím, „v Čechách a v Italii.“

„Tak — v Čechách“ — — praví strýc monotoně dutým svým hlasem, — „to slyším dnes poprvé . . .“

Nebylo pro mne více pochybnosti, že je strýc duševně skoro úplně otupělý.

„Na Reginu si ale jistě často spomínáš!“ pravím posléze. Po vyslovení jmena toho strýcovo vyhaslé oko poněkud splanulo. Uchopiv mne za ruku optal se chvějícím se hlasem:

„Ty's ji znal? Ty's znal Reginu?“

„Byl jsem u Vás, když zemřela.“

„Ah, ano, ano!“ dí strýc. „Teď už se pamatuju.“

„Jak se ti od té doby vedlo?“ tážu se dále, vida, že toliko spomínka na Reginu budí v strýcově duši ještě slabou ozvěnu.

„Smutně, hochu, smutně,“ odpovídá strýc stávaje se hovornějším; „byl jsem zatčen a skoro dvě leta ve vyšetřovací vazbě v Plzni pro zabití — Reginy. Chtěl jsem tě dát volat za svědka, ale později jsem se jinak rozmyslil. Prohlásili mne nevinným a od té doby — ani nevím, jak jsem žil — — s nikým jsem neobcoval, ba skoro ani nemluvil“ — —

„Což muž, jenž zastřelil Reginina otce?“ tážu se dále.

„Mrtev,“ zní odpověď; „zemřel dřív než skončeno vyšetřování — vždyť víš — nebo jsi snad slyšel, co učinil policejnímu agentu.“

„A co se stalo s mým přítelem, který po smrti Regině u tebe zůstal?“

„Byl to dobrý hoch, milý,“ vypravuje strýc, „však čtvrtý nebo třetí den — ani už dobře nevím — našli jsme ho u Reginina hrobu s roztříštěnou lebkou; byl třetí obětí sivookého démona . . .“

Strýc se odmlčel. Po chvíli mne vyzval, abych ho následoval. Šli jsme do spustlého parku a za nedlouho octli jsme se na místě, několika olšemi obklopeném — před hrobkou. Strýc otevřel a po několika schůdkách sešli jsme do vnitř. Hrobka byla na pohled prázdná. Však strýc zvednul velkou kamennou desku uprostřed hrobky a paprsky k západu se chýlícího slunce, jež v tu dobu přímo vnikaly do hrobky, ozářily vnitřek.

Nahlednuv pozorněji spatřil jsem v rakvi se skleněným víkem Regininu mrtvolu. Byla neporušena. Dlouho díval jsem se v tu krásnou, již polozapomenutou tvář: zdálo se mi, jako by kolem svadlých rtů doposud ještě pohrával svůdný úsměv, jako by se hladké čílko skládalo v mírné vrásky a zase vyjasňovalo, jako by skoro průsvitná víčka očí pomalu se otvírala a z velkého sivého oka jako by vyšlehl blesk vášně . . . . Vše, co již bylo polo zapomenuto, náhle se mi v paměti oživilo: viděl jsem opět tu ztepilou postavu, slyšel jsem v duchu její hlas, cítil jsem jemné stisknutí její ruky. Opět jsem cítil neodolatelnou moc půvabů démonické ženy té; krev mi zavířila tělem, hnala se k mozku a zase nazpět k srdci . . . .

Prudce odvrátil jsem se od rakve.

Strýc, chtěje hrobku uzavříti, spouštěl pomalu kamennou desku; náhle počaly se mu ruce třásti a nežli jsem mu přispěl, vyklouzla mu těžká deska z rukou a roztraziviši se na několik kusů spadla do vnitř na skleněné víko rakve a na mrtvolu Regininu. Mrtvola rozpadla se skoro úplně v prach . . . .

Ještě téhož dne rozloučil jsem se se strýcem. Nežli však jsem okolí statku jeho opustil, navštívil jsem ještě pohorské jezero, v němž odpočívalo Reginino dítko. Strmá skalní stráň, pod kterouž dítko pohřbeno, nebyla více k poznání; bylať se prodlením času z velké části do jezera sesula — — —

Od té doby často se mi zdá, jako by svět se svými rozkošemi neměl více žádné vnady pro mne, jako by ve světě nebylo více ničeho, co by mne mohlo ještě rozechvěti, rozehřáti. Jen časem, když v osamělé chvíli pohroužím se v zpomínky, vyhoupne se z chaotické mlhy polozapomenutých chmurných obrazů obraz tak jasný a skvělý, že mi bývá, jako bych si i nyní ještě mohl poznovu život zamilovati. Avšak duševní tento stav netrvá nikdy dlouho. Reginin skvělý obraz počíná blednouti a v brzku naplní duši mou nevýslovná trpkost . . . . .

FEUILLETON.

Rrrrbumbum.

Obličej kněžny Strachini vyjímal se na bílé podušce jako svraštělý citrón na míse z alabastru. Její hubené, voskové prsty pohrávaly slabě s ebenovými kuličkami růžence, její tenké, sinavé rty pohybovaly se v tiché modlitbě; bez těchto jemných známek života byl bys ten nepohnutý obličej s bradou vzhůru čnějící a hluboko vpadlým, zavřeným okem za tvář mrtvoly považovati musil.

Nad ní stál vysoký muž v černém řeholním oděvu; jeho popelavá tvář s ostrými tahy vypadala jako lepenková škraboška zbožnosti, za níž číhá potměšilý zákeřník. V jedné ruce držel jakousi listinu, v druhé namočené péro. Nemusím snad ani čtenáři oznámiti, že listina tato představovala závěť kněžny Strachini a muž onen že byl člen tovaryšstva Ježíšova . . .

„Drahá sestro v Kristu“, začal jezovita úlisně, „neodkládejte déle zbožný skutek! Pomněte na věčnou blaženost, kterou si snad tím jediným škrtnutím péra vykoupíte.“

Kněžna vzdychla z hluboka. Její ztrhané zraky utkvěly prosebně na tváři mluvícího, modravé rty zašeptaly: „Ach, velebný otče! — zítra podpíšu, zítra —“

Žák Lojolův zavrtěl hlavou. „Zítra?“ pravil s káravým pohledem. „Zítra můžete již státi před soudnou stolicí boží. Komu známy den a hodina? Zítra budou se snad vážiti již skutky Vaše; až tíže hříchů skláněti bude vážky na stranu zatracení, zdaž bude dostatečné závaží na straně spravedlnosti?“

Kněžna zastřela si hubenými, voskovými prsty obličej. Po chvilce zaúpěla zoufale: „Ach, mé děti, mé ubohé děti!“

Páter trhl sebou zlostně: „Zvrátí dítky Vaše ortel přísného, neuprosného soudce tam nahoře? Pomněte na svého prvního manžela, jehož krvavý stín tam obžalobu strašnou ve tvář Vaši metati bude.“

Při tom vztáhl prst k obrazu, jenž visel na protější stěně skvostné komnaty. Plaše pohlédla tam nemocná. V ozdobném rámci spatřovala se tam v životní velikosti podobizna sličného muže, v plném květu života, s jiskrným okem, černými pěknými kníry, oděného v polský národní kroj, s karabelou po boku. Byl to Adam Zaleski, první manžel kněžny Strachini.

V okamžiku tom, kdy oba na obraz pohlédli, — kněžna s plachou bázlivostí, kněz v napjatém očekávání —, stala se s podobiznou divná změna. Tvář její zesinala, oči se zavřely; konfederatka zmizela a na místě jejím objevil se v rozcuchaných vlasech bílý šátek, jenž mokval krví na jednom místě; v rozhalených

prsou zjevila se strašná, široce otevřená rána; příšerná tato podoba pohnula sebou, snášela se zvolna z rámce na podlahu a blížila se s rukama napřaženýma k loži nemocné . . .

Výkřik hrůzy uvázl kněžně na rtech; s okem děsně vytřeštěným pohlížela na blížící se mrtvolu. Studený pot vyvstal jí na čele.

Páter usmál se jizlivě. „Podepište," pravil šeptem, „přízrak zmizí."

Beze slova chopila se kněžna křečovitě péra jí podávaného. Pohled jezovitův zaplál vítězoslavně.

Mezi tím co matka krkavčím pérem štěstí svých dítek ničí, ohledněmež se po těchto ubohých obětech jezovitské potměšilosti.

Zajdi se mnou, laskavý čtenáři, na hřbitov košířský a sestup tam se mnou — můžeš-li — několik stop do země. V dubové rakvi leží mladý muž. Pokud tma, v rakvi panující, dovoluje, rozeznáváme bledý obličej ušlechtilých tahů a ruce na prsou křížem složené. Hrobové ticho, rušené toliko vrtáním červů do rakve, panuje kolem. Náhle ozval se hluboký vzdech; oči mrtvoly otevřely se do kořán; tělo pohnulo prudce sebou, ruce pozdvihly se a hmatají po stěnách rakve. Není pochyby, člověk tento byl pohřben za živa. Znenáhla probral se z tupé mrákoty k vědomí strašného stavu svého; divoký skřek hrůzy vydral se z jeho rtů a dozněl v děsné tišině. Zoufale zmítá sebou v těsném loži, vráží rukama do víka rakve — však toto je pevně přibito, nepovoluje. Zemdlen ustává na chvíli v marném namáhání. V hrozném tichu slyší tlukot vlastního srdce, vrtání červů v dubové schráně. Náhle ucítil něco slizkého, živého na krku; hmátl spěšně po tom a sevřel prsty — ohyzdnou ještěrku. A nyní, milý čtenáři, když ti hrůzou vlasy na hlavě stojí jako hřebíky, zbystři sluch! Nad námi ozval se zvuk, jako znění lopaty o kámen. Oživlý mrtvec naslouchá upjatě. Celý jeho duch zavěsil se na ten zvuk jak na stéblo naděje.

Vraťmež se na povrch. Ve tmě noční připlížily se na hřbitov tři postavy. Svítilna, která v ruce jedné z nich bliká, osvětluje nám je. Jedna z nich je stařec s úplně holou hlavou, jehož pravé oko jest nepřirozeně vypouklé a krví naběhlé; druhá mladík s kusým nosem a rozpolténým hořejším rtem; třetí pak děvče polonahé, jehož tiché snivé oko pod rozpuštěným kaštanovým vlasem mile září z krásného, dětsky něžného obličeje.

„Zde jest to místo," začal stařec, stanuv na hrobě živého. „Posečkejte zde chvíli; přinesu rýč a motyku."

Když se vzdálil, přistoupil mladík k dívce a zašeptal jí do ucha: „Až bude tvůj otec rýti, zabiju ho motykou. Démantový prsten bude pak náš a prohýříme jej pospolu." Dívka pohlédla naň mírně a zakývala rusou hlavinkou.

Stařec se vrátil, začali kopati. Když stařec holou hlavu nad rýčem nachýlil, udeřil jej náhle mladík motykou do ní, že beze slova mrtev k zemi klesl.

Mladík odstranil mrtvolu a jal se kopati sám. Dívka stála chvíli v myšlenkách za ním; pojednou sáhla za ňadra a vyňala odtud dlouhý, blýskavý nůž. Rozmáchla se jím a vrazila ostří jeho plnou silou do shrbených zad kopajícího. Mrtev padl tento na tvář. Dívka odvlékla mrtvolu stranou a kopala dále, kochajíc se myšlenkami o démantovém prstenu, který stáhne sama mrtvéci s ruky.

Dokopala se na rakev. Když se nad víkem sklonila, zaslechla uvnitř zřetelně slabý lidský ston. Uděšena pustila motyku z ruky. Však za chvíli schvátila ji zase a zvolala s jemným úsměvem: „Hoho, strašidel se nebojím! A je-li živ, uspořil si alespoň vydání za druhý pohřeb." Jednou rukou vznášejíc břitký nůž, vyrazila druhou víko rakve.

Za živa pohřbený vypjal se prudce do výšky; zář svítilny, kterou dívka v ruce držela, oslepila jej na okamžik. Však dívka pohlednuvši v jeho tvář, odhodila nůž a zvolala s radostným jásotem: „Bratře!" — „Sestro!" zvolal po ní vzkříšený a sevřel ji do náruče. Byli to Alfred Zaleski a Vanda Zaleska, děti kněžny Strachini z prvního manželství.

Usedli v rakvi naproti sobě a on jí odhaloval strašné tajemství své nedávné smrti. Tobě, milý čtenáři, nemohu prozatím ovšem rozmluvu jejich sděliti, poněvadž musím ustavičně zvědavost tvou napínati na skřipec. Dožiješ-li se padesáté kapitoly, zvíš šťastně všecko. — —

Ve skvostném boudoiru krásné Aurelie seděl Roland Strachini, syn kněžny Flavie z druhého manželství. „Nalij znova, ma chère!" zvolal. „Ať žije hříšná rozkoš!" Aurelie vzala s rozmarným smíchem útlé hrdélko křišťálové sklenice mezi prsty, z nichž každý obtížen byl démantovým prstenem, a nalila do ní perlící se šampaňské. Však zároveň vylila tam obsah růžové fiolky, kterou byla nepozorovaně z rukávu vytáhla. Roland napil se a usnul ihned jakobys jej do vody hodil.

V tom rozpukla se socha Lédy s labutí v koutě stojící a z bílého mramoru vystoupila vysoká mužská postava v černém taláru. Byl to jezovita. Přiblížil se ke stolu a stiskl tajnou klapku. Mramorová deska odklopila se a v podstavci stolu objevil se veliký otvor, jímž vedly točité schody dolů bůh ví do jakého smrdutého sklepa, plného nářku a lidských kostí.

Z otvoru vystoupili dva mužové: jeden stařec s úplně holou hlavou a s vypouklým krvavým okem, druhý mladík s kusým nosem a rozpolténým rtem. Chopili se Rolanda a vlekli jej po schodech dolů. Jezovita vstoupil na obrubu propasti a díval se škodolibě dolů.

Náhle vyskočila Aurelie a s výkřikem: „Ach, já ho milovala!" svrhla kněze do zející prohlubně. „Dcero!" zaúpěl tento padaje.

Aurelie pohlížela chvíli vytřeštěným okem za ním; pak strhla si perly z vlasů, náramky s oblých rukou až k páži nepokrytých, přiklopila zase mramorovou desku na stůl, usedla na ni a vypukla v křečovitý smích. Zbláznila se. . . .

Nyní doprovoď mne, laskavý čtenáři, do těsné komůrky s vyhlídkou na zeď. Ve věčném soumraku rozeznáš tam jinocha chorého vzezření, shrbeného nad archem hrubého papíru, jejž popisuje v zimničném chvatu. Nahlíží při tom do jakés knihy s šerednými obrázky a sahá časem do přihrádky pro kapesní slovník. Za ním stojí vážný pán s důstojným vědomím blahobytu v obličeji a bručí spokojeně: „Sedm vražd v jediné kapitole! To budou hltat. Ještě červenou obálku na to a na obálku španělskou inkvisici — na dračku to půjde!"

Chorý jinoch počítá v duchu s povzdechem, kolik vražd bude ještě potřebí, aby měl na slušnou večeři.

Čtenář. Ale, milý příteli, kam jsi nás to zavedl? Vždyť je to —

Já. Pst! Pro boha, jen žádných jmen! Vždyť je valná část čtoucího našeho obecenstva na straně takových pp. nakladatelů. Pro škváry podobné tomu, z jakého jsem právě první kapitolu volně opsal, nemají u nás odbytu a vzniku knihy pořádné. Lidem zachutnala anatomická musea v krvavorudých obálkách se řvoucími tituly, ohlašovaná jim bubnem nejsprostší dryáčnické reklamy. Kdežto belletrie skutečné ceny hladem po čtenářích umírá, hrnou se zástupy čtenářstva za tím literárním rrrbumbum a hltají tu nechutnou smíšeninu krve a jezovitské černi; ba věř mi, laskavý čtenáři, půjde-li to tak dále, dostane se co nevidět celá česká literatura na buben!

A to je všechno, jak praví klasicky Bret Harte. *yzž.*

Ze širého světa.

Náčrtky z ciziny.

II. Z čínských divadel.

Profesor Hildebrandt vypravuje v zápiskách o svém pobytu v Kantoné: Přišla renomovaná kočující společnost divadelních herců a evropská společnost naše usnesla se, že půjde večer do divadla. Představení začínají zde již o 6. hodině a trvají nezřídka až do 4 hodin z rána; nezmeškali jsme tedy mnoho vyšedše teprvé o 8. hodině z domu. Za jediný večer sehrají čínští herci obyčejně dvanáct ano i patnáct malých kusů. Měli jsme do divadla značný kus cesty. Než jsme se k divadlu přiblížili, byla již čirá tma, a papírové svítilny, jež průvodčí před námi nesli, svítily nám velmi chatrně na cestu, tak že potřebí bylo všechnu pozornost na to obracet, abychom se někde s kluzké cesty do hlubokého bahna nesvezli. Divadlo stojí na jehlách uprostřed jakéhosi rybníka a přímo nad jeho hladinou, nepochybně proto, aby se temperatura uvnitř mírnila a divákům příležitost poskytla, kdyby požár propukl, aby bez okolků z oken vyskákati a plováním spasiti se mohli. Patrně nepokládali zde tento umělecký ústav za hodný stavebního místa na suché, kultury schopné půdě. Celé divadlo sestrojeno jest toliko z bambusových tyček rozličného objemu; hřebů zdejší stavitelství nezná: jednotlivé části svazují se pletivem a houževnými provazy z rozštípaného rákosí. Střecha složená z rohožek z palmového listí; visutý krov z bambusových tyček (zároveň strop divadla) dodávají potřebné pevnosti. Prostor pro diváky jest neobyčejně velký: vtěsnat se do něho pět tisíc osob; parterre zaujímá celý přízemek a nad ním jest jediná řada lóží. Vstupné do prvního pořadí (galerie noblessy) obnáší asi 60 kr., místo k stání v přízemku toliko 5 kr. Když jsme byli po bambusovém žebříku pracně vylezli na řečenou galerii noblessy, vykázali nám místo křesel sedm palců široké stoličky co sedadla. Obecenstva nebylo v našem pořadí příliš mnoho, za to tím více v parterru. Skrčil

jsem se u samého zábradlí na jednu takovou stoličku a ucpav si pečlivě nos, pohlížel jsem udiven dolů do obecenstva. Až k samému jevišti byl rozsáhlý prostor naplněn holými lebkami s černými copy, tak že bezděky ihned na kostnici jsem vzpomenul. Všichni přátelé umění odložili již venku své šaty, poněvadž na takové pohodlí uvnitř není místa. Tento ohromný dav stěsnaného nahého lidu — orientalové nenosí žádných košil — mohl by býti některému církevnímu malíři vzorem k obrazu z mrtvých vstání v den soudný. Z hlubin parterru vystupoval vzhůru mefitický puch, kterýž by civilisovaným čichadlům ani trapnějším býti nemohl, kdyby každý z diváků zároveň hercem byl a pln ouzkosti prvního vystoupení. Na bambusových tyčkách složitého visutého krovu pod střechou projíždělo se několik set chlapů, kteří skrze palmové rohožky byli prolezli a tak zdarma divadelní produkce účastnými se stali. Jakkoliv se nebezpečnými zdají posice těchto rozedraných přátel umění a tělocviku, nestává se asi často nějaké neštěstí, neboť obecenstvo v přízemí ani si téměř nepovšímá vetřelců, kteří nad jeho hlavami po bambusových tyčkách se soukají a potácejí, nýbrž hledí si s veškerou pozorností toliko věci, kteréž na jevišti se dějí. Ani divadelní služebný personál ani policejní zřízenci nevšímají si těch odvážlivců; ředitelstvu nejde patrně o nic, než aby se dům naplnil. — Sluhové naši vylezli beze všeho vstupného za námi na první pořadí a vmísili se mezi diváky, ale za nedlouho sestoupili se ku krátké poradě, slezli pak zase dolů a odešli ke kase. Dověděli jsme se později, že se jim podařilo vynutit na kasírovi malou provisi za to, že nás do divadla přivedli. Obecenstvo prvního pořadí sestávalo ze zámožnějších měšťanů kantonských. Pánové měli s sebou železné krby a čínské samovary, kouřili cigara, vařili a pili čaj a posýlali si čas po čase do boudy před divadlem pro všelijaké zákusky. Ženské nebyly žádné ani v prvním pořadí ani v přízemku; také všechny ženské úlohy hráli na jevišti mladíci a chlapci.

Jeviště bylo dle čínského vkusu skvěle vyzdobeno, ale v celé dekoraci nebylo nic k našim divadelním zvykům podobného. Pozadí, divokými křivoklaty a křiklavými figurami pomalovaná gardina, zůstalo nezměněno při všech kusech; jediné, co na scéně se měnilo, bylo, že obrátili pokaždé přikrývku na stole u prostřed jeviště, a že židle buď blíže ke stolu přistrčili anebo od stolu odšoupli. Před zadní gardinou stojí hudební sbor, našim orkestrům naprosto nepodobný. Jako jest smyčcový kvartet základem evropského instrumentálu, jsou hlavními nástroji Číňanů: tamtam, gong rolničky a velký zvon. Těmito instrumenty doprovází kapela zpěv herců i prostý hovor; kus, který jsme nejprv viděli, byl tedy polou melodrama a polou hra s písněmi. Zdali se text k takovému hudebnímu doprovázení hodí, musím zůstaviti soudu čínské kritiky.

Hlavní osobou byl mandarin, který na mnoha stranách obor své úřadní působnosti překročoval a jenž se zdá býti stálým typem čínského národního divadla — vyzradilo mi to radostné mumlání lidu v parterru. Mandarin naplňoval míru svých nepravostí tělesným týráním všech svých spolubydlitelů, ano i jakéhosi cizince, jejž byl hrubými řečmi urazil. Tu začaly se jevit na našich myslících sousedech v lóžích známky mravní rozhorlenosti, ale zároveň již také radostné naděje, že zlosyn bude potrestán. Kus byl znám a oblíben. Brzy dal se uražený cizinec poznati v pravé své hodnosti co císař čínské říše, jenž po příkladu kalifa Harun al Rašida v přestrojení putuje, aby seznal poměry své říše a vládní osobnosti. Co zbývalo dobrotivému mocnáři, než aby dal zlosyna vejpůl pilou přeřezat? Darmo prosí viník a úpí, již konají se uprostřed jeviště přípravy k popravě, však v tom přibatolí se z levé kulisy na scénu mladá ženuška mandarinova na zmrzačených nožkách, jež jsou jaksi privilegovaným odznakem vznešených Číňanek. Paní mandarinová poslouchala za scénou a ví tudíž všechno; i utíká se žalostně tklivou řečí k citlivému srdci císaře a dělá na něj patrný dojem. Zlosyn dostává milost, císař pak odchází s krásnou prosebnicí do vedlejší komnaty, nepochybně jen, aby tam vyslechl její díkůvzdání za spasení manžela. Muž, který ovšem na jevišti zůstal, považuje dobu za příhodnou, aby několika kuplety ulevil svým příjemným manželským pocitům. Barbarským rámusem nástrojů končí pak kus. — Řeč čínských herců jest ustavičné, odporné fistulování, k němuž se druží neméně nepřirozený pathos. Z počátku měl jsem za to, že jest kus zosnován na nějaké historické události nebo anekdotě, ale z dalších představení seznal jsem, že bohaté starožitné kostymy, jež všichni herci na sobě měli, vůbec k čínské scénické etiketě náleží. Císař snažil se obzvláštní, nápadnou gestikulací vyniknouti nad ostatní, co do hodnosti podřízené osoby. Kdykoliv se na př. na židli posadil, roztáhl nohy daleko od sebe a opřel si o stehna hrozivě zaťaté pěsti. Následující kus zaměstnával tanečníky a athlety kočující společnosti. Obsah tohoto quasi-baletu zůstal mi v podrobnostech nesrozumitelným, však nemýlím se as, domnívaje se, že šlo o spasení duše mezi dobrým a zlým principem povážlivě se kolísající, neboť ďáblové a okřídlení andělé zápasili ustavičně, aby se jí zmocnili. Ta duše byla jedním z největších skokanů a matadorů společnosti: o čtyrech lezouc přeskočila najednou stůl a židle, přemršťovala se ve vzduchu mezi řadami mečů a kopí a házela kolem sebe s neomylnou jistotou dýky ostré jako břitvy. Všechno obecenstvo sympatisovalo s duší. Po celý čas této produkce visely na příč nad jevištěm veliké plameny, tak sice, že nebylo ani lze spozorovati aparát jimi hýbající.

Hřmotné divadlo zmámilo nás, česnekovitý puch stával se rostoucím parnem přímo nesnesitelným; zvedli jsme se tedy, koupili před divadlem každý hořící pochodeň a dorazili jsme při jejich záři beze vší nehody přes můstky a kluzkými stezkami šťastně ku břehu perlové řeky a ku své lodi. Podotýkám zde ihned, že společnost naše z nedostatku jiné zábavy následujícího dne opět divadlo navštívila. Mně šlo především o to, abych si zvláštní ten obraz dokonale v paměť vštípil; nevěděl jsem, že jest divadlo v čínských městech zrovna takou náruživostí lidu, jako u nás, a že se mi tudíž také budoucně příležitost podobných zábav hojně bude naskytovat. První kus, který jsem druhého večera vyslechl, byla jakási lokální fraška se zpěvy, s jakými, nepotřebuju teprv vyprávět. Hlavní osoby tohoto obrazu ze života kantonského byli: ponocný, rybář na trhu, jeden ničema, řemenář, podvodný hráč, tři mladé holky, jeden zubatý nůž, manžel, jemuž nečistá žena domácnost zošklivila, několik mandarinů, jeden soudní úředník a zástup sběře. Ostře vytýčená mravní tendence kusu nemohla nikoho zůstati tajna. Nedosti na tom, že katastrofa úplně uspokojila přísné požadavky vrozeného citu právního, i skoro ve všech jednotlivých scénách bylo každé uražené individuum toho bedlivo, aby tělesným strestáním odpůrce mravnímu i právnímu pořádku ihned zadost učinilo. V celém Don Quixotu není tolik výprasků, jako v této frašce. Rozmanitost těchto tělesných pokut byla opravdu uznání hodna: pestře a rozmarně střídaly se facky, pohlavky, kopání, rány bambusovými pruty, plochými šavlemi a t. d. Jakmile některý herec facku obdržel, vypáleno za jevištěm malé dělo, herec padl náhle na zem, ale vzchopil se ihned zase a odběhl za kulisy. —

V jiné hře byla opět rekyní kusu nevěrná manželka, kteráž na konec provinění své odpykala. Však manžel, lékař své cti, nepočínal si při tom tak romanticky, jako jeho kolega ve španělské truchlohře. Nevěrnici položili na znak a vysázeli jí plochým mečem určitý počet ran na břicho. Aby pak v pocitech provinilé ženy udrželi rovnováhu, obrátili zase biřicové ubohou rekyni a aplikovali stejný počet ran jiné části, kteráž na ně od přírody nepoměrně má větší právo. Však na tom nebylo ještě dosti. Když byli biřici povinnost svou vykonali, přistoupil k nebohé hříšnici mistr popravní a odrazil jí širokým mečem (umělou) hlavu od těla. Veliký červený cár představoval krev proudem z trupu se řinoucí; však popravená nedadouc se tím másti, vyskočila, udělala kotrmelec a zmizela jako blesk za jevištěm. Při popravě sálal skvělý ohňostroj."

Umění. Literatura. Věda.

— Činohra přinesla během jednoho téhodne tři novinky: dva celovečerní kusy pro osvěžení repertoiru a naivní milovnici pro doplnění personalu. Goudinetova čtyraktová „Christiana", která se dne 4. listopadu poprvé dávala, patří mezi nejlepší francouzské „comédie", na našem jevišti provozované. Je to hra velmi vážná navzdor jednotlivým zdařilým momentům komickým a proto nazval ji český překladatel (A. Pulda) právem „činohrou". Neskonalá láska k dítěti, k němuž se skutečný otec hlásiti nesmí, a spojená s touto láskou nevýslovná muka jsou zde podána u velkolepém, skvělém, s jemným uměleckým taktem propracovaném obraze. Začátek trpí sice trochu epickou šířkou exposice; průběhem hry přibývá však neustále dramatické živosti až ku konci, v němž zevnější efekt mohutně vrcholí. Aby provozování „Christiany" bylo tak dobré, jako na př. bývá provozování Sardouovy „Fernandy", k tomu schází prozatím ovšem ještě velmi mnoho. Výborný byl výkon p. Kolára ml. a hledíme-li k tomu, že se na slovo vzatá tragedka pohybovala na půdě jí přece jenom poněkud cizejší, i výkon paní Sklenářové-Malé. K těmto dvěma umělcům řadili se pak důstojně zejmena slečna Boubínova a pánové Bittner a Pulda. Pan Šimanovský hrál poprvé svou krásnou úlohu přespříliš patheticky; podlehl totiž neblahému náhledu, jakoby všechno, co je vážné nebo dokonce tragické, podati se musilo na vysokých

chůdách deklamatorního kothurnu, jenž se vyvinul na základě tragedie směru idealistického, třeba by to bylo i v kuse čistě konversačním. Při prvním opakování této novinky zřekl se sice vší zbytečné pathetičnosti, ale hrál za to zase tak přepjatě nonchalantně, že se skoro zdáti muselo, jakoby chtěl kritiku, která nepřístojné ono pojmutí „Roberta“ jednomyslně kárala, uvésti „ad absurdum“. V třetím představení pozorovali jsme však s potěšením, že u něho nastala přece jakási opravdová snaha, pojmouti a provésti úlohu jak sluší a patří. Nepodařilo se mu to ještě všude stejně dokonale, ale na mnoze uhodil dosti šťastně na pravý ton a vyhýbal se každé výstřednosti. Dovede-li pan Šimanovský propracovati na základě tohoto snažení celou úlohu, prospěje tím zajisté i sobě samému i novému výtečnému kusu, jehož osud leží takořka v jeho rukou, nemálo.

Také p. Šamberk poprvé přeháněl komickou stránku své úlohy až k nepřístojnosti, avšak později se poopravil i on a při posledním představení podal již výkon mnohem jednotnější a důstojnější, tak že máme v skutku již větší naději v budoucnost „Christiany“, než jsme ji míti mohli po prvním její provedení. — Pan Bittner přeložil a příjmem svým na naše jeviště uvedl opět novou (tříaktovou) veselohru mladšího hraběte Fredra. „Stará liška nad mladou“ není arci zjevem, který by jakousi vzácností vynikal nad obyčejné niveau veselohernί literatury. Šablonovitá tato práce má však dosti účinných a pro herce také vděčných komických situací, tak že bude velké obecenstvo vždy baviti. Hrálo se dobře. — Slečna Leopoldina de Pauli od dvorního divadla v Desavě vystoupila v neděli s úspěchem slušným co „Georgetta“ ve „Fernandě“. Orgán její není velký a trochu ostrý, stačí však pro obor naivních milovnic; přirozená živost hry zdá se býti ve spojení s rozumným promyšlením úlohy — a to jest dobré znamení. Doufáme, že příznivý dojem vystoupením této již dosti routinované umělkyně v nějaké jiné úloze neutrpí a že pak ředitelstvo engažováním slečny de Pauli bude moci činoherní personal doplniti. — Zpěvohra předvedla obecenstvu nově studované „Veselé ženy Windsorské“ s p. Čechem ml. v úloze „Fallstaffa“ spůsobem velmi zdařilým.

— „Pohádky přímořské“, jež tak šťastně v prostonárodním tonu, ač ve formě velmi elegantní, vypravuje dr. Siegfr. Kapper, vyšly právě nákladem dra. Grégra. Knížka ta obsahuje čtyry pohádky („Dožesna Zorka“, „Talas“, „Spaní“ a „Zaboravilac“), jichž poslední ještě nebyla uveřejněna a patří bez odporu mezi nejpěknější zjevy tohoto druhu v naší literatuře.

Ukázky z národních písní litevských.

Přeložil dr. *Leopold Geitler.*

VII. Nevěrný měsíc.

Měsíček si slunéčko
na počátku jara vzal.

Slunce časně vstávalo,
měsíček se rozloučil,

samoten se procházel
do dennice zakochán.

Strašlivě se Perun vztek',
mečem roztal měsíčka.

„Proč jsi slunce opustil?
Proč dennici miloval?

Nocí chodil sám a sám?“
Srdce plno smutku je.

VIII. Dcera sluneční.

Dennice svatbu strojila,
Perun vjel vraty na koni,
proklál dub mečem zelený.

Dubova krev se pryštila,
skropila moje šatičky,
skropila ten můj věneček.

Dceruška slunce plakala
po tři si léta sbírala
uvadlé listy dubovy.

Kde máti moje, matičko,
šatičky svoje vyperu?
kde z krvi té se očistím?

„Dceruško moje mlaďoučká,
k onomu zajdi jezeru,
v něž vtéká devět potoků.“

Kde máti moje, matičko,
šatičky svoje usuším?
Kde zcela větrem vysuším?

„Dceruško moje mlaďoučká,
v zelené oné zahrádce,
kde devět kvete růžiček.“

A kdy, má máti milená,
mám šaty svoje obléci,
v šatičkách bílých vyjít si?

„Dceruško moje mlaďoučká,
až vzejde onen jasný den,
nad nímž se devět sluncí skví.“

IX. Ztracená ovečka.

Ach já včera večer ztratil
jedinou svou ovečku.
Ach kdo hledat pomůže mi
moji ovci jedinou?

K dennici jsem nejdřív zašel,
odvětila dennice:
Nechci, musím časně ráno
oheň slunci rozdělat.

Pak jsem zašel k večernici,
večernice řekla mi:
Nechci, vždyť já každý večer
musím slunci lůžko stlát.

K měsíčkovi jsem si zašel,
odvětil mi měsíček:
Přeťatý jsem ostrým mečem,
smutný je můj obličej.

K slunci ale když jsem přišel,
ta jsem slova uslyšel:
Po devět dnů budu hledat,
ni desátý nezajdu.

X. Vzdech před bitvou.

Stojí v řadách Rusové
na zelené louce,
a již zítra padneme
do Poláků rukou.

Krví sama zemička
počinala kvésti,
na boj všichni královė
podívat se vyšli.

Otče, s bohem, děkuju
za bělounký chleba,
stará matko, děkuju
za to vychování.

Poznámka. Prvé tři tuto podané písně jsou vyňaty ze sbírky Rhesovy (1825), přeloženy podle redakce Nesselmanovy (1853). Jsou mythologické původu předkřesťanského; prvá a druhá již v sobě samé poskytne bedlivému čtenáři vysvětlení. „Nevěrný měsíc“ popisuje mythicky dloužení se dne a úkaz půlměsíce. Avšak píseň „Dennice svatbu strojila“, jakož i „Pod javorem teče potok“, kterouž jsme v čísle 42. podali, jest pro nás nyní již úplně zasypána neproniknutelnou vrstvou starožitnosti; kdož jsou ti boží synové, boží dcerušky? a opět dubova krev? lid to neví, učenec marně pátrá, nemáť pramenů. Čtvrtá jest vyňata ze sbírky Schleicherovy. Ostatní již v čísle 42. uveřejněné (vyjma „Slunce milé, dcerko boží“) jsem sobral sám přímo z úst Litvínů šavelského okresu v Rusku. Originál písní jest nerýmovaný, a nešetří ani toho rythmu, kterého jsem se snažil dostihnouti v českém překladu; Litvín zachovává pouze stejný počet sylab v každé řádce, to ostatní učiní unylý dojímavý rythmus zpěvní.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se *pro Prahu:*
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA", buďtež adresovány: *Časopis „Lumír", Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR" vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Jan Abatyše ze Třebíze.

Historická pověst od *Václava Beneše.*

Na bílé čtverhranné věži třebízské nevlál již skorem od půldruhého sta let černý prapor s křížem johanitským. Co strhli jej ve hněvu spravedlivém a roztrhali na kusy, nikdo ho více nevztýčil. Toliko v starodávné síni rytířské umístěn byl ještě na památku znak bývalých držitelů — Johanitů. Ale lid s hrůzou doposud vzpomínal si posledního z nich, pana Hrabiše Oseckého; pamětníci oněch dob nežili již, vnuci jejich to byli a zase děti těchto, když nové mraky přivalily se nad rozkvétající vlast.

Polovic Třebízských pilo již z kalicha v kvílickém kostele a ti, co přijímali ještě pod jednou, až do týneckého chrámu k jeptiškám musili choditi. Vše dokola prohlásilo se pro nové učení.

Pan Aleš nebránil nikomu ve volném požívání kalicha a kmeti si ho proto vážili. Patřili mu Kvílice, Kobylníky a ještě několik dvorů poplužních.

„Kdybych byl mladším, kdož ví, nepil-li bych také. Ale na stará leta nebudu si ve víře vybírat. Není-li dobrá, nenapravil bych minulých dnů a vede-li ku spáse, jak ti naši říkají, pak bloudem bych se nazvati musil, kdybych zřekl se jí. Do smrti chci setrvati již," říkával, když ode vsi ke vsi chodili hlasatelé kalicha a Prokop ze Skal či Přech s Jakoubkem z Hořešovic domlouvali mu.

Ze všech dětí, co jich s nebožkou měl, jen dva synové zbyli mu, Jan se Stanem. Když umíralo mu jedno po druhém, vždy říkal: „Nemám tolik, abych každému mohl dáti tvrz. A zemany aby se stali, poplužníky jenom, to lépe bude jim tam nahoře, budou-li anděly. Budiž jméno Páně pochváleno!"

Ale když paní Saloména zavřela oči, pověděl pan Aleš, že dost místa ještě měla ve tvrzi, svěsil hlavu a — pána boha nechválil.

Oba synové taktéž staré víry se drželi. Měl radost otec z nich; jedině to nerad viděl na starším, že tak často jezdil na Žirotín. Ale nekáral jej. Však nějakého času řidčeji opakovaly se návštěvy, ač nesnadno bylo panu Janovi odvykat zvyku dávnému. Byliť Žirotínové nejlepšími sousedy rytířů třebízských a nejmocnějšími také. Však staršího syna páně Aleše nevábilo tam ani dobré sousedství, ani ta fialová orlice ve zlatém poli, co před lety až k trůnu královskému dolétala.

Však uvidíme.

* * *

Ve křídle Žirotína, co čelem do údoliny bylo obráceno, s něhož až na Říp a dále za Říp k Bezdězi mohls viděti, umístěny byly komnaty pro paní, slečnu a ženské služebnictvo. Byla to nejkrásnější hradová část, vyzdobená přepychem báječným, v jakémž libovalo si tehdáž panstvo české a mohlo také libovati si. Doby Karlovy a Václavovy byly v ohledě tom dobami bohatýrskými. Jinaký význam mělo tenkrát slovo: český pán. A Žirotínům svítila ještě hvězda jejich, nad hradem vysoko na cimbuří rozestírala hrdá orlice mohutné perutě své, v plné síle vznášela se nad kolébkou rodu prastarého. Nevěděla, že než půl věku přeletí baštami a černými lesy dál do nezvěstna, že nebude už jí ani Žirotínů.

V jizbě, jež tvořila jižní roh křídla výstavného a z jejíchž oken bylo prý viděti až na Mělník za jasných, světlých dnů a na věže smečenské, dlela před skvostným zrcadlem v rámci dovedné práce řezbářské bohatě zlaceném půvabná dívka hebounké pletence zlatých vlasů si urovnávajíc. Dvacet as let jí bylo. Svůdná byla její líc a to oko velké, jasně modré ještě svůdněji vyhlédalo pod jemným, sotva rozeznatelným obočím. Ale vysoké čelo, směle vyklenuté, tak bělounké jako nejdražší mramor kararský, hrdý výraz dodávalo tváři vábivé. Bylo vidět, že navykla si na úctu a poklony dvořanské.

Až po krk byla upjata v černý, jednoduchý šat aksamitový, v boku sepjatý pasem téže barvy se zlatými sponami. Výborně hodilo se to roucho k velitelské, stepilé její postavě.

Byla hotova již. Spokojena as byla s sebou. Usmívalať se samolibě a jasně modré oči její pohlížejíce do zrcadla leskly se radostí nad těmi zlatými pletenci vlasů hedvábných, jež vinuly se podél bělostných spánků jako věnec, — diadém královnin.

Pak k oknu potáhla pohovku, usadila se a hleděla ven do dálky na silnici, odkud dva jezdci přijížděli k Žirotínu. Právě zahýbali ze silnice na týnecké výšině dolů k podhradní vísce úvozem.

Mžikem poznala je, ač byli ještě hezky daleko, dívka — Ofka Žirotínova. Usmála se, ale nikoli jako před chvilkou u zrcadla, nýbrž úsměvem tím pohrdavým, při němž spodní řet prudčeji sebou hne a oči do pola se mhouřívají.

„Blond!" zašeptala slečna. „Proč jezdí jen sem? K nevystání jsou ti hejskové. Lakomou budu ode dneška k nim. Myslí si, že na zábavu je jim Ofka Žirotínská, že mohou si tak pod pláštíkem častějších návštěv ukrátit v zátiší čas. Hlupci!"

Opět urovnala bělounká ručka zlaté pletence vlásků hedbávných. Venku několikráte již zahlaholil hlásný roh; ale Ofka nevšímala si toho. Seděla na pohovce rukama oběma tváře si zakrývajíc.

Za nedlouho otevřely se dvéře potichounku, sestárlá žena pojevila se v nich; ale práhu nepřekročila.

„Pan Mikuláš Hazmburský z Libochovic přijel. Rač přivítat jej," polo nahlas zahovořila žena, služka nebožky matky a nyní Ofčina. „Pan otec poslal mne sem," přidala za chvilku.

Dívka pozvedla hlavu a ostře podívala se na ženu.

„Pan otec sám přivítá jej a bratr pobaví dosyta. Já nikam nepůjdu."

„Je to výslovná vůle otcova, slečno."

„Řekni, že jsem churava — ne, že nepůjdu, řekni krátce; však oni dovtípí se, proč."

Zdvihla se z pohovky s obličejem ledově vážným a stará Marta porozuměla dobře tomu výrazu tváří slečniných.

Ani slova neřekši vyšla z komnaty a zase tak potichounku dvéře zavřela.

„Ne, nepůjdu tam dnes. Nechť přijede, kdo přijede," rozhodla se Ofka, když o samotě byla. Ručkou podepřela si o římsu u okna hlavinku a jasně modré oči hleděly do dálky, kde vyzírala ze zahrad bílá, vysoká věž tvrze třebízské.

„Proč ten nepřijel dnes!" vyklouzlo jí rty. Bez ustání hleděly ty zraky tam k té svěží zeleni, do těch sadů rozložitých a k té věži nad nimi.

Že nedobře je slečně, řekla Marta otci; nepověděla mu pravdy, nesměla, nechtěla-li dobrého pána pozlobit. Znala vrtochy Ofčiny a nedobré předpovídala v duchu té dívce, co až ku samému slunci hleděla, alespoň zdálo se jí, že hledí slečna tak vysoko.

„Říkají, že smělec, který svévolně dívá se do té koule ohnivé, ztrácí zrak," povídávala si. „Nevím, byla-li která ze Žirotína podobna Ofce. Několik odchovala jsem jich a všechny byly jako matka jejich, i ta malinká je tichounká jako holubička a Ofka? Ta vlasu nemá po roditelce své; pravá je to orlice. Stará Marta ti nic zlého nepřeje, jak mohla by také, — štěstí dětí nebožky paní Alžběty je jejím štěstím, ale Bůh tě chraň! Hraješ smělou hru a ta hra tě může celý život stát. Řekla by ti to bývalá chůva, uvarovala by tě, ale smích ztropila bys si ze staré ženy, jež na rukou té držívala plná tři leta. Ofko, ty nejsi z krve Žirotínů. Žirotín vždy býval kolébkou vzorných žen."

Dnes zase si to ta stará Marta povídala.

V rytířské jizbě seděl pan Plichta s hosty svými. Několik bylo jich zde. Mimo Hazmburského Lukovský, Zikmund z Pálče a Dětřich Perucký seděli kolem stolu kamenného u pohárů burgundského z vinohradů mělnických. O vření si povídali, jež hýbá lidem kmetským a snadno v bouři záhubnou může vybuchnout. Proti starým, pravěkým zvykům že to čelí, horlili, na rody panské že je to zaměřeno a vůdci lidu že jsou zemané a schudlí rytíři, jako prý ten Trocňovský.

S klidnou myslí vyslechl hosty pan Plichta, na prsa zakrytá kabátcem sestaralým již ruku položil a toto pronesl: „Nechť přijdou, já otevru brány jim, vpustím je do hradu a budou-li tolik odvahy mít, mohou ubít mne a se mnou můj rod. Já nikdy se nebudu s lidem rvát. To ještě žádný Žirotín nečinil a já věren jsem zásadám rodu svého. Myslím, že těm je se co bát, jenž s kmety zacházeli jako s parobky. U nás toho nebývalo. Proto nestrachuji se a pochybuji také, že svésti by se dal lid. Příliš uvykl již té naší orlici," pevným hlasem pan Plichta hovořil. —

Dávno překročilo již slunce věže žirotínské a uschovalo se kdesi za „Čbánem". Dosud seděli hosté za kamenným stolem v síni rytířské a dosud radili se, jak udusiti by dovedli proudění lidu selského. Těžká porada! Moře, když se rozbouří, také není nikdo s to upokojit, až samo zas, když dosyta se vybouřilo a životů lidských pohltilo dost a dost, urovná se v bezměrnou hladinu. A mořem rozzuřeným bývá národ podrážděný, děsivější ještě ničivých vod ve svém hubení a běda tomu, kdo z klidu navyklého jej vyrušil!

Nějak pozvolna pili ti hosté dnes. Co napobízel se jich štědrý hostitel! Však víno přece nevyvětralo v pohárech; ještě pan Mikuláš nejstatněji si počínal. Jindy okamžikem jim hrdla schla, nepostačilo se ani nalévat; ale jindy také nebylo úrad důležitých, klidně vláčil, oral a zaséval pole kmet. V pokoře odváděl z žatvy podíl pánu svému a ve víře nevybíral si, ani z písma nehledal proti kněžím důkazů.

S hlavami svěšenými seděli hosté v hlubokém mlčení u stolu, a pozdvihli je teprvé, když rozevřely se dveře a štíhlá postava ženská vstoupila v síň, oděná v jednoduché, černé roucho atlasové. Jeden po druhém vstávali rytíři ze sedadel a ruku šli políbit hrdé dceři hostitelově.

Jako úctu povinnou přijímala úklony slečna Olga. Lehýnké kývnutí hlavinkou jedinou odměnou bylo za dvornost hostí rytířů. Rozhledla se vysokou, zašedivělou jizbou; zdálo se, jako by hledala kohosi; ale nepostanula, vznášela se jen dlažbou mramorovou, ani slyšet nebylo kroků lehounkých a vedle otce po pravé straně usedla. Nejblíže u ní byli Hazmburský a Dominik z Lukova.

„Já ve strachu již o slečnu byl! A ono to zatím bylo jen chvilkové!" slaďounkým hlasem pan Mikuláš hovořil, div že nerozplynul se samou lahodou dvorný pán.

„Já chtěla říci již, pane pečlivý, že ve strachu, aby tě ti kmeti nahoře nenavštívili!" se smíchem řekla Ofka hladkému rytíři.

Zapýřil se pan Mikuláš; dovtípil se, kam namířen ostrý, bodavý šíp řeči slečniny.

„Ty všechny sházel bych, slečno, těmato rukama dolů se hradu, ani meče bych na ně nepotřeboval. Málo ve mně hledáš odvahy."

„Uvidíme, pane Zajíče. Jiných bude asi, s nimiž setkáš se v poli, než kmetů bezbranných, kdo ví jak brzo již!"

„Já v prvních řadách octnu se vždy!" odsekl trochu nevrle pan Mikuláš. „Ne jméno je srdce výrazem. Nebylo příležitosti jinde dosud, leda na kolbišti a to pan bratr poví ti."

„Mýlíš se, Ofko; hbitý je pan Zajíc, jako sokol. Neviděla's jej, jak kopí umí lámati a tupiti ocel soupeřovu. Na Smečně to dokázal," lichotil Jaroslav panu Mikuláši.

— — — Večeři přinesli a po večeři opustila Ofka síň. Beztoho jen na vůli otcovou opětnou dolů sešla. Zase jeden po druhém líbali jí ruce a dívka odměnila lichotníky pohrdavým úsměvem.

„Myslím, že pamětliva jsi cti rodu našeho," vytýkal otec dceři. Zašel si nahoru do její komnaty. „Nikdy neznectili Žirotínové pohostinství k hostům, třeba byli odporni, mívali se úslužně. A ty spůsobům si navykáš, jakéž ani u dvoru královského nepanují. Toho nebývalo na našem hradě. Nesluší se to ani na dívku v letech tvých. Pamatuj si, že marnivost zavádí hluboko."

„A toho že ty se, otče, domýšlíš o dceři své? Arciť nemnoho počítám let, ale leta nebývají vždy cenníkem rozumu. Víš to dobře."

„Tvrdou hlavu, Ofko, máš. Takovou žádné z těch dětí mých nemělo. Či není to dětinská marnivost, že po těch poklonách bažíš tak? Podruhé upomeň pánům, že u Žirotínů jsou, již nehledí na mravy hladké, ale na dobré srdce."

„Velím jim to snad? Proč hlupci jsou! Tak nevykládej si to, otče, že bažím po úklonách; já jimi pohrdám a těmi

též, jenž vykonávají je jako stroj. Do očí smějí se jim potupně; slepci jsou, že nevidí. Či myslíš, že opravdu radit se přijeli s tebou? Za radovánkami přišli sem, abych dlouhou chvíli hejskům ukrátila. Ten Hazmburský zvlášť. Nepůjdu už mezi ně."

„Tak že ty umíš svého otce poslouchat? — Nechci, abys byla klášternicí, ale abys podobna byla těm, co narodily se na Žirotíně. Nechci, abys uzavírala se v jizbě své a hostí, zavítají-li k nám, se stranila. Divné světlo vrhalo by to na náš rod. Jedině to ti vytýkám, abys blázny netropila si z nich, sami-li již pošetilci jsou." —

Chvíli již otec odešel. Ofka seděla na pohovce, oběma rukama opírala si hlavu o lenošku. Sotva cítila, jak ji ta líčka hebounká pálila a srdce pod tím šatem černým, aksamitovým tlouklo, jakoby rozraziti chtělo schránku, v níž je ukryto, vyletěti na svobodu a — zemřít. Bodavými ostny byla jí slova otcova. Každé zarylo se hluboko a ránu v tom nitru mladém rozevřelo. I proti tomu otci starému udržela ona chladnost ledovou, která někdy do vzteku běsného přivádí a jindy k zoufání zas. Ale když nikdo neviděl ji, leda ten měsíc, jenž okny hleděl sem tak unyle, jakoby rozplakati se chtěl a ty hvězdy, co leskly se po celé temněmodré báni, a ty nikomu nepověděly to a nepovědí, pak odhodila škrabošku, na níž navykla si před zraky cizými i před očima pokrevenců svých, dmula se jí ta bujná ňadra jako vlny na potůčku se dmou, zafičí-li větřík s pobřežných vrb a tvář hořela ruměncem, jako bývá záře, když slunce za Žirotínem kdesi nad Dřevíčem zapadlo. Nerovnala si již vlasy, ani nezhlížela se v zrcadle; vždyť šero bylo a jedině mdlý svit poléval štíhlou její postavu, sepjalou jako břízka bývá, jejíž svěží korunku nikdy ještě vítr nesehnul. Světlé vlasy v neladu valily se jí v bohatých kotoučích kolem obličeje rozpuštěny.

„Nevíš ty, chlapče, jak žene mne to za tebou!" zašeptala. „Přišel bys, kdybych ti pověděla, že ráda tě mám a s tebou že umříti chtěla bych nevdaná třeba, ve svazku neposvěceném, ha kleta otcem vlastním, vyvržena a zapřena rodem svým. — Proč nepřijel's dnes? Tak dlouho nebyl's na Žirotíně již. Však vím, proč opomenuls toho a opomínáš; abys nemusil se Ofce kořiti, již také máš rád, aby v očích ti to neviděla a nevyčetla z nich. — Chladnou jsem chtěla k sobě být a dovedu to, uvidíš. Mně nikdo ještě nevzdoroval. Vždyť sám pomyšlení činils mi, když děti byli jsme oba a spolu si hrávali u vás na té stráni za tvrzí — — — Zakrývej jen v prsou tu lásku svou, nemladou již; dobře to vím, bystře vidí oko mé. Já také zakryju ji, — pochovám. Oba nás to zachvátí snad; nechť si, Ofka neumí se pokořit — — —"

Svůdná byla dívka ve vášni své. Ba vášeň zaklátila jí a ona se podala. Pryč byla hrdost se tváří, pryč ta lhostejnost mrazivá a z očí oheň plál, jenž zachvacuje nezřídka toho, kdo rozžehl jej.

Ven oknem ku Třebízi hleděla; zas bělela se tam ta vysoká, čtverhranná věž a sady černaly se kolem ní v šeru poloprůhledném.

„Líto je mi tebe; ale ty tomu chceš. Chtěj tedy." Bleskotně zasvitly jí oči. „Či aby říkali pak, že Ofka žirotínská nabízela komusi lásku svou? že se vnucovala?"

Na římsu okna přiletěla vlašťovička. Ukryla se zde zrakům krahujce, do koutečka schoulila se. Pronikavě zaštěbetal ubohý ptáček, hlavinku vzhůru obrátil se zobáčkem vyčnívajícím jako na obranu. Křídelkama chudinka zatřepetal a znovu ozval se hlásek úpěnlivý; dravec doletěl sem s perutěmi rozepjatými a drápy sápajícími se již po oběti. Povšimla si toho dívka, otevřela okenici a střelou byla vlašťovička ve vnitru. Pocuchána byla chudinka, rozedrané měla peří v křidélkách a na hrdélku krvácela. Zachytila ji Ofka, nebála se jí vlašťovička, věděla, že není to krahujec. Ale k oknu posud vyhlédala úzkostlivě, vždy schoulila se a křidélkama zahýbala. „Ubožátko!" zašeptala Ofka, nasbírala drobtů plnou hrsť a ptáček hltavě zobal z té ruky jemné a když dosti se nazobal, k oknu vyletěl zas, po milých zatoužil, zatesknil po samičce, po písklatech holých ještě; půl okna otevřela Ofka, ale ptáček neuletěl, zaštěbetal cosi a do ručky zobal polehounku zachránitelku svou. Rozuměla tomu dívka, zase drobeček nasbírala, plný zobánek nabral si jich malinký host, šípkou uletěl a za nedlouho zase zde byl, opět uletěl se zásobou, svým to do hnízdečka zanášel.

Poslední drobet odnesl ptáček; hezkou chvíli to bylo již, co naposled byla vlašťovička zde; ale Ofka dosud dlela u okna, dosud držela ruku otevřenou, vyprázdněnou.

Když jasněji někdy ten měsíc zasvítil a ostřeji se některá ta družice jeho zatřpytila, zdálo se, že vlhne dívčina líc a že pokryta je tesknotou.

* * *

Po žních bylo již, sklizeno obilí ve stodolách. Obstojný byl letos rok, ušla ještě žatva. Ale kdyby se i nebylo urodilo a stodoly byly naplněny jen do pola, sotva by o tom kmeti hovořili; jiné vážnější věci zaujímaly mysl jejich.

V Čechách mezi obecným lidem počalo se to živěji hýbati. Neradi to páni ze zámků viděli a nechtěli ani očím věřiti, že by ten lid kus duše v těle měl; nebyla sice tehdáž u nás poroba, ale tak jako za Libuše a za předních vojvodů rodu Přemyslova přece to nevypadalo již. Stín to byl jen proti tehdejšku.

Nakažlivě působilo poddanství otrocké ze sousedstva. —

„Rychle se, otče, podívej okny na náves. Plná je kmetů, holemi a klacky jsou ozbrojeni," povídal starší syn pána třebízského přiběhnuv časně z rána do jizby jeho. „I z jiných dědin, z Pchova, z Hořešovic a Kvílic přicházejí sem."

A nedomluvil ještě, pan Zikmund Pálečský sotva dechu popadaje vrazil do světnice.

„Král Václav umřel, Aleši. Běda nám!" ztěží to vyřekl. „Rovnou cestou jedu z Prahy sem. Bůh pomozi! Vy nic nevíte, jak se to zdvíhá. Nebožtík alespoň poněkud držel na uzdě ten lid."

„Bůh mu dej království nebeské!" pověděl Aleš, smekl čapku, sepjal rukou a modlil se za duši královu. Dobrodušný pán!

„Mám bránu zavřít, pane, aby na nás se nešli podívat?" hradník do jizby přiběhl.

„Aha! Že ten lid tedy se sbírá! Do síně musím. Ale bránu nech otevřenou. Ještě nikdy ji Aleš před lidem svým nezavíral."

„Netoliko naši jsou zde, pane, z celého vůkolí," namítal hradník hlasem třesavým.

Ale pan Aleš neslyšel již, se synem a Pálečským do síně šel k vysokým štíhlým oknům na lid se podívat.

Vskutku, plno nabito bylo jich na návsi, mužů samých ozbrojených tlustými holemi. Jako řeky rozvodněné proud hučelo to návsí, nové hluky přicházely, i kněze v talárech bylo mezi nimi viděti.

„Můj Bože! Co chtí ti lidé jen!" zabědoval pan Aleš k Pálečskému se obrátiv.

„To ďas ví, Aleši, co chtí, já ne a ty také ne. Kůže bezpochyby svrbí je a já je polehtám, že dlouho se budou ošívat. I od nás jsou zde; několik poznal jsem jich; však

nepůjdou po druhé. Za zády pánů bouřit se? Počkejte!“ horlil Pálečský.

Udiveně hleděl Aleš na tu hustotu lidu proudícího se po návsi. Za nedlouho se sbírali, v hluky podle dědin se seřadili a vytáhli za ves ven ve vzorném tichu za přidušeného hovoru. Dlouhá řada byla jich, k tisíci dozajista. Na „březím“, výšině několik set kroků od Třebíze na východ, zarazili. V široký půlkruh sestoupili se, muž jakýs vystoupil na místo vyvýšené s hlavou obnaženou a v ruce s kalichem. Dlouho mluvil k nim, po něm jiný ujal se slova a posléze klekly davy, smekly čepice, sepjaly ruce a hlasitě modlily se. Až do vsi na věž bylo slyšeti temný šum. Od jednoho ke druhému chodil řadami kněz a z kalicha podával jim.

„Čertovi kacíři!“ zaklel Zikmund z Pálče. „Po chvíli přinutí i nás, abychom taktéž pili. Ze džberu jim dám pít, jako dobytku, až domů přijdou. Však nezachce se jim po druhé na tábor.“

Pan Aleš neposlouchal horlitele, s rukama založenýma na věži stál dívaje se oknem ven, syn starší opodál a vedle pana Zikmunda Stánek na prsty vystupoval, aby také viděl ty kacíře.

„Bože můj!“ zavzdychal sestaralý muž. „Vstaň ty, Karle, vstaň jen z té hrobky své a podívej se na ten dobrý, český lid. Ale ty tvrdě spíš a ten kámen nad tebou u sv. Víta váží centnýře,“ povídal jakoby ze sna polonahlas. Dosud díval se na „brezí“ a na lid, jenž se odtamtud nehýbal.

„Viděls, Zikmunde, to červené nebe onehdy? Jako krev bylo a černé šmouhy od samých hvězd až k zemi se křižovaly. Zlé znamení!“ zakýval hlavou pan Aleš.

„Nechť s Pánembohem hádají se učení, jaká víra má být; ale lidem ať starou nechají, a nepodněcují ho. Co ty školy v Praze jsou, každý učeným chce být. — Věru nevím, Aleši, jak můžeš tak klidně se na to dívati. Já bych nejraději mlátil do nich a budu také mlátiti. Ty o nic se nestaráš; jen když na tebe nepřijdou. Však mohou přijít, poslední košili vezmou ti, zasloužil bys toho za svou liknavost.“

Neodpověděl Třebízský panu Zikmundovi. Jen toto řekl: „Uvidíš, že bratříček Václavův se bude o nás drát. Jsem dobrý starověrec, ale toho bych nerad viděl na Hradčanech. Desetkrát horší je Václava. Nebožtík alespoň nás rytíře měl rád a držel s námi, ale ten? Parobi že jsme, myslí si, také jedná s rytíři tak, a s námi nejednal by lépe.“

„To Přech ti s Rackem do uší nahučeli, sovám ty věříš. Já první pro něho bych byl, již proto jen, že by tu sběř zase v chatách dovedl usadit. — Však promluvíme si ještě o tom. Domů musím, ty kačery z pouti přivítat.“

Brzy ujížděl pan Zikmund z Pálče s dvěma čeledíny ode tvrze. Do upěnění hnali koně klíny cestou k Zlonicům.

Po polednách teprvé rozcházel se lid; ale každý do dědiny své v hrobové tichotě.

„Hochu, nikterak se mi to nelíbí. Ale ten Pálečský se může ďasovsky napáliti. Nechám je, ať činí cokoliv. Já nezabráním proudu, co zahýbal celou zemí již,“ povídal pan Aleš synovi. „Raději mlčel jsem, než abych ve při vešel s ním. Po pansku vystrkuje péra. — To chtěl jsem ti říci, musíš na Žirotín. Nerad posílám tě tam; ale jdi a nezdrž se tam do noci.“

Lehce začervenala se líc mladého muže.

„Zprav jej o smrti Václava a ode mne pozdravuj. Dá-li Bůh, že dost brzo k němu přijedu.“

Mlčky odkvapil Jan, osedlali mu koně a sám jel bez průvodčího. Dlouho již nebyl tam, celý věk zdálo se mu že uplynul, co byl na Žirotíně naposled. Před nedávnem zde pan Plichta byl povědít, že s radnice novoměstské shodili konšely, na halapartny nabodali a těm buřičům že velel Žižka jednooký, co s Alešem ubíjel u Tannenberka křižáky mečenosce.

Mladinký Stan přiběhl k otci do jizby zeptat se, co dávali dnes tam těm kmetům pít. Že několik soudků prý museli pro tolik mít. Pan Aleš pohladil jej s úsměvem po bělounké, kulaté tváři a řekl mu, takovým věcem že ještě nerozumí. Až vyroste jako starší bratr, pak že poví mu to.

„Bál jsem se jich, tatíčku; hole měli a ten, co mluvil k nim, tak zle házel rukama, jakoby se rváti chtěl,“ hovořil chlapeček.

„Nemusíš se jich báti, dítě, ničeho ti neudělají. Vlídným uč se býti od maličkosti k nim, rádi tě budou mít, uvyknou ti, jako otci tvému uvykli.“

„Epík povídal, že husáci to byli a husu že jim daleko odtud upekli. Protože sešli se tam s holemi. Do pece aby všecky je naházel, zaslouží prý. Jíra kačerů nadával Klimšovi, když brodil koně v rybníku,“ štěbetal hoch.

Pan Aleš neřekl ničeho, zdvihl se, vyšel na dvůr, chlapci řekl, aby počkal a hnedle byl zase nahoře. —

„Ba právě! Aby zámek si dal člověk na ústa pro tu kacířskou holotu. Ještě mi vymluví. Nemusím tu být, ba právě že nemusím. Mohl si kteréhos z nich zavolat s tím kalichem, aby mu také dal pít,“ zlobil se Jíra na pána, že ho pokáral.

„K Pálečskému půjdu, ještě dnes. Ten rytířem je, nemazlí se s chlapy a oni bojí se ho také. Čert vás tady vem, až na krk přijdou vám!“ pokračoval Jíra.

„Skoro abych to také udělal; našemu pánu nerozumím,“ Epík přizvukoval. „A veseleji to také u Pálečského vypadá. Ten Johanita dosud zde straší. Mlčím, dokud tady jsem; ale až budu pryč, nezmlčím toho. Za jasných nocí leckdys ho bývá s lyrou v ruce viděti pod věží hrát, na témže místě, kde ho zabil hrom. Hrůza obchází mne vždy. Já viděl ho a slyšel též. Jako hrana připadá mi ta jeho hra. Hrůza vždy mne obchází. Ale podruhé ho nechci viděti ani slyšeti.“

Zlobili se na pána, že důtku jim dal, aby o věcech náboženských nemluvili před chlapcem, kmetům nespílali a nedělali pohoršení.

(Pokračování.)

Krymské arabesky.

Podává *Servác B. Heller.*

III. Učan-su.

Bylo záhy po poledni. Hleděl jsem s pavlače svého tatarského „hotelu“ na Jaltu, kterak v lůně nejkrasšího amfitheatru přemalebných hor Jailských, v záři kolmých paprsků červencového slunce a před zrcadlinou čistého moře tak klidně po šťavnatých pahorcích se rozkládala, jakoby se svými šťastnými obyvateli siestu držela, paty v lehounce zpěněném příboji koupajíc a horké čelo čerstvému vánku od moře nastavujíc. Ani na rozkošných pahrbcích, ani v sadech kolem prostých dřevěných domků, ani na pavlanech sličných letohrádků, nikde nebylo člověka — všechno hovělo si při zavřených

jalousiích v domácím chladu, a já čekal jsem netrpělivě, kdy vyjede před dům Tatar s dvěma koníky. Bylot odpoledne určeno k výletu do hor a jejich nádherných lesů. Již jsem chtěl nevrle zaklít, však zloba uvázla na jazyku, neboť právě vystupoval na pavlač hospodář, Mongol jako z národopisného musea vypůjčený. „Ah, jsou již koně připraveni!?“ volám spokojeně. „Ne, pane,“ odpovídá; „rozmyslil jsem si to. Nebudete as valný jezdec, a já také rád už klidně si pojíždím; vypůjčil jsem se tedy dva mezky, zvířata krotká a rozumná, jakoby je žena byla kojila. Sejděte, prosím; pojedu s vámi sám, neboť mám o vás starost.“

Dobrá, vyjeli jsme. Mezci, párek vzácných flegmatiků starého vydání, dřevěná sedla, bílý deštník nebo slunečník, v torbě u sedla láhev vína a dvě láhve selterské vody, trochu ovoce a krabice papirosů, toť všechno, čím na cestu jsme se vyzbrojili. Jedem vzhůru na severovýchod, přímo do hor a lesů, za námi mizí modré, stříbrolesklé moře a rajské údolí Jalty se svými rozsetými letohrádky a sady, před námi pak rozstupují se pozvolna titanské brány Jailských hřbetů. Příjemný chlad vítá nás a hluboké ticho. Žádný obzor a jen jako brázdami vyhlídka ku předu mezi rozstouplými chlumy. Hory s pyramidálním průčelím, listnatým lesem i jehličím hojně porostlé, strmí vzhůru na pravo i na levo a splývají vzadu s prorvanými skalami, v jejichž obrovské tváři člověk tak malinkým se cítí, jako by v nivec se rozplýval. Na hřbetě jednoho z nejnižších vrchů sedí tatarská vesnička Aútka, něžné, milounké hnízdečko z dřevěných domků s rovnými prkennými střechami — musíme jí projet. Ulice, jež Aútka tvoří, je úzká, hrbolatá a drobivé půdy; rozšafní mezci naši odkopávají si z cesty kameny a obkročují ty, jež odkopnonti nemohou. Ve vesnici je také ticho a na pohled pusto; jen tu a tam leží na zápraží umdlený Tatar, hledí do modrého nebe a kouří k tomu papirosku. Sivá tatarčata s velkými hlavami válí se tiše v prachu jako slepice. Za vesnicí zahýbáme do majestátní rokliny a vcházíme do velebné střední tišiny hor a lesů, kdež mrtvý panuje klid a nerušené mlčení. Jedeme volným, opatrným krokem stále vzhůru po hřebenu příkře spadajících vrchů: jednotvárně a přec tak mile duní a rozléhají se jemnou ozvěnou houští kroky mezků, jinak všude ticho, ani průvodčí můj už neživastá. Někdy zdá se, že les si oddychuje a časem vskutku zašumí smutně jehličné lesiny, když tak vrcholy do sebe se shrnují. Každým téměř krokem stává se okolí divočejším: v rozměrech vždy velkolepějších a úžasnějších kupí se balvany a trolivé kameny na sebe, tvoříce stráně, vrchy a hradby tak smělého vzletu, jako by narovnati chtěly hory až k samým nebesům; jinde a mezi těmito útvary zejí od sebe klikaté lesklé skály, jako by je soustředěná síla světa rázem byla roztrhla; staré neproniknutelné bory pokrývají temena jejich, boky a mírnější svahy, a hluboké, snad bezedné propasti rozevírají se tam dole ve tmách, vrchem téměř zastřené do vnitř nachýlenou obrubou lesa.

Domníváš se býti v horském pralese. A uprostřed toho lesa, na osamělé skále, takřka na ohromném balvaně, stojí jako zkamenělá starověká báchorka, malebné a romantické rozvaliny dávné jakési pevnosti. Málo které opevnění „jižního břehu“ zachovalo se tak, jako tyto trosky: zdaleka rozeznáváš ještě veřeje vysoké brány, obrysy bašt a rozměry kolmých nad srázem hradeb. Trosky tyto, jež nepochybně pocházejí z dob Řeků a Genuezců, nazývají nyní Tataři „Učan-su-Isar“ t. j. pevnost vodopádu.

Za Isarem stoupá cesta prudce do výše a les nabývá neobyčejné malebnosti a krásy. Obrovské, jak stožáry vysoké sosny obstupují tě, kamkoli kročíš a vztahují svalovitá ramena, jakoby tě od dalšího postupu chtěly odvrátit. Na žádnou stranu nevidíš východu, všude jen sosny-velikány, a pohledneš-li vzhůru, máš za to, že obloha spočívá na jejich korunách. Místy je poloha taková, že se ti zdá, jakoby sosny na jedné straně po příkré stráni k tobě sbíhaly, a na druhé od tebe do strašné propasti utíkaly, ale na pravo i na levo stojí ty sosny hrdě, přímo a pevně v nachýlených skalách, jako by úpadek jejich chtěly zadržet. Jinde zase je houšť stromů taková, jakoby všechen ten les byl mořem a ty v středních jeho hlubinách; nebe téměř se ani nedohledáš ani země. Pohledneš-li vzhůru: uvidíš toliko nachýlené hřebeny hor a spletenou klenbu sosnových korun; pohledneš li stranou: svah hory zmizel v sosnách; pohledneš-li dolů do roklí a propastí: jsou zarostlé tisíci sosnových velikánů. Čím více se blížíme k hlavní stěně Jaily, tím více roste velkolepého lesa krása i půvab, a nádhera jeho je u samého kmenu Jaily přímo okouzlující. Sosny sestupují se v skupiny úchvatně grandiosní, a rovnými — jako vyměřenými — kolonadami jejich vidíme již šedou, lesy skvostně porostlou stěnu hlavního kmenu hor Jailských. Zde šumí již vrcholy sosen obecnou tišinou — snad šeptají si o překvapení, které nás čeká. Do šumu jejich mísí se pojednou harmonické hučení, mumlání a šplýchání, jakéž toliko na vodách bývá slýchat; však záhy ustupuje mumlání a šplýchání rostoucímu hukotu, a za nedlouho rozléhá se lesem a skalami strašný ryk vodopádu, jako by na blízku ve skřipci řvala nějaká pekelná bestie. Vzduch se chvěje a všechen les se tetelí.

Popojeli jsme za roh ostré skály, i objal nás prášný oblak roztříštěné vody. Stojíme nad úžasnou prohlubní, na kraji gigantské skalní trhliny, kteráž tam začíná, kde šedý oblak na zvětralé koruně rozštípené hory usedá, a tam končí, kde v nedohledných hlubinách šumné lesy věčná tma obestírá. A se závratné výše trhliny, jako z krovů nebes kleuby, řítí se bouřné spousty vody, letí smělým obloukem nad hlavami našimi, jako vzteklá moře dcera, a padá s rykem pekelných příšer do neobsáhlé prohlubně lesů. Zpěněna valí se již voda z chrlícího chřtánu hory a v skleněný, vzduchem letící oblouk se slévajíc, odhazuje co zpocený oř stranou zhouštlou pěnu a skrápí celé okolí jemnou prškou. Ohlušující řev vody splývá v mohutný akord, sesílený ustavičně hulákající ozvěnou boru a skalních štítů: v jícnu hory rachotí co krupobití, přes okraj se řítíc, řve, jako když vzbouřené moře do skal bije, obloukem letíc, hučí co rozvodněná řeka a šumí jako mračen zhoubná průtrž, od tarasu k tarasu padajíc, houká co rány hromové, pěníc se znovu a v mohutné vlny sbalujíc, ječí pak a syčí a klokotá, jakoby v žhavém železe vřela, a mizíc posléz v temných hlubinách, skučí jako když vichr smutnou stepí sloupy písku prohání. Úžasné divadlo: s výše zajisté 900 stop letí ohromná spousta vody do skalních útesů, vyhloubá tvrdé tarasy, brousí do kulata jejich hrany, hladí a podemílá balvany, trolí a prohání kameny a unáší je v divém víru do bezedna mořských přítoků. Při tom mizí několikrát ve vyhloubaných slujích a pod vyčnívajícími útesy, vynořuje se opět z kamení a oblaků vodního prachu a spadá konečně co kaskáda do lesnaté propasti.

Vodopád tento nazývají Tataři Učan-su t. j. letící voda. Nejvelkolepější bývá z jara, když pod sluncem a teplým větrem sněhy v horských sedlech kvapně se rozbíhají, a v létě po velkém lijáku. Jinak obnáší v suché letní

povětrnosti výška jeho oblouku asi 300 stop, však i tu zůstává obraz jeho velikolepým, úchvatným. Před naším výletem byly v horách den a noc prudké deště, proto objevil se nám vodopád snad v plné jarní síle. Učan-su není civilisovaný vodopád evropský, překlenutý můstkem a vroubený snad besídkami a lavicemi: onť prostý divoch, syn tiché horské samoty, nezkažené dítě prosté přírody. Odtud jeho zvláštní poesie a půvab.

Okolí jeho jest samá velkolepá, abych tak řekl, alpská partie s divokými lesy a houštinami, ale bez zvěře a ptactva, mrtvá tedy a zádumčivá. Na malé lučině slezli jsme s mezků, jimž potřebí bylo dopřáti oddechu a posilnění. Tatar lehl si u nich do trávy, já pak odvážil jsem se malé procházky, znamenaje křídou stromy, abych nezbloudil. Přišed na mýtinu, usedl jsem na balvan naproti světlé vysoké stráni. Byla to zajisté už nejvyšší poloha Jaily, neboť stráň byla polou sluncem osvětlena. Na stráni nic, než tráva, divoké kvítí a trochu pestrých křovin; celý svah její složen ze stupňovitých tarasů, jejichž čáry vrchem do sebe splývaly. Mimo roje much a včel nikde ani stopy zvířecího života. Však pojednou zařehtal asi v polovici stráně koníček, a na koníčku jela — snad nějaká lesní panenka, vkusně oblečená a vysoko podkasaná, že bylo vidět v třemeni krásnou nožku. Koník hnědý a žínka na něm v trikoloře: sukně jako ze sněhu, šat jako z růží a kabátec z tmavé chrpy. Byl to líbezný obrázek a malinký ve výši, jako sličné zjevení z říše liliputánských. Žinka vedla si cudně, ale nenuceně, jako by za jisté měla, že nikdo ji nevidí. Zatroubila na lovecký růžek, jako by někomu znamení dávala, ale odpověď ozvala se jen ozvěnou. Pak švihla bičíkem koníka a zmizela rychle v mlází směrem k Isaru. Protřel jsem si oči: eh, byl to jen přelud fantasie, která si ke krajině přibásnila stafáž! — Za hodinu klusal jsem již s Tatarem kolem Isaru nazpět k Aútce. Potkali jsme jezdce, krásného muže v taláru pravoslavného kněze; zastavil koně, pozdravil a chtěl se na něco tázat. Ale v tom pohledl stranou na trosky Isaru a otázka stala se zbytečnou: na průčelí vrchu stálo moje liliputánské zjevení. Jezdec zanikl v sosnách; — co se nás asi chtěl tázat? Bezděky napadla mi naše národní:

„Neviděli jste tu moji žínku,
šla do lesa na travinku
šla do lesa trávu žít?“

Z básní Bohdana Jelínka.

V podzimní době.

Rozmetá květy i sny jako smetí
podzimní vichřice svist!
Soudil jsem — po stínu — motýl že letí —
svadlý jen točil se list.

Soudil jsem — po něze — na věky věků
potrvá lásky mé ráj —
nyní ach! v podzimní vichřice jeku
pohřbil jsem krásnou tu báj.

Soudil jsem — po písni — mladá ta hlava
věčný že nadšení stan —
nyní ta hlava tak pusta a tmava,
jako ten podzimní lán.

Píseň starého mládence.

Milovat chci, dokud jaří
snové jdou mi hlavou,
nebudu pak stýskat v stáří,
dobu na zdlouhavou.

Bez dítek ač, beze žínky,
volám: „Tesknost vari!“
Zachoval si upomínky
mládenec váš starý!

Mladé vždy, dnes, jako včera,
a jak čisté pleti,
matička že málokterá
má tak pěkných dětí!

Z hvězdných nocí pod ně plínka,
z jarní, teplé nitě;
málokterá se tak žínka
stará o své dítě!

Dobrý skutek.

Zimní silhouetta.

Jsem dobrák. Nemohu za to. Onehdy jedu vám za sibířské povětrnosti nekonečným lesem. Bílé všechno do kola: v bílých, zubatých chumáčích visejí větve kolem štíhlých kmenů, odstiňujíce se toliko jasnějším bělem od bledšího lesního pozadí; bílá cesta před námi, bílá metelice s hora, bílá prášenice z dola a mrazivá vichřice fičí proti nám a žene nám to všechno do tváře.

Až líto mi bylo Martina na kozlíku. Dostával to bílé nadělení z první ruky; vypadal jako sněžák a jen uši jeho — poněkud nad potřebu odchlípené — rděly se jako laloch krocana. Však lítost má ustoupila mravnímu přesvědčení, že stoický duch Martinův hrdě od sebe odmítá zběsilé útoky zimy, kochaje se již napřed vlažným dechem kachlů za sebou, vůní vepřoviny před sebou a libým úsměvem sklepnice nad sebou, kteroužto sklepnici Martin platonicky miloval.

Však co nám po soukromých spádech Martinových; především sluší k veřejné jeho činnosti přihlednouti. A v tomto oboru, jakožto kočí byl znamenitý chlapík. Kdyby jej byla prozřetelnost náhodou místo na strmý kozlík mého starosvětského kočáru posadila na trůn, věřte, že by jej byla historie vřadila mezi nejslavnější tyrany. Zdávalo se mi vždycky, kdykoli za mnou zabouchl dvířka povozu, že přestává moje panování nad ním, že se naopak pouhou loutkou, pouhou folií jeho stávám. Rychlost jízdy, zatáčky a nadjížďky, pícní stanice, natažení a spuštění boudy, zkrátka všeliké podrobnosti jízdy byly úplně mým rukoum vymknuty. Však snášel jsem rád tuto tyranii s kozlíku; mělť jsem k vozatajským schopnostem Martinovým neobmezenou důvěru. Ba, zdálo se mi, že již toliko nezlomná jeho vůle tu spoustu starého železa a plesnivé kůže pohromadě drží a že by se to všechno, kdyby ruku svou od toho odtáhl, rozsypalo v prach a popel.

Musím upřímně vyznati, že duch můj, ač mohutný kožich, obrovské bůty a kupa houní tělo mé zimovzdorným brněním obklopovaly, z něhož oči mé jen sporou skulinou mezi huňatým okrajím čepice a vztyčeného límce do bílé krajiny jako hledím vyzíraly, ač natažená bouda kočáru a Martinova záda jako tulipánem ozdobený štít před vánicí mne chránily, že navzdor tomu všemu duch můj s duchem Martinovým let bělohřívých koní předstihl a dávno již v teplé hostinské jizbě mezi veselými pány bratry se

radoval. Lehké střevíčky vyfintěných rusalek šustí nad námi jasně osvětleným tanečním sálem, ale my staří kozáci s olovem v nohou sedíme dole v zakouřené jizbě kolem okrouhlého stolu, bafčíme až bůh brání, mlaskáme jazykem po každém doušku z vysokých sklenic, leštíme dávno zrezavělé vtipy a smějeme se z plna hrdla prastarým študentským kouskům, které již víme všichni nazpaměť. A pokaždé to končívá třemi kartami v ruce a zvoněním sázek po stole — jakž jinak? Kdež pak bychom my venkovští, sněhem zavátí medvědi pustili chlup, ne-li jednou za měsíc při sjíždce v okresním městě!

Já měl dnes ještě něco zvláštního za lubem. Musím vám totiž vyzraditi, že píšu básně a že se mi tyto básně znamenitě daří. Když tak časem z večera v teplé světnici sedávám a venku skučí vichřice a hvízdá do komína, mrtvo a studeno v širošírém božím světě, kocour přede u kamen, něžný andílek můj, malá Olga, živá zpomínka na větší ubohou Olgu, pevně spící na zavátém vesnickém hřbitově, velikým snivým okem ke mně vzhlíží — v takových dobách chápou se prsty mé péra a kmitají se dlouho, dlouho do noci nad papírem.

Právě den před tím byl jsem živěji než kdy jindy vzpomněl Olgy na hřbitově a vroucněji než kdy jindy políbil Olgu na stoličce u mých nohou sedící. Výsledkem toho pohnutí mysle byla zimní ballada „V náruči sněhové.“ Sděluju rád práce své každému, kdo kráse přístupen. I domnívám se právem, že žádný z čtenářů mých mrzutě nepřeskočí následující řádky, v nichž krátce vylíčím obsah své básně. Ošiřelé děvčátko prchá z chaty cizích lidí, kteří je týrali, do sněhové pláně. Letí jako ptáče, ledva zůstavujíc ve sněhu drobounké stopy bosých nožek. Doběhlo daleko k vysoké jedli, jež vznášela uprostřed polí svou zubatou, bělavou korunu, opuštěná, ošiřelá, jak to děvčátko. Dvě černé vrány poletovaly nad jedlí a dvě smutné myšlenky nad hlavou dítěte: první, že ji zebe, druhá, že k ní maminka nepřichází. A ta maminka ležela daleko odtud hluboko pod sněhem a ještě pod zemí, v jedlové rakvi. Však děvčátko to nevědělo; myslilo, že se matinka někam schovala, snad do těch dalekých černých lesů. I dýchalo si chvílemi do zábnoucích ruček a volalo chvílemi k lesům: „Maminko, přijď! maminko, přijď a zahřej mne!“ Žalostný hlásek dětský pronikal mrazivým šerým vzduchem až k lesům, větev větvi podávala jej s tichým praskotem i nesl se dále, až pronikl sněhem i zemí do jedlové rakve. I povznesla se duše matčina z hrobu a přioděla se čistým sněhem, aby navštívila své dítě. V padlý sníh oblékla se, čelenku z jiskřivého ledu vtiskla si do sněhových kadeří. Jasně bílá letěla šerým vzduchem, s široce rozestřenýma rukama, s nachýlenou hlavou, za níž sněhové kadeře daleko vlály. Přiletla až k osamělé jedli letem vichřice a zvolala: „tu jsem, děťátko mé!“ A v témž okamžiku ozářil měsíc duši matčinu: tisíce jiskřiček poselo sněhovou její řízu, ledová čelenka jak démant zaplála a z bělounké líce zazářily světlem nebeským laskavé oči. „Ach, jak jsi krásná, matinko,“ vzkřikla dívka, tleskajíc ručkama. „Jako anděl!“ — „Budeš také taková,“ pravila matka. „Až se vyspíš, ustrojím tě také do čistého sněhu, vezmu tě do náruče a poletíme spolu k tatíčkovi.“ Pak usedla pod stromem, vzala dítko na klín a přehodila přes ně bílé cípy své řízy sněhové, tak že jen jako skulinou do noci vyhlíželo z teplé skrýše. A sklonila nad ním ozářenou hlavu a povídala mu zase ty pohádky, kterýmiž je druhdy uspávala a které jsou nejkrásnější na světě. Usnulo. Když druhý den ráno lidé kolem šli, spatřili pod jedlí vysokou bílou závěj a pod svislým vrcholkem této líbezný obličej dětský jako v prachových peřinkách dřímající i pravili sobě, že zmrzlo; a ona je zatím matička obestírala sněhovou náručí a povídala mu nejkrásnější pohádky na světě . . .

Nuž, tuto balladu napsal jsem, složil do tobolky a vezu ji nyní do města, abych si ve vhodné chvíli vyžádal úsudek o ní z úst svého přítele, okresního inženýra, který je krásnému přístupen.

Vyzíraje v předtuše budoucích požitků skulinou mezi čepicí a límcem na silnici, spatřil jsem náhle v dáli před námi sněhovou metelicí se probírající obrysy lidské postavy. Teploměr srdce vystupuje v kruté zimě nejvýše; myslím, že i ten, komu málo k srdci sahá útrapa bližního, přece soucitného hnutí se neubrání při pohledu na umrzlé slzy a mrazem se tetelící nahé údy. Já pak byl vůbec a dnes po zimní balladě obzvláště k útrpnosti náchylen.

Zřetelněji vynikala postava chumelenicí sněhovou; však pojednou, jako kouzlem nějakým, úplně zmizela. Teprvé po chvíli seznal jsem, jak se to stalo. Z příkopu vedle silnice drápalo se cosi člověku podobného, obaleného sněhem; dvě do fialova zbarvené ruce lišily se příkře od sněhu, do něhož se s roztaženými prsty zavývaly. A náhle skutálelo se to zase všecko do příkopu a oblak prášivého sněhu zdvihl se nad místem, kam to zapadlo. Ubožák! potměšilý závátý okraj silnice povolil mu bezpochyby pod nohou a uchystal mu poležení dnes dvojnásob nevítané.

Konečně vydrápal se nahoru. Dojížděli jsme k němu. Bože, jaký to pohled! Zdálo se, že bolestná zimní příroda vtěliti chtěla veškerou svou bídu v jediné lidské postavě, že divé útrapy své shrnouti chtěla v jediný srdce rozrývající obrázek. Pravý ecce homo dnešní povětrnosti. Představte si starého, vyzáblého člověka s vyžilým, svraštělým obličejem, jehož nos překrásnou fialovou barvitostí závodí s ušima a rukama, trochu šedého jíní na místě obočí a knírů; představte si člověka toho, zuby jektajícího a na celém těle se třesoucího, v roztrhaných botách, ve světlých letních pantalonech svědčících o značné spotřebě špakátu, ve dvou letních kabátcích, z nichž spodní delší v několika partiích pavučinovitě ke kolenoum spadá, však bezpochyby rukávů postrádá, poněvadž veliké ozáblé ruce přímo z rukávů svrchního kratšího kabátu, jejichž třepení jim sotva za lokty dosahuje, k zemi spadají; představte si ještě, že na tom celém oděvu lpí hojný sníh a podezření, že k němu přísloví „košile bližší než kabát“ vztahovati nelze a pochopíte, odkud jsem nabral zmužilosti k povelu: „Martine, zastav!“

Martin okázal mi poněkud hrubě vypracovaný profil tmavorudého obličeje, ledově klidného, v němž sebou toliko masité, bílými chloupky ozdobené víčko a ještě masitější ret lehounce škubly. Jel dále.

A již jedeme kolem ubožáka, jenž rukama sníh se sebe oprašuje a při tom vlhké, lesku prázdné oči tak žalostně na mne upírá, tak že lidumilnost má nanejvýš podrážděná lvím řevem na Martina zahoukla: „Hej, zastav!“

Martin poznal vážnost okamžiku. Znal mé slabé stránky a netušil z této zastávky právě u vlastníka letních pantalonů nic dobrého. Obrátil se tedy na dobro ke mně a shrnul veškerou přísnost své tyranské povahy do svého pohledu a mravní ustrnutí své do námitky: „Snad nebudeme sbírat — ?“

Však lidumilnost proměnila mne v tygra. Vyskočil jsem, uchopil ho za límec a zahřměl: „Mlč a zastav! na místě zastav!“

Martin, vida nezbytí, odmítl od sebe ramenama všelikou odpovědnost za následky a zastavil.

Mučenník zimy tuše, že náhlé zastavení kočáru nějak s ním souvisí, přistoupil s kloboukem v ruce k povozu.

„Kam pak?“ otázal jsem se vlídně.

Jektaje zuby jmenoval okresní město, kam jsme jeli.

„Tak se můžete svézt. Psí povětrnost! Martine, je místo na kozlíku?“

Nevím, kde nabral Martin pojednou tolik sebe a kožichu, ale jisto jest, že ho bylo v tomto okamžiku na vous plný kozlík. A kozlík tento byl dosti prostraný.

„Anebo si raději sedněte tuhle do vnitř!“ Okázal jsem na sedadlo naproti sobě.

„Ach, jakž bych mohl —“ zakoktal ubožák v radostném překvapení, s pohledem neskonalé vděčnosti.

„Jen vstupte a zabalte se tuhle do houně.“

S mnohými poklonami a s patrnou snahou, aby pohodlí mému nijak neublížil, vlezl do kočáru. Martin pohlížel s hůry, vymrštiv hořejší ret a svěsiv do pola víčka, na vlízajícího chuďasa, a když tento do houně se schoulil, obrátil se k nám pohrdavě tulipánovým štítem, uleviv ošklivosti své rázným odplivnutím pod kola.

Jeli jsme dále. „Ďábelská slota!“ prohodil nový pasažér, zabíraje se třesavými údy do kosmaté houně.

„Ba, sibířské počasí!“ odvětil jsem blahosklonně.

Umlkli jsme. Pozorovali jsme se na vzájem. Jsem muž v plné síle a lidé mi říkají, že mám květoucí barvu; vezme-li se k tomu vrstva flanelu, zimní šaty, svrchník, starý plášť, bůty, huňatá čepice, ohromný kožich a spousta pruhovaných houní, poskytoval jsem zajisté v této chvíli velmi boubelatý obraz přirozeného a umělého nadbytku a tvořil jsem příkrou protivu k té zimomřivé, vyzáblé postavě na proti, která s tichou závistí mé plné, měkké kontury obzírala. Závisť bližního nikdy mne netěšila. V této chvíli bylo mi vědomí mé hmotné převahy nad bídným starcem přímo trapné. Styděl jsem se před tím hubeným, vpadlým obličejem za své kulaté svěží tváře a jektání jeho zubů znělo mi jak ostrá, spravedlivá výčitka pro sybaritský můj přepych v zimním oděvu. Abych se sprostil trapného toho pocitu, vstal jsem a roz — nikoli! nerozťal jsem svůj kožich ve dví jako patrón mého vozataje svůj plášť, ale spokojil jsem se pouhým kožichem a přenechal starý plášť pod ním mrznoucímu spolubratru.

Přijal jej třesoucíma se rukama, koktaje nesrozumitelná slova díků. Když starý plášť milosrdně celý ten obraz lidské bídy zahalil a toliko vyzáblý, svraštilý obličej z červeného, vzchlípeného límce vyzíral, představoval můj host celek dosti slušný. Ba, shledával jsem v jeho zvětralých tazích známky vyšší vzdělanosti a jemnějšího mravu. Jevil se mi teď jako člověk sklíčený více mukou duševní, než hmotným nedostatkem. Litoval jsem skoro, že jsem mu z počátku nabídl kozlík.

„Ach pane, jak hluboko jsem klesl!“ začal po chvíli nesměle. „Bývaly časy, kdy jsem sedával na měkkých polštářích ekypáže, líně rozložen po krytém sedadle, kde ani větříček ke mně přístupu neměl, a tu, kde nyní sedím, leda nataženýma nohama jsem odpočíval. Ach poctivost mne zkazila, přílišná poctivost!“

Osvítila mne myšlenka, že je na zadním, pohodlnějším sedadle dosti místa pro dvě osoby. Stlačil jsem se tedy do rohu a vyzval chuďasa, aby usedl vedle mne. Po mnohém zdráhání se uposlechl mého vyzvání.

„Ach jak jste dobrý, pane!“ pravil. „Takových lidí je pořídku. Většina pohlíží lhostejně na cizí bídu, odvrací se chladně od nešťastného bratra, jenž hladem a žízní u nohou jejich umírá . . .“

Vzpomněl jsem si, že chovám v postranní kapse kočáru několik řízků šunky a láhev starého vína. Bez váhání sáhl jsem pro obojí a podal vyzáblému sousedu. „Pro zahřátí!“ podotkl jsem šetrně.

„Ach, pane, jak bych Vám díky své projevil“ . . . zašeptal on. Mně byla nejmilejším díkem hltavosť, s jakou se do šunky a vína zabral. Když mi byl prázdnou láhev s blahořečením vrátil, šedivé kníry otřel a po místech, kde jiní lidé břicho mívají, se pohladil, zjevila se v obličeji jeho veliká sdílnost.

Povzbudil jsem jej soucitným pohledem. Odkašlav si několikráte, začal: „Drahý pane, před třiciti lety nepomyslil jsem si ani ve snu, že budu na stará kolena u cizích dveří žebrat. Ano, žebrat, pane! Ztrávil jsem své chlapectví a jinošství v domě bohatého bezdětného strýce, kterýž mne zahrnoval důkazy své lásky. Byl jsem jeho mazánek. Promíjel mi s úsměvem tisíceré kousky mladické svévole, nevázané rozpustilosti, ale čistou, vroucí lásku mi neprominul. Zamiloval jsem se do chudé dívky — švadleny. Když se strýc o tom dověděl, bylo v domě hromobití. Již ani nohou abych o práh té grisetty nezavadil. Zajíkavým hlasem svěřil jsem mu, že je dívka matkou. Strýc četl mi sice vlažné levity, pak ale prohlásil, že i tento můj kousek penězi napraví a jal se mi skvělými barvami líčiti budoucnost, jaká mne očekává po boku sličné, bohaté nevěsty, kterou byl pro mne vyhledal. „Ach, strýčku, nikdy neopustím Marii!“ zvolal jsem. „Dobrá!“ zahřměl strýc. „Pak opustím já tebe. Rozmysli si to: buď zřekni se své záletnice a staneš se šťastným, bohatým, aneb opusť tento dům, jehož dvéře se ti už nikdy neotevrou.“ — Opustil jsem dům strýcův a pojal Marii za manželku. První čas vedlo se nám dosti dobře. Měl jsem ještě něco peněz od strýce a dosti úvěru, poněvadž lidé za jisté pokládali, že se strýc dříve nebo později se mnou smíří. Ale když tento zemřel a ni haléře mi neodkázal, klesl jsem rázem v nejtrpčí nouzi. Věřitelé shlukli se k nám, rozebrali nám pěkný nábytek, šatstvo i prádlo: pojednou octli jsme se polonazí v prázdné komůrce pod střechou a bída pojala nás tam v mrazivé lokty, bída strašná, srdce sžírající, jaké jste Vy, pane, nikdy nezakusil a nikdy nezakusíte!“

Cítil jsem tíhu té obžaloby. Sklopiv oči, seděl jsem vedle něho jako skroušený hříšník.

Za chvilku pokračoval. „Žena má pohrdla tím losem žalostným. Odešla jednou z domu a již se nevrátila. Byla dotud krásná. Nechala mi na památku čtyry ubohé červíky. Marně sháněl jsem se po nějakém výnosnějším zaměstnání: byl jsem všnde odmrštěn. Neštěstí vleklo se jako stín za každým krokem mým. Nahodilý skrovný výdělek nepostačoval k uživení těch pěti vížlat —“

„Pěti?“ namítl jsem. „Myslím, že jste mluvil o čtyrech —“

„O čtyrech že jsem mluvil?“ pravil on. „Ach má stará, utýraná hlava! Jak se to v ní všechno plete. Pět jich bylo: tři hoši, dvě děvčata. Zpomínka jednoho večera stále mne pronásleduje. Nemocný Jeník oddychoval těžce na lůžku. Ostatní děti shrnuli se kolem mne, vztahovaly ke mně ručky a volaly: „Tatínku, dej nám chleba. Máme strašný hlad!“ A já měl prázdnou kapsu, prázdný žaludek. V zoufalé odhodlanosti vyběhl jsem na ulici. Chtěl jsem vyžebrat sousto chleba pro své dítky. Však stud svíral mi hrdlo, kdykoli jsem některého z kolemjdoucích osloviti chtěl. Došel jsem

takto až k bráně. Vyšel jsem nazdařbůh za město. Stála tam osamělá hospoda. Zadíval jsem se otevřeným oknem do jasně osvětlené jizby. Seděl tam za stolem břicháč s kulatým červeným obličejem, již podnapilý. Byl to bohatý obchodník v dobytku. Chvástaje se značným ziskem dnešního dne, vyjímal z širokého opasku hrstě peněz a házel je na stůl, kolem něhož seděla tlupa otrhaných šumařů. Nevím ani, jak jsem se před ním octl s kloboukem v ruce. Osopil se na mne: „Nestydíš se, chlape, žebrat? Tak mladý a tak silný? Šenkýři, vyhoďte toho ničemu a vy, páni hudebníci, zahrajte mu na cestu tuš.“ Nevím, jak jsem se octl zase před hospodou. Zaskřípal jsem zuby, zaťal pěstě a chvátal silnicí dále. Náhle jsem se zastavil, vytáhl šátek z kapsy a pohlédl na větev stromu, jež visela nad cestou. Ale v osudném okamžiku tom vzpomněl jsem si na ubohé dítky. Vrátil jsem se. Když jsem se ubíral zase kolem hospody, potácel se právě tučný obchodník, na dobro opilý, ze dveří. Potácel se chvíli po silnici a svalil se pak do příkopu. Zaslechl jsem chrápání jeho. Jda těsně kolem něho, spatřil jsem něco blýskavého před nohou. Shýbl jsem se pro to — byl to dukát. Ohlédl jsem se bezděky kolem — hustá tma, nikde ani živé duše. Chvíli držel jsem dukát mezi prsty, jen chvíli šeptal mi ďábel mrzká slova do ucha, pak jsem hodil zlatý peníz prudce k pánovi do příkopu, že hlasně zazvonil. Doma vyběhly mi děti v ústrety se zprávou, že je nemocný Jeník celý studený a že sebou nehýbá. Sklonil jsem se nad ním, sáhl mu k srdéčku — netlouklo —.“

Zamlčel se na chvíli. „Nedobře jste jednal,“ pravil jsem k němu.

Vyvalil na mne udiven oči. „A jak jsem měl jednati? Či měl jsem se státi zlodějem?“

„Kdyby platil ve světě zákonník lásky a nikoli sobectví, nebylo by v něm zlodějů — leda z lakoty neb lenivosti. Krádež z nouze bývá jen opravou křivého, bezcitného uspořádání lidské společnosti.“ (K upokojení svých čtenářů musím podotknouti, že jsem in praxi co živ nikomu ani špendlík, ba — vědomě — ani myšlenku neukradl. Mám jen tak zvláštní náhledy.)

„Ach, pane,“ pravil smutně, „nevyšinul jsem se nikdy nad ten předsudek, jejž idealnější naši dědové jmenovali poctivostí, a již nevyšinu. Zásady mne zhubily, zásady přivedly mne až do této propasti bídy, z níž není vyváznutí. Nevím, kam skloním dnes šedivou hlavu, čím zítra ukojím svůj hlad . . .“

Cítil jsem se mravním trpaslíkem vedle toho titana cnosti v hadrech žebráckých, toho mučenníka přesvědčení. Abych poněkud starosti jeho o budoucnost rozptýlil, vyňal jsem tobolku a vtiskl mu do ruky značnou část svých peněz, spíše jako povinnou daň, než jako almužnu. Tiskl křečovitě mou ruku svýma oběma a svolával na hlavu mou požehnání nebes. Na to pokračoval ve svém vypravování: „Po Jeníkovi ztratil jsem v krátké době dva chlapce, pak děvčátko. Zemřeli v chladu, v nedostatku lékařské pomoci. Smrt je skosila jako zprahlé, polouvadlé kvítky. Slyšte, jak jsem pochoval poslední dítko — svého Vašíka!“

„Odpusťte,“ vpadl jsem mu bezděčně do řeči. „Vždyť dle řeči Vaší musilo zbývati děvčátko.“

„Ovšem,“ řekl spěšně. „Děvčátko to bylo. Ach má stará, ubohá hlava! Pravda, bylo to děvčátko. Tehdáž přestal jsem se již styděti za žebrotu. Byl mrazivý, zimní večer jako dnes. Nesl jsem ji umrzlou, plačící v náručí — myslil jsem, že se kámen nad námi musí ustrnouti. Však nadarmo klepal jsem na všechny dveře; s láním odbyli mne všude. V zoufalých myšlénkách vyšel jsem z vesnice. Šel jsem pustým lesem. Bylo mrazivo jako dnes. Osněžené stromy strměly podle cesty, chladné, nevlídné, jako ti lidé ve vesnici. Dítě v mé náruči plakalo. „Tatínku, mám hlad.“ úpělo chvilkami. „Dostaneš chleba, jen co vyjdeme z lesa,“ konejšil jsem ji, sám hladem umíraje. Zabalil jsem ji celou svrchním kabátem a zahříval na prsou. Utišila se. Náhle vydobyla hlavinku z pod kabátu a vzhlédla ke mně blouznivě. Zarazil mne podivný lesk jejích očí. „Viď, tatínku, že mi tam za lesem dáš také tu pannu se skutečným vlasem a živýma očima, kterou's mi sliboval!“ Víc než dřívější její pláč bodla mne ta slova u srdce. — Nohy klesaly slabostí, zemdleností pode mnou. Ještě chvíli vlekl jsem se silnicí, pak nemohl jsem již dále. Těsně u silnice strměl vysoký lesní strom v rubáši sněhovém, vznášeje dlouhou bílou větev nad silnicí. Zdálo se mi, že to můj truchlivý osud a že mi příšerným prstem ukazuje jedinou cestu, kudy vyjdu z údolí hoře. Klesl jsem do sněhu pod strom a položil hlavu na peň. Měsíc jasně svítil; jiskřičky hrály po sněhu. Dceruška, sedíc na mém klíně, polozastřena chatrným kabátem, třásla se jak osyka. Náhle vztáhla ruku k bílé závěji a jala se šeptati divným hlasem: „Nastojte, tatínku! Panna přichází ke mně. Vidíš ji tamhle? Kolem hlavy jí poletují dlouhé černé vlasy, zlaté její střevíčky zanechávají na sněhu drobounké zářivé stopy. V ruce drží malý vějíř plný květů a motýlů a na prstu má zlatý prstýnek, s něhož svítí drahý kámen jako sluníčko. Celá je v zlatě oblečená — ach jaká to krásná panna! Usmívá se na mne — již stoupá po tvé noze vzhůru — již na mne upírá laskavě krásné živé oči . . .“ Umlkla, svěsila mi hlavu na prsa. Tělo její počalo tuhnouti, chladnouti. Chtěl jsem vstáti — neměl jsem síly. Chtěl jsem vzkřiknouti — hlas mi uvázl v hrdle. Přitiskl jsem studené její tílko pevněji do náruče a sklonil nad ním hlavu. Tak jsem seděl hodnou dobu, bez hnutí. Sníh začal se sypati shora, kupil se mi na hlavě, na kolenou. Vědomí mne opouštělo. Jen jako ze sna spatřil jsem ještě v dáli na silnici kmitavé světélko a zaslechl zvonků slabý cinkot. Zněl mi již jako hlas jiného světa . . . Byl to forman. Milosrdný ten muž našel nás u stromu a naložil mne na vůz i s mrtvou dceruškou . . .“

Mlčel jsem u velikém pohnutí. Zarážela mne podobnosť vypravování toho s mou zimní balladou. Ale zde to byla strašná, mrazivá skutečnost. Vzpomněl jsem si na svou Olinku doma. Srdce mé překypovalo soucitem. Shrnul jsem k nešťastnému všechny své houně, i polovicí svého kožichu jsem jej pokryl, až mne samého zábly nohy. Mezitím přestal padati sníh, bylo se setmělo. Vyjeli jsme již dávno z lesa.

Před městem vystoupil nešťastník. Děkoval mi vřelými slovy za prokázané dobrodiní. Podal jsem mu z kočáru ruku; stiskl ji vroucně, dlouho ji svíral ve své a konečně ucítil jsem na ní horkou slzu. Ubožák! Zmizel ve tmě . . .

Mezi přátely v teplé jizbě hostinské vrátil se mi brzy veselý rozmar. Vždyť bývá člověku volno po vykonaném dobrém skutku. Rezavé vtipy se leštily, zátky bouchaly do stropu, smíchu a hovoru bylo plno. „Což abychom si hodili — tento —“ prohodil posléze hrušický kaplan. Všichni souhlasili s pomazaným Páně. Sáhl jsem pro tobolku, abych vyňal drobné. Ale kýho čerta! tobolka ta tam. Prohledávám všechny kapsy — po tobolce nikde ani stopy. „Což aby tě byl —“ pomyslil jsem si bezděčně, však odmítl vznikající domněnku ihned s mravním rozhořčením. V rozpacích

hrávám si s drahocenným snubním prstenem, kterýž jsem si byl vyměnil s nebožkou Olgou. Sahám teď na prst, chci zlatý kroužek otočiti — však ó běda! prsten ten tam, jedině rudá stopa zbyla po něm na prstu!

Teď již nebylo pochybnosti. Ač s velikou nechutí, musil jsem k sobě připustiti přesvědčení, že jsem okraden. A kým? Tím obrem cnosti, mučenníkem zásad, s nímž jsem se rozdělil o kočár, proviant, oděv, ba málem o peníze. Dobral si i to ostatní. Sáhlo to na mne jako ledovým prstem. O, člověčenstvo!

Však nedlouho oddával jsem se těmto chmurným myšlenkám. Jsem shovívavý k slabostem lidským. Nu což, andělem nejsme žádný! Vždyť viděl, že mi není o pár grošů. Lákadlo bylo mocné, příležitosť svůdná. Ale prohnaná je liška, na mou věru. Těm dětem také příliš nevěřím . . . Ale, bůh ví, hlava geniální.

O půjčku bylo mezi přátely hej! Rozveselil jsem se brzy zase. Příhoda má jevila se mi již toliko s komické stránky. Nejvíce mne ještě hnětlo, že jsem nemohl ani okresnímu inženýru přečísti svou zimní balladu — zmizelať s tobolkou.

Hrál jsem a prohrál slavně, jak obyčejně. Nu hleď, pravil jsem sobě, tak bys byl prohrál i ty peníze, za které si tvůj nešťastný bratr koupí teď několik bezstarostných, snad i veselých dnů! — Takový jsem. Nemohu za sebe.

K ránu rozloučili jsme se v růžovém rozmaru za všeobecného líbání a objímání. Když jsem vstupoval do kočáru, upozornil mne Martin s jakýms vítězným, škodolibým pohledem, že nemám plášť na sobě a že ho nemůže také v kočáře najíti. Podivil se asi, když jsem po chvilce s veselým smíchem zvolal: „Čert vezmi plášť! Jeď s pánem bohem.“ A v duchu jsem si pomyslil: „Tak, ještě plášť. Nu, ovšem, vždyť s ním vystoupil z vozu. Geniální hlava! Měj si ho. Pánbůh mu požehnej ten starý plášť, aby v něm choulil a zahříval vyzáblé tělo až do nejdelší smrti. Amen.“

G. V.

FEUILLETON.

Mliss.

Kapitola I.

Zrovna tam, kde se začíná Sierra Nevada sklánět v mírnější vlnité pahorky, a kde se řeky ve svém dravém běhu poněkud zastavují a ztrácejí žlutou barvu svou, zrovna tam stojí na úbočí velké červené hory „Smith's Pocket“. Hledíte-li na tuto osadu z červené cesty při slunce západu, v červeném světle a v červeném prachu, podobají se bílé její domky výkvětu křemele na svahu vrchu. Červený poštovní povoz, s červenokošilými cestujícími na vrcholi ztrácí se půltuctukrát z oči, když sjíždí po klikaté cestě, tu vynikaje neočekávaně na místech zdánlivě mimo silnici ležících, tu mize jako zapadlý na sto kroků před samým městem. Toto náhlé zatočení se cesty jest bezpochyby příčinou, že má příchod cizince do Smith's Pocketu obyčejně své zvláštní nesnáze. Sestoupiv s povozu před poštou, dává se cestující, jenž sám na sebe příliš spoléhá, směrem vedoucím zrovna z města, maje za to, že leží na zcela opáčné straně. Povídá se, že potkal jednou jeden kovkop takového odvážlivce, plahočícího se s torbou, deštníkem, s Harperovým Magazinem a jinými známkami „civilisace a ušlechtění“ nahoru zrovna po cestě, po které byl právě sjel a ubožák ten snažil se marně nalezti Smith's Pocket. Cestující, jenž měl otevřené oči, mohl nalézti jakousi náhradu za své sklamání v pohledu na podivné okolí. Ohromné trhliny a jako utržené haldy červené prstě, objevující se na svahu, podobaly se více chaosu pravěkého živelného převratu, než dílu lidskému: a ten dlouhý mlýnský žlab, jenž na půl cestě s vrchu své úzké tělo rozpínal, rozkládaje své nepoměrně dlouhé nohy přes propasť, vypadal jako ohromná zkamenělina nějakého předpotopního tvora, jenž tu zapomenut. Na každém kroku přebíhaly menší příkopy přes cestu, skrývající ve svých hlubinách ošklivé vody, které se skrádaly k velké žluté bystřině dole a tu a tam byly sříceniny baráku, z něhož zůstal jen komín nedotknut a jehož krb zel k otevřené obloze.

Osada Smith's Pocket*) vzala svůj původ od nalezení tu zlatého ložiska opravdovým Smithem. Pět tisíc dollarů nalezl tu ten Smith za půl hodiny. Tři tisíce dollarů vydal Smith a jiní na zřízení žlabu a na založení průkopů. A pak shledáno, že jest Smithův „Pocket“ skutečně také jen kapsou, která podléhá jako každá jiná vyprázdnění. Ačkoliv se prokopal Smith až do samých útrob červené hory, bylo přec těch tisíc dollarů prvním a posledním výtěžkem jeho práce. Hora stala se skrblivou se svými zlatými poklady a žlab odnášel znenáhla zbytek Smithova jmění. Potom se dal Smith do dolování křemele, potom do mletí křemele, potom do vodních staveb a do zakládání struh a konečně přešel snadnými stupni na živnost hospodskou. Potom začali si lidé šeptat, že se dal Smith do pití; potom bylo již známo, že jest Smith opilcem ze zvyku a potom začali lidé myslet, jak již tak rádi myslívají, že nebyl nikdy ničím jiným. Ale osada Smith's Pocket nezávisela na štěstí, jakož děje se při většině nálezů, na osudu svých prvních pracovníků a lidé jiní kopali a dokopali se ložisek. Tak dostal Smith's Pocket dva obchody s modním zbožím, dva hostince, jednu výpravnu a dvě „nejpřednější“ rodiny. Časem byla hlavní kostrbatá a jediná ulice překvapena nejnovějšími kroji ze San Francisco, odkud přivezeny co rychlé zboží výlučně pro nejpřednější rodiny na velikou ovšem škodu celého okolí, které vyhlíželo u porovnání s tímto leskem ještě otrhaněji a na velkou urážku většiny obyvatelstva, které se v neděli převlékalo jedině z nutnosti a ne z přepychu a z fintivosti. Potom byl tu ještě methodistský kostel zrovna vedle banky a trochu dále na svahu vrchu hřbitov; konečně byla tu ještě malá škola.

Pan učitel seděl jednou večer sám ve škole a maje před sebou několik otevřených sešitů opravoval je pečlivě tím smělým a těžkým písmem, do jehož rázu vkládáno pojetí nejkrajnější krásopisné i mravní dokonalosti. Přišel právě k větě: „Bohatství jest klamivé“ a opravoval statné jméno s toutéž beznadějností, jaká ležela v duchu textu, když se ozvalo na dveřích lehké zaklepání. Datlíci měli po celý den na střeše plno práce a proto jej tento zvuk z čtení nevyrušil. Ale když se dveře pootevřely a klepání se opakovalo, ohledl se. Učitel sebou trochu trhl, vida vstupovat do jizby mladé, špinavé a ošumele oděné děvče. A přece znal velmi dobře ty velké černé oči, hrubé nečesané bezlesklé černé vlasy, spadající přes opálenou tvář a ty červené ruce a nohy zamazané červenou prstí. Byla to Melissa Smithova — Smithovo dítě bez matky.

„Co zde chce?“ pomyslil si učitel. Po celých červených horách znal každý tu Mliss, jak ji nazývali; každý znal ji co děvče nenapravitelné. Její vzdorná neukrotná povaha, její neváżané kousky a bezuzdná mysl byly tak pověstny, jako slabost jejího otce a lidé myslili a mluvili o nich již zrovna tak filosoficky. Rvala a prala se s kluky ze školy s ostřejším než oni jazykem a s právě tak mohutnou pěstí. Stezky v lese znala jako kterýkoliv dřevař a učitel ji potkal jednou několik mil od města na cestě bosou, bez punčoch a bez šátku na hlavě. Tábory zlatokopců ležící podél řeky zaopatřovali ji tím, co potřebovala na těchto dobrovolných potulkách; a dávali jí to rádi co almužnu. Nemysleme, že by se bývala o Mliss nepokoušela již dříve mocnější ochrana. Velebný Josua Mc Snagley, „dosazený“ kazatel dal ji do hostince za služku, aby se tam trochu ocepovala a uvedl ji také do své nedělní školy. Ale ona hodila příležitostně po hospodském talířem a uměla na laciné vtipy hostí odseknout a spůsobila v nedělní škole pohoršení tak nesrovnatelné s pitomostí a svatým poklidem tohoto ústavu, že se viděl velebný pán z ohledu slušnosti na vyškrobené sukně a neposkvrněnou mravnost dvou červeno se batolících dětí nejpřednějších rodin, nucena s hanbou ji ze školy vyhnat. Taková byla minulost a taková povaha Mlissina, když stála před učitelem. Vše to dívalo se naň z toho otrhaného šatu, z těch nečesaných vlasů, z těch krvácejících nohou

*) Pocket, kapsa; také ložisko zlata.

a vše to prosilo jej o útrpnost. Vše to zářilo z těch černých neohrožených očí a velelo mu vážnost.

„Přicházím sem dnes večer,“ pravila chvatně a směle, upírajíc naň svůj ostrý pohled, „poněvadž jsem věděla, že jste sám. Nechtěla jsem přijít, když ty holky byly zde. Nenávidím je a ony nenávidí mne. Tak to je. Vy učíte, ne? Já chci, abyste mne učil!“

Kdyby jí bývaly při celém tom ošumělém zevnějšku, rozcuchaných vlasech a špinavé tváři vyhrkly ještě pokorné slze, býval by k ní pocítil učitel obyčejnou míru útrpnosti, nic více. Ale poněvadž byl nadán přirozeným, ačkoliv nelogickým pudem lidí svého druhu, vzbudila v něm její smělost jakousi úctu, kterou všechny originální povahy do jakési míry vzájemně k sobě pociťují, a tak pohledl na ni pevněji, když, majíc ruku na klice a oči své upřené do očí jeho, pokračovala s tímtéž chvatem jako dříve:

„Jmenuju se Mliss — Mliss Smithova! Na to můžete život vsadit. Můj otec je starý Smith — starý tulák Smith — ano, tak to s ním je. Mliss Smithova — a já přicházím do školy!“

„Nuže?“ pravil učitel.

Jsouc zvyklá odporu a odmluvě často zbytečné a kruté, jediné proto, aby lidé popudili prudkou její povahu, byla dívka učitelovým klidem patrně překvapena. Stanula a začala mnout mezi prsty kadeř svých vlasů; ostrá čára hořejšího rtu, jenž byl napnut přes zlomyslné zoubky popustila a zachvěla se slabě. Potom sklopila oči a něco jako ruměnec zápasilo jí na tváři a snažilo se proniknout šmahami červenější hlíny a opáleností celých roků. Z nenadání vrhla se ku předu a dovolávajíc se boha, aby ji usmrtil, sklesla celá osláblá a vysílená na učitelův stůl a opírajíc naň tvář svou, plakala a vzlíkala div jí srdce nepuklo.

Učitel pozvedl ji jemně a čekal až nával přejde. Když tak s tváří ještě obrácenou opakovala mezi povzdechy „mea culpa“ dětské lítosti: „že bude hodnou, že nechtěla“ . . . atd., napadlo mu, tázati se jí, proč opustila nedělní školu.

Proč že opustila nedělní školu? — proč? — O ano. Nač jí říkal on (Mc Snagley), že je rozpustilá? Proč jí říkal, že jí bůh nenávidí? Když jí bůh nenávidí, proč by chodila do nedělní školy? Ona že toho nepotřebuje, aby si jí někdo všímal, kdo jí nenávidí.

Řekla to panu Mc. Snagleymu?

Ovšem že řekla.

Učitel se usmál. Byl to srdečný smích a rozlehl se tak podivně malou školou, a zdál se být v takové neshodě a neladě s povzdycháním smrků venku, že ihned sám sebe opravil povzdechem. Však byl to povzdech zrovna tak upřímný a po chvíli vážného mlčení tázal se jí po jejím otci.

Její otec? Jaký otec? Čí otec? Což pak kdy pro ni učinil? Proč jí ty holky nenávidí? Hleďte, proč pak ti lidé říkají, když jdu kolem: Mliss Smitha, starého tuláka?

Ano. O ano. A ona že si přeje, aby už byla mrtva — aby byla mrtva — a každý byl mrtev; a vzlykot vypukl poznovu.

Učitel nakloniv se k ní řekl jí tak dobře, jak jen mohl, co byste byli řekli Vy, slyšíce tak nepřirozené theorie z dětských rtů s tím jediné rozdílem, že měl snad hlouběji než Vy nebo já tak na paměti nepřirozenou skutečnost těch otrhaných šatů, krvácejících nohou a všudypřítomný stín jejího opilého otce. Potom, pozvednuv ji, zabalil ji do svého šátku a pozvav ji, aby přišla záhy z rána vyšel s ní až na cestu. Tu jí řekl „dobrou noc“. Měsíc svítil jasně na úzkou stezku před nimi. On stál a hleděl za tou malou schoulenou postavou jak vrávorala se po cestě dolů a čekal až přešla malý hřbitov a vystoupila na záhyb pahorku kde se obrátila a stanula na okamžik, obracejíc se co pouhý atom utrpení od dálných trpělivých hvězd. Pak vrátil se ku své práci. Ale řádky v sešiteh splývaly mu v dlouhé souběžné okraje nekonečných cest, přes které se zdály kráčet dětské postavy a vzdychat a lkát do noci. A potom zdála se mu býti malá škola osamělejší, než kdy jindy, a zavřel dvéře a odšel domů.

Druhého dne přišla Mliss do školy. Její tvář byla umyta a hrubý černý vlas měl na sobě stopy nedávného zápasu s hřebenem, v kterém patrně obě strany trpěly. Bývalý vzdorný pohled zableskl jí časem z očí, ale její se chování bylo krotší a pokornější. Potom nastala řada zkoušek a sebepřemáhání, které i učitel i chovanka stejnou měrou podstupovali, čímž důvěra a náklonnost mezi nimi rostla. Ačkoliv poslušna pod zraky učitelovými, dala se Mliss někdy po hodině, když byla popuzena do neukrotného zuření a mnohý mladý divoch, vida se svými vlastními zbraněmi poražena, utekl se s roztrhanou kazajkou a poškrábanou tváří k učiteli naříkaje na strašlivou Mliss. Mezi obyvatelstvem osady nastala u věci této vážná roztržka; někteří hrozili, že vezmou děti své ze školy, kde jim hrozí tak zkázonosná společnost, a jiní zase povzbuzovali učitele s vřelostí na dráze, kterou byl ku blahu Mlissinu nastoupil.

Zatím podařilo se učiteli s pevnou vytrvalostí, která se mu samému zdála až úžasnou, když později na ni zpět pohlednul, vytrhnouti Mliss poznenáhla ze stínu života předešlého i zdálo se mu, jakoby to byl jen přirozený postup na úzké stezce, na kterou ji uvedl při měsíčné záři v noci, kdy se setkali ponejprv. Maje na paměti zkušenosti evangelického Mc. Snagleya vyhýbal se bedlivé oné skále věčné, na které se přičiněním tohoto nemotorného plavčíka stroskotala její víra. Ale klopýtla-li ve svém čtení náhodou přes některá slova, která již povznesla bezpočtukráte takové, jako ona, nad stanovisko i starších, moudřejších a opatrnějších, naučila-li se něčemu z víry, kteréž znamením jest utrpení a zmírnil-li se ten bývalý vzdorný lesk očí jejích, nestalo se tak formou nauky. Několik rozumnějších lidí sebralo mezi sebou něco málo peněz a otrhaná Mliss dostala se tak k oděvu slušnosti a civilisace a přečasto vehnalo drsné ruky stisknutí a prostá uznalá slova některé červenokošilaté a hranaté postavy mladému učiteli ruměnec do tváře a vzbudilo v něm myšlenku, zdali toho vůbec zasluhuje.

Tři měsíce uplynuly od prvního se jejich setkání a učitel seděl jednou v pozdní večer zase nad svými na mravouku a sentence bohatými sešity, když to na dveře zaklepalo a Mliss stála opět před ním. Oblek její byl úpravný, tvář čistě umyta a nic, kromě snad dlouhého černého vlasu a jasných černých očí neuvádělo mu na paměť její dřívější se objevení.

„Máte práci?“ tázala se. „Můžete jít se mnou?“ — a když projevil svou ochotu, dodala svým bývalým úsečným spůsobem: „Tedy pojďte, rychle!“

Vyšli spolu ze dveří na tmavou cestu. Když vstupovali do města, tázal se učitel, kam jde. „K svému otci“ odpovědéla.

Bylo to ponejprv, co slyšel ji pojmenovat jej tímto nazvem, který přísluší dceři a ne zase jako obyčejně slovy: „Starý Smith“, nebo „Starý“. Bylo to ponejprv za tři měsíce, co ji slyšel o něm vůbec hlesnout a učitel věděl, že se svého otce od okamžiku své velké proměny s důslednou odhodlaností stranila. Znaje povahu její, byl přesvědčen, že by bylo marno ptáti se jí, co zamýšlí, i kráčel tedy trpělivě za ní. Do odlehlých míst, do sprostých kořalen, do hostinců a pivnic, do heren a tančíren vcházela Mliss i odcházela a učitel za ní.

V čpavém dýmu a rouhavých výkřicích zapadlých doupat stanulo dítě a držíc svého učitele za ruku rozhlíželo se úzkostlivě a jak se zdálo, nevědouc o ničem v tom celou její duši zaujimajícím hledání. Někteří z hýřilů, poznávajíce Mliss volali na děcko to, aby jim zazpívalo a zatančilo a byli by jí bez zakročení učitelova i kořalku vnutili. Jiní, poznavše jej ustupovali mlčky z cesty. Tak uplynula hodina. Potom zašeptalo mu dítě do ucha, že jest na druhé straně potoka, přes který se pnul dlouhý žlab, barák a tam že jej snad ještě nalezne. Zamířili tam — těžká to půl hodiny trvající chůze — ale marně. Když se vraceli podél příkopu na konci žlabu, pohlížejíce na světla v městě, ležícím na druhém břehu, zazněla náhle a ostře úsečná rána jasným nočním vzduchem. Ozvěna se jí uchopila a roznesši ji kol a kolem Červené hory vyrušila psy tak, že se podél všech potoků rozštěkali. Zdálo se, že světla na pokraji města na okamžik zatančila a vyšlehla; proud pod nimi zcela patrně zašplouchal, několik kamenů utrhlo se se svahu a žbluňklo do vody, těžký vítr pozvedl, jak se zdálo, větve zasmušilých smrků a pak zdálo se, že spadla tichota mocněji, tíže a smrtelněji. Učitel obrátil se k Mliss s mimovolným ochranným pohybem, ale dívky tu nebylo. Stísněn jakousi podivnou bázní seběhl po stezce k řece a přeskakuje s balvanu na balvan dostal se k úpatí Červené hory a k pokraji města. Na polovici cesty od místa, kde byl přešel, pohledl vzhůru a dech se mu hrůzou zatajil. Neboť vysoko nad sebou spatřil míhající se postavu své průvodkyně letět po úzkém žlabu v temnotě.

Vylezl po břehu vzhůru a veden několika světly, která se nahoře jako kolem jednoho středu pohybovala, dostal se brzo celý udýchán k hloučku polekaných a zarmoucených mužů. Ze středu jich vyšlo dítě a chopivši učitele a za ruku dovedlo jej mlčky k něčemu, co zdálo se jako hranatý otvor do hory. Její tvář byla jako stěna, ale rozčilení ustoupilo a pohled její byl jako pohled člověka, kterému se dlouho očekávaná událost konečně stala — výraz to, jenž se zdál učiteli v jeho zděšenosti skorem jako úleva. Stěny sluje byly částečně podepřeny uhnívajícím dřívím. Dítě ukazovalo na něco, co zdálo se jako roztrhaný, zahozený oděv, jejž ten, kdo tu dlel naposled, v otvoru zanechal. Učitel přistoupil blíže s plápolající svící a naklonil se nad to. Byl to Smith, již studený a ležící s bambitkou v ruce a s kulí v srdci vedle své prázdné kapsy.

(Pokračování.)

Poslední vlkodlak.

Irská pověst. Podává dr. *Jaroslav Goll.*

S pánembohem vyšel starý páter
k nemocnému do vsi do daleké.
K večeru když den se nachyloval,
úzkou stezkou kráčel v hustém křoví
a když večer na půlnoc se schýlil,
ztratil stezku v temném sbloudiv lese.

Rozžal oheň, suché větve pálil,
otčenáše zbožně odříkával.

„Neuveď nás —“ v křoví zašustilo —
„ale zbav nás —“ ozvalo se: „amen“.
„Amen“, řekl zbožně starý páter.
A v tom z houštin vlk se zvolna vybral.

„Otče náš,“ dí znovu zbožné stařec,
„jenž jsi na nebesích,“ zvíře praví.
Spolu otčenáš tak odříkali,
„amen — amen“, ukončili oba.

„Z ďábla nejsi — modliti se umíš, —
zvíře nejsi — lidským mluvíš hlasem,
člověk nejsi — lidské nemáš tváře.“

„„Byl jsem člověk, byl jsem rytíř statný,
ale biskup Natal před lety mě
kletbou proklel, ve vlka mne změnil,
že jsem nechtěl desátku mu dávat
z mláďat, v mých co rodila se stádech.
Slyšel's zpověď — dej mi rozhřešení,
vlku kajicníku podej svátost;
desatek-li stáda kněžím slní,
nad zvířaty moc vám shůry dána.““

„Odstup, zvíře,“ — odpověděl stařec,
„kněz jsem páně, lidem posluhuji.“

„„A kdybych byl zvíře““ — vlk mu vece,
„„jeden bůh nás, zvěř i lidstvo, stvořil.““

„Stvořil — ale lidi ku své slávě,
zvířata pak lidstvu k službě přidal.“

„„Před člověkem pánbůh stvořil zvíře,
soudruhy si nejprv byli v ráji,
jednou mluvou spolu hovořili:
zapomněl však člověk jazyk zvířat,
zapomněl i já jsem mluvu lidskou,
ale otčenáš, jejž odříkával's,
vzbudil paměť, navrátil mi slova.
Spolu jsme se bohu pomodlili —
vlku kajicníku podej svátost!““

Starý páter vzhůru k nebi vzhledl,
rozhřešil a vlku svátost podal,
a vlk zase v člověka se změnil.
Není od té doby vlkodlaků
ani v horách, ani v lesích irských.

Umění. Literatura. Věda.

— V repertoiru minulého téhodne zasluhuje zvláštní podotknutí Heroldova tříaktová konversační zpěvohra „Souboj“, již p. kapelník Čech st. příjmem svým na naše jeviště uvedl. Text (sepsaný E. Planardem, přeložený E. Zünglem) nemá ovšem pikantnost a jemnost některých libret Scribeových, aniž by však proto jeho herecké provedení bylo snadnější. Celkový ráz hudby na mnoze duchaplně a elegantní, velmi často však i příliš formalní a prázdné, jest pro moderní obecenstvo již poněkud zastaralý, jednotlivosti vynikají hlavně živostí rythmiky a pestrostí orkestrace. Zpěvohra ta dávala se v Paříži během as padesáti let více než tisíckráte; mimo Francii nemohla však z pochopitelných příčin získati trvale pevnou půdu v divadelním repertoiru. Mluvený dialog je zde tak důležitý, že vyžaduje tutéž dokonalost a virtuositu jako zpěv. Francouzským umělcům se v oboru tom ovšem jenom zřídka kdo může vyrovnati a jak v Německu tak i u nás zvykli jsme si již na dobro, přihlížeti i v genru konversační zpěvohry francouzské skoro výhradně ku stránce hudební. Této dostalo se na našem divadle velmi zdařilého provedení; zejmena slečna z Ehrenbergů slavila svou velkou bravurní arií na začátku druhého jednání pravý triumf. Za to rozumí se samo sebou, že herecké provedení novinky, především pak přednášení prosy, nemohlo býti jiné, než citelně slabé. Obrat k lepšímu nemůže u věci té patrně nastati jedním rázem; musely by se dříve v základech svých reformovati panující u nás názory o umění operistickém jak u herců-zpěváků tak i u obecenstva. Doufejme však, že zařízená právě operní škola takovýto obrat alespoň náležitě bude připravovati a usnadňovati; jeť zajisté předním jejím úkolem, aby našemu jevišti vychovávala ve zpěvácích zároveň i herce. A v tom spatřujeme věru první nezbytnou podmínku veškerého budoucího zdaru naší národní dramatické hudby.

— Dramatický ruch ve Lvově se zmáhá. Mimo B. Komorovského drama „Krok“ napsáno pro lvovské jeviště opět několik nových her. Jsou to zejmena: komedie „Szomer-Izrael“ od M. Epsteina, pětiaktová činohra „Pojedynek“ od Wl. Ordona a historické drama „Djabel wenecki“ od M. Wołowského.

— Bez nápovědy dával se nedávno v Mnichově Byronův „Manfred“ se Schumannovou hudbou. Někteří z herců vzpírali se tomu a vrátili své úlohy; ředitelstvo však tyto rychle obsadilo znova a od svého úmyslu neupustilo. Odstraněním nehezké budky získal scenický obraz arci velmi mnoho a illuse byla bez odporu dokonalejší. „Ale co je to všechno platno,“ řekl prý Pražan náhodou přítomný, „bez nápovědy má zdejší obecenstvo přece jenom polovičku uměleckého požitku — my v Praze slýcháme někdy za tutéž dobu jeden kus hned dvakráte.“

— Autobiografie Johna Stuarta Milla nedávno vyšla tiskem. Je to kniha pro radikalismus autorova smýšlení ve věcech náboženských pozoruhodná. Mill stojí v tomto ohledu na stanovisku Davida Strausse, jenom že nemá jako tento jakousi pietu pro minulost theologickou, nýbrž naopak křesťanství co nejrozhodněji odsuzuje. Radikalismus ten je v Anglii tak vzácný, že již proto musí vzbuditi všeobecnou pozornost. O svých vlastních spisech hledí Mill souditi velmi nestranně. Za nejznamenitější svoje dílo považuje „Essay on liberty“ a za nejznamenitější svou řeč řeč o „reformbill“.

— Lichotivý úsudek o komentátoru přináší londýnské „Athenaeum“. Jameson Hubland Smith učinil totiž pokus, komentovati „korunovaného“ básníka Tennysona poznámkami biografickými a kritickými (Notes and Marginalia illustrative of the public life and works of Alfred Tennyson. London. James Blackwood). Řečený list začíná pak svoji kritiku těmito slovy: „Každý, kdo tuto knihu čte, vzpomene si na starou historii o dobrosrdečném oslu, který chtěje svému spícímu pánovi s nosu zaplašiti mouchu, obličej podkovou mu rozbil.“

Drobnosti.

— Na ostrově Cypru žije dle nejnovějších drem. Pavlem Schröderem podaných zpráv v severozápadních, dosud žádným Evropanem neproskoumaných horách kmen, který při svém sporém spojení s ostatními obyvately ostrova mluví zvláštním nářečím, v němž se zachovalo ještě mnoho starořeckých, Novořekům docela nesrozumitelných slov. Spůsob života tohoto kmene je ostatně i pro nejodlehlejší pohorský kout tak staré kulturní země přece až ku podivu primitivní.

— Stěhování se z Evropy do Ameriky nabývá vždy větších rozměrů. Dle výkazu statistického bureau ve Washingtoně přistěhovalo se do Spojených Států během desíti let (1863—1872) 2,882.068 nových obyvatelů. Yankee arci hned počítá, jaký kapitál as tato suma representuje a výsledek toho počtu jest, že nehledě ku pracovní síle každý přistěhovalec stojí za — 100 dolarů, což úhrnem činí ke 300 milionů dolarů. Roku 1863 přistěhovalo se 130.000 lidí, r. 1872 již 404.806. Z této poslední sumy připadá nejvíce na Anglii (153.626, mezi tím 68.732 Irčanů) a na Německo (141.109). Rakousko jest poměrně malou cifrou zastoupeno, totiž 4.182 lidmi; také z Francie se r. 1872 navzdor všem těžkým ranám, které tato země utrpěla, nevystěhovalo do Ameriky více než 9.317, kdežto ze Švedska a Norvežska přibylo 24.855 lidí.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Pohádky přímořské. Vypravuje dr. Siegfried Kapper. V Praze. Tiskem a nákladem dra Grégra. 1873.

i — i . . . zde. Litujeme, že zaslané básničky nemůžeme uveřejniti. Kdybyste nám chtěl své překlady zaslati na ukázku, bylo by nám to velmi milé.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Rosa Klepetářova.

Noveleta od *Em. Bozděcha.*

„Nejde,“ někdo zamumlal a hodil sebou na něco, co sroubeno ze silných březových větví vypadá jako pohovka. Kdo? Nelze tak snadno říci, neb vůkol pohovky je šero. Pouze jediná okenice skrovné jizbičky jest na polo otevřena. V koutě u okna stojí ručnice. Tedy nějaký myslivec? Tomu také nasvědčuje místo, kde se nalezá: chaloupka divokým vínem skoro zakrytá uprostřed lesa. Stojí pod vrchem mezi břízami nad jezírkem a její dvě malá okna hledí přes tichou hladinu a zelený palouk k temným jedlím a smrkům vysokého lesa na protější stráni a k starobylému hradu, jenž se z toho zeleného moře vypíná jako šedá skála. Říkají mu také Kámen. Z houští právě pěkný vidlák přes pažit ku vodě kráčí. Hle! Teď se postavil zrovna naproti oknu. Jest na ráně, jako kdyby si ho myslivec tam byl objednal. Zajisté že to hnedle bouchne. Chyba lávky! Srnec se dle chuti napil a ztrácí se opět mezi vysokými kmeny. Co pak ten člověk tam „na čekání“ spí? Neb chýška jest přece z oněch, které myslivci na vhodných místech k vůli pohodlnému střílení staví. Nespí. Přistoupil k oknu, naslouchá a mračí se. Snad že nemá rád vrkání lesních holubů, neb o jiném zvuku není slechu. Složiv ruce přes prsa podepírá se o rámec okna s výrazem, jenž zřejmě praví: Chvíli ještě počkám. Jest v nejlepších letech, silný, ramenatý a ne příliš veliký. Šíji má mohutnou jako túr, hlavu skoro oholenou, bradu hustou a dlouhou počínající na samé lícní kosti a splývající kolem tlustých červených rtů. Hledě naň člověk mimovolně myslí na sílu a smyslnost. Těsný kroj myslivecký dobře sluší svalovitým údům.

Stín na protější stráni byl již vysoko vyrostl, když v březovině něco zašustělo. „Přichází,“ zašeptal vousáč a přiskočiv ku dveřím otevřel je. Ztepilá postava ženská rychle vešla a sedla si na pohovku.

„Konečně!“ zvolal myslivec a zavřev dveře chtěl si přisednouti k návštěvě.

„Znáte naši úmluvu, pane hrabě. Vaše místo je tam.“ A bělounká ručka ukázala k oknu.

„Nemilosrdná jako vždy. Ale dobře, slečno, nebude mně aspoň obtíží říci Vám, co Vám chci sdělit.“

„A to by bylo?“

„Že odjedu.“

„Kam?“

„Na cesty.“

„Tak? A kdy se vrátíte.“

„Nevrátím se, aspoň ne do svých pout.“

„A proč?“

„Povím Vám to upřímně. V květnu jsem zavítal na Kámen, bych na sídle předků svých několik dnů ztrávil. Spatřil jsem Vás a ze dnů byly neděle. Dovolila jste mi, bych se Vám kořil a z neděl byly měsíce. Jaro uniklo, leto uplynulo, jeseň přišla a jak daleko jsem dospěl se svou láskou? Časem jste se se mnou sešla a nechala si ode mne ruku políbiti. To je vše. Ani návštěvu v domě Vašeho otce jste mně nedovolila.“

„Návštěvu vysoce urozeného hraběte Siegfrieda z Reckensteinu v domě židovského nájemníka Abrahama Klepetáře? Víte, co by měla v zápětí? Znám Vás. Nepřetvařoval byste se a otec brzy by poznal, proč vlastně přicházíte. To by ho pobouřilo; vyhledal pro mne dávno již bohatou partii, mladého Winternitze, jenž nyní ve Vídni k vůli obchodu meška, bál by se, aby naší známostí sňatek nebyl zmařen a urychlil by jej. Byla bych zajisté již paní Rosou Winternitzovou. Bylo by Vám to vhod?“

Škoda, že šero hraběti i světu zakrylo potutelný výraz velkých přimhouřených černých očí. Slečna Rosa jimi ráda mžourala jako kočka, když slunce ji oslňuje.

„Žertujete. Ale co je to všechno platné, když —“

„Kolik je Vám let?“

„Osmatřicet.“

„Mně do nich schází dvacet, vím však, jak bych na Vašem místě jednala.“

„Kažte. Poslechnu.“

„Jela bych.“ A zvučným altem to proznívalo jako potlačený zvonkový smích.

„Jakže? Vy sama mně radíte, abych jel —?“

„Ale ne na cesty, nýbrž do Prahy.“

„Do Prahy?“ divil se hrabě. A proč?“

„Povím Vám to upřímně, jako Vy, ale stručněji. Přijela bych za Vámi.“

„Vy byste —? Drahá Roso!“ A hrabě Siegfried klečel u nohou krásné židovky. Její tenké prsty si pohrávaly v jeho husté rudé bradě, když zašveholila:

„Nuže, Vy veliké dítě, kdo z nás má více rozumu?“

„To se rozumí, že Vy. Pustí Vás však otec z domu, když se máte co nevidět vdáti?“

„Právě proto. Uvidíte. Nyní však vzchopte se, vysoce urozený pane hrabě svaté římské říše, sice mně pomačkáte celé šaty, které jsem si vlastnoručně vyžehlila, bych se v nich skvěla na plesu. Ano, divte se jen: na plesu.“

„Přivezou Vám snad již ženicha?“

„Ne, ale poslední oves a dnes večer budou obžinky. Veškeří úředníci z Vašeho zámku jsou pozváni a slíbili na

jisto, že přijdou. Nechtěl byste se setkati se svými pány praktikanty?“

„Nerad bych jim zábavu pokazil. Ti ubožáci by si netroufali býti veseli, kdybych byl při tom. A Vy vskutku již odcházíte?“

„Musím, aby nevzniklo podezření.“

Podala mu ruku. Hrabě ji podržel a zvyklý jednati dle přísloví o prstu a o ruce, vzal dívku kolem pásu a chtěl ji přivinouti k prsoum. Rosa však se mu vymkla jak úhoř a bohatýrovi nezbylo než zastesknouti sobě: „Loučíte se, nedavši mně ani —“

„S bohem?“ A slečna Rosa si zase jednou pořádně zamžourala.

„Políbení.“

„Buďsi, ale jen jedno.“

A poctivý bohatýr si vzal vskutku jen jedno. Trvalo arci trochu dlouho, ale stran času nebylo nic vyjednáno. Když se obě tváře konečně jedná od druhé odloučily, byla mužova podlitá krví, dívčina nezměnila barvy. Rty její lehounce se ohrnuly, jako by chtěly říci: Je to bláznovství ta láska! Pak zašeptaly: „Na shledanou v Praze,“ a již štíhlá postava dívčina se míhala mezi břízami. Ve světlých šatech s jemnými tmavými proužky vypadala skoro jako jich rodná sestra. Jako těmto slušela i jí záře večerního slunce podzimního, kterou kráčela dostoupavši výšiny. Kdo nezná ten třpyt, který jako zlatý závoj splývá po bělounkém hávu? Sluší leporostlým břízám nejlépe jako stinnému buku sálající paprslek letního poledne, jenž prodírá se hustou zelení, jako tmavé jedli bledý lesk zimního jitra, jenž odráží se od sněhu.

Nadzvedajíc si šaty s hlavou vztýčenou kráčela tak klidně jako člověk, jenž má vyhlídnutý cíl a zná k němu cestu. Nejdříve v levo, pak v pravo a pak zrovna — praví sám k sobě — a podobný strategický plán zdá se, že i moudrá Rosa jasně před sebou viděla.

„Chtěl mne postrašiti ten chytrý Siegfried a myslím, že ho teď mám. V Praze to půjde; zde by to nešlo. Otec by nikdy nevytrpěl, abych třeba jen na čas s hrabětem přišla do řeči. V Praze — kdo se bude o nás starati? A podaří-li se mně jednou připoutati ho na dobro, pak — pak —“ a v oku se jí zablesklo. Svítilo, jakoby se v něm odráželo k západu se klonící slunce aneb skvělá vidina velikého blaha. A Rosa měla skutečně vidinu. Viděla zcela jasně, jak paprslky sluneční se pojily v kruh, z kruhu zase jako prskavky vzhůru sršely, až se před ní vznášela koruna — koruna o devíti perlách. Za ní Rosa kráčela krokem pevným a tvář jí hořela; nadarmo ji chladil vánek večerní — necítila jeho políbení; nadarmo si na to stěžoval brusinkám na pěšince — neslyšela jeho šelestění; nadarmo se tyto klaněly před hrdým její krokem — neviděla jejich holdování, až koruna najednou se rozplynula. Rosa stála na pokraji lesa a před ní ležel, co by kamenem dohodil, dvůr Blažkov, který otec měl v nájmu. Ke vratům po úvoze veliký žebřinový vůz se blížil. Na něm se vypínal ohromný snop, okrášlený fábory a ověnčený kvítím; před tímto hrál flašinetlář a za ním výskala tlupa ženských se srpy a hráběmi v rukou. Zpívaly a helekaly. Kolem vozu zástup mužských kráčel s hrabicemi na ramenou. Mužští i ženské pilně kořalky si zavdávali. Zočivše dívku jásotem ji vítali a zastavili u velikého ořechu, kde se pěšinka s úvozem stýká. Když se k nim přiblížila, poklasný „Na zdar slečince“ provolal a věnec z růžových hvězdníků podal. S úsměvem si jej Rosa vtlačila na černé kadeře, průvod se opět hnul a jako královna v čele komoňstva vtáhla krásná dívka do čistě zametěného dvora. Uprostřed stála mohutná postava Abrahama Klepetáře v čele domácí chasy a hloučku hostí, mladších to úředníků hraběcích. Otec Abraham tu stál jako pravý patriarcha. Pravidelná orientálská tvář, snědá pleť a havraní sem tam však prošedivělé vlasy a vousy připomínaly starý zákon jako pozdrav poklasného, jenž „panu otci“ přál božího požehnání. Poděkovav hospodář kázal vyvaliti půlsud piva, který se také hnedle u sklepa octnul, chasa snop i flašinetláře s nástrojem s vozu sňala a uprostřed dvora postavila, flašinet spustil a již se točil poklasný se slečnou Rosou kolem snopu. Ples byl zahájen; domácí slečna však zatančivši jednou kolem a učinivši zadost své povinnosti, sedla na kamennou lávku před ratejnou, sejmula věnec s hlavy a položila si jej na klín. Ruce její si zahrávaly s květy, oči byly sklopeny. Snad že byly upřeny na věnec? Možná; kdož však by si troufal sledovati pohledy dívčí? Chvílkami se zdálo, že letí vzduchem až tam ke kruhu veselých plesovníků a že se mimoletem dotýkají švarné postavy mladíka kadeří kaštanových a knírků pečlivě zakroucených, jenž tam stál s tváří k ratejně obrácenou. Tvář ta měla ráz nerozhodnosti, jakoby se v duchu k nějakému kroku chystal a pro ostýchavost s pozdvihnutou nohou státi zůstal. S klínu Rosina hvězdník růžový se skoulel na zem a mladík jako jestřáb na něj se vrhnul.

„Smím, slečno, nositi Vaši barvu?“ tázal se strkaje květ do dírky na knoflík.

„Noste, rytíři z Hvězdy.“

„Máte hvězdníky ráda?“

„Bez výložkův ano, pane Kohoute.“

Chápavý mladík uhodnul, že vtipná dívka na důstojníky bije.

„Mám doma několik krásných druhů. Směl bych Vám jich poslati?“

Pan Kohout mohl směle nabízeti, nebo byl synem panského zahradníka.

„Budu Vám povděčna, ale čím se Vám odsloužím?“

„Tanečkem.“

„Lituji, ale tanec Vám dáti nemohu. Jsem příliš umdlena. Byla jsem na procházce. Ale víte co, pane Kohoute, sedněte si vedle mne a bavte mne; není-li Vám tanec milejší mé společnosti.“

Mladík se radostí zarděl, sednul a sotva že z úst vypravil: „To jest mi nejmilejší.“

Po přestávce si dodal zmužilosti a začal: „Kde jste byla procházkou?“

„V lese a došla jsem až tam, kde říkají „na prsténku.“ Vy jste zdejší, pane Kohoute a znáte celou krajinu. Proč tam tak říkají?“

„A to nevíte?“

„Jak bych věděla? Těch několik let, co otec Blažkov najmul, strávila jsem v Praze.“

„Jest pravda. Jindy jste se zde objevila sotva za nějaký den; letos teprv dodáváte zdejší krajině stálého půvabu jako — jako — růže zahradě.“.

Usmál se jako člověk, jemuž se něco povedlo.

Pan Kohout byl totiž odbyl dvě třídy gymnasialní, než vstoupil do praxe kancelářské a věděl dobře, že „rosa“ znamená po latinsku růži. Slečna Rosa zase nebyla se nadarmo v Praze učila franštině i vlaštině a usmála se též. Půda dvornosti, které se náš mladík tak šťastně dotknul, dodala mu jako Antaeovi země nových sil; aspoň pokračoval obratem velmi šťastným:

„Zdá se vůbec, že Blažkov má štěstí na krásné obyvatelky, neb ta, o které chci vypráveti, byla také zdejší, šafářova dcera. Tehdější hrabě, děd nynějšího, měl totiž dvůr ve vlastní správě a hezkou Madlenku šafářovic v zálibě. Začal si ji namlouvati a tam nad jezírkem pod starým dubem se scházeli. Tam jemu dala jako holka svému hochu dotýkaný prstének, jejž byla koupila o pouti v Madleticích a jím ho k sobě připoutala. Velmožný hrabě si vzal vskutku šafářovu dceru.“

„Že vzal?“ opětovala dívka a oči jí svítily. „Stala se tedy skutečnou pravou hraběnkou?“

„Jako jedna —“ chtěl přidati fiala, vzpomněl si však v čas, že jest obrat ten pro hovor s tak vzdělanou dámou trochu všední a zamlčel se.

Slečna Rosa si toho nevšimla. Byla se zamyslila.

„Že hraběte prsténkem připoutala? Nesmysl! Byla s něj přirozenou převahou, kterou každá ženská má nad mužem, jenž ji miluje, podrží-li ona svých pět pohromadě.“

Za chvíli teprv se ozvala, jako by myslila na hlas dále: „Ale dovolte; slyšela jsem přece, že statky hrabat z Reckensteinu jsou svěřenské a že je může nastoupiti jen dědic z manželství rovného. Jak pak si mohl tedy hrabě vzíti selskou?“

„Proč ne? Hrabě byl vdovcem jako nynější milostpán a měl z prvního rovného manželství dědice zrovna tak, jako nynější milostpán. V tom rodu první manželky brzy chřadnou a umírají. Druhé mívají delší věk.“

„Pan hrabě má tedy syna?“

„Ba, že má. Dal ho na vychování do Šnepfenthalu v Německu.“

Co to bylo, co projelo krásnou hlavou Rosinou? Znělo to asi jako: Nebude tedy překážky, bude-li chtíti. A proč by nechtěl? Nerovnala bych se krásou, půvabem a vtipem prosté vesničance? Co tak přemýšlela, věnec rozplétala, o tom hrubě ani nevědouc.

„Proč kazíte hezký ten věnec?“

„Udělám si z něho kytici a postavím ji do okna.“

„Tam budou snad květiny zbytečné,“ podotknul mladík a tvářil se při tom skoro po diplomaticku, jakoby zdánlivou lehkovážností zakrýval nesmírnou hloubku.

„A proč?“ A Rosa v té chvíli vypadala jako laňka stříhající ušima.

„Předpokládám totiž, že okna Vaše jdou do zahrady,“ nadhodil diplomat.

„Nemýlil jste se,“ odvětila dívka.

„Máte tam tedy dosti květin před očima.“

„Mám však ráda — hvězdníky.“

„Snad také trochu hvězdy?“

„Též. Ráda na ně hledívám za krásných večerů a zbožňuji jeseň hlavně proto, že večery v ní bývají tak rozkošné.“ —

Na nevinné blaženosti bylo viděti, že jinak tak rozumná dívka blouzní pro přírodu, jako dítě. A jako dítě se chovala, jako dítě nezkušené, jinak by musila pozorovati, že dlouhý její hovor mezi čtyrma očima s praktikantem Kohoutem jest nápadným oběma pánům adjunktům, staršímu i mladšímu. Panu Klepetáři však, co muži zkušenému neušlo ani jedno ani druhé. Chvíli stranou na dceru hleděl, jakoby očekával, že se v ní pouhým jeho pohledem probudí vrozená kmenu Israelovu chápavost, ale Rosa byla dnes jako slepá. Otec Abraham viděl, že se musí sám do toho vložiti, přikročil k párku a začal jakoby žertem:

„Jsi to hezká hostitelka, Roso. Pana kancelářského tady nudíš a tamhle mlynářovic Marinka zůstala již po třetí seděti. Stěžuje si, že obžinky nejsou také, jaké byla očekávala.“

Pan Kohout se dovtípil. Dostal sladký pohled a mnohoslibné „Na shledanou“ na cestu a za chvílku změnila mlynářovic Marinka v kruhu se točíc náhled o obžinkách.

U ratejny pokračoval ctihodný praotec do opravdy:

„Nejednáš moudře, Roso, že si toho mladíka všímáš.“

„Nevšímám si ho.“

„Že nevšímáš? Hodinu's tady s ním mluvila.“

„Ráda se s ním bavím.“

„To právě nemáš.“

„A proč?“

„Jsi nevěstou.“

„Ještě ne.“

„Jako bys byla.“

„K vůli ženichovi, jehož jsem posud nezahlédla, neměla bych si s nikým pohovořiti? To neudělám.“

„Roso!“

„Zticha, otče. Máš hosti. Mně bolí hlava a bude nejlépe, když se trochu položím.“

Vstala a květiny nesouc v klíně vešla do domu.

Otec za ní zamračeně hleděl a mumlal: „To se mně nelíbí. Co pak ta holka má? Snad by se vskutku nezakoukala do toho křesťanského holobrádka? To by jí mohlo pokazit pověst u našinců a veta byla by po sňatku s Winternitzem. Avšak,“ dodal s úsměvem, „vytřel již někdo starému Klepetáři zrak?“

Vrátil se k hostům a omlouvaje dceru churavostí, nutil pány ze zámku, jako někdy praotec Abraham anděly, do pití i do jídla. K tanci se ta mládež nedala pobízeti a ještě pozdě v noci hrál flašinet na dvoře.

* *
*

„Kam pojedete, šafáři?“ tázala se druhého dne po obědě slečna Rosa, když viděla, že zapřáhají do dlouhých řebřin.

„Do hlinek pro otavu, slečinko.“

„Vždyť jsou hlinky panské, či ne?“

„Jen na polo. Půl jich loni pan hrabě panu otci přenechal, když se nám nedostávalo píce.“

„To jste se ale letos se sklízením opozdili. Panští budou míti zajisté otavu již doma.“

„I ba ne, slečinko. Jsou notně za námi. Začali dnes teprv sekati a budou sotva do večera hotovi, třeba si pan Kohout chřtánek roztrhnul.“

A dobrý „strýček Bradna“, jak mu čeleď říkala, ze srdce se zasmál svému vtipu. Pohlížel co zkušený muž trochu s vrchu na ty „panáky“ ze zámku, kteří majíce bradu sotva opeřenou, chtěli hospodářství rozuměti.

„Ve hlinkách je hezky, není-li pravda?“ pokračovala dívka.

„Ba že je; kvítí jakoby nastlal.“

„Pojedu s Vámi.“ A již byla na voze.

Bylo to velmi příjemné překvapení pro pana Kohouta, jenž na panském dohlížel na sekáče, když spatřil slečnu Rosu zajíždějící z úvozu na lučiny. Spěchal jí vstříc, pomohl s vozu a procházel se s krásnou družkou po posečené louce. Pak si sedli do stínu ohromné kupy a povídali si mnoho, velmi mnoho, až byla ze dvora přinešena svačina pro dělníky: vysoké džbány mléka a nehorázné krajíce černého chleba. Mléko vylili do krajáčů, chleba nadrobili

a do obého se pustili. Ten dobrý lid to těšilo, když i slečinka se venkovských těch hodů zúčastnila a hrdost se ho zmocnila, když dokonce i pan kancelářský na pozvání slečinčino tou sprostou stravou nepovrhnul. Jedl se slečinkou z jedné mísy a škádlil se s ní velmi roztomile, lově veliké kusy černého chleba. Dělal jakoby je lovil pro sebe, kladl je však konečně všechny vždy zase na lžíci Rosinu. Bylo veselo ve hlinkách a hlučný smích se rozléhal, když slečinka uleknuvši se pavouka na světlých šatech, lžíci do mísy upustila, tak že mléko panu kancelářskému celý kábat postříkalo. Všichni se tomu ještě smáli a Rosa pana Kohouta šátkem utírala, když se náhle za kupou objevil pan Klepetář. Se smíchem jemu vypráveli, co se bylo přihodilo, ale otci Abrahamovi nějak nebylo do žertu. Huboval na dělníky, že posud málo sklidili a přikazoval dceři, aby s prvním nákladem jela domů, než začne padati rosa. Nebývá pak zdrávo ve hlinkách. Poslušné dítě uposlechlo a místo smíchu se rozlehalo po lučinách klení. Pan Klepetář klel, šafář klel a pan Kohout klel nepochybně proto, by ukázal, že ač mladý umí také „tausnovat“.

* * *

„Co pak ta holka dnes pospíchá?“ pomyslil si otec Abraham, když mu byla Rosa hned po večeři, ledva že osmá odbila, dala dobrou noc a do svého pokojíku v prvním patře se odebrala. „Spáti se jí nechce; vždyť se prochází.“

Chvíli naslouchal kročejům ozývajícím se nad jeho hlavou, pak si nastrčil brejle na nos a zabral se do čtení německých novin. Byl již přečetl zprávu bursovní, politické i denní zprávy a chtěl se dáti do úvodního článku, když se mu zdálo, že slyší před oknem nějaký šramot. Tam stála vysoká švestka vypínající se až po samou střechu stavení.

„Snad mi neleze někdo na švestky?“ zabručel pan Klepetář a přikradl se k oknu. Nečekal dlouho a černá postava po štíhlém pni sjela. Podepřela se o kmen, pozdvihla hlavu, přiložila prsty ke rtům, poslala někam hubičku a zmizela mezi stromovím.

„Ten nebyl na švestkách,“ odpověděl sám sobě zkušený Abraham a šel po špičkách, aby schody nevrzaly, do hořejšího patra. Octnuv se u dveří pokoje dceřina náhle je otevřel a již stál uprostřed jizby. Okno bylo otevřeno a Rosa stála u stolu před hořící svící. Chtěla, jak se dveře otevřely, skrýti nějaký papír. Byla však neobratná nebo první slovo otcovo znělo: „Dej sem ten papír, Roso.“

„Jaký papír?“

„Co jsi tak rychle uschovala za ňadra.“

„Je to seznam prádla.“

„Chci jej viděti.“

„Ale, tatínku —“

„Nevzpouzej se, Roso. Musí to býti.“

A hlas páně Klepetářův zněl velmi přísně. Rosa znala ten výraz, sáhla v ňadra, podala otci zmačkaný list a otec Abraham četl:

V sadě mi vyrostla růže
krásy tak čarovné,
že ani Sáron nemůže
zroditi jí rovné.

Pod květem ostrý trn
zlomilo lásky bůže,
střelilo a jak srn
šíp nosí moje kůže.

Střelu vytáhni, růže
vlož tam lupínek svůj,
by nebyl z bodra muže
na hanu lásky — hnůj!

„Jak sem přišel ten nesmysl?“

„Někdo hodil ty verše oknem.“

„Kdo pak?“

„Neviděla jsem ho. Náhle ruka se objevila v okně, vhodila sem papír a zmizela.“

„Však já ho viděl a poznal. Roso! Ještě dnes si složíš věci a zítra ráno se vrátíš do Prahy k tetě Langsteinové. Tam zůstaneš, dokud Winternitz z Vídně nepřijede.“

„Ale tatínku! Sotva že jsem se po letech domů vrátila, mám jíti zase z domu a tebe opustiti.“

A dobrá dcera se dala do pláče. Přísný otec začal měknouti, sebral se však a ze sebe vyhrknul: „Zůstane při tom.“

Potom důrazně dveřmi bouchnul. Když byl hřmot jeho kroků na schodech a v přízemí dozněl, sklesly bílé ručinky slečinčiny s tváře a tato se objevila zářící vnitřní spokojeností jako slunce. Nakloněná šíje skoro hrdě se narovnala a obrátivši se k zrcadlu pravila dívka k obrazu, jenž se na ni usmíval: „Pozejtří, Rosinko, shledáš se s hrabětem. Tatínek se do toho obuje.“

Sedla ke stolu, lístek napsala, složila a opět za ňadra schovala. „Ten tatínek nenalezne,“ zašeptala i šla klidně spat.

Na sněhobílém lůžku se protahujíc a rámě za hlavu kladouc na hlas pravila: „Tahle láska je přece jen veliké bláznovství.“ Zavřela oči, usnula a jako Shakespearova Blažena ze spaní opět se smála. Měla příjemné sny.

Pan Klepetář se zatím do toho obul vskutku pořádně. Ještě též noci posel šel na stanici, by dal telegrafovati paní Langsteinové zprávu, že přibude s odpoledním vlakem neť její Rosa opět do Prahy. Druhého rána otec Abrahram veliký kufr, několik škatul a dcerušku na bryčku naložil a sám na stanici dovezl, kam vlak o polednách přijížděl a v několik hodin s poledne kladla slečinka v pražském nádraží do poštovní schránky lístek s nadpisem: Hraběti Siegfriedovi z Reckensteinu — v domě Reckensteinů na Malé straně atd.

Za chvíli pak ležela v předsíni v náručí přitloustlé dámy černých jiskrných očí a lesklých havraních kadeří, o kterých nikdo nemohl tvrdit, že jsou falešné — tak dobře jí slušely ku snědé tváři a k černému chmýří na hořejším rtu.

„To jsem ráda, že tě zase mám, Rosinko — hned jsem to povídala, že tam v té Sibíři nevydržíš — doneste ten kufr a ty škatule do drošky č. 7. — považ si jen, Rosinko, taxe zase připlatilo, osmdesát krejcarů žádají — co dělá otec? je zdráv — jak by se tam nevešlo, budeme tam jenom dvě — žně jste měli dobré? — kufr se dá na kozlík, škatule pod nohy — vypadáš výborně, jen že trochu opálená — do Ferdinandské třídy č. 12. — jen sedni — městský vzduch to zase spraví — pro pána boha! dejte pozor, sice škatule spadnou s vozu — dobře že jsi dnes přijela, dávají v divadle krásný kus „Uriel Acosta“ a Lauermann hraje — podíváme se tam — —“

Další hovor byl přehlušen rachotem povozu.

(Pokračování.)

Listy z Balearských ostrovů.

(Původní článek.)

Zasílá *Kvido Mansvet.*

VI. Výlet do Solleru.

Barcelonský parník „Lulio“ spůsobil mi velké potěšení: přinesl do Palmy cizince, vzdělaného, ba co dím: velice učeného a zajímavého švédského profesora s dceruškou, méně již vzdělanou a učenou, ale za to tím více zajímavou. Rozumí se, že jsme se brzy sešli, seznámili a smluvili. Vítaný pedant můj prohledl si za několik dní město a pak zařídili jsme společný výlet do Solleru (čti Soljeru), kteréž milokrásné údolí a městečko já ještě jednou a kdož ví, ne-li naposled spatřiti touže, cizincům nejprv jsem odporučil. Objednal jsem pro nás muže dva mezky a pro osmnáctiletou Klotildu sličného oslíka.

Následujícího dne, ráno při slunce východu vyjížděli jsme branou „puerta de Calatrava“, společnost malá, ale vybraná. Přál bych každému viděti, jaký to byl pěkný obrázek, to modrooké švédské děvče na veselém zavalitém oslíku. Děvče bylo rozmarné a blažené, jako v ráji; nedivte se: povětrnost dělá rozmar, a měli jsme povětrnost zrovna bengálskou. Vzduch čerstvý a hebký a tak tichý, že ani lísteček se nezachvěl; moře pak lehounce se tetelíc sálalo leskem nevysokého ještě slunce. Záhy rozestřel se před námi čarovný obraz palmských zahrad (huertas de Palma), ohromných to sadů založení zcela zvláštního: představte si malebně rozložená pole s bohatým osením, mezi nimi lonky jak smaragd zelené, a pole i luka kříž na kříž prostoupená pravidelnými řadami košatých stromů olivových, jichž mnohé pole má na tisíce, — to jsou pověstné huertas de Palma. Aby letní žár a sucho krásné a velice užitečné sady tyto nepožehly, zavodňují se pomocí velkých vodojemů, v nichž jako v cisternách za zimního počasí velké spousty vody se nashromažďují. Vodojemy tyto jsou veskrz vyzděné a podobají se pravidelným rybníkům. Několik zahrad má vždy jeden společný vodojem, z něhož se na všechny strany rozbíhají a kříž na kříž protínají žlaby, jimiž se voda, pumpou staré arabské konstrukce z vodojemu čerpaná, do všech částí a úhlů zahrad pravidelně rozváží. V záři slunce lesknou se tyto vodojemy uprostřed bujné zeleni stromů, luk a polí co rtuťová jezírka, a vodou naplněné rýhy blýští se, jakoby ty sady stříbrnými pruty byly proloženy.

V tváři této velkolepé, ale klidné panoramy klusali jsme, všelijak žvatlajíce, širokou cestou vozovou. Proti nám táhlo ustavičně množství selského lidu, pěšky, koňmo, na mezcích nebo kárách zboží své na trh do Palmy vezoucího. Profesor jel napřed s průvodčím, jehož záplavou otázek o přírodních poměrech ostrova div že neumořil, já s Klotildou, o lehčích věcech rozmlouvajíce, za ním. „Prosím vás pro všechno na světě —“ táže se mne pojednou dívka — „kde se tu nabralo tolik jeptišek? Vždyť jsme jich už potkali zajisté celé sto?“ Zasmál jsem se naivnosti děvčete, naivního arci mou vinou, neboť jsem jí byl ihned, jak první jsme potkali, povinen upozornit, že jsou to selky, jakož také čtenáři dosud jsem dlužen vypsání národního kroje na Mallorce, kterýž dluh tímto zapravuji. — Selky mallorkánské jsou tím obzvláště nápadné, že nosí na hlavách pokrývky, valně podobné závojovým kuklám některých jeptišek. Pokrývky tyto nazývají se buď rebosilio nebo volant, sestávají z tylové, mušelínové nebo hedvábné tkaniny na spůsob závojů upravené a z pravidla na okrajích umělé vyšívané. Je-li pokrývka tato z jemné látky, pod krkem těsně přiléhavá a na prsou zakulacená, nazývá se volant; však je-li tuhá a splývá-li přes ramena v špičatý konec pak vybíhajíc, nazývá se rebosilio. Poněvadž touto úpravou celá hlava je pokryta a látka k obličeji těsně přiléhá, vystupuje tvář venkovanek neobyčejně do popředí. Mužský národní kroj na Mallorce poslední dobou nápadně již začíná ustupovat. I sedlákům zdají se moderní pantalony, kabáty, klobouky a čepice pohodlnějšími, než staré široké, orientalským podobné šaravary, které až ku kotníkům sáhají, tam stužkami se zavazují a v bocích provlečenou šňůrkou utahují. Šaravary tyto shotovují se z modrého lehkého kartounu nebo z jiné hrubší látky, kteréž sedláci llist říkají. V neděli a ve svátek nosí bohatší sedláci kalhoty z drahé hedvábné látky, chudší z jemného kartounu; košili s širokými rukávy zakrývá krátká vesta tak neúplně, že jest vždy mezi spodky a vestou pás košile vidět. Přes vestu oblékají krátkou kazajku. Hlavu pokrývají nejprv šatem, jejž tak uměle kolem hlavy ovinují, že vzadu dva stejné cípy dolů splývají; na tento šat vtahují teprv černý plstěný klobouk se širokou střechou. Zámožnější venkované nosí v zimě přes tento oděv soukenný plášť, chudší pak a zejmena čeledínové a dělníci telecí nebo kozí kůže, srstí na vrch obrácené.

Než jsem to všechno Klotildě vysvětlil, změnila se krajina kolem nás a před námi; bylitě jsme již venku ze zahrad, a podle silnice objevovaly se již agávy, palmy a jiné rostliny teplého pásma. Opodál silnice rozkládají se v té krajině sady svatojanských chlebovníků, ovocné zahrady a bujné vinice. Cesta stoupá pozvolna a půda rolí jeví se kamenitá; však již vidíme také před sebou na začátku serpentiny, kteráž do vrchu se vine, pěkný letohrad uprostřed nádherných cypříší, palem, pomerančů, citrýnů, dubů a jiných stromů skvělého listoví. Ku podivu krásné to místo! Se tři stran horami obstoupen, stojí letohrad nad okolím trochu povýšen, tak že se před jeho okny jako mapa přehledně prostírá celá krajina až ku branám Palmy, odtud čtyři hodiny vzdálené. Venkované nazývají tento letohrad zeleným domem, poněvadž je celý téměř obrostlý osyčinou, břečťanem a révami. K půvabnému tomuto místu váže se mnoho historických upomínek ostrova, neboť zde bylo letní sídlo a zároveň vladařský palác Maurů, — jest to Alfabia, nyní soukromý majetek staré mallorkánské rodiny. U velkých železných vrat sestoupili jsme s mezků a průvodčí vešel před námi do zámku, aby nás ohlásil. Byvše povoláni, odebrali jsme se nádherným cypřišovým stromořadím do přijímacího salónu, kdež nás pán letohradu co nejvlídněji uvítal. Ihned přinesli nám sluhové limonadu, cukroviny a zavařené ovoce, od kterýchžto věcí my něco málo poživše, pána jsme prosili, aby nám dovolil prohlednouti si vnitřní zařízení letohradu, kteréžto prosbě chef domu s obvyklým „všechno jest vaše“ co nejlaskavěji vyhověl. Ze staré maurské budovy zbyla toliko jediná zeď, vše ostatní jest stavba nová a celé zařízení zámku nádherné, plné mallorkánského přepychu. Ve velkém salónu nahoře ukázali nám zvláštní dřevěnou židli s hojnými a umělými řezbami, slohu přísně maurského, o kteréž domácí tradice vypravuje, že byla trůnem posledního arabského vladaře na Mallorce. O jiných znamenitostech, poněvadž moderní jsou, pomlčím. Těžko bylo věru vymknouti se líbeznosti pohostinského šlechtice, jenž každým spůsobem žádal,

abychom aspoň přes oběd zůstali jeho hosty. My však, majíce ještě jiný cíl cesty, s upřímnými díky jsme vyjeli.

Cesta vine se od zámku ustavičnou serpentinou vzhůru a jízda jest tak namáhavá, že jsme opomenuli pozorovat, kterak každým postupem obzor se šíří a velkolepost rozhledu roste. Pro ukrácení chvíle vypravoval nám průvodčí tuto historii z dějin panské rodiny letohradu. Královna Isabella přijela kdysi na Mallorku — veliká událost, neboť od Karla V. nenavštívil ostrov žádný španělský vladař. Rozumí se, že byla v Palmě veliká sláva a jinde všude nemenší očekávání. Na třetí den byl ustanoven výlet do Solleru. Isabella přijela s družinou do Alfabie, kdež určeno bylo posnídat. Pán zámecký stál, královskou paní očekávaje, ve bráně se smeknutým kloboukem. Isabella slezla, jde ke bráně, kdež hostitel s hlubokými poklonami ji vítá, pohledne na něj a vidouc, že holohlavý jest a v ostrém průvanu stojí, dí jemu milostivě: „Dejte na hlavu!" Vyzvání toto bývalo druhdy formulí, kterouž španělští vladařové někoho na granda povyšovali. Řekl-li vladař „Dejte na hlavu," bylo jisto, že za několik dní přijde diplom. Také v Alfabii byli všichni, ani pána ovšem nevyjímaje, přesvědčeni, že povýšení vlastně již je vykonáno, a to tím více, ana královna, odjíždějíc, zámeckému hospodáři co nejsrdečněji děkovala. Pán čekal a čekal zase, ale patent nepřicházel ani diplom; psal svým přátelům u dvora, zase nic. Tím časem byla Isabella svržena, a jejím pádem padla na Alfabii všechna již naděje.

Průvodčí byl s povídačkou u konce, právě když jsme na temeno hory dojížděli. Úhledná krčma, aneb jak zdejší říkají, hostall, svůdně lákala nás, abychom vešli a si odpočinuli. Však prvé než svůdné krčmě jsme se podali, ponořili jsme se celou duší do přenádherné vyhlídky, kteráž hluboko pod námi se rozestírala. Jediným hledem přelétneš celou rovinu se všemi vesnicemi a zahradami, část vysočiny až ku břehům ostrova a dále ještě pruh líbezným lazurem zbarveného moře. Dlouho stáli jsme mlčky podle sebe, zrak všechen i smysl ztopený majíce v tu panoramu k nevypsání velikou, až přišel průvodčí s krčmářem oznamujíce, že jsou pro nás dvě jizby připraveny a jídlo že na stole již se kouří. Krátce dohodli jsme se, že zůstaneme v krčmě přes noc. Po obědě šli jsme hledat hmyz, kamínky a vůbec přírodniny, což vlastně zcela zbytečně připomínám, poněvadž se to ve společnosti profesora samo sebou již rozumí; však nerozumělo se samo sebou, aby profesor s tlumočníkem napřed chodil a já s Klotildou hezky daleko za nimi — nerozumělo, ale stalo se.

(Dokončení.)

Jan Abatyše ze Třebíze.

Historická pověst od *Václava Beneše.*

(Pokračování.)

„Myslila jsem již, že pan Jan také někam zašel s těmi novotáři. Tak dlouho neukázal jsi se u nás," řekla Ofka Janovi ze Třebíze, přivítavši jej. Sama byla doma, otec s bratrem do Libochovic zajeli. Zase měla dnes to černé, aksamitové roucho, těsně na tělo přiléhající, upjaté až ku krku a v bocích sepjaté pásem zlaceným, posetým perlami. Opět tak svůdně vinuly se jí ty hebounké vlásky hedvábné kolem lící, v nichž zračila se zas ona ledová lhostejnost; — ale ve vnitru pod tím šatem a pod těma kypícíma ňadrama vřel prudký žár. Ale tam neviděl pan Jan, oko jeho nezkušené patřilo jedině v obličej usmívající se mrazivě. Hlava šla mu kolem, závrať uchvacovala jej, hleděl-li do těch zraků, jež tak hrdě leskly se pod jemným řasovím a bodaly jej hluboko do srdce mladého, div že nekrvácelo.

„To nedobře slečna myslila," podotknul tiše Jan. „Já staré víry držím se ještě."

„Nepovrhli by tebou; rádi vídají ve středu svém ze šlechty každého. S nimi slávy dobyl bys sobě, náčelníkem udělali by tě."

„Snad není také slečna zakrytou husitkou?" zasmál se Jan; ale trpce se zasmál, že zapýřila se ta hrdá dívka, co žerty začala si tropiti z mladého muže, neznalého dvoření, neuhlazeného v titěrnostech, jejž tak ráda by byla viděla u nohou svých klečeti a žebrati o úsměv těch luzných, vyzývavých rtů a ještě raději na prsou v objetí. Cítil narážky její Jan, ale nerozuměl jim, podivně si je vykládal, že na nesmělost jeho namířeny jsou. Ofka zatím zakrýti chtěla jenom nitro své. Věru, výborně to dovedla.

„Čas kvapí, slečno, a otec před večerem mne bude čekati," přerušil Jan trapné ticho, poroučel se starému pánu, bratru, prosil ji, aby vyřídila jim to a před Ofkou se uklonil.

Jen hlavou pohodila, jakoby uvyklá byla již na úctu povinnou. Jako sdrcen odcházel ze síně mladý muž, ani třmen nemohl nohou zachytit dnes a ztěží vyšvihl se na vraníka.

Kdoví, sám-li by byl nalezl cestu z hradu ven, kdyby kůň jeho si ji nebyl pamatoval.

Chvíli byl již pryč, zvolna jel údolinou k silnici s hlavou na hrudi svěšenou.

Viděla jej Ofka, dobře bylo viděti až na silnici ze síně rytířské na Žirotíně, nehnutě dlela na témže místě a když zakryl jí vrch pana Jana ze Třebíze, teprvé hnula sebou, do jizby své šla, na pohovku uvrhla se a plakala. Jako dítě plakala usedavě, tak nikdy ještě neproudily se slze z těch velkých, jasně modrých očí, tak hojně nezalévaly nikdy ještě na lících ony svěží, luzné květy jako dnes.

Dovedla před ním hrdou být. Jediným jen slovem mohla zadržeti jej. Bleskem by býval u ní na věky, do smrti. Rozmarná dívka byla to, hrála si se srdcem jiného a ta hra zasáhla ji samu jako střela orlici.

A když dost naplakala se, zas k tomu oknu pokročila a opět hleděla tam k té bílé věži čtverhranné, k těm zahradám, co kolem dokola ji vroubily.

„Vábívá k sobě růže jen; nikomu se nevnucuje. Odkvétá, opadávají lístečky; ale z jara znova rozkvétá ta růže a ty Ofko —"

Když přijeli domů otec s bratrem, pověděla jim, že Jan ze Třebíze zde byl se zprávou o smrti Václava. Ti věděli to již, hned na Libochovicích o tom povídali.

„A že nezdržel se zde do našeho příjezdu?" otázal se bratr Ofky.

„Nemohl; do večera doma měl prý být," odpověděla Ofka zase s tou strojenou lhostejností. Ale sotva se zdržela, aby nepoznali na ní rozechvění. Pevněji sevřela svěží rty a chvilku jenom pozdržela se zde.

Jedině otcův sokolí zrak zahledl slzu v hrdém oku dcery své, nebyla s to utlumiti ji.

Na vysoké čelo ruku si ve své komnatě položil. Trochu mnoho bylo toho dnes na hlavu jeho.

„Nepokořil se! Hrdost vzdorem ti odplatil a dobře udělal. Mohl by šťastným s tebou být? Hrou je ti život, hraješ si, pokud se ti líbí a když omrzela tě hra, s nevrlostí se odvracuješ od předmětu zbožňovaného. Divokou větví jsi na stromě našem, ratolestí bujně rozvitou, planou však, jež nikdy neponese ovoce. Může si to otec pomyslit a neřekne to nikomu. Ani tobě nechci ublížit, Alžběto má."

A zase položil si tu ruku vyschlou na hlavu. Ještě jednu dceru měl, menší, poupě teprvé.

„Jen aby ta se také nezvrátila po tobě. Nezvrátí, celá nebožka Alžběta je to," povídal si pan Plichta.

„Pojď se podívat, tatíčku, zas je to nebe tak červené. S věže dívala jsem se, zrovna tam, co říkáš, že Praha leží," zahlaholil lahodný hlásek za zády starému pánu. Rusé děvčátko bylo to, co veběhlo do světnice, na koleno vyhouplo se Plichtovi. V čelo políbil děvinku — Bedřišku svou otec, za ruku ji vzal a z jizby vyšel ven do věže podívat se na záplavu. Opravdu, jako purpur bylo to nebe na jihovýchodě. A zase ty černé šmouhy jako meče křížem položené až na zem dosahovaly a obláčky šedé plovoucí červení podobaly se hlavám umrlčím.

Bažе znamení je to a nedobré znamení! Všecko ve hradě bylo na nohou a dole ve vísce podhradní kroutili starci povážlivě hlavami a ženy se stařenami ruce spínaly a říkaly, že tehdáž před tím morem černým také byly na nebi znamení. „Bůh pomozi a sv. Václav nedej zahynouti nám."

Pan Plichta stál na cimbuří hlásnice, dívčinku držel za ruku. Jako pěna mlčela holčička, chvílemi na otce dívala se. Do pláče bylo chudince, neviděla nikdy tak zakaboněnu jeho tvář a to čelo vysoké tolikerými vráskami poseté. —

Jediná Ofka nevšímala si záplavy snad, ba nevěděla ani o ní. Dosud ležela na pohovce v černém šatě jako bez sebe. A slze jako perly proudily se jí z očí zarudlých.

* * *

Celou hodinu trvala cesta panu Janovi dnes. Volně poklusával koník, také nevesele. Nepohladil jej po hřívě jeho pán, jako jindy to činíval. Doma na náhradí hned mu pověděli, že Jíra s Epíkem šli sloužit do Pálče. Ani k tomu neodpověděl. Mlčky dal vraníka čeledínu, otci řekl, že starý nebyl doma, dceři jedině že to vyřídil, a uzavřel se do komnaty své. Z uzounkých oken právě do Žirotína bylo viděti. Ale mladý muž nepodíval se tam.

„Zdaž nízkým ti ten hoch, jenž tak rád hrával si s tebou za mladých let? Arciť bohatí ucházejí se o tebe a ty jsi marnivá. Zevnější lesk ti lahodí a já jen z rodu rytířského jsem a děd můj toliko býval panošem. Viď, že uhodl jsem to? Ty tam jsou sny, jimiž tak dlouho jsem se těšíval! Zapomeň, brachu, můžeš-li, na krásnou dívku ze Žirotína. Proč jediným hnutím nedalas mi znáti, že cítí srdce tvé? Proč nehnulas těmi luznými rty? byl bych klesl k nohoum tvým. Či měl jsem se odvážit sám? Byli jsme beze svědků. Ale posměchu tvého nebyl bych snesl. Ba, nebyl bych snesl posuňku opovržení v tvé překrásné, ledové tváři —"

Tiše seděl již, beze slova mladý muž. Vzpomněl si na povídku o černém rytíři. Ten také byl z Žirotína, také měl Ludmilu rád a musil tu lásku udusit. Musil-li, Jene? Hrom prý do něho udeřil a za to po smrti nemá pokoje.

Zahradami pode tvrzí prudčeji zašuměl vítr a Janovi zdálo se, že slyší truchlý, umírající jakýs zvuk, kdykoliv ostřeji zaválo to stromovím.

Za chvíli vešel k němu otec, aby na věž vylezli a uviděli tu záplavu. Rád šel Jan; aspoň ušel truduým myšlenkám.

„Nechci věštcem být, ale z toho vřenі mezi lidem může vzplanouti pochodeň, již těžko bude uhasit," pan Aleš vykládal. „Nejsem lehkověrným; však uvidíš, že nenadarmo zakrvilo se nebe po druhé již dnes. Tak Čechy zkrváceny budou a k tomu krví domorodnou. Jedni druhé budou bít, jedni druhým sídla vypalovat. Vojna náboženská bývá nejhorší. A v tom jednookém mýlí se, za nepatrnce prohlašují-li jej. Já znám tu jeho hlavu a do těch blesknavých očí, tehdáž ještě obě měl, — každý den díval jsem se a vždy viděl cosi jiného. Dobře pamatuji se na tu nevelkou, zavalitou postavu, s tím orlím nosem, s obličejem vzpřímeným. A jak bít se uměl! Taunenberské vítězství jeho je práce. Na pány vždy svrchu míval, říkával, proč ti jen vždy mají první slovo ve věcech zemských mít a ten obecný lid podílu pražádného. V čele kmetů strašným stane se panským hradům, uvidíš, chlapče! Běda jim, jestli jej podráždí. Tvrdohlavec je, neustupný, vůli svou provede, kdyby celé peklo měl před sebou. Ale povaha prostá je to, přímá, dobrá duše. Jeho tvář neumí srdce zakrývati. V hovoru s kmetem zapomíná, že narodil se z krve rytířské. Proto také ho má lid rád a bude mít ještě raději, až uvidí jej v čele proti těm pánům vysokým."

Bedlivě poslouchal otce Jan. Hlavou jeho zakmitla se myšlenka jakás, temná z počátku, ale jasněji a jasněji deroucí se v popředí.

„A nyní naskytla se příležitost smrtí Václavovou. Pamatuj si, dokud bude ten jednooký živ a zdráv, a byť i slepec byl, Zikmund se králem nestane. Raději v rumy obrátí Prahu, než aby ten zhýrala za živobytí jeho usadil se na Hradčanech." — — —

Dole na návsi také byli lidé; někteří na stráň běželi, co tábla se k jihu za tvrzí a dosud se táhne. Daleko odtud, lépe než s bílé věže bylo viděti.

„Onehdy byl jsem také zde. To právě umřel Václav na Kundraticích raněn mrtvicí. Posvítili mu s nebe na cestu!" Klimeš vypravoval sousedům.

„A nebo čerti do pekel, co za živa přišli si pro něho!" zahučel kdosi o několik kroků dál. Šimůnek to byl.

„Nech s pokojem jeho duši; na soudu božím je," zakřikl Klimeš prostořekého. „Byl to hodný král. K nám kmetům vždycky stál a lidu obecnému nadržoval proti boháčům. Uvidíš, jaký bude ten nový, ale žádný nebude; já sám půjdu proti Zikmundovi."

„S cepem a nebo s podávkami?" zasmál se z hluboka Šimůnek.

„Třeba. Na hlavy Maďarů a Němců dost bude podávek. Ne příliš tvrdé mají lebky. — Však nech s pokojem nebožtíka."

„Opilec to byl a ne král; však hezké věci o něm povídají," vedl Šimůnek svou.

„Lže to jsou. Však víme, proč drze lhou!"

„Nespílej, kaceře, to ti povídám. Nás více je tady. Žebrota jste, a proto na tábory chodíte, abyste těm, co mají ůstřadky, pobrati je mohli," horlil Šimůnek.

„Drzá hubo! Však neumřels ještě na dukátech a s tebou do hrobu je také nedají!" prudce odvětil Šaroch.

„Lůza jste i s tím, co pít vám dával dnes. Zadarmo takhle chřtány zalévat a proto „podobojí" láká vás. Však bylo as dobré."

„Rouhač je to, braši!“ Skůra vzkřikl a rukou napřáhl proti Šimůnkovi.

„V pokoji nás nech a víru naši. Ještě jednou ti povídám. My také nevytýkáme vám, že boty trháte každé neděle do Tejnice.“ Klimeš varoval doskočného.

„Ani nešpetej více, sice ústa ti zavru, až v očích se ti světlo udělá,“ rozkřikl se Benda a dozajista by byl také dostál slovu, kdyby se byl nevytratil poštěváček se stráně.

„Nejhorší jsou tací! Proč pán nechává nám vůli svobodnou? Hodný je to pán; třeba starověrec, vážím si ho. Běda tomu, kdo vlas by se opovážil na té staré, dobré hlavě jeho pokřiviti!“ hovořil Klimeš. „Nejhorši bývají tací!“ opětoval.

„Víte, že vyhnal pan Aleš Epíka s Jírou, protože pokřikovali na nás a Stánka naváděli k tomutéž?“ Šaroch vypravoval. „K Pálečskému do služby šli. Uvidíme, jak dlouho tam obstojí. Není-li náš pán hodným, není již nikdo.“

„Dobrý pán!“ opakovali kmeti upřímně.

Pan Aleš zaslechl s věže poslední slova jejich rozpravy a slze vyřinuly se mu z těch starých, zasivělých očí. Zraky Janovy zaletaly k Žirotínu chvílemi — — —

Mlčky dlouho potom dívali se kmeti na záplavu.

„Zlé to znamení!“ prohodil Klimeš.

* * *

Arcif že to bylo znamení. To klášter kartuziánský před Újezdem hořel, první a za ním hořelo jich beze počtu. Byla to smolnice zapálená, co po celých Čechách roznesla oharky.

Mezi lidem tajemné řeči kolovaly, vyzvání k novému táboru na Křížkách ku dni svatováclavskému. A na hradech, kde měli zlé svědomí, uzavírali se a brány osazovali před domorodci. —

„Jako žebrák měl pohřeb ten Václav král. Žádného z těch českých králů nepohřbili tak nuzařsky. Chudina že lepší si vystrojí?“ opakoval si pan Plichta ve své jizbě neveselou zvěst, jak pochovali prý na Zbraslavi krále — opilce. „Že několik rybářů vezlo jej na lodici? Nikdo že za něho neplakal? A byl to přece hodný král, kmetům vždy od něho dostávalo se spravedlnosti. Nás pravda nenáviděl. Ale to panstvo zasloužilo toho. Aby to viděl tak ten veliký Karel, jak syna pochovali po letech! Inu, soudy boží jsou to,“ povzdechl si a zamyslil se.

Na Žirotíně povídali si podivné věci podtají, k neuvěření. Čeleď zasmušile chodila nádvořím a starý pán seděl dva celé dny již v jizbě své trudomyslný. — Slečna Ofka vyrušila jej ze zadumání. To málo kdy bývalo, jedině o svátek jeho a v den narozenin, že otce navštívila v jizbičce. Hezkou chvíli dlela již dnes u něho.

„Je to vůle tvá, rozhodná? Dobře rozmyslila sis ten krok?“ zeptal se otec po dlouhém mlčení dcery své a bystře podíval se jí do očí.

Jasně modré oko její ani sebou nepohnulo a sličná tvář zase tak lhostejnou se jevila, že až mrazila.

„Rozhodná vůle má je to! Nejednám, otče, nikdy bez rozvahy. Vždyť znáš Ofku svou,“ pevným hlasem odpověděla.

„Znám, dobře znám a proto také jako otec promlouvám dnes k ní. Čistý-li úmysl vede tě do té kobky klášterní, za ty tiché zdi, z nichž není více východu ven do světa a zavírají-li bránu za kým, neotevře se nikdy více, na věky se zavírá, ani to tělo mrtvé nevynesou na hřbitov, v hrobce klášterní pohřbí je? Úmysl čistý, abys zasvětila bohu mladé dny a odřekla se navždy číše, jež podává ti svět?“

„Otče!“ zašeptala Ofka; zachvěla se při těch temných slovech roditele svého, ale ve vnitru jen. Na těch ubledlých lících ničeho nebylo viděti, byť sebe bystřeji oko pátralo.

„Víš-li pak, že kletba provází toho, kdo z marnivosti obléká roucho posvátné? Jdeš tam proto, že nelichotil ti ten hoch; jemu navzdory — — —

„Otče můj!“ zaúpěla Ofka, nemohla se více zdržeti, na prsa klesla starému Plichtovi, aby zakryla si jimi tvář do ruda zatemnělou. — „Ty víš, otče můj; ale já jinak nemohu — — — požehnej dceři své, aby byla šťastnější.“

Tak nikdy s otcem nemluvila a starý Plichta neviděl také slzy v očích dcery své, až poprvé dnes. Bylo mu jí líto.

„Bůh ti, dcero, požehnej!“ po tichu řekl otec a políbil bledou Ofčinu tvář; ale zalekl se jí; studená, zavlhlá byla slzami. „Nechť na dobro je ti volba tvá a na čest rodu našemu!“

S pláčem odešla Ofka z jizby otcovy.

Plichta díval se za tou štíhlou, lepou postavou její a zavzdychl si.

„Je v ní přece ta stará, žirotínská krev; mýlil jsem se ve vlastní dceři své. Tatáž je v Ofce, jako v Habartovi, co na Třebízi byl a jako ve Vaceslavě, jež stala se abatyší na Tejnici, — první abatyší zdejších klárisek. Jdi, mé dítě, za ty klidné zdi; lépe bude ti tam; ale z marnivosti svlékni se a nové roucho budiž také rouchem srdce tvého.“ — — —

„Že budou oblékati zítra Ofku žirotínskou v šedivý háv?“ jedním dechem vyrazil ze sebe třebízský Jan.

„Zde pozvání dostal jsem od Plichty!“ ukazoval otec synovi list, na jehož dolení části červenala se orlice. Divě zaplápolaly oči mladému muži jako dva blesky, když na černém nebi se setkají.

„Pojedeš, otče?“ zase tak chvatně zeptal se Jan.

„Pojedu.“

„Já se tam s tebou půjdu podívat. — Zítra že to již?“

„Zítra o desáté a po slavnosti bude se odbývati porada všech sousedů katolíků; vyžaduje prý to v tak závažných dobách prospěch náš,“ vykládal pan Aleš synovi staršímu.

Druhý den z rána uháněло několik jezdců od Třebíze k Tejnici.

S kláštera klárisek hučely zvony již a každým tím udeřením srdce kovového prudčeji zabušilo i srdce muže mladého, jenž po boku starce v čele tlupy jel.

Mlčeli otec se synem a když dolů sjížděli s návrší do úžlabiny žirotínské, řekl mladý starému: „Nezdá se ti, otče, jakoby pochovávali na Tejnici kohosi? Mně hrozně to hučí do uší. Či zdá se mi to pouze? Vždycky tak ty zvony klášterní hlaholí?“

„Vždycky, chlapče, kdykoliv některou tím hábitem sv. Kláry odívají.“

Všechna šlechta okolní sjela se sem, každý s četnou družinou v plné zbroji vystrojenou jako k sedání. Ani směstnati nemohli se v prostranném chrámu. Dobře že pospíšili si Třebízští, pohodlného místa dostalo se jim.

S usměvavou tváří vešla slečna Ofka před oltář; sebe menší známky nepokoje nikdo na těch lepostných lících nespatřil. Světlé vlasy v jednoduché vrkoče spleteny vinuly se jí šíjí zakrytou a jasným, stříbrozvukým hlasem říkala za převořiší sliby řehole, že do smrti chce nositi roucho svaté zakladatelky, do smrti že panenství čisté chce zachovat ženichu nebeskému — — —

Slušelo jí to roucho sv. Kláry; andělštěji nemohla ani sama ta světice vypadat, když dlela ještě na zemi.

Jako socha stál vedle lavice červeným suknem potažené Jan ze Třebíze. Ničeho neviděl, nevšímal si té pestroty kolem sebe, ani těch bohatých šlechtiček, z nichž nejedna utkvěla okem unylým na tom muži mladém bez srdce, bez citu.

Ani oltář neviděl, ani ty sestry řehole v polokruhu, ani kněze ve zlatém ornátě, jen ji, Ofku žirotínskou; tak krásnou nikdy nezdála se mu být jako dnes v tom šerém habitu, s těmi pletenci světlých vlasů šíjí se vlnících a když zaslechl zříkání se pomíjejících radostí na věky ze svůdných jejích rtů a když závoj obličejem Ofce spustili, jen černo kolem sebe zřel, děsivou, hroznou tmu.

A když ku konci slavnosti kněz se modlil za pannu řeholnici, ten květ uchystaný Ježíši ku svatbě nebeské, aby tak až do vzdechu posledního zůstala a zasloužila si palmu, jíž andělé sletujíce s rajské zahrady podávají duši sestry — vítězitelky — prohlédl Jan, trhl sebou, div že neklesl; vždyť tam u toho oltáře zahalena stála Ofka, — pohrobena první, mladá láska jeho, již od dětských let tajil a ukrýval v nitru hluboko.

Leckdos všiml si žáru očí jeho a zhrozil se jich, a rozuměl-liž také bleskům v nich?

„Aby hrom udeřil do těch klášterů a do toho zdejšího nejdříve,“ zahouknouti chtěl, ale slova nemohla ven křečovitě sevřenými rty.

Po obřadech dávala nová kláriska požehnání přítomným. Všecko panstvo poklekl u mříže železné kolem oltáře, první Žirotínové a příbuzní. Jediný jen nešel si pro požehnání, mladý muž, Třebízský Jan. Na témže místě jako přimrazen dlel. Všech sil sebral, aby ničeho na něm nepozorovali; vždyť ona také s nadšenou, nezjasnělou tváří klečela u oltáře a přísahu klidně odříkávala vížící až do smrti; dívka je a dokázala to.

Pak chodbou za oltář odvedly Ofku převořiše se sestrou nejstarší. Abatyše na lůžko byla upoutána; do cely její zašli s novou řeholnicí — bohatou Žirotínovnou.

Vyprázdnil se chrám již a pan Jan nevěděl ani, že sám je v kostele a několik starých žen, jež pološeptem a pololhasitě odříkávaly modlitby za Ofku. Rozdávat budou dnes na Žirotíně po pecnech a ještě dobrý grošík vácslavský přidají. A to stojí za sebe delší modlitbu, třeba polodenní. Ale za Ofku by se byli modlili zadarmo a za každého z těch Žirotínů pro starého již a více ještě pro nebožku paní Alžbětu.

Ale při vší té horlivé modlitbě hleděly staré ženy na mladého pána, jedna podívala se na druhou, hlavou na se zakývaly a modlily se pobožně dál.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Mliss.

(Pokračování.)

Kapitola II.

Mínění, které Mc Snagley pronášel o „změně srdce“, jakéž prý Mliss zakusila, ozývalo se rázněji v dolech a zákopech. Domníváno se tu všeobecně, že Mliss „uhodila na dobrou žílu“. A tak, když přidán v malou ohradu nový hrob a malé prkénko s nápisem na útraty učitelovy naň vsazeno, vyšel „Prapor z Červené hory“ zcela vesele a přinesl velmi pěknou lokálku na počest „jednoho z našich nejstarších zákopníků,“ narážeje při tom půvabně na onen „jed šlechetných duší“ a čta i jinak minulosti našeho drahého bratra útlomyslné levity. „Zůstavil jediné dítě, které truchlí nad jeho ztrátou;“ píše „Prapor,“ „a jest nyní příkladnou žákyní, díky namáhání velebného pána Mc Snagleya“. Velebný pan Mc Snagley si skutečně na Mlissinu obrácení velice zakládal a připisuje nešťastnému dítěti nepřímo samovraždu otcovu, činil v nedělní škole dojemné narážky na blahodárný vliv „němého hrobu,“ a toto veselé rozjímání naplnilo většinu dětí němým postrachem a způsobilo, že se daly červenobílé kvítky dvou předních rodin do děsného řvaní a vzaly si to do hlavy, že se nedají upokojit.

Dlouhé suché leto přišlo. Když každý palčivý den dožehával v malých kotoučích pološedého dýmu na vrcholích hor, a vznikakající vítr roznášel jeho červený popel po krajině, sežloutla, seschla a stvrdla zelená vlna, kterou povzneslo záhé jaro nad hrobem Smithovým. Zabloudiv v těchto dnech někdy v neděli odpoledne na malý hřbitov, byl učitel časem překvapen hrstkou květin natrhaných ve vlhkém smrkovém lese a rozházených na hrobě a častěji neumělými věnci zavěšenými na malém borovém kříži. Většina těchto věnců byla uvita z vonné trávy, kterou mívaly děti rády v lavicích a do této byly vpleteny květy kaštanové, bezové a závilcové; tu a tam spozoroval učitel tmavomodrý květ otravného oměje. Podivné přidružení této jedovaté rostliny k ostatním učinilo na učitele trapný dojem a ten byl hlubší pocitu esthetického, který v něm tato věc vzbuzovala. Přecházeje jednoho dne na dlouhé procházce přes lesnatý hřeben, napadl v samém srdci lesa Mliss sedící na poraženém smrku jako na fantastickém trůnu, jež utvořily svisuté větve mrtvého klestí. Její klín byl plný trávy a smrkových šišek a dívka broukala si jednu z černošských písní, jimž naučila se v útlejším mládí. Poznavši jej z dáli, učinila mu místo na povýšeném místě trůnu a krmila jej oříšky a lesními jablky s výrazem pohostinnosti a přízně tak vážným, že by se byl zdál až směšným, kdyby nebýval tak hrozně opravdovým. Učitel uživ této příležitosti jal se ji upozorňovat na škodlivé a jedovaté vlastnosti oměje, jehož modré květy spatřil v jejím klínu a vynutil na ní slib, že si s ním hrát nebude, dokud zůstane jeho žačkou, Učiniv tak — a přesvědčiv se dříve, že se ještě nic nestalo, upokojil se a podivný pocit, který jej ovládl, když oměj spatřil, spadl s něho

Z domů, které byly Mliss nabízeny, když se dostala zpráva o jejím se polepšení do veřejnosti, volil učitel domácnost paní Morpherovy, hodné to a dobrosrdečné odrůdy extraktu jihovýchodního a známé v mládí pode jmenem „prerijní růže“. Jsouc jednou z těch, které bojují odhodlaně proti své vlastní povaze, podrobila paní Morpherova po dlouhé řadě sebezapření a zápasů svou přirozenou nedbalost zásadám „pořádku“, který považovala společně s panem Popem za „nebes první zákon“. Ale jakkoliv pravidelné byly její vlastní pohyby, nemohla přece zúplna ovládnout dráhy svých družic ano i sám miláček její „Jeemes“ někdy se s ní srazil. Znovu a znovu proskakovala její stará povaha v dětech jejích Lycurgus vpadal do špižírny „mezi časem k jídlu“ a Aristides přicházel ze školy domů bez střevíců, zanechav tyto důležité částky lidského oděvu na prahu pouze pro to, aby se nasytil rozkoší, kterou poskytovala procházka příkopy na boso. Octavia a Cassandra dbaly málo na svůj šat. A tak vyrůstaly ty malé výstřelky, ať si již „prerijní růže“ svou vlastní zralou plnost sebe více upravovala, škrobila a pěstovala, až hrůza divoce a bujně, ovšem s jedinou jen výminkou. A jedna ta výminka byla Clytemnestra Morpherova, dívka patnácti let svého věku. Ona byla uskutečněním neposkvrněného početí své matky: čistotná, pořádná a přihlouplá.

Paní Morpherova měla tu pomilování hodnou slabost, že si ustanovovala „Clytku“ za obrázek a vzor pro Mliss. Povolujíc tomuto spádu házela svou Clytku Mliss na hlavu, kdykoliv byla „rozpustilá“ a stavěla ji dítěti tomu před oči k zbožňování v dobách kajicných. Učitel nebyl tedy nikterak překvapen, když slyšel, že přijde Clytie do školy, patrně jen na projevení přízně učiteli a na příklad pro Mliss a jiné. Neboť „Clytie“ byla již zrovna slečnou. Sdědivši tělesné zvláštnosti své matky a vyvinujíc se zcela řádně podle klimatických zákonů pásma červenohorského, vykvětla Clytie velmi záhy. Mladíci Smith's Pocketští, kterým byl tento druh květin vzácný, vzdychali pro ni v dubnu a nyli v květnu. Zamilovaní mládenci obcházívali kolem školy, když děti pouštěny. Několik bylo jich žárlivo na učitele.

Snad byla právě tato poslední okolnost příčinou, že se otevřely oči učitelovy na jinou. Nemohl neznamenat, že jest Clytie romantickou; že činila ve škole nároky na velkou k sobě pozornost; že byla její pera šmahem špatná a potřebovala stálé úpravy; že doprovázela obyčejně prosbu svou s jakousi čekavostí v očích, která byla trochu nepoměrná k spůsobu služby, o níž se slovy ucházela; že si často dovolila položit křivky své kulaté nadělané bílé ruky na jeho, když opravoval její sešit; že se vždycky začervenala a pohodila nazpět své plavé kadeře, kdykoliv se toho dopustila. Nepamatuji se, řekl-li jsem, že byl učitel mladý muž, — ale na tom nesejde; on byl přísně vychován ve škole, v které brala Clytie své první lekce a odolával jako hezký mladý Spartan, kterým byl, ohebným křivkám i luznému pohledu. Snad že doháněl jej nedostatečné množství potravy k tomuto ascetismu. Celkem se učitel Clytii vyhýbal; ale jednou večer, když se vrátila do školy, kde něco zapomněla a nenalezla to, až ji učitel domů doprovodil, doslýcháno, že se snažil učiniti se zvláště příjemným — myslím částečně proto jen, že jeho chování přidávalo žluče a hořkosti do srdcí Clytemniestřiných obdivovatelů, která byla beztoho již přeplněna.

Z rána po této dojemné události nepřišla Mliss do školy. Přišlo poledne, ale ne Mliss. Když se zeptal Clytky, objevilo se, že vyšly ze školy spolu, ale tvrdohlavá Mliss že se dala potom jinou cestou. Odpoledne také nepřišla. Večer navštívil učitel paní Morpherovu, jejíž mateřské srdce bylo skutečně poděšeno. Paní Morpherova hledala celičký den, ale nenašla ani stopy, která by ji vedla k nalezení. Aristides byl zavolán co velmi podezřelý spoluvinník, ale toto spravedlivé dítě učinilo na celou domácnost dojem své nevinnosti. Paní Morpherova chovala ještě živou naději, že bude dítě nalezeno někde v příkopu utopené, nebo, což bylo skorem zrovna tak hrozné, zablácené a zamazané pode vší spásou, již poskytuje mýdlo a voda.

Až do duše zarmoucen vrátil se učitel do školy. Rozsvítiv lampu a posadiv se k stolku, nalezl na něm lístek nadepsaný jemu samému Mlissinou rukou. Zdálo se, že byl papír vytržen z nějaké staré zápisní knížky a k uvarování se rouhavého úsměšku zavřen šesti přelomenými oplatky. Otevřev lístek skorem něžně četl učitel, jak následuje:

Ctěný pane!

Až budete čísti toto zde, utekla jsem již. Abych se nikdy nevrátila. Nikdy, n i k d y, n i k d y. Mé skleněné korálky můžete dát Marii Jenningsové a mou Pychu Ameriky (křiklavě malovaná litografie ze škatulky cigar) Sally Flandersové. Ale ať nic nedáte Clytce Morpherovic. Neopovažujte se. Chcete-li vědět, co o ní myslím, povím Vám to, jest docela protivná. To je všechno a pro nynějšek nic více od uctivě Vám oddané

Mlissy Smithovy.

Učitel zadumal se nad tímto podivným dopisem a dumal, až pozvedl měsíc svou jasnou tvář nad dálnými pahorky a osvěcoval vedoucí ku škole stezku udupanou jako mlat přicházením a odcházením malých nohou. Potom, již více upokojen, roztrhal lístek na kusy a rozházel je po cestě.

Při slunce východu druhého dne z rána klestil si již učitel cestu palmovitými kapradím a hustým podrůstem smrkového lesa vyplašuje zajíce z lože a uvaluje na sebe nevrlý protest několika rozmařilých vran, které zde patrně celou noc prodlely a tak se dostal až k lesnatému hřebenu, kde byl Mliss již jednou nalezl. Zde našel opět poražený strom a třásnité klestí, ale trůn byl prázdný. Když se přiblížil, proklouzlo něco, jako vyplašená zvěř praskajícími větvemi. Vyběhlo to po třesoucích se pážích padlého lesního vládce a ukrylo se v přátelském jehličí. Vystoupiv k bývalému sedadlu, nalezl učitel hnízdo ještě teplé a pohlednuv mezi spletené větví, potkal se tu s černýma očima zatoulané Mliss. Hleděli na sebe beze slova. Ona přerušila mlčení nejdříve.

„Co chcete?“ tázala se zkrátka.

Učitel usnesl se na válečném plánu. „Chci trochu pouchlat,“ pravil pokorně.

„Nejsou žádná. Jděte pryč! Proč si nedojdete pro ně ku Clytemnestře?“ (Malé Mliss zdálo se to být pravou úlevou při vyjádřování svého opovržení, když mohla bez toho již dlouhé klassické jmeno slečinky prodloužit ještě o jednu slabiku). — „O vy ošklivče!“

„Mám hlad, Lissko. Ode včírka od oběda nejedl jsem ničeho. Mám velký hlad!“ a mladý muž opřel se ze samé, očividné mdloby o strom.

Srdce Mlissino bylo dojato. Z hořkých dnů svého cigánského života znala předobře pocit, který učitel tak dovedně tvářil. Přemožena jeho srdce pronikajícím hlasem, ale ještě ne zcela sproštěna podezření pravila: „Vyhrabte tu zem tam pod stromem u kořenů a najdete jich haldy; ale ať to nikomu nepovíte,“ neboť Mliss měla zrovna tak své zásoby jako myši a veverky.

Ale učitel, rozumí se, že je nemohl a nemohl najít; účinek hladu zaslepoval bezpochyby jeho smysly. Mliss stala se nepokojnou. Konečně pošilhávajíc naň jako skřítek jehličím tázala se:

„Přijdu li dolu a dám Vám jich trochu, slíbíte mi, že se mne nedotknete?“

Učitel slíbil.

„Myslím, že umřete, dotknete-li se.“

Učitel prohlásil se s okamžitým obrácením se v nivec za srozuměna. Mliss sklouzla se stromu. Na několik okamžiků neslyšáno nic než louskání oříšků. „Je Vám líp?“ tázala se s jakousi starostlivostí. Učitel přiznal se, že okřává a potom poděkovav jí vážně, strojil se k odchodu. Jakož byl očekával, neodešel daleko, když za ním zavolala. Obrátil se. Děvče stálo tu celé ubledlé a slze vyhrkávaly jí z očí do kořán otevřených. Učitel cítil, že pravý okamžik nastal. Poposed k ní, uchopil ji za obě ruce a pohlednuv do jejích zaslzených zraků, řekl vážně: „Lissy, pamatuješ se na ten první večer, kdy jsi ke mně přišla?“

Lissy pamatovala se.

„Ptala jsi se mne, můžeš-li chodit do školy, že se chceš něčemu učit a polepšit se a já řekl —“

„Pojďte,“ odpovědělo dítě rozhodně.

„Co bys ty řekla, kdyby nyní učitel přišel k tobě a řekl ti, že jest mu smutno bez jeho malé žačky a že chce, aby šla, učila jej býti lepším?“

Dítě svěsilo na několik okamžiků hlavu v mlčení. Učitel čekal trpělivě. Vylákán tichem přihopkoval zajíc zrovna k párku a pozvednuv své jasné oči a sametové tlapky, usedl a hleděl na ně. Veverka seběhla na půl cesty po rozbrázděné kůře vývratu a stanula.

„Čekáme, Lissy,“ řekl učitel šeptem a dítě se usmálo. Rozčechrány zádechem větru rozhoupaly se vrcholy stromů a dlouhý proužek světla prokrádal se třásnitými větvemi a spadal plně na pochybující tvář a nerozhodnou malou postavu. Tu uchopila svým obyčejným náhlým spůsobem učitele za ruku. Co mluvila, bylo sotva slyšet, ale učitel odhrnuv na zpět její černý vlas, políbil ji; a tak rukou v ruce vycházeli z vlhké lesní klenby a z lesní vůně na otevřenou, sluncem osvětlenou silnici.

Kapitola III.

Ačkoliv poněkud méně vzdorovitou v obcování s ostatními žáky zůstala Mliss přece při svém dorážlivém chování se ku Clytemnestře. Snad že nebyl kvas žárlivosti v jejích malých, vášnivých prsou docela utlumen; snad dělo se tak jedině proto, že poskytovaly kulaté křivky a buclaté obrysy rozsáhlejšího povrchu k štípání. Ale kdežto byly takové návaly učitelem ovládány, bralo na se nepřátelství její někdy novou a neukrotitelnou podobu.

Učitel nemohl při prvním posuzování povahy dítěte pochopit, že by bývalo kdy mělo pannu. Ale učitel byl, jako mnozí jiní důkladní posuzovatelé povah jistější v rozumování a posteriori než a priori. Mliss měla pannu, ale byla to rozhodně Mlissina panna — malé podobenství jí samé. Nešťastná její jsoucnost byla tajemství, které náhodou objevila paní Morpherova. Byla to starobylá družka Mlissina na jejích potulkách a měla na sobě očividné svědectví utrpení. Původní barva její pleti byla již dávno smyta povětřím a porušena blátem z příkopů. Její vzezření bylo velmi podobné tomu, které mívala Mliss za dnů minulých. Jediné její šaty z ošumělé látky byly špinavy a otrhány, jako bývaly Mlissiny. Nikdy neslyšáno, že by bývala Mliss oslovila svou loutku jakýmkoliv něžným dětským názvem. Nikdy se s ní neukazovala u přítomnosti jiných dětí. Panna byla přísně ukládána k spaní do dutého stromu poblíže školy a jen při vycházkách Mlissiných brána na cvičenou. Vykonávajíc přísnou povinnost k své loutce, jako bývala by k samé sobě, nenaučila ji žádnému přepychu.

Teď ale paní Morpherova povolujíc chvalitebnému popudu, koupila jinou pannu a dala ji Mliss. Dítě přijalo ji vážně a zvědavě. Když na ni učitel jednoho dne pohlédnul, zdálo se mu, že vidí v kulatých červených tvářích a mírných modrých očích loutky jakousi podobnost ku Clytemnestře. Záhy objevilo se, že také malé Mliss tato podobnost neušla. Vedle toho otloukala tedy její voskovou hlavu o kamení, kdykoliv byla sama a uvázavši ji provázek kolem krku, tahávala ji někdy za sebou do školy a ze školy. Jindy opět posadivši ji před sebou na lavici učinila si polštářík na špendlíky z jejího trpělivého a nikomu neubližujícího těla. Činila-li tak z pomsty nad tím, co považovala za jiné obrazné jí se vtírání dokonalostí Clytčiných anebo pocítila-li instinktivní úctu k obřadům jistých jiných pohanů a kochajíc se v této fetišské

modloslužbě domýšlela se, že originál její voskové podobky uchřadne a konečně zemře, toto jest mi metafisickou otázkou, kterou nyní nebudu uvažovat.

Navzdor těmto mravním výstřednostem nemohl učitel v jejích rozličných pracích neznamenat hbitou, nepokojnou a mocnou vnímavost. Neznala ani váhavosti, ani nerozhodnosti dětské. Její odpovědi ve škole měly povždy slabý nádech smělosti. Ovšem že nebyla neomylnou. Ale odvaha a smělost, s kterou se pouštěla přes hloubku svou vlastní a zvláště potácejících se kolem ní malých plavců vyvažovala v jejich myslích všechny poklesky v úsudku. Děti, myslím, nejsou v tomto ohledu lepší lidí dospělých; a kdykoliv se ta malá červená ruka zableskla nad lavicí, nastalo udivené ticho, ano i sám učitel byl někdy stínem pochybnosti o svých vlastních zkušenostech, o svém úsudku. Nicméně začaly některé vlastnosti, kterými se byl z počátku těšil a bavil, doléhat naň povážlivými pochybnostmi. Nemohl nevidět, že jest Mliss mstivá, neuctivá a tvrdohlavá, že měla ve své polodivé povaze jen jednu lepší vlastnost — schopnost k fysické odvaze a k obětování samé sebe a druhou, která ovšem nebývá vždy v povaze šlechetného divocha: pravdomluvnost. Mliss byla i bez bázně i upřímná; snad že měly v takové povaze obě tato slova stejný význam.

(Pokračování.)

Ukázky z lyriky francouzské.

Přeložil *Jaroslav Vrchlický.*

Viktor Hugo.

(Z podzimních listů č. IV.)

De todo nada, de todos nadie.
Calderon.

Zda panovníků zrození mým srdcem hnou?
zda jejich vítězství, jichž zvěstí najednou
se budí zvon i dělo hřmící?
zda k boha oslavě ten okázalý ples,
jenž raket souhvězdí k nočnímu nebi vznes
nad města při slavnostech bdící?

Ty jinam obrať zrak, jenž bohu zasvěcen.
Zde vše jest marností, vše prchá jako sen,
jak vítr dále sláva spěchá;
i zlatých korun lesk nic více neváží
než stéblo, které bůh u tvého zápraží
k vlaštovky hnízdu růsti nechá!

Čím větší velebnost, tím dřív se zvrátí v nic!
Ba, dříve zachvátí než hnízdo holubic
nádherný pomník zhoubná střela;
a pouze smrtí bůh se pojí s krály blíž,
na korun vrcholu se leskne jeho kříž
a chrámy dláždí jejich těla.

Lesk našich paláců, koruna, žezlo, trón
Pericles, Mahomet, Caesar, Napoleon,
vše zhyne, zhasne beze zvuku!
Ó propast tajemná, kde duch náš oněmí!
tam hrobu mlčení tři kroky pod zemí —
a zde nahoře tolik hluku!

Marceline Desbordes-Valmore.

Noční stráž černocha.

Hle, slunce noci již na skalné břehy svítí;
zde v písku pustiny, jak dlouho budem dlít?
pojď, na ramena svá chci jemně tebe vzít.
ó vzbuď se pane můj! — či nechceš k lidem jíti?
Cos zavřel oči své, to třetí den jest již:
ó pane můj, zda stále spíš?

Svým letem skácela bouř lesy platanové,
loď naše zmizela bez plachet ve vlnách;
s tvé skráně bledé smyl jsem krve teplé nach,
pojď, chýže otevrou nám chudí černochové.
Cos zavřel oči své, to třetí den jest již:
ó pane můj, zda stále spíš?

Co se ti asi zdá, tím nadarmo se trudím;
ó dlouhý je to sen! zda jitro skončí jej?
zda stiskneš ruku mou, jak byl tvůj obyčej?
jak vzplane jitřenka, já tebe jistě vzbudím.
Cos zavřel oči své, to třetí den jest již:
ó pane můj, zda stále spíš?

Však již se na břehu rdí záře purpurová
a člunek rybářský proud tiše nese dál,
pojď.... bledé čelo tvé jest chladné — jaký žal!
ó kdybys promluvil, bych mysli nabyl znova!
Cos zavřel oči své, to třetí den jest již:
ó pane můj, zda stále spíš?

Alžírsko.

Navzdor všemu, co v minulých dvou stoletích a zvláště v posledních dvaciti neb třicíti letech o Alžírsku napsáno, jest tato země až po dnešní den širšímu obecenstvu poměrně jen málo známou. Příčinou toho jest snad částečně přirozená nechuť cestujících k plavbě pomořské a k vyhledávání jiné pevniny za pouhou zábavou a částečně také manie — nelze to nazvat ničím jiným — s kterou vyhledávají lidé znovu a poznovu cesty, jichž každý kout má co rok tisíce navštěvovatelů. Rok co rok hemží se celé roje turistů na Rýně v Alpách a v Italii, prohlížejí celé míle obrazů, které neumějí většinou ani sebe méně ocenit, navštěvujíce rozdrobené sříceniny, které je nebaví, obdivujíce se skulpturám, které nazývají velmi pěkné, poněvadž tak stojí v knize průvodní a vrací se domů málo moudřejší než vyšli, s tím toliko blahým vědomím, že obědvali při francouzské table d'hôte, že viděli papeže, že si koupili lahvičku originální kolinské vody atd. Teprvé v nejnovější době počíná se proud výročních cestujících obracet také dále a z krajin poblíže Evropy ležících těší se větší než kdy jindy pozornosti také Alžírsko. Máť tato země pro cestujícího přemnoho zajímavosti; jest bohatá na historické upomínky, pověsti, sříceniny a pomníky, na půvabné krajiny, měnící se všemi přechody od velkolepých divokých strží a sněhem pokrytých skalin džurzurských a průsmyků malého Atlasu až k rozsáhlé roztomilé údolině sebaouské, pokryté úrodnými polemi kukuřičnými a k planině mitidžacké s malebnými dědinami francouzských osadníků, bezměrnou Sahárou a čárovnými oasami palem, jimiž jest pokryta. Zvláštní historické zajímavosti má město Alžír samo; byloť ono hnízdem a tvrzí oněch odvážných námořních lupičů, kteří byli po celá tři století postrachem všech křesťanských národů námořnických. Bylo to u předhoří Matifon, kde rozbita troje španělská loďstva větrem a vlnami a tři nejstatečnější španělské voje, mezi nimiž výprava, jíž velel sám Karel V., buď pobity musulmanskou ocelí nebo zavlečeny do otroctví. Bylo to u Bab-Azzonnu, kde vrazil praporečník rytířů maltezkých, Ponce de Balagner dýku svou do mohutné brány, chtěje tímto skutkem odvážným zastavit couvající vojsko. Bylo to v audienční síni kasbaské, kde dey Hadž-Ahmed co odpověď na stížnosti anglického konsula zvolal: Což nevíš, že jsou Alžírští rotou lupičů a já že jsem jejich náčelníkem? — a to bylo celé zadostiučinění, kterého mohl konsul dosíci za lapení bezčetných anglických lodí. Bylo to v téže audienční síni, co uhodil poslední dey alžírský francouzského konsula do tváře a ztratil následkem toho trůn i zem. Před vpádem francouzským bylo město více než desetkrát bombardováno cizími loďstvy, která dolehala na Alžířany, aby vydali oloupenou kořisť, ale nedosáhla nikdy, nikdy ničeho. Také archeolog nalézá v Alžírsku vděčnou půdu k studiím starověkosti. Alžír sám stojí na sříceninách Jeosia, kteréž bylo dle pověsti vystavěno Heraklem a dále na břehu směrem k Oranu leží Topaza a Cherchel uprostřed rozvalin ze šedé minulosti. O městě prvním činí zmínku Ptolomeus i zdá se, že to byla osada veteránů, založená císařem Claudiem. Roku 484 snažil se vandal Hurevic obrátiti na víru arianskou i odsoudil ty, kdož se zdráhali ku ztrátě pravé ruky a vyříznutí jazyka z úst. Cherchel jest starodávné Jol kartagenských, které rozšířeno a okrášleno byvši Jubou druhým, stalo se hlavním městem Mauretanie pode jmenem Caesarea. Nelze ovšem vypočítat všechna místa v Alžírsku, v kterých se nalézají zbytky archeologické, ale jisto jest, že odnesli starožitníci angličtí již více než ze 150 míst bohatou kořisť. Zvláště zajímavými jsou sříceniny starého Kartaga ležící u samých hranic tunisských. Scenerie v Alžírsku jest nad míru krásná. Což může být na příklad půvabnějšího než cesta z „Fortu National“, vinoucí se dolů s hor ku Tizi-Onzon s propastmi tu na pravici, tu po levici, tu opět po obou stranách?

Orlové poletují kolem tu se vznášejíce vysoko v modrém vzduchu, tu usedajíce na olivovém suku nebo útesu strmícím nad propastí. Při každém kroku objevují se kabilské vísky tu jako přilepené na srázných výšinách, tu opět jako bystřinou splavené v hloubi strží u prostřed hustých hájů fíkových a olivových, kde se stáda koz, ovcí a jiného dobytka pasou, hlídána jsouce skorem docela nahými dětmi. Časem objevují se sněhem pokryté hory džuržurské zdánlivě na dostřel, ale skutečně v dáli několika mil. Odjinud opět vidět údolí sebaouské s lany žlutého ječmene a s širokým klikatým řečištěm, které dopola vysušeno letním sluncem. Ale kromě mírnosti podnebí, krásné scenerie a památek archeologických jest i obyvatelstvo alžírské samo sebou zajímavo. Řeč, oblek a obyčeje alžírského lidu jsou i Evropanu, který daleko cestoval, zcela nový. V Alžíru, Oranu a Constantině možno se pobavit zcela po evropsku, kdežto nalezneu povahy dobrodružnější rozsáhlé pole již na několik mil od těchto měst. Takovým bylo by zvláště milé divoké Kabilsko, pokraj Sahary a pusté krajiny na jihu od od Constantiny. Sedě na arabském hřebci na vysokém sedle marokáňském může se tu potulovat od arabského kmene ku kmeni, od oasy k oase a honit všechny druhy zvěře od zajíce až ku lvu. Bohužel, že honívá zde také někdy potulný Arab a ten že počítá mezi zvěř svou také cestujícího.

Umění. Literatura. Věda.

— Činoherní novinkou minulého téhodne jest jedna z nejstarších prací Sardouových: čtyraktové drama „Černí ďáblové", s kterým nás seznámil příjem p. Puldův (dne 21. list.). Celkový dojem této hry dlužno přese všechny překvapné scenické efekty, někdy ovšem až přílišné a přese všechny zajímavé, s rozkošným humorem podané episody, přece jenom trapným nazvati. S jakousi romantikou „Černí ďáblové" začínají, vybíhají však v prosu přímo odpornou. Rekem dramatu je člověk, jenž nemá ve své povaze ani nejmenšího rysu sympathického a na vrcholu děje svou milenku okrádá o diamant, aby jím mohl zaplatiti dluh ze hry, tedy zloděj nejsprostšího druhu. Nechceme tvrditi, že by krádež byla již z principu naprosto neschopnou, státi se předmětem hry divadelní; avšak musilo by se jí zcela jinak použíti, především méně surově, s větším jemnocitem, a rek musil by býti z jiných důvodů již před tím tak rozhodného, hluboce zakořeněného soucitu jist, aby se tento ani onou krádeží na dobro nezničil. Čím choulostivější látka, tím větší delikatnosti je potřebí k provedení — a delikatnosti té se zde patrně Sardouovi nikterak nedostávalo. Zejmena zakončení děje uráží svou libovolností. Provedení „Černých ďáblů" zasluhuje plnou chválu; úlohy jsou vesměs nad míru vděčné. Paní Šamberkové a panu Bittnerovi připadly úkoly nejnamáhavější; oba přivedeny jsou skvělým spůsobem k plné platnosti. Pánové Kolár ml., Šamberk a Frankovský podali velmi pikantní episodní figury. — Dva dny před tím vystoupila v Birch-Pfeiferové „Diblíku z hor" nově engažovaná slečna Volfova co „Verunka" s úspěchem velmi slušným. Příjemný zevnějšek, přirozený spůsob mluvení, živost letory a konečně i jakási routina herecká jsou zajisté dobrým odporučením; spád řeči musí se arci státi uhlazenějším, gestikulace mírnější. Ostatně doufáme, že se slečně při dobré vůli brzo podaří, vpraviti se úplně do rámce naší činohry. — V pondělí zase poznali jsme v panu Marešovi (žáku to p. Lukesově) nově získaného basistu, jenž pilnými studiemi pěveckými i hereckými k nejpěknějším výsledkům dospěti může. Hlas je sympathický, ušlechtilý a dosti mohutný, zevnějšek právě pro obor basový šťastný. Pan Mareš zpíval na debutanta opravdu velmi zdařile a dostal také od obecenstva hlučné důkazy rychle získané přízně. Engažováním tohoto umělce je konečně vyplněna v našem operním personálu mezera, která odchodem p. Dobše povstala; přáli bychom si, abychom co nejdříve mohli podobnou zprávu podati i vzhledem k dámskému personálu operetnímu, jenž nevyhnutelně žádá získání nových sil pro osiřelé nyní obory sleček Čermákovy a Sákovy.

— Sochař Bohuslav Schnirch známý čtenářstvu „Lumíra" již svými zajímavými dopisy z Říma, vrátil se nedávno k trvalému pobytu do Prahy. Do Lehmannovy výstavy přibylo nyní z kararského mramoru shotovené poprsí zemřelého v Londýně profesora A. Straky, které (jako již před tím portretní medailony Fügnera, Husa, zejmena pak Havlíčka a j. v.) podává zjevný důkaz o Schnirchově vzácném nadání i pro tento obor plastiky. Výraz tváře je velmi živý, při tom rozhodně individuelní, ač umělci ničeho po ruce nebylo, než docela malé fotografické podobizny. Blahodárný vliv studií římských jeví se ovšem nejzřejměji ve výtečné technice, svědčící právě tak o zručnosti a píli, jak o zdravém smyslu pro pravý sloh plastický. Poprsí to objednal p. A. Švagrovský. — V téže výstavě nalézáme též zajímavý, imposantně pojmutý Myslbekův návrh na pomník zavražděného knížete srbského Michala Obrenoviče.

Drobnosti.

— „Darwinismus a mythologie." Pod tímto záhlavím přináší „Ausland" zajímavý příspěvek k dějinám darwinismu, týkající se světa antického. Ve scholiích Pindarských (Schol. Ol. IX. 150 ed. Boeckh) stojí doslovně: „V Eleusině slaví se hody Demetry. Ty jsou prý prvními mezi všemi zápasy. Neboť když nalezeny byly plodiny Demetřiny, počínali lidé osvědčovati svoji sílu a zápasili spolu, a kdežto druhdy byli chodili po všech čtyrech, vzpřímili se a běhali o závod." Patrně souvisí poznámka ta jakýmsi spůsobem s eleusinskými mysteriemi. Učení těchto zdá se, že vykládalo, jak lidé dospěvší k rolnictví, také počínali choditi vzpřímení, jakož i mnohým jiným spůsobem u vzdělání pokračovati, a jak před tím musela as býti doba, v níž jako zvířata pohybovali se po čtyrech. Náhled ten mezi Helleny zajisté překvapuje; bezpochyby zakládá se na tradicích orientalských.

— Prorok Mormonův, Brigham Young, jemuž jest již 71 let, má nyní velké nesnáze s jednou svých 23 manželek. Sedmnáctá jeho žena, Ann Eliza Webb-Young, opustila ho zrádně, odstěhovala se se vším jměním i nábytkem do hostince a radí se s třemi advokáty, jak by si vymohla rozvedení a doživotní výživu. Upejpavou zrovna není. Ve spisu obžalovacím žádá: 200.000 dolarů náhrady, 1000 dolarů měsíčně po celý čas trvání sporu a 20.000 dolarů honoráře pro advokáty. Mormoni jsou nad míru rozhorleni nad tímto příběhem, pohané však mnou si škodolibě ruce, očekávajíce odhalení všelikých skandalů ze soukromého života prorokova. Obecenstvo si vypravuje, že je Ann Eliza toliko přední stráží ostatních žen Youngových; kdyby proces ten vyhrála, následovala by i mnohá jiná jejího příkladu a obrátila se za stejným účelem k úřadům. — Ostatně se propagandě mormonské ku podivu dobře daří. V měsíci červenci přibylo na př. zase 1000 na mormonskou víru obrácených Evropanů, hlavně Skandinavů, do města na velkém Solném jezeře. Záměru však, založiti v Arizoně nové kolonie mormonské, vzdal prý se prorok Brigham Young již na dobro.

— Do libycké pouště podnikne se řízením známého ethnografa Erharda Rohlfse nová, v každém ohledu důkladně připravovaná expedice. Aby se však cestující nemuseli držeti směrů, jimiž se obyčejně ubírají karavany, a dle libosti do neznámého středu pouště vniknouti mohli, vezmou s sebou 500 železných nádob, v nichž každé bude 100 liber vody.

Knihy nové „Lumíru" zaslané: Tetín, kalendář pro dámy, na r. 1874. Úprava úhledná, obsah bohatý. Uspořádala Věnc. Lužická. Nákladem Fr. A. Urbánka v Praze.

Nauka o větách. Sestavil K. Kunz. Sedmé vydání. Nákladem I. L. Kobra.

Laokoon, dílo doby římské. Od dra. Miroslava Tyrše. V Praze nákladem I. L. Kobra.

Národní bibliotéka redaktor Fr. Zákrejs, nakladatel I. L. Kober. Sešity 140—144. (V. Štulc, Jan z Hvězdy, V. Vlček, J. Kalina).

Matice průmyslová, ročníku II. č. 1. a 2. Živnostnické účetnictví od Jos. Sedláčka.

Dárek upřímnosti, povídky a básně pro dorostlejší mládež vydal Fr. Doucha. V Praze I. L. Kober.

V. P. N. — Příspěvek prosou psaný svým časem ve feuilletonu uveřejníme. Mějte laskavě strpení. Co se básně týče, není nespůsobilá k uveřejnění, musí se však poněkud upraviti. Bylo by nám ostatně velmi milé, kdybyste nám ještě něco veršovaného poslal na výběr.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. **1873.**

Rosa Klepetářova.

Noveleta od *Em. Bozděcha.*

(Pokračování.)

„Mocná je v našem lidu láska rodinná!“ deklamovala druhého rána paní Juditha Langsteinová nalévajíc kávu. „Kapucína viď? Šťastné děcko, jehož krev posud tak klidně proudí, že může píti tak černou kávu. Já bych s nervy neobstála. — Jak dojemně to Lauermann pronesl! Jaký žár při tom z oka mu zažehnul! Až jsem se zachvěla! A jak krásně slušela ta hustá černá brada té bledé tváři!“

„Což nebyl líčen?“

„Arci byl, avšak líčidlem průsvítala bledost. A všimlas sobě té útlé, bílé skoro průhledné ruky, když se bradou probírala? Krásný to muž a veliký talent!“

„Trochu křičí. Skoro se mně zdálo, že představitel Ben Jochaie rozumněji mluví a důmyslněji hraje. Kdo pak je to? Neviděla jsem ho posud na zdejším jevišti nikdy.“

„Ah! To je pan Roden, nový charakterní herec. Chválí ho, že prý je velmi nadaný; mně se ale tak nelíbí jako Lauermann. Ach ta krásná postava! Všimla si sobě té ztepilé urostlosti?“

„Zdálo se mi, že trochu škube tou krásnou postavou.“

„To jest oheň, milé dítě, nic než oheň, zápal a vzlet, řídké to vlastnosti u nynějších mužů. Však ty si jich začneš vážiti, až jen poznáš život a Lauermanna.“

„Znáš ho osobně?“

„Ba že. Dal se mně onehdy představiti v Novoměstské zahradě. Bavila jsem se s ním výtečně.“

„Tedy se tetinka posud ráda baví?“

„Šelmičko! Má to být snad výčitka? Což nebavím také tebe? Aby's ale si nemohla postesknouti, že jsi u tety se nudila — kam si dnes vyjedem? Nemá dnes býti nadarmo první den tvé návštěvy.“

„A, čtvrtek, tetinko! Čtvrtek! Hudba v Stromovce! Má-li se pan Lauermann k světu a zajisté že má, poněvadž se paní tetince líbí, musí za tak krásného dne navštíviti Stromovku.“

„Jen škádli, škorpilko. Abych ti dokázala, jak málo si z toho dělám — pojedem tam.“

A v duchu přidala: Ta holka má pravdu; Lauermann tam bude.

Rosa zase v duchu zajásala: „Vyhráno! Hrabě tam bude.“ A na hlas přidala:

„Nejsem-li pak vzorná neť, která se obětuje pro svou tetu?“

Dala tetičce upřímnou hubičku.

* * *

Skoro touže dobou hrabě Siegfried v starožitném paláci svých předků přikusoval k čokoládě následující sladkost:

Bodrý myslivče!

Ve čtvrtek za slunce svitu budu se vesele proháněti Stromovkou; bude-li pod mrakem, bolně budu zírati k nebi oknem čísla dvanáctého v třídě Ferdinandově. Kéž by svítilo slunce. Laň od jezírka.

„Slunce svítí,“ prohodil hrabě pohlednuv k oknu a kroutě si kníry. „Bude krásný den.“ Zazvonil a komorník vešel.

„Ve čtyry hodiny ať je osedlán „Beinstirler.“

* * *

V Stromovce hudba vojenská hrála, povozy a jezdci se proháněli. Zrovna před kaštany u restaurace setkali se fiakr a jezdec na ryzáku. Ve fiakru se lesklo čtvero zlatých obručí nad buclatýma ručkama paní Langsteinové a majitelka jejich natahovala poněkud krátký krk i házela živýma černýma očima pod kaštany. Vedle ní slečna Rosa na polo ležela a tak klidně před sebe hleděla, jako by ji nic nezajímalo než ten krásný blankyt nebeský. Až se zachvěla leknutím, když vozka náhle zastavil, s její strany u vozu se objevila koňská hlava a zazněl mužský baryton:

„Vítám Vás do Prahy, slečno.“

„Jakže, to jste vy, pane hrabě? Jaké to překvapení! Neměla jsem ani zdání, že jste v Praze. Milá tetinko,“ obrátila se k této, která mohla na „panu hraběti“ oči nechati, „pan hrabě Siegfried z Reckensteinu, pán na Kameně, s kterým jsem se v Blažkově seznámila; paní Langsteinová, vdova po velkokupci, milá moje teta, kterou budu po nějakou dobu soužiti.“

Šlechetný kavalír uctivě pozdravil a vdova po velkokupci, která před pěti roky byla prodávala kůže v Michalské ulici, blahosklonně se usmívala.

„Dámy hodlají stráviti zbytek krásného počasí v Praze?“

„Nejspíše,“ vypravila paní Juditha z prsou sevřených nejenom šněrovačkou, neb mluvila poprvé se skutečným hrabětem. — „Mám již dosti toho cestování. Byla jsem si vzala jízdní lístek na čtyry neděle, viděla jsem Bavorsko, Švýcarsko a Italii — znáte Italii, pane hrabě? Avšak nač se táži, takový kavalír a neznal by Italii! Jak dlouho jste se tam zdržel?“

„Pět let.“

„Je-li možná! A co jste tam dělal? Já tam byla tři

dny a již se mně začínalo stýskat. Jen k vůli umění jsem vydržela celý týden. Miluji umění náruživě. Zajisté že je co kavalír též milujete? Čemu jste se tam nejvíce obdivoval?"

„Ženským."

„Sochám?"

„Ne, živým. Jsou tak ohnivé. Musíte již odpustiti, mé dámy. Neuvykl jsem tajiti své náhledy. Sochy přenechávám umělcům a učeucům. Pro mne jsou příliš chladné. Nerad si hraji na Pygmaliona a blouzním jen pro krásu již — oživlou."

Pohled Siegfriedův se smeknul s tlusté tváře výmluvné vdovy na jemné rysy dívčiny.

„Ach já také! Co by život byl bez krásy?" Tak deklamovala spanilomyslná Juditha dál a dále a jen chvílemi, když jí došel dech, prohodili hrabě a Rosa nějaké slůvko.

Paní Langsteinová byla tak zabrána v hovor, že si ani nevšimla dvou tmavých očí, které již chvíli na ní pronikavě spočívaly. Patřily muži vysokého štíhlého vzrůstu, jenž stál pod kaštany ve společnosti jiného postavy menší sice ale velmi souměrné.

„Co je to za dámu ve fiakru, u něhož zastavil hrabě Centaur?" tázal se menší.

„Paní Langsteinová," odvětil větší.

„Nebyla včera v divadle?"

„Rozumí se, že byla."

Druh na něho pátravě pohleděl a onen pokračoval se samolibým úsměvem:

„Stýská se doma vdovičce, kdykoliv já hraji v divadle."

„Tak mladá a již ovdovělá?"

„Že mladá? — A tak! Ty myslíš její družku. Tu neznám."

„A ty jsi mluvil o té buclaté? Po té jsem se netázal, ale tu druhou bych rád seznal."

„To se může lehce státi. Představím tě Langsteinové. Pojď."

Přikročili k vozu se strany, po které seděla paní Juditha a za chvilku již slečna Rosa věděla, že noví příchozí jsou výteční umělci divadelní pánové Lauermann a Roden. Čilá vdova hnedle plovala v plném proudu živého hovoru s pány od divadla přenechavši neteři starost, jak by bavila pana hraběte. Chápavá dívka dostála té úloze s dovedností dokonalé dámy.

„A jak vy, pane hrabě, nepodíváte se letos ještě někam?" tázala se zamhuřujíc nedbale očka a poklepávajíc vějířem o dlaň levé ruky.

„Nepodívám. Praha mne nyní více poutá, než kdy jindy."

„Máte pravdu. Jeseň jí sluší, té kráse obstárlé snad proto, že světlo není příliš jasné. Jsem tomu ze srdce ráda, že se zde nějaký týden pozdržím."

„Nějaký týden pouze?"

„Otec mne asi brzy nazpět povolá a proto si musím pospíšiti, bych vše provedla, co se vůbec provésti nechá. Co zde teď člověk může užiti?"

„V pátek hudbu na Žofíně, v sobotu hudbu v Novoměstské zahradě, v neděli hudba v Ráji —"

„A tak dále, a tak dále, jako to bylo z jara, loni a dříve. Nuže! Vyprázdníme opět jednou pohár rozkoší, který nám podává ta stará matička."

Zasmála se a líce se jí zarděly. Zároveň měla pocit, jako by ji na levé tváři něco pálilo a pozvednuvši zraky zachytila ohnivý pohled pana Rodena.

„Směl bych zítra přijíti pozeptat se, jak se dámám vede?" obrátil se hrabě, jenž nahlížel, že již dosti dlouho vyznamenal fiakr, k paní Langsteinové. Vdova po panu Herschmannu Langsteinovi radostí se zapýřila, laskavě svolila, a velmož se poroučel.

„Přispěj mi na pomoc, Roso," pokračovala umění milovná dáma v hovoru s umělci. „Pan Roden se nechce dáti přesvědčiti, že by neměl hráti úlohy tak nesympathické jako ten Ben Jochai."

„A proč, tetinko?"

„Což není postava ta prosáklá samou nenávistí tak, že činí na každou ušlechtilejší mysl dojem odporný, za který pak i herec pykati musí?"

„Co je však zdrojem té zášti?" hájil se představitel Ben-Jochaie a oko jeho vzplanulo. „Láska, horoucí, vše sžírající láska k Juditě. Nedovedl by na smrt nenáviděti, kdyby na život a na smrt nemiloval. Jako soka pronásleduje na krev, tak by milenku neskonale oblažil, kdyby lásku jeho znala oceniti. Já alespoň chci-li dáti jeho zášti k Urielovi patřičný výraz, vnořím veškerou svou mysl v lásku k Juditě."

„Zdá se tedy skoro, že byste znal též vřele milovati, když znáte tak hrozně nenáviděti," zažertovala Rosa. „Na jevišti, to se rozumí."

„Nezkusil jsem toho posud, myslím však, že bych znal."

Stál rovně jako svíčka a přece Rosa měla pocit, jako by se k ní byl sklonil a svůj zrak vnořil v její. Nesnesla ten pohled a sklopila oči.

„Ano," přisvědčila tetinka. „Měl byste hráti milovníky. Nemáte toho zapotřebí býti charakterním hercem. Ti bývají škaredí. Co milovník nalezl byste zajisté mnoho ctitelek."

Všichni se smáli prostosrdečnosti vdovině.

„Ne jako byste jich nenalezl i teď," opravila se tato. „Nepochybuji, že se zde velmi dobře bavíte. Učinil jste již mnoho známostí?"

„Až do dneška žádnou, která by za to stála."

„Navštivte mne. Pan Lauermann Vám řekne, kde bydlím. Přijďte brzy a Vy také, pane Lauermanne."

Pánové pochopili, že rozmluva na Stromovku trvala již trochu dlouho a poroučeli se.

Dámy se projely ještě dvakráte krásným lipovým stromořadím a daly se pak vézti domů. Jely mlčky jakoby v myšlenkách. Namáhavě se to arci hovoří při rachotu hrčících povozů. Teprv na mostě, kde fiakr jel krokem, paní Langsteinová se ozvala:

„Rozinko, jak se jmenovala ona dáma v Berlíně, jejíž salon navštěvovali princové, věhlasní učenci a slavní umělci?"

„Henrietta Herzová."

„Viď že byla židovka?"

„Byla."

Mlčely dále. Jen v prsou paní Judithy něco bez ustání šeptalo: Když Herzová proč ne Langsteinová?

* * *

Po noci hvězdnaté nadešel den pošmurný, sychravý. Hustá ranní mlha zhoustla o polednách v drobounký déšť a chlad podzimní lezl do těla. Poprvé v tom podzimku bylo mírné teplo uzavřené jizby milé a lenoška vítána. Učiněný den to návštěv. Právě zvonili poledne a paní Langsteinová přemítala ve svém pokoji na mysli nejsnadnější spůsob, jakby se dal jistý kapitál místo na patnáct na dvacet ze sta bezpečně uložiti, když jí poděšená skoro

služka oznámila, že čeká nějaký pan hrabě v saloně. Paní Juditha si posadila co nejrychleji nejnovější čepec s bruselskými krajkami na černé kadeře a letěla do salonu. Tam již seděla na jednom konci pohovky vedle křesla hraběte pozorná neť a bavíc hosta zastávala místo domácí paní. Ta si sedla rychle na druhý konec a co nevidět se zmocnila řízení hovoru. Hrabě Siegfried sotva stačil, aby zodpovídal veškeré otázky sršící na něj jako kaskády a slečna Rosa jen chvilkami jevila nějaký „Tak?“ neb „Je-li možná?“ že poslouchá. Byla dnes jaksi nemluvná ano i nevšímavá. Nezdálo se aspoň, že by hraběti rozuměla, když tento mezi hovorem tetinčiným několikráte významně na ni pohleděl; tak bez výrazu a skoro jako ve snách její zrak na jeho líci spočíval. Návštěva se notně prodloužila a host jako by na něco čekal, co se neudálo. Proud zábavné výmluvnosti milostpaniny byl nevyčerpatelný a nižádné domácí zaměstnání ho nepřervalo. Hodinu jej velmož vydržel; pak se vzchopil. Líbaje ruku slečninu vřele ji stisknul; ležela v horké dlani jeho jako kus ledu.

Odpůldne předčítala neť tetince z nového románu Luisy Mühlbachovy, když se v předsíni ozvaly hlasy pánů Lauermanna i Rodena. Dámy je radostně vítaly, neb slečinku nebavilo právě předčítání a milostpaní nezajímal příliš román — čtený. Pánové byli tak šťastni, že se jim dostalo po prvním uvítání hned vyčítavé otázky, proč přicházejí tak pozdě. Omluvili se zkouškou na Richarda III., kterou byl Roden až do dvou hodin zaměstnán.

„Hrajete tedy tu nestvůru?“ tázala se paní Juditha.

„Hraji a těším se na ni,“ odvětil herec.

„Mně by se hnusila.“

„Mne vábí.“

„A co vás na té úloze zvláště zajímá?“ pátrala slečna Rosa.

„Ohromná duševní převaha, jakou nenáviděný ode všech Richard všechny sobě podmaňuje a ničí. Vábí mne přede všemi výjev s Annou Warwickovnou.“

„A proč právě ten?“

„Poněvadž způsobem úžasně smělým ukazuje, co lidskému srdci a světu vévodí.“

„A to by bylo?“

„Pevná vůle. Proklínáním nejstrašlivějším kněžna ohydzného vraha manžela i tchána svého vítá; přijavši snubný od něho prsten se s ním loučí. Proč to možná? Proto že Richard tomu chce.“

„A co budete bráti vy v Richardu III.?“ obrátila se paní Langsteinová k panu Lauermannovi.

„Clarence.“

„Je to dobrá úloha?“

„Mohla by být velmi dobrá,“ ušklibl se výtečný hrdina i milovník.

„Má tedy nějaký krásný milostný výjev?“

„To ne, ale v prvním dějství ho zavraždí a pochovají v kádi malvazu. Na neštěstí ten blahový Shakespeare drží na duchy tak jako velký Raupach, a nebožtík Clarence musí v pátém dějství nezdárného Richarda strašiti. Považte jen, ctěné dámy, po tři jednání musí člověk seděti v garderobě!“

Všichni se smáli a paní Juditha rozmarnému umělci tlustým ukazováčkem laškovitě pohrozila:

„Jste mi to pořádná šelma!“

Šelma vycenila zuby a líbezně zašveholila:

„Jsem šťasten, že Vás vidím tak dobrého rozmaru. Budete ho míti zapotřebí.“

„Jak to?“ podivila se trochu vdova.

„Mám na vás poslání.“

„Jaké?“

„Týká se pouze Vás.“

„Jsem žádostiva. Pojďte do mého pokoje.“

Šli. Vcházeje zkušený milovník chtěl dvéře zavříti, rozumná vdovička však se obrátila i pravila:

„Jen nechte dvéře otevřeny. Tak mladý párek (při tom ukázala s uznání hodnou skromností na Rosu a Rodena) nesmí býti zcela o samotě.“ Poslušný seladon dvéře jen přivřel a chvilku ještě bylo slyšeti z komnaty jejich smích. Mladý párek v saloně se nesmál a po chvíli teprv pozdvihla dívka skloněnou hlavu, pohledla mladému muži v tvář a tázala se:

„Vážíte si pevné vůle?“

„Nade všechno.“

„A myslíte, že stačí, aby člověka k cíli přivedla?“

„Myslím, že stačí skoro vždy.“

„A přece vidíme, že se veliké množství lidí mine s cílem.“

„Toho bývá příčinou, buď že nevědí co chtějí, buď že se na cestě zastaví, buď že se s ní dají svésti.“

„Mluvíte velmi určitě a jasně. Přemýšlel jste asi hluboce o věci té a máte asi vytknutý svůj cíl. Řekněte mi jaký?“

„Proč ne? Chci se státi slavným umělcem. Co tomu říkáte?“

„Kdybych Vás měla za člověka všedního, řekla bych, že nepochybuji o zdaru vaší snahy; mám Vás však za něco lepšího a proto se Vás táži: doufáte, že se jím stanete?“

„Doufám, poněvadž v sebe věřím.“

„Vtipálek by mohl říci, že silná Vaše víra.“

„A měl by pravdu. Jen silná moje víra mne udržela, když jsem pouhé naději k vůli pozbyl jistoty: majetku, domova, rodiny.“

„Snášel jste k vůli umění?“

„Snášel a snáším.“

„To mne zajímá. Povídejte přece.

„Jiné bych zdvořile děkoval za její soustrast a mlčel bych; Vás však nemám za pouze zvědavou. Ostatně budu brzy s vyprávěním u konce. Jsem synem bohatého obchodníka v Hamburku a byl otcem ustanoven státi se jeho nástupcem v řízení rozsáhlého závodu. Měl jsem krásnou nevěstu a v den sňatku otec mně chtěl odevzdati závod. Tu mne však přemohla náklonnost k divadlu, vyrostší se mnou od let dětských a v den před sňatkem oznámil jsem otci, že se stanu hercem. Otec mně odpověděl, abych opustil jeho dům. Šel jsem ku své nevěstě, kterou jsem měl ze srdce rád, pověděl jí vše a tázal se jí, chce-li na mne pět roků čekati. Slíbila.“

„Tedy na Vás čeká?“

„Nečeká. Jsou tomu dva měsíce, co jsem obdržel zprávu, že se má nevěsta zasnoubila s mým mladším bratrem, jemuž otec závod odevzdal.“

„To jest hanebné,“ horlila Rosa.

„To jest moudré; držela se firmy,“ žertoval Roden a rty se mu chvěly.

„Ubohý muži!“

„Nelitujte mne. Je sice pravda, že jsem z počátku klnul nevěrnici, nyní však jí skoro žehnám.“

„Žehnáte té, která vás zradila?“

„Ba právě. Poznal jsem, že mně bylo zapotřebí bolu, žalu, hořkosti, trpkosti a pohrdání světem, bych dosáhl

výše umělecké. Myslím, že zítra nebudu hráti špatně velikého zlostníka Richarda III."

„Nyní rozumím, proč se těšíte na výjev s Warwickovnou. Budete si mysliti na —" tu se slečna zajikla.

„Na vrtkavost ženskou," odpověděl herec.

„Máte ženské za vrtkavé?"

„Chcete věděti, mám-li Vás za vrtkavou? Vás ne. Myslím, že víte, co chcete a já to s vaším dovolením také vím."

„Co by to bylo?"

„Chcete se státi vznešenou dámou."

„Kdo Vám to řekl?"

„Včerejší Vaše chování k hraběti z Reckensteinu."

„Pane Rodene! Jiná by Vás okřikla; já chci býti k Vám upřímnou jako jste Vy ke mně a proto Vám pravím: Máte pravdu. Co tomu říkáte?"

„Lituji Vás. Bude Vás škoda."

„A proč?"

„Jste příliš vysoké mysli, než aby Vám brzy nenastala potřeba obejmouti něco duchem neb srdcem. A co naleznete, budete-li hledati vůkol sebe? Smyslného muže, jenž užívá krásy vašeho těla a nudný jednotvarný život dámy, která představuje jméno. Bude Vám stačiti ten prázdný vzduch?"

„Znáte hraběte?" tázala se Rosa skoro s výrazem výčitky.

„Znám," odvětil Roden s výrazem jistoty. „Znáte Vy aspoň jeho pověst?"

„Jaká jest?"

„Říkají mu hrabě Centaur, poněvadž je stále na koni a za —"

„Za?"

„Za nymfami."

Nastalo mlčení. Rosa vstavši šla k oknu, kde stál koš s květinami a napravovala snítku, která byla na pravém místě. Roden za ní hleděl a pomyslil si: „Mrzí ji to, nemá však hraběte ani za mák ráda. Neujala se ho ani slovem."

Mouchu by byl člověk mohl slyšeti kašlat, kdyby mouchy věděly, co to je katarrh. Takové ticho bylo, neb i ve vedlejším pokoji byl hovor již notnou chvíli umlknul. Roden ještě hledal, čím by trapné mlčení přerušil, tu vplavala vdova trochu rozpálená do salonu a ze sebe vyhrkla:

„Oněměli jste?"

Pak změřivši jedním oka mžiknutím dívku, druhým muže pravila k Lauermannovi, jenž urovnávaje sobě vlasy též z pokojíku přicházel:

„Zde se něco stalo. Zde je buď hněv buď — láska."

„Ani první ani druhá," odvětil Roden „nýbrž, jak doufám, upřímné přátelství, které odpouští, když druh v dobrém úmyslu něco nejapného řekl."

Přikročil k Rose a podal jí ruku. Dívka mu pohledla do očí a pak mu ruku stiskla.

Pánové se poroučeli. Když z tmavého průjezdu na denní světlo třídy Ferdinandovy vycházeli, Roden sobě všimnul veliké skvrny na pravém koleně spodků Lauermannových a ukazuje na ni prohodil:

„Příteli, utři tu skvrnu. Nemusí každý, kdo tě potká, viděti, že's klečel."

Lauermann se lekl a začal dotčené místo rukávem tříti.

„Ďasa, máš pravdu. Zpropadení mazači! Dávají teď tak špatné leštidlo."

„Zač pak jsi prosil na kolenou?"

„Za lásku; to se rozumí," cenil se výtečný představitel Tassona.

„S přívažkem?" pátral zkušený Antonio, jenž druha dobře znal.

„S přívažkem."

„Je těžký?"

„Má sto liber — anglických; u nás tomu říkají tisíc zlatých."

„Bez úroků?"

„To to! Neznáš paní Juditbu. Deset ze sta z lásky k umění a —"

„K tobě."

Lauermann se řehtal a zahýbal na Perštýn. Roden se zastavil.

„Jak že? Nepůjdeš se mnou?"

„Kam pak?"

„Kam jinam než k bratřím Švertáskovým? Musím přece tu tisícovku proměniti."

„Nepůjdu. Budu se raději probírati v Richardu."

„Peciválku! Usni, znuděný!" parodoval Clarence svou úlohu a obrátiv se zamumlal:

„Také takový mladý pes. Ještě studuje."

„Máš to čisté stravníky, ubohá Thalie!" povzdychnul sobě Roden ubíraje se na širokou ulici, kde bydlil.

(Pokračování.)

Listy z Balearských ostrovů.

(Původní článek.)

Zasílá *Kvido Mansvet.*

VI. Výlet do Solleru.

(Dokončení.)

Celé odpoledne sbírali jsme po horách věci, kteréž mne pramálo už zajímaly a mou společnici docela nic; a přece bavili jsme se tak příjemně, že bych byl rád ještě jednou tak dlouho po boku toho roztomilého švédského kvítka se plahočil a po nerostech shýbal. Ale otcovský pedant měl už torbu plnou kamení a tolikéž všechny kapsy až povážlivě obtěžkané, a k tomu ke všemu zapadlo nám slunce. Nezbývalo tudíž nic jiného, než vrátit se do hostallu k večeři a na nocleh. Bylo brzy po večeři, a zunavený profesor velel záhy na lože. Dlouho stál jsem u okna své rohové světničky, maje vyhlídku přímo dolů do roviny palmských sadů a daleko na moře. Však nad mořem i rovinou rozložila se bílá mlha, a kolem okna táhly zvolna lehké obláčky, jakoby mne napomínaly, že není dobře dýchati na horách studenou vlhkost večera. Uzavřev tedy okno ulehl jsem a ihned také usnul.

Nebylo ještě ani pět hodin z rána, když mezci naši před krčmou zahýkali, a chvíli na to byli jsme již v sedlech přijímajíce blahosklonně tisíceré díky přeuctivého hostalero (krčmáře) a slibujíce, že na zpáteční cestě opět hostall jeho navštívíme. Vzduch byl poněkud ostrý, ale dokonale jasný a hřebeny hor planuly nad námi září nedávno vyšlého slunce. Cesta vinula se horskou vysočinou,

kteráž zvolna stoupajíc, vždy více se rovnala a tak před námi vždy větší a větší oblouk protějšího obzoru rozevírala. Připravoval jsem milé společníky své na vzácný obraz, jenž v několika minutách před jejich očima se měl rozestříti.

Dostoupili jsme nejvyššího místa pohoří a bezděčně zastavila se naše zvířata. Výkřik neobyčejného překvapení vyrazil z prsou mých společníků, a v tu chvíli, přísahal bych na to, přešel jim mimo zrak všechen ostatní smysl, neboť ponořili se jako zkamenělí hledem dolů do přenádherného obrazu přenádherné přírody. Zde, trvám, stanul by v radostném úžasu i člověk, který pro krásu přírody, jak se říká, žádného nemá smyslu; zde, pravím, musí zrakem vniknout opojení do mozku a vší soustavy nervů. Hluboko dole rozkládalo se pod námi na míli cesty úzké romantické údolí, jehož jedna strana velmi příkře do výše strmí, druhá však mírněji, ale do stejné výšky vzhůru stoupá. S obou stran slyšet odevšad hrčení bystřin, kteréž přes okraje strží co malé vodopády dolů se řítí, a rostlinstvo jest všude tak bohaté a skvělé, jakoby zde celá vegetace ostrova ústřední měla sídlo. Kamkoli pohledneš, bujná zeleň, hrdý vzrůst stromů a rozkošná harmonie barev. Na hřbetech obou ohrad údolí šumí nádherné lesíky dubů, sosen a smrků, a dole, v širokém žlabu, skvostné háje rozličných jižních ovocných stromů, z nichž jako ptačí klícky selské domky vyhlédají. A na konci, v samém pozadí údolí, strmí do oblak šedý velikán Puch Mayor, a v jeho patách leží — s našeho hlediště mikroskopicky — malé městečko Soller, kolem a kolem zahrnuté vlnitými sady citrýnů a pomerančů. Tenť v hrubých obrysech obraz panorámy s výše, neboť podrobnosti rozstupují se teprv dole.

Nasytivše se přehledem čarovného údolí, sestoupili jsme s ušáků, abychom nějaký kus cesty pěšky popošli, poněvadž jsou serpentiny, odsud úkvapně dolů se točící, zvířatům velmi obtížné. Asi za hodinu sešli jsme dolů do údolí, a nyní vedla nás cesta velkolepými sady, které až do jisté výše na způsob tarasů postupují, kolem vzpěněných vodopádů, jež v obloucích se skal dolů se vrhají a pak co úzké ale prudké potoky bujnými travinami dále uhánějí, tu a tam nějakého selského, v stromy zahaleného a révami obrostlého domku se dotýkajíce. Údolí toto zásobuje městečko Soller i hlavní město Palmu čistou pramenitou vodou. Voda učiněný křišťál, vzduch jako balšám a vegetace jako v ráji: agávy, opuncie, vějířové palmy, palmy datlové, stromy fíkové, ořechové a mandlové závodí zde bujným vzrůstem, lepými tvary a nádherou barev. Rajskými těmito háji, kde člověk vzduch ceylonský dýchati se domnívá, dlouho a s velikou rozkoší jedouce, octli jsme se na konci údolí, kde cesta pozvolna se šíří a kolem několika mlýnů se točí, jež toto na vodu tak bohaté údolí jaksi uzamykají. Nový obraz rozestírá se tu před zrakem opojeného již poutníka: imposantní, kolem ostře ohraničená kotlina sollerská, nad ní městečko se svými, bujností až překypujícími zahradami, ba lesy citrýnů a pomerančů, s malebně rozstříkanými letohrádky, nad kteréž vysoko k nebesům se pne horský velikán Puch Mayor, jehož šedou, větrem a zlobou povětří oškubanou hlavu roj skalních orlů ustavičně oblétá.

Vjeli jsme do městečka. Ulice jsou nepravidelné a přebídně dlážděné. Zástup osmahlých kluků a děvčat provázel nás celým městem a volaje uličnickým sborem: extrangeros! extrangeros! (cizinci, cizinci!) obracel na nás zcela zbytečně pozornost obyvatelstva. Nejrozmanitější zjevy a postavy obojího pohlaví vybíhaly všude do vrat i před domy, aby se na nás podívaly. Některé mlčky na nás jen zevlovaly, jiné dobrosrdečně pozdravovaly. Tu a tam zastavily dokonce průvodčího, s velikou, ba dozajista palčivou zvědavostí se vyptávajíce, kdo že jsme, odkud přicházíme a co tu vlastně chceme? Průvodčí odpovídal jim velmi ochotně, ale přeháněl nestydatě a říkal každému něco jiného. Ten zlosyn: zajisté vzniklo z toho v městečku několik pranic! — Zastavili jsme před hostincem „Fonda de la paz“ („u míru“ nebo „pokoje“); hospodský, jako sud, a hospodská jako dva sudy, vítali nás už na prahu. Měli jsme se dobře v tom „míru“, a když obstarána byla hříšná těla, vyšli jsme na ohledání městečka a jeho „památností“ t. j. kostelů.

Soller jest městečko asi 6 až 8 tisíc obyvatelů. Vyjímaje práci v několika tak zvaných přádelnách zanáší se lid skoro výhradně jen orbou a sadařstvím. V přístavu sollerském, jenž asi $^3/_4$ hodiny za městem leží a horským výběžkem zcela jest zahražen, zastavují se rok co rok francouzské a anglické koráby, skupujíce ohromné náklady citrýnů, pomerančů, datlí a fíků. Potokem (Forrente d'en Pareis), jenž zde valně již se šíří a kamenným mostem o jednom oblouku jest překlenut, dělí se městečko na dvě části. Část, která blíže k úpatí hory přiléhá, jest starší, tvořila za dob Maurů samostatnou obec a byla obehnána hradbami, po nichž nyní arci již není ani stopy. Zde nalézá se také dosti velký „sídelní“ kostel slohu copového, jediný, jenž za povšimnutí stojí; dva jiné chrámy jsou zcela nepatrné. Co největší znamenitost a památnost města ukazují Sollerčané každému cizinci dlouhou a silnou dřevěnou tyčku, o kteréž historie jejich vypravuje: Arabům nemohlo se nikterak podařiti, aby se zmocnili bohatého a krásného Solleru. Často a mnohdy se značnou silou vpluli do sollerského přístavu, ale obyvatelé vždycky je zahnali. I stalo se pak (dle městské kroniky), že r. 1561 dne 11. května sbor lodí z Tunisu do přístavu vběhl a kotvice zapustil. Dvanáct set ozbrojených mužů vystoupilo na zem a postupovalo dvěma sbory na město. Bojovní muži sollerští, bylo jich asi 600, vyšli onomu oddělení vstříc, které přímo od přístavu přicházelo, a porazili je tak rozhodně, že v útěku spásu hledati a nazpět do korábů uchýliti se musilo. Však druhý sbor nepřátel vnikl do města, loupil, pustošil všechno a vraždil. Mnohé ženy udatné hájily s podivuhodnou statečností domy a děti své. Z těchto vyznamenaly se nejvíce sestry Francisca a Catalina Casasnovas, kteréž vrata svého velkého domu Can Tamany těžkým rahnem bránily, tři útočníky zabily a tak sebe, dům i děti spasily. Neboť tím časem vrátili se vítězní mužové sollerští, kteří první oddělení nepřátel byli porazili, vrhli se na druhý sbor, který již již mnoho zajatých a velkou kořisť z města unésti se chystal, porazili jej a zahnali, a prost byl Soller nepřátel. Na památku tohoto vítězného dne slaví se každý rok, druhou neděli květnovou, velkolepá národní slavnost, ku kteréž tisíce diváků z celého ostrova se scházejí. Dopoledne jsou v hlavním chrámu slavné bohoslužby, při nichž co nějaká svátost vystavena jest ona památná tyčka, kterouž sestry Casasnovas se bránily. Odpoledne pořádá se velký průvod, v jehož středu dvě panny a jeden muž v obleku šestnáctého století obě historické sestry a tehdejšího velitele lidu Angelatsa představují. Následujícího dne provádí všechno obyvatelstvo města theatrální bitvu nedaleko přístavu. Jedno oddělení lidu jest v starém arabském oděvu, druhé v starém mallorkánském. Za hlučné střelby (na slepo) srazí se oba sbory a bojují spolu na oko velmi zoufale; po delším zápasu vítězí mužové sollerští a odvádějí zajaté Araby z Tunisu veselým

triumfem do města, kdež pak hostinami, zpěvem a tanci slavnost se dohrává. —

Domy v Solleru jsou věsměs úhledného zevnějšku, zpravidla jednopatrové, uvnitř vzdušné, příjemné a čisté. Lid sollerský je vlídný, úslužný a k cizincům svrchovaně pohostinský.

Utrmáceni vrátili jsme se pod večer do „míru", kdež nás kolosální paní hospodská znamenitou večeří překvapila. Profesor byl zkušenostmi celého dne tak rozjařen, že dovolil, abych Klotildu obejmul — rozumí se, bude-li také ona chtět — nežádaje za to nic jiného, než abych na zejtřek uspořádal vycházku na temeno Puch Mayoru, krále hor mallorkánských. Návrh byl mi velice vítán, neboť slezení tohoto velebného kolosu bylo dávno již mým vroucím přáním, ale samotnému se mi nahoru nechtělo. Objednal jsem tedy dva cest dokonale znalé vůdce, ustanoviv, že udeřením druhé hodiny s půlnoci vyjedeme, jednak proto, abychom s vysoka již východ slunce uviděli, jednak proto, abychom se do večera pohodlně navrátili.

Na východě nezačínalo se ještě ani šeřit, když jsme (profesor a já, neboť Klotilda nemohla se na tu cestu odvážit) na mezky vsedali a s dvěma průvodčími do chladného šera vyjížděli. Na Puch Mayor lze vystoupiti jedině ze Solleru, tedy po západní straně hory, poněvadž ostatní strany naprosto jsou nepřístupné. Již za posledním domem města stoupáš na podnoží velebného velikána. Cesta povznáší se a vede nás dlouho přes tarasy, pomerančovými stromy jen jen posetými; pak mizí náhle pomeranče a na jich místo nastupují olivy a svatojanské chlebovníky; dále rozptylují se i tyto, a půda ro·ná se v dosti rozsáhlé role a louky. Tu a tam stojí osamělý selský dvorec, nebo ovčinec nebo prostorné ohrady, do nichž pastevci na noc dobytek s horských strání shánějí. Hluboký klid prostíral se nade vším, co očím bylo přístupno. Zatím rozednívalo se rychle, a čím více světla přibývalo, tím více se nám jevila krajina divoká; zmizela pole i luka a cesta stávala se obtížnější každým krokem: hrubé balvany zastavovaly chod zvířat, musili jsme se křovinami a trním dráti, malými bahnisky (jimž salobrars říkají) brodit a mezky často zastavovat, aby se vyfouněli. Tím časem pokořili jsme se přírodě v majestátním obraze vycházejícího slunce a dostoupili asi polovice výše, kdež nutno bylo nějakou chvíli se zastavit a si odpočinout. Viděli jsme se svého stanoviště přímo na Soller, jenž jako drobounké, z dětských domečků sestavené městečko z temně zelených sadů se usmíval, jemňounkým závojem modravé ranní mlhy něžně obestřen, pak na malý přístav sollerský, jenž k lesklé modré mušli se podobal a dále na širošíré třepotavé moře — v pravdě milokrásný to rozhled! Však nebylo nám dopřáno dle chuti se jím pokochat, neboť průvodčí důtklivě napomínali, abychom zase dále a výše se ubírali. Zvolna jen ubývala nám nyní cesta, příkrá všude a neschůdná: tu ostré hřebeny, tam strmý sráz a zde zase pustá a všeho rostlinstva prázdná rokle, z jejichž trhlin hluboké propasti zejí a kdež jediného toliko falešného kroku potřebí, aby mezek nebo chodec do bezedna se sřítil. Šli jsme pěšky každý za svým mezkem; my bázlivě a nejistě, ale zvířata naše jistě a s největší klidností i tam, kde nás téměř hrůza pojímala. Najednou poděsil nás děsný výkřik za námi: jeden z průvodčích vedl mezka za uzdu a sužoval mu tím cestu; mezkovi smekla se noha a již visel zadní částí těla nad propastí; však s napnutím veškeré síly podařilo se průvodčímu vytáhnouti mezka, jenž na všech údech se třesa chvíli s místa nechtěl, ale brzy zase, jako by se nic nebylo stalo, chvostem vesele se oháněje dále putoval. S dvojnásobnou opatrností došli jsme posléz k tak zvaným casas de nieve (sněžným chýškám), kdež půda zase volnější jest a bezpečnější. Sněhové tyto chyše podobají se zevnitř k stodolám, ale uvnitř mají místo mlatu hluboké jámy, do nichž se v zimě sníh natlouká; sníh ztuhne v nich lépe než v lednicích a prodává se pak v letě cukrářům do Palmy asi po 4 kr za libru. Zde nahoře jest již chladno, vzduch řídký a vítr tak ostrý, že nám v několika minutách všem zčervenaly nosy i uši. Však co vadila nám zima, jen když cesta byla pohodlná. Sedli jsme zase na mezky a jeli vesele vzhůru, ne právě dlouho; neboť u nejbližší sněžné boudy musili jsme opět sestoupit, mezky vůdcům odevzdat a pěšky se škrábat. Deset hodin byli jsme již na cestě, a ještě nám zbývalo slézti 300 stop až na temeno hory. Tam stáli jsme 4560 stop nad hladinou moře: byl překrásný den, a celý ostrov, od jednoho konce k druhému, rozkládal se pod námi co plastická mapa názorná. Od severo-východního mysu Formentor až k jižnímu cabo de Salinas, od východního cabo de Pera až k mysu de Tremuntana těkaly zraky naše užaslé, ano viděli jsme i celou Cabreru. Města a vesnice jevily se nám co hroudy světlými čarami (silnicemi) spojené, malé hory, jimiž ostrov je prostoupen, zdály se nám co naházené náspy a hromady balvanů a moře kolkolem, v neobyčejně velkém obzoru, zářilo co kulovaté zrcadlo se stříbrným podkladem. Zima byla perná a vítr ostrý jak břitva; v očích slévaly se slzy a ruce nám křehly. Nevydrželi jsme tam dlouho; sestoupivše něco níže, poseděli jsme v jedné sněhové boudě u studených kuřat a při láhvi ohnivého koňaku. Posilnivše pak údy spouštěli jsme se co možná rychle dolů, užívajíce obráceným postupem obrazných dojmů, jež od místa k místu se rodí na výšinách Puch Mayoru.

Po 10. hodině večerní dorazili jsme nazpět do Solleru. Klotilda čekala nás již toužebně a plna starostí. Pobavili jsme se naposled a rozloučili, neboť z rána měly nás cesty rozvésti snad navždy, a rozvedly nás. Zdaž uvidím ještě někdy to modrooké švédské děvče? Instinkt mi praví, že uvidím, neboť dosud mne pálí na rtech jeho polibek na rozloučenou. —

Jan Abatyše ze Třebíze.

Historická pověst od *Václava Beneše.*

(Pokračování.)

Pan Aleš jel také na Žirotín, nepustil ho domů pan Plichta. Na opravdovou poradu sjeli se páni sem. Za toho zdvihání lidu, hrozivějšího dnem, nepohodlno bylo jim i ve hradech, vysoko na skalách. Většina byla pro to, aby Zikmunda zavolali okamžitě. Hazmburský s Málečským div že nevtloukali do přítomných cnosti bratra Václavova.

Mlčky seděl starý Žirotín vedle Aleše Třebízského; nepřerušoval je v klamavém hovoru; ale také hlavou nepokyvoval jim. Již jist byl skorem pan Vilém se Zikmundem Pálečským zdařilého výsledku řečí lišáckých a viděli se asi v duchu u dvora císařského v nádheře a všecky ty pány bohatýry před sebou s tváří pokornou, ucházející se o přízeň jejich, aby králi odporučili je; ale

rázem rozdrtil nekalé záměry jejich dobrý, a však přímý hostitel, jenž ani přátel neviděl, ani bratra rodného, ani jmen prastarých, šlo-li o příští dny otčiny.

Utichli pánové a rytíři; závažný býval Plichtův hlas a vždy radil-li, dobře poradil. Pan Zajíc se Zikmundem se usmáli; však v srdcích zlost zakypěla jim proti hostiteli, předzvídali asi, k čemu bude pan Plichta raditi.

„Já nezapíšu se Zikmundovi," vstav zahovořil starý Žirotín. „Ani vlasu Vácslavova nemá a po Karlovi jedině jméno rodové. Lucemburák je to, jako byl předek jeho, co na zápasištích cizáckých rozhazoval daň krvavými mozoly sehnanou, — —" zamlčel se na chvilku, otce vlastního vzpomněl si, bitvy kreščacké, a zas počal za chvilku. „Tím lili bychom olej v žáry, a plameny jejich zachvátily by nás. S mečem v pochvě budu čekati vhodného času; na cizáky, jenž na loupež vytáhnou do zemí našich, i s husity bych šel."

Byla to slova upřímná, usvědčující; ale běda že všude nenalezla ohlasu, ba výhrůžek ještě.

„Však poděkuje ti Zikmund; jist můžeš být, že poděkuje a přes hadí tvou radu dostane se mu trůnu dědičného a uvidíme, — bude-li se potom s tak rozepjatýma perutěma vznášet orlice nad Žirotínem," povídal pan Pálečský Zajícovi na cestě z Žirotína, když se rozjížděli. Ale Hazmburský na to ani nehlesl.

I Smečenský odejel již; všickni hosté opustili hrad na ničem určitém se neusnesše. Toliko pan Aleš Třebízský trval ještě zde.

„Buď rád," povídal Alešovi hostitel, „že tak to dopadlo. Já sám té holce nerozuměl. A myslíš, že bude želet kroku svého po čase? Tvrdá je hlava její, neustupná. Ta nebyla by štěstí Třebízi přinesla."

Slova neřekl pan Aleš; ani na Plichtu se nedíval, slyšel jedině, co povídal.

„Hrdým můžeš být na svého syna, žes tak si jej vychoval!" zas pronesl pan Plichta.

Teprvé nyní rozblesklo se v hlavě Alešovi, proč zalekl se včera tak Jan, když uslyšel, že do kláštera půjde Ofka ku klariskám, proč na Žirotín nešel z kostela s ním.

„Plichto, stařec jsem již a také tvá hlava je šedivá. Dobře víme, co život je a dny hořké nejednou nás navštívily a přece obstáli jsme. Ale konců dnešního dne bojím se, ničeho nebál jsem se dosud tak, ani mečů křižáckých; však víš ty své. — Vyrostly spolu ty děti a hle! tak se to skončilo!

„Zapij, Aleši, starosti; nezbývá nám jiného. Pij Aleši, do dna vypij, v žirotínských sklepích je věder dost a dnes svátek světíme, jaký málo kdy na Žirotíně slavívají. Pij, Aleši! Ofka se za nás pomodlí i za tvého Jana. Slyšíš?"

A pan Aleš vskutku se napil; douškem jediným vyprázdnil pohár, a zase tím hlubokým hlasem povídal: „Bojím se konců dnešního dne! Věř, že se bojím."

„Na zdar té svatby dnešní ťuknem si, Aleši, a na zdraví hocha tvého, aby dobrou, hezkou nevěstu přivedl ti do hradu."

A zase pili starci, leskly se jim oči a svraskovatělé tváře vlhnuly. —

Strání za tvrzí třebízskou přecházel téhož odpoledne samoten starší Alešův syn. Až na draha si vyšel, na hřebeně postanul a dlouho nehýbal se odtamtud. Jasně bylo sem na tu výšinu slyšeti s Tejnice hučení zvonů klášterních; souladný hlahol jejich dvěma údolinami přelétal a teprvé v lesích, jež nedaleko odtud nad Plchovem se černaly, umíral ozvěnou dvojitou, tichounkou jenom, jako větérkové, zavanou-li vzduchem ostřeji.

Hezky vysoko stálo ještě slunce nad Hořešovicí. Jeseň leta byla letos vábivější. Kolik dní klenulo se již nad Milešovkou modro bezeskvrné; jen kde země se dotýkalo, měnilo se v bělošedo průhledné, nad těmi homolemi, co přehlédají vranskou výšinu hlavami, jakoby vypínati se chtěly a dál do té země české se podívat a dětem jejím povědit, že nepustí dále cizotu — nákazu.

Věru, hezky bylo dnes; jedině prožloutlá zeleň na stromech nevesele vyhlížela v tom šatě vybledlém. Přese všechnu vábivost svou podobal se přece jen celý kraj dívce, jíž odkvetla svůdná tvář a jejíž květy ležely kdes utrhány, polámány.

„Ofko, ty se tam nyní modlíš, poprvé říkáš s nimi hodinky a proto hučí ty zvony tak slavně, — hrobově a na Žirotíně pijou na zdraví tvé, otec můj také pije, a jeho Jan tak rád by ty zvony s věže strhl a s kláštera krov, dveře vylámal do cely tvé a unesl tě! Ale uvidíš, že tak učiním, sta rukou mi pomůže a svalím-li kletbu na sebe, lehce ponesu ji; vždyť tebe také zastihne, vyvrátíme-li bránu kláštera a do vnitra vniknem-li pro Ofku Žirotínovnu. Však potom nezůstanem na Třebízi. Tábor bude domovem našim a ty královnou tábora — — —"

Třeštivě šlehaly oči mladého muže, rty chvěly se a pravice vší silou stiskala hruď.

A zas hlučivěji zahlaholily ty zvony týnecké. Však mlčel již mladý muž a krokem volným přecházel „drahami". Co hledal asi v té trávě uschlé, zašedivělé?

* * *

K nečítání bylo lidu na křížkách o svatý Vácslav. I ze Třebíze tam šli. Na tom uradili se, aby na 10. listopad v samé Praze sešli se, ale ne s holemi, ve zbroji, protože páni překáželi na cestě poutníkům a domů honili je s čeledí k rýčům, k motyce a ke pluhu. Zikmund Pálečský nikoho nepustil. Mudra na vzdory šel; ale Jíra s Epíkem metlami přihnali ho nazpátek do chalupy a smáli se mu, že nebyl ani na „křižovatkách".

Pan Aleš seděl ve své jizbě samoten. Na krbu popraskoval plamének; milounké teplo bylo v komnatě; za to ale venku skučela vichřice strašlivo. Vždy opřela-li se o bílou věž, zaječelo to pronikavěji, zaválo se vzteklostí pekelnou do opukových hradeb se stráně, až dubová těžká vrata zapraskala, jakoby hřímal do nich železným kladivem. Stará lípa dole u kapličky sténala. Došky zvedaly se na chalupách a hnány větrem ulétaly do výše, jinde prkna visela ve štítech a o překot lomozila s povětřím.

Nad Bilichovem rdělo se slunce jako oko krví zalité; ani proužku lazurového nebylo po celé té délce oblak bělavých. Pomalu zacházelo dnes na vzdory těm větrům, co na noc těšily se již, že zuřivěji se ještě za čiré tmy rozběsí.

Náhle zahvízdlo to komínem, prudčeji vyšlehl plamen na krbu a mžikem šero bylo v jizbě; jedině jiskry rozhozené a doutnající uhlí blýskaly se dřevěnou podlahou.

Pan Aleš neslyšel ani hvizdotu, ani jisker, ani uhlíků neviděl. Štěstí, že nedoutnaly!

„Toho musels se, starochu, dočekat? Proto přežil jsi ji? Dobře říkal jsi, že až vyrostou, nechť volí po rozumu svém. Jeden volil již a bude-li druhý také následovati staršího? Bodejž bys necítilo raději, ty srdce ustaralé. Toma bez toho těší se již na výdělek za odvalení kamene pro pana Aleše. — Nebude klíti, Jene, otec tobě,

rád tě měl a dobře tě znal, lépe než Plichta tu dceru rozmarnou a proto zahrabe jej to. — Upomene se ještě Trocnovský na otce tvého, až povíš mu, že jeho jsi? Druzi věrní jsme bývali a kdo by to byl řekl tehdáž, že pohne se za ním lid a můj syn že také půjde k němu. A budeš s nimi pálit kláštery, pomůžeš smolnice házet na střechy a sluhy boží ubíjet? — Jene, potom by přece zříci se musel tebe otec tvůj. Saloména vstala by z té hrobky kvílické a zaúpěla by nad plodem svým, jejž nosila pod srdcem. Bij ty pány, zemské škůdce i lidu obecného, i na toho Hazmburského můžeš jít, sám bych na ně šel, kdyby ta ruka nechvěla se mi již, věř, že pomohl bych vám, ale chrámy boží na pokoji nech! A myslíš, že ve víru bouří srdce své umlčíš? Bůh ti to, chlapče, dej! Ale více-li ještě rozedereš je? Jene můj, — Jene můj!" zabědoval stařeček, jiskra jakás znova vyprysknula z polozdoutnalého uhlíku, vyšlehnula v plamének a polila snědou, rozrytou brázdami kmetovu tvář, povlhlou, zamucenou.

Kolikráte pověděli již, že dětský věk vrací se starobou, že bílé vlasy přinášejí jaro na podzim, — jitro před západem. Arciť že jaro, ale takové, jemuž vítr ratolesti ulámal, květy poničil mráz a svěžest bouře setřely, co neobléká se již v svatební šat, ale zůstává v tom starém, zvetšelém. Líce kmeta, byť i radostí proudily se jimi slze, trudný vynucují bezděky pocit a což teprvé ta hořem zavlhlá a svraštělá útrapami? — Podívej se na ně Alešovi, dosud nepohasne plamének, dobře se podívej na tu seschlou tvář, jizvu uvidíš, křižák u Tannenberka mu ji udělal, ale Žižka ve dví za to rozsekl Němčika, — dnes začervenala se mu, zdálo se že krev prýští z ní — poprvé po tolika letech, co sňal s ní lazebník obvazek — — —

Pryč ze Třebíze byl pan Jan. Za Žižkou do Prahy odešel; otec neklel mu, ale také nepožehnal mu na cestu.

„To není vůle má; ale jdi, chlapče, a nezapomeň, že v Třebízi starého otce máš, jenž vychoval tě a nerad by viděl pohozeny hřivny tvé ve smetí na zkázu tvou. Aleše znají kolem dokola a bodejž by i děti jeho znali tak!" řekl mu.

Samotinký odjížděl starší syn, opět bez průvodčího, nikdo z čeledi nevěděl, kam vyjel mladý pán.

* * *

Listopadové dny v Praze zvěstmi děsivými postrašily osiřelou zem. Na tisíce kmetů sešlo se tam; ale mnohý se domů nevracel a čekali ho marně. Ve Vltavě rvaly se o něj ryby. K horšímu hotovil se lid.

„Začali jsme jednou již a nedáme se. Proč poddáni máme být králi. Němci, jiní vnutí-li nám jej? Či tváře němé jsme? A potom aby po městech župních rozžehli hranice a nás do požárů naházeli jednoho po druhém, kdyby hlesli jsme toliko, že utištěni jsme. Uhrům dobrý je to král; divoši prý na těch pustách jsou a kdyby řekli jim páni, že každý den musí řemeny biti být, aby přišli do nebe, jako ovce ohnou se a šlehy vydrží," povídal Klimeš Šarochovi.

„Ale o to jde, brachu, nám, kde ocele na zbraně vzít!" namítal Šaroch.

„Hm!" zasmál se Klimeš. „Cep mám, hřebíků do něho nabiju a uvidíš, kolik lebek roztříští, přijde-li to do tuhého. A že přijde, proto dnes ještě si upravím zbroj. Kovář koule ukuje a na řetěz upevní je k držadlu a bude to hvízdat a svištět, až půjdem na Zikmunda a na pány. Viděls v Praze, jak to těm Ústeckým šlo? Jízdných se nebáli, jako hrušky je sráželi s koní na dlažbu. Pamatuj si, že o těch cepích kmetských si budou dlouho povídat. Rány po nich do smrti hojívají. — Všiml jsis na mostě toho muže mladého v těžké zbroji, neúhledné? Za Žižkou samým jel na vraníku?" zeptal se za chvíli Klimeš souseda, — za humny stáli večerem, — a zpytavě podíval se na něho.

„Dobře, brachu, všiml jsem si ho, vraníka poznal a jezdce jsem uhodl. Nikdy nebyl bych to řekl o tom hochovi."

„A víš, proč odešel?"

Šaroch zavrtěl hlavou.

„Že do kláštera šla ta hrdá Žirotínovna. A já chválím ho za to. U Žižky naučí se z kalicha pít."

„A co že kujete zde zase, vy žíznivci!" hrubý, chrapotný hlas vytrhl kmety z hovoru. „Pořád o kalichu; z vědra napijte se najednou a budete mít pokoj celý rok." Zasmál se příchozí. Šimůnek to byl, hospoda jeho sousedila s Klimešovým statkem. „Nu, však pijte si jen, proto my vždy zůstaneme dobří sousedé. S Pánem bohem si choďte do Kvílic a já do Tejnice budu choditi."

„Tak mluv a nikdy sváru mezi námi nebude. A těm hochům svým vrbovím umlč podříznuté jazejčky, aby co děti nenavykli si již na vzájemnou zášť. Nic dobrého nepovstalo by z toho dědině," mírně Klimeš hovořil.

„Oho, ty kačere! Děti mi vytýkat! Mohu já držet je? Ty také nemůžeš za svými být. Ale kýho šlaka, žes doma nebyl o Martině! Husu měli jsme, však věru tak tvrdá byla jako ta, co pekli ji v Kostnici. Nic nedělej si z prostořekosti mé, víš, že jsem dobrák, přijď a na zasetí půjčím ti všechno semeno, mlátit neměls kdy, na „křížka" musels a nedávno do Prahy. Věru líto bylo mi ženy tvé, jak se ubohá plahočila s rosívkou polmi; zdá se, že budeš sít do sněhu."

Klimeš zaťal pěstě na hánce; ale Šaroch zachytil mu pravici a vtáhl jej násilím vraty do dvora.

„Sběř žebrácká!" hulákal Šimůnek na silnici. „Víru to zkoumá a z jara nebudou mít co dát do úst. Přijdete, abych vám půjčil. Ale k tomu bezokému můžete pak jít. Je to také zvrhlec nějaký. Páni ho nechtěli mezi sebou trpět, tatík nechal mu jedině jméno a polosbořený dvůr; proto k lidu přidal se a ti slepci jsou, ač obě oči mají, že nevidí kam Trocňovák jedním okem pomhuřuje. Po Václavu chce dědit, ale nebude, kdyby Šimůnek třebízský měl prodat hospodu a žoldáky najmout za peníze vytěžené na selské roty jeho.

„Dej Pán bůh dobrý večer, pantatínku!" zasípal za ním vyzáblý mužík o lípový suk se opíraje. „Nedávno na Tejnici v klášteře svatbu strojili a dnes na pohřeb zas chystají se již. Aby přišla do lůna — Ježíšova paní abatyše Kunhuta!"

„Jak že, Eliáši?"

„Tak že, pantatínku! Paní Kunhutě zvonili dnes. Až do Hříškova jsme to slyšeli a víte, kdo bude její následovnicí?"

„Jak že, ty otrapo? Tak daleko ty čicháš? Arciť nos tvůj i v kláštery vetře se."

„Nos můj, pantatínku, vetře se i v kláštery; ale s nosem také váček můj. Paní Kunhuta byla abatyší bohatýrkou. Bude-li také ta orlice z Žirotína? Té nebude asi zapotřebí Eliášových grošíků, tatík má jich dost a z Žirotína vede chodba tajná až do kláštera, pantatínku. — Ale kdo zaplatí mi nyní. Sto dobrých václavských půjčil jsem nebožce, já ne, — jiný je půjčil, já toliko vysázel sto bílých,

z dobrého stříbra, nepilovaných. Celé jmění mé! Bůh to ví a prorok jeho Eliáš, po němž pojmenovali syna Eleazara. A hlad mám, pantatínku, žaludek mne bolí, já věděl, že vás uhlídám na silnici."

„S těmi kačery hádal jsem se; celý den to leží v knihách a zpytuje — — —

„Jak zlato se vyrábí?"

„I jak lépe by, troupe starý, pili z kalicha."

„Z konévky nejlépe, pantatínku, aby se zalili a starou víru vírou nechali."

„Dobře, Eliáši! Raději tě vidím, než všecky ty novotáře. Budeš se mnou večeřet. Přestane tě bolet žaludek a hrdlo si můžeš do syta zalévat. — Jak dlouho nepil jsi již medovinu?"

„Co naposled jsem u vás, pantatínku, byl a těch nepatrných několik zapůjčil."

„Vím, žide, vím; ale dnes nezaplatím ti ještě."

„Nebojím se; vám do smrti budu čekati. Za řeč to nestojí. Ale že ta abatyše jen umřela! Celé jmění mé, po grošíku nastřádané! — Jdu, pantatínku, již; zimou se tetelím, zítra dostaneme sníh." — — —

„Vždyť nejmladší je ta Ofka! Že nezvolí raději Bohunku Peruckou. Hrdá je ta žirotínská krev, k nevystání," zlobila se stará, když jí Šimůnek pověděl novinu.

„V Peruci nic nemají, ničeho nemohou klášteru dát; sotva že sami se najedí a ze Žirotína byla každá abatyší. Bratr neb otec nikdy potom nezapomněli na klárisky." vysvětloval jí.

„Počkej, žide! Půjdu to do tvrze povědít." Obrátil se Šimůnek k Eliáši, jenž hltavě hovězinu polykal a medovinou zaléval. „Jakou to ostudu vyvedl otci ten nerozumec, že k Žižkovi šel; moří se doma a umoří také. Celý den nevychází na čerstvý vzduch. Vy pekelci jste zrovna, z těch nejžhavějších pekel posláni na naši zem!" zas lomozil, sňal čapku s hřebíku, vzal do ruky hůl stříbrem kovanou a šel povědít panu Alešovi, že na Tejnici abatyše Kunhuta umřela a Ofka žirotínská že bude její dědičkou.

Byl to vypínavý kmet, že lepší kabát měl ostatních, lepší koženky, lepší čapku, lepší hůl, stříbrem nahoře i dole kovanou. Široko daleko znali jej. S pány mluvíval rád a Zikmunda Pálečského k sobě zval, kdykoliv viděl jej. Viděl rytíř, že dobré víno má ve sklepě Šimůnek a nikdy dvakrát se nedal pobídnout. K jinému kmetu nešel by prý, říkal mu, ale on že mezi zemany již patří a že u krále nového rodinného erbu mu vymůže. — A proto také zůstal bohatý šenkýř třebízský katolíkem horlivým. Ale pan Aleš neměl ho rád; vážilť si více prostých, přímých povah, Klimeše zvlášť, třeba husitou byl a přívržencem novotářů.

Napadl sníh a dlouho si poležel, přes vánoce a celý skoro masopust. Ale neveselé to byly vánoce v Čechách a masopust ještě neveselejší. Kmeti upravovali si za dlouhých zimních večerů zbroj a ve hradech ostřili meče a nasazovali oštěpy. U Kuten Hor do šachet vhazovali „kačery"; vydělávali si tím peníze a za mzdu opíjeli se vždy v noci a hádali se vespolek, kdo více jich utopil. Zikmund král zatáhl do Slezska, zabijáky sbíral na zbojníky a z daleké Vratislavi přívaly s sebou chumelenice hrozivé zvěsti, co čeká Čechů, — kacířů a co chystá jim Karlův nezdárný syn, poslední z Lucemburských. A to v odpor tvrdošíjnější ještě vehánělo obecný lid. I ta nejnepatrnější víska jinak vypadala za letošní zimy a kněži kališníci s kazatelen povídali lidu, že boží hlas volá jej, aby nezatvrzoval srdce svého, aby setrvali jako setrval mistr Jan, že penězmi láká Lucemburák v tábor svůj a vývrhel lidstva že dere se k němu, aby mohli plenit tu bohatou, českou zem, o níž povídali jim tatíkové jak o zemi zaslíbené, ubít syny její a sami usadit se v opuštěných dědinách. A lid svatými sliby vázal se, všickni že půjdou, až zavolá ten druhý Jan, jenž nedá spálit se jim, ale potírat bude vrahy jmena českého, jako Josua Kananejské potíral; a ti všickni, co strojili se na něj, horší byli Kananejských.

(Dokončení.)

Třicáté narozeniny.

Den vzbudil spáče. Hojným se proudem
záře rozlévá v tiché komůrce,
jarým mně leskem do oči praví:
„Spánku se vyrvi z náruči měkké,
v komnatu vítej příchodu hosta
prvého, jenž se na tebe usmál —
třicet již po tom vesen odkvetlo —
na plačícího novorozence."

„Úsměvu, hoste, na mně nežádej,
oči se kalí slzami žalu
hruď se mi svírá trpkostí bolu
ze rtů mně pudí zoufalost bledá
slova lahodná, vítání milé.
Ty se usmíváš jako tenkráte
věčně jsa klidný — já zas' bych ronil
slzy jak druhdy — kdybych jen mohl.

„Třicetiletý! Jediné slovo,
co plodí v mysli obrazů pestrých!
Muž se mi jeví lepého vzrůstu,
bujaré síly, velicí lidu,
jenž zemi vděčné svěřuje símě.
Dokonav úkol, vrací se vesel
ku prahu domu, vřele kde líbá
milená družka čelo osmahlé.

„Vinouc mu kolem mohutné šíje
rámě okrouhlé vede ho uvnitř,
šeptem umírní hluk chůze pádné
až ku kolébce, kde sladce již dřímá
milé robátko. K němu se skloniv
polibek vtiskne — ne tváři sličně —
vzduchu jen, který hravě jí chladí,
synku by sladký nerušil spánek.

„V křeslo měkounké choť jej usází
sama pak jemu k nohoum se vine,
o ně opírá ručky bělounké,
v ty klade tváře zardělé láskou,
šeptat začíná „co se dnes stalo"
brzy však končí, „jak tě mám ráda".
Hovor utichnul. Těžko se mluví,
ústa-li zavřel polibek vřelý.

„Blažený muži! Práci tvé žehná
nebe, že můžeš hrdě povznésti
čelo i hledě k bohatým lánům,
sadům kvetoucím, sám k sobě říci:
Dílo to moje! Lhostejným nejsem
zemi cizincem daře jí plody
upřímné snahy, bujaré síly. —
Prsa se dmou ti, oko se leskne!

„Mně však nepřáno hrdosti blahé!
Omylu rouškou zakryté oko
marně se pídí po pravé cestě!
Nevěrou v sebe, spoutaná ruka
marně napíná k tvoření svaly!
Pročež tě vítám, neblahý hoste,
zoufalým stonem divoké kletby:
„Kéž víc nespatřím hrozné tvé líce!"

V. E

FEUILLETON.

Mliss.

(Pokračování.)

Učitel přemýšlel o této věci dosti vážně i došel jako všichni, kdož přemýšlí upřímně, k přesvědčení, že jest obyčejně otrokem svých vlastních předsudků i odhodlal se k poradě s velebným pánem Mc. Snagleyem. Úmysl ten byl jeho hrdosti trochu ponižující, poněvadž on a Mc. Snagley nebyli přáteli. Ale pomyslil na Mliss a na večer, kdy se ponejprv setkali; a snad v prominutelné pověře, že nebyla to sama náhoda, která vedla její vzdorovité nohy do školní budovy, a snad v samolibém vědomí vzácné velkodušnosti toho skutku potlačil svou nechuť a šel k Mc. Snagleyovi.

Velebného pána těšilo, že jej vidí. Nicméně podotknul, že vypadá pan učitel bídně a že myslí, že právě přestál „neuralgii" nebo „rheumatismus"; on sám že byl trýzněn hádankou od poslední konference. Ale on že se naučil „hmoždění a modlení".

Stanuv na okamžik, aby si mohl učitel zapsat do knihy a přihrádky svého mozku jeho neomylný spůsob vyléčení hádanky, jal se potom Mc. Snagley vyptávat na Sestru Morpherovu. „Jest to pravá okrasa křesťanství a má rovněž tak dorůstající mladou rodinu," doložil pan Mc. Snagley; „a to spůsobné děvče — tak dobře vychované — slečna Clytie." V skutku zdály se jej dokonalosti Clytiny dojímat takovou měrou, že prodlel u nich několik minut. Učitel byl tím více v rozpacích. Především bylo ve vší té chvále Clytině vynucená protiva k ubohé Mliss. Za druhé bylo něco tak nemile důvěrného v tonu, jakým mluvil o prvorozené paní Morpherovy.

Tak stalo se, že uznal učitel po několika povrchních pokusích říci něco přirozeného, za dobré vzpomenouti si na návštěvu jinou a odešel bez přednešení své žádosti; když pak někdy později o tom přemýšlel, vinil trochu nespravedlivě velebného pána Mc Sangleya, že sám poradu překazil.

Snad uvedlo toto odmítnutí učitele i žáka opět v úzký poměr bývalý. Dítě zdálo se, že znamená změnu v chování se učitele, který byl v posledních dnech trochu zaražen a jednou na obyčejné dlouhé procházce po jídle zastavila se náhle a vystoupivši na pařez upřela mu plně do tváře své velké pronikavé oči. „Vy jste se přece nezbláznil?" a pohodila tázavě černými kadeřemi. „Ne." „Ani rozhněván?" „Ne." „Ani hladov?" (Hlad byl u Mliss nemocí, která mohla člověka napadnout v každém okamžiku.) „Ne." „Ani nemyslíte na ni?" „Na koho Lissy?" „Na tu bílou holku." (To byla nejnovější přezdívka, kterou si Mliss, sama velmi tmavá brunetka, na Clytemnestru vymyslila.) „Ne." „Na vaše slovo?" (Náhrada za „myslím že umřela!" ponavržená učitelem.) „Ano." „Na Vaší posvátnou čest?" „Ano." Na to dala mu Mliss ohnivou krátkou hubičku a seskočivši dolů utekla. Za dva neb tři dny po této události snažila se vypadat podobněji ostatním dětem, a být, jak sama říkala, „hodnou".

Dvě leta uběhla od příchodu učitelova do Smith's Pocketu a poněvadž nebylo služné velké a vyhlídky Smith's Pocketu státi se hlavním městem státu nezcela určité, začal pomýšlet na změnu. Úmysl svůj sdělil školním výborům soukromě, ale poněvadž byli vzdělaní mladíci bezvadné mravní povahy v oné době trochu vzácni, uvolil se učiti ještě přes zimu. Nikdo jiný nevěděl o jeho úmyslu kromě jediného jeho přítele, jakéhosi Dr. Duchesnea, mladého kreolského lékaře, jenž byl lidu Wingdamskému znám pode jmenem „Duchesny". Ani paní Morpherové, ani Clytce, ani jinému ze svých žáků se učitel o tom ani slovem nezmínil. Jeho mlčelivost byla z části následkem přirozeného odporu k povyku, z části přání býti ušetřen otázkami a domněnkami sprosté zvědavosti a z části činil tak také proto, že nikdy nevěřil, že něco vykoná, dříve než to vykonal.

Na Mliss myslil nerad. Byl to snad sobecký pud, který jej doháněl k pokusu považovati své city k tomu dítěti za pošetilé, romantické a nepraktické. Ano snažil se i mysliti si, že by se jí lépe dařilo pod dozorem staršího a vážnějšího učitele. K tomu čítala skorem jedenáct let a za několik roků bude z ní dle pravidel červenohorských dospělá dívka. On učinil svou povinnost. Po smrti Smithově napsal jeho příbuzným několik listů a obdržel odpověď od Melissiny matky. Děkujíc učiteli oznámila mu svůj úmysl vystěhovat se za několik měsíců se svým mužem z atlantických států do Californie. To byl chatrný základ k vzdušnému zárodku, který si učitel představoval co Mlissin domov, ale bylo na biledni, že bude milující, sympatická žena, která má nad to ještě práva příbuzenská, lepší vůdkyní Melissiné rozmarné povaze. Ale když učitel dopis přečítal, poslouchala Mliss roztržitě a přijala papír pokorně do rukou a vystříhala z něho později panenky, které prý představovaly Clytemnestru, jak k vůli uvarování a nedorozumění na proužcích papíru dole slovy „bílá holka" napsáno — a přibila ji pak na zevnější zdi školy.

Když se leto chýlilo ku konci a poslední sklizeň v údolí sebrána z polí, jal se učitel pomýšlet na sklizení několika dozralých ratolestí mladé myšlenky, na žně své nebo na zkoušku. Tuť tedy svoláni mudrci a hodnostáři Smith's Pocketští, aby byli svědky onoho staroslavného obyčeje, jenž přivádí bázlivé děti k zoufalství a do varu jako na lavici hrdelních svědků. Jakož obyčejně při takových příležitostech, byli i zde nejsmělejší a nejostřílenější tak šťastni, že odnesli všechnu poctu. Čtenář se dovtipí, že tentokráte Mliss a Clytie vynikaly dělíce se o obecnou pozornost. Mliss následkem jasné vnímavosti pro věci hmotné a své samostatnosti, Clytie následkem klidného samu sebe oceňování a na svaté upomínající správnosti svých spůsobů. Ostatní maličtí byli bázliví a klopítali. Rozumí se, že uchvátilo Mlissino oslňující odpovídání ráz na ráz většinu přítomných a vzbudilo největší potlesk. Mlissina minulost vzbudila mimovolně největší účastenství v třídě obyvatelstva, jejíž obrovské postavy opíraly se v řadě o zeď, anebo stojíce venku nahlížely svými krásně vousatými tvářemi do oken. Ale Mlissina oblíbenost byla jedním rázem skácena neočekávanou událostí.

Mc. Snagley pozval se sám a bavil se příjemně lekáním bázlivějších žáků nejneurčitějšími a nejdvojsmyslnějšími otázkami, které odříkával důtklivým pohřebním tonem; Mliss vyšvihla se do astronomie a stopovala dráhu naší kropenaté zeměkoule prostorem, udržujíc se v taktu s hudbou stěn a popisujíc pevné kruhy planet, když Mc. Snagley povstal s hrůzověstnou vážností. „Melisy! povídala jsi o otáčení se této země a o pohybech slunce; pamatuji-li se, řekla jsi, že se tak dělo stále od stvoření světa atd.?" Mliss kývla opovržlivě hlavou. „Aj, je to pravda?" pravil Mc. Snagley zakládaje si ruce. „Je," řekla Mliss svírajíc malé červené rty. Hezké obrysy v okně naklonily se hlouběj do školy a jedna svaté rafaelská tvář s plavým vousem a mírnýma modrýma očima, která náležela jednomu z největších ničemů v dolech, obrátila se k dítěti a zašeptala: „Stůj na svém, Mliss!" Velebný pán povzdechnul z hluboka, pohledl s útrpností na učitele, potom na děti a potom spočinul jeho zrak na Clytii. Tato slečinka pozvedla zvolna své kulaté bílé rámě. Svůdné křivky ruky té vystupovaly ještě svůdněji z pod skvostného silného náramku, daru to jednoho z jejích nejpokornějších ctitelů, jehož takto při této vzácné příležitosti zvláště poctila. Na okamžik nastalo ticho. Clytiny buclaté tváře byly velmi červeny a měkky. Clytiny velké oči byly velmi jasny a modry. Clytiny hluboce vystřížené mušelínové šaty spočívaly jemně na Clytiných bílých, kulatých ramenech. Clytie pohledla na učitele a tento pokývnul. Potom pravila Clytie jemně:

„Josua rozkázal slunci, aby stálo a ono uposlechlo!" Polohlasný pochvalný šum v síni a vítězný pohled na tváři Mc. Snagleyově, vážný stín na učitelově, a komický výraz sklamání u oken, byly odpovědi. Mliss proběhla letem svou astronomii a potom zavřela knihu s hlasným uhozením. Povzdech zazněl z prsou Mc. Snagleyových, výraz úžasu ze školy, a zavýsknutí od oken, když Mliss, uhodivši svou červenou pěstí o lavici, zvolala rozhodně: „To je zatracená lež. Nevěřím tomu!"

Kapitola IV.

Dlouhá deštivá doba chýlila se ku konci. Znamení jara byla již viditelna na dmoucích se pupenech a šumících bystřinách. Smrkový les vydychoval čerstvější vůni. Azaleje již pučely a bez chystal si již svůj modrý oblek na jaro. Na zelené vysočině, která se vypínala vzhůru po jižním úbočí Červené hory, vyrazil dlouhý stok omeje z širokolistého podnože a potřásal se tmavomodrými zvonky. Poznovu se rov na hrobu Smithovu zazelenal a změknul a vrchol jeho právě se zachvíval pěnou chudobkovou a žluťákovou. Malý hřbitov dostal několik nových obyvatelů v minulém roce a rovy ležely po dvou podél malého plotu až k hrobu Smithovu, jenž zůstal sám. Pověra se mu vyhýbala a místečko vedle Smitha bylo prázdné.

Po městě bylo nalepeno několik navěští oznamujících, že bude v jisté době jakási divadelní společnost hrát po několik dní řadu frašek, z nichž jest každá „k popukání“ a „k válení“; že střídajíc se příjemně s těmito, bude tu a tam nějaké melodrama a velké představení se zpěvem, tancem a p. Tato oznámení způsobila mezi mladým lidem velké pohnutí a byla předmětem neobyčejného rozčilení a velké špekulace mezi žáky učitelovými. Učitel slíbil Mliss, které byla taková věc posvátnou a vzácnou, že půjde a když památný ten večer nastal, dostavili se učitel i Mliss.

Představení mělo převládající ráz nemotorné prostřednosti; melodrama nebylo dost špatné k smíchu, aniž dost dobré k rozebrání. Ale učitel obrátiv se znavené k dítěti, užasl i pocítil něco jako výčitku, když spatřil ten zvláštní účinek, jaký měla hra na její popudlivou povahu. Červená krev hnala se jí do tváří při každém uhození horečně tlukoucího srdce. Její malé vášnivé rty byly trochu rozevřeny, aby se prodrati mohlo krátké oddychání. Víčka do kořán otevřená vyhrnula se a napnula v oblouk její černé obočí. Nešťastným vtipům šaškovým se ani neusmála, neboť Mliss smála se málo kdy. Aniž byla — ovšem ve vší slušnosti — dojata až k cípku bílého šátku, jako útlomyslná „Clytie“, která hovořila se svým „hochem“ a při tom pošilhávala po učiteli. Ale když bylo po představení a zelená záclona spadla na malé jeviště, oddechla si Mliss z hluboka a obrátila se k učitelově vážné tváři s úsměvem na polo se omlouvajícím a výrazem unavenosti. Potom řekla: „Teď mne vemte domů!“ a sklopila víčka černých očí, jako by chtěla ještě jednou v duchu prodlít na jevišti.

Na cestě k Morpherovům zdálo se učiteli býti vhodno, učiniti celé představení směšným. On že by se nedivil, kdyby se Mliss domnívala, že to mladá slečna, která hrála tak pěkně, myslila do opravdy, a že se skutečně zamilovala do toho pána, jenž měl tak pěkný šat. Ovšem, kdyby se byla do něho zamilovala, bylo by to hrozné neštěstí! „Proč?“ řekla Mliss, pozvedajíc shrnuté obočí. „Aj, vždyť by nemohl uživit svou ženu při svém nynějším platu a nemohl by platit každý týden tolik za své pěkné šaty a potom by nedostávali tolik mzdy, kdyby byli svoji, jako když jsou pouhými milenci — to jest“, doložil učitel, „nejsou-li již oddáni s někým jiným; ale já myslím, že manžel té krásné mladé hraběnky vybírá lístky u dveří, nebo vytahuje oponu, nebo utírá svíčky, nebo činí tak něco jiného vznešeného a elegantního. Co se týče toho mladého muže s pěknými šaty, které jsou nyní skutečně pěknými a zajisté stojí aspoň půl třetího neb tři dollary, nehledě ani na ten plášť z červeného droguetu, jehož cenu náhodou také znám, poněvadž jsem si sám koupil jednou takovou látku do pokoje, co se toho mladého muže týče, Lissy, jest to hezký dobrý hoch a napije-li se někdy, neměli by toho lidé využitkovat a bít jej do tváře a vyhazovat jej do bláta. Nemyslíš? Jsem jist, že by mi mohl být dlužen půl třetího dollaru dlouhý čas, než bych mu to vyčetl, jako nedávno ten chlap tam Wingdamu.“

Mliss uchopila se jeho ruky svýma oběma, a snažila se mu pohlednout do očí, které mladý muž zúmyslně odvracel. Mliss měla stálý pojem o ironii, poddávajíc se někdy sama jakémusi sardonickému humoru, jenž byl někdy patrným i v jejím jednání i ve slovech.

Ale mladý muž pokračoval svým tónem na celé cestě k paní Morpherové, kde odevzdal Mliss do její mateřské péče. Odepřev pozvání paní Morpherovy, aby se občerstvil a pohovil si, a zastřev si rukou oči před svůdným pohledem modrooké Clytemnestry, omluvil se a šel domů.

(Dokončení.)

O potopě světa.

As před rokem přečetl a rozluštil Jiří Smith, mladý to učenec, jenž má postavení v „britském museum“ londýnském, desku se staroasyrským nápisem. Tím ovšem valně posloužil vědě archeologické a mythologické, objasniv poněkud souvislost starožidovských názorů náboženských s asyrskými a chaldejskými, mnohem staršími; neboť nápis onen jednal o potopě světa. Redakce listu „Daily Telegraph“ poskytla pak Smithovi tisíc guineí, aby cestoval do Malé Asie a tam na místě, kde se byla ona londýnská deska nalezla, pátral po dalších zlomcích.

Výsledek výpravy té je téměř zázračný. Smith našel totiž v pusté pláni, na níž kdysi stával velkolepý palác, kde mu také bylo nařízeno hledati, skutečně jeden z nejdůležitějších zlomků londýnské desky, jednající o potopě světa a ještě některé jiné desky, vrhající na dějiny a státnictví, na hvězdářství, bájesloví, zeměpis jakož i na řeč starých Asyrů nové světlo. Desky ty jsou všechny hliněné, klínové písmo bylo do nich vryto a zachovalo se pálením pro věčnost. Nález ten musel zrovna tak překvapiti, jako nález nějakého špendlíku, jejž hledali jsme v otepi sena — ba snad ještě více, poněvadž onen zlomek mohl býti tisíciletými pohromami již dávno zničen.

Londýnská deska obsahuje báj o potopě světa, která podstatou svou je totožná s vypravováním bible. Noe jmenoval se však u Chaldejských Sisit, a bůh, jenž záhubný dešť na zemi seslal, a Sisitovi přikázal, aby se v korábu zachránil, Hea. Popis korábu je zde i tam celkem stejný. Jako Noe vyslal z korábu nejdříve krkavce a pak holubici, tak vypustil Sisit holubici, vlaštovku a krkavce.

Úplná shoda jest vůbec zjevna ve všech hlavních věcech; i dítě musí pochopiti, že zde před sebou máme báje, z nichž jedna byla sdělána podle druhé — jak samo sebou se rozumí se změnami a přídavky, kterých se podobnému přepracování vždycky dostává. Mojžíš, (jenž ostatně jak známo, sám svou vlastní smrt popisuje) psal prý patero knih svých vnuknutím božím. Zajímavé a překvapné je tudíž, slyšíme-li nyní, že chaldejské vypravování jest o tisíce let starší než vypravování obsažené v první knize Mojžíšově. Jest na bíledni, co z toho plyne: příběh o potopě, jejž v bibli nalezáme, je toliko přetvořením, přebásněním staropohanské báje.

Nový zlomek, jejž Smith co přední výtěžek své expedice přivezl do Londýna, vztahuje se k výstraze, kterou bůh Hea dal světu skrze Sisita a v níž se potopa pro nepravost lidskou předpovídá. Na místě, kde deska „britského musea“ přestává, pokračuje nově nalezený nápis: „Až přijde potopa, již sešlu já, vstoupiž do korábu i uzavřiž za sebou jeho dveře. Do prostředku jeho dejž své žito, své nářadí, své zboží a statky, své zlato a stříbro, své otroky i otrokyně, syny vojska, zvířata polní, zvířata lesní. Všechno, co slyšíš, učiniž . . . . Oni nechť se rozmnožují a střeží dvéře korábu. Sisit slyšel a otevřel ústa svá a pravil, řka bohu Heovi, pánu svému:“ Pět následujících řádek řeči Sisitovy nelze přečísti; pak vyslovuje se Sisit o obtížích díla jemu přikázaného.

Jak velice toto místo s obsahem bible co do ducha a rázu vypravování se shoduje, netřeba teprvé rozkládati.

Mezi deskami Smithem nalezenými jest i jedna, z jejíhož obsahu se doplňuje báj o Ištaře (Astartě), babylonské to Venuši. Jedná se o sňatek, jejž „velká bohyně“ Ištara nabídla králi Izdubarovi. Ten však nabídnutí to odmítnul; Ištara pomstila se pak tím, že poslala zlou potvoru, kterou jen s tíží bylo zabíti. I tento zlomek patří k chaldejsko-asyrským bájím o potopě. Silně podobá se celý příběh řeckému mythu o Perseovi a Andromedě; jako v tomto případě, smíme zajisté i při sporu mezi Ištarou a Izdubarem pomýšleti na znázornění sporu mezi dvěma živly, mezi vodou a ohněm. Zdá se dle všeho, že král Izdubar byl především považován za boha ohně, jako s druhé strany zase bohyně lásky bývaly bohyněmi vodními (na př. z moře se vynořivší Venus Amathusia nebo Anadyomene). Báječným vyzdobováním a rozšiřováním dostává se pravěkým názorům přírodním často i jakýchsi historických momentů. Vzpomeňme si na př. jenom na sv. Jiřího, potírajícího draka; je to zajisté doznívající báj o Izdubarovi a Perseovi.

Sir H. Rawlinson, jeden z nejčelnějších znalců asyrských starožitností má za to, že Smithem vyložené vypravování o potopě patří do řady dvanácti chaldejských básní, oslavujících svor (zodiakus). Deska, o kterou se zde jedná, svědčila by tudíž vodaři, jenž znamená déšť a povodeň.

Ze zlomků Smithových je ostatně i velmi zajímavý ten, na němž stojí psáno o stvoření světa. Nejnovější — nebo chceme-li nejstarší — zpráva o stvoření světa, vykopaná ze ssutin v Malé Asii, a přivežená do Evropy učencem, jehož vyslaly londýnské noviny „Daily Telagraph“! Bohužel není zlomek ten dostatečný, aby se již nyní přeložil a z něho chaldejský názor o stvoření rozluštil. Smith však doufá, že tam bude alespoň nalezena nějaká stopa prospěšná k dalšímu bádání. V první a druhé kapitole první knihy Mojžíšovy vypravuje se, jak známo, dvojí a sice docela rozličný spůsob stvoření člověka; v šesté kapitole nad to vyskytuje se pokolení „synů božích“, kteří sobě krásné „dcery lidské“ oblíbili a za ženy brali. Biblická kritika dokázala již, že neshody ty povstaly použitím špatně sestavených vypravování dvou různých pramenů. Snad dozvíme se někdy i v tomto ohledu něčeho bližšího z chaldejských hliněných desk Smithem nalezených.

Ukázky z lyriky francouzské.

Přeložil *Jaroslav Vrchlický.*

Alfons de Lamartine.

Nadšení.

Jak orel kdysi hromů kníže
se s Ganymedem k nebi vzpjal,
hoch k zemi darmo tisk' se blíže
a s ptákem bohů v boj se dal;
leč orel zatal spár svůj tuhý
mu v bok a výš nad rodné luhy
se chvějícího strachem nes'
a k prosbám, slzám jeho němý
před nesmrtelné bohy k zemi
jej hodil na práh u nebes.

Tak, na mne když se let tvůj řítí,
vítězný orle nadšení,
jak plesám, v hrůze když duch cítí
šum tvého křídla v plameni!
Pod jhem tvým trne duše mladá,
já prchám v bázni, že tvá vláda
mé srdce zničí bušící,
jak oheň, který blesky sycen
dřív nezhasne, až v popel zřícen
jest chrám i oltář s hranicí!

Leč nadarmo! myšlenek vznětu
pud slabých smyslů nezdolá
a bohem duše moje v hnětu
se hne a pne a vzplápolá!
Blesk nebes v žilách mých se valí
a zničen ohněm, jenž mne pálí,
svým vzdorem dráždím jeho dech,
a láva, kterou duch můj skrývá,
v souzvuku proudy se rozplývá
div neztráví mne její běh.

Zde viz o Muso žertvu svoji!
to není čelo nadšené
ni duch, jenž k záře svaté zdroji
své zraky vznášel znícené;
co vření tvé mne uchvátilo,
co z života mi ještě zbylo?
Po zašlém mládí marný stesk,
na bledém čele vrásky hrají
a svatou stopu ukrývají,
kde zasáhnul mne v letu blesk.

Ó blahý, kdo bez vášně zpívá,
slz nezná jeho tichý zpěv,
a v klidu jeho struna tklivá
neví, co žal jest, bouř a hněv!
Pak ladně, ku jistému cíli
jak čistý proud zpěv jeho pílí
a med i mléko plyne v něm,
on nelne k letům Ikarovým,
nevznášen křídlem Pindarovým
nespadne s nebe v letu svém.

Však nám, jichž písní má být jatý
svět širý, dlužno urvati
žárlivým bohům oheň svatý,
co líčíme, tím zapláti!
Jest srdce krbem všehomíra,
v němž paprsky všech světů sbírá
v žár básníka duch hloubavý;
nač hanobíte naše žití?
ta pochodeň, jež závist vznítí,
se na vášních jen rozžhaví!

Ne, nikdy v tiché, klidné hrudi
se nezrodil ten božský vznět,
ten citů svár, jenž v obdiv pudí
a pokořuje zpěvem svět;
ne, ne! když Apoll v hněvu plání
s Eryxu strmých sešel strání,
by ztrestal šípy země pych:
dřív ku podzemním břehům stoupal
a smrtonosnou zbraň svou zkoupal
ve Styxu vírech plamenných.

Nuž tedy dolů s Helikonu,
mdlou písní zhrdá jeho výš!
proud nesmrtelných božských tonů
jen z nadšených strun uslyšíš!
Jsouť srdce pěvců roztoužená
jak mramor, který lká a sténá,
kde Memnona jest popel skryt,
by duší vzplál a písní hlasnou,
je třeba, aby září jasnou
jej polil slunce zlatý svit.

A já mám znova žárem hynouti,
jenž ve popeli ukryt has'?
své duše zbytek vydechnouti
v písni, již zhltí vzduch i čas?
Jak přelud snů se sláva ztratí,
o mnohé dny tvůj život zkrátí
jež měla kouzlit v zlatý sen;
a poslední dech mého žití
má slávě ještě v oběť zníti? —
ten budiž lásce zasvěcen!

Drobnosti.

— O zvláštním způsobu „oficielního“ přivítání podává ilustrovaný jeden americký list nejen podrobnou zprávu ale i velké vyobrazení. Když totiž president Grant s generaly Shermanem, Sheridanem a Custerem navštívili město Toledo, byli v radnici s velkou slavnostní ceremonií přivítáni nejprvé hodnostáři města a pak — dámami. Tyto podaly vzácným hostům ruce, srdečný pozdrav stal se však brzo tak důvěrným, že general Sheridan políbil hezké mladé děvčátko. Příklad jeho nezůstal ovšem bez pilného následování a náčelník severoamerické republiky sám, patrně, aby co do mužné odvahy nenechal se zastíniti generálem, vtiskl přátelské políbení na růžové rtíky jedné osmnáctileté krasotinky. Nyní byli hosté již v plném proudu a líbali sličné Toleďanky o závod, snažíce se, aby každý z nich co možná největším počtem hubiček honositi se mohl. Samo sebou se ostatně rozumí, že se zde jednalo jen o dámy mladé — povinnou úctu k stáří zachovali i statní vojevůdcové nad míru svědomitě. A zvláštní tato „ceremonie“ trvala prý až do čtyř hodin z rána! Kdybychom žert ten našli v některém listu evropském, zajisté bychom si ho ani valně nepovšimnuli; avšak v novinách amerických stává se rozhodně zajímavým, nechť jej považujeme již za pravdu nebo za vtip, charakterisující zámořskou publicistiku a — její manévry před volbou.

— Ben Dunn, černoch z Alabamy, vyzývá, ruku v ruce se svou chotí, celé lidstvo veřejně k zápasu zajisté neobyčejnému. Nabízí totiž sázku, že u příležitosti příští hospodářské výstavy nebude dvou jiných manželů, kteří by v stejném stáří mohli se vykázati tak značným počtem dětí. Ženě Dunnově je teprvé 26 let a jsouc vdaná od roku 1862 porodila již dvanáct dětí, mezi nimiž čtyry páry dvojčat! Kdyby statečný černoch sázku prohrál, jest ochoten, zaplatiti za rodinu, která by ho překonala, nejenom vstupné do výstavy, nýbrž i hostinu.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: I. Pohádka o sedmi havranech. II. Šípková Růženka. III. Bratříček a sestřička. IV. Modrovous. Dítkám vydal Fr. Doucha. Každý sešitek s 6 obrázky. Nákladem knihkupectví dr. Grégr a Ferd. Dattel.

V novém laciném vydání vyšli v komisi knihkupectví dr. Grégra a Ferd. Dattla v Praze:

Chrám matky boží v Paříži, čili: Esmeralda, děvče cikánské. Historický román. Sepsal Viktor Hugo.

Policejní špehoun. Obrázek z posledního povstání polského od B. Boleslavity, přeložil Antonín Kotek.

F. St. Kodyma naučení o živlech, jejich moci a vlastnostech. Díl II. O zvuku, světle, teple, magnetech a mlze. S četnými obrázky.

Ruský tlumočník. Praktický návod k rychlému a snadnému naučení se jazyku ruskému sestavil Em. Vávra.

Les Serbes de Hongrie, leur histoire, leurs priviléges, leur église, leur état politique et social. Première partie.

„Laciná knihovna národní“, čís. 45 a 46 (Tvrdá palice, povídka od A. H. Sokola.) Nákladem J. Otty.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).

Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

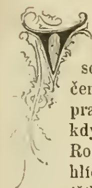
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Rosa Klepetářova.

Noveleta od *Em. Bozděcha.*

(Pokračování.)

V sobotu ráno paní Langsteinová v kuchyni právě černé Mári, kuchařce, nařizovala, aby k obědu připravila z koupené husy „bělík“ *) se „šáletem“ **), když listonoš přinesl psaní nadepsané na slečnu Rosu Klepetářovu. Svědomitá pěstounka si list prohlídla. Ruka neznámá, pečeť žádná, poštovní známka tříkrejcarová. „Tedy z města,“ pravila k sobě paní Juditha. Vrátivši se do salonu tetinka list odevzdala neteři, která seděla u klavíru hrajíc transkripci „Tannhaeusera.“ Slečinka obálku roztrhla a čtla:

Milovaná Roso!

Musím s Vámi mluviti, s Vámi samotnou a sice co nejdříve. Váš

Siegfried.

„Kdo pak ti píše?“ prohodila tetinka.

„Pamatuješ se ještě na Herminu Mandelblühovou, co chodila se mnou do školy a kterou jsi nikdy nemohla vystáti?“ odvětila neteř nepohnuvši ani jediným svalem v tváři.

„A co se provdala za mladšího Rosenbauma?“

„Ano. Viděla nás předevčírem v Stromovce a zve mne, bych ji navštívila.“

„Protivná to osoba. Půjdeš tam?“

„Nerada bych; bojím se však, aby mne nepomluvila, že se lidem vyhýbám.“

„To by ta klepna zajisté učinila. Musíš tam jíti.“

„Kdy bychom tam tedy šly?“

„Šly? Dovol, milé dítě, z toho nebude nic. Víš-li pak, co ta pomlouvačka ondyno u Hocků o mně řekla? Že prý umění si všímám z lásky — k umělcům.“

„To je hrozné. Nepůjdu k ní.“

„Naopak, má drahá, musíš tam jíti již proto, abychom se dověděly, co ta osoba o mně myslí. Takového něco nikdy neškodí.“

„Když tomu chceš, půjdu tam.“

„Ty's dobré dítě a zajisté že mně i to k vůli učiníš, zač tě chci ještě žádati. V sobotu chodívám do koupele na Žofinský ostrov; nešla by's se mnou?“

„Mileráda. Kdy se mám připraviti?“

„Máme času dost; půjdeme teprv o polednách.“

„O polednách teprvé?“ přemítala Rosa na mysli, „to bych mohla setkati se s hrabětem již dnes a návštěvu podržela bych v záloze.“

„To napíšu tedy odpověď,“ pokračovala na hlas, „a dám ji posluhovi k obstarání. Musím si bez toho koupiti vlnu na vyšívání.“

„Učiň tak, drahoušku.“

Drahoušek šel do svého pokoje a psal:

Milý hrabě!

Uvidíte-li o polednách dvě známé dámy přicházející na Žofinský ostrov, vyhněte se jim. Za pět minut potom mladší bude samotna.

Drahoušek psaní složil, nadepsal a šel obstarat své věci. O desáté měl lístek v rukou posluha, o půl jedenácté hrabě a ve tři čtvrtě na dvanáct velmož se procházel na ostrově.

V tutéž dobu vycházely paní Juditha a slečna Rosa z č. 12. v třídě Ferdinandově. Když dívku ovanul čerstvý vzduch, zakašlala a pak kýchla. Pošly asi třicet kroků a Rosa kýchla opět. Hnedle na to kašel opět se ozval. Tetinka se zastavila a pohledla poněkud starostlivým zrakem na neteř.

„Snad nemáš katarrh?“

„Chraniž bůh! Na nejvýše se mne chytne malá rýma.“

„Děkuji pěkně!“ horlila ctná matrona a dala se opět v pochod. „Malý bývá začátek všeho zlého. Ať se mi dnes nekoupáš! Mohla by's nastydnouti a neštěstí bylo by hotovo. Ani vejíti do lázeňského domu nesmíš; vzduch je tam vlhký, mohl by ti škoditi.“

„Ale, drahá tetinko, co mám zatím dělati, když se budeš koupati?“

„Můžeš se procházeti po ostrově aneb si sednouti někam na sluníčko.“

Zahýbali právě na můstek, jenž vede na ostrov. Na druhém břehu za budkou, kde se mostné vybírá, pan hrabě stál. Zočiv dámy za křovinami zmizel. Dámy šly opačným směrem k lázeňskému domu, teta vešla a než si sedla na lavici u vchodu ozářenou teplým sluncem poledním. Neseděla dlouho a s druhé strany se blížil Siegfried bohatýr. Pozdravil co nejuctivěji a vyslovil hlasem velmi zvučným již povzdálí své překvapení, že slečnu zde naleză, neb na blízku seděly dvě obstárlé dámy pletoucí punčochy. Přisednul a hovor začal hlasem již mnohem mírnějším. Není zapotřebí, aby hovorníci křičeli, sedí-li jeden druhému po boku.

*) Prsa z husy.
**) Hrách s kroupami nebo s rejží.

„Chtěl jste se mnou mluviti; se mnou samotnou. Mluvte.“

„Chtěl jsem Vás za něco prositi.“

„Proste.“

„Rozkošnými ačkoli bohužel příliš skrovnými chvílemi, které jsem zažil v domku „Na prsténku“, jsem se namlsal a při myšlence, že se mám zde s Vámi vídati vždy jen ve společnosti jiných osob, mne obchází mráz.“

„Jste stručný.“

„Učím se tomu od Vás.“

„A činíte dobře. Nemáme času na zbyt.“

„Rád bych s Vámi strávil zase jednou utěšenou hodinku, nerušenou úšklebkem cizí tváře, nekaženou zlozvukem cizího hlasu.“

„Nelichoťte sice mojí milované tetince, nebudu však s Vámi se příti o její přednosti, z nichžto není nejnepatrnější, že nade mnou bdí jako nad vlastní dcerou a že mne nerada nechává o samotě. Zkrátka tedy, co byste sobě přál?“

„Přál bych sobě, aby Vás zejtra bolel zub.“

„Cože?“ tentokráte Rosa nemžourala, nýbrž zcela prostě oči vyvalila.

„Hledala byste pak snad lékaře pro zuby. Odporučuji Vám pana Lišku na široké ulici č. 9. Bývá doma ráno od 8—9. pro veliké obecenstvo; pro bližší známé a pro osoby, které nerády vycházejí tak záhy z domu, též od 3—4. z poledne. Je-li právě zaměstnán mimo dům, trpící se může svěřiti jeho příručímu.“

„Je spolehlivý — ten příručí?“

„Úplně.

„Znáte ho?“

„Jako sama sebe.“

„Mně se zdá, že ho znám též.“

„A svěřila byste se mu?“

„Nevěřím mu.“

„Roso!“

„Z ticha! Jak jste mne polekal! Až mne to v dásni škublo. Bojím se skoro, že se mně zub vyžírá.“

A již byla slečinka opět v staré chybě. Mžourala jen což.

„Tedy —?“ záletník netrpělivě dolehal.

„Dovolte, abych mlčela. Cítím, že chladný vzduch zub dráždí, ústa-li otvírám. Bez toho se ještě dosti namluvím s tetinkou, která nepochybně s koupelí již bude hotova.“

Bohatýr vstal, sejmul klobouk a poroučeje se hluboce se uklonil. Odcházeje z ostrova, sobě tenkou hůlkou o plná lýtka klepal a prozpěvoval:

Holubička vletěla
ptáčníkovi v klec,
z klece více nepustí
milou milenec.

Rosa zádumčivě pravou nohou o zemi tepala. První myšlenka byla: Nepůjdu tam. Druhá však: To by ho mohlo ode mne odvrátiti. Třetí: A já bych se nestala hraběnkou. Čtvrtá: V tom domě mne nikdo nezná. Pátá: A pak je tam lékař pro zuby. Šestá: Proč bych tam neměla jíti?

Tu tetinka pásmo myšlenkové přetrhla. Vrátily se domů. Když vcházely do vrat, paní Juditha prohodila:

„Vidíš, jak to boží sluníčko tobě posloužilo? Po celé cestě jsi ani jednou nezakašlala.“

Při obědě málo se mluvilo, neb i jindy tak obratný jazyk tetinčin byl dnes jaksi nehybný.

Po obědě vdovička se chystala k dřímotince na pohovce — slavívala takto sobotu, „den páně“ — a slečinka se ozvala: „Mezitím co budeš dřímati, mohla bych si odbyti návštěvu u Herminy.“

„Učiň tak, miláčku, a nezapomeň, že ji dávám co nejsrdečněji pozdravovat. Do hub zlých nejlépe cpáti zdvořilost.“

Rosa odešla a paní Juditha usnula. Chvilkami se tlusté rty její pootvíraly a jako bublinky z nich vyskakovaly krátké věty: „Neměla jsem to udělati. — Deset ze sta! — A bez hypotheky! — Měla jsem žádati alespoň dvanáct! — Když ale tak ohnivě prosil!“

* * *

Č. 9. na široké ulici jest z venčí velmi slušný dvoupatrový dům stavby moderní, nesoucí u vrat tabulku s nápisem: František Liška, lékař pro zuby, ve dvoře, v levo. Projdeš-li však průjezdem, octneš se na malém dvorku oddělenémvysokou zdí od sousední zahrady. Po obou stranách stojí křídla o jednom patře, zbytky to budovy starší. V přízemí jsou sklady na bavlnu; k patrům vedou s každé strany úzké, příkré a tmavé schody dřevěné. U levých příchozímu padá do očí opět tabulka s nápisem: František Liška, lékař pro zuby. Každé patro má pouze po čtyřech oknech a strany zde bydlící zdají se býti velmi tichými, neb nenakládá-li se právě bavlna, jest na dvorku jako po vymření.

U jednoho z pravých oken stál muž, když Rosa s tváří podvázanou z průjezdu vykročila a zočivši tabulku k levým schodům spěchala. Muž se zarazil a couvnul, neušlo mu však, že dívka chvátá po schodech nahoru. Zastavila u dveří, na kterých se leskla třetí tabulka, a zazvonila. Pádný krok zazněl, klíč v zámku se otočil, dvéře se otevřely a před slečinkou stál hrabě.

„Jste přece jen anděl,“ pravil, dívce obě ruce podal a takřka ji dovnitř vtáhnul. Pak se obrátil, otočil klíčem a strčil jej do kapsy.

„Proč zavíráte?“ sotva ze sebe vypravila polekaná poněkud dívka.

„Zde přece nemohu vítati svou spanilou pacientku,“ žertoval příručí pana Lišky a ukazoval kolem sebe.

Dívka mu za pravdu dáti musila. Ve veliké síni stálo pouze několik židlí a na věšáku viselo něco mužského šatstva. Vzduch byl chladný, vlhký a těžký, jak bývá v místnostech, kde se nevytápí a neotvírají okna.

„Musíme do druhého pokoje a zde by zatím někdo mohl odnesti garderobu páně doktorovu.“

Kavalír uvedl slečnu do vedlejší komnaty. Zde bylo arci příjemněji. Nohy se bořily v tlustý koberec, široký divan zval k odpočinku a v kamnech plápolal veselý ohníček, milejší ještě očím než tělu, neb spuštěné záslony vadily světlu dennímu.

„Aby teplo neucházelo,“ odpovídal hrabě na udivený pohled dívčin, když dvéře zamykal. „Ty dvéře odstávají, nejsou-li zavřeny na zámek.“

A stáhnul klíč.

Rosu jindy tak chladnou a klidnou nevýslovná úzkost pojala.

„Pane hrabě!“ zvolala úpěnlivým hlasem, „otevřte ty dvéře!“

„Ale drahoušku —“

„Otevřte, pravím Vám, aneb začnu volati o pomoc.“

„Nebuďte bláhová! Čeho pak se lekáte?“

„Čeho se lekám? Nevím, nechci věděti, nechci mysliti, ale pro slitování boží otevřte!“

„Tak se přece upokojte,“ seladon rozčileuou dívku chlácholil a snažil se rámě ovinouti kolem jejího těla.

„Nechte mne,“ vzkřikla Rosa jako šílená, vrhla se k oknu, strhla záslonu a rozbila pěstí tabuli tak, že kusy zařinčely ve dvorečku na dlažbu. „Pomoc!“

Jedním skokem byl Siegfried u ní a jedním chmatem svalovité ruky vtrhl třesoucí se dívku nazpět do vnitř pokoje.

„Šílené děvče,“ hněval se a hlas přitlumený zněl jako rachot vzdáleného hromu, „myslíš, že mne překonáš svým dětinským odporem? Myslíš, že jsem nadarmo se s tebou zabýval tolik měsíců. Myslíš, že opět odtáhnu s nepořízenou jako tam „na prsténku“? Tam tobě zdráhání slušelo a mne jenom polehtalo, zde mne dráždí a tobě nesluší, nebo překročivši tento práh vzdala si se navždy odporu.“

„Bože! Co jsem to učinila!“ dívka z útrob srdce zastenala, a s tváří rukama zakrytou na zemi se vrhla.

„Upokojte se, Roso,“ kavalír mírnějším hlasem pokračoval, k ležící přikleknul a hlavu jí pozdvihnouti se snažil. „Což neznáte mou lásku?“

V tom zvonec prudce zazněl. Jako střela Rosa vyvyletěla do výšky a jásala: „Někdo přichází, někdo mne viděl! Otevřte,“ hraběti kázala, „otevřte bez prodlení, sice začnu křičeti, seč síly moje budou, že je zde lotr, jenž chce úkladně vražditi můj život, mou čest.“

„Slyšíte, ten se nedá odbyti,“ přidala, když zvonec podruhé a prudčeji zazněl.

Hrabě otevřel a jako laň z ohrady Rosa skočila do předsíně a na všech údech se chvějíc o židli se podepřela.

Zvonec zazněl po třetí a pádná pěst začala bubnovati na dvéře. Vida nezbytí bohatýr k těmto přikročil, klíčem otočil a před ním stál — Roden.

Chvíli mlčeli všichni tři; Rosa a hrabě nemohli mluviti překvapením a herec nechtěl přehlížeje situaci. Pak vešel a začal:

„Zdá se, že nás všechny tři zde svedla stejná příčina: trhání zubův. Slečna, jak vidím, si to již odbyla, jest alespoň posud celá rozčilena. Vy, pane hrabě, nepochybně čekáte, až bude pan Liška tam uvnitř s někým hotov a já — já přišel, bych také požádal pana doktora za pomoc. Mám ho na blízku. Bydlím totiž naproti. Jak to ale již bývá: sotva jsem vešel, bolest přestala jak by uťal. Bude nejlépe, když se vrátím a učiním tak tím raději moha těžiti z Vaší společnosti, slečno. Přijmete můj průvod?“

„Ze srdce ráda,“ srdnatá jindy dívka zašeptala netroufajíc si pozdvihnouti zrakův.

Umělec jí nabídnul rámě a Rosa se do něho zavěsila.

„Neuhodnul jsem všechno na chlup, pane hrabě?“ Roden prohodil, když odcházeli.

Hrabě mlčky se uklonil, pěst zaťal a když dvéře za odcházejícími se byly zavřely, zabručel:

„Však já tě naučím hádati, komediante!“

Komediant zatím zvolna sstoupal se schodů, neb rámě jeho cítilo, že se spanilé břímě třese jako osyka. Ubohá Rosa! Sotva na nohou se udržela. Jindy tak dbalá „lidských řečí“ křečovitě se držela mladého muže, nedbajíc na zvědavé pohledy okolojdoucích, kteří z valné části herce Rodena znali a poprvé viděli s mladou krásnou dámou. Co jí záleželo na troše pomluvy po výjevu, který byla právě prožila! Jak nepatrným se jí zdálo porušení malicherného zvyku společenského po hrozném nebezpečí, s kterým sobě byla zahrávala a z kterého byla vyvázla nikoliv zásluhou vlastní. Srdce jí přetékalo vděčností k statnému ochranci, ústa však nebyla s to ji vyřknouti. Němě a pokorně, jako beruška, kráčela svému vůdci po boku, úplně vyměněna a naslouchala s hlavou sklopenou klidnému jeho hlasu. Vyprávěl jí, s jakým zápalem, s jakou zálibou se učil úloze genialního zlosyna korunovaného, jak se na dnešní představení těší a jak se ho zároveň bojí.

„Večer ten rozhodne,“ pravil, „nad mým životem; buď se stanu umělcem buď ničím.“

Došli třídy Ferdinandovy a čísla 12. Dívka bez ostýchání tiskla mladému muži ruku a pravila s vroucností neobyčejnou:

„Jak bych se Vám zavděčila?“

„Tím, že vzdor všemu, co jste dnes zkusila, divadlo navštívíte.“

„Což Vám na tom záleží?“

„Bude mně volněji, budu-li cítiti, že oko Vaše na mně spočívá.“

„Slibuji,“ loučila se Rosa a rozešli se jeden každý s blahým pocitem, že nalezl vzácný onen poklad, jemuž říkají: srdce v upřímnosti oddané.

(Dokončení.)

Vybásněné a vybájené příčiny.

Napsal *Primus Sobotka.*

Kolikkrát jsi, spanilá čtenářko, na procházce utrhla kvítko, jemuž říkáme slzička, a dotýkajíc se červeným květem svých očí říkalas: „Panenky Marie slzičky, aby mne nebolely očičky.“ Umíš o tom také vypravovati, kterak toto kvítko povstalo a odkud se mu dostalo jmena. Když panna Maria plakala pro svého ukřižovaného syna, kamkoli její slza skanula, povstalo kvítko, jež nazváno „slzička panny Marie“, i má tu moc, že chrání před bolením očí. A poněvadž to byly slzy krvavé, obdrželo kvítko barvu červenou.

A máš-li náhodou milence studenta, optej se ho, a on ti bude vypravovati, že staří Řekové bájili podobně o povstání růže červené. Bohyně lásky, Afrodité, zamilovala se do krásného jinocha Adonisa, jenž byl náruživým myslivcem. Častokráte domlouvala mu starostlivá bohyně, aby se vyhýbal šelmám divokým, ale marně. Kdysi poraniv Adonis divokého kance, byl od něho klem probodnut a zahynul. Afrodité vidouc umírajícího miláčka spěchala k němu a rozedrala si bosé nohy o trní růžové; její krví zbarvena růže, která až posud bíle kvítala, a od té doby jest růže červená.

Tážete se, kam tímto vypravováním směřuju? Chci podati některé po různu sebrané příklady, jak národ sobě vysvětluje spůsobem básnickým příčiny rozmanitých úkazův, jež sobě jinak vyložiti neumí. Bývá v tom mnoho pěkné poesie, pročež doufám, že předmět ten nebude nuditi čtenáře.

Proč čekanka roste skoro vždy jen u cesty? Na tu otázku odpovídá národní česká pověst, i u Němcův

známá *), že to byla dívka, kteráž tak dlouho očekávala svého milence z ciziny a vycházela jej vyhlížet, až se v květinu proměnila. O její věrné lásce podnes svědčí modrá barva květu jejího. K ní se utíkají děvčata, jež si přejou milence. Trhajíce ji do zástěrky takto říkají:

Čekanko u cesty!
trhám tě pro štěstí,
abys mi milého popřála,
kteréhos nadarmo čekala.

Proč má hrdlička okolo krku pásek. Poví nám dívka slovenská. Panna Maria chtěla, aby jí hrdlička kolíbala synáčka. Ale hrdlička neposeda nechtěla kolíbati a pořád utíkala. I uvázala ji máti boží na šňurku, a od té doby jí na hrdélku zůstal pásek.

Na otázku, proč se osika neustále třese, máme několik odpovědí na snadě. Rusové vypravují, že kříž, na kterém trpěl Spasitel, zhotoven byl ze dřeva osikového, pročež bůh odsoudil tento strom k tomu, aby se na věky třásl. Z haličské pak „koljadky" dovídáme se jiné příčiny. Bohorodička prý ubírala se s božským děťátkem přes horu i

chtěla si chvilku spočinouti,
chvilku spočinouti, syna povinouti.
Poklonilo se jí všeliké koření,
kmení i větvoví, i všechno stvoření,
jen se neklaněla proklatá osika,
proklatá osika i proklaté trní.
„Proklatá osiko! bohdejž bys se třásla
do soudu soudného, do věku věčného!
a proklaté trní! bohdejž bys píchalo
do soudu soudného, do věku věčného!"

Z legendy srbské konečně dovídáme se, že kdysi v chrámku páně zpívali sv. Mikuláš a sv. Petr, a dvě sestry, Maria a Andělina, jim odpěvovaly. Matka boží je poslouchala. Všecko tvorstvo i veškero stromoví umlklo zbožně naslouchajíc, jenom štěbetavá osika neumlkla a pořád šeptala. I rozhorlila se boží rodička a proklela ji:

„Každý strom ploď plody svoje,
jenom ty buď neúrodna,
chvějící se v zimě, v letě,
šeptajíc i v parném tichu,
když se nehne ani vánek."

Hroznějším ovšem trestem pro štěbetalku bylo by, kdyby musila na věky mlčeti.

Proč kukačka nemá svého hnízda a proč volá vždy žalostivým hlasem: kuku! kuku!? Svého hnízda nemá za trest, proto že když všichni ptáci světili den zvěstování panny Marie, ona jediná nosila na hnízdo. Příčinu jejího smutného kukání udávají skoro všichni Slované tu, že jest kukačka dívka v ptáka proměněná. Podáváme pouze českou a srbskou pověst. Před časy žila v Čechách krásná panna. Rodiče jí byli dávno zemřeli a neměla nikoho kromě jediného bratra, jejž měla velice ráda. Ale i ten jí zemřel, a nebohá opuštěná panna po celé leto plakala u jeho hrobu a nemohla se utišit. Tu jednou šel Kristus kolem a tázal se panny, proč je tak smutna. Když panna neznajíc ho vše pověděla, pravil: „Hledej si bratra v šírém světě." A smilovav se nad ní proměnil ji v kukačku. Od té doby po celé leto všude poletuje a ztraceného bratra hledá po lesích a zahradách, na polích a luzích neustále za ním volajíc. Podobně vypravují Srbové, že kukačka byla žena a měla bratra, za nímž, když umřel, tak dlouho toužila a naříkala (srb. kukala), až se proměnila v ptáka; a proto podnes každá Srbkyně, jíž umřel bratr, zapláče slyšíc kukačku kukat.

Kdož by si tu nevzpomněl na řeckou báji o slavíku, v nějž prý se proměnila matka hořekující pro ztrátu dítek svých: (*τεκνολέτειρα ἀηδών.*)

Volání kukaččino má mimo to v české pověsti ještě jiný základ. Dříve prý mívala kukačka korunu, ale dudek ji o ni obelstil. Když ptáci měli svatbu, byl dudek družbou a vydlužil se od kukačky korunu. Koruna mu slušela a proto jí kukačce nevrátil. Od té doby zanevřela naň kukačka a nadává mu: kluku! Dudek sice pořád odpovídá: Jdu! jdu! ale nepřichází a koruny nevrací. *)

Německého, tuším, původu jest báje o křivonosce. Když Kristus pněl na kříži, přiletěl ptáček a jal se vytahovati hřeby, jimiž byl Spasitel přibit; ale nepodařilo se mu, toliko sobě skřivil zobák, jenž mu zůstal skřiven, a odtud dostal jmeno „kreuzschnabel".

Ne tak útrpný byl vrabec. O něm vypravují Rusové, že když Židé vydali Krista na mučení, vrabec neustále křičel: „Živ! živ živ!" prozrazuje, že Spasitel ještě neskonal, aby jej tedy déle trápili. Za to proklel bůh vrabce, zakázal jeho maso jísti a svázal mu nohy neviditelnými pouty; proto jenom skáče.

Z ukrajinské skazky dovídáme se, proč jest zajíc kusý. Liška totiž a zajíc byli poslání pro mrtvou a živou vodu. Na zpáteční cestě liška šťastně proklouzla mezi srázejícími se horami, ale zajíc se opozdil, hory jej přiskříply a ocas mu uštíply. Od té doby je kusý.

Tyroláci vědí, proč má dub listí tak zubaté. Zapsal prý se kdosi ďáblu a slibil, že mu dá svou duši, až dubové listí opadá. Když pak ostatní stromy opadávaly, přišel se ďábel podívat na dub. Ale na dubě bylo ještě plno listí a staré začalo teprv opadávat, když už nové rašilo. Čert byl ošizen a zlostí dal se do dubu a hrozně jeho listí poškrábal.

Kde vzal datel červenou chocholku? Čteme v Longfellowově Hiawatě, sosnované z národních pověstí indiánských, že datel poradil Hiawatovi, jenž dlouho marně zápasil se zlým Megisogvonem, kam jej má trefit, aby ho usmrtil. Což když se podařilo,

za to vděčný Hiawata
zavolav si Mamu, datla,
jenžto na zelené větvi
zádumčivé seděl sosny,
krví chocholku potřísnil
na hlavičce datla Mamy;
podnes Mama nosí chochol,
nosí chochol purpurový
na znamení svojí služby.

Slepýš dle báje německé chtěl kdysi uštknout pannu Marii, začež poražen jest na vždy slepotou. O pokolení pak hadím vůbec čteme v „Solfernu", že „svedši Adama a Evu upadlo v zlořečenstvie na věky a že musí na břiše svém hledati sobě pokrmu z země utvrzené."

Velmi zajímavý výklad, proč opice „telinga" žije pouze v nejvyšších vrcholech stromů, nalézáme u černochů v Guinei

*) Už stará německá báseň z r. 1411 zmiňuje se o této pověstí:
Und vil die iehent, die wegwart
sei gewesen ain frawe zart
und wart irs puelen noch mit schmerzen.
H. Vinkler's „Blume der tugend."

*) Mnoho zajímavých příkladů poskytuje ptačí mluva, kterou kdysi „Květy" sbíraly slibujíce, že vyjde tiskem. Nebylo by věru na škodu, aby se tou věcí opět hnulo.

v záp. Africe. Veliký op „Engena", vypravují, nabízel dceru svou tomu hrdinovi za manželku, který by vypil plný sud rumu. Vážný slon, švarný levhart, mrzutý kanec pokusili se o to, nabrali si ohnivé vodky do huby a nechali tak. I přišel malinký opičák „telinga", kterýž byl chytře tisíc svých bratrů ve vysoké trávě ukryl, a nabrav si první sklenici rumu odešel; ale po něm přišel jiný, který vyhlížel právě tak jako on, a nabral si druhou sklenici, a tak to šlo dále, až byl sud prázden, a telinga si odvedl dceru opa královského. Na úzké však pěšince počíhali si naň slon a levhart a přepadli ho; ale telinga utekl se na nejvyšší stromy a zařekl se, že nikdy více nebude žíti na zemi, aby ušel křivdy a násilí. Proto žijí opice telingy až podnes jen na nejvyšších vrcholech stromů.

Na břehu jezera blatenského vyskytují se skamenělí plži, které okolní lid dle podoby jmenuje kozí paznehty. Odkud se vzali? Ondřej prý, strýc krále Štěpánův, vraceje se jednoho času v největší chudobě z války domů v saladské stolici od pastuchy na blatenském jezeře peněz si vypůjčoval. Pastucha dokládaje se boha zapíral, že peněz nemá. Ondřej mu odpověděl: „Tresci tě bůh, máš-li peníze!" načež pastýř i se stádem koz do jezera se propadl, a z toho pocházejí prý skamenělé kozí paznehty.

Poslyšme, kterak Slovák vysvětluje, proč jest ta jeho vlast tak skalnatá a neúrodná. „Na počiatku letel Bôh v povetrných výšinách nebom sem od mora a niesol v zástere pred sebou zem. Kde sám rozsýpal, tam povstávaly roviny, hory a doliny zemné, úrodné. Tu ale čert dobehol za ním a chcel si násilne vziať úděl' z toho, aby i jemu voľač ušlo sa: i potrhol zásteru. Zástera roztrhla se pánu Bohu, a tu vysypalo sa z něj samé skál'a. Z toho sú naše žuly tatránske a kopce i vršky skalnaté, neúrodné." Odtud pořekadlo o skalnatých krajích: „U nás pánu Bohu, keď zem sial, roztrhla se zástera."

Šťastněji při tom byli poděleni Srbové, jakž svědčí jich píseň národní:

Tři ptačata horu přeletěla,
každé neslo v zobanu znamení:
jedno neslo klásek pšenicový,
druhé neslo révu vínoplodnou,
třetí neslo zdraví i veselí.
Které neslo klásek pšenicový,
zaletělo na rovinu báčskou,
proto Báčka obilím bohata;
které neslo révu vínoplodnou,
zaletělo na fruškou až horu,
proto Fruška vínem je bohata;
které neslo zdraví i veselí,
zaletělo mezi nás sem za stůl,
bychom zdrávi byli i veseli.

Horalé v západním Skotsku vypravují, že papež kdysi dal jich zemi do klatby, ale že zapomněl prokliti také pahorky, a proto prý toliko stráně a pahorky byly obydleny a na nich stavěno, čímž sobě vysvětlují zbytky starých staveb, které podnes pozorovati jest na divokých stráních a jež lid „elf-furrows" t. „brázdy vil" nazývá.

Ohledněme se ještě po nějakých příkladech u divochů. Obyvatelé Tongaští tétují muže, kdežto jich sousedé na ostrovech Fidžiských tétují ženy. Úkaz ten vysvětlují takto: Tongaští vypravili k Fidžiským posla, aby se zeptal stranu tétování. Milý posel vraceje se domů pořád si odříkával pravidlo, jemuž se byl naučil z paměti: „ženské tétovat, ne mužské"; ale na neštěstí klopýtnul přes pahejl, spletl si svoje říkání a přišed domů zvěstoval, že mají „mužské tétovat, ne ženské!" A toho se Tongané přidrželi.

Penongové v Birmě vylamují si dva přední zuby a udávají příčinu tu, že se nechtějí podobati k opicím; týž obyčej mají Batokové ve vých. Africe, kteří zase říkají, že to činí proto, aby byli podobni k volům a nikoliv k zebrám.

Celou řadu vybásněných příčin poskytuje nám vypravování Namaquů v jižní Africe. Měsíc poslal kdysi zajíce k člověku, aby mu vyřídil toto poselství: „Tak jako já umírám a opět z mrtvých vstávám, tak i ty umřeš a opět z mrtvých vstaneš." Ale zajíc šel k člověku a pravil: „Tak jako já umírám a z mrtvých nevstávám, tak i ty umřeš a z mrtvých nevstaneš." Po té vrátiv se zajíc vypravoval měsíci, co byl vyřídil, a měsíc hodil po něm sekyrou a rozštípnul mu pysk, a to mu od těch dob zůstalo. Někteří pak dokládají, že zajíc uprchl a posud pořád utíká, jiní zas, že měsíci poškrábal tvář, tak že podnes na ní viděti jest jizvy; konečně že Namaquové zajíce nejedí, děje prý se proto, že člověku tehdáž tak zlou zprávu zvěstoval. —

Mohli bychom snadno ještě pěkný počet podobných příkladův tuto položiti, a nebylo by nám zle o látku. Než na tom zatím přestáváme. Čtenář snad ani nepozoroval, že jsme se znenáhla octli na samém prahu mythologie; do té náleží zajisté zosobňování těles a úkazů přírodních a osnování dějin na tomto základě. Onen práh mythologie překročíme někdy jindy, prozatím rozhledneme se zpět po cestě právě vykonané a z toho, co jsme posud vypravovali, učiníme docela stručnou úvahu.

Duch lidský tak jest nadán a uspůsoben, že při všem, cokoliv se jeho smyslům naskytá, hned se táže: co jest to? nač a proč jest to? kde se to vzalo? a podobně. Každý zjev budí jeho pozornost a to tím více, čím neobyčejnější, čím zábadnější jest. U člověka primitivního a nevzdělaného jmenujeme to zvědavostí a třebas všetečností, u vzdělance badavostí. Při každém úkazu táže se člověk po jeho příčinách. Kde však žádný rozumový důvod místa nemá anebo kde důvod obmezenějšímu a nezkušenému rozumu nedostižný jest, tam vymyslí si člověk nějaký důvod, nějakou příčinu, tam bájí a básní — třeba celý děj. Zejmena u člověka primitivního má fantasie nad rozumem vrch a docela volnou ruku. A báje tyto i básně bývají zhusta tak vtipné (proč zamhouří kohout oči, když kokrhá? — aby slepice věděly, že to umí nazpamět!), skutečné poetické, ba někdy i tak důmyslné, že jest se čemu diviti, kde u národů sebe surovějších tolik poesie se nabralo. Čilost, plodnost i rozmanitost fantasie té pozorovali jsme na svrchu uvedených příkladech, které byly sebrány u národův divokých i civilisovaných. O mnohých věcech dovedeme si vysvětliti, jak na ně člověk přišel. Vidí-li ku př. po dešti na zemi množství žabek, což jest přirozenějšího, nežli že soudí, že ty žabky s deštěm pršely? Jestiť to důvod rozumový, zdali pravý, po tom on dále nepátrá.

Dr. Ondřej Boorde vypravuje ve svém líčení Irska za Jindřicha VIII. takto: „Avšak v Irsku jsou podivné věci; neboť tam není ani strak ani jedovatých plazů. Není tam ani zmijí, ani hadů, ani ropuch, ani ještěrek ani nic takového. Viděl jsem kamení, jež mělo podobu hadů a jiných jedovatých plazů. A lid té země povídá, že takoví plazi byli a že mocí božskou a modlitbami sv. Patryka v kamení proměněni jsou. A angličtí kupci z Anglicka přivážejí z Irska tu zem, aby jí naházeli do svých zahrad a tím jedovaté plazy zaháněli a usmrcovali." I zde máme rozumový důvod k vysvětlení skamenělých ammonitů.

Edvard Tylor, jenž takovéto výklady nazývá filosofické či explanatorní mythy, podává jiný příklad z doby nejnovější: „Na poli u cihelny nedaleko Londýna nalezeny byly fossilní kosti sloní, a nedlouho potom obíhala v okolí tato pověst: před několika prý léty byla zde Wombwellova menažerie, jemuž pošel slon a byl na tom poli zakopán; teď učení páni našli jeho kosti a domnívají se, že nalezli předpotopního slona."

Na konec mohu k tomu dodati příklad z vlastní zkušenosti. Letos v létě pozoroval jsem v nádržce, v níž se zachycuje voda k zalívání květin, po celém okraji červený pruh vody zbarvené. I upozornil jsem na to člověka nikoliv nevzdělaného, jenž mi odpověděl, že v loni se tam spustila zahradnickému pomocníku z nosu krev. Ale mně bylo nápadné, že by té krve bylo musilo být aspoň z celého vola, aby tolik vody zbarvila. Ohledav věc tu blíže shledal jsem, že se celý pokraj vody hemžil samými drobounkými červenými červíčky.

Jan Abatyše ze Třebíze.

Historická pověst od *Václava Beneše.*

(Dokončení.)

Na začátku dubna 1420 věděli po celých Čechách o věci sudoměřské se železnými pány. A o vítěziteli, jednookém Žižkovi z Trocňova od úst k ústům báječná pověst šla a všude zdvihaly se, tvořily hluky nové, nevídané po tu dobu na povrchu zemském. Vyšli z vesnických chat, necvičeni, neobratni s brojí podivnou, bez helmic, bez krunýřů, v prostém, kmetcím oděvu. I starci bělovlasí řadili se v šiky válečníků, z nichž posměchy tropili si páni na hradech, co čekali Zikmunda, jenž zvolna se blížil ze Slezska do Čech Moravou. Horníci kutnohorští s dvojitou horlivostí chytali tvrdohlavce a se vztekem vášnivým za živa je pochovávali, aby napili se prý z kaluží, chtějí-li mermomocí z kalicha píti.

Zdálo se, že v moře rozbouřené rozvlnily se tiché Čechy, jako bývaly již jednou ale dávno, před tisíciletími. Hrázemi, o něž vlny se odrážívaly tehdáž, bývaly hory, co hradbami nyní té země jsou, o něž kolikrát kolik tisíc hlav polámali si cizáci pokoušející se na budoucí věky je opanovati. — —

Letos málo kdo všímal si půvabů jara, jež v lepé pestrotě zas krojem veškerým se rozestřelo.

Hluky lidu, jež valily se od Loun nahoru k Tejnici, nevšímaly si ani Oharky bujnými lučinami hadovitě se kroužící, ani vrchů a dědin dřímajících pod nimi. Plným proudem táhly silnicí; chvílemi zahalovaly je kotouče prachu v mlhu šedivou.

Za Louny vystupovaly černé sloupy dýmu a vyšlehovaly hrozné požáry. To klášter benediktinský hořel v Postoloprtech. Kmeti ze Žatecka zažehli jej. Táhliť na pomoc Praze proti Zikmundovi. Již včera na sta hrnulo se jich tudy s cepy a sudlicemi. —

V čele řad klusalo as ku padesáti jezdců. Náčelníkem jejich a celého roje byl mladý muž v přílbě nevyleštěné a krunýři jen hrubě kovaném. Vedle něho jel korouhevník, stěží mohls rozeznati na černém praporu kalich červený. Daleko bylo slyšeti hukot kmetů válečníků. Nedlouho jim to do návrší trvalo; na rovině naproti Tounžetíně urychlili pochod. Dobrý tisíc bylo jich.

Sotva že objevily se jim věže týnecké, zarazil náčelník. V přímku skorem vzepjal se vraník na předních nohou, jak zatrhl uzdou pán. Kmeti až mezi samé jezdce se vedrali, aby slyšeli rozkazy. Pozvolna zaduněl ze středu roh, rázem zamlkl ryk, nejednomu z těch bitců podivných, nezvyklých kázni na slovo, umřel na jazyku výkřik proklínavý.

„Klášter jeptišek je, bratři, zde. Víte, co s ním. Ale těm pannám ani jediné neodvažte se ublížit, kdo vlasu jim pokřiví, do plamenů dám jej uvrhnout. A nyní držte se pohromadě v hustém šiku. Okolo Žirotína pojedem; možná, že nás uvítají!" hovořil mladý velitel hlubokým zvukem. Ti, co byli nejblíže u něho, všimli si, že třásl se mu hlas a ta mladická jeho tvář že barvu proměnila.

Zase trhl uzdou a opět vzepjal se vraník ku skoku sáhovému. Tryskem uháněl náčelník a za ním letěli jezdci a za těmi v kroku rychlém táhly hluky lidu seřaděné v hustý šik.

V Tejnici opět zaduněl roh, třikrát zazvučel temný, děsivý hlahol a sotva že dozvučel, strhl se lomoz ohlušující kolem kláštera, dunění rachotu dalekého hromu podobné rozlehlo se; dlouho vzdorovaly dvéře ranám okovaných cepů a sudlic posetých hřebíky; ale na konec přece povolily.

Na vraném koni jako střela kmital se mladý náčelník, tvář bledla mu a zas ruměnila se jako ten kalich červený na černé půdě, jenž hrozivě nad hlavami útočníků vlál, a sotva že bránu rozrazili, seskočil s vraníka a mezi první vedral se, co vrazili do tichých, hrobových chodeb klášterních. Ani živé duše nebylo zde, v prudkém chvatu probíhal cely mladý muž, ani jediné sestry neviděl nikde, kříž na kříž propátral klášter, v každinké jizbě byl: všude zotvírány byly dveře — a prázdno v komnatách.

„Smolnice na střechy! Ať na cestu svítí klášter nám!" zavelel náčelník a okamžitě vyplnili kmeti rozkaz jeho. V chvilince vyvalil se dřevenou střechou bílý dým a za ním vyšlehly plameny, porůznu z prvu, jeden vždy z každé smolnice.

I v chrám vylomili dvéře, vedrali se do vnitra, na kůr, kde hodinky se klarisky modlívaly, naházeli planoucích pochodní, ničeho neloupili; ale nešetřili také.

„Vzad! Z chrámu ven, nenasytové! zahřměl v kostele velitel u prostřed rozkacenců. Spatřilť jeptišku u oltáře zahalenou závojem. Jen dva pletence světlých vlasů vyhlédaly jí pod rouškou neprůhlednou.

Když se smolnicemi vnikli do kostela, vstala, postoupila k oltáři, obrátila ku kmetům zastřenou tvář; v rukou držela modlitební knihu a na prsou blýskal se jí zlatý kříž. Štíhlá to byla postava, velitelská; ani nehýbala sebou, jen těsněji sepjala rukou a políbila kříž.

Ale kmeti nechtěli slyšeti slova náčelníkova. Mramorovou dlažbou bušily již cepy jejich, oltáře v kusy se řítily, a obrazy staré po zemi válely se strhány sudlicemi a rozbodány. V kůru plamen za plamenem vyšlehoval a okny roztřískanými valil se šedivý dým.

„Ven, zběsilci, anebo zapáliti vás zde dám!" znova zahřímal mladý muž a palcátem razil si cestu těsným hlukem ku mřížkám.

„Utecte, panno! Smrt hrozí vám!“ zavolal prodrav se až k samé klarisce — abatyši. „Pro bůh, zachraňte se! V úkrytu dobrém jsou asi sestry vaše!“

A blíže přiskočil bez helmice k ní, v náruč uchvátil ji; ale lehounce vymkla se mu jeptiška.

„Musíte se mnou, panno! Nevidíte kolem ty požáry, zalknete se dýmem zde.“

„Vidím, vidím!“ tichým hlasem zahovořila kláriska. „A tebe také vidím, co přinesls je sem. Bůh ti to promiň.“

„Tos ty, Ofko? Já slepec! Pro tebe dal jsem klášter zapálit, abych tě vyrval jim a s tebou žil,“ zahučel mladý muž, ruce zas po ní rozevřel; ale jeptiška ustoupila o krok nazad.

Tři pochodně plapolné zaletěly na oltář.

Socha sv. Kláry k nohoum dopadla abatyši a na několik kusů se rozrazila. Plameny šlehaly již na temeni oltáře.

Jeptiška odhrnula z lící závoj; průhlednou zdála se bělota jejich být a to oko jasně modré dosud tak velitelsky hledělo.

„Propast je mezi náma, my nikdy se nesejdem, ani tam nahoře ne!“ zašeptala kláriska.

„Ne-li tam, zde aspoň, Ofko má! Co mi po tamtom životě, budu-li tě míti zde!“

„Pryč ode mne! Nedotýkej se nevěsty Kristovy,“ jasným zvukem zahlaholilo to z koralových jejích rtů.

„Mou nevěstou jsi a ne Kristovou; mou nyní jsi, hrdá Ofko.“ A zas hnal se po ní s náručí otevřenou.

„Abatyše je to!“ volal za nimi kdos. „Abatyše zdejší a velitel náš!“

Oběma rukama zachytila se Ofka mramorového sloupu, černý dým zahalil oltář, rachot hromový rozlehl se chrámem; zdálo se, že výkřik pronikavý bylo slyšeti v pekelném lomozu. — — —

Několik mužů vynášelo za chvíli mladého velitele z kostela.

Bez sebe byl, levou ruku měl roztříštěnou. Kus oltáře zasáhl jej. Velitelství převzal korouhevník, Racek mladší z Neprobilic.

Večerem odtáhli kmeti z Tejnice. Mnoho mil bylo viděti požár chrámu a kláštera klárisek.

V tichu hrobovém valily se proudy dolů do údolí svato-blažejského, u prostřed jich vezli dva koně Jana ze Třebíze těžce raněného. S korouhví k zemi skloněnou táhli kolem rodné tvrze jeho.

Za Třebízí odrazilo se jich od hlavního proudu asi k dvěma stům, stranou se dali ke Kobylníkům a v hodině začervenalo se nebe večerní záplavou: To v Pálči hořelo. Panu Zikmundovi zašli na noc posvítit, ale nezastihli jej doma; škoda, že nezastihli.

V Slaném obvázali ranhojiči ruku panu Janovi, zaobalili jej zase do houní na voze a vezli do Prahy. Kolem kmeti rychlým krokem táhli v hustých řadách s cepy a sudlicemi na ramenou. Za městem nové roje přidružily se k nim pod Rackem starším z Neprobilic.

* * *

Dne 25. máje již vnikl pan Vilém Zajíc z Hazmburku do Slaného. Hnedle by se byl setkal v kmety z Žatecka a Loun; a to nedobře by se bylo vedlo mocnému pánu a bratru jeho Mikuláši. V patách za vítězem král Zikmund přitáhl s celým dvorem do města pokořeného. Mezi nohsledy jeho byl i Pálečský.

Zajel si na Třebíz starého druha navštívit.

Nebyl to již pan Aleš ten přívětivý stařeček, vlídný, jejž i děti kmetů z dědiny pode tvrzí milovali více než dědečka vlastního. Celou zimu nevyšel ze tvrze, ba ani na nádvoří skorem. Dlouhé dny a ještě delší večery proseděl ve své jizbě a u nohou jeho hrával si chlapeček. A když unavila jej hra, usnul s hlavinkou položenou na koleně otce — stařečka. Mlčky sedával pan Aleš a celé hodiny díval se bezpřetržitě do ohně, co v krbu popraskoval.

Oslovil-li jej chlapeček, vytrhl se na chvilku ze zadumání, pohladil Stánka po líčkách a leckdys zavlhlo mu oko, zadíval-li se do té tváře okrouhlé. Chlapeček na klín vyhoupl se mu a ptával se, proč prý tak blýskají se ty oči jeho, jako by plakaly.

Ale nikdy mu otec neodpověděl, nemohl, v pláč hlasitý by byl vyhrkl a do tmy se s obličejem odvrátil. Chlapeček zase si hrál; po očku však díval se po tatíčkovi.

„Hnedle budeš mezi cizími, chudinko, a ti sotva tě budou líbat, sotva hladit tvářičky tvé. Kdo ví, kde zahyne bratr tvůj, nezahynul-li již. A já jsem jej přece dobře vychoval!“ šepotával stařeček.

Co táhly kolem ty hluky lidu selského a co viděl na Tejnici hořeti klášter a chrám a co pověděli mu, že abatyše — Ofka Žirotinovna samojediná umřela pod troskami oltáře a ty ostatní že do hradu uchránily se chodbou podzemní, nevyšel z jizby své a zanevřel na Husity.

„A k těm že přidružil se můj syn a také pálí s nimi snad a boří, co předkové stavěli náklady ohromnými. Nedej dožíti starci, ty dobrý bože, nedobrých zpráv o dítěti, jež vychoval jsem na slávu rodu našemu.“ — — —

V téže jizbě seděl pan Aleš a u nohou jeho chlapeček s dřevěným koníkem si hrál, když Zikmunda Pálečského oznamovali. Věru, nerad byl Třebízský pán, že dnes přišel; různé měli náhledy a proto leckdys se spolu povadili, ale v dobrotě.

„Vypálili ho; snad chce, abych něčím mu pomohl,“ pomyslil si a udusil nechuť proti návštěvníku.

„Zpráv nesu ti, pane Aleši, o synu tvém. Bezpochyby ale dozvěděls se vše od něho samého, onehdy tudy táhl s rotami té sběře shluklé. Či nezastavil se u otce? V Týnci klášter s chrámem zapálil a v Pálči mou tvrz, již vystavěli dávní, nepamětní předkové,“ jízlivě hovořil host.

„Můj syn, — můj Jan že to byl?“

„Tvůj Jan, tvůj syn v Týnci klášter s chrámem zapálil a v Pálči mou tvrz,“ uštěpačně Zikmund opětoval.

„Můj syn, — můj Jan v Týnci klášter s chrámem zapálil a v Pálči tvrz — — — — —“ Do lenošky klesl nazpět stařeček a Stánek řízy jeho se zachytil, oči si zakryl jí, aby nemusil viděti šklebivou hostovu tvář.

„Ještě na tebe je může přivésti a kdo ví, nepřivede-li. Pak bude ti kouteček dobrý ve tvrzi, otče shovívavý. Víš, že císař dukáty na jeho hlavu vypsal a že na provaze se zahoupá jako zloděj, až jej dostanou!“ dále vedl Zikmund svou a jízlivě se smál.

Aleš ani nehlesl; s hlavou nazpět pokleslou seděl v lenošce a chlapeček ještě držel se oděvu otcova, zakrýval si oči a po tichu štkal.

„Tvrz mohl bych ti vzíti, Aleši; ale neučiním toho. Já ctím i vážím si přátel starých, a že jsem ti to přišel povědět, ve zlé nechtěj mi vykládat; ale věz, kdybych měl synem takového nezdaru, sám hlavu bych mu srazil. Slyšíš, Aleši? Tvou tvrz že mohl bych požadovat v náhradu; král dopomohl by mi k tomu. Ale pro to dítě toho neu-

činím, co u nohou ti klečí; ale lépe vychovej si je, — slyšíš!“

As dva kroky popošel pan Zikmund, za ruku vzal starého Aleše; ale jako když blesk udeří do něho, trhl s sebou drzec, pryč dveřmi vyběhl, na koně vymrštil se a bodl jej do slabin, že dvěma skoky byl z náhradí. Dva sluhové, Jíra s Epíkem, co sváděli na dvoře čeleď, aby za nimi do tábora císařova šli, s dobrou poradili se, že ujeli za pánem, ale nedohonili jej.

Jako zběsilý prchal pan Zikmund ze Třebíze ku Slanému, u samého města teprvé zarazil, setřel si s čela krůpěje potu, veliké, studené, jež zděšením a hrůzou vyrážejí se po obličeji. Z hluboka oddechl si a volným klusem vjel do brány osazené královskými.

„Čert mne tam nesl dnes! — Pryč ty obludo! Co chceš za mnou? Skolím tě, že vydechneš okamžitě!“ zašeptal a vytrhl meč, na hlídku naměřil ocel a dozajista by byl probodl zbrojnoše, kdyby mu byl nebyl srazil ránu halapartnou.

Celým tryskem uháněl zase městem, lidé vyhýbali se do průjezdů před jezdcem zběsilým. —

„Pane, opět je nebe krvavé a před chvilkou několik jezdců uhánělo silnicí k Tejnici,“ zahovořil z ticha hradník. Pan Aleš dosud seděl v lenošce s hlavou pokleslou nazad, u nohou jeho podřimoval chlapeček a dosud držel si řízu před očima.

Tma byla v jizbě. Ivan rozkřísl troud, napálil louč a rozdělal oheň v krbu.

Pán sebou ani nehýbal v starodávném křesle; jedině hošík vyskočil, protřel si oči a budil tatíčka, že pryč je již ten Pálečský.

„Bože na nebesích!“ zalomil hradník rukama, k panu Alešovi přiskočil, zahýbal jím; ale pevně dřímal stařeček.

Baže pevně dřímal! Z takové dřímoty ještě nikdo nikoho nezbudil.

„Bože na nebesích!“ zabědoval znova Ivan. Hošík zaplakal, že po celé tvrzi to museli slyšeti.

„Tatíčku — tatíčku! Probuďte se!“ naříkal chlapeček, zas na klín vyhoupl se mu; ale nezdvihla se ruka otcova, aby líčka mu pohladila.

„Tatíčku můj!“ úpěl nbohý.

V sloup zvráceno bylo to dobré oko, přívětivé, a na té tváři usedlo hoře tesklivé, nový žal; ani ruka té studené děvice nesetřela její ráz; sotva že dotkla se ho, zmramorovatěly rysy na lících Aleše, nehnuly sebou již.

„Neplač holoubku! Probudí se ráno tatíček,“ konejšil chlapečka — sirotečka Ivan, do náručí vzal jej, odnesl do jizby protější a uložil do postele.

Větrem rozletěla se zvěst, že umřel pan Aleš, čeledí hradovou a dědinkou. Novotáři i starověrci sepínali rukou a modlili se za věčnou spásu pána šlechetného.

Smutně hlaholil zvonek s bílé věže, — hodinku v utichlou noc.

V Kvilících vedle jeho Salomény u oltáře pochovali pana Aleše a kněz-kališník pověděl nad rakví jeho, že přál by si, aby dal bůh české vlasti v dobách nynějších samých synů takových, pak že neodvážili by se sbírat žoldáky na ni po šírém světě.

Sirotka vzal si pan Plichta domů. „To dítě nemůže za bratra, ani otec ne. Líto bylo by mi klučíka přítulného, kdyby v jiných rukou byl. Cizí o jeho zboží staral by se více a já hospodařiti budu dědictvím, že ani Aleš lépe by to nedovedl. Starému k vůli to učiním. Až sejdeme se, vděčným mi bude za to. Stejných let jsou s Bedřiškou — — —“ hovořil sám s sebou po cestě.

Hošík šel, nezdráhal se a starý pán říkal mu, že zase uvidí tatíčka; ale hodným že musí být. Stánek den ode dne těšil se tím, že tatíčka uvidí, hodným byl, rád ho pan Plichta měl, ale ta holka nejraději . .

A o Zikmundovi Pálečském nedobré řeči kolovaly po okolí, hrozné pověsti; někteří říkali a chtěli na to umříti, že prý pana Aleše zardousil, protože s ním nechtěl ku králi Němci držet a že jeho syn mu dal zapálit tvrz.

* * *

Vojny husitské zahýbaly v Čechách poměry od věků ustálenými až do kořen; lidem kmetčím svobodnější, neodvislejší zavládl duch, domáhající se týchž práv, byť i nepřímo, s třídami ve společnosti lidské výsadnými. Kdo ví, zdali by nebyly působily doby Karla blahé paměti na lid jako dny krásné, ale bez jediné krůpěje deště na ourodu; zdali by byl poznenáhla, nepozorovaně skorem nepodlehl živel český městskému němectví, jež všude zaujímalo již místa hodnostářská. Je to věru podivné, že v zlaté době žili Čechové v područí cizinců úlisníků dobrovolně. Ubránil si lid s cepy svými svobodu ve víře, i volnost politickou. Bratr Jan z Kalicha uměl držeti strany na uzdě a slovům-li jeho nedali za pravdu, mlatem svým koval svornost a jednotu; ale sotva že odešel za předchůdci, bojovníky božími, v tábory několikeré rozpadl se Tábor jeho, rozsvářili se a u Lipan dosvářili.

První demokrati v Čechách pokropili rodnou půdu u Hřibů krví svou a vrchu opět strana panská se domohla. Hrob Prokopů byl hrobem té první české lidovlády. — Tábor samým pánům ku překážce byl již; vždyť žebroty to byly děti, z chat, nejnižší vrstva a té nesměly rohy vyrůsti do nebe. U Lipan jim je usekali, nikoho neživili, pleníky vehnali do stodol a upálili. — —

Na bránu tvrze třebízské pozdě na večer za prvních červnových dnů roku 1434 zaklepal poutník jakýs. Otevřeli mu a starý Ivan, jenž dosud hradníkem a vrátným zároveň zde byl, pozorně prohlédl si ho.

„Poctivec!“ zamručel si do vousů. „Jako liška musí být člověk nyní! — Na nocleh, na nocleh,“ oslovil chodce pozdního, jenž níže ji na oči stáhl si ve bráně čapku ošumělou.

Zakýval hlavou poutník.

„Po pánu že se ptáš? Nepřijede dnes. Předevčírem přitáhli s Žirotínským od Lipan.“

„Od Lipan že přitáhli?“ zeptal se cizinec.

„Od Lipan. Perná to asi byla seč. Panu Jaroslavovi helmici rozrazil mlatem kýs cepovník. Ale zaplať pánbůh, že bude jednou pokoj již. Čerti to byli ti Táboři a Prokopům prý také tam ustlali,“ hovořil šedivý hradník. „A odkud jdeš ty?“

„Také, brachu, od Lipan,“ temně poutník odvětil.

— — — — — ale nechť si, chudák je to nějaký, dobráček. Hříchem by to bylo vyhnati jej ven,“ pro sebe mručel Ivan.

„Semhle pojď, večeři ti nějakou dám a trochu medoviny.“

Nemnoho ale pojedl noclehník a ještě méně pil. Ivan se svítilnou uvedl jej na horu do odlehlé jizby.

„Ne, do té nepůjdem.“ Na samém prahu řekl hradník. „Bude to po Václavě patnáct let, co nikdo nepřenocoval v ní. V téhle si lépe pohovíš; také dlouho není obydlena; co pána vynesli z ní, živého tvoru nevkročilo sem.“ A do jizby nevelké uvedl jej, na sazích v krbu pavučiny visely

husté, pletené kolik let a po stěnách prachu se nasázelo, že do tmava se zaměnily. „Světla nebude zapotřebí, jako rybí oko svítí měsíc,“ povídal Ivan, dal dobrou noc, zabouchl dveřmi, vytáhl klíč a šel do vrátnice a poohlednout se po tvrzi.

Usedl si poutník — noclehník, s rukama svěšenýma, sepjatýma u prostřed jizby stál, oči jeho na lenošku u okna byly upřeny a z prsou zakrytých zvetšelou kazajkou vydral se chvilkami vzdech žaluplný.

Zrovna do tváře hleděl mu měsíc. Ke čtyřiceti asi mohl čítati.

Osmáhlá, zvyklá nepohodám asi byla jeho líc; slunce zpražilo ji a vítr ošlehal. Vysoké čelo jediná vráska rozrývala, hluboká jízva snad. Nad hořením rtem černal se hustý, mohutný knír.

„Tolik let že ležíš v hrobě již, ty dobrý, drahý otče můj! A bratr že u těch Žirotinů je a s nimi proti nám u Lipan se tloukl?“ zavolal hlasitě noclehník, rukama hlavu si zachytil, na pohovku zaprášenou se vrhl, v níž před čtrnácti lety pan Aleš dokonal.

Jako dítě malé zaštkal ten otrlý muž.

Jan to byl, starší Alešův syn, ten poutník opozdělý. S pány u Lipan se rval, vraníka zabili mu tam; cosi tajemného vábilo jej z bojiště do rodiště k otci a bratrovi, živi-li ještě jsou. Po celých patnáct let je ani neviděl, ani ničeho o nich neslyšel.

V každé bitvě byl, v první u Sudoměře a pod Vyšehradem podruhé; všech výprav na cizáky se zúčastnil; ale na Ofku ze Žirotína nezapomněl, nemohl. Vždyť příjmí dali mu po ní. „Abatyše“ po celém táboře byl znám, neříkali ani jinak Janovi ze Třebíze. Nebožtík Žižka tak ho jenom volával a Prokopové tolikéž. Zvykl si na to již a sám také tak se psal. Levou rukou ale dosud nemohl dobře vládnouti. Do smrti měl památku z tejneckého požáru. Za to tím hbitěji dovedla pravice mečem rýt do nepřátel kalicha, slova božího a jmena českého.

Jan Abatyše ze Třebíze byl jedním z nejhorlivějších přívrženců Tábora.

Ráno teprvé vyptal se hradníka po pánech.

„Starého Aleše žes znal? Dej mu pánbůh nebe! Toho syn přivedl do hrobu, starší syn a chlapečka nedorostlého pan Plichta ujal se a vychoval jej a zboží jeho spravoval, jakoby rodným jeho otcem byl. Také odešel již za naším pánem.“ Zarosily se oči starému Ivanu. „Hodný byl ten starší syn, celý otec; ale že Ofka žirotínská k tejneckým kláriskám šla, proto dal se k husitům a zapálil na Tejnici klášter i chrám. Pánbůh to odpusť Pálečskému; také na soudě božím je.“

Ruku stiskl Ivanovi noclehník, nejistým krokem vyšel branou ven a ke Kvílicům zaměřil podívat se na otcův hrob. Kámen, pod nímž pan Aleš odpočíval, ležel u postranního oltáře.

„Tedy že svatbu prý budeme u nás již za týden mít!“ povídal staré své Šimůnek kališník. „Alespoň bude zase sídliti zde pán. Bedřišku ze Žirotína vezme si Stan Alešův; však dovtípil jsem se, proč si vzal chlapce Plichta na svůj hrad. Chytří jsou ti Žirotínové. Všecko prý bude děditi Stan. Jan vrátil se již, nepoznán nocoval na zdejší tvrzi a celé zboží bratru postoupil. Panu Jaroslavovi prý peněz dal, jež vykořistil v Němcích na výpravách, aby znovu vystavěl klášter, vedle chrám a ve chrámě z mramoru Ofce abatyši nádherný náhrobek.“

Mnoho věděl toho Šimůnek dnes a stará ruce spráskla nad hlavou, že nebe nepotrestalo syna nezdarného prý. Co Klimeš ležel v Kvílicích, opanoval v Třebízi a tím, že z kalicha také pil, zalichotil se sousedům a okolním rytířům ještě více. Všickni byli již husity až na ty Žirotíny a Třebízského. — Však věděl, proč to dělá, lišák byl a měl svědomí široké.

Kmetům také to pověděl. „Dominik Lukovský svěřil se mi,“ přidal ještě. A sedláci hlavami jen pokyvovali a povídali si po tichu, ten Šimůnek že mnoho může a že s pány má známosti.

Pravdu měl šenkýř třebízský, pan Dominik Lukovský ledacos pověděl hostiteli — sedláku.

Ale Pálečskému nemohl na jmeno přijíti. „Pod Vyšehradem vycedili mu tu opičí krev do poslední krůpěje,“ říkával; vždyť pryč byla již naděje na rodinný erb.

* * *

Svatba na Žirotíně byla zároveň slavením vítězství lipanského. Síla panstva bylo zde, že neviděly ho tolik zdejší hradby ani za turnajů páně Plichtových před stolety, jichž nejednou zúčastnil se slepý král sám.

Zas vrátil se k pluhům lid, oral a vláčel; zase bude odvádět dávky z úrody a páni výskali, z plných pohárů pili na oslavu bratrovražedné seče u Hřibů.

Večer před svatbou vyšel branou postranní z Žirotína muž čtyřicetiletý as. Ošumělé roucho měl, kmetcí a v ruce hůl.

„Ani nehodí se již bratr tvůj k hodům svatebním!“ po tichu hovořil. „Zevnějšek můj odpuzuje; není divu, že zdivočil jsem, i anděl ďáblem by se stal na místě mém. A pak k čemu kaliti mám tobě mysl o svátku tvém a té dívky milostné upomínkami dávných dob, zašlých váním větrů nad Žirotínem. Buď rád, že jdu pryč, příšerný je můj zjev, jako z duchů, z hrobů vstávají-li po čase. Já stínem bych byl na výsluní blahých vašich dnů. Či s těmi mám pít, co Tábor ubíjeli před několika dny, jejichž broj zapáchá ještě mrtvolami bratrů, druhů mých? — — — — Věrnou družkou bude ti, bratře, ta holka, z očí vyzírá jí srdce nevinné, prostinké. Ze srdce přeju ti jí a proto jdu pryč. — — —“

Utichl a do vrchu k Tejnici urychlil krok.

V rumech dosud ležel s klášterem chrám. Zdaleka černaly se zříceniny na vyšině zasmušile dívajíce se v kvetoucí kraj.

K nim zaměřil muž a když dorazil jich, v průčelí chrámu, kde dříve oltář stál a dosud mramorový kámen čněl, klekl na hromadu rumů, sepjal ruce a — modlil se.

Dlouho klečel zde na těch spřeražených sloupech, na kusech rozbitých pilířů. Poslední zásvit zlaté záře oslnil ohořelé stěny a přímo nad hlavou modlitele — poutníka vyšla hvězda veliká, třpytivá, jako oko Ofčino lesklo se, když holčičkou byla ještě, na Třebíz jezdívala s bratrem a za tvrzí na stráni kvítky trhala, sedmikrásy. —

Uviděl muž hvězdu velikou, třpytivou, temné, zatrudělé oči zavlhly mu, a slzí několik uronilo se na rumy. — — — Mlčky opouštěl Jan Abatyše ze Třebíze sbořeniště; s dechem utajeným ve prsou ohledl se, zdali není zde viděti dívku v šerém rouše s obličejem zahaleným v závoj neprůhledný, klárisku a zdali kletbu nešeptají ústa její. — — —

Kam povedou asi kroky jej? Kam všecky vedly z Táboritů, jenž ušli mečům panským u Lipan, do širého světa, neznámého, pomáhat Polsce proti křižákům. —

V Tejnici stavěli nový klášter a chrám, zas usadili se tam jeptišky klárisky: ale kostel nedostavěli. V rumy jeho zapadla sláva Žirotínů a nad učazenými kameny usedla fialová jejich orlice s perutěma svěšenýma a se zobanem zabodnutým v zem, alespoň ty bohatýry dole v hrobce dřímající střežila.

FEUILLETON.

Mliss.

(Dokončení.)

Za dva neb tři dny po příchodu divadelní společnosti přišla Mliss pozdě do školy a od obyčejné odpolední vycházky v pátek bylo upuštěno následkem nedostavení se spolehlivé vůdkyně učitelovy. Když odložil své knihy a chystal se k odchodu ze školy, zakvikalo to po jeho boku tenounkým hláskem: „Prosím, pane.“ Učitel se otočil a před ním stál Aristides Morpher.

„Nuže, můj mladíčku,“ řekl učitel netrpělivě, „co je? Rychle!“

„Prosím, pane učiteli, já a „Kerg“ myslíme, že chce Mliss zase utéct.“

„Co to mluvíš, chlapče?“ řekl učitel s tou nespravedlivou mrzutostí, s kterou přijímáme vždy nepříjemné noviny.

„Nuže, pane, ona nezůstává již doma a já a Kerg viděli jsme ji mluvit s jedním z těch herců a ona jest nyní u něho; a prosím, včera řekla Korgovi a mně, že by mohla tak pěkně mluvit jako slečna Cellerstina Martmoressyova a dala se hned do toho z hlavy“, a malý žalobník zůstal stát celý sklíčený.

„S jakým hercem?“ tázal se učitel.

„S tím, co má ten lesknavý klobouk. A vlasy. A zlatou jehlici. A zlatý řetízek,“ odpovídal spravedlivý Aristides, klada puntíky na místo čárek, aby mohl popadat dech.

Učitel vzal rukavice a klobouk, a cítě nemilé stisnění v prsou, vyšel na cestu. Aristides capal vedle něho, snaže se držeti svýma krátkýma nohama stejný krok s učitelem dlouze vykračujícím, když náhle učitel stanul a Aristides vrazil do něho. „Kde spolu mluvili?“ tázal se učitel, jakoby v dřívějším hovoru pokračoval.

„U arkády,“ řekl Aristides.

Když se dostali na hlavní ulici, učitel stanul. „Doběhni domů,“ řekl k hochovi. „Je-li tam Mliss, přijď mi to říci k arkádě. Není-li tam, zůstaň doma. Běž.“ A odcapal krátkonohý Aristides.

Arkáda byla zrovna přes cestu; dlouhá to obsáhlá budova s výčepnou, síní s kulečníkem a jídelnou. Přecházeje přes náměstí, spozoroval, že se dva nebo tři okolojdoucí obrátili a hleděli za ním. Pohledl na svůj šat, vyňal kapesní šátek a utřel si tvář dříve, než do výčepny vstoupil. V té nalézal se obyčejný počet pobudů, kteří naň zazevlovali, když vcházel Jeden z nich pohledl naň tak upřené a s tak podivným výrazem, že učitel stanul a pohlížel také a tu spatřil, že jest to jeho vlastní obraz ve velkém zrcadle. To vzbudilo v učiteli domněnku, že jest snad trochu rozčilen, i vzal tedy se stolu číslo „Praporu z Červené hory“ a snažil se nabyti klidu čtením rozličných oznámení.

Potom přešel výčepnu a jídelnou do síně, kde stál kulečník. Dítěte tu nebylo. V poslední z těchto síní stál při jednom kulečníku člověk s lesknavým jako sklo širákem na hlavě. Učitel poznal v něm jednatele divadelní společnosti; ten člověk jej odpuzoval hned při prvním setkání zvláštním spůsobem, kterým pěstoval svůj vous i vlasy. Přesvědčiv se, že tam předmět, jejž hledal, není, obrátil se k muži s lesknavým kloboukem. Ten byl učitele spozoroval, ale o to všední tváření se nevědomým, které se sprostým povahám nikdy nedaří. Váže tago v ruce, tvářil se, jakoby chtěl hráti s kulí v prostřed kulečníku. Učitel postavil se proti němu, až oči pozvedl; a když se zraky jejich potkaly, popošel učitel k němu.

Měl v úmyslu vyhnout se každému výstupu nebo hádce, ale když začal mluvit, zvedalo se mu stále něco v hrdle a bránilo mu v řeči, a jeho vlastní hlas jej děsil, tak daleký, tak stlumený, tak chvivý byl. „Doslýchám,“ začal, „že Mlissa Smithova, sirotek a jedna z mých žaček mluvila s vámi o tom, že se dá k vašemu zaměstnání. Jest tomu tak?“

Muž s lesknavým kloboukem natáhl se přes kulečník a vrazil na zdař bůh do kule, která se odrážela kol do kola od mantinelu a k mantinelu. Potom obešed kulečník, vzal kuli a postavil ji na bod Vykonav tuto úlohu a hotově se k jinému udeření, pravil:

„A kdyby byla?“

Učitel se dusil zas, ale tiskna mantinel křečovitou rukou, pokračoval:

„Jste-li gentleman, řeknu vám toliko, že jsem její pěstoun a zodpovědným z jejího osudu. Vy znáte tak dobře jako já spůsob života, který jí nabízíte. Jak se můžete dozvědět od každého zde, vyvedl jsem ji z žití horšího než smrt — z ulice a z poskvrny hříchem. Pokouším se učinit tak poznovu. Mluvím jako mužové. Nemá ani otce, ani matky, ani sestry, ani bratra. Chcete jí dát náhradu za tyto?“

Muž s lesknavým kloboukem ohledával špičku svého tága a potom ohlížel se kolem po někom, kdož by se s ním při té švandě zde pobavil.

„Vím, že je to podivná, svéhlavá dívka,“ pokračoval učitel, „ale jest lepší, než byla. Myslím, že mám na ni ještě nějaký vliv. Prosím tedy a doufám, že neučiníte u věci té již ani kroku, ale jako muž a gentleman necháte jí mně. Chci...“ Ale zde vystouplo učiteli opět něco do hrdla a věta zůstala nedokončenou.

Muž s lesknavým kloboukem, vykládaje si polknutí učitelovo jinak, pozvedl hlavu s hrubým, surovým smíchem a zvolal hlasitě:

„Potřebujete jí sám pro sebe? Ne? Tak se u nás nehraje, človíčku!“

Urážka ležela více v tónu než ve slovech, více v pohledu než v tónu, více v surové povaze toho člověka než v čemkoliv jiném. Výmluvnost, jaké tento druh dobytka nejlépe rozumí, jest rána. Učitel to cítil a s celou silou, s jakou vypukl jeho podrážděný nával hněvu, udeřil tu šelmu zrovna do cenící se tváře. Rána ta srazila lesknavý klobouk na jednu stranu a tágo na druhou a strhla rukavici i kůži s ruky učitelovy od kotníku až k zápěstí. Roztrhla koutky úst toho chlapa a porvala na dlouhý čas zvláštní podobu jeho vousu. Nastal výkřik, kletba, rvačka a dupot mnohých nohou. Potom se zástup rozstoupil na pravo a na levo a dva ostré výstřely následovaly hned za sebou. Potom sevřel se kruh kolem jeho protivníka a učitel stál samoten. Pamatoval se, že vybíral levou rukou chumáčky hořící vaty z rukávu. Někdo držel jeho druhou ruku. Pohlédnuv na ni, viděl, že ještě z rány krvácí, ale jeho prsty byly křečovitě sevřeny kolem rukojeti blýskavého nože. Nemohl se upamatovat, kdy a jak se k němu dostal.

Muž, který držel jeho ruku, byl pan Morpher. Ten vlekl učitele ze dveří, ale on se vzpíral a chtěl mu, pokud mu vyprahlé hrdlo dovolovalo, vypravovat o „Mliss“. „Všechno v pořádku, můj hochu,“ řekl pan Morpher. „Jest doma!“ A vyšli spolu na ulici. Cestou vypravoval p. Morpher, že Mliss přiběhla před několika okamžiky domů a vlékla jej ven a děla, že chce někdo v arkádě učitele zabit. Chtěje být sám, slíbil učitel panu Morpherovi, že v tu noc jednatele již hledat nebude, i rozloučiv se s ním, dal se cestou ku škole. Již z dáli byl překvapen tím, že viděl dvéře otevřeny a ještě více, když nalezl uvnitř sedět Mliss.

Učitelova povaha měla, jak jsem již dříve naznačil, jako většina citlivých duší základ sobecký. Surová urážka, kterou mu protivník jeho vmetl do tváře, bodala ho ještě v srdci. Bylo možno, myslil si, že vykládána takto jeho láska k dítěti, která byla, soudí-li o ní nejlépe, aspoň pošetilou a quižotovskou. Kromě toho, což nezřekla se dobrovolně jeho pěstounství a náklonnosti? A co mluvil každý jiný o ní? Proč by měl on sám brojit proti mínění všech a být konečně nucen přisvědčiti mlčky k tomu, co všichni prorokovali? A on spustil se do sprosté hospodské pranice se sprostým rváčem, aby dokázal, dokázal co? Co dokázal? Nic? Co řeknou lidé? Co řeknou jeho přátelé? Co řekne Mc Snagley?

V tomto sama sebe obviňováuí byla Mliss poslední osoba, s kterou si přál setkati se. Vstoupil do dveří a popošed k svému stolu, řekl dítěti několika chladnými slovy, že nemá času a chce být sám. Když povstala, usedl na její prázdné místo a pohroužil hlavu do dlaní. Když opět vzhůru pohledl, stála tu ještě. Hleděla mu do tváře s výrazem úzkosti.

„Zabil jste jej?“ tázala se.

„Ne!“ řekl učitel.

„Vždyť jsem vám proto dala ten nůž!“ řeklo dítě rychle.

„Dala mi nůž?“ opakoval učitel s rostoucím úžasem.

„Ano, dala jsem vám nůž. Byla jsem tam pod pultem. Viděla jsem, jak jste jej udeřil. Viděla jsem, jak jste se oba svalili. On upustil svůj starý nůž. Já dala jej vám. Proč jste jej nebod?" pravila Mliss jedním proudem s významným mrknutím černých očí a mávnutím malou červenou rukou.

Učitel mohl se jen dívat s úžasem.

„Ano," pokračovala Mliss. „Kdybyste se mne byl ptal, byla bych vám řekla, proč jdu k hercům. Proč jsem chtěla utéct s herci? Protože jste mi nechtěl říci, že vy odejdete. Já jsem zde nechtěla zůstat sama s těmi Morpherovými. Raději bych umřela."

S dramatickým pohybem, jenž se úplně shodoval s její povahou, vytáhla ze zaňader několik uvadlých zelených listů, a držíc je v ruce vztažené, pravila svým úsečným spůsobem a zvláštní výslovností svého předešlého života, do které při každém rozčilení vpadala:

„Je to ta jedovatá bylina, o které jste pravil, že mne usmrtí. Půjdu s herci, nebo snim to a zemru zde. Je mi to jedno. Nechci zůstat zde, kde mne nenávidí a opovrhují mnou! A také vy byste mne zde nenechal, kdybyste neměl ke mně nenávist a neopovrhoval se mnou také!"

Ta rozvášněná malá prsa dmula se a dvě velké slze vyhrkávaly na pokraji Mlissiných víček, ale ona utřela je cípem své zástěry, jakoby byly vosy.

„Zavřete-li mne do vězení," pokračovala Mliss vzdorně, „abych nemohla jít s herci, otrávím se. Otec se zabil — proč bych nemohla já? Vy jste řekl, že mne sousto toho kořene usmrtí a já jej stále nosím zde," i uhodila se do prsou svou zaťatou pěstí.

Učitel pomyslil si na prázdné místo vedle Smithova hrobu a na tu rozvášněnou malou postavu před sebou. Uchopiv ji za ruce a pohlednuv do těch opravdových očí, řekl:

„Lissy, chtěla by's jít se mnou?"

Dítě ovinulo páže kolem jeho šíje a řeklo radostně: „Ano."

„Ale teď dnes večer?"

„Dnes — večer."

A ruku v ruce vyšli na cestu, na tu úzkou cestu, která přivedla jednou její znavené nohy ku dveřím učitelovým a po které, jak se zdálo, nepůjde sama již nikdy. Hvězdy nad nimi jasně jiskřily se. Pro dobro i zlo dostalo se jim toho naučení a škola červenohorská zavřela se za nimi na vždy.

V čítárně britského museum.

Jsou čítárny — a takých je ne málo — které jsou tmavé, dusné, těsné. Řekněte, že každá čítárna má míti dosti světla, dosti vzduchu, dosti prostrannosti? Ovšem — než obyčejně svět se neřídí logickými zákony a ne vše, co by mělo býti, jest i skutkem. Ale jsou čítárny, jež jsou uskutečněnými ideály čítáren. Znám aspoň dvě takové. Jedna z nich, zároveň idylla čítárny, je ve Wolfenbüttlu.

To město mívalo kdysi svůj panující rod a knížata z rodu toho měli svůj dvůr, ke dvoru patřily zámky, konírny, kostely, velké domy šlechty, úředníků . . . . Stavení zbyla, ale po jich dvorech roste tráva a klusot koně je věcí neslýchanou. Nové domy se nestaví — leda budovy na nádraží; je dosti starých neobydlených. Též by nové domy divně tu vypadaly, kde všecko všecinko, co zač stojí, má dosud na hlavě paruku a pudr. Kam se podíváš, samé parukové stavby. Skoro se divíš těm lidem, proč se též nestrojí po starém. Lépe by se hodili k těm kamenným vévodům, vyšňořeným a la Louis XIV. Wolfenbüttel je polovymřelá stará residenčička. Tak bývalo kdysi v Němcích. A takových míst bude časem ještě více.

A ta residence beze dvora má knihovnu bez čtenářů. Sebrali někteří z nebožtíků knížat brunšvicko-wolfenbüttelských pravé poklady rukopisů, kupovali knihy všeho druhu a zbudovali k uschování těch sbírek pěknou knihovnu. Vstupme! Po širokých schodech, na kterých stojí rozličné allegorické figury se sladkým úsměvem na tvářích, přijdeme k velikánským dveřím. Klepáme, zvoníme dvakrát, třikrát i vícekráte. Konečně otevrou se dvéře a přivítá nás sluha pra-prastarý. Skoro bychom se ho zeptali, zdali neznal Lessinga, jenž kdysi byl bibliotekářem wolfenbüttelským. Vejděme! Jsme v stavení elliptickém, vysokém, s kuplí. Při stěnách jsou knihy, otvory kuple spadá pěkné jasné světlo na stůl potažený zeleným suknem; u stolu stojí lenošky. Ale nikdo nesedí v nich. Sluha nemá jiné práce, než stírat prach s lenošek, se zeleného sukna i z knih. Jsou tu ještě dva, tři úředníci, též Methusalemové a tito i sluha chodí po bibliotece jako stíny; kroků jich neslyšet; všude jsou koberce a chodí se v bačkorách. Málo kdy se někdo objeví, aby některý rukopis si prohledl neb opsal. Celý rok ticho, jako v zakletém zámku.

A nyní rychle — rychle z této idylly přeleťme v myšlenkách do hluku a lomozu, do víru a vřavy londýnské, kde není idyll žádných, kde ale přece jsou místa, ve kterých veškerý ten velikolepý ruch života anglického plyne řečištěm spořádaným. A takovým místem jest britské museum. Britské museum jest imposantní organismus, mikrokosmos, kde každý, buď on kdo buď, najde svůj duševní svět, ve kterém žije, svůj kraj, kde pocítí se domovem. Přírodozpytec pospíší do sbírek přírodních, jimž není rovno, znatel rytin do sbírky rytin, jež patří k nejznamenitějším, umělec i přítel umění do sbírek plastických a tu zase především do sálu, kde postaveny jsou památky z nejslavnější doby onoho národa, který nade všecky v plastice se povznesl — plastické ozdoby sňaté z Panthenonu — slavné „Elgiu marbles". A právě umělec se snad zarazí. Torso a torso a nic než torso — hle! tak lidstvo hospodařilo se svými poklady nejdrahocenějšími. A přece v troskách tolik neskonalé krásy, že se nám zdá, že by oko naše ani plnou krásu, kdyby náhle trosky vzrostly o to, čím bývaly, nesneslo a přimhouřiti se musilo, jako při pohledu na slunce. Za pošmourných dní, jichž v Londýně do roka mnoho, vniká mlha i do britského museum a bývá patrna i ve velikých sálech jeho, rozkládajíc se kolem Elginových trosek. Není-li to elegie britského museum?

Než nechme plastiky i elegie a pokochejme se raději v duševním blahobytu, jenž nás ovane při vstoupení do čítárny musejní...

Cestou vzpomeňme si, že velká knihovna čítá skoro tři čtvrtě millionu svazků, nepočítaje ani menších sbírek vedle ní zvláště v museum chovaných, jako jest „královská knihovna" (King's library), chovající mezi 80.000 svých svazků nejvzácnější vydání všech děl ve světě nejvzácnějších, nepočítaje ani sbírky novin a drobnějších tisků, jakož jsou pamflety náboženské a politické, nad něž hojněji sotva kde najdeš, nepočítaje ani všemi superlativy a epithety nevystiženou sbírku rukopisů. Démanty lady Dudley, korunní drahokamy králové Viktorie vycení znalec na peníze, i obrazy a jiná díla umělecká dostavají tržní hodnotu u př. dražbami: avšak kdo by se odvážil udati cenu rukopisů, neřku-li cenu děl ducha Fidiova? Zde stojíme před majetkem hrdého Albionu, v pravdě neocenitelným.

A nyní rychle již do čítárny samé. Bezpochyby že, chceme-li v čítárně něco studovat, opatřili jsme se listem, poroučejícím nás péči některého z úředníků musejních. Poptejme se kde je — ne hofrath neb geheimrath bibliotek německých, ale prostě Mr. Boud neb Mr. Thomson. Stalo se — a teď dejme tomu, že jsme před dvěma hodinami přijeli do Londýna, za dvě hodiny že jsme si poodechli i popravili toiletty, před chvílí že jsme vstoupili do museum, před 5 minutami odevzdali list — a teď — teď již sedíme v pohodlné lenošce u psacího stolku a před námi již leží rukopis, jenž nás přede vším zajímá. Kdo nikdy nemusel prodlévati ve vědeckých antichambrech knihoven a archivů, kde si často v duši přával, by měl varito Orfeovo, jež okouzluje cerbery — ten neví, co to znamená! Kdo ale zkusil cesty ty, ten z toho, co ze zkušenosti řečeno, pozná — ex ungue leonem — velké formy života anglického, velké přese všecky komické figury anglických touristů, co jich kdy na kontinentě poznal — ten též odpustí průvodci, že ještě čtenáři neřekl, že již jsme v oné ideální čítárně britského museum, o kterou vlastně nám běží.

Jsme — v chrámu kruhového půdorysu s průměrem 140 anglických stop*) měřícím a nad námi se klene kopule — vysoká 106 stop. Ale čísla málo kdy mluví k srdci. Průměr Pantheonu římského obnáší jen o 2 stopy více. Krychlový obsah čítárny rovná se 1,250.000 stop. Kostra stavby je železná a spotřebovalo se železa 40.000 angl. centnýřů. Skla bylo třeba 60.000 čtv. stop.

Světlo padá s hůry. Stěny, až tam kde klenba počíná, pokryty jsou knihami v 3 galeriích nad sebou urovnaných. Přihrádky na knihy jsou důmyslně sestrojené, tak že pošinutím prken se mohou dle potřeby upravovat pro knihy menšího neb většího formátu. K tomu konci je v nich dírek 2,750 000. Kdyby se všecky přihrádky upravily na knihy v osmerce složené a postavily jedna vedle druhé, povstala by z toho knihovna 25 angl. mil dlouhá; a kdybychom všecky ty knihy rozebrali a list k listu přiložili, obdrželi bychom 25.000 mil, t. j. třikráte tolik, kolik měří průměr země a více. A to jest jen příruční knihovna, čítající 20—30.000 svazků, zařízená v čítárně samé k pohodlí čtenářů.

Knihy rozestavené ve vlastní knihovně mimo čítárnu zapsány jsou všecky (mimo drobnější tisky) v ohromném generálním kata-

*) Anglická stopa = 0,9643 rakouské stopy.

logu v abecedním pořádku jmen spisovatelů. Katalog ten čítá 300 svazků in folio a přístupný je každému čtenáři, postaven jsa ve dvou souběžných kruhových pultech, zřízených kolem tribuny, zaujímající střed čitárny, odkud s místa vyvýšeného úředníci přijavše cedulky, na které čtenáři napsali tituly knih žádaných, rozesílají tyto na všechny strany. A není třeba čtenáři ani tlačit se u tribuny, ani dlouho čekat. Za chvíli mu sluha přinese knihu na místo, kde se usadil a jehož číslo hned na cedulku byl připsal.

Mezi tribunou a pulty s katalogem s jedné a stěnou se strany druhé stojí 300 psacích stolků co nejpohodlněji zařízených, u nichž ti protisedí nešlape na nohy a soused tě nestrká loktem. Ventilace a vytápění vzduchem — to vše tak dokonalé, že nám ubožátkům se o také dokonalosti ani nesnilo. V zimě potřebuješ jen šlápnout na péro a teplá voda se ti octne v trubici pod nohama. V podzemí jsou též místnosti, kde najdeš umývadla (i s mýdlem!) a jiné „pohodlnosti“. Statistika, jak známo, učí, že vzdělanost se měří též spotřebou mýdla a, dodejme třeba, i čistotou (zvláště v lokálech veřejných) míst, o kterých se v dobré společnosti sice nemluví, ale na jichž čistotu dobrá společnost tím více dbá. Čistoty ubývá, čím dále na východ a podle tohoto posledního měřítka soudě by Angličan za to míti musil, že na př. v Praze počíná Orient.

Řekněme ještě, že čitárna otevřena bývá od 9. do 4. neb 5. neb 6. hodiny a že stavba a zařízení její stálo 150.000 liber šterl. či více než půl druhého millionu zlatých. Není-li to ideál čitárny?

Jaroslav Goll.

Umění. Literatura. Věda.

— Na zajímavou podobiznu Komenského, odchylující se poněkud od typu u nás zobecnělého, upozornil v jedné z posledních schůzí literarního odboru „Umělecké besedy“ dr. Jar. Goll. Anglický spisovatel Daniel Benham vydal vedle překladu „Informatoria školy mateřské“ životopis Komenského a ozdobil svou (již r. 1858. vyšlou, u nás však dosud neznámou) knihu rytinou podle podobizny, jíž český exulant, slavný rytec Václav Holar shotovil roku 1652. Tvář je výrazná a charakteristická, rytina sama velmi zdařilá, tak že podobizna ta má i uměleckou cenu a tudíž dvojnásobně zasluhuje, aby byla rozmnožena i rozšířena.

— Londýnské „Athenaeum“ konstatuje, že účastenství, které má londýnské obecenstvo v divadle, neustále roste, aniž by však jeho zálibu v jiných laciných zábavách jakož i jeho realistický vkus popíralo. Zejmena považuje za potěšitelné znamení četnější návštěvu prvních představení a pak vracení se k lepším veselohrám starším, hlavně z předešlého století. Arci svědčí tato okolnost také velmi nepříznivě o veselohernі produkci nynější. Podle repertoirů anglických zdálo by se, že žijeme v osmnáctém století, kdyby se v nich neobjevovala též novofrancouzská dramata.

— V celém vzdělaném světě způsobila by bez odporu velikou sensací následující zpráva, — kdyby se jí hned na čele neskvěla pečeť dávno již osvědčeného amerikánského humbugu. Časopis „America,“ jenž vychází v Bogotě (Nová Guinea) vypravuje totiž s nejvážnější tváří, že nalezl se kamenný pomník, jenž byl postaven v 9. nebo 10. roce panování fenického krále Hirama (Šalamounova současníka, tedy as 1000 let před Kristem) a na němž se zachoval osmiřádkový, dosud čitelný nápis tohoto obsahu: Několik odvážných mužů vyplulo z přístavu Aziongaber (Bay Akubat); opustivše Egypt (Afriku) zahnáni byli bouřemi daleko do moře, až po dvanácti měsících šťastně přistáli v Guayaquilu v Peru. Jsou prý v nápise tom udána i jména oněch Feničanů, kteří Kolumba předstihli o maličkost 2500 let!

Drobnosti.

— O historii piva lze dočísti se mnoho zajímavých věcí v právě vydaném prvním sešitu Bělohoubkova „Pivovarnictví“; ale nejvíce český čtenář se pobaví, když spozoruje, jak překvapující je paralela mezi nynějšími Čechami a staroslavnou říší Faraonův. Jako naše vlast, poskytoval i úrodný Egypt svému obyvatelstvu výtečné sice víno, ale v nedostatečném množství; záhy muselo se tedy pomýšleti na jakousi důstojnou náhradu. „Ječné víno“, o němž v nejstarších pramenech bývá řeč, zdokonalilo se během časů tak, že z něho povstal nápoj, jenž pro Egypt měl asi tutéž důležitost, jako nynější pivo pro Čechy. Výroba byla patrně velmi značná; následkem toho utvořila se mezi obyvatelstvem zvláštní sladovnická kasta, která sice patřila k třetímu podřízenému stavu, ale u mnohých přátel dobrého osvěžujícího doušku zajisté více cti a vážnosti měla, než oba první stavy, kněžský a vojenský dohromady. Tomu, že se pivovarnictví vyšinulo již tenkráte na výši velkého průmyslu, že mnohý, na širokých rozměrech založený pivovár zásoboval celé krajiny, nebudeme se diviti. Než, i svou Plzeň měl starý Egypt, a podivuhodným, řekli bychom skoro prorockým způsobem upomíná ono poblíže ústí řeky Nilu ležící město i zvukem jmena svého na náš pramen tekoucího zlata: jmenovalo se Pelusium. S toutéž úctou, s jakou nyní i daleko za hranicemi českými pronášejí se závažná slova „malá plzenská“, žádali zajisté i mužové, kteří před několika tisíci roky žili v zemi pyramid, svůj „koflík pelusského“. Vždyť prý sám bůh a král Osiris (okolo roku 1960 před Kristem) vynalezl a v Egyptě zavedl pivo a sice hned tak výborné, že se v každém ohledu rovnalo nejlepšímu vínu. Samo sebou se ovšem rozumí, že především bylo na egyptské mládeži, aby tak slavný nápoj měla v náležité úctě, a že se tak i skutečně dělo, zejmena se strany mládeže studující. Jsou toho i historické důkazy. Zlomyslný osud, jenž rukou nemilosrdnou setřel již mnohou stopu největších činů lidských z povrchu země, zahanbil na př. jednoho, jak se zdá, velmi podařeného studenta egyptského způsobem věru poněkud nešetrným, nedelikatním. Chránil totiž po několik celých tisíciletí před hrozící zkázou závitek papyrusový, obsahující dopis, ve kterém otec svému synáčkovi čte notné levity, v první řadě však vytýká, že se celý den povaluje v krčmách a místo božské moudrosti jenom to proklaté pivo do sebe leje. Dopis ten nalezl se před několika lety; první učený egyptolog, který jej dostal do rukou, sotva as tušil jeho obsah. Možná ostatně také, že krátkozraký otec synu svému velice křivdil; neboť kdo nám ručí za to, že onen student nebyl — muzikantem? A těsná jakási souvislost mezi pivem a muzikanty nedatuje se věru z dob nových; vždyť u potomků starých Egypťanův, u Koptů, udržela se až podnes krásná, všem básníkům odporučení hodná metafora: silnější a lépe kvašené pivo jmenuje se „umbylbyl“, t. j. „matka slavíků“.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Tvrdé palice. Povídka z moravské vesnice od A. H. Sokola. „Laciné národní Knihovny“ číslo 11. Tiskem a nákladem knihkupectví J. Otto v Praze.

Pivovarnictví. Sepsal Antonín Bělohoubek, profesor na československé obchodní akademii a soukromý docent pivovarnictví na král. české polytechnice Praze. Části I. (historické) sešit 1. Nákladem spisovatelovým. V komisi knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

„Pokladnice povídek a románů,“ dílu IV. č. 7. (Starý mládenec,“ povídka.) Nákladem Frant. Naůberta ve Slaném a v Lounech.

„Dvacet písní pro čtyry hlasy,“ pro školy reálné a gymnasia složil V. Friml. V Praze, nákladem Mikuláše a Knappa.

„Besedy pro mládež“ čís. LIX a LX. („Včelky,“ povídka od Řezáče, „Med a vosk“ příběhy od Boleslavského, „Nalezenec“ povídka od Blumenhagena.) Nakladatelé Mikuláš a Knapp.

Bájky Aesopovy. Počtem 80 mládeži upravil Jan Karlík. S třemi obrázky. V Hradci Králové 1873. Nákladem vlastním.

Pěkné čtení, výbor básní výpravných. Pořádá a vydává Jos. R. Vilímek. Nákladem vlastním. Sešit 1.

Zlaté Mládí, sestavil Jan Karlík. Nákladem vlastním. Sešit 1 a 2.

„Včelaře,“ časopisu pro české včelařství čís. 12.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.
„LUMÍR“ vychází vždy ve čtvrtek o čtvrté hodině odpolední.

Ročník I. 1873.

Rosa Klepetářova.

Noveleta od *Em. Bozděcha.*

(Dokončení.)

Tetinka uvítala dívku listem otce Klepetáře. Psal, že na druhý týden přijde do Prahy s mladým Winternitzem a že posílá dva páry koroptví chycených do ok.

„Budou nám chutnati; jsou pěkné,“ zkušená hospodyně přidala; nezdálo se však, že by vyhlídka na pochoutku slečinku unášela. Byla jako ve snách a zůstala tak po celé odpůldne.

Že paní Juditha představení Richarda III. nezameškala, zbytečno skoro podotknouti; hrálť Lauermann. Divadlo bylo plno vzdor tomu, že dávali hru klassickou; byla sobota.

Již jistota, s jakou důmyslný herec v úvodní samomluvě Glostrově základní rysy jeho povahy nakreslil, soudné posluchače poutala, a demonická úchvatnost, s jakou odvážné námluvy u ovdovělé Warwickovny provedl, veškeré shromáždění k bouřlivému potlesku strhla. Úspěch každým výjevem se stupňoval a na konci byl Roden, kterému posud říkáno „snažlivý mladík“, hlučným vyvoláním pasován na „první sílu“.

Dvě osoby se nezúčastnily všeobecného ruchu sedíce tiše jako pěna: hrabě Reckenstein ve své loži a Rosa na sedadle vedle paní Langsteinové. Tvář bohatýrova stále bledla, oko dívčino planulo vždy rostoucím leskem. Bylo jí, jakoby s vysoké hory hleděla na vycházející nad krásnou krajinou slunce aneb na měsíc v úplňku.

Na poznámky tetinčiny, která po zavraždění Clarencově netrpělivě čekala, kdy se Lauermann objeví co duch, odpovídala sotva pouhým „ano“ neb „ne“.

Konečně duchové nad spícím krvavcem kletbu vyřkli, ten ze spaní se vytrhl, do bitvy odkvapil, marně koně hledal, padnul a zbožný Richmond zemi požehnal.

Ústa diváků z divadla vycházejících chválou Rodena přetékala a paní Langsteinová patrně povzbuzená těmi chvalozpěvy náhle zastavila a k neteři pravila:

„Podívejme se na toho Rodena! Kdo by si to byl od něho pomyslil! Máme doma ty koroptve; což kdybych pozvala na ně Rodena s Lauermannem?“

Rosa vzdor tomu, že jí do smíchu nebylo, musela se usmáti.

„Avšak ne,“ rozšafná teta doložila a opět v pochod se dala, „počkáme raději, až co řeknou noviny.“

V noci Rosa nemohla usnouti. Stále před sebou Richarda-Rodena viděla namlouvajícího sobě vdovu po králeviči Eduardovi, hubícího jak anděl smrti osoby, které mu stály v cestě ke trůnu, velícího zástupům a klanícího se obecenstvu. Stále jí v uších zněl tleskot a jásot četného davu a poduška této noci mnoho se dověděla. „Šťastný to člověk! To jest přece život plný obsahu, snahy, vzletu! Jediný takový večer stojí za více než leta živobytí, jaké jsem posud trávila a jaké vidím před sebou. Avšak — musím je tráviti? Nemohla bych se vyšinouti z omrzelé cesty, která vede do bařiny zakrnělosti, na skvělou dráhu duševního vývoje? Nedoutná i v prsou mých jiskra zápalu pro krásu a vznešenost? Cítím je; nemohla bych je též tlumočit i jiným? Jen jazyk je těžký; on by mně ho rozvázal! Jak hrůzokrásně vypadal kleče před Annou a mečem na svá prsa míře a jak po královsku spěchaje v poslední zápas o život a trůn!“

Usnuvší konečně se zdálo, že hraje s Richardem-Rodenem Annu, že po skončeném výjevu obecenstvo oba volá a že ji Roden vede k lampám, by se poděkovala. Viděla ve snu vlastní tvář zářící blahem a pravila ze spaní: Nikdy jsem tak krásnou nebyla!

Druhého dne nemohla se dočkati poledne, doby návštěv, a krátila si čas čtením Richarda III. Konečně se dvanáctá připloužila, zvonek v předsíni zazněl, slečna letěla ze salonu otevřít a stála tváří v tvář — listonoši, jenž jí odevzdal list na Rosu Klepetářovu. Byl od hraběte a šlechetný kavalír v něm omlouval včerejší své chování horoucností lásky. S nevolí dívka papír v rukou zmáčkla a vypadala při tom skoro divoce. Paní Juditha alespoň, která u okna vedoucího z kuchyně do předsíně nudle krájela, leknutím by se byla málem do prstu řízla. Rosa to zpozorovala a zpamatovala se. Vešla do kuchyně, otevřela dvířka u plotny a list tam hodila nehlesnuvši při tom ani slovem. Plamen papír mžiknutím strávil.

„Co to bylo za list?“ tázala se udivená teta.

„Od pana hraběte z Reckensteinů.“

„A proč jsi ho spálila?“

„Urazil mne.“

„Co pak v něm stálo?“

„Můžeš si to pomysliti dle způsobu, jakým jsem s ním naložila.“

„Tedy nějaké vyznání lásky?“

„Ano něco podobného.“

„Ale to není nic urážlivého.“

„Myslíš? Někdy přece. Dovolíš, abych nebyla doma, kdyby hrabě přišel.“

„Jakže? Nepřijmouti návštěvu takového kavalíra?“

„Ty můžeš arci jednati dle libosti.“

„Ne, ne drahoušku; když tebe urazil — — urazil tě ale vskutku tak těžce?“

„Vskutku a těžce.“

„Tedy i já nebudu budoucně přijímati jeho návštěvy.“

Bylo viděti, že paní Langsteinová smutnou tu nutnost těžce nesla; přece jí bylo jakýmsi zadostučiněním, když kuchařce nařizovala: „Slyšíš, Mári? Přijde-li pan hrabě, nejsme doma.“ Nebýt pro hraběte doma jest konečně také něco. Salon při tom arci trpí. „Nebude-li šlechta, bude alespoň umění,“ těšila se jeho držitelka.

Ačkoliv odpůldne bylo velmi krásné, přece žádná z dám nejevila přání vyjíti si na procházku. Obě byly takřka zamilovány do románu Mühlbachovy. Neť předčítala neunavně jako stroj a teta naslouchala nepohnutě jako socha. Začaly se stránkou dvacátou a byly již na osmdesáté, když Roden vešel.

„Kde jste nechal pana Lauermanna?“ vdova pátrala po prvním uvítání a blahopřání ku včerejšímu úspěchu.

„Co duch mně včera zmizel a co člověk se mně dnes posud neobjevil. Je to po dlouhém čase poprvé, že mne dnes nenavštívil.“

„A proč jste přišel tak pozdě? Blahopřání nás začínalo již tlačiti,“ neť vyčítala s oním tónem, jenž výčitku činívá milou. Otázka byla pro hosta; poznámka pro tetu.

„Byl jsem příliš zaměstnán nepředvídanou událostí neb lépe řečeno celou řadou událostí,“ omlouval se Roden. „Bych však nebyl nejasným, musím začíti s včerejškem. Po představení náš milý ředitel pan Pfiffig mne objal, sliboval, že mně zvýší gáži a že zůstaneme svoji na život a na smrt. Dnes čekav marně do poledne na Lauermanna, chtěl jsem právě z bytu odejíti, bych navštívil vás, an divadelní agent ke mně přišel a skvělé engagement při dvorním divadle v Drážďanech mně nabízel s podmínkou, bych již zejtra tam odjel na pohostinské hry. Nepřijal jsem; nerad bych Prahu opustil.“

Odpočívaje v řeči na dívku s výrazem nelíčené vřelosti pohleděl. Zotaviv se pokračoval: „Měl jsem však za vhodné zpraviti o tom nabídnutí ředitele, a připomenouti mu včerejší slib, neb páni ředitelé na podobné maličkosti rádi zapomínají. Hned z prvních slov pana Pfiffiga přívětivostí jindy se rozplývajícího chladná jakási zdrželivost mne ovanula. Vítr vál patrně již z jiné strany. Bylo na čase, bych vyhodil svůj drážďanský trumf. Jako sněhulák na sluníčku pan ředitel roztál. Za obě ruce mne uchopil a co nejupřímněji pravil: „Vy přece přijmete, přítelinku?“ Udiveně jsem se na něho zahleděl. „Skutečně, můj nejlaskavější,“ šveholil slaďounký pěstovatel umění, „nejlépe bude, půjdete-li do Drážďan.“ Než rostoucí podivení moje ke slovu se dostalo, pan Pfiffig dále vysvětloval: „Zde byste měl velmi nepříjemné postavení. Jistí pánové vás nemají rádi. Právě tu byl jednatel jistého spolku a důvěrně mně dal na ruku, abych vás propustil. Urazil jste prý jednoho z nejčelnějších členů. Nerad bych to učinil, jsem však na těch pánech závislý, mohou mně škoditi a t. d. a t. d.“ Musím podotknouti, drahé dámy, že se bude divadlo co nejdříve znova pronajímati, že jest velmi výnosné a že pronajmutí zejmena na jistých členech onoho spolku závisí. „A pak nabídnutí tak skvělé,“ přesvědčoval mne dále, „něco podobného se tak lehce nenahodí. Jen jednou člověk propase příležitost a ta se více nenavrátí.“ Zasypal mne moudrými radami. Děkoval jsem mu tak upřímně, jak on byl radil a ujistil ho, že se chopil nejlepšího prostředku, by mne ku Praze připoutal.“

„Ale koho jste urazil?“ pátrala paní Juditha a Rosa zbledla.

„Nevím, komu jsem se tak znechutil,“ odpoděl Roden. „Také mně na tom pramálo záleží. Nerad bych však, aby ti pánové myslili, že se hrozeb jejich lekám.“

Rose barva se vrátila.

„Zdá se, že Vás něco mocnějšího víže ku Praze,“ teta škádlila netušíc ani, jak trefila do živého.

Rosa hořela. Nastalo pomlčení a bylo zřejmě slyšeti, jak venku někdo zvoní, jak Mári odevírá a s někým mluví. Obě dámy napnutě naslouchaly. Slyšely mužský hlas, nemohly však rozeznati, komu náleží. Každá myslila na někoho jiného. Pak se dvéře opět zavřely, šouravý krok staré kuchařky se ozval v předsíni, dvéře salonu se odevřely a černá Mári vcházejíc dávala zprávu: „Byl zde pan hrabě. Řekla jsem mu, že není nikdo doma. Zanechal lístek.“ Podala navštívenku milostpaní a odešla. Paní Langsteinová si nemohla odepříti čísti nahlas: Siegfried říšský hrabě z Reckensteinu.

„Nepřijímáte jeho návštěvu?“ herec radostně vypuknul.

„Nepřijímáme,“ vdova vážně odvětila, obočí vytáhla a skoro velebně se tvářila. Vypadala, jakoby chtěla říci: Mohla bych Vám sděliti něco hrozného, zničila bych však tím člověka-hraběte a proto mlčím.

Roden zase upíraje zrak na Rosu vypadal, jakoby pravil: Rozumím. Činíte dobře. Jsem s vámi spokojen a děkuji vám.

Když oči takto mluví, jazyk odpočívá, a Rosa, by mlčení přerušila, zvolala obratem poněkud náhlým:

„Víte-li pak, pane Rodene, co mi dnes napadlo?“

„Jsem žádostiv.“

„Čtla jsem Shakespeara a ráda bych věděla, dovedu-li jej přednášeti. Co tomu říkáte?“

„Jiné bych řekl, že o tom nepochybuji, u Vás bych se o tom rád přesvědčil.“

„Děkuji Vám. Budu Vám tedy čísti Annu z třetího Richarda.“

„A já si Vás budu namlouvati co vévoda z Gloster.“

„Výborně, výborně,“ přisvědčovala teta. „To je přece zábava ušlechtilá, umělecká. Poshovte jen okamžik, co nařídím kuchařce, aby připravila trochu čaje. Bude vám vysýchati po deklamaci. Škoda že tu není pana Lauermanna. Zajisté že by nám též něco krásného přednesl.“

Vyběhla. Roden přikročil k dívce, která se vzchopila z pohovky, vzal ji za ruku a pravil:

„Víte-li pak, že tetinka měla svatou pravdu?“

„V čem pak?“ snažila se Rosa dělati nevědomou.

„Že něco mocnějšího mne váže ku Praze.“

„A co by to bylo?“ pokračovala dívka ve svém pokuse.

„Však — to víte, drahá Roso, a proto Vám to nepovím.“

I přivinul dívku k prsoum a políbil ji na čelo. Tak stáli hodnou chvíli nehlesnuvše ani slovem.

„Mári, ať mi nepřipálíš smetanu —“ zazněl v předsíni hlas paní Judithy, párek se rozlítl a dívka se chopila Shakespeara ležícího ještě od předpoledne na okně.

„Odpustíte přece,“ omlouvala se paní Langsteinová uvelebujíc se na pohovce, „že jsem tak dlouho prodlela; ty služebné tak těžce chápou.“

Oba tetince odpustili a dívka začala oplakávati královského tchána Lancastrovce Jindřicha. Hlas její z po-

čátku se chvěl, což se dobře hodilo k výrazu nejhlubšího bolu. Při kletbách však sypaných na vraha ještě nepřítomného nabyl jistoty a ve výstupu s Glostrem se rozvinul v netušené síle a lahodnosti. Výraz nepostrádal vřelosti; bylo zřejmo, že co přišlo na jazyk, dříve v srdci bylo. Ba když na otázku vévodovu:

Však smím-li žíti v naději? odpovídala slovy:

V té, doufám, všichni živi jsou, zněl tou vytáčkou tón až příliš srdečný. Byla to však spíše vina Rodenova, jenž byl onu otázku s nápadnou u pokrytce vřelostí pronesl a nezkušenou začátečnici, jak říkají u divadla „s sebou strhl“. Líbilo se paní Langsteinové, že umělec mluvě:

Rač ten zde nosit prsten můj

Rose v pravdě na prst nastrčil prsten. Činilo to na ni dojem pravdivosti a radost, s jakou se Roden tázal:

Zdali kdo tak měl s ženskou námluvy?

ji skoro rozveselila.

Když Gloster ku konci slunce byl požádal, aby mu na cestu svítilo, Rosa se tázala krátce a snše:

„Mám talent?“ a Roden taktéž odvětil:

„Máte.“

„Dobrá; to jsem chtěla věděti.“

Prsten vrátit dívka zapomněla.

Mári přinesla čaj. Pili, jedli, Roden vyprávěl anekdoty a příběhy ze života zákulisního a všichni tři se rozesmáli. Jenom na tetince chvílemi bylo znáti, že jí něco nebo někdo schází. Když umělec pozdě večer se byl s dámami rozloučil, a paní Juditha ve svém pokoji kadeře ukládala do krabičky, tato ctihodná dáma ke vlasům přiložila myšlenku: „Byl to krásný večer; jen škoda, že zde nebylo Lauermanna.“ Rosa zatím ve své ložnici psala.

V pondělí ráno k Rodenovi překvapení zavítalo v podobě následujícího listu:

Milovaný muži!

Že mně k vůli chceš zamítnouti skvělé postavení a boj podniknouti obtížný ba i nebezpečný, za to co za důkaz upřímné lásky Tobě na kolenou děkuji. Nemohu však obět podobnou přijmouti. Nač by's mařil jarou sílu v nerovném zápasu se skrytými živly nepřátelskými? Tvou povinností jest, by's nevyhýbal se půdě příznivější, kde by volně se rozvinouti mohly veliké vlohy Tvé, ano by's ji vyhledával a povinností mou, bych Tobě nestála v cestě, ano bych Tebe k stálému pokroku pobádala. A pak — miluji Tebe a začínám milovati též umění. Cítím, že život můj nabývá obsahu, o němž jsi druhdy se zmínil, a mám odvahy dosti, bych jej sobě zachránila. Pročež: opusťme Prahu, pojďme do Drážďan. Tam budu Tvou chotí, Tvým učněm, Tvým majetkem jako až do té doby Tvou nevěstou.

Buď dnes na večer k odjezdu připraven; pojedeš se svou Rosou.

„Jest má!“ hlásalo zářící oko umělcovo a ústa jeho se dotkla psaní. Pak spěchal k agentovi, by mu sdělil, že návrh a k řediteli, že radu jeho přijímá. Před večerem ještě byl na odjezd připraven.

Večer ten byl předvečerem židovské slavnosti novoroční. K šesté paní Langsteinová oděla se hedvábím i aksamitem, zavěsila si do uší náušnice s diamanty a obložila buclaté ručky nejtěžšími obručemi. Chystala se do „školy“.

„Nepůjdeš se mnou?“ tázala se neteře, která se neměla k strojení, nýbrž sobě hověla na pohovce.

„Bolí mne trochu hlava. Zůstanu raději doma.“

„Ano, šetři se,“ laskavě tetinka přikázala a v duchu si pomyslila: Půjdu kolem divadla; snad že potkám Lauermanna.

Odešla, Rosa se vzchopila, ku psacímu stolku přisedla a psala:

Milá tetinko!

Nelekej se, že mne doma nenalezáš. Jsem zdráva a pevně doufám, že budu za krátko též úplně šťastna. Dám Ti potom zprávu. Otce prosím za odpuštění, ale — Winternitze si nevezmu. S Bohem!

Měsíc jak rybí oko svítil, když dívka Ferdinandovou třídou se ubírala na širokou ulici. Židé bydlící na novém městě přebíhali přes třídu směrem k židovskému městu, by ve „školách“ vítali nový rok.

„Vítám tě, živote nový, jenž si mně nastal této chvíle a požehnaná na tobě spočívej ruka hospodinova!“ šeptala Rosa a vznášela se v záři luny tak lehce jako kterýkoliv z paprsků postříbrující lem její oděvu. Tvář lunou ozářená vypadala jako rodná této sestra. Okolojdoucí se ohlíželi za lepou postavou myslíce po tichu neb na hlas: Co to za krásné děvče! Básník však, jenž prý též věštcem bývá, byl by řekl: „Hle nevěstu, ana spěchá, by oblažila ženicha!“

Ženich čekal s toužebností v první síni svého bytu. Konečně lehká noha se ozvala na schodech, zašustěly šaty, rozlítly se dvéře a v náručí ženichově spočívala — nevěsta. Spočívala tam dlouho, velmi dlouho beze hnutí beze slova, než opět k životu procitla šeptajíc: Ta láska přece není bláznovství.

* * *

Lekla se teta, leknul se i otec, který ve středu do Prahy zavítal, ale — mlčeli. Za nějaký den paní Juditha list z Drážďan dostala. Rosa jí a otci psala, že se provdala za pana Rodena, jenž hned prvním vystoupením byl dobyl znamenitého úspěchu a že sama, vedena chotěm, hodlá věnovati se divadlu. Pan Klepetář se sice zlobil, přes to však dal v novinách vytisknouti návěští, že Rosa Klepetářova a Vilém Roden se vzali za sebe. Mnoho se o tom sňatku mluvilo, ještě více však o náhlém zmizení pana Lauermanna, jenž byl řediteli a četným věřitelům i věřitelkám — jak říkávají „rybník vypálil“. Moudrá paní Juditha ani bratru Klepetáři si nepostěžovala, že výtečný umělec také ji svou důvěrou byl oblažil, dala do salonu postel nebožtíka Herschmanna Langsteina a pronajala ho co „byt se zvláštním vchodem“ svobodnému pánovi. Zlé huby za kulisami však velebily bratrské přátelství dvou umělců, z nichžto jeden tetince unesl neteř a druhý peníze.

Za několik měsíců došla z Drážďan zpráva, že paní Rodenova, choť slovutného umělce, vystoupila poprvé s rozhodným úspěchem co Anna v třetím Richardu. Sen se jí byl vyplnil. Sláva manželů Rodenových se roznesla po všech novinách a na jejich srdečné pozvání pan Klepetář se vydal na cestu do Drážďan. Smířil se s dcerou i se zetěm a šťastná Rosa stala se za nějaký rok jednou z nejvýtečnějších umělkyň německých.

V době války.

Pojď, dívko má, ať obejmu tě vřele
a na tvé čelo vdechnu políbení.
Tiskna tě k srdci, oddanému cele,
jsem přeblažen ach! jako v polosnění.
Ba zapomínám na svět celý venku
pln něžné péče jenom o milenku.
My v lásce tu — svět rozburácen zlobou,
jež černé stíny slunným krajem vrhla.
My v blouznění — kdy touže snad se dobou
tam v dálné zemi děsná bitva strhla.
Ty tulíš se tu ke mně něhy plna
a láskou září tvoje oko věrné:
kdy trhá tam snad kruté války vlna
od choti chotě v jícen smrti černé.
Zášť zavládla — a tiskne smrtné zbraně
násilně v ruku muži proti muži.
Zem nemá hrobů dost — že pro své daně
smrt za poklady hranice si dluží.
O kam ta láska ze světa se děla!
Kam prchlo as to plaché nyní ptáče?
Zda v prsou lidských na vždy nevymřela?
Snad z úkrytu kdes dívá se — a pláče.
Ba v srdce naše ukryla se plaše
a do podkroví k chudým štěstí nese — —
ne, nezměnil bych s těmi blaho naše,
jimž na hlavě vždy koruna se třese.
Jsme blaženi — a přec: ne, nejsme blazí!
Vždyť lásku naši láska k lidstvu kalí.
Kdy bratří bratry vraždí jako vrazi
o! jak tu, dívko, s láskou svou jsme malí!
Což jest to blaho, což to naše štěstí,
kdy tisícové marně v boji hynou,
kdy po mrtvolách národ cestu klestí
jen jednomu — svou sám se hubě vinou.
Ne o volnost to svatý zápas plane,
ne o řeč drahou, po mateři věno;
hle chytrým svůdcem k zášti rozeštvané
tam vojsko proti vojsku postaveno.
Smrt rozzuřena — oči zavázané —
vše napořáde smetá bez ohledu;
a mladé hlavy, sotva odchované
v noc všehomíru mizí beze sledu.
O kdež tu život vlasti zasvěcený,
kam zapadly ty snahy ušlechtilé?
Oj odpoví zrak matky zaslzený
a čelo otce vezdy zasmušilé.
Ne, nesmí, nemůž na věky tak býti!
Já slyším bouři, kterak v dáli duní.
Čas blíží se, kdy zas je v boj nám jíti —
leč tenkrát lidstvo spěje na výsluní.
Oj bude boj to lásky proti zášti,
oj bude boj to lidstva za člověka!
Nechť sebe hroznějš tyran brvy vraští,
lid právo ždaje víc se neuleká.
V ten den, kdy ohně na horách pak vzplanou
k svým prsoum, drahá! přivinu tě vřele,
tvé slzy na mne požehnáním skanou — —
pak srdce mé jen vlasti patří cele.

Miroslav Krajník.

Náboženství a umění.

Od dra. *O. Hostinského.*

Mnozí vyhýbají se všem diskusím o poměru mezi náboženstvím a uměním. Důvody bývají arci velmi různé. Jedni považují to za věc příliš choulostivou, hledati jakési styky mezi dvěma závažnými obory duševního života, z nichž jeden čím dále tím více všeho, co je světského a moderního, se straní, kdežto druhý zase platiti může přímo za výkvět a vrchol právě živlu světského, moderního. Jiní pak mají naopak za to, že celá záležitost náboženského umění vůbec je vlastně již dávno odbytá, přežilá, že za našich dnů nelze na něco podobného již ani pomýšleti, a odvolávají se při tom na nepopíratelně smutný stav nynějšího umění náboženského. A přece žádnému z náhledů těch nedáme za pravdu. Otázka náboženská je zrovna teď velmi časová; dokud zůstane ona na denním pořádku moderního života, dotud zůstane také náboženské umění činitelem, který lze sice zanedbávati, nikdy však na dobro odstraniti. Odkud má lid své první umělecké vzdělání, ne-li z chrámu? Architekturu, malířství, sochařství, hudbu poznává zde dítě v nejútlejším mládí, kdy třeba o světském umění — vyjma prostonárodní písně a pak snad šumaření nejsprostšího druhu — nemá ani tušení, a první velkolepé dílo básnické, s jehož obsahem seznamuje se každý ve věku hlubokým a trvalým dojmům nejpřístupnějším, bývá — bible. Těch, kteří svůj umělecký vkus vzdělávají na plodech umění světského, je věru velmi málo, zejmena na venkově. Bohužel je nyní náboženské umění valnou většinou jenom školou nevkusu — již tato jediná okolnost úplně postačuje, aby dokázala, jak velkou důležitost by mělo pro náš celý kulturní rozvoj, kdyby nebylo na cestě nepravé. A jak mohlo přijíti na toto scestí? Patrně jen tak, že mezi náboženským a uměleckým živlem nastal během časů poměr docela nepřirozený, pro oba tyto živly stejně osudný. Dějiny umění jsou toho důkazem; později se k nim také odvoláme.

Chceme-li poznati, jaký vlastně poměr mezi náboženstvím a uměním býti má, musíme hleděti především na pravou podstatu obou těchto živlů. Tu však přesvědčíme se, že mezi nimi není žádný spor zásadný, že naopak oba zakládají se na témž principu, ba že v jistém ohledu jsou i totožné. Samo sebou se rozumí, že zde na mysli míti dlužno náboženství vůbec, a ne některé určité náboženské vyznání zvlášť, které nám snad dosti blízko stojí a naproti němuž z příčiny té jsme již poněkud předpojatými. Tím méně ještě budeme arci klásti váhu na to, co o svém původu i o podstatě své učí to neb ono náboženství samo; přidržíme se jen toho, k čemu nás dějiny kulturní, srovnávací jazykozpyt, psychologie národů, především pak rozhodující zde odborná nauka, srovnávací mythologie poukazují.

Náboženství je zvěcněný esthetický názor světový. To jest: povšechný obraz světa, který si člověk v prvotním stavu vzdělanostním sám tvoří pomocí své fantasie, pokládá za skutečnou, věcnou pravdu, on v něj věří. Cit náboženský pak plyne z vědomí člověka, že jest podroben oněm velkým, v neskonalé výši nad ním a nad přírodou stojícím mocnostem, v nichž onen jeho světový názor právě vrcholí. Názor ten má tři hlavní momenty: báji, která povstává pozorováním úkazů přírody, mravní cit, jehož požadavky jsou arci neodolatelné a pak účelnost, kterou mimovolně a důsledně vnášíme do celého ústrojí všehomíra.

Nejrozsáhlejší pole a nejvíce příležitosti ku tvarům nejrůznějším má ovšem názor mythický. Když člověk poprvé počíná přemýšleti o přírodních úkazech, jich podstatě a příčině, když tedy stojí jaksi na prahu vědeckého bádání, jest mu po ruce jenom nevelká zkušenost: on nezná ničehož, než své vlastní nitro, své city a snahy a s těmi porovnává pak všechny změny, které se dějí v přírodě, jak právě může. Někteří živlové mu ubližují, jiní zase mu prospívají, podkládá jim zlou nebo dobrou vůli. Živlové však také vzájemně zápasí a nechť vítězí na konec dobrý nebo zlý, člověk spatřuje se pak v moci vítěze, jemu jest, jakoby byl o něho bojoval ochrance se škůdcem. Fantasie odpovídá takovým způsobem na otázky, patřící vlastně před forum rozumu; dokud ten je tak nezkušený a obmezený, že nemůže sám tyto otázky dokonale řešiti, musí si to arci nechat líbit, když její fantasie doplňuje a nahražuje. Zjevy přírodní jsou příliš velkolepé a pro člověka

příliš důležité, než aby mohly zůstati na dlouho bez určitého nějakého výkladu. Stálé opakování se těchto úkazů výklad jenom upevňuje a pouhý výplod obrazotvornosti mění v předmět nezvratné víry. Velikost, ba neskonalost sil živlů přírodních pohrdá každým měřítkem, s kterým k ní přistupuje člověk v prvotním stavu svém; co jest proti vichřici, proti bouřce, proti přívalu, proti zemětřesení on se svou málomocností? Člověk spatřuje ve všem tom činy bytostí velemocných, nad člověka i nad známou tomuto přírodu neskonale povýšených, bytostí nadpřirozených, božských a koří a klaní se jím, dobré miluje a zlé nenávidí, ale všech se bojí. Takovým zosobňováním povstává mythus náboženský; každý přírodní úkaz stává se dějem, příběhem, v němž účastňují se osobnosti člověku podobné a přece vysoko nad ním stojící. Nehlásí se zde již básnická tvořivost ducha lidského ke svému právu? A není již první pokus její korunován krásným výsledkem? Není to „velkolepá a přeskvělá metafora", takový polytheistický názor? Časem arci mizí původní ráz mythu; jeho obsah přivádí se do jakéhosi spojení s vynikajícími osobnostmi, které někdy skutečně žily a vědomí o vlastním významu báje vždy více a více bledne. Jakmile touto cestou přírodní a náboženský živel počíná ustupovati nějakému momentu historickému, vyvinuje se z báje pověst a když konečně i historický živel na dobro zmizel, tak že před sebou máme jenom volnou hru básnické fantasie, nepřipoutané ani k určitým názorům náboženským, ani k určitým postavám historickým, ba ani k nějakému skutečnému dějišti — pak stala se z mythu již pohádka.

Také ethická stránka náboženství spadá do oboru esthetického, pakli slova tohoto užíváme ve smyslu širším, zahrnujícím krásu každého spůsobu, tedy i krásu mravní, t. j. dobro. Již z přirozených poměrů rodinných vzrůstá cit náboženský. Úcta ku starci, jenž je hlavou rodiny nebo láska k vlastním dětem účinkuje neodolatelnou mocí hlasu svědomí; to pak stojí právě tak vysoko nad člověkem a jeví se mu právě tak co veličina neskonalá, s ničím nesrovnatelná, jako obrovské síly živlů. I zde cítí se tedy duch lidský podroben jakési mocnosti jemu neznámé a hledá původ této mravní autority opět tam, kde byl hledal původ velkolepých úkazů přírodních: u bytostí vyšších, nadpřirozených, božských. Jako zdrcující síla fysická, tak pochází pro člověka na prvním stupni duševního rozvoje stojícího i povznášející moc mravní přímo od bohů. Nesrovnalosti, které se vyskytují hned na prvním začátku společenského zřízení, zejmena neshoda mezi zásluhou (nebo vinou) a odplatou, vedou zcela přirozeně k dalšímu rozpřádání a propracování těchto zárodků, a přispívají tak k doplnění soustavného mravního řádu světového. Stupňováním pak a soustředěním mravních idei, tedy svrchovaným idealisováním vlastností lidských dostává se ovšem představám o božství, vzniklým na základě názoru mythického, nejvyššího posvěcení, největší velebnosti.

Názor teleologický, jenž k náboženství přivádí skrze poznávání účelnosti v zařízení všehomíra, jest opět momentem esthetickým; neboť může povstati jenom pomocí tvořivé fantasie, která se výsledků theoretického bádání zmocňuje, aby je srovnala v jeden ladný, ústrojný celek. Patrně předpokládá teleologie již větší stupeň vzdělanosti, ba již jakési začátky vědy, a bývá tudíž v historickém rozvoji kulturním vždy mezi posledními podněty náboženskými. Poměr a rozdíl mezi příčinností v přírodě panující a účelností, již do ní vnáší člověk, snadno poznáme z jednoduchého příkladu. Zajisté vidíme proto, že máme oči. Ty jsou tedy příčinou; vidění pak a všechno, co dále z něho následuje, jest účinem. Kdybychom očí neměli, neviděli bychom také; tolik víme s plnou jistotou. S tím však nespokojuje se fantasie nikterak; ona celý ten postup od příčiny k účinu přímo — obrací. Jí jest účin našeho ústrojí zrakového vlastní příčinou existence tohoto ústrojí, tak že tvrdí: máme oči proto, abychom viděli. Zde již se předpokládá, že, než bylo ještě očí, muselo býti úmyslu, dáti člověku zvláštní ústrojí, pomocí kterého by viděl, že tudíž bylo vidění alespoň co myšlenka, co záměr, dříve než oko. Názor takový hledí na příčinnost všehomíra se stanoviska jednání lidského. Při tomto jest ovšem pravidlem, že předchází záměr, z toho rodí se pak čin, jenž jest vhodným prostředkem k dosažení účelu a z činu toho, jako účin z příčiny, plyne pak uskutečnění onoho záměru. V přírodě však poznáváme jenom příčinný svazek mezi skutečnými zjevy a příběhy; myslící osobnost, která by měla jisté záměry a je také pomocí rozumně zvolených prostředků prováděla, nejeví se nám přímo, tu musí k rozumovému, theoretickému poznání přidati teprvé fantasie, a vyplniti tak předmětem víry mezeru, kterou vědění míti se zdá. Tak přichází člověk k velké myšlence o prozřetelném tvůrci světa. Ostatně hned s klaněním se této vznešené bytosti povstává i nezřízená vypínavost a neskromnost ducha lidského; on se totiž domnívá, že jest sám vlastním posledním účelem všehomíra, ba jeho vrcholem a jeho korunou, že bohové jenom pro něho stvořili zemi, měsíc, slunce a veškeré ty miliardy světů na nebi hvězdnatém. Arci nemůže podobný názor nic tak snadno podvrátiti, jako jednoduchý výrok moderní astronomie, že zeměkoule není nikterak středem celé světové soustavy, ba že jím není ani slunce samo, které se všemi svými planetami zaujímá prostor u porovnání s ostatními veličinami astronomickými přece jenom tak neskonale malý, že jeho jinak ohromné rozměry při výpočtech hvězdářských někdy úplně zanedbati lze, aniž by to svrchované správnosti a přesnosti těchto výpočtů bylo v nejmenším na újmu!

Těmito třemi momenty je dáno podstatné jádro, kolem něhož se pak náboženství krystalisuje v nejrůznějších tvarech. Esthetická povaha náboženství a tím i jeho příbuznost s uměním je zřejmá. Jeť ono vlastně velkolepou, celé světy obsahující básní, prvním skvělým uměleckým činem tvůrčí fantasie národní. Proto podléhá také praktickému soudu o kráse a dobru, nikoliv pak theoretickému soudu o pravdě náboženského obsahu. Co té neboné soustavě dává větší nebo menší cenu, jest její esthetická hodnota, v níž, jak víme, zahrnuta jest i hodnota mravní; kdo s theoretickou vědou v ruce chce skoumati dogmata, zneuznává nadobro podstatu všeho náboženství, nechť již dokazuje jich pravdivost nebo nepravdivost. Náboženství samo není vědou, ač ovšem věda o něm jednati může, jako jedná o umění, na př. o básních Homerových, buď kriticky, buď historicky, buď exegeticky, buď estheticky atd. Z příčiny té nelze je také nikdy vědou „nahraditi" — neboť ta jest něčím docela jiným, samostatně i vedle náboženství se vyvinujícím, a po něm nikterak se neohlíží a také ani ohlížeti nesmí. Již Bakon Verulamský praví trefně: „Mísení vědy do náboženství vede k nevěře, mísení náboženství do vědy k blouznivosti." Chtíti náboženství reformovati se strany vědy theoretické, znamená tolik, jako je zničiti, a nechati mezeru, která by tím povstala, nevyplněnou. Či měl by snad takový náhled býti nedůstojný, prospěchům náboženským, snad dokonce

i mravním zábubný? Ubírá to Homerovým zpěvům nebo Shakespearovým dramatům na kráse a na jich velikém kulturním významu, když někdo jme se dokazovati, že příběhy, které se v nich tak nadšeně opěvují a tak živě představují, vlastně nikdy se neudály? Zajisté neubírá ani dost málo. A přece jsou to zde věci, které do oboru vědy (historické) patří a od ní proskoumány býti musí, kdežto hlavní zásady náboženské často dotýkají se záhad, které leží úplně mimo obor vědy, tak že jí jsou zcela lhostejnými.

Především s mravností nemá otázka: je-li to všechno pravda, mnoho činiti. Vzor cnosti, mravní ideal, zůstane vždy vzorem a idealem stejně velebným a mocným, nechť jest plodem pouhé fantasie básnické nebo zjevem skutečným. Příklad nezrušitelného přátelství Oresta a Pylada nebude míti ani o vlas menší vliv na srdce lidské, když nám filolog dokáže, že je celý příběh vymyšlen od začátku až do konce, a mužná odhodlanost Jana Nepomuckého, jenž raději utrpěl smrt než by se byl povinnostem povolání svého zpronevěřil, neztratí nic na své mravní ceně, nestane se méně následování hodným a k následování vybízejícím vzorem, když nás historik přesvědčí, že Jan Nepomucký, jak o něm vypravuje jesuitská legenda, vlastně nikdy nežil. Vzpomeňme si, které básnické formy nejraději se užívá tam, kde se jedná o nejvydatnější účinek na jednání lidské, ba přímo i na mravnost... je to bájka, o níž i nevzdělanější člověk jako dítě již napřed ví, že se ve skutečnosti nepřihodila, jejímuž vlivu se však proto přece ubrániti nemůže. Když Menenius Agrippa vypravoval lidu z Říma se odstranivšímu známou bájku o žaludku a údech těla, dosáhnul svého účelu, ač zajisté i nejsprostší Říman dobře věděl, že žaludek s údy těla nikdy neměl podobnou rozpravu a podobnou roztržku. A když v Schillerově „Fieskovi“ vypravování bájky o zvířatech volících si krále má tak ohromný účin na Janovany, nezdá se nám to nikdy býti nepřirozeným, nýbrž naopak velmi dobře pochopujeme, že Fiesko zrovna tímto prostředkem dosáhnul, co v okamžení tom chtěl. Kdo by Agrippu nebo Fieska káral, proto že „lhal“, povídajíce věci, které jsou naprosto nemožnými, stál by as na tomtéž obmezeném stanovisku, jako ten, kdo by některé náboženství odsuzoval již z té příčiny, že to neb ono v něm „není pravda“ anebo jako neméně i ten, jenž se zase bojí o „mravnost“ člověčenstva, když věda dokazuje, že země obíhá kolem slunce, že přírodní zákony nepřipouštějí žádných výminek, žádných zázraků, že dokonalejší organismy vyvinují se nepřetržitě z organismů méně dokonalých a p. v.

(Dokončení.)

Jak jsem se naučila milovat.

Od *O. S.*

Byli to dědeček a babička, u kterých jsem svá mladá léta strávila. Měli byl pěkný, dosti rozsáhlý a revím kol do kola obrostlý dům. Můj dědeček byl dobrosrdečný stařeček malé postavy s usmívavou tváří a hlavní jeho zálibou bylo kouření. Dosud vidím onu dlouhou dýmku s čibukem, stříbrným kováním zakrytým, která dědečkovi až na nohy dosahovala a takřka třetí rukou se mu stala. —

Babička byla starostlivá stařenka s vraskovitou tváří, nosila paruku a vysoký želvový hřeben, měla ostrý nos a obyčejně bílý čepeček s nekonečnými krajkami na hlavě.

V jednom shodovali se dědeček a babička úplně a to jedno bylo: vychování mé. Já měla zůstat perlou nedotknutou zhoubným ohněm vlivu světského, říkával dědeček.

Vyšla-li jsem ven, nesmělo to být než do zahrady a bylo-li to dál, jmenovalo se to kávovou společností u paní sousedek.

Dokud mi pojmy o plesu a lásce byly jen nevinnou báchorkou, snášela jsem ráda toto jho, ano necítila jsem jiných tužeb nad sladké ovoce babiččiny zahrady a nad kávu velevážených členů matronské honorace; naopak cítila jsem se vždy jako povznešenou, kdykoli jsem v středu těchto paní se nalézala, nebo obzor mého poznání se — dík jejich mluvomilnosti — očividně šířil. Kromě chutných buchtiček a silné kávy znala jsem i vkus šatstva a pravdivost maloměstských klepů posuzovati, tak že babička konečně mi dovolila i do kuchyňských záležitostí se míchati, z počátku arci pod jejím vyšším dozorem.

Nevím ani, jak se to stalo, že jsem se jednou dostala k novelce. Jak jsem již napsala, počínala jsem se seznamovati s kuchyní a babička používala mne pro všelijaké posilky do tajné mi dosud spížírny.

V jednom rohu jejím stála vysoká bedna, naplněna rozličnými knihami a papíry.

Tato bedna byla mi již dle řeči dosti známa a píchala mě nyní tím více, ana mi babička každý styk s touto bednou pod mým vlastním svědomím zapověděla.

Jednoho dne odvážila jsem se v postupu své emancipace tak daleko, že jsem jako kradmo zrakem na povrch bedny zamířila a jako druhdy Eva, byla i já tím jediným pohledem spoutána. Na povrchu ležela kniha v žlutých deskách s nadpisem: „Lucie“ novella atd. — Nevím ani, jak se stalo, že ruka moje po ní sáhla, a tím méně, že ji za ňádra schovala — snad vrozený pud? Já o tom nepřemýšlela.

Předstoupivši před tvář babiččinu arci jsem se zrměnila, nebo přestupek ten svou celou tíží hnal mi krev k hlavě. Sotva že jsem měla pokdy, odběhla jsem do zahrady, kam babička mě ráda pouštěla, sedla do vysoké trávy pod košatý jabloň, rozhlédla se po okolí a vyňala s třesoucí se rukou zapovězené ovoce.

Moje duše takřka lpěla na každé té osobě, která v neobyčejné glorii fantasii mé se představovala a jakési blažené úzko mě pojímalo, když jsem četla v těch řádcích lásku. Zcela jinak to znělo, než co jsem z úst babiččiných slyšela.

Neslyšíc, nedýchajíc ani jsem nepozorovala, že den valně pokročil a čas svačiny vypršel, a kdo ví, nebyla-li bych do noci seděla, kdyby ruka babiččina nebyla se ramene mého dotkla.

Mé ustrnutí bylo dosti trapné a první myšlénkou bylo, abych knihu skryla; ale právě tím jsem chybila.

Babička by toho snad nebyla ani pozorovala jsouc zvyklá, že jsem občas své dětské knihy čítala; ale můj ustrašený pohyb s rukou a rozpačitost v tváři staly se jí nápadnými.

Pohlédla na knihu. — Čísti arci nemohla, nebo veliké její okuláry ležely v šicím stolku, ale poznala desky, byly příliš nápadné.

„Dítě, co to? Snad to není Lucie?! —“

„Já jsem — babičko — tu bych já nečtla —“ zajíkala jsem se a poprvé jsem babičce utekla nechavši jí osudnou knihu v ruce.

V povzdálí jsem se pak za ní plížila a když zanikla v dědečkově pokoji, sklonila jsem na dvéře ucho své.

„I ty jsi tím sama vinna!“ zlobil se dědeček, „proč to dítě posíláš do špižírny —“ „Ale komu by napadlo, že se může jen dotknout těch románů!“ — —

Dědeček učinil krok ke dveřím a já utekla.

Dnes poprvé jsem rozjímala o životě svém; byla jsem již šestnáct roků — přirovnávala jsem se k jiným děvčatům a doznala, že jsem tuze pozadu...

Toho dne jsem ani od babičky ani od dědečka neslyšela slova, toliko dědeček udělal mi před nocí obvyklý křížek „na dobrou noc“ — babička i toho se zdržela.

Celý týden jsem kuchyň nepřekročila a špižírnu jsem dokonce nesměla ani vidět. A když jsem do ní později opět přišla, byla bedna podivným spůsobem zmizela.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Za takových okolností stalo se cosi, co celý směr mého dosavadního života z obvyklých kolejí vyrušilo, a to byla návštěva nového lékaře místního.

Bylo to jednou odpoledne za krásného dne májového: seděla jsem při šití sama v předním pokoji, babička byla v kuchyni.

Nevím již, nač jsem právě myslila, když se otevřely dvéře po jemném klepání a do nich mladý muž vstoupil.

Já mechanicky povstala, tvář má asi jevila rozpačitost a oko mimovolně na něm se opíralo: v prvním okamžiku myslila jsem na hrdinu v „Lucii“. Byl štíhlý, vysoký, pod nosem a na bradě měl slušné knírky a z modrého oka jeho zářil nevýslovný půvab. Přistoupil ke mně a chtěl políbiti ruku mou, což se arci docela příčilo náhledu, jaký mi babička o mé osobě vštípila, a proto jsem s rozpaky utrhla.

„Odpusťte, slečno — nemýlím-li se, bydlí zde pan rada F.“

„Ano, zde je to — račte dál —“ pronesla jsem všemožně sbírajíc své známosti etyketní.

Na štěstí přišla babička a já poněkud nabyla času volně mysliti.

„Ach, vy račte být pan doktor, no to nás těší — Otilko, jdi dohlédnout do kuchyně — prosím, račte se posadit.“

Já musela jíti, zraky naše se setkaly, nevím, rozuměl-li mi, v té chvíli bych byla celou bednu i s romány za jednu chvilku v pokoji vyměnila. Ale babička měla náhled jiný.

Při jeho odchodu vpletla jsem se tam ještě jednou, pan doktor se právě poroučel a řekl i ke mně „S bohem, slečno — na shledanou!“

„Slečno!“ ten titul mě pomátl, možno, že bych jindy si toho nevšímala, ale zde stála jsem před babičkou a dědečkem, u nichž jsem s titulací teprvé z děcka na dítě dospěla.

Od té doby toužila jsem po svobodě a navštěvovala tedy tím častěji zahradu; s neobyčejnou jemností shlížela jsem nyní na ty vonné květy, které na hlavu mou se skláněly a vlasy mi věnčily, se zvláštním pocitem sedala jsem nyní na té trávě vedle bublavého potůčku a naslouchala zpěvu ptačímu. Bylo mi, jako bych neustále se bála, že rozskočí se mi ňádra, že odlétnu daleko — daleko nesena polétavým oblakem. Křečovitě jsem to srdce v prsou vždy sevřela, čelo v kyprou ponořila trávu a dala se unášeti podivným snům. —

Jedenkráte stála jsem podepřena o plot zahrady, v ruce kytici a oko do dálného šera upřené. — Za plotem šla pěšinka do polí vedoucí. — Tu se ozval přímo přede mnou krok, pohlédla jsem a byl to pan doktor. Nemohla jsem s místa.

„Jak jsem šťasten, slečno, že Vás opět vidím. Nadarmo jsem Vás z úmyslu hledal a nyní jsem náhodou svědkem Vašeho zanícení.“

Nevím, porozuměla-li jsem slovům těmto, ale odpověděla jsem přece: „Jak to myslíte — zanícení?“

„Což nečetl jsem to ve zraku Vašem, že sníte o štěstí tam v těch dálných krajích?“

Tento výrok jeho byl tak přesvědčující, že jsem ani nepochybovala a nevím, proč se mi zdálo, jako bych před ním měla oči pozavírati, aby mi ještě jiné tajemství nevyčetl.

„Uhodl jsem?“

„Uhodl jste — bažím po dálce!“

„Což se Vám naše luhy nelíbí?“

„Jsou mi již staré — znám každý kout a myslím, že se mi vysmívají, když tak neustále doma sedím!“ — — Poněvadž jsem však myslila, že mluvím, co nemám, mlčela jsem. Pan doktor se po mně ujal slova: mluvil tak úchvatně a citupIně, že se mi zdálo, jakobych před tím nebyla líbeznější řeči slyšela.

Mluvil o svém stavu a o životě svém — nač mi jen to vypravoval?

Mně hořela tvář, cítila jsem soustrast a úctu zároveň před tím krásným doktorem, uměl tak půvabně svírati rety své, váziti slov svých, přimhourati svých řas a obličej jeho byl tak dojímavý — — —

Dobře, že před plotem stála v zahradě široká hruška, kdo ví, co se mohlo babičce nahoditi. — —

Při odchodu podal mi ruku, chtěla jsem dáti kytici do levé, abych mu pravé podala, on však prosil o tu kytici tak krásně, že jsem mu ji ráda dala. Stiskl ruku a odešel.

„Proč asi tu kytici, tu svadlou kytici chtěl?“ — — přemýšlela jsem v noci.

Nebylo umluveno nic, ale sešli jsme se druhého dne na témže místě. — Babička odešla z domu; mně bolely, jak ona myslila, zuby. Byla jsem tedy jista. Dědeček seděl celý den doma.

„Kdo pak Vám váže mašli —“ vyklouzlo mi z úst, když jsme se pozdravili, nebo jsem nemohla snésti viděti něco křivého.

„Já — vždyť —“ chtěl něco říci, ale nechal to pro sebe a mě skoro mrzelo, že jsem to řekla, jeho oči dnes zvláště zářily.

„Já Vám to napravím, shýbněte se!“ Sklonil ke mně svou hlavu, mé prsty se dotkly jeho vousů, bylo to poprvé krom u dědečka.

Něco nevýslovně sladkého jsem pocítila.

„A což chcete být věčně nepřístupnou?“ narážel on na naše přepažení. V té chvíli mohla jsem ho pustiti, vždyť nebyla babička doma, ale nechtěla jsem; proč — nevím.

„Nechci se vzdáti!“ vyklouzlo mi.

„Vy sobě hrajete na ledovou, sluší Vám to.“

„Myslíte?“

Teprvé jsem zpozorovala, že jsem ještě podepřena

o plot právě tak, jak jsem byla jeho mašli vázala, uskočila jsem tedy.

„Překážím snad již?"

„Proč se tak domníváte?"

„Že jste sestoupla."

„Nechtělá jsem, abyste musel vzhůru se dívati" —

— Ale nač opakovati mých nevázaných slov. On pak mluvil opět dle svého zvyku vznešeně, tak že jsem s těží všemu rozuměla. Podali jsme si opět ruku ...

Babička přišla již hodně za šera. „Ale tvé zuby, vždyť nemáš šátek!" Vskutku zapomněla jsem ovázat si opět šátek i musela jsem říci, že mně bolení již přešlo. Babička se divila. Na to vypravovala všecky klepy, které jsem zameškala a přišla i na pana doktora.

„Považ si, ten nový doktor je prý takový podivín, s nikým nemluví a bloudí prý, když má času, celý den po polích."

Mohla jsem arci jiné o něm babičce říci, ale mlčela jsem raděj — —

Od té doby jsem mívala častěji bolení zubů a nevím, jak to přišlo, že tvář má skutečně bledší vypadala, tak že babička již o mne strachovati se počala.

Ode dne více mě těšila vznešená zábava i osoba jeho.

S netrpělivostí škubala jsem ubohé kvítí, nepřišel-li v čas, ale nepřišel-li vůbec jsa zaměstnán cítila jsem velikou mezeru — — — —

V neděli jsem chodívala s babičkou do kostela; stalo se jednou, že babička se tam opozdila a pan doktor vida mě před kostelem samotnu, ke mně pospíšil. — Chtěl mě doprovoditi domů, řekla jsem mu, na koho čekám a on čekal se mnou. Kolem nás odcházela veškerá honorace známá a potutelně se usmívala — mrzelo mě, že se se mnou právě tady zastavil, nebo jsem znala klepařskou slabost jejich. — Babička přišla. „Aj, pan doktor —"

„Dovolíte mi, milostpaní, abych Vás doprovodil?"

„S velikou radostí, nemrzí-li Vás to!"

Pan doktor přistoupl k mé straně a šli jsme. Babičce se to snad nelíbilo, jako náhodou rozdělila nás svým prostředkem.

Mluvilo se o počasí a o kazatelských vlohách pana faráře — co také mluvit, aby to babičku i mě zajímalo, takto aspoň zůstal indifferentním. — —

Téhož dne uvítala babička v domě svém obvyklou damskou společnost. Poznala jsem to z toho, že dědeček oblékl po obědě sváteční kabát a poslal pro jemný tabák. Mimo to viděla jsem to i na horlivém pečení preclíků a bábovek, do jejichž těsta babička neobyčejně mnoho cukru, másla a vajec přimíchala.

„Dnes budeš obsluhovat!" řekla mně babička. — Bylo po shledání!...

Večer mě babička zavolala k posteli, její tvář byla obzvláště přísnou.

„Otilko, povídá se o tobě něco!" Já sklopila oči.

„Ale ne — nevěřím tomu, ty prý — ale ne, to nemůže být. — Otilko, nemysli si ještě na — lásku, jsi dítě a muži klamou!"

Já dělala, jakobych toho sotva chápala, ale poznala jsem, že jsem již daleko pokročila.

Udělala mi křížek a šla jsem na lůžko — —

Od té doby jen zřídka kdy byla jsem bez dohledu. Věděla jsem sice s jistotou, že babička o našich schůzkách ničeho neví, ale provázela mě přece i do zahrady a já se bála, aby jen on nepřišel.

Umluvili jsme se, že si budeme dopisovati: psaníčka vložíme na určité místo, ve skulině plotu ...

Léto míjelo, přišel podzim a zima — my se viděli málo kdy. On jezdil a já — plakala.

Byla neobyčejně tuhá zima téhož dne: mně nechtěl spánek sklížiti oči, bylo mi tak úzko, ven jsem toužila, na to místo, kde jsem tolik krásných chvílí prožila.

Zaobalila jsem se v lehký šat, potichu otevřela dvéře, sešla se schodů a do zahrady.

Padal sníh — já ho necítila, byla rozpálena moje tvář — hluboké závěje jsem tvořila přes napadaný sníh. Měsíc svítil a sněhem obalené větve leskly se jak z čistého cukru a házely na mne svůj stín; v dáli jedno okénko bylo ještě osvětleno — znala jsem je: to bylo okno jeho; podepřela jsem se opět o plot. Nyní teprvé pocítila jsem mrazivost, projela mě celou; setřásla jsem se sebe sníh, týmže zatřesením ale shodila jsem z plotu cosi jako papír — zdvihla jsem — bylo to psaní, zapomněla jsem je za večera vzíti.

Spěchala jsem zpátky, zuby mi jekotaly, uložila jsem se, rozžehla svíci, četla, znělo takto:

„Drahá Otilko! nezlobte se, že píši Vám dnes tak podivně. Prosím Vás, abychom se více nescházeli a nedopisovali si, neboť věřte, že mi to velikou bolest působí vidět, kterak ta, již tak nevýslovně miluji, má se jinému dostati. Vaši příbuzní prý naší lásce úplně se zpírají. Váš věčný přítel Jaroslav. NB. „Spalte to psaní!"

Mimovolně jsem uposlechla, spálila jsem je. Shasla a chtěla jsem na obsah mysliti, ale nebyla jsem schopna, počaly mi ruce se třásti, cítila jsem velikou bolest v hlavě a srdce mi neobyčejně rychle tlouklo, tento stav vždy větší prudkosti nabýval a zdálo se mi, že ztrácím vědomí. Bála jsem se sama sebe i zkřikla jsem.

Již svítalo. Babička přiběhla, dědeček přiběhl. Musela jsem vypadati hrozně: oba spráskli ruce: „Dítě, kterak vypadáš! Co je ti?"

„Mně je zle — velmi zle!" vyrazila jsem a vpadla do podušek... necítila jsem již než že dědeček mou ruku držel, a slyšela jak babička volala na čeládku — — —

Bolest se mne poznovu zmocnila, když do dveří vrazil Jaroslav, vzdor bolesti jsem se pousmála .. dále jsem ničeho o své činnosti nevěděla ....

Zdálo se mi, že jsem měla dlouhý, těžký sen, když jsem jednoho rána opět procítla se smysly. Bolest jsem cítila dosud — svíralo mi to prsa.

U lůžka seděla babička, z její tváře přečetla jsem svůj stav, ubožák vypadala strápená, nejspíše mnoho nocí mi obětovala.

Nad lůžkem stál cizí pán: pozoroval bedlivě každé hnutí mé. Jak jsem otevřela oči, pohnuli se radostně. Chtěla jsem promluviti.

Cizí pán to spozoroval, dal prst na svá ústa a jeho prosebný zrak mi to odepřel.

Od té doby se stav můj očividně lepšil; dověděla jsem se teprv, jak těžce jsem byla nemocna a že cizí pán je lékař.

„Kde jen Jaroslav je!" myslila jsem vždy vzpomínajíc na noc před nemocí. Konečně osmělila jsem se tázat babičky.

„Ten je již pryč, přijal lepší místo v Praze."

Přede mnou rozprostřela se divá prohlubeň; s tou myšlenkou, že ho více nespatřím, nemohla jsem se spřáteliti.

Byla jsem těžkomyslnou, netrpělivou a skoro mě

mrzelo, když mi lékař oznámil, že za dvě neděle budu moci vyjíti.

Na oslavu mého uzdravení byla u nás domácí hostina. Byli tu pan doktor a několik přítelkyň domu.

Smála jsem se sice také, když pan doktor, jinak příjemný pán, své žerty tvořil, ale nešlo mi to od srdce.

Pilo se také víno a není divu, že matrony na mé zdraví hlouběj zahledly — scházelo mi tu jen jedno.

Nejvíce ještě mé těšila následující rada lékaře:

„Šetřte se, čtěte něco hezkého, ale nenahýbejte se při tom, čtěte zrovna a ne na hlas a jen asi tři hodiny denně — vůbec držte se dle mých předpisů. Kniby pro Vás jsem dal paní radové."

Četla jsem tedy. Byly to Tylovy a Němcové spisy, pak několik časopisů.

Četla jsem se zálibou, zdálo se mi, jakobych s novým zdravím v nový byla vkročila svět.

Počala jsem cítiti lásku pro krásné, a byla jsem ráda, že jsem počala hned s krásným.

Ale co do věcného čtení, když ideál jsem ztratila.

Smutek mi nechtěl s tváře a stav můj stával se mi nesnesitelným.

Opět zavítalo jaro se svou krásou, já si ho nevšímala, vždyť mimovolně vždy to loňské v paměti mi zalesklo se — co zašlý ráj.

Když babička svůj domnělý balšám v duši mi lila, bylo mi ještě smutněji, vždyť ani ona nepochopovala citů mých.

Časem se mi zdálo, že on není těch stesků hoden — — ale potlačila jsem vždycky tu myšlenku.

Sedávala jsem bez ducha na zahradní lávce: oko na jedno vždy místo upřené. Nadarmo květy svěžestí mi zrak kouzlily, nadarmo ptactvo nejluznějších tonů vyluzovalo a potůček nejtajnějších šepotů: já byla slepou, hluchou ...

Jednoho dne došlo nás psaní od mého otce.

Vrátil se z ciziny domů, usídlil se navždy v Praze a prosil, aby mě tam poslali.

Složili mé věci, zaobalili mě do všemožných šatů a posadili na vůz.

Cesta ta se mi líbila: alespoň proměna, novota.

Obracela jsem se z povozu na mizící městečko, dokud mi stráň poslední věž z obzoru nevyrvala.

Pak jsem plakala, vždyť jsem ujížděla z luhů svého mládí, jimž jsem uvykla jak druhé matce, opouštěla jsem hrob své matky — ujížděla k otci, v pochybný svět!

* * *

Praha se mi líbila, ona rozptylovala, poučovala a není tedy divu, že jsem použila každé příležitosti k nové zkušenosti.

Dnes jsem stála v sále Žofínském pohroužena v obdiv krásných maleb „umělecké výstavy".

Stanula jsem před obrazem, jehožto situace byla následující:

Mladík, který zanechal doma lásku svou, prošel mnohé kraje a obohatil mnohým umem rozum svůj.

S nevýslovnými city spěchá opět v náruč milovanou.

Vyrazí dvéře, v pozadí stojí uplakaná matka a v prostřed padají paprsky zapadajícího slunce na ubledlou milenčinu, tvář — je mrtva.

Mladíkův obličej v nevýslovné bolesti sklání se nad ní.

Hned při prvním pohledu stala se mi tvář mladíka nápadnou a čím déle jsem na ni zírala, tím větší jistoty jsem nabývala, že tvář ta úplně souhlasí s Jaroslavovou. Otevřela jsem seznam, ale obraz jsem nenalezla.

Ptala jsem se ochrance obrazů, ten mi řekl, že přišel obraz teprvé nedávno, tak že do seznamu vzat býti již nemohl.

„A kdo jej maloval?"

„Nějaký doktor!"

Stála jsem ještě před obrazem, síň se skoro vyprázdnila.

Tu se dotekl někdo mého ramene. Obrátila jsem se a vidím Jaroslava.

Klesla jsem mu do náruči.

Bylo to hezké skupení mezi těmi obrazy.

V chvíli sme se vyzpovídali.

Uspořila jsem mu cestu k dědečkovi, nebo i jemu nedalo prý srdce pokoje. — — — — — — —

Otec čekal již netrpělivě před budovou a uzřev mě s neznámým pánem, jaksi divně na náš pohlížel; za krátko však změnil náhled svůj. —

A co teď? Sedíme spolu pod tím jeho obrazem z „Žofínského ostrova" a zpomínáme na dědečka a babičku. Otec má z nás radost.

FEUILLETON.

Divadla a cirkusy v Habaně.

Líčí *Josef Štolba.*

Byli to parní dnové, kteří uvítali mne v Habaně. Slunce snažilo se ze všech svých sil, aby čilý život habanských ulic co možná ochromilo, žlutá zimnice činila obvyklé své nebezpečné návštěvy, uzavřené místnosti otvíraly dokořán veškerá okna a dvéře a divadla slavila poloviční prázniny. Jenom vzdušné cirkusy zvaly zábavychtivé obecenstvo večer co večer do svých prostor; Thalie však ve dvou svých chrámech udílela jenom přes den, ba i pouze dvakráte za týden audienci, ku které se arci jen skrovný počet ctitelů dostavoval.

„Gran teatro de Tacon" a „Teatro de Albisu" jsou dva ty chrámy, jež Thalie habanská s dobrým svědomím co stanky své přijmouti mohla; avšak ne tak může být vždy spokojena s kněžkami a kněží svými. Není totiž v divadlech těch stálé společnosti; ta dostavuje se jenom na čas, arci nejen z Kuby vůbec, nobrž i z Mexika a ze Španěl, tak že divadla ta nikdy nezůstanou prázna. Prvnější z obou bývá v sesoně zaujato operou, obyčejně z evropských pěvkyň a zpěváků sestavenou, kteřížto mívají v bohaté Habaně ohromné žně — jmenuji jen Tamberlika, jenž se zde stal boháčem: v „Teatro del Albisu" pěstuje se zase činohra. „Gran teatro de Tacon" nazývají mnozí nejkrásnějším divadlem celého světa. Tomu arci není tak, jsouť zajisté mnohá divadla i větší i krásnější, avšak upříti nelze, že operní dům habanský veliký a pěkný skutečně jest. Již zevnějšek se slušným portikem nevypadá špatně, uvnitř pak velmi mile účinkuje jednoduchá elegance, s kteroužto je všechno zařízeno, a veliká čistota, která i v každé maličkosti se jeví. Osvětlení plynem je skvělé. Jeviště je prostranné a má pěkné dekorace; přízemek obsahuje as 800 sedadel ve 4 odděleních, křižujícími se dvěma cestičkami spůsobených. Kolkolem táhnou se 3 poschodí lóží, nad nimi první galerie, rozdělená ve dvě půle, z nichž jedna vyhražena dámám, druhá pánům; a konečně nejvýše ten „ráj", kdež rozhoduje oprotiv ráji biblickému barva těla, má-li kdo seděti či státi po pravici nebo po levici. Divadlo co do rozměrů blíží se milánskému „de la Scala" a poskytuje, je-li jen trochu plné, pohled velmi pěkný. Jsouť lóže otevřeny a z předu opatřeny nízkým, jen as $1\frac{1}{2}$ stopy vysokým kovovým zábradlíčkem práce prolomené, tak sice, že na ně nelze opříti se jako na př. u nás, v ložích pak skví se v bohatých toi-

letách ty růže a poupata havanská, jež vůní svou až omamují, jevíce se zde zrakům obecenstva v plné a celé své kráse. Je to bez odporu velmi praktické zařízení pro takové dámy, které v divadle rády okazují své obleky.

V osm hodin vešel jsem do „Gran teatro de Tacon“, opatřiv se dříve vkusným papírovým vějířem, jejž prodávají za halec před divadlem i v něm. Nebyla saisona, nedávali tudíž operu. Orkestr spustil hanebnou hudbu, jejížto tóny české mé uši rozdíraly jako hřebíčky, až se za chvíli vyhrnula milosrdná opona, aby tomuto mučení nástrojů a lidí konec učinila.

Kus, velmi prostounká to báchorka pro velké i malé děti, jejíž název mi odpadl, nevyznamenával se ničím zvláštním. Byli jednou dva milující — kde, na tom nezáleží, nebo těch je všude dost; on byl chudák — také zcela obyčejné; ji chtěl bohatý zeman — ještě obyčejnější; proto chtěl zlý otec oba milující od sebe odtrhnouti — a to jest již to nejobyčejnější. Avšak, co se bohužel jinde nestává, stalo se tenkráte v „teatro de Tacon“. Dva čarodějníci se do toho pletou, ačkoliv jim do toho pranic není: jeden je, rozumí se, dobrý a ten podporuje milující, druhý pak zlý a ten jim a svému soupeři zase činí všechno možné příkoří. Rozumí se zase, že ten dobrý na konec zvítězí a že trpce zkoušení milenci „se dostanou“ — což by bez čárů arci nebylo bývalo tak snadné.

Některé síly herecké byly dobré, ale celek byl náramně mdlý; ležíť těžiště v čarování, tedy v mašinerii, nu a ta — ne, neřeknu raději jaká je, neboť bych musil říci, že nestojí ani za mák a já nerad haním, když to právě nemusí být.

Mám říci také něco o Josefině Lusuardi, tanečnici to, která jakýmsi tancem ukončila představení? Nedovedu balet oceniti, ale kytice lítaly, Josefina také a jeunesse dorée habanská mohla si ruce roztleskat. Ostatně ale Josefina nebyla zlá; velká krásná postava, noha jakoby byla Praxitelem modelována a oko tak ohnivé — bylo mi pojednou horko v tom divadle, že jsem raději as o ½12 spěchal do skvělé kavárny, bez kteréž zde divadla vůbec nenajdeš a odtud pak ven na krásnou tu promenádu, jíž zřídily na místě dřívějších bašt. Byla rozkošná tropická noc. Vzduch byl čerstvý, nebe poseto miliardami stříbrňáků, měsíc závodil se skvělým osvětlením promenády, vojenská hudba dohrávala ohnivou melodii a v stromořadích hemžilo se to jako v mraveništi. Arci byli to mravenci zcela zvláštní, aspoň nepamatuji se, že bych byl kdy na jiných mravencích viděl hluboce vystřižené šaty, vysoko načechrané frisury, skvostné vlečky a vůbec nejnovější francouzský kroj. —

„Teatro de Albisu“ poskytlo mi požitek již zcela jiný. Není tak velké jako prvnější jeho soudruh a mnohem jednodušší, přes to však elegantní a čistotné a zejmena tím zajímavé, že strop vybíhá v krásnou kupuli.

S náležitým důrazem oznamovala divadelní cedule, že provozovati se bude vedle tanců a jiných maličkostí tříaktový kus od výtečného spisovatele, „kterýžto, když pod vlastním jmenem si byl již získal pověsti veliké, dobyl si stejné slávy také pod pseudonymem svým: D. Joaquin Estébanez.“ Titul kusu zněl: „Un drama nuevo (Nové drama)“; pak uváděni byli zevrubně nejvýtečnější herci a jich úlohy a ku konci teprvé následoval obyčejný seznam všech zaměstnaných osob.

Děj prvního tohoto španělského dramatu, jež bylo mi přáno seznati ve formě původní, je dosti zajímavý, mohu, trvám, vylíčiti jej podrobněji. Jedná se v něm za příkladu moderních francouzských komedií o nevěru manželskou a mezi jednajícími osobami je též — Shakespeare. Pro hereckou společnost, jejížto předními silami jsou Yorick, karakterní herec, bažící velice po herecké slávě, a mladá krásná jeho manželka Alicia, jež hraje první milovnice, napsal Shakespeare kus, jehož děj je nevěra manželky a pomsta manželova. Yorick, již ne mladý to muž, je unesen krásou nového plodu Shakespearova; zejmena jeho vlastní úloha uchvátila ho tak, že ihned jme se studovati a kudy chodí deklamuje stále nejkrásnější místa. Avšak manželka jeho je nejenom v kuse, ale i ve skutečnosti nevěrná a svůdníkem jejím jest nejlepší přítel Yorickův a první milovník společnosti, Walton, jemuž připadá též v novém kuse úloha svůdníkova. Jiný herec pak, Edmundo, jenž zavržen Aliciou, touží po příležitosti, jak by se na ní pomstil, zví o jejím poměru k Waltonovi a hledá toho důkazy, chtěje vše odkrýti Yorickovi. Alicia se svým svůdcem, jenž počíná nahlížeti, jak hanebně byl oklamal svého přítele, zapřisáhají ustrašeni a plni výčitek svědomí Shakespeara, aby se jich ujal proti Edmondovi, a celou věc manželi zatajiti pomohl. Shakespeare slibuje; v tom však vchází Yorick, deklamující ohnivě právě ono místo ze své úlohy, kde poznav nevěru manželčinu, výčitky sype na hlavu její. Alicia vzkřikne, myslíc, že je prozrazena a klesne ve mdlobách na zem. Jako bez duše stane Yorick, v okamžiku prohledne vše a zděšeně hledí na skupinu. — V druhém jednání ví Yorick, že žena jeho je nevěrná, avšak nezná dosud jejího svůdce. Pátrá po něm všemožným spůsobem, chce v dojemné sceně s Aliciou vynutiti na ní jméno jeho, avšak nadarmo. Má všechny známé v podezření, jen toho pravého ne. Tak velká jest důvěra v přítele, jenž dále páše svou nevěru, že žádá jej, aby mu byl nápomocen, hledati svůdce. — Jednání třetí hraje ve foyeru herců, kteřížto jsou právě zaměstnáni při prvním provozování Shakespearova kusu. Alicia přijde s listem od Waltona v ruce a čte ho, v tom však překvapí ji Edmondo a prozradí to Yorickovi. Yorick žádá list, ona se vzpírá, oba se vrhnou na ni a násilím vyrve jí ho Edmondo. Nyní chce ho zase Yorick vyrvati Edmondovi, avšak v tom musí na jeviště a sice se ženou. Alicia šepce to vcházejícímu Shakespearovi, jenž slibuje, že list Edmondovi odejme. Dostojí také slibu svému s mečem v ruce umí vydání listu vynutiti na zrádci, jenž hned na to pospíchá na jeviště. Edmondo musí totiž v Shakespearově kuse odevzdati sklamanému muži, jejž dává Yorick, list, prozrazující vinu manželčinu. Shakespeare je nyní sám, otvírá osudný list, jejž na Edmondovi byl vynutil — je to prázný papír, který posel na jevišti měl odevzdati. — Proměna. Scéna představuje divadelní jeviště a sice královskou síň. Na trůnu sedí král stařec (Yorick), jemu po boku stojí jeho mladá choť (Alicia), a před ním Walton, jenž jest, pamatuji-li se dobře, vlastním synem královým z první ženy. Edmondo přichází, odevzdává králi list, jejž byl vyrval Alicii, Yvrick poznává nyní uprostřed své úlohy, kdo je svůdcem nejenom královny, ale i vlastní jeho ženy. Strašný boj v něm zuří. Přemáhá se, avšak nemůže se přemoci. Nastává scéna, v níž král tasiti má svůj meč na zrádného syna a — Yorick usmrcuje Waltona. Nyní padá též Alicia ze své úlohy, počíná šíliti a Shakespeare vystoupiv, oznamuje, že následkem nešťastné náhody, kteréž jeden z herců padl za oběť, nemůže kus dohrán býti. —

Děj ač ne nový, je poutavý a stavba kusu velmi účinná, tak že posluchač takřka z napnutí ani nevychází. Provedení však nebylo příliš valné. Výtečným karakterním hercem je señor Casada, jenž hrál „Yoricka“. Postava ta nakreslena byla v tak krásných a jasných konturách, detaily byly tak úchvatné a deklamace veršů tak jemná a zároveň zřetelná a citu plná, že stavím jej po bok nejlepším hercům evropským. „Alicia“, Sñora Agnero de Ossorio má pěknou deklamaci, vypadá také pěkně, ale za to nehraje pěkně — nu a ostatní, od Shakespeara počínaje až do posledního statisty nestáli (mimo zástupce malé episodní úlohy inspicienta divadla) za pranic. Ano někteří byli ještě horší. První milovník ku př., přistárlý a připlešatělý to dřevěný panák, sám již snad šťastný otec několika mladých nešťastných milovníků, nejen že je hanebný herec, on neuznal ani za dobré naučiti se úloze a spůsobil následkem toho ku konci v nejtragičtější scéně takový škandál, jakého jsem v divadle posud nikdy nezažil. Scena, kde Yorick poznává svůdce ženy své, jest skutečně krásná. Přečet psaní, obrací se zničen k Waltonovi. Ten má odpovědět — ale on jakoby nic. Napověda šeptá — on pořád nic; napověda křičí hlasitě tak, že celé divadlo to slyší — on pořád ještě nic; tu konečně souffleur vyšvihne se do polou z budky své a řve: „U všech ďáblů, řekněte přece, co vám povídám!“ — a Walton? Zase nic! Nyní konečně přešla také obecenstvu všechna trpělivost. Strhl se takový hřmot, pískání, řvaní a bouchání, že až sluch přecházel. Za několik minut teprvé se publikum utišilo, načež kus dohrán za všeobecného nepokoje. Poslední dojem kusu byl arci obětován. —

Z habanských divadel nemáme daleko k cirkusům. As uprostřed zmíněné již promenády stojí obě divadla naproti sobě, a na levém jejím křídle nedaleko od sebe zase dva cirkusy.

Stavba takového habanského cirkusu nedělá velké starosti. Na velikém prostoru zarazí pan principál vysoký, čtverhranný stožár do země, zatluče v ohromném kruhu okolo něho as půldruhého sáhu vysoké koly, zavěsí na špičku stožáru špinavou plátěnou střechu, jejíž konce na ony koly se připevní, okolo těchto pak natáhne se plátěná zeď, uvnitř ohradí se kolo, v jehož středu stojí stožár a pak stlukou se sedadla, lože a lavice a cirkus je hotový.

Z večera vypadá takový cirkus jako průsvitný kuželovitý vrch a poutá již z daleka pozornost cizincovu. Skvěle osvětlený a palmovím ozdobený vchod, při němž nalézaly se za rámcem fotografie všech umělců ve všech posicích a se všech stran, vábil mne, abych vstoupil. Nade vchodem na něčem, co vypadalo asi jako balkon, umístěna byla hudba, která sice valně nevábila, ale za to tím více odstrašovala. Než přece jsem vešel a věru že nebylo mi toho litovati. Neboť poznal jsem u příležitosti té hudební nástroj, kterýžto co nejvřeleji odporučuji důkladné úvaze našich hudebníků.

Jeť zcela nový, zcela originelní a při tom tak jednoduchý, že neváhám nazvati jej Kolumbovým vejcem v říši hudby. Nemám sice hudebního vzdělání, ale pokud vím, nenapadlo ještě žádnému z genialních skladatelů evropských, přijmouti nástroj do orchestru, neřkuli napsati pro něj skladbu nějakou. Je to totiž obyčejné — struhadlo, po němž se jezdí velkým hřebíkem! Musím se přiznati, že nezasmál jsem se tak hned z plných plic jako tenkráte. V programu je vždy prvním číslem symfonie pro orkestr. Zahráli strašným spůsobem zcela sprostou „zouvačku", při které jsem netrpělivě čekal, nebude-li míti struhadlo solo. Ale nadarmo. Solo bohužel nemělo, za to však bylo jeho silný a pronikavý tón výborně slyšeti i v nejhlučnějším ensemblu.

Program cirkusů habanských je velmi bohatý. Gymnastika, jejížto nástroje nalézají se na rameni, napříč k stožáru připevněném, jízda, tance, zpěvy, pantomimy, ano i jednoaktové frašky střídají se u pestré směsici. Síly byly skoro vesměs výborné, prováděly nejkrkolomnější věci s báječnou jistotou, avšak něco jim scházelo: elegance. Nejoblíbenější jsou tance a zpěvy. Clownové, obyčejně co černoši a černošky ustrojené, zpívají nigerské chansony a karikují línou chůzi a líný tanec havanských nigrů. Obecenstvo volá na ně, oni s ním rozmlouvají a odstupují obyčejně za takového rámusu, že až sedadla praskají. Předměty pantomim jsou stejně duchaplny jako u nás. Na př.: Nemocný otec má dceru a hloupého sluhu, jejž pošle pro lékaře. Lékař přichází, předpisuje medicinu (s kterouž sluha ovšem dělá samé hlouposti) a zamiluje se horem pádem do dcery tak, že ji chce okamžitě unésti. Otec se dopálí a zastřelí ho bez okolků. Pak svěří se sluhovi, uplatí ho a oba hodí mrtvolu lékařovu do moře. Najednou však přinášejí sluhové černou skříň; z té vystoupí kostlivec, jehož žebra vypadají jako husarské šňůry, a který pána i sluhu zlobí a týrá, až je konečně odvleče do samého pekla.

A obecenstvo? V lóžích sedí dámy a děti, všechno v nádherných toilettách a baví se výtečně; to špinavé plátno kolem a zase to hedbáví a ty šperky, k tomu pak ty řvoucí galerie plné černochů a černošek, jako inkoust černých, lesknoucí své bílé zuby ve stálém smíchu cenících — toť věru kontrast, jenž není nezajímavý.

Indická báchorka o dvou sestrách.

Byl jednou jeden Radža a jedna Raný a bylo jim velmi smutno, protože neměli žádných dětí; a malý psík v zámku neměl také žádných dětí. Konečně stalo se přece, že se narodily Radžovi a Raný dvě princezny a náhodou měl také psík dvě mláďata. Ale žel, dvě děti Raunýny byly dvě štěňata a mladé, která měla čubka, byla dvě malá roztomilá děvčátka. To zlobilo její královskou milost velice a proto nosívala, když dávali psu žrát, své malé děti do psince a děvčátka do zámku. To zarmoutilo ubohou čubku velice i řekla: Vím už, že nenechají mé malé děti nikdy na pokoji; odnesu si je do rákosí, sice mi je do smrti umačkají. Tak vzala jednou v noci svá malá děvčátka, doběhla s nimi do rákosí, upravila jim tam na břehu malého potoka obydlí v hezké jeskyni a dobíhala každý den do města pro mléko a rýži. Našla-li náhodou nějaké skvosty a šperky, odnesla je také svým dětem.

Ale teď se jednou stalo, že, když byla čubka jednoho dne v městě, přišli dva mladí princové do lesa na honbu. Honili celý den a neuhonili ničeho. Bylo velmi horko a měli velkou žízeň a proto dali se ku stromu, jenž stál tu na malém návrší a vyslali své průvodčí na všechny strany hledat vodu. Ale všichni vrátili se s nepořízenou. Konečně vrátil se jeden z honicích psů ku stromu, celý zmáčený a umazaný blátem; a princ řekl:

„Hleďte, jak je ten pes zamazán, zajisté že našel vodu, jděte za ním, kam poběhne." Dvořané šli za psem, a viděli, jak ubíhá k potoku, jenž tekl kolem jeskyně, u níž byly dvě děti. A děti viděly je také a utekly do jeskyně. Dvořané vrátili se k princům a pravili: „Našli jsme čistou pramenitou vodu a co ještě více, jeskyni, a v té jeskyni dvě dívky, ty nejkrásnější, které kdy lidské oko spatřilo. K tomu mají na sobě drahocenné šperky a šaty a když nás uviděly, lekly se a utekly." Uslyševše to, poručili princové svým sluhům, aby je tam dovedli a sotva spatřili obě mladá děvčata, zamilovali se do nich na smrt a tázali se jich, zdali by nechtěly jít s nimi do jejich říše a být jejich ženami. Panny se ulekly velice, ale konečně daly se přece přemluviti a jeden princ vzal si starší z dvičat a druhý mladší. Když se čubka vrátila domů, zarmoutila se velice a potom běhala dvanáct let po světě hledajíc své děti, ale marně. Konečně jednoho dne přišla k místu, kde obě princezny žily. Náhodou dívala se starší dcera z okna a vidouc psa běžet po ulici povzdechla si: „To je zajisté má ubohá, tak dlouho oplakávaná matka!" Potom seběhla, co jí nohy stačily, na ulici, vzala unavenou čubku do náručí, donesla ji do svého vlastního pokoje, ustlala jí měkce na podlaze, umyla jí tlapky a měla se k ní velmi upřímně. Tu pravila k ní čubka: „Milá dcero, ty jsi hodná a upřímná a mám velkou radost, že tě zase vidím, ale musím se také podívat k tvé mladší sestře a potom se zas vrátím." „Nechoďte tam, matičko," prosila královna, „zůstaňte jen u mne a zejtra pošlu pro ni a ona se přijde také na vás podívat." Ale pošetilá matka nechtěla a nechtěla zůstat a běžela k své druhé dceři. Tato koukala z okna a shlednuvši psa, pravila: „To je jisté má matka; co si jen můj muž pomyslí, až se dozví, že jest ta nešťastná, ohyzdná, bídná čubka mou matkou?"

I poručila svým služebníkům, aby ji zahnali kamením. I učinili tak. Ale velký kámen uhodil nešťastnou matku do hlavy i odběhla těžce zraněna zase k své starší dceři. Tato vidouc ji přicházet, seběhla na ulici a donesla ji v náručí do zámku a činila, co jen mohla, aby ji vyhojila a při tom naříkala: „Ach, matičko, milá matko, proč jste jen opustila náš dům?" Ale všechno ošetřování bylo marné. Ubohá matka zemřela. Tu si dcera pomyslila, že by se muž rozhněval, kdyby našel mrtvého psa, nečisté zvíře v zámku. Proto uložila mrtvolu do malé světničky, do které přicházel princ jen málo kdy, majíc v úmyslu, pohrobit ji později slavně; zatím poklopila na ni koš.

Ale zatím šel princ, chtěje svou ženu navštívit, právě touto světnicí a klopýtnuv ve tmě přes koš, dal přinést světlo. Ale jaký div! Před ním stála tu jako živá soška psa celá z démantů, smaragdů, drahých kamenů a zlata. Zavolav svou ženu, pravil: „Kde jsi vzala toho krásného psa?"

Královna spatřivši zlatého psa, ulekla se velice a nechtějíc bohužel říci svému muži pravdu, odvětila: „O jest to jen dar mých rodičů." Teď poslyšte, jaké zlo si svou lží spůsobila.

„O toť pěkný dar," řekl princ, „a mohl bych zaň koupit celé království! Rodičové tvoji jsou as velmi bohatí, že ti posílají takové dary. Proč jsi mi o nich ještě nic nepovídala? Kde žijou?" Teď musela královna vymýšleti jinou lež, aby první zakryla. Proto řekla: „Tam v rákosinách." A on na to: „Chci je znát, dovedeš mne tam." Ale teď si královna pomyslila: „Co můj muž řekne, až se dozví, že jsem jej měla za blázna; při nejmenším dá mě stít." Potom řekla: „Dej mi nosítka, půjdu dříve naši návštěvu ohlásit." V skutku ale měla v úmyslu zavraždit se a ujít tak všem nepříjemnostem.

Vydali se na cestu a sotva urazili kus, postřehla královna velkou mravenčí hromadu a nad ní visel had kobra s rozevřenou tlamou. Tu si pomyslila: „Půjdu k té kobře a vstrčím jí prst do tlamy, abych od jejího uštknutí umřela." Potom rozkázala nosičům, aby zastavili, že za chvilku zase přijde. Vystoupila a došedši k mravenčí hromadě vstrčila prst do tlamy kobry. Teď ale byl se právě před tím zadrhl velký trn do jícnu hada a působil mu velkou bolest a když mu vložila královna prst do tlamy, trn vypadl, tak že ucítil had pojednou velkou úlevu i pravil: „Má milá dcero, ty's mi učinila velkou službu, čím se ti odměním?" — Královna jala se vypravovat, co se jí přihodilo, a prosila hada, aby ji uštknul, že chce umřít. Ale kobra odpověděla: „Bylo ovšem velmi nehezké, že jsi muže svého oklamala, ale bylas laskavou ke mně a já se ti odměním. Pošli jen svého muže sem. Zaopatřím ti otce a matku, za které se nebudeš muset stydět." Královna vrátila se tedy nazpět do paláce, a pozvala muže svého, aby šel rodiče její navštívit.

Jak zázračné divadlo očekávalo je na místě, kde byla kobra! Tam kde byla dříve hustá rákosina, vypínal se ohromný palác, dvacet mil dlouhý a čtyřiadvacet mil široký a kol do kola samé zahrady a stromy a vodotrysky. A ze všeho vycházela záře, která svítila zajisté na sto mil. Na sta služebníků ve skvostných oblecích očekávalo ji v dlouhých, vysokých síních a v poslední síni seděl na zlatém trůnu starý, krásný král a vedle něho královna, a ti představili se mladému králi co rodiče jeho ženy. Král a královna zůstali tu šest měsíců a bavili se po celý ten čas nádhernými slavnostmi a hudbou. Potom odjížděli zase s bohatými dary domů. Než vyjeli, pravila mladá královna ku své přítelkyni kobře: „Ty jsi vyčarovala všechnu tuto nádheru, ale můj muž, král bude chtít zajisté zase brzo přijet, když se mu zde tak líbilo. Až se vrátí a ničeho nenalezne, rozhněvá se na mne velice." Ale dobromyslná kobra odpověděla: „Jen se neboj. Až budete odtud na čtyřiadvacet mil, ohledni se." Potom odjeli, a když byli od zámku na čtyřiadvacet mil, ohledli se a hle celý nádherný palác byl v plamenech. Mladý král vrátil se ihned, aby, možno-li, něco zachránil anebo uvedl nešťastné rodiče do svého zámku, ale když

přišel na místo, bylo již všechno obráceno v prach a popel. Ani živé duše tu nebylo.

Když se opět vrátil domů, ptal se ho princ, jeho bratr: „Kde jsi vzal všechny ty pěkné dary?“ A král odpověděl: „Od rodičů mé ženy.“ Na to se princ rozhněval na ženu svou, že mu o svých rodičích ani neblesla.

Tato šla k sestře a ptala se jí, jak to nastrojila, že dostala tolik krásných věcí. Ale královna odpověděla: „Kliď se, ty zlá ženo. Ani mluvit s tebou nechci. Ty jsi zabila naši matku.“

Ale potom jí přece všechno pověděla.

Tu řekla sestra: „Půjdu ku kobře, abych také něco dostala.“

Královna řekla: „Jdi si, chceš-li.“

Na to dala si sestra přinést nosítka a řekla svému muži, že půjde k rodičům, aby ohlásila jejich návštěvu. Když přišla k mravenčí hromadě a spatřila nad ní kobru vložila jí prst do tlamy. Ale kobra ji uštknula a dcera nevděčnice skonala bídně.

Umění. Literatura. Věda.

— Činoherní repertoire rozmnožen jest novinkou tak záhadné ceny, že si ani neumíme dobře vysvětliti, jak se mohla dostati na jeviště. Míníme „Dračí dráp“ („Der Tatzelwurm“) od H. Schmida, pro české divadlo vzdělaný od J. P.. Je to hra docela lokálního rázu, spekulující na nejprimitivnější vkus obecenstva, a ačkoliv alespoň zevnější formy dramatu poněkud lépe šetří než mnohý jiný „obraz ze života“, scházejí přece všechny podmínky jejího úspěchu na našem divadle. Jediný dojem, který kus ten v diváku zanechává, je jakási surovost — a sice i co do látky samé, i co do uměleckého jejího zužitkování. Obecenstvo odmítlo vším právem tuto novinku, dávanou před týdnem ve prospěch pana Chramosty. — Slečna de Pauli vystoupila v neděli co „Hermance“ v Birchpfeifferové „Miláčku Štěstěny“ s rozhodným úspěchem; nepochybujeme tudíž o jejím skutečném engažování, na které se, jak známo, již po její „Georgettě“ ve „Fernandě“ pomýšlelo. Hrála živě a přirozeně, s humorem i s citem, tak že její dominující výkon jedině byl s to, učiniti „Miláčka Štěstěny“ na několik hodin záživným. Zejmena pro salonní úlohy naivního odboru bude slečnou de Pauli získaná dobrá routinovaná herečka; o úlohy ostatní bude se moci děliti se slečnou Wolfovou, která se také již s dobrým výsledkem počíná vpravovati do našeho repertoiru.

— Divadlo pouze pro 200 osob staví se právě v Paříži, nedaleko „Halles Centrales“. Bude prý určeno výhradně pro frašku.

Drobnosti.

— Čínské ženy a čínské písmo nejsou bez bližších vztahů, jimž jakýsi poetický ráz upříti nelze. Čínská žena měla již za starších dob postavení velmi slušné, nejsouc otrokyní, libovůli mužové podanou. Jako všechno v Číně, musí i v poměru k ženě panovati klidná, mírná harmonie. Žena, která cností, vědomostí, nadáním nebo jinou vzácnější předností vyniká, má totéž právo, býti ctěnou a vyznamenanou i u veřejnosti, jako muž. Zajímavé doklady čínských názorů o manželství a o ženách nalezl dr. J. J. S. May v písmě Číňanův; zdá se, že dosud nikdo na to neupozornil. Je všeobecně známo, že nejstaršími čínskými písmenami byly jednoduché a hrubé obrazy, jichž nevelký počet se zachoval ještě v nynějším písmě. Jelikož pouhé jednoduché obrazy a symboly nevystačovaly, aby se jimi znázorňoval celý svět myšlenek i smyslných dojmů, počínal Číňan záhy rozmnožovati je sestavováním: spojila se dvě nebo tři jednoduchá znamínka pojmů v jedno. Tím povstávaly složeniny písma, znamenající nový, složitý pojem, v řeči třeba jenom jednoduchým, jednoslabičným slovem kmenovým zastoupený. Podle methody té naznačuje se na př. slovo „ngân“, t. j. „klid duše, mír“ obrazem střechy, pod nímž stojí obraz ženy, jakoby teprvé tenkráte pravý mír a klid vcházel v duši, když byla žena vstoupila do domu před tím pustého, neutěšeného. Pakli se pojem sňatku a manželství znázorňuje v čínském písmě dvěma vedle sebe postavenými obrazy býka, není to snad nějaký hrubý vtip, nýbrž zakládá se spíše na myšlence, že muži a ženě dlužno nésti totéž jho a osvědčiti se pro svou budoucnost stejným spůsobem. Takováto poesie jeví se ostatně i s jiné ještě stránky v písmě čínském, totiž se stránky sarkasmu, někdy arci příliš trpkého. Stojí-li na př. obraz, jenž znamená ženu, dvakráte vedle sebe, má význam „hádky, vadění se“, stojí-li dokonce třikráte vedle sebe, význam — „pletichy“.

— Doba tak zvaných „zázračných dětí“ v hudebním světě ještě neminula. V Rize nedávno spůsobily dvě mladistvé houslistky náramnou sensaci. Laura Hermanova je prý $13\frac{1}{2}$, její sestra Mathilda teprvé 9 let stará a obě překvapily technickou dokonalostí hry, již nazvati dlužno znamenitou i beze všeho vzhledu k útlému mládí umělkyň. Mladší Mathilda předčí prý ještě svou starší sestru. Největší obdiv vzbudilo přednešení Paganiniho „Carnevalu“ pro dvoje (z části se střídající, z části pak unisono hrající) housle upraveného. Sestry Hermanovy jsou rozeny v Petrohradě a cvičily se v Paříži u Alarda.

Knihy nové „Lumíru“ zaslané: Laciná knihovna národní. Sešit 48. (pokračování povídky „Tvrdé palice“ od A. H. Sokola). V Praze. J. Otto.

Ženská bibliotéka. Redaktorka Žofie Podlipská. Svazek 20. „Konec a počátek,“ novela od Karoliny Světlé. Nákladem Jana Otty.

„Brus“ příspěvečkem ke skladbě srovnávací. Napsal V. Prasek. V Praze, nakladatel Fr. A. Urbánek.

Obecný zákonník občanský císařství rakouského. Ku potřebě rolníka i občana vysvětlen od praktického právníka. Sešity 3 a 4. Nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně.

„Zlaté údolí.“ Vypravování ze života v pustinách a stepích amerických. Sešity II. a III. Nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně.

„Vesmír,“ obrázkový časopis pro šíření věd přírodních.

Bibliotéky klasických spisův cizojazyčných i původních románův sešity 43 a 44: Markýz Villemer, román George Sandové, přeložila Bohuslava Záleská. Nákladem Theodora Mourka v Praze.

Historie literatury české od Karla Xingera. Vydání druhé, jež k potřebám škol upravil prof. Petr Koudela. Nákladem I. L. Kobra v Praze.

„Српски Летопис“ за годину 1872, књига 114. Издаје Српска Матица. Уредник Јован Бошковић. У Новом Саду.

Летопис Матице Српске 1873. Уредник Јован Бошковић. Књига 115. У Новом Саду 1873.

Listárna redakce.

Na některé zásilky v poslední době došlé odpovíme v příštím čísle.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ — „
na celý rok . . . . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . . . . 1 zl. 76 kr.
na půl leta . . . . . . 3 „ 52 „
na celý rok . . . . 7 „ 4 „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „LUMÍRA“, buďtež adresovány: *Časopis „Lumír“ Praha, Mariánská ulice č. 20 nové (u zlaté lodě).*

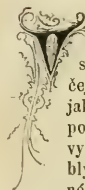
Listy přijímáme jen frankované; reklamace však se nefrankují a nepečetí.

„LUMÍR“ vychází vždy ve *čtvrtek o čtvrté hodině* odpolední.

Ročník I. **1873.**

Spletená historie.

Sylvestrová událost dle mnohých spisovatelů volně zpracovaná.

sylvestrové noci roku 187* pozorován byl neobyčejný úkaz. Domy po obou stranách ulice byly jaksi šikmo k sobě nakloněny a kolísaly se při tom povážlivě; dláždění právě napadlým sněhem pokryté vypadalo jako bílé moře rozvlněné bouří; měsíc pak blýskající vrávoravými komíny nemohl se z ustavičného kmitání probrati k určitému obrysu.

Pozorovatelem zvláštního tohoto úkazu byl Sylvestr Váhavý, kterýž se právě v tu dobu z hostince „u vysoké Porty“ domů ubíral, vybočiv na oslavu svých jmenovin o několik sklenic piva a sklenici punče z obyčejné míry, následkem čehož se nalézal v jakémsi světoborném rozpoložení mysli. Jednou zastavil se do konce nad svým hubeným a klikatým stínem, kterýž se před ním na sněhu s domy a měsícem do taktu kolísal, a měl nad ním jako Hamlet nad lebkou následující rozervaný monolog: „Břečka — na mou věru, břečka! A pijou to! — nalézají se lidé — — Osvětlení, hm! osvětlení — Měsíc, prý, řeřavá látka, prý — život, co život? Bublina, odfoukneš, fu — fu — — Ženské srdce, láska — jeden, dva . . . pět, prokletí domovníci! — odfoukneš, fu — tu — —“

Nevím, jak se to sběhlo, že Sylvestr Váhavý po některé době vysvlečen ve své posteli odpočíval a Schopenhauerův „Svět“, druhý díl, otevříti se snažil. Jak jste bezpochyby již ze samomluvy nad stínem poznali, byl Sylvestr Váhavý velmi náchylen k filosofickému hloubání a měl zejmena k slavnému odpůrci Hegelově lásku tak velikou, že bez přečtení alespoň jedné stránky ze Schopenhauera nikdy bádavou hlavu do podušky nesklánět. Takž otevřel i dnes báječným namáháním svých desíti prstů dílo velikého filosofa, a srovnal vířivé hemžení písmen tak dalece, že mohl přečísti první větu — definici světa. Však ve skutku tom vyčerpala se jeho síla. Přetížená hlava klesla do podušky a v hemživé, jiskřivé směsici lítaly okolo ní ty nesčíslné zářivé koule s průvodem ozářených kuliček, jichž soubor definice a my všichni nazýváme světem. Hlava klesající závratí v nesmírnosti všehomíra pozdvihla se ještě naposled, svaly úst napjaly se k poslednímu „fu —“, a tma, čirá tma rozložila se po dílně hloubavého ducha, jehož smělá plavba dnes uvázla na skaliskách „Vysoké Porty“.

Zajisté by byl nyní náš Sylvestr spánkem všech filosofů usnul a nám pouze vysoko vztýčený cíp své podušky k pozorování při kouzelné svítilně obraznosti zůstavil, kdyby tu nebylo mou sylvestrovou historii spasilo prudké zaťukání na dvéře. Sylvestr nic. Zaťukání opakovalo se hřmotněji. Sylvestr pozdvihl víčka svých očí, svěsil je zase a ohradil se proti dveřím ještě vztýčenějším cípem podušky. Však nic naplat! Třetí nemilosrdné zaťukání vyrvalo vědomí jeho násilně z objetí všehomíra.

Zaklel — budiž to psáno na řad „Vysoké Porty“ — zaklel a vyskočiv z teplého lože zamířil oklikami ke dveřím.

„Ký čert? Milión miliónů — kdo to?“ vyzvídal hledaje oběma rukama vyhýbavou zástrčku.

„Já!“ zněla z venčí lakonická odpověď.

„Čert aby —.“ Zástrčka zanechala hry na schovávačku a vklouzla do ruky vyburcovaného filosofa.

Někdo vstoupil pružným krokem do pokoje. „Vždyť jsem věděl,“ pravil veselým hlasem, „že najdu Diogena již v sudě. O Sylvestra, o jmeniny své již doma — toť přílišné! Sylvestře, Sylvestře, kéž bych měl tvé zásady, jen s poloviny tvé zásady! Ty's věru pravzor stoické střízlivosti! Každý večer své tři, čtyři u „Porty“ — pak Schopenhauer — pak postel. O, muži velebný!“

Tma zastřela jemné uzardění, které tato chvála skromnému libomudrci na lících byla vykouzlila.

„Ale, tyť tu máš tmu jako v pytli!“ pokračoval pozdní host. „Posviť mi přece na svůj ztrnulý obličej, plný hrdinného sebezapírání!“

Sylvestr Váhavý podrobil odbojné ruce vůli své tou měrou, že nalezly škatulku sirek, ba i jednou z těchto škrtly a svíčku nad otevřeným Schopenhauerem rozsvítily. Při záři její mohu vám Sylvestra, kterého jste posud jen ze stinné jeho stránky poznali, představiti též s ostatních jeho stránek. Byl hubený a klikatý jako jeho stín a měl s tímto i jinak velikou rodinnou podobnost. Obličej jeho byl totiž bezbarvý, bezvousý s čelem tak do vysoka vydumaným, že pro ně ani vlasů viděti nebylo; bez této známky důmyslu byl bys z jeho suchopárné, bezvýrazné tváře nikdy filosofickou žílu neuhodl. Však Sylvestr Váhavý byl filosofem pouze z ochoty; jeho vlastní povolání poutalo jej za otřený pult v pošmourné kupecké účtárně, kde vadivý chef a škádliví soudruzi každičkou prázdnou chvilku pokusy vyplňovali, zdaž by v jeho ledové tváři byť jen jiskřičku nevole roznítili. A právě tyto zevnější ústrky, tento věčný úštěpek a úsměšek surové skutečnosti, zdá se, že přiměl Sylvestra k tomu, aby se z šumu a ruchu světa do sebe utíkal, aby se jako citlivka do sebe sbalil a ve vzdušném světě filosofických záhad se ztrácel, kamž ovšem ani vadivý chef ani škádliví soudruzi přístupu k němu neměli. Ostatně jeví se při mnohých obětech jeho realistického povolání podobné ideální snažení — potěšitelný to zajisté úkaz pro člověčenstvo!

Host jeho a soudruh z písárny byl pravým opakem. Štíhlá, pružná postava s kvetoucí lící, z níž dvě hnědé jiskrné oči vesele do světa volaly: Hle, kdož odolá mým libě zprstenčným kadeřím, jemnému pýří pod nosem, světlému nákrčníku nejnovější façony, kohož nepodmaní elegance rozprostřená po celé mé postavě?! Na jeho pultě sedal vždy bůžek lásky s napjatou tětivou a jednotvarnými řadami cifer proplétaly se růže upomínek nasbíraných hojně o výletech a plesích.

„Nu," prohodil kadeřavý jinoch, pozoruje při záři svíčky jakési kmitavé pohyby na rozličných částech svého přítele, „ty's ještě celý rozespalý! Však co škodí. Přicházím k tobě s velikou, velikou prosbou. Hleď, těšil jsem se jako dítě na dnešek — u Perníků je domácí zábava — tanec — hra na zástavy — božská Lotynka, můj ideál! Ach, Sylvestře, ty nevíš, jaký to andílek, blondýnka ach! blondýnka — k zbláznění..."

„Ženská láska — odfoukneš, fu —" uznal tu Sylvestr za vhodné podotknouti.

Soudruh z písárny podíval se trochu udiveně na Sylvestra při rozervaném tónu, s jakým tento své misogynii ulevil. Však po chvilce štěbetal s úsměvem dále: „Což tobě je hej! Ale vmysli se do mé ohnivé letory, do mé mladosti, do mé bezbrannosti vůči krásnému pohlaví — inu, zkrátka: těším se jako dítě. A tu mi do toho vjede stará teta Zázvorková s každoročním pozváním k sylvestrové hostině. Víš, oni lpějí houževnatě na pověře o rovném počtu, a ten musím každoročně já ubohý při jejich sylvestrové tabuli doplňovat. Bože, jaká muka! Strýc klímá v lenošce, teta pomlouvá celý svět a hladí kocoura, několik jiných tet hladí kocoury a pomlouvá celý svět, několik nehezkých sestřenic se červená, pomalu to všecko usíná, až pak udeřením dvanácté všechno se zdvihá k obnošeným přípitkům a strýc se rozpláče. — Mráz mne obchází při pouhém pomyšlení. Však" — dodal spěšně, jakoby se byl rozpomněl, — „byl bych to bez reptání i letos snesl — což konečně po několika hodinách dlouhé chvíle — ale dnes bych tam seděl v myšlenkách na Lotynku jako zatracenec při pohledu na nedostižné ráje. Příteli, Sylvestře! zapřisáhám tě u všeho, co ti draho a svato, u tohohle Schopenhauera zapřisáhám tě: dojeď za mne dnes k Zázvorkovům a doplň tam rovný počet. Znají tě — bude jim to jedno. Řekni, že jsem nemocen, že jsem tě za sebe poslal, řekni, co chceš — Sylvestře, drahý Sylvestře, učiň mi to k vůli!"

Sylvestr pohlížel chvíli na mluvícího s okem divně vytřeštěným a pevně sevřenýma rtoma, drže se křečovitě obruby stolu. Pak vyrazil ze sebe námitky: „Pošetilost! Já mezi ženské — já do společnosti — ? Já? Po — ošeti — lost! Já? A k tomu jsem rozespalý. Já."

Ohnivý mladík poklekl před ním a sepjal s divadelním pathosem ruce. „Učiň mi to k vůli!" prosil. „Nezapomenu ti té služby nikdy. Nepřetvařuj se. Vím, že nejsi takový ukrutník. Již jsem ti objednal a zaplatil drožku, — slyš! již rachotí dole — já zde zatím dokončím toilettu — klíč ti nechám u domovníka — Oblékni se, Sylvestře! muži dokonalý, oblékni se."

Buď neměl Sylvester dosti rozmyslu a výřečnosti k dalším námitkám, nebo v něm slavila vrozená šlechetnost krásné vítězství nad hluboce zakořeněnou nechutí k všelikým společnostem tohoto světa, jisto jest, že se s jakousi nadpřirozenou srdnatostí k osudnému kroku odhodlal. Ustrojiv se pomocí přítele ve sváteční šaty, sešel pomocí zábradlí po schodech dolů a ven na ulici. Spatřiv tam ve tmě kolísavý povoz, dokolísal se k němu a vlezl s napnutím posledních sil do vnitř. Následující čtvrthodinka byla by asi našemu Sylvestrovi trapná bývala jako odsouzenci cesta na popraviště, kdyby mu nebyla milosrdná příroda při vsednutí do měkkých polštářů povozu víčka smáčkla, hlavu hluboce na prsa sklonila a bádavému duchu hemživým, jiskřivým vírem zářivých světokoulí a ozářených světokuliček vyhlídku do příšerné budoucnosti zastřela.

Mezi tím rozpředla se ve vkusném jednom salónku s velikým přepychem skvostně vázaných knih a sádrových odlitků, u stolu, kolem něhož několik pánů a dám pod zářivými koulemi ozdobného lustru a nad esthcticky uspořádaným skupením pamlsků a lahví živý pestrý věnec tvořilo, následující rozmluva.

Jedna dáma totiž, v nejlepším věku, sáhla s půvabem sebevědomým po sametovém vějíři a povívajíc jím nedbale, pronesla s přitlumeným pohledem a rozmarným úsměvem na rtu: „Víte-li pak, milí pánové a milé dámy, jaké překvapení jsem vám dnes uchystala?"

Hlavy celého skupení vztáhly se zvědavě ku předu a všechny zraky zavěsily se na rty mluvící v tak dychtivém očekávání, jakoby z nich vyjíti mělo jedenácté přikázání boží.

Dáma v nejlepším věku pásla se chvíli s vybroušenou ukrutností na těchto mukách zvědavosti a pak dodala: „Co nevidět představím Vám muže, po jehož seznání jste zajisté již dávno toužili."

„Ach! Ach!" znělo to kolem stolu; druh obracel k druhu tázavé zraky, až se konečně všechny obrátily k majitelce sametového vějíře, zahalené dosud v dým delfické věštkyně.

Jediný ze společnosti, sentimentálně bledý a štíhlý mladíček s líbeznou, rusou kudrlinkou na skráni a mizivými knírky pod nosem, zaveden byl důvěrou ve vlastní důmysl na scestí.

Prohodil totiž s nesmělým pohledem na sametový vějíř: „Snad Bohuslava Vévodu?"

Se zlou se potázal. Nejprvé zasáhl jej drtící blesk z oka sličné Pythie a jako na povel zasypaly jej oči všech zkázonosnými šípy. Ozvaly se i různé hlasy nevole. Ba, jedna z vedle sedících slečinek odšoupla i sedadlo své s ošklivostí a hrůzou od mladíka, jakoby se bála mravní nákazy. Ubohý majitel rusé kudrlinky poznal již, že — jak říkáme — prohloupil; svěsil tudíž hlavu a očekával skroušeně zaslouženou důtku. Této dostalo se mu také ústy vějířové dámy v těchto slovech: „Vévoda? Ten obmezený nadutec, který se kdesi o mé „elegii nad zlomenou lilií" vyslovil spůsobem, který zasluhuje nejhlubšího opovržení? A co je ten Vévoda? Tážu se vás, pánové, co vykonal? Nic, pranic. Jeho dláto je surové v nejvyšší míře. Zdaž je kouska ceny v jeho „Bachantce", „Lodě", „Mučenníku"? Plevy jsou to!" Při tom zamáchla vějířem, jakoby jím Bachantku, Lédu i Mučenníka s povrchu zemského smésti chtěla.

Bledý jinoch kroutil si mezi touto kritikou s kajícnou zkušeností rusou kudrlinku a sliboval mnohými posuňky polepšení. Konečně posilnil se jakž takž piškotou namočenou do vína. Ale kudrlinku nemohl ještě dlouho do pořádku přivésti.

Poznenáhla rozptýlily se mraky na čele rozhněvané hostitelky a slunce spokojenosti zazářilo opět hostům. „Ten, kterého dnešním dnem do kroužků našich uvedu, jmenuje se Ruslan Meč".

„Jak, Ruslan Meč? rozlehlo se jedněmi ústy. „Ruslan

Meč?" A radostné překvapení jevilo se na všech tvářích. „Geniální básník „Hradu lásky", „Kouzelníka", „Dalekých zvuků?" Který procestoval půl světa a půl jeho krásy vetkal do svých zpěvů?"

„Ano," odpověděla hostitelka vítězoslavně, Ruslan Meč. Před nedávnem vrátil se z ciziny, předeslav již slávu svých básní. Však veřejnosti úzkostlivě se vyhýbá. Mnou bude dnes poprvé uveden do kruhu literárního. Žádný z vás ho zajisté osobně nezná, já také ne. Nevím ani, jak se pravým jménem nazývá. Ruslan Meč jest totiž pouze jeho pseudonym. Pan Chodil seznámil se náhodou s ním a pozval ho ve jménu mém na dnešek ke mně, kteréžto pozvání přijal. Umluvili jsme, že naň bude má příležitost v určitou dobu před domem čekati. Jest prý poněkud nepřístupný, podivínský člověk."

„Jako všichni geniální mužové," podotkl někdo ze společnosti. „O, Meč je geniální básník! Jaká to na př. úchvatná scéna v „Hradu lásky" na konec, kde trubadúr a královna na cimbuří hradu, růžemi ověnčeni, milostnou píseň zpívají, kdežto dole již vojsko královo s vítězným válečným zpěvem po spuštěném mostě a pobořenými zdmi do hradu se valí. Geniální básník!"

„Výborný básník!" pravila kritika s vějířem důtklivě.

„Ach, ano — dobrý básník," přidal velebitel Mečův diplomaticky. „Ovšem něžnosti, jakou dýší, milostpaní, Vaše „Slzy", marně by's v jeho verších hledal."

„Jako vtipu, který koření Vaše epigramy," oplatila básnířka.

V tom rozhoupaly se dvě veliké třpytivé náušnice. Bystré oko bylo by původ těchto kyvů dostřehlo v bleskorychlém shýbnutí se jedné krásné hlavinky k jiné krásné hlavince a bystré ucho bylo by snad zaslechlo šepot: „Jen že by ty epigramy potřebovaly soli —"

„— které se těm slzám nedostává," bylo by snad doslechlo také s druhé strany.

Jeden pán s velikou lysinou vytasil se na to s náhledem, že má Ruslan Meč zajisté vysoké čelo, jakož prý se všichni duchaplní mužové vysokým čelem vyznamenávají. Mínění tomu opřel se rozhodně jeden esthetik s nízkým toliko čelem stvořený. Ostatní smáli se tomu sporu. Smávali se mu o každé schůzce.

Na to rozpředla se prudká debata o tom, je-li více slavných spisovatelů černovlasých nebo rusovlasých. Nevím bohužel, jak by se to bylo platně rozhodlo, kdyby tu nebyl sluha v otevřených dveřích salónku ohlásil: „Pan Ruslan Meč."

Netřeba podotknouti, že ihned rozhovor umlkl a všeliké oko ke dveřím se obrátilo. Těmito vešel nejistým krokem člověk hubených, klikatých tvarů s bezbarvým, bezvousým obličejem a s čelem, za jehož povýšený obzor vlasy dávno zapadly. Člověk tento vsunul se do pokoje jako bezduchý stroj nějakou silou zvenčí puzený a pohyboval se, maje narudlé oči bezvýrazně kamsi v daleký prostor upřeny, přímou dráhou tak mechanicky ku předu, že se zdálo, jakoby středem samého stolu na opačnou stranu pokoje projíti hodlal. Snad puzena obavou takovou, pokročila mu tyranka s vějířem rychle v ústrety, a dala se do formálií vzájemného představování. Mezi touto ceremonií klaněl se příchozí velmi horlivě Venuším a Psychám, tu a tam v koutech rozestaveným, při čemž chvílemi klesající víčka rázným pohybem vzhůru vymršťoval a pod nimi oči nadlidsky rozšiřoval.

Čtenář poznal již bezpochyby ubohou oběť „Vysoké Porty" a krásné Lotinky, bůh ví jakou fintou osudu do této literární lví jámy zavátou, a pohlíží asi starostlivě do nejbližší budoucnosti tichého filosofa. Usadili ho na čestné místo, do měkké, modrým sametem vyložené lenošky a pohlíželi naň s obdivem velikou zvědavostí.

Holohlavý umělec naklonil se vítězoslavně k nízkočelému esthetikovi a zašeptal: „Hle! nepravil jsem to? Podívejte se, to čelo! to velebné čelo!"

Zlatá náušnice rozkolébala se k poznámce: „Věru, zvláštní, neobyčejný člověk! Podívejte se v ty blouznivé, neurčitě do dálky upřené oči — zajisté že těkají po daleké říši ideálů!"

Mezi tím seděl náš Sylvestr s tváří mučenickou a snažil se nadlidským namáháním udržeti víčka v poloze vodorovné. Časem poobrátil zrak úzkostlivě na pravo neb na levo a setkávaje se s upřenými pohledy společnosti, vracel je nepotěšen z výzvědů. Celá jeho činnost duševní soustředila se v jediném přání: státi se neviditelným.

Však nadešel osudný okamžik, jehož se filosof z účtárny lekal jak zbraně z neznámé zálohy hrozící. Rozestřel se sametový vějíř, nad ním zableskly v blahosklonném úsměvu sněhobílé zuby a o zděšený sluch zavadila mu otázka: „Vyť se vyhýbáte společnosti, pane Meči?!"

Sylvestr pojal jen poslední slovo. Ten meč vjel tak z nenadání do zmateného kruhu jeho představ a zaryl se tam tak hluboko, že naplnil svým záhadným bleskem celou jeho mysl. Co s tím mečem? Konečně přišla mu spásonosná myšlenka, že snad dobře nezaslechl. A jakýms tajemným postupem myšlenek připletla se mu na jazyk hlasně pronešená slova: „Nedůtklivý sluch jest znakem duchaplného muže, praví Schopenhaner."

Tato tajemná slova učinila na společnost mocný dojem. A, Schopenhauerian! byla jejich radostná myšlenka. Bývať to pro podobné společnosti vždy nemalým zadostiučiněním, mohou-li o někom, kdo zavání původností, říci: Ah, on je stoupencem toho neb onoho! On čerpá z toho neb onoho pramene!

Povzbuzena tímto výsledkem, obrátila se k němu hostitelka s další otázkou: „Snad se bojíte dam?"

Po této otázce se filosof dlouho nerozmýšlel. „Ženské srdce? láska? — Odfoukneš — fu —!" odpověděl z nedávného stínového monologu na ulici.

„Věru, originální to odpověď," nemohl se tu mladík s kudrlinkou zdržeti poznámky ke své sousedce. „Geniální odpověď! Musím si to zaznamenati." A zaznamenal si to.

Po té měl Sylvestr pokoj. Společnost snažila se duchaplným rozhovorem novice osluiti, neboť ač tento oči tvrdošíjně na protějšek svůj — krásnou to slečnu se zlatou náušnicí — upíral, byli nicméně přesvědčeni, že bedlivě každému jejich slůvku naslouchá. A Sylvestr naslouchal. Slyšel, že nos jisté herečky příliš hrubý stín vrhá, že lord Byron kdesi červenou řípu jedl, že — nikoli! dále již Sylvestr ničeho nerozeznal, hovor společnosti splynul mu v sluchu v temné, neurčité bzučení. Ještě chvíli udržoval víčka v rovnováze: viděl naproti sobě štíhlou křišťálovou sklénku, kolem jejího hrdélka buclatou, něžnými důlky ozdobenou ručku, viděl plné, kypré rty křišťálovou obrubou sklénky prosvítati, pak viděl již jen okrouhlé bílé rameno a nad ním kývající třpytivou náušnici, pak již jen tuto náušnici a konečně neviděl a neslyšel ničeho . . .

Již po nějaký čas stopovala společnost starostlivým zrakem střídavé klesání a zdvihání víček i hlavy velikého básníka a když posléze tato hlava nadobro k prsoum se

sklonila, tu zmocnilo se celé skupiny veliké zděšení. Toť bylo neslýchané, škandalosní! Uprostřed vzdělaných dam, uprostřed nejduchaplnějšího hovoru, toť nebyla více genialnost, nýbrž sprosťáctví, čiré sprosťáctví. A když na konec jistý rozmanitě se modulující zvuk o blaženém spánku slavného pěvce hlasité svědectví vydávati počal, vyhrnuly se esthetické vlnky růžových rtíků ošklivostí a opovržením nevýslovným. Toť pravý Kalibán! Básník „Hradu lásky“ — a takhle chrápat! O, hrůza!

Zoufale pohlíželi na sebe. Co si počíti s ním. Budili jej slovem i skutkem, však on odmítal všechny ty útoky jemnějšího mravu chraptivým bručením a ráznými pohyby loktů.

V největší této tísni vyšla hvězda spásy v podobě pana Chodila, který spatřiv domnělého tichého génia v jeho pádu, ruce nad hlavou spráskl a celý osudný ten omyl vysvětlil. Krátce na to odváděli a odnášeli z polovice dva sluhové esthetického parin ze salónu a povoz zarachotil v průjezdě . . .

První představa, která se z mrákoty před duševním zrakem Sylvestrovým vynořila, byla veliká, třpytivá, kmitavě se kolísající náušnice. Však darmo snažil se duch okolí této náušnice v paměti oživiti, zůstalo zahaleno neproniknutelnou tmou.

Když Sylvestr oči otevřel, spatřil nad sebou svěží, blahem zářící (viz: Lotynka) tvář svého kadeřavého kolegy. „Oč, že nevíš, jak jsi se dostal ze salónu paní M. sem do své postele. Když tě přivezli, spal's, jakoby tě do vody hodil. Sylvestře! Sylvestře! Mně se zdá, že jsem tvou střízlivost přechválil. Snad ani nevíš, že jsi se osudným setkáním povozů dostal do salónu pí. M. a žes tam — nevím, s jakým úspěchem — představoval básníka Ruslana Meče, s nímž se dělíš o střechu tohoto domu? A že mezi tím slavný básník v drožce mnou najaté do drápů pověrčivé tety se dostal a mravně donucen byl, aby doplnil nezbytný rovný počet? Vsadil bych se, nevím oč, že alespoň desetkrát za ten večer povozový zmatek proklel.“

Dle mého náhledu je čert jako ďábel. *yzž.*

Náboženství a umění.

Od dra. *O. Hostinského.*

(Dokončení.)

Zvěčňování obsahu, t. j. jeho za skutečnou pravdu pokládání neubírá tedy náboženskému názoru ceny a také mu jí nepřidává; jeť pro esthetické posouzení docela lhostejné jak při umění, tak i při náboženství. Charakteristickou známkou tohoto posledního ovšem zůstane vždycky; jakmile počíná mizeti pevná víra v mythus, tratí se i jeho vlastní ráz náboženský a ustupuje rázu čistě uměleckému, jako naopak zase mohlo by se vším právem říci, že básnický názor, do něhož se někdo tak vžil, že jej zcela upřímně za skutečný, pravdivý považuje, nebo jiným slovem: zvěčňuje, stal se „náboženstvím“ této osoby a sice nejenom snad v přenešeném, nýbrž v nejvlastnějším slova toho smyslu. Vzpomeňme si jenom na některé zjevy „romantické“ školy německé. Arci musel by pak takový básnický názor býti světovým, t. j. obsahovati celý hmotný i mravní řád všehomíra, alespoň dle tendence své; neboť zde opět vyskytuje se rozdíl mezi náboženstvím a uměním, jichž obou poměr v tomto ohledu není jiný než poměr všeobsáhlého celku k jednotlivé části, k pouhé episodě. Dále nepovstává náboženský názor náhle, okamžitě, nýbrž vyvinuje se po mnohá století, ba tisíciletí a je společným dílem ducha národního, tedy ducha obecného, ne však individuelního; a proto, že první začátek náboženství nemá ani co do času, ani co do osobnosti původu určitého, patrného, odvozuje se ovšem přímo od bohů, co dar poskytnutý cestou nadpřirozeného zjevení. Samo sebou se ostatně rozumí, že je zde řeč toliko o původu náboženského názoru vůbec, ne snad o původu jistého církevního zřízení, které ovšem na základě onoho povstati může třeba jedním rázem, přičiněním jedné osobnosti. Není také nikterak potřebí, aby náboženský názor byl ustálen v jisté zevnější formě, jak to ovšem žádáme všude tam, kde se má přísně mluviti o uměleckém díle. Mythu stačí z počátku úplně tradice čili ústní podání, zvykem upevněné a posvěcené; teprvé později hledí člověk podání to usnadniti jistou umělou formou, která by obsah náboženský učinila paměti přístupnějším, na př. veršem a staví se tak i v ohledu formalním na stanovisko umělecké.

Vidíme ze všeho toho, že uvedené zde rozdíly mezi náboženstvím a uměním mají sice velikou důležitost a veliký význam v dějinách kulturních, že se však vlastního jádra náboženství, t. j. jeho esthetické stránky přece netýkají. Mezi oběma těmito živly není tudíž sporu principielního, není nepřátelství, pak-li se jim nevnucuje spůsobem nepřirozeným, umělým. Naopak, dějiny nás učí, že za poměrů zdravých byly náboženství a umění vždy ve blízkém styku, aniž by tím některá obou stran byla trpěla. Prvotiny umělecké činnosti jsou docela s náboženstvím totožné; neboť tvoření mythu je vlastně pravěkým básnictvím a v bohoslužbě, která náboženskému citu dává zevnější výraz, má člověk zajisté první mohutný podnět ku tvoření uměleckému. Z oltáře, z chrámu, z mohyly vyvynují se monumentální formy architektonické, plastika začíná symbolem božství, který se pak znenáhla mění v jeho obraz, z chvalozpěvů a modliteb vzrůstají umělecké formy lyrické jako z ústního podání báje formy epické a z jeho živého představování formy dramatické — zkrátka: umění pravěku bylo, třeba ne snad výhradně, přece dozajista ve všech nejdůležitějších, nejpodstatnějších momentech svých uměním náboženským. To nevztahuje se však jenom k prvotinám umění, nýbrž na mnoze i k stupni jeho nejvyšší dokonalosti, jak dokazuje na př. řecké divadlo. Zde byla všechna umění v plné kráse své spojena v jedno všeobsáhlé, všestranné dílo, které bez odporu jest vrcholem celého krasoumného ruchu v národě hellénském a přece i v době jeho nejušlechtilejšího rozkvětu, za Aischyla a Sofoklea zůstala řecká tragedie u vědomém spojení s náboženskou půdou slavností Dionysových, z níž byla tak utěšeně a bujně vypučela. Ne jinak bylo to i v křesťanství. Ze zpěvů bohoslužebných vyvinulo se během několika století umění docela nové, opravdu moderní, hudba; budovy chrámů zůstaly po dlouhou dobu hlavními záhadami architektury, která na základě tom vytvořila si velkolepé organické soustavy stře-

dověkých slohů stavitelských; také malířství dostoupilo své výše co umění náboženské a konečně má i naše novověké divadlo, jak dalece není nápodobením dramatu antického, své kořeny ve středověkých hrách církevních, tak zvaných mysteriích.

Byly tedy doby, kde náboženské umění vévodilo v říši krásy, nebo kde bylo alespoň činitelem závažným a důstojným, neustupujíc v ničem umění světskému. Podívejme se však na náboženské umění našich dnů; zdaž stojí tam, kde by státi mělo a mohlo? Že přestalo vévoditi, jest ovšem pochopitelné a přirozené; avšak proto ještě nemuselo by se straniti veškerého uměleckého pokroku světového, nemuselo by se houževnatě držeti vkusu již dávno překonaného, nemuselo by následkem toho klesati co do ceny i co do vážnosti. Náboženskému umění ztrácí se čím dále tím více onen pravý umělecký duch, jenž neustále ku předu žene a vždy nové a nové formy tvoří. Skoro všude pozorovati lze buď zřejmou nejkrajnější oposici proti živlu modernímu, jejž stotožňují s nenáviděným živlem „světským“ (jako v umění výtvarném), buď s druhé strany zase užívání tohoto živlu na místě nepravém a spůsobem docela nepatřičným, jeho povaze naprosto odporujícím (jako v kostelní hudbě); výnimky jsou příliš vzácné, než aby měly na celý obor nějaký rozhodný vliv.

A přece jenom neustálý pokrok a rozvoj v souhlasu s celým ostatním životem kulturním může náboženskému umění zachovati životní sílu a zachrániti je před oním neblahým osudem ochrnutí a skamenění, kterému propadlo umění byzantinské. Známo však jest, že v moderním umění právě živel „světský“ representuje čilý pokrok a rozvoj, není tudíž nikterak rozumné, straniti se ho docela a nepoužívati všech jeho prostředků, všech jeho výtěžků ve prospěch umění náboženského. Vždyť zajisté i ono musí považovati za svou úlohu, aby pokračovalo důsledně a bez ustání na dráze, kterou nastoupil v pravěku národ, tvořící mythus; jako všechno, jest i on vývinu a zdokonalení schopen. Jedná se jenom o to, aby esthetický moment, který jest i v náboženství i v umění rozhodným, opravdu zde dostal vrch, aby i látky náboženské spracovávaly se vždy spůsobem ryze uměleckým. S látkou takovou patrně nelze nakládati jinak, než s každou jinou látkou poetickou; musí se jí dostati nejkrásnější formy, nejpřiměřenějšího výrazu, nic více, nic méně. Rozdílu nebo docela protivy mezi látkou náboženskou a světskou se stanoviska přísně esthetického vlastně ani není; dějiny umění nám také uvádějí hojné příklady, jak to, co kdysi bylo „náboženské“, stalo se během času „světským“. Látka, na př. čerpaná z mythu hellenského, dnes již nepovažuje se za „náboženskou“, nybrž za velmi „světskou“ — a přece se nezměnila ona během těch dvou tisíc let, před nimiž měla třeba dokonce i význam bohoslužebný. Hledí-li umělec na svou látku okem čistě lidským, pak dovede nám představiti skutečné idealy, ne prázdná schemata, pak dovede na nás účinkovati hlubokým dojmem velebné krásy, jíž se koříme jak ve chrámě dorickém, tak v dómě gothickém, jak před sochami Fidiášovými tak před díly Rafaelovými a Michalangelovými nebo při skladbách Palestrinových; a podobné, vlastnímu citu náboženskému nejblíže příbuzné dojmy lze mu zajisté docíliti stejnou měrou, nechť látku vzal z mythu pohanského nebo z legendy židovské a křesťanské. Arci děje se tak jenom s tou jedinou závažnou podmínkou, že látka je obecnosti dostatečně známa a přístupna; a v tom leží nepopíratelná výhoda, kterou umělci poskytuje mythus u vědomí národa ještě živoucí.

Jestli nějaký rozdíl mezi uměním „náboženským“ a „světským“, nevztahuje se k látce, nýbrž spíše ke spůsobu jejího podání a v tomto ohledu bylo by pak lépe, mluviti o umění chrámovém a světském. Jsouť látky náboženské, které lze, aniž by se jim činilo násilí a bezpráví, zcela dobře pojmouti co genry, jiné zase, které se nám jeví co velké sceny historické. Nemají-li umělecká díla účel bohoslužebný, t. j. nejsou-li určena, aby doplňovala celkový dojem buď chrámu samotného (na př. malby a sochy) nebo jistého významného obřadu (na př. zpěv), pak máme umělecká díla docela samostatná, absolutní, stojící na rovni s každým jiným genrem, s každou jinou historií, co do látky své náboženská, co do formy světská. Naproti tomu zase musí umělecké dílo, jakmile se staví do rámce většího, požadavkům toho úplně se podrobiti a přispůsobiti, musí se stylisovati. Obraz a socha bude se pak dokonale hoditi k celému slohu a rázu stavby chrámové a hudba přilne těsně k poetickým myšlenkám, na nichž se ten neb onen obřad zakládá, a ke slovu liturgickému, aniž by mu bylo snad zapotřebí, sříci se bohatých a skvělých uměleckých prostředků, jimiž nás naučila vládnouti doba moderní. I zde může býti umění starých Hellenův vzorem a příkladem; sochám pro slavnostní chrámy určeným neubylo zajisté ani stylisováním na kráse, ani krásou na velebnosti a důstojnosti dojmu.

Že pojem umění naprosto vylučuje všechno, co je nekrásné, snadno každý připustí; náboženské umění však na mnoze si počíná tak, jakoby uměním ani nebylo, nebo alespoň tak, jakoby mělo privilej, představovati i věci neesthetické, třeba docela ošklivé. Některý předmět hodí se na př. dobře pro výpravné básnictví, nikoliv pak pro umění výtvarné; mnohou příkrost snášíme v eposu, v románu, kterou bychom na divadelním jevišti, na obraze nebo na soše musili nejrozhodněji odsoudit. Ne všechno tedy, co v mythu nebo v legendě je na svém místě, smí umělec zobraziti; zde zapotřebí jemného taktu (kterým se opět umění starořecké ve svůj velký prospěch liší od křesťanského), aby se k podobným choulostivým látkám buď ani nesáhalo, anebo aby se jich alespoň užilo co nejšetrněji a nejmírněji. Sem náleží ku př. celá řada výjevů mučednických, které se často předvádějí ve formě tak protivné, tak hnusné. A právě umění má zajisté úkol, vytknouti a ozářiti to, co jest v náboženství krásného a ušlechtilého, zbaviti je všech živlů neladných a drsných a tak i náboženský názor sám tříbiti a zdokonalovati. Že to jest úkol krásný sice, ale také nad míru nesnadný, plyne již z toho, že by takové reformě bylo podstoupiti krutý boj s mnohým posvátným zvykem, s mnohým hluboce zakořeněným předsudkem. Avšak nemožné to není, ba nelze ani pochybovati o tom, že dříve nebo později náboženské umění samo ze sebe k nějakému zásadnímu převratu dospěje, neztratí-li ještě tu poslední jiskru životní síly, a tou i to poslední právo na další existenci, které dosud má. Zde pak rozevírá se, to upříti nelze, právě světskému umění, jak dalece se chápe látek náboženských, pole nejširší. Jeť ono přirozeným prostředníkem mezi uměním chrámovým čili bohoslužebným a celým ostatním světem uměleckým a proto také v přední řadě povoláno, raziti dráhu nutné reformě. Praví se, že látky náboženské, na př. biblické jsou našemu duchu modernímu již cizí, nepřístupné. Svatá pravda, že tomu tak — ale zajisté jen tenkráte, zůstávají-li látky ne-

dotknuty, jak je prameny podávají. Nechť je však umělec prodchne duchem čistě lidským, světovým, nechť přetvoří je bez ostýchání dle požadavků ryze uměleckých, všeobecně platných, nechť při jich provedení použije všech prostředků moderního umění — a úspěch bude rozhodný, jako při každé jiné látce, krásné formy vůbec schopné. A třeba by to znělo jako nějaké paradoxon: Dokud moderní světské umění nebude volnou tvůrčí rukou sáhati na látky náboženské častěji, než se stává, dotud nebude ani možno pomýšleti na důstojné moderní umění chrámové, dotud nebude se moci také říci, že by panoval zdravý a pravý poměr mezi náboženstvím a uměním.

Před štědrým večerem.

Ač za prsty mně mráz své ostří hází,
je milejší mi nežli letní pal,
vždyť všechno vůkol, starý hvozd i mlází,
svým jemným cukrem zrovna posypal,
a zjasnil hvězdy, že teď jedny chýlí
se k dřímající zemi jako sen,
a jiné lehají si v polštář bílý
tu na jedle a tamhle do sosen.

Jich větvičkám se zdají vypráověti,
že na bílém už voze táhne den,
jímž k stromku bude každý z hodných dětí
a do snů mládí stařec uveden;
ke stromku dítě, stařec mládí do snů
a k čemu já? — ach, nejsem děcko víc —
tu opírám se o stařičkou sosnu
a němě hledím v kmeny borovic.

Zvuk odtamtud jak z mlhovitých bájí
se polehounku krade v ucho mi.
Je rej to vil, jejž vedou v tichém háji?
ne, někdo — zdá se — klepe na stromy
tak tajemně, že v lese ticho chvíli
a s tím se tlukot střídá tlumený —
jen že je hvězdnato a les tak bílý,
zřím hochy dva, jak tlukou o kmeny.

Čas pozdní tak — na větvích dřímá nebe
a pod hvězdami noc tak chladná je,
sníh bije v obličej a do všech údů zebe —
co as ty hochy vede do háje?
Ten jeden směle kráčí k lesa dolu
a druhý pátrá, zda je neviděn —
pro stromek vánoční sem přišli spolu —
spí sestřička — a zítra štědrý den.

Vy hodní hoši, nic se nelekejte;
což jste vy zvěř, já dravec v brlohu?
Jen zmužile se do kácení dejte,
já, chcete-li, vám ještě pomohu.
I já jsem jednou kácel mladé jedle
a nejlepší pak stavěl v okno jí —
jen ještě ránu, stromek padne hnedle,
co tolik blaha kryje ve chvojí.

Tak, mladé síly, a teď na svá hedra
jej položte, ten stromek mladinký,
spí sestřička, a v suu jej zatím štědrá
okrášlí ruka dobré matinky;
i hojná světla záhy na něm zplanou
jak svíce v chrámě někdy o svátek —
je zima vám? — nuž jděte, na shledanou,
já dám se opět cestou nazpátek.

Jdou z lesa ven — však já tu na pokraji
doposud stojím hledě za nimi;
ten stromeček mně v očích slze tají
a hochy vede v teplo ze zimy;
sestřince snové o ježíšku bájí
jak s andělíčky k ní už blíží se,
a mnoho pěkných věcí podává jí,
na stromku zlato, jabka na míse.

Proč nejsem děcko! ach, a přec se zdá mi,
jakbych se opět díval do jeslí,
jež neviděni ale dobře známí
mně andílkové na stůl přinesli . . .
Teď jako stařec hledím mládí do snů,
když zřím ty hochy mizet ve hloubce —
tu opírám se o stařičkou sosnu
a smutně hledím k šťastné chaloupce.

Gustav Dörfl.

Jízda na vlky.

(List z Moskvy.)

Byl jsem hostem pomeščika (statkáře) Trubnikova ve vesnici Gljadkovo nedaleko Tambova. Rodina k pomilování a pohostinství zrovna biblické. Krajinu zahalil mladý prosinec do vysokého sněhu a na statku uhostila se nejlíbeznější poesie zimní. Jaký to krásný život, když ho člověk umí užívat! Dopoledne jsme nejprvé čítali noviny, pak dělali jsme muziku a potom cigarety, nabíjeli patrony, plnili lovecké rohy a škádlili dámy v kuchyni; odpoledne byla honba s veselou projížďkou na saních a večer ve vytopeném salónku skvostná večeře, příjemná zábava s domácí paní, třemi dcerami a s tetou, vypravování o honbě s hojnou přísadou „lovecké latiny", k desáté hodině čaj a na konec karty — obyčejná „stukulka".

Když jsme tak jednou spokojeně hráli, strhl se na dvoře křik, že honí „mužiki" (sedláci) ve vesnici dva hladové vlky: samce prý a samici. To vnuklo mému hostiteli velikou myšlenku: „Zejtra," zvolal, „vyjedeme si střelit nějakou tu bestii!" Všeobecný souhlas (totiž můj a nejstaršího syna Sášy, jemuž říkali princ-následník), na to nadšený přípitek ohnivým kavkazským vínem na zejtřejší honbu, pak ještě „třikrát kolem" a „dobrou noc"!

Druhý den — byla právě sobota — ani jsem noviny nečetl samým těšením na tu vlčí štvanici. Nikdy neprohlíželi jsme já a následník tak bedlivě pušky i náboj, jako tenkrát; ale „starý pán" měl hlavní péči o všelijaké láhve s křiklavými etiketami, o krabičky se sardinkami, s paštikou z husích jater a podobnými „slastmi", jakoby chtěl vlkům na stepi vystrojit posvícení. A Vanka, ten vozotaj z boží milosti, tahal celý den svině za uši, zkoušeje, která z nich nejlépe umí křičet, — proč, ihned se dozvíte.

V pět hodin byl při světle oběd, a po černé kávě, která nás na krátko před sedmou hodinou byla došla, odnesl kočí Vanka dolů do saní nejprv bedničku se „slastmi", pak kožichy a posléz šest ostře nabitých pušek. V půl osmé: východ měsíce, krátké loučení, poslední přípitek a pak — „vzhůru junáci do pole ven"!

Na dvoře byly již dvě „trojky“ zapřaženy: šest stepních kobylek do dvou „kibitek,“ jedné větší a druhé menší. Na zemi kňučely dvě svázané svině, jedna v pytli a druhá na volno. Hleděl jsem na ty přípravy v udiveném očekávání věcí, kteréž by přijíti měly. „Sáša“ — vykládal mi hospodář — „pojede napřed s Vankou v malých saňkách, a nás poveze Petruška tuhle v těch pohodlných.“ Zatím uložil Vanka svini v pytli vřískající do truhlíku pod sedadlem na menších saních, a Sáša, usadiv se nad ní do svých kožichů a houní, vzal druhou svini na klín a sevřel jí tlamu, aby mu před časem „nezpívala“, jak poeticky byl poznamenal. Pak vsedli jsme i my dva, co lovci prvního turnu, kdežto Sáša, co veliký Nimrod před bohem, ustanoven byl za střelce při turnu druhém. Naše kibitka byly velké, lehounce stavěné dřevěné sáně s boudou jako půl chrámové kupule, na všech stranách měkce vypolštářované a několikerou vrstvou kožichů tak hojně vystlané, že jsme se do té juchtovým aromatem páchnoucí srsti jako do prachových peřin zabořili. Představte si dvě koroptve, kteréž vedle sebe, k vůli zahřátí, až po hlavičky do sněhu se zapelešily: tak hleděly asi naše zmenšené tváře ze spousty kožešin polootevřenými saněmi do světa. — Prvé ještě, než do koní se prásklo, přinesl Petruška asi čtyry sáhy dlouhý provaz, na jehož konci velká otep sena byla upevněna, a přivázal jej vzadu k našim sáním. „Proč to?“ tážu se laskavého poměščika. „Léčka na vlky“ odpovídá pan Trubnikov. „Celé tajemství naší honby je toto: Sáša bude v předních saních tahat svini za uši, aby silně řvala; asi na tři sáhy za naší kibitkou bude pak tato otep sena na provaze po utuhlém sněhu jako kozel poskakovat; vlci spojí si řev svině s hopcující otepí, budou ji považovat za nějaké zvíře, které za námi utíká, a sběhnou se nám do rány. Takovou šalbou musíme si vždycky vlky přilákat, sic bychom třebas žádného ani nespatřili.“

„Rebjata vperjód“ (děti ku předu)! zvolal na to pan Trubnikov, a ihned zacinkaly dva velké zvonce na duhách*) a bleskem vyletěly obě sáně ze vrat. Za několik minut byli jsme v širém sněžném poli. Měsíc zářil jasně a ulehlý sníh jiskřil se, jakoby posetý byl diamantovým pískem. Vzduch byl suchý a čistý a od východu fičel jedovatý větřík, jenž o kraj naší boudy se lámaje, jako kuřátka nebo jako myšky slabounce šveholil a pískal. Jinak bylo ticho v přírodě, a hlas našich zvonců odumíral elegicky v daleké rovině. Lehounce, jakoby vzduchem se nesly, letěly obě sáně po hladině sněžné a jen od kopyt odskakující prška sypkého sněhu svědčila, že koně vskutku zemi se dotýkali. Najednou spustila svině v malých sáňkách — zajisté že ji už Sáša za uši lapil — a křik její nesl se tichou jasnou nocí jako řev nepovědomé nějaké potvory.

Dlouho rozléhalo se marně kníkání a chrochtání naší štětinaté volavky, minuli jsme již tři vesnice a vlka nikde nebylo. Již jsem zoufal. Ale v tom vrazil mi pan Trubnikov významně loket do žeber: „Hleďte je, připravte pušky!“ A vskutku: na západní straně, od nás ještě daleko, poskakovalo po alabastrovém sněhu několik kostrbatých stínů; formy jejich nebylo lze rozeznat, ale že to vlci jsou, nesměl jsem již pochybovat. Však patrně viděl jsem, že rychlými skoky uhánějíce, šikmou čarou na prodloužený směr našich sání mířili a vskutku také navzdor bystrému letu koní k nám stále se přibližovali. Čím více pak se na sněhu stíny jejich protahovaly a v stínech vychrtlé tvary jejich obrážely, tím kvapněji vzmáhalo se ve mně rozčilení, tak že jsem, necítě nic a nemysle, s vytřeštěným zrakem podivné to divadlo sledoval, kterak zvěř za honci svými se žene a střelců dychtivě následuje. Páně Trubnikův loket stále mne z vyjevení burcoval — věčné mu za to buďtež díky — neboť bych se pro samé zevlování snad ani k ráně byl nedostal. Sáně uháněly dále, zvonce na duhách rytmicky cinkaly a svině ustavičně řičela. Již bylo zřejmě znát, že vlci na otep sena za naší kibitkou směřují: zařvali s pozdviženými tlamami na měsíc a již řítí se na sáně, jakoby v letu je chtěli zastavit. Pět statných šelem vběhlo nám do rány, ty ostatní (mohlo jich být asi deset) zůstaly v pozadí co záloha. „Palte!“ vzkřikl pan Trubnikov, a mžiknutím oka vyřítily se dvě rány a hned zase dvě jiné z naší boudy. Zařvali děsně vlci, jeden se povalil a ostatní zmizeli, jako kouzlem zažehnáni. A v tu chvíli zarazily také obě naše sáně. Pan Trubnikov vyskočiv ze saní volá všecek rozčilen: „Jeden z uprchlých trousí krev! Vanko, nalož zabitého a spěchej pak za námi; a ty, Petruško, leť s námi s čertem o závod po krvavé stopě, ať bestii dorazíme!“ Řekl, a Petruška trhl klisnami, kteréž funíce se zježenou hřivou jako tři draci s námi se rozlítly. Ani nevidíme, kam nás to čertovo spřežení unáší — ale žádná starost, však on se drží Petruška krvavé stopy. „Vidíte ho!“ rýpnul mne asi po čtvrt hodině divého letu pan Trubnikov zase do žeber, „vidíte ho, tam se ta slota belhá!“ Umný vozotaj zadržel trochu koně a za chvíli bylo zvíře na dostřelu; vyhoukly dvě rány, povalil se vlk a chraplavě zaskučev zaryl tlamu do sněhu.

Povoz stanul a my vyskočili v ohromných botách a ještě větších, kožešinou podšitých bufech do sněhu. Petruška vypřáhl zpocené a na všech údech se třesoucí koně a šlehnuv každého řemenem odehnal je, aby se volně proběhli a vyfouněli. A klisny vskutku chvíli semo tamo pobíhaly, načež zcela volně a rozumně procházeti se jaly. Tím časem přijeli také Vanka a Sáša s prvním zabitým vlkem. Nastalo znalecké prohlížení kusů: byly oba stejně krásné, že při pohledu na ně srdce radostí usedalo; pan Trubnikov myslil, že sám měsíc radostí hubu na křivo špoulí, o kterouž věc já ovšem marně hádati jsem se nechtěl. „A teď,“ pravil dále, „musíme vyšetřit, kdo kterého vlastně porazil! Máme každý jiné kule, mýlka není ani možná.“ Vanka dobýval pracně kule, ale nemohl jich dobyti; po jednohlasném usnešení odložena tedy věc na zejtřek.

„Tak tedy večeřet!“ komandoval zase p. Trubnikov. „Petruško, prostři na sníh houně a kůže, pak vyndej bedničku s kuchyní. A ty, Vanko, dej koním ovsa a vytop rychle samovar, ať se už voda na čaj vaří! Pak zapalte chrastí pod plecháči a nadělejte oba vody pro koně!“ — Za minutu seděli jsme, pan Trubnikov, Sáša a já po turecku na rozestřených kožích, vyklízejíce s božským apetitem krabičky sardýnek, paštiky z husích jater a všelijakých salsamentarií a vysrkávajíce do dna ohnivý obsah lahviček s křiklavými etiketami. Jaká to kulinářská večeře, jaká rozkošná hostina v širé sněžní stepi, při jasném svitu půlnočního měsíce! Rozstoupila se v údech síla, rozstoupila se bodrost v mysli, a když pak nám vřelý vonný čaj hrdla prolil, zapěli jsme padlým vlkům loveckou panychidu, my huróni!

O jedné s půlnoci složili jsme zase všechno do saní, kočí zapřáhli koně na druhý turnus, vyznačený ohromnou oklikou směrem zpátečním. Mne komandovali nyní do prvních saní a vystřídali svině, položivše mi na klín tu, která dosud v pytli pod sedadlem byla ležela. Zacinkaly zvonce a jeli jsme. Po nějaké době zapískal vzadu Sáša

*) Duha = oblouk, spojující obě voje, v němž střední kůň běží.

na znamení, aby vepřová muzika začala. Uvolniv tedy svini tlamu, žmolil jsem jí střídavě jedno ucho po druhém, a ona zpívala vlkům svůdně jako siréna. Ale tábor vlků byl již patrně dostal výstrahu, neboť nechť si svině sebe svůdněji kňučela, vlk se k nám nepřiblížil ani jediný; naopak: kde jaký nás z daleka shledl, smrštiv ohon mezi nohy uháněl, jak by kožich měl už spálený. A takž jezdili jsme z bůhdarma asi dvě hodiny, načež pan Trubnikov nařídil, aby se nejkratším směrem domů jelo. Sáša proklínal, až se sněhy zelenaly, celou další cestu. A když jsme z rána domů přijeli a vlky „vyvrhli", shledalo se, že měl první vlk jednu ránu ode mne a jednu od p. Trubnikova, a druhý dvě rány od pana Trubnikova a jednu ode mne. Pan Trubnikov měl tedy více ran, ale moje byly lepší. „Střílel poprvé na vlky, a tak dobře trefoval. Jaké mají přec hlupáci štěstí!" připomenul zdvořile pan Trubnikov. A Sáša pořád proklínal, že si ani nevystřelil.

A. D. Bystroglazov.

FEUILLETON.

Jak přišel Ježíšek do Simpson's Baru.

Bylo po dešti v údolí řeky Sacramento. Severní rameno vystoupilo z břehů a Chřestější potok byl nepřestupný. Těch několik balvanů, které naznačovaly letní brod u Simpsonova přechodu, bylo zakryto nesmírnou vrstvou vod, rozkládajících se až k samým podhorským temenům. Horní dostavník byl zastaven u Granger's; poslední jízdná pošta zanechána v sítinách a jezdec zachránil se s těží plováním. „Prostor," podotkla „Sierrská Lavina" s rozmyslnou místní hrdostí, „prostor tak velký jako stát massachusettský jest nyní pod vodou."

Nejinak bylo v podhorských chlumech. Bláto leželo hluboko na silnici; povozy, které ani fysická síla, ani mravní proklínání nemohly dostat z výmolů, do kterých zapadly, zatarasovaly celou silnici a cesta k Simpson's Baru byla naznačena jedinou řadou kleslých spřežení a bohopustého klení. A v dáli, oddělen od tohoto místa a nepřístupný, opršený a prosáklý, mrskán vichřicí a ohrožován povodní, připínal se Simpson's Bar v svatvečer vánoční 1862, jako vlaštovčí hnízdo, k skalnaté stěně a roztříštěným vrcholům Tabulové hory a třásl se v té bouři.

Když se snesla noc na osadu, rozžehlo se několik světel mlhou z oken chatrčí po obou stranách silnice, nyní rozbrázděné podél a křížem neskrocenými potoky a ometané loupeživými větry. Na štěstí byla většina obyvatelstva shromážděna v Thomsonově skladě a stlačena tu kolem kamen žhavých do červena, na které si všichni odplivávali v jakémsi společném a všeobecně uznaném souhlasu, jenž činil snad hovor zbytečným. Vskutku byly již všechny druhy zábavy v Simpson's Baru již dlouho vyčerpány; povodeň přerušila pravidelné zaměstnání v dolech a na řece, a pocházející z toho nedostatek peněz a kořalky vyssál mízu všem výstředním zábavám. Sám pan Hamlin byl skorem nucen opustit krčmu s padesáti dollary v kapse — jediný to skutečně zachovaný zbytek z velké sumy, kterou vyhrál prospěšným vykonáváním svého ohnivě provozovaného řemesla. „Kdyby mi někdo řekl," prohodil jednou později, „kdyby mi někdo řekl, abych mu ukázal hezké malé vesnické hnízdo, kde by se mohl hráč na odpočinku, nehledící na groš, často a vesele pobavit, řekl bych, jdi do Simpson's Baru; ale pro mladého člověka, na jehož práci závisí velká rodina, se to zde nevyplácí." Poněvadž sestávala rodina pana Hamlina hlavně z dospělých členů ženských, upozorněno zde na tuto poznámku více k naznačení širokosti jeho humoru, než k vůli skutečnému rozsahu jeho zodpovědnosti.

Ať tomu jakkoliv, nevědomé předměty této satiry seděly tohoto večera v tupé nevšímavosti, kterou spůsobila nečinnost a nedostatek rozčilení. Ani náhlé zašplouchání kopyt přede dveřmi ji nevyrušilo. Jediný Dick Bullen ustal ve vyškrabování své dýmky a pozvedl hlavu; nikdo jiný z celé družiny neprojevil ani známku zvědavosti, ani poznávání muže, jenž byl vstoupil.

Byla to postava společnosti dosti povědomá a známá v Sampson's Baru pode jmenem „Starý". Muž to as padesátník s prošedivělým, sporým vlasem, ale ještě čerstvé, mladistvé pleti. Tvář plná vždy ochotného, ale ne velmi mocného účastenství, s chameleonovitou schopností bráti na sebe stíny a barvy neustálého pohnutí a citů. Patrně opustil právě nějakou veselou společnost a nespozoroval hned na první pohled vážnost skupiny, ale klepnuv žertem nejbližšímu muži na rameno, vrhl se na prázdnou židli.

„Zrovna jsem slyšel tu nejveselejší historii na světě, hoši! Znáte Smileya tam za vodou — Jima Smileya — nejveselejšího chlapa v celém Baru? Nuže Jim vypravoval právě nejrozkošnější věci o —"

„Smiley je — — blázen," přerušil jej pošmurný hlas.

„A tchoř, jenž nemá sobě rovného," doložil jiný pohřebním tónem.

Nastalo ticho po tomto určitém výroku. Starý rozhledl se rychle po celé skupině. Potom se jeho tvář rychle změnila. „To je pravda," dodal rozvážně po přestávce, „zajisté jakýsi druh tchoře a kus blázna. Opravdu." Zamlčel se na okamžik, jako v trapném dumání nad nemilou vůní a pošetilostí neoblibeného Smileya. „Psí povětří tam venku, ne?" dodal, plova již zcela po proudu převládajícího smýšlení. „Hrozně zlé noviny pro hochy a ani čmoudu po penězich v této době. A zejtra jsou vánoce."

V družině nastalo pohnutí při této zprávě, ale zda-li uspokojivé nebo mrzuté, nebylo zjevno. „Ano," pokračoval starý smutným tónem, do kterého byl v posledním okamžiku mimovolně zabočil, „ano, vánoce, a dnes jest štědrý den. Vidíte, hoši, pomyslil jsem si dnes — byla to jen tak myšlénka, to víte — že byste snad mohli dnes jít se mnou do mého domu a zavdat si tak několik kapek společně. Ale myslím, že nemáte chuti. Nejste snad k tomu naladěni?" dodal s úzkostlivým soucitem, mžouraje svým soudruhům do tváře.

„Nuž nevím," odpověděl Tom Tlinn trochu vesele. „Snad bychom šli. Ale jak je to s tvou ženou, starý muži? Co tomu řekne ona?"

Starý váhal. Jeho manželské zkušenosti nebyly šťastny a věc ta byla v Simpson's Baru známá. Jeho první žena, něžná, hezká žinka, trpěla velmi hrubě a tajně žárlivou podezřívavostí svého muže, až pozval tento jednoho dne celý Bar do svého domu, aby jim ukázal její nevěru. Přišedši tam, napadla družina toho plachého, malého tvora zabraného do svých domácích záležitostí a vzdálila se zahanbena a rozpačita. Ale citlivá žena nezotavila se tak snadno z rány této nesmírné urážky. Jen s těží nabyla zase tolik duševního poklidu, jenž stačil k otevření komůrky, v které byl ukryt její milenec, a k útěku s ním. Samému oloupenému manželi zanechala na útěchu tříletého chlapce. Nynější žena starého bývala jeho kuchařkou. Byla velká, věrná a výbojná.

Dříve, než mohl odpovědít, prohodil Joe Dimmick s velkou určitostí, že je to „dům starého" a že podle božského práva, kdyby to byl dům jeho, pozval by si tam koho chce, i kdyby tím dával v šanc své spasení. Moci pekelné, dodal, že budou marně dorážet naň. Vše to proneseno s důtklivostí a silou, která v tomto nutném překladu setřena.

„Ovšem. Zajisté. Pravda," řekl starý se souhlasným zamračením se. „O to není žádná starost. Je to můj dům, postavený mou rukou od základu až do krovu. Jí se hoši nebojte. Snad trochu spustí — jak to již zvykem žen — ale však se podá." Potají důvěřoval starý, že mu bude nadšení, které budí kořalka a moc rázného příkladu, podporou v takovém případě.

Ale ještě nepromluvil Dick Bullen, orakul a vůdce Simpson's Barských. Nyní vyjal dýmku z úst. „Starče, jak se vede Johnnymu? Zdálo se mi, že vypadal tak zdráv, když jsem jej viděl posléze na potoku házet po Číňanu kamením. Nezdálo se, že jej to mnoho baví. Včera jich tam vyhodila řeka celou kupu utopených a pomyslil jsem hned na Johnnyho, jak je bude pohřešovat. Snad se přihrneme k vám a on bude nemocen?"

Otec, patrně pohnut nejen patetickým vyobrazením ztráty Johnnyovy, ale zvláště ohledunou jemností mluvčího, jal se jej o překot ujišťovat, že je Johnnymu již lépe a „že jej malá junda snad osvěží." Načež Dick povstal a zatřepav sebou, pravil: „Jsem hotov. Jdi napřed, starý, tudy." Sám pak vyšel se skokem a cha-

rakteristickým zavýsknutím do noci. Bera se nejkrajnější jizbou, chopil se žhavého oharku z ohniště. Příkladu toho následováno i ostatními členy družiny, jdoucími těsně za sebou a při sobě, a dříve než se užaslý majetník Thomsonova skladu nadál úmyslu svých hostí, byla síň opuštěna.

Noc byta tmavá jako v pytli. Prvním zádechem větru byly oharkové pochodně shasnuty a jen rudá doutnající záře, skotačíc ve tmě jako opilé bludičky, naznačovala cestu, kudy se brali. Tato vedla strží smrkovou, na jejímž konci hnízdila široká, nízká, korou pokrytá chata v úbočí hory. To byl dům starcův a vchod do zákopu, v kterém pracoval, když vůbec pracoval. Zde zástup stanul na okamžik z něžné zdvořilosti k svému hostiteli, jenž klusal, celý udýchán vzadu.

„Snad bude líp, když se zde na okamžik pozdržíte a já se půjdu zatím podívat, jak to tam vypadá," řekl starý muž s lhostejností, kterou sám ani sebe méně necítil. Návrh přijat blahosklonně, dvéře se otevřely a zavřely za hostitelem, a družina opírajíc se zády o stěnu a tlačíc se pod okap, čekala a naslouchala.

Po několik okamžiků neslyšáno než skrápání vody s okapu a praskání a šumění větví, zápasících nad nimi s větrem. Potom stali se mužové nepokojnými a jeden šeptal druhému své obavy a podezření. „Počítám, že mu udělala do hlavy první díru!" „Vstrčila jej do zákopu a zatarasila jej tam bez pochyby!" „Porazila jej a sedí na něm." „Vaří něco, aby nás polila: stůjte hezky ode dveří, hoši!" Neboť právě klika cvakla, dvéře se zvolna otevřely a ozval se hlas: „Pojďte z toho mokra."

Nebyl to hlas ani starého, ani jeho ženy. Byl to hlas malého chlapce, slabý hlásek, schvácený předčasnou chraptivostí, kterou způsobuje jen potulný život a zahé drání se do života v krčmách. Byla to tvář malého chlapce, která pohlížela na ně — tvář, která se mohla zdát hezkou, ba jemnou, kdyby nebyla zastíněna zlým vědomím z vnitra a špínou a krutými zkušenostmi na zevnějšku. Na ramenou měl velký šátek a patrně vstal právě z postele.

„Pojďte dál," opakoval. „a buďte tiši. Starý tam mluví s matkou," pokračoval, ukazuje k sousední světnici, která se zdála být kuchyní a odkud zaznival prosebně hlas starého muže. „Nech mne být," utrhl se chlapec nevrle na Dicka Bullena, jenž jej pozvedl s šátkem i se vším a houpal s ním, jakoby jej chtěl hodit do ohně, „nech mne být, ty proklatý, starý blázne, neslyšíš?"

Takto zaklínán, postavil Dick Bulen Johnnyho s polostlumeným smíchem na zem, kdežto mužové vstoupivše zatím bez hluku, seřadili se kolem dlouhého stolu, sbitého z hrubých prken, jenž zaujímal prostřední část světnice. Johnny došel potom vážně k polici a přinesl několik věcí, které položil na stůl. „Tu je kořalka a suchary. A uzené slanečky a sýr." Kousek tohoto vzal si na cestě ku stolu. „A cukr." Než jej položil, nabral si ho přehoušel do malé a velmi špinavé hrstě. „A tabák. Tam na skříni jsou také suchá jablka, ale já je nerad. Kazí žaludek Tak," skončil, „dejte se do toho a nebojte se. Já si té staré nevšímám. Nepatří ke mně. Přisáhněte."

Odstoupil na práh malé jizbičky, sotva větší než komůrka a oddělené od hlavní síně a mající v tmavém koutě malou postel. Několik okamžiků tu postál, dívaje se na společnost, s bosýma nohama, které vyčnívaly zpod šátku, a pokyvoval hlavou.

„Hallou, Johnny! Snad si nechceš zase lehnout, chceš?" řekl Dick.

„To chci," odpověděl Johnny rozhodně.

„Nu, co ti je, starý brachu?"

„Stůňu."

„Jak stůněš."

„Mám zimnici. A jsem oznoben. A mám pakostnici," odvětil Johnny a zmizel uvnitř. Po krátké přestávce doložil ze tmy a patrně z pod pokrývky. — „A játra!"

Nastalo tíživé ticho. Mužové pohlíželi jeden na druhého a do ohně. I při lákavém košíčku před nimi zdálo se, jakoby zapadali opět do dumání v Thomsonově krámu, když tu zazněl až neopatrně hlasitě prosebný hovor starého z kuchyně.

„Máš pravdu. Tak to je. Ovšem že jsou. Rota líných, opilých běhounů a ten Dick Bullen ten nejsprostší z nich. Vleze sem a nemá tolik rozumu v kotrbě, že tu je nemoc a doma nic jíst a já mu to přece říkal. „Bullene," řekl jsem, „tys buď na mol opilý anebo blázen, jářku, to je nápad." „Staplese," pravím, „buď mužem, což mi chceš doma jako v pekle zatopit? a kam se podívám, jsou tam samí nemocní?" Ale vzali si to mermomocí do hlavy, že půjdou, stůj co stůj. Co jiného lze také očekávat od také chásky, která tu pobuduje kolem Baru"

Výbuch smíchu následoval v hlavní síni tomuto nešťastnému odhalení. Zda-li jej starý muž přeslechl, anebo vyčerpala-li jeho rozhorlená družka právě všechny prostředky, jimiž opovržlivému hněvu svému ulevovala, nemohu říci, ale pojednou bouchly zadní dvéře s velkou prudkostí. Za okamžik potom objevil se starý muž, na štěstí nevěda o příčině veselého chechtotu, a usmíval se milostně.

„Má stará si vyšla na přátelský klep tam k paní Mc Jaddenové," vysvětloval s utěšenou lhostejností, přisedaje ke stolu.

Jakkoliv neobyčejnou zdá se věc, bylo přece potřebí takového neočekávaného případu, aby zmizela rozpačitost, která se počala družiny zmáhat, a přirozená jejich smělost navrátila se s hostitelem. Nemám ovšem v úmyslu vypisovat veselé výjevy toho večera. Zvědavý čtenář uspokojí se ujištěním, že hovor vynikal tou samou duševní povznešeností, tou samou opatrnou úctou, tím samým vybraným útlocitem, tou samou řečnickou určitostí a tím samým logickým a souvislým řečněním, trochu později večer, kterými se vyznamenávají podobné schůzky mužského pohlaví i ve více civilisovaných místnostech a za poměrů příznivějších. Žádné sklenice nerozbity, protože nebylo žádných, a kapka kořalky nerozlita na zem nebo na stůl, za příčinou sporé zásoby tohoto výrobku.

Chýlilo se k půlnoci, když bylo hodování přerušeno. „Pst," řekl Dick Bullen, zvedaje ruku. Byl to nevrlý hlas Johnnyho ze sousední komůrky: „O tatíčku!"

Starý muž vyskočil a zmizel v komůrce. V okamžiku se zase objevil. „To lámání jej zase chytá," vysvětloval, „a chce, abych jej třel." Pozvedl soudeček kořalky se stolu a potřásal jím. Byl prázdný. Dick Bullen postavil svůj plechovec s rozpačitým úsměvem. Tak učinili ostatní. Starý shledal obsah a děl nadějně: „Myslím, že to dostačí; nepotřebuje mnoho. Počkejte ještě všichni chvilinku, budu zde hned," a zmizel v komůrce se starou vlněnou košilí a s kořalkou. Dvéře doléhaly jen neúplně a následující hovor byl slyšán určitě:

„Nu, synáčku, kde to bolí nejvíc?"

„Někdy zde nahoře, a někdy zde dole; ale nejvíc to jde odtud sem. Třete zde, tatíčku."

Ticho zdálo se značit rychlé tření. Potom Johnny:

„Tam vedle je vám veselo, tatínku?"

„Ano, synáčku."

„Zejtra jsou vánoce — víte?"

„Tak, synáčku. Jak je ti nyní?"

„Líp. Třete trochu doleji. Co pak to jest ty vánoce? Co pak je tak zvláštního na nich?"

„O jest to den."

Tato až na dno sáhající definice byla patrně uspokojivou, neboť nastalo ticho a zase tření. Tu Johnny zase:

„Matka řekla, že všude jinde, jen ne zde dává každý každému něco k vánocím a potom se dala hned do vás. Pravila, že jest jakýsi muž, jemuž říkají Ježíšek, ne bílý, víte, ale nějaký Číňan přichází v noci před vánocemi komínem a dává něco dětem, a chlapcům, jako jsem já. Klade jim to dobot! To mi chtěla namluvit. Zvolna, tatíčku, kde to třete, to je míli od místa, kde to bolí. Víte, že to učinila jen proto, aby mne a vás pozlobila. Tam ne... Ouvej, tatíčku!"

Ve velkém tichu, které se zdálo spadat na dům, šuměly jen hlasitěji smrky venku a skrápaly krůpěje s listů. Také hlas Johnnyho byl tišší, když pokračoval: „Počkejte chvilku, lepší se to rychle. Co dělají hoši tam venku?"

Starý muž pootevřel dvéře a pohledl ven. Hosté seděli tu ještě dosti družně a před nimi leželo na stole několik stříbrných peněz a hubený váček ze srnčiny. „Sázejí se o něco — nějaká malá hra neb cos podobného. Jsou veselí," odpověděl a dal se zas do tření.

„Chtěl bych si přisednout a vyhrát něco," řekl Johnny zamyšleně po přestávce.

Starý muž opakoval plynně něco, co bylo patrně formulí, aby jen Johnny počkal, až na to uhodí v zákopu, potom že bude mít haldy peněz atd. atd.

„Ano," řekl Johnny, „ale vy na to neuhodíte. A vykopáte-li to, nebo vyhrajete-li, je to všechno jedno. Všechno záleží na štěstí. Ale s těmi vánocemi je to divné. Proč pak tomu říkají vánoce?"

Snad z jakéhosi instinktivního ohledu na to, aby jej hosté nepřeslechli, anebo snad z jakéhosi mlhovitého pocitu vlastní nevědomosti, byla odpověď starého muže tak tichá, že ji kromě komůrky neslyšáno.

„Ano," řekl Johnny s trochu ochlazenou zvědavostí. „Slyšel jsem o něm již něco. Tam. To dostačí, tatíčku. Už to ani trochu tak nebolí, jako dříve. Teď mne hezky zaviň do toho šátku. Tak. Teď," dodal utlumeným šepotem, „sedni si ke mně,

než usnu.“ Aby se ujistil poslušností, vyprostil jednu ruku ze šátku a uchopiv otce za rukáv, uložil se zase k odpočinku.

Několik okamžiků seděl starý trpělivě. Potom vzbudilo neobyčejné ticho v domě jeho zvědavost i nahna se z postele, pootevřel opatrně dvéře volnou rukou a nahledl do velké síně. K jeho nekonečnému překvapení byla tmavá a opuštěna. Ale tu shrotilo se doutnající poleno na ohništi a při vzplanuvší záři viděl postavu Dicka Bullena sedět u shasínajících uhlů.

„Hallou!“

Dick sebou trhnul, povstal a popošel k němu trochu vrávoravě.

„Kde jsou hoši?“ tázal se starý muž.

„Vyšli si do strže na procházku. Vrátí se pro mne za minutu. Čekám na ně. Co na mne tak zevluješ, starý muži?“ dodal s nuceným smíchem; „myslíš, že jsem opilý?“

Starému mohlo být takové podezření odpuštěno, neboť Dickovy oči byly vlhké a obličej rozpálen. Zapotácel se a zavrávoral ke kominu, zívnul, otřásl se, zapjal svůj kabát a smál se.

„Na to by kořalky nestačilo, starý brachu. Nevstávej,“ pokračoval, když učinil starý muž pohyb, aby uvolnil svůj rukáv z ruky Johnnyho. „Nenámahej se ze zdvořilosti. Seď kde sedíš. Za okamžik půjdu. Tak, tu jsou již oni.

Lehké zaklepání na dvéře. Dick Bullen otevřel je rychle, pokynul svému hostiteli „dobrou noc“ a zmizel. Starý muž byl by šel za nimi, kdyby jej ta ruka, již nevědomky, nebývala ještě držela za rukáv. Býval by ji mohl snadno odstranit, byla malá, slabá a vyhublá. Ale snad proto, že byla malá, slabá a vyzáblá, změnil svůj úmysl a popotáhnuv židli k posteli, položil na ni hlavu. Jizba zamihala se před jeho očima a zmizela, objevila se zas, zmizela zas a zůstavila jej — ve spaní.

Zatím shledal se Dick Bullen, zavřev dvéře, se svými soudruhy.

„Jsi hotov?“ řekl Staples.

„Hotov,“ řekl Dick. „Kolik je hodin?“

„Po dvanácté,“ byla odpověď. „Dokážeš to? Jest to skorem padesát mil tam a zpátky.“

„Myslím,“ odvětil Dick zkrátka. „Kde je ta herka?“

„Bill a Jack drží ji u brodu.“

„Ať ji drží o minutu déle,“ řekl Dick.

Obrátil se a vstoupil zticha zase do domu.

Při svitu již dopryskávající svíčky a zhasínajícího ohně viděl, že jsou dvéře do komůrky otevřeny. Popošel k ní po špičkách a nahledl tam. Starý sklesnuv do židle chrápal, s nohama, které byly málomocně nataženy v jedné čáře se skleslými rameny a s kloboukem stlačeným přes oči. Vedle něho ležel na úzké dřevěné posteli Johnny, zavinut těsně do šátku, který zakrýval vše kromě proužku čela a několik kadeří, vlhkých potem. Dick Bullen učinil krok ku předu, váhal, a ohledl se přes rameno do opuštěné síně. Vše bylo ticho. S náhlou odhodlaností rozdělil své ohromné kníry oběma rukama a naklonil se nad spícího chlapce. Ale zrovna když tak učinil, zavanul zlomyslný vítr, jenž byl na čekané, komínem, rozdmíchal oheň na krbu a osvítil jizbu nestydatou září, tak že se dal Dick v zahanbení a strachu na útěk.

Soudruzi čekali naň zatím již u brodu. Dva z nich zápasili ve tmě s jakousi podivnou netvornou příšerou, která vzala na sebe, když Dick blíže přistoupil, podobu velkého, žlutého koně.

Byla to klisna. Nebyla zrovna pěkným obrazem. Od římského nosu až k vyvstávajícím zadním plecím, od prohnutého hřbetu, jenž se skrýval pod tuhým řemením mexikánského sedla, až k silným, rovným, kostnatým nohoum nebylo ani čáry koňské krásy. V poloslepých, ale na dobro zlomyslných bílých očích, ve vynikajícím dolejším pysku a v ukrutné barvě nebylo ničeho než chytrost a neřest.

„Tak teď,“ řekl Staples, „trochu dále od zadních a nahoru s tebou. Nechyb v prvním hmatu po hřívě a rychle do třemeni. Hotov!“

Vyšvihnutí se, lopotný zápas, skok, divoký ústup družiny, kruh letících kopyt, dva málomocné skoky, při nichž půda zadrčela, trhání o překot, zazvonění ostruh, klopýtnutí a potom hlas Dickův někde v temnotě: „Dobrá!“

„Nedávej se dolejší silnicí, až pojedeš zpátky, leda bude-li čas tuze na mále! Nedrž ji na cestě s vrchu. O páté budeme u brodu. Tak! Hop! Mula! Hy!“

Plousknutí kaluže, zajiskření z křemelového pruhu na silnici, dusot v skalnatém výtesu dále a Dick zmizel.

* * *

Opěvej Muso Richarda Bullena jízdu! O mužích bohatýrech pěj východu posvátnému slavných činech, o rvačce sprostých halamů, o jízdě neohrožené a strašných nebezpečích Simpson's Barského kvítka! Běda! Jest křehotinka ta Musa! Nechce ani slyšet o tom trkavém dobytčeti a klátícím se otrhaném jezdci a proto musím volky nevolky stopovat jej prósou a pěšky!

Byla jedna hodina a on se dostal teprvé k Chřestější hoře. Neboť po celý ten čas vzala si Jovila do hlavy, ukázat mu ještě jednou všechny své spády a provesti všechny své nepravosti. Třikráte klopýtla, dvakráte vyhodila svůj římský nos v rovnou čáru s otěží a nedbajíc uzdy ani ostruh, vybočila šíleně na lan.

Po dvakrát zavrávorala a vrávorajíc sklesla na zad; a dvakrát dostal se čiperný Dick zdráv do sedla dříve, než nalezla zase své prostopášné nohy. A míli před ním, na úpatí táhlého pahorku byl Chřestější potok. Dick věděl, že tu čeká hrdelní zkouška jeho schopnost k provedení úmyslu, i zaťal zuby hněvivě, přitlačil ze vší síly kolena k jejím bokům, a změnil svou obrannou taktiku v prudký výboj. Poplašena a rozzteklena začala Jovila sestupovat s pahorku.

Zde se tvářil chytrý Richard, jakoby ji chtěl zdržovat a dal se do okázalého proklínání a povedeného zděšeného křiku. Jest zbytečno doložit, že se dala Jovila ihned do běhu. Aniž třeba mi udávat čas, v kterém cesta dolů vykonána; jest to zapsáno v letopisech Simpson's Barských. Dost na tom, že se v nejbližším okamžiku, jak se Dickovi zdálo, šplouchala na zatopeném břehu Chřestějšího potoka. Jak Dick očekával, dostala se prudkým během přes místo, kde by bývala mohla odbočit, i přidržev ji k mocnému skoku vrhl se do samého dravě tekoucího proudu. Po nějakém kopání, brodění a plování oddechl si Dick z hluboka na druhém břehu.

Cesta mezi Chřestějším potokem a Červenou horou byla dosti sjídnou. Buď že ochladila koupel v Chřestějším potoce její zlomyslný oheň, anebo že poznala v umění, jakým se tam dostala, převahu prostopášnosti svého jezdce, přestala Jovila plýtvat přebytkem své ráznosti v zbytečných pokusech. Jednou trkla ku předu, ale k tomu byla více dohnána mocí zvyku, jednou se zarazila, ale jen následkem čerstvě přebíleného domu na křižovatce s krajskou silnicí. Prohlubiny, výmoly, nánosy štěrku a kopečky čerstvě vyrůstající trávy mizely pod jejími chřestivě cvakajícími kopyty. Začla vonět nepříjemně, jednou nebo dvakráte slabě zakašlala, ale ani síly, ani rychlost její neochábly. O druhé hodině minuli Červenou horu a začali sestupovat k planině. Za deset minut po tom byla pošta dohoněna a předstihnuta mužem na žlutém koni — událost, stojící za zmínku.

V půl třetí zvedl se Dick s pronikavým zavýsknutím na třemenech. Hvězdy jiskřily se potrhanými oblaky a před ním vystupovaly na pláni dvě věže, stožár s vlajkou a nesouvislá řada černých předvrchů. Dick zazvonil ostruhami a zamával svou riatou, Jovila poskočila ku předu a za okamžik vjížděli do Tuttlealleu a zastavili před dřevěnou náspí „Hotelu všech národů“.

Co se stalo té noci v Tuttlealleu, není přísně částí této zprávy. Nicméně musím zaznamenat v krátkosti, že po odevzdání Jovily ospalému podomkovi, jehož přivedla kopnutím k nemilému sebevědomí, vyšel si Dick s hostinským po spícím městě. Světla zářila ještě z několika krčem a heren; ale míjíce tyto, zastavili u několika zavřených krámů a přiměli neodbytným klepáním a vypočítaným voláním majitele k zvednutí se z postelí, k odstrčení dvří svých skladů a k ukazování svého zboží. Někde potkali se s klením, ale častěji s účastenstvím a jakýmsi podivením nad tím, co potřebovali, a koupě byla nezbytně ukončena s přípitkem. Byly tři hodiny, když tato zábava ukončena a Dick vrátil se s malým voděvzdorným kaučukovým vakem, jejž připnul si na záda, do hostince.

A potom vskočil do sedla a letěl přes osamělou silnici na osamělou pláň, kde náhle světla, černá řada domů, věže a stožár propadaly se za ním opět do země a zmizely v dáli.

Vichřice ulevila, vzduch byl ostrý a studený, obrysy blízkých mezníků vystupovaly určité, ale bylo půl páté, než se dostal Dick k domu na křižovatce s krajskou silnicí. Aby se vyhnul příkrému návrší, dal se delší a více klikatou cestou, v jejíž lesknavém blátě zapadala Jovila při každém skoku až po spěnačku. Byla to mnohonešlibná příprava k dalšímu vstoupání as pěti mil. Ale Jovila sebravši nohy dohromady dala se do toho svou obyčejnou, slepou a nerozumující zručností a za půl hodiny byli na dlouhé pláni, která vedla k potoku Chřestějšímu. Za půl hodiny doufal, že se dostane k potoku. Hodil otěže z lehka na krk klisny, pobízel ji jen ostruhami, a dal se do zpěvu.

Tu se Jovila vzepjala odskokem, který by byl méně dovedného jezdce ze sedla vyhodil. Na uzdu věšela se jí postava, která vyskočila od úbočí a zároveň vyvstal před ní na cestě jako stín kůň a jezdec. „Ruce zvednout,“ velel tento druhý zjev se zaklením.

Dick cítil, jak se klisna pod ním třese a chví, a zdálo se, jako by klesala. Věděl, co to znamená, a byl připraven.

„Vary, Jack Simpsone, znám tě, ty proklatý zloději. Pusť sic —“

Nedokončil tuto větu. Jovila vymrskla se do vzduchu hrozným skokem, setřásla postavu z uzdy jedním trhnutím jankovité hlavy, a vrhla se se smrtelnou zlomyslností zrovna na překážku na cestě. Zaklení, výstřel, kůň i lupič váleli se na zemi a v nejbližším okamžiku byla Jovila již na sto loket dále. Ale dobrá pravá ruka jejího jezdce visela mu, roztříštěná kulí, bez vlády po boku.

Neochabuje v cvalu vzal otěže do ruky levé. Ale za chvilku později byl unaven zastavil a přitáhnul podpěrku, která se při skoku svezla. To zaujalo při jeho zmrzačeném stavu nějaký čas. Stíhání se nebál, ale pohlednuv vzhůru, viděl, že hvězdy na východě blednou, že ztratily dálné útesy příšernou bělost a vyvstávaly nyní tmavé od světlejší oblohy. Den noci dopadal. Zaujat jednou myšlenkou, zapomněl bolesti rány a vystoupiv zase na kůň, uháněl k potoku Chřestějšímu. Ale teď se Jovile dech krátil a chvátil, Dick v sedle vrávoral a obloha jasněla a jasněla.

Jeď Richarde; v cval Jovilo; ale posečkej!

Na několika posledních honech ječelo mu to v uších. Byla to mdloba následkem ztráty krve, nebo co? Byl jako slepý a jako omráčen, když cválal se svahu a nepoznával okolí. Dal se nepravou cestou a je toto skutečně Chřestější potok?

Byl. Ale šumivý potok, který byl před několika hodinami přeplul, vystoupil zatím o celé množství svých vod, a valil se co prudká, vše uchvacující řeka mezi ním a Chřestějším pahorkem. Řeka, vrch a svítající východ splývaly mu před očima. Zavřel je, aby se zase vzpamatoval. V této krátké chvilce vyvstala před ním, následkem jakéhosi fantastického duševního procesu, malá komůrka v Simpson's Baru a v ní postava otce a spícího syna. Rozevřel oči divoce, odhodil kabát, bambitku, boty a sedlo, připjal svůj drahocenný vak pevně k ramenoum, sevřel holé boky Joviliny nahými koleny a s výkřikem vrhl se do žlutých vod. Výkřik jiný ozval se na druhé straně, když zápasila hlava muže a koně na několik okamžiků proti dravému proudu a potom byli urváni do vývratů vířícího dříví.

* * *

Starý muž sebou trhl a probudil se. Oheň na krbu vyhasnul, svíčka v síni vedlejší dohasínala ve svícnu a někdo zaklepal na dvéře. Otevřel, ale odskočil s výkřikem před mokrou, polonahou postavou, která se potácela k veřeji.

„Dick?“

„Pst. Probudil se již?“

„Ne — ale Dicku?“

„Mlčet, starý blázne! Dej mi trochu kořalky, rychle!“ Starý muž odběhl a vrátil se — s láhví prázdnou! Dick byl by zaklel, ale jeho síly k tomu nestačily. Zavrávoral, a chytiv se za kliku, natáhl se k starému.

„Tu je něco v mém vaku pro Johnnyho. Vyndej to. Já nemohu.“

Starý muž odepjal vak a položil jej před schváceného muže.

„Otevři to, rychle!“

Učinil tak třesoucími se prsty. Bylo tu několik malicherných hraček — laciných a barbarských, při sám bůh, ale lesklých barvou a pozlátkem. Jedna z nich byla zlomena; jiná obávám se, že byla na dobro zkažena vodou; a na třetí, běda! to byla krutá skvrna.

„Nu, za mnoho to nestojí, to je pravda,“ řekl Dick s lítostí .... „Ale učinili jsme, co jsme mohli .... Vezmi to, starý muži, a dej to do punčochy a řekni mu — řekni mu, víš — drž mne, starý —“

Starý muž zachytil klesající postavu.

„Řekni mu,“ děl Dick se slabým, malounkým úsměvem, „řekni, že Ježíšek přišel.“

A tak přišel Ježíšek skutečně potřísněn, otrhán, neoholen a neostříhán, s jednou rukou visící bez vlády po boku do Simpson's Baru a omdlel na prvním prahu. Vánoční ráno rozbřesklo se zvolna po tom, barvíc vzdálené skaliny růžovým teplem nevýslovné lásky. A pohlíželo tak útle na Simpson's Bar, že se celá hora, jako dotknuta šlechetným skutkem, zarděla k obloze.

Při prvním provozování.

Možno říci, že nikdo ze spisovatelů nepřivádí na svět plody své s takovými bolestmi jako básník dramatický. V č. 16. podány byly některé zajímavé doklady, jaké úzkosti pociťují dramatikové i nejslavnější před prvním provozováním kusu svého. Neméně zajímavý jest ale psychologický proces, jaký prodělávají při prvním provozování samém. Zde dostupuje často úzkost bázně a naděje nejvyššího vrchole, zvyšována jsouc ještě tím, že nešťastný spisovatel odsouzen jest k úplné nečinnosti a trpnému čekání. Ještě před samým počátkem hry podívá se rychle otvorem v oponě na hlediště. Vidí, jak obsazují se sedadla, jak naplňují se lože. Podivná to věc, obličeje všech příchozích zdají se mu býti chladnými, přísnými, mrzutými, jakoby měli souditi nad životem a smrtí. Spisovatele obchází po zádech mráz, jaký snad pociťují zločinci před soudem. Hledal v obecenstvu tvář nějakého přítele, ale marně. Nevidí ani jediné. Přátelé v hodinu boje vyhledávají s oblibou nejtemnější místa, aby mohli tleskati — aneb i netleskati — nejsouce pozorováni. Konečně zahraje orchestr a opona se zdvihá. Oh! jak vážně vystupuje! První slova kusu zdají se spisovateli ledovými; cítí z nich celou chladnost poslouchajícího a tichého obecenstva. Mezi hrou další objevují se rozdílné povahy spisovatelů co nejpatrněji. Někteří zůstávají klidnými mezi rozčilenými herci, jako generál mezi bojujícími vojáky. Jiní jsou bledí, na omdlení, ztrácejí úplně hlavu. Jedni poslouchají pozorně a nalézají tolik krásneho ve svých vlastních slovech, že by každou chvíli s chutí zatleskali. Druzí naopak bručí mezi zuby a proklínají všecko na světě.

Alexandr Dumas otec měl zvláště šťastnou povahu. Neslyšel nikdy známky nelibosti obecenstva. Slyšel jen potlesk a pochvalu. Ukryt v některé zamřížené lóži, díval se na své vlastní kusy s největší rozkoší a smál se každému vtipu z plného srdce; dílo jeho bavilo jej dříve než obecenstvo. Byl stále vesel, šťasten, spokojen. Jednou dávali v Comédie-français den po tragedii Viennetově, která byla vysyčena, Dumasovo drama Jindřich III. a jeho dvůr. Mezi představením setkal se Dumas na chodbě s Viennetem a pravil k němu: Ach! milý pane Viennete, včera prý Vás trochu vysyčeli? — V tom někdo v divadle silně zachvízdl. — Zdá se mi, odpověděl Viennet, že Vašemu Jindřichu III. pískají také! — Oh! nedbejte na to, vece Dumas, není to nic; to bude některý divák od včerejška!

Alexandr Dumas syn zdědil po svém otci tuto hrdinnost při prvním provozování. Stává mezi kulisami jako vojevůdce v ohni. Viktorieu Sardou za to obyčejně zůstává doma, maje silné bolení hlavy. Scribe chodíval do divadla, posadil se někam do kouta a poslouchal. Melesville držel v ruce rukavičku a zimničně ji švihal. Verdi mačkává mezi prsty papírovou kuličku, kterou pak trhá na tisíce kousků. Jakmile poslední kousek papíru vypadne mu z ruky, je opera skončena. Theodore Anne spisovatel to svého času oblíbený, posadil se zmužile do prostřed parterru, poslouchaje poznámky obecenstva a dávaje někdy sám znamení k potlesku. Nějaký posluchač najednou zvolá: „Ah! toť výborné! toť znamenité! Ten Theodore Anne jest pravým dramatikem!“ — Máte pravdu, přisvědčují mu ostatní, nevědouce, že to Th. Anne sám.

Většina spisovatelů však nemůže snésti nesmírné rozčilení při prvním provozování. Odcházejí z divadla jak vyhrne se opona, na procházku; ale bezděčně vrací se stále k divadlu, jako prý tajný pud jakýsi žene vrahy vždy k místu jich zločinu. Chtěl-li spisovatel svou procházkou ujíti výjevu nebezpečnému, o jehož výsledek se bojí, vrátí se vždy, ať dělá cokoliv, příliš záhy a před tím nebezpečným výjevem. Nemá při prvním provozování smyslu pro čas. Myslí, že chodil hodinu a uplynulo sotva deset minut. Podívá-li se na hodinky, jest přesvědčen, že jdou špatně. Přijde do divadla, mysle, že jest již dávno konec, a ptá se, jak to vypadlo, když kus není ještě ani v polovici. Procházka sama v případě takovém není pro něho zábavou ani útěchou. Slyší každé slovo herců a projevy obecenstva. Kus sehrává se v něm; srdce se mu svírá, žíly tepou. Všude slyší sykot a pískání. Vyskočí. Byl to uličník, hvízdající si písničku aneb konduktér omnibusu dávající své znamení.

Zvláštní příklad nepokoje a rozčilenosti podává Charles Dickens. Přibyl ráno z Londýna schválně do Paříže, aby viděl večer poprvé provozovati ve Vaudeville překlad kusu svého „Propasť“. Herec Fechter, jeho přítel, jenž kus ten byl uvedl ve scenu, chtěl představiti mu herce.

Před počátím hry přiběhl Dickens celý rozčilený, chodil chvíli kolem divadla a pak pravil k Fechterovi: „Což abychom šli tam až po prologu?“ — „Buďsi! Kam půjdeme?“ — „Do lesíka boulogneského. Neviděl jsem jej už dlouho.“ Vzali vůz a jeli do lesíka boulogneského a pak nazpět k divadlu. Bylo devět hodin.

„Pojďme,“ pravil Fechter. — „Ne,“ vece Dickens, stále nepokojný; „zeptejte se, milý příteli, kde už jsou ....“ Byli při druhém aktu, který počínal. — „V tom není hlavní situace,“ pravil

Dickens; „rád bych přišel až po ní, abych dozvěděl se, jaký dojem učinila. Což abychom jeli dále?“ — „Ale kam?“ — „Neviděl jsem nikdy bál v Mabille. Člověk má všecko seznati, zvláště cizinec. Pojeďme do Mabille.“ — Jeli. V jedenáct hodin vrátili se k divadlu, jež stávalo tehdy na náměstí bursovním. Dickens podíval se na hodiny. — „Jedenáct hodin! Poslouchejte, milý Fechtere, budou co nevidět u čtvrtého aktu, který jest nejchoulostivější. Počkejme, až bude po něm, prosím vás.“ — „Jak chcete. Počkejme!“ — Oba přátelé procházeli se po náměstí; za nějaký čas vybídl Fechter, aby šli do divadla zeptat se, jak kus dopadl. „Ne, za chvíli“ pravil Dickens. „Mám ostatně žízeň. — Vejděme do kavárny.“ — Vešli. — „Čím mohu sloužit?“ tázal se sklepník. — „Mně,“ pravil Dickens po malém přemýšlení, „přineste .. pořádek vlaků.“ — „Nač to?“ tázal se Fechter. — „Musím se vám přiznati, milý Fechtere, že nemohu odhodlati se, abych vešel do divadla a zeptal se, jak můj kus dopadl. Poděkuji se hercům písemně a Vy buďte tak laskav a telegrafujte mi do Calais, zdali se „Propasť“ líbila čili nic. Odjedu s nejbližším vlakem do Londýna!“ — A Charles Dickens vrátil se zase z Paříže do Londýna, aniž by byl vyčkal konec představení a troufal si vejíti do divadla. —

Jiný příklad bázně a nepříčetnosti časové poskytuje Kazimír Bonjour. Při prvním provozování jeho kusu „Dvě sestřenice“ vyhledal si někde nahoře koutek v Comédie-française, kde nemohl ani slyšet ani vidět. Předčítaje si sám svůj kus, čekal, až někdo přijde mu sdělit účinek na obecenstvo. Přečetl první akt . . . . nic! Druhý akt . . . . zase nikdo nepřichází. Třetí, čtvrtý a pátý akt . . . . ještě nikdo! Kus tedy propadl! Chystal se k odchodu. V tom otevrou se dvéře a přítel jeho volá radostně: „Výborně, výborně! Velký úspěch!“ — „Ah!“ oddechne si Casimir Bonjour, „spadl mi kámen se srdce. Pojďme tedy domů.“ — „Domů? Což nepočkáte na druhý akt?“ Ubohý spisovatel přečetl celé své drama, než sehrál se první akt.

Jiného překvapení dostalo se Chateaubriandovi, který neměl tolik odvahy, aby šel na první představení své tragedie „Mojžíš“. Poslal tam svého sluhu. O půlnoci sluha se vrátil. „Nuže!“ tázal se Chateaubriand zvědavý. — „Ah! milostpane, moc se to líbilo! Obecenstvo se nad míru bavilo!“ — „Bavilo?“ — „A jak! Zpočátku bylo chladné, pravda; ale najednou začalo se smáti a smálo se! Inu, v jednom kuse až do konce!“ Snadno představiti si obličej ubohého spisovatele.

Všichni spisovatelé nemívají ovšem takový strach jako Dickens a Chateaubriand. Ale trochu strachu má každý. Toliko při prvním kuse bývají spisovatelé prosti všeho strachu. Proto také první kusy skoro vždy propadnou. Odvažují se na divadlo, neznajíce jeho nebezpečí. Možno říci, že psáti pro divadlo naučí se člověk jako klouzání na bruslích jen padáním. Scribeovi propadlo deset kusů po sobě, než napsal jich dvě stě, které se líbily. Nováčkové na divadle podobají se k jistému panu Bixiovi, bývalému ministru francouzskému, jenž nechtěl věřiti, že člověk střelený kulí padá vždy skoro ku předu, místo na zad. V červnové revoluci střelen byl na barykádě do prsou a padl tváří na dlažbu. Když jej zdvihli, byla první slova jeho: „Jest to pravda! Člověk padne ku předu!“ A omdlel. — Podobně marno opětovati dramatickým nováčkům, čeho mají šetřiti, čeho vystříhati se, nechtějí-li propadnouti. Ale zvolají vždy jako Bixio: „Jest to pravda! Člověk propadne!“ když dostanou svou ránu. Na štěstí nebývají rány divadelní smrtelnými. Raněný vstane a pustí se do nového kusu, ozbrojen zkušenosti a odhodlán, že vícekráte nepropadne, aby propadl znovu a vstal zase — aneb konečně zvítězil, dovede-li to. Propadlí spisovatelé mají ostatně zvláštní útěchu; říkají: „Bylo to nastrojeno od mých nepřátel!“ Scribe zvláště ku konci života svého, kdy psal již kusy velmi prostřední, byl přesvědčen, že jest obětí spiknutí proti němu zosnovaného. Tím upokojil se a byl šťasten. Bylo tomu tak od jak živa, ač jindy taková spiknutí nebyla vždy pouhým výmyslem. V XVII. věku vévoda z Neversu, vevodkyně z Bouillonu a paní Deshoulièresová spikli se proti Racineovi. Chtěli, aby jeho Phèdra podlehla Phèdře Pradonově. Skoupili na prvních šest představení všecky lóže obou divadel, kde dávaly se obě Phèdry. V hotelu bourgogneském, kde hráli kus Racinův, nechali lóže prázné, a tleskali, co mohli, Pradonovi. Stálo je to maličkost 15000 livrů a Phèdra Racinova zvítězila konečně přece.

Témuž Pradonovi stala se zvláštní příhoda. Při prvním provozování své „Statiny“ (1679) vmísil se, zahalen v plášť, mezi obecenstvo a poslouchal napnutě. Počali syčeti. Pradon nevěděl, co dělati. „Nedejte se znáti a syšte jako ostatní,“ radil mu pošeptmu přítel. Na neštěstí měl ubohý Pradon za souseda mušketýra, který tázal se ho: „U čerta! proč pak syčíte, pane? Kus jest výborný!“ — „Nezdá se mi,“ pravil Pradon. Mušketýr se dopálí a strhne básníkovi paruku; básník odpoví políčkem, mušketýr vytáhne meč a raní lehce Pradona. Roztrhnou je a Pradon běží do nejbližší lékárny, volaje plný radosti: „Ah! roztomilý to mušketýr! Jak udatně hájí mé kusy!“

Umění. Literatura. Věda.

— Třetí zpěvoherní novinka letošní zimní saisony na českém divadle byla dvouaktová komická opera „Galathea,“ již pan Krössing zvolil si ku svému příjmu. Text napsali J. Barbier a M. Carré (přel. Em. Züngel), hudbu Victor Massé. Látkou libretta je známý poetický mythus o sochaři Pygmalionovi, jenž se zamiloval do sochy, vlastního to díla svého, představujícího Galatheu. Bohyně lásky, Afrodita Kyperská, splnila jeho vroucí tužby, oživila sochu tu a učinila tím Pygmaliona nevýslovně šťastným. V Masséově opeře lituje však tento na konci svou dřívější prosbu, a žádá, aby se Galathea opět stala sochou; neboť sotva byla oživla, zradila již lehkovážně svého tvůrce a pána oblíbivši si jeho mladého otroka Ganymeda. Afrodita i tuto žádost splňuje. Starý obchodník a boháč Midas, jenž dříve za sochu tu byl marně podával největší sumy, jest nyní jejím majitelem. Na základě tohoto poetického, ač po celovečerní hru skoro trochu jednoduchého děje povstala lahodná hudba Masséová. Jest melodická, rhythmicky živá, má také mnohý pěkný harmonický obrat, zejména pak vyniká duchaplnou velmi karakteristickou a účinnou orkestrací. Pojmutí dlužno nazvati veskrze ušlechtilým, jemným, tak že nikde o jakési burleskní přepiatosti, nebo dokonce trivialnosti není stopy. Slečna Sittová a pánové Čech ml., Krössing a Vávra provedli novinku tu řízením pana kapelníka Čecha st. výborně.

— Pomník ruské císařovny Kateřiny, který dne 7. prosince byl slavnostně odhalen v Petrohradě, stál málem půl milionu rublů. Provedení jeho svěřeno bylo na slovo vzatému sochaři Mikěšinovi a velice se chválí. Kateřina zobrazena jest v císařském hávu, s korunou a vavřínovým věncem; na podstavci jsou umístěni vynikající její současníci: Potěmkin, Rumiancov, Suvarov, Orlov, Čičagov, Děržavin, kněžna Daškova, Bezborodko a Beckoi.

Listárna redakce.

i + i. — „Tureckou pověst“ časem svým uveřejníme. Máte-li novely, o nichž se zmiňujete, již přeloženy, zašlete nám je laskavě.

B. — Překladu „Léta“ použijeme. „Navrátil“ jest uložen v naší administraci.

— *er.* — *F. Ch.* — *T. H.* Nehodí se nám; ostatně budou nás těšiti další zásilky.

Vyšehradský, zde. — L × K Nelze upotřebiti. Rukopisy leží v naší administraci.

P. Fr. Herites. Ze zaslaných prací hodláme příležitostně uveřejniti překlad básně Mercantiniho.

Knihy nové „Lumiru“ zaslané: Časopisu musea království českého (redaktor dr. Jos. Emler) XLVII. ročníku svazek třetí.

Národní pohádky, písně, hry a obyčeje. Vydání literárního a řečnického spolku „Slavie“ v Praze. Svazeček 2. Nákladem Jos. R. Vilímka.

Národní bibliotéky, redakcí Fr. Zákrejsa a nákladem I. L. Kobra v Praze, sešity 145, 146 a 147 (Jan z Hvězdy, J. Kalina, K. Světlá).

Nových divadelních her sešity 38 a 39. („Spisovatel veseloher“ — veselohra v 1. jednání a „Král Beludžistanic,“ komická opereta ve 2. jednáních). Nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně.

Redaktoři: Svatopluk Čech, Otakar Hostinský. Vydavatelé: S. B. Heller, J. V. Sládek. Tiskem dr. Edv. Grégra, v Praze, 1873.